

MIKSZÁTH KÁLMÁN

**CIKKEK ÉS KARCOLATOK
II.**

TARTALOM

1881 SZEGEDI NAPLÓ	
1881 PESTI HIRLAP	
1881 FÜGGELÉK	
1881 PESTI HIRLAP	
1881 FÜGGELÉK	
1882 PESTI HIRLAP	
1882 ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK	
1882 PESTI HIRLAP	
1882 ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK	
1882 PESTI HÍRLAP	
1883 PESTI HÍRLAP	
1883 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1883 TÁRCÁK, CIKKEK, TÁVIRATOK A NYÍREGYHÁZI TÁRGYALÁSRÓL	
1882 CIKKEK, TÁRCÁK	
1883 CIKKEK, TÁRCÁK	
1883 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1883 FÜGGELÉK	
1884 CIKKEK, TÁRCÁK	
1883 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1883 FÜGGELÉK	
1884 CIKKEK, TÁRCÁK	
1884 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1884 FÜGGELÉK	
1885 CIKKEK, TÁRCÁK	
1885 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1885 CIKKEK, TÁRCÁK	
1885 PARLAMENTI KARCOLATOK	
1885 A TISZTELT HÁZ	

1881 SZEGEDI NAPLÓ

FŐVÁROSI TÁRCALEVÉL

(Unalmas időjárás. - A királyfi házassága. - Kossuth beteg.
- A színházak. - Új adatok Petőfiről.)

Mióta a Váraljai Olga énekét hallottam (s ez az utolsó benyomás Szegedről), azóta nem vagyok annyira ideges a nagy zsibongás és robogás iránt, amit itt visz végbe az emberiség, ez örökké siető raj, mely idegenül keresztezi egymást, suhan el egymás mellett, mint megannyi megfeszíthetetlen talány. Hova siet, merre megy, mire igyekezik, ki tudná megmondani?

Bezzeg Szegeden nyitott könyv volt minden. Ott minden emberről eltaláltam: Ez az Oroszlányba vágat, nehogy kimaradjon a calabrias partiból, az a »Corsó«-ra megy, mert ott találkozik Y kisasszonnyal, a jó öreg C. a kaszinóba baktat s ujjain számítja, mint a szerelmes az ákác levelein: »nyerek-e, vesztek-e?«

De minek folytassam az összehasonlítást, csak keserűséget okoznék vele magamnak, pedig vagyok annyira önző, hogy ezt ne tegyem.

Itt két napja úgyis szakad az eső s ha még telik az egek csatornáinak két napig, bizony-bizony egészen hasonlítani fog jelenlegi lakóvárosom volt lakóvárosomhoz. Szörtyögő cipők és fölborzadt szőrű cylinder-kalapok némán vádolják Montedegói Albert Ferencet, hogy ilyen bolond időjárást rakott a kalendáriumba.

Hát még a haute-crème szép hölgyei, kik a sport mindenféle nemétől elzártan, pusztán az unalmas vizitekre vannak szorítva. Még szerencse, hogy a királyfi közelgő házassága és a kilátásba helyezett magyarországi ünnepélyek benépesíték kis fejeiket ezer meg ezer tervvel, melyeket hol elvetnek, hol módosítanak, s melyek többnyire a toalettre vonatkoznak, vagy a remény és fantázia virágaival ültetik be sűrűn a talajt, melybe a szezon az unalmat vetette el.

Mert az előkelő világban a farsang is a »saison morte«, azaz alantasabb körök mulatsága, az övék a böjt: az »estélyek korszaka«. Ilyenkor nyílnak meg csak igazán a budapesti örökké csukott paloták kapui, s ilyenkor irigylendő az a nagy aranybotú ember a kapuban, akit a palóc ember »palatinus«-nak becsült föl, s aki sorba emelgeti le a societás csillagait a hintók hágcsoiról.

A szegény magyar író sohasem juthat e csillagokhoz egész közel. Ő csak a távolból nézi ragyogásukat. Hideg fény az nagyon neki. S talán éppen azért olyan csábító, mert olyan hideg...

*

Valóban a fejedelmi házasság előre vetődő árnyéka -, akarom mondani fénye már meglátszik nem egy kirakatban, hol egy-egy elkészített pazarfényű ruha vonja magára a járókelők figyelmét, kik olyan csoportosan nézik ez öltönydarabokat, éppen mint a gr. Pálffy Lipót fantasztikus, a »Magyar költők« című festményét, mely az Aigner Váci utcai kirakatában van közszemlére kitéve, s melyben nem annyira a kompozíció a bámulatra méltó, és a technika,

mint inkább a türelem és fáradtság, melyet a hazafias gróf tanúsított e képcsoportozat összeállításánál.

Kossuth betegségének híre tegnap óta folytonosan élénken foglalkoztatja a lakosság minden rétegét, még a börzét is. A távirda számtalan részvételtjes tudakozódást visz minden órában a jó öreg »Mikes Kelemen«-hez, Ihászhoz, ki nem a tenger mormogását hallgatja, hanem talán a nagy beteg nyögéseit. Kereskedelmi körökben ma egy helyütt arról folyt a vita, hogy ha az öregúr rosszabbul lenne - amitől persze isten mentsen -, vajon fogna-e az előidézni változást a börzén is?

Oh, hogy meg kellett érnünk azt is, miszerint az emberi nagyságnak is a börze a mértéke!

*

Mondjunk valamit a színházakról.

A Népszínházban tegnapelőtt az »Alagút« című kis vígjátékot adták először. Ügyes dolog, hanem túlfinom a Népszínház tagjainak, kik közül egy sem emelkedik olyan magaslatra, hogy egy szalonszerepet művésziileg eljátszhasson.

Sokkal jobb ennél a »Franciák Milanóban« című bolondság, amit Aradinak is ajánlok, mert a kis Halmaynének kitűnő szerep jutna benne.

Egy dolog fölötté föltűnt nekem. S ez az, hogy dacára a legjobb színi hónapnak, mind a két magyar színház megirigyelhetné a szegedi publikumot. Félig telt házak előtt játszanak mind a két helyütt.

Talán a Gyapjú utcai német színház vonja el ingerlő újdonságánál fogva a közönséget, gondoltam, és benéztem kíváncsiságból oda is tegnap, de bizony csak úgy kongott az ürességtől az is.

Nagy vigasztalásomra esett, hogy csak úgynevezett német nyárspolgár családokat láttam ott, zsidót alig egyet-kettőt, magyar ember meg csak magam voltam.

Minthogy palóc alakú fizonomiámon nagyon is meglátszik a magyar jelleg, olyan rettenetesen megbámultak, mintha valami indus volnék köztük.

A fővárosi társadalomban különben szomorú hatása lett - amennyire tapasztalni kezdem - a színházi heccnek. Egy budai társas körben, mint egy igen tisztelt barátom, ki tegnap ott szinte részt vett, beszéli, midőn az egyik műkedvelő körtag német szavalatba kezdett bele, a magyar érzelműek nem akarták meghallgatni s követelték, hogy hagyja abba, míg viszont a német ajkú rész sürgette a szavalatot. A dologból végre botrány lett a hölgyek nagy szomorúságára, s több rendbeli kihívások történtek a nap folyamán, s félni lehet, hogy ez újabbi eset ismét belejut a lapokba is s megint felizgatja a szenvedélyeket, melyeket nem volt jó tapintat fölébreszteni sem most, sem azelőtt.

*

Az irodalmi életről és a körökről, úgy a társadalmiakról, mint a három pártklubról majd egy más alkalommal írok.

Most csak annyit, hogy a hírlapirodalom, mely gyerekek kezében van, nagyon alányomja az irodalmat és az írókat.

Mint oldott kéve, széjjelszórta futják a világi pályákat, összetartás legfeljebb apró klikkekben nyilvánul, vagy valamely kocsmában összpontosul és mindössze az együtt való vacsorálásra szorítkozik.

Mióta elmentem Budapestről, s most hogy visszajöttem, már egy új nemzedéket is találtam a Szervita téri vendéglőben, melyet Balás Sándor és Berecz Károly tart szóval.

A kompániának most éppen egy érdekes vendége van: a »Gaulois« munkatársa, ki Magyarország politikai és társadalmi viszonyait tanulmányozza, s amint meggyőződtem róla, már meg is tanulta fütyölni a magyar népdalokat.

Több hónapig lesz itt s Szegedet is meglátogatja, írtam is neki egy ajánló levelet Kelemen Ida kisasszonyhoz, kinek művészi kivitelű arcképe (mellesleg legyen mondva) méltó feltűnést okoz a Sárkány kirakatában ezzel az aláírással: Comtesse Elemen, ami persze ebből analízálódott: »C. Elemen.«

A kedves, víg francia, ki tegnap egy bálban is részt vett, roppant csodálkozik, hogy milyen »szomorú nemzet« vagyunk.

Persze, persze! Ők még az utcán is fütyülve és quadrille-lépésekben járnak!

Erős célja, úgymond, a Tissot munkáját kijavítani. Hanem én nem hiszem, hogy sikerülne neki, mert csupán franciául beszél s nincs módjában, hogy magát elégszer és eléggé informáltassa.

Berecz Károly egy érdekes munkán dolgozik, mely az »Ország-Világ«-ban lát napvilágot, s mely »Petőfiről pongyolában« érdekes és egészen új adatokat fog hozni.

.....
Petőfi Sándor 1846-ban Losoncra utazott egyik barátja, Steller Antal meghívására, ki őt a legközelebbi állomásról egy szürke és pej lovon hozta be losonci házába. Losoncon már nagy volt az érdeklődés az érkező költő iránt. Az ismerősök egymásután jöttek, mit megsokallt Petőfi s dühösen monda barátjának: »Ha azt akarod, hogy itt maradjak, zárasd be a kaput, mert nem vagyok én, akit mutogassanak.«

A sok meghívás közül nem is fogadott el csupán egyet, Kocsi György nevű gazdag úri emberét, ki maga is titkos poéta lévén, imádta Petőfit. Nagy ünnepély volt az a háznál, midőn barátjával ebédre jelent meg a költő, öröm és büszkeség sugárzott le a családtagok arcáról.

Hát még mikor Petőfi a pecsenyénél Steller titkos nógatására fölkelt, fölemelte a pezsgős poharat, hogy toasztot mondjon a háziúr és háziasszony egészségére, mert hiszen az kétségtelen, hogy őket köszönti föl.

Mindenki ezt várta.

A háziasszony fülig pirulva sугá szomszédjának:

- Sohasem hittem volna, hogy az a kitüntetés ér, miszerint a haza legnagyobb költője iszik az egészségemért.

A haza legnagyobb költője pedig a következő toasztot monda szóról szóra:

»Uram, Uram! Tekintetes Steller Antal uram, szállok hozzád!

Az Úristen sokáig éltesse azt a te pej és szürke gebéidet, akik minket idehoztak.«

A gazda ajkaiba harapott, a háziasszonynak pedig egész nap folyt az orra vére.

*

Ugyancsak ez emlékekből veszek ki még egy adomát. Steller Antalnak volt egy originális kocsisa, a pej és a szürke víg kedvű abrakolója, ki igen kíváncsi lévén, miféle ember az, akit olyan nagy becsben tartanak, megkérdezte az urától:

- Hát abizony, Miska fiam - mondja Steller -, olyan ember, aki nagyon szép verseket ír.
- Ahá! A már derék dolog! Tudja mit, tekintetes uram, ha már olyan nagyon szereti, marasszuk meg itt - kántornak.

Petőfinek nagyon megtetszett a kocsinak ez a megjegyzése, azontúl sokat tréfálózott vele s később is nem mulasztotta el egyszer sem megemlékezni róla Stellerhez írt levelében.

APRÓSÁGOK

Igazán elszomorító, amennyire a fővárosi zsurnalisztika hanyatlik napról napra.

Csak nemrég jelent meg a lapokban egy kis közlemény egy hatodrendű szerkesztőről, hogy mellékesen még uzsoráskodással is foglalkozik.

Egy uzsorás szerkesztő igazán érdekes.

A társadalom őre mint a társadalom megrontója.

Érdekes volna tudni azok neveit, akik a lapjára prenumerálnak.

*

Vannak lapok, melyek par force ellenségei minden üdvös dolognak, ha az a kormány köréből jön, és viszont, melyek agyonütnek minden, az ellenzéktől származó üdvös törekvést.

De ezek még a tisztességes sajtó.

Vannak gourmand lapok, melyek, mint a szörny-sárkány, minden áldott nap megesznek egy embert.

Van bennök egy-egy rovat, melyben okvetetlenül a tér mennyiségéhez képest, nagyon vagy kevésbé le kell rántani, becsületétől, jóhírnevétől meg kell fosztani valakit - mert a publikum étvágya azt úgy kívánja.

Még folyton telik az emberekből, de miután több nap, mint ember, mi lesz, ha majd tövig föleszik az embereket?

Persze föleszik, s akkor aztán csupa gazemberek lesznek a prenumeránsok.

Miféle morált kell majd ezeknek föltalálni?

Így fordul meg a világ. Azelőtt a lapok voltak *megbélyegezve*, most az olvasókat éri ez a sors.

*

A belga királykisasszony esküvőjét elhalasztották. Ez most a beszéd tárgya a fővárosban.

...Még ki nem kötöttek az angolok - mondják a szellemes emberek.

...Még nem készült el a staffirung - vélik a falusi anyák.

Még nincs eldöntve, miféle érdemjelet kapjon Posner Károly Lajos - elménckednek az irányadó körök.

Bizonyosan Szász Károly nem készült még el az ünnepi ódával - gyanakodnak az írói klubok.

A menyasszony csókja még nem elég érett, suttoják a poéták.

És senki sem találja el az igazi házassági akadályt, pedig benne van a törvényben, hogy a menyasszony katonához menvén férjhez, még nem képes letenni a kauciót.

*

Hanem bezzeg - hogy ím a házasságról van szó - mint a madár, ágról-ágra könnyedén röpked a mi búbajos csalogányunk egyik frigyből a másikba.

Csakugyan tény már. A kedves Blaháné Splényi báróné lesz.

Helyesen jegyezte meg valaki, hogy ő Zsoldosból zsoldost csinált, s hogy a basából jobbágyot.

Azt mondja az aranyos jószág: »birtokot veszünk falun, odavonulok a férjecskémme, föl húzom ott a piros csizmát s magam látok a gazdaság után.«

...No hiszen, ha ő húzza föl a csizmát, vajon ki viseli akkor a papucsot?

*

Hanem azért nem kell megijedni.

Az ország legtartósabb szépe, akihez az idő sem mer hozzányúl, nem vál meg a színpadtól mindjárt, maga is csak két-három év utánra tervezi a falusi örömeit.

Addig pedig még de sok gondolat megfordul abban a szép fejben, s be sok újabb arc záródik abba a viasz-lágy szívbe.

Egyszóval Blaháné megmarad a Népszínház tagja, s mindössze annyiban változik a helyzet, hogy a színlapon »Splényi báróné« lesz odanyomva föltűnő betűkkel.

S ez is csak új érdekességet kölcsönöz neki. Mert bizony nagy szerencse, hogy csak a neve változik nagyon gyorsan, de ő maga nem.

Egy igazi báróné a Marcsa-, Borcsa-szerepekben, ez már mégis csak érni fog valamit.

Vasárnap a »Piros bugyellár« előadása alatt, midőn a függöny legördülte után hatalmas tapsok kíséretében hitták Blahánét és Tihanyit, a kópé Tihanyi gúnyoros maliciával fogta meg kezét a színpalak között.

»Jöjjön, méltóságos báróné! menjünk, hajtsuk meg magunkat: Tapsolnak a mesterlegények.«

A FŐVÁROSBÓL

[I.]

Tegnapelőtt megnéztem a »Dragonyosok« premierjét. A »Dragonyosok« nagyon csinos operett, azonban az a sorsa, ami körülbelül a Lauka Guszti novelláinak, hogy már a harmadik kosztümben és cím alatt kerül a közönség elé. Jó anyagból van, még így sem vallott szégyent, habár hajdani opera-jellegét erősen magán viseli.

Az operett tetszett is, nem is. Meséjét olvashatják önök a fővárosi újságokban, ami különben nemigen fontos önökre nézve, mert ezt nem fog lehetni Szegeden előadni, még talán az új színházban sem, annyi és különféle benne az énekrész.

Ez tehát olyan operett, amit csak itt lehet meglátni, ha sietnek, mert valami hosszú életű, dacára bájos zenéjének, nem lesz e földön, hol a francia, eleven, cikornyás, mindenféle csecsebecséssel megrakott zene a hódító.

De nem is ez a »Dragonyosok« a főesemény, hanem az új csillag.

A színlap ökölnyi betűkkel hirdette a Szabó Karola első fölléptét, de a közönség most az egyszer úgy járt, mint a háztűznéző tündérműkirályfi, ki a kiöltözött királyleány mellett a hamupipókét szerette meg.

Ez a hamupipőke, ez az új csillag és új Blaháné-Hegyi Aranka.

Olyan bravúrral játszotta a parasztleány szerepét, hogy mindenki el volt ragadtatva, s ami vajmi ritkán esik meg, a hírlapok székeiről tapsok hangzottak.

Az történt, ami még eddig soha, a népszínházi közönség elfeledkezett róla, hogy Blaháné nem játszik.

Az új csillag ragyogását nézte mindenki és nem gondolt a másakra, a fénylőbbre senki.

Hegyi Aranka sugár növésű bájos alak, szép, hosszúkás, barna arccal s fénylő fekete szemekkel. Igaz szépség, bizonyos pikáns jelleggel.

Az összes kritika áradozólag szól róla ma. Híre, neve, mely reméljük mindig nagyobbodóban lesz, tegnapelőttről fog datálódni.

S önök, ha már a »Dragonyosok«-at nem láthatják odahaza, igyekezzenek legalább Hegyi Arankát meglátni - az Aradi közvetítésével.

Valóban már szükség is volt egy új tüneményre, - mert mindig vészteljesen lebegett a Népszínház sorsa fölött az a kérdés, hogy mi lesz majd, ha egyszer a szeszélyes Blahánénak az talál eszébe jutni, hogy ő többé nem játszik?

[II.]

Somoskeőynél

Titokban megírom önöknek, hogy a hírneves kalandort, kiről annyi sok famózus dolgot közöltek a lapok derűre-borúra, meglátogattam.

Felmentem hozzá a Frohnerbe, délután négy órakor. Éppen a reggelinél találtam: egy beefsteakkal birkózott meg.

No megállj, gondoltam magamban, ha te rászeded az egész világot, hát én bennem emberedre találj.

Amint benyitottam, egy rokonszenves, elegáns külsejű, rövidre nyírott hajú fiatalembert találtam benne, szellemes tekintettel függeszté rám szemeit.

- Uram, nem állhattam ellent a kíváncsiságnak önt láthatni. Én Derecskey orvos vagyok Szegedről, s higgye meg, kedves kollega, bámulom önt.

- Ön igen szíves, uram. Örülök látogatásának. Foglaljon helyet. Annyi rengeteg dolgom van, hogy alig érek rá reggelizni. Apropos, hol végezte ön a kurzust?

- Itt Pesten - mondtam, mert céloim híven adni vissza, beszélgetésünket.

- Ah, Pesten? No, az nem valami sokat mondó - jegyzé meg fumigative -. Ezért nem gratulálom meg.

- Bocsánat, kollega, de az első három semestrist Zürichben.

- Eh bien. Ez már nyom valamit a latban. Leider, én nagyon kevésbé foglalkozhatom e kedvenc tudományommal, fölívágtatlanul hevernek nálam a legújabb szakmunkák, mert higgye meg, kedves kollega, éppenséggel nem érek rá, minden percemet ezer foglalatosság veszi igénybe.

- De hát mi az ördög dolga lehet a kollegának?
 - Nézzen ön oda, kérem. Látja?
 - Mit? Azt az óriási szivarládát?
 - Nagyon finom ezer havanna van benne, de nem azt értettem.
 - A bonbon-piramisokat talán?
 - Diable! Azt a sok folyamodványt és levelet a fekete asztalon. Az mind egy nap, ma jött. Segélyért folyamodnak hozzám; nem győzöm, uram, ma délelőtt kétezer forintot osztottam ki, pedig csak az igazi nyomort veszem tekintetbe!
 - Ön derék emberbarát, tisztelt kollega.
 - Hagyjuk ezt, uram... Az a többi írás pedig többnyire szerelmes levél. Azokra is válaszolni kell, legalább némelyikre.
- Finom mosoly futotta körül ajkait.
- Igen, uram, csak némelyikre. Becsületemre mondom önnek, kollega, hogy két év óta csak tisztességes nőszemélyekkel volt dolgom. - Minden más fajtájút kerültem. Mert énelőttem mindenha legfőbb egy férfiúban - az *erkölcs*.
- Erre meg már én mosolyogtam édesdeden.
- Ön maliciózus ember - mondá kelletlenül. - Tehát szegedi? Nos, én azt a várost is ösmerem, mint minden várost Európában. Otthon vagyok ott, éppen mint Párizsban, Londonban, Chicagóban vagy Madridban.
 - Ez igen kellemes állapot, uram! Hát Pesttel hogy van ön megelégedve?
 - Ez egy erkölcstelen, veszett fészek, uram. A Fortunában mint rab, kedvest tartottam. Nincs itt egy garas-ára erkölcs. Pénzért megveszek itt mindent.
 - Ej, ej, nem kíméletlen ön kissé?
 - Nem, uram. Minden országnak és embernek alapja, talpköve a tiszta erkölcs. Ahol az nincs, ott vége mindennek. Az erkölcs a fundamentum.
 - De hát kire haragszik olyan nagyon? A rendőrségre, a lapokra?
 - A rendőrségről ne beszéljünk, mert azt, mikor a vasútra fölülök, bekötöm Thaiszostól, mindenestül a zsebkendőmbe s a vagon ablakából fogom őket kirázni; ami pedig a lapokat illeti, azok úgy hazudnak, mint egy gascogne-i nemes s mindenből terhelő vádat csinálnak. Most is azt vetik szememre, hogy karonfogva vezettem a philadelphiai kiállításon a brazíliai császárnőt.
 - Tehát nem igaz?
 - Igaz, hanem úgy tüntetnek föl, mint aki föltolakodtam erre, pedig hát az igen természetes, mert a császárnő magántitkára voltam, s ez az ottani udvari etikettbe tartozik.
 - Mindjárt gondoltam. Eszerint a soknejúségről hozott közlemények sem valók.
 - Merő koholmányok, kedves kollega. Egyetlen feleségem van. Viszonyom, igaz, hogy volt elég, de szavamra mondom, egyet sem zsákmányoltam ki. De richtig, milyen jó, hogy ön az én kedves öregemet említi. Majd elfeledkeztem róla, hogy írnom kell neki. Örülök, kollega, hogy volt szerencsém. Vacsoráljunk színház után együtt valahol.

Leült íróasztalához, de nem hiszem, hogy írhatott volna, mert a szintén pazar bútorzatú előszobában már sokan váraakoztak, míg kijövék, egy örnagy, egy igen szép hölgy, két zsidó, egy uracs és egy szabó, ki karján több rendbeli új öltözetet hozott öméltósága Veysy gróf számára.

FARSANGI TÁRCA

Boz-Dickens-szel történt, hogy midőn egy ízben Dowerbe utazott, a kupében rajta kívül még egy úr ült és egy vénkisasszony.

Mindkettő, mihelyt a gőzmozdony megindult, könyvet vett elő s irtózatosan elmélyedve olvasott, míg maga Dickens gondolatainak adta át magát.

Az olvasmány nagyon érdekelhette az utasokat, mert a férfiből mint a zuhatag tört ki helyelhellyel a hahota, míg a kisasszony szemeiből záporoként hullottak a könnyek.

A nevető úr, kinek a tokája is rezgett a széles jó kedvtől, meg nem állhatta, hogy az ismeretlen útitársnőt meg ne szólítsa.

- Ön sír, miss? Mit olvas ön az isten szerelmeért?

- Boztól a »Bleak House«-t. És ön, uram?

- Én is éppen a »Bleak House«-t olvasom Boztól - mondá a nevető ember -. S teringette, az a legdereabb, hogy amint látom, egy lapon olvasunk.

Én is úgy vagyok a bálokkal itt Pesten. Más ember mulatni jár oda, én meg a mulatságaimtól megvont időt unatkozom itt át.

Ez alul csak az álarcos bálok (vagy hogy szegedi grammatikával szóljak, *báalak*) tesznek kivételt. Ezekben azért-e, hogy pikánszkodni szabad a maszkokkal, vagy azért-e, hogy az arcokat nem látja az ember, sok érdekes van.

De hát ezek a pesti bálok sem olyanok már ám, mint azelőtt. A szép leányok nem fogytak ki ugyan, hála istennek, s nem is fognak Magyarországról kifogyni soha, hanem bezzeg kifogyott a jókedv, s nem szegénység, mert hiszen a pazar pénz megkápráztatja a szemeket, hanem bizonyos elszegényedés fojtó levegője lengedez a fényes Redoute-termekben.

Az emberek arcán az látszik, hogy az, aki itt van, mindenik valami nagy bajt hagyott odahaza, és az innen mintha a lábánál fogva húzná vissza.

Báró Eötvös József helyesen mondá a társaságról, hogy az olyan, mint egy csomag kulcs, mely egymás mellé fűzve szépen összecsörög - de azért mindenike mégis más-más zárba való.

A közönséges bálok közül csak az elegánsak érnek valamit, a maszkenbálok közül pedig csak a nem elegánsak.

A nem elegáns álarcos bálokon ott van az egész arisztokrácia, a jeunesse dorée, a képviselőház Apponyi Albert gróftól kezdve le egész Bakay Nándorig.

Minden ilyen bálnak van egy bálkirálynője, éppen úgy, mint a tisztességes báloknak, csakhogy egy ilyen királyné sokkal veszedelmesebb amazoknál, mert nem csupán a jobbágyok szívét kívánja és bókjait, hanem erszényüket is.

Minden időszakban volt a demi-monde világban trónus, s mindig ült rajta valaki. A híres bécsi Fiakker Milly óta legalább hat-nyolc ilyen uralkodónőt sorolhatna föl a történelem. Ott van

miss Turtin, ott van Pepita Anne, Mademoiselle Snoor, Feher Tilli s mindannyi mások, kiket bonton volt akármi áron *egyszer* megcsókolni.

A szezon jelenlegi kedvence a szép Mariczl, aki Bécsből került ide, hol már tavaly szerepelt, mi csak úgy élvezzük már mint szurrogatumot.

Németh Berciék ugyan iszonyodnak mindentől, ami Bécsből származik, de a kis Mariczltól éppen nem, s valamint a társalgásra egyesült ellenzék fiatalabb tagjait, őket is éppúgy ott lehet találni mindenütt, ahol Mariczl megjelenik.

Mariczl pedig sokszor jelenik meg és sok helyütt. Nem unja el soha a mulatságot.

Magas, délceg termet, gyönyörű kék szemek, hosszúkás tojásdad arc, gazdag arany haj. Egyszóval Juno lehetett ilyen nagyon fiatal korában.

A tegnapelőtti bálon is ott volt Mariczl, rózsaszín atlasz ruhában a legelső párizsi ruhakereskedésből, nyakán hamis gyémánt ékszer, fején hamis diadém.

Hanem hát a bál nagy hadi fortély szomorú színhelye volt, s Mariczl szerencsecsillaga elhalványult, de ez csak olyan volt, mint mikor a gáz elalszik egy percre, hogy még jobban világítson később.

A nagy esemény röviden így történt. A belépti jegyhez minden férfi kapott egy sorsjegyet is, mert egy aranyóra volt kijátszandó. Egy igazi aranyóra, az egyedüli *igaz* dolog.

Régi szokás már, hogy az ilyen bálokban a jegyét minden férfi annak a hölgynek adja, aki neki legjobban tetszik. Éjfél táján a hölgyek sorban leülnek s várják a jegyeket. Valószínű, hogy aki a legtöbb sorsjegyet kapja, az nyeri meg az órát is, de ha nem, egy legalább mégis vigasztalja magát, s ez az, hogy ő volt a legszebb, mert ő kapta a legtöbb jegyet.

Mondanunk sem kell, hogy Mariczl kapta volna meg talán az összes jegyeket, ha egy furfangos csíny nem történik.

A szép barna Vilma ugyanis kivágta oldalt a ruháját, a szoknyákat, a jó egek tudnák, hogy meddig, s az, aki a jegyét neki adta, joga volt benyúlni a bűvös zsebbe.

E leleményes dolognak csakhamar híre futott a nemes férfiúi sereg között, sugdosások támadtak.

- Hogyan, a Vilma?

- Tehát egészen be lehet nyúlni. Aranyos ötlet!

Mindenki sietett Vilmához térni, s Vilmának áldozni a jegy átadásával. Valóságos tolongás támadt körülte.

Mariczl le volt sújtva, kétségbeesve. El nem bírta képzelni, mért bolondul az összes férfivilág Vilma után.

- Fi donc, milyen ízlés ezen a Pesten!

De azért Mariczlnak is jutott néhány jegy, s a szerencse olyan udvarias volt véletlenségből, hogy csakhamar visszaállítá uralmát. Az aranyórát Mariczl nyerte meg.

Vígan folyt tehát tovább a polka, a galopp, a filiszterek, honatyák és demi-monde-ok egy nagy gombolyaggá tömörülve járták örületes sebességgel.

Ugyanazok az urak, akik holnap a »házban« talán így fogják kezdeni beszédeiket:

»A haza koporsóban fekszik.«

A SZERELEM KÖLTŐJE

(TÓTH KÁLMÁN)

Budapest, péntek délután

Komor, borongós téli nap. Ma temetik Tóth Kálmánt. Nem is temetés ez már, hanem mint ő maga éneklé - csak átköltözés.

Meg volt már ő régen halva.

»Milyen agyvelő bomla össze itt!«... Milyen szív lett érzéketlen, hideg.

Tóth Kálmán Arany és Jókai után kétségkívül a legnépszerűbb költője a nemzetnek; halála országszerte nagyobb levertséget fog szülni, mint itt az irodalmi körökben, hol már hosszú idő óta el vannak arra készülve. Megszokták már azt a gondolatot, *mikor még élt*, hogy Tóth Kálmán *nincs többé*, de bizony tapasztalni fogják most, mikor már nem él is, hogy ő még mindig *megvan*.

Művei nem századokra kiható remekek, a kornak, a napoknak íratnak, de azért mégis halhatatlanok maradnak. Az igaz érzés, mely általlengi költeményeit, s a nemes humor, melytől prózája csillog, megmentik azokat az enyészettől.

Mézes szavú dalnok, kinek koporsóját most viszi döcögve a halottas szekér, ki már nem fogod megpillantani többé a fakadó tavaszt, és nem fogod meghallani a pacsirta-dalt, tudsz-e te még arról valamit, *hogy itt hagytad a gondolataidat?*

Míg a leányka szeretni tud, míg az ifjú szíve eszményképek után vágy, azok mind tehozza mennek, - kölcsönvenni szavakat, édes bánatot és fájó vigasztalást. És te örökké hitelezni fogsz nekik abból a nagy vagyonból, ami utánad maradt.

Sírodat zöld gyöp veri föl, vagy bedül, mert ki tudja, miféle nemzet lova patkói tapossák itt a földet valamikor, de a szívek megmaradnak érző szíveknek, s költői búbanatod visszhangozni fog örökkön örökké.

Kérdeni fogják mélán, kétségbeesve, a te szavaddal:

Minek is van a szív s a szívben szerelem?

S emésztő töprengések után felelni fognak a te szavaddal:

A szerelem mindent pótol s a szerelmet

Nem pótolja semmi.

...Pihenj hát édesdeden sírodban. Lágyan boruljon reád a rög, virágok sejtsek, fű érezze, hogy a szerelem költője álmodik odalenn.

Schirasz rózsaberkei volnának őhözza méltó temetkezési hely... De nem, nem... hisz ott van ő helyén, annak a keblén, »aki mindnyájunknak édesanyja«.

.....
A »szegény elhagyott özvegy«, kinek tövisekkel van kirakva koronája, ővele is özvegyebb lett.

Az ötvenes évek íróinak a legtehetségesebbje szállott vele sírba.

Nagy sikereket produkált s a közszeretetet nagy mértékben bírta. Boldog ember lehetett volna, ha tud az lenni, de a költő szíve úgy van teremtvé, hogy csak boldogtalan lehessen.

Az a szép koszorú, mely ma csüggött alá a sok között koporsójáról, s melynek szalagján ez volt odaírva:

»Kálmánnak - Majthényi Flóra«,

ez a szép koszorú a pont azon szomorú regény után, mely egész életén végighúzódott.

Tóth Kálmán szíve szeretetre volt alkotva, családja tagjait imádta, barátaiért mindent föláldozott, igazi költői szív volt, minden benyomás iránt fogékony.

*

Társaságban víg, a társadalmi életben a szó szoros értelmében gentleman.

Mint politikus szülővárosának, Bajának volt képviselője három ízben, s mint ilyen, míg az »öregúr« élt, Deák-párti.

Egy ízben, midőn Ghyczy Kálmánék nagyon nyugtalankodtak, a baloldalra csábítá féltréfásan Tisza Kálmán.

- Nem való vagy te mameluknak, Kálmán. Gyere át a baloldalra.

- Hiába beszélsz nekem, barátom - mondja Tóth Kálmán búskomoran -, mert én nagyot hallok a *balfülemre*.

Talpraesett ötletei különben is úgyszólván korszakot képeznek. A hatvanas években a »Bolond Miská«-ban azokkal kacagtatta meg s illetőleg ébresztgette az országot. Ez a homéri kacaj volt akkor a leghatalmasabb fegyver.

A mai nap virágzó élclap-irodalmát ő teremtette, mert a »Borsszem Jankó«, mellyel sok polémiaja volt eleinte, sokkal későbben keletkezett, s a »Bolond Miska« nagy sikerei születték.

A »Borsszem Jankó«, melyről akkoriban azt tartották, hogy a kormány által szubvencionálva van, »Árva Miská«-nak titulálta következetesen a Tóth Kálmán lapját.

Egyszer Tóth Kálmán megállítja az antagonista szerkesztőt, s így szól kedélyesen:

- De miért nevezi ön az én lapomat »Árva Miská«-nak, mikor az ön lapjának vannak *gyámjai*.

A szerkesztő esküdözött, nem húz szubvenciót, s követelte, hogy vonja vissza e sokak által hallott élcet.

- No, jól van no - mondá Tóth Kálmán -, beismerem, hogy *gyámoltalan*.

A fiatalabb generációhoz tartozván, csak igen ritkán, s igen fölületes érintkezésem volt a rokonszenves külsejű költővel. Róla közvetlen tapasztalat után alig írhatok valamit.

Mindössze négyszer-ötször vacsoráltam vele az utóbbi években, mikor már szikrázó szelleme bágyadt volt, de azért a humor sohasem hagyta el végképpen. Ez a hatalmas jó barát nem pártol el olyan könnyen, mint a másforma jó barátok.

Fülbaja miatt, mely mind jobban nehezíté hallását, nemigen vehetett élénk részt a társaságban, mert nem hallotta, amit beszélnek, de ha ő szólott valamit, az mindig érdekes volt. Fölségesen tudta pointirozni a legcsekélyebb dolgokat is.

Legutoljára a Szikszayban láttam, ahol nekem azt tanácsolta a gyomorfájás ellen, hogy egy szervétába meleg lepényt takarva, tegyek rá.

- Ez a legpraktikusabb medicina - mondá -, éjszakán át kihül, s akkor beveszi az ember az orvosságot még egyszer - fölöstökömnék.

Ugyanakkor nagyon panaszkodott, hogy kiadójának igen olcsón kellett átengednie az utolsó verskötetét.

- Rossz mesterség ez! - szólt keserűen.

Majd hozzátette, de minden komolyabb jelentőség nélkül, csak azon a hangon, amint már azt az ember szokta, ha bosszankodik:

- Nem írok több verset ez életben.

Az asztalnál köztünk ott ült egy bajai kapacitás is, ki ezekre a szavakra élénk örömmel kiáltott föl:

- Kezet rá, Kálmán pajtás. Szívemből beszéltél. Megvallom neked őszintén, hogy már magam is meg akartam mondani, de restelltem. Mert hát bizony már idestova vén ember vagy, ideje megkomolyodnod, márpedig a poetizálás még megy, de csak bizonyos korban.

A költő ajkán keserű mosoly jelent meg e szavakra. Volt abban a mosolyban gúny is, de keserűség is tengernyi.

GR. ANDRÁSSY GYULA PONGYOLÁBAN

A »szép Gyula« kezdi magát egészen jól érezni »semminek«. A »nagy« kancellár még csak nem is népképviselő, ha gróf nem lenne és nem volnának uradalmi, abszolút semminemű foglalkozást nem írhatott volna be a népszámlálási ívbe.

Pihen a babérjain, ha ugyan babérok.

Egy pihenő nagy ember pedig még mindig több nálunk, mint egy dolgozó kis ember. Andrássy Gyulának derogál kisebb kaliberű föladatokat végezni, mint aminőket már végzett, mert megvan benne a kicsinyes emberek hiúsága, hogy a világ mit fog mondani, hogy íme, ez egykori kancellár, ki az összbírodalom sorsát intézte, ma már csak egyszerű magyar államférfi, ki Tisza mögött baktat vagy éppen mellette, holott egykor sat.

Egyszóval az a logika vezeti, amely szerint, ha valakinek olyan nagy a tehetsége, hogy kancellárrá lehet vele, az aztán azt a tehetségét ne használja, ha esetleg nem lehet kancellár.

Ha nem tárcacikket írnék, kifejteném, hogy Andrássy Gyula hálátlan a magyar nemzet iránt, mely őt rajongásig szerette, s melynek szeretetéből fakadt nagyságának gyökere. S ha valamikor a történelem el fogja ítélni azokat a dolgokat, amik most történnek Magyarországon, bizony méltó joggal ítélni azon »heverő államférfit« is, kinek hatalmában állott a közvéleményt idomítani s változtatni a dolgokon, de ő visszavonult, mert túlságos kicsiny dolognak találta a haza közügyeit, s ezekkel talán sorsát is.

Andrássy éppen olyan, mint Bukovay Absentius a »Borsszem Jankó«-ban, aki mikor a hónap elseje van és az »Angol királynő«-ben ebédel, kiül az ablakba, hogy minden ember lássa, míg ellenben, ha a »Két kék kecske bakoknál« van a sors különös szeszélyeskedései folytán a menü, olyan pozíciót foglal ott el, hogy senki meg ne lássa.

Igen, a »szép Gyula« semmit sem csinál s szinte kerüli, hogy neve valahogy a nyomdafestékekkel jöjjön érintkezésbe. Ha nem lehet olyan, mint Gorcsakoff, akkor nem akar lenni csupán olyan, mint aminő Szepe báró, Rudi gróf, vagy pedig olyan, mint a charmant Pepi gyerek...

S ha már ilyen, úgy tesz éppen, mint a »fiú«, eljár a maszken-bálokba. Azaz, hogy a maszken-bálokba jár, ahol az olyan hölgyek vannak többségben, kik nem akarnak egészen férjhez menni.

A híres gróf haja kissé ősülni kezd, de ez még csak jól áll neki. Mikor egy vagy két női maszkkal, kik közbe-fogják, végiglépkedik ruganyosan a termet, senki sem gondolná hátulról, hogy az a fiatal ember okkupálta Boszniát. Itt is okkupál az még. Csakhogy nagyobb megfontolás után és sokkal olcsóbban.

A tegnapelőtti bálban egy tréfás szélsőbaloldali hírlapíró és képviselő ráuszította az egyik maszkot, hogy ijesszen rá Andrásyra s betanította a mondandókra.

A szép maszk (mert éjjel után meggyőződünk, hogy szép) utánairamodott a grófnak s pici kezecskéivel megérintette hátulról.

- Tudod-e, micsoda veszély fenyeget?

- Te magad - mondja a szellemes gróf, mert az egész diskurzus fülem hallatára folyt le.

- Oh, nem! Egészen más veszedelem az. Kompromittálva leszel.

- Hiszen már nem lehetek több, mint ami most vagyok: »hazaáruló«.

- Egy leveled lesz közölve a Kossuth »emlékiratai«-nak III-ik kötetében, amelyben lángoló gyűlölettel szólasz a dinasztjáról, s a lázadási jelszó és idő kitűzését kéred.

- Negyvennyolcban?

- Nem. Később, midőn már nem lett volna szabad konspirálnod.

- Te mindent tudsz. De mégse beszéljünk most a politikáról, hanem inkább a szerelemről.

Eltűntek előlem a tömegben és valószínűleg beszéltek a szerelemről.

Hogy a kettő közül melyik volt a nagyobb diplomata, nem tudom.

Andrásynak, mondanom sem kell, ahol megjelenik, egész udvara van mindég az arisztokrácia és a közélet legkiválóbb nevezetességei közül, kik minden szavát megbámulják és minden élcét megnevetik, úgyhogy öneki abszolút lehetetlenné van téve, hogy valaha valami ostobaságot mondjon és azt esetleg helyre is igazíthassa, mert ő mindig olyat mond, ami gyűjt, ami bámulatot kelt, ami másnak soha eszébe nem jutott volna.

A báli estén ezen kis epizód után még csak egy pillanatra láttam, midőn kimenet a lépcsőn egy csinos nőcseléd arcát csipkedte meg:

- Gyula, Gyula! - inti hódolattal egy öreg mágnás.

A gróf szokott akadozó modorában mondá féltréfásan.

- Sokszor többet ér egy szőke szobaleány, mint egy barna királyné.

OPERA SZEGEDEN

Ki van mondva a büszke szó, hogy »Szeged szebb lesz, mint azelőtt volt«, én magam is sokszor leírtam e sallangos mondatot, míg szerencsém volt önök között lehetni, és leírtam azt a másikat is, hogy *Szeged az ország második városa*.

De vajon igaz-e ez egészen?

Annyiban talán, mert Szegednél külön város aligha van, de azért a »második város« titulus nem kompetens teljes mértékben. Mert Magyarországnak csak egy városa van s az Budapest: ami azontúl van, az mind - *falu*.

Igen, a várost nem a falak teszik, nem a háztömbök s nem a lakosság száma. Hanem igenis teszik a modern kultúra, azon eszközök és kényelmi módok, melyeket nyújt s melyeket kötelessége a fokozottabb igényeknek nyújtania azon mértékben, aminő rangot kíván elfoglalni.

Szegednek le kell, az én nézetem szerint, vetközni eredetiségét immár, mely oly szép nekünk, íróknak és poétáknak, hogy szinte elandalodunk bele, de ha valamire akar menni, föl kell vennie a modern kultúra divatos köntösét s minden azzal járó dísz - mert különben petrezselymet fog árulni s hetykélkedését, hogy ő ilyen meg amolyan város, elhiszik, - de csak odahaza.

Ne essék tőlem zokon az igaz szó; együtt éreztem önökkel évekig, s együtt fájt nekünk a közös baj, melyet hála istennek kiláboltak, szereztem annyi jogot, hogy ne kelljen a dekorum kedvéért cukorral porozni be a keserű mondásokat.

Szegednek kapnia kell minden alkalmon, mely kínálkozik, hogy a többi várost fölülmúlhassa s azoknak előljárjon. Szerencséje, módja is van hozzá most. Szerencséje, mert csak tavaly is véletlenül kapott egy nagy könyvtárt, módja, mert hiszen ott van háta mögött a királyi biztos, aki, ha fogyatékbán van a posztó, bűvös kezével mindég meg tudja toldani egy-két véggel.

Egy ilyen kedvező alkalomnak tekintem én a Balázné Bognár Vilma asszony, Láng Fülöppel és Bogyó Alajos társaságában beadott ajánlatát a szegedi színügyi választmányhoz, melyben a népszínmű és a többi drámai műfajok kultiválása mellett, még operák előadására is vállalkozik. S hogy ez nem kivihetetlen, kezeskedik róla a három név, melynek mindenike ismeretes a Nemzeti Színház deszkáiról, s különösen a köztisztelőben álló Balázné-Bognár Vilma asszony neve, mely egész napjainkig fénye volt a magyar operának.

A szegedi lapok indignálódva utasítják vissza azon hírt, mely a fővárosi lapokban tévesen cirkulált, hogy t. i. Szeged város annyi és annyi ezer firtal ígérte volna szubvencionálni az »operatársulatot«. A lapoknak igazuk van, mert Szeged nem szubvencionálhat még most színházat oly jelentékeny összeggel, de ha nem is - a lapok e helyreigazítása korántsem jelentheti azt, hogy a Balázné asszony szép tervét ne fogadnák az ottani intelligens körök s magok e lapok is pártolólág, mert hiszen a sajtó és az intelligens körök örökös panaszának nyomában, hogy az operettek lascivitása és mételyező hatása kiöli a publikumból a nemesebb ízlést és érzéket, egész váratlanul jön a segítség e társulatban, mely színügy tekintetében igazán hivatva van Szegedet az ország második fővárosává tenni.

Visszaemlékezve a színügyi bizottmány tavalyi eljárására, nem ismeretlen előttem, hogy Szegeden e bizottmány kicsinyes, személyes okokból szokott kiindulni és szavazni (tisztelet a kivételeknek), de nem hiszem, hogy ez esetben a személyes tekintetek háttérbe ne szoruljanak, mert olyan nagy az előny, amit a társulat nyújt, afölött, amit a többiek nyújthatnak, hogy alig lehet habozni.

Az az egy bizonyos, hogy Szegeden a zenei daraboknak nagyobb közönsége van a drámaiaknál (tessék megnézni egy operett- és egy másnemű est pénztári bevételét), s hogy e zenei igények kielégítése szükséges, ha a meztelen erkölcsrontó darabok útján is, égető szükség tehát, hogy a tényleg meglevő zenei igények nemesebb zenei darabokkal - operákkal - elégíttessenek ki, s ezáltal a szegedi színház átadassék természetes hivatásának és céljának, mely az erkölcsök és ízlés finomításában, ápolásában kulminál.

Mert valóban botrányos és elszomorító dolog, midőn az ember azt látja, hogy készpénzen veszi meg a családapa azt az anyagot, mely leánya és neje lelkét, erkölcsét megrontja, s gondolkozásmódját mintegy átgyúrja lassanként frivollá. Sőt még a város is ezer forinttal járul e cél eléréséhez - nem gondolva meg, míg az ő vélelmében úgy él a színészet, mint hazafiságból

pártolandó szent, úgy addig azt a direktorok spekulációja a vidéken alig észrevétlenül elváltottatta: Thalia temploma a bűn csarnokainak előszobája lett lassankint.

Nem örömet avatkozom olyan kérdésekbe, - melyeknek hullámai nem közvetlen közelemben gyűrűznek, mindamellett is fölszóltam, mert bosszantott a fővárosi lapok ferdítése, azért mert a ferdítés képes volt rossz színbe öltöztetni látszólag Balázs Vilma asszony ajánlatát, mely nem köt ki semmi különös szubvenciót, hanem egyszerűen a kiírt pályázat alapján adatott be a színügyi választmányhoz, mint a többi ajánlkozó folyamodványa.

Mint Podmaniczky Frigyes bárótól hallom, a Nemzeti Színház is pártolni fogja Balázné asszony vállalkozását, mely fölött, hogy üdvös-e, nyújt-e elég garanciát, véleményem szerint fölösleges vitatkozni, mert az kétségtelen; az egyetlen kérdés csupán az lehet, fõnn bírja-e Szeged közönsége tartani az ilyen nagyobb szabású társulatot?

De ez az egyetlenegy kérdés sem önöket illetheti, hanem inkább a vállalkozókat.

Mindamellett könnyű rá a felelet.

Szeged közönsége megérdemel egy jobb társulatot, mert fõnn bír tartani egy jobb társulatot - mégpedig saját erejébõl, minden városi szubvenció nélkül is.

Adja isten hát, hogy esztendőre ez a nagy kevély szó: »szegedi opera« teljes valósággá nõje ki magát.

FŐVÁROSI TÁRCALEVÉL

(Ködös gondolatok. - A dísztoaszt. - Szegedi familia Amerikában.)

Unalmas világot élünk. A farsang, amely megfűszerezi az ifjúság életét, a mi mulatságainkba kerül. Diplomáták, államférfiak szinte belekeverednek ilyenkor a kotillon rendezésbe és nem érnek rá az intrikákra. Pedig az õ bajuk a mi örömünk.

Az újságíró olyan szárazzá és érzéketlenné lesz lassankint, mint a szivacs, amint kiadja a magába szedett benyomásokat, éppen mint a szivacs a nedvességet, nem marad meg benne semmi, de semmi.

Egy idő óta azon veszem magamat észre, hogy teljesen érzéketlen vagyok, a jövő nem integet felém biztatón, a múlt nem hívogat vissza. Ami tegnap történt, azt elfeledtem, ami holnap történik, arra nem gondolok, csak az érdekel, hogy ma mi lesz.

Ismerőseim vannak, barátaim is talán, de engem nem húz hozzájuk semmi. Egy-egy úgynevezett gyöngéd emléket is előkotorászhatnak múltamból, ha nem undorodnám összes emlékeimtől.

Nem tart engem lekötve ezen a világon semmi egyéb, csak az, hogy némileg kíváncsi vagyok: Mi lesz Bismarckból? Nagy temetése lesz-e Hugo Viktornak, ha meghal? Előadják-e »Bagdad hercegnője«-t Budapesten, s ki fogják-e fűtyülni itt is? - s több efféle bolondságok, amikből sem hasznom, sem károm, ha jól meggondolom, bármiként történjenek is.

»Milyen boldogok voltak a középkori tudósok - mondja egy mostani jeles tudósunk -, kik még keveset tudván a természet titkaiból, azzal amit tudtak, magukat természetfölötti lényeknek hitték.«

Milyen boldog volnék én, ha nem ösmerném annyira az életet, amennyire ösmerem! Oh, hogy a tudás boldogtalanná tesz bennünket.

Hazafiság, szeretet, két magasztos érzés, aki hisz bennök. Engem kacajra fakasztanak, mert látom őket, hogy honnan származtak.

Csupa torzalakok közt járok. Az undok fekélyek, melyek bent vannak a lelkekben, kiülnek az arcokra. S énnekem néznem kell azokat mindenütt.

*

Jókai beszédet tartott a mágnáskaszinóban. Nagyon megtisztelő dolog, tagadhatatlan, ott ülni Magyarország főurainak a fészkeben, Magyarország főurai között a legfelül, Andrássy jobbján, Tisza Kálmán balján s koccintani a Széchenyi billikomával. Jól is esett az Jókainak, ki ezzel teljesen bevégezte hódítási útját.

Először meghódította a népet: ez tette naggyá.

Azután meghódította az udvart: ez tette előkelővé.

Most pedig végül meghódította a főurakat: ez teszi majd népszerűtlenné. Mert ha két nyeret nem lehet ülni egyszerre egy embernek, hármát még kevésbé lehet.

Elhangzott az emelkedett hangú díszbeszéd... Jókai eléállította a fényes képet a múltból ragyogó szavakkal, s lelkesítve mondá: törekedjünk oda, hogy a következő ezredévben elmondhassuk, az a Magyarország, melyről Széchenyi azt jósolta, hogy lesz, már *megvan*.

Fölhabzott a poharakban a pezsgő, s lelkesedés ült ki a méltóságos arcokra.

S mit jelent mindez?

Azt, hogy holnap megint elkezdenek kártyázni s kártyáznak egész a jövő díszebédig.

Szegény Jókai, menyire tévesztett utakon jár!

Mennyire fájhat neki a Hugo Viktor sorsa.

Franciaország nagy költője febr. 26-án fogja ünnepelni 80-ik születési napját.

S milyen kolosszális ünnep lesz ez.

Párizs legszegényebb és leggazdagabb népe egyiránt oda fog járulni az Avenue d'Eylau-n levő lakására s virágokkal hinti be ajtóküszöbét - a költőnek, ki sohasem hízelgett senkinek.

Jókai elcserélte az ő virágjait rendjelért.

S most a kaszinóban sem vette elő az ostort, - hanem a selyemszálakat, melyekkel még szorosabban odakötötte magát az arisztokráciához.

*

Miről írjak még?

Elmondom, amit dr. Csajághy Adolf beszélt el előttem, ki nemrég jött meg Amerikából, melyet egészen beutazott.

»Az Ohio állam délkeleti részén - beszéli - egy csinos farmban öreg házaspár civakodott egymással, a kerítés mellett állva. Az anyóka arcát ki nem vehettem, hanem a galambősz öreg emberé egészen ismerősnek látszott előttem.

„Én istenem, honnan ösmerem én ezt az embert?”

Közelebb érve, a töredezett angol nyelvből, melyen disputáltak, rájöttem, hogy ezek az angol szavak valóságos magyar mondatokba vannak beoltva.

„Hollah! - kiáltám -. Önök magyar emberek?”

No, lett erre nagy öröm. A nyakamba borultak, bevittek az épületbe s pálinkát és sajtot tettek elém.

„A bizony, lelkem, mi magyar emberek vagyunk. Mégpedig én magam szögedi menyecske voltam valaha, az uram meg tápéi ember.”

A sok „ö” betűt még most is megtartotta a nénémasszony, s van benne elég módja használni az angol szavaknál.

Ezer meg ezer kérdést intéztek hozzám, jártam-e valaha azon a tájékon, ösmerem-e Szegedet. Elmondták, miként származtak ide ezelőtt harminc évvel. „Az uram a katonafogdosás elől szökött meg legelőször Oláhországba”, oda aztán követte az asszony, ahonnan egy Svarz nevű zsidóval vándoroltak ki később Amerikába.

Az öregember, Szabó Ferenc uram, már elfeledte az anyanyelvét meglehetősen, alig tudott velem beszélni, de az asszony nyelve még mindig olyan hatalmasan pergett hazai nyelven, mintha egyebet sem tett volna azalatt a harminc év alatt, mint paprikát árult volna a szegedi piacon. Hiába, mégis csak többet ér az asszonyi nyelv!

„Hallottuk ám a nagy veszedelmet, galambom, ide is, ami Szegedet érte, meg bizonyosan Tápét is. Annyit sírtam, édes uram, hogy ökölnyire kidagadt ez a kis látó szemem. Haza akartunk menni, galambom, haza mi, - mert hát rettenetes dolog azt ilyen távolról *tudni*.”

Lecsillapítottam a két öreget, elmondtam nekik mident, amit tudtam, kiszínezve hatalmasan, hogy mik történnek Szegeden: olyan nagy város lesz az maholnap, mint akár New Yorkból egy darab.

De ez aztán még jobban elszomorította az öregasszonyt. Hogy találja mármost ő meg emlékezetében azokat a helyeket és házakat abban a nagy idegen városban, amelyhez fiatalkori emlékei kötik.

Éjszakára is itt maradtam. Egész éjjel nem hagyott aludni a két öreg.

Kérdeztem tőlük, hogy megy gazdaságuk?

- Mindenütt bajjal, kedves uram! Otthon az az utálatos víz pusztította a termésünket, itt meg azok az utálatos mókusok.

Nagyot sóhajtott.

- Hej uram, csak egy kívánságom lenne már nekem ezen a világon. Mikor föltesznek a Szent Mihály lovára, ha az akkor mint valami táltos megindulna alattam, s meg sem állna előbb velem, - mint odahaza *a felsővárosi temetőben*.

Mikor másnap elmentem, az öregek úgy zokogtak, sírtak, mint a záporosó.«

A GÖDÖLLŐI PARASZT MEG A KIRÁLY

Mikor őfelsége harmadéve nyáron Gödöllőn volt, vadászat közben elmaradt kissé kísérőitől s látván egy dülőúton kocsija mellett ballagó parasztot, odament hozzá, s az úgynevezett »Avar«-dombra mutatva, kérdé, nem lehetne-e oda valami rövidebb ösvényen jutni. Őfelsége alkalmasint meg akarta előzni társait.

A paraszt nem ismerte meg a felséget, ki könnyű polgári ruhába volt öltözve, s tagadólag rázta nagy bozontos fejét anélkül, hogy csak egyetlen szót is pazarolt volna a feleletre.

E pillanatban sűrű puskalövések hangzottak föl.

- Mi volt ez? - kérde a király önkénytelen, mintegy önmagától.
 - Hát lövések - felelé a paraszt egykedvűen. - A királyék megint *itthon* vannak.
- A királynak tetszett ez a meleg szó, el is mosolyodott rajta a bajusza alatt.
- Nos, és ösmeri kend a királyékat?
 - A felséges asszonyt láttam már vagy kétszer, de a férjét még nem. Nagyon keveset élnek együtt, úgy nézem.
 - Hát nem tartja azt helyesnek?
 - Helyes vagy nem helyes, hanem költséges lehet a két háztartás.
 - Ugyan a király nagyon sokat költ? Mit gondol?
 - Hát bizony kőthet vagy hatvanezret egy évben.
 - Dejszen többet költ az - mondá a király.
 - Nem a' - felelt a paraszt -, már én csak jobban tudhatom, mint az úr.
 - Miért?
 - Mert én gödöllői ember vagyok: Fésüs-Katona János a nagy templom mögül.
 - És csakugyan nem költ többet? De hát mit csinál akkor azzal a sok millióval?
 - Megszedi magát, uram. *Úgy tesz, mint a tinnyi jegyző*: most, hogy im, halom lett a pénze, megházasítja a fiát s neki adja át a hivalt, hadd boldoguljon az is.
- Őfelsége jóízűen nevetett, aztán kettős léptekkel sietett el az »Avar« felé.

.....

Gödöllőn minden évben tartanak nagy szüretet a királyék is.

Őfelségeik a világért sem mulasztanak el az ősi magyar szokást: szívesen látott vendég ilyenkor a király szőlőiben boldog, boldogtalan, paraszt és mágnás össze-vissza.

De az udvarmesteri hivatal természetesen őfelségeik azon kegyes akaratát, hogy szőlőjükben ott lássák a környék népét, éppenúgy, mint bármily szőlősgazda, kivetkőzteti nemes formájából, mely (érdekességénél fogva szórul szóra közlöm szövegét) következő értesítéssel szokta évenként összehívni a környéket:

»A csász. királyi főudvarmesteri hivatal tudatja a környék lakosságával, hogy (ekkor és ekkor) a király őfelsége tulajdonát képező szőlőkben mindazok, kik tisztességesen öltöznek s kiknek modora kifogástalan, ő csász. kir. Felségeik legmagasabb óhajtásához képest, megjelenhetnek.«

Meg is szoktak jelenni a szüreteken a Podmaniczkyak, Sztárayak, Beniczkyek s a kisebb birtokos dzsentri, sőt nem kis számmal a föld népe is.

A múlt ősszel király és királyné tarackdurrogás közt megjelenván, midőn előkelőbb szüreti vendégeikkel egy-két szót váltottak sorba, a király egyszerre elmosolyodik s egy öreg paraszt felé tartván, hangosan megszólítja:

- No, Fésüs-Katona János uram, igaza volt, csakugyan én is megházasítom a fiamat... mint a tinnyi jegyző.

[VÁLASZ A SZEGEDI SZÍNÜGY-EGYLET VÁLASZTMÁNYÁNAK]

Budapest, 1881. febr. 14.

Tisztelt szerkesztő úr!

A »Szeg. Napló« vasárnap ideérkezett számában látom a szegedi színügy-egylet egy naiv nyilatkozatát, mely zokon veszi egy kifejezésemet, mely nem éppen hízelgő, csak igazságos.

A választmány ennél fogva azt kívánja, nevezzem meg azokat az urakat, akik személyes indokból szavaznak, s azokat a személyes indokokat is.

Én nem személyekkel foglalkoztam, hanem az ügygel. A választmány téved, ha azt hiszi, hogy nekem nincs jogom az ő működésüket (köztevékenység lévén) megbírálni, és téved, ha azt hiszi, hogy neki joga van ezért engem kikérdezni.

Én joggal mondok mint a tavalyi publikum egy volt tagja véleményt róluk: az lehet alapos vagy alaptalan, de egy *jogosult ítélet*, - az azonban, ha ők *önmagok* mondanak *önmagokról* véleményt - az semmi. Ennek a jogosultságát nem ösmerem el.

Naiv hát nagyon az a sztentori hangnyomat, hogy ez könnyelmű ráfogás, s igen *eredeti ötlet* kívánságnak, hogy ezt az állítást igazoljam.

Ám álljon ki valaki a független közönségből - értem: intelligens ember, aki ért a dologhoz, s tud okosan írni -, s mondja, hogy állításom rágalom, és küldje azt el nekem Budapestre, ha neki tetszik, mert nem mindennap jutok a szegedi lapok olvasásához, s nem tudhatom, bennök mi áll, *szívesen leszek bővebb* - bár a nevekre akkor sem terjeszkedem ki, mert biz én nem is igen emlékezem a különben általam mélyen tisztelt színi választmány tagjainak becses neveire.

Én csak eljárásukra és az eredményekre emlékezem.

Fogadja sat.

Mikszáth Kálmán

MIRIÁM

vagy

A SZERELEM ÚTJA

Megfoghatlan, hanem mégis tény, hogy én az emberiségből ahhoz a nemhez vonzódom jobban, amelyikhez magam nem tartozom.

Hanem hát hiába, minden embernek megvannak a maga különkségei és szokásai. Azelőtt is megvoltak, most is megvannak.

Nekem a nőnem az a gyengém. Nekik sokat megbocsátok... mindent, a férfinemnek semmit.

Mióta rájöttem arra a szellemes definícióra, hogy a csók még a matézist is meghazudtolja, az örökkévaló tudományt, *mert egyet az egyből kivonva* (ahogy azt két csókolódó teszi) *marad kettő*; - azóta legokosabb dolognak tartom az asszonyokat tanulmányozni. Így még tán lehet belőlem öreg koromra tanult ember!

Öregszem-e már, az ősz szele hűti-e szívemet, vagy a legújabb francia iskola élén Balzac vett-e rajtam annyi erőt, hogy egy idő óta a hervadó nőkért rajongok? A »harminc éves asszony« az ideálom, az arc a hulló rózsákkal, a legnyugvó nap fénye a szemekben, őszi derű a homlokon.

...Egy lehelet a télből, s az ajkak meg lesznek fagyva, az arc meg lesz sárgulva, és színtelen lesz a homlok, hideg a szem. Ez az utolsó napfény éppen olyan gyönyörű, becses, mint az első. A tavasz első napját mámorral szívja be az ember, s az ősz utolsó napját remegve látja lehanyatlani. A közből eső idő iránt pedig mindenki közönyös.

Ezért állítom föl azt a merész teóriát, hogy két édes szerelem van: az első és az utolsó.

Boldog, aki e kettő valamelyikét érzi, s még boldogabb, aki a kettő valamelyikét bírja.

Egy hervadó asszonynak a legutolsó szerelme, lehet-e ennél érdekesebb? Nem!

Egy címer, melyet fölfelé fordítanak, és senki sem fogja látni többé. Egy könyv, amelynek az utolsó lapjára beírja az ember saját nevét, és azt a könyvet sohasem olvassa el senki többé. Mennyi édes homály, mily rózsaszínű köd...

Hogy visszajutunk apródonként a »gyermekségre«! Valamikor (midőn még olyan epedve szoktuk várni a bajuszt, mint most a Tisza Kálmán bukását) a selyemsuhogás is lázba hozott bennünket, ha mindjárt a nagynénénk szoknyája is az, a fiatal, tizenöt-tizenhét éves leányokat, akik egy korban vannak velünk, kicsinyeljük, szerelmünket rendesen valamely huszonöt-harminc éves hölgy bírja, ki sok fájdalmat okoz azzal, hogy mint gyermekkel bánik velünk, sóhajtásainkat és olvadó pillantásainkat észre nem veszi.

Borzadva gondolok rá, hogy első költői heves szerelmemet anyám egy barátnéja bírta, a derék Franciska néni, (egy kétmázsás szörnyeteg). Isten nyugosztalja meg a haló porában. Végelgyöngülésben halt meg tavaly és a kiscsoltói temetőben pihen. Megnézem a sírját tavaszkor, mert ha az Isten élte, tavaszra tán eljutok a kiscsoltói temetőbe!

Mikor aztán húsz évesekké leszünk, ez a »lírikus korszak«. Akkor verseket írunk »Hozzá«, és akkor már nagyot változott a világ. Most már csak az üde szépségek tartják bilincsben szíveinket. És ezek többnyire sovány, halovány éteri lények, kik finom összhangban állanak tanulmányaink- és olvasmányainkkal: a »glaukopis Athené«-vel, Azraelével, a »Török világ«-ból, s még egy csomó költői teremtéssel, amik mind rózsabokorban jöttek a világra - vagy legalább fűzfabokorban, amennyiben többnyire csak a költők és írók által megénekelt példányok másolatai gyanánt jutnak szívünkbe.

A huszonöt év körül jön az »izmos szerelem«, melyet okos szerelemnek is nevezhetnék, ha kedvem volna fából vaskarikát csinálni. Ez a »feleség választó« korszak, vagyis más szavakkal: ez a szerelem szokta az embert szerencsétlenné tenni.

No, de ez nem tartozik szorosan a tárgyunkhoz. Egészen más szempontból vesszük a szerelem útját, azt kívánván csupán konstatálni, hogy a huszonöt évtől kezdve az egészen fiatal, tizenhat-tizenhét éves lányok dobogtatják a férfiszíveket; a húszéves nő már »nem mai«, a huszonöt éves meg már »satrapa«, vagy »vén Áspis«.

S minél idősebbekké leszünk, annál elasztikusabb, annál nyúlékonyabb lesz az a tündér-szál, mely szívet szívvel összefűz, s mindég távolabb keresi az ideált - persze *lemenő ágon*, úgyhogy egészen eljut az ügyetlen, kedves »bakkfisch«-ekhez.

Oh, ezek az aranyos teremtések! Barackvirágszín arcaikkal, búzavirágszín hajukkal, kigörbített cipősarkaikkal, rövid szoknyájukban! Milyen világ ez! Milyen tiszta és bájos kis libák a zöld pázsiton! Egy idilli kép - az égből leloppva.

És azután? Mi jön azután? Feslő rózsabimbók után?...

Megfejtethetlen ugrás - a rózsabimbók után jön a *haraszt*.

Micsoda bomlott sorrend, milyen rettenetes inkonzekvencia - de hasztalan ellene disputálni; a haraszt következik: a »*harmincéves asszony*«.

A jóízű haraszt!...

S a haraszt után nem fog következni már többé soha semmi. Ez még az igazán rettenetes a szerelem útjában.

No, hát én már benne vagyok egy év óta a harasztkorszakban, amely után már semmi sem jön, s így jogosult arra, hogy elhiggyem, miszerint mindent tudok, s hogy megírjam a szerelem útját önöknek, akik még semmit sem tudnak, mert a szerelemben, aki mindent nem tapasztalt, semmit sem tud, aki pedig mindent tapasztalt, az még kevesebbet.

Annyi bizonyos, hogy teljes életemben szerencsétlen voltam. Elméletileg mindig a barna nő az ideálom, gyermekkoromtól egész eddig a pillanatig (Febr. 25. Este 5 óra 32 perc), s még sohasem bírtam barna nőbe komolyan beleszeretni. A nemezis szeszélye folytán akaratom ellen mindig a szőke nők sebeztek meg szívemet. Összes szenvedéseimet és boldogságomat nekik köszönhetem - pedig elméletben soha ki nem állhattam őket, s azzal a kijelentéssel is halok meg, hogy: *a szőke nők nem szépek*.

Ha ugyan még meghalok, - és a haraszt után még nem következik valami. Hátha, ki tudja, még egy új világ... a remény hadd legyen örök.

A szerelem útja nem végződhetik be... Ha maga a szerelem végtelen, annak kell lenni az útjának is.

Vagy legalább valami dülőút vezet még tovább.

Igen, van még egy: *a szerelem - a nevekbe*.

De ezt már csak mi bolondok, poéták, az írók élvezzük különös kitüntetésből a sorstól, mert rászolgálunk mélyebb érzelmeinkkel. Az Isten ezzel prolongálja a legfőbb jót, fiatalságunkat.

Vékony úrbéri kárpótlás - de én igénybe veszem; ne mondják, hogy volt valamim, amit még el nem tékoztam.

Igen, *a szerelem a nevekbe* - ez következik a haraszt után.

Meglátunk egy szép asszonyt, megkérdezzük a nevét, s ő azt mondja dallamos hangon, hogy: »Miriám«.

A Miriámmal azután megösmarkedünk. A férj szórakozott ember, keveset foglalkozik kincsével. A szép asszonnyal annyi mindent összefecsegünk a vendéglőben, a vacsoránál és mindennap jobban megszokjuk itt-ott látni s hallani aprólékos napi történetét.

Ha pedig egyszer elmarad: mindjárt olyan üres a vendéglő, olyan üres az étlap, s olyan ügyetlenek a pincérek... S mindenütt ez az egy név zsong: »Miriám«.

Amint a vágató fiákerek összerobognak az utcán, mintha abba a taktusba menne ki: »Miriám«...

Amint az ablak alatt tipegő boltőr meg-megkoppantja dárdájával a kövezetet, azok is úgy szólnak, hogy: »Miriám!«

Mindenből a »Miriám« név néz rád, gyöngéden, delejesen, a plakátok betűiből, a »Ruskij Myr«-ből, amely a falon függ.

Miriám, Miriám! Milyen szép név ez! Bizonyísten, szerelmes vagyok ebbe a névbe!

Ebbe a névbe? Csak a névbe?

Ez az, amiről »már« nem merek gondolkozni.

S ez a »nem merek«, az a kőfal a szerelem útjának a *legvégén*.

»NÔTRE CHER JULES«

A mi kedves Gyulánk! Ki volna más, mint a Gyula, a szeretetre méltó Gyula, aki megunta a munkát és kinevezte maga helyett külügyminiszternek a Haymerlét.

Ő majd csak úgy odavetőleg fogja diktálni ezután - mint ahogy a Mahomed fehér galambja.

A kedves Gyula, aki még ma is érdekes ember, aki több mint egy évtizedig boldogította Ausztria-Magyarországot s illő, hogy most már a débardeuröket boldogítsa legalább egy télen át.

Igen, ő még mindig érdekes. Göndör hajába csak gyéren férnek be az ezüst szálak. A történelmi nevezetességű haj még mindig majdnem a régi. A termet délceg és ruganyos, és a tipikus magyar arc még mindig olyan, mintha egy »kovácslegényé« lenne és nem egy kovács-majsteré, sőt még kék szemeinek fénye is megvan - s megakad minden suhogó szoknyán.

*Legalább, legalább,
Az a híre jár a városban.
A Grenvillei kis kaputól
Le a Blanc-utcai házig...*

A nemes gróf egyike a legszeretreméltóbb komédiásoknak - akiket csak fölmutathat a világ. A »Nôtre cher Jules« a leghazárdabb és legkönnyelműbb játékos mindazok között, akiket valaha ismertünk. S a politika az a hazárdjáték, amiben ő excellált. Az pedig olyan furcsa játék, hogy nem az vesz, aki játszik, hanem az is, aki nézi, aki túri.

Gyula gróf nem volt szerencsétlen államférfi, mert...

Oh, ez a »mert«.

A történelem szörnyen meg lesz egyszer akadva, mikor a »mert« után oda kell tennie az indokolást.

Az igazán csak esetlegesség, hogy ő nem volt egészen szerencsétlen. Tetteiben nincs meg az okszerűség, sem arra, hogy szerencsés államférfi legyen, - sem arra, hogy szerencsétlen. Az ő tettei meg fogják akasztani a legzseniálisabb elemző főt is, hogy azokról tárgyilagos bírálatot mondjon. Az lehetetlenség.

És ez nem azért lehetetlenség, mintha Andrásy Gyula megfejtethetetlen szfinx lenne. Ellenkezőleg, az a megfejtethetetlen csak, hogy mi módon volt ő megfejtethetetlen... s micsoda neme az optikai csalódásnak, melynek kápráztató ereje alatt őt cselekedni láttuk.

A történelem azt fogja írni róla, hogy nagy szerepet vitt, de mihelyt arra kerül a sor, hogy mi volt ezen szerep lényege - Clio keze megsibbad s nyíló koszorúját elejti.

Szegény Andrásy! Lesz-e még külügyminiszter? - nem lehet tudni, de hogy kevesebb nem akar lenni többé, az bizonyos.

Ő maga is így szólt egy ismerősömhöz:

- Énrólam már nem hiszik el, hogy közkatona is tudok lenni. Én hát nem is lépek föl képviselőnek a választáskor. Azonban a fiamat, Tivadart, választatom meg Zemplénben.

- Hol van most a fiatal gróf?
 - Mármint a fiam? Ő Párizsban van. Nagy örömet okoz nekem öfelőle legújabbán az, hogy a Jockey-clubba bevették tagnak.
 - Hogyan? Olyan nagy dolog az?
 - Képzelteri ön. Titkos golyó-szavazás van. S egy fekete golyó elég, hogy be ne vegyék.
 - Azt hát nem tréfadolog megreszkirozni.
 - S én annál inkább aggódtam, mert gróf Beust írt nekem s azt a tanácsot adta, beszéljem le fiamat szándékáról, mert nem veszik be, s meglesz a csúfság.
 - De hát miért ne vették volna be?
 - A dolog igen egyszerű. A párizsiak neheztelnek reám, mert tudják, hogy Bismarck benső barátom. Akadhatott volna egy, akinek ez eszébe jut, s fekete golyóval szavaz.
 - Ez igaz. Ha így állnak a dolgok, akkor az eredmény valóban meglepő.
 - Na, tudja, a párizsi »Bébe club«-nak sokáig tagja voltam, sőt még most is az vagyok, bár a tagsági díjakat nem fizetem, mert azt írták, nekik nagy megtiszteltetésükre fog szolgálni, ha a nevemet benn hagyom örökké a tagok lajstromában. Nos, a Jockey-club tagjai jobbadán a Bébe club tagjaiból valók, s innen a kedvező eredmény, melynek fölötté örülök, - mert ellenkező esetben szegény Tivadar vigasztalhatlan lett volna.
- Szóba kerülén a gróf lemondása, így szolt:
- Meguntam volt már a sok dolgot, és ott hagytam. Egészségi állapotom is romlani kezdett, megkértem hát a »császár«-t, hogy engem tegyen nyugalomba.
 - Tette azt már excellenciád, úgy látszik, azelőtt is.
 - Miből gondolja ön?
 - Azon entrefilet-ből, mely egyszer lemondásáról a »Pester Lloyd«-ban megjelent.
- A »Cousin le roi« elnevette magát.
- Ah, az csak egy tréfa volt - mondá a király cousinja (amely címet most Andrássy az aranygyapjú alapján használja). Egy magyar főúr, akit megnevezni nem akarok (gr. Széchen Antal), gyanús volt előttem, mert sokat járkált a »császár«-hoz, előérzetem volt, hogy állásomra vágyik. - Bizonyos akartam lenni. S midőn ő Bécsből Ausseeba ment, azon szándékkal, hogy másfél évet ott fog tölteni, s ezek szerint búcsúzott el a szociétástól, - kedvem jött egy tréfát csinálni, mely egyszersmind igazolni fogja, ha gyanúm valóban alapos-e. Ekkor bocsátottam nyilvánosságra a kérdéses entrefilet-t lemondásomról. S íme az én emberem futárvonaton sietett vissza Bécsbe.
 - Őszintén megvallva a dolgot, excellenciádnak az igazi lemondása sem látszik egészen komolynak.
 - Igen, az emberek azt sejtik, hogy én állok a Haymerle háta mögött; pedig ez nem igaz, s egyetlen alapos indok sincs, mely azt támogatná. Mondjon ön, ha egyet is.
 - Ott a király fölmentési kézírata, melyhez hasonlót sohasem adtak még a *bevégett szolgálatoznak*.
 - Hát a Radeczkýé?

- Radeczky más. Egy aggastyán, aki egész életét az uralkodóháznak szentelte, de excellenciád forradalmi ember volt, valószínűtlen tehát, hogy e meleg kézirat csupán a múltat s ne a jövőt is illesse.

- Lehet, hogy igaza van - szólt Andrassy azon mosolyok egyikével, melyek őt oly szeretetre-méltóvá teszik.

HELVEY LAURA

Én voltam az, aki egyszer azt írtam Helvey Lauráról, hogy az ördögnek kellene az olyan lány, mint ő, akit már összevissza csókolt... a *múzsza*.

Most pedig azt mondom, hogy mi az ördögöt írjon arról egy prózaíró - akit már minden költő megénekelt?

Haját, szemét, elegáns mozdulatait, bágyadt mosolyát, kis lábait, sugár termetét, s keskeny, izgékony arcát aranyos kosarába szedte a költészet gyúlékony anyagnak.

Micsoda bókot mondjak én annak, aki a Helikon pénzsmás tavaiban fürdik naponta?

Aphrodite hozzá van szokva a hullámokhoz és a mézhez.

*

Hanem Szeged nincs hozzászokva Aphroditéhez. S ha valakinek bókot kell mondani, az Szeged.

Mert bár nem jut eszünkbe megdicsérni soha a berket, hova a csalogány jár - mégis sokszor a berek érdeme az.

Egy idő óta a művészek szeretnek Szegedre járni, mert méltányolni tudják őket. Azon megállapodott, úgyszólván tömör tisztelet és becsülés várja ott őket, mely méltán megilleti a művészt, s mely csak kiváló műveltségi fokon álló népnek sajátja.

Helvey Laurát még nem ismerik Szegeden. De annál inkább ismerik, éspedig hosszabb idő óta Prielle Kornéliát, a szegedi színház tiszteletbeli tagját.

Gondoljanak önök arra az időre, mikor még Prielle Kornéliát csak *rövid idő óta* ismerték - s önök előtt áll Helvey Laura.

Ennél nagyobb bókot nem mondhattam Helvey Laurának.

És mégsem őt illeti az annyira, mint a nemzetet, mely nagy művészeit *folytatásokban* láthatja.

*

Helvey Laura már mint színházképezdei növendék kivált egy fejjel társai közül, s azóta, mint a Nemzeti Színház tagjának, egy fokozatos haladás az útja.

De könnyű ott haladni, ahol jázminok nyílnak kétfelől az út mentén. Könnyű azért, mert diadalút: a hódolat jár előtte. Könnyű neki, mert ha elunja a virágillatot, ha a hódolat felé nyújtott kezét elereszti, ha magára marad, akkor ott van a saját *szárnya*. Ha ráunt arra, hogy *menjen*, vagy arra, hogy *vigyék*, fogja magát és *röpiül*.

S mégis ez a haladás nem tarthat már sokáig, - mert közel áll a tökélyhez.

Legjobb alakításainak egyike a Dóra, melyet Szegeden is be fog mutatni. Ezzel tűnt föl Pesten, s ebben ösmerték el legelőször művésznőnek.

Azóta mind-mind nagyobb tért kezd elfoglalni, s ma már a nagy tehetséget és a művészi alkotás erejét senki sem tagadhatja meg tőle.

A fővárosban az ő szereplése óta egy új, terjedő hitvallás van: a Helvey-kultusz. A legmodernebb szekta látható istennővel. (Nincs is szebb dolog a világon, mint a pozitív.)

Sok szívet összetört, mint nő.

És még több szívet tett épebbé, mint művésznő.

De szerencséje van. A nő által összetört szívek rózsaszín porából a művésznő számára nőttek babérok.

A világ el van fogulva kedvencei iránt. Hibáikat is javukra kamatoztatja.

S ez az elfogultság szépíti meg a világot.

*

A szegediek is bizonyosan el lesznek fogulva Helvey Laura iránt: mert a nő annyira praejudikál a művésznőnek, hogy tisztán ki nem ösmerhetni - mi tetszik jobban benne, ő maga-e, vagy a játéka?

Az ember alig várja, hogy megöregedjék, s csak a művésznőt láthassa...

És mégis sajnálja a leányt is.

E kettős presszió igen zavarólag hat, - de hát már csak nyugodjunk meg benne jámborul.

Még a toalettjeiről is szólanom kellene. A legszebb toaettek, amiket csak valaha látnak a nemzeti színpadon. És mégsem tesz velük hatást.

Mert hát ki venné észre Helvey Laurán a ruhát?

Csak másnap jut eszünkbe, hogy miképpen is volt tulajdonképp öltözve.

Addig, míg a színpadon van, ő maga *uralkodik*, s semmi egyebet nem lát az ember.

Mikor először láttam életemben a színpadon, azt kívántam magamban, hogy *bárcsak egyszer nappal láthatnám*.

Mikor az utcán láttam nappal, egyszerre az lett vágyam, hogy *bárcsak mindig este lássam ezentúl*.

Mikor pedig minden este láttam, azt óhajtottam, hogy *bárcsak sohasem láttam volna Helvey Laurát, ha már örökké nem láthatom*.

És ebben van röviden benne az ő hatása és arcképe.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

Vasárnap. Hétfő. Kedd.

Az orosz cár halála nem csinált olyan szenzációt Budapesten, mint gondolni lehetett volna; körülbelül az éjféli órákban terjedt el a hír a lakosság közt, hogy, mint porosz Vilmos mondaná az ő örökös naivitásával: »a nagy kíséret sem ért semmit«, a cár mégis áldozatul esett a nihilista merényleteknek. A szívesen hirdetett frázis, hogy a fölkent királyok élete fölött a mennyei gondviselés örökös, színehagyottabb lett. Bizony ők is csak emberek, törékenyek és aprók azon erő ellenében, melyet a népek haragja szül.

Szomorú vég egy uralkodóra nézve, ki ilyen szerencsétlen halállal múlik ki, s még e szerencsétlenség sem képes részvétet kelteni iránta a szívekben.

Nagy mozgás és szenzáció csak a börze-körökben volt. Én éppen egy börziáner feleségével diskurálgattam a »Koroná«-ban, midőn az első sürgöny érkezett. Még vagy öt-hat börziáner volt itt a szép menyecske asztalánál kívülem, s többek között a férje, kit a zöld szemű szörnyeteg fojtogat, s Othello óta sohasem volt mása, nincs az az áspis kígyó, amint a feleségét őrzi - s íme, egyszerre jön a telegram s egy szempillantás alatt nem volt ott egyetlen börziáner sem, hanyatt-homlok szaladtak ki arra, ki erre, hogy a nagy eseménynek hasznát vegyék olyanoknál, kik még a dologról nem tudnak. A kis menyecske ott maradt a nyakamon, éjfél táján került vissza nagy nehezen a férje, mialatt bizonyosan csinált egy-két jó »geschäft«-et. A zöld szemű szörnyet legyőzte a sápadt szörny, a Mammon.

Hogy a börzére az első percekben nagy befolyású volt a cár meggyilkoltatása, s hogy ma már egészen a rendes kerékvágásba jutott minden, annak oka az, mert egészséges ésszel nem lehetett elképzelni, hogy a nihilisták minden jelentékenyebb, messzebbre kiható cél nélkül követték el a gyilkosságot.

Pedig - úgy látszik - terv nélküli fanatizmus volt az egész; az elkövetett bűnnek még az a mentsége sem lehet, hogy az milliók voltáért történt, mert a gyenge, beteg cár helyett most egy erős ember kezébe jutott a gyeplő, melynek Oroszországban *korbács* a neve.

*

Wahrmann Mór képviselő mondta egy ízben: »Egy tulajdonságom van, amit röstellek, pedig még az is *fényes tulajdonság*, t. i. kopasz vagyok.«

Hát Jókainak is végre akadt olyan cselekedete, amiben meg nem botránkoztak sem a kritikusok, sem a nagy hazafiak. Meghitta hétfőn a hírlapírói választmányt a Szikszayba ebédre, hogy a rettenetes nagy menyhalat megegyék, amit a temesvári kollegák küldtek egy elmés levél kíséretében.

Ilyenkor látszik, amint rózsaszínű kedélybe esnek a derék magyar hírlapírók, hogy itt sohasem ver gyökeret a nihilizmus. A terített asztal, a jó konyha, a bor a mi ideálunk; miattunk aztán uralkodhatnak a királyok, ahogy nekik tetszik. Bolondos ábrándok és chimérák nem háborgatják az agyvelőket, s ha van is valakinek valami keserősége, az mind megfér egy-két frázisban, a vezércikkben. A bor, a jó ebéd jókedvet csepegtet a magyarba, s akinek jó kedve van, az - nem öl, csak ölel.

Hanem azért ezzel az ebéddel mégis történt egy kis malheur, amiből nyilván kilátszik, hogy Jókainak ez az egy okos cselekedete sem találkozott mindenütt méltánnyal. Hiába, ő már olyan, mint az általa megírt »szerencsétlen szélkakas«, minden dolga úgy fordul, hogy azzal sohase lehessen mindenki megelégedve.

Valami német journalist, minthogy az ebéd a cár gyilkosságát követő napon tartatott, megsürgönyözte egy nagy bécsi lapnak, hogy a magyar hírlapírók Jókaival élükön, díszebédet rendeztek a cár meggyilkoltatása örömére. No iszen, nem is kap Jókai többé udvari kitüntetést.

Szegény temesvári hal! Gondoltad volna-e valaha, mikor még ott úsztál valahol a víz ezüst fodrocskái közt, hogy mekkora demonstráció leszen a te temetésed!...

Egész korrekt járt el Komócsy József, mikor azt indítványozta Nagy Miklósnak, hogy adja ki a halhatatlan hal arcképét a »Vasárnapi Ujság«-ban. Ilyen ügysem volt még!

Dacára annak, hogy a »nihilisták« (mert a legtöbbje csakugyan nihilista a magyar hírlapíróknak) lakmározának, számos pohárköszöntéseket ejtve és »a hal halálából hála« szövegű sürgönyt menesztve Temesvárra, az ebéd mégis mameluk színezetű volt, mert a szegény Eötvös Károly fölött köszörülte az eszét mindenki.

De a legsikerültebb az Ábrányi Kornél élce volt.

- Fogadjunk - mondá Eötvös -, hogy kormányra jutunk.

- Te igen, hanem a szélsőbaloldal soha.

*

Tegnap, szerdán, a március 15-ét tartották meg a föllobogózott, földíszített Egyetem téren.

Az ünnepély a szokott lelkesedéssel lett megülve, de volt kiemelkedőbb mozzanata is, az ősz Táncsics Mihály megérkezése, kit tegnap 33 éve, hasonlóan mint most »vállaira emelve« vitt a nép lakására.

A szegény öregnek jól esett a megemlékezés, az egykori dicsőségből ez a kis morzsa. De az ünnepélyt is nagyban emelte e tény, mely a »Fővárosi Lapok«-nak jutott legelőbb eszébe, s ennek indítványára hitta meg az ifjúság az összeroskadt agg embert, ki egyik vidéki városkában él jelenleg, a mostoha jelentől a múlthoz fordulva melegítő fénysugarakért.

A jelenlegi »Március 15-e«, mint helyesen jegyzé meg egy szónokoló ifjú, abban a tekintetben is haladás, amennyiben a halottak fekvőhelyéről, a temetőből áthozatott az élők városába, s megvan adva az első lökés, hogy a szabadság napjának évfordulója nagy nemzeti ünnep legyen a jövőben, mely nem csupán az ifjúság, hanem az egész nemzet szívét áthatja. Mert amely nép nem becsüli a szabadságot, nem is érdemli. Márpedig azt, hogy megérdemeljük, külsőleg is mutatni kell, impozánsan, mert, ha a királyoknak vannak hagyományaik és emlékeik, melyek a népeknek imponálnak, nekünk, a népnek is kell hogy legyenek hagyományaink, emlékeink, és imponáljanak a királyoknak.

SZEGEDI EMLÉKEK BUDAPESTEN

Vajmi kevés az, ami Budapesten Szegedre emlékezteti az embert. Lipthay Pál, aki a »Magyar nyomok Párizsban« című cikksorozatot írta, több magyar emléket bírt a külföldön fölfedezni, mint amennyi szegedi emléket én Budapesten, pedig ha nem keresem is, föltűnik mindaz, ami Szegedre vonatkozik, legyen az reklám-firma vagy akármi.

Itt van legelőbb a »Café Szegedin« a Dohány utca szögletén, egy valóságos fiók-börze, hol a kisebb kaliberű pénzemberek csalják egymást. Ha Istóczynak rendelkezésére állának a nihilisták segédeszközei és karjai, már régen levegőbe röpítette volna e rettenetes fészket, melyben naponta ezer meg ezer geschäft jön létre. Különben ez a kávéház éppen úgy lehetne mezőtúri vagy jeruzsálemi, mint szegedi.

Boldog Kecskemét és Nagykőrös érdemes városa, melyek közül az elsőnek palotája van a fővárosban, és egy egész utcája (a Kecskeméti utca), a másíknak pedig emeletes háza a József-külvárosban, s borzasztó rozzant az ma és kopott még, de hinni lehet, hogy a százados gyűlölség a két nemes város között ezen a téren is megtermi a versenyt s olyan fényes palotát kanyarít Nagykőrös, hogy még a Múzeum is csak parasztviskó lesz mellette. Az igaz, hogy a magyarságban nehéz lesz túltennie Kecskeméten, mert a hét vezért már Kecskemét engagírozta, házörzőknek a homlokzaton.

A mi Szegedünk szegény, - ő csak idegen a fővárosban. Olyan, mint egy özvegyasszony, akinek csak könnyei vannak és néha nagy elvéve egy mosolya.

De ez a mosoly drágább, értékesebb a földi vagyonnál. S azok a könnyek drágábbak a mosolynál...

No, de maradjunk csak a mosolynál.

A Stáció utcában ménkő nagy tulipiros ember van lefestve a hentes-bolt firmájául. Már messziről meglátszik, hogy a Herman Ottó választókerületébe tartozik, az *elégületlenek* közé, mert tripla tokája vagyon, s a hasa erősen kidomborodik az átkos közös ügy soványító rabláncai közt.

*»Mészárszék a szegedi emberhez.«
Olcsó borjúhús kapható.*

Budán a Tabánban pedig egy kurtakocsmá cégtáblája dicsőíti a szegedi női szépséget. A modell alkalmasint a Kiss Dávid-féle ház előtti piacról van véve, no de ez nem tesz semmit. Annál szebb a vers:

*Polgári bormérés a szegedi menyecskéhez.
Itt nagyobb az icce, itt különb bort mérnek.
Fele áron adják szegedi legénynek.*

Csak mindenütt csalogatós a szegedi menyecske!

Mióta a Lukácsi rossz darabja »A pók és a szegedi menyecske« letűnt a repertoárokról, azóta Szeged a literatúrában nem létezik. Általában csodálatos az, hogy a hazai írók és költők nem fordulnak soha e város felé, hogy azt a nemzet előtt megszépítsék s benépesítsék az utókor előtt a tradíciók regényes árnyaival, melyeknek suhogása szentté teszi a földet, mosolygóvá az eget fölötte, értelmessé a folyam tompa zuhogását, andalítóvá a levegőt és beszédessé a fűszálakat.

Nem elég költői-e nekik a föld, melyet az igéző Tisza szel keresztül éppen abban a pillanatban, midőn a kisebbik, szebbik haza ezüst folyója, a Maros beleszakad regényes füzesek suttogásába vesző hömpölygéssel? Nem-e elég magyar a város arra, hogy a magyar múzsák picike lábai megérintsék köveit, göröngyeit, s megszédjék magukat virággal, amit a magyar róna termel.

Vagy nem teremne ott virág? Hogy nem akad kéz, mely érte nyúljon. Hát csak a vastag próza az ott? És ahol minden ember kövér lesz, azt a földet joggal soványnak tartják a múzsák? Lehetetlen.

És mégis írónk Debrecen múltjához fordulnak tárgyakért; Jókai rég megaranyozta tollával minden zegét-zugát a kálvinista Rómának, csak a mi kedves Szegedünkről beszélnek úgy itt a döntő körökben, mint valami »terra incognita«-ról, mintha Indiában feküdnék, vagy valahol a Gangesz partján.

Mert nem elég, hogy a lapok két megírt betű »O. E.« aláírással minden áldott nap elregisztrálják, mit mivel a nagyméltóságú királyi biztosság és a tekintetes magisztratus; ezek sablonok s olyanok, mint a tiszavirág, egy napig tartanak. De még ezekből nem lehet megösmerni az embereket. S akiket nem ösmerünk, *azokat nem is szerethetjük*, tehetünk érdekükben valamit, de nem lelkesülünk értük.

Nekem már régen föltűnt ez az »agyonhallgatása« Szegednek - mert nem jelentéktelen dolog az, legalább nem annyira, mint amilyennek láttuk, mert a városok, ha ügyesek, éppen úgy hasznát vehetik a nimbusznak, a rózsaszínű ködnek, mely kéményeik szürke füstjébe vegyül, mint egyes emberek. Nagy tőke az, csak föl kell tudni használni.

Párizsnak milliárdokat jövedelmez puszta nimbusza, Velencének milliókat.

De nagyon is messze mentem tárgyamtól. Kissé magas az, és nehéz röviden megérlelni, hosszabban pedig nem telik.

Még csak egyet, hogy Jókai sem váltotta be ígétét, amikor megígérte, hogy a legközelebbi regénye Szegeden is szerepelni fog. Maradt biz ő a görbe országban, mind a két regényével, a »Páter Péter«-rel éppúgy, mint a »Kik kétszer halnak meg« cíművel.

Most veszem észre, hogy a budapesti »Szegedi emlékek«-ről írva, olyanokért sopánkodom, amelyek nincsenek, maradjunk azok mellett, amik vannak.

Hát nem elég dicsőség az, hogy mindenféle étlapon ott van a híres »Szegedi halászlé« kiírva, s a kellnerek még külön is ajánlgatják kedvenc vendégeiknek a téglaszínű kotyvalékot, - melytől a szegedi ember (kivált a felsővárosi) - tíz virginiát tesz egy civilszivar ellen - szörnyethalna, s az én kedves emlékezetű doktorom, Herczl Fülöp, mérgezési tüneteket konstatálna rajta.

A Király utcai Pattantyus-kocsmában ki van írva plakáton a falakon: »A felszolgálatot szegedi fiatal leányok eszközlik«.

No, már ezeket megnézem, gondoltam. De bizony nem találtam rajtuk semmi szegedi szabálytalanságot.

Mert a szegedi szabályos szépségnek a szabálytalanság az ismertető jele. Aki Szegeden egyszer-kétszer fordul meg, az szörnyen rútaknak találja a nőket. Sokszor hallom e véleményt, s azzal szoktam elütni, hogy bizony szépek azok, csak tíz esztendeig kell őket megszokni. Nekem már csak nyolc esztendő hiányzik - a szépségükből.

Hanem a »Pattantyus-leányokhoz« egy század se sok.

És ezek igazán szegediek, vagy legalább mondják, hogy azok - s jól megy az üzlet e kis csalással.

Íme, itt van, amit demonstrálni akartam fennebb, hogy a nimbusz élelmes emberek kezében - pénz.

A szegedi nők nimbusza - immár mint árucikk is szerepel a világpiacon s jó sokat jövedelmez a buksi fejű szőke kocsmárosnak s valami keveset a pincérnőknek is, - kik bizonyosan valahol Szatymazon szüreteltek akkor, amikor Szegeden a szépséget osztogatták.

GRÓF ZICHY GÉZA

Homért hét város vitatta, hogy ő oda való. Nekünk is van egy nagy nemzeti költőnk, akinek születése fölött két város versengett.

Hanem mindezeknél nagyobb dolog az, hogy gróf Zichy Géza fölött meg az összes irodalmi és művészi körök háborút folytatnak egymással, hogy hova tartozik tulajdonképpen.

És ő még azt sem teheti, hogy az egyik kezét odanyújtaná a művészeknek, a másikat az íróknak: »osztogatok meg rajtam«.

A nemes grófnak csak egy keze van.

Az »írói és művészi kör« úgy segít ezen, hogy egy évben író címén választja be az igazgatóbizottságba, a másik évben művész címén.

*

Kölcseynek csak egy szeme volt, és mégis többet és messzebb látott vele, mint összes kortársai; Zichynek is olyan ez az egy keze, hogy többet ér ötvennél.

Zichy Gézáról írva nem lehet célozom azon sablonszerű periódusokat és frázisokat megírni, melyeket a lapok róla és játékáról hoznak, kivált mióta jótékonysági művészi körútját teszi.

Hogy miként játszik, azt hallani fogják, hogy kezét egy vadászat alkalmával elvesztette, s hogy, midőn már jobb keze nem volt, a műzsák eléje lejtettek picike tündér-lábacskáikkal, és balkézen fogva magukkal vitték - azt is már minden ember tudja, mert Zichy Gézát még akkor is minden művelt magyar ösmerné, ha a zongora nem lenne föltalálva: az ő egyik kezét két műzsa fogta. S ő egyformán hálás mind a kettő iránt.

Már körülbelül tíz éve annak, hogy a gróf mint író föltűnt a »Fővárosi Lapok«-ban szép verseivel.

Később mindinkább beleolvadt az irodalmi életbe, egyik alapító-tagja lett a Petőfi Társaságnak, majd mintegy négy év előtt irodalmi érdemeiért a Kisfaludy Társaság is tagjai közé választá.

Művészi sikerei sem kisebbek.

A külföldön éppúgy, mint itthon, méltánnyalattal szólnak nemes fölfogásáról a játékban és bámulattal csodás technikájáról.

Egy Budapesten tartott hangverseny alkalmával a fölzúgott tapsvihar után, melyet Zichy aratott, maga az ősz maestro, Liszt is így szólt lelkesülten:

»Ennyit már magam sem akartam«.

Széll Kálmán pedig (még akkor pénzügyminiszter volt) kezét kövér tenyerébe sülyesztve, dűnnyögé:

»Ha még egyszer hallom, adót vetek ki a jobb kézre, mert az valóságos luxusnak bizonyul.«

*

Zichy gróf egyike azon mágnessainknak, aminők minden időben és korban voltak, hogy a többiekért - folytonosan kiengesztelve tartásuk a nemzetet.

Egy ember, akinek tizenötezer hold földje van, s aki mégis minden idejét a közügyeknek, az irodalomnak szenteli, méltán megérdemli, hogy mindenki megbecsülje.

De nem is panaszkodhat. Legszebben bizonyult ez be a kaszinói utcai zavargások alkalmával.

A rakoncátlan tömeg, melyet ezeken a napokon fölötte ingereltek a címerek, egy címeres kocsit tartóztatott föl a Hatvani utcán.

A vezetők durván rántották föl a kocsit ajtaját, ahonnan gróf Zichy Géza halavány, szőke fürtös feje tűnt szemükbe.

- A félkezű gróf! - kiálták. - Az a nemzet embere! - és betették szépen a kocsiajtót.

A fogat harsogó éljenek közt ment odább.

*

Zichyt a fiatal Teleky Sándor gróf fogja elkísérni Szegedre. Nekem legalább Teleky azt mondta. Hanem azért vele lesz az öreg Liszt is, legalább lélekben. Soha egy mester és tanítvány még úgy össze nem olvadt, mint ők ketten. Rajongó szeretettel csüggnek egymáson.

S ilyenkor télen, mikor a világhírű öreg *idehaza* van, már-már a zene felé hajlítja hajlama a grófot, annyira, hogy távozóban látjuk benne az író.

De az csak tavaszig tart.

Amint aztán tavasszal kihajtanak a völgyek, lombok, dalolni kezdenek a pacsirták, kizöldülnek a mezők, a fecskék megjönnek, az öreg pedig elmegy, megint az író lép előtérbe Zichyben.

A történelem nem mutathat Janus arcot ennél rokonszenvesebbet.

De elég ennyi. Önök, szegediek, látni és élvezni fogják. S kísérje le oda bárki is - visszakísérni már az önök rokonszenve és egész szíve fogja.

S ez az a fejedelmi kíséret, az a ragyogás, fény - mely még a Zichy nevet is emeli.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

Általában a tiszai áradások, de különösen Szeged sorsa fájdalmas részvétet ébresztett a fővárosban, s már csak maga azon tény is, hogy Szegedet újból *féltetni kell*, nagyon alászállítá ama bizalmat, mely a rekonstrukció védelmi részét illette. - Mindenki kérdi: De hát mi történt akkor Szegeden? Házak építettek. Igen, de az a lehető legrosszabb eljárás volt, házakat építeni éppen oda, ahol a legkevésbé biztosak. Vagy teljesen lehetetlen volna Szeged biztosítása az árvíz ellen?

Szakértő körökben kezdik belátni Stefanovics lovag sok alkalommal hangoztatott nézetének helyességét, hogy a Vaskapunál kellene kiszélesíteni a Dunát, hogy a lefolyási processzus gyorsabb legyen. Annyi bizonyos, hogy az ideai állapotokon is okulva tenni kell valamit. Felső-Magyarország úgyszólván tönkrement, elszegényedett, meg kell menteni legalább az Alföldet. Úgy látszik, végre is nem marad fenn egyéb, mint kinyitani a régi ártereket, s a szabályozások által nyert praecarius négy millió hold földet átengedni a víz torkának. Úgyszólván többre kerül e föld védelme, mint amennyit jövedelmez.

Egy nagy tekintélyű angol mérnök, Sir Browning, ki tegnapelőtt jött meg Szentesről (Magyarországon éppen az árvizek tanulmányozása végett időzik), *azon véleményben van, - hogy a külföldi szakértők munkálata fölületes, s nagy könnyelműség volna megreszkírozni az államnak az óriási költséget, melyet az ahhoz való alkalmazkodás fölemésztene, a Kazán szoros kitágítása sem érne sokat; egy a medence rendszert ajánló tervezetet fog kidolgozni Lónyaival, s a kormánynak benyújtani, mely öszerinte örök időkre biztosítani fogja a Tisza-vidéket az árvizektől.*

Szeged sorsa iránt őfelsége is melegen érdeklődik, s az udvarnál is az most a leggyakoribb kérdés: »Mi hír Szegedről?«

De ez nem jól van így. Én részemről meg vagyok győződve, hogy a körtöltés meg fogja védelmezni a várost, s nagy tapintatlanságnak tartom, hogy a sajtó oly túlságosan meghúzta a lármaharangot.

A jajveszéklésnek - megengedem - lehet még gyakorlati haszna is egyébütt, mert a kormánytól ki lehet préselni egypár ezer forintot, de Szegeden, még ha csakugyan valószínű lenne is a veszély, nagy tapintatlanság félelmet árulni el. Az omnipotens királyi biztos úgyszólván jelen van, azt hát nem kell nagyzolásokkal tevékenységre informálni, - egyéb tekintetben pedig fölötte árt a

város jövőjének az, hogy a katasztrófa lehetősége ismét fönnforgott. Ezt nem szabad lett volna elárulni. Az ottani sajtó nem is tette, de a fővárosi újságok szenzációs híreket hajhászva sokszor válnak alkalmatlan prókátorokká. Az erő és a biztosság látszata éppen azt a benyomást teszi az emberekre, mint maga az erő és a biztosság. És ez így van megfordítva is. A szegény Szeged megint úgy áll a világ tudalmában, mint ahol egy romboló árvíz megint lehetséges.

*

De a fővárosból írva, hadd mondjak valamit a napok legfontosabb társadalmi eseményéről.

A mágnások is jók valamire, s mikor egy-egy olyan fényes ünnepély esik meg, mint a múlt heti lovagjáték, a szegény ember szinte belekönnyebbül a gondolatba, hogy: »nini! hiszen még vannak urak is a világon.«

Egy tizenötforintos potyajeggyel, melyet a jámbor újságíró szeretne készpénzre fölváltani, ha nem restelné, beeresztik az embert ezen arisztokratikus helyre, mely a canaille előtt a világ elejétől fogva zárva van, s mely most mégis a legdemokratikusabb hely volt, mert a mágnások komédiáztak a publikumnak.

Az emelvény is tele volt a legdisztिंगváltabb közönséggel, mely ragyogó szemekkel, úgyszólván kéjjel nyelte a fejedelmi látványt, mely tulajdonképp mégsem volt egyéb, mint egy rossz cirkuszi mutatvány.

Hanem persze, mikor a lovarnők gróf Andrássy Ilona meg Irma, kiket az illúzió rózsaszín köde istennőknek emel ki, milyen szépen ülnek a nyeregben!... kivált Ilona grófné. Délceg termete hogy meghajlik, sötét haja milyen fenségesen illik hófehér selyemruhájához.

Ez aztán az igazi quadrille! Az a gyalog tánc, most olyan nagyon közönségesnek tűnik föl már: hogy is lehet abban gyönyörködni? Lóhátról koketirozni, ez csak az igazi. Kár, hogy a négyeseket németül rendezte Edelsheim-Gyulai, ki a szakállát is levétette ez alkalomból.

Az urak és hölgyek XIV. Lajos korabeli köntösökben voltak, melyhez - kivált Edelsheimnek - igen jól illett a szemüveg.

Az előttem való padban két főúri roué ült, s ők is XIV. Lajos felől beszélgettek. Ma az volt a sikk.

- Charmant egy király volt a XIV. Louis. Egy ember, aki a ruhával tette magát halhatatlanná. Milyen siker, barátom! Hogy valaki háborút csinált, ostoba könyveket firkált és nevezetes lett, az semmi, azt sok ember megtette, de a ruha, barátom, a ruha...

- Oh, én imádom XIV. Lajost - mondá a másik roué -, mikor Párizsban jártam, egy műárustól megszereztem egy őáltala használt rokokó széket és az ágymelegítőjét...

- Hogyan! Maintenon asszonyt?

- Pszt! Te nagyon tudod a történelmet.

*

A karusszelnek egypár gixeren kívül, amiket nem lehet vendégszereplőktől rossz néven venni, két kellemetlen epizódja is volt.

Az egyik a török konzul neheztelése, melyről már a lapok is írtak, amiért török fejeket használtak céltáblának, a másik az orosz konzul udvariatlansága, ki gúnyosan körülnézett a szereplők között, s fumigative kérdé Andrássytól:

- De édes gróf, hol vannak hát azok a szép magyar hölgyek, amelyekről önök nekem beszéltek? Én nem látom őket.

Bár durva és sértő is az orosz konzul e kérdése, mely hirtelen elterjedt s nagy fölháborodást szült, némileg mégis indokolt volt, mert az Andrássy-comtesseken kívül csakugyan nem volt egyetlen szép nő sem.

No, de az orosz konzul még nem a walesi herceg, akinek a kedvéért mesterségesen lettek összegyűjtve itt-jártakor a legszebb arcok és a termetek, akiket csak termett Felső-Magyarország nemessége - hol a csodaszépekből hadsereget lehet sorozni.

FŐVÁROSI TÁRCALEVÉL

(Helvey Laura házassága. A Kossuth-Görgei hecc. A magyar arisztokrácia.)

Hát már egyszer söpörjünk a saját házunk körül...

Önök még bizonyosan nem tudják, hogy a szép Helvey Laura férjhez megy, mégpedig Nagy Imréhez, a Nemzeti Színház tagjához. Ez most a főesemény, mely még a trónörökös házassági készülődéseitől is elvonja egy pillanatra a közfigyelmet.

Úgy van, a kedves társalgási művésznő, melyről immár úgy folyik a vita szakértő körökben, nagyobb-e Prielle Kornéliánál? - most olyan »nehéz szerepre« vállalkozik, melyet a legnagyobb művésznők sem bírnak kellően betölteni, mert abban a művészet, alakoskodás és játék nagy hiba.

Azelőtt senki sem vette komolyan a színészek házasságát. Sőt a derék Kerekes István, volt erdélyi református lelkész, éppenséggel azt a tréfát engedte meg magának Szerdahelyi Kálmánnal, hogy midőn az *első nejétől* (Prielle Kornélia volt a második) válni akarván, fölkeresé evégből nejével együtt a derék ősz papot, aki két év előtt összeeskette őket, s ki a legtekintélyesebb református pap volt Erdélyben, az, miután kinyilatkoztatták, hogy minden áron válni akarnak s tanácsát kérték a szükséges törvényes lépések iránt, így szólott haragosan:

- Nincs szükségetek semmire. Szét vagytok válva, Amen! Volt annyi eszem, hogy sose jegyeztelek be az anyakönyvbe!

Ilyesmi is csak a mi kedves, eredetiségekben gazdag hazánkban történhetik meg, de mélyen jellemzi a kort, mely a színész-házasságokat nem vette komolyan.

Ma se venné talán... de miután most már komoly házasság egyáltalán nincs, a színész-házasság is *olyan lett, mint a többi*. Nem ők lettek jobbak, hanem mi lettünk mindnyájan rosszabbak.

Hanem azért legyen a Helvey Laura házassága szerencsés kivétel. Hiszen semmi sem lehetetlen! S őreá úgysem illik, amit Bukovay Absentius mondott találóan Blaháné esküvőjén:

- Csak az vigasztal, hogy ez a Blaháné még az én feleségem is lehet.

A házasság öldöklő voltából jut eszembe, hogy Új- Zélandban a fiatalok agyon szokták ütni az öreg embereket és megeszik.

A dologban van valami gyakorlati, kétségtelenül, de itt a civilizáció országaiban egy kevésbé mégis ízléstelen dolog. Az öregek húsa nem jóízű.

Pedig itt is nagyban gyakorolják ezt a szokást, kivált írói körökben. Nincs az a nap, hogy valakit meg ne együnk vacsorára vagy délután a fekete kávé mellett.

X. vagy Y. író nagy számár, B. vagy Z. államférfiú nagy gazember. Egyik is, másik is svindlivel szerezte a népszerűséget sat.

A fiatalabb nemzedéknek, mely már türelmetlenül várja a helyeket, miket az öregek elfoglalnak előlük, régi nyavalyája már a megszólás és mocskolás ezer meg ezer neme.

És senki sem gondolja, hogy valaha mi is öregek leszünk, s a fiatal generáció szinte agyonüt s meg fog enni, kit nyersen, kit megfőve.

De, fájdalom, az öregek sem jobbak, talán éppen ők adják a rossz példát.

Itt van a Görgei-Kossuth-ügy. Itt van a »Petőfi-e vagy Arany?« röpirat.

Az egyikben, miután Görgeit már úgyis megettük, most már Kossuthra kerül a sor. A röpirat pedig Arany Jánost akarja megfosztani nagy nimbuszától.

Hogy pedig egyetlen eleven nagy ember se maradjon Magyarországon, fogja magát Péterfi és Jókait rántja le. Borzasztó dolgok ezek, amiket elég így sorolni elő, minden kommentár nélkül.

A »Budapesti Szemle« jövő számában a Görgei-Kossuth-ügyben nagyfontosságú történelmi adat lesz közölve, mely az egész forradalom megítéléséhez új világot vet. Az lesz ugyanis bizonyítva, hogy *Kossuth Lajosnak előzetesen tudomása volt a Görgei világosi fegyverletételéről.*

Nem lehet tudni, ha ezen adat meg fog-e állhatni, mert Kossuth kétségtelenül felelni fog, - de ha megáll, akkor remélhető, ami majdnem lehetetlennek látszott pedig minden jóézésű magyar ember előtt, hogy Görgei becsstelen tette némileg tisztázva lesz.

*

A királyfi menyegzőjére nagyban folynak az előkészületek az arisztokrácia körében, mely, nem habozunk kimondani, néhány év óta föltűnően *kerüli az udvart*, s legfőljebb az ilyen elkerülhetlen dolgokban vesz részt *idehaza*.

Mert szó, ami szó, dacára hogy ma is módja lenne hozzá, a magyar arisztokrácia nem legyeskedik Bécsben, nem tányérnyalóskodik az udvarnál, mint valaha, hanem itthon Budapesten van, még Andrássy gróf is hazajön, alig lakik egy-két magyar főúr Bécsben, s azok is jelentéktelen emberek, s mégis valamelyik bolondos újság arról panaszkodik, hogy a bécsi ünnepélyeknél s illetve magánál az esküvői szertartásnál nagyon kis arányban lesz a magyar főrendi világ képviselve.

Sose búsuljunk ezen, ez a mi arisztokráciánknak nemzeties jellegét bizonyítja, ami biztató jele annak, hogy övelük is *megszaporodtunk*.

Aztán van abban valami lélekemelő is, amikor a közönséges ló a versenytéren, hol a hírneves telivérek örült erőlködéssel rohannak a gyepen, így gondolkozhatik magában:

»De jó, hogy nem lettem angol paripa.«

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

(A szegedi képek Budapesten. Perowska Zsófia. A Nana.)

Sárkány kirakata az Úri utcában mindig kedvenc bámészkodási helye volt a félelegáns közönségnek (mert az egészen elegáns közönség sohasem néz meg, sohasem bámul meg semmit), pedig a Sárkány kirakatában mindég van egy kis csemege kiolthatatlan szomjúságú ingyencek számára, s egy kis vagy irigyelni, vagy megróvni való a hölgyeknek. Van is tolongás néha a kirakat előtt két oldalt, hol a főváros legszebb arcú hölgyei állanak közszemlére kitéve - persze nem eredetiben, hanem csak lefényképezve.

Komolyabb ember persze nemigen talál mulatságot az ilyenekben, annak már megvan a maga megállapodott ízlése és ideálja, én például akár egy millió arcot láthatok, mégis csak Helvey Laurát tartom a legszebbnek. Nem is igen nézegetem hát a képeket, a mosolyban tündöklő arcokat, melyeket a divat fölvet egy-két napra, hogy aztán örökké elfelejtse. Ez a pillangó életű hírnév, amelynek a szépek örülnek, nyomasztólag hat kedélyemre. Nem szeretek róla gondolkozni.

Egy csomó fertály- és valóságos mágnás, néhány ábrándos diák s szószátyár asszonynép a rendszerinti közönsége a Sárkány kirakatának.

- Ah, a szegedi lányok! - kiált föl Kricsi gróf. - Des yeux de Szegedin! So etwas ist noch nicht da gewesen!

Kricsi gróf fölkiáltása figyelmessé teszi a »fiúkat«, s egy percre háttérbe szorulnak »nos amies«: a Charlotte comtesse, az ici-pici baronesse Elvira, a nagy volantokkal, »hiszen ezek úgylis a mienk!« Gyerünk a vadakhoz!

És valóban e civilizált, fáradt szemek úgy néznek keresztül a binoklin, monoklin a szegedi képekre, mintha legalább is valami roppant pikáns zulu dolgokról volna szó.

Oh! ah! Hiszen ezek is csak lányok! - jegyzi meg Fricsi báró csalódva és egy hatalmasat ásít.

Mindenki tesz valami megjegyzést:

- Kedves. Sehr herzig ez, aki a vizet önti abból a korsóból. Quelle idée? Superbe. Ez a Tisza Louis ott Szegeden, ez csak nem tagadja meg magát. Pompás, pompás. Vízet prédikál, de azért nem azt iszik, hanem kiönteti a szép lányokkal.

- Addig tréfált a Tiszával, a folyóval, felöltöztette szép leánynak, hogy az megint csak megharagudott és megmutatta neki, hogy köszöni alásan a bókot, de ő már csak ezentúl is megmarad vadállatnak.

- Un bon mot! Charmant! Ez a Pepi szellemes...

- Nekem a népiesek tetszenek... ez a kettő, hogy is csak, micsoda nevek, barátom, micsoda nevek! Ahá, Fluck Erzsike... Kelemen Malvin, Abafi Gizella.

- Éljenek a népiesek! Ah, kedves barátim... mon dieu! a század legnagyobb találmánya a babos kendő és a pettyes harisnya! Ma vettem egy tucatot Brachfeldnél...

De nem akarom tovább fűzni e híven lesztenografizott diskurzust, mindössze egy pár vonással ki akartam emelni a napok története között a szegedi képeket, hadd legyen valami nyomuk.

Sokan megnézik és szépnek találják, Letzter fényképésznek becsületére válnak, mert semmivel sem állnak hátrább a Kozmata fényképeinél. S hogy még több szegedi arc díszítse a szépség pantheonját (mert néha igazán annak lehet mondani ezt a Sárkány-kirakatot), ott függ az Eisenstädter Klementina k. a. arcképe is, igen sikkes pozitúrában: hófehér ruhában egy ringó hintán ülve.

*

De ha már a képekről szólok, lehetetlen elhallgatnom, hogy a híres Perowszka Zsófia arcképe már megérkezett Budapestre. Én nehezen vártam a fölakasztott nemesleány arcképét, mert látni akartam a vonásokat, melyek e magasztos lélek külső porhüvelyé voltak.

Nem hiszem, hogy lenne egész Európában ember, aki e nőbe, olvasva róla, nem volt legalább egy percig szerelmes. Megtaplósodott szívem van, de azért rajongtam utána napokig, és mikor

a távirda meghozta szavait, beszédjét, védekezését, úgy éreztem magam elolvasva azokat, mint valaha régen, régen egy tündöklő fényességű szerelmi légyott után... visszaidéztem szavait, és mikor gyertyámat este eloltottam, újra meg újra megjelent ő maga és ismételte azokat.

Nem csatlakoztam, éppen olyannak képzeltem Perowszka Zsófiát, mint aminő: vékony, magas, délceg, szőke haj, halavány, hosszúkás arc, nemes nyílt tekintet, magas, domború homlok. Semmi kétség. A szellem főnsége csak ilyen kinyomatot adhatott neki.

Csodálatos az, hogy a realiztikus kor küszöbén a romanticizmust egy ilyen fényes alak rekeszti be.

*

Ad vocem realizmus!

A Népszínházban ősszel az »Assommoir« s a »Nana« előadására készülnek, mint szavahihető forrásból értesülök. El lehet képzelni, hogy milyen borzasztó pénztári bevételeket eredményez majd Zolának ezen két, az egész világon ismert meséje s illetőleg inkább iránya a színpadon; de vajon erkölcsi szempontból helyes-e a Népszínháznak, mely a vidéki színpadoknak elől jár, ilyen attentátumot követni el a jóízlés ellen?

Mert csak Éva ízlelte meg a gonosz gyümölcsöt, és mindnyájunknak szenvednünk kell érte.

Félek, hogy most is, ha Éva meg találja ízlelni az »Assommoir«-t s »Naná«-t, minden vidék közönsége megkeserüli ízletes harapását.

FŐVÁROSI LEVÉL

Előkészületek a nászünnepekre. A »muszaj-körök«. A jövőendő királyné.

Az egész főváros kezd élénkebb színt nyerni, a szállodák tömve vannak idegenekkel, különösen nagy számú nőt hozott össze a kíváncsiság. Egy királyi lakodalmat nem is bolondság látni.

Az ablakok, amerre a királyfi el fog haladni, többnyire ki vannak bérelve (az enyimet is kérte két öregasszony, pedig mindössze csak egyszer fog átmenni erre a mátkapár, a Népszínházba), a polgári bálra, melyre pedig háromezer meghívó-jegy küldetik szét, legalább harmincezer ember akar eljutni. Képzeltető azon szerencsétlen emberek sorsa, akik benne vannak a rendezőbizottságban: reggeltől estelig egy folytonos zaklatás az, az ember egyszerre fontosabb személlyé válik Tisza miniszterelnöknél, s ismétlődik az »egy napos isten« legendája. Se nappalod, se éjjeled, kihúznak az ágyból, minden ember, akivel csak valaha találkoztál az életben, visszaemlékszik ismeretségedre, s jegyet kér vagy a felesége, vagy az anyja, vagy a sógornéja számára, szép asszonyok mint közvetítők lépnek közbe, igazságtalanságok elkövetésére izgatnak, s valóban, ha még ezek után is meg bírsz maradni ez állásban »tisztá kezű« embernek, megérdemled, hogy sohase légy - közoktatásügyi miniszter.

Egy élelmes kollegám a meghívó-jegyekkel prolongálta összes váltóit, amiből gyanítható, hogy Budapest összes uzsorásai a családjaikkal együtt jelen lesznek a polgári bálon, mely óriási fényességűnek ígérkezik. Tömérdek pénzt költenek a díszítésre és virágokra. A trónemelőt és mennyezetet most csinálják.

A hivatalos és a »muszaj köröket« kivéve kevés azonban a valódi érdeklődés. Az egyetemen [!] az ifjúság közt nem lehet pénzt gyűjteni a parádé költségeire, még öt forint sem gyűlt be. A magánházak nem lesznek kivilágítva valami különösen, csak itt-ott némely túl

lojális ember költekezik e célra. Eddig a legszebb kivilágítási készülétek a Hungária szálloda, a városháza és a Dohány utcai zsinagógán láthatók, hol héberül és magyarul »Éljen a haza!« s Rudolf és menyasszonya monogramja látható.

Általában nagy az apprehenzió, hogy a felségek nem jönnek le Budapestre, s ez bizonyára csökkent a lelkesültséget - mely *a király kedvéért* ünnepelné fia lakodalmát, mert ritkán fordul elő a történelemben ez a példa, itt *az apa népszerű* s nem a fiú.

Még a mánások egy része is visszavonult, legalább a szereplő fiatalabbak, kiket a trónörökös tavaly megsértett Prágában ismeretes nyilatkozatával. A helyzetet eléggé illusztrálja az, hogy a lakadalmi menetnél gróf Zichy Jenőnek engedték át a legfőbb szerepet és még néhány jelentéktelen főúrnak, kik máskor ki sem szoktak látszani a kórusból.

Kissé bosszantó is, ha az ember meggondolja, hogy a magyar parlament mindkét házának küldöttsége Bécsbe megy, mintha valami tartománygyűlés lenne; a magyar parlamentnek az ország határain túl kimennie üdvözölni leendő királyát s nejét, méltóságán alul van.

Igaz, járt már Magyarországon küldöttség messzebb is, hogy feleséget hozzon a királynak, de az akkor csak Magyarország királynéja volt, s Budára hozták a menyasszonyi ágyat.

Ez idő szerint a királyi házasságoknak nálunk alig van közjogi jelentősége, sőt azokból az úgynevezett diplomáciai spekuláció is hiányzik; bajor, belga és osztrák, ez az a vékony választék, mely további értékkapcsokat nem elégít ki. Még maga a koronázás sem nagy jelentőségű mindenütt, mert például Németországban a koronázás szerződés a király és Isten között, melyhez a nemzet pusztán tanúul hívatik, míg ellenben nálunk a koronázás szerződés a nemzet és király között, az Isten csak tanú.

Hanem a lakodalom sehol sem bír különös befolyással a nemzetekre, azért nem is vehető másképp, mint a királynak vagy királyfinak egy magán-cselekménye, amelyhez semmi köze a nemzetnek.

A jövőendő magyar királynét igen szépnek festik azok, akik látták. Mondják, hogy az utóbbi négy-öt hónap alatt nagyon kifejlett, s hogy kedves, leányos arcát gazdag szőke fürtök díszítik, csípőin bájosan ringó termete költők tollára való sat...

Különben néhány nap múlva magam is meglátom, és akkor majd bővebben írok felőle a »Szegei Napló« olvasóinak.

A szőke haj, mint Beöthy Aldzsi megjegyzé, a paritás kedvéért vagyon, - mert az Erzsébet királynéé fekete volt. De különben is a csehekre volt e részben tekintet, mert önkik csak a lenhaj tetszhetik.

A budapesti kirakatok valóságos óramutatói a jövőnek (a kereskedővilág reprezentálja a jelent mindig a leghívebben): kolcsagok, sastollak tünedeznek elő a virágkereskedésekben, fényes boglárók, gyémántos csatok, antik mentekőtő-láncok ragyognak az ékszerészek auslagjaiban! Monaszterly kirakata előtt valóságos népcsődület van, hol a Károlyi grófnék nagy vagyont érő toalettjét bámulja a közönség.

...Mindenütt nyüzsgés-forgás, mely mind összeköttetésben van a királyi lakodalommal. A nyomdákban az albumok szövegét szedik, a poéták celláikba zárkózva ünnepi ódákat faragnak, a küldöttségek vezetői szónoklataikat komponálják, a hölgyek nyelvöket élesítik.

Ott önöknél pedig mindezen idő alatt szedik az adót keservesen a Szapáry emberei.

A KISEBBIK KIRÁLYASSZONY ÉS A KIRÁLYFI

A laxenburgi kastély parkjában édesen énekelhetnek most a csalogányok, a virágok hónapjában, virág leszakítását szedve dalba... Királyok boldogsága, ha ugyan nekik külön tárgy, mint az ő saját szerelmük...

De föl lehet tenni, hogy a madarak is lojálisak. Hiszen mindenki olyan nevetségesen lojális, csak az idő nem, mely a »szellemdús« b. Kemény Gábor megjegyzése dacára (hogy szebb idő van Budapesten, mint Bécsben) olyan átkozott, hogy már két napja nem mehetnek ki a szobából a régi magyarok amaz ivadékai, kiket még esernyőhordozásra nem fogott a civilizáció.

Szegény »időjós« Kemény Gábor, meg is gyült azóta a baja szörnyen. Házban és klubban egyaránt interpellálják, élcelik ügyetlen feleleteért, mire csak a fejét húzza be nagy szerényen széles váll-lapockái közé.

No, de ki törődne Kemény Gáborral sokáig? (Örüljön, ha tudott egyszer már valami olyat mondani, amivel a közfigyelmet magára vonta két napig.) Nagyobb kérdés most széles e monarchiában (kivált az asszonyok ajkain), hogy hát hogy néz ki mégis a »kisebbik királyné«, szép-e, kedves-e, aprók-e a lábai, kezei, kecses-e a tartása, milyen az ajka, milyen a füle?

Aki látta, mind magasztalja, csak hogy az ilyesmiről mindenki a saját szemeivel szeret meggyőződni. A fotográfiák nem elégítik ki az embert; azok hazudhatnak. Az emberek meg rosszul ítélnék, mert félrevezeti őket a nimbusz, melyet a gyalgó emberek szeme a királyok fölött lát lebegni.

Egy Bécsben járt hírlapíró ekként rajzolta le előttem. Roppant nehéz a »kis prágai királynénak« a mi kedves Erzsébetünk mellett szépség dolgában a pozíciója, de mégsem lehetetlen. Koburg Lujzának miniatűr-másolata. Az üdeség, mely egész lényét uralja, kiemeli őt. Fejedelmi vonások nincsenek arcán, sem alakjában de összhang az van, szép kék szemek, nem sok kifejezéssel, homlokán nincsen fenség, de értelem, a jóság önti el az egész arcot, és a szelídség, melyet csábító bájjal von be a szerelem lehe. Termete ruganyos és arányos. Egészben egy csicsergő fürj benyomását adja, vagy egy a napsugár fényében mosolygó nefelejcsvirágét.

Én részemről találóbbnak tartom az első hasonlatot a kis fürjjel, amit nagyon valószínűvé tesz a trónörökös nagy előszeretete a madarak iránt, melyekről könyvet is írt, Európa irodalommal foglalkozó fejedelmei közé lépve.

Azonban addig, míg személyesen nem láthatom 20-án a leendő magyar királynét, föl kell függesztenem ítéletemet.

A lakodalmi ünnepélyek második sütetéből már megjöttek királynéjuk szép hazáját megnézni a belga testőrök (tegnap nagyban éljenezték őket a Népszínházban), az esti vonattal pedig megérkezett a walesi herceg is.

Mintha egy régen látott cimbora jött volna az osztrák vaspályán. Nem fogadta ott senki, csak a hotelier, éppen mintha a Shakespeare deli, bátor, könnyűvérű Henrikje lenne. Nem jött jöveteléről hivatalos telegram, hanem mindössze Károlyi Pistához jött egy pajtáskodó sürgöny:

»Estére önök közt leszek. Rendeljen vacsorát és cigányt.«

Amint kiszállt Pesten, nem is ment a szállására, hanem a hoteliért kérte meg, hogy hozza rendbe a szállását, ő majd egyenesen a kaszinóba hajtát: nem akarja a derék fiúkat sokáig várakoztatni. Volt is nagy »muri«, amelynek szakadatlan folytatása lesz két napig.

Igazi magyaros karakter, s roppant szimpatizirozik a magyarokkal, ő benne magában is betyáros hajlamok lévén kifejlődve. Hiszen maga azon ténye is mutatja, hogy minden komolyabb cél nélkül összepakolt Bécsben, s átjött ide a cimborákhoz egypár görbe napot csinálni.

Mindjárt is intézkedett, hogy ő a »Sárga csikó«-t akarja hallani a Népszínházban Blahánéval, levétette a kitűzött darabot a játékrendről, s ezt rendelte meg.

Éppen midőn e sorokat írom, visznek el ablakom alatt két királyi ízléssel kiállított koszorút a szálloda-szolgák, amit Eduárd herceg fog dobálni ma este Splényinének.

De különben is olyan eleven, pezsgő az élet, amióta a walesi herceg köztünk van, és pedig a társadalomnak éppen a magyar része elevenült meg, s kapott lendületet, úgyhogy az ember szinte abba az álomba ringatja magát, - hogy a magyar királyfi van Budapesten.

A walesi herceg Gladstone kormányra került előtt sokszor rossz anyagi viszonyok közt is volt, nagyon nyomták az adósságok, de amikor persze van, akkor szerencsés körülötte boldog boldogtalan. - Szórja a pénzt, mint a polyvát.

Egyszer éppen a szűk napokban járt ott Londonban a perzsa sah és beszélgetett véle.

- Bizony csak szép dolog az - mondá a sah -, hogy ebben a vagyonos országban te vagy a leggazdagabb ember.

A herceg cinikusan mosolygott s kitérőleg felelt:

- Nem, a westminsteri herceg a leggazdagabb.

- De bolond vagy te, édes fiam! - mondá a sah csodálkozva -, hogy le nem vágatod a fejét.

Gróf Andrássy Gyula, ki tegnap jött haza Bécsből és már is összetoborzott nagynehezen vagy húsz mágnást, kik Rudolf trónörökös bevonulása alkalmával lovagolni fognak, egy érdekes epizódot beszél, mely övelük történt meg a walesi hercegnél.

Midőn Teleky Lászlóval Londonba érkeztek, a walesi herceg, mint még akkor fiatal házasember, nagy érdeklődést tanúsított irántuk, s meghívót kaptak hozzá estélyre.

Andrássy és Teleky csak azzal nem volt tisztában, milyen nyakkendőt kössenek a frakkhoz, hogy a magas társaságtól ne különbözzenek.

- Kössünk feketét - mondá Andrássy (akkor is már az »ötletek« embere volt), de vigyünk fehérét is a zsebünkben, ha esetleg olyan lesz a társaság, visszavonulunk s felköthetjük.

Úgy is volt, fekete nyakkendőt kötöttek, - de az udvariasan eléjük jövő walesi hercegen fehérét pillantottak meg.

Andrássy és Teleky erre rögtön visszavonul, s felköti a fehér nyakkendőjét, de mire a herceg elé kerülnek, akkorra már annak fekete nyakkendője van, aki két kedves vendégét kitüntetni akarván, - hirtelen fölcserélte.

...Önök pedig nekem bocsássák meg, hogy a két királyfit, mint most ijedten veszem észre, fölcseréltem, s a mienk helyett az angolról írtam.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

Budapest, május 18.

Mintegy húszezer idegen ember jár-kél a föllobogózott, földiszítt utcákon, melyeken már tegnap este megvolt a próba a villanyvilágítással, mely messze fölülmúlja a gázfényt; ez csak úgy tűnik föl annak tiszta és átlátszó fénye mellett, mintha piszkos mécspislogás volna. Legpazarabbul a kaszinó van díszítve vörös bársony mennyezettel, mely arannyal van áttörve, s köztük belga és magyar címerek, valamint az uralkodó családéi is. Kár, hogy a sárga-fekete zászlót is kitették a méltóságos urak, anélkül ellehetett volna, mert még a Károlyi-palotát kivéve, egyebütt nincs sárga-fekete zászló, csak nemzeti és belga.

Az országházán három szép selyemzászló leng, a középső az ország címerével. Délelőtt egy kis tévedés esett. A szolgák az 1861-i megnyitási zászlót tüzték ki, melyen egy 1848-ra támaszkodó Pannoniát ábrázoló nőalak látszik, de ezt behúzták.

A kíváncsi vidéki közönség, mely az utcákat előzőnli, egy sajátságos jelleggel bír: a nemesség, az úgynevezett vidéki dzsentrí, mely pedig eddig elől jött az ilyen parádéknál, nem látható sehol, az sem jött el, hanem iparosok, vidéki polgáremberek és parasztok jöttek nagy számban.

Bár ez az elem nem pazarol, mégis igen fölugrott mindennek az ára. Egy ablak ma délután 30 frt volt már, helyek a tribünökön nem voltak kaphatók. Egy bérkocsi egész napra 25 frtba kerül.

De mind e nagy tömeget, mely pénzét ilyen bolondságra kész kiszórni, mégsem a lelkesedés, hanem csak a pusztá kíváncsiság hozta össze.

Igazán mesés, hogy az emberek mily nevetségesen kíváncsiak.

A legmulatságosabb példa erre, hogy sokan a bécsiék közül is eljöttek (kivált asszonyok), hogy *még egyszer itt is* lássák a fejedelmi lakodalom lefolyását.

Igazi lelkesedés nincs sehol, csak bizonyos sablonszerű, a hírlapok vezércikkeiben. De a hírlapok is, bár az egy »Függetlenség«-et kivéve, mindnyájan üdvözik a fejedelmi párt, bizonyos tartózkodást árulnak el, s áradozás nincs, csak Várady Antal versében.

Azon utcákat, melyeken a bevonulás történt, már délben kezdte ostromolni a tömeg, óriási leleményességgel hevenyészve magának nézőhelyeket; a boldogabb rész, mert több mint fele már három óra felé azzal a sóhajjal fordult haza, hogy a bevonulást legfeljebb holnap láthatja csak meg a »Budapest«-ben lefestve.

A vasúti peronra csak a szorosan hivatalos fogadtatási személyek, a képviselők és hírlapírók kaptak beléptijegyeket, mindenki frakkban és fehér nyakkendőben tartozván megjelenni, vagy magyar díszruhában.

Pontban négy órakor megérkezett a vonat. Nagy éljenzés fogadta a kilépő trónörökös és fiatal nejét, ki kipirult arccal, kecsesen hajtogatta magát a közönségnek.

A bevonulás impozáns keleti pompájú képet nyújtott s egyike volt azon látványoknak, amikre örökké visszaemlékszik az ember. Az Ezeregyéjszaka regéi látszanak föllevenedni.

Az ember nem tudja, miről írjon: Andrássy Gyula gróf és Zichy Jenő minden képzeletet fölülhaladó pompával kiállított kocsijával bajlódják-e, vagy a mágns lovasok hú leírásával, mert kétségtelenül e két dolog volt a legszebb, s kivált ez utóbbi, ami a bécsi pompát messze fölülmúlta.

Pedig e lovascsapat hevenyészett volt s alig lehetett összehozni, mert Andrásy csak két-három nap előtt kezdeményezte. S mégis hogy néztek ki a pompás festői mentékben, a szép csoltáros lovakon! Egy kép Mátyás fényes korából. Ott láttuk a Zichyket, a Károlyiak fiatalabb sarjait, Czirákyt, Rohonczy Gidát s még Apponyi Albert grófot is, almás pej lovon, skarlát-vörös díszruhában. Lehetek számra nézve mintegy negyvenen a lovasok. Némelyek lovát drága ruhába öltözött szolgák vezették.

A fogatok sorát a főpolgármesteré nyitotta meg, azután jött a trónörökös kocsija, s utána beláthatatlan, soha ki nem fogó sora a szebbnél szebb fogatoknak.

A menet lassan és rendben, folytonos éljenek és üdvívalgások közt vonult föl Budára, hol a virágszóró kétszáz leányka pompás jelenete bontakozott elő a várban.

De egyetlen ember mindezeket nem láthatta. Csak itt-ott egy részletet.

A fiatal pár láthatólag meg volt lepelve a szíves fogadtatás által, kivált a fiatal menyecske szeme csillogni látszott az örömtől.

Estig azután, míg a kivilágítás vette kezdetét (mely fönséges képet nyújt, amint az ezer, meg ezer ragyogó fény kigyúl, s nappallá válik az éj egészen), jó sokáig durrogtak az ágyúk, majd katonabandák járták be nagy harsogással és dobolással a várost, hirdetve, hogy *katonai állam vagyunk*: nehogy meg találjunk arról feledkezni valahogy egy óráig.

Irányadóbb körökben azt hiszik, hogy a király és királyné lejövetele a magyar sajtó újabb magatartása végett történik. A jó király ugyanis aggódva látja, hogy fia népszerűsége csorbát szenved némely, talán véletlenül kiejtett s hihetőleg elferdített szavak miatt, továbbá tekintetbe vette azon panaszt is, hogy Bécs mellett Pest tartományi jelleget ölt, mert ez már nem lakadalmi ceremónia, hanem pusztá látogatás: ez okból akar saját lejövetelével a budapesti ünnepélyeknek nagyobb szabást, szélesebb keretet adni. Hiszik azt is, hogy a trónörökös valamely feleletében nagyobb jelentőségű enunciaciót fog tenni.

Az istenek szeretik a gyengébbeket. Báró Keménynek igaza lett. Az idő gyönyörű volt, kivált az este.

Ezernyi-ezer néptömeg nézi a pompás kivilágítást, kivált a Duna-parton, hol a Duna medrében visszasokszorozdik a tündéri fény s pajkosan játszik az ezüst fodrokon.

A FŐVÁROS CSÜTÖRTÖKÖN

Budapest, május 19.

Ma van az ünnepélyek legüresebb napja a nagyközönségre nézve, mert ma nem lesz látható az utcákon a fiatal pár.

Mínthogy tegnap futólag írtam csupán, még néhány vonást kívánok hozzátenni a tegnapi leíráshoz, olyat, mely a sajtóban egy vagy más ok miatt nem volt fölemlítve.

A peron nem valami fényes képet nyújtott, amennyiben egy-két arisztokratát leszámítva, nagyon vékony firmák (Posner Károly Lajos, Wahrman) fogadták a fenségeket.

A trónörökös mosolyogva lépett ki, Stefánia félénken állott meg mellette, mint egy báránka.

Rossz hangulatot szült a zsurnalisztákban (ezek voltak ott a valódi hazafias elem, meg néhány mágnás), hogy a trónörökös meghallgatva a főpolgármester beszédét, azonnal a díszszázadot léptette el maga mellett: mindig, mindenütt ez a katonásdi.

*

A trónörökös föltűnő nyájas volt Tisza Kálmán iránt; midőn elvégezte a katonai bolondságot, megint őhözött jött vissza, aztán ránézett a gyermek sajátos ösztönével és félelmével, hogy akar-e az még valamit beszélni.

A vézna orosz lány visszanézett rá némán; nem volt semmi mondanivalója.

A főherceg, mint akit játékaikhoz eresztenek vissza, megkönnyebbülve ugrott hát föl kis feleségével az udvari kocsiba, s távozott.

*

A mai nap a deputációké. Budavára igazán olyan, mintha Hollós Mátyásé lenne. A Rozgonyiak és Garák robognak végig az utcákon. Tömérek díszruhás alak tarkállik különben Pesten is.

Bizony a municipiumok megvedlettek egy kicsit, a sok adóegzekutor sokat elszedett a ruha fényéből, s már sokkal egyszerűbben, jóval szegényesebben néznek ki, mint a koronázáskor.

Én például a nógrádi deputációval ebédeltem ma, minden egyes ismerősöm meghízott, mióta nem láttam, egy-két fonttal, hanem emiatt meg ellensúlyozásul a ruháján kevesebb az arany, ezüst egy-két fonttal.

- Lássátok, urak! - mondom nekik - ti panaszkodtok, hogy tönkrementek odahaza, nekem otthon sem kellett lennem, hogy tönkremenjek. Hanem köztünk, nógrádiak közt, van valami titkos delej: olyanok vagyunk, mint a lesti tótok; ha Lesten kolera van, bárhol legyen is azon időben a lesti tót, a kolerát azért ki nem kerüli.

Mizerábilisan nézett ki a szegény városi és megyei deputációk egynémelyike, a mágnessok fényes ruhái mellett, azért is intézett ilyenforma kérdéseket hozzájuk a királyfi:

- Honnan való ön? - kérdé Asbóthtól.

- Záránd megyéből.

- Van önnek ott valamije, birtoka? valami földje?

Másoktól viszont ilyet kérdezett.

- Van önnek valami foglalkozása?

Vagy Kemény Gábor komponálta e kérdéseket, vagy pedig azt hitte őfensége, hogy a zseniális Gyula gróf (mert ötöle kitelik) összevásárolt vagy hétszáz mentét, s azokba különböző embereket felöltöztetvén, most öelőtte úgy figuráltatja, mint département-i küldöttségeket: s ezért inquirálta olyan nagyon, hogy nem-e szólja el magát valamelyik: »Nincs nekem, fenséges uram, semmim, hanem úgy fogadott föl Andrássy gróf két forint diurnumért, hogy itt a derekammat hajtogassam.«

A fiatal herceg nemrég végezte történelmi tanulmányait, s miután gyanakodó természete is lehet, eszébe jutott Potemkin...

No, de hála istennek nem úgy van... Azok a derék urak még mind jómódú birtokosok eddig.

A fenséges asszony kipirulva állott ott férje mellett, kedves benyomást gyakorolva az összegyűltekre, habár nem is oly szép, mint gyönyörű palotahölgye, Waldstein grófnő.

*

Este udvari estély lesz, melyre a küldöttségek vezetői és a törvényhozás mindkét háza hivatalos.

Szegediek roppant nagy számmal vannak itt és a Zugligetbe terveznek kirándulást.

Egészen dühös vagyok, hogy édes atyámfiak, a nógrádiak »csüggnek« üres időmön, s »kisebbik hazám«-, Szegednek jó népével nem tölthetek egy-két kellemes órát.

U. i. A tegnapi kivilágításról főlemlítem, mint rendkívülit, a Népszínház villanyos fényű holdját, mely mesterségesen úgy volt csinálva, hogy egész Pest azt hitte, két hold világít az égen...

ADIEU! ADIEU!

(Egy kép az udvari életből)

A »magyar hercegnő« Mária Valéria beteg volt, a picike szép arcon rút himlők mutatkoztak, a királyi gyermek önkívületben feküdt forró lázban, selyem mennyezetes ágyacskájában.

A Burg folyosóin másképp hangzottak az udvaroncok léptei, s arcuk bizonyos aggodalmat fejezett ki. - Ezek az emberek mindent képesek kifejezni.

Benn a beteg szobájában gondos udvarhölgyek, ápolónők lesték minden mozdulatát, s orvosok figyelték meg minden lélegzetvételét, a pirinkó kacsók minden percben más-más pápaszemes úr markába vándoroltak, aki onnan megállapítsa a diagnózist, az ütér verését. A kis homlokról a gyöngyöző forróságot szelíd szemű asszonyok puha keze törülgette le...

De a beteg kínosan nyögött: egyik sem volt az anyai kéz. Az a bűvös kéz, amelyikben minden benne van: meleg, amikor fázunk, hűs, mint a harmat, ha forró lázban szenvedünk, enyhítő, mint a balzsam, ha a nyitott sebet érinti, az a kéz, amely nem fáj soha, melynek érintése mindég üdv.

A királyné nem volt a beteg mellett.

Eleinte még a himlő ki nem fejlődött, még csak a láz volt meg, Erzsébet semmit sem akart arról tudni, hogy ő királyné: csupán anya volt. Több mint a királyné.

Maga akart virrasztani kedves betegje ágyánál, maga akarta neki beadni a gyógyszereket, melyeket aranytálcán tartott ott aranyos ruhába öltözött szolga. Mit ért mindaz, a medicina az aranytálcán is csak medicina!

Maga akart ott virrasztani az anya, de környezete nem engedte; rábeszélyték, hogy kímélje egészségét, mert ő királyné is: a királyné több mint az anya.

És mert királyné, csak néha-néha ment át a beteghez, hanem annál gyakrabban tettek neki jelentést a hercegnő hogylétéről. A jelentések mindig aggályosabbak lettek.

A kis hercegnő arca egy reggel csak olyan lett, mint a vörös posztó.

S ez a vörös arcocska besötétíti az egész Burgot, még őfelsége a király is felhős homlokkal intézte reggeltől estig az államügyeket.

A folyosókon baljóslatúan suttogták udvaroncok, palotahölgyek:

»A szegény kis hercegnő himlőben van.«

Az anya, a királynő kétségbeesett, mikor hallotta: éppen az öltözőasztalnál, a toalett között találta a szomorú orvosi jelentés. Oda akart rohanni a beteg szobájába, de egyszerre csak megállott, a felséges úrnő lábai a földbe gyökereztek: eszébe jutott neki, hogy ő szép asszony.

És, oh, ez több az anyánál, több a királynénél is!

Egy szép asszony hogyan menjen be egy himlős beteghez! Megrezzent, megreszketett és szomorú arccal visszafordult.

Tegnap talán még így sóhajtott: »egy szegény királyné még anya sem lehet...«

Ma már így sóhajtott: »egy szegény szép asszony királyné sem lehet...«

Benn, termeiben a velencei tükrök, amint hattyúnyakát, karcsú derekát, szép halovány arcát mutogatták, egyre integettek feléje: »szép vagy, szép vagy Magyarország királynője!«

De az anyának úgy fájt most ez a szépség, és mégsem volt ereje kockára tenni azt. Mit mondanának másnap az aranyos velencei tükrök?

Oh, ezek a kegyetlen velencei tükrök, akik igazabbak az udvaroncoknál, akik nem hazudnak sohasem, akikre nem lehet ráparancsolni!

A kis királykisasszony ezalatt még rosszabbul lett. Mikor eszméletnél volt, édesanyját kívánta, de az nem jött, nem jött, és a környezetének tett szemrehányást a gyermek, hogy az ő mamáját talán nem eresztik hozzá.

Pedig a tükrök, azok a csúf tükrök, azok nem eresztették.

Ezalatt egyre közelgett az idő, amikor a királynénak el kellett utaznia Angliába, hol a nyár egy részét szokta tölteni. Eljött végre az elutazási nap is, de a királykisasszonyt még mindig nem látta, s még mindig beteg volt.

Képtelenség lett volna úgy elmenni az anyának, hogy beteg lánykáját ne lássa. Hátha nem is fogja látni soha többé életben.

De bemenni nem lehetett. A himlő ragadós és nem kíméli a királynőket sem. Jaj annak a szép arcnak, amelyiket az öszecsókol!

Az udvari hintó már be volt fogva odalenn, minden, minden készen állott. Csak még a búcsú van hátra a picinytől.

A beteg szobájába egy ablak nyílt. Azon az ablakon át belátott a királyné, s megzörgette az üveget.

- Mama! Mama! - sikoltott föl Mária Valéria, s arcán a mosoly fényes szivárványa tündöklött.

Kis kezét feléje nyújtá, fölemelkedni erőlködött, ő, a beteg, hogy odamehessen az ablakhoz.

- Adieu! Adieu! - kiáltott be a királyné, s kezével búcsút intett. Majd elborult fényes arca, s könnyek folytak le rajta.

Oh, ha akkor föl lett volna találva a mód: szépnek maradhatni s mégis megölelni a kis Máriát, összevissza csókolná azt, anyai szíve nemes vágya szerint...

Egy darabig habozott, küzdött magával a szép királyné, de aztán lankadtan leereszté fejét, s még egyszer suttogá távozóban: Adieu! Adieu!

- Adieu! Adieu! - visszhangozták a Burg ódon, néma falai.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

A zajos ünnepélyek után egyszerre kihalt lett a város. Az arisztokrácia itt hagyta. Mihelyt a fáknak lombja nő, mennek mezei kastélyaikba, s a Nemzeti Kaszinó tág termeiben csak a »törzs emberek« forgatják a harminckét levelű bibliát. (Ez az egyedüli könyv, amely a magyar uraknak pénzébe kerül.)

A királyfiék ünnepélyei meglehetősen simán folytak le, mindössze egyetlen pikáns kalandról mesélnek... de csak mesélnek.

Nem illik elmondani, mert egy udvarmesterrel történt. Amit pedig az udvarmesterek tesznek, annak jogában van titokban maradni, az úgyszólván titokszerű. Aztán, én istenem, hiszen »udvar« és »szerelmi légyott« oly két fogalom, amelynek együtt kell lenni!

Mit csináljon unalmában az a sok szép palotahölgy? Azoknak is van érzéke a virágillat, a langyos tavaszi este, a susogó lombok és a várkerti filagóriák iránt.

De meg ki gondolná azt, hogy a királyfi lejön a kertbe a feleségével anélkül, hogy erről az udvarmesterek is tudnának, és olyan kíváncsi, hogy benéz a narancsszín-üveg ablakon?...

...Egyszóval megesett, úgy mesélik, akik tudnak róla, s még részletesebbre tágitják, akik nem tudnak róla.

*

De ha elmúlt is az ünnep, azért a zászlókat éppen nem kellett leszedni a házakról, egy füst alatt meg lehet ejteni velük a választásokat is, csak a jelöltek neveit kell ráragasztani.

Van pedig jelölt elég, de mozgalom nincs.

A választóközönség nagyon ki van már fáradva, mintegy eltompult a legszebb alkotmányos jog iránt.

Nem is csoda, mert még eddig semmi gyakorlati hasznát nem vette.

Hasztalan volt tizenhárom év óta minden erőlködés, megbuktatni a kormányokat nem sikerült maguknak a választóknak egyszer sem, nem csoda hát, ha meggyérült azok száma, akik hiszik, hogy sikerülhet.

Márpedig a siker reménytelensége minden akciót megfojt.

Tisza Kálmántól egy ellenzéki államférfi azt kérdezte nemrég:

- Hogy állunk a választásokkal, kegyelmes uram?
- Nem tudom még.
- Hogyan, nem érkeztek még tudósítások?
- Nem azért: hanem nem határoztam még el magamat, hogy miként *akarok* állani.
- Zsarnok! - sziszegte az ellenzéki.

Persze ez mind tréfából volt, - hanem azért van valami igaz az alján.

*

Diensztl- és a Rüsztovnak adott megkegyelmezés, melynek híre ez éjjel jött, hirtelen terjedt el s visszatetszést szült mindenfelé.

Az egész dolgot Edelsheim-Gyulainak tulajdonítják a legbeavatottabb körök. Ő táviratozta volna meg Verhovay fölmentését a brucki táborban időző királynak s ő javasolta volna ezt a tromfot is.

Rosszul tette. A kassai toaszt után ez a második eset, hogy öfelségét elhamarkodott rossz tanáccsal félrevezetik.

Pedig... könnyű a követ a kútba hajítani, de nehéz ismét kihúzni.

*

Gorove halála ismét egy pótolhatlan veszteség. Még nem várta senki, bár súlyos beteg volt. Az orvosok azt hitték, még négy-öt évet is ki fog húzni.

Maga a beteg biztosra vette fölülülését s még tervezgetett is a jövőre nézve:

»Képviselőséget nem vállalom - mondá. - Nem nekem való idők már ezek! Egy darab múlt vagyok itt.«

Barátjaihoz így szólt kevéssel halála előtt:

»Nem jó világ ez! Minden elromlott. Az emberek olyan szárazok és unalmasok. A szakácsok elcsapni valók, átkozottul rosszul főznek, semmi se ízlik... Ezek a cselédek is hanyagok, rosszul vetik meg az ágyamat... valaha ezek az ágyak is puhábbak voltak... minden jobb volt valaha...«

Most már megint jó neki minden, a - ravatalon.

A PÁRTOK

Sokat találgattam gyerekkoromban azt a találós mesét: Mi az? Egy apának van tizenkét fia, minden fiának harminc fia s ezeknek a fiúknak fele fehér, fele fekete?

Csak nagy sokára jöttem rá, hogy az esztendő ez, a maga tizenkét hónapjával s minden hónap a harminc napjával, melyeknek fele fehér (nappal), fele fekete (éjjel)...

Akkor nekem adták föl ezt a találós mesét, most én adok föl önöknek egyet: Mi az? Egy apának van három fia, az egyik viszi a gazdaságot, az a legöregebbik, a legkisebbik az egy szilaj furkó, aki mindent másképp akarna, akinek semmi sem tetszik, nincs megelégedve a bátyjával, ha bőkezű, azt mondja rá, hogy préda, ha szűkmarkú, azt mondja, hogy fősvény, - aminthogy vész is a jószág a kezei közt. A középső fiú higgadt s nem helyesli sem a bátyja dolgát, de sem az öccse észjárását, hanem az arany középszerűség útját dicsőíti, nem barátja az ugrásnak, hanem a lassú átmenetnek.

Hát ez az én egyszerű találós mesém: a *pártok*. Nincsen e mesében semmi humor és semmi frappáns, de egy nagy igazság, az t. i. hogy a pártok egy apának a fiai, tehát *testvérek*, hogy mindeniknek gondja a gazdaság fönntartására irányul, azért hát nem szabad elítélni egyiknek törekvéseit sem, mert a törekvések közösek. Csak az az egyetlen kérdés, ki vegye át a birtok kezelését a legöregebb fiú után, aki rosszul gazdálkodik?

A higgadt ész és a természeti jog is arra utal, hogy a középső fiú próbálkozzék most már, hátha ő jobban csinálja...

És mégis Magyarországon bizonyos éles ellentét van a pártok között, s ehhez az »éles ellentét« semmi köze az elvkülönbségnek, vagy legalább nagyon kevés; a gyűlölet, a harag és keserűség annak az alkatrészei. A piszkolódás, gyanúsítás tüzes vasával bélyegezik egymást a testvérek, ahelyett hogy kapacitáló szóra hallgatnának, s önérzetesen haladva *egymás mellett egymással szemben*, bizonyos nimbuszt kölcsönöznének az elveknek, amiket zászlójukra írtak.

Hanem így csak fogy a nimbusz - s leszedték, már mikor a magoké elkopott, az elvekről a hímport. Rongyos ruhában jár az eszme, s kik tündökölni látták egykor, ma már rá sem ösmernek, hidegen hagyja őket lankadt szárnyának csattanása.

A magyar politikai pártok is olyanok, mint a napok: egyik kurtább, mint a másik, mindeniknek fele fehér, fele fekete, s ha egyik sír, a másik nevet. De a napok összefüggő láncai az időnek és senki se kívánja, hogy egyik vagy másik nap ne virradjon meg, s ne teljesítse rendeltetését, mert az a természeti szükség.

Az alkotmányosságban is ilyen természetes átmeneti hidak a pártok a fejlődésben, s ebből a szempontból, ha tehetjük, bizonyára senki sem fogja helyeselni azon üzelmeket, amik a kerületekben napirenden vannak, hol először beszenyezik lelketlen kortesek és jelöltek a személyeket (de ehhez semmi közünk), hanem beszenyezik az elveket, s ezáltal közönyössé teszik a népet az alkotmányos élet iránt.

E szomorú közöny máris látszik. Sohasem volt ilyen erőltetett választási mozgalom, mint most, s biztos szimptómákat látunk arra nézve az eseményekből, hogy néhány év múlva az alkotmányos élet útján visszatérünk a kezdet kezdetéhez: a személyekhez.

A higgadtabb lakosságú kerületekben máris nem pártok szerint csoportosulnak a választók, hanem személyek köré tömörülnek. Többi közt példa erre Szeged is.

Az elvek tönkre vannak téve, hit azokban már nincs, hanem a személyek között még mindig akad valaki, aki még nincsen lejárva. Az elvekhez már nem fűződik rokonszenv, mind a három zászló össze van tépve, sárral behányva, de tiszta kabátú ember még akad, ehhez tapad tehát a bizalom.

Hát helytelen ez? - fogják önök kérdeni. Hát hiszen ha csupa jellemes, becsületes embert válogatunk össze a kerületekből a parlamentbe, az lesz még csak az igazi országgyűlés, és azt sem fog lehetni ellene fölhozni, hogy nem kinyomata a közvéleménynek.

- Igenis helytelen! - lesz mindenkor a válasz -, mert ez esetben a parlamentális élet nem fejlődhetik; a parlamentális élet kerekéi az elvek és az eszmék, s ha ezek nem jönnek mozgásba, nem lehet haladás. Egy stagnáció áll be, vagyis egy forgás, - mely úgy kizárja a haladást, mint amaz.

Szilágyi Dezső, ki Urváry Lajost elkísérte a kerületébe, egy toasztban ekképp jellemezte a Zala megyeiek előtt a pártokat:

A kormánypárt olyan, mint egy vénasszony, mely idő előtt öregíti meg az embert s kiszívja életerejét.

A szélső baloldalt teljesen jellemezi - úgymond Szilágyi meglehetősen szellemesen - a költő:

*„Zúg az éji bogár s neki megy a falnak.
Nagyot koppan előbb, azután elhallgat”.*

Az egyesült ellenzéket egy szép leánynak tartja, ki epedve várja az időt, hogy kedvesét, a hazát boldogíthassa.

Ez is találó hasonlat, de a legtalálóbb az »epedve« szó.

Hanem még az államférfiaknál is jobban jellemezte a pártokat tegnap két borozó paraszt, aki a Szikszay udvarára betévedt.

- Tudja kend, János bátya...

- Hallom, Pista öcsém.

- Ha az ember lovat vesz a vásáron, akkor talál olyat is, akinek sem apját, sem anyját nem ösmeri. Igaz, hogy kevés abrakkal jár, meg hogy szép is, aztán meg fürge is. De hátha rúgós, harapós?

- Aha, értem már.

- De csak hallgasd még tovább. Aztán talál egy másik lovat, akinek apját-anyját ösmeri, tudja, hogy sok abrakkal jár, egy kicsit lusta is, sovány is, - de tudja felőle azt is, hogy nem rúgós.

- Hát aztán?

- Hát aztán, hogy okos ember az ilyet választja. Egy szónak is száz a vége, János bácsi, én bizony a kormány mellett szavazok.

- De iszen nem úgy van az, öcsém. Nem helyeslem a mondást, mert a gyengébbik ló nagyon sok abrakot eszik, nem dolgozik eleget, vén is egy kicsit. Ha nehéz munkája akad, beledöglik, és akkor az abrak is odavan, meg a ló is: csak éppen hogy a bőrét akaszthatom a padlásra. Nekem ugyan remonda nem kell a házamba. Én a baloldalra szavazok.

A fiatalabbik paraszt megvakarta egy kicsit a fülei tövét, hűmmögött közbe - s akadozva hebegte.

- Igaz, de hát a paskum,¹ amit a gróf ígért voksért.

- A paskum? Az már más. Ha az embernek legelője van, azon az öreg ló is elfér.

AZ ALFÖLDI VÁROSOK

(Gorombaságok)

Sohasem hittem volna, hogy önöknél ilyen mozgalmas választások lesznek az idén.

Mikor még én fordultam meg Szegeden, mindég arról panaszkodtunk - hisz emlékszenek önök -, hogy nagyon kevés ott az okos ember.

Nem volt igazunk!

Úgy látszik újabban, hogy nagyon is sok az okos ember, akik nem férnek el a bőrükben, - vagyis helyesebben a *bőrkötőben*.

*

Önök építik a várost, emelik, de nem csinosítják.

Mert a legelső föladat az lenne, hogy Bakait eltávolítsák *szépészeti szempontból*.

Lehetnek ott paloták, sétányok, fasorok, szökőkutak, sőt még szobrok is - mind nem ér semmit -; addig, míg Bakai is ott van (és uralkodik), nem város Szeged, hanem csak egy originális nagy falu.

Önöknek, úgy látszik, nagy örömük telik a komikus szituációkban. Egyszer főtisztelendő Dugonics András uramat akarták lóra ültetni, - máskor viszont Bakai urat hagyják ülni a nyakukra.

*

Mi pestiek is így vagyunk, az igaz, s Br. Eselmayer Gottfried valóságos pendantja »Szeged államférfiának«.

Csak hogy a mi Gottfriedünk kedves ember, s nem akar nagy szerepet játszani; ő egyszerűen azért megy neki a falnak, mert a képviselőség többet fog jövedelmezni, mint amennyibe kerül.

¹ Legelő. [M. K.]

S ez még tiszteletre méltó szempont a Bakaié mellett, kinek semmi se szent a világon, se elv, sem erkölcs, sem illedelem.

Megszakítja pártját, képes mindenre, csakhogy az »én« hiúsága ki legyen elégítve.

Pártját mondtam! De van is már Bakainak pártja? A szélsőbaloldal nem ösmeri el őt magáénak. A párt végrehajtó bizottsága nem akar róla semmit tudni.

*

Én tanúságot tehetek egy jelenetről, mely a szegedi »Hungária« 1. számú szobájából datálódik azon napról, midőn Simonyi Ernő és Szeged akkori II-ik kerületi képviselője kíséretében Törs Kálmán jött le, s midőn Bakai először mutatta ki a primipilusok előtt fogafehérét.

Négyen mentünk hazafelé az értekezletről, mely csatavesztés volt Törsre nézve.

- Bakai meglesz - mondá útközben Simonyi Ernő -, semmi kétség többé.

- De milyen szégyenletes áron! - mondá az ősz Kállay, s megvető mosoly játszott az ajka körül.

- Meglesz képviselő, de égetni fogja az a képviselőházi pad. Mit gondolsz, Ernő, az az ember sohasem fog merni többé a szemünk közé nézni?...

Simonyi nem felelt, hallgatagon mentünk föl a Nr. 1-be, s egy darabig közönyös dolgokról folyt a diskurzus. Ott volt Polczner Jenő is.

Egyszerre csak megnyílik az ajtó, s mintha semmi sem történt volna, belép sunyi arccal, de teljesen elfogulatlanul Bakai.

Mindenki csodálkozott. Ha öreg Hunyadi János lép vala így közénk, nincs félig sem olyan álmélkodás.

Bakai itt! Az lehetetlen!

S ő valóban eljött s odalépve Kállay elé, kezét nyújtotta neki.

Még most is mintha látnám az öreg nemes arcát, amint egyetlen kellemetlen érzést kifejező vonássá futottak össze rajta a ráncok, s idegesen rántotta el a kezét...

- Nem, kérem... nem... - mondá halkán s mind a két kezét hátra szorította derekához.

Bakai megkövülve állott ott s kissé elsápadt. Mindnyájan oda tekintettünk. Kínos szünet következett.

Bakait most lángpír borította el.

Talán arra gondolt: Íme, a fényes jövő, amit kerestem!... Íme, hova vitt a nagyravágyás!...

Ha az a visszahúzódó kéz megállította volna akkor...

De nem, ő csak egy percre volt elfogult. Aztán leült nyugodtan, s beszélt, akár hallgatták, akár nem, s kérdezett, akár felelnek neki, akár nem.

Én azt hittem akkor: Íme, az erő, mely Valjean Jánost átalakította!...

De nem! Bakaira nem hatott. Ő még mindig tovább halad azon az úton, s ki tudja, hova fog érni.

Az az egy azonban bizonyos, hogy az iparosok renoméjának ő ártott eddig Magyarországon a legtöbbet.

*

A szegedi választások, ahogy én tudom, bor nélkül szoktak végbemenni, s mégis oly kevésbé józan állapotok vannak ott.

Hova lett a belvárosból a Pulszky három év előtti ellenzéki pártja?

Vagy már azóta jobb lett a Tisza politikája?

*

A dzs centri pusztul! Általános a sóhaj Magyarországon, s általános az aggodalom, hogy kicsoda osztály fogja pótolni Magyarország közügyeiben a haldokló tradicionális birtokosságot.

Önök a mellüket verik ilyenkor:

- Mi fogunk jönni! - mondják - mi, *alföldi városok*...

Látva, mit csinál Szeged az ő politikai jogaival, s mit csinál Csongrád (hogy egy kis szabályozási költséget dobjon oda neki Ordódy), engedjék meg, hogy e dicső osztály nagy és szívós küzdelmére és önzetlenségére tekintve, haldokló ágánál gúnyosan fölnevessünk az önök szeme közé:

- Önök akarják a régi megyéket pótolni? Ugyan ne bolondozzanak kérem.

AZ EMIGRÁCIÓ GYERMEKEI

Ha valaki föltámadna száz éves síri álmából, t. i. ha olyan valaki, ki Magyarország múltjából átaludott száz esztendő, ide lépne ebbe a három szobába, ahol a mi íróasztalaink állanak, s megkérdezné tőlem:

- Kicsoda ön?

- M. K. - mondanám neki.

- Hol született? - kérdezné tovább.

- *Kis-Csoltón*.

Azután sarkon fordulna az én kollegám felé s őt kérdezné, hogy hívják?

- Szemere Attila - mondaná az.

- Hol született?

- *Párizsban*.

S azután a harmadik fiatal ember felé esne szeme.

- És ön kicsoda?

- Pulszky Károly.

- Hol született?

- *Londonban*.

- Hogyan? - kiáltott föl. - Önök mindnyájan magyarok, ismerem az önök armálisait, címereit, az egyiket Nógrádból, a másikat Sárosból, a harmadikat Borsodból, a nagyapjukkal »per tu« voltam. Hogyan van az, hogy önök hárman három különböző éghajlat alatt születtek? *Mi történhetett azóta Magyarországon, amióta olyan mélyen aludtam?*...

...Hát bizony sok minden történt - hanem azért mintha semmi sem történt volna. Legalább úgy gerálják magukat a hatalmasok.

Égő sebeknek többé nyoma sincsen, mondják. A feledés fátyolát szelíd nyugoti szellő lengeti. Ha meglebben is a fátyol, nem éget már, hanem csak hűsít, mint a legyező szárnya.

Pedig ahogy nincsen nyoma, ahogy...

Nyoma van annak mindenütt. Ébren levő honszerelem nyitott szeme látja ezeket a nyomokat mindenütt.

Én látom őket legalább. Észrevettem; hiszen olyan közel ül itt hozzám a nemzet szomorú történelméből ez a két árnyék.

Elfelejtik-e ők valaha azt, hogy ők se nem írhatnak, se nem beszélhetnek a szülőföld édes búbájáról, aranyos felhőiről, suttogó homályos bokrairól?

A száműzöttek gyermekei sohasem felejtethetik el, hogy ők *szegényebbek* a többieknél, és hogy miért szegényebbek?

Pulszky Károly gyakran beszéli barátai előtt emlékei közt a következő érdekes kis képet.

A »Hampstead street« 13. sz. alatt laktak Londonban szülei.

Hárman voltak gyerekek, akik sohasem látták még Magyarországot. Guszti, Károly és a kis Polyxena. Szüleik elbeszéléseiből és a Jókai mohón olvasott regényeiből volt csak fogalmuk a hazáról. Homályos fogalom volt az csak, de mégis a legtündöklőbb színekből... itt kékebb az ég, üdébb a patak, zöldebb a fű, virágok illata mámorítóbb.

Hányszor álmodták meg a szécsényi kastélyt, ősi fészket ódon tornyaival, andalító tájképével, hányszor a büszke folyamot, a Dunát, és a tündéries Ipolyt, mely szűkebb hazájokat ékíti kanyarogva, mint ezüstös vitézkötés.

Egy reggel nagy meglepetés érte a gyerekeket. Apjuk levelet kapott Hajnik Pál nővérétől, hogy az másnap Londonba fog érkezni s egyenesen a Pulszky család vendége lesz.

Bezzeg lett nagy öröm. Hogyisne? Egy olyan eleven lény, aki Magyarországról jön. Vajon hogy fog kinézni, milyen lesz az arca, szeme, milyen lesz a ruházatja? Bizonyosan olyan lesz, mint Zrínyi Ilona a képeken, vagy olyan, mint Rozgonyi Cicelle, ha nem olyan mint Ronow Ágnes...

Alig várták azt a másnapot. Egész éjjel nem bírtak aludni.

Végre megjött Panni néni. Ötven éves szikár leány, magyaros hosszúkás arccal, bizonyos hősies vonással a homlokán: tetszett a gyerekeknek.

Körül is fogták erősen s zajongtak, lármáztak s követelték, hogy hamar adja ki, amit számukra hozott.

Mint minden utazó hölgynek, Panni néninek is természetes, hogy ridikülje volt, s a kis kézitáska teletömve mindenfélével a világon: volt abban kesztyű, hímzés, megkezdett harisnya, gyűszű, perlmutter gomb, kis olló, bicska, szappan, flacon-üvegcsé, gombostű, zsinórhúzó, kis kefe, kis tükör, hálófölkötő, gombolyag, manchette, rizspor, szájvíz, de a gyerekeknek semmiféle ajándék. Erről egészen megfeledkezett.

Elszomorodott a néni is, a gyerekek is, de mily csoda! Az apróságok ábrázata csakhamar kiderült, a táska fenekén egy száraz félkiflit találtak. Egy félkiflit, amit Magyarországon sütöttek!

Ujjongtak a gyerekek a kiflinek, a jó néni szeme könnybe lábadt, s amíg a kicsinyek kacagtak, ő sírt örömeiben, s minden jó dolgot ráfogott arra a kiflimaradványra. Ha már akkor nagy ember lett volna Breslmayer, bizonyosan az ő sütetje lett volna...

De a nagy vigasságból csakhamar háború kerekedett: a kiflit mindenki akarta, s bizony-bizony már-már szomorú irányzatot kezdett venni a diszkusszió, midőn az öreg Pulszky Ferenc beleavatkozott s három egyenlő részre elosztotta békesség okáért a becses süteményt. A lehulló morzsákat - nem állhatott ellent a vágynak - ő maga ette meg, bármilyen irigy szemeket is vetettek rá emiatt a kis hontalan magyarok.

Íme, egy kép, egyszerű, de mégis megható. Fényes London városában is *sóttalan a kenyér*, a száműzetésben. Száraz, penészfogta kifli otthonról - de jóízű, édes...

A KÁRTYA

Ahova könyv be nem juthat, még kalendárium sem, ott is mindenütt megvan a harminckét levelű biblia. Vagy a polcon tartják, vagy az asztalfiókban, de mindenesetre a legtöbbször forgatják; van benne valami csodálatos démoni varázs, hogy aki egyszer megismerkedik ezekkel a bűvös alakokkal, nehezebben válik meg tőlük, mintha megannyi szeretői volnának.

A kockázás keleti virtus, s valószínűleg benne van az a vérében a magyar embernek, magával hozta még Ázsiából bizonyos fatalizmussal keverve, s mikor a civilizáció megteremtette a kártyát, s egy bizonyos rendszerbe szedte, vagyis harminckét garádicsra osztotta föl *az utat, mely a pokolba vezet*, a nemes nemzetes karok és rendek minden gondolkozás nélkül tömegesen indultak el rajta.

A régi magyar nemesi élet kedvező talaj volt a játéknak. Egy félmillió unatkozó úr, kinek mindene bőven, és mégis legtöbb az ideje. Nem dolgozik semmit, nem foglalkozik semmivel, vagyonban gyarapodni nem vágyik, mert azt sem bírja elkölteni, amije van, szellemiekre nem gondol, mert azokat nem ismeri, a nemzet összes évi irodalmát megveszi nyolc garason a kassai kalendáriumban, s elolvassa egy fél nap alatt; már aki tud olvasni. A restorációk ritkán esnek, azonkívül pedig egyéb világmozgató eszme nem háborítja őket; arra való a nádorispán, hadd gondolkozzék ő mindnyájunk helyett; ebben az időben mondom valóságos jótétemény volt kitalálni azt a harminckét levelű könyvet, amelyet sohasem lehet megunni, mely mindig ugyanaz legyen és mégis mindig új, mely fogyassza az időt, izgassa a vért s szaporítsa a nemes urak mulatságát.

Még az egyes bíróságok is úgy voltak szervezve, vicispán, szolgabíró és esküdt az úrbéri bíróságnál, szolgabíró és két esküdt a közönséges pörökben, egy szóval mindég és mindenütt hárman, hogy ha virrad, ha esteledik, mihelyt a dolgukat végezték, minden körülmények között ki legyen a tarokk-kompanya.

Tolna megye közgyűlésén még 1814-ben is, midőn az országutak csinálásáról szóló indítványt tárgyalták, Bód János, a gyűlések akkori vezérférfia így szólt:

»De mire valók nekünk az utak? Nyáron úgys járhatni mindenfelé, télen pedig, mikor sarak vannak, senki sem szeret mozdulni otthonról. Aki pediglen mégis kártyakompanya okáért méggyen a harmadik, negyedik faluba, arról föl lehet tenni, hogy fölösleges pénze van. S lévén nekie fölösleges pénze, bizonyára van előfogata is, mely őt a sáron át kivonszolja, amennyiben pedig nem lenne, szerezhet.«

Ily élet, ily viszonyok mellett nem volt egyrészt csodálatos, hogy oly gyors és nagy mérvű elterjedést vett a kártyajáték szenvedélye Magyarországon, míg másrészt nem is volt

következményeiben oly kárhozatos, mint az most, midőn szerencselovagok légioja életmódnak tekinti a kártyát. Ami mulatság volt azelőtt, most jóformán üzlet lett és iparág, mégpedig a legrettenetesebb, mely a fölkorbácsolt ferde emberi szenvedélyekre van alapítva.

Azelőtt e játékban is némi ártatlanság és naivság volt, a jó becsületes »Kauflabet« meg a »durák« és a »királyosdi« vagy a tarokk és whist bizony nemigen tett tönkre senkit, s nem is volt az egyéb a jó táblabírák közt, mint egy kis tréfálózás a szerencsével, hogy ugyan kinek kedvez jobban. Fortuna istenasszony kipróbálása képezte a legnagyobb vonzerőt. Az pedig szeszélyes egy menyecske volt már akkor is, de nem tett tönkre senkit. Aztán volt benne mégis egy kis tekintet: azokat pártolta legjobban, akik szerencsétlenek voltak a szerelemben (Hogy még az istenasszony is milyen hiú!), sokat adott arra nagy kényességében, hogy *ki mit fogott*, mielőtt kezét neki ajánlá föl szövetségre, azt is megnézte, ki ül pártfogoltja háta mögött, mint „gibic”, annak is rokonszenvesnek kellett lennie.

A régi kártyásokat egy állandó fatalizmus vezette, mindég az istenasszonnyal kötekedtek, az ő dolga volt, ha nyertek, ha vesztek, s éppen azért volt noble oblige: szótlánul eltérni ami sorsot ő rájuk mért.

Hanem mennyire megváltozott azóta ez a szép istenasszony (No persze öregebb lett!), nincsen már benne poézis, semmi kedélyesség, semmi méltányosság. Mint a kiaszott vén banya, szétszórt hajjal, bizonyos fűriával ontja kegyeit az embereknek, s jaj azoknak, kikre megharagszik, de jaj azoknak is, kiket megszeret...

Most már nem lát jól, siket is, vak is, a háta görbe, az egyik váll-lapockája ki van növe.

Szemfényvesztők, hamis játékosok kierőszakolják kegyeit, sőt diadalmaskodnak azok fölött, akiket a sóvár szenvedély láza gyötör.

A kártyajáték szenvedélye annyira elharapózott már napjainkban, hogy társadalmunk rákfenéjének mondható. A legégetőbb seb, mely megsemmisítéssel fenyeget.

Hadseregek, melyeket vérszomjas királyok összetoborzanak, öldöklő harcokat arranzsírozva velök, nem öltek még meg annyi embert, mint az a négy festett ember lóháton és az a másik gyalog járó nyolc, akiket »királyoknak«, »alsóknak« és »felsőknek« nevezünk.

Ha boldoggá akarjuk tenni az emberiséget, ezeket a királyokat semmisítsük meg előbb az alattvalóikkal együtt!

A magyar középosztályt a kártya tette tönkre, a főurakat még inkább. Mint ahogy a francia író mondja, hogy »minden drámában keresd az asszonyt«, éppúgy elmondhatjuk, hogy minden tönkrement család történetében keresd a kártyát és megtalálod.

De még hagyján, ha csak vagyoniilag menne tönkre a kártyás, a vagyon meglenne még egyebüttl, dacára, hogy örök igaz marad azon közmondás: »ebül gyűlt szerzeménynek ebül kell elvesznie«, hanem a kártyásban tönkremegy minden, ami emberi, a szenvedély, mint a polip kiszívja összes életerejét, kiszívja belőle a munkakedvet, aztán kedélyt, majd meglankasztja benne az erkölcsöket, eltompítja, megdermeszti, érzéketlenné teszi minden benyomás iránt, körmeit belehasítja a szívébe, nemesebb indulatait kivájja; és a társadalom nyomorult söpredékévé teszi.

Mint úr, mint gavallér, mint jellemes, becsületes ember ül le valaki kártyázni, s mint ahogy harminckét levele van az ördög bibliájának, mindenik levél egy-egy passzus a süllyedés harminckét garádicsán. A szenvedély, mint a kezdődő láng, lassan kiöltött nyelveivel körülnyaldossa csiklandozva s azután elnyeli, összezsap fölötte fokról-fokra, mindig beljebb-beljebb hátrál, s a harminckettedik fokon a gavallér ott áll becsületes fényes nevével vagy

társadalmi nyomoréknak kidobva a világ szemétdombjára, vagy pedig mint sikkasztó, csaló a vádpadon a börtön küszöbén.

Egy történet, mely napról napra ismétlődik, mely össze van forrva szorosan azzal az ezer és ezer szomorú történettel, mely hazánk úri osztályának tönkremenetelében a megrázó láncos szemeket képezi.

De hát a polgári osztály? Hát a nép? Ebben is megvan az öröklött betegség. Ebben is megvan a halálos veszedelem magva, s ha idejekorán nem tépi ki, ha észre nem veszi magában a pusztító férget, az egész magyar társadalom egzisztenciája fenyegetve van.

Mert nem tréfa az többé, a kártya a legveszedelmesebb emberirtó, rosszabb a pálinkánál, ártalmasabb az uzsoránál és fenyegetőbb minden más társadalmi bajunknál. A karaktere az, ami a szerbtövisé, terjed, nem lehet kiirtani, s ott, ahol gyökeret ver, minden más növény kiszárad, mert elfojtja.

De radikális eszközök még tán segíthetnének. S ezek között a legradikálisabb egy szemer józan gondolkodás, hogy amit keserves munkával kerestünk, ne bizzuk a szerencse pillanatnyi szeszélyére, egy kis józanság, belátni, hogy a kártyaasztal megfertőzheti az embert, megfoszt önbecsülésünkől és a mások becsülésétől, s a kártyaasztalnál nyert pénz nem szerez tisztességet, mint a becsülettel szerzett vagyon, hanem lealacsonyít mások szemében. Gondolja meg minden ember, hogy amikor a kártyaasztalhoz lép, akkor már lemondott mindenről. Az már a pokol előszobája.

A magyar nemzet kedélyes, s jó kedve fényes zománcával bearanyozza önbűneit is. Nálunk a kártya, aki jól játssza, virtus, s még amellet, hogy kifosztják, kinevetik a gyenge játékost, a »balekot«, míg ellenben a »kozák« bizonyos tekintélyre tesz szert a társaságokban. A szenvedélyes játékost, ahelyett, hogy megvetnék mint veszedelmes mótelyét a társadalomnak, még a kedélyesség dicsfényével övezik; a doktort, ki így olvassa betegének útérverését: egy... kettő... három... hat... hét... nyolc... kilenc... tíz... alsó... felső... király..., a papot, aki álmában tarokkzik, a járásbíró, ki játék közben fogdossa össze a disputáló ügyvédektől a perrendtartás paragrafusait, s azoknak mindenike egy-egy nevezetesebb játszma emlékeihez van hozzácsatolva, mind megannyi adomahőst csinálva belőlük; sőt a par excellence politizáló nemzet addig-addig mesterkedett, míg egyszer csak kiállott az ő kártyáival ütni a politikában s egymás után említve az egyes kártyákat, lelkesedéssel éneklé hol a hetestől kezdve a disznóig fölfelé, hol a disznótul lefelé... Hanem ez a furcsa idő már régen volt! Lehet hogy nem is igaz.

A mi kezünkben bizony, fájdalom, gyakran az arany is sárrá válik: legalább így vagyunk a kaszinókkal, melyek a közszellem, közmíveltség ébresztésére lettek szervezve. Ha a, nagy Széchenyi föltámadna s be-belátogatna egy ilyenbe, megbotráncolva látná, hogy közönséges kártyabarlangba jutott, mely társadalmilag degenerálja azt az országot, amelynek »azután kell még lennie«, mely fogyasztja, tönkreteszi azon tőkét, amelynek megszorítási eszközeit egész élete tanulmányává és működésévé tette, mely megöli azokat az embereket, akik közül még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni, mert oly kevesen vannak.

Pusztul, vész a nép, mely azt hitte magáról, hogy Isten választotta; mindenféle ragályos betegségek meleg fészket találnak nála, - és minden gyengeségét felhasználják.

Az álmaira adót vetnek, a lutri által maga az állam pusztítja, valamint sok más káros szenvedélyéből hasznat igyekszik vonni, a többiben pedig zsebmetszők, csalók, szemfényvesztők kezébe kerül, s azok szabadon zsákmányolhatják ki becsületességét s ártatlan naivságát. Bámulva beszéli egy szemtanú, hogy a székely huszárok olyan piszkos kártyával játszottak a táborban, mely tízféle hátú kártyatucatból volt összehozva, s a veres felsőnek el volt szakítva a füle, a makkhetesről lemállott a felső kéreg, a zöld alsó meg a közepén volt összevarrva

cérnával, - de azért a jó fiúk mégis úgy játszottak, mint igazi gentlemanok, sohasem csalták egymást, - míg ellenben egy nagyvárosi kaszinóban (hol pedig nagy urak ülnek, s ahol sok olyan történetnek játszanak le első jelenetei, amelynek vége egy pisztolygolyó) nemrégiben is ki kellett utasítani egy urat, ki tükörrel ellátott gyufatartóján, mely eleibe volt helyezve, mikor osztott, mindig meglátta a kártyákat.

Itt a különbség a régi és a mostani kártyajáték közt, a régi multság volt, s bár nem mondható az sem nemes multságnak, oly szomorú következményei nem voltak, mint a mainak: ma már iparág a kártyajáték, s lovagjai hasonlítanak azon rettenetes állatokhoz, akik hullákon táplálkoznak.

HOGY LETTEM ÉN NÉGY GYERMEK APJA?

- Levél egy színésznőhöz. -

Tisztelt kisasszony! Ön protekciómát kéré. Engedje meg, hogy mielőtt szíves levelére válaszolnék, elmondjak önnek a »Szegedi Napló«-ban (melyet kétségkívül járát) egy történetet arról, *hogyan lettem én négy gyermek apja?*

Hát én bizony a Blaháné révin. Az átkozott »Pluvius« álnév, mely alatt írni szoktam, rácsábított egy merényletre. Mindig szerettem azt, ami túlhajtás, ami merénylet.

Pedig tudhattam volna, hogy hova kellene a pontosvesszők a »reginam occidere nolite...«-hez!

Igen, a királyné ellen! Ez volt az én égető vágyam, az én szomjúságom. Lerántani a királynét az egyik színháznál és fölmagasztalni a másiknál *Körösmezei Gusztit*.

Mekkora kravall lesz ebből a színházaknál, gondoltam magamban, hogy nyeli majd az én kis petit betűmet Szabó Karola, Sziklai Emilia a messze távolban, és Csatai Zsófi a közeletávolban, hogy immár Blaháné náluknál rosszabb lett.

De minthogy ezt a rovatot az én kedves kollegám, Garullus (Szemere Attila) csinálja, éspedig nagy buzgósággal, nem juthattam hozzá, hogy a hatalom gyeplőjét a kezembe kerítsem.

Hanem hiszen majd csak elmegy valahova, az ilyen minisztersarjadék úgysem állja ki, kivált nyáron, hogy ne utazzék, s akkor beleszabadulok a *szoknyarovatba*.

Mert, kérem, a rovatok között nagy a különbség; én, aki férfi celebritások működését kísérem figyelemmel s abban piszkálok, ha van kedvem hozzá, ha nincs, sohasem jutok semmihez, nekem vagy egy pisztolylövésre van legfeljebb chance-om, vagy egy lekötelező mosolyra, aszerint, amint ócsárlok vagy dicsérek... de a szoknyarovat, az egészen más, azzal nagy kedvezmények járhatnak Budapesten. A »szoknyarovat« olyan dús halastó, hogy a horog ritkán ereszkedik le eredmény nélkül - így mesélik ezt azok, akik jobban tudják.

Nos, egyszer csakugyan a kezembe jutott a színi rovat, de szerencsére nem volt sem a Nemzeti, sem a Népszínházban előadás.

Mindegy! Elmentem a német színházba s kikerestem magamnak a legszebb arcú színésznőt. Mit törődöm én vele, hogy játszik? Az a kritikusok dolga. Elég, hogy szép: lilium hajtású minden mozdulata, égő nap szűrása minden tekintete... Ez a legszebb! Megteszem a legnagyobb művésznőnek, elmondom, hogy jobb Blahánénál. Hadd dühösködjön az aztán.

Cikket írtam róla. De hát önök azt nem képzelik, micsoda egy cikk. Nagy dolog az ott, ahol betű-számra mérik az embereket.

Nagy emberek egész életen át tartó buzgó tevékenységének jutalma az, hogy a fővárosi sajtó *harminc sort* ír a halálukról. A többi közönséges embernek csak négy jut, vagy annyi sem.

Azért a *harminc sorért* fárad az emberiség nemesebb része gyermekkorától kezdve egész a sírig - s mégis mily kevesen érik el, hogy olyan fontossá legyenek, miszerint a világ harminc sor értékre becsülje.

Urak! Valahányszor egy harminc soros nekrológot olvastok, rezzenjetek meg, - mert sok gond, sok szorgalom, nagy szenvedélyek égető lángjából, tömérdek álmatlan éj verítékéből, örökkön éber tevékenységből van az a harminc sor fonva - s az körülbelül a legtöbb, amit a nagyok elérhetnek. Hiúság, dicsőség, fény, ragyogás, közbecsülés, diadalmálmor, hírnév, ragyogó pálya - összevéve együtt... *az a harminc sor*.

...S én egy egész cikket írtam a kis színésznőről, a jövőkor csillagáról.

Szegény kicsike! Egy porszem ő csak, akivel nem törődik senki, akit a nyilvánosság kerekai eltaposnak anélkül, hogy tudnák, tapossák-e?

Maga is megijedt reggel, mikor arra ébredt, hogy öbelőle nagy művész nő lesz.

No, hanem lett is erre forradalom a színháznál és mindenfelé. Ez már mégis botrány! Ez pofoncsapása a kritika méltóságának!

Halomszámra kaptuk a tiltakozó leveleket. De ezekkel még nem lett volna baj. Az ember csendesén csibukozva elolvassa a leveleket, ahol inkognito összeszamarazzák, és harag nélkül bedobja a papírkosárba.

Hanem másik nagy baj keletkezett.

A kicsikének vőlegénye volt, valami becsületes kis hivatalnok. Az mihelyt elolvasta a levelet, az volt az első dolga, hogy vett egy levélpapirost és belecsomagolta a jegygyűrűt.

Azaz, hogy ez se lett volna baj, - mert hiszen az nem valami nagy dolog már a XIX. században, hogy két ember, aki véletlenül boldog lehetne, véletlenül boldogtalanná legyen.

Hanem ott volt a nagy hiba, hogy a kicsike még külön udvarlókat is tartott. Ezek pedig nem voltak kis hivatalnokok, de urak. Az urak pedig nagyon finnyás emberek és azonfölül okosak is.

- Kisasszony! Ön mellett egy cikk jelent meg.

- Nos, igen! Mi közöm hozzá?

- De annál több közöm van nekem. Azt hiszi kegyed, hogy én olyan együgyű vagyok hinni, hogy egy hírlapíró olyan együgyű lehet ilyesvalamit *ingyen* írni...

A leány sírt - de a könnyek nem lehettek neki bizonyíték. Az udvarló ott hagyta.

De még ez se hozott volna zavarba - hanem voltak a kicsikének szeretői is: ezek az emberek pedig nem ösmernek tréfát.

Éppen kinn voltam a Svábhegyen, midőn kerestek a redakcióban, hogy kihívjanak és megöljenek másnap reggelre.

Garullus azonban nagy diplomata. Azt mondta nekik, hogy ő éppen most jött haza egy rövid útról, én pedig most mentem ki a zöldbe. Ma be sem jövök, hanem méltóztassék befáradni reggel.

Reggelre pedig megírt egy cikket, amelyikbe beleszötte, hogy így-amúgy a kis színész nő tévedésből lett megdicsérve, mert ez a *Pluvius* nem is ismeri a színésznőket, nem is jár a színházba, estéit rendszeresen otthon tölti neje és *négy élő gyermekével játszadozva*. Hát egy ilyen embertől nem lehet azt rossz néven venni.

A két dühönc elolvasta másnap a cikket s csendesen elmosolyodott...

»Hüm! Egy becsületes családap! No, az egészen más! Lächerlich! Ki haragudnék egy családapára! Az mind komikus ember!«

És nem jöttek el többé.

.....
Így történt szórul szóra, kisasszony! Magának bevallom.

Nos, kéri-e még a protekciómat?

APRÓSÁGOK

A fővárosban a három holt hónapban is mindig találunk csontokat, amiken rágódjanak a hírlapírók.

Miután összevissza harapdálták szegény Szegedet azért, hogy a színházát nem engedi „fusser” által építtetni, hanem egy olyan műépítést keres föl, aki már elismert jó színházakat épített (lám, maga a nemzet is, ha monumentális dolgot emel, mint a Lánchíd vagy egyéb, bizony külföldi szakemberhez fordul), most a legújabbban a népszínmű sorsát nyaggatják.

Hanem ehhez semmi közünk.

Merült föl azonban a holt szezon alatt egy olyan tárgy is, mely minket is közelebb érdekel - habár hála istennek még nem jutottunk oda, ahova a budapestiek.

De minthogy a társadalmi testen terjedő seb s már némi nyomai itt is észlelhetők, fecsegjünk mi is egy kicsit az *árverések hiénáiról*.

*

Balázs Sándor fejében született meg a terv (hiába, ő a legleleményesebb az írók között), megalapítani az *»Adósok lapját«*.

Csakis ily lap képviselhetné a nemzet zömének érdekeit.

De Balázs csak egy ügyes tervelő. A *végrehajtáshoz* nincs kedve.

Az igaz, hogy az előfizetőknek sincs.

*

Valaha csak akkor citálta meg magához a magyar nemesembert a szolgabíró, ha ebédet adott. Végrehajtók ugyancsak nem garázdálkodtak két hatosos meghívásokkal.

Ma azonban úgy van már, hogy a gyerek, amint megszületik, átadatik a bábának, hogy az fűröszze meg, azután átadatik a szoptatós dajkának egy évre, innen oszt átadatik egész életére nézve a különböző hatósági közegeknek és különösen a bírósági végrehajtóknak, hogy azok viseljenek rá gondot, serkentsék, idomítsák.

*

Micsoda viszonyok ezek?

Az emberiség két részből áll: a hitelezőkből és az adósokból.

Mi lenne, ha az Isten úgy teremtette volna a világot, hogy az csupa nyulakból és csupa jágerekből álljon?

Azóta egyetlen nyúl se lenne, - és egyetlen jáger sem.

Mi a világért sem akarjuk tehát, hogy a hitelezők elpusztuljanak, mert előbb el kellene pusztulniuk az adósoknak, vagy legalább egyszerre, mert olyan szerves összefüggésben állnak egymással, mint a sziámi ikrek.

*

Világos dolog tehát, ha se a kecske, se a káposzta, neki kell menni a harasztnak.

A hitelezőket nem szabad bántani, mert ezeknek lenni kell, az adósokat sem szabad segíteni, mert az a hitelezők külön sportja, hogy velük mi történjék. Az árverező klikkek, az az archimedesi pont, ahonnan lendíteni lehet a bajaikon.

Igazán jellemző, hogy egy hírlapírónak, Frey Gyulának jutott eszébe az ötlet védegyeletet alakítani e rongyos, igazán hiénaszerű alakok ellen, kik megszagolják előre, hol lesz a dobpergés.

Hiába erőlködik Wagner modern zenét teremteni, meg van már az, ez a *dobpergés* az.

Az árverező bandák teljesen szervezve vannak s nagy haszonnal dolgoznak.

Az a dobpergés vidám muzsika nekik, - mert összebeszélve úgy veszik meg az elárverezett tárgyakat, amilyen áron akarják.

*

Az emberek azt hiszik, ez ellen nincs orvosság. Olyan ez már, mint a halál.

Frey Gyula terve egészen meglepte a publikumot s mindenki így szólt:

- Liga az árverezők ellen! De hát lehetséges ez?

- Liga a banda ellen! Oh, oh! Hova gondolnak, hiszen ezeknek talán a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabályaik vannak!

És szétment a fölhívás, megjelent az összes lapokban s begyűlt summa-summárom két embertől *kétszáz osztrák értékű forint*.

Most már láthatja Balázs Sándor, mennyi előfizetője lett volna az »Adósok Lapja«-nak!

Mert hát ide nem való az ilyesmi... Magyarországon nincsenek komoly adósok.

*

Nos, igen. Magyarországon *könnyelmű* adósok vannak csak. Azaz a legtöbb ilyen.

Emberek, akik adósságot csinálnak, mert hitelük van, s a rendezésre éppen nem gondolnak.

Itt a pisztoly szokta rendezni a legtöbb adósságot. Az árverés hiénáival senki sem törődik.

Hadd szaglásszák a vért, hadd üvöltsenek a hullák fölött. A szerencsétlen áldozatok már érzéketlenek.

S ha az ember humorizálni akar a nálunk (t. i. nálunk Magyarországon, mert Szeged hálaistennek tisztos polgárváros s ezekben a nemesi hibákban nem leledzik) uralkodó *könnyelmű fölfogás* fölött, elmondhatja, hogy az árverező bandák üzelme - fájdalom, inkább már a *hitelezők baja*.

Amiből az következik, hogy mélyebben nyúlnak le itt a bajok. Drasztikusabb legyen a gyógyszer. Nem segít, akár hozzá se nyúljunk a *cukros vízhez*.

MEHÁDIAI UTAM

Sokáig törtem rajta a fejemet, mért csinálta III. Napoleon az államcsínyt *december másodikán?* És rájöttem, hogy alkalmasint azért, mert *december elsején* még föl akarta venni az elnöki fizetését.

Hogy miért megyek én 2-án Mehádiára? Már megfeleltem.

De minek is beszélek? Megyek is én Mehádiára - a pokolba?

Ezzel csak magamat ámítom, a »két doktoromat«, barátaimat és főleg a vasúti társaságot, mely Budapesttől Mehádiáig küldi a billétet.

Szegeden kiszállok, s ha ott egyszer kiszállok, száz forintot lehet tenni egy hitvány spielmark ellen, hogy ott maradok Mehádia helyett a porfürdőben.

Mennyi bűbájos dolog vár ott rám... a kuruttyoló békák az exnépkertben és főséges sörényével a hatalmas Oroszlány, melynek két esztendőig voltam hű szövetségese esőben, sárban, viharban, éjjel és nappal.

Ott a politikus asztal az »Orosz lánynál«. Milyen enyhely! Ilyet nem adnak a Herkulesfürdő árnyas fái! Főséges öröm kiszabadulni az okos politikusok közül a nem okosok közé.

Nincs ott regényesség, a vidék nem poetikus; akinek bölcsőjét a görbe hegyek közt ringatták, csak ott a görbeségben dobog annak a szíve sebesebben, az asszonyok sem szépek azon a tájon, az emberek se filiszterek, hanem éppen azért igazi tökéletes emberek.

Már én pedig csak az embereket keresem. Ha isteneket és szép asszonyokat akarok, kigondolok magamnak egyet-egyet a fantáziám szerint s férjhez adom akihez akarom.

Hogy elhanyagolta lelkem azt a jó öreg várost ódon tornyával, ócska városházával, szép trafikansnőjével s sok száz érdekességével - már ki is mentek az eszemből, hja a múltat mindig kéreggel vonja be a jelen -, de most, hogy ím - a kártyavető asszonyok stílusa szerint - *út áll előttem*, lehámozom lelkemről a kérget, s sorba pattognak ki a régi képek, alakok, tárgyak, dolgok és emberek.

Kinézek az ablakon, borul. Szegedre gondolok. Bezzeg hogy nézi most a felhőket *odahaza* a kapuból a Prófétás Gyuri. Mintha hallanám, hogy morog dühösen, mennyire nincs érzéke az istennek a kocsmáros üzlethez?

Nincs is - de azért Gyuri csak mégis dacol vele, mégpedig diadalmasan s esőben, derűben, ha jókedvű, ha mérges, abban a nótában ér feneket az elmélkedése:

»Bujdosik az árva madár...«

Ha megcsendül szobámban azóta a telefon: megrezzenek, hogy bizonyosan a János hí a népkertbe sétálni a *Katák megtekintésére*... Pedig dehogy, dehogy!... Csak Asbóth János szólít vagy Keszler az »Ellenőr«-bül, hogy hol találkozunk estére?

Egyszóval, mióta elhatároztam, hogy Mehádiára megyek, tele vagyok Szegeddel. S még Münchenben sem tudnék elképzelni annyi látnivalót, mint amennyi rám vár.

A fekete gouvernant, a szőke menyecske, az épülő híd, a »nagy hallgató«, a »kis gazember«, a »lányok«, a »fiúk«, az öregek és minden, minden.

...Nem! Én igazán nem hiszem, hogy meglátom valaha életemben Mehádiát, míg Szegedet nem építik máshova - messzebb az útból...

A SZEGEDIEK PESTEN

A császári főherceg Rudolf lakodalmára sokan sereglettek Pestre az ország minden vidékéről. Nem voltak ugyan annyian, mint valamikor Erzsébetünk első lejövetelénél. De hát Erzsébet elvégre is szebb volt és királyné volt. Egy királynénak pedig több a nimbusza, mint egy leendő királynénak, mert semmi sem bizonyos már!

A pesti ember egészen másképp fogja föl az ilyenforma ünnepélyeket, mint a naiv vidékiek. A pesti ember dühös mindenre, ami megszokott életmódjából kizökkenti: az életunalom köde nehezedik rá, ha a Szikszaiiban elfoglalva találja idegenek által rendes asztalát, vagy ha a Kammonban törzsvendégi jogainak élvezetében a szögletes vidékiek tolongása gátolja.

Az újságokból szeret informálva lenni mindenről, de semmi olyast nem kedvel, ami közvetlen tapasztalaton alapszik. Neki nincs közvetlen tapasztalatra szüksége; arra való a hírlap; majd meglesz abban írva reggelre minden!

Igenis, tisztelt olvasóközönség, ilyenek önök!... És én valahányszor este a szerkesztési irodából hazamenet végigsétálok a Váci utcán, gyűlöletes szemeket vetek minden emberre; mert meggondolom, hogy nekem azért kell írnom egész nap, hogy ezeknek az embereknek itt, akik feleségeikkel és leányaikkal, vagy szeretőikkel a karjaikon szerteszét kóvályognak, legyen holnap a reggeli kávé mellett olvasnivalójuk.

De hagyjuk a pestieket, maradjunk a szegedieknél. Mondhatom, hogy a nagy polgár város erősen volt reprezentálva az ünnepélyeknél.

Nemcsak a deputáció jött el ismeretes mentéivel, hanem a lakosságnak is egy nagy része, még a szebbik nemből is annyian, hogy lehetővé vált szegedi bált rendezni a Zugligeten, legalább hogy ez tervbe volt, hallottam valakitől.

Mert már olyan egyszer a szegedi ember, hogy ha a Marschallba vetődik is ebédre, ott is azt kérdezné legelőször: »Haben Sie Halpaprikás?« A szegedi ember Pesten is a saját lányait tartja a legszebbeknek s azok után jár.

Buckai bor ha lenne abban a nagy városban, bizony *kipicézték* volna, hol árulják, de mivelhogy a buckai bornak sem híre, sem hamva, a Bunkó cigány muzsikája becsalogatta őket a Pannónia udvarába.

Savanya volt a bor egy kicsit s *kesere a turu*, de *édös* volt a muzsikaszó. Pedig az is csak valami.

Aztán annyi sokat láttak mai nap fényeset, ragyogót, hogy biz azt le kellett öblíteni. *Ha itthon egyetlen nagy úr is megbírta szédíteni a fejüket*, - hát ott az a sok nagy úr egyetlen falkában fényes paszomántos ruházatban, hogy olyanról az otthoni »kecskék« nem hogy megvarrni tudnák, de még álmodni se mernek...

Hát még a királyfi, hát még a kis felesége? Olyan felséges alsóvárosi ábrázata van, hogy olyat még Gabara piktor se fest, - még ha megharagszik se.

Volt is hát beszéd meg beszéd a vidám társaságban, mely egy hosszú asztalt ült körül ékesen kicifrázottat üres butéliákkal.

Ott ült a fiskális, *akinek* nem hisznek, ott ült a nagy diplomata, *akiben* nem hisznek, és mintegy tíz-tizenkét polgárember, legalább így hallottam elbeszélteni.

Volt toaszt, koccingatás, disputa a rekonstrukcióról, amint az már egy szegedi kompániában megszokott dolog, szidták a töltéseket is és töltöttek folytonosan.

Kakas ebben a nagy városban tán nincs is elevenen, hogy elkukorékolná az éjfélt, hát biz ők ott maradtak messze éjfélt után is, olyan éktelen zsvajt és lármát csapva, hogy csak úgy rezgett bele az a komisz nagy városilevegő.

Megsokallta a vendéglős (mert, mondom, a pesti embereknek nincs érzékük az ilyenek iránt) a hosszú és zajos mulatságot, s odalépett nagy tisztességgel a szegedi asztalhoz.

- Nagyon kérem az urakat - mondá -, viseljék magukat csendesebben, 300 vendégem alszik odafönn, ezeknek nyugalom kell, uraim. Remélem, meg fogják engedni, ha arra is figyelmeztetem, hogy már ideje lenne lefeküdni: nálam ilyenkor van a záróra.

No iszen, csak éppen ez kellett a szegedieknek. Fölpattant erre a szavakra J. Gyuri bátyánk s így szólt:

- Hát megbolondult az úr, vagy mi? Hát magyar ember az úr, vagy mi? Hát tudja az úr a szokást, vagy mi?

- Engedjék meg, kérem, de itt rendőrség van... és éjfélt után tilalmaztatik a zajgás és láрма.

De már erre meg egészen felbőszült a Gyuri bácsi.

- Rendőrség? Hol az a rendőrség? Majd megtanítom én becsületre, de mindjárt! Hol az a háromszáz alvó emberke, majd felköltöm én azokat, de mindjárt!

A vendéglős haragos feleletre készült, de Gyuri bácsi nem hagyta szóhoz jutni.

- Hallja az úr, kocsmáros uram! Aki alszik, az ugyan elég illetlen pimasz, *mert ha lakodalomba megy az ember*, hát ott nem azért van, hogy a csirkékkel menjen lefeküdni, - hanem ha már alszik, aludjon, örüljenek az alvók, ha föl nem rángatjuk az ágyaikból, de azt aztán kikérem magamnak az úrtól, hogy olyan ostobaságokat fecsegen itt összevissza, hogy mi, ébren levő »*nász nép*«, hogy mi legyünk ömiattuk csendesen. Ilyet még az öregapám sem élt meg soha *tisztességes lakodalomban*.

Elnevette magát a vendéglős. - Jó volt az argumentum. Maga is odaült hát szó nélkül a »szegedi asztalhoz«, s ivott, énekelt reggelig a királyfi lakodalmán a többiekkel, hogy szinte fölvetették kurjongatásaikkal az egész alvó városrészt.

MINÉL KEVESEBB MOZGÁS!

Temesvár, aug. 13.

Engedjék meg önök, hogy a jeligémet írjam fölibe e soroknak, mik tulajdonképpen »*útirajzok*«.

Útirajzok éntőlem? Ki hitte volna ezt valaha? Minden lehetséges volt, még az is, hogy tudományos könyvet írok valaha angol nyelven, de hogy én útirajzokat írjak, ez olyan komikus, hogy igazán kedvet kaptam rá.

Tehát kezdjük el s mondjuk ki, hogy *az első fejezet*: »A felsővárosi kaszinótól - Temesvárig.«

Nos igen, ott hagytam el és ott kezdődik, midőn végre éjfél táján Onódy Kálmán elmuzsikálta hetedszer, hogy: »Korcsmárosné, nekem halat süssék kend.«

Kedves barátaim közül, akik szívesek voltak engem tíz viszontagság-teljes napon át mulattatni s velem mulatni, azok, akik még bele nem haltak vagy ki nem dültek, ide is elkísértek, sőt a vas természetű atléták még arra is elszánták magokat, hogy velem jönnék Mehádiára.

Ez utóbb nevezett mártírok egy kocsin, míg én szállásomra siettem pakolni, már előre kihajtottak a vasúthoz.

Bepakoltam, de akkor vettem észre nagy bosszúsan, hogy a vasúti potyajegyem nincs meg.

No, ezt vagy a Kukacnak adtam bankó helyett, vagy pedig kiesett a tárcámból az asztal alá a kaszinó udvarán.

Lóhalálban hajtottam, nehogy a vasútról elkéssek, újra a felsővárosi kaszinóba, hol Böröcz bátyámmal egy gyufa segítségével megtaláltuk az asztal alatt a homokba betaposva az érdemes billétet.

Igen, de most meg már kedves babos zsebkendőmet hagytam el a szállásomon, melyért pedig két napig kellett várnom Szegeden. No, már a babos kendő nélkül ugyancsak nem mozdulok egy tapodtat se!

Visszamentem a kendőért is s éppen csak hogy a harmadik csengetés előtt érhettem ki a vasúti indóházhoz, melynek külön szobáihoz most már elhalványult, de még mindig kellemes emlékek kötnek.

A fiúk már meg voltak ijedve. Mi lett belőlem? Hova lettem? No, de csak hogy most már mégis együtt vagyunk mind az öten.

Beszállok egy kupéba, elhelyezkedem. Besüvít egy konduktor.

- Ez Damen-kupé.

- Annál jobb. Maradok.

De egy tekintet a dámákra visszariasztott a szörnyű elhatározástól s siettem egy másik kupéba hurcolkodni.

- Für nicht Raucher! - süvített be megint a konduktor.

- No, hogy verjen meg benneteket a ragya! Hát ezért fizetek én a vasúton, hogy ennyi szekaturának legyek kitéve?

Végre elhelyezkedtünk öten hat ember közé, akikből kettő volt asszony kilenc-kilenc skatulya földi vagyonnal fölruházva. Pomádé- és pacsuliszag fertőztette meg a kupé levegőjét, egy részeg ember is ott hortyogott velem átellenben, de hát ez az ember csak borszagú volt, s az már inkább illatszámba megy.

Kis babos kendőmet sokszor megnézegettem útközben, hogy öngyilkossági gondolataimat kiverjem a fejemből, míg végre szerencsére eszembe jutott Temesvár mellett reggel, hogy hiszen én tulajdonképpen kéjutazó vagyok, s nem kényszerít arra semmi, hogy magamnak kellemetlenséget okozzak. Temesvárrott ki fogok szállni a kellemetlen kupéból, kialszom magam, megnézem a várost s aztán délután megindulok Mehádiára, hol barátaim tíz órákor várni fognak. Hiszen Szegeden már úgyis hozzászoktam a fogadtatásokhoz!

Beértem Temesvárra - melyet nem írok le önöknek, mert jobban ösmerik mint én, ámbár a polgármesteri hivatal oly szíves volt irányomban, hogy egy hivatalnokot adott mellém, kinek atyai gondviselése alatt a város nevezetességeit megnézhettem, kivéven azokat, amiket

legjobban szerettem volna látni s amikért oly híres Temesvár: a szép asszonyokat és lányokat. Ezek (infámis meleg idő lévén) éppen nem mutatkoztak az utcákon.

Tisztelt barátom, Áldor Imre nem lévén otthon, egyetlen ismerős nélkül jólesett e kiváló figyelem, melyet bizonyára nem én érdemeltem ki, de azon nagyok, kik sokat küzdtek és izzadtak, míg odajutottunk, hogy a nyomaikban járó igénytelenebb nemzedékre is rávetődik az üstökös csillagok észre nem vett fényéből egy-egy sugár.

Temesvár különben jó érzésű német város.

Igaz, hogy valahányszor lapot kértem s azt mondták, hogy »Ungarische Zeitung«, mindig dühbe jöttem, de ilyenkor mindig eszembe jutott az is, hogy a szegediek iránt szépen viselték magukat az árvíz után, s nyomban megbocsátottam nekik.

A »Kronprinz« hotel, ahol szállva vagyok, nagyban dicsérték előttem - de biz az még fia sem lehet a mi Hétválasztónknak Szegeden.

Szolgaszemélyzete közül csak a szép bogárszemű szobalány beszél magyarul.

De nem ajánlom, hogy valaki szóba álljon vele!

TISZA ILONA

Gróf Zrínyi Miklós megénekelte őset, szigetvári Zrínyi Miklóst, Arany is megénekelte őset, Toldi Miklóst, Jósika Miklós regényt írt Jósika Istvánról, Tóth Kálmán is a nagyok koszorújába szőtte Hedervári Kontot.

Mennyivel önzetlenebb ezeknél a mi nagy regényírónk, Jókai, aki lemond a saját őseiről s a Tisza familia múltját szépíti meg ragyogó, világhírű tollával.

Hát már nem elegendő a jelenből vett ezer meg ezer frázis, nem gyűjtanak már az ötletek, a fényes retorikai floskusok, el kell már menni a múltba s onnan hozni még egy kis nimbuszt a Tiszáknak?

*

Lesz már tehát »mameluk regény« is.

A kedves Tisza Ilonát, meg hogy garde-de-dame-ja legyen, a tündérszép Szunyoghnét fölássza százados sírjaikból a nagy költő, s még egyszer élni, tündökölni fognak - őexcellenciája a miniszterelnök úr kedvéért.

Jó Kurucz Thaly Kálmán addig-addig járkált Rákócziék után, hogy rábukkant erre a két szép asszonyra.

Jókai mindjárt beléjük szeretett és pártjukat fogta.

Csakhogy mit szól majd ehhez a tüzes szerelemhez Jókai régi hű szeretője: a *múzsza*?

*

De hiszen ő nincs papucsormány alatt. A múzsza neki rabszolgája és nem királynője, - tetszés szerint bánhat vele, neki minden szabad.

Szegény kis múzsza! Húzd föl aranyos cipőidet, s ha kedved volna tán fürödni a Balaton fodros vizében, hagyd ott a habtermetedet hívó habokat, hagyd ott a gyönyörű parkot, a társaságot, mely nyüzsg, vidáman rajzik és a jelennek él, húzd föl aranyos cipőidet, szorítsd le karcsú

derekadat kemény vállfűzőbe, öltsd föl nehéz bársony mentédet s eredj lovagoddal a romok közé.

Hiszen ez neked nem kerül semmi fáradságodba. Jártál te már ott. S hoztál is onnan elég koszorút.

Most még ezenfölül egy kegymosoly is ki fog jutni --őexcellenciájától.

*

Hanem az azért mégis mindegy. Tisza Ilonát és a szép Szunyoghnét nagy érdekléssel várja a közönség.

A regény februárban fog megjelenni, tehát a farsangban.

S címe az lesz »Szeretve a vérpadi« , pedig tán az lenne a helyesebb titulusa:

»Szeretve egész az élmélyégig.«

Így mindjárt a címről megtudná Tisza Kálmán, hogy a nagy író műve neki szól.

ISTENEK MULATSÁGA

Mióta a »Pester Lloyd« megírta rólam, hogy az asszonyokat nem valami nagyon jól ismerem, azóta megint jogom van egészen fiatalnak lenni s előlről kezdeni a bolondságokat.

Éppen jó alkalom van rá. Itt a Renz cirkusz. Járom is szorgalmasan.

Új élet ez egészen, szép, pezsgőbb az előbbinél.

A Borcsák, Marcsák után a Flórák, Elisek, Gundák és Oceaniák.

Húzzátok le szemeitekre babos kendőiteket, kedves népies alakjaim, nem akarlak most látni benneteket; menjetek a szőlőbe, *Péri* lányok, öntözd meg virágos kertedben a muskátlikat *Bede Erzsébet*, téged se támasztalak föl halottaiddból, *Vér Judit*, vonulj el bánatoddal *Timár Zsófi*, menjetek el mindnyájan, kik annyi igaz örömet okoztatok nekem.

Más légkör ez itt! Nem bírnalak most megérteni, hiába szólanátok hozzám kis falvaink hangzatos nyelvén, mely magyar azért, ha megmosolyogják is a magyarok, s mely női ajkon százszor édesebb - mint a többi hazai dialektus.

Itt nagy a zaj és nagy a lódobogás. Szól a zene, harsognak a kürtök, - s csak meztelenül szépek az asszonyok.

Fölhangzik a taps és a rivalgás, szilaj paripán nyargal Flóra, mint egy istennő a porondon. A tömeg szeme kékjuttasán függ idomain. Mennyi inger, mennyi kellem!

Amint paripája nyakára hajlik, s arasznai szoknyája fölnyílván szárnyává válik, tudom, szeretnének vele cserélni külalakra az angyalok, majd egy lábon áll meg a szilajon vágató ló lapockáján. Két hófehér kezét szabályos köralakban kiterjeszti s még mosolyog is az ezernyi tömegre, s hogy mosolyog... ha azt valaki megírni tudná!

Hogy valamit komolyan is mondjak a Renz cirkuszról, lehetetlen tagadni, hogy nem érdemtelenül gyakorol oly nagy varázst a fővárosi közönségre.

Mutatványai csak a legközelebbi évek óta is nyertek úgy ízlés, mint érdekesség tekintetében. Általában Renz képes arra, hogy a műlovarságot ne csak fönntartsa azon a nívón, amelyen áll, de hogy fejlessze is.

A clownok dolgai sokkal finomabbak, disztíngváltabbak most, mint azelőtt: a pávatollal való mutatványok a legnagyobb műveltségű embert is képesek mulattatni és megnevettetni. A clownok dolga természetesen a burleszk komikum, de azt is lehet finomítani s élvezhetővé tenni, uti figura docet.

A cirkusz legszebb hölgye Flóra (nekem legalább tetszik), de a primadonnája Elise kisasszony, ki tizenötezer forinttal van szerződötve.

Elise kisasszony nem mai gyerek már (körülbelül harmincas), de szép, keskeny, hosszúkás arcán nem látszik a kor. Az ő numerusa a tömegre nézve nem érdekes, de az arisztokrácia bomlik utána, mert az ő mutatványai nem egyebek, mint amennyire lehet egy előkelő hölgynek vinni a lovaglást, hogy kell a lovat tartani, hogy kell kecsesen ülni a ló hátának egyik csücskén, a mozdulatokban, az ostor kezelésében, az öltözködésben annyi gráciát, annyi báj tud a kisasszony kifejténi, hogy midőn végigporoszkál, majd végignyargal szép fekete lován (kár, hogy hályog van az egyik szemén), nincs férfiszív, amelyik hangosabban ne dobogna, s nincs grófnői szem, mely ne irigyelné a férfigódító művészetben oly nagy mértékben kifejtett tökélyt. A kisasszony sohasem is lép föl jelmezben, ő a lovaglónők sztereotíp toalettjében jelenik meg, többnyire fekete uszály-ruhában fekete cilinderrel à la Arcos fésülve. Csak némelykor változik a cilinder fátyola vagy a fekete szoknya frakk-szabású deréka veressé.

A veres frakkjai különösen pompásan illenek neki.

A kisasszony még arról is nevezetes, hogy nagy vagyont szerzett már össze (jó parti, János!), s hogy Erzsébet királynénkat is ő tanította lovagolni.

- Öfelsége nagyon tanulékony volt - beszéli a kisasszony -, s olyan tökélyre is vihette volna, mint én; ha nincsen hibája.

- Vajon mi?

- Az, hogy négy-öt hátsólovát egyformán szereti.

- No, és aztán?

- Ez mindent elront. Önök azt persze nem értik és kinevetnek engem, ha azt állítom, hogy egy ló éppen olyan szerelmes a maga asszonyába, mint egy férfi. Pedig éppen olyan. Ha meg-simítom lovamat, a vér nyargal annak erein keresztül éppen úgy, mintha egy belém szerelmes férfit simogatnék meg. Az arabs ló okos, higgyék meg, urak. Az tud mindent! Tudja, ha két lovat szeretünk, tudja, ha hármat, és akkor elhidegül irántunk. Csak a ló odaadó szerelmével vagyunk képesek e művészetre. No, ne kacagjanak hát olyan nagyon...

De hagyjuk itt Elizt a Louise kedviért. Az is úrlovarnó és *nagy ugrató*.

Gömbölyű arc s a legszebb kék szemek, aminőket csak képzelni lehet.

Louise kisasszony a legjobb ugrató Európában, nálánál tán csak a királyné ugrat még jobban, de nem annyi kellemmel.

Egy hosszú, magas, széles asztalt, mely tele van rakva edényekkel, könnyedén ugrat át.

De azért mindennél többet érnek a »néma játékok«, melyeket nagy fénnel állítanak ki Renzék. Az operettek pompája messze marad el e mellett, kivált mert az illúziót neveli a nagy személyzet s az, hogy robogó fogatokat láthatni a porondon s valóságos csatákat lóháton.

A pazar pompa, melyet a balettszemélyzet kifejt, még a párizsiakat is elragadná.

Hát mi, igénytelen budapestiek?

Nekünk az eszünket veszi el.

A szép Renz Katinka - fájdalom - nincs többé, s Oceánia sem került vissza.

Pedig szép napokat élt itt valaha.

B. E. gróf húszezer forintos ékszert küldött neki egy mosolyáért. S mondják, a mosolynál maradt a dolog.

A gróf kevés volt neki. Hercegre várt. Megkapta a herceget is. Természetesen orosz herceg volt.

Elhagyta. Ilyenek az orosz hercegek.

Szegény Oceánia. Most valami szegény kereskedőnek a szeretője Amerikában s talmi karpereceket visel.

Hanem azért mégis szép élet az - az *emlékei* miatt.

A LEGSZEBB ASSZONY

A legszebb asszonyhoz indultam el a szerkesztőségből. A legeslegszebb asszonyhoz Budapesten. Persze annyi mintha kimondtam volna, hogy Splényi bárónőhöz.

Az Úri utcán eszembe jutott a külső dekorum kérdése, s sietve fordultam be egy fodrászterembe.

Két ásítozó fodrászlegény nézett rám megüvegesedett szemekkel.

- Barátom! - mondom az egyiknek - látja ön ezt a fejet (már t. i. az én fejemet).

Kissé nagyobb figyelemmel megtekintette fejemet, s bizonyos fitymáló mosoly játszott ajka körül a gazembernek.

- Nézze - szóltam nyájasan -, mit lehetne ebből csinálni?

Még jobban körülnézte a fejemet, de semmi biztatót sem vettem ki az arcából, egészen gépiesen morogta:

- Majd meglássuk. Kegyeskedjék, méltóztasson kérem helyet foglalni.

Leültem s hagytam magamat kínoztatni azzal a rettenetes eszközzel, mellyel mi újságírók is nagy hatást szoktunk elérni néha. (Ne találgassák borotvának, inkább elárulom, hogy: *olló*.)

Megnyírt, megborotvált, nem hagyott rajtam egy makulányit sem a régi fizionomiámból. Mikor a tükörbe pillantottam, nem ösmertem magamra, csak annyit sejtettem magamról, hogy valami régi, nagyon régi *ismerősöm* vagyok, csak már ki tudnám találni: honnan?...

Hanem éppen, amint a tükörbe pillantok, hát a tükörrel rézsunt áll egy másik tükör s ez a tükör megint rézsunt egy harmadik tükörrel a mellékteremben, mely hölgyek számára van berendezve, s abból a harmadik tükörből ott pajzánkodik, ott ragyog a Blaháné kedves arca.

- Hát nagysád itt van?

- Itt én, galambom. Mi forgósziel hozta ide?

- Borotválkoztam éppen a báróné kedvéért. Oda akartam menni.

- Azért ugyan kár magát költségbe verni... Nem akarok én már férjhez menni - egyhamar.

- De hát mit csinál itt?

- Hát parókát választok, lelkem, erre a nagy fejemre. »A vereshajú«-hoz kell, aztán Szegedre is leviszek egyet.
- Jó, hogy ehhez a ponthoz értünk. Igazán lemegy Szegedre?
- Persze, persze.
- Nono, attól tartok, megint csalódnak a szegediek? Kiírhatom?
- Ki, ki bátran! Hiszen már meg is ígértem a műkedvelőknek. Azaz, hogy mégse írja ki, most jut eszembe, hogy a testvérhúgomat várom akkorra, azaz mégis írja ki, mert már háromszor ültettem föl a szegény szegedieket... Már talán haragusznak is... Richtig! Jó ötlet volna, ha kifütyülnének csupa merő apprehenzióból, ha lemegyék... mert, ne írja ki mégse, kérem, nem tudja az ember, mi jöhet közbe. Igazi pesti előadás lenne... Tamássy is ideérkezett, no talán bizonyosan lemegyék mégis arra a kedves Szegedre. Hát csak írja ki, kérem, bátran.
- Majd a Hatvani utca végén mondja meg. Az lesz az igazi.
- Odáig akar kísérni? No, nem bánom hát. Legalább elmondja útközben, miféle publikum az a szegedi? Maga úgysis tudja. Ott kódorgott köztük. Még most is rajta érezni a paprikaszagot.
- Összehúzta finnyásan pisze orrocskáját, mely úgy nézett ki azon a tündér arcon, mint egy kis rózsaszínű kagyló.
- Az bizony nagyon lelkes publikum, amelyik úgyszólván rátermett a népszínműre. Egy kicsit el vannak kényeztetve, de hiszen a bárónő éppen azt szeretheti: az elkényeztetett ember tudja legjobban megbecsülni a jót.
- Sok szépet hallottam én is róluk. Halmay, Ujházi, Vizvári ki nem fogynak a dicséretükből... Hát ugye nem olyanok, mint a kolozsváriak?
- A kolozsváriak? Azok barbárok, nagysám. Azok mindig a magok ismerőseit tartják a legnagyobb művészeknek - ha Pityi Anna a primadonnájuk, akkor az a legnagyobb művésznő. Éppen olyanok, mint a paksiak, kik azt mondják, hogy »Londonban sincs olyan harangláb, mint az övék«.
- Aztán az vigasztal, lássa, ezen a Szegeden, hogy ott nincsenek firtlik.
- No, ott ugyan magja sincs.
- Mert ahol ilyenek vannak, ott mindig véletlen a siker. Ott a művészetet mindig megbuktatják a »stiklik«.
- Nem értem, miért haragszik a szegény fertálmágnásokra?...
- Nem haragszom én, galambom, csak lenézem őket.
- Persze, mert igazi mágnásnő?
- Ugyan hagyja el kérem... Mi komédiások komédiások maradunk a hétágú korona alatt is. Apropos! Vannak-e Szegeden szép lányok?
- Vannak bizony! Hanem annak ne örüljön, mert ha nekik volnék, kifütyülném nagysádat...
- Ugyan már mért?
- Azért, mert egy percenttel mindenik esik a szépségében.
- Énmiattam? Szegények!...
- Ne sajnálja őket... A gazdag veszthet... Marad még nekik elég.

- Hát a királyi biztos jár-e színházba?
- Jár éspedig mindjárt ott ül a színpadnál. Sőt még azt is elárulhatom, hogy jó lesz tőle óvakodni.
- Olyan hamis még?
- Nem; de olyan nagy kritikus. Igazi portentum s csalhatatlan az ítélete a színügyekben.
- Honnan tudja?
- Hát egyszer járt ott egy szép színésznő, akit maga is ösmert, akinek valaha érdekes viszonya volt egy gróffal.
- Jaj, de csacska maga! Annyi mintha kimondta volna. No, folytassa.
- Hát mikor mi a legjobban magasztaltuk az újságban, Tisza azt a találó megjegyzést tette rá: *»Addig tart a művészete, míg a ruhái el nem kopnak, amiket a gróf vett neki.«*
- No, és?
- Elkoptak a grófi ruhák... s az idén már nem magasztalták a szegedi újságok.

JÖN-E BLAHÁNÉ VAGY NEM?

Tisztelt szerkesztő úr!

Ma reggel, minthogy esős idő volt, bejöttem a szerkesztőségbe s miután átnéztem a Göcزل-ügyet, mely most legjobban érdekel, a két szegedi lapot vettem elő s láttam, hogy önöknél most az a fő kérdés: jön-e Blaháné Szegedre vagy nem, sőt erre nézve a két lap ellenmondásban van. Annyira beleéltem magam az önök helyzetébe, hogy magamat is érdekelni kezdett a dolog - s megnyomtam a telefon-gombot.

Ezen önök érdekében tett interjúvolást közlöm hát szóról szóra.

- Kérem báró Splényi Ödönnel összekötni - mondom a központba.
- Azonnal - feleli az összekötő kisasszony vékony hangja.
- Halló! - hangzik a Blaháné szállásáról még azon másodpercben.
- Ki van a telefonnál?
- Én, Blaha Lujza.
- Nagysád van ott?
- Ki beszél?
- A Pesti Hirlap. Tudni szeretném megy-e Szegedre vagy sem? És ha megy, mikor megy?
- Éppen most voltak itt a szegediek. Nem adhattam nekik határozott választ. A jövő heti repertoártól függ. Ha lemegyek, üzeni fogok magának. De valószínű, hogy nem fogok üzeni. Így áll a szegény műkedvelők szénája, akikre elég hiba olyan nagyon haragudni, hol az egyik, hol a másik újságban.

MIÉRT SZERETI A KIRÁLY GR. ANDRÁSSYT?

A jeles magyar államférfi, mindenki tudja, oly nagy mértékben élvezte az udvar és a király szeretetét, mint csak igen kevés halandónak jut. Mert a királyok, ha nem szűkmarkúak a kegyek osztogatásában, de mindenesetre szeszélyesek és nagyon változékonyak.

Az, aki akasztófára volt ítélve, majdnem herceggé lesz ugyanazon uralkodó kegye folytán, ki a halálítéletet írta alá egykor! Csak a szerelemben egy lépés a gyűlöléstől a vonzalomig, a politikában nagy út, tengerek szelik keresztül.

Andrássy mostani szereplése, vagyis az, amely neki tulajdonítatik, komikus, és csak a hírlapok üres fecsegésén alapszik leginkább. E hírlapi kacsákat legfeljebb a király Andrássy iránti vonzalma hizlalja, mely lépten-nyomon nyilvánul, de e vonzalom korántsem azt jelenti, mintha a Haymerle háta mögött együtt csinálnák a politikát; a vonzalom tisztán egyéni, de éppen mert semmi köze a politikához, sokkal becsesebb lehet Andrássyra nézve.

A gróf »viselkedése« (mert egyéb szó alig illik rá) annyira nem komoly és annyira nincs politikai színezete, hogy az udvarnál is nem egy élc röpített el kivált romániai útjára vonatkozólag, amit őfelsége is rendesen megmosolyog, mert nagyon szereti, ha a grófról beszélnek.

- Andrássynak mindég kell lenni egy királyának - mondák az udvari urak -, ha más nincs, jó neki a romániai is.

De ha a tréfát szívesen is, a gúny és kicsinylés szavát nem engedné meg a király kedvence iránt. Aminthogy senki nem is teszi.

Midőn megjött Mezőkövesdre a sürgöny, hogy Andrássy is jönni fog, a király így szólt:

- No, urak, jó hírt mondok, társaságunk pompásan megszorodik: Andrássy gróf jön.

S maga táviratozott Miskolcra, hogy Andrássynak valami jó, kényelmes szállást keressenek azonnal.

De hát ez még csak mindannak a konstatálása, hogy a gróf grata persona. Pedig a feladatunk az: elbeszélni, miért.

Kevesen tudják a valódi okot, de mégis elegendő. Ma már a nagyközönség is tudhatja legalább nagyjában.

Mikor az Andrássy-minisztérium kineveztetett s őfelsége megkoronáztatott még mindig bizonyos bizalmatlanságot érzett a magyar államférfiak ellen, s Andrássy is észrevette azt.

Egy ízben őfelsége maga elé hívatta s tanácsát kérte egy dologban, amit szeretne, ha ő a parlamentben keresztülvinne.

- Nem tehetem, fűlség - mondá Andrássy elkomorodva - ...ez rettentő akadályokba ütköznék.

- De hátha keresztülvihetné ön... - szólt a fejedelem rábeszélőleg.

- Esedezem fűlségednek, hagyjon föl ezzel a tervvel, én nem vállalkozhatom rá.

S ezzel meghajtotta magát hódolattal és visszavonulni készült.

- De legalább ígérje meg, gróf...

Andrássy megfordult erre a szavakra s hévvel felelte:

- Fűlséges uram! *Megtenni könnyű, de megígérni nehéz.*

A király megértette Andrássyt s napokig emlegette környezetének. »Ez egy perfekt gavallér ember. Nekem az eddigi minisztereim mindent megígértek, de semmit sem tettek meg; ez az egyetlen, aki nehezebbnek talál egy ígéretet tenni, mint azt beváltani.«

Még egy másik eset is nagyban hozzájárult, hogy a király szíve mindjobban megnyíljék Andrássynak.

Egy napon, midőn még ő volt egyszersmind a hadügyminiszter, sürgöny érkezett Bécsből, a királytól, hogy a Lajta melletti Brucknál ezen meg ezen a napon nagy hadi gyakorlatok lesznek, mely időre történjenek meg haladéktalanul az intézkedések, hogy néhány honvédszakasz is oda összpontosíttassék.

Andrássy éppen lázban feküdt betegen, midőn e rendelet leérkezett, azonnal összehívta a miniszteri tanácsot szobájába. Az összes miniszterek megegyeztek abban, hogy ennek a rendeletnek nem lehet engedelmeskedni az alkotmány ellen.

- De hát akkor rögtön Bécsbe kell menni valamelyikünknek, őfelségét informálni. Ki vállalkozik rá?

Horváth Boldizsár egy ablaknál állt s annak a függönye mögé húzódott, hogy ne is lássák; Gorove kijelentette, hogy halaszthatatlan teendői vannak itthon; a szelíd Eötvös elsápadt; Wenckheim pedig izgatottan dobolt gyűrűs kezével az asztalon.

Nagy némaság állott be.

- No, hát akkor elmegyek én - mondá Andrássy.

- De hiszen fekvő beteg vagy.

- Nem tesz semmit. Este indulok.

Azonnal sürgönyileg kért kihallgatást a királynál. A válasz visszaérkezett: őfelsége másnap 11 órakor fogadja.

- Főlséges uram - mondá a miniszterelnök a kihallgatáson -, a főlséged rendeletét nem lehet teljesíteni.

- Hogyan? Ön mondja ezt nekem, gróf? - kérdé őfelsége ingerülten.

- Nem engedi az alkotmány, főlséges uram!

- De hát nem én vagyok-e az alkotmány szerint is a legfelsőbb hadúr?

- Igenis az, és főlségednek joga van, ha parancsolja, minden honvédet fölakasztatni holnap *odahaza*, de csak egyetlenegyét is kivinni a magyar területről, joga nincs.

A király reánézett a miniszter fölhevült, lángban égő arcára, s lecsillapodva szólott:

- Ha így áll a dolog, kedves Andrássy... akkor hát jobb lesz ugye visszavonni a rendeletemet?

E két határozott s - mint őfelsége nevezte - becsületes föllépés alapította meg Andrássy Gyula renoméját királyunk előtt, ki nem veti meg az igazmondást, hanem, mint valami ritka fehér hollót, nagy becsben tartja.

A KIRÁLYNÉRŐL

Egy jó barátom lakik Gödöllőn, gyakran meghí oda, szép fecsegő húgai vannak, azok mindent megtudnak, s azok nekem mindent elbeszélnek, hogy a magyar királyné mit csinál.

Pedig már nem mai asszony az a királyné, s nekünk, kik még a tradíciókkal vérünkben hordjuk annak a szükségét, hogy legyen egy fenséges asszony, ki a többiek fölött áll, kinek korona fénye sugárzik szép fejről, kinek szelíd, nemes arcát oda képzeljük a zászlókra, nekünk - mondom - talán sokkal jobb volna már erre a célra Stefánia.

De ez csak következtetés, mely bizonyos kombinációk alapján kijön mint végeredmény, mint numerus. A királyné már nagyanya, a királyné már négy év óta túl van a negyvenen.

Bolond beszéd! Ki emlékeznék erre? Ma még úgy látjuk őt, kik gyermekkorunkban álmainkba szőttük gyönyörű arcát, finom alakját, a képekről, mi még úgy látjuk őt fiatalon, hódító szemeiben a csillagokat, márvány homlokán a fönséget, keskeny, szabályos arcán a búbajos mosolyt. Mosolyt, mely de sokszor hozott az egész nemzetnek tavaszt!

Nevét csak úgy ejtették itt ki Magyarországon, mint egy szentét. A legdurvább férfi szava is lágy lett, mikor ezt mondá: »Erzsébet királyné«, és a legkérgesebb szív is nagyot dobant, ha őróla beszéltek. Csillagos éjjeleken, suttogó folyású fényes vizek partján arról álmodozott az ifjú, vajon mit csinálhat ilyenkor a magyar királyné? Még távoli országokban is, az út porában vágató lovas, ha míg lova viszi, képzeletét eleresztette szabadon, odament az a magyar királynéhez: hogy az ugyan miről gondolkozhatik ilyenkor.

Magyar királyné? Igen ő már az volt, mikor még a férje csak »császárkodott«. Tiszteltük őt. Nem! Imádtuk? Ez is kevés. Mindnyájunknak közös szerelme volt.

Egy ideál, mely millió álomban ott van... egy ragyogó kép, mely a szivárványtól veszi a színeket. Ami búbáj van a természetben, ami andalító van a mindenségben, ami zsisong, ami altat, ami pilláinkat megnehezíti, ami vérünket szétszökkenti, ami mintha a nap lecsapódna a földre, fénnel önti el a rögöt, az mind egy név volt, az »Erzsébetünk« neve.

Hát megöregedhet-e valaha ez a név? Lekophatik-e valaha zománca? Lesz-e még királyné egyszer... hogy ne ez legyen a legszebb, legédesebb - nekünk?

Milyen büszkék voltunk rá, hogy ő a legszebb. Ha megszólalt édes hazai nyelvünkön csengőn, kellemmel, szavát átadta férfi az aggnak, az agg a gyermekeknek, és járt a szó faluról falura, szájról szájra, és mindenik szava után, mintha mindenkihez intézte volna azt, mindenkinél bizalmasabb ismerőse lett. Ott lakott ő a szívekben, koldusok, polgárok, parasztok és nemesek szíveiben. Tizenöt millió palotája volt: a leggazdagabb királynő a földön.

De már is messze vitt hevem - pedig nem akarok udvari író lenni, hanem csak úgy egy kicsit elpletykálni, hogy mit csinál Erzsébet királyné Gödöllőn.

A többi magas urasággal nem törődöm. Azok úgyis roppant egyformák, éppen mint a királyné ruhái, a szín, a szabás lehet más, meg a díszítés, de a derék mindig ugyanaz. Az udvari embereket is mintha valami gyár szállítaná öfelségeiknek.

Kiborotvált arccal, feszesen járnak, ki fekete frakkban, ki veresben, elmondják a sztereotip hízelgéseket és bókákat. Ők csak sakkfigurái a sablonszerű udvari élet külső részének.

A királyné korán reggel már fönn van és könnyű reggelije után kilovagol, rendesen csak egy lovász kíséri, az is messziről. A természetet nagyon szereti, a szebb fekvésű pontoknál gyakran megáll s néhány percre elábrándozik - aztán amilyen gondolatai támadnak, aszerint vagy

szilajon nyargal, vagy pedig elereszti a kantárt s lépésben viszi kedves terhét »Lory«, a kedvenc paripa.

A lovaglás után már a »hivatalos szobájában« várja az elegáns báró Nopcsa, egy csomó aktával és levéllel a kezében.

A királyné némelykor türelmetlen, a sok ügy és kérvény kifárasztja, s gyakran szól közbe.

- Csak rövidebben, kedves báró... rövidebben.

De néha megragadja figyelmét, jó szívét egy-egy eset s ilyenkor aztán egészen belemelegszik, belemerül.

Ha semmi kérvény nem érkezik, kedvetlen, úgyszólván szomorú, s nem egyszer szegzi gyanakvólag még mindig szép szemeit a báróra:

- Önök nem terjesztenek elém minden kérvényt. Mindent tudni akarunk.

A folyó ügyek végeztével a lapok tartalmáról referál Nopcsa.

- Ezek a magyar újságok mindég annyit írnak rólam - jegyzé meg egy alkalommal -, a bécsiek csak ritkán.

- Mert itt jobban szeretnek fölséged felül olvasni.

Gyakran értesül olyan személyére vonatkozó hírekről is, amik egészen tévesek, de nem kívánja azokat megcáfoltatni, csak igen kivételes esetekben.

- *Mi úgyis üvegházban élünk* - mondja mosolyogva -, *az embert éppen nem bosszanthatja az, hogy nem jól látnak be.*

Nopcsa távoztával Mária Valéria főhercegnővel foglalkozik, vagy ő megy át lakosztályába, vagy az jön át kis barátnőjével: Aglája hercegisasszonnyal.

A királynő legelevenebb e gyermekkel s Kornis grófnőnek nem egyszer mondja: »Irigylem önt, hogy mindig Valériámmal lehet.«

A kis Valéria előhossa babáját, melyet az angol királynőtől kapott, s addig-addig pirongatja a felséges asszony, hogy már nem illik a babával játszani, hogy maga is beleelegyedik és az angol baba staffirungját szedegeti ki a kis szekrénykéből.

Ha vadászat nincs, ebéd után lovardájába megy a királyné, ott fölgyújtják a gázakat, a zenekar csakhamar helyén terem egy csengettyűszóra, s elkezdődik a legkedvesebb mulatsága - a műlovaglás.

Négy dresszírozott lova van, melyekkel bámulatos tükélyre vitte, különösen az ugrásban. A magáncirkusz gyönyörűen van berendezve, közepütt szőnyeg virágokkal, lombokkal.

Gyönyörű látvány, amint kipirulva, lángoló arccal vágat a ló hátán kecsesen, délcegen Magyarország királynéja.

A paripa, mintha érezné, hódolattal, odaadással viszi, s mikor puha kezével megsimogatja sörényét, térdre rogy a kegy súlya alatt...

E napokban egy szegény asszony kuncsorgott a palota kerítése előtt, melyet csak egy Pest megyei hajdú őriz (vén ügyetlen ember, ad captam: szegedi hajdú).

- Mit akar az a szegény asszony? - kérde a királyné, s Meiszel kisasszony azonnal intézkedett, hogy megtudják.

- Azt állítja, hogy fölségeddel akar beszélni, mert az olyan bizalmas dolog, amit csak fölségednek mondhat el.

- Eresszék be.

A gödöllői asszony be is akart jönni, nem is, mert két zsák búza volt a kerítéshez támasztva, s azon mesterkedett, hogy hát azt is vigyék be utána.

De csak mégis elszánta magát a zsákokat ott hagyni és a királyné elé járulni, hol is térdre borult.

- Keljen föl, jó asszony, és mondja el mit kíván? - szólt a királyné szelíden.

- Hát semmit sem kívánok, tekintetes asszonyom, hiszen tudja, hogy miért jöttem...

A királyné intett, hogy nem tudja.

- Oh, lelkem! oh, galambom! Hát én a Szücsné vagyok, az öreg Szücsné, akinek két köből búzát, vagy hogy lisztet adott kölcsön *újig* a kisasszonyka a télen. Hát azt a búzácskát hoztam el, egy véka interesttel. De mondok, magam adom én azt át a tekintetes királyné asszonynak, mert ha keresztülmegy, mondok, ezeknek a nagyságos uraknak a kezén, egy szemet sem lát abból a királyné.

Őfelsége nevetett, a várnagy azonban csakugyan visszaemlékezett arra, hogy ennek a szegény asszonynak két zsák lisztet adott kölcsön Mária Valéria, akinél audiencián volt a télen.

A királynét rendkívül mulattatta a kis epizód s megmagyaráztatta magának, mi az az *újig* (hogy míg az új termés meglesz), aztán odaajándékozta a szegény asszonynak a két nagy zsákot, mely ott fehéredett a fejedelmi kerítésnél.

- Megköszönöm alásan - mondá a szegény asszony hálálkodva -, az Isten is megáldja, de én nem kívánom... Mert csak osztán baj ne legyen belőle, ha a király hazajön!

IGAZÁN SZEGEDEN VAGYOK-E?

Az ilyen kirándulásoknak, aminőket én teszek, az a vége, hogy az ember tíz napi távollét alatt elrontja az egészségét s mire hazaér, ott találja tízszer fölírva az ajtón levő táblácskán: *»Kerestem. Kohn.«*

E végeredmény megsemmisítő öntudatával esem neki a Szeged és környékbeli élvezeteknek, amelyekhez foghatót csak a szülőföldjén élvezhet az ember.

Sárguló, kopott ruhájában is szép a róna, s mintha folyadékká vált szivárvány lenne, tündöklő a Tisza. Ismerősen szólít, még tán mosolyog is.

A várost keresem. De a város nincsen. Ezeken az utcákon én sohasem jártam, ismeretlen házak idegenül meredeznek úrias homlokukkal. Olyan előkelők és olyan hidegek...

Itt-ott megösmerek egyet-kettőt. Ni, ez még a régi! A rozzant lépcsők, a fakó zsaluk... Hanem a szép szőke fej és a virágcserepek... azok már nincsenek sehol.

Szabadulni vágyom a falak közül. Azt keresem, amit elhagytam. Meg kell lennie valahol. Magam sem tudom, mit keresek, de lelkem kielégítetlenül marad. Megyek ki a szabadba egyedül. Egy pontot találnom kell, okvetlenül találnom kell egy pontot, mint Archimedesnek, ahonnan ráösmérhessek az én kedves Szegedemre.

Megváltom a jegyet az újszegedi hídon, amelyre föl van írva, hogy *»egy gyalog személy«*.

Nos, ez az én igazi titulusom. - Rövid, de velős. De 'iszen mégis elmés ember ez a Zombori Tóni!

Megfordulok a hídfőnél élénken, ha ott van-e még a szögletházon a »Halpiarc« szó. No, csak legalább ez lenne ott, hogy összekössön múltam emlékeivel. De ez a vékony cérnaszál is leszakadt, az utcáknak is más, modernebb neve van azóta.

Hát a túlparton?

Nem áll már ott a Torontál megyei pirospozsgás hajdú, hanem egy rettenetes sovány alak veszi át a jegyet. Így nézett ki a halál - fiatalkorában! De nem is nézem; szemem mohón keresi a ligetet. Milyen öröm! Bejárom az utakat s találgatni fogom a porban, hogy ez meg az tán éppen a Borcsánk picike lába nyoma... Hol zöldebb a gyeper, ő lépett arra, hol megperzselve zsugorodott össze sárgán a lomb, ő nézett arra.

Se gyeper, se lomb, hanem egy óriási gödör. Kazal rögökből és piramis sárból. A sok ember úgy nyüzsög, mintha egy nagy sírt ásna valakinek.

Sötétén hömpölyög előttem ez a kép s nem bírok többé szabadulni tőle. A fűrés-faragás zaja, a tompán kongó kalapácsütések, s amint dübörögve lezuhan egy-egy deszka, mintha óriási temetés lázas előkészületei volnának. S hozzá még a haldokló természet szomorú melancholiája, az őszi napfény fájó mosolya, a hervadás és a pusztulás benyomásával hangol le.

Visszafordulok, az én ligetem nincs meg többé. Erre, ami van, erre én nem emlékezem.

Szomorúan jövök vissza nagy veszteségemmel. A megtépett emlékek olyanok, mint a megtépett szárnyak. - A legfényesebb tollaim elhulltak. Szegedre jöttem, de nem találok Szegedet többé Szegeden.

Igaz, hogy újabb, igaz, hogy szebb, de nem ismerős. Mikor fiatal voltam, sokszor megláttam valakinek az arcán egy olyan szeplőt, mint aminő a szeretőm arcán volt s ez az egy ismerős csúnya szeplő gyönyörűvé tette azt az idegen arcot is.

Hát bizony csak ilyen ismerős szeplőket találok már én itt. Azokat keresem, azok bájolak el engem. Egy-egy régi kerítés, amott egy nagy téglarakás. (Szegény János botlott meg egyszer benne.) Néhol a ház át van alakítva, de az ócska kapu megmaradt (azt egyszer nekigyürkőzve beszakítottuk erőszakosan).

És az emberek... nos, az emberek megvannak, hanem egy vonással valamennyi öregebb lett. Az az egy esztendő odaült minden arcra,... megösmertem, ők azok, de mégsem egészen ők.

Csak eszem tudja, hogy Szegeden vagyok, csak szívem érzi, hogy itt kell lennem, de szemem nem látja, s bizonyos köd fõdi el eszem és szívem elõl is.

Bebarangolom egyik végétõl a másikig a várost, s mindég tûnõdve hõkkenek meg, ha csakugyan nem képzelet játéka az egész, igazán itt vagyok-e vagy nem?

Talán, ha majd a gázak kigyúlnak? Hiszen az én teóriám az, hogy az ebéd semmi egyéb, mint küzdelem a feketekávéhoz, a nappal pedig semmi más, mint küzdelem az estéhez. Az éj az én királyném, aki õsmer, aki szeret, aki nekem nappali fényben mutogat meg mindent bizalmasan s vállamra hajolva, holló-fekete hajával elfõd.

Nem! Még a gázfény mellett sem érzem, hogy Szegeden vagyok. A kétség pajzánkodik velem, s apró fátyolokat ereget szárnyai alól, amik homályossá tegyék a látkört.

Unalomból a színházba megyek, pedig fölvettem magamban, hogy vidéki elõadással nem rontom meg többé illúziómat.

Beülök, de nem a régi páholyomba. Ki tudja, kié az most? Másutt kell keresnem tanyát.

A páholyok most is úgy tele vannak, mint azelőtt, de csak imitt-amott ül egy-egy ismerős. Azok fölveszik látcsöveiket, megnézegetnek és leteszik. Aztán eltűnődnek rajta, hogy vajon honnan is ösmernek; látszik az arcukon, amint kitalálják, vagy ki nem találják.

Én is hidegen nézek ide-oda és nem érdekel semmi, bágyadtan dülök hanyatt székemen, és fáraszt, ha valaki megszólít.

Csak már felgördülne a függöny.

És amint felgördül, be sok idegen nép lép ki a deszkákra.

Ejnye, de csinos ez! Ágainak vannak ilyen nőalakjai. Az asszony, aki ő! Dumas híres mondata akként illusztrálva, hogy egy asszony bolhát öl a mutató és a hüvelykujjával. Az orra olyan, mint Pulszky Polyxenáé, a termete Ceresé. Van benne valami a telivér erdélyi nőkből. Igazán érdekes arc, mert nem mindennapi. Ha valamivel élesebb volna az ajkszegletek karakterisztikus vonása, valóságos kaviár lenne.

És jól is játszik... Azazhogy merészen. A hangja nem szép, de van benne valami különös íz. Ilyen lehetett Nana mint színésznő: *eleinte*, mint asszony: *későbbben*.

Vajon kicsoda? Megnézem a színlapot, Abonyiné.

Ah, hát ez az Abonyiné! A nevét már hallottam. No, hát legalább láttam már Abonyinét is.

A második első primadonna is idegen. Feltűnően hasonlít arcban egy idevaló szőke kisasszonyhoz. Nézzük meg, ott ül-e a szokott nagy szöglet-páholyban? Csinos termet, az arc meg kellemes. Egyike azoknak az arcoknak, amikre gyorsan ráununk, s amiknek nagyon illik a »Bebe csokor«, az elbájoló Bebe csokor.

Ez Veresné. A mi *kedvencünket*, a Halmaynét fogja pótolni. Milyen idők! sóhajtok vissza. Mikor még Halmayné is tetszett!

Ha az ember öregszik, finnyás lesz és válogatós... és semmi sem elégíti ki.

Ásítózva nézek végig a nézőtéren és színpadon, egy alaktalan tumultussá folyik össze szemem előtt minden, a nagy csillár fénye mintha milliárd apró démon lenne, örült táncot jár a teremben, semmit sem látok, semmit sem érzek... csak azt, hogy unatkozom.

De íme, egyszerre csak kilép a színfalak mögül egy legény cifra fehér szűrrel, mely alul szürke selyembélés kandikál ki.

Az a szűr, amint nézem, egyszer csak elkezd mosolyogni, nevet rám, mintha ismerőse volnék, gallérja vígan hajladozik, mintha integetne, tulipános csücske mintha szólítgatna.

Élénken emelem föl fejemet. Szemem fölcsillog, arcom kipirul az örömtől. Nini, az Aradi-ruhatár díszdarabja! Hiszen itthon vagyok... Szegeden vagyok.

...A szegényes csillár pazarul ontja fényét, tündökölnék az arcok, s amint szertenézek a páholyokban s lent a földszinten, ott ülnek barátaim hosszú sorban s nyájas üdvözlétükből a szeretet sugárzik.

Az Isten áldja meg azt a szürke vén szűrt, melyen nem fogott a rekonstrukció!

A TÉKOZLÁS

Tíz esztendő óta jöttünk csak rá még, hogy sokkal többet költünk, mint amennyi pénzünk van. Nem is könnyű dolog volt észrevenni a tejjel-mézszel patakzó ország szülötteinek, kik hozzá voltak szokva, hogy minden rendelkezésükre áll e földi világon, haláluk után pedig égbe viszik őket az angyalok. Külön istenük volt (a magyarok istene), hát mért ne költhetnénk bátran, majd visel az gondot ránk!

Nem is volt soha semmi bajunk. Ha valaki elköltötte a pénzét és mindenét, nem valami nagy baj volt, maradt a többinek még. Vagy örökölt az ember, vagy beházasodott valami jómódú familiába.

Mikor egy magyar államférfiú kimondta, nagy pátosszal, hogy az ég boltjára kellene fölírni, lángoló betűkkel: »takarékoság«, hadd olvassa mindennap minden ember, megmosolyogtuk. A frázisok korában éltünk és a frázisok nemzete vagyunk. Hát azt gondoltuk, hogy ez is csak egy nagy frázis s ha utána kiáltjuk a szokásos »éljen«-t, egészen eleget tettünk honfiúi kötelességünknek.

Hanem hát egy idő óta kezd nagyon hátba ütögetni ez a mondat, hogy »a takarékoságot az égboltra kellene fölírni«, és hogy azt akkor jobb lett volna nem fölírni... (mert fájdalom, sokan nem tudnak olvasni azok közül, akik költeni jól tudnak), hanem figyelmesebben meghallgatni.

Összes mizériáink abból származnak, hogy a jövedelmünknel többet költünk. Már az is baj lenne, ha annyit költenénk, mint amennyi a jövedelmünk, (az angol ember lelkiismereti furdalásokat érez, ha évenként nem tehet valamit félre), dehát mikor még többet költünk!

Szóljuk a kormányt, a mostoha időket, panaszkodunk kis jövedelmeink miatt, de azért adjuk az urat. Tudósaink könyveket írnak, államférfiaink beszédeket tartanak annak kiderítése céljából, hogy miért szegényedik a magyar középosztály? S amint a könyveket írják és a beszédeket deklamálják, ők maguk is egyre szegényednek, mert nem takarékoskodnak.

Egyik ezt az okot süti ki, másik is fölhoz argumentumokat, és azt mind igen érdekes lehet elolvasni, de azért mind nem igaz az, összes ziláltságunk oka az, hogy nem vagyunk takarékosak. Vagy ez van benne ezekben a könyvekben és beszédekben, s akkor elég lett volna egyetlen szó, vagy nincs ez benne, és akkor egészen fölösleges okoskodások.

De hát fatalisták voltunk örökké, nem tudtuk elhinni s még ma sem tudjuk, hogy minden ember a saját szerencséjének a kovácsa, azt tartjuk, hogy akit az Isten egy garasra teremtett, csinálhat az amit akar, sohasem lehet két garasa, ha pedig a jó szerencse kegyeli, még a lyukas hídon is pénzt találhat.

Ázsiai természetünk jellemző vonása ez, s míg ki nem veri belőlünk a nyomor, a végszükség, addig a fejetetejére állhat a kormány és a törvényhozás egyaránt. A tékozlás ellen nincs arkánium.

Lehetetlen, hogy itt eszembe ne jusson a török dal:

*»Jó dolga van annak, kinek semmije sincs,
Nyugodtan fekszik, nyugodtan kel,
Nincs rá semmi gondja, mit hova dugott el.«*

Akárcsak allúzió lenne ez a nóta. A fölfogás édes magunkra vall.

De az ilyesmi jó volt régente, a XIX-ik század keretébe már be nem illik. Ma már ki lehet mondani, hogy elpusztul az a nemzet, amelyik nem takarékos.

De ezt a nemzeti takarékoskosságot nem úgy értjük, hogy egyedül csak Szapáry miniszter legyen takarékos s krajcáros szivart szíjon, mint hajdan Duschek, hanem legyen takarékos minden egyes állampolgár, mert ezen nyugszik a családok jóléte, s a családokon nyugszik az állam.

Ha csak egy kis statisztikai bepillantást teszünk ide velem, meggyőződünk róla, hogy sehol sincsenek olyan laza, szomorú viszonyban a családok, mint Magyarországon.

A családi életet itt senki sem veszi komolyan. Az emberek élnek mátul holnapig, s az a ledér fölfogás jut érvényre, hogy »aki utánam jön, csukja be az ajtót«.

Itt az humoros, jóízű mondás, ha valaki fölemlíti, hogy öneki ugyan nem fog kellene testamentumot csinálni, mert csak az adósságot örökli a családja. Más államokban megvetik az oly embert, aki úgy áll; itt joviális, becsületes embernek tartják.

Sajátszerű fölfogás ez, mely a pénzszerzést és vagyongyűjtést ellenszenvesnek tünteti ki s mintegy hízeleg a tékozlásnak, mert aki többet költ, mint amennyit keres, az nálunk nem »haszontalan fogyasztó« (pedig ez volna igazi neve), hanem gavallér.

Angliában, ahol pedig gazdagabbak az emberek, majdnem a fele (42 percent) biztosítja családja javára az életét, nálunk alig 4-5 percent s ezek is többnyire nem magyar születésűek, mert ezek sohasem akarnak megkomolyodni, még mindig bennök van a nomád vér, a jövővel nem törődnek s a polgárosult intézményekből a magok hasznát kihúzni nem bírnak elég fogékony-sággal. Nemhiába hangsúlyozta egy híres közgazdász, hogy az életbiztosítás a nemzetgazdaság egyik főtenyezője, mert valóban a legnagyobb jólétnek örvendő Angol- és Franciaországban van ez leginkább elterjedve.

A luxus, a rangvágy és a könnyelműség e betegségnek, amelyet festek, a legfőbb szimptomái. E három dolog körül forog mindaz, amit majd ezen név alatt panaszunk, hogy az »átkos közöcsügy«, majd hogy »nehéz idöket élünk«.

Nálunk a kétszáz holdas ember úgy él, mint a négyszáz holdas, a négyszáz holdas pedig mint a mágnás, mindenik többet mutat, mint amennyi, de azért szomorú is az ilyen táncnak a muzsikája: a dob, mely az udvaron előbb-utóbb megperdül.

Ez alul nem ment senkisé, mert ez már megrögzött nemzeti betegség.

Egyszer Deák Ferencsel történt. A tollkését Zalaegerszegen feledte, a vendéglős asztalán, ahol ebédelt.

Amint észrevette a hiányt, rögtön sürgönyözött egyik ismerősenek, hogy menjen el a vendéglőbe, s ha megvan ott még a bicskája, kérje el és küldje le azonnal Pestre. Az ismerős éppen nem volt odahaza, tehát nem tehetett semmi intézkedést. A türelmetlen Deák ennél fogva még egyszer sürgönyözött, de most már a vendéglősnek.

Az aztán visszafelelt azonnal, hogy a színét sem látták a bicskának.

Éppen egyszerre nyitott be Somsich a sürgönnyel. Deák panaszkodva említé, hogy a bicskája most már oda.

- Talán valami emlék volt?

- Nem az, egy forintért vettem a Váci utcán.

- Hát a sürgönyzés mibe került?

- Egy forint hatvanba.

- S most még sincs meg a bicska. Nem tudtál inkább egy újat venni?!

- Tudtam volna biz az... - mondja az öregúr elgondolkozva -, ha *magyar ember* nem volnék. De így eszembe se jutott.

Pars pro toto. Ez a kis epizód magán hordja mindnyájunk karakterét. Se gazdálkodni nem tudunk, de meg a beosztáshoz se értünk. Gondolkozás, számítás nélkül vegetálunk az életben, magunkkal és családjainkkal nem törődve, hanem mindig sóhajtozva várva a jobb időket - de vajon honnan, miféle alapon?

Élünk máától holnapig.

Ezért függ fölöttünk az a nagy, sötét kérdés: ha vajon élünk-e holnap?

1881 PESTI HIRLAP

JOBB A MÁSÉ

A lelkesedés nálunk az a mesebeli zseb, amelyikbe ha ezer kéz nyúl is, még az ezeregyedik is talál valami megmarkolni valót. Terem itt elismerés bőven mindenki számára, aki *idegen*.

A kis nemzetek sajátsága, hogy mindent megbámulnak, mindent rendkívülinek találnak, tapsra mozditja meg kezeiket minden feltűnőbb mozzanat, éppen mint a kisvárosi színházakban a karzati publikumot.

Pedig a nemzetekben ha nem szabad is elbizakodásnak lenni, de kell hogy legyen önértzet, méltóság és bizonyos *mérséklet*: mert ezek összetételéből támad az *erő*.

Igaz, hogy az ily nemzeti erő gyakran, hogy úgy mondjuk optikai csalódás, *látszat*: de a látszat sem megvetendő bizonyos körülmények közt, mert a *vadóságnak árnyéka*.

S ahol az árnyékot látják sokan, ott kell, hogy legyen hitők szerint a *test* is.

*

A hitre épül sokszor a nemzetek tekintélye. Senkit sem tartanak nagyobbak, mint saját ő magát; az egyén szerénysége, ha egy nagy összességbe vitetik át, nem lesz erénnyé, de gyöngeséggé.

Ez a mi gyöngeségünk ki-kivillan minden lépten-nyomon.

Míg a saját kiválóbb férfiainkat észre nem vesszük, addig a külföld jelentéktelenebb embereit tömjénezzük, s mintegy meglopva a magunk embereinek koszorúit, két kézzel szórjuk azokra, akik azt tán kicsinylő ajkbiggyesztéssel fogadják. Ott van - hogy többet ne említsek - a Sacher-Masoch fogadtatása, vagy Bodenstedté, mely utóbbit az egyetemi rektor ment fogadni annak idején, a vasúti indóházhoz.

Ott van a Levinszky példája, ki eljött ide s nagy lelkesedés között szavalta el németül azoknak a költőinknek a gyönyörű verseit, akik közül némelyeket itthon észre nem vettünk.

*

Sok példát említhetnék még, de a példák gyűlöletesek, s különben is csak azt mutatják mind, ami kétségtelen, hogy ezen nevetséges kiskorúság megvan bennünk.

Legújabbán a Nemzeti Színház tagjai küldenek ismét ezüst koszorút Bécsbe Sonnenthal számára, kinek huszonötéves jubileumát e napokban fogják ünnepelni a bécsi Burgszínházban.

Sonnenthal kétségkívül jeles művész, a németeknek nagy örömük telhetik benne, mi is elismerjük őt, - de nem értjük: miért a testületi ováció?

Hiszi valaki, hogy ezt valamikor viszonzni is fogják a bécsi kollegák, kik fumigatíve beszélnek a magyar Nemzeti Színházról?

De ha viszonzónak is, miért kell éppen nekünk kezdeményezni övelők szemben az ilyen udvariasságot? Velük szemben, akiknek annyiszor lett volna már alkalmuk a rokonszenv és elismerés jeleivel közeledni felénk.

De ahelyett a bécsi színház mindig mint ellenséges testület lép fel, s csak nemrég is ostentatív utasította vissza Szigligeti és Csiky egy-egy darabját.

A Nemzeti Színház tagjai nagyon jó keresztények, mert még a bibliánál is tovább mennek: aki kővel dobja meg őket - visszahajítják ezüsttel.

...Persze hogy valami bő ezüsttermés lehetett az idén a selmeci aranybányákban!

*

A mi mágnásaink keveset gondolnak az irodalommal és művészettel, s az ő álláspontjukat meglehetősen festi egyik Zichy gróf bonmotja, ki egy Shakespeare-ről beszélgető társaságban unatkozva felkiáltott:

- Ejh, mit Shakespeare! A fickó ha nem firkált volna, ma az ördög emlegetné.

A főurak vajmi keveset törődnek a nemzeti kultúrával, s még ha járnak is a színházba, az történik meg velük, ami X. Y. gróffal, ki örökös páholybérlo lévén, a múlt héten figyelmeztette idegen ajkú feleségét, hogy: különösen a Szerdahelyi Kálmán játékára ügyeljen, ha még egyszer a színházba megy, mert az a legjelesebb színész.

*

Ily körülmények között, midőn másrészt a magyar dzsentrí, mely eddig egyedüli pártolója volt a művészet- és irodalomnak, anyagi csapások alatt elkorcsosulva, elmaradoz azon térről, melyet betölteni hivatva volt, ily körülmények között úgyszólván maguk az írók, színészek és művészek azok, akik a magyar kultúrára nemcsak mint működő tényezők hatnak, *nemcsak azt reprezentálják, amit magok alkottak*, hanem mintegy örökök rájuk szállt az egész kulturális vagyon, a nívó, melyen áll, s éppen ezért lehet megkövetelni, hogy azt bizonyos méltósággal képviseljék s az összehasonlításokban ne legyenek olyan túlságosan udvariasak.

Hiszen a magyar írók- és művészeknek is jut néha egy-egy méltánylás, néha még itthonról is, - de az olyan, mint azok a régi rézgarasok voltak, melyekkel hajdan a pápai udvaroknál tarokkoztak a bíbornokok.

Minden rézgarasnak titkos nyitja volt s abban egy arany elhelyezve.

Nekünk is jutnak ilyen rézgarasok; de az aranyat kiveszik belőlük előbb az - idegenek.

LENDVAY MÁRTONRÓL

Ma leplezték le Lendvay Márton szülőházán az emlékkövet Nagybányán.

Lendvay Márton volt eddig a legkiválóbb hős- és szerelmes színész; emlékével tele van most is a nemzet szíve, helye még most is üres.

Mindnyájan kevélyek vagyunk rá. Mikor meghalt, mintha minden magyar házból halottat vittek volna ki. Mikor meghalt, mintha a történelemnek is sok fényes alakja együtt halt volna meg vele másodszor...

De legbüszkébb lehet rá szülővárosa, s látszik, hogy az. Fényes ünnepélyt rendez az emlékkő leleplezésére. Jóikai költeményt írt ez alkalomra. Az ünnepi beszédet Pap Zsigmond fogja mondani, mely külön füzetekben is megjelent, s festi a Lendvay pályáját, küzdelmeit s diadalait.

Lendvay Nagybányán járta iskoláit is, de rossz sikerrel, s épp ez üldözte el mindnyájunk szerencséjére a színi pályára. Kezdetben itt is kevés szerencsével, első szerepébe ő is belesült, csak később, 1827-ben aratott sikert a »Bánom, hogy megházasodtam« című darabban.

Kezdetben roppant nyomorral kellett küzdenie. 1829-ben például megmosta Békésen a ruháit, s ha nem mese - a tejjel-mézzel patakozó akkori világból - a vízből fogdosott halakkal táplálkozott.

Három évre rá megnősült s Hivatal Anikót, akkori híres színésznőt vette el; ma már senki sem emlékszik a nevére, pedig még él. Ez a színművészek sorsa.

1833-ban Csáki a kassai társulathoz szerződtette, s már a következő évben Budára jött, hol mint tenor-énekes is szerepelt.

Azontúl már eléggé ismeretes a Lendvay pályája. Egy diadalút az, melynek csak a koporsóban van vége: vagy hogy ott sem, ott csak a folytatása van egész - a feledékenységig.

Csak hogy Lendvay ebben talán egy örök *kivétel* lesz a színészek közt.

MAGYAR GRÁC

Azt mondta egy ügyes élcelő, hogy akik kiesnek a *gráciából*, azok Grácba vonulnak. A csendes Grácba, hol a légy köhögését is meg lehet hallani, s hol olyan olcsó minden - mint a katona, ha megöregszik.

Lapunk egy előfizetője, »egy penzionált ezredes«, aki a királyfiék ünnepélye alkalmával itt járt a fővárosban, szemet vetett a jó öreg Budára.

Szegény elhagyatott Buda, ha már te is megtetszettél valakinek!...

*

Azt írja tisztelt előfizetőnk, hogy itt jó lenne a szegény megöregedett katonatiszteknek.

Éppen nekik való lenne. A locsogó Duna széles tükrében elábrándoznának fiatalságukról, a lakatlan királyi vár (vagy hogy talán a citadella és a Hentzi-szobor) eszükbe juttatná dicsőségüket; az öreg Gellértnek kopasz feje az ő saját korukat.

Aztán csendes hely ez is, éppen mint Grác, kivált a Tabán. A főváros zajából ide alig jut más valami, mint akár Felső-Magyarország valamelyik kis falujába, ide is csak az újságok hozzák meg, hogy mi történt a világon - tegnap.

*

Megvan itt Grácnak vagy Pozsonynak minden előnye, még az olcsóság is.

Az öreg katonák, kik örökös zajban töltötték életüket, nem szeretik a zajt többé; no, az nincs is itt; ha nyáron a fürdőkkel nem tartanak fenn a közlekedést a döcögő omnibuszok, igazi csoda lenne, egy pesti vagy egy idegen ember megjelenése a Lajtán... akarom mondani a Dunán túli oldalon.

Ezek az omnibuszok adják meg Budának a nagyvárosi színezetet. Hanem az olcsóságát nem veheti el semmi.

Mintha mérföldek választanak el a fényűzésben, komfortban és élvezetekben kéljelő testvér-várostól.

Csak a *Duna* szeli át, s mégis egy *tenger* fékszik köztük.

*

Valamikor a »Fővárosi Lapok«-ban olvastam, hogy egy budai polgár halt meg *hetvenkilenc éves korában*, ki még sohasem volt ideát Pesten.

Valóban, hiába van ott a törvénycikk, hiába írjuk egy szóval a két város nevét, maga az öreg Buda csak nem akar átjönni Pestre. Nem is jön át sohasem, és éppen azért alkalmas penzionált katonák városává lenni. Teljesen osztjuk tisztelt előfizetőnk nézetét.

Hanem azt mégis megvalljuk őszintén, hogy volt egy idő, amikor másképp képzeltük ős Budát.

A nemzeti trikolorót láttuk lobogni a vár fokán.

A királyok mindig itthon vannak. Minisztereknek, főuraknak fényes fogatai robognak fölfelé.

Vége-hossza nincs az udvari parádéknak...

Ha a budai telekkönyvbe bepillantunk, ott látjuk a történelem összes fényes neveit mint háziurakat.

A monumentális ragyogó paloták mind oda épülnek. Pesten csak a burgerek és kereskedők laknak.

A »sikk« minden úri embernek, akinek pénze van, Budán lakni és Budán költeni. Itt kering minden bolygó a nap körül.

...De hát ez mind csak képzelődés, hiú remény volt. Kiábrándultunk belőle, s mikor az ezredes úr praktikus eszméjét elolvastuk, akkor beláttuk, hogy neki igaza van, ha magyar Grácot akar Budából. Talán az vezette erre az ötletre, hogy hiszen Buda is egy *gráciából* kiesett város - legyen tehát *Grác*.

Beláttuk, de mégis felkacagtunk. Vajon mikor arra kívánja figyelmeztetni bajtársait, hogy milyen csendes, nyugalmas hely ez, nem jelent-e meg az ő ajkán is egy keserű mosoly? Nem érzi-e még ő is, hogy ebben milyen szatíra van?

...Mátyás, Lajos élettől pezsgő királyi székhelye becsületes öreg katonatisztek csöndes asyluma, a temető előszobája legyen.

GOROVE ISTVÁN RÓL

Gorove még azon nagy generációnak tagja, mely egész csövestül termett, hogy Magyarországot új korszakába bevezesse. Kossuth és Deák, e két kolosszus közt, még egész sora emelkedett az oszlopoknak. Valahányszor kidől egy, mindig nagy úr támad utána.

Kossuth és Deák között! Ez a Gorove István politikai működésének legrövidebb és leghívebb jellemzése és története. Majd az egyiket, majd a másikat követte, - ez a helyes szó. A két nap közül hol az egyik vonzotta, hol a másik. Elég erre két példa egymás mellett: 1849-ben a debreceni függetlenségi nyilatkozatot ő *fogalmazta*, az 1867.-i kiegyezés létrehozásában pedig Deák és Andrássy után mindjárt ő jött legelől.

Nem volt a végletek embere, közepütt járt - mindig egyenes úton. Jelleme kristálytisztaságát sohasem vonta kétségbe senki, azért is szokta mondogatni, midőn a hírlapokra panaszkodtak előtte:

»No, énnekem még sohasem volt velök semmi bajom.«

*

A par excellence kedélyes nemzet minden nagy emberét adomáiban is szerepelteti; azzal okvetlenül kedélyes dolgok is történnek, aki neki nagy; ha pedig éppenséggel nem történnének, hát azért mégis az ő szájába adja a sikerültebb bonmot-kat és hasonlatokat.

Így maradt néhány Gorovéről is.

Mikor a »magyar háború« megbukott, ő is Párizsba menekült, s Kiss Miklós ezredessel (aki egy gazdag francia grófnőt vett nőül) ő volt a magyar emigránsok »pénzügyminisztere«, mert dúsgazdag anyja bőséges forrást nyitott meg előtte.

Vitte is egy darabig türelmesen ezt a hivatalát, de mikor látta, hogy ilyen rendszer mellett sokat költenek a bajtársak, ő maga pedig minduntalan pénzzavarokba jut, kijött a béketúrásból.

»Az ördög legyen nálatok „Duschek”-ké! Azt gondoltam ki, urak, hogy legyen az egész havi pénzem a tietek; nekem majd csak adjatok kölcsön.«

*

Az emigrációból, hol nemigen játszott szerepet, ő tért haza a legelőbb, s mihelyt az alkotmányos éra felvirradt, azonnal a tettek sorompóiba lépett mint képviselő, miután előbb birtokait hozta rendbe.

A 67.-i minisztériumban, melynek Deák egyenes kívánságára lett tagja, ő magát és Horváth Boldizsárt tartotta a »legliberálisabb elem«-nek; rendkívül becsülte még s gyöngéden szerette báró Eötvös Józsefet.

Midőn később kilépett, s a Deák-párt nimbusza és ereje hanyatlani kezdett, egy udvari estély alkalmával Herbst udvariasan mondá:

- Mióta ön otthagya a minisztériumot, azóta következett be a Deák-párt fokozatos gyöngülése.

- Én azt hiszem, még régebben; amióta Eötvös József meghalt - felelte szerényen.

*

Pedig nem volt szerény ember. Legalább külső modorában sok dölyf és nagy hiúság jelentkezett. Inkább ellenszenves volt, mintsem rokonszenvet gerjesztő.

Széles, merev arcán az érzékiség és eltompultság kinyomata, kékes szemeiben fagyos hidegség.

De akik közelebbről ösmerték, azok másképp ítélnék e külsőségekről is. A lélek szépsége és a tiszta jellem kisugárzása a jó ismerősök előtt eloszlatta a fagyot és a ködöt, mely alakját bevonta.

Még kedélyes is tudott lenni nemegyszer.

Pártelnök korában megszólítja egy ízben, midőn a klubból hazafelé ment az utcán, Baldácsi Antal nagy szelesen.

- Mi újság, Pista?

- Sok baj, sok gond - mondja Gorove egészen komolyan.

- Ugyan miféle gond, mondd el, ha nem államtitok?

Gorove igen jól ismerte Baldácsi hóbortjait s így szólt:

- Éppen most volt nálam egy indiánus küldöttség... talán hallottad is már, hogy itt járnak...

- Aztán mit akarnak itt?

- Hát még nem tudod? Igazán nem hallottad? No, hát kísérlj el egy darabon, hadd mondjam el. Az indiánus küldöttség, barátom, azért jött hozzám, mint elnökhöz, hogy ajánljak nekik királyt.

- Nos és kit ajánlottál? - kérdezi Baldácsi mohón.

- Éppen ez a bökkenő - mondja Gorove aggodalmasan -, százezer forintot kérnek a királyi székhelyért: az pedig sok pénz, nem mindenki rendelkezik annyival... az igaz, hogy az adóban majd vissza lehet sarcolni...

- Hümm! Egy kicsit sok... Nagyon sok! Annyi készpénzem nincs is.

- S amellet még ott is kell lakni. Hanem tudod mit, Tóni!

- Hallom, kedves Pistám...

- Istent is keresnek egyúttal. És az csak ötvenezer forint! *S azon felül ott sem kell lakni.*

Baldácsi elgondolkozott, hümmögött egy darabig, azután suttogva kérde:

- *Hol vannak szállva?*

*

Gorove előkelő családból származott. Temest, Torontált négy család uralta, rég idők óta a Gorovék, Dánielek, Karácsonyiak és Csekonicsok, versengve egymás között a hatalomért és befolyásért. A két utóbbi család el is érte célját, grófi rangot nyert, a Dánielek még ma is befolyásosak azon a vidéken, de szellemileg kivált Gorove István.

Gorove László, István atyja, ezen versengési időszakban látván fia szépen fejlődő tehetségeit, kevélyen emlegette.

»Ebből a fiúból, ha az isten élteti, még *viceispán* is lehet.«

Lett is, mégpedig miniszter, s midőn éppen ez időben mint követjelöltet Jókai a Terézvárosban megbuktatta., keserűen monda a legyőzött választók tisztelgő küldöttségének:

»Önök mindnyájan túlbecsülnek engem, nem csoda, ha csalódní fognak mindnyájan. Egy ember volt csak, aki nem csalódott bennem: az *apám*, - mert ő csak alispánná kívánt tenni. S ez az egyetlen ember sem él már.«

*

Gorove születési évét hibásan közölték a lapok. Ő magát, pedig hiú ember volt (ingeit mindig Párizsban mosatta, sokat adott arra, ha az asszonyok becsülik még valamire) *öt évvel monda öregebbnek. Az* 1819-ik évszám hibásan csúszott születési évének valamelyik lexikonba, s így lett ő »a tudomány által megfiatalítva«.

Voltaképpen 1814-ben született, éppen a bécsi kongresszus tartama alatt, amit igen gyakran szokott emlegetni.

Állását és emelkedését tréfásan mindig annak tulajdonította, hogy nem házasodott meg.

- Az agglegényekre jó idő járt. Ez az ő érájuk volt. S én azt ügyesen megéreztem.

*

Az is téves adat, mintha Gorove a 49.-i nyilatkozatot aláírta volna. Hanem mint az országgyűlés jegyzője a nevezetes okmányt ő fogalmazta, az azonban csak többszörösítve lett, s az eredeti fogalmazvány sohasem íratott alá, mert a bekövetkezett zavaros napokban többen eltávoztak Debrecenből, akiknek alá kellett volna írni.

Így aláíratlanul került az irat a Nemzeti Múzeumba, ahol mai napság is őriztetik.

Igaz, hogy Pulszky Ferenc, miniszter korában egyszer, midőn kilátásba helyezte, hogy a múzeumot megtekinti, tréfásan megfenyegette:

- No, csak gyere el; éppen egy kis dolgod is lesz ott, tegnap akadt kezembe a »függetlenségi nyilatkozat«. Azt most még neked kell hitelesíteni, mert te voltál a jegyző.

...Gorovéra ráfogták, hogy azontúl nem mert elmenni többé a múzeumba.

*

Ami ritkaság a magyar államférfiaknál, a könyveket is szerette Gorove, és ami még nagyobb ritkaság: a *magyar* könyveket is, - sőt meglehet, hogy olvasta is. Szobái tele voltak velők, valamint arcképekkel és mindenféle emléktárgyakkal, mert legbecsesebbek voltak előtte azok a dolgok, amik lefolyt élete egyes nevezetesebb eseményeire s az azokban szereplőkre emlékeztették.

E tekintetben félretett minden más tekintetet. Annyira, hogy például Deák vagy Eötvös sajátkezűleg aláírt arcképe mellett mindjárt egy terézvárosi Gorove-párti zsidó banderista fizionómiája következik.

- Micsoda rossz ízlés ez! - figyelmeztették nevetve.

- Ez itt a múlt! - mondá. - Az én múltam. S a temetőben éppen ilyen összevissza következnek a sírok.

*

Nagy gourmand volt. Irigyelte Kemény Zsigmondot, aki még nagyobb gourmand volt, és szívéből sajnálta Kecskeméthy Aurélt, hogy miért nem lett primási szakács.

Büszke volt rá, hogy neki van a legjobb szakácsnéja Magyarországon, s midőn József főherceg egyszer el akarta kérni tőle, állítólag így szólt:

»A loyáltság a gyomornál végződik, föntség.«

Utolsó időben azonban már a hírhedt szakácsné sem főzött neki jól: folytonosan morgott és panaszkodott, hogy megromlott a főzte és milyen ügyetlen.

Pedig a szakácsné csakúgy főzött, mint azelőtt, hanem a halál volt nagyon közel s az szedte ki a fűszert az ételekből.

A »BUDAPESTI SZEMLE«

Irodalmi viszonyaink mellett, a »Budapesti Szemle« megjelenése majdnem mindig irodalmi esemény.

Nagy dicséret ez kétségkívül a »Budapesti Szemlé«-re, de nem hízelgő irodalmunk jelenlegi állapotára.

A »Bp. Szemle« többnyire gazdag és változatos a tudomány és irodalom majd minden köréből.

Ilyen most is.

Salamonnal kezdődik, aki hosszabb cikket kezd »A közös ügyek és a forradalom«-ról. Az első közleményben érdekes történelmi reflexiókat és motívumokat állít össze, a fundamemtum azt mutatja: egy nagyobb szabású becses tanulmányhoz.

Az »Anglia irodalma Viktoria idejében« című rendkívül érdekes tanulmányból, melyet Belényesi fordított le angolból, közölve van a harmadik befejező rész.

Legbővebben szól e rész a regényirodalomról s általában a költészetről, s kimondja, hogy az utóbbi alábbvaló az előbbieknél. Név több van benne, de nem oly nagy nevű. Úgy látszik -

végzi -, hogy a regényköltés jelenlegi iskolája a francia politikusoktól kölcsönzött kifejezéssel élve, kimerítette mandátumát. A szenzációs regénynek megvolt a maga napja, és e nap csak epizód, félbeszakítás volt. A realizmus megtette mindazt, ami tőle telhetik. Szűrős részletei, közönséges gondokból és nagyravágásokból álló triviális körei, kicsinykés kísértései, könnyű szerelmeskedései, úgy látszik, már valahára kimerítették vonzó erejüket s apadó lélegzetökkel új kiindulást sürgetnek a regényíró számára. Talán a közszükség a legújabbkori regényben meghozza az új segélyforrást. Talán, hogy új életet nyerjen, regényköltészetünket még egyszer bele kell mártani a romantika régi szent forrásába.

A következő cikk »Magyarország adórendezése«-ről szól 1780-ban. Marczali Henrik ez érdekes tanulmányának ismertetését a következőkben kapjuk »figyelmes« kézből.

Azon szoros összeköttetésnél fogva, melyben a gazdasági viszonyok a politikai s műveltségi viszonyokkal állanak, hazánk múlt századbeli adórendszere anyagot nyújt arra nézve, hogy különböző részeinek egymáshoz való viszonyára és fejlődésére vonhassunk belőlük következtetést.

Az ország összes egyenes hadiadója 1780-ban a Bánság egyesítése után 4.392,911 forintot tett ki. Közvetett adó nincs. A nemesség és papság nem fizet. Ezen adónak aránylag legnagyobb részét az északnyugati megyék viselik. Ezeknek kifejlett ipara és kereskedelme ennek elviselését lehetővé tette, délkeleten pedig a török hódoltság földén még nagyon gyér a népesség. Már a 18. század folyamában huzamosan halad a Felföld hanyatlása az Alföld emelkedésével. Az Alföldön, a Dunántúl p. o. egzekúció és adóhátralék elvétele sem fordul elő, míg északnyugaton elég gyakoriak. Még 1723-ban 12 alföldi megye csak körülbelül 490.000 forint adót fizetett, 1780-ban már 700.000-nél is többet. Ellenben 12 felföldi megye adója 1723-ban 1.600,000, 1780-ban már csak 1.450,000, 1847-ben csak 1 millió.

Ez az átalakulás nemcsak gazdasági tekintetben megy végbe, hanem népesség dolgában is. A 12 alföldi új megye népessége 1798-ban 1.538,000 lélekre ment, 1847-ben 2,845,000-re; a 12 felföldiben 1787-ben 1.589,000 lakott, és ezek 1847-ig csak 1.943,000-re szaporodtak.

Nemzetiségi szempontból ezen fejlődésnek az volt az eredménye, hogy a magyar nyelvű megyék és vidékek a dolgok természeténél fogva sokkal gyorsabban növekedtek mint a hanyatló nagy stationarius tót megyék. A 12 alföldi és dunántúli megye egy úttal a legtisztább magyar vidék, a felföld német.

Ennek szükségszerű következte pedig az volt, hogy a hatalom, a befolyás is, az ország é. ny.-i részét bíró főnemések és főpapok kezéből az alföldet bíró köznemességébe ment át.

A német, tót vidékek szaporodó népessége pedig nem költözött Amerikába, hanem magában Magyarországon, annak is fejlődő részeiben talált új hazát.

Felméri Lajos »Oxford és Cambridge«-ről ír, s amiről a két város híres, egyetemeinek kormányzatáról, az oktatásról s általában az egyetemi életéről.

És most... menjünk át egyik legérdekesebbre, Asbóth János cikkére »a magyar birtokos osztály hanyatlásáról«.

Legújabbban Láng Lajos írt tanulmányt e kérdésről; Szontagh Pál is beleszólt.

Asbóth cikke a kettő között áll. Szontagh kissé túlkonzervatív eszméket pengetett, Láng pedig - ha lehet olyan - némelyek szerint túlliberalisokat.

A kérdés, melyről Asbóth ír, aktuális, úgyszólván égető. Mindenki pengeti, mindenki panaszkodik a magyar dzsentri pusztulásán. Egy sóhajtás az, mely minduntalan felhangzik, halljuk lépten-nyomon.

Asbóth cikkére legközelebb visszatérünk oly részletesen, amennyire megérdemli e tanulmány, mely sok új vonással s sok oldalról megvilágítva állítja elénk rövid tömörségben a tárgyat, mint még senki sem öelötte; csak kevésben tér el nézetünk az övétől. Az ő felfogása konzervatív s közelebb áll a Szontagh Páléhoz, mint a Láng Lajoséhoz. S ez az egyetlen hibája. Sok igazat mond el, s következtetésül bizonyos paktumra lép a liberális felfogással, azon meggyőződésre jutva, hogy a nemességből elszármazó földbirtok új tulajdonosai fogják pótolni amaz osztályt, mely oly nagy tradíciókkal bír, s ennél fogva az az osztály örökkön-örökké élni fog az új osztályban is.

Róth Samu »A tengerek eloszlásának változásáról« ír egy szacikket.

A szépirodalmi részben Asbóth Oszkár fordításában Naumov Miklós »Bűnbánó« című elbeszélését olvassuk s Erdélyi János hagyományából három költeményt, melyek közül az »Este« címűt a Szemle tisztelt szerkesztősége szíves engedelmével lapunk mai mellékletén közöljük.

Az »Értesítő« néhány többé-kevésbé jelentékeny könyvismertetést tesz, köztük a Kossuth Lajos könyvéről is.

Olyan kiválóan szónok ő - úgy mond -, hogy tulajdonképp alig is lehet író. Minden, amit ír, retorika.

Bátor ítélet Kossuthról, sok igaz van benne, de azért talán mégis kemény.

Kossuth nem író, ő maga sem gerálja magát annak (legfeljebb túlbuzgó hívei), ő egyszerűen memoárjait adja ki. Megírta, ahogy tudta. Ő annyira »kivétel« nekünk, hogy a kritika - ostorának csattanása ellenében - aligha fogja a Szemle előfizetőinek számát szaporítani.

A MAGYAR DZSENTRI

Semmi sincs annyira napirenden Magyarországon, mint minduntalan felsóhajtani: pusztul a dzsentrí, vége van, elvész a középosztály anélkül, hogy egy másik osztály támadna, mely átvegye a kötelességeket, amiket olyan nemesen betöltött az előbbi.

Más államokban nincs meg ez a kérdés. Legalább nincs meg az ő aggodalmas voltában. A birtokváltózási processzus kétségtelenül mindenütt folyik, de nem így. A századok előrlík a neveket s újakat hoznak fel; de ez csak olyan - jegyzi meg egy politikai író -, mint a fogzás. Új fog nő a régi helyén s éppen olyan fehér, olyan jó és olyan erős, mint az előbbi.

Nálunk egy kicsit másképp van: a régi fogak helyett hamisakat rak be az idő. Nálunk nagy dolog az, hogy a középosztály pusztul; nemcsak nagy következményű társadalmi és politikai kérdés, de egy nemzeti panasz, egy zokogó szó mely belevegyül örömeinkbe keserűségnek, mely végigsüví az országon, s mindenki megborzoneg tőle, mely mint a közeledő földrengés, megrázza a falait annak a vékony épületnek, amit ma Magyarország alkotmányának nevezünk.

*

Sóhajtoznak, panaszkodnak, de behatóbban a kérdéssel még alig foglalkozott valaki. Mindössze Szontagh Pál, nógrádi, az Ellenőrben, ki konzervatív irányból nézi a dolgot, s sötétebbnek látja a következményeket, mint valóban lesznek. E cikkekre Láng Lajos orsz. képviselő s jeles publicistánk felelt a »távozó és közeledő Magyarország« című cikkeiben, melyek Szontagh Pál elmefuttatásával együtt külön füzetben is megjelentek. Láng modern szempontból nézi a dolgot, a demokrácia szemüvegén, izmos érveléssel mutat rá a kiegyengetett útra, melyen a jövő kor középosztálya jönni fog, mert jönnie kell, s megnyugtatni

kíván, a nemesség számára megásott sírra mutatva, amint bizonyítani törekszik: meg fog halni, de hiszen meg kellett halnia.

E nézetkicserélés óta, melyeknek mindenike figyelemre méltó volt, sőt a Láng Lajosé, hogy úgy mondjuk, bizonyos államférfiúi magaslaton állott, nem hallatszott sokáig semmi hang. Mert nálunk még ilyen kérdés is, mely a nemzet nagy részének pragmatikus létérdekeivel foglalkozik, sem képes mélyebb hullámokat verni.

Az emberek elolvassák, leteszik és azt mondják: »Ennek a Szontagh Pálnak igaza van.«

Azután olvassuk a Láng Lajosét, és annak is igaza van: hanem aztán nem gondolkozik róla tovább senki. Fatalisták vagyunk, »ami jön, jön«. Tegyen róla Tisza Kálmán, vagy Simonyi Ernő!

A »Budapesti Szemle« júniusi füzetében végre Asbóth János közöl hosszabb tanulmányt »A magyar birtokos osztály pusztulásáról«.

A konzervatív irányú publicista cikkét mondhatni bizonyos idegességgel vettük kezünkbe: attól féltünk, hogy mikor kifogy az argumentumokból, előveszi a partécédulát, s könnybe borulva minket is könnybe borít.

Mert bizonyára nincs egyetlen magyar ember sem, aki ne érezné a nimbuszt, mely e csodálatos osztályt körülbegte: visszaverődnek a sugarak a múltból sűrű lángnyelvekben még most is; éppen jókor a ravatalra... Nincs magyar ember, aki ne hullatna könnyet e ravatalnál.

Ilyen érzelmek közt kezdtük olvasni Asbóth cikkét, de örömmel csalódtunk.

Asbóthnak sikerült tárgyilagosabbnak maradni két elődénél:

A konzervatív előítéletekből semmi sem maradt benne, s nem kapott fel a modern vesszőparipára sem. Azzal a határozattal fogta meg a tollat, hogy megkeresi, hol az igazság, hol az okok, amik a hanyatlást előidézték; gyönyörűen, találó vonásokkal hozza le a történelemből a szomorú processzus indokait s kimutatja, mi fog történni magával az osztállyal, s minő kihatása lehet e hanyatlásnak magára az államra nézve?

*

Magvasabban és teljesebben kifejteti ily nagyszabású kérdést oly szűk keretben, amint azt Asbóth tette, alig lehetne.

Egyike ez a legbecesebb esszéknek nemcsak tartalmilag, de alakilag is.

Szerző a tárgyra nézve, mely a legelkoptatottabb, mert mindenkinek a száján van, sok új világitást hoz s a haldokló intézményt mintegy bearanyozza érdekes és igaz észrevételeivel, melyek csak beható, az egész intézményt átölelő tanulmányozás gyümölcsei lehetnek.

Kimutatja, hogy a magyar nemesség *demokratikus alapra szervezett arisztokratikus osztály volt*. Nem a vér tisztasága képezi alapelvét, mint a nyugoti arisztokráciákban, hanem a »virtus«. Nemesnek könnyű volt lennie mindenkinek, akiben bárminemű jelesség mutatkozott, s ezáltal az osztály sohasem volt stagnációban, hanem a vérfölfrissítés útján folyton tárgult s kiterjedt mindarra, magába vette mindazt, ami jó és tökéletes volt a nemzetben.

Lehozza aztán, miként származik pusztulása és hanyatlása *éppen érdemeiből*, hogy megszüntette a jobbágyságot, hogy egyenkint mondott le előjogairól, még az általa betölteni szokott hivatalokat is átengedve a modern fogalmak iránti respektusból nagyrészen inasoknak.

S most, midőn a legdicstelenebbnek látszik az osztály, most vált az valóban a legnagyobbá. Az ő szegénysége - az ő nagysága.

*

Megvalljuk, ez utóbbi pontra nézve nem értünk egyet Asbóthtal, a mai dzscentri véleményünk szerint nem az a dzscentri már, amelyről ő szól, s mely nagy feladatoknak olyan híven megfelelt.

Az új generáció törpe már, s azért fog elveszni. Ők már nem engedtek át semmit. Az ő kezükből »kiesett« az magától, amit vesztek. Az a következmény volt, visszatartatlan következmény.

Hogy az új alapon, melyet az új idők kitoltak, nem bírták helyüket megállani s ingadoznak, az az ő gyámoltalanságuk, azt védeni meddő feladat, habár elítélni az ősök iránti kegyelet nem engedi is.

*

Még egy dolgot felejtett ki Asbóth tanulmányából, s e hiányzó szín nagyon erősítene a következtetést, amelyhez az esszé végén jut, s ez az, hogy Magyarországon nem a nemesi címerekhez, hanem a földbirtokhoz volt tapadva a középosztály fogalma.

A török által birtokolt országrészek visszafoglalása után számtalan idegen ember telepedett le kisebb-nagyobb földbirtokot szerezve, vagy a későbbi királyok alatt is, különösen Mária Terézia és II. József idejében, s a családok is gyorsan annyira beleolvadtak a magyar középosztályba, hogy attól sem érzésben, sem tettekben éppen nem különböztek.

Nincs tehát veszedelem abban, ha a címerek befelé fordulnak az ősi kriptákon...

A földbirtok tulajdonosai lesznek az új középosztály. A szent rög az, ahonnan a hazaszeretet szivárog. A rögök tulajdonosaié kell hogy legyen a jövő.

Hanem persze olyan intézményeket kell hozni, olyan viszonyokat teremteni, hogy magyarrá legyen, aki Magyarországon lakik. Mert magától semmi sem megy.

Éppen Asbóth mutatta ki, hogy szakavatottsággal milyen intézmények tették a hajdani középosztályt azzá, ami volt. Ő mutat rá arra legszebben, hogy az emberek gyúrható anyag a helyes intézmények vasmarka között.

*

Asbóth végül azon biztató eredményhez jut - s mi is azt hisszük, hogy ez az igaz,... azon eredményhez jut, hogy a nemesség erényeit végre az egész nemzet fogja átörökölni, - de mégis vet egy sóvárgó konzervatív pillantást a hanyatló predikátumok felé s buzdítja viselőit, hogy ne hagyják magukat, s mint ahogy hajdan fegyverrel vívták vissza ősök az elvesztett pozíciókat, fogják meg ők most a munka és szellem fegyvereit.

Igen, fogják meg, - de könnyítsenek magukon azzal, hogy a nemesi tradíciókat dobják ki a táskájukból.

Mert ami súly volt egykor, ma teher. S a jelenlegi generációt ez emlékek nyomták le - a tespedésbe.

AZ ÚJ BLAHÁNÉ

Hogy a hét város Homér születési helye fölött vitatkozott hajdan, az nagy bolondság volt. Mert akárhol született is, mindegy, egész Görögországnak világított.

Hogy három vármegye, Csanád, Somogy és Nógrád azon vitatkozik, egyik sem akarván őt fölléptetni, hogy hova nem való Szontagh Pali, az is nagy bolondság. Mert ha meg volna is állapítható a szülőmegyéje, azért mégsem lennének kénytelenek őt ott megválasztani.

Hanem, hogy most az a kérdés kezd felülkerekedni: beteg-e vajon Hegyi Aranka, vagy sem, az már nem tréfadolog. Egy ilyen vitának mindég van jogosultsága...

A kis pacsirta elhallgatott. Üres a berek és unalmas.

Rettenetes hírek szivárognak ki. A pacsirtának torokbaja van. Elmegy gyógyulni Emsbe, s nem fogjuk látni sokáig.

A Népszínház udvarának homokján az ő picike lányomait a Solymosi és az Együd vastag talpa agyontapossa, öltözőszobájába hiába suhan be az esti szellő... Ő nem lesz ott. Elveszítjük. Igaz, hogy csak rövid időre, de a nélkülözésben a percek is nagyon hosszúk...

Hát igazán beteg-e? Hírt hír gyorsan vált: - Nincs semmi baja, csak meghűlt kissé.

Nem igaz, mintha semmi baja sem lenne, - beszéli egy másik »hiteles forrás«. Odavan, elmegy s a jó isten tudja, hogy mikor tér vissza.

Ez aztán a nagyság átka, hogy a beteget nem hagyja betegnek s az egészségest egészségesnek.

Először csak a könyomatú lapok kezdik. Ezeknek még nem hisz senki, mert ezek bizonyos felelősséggel tartoznak, hanem a színház vagy a Szikszay udvarán ki találja ejteni valaki s akkor mindjárt biztossá válik.

Beteg-e? nem beteg-e? Az akácfaleveleket kell megkérdeni, hogy a legutolsó levél elárulja az érdekes titkot.

*

Egy fiatal írnok egy ízben meg akarván tudni, mekkora helyet szorított már magának a literatúrában, egy áltudósítást küldött be faluról a saját haláláról.

Nyolc-kilenc sorban emlékeztek meg róla a lapok.

- Még korán van meghalni - jegyzé meg nyugodtan, elolvassa a nekrológokat, - *legalább ötven sorra akarom vinni.*

...Ez az ötven sor az, amiért a nagyok fáradnak egy egész életen át.

A színésznők nagyságának más a mértéke. Nekik nem muszáj okvetlenül meghalni, ők maradhatnak elevenen is, - mindössze meg kell betegedniök, s ez elég.

Vagy csinál szenzációt a betegségük, vagy nem. S ez a *nagyság* vagy a *semmi*.

A kis Hegyi Aranka betegsége esemény. Egészen meg vagyunk ijedve.

*

Mikor a férjhezmenetelét hozták a lapok, az még nem döbbsent meg.

Hátha nem igaz! De meg lehetetlen is, hogy azt valaki elvihesse, akit már össze-visszacsókolt más... a *múzsa*.

Hanem az a betegség, ez megdöbbsent. Mert ez egy új éra a Népszínházban.

Mikor a csillag fénye elbágyad, akkor vesszük észre, hogy milyen fénylő volt. Azelőtt azt sem láttuk, hogy csillag.

Egyszerre nevezetessé vált Hegyi Aranka. Azt sem tudjuk, hogyan, miként. Talán nem is sejtette senki.

De igen!

Egy vasárnapi színműelőadáson a tömeg tapsolását hallván Tihanyi, a leeresztett függönyök mögött megfogta a Blaháné kezét:

- Jöjjön, *méltóságos báróné*, hajtsuk meg magunkat a *mesterlegényeknek*.

Blaháné elmosolyodott a csípős szavakon, s így szólt:

- Menjünk, galambom; úgysem tart már nagyon sokáig. Ösmerem én a publikum tenyerét.

- Meghiszem azt. Elég sokáig hordozta rajta...

*

Úgy van, a »publikum tenyere« édes fekvőhely, aki rajta van, annak, s sohasem unja meg senki. Hol hideg, hol meleg, néha nagyon izzadó és mindig változékony. Hanem »állandó fundusnak« éppen nem lehet használni.

Úgy látszik, a Hegyi Aranka nevére lesz nemsokára telekkönyvezve. A nagy érdeklődés betegsége iránt előrevetődő árnyéka ennek.

Beteg-e, nem beteg-e? Isten tudja, mi baja van. Valami igéző homály ül sorsa fölött.

Hátha csak intrika az egész és nem akarják szerződtetni az új igazgatóságához?

Évvától kitelik az is.

Éva már szerencsétlenné tette azzal egyszer a nagyközönséget, hogy leszakította az almát.

Most ez a másik Évva eldob egy virágbimbót s azzal teszi szerencsétlenné a publikumot.

.....

.....

Pedig hát kár a fejüket törni, uraim, kár gyanúsítani, találgatni, s oktan dolog tapogatózni a sötétben. Hegyi Aranka sem válik meg a Népszínháztól, sem nem beteg, - hanem egyszerűen meg akarta tudni, - hogy *hány embernek fog fájni az ő torokbaja?*

Hanem felsült - mert nem bírja összeszámítani.

ZALAI JELÖLTSÉGEM

Apróságok

Mi legszebb Zala vármegyében? - kérdezték egyszer állítólag Deák Ferencet, mire az röviden felelte: »Somogy vármegye.«

Aminthogy igaz is, mert Zalából, ha dombosabb helyére lép valaki, szépen odalátszik a regényes Somogy, a Kisfaludyak hazája.

No, hanem azért Zala megyének lenni sem bolondság, - nemcsak azért, mert Deákot nevelte, de mert a híres göcsejiek is ott laknak.

Aztán ilyenkor minden vidék szép, mikor még a szénáspajtákról is a nemzeti trikolor libeg-lobog kevélyen.

Harmadikán kaptam a sürgönyt.

»Jeles hazafi! - így szól - örömmel tudatjuk önnel mai értekezletünkben, hogy egy törpe töredék önt jelölte. Megválasztása több mint bizonyos. Jöjjön le minél előbb!«

Gyanús volt előttem a sürgöny, mint ahogy gyanús minden választási sürgöny a világon. Dacára annak, hogy jeles hazafi vagyok, megvan az a szokásom, hogy gondolkodni is szoktam, - minél fogva félni kezdtem a fiasoktól, s elhatároztam, hogy mint Endrődy Sándor Kolozsvárra, én is inkognitó utazom Zalamegyébe.

Ott majd kipuhatolván a közhangulatot, ha van sikerre kilátás, - magammal viszem a pörge kalapomat is és a mentét, s alkalmas pillanatban előlépek.

Monostorra érve, szóba eredtem itt-ott a választókkal. Legelőször is a régi tapolcai képviselőről kívántam magamnak információkat szerezni.

- Ugyan mondják meg nekem kigyelmeitek, miféle ember az a Kerkápoli?

A bíró-gazda volt a kolompos, megráncigálta gondolkozva a lajbija hátulját, azután összeráncolta a homlokát, mialatt végiggondolta Kerkápoli összes működését s így szólt:

- Nincs abban, uram, annyi ész sem, mint a bikkfában.

No, szegény Kerkápoli, te ugyan meg vagy bírálva. A nép szava az isten szava, - íme a legfelsőbb fórum ítélete.

- Aztán, kit szeretnek kentek a legjobban? - puhatólóztam odább.

- Hát a Gyulát - mondá az öreg paraszt, s a többiek fejükkel bólingattak.

- Miféle Gyulát?

- Hát a mi Gyulánkat. A Verhovay Gyulát.

- Olyan okos ember az?

- Jaj, uram, nagy ember az!... nem volt olyan Kossuth óta, vagy tán még Kossuth sem volt olyan okos. Itt, éppen ezen a szent helyen mondta ezelőtt három évvel, - sohasem felejttem el, míg élek - még az unokáimnak is rneghagyom. Még ma is, mintha hallanám azokat az arany szavait...

- Mit is mondott csak?

- Azt mondta biz az, uram: törvényt kellene hozni arra, hogy ennek a Kerkay Pólinak még a maradékai se kapjanak hivatal.

- Egyebet nem mondott?

- Micsoda? Még egyebet is mondjon? Benne van ebben a világon minden.

Amerre mentem, sehol sem hallottam a saját nevemet, végre megkísértettem előhozni egy lakodalmon, ahol a népelem intelligensebb része vett részt, még mesteremberek is.

- Hát a K. Miklós jelöltsége hogyan áll? - kértem bizonyos félénkséggel, mint minden ember, ha a saját nevét odadobja a harapós kutyának, amint én szeretem nevezni a közvéleményt, persze nem a nyilvános szónoklataimban.

- Ki légyen az a K. Miklós?

Felhoztam magam mellett a legjobb argumentumot.

- Egy jóra való fiatalember. Szlávynak különben rokona.

- Tyű, Szláv! Ki ne mondja az úr azt a nevet itt a környékünkön, mert mindjárt agyonütik! Be ne jöjjön ide az a fiatalember, mert vasvillára szúrják, aki Szlávval hetedízigen rokon.

- De hát mért haragusznak úgy Szlávra?

- Hagyja el, uram, bebiztosított az nekünk úgy, hogy a maradékaink is megsíratják.

...Sokáig törtem a fejem, honnan e gyűlölet, mikor Szláv sohase járt e környéken, s innen nem volt képviselő; végre rájöttem véletlenül, látva, hogy némely házakon ott csillog a »Szlávia« biztosító társaság táblácskája.

Arra a Szláviára, - illetőleg e miatt a Szlávia miatt lett szörnyen népszerűtlen a Szláv neve.

Most már restellem, hogy mindenütt kiadtam magamat rokonának, - s bukásom »több mint bizonyos«.

Egy képviselő jelölt.

A TITKOK ÉJE

Légy erős, múzsám, mert nagy férfiakat énekelek s földrengető büszke csatákat. Csojtáros paripák nem ágaskodnak ugyan kevélyen, Phóbus szekerének fénye nem törik meg a nehéz pajzsok és a vitézi sisakokon. Kardok nem csillognak, hanem a zsíros tűzőkön duzzadás jelzi, hogy nem üresek; dárdának, kopjának híre sincsen, zászlókat nem lebegtet a szaladó Aeolus, - hanem igenis a halina-szűrők ujjait.

A föld nem dübörög büszke daliák rettenetes lábdobogásától, hanem csak a bocskortól piszkolódik be az út s porzik.

Hadisátrak nem emelkednek a rónán, - semmi sem mutatja az ádáz sereg hadi vágyát csak néhány füstölő kémény, ahol a »kecske pörköltöt« főzik, meg a »demikátot«, - mert nem Pusztaszeren vagyunk ám hanem csak *Turóc-Szent-Mártonban*.

*

Röpke szellő szárnya meghozta az aggodalmas hírt, hogy a Hurbanok, Hodzsák, Mudrony Pálok és Mihályok büszke népe szervezkedik a választásokra!

Se többet nem akar, sem kevesebbet be nem éri, mint hogy a magyar parlamentbe behozhassanak egy tót töredéket is.

Fent volt már Pauliny Tóth Vilmos, de hát mit ér az, »egy csak egy, meg kell sokszorozni«.

A becsületes tótok, (hogy a jó isten áldja meg őket), elunták *kicsibe* csinálni, az eddig mind csak »Kleinhandlung« volt. *Országos tót pártot* kell szervezni, amely a parlamentben is felemelhesse szavát.

Mert az ördög nem alszik... Ki tudja, hogy lesz, mint lesz.

A politika forgandós... Ha sikerül nyolc-tíz képviselőt felküldeniök, még bizony... jövőjük is van.

Hiszen a hógomoly is először csak egy marék hó. Hátha visszaszerezhetik az országot.

Miért ne?

A magyarok egy lovat küldtek nekik érte, - ők meg most tíz lovat küldenek.

Ha ugyan sikerül tíz kerületben elbolondítani a népet.

*

Pénzök - mint tudósítónk írja - bőven van. Paulik nevű bécsi tanár áll a mozgalom élén, s Bécsből szítja a tüzet s küldi a pénzt is - ami ugyan nagyon valószínűtlen, de nem lehetetlenség.

A derék becsületes Paulikot már ösmerjük. Ő volt az, aki nemrég felszólítást intézett a magyarországi tót ifjakhoz, hogy ne menjenek a budapesti egyetemre, hanem vagy Prágába vagy Bécsbe. Ott bő gyámolítást fognak nyerni az anyagiakban is.

Paulik úr tehát kell, hogy mégis rendelkezék bizonyos jótékonycélú összeggel, mellyel a magyaroknak akarnak ártani.

Hogy honnan jön ez az összeg?

Feleljük Hugo Viktorral: »... Titkok éje.«

De hogy hová megy, arra világosan mondhatjuk, hogy: *a pálinkamérésekbe*.

Ilyen alapot sokat kívánnánk, - mert a magunk erejéből csakugyan drágák egy kicsit a választások.

A SZEGEDI KOMÉDIÁK

Van egy régi, sok százesztendős ábra-mutatvány. Gyerekeknek való: ők szoktak szörnyűködni rajta.

Felrajzolnak nekik egy kutat s körülötte vegyesen zsidó és keresztény családokat.

Ahol a kereszt van, ott a keresztények laknak, ahol a nulla, ott a zsidók.

Szegeden is így voltak a választók, csak hogy ott a kereszt az ellenzéki választókat jelzi, a nulla a kormánypártiakat, a kút pedig a választási urnát.

A törzs feje akkor is, - most Szegeden is engedélyért folyamodott, hogy a kerületet kikerekít-hesse, mert nagyon cikk-cakkos volt az ábrája.

Ki is kerekítette ilyenformán:

Hogy miért volt ez a kikerekítés, miért nem, azt persze senki a maga fejétől ki nem találhatja. Mert aki a tőknek az ő leveleivel betakarja vala az ő arcát, mivel ő nem látja a többieket, azt hiszi, őt sem látják, pedig még a lába, dereka, nyaka künn van.

A kisgyerekek rögtön ki szokták találni, hogy a csúf zsidók kizárták a kútról a szegény keresztényeket. S azért szörnyűködnek.

Hanem persze a kis gyerekek nem elég udvariasak.

A nagy gyerekek sokkal finomabbak, ők úgy viselték magukat, hogy nem értik, mire való volt ez a kikerekítés.

Legalább senki sem vetette Tiszáéknak szemére. Csak éppen egyszer Herman Ottó.

*

A szegedi ellenzéki kerület, természetesen, most már *megtisztult* kerület lett.

S a szent kútnál várható volt, hogy csupa igazhívók fognak megjelenni a kijelölő gyűlésre.

De hát nem úgy történt, a bálvány ki volt téve, s az egyhangúság ki volt csinálva. Tisza Lajost kandidálták óriási éljenek közt.

De íme, egyszerre csak a kút fenekéről, éppen mint Poe Edgar novelláiban szokás, megjelenik az agyonütött ellenzéki szellem árnyéka, s a bengáli fényben tündöklő bálvány arca egyszerre átváltozik az Eötvös Károlyévá.

Lőn nagy rémület és jajveszéklés.

De a kísértet csak megjelent, elhalványítá az arcokat s távozott.

Díszküldöttség indult el Tisza Lajosért, ki ártatlan arccal *kerekíté ki* elméjében a *kikerekített* kerület választóihoz útközben a beszédet.

*

A beszéd tartalma röviden erre az argumentumra épült: »Miután *egyhangúlag* felajánlották nekem a kerületet, nem szabad lemondanom a bizalomról, mely oly nagy, hogy a pártérdekeket is összeszaggatta. Elfogadom a jelöltséget.«

Útközben azonban kivakkantotta valamelyik főember, hogy ott járt ám a konferencián a Banquo szelleme is... az agyonütött ellenzéki kerület árnyéka.

Banquo szellemétől pedig van oka félni Tisza Lajosnak is, mert az ő keze is részes a halálában.

Tisza tehát útközben meggondolta a dolgot.

»Mi itt a teendő? Elfogadjam? Megleszek, de azt fogják mondani, mihelyt ellenfelem lesz, hogy pressziót gyakoroltam a választókra, éspedig mondani fogják még akkor is, ha valóban gyakorlok. De azonban... ha visszautasítom... jó lesz Horváth Gyulának vagy másvalakinek. Én pedig kivághatok olyan frázist a visszautasítás alkalmából, - hogy ha Pestre megyek, még Jókai is, még a bátyám is megirigyli tőlem.«

S úgy tett, amiként beszéle, - mert bizony, bizony nem tehetett másképp.

*

Csak hogy az okos ember nem áll meg a fele úton. A morál azt kívánja, hogy Herman Ottó is bűnhődjék, amiért ő észre merete venni, hogy az a *kerület-kikerekítés* nem valami szépszerűeti szempontból történik, és mert neki tulajdonították (minthogy éppen lent volt) a kísértet-idézést is. Hja, az ilyen természettudós ért a természetfölötti dolgokhoz is!

Hermannak bűnhődnie kell, s az ő kerületének is követni [kell] lassan a kikerekített kerület sorsát.

Lőn sűgás-bűgás a palotában, udvaroncok agya főtt, futoncok lába mozgott, s történt hogy Herman távozása után harmadnapra, kikerestek egy éretlen alsórendű hivatalnokot, valami Tóth Pál nevezetűt, akit az alsó kerületi ellenzéki választók Herman ellenében fölléptessenek.

Az ifjú emberrel, ki különben telivér mamelukhajtás, s egyéb se való a világon, mint hogy ostoba végzéseket másoljon, - már egy félév óta játszották a szélső baloldalt hogy alkalmassá tegyék ilyen sakk-figurává.

A szélsőbali választók, kik mindig a külszint nézik, - (még akkor is, mikor Bakay uram orrára van irányozva, áhítatos tekintetük) persze nem is képzelik, hogy Domine Tóth Pál csak eszköz s elejteni szándékoznak Hermant, aki pedig díszére válik a kerületnek, s európai műveltségével és széles ismereteivel a világ bármely parlamentjében számot tenne.

Nem őt jellemzi az hátrányosan, hogy nagyobb szerepet nem játszott pártjában, - hanem a pártot.

Nos, csak haladjunk ilyen szépen tovább is. Csak buktassátok meg, jó szegediek, Hermant s küldjétek fel a magatok képire Tóth Pált.

És éljenezzék meg ezután is Tisza Lajosnak azt a szép frázisát, amit a hivatalos távirat sietett elszórni:

»Hogy ő csupán várost ment Szegedre építeni.«

GRÓF KÁROLYI ISTVÁN

A legöregebb magyar főúr halt meg idősb Károlyi Istvánban. S mégis kevés főúr halhatott volna meg *oly korán*, mint ő.

Díszre volt az arisztokráciának ez aggastyán, s élete mindvégig gyümölcsöző volt a közügyeknek és a nemes céloknak.

Károlyi István gróf mindig egyik legtekintélyesebb tagja volt a magyar főrangú világnak, úgy nagy vagyonánál, mint személyes tulajdonainál fogva, különösen nemes, nyílt karaktere s jótekonysága nevét országszerte tiszteltté tette.

Ha nem született volna is Károlyi Istvánnak, a név, melyet örököseinek hagy, - megszépítené azokat.

A szorosan vett politikába sohasem avatkozott: neki még az is derogált - s talán nem is jogosulatlan ez arisztokratikus fölfogás!

De azért neve össze van fonva a magyar nemzet múltjával, néhol lazán, csak mint részlet vagy háttér, de *az ország komolyabb törekvéseivel* mindig *szorosan*.

Halála, mely ma reggel 3 órakor következett be a főti kastélyban, az arisztokrácia nagy részét, melyhez rokoni kötelékben állott, mély gyászba ejtette, de a részvét általános lesz, s az egész országot fájdalmasan érinti a csapás.

Mert gróf Károlyi István koporsójánál helyet kér a nép könnye is. A hajdani jobbágyoké, kikről ő vette le legelőbb a jármot, 1843-ban, megelőzve az országgyűlést.

Sok cím van a partecéduláján: valóságos belső titkos tanácsos volt, csász. kir. kamarás; viselte a Szent-István rend nagykeresztjét, igazgatótagja volt az akadémiának, stb. - De egyik sem oly fényes, mint az, hogy a »jobbágyok atyja« volt.

Életrajzát következőkben adjuk:

Szül. 1797-ben, nov. 18-án. Atyja gr. Károlyi József. Tanulmányait Pesten végezte a piaristáknál és az egyetemen. Havi pénzét már akkor is tanulótársai segélyére fordította.

Fiatalon katona lett s mint huszárkapitány attaséi minőségben működött a párizsi osztrák követségnél. Óriási fényt fejtett itt ki, mely versenyzett X. Károly francia király pompájával, kinek személyes barátságát bírta.

1819-ben gr. Polignac miniszterelnök sógornőjét, Dillom Georgine comtesse-t vette nőül, kivel nagyterjedelmű birtokokat kapott Franciaországban.

Dacára külföldi tartózkodásának, jó hazafi volt mindig. Az akadémia és a kaszinó alapításához nagy összegekkel járult. A gazdasági egyesületnek szinte egyik főalapítója, s az »István telek« az ő ajándéka, tőle nyerte nevét is. A lóverseny ezer forintos Károlyi-díját is ő alapította.

1848-ban Pest megye nádori helytartója volt. A szabadságharc kitörésekor összes, húsz mázsányi ezüstjét felajánlotta a haza oltárára, s két fiával: Edével és Sándorral s összes fegyverfogható cselédségével a hadi szolgálatban is részt vett. Sőt a szenttamási ütközet után saját költségén egy egész ezredet szerelt föl: az oly híressé vált Károlyi-huszárokat.

A szabadságharc után elfogták s Batthyány Lajossal együtt ült az Újépületben. Halálos ítéletét csak rendkívüli befolyás és pártfogás változtathaták meg, s 10 évi börtönbüntetésre ítéltetett. 1851-ben 100,000 pengő forint váltságdíj mellett szabadon bocsátották.

A passzív ellenállás korszakában társadalmi téren fejté ki áldásos tevékenységét. A honvédőzvegyeket és árvákat segítette. Építteté a főti templomot és számos népiskolát roppant uradalmaiban. Az irodalmat és művészetet is pártolta s ő vetette meg alapját a magyar írók segélyegyletének 10,000 frtnyi alapítványával.

Eötvös, Kemény, Császár, Szenvey, Garay, Török János, Markó és Ligeti ekkoriban sokat megfordultak a vendégszerető főúr házában.

1861-ben, úgyszintén 67-69-ig Pestmegye főispánja volt, s 1870-ben a király három napig volt vendége Fóton.

Második neje, gr. Esterházy Fanny elhalván, 23 évi özvegység után elvette báró Orczy Máriát, ki agg napjaiban hű támasza és gyöngéd ápolója volt.

Legkedvencebb tartózkodási helye Fót volt, - mindig ott töltötte a nyarat s csak a telet Pesten, de már két év óta még télen sem akart megválni kedves helyétől: ott várta a halált.

Mindég gyengébb-gyengébb lett. Rokonai, barátjai már sejtették a végét, sohasem hagyták el.

Tegnap nagyon rosszul érezvén magát, hívatta Somhegyi József apátot, s az ráadta az utolsó kenetet.

Éjfél tájban kissé jobban lett, ágyánál virrasztó rokonai nagy örömeire szivart kért s rágyújtott.

A füstöt mindig lassabban, lassabban eregette, míg egyszerre aláhanyatlott a fő, becsukódtak a szemek s megszűnt a szivarfüst és az élet.

De ez az élet nem volt füst. Egy hosszú fény, mely *világított* sokaknak, de *melegített* mindenkit.

Eszméletét mindvégig megtartá s úgy halt meg, mint egy igazi arisztokratának az ideálja: *a halál lassan, illedelmesen nyitott be hozzá, mintha az ő akaratóból eresztették volna be inasai.*

EGERET SZÜLTEK A HEGYEK

(Kulisszatitok)

Ne ijedjenek meg, uraim! Nem önökre vonatkozik a cím...

Nem, én nem vagyok maliciózus ember, s különben is, ha önökre vonatkoznék, nem mondanám, hogy titok... *mert nem titok.*

Inkább is megváltoztatom a címet. Legyen ez:

»*Hegyet szültek az egerek.*«

Mert ez is megeshetik.

Mióta Ordódy miniszter lett, azóta már semmi sem lehetetlen.

*

Nem, ez a cím *nem célzás* senkire és semmire. Becsületemre mondom, még lapot sem olvastam ma.

Az alább előadandó dolog egy picike képviselővel foglalkozik csak.

Egy picike képviselővel? Ah, nem! A jelzőt rosszul választottam - mert elképzelhetlen az, hogy Csatár Zsigát valaki »picikém«-nek szólítsa.

*

Pedig éppen Csatár Zsigáról van szó. A jámbor csongrádi Demosthenesről, aki nem annyira pici ember, mint inkább utolsó ember a parlamentben.

De én istenem, az nem szégyen, mert hiszen csak kell lenni valakinek utolsónak is!

Aztán a biblia szerint: *az utolsók lesznek elsőkké.*

S ez be is teljesedett Csatáron, - amennyiben ő lett az első ember Magyarországon, aki fölött vízzel diadalmaskodott az ellenjelöltje.

Eddig mindig bort említettek az annálék.

*

Ez a csodálatos ellenjelölt, aki így fordította meg a világot, Ordódy miniszter.

...Izé... hüm, kellene ide a szabályozáshoz vagy hatvanezer forint... meg is adnám, hüm,... megkapnák tőlem... izé... hiszen értenek önök?

S ők értették.

Mikor Csatár hazajött a beszámolót tartani, szépen meghallgatták, meg is éljenezték, de aztán megmondták neki:

»Hallja, komámuram, édes sógoruram, maga a mi emberünk, igaz-e? A maga lángoló hazaszeretete és honfiúi búbánata, számot vetettünk magunkkal, megérhet körülbelül ötven bankó forintot évenként. Most azonban az átkos Ordógyi miniszter kiveszi árendába a bizalmunkat három évre hatvanezer forintért. Meglehetősen jó ár. Tudja mit, édes komám, engedjen, - mert ha nem enged, akkor megbuktatjuk.«

»Az okosabb enged« - mondá Csatár savanyú mosollyal s engedett.

S így nem lett az idén Csongrádon processzió szent zsoltárokkal, mint egyébkor, - hanem ahelyett, mikor Ordódy lejött, elénekelték róla:

*Csongorádi kis barna,
Be suhog rajt' a ruha!*

*

Hanem hát ahol Csatár a volt képviselő és Ordódy a leendő képviselő, ott van ám ész bőven.

A csongorádi ember esze körösztyülvilágít mindenféle emböri és minisztöri gauklérián.

Hátha egeret szülnek a hegyek... az aranyhegyek - amiket Ordódy ígért.

Nosza, deputáció!

A deputáció olyan Magyarországon, mint a deákflastrom: az *mindenre* jó.

Ha valami kell a municipiumnak: küldjünk egy deputációt, ha valami nem kell, akkor is küldjünk deputációt.

Ha rossz az út, deputáció, ha jó az út, akkor is deputáció.

Mindenütt, mindig a deputáció.

Eljött hát a csongrádi deputáció Budapestre, nagy diplomáciai aggodalmakkal és tervekkel szaturálva.

Sorba járta a szélsőbali primipilusokat. Ezek adjanak tanácsot ebben a nehéz dologban.

- De hát, iszen a dolog nagyon egyszerű. Mit akarnak önök egyebet? - kérde egy auktoritás.

- Hát úgy gondoltuk meg, kérem, hogy fölme gyünk Ordódy miniszterhez s újra följajánljuk...

- Hát csak menjenek isten hírével...

- De nem az van, kérem, a dologban... hanem az forog az eszünkben, hogy egy-két forinton fogadunk magunk mellé egy idegen embert is.

A primipilus sehogy sem értette, mit akarnak az idegen emberrel, éppen úgy nem értette a miniszteri ajtónálló sem.

- Hány tagból áll a deputáció? - kérde.

- Hatból.

- De önök heten vannak.

- Nem tesz semmit. Vegye az úr úgy, mintha hatan volnánk.

- De nem lehet, annyit jelentettem be őexcellenciájának. Én csak a deputáció embereit bocsáthatom be.

- Pedig nekünk éppen az az egy ember kell. Inkább közölünk ne bocsásson be az úr valakit.

Addig rezonirozott az ajtónálló, hogy végre is rájöttek arra a gondolatra, hogy: »nini, majd elfeledtük, hiszen a közlekedési minisztériumban vagyunk«, s egy kis borralalót csúszttattak bizalmasan az ajtónálló kezébe.

- Hát minek maguknak ez az idegen ember?

A deputáció vezetője hamiskásan hunyorított a szemével s ezt súgta:

- Hát tudja mit, bácsi! Ez az ember meg van fogadva *tanúnak*.

- Miféle tanúnak?

- Jaj, bácsi, van ám nekünk eszünk. Ordódy megint megígéri a hatvanezer forintot és amikor majd tanúzásra kerül a dolog s azt fogja mondani, hogy *a csongrádi ember nem gilt* - mi akkor ezzel a becsületes budai emberrel állunk elé. Mert tudjuk ám mi a nagy politikát, bácsi!

A PÁRBAJDÜH

Nem írunk a párbaj jogosságának kérdéséről.

Nem ezt a nagy társadalmi problémát feszegetjük.

Azon *párbajdüh* ellen emeljük fel szavunkat, mely a nevetségesbe csap át.

És mégis bosszantó.

Nincs nap párbaj-hírek nélkül. A franciát kivéve, nincs egy civilizált nép sem, mely annyit párbajoznék, mint a magyar. Budapesttel csak Párizs vetekedik. A városligettel, rákospalotai erdővel csak a belga határszél és boulognei erdő.

De még a franciák párbajaiban is több komolyság van, mint a mi párbajainkban. Még Párizsban, Franciaországban sem *aljasodott* el annyira a párbaj, mint elaljasodott Budapesten, Magyarországon. Nemcsak levetkezte álnimbuszát, de - *encanaillizálva* van!

Komoly férfiú komoly sérelmét gyakran nem torolhatja meg másként, mint fegyverrel kezében. A párbaj mindig ostoba módja marad a becsület helyreállításának. De amíg a társadalom félszeg-ítélete e tekintetben meg nem változik, bizonyos rendkívüli esetekben a legkomolyabb férfiak is kockára fogják tenni párbajban életüket.

Amit azonban nálunk nem komoly férfiak, nem komoly sérelmek miatt művelnek, az nem párbaj, az a párbaj - paródiája. Diákok, kereskedelmi tanoncok, éretlen, bajusztalan ifjak, feltűnésre vágyó hencegők vívják többnyire vértelen párbajaikat. Sokakat csak az vezet, hogy nevek vagy nevek kezdőbetűje a hírlapokban megjelenjék. Hősöknek képzelik magukat. Azt hiszik, hogy az olvasóközönség is azoknak tartja őket.

Pedig ez csak bosszankodhatik, vagy kacaghat. Émelyítő undort érezhet.

Mi oka a párbajmánia ez elterjedésének?

Számos társadalmi oka van, de legfőbb ok a *törvénykezésben* rejlik.

Komoly férfiakat a legszigorúbb büntetés sem riasztana el a párbajtól, mint sok esetben a becsület helyreállításának egyetlen módjától. De a nyegleséget megfékezheti.

Nálunk azonban a párbajnak nincs éppen semmi büntetése.

A párbajdühnek nincs ellenoka sem a társadalomban, sem a törvényteremben.

Hallottunk ügyészi vádbeszédet, mely inkább beillett volna védbeszédnek.

Láttunk bírói ítéleteket oly enyhe büntetéstételekkel, hogy szinte nem is képezhetnek büntetést.

S még ezek a büntetéstételek sem érvényesülhettek.

A párbajozók kegyelmet kapnak, ha kegyelemért folyamodnak.

Ki felelős e rendszeres megkegyelmezésekért, melyek illuzóriusokká teszik büntetőtörvény-könyvünk intézkedéseit?

A magyar igazságügyminiszter.

Az 1848. III. t.c. világosan megmondja ezt.

Az igazságügy miniszter felelős azért, hogy a párbajozókat kegyelemre ajánlja őfelségének, s ezáltal közvetlenül előmozdítja a párbajdüh terjedését. A rendszeres megkegyelmezés ugyanis nimbuszal veszi körül a párbajozókat, a közönséges büntettek sorából magasan kiemeli a párbajt.

Komoly esetekben, midőn valakit érzékenyen megsértett személyes vagy házi becsület párbajra kényszerít, *igenis helyén van a büntetőtörvény szigorának kegyelem útján való enyhítése* vagy éppen teljes megszüntetése. De hogy a lovagias szokásokat kiparodizáló nyeglék oly bánásmódban részesüljenek, mint a komoly férfiak: ez *helytelen*, ezért az igazságügyminiszter felel.

Nincs oly társadalmi baj, melyet *a felülről* adott példa meg nem gyógyíthatna, vagy el nem mérgezíthetne.

A társadalom alsó rétegei a felsőbbek után indulnak.

E tekintetben épp a párbaj ügye szolgált frappáns példát.

Viktória angol királynő udvarképtelenné tette a párbajt. A Tankrédeknek és Rolandoknak nincs bejárásuk az angol felség polgáris színezetű környezetébe.

Angliában ma már ritka kivétel, akkor is, kikacagott és *büntetett* kivétel a párbaj.

Nálunk ellenben, hol a párbajozók egyre-másra kegyelmet kapnak, valóságos társadalmi csapássá válik a párbajdüh. Társadalmi csapássá válik, s azonfelül kérdésbe helyezi a külföld előtt komolyságunkat.

Szándékszik-e ezt megakadályozni Pauler Tivadar, azáltal, hogy a megkegyelmezéseknek ellenszegül, s őfelségének csak azokat ajánlja kegyelemre, kik valóban méltók rá?

Szándékszik-e Viktória angol királynő példájának propagandát csinálni?

Szándékszik-e utasítani ügyészeit, hogy a párbajozók szigorú üldözés alá fogassanak?

Szándékszik-e a belügyminiszterrel egyetértve a rendőrség különös kötelességévé tenni a botrányhősködés meggátlását?

Erre feleljen meg Pauler Tivadar igazságügyminiszter.

A MÉLTÓS KASZINÓBAN

Nem akarom Asbóthot magamra haragítani, de tény ami tény, hogy a nemesség és az arisztokrácia olyan már Magyarországon, mint a rossz fog: inog, lóbálózik, fáj is néha, - de még tart.

S a gyökerei legmélyebbek a Hatvani utcai méltós kaszinóban.

Valamikor »Stefi« azzal indokolta a kaszinó megalakítását, hogy legyen egy hely, ahol az ember lármát csaphasson, ha hamar nem hoznak egy pohár vizet.

Ez a férjeknek szólt, s azok bele is ugrottak abba a forradalmi eszmébe, hogy egy *másik otthonuk* legyen; csak hogy akkor még sem Széchenyi, sem ők nem gondolták, hogy a kaszinók eszméjével mekkora erős várakat építenek maguknak az asszonyok és a demokrácia ellen; ahová behúzódva, nem hat be sem a családi fürgeteg, sem a canaille nem dörzsölheti hozzájuk a könyökét.

A világért sem akarom felizgatni a Nemzeti Kaszinó ellen öméltóságait, a konteszeket és baroneszeket, szelíd szemeik ne szórjanak haragot, fehér homlokuk ne szedjen össze ráncokat. Oh, nem, ők nem nehezíthetnek; a férjekkel szemben nem sikk idegesnek lenni. Ők a férjeket azért kínozzák, mert unatkoznak mellettük. Széchenyi eszméje nagyszerű volt: az az asszonyok otthonát is megédesítette.

Nem akarok világosabb lenni, hogy diszkrét lehessenek. S nem merek diszkrét lenni, hogy unalmassá ne váljak.

Sapristi!... Milyen egyszerre beleestem a kaszinói bontonba: mert ez az! Elmenni a határig, de túl nem lépni rajta, megfeszíteni az ideget, de szét nem pattantani, az arzenikumot felolvasztani a limonádében, s a limonádét belecsöppenteni az abszintba.

Egy külön társadalom az ott, más emberek-, más szokások-, és más erkölcsökkel. Nevek, sugarak, amik a múltból nyúlnak ki s rájuk vetik bágyadt fényüket.

Bágyadt a fény - de *bágyasztó* is.

Az unokáknak nehéz már az ősi páncél, nem bírják a ragyogó sisakot, nem viselik hát, - *de egyebet sem öltenek föl helyette.*

Bizonyos átmenetben, várakozásban vannak, az új századok már ott dörömböznek türelmetlenül az ajtón, az apák kísérteties alakja pedig megjelen az ablaknál.

Ezért van valami félszég és ferdeség a helyzetükben, hogy minduntalan összetévesztik tetteiket. Mikor a hatalom megjelenik előttük, gúnyosan tekintenek rá, mint ahogy egy parvenüre szokás, aki az ő livréjüket viselte egy kor - s mikor a hatalom otthagyja őket, vagy hideg tekintetekkel méri, ösztönszerűleg futnak utána lekötelező mosolyukkal.

Mert van fülük és van szemük, meghallani a dörömbölést odakünn s meglátni a felsőruhákba öltözött büszke, kevés árnyakat az ablaknál.

Ott áll az egyszerű sárga ház. Ha éji órákban elmegyünk arra, mikor a szelíd burgerek alszanak és álmodoznak, a kaszinó ablakai még mindig ki vannak világítva. Ott ilyenkor foly az élet javában.

De ez az élet is egy álmodozás. Pedig szomorú álmodozás, mert a múlt századok ragyogását élük át. S ami valóság volt egykor, tudják jól, ködbe vesző álom. Fülükbe zsong már a modern rege, hogy Ornán lovag, ki a királyi udvarokhoz ment sorról-sorra, hogy fölhalálja valamelyik trón zsámolyánál a Dicsőséget, hiába járt, s mikor csüggedten visszafordult, egyszer csak egy kis faluban zöld mezőn, galagonyabokrok közül eléje lépett akit keresett, igénytelen falusi lányka képiben. Fehér kötény volt rajta s mezei virágot tartott kis kezeiben.

Fülükbe zsong a rege, előttük dereng az út is, amerre menniök kell a Dicsőség után, de nem mernek elindulni, álszégyen, kevélység visszatartja őket, s fumigatív beszélnek arról, aki hűtlen lett hozzájuk, de akit még mindig imádnak. Mésalliance az rájuk nézve most, ami édes frigy volt azelőtt.

Pedig a lányka ugyanaz - csak másforma ruhában jár... És nem lett hűtlen, - csupán megközelíthetőbb.

Nekik most már derogál őt komolyan venni, s olyan lett a mi arisztokráciánk, mint az elkeseredett ember, maró, gúnyos és cinikus.

Azt fogják önök mondani, hogy vannak az arisztokrácia közt kivételek, kik odaadással lépnek a közpályára s lelkesedéssel szolgálják az országot, mint őseik.

Higgyék meg önök, nincsenek. Az emberek, akik sokat veszítettek, nem felejtetik el az olyan veszteségeiket, amiket visszaszerezni nem lehet.

Egy új generációnak kell támadni előbb, hogy a magyar arisztokrácia megnyerje az ő végleges alakját, s odaálljon a helyre tömörülten, melyet a jövőben elfoglalni akar. Jut neki üres hely akármennyi.

Vagy ha nem hiszik önök, üljünk be ebbe a fülkébe s hallgassuk ki, miről beszélnek.

Éppen a két Festetich ül egy mással szemben, az egyik Tasziló, a másik, akit nagyon jól ismernek önök mindnyájan az Andrássy-minisztérium korából, az öreg György, az ő előkelő hideg arcával és nagy bajuszával.

- Ugyan mondd meg, bátyám, hogy lehetsz te olyan párt embere, mely *szabadelvű*?

- Én? Énrólam te beszélsz? - kérdi az öreg György fáradt előkelőséggel.
- Éppen terólad. Mert minden Festetich konzervatív volt még, mióta a világ áll, - csupán te...
- Eh, hagyj el aztat! Mit untatsz engem? Kinek van kedve erre gondolkozni? A Deák Feri megcsinálta monarchiával a kiegyezést... Én láttam, hogy kiegyezni az ellenségekkel okos dolog, belementem - *s a detailokkal nem törődtem...*
- Hát aztán?
- Nos osztán... A Gyula csinált egy miniszteriumot, nekem mondta, hogy legyek miniszter, mert miniszteriumra szükség van, s abban van szükség énrám, én elvállaltam - *s a detailokkal nem törődtem....*
- Jól van, jól... de azután...
- Bagatelle! Kezdtük egyszer csak belátni, hogy nekünk erre a... hogy is hívják csak... Tisza Kálmánra szükség van... hát magunkhoz vettük őtet. Ő velünk jött... Igaz, hogy a *szabadelvű* nevet vette föl, - de mondom, *én a detailokkal nem törődöm.*

KOSSUTH PANASZA

Az öreg száműzött nyugalmaát zavarják. A fáradt oroszlán még ott a távolban sem pihenhet.

Néha a malícia, gyakran a jóakarátú naivitás vagy a tudatlanság sérti önérzetét olyan érzékenyen, hogy nem hagyhatja szó nélkül.

Ma babérait tépi a túlhajtott pártszenvédély vagy a tányérnyaló szolgálatkészség, ám tegyék; az ő dicsősége nimbusza igazán olyan, mint a verem; minél többet vesznek el belőle, annál nagyobb.

De mikor magánügyeibe avatkoznak, célzatait, szavait elferdítik, karakterét állítják olyan világításba, ahogy terveiknek és argumentumaiknak kedvezőbb, az már igazán fájhat a szegény öregnek, ki a száműzöttek száműzöttje, ki »polgári jogaitól megfosztott pária«, mint ő nevezi magát.

Hát igazán ne teremjen már neki egyebet töviskoszorújához a haza földje, csak még most is örökké töviseket?

Kossuth levelet írt Urváry Lajosnak. Kéri, hogy hagyják abba azt a meggondolatlan tervet, mely őt mélyen sérti, hogy t.i. eladóvá lett baraccone-i házát adakozás útján megvegyék tőle s aztán megint visszaajándékozzák.

»Megvallom, érzékenyen bánt - írja -, hogy akadhat Magyarországon, aki felteszi rólam, hogy én képes lehetnék a házam árát is felvenni és a házat is megtartani.«

Igaza van. E mozgalom, bármely jóakarátú volt is, Kossuthot kellemetlenül érinté. Kossuth nem fogadhat el kegyadományt senkitől.

Más országokban is megesik - most már, az igaz, *ritkább dolog* -, hogy nagy államférfiak szegényesen vonulnak vissza a hatalomtól, s anyagi zavarokba bonyolódtak; ezeket is kisegíti az ország nemzeti ajándékkal, de melyet *a parlament szavaz meg*.

Kossuth olyan magasan áll, hogy vele csak a parlament állhatna szóba ilyen bizalmas, kényes természetű dologban. S akkor is kérdés, ha Kossuth szóba állna-e? Nem mondaná-e büszkén akkor is, mint most: »*Én a munkám után szoktam élni.*«

Mi is közöltünk egyidejűleg a »Pesti Napló«-val Szekrényessy Kálmán úrtól egy Kossuthra vonatkozó cikket, melyben szintén előfordult a fiatal turista kissé hirtelen kiejtett indítványa, de e mozgalomról tudomásunk sem volt, mert annyira nem tartottuk megfelelőnek Kossuth egyéniségéhez, hogy nem is gondoltunk rá.

Helfyhez is érkezett egy levél, melyben Jókai ellen panaszkodik Kossuth, hogy az tévesen magyarázta ilyefalvai választói előtt az ő dunai konföderációját.

De hát ez már a nagyok sorsa, mert sokat foglalkoznak velük, sokszor foglalkoznak tévesen is.

Mi meg Tápiószeléről kaptunk egy panaszt lapunk egy olvasójától, hogy ott egy ember akadt, aki a választási küzdelmek hevében elvakulva, Kossuthot szidalmazó szavakkal illette nyilvánosan.

A fölháborodott hang, mellyel a levél írva van, fényes tanúbizonysága annak, hogy Kossuthnak nem szükség panaszkodnia, nem szükség helyreigazítani semmit, s fölösleges a védelem... *a nemzet önmagától visszautasít mindent, ami őt sérti, ami neki fájhat.*

Aggódo figyelemmel ügyel rá a messze távolban, s ha mégis történik néha egy-egy kellemetlen incidens, ne lássa ő azt a kellőnél sötétebben.

Ő a nemzet szívébe van zárva mindörökre.

HALOTTAK ORSZÁGGYŰLÉSE

Minden változandó a világon, csak az országházi kapus nem. Ő örök, - s míg a ház ábrázata változik szerteszét az országban, ő nyugodtan tartlizik a foyer-ban.

Reggelenként, mikor az újságból nézi ki a jövőidő folyását, itt is, ott is fölnevet egy-egy névnél.

- Hehe! Rosszul állunk? Persze rosszul állunk... nem fogunk visszajönni... hehe...

Vannak aztán nevek, Breslmayer, Csepregi stb. (lásd a melléklet tárcájában), amiknek arisztokratikusan csóválja meg fejét.

»Haj, haj! - dűnnyög magában... - Az lesz még csak a helyzet... Breslmayer, huhuhu...«

A derék kapus úgy megkacag ilyenkor, hogy a könnyei is folynak bele.

...De csak jókedvű napokat is éltünk meg a jókedvű adakozó uralkodása alatt!

*

Néha be-benyit unalmában a Házba is, porolni, tisztogatni. Hiszen az országban is éppen azt csinálja most a közvélemény. Porol és tisztogat.

A nagy üresség kriptaszerűvé teszi a helyet. Titokzatos csend honol bent.

A légáramlat meg-megcsapkodja az ajtókat s síri sóhajként rezegetti meg a levegőt.

Itt kísértetek járnak...

»Ni, a kefe, a törölő nem ott van, ahol tegnap hagytam, szent isten... itt jár valaki éjjel.«

*

Persze, hogy jár. Egy fantasztikus ismerősünk, ki már sokszor volt »médiüm« a spiritistáknál, azt beszéli, hogy igenis az nem tréfadolog, amit a magyar népmesék mondanak.

Éjfélkor a kis falusi templomokban felkelnek a halottak a temetőből, és ők ülik meg a padokat; fölhangzik s az élők is meghallhatják a becsukott templomban az orgonaszót.

Így van ez a képviselőházban is; minden éjjel a régi pozsonyi diéták alakjai ülnek be, s síri hangon foly a tanácskozás, vitatkoznak, szónokolnak és ítélnek.

József nádor ül az elnöki székben, Nagy Pál, Balogh viszik a szót többnyire. Deák a folyosókon adomázik...

Ő egyszer a folyosókon hált ezzel - úgymond -, és kihallgatta a beszélgetésüket.

- Hallott maga ördögöt! - mondjuk neki. Nem felel, csak mosolyog szomorúan és napról napra soványodik.

*

Szegény fiú! Bizonyosan Br. Eselmayertól hozatja a kiflit a reggelijéhez.

Szegény fiú!... bolond az egészen.

- Aztán hallja-e, miről tanácskoztak hát azok a halottak?

- A korrupcióról beszéltek künn a folyosón. Mert bent a házban nem voltam.

- Mondja el körülményesen.

Elmondta.

Hüm! Kezdem hinni, hogy mégsem egészen bolond.

*

- Ennek a Tiszának nagy szerencséje van - mondá Felsőbüki Nagy Pál.

- Ugyan miért? - mondja Deák. - Én csak Beöthy Aldzsit irigylem tőle.

- Örökké tréfálsz... Én komolyan töprenkedem afölött, hogyan tarthatja fenn magát ő, ha Lónyai megbukott, mikor alatta sokkal nagyobb a korrupció, mint Lónyai idejében.

- Hja, az onnan van, mert Tisza sokkal okosabban csinálja - mondja élénken Balogh.

- Nem látom be.

- Megmagyarázom. Emlékszel-e mikor diákkorunkban, egy híres éhezési időszakban egyszer beugrottam *magam* egy kertbe s megszédtem a zsebemet gyümölcscsel?

- Emlékszem.

- Hát akkor arra is emlékszel, hogy *a dolog másnap mindjárt kitudódott*. Ti áskálódtatok ellenem a legjobban.

- Nem értem a célzást.

- Majd megérted mindjárt. Nemsokára megint kedvem jött egy kis hadizsákmányra, hiszen arra is emlékezhetsz, akkor is együtt voltunk valamennyien. Csakhogy akkor már okosabb voltam.

- Hogy-hogy?

- Magam maradtam most kívül a palánkon s benneteket eresztettelek a gyümölcsfára. Most ti szédítétek meg a zsebeteket. *És a dolog sohasem tudódott ki*.

*

Tudja-e, hogy ez igen illetlen beszéd a halottaktól?

VÁLASZTÁSI APRÓSÁGOK [I.]

(*Bem unokája.*) Erdély sokáig tartja fenn magát, mint a »legolcsóbb« hely a magyar politikai piacon. S kivált ilyenkor, midőn nagy a kereslet, mindenki Erdélybe törekszik.

Az erdélyi kerületek nemcsak azért jók, mert olcsók, hanem főleg mert tartósak, mint a jó posztó és nyugalmasak, mint a tág csizma.

Az idén Dobránszky Péter műegyetemi tanár is egy ilyen kerület ostromlásához fogott hozzá, mégpedig elment egészen Gyergyószékig, ott teremnek csak az igazi örök kerületek. Mert akit a székelyek megszeretnek egyszer, megvan aztán az szeretve, az igaz, hogy nehezen szeretnek meg valakit...

A Dobránszky név nagyon idegenül hangzott eleinte a székely bérceken.

- Hiszen tót az! - mondták a góbék - egye meg a toportyán a virtusát... Dobránszky... Dobránszky... ez csak tót lehet.

- Nem tót az, atyafiak, hanem lengyel - szólt egy kortes nagy tudományú ábrázattal.

- Lengyel-e? Az már egészen más... - mondták a székelyek.

- Márpedig tudják meg kegyelmetek, hogy a Bem apó unokája.

- Hisz akkor Bemnek hívnák.

- Csakhogy női ágon ám.

- Az már egészen más. Éljen hát Dobránszky!

S azóta nagy a lelkesedés Bem apó unokája mellett. Tenyerükön hordozzák, s óriás zászlók lengenek házaikon azzal a felirattal, melyet csak nagy események idején tesznek ki: »Ide, székelyek!«

(*A rossz bor.*) Vácon, mint tudjuk, keserűen foly a harc a Rádaysták és Prónaysták között.

De mivelhogy vesztegetni nem szabad, mind a két párt úgy segít magán, hogy 3 krajcárért méri a bor literjét.

Igaz, hogy Vácon sok bor terem. A Beöthy Laci embere valaha kiszámította, hogy minden váci emberre jutna naponként négy icce, ha szétosztanák. S igen el volt keseredve, hogy micsoda gazember issza meg előle a naponkinti három iccét...

Most, mikor aztán tíz icce is jut egy választóra Vácon, mégis el vannak keseredve - mert a bor a legátkozottabb bicskanyító.

- Nem bor ez már - mondja egy választó, mély sóhajjal nyelve le néhány kortyot.

- Hát mi? - pattan fel apprehenzíve a kortes.

- Nem bor, de inkább választó víz.

(*A szórakozott jelölt.*) Krivácsi József azzal a szándékkal utazott el szombaton, hogy az ugodi kerületben elmondja vasárnap programbeszédét.

Várták is nagy ünnepélyességgel, de hiába várták, nem jött el. A programbeszédet meghallgatni összegyűlt nép zúgolódni kezdett.

- Ide ugyan többet ne jöjjön, ha így bolonddá tett.

Pedig hát Krivácsy éppen nem volt az oka. Kis-Cellbe érkezvén szombaton délután, ahol vonatváltás van, nem a Pápa felé induló vonatra rakta át málháit, hanem a Pestre visszaindulóra.

Mikor észrevette, hogy Pestre viszik, kétségbeesve ugrott ki s rohant a Pápa felé induló vonat után.

De elesett az úton, szűk magyar nadrágja elrepedt s véresre törte magát. A vonat pedig elrobogott, a pesti vonat a málhával, a pápai pedig önékül.

A »PÁRTONKÍVÜLI MINISZTER«

A gömbölyű Szende az!

Ez volt még csak az eredeti ötlet Pillich úrtól, az egyesült ellenzék szögedi vezérétől, hogy a jámbor Szendét mint pártonkívülit léptessék föl azalatt, míg ő semmit sem sejtve, nyugodtan mossza kecsteli testét Marienbad fodros vizében.

Megérdemli, hogy ezért halhatatlan maradjon, már t.i. nem Szende, hanem az a Pillich.

*

Szegeden sok minden történt már a Krisztus születése óta.

Lóhátra akarták kifaragtatni Főtisztelendő Dugonics András uramat.

Az is megesett, hogy a Deák-párt elnöke egyszer e szavakkal ajánlotta az egybegyűlt választóknak Vadász Manót, a jelenlegi tanfelügyelőt:

»Ajánlom pedig önöknek jelöltül tiszta szívemből Vadász Manó urat (mozgás), köz- és váltóüggyvédet (zaj), városunk jeles szülöttét és... városunk jeles szülöttét (derűtség) és... és *sógoromat*.« (Viharos éljen.)

Az is megtörtént - de még az mind csak semmi ahhoz képest, hogy Szende pártonkívüli jelölt.

*

Pillichről, ki a biztosi tanács tagja volt, éppen azt a kuriózumot halljuk, hogy egy ottani ügyvéd, a derék Magyar János, egy pörnél, melyben Pillich Kálmán ellenfele volt, becsatolta a hivatalos akták közé »Egy ismeretlen: *Tisza Lajos és udvara*« című satirikus rajzát, ezzel akarván Pillich állításait érvényteleníteni.

E könyv Pillichről szóló részében ugyanis az van kinyomtatva, hogy az *még tréfából sem mond soha igazat*.

Ez az első eset, hogy Magyarországon szépirodalmi jellegű mű mint hivatalos bizonyíték szerepel a bíróságoknál.

S bizony megérdemelné, - hogy ennek az alapján minden állítása vakon elvettessék.

Mert aki annyira vitte, hogy Szendét »pártonkívüli« jelöltnek deklarálja - az megérdemli, hogy ennyire kiváló tulajdonait a bíróságok is respektálják.

Hanem hát még ettől is eltekintve, furcsa miskulanciák történnek Szegeden, anélkül, hogy a helyi sajtó azokat szellőztetné.

Van ott valami új párt, úgynevezett zöld tollas »városi párt«. De ez nem hiba! Hiszen új pártot lehet csinálni, arra nem kell külön privilégium, nagyobb baj az, hogy a kolompások lábbal tapossák a közmorált.

Éspedig úgy áll a dolog - mint biztos forrás tudatja velünk -, hogy Bakai Ferdinánd, kéz kezét mosván, érdekes *lélekcserét* fundált ki.

Megegyezett a kormánypárti választókkal, hogy ha azok gyámolítják a II. kerületben Herman Ottó ellen, - ő akkor az I. kerületben levő párthíveit elviszi szavazni Szendére.

Szomorú jele a rohamos süllyedésnek az ilyen alacsony geschäft az elvekre.

A DÉMENTI

Nincs kérem kellemetlenebb dolog egy lapnál, mint a démenti. Az a lapok megölő betűje.

A zszurnaliszta tulajdonképpen sohasem téved, csak rosszul van informálva.

De éppen ez! A rossz informálás olyan, mint egy rossz falat étel, megfekszi az ember gyomrát, s nemegyszer vannak bosszantó következményei.

Sohasem foglalkoztam ezelőtt a zszurnalisztikával s a titkok titkai közt mindig kíváncsi voltam arra, hogy miféle processzus is lehet az, aminek terminus technikusa a démenti.

Csak már egyszer engem dementíroznának valamiért!

Nehányszor megpróbáltam a rendőrség ellen írni egyet-mást ami nem éppen úgy történt. Vártam a démentit. Nem jött. Felvilágosítottak az okosabbak, hogy a rendőrség ellen nem lehet olyan rosszat kigondolni sem, ami igaz ne lenne.

Abbahagytam hát a juxot. És megírtam egyszer olyan dolgot, amit tulajdon szemeimmel láttam a Fürdő utcán.

Reggel megjelent a lapban, s éppen a nyomdahibákat néztem benne, midőn künn a lépcsőn csoszogó léptek hangzottak, s minden lépést irtóztató konvulzív köhögési roham kísért. Hihetőleg valami szegény aggastyán iparkodik fölfelé!...

Az ajtó előtt újra megújult, sőt még nagyobb erővel tört ki a rossz mell forradalmi lávája. Ezt ugyan, akárki, a kabátjánál fogja már a halál!

Végre kopogtatás hallatszik az ajtón, s egy kopott ruhájú, összeaszott agg rendőr lépett be, az egyik lábára sánta volt, a másik szemére vak. De az egészséges lábát is alig bírta maga után vonszolni.

- Mi járatban van, száz esztendőös öregapám? - kérdém szánó rokonszenvvel nézve a tehetetlen öreget.

Az öreg kinyújtotta száraz, reszkető kezét, melyben egy fehér cédula volt, s így szólt gyenge siránkozó hangon:

- Én a főkapitány úr futárja vagyok. Írást hoztam.

Kibontom az írást. Oda van írva a telepbe[?], hogy démenti. Kíváncsian olvasom tovább:

»Tisztelt szerkesztő úr! Szíveskedjék kérem becses lapjában kiírni:

»A lap mai számában közölt Fürdő utcai rendőri botrány, mint illetékes forrásból értesülünk, teljesen alaptalan.«

...És azóta már én sem vagyok olyan naiv, mint azelőtt. Tudom már, mi az a hivatalos démenti.

A VÁLASZTÁSOK ELŐESTÉJÉN

LIPÓTVÁROSI ELLENZÉK(?!

Késő délután terjedt el a hír, hogy a lipótvárosi ellenzék is megmozdult. (Ellenzék a Lipótvárosban! Lucus a non lucendo.) Még csak ez az egy dolog hiányzott a fővárosi választások furcsaságához!

És nem volt tréfa, a lipótvárosi ellenzék csakugyan megmozdult - s úgy mozdult meg, hogy *a balszemével* megpillantotta Zsiga Bródyt, s kikiáltotta jelöltnek. S hogy mindez igaz, mutatták a nyomtatott plakátok, melyek a programbeszéd idejét ma 9 órára jelentették, éppen azt a benyomást téve ránk, mint a híres Hatvani professzor bűvös dinnyéje, mely egy óra alatt csírázott ki, megnőtt és gyümölcsöt hozott.

A kíváncsiság kilenckor elvitt oda mint dühös riportereket bennünket is, t.i. Pulszky Károlyt és engemet, Scarront.

Ott álltunk a Széchenyi sétatér vendéglőjében, mintha, Jeruzsálem kellő közepén lettünk volna. Lelkesedéstől villogó keleti, de túlságosan fiatal arcok közepette. S ez arcokon a várakozás feszült kifejezése volt: a nap, vagy valószínűleg az éj, mégpedig *csupán a következő éj* hőset, Bródyt várva.

A tömegben megpillantván bennünket, miután éppen e pillanatban végezte el beszédét egy Wahrmann-ellenes hazafi, valaki ráismert Pulszky Károlyra, s felhangzott s mindig nagyobb-nagyobb arányokat öltött a kiáltás:

- Halljuk *Pulszky Károlyt!* Halljuk *a Pesti Hírlapot!*

Pulszky csak egy percig habozott, mert ő humorizálni jött ide velem együtt, s most egyszerre belesodorják az úgynevezett »komoly folyamat«-ba.

Felállt az asztalra s a következőket mondá:

»Tisztelt választók! Én is lipótvárosi lakos vagyok, de a szavazó bárcámat nem vettem ki, mert Wahrmannra nem akartam szavazni. (Tetszés.)

Wahrmann nem az az ember, aki tudjon választókat képviselni, s ez ellene a legélesebb kritika; ő csak egyet tud; azt, hogy a kormánypárton lenni jó.

Mert egy ember, uraim, aki kimondta, hogy nem helyesli a kormány eljárását sem a pénzügyekben, sem a politikában s számos belügyi kérdésben, s mégis a kormánypárton tud csak maradni, joggal mondhatom, képviselni választókat nem képes. (Nagy tetszés. Egy hang: *Halts mich!*)

Örülök, hogy végre e városrészben is mozog az ellenzék, s hogy ez éppen a sajtó egyik munkását jelölte. Egy oly munkását, ki nem a vaskalaposok számára, de a nép számára írt s mindig a nemzeti célok érdekében, írt pedig azon a nyelven, mely a mi hódító fegyverünk, mert magyarul írni is szép feladat, de a magyar nyelvvel csak tanítani lehet, hódítani nem, mert aki magyarul beszél, - magyarul érez; de, fájdalom, azoknak érzelmeit, akik németül beszélnek, még felénk kell előbb hajlítani: s e nagy munkán fárad ő.

Wahrmann zsidó, s mégis mikor a zsidó ügy feküdt a parlament előtt, Wahrmann nem mert felszólalni. (Viharos tetszés. *Éljen Pulszky!*)

Ez jellemzi őt, uraim! (Egy hang: *Moritzel, du bist übertroffen!*)

De jellemzi Bródyt is az, hogy a múlt választáskor, midőn Tisza őt egy kerülettel kínálta meg, ha másképp ír, ezt felelte: „*Nem kell a kerület, mert az nekem nagyon drága lenne - olvasóim bizalmát érte oda nem adhatom.*”

Aki olvasói bizalmát ilyen sokra becsüli, az választói bizalmát is megérdemli. Uraim, ajánlom önöknek Bródyt!« (Viharos éljenzés.)

Pulszky tetszéssel fogadott rögtönzése után még ketten-hárman szóltak, aztán egy küldöttséget menesztettek Bródyért.

Bródy azonban okos ember, s minthogy alkalmasint tudta, hogy otthon kellene lennie, kiment a Svábhegyre. S a küldöttség e lehangoló válasszal tért meg.

Mindamellet a párt nagy lelkesedettséggel kiáltotta ki jelöltnek, s a tíz bizalmi férfiúval együtt, kik a jelölést aláírták, úgy osztak szét aludni, hogy holnap is kompakt párt lesznek.

Mi pedig a szerkesztőségbe mentünk Pulszkyval, s én jól összeszidtam: minek kezdi el olyan korán a frondeur-szerepet: minek szólal fel Bródy mellett?

- Ugyan hagyd el, kérlek, családi tradíció... S végre is ellenzéki és jóra való ember. De meg aztán...

- Milyen aztán?

- Láttam, hogy ha más beszél, nem bírjuk figyelemmel kísérni a *zsivajban*... Hogy mégis meg legyen a tudósítás - inkább *magam beszéltem*.

QUOMODO STAT HUNGARIA?

(Az életből lesztenografírozva)

...Engem nézzenek meg kigyelmetek. De jól nézzenek meg: ki vagyok, mi vagyok.

Azt mondják kentek, hogy a Maszlai István vagyok, a kicsapott csombádi kántor, s jelenleg kortes.

Igaz... az vagyok és a nagyságos Abday János urat pártolom a szózatommal.

Hanem azért csak nézzenek jól meg, mert kell annak okának lenni, hogy én... én, nemes Maszlai István, pártolom és gyámolítom Abday János önagyságát, kiről az egész világ tudja, hogy bolondos, eszelős ember.

Minden dolognak oka van, atyafiak!

Sokáig viaskodtam a lelkiismeretemmel, hogy melyik a különb hazafi: Abday-e vagy Potymándy? Bizony lehetetlen volt kitudni... Aki becsületes embernek tartotta Abdayt, az gazembernek mondta Potymándyt, aki pedig Potymándyt dicsérte, az Abdayra szórt égbekiáltó gyalázatokat.

Ejh, gondoltam magamban, ha ordináris ember nem mondja meg, fölmegek Bécsbe magához a királyhoz s őfelségétől kérdezem meg, kire kell szavazni.

Olyan igaz, mint ahogy ez a borospohár a kezemben van, az volt az első dolgom, hogy fölmenjek Bécsbe a királyhoz, hogy im egy füst alatt ott jártunk a Potymándy-zászlókért - mert mégis Potymándyhoz húzott azelőtt a szívem, míg a szemem gyengén látott.

Fölmentem s beeresztettek. A trónusán ült a király vakító arany ruhában.

- Kicsoda maga? - kérdezte.

- Én egy szegény kicsapott Pozsony megyei kántor vagyok, Maszlagi István.

- Maga az, kedves Maszlagi? Hát miért is csapták ki?

- Mert okosabb ember vagyok a többenél.

- Azt majd mindjárt meglássuk - mondá őfelsége s kevés vártatra latinul szólított meg:

- Quomodo stat Hungaria?

Vállat vontam s hibátlan latinsággal felelém:

- Hát csak, csak... szedik az adót felséges uram, mindenfelé...

Azután németül szólt hozzám, feleltem neki németül.

- Ejnye! - mondá őfelsége -, de tótul már csak nem tud?

- Az az anyanyelvem, felség!

Őfelsége arcán bosszúság festekezett.

- Ilyen embert csapnak ki...

Izgatottan szólította be felséges nejét.

- Nézd csak, fiam, ezt az okos embert kitették Magyarországon a hivatalból. Hát nem szörnyűség ez?

- Bizony szörnyűség, felséges uram. De nem panaszkodni jöttem; hanem hát az a bajunk odahaza, hogy két úri ember lépett fel, eljöttem a kegyes tanácsáért, melyikhez álljunk?

- Hát kicsodák azok a derék emberek?

- A sánta Potymándy, meg az Abday.

- Melyik az okosabbik?

- Potymándy - mondám, minden habozás nélkül.

- Milyen párton van?

- A felséged embere volt valaha, most a Kossuthé.

- És a másik?

- Az a Kossuth embere volt, most a felségedé.

- Hüm! - mondja őfelsége -, ilyen körülmények mellett legjobb, ha a kettő közül azt választják meg, *amelyik ostobább*.

Így jutottam én Abday önagysága pártjához, hallják kentek. Nem kell engem azért elítélni, mert a koronás király kívánsága az.

Paraszt eszemmel elkezdtem gondolkozni rajta; az ostobább is Abday, azonfelül meg a Kossuth embere is. Mégis őt akarja őfelsége?

Ahá! Kezdem már érteni. A király tudja a politikát. Tudja, hogy jó magyarok vagyunk... s azt gondolta, magyar létünkre éppen az ellenkezőjét fogjuk tenni annak, amit ő rendel, s Potymándyt választjuk meg.

De nem úgy, atyafiak! Nekünk is van ám eszünk! Legyünk már egyszer revolucionáriusok azáltal, hogy engedelmeskedünk. Éljen Abdy János jelöltünk. Érte ürítem ezen poharamat!... Tus! More! Nem látod, hogy vége van?

Pozsony megyei levelező.

VÁLASZTÁSI APRÓSÁGOK [II.]

A józsefvárosi szavazás már be volt fejezve. Fáradtan ültek székeiken a bizalmi férfiak.

Mindenki feszült várakozással fordult az ajtó felé, jönni fog-e valaki még, hogy a rendkívül különös helyzeten változtasson.

A fekete számok, ezek a most sokat beszélő kis démonok, ott álltak kijegyezett eredménynek az urak előtt.

Szilágyi szavazatai 840

Csepreghyé 484

Mudronyé 355

Összesen: 839

Suttogva tanácskoztak a kormánypártiak... Ha az összes beadott szavazatokat két részre osztjuk, egy félvoks többség - sziszegték... Egy félvoks az abszolút többség!? Az nem is többség!

»De bizony többség?«

»Mit mond ilyenkor a törvény?«

»Ilyen dolog talán még nem is történt... A törvény nem intézkedik erről!«

Az ellenzék erősen érvelt amellet, hogy igenis abszolút többség, mert egy oly eredmény, amit a kettő együttvéve sem ért el.

Nagy zavar volt.

Mindenki óráját nézte. Még a lélegzetüket is elfojtották, mialatt letelnek a bezárásig kitűzött percek.

A kormánypártnak még volt valahol egy voksa: Egyesy Géza hírlapíró.

Futárok mentek érte már régen... keresik mindenfelé!

Csak jönné már!... csak jönné!

Ez döntene itt még. Ez megváltoztatná a helyzetet!

Soha még olyan becses ember, mint Egyesy Géza lett volna most.

Hiába!... vannak az emberi életben pillanatok. De Egyesy mégsem jött.

.....
Lejárt az utolsó perc... Az elnök leszavazott - Szilágyira.

S most már tréfából sincs semmi kétség, hogy az abszolút többség a Szilágyié.

Ugyancsak a Józsefvárosban egy úri ember jött be a szavazók közt.

- Kire szavaz ön? - kérdi tőle Molnár elnök.

- Ejnye még kérdezheti is! - mondja az sértődve. - Ugyan ne tesse magát, mintha nem a legjobban tudná hogy: Szilágyira.

A »KÖZBIZALOM«

(Leleplezések)

Az 1872-i választások alkalmával volt a hírhedt Nógrád megyei paktum, amikor a megyei nagy urak felosztották egy konferencián egymás közt a kerületeket.

Pulszky, Muzslay, Forgách Antal, egyszóval az összes volt képviselők összejöttek Pesten, s valamelyik azt találta mondani:

- A múltkori választások sokba kerültek, urak... azt hiszem, jó volna olcsóbban csinálni.

- Legjobb volna *ingyen* - felelte gróf Forgách Antal.

S kimondották, hogy ingyen legyen.

*

- Válasszuk meg saját magunkat. Te képviseled Füleket, én Nógrád kerületet, ő Szécsényt, az Szirákot... Két Tiszapártit engedünk, s punktum.

A két párt kiegyezett: százezer forintot letettek biztosítéknak, váltóban »semleges kézbe«, ha valamelyik fél jelölteket állítana fel a paktum ellenére, a százezer forint az illetéktelen jelöltek letiprására fordítatik.

Gyönyörűen volt megcsinálva. A lusta nagyuraknak még csak beszámoló és programbeszédet sem kellett csinálni, feléje se néztek a kerületeknek - amikhez most könnyen és ingyen jutnak.

*

Forgách Antal felment Bécsbe és a fájós lábát gyógyíttatta.

Ezalatt azonban veszedelmes felhők gyűltek ellene. A megye diplomatáinak mégis fájt az, hogy a *közbizalmat* még Forgách Antal sem veszi készpénzen. Ezt már mégsem lehet engedni.

Ákos bátyánk, ki az ilyen rafinériákban nagyon jártas ember volt, egy napon a fiatalabb generációt maga köré gyűjtötte.

- Fiúk, csináljatok egy skandalumot! Adok hozzá pénzt.

Mi pedig szívesen csináltunk akkori időben skandalumot *ingyen* is.

*

Az volt a feladatunk hogy kiáltsunk ki egy *szélsőbaloldali* fiatal, igénytelen ügyvédet valamelyik korcsmában tréfából jelöltek.

Nem tudtuk, mire jó az!

Aztán szegény Pap Károly, az egész vármegyében ő volt talán az egyedüli szélsőbaloldali.

Persze akkor még nem ösmerhettük az Ákos bácsiék megyei griffjeit: hogy itt csak szélsőbaloldali tromf lehetséges, mert a Deák- és Tisza-pártra nézve százezer forintos egyezmény van.

Kikiáltottuk Pap Károlyt!

Azaz tartottunk a »Balassa«-vendéglőben poharak között magunk magunknak egy dikciót s kimondtuk, hogy fölléptetjük Pap Károlyt (aki akkor valahol utazott, mert különben nem engedte volna), s kiragasztottunk másnap 15 plakátot a városban.

*

Ijedt hangú sürgöny ment Bécsbe a beteg grófhoz: hogy nagy baj van. Küldjön pénzt. Mert itt cselekedni kell. Az ő neve olyan odiózus, hogy akárki leveri.

A gróf küldött is néhány ezer forintot azonnal.

»Hja! - írták neki vissza - ez nem elég! Van itt még előbb egy nagyobb baj. Tízezer forint adósságunk maradt a Muzslay előbbi választásáról, míg az ki nincs fizetve, lehetetlen mozognunk.«

A gróf habozott, de nem sokáig: »Küldöm a szükséges pénzt - írta némi ingerültséggel -, de jegyezzék meg, hogy ezt Forgách Antal, a mánás adja, és nem a követjelölt.«

*

A tekintetes karoknak és rendeknek mindegy volt, akárhogy adja - de bár egészen elaludt a mesterségesen csinált hecc, a külszínt meg kellett tartani.

Mindent úgy tettek, mintha megvolna a veszedelem, s a választás előtti napon én és T. M. barátom megbízást kaptunk és pénzt, hogy a felvidékről, hol 420 választó volt beírva, hozzuk be őket, adván minden tót parasztnak 2 frt diurnumot a bejövételért és fizetve a fuvardíjt.

Titokban megsúgták, hogy az egész dolog csak forma, nem kell skrupulózusoknak lenni, csak szedjünk össze ötven szekér akármilyen parasztot, ha választó, ha nem, mert a választás úgylis fölkiáltás útján lesz.

*

Elmentünk, de túlságos lelkiismeretesek voltunk, s csakis a választókat hoztuk az utánunk jövő szekereken. Mi elől mentünk, minden zászló és ceremónia nélkül, mert választási mozgalmak éppen nem voltak. A tót parasztok csodálkozva kérdezték:

- Hát igazán választás van?

Kevélyen ültünk Miskával egy négyes fogatú kocsiban. (A Miska tiszteletbeli aljegyző volt a megyénél.)

Egyszer csak amint Zsélyhez értünk, azt mondja nekem a Miska:

- Tudod-e, mennyi választót viszünk?

- Mennyit?

- Háromszáztíz. Ha a kerület alsó részéből mind behozzák a többi, akkor sem hozhatnak be annyit.

- Bánom is én...

- Mondok neked valamit.

- Hadd hallom.

- De esküdj meg, hogy el nem árulsz.

- Esküszöm.

- No, hát ide hallgass. Hány éves vagy?
- Huszonkettő múltam.
- Az baj, nagy baj...
- Mit akarsz azzal?
- Meg akartalak választatni két óra múlva nagy szótöbbséggel képviselőnek.
- Ne bolondozz hát!
- Nem bolondság ez, hanem matézis, Ott van a 310 választó, aki azt sem tudja miért megy Gyarmatra a akinek kétforintja itt van a zsebünkben: mi hoztuk, mi fogadtuk ezeket a becsületes tótokat. Ami nevet mondunk nekik, olyat kiáltanak két óra múlva.
- Az istenűgyse - mondtam elsápadva a nagy hatalomtól, mely kezünkben volt.
- Nohát megtegyelek képviselőnek?
- Nem, nem... nem nem merem, ... mit szólna hozzá a mamám. De te idősebb vagy, Miska..
- Jól van, hát... én elfogadom, választass meg engem.

Nehezen álltam rá, végre Zahorára beértünk. Ott bevártuk az összes szekereket s a következő szavakat mondtam nekik:

»Álljanak meg kendtek mindnyájan a podlucsányi fürdőnél, ott majd megiszunk két akó bort s elmondom, hogy mi a kentek feladata és kire kell szavazniok.«

A podlucsányi fürdőig egy kis dikcióra készültem magamban, amivel bevezetem a dolgot előttük.

De az égi hatalmak másképp intézkedtek.

A négy ló, melyet keményen hajtott a kocsis, ragadni kezdett, a kocsis kezéből kiesett a gyeplő s ő maga is kifordult az ülésből.

A lovak tüskön-bokron vitték a töredező járművet. Miska látva a halálos veszedelmet, kiugrott, s oly szerencsétlenül, hogy kezét törte, én is kiugrottam később, de én csak kisebb sérüléseket szenvedtem, egy hétig feküdtem miattuk.

A becsületes tótok elvittek bennünket jajgatókat (Miskát pláne ájultan) Gyarmatra az orvoshoz, a miután nem tudták, mi a teendőjük, ott lődörögtek vezér nélkül az utcákon céltalanul.

Délben kérdezte meg őket valaki kíváncsiságból:

- Hát maguk, atyafiak, mit keresnek itt annyian?
- Valami választásra jöttünk... ha igaz?
- Nincs itt semmi választás! *Az már kilenc órakor történt meg egyhangúlag.*

*

Íme, uraim, ilyen dolgok is történtek a nap alatt!

S ha önök elolvassák a tegnapi nógrádi sürgönyöket az egy hangú választásokról, s hozzá ezt az én egész történetemet - ne használják többé azt a frázist, hogy közbizalom.

ÚJ ÉS RÉGI ARCOK

Hagyjuk a politikát! Úgyis elmondta jeles akadémikusunk, Rezső főherceg, hogy egyéb is kell - a boldoguláshoz.

Van benne igaz. Aki még rá nem unt, meg nem csömörlött eddig is a politikátul, az megérdemli, hogy ne alkalmazkodjunk a szenvedélyéhez, aki pedig ráunt, az úgyszemint kér belőle.

Tehát nem politizálunk. Egyszerűen társadalmi karakterképeket adunk; - semmi közünk ahhoz, milyen zászló alatt állanak embereink; hanem milyenek, mulatságosak-e, vagy unalmasak...

Nem arra akarunk rámutatni, melyik a nagyobb, melyik a különb, hanem ki a szeretetreméltóbb?

A politikusok ne olvassák el ezt a rovatot, mert nem ösmernek rá az ő méltóságos tartású »tisztelt képviselőtársuk«-ra, akit eddig csak a képviselőházi padokban vagy a bizottsági üléseken láttak bölcs kifejezésűre szedett arccal, elterpeszkedni.

Ez az asszonyok asztalára való.

A hölgyek előtt fogjuk eldefilíroztatni őket, bár meg vagyunk győződve, hogy a jelenlegi országgyűlés nevezetességei helyett jobban érdekelnék őket körülbelül a tizenöt esztendő múlva összehívandó országgyűlés tagjai.

De ezeket még nem ösmerjük, - ne kívánják hát a lehetetlent, s tanulják meg *eze*ken, milyenekké lesznek majd *amazok*.

Egyébiránt úgyis lehetetlen dolgot cselekszünk. Az *árnyékot* hozzuk *napfényre*. A nagy emberek árnyékát.

S ez az árnyék kedvesebb néha, - mint a test, mert szelídebben mutatja a körvonalakat.

[I.] TISZA LAJOS

Ővele kezdjük, mert így sokkal könnyebb önökhöz bejutni. Ő önök előtt is még »jó nevű« ember, nem úgy, mint az öreg Pulszky, vagy a szűz Irányi, akikről alább szólunk.

Tisza Lajosnak van egy fényes tulajdonsága, hogy Kálmánnak az öccse. Mondják, ennek köszönheti társadalmi állását. Pedig nem igaz! Mert Tisza Lajosnak megint László az öccse, - s mit a vámon nyer, a réven elveszíti.

Igazi gentleman ember. Szereti a sportot is.

Vadászott már tigrisekre, és vadászott a népszerűsége. A tigrisekre lancaster puskával, a népszerűsége szalon pisztollyal.

Szt. Hubert meglehetősen semleges iránta. Se nem segíti, se nem akadályozza, hanem csak nézi nagy közönyösen.

Múltja szép asszonyok hajszálaival van összekötve. De e hajszálakban ő sohasem lett lekötve - nagy időre.

Szereti a függetlenséget - de mégsem függetlenségi.

Volt már miniszter s még mindig azzá vágyik lenni. Az asszonyok sokszor megcsalták már s mégsem óvakodik tőlük.

És ennyi *eredeti* tulajdonság mellett is csak hajszál híja, hogy nem *közönséges* ember.

Agglegényi élete őszi verőfényes napjait éli, amikor már nem önmagából meríti a sugarakat, amik őt megszépítsék, hanem a külső körülményekből.

Minden két évben valamit kell csinálnia, hogy bennmaradhasson a fiatalok kompániájában. Egy erupciót, egy-egy juxot, egy mesterséges akciót, mely alakját mintegy fölfrissíti a magas rangú világban.

Egyszer miniszterré lesz, máskor tigris-vadászá, legutóbb ő kezdi meg a miniszterelnök bálján a trónörökös fiatal nejével a táncot.

Az örökfiatalság azonban csak fantom. Ott áll ő immár a Rubikonon, amikor nem fogják többé gyönyörködtetni sem a nyakkendők, sem a kabátok, - hanem ezek helyett előlép a leghatalmasabb potentát, melynek a királyok is meghajlanak: a *köszvény*.

Széchenyi, Deák szobrot kapnak a haza szolgálatában, Tiszáék pedig köszvényt.

Ez a különbség a nagy emberek és a félnagyságok között.

...Az a vigasztalása azonban Lajosnak mindig meglesz, hogy ő sokkal kellemesebb úton jutott ahhoz, mint Kálmán.

[II.] PULSZKY FERENC

A hosszú és sok dicséret megunttakká teszi az embereket. Az öreg Pulszky jól tudja ezt, s gyakran ad rá alkalmat, hogy a publikum összeszidja...

Őneki ez is tetszik.

Leghelyesebb jellemzés rá az, hogy olyan, mint az órapondus, míg az egyik vége fent, a másik mindig lent jár.

Szereti azt az utat a csillagoktól le a sárga földig...

Ezen a nagy hintán ül már húsz esztendeje.

Nem azért mondtam huszat, mintha csak húsz éve működne a közpályán, hanem mert csak *húsz év óta lett olyan nagyon fiatalember*. Azelőtt ő is olyan komoly államférfi volt, mint a többiek.

Hanem mióta a külföldről visszatért, nagyon megváltozott. Mindent másképp lát mint Szlávy József, Bittó Pesten vagy akár Sennyey Pál.

Bizonyos gúnnyal nézi a bálványt, amely ezeket lelkesíti. S ha befoly a politikában, erejét juxokra, intrikákra és kártyakeverésre használja. Senki sem ért ahhoz úgy, mint ő. Az adott sanszokat kiérzi, még mielőtt megvolnának.

A dolog úgy tűnik fel, mintha egyes politikai célokat nem az *eredmények kedvéért* támogatná, hanem mert neki mulatságot okoz.

»Cinizmus ez!« mondják, akik az öreget ismerik.

Igen ám, ha az öreget ismerni lehetne!

Mert hátha a szellemes államférfi magasabb szempontja az övé? Hátha csak ő lát jól. Neki igénye van ahhoz, hogy ezt is föltehessük.

S akkor mindjárt meg van fejtve Pulszky modora.

...Mikor a gyerekek játszanak s az öreget is a játékba csábítják, az csupa tréfából játszik velük ugyan, de mindig rontja a játékukat. S a szegény naiv gyerekek abban a hitben élnek, hogy nem tud játszani.

Jellemző e tekintetben Pulszky azon nyilatkozata, melyet e napokban tett a budai választók küldöttségének, kik őt a jelöltség elfogadására szólították föl:

»Nem fogadom el a jelöltséget, nem megyek bele a parlamentbe, mert *politikus akarok maradni*. A parlamentben a pártokat és azok céljait szolgálják egyesek, én pedig a nemzet törekvéseinek szolgálatában akarok maradni mint politikus: és hogy az lehessenek, *fölcsapok újságírónak*.«

Denique fiatalodik. Ez is egy jele. Mert nálunk fiatalon zsurnaliszták az emberek s azután képviselők. Ő pedig fiatalon volt képviselő, most pedig zsurnaliszta.

Nem nehéz kitalálni, melyik a helyesebb út?

De azért az öreg útjait mégsem lehet kitanulmányozni. Olyan ember ő, aki mindent kibeszél, amit gondol s mindent megír, amit tud, - de azért marad meg valami megdöbbenő kíváncsiság az emberekben, hogy *hátha tud még, gondol még azonfölül is valamit?*

Az idő megadja rá a feleletet, - ha ugyan szóhoz juthat az öreg Pulszkyval szemben.

[III.] IRÁNYI DÁNIEL

Az egyedüli puritán. Sodomában és Gomorában hét igaz ember volt, itt csak egyetlen puritán van. Azért is jár mihozzánk a walesi herceg vizitbe.

Sovány ember. Még enni sem eszik sokat, nehogy a legmagasabb humanitási szempontból tekintve, mások elől fogyassza a táplálkozási anyagot.

Mereven, feszesen jár; egyenes és magas, mint a lelke.

Szerencséje, hogy bizonyos távolságban tartja magától az embereket, mert azok különben megmosolyognák. Az embernek, ha sokkal jobb is, nem szabad sokkal jobbnak látszani a többieknek, mert kinevetik.

Ő kivétel, tisztelet tárgya mindenki előtt, s furcsa tulajdonságai nem tűnnek fel a publikum szemében, mely Irányi Dánielt úgy tekinti, mint nem földi embert. Ami komikum van a komolyságában, az mind elenyészik az önzetlenségében.

Költőnek született s politikus lett. Gondolkozása tiszta, szűzies, s minden tette szigorún következetes.

Egy ember, aki sohasem botlott... s akinek nincsenek hibái.

Igaza van, ha mikor megáll a tükör előtt, beszédét tanulni, per »ön« szólítja magát.

Az erősebb, illetlenebb szavaknál, amiket előtte kiejtenek, elpirul.

Egyszer a klub-konferencián, hol ő elnökölt, patetikus méltósággal, Németh Berci egy szörnyen illetlen közbeszólást tett.

- Ezennel rendreutasítom önt - mondá mereven és ünnepélyes, megbotránkozott hangon.

- Elfogadom a rendreutasítást - felelte Németh Albert -, hanem fölkérem az elnök urat, hogy szokás szerint méltóztassék ismételni az illetlen kifejezést, - mert én nem tudom, melyik volt.

Irányi kétségbeesett, majd esdő tekintetet vetett az értekezlet tagjaira, - ajka mozogni kezdett... de megtagadta a szolgálatot, s jószerecse, hogy a harsogó kacaj betemette komikus zavarát, melyből nehéz lett volna kigázolnia.

Tetteiben s szokásaiban konzervatív. Egy időben Csanády Sándorral közös konyhán étkeztek, s egy álló évig mindennap délben felkelt Irányi s toasztot mondott Csanádyra, azután pedig Csanády emelkedett fel s ő mondott felköszöntőt Irányira.

És egyik sem találta ezt a dolgot nevetségesnek.

Irányi sok dologban nem ért egyet pártjával: ezt ki is fejezi, de ezen ellentétessége nem levén nagyképűsködés, nem költ íranta pártneheztelést, s nem levén actio anyag, nem szül szakadásokat.

Úgy áll ő a képviselőházban magában, mint egy mocsoktalan fehér oszlop, nem nagy ott ugyan a szerepe, de azért mindenki gyönyörködik benne.

És senki sem mer bele szöget verni, hogy a kalapját ráakassza.

Ő a legutolsó ideálista a parlamentben. Kár, hogy nem a *legelső*.

RÉGI ÉS ÚJ ARCOK

A régi arcok után térjünk az újakra. Varietas delectat. A frondeurök, mamelukok és kozák demagógok után jól esik egy kis gyermeki naivitás. A kopott arcok után az ismeretlenek. A sűrű erdő után a fűzfabokrok.

Igaz, hogy nehéz azokról írni, akikkel még semmi sem történt, s akik csak palántái még annak a nagy zöldséges kertnek, mely három elkülönített padra van osztva a gondos főkertészek által, külön a laboda, a bazsalikum, meg a mályva, külön a kaktuszok, agavék, a pálmák, magnoliák, és végül a harmadik, legnagyobb padban az *elsődi* növények.

Némely tekintetben azonban tisztább tárgy az új arcok, mint a régiek, mert a gyerekek és a halottak erényesek. Igaz, hogy az erényes embereknek az a hátrányuk, hogy unalmasak, s minden tárgy jó, csak az unalmas nem.

S az is áll, hogy nehéz azokról írni, akikkel semmi sem történt, de hát hány emberről jelentek már meg egész esszék, akik - teljes életükben semmit sem tettek?

S az ilyen esszéknek az az előnyük, - hogy többnyire tárgyilagosak, mert kimerítők.

A kis halakból lesznek a nagy halak.

Ne fumigáljuk tehát a kis halakat, mikor a csatornákon át a tengerbe ereszkednek, hanem vegyük őket szemügyre: hátha cápa lesz valmelyikből?

IV. MEZEI ERNŐ

A legechesebb képviselőjelölt. Már harmadszor vagy negyedszer próbálja...

Valószínű, hogy nem lesz meg, - de ha meglesz, akkor bizonyosan *fel fogják oszlatni a parlamentet*, mielőtt helyét elfoglalhatná.

Vézna, beteges emberke, igénytelen külső, de poétikus lélek. Rossz szónok, középszerű politikus, de jó író. Hangulatteljesen ír s elegikusan. Formaszépsége s gyönyörű nyelvezete tollát becsessé tették a zsurnalisztika és irodalom terén.

Hanem a választók mit sem tudnak erről, - s az alak nem imponál nekik. Ez az ő szerencsétlensége.

Mikor 1878-ban Mezőberényben volt fölléptetve, Kossuth Lajos ezeket írta róla az ottani függetlenségi főembereknek:

»Én Mezei Ernő urat mind elv s politikai irány, mind jellem, mind hazafiság mind tudomány és képesség tekintetében ama férfiak közé számítom, kikre árva hazánknak e nehéz időkben annyival nagyobb szüksége van, minél bizonyosabb, hogy az álláspont, melyet a jövő országgyűlés elfoglaland, jóformán hazánk jövődjé fölött fog határozni.«

»Én meg vagyok győződve, hogy Mezei Ernő úr azok közé tartozik, kik a válságos idők igényeinek magaslatán állanak s kiknél az értelmi tehetség a körülmények súlya által nagyon megkívánt férfias bátorsággal, önzetlen hazafisággal és rendíthetlen jellemszilárdsággal van kapcsolatban.«

Még a Kossuth ajánló levele sem volt elég. A malőr ül a feje fölött, mint ahogy Horác lovagjának nyergében a sötét gond.

Egyben hasonlít Csernátonyhoz: roppant lassan dolgozik. Egyben elüt Csernátonytól: nagyon szelíd ember.

Munkálkodásának székhelye az »Egyetértés« szerkesztősége, hol vajadások között lesznek meg szép vezércikkei. Más ember *írja*, ő *szüli* őket.

S e vajadások között annyira elmerül tárgyába, hogy se lát, se hall, se érez, csak az egyik lábával dobog a padlón izgatottan, mialatt ír.

Csávolszky tudván, milyen szórakozott ember, azt a tréfát követte el vele egy ízben, hogy a lábát odakötötte az íróasztalához.

Nem vette észre. Nyugtalanul fészkelődött helyén, rágta a tollát, néha a lábát is igyekezett egész öntudatlanul kiszabadítani, - de csak nem tudott írni egyetlen szót sem, s kínosan panaszkodott a redakció tagjainak, hogy valami baja van.

- Hát, hogyne volna! Az a bajod, hogy nem dobogatsz a lábaddal!

- Már hogyne doboghatnék?... Vagy úgy! Ejnye, hát mikor és ki merte az én lábamat idekötni?

Okos emberek a versírással kezdik s a vezércikken végzik. Ő megfordítva cselekedte - de azért mégis okos ember.

Ő most kezd lírai verseket írni.

Mondják, hogy szerelmes.

Hiszen abban a korban, amelyben ő van, minden ember szerelmes, de önmagába.

Mezei Ernőre azt fogják rá, hogy másba szerelmes.

Hát mégse volna okos ember?

Az »Egyetértés«-nél »ambulans munkatárs«-nak hívják, mert mint a vándorló macska, néha szó nélkül otthagyja a redakciót s bolyong hetekig, kalandoz a vidéken - míg újra visszatér az Egyetértés tűzhelyéhez.

Amit Verhovay hivatásból tesz, ő ugyanazt cselekszi ösztönből.

V. KALMÁR PISTA

A nagylaki kerület ellenzéki részének, mondják, ő rajta akadt meg a szeme.

Nem is csoda, mert csinos, deli gyerek s jobban fog tudni reprezentálni, mint Mezei Ernő, aki csak amolyan apró termetű emberke, mint Louis Blanc vagy Thiers.

Ha a szélső baloldal értene a fortélyokhoz, Mezei Ernőnek, mikor a kerületbe küldi, magas falábakat csináltatott volna rég, azoktól mindjárt elvesztette volna a súlyát a népszerűség ólomlába, s Mezei már régen belefáraghatta volna nevét az országközi padokba.

No, de most nem róla, hanem Kalmár Pistáról van szó. Ez az ő fejezete.

Kalmár szegedi fiskális s soha nem álmodott arról, hogy ő valaha még egyéb legyen. Igazi jó fiú, aki eleven híres embert, író, képviselőt pietással bámul meg.

Miért vetkőzik ki e pietásból azzal, hogy most közjük jön?

Szűz erkölcsöket hoz ide a nagy *szennyesebe*, ha ugyan hoz és ki nem papolja a kerületből a főtisztelendő atyus: Pán Szeberényi.

Kalmár azokra a választókra fekteti a fősúlyt a kerületben, akiknek nincs szavazatuk: az *asszonyokra*.

Teljes életében azokat tanulmányozta. S illő, hogy minden ember *a tanulmányai által emelkedjék*.

Különbén józan fő, nyílt karakter, s bár nem valami nagy lumen, de jó szónok, s ha esetleg feljön a parlamentbe, a »ház« sokat nyer vele - de nem annyit, mint a *karzat*.

A karzat követői: Ugron Ákos, Emmer Kornél, gróf Bethlen András között nem lesz az utolsó ember.

Odahaza »*Dísz Pistá*«-nak nevezik.

Itt azonban, ha még tanul s ha feled, válhatik belőle Dísz *István* is.

VI. GRÓF ANDRÁSSY TIVADAR

A volt külügyminiszter legidősebb csemetéje a kis Tivi gróf.

Mert hát az a sikk, hogy a »nagy Gyula« a királyok cousinja felhagyjon az olyan ostobasággal, mint aminő az, hogy a magyar parlamentben peroráljon, s politikát csináljon ezek közt a Móricz Palyák közt.

Nem őneki való az már, hanem ott a fia: az mulasson az ilyenekkel!

Föl is léptette, de nem az ő régi kerületében, a sátoraljaújhelyiben, ahol a verebek a praxisban elrepültek, - mert ott talán a választók is elrepültek azóta, - hanem a gálszécsiben próbál szerencsét, s minthogy a szerencse a sas képiben az Andrássyak madara: Tivadar gróf kétségkívül tagja lesz a jövő képviselőháznak.

A kis Tivadar boldog gyermek... mert akinek olyan papája van, abból még minden lehet, - csak éppen a papát lesz nehéz utolérni.

De vigasztalódjék, menni fog ez is, mert ő olyan országban született, ahol a fiak *okvetlenül* öröklik apáik fényes tulajdonait.

Az apák legfényesebb tulajdona a név és a nagy atyafiság lévén.

VII. ORSZÁGH SÁNDOR

Budáról azt híresztelték, hogy ott nem annyira választják a követeket, hanem kinevezik. Amiben van is valami igaz, tekintve, hogy minden öt ember közül legalább négy beamter.

De másrészt Buda esik az összes vidéki városok közt - legtávolabb a nemzet szívéből, Pesttől.

Nem csoda, ha olyan szűk termés van benne okos emberek dolgában, minélfogva bocsánatot kérünk tisztelt olvasónőinktől, akiknek kedvéért írjuk e rajzokat, hogy ma (pedig a péntek még csak holnap lesz) bőjtös, sovány embereket fogunk bemutatni.

A derék Buda semmiesetre sem tehet róla, mindenki addig takarózik, ameddig lehet. »Arme Leute kochen mit Wasser.«

Egy biztos skandalumot úgyis minden három évben csinál a nemes város: megválasztja Paulert. A többi aztán véletlenül jön.

Ország is véletlenül született, véletlenül lépett föl s véletlenül bukik meg Óbudán.

Országoknak különben véletlenül még nyolc hivatala van ezenkívül. A siklónál, a lóvasútnál, a Ganzgyárnál. De mi az még?

Ország Sándor az az ember, aki mind a nyolc minisztérium összes hivatalait egymaga elvállalná s kiadná albérletbe magánál okosabb embereknek 80 kr napszámmért.

És semmi nehézség nem volna; mert 80 kr-os ember elég van, s nálanál okosabb ember még az elégnél is több.

Ország Sándor volt már a világon minden s lesz még minden.

Volt tanár, de rossz, volt városi tisztviselő, de nem jó; megpróbálták főjegyzőnek, ahhoz sem értett.

Gróf Andrássy Gyula egyszer köszvényben szenvedett (bocsánat, nemes gróf, hogy ezt kiírtuk önről!) s kénytelen volt a szobát őrizni.

A grófnak egy francia könyv került a kezébe, ásítva nyitotta fel, kíváncsi volt, nem felejtett-e el olvasni.

Andrássy *nem tud felejtetni*, - azt olvasta, hogy abszolúte ügyetlen ember nincs a világon; minden ember be tud tölteni jól egy szerepet.

Kétkedve rázta fürtös fejét s cáfolatot keresgélt benne ez állításra, s megtalálta - Ország Sándort.

»Ország! Ez az! Ez ugyan nem tud megfelelni semminek!«

S a nagy államférfiú ráért arra, hogy *tudományos kísérleteket* tegyen a derék férfiúval.

Kinevezte a közmunkatanács tagjává, de még ezen munkátlan testületben sem tudott érvényesülni. Andrássy felhagyott vele.

Azóta a saját erejéből lélegzik. Három év előtt föllépett mint követjelölt, de ott még Darányi Náci is megbuktatta.

Még mindig experimentálnak vele a választók. Végh János urammal áll szemben Óbudán.

Különben deli alak, harsány hang, olyan, mint egy omnibuszkocsis.

Ez pedig találó hasonlat azért, mert az ő meggyőződése is egy omnibusz: *mindenkit felvesz rá*.

Legnevezetesebb tulajdonsága, hogy *hasbeszélő*. Emiatt roppant alkalmas egyén lesz a parlamentben a »neveletlen közbeszólásokra«: a »Ház« elnöke sohasem fogja tudni, kit kell megróni, ki volt a botrányt okozó.

VIII. VÉGH JÁNOS

Egyszer (valamikor nagyon régen, talán nem is igaz már azóta) egy nagyon örvendetes esemény érte a dicsőségesen uralkodó házat, s el lőn rendelve, hogy minden templomban ünnepélyes hálaadás tétessék az Úrnak.

Egy jámbor kálvinista pap (Végh Jánosnak az öregapja) sokáig nem akart hallani erről a dologról, de mikor állásvesztés terhe alatt újból ráparancsolták, mégis föllépett a szószékre s kezdé:

Felsőbb rendeletre könyörgöm hozzád, Úristen, hogy...

Ilyen felsőbb rendeletre összpontosul a budaiak bizalma Végh Jánosban.

Húsztendeje lakik már Óbudán a kapások közt s mint ügyvéd ő árvereztette el a szőlőiket.

De hát a pillék is a gyertya lángjába szeretnek röpködni...

Végh Jancsi bácsi különben becsületes ember, és senki sem tud rá semmi rosszat, az igaz, hogy jót még úgy sem tud.

Mindig Tiszával tartott - beszélnek azon korcsmában, ahol a naponkinti kriglit megissza -, mert a világ sohasem törődött azzal, hogy kivel tart Végh János.

III. Richárd azt mondta: »Egy országot egy lóért!«

A budaiak megfordítva mondják, Véghet ígérnek - Országért? Nem: - Ország helyett.

Apró, piciny emberke. Nincs benne semmi ellenmondás. T. i. semmi aránytalanság, aminő Nagy Sándorban vagy Thiersben volt.

Alacsony állásból minden érdem nélkül emelkedik a parlamentbe. Az ember szinte hajlandó volna ezt tőle megirigyelni, ha nem jutna eszébe, hogy iszen megfontolva a dolgot, ő tulajdonképpen csak *budai követ* lesz.

Az pedig nem nagy hivatal.

IX. GOTTFRIED BRESLMAYER

Bäcker-Meister

Budapest,

VII. Kerepescherstrasse 30.

Itt közöljük hiteles névjegyét. Egyéb világi emlék úgy sincs a földön az ő létezéséről.

Mert hajh, az ő művei múlandók és pillangó életűek, minthogy az elkényeztetett Budapesten - már uzsonnára sem eszik meg a reggeli zsemlyéket.

Éltünk már mindenféle időket a tejjel és liszttel patakzó Magyarországon. Volt már réz, arany és bronz korszak.

Most a *kifli korszak* következik.

Honnan jött, honnan meríté csodás erejét, nem tudni, annyi azonban bizonyos, hogy mint Aphrodite a hullámokból, egyszerre váratlanul és fenségesen kelt ki Gottfried Breslmayer az ismeretlenség tengeréből.

Írnánk róla bővebben, de nem tudunk mit. A derék majszter urat, fájdalom, sohasem láttuk, és nincs egyetlen ember sem, aki őt látta volna. Kutatunk, kérdezősködünk, de hasztalan!

Azon alapos gyanúnk van, *hogy ő nem is létezik.*

De mégis,... neki léteznie kell, mert biztos tudomásunk van róla, hogy ő szállít a bolondokházának süteményeket.

Én istenem, de hát ok-e ez arra, hogy a terézvárosiak *viszont* őt szállítsák be - az alsóházba.

Gottfried úr (nem lehet tudni, melyik a vezeték- és melyik a keresztnéve), azt mondják, csak nagy unszólásra fogadta el a jelöltséget, miután előbb biztosították, hogy mindössze nyolcszáz forintba fog kerülni. Komputust csinált magában s elvégre is beleegyezett. Ha bevág, 800 forint évenkénti 1500 forint éppen elég lesz, *s választóim iránti hálából nagyobb kifliket fogok a bolondokházába szállítani...* ha pedig be nem vág, a bolondok keserülnek meg. Reszkess, Lipótmező.

Azonban Gottfried úr kezdé belátni, hogy az ilyen úri passziók sokba kerülnek, egy-két világos pillanata támadt tegnap este, s lemondott a jelöltségről... de a nagyravágyás ördöge addig-addig bizgatta, hogy aki egyszer kovászba mártotta a kezét, addig ki ne húzza, míg meg nem gyúrja, - hogy engedett tanulmányai és tapasztalatai sugalmának, s mint a »Pesti Napló«-ból értesülünk, visszavonta a lemondást.

Nagyon helyesen van, Gottfried úr! Az ördög nem alszik... Ki tudja, hátha meglesz?

Aztán tudni kell, hogy egyszer ragyogott már Magyarország felett *egy nagy kifli.*

Csakhogy akkor azt hibásan még *félholdnak* nevezték..

X. CSEPREGI JÁNOS, asztalos mester.

Csepregi az alany, Gottfried Breslmayer csak az állítmány.

Ha Csepregi nem volna, Gottfried se volna, s ha ők nem volnának, semmi mulatságos dolog se történt volna a fővárosi választásoknál.

Milyen jó, hogy ők vannak!

Vácon a 3 krajcáros bor jött divatba, itt a 27 krajcáros emberek.

Vácon a Rádaysták és Prónaysták vizet töltenek a borba, itt humort töltenek a választási küzdelmekbe.

S a humor a nemesebb nedv.

Csepregi egyébiránt asztalos, ismeri hát az asztalok természetét s tudja, hogy olyan dús asztalok is vannak, amelyeknek hulladékai nem megvetésre méltók.

Hanem ott van buzdító példának a köteles Bakay. Ő megkapta a dohányzsinegek készítesét a kormánytól, pedig csak szélsőbaloldali ember volt.

Nos, ha Bakay így - hát akkor ő mit fog még kaphatni kormánypárti létére?

Útja meglehetősen ki van gyalulva, összeköttetései nem megvetendő, s nem lehetetlen, hogy a jeles Szilágyi Dezsőt és a derék Mudronyt meg fogja buktatni.

Hiszen megfordított világot élünk, s nem lehetetlen, hogy maholnap Paczona bácsi fog a képviselőházban elnökölni, Swertecky viszi a jegyzői tollat...

E fölléptetések legalább ilyen jövőnek vetik előre árnyékát.

A pesti fölléptetések éppen olyanok, mintha valaki beállítana Apponyi Alberthez, hogy vegyen neki mértéket egy kabátra.

Ha Apponyi úr elvállalná, természetesen nevetségessé válnék, hanem ha az asztalos és a pék akar törvényeket hozni, - az nem nevetséges, s ha elvállalja a jelöltséget, *polgártársai bizalmának* engedelmeskedik.

Hogy hová fog mindez kilyukadni, csak a jövő mutatja meg!

Valami jó dolog azonban nem válik az iparosok mozgalmának e kinövéséből, azt előre lehet tudni.

Tisza gyámolítja e mozgalmat, mint mondják, költ is Csepregire.

Csodálatos gusztus ez!

A képviselőház értelmi nivóját akarja-e süllyeszteni, vagy pedig érzi már, hogy ebben az ülőszakban szüksége lehet az *asztalosra*?

...Mert a közvélemény nem elég gyorsan faragja a kormánynak a *koporsót*.

EPILÓG a régi és új arcokhoz

Még egy nap vagy kettő, s meglesz az új ház ábrázata. Lecsillapodnak a szenvedélyek; eltűnnek a lobogók; az udvarra kerülnek száradni szüretig a kiürített hordók, s minden jelentőségüket elveszítik a kortesek.

Az összes választási mozgalmakból nem marad meg egyéb, mint néhány *váltó* és a Németh Berci megszorított adomái.

Milyen lesz az új ábrázat? - kérdik. Már látni lehet. A nagy körvonalak legalább tisztán kivehetők. Még egy bibircsók, egy-egy májfolt jöhet (van eddig is elég), de nagyban már nem lehet lényeges változás.

A szép Emmer kimaradt; bejött helyette a szép Hentaller. A csorba helyre van ütvé; csak a vén Csátár hagy nagy úrt maga után.

Ott fogjuk látni tömörülve a fiatalságot: az Ugronokat, Kende Tibcsit, Rohonczy Gidát, Andrassy Tivit. Ott lesz Mednyánszky Árpád, gróf Bethlen András, s még egy csomó az új nemzedék státuszférfiaiból.

A ház külső karakterisztikonja: »*Sok haj, kevés ész.*«

No, de nem árt a változatosság. Volt már úgy is valaha, hogy »*sok ész, kevés haj*«, s mégse tudtunk boldogulni.

A szegény ember mindenféleképp próbálja...

*

Néhány nap múlva már üres lesz a csatatér, csak itt-ott lesz egy-egy tört fokos nyele... és a halottak bús árnya fog bolyongni, versenyt zokogva az üvöltő viharral.

Csak Prileszky Thádé lesz gyöngéd; panaszkodni fog zöld füveknek bús sóhajában, Mende szavalni fogja elmerengve.

»Nincs a természetben vesztes csak én...«

Tisza László pedig kerülgetni fogja Hoitsyt, hogy az új üstökösben nem lehetne-e valami zsebrák választókerületet hevenyészni?

...Ott még bizonyosan nem ösmerik, - hát megválasztanák.

*

De lépünk keresztül a holttesteken. A tisztességes eltakarítottatás nem a mi dolgunk - de még az epitáfium sem.

Mi egy bevégzett mű utolsó kalapácsütésénél vagyunk. Egy elenyésző rovat végső sorait írjuk, mert »a régi és új arcok« azon nibelungi harc küzdő alakjait mutatták, akikből vagy bukottak vagy győztek lettek.

Amazokat átveszi tőlünk a sír, a feledés, ezeket Clió, a történelem.

Szegény Clió!

Ugyan csapd be azt a nagy könyvet, - nem érdemes itt írni diurnum nélkül, keress magadnak te is inkább mandátumot.

Hiszen lesz még egypár *pótkerület* valahol.

*

Ha másutt nem, a »Hon«-ban. Vagy ott éppen nem, mert ereszt alatt fészkel a fecske.

Ott vannak Visi Imre és György Aladár. Íme, még két fotográfia.

Dehogy mulasztom el, dehogy...

[XI.] GYÖRGY ALADÁR

Ha nagyon találó viccet akarnék mondani, azt állítanám róla hogy:

György Aladárt a Gráciák öltöztetik.

De én nem akarok róla mondani semmi jót, mert nem ellensúlyozhatom semmi rosszal.

Ha itt is, mint a burkusok közt az iskolamesterek uralkodnának, akkor ő lenne a miniszterelnök.

De ő szerencsétlenségére olyan országban született, ahol sok kimagasló tulajdonságai közül csak azt az egyet veszik komolyan számba, mely legjobban megfelel a nemzeti génusznak.

S ez az, hogy *György és Aladár is lévén - kétszer tarthatja egy évben a nevenapját.*

Nagy ok, hogy kétszer olyan népszerű lehessen, mint képviselőink nagy része, akiknek nincs *neve*, csak *nevenapja*.

De ő ezeket a sanszait sem aknázza ki.

Ha bejut a házba, a kormánypárt nagyon örülni fog neki.

De csak azért, mert meg van győződve, hogy ez Trefortot bosszantani fogja.

Trefort ugyanis nem szereti, ha még más valaki is ért a *tanügyi rovat*hoz.

[XII.] VISI IMRE

A magyar Cassagnac!

Én nem tudom, miért jellemzik így Visit - de belenyugszom.

Visi a legszerényebb ember azok között, akiket én ösmerek édes hazánkban. (A horvát, szlapon és dalmát területet kiveszem.)

Visi még mameluk is bizonyosan szerénységből lett, *mert az a legutolsó állás a világon.*

Volt már az írói kör titkára, de sokallta magának ezt az állást, lemondott; tudna lenni író is, de csak újságíró akar lenni, mert ez a jelentéktelenebb branche.

Még e minőségben is oda vitte, hogy »Apróságok«-nak írja meg dolgait, melyek többet érnek, mert magvasabbak, mint sok vezércikk.

Ha képviselő lesz, attól lehet tartani, hogy beszédeit csupa merő szerénységből az országházi kapusnak fogja elmondani - pedig az szélső baloldali.

Még meg találja fordítani azt az embert!

Jelenleg a hírlapírók nyugdíjintézete mellett buzgólkodik lelkesen, kapacitál, fárad s igyekszik demonstrálni, hogy eddig csak Magyarországon nincs még ilyen *hírlapírói nyugdíjintézet*...

Mily ellenmondás! Így nyilatkozni s mindjárt benyitni *az országházba.*

*

Különben ez még nem bizonyos. Mert több ember, mint ahány oláhfalusi ködmön!

Tisza Kálmánnak az a tulajdonsága, hogy először jöjjenek a gyengék... a java úgyis megél a maga emberségéből.

A pótkerületeket, úgy lehet, Aldzsi, Pepi és Muki kapják meg, s a két eszes mameluk-palánta - mégis csak azt a *másik hírlapírói nyugdíjintézetet* fogja gyámolítani.

BLAHÁNÉ ZOMBORBAN

Blaháné Zomborban - mondjuk, mert biztos, hogy úgyis mindenki el fogja olvasni, de mondhatnánk azt is, hogy »*Blaháné a fészerben*«.

S ez így sokkal pikánsabb lenne.

A szép, a kedves Blaháné, aki rózsákon jár idehaza, aki harmattal mosdik, liliommal törülközik... (Bocsánat, ez a stíl anakronizmus!) a kedves Blaháné a fészerben...

Egy értékes kép léckeretben.

De azért azt mégis csak megbámulják.

*

A zomboriak bámulták a csalogányt.

Sohasem láttak még ilyen Török Zsófit. S ha elgondolták magukban, hogy a jövő télre egészen Szabadkái lesz, megirigyelhették, hogy milyen hirtelen válik az nagyvárossá.

Levelezőnk azt írja, hogy a fészer egész zsúfolásig megtelt ugyan, de egy szál virágot sem dobtak a művésznőnek.

Az mégis nyájasan hajolt meg a tapsoló, de üres tenyerek zajára, s virágot szórt a mosolyaiban. Kár, hogy a jó rációk, bunyevácok össze nem szedhették, mert most a Blaháné mosolyai mind ki volnának préselve az imádságos könyveikben.

*

Rácokról beszélek, pedig éppen azt írják, hogy a 400 hallgató közt nem volt több színpártoló szerb, mint három darab...

Lehet, de egy csöpp tinta befeketít egy egész pohár vizet.

Van-e arra az udvariatlanságra vajon a földön mentség, ha egy vendéghölgynek virágot nem dobnak?

Ha valami, az menti egyedül őket, hogy az a vendég éppen Blaháné volt, ki magával hordja, ahová lép, az egész tavaszt, rózsáival, összes bűbájával. (Már megint anakronizmus a stílben.)

No, meg az is menti őket, hogy miután később - úgymond - belemelegedtek (oh, kérges jégkeblek!) a művésznő játékába, az utolsó felvonás alatt egy aláírási ívet köröznek egymás közt koszorúra.

Az eredményt nem jegyzi föl tudósítónk, - mert tán még most is körözik azt az ívet.

*

Tegnapelőtt, jún. 26-án a »Sárga csikó«-ban lépett fel a kedves művésznő, aki most úgy tűnik fel nekem, mint a mesebeli királykisasszony, ki otthagytván a rezidenciát... parasztruhában a pórviskókat keresi föl. Ez a vágya, óhajta.

De nem sikerül neki.

Mert akármilyen ruhát vesz is fel: aranytól lesz csillogóvá, s amerre lép, tündérhatalmú szellemek fényes palotáká tágtíják ki abban a szempillantásban a rozzant kunyhókat.

Ej, ej, kedves levelező úr, micsoda ördögös szeme lehet önnek, hogy észrevette - a *fészert*?

III. LAJOS MAGYAR KIRÁLY

(Tisza Lajos)

A zsíros alföld »második első« városa, hol az ős romlatlan magyar erkölcs zománcozta be az emberek cselekedeteit, egyszerre olyan etikettszerű lett, mintha a Saint-Germain lenne.

Migrénes dámák, penzionált udvari tanácsosok nem olyan etikettszerűek, mint ős Szeged paprikás szalonnán táplálkozó cívisai.

S ezt a nagy etikettet Tisza Lajos importálta be. A kedves Louis Tisza, aki a szezon lionja volt mindég, aki olyan kifogástalan, mint Bayard, olyan finom, mint Nopcsa, merev, mint Sennyei, ruganyos, mint Asbóth, és leleményes, mint Monaszterly és Kuzmik.

Tisza Lajos lön apostola a szelídebb erkölcsöknek és hitágazatoknak.

Elvetette a magot - de előbb sárgafekete agyaggá tette a talajt.

...Hát a mag bizony csakis így kelhetett ki benne...

*

Valóban megtörtént a hihetetlen, Szeged az etikett városa lett.

Etikettből kikiáltották Tisza Lajost jelöltnek.

Etikettből megválasztották Szendét képviselőnek.

Etikettből még Bakay is rászavazott.

Nem igaz! - kiáltanak fel. Hiszen éppen ma nyilatkozik az ottani lapban, hogy nem szavazott...

Ohó! Önök nem ismerik Bakayt!

Igenis nyilatkozik. De ez csak arra mutat, hogy valóban rászavazott.

Bakay nem olyan naiv, hogy ne tudná, miszerint ha ő valamit tagad, az csak annál bizonyosabb lesz.

De miért nyilatkozik hát?

Nagyon egyszerű! Szende is hadd értesüljön róla, hogy rászavazott.

*

És mégis az etikett nagymestere, Tisza Lajos egy nagy lapszust csinál...

De hát lehetséges ez? Tisza Lajos és az illem elleni véttség? Ez éppen úgy hangzik, mint: Blaháné és a gixer!

Hová jutunk így?

Ha már abban is hiányosak az emberek, amiben tökéletesek!

De mondjuk el illedelmesen sorba...

*

A szegedi pinceregylet új zászlót csináltatott. A derék zászlóanya, Ströbl Józsefné úrhölgy buzgalma és tevékenysége egész lokális ünneppé varázsolta a zászlószentelést.

Annyi aranyszög lesz abban a zászlóban, hogy azt még Seemann ezredes is megbecsülné, - ha az övé lenne nyelestül.

Őfelségének a királynak is küldtek egy aranyszöget Bécsbe.

Őfelsége kegyesen elfogadta, és megbízta a szegedi polgármestert, hogy őt helyettesítse.

Tisza Lajosnak is küldtek egy aranyszöget.

Tisza Lajos kegyesen elfogadta, és megbízta a szegedi polgármestert, hogy őt helyettesítse.

Szegény szegedi polgármester!

Az most azon töri a fejét, hogy kinek a nevében verje be előbb a szöget, hogy az ellenkirályokat meg ne sértse?

*

Tudjuk Ráth Károlyról, hogy a világ minden polgármesterében van valami komikum.

Minden polgármester többnyire kopasz. S minden légy a polgármesterek fején szeret sétálni.

Ösmerünk az operettekből tömérdek helyzetet, meglepő szituációt, de ilyet még nem...

Egy polgármester, aki azon töpreng, hogy tulajdonképpen ki is uralkodik hát Magyarországon?

*

III. Lajos királynak, úgy gondolom, több lesz a sansza...

Mert ő a bőkezűbb király.

Csak az imént ajándékozta meg egyik miniszterét, Szendét, egy kerülettel.

Ki tudja, mi vár a szegedi polgármesterre is, ha *tapintatos* tud lenni.

Uraim! Nagy időket élünk! Önök, akik mentéket csináltattak a trónörökös ünnepélyeihez, legyenek reménységben!...

Koronázást élünk még, úgy lehet, Szegeden.

VERHOVAY GOLYÓJA ÉS MÓRICZ PÁL

Múlnak az idők!

Lezajlott a Kossuth-forradalom, az idők lassan, lassan elenyésztették nyomait.

Lezajlott a Verhovay-forradalom. S annak is elenyésztették nyomait az *üvegesek*.

A Verhovay golyója ma már nem fáj senkinek - *még neki magának sem*.

De mégis, Tisza Kálmánnak még mindig fáj.

Nem a sántítására értem, mert ő sántít és sántikál is, de nem, most ez egyszer mégsem így értem.

*

Történt, hogy a Hatvani utcai revolúció nagyon megijesztette őkegyelmességeiket, s a közös hadügyminisztériumhoz fordult a magyar kormány, hogy az istenért, bánjon el ezzel a forradalommal, míg oly ici-pici, hogy muszka nélkül lehet.

A hadügyminisztérium szereti a háborúsdit... Hírlik, hogy tervbe van, miszerint az összes európai államoktól megveszik bizonyos minimális összegért a halálraítélt rabokat, azokat felöltöztetik olasz mundérba, s hősiezen lelövöldözik őket... mert a gyakorlat edzi a bajnokokat.

A közös hadügyminisztérium, mondom, mohón kapott a dolgon, s a katonaság meg is tette a magáét, sőt egész légiók álltak még azonfelül is fikszumfertig a kaszányákban.

Nagy komédia volt, szép volt, csupa gyönyörűség volt.

S mikor Tisza Kálmán hírt vett a pesti puskaropogtatásról, Bécsben kevélyen szólította meg magát a tükörben!

»Kálmán, te mégis kemény gyerek vagy.«

*

Ezt a dolgot is elfeledtük, de a hadügyminiszter örök emlékezetű s most bekövetelte Tiszáéktól az okozott költségeket.

Meg is fizették e napokban - *ötezernyolcszázhetvenhét forint* és nyolcvannyolc krajcárt.

Ennyibe került az országnak a Verhovay golyója.

Tisza le akarta, mondják, a nyolcvannyolc krajcárt alkudni.

De Móricz Palya nem engedte:

»Minek az? Még el találna bizakodni az ellenzék!«

HÁBORÚS JELEK

(Meghosszabbított újdonság vagy picike rajz)

A kis Mari nagyon boldogtalan. Mert mit ér a sok csipke, a szép új ruha, az ékszerek, amiket a papa s a mama vesz, ha már ő nem látja többé?

Ő... az a szép karcsú katonatiszt, aki ott volt az ő kis városkájukban.

Mikor az ő kis szívét észrevétlenül elhódította, elküldték tartományt hódítani Boszniába. Sohasem jött szegény vissza többé.

Várta, sokáig várta, de csak nem írt, nem írt... Valami ismerős beszélte, sebet kapott Szerajevóban és abban fekszik.

Szelíd szemű asszonyok ápolják-e, ki tudja? Megápolják-e, ki mondhatja meg? Hej, ha tudná: merre van, hol van, bizony oda menne.

- Vajon mit csinál? - Napokon, hónapokon át eltűnődött.

Istenem, istenem, de boldog is az a szürke apáca néni, aki látja sötét szemeit kinyitva, becsukva, lélegzetét hallja, szívverését olvashatja... Be szeretne vele cserélni.

A kis előkelő leánykának valóságos mániája lett, hogy a legédesebb foglalkozás a világon katonákat ápolni.

De az idők múltak, múltak... S a hadnagy nem jött. Talán nem is jöhetett? Ki tudja, lehet, hogy él s hűtelen lett, lehet, hogy meghalt.

Egy fájdó kérdés, amelyre senki sem tud felelni.

De ha nem jött a katonatiszt, eljött helyette a feledés. S az is jó vendég ilyenkor.

A karcsú alak elhomályosodott az emlékezetben, de a kislány regényes lelke fölfogta a sugarakat, s azokból egy úgynevezett »furcsa és makacs« elhatározás érlelődött.

.....

A *vereskereszt-egylet* nő-osztályához egy levél érkezett a kis Maritól.

Mari panaszkodik, hogy nagy az ő fájdalma, de öngyilkos nem akar lenni.

Hanem vegyék be őt egy olyan hatáskörbe, amely az ő szomorú emlékeinek legjobban megfelel: vegyék be őt *a sebesült katonák betegápolónőjévé*, - mert ő érzi, hogy erre született, erre van hivatva.

Olyan érzékeny, mert mély és igaz volt a levél, hogy könny gyűlt a választmány szemébe, mikor felolvasták.

- De hát 'iszen most nincs háború - mondá egy hang.

- Hüm! Ki tudja? *Miért ne érezhetné meg előre...?*

- Az igaz... Van benne valami... Az ilyen könnyű, légies lények nagy előérzettel bírnak.

- Természetesen! Az ilyen dolog mindig egy-egy jel, melyet az idő előre vet... mert az idő mindig megteremti a maga eszközeit....

- Persze, persze. Mert honnan is jutott volna eszébe másképp neki, a szép, előkelő gyermeknek ez a hóbortos ötlete?

Hogy honnan? A szerelem költői országában mindennap nőnek új virágok...

TISZA LAJOS ÉS A MAGYAR MŰVÉSZET

Az írói és művészi kör helyiségeiben ma délután mintegy húsz-huszonöt tagból álló értekezlet jött össze azon mai lapunkban már jelzett eset alkalmából, hogy a szegedi állandó színház építését Tisza Lajos Fellner bécsi építésze szándékozik bízni.

A jelenlevők részint szakértők és építészek, nagyrészt pedig a sajtó képviselői valának.

Pártos Gyula egy a városhoz intézendő kérvény szövegét olvasta fel, melyet az építészek írnak alá, s melyben ezek élénken jajdulnak fel azon mostoha, igazságtalan eljárás ellen, hogy még a legmagyarabb város részéről is mellőztetik a magyar művészet.

Oly ridegen hangzottak e szavak, hogy az összejött hírlapírók egyike idegesen említette fel, hogy ha már Tisza Lajosnak nincs az ilyesmihez érzéke, csodálatos, miszerint e hazafias város közgyűlésén egyetlen hang sem emelkedett ez ellen.

Az értekezlet tán nem háborodott volna fel annyira - hiszen hozzá van szokva már -, ha nem éppen Szegedről jön ez a *külföldieskedés*.

És ez fájhatott is. A magyar nemzetnek és a magyar sajtónak elkényeztetett, a dédelgésig pártolt kedvenc városa még annyit sem tesz meg, hogy midőn állandó színházat épít, nyílt versenyre bocsássa. Nem ő! hanem egyenesen Bécsbe megy építésért.

Valóban föl lehetett jajdulni, hogy: »Te is fiam, Brutus?« Mert ki marad meg magyarnak - ha már Szeged sem?

A jelenvolt építészek magukévá tették a felolvasott kérvény szövegét, a sajtó képviselőinek helyeslése közt, kik a maguk részéről Pulszky Károly és B. Kaas Ivor felszólalása után elhatározták, hogy kérvényüket csak nyújtsák be Szeged városa közgyűléséhez az építészek, ők többet nem tehetnek, mint hogy azt pártolólág figyelemmel kísérik egész lefolyásában s lelkesedéssel védik az eszmét, hogy a magyar művészet- és műiparnak még ha gyengébb is, a külföldinek kizárásával előny biztosíttassék, akár bukik az a jelen esetben a Tiszák kezei közt, akár nem.

Mi a magunk részéről helytelennek tartjuk, hogy emiatt a városnál peticionálnak az építészek. Helyesen mondá Szemere, hogy a városnak nincs joga a királyi biztos valamely intézkedésén változtatni. Aki a királyi biztosságot szervezéséről szóló törvényt ösmeri s aki figyelemmel kísérte, hogy a város jövőjére ennél százszorta jelentékenyebb intézkedéseknél is a város nélkül határozott Tisza Lajos egész jogosan, a közgyűléseknek nem marad fenn egyéb, mint vakon beleegyezni, vagy még ennyi se, mert Tisza Lajos nem is kénytelen velök közölni ennél rájuk nézve sokkal nagyobb horderejű dolgokat sem.

Véleményünk szerint botrányos ugyan a dolog, s teljes határozottsággal kell protestálnunk, hogy a középületekre fordított közpénz közpénzen fizetett hivatalnok által német műépítészek kezébe kerüljön, - de magát Szeged városát véleményünk szerint nem érheti szemrehányás, mert Szeged városának a saját ügyeiben még *votum consultativumja* sincs.

Hanem igenis sokkal tapintatosabb és célravezetőbb lett volna, ha a műépítészek magához a királyi biztoshoz fordulnak. Tisza Lajos nem csökönyös ember s szereti kikerülni, amennyire lehet, a tévedéseket.

A dolog, mint értesülünk, még nem *fait accompli*, s hogy annyira is ment, bizonyára csak onnan származhat, hogy Tisza Lajos rosszul volt informálva a magyar műépítészek képességére nézve. Csodáljuk Lechner Lajost, kinek tanácsa ily esetek körül mindenkor döntő szokott lenni Tiszára, - Lechner jól ismeri a hazai erőket, neki tudnia kellett volna, hogy Debrecenben, Székesfehérvárott, Eperjesen, Kolozsvárott, Szombathelyt sat. magyar műépítészek emelték a

színházi épületeket, s hogy e színházak aránylag az összeghez, melybe kerültek, semmiben sem állanak hátrább, sőt több helyen - pártatlan szakértők véleménye szerint - határozott előnyben vannak a Fellner által épített budapesti Népszínházzal szemben, melynek belső berendezése és célszerűsége sok hiányt mutathat fel.

Meg vagyunk győződve, hogy Tisza Lajos nem lesz kicsinyes, s *bármily úton* veszi is a *helyesebb információkat*, nem fog azok előtt szemet hunyni.

ÍRÓK ÉS MŰVÉSZEK KIRÁNDULÁSA

I. AZ ELINDULÁS

Százhusz író és művész! Mekkora devalvációt lehetne ott csinálni!

Kilenc óra után megteltek a várótermek az osztrák államvaspálya indóházában.

De az érkező komfortáblíknak, melyek elé egy-egy pegazus volt fogva, még mindig nem szakadt vége.

A legtarkább úti öltönyök, turista kalapok s új porköpenyek bontakoztak ki a kocsikból.

Igazán nagy gavallérok nálunk - a szabók.

*

Élénk zsongás és nyüzsgés töltötte be a termeket és az udvart, de kivált a »hivatalos asztal«-t, hol Odry és Dolinay szolgáltatták ki a jegyeket, felolvasván sztentori hangon a névsort.

Egy-egy ismerős név is ki-kicsillant olykor...

...Kaas Ivor.

(Tehát mégis lesz egy kitűnőség.)

...Komócsy József.

(Halljuk!) (A Komócsy-névnél ehhez vannak szokva.)

...Verhovay Gyula, Feleki Miklós, Szathmáry Károly, Tóth Béla, Aigner Lajos, Keszler József, Szabó Endre, Szemere Attila, Bercsényi Béla sat.

*

A szép-nem közül ott láttuk Dáni Nándornét, Abafi Lajosnét, Feleki Miklósnét, Illösy Piroskát, Merényi Kamillát, Milassin Vilmosnét, Pesty Frigyesnét, P. Szathmáry Károlynét, Szabó Titusznét, Stern Lujzát, Vettstein Vilmát.

A felföld ritkán látott ennyi virágot.

Milyen élvezet lesz egy sötét barlangban eltévedni.

S most már igazán értjük, miért nem ment el Jókai: nehogy elhomályosítsák.

És nem értjük, miért betegedett meg Pulszky Ferenc, kinek eleme az eltévedés.

Lett is emiatt nagy lehangoltság.

- Ha se Jókai, se Pulszky nem megy - mondogatták -, miről ismernek ránk, hogy írók vagyunk?

- *A nem-írókról.*

*

A jegyek ki lettek osztva, kettőt csengettek, többnyire négyenkint helyezkedtek el egy-egy kupében.

Csak Komócsy bátyánk keresett külön ülőhelyet: borús felhő volt homlokán, s kóválygó gondolatokkal telve, a magányt kereste, hogy azokat kedve szerint kis, középserű és nagy toasztokká, kis, középserű és nagy búcsúbeszédékké, s végül kis, középserű és nagy válaszokká idomítsa s elméje fiókjában elhelyezze akként,... hogy annak idején tisztesség és rang szerint elővegye, amelyekre szüksége van.

A malacbanda, mely az udvarra volt felállítva, elkezdte az ő nótáit, s éhes ábrázattal bámulának a barna fiúk a távozók után.

- Az írók mennek, more - szólt keservesen a nagybögős -, de a mívészek itt maradnak.

Ott is maradtak - s még tán most is húznák, ha a rendezők »ácsi«-t nem kiáltanak.

*

Hollah! Valami nagy dolog fog még történni...

Kiszólják a kupékból a beszállt utasokat...

- Mi lesz? Mi történik? Miért nem indulunk?

- Nem addig a! Még Felekinek kell előbb beszédet tartani.

- De hátha lemaradunk a vasútról?

- Az mindegy! Annak a beszédnek el kell mondódnia, mert azt már betanulta.

- *Betanulta?*... Feleki? Lehetetlen!

És csakugyan Feleki beszédhez köszörülé torkát.

- Rossz kezdet!... - mondá Verhovay aggódalmasan.

*

A kupékból előjött sokaság mély figyelemmel hallgatta.

Mélyen tisztelt írók és művészek! - kezdé.

- Ez nem nekünk szól! - mondák és visszarohantak a kupékba.

Nem maradt ott senki.

Az egész beszédet nekem (*Scarronnak*) mondá el Feleki úr, óva és figyelmeztetve, hogy az utazás alatt a rendezőknek engedelmeskedjenek. (*Bercsényi kihajolva a kupéból: Kérem vissza a tíz forintomat!*)

Mondott még tán egyebet is Feleki úr - de minthogy a hiteles szövegre nem emlékszem, mert a felhangzó harmadik fütty is elvett belőle néhány szót, csonkán nem merem közleni.

Hadd maradjon valami kisütni való az irodalmi történetbúvároknak is abból, amit még Szana Tamás meghagy nekik.

II. BUDAPESTTŐL DOBSINÁIG

Az írók és művészek 142 tagból álló társasága: reggel négy órakor megérkeztünk *Tornallyára*. Innen tengelyen utaztunk tovább.

Sztarnyára értünk. Itt Radvánszky Károly pompás kastélya vestibule-jénél fogad. Tüstént asztalhoz ültet. Vendégszeretete mindenkit elragad. Érezzük, hogy tiszta magyar vidéken vagyunk. Háziasszony s kedves leánya, Ilona, megbűvölik az egész társaságot. Egyik felköszöntő a másikat éri. *Komócsy elemében*.

Indulunk *Aggtelekre*. Számos kalauz van. Végigvezetnek a barlangon. A stalaktitok fényben úsznak. Minden képzeletet felülmúló tündéries látvány.

Barlang kimenetelénél óriási sátor, melyben Ragályi Gyula és családja megvendégelnek. Ismét megindulnak a felköszöntők. *Komócsy elemében*. Feleki az aggteleki egyház és iskola jövőjére emeli poharát, gyűjtést indítványoz, melynek eredménye 250 fitos alapítvány. Feleki átadja a helybelieknek. Általános lelkesedés.

Négy órakor ismét a vonaton. *Rozsnyón* a hölgyek uzsonnával várnak. Felköszöntőre nincs idő. *Komócsy* szomorúan ül vissza a kupéba. *Előre Dobsinára!*

EGY NEGYVEN ÉVES PÁLYA

(Prielle Kornália jubileuma)

Prielle Kornéliának, a hasonlíthatlan művésznőnek negyven éves jubileumát most üli meg kies, szűkebb hazája: a bérces Mármaros megye s a még szűkebb M.-Sziget.

De Prielle Kornéliát nem hagyhatjuk egy napra sem, hogy őt valaki kizárólag bírja. Az egész ország odatolakodik az ünneplő városhoz s részt kér az ünnepből.

A pécsi püspök előtt egyszer valaki így szólt: »Nem találkozott excellenciád Pesten Vörösmartyval?«

- Tegye hozzá, barátom, a *Mihályt* is, mert annak az úrnak az *egész neve* az egész titulusa.

Nagy cím. Prielle Kornélia is elérte. Csakhogy ellenkezőleg.

Órála csak annyit kell mondani, hogy: »*Kornélia*«.

S az egész ország megérti, kiről van szó.

Neki a *fél neve* az egész titulusa.

Pedig még ezelőtt negyven évvel Tónikának nevezték a szigeti szíjgyártó kis leánykáját.

*

Negyven év előtt lépett fel először mármarosi műkedvelőkkel.

Egy kisleányra volt szükség a Génusz szerepében, s senki sem akadt, aki személyesíthetné. Végre a kis Tónika ajánkozott, s bár kétkedőleg rázták fejüket az úri dámák, hogy ez a szíjgyártógyermeké kellő gráciát tudhasson kifejtetni, teljesen sikerült neki a szerep, s túltett az öreg műkedvelőkön is.

Mindenki el volt ragadtatva, s azóta a kis Tóni »kedvenc« lett a városban.

S folyton kedvenc azóta negyven hosszú esztendőn keresztül egész a mai napig.

*

A színészi pályára Tóth István színigazgató biztatta s csábította el szülei akaratának ellenére, s a kis Tóni (ki bérnáló nevét, a Kornéliát vette föl) csakhamar a legjobb vidéki erők közt találtatott, bár tagadhatlan, hogy fészlő hajadon éveiben neki is sok nélkülözést kellett kiállani, mert a vidéki színészet mindig azzal jár.

A forradalom után, mikor a politika mezeje megközelíthetlenné lett, s az összes nemzeti figyelem az irodalom és művészet felé fordult, Kornélia sem maradt észrevétlenül, annál is inkább, mert már akkor egész Erdély bálványozta.

Pestre jött a Nemzeti Színházhoz, de nem tudott még állandóan itt maradni, meg elment, meg visszajött, míg végre a hatvanas évek elejétől kezdve állandóan megmaradt a Nemzeti Színház tagjának, s az lesz már egész élte fogytáig, mert övele szemben megérdemelt *kivételt* tett az igazgatóság: hétezer forint évi díjjal egész élte fogytáig szerződtette.

Nem kisebb kitüntetés ez, mint a nagy államférfiaké, kiknek a parlamentek szavaznak meg évdíjakat és nemzeti ajándékokat.

*

Prielle Kornélia művészetéről fölösleges beszélni. Mindenki ösmeri azt.

Ő kitalálta a titkot: örökifjúnak s érdekesnek maradni s mindenkifölött veszedelmesnek.

Örökifjú azért, mert nem hanyatlik a művészetben, hanem - ha az ugyan még lehetséges - folytonosan tökéletesebb lesz.

Veszedelmes azért, mert ötőle tanulnak hölgyeink csábítók és elegánsak lenni, és... ötőle tanulnak öltözködni.

Egy francia író, midőn őt játszani látta, így szólott:

»Nem értem az önök nyelvét és azt az asszonyt mégis értem.«

Egy magyar író pedig látván, hogy kissé gyenge darabjából mit tudott a művésznő csinálni, így kiáltott fel:

»Kezdem magamat nem érteni.«

S ez jobban magyarázza meg köteteknél az ő művészete magaslatát.

Negyven éve gyönyörködteti az országot... bárcsak elejéről kezdhetné.

AHSBAHS VON DER LANZE

(Még egy választási apróság)

Ahsbahs lovag roppant meglepte Magyarországot.

Ő igazán olyan: nem anyától lettél, rózsafán termettél.

Mindjárt a választások első napján úgy került ki az urnából, hogy senki sem várta, senki sem ösmerte.

Ahsbahs? Ki lehet az? Hátha csak nyomdahiba? Létezik-e?, nem létezik-e?

De Ahsbahs létezett s napról napra ott figurált az »A« betűben a névsorban, mint hógomoly úgy nőtt ki magát kis gombolyagból nagy tömeggé, melynek neve lészen »Tisztelt ház«.

Csak egy hiba volt. Senki sem tudta, *hová* kell őt a »kimutatásban« beosztani: egyesült ellenzéki-e, függetlenségi-e, vagy kormánypárti?

S e kínos bizonytalanság egész dühbe hozta a pártokat, hogy őt mindenki magának tulajdonítja.

A választási küzdelem folyt még ugyan tovább is, de a főkérdés már nem az volt, hogy melyik párt fogy, melyik növekszik, de az, hogy kié Ahsbahs von der Lanze?

*

Ahsbahs von der Lanze pedig teljes nyugalommal tartá ezalatt fiókjában a mandátumát.

Egész életében nem gondolt a politikával. Gazdálkodott b. Beustnak, később magának, s most egyszerre megválasztották azok a jó parasztemberek, akik közt élt.

Miért ne tenné meg nekik szegényeknek, ha már benne bíznak, hogy fölmege a magyarok fővárosába képviselni őket? Nem lehet az se nehezebb az eke szarvánál...

Egyszer azonban egy levelet kap Budapestről, hogy nyilatkozzék, melyik párthoz tartozik, mert így-úgy, senki sem tudja az elveit.

Ahsbahs nagy zavarban volt, - erre bizony sohasem gondolt.

Elment a plébánoshoz és megkérdezte:

- Mit gondol, tisztelendő atyám, melyik politikai párthoz tartozom én?

- Hát én azt hogy tudhassam?

- Ej, hát mégis mit gondol?... Hogy szokás az? Lássá én sohasem foglalkoztam az ilyenekkel, és ehhez nem értek.

- Az én véleményem szerint - szólott a tisztelendő úr - az ilyenfajta vagyonos úri emberek az egyesült ellenzéknél szoktak lenni.

- Éppen ez az - mondá Ahsbahs megkönnyebbülve -, éppen ezt kérdeztem öntől. Nagyon jól van, egészen jól van.

Hazament s megsürgönyzé Budapestre a kérdezőnek, hogy *ő az egyesült ellenzékhez tartozik.*

*

Harmadnapra megjöttek a budapesti újságok s bennük az Ahsbahs *habaréki* volta.

Egy választó megszólította a nemes lovagot.

- Igaz-e az, kérem hogy a nagyságos úr habaréki?

- Igaz, magam írtam meg Pestre.

A választó, aki a lovagot megszólította, elkezdte kedvetlenül a fejét vakarni.

- Mi baja van kendnek, Tornyos gazda?

- Hát voltaképpen, hogy ugyanis nincsen énnekem izé... semmi bajom.

- De iszen hiába ötöl-hatol kend... Látom én azt.

- Hát csak azt gondoltam, hogy mi meg, akik a nagyságos urat megválasztottuk, csupa függetlenségiak vagyunk.

- Ejnye! Hát mért nem szóltak? Ez már más, egészen más. Persze, persze. Eszerint hát én is függetlenségi vagyok.

Hazament és megsürgönyözte Budapestre, hogy *ő a függetlenségi párthoz tartozik.*

*

...Ilyen kemény pártember Ahsbahs von der Lamze.

APRÓSÁGOK

(Az írók kirándulásáról)

Az aggteleki barlangban átkozott sár volt. Majdnem bokáig kellett benn járniok a hírlaptudósítóknak. A cseppkőfigurák korommal lévén bevonva a sok fáklyafüsttől, alig lehetett kivenni.

- Hát ez miféle alakzat? - kérdezi a mi »kedves párizsink«, a mindent tudni akaró K. Józsi.

- Már mint ez? - mondja a kalauz. - Ez bizony az »Ádám bocskora«.

- Quel diable! - hüledez Keszler. - *Hát mégis tót volt az első ember?*

*

- A Népszínházból senki sem jött a *művészekkel*? - kérdi valaki Dobsinán.

- A Népszínháznál *nincsenek* művészek, - világosította fel egy élcelő. - Legfeljebb *Rákosy* jöhetett volna az *írókkal*.

*

Az úton az »urak« előtt Kaas volt a kitüntetett személy, a »kevésbé urak« előtt Feleki Miklós.

- Látod, Miklós, miért nem lettél inkább *politikus*?

- Nincs hozzá elég *komédiás természetem*.

- Valld meg, azért mert a politika terén nincs *súgólyuk*.

*

A németek, különösen a »Presse« derék tudósítója, el voltak ragadtatva a magyar vendégszeretettől, e mindent megbámultak, amerre keresztülmentek: egy kőkorsót, puttonyt, a kukoricát az eszterhaj alatt, a kendertilolót, egyszóval ezer meg ezer apróságot, amit a magyarok észre sem vettek. Nem győzték mondani az »originál«, »kolosszál« szavakat.

De leginkább az tűnt fel a »Presse« tudósítójának, hogy hol a pokolból telik az a sok cigánybanda, mert akármerre mozdulnak, reggelinél, ebédnél, vacsoránál, kiszállásnál, beszállásnál, mindenütt ott állnak az elmaradhatlan rajkók, az elmaradhatlan Rákóczi-indulóval.

- Hol veszik önök ezt a sok cigányt?...

- Hja, azt itt ménesszámra tenyésztik vadon. Aztán ha muzsikálni kell, vakon összefogdosnak a falkából tizet, tizenkettőt, kezükbe nyomják a hegedűt és kész - a *zenetársulat*.

A kedves német újságíró mosolygott s *tetette* magát, hogy nem hiszi.

*

A leglelkesebb volt a fogadtatás Rozsnyón, hol fehérruhás leányok virágokat szórtak az írók útjára.

A kiránduló társaság egy tagja, foglalkozásra nézve különben becsületes, jámbor vendéglős, midőn egy szép fiatal lányka gyönyörű sárga rózsacsokrot nyújtott át neki mint a legtekintélyesebb kinézésűnek, érzékenyen megköszönte.

- Igazán nem tudom, kisasszony, mivel hálálhatom meg.

- Oh, mi sem könnyebb annál - mondá a leányka naivul, s egy kis albumot húzott elő. - Írjon nekem ide emlékül egy szép verset.

A nagy zavarba jutott vendéglős átvette a papírt és írót - de ebben az átkozott pillanatban nem jutott eszébe más vers, mint:

*»Szeretnék szántani,
hat ökröt hajtani...«*

Beírta hát ezt. S a leányka átfutván a sorokat, elmosolyodott, hogy milyen geníálisan tréfálta meg ez a »nagy szellem« az ő szerénytelen tolakodását.

PAN TISZA

A »Kék csillag« című prágai szállodába egy utas szállt be tegnap. Tarkabarka porköponyegje és angolos fehér fátyollal körített turista kalapja elárulta a »modern embert« a cylinder-kalapok hazájában.

Megnézték körtearcát, nagy, kísérteties szemeit, rokkjának a szabását, kék pápaszemét, s a jámbor csehek azonnal belátták, hogy státusférfiúval vagyon dolgozik.

Hanem hát nem is annyira őt nézték nagy úrnak, mint inkább a mellette haladó ezüstpaszmántos, vörös ruhába és kék dolmányba öltözött »magyar mágnást«, ki excellenciának címezte modern ruházatú társát.

Vajon kik és mik lehetnek?

A »Kék csillag« előtt csakhamar csödület keletkezett. Egy lángeszű cseh pedig arra az ötletre jött, hogy mégis különös, miszerint a gazdagöltözetű úr vitte fel a pakktáskát.

A portás is kíváncsiskodott s azonnal vitte a vendégkönyvet. A turista megfogta a tollat, s e név maradt ott alóla: »Tisza.«

Tyű! Hát Tisza van itt? A híres Tisza, a magyar miniszterelnök?

Nyomban híre futott a városban, s a hős csehek gyülekezni kezdenek a kávéházakban és klubokban s folyt köztük a tanakodás:

- Mit tegyünk?

- Adjunk neki macskazenét?

- Úgy van. Adjunk!

- Ez neki csak kellemes lehet - ellenveté Pan Kratoquil, egyik derék prágai főfőszóló. - *Azt fogja hinni, hogy otthon van.*

- Én azt indítványozom, urak - ha a magyaroknak bosszúságot akarunk okozni, küldjünk hozzá deputációt és adjunk neki fáklyás zenét.

- Úgy van. Sláva Tisza!

Az összes prágai hírlapok tudósítói futkostak összevissza és ostromolták a portást adatokért, s azonnal megtelegrafirozták a világ négy sarka felé:

»Tisza Kálmán magyar miniszterelnök ide érkezett és a „Kék csillag”-ba szállt.«

Ennél a szónál megütközött az egyik tudósító s a gyanú sötét hollója ült lelkére.

Miért szállt a »Kék csillag«-ba? Holott két »Sas«-ról címzett hotel is van Prágában... Miért nem szállt a saját madarához?

Egy másik tudósító pedig politikai kombinációkba ereszkedett s sehogy sem bírta kisütni, hogy a jókedvű adakozó mit keres itt?

Eh bien! Bizonyosan Prágában is van egy tanuló fia - éppúgy, ahogy Berlinben volt. A többi miniszterek drága pénzen fizetett politikai ügynököket tartanak a kontinens városaiban, - a takarékos Tisza Kálmán a saját fiait küldi el és mellékesen végzik még az iskolákat is. És ebben van is valami ráció...

*

De a gyanakodó riporter nem elégedett meg a gyanúval, neki tények kellettek.

Elment még egyszer a portáshoz:

- Hogy érzi magát őexcellenciája?

- Jól, egészen jól - mondá a derék férfiú jelentőségteljesen, mert a portások mindig jelentőségteljesek.

- Mit evett vacsorára?

- Egy csésze teát és egy beefsteak-et...

- Már ő! Hát aztán?

- Egy puddingot...

- És?

- *És két deci bort* ivott meg utána.

- Nem többet?

- Egy korttyal sem.

- *Már nem ő!* Vagy legalább is nagyon gyanús... Ugyan mondja meg nekem, kik látogatták?

- Nem lehet, uram! - szolt a kapus.

- Miért ne tenne ön kivételt? - mondá a zszurnaliszta és két forintot csúsztatott a portás markába.

- Mégsem lehet, uram...

- Miért, ha szabad kérdenem?

- Azért, mert öt forint borravalót adott, hogy látogatóit ne áruljam el - s általában tartsak mindent titokban.

A riporter meghökkent.

- *Öt forint borravalót?* Már akkor csakugyan hogy ugyancsak nem ő. Erre mérget lehet venni.

A riporter elfutott s gyűjtést rendezett a városban, össze is gyűjtött nyolc forint 26 krajcárt s azzal viasszaszaladva a portáshoz, *felülvesztegette* azt, hogy valljon ki mindent.

A portás megolvastván az összeget így szólt:

- Hát biz ahhoz csupa pallérok és kőművesek járnak.

Azután jóízűen föl kacagott.

- Nem miniszter az, hanem valami építőmester Magyarország déli részéből, s azért jött ide, hogy néhány cseh építész vigyen le magával - innen is.

A riporterek a távírdára szaladtak helyreigazítani a világ négy sarkában a nagy tévedést.

»Nem Tisza *Kálmán*, hanem Tisza *Lajos* van Prágában a „Kék csillag”-nál.«

S Bismarck herceg, ki az első távirattal egyszerre álmátlan lett, a második távirat után nyugodtan oltotta el a gyertyát - s szép csendesen a falnak fordult.

A HOSSZÚ ÁLOM

136 napig aludni nem tréfádolog... Ez is csak magyar embertől telik ki.

Alsunk mi néha »tizenkét« esztendőt is egyhuzomra, és az ördög sem csodálkozik rajta. Nálunk már ez nem virtus.

A derék Gyömbér Jánosnak is egész Philadelphiáig kellett elmenni, hogy elhíresüljön általa.

Mert yankeek közt van, hol *pénz az idő*.

S Gyömbér János tulajdonképpen úgy híresült el ebben a bolond országban, *mint nábob* - aki olyan rettentő luxust enged meg magának, hogy 136 napnyi pénzösszeget pocskol el az alvásból.

Hja, hiába, aki gavallér, gavallér az, ha Amerikába viszik is!...

Gyömbér János különben magyarországi tót, s most mint általános csoda emlegettetik az amerikai lapokban egész hasábokon át.

János úr - miután 136 napig terjedő mély alvása alatt halálát várták az orvosok - most egyszerre megszólalt. A nagy esemény június 26-án történt. E napon sokan látogatták meg a »lehighi csodát«.

A látogatók egyike kezét nyújtá, de Gyömbér nem vette észre a derék gentleman kacsóját s elég udvariatlan volt azt el nem fogadni: érzéketlenül nyugtatta a saját kezeit térdén.

Egy másik vendég, valami természettudós, egy kinyílt szegfűt tartott a Gyömbér orra alá: mire az alvó elkezdett mosolyogni, mint egy aggszűz.

- Jánosnak hívják-e önt? - kérde a mosolygótól, nem találván hamarjában ügyesebb kérdést, éppen úgy, mint illo tempore B. Kemény Gábor.

Semmi felelet...

A jelenlevők lemondtak arról, hogy valaha megszólaljon, s az előbbi szegfűs gentleman távozni készült, midőn eszébe jutott, hogy a szegfűt, mely mosolyra deríté a »nagy alvót«, neki adja, s gyöngéden a kezeibe helyezte.

Az alvó megint mosolygott, s ajkai megnyíltak.

- Köszönöm! - mondá hallhatóan.

Örömteljes felkiáltás hallatszott:

- Íme, uraim! ez egy franciától is sok volna, hogy halottaiból is felkel, nehogy valamit megköszönni el ne mulasszon.

Ápolója, Wilhelm magyar ember erre szólítgatni kezdé az egy magyarul kiejtett »köszönöm« következtében persze magyarul, mire az alvó halkán mondá:

- Ne znám mágyárski len po slovenski. (Nem tudok magyarul, csak tótul.)

Többé azonban nem lehetett szólásra bírni, s most már nem a »nagy alvó« a neve, hanem a »nagy hallgató«, mert június 26-ika óta ébren van, gyarapodik testben, erőben, de nem beszél.

Sétákat végez künn ápolójával, maga öltözik-vetkezik, csak nem szól.

Múlt hó 28-án négy magyar látogatta meg, de bár egy egész virágcsokrot tettek kezébe, nem szólalt meg az édes tót hangok hallatára sem - csak elérzékenyedett és könnyezett.

Mert Gyömbér a virágok betege...

A virágillattól és a zene hangjaitól azonnal sírni kezd.

A nála talált imakönyvből nagy nehezen kibetűzték, hogy 1868-ban jött Amerikába.

Csodálatos, hogy érte ott be tizenhárom esztendeig a tót szóval?

Az orvosok remélik, hogy nemsokára teljesen fölépül s visszanyeri a szavát is.

Semmi sem lehetetlen.

Valaha még népszónok is lehet belőle idehaza a Terézvárosban.

Vagy ha nem, hát az az egy bizonyos, hogy az irodalmi téren szép jövőre számíthat.

Ez fog csak tudni még írni igazi álmoskönyvet.

AZ ELŐPATAKI HÍD

Hja bizony! Több esze van a hídnak, mint a miniszteri piros bársonyszéknek!

Pedig csak olyan picike hidacska, amelyikre nincs kiírva aranyos, fényes betűkkel sem az, hogy ki építette, sem az, hogy ki renováltatta.

A jó Erdélyhonban különben sem szoktak soha *renoválni*: ott mindég minden a régiben marad.

Régiék az emberek, régi az indolencia, és régi a hidak gerendázata.

A mi kis hidascánk egy havasi patakot nyergel meg, egy másfél ölnyi mély picike folyócskát, mely Előpatakon fut keresztül.

A csergerendák már húsz év óta nem voltak kicserélve, átrohadtak, de e korrupcióban nem hittek az emberek és nem renoválták.

Az történt tehát, hogy midőn a »jókedvű adakozó« a mandátumos táskával és zsebrák-kíséretével keresztülment a rozzant hídon, az megsokallta az excellenciás testnek az ő súlyát s azt gondolta magában:

»Ha én most leszakadok - legalább valami hasznos szolgálatot teszek az újságlapoknak, Erdélyország truccára, mely nem akart rám gondot viselni.«

S úgy tett, amint gondolta, hanem egy kissé elkésett, és a miniszterelnök szerencsésen megszabadult.

Éppen abban a percben, midőn a miniszterelnök levette lábát az utolsó hídkockáról, recsegve, szörnyű roppanással szakadt be a padlózat, s egy pillanat alatt tele volt a mély árok emberrel, gerendákkal és deszkaroncsokkal.

A mamelukok, kik egy félóra előtt még éljeneket ordítottak a »jókedvű«-nek, kétségbeesve kiabáltak odalenn megsérülve. A *fúzió* nagy mestere ijedten nézte e konfúziót.

- Szerencse - mondá a mélységbe pillantva -, hogy nem egy másodperccel előbb szakadt le!

Az összegyűltek hüledezve várták, hogy mi fog történni: tán bizony le is fejeznek ezért valakit.

Csak egy góbé mondá nagy igazán:

- Sose búsuljanak kentek. Ami megtörtént, jól megtörtént. Majd meglássák kentek, hogy nem lesz ezentúl rossz híd Erdélyben. Mert csak éppen ez kellett ahhoz!

- Hátha még belehalt volna, sógor? - okoskodék egy másik székely.

- Hüüm! Akkor meg már csupa vashidakat építenének a székelyeknek.

.....
Az előpataki híd leszakadása különben csak azért fontos tény, s azért foglaltuk cikkbe, mert abból tudhatta meg az európai diplomácia, hogy Móríc Palyának is ott kellett lennie.

.....
És azért fontos, mert Tisza dicsekedve említette sepsi-szt-györgyi beszédében, mennyire javultak őalatta a *közlekedési* és *közigazgatási* viszonyok.

AZ UTOLSÓ PÓTVÁLASZTÁS

No, Berci bácsi! Még ilyen nagy csúfság sem esett magán! De még Hódmezővásárhelyen sem!

Pedig már a hódmezővásárhelyiekkel sok minden történt.

Mínthogy nagy hasonlatosság vagyon a mostani és a hajdani között - lássuk a leghíresebb dolgukat, a *bécsi utazásukról* adott számadás kivonatát.

*

Még ezelőtt negyven esztendővel volt, hogy Bécsbe ment vala Pallavicinihez egy tíz tagból álló deputáció.

A levéltárban elhelyezett számla eredetiben állítólag így szól:

Vásárhelytől Pestig.....	40 frt
Pesttől a <i>füstössel</i> ² elindultunk, áldomás.....	8 frt
Az úton összevesztünk komámmal. A <i>hajóból kivettem</i> , Búfelejtőnek áldomás.....	10 frt
Komáromtól tengelyen Bécsig.....	60 frt
Bécsben, hogy panaszt emeljünk, a főbíró kerestük, de nem találtuk.....	10 frt
<i>Szegedi bicskát vettünk egy boltban</i> per egy frt-jával.....	10 frt
Bíró uram a faköponyeget egyébnek nézvén, büntetés.....	3 frt
Visszafelé jegyek a füstösre.....	80 frt
<i>Komáromnál ki nem tettek</i> . Örömäldomás.....	30 frt
Pestre érve <i>költségkímélés tekintetéből</i> ³ egész éjjel a kávéházban mulattunk.....	110 frt

stb. stb.

*

² Gőzös.

³ Hogy t. i. szobát ne kelljen váltaniok.

Ha egyebet sem tettek volna a hódmezővásárhelyiek, ez a comptus fenntartaná hírüket mindörökre.

De tettek egyebet is.

Megválasztották Kossuth Lajost díszpolgárnak csak nemrég, és üdvözltek a francia republika elnökét oly hangon - mintha ők oktatnák, milyennek kell lennie egy igazi republikánusnak.

S most aztán oda csattan ki a dolog, hogy megválasztják képviselőjüknek Kovács Ferencet, a legel hírhedtebb *mamelukot*.

Persze, ötőlük semmi sem meglepő már - *ha a szegedi bicskát is Bécsben veszik!*

*

Hódmezővásárhelyen már régen férget az intelligencia, melyet Karancsi Dániel és Dósits uram vezet, mely utóbbi egy aranykést és villát hordoz hátul a kabátján, lévén ő királyi asztalnok, - de e kés és villa nem annyira a királyi asztalt jelképezi, mint inkább a hódmezővásárhelyi *húszkrajcáros kortesvacsorákat*, melyeken a közvéleményt szokták csinálni.

Szegény Németh Berci! Mindig azt szokta mondogatni:

- Az én adomáim, az én kerületem!

Íme, az adomák mind kárba vesztek. Pedig az emberek, kétségtelen, szeretnek nevetni a vacsora fölött.

Igaz, - de vacsorálni még jobban szeretnek.

...S így buktatta meg a gyomor a szellemet Hód-Mező-Vásárhely rendezett tanácsú városában. Auno millesimo octingentesimo etc.

LINDAU JEGYZŐKÖNYVÉBŐL

Aki egyszer Magyarország levegőjét szívja, visszajön az ide másodszor is.

Legalább így tapasztaltuk ezt nemrég a walesi hercegen, most pedig a Bismarck herceg fián.

Sőt Bismarck herceg még prozelitát is hozott: Lindau Pált.

Lindaut idevaló kollegái tisztességesen fogadták, és ez helyén van. Nem volt a vendégszeretnek és a tisztességtudásnak azon túlajtása, mely komikusnak látszhatik az idegen előtt.

Bodenstedtet például és Sacher-Masochot úgy fogadtuk, hogy ha Hugo Viktor találna eljönni - semmivel sem rendelkezünk volna az ő megkülönböztetésére.

Hasonlítunk e tekintetben ahhoz a magyar házhoz, hol mindent reggelire tálalnak fel, ami csak van - s ebédre már csak a maradékok jutnak.

*

Mielőtt Lindau elment, így szólt egy pesti ismerősehez:

- Tegyük egy gyalogsétát. Szeretném, ha néhány részlet is bevésődne emlékezetembe a magyar fővárosról.

- Mi ez a nagy épület? - kérde Lindau a bazilikára mutatva.

- Ez a lipótvárosi bazilika - mondja a pesti.

- Mikor épül ez fel?
- Azt az Isten tudja...
- Nos, természetesen - véli Lindau -, *hisz az ő háza!*
- Már több mint tíz év óta áll így... amióta ledőlt, nem bírják folytatni.

Lindau kivette notiz-könyvét és beleírta tapasztalatnak:

»Magyarországon nagy szegénységben élnek a papok.«

*

A Kerepesi úton járkálva, mutatják neki a Brezelmayer cégtábláját.

- Ni, itt ez a pék parlamenti jelölt... a múlt választások alatt.

Azután bekanyarodva a Józsefvárosba, ott meg a Csepregi cégtáblájánál tesznek hasonló megjegyzést.

Lindau kivette a »Notes«-t s beírta:

»Magyarországon a megbukott államférfiak, úgy mint Amerikában, valamely mesterséghez kezdenek.«

Este azonban egy megválasztott képviselővel ösmerkedett meg, aki, midőn bemutatták, tört németiséggel kérde:

- Lindau! Lindau! Sie sind nicht Grosshändler von Veszprim?

Lindau beleírta a jegyzőkönyvébe:

»Magyarországon olyan parlamenti tagok is vannak, akik sohasem jártak iskolába.«

A NÉPSZÍN MŰ SORSA

Mikor a walesi herceg itt járt, megüzente a Népszínház igazgatójának, hogy egy népszínművet szeretne látni - s előadták a »Piros bugyelláris«-t.

Három nap előtt Lindau fejezte ki sajnálatát éppen a Népszínház igazgatójának, hogy nem láthatott egy népszínművet.

Valóban a népszínmű a mi speciális nemzeti kincsünk, híre van messzeföldön, mert elüt, nemesebb, magvasabb minden más nemzet népéletet tárgyazó színi termékeinél.

Idegen ember ha erre jár, vágyik látni a saját szerű életet a költészet köntösében. Mi magunk pedig mondhatnók e műfajra, úgy, mint az angolok Shakespeare műveire: *»Íme, a legbecsesebb, ami e földön termett.«*

*

És mégis a népszínmű hanyatlani kezd. Több történik: *elhanyagolják*.

Éspedig éppen az a színház hanyagolja el, mely templomául építettett a nemzet közadakozásából, mely nevét is innen kölcsönzé.

Csak ímmel-ámmal adtak a legközelebbi öt év alatt. A »nemzeti színház« fényes estéi csak rege már, mikor a »Falu rossz«-t, a »Strike«-t nem láthatta eleget a közönség. Művészi előadás hiányában a közönség szemében is fogyott kedvelt genrének értéke.

Megtermett ugyan néhány jó darab, a »Tolonc«, a »Sárga csikó«, de már ezeket nem láthattuk jól előadva.

S ez is az új rezsim elején volt. Egy idő óta a népszínmű múzsa elnémult egészen.

A »Piros bugyelláris«-sal befelé lehet fordítani a címer fényes cirádáit, mely a magyar Helikont szépíté.

*

Midőn a ténnyel együtt, hogy új név kerül a népszínházi bérletszerződés alá, mégpedig távolról sem oly érdemes, mint eddig, az a hír kezdett valósulni, hogy *Blaha* asszonyt, *Tamássyt* és *Eőryt* elbocsátják a Népszínháztól: evidens lett a dolog, hogy a Népszínház - mely eddig sem felelt meg várakozás szerint feladatának - a közönséges nagyvárosi spekuláció-színházak nivójára fog lesüllyedni.

Blaha asszony, Tamássy és Eőry távozása nem jelenthet egyebet, mint kegyelemdöfést a népszínműveknek.

A vidéki társulatoknál alig jobb Népszínház három legjobb tagja, köztük Blaha asszony, a színház fenntartója elmegy. De hát lehetséges ez?

Ki fog ezentúl ebbe a színházba járni? Mi fog itt következni?

Jön az »Assommoir«, meg a »Nana«!

De hát akarták-e ezt azok, akiknek filléreiből vannak összerakva a téglák?

*

Mi, megvalljuk őszintén, nagy tisztelői vagyunk Blahánénak. S ezt hangsúlyoztuk is igen sokszor.

Olyan csillagnak tekintjük őt, aminő nem volt még s nem is igen lesz - vagy ha lesz: soká lesz.

Egy *Tóth Ede* kellett és egy *Blaháné* egyszerre, hogy a magyar népszínmű oly pompában tündököljön, mint ahogy tündökölt, s hogy necsak gyönyörködtessen idehaza, de hódítson is.

Tóth Ede már ott fekszik a sírban - színgazdag tolla kiesett kezéből; hát az legyen-e most már a nemzet pénzén épült Népszínház missziója végeredményében, hogy miután a népszínművet lejáratta: a népszínművek csalóányát, az egész ország kedvencét eleressze *vándor színésznőnek*, ki vidéki truppokkal keresi kenyerét?

Ennél talán mégis csak többet érdemelt.

Visszatetsző volt már előttünk rég idő óta ez eljárás, - de éppen mert mi vagyunk azok, akik örömet tápláljuk a közönség rokonszenvét és lelkesedését Blaha asszony iránt, minden alkalommal nem akartunk lenni az elsők, kik a Népszínházat *a népszínmű lejárata* miatt megátadjuk, - mert könnyen annak vették volna, hogy ismét Blaháné mellett kötöttünk kardot.

Pedig ez még Blahánénál is sokkal magasabb külön nemzeti érdek, melyet semmivel és senkivel sem szabad összekötni, ha ezáltal veszélyeztetve lehet.

*

Ma végre két napilap szólal fel ebben a kérdésben. Az egyik, a »Hon« egészen tárgyilagosan és értelemmel elsorolja, hogy a népszínmű kultiválására a Népszínház immár nem képes, sőt arra kedve sincsen.

Nem marad tehát egyéb hátra, mint hogy a Nemzeti Színház vegye vissza ápolása alá a népszínművet s mentse meg az elveszéstől.

Magunk is szívesen csatlakozunk ez óhajtáshoz, sőt azt mindenkor hangsúlyozni fogjuk.

Rákosy többet mert erejénél, midőn a népszínművet átvette.

De hát most, midőn a Népszínház még Blaha asszonyt, Tamássyt és Eöryt elereszti? Vajon lehetséges-e otthagyni a népszínműveket?!

Nem paródiája lenne-e a hajdani nemzeti színházi estéknek egy-egy népszínmű-előadás?

Ha valaki gyenge valamely teher vitelére - s még azt teszi, hogy az ereit megnyitja, nem ideje-e, hogy vegyünk le válláról a súlyt, melyet úgysem bírhat meg?

Önök emlékezhetnek rá, hogy Balassagyarmaton lepedőben játszották Coriolánt, s ez az ottani tudósítások szerint roppant szánalmas látvány volt.

A népszínművet Blaháné nélkül unottá tették a Népszínházban: ne engedjük *szánalmassá* tenni.

Vegye át a Nemzeti Színház, ahonnan elszakadt, s hol az aranyos napok emléke, az otthon varázsa és ereje üde, érdekes színnel vonja be megint fonnyadó arcát s megacélozza elkényszeredett idegeit.

A NÉPSZÍNMŰ KÉRDÉSE

A »Hon« mai számában Rákosy Jenő nyilatkozik a népszínmű-ügyben. Minthogy főcélzatában mi is helyeseltük laptársunk felszólalását, nem lehet elhallgatnunk olvasóink előtt Rákosy úr megjegyzéseit sem, ki igen sok figyelemre méltó okot hoz fel amellett, hogy a népszínmű iránti érdeklődés emelkedése és csökkenése mindig külső viszonyokban talál magyarázatot.

Elmondja, hogy a Népszínház egy évben egyetlenegy népszínművet annyiszor adott elő, ahányszor egy évben a Nemzeti Színház összes népszínmű repertoire-ját játszta, és azonkívül még legalább kétszer annyiszor a népszínmű repertoire-t.

Utal arra, hogy ami a népszínmű nagy sikereit okozta a Nemzeti Színházban, az Blaháné és az akkor még kiváló Tamássy volt, kiket a közönség csak a hetedik napon láthatott, hat napi unalom után.

Egy Visi úr által hagyott résen ügyesen gruppírozza és fölépíti a bizonyítékokat, hogy Blaháné előtt azon időben is pangott a népszínmű, midőn a Nemzeti Színháznak a mai nemzedéknél is jelesebb művészei voltak.

Mert Blaháné és Tóth Ede adta szerinte e genrenek a nagyobb lendületet.

Ugyanaz a Blaháné, aki eddig a Népszínháznál volt s aki midőn vidékre megy, el nem indul Csepreghy és Lukácsy nélkül, tehát azon darabok nélkül, mik éppen a Népszínházban termettek, s melyben Blaháné művészete tetőpontra jutott.

Summa summarum. A népszínmű pangott a Nemzeti Színházban is, míg Tóth Ede nem jött és nem írta meg jó darabjait, s pangni fog a Népszínházban is, mióta Csepreghy meghalt, s míg nem támad új nagy tehetség.

Látjuk ebből a rövid kivonatból is, hogy Rákosy úr válasza ügyes polémia - hanem ő is hagyott benne egy nagy részt, s ez az, hogy ő folyton úgy beszél a népszínműről, mint valami alantós műfajról, élénken jelezve azon nagy művészi eredményeket, melyeket a Nemzeti Színház elért, mióta ettől a nyúgtól megszabadult.

Tehát ez a fitymálva említett »hetedik nap« tette lehetővé, hogy a Nemzeti Színház, melynek előadásai »sivár látványosság«, és melynek sorsa nem virágzás, hanem szemfényvesztés volt, most hat év múlva a tökély fokán áll?

Szerencsének nevezi azt Rákossy úr - s nem juttatná eszünkbe, pedig jól tudja, hogy nekünk drámánk alig van, s hogy két-három darabot kivéve, hat év alatt a nemzet legelső műszínháza alig tehet egyebet, mint hogy az idegen, leginkább francia műveknek minél jobb magyarázója. - Ez pedig csak egyik és nem is a nagyobbik célja e műintézetnek.

Hanem igenis volt egy genre: a népszínmű, melyben a közönségnek nagy öröme telt, mely nálunk született és fejlődött bizonyos tökélyre és nem volt a külföldi termékek kópiája.

Higgye meg Rákossy, hogy az a hetedik nap *megaranyozta* akkor azt a hatot.

S ha a *népszínmű hanyatlása árán* kellett elérnünk azt, hogy a Nemzeti Színház *drámai estéi jobbak* (mert az operai esték nem jobbak), az bizony nem valami nagy szerencse.

A LOURDES-I ZARÁNDOKOK

Az is csak valami - ebben a nagy melegben.

Karlsbad, Marienbad és Ostende vize helyett a lourdes-i vízhez!

Pedig ez a víz elég csodatévő erővel bír idehaza is, mióta a monopóliumot kivették a Lonkay kezéből, és amióta a kereskedelmi miniszter a vámházi hivatal abbeli kérdésére, hogy meg kell-e vámolni ezen Magyarországon nagy fogyatéknak indult szent vizet, azt felelte: hogy igenis, meg kell accisolni, mégpedig úgy, mint a legmagasabb fokú spirituszt, mert a szentlélek nagyon benne, *s azt udvariasságból nem szabad gyengébbnek becsülni.*

A savanyúvizek korszakában, midőn éppen mintha báli szépségek volnának, Lubi Margitnak nyakába nő Mohai Ágnes, ideje volt az emelkedő tarifával szemben felfedezni *a szent vizeket.*

...Hiszen az abszint már nem elég erős a mágnásoknak!

*

Ma indultak Lourdes-ba a magyar zarándokok. Vagy harminc-negyven magyar főúr van köztük.

De ezek, mint a lapok írják, még szaporodni fognak útközben Vácon, Komáromban, Gönyőn, Pozsonyban, sőt a külföldön is útközben csatlakozni fognak a szent menethez a magyar mágnások kik történetesen künn vannak...

Nagy dolog lehet az, ahol ennyi főúr csoportosul egy célra. Nemzeti ügy még soha nem látott egyszerre együtt ennyit!

Mintha a középkorban volnánk.

Fényes főúri családok, nevek, amik ott voltak mindig, valahányszor hódító hadjáratra indultak a magyar seregek a külföldre.

Nápolyi Johanna ellen mentek - gondolom - utoljára bosszúálló ádáz csataviharban. Arany János leírta fényes dolmányaikat, csótáros paripáikat, címeres pajzsait, amint a napsugár tetszelegve enyeleg rajtuk.

Most Frankhon felé tartanak az ivadékok... és nem is Nagy Lajos vezeti őket, hanem Lonkay bácsi.

Címeres pajzsot nem viselnek, csótáros paripákon nem ülnek, a napfény sem enyeleg velők, mert elfogja a parupli. Csak a kék jelvény, a Mária-szín mutatja, hogy ők mégis egyenruhás sereg, a Mária serege.

S most már azután meg lehet érteni, miért festik a piktorok a boldogságos anyát Magyarország pátronáját olyan nagyon-nagyon szomorúnak.

HOL VANNAK A MINISZTEREK?

Lauka Guszti bátyánk olyan kevélyen jár fenn a miniszteri folyosón zsebre dugott kezekkel, mint egy unatkozó angol.

- Mit csinálsz, Guszti? - kérdik tőle.

- Pihenek.

- Mit nevezel te pihenésnek?

- *Nem olvasok lapokat.*

A néma folyosók kísértetiesen kongnak nagy talpai alatt.

Jó szerencse, hogy a csendet megszakítja néha a szobákból kihangzó vidám hahota és zshivaj: a fogalmazó urak anekdotázással töltik a délelőttöt.

A folyosón végig szivar-csutkák vannak eldobva.

A kapus pörére vetkőzve szívja makrapipáját.

Minden azt mutatja, hogy őexcellenciája nincs itthon.

Ügyes-bajos emberek ha jönnek, kik a miniszterhez szeretnének bejutni audienciára, a pörös kapus nagy hetykén pillant fel az ellenzéki újságból.

- Mi tetszik?

- Őnagyméltóságát keressük.

- Nem tudjuk, merre van, nem tudjuk, mikor jön - feleli mogorván. - Elmehetnek.

Ha pedig a Bürök gavallérjai kérdik azon másodperc alatt, midőn a kapuból kilépőben még egyszer megigazítják manchette-jüket:

- Apropos, kapus! Mikor jön meg a miniszter?

A kapus diplomatikus ábrázatot ölt s azt feleli:

- Minden pillanatban megjöhet.

*

- Látod, már ezek a kapusok is megromlanak - panaszkodik Lauka.

- Már ezek is olyanok, mint az az átkozott... hogy is hitták csak...

- Mondjuk, hogy Don Kolokámos.

- Jó. Legyen Don Kolokámos. Hát ez egy kitanult hóhér volt, különben pedig tisztartó.

Mikor egyszer elment a feleségével fürdőre, keresztülment a szobákon, hol mi, írások, körmöltünk nagy keservesen a kánikulai melegben.

Az ajtóból visszafordult s így szólt.

- Kisétálok egy kicsit, fiúk! *Egy félóra múlva itthon leszek.*

Két hónap múlva jött vissza a zsarnok, de ezen két hónap alatt mindig ott lebegett felettünk a kínos lehetőség, hogy *minden pillanatban megjöhet.*

...Ezek a kapusok is hogy megromlanak!

*

De mire való e praeludium!

A miniszterek elutaztak, ki a zöldbe, ki a választókerületébe.

A földi gondviselés nincs jelen.

A »három mandátumú« miniszter Geszten pihen s kuglizik.

Odavaló levelezőnk írja, hogy e sport nagyon kedvelt a »geszti udvarnál«.

Maga a miniszterelnök is egy órát játszik naponkint, de nincs egyenes dobása.

Rendesen »vándlit« csinál s ha a királyra látszik is célozni, csak parasztokat üt.

...De ügyetlen célzásai vannak ezeknek a vidéki levelezőknek!

*

Szende otthon van a családi kemence mellett. A Krassó megyeiek méltán megbámulják »nagy fiukat«.

Vitéz Toldi Miklós óta, még nem volt ilyen Herkules. Azért is tették meg a hadak miniszterének.

Mit csinálna őalatta az előpataki híd?

Egy lócsiszár, aki ismerős a családdal, megkereste otthon.

- No, mi jó hozta, Bátyik Mihály uram? - kérdé tőle Szende.

- Hát kérem alásan, nekem a főkortes megígérte, hogyha valami bajom lesz: csak a nagyságos úrhoz forduljak.

- No, csak ki vele, ha baja van, hadd lám, segítek rajta.

- Biz azon nem is segíthet más, csak a nagyságos uram. Hát kérem alásan az az én sorom, hogy a múlt hónapban összevásároltam vagy húsz lovat, aztán most nem tudok rajta túladni. Becsaptak, nagyságos uram, nagyon becsaptak.

- De miként segítek én ezen?

- Nincs ennél könnyebb a világon.

- Nagyon szívesen, ha tehetem...

- Üzenjen nagyságos uram valami potentátnak háborút a jövő hétre... akkor még egy kis nyereségem is lesz, nagyságodnak pedig nem kerül semmibe.

Szende elnevette magát:

- Micsoda lapot járat maga, Bátyik Mihály uram?

- A »Hirmondó«-t.

- No, nem csodálom, hogy olyan erősnek tart. Hanem abból azt is megolvashatta volna kelmed, hogy már az egész Európát levertek... Nincs kit bántani többé.

Ebbe aztán bele is nyugodott Bátyik uram!

Ordódy Komárom megyében időzik, *báró Kemény* Gábor Ajnácskőn eszi a libapecsenyét.

De a legélelmesebb mégis *Trefort*.

Őnagyméltósága kitalálta, hogy lehet ingyen fürdőre menni.

Hát iszen ott van a buziási kincstári fürdő. Az a Tisza kollega, az egy megrögzött tékozló, hogy Ostendébe s ilyen helyekre járt - mikor hát ott van a buziási kincstári fürdő.

Igen, a buziási kincstári fürdő.

Mikor Trefort valaha pici gyermek volt, egyszer azt kérdezte tőle az apja:

- Mi szeretnél lenni fiacskám leginkább?

- *Vendég!* - felelte a kis Trefort határozottan, mert már tudatával bírt annak, hogy a vendéget várja a legdúsabb asztal.

Most, hogy ím megöregedett Trefort, oda módosította nézetét, hogy vannak az életben esetek, hogy jobb gazdának lenni, mint vendégnek.

S ilyen eset ez a buziási kincstári fürdő.

Fényes banketteket, népünnepeket, bálokat tartanak tiszteletére.

Muri murit vált föl, pulykák, kappanok halnak, pezsgő folyik - s az egész dolog nem kerül semmibe.

Mert az olyan nagyon szép, ha az ember miniszter Magyarországon.

Hátha még az ember pihenő miniszter.

Csak az az egy keserűség ne járna vele: hogy míg ők pihennek - igazán bosszantó tudat -, azalatt otthon az apró-cseprő fogalmazó-nép is pihen.

A NAGYBECSKEREKI »ESET«

Volt már »egri eset«, »győri eset«, »szegedi eset«, »szebeni eset« és »kolozsvári eset«.

Először csak a nagyobb városokat tisztelte meg Mars azzal, hogy gyermekeit beleszabadítja a csínyekbe.

Most már a kisebb jelentőségű városokra kerül a sor, most már van »nagybecskereki eset« is, s lesz még kecskeméti, ceglédi, dorozsmai, ó-gyallai és mindenféle eset.

Ez »esetek«-ből, úgy látszik, nem fogy ki soha a szegény magyar nép, mely saját adójával tartja keservesen a hadsereget.

Hanem a türelemből... abból talán mégis csak kifogy egyszer nagysokára.

*

Az öreg Deák Ferenc beszélte igen sokszor:

Mikor az én Nedeczky húgom kisleány volt - egyszer Szentlászlón, nélkülözvén a jeget és a savanyúvizet nyári időben, mondom neki:

»Eredj, fiam, tedd ezt a bort a vízbe.« Azt akartam, hogy hidegebb legyen valamivel.

Az én kis húgom szó szerint vette, kiment és beöntötte az icce bort az akónyi dézsába.

Hát persze, hogy az a víz még csak borízú sem lett tőle. Valamint borrá válik a víz, ha a bor több, úgy lesz vízzé a bor, ha a víz több.

.....
Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy a nagybecskereki katonai esetben egy magyar nemes-ivadék is szerepel, egy Máriássy.

Aki az osztrák hadseregbe kerül - az úgy jár, mint a *Deák Ferenc bora*.

*

Nem. Ezért nem lehet se jobban dühösködni, se enyhébben ítélni a dolog fölött.

Itt a testületi szellem dolgozik s a gyűlölet kérgével vonja be a gutgesinnt szíveket a magyar nemzet ellen.

S ezt a kérget magok az irányadó körök sem igyekeznek éles késsel lehámozni.

Pedig megeshetik egyszer az a csoda, hogy éppen abba törik el a bicska, hogy *nem használják*.

1881 FÜGGELÉK

ORSZÁG - VILÁG

KÉPMAGYARÁZATOK

MEGZAVART IDILL

A gyávák bátorsága kiszámíthatatlan, mondja egy költő, s csinos kis képünk, mely a zseniális állatfestő, Hofner műve után van rajzolva, fényesen illusztrálja e mondás igazságát. Két gyáva fél áll egymással szemközt, s mindeniknek vakmerő, kétségbeesett bátorságot kölcsönöz a nem remélt helyzet. A Kapitólium híres megmentőnek utóda a folyóhoz vezette le pelyhes családját, mely egész pásztori ártatlanságban csipkedte a puha fű szálait, midőn - oh, borzalom - a domb mögül egy szürke rém emelkedik föl. A fiatal kos volt ez, kinek kunkorgós szarvait még eddig nem volt alkalma próbára tenni, s ki keresve keresi az alkalmat, hogy pillanatnyi fölfortyánásában nekironthasson valami kerítésnek vagy másnemű akadálnak. Csöndes elmélkedésének a víz partján egyszerre csak kiállhatatlan, bősztű, »pililili«-zés rezzenti föl. Mi lehet az? Vadul tör a hang felé s bősztű nézéssel áll meg a vidám család fölött, mint egyik őse fölött hajdan a farkas, ki szegény jámbort azzal vádolta, hogy fölzavarja neki a vizét, pedig bizony nem tudott vizet zavarni. Már hiszen a libának sok szép és jó tulajdonsága van, melyek közt nem utolsó helyet foglal el a máj és töpörtő, de mint a *libák* nagy része, Xantippe biz őkegyelme, mihelyt anyányivá lett. Feszésre nyújtja nyakát s széles, fűrészszerű csőrét az ellenre szögezve mérgesen sziszeg rá, hogy szinte rémség hallani, s ha a csökönyös kos még sokáig áll ott, bizony úgy megtépi a gyapját, hogy semmiféle galagonya-bokor se különben. A kis libuskák pedig ezalatt gondatlanul éledelegnek tovább a fűben, mintha semmi nevezetes dolog nem történnék közöttük. Hja, a fiatal libácskák nem ismerik az élet veszélyeit, s ha önfeláldozó anyjak nem volna, aki szembeszáll a legvadabb kossal is és addig sziszeg, gágog, míg el nem kergeti, bizony sok szerencsétlenség megesnék a nagy világon...

VÁLSÁGOS PILLANAT

Az erdőszéli patak olyan hívogatólag inti magához a tikkadt állatot. Előbb félénken, majd egyre bátrabban lépett ki a szabadabb térségre, hol már csak törpe bokrok s magas sás jelképezik az erdő folytatását. Aztán szemébe csillant a patak kristályvize, s a fürge őz mind gyorsabban szedte lábait, hogy mielőbb odaérhessen, szomját enyhíteni. Csöndes a táj, szél is alig mozdul, mely a bokrokat megzörrentené. Egyszerre a vízen túl nesz hallatszik. Az állat ijedten emeli föl fejét, s arrafelé néz, ahol valami fényeset lát megvillanni. Nem tudja, de érzi, hogy veszedelem fenyegeti. Tagjai reszketnek, lábai futásra készen - de a rettegés még lebilincselve tartja egy pillanatig, mintha lábai a földbe gyökereződtek volna. A vadász fölemeli fegyverét és... Ezt a válságos pillanatot ábrázolja szép rajzunk, mely Canzi Rezső avatott keze alól került ki. Mire a félénk állat végre futásnak eredne, a fegyver már eldőrdült, s a parti zöld fűvet és a patak kristályát pirosra festi a kiomló vér, míg a megtörő szemek fájdalmasan búcsúznak el a ragyogó természettől, mely zavartalanul mosolyog tovább, mintha semmi sem történt volna.

MEGLEPETÉS AZ ERDŐBEN

Ismeretes a mackónak az a szokása, hogy télvíz idejében alszik, mint a bunda. Késő ősz táján szokta magát eltenni télire a szél által halomra terített fák alá vagy gyökerek által fedett mélyedésekbe, ahol aztán nagyszuszogva letelepszik - s nőhet aztán tőle ölnyre a hó, és sivíthat a szél, az neki mindegy; ha lágy a tél, többször kijő odújából s szétnéz a nagy természetben, de csakhamar megérezve, hogy nincs még itt a tavasz morogva visszacammog odújába s ki sem jön márciusig. Nagy munka ám neki az alkalmas téli szállás fölkeresése. Napokig elkullog az erdőben szerteszét, keresve a jó helyet, s ilyenkor gyakrabban találkozhatni e mizantróp táncművésszel, mint más évszakban. Ilyenkor szokták aztán róla mondani, hogy »háztűznézni jár a mackó«; a vadász buzgón is jár utána, mert ebben az időben leghúsosabb, s tenyéryi vastagságát a hája-zsírja, - miből élne különben egész télen? - meg a bőre is ilyenkor a legjobb. Ez időszakban lövik tehát a legtöbb medvét, márcsak azért is, mert a friss hóban könnyen nyomára találni, s nagyobbára már álmában lehet rajtaütöni.

Csak hogy nem mindenki vadász ám, aki az erdőre jár, s egyáltalában nincs kellemetesen meglepetve, ha ilyen szálláskereső Atta-Troll-ivadékokkal találkozik. Gazduram is, ha tudta volna, mikor fát szedni indult a közeli »széltörés«be, hogy milyen találkozója lesz ott, bizony inkább otthon maradt volna, mert, hej, keserves dolog lehet az, mikor a mackó a hátulsó lábaira állva az első lábával bozontos szügyére öleli az embert! De hát nem tudta. Kimentek a szánkóval s jócskán meg is rakták már, midőn nini, a ló erősen hegyezi a fülét és vadul ficáncol, különben nagyon jámbor fajta - hát, uramfia, az erdőszélen egyszerre csak két »szőrös talpú, lompos farkú« medve jelenik meg. A félálmos mackók bambán merednek rá a halálra ijedt parasztra és fiára, meg a reszkető lóra. Bizony ezer a szerencse, hogy a medve ilyenkor már sokkal lustább és kábultabb, semhogy gyors támadásra volna kedve, mert különben gazduram nem ért volna rá visszanyerni a hidegvérét s fiától együtt hamarosan fölkapni a szánkóra, rácsapni a lóra és úgy elvágtatni, mintha ott se lettek volna. Mackóék pedig csendes stoicizmussal bámulnak a fürge csoport után, s lomhán indulnak tovább, vackot keresni.

LESBEN...

A vadász ül hosszú méla lesben, vár följazott nyílra gyors vadat... Hja, könnyű volt Vörösmartynak így énekelni... az ő hőse fiatal is volt, király is volt, s nyáron rándult ki a hús erdőbe, ahol kényelmesen letelepedhetett egy moh-fedte fatörzsre, míg »főlebb és mindig fényesebben a serény nap dél felé haladt«. De tessék idejönni télen, mikor bokán felül ér, s a száraz ágakról nem pelyhedzve hull, hanem marékszámra potyog a hó az ember nyakába, míg a nehéz puska csövére a vastag kesztyűn keresztül is majdhogy oda nem fagy a vadász keze. Itt tessék lesbe *ülni*, mikor a kemény, sívó szél majd keresztülveszi az embert, hogy csak úgy vacog bele minden foga. És az a haszontalan vad is olyan csökönyös; dehogy jönne lövésre, pedig a gróf úr egy szép kerek summát ígért egypár pompás agancsért. Vár, vár Ambrus bátya sokáig. Bajuszát egy darab jéggé fagyasztotta már a nedves lehelet. A puska csöve lankadtan csügg alá a hóna alól, s botosa bizonyosan összenőtt már azóta a csikorgó hóval. Eh, csak az a szempillája ne volna olyan nehéz! Még egy félóra, s vad mégsem mutatkozik... Végre hallatszik valami - mintha mind hallhatóbban ropogna a hó, apró tipegő lábak alatt... Ah, valahára! Ambrus bácsi vár, vár, míg jól puskahegyre nem jön... Rengeteg ordas farkas... A szeme szikrázik, merev nyakán égnek sörtésedik a szőr... Most éppen jó helyen áll... Ambrus bácsi ravaszhoz kap... durr!... Hó! mi ez? Hol vagyok? Thű! ebugattát, ott inal két gyönyörű darab vad, ni!... Csak hogy már a lőtávolon kívül! S nem lehet utánok szaladni... ... Haj, az az

átkozott papramorgó! bizonyosan attól nyomta el a buzgóság Ambrus bácsit álltában. S mialatt aludt és szerencsés fogásról álmodott, szépen elriasztotta az idegen vadat. Meg is fogadja magában nagy dörögve, hogy soha többet pálinkát stb... Bolond, aki hiszi!

EGY KIS BALESET

Elmúlt a karácsony, a *fekete*, elmúlt az újesztendő is, és még alig mutatkozott fagyos decemberben és újév elején csak akkora hó is, amivel egymást tisztességesen meg lehetett volna *gulyázni*, nem hogy a szánkózás gyönyöreit lehessen élvezni. Jaj, istenkém, hát sohase lesz már egy kis tisztességes hó? ekként sóhajtozott az iskolák virgonc ifjúsága. De ami késik, nem múlik. Tél apó meghozta a havat is, igaz, hogy nem olyan bőségben, mint máskor, de annyit csak mégis hullatott, hogy a dombos, partos helyek fehér lepedőbe burkolózhattak s hivatólag intették magokhoz a pajkos mulatni vágyókat. Nosza, siettek is kivinni a lécből, deszkából összetákolt szánkót az ereszkedőre. Nem kell abba ló, nem kell hozzá gőz; hanem szépen odaállítják az ereszkedő tetejére, s hajrá! úgy rohan lefelé sivalkodó, kacagó terhével, mint a fergeteg. És nincs az a gőzmasina, amely fáradhatatlanabb volna a munka újra meg újra kezdetében, mint a pajkos iskolás fiú abban, hogy századszor is fölhúzza a leszaladt szánkót a domb tetejére, hogy százegyedszer is lesikamolják vele, akármi történjék is. És a mulatságos sziszifuszi munka szakadatlanul folyik mindaddig, míg a fiatal lábak össze nem fagynak, a gyöngye ujjak meg nem gémbereednek annyira, hogy nem tudnának megfogni egy pennát, ha olyan vastag volna is a szára, mint a bot. De a szánkózást mégsem hagyják abba. Fordulnak elő vonat-kisiklások, összeütközések s mindennemű egyéb balesetek; de az mind nem ok arra, hogy tovább ne folyjon a multság, s még a déli harang szavára se ügyelnének a szánkázók, ha a sok mozgástól amúgy isten igazában meg nem éheztek volna. Ekkor aztán hazafelé indul a kis sereg, s éppoly hévvel esik neki a párolgó, meleg tálaknak, mint amily fáradhatatlan volt a, fagyos, hideg munkában. Pistit nevezetes baleset érte ugyan; a domb közepén, amint lefelé rohant, szánkója megakadt valami kőben vagy csonkban, ami a hó alatt nem látszott; a szánkó felfordult, Pisti meg kifordult, fővel bele a hóba. Csak legalább ne az ereszkedő közepén esett volna rajta ez a székely. Ha a pályafutást bevégezte volna, odalent nem bánta volna, ha kétszer felfordul is. De így újra kellett kezdeni az egészet, hogy tizedszer, huszadszor is megbizonyítsa nevető társainak (oh, az ifjúság kegyetlen, részvételen!), hogy ő föl nem fordul többet. És mikor, kiki hazafelé térve, elválnak egymástól, Pisti még akkor is erősíti, hogy majd délután meg holnap lássák meg, hogy ő mit tud!

A SZERETET ADOMÁNYAI

Tyúkot, kacsát, juhot, zöldséget s mindent, mit föld és víz terem, adogat össze a jámbor szeretet és vallásos áhítat a szegény kolduló barátoknak, kik messze környékről hordják magoknak össze a mindennapi eledelt, melyet a hívők nagy száma szívesen ad oda a maga feleslegéből. Ki tudja? Tán bünbocsánatot nyer egyik-másik egy jó hízott kacsaért, mely ízletes képében a kolostori refektórium asztalán fog párologni, a jámbor szerzetesek nagy gyönyörűségére, mert nemcsak kenyérből él az ember, hanem jól esik egy kis pecsenye is. Nézzétek azt az elégült arcot, mellyel a klastrom kulcsára, szakácsa és mindenese a begyűlt adományokat szakértői szemle alá veszi, azt a benső gyönyörűséget, mely éles szemének csillogásán és vékony ajka mosolyában tükröződik. Micsoda pompás spajzcartlit fog ő ezekből összeállítani! Milyen fogásokat lehet ebből asztalra vinni, s milyen hálás szívvel fognak mindnyájan hálát adni az Úrnak, hogy megadta nekik a mindennapi kenyeret és nem feledkezett meg rólok, miként meg nem feledkezik az égnek madarairól és a vizeknek halairól! Azután

pedig az édes szunnyadás a hús cellákban! Bizony - gondolja magában önelégülten a szakács - méltányos is, hogy azoknak, kik a hívők lelki üdvösségéről gondoskodnak, emezek az ő testi jóvoltokra áldozzanak, s ezzel a megnyugtató gondolattal hozzáfog aztán a konyhaművészet teendőihez; hogy a sok jó eledel mellé egy kis öblögető is került az asztalra, azt bízvást elhiheti mindenki.

BÁL UTÁN

[1.]

Már öt óra múlt! Az egész éjjel táncoltunk, és most még egy félóraig kell szaladnunk, míg hazaérünk! Az alvásból ugyan semmi sem lesz, mert hét órakor már a nagyságos asszonyt kell frizéroznom.

[2.]

Julis: Reméllem, Miska, hogy ebben a borzasztó időben csak kocsin viszel haza!

Miska: Nézz ide, galambom, és ne követelj tőlem lehetetlent! A mostoha sors kérlelhetetlen!

[3.]

Nini! az ifjúr még az ágát sem találta meg! Ugyancsak sokat nézhetett a pohár fenekére. No, majd lesz nemulass, ha elmondom a principális úrnak!

[4.]

Boris! Ez a bál megalapította életem boldogságát! Képzeld, egy házassági ajánlat!

[5.]

Hál' istennek, vége van a mulatságnak! (Szép egy multság! az ember egész éjszaka fagyoskodik!) Ha ezt a három urat haza »transzportáltam«, magam is elszundítok.

[6.]

Uram, ön oly merész volt, hogy hölgyemnek lábára lépett! Ezért ön elégtételt köteles nekem adni!

SAROKBA SZORÍTVA

Higgyük, az emberiség érdekében, hogy ezt az elkényszeredett képű sihedert csak az ínség vitte rá, hogy a máséból iparkodjék kielégíteni szükségletét. Hogy hogy nem - a nyomor éppúgy furfangossá tesz, mint a gonoszság - megtudott egy lakást, melynek a gazdája ekkor és ekkor nem szokott otthon lenni. Létrát támasztani az ablakhoz, áttörni a csekély akadályt, kevés fáradságába került. Hamarosan fel is forgatott mindent. A pohárszéket kiürítette, az ékszeres ládából megszedte magát - midőn baljóslatú mormolás üti meg zúgó füleit. A bűnös

öntudat szívdobogása még hevesebbé válik. Az ablak felé akar rohanni, hogy az előbbi biztos úton ismét elmeneküljön, de egy hatalmas lökés földre teríti. A szoba tulajdonosának izmos szentbernhárdija, Cato, állta útját. A gazda ma véletlen otthon hagyta kedves ebét. A jámbor, csendes természetű állat lefeküdt kuckójába s nyugodt szunnyadásban várt gazdája hazaérkeztére. A zajra, melyet a betörő okozott, fölrezzent. »Idegen szagot érzek«, gondolá magában, de természetes jámborsága nem készítette heves, ugató támadásra, mint egy közönséges komondort, mely bősziül nekiront minden idegennek. Úgy kell lenni, hogy az ember-mentésre nevelt szentbernhárdi ebek kiváló észtehetséggel bírnak összes fajrokonai fölött. Cato is azonnal belelátott a különös idegen gonosz szándékába. Nem harapom meg, gondolá, mert nem szokásom. De innen ugyan ki nem viszi a gazdám holmiját, arról felelek! Egy ilyen fickóval csak elbírok! S azzal szelíden, hogy valamijét meg ne üsse, oldalba lökte a tolvajt. S amint ez a nemvárt ütéstől és az ijedtségtől elesett, Cato, hatalmasan megfeszített lábaival elibe áll a maga egész rettenetességében... S a tolvajnak éreznie kell, hogy legkisebb mozdulatával is magára bőszi a óriást. Kérleli rebegő szóval: »Kis kutya... nem bántalak«, fityöl neki, halkan, hogy az ablakon keresztül meg ne hallják. Mind hasztalan. Cato rendületlen nyugalommal áll a sarokba szorított gonosztevő előtt, s úgy fog ott állani, mozdulatlanul, hajthatatlanul, amíg csak gazdája haza nem jön. Mert ő hű és megvesztegethetetlen. Hiszen azért kutya!

A TALÁLT »KINCS«

Felemás még az az ütött-kopott, ringyes-rongyos gúnya is, mely testét fűdi. A nadrága alja csaknem térdig van feltűrve s mégis a sarkát veri - olyan hosszú; talán valami óriásé lehetett, aki megszánta a szegény rongyszedő gyereket s nekiadta nyövért ruháját. Nem különben jutott a kaputrokhöz is, mely nemcsak a fogait mutogatja, hanem a fiú testét is, akkora lyuk van éppen a háta közepén. Hja, a lim-lommal teli zsák kikoptatja még a legfájóbb posztót is; pedig ez is az volt újkorában, ha ugyan volt valaha olyan idő, mikor ez a kaput új volt. Legfőleg csak akkor lehetett, mikor az a minden formájából kivetkőzött s a mellé dugott tollal annál rikítóbb furcsaságú kalap került ki valami őskori gyárból! De ez őt mind nem háborítja. Türelmesen piszkálja végig naphosszant a város utcáinak szemetét s újságpapírost, ócska papucsot, lyukas harisnyát, meg isten tudja mit nem szedeget össze. Ez az ő kenyérkeresete. És valamiként a vak tyúkról ismeretes, hogy szorgalmasan kapirgálva, néha jó szemet talál, azonképpen talált ő is egy igazgyöngyöt a szemét között. Egy gyönyörű paprikajancsit, igazi »kincset«. Nézegeti bámuló szemekkel a csodát. Vajon hogy került ez a szemétre?... S elgondolkozik azokon a boldog gyermekeken, akik sohasem éheznek, sohasem fáznak, s akiknek drága pénzen vesznek ilyféle játékszereket, hogy mulassanak. Mennyit tudna mondani ez a paprikajancsi, ha beszélni tudna ahelyett, hogy sipítson, mikor a derekát megnyomják!... Nézi, nézi, azután beledobja a zsákba. Nem neki való az. Majd odaadja valakinek egy darab kenyérért. Azt legalább meg lehet enni!

A BETYÁR

Betyár volt az édesapja, öregapja nemkülönben. Ő is az lett hát, hogy meg ne hazudtolja a családi tradíciót. Pedig a betyár-romanticizmus régen lejárt már magát szép Magyarországon. A szegénylegényt nem böcsüli meg többé senki, a puszták vad fiáról nem énekel többé költő. Vége a haramjaság költészetének. A büntető-törvény egyenlő lépést tart a civilizációval, s amit az utóbbi meg nem hódít, azt az előbbi összetöri. Nem regényes élet többé a betyárélet, aminthogy nincs is többé olyan betyár, aki az országúton egy csók árán tova bocsássza a drága

hintóban ülő szép asszonyt. A haramja nem bandákban él, víg társaságban, hanem egyedül bujdosik, erdők mélyén, mint a dúvad. Olykor elfogja a bánat, a vágy ama társadalom után, amelyből száműzte magát. Csüggedten támaszkodik egy fatörzshöz, s míg öldöklő fegyvere tétlenül hever előtte a fűben, maga mély gondba merül. Ki tudná megmondani, mi jár a fejében? Ki tudná megmondani, mennyi jóra valószínűség, mennyi hasznos erő veszett el benne? A táj mosolyog körötte, s az ő szíve sír belül: »Becsületes igaz ember hogy lett volna énbőlőlem!«

KÉNYES ÜGY

Derűlten ömlik be a mosolygó napfény az ódon lantornás ablakon az ódon terembe, megifjítva mintegy az elkopott, elkorhadt bútorokat s köztök azt az éppen beléjük illő agg alakot ezüstös hajával, ráncai között is ifjúan mosolygó szemeivel - amint a vaskos íróasztalról fölnézve szép, üde, fiatal vászonnépet lát maga előtt - kedves kiegészítőjét a vidító környezetnek. »Mi jót hozott, Maris asszony?« - kérdi a tisztelendő.

S Maris asszonynak torkán akad a mondóka, melyet egész úton errefelé a begyébe szedegetett, s a röstellkedés zavart mosolyával néz a tisztelendő úrra, kinek furfangos nézése még jobban zavarba ejti. Hiszen úgyis kinézte már belőle egész kényes titkát.

Az urára van panasza Maris asszonynak.

»Ej, ej, az urára?« - faggatózik a tisztelendő. »Talán csak nem veri?«

Bár verné inkább - de még egy rossz szót se szól hozzá. Hanem odajár minden este korcsmázni, borozni. Azelőtt, az első hónapokban, olyan szépen elvoltak otthon kettecskén! De most már nem úgy van. Nincs otthon türelme. Egyre pajtásaihoz kívánczik, és - ne add isten, hogy olyankor aztán ne az éjféli óraütés vetné haza rendesen, - ha ugyan hazaveti! Mert sokszor meg csak hajnal felé kerül elő. Pedig Maris asszony hússzor is fölébred ilyenkor és úgy fél magában a sötétben. Bizony ha így tart, ő nem bánja, de... (Urambocsá' most majd kicsúszott a száján, hogy miképp akar bosszút állani!)

De a tisztelendő félszóból is ért. S még ravaszabban hunyorítva az iruló-piruló menyecske, azt mondja: »Hát úgy vagyunk? Hiszen vettem már én annak nesztét. A felvégi úrfi, aki vakációra van itthon az egyetemről, már egy idő óta veszedelmesen tapodja, a kelmetek háza körül a földet! Dej'szen majd hátul kötöm én az úrfinak a sarkát.«

Szólott haraggal, bosszúsan - és Maris nagyot néz. Hát ezt is tudja már a tisztelendő? Bizony mi tűrés-tagadás, ha már meg kell lenni, ő megvallja, hogy az úrfi beszélt is vele, ajándékot is akart neki adni, de ő nem vette el, mert ő becsületes asszonynak a lánya - és ura is van. Csak az legalább ne járna annyit oda. Mert...

Még egy szó, és Maris asszony okvetlenül rágyújt a sírásra. A tisztelendő megsajnálja és jószívuén biztosítja, hogy majd beszél ő annak a mihaszna embernek a fejével. Maris asszony csak menjen haza, mintha semmi se történt volna. És ne tegyen szemrehányást az urának, se ne »osztózzék« vele: majd hazaszokik az! »Maga pedig az úrfit vesse ki a fejéből - annyit mondok -, mert!«

És Maris asszony hálásan kezet csókolva hagyja el az ódon tanulószobát s derűs arccal lép ki a derűs napfénybe. Higgyük az ő jóvoltáért, hogy a tisztelendő úrnak sikerült a tékozló férjet megtérésre bírnia.

MÉRTÉK-VEVÉS

Két mesterség van, amelynek adeptusai legjobban szidják valamennyi saját hivatása ellen dühöngő ember közt a magok mesterségét: a szabó- és varga-művészet. S két mesterség van, amelynek egyik felekezetére legjobban irigykedik minden más pálya követője: a nőszabóé és a »női lábbeli készítőé«. Ah! - így sóhajt magában a poétikus férfisabó-»segéd« és a vaskosabb érzelmű, politizálásra kész csizmadia-legény egyiránt - milyen boldogok azok a nőszabók, illetőleg női suszterek! Mikor mértéket vesznek!... De kivált az utóbbiak. Amiről az ábrándos költők, rajongó szerelmesek csak öntudatlanul képzelegnek: a parányi, piskóta-nagyságú lábacsokról - öelőttök ez az isteni valóság saisi fátyol nélkül mutatja magát. Elnézhetik, gyönyörködhetnek benne, keskeny, hosszú papiros-szalagokkal méreceskélhetik hosszát, szélét, gömbölydedségét!... Csakhogy öközölök is nem mindeniknek adatott ez az isteni kiváltság. Rendszerint az öreg májszter simogatja a finom harisnyákat, míg a fiatal legénynek csak a nézéssel kell beérnie - akkor is csak úgy, ha hozzájut! Nézzétek azt a sóvár arcot ott az öreg májszter háta mögött, mint szeretné kivenni a mérték-szalagot ennek kezéből, hogy maga konstatálhassa pontosan a 2π -jét annak a kecses lábnak, mellyel az öreg olyan közömbösen bánik, s melyet tulajdonosa mégis olyan félve takargat, amennyire csak lehet. Hej, ha majd ő is májszter lesz!

HAZATÉRÉS A BÁLBÓL

Hja, bizony úgy van az széles Magyarországnak csaknem minden vidéki városkájában, hogy télvíz idején kerékagyig ér a nyúlós, ragadós sár, s ahol az nincs, kasfenéig merül bele a szekér a híg s nem éppen balzsamillatú pocsótába, mely az egyik ház-sortól a másikig, terpeszkedik. Van is aztán drága dolog, mikor névnapra, batyúbálba vagy éppen kaszinói, nőegyleti s több efféle bálba kell menni. Kocsin, ha elbírná is a ló, hiába mennének az asszonyok, mert összevissza sározódnék, gyűrődnek a nagy gonddal készített, felcicomázott báli ruha. Néhol aztán arra a leleményes gondolatra jutnak a mulatni vágyó honleányok és menyecskék, hogy jó izmos, markos legényekkel úgy vitetik el magokat a báli helyiségbe - puttonyban vagy dézsában. A lenge, habtermetű leányzó teljes díszben beleáll a puttonyba, melyet egy ember a hátára vesz; az erősebb alkatú delnők pedig füles dézsába, melyen rúdat húznak keresztül, s két ember viszi vállon. Ezen a tisztán magyar találmányú s minden nyugati és keleti civilizáció kóros lehétől a maga ősi egyszerűségében fenntartott palankinon jutnak el szépeink a bálba, s éppoly tökéletes toalettben lépnek be a miligyertyák és petróleum-lámpák fényözönétől elárasztott terembe, mint ahogy félórával azelőtt szobáikat elhagyták. Ámde ez csak odamenet van így. Visszajövet már nem szükséges a gyűretlen, sározatlan toalett. Hiszen úgylis össze- gyűrték kezeikkel, öleléseikkel, s összesározták csizmáikkal a fáradhatatlan táncos gavallérok, mert ők bizony nem jöttek dézsá-palankinban a bálba. Tehát hazafelé csak gyalogszerrel. Kalucsni vagy inkább parasztcsizma mindig készen van az előszobában: a szolgazemélyzet éppúgy várja ezzel úrnőit, mint akár a budapesti Redoute csarnokában indiai kasmírral. A hölgyek fölrántják a csizmát. Valami inasgyerek-féle előre viszi a lámpást, gavallér mindig akad, aki kínálkozik, hogy elviszi nagysámat a tenyerén, s ki - minthogy ez mégsem lehetséges - megelégszik azzal, hogy az esernyőt viszi. Így evickélnek, lubickolnak aztán hazafelé. Néha az irigy alföldi sár, hangosakat cuppantva a csizmasarokkal, amint ezek mélyeiből ki-kiemelkednek, úgy megfogja a csizmát, hogy az asszonyság vagy a kisasszony rémülve veszi észre, hogy kihúzta lábát s illetőleg lábacsáját a csizmából, mely égne szögezett ágyutorokként mered föl a sárból. A gavallér segít - és tovább bandukolnak. Egyszer csak az anyjok belecsücsül a latyakba. No, van nagy riadalom. »Gyerek! tartsd ide azt a lámpást!« kiált az apjuk, s mialatt életepárját fölsegíti, kárörömmel néz a kétségbeesettre. Hát nem

megmondtam, hogy otthon maradjunk? szól diadalmasan, s bizvást elhiheti mindenki, hogy még nyár derekán is folyvást emlegetni fogja gúnyosan a »nagy esetet« s jövő télire »titulus otthon maradandi«-t formál belőle. Mert a papák falun is csak olyan ellenségei minden bálnak, mint a fővárosban. A kisasszony pedig a gavallérral, halkán nevetgélve és sugdolózza meg tovább, míg hátok mögött az öregek moraja zördül. Vajon nem éri-e őket hazáig másik baleset is?...

GAZDÁTLAN MALOM

A hegyoldal váladozó sziklatömbjei törték-e össze az oldalát, vagy úgy pusztult-e el magától, vagy úgy járt szegény, mint suhai kollégája, amelybe tudvalevőleg hétszer csapott bele a mennydörgős mennykő: azt nem tudhatni. Elég az hozzá, hogy gazdája régóta nincs már. A falubeliek azt tartják, hogy maga ölte magát a vízbe, szántsándékosan merülve a kerék alá, mikor az legsebesebben forgott. Persze, hogy szerelemből. Fiatal legény volt még s bele-szeretett a falu leggazdagabb lányába. Az is szerette őt, de az apja nem akarta mesteremberhez adni. S mikor aztán lopva eljárógatott hozzá a malomba, egy este beleesett a vízbe. Úgy kellett lenni, mert azóta senki sem látta. Az apa szívesen adta volna mármost a molnárnak, de hiába! Eszter nem került többet elő, s a fiatal molnár is - búbánatnak adva a fejét - nemsokára utána ölte magát. Így lett gazdátlanul a malom. A szél meg a kő-törmelék azóta széjjelszedte a tetejét; elredvesítette a zsindelyét, a fala, ami még ki nem dőlt, lefeküdni vágyik s meg is teszi rögtön, mihelyt az a korhadt cölöp, amely támasztja, megroppan. A malomkő mozdulatlanul hever egymáson, talán össze is ragadt azóta. A kerék meg csak néha, zivataros éjszakán forog, keserves nyikorgással. Jámbor lélek dehogy merne ilyenkor közelébe menni a »gazdátlan malom«-nak. Keresztet vet magára mindenki, mikor a kísérteties nyikorgást hallja, és azt mondja: »Öröl a szerelmes molnár!«

TISZAVIDÉKI RŐZSEGYŰJTŐK

Vége felé járunk a télnek. Loccs-poccsá olvasztja a városok havát - nem a meleg napsugár, hanem a szakadó eső, de a mezőkön és erdőkön háborítlanul pihen még a tél fehér leple, és svéd kályha, vaskemence vagy a búbos mellett jól esik még melegedni. Ha nem is volt túlságosan kemény a tél, elég sokáig tartott, hogy a szegény falusi embernek elfogyjon az ősszel gyűjtött tüzelője, a szalma, tengeri-csutka s több efféle. Ilyenkor aztán kijár a szegényember a hólepte erdőre összeszedni a leveletlen fákról a szélvészekben letöredezett gallyakat, s hazavinni vagy egy-két ölre valót. Ezzel majd csak kihúzzuk már valahogy a telet. Csakhogy sok kínlódásba kerül ám a hó alól szedni a rőzsét, s bizony ha nem is az övé az erdő, a szegényember busásan megérdemli azt a kis köteg rőzsét, amelyet hóna alatt emelget, mikor annyi fáradsággal jutott hozzá. Csak még egy kis idei türelem, s eljő erdőre-mezőre a megújuló tavasz, az enyhe fuvalom, a melegítő napsugár - a természet ébredése!

1881 PESTI HIRLAP

MEHÁDIAI LEVÉL

Herkulesfürdő, aug. 14.

A magyar kincstár fürdője, hova a »takarékos miniszterek« (Trefort és Szende) járnak mulatni, vidám napokat él most az idény utolsó felében is.

Még Magyarországon vagyunk - de már nem látszik meg egyébről, csak a sárga-fekete ablaktáblákról a katonai kórházon: egyebekben oláh és szerb légáramlat van az ország egyik legszebb fekvésű, legnagyobb komforttal berendezett fürdőjében.

Ámbár e legnagyobb komfort is még igen gyarló a külföldi fürdőkben élvezhető kényelmi eszközökhöz képest.

Szobák alig kaphatók, a vendégek ötösével, hatosával kénytelenek lakni. Az ágyak szembe-tűnően mutatják, hogy ez már a »porta orientalis«. A tisztaságnak semmi nyomai sehol.

És ez is kényelmes helyzet - a poloskáknak.

*

Hogy a fürdő magyar állami jószág, mutatja a túlságos gondoskodás a közös hadsereg érdekében. Van itt vagy háromféle asylum, beteg katonák, beteg tisztek számára gyógyító ház és lakások. És mutatja az, hogy tele van olyan elemekkel, kik a magyar állameszme ellen izgatnak minduntalan, még a társadalmi téren is.

Ezek közt a legharapósabb valami Popoviciu nevezetű doktor, kinél egész politikai gyűlde van, mert házat is épített ide.

E derék ember nyíltan hirdeti a gyűlöletet fajunk ellen ha részeg, ha józan, de ha részeg, akkor még irtó hadjárattal is fenyegetőzik.

A múltkor e tárgyban, beszélük, összeszólalkozása volt az éppen ott időző Jekelfalussyval is, de a dolog valahogy kiegyenlített.

Lehetséges úgy, hogy kapacitálta Jekelfalussyt a magyarok ellen!

*

A vendégek száma még most is megközelíti az ezerkilencszázat, kik igen jól érzik itt magukat, mert multság akad bőven: kóbor komédiás-truppok, oláh koncertírozók, szerencsét próbáló hegedűvirtuózok egymásnak adják a kilincset, mely többnyire arannyal van befűttatva: minthogy az idegeneknek van pénzük, - mert nincs Tisza Kálmánjuk.

Azonfelül is majd mindennap van kirándulás a környék érdekes pontjaihoz, a »Kurszalón«-ban pedig napjában kétszer is táncmultság. Délelőtt az apró gyerekek kerekednek neki a valcereknek, este aztán a fölserdült kétnembeli fiatalság próbálja.

A csárdás persze éppoly ritka, mint a magyar szó, de kivált ez utóbbi nem is igen ajánlatos, mert azt nyeri vele az ember, hogy rosszul szolgálja ki a cselédség s nehezebben jut az idegenek ismeretségéhez, azaz unatkozhatik.

Ösztönszerűleg is érzik a magyar családok az oláh preponderanciát s nem jönnek ide. Az 1900 vendég között nincs több harminc magyarnál.

*

De hát ki ennek az oka?

Nos, éppen a magyar családok, kik a külföldre viszik a pénzüket, ami igazán megrovásra méltó lenne, azon esetben, ha a fürdő tulajdonosa, a kormány, jobb rendbe hozná a szállodákat s több rendet hozna be az igazgatásba, - így azonban nem lehet föltétlenül elítélni a vagyonosabbakat, ha többet igényelve, messzebb mennek üdülni és itthon az oláhokat hagyják grasszálni.

Egy millióval a Herkulesfürdőből világhírű üdülnőhelyet lehetne alkotni, hol nyarankint fényével a magyar arisztokrácia odavonzana a civilizált európai társaságokból is sokakat.

Így azonban a Herkulesfürdő »csak érdekes« hely, de minden természet-nyújtotta előnyei mellett sem való úri embernek egyébre, mint megbámulni egy kissé *originális* életét, az oláh asszonyok szép szemeit, különös toalettjeit és aztán odábbmenni - ha egyebüvé nem futja, hát legalább Palicsra.

*

A nevezetesebb vendégek közül Bismarck gróf még mindig itt időzik. Mondják, hogy az idén unta magát.

Hiába, több szezon, mint ahány Erdélyi Marietta!

Pálmai Ilka még régebben ment el, a női fürdővendégek nagy öröme, kiknek mindenike nyert ezáltal egy-két udvarlót.

Most Makart, a híres festő van divatban - mert divatban mindig lenni kell valakinek. Bárhol jelenik is meg az igénytelen barna emberke, szürke turista-öltönyében élénk bámulat tárgya.

Ma a lugosi dalárda jött el koncertet adni s tiszteletére délelőtt néhány dalt énekelt el, köztük magyar nótákat is.

A festő lejött közéjük s hálásan köszönte meg a figyelmet, említve a rokonszenvet is, amit a nemes magyar nemzet iránt érez.

Délben bankett és toasztok Makatra - és a többi meg a többi.

*

Szent István-napját és a király nevenapját nagyban készülnek minél fényesebben megülni. Az ünnepélyt Dr. Csatabáry, a fürdő magyar érzelmű derék orvosa rendezi.

Lugosról, Kikindáról számos szép leány várja a fényes bált, mely az ünnepélyeket követni fogja.

Van néhány megnézésre méltó bojár menyecske is, kik azonban a mi hölgyeink tündöklő szépsége mellett csak festői nemzeti öltözetükkel tűnnek ki.

MOLNÁR ALADÁR

Oly férfiú halálhírét vesszük Gleichenbergből, kit nem hordozott tenyerén az országos népszerűség nagy mértékben, mert élete, munkás tevékenysége nem volt számítva színpadi külső hatásokra, de akiben tízszer többet vesztettünk, mint a napok hőseinek némelyikével veszténénk.

A név után, mely a gleichenbergi magyar koporsón áll, nem hangzottak frenetikus tapsok, sem dörgedelmes éljenek. Az áldásos munka embere volt az elhunyt, azon kevesek egyike, kik ledér közéletünkben a súlyt, a komolyságot képviselik.

Molnár Aladár a Széchényiek, Wesselényiek anyagából volt gyúrva; azon minta után kicsiben. Nem hiúság vezette, hogy emelkedjék nagy szerepléssel, hanem az ösztön, hogy emeljen, hogy tegyen, hogy mindazt, amit az ő esze kigondol és a lelke megszeret, megszeresse más is s érvényesítse másoknál is.

Férfikorának delén sem volt még, s mégis egy gazdag múlt van mögötte.

Nevét már Eötvös báró minisztersége alatt tisztelettel emlegették szűkebb körökben. A fiatal osztálytanácsosnak nagy részt tulajdonítottak a magyar népoktatási törvény megalkotásában, mely kétségkívül egyik legérdekesebb reformműve a 67-iki érának.

S valóban Molnáré az érdem nagy része, ő szövegezte, ő állította össze a nagyfontosságú javaslatot, sok eszmével járult ahhoz, annak gyakorlati végrehajtásában is nagy tevékenységet fejtve ki, hivatalos idején kívül is hivatalának élve.

Már Eötvös halála után mindjárt figyelmeztették őt is, hogy az ülő hivatal árt egészségének. Talán ezen okhoz hozzájárult még más is, s kilépett állásából - de az e téren tevékenysége emiatt nem hogy apadt volna, inkább még fokozódott.

1872-ben a nagyvázsonyi kerület megválasztotta képviselőnek, s azóta három országgyűlésen át egyik legtiszteltebb, nagy reményekre jogosító tagja volt a törvényhozásnak s főleg a tanügyi dolgokban legnagyobb kapacitása. Mint politikus Deákhoz csatlakozott, míg a fűzió óta a szabadelvű párt híve volt, bár akut politikai kérdésekben mindennemű szerepviteltől tartózkodott s szerényen vonta ki magát ott is, ahol a párt kitüntetés gyanánt tisztelte meg valamely feladattal. A jegyzői tollat is sokáig vitte, s mindig közakarattal lett megválasztva.

De ha kivonta magát a szorosán vett politikából, egyszer sem mulasztá el fölemelni szavát ott, hol kedvenc törekvését, a tanügy javítását elérhetni remélte. A közoktatási dolgok tárgyalásánál úgy ment el mindig a parlamentbe, akár a fiatal asszony a házhoz - mint tréfásan mondták neki -; tele volt esze minden fiókja hasznos dolgokkal, amik nem vásárra valók, mert nem mindig népszerűek és kelendők, de megbecsülhetlenek, mert kiegészítő részei a jó háztartásnak.

Egyébiránt mindig a józan haladási eszmék vezették, higgadtság, mérséklet voltak jellemző tulajdonai. S erős hazafiúság idomítá át tanulmányait. E tekintetben felülmúlta Eötvöst, ki nagyobb reformer volt, de nem magyar reformer.

Az irodalomban már régebben működött Molnár és oly fényes sikerrel, hogy néhány év előtt a Magyar Tudományos Akadémia őt bízta meg a múlt századbeli közoktatás történetének megírásával. Egy egész csomó szakműve jó ajánlólevél volt e kitüntetéshez, melyre méltónak bizonyítja a mű első, nemrég megjelent kötete.

Nagy kár, hogy a többi a tollban maradt örökre. Ott hever a halott hagyatékában tömérdek adathalmaz is, melyet nagy fáradtsággal gyűjtött össze a levéltárakban, de vajon akad-e kéz, mely ezek között oly biztosan eligazodjék, mint az övé?

De ha akadna is, ki fogja őt pótolni egyebütt? Mert ott volt mindenütt, ahol használhatott. S ahol ő volt, ott alig maradt meg másvalaki.

Már kora tavaszkor rosszul lett. Rokonszenves arcán ott ült a halál vizitkártyája: a sárga viaszszín.

Le nem törülte azt onnan semmi gyógyír, semmi küzdelem. Mintha érezte volna, hogy sietnie kell, lázas mohósággal írta nagy művét, de mégsem végezhetette be, mert emiatt a halál is sietett.

A választások alatt már nem léphetett fel, illetőleg nem mehetett el programbeszédet tartani, s Nagyvázsöny nem választotta meg, pedig bizony megtehetette volna programbeszéd nélkül is, mert az ő programja, azon a téren, ahol működött, mindnyájunk közös öröksége.

A stájer fürdőbe, Gleichenbergbe ment. De gyógyulást nem találhatott, mert szomorú állapota csak legfeljebb hosszabbítható volt még, de nem elodázható.

Ma reggel félőtkor következett be halála, mely véget vetett hosszas szenvedéseinek, s mely fájdalmas gyászba borította az ország intelligens köreit, melyek fölfogják, mit veszítettünk e munkással, ki a munkások dísze volt.

Az édes hazai földre csak holtteste kerül vissza, mert Balatonfüredre fogják hozni kívánsága szerint.

Ott fog pihenni a szeretetház közelében, melynek megalapításán annyit fáradozott.

A szeretetnek emelt házat, a szeretet fog virrasztani az ő sírján is, mert az a föld is az ő háza lett, ahol a leghumánusabb szív porladozik.

A PICIKE KIRÁLYKISASSZONY

Hát csakugyan? Lám a gödöllői kis hercegnőt milyen hamar kerülgeti a szerencse!

Még csak az imént volt egészen gyermek! Még csak az imént láttuk játszózni a fehér báránnyal a budai várkertben. Még a hosszú ruha sem illeti meg és már a vőlegényéről beszélnek a lapok...

Legalább így csacsogja azt ki a berlini kávéénike: a »Tageblatt.«

Lesz mit beszélni, lesz mit suttogni a fejedelmi rezidenciákban...

*

Lajos bajor király volna a vőlegény. Ő szakítaná le a legszebb rózsabimbót, mely valaha termett Magyarországon...

Egy kicsit koros vőlegény lenne a tizenhárom éves hercegnőhöz... de hiszen a királyok közt nem megy ez olyan strikte.

Aztán többet is ér egy idősebb király, mint egy »kis herceg«.

De meg az uralkodók gyorsabban öregszenek.

S ahol olyan szép a királyné, mint a bajor lenne - ha az egész hír véletlenül nem kacsá -, *ott a királyné az uralkodó.*

*

Különben a fejedelmek utazása mindig pletykával jár. Lehet, sőt valószínű, hogy királyunk jelenlegi utazásának csupán a szokásos járuléka ez a hír.

De ha úgy áll is, örvendetes, hogy a mende-mondagyártók nem tudtak az idén *politikai* vagy *háborús* kombinációkat fűzni a király útjához.

A béke fehér galambja röpköd felette...

Szorultságból egy *karikagyűrűt* illesztettek a csőrébe...

A kis királykisasszony pedig ezalatt játszik odahaza a bábuival.

A MALÓRÓS NAP

I. A főkapitányi szobában

Beütött a pech tegnap éjjel a kávésoknak és a kártyajátékosoknak.

Thaisz Elek véletlenül ballábbal kelt fel s elkezdte mindennek az ellenkezőjét tenni, amit eddig tett.

Kiadta a rendeletet:

- Fel kell kutatni az összes városi kisebb... jól értsék meg: kisebb... kártyabarlangokat, le kell foglalni a bankokat és a nasi-bankárok neveit fel kell írni.
- Igenis, kérem - mondja a parancsot átvevő hivatalnok.
- Tennünk kell valamit, urak... Sajtói dicséretekre szomjúhozom... Megkóstoltam most, amióta az éji lepkék eltávolítása miatt kedvemre írnak.
- Pedig, oh kegyelmes pasa, ez a rendszabály se ért semmit,... most *öregasszonyoknak maszkirozva* járnak az utcákon ugyanazok a hölgyek.
- Nos, az előre látható volt. Ez se fog érni semmit, de azért...
- Nem értem, mire való a névsor...
- Hogy meglegyen. Ki tudja, mire lesz jó. Ha Széll valaha hivatalnoki kart tudott szervezni a »végzett földesurakból«, miért ne jöhetne egy miniszter, aki a végzett nasi-bankárokat ülteti be a bürókba... Az ördög nem alszik... Ki tudja, hátha még nemzeti bankunk is lesz, ahol pompás hivatalnoki kar lesz belőlük.

II. A rendőrszobában

Egy civil rendőr halk hangon beszél:

- Fiúk, estére nagy razzia a kártya-bankok ellen.
- Lehetetlen!...
- De istenúgy se igaz... tartsátok titokban.
- Hüm!
- Hanem azért kiki oltsa a saját házát.
- Persze. Ahhoz emberi joga van mindenkinek.

A rendőrök szétszélednek különféle városrészekbe.

III. A razzia

(Saját tudósítónktól)

Éjjel egy rendőri fogalmazó két kapitányi biztos kíséretében felkereste a kártya-bankokat s egypár helyen sikerült a bankot lefoglalni s az erősen szervezett kártya-bandák fejeit összeírni.

A legtöbb helyen előőrsök voltak felállítva, akik beszaladtak: »Valahára! Jönnék már!«

Némely helyeken nem találtak semmit.

Voltak pedig a szénatéri »Két oroszlán«-ban, az Aranykéz utcai »Hétválasztó«-ban, a Nagydíófa utcai Friedmann-féle kávémérésben, hol szerencsésen lefoglalták a bankot, mert javában kártyázva találták a kompániát.

- Nekem az a gyanúm van - mondá egy rendőr -, hogy ez a kávé nem volt értesítve e razziáról.

- Az roppant valószínű föltevés - felelte a másik rendőr, mialatt a Király utcai »Jó pásztor«-hoz értek.

Ez körülbelül a legveszedelmesebb barlang, hol szentelenül űzik a legnagyobb gazságokat.

Különben ezen éji út alkalmából a következő urak tettek szert névre:

Klein, Suppé, Leicht, Steinicz, Breinde, Ellinger, Grünfeld sat.

Érdemes volna hexameterbe szedni e derék *nasisták* neveit, ha nem lenne sok egy rókáról két bőrt húzni - mert a királyi ügyész ügyis ráncba szedi őket.

Különben ez csak a kisebb része, mert ezek is úgy vannak, mint az Andrássy verebei, hogy: ha lelövünk hetet a százból, hány marad még?

Mind a száz - mert az elröpültek azonnal kiegészítik magukat.

Mínthogy ennek a cikknek »Malőrös nap« a címe, a nyájas olvasó bizonyára azon kérdést fogja megkockáztatni a végén:

»Kire volt hát malőrös ez a nap? A rendőrségre, vagy a kártyásokra?«

Mind a kettőre.

A HITELES BIZONYÍTVÁNY

(Egy érdekes pörirat)

Tudósítónk érdekes esetről értesít Csanád megyéből.

Van ott egy kis mezővároska abban a választókerületben, melyet hajdan Szontagh Pál képviselt. Hogy senki se ösmerhessen rá (mert nem akarjuk Göcsej és Rátót sorsára juttatni) változtassuk meg nevét - belügyminiszteri engedély nélkül - Mogyoróvárra.

Tehát Mogyoróvárrott lakik egy jóra való ügyvéd, névleg Szabó Elemér, aki egy jelentékenyebb rendes pört azért vesztett el a törvényszéknél, mert az alperes egy községi bizonyítványt csatolt a védíratokhoz.

Ide írhatnók a pört is, az összes, különféle »vesszők« alatt csatolt mellékletével, de ez túlságosan unalmas lenne; a földolog az, hogy a bírói serpenyőben a végzetes községi bizonyítvány nyomta alá a mérleget az alperes javára, mely bizonyítványt a rendezetlen tanácsú városka előljárósága írt alá.

Az ügyvéd miután előtte az ítélet a marasztalási indokkal együtt fölolvastatott, megapellálta azt, és pedig ilyenformán argumentálva az ellen:

»Hogy mennyit ér azon bizonyítvány, melynek alapján elutasítottam keresetemmel, annak bizonyítékául a tekintetes királyi táblához a következő ugyanazon előljáróság által aláírt s a város pecsétjével ellátott hiteles bizonyítványt csatolom:«

Szólt pedig a *hiteles bizonyítvány* ekképpen:

»Mi alólírott, Mogyoróvár előjárósága, hitelesen bizonyítjuk, hogy egytől egyig ostoba tudatlan fráterek vagyunk, akik sohase nézzük meg, ki mit írat alá velünk, azért is kérünk magunknak a tekintetes királyi tábla által egyenkint huszonöt botot kiutalványoztatni.«

...Mogyoróvárról szoltam - de a menyem is értsem belőle a hiteles községi bizonyítványok tekintetében.

KIRÁLY-LÁTOGATÁSI APRÓSÁGOK

A fölséges úr most már sokkal többet jár Magyarországon, mintsem nagy dolog lenne többé, ha ő közénk jő.

Hiszen ha a gödöllői paraszt kaszálás közben nagy port lát kavarni az országúton s vágató lovas csapatot, egész egykedvűen mondja:

- Nini! A királyék megint *itthon vannak*.

Természetes, hogy a gyakori látogatások következtében megritkultak az adomák, melyek őfelsége egy-egy látogatását csapatosan kísérték azelőtt - de azért egy-kettő mindig terem most is.

Nincs is már egyéb óhajtasunk ez időre, csak hogy mindig köztünk lakjék, s az osztrák sógorok csináljanak adomakört, ha néha átlátogat majd hozzájuk unalomból.

Ha itt lagnék, még tán unszolnók is, hogy menjen néha át a németek közé is, mert *azokon szeretne meg bennünket mindig jobban-jobban*.

Így azonban azt kell óhajtanunk, hogy addig is minél többet forogjon köztünk, hogy először megismerjen egészen.

*

Alig van már hely az országban, ahol a király nem volt, hol passzióból, hol valamely adott incidens következtében.

Majd minden évben szétnéz az egyes vidékekre a hadgyakorlatokra. Hanem az idei miskolci hadgyakorlatnál aligha igyekezett egy is érdekesebbnek.

Nagy fénnel készülnek fogadni őfelségét és igaz magyar szívéllyességgel, amint annak mindig több-több híre szivárogoz be a lapokba.

A borsodi bandérium már erősen szervezkedik. - Élén Szathmáry Király Pál fog lovagolni »borsodmegyei buzogányt« tartva kezében.

Erről a buzogányról a következő történetet olvassuk:

»Gróf Vay Ábrahám Borsodnak ezerháromszáz fejből álló nemes lovagaival és így eddig soha nem látott ily számos tisztelkedő Bandériummal jobbában Szittya Törzsök Atyáinak szokása szerint, ez inneplésre csináltatott drágakövekkel kirakott ezüst buzogányt tartva, Miskolcra Csaba helységei felé az ohajtva várt és közelítő új Fő-Ispán (királyi magyar főudvarnok és udvari főkancellár Revisnyei Reviczky Ádám, Ő Exclja.) eléje kilovagolván s ezt a nemes Ezred homloksorai előtt, tüzes ménjéről magyar tűzzel és Athenei kellemmel üdvözölvén, annak az érintett buzogányt az azon örömpillanatok szép emlékére szentelt, Melyet Ő Exclja a vele született nyájassággal elfogada, de azonnal Borsodnak ajándékozta ily meghagyás mellett, hogy az ezen vármegye nemes hadnépének Hadvezérei ezeket minden előforduló alkalmatossággal vezéreljék.«

*

Számos apróság maradt fenn a királynak különösen az ötvenes években tett utazásáról, melyen rajta van az akkori idők kinyomata.

Gömörben, Rimaszombatban, egy Szentmiklósy, víg betyár fiú volt, és egy kicsit jó kedvű is, kiszakítván magát barátjai kezéből, odalépett bátran a kocsiba szálló fölséghez.

- Jó reggelt, fölség! - mondá és odanyújtá kezét a királynak.

A király zavarral fogadta el, de hogy ezt palástolhassa, kegyesen kérdé:

- Nos, mi hír, hívem, a felvidéken?

Szentmiklósy vállat vont s ímmel-ámmal veté oda:

- Szedik az adót mindenfelé, felséges uram!

*

Gróf Grünne volt vele, nagyon gyűlölt ember ezekben az időkben.

Mikor a klenóciák híres produktumukat, az ostyepkát hozták ajándékba a királynak, az megtekintvén a remekbe készült nagyszerű sajtokat, németül kérdé:

- *A zöldje is jó?*

- *Nicht, Majestät! Grüne muss man weck!* - mondá egy rossz németiségű szittya-magyar.

*

Somogyban, hol a megyeház udvarán népünnepélyt rendeztek, egy veres pruszkos szép parasztnő odakiáltott vakmerően az erkélyre a királynak:

- Jöjjön velem táncolni, felség!

- Már én házasember vagyok - mondá a fiatal császár mosolyogva.

- Annál jobb! Éppen összeillünk. Mert én is menyecske vagyok ám.

*

Midőn Debrecenbe ment a király, a város kocsisa vitte pompás ekvipázson a város híres lovain.

Közibe vágott az öreg kocsis az öt szilaj lónak s úgy röpült a hintó, a nyíl se különben.

- Lassan hajtsen - inté a király -, nehogy feldőljünk.

- Ne búsuljon fölséged - szólt hetykén a kocsis, félarcra hátrafordulva s egyet sodorintva bajuszán. - Vittem én már nagyobb urat is!... Kossuth Lajost 48-ban... mégsem dötöttem fel!

*

A kassaiak tragoediáját már megírtam egyszer valahol, de ez fölmelegítve sem fog ártani.

Ővelök ugyanis az történt, hogy a polgármester a dekorációkért a 450 frtos kontót éppen már akkor kapta az illető mesteremberektől, midőn a felség fogadására indult.

Szórakozottságból odatette a folyamodványok közé, melyekből egy nyaláb volt a hóna alatt, a fejedelem színe elé juttatandó.

Át is nyújtotta, azon módon - semmi rosszat nem gyanítva.

Bezzeg elhült nagyon, midőn egy fél év múlva egyszer csak leérkezett a kabinetirodából a négyszázötven forint azon hozzáadással: hogy *ha még egyszer Kassára találna jönni őfelsége, többé ne fogadják parádéval.*

*

Mindezek az adomák pedig csak a lomtárba valók már.

Más egészen a levegő.

Valaha szájról szájra jártak az illető vidékeken s hittek bennök, mintha szentírás lenne.

Ma már adomáknak sem igazak. Valaha búsultunk. Most nevetünk rajtok.

- De bolond ember volt - mondjuk -, aki ezeket valaha is kikomponálta.

PUSZTAI ÉLET

- *A lókultusz* -

(Képpel)

Mikor Tissot Viktor itt járt, bemutatnak neki az Alföldön egy fiatalembert.

- Tóth Pál! - mondák -, aki arról nevezetes ebben a városban, hogy egyszer leesett a lórul.

Tissot-nak nagyon tetszett ez a mondás s feljegyezte jellemző vonásnak, hogy a magyarok közt olyan rendkívüli dolog leesni a lórul, miszerint elhíresül az ember általa.

Persze a par excellence lovas nemzetnél így megy ez, a lovakat a poézis veszi itt körül, száz meg száz népdal dicsőíti a »Madár«-t és a »Fácány«-t.

Mikor az 1824-iki nagy ínség volt, a szomorgó népköltészet nem az emberek, de a lovak sorsát siratta. Mélabúsan fájón:

*Nincsen széna, nincsen abrak,
Édes lovam, agyoncsaplak.*

De visszafelel a ló igazi ragaszkodással:

*Ne csapj agyon, édes gazdám,
Kitelelek a zsúpszalmán.*

És ezt a nótát énekelte akkor az egész ország! Könnyezett, búsult rajta, cigánnyal húzatta.

Az 1860-iki nagy alföldi szárazság sanyarúsága mérveit is egy lóadoma jellemzi:

A gazda, mikor már nem bírta eltartani a lovát, nehogy elsoványodjék nála, csupa merő szeretetből kivitte két pej lovát a határ közepire s egy karóhoz kötötte, a lábára pedig madzaggal odabiggyesztette a *pakszust* is: hadd vigye el *becsülettel* valaki, akinek szénája van.

Másnap akaratlanul is arra a helyre vitte a kíváncsisága, no, meg a szíve... s meglepetésére nemcsak hogy ott találta a két lovát: hanem egy másik szegény ember még két másik lovat kötött hozzá.

Mindenütt mindenben nyilatkozik a lókultusz.

A gyermek, alighogy fölcseperedik, csikót kap az apjától. Megmutatják neki.

- Ezen még el a német ellen, fiam!

És amint a csikó növekszik a gyermek szeme előtt, amelyiken a német ellen megy, úgy nő a gyűlölete is a német ellen.

A huszár és a lova, hogy »két test, egy személy« régi dolog.

A paraszt, a dzsentrí és a mágnes ebben az egy pontban találkoznak. Mind imádja a lovat.

Hét esztendeig beszéltek hetedhét vármegyében, ha valakinek szép »cúg«-ja volt, mikor házasodott; még az unókákra is fényt vet ez a tulajdonjoga az ősnak.

Aztán minden meg van aranyozva, ami a ló körül szükséges, nemhogy maga a ló nem lenne.

Ha a párizsi anya csecsebecsézi a gyermekét, ráhalmoz mindent, ami csak tőle telik; bezzeg a magyar ember még a csillagokat is leszedné, hogy a »Madár« vagy a »Fácány« kantárjára biggyessze. A csótárok, bojtok, sallangok, karikák mind a lovak számára kigondolt pipere-cikkek, melyeknek nagy a kelete...

Képünk a pusztai lóvilágba vezet be. Ott látjuk a tanyát, a csikóst egy másik részleten, amint lovaival elbánik, elének tárul a pusztai katasztrófa is, amint megfeneklik a szekér, ott legel a végtelen puszták közepén a ménes, melyről azt írta a külföldi utazó, hogy vadlovak, amelyekből a magyar fuvaros ott, ahol esetleg lovat akar váltani, összefog magának ab invisis négyet, a fáradtakat pedig a világnak eresztí.

Ez a vélemény el is terjedt, mert gyakran látunk külföldi képes lapokban (nemrégiben egy jóhírű angol lapban) ménesképeket ezen aláírással: »A vadlovak Magyarországon.«

Ezt a tapasztalatot pedig nyilván úgy szerezhette a külföldi tudós-utazó, hogy fuvarost fogadván, mikor már négy óra hosszat utaztak a homokbuckák között, Nagy János uram, a fuvaros (tegyük fel, hogy így hitták ökgigelmét) tudván a falubeli ménes delelő helyét, ottan megállapodék s a másik négy lovat kötötte ki a ménesből.

Ez pedig igen sajtószzerű látvány lehetett a tudományos férfiúra.

Ideje megörökíteni e képeket, mert fájdalom, idestova elvesz már a puszták költészete is.

A csikós faj elenyészik, a betyár is gyalog fog lopni, mint a városi csirkefogó rongyos ruhában, és nem lesz róla hetyke dal, hogy: »Láttál-e már egy lovon hét patkót? Négy a fakóm lábán, s kettő a rámás csizmámon... s a hetedik patkó? én is Patkó vagyok.«

A szerelmes legény sem fogja énekelni, midőn kedveséhez siet:

»Röpülj fakó... szikrázik a patkó...« sat. Gyalog fog kuncsorogni az is a szeretője ablaka előtt.

De hát a lovak hová lesznek?

Mindenben fogyunk. A lovakból gebék lesznek.

LÁZÁR MIHÁLY

- Ó székely ballada -

A jó Lázár Mihály mit gondolt magában, mutató ujját a homlokára nyomva...

Egy fiákert váltott, vagy hogy komfortáblit s beállít Budára miniszterelnöki fényes palotába.

Az előszobában ott kuncsorog Aldzsi, ott fesseleg Végh Aurél, híres Móricz Pali a körmét tisztogatja, Boér, Ivánka a tükör előtt próbát tartanak a hajlongásból, Nagy Gyuri a jegyző-könyvébe belekomponált bókákat magolja.

S mind feszülten várják a belső ajtó nyílását, ahonnan a fényes arcú nap fog felkelni, s illetőleg ahonnan Tisza Kálmán fog belépni mamelukjai közé.

Borzalmat gerjesztő kép!

Mert nem a szelíd, kezes bárányok ők többé, akik csupa odaadás, csupa engedelmesség.

A mamelukok éhesek. S eljöttek követelni vagy kerületet, vagy hivatalt.

A választások előtt vagyunk. S a széna rosszul áll otthon, a kerületekben.

Ezek valának tehát a cirkumstanciák, midőn jó Lázár Mihály belépett!

*

- Egy habaréki! - sziszegék. - Én uram istenem, vajh ez mit akarhat?

Lázár belépett - Sámsonhoz.

- Kegyelmes úr! - mondá. - Eljöttem tőled búcsúzni, mert most már, midőn semmi érdekem, megvallhatom, hogy semmi kedvem ezzel a pocsék habarékokkal lennem. Hozzád vonzódtam mindig, csak a tisztesség okáért fityegtem köztük.

Tisza mosolygott.

- Te mindig okos ember voltál, Miska, és karakteres ember.

- Igen, én az voltam. De most, ha még egyszer feljönnék a parlamentbe (amitől különben isten mentsen meg, nem vágyom reá), szívvel-lélekkel zászlód alá állanék. Ha valahogy bolondjában el kell fogadnom otthon a mandátumot, előre is jegyezz be a *szabadelvű* párt közé.

- Azonnal is bejegyezzlek, kedves Misim. Neked nem is szabad kimaradnod. A hazának szüksége van Lázár Mihályra.

*

Beült ismét a komfortábliba jó Lázár Mihály és elhajtatott a *függetlenségi párt* végrehajtó bizottságához.

- No, gyerekek, csakhogy most már köztetek vagyok... idehúzott szűm érzelme mindétig igaz lelkes hazafiak közé... Hiába, fiúk, öregsünk s ilyenkor megszólal az emberben már a lelkiismeret...

- Bizony ideje már, Miska...

- Nos, ha megleszek még képviselő... köztetek leszek: jegyezzétek fel a nevemet a listára...

- Hát föllépsz?

- No no... majd meglássuk... nemigen töröm magam utána, aztán pihenni is szeretnék a nyáron, egy kis útra készülök Olaszországba: nem akarnék meghalni addig, míg Kossuthot nem látom: akkor aztán nyugodtan hunyom be szemeimet...

A függetlenek könnyes szemekkel elérzékenyülve jegyzik be jelöltjeik közé Lázár Mihályt.

Így lőn, hogy a jó Lázár Mihálynak nem vala semminemű vesződsége az ő kerületében: minden párt megrespektálta.

S így lőn, hogy mikor képviselő lett, minden párt lapjában a *saját édes elvtársuknak* figurált önagysága a kimutatási lajstromokban.

...Aztán vesse még valaki, Kemény Gáborra gondolva, azt az alaptalan vádat Erdély szemére, hogy nem teremnek benne okos emberek!

A KÖPÖNYEGEK

*»Hallani már a kopogást... a kopogást...
Ez csak darabont kopogása lehet.«*

Így rohannak ők, a hősök a rablók ellen, s irtják szörnyű erővel... Oh jaj, Thaisz Lexi isteni népe!

Múzsza, segíts megénekelni őket, önts tüzet belém és lelkesültséget, hogy méltó legyen e himnusz zengemény öhozzájuk.

Oh jaj; Thaisz Lexi isteni népe!

*

A rendőrökről az az állítás van legújabbban elterjedve, hogy talán nincsenek is, hanem csak mint fogalom egzisztálnak s rendeltetésük célja nem egyéb, mint az, hogy az újságlapoknak legyen mindig kit szidni.

Ezen vélemény mellett szól az, hogy sehol se láthatók, verekedéseknél, tolvajlásoknál elő nem fordulnak.

Vagy ha előfordulnak - saját magukat el nem fogják.

Van ugyan egyetlenegy ismerősünk, aki azt állítja, hogy ő már látott valóságos eleven rendőrt.

De ez az egyetlenegy ismerősünk sem szavahihető ember.

*

Belenyugodtunk már egészen, hogy rendőrök nincsenek. Spiegelfechtereit az egész. Kiki vigyázzon a saját bőrére és a vagyonára. A szegény államok vízzel főznek. De azért úgy kell mutatni, hogy zsírral csinálják.

Nos, nincs rendőr, csak szégyelljük bevallani a külföld miatt, mint ahogy a restorációs nemesemberek tették, kik ketten ülven be egy fűrhécs kocsiba az egyetlen pár kordován csizmát ketten húzták fel arra a lábukra, amelyik kilátszott a kocsiból, a belső lábak bizony meztelenül voltak egészen.

S íme, most utólagosan kisé, hogy nem volt igazunk. Kellemesen csalódtunk.

Most már bizonyossággá lett, hogy mégis vannak rendőreink.

Múlt éjjel a józsefvárosi őrtanyán valami akasztófárávaló gazemberek, mint biztos forrásból értesülünk, ellopták az őrszobából a rendőrök köpenyeit.

No, már ez csak világos bizonyíték mellettök.

Mert ha rendőrök nem lennének, rendőr-köpönyegek sem volnának.

S ha rendőr-köpönyegek nem volnának, akkor rendőrköpönyegeket nem is lehetett volna lopni.

Márpedig hogy a rendőr-köpönyegeket ellopták, tény.

.....
Alapos remény van azonban, hogy ha megtudják a tolvajok, milyen gyámoltalan népet loptak meg, önként visszahozzák a nevezett köpönyegeket.

A MI GYULÁNK

Igen, a mi Gyulánk, a kedves Gyula... Megint szerepel. Megint beszélnek róla a telegramok.

Megrázta magát, mint a mesebeli táltos s újra mindjárt a nap hőse lett a kontinensen.

Csodálatos dolgok történnek a nap alatt. De kezdjük az elején.

Az eleje pedig nem ott van, hogy Gyula úr Sinaiába megy. Az eleje ott kezdődik a dolognak, hogy Tisza Lajos Terebesre ment.

Amiből tökéletesen kilátszik, hogy Andrássy Gyulának nem illik otthon lenni.

*

Mert valahányszor Tisza Lajos Terebesre megy, Andrássy Gyula akkor soha sincs otthon.

Nem akarjuk azt mondani, hogy azért nincs otthon, mert Tisza Lajos oda megy.

De azt sem akarjuk mondani, hogy Tisza Lajos éppen azért megy, mert Andrássy Gyula nincs otthon.

Hadd maradjon valami kitalálni való a pletykának is...

*

Politika-e vagy csak magánlátogatás?

Valószínű, hogy mind a kettő, vagyis egyik sem a szó szoros értelmében.

Sajnáljuk, hogy le kell hámozunk a misztikus ködöt, amellyel a közvélemény körülveszi e violaszínű eseményt. Csupa szín, csupa koloritból van összerakva az egész.

Egy vadászó magyar mágnás, akit egy *koronás fő* hí meg vendégének, akit *külön udvari vonat* visz, akit *levett főveggel* üdvözl a pályaudvarban az eleje utazott Ghica herceg.

A királyság minden részéből a központba utazik a közönség, hogy Andrássy Gyulát láthassa.

Az indóházból udvari négyes fogat szállítja lakására. Onnan megy a királyhoz, ki egész udvarát összetartja, míg vendége itt lesz.

Felharsan a tüzes Rákóczi-mars a román királyi palotában, s »éljen«-től visszhangoznak a falak.

Ez mind annyira hasonlít Andrássy Gyulához... s annyira hasonlít ahhoz, ami minket, magyarokat elragad s hiúságunknak hízeleg, mintha csak maga Andrássy csinálta volna.

*

A román király denique okos ember. Van sikkje.

Az embert is jól megválasztotta, akivel a magyar nemzetnek leginkább hízelegget, s az eszközöket is.

Nekünk csak a külsőségek imponálnak.

Andrássy ismét a dicsőségben úszik, s ott ő annyira otthon van, mint a macska a tűzhelynél.

- Csupán egyetlenegyszer volt pechem életemben - beszélte egy ízben Andrássy Gyula, ki határozottan Európa egyik legszerencsésebb államférfia.

Mikor Gorovéval Londonban voltunk, mint száműzöttek, a francia követ meghítt bennünket estélyre.

- Milyen nyakkendőt kössünk fel? - kérdé tőlem Gorove.

Zavarba jöttem. Mert ezt csakugyan jó volna tudni. Miután igen különösen veszi ki magát az ember, ha egy fekete frakkos társaságban valami által különbözik a többiektől.

- Bizony nem tudom én, barátom, milyenben lesz a szocietas, feketét visel-e vagy fehérét?

Gorove arcán a kétségbeesés rajzolódott le. De nem sokáig. Ötletem jött. Az nekem akad mindig.

- Tudod, hogy tegyünk, Pista! Kössünk fehér nyakkendőt, de vigyünk a zsebünkben feketét is; ha esetleg feketében van a társaság, visszavonulunk az öltözőbe és felkötjük.

- Helyes! - mondá Gorove. (A szegény Pista szája már ráállt a »helyes«-re; mamelukom volt már akkor is.)

Tehát fehér nyakkendővel mentünk az estélyre. A francia követ tüntetőleg akart fogadni s elénk jött egész az előszobába.

Megdöbbenve láttuk (különösen Gorove adott az ilyenekre sokat), hogy a házigazda fekete kendőt visel.

A szokott udvarias pár szó után tehát azonnal visszavonultunk egy kabinetbe s felkötöttük mi is a fekete nyakkendőinket.

De amint az elfogadó terembe lépünk, egészen anständig, újra szembe jön ránk a házigazda, de most már neki volt fehér nyakkendője.

Az udvarias francia azt kötött fel hirtelen. Elpirultam. Ez volt az egyetlen malőröm életemben.

Azóta mindig helyesen kötöm fel a nyakkendőt s eltalálom hozzá a színeket.

*

Miután majdnem evidens dolog, hogy Andrássy nem a romániai határkérdés ügyében ment Sinaiába, hanem csak magánlátogatást tett, de olyat, mely a király részéről egy magyar--román barátság árnyékát veti előre, s Andrássy Gyula eszerint - bár csak passzív szereplő -, mégis öneki esik az érdem, ha a szövetség esetleg létrejönne.

A szerencse szárnyaira veszi mindenütt.

Romániai Erzsébet mellette ül az asztalnál, s egy király hízeleg neki. Aranyruhás bojárnők tüzes szeme csiklandozza.

Mikor már azt hinné mindenki, hogy egészen lecsúszott a nyakkendője, megmutatta a világnak, hogy az még mindig jól van megkötve.

Asszonyok szemei, palota-termek tükrei még mindig azt mondják neki:

»Gyula, te nagy ember vagy!«

Miért ne hinné el? Hiszen mindenki hiszi, hogy ő nagy ember.

Neki hát nem marad fenn egyebe, mint vagy lenézni az embereket, kik ostobák, hogy nem ösmerik meg rajta a parva sapientiát, - vagy együtt hinni velők a saját nagyságát? Tertium non datur.

S ő sokkal udvariasabb mások iránt, hogysem haboznia lehetne... Csatlakozik a többiek véleményéhez, s ha a gyomrát nem terhelik meg túlságosan az udvari lakmározások, úgy jó haza a kaszinóba, mint aki megint megreperálta egy kicsit a világot: most már egy darabig magátul is menni fog.

Pedig nem a világot reperálta meg - hanem saját magát.

A RÓZSALEÁNYOK

Van már megint »Karácsonyi-díj«.

Az előbbi abszolút drámai művekre, az utóbbi abszolút női erényre.

Mind a kettő ritka dolog.

Eddig mindig csak ilyesmit lehetett olvasni széltiben:

»Száz aranyat egy poloskáért.«

Most már ilyen is lesz.

Száz aranyat egy erényes leányért.

Poloska volt, dacára a nagy díjnak. Leány is akad - talán a nagy díj végett.

*

Sokan nevetik a grófot.

Vizet prédikál s teljes életében bort ivott.

Pedig nincs igazatok, urak. A gróf egészen logice jár el.

Az ültessen rózsát, aki *letépni* szereti...

*

Csupán az az egyetlen különbség van az alapítványban, hogy ő, ki mindig álmos, erőszakkal ébren akarja tartani az erényt.

A kaszinóban kétségenkívül nagy megbotránkozást fog okozni a bizarr ötlet.

- A Guido!... Ki hitte volna? No lám, a selyma!

- Ellenünk tör...

- Nem! Úgy tesz, mint Blick a csontokkal, mikor már maga jóllakott; morog és azon mesterkedik, hogy a többiek se ehessenek.

- Ki tudja? Hátha magának tartogatja.

- Fidone! Annyira mégse fösvény!

*

Három falut tett boldogtalanná. Szentivánt, Vörösvárt, Solymárt.

A szép csipkés ingváll alatt érintetlen keblek fognak pihegni, szendesség fog ragyogni a szemekben és ártatlanság honol majd a homlokokon.

És Guido úr mindezekben gyönyörködni fog.

De meglehet, hogy nem. Hátha ennek az új Karácsonyi-díjnak is lesz egy kibúvó paragrafusa, mint a Teleki-díjnak.

Ott arra, hogy a díj ne lehessen kikapható, itt meg arra, hogy a leány *kikapi* lehessen.

*

Az az egy azonban bizonyos, hogy ezentúl kapósak lesznek ám a szentiváni, vörösvári és solymári leányok. Elbújhat Kőrös és a kőrösi lány.

Elbújhat Kecskemét is.

Vörösvárt, Szentivánt foglalja be koszorúba a nóta:

Aki legény, onnan hozzon menyecskét.

.....

Ejnye, most jut eszembe, hogy nagy politikussal van dolgunk. Guido úr ravasz is egy kicsit. Míg mi itt dicséneket zengünk neki, addig ő már régen úgy kombinálhatta ki ezt a gavalléros jótekonyságot: hogy azzal alaposan vissza lesz hozva a »jus primae noctis«.

BALDÁCSI REGIMENTJE

A jó öreg Baldácsi bácsi régen pihen. Egy egész országgyűlést átaludott már.

A pörök is megkevesbedtek azóta, Bosznia is nyugodt lehet, nem kell rettegnie, hogy őt nevezik ki oda gubernátornak; amilyen nyugtalan volt idefenn, olyan csendes, békés halott odalenn.

Neve is kezd kimenni az emlékezetekből; legfeljebb a lutheránusok emlegetik még s a pörtári aktákban fordul még elő...

Pedig nem úgy van; Baldácsi bácsi gondoskodott róla, hogy a holta után se legyen nyugtunk miatta. Hadd pöröljünk vele mindig. Hiszen a pört szerette a legjobban.

Ezért vállalta el a »veteránusok« egyletének patronátusát.

Ez az egylet pedig arra való, hogy az osztrák szellem, melyet magába szednek azok, kik a közös hadseregben szolgálnak, a katona élet megszűntével el ne halaványodjék valahogy, hanem ébren tartassék a polgárok közt örökkön-örökké...

És arra való ez az egylet, hogy midőn mi azt sürgetjük szívvel-lélekkel minduntalan, ne viseljenek béke idején, szolgálton kívül fegyvert a katonák, ugyanazon időben meg egy csomó iparos, kiskereskedő stb. is felkösse a kardot, hogy parádézzon vele.

*

Komikus látvány az egész. A vén gyerekek katonásdit játszanak. Ezüstszínóros uniformist öltenek magukra, hősi vadászkalapokat, s az egész úgy áll rajtuk, mintha a macska lábára rojtos kamáslit húzna valaki...

Trombitásaik is vannak. Megfújják erősen a marsokat s úgy feszítenek az utcákon végig, mint a thermopilei hősök...

A szolgálók mind kiszaladnak a kapuk elé a csalogatós trombitaszóra.

De csalódva húzódnak vissza csakhamar egy gúnymosollyal:

- Hisz ezek csak a fakfon katonák!

A talmi katonák pedig tovább masíroznak és azt hiszik magokról, hogy az egész világ szeme irigykedve nézi spíszbürgeri dicsőségüket.

*

Szomorú érzés fogja el az ember szívét, ha a Baldácsi regimentjét látja.

Összeomlik a sok humánus álmkép... szétfolyik köddé a bölcsek teóriája, hogy a világ halad s az emberek folyvást tökéletesbülnek.

Komikumma lesz a frázis, hogy magyarosodunk. Mert ez egy osztrákosító egyesület itt, a magyar főváros kellő közepén.

Nincs ennek semmi kigondolható dicséretes célja.

Csak a huszárok vannak vele megelégedve, s jószívűleg mondogatják:

- Szegény bakák! Elkelt az istenadta: *hogy immár ők is lenézhetnek valakit.*

.....
De a telivér bakánép azt tartja: hogy inkább voltak *utolsók* önelkülök, mint *utolsó előttiek* - övelük.

Hiába no... kevélység még a bakában is nagyon.

A »GYOPÁROS«

A fürdőévad vége felé, mikor már mindenki megírta a maga fürdőtárcáját, ki Tátrafüredről, ki Mehádiáról, ki Marienbadból és Ischlből, ahol a királyi család tagjai időztek az idén, midőn leírtak és észrevettek mindent a legapróbb részletekig, hogy milyen alázatos, hajlékony és nevetséges volt a szinte ott idéző Milán fejedelem, milyen feltűnő szép volt Nathalie, miért van vérpiros bélés az Erzsébet királynő napernyőin, szabad legyen nekem most, mikor már senkinek sincs semmi mondanivalója, előjönni a magam fürdőjével, a »Gyopáros«-sal, amelyhez fogható eredeti fürdő nincs több a civilizált világrészekben.

A bizony, a Gyopáros! Nincs ám ott sem liget, sem erdő, sem fényes rezidenciák. A »kurszalomban«, mely maga a szép természet, a szöcskék ugrándoznak nagy kedvvel, mindennemű muzsika nélkül.

Nyári kóborlásaim alkalmával először életemben vetődtem Orosházára, ahol én egy lelket sem ismerek, kivéve az orosházi kovácsot, a népdalból, akire a patkó felveretését bízta rá a szerelmes legény.

No, de magyar helyen könnyen ismerős lesz a magyar ember. Egy délután már otthon éreztem magam az úgyis csekély számú intelligencia közt. Mely bármily csekély is, nem hagy fenn semmi kívánni valót. Vagy tíz gyönyörű úrilány volt a társaságban, hol a délutáni feketekávémat ittam.

Mondták, hogy mind itt van; mindössze még a doktornak van otthon egy beteges kisasszonya. De biz én már nem voltam kíváncsi többre. Úgy tetszett, hogy ezeken kívül már talán nincs is több leány a világon.

Valaki azt indítványozta este felé, hogy menjünk fürödni.

- De hova? - kértem mosolyogva.

- Hova? Hát a Gyopárosba.

- Micsoda az a Gyopáros?

- A mi fürdőnk!

- Az önök fürdője? No, arra kíváncsi vagyok.

Kocsikra, hintókra ültünk (akinek hogy telt), s az egész társaság denique a Gyopáros felé tartott.

- És fürödni fogunk ott? - kértem a lelkesztőtől, akivel egy kocsiban ültünk.

- Természetesen. Mindennap fürdünk. A hölgyek már délben úgy csinálnak toalettet.
- Hogyan, a hölgyek is fürödni fognak?
- Mindenesetre.
- De hiszen könnyebb volna nekik ott venni fel az úszóruhát.
- Hol?
- Hát az öltöző kabinetekben!
- Vannak is ott öltöző kabinetek!
- Hát hol vetkőznek le és hol öltöznek fel?
- Ej, édes istenem... hát a gyepen, uram... a gyepen.
- Lehetetlen! A szemünk láttára?
- Igen, a szemünk láttára.
- Tiszteletes uram, ön tréfál...
- Szavamra mondom... hiszen meg fog ön győződni róla!
- Majdnem hihetetlen. És ezek a gyönyörű teremtések, ezek az angyalok fognak ott levetkőzni? Az a junói alak, az Ilonka... vagy az Erzsike. Nem, uram, ilyesmi nem lehetséges!...

Útitársam mosolygott, én pedig alig vártam, hogy a Gyopároshoz érjünk. Egy jókora tó az, körülbelül kétszer olyan, mint a városligeti. Kietlen homoksivatagnak zavaros kék szeme.

De az óriás ez az egyetlen szeme is rút, mintha szemöldje hiányzanék, hogy nincs körülé egyetlen bokor sem.

De azért nem kell lebecsmérelni, mert huszonötezer lakosnak a fürdője az, talán a legnépesebb fürdő Európában. Kultúrának, emberi kéz dirigálásának semmi nyoma, azonmódon van, mint ahogy az isten odacseppentette.

A partokon nagy néptömeg hullámszik, ki öltözik, ki vetkőzik, benn pedig a tóban rajként sűrögnek, úszkálnak, evickélnek az emberek, nők, férfiak vegyesen, az előkelő úrnő a béna koldus mellett, a sugár szép leány derékig meztelen imádójával diskurál, s kergetik egymást dévajul, pajkosan, szelíden kétfelé hasadnak előttük a habok.

- Soha még ilyen világot! - mondtam önkénytelenül.
- Hja, a szegény emberek vízzel főznek - felelte a tiszteletes úr -, nekünk ez a fürdő is áldás.
- De az erkölcstelenség!...
- Az egészség fenntartása az első kötelesség, uram.

(Mért nincs ez Budapesten? - gondoltam magamban -, mekkora cikkeket lehetne penderíteni Thaisz Lexi ellen, hogy megengedi!)

De e pillanatban még a gondolatom is megállt. Két bájos ismerősném leszállván a kocsiról, a tó északi részén egy-egy gyepes helyen lekuporodtak s elkezdtek cipőcskéiket kifűzőgetni. Megszüntem lélegzeni is. Alig volt időm az egyik szememmel (pedig kertbenéző vagyok) egy tekintetet vetni a közönségre, ha vajon így nézi-e az is? Nem a! Észre sem látszottak venni a tündéri jelenetet.

A legnagyobb keccsel húzták le a cipőket, a kalap már előbb le volt téve a pázsitra. Most a fűződereket gombolták ki; azután a sugár derék körül mozogtak azok a tündérujjacskák: nyilván a szoknyákat eresztik meg rendre...

Szemem elhomályosult egy pillanatra és mire ismét oda tekintettem: már csak a kék selyemszoknyácskák virítottak a gyepen - üresen; a két vízi tündér már akkor ott úszkált a habok között. Neptun kacérkodott velük.

Csak néha-néha láttam őket, amint felálltak az övig érő vízben, vékony úszó ingeik odatapadtak a gyönyörű idomokhoz. Szemkápráztató látvány volt. Aphrodite nézhetett ki úgy, mikor a hullámokból kikelt!

Hüm! ezek tehát még otthon vették fel az úszóöltönyt?

Persze, persze! Így aztán nemigen láthat az ember nagyon sokat. Hanem csak türelem, majd ha kijönnek a vízből, akkor csak le kell vetniök ezt a vizes ruhát is. Az lesz még csak a spektakulum.

De bizony csalódtam; mert mikor a vízből kiszálltak egyenkint, még füllábuk a parton se volt, egy öregasszony burnuszt vetett rájuk, s ugyane percben mint varázsütésre lehullott a nedves lepel - a burnusz alatt.

Soha még ilyen gyorsaságot és művészetet, mint aminőt a vetkőzésben és öltözésben kifejtenek! Az ügyesség jobban megvédi őket a kandi szemek elől, mint a négy fal, mert ott mégis van legalább - kulcslyuk.

Hiába, a kénytelenség a legnagyobb mester és a legjobb tanító.

Sokáig elmélkedtem e dolgok fölött, még este benn a vacsoránál. Sőt midőn az indóháznál elbúcsúztam a lelkésztől, meg nem állhattam, hogy egy kérdést ne intézzek hozzá:

- Ugyan mondja meg, tiszteletes uram, - de lélekre: hány törvénytelen gyerek van itt aztán évenkint?

- Az nálunk nagy ritkaság! Minden két évben egy eset ha előfordul...

- A közös fürdés dacára is?

- Sőt néha három év is elmúlik...

- Aláz' szolgálja! Akkor nem ér hát egy ütet taplót sem az emberi kombináció!

A LEGDRÁGÁBB KŐ

Eddig is voltak nevezetes köveink, mint például azok, amelyekkel a Tisza Kálmán ablakait behajigálták.

Drága köveink is voltak, amiket a Tisza-töltésekre szállítottak a vállalkozók.

Nehéz kőben sem volt hiány; mert nehéz kő ez a közösiség s úgy lenyom mindnyájunkat, hogy szuszogni sem bírunk alatta.

Hanem azért ez mind csak bliktri.

A kövek köve még csak most jön. Most van útban a »Kálvin tér« felé, ahol a monumentális szökőkút medencéjeül és díszeül fog szolgálni.

*

De azért a kövek köve nem a *bölcsek köve*.

Mert nem valának bölcsek, akiknek ilyesmi jutott eszükbe, midőn a várost ismét egy műtárggyal akarták gazdagítani.

Az igen helyén van, hogy a város szépítésére költsenek, sőt dicséretes is, s még sokkal dicséretesebb, ha művészibb és ritkább tárggyal gazdagítják, amiben Budapest úgyis szegény.

De akkor nem Békásmegyer mellől kellett volna szállítani az óriási kődarabot, mert az útban levő kő, mint értesülünk, törmelékes, lyukacsos és egyenlőtlen, úgyhogy szoborművekre nemigen lesz alkalmas.

Ha farag is valami alakokat belőle drága pénzen a szobrász, azok is úgy járnak, mint a szegény Nagy Kristóf a Kristóf téren.

Az pedig úgy járt a boldogtalan, hogy minduntalan be kell festeni vagy amputálni, hogy szegyenében odább ne álljon.

*

Istvánnapkor egy csomó paraszt atyafi nézte a Széchenyi-szobortalapzat figuráit.

- Oszteg mikor építették ide ezeket?

- Tavalý - magyarázta a községi jegyző.

- Ejnye, de komisz kő - milyen hamar levedlett ezekről az asszonyokról *az ümög!*

...Amit itt naivitásból mondott őkegyelme, az könnyen *igazán* rá fog illeni amaz óriás-kőre is.

*

Ha már ilyen monumentális mű van tervben, megérdemelte volna a finomabb követ.

De az illetők - hihetőleg - arról nem akarnak lemondani, hogy egy darabból legyen minden, s ez legyen a legnagyobb kődarab a világon a Nagy Péter szobrának talapzata után, mely három millió fontot nyom.

Pedig ez csak másod-kérdés a művészi becshez képest, amit a védő ad meg neki.

Aztán alig is kivihető.

Egy hétig szállították nagy nehezen a hegyről az országútig az egyenesen e célra mesterségesen összecsinált kocsin. Ott azután elakadt az országnak útján. Most ott kell lefaragni belőle, amit csak lehet, a szabad ég alatt. S a Margithídon még így sem merik áteresztetni a kolosszális járművet.

De még itt is attól a veszedelemtől tartanak, hogy a városba behozva, annyira le fogja nyomni a talajt, hogy tönkreteszi a gáz- és vízvezetékét.

Azon eshetőség előtt állunk tehát, hogy a legdrágább követ nem fogjuk mégsem láthatni Budapesten.

AKI A CSEH SZÍNHÁZAT FELGYÚJTOTTA

Midőn istenben megboldogult József nádor meghalt, az ő halálát követő napon égett le a budapesti német színház.

Mintha fáklyafény lenne az égő épület, a ravatalához. És a gyújtogatót sehogy sem lehetett felfedezni.

E két incidens összeesése alkalmából a következő jóízű mennyei történetet komponálták ki az elmés táblabírói agyvelők, s cirkulált is egy darabig a tekintetes urak közt - persze csak úgy élőszóval.

József nádor lelke - úgymond - elválván porhüvelyétől, az égbe röpült s megkopogtatván a menny kapuját, Szent Péter mogorván kérdi:

- Ki az?

- Én vagyok.

- Miféle én?

- Én József, Magyarország nádora.

- Mit parancsol fenséged?

- Be akarok jutni a mennyországba.

- Igen? *Hát tett-e valami jót a magyarokkal?*

Soká gondolkozott a nádor, törte a fejét, de végre is kénytelen volt azt felelni:

- Bizony semmire sem emlékszem, kedves barátom.

- Akkor sajnálom, de nem ereszthetem be.

Másnap megint kopog a kapun József nádor.

- Ki vagy?

- József, Magyarország nádora.

- Tett-e valami jót fenséged a magyarokkal?

- Tettem bizony, kedves barátom. *Felgyújtottam ma a német színházat*, hogy a németek is kénytelenek legyenek a magyarba járni.

Szent Péter hirtelen szétrántotta a mennyei kapu mind a két szárnyát:

- Tessék besétálni, fenséges uram.

Így jutott be József nádor a mennyországba.

*

Hanem az a Janowszki Vendel, aki a cseh nemzeti színházat felgyújtotta; az nagy bolond.

Mert ha már felgyújtotta a cseh színházat, minek vallotta ki?

Vagy ha már kivallotta, minek vallotta ki Pilsenben?

Mert ha el bír jutni titkárával Magyarorszáig s itt vallja be - *hát még bekerülhetett volna a pótválasztásoknál négy kerületből is a képviselőházba.*

Szegény Wendel! Meg volt rá a jogcíme, hogy népszerű lehessen, - s íme, »rab« lesz és el fogják ítélni.

Hanem hát azzal hibázta el, hogy »cseh«-nek született és mint cseh gyújtotta meg a »Cseszko Dvadló«-t.

Fogadja részvétünket!

A PESTI HIRLAP KÜLÖN RENDŐRSÉGE

Előre is kijelentjük, hogy a cím »humbug«. Csak akkor nem jelentenők ki, hogy »nagyozolni« szeretnénk, mert amit tréfából írunk ki »cím«-nek, az valójában létezik - már t. i. nem a szó egészen szoros értelmében.

Öt-hat különtudósítónk van, akik hírekre vadásznak éjjel-nappal a fővárosban.

Nem követünk el indiszkréciót azon misztikus homály ellen, mely a lapkészítés titka körül gomolyog, ha eláruljuk, hogy a tudósítók soronként fizettetnek, amennyiben tudósításuk beválik.

Ezért hát érdekes hírekre vadásznak, csupán olyanokra, amikről fel lehet tenni, hogy az »újdondász úr« (ki megközelíthetetlen magaslatban áll előttük) használhatóknak találja.

Mínthogy azonban politikai és másnemű híreket korlátolt állásuknál fogva alig tudhatnak meg, terük szegényeknek egyedül az alsóbb néposztályokra szorítkozik.

Az alsóbb néposztálybeli emberrel pedig ismét csak akkor történik nevezetes (újságban említésre méltó) dolog, ha vagy lop, vagy agyonüt valakit, vagy pedig őt üti agyon valaki.

A reportereknek ez tökéletesen mindegy - szabad választékot engednek.

Őket csak az interesszálja, hogy lopás, rablás és gyilkolás történjék s ezt ők kifürkészhessék.

S ennyiben valóságos rendőrök.

De amennyiben a valóságos rendőröket nemigen interesszálják a rablások és gyilkolások és nincsenek is utána, hogy kifürkészhessék - *annyiban* mégsem mondhatók hát valóságos rendőröknek a mi privát tudósítóink.

De a foglalkozás, mondom, azonos - ami igen kellemes néha a rendőrökre -, mert ha csak-ugyan úgy esik, hogy valamit jó volna kikutatni, olyankor bezzeg jól esik tudakozódni a tudósító uraktól. Azoknak az öt ujjában van minden bűneset - *még olyan is néha, ami csak másnap fog megtörténni - a lapokban.*

A mi külön rendőrségünk közt Fischer a fő ember. Praktikus csont ezen a pályán. Szeretetteljesen űzi foglalkozását s a humoros oldalról tekinti a dolgokat.

Persze, persze. Hiszen az összes lopások és gyilkosságok neki is jövedelmeznek.

Néha-néha, az igaz, akad olyan infámis gazember, aki olyan igénytelenül lop, vagyis annyira minden fűfang nélkül, hogy négy sort sem lehet róla írni.

Ő az ilyet éppen úgy lenézi, mint mi az olyan író, aki minden terv és kompozíció nélkül ír meg egy novellát.

Hát ez egyszer Fischerről szól az ének.

Három éve van már ezen a pályán, de eddig még nem vihette többre, mint hogy ő volt a »nyersanyag«-szállító, mely nyersanyag aztán feldolgoztatik az újdondászok által.

Ma nagy *előmenetelt* tett.

Ma úgy nyitott be a szerkesztőségbe, mint »tárgy«.

*

Halljuk őt magát:

»Múlt éjjel Budán jártam, amint egy óra tájon bekanyarodom a Toldy Ferenc utcából a Kagyló utcába, egyszerre egy markos kéz kap meg hátulról és fojtogatni kezd:

- Hová megy? - kérdi tőlem durván.

- Pestre! - mondám.

- Kicsoda ön?

- Újságtudósító - feleltem szerényen, mire ő fumigative viszonzá:

- Nos? Van-e pénze, mi?

Szégyelltem bevallani, hogy nincs, s a szégyenérzet bizonyos hősiességre ingerelt. Megfogtam nagy botomat s egy irtóztató ádáz csapást mértem fejére.

(Bolond volt maga, Fischer - mért nem kért tőle inkább egy pár forintot kölcsön?)

Ez ütéstől elszédülve eltántorodott, miközben egy ablak nyílt ki a szomszéd házon s valaki kérdé:

- Mi történik itt?

Erre a rabló veszélyben hívén magát, megfutott, én pedig siettem a II. kerületi kapitánysághoz s ott Haszlinger biztosnak feljelentést tettem.

Tessék ebből az esetből csinálni, kérem, vagy negyven sort. «

SE PÉNZ, SE - RENDJEL

Párizsban rövid idő óta óriási hirdetései által nagy feltűnést kelt egy lengyel származású fényképész, aki egyébiránt mesterségében igen ügyes, s ezért sokan is látogatják műtermét. Musztafa-ben-Izmail, tuniszi miniszter, aki jelenleg Párizsban tartózkodik, szintén levétette magát nála.

Fényképészünk már régóta törte a fejét, hogyan juthatna rendjelhez: most, hogy hallotta, milyen bőkezűen osztogatja a tuniszi miniszter a rendjeleket, abban a reményben ringatta magát, hogy megtalálta azt az embert, ki rendjel-vágyát ki fogja elégíteni. Elkészítette tehát a fényképeket és elküldte rendeltetési helyökre egyik segédjével, akinek szigorúan meghagyta, hogy pénzt ne fogadjon el értök.

A segéd elbámult:

- De hiszen a fényképek ezernégyszáz frankba kerülnek!

- Mit sem tesz - felelé a főnök. - Ön nem fogad el pénzt. Tudom, hogy miért teszem.

A segéd nem értette ugyan a dolgot, hanem úgy tett, amint parancsolva volt.

A miniszternek nagyon tetszettek a képek és a számlát kérte.

- Kérem - szólt a segéd -, a képek nem kerülnek semmibe, különös szerencsénknek tartottuk...

- Ah, úgy! - kiáltá Musztafa. - Várjon, kérem, egy percig.

Ezzel kis ébenfaládát nyitott fel, kivett belőle egy rendjelet és azt sajátkezüleg a *fényképész-segéd* mellére tűzte.

A meglepett segéd hirtelenében nem tudta, mit tegyen. Habozott, mint Hamlet. Odaadja-e gazdájának a rendjelet? - De hiszen az ő mellére tűzte a miniszter! - Ki tudja, ismétlődik-e valaha hasonló eset életében!

A hiúság győzött. Hazament, felmondta gazdájának a szolgálatot és rendjelével együtt búcsút vett tőle, a lengyel atyafi minden tiltakozása dacára.

Miért hogy ilyen meg nem történik Posner Károly Lajos segédjeivel?

BODA PÁL, A PARASZTPOÉTA

A lapok írják Boda Pál uramnak az ő virtuscselekedetét, hogy őfelségének egy költeményt volt bátor átnyújtani az utcán.

Király őfelsége bizony »istanciának« gondolta azt is s ímmel-ámmal tette a többi közé, de mikor véletlenül szétnyílt a papír, s látta a strófákból, hogy vers, megörült neki s az egész udvari ebéd alatt Boda Pál uramról kérdezősködék.

No, hát ilyen dicsőség sem esett még meg szíhalomi emberen, mióta a világ áll - mert Pali szíhalomi legény ám, ahol azok a szép lányok teremnek, kik a szívét olyan ábrándossá tették.

Boda Pali körülbelül 30 éves legény most, földműveléssel foglalkozik és költészettel. Nem lehet eltagadni tőle a vénát. Rászületett a poézisre, ami Magyarországon nem olyan nagy csoda, ahol a legszebb gondolatokat és a legvonzóbb fordulatokat még a műköltők is a néptől kölcsönzik.

Boda Pálban hát nem az a nagy sor, hogy jó nótákat csinál, mert hiszen csinálnak ebben a »szépirodalmi országban« szebbeket is a fonóban, vagy künn a mezőn az arató leányok, hanem abban híres ember Pali, hogy rögtönözni tud.

Jó ideje már annak, hogy egy napon csak beállított a »Hon« redakciójába egy nyaláb verssel, nyomassák ki azokat az újságba.

Ott aztán körülfogták a szelíd, okos nézésű, tisztességtudó és okos, józan beszédű parasztleányt a munkatársak, s megmagyarázták neki, hogy a »Hon« komoly lap, és nem közölhet verseket.

De már hogy a »Hon« komoly lap lenne, ezt még Boda Pali sem akarta elhinni, hanem a versek fogyatékos voltában kereste a közlés megtagadásának okát, s hogy ha tán nem tetszenének, megszerezze egy-két jobbal, leült a Reviczky asztalához, s még vagy két verset kapott le hirtelen, hogy Komócsy bátyánk sem hamarosabban:

*Ne kínozz már tovább
Ó, fájó szenvedély,
Mert szívem nagy sebe
Isten látja be mély,
Honnan jönne hát rá
Földi örömrész,
Ha így kinez engem
E tarka költészet,
Vagy ha terhelve van
Tőle szívem tája,
Vegyen árnyékába
A költészet fája.*

Ott költötte ökelme még az alábbi, »Víg Szíhalom« címűt is, oly gyorsan, mintha könyökéből rázná:

*Víg Szíhalom falujába,
Kis angyalom kapujába
Három vadalmazfa látszik,
Hej, de fehérrel virágzik.
Egyszer feküdtem alája,
Reám hullott az almája;
Hármat ettem meg belőle;
Most is beteg vagyok tőle.
Hull az almafa levele,
Az arcom is sárgul vele;
Csak rózsám nem hervadozik,
Rólam nem is gondolkodik.*

A munkatárs urak megbámulták Boda Pál uramat vagy hogy csak ő hitte, miszerint bámulják, s hogy már jobban kivágja a becsületet, még a redakcióra is kanyarított egy poémát ráadásnak:

*Jegyezd meg magadnak,
Szegény árva Boda,
Hol most verset csinálsz,
Ez a »Hon«-iroda.
S gondold meg, hogy itt a
Magyarország tolla
Jobban forog, mint a
Falusi motolla;
S oly sűrű leveles,
Mint a szőlő fája,
Majd ha megengedik,
Csak azt írd reája:
Hogy ha nem születél
Valódi költőnek,
Csak megtarthatnának
Ott kályhafűtőnek.*

A keserűség és a szemrehányás szól ki ebből, amiért nem méltányolják eléggé az ő költészetét. S talán-talán egy-egy gúnymosolyt is felfedezett a tudós urak arcán.

No, de most már begyógyult ez a sebe.

Most már a király öfelsége is olvassa a verseit és az bizonyosan sokkal jobb indulatú kritikus, mint György Aladár és Reviczky.

AZ ABLAKADÓ

Tagadhatatlan, hogy az összes miniszterek közt a legtöbbet ér gróf Szapáry Gyula - az asszonyok szemében.

Szép szelíd szemei, melyek olyanok, mint a damaszkuszi halastavak, bizonyos ártatlanságot kölcsönöznek neki, szőke pakfonszínű és fényű haja majdnem gyermekfőre vall, s azon állapot, hogy ő pénzügyminiszter, bizonyos szánalomérzetet költ fel az emberekben iránta.

Nincs, bizonyára nincs senki, aki antipátiával viseltessék iránta: még a Pázmándy kirohanásának oka is nem annyira őbenne rejlik, mint inkább Pázmándy Dénesben.

Nagyon kedves ember, mert nagyon gyenge ember.

Még az se von le renomméjából semmit, hogy a király éppen pénteki napon nevezte ki.

Az omen se fog rajta.

Mert ha szerdai, keddi vagy csütörtöki napon nevezi is ki őfelsége, Magyarországra nézve ez a nap mégis mindig *pénteknek* volna számítható.

*

A finánc-miniszteri tudomány ügyis abból áll, hogy adósságot csinálni, ha lehet, s ha nem lehet, új adónemeket kigondolni.

Szapáry gróf ott van körülbelül, ahol már nemigen lehet adósságot csinálni, s agyvelejének újszülötte az ablak-adó.

E kis csecsemő lett eredménye a nemes államférfiú erőködésének. Íme, önök azt mondták róla, hogy tehetetlen... Mily csalódás!

Kipattant s ott látható pólyában a kis szörnyeteg.

Az »új ház« bizonyára kedvesen lesz meglepetve.

Mondják, hogy Madarassy a keresztapa. Már t. i. olyan keresztapa, aminők a keresztapák szoktak lenni ott, ahol az apák tehetetlenek.

*

No, hogy a földet megadóztatták, az valami természetes, nem ütközik meg rajta senki. Az egész világon nyugodtan fizetik az emberek a földadót.

S mi a legközelebb fekvő fogalom a földhöz? Az ég! Ég és föld, szoktuk mondani.

Igen, föld és ég - s a föld már meg van adóztatva századok óta, az ég pedig nem!

Mert ostobák az emberek és parva sapientia, regitur mundus.

Egy Szapáry Gyulának kellett születni, hogy észrevegye s az eget megadóztassa: akkora darabkára mérvén azt, amennyi egy-egy ablakon bemosolyoghat belőle a becsületes adófizetőkre.

*

Szegény adófizetők!

A magyar ember sorsa rövid extraktumban ilyen lesz már ezután:

Reggel az ember felkel, az istenhez fohászkodik, akinek a szolgálja számára évenként húsz forint adót fizet, azután megissza teáját, melynek fontjáért egy forint behozatali vámot fizet, rummal, melynek literjeért ismét 20 krral van megadóztatva.

Azután kihajlik az ablakon, melyért 10 frt adót fizet, megnézi az időt és leakasztja a puskáját a falról, melyért öt forint fegyverdíjjal adózik, s elhagyja busásan megadóztatott házát s kimegy a saját megadóztatott földjeire, melyektől még azonkívül vadászati bért fizet.

Délben visszajön az országúton, mely a községi adóban esik az ő terhére, s megiszik egy pohárka pálinkát, miután kifizette érte a másfél krajcár accist, megtömi pipáját, melynek dohányjáért 20 frt adóját kifizette - s miután azt keresztülcselekszi vagy harminc évig, elővesz

egy 50 krral megstemplizett papírt, ráírja végrendeletét s főbe lövi magát, - amiért aztán már csak az örököse fogja lefizetni a *haláleseti illetéket*.

...Méltó vagy elődeidhez, nagy Szapáry!

SAJÁT KÜLÖN POÉTA

Eddig még csak saját külön tudósító volt. De poéta dolgában még nem vitte annyira senki, mint most a bajor király.

Nálunk a fogalom is hiányzik.

Vannak ugyan udvari poétáink nekünk is, de ezek is lucus a non lucendo.

Mert ők udvari poétáknak születtek ugyan, de udvar nem született számukra.

Szász Károly és Komócsy megvolnának.

A verset is ontják két kézzel - de mégis csak abban a helyzetben vannak, amiben a fülemilék, hogy vagy hallgatja őket valaki, vagy sem.

Egyszóval biztos kundschaft nincs.

*

Lajos király, kivel nemrég hírbe hozták a mi kis Valeriánkat, szerelmes a múzsákba.

Hanem olyan furcsát kíván tőlük - ami a közönséges nőtől sem telik -, hogy csak öt gyönyörködtessék, hogy csak ő élvezze őket.

Van ott valami Karl Steigel.

Azt árendálta ki őfelsége kétezer márkáért. Úgy él, mint a pók. Két darabot tartozik írni évenként s azok mindenikéért kap még külön kétezer márkát.

S még a témát is a király adja hozzá.

*

Nemrég írta a »Szerelem géniusza« című darabot, de a világ persze nem tud róla semmit, mert a tulajdonjog a királyé, és a darab sohasem kerül a publikum elé.

Valódi Józsa Gyuri-féle luxus!

És azonfelül rettenetes leleményesség arra nézve, hogy kell egy poétára nézve ártalmatlanná tenni a *kritikusokat*.

Ajánlom őfelségét a Petőfi-társaságba tagnak!

NÉPMESE RUDOLF KIRÁLYFIRÓL

Scarron.

.....
Hol, hol nem, messze Csehországba ment el a királyfi a párjával. Kacsalábon forgó aranyvárban laknak; kilenc eleven sárkány őrzi a portájukat.

Mert nagy kincs van ottan.

Mikor a királyunk fia házasodott s elvette a belga királyi kisasszonyt, összejöttek az örömszülők, s így szólt a mi jó öreg királyunk:

- Ezer láda aranyat adok a számodra, egy véka klárist a feleségednek, száz pár piros csizmát, háromszáz selyemviganót azontúl.

A királyfi megköszönte a drága ajándékot és kezet csókolt apjának...

- Hát még kívánsz-e tőlem valamit? Mert holtom után úgyis tied lesz mind a két országom.

A királyfi már éppen ki akarta ejteni a száján, hogy a kardjai közül adja ide a legdrágábbat, amelyik a karbunkulusokkal van kirakva; mikor - hogy honnan, honnan nem - egyszer csak ott terem mellette Vén Bence (az istenben megboldogult egri kegyes barát, akit kigyelmetek is ösmertek) hosszú ősz szakállával és ráncos képével, imigyen szólván:

- Bolond vagy, kis királyfi, hogy im a kardot kéred; hanem van a te felséges apádnak három egyforma fehér galambja, azokat kérd el tőle: odaadja.

A kis királyfi csak el nem bírta gondolni, mire való lesz őnekik az a három fehér galamb, mikor olyanokat egy forintért is lehet venni a piacon, mikor a karbunkulus kard többet ér egymaga talán még fényes Miskolc városánál is!

De csak meghallgatta a százesztendősz barát fülébe súgott tanácsát és a galambokat kérte a királytól.

Fejét csóválta a király erre a furcsa kívánságra; súgott-búgott Tiszával, Andrássyval, hát csak sehogy sem bírták kitalálni, mi módon tagadják meg tőle a három fehér galambot, melyek a kis királykisasszonnyal vagynak egy szobában s azzal esznek egy tányérból.

Ekkor felállott a menyasszony édesapja és imigyen szólott:

- No, ha te a fehér galambot kérted édesapádtól, akkor én meg od'adom leányomnak a három piros almát, mely a tündérfán nőtt.

Elhozták a galambokat is, a három almát is és aranytulipántos ládába zárták.

- No, királyfi - szólt ekkor a látatlanul ott lévő vén Bence -, ezzel most már te lettél a leghatalmasabb és a legszerencsésebb király a világon. Hanem egyre vigyázz, mert különben nagy baj lesz.

- Hallgatlak, öreg barát!

- Ezek a galambok mindig egyformák legyenek, mert akkor mindig épek és egyformák lesznek az almák is.

A királyfi csodálkozó szemeket vetett a vén Bencére és így szólt:

- Nem értem a beszédet, jó öreg.

- No, hát ide figyelj. A három alma ti vagytok. Apád: a felséges király az egyik, te a másik, feleséged a harmadik.

- Hát a galambok?

- Azt nem mondhatom meg, mert nem tudom; azt csak egy élő ember tudja, az öreg Kossuth Lajos, - ha hírért hallottad. Messze, óperenciákon túl él egy fekete erdőben, töviskorona van a fején, és egy aranybot a kezében. Az megmondhatná.

A királyfi nagyot sóhajtott és lehajtotta a fejét a tulipántos ládára, ahol a madarak voltak meg az almák.

Az öreg barát megsajnálta és még azt is elmondta neki, amit talán nem lett volna szabad.

- Tudd meg, királyfi, hogyha azok a galambok nem maradnak egyformák, az almák sem maradnak. Úgy vigyázz hát a galambokra, mint a két szemed fényire.

És ezzel eltűnt az öreg Bence; köd előtte, köd utána. A királyfi pedig sokáig gondolkozott ezen s kiadta a parancsot mindenkinek, hogy az almákat aranyos párnán üveg alatt kell őrizni, por oda ne érjen; a galambokat pedig fejvesztés alatt úgy kell etetni, hogy egy fél búzaszemmel se kapjon többet az egyik, mint a másik, hadd legyenek mindig egyformák.

A lagzi után, hogy im Csehországban laktak a királyfiék, egyszerre csak férgesedni kezdett az egyik alma, s a kisebbik királyasszony rá nyomban fekvő beteg lett.

Sírt, rítt a királyfi neje ágya szélén, összeszaladtak a doktorok is, de bizony senki sem bírta meggyógyítani.

Fekete posztóval vonták be a palotát s lábujjhegyen jártak hat álló hétig a cselédek, mikor a hetedik héten eszébe jutott a királyfinak, hogy a galambokat kellene megnézni.

Hát uramfia, mi történt? Hogy megváltozott azóta a három galamb!

Az egyik olyan kövér lett, mint a hízott réce, a másik olyan sovány volt, hogy a szárnyát se bírta emelni s szép fehér tollai is mind kihullottak.

Hát a harmadik galamb?

A harmadik galamb csak olyan maradt, mint azelőtt, de a két szeme hályogos volt és nem látott semmit.

Dühbe jött a királyfi és legott megparancsolta: a kövér galambnak adjanak ezentúl kevesebb tiszta búzát, a soványnak többet, a harmadik hályogos szemeit pedig javasasszonyok gyógyítgassák.

Most már maga a királyfi is felügyelt az etetésre. De csak nem lettek többé egyformák sem a galambok, sem az almák, sem meg nem gyógyult a kisebbik királyasszony.

Amint ezen így búslakodnék, egyszer csak megszólítja a palota előtt egy magyar fiú, aki a hamuban ült és szalonnát evett.

- Felséges királyfi! Add alám azt a rossz sárga csikót, amelyik ott haldoklik most a szemétdombon, hadd, én elsiessék ahhoz a remetéhez, akit Bence barát mondott neked egyszer; aki túl lakik az óperenciákon, egy fekete erdőben, töviskorona van a fején, aranybot a kezében és Kossuth Lajosnak hívják.

- Nem bánom én, csinálj akármit - mondá a királyfi és nagy szomorúsága mellett sem állhatta meg, hogy ne nevéssen, amint a kócos fiú felült a sovány gebére.

S imhol, egyszerre megrázkódott alatta a sovány ló és tündérparipává változott, fényes csillaggal a homlokán.

Nagy por keletkezett utána s még a felhők is megálltak nézni a röpülését.

Éjfélre itthon volt az üzenettel.

- No, hát megjöttél, szógám? - kérde a királyfi.

- Megjöttem, fenséges királyfi. Azt üzeni a vén remete...

- Hallgatom figyelmesen.

- Azt üzeni, hogy a kövér galamb a papokat és a hivatalnokokat jelenti, a sovány galamb a népet, a hályogos szemű galamb pedig... jaj, nem merem megmondani.

- Csak ki vele, szógám! Nem történik semmi bántódásod.

- A harmadik galamb maga a fölséges király, aki nem jól látja a dolgokat.

A királyfi szeme felnyílt s mindjárt befogatott és sietett Miskolcra, az öreg király után - hogy megvan már a nyitja, hogyan kell *egyformává tenni a galambokat*.

És most naponkint erről tanácskoznak együtt. Nem tudhassa az ember, hogy fog eldőlni?

Úgy-e, hogy az urakat és papokat fogják koplaltatni, míg olyan soványok nem lesznek, mint a nép? Vagy úgy-e, hogy a parasztnépet is olyan gazdaggá teszik, mint aminők a nagy urak?

Hanem 'iszen majd kitudódik nemsokára!

AZ ÖREG BARNUM

Ez pedig Renz, aki rettenetesen érti azt a mesterséget, hogy kell a publikumot becsapni, mikor az érdeklődés lankadni kezd a pajácái iránt.

Vannak neki vékonyabb, vastagabb és legvastagabb griffjei.

Sőt néha odáig is megy vakmerősége, különösen Pesten, Bécsben, hogy őfelségét a királynét keveri be a játékba.

No, ha ez se hat, akkor már nem hat semmi.

Ez azonban mindig hat; de mi, akik királynénkat szeretjük, megköszönjük szépen a vén Barnumnak az ilyen stikliket.

*

Valahányszor Renz Budapesten van, megüti rendesen a nagy dobót... A királyné ekkor jön, a királyné erről beszélt vele, most a lovait nézte meg, majd magához hívatta, nemsokára ő megy oda új lovakat bemutatni, s száz meg száz svindler ötletet ereszt fel, kivált a könyomatú lapokban.

Sikerült is e tapintatlanságokkal azt a vélelmet terjeszteni el, különösen a németek közt felséges királyasszonyunkról, hogy szenvedélyesen szereti a cirkuszosokat, a cirkuszlovakat és hogy egyéb nem is érdekli.

Pedig őfelségét éppúgy érdeklik a nemesebb multságok is; a hazai művészetek, az irodalom. Csakhogy ezen a téren nincsenek olyan élelmes csontok, mint Renz úr, akik ezt a reklám kedvéért úgy el tudnák kürtölni, hogy százszorosan megnagyobbodjék.

*

Ma ismét hozza a könyomatú a nagy Renz legújabb szándékát ezzel a címmel: »*Renz a királynénál.*«

A lapok persze mind át fogják venni és megint olvasni fogja a publikum a királyné nevét a Renz cirkusszal összeköttetésben, mint még bizonyosan olvasni fogja a pesti szezon alatt igen sokszor, akár érdeklődik a királyné a cirkusz iránt, akár nem.

Ezúttal azt jelenti csak a könyomatú, hogy a dicső Renz a jövő kedden tisztelegni fog a királynénél s két lovat mutat be és meghívja a cirkuszba őfelségét!

S mindez viseli azt a hangzatos címet:

»Renz a királynénál.«

De hátha még be sem eresztik?

Mindegy.

Renz úr azért talál módot, és eszközöket tovább is hurcolni mint reklámot a legbálványozottabb nevet Magyarországon.

A lapok pedig segítenek neki hozzá.

A »NEMZETI KÖNYVTÁR«

Talán minden irodalom az »előfizetésekkel« kezdődik. Ugyanazokat a jelenségeket látjuk Szerbiában, Romániában, amik nálunk voltak a 40-es évek előtt. A nyomtatott betű a hazafiságra apellál. »Lelkes honleányok« és »nagy érdemű« gyűjtők bekalandozzák ismerőseiket s szóval, rábeszéléssel fognak egy-egy megjelenendő könyvnek előfizetőket. S ez, habár fáradságos, de mégis hálás foglalkozás, mert bizonyos hiúságokat elégít ki s nimbusszal veszi körül - a gyűjtőket. Hiszen nálunk is valaha majdnem olyan ismeretesek és tisztelték voltak az előfizető-gyűjtők, mint maguk az írók.

Később aztán midőn a hazafias láz kialszik, bizonyos apátia áll be: az ami most tíz-tizenöt év óta van Magyarországon.

A rég elévült előfizetési rendszert már hiába venné elő valaki.

Vajda költeményeire csak hét előfizető jön, sőt a nemzet legnépszerűbb, úgyszólván egyedül népszerű írójának, Jókainak »Emlékeim« című könyvére is csak hatvan előfizető érkezik. A lelkes honleányok már rég kihaltak, vagy pedig ha élnek még, már nem lelkesek. A könyvre senki sem küldi előre a pénzt, mert minek előlegezzon, ha úgy is megveheti, mikor megjelenik? Már t. i. ha egyáltalán megveszi. Annyi sok előfizetési pénz veszett el már gonoszul, hogy az új előfizetési felhívásokhoz éppen nincs bizalom. Az előfizetési fölhívás ma az apátia korszakában már komikus.

De éppen mert apátia van s mert az egy Jókain kívül senkit sem olvasnak, a könyvkiadóknak jutott a nehéz szerep az előfizetési felhívások elévült szisztémjét a könyvfogyasztás fokozása szempontjából valami új dologgal helyettesíteni, s erre legalkalmasabbnak bizonyultak a füzetes vállalatok. Gyulai Pál és Aigner Lajos derék kiadónk kezdék meg; amaz az »Olcsó Könyvtár«-ral, emez pedig a sokkal jelentékenyebb »Nemzeti Könyvtár«-ral.

Érzék kellett a közönség természetét kiismerni s úgy juttatni jó könyvekhez, hogy ne is érezze, mikor veszi meg; harminc és húsz krajcáros füzetekre szedni szét oly vállalatot, melyben apródonként a magyar irodalom összes régebbi és újabb termékeinek javát megszerzi anélkül, hogy észrevenné. Jellemző lenne, ha »becsalogatási rendszer«-nek neveznék Aignernek e taktikáját, melyet bizonyára nem ő talált ki, de melyet ő alkalmazott ügyesen a magyar könyvkereskedelemben. Csakis így vált lehetségessé, amiről már álmodni sem mertünk, hogy Kazinczy, Mikes Kelemen, Kármán, Vitkovics, Dayka, Csokonai, Katona, Zrínyi, Sárosy, Dugonics irodalomtörténeti szempontból is becses művei összegyűjtve napvilágot lássanak. Még így is bizonyára tetemes anyagi veszteséggel az áldozatkész kiadó részéről, akiben mindig meglátszik az író.

De ha becsalogatási rendszer kell a közönségnek - fordítsuk meg az érmet -, az kell az íróknak is. Mert amilyen a vármegye, olyan a vicispánja is!...

A viszonyok hűtik, lankasztják a termelési kedvet s innen a hanyatlás irodalmunkban. Maga az ország világszerte ünnepezt írója, Jókai is úgy tesz a regényeivel, hogy mintegy belecsalogatja, belekényszeríti magát azok megírásába, mint a közönség a megvételbe.

Ez ha egy füzetet megvesz 30 kr-ért, megveszi a másikat is az első kedvéért és aztán a többi: az ha belekezd a »Hon«-ban valamely új regénybe, kénytelen azt aztán folytatásokban végigírni.

Jellemzi a nagy író munkálkodását, hogy néha megesik, miszerint a szerkesztőségbe küldött regény folytatása valamely alkalmi tárca miatt vagy technikai okok folytán kimarad a lapból.

Másnap ilyenkor aprehenzióval támad rá Jókai a munkatársaira:

- Micsoda dolog az, hogy nem közlitek a regényemet? Most egy egész napot elvesztettem miattatok.

Az ember csodálkozik, miért. Míg aztán ki nem találja magyarázatnak, hogy a koszorús költő amint leküldi kéziratát a nyomdába, ha másnap nem jelenik meg a »Hon«-ban, hogy ott meglássa, hol hagyta el, nem bírja tovább folytatni kedves alakjainak álmokba ringató történetét.

De térjünk a »Nemzeti Könyvtár«-hoz, melyből már számtalan, húsz vaskos kötetet kitevő füzet jelent meg. Kazinczy összes művei 4 kötetben, Mikes Kelemen (A mulatságos napok és levelei): Kármán művei két kötetben Abafi Lajos érdekes tanulmányával Kármánról; Vitkovics válogatott munkái, életrajzzal Szvorényi Józseftől két kötet; Zrínyi: Sziget veszedelme, Dayka költeményei (Abafi életrajzot írt hozzá), Dugonics András »Báthory Máriá«-ja Endrődi Sándor tanulmányával Dugonicsról; Sárosy Gyula és Katona József összes művei. Végül méltán sorakozik e művekhez Haraszty Gyula tanulmánya Csokonairól egy kötetben. Egyike a legjobb magyar életrajzoknak.

A közlött névsor felöleli az összes régi irodalmat, s amint így előttünk áll az izmos húsz kötet, mintha egész nemzeti irodalmunk élete kitarulna előttünk nagy küzdelmeivel s nemes buzgalmával.

A lépcsők, amelyeken idáig juthattunk, egymás mellé rakva. A nevek, melyek mint fényes gyöngyszemek egymásután következtek. Az ékszerek, melyeket anyáink viseltek. A patakok, melyekből folyam támadt.

A »Nemzeti Könyvtár«-nak egyetlen magyar családban sem volna szabad hiányoznia. Mert hadd ragyogjon ott a polcokon Jókai, Daudet, Theuriet, ők olyan kedvesen tudnak csevegni, hogy mindig mulattatnak és gyönyörködtetnek; de jók az öregek is a háznál: az öregeket kell meghallgatni, hogy a fiatalokat megértsük.

REMINISZCENCIÁK DEÁK FERENC RÓL

(Beszéli Döry János bátyánk az »Órá«-ban.)

Hát úgy volt biz az, öcsém, hogy az öregúr nagyon félénk ember volt, mint minden ember, akinek jól megyen a dolga. Mert tudvalevő dolog, hogy a kanonokok és a püspökök a legfélénkebb emberek. Fürhéces kocsi fel nem mernének ülni a világért, vásárban ha lovat vesznek, legelőbb mindig azt kérdik, nem-e ragadós a ló, nem-e szilaj természetű.

Szegény öreg Deák bátyám sohasem mert felülni valamely gavallér ösmerősének a kocsijára, mindig azt hajtotta: »Eszeveszett gyerekek vagytok és a veszélyekkel labdázatok szüntelen, én

nem szedtem szemeten az egészségemet és az életemet; azért hát nem is kockáztatom könnyen.«

Mindössze egyszer tette meg azt a kivételt, hogy felült a kocsimra, akkor is azzal a megjegyzéssel:

- Te jó kocsis vagy, Jankó, megbízom benned.

Büszkén röpítettem az öregurat Szentgotthárdra, s biz a zökkenőknél nem közönséges ijedelmet állott ki. Baj nélkül értünk be, s látható megkönnyebbüléssel veregette meg a vállamat.

- Ember vagy, öcsém! Nagy lokális memóriád van, hogy még a kátyuk helyét is megösmered éjjel. Én azt mindig megbámultam.

Azután kivette az óráját és megnézte:

- No, még ilyen gyorsan sose jöttem ide.

A vacsoránál is ezt emlegette. Egy Inkey fiú, hogy magát érdekessé tegye, így szólt:

- Az még semmi ahogy urambátyám jött. De én egyszer olyan gyorsan jöttem ezt a két mérföldet, hogy egy félóra nem sok, de nem telt bele.

- Az még semmi, kedves öcsém, ahogy te jöttél - vágott bele az öregúr, aki kivált fiatal embernél nem szerette a hazug mondásokat -, hanem mi olyan sebesen jöttünk Jánossal, hogy csak öt perc múlva ért utánunk - *a lovak árnyéka*.

Az Inkey gyerek elpirult és soha többé nem dicsekedett a sebes hajtásaival.

*

...Hogy Deáknak mekkora nagy memóriája volt, jellemzi a következő eset:

Egyszer Kehidán nagy társaság volt az öregúrnál.

Néhányan vacsora felett disputálni kezdtek, hogy mint vélekedik Thiers a forradalomról és az alkotmányról.

Az öregúr nem vett részt a disputában, az unokahúgával beszélgetett édesdeden. Mert olyan volt Deák, mint egy gyerek a gyerekekkel, egészen az ő gondolatvilágukba helyezte magát.

- Hát urambátyám hová szavaz?

- Miről van szó? - kérdé.

- Azon veszekszünk, mint vélekedik Thiers az alkotmányról és a forradalomról.

- Meg akarjátok tudni? Vagy hogy csak veszekedni akartok?

- Persze, hogy meg akarjuk tudni.

- Nos hát akkor ugorj fel, János öcsém, s menj át a másik szobába.

Ott volt az öregúrnak a könyvtára.

- Ott vagy már?... A harmadik polcon balról a hetedik könyvet, sárga kötésben vedd ki.

- Fogom már a fülit, urambátyám.

- A százhuszonnyolcadik oldalon a harmadik kikezdés. Olvasd fel onnan, hogy: *»Az igazi politika nemzedékek műve... «*

Mindnyájan bámulva néztünk az öreg államférfiúra, mert csakugyan e kikezdésben volt összehívva Thiers véleménye az alkotmány- és a forradalomról.

Ő pedig mintha valami nagyon természetes dolgot vitt volna végbe, mialatt én hangosan olvastam, oda se hallgatva tovább is a Nedecky kisasszonyokkal évődött.

*

Az asszonyoknak különben nem volt nagy tisztelőjük, sőt bizonyos tekintetekben a fiatal lányokat kivéve, akiket nagyon szeretett míg az ártatlanság hímpora rajtuk volt, fumigative nyilatkozott róluk.

Szó volt arról egy téli estén Szt.-Lászlón, hogy az asszonyok közt is vannak jó írók.

- Ott van például Sand George, Madame Stael, Eliot - mondá Oszterhuber -, ezek mind hírnévre tettek szert. Denique nem igaz az, hogy az asszonyok nem írnának szépen.

- Szépen - dünnyöge az öregúr -, vannak, akik szépen írnak, de olyanok nincsenek, *akiknek ítélőtehetségük lenne.*

*

Deák élete utolsó éveiben szó jött róla, hogy az osztrákok is ragaszkodnak az alkotmányukhoz: az alkotmány velük született joga a nemzeteknek, mert ha megkapják, nagyon ragaszkodnak hozzá, ebből látszik, hogy életszükség s hogy a legtokéletebb forma. Az abszolutizmust lerázni igyekeznek a nemzetek önkéntelenül is mindenütt, sőt a reszpublikától is menekülni siettek a franciák.

Deák a következőket jegyzé meg a németekre:

- Ragaszkodnak az alkotmányhoz, elhiszem, mert olyan nekik az, mint télen a bunda... Most pedig tél van.

- Nos, és nyáron? - kérde Szentiványi.

- Nyáron levetik éppúgy mint a bundát, mert nagy melegük van alatta. Igaz, hogy a magyar nemzet alkotmánya is olyan, mint a bunda, csak hogy olyan, mint a medve bundája: *ha el akarják venni tőle, meg kell előbb nyúzni érte.*

*

A nagy tömjénezést nem szerette, kivált fiatalkori pajtásaitól.

Midőn egy alkalommal Vas vármegye küldöttsége járt nála s Nagy Miska hajdani iskolatársa tartotta neki a beszédet nagy pátozzal, ilyenformán hogy:

- Dicső hazafi! aki magasan ragyogsz egünkön, mint a fénylő Vénusz csillag, híred betölti a Kárpátoktól az Adriáig az ország véráztatta földjét, elméd miként az égő szövétnek...

- Ugyan ne bolondozz, Miska! - vágott bele Deák mosolyogva. - Hanem mondd meg nekem inkább, ettél-e már bíbictójásból rántottát?

- Nem én soha! - szólt Nagy Miska megzavarodva s abbahagyta a betanult hímes szónoklatot.

»KÜLDÖTTEINK« A BÉCSI KONGRESSZUSON

A »Függetlenség« már a második lap, mely gúnnyal említi fel, hogy Ágai, Keszler József, Visi és Szemere Attila úr képviselik a magyar irodalmat Bécsben, akik közül pedig Ágait kivéve tulajdonképp egyik sem író.

E megjegyzés talán igaz, de nagyon udvariatlan, az epés gúny pedig egyenesen igaztalanság az említett urak ellen, akik nem is a magyar irodalmat mentek a kongresszusra képviselni, hanem egyrészt az úgynevezett írók és művészek társaságát, mely a Szikszay fölött székel, másrészt pedig lapjaikat, lévén mind a három igen tisztességes hírlapíró, mindenik más-más laptól.

Ágai urat nem is említjük, ő elment (ha ugyan elment) a saját mulatságából, amihez különben joga van, s ha résztvesz a kongresszuson, ahhoz bizony címe is van - mert a Kisfaludy-társaság tagja.

Kár, hogy az akadémia és a Kisfaludy-társaság nem küldött képviselőket; de ez az ő dolguk, s éppen nem zárja ki, hogy ezért az úgynevezett írók és művészek társasága se küldhessen.

Ahhoz ugyan szó férne, hogy azon társaság, mely a Szikszay fölött szokott pikettirozni, jogosult-e képviselőket küldeni komoly irodalmi dolgokban s akceptálhatók-e azok? Véleményem szerint nem. Nem jogosult arra sem, hogy az »írói kör« nevet viselje s annál kevésbé, hogy a magyar irodalmat reprezentálhassa. Mert egy olyan kör, mely tagjainak kvalifikációját csupán ahhoz köti, hogy képesek-e évenként 25 firt-ot fizetni, lehet »szeszfinomító társaság« vagy a »szerbtövis kiirtására alakult klub«, de nem lehet írói kör.

Igen, de már évek óta tűri a sajtó e játékot, amit az irodalmi nimbusz és érdemek rovására itt üznek. Jól esik odanyomatni a lapokba, hogy ide is, oda is koszorút küldött az írói kör, nem bánja; sőt nemcsak hogy tűri, hanem reklamirozza, ha *idehaza* qua írói kör képviselteti magát »a minden lében kanál három szoba a Szikszay fölött«. Sohasem emelkedett ez ellen egy hang is, mert jól esik a két fő-fő irodalmi társaságnak, az akadémiának és a Kisfaludynak, hogy két s három lépcső van azon magaslatig, amin ők állnak, és ennek következtében kár lenne azt az egyik lépcsőt elbontani.

Itthon úgysem árt, gondoljuk, a publikum úgyis tudja, kik az igazi írók, hadd játsszanak és mulassanak hát azok is az írói tógákban, akiknek sohasem volt még helikoni por a sarujukon.

Ám ez az indolencia szükségképpen ezt eredményezte. Most aztán tessék szépen hallgatni és bosszankodni; mert ha jók a koszorúk, amiket az írói kör a ravatalokra helyez, ha jó, ha tűrt az a cím egyébkor, amikor áldoznak, most sem lehet azt tőlük megvonni, amikor ők *reprezentálnak!*

Tetszett volna szólni mindjárt és mindig, valahányszor az írói kör szerepelt.

Ez az igazság, s még kevésbé jogosult a gúny azok ellen, akik a kiküldetést elvállalták.

Ezek igazán ártatlanok ebben a dologban. Nekik sokkal kényelmesebb képviselni, mint nem képviselni. Az egyes bizottságokba beosztva közelebb állnak az eseményekhez, mint ha csupán reporterek volnának.

Ettől azonban eltekintve is éppen csak a személyes támadás indokolatlan ebben a kérdésben, pedig éppen csak a személyek támadtatnak meg a »Függetlenség«-ben.

Keszler és Szemere talán az egyedüliek az írói kör tagjai közül, akik a francia nyelvet úgy bírják, hogy ott beszélhessenek.

Örölnünk kell, hogy volt valaki, aki irodalmunk kitüntetését, mely Jókai megválasztása által érte, megköszönte, s hogy vannak ott, akiktől esetleg információt lehessen kapni irodalmi viszonyainkra nézve.

Elég nagy hiba volt, hogy íróink nem mentek el még ilyen közelre sem, elszalasztották páratlan keleti-vérúséggel ezt az alkalmat is, megösmernedni a világ nagy szellemeivel s ezekkel összeköttetésbe lépni: mert ha a világ összes írói ösmernék az irodalmunkat, az összes emberiség ösmerné.

De ha már el van követve a hiba, miért gáncsolni azon néhány hírlapírót, akik mégis elmentek?

Még ha az ország vagy valamely irodalmi alap költségén mentek volna, lenne talán értelme.

De elmentek a saját maguk, vagy a lapjaik költségén és nem hoztak ott az irodalomra semmi szégyent s nem is adták ott ki magukat magyar halhatatlanoknak, hanem becsülettel hallgattak, mint ahogy hallgatott volna, ha odamegy, akár Vajda vagy Arany János is.

AZ IRODALMI KONGRESSZUS MAGYAR RÉSZE

Urváry Lajos úrtól, mint az írói kör elnökétől, tegnapi cikkünkre a következő sorokat kaptuk:

Budapest, 1881. szept.

Tekintetes szerkesztőség!

Az írók és művészek társaságáról s annak a bécsi nemzetközi kongresszusra utazott tagjairól becses lapjának mai számában oly cikk jelenvén meg, mely a valóságnak meg nem felelő adatokat tartalmaz, kérem következő helyreigazító soraimnak szíves közlését.

Az írók és művészek társasága nem tudományos jellegű társaság, hanem írói társaséleti klub, éppúgy, mint a bécsi Konkordia klub. A nemzetközi írói kongresszusnak ezúttal a bécsi Konkordia a házigazdája, s a Konkordia volt szíves társaságunkat meghívni, mely így joggal képviselteté magát a kongresszuson.

Messze vezetne, ha reflektálni akarnék a megjegyzésekre, melyekkel az ön tisztelt cikkírója az írók és művészek társaságának működését általában megtiszteli.

Akik ismerik a viszonyokat, azok remélhetőleg méltányosabban ítélnék társaságunkról, mint a t. cikkíró. Csak arról akarom biztosítani, hogy az írói társaséleti klub fenntartását Budapesten szükségesnek tartjuk, s igen fájjaljuk, hogy éppen némely írói társasunknál a kollegiális viszony oly teljes hiányát tapasztaljuk, mint az ön t. cikkírójánál.

A legteljesebb tisztelettel

alázatos szolgája: *Urváry Lajos*,

az írók és művészek társaságának elnöke.

A tisztelt elnök úr helyreigazító soraira, azt jegyezzük meg, hogy neki igaza van - de éppen semmit sem igazít helyre.

Tudjuk, hogy meghívásra mentek Bécsbe a képviselők, de mindig fennmarad az a kérdés, amit fölvetettünk: vajon lehet-e irodalmi ügyekben reprezentáló ereje egy olyan írói körnek, mint a mi írói körünk, melynek tagjai kevés kivétellel nem írók, hanem ügyvédek, kereskedők és másnemű foglalkozásúak?

Mi nem állítottuk, hogy a Konkordia meg nem hívta az írói kört: hiszen *éppen az a baj, hogy a fölvetett név után az írói kört hívta meg.*

Kérdés: meghíttá volna-e, ha a viszonyokat ismeri, hogy írók alig vannak a tagok között?
Kérdés, mondom, mert - gondolom - mégiscsak az lehetett a »Konkordia« célja: a magyar írókat invitálni meg az irodalmi kongresszusra.

Az irodalmi társas életet mi is óhajtjuk, s igen örülünk, hogy Urváry Lajos is: mert őneki van elég tekintélye és buzgalma ahhoz, hogy azt a jövőben meg is teremtsen - de nem a mostani alapszabályokkal, melyek megengedik a körbe lépést akárkinek, aki a 24 frt-ot megreszkírozza.

Társas életet teremteni lehet úgy is, de *irodalmi társas életet* nem.

Mikszáth Kálmán.

A MINDSZENTI BÁLVÁNY

Ami parádét a mindszentiek csapnak Horváth Gyulának, a töltések kormánybiztosának, az már mégis sok egy kicsit attól az ellenzéki várostól.

Hanem hiszen Horváth Gyula, az igaz, szeretetreméltó ember és nem érdemli meg, hogy mameluk lett.

A szentesiek is így okoskodnak és csak a munkás, a fátalakat nem ismerő embert tisztelik benne.

Azaz jobban mondva a talentumot tüntetik ki, mely úgy tudja gruppirozni a semmittevést, hogy az szakadatlan munkálkodásnak látszik.

*

Tegnapelőtt leplezték le jól sikerült arcképét, amelyet a mindszenti tanácssterem számára Vastagh György festett.

»Megható« ünnepélynek írja ezt az »Ellenőr«, de a hatás alkalmasint csak a lakoma végén nyilatkozott.

Szinte látni vélem e *megható* ünnepélyen Aldzsit, a mellékapostolt, amint a marka közé nevet.

Hallom a poharak csengését. Látom a kalamajkát táncoló mindszenti polgárokat.

S fölhaszan az ablakok alatt a susztergyerekek kiáltása: »Éljen Horváth Gyula!«

*

Az az egy azonban bizonyos, hogy Horváth Gyula olyannak tűnik fel előttem, mintha Tisza Kálmánnak valami megszokott ruhadarabja lenne.

Teszem azt, a mellénye.

Ennek a zsebében tartja az aprópénzét.

A szentesiek az aprópénznek is ujjongnak.

*

Az igaz, hogy rokonszenves s az összes mamelukok közt egyike a legérdekesebb alakoknak.

Szerepe sajnálatos, de tehetségét nem lehet megtagadni s jelleme is acéltiszta.

Tisza Kálmán elméjét ő trágyázza, ideái csak neki vannak, de ő mégis csak eszköz tud lenni azok végrehajtásában.

*

Egyebekben igen jó fiú (még csak a negyvenes évek felé evez), Aldzsinak bátyja, - de az az Aldzsi hibája, mert Horváth Gyula minden embernél fiatalabb.

Ne szidjuk tovább. Annál sokkal több, hogy az egész párt miatt őt kelljen üldözni, annál pedig sokkal rosszabb, hogy a renoméjának még ártani lehetne.

Tehát ne szidjuk, ha nincs célja, hanem mondjunk el ehelyett két érdekes epizódot róla, melyek jobban jellemezik, mint bármi más.

Az egyiket beszélje el ő maga.

- Uraim! Mikor én sugalmaztam az »Ellenőr«-t, egy cikket vittem a szerkesztőnek, hogy adja ki.

A szerkesztő átvette és leküldte a nyomdába.

Én azonban észrevettem, hogy javít benne valamit, de ez csak akkor jutott eszembe, mikor már a nyomdában volt a cikk.

- Kérem, szerkesztő! Ön valami szót kijavított - mondom Hindynek. - Szeretném látni.

Az ötölt-hatolt s azt mondta:

- Majd elküldöm a korrektúrát a képviselő úrnak.

- Nem, én most mindjárt látni szeretném.

Nem volt mit tenni, fölhozatta a cikket.

- Na, hadd lássuk - mondom élénken -, mit javított?

Hindy *elpirult*.

- Bocsánat, képviselő úr - mondá félénken nekem -, ön így írt ide egy szót: »*Álamügyekett!*« én azt két »l«-el és egy »t«-vel szoktam írni.

Láttam szegényt, hogy nagy zavarban van, megnyugtattam.

- Nem tesz semmit - mondom. - *Így is jól van.*

*

A másik epizódot magunk mondjuk el róla, ami igazán gavalléros színben tünteti fel.

Egy szegény embernek megígérte, hogy hivatalt fog neki szerezni.

Szórakozott ember lévén elfelejtette.

Mikor a protegált meglátogatta, ha vajon beszélt-e már Tiszával, restelkedve mondta:

- Nem még. De jöjjön holnap, holnapig elintézem.

Szándéka volt okvetlenül beszélni a királyi biztossal, s bizony megint elfelejtette, de már másnap, mikor a szegény ember újra eljött, nem mert neki tagadó választ adni.

- Igenis beszéltem a biztossal és kinevezte önt. Jöjjön fel holnap a hivatalomba (egy kisajátító bizottság főnöke volt akkoriban).

Megörült a szegény ember, Horváth Gyula pedig föltette magában, hogy de most már utólagosan beszélni fog a biztossal.

Az új beamter beállított másnap a hivatalba, s ott ült másfél esztendeig, és dolgozott, míg csak a kisajátítási bizottságok tartottak. Horváth másfél év alatt minden nap elfelejtett érdekében a

királyi biztossal beszélni s minden hónap elsején a saját zsebéből fizette ki emberét; még azt a pedantériát is megtette, hogy nyugtát vett tőle.

Az szegény abban a téves tudatban élt, hogy ő biztossági hivatalnok.

Nem is sült ki az ellenkező csak éppen a legvégén, mikor hivatalos bizonyítványt kívánt a hivatalban töltött idejéről.

Mondanom sem kell, hogy megharagudott Horváth Gyulára - s ma is halálos ellensége, pedig jó volt a havi gázsi két évig.

.....
Ez az ok, amiért Horváth Gyulára még a mamelukságáért sem merek haragudni: mert ki tudja, mire jó az - nekünk.

A NEMZET SZAPORODÁSA

*»Keresztények sírjátok,
Mélyen szomorkodjatok.«*

Ne kapja el ijedten a fejét senki. Nem Konek vagy Kautz lesz aláírva e cikk alatt, hanem Scarron.

Nem statisztikát akarok összeütni, hanem egy meggondolatlan indítványom van.

A cím ne zavarja önöket, mert szaporodásról lesz ugyan szó, de nem az olyanról, aminőt Miskolc és Mezőkövesd tájékán várhatni esztendőre. Vagyok olyan okos ember, hogy ennek azt a címet adom: *A császári királyi hadsereg manőverei.*

Sem nem olyan szaporodásról, aminőt Kőrösy, vagyis a városi statisztikai hivatal szokott kimutatni bő esztendőkből.

Embercsemetékkal szaporodni, akiket még előbb szoptatni kell, akik még meg is halhatnak, míg felnőnek, nem nagy virtus, sem nem nagy haszon, hanem kész adófizetőkkel, valóságos eleven megnőtt emberekkel többszörösödni, ez már valami.

*

Egy hét lefolyása alatt a második eset fordult elő, hogy magyarországi zsidó család kikeresztelkedik.

Nemrég egy hírlapíró kikeresztelkedését említették a lapok, legújabban megint a »Numa Roumestan« derék fordítója fordította át magát keresztényre.

Amihez sokkal jobban gratulálunk neki, mint a »Numa Roumestan« fordításához.

Ily viszonyok mellett az az indítványom van, hogy mint a névmagyarosításoknak, nyissunk »*állandó rovat*«-ot a keresztelkedéseknek.

Mert van abban valami, hogy, aki A-t mondott, mondjon B-t is.

A magyar nevekhez föl kell venni a magyarok vallását: a katolikust vagy a kálvinistát (végszükség esetén a lutheránus hit sem rossz).

*

És ezzel ki van tűzve a Reformáció zászlaja.

Úgy sincs már egyebünk csak keresztvizünk.

Most már nyúljanak ahhoz, tisztelt zsidó polgártársaink.

Ha nem lehet is szolid hitele ott a *fiúnak*, ahol az *apa* »örökéletű«, mégis el kell ösmerniök Krisztus tanairól azok üdvözítő voltát s azt, hogy megszerzik a hívőknek a mennyországot.

Szerzésről lévén szó, ha már úgylis mindenünnen kiszorultunk, csináljanak nekünk a mennyben is egy kis konkurenciát.

Különben általános a remény, hogy ha a zsidók keresztényekké lesznek, könnyebben, leszállított áron lehet majd odajutni.

*

Lonkay Antal, mondják, igen kedvesen fogadta a két áttérési hírt.

És igaza van.

Mert, hogy neki a renoméja és az olvasóközönsége megmaradjon, ahhoz valóban már új, *kezdő keresztények* kellenek.

TUDTÁRA ADATIK MINDENKINEK...

(Fürdői novella képekkel)

Ősz van már. Hullanak a fákról a sárguló levelek s hűvösödik a levegő.

Lassankint bundában kell járni, s az asszonyok is, akik még itt maradtak, fölvehetik kis bekecseiket, mert már a csipkés lenge toaetteknek bizony-bizony vége van erre az esztendőre.

Hanem iszen akik csak mulatságból voltak itt a fürdőn, azok úgylis hazaszállingóztak már, csak a betegek maradtak s azok is mennek maholnap.

Az omnibusz, mely az indóházig szállít, csak visz s nem hoz soha senkit.

Lassankint egészen néptelen lesz a kis park és rideg az egész fürdő tájéka. A banda is elment, nincsen muzsika se reggel, se este, csak a kellnerek ásítózva járnak-kelnek a téres étteremben, egyetlen szögletasztalnál megfér az egész társaság.

A zajos szezonnak csak az emlékei maradtak.

Nos, igen, emlékei, az elveszett vagy az elhagyott tárgyak, melyeket a fürdő egyik szolgálja most dobol ki, mikor körülbelül senki sem hallja, csak a kiabálására összeszaladt libák és ebek, akik pedig nem valószínű, hogy igénykeresetet nyújtsanak be valamely tárgy iránt. Nem is azért dobolja ki a tárgyakat Mátyás úr, hogy gazdájok akadjon (hasznát veszi ő azoknak), az egész komédia csak propter formam történik, ahogy a tekintetes szolgabíró úr mondaná, ha itt volna.

De bizony már az sincs, csak a szezon derekán teszi ide székhelyét a rend fenntartásának szempontjából, no, meg azért, mert itt minden időben össze lehet ütni egy-egy färblikompániát.

S amint kivedlik díszéből a táj, a fürdő, azonképpen lehámlik Matyi is. Mert tudni kell, hogy Matyi fürdőszolga, de azon időre, míg a tekintetes szolgabíró urat felszolgálja, hogy annak az erejét növelje, a vármegye ruháját veszi fel, cifra dolmányban jár, s minden élő ember abban a csalékony hitben él, hogy ő valóságos hajdú.

De a fürdő-évad végén azután le kell vetnie a szép burkolatot, s bizony ilyenkor többnyire a talált tárgyakból ruházkodik fel; most is a Nr. 8-beli bécsi doktor egyik rossz cilinderét vette a fejére, s hogy a szobákból kikukucskáló vászonnépet megnevettesse, figurát csinált magából, föltéve még pápaszemet is az orrára.

Így olvassa komolyan a fürdőn talált gazdátlan tárgyak jegyzékét.

Íme, két mider.

Az egyik piros csipkés, a másik fehér vászon. Mindkettő karcsú derekat szoríthatott s nagyon ki van tágulva az illető helyen. - Hm! Ez alighanem a Komornoky kisasszonyké volt.

Két csipkés kendő, az egyikken ötágú korona. Hatvani Deutschéktől járt ott nyilván valaki.

Egy alsó női nadrág...

Ha a ruhákban rang lenne, uraim, akkor az alsónadrág lenne a „valóságos belső titkos tanácsos”.

De erről a témáról nem tanácsos beszélni.

A nadrág csinos, nagyon csinos, köröskörül csipkével. Kár, hogy el van szakadva a comboknál...

Hogyan, a combok nem fértek volna benne el?

Vajon ki lehetett a tulajdonosnője?

Szegény kis nadrág! mely prózai sor vár... Matyi fog összerépítgetni kapcának.

Csak hogy ahhoz még csizma kéne előbb.

Huh! hogy fog viszketni benne a lába!

Egy finom svéd kesztyű... A puha kacsóknak még most is ki van nyomkodva benne a helye. Mintha csak most húzták volna ki belőlük.

Egy félkesztyű - egészen értéktelen a párja nélkül. A kis Eveline kezecskéjének tokja. Ah! tok, tok, tok! A kesztyűt a parkon találta Matyi. - Fölvette. Lendl nem vette volna fel - ha a saját arcán találja is.

Egy pár cseresznyeszín harisnya.

Uraim, önök azt mondják, hogy a *ruha* teszi az asszonyt.

Nem igaz! A *ruha-nélküliség* teszi.

És mégis... a harisnyáknak megbocsátunk: ők csak nagyritkán mutatnak hamisan.

A talált harisnyák cseresznyeszínűek és selyemből vannak.

Apropos! Itt jut eszembe. Ki emlékszik önök közül az Erdélyi Mariette és a Pálmai Ilka harisnya-afféjére?

Ott nagy gondot szerzett egy pár harisnya, amely hiányzott, itt pedig gondot szerez egy pár harisnya, amelyik fölösleges.

A harisnyakötők is megtaláltattak... Igazán bámulatos!

Három mider és számtalan esernyők.

Minden jel azt mutatja, hogy ezek férfi-miderek valának... A domborodó helyek érintetlenek.

Három kalap...

Nem az a vígjáték, kérem, hanem valóságos férfikalapok.

Nem csoda... Sok ember veszti el fejéről a fürdőben a kalapot - még több, mielőtt idejönne, azaz idehozná a feleségét.

Különböző ékszerek. Egy arany remontoir-óra. (Tik-tak! Ez mutatta a pásztorórát.)

Két medaillon, az egyik a kedves arcképével, a másik egy hajfürttel.

Úgyszintén podimeter, egy lépés-mutató.

Hogy hány lépés a szerelemtől - a megugrásig.

Ha azonban valamelyik hölgyecskéé volt; nem csoda, hogy elhagyta, mert a podimeter olyan pontos lehetne, hogy a *ballépéseket* is mutatná.

Púderes doboz... finom szivartárca... és pénztárca monogrammal!... A púderes doboz tele van és fehér, de a szivar- és pénztárca üres, vagyis »svarc«!

Az ilyet nem virtus elveszteni...

Két pár cipő, az egyik szolid, a másik túlgavalléros svindli sarokkal.

Az egyik lábacska sem volt valami nagyon nyerges. Hanem azért elég csinos formájúak a cipők.

Fésűk is találtattak s egy tucat tarokkártya.

A »herz« van kívül. Egytől egyig herzig tárgyak.

Notabene, a kártyák meg vannak *jegyezve*. S hátul ellátva Thaisz Elek által használati utasítással és engedéllyel.

Egy muszkaszabású köpenyeg, egy kis étui a kézben.

Bizonyosan valami orosz herceg, kit most Spitzer Adolf név alatt köröznék.

Hja, a fürdőző orosz hercegeken, illetve a köpenyegjeiken megesik az ilyen is.

Egy gukker és egy látcső.

Az ismeretlen tulajdonosok bizonyosan megunták a messzire való látást s egymás szemébe nézegetnek.

Mert a gukker nőé volt, a látcső férfié.

Napernyő és fotográfíák.

Mintha láttuk volna valaha ezeket az arcképeket Sárkánynál.

S még egyebükt is.

Ah, az elhagyott arcképek politika is lehet.

Hátha proselytákat hoznak.

Egy hózentráger, egy kocs-lámpa és sétabotok.

A hózentráger azokból való, melyek így kevélykednek: »nincs többé görbe hát.«

A lámpás nem azokból való, amelyek Tiszának világítanak.

Különféle botok... trinkgeldnek maradtak itt. Matyi meg is érdemli.

Zongora, mely szörnyen le van hangolva - de mégsem annyira, mint az, aki vette.

A billentyűk a »Kőrösi lány«-t dünnögik maguktól.

Íme, néhány elrongyolt kotillonjegy és egy táncrend.

Mi ez?

Első keringő: Erneszt.

Első csárdás: Erneszt.

Első négyes: Erneszt.

Füzértánc: Erneszt.

Ej ej, kisasszony! Kegyed az egész éjet Erneszttel töltötte!

No, lám, »Nana« és mellette egy nyitott büntetőtörvénykönyv, címlapján e szavakkal: »I love you.«

Na, na... ez egy veszedelmes kötelezvény ilyen könyvre írva.

Egy kis kutya. De nem a »Didó«. Didó most Lendlit ugatja.

Szenvedélye a - nyulak.

Két szék. Aki közöttük a pad alatt maradt, az nem látható.

De mi ösmerjük.

Neve diszkrécióból elhallgattatik. A kiadóhivatalnál (Nádor utca 7) azonban megtudható.

Egy kis album jegyzetekkel és sóhajtasokkal:

»Ez a Samassa mégis kifogott Kálmánon.«

»Oh, ezek a mennydörgős érsekek.«

»A püspökökre is megharagszom. Kivált, ha nem girálnak.«

Egy férfi-toalett-készülék, tükör-, fésű-, hajkefékkel.

A tetejére ki van gravírozva: »György Aladár tulajdona.«

Egy női kalap, spanyol.

Vajon miféle infánsnő vesztette el?

Egy kulcs hevert mellette.

Micsoda pleonazmus! Hiszen néha egy szép női kalap maga is kulcs - a legédesebb lakathoz.

Musset költeményei.

De Musset csak fordította - Rudnyánszky Gyulából.

Egy női karperec - alul egy képviselőnk jól talált arcképével.

Kosár. Valamelyik kisasszony hagyta itt mérgében, mert nem volt alkalma senkinek odaadni.

A kosárban bent az »Egyetértés« egy hétfői száma, melyben csak nyolcszor fordul elő Gelléri Mór neve.

Befejezés

Ezek a tárgyak találtattak a fürdőben. Aki elvesztette, visszakérheti a magáét.

De ez még nem minden.

Hány egyén vesztette el szívét, nyugalját. Amit aztán nem talált meg senki.

Némelyek a reménységüket vesztették el, hogy kigyógyulnak.

Mások elhagyták a köszvényüket.

Ismét mások az étvágyukat vesztették. (Azt alighanem a Matyi találta meg.)

Mi pedig elvesztettük e kitéréssel a fonalat - minél fogva nem folytathatjuk tovább ezt a bolondságot.

A KIRÁLYI UDVAR GÖDÖLLŐN

- Saját tudósítónktól -

Állandó rovatot nyitni egy lapban a gödöllői udvari életnek, nem kis feladat. A tudósító, mikor végignézi tudósításán, bizony megérdemel magától egy elismerő öntelt mosolyt s a szerkesztőtől egy csillagot.

Ezek a sorok nem azért vannak kinyomva bevezetésül, hogy dicsérjük magunkat, hanem hogy alkalom legyen kevésbé épületes tényt közölni az olvasóval. Az úgynevezett udvari »alsóbb körök« ugyanis, nevezetesen pedig Szupp várkapitány (egy magyar embernek való hivatalos viselő beköltözött egyén) szigorúan őrködnek afelett, hogy a nemzet ne vegyen tudomást a királyi család foglaltságáról. Ki van adva a parancs a riporterek felett való őrködésre. Évekig kell Gödöllőn lakni annak, ki az udvarról valamit meg akar tudni. Azonkívül az újságíró az élelmes rendőrügynökkel kell egyesítenie.

Szupp úr és társai mindent elkövetnek arra nézve, hogy Gödöllő még mindig nem »magyar Schönbrunn«, ahol a királyi család otthon érezze magát, s ahol őket is otthon érezze a nép. Szupp úr miatt éppoly távol vannak, mintha Bécsben lennének.

Semmi közünk hozzá, ha őfelsége drágán él, de mert közöttünk van, saját nemzeti hírnevünk követelné, hogy nagyúri nyelven értelmezett jutányos áron szerezhetne be mindent. Szupp úr a gödöllői és budai várkapitányságért nagy fizetést húz, lehetne hát benne annyi jóakarát, hogy a magyar nemzetet, melynek jóvoltából eszi kenyerét, megmentse a rágalmaktól...

Valóban kellemetlen, ha a nemzetet vagy legalábbis a magyarfaj itteni részét zsarolónak tartják. Természetesen, ha a magyar viszonyokat nem ismerő Hohenlohe az úr Gödöllőn s nem a király személye körüli miniszter, akkor könnyen lehet pazarolni.

Bocsánat ez unalmas bevezetésért.

Szupp úr tilalma dacára is legelőbb a »Pesti Hírlap« olvasói hú képét fogják kapni az udvari mozzanatoknak.

*

Figaró itt, Figaró ott, a tilalom ki van játszva.

A cselédek képezik a gazda gondolkozásának visszhangját.

A kiborotvált és egészen borotvált cselédurak, officielek és kammerperszonat között seress poharak mellett nincsen megtiltva a politika. Ezeken át kiszivárgott az, hogy őfelsége *Lendl* iránt nem fog elnéző lenni.

Egy magas állású egyéniség - ezt leghatározottabban állíthatom -, ki az ilyen ügyekbe be szokott folyni, egész nyíltan és bátran hirdeti azt, hogy a legszigorúbb eljárást nem fogja megakadályozni azon körülmény, hogy Lendl leköszön.

Annál rosszabb reá nézve - mondá a magas állású úr.

*

Érdekes tudni, hogy mi lesz a lelőtt szarvasokból? Amit nagyon összelőnek, azt kimérik Gödöllőn. Kimérik az olyant is, melyet másnap, harmadnap találnek meg a vérebek. A többiek, miután szarvaikat levágják, Bécsbe küldi egy gödöllei vállalkozó. Darabjáért 25 forintot fizet. Egy-két darabot néha a király ajándékba küld. Olykor valamelyiknek a hátgerincét asztalra is hozzák...

A napokban egy szarvastehenet lőttek meg véletlenségből, s mint mondják, egy a királyi családdal közel rokonságban álló hölgy, ki szenvedélyes vadász lőfegyverrel, de ez titok, mit elárulni csak - újságírónak lehet....

*

Az udvar Gödöllőn csakis mulat. Így a kérelmezőknek legjobb Budán jelentkezni audienciára. Itt csak látogatást fogadnak el. Ezt a körülményt méltányolni lehet, és jó volna, ha az illetők nemcsak kímélet-, de saját szempontjukból is megtartanák...

AZ UDVAR GÖDÖLLŐN

- Saját tudósítónktól -

Az udvarhoz az otthonias elhelyezkedés után kezdenek jönni a vendégek. Most a legifjabb gróf Larisch van itt.

Igazi szőke német atléta a Nibelung-énekből... Az udvar még gyászol. A gyász október 5-én telik le. Akkor valami duodez fenségért az úgynevezett kis gyászt öltik föl pár napra... A cselédség közül csak az elsőbbrangúak viselik a gyászt, a »*fekete dresz*«-t...

*

A Miskolcra bokrosan átutazó katonaság parancsnokoló tisztje vagy báró Mondelnél tiszteleg, vagy Rohonczy őrnagy veszi át a jelentést. A tisztelgés és jelentés mindig az adjutáns kíséretében történik egész parádében.

*

Valéria főhercegnőt Rónay püspök jelenleg legfőképp a geológiára oktatja. A múlt napokban az egykori Duna-tengerről tartott előadást, különösen a magyarországi képződményekre való tekintettel. Ez alkalommal Rónay püspök bemutatta a balatoni kecskekörmöket s elmondá az ismeretes regét ezekről a speciális magyarországi képződményekről, melyek lételüket a Duna-tenger hullámzásainak köszönik.

*

Ferenczy Ida kisasszony elutazott. Egy rokona halt meg...

A literatúra pihen ilyenkor, (szegény literatúra, ha csak ilyenkor pihenne!)

*

Tegnapelőtt vásár volt Gödöllőn. Az udvari tisztek és személyzet egész halom vásárfiát vett. A mézeskalács-szívek verseit magyaráztatták magoknak.

Egy vidéki embernek feltűnt egy magas ember. Megkérde, ki az?

- A királyné főpatikárusa.

- No, ennek idehaza kevés dolga lehet. Pedig a németek között ugyancsak el van foglalva.

*

A királyné látogatása Károlyi grófnőnél képezi a beszélgetés főtárgyát nemcsak az udvarnál, hanem a nép közt is.

A naiv alsó osztályokban, hol minden dologhoz valami kombinációkat fűz a maga észjárása szerint az ős fantázia, azt beszél, hogy valahányszor a királynőnek egy lánya nő meg, mindig egy nagy magyar ember koporsójához megy imádkozni.

S annak a szelleme adja a tanácsot, kihez menjen férjhez.

A Deák Ferenc koporsójánál nyilvánult az idősebbik főhercegnő szerencséje, most pedig, hogy im a kis Valéria is nagylány lett, a Károlyi koporsójához ment a királyné.

Mínt hogy pedig már nincsen harmadik lány a királynőnek - a harmadik nagy ember: Kossuth Lajos nem fog meghalni mindaddig, míg ismét egy főhercegnő nem lesz, akit férjhez kellene adni - az ő szelleme tanácsára.

És ez lenne a kis unoka, melyet még szíve alatt hordoz a kisebbik királyasszony.

DEÁK SZOBRA

Elzengték a lapok a különféle véleményeket és kritikákat, amik éppen elég jók arra, hogy most már igazán ne tudja Huszár Adolf: miképp alakítsa a szobrot.

Hja, már az így van az olyan országban, ahol mindenki mindenhez ért.

A publikum betelt már vele, hiszen már több mint egy hónapja, ahogy ott ül az „öregúr” kényelmes karosszékeben a Lánchíd téren; aki akarta megnézhet.

Most már ismét beviszik a műterembe s elkészül véglegesen. Nincs olyan szobor s nem is lesz soha a világon, amivel a publikum meg lenne elégedve teljesen.

Még a szegedi Dugonics is (pedig az a legszebb szobor az országban) hibát találtak az ottani városatyák, hogy hát a ló, hol maradt ki alóla?

Mert ha már annyi pénzbe kerül, ne hagyták volna legalább gyalog a főtisztelendő urat!

*

Hát én is azt mondom a Deák-szoborról, hogy mindenesetre kényelmesebb és méltóság-teljesebb dolog lesz ülni az öregúrnak, addig a néhány száz esztendeig, mintsem hogy ott álljon hajadonfővel azon a magas oszlopon...

Nem is avatkozom hát a dolog ezen részébe, hanem a divergáló eszmecserék közé markolva, kiveszem azokat a megjegyzéseket, amiket a nem-szakértőktől hallottam imitt-amott (mert amit a szakértők beszélnek, azon túl vagyunk, azt nem érdemes feljegyezni.)

- Szép szobor - mondja egy mameluk képviselő, kár hogy nem szubtilisabb valamivel.

- Nekem nem tetszik - veti oda egy másik -, s ha rajtam állna, visszavetném az egészet.

- Kár lenne a munkáért és az anyagért.
- Hát iszen azért hasznát lehetne venni...
- Ugyan mire?
- Ha Szapáry meghal: neki állítanánk fel, mert őhózzá is hasonlít.
- Az istenúgyse! Csakhogy Szapáry...
- Mit? Hogy nem kap szobrot?
- Ej, dehogy! Hanem nem fog meghalni.

*

Ugyancsak két másik képviselő beszélget.

- Nos, mit szólasz az öreghez?
- Pompás, nagyszerű és találó...
- Ugyan mi a találó rajta?
- Az, hogy a *szabadelvű körnek hátat fordít*.

HERVADÁS

- A »Pesti Hírlap« eredeti szezon-tárcája -

Egész literatúra támadt már, mely a hervadást dicsőíti - az asszonyokban. A »harmincéves« asszonyoknak fölszállt az agiójuk, mióta Balzac nyomán egy nagy csoport író keletkezett, kik elfordulnak a szende, naiv, ártatlan hajadonoktól s nem érdekli őket a pirulva, szemlesütve elrebegett »igen«, hanem fölkeresik az asszonyt a harmincadik évében, mikor az már mindent tud és mindent mer.

Igen, a hervadás költészete semmivel sem rosszabb, mint a virágzása, sőt bátran ki merem mondani, hogy idillibb. Azért csak hadd dicsőítsék a tavaszt a poéták, én megmaradok az őszenél.

Tulajdonképpen csak ez az egy évszak van Magyarországon: a többi ajtóستól ront be. A hidegből egyszerre nagy meleg lesz. Csak a nagy meleg embereli meg magát s lassan, alig észrevétlenül hagyja itt a szép Magyarországot: sőt amikor elment is, visszatér még egyszer, mintha itt felejtett volna valamit: hanem hát mi nem vesszük szórakozottság-számba s mint valami köteles ajándékot, a vénasszonyoknak adjuk oda évente nyárnak azt a fölösleget. Mert még a vénasszonyok iránt is udvarias a magyar, ha elhiszi, hogy az ő kedvükért kukkan még be a nyár ősszel egy-két napra.

Ha szép az első szerelem, nem kevésbé szép az utolsó, a bágyadt őszi napsugár; ha nem éget is, mint a tavaszi, de melegít még, s az ember érzi, hogy már nem tart sokáig. S édesebb, becsesebb az, ami fogy, mint az, ami növekszik.

Azért vonzódom én mindig ahhoz a szomorú processzushoz, amit hervadásnak neveznek.

Flóra legszebb leányai, a rózsák, csak az imént voltak még virulóban. Láttuk és élveztük a pici teremtéseket; láttuk, amint a haragos zöld levelek között a rügy támadt - isten csókjától fogamzott talán, - a rügyből bimbó lett, mely egyszerre szétnyitotta keblét a napsugár tüzetől, a

selyemlány tündérszárnyacsókák szétereszkedtek s titkos rétegei a legszebb virág kelyhének szerelmet látszottak lehelni. Reggelenként egy-egy csillogó harmatcsöppnek jutott a boldogság, lemosni róluk a nap porát, salakját.

Oh, hogy ilyen üde csöpp csak a Flóra leányainak jut s az Éva leányainak nem!

És nem lehet teljesen boldog senki. A tavasznak várni kellett a rózsákra: megkapta későn, a nyár büszkélkedett velük, de elvesztette korán. Az ősz járt a legjobban: az új rózsákat kapott külön, hanem ezeknek rövid volt az életük.

Születni, fesleni és elhullani csak néhány nap. Mikor még teljes bevonulását tartja az ősz gazdag színpompájában, útközben egyszerre elvesznek legszebb ékszerei: a rózsák.

A napsugár, mely megszerette, mely a nyílásra csábította, melynek sóhajtvá engedének, megperzseli tüzes nyelvecskéivel a vágyó szirmok széleit, a szél, mely illatukat fölcsókolta, kéjelegve, megzörögteti hajladozó ágaikat s ketten végzik a hálátlan gyilkos munkát. A szirmok elhullanak. A mulandóság úgy tesz velök, mintha a könyvből, melyet gyönyörrel lapozgat mindennap, kitépne egy levelet. Elfogy a könyv, s nem marad ott csak a rideg tábla, a rózsza zöld tartója, a szár, s a száron a tövisek.

Letarolva a kert, mint piros kagylócskák elborítják a rózsaszirmok, még halálukban is széppé, költőivé téve a földet, amely nekik életet adott. Mintha szőnyeg volna, mintha tündérek picike lábai alá lenne megterítve: ők fognak itt táncolni harmatos, csendes éjjelen.

És másnap, harmadnap virradóra csakugyan le van gázolva a puha szőnyeg; a levelek, mik a tű nélkül is éltek még egy darabig, rothadásba mennek át. A föld párája alulról rohasztotta-e el őket: vagy az ég csípős harmatja felülről, vagy egyik sem a kettő közül, hanem hogy igazán eljöttek a fantázia tündérkisasszonyai s pergő fürge táncban legázolták, színüket saját arcukra kenték, őket pedig odaadták a földnek? Hadd legyen belőlük haraszt, por, sár és semmi.

Szegény rózsák! Hiába keres másnap a pillangó. Nem talál meg soha többé. Habozva röpködi körül a helyet, a ravatalt, a sírt...

S amint tovaszáll s nincs semmi szín már, mely hímporos szárnyait fölülmulja, nem féltékeny többé, de nincs is kit szeretni többé.

A halál neki is ágyat vetett, az ősz dermesztő szele sívítva hurcolja a földön halálos derekalját, a fonnyadt virágleveleket.

Szegény rózsák és szegény pillangók!

Azaz dehogy szegények! Ők elenyésznek hamar, de nem tudják, hogy elenyésznek.

Mi emberek maradunk sokáig, de tudjuk, hogy el fogunk enyészni.

Az idő új rózsákat hoz nekünk nagyon gyorsan s ugyancsak az idő új embereket hoz a rózsáknak, de lassabban.

...Ha egyszer el találná tévesztetni az idő - s az embereket vinné el egyszerre s a rózsákat hozná vissza lassan?

Pedig az is megtörténhetik...

A rózsák halálát gyorsan követi minden. Először élénkebb színeit vesztí el a föld, azután megkopaszodik... fái lehullatják lombjaikat, a gyepek elsárgul rajta...

S az őszi esőtől meggyúlt vizek úgy néznek ki, mint egy-egy szomorú szem, melyekben a haldoklás bágyadsága tükröződik az őszi napsugár hideg fényében.

A természetben bizonyos fájó, de mégis édes melancholia van. Minden olyan nagyon szomorú és mégis olyan nagyon kedves.

A hervadás költészete ez... Az elmúló pompát még egyszer odaképzeli az ember a fantázia által megszépítve.

S meghatja szívét ami nincs már, ha hidegen ment is el mellette, mikor még volt.

Minden átváltozott: egyforma kopasz, barna az egész világ, csak a kútgém maradt meg a réginek a pusztán.

Azaz hogy arra meg a gulyás akasztotta ki piszkos tarisznyáját *fehérédni*.

Mire leveszi tavasszal, olyan lesz, mint a patyolat.

A KIRÁLYI KUTYÁK

Azt mondják: egyszer volt Budán kutyavásár és nem lesz többet. Gödöllőt azonban szerencsére nem zárta ki a közmondás, mert Gödöllőn most olyan kutyavilág van, aminőre a legöregebb gödöllői kutyák sem emlékeznek.

Nem viccelek, kérem, nem a »Kossuth kutyák« gúnyelnevezést akarom visszaadni, én valóságos igazi kutyákat értek, és az korántsem lealacsonyító név, mert királyi kutyának születni nem kutyaállapot.

32 tagból áll a falka, tehát 8-cal kevesebből, mint egy-egy tudományos akadémia, amelyek fölött mint korlátlan hatalom székel királyné őfelsége főkutyapecérje. A főkutyapecér fölött magasan állnak a *huntsmanok*. Ezek képzett szakemberek, kik büszkeséggel kezelik hivatalukat s éppen olyan garra beszélnek egy-egy tanulékony növendékükről, mint amilyen büszkeséggel emlegeti Szilágyi Dezső, hogy ő nevelte Pulszky Gusztit, vagy Pulszky Gusztit, hogy ő nevelte Szilágyi Dezsőt.

A főkutyapecér igen büszke úri ember, aki azt mondja, hogy egy kutyában több ész van, mint ötven emberben, s ha az emberekben igazságérzet lenne, kalapot emelnének a kutyák előtt.

És igaz is, a királyné harminckét kutyája közt, éppen úgy, mint egy akadémiában, vannak nevezetességek, hírhedt celebritások, ünnevelt példányok és középszerűségek.

Legkitüntettebb állást foglalnak el egy afrikai dogg és egy spanyol uszkár. Nevüket nem lehet megtudni, mert a főkutyapecér azt találja, hogy a két állat nevét illetlen dolog lenne közönséges emberi ajkakon meghurcolni.

Maga a főkutyapecér, noha csak közigazgatási teendője lenne, csupán két állatot tüntet ki azzal, hogy személyesen gondoskodik róluk.

Ő vezeti a dán doggot (bizonyosan nagy kitüntetés a nemes doggra nézve), s ő fésüli a spanyol uszkárt. Nos igen, miért ne lenne részrehajló ott, ahol igazi celebritások állnak vele szemben?

A királyi kutyáknak, eltekintve azon fényes rangbeli állástól, melyet elfoglalnak, nincs valami különös jó dolguk. (Meg kell ezt írnom a közönséges juhászkutyák vigasztalására, kik eddig a mészároskutyákat is átkozottul irigyelték.)

Enni csak egyszer kapnak naponként, éspedig 12 kiló húst ugyanannyi zabdarával, s mindig a vadászat után, mikor már ki vannak merülve az éhségtől.

Ez bizony szűkecske koszt egy királyi udvaron, azonfelül nincs meg a szabadságuk, amit a juhászkutya oda nem adna az udvari fényért, s gyakran meg is büntetik őket: ami ellen apellálni sem lehet. A gödöllői közönséges kutyának a verés ellen megvannak a maga fortélyai, szökés, az asztal és ágy alá való búvás, a királyi kutyák hallgatagon kell hogy tűrjék, még csak ugatniok, vonítaniok sem szabad, mert *siket szájkosarat* kapnak.

De hát a rangot sem adják ingyen. Az pedig megvan nekik illő mértékben. Tisztességes neveik vannak, mégpedig nem olyan bolondos parasztnevek, hogy Tisza vagy Dráva, hanem igazi előkelő nevek. A főkutyapeccer neveiken szólítja és valószínűleg per »ön«. De mindez még semmi. Egy nyomtatott lajstromban is előfordulnak, s a királyné e lajstromból nézi ki, oda be van írva a magaviseletük, milyen az ügyességük és mire alkalmasak.

Ha valamelyik jó reményben van (s most is várandó egy), az aztán *kiváló* gondoskodásban részesül, s az új csemeték megkereszteltetnek, lehetőleg tekintetbe vétetvén az anyai név, mert apai ág nincs a kutyák között.

A harminckét kutyán kívül van még három agár is. Ezek azonban nem foglalhatnak helyet ezen arisztokratikus testületben, csak mint olyan »túrt perszónák« mozognak a kutyahatalmasságok között.

A királyné szeszélye az egész, akinek nagy kedvence az *Ida* agár. A másik két agár hát alkalmasint csak azért van az udvarnál, hogy a kis »Idácska« meg ne unja magát a high life közt.

A király kutyáiról is kellene még szólnunk. De hát ezek nem élnek szoros udvari életet. Először nagyvárosba nem mennek sohasem, hanem állandóan Gödöllőn vannak. Fidonc! Valóságos falusi nevelésű kutyák, kik kezdetleges műveltségüket az erdészekről nyerik.

Meg is látszik rajtuk. Kopóknak beválnak s véredeknek ügyesek.

De finom vadászati rafinériára nem valók.

LENDL SZÁZADOS ÉS A MAGYAR KORMÁNYBIZTOS

(Regényes kép az alföldi vízvédelmi állapotokról)

Nem sokkal a Göczi-affér előtt történt, hogy Horváth Gyula képviselő kormánybiztosul küldetett ki Szentek környékére a töltéseket megcsinálni.

Szentmártonban valóságos lázadás volt, mikor Horváth Gyula oda indult a szükséges mérnöki személyzettel.

Már az úton kérdezte tőlük egy paraszt:

- Hova mennek az urak?

- Szentmártonba.

- Oda ugyan ne menjenek, mert ott nagy rebellió van. A polgármestert meg az egész tanácsot már elkergették, a csendbiztost agyonütötték, most a kormánybiztost várják, hogy azt is agyonüthessék.

- No, az a kormánybiztos éppen én vagyok - mondá Horváth Gyula.

A mérnökök azt indítványozták, hogy jobb lenne visszatérni.

Horváth, a szégyenletes oldalát festette a visszatérési aktusnak s azon föltétellel rábírta őket a követésre, hogy katonai erőért sürgönyözött Edelsheim-Gyulainak. Hatvan embert kért.

Edelsheim-Gyulai úgy kombinálta a dolgot, hogy a civil ember mindig félnyivel [!] jobban fél, mint kellene, s harminc embert menesztett a sürgöny vétele után útnak.

Ezek körülbelül egy nappal később, éjjel érkeztek meg Kunszentmártonba, mint a kormánybiztos.

Nagy sötétség volt a vendéglő előtt, ahova a biztos szállt. Csak két-három ember állt ott a gangon, mikor a korcsmárosnak megnevezte magát s lehető jó szobát kért. A korcsmáros sietett is eleget tenni a kívátnak.

A parasztok mogorván álltak ott föltett kalappal és fenyegető arccal.

- Hogy hínak téged? - kérde a kormánybiztos az egyiktől.

- Ipacs Ferencnek.

- Vedd le a kalapodat.

Ipacs Ferenc levette.

- Hol a polgármester?

- Elkergettük.

- Hát a jegyző meg a tanácsnok?

- Mindenkit elkergettünk - szólt sötéten. - Nem kell senki.

- Eredj, küldd ide a polgármestert.

- Nem tudom, hol van.

- Keresd meg, édes fiam.

Ipacs Ferenc elment, de természetesen eszeágában sem volt a polgármestert megkeresni, hanem bejárta a lázadók főkolompóit, hogy megérkezett a kormánybiztos, s annyira alarmírozta a várost, hogy alig egy óra múlva, midőn a kormánybiztos már levetkőzött, lefeküdt, ijedten rontott be a korcsmáros, hogy nagy baj van, vasvillás emberek gyülekeznek, kik be akarnak törni a szobájába és meg akarják ölni.

- Mondja meg nekik, hogy nem fogom az ajtót becsukni éjszakára, bejöhetnek, amikor akarnak.

Ez az üzenet úgy hatott a tömegre, mint a zuhany. Bosszankodva oszlottak szét - lefeküdni.

Másnap a városházára ment Horváth. Óriási tömeg állott a városháza előtt, a szörnyű nagy sárban s elállva az egész járdát.

Az ingerültség tükröződött az arcokon és az elszántság. Egyik se lépett félre a trotoárról, mikor a komisszárius jött, hadd ő menjen a sárba.

- Adjatok helyet! Látjátok, hogy nincs bagaria csizma a lábamon, hanem cipő...

A városházán minden nyitva volt, de egy lélek sem várta; az akták ott voltak elszórva a szobákban az asztalokon, nem vigyázott azokra senki.

Egyetlen szál hajdú volt ott, aki félvállról eldünnyögte a kormánybiztosnak, hogy az egyik mérnökét, ki hajnalban elment a többieket megnézni, úgy megverték, hogy úgyszólván lepedőben kellett hazahozni.

- No, majd beszélek hát én ezzel a rakoncátlan tömeggel - mondá Horváth.

- Hanem akkor jó is lesz, ha nagyságod előre megírja a feleségének, *hogy agyonütötték*, én majd elviszem annakutána a postára, hogy ideérhessen a temetésre.

A pillanat csakugyan komoly is volt. Vasvillák emelkedtek és kaszák villogtak odakünn.

Horváth lement és így szólt:

- Hát mit akarnak kendtek?

- Mi nem akarjuk az urat - hangzottak a felkiáltások. - Menjen innen! Fel is út, alá is út!

- Eh, sose diskuráljatok vele sokáig! Üssük agyon! - hangzott egy stentori hang a tömeg fölött.

- Gyávák! - kiáltá Horváth. - Hitvány, gyávák vagytok.

Minden ököl fenyegetőleg emelkedett, óriási láрма és zavar keletkezett, a tömeg rá akart rohanni a beszélőre.

E pillanatban megharsant a trombita. Megérkezett a harminc katona.

- Hol a kormánybiztos? - kiáltá a vezénylő tiszt.

A tömeg utat nyitott, de nem a félelem, de a meglepetés miatt.

- Én Lendl százados vagyok! - mutatá be magát a tiszt. - Parancsára állok a kormánybiztos úrnak.

- Üssük agyon a katonákat is! Fel a kaszákat! Kövekhez, fiúk!

- Igenis, gyávák - folytatá zavartalanul Horváth. - S én nem félek tőletek. Nekem nem kell a katona.

Lendl kapitány felé fordult:

- Százados úr, vonuljon ön el embereivel az udvarba, nincs szükségem önökre.

Majd emeltebb hangon szólt:

- A magyar ember nem fél ezer embertől sem, de ti nem vagytok magyar emberek, ti százan rohantok egyre. Minden hitvány, gyáva nép ilyen.

Ez mentette meg Horváthot.

Összenéztek a kunok, s kezdett a fenyegető láрма szelídebb morgássá devalválódni.

- No, ugye nem mertek bántani? Hát mármost térjünk a dologra. Adjátok elé a bajaitokat, mondjátok, hogy mit akartok? Hátha megértjük egymást.

Egyszerre kétszázan kezdtek beszélni, ki vastagon, ki vékonyan, némelyik ordítva, másik káromkodva. Olyan káosz volt ez, mintha a Bábel tornyát építenék.

- Hallja-e kend, Ipacs Ferenc uram. (Ő volt a vezér.) Hát érti kend ezt, amit ezek beszélnek? No, ugye nem? Bizony én sem. Hanem válasszanak kendtek egypár okos embert, azok majd elmondják nekem odafenn!

Ebbe aztán bele is nyugodtak, s egypár perc múlva húsz szónok állott Horváth Gyula előtt fenn a teremben s mind a húsz egyszerre beszélt össze-vissza mindenféle zagyvalékot.

Horváth Gyula csak hallgatta egy darabig, hanem azután egy szerencsés ötlete támadt, hogy azt a sok bolond beszédet jegyzőkönyvbe kellene felvenni; kerített is szerencsésen egy írnokot valahonnan, akinek meghagyta, hogy *markírozza*, mintha a jegyzőkönyvet vezetné.

- Hát mármost beszéljenek kendtek egyenkint. Mert nagyon fontos az, amit kendtek beszélnek, azt ez az úr majd írásba teszi.

(Jól számított, mikor úgy okoskodott, hogy a magyar embert ki kell hagyni beszélni s akkor az mindjárt lecsillapszik.)

Hát iszen úgy is volt. Tóth János kezdte a diktálást. Két óráig beszélt egyhuzamban. Már ezalatt megszökött a húsz szónokból kilenc. Utána Varga-Máté Imre vette át a szót. Már a delet is rég elharangozták; még mindig ő beszélt. No, már azt csak nem lehet kívárni soha! Aztán meg az ördög vigye a város dolgát, de meg Varga-Máté Imre úgyis elég okos ember, elmond az mindent őhelyettük is.

Egyenkint szökdöstek meg mellőle, mire Horváth Gyula, ki ezalatt a gangon cigarettezve sétált, visszakerült, már akkorra nem volt egy lélek se, csak Varga-Máté uram, ki is azon végezte, hogy iszen különben ők tulajdonképpen mindenbe belenyugosznak.

...S így történt, hogy a biztos még aznap hozzáláthatott a töltéscsináláshoz.

Folytatta is nagy erélyességgel, néha sok galibával. A katonákra bizony szükség volt s azok künn is tanyáztak a töltéseken.

Valami nagyobb zavar azonban elő nem fordult. Csupán Lendl kapitány jött egyszer panaszra, hogy ő itt nem maradhat, mert semminemű kényelme nincsen, a házban, ahová elszállásolták, nincs semminemű kényelem, a vendéglőben rosszul főznek.

- Hát, bizony rosszul főznek... - mondja Horváth Gyula részvételtjesen -, de még a civilizáció kényelmi követelményeit sem ösmerik ezek az emberek... én igen sajnálom a kapitány urat, de nem tehetek e tekintetben semmit.

- Hogyan? Semmit sem tehet?

- Ha csak arra nincs kedve, hogy megossa velem az én kényelmemet.

- Ezer hálával és örömmel! - mondá a kapitány örömragyogó arccal. Hízelgett neki egy kissé ez a kitüntetés. Hogyisne. Együtt étkezni és lakni a kormánybiztossal. Bezzeg mennyire megirigyli ezért a hadnagya!

Éppen künn a töltésen ejtődött meg ez a párbeszéd. Alig ügyeltek fel a munkásokra egy óráig, beesteledett, s Lendl megnézvén az óráját, figyelmeztette a biztost, hogy a vacsora ideje itt volna már.

Horváth karonfogta s vitte a parton nyugotnak.

- De hiszen nem a város felé megyünk, nagyságos uram!

- Nem - mondá a kevés beszédű Horváth.

- De hát akkor hova megyünk?

- Majd meglátja.

Egy munkássátorhoz értek. A felügyelő hevert ott egy szűrőn, mellette nem messzire két bunda hevert.

- Jó estét, Mudrik uram! - szólt a kormánybiztos. - Adja elé a vacsorámat, mert már megéhezünk.

Mudrik uram kivett a szeredásból egy nagy karaj fekete kenyeret és egy fontnyi vékony szalonnát.

- Van-e két bicskája?

- Van, méltóságos uram!

- No, hát adja ide szaporán.

Azzal odanyújtotta az egyik bicsakot Lendl kapitánynak, maga pedig a másik segélyével kezdett falatozni.

A kapitány kidülledt szemekkel bámult egy ideig, azután megevett egy-két falatot és félretette.

- Hát most mi lesz?

- Lefekszünk, kapitány úr! Mudrik uram, Mozza elő az ágyneműt!

- Ott van, méltóságos uram, mind a két bunda; a kapitány úr ül rajta.

Lendl kapitány savanyú arcot vágott, felkelt s bocsánatot kért, hogy neki sürgős dolga van, a városba be kell mennie.

S azontúl soha többé nem kíváncozott megosztózni a kormánybiztos kényelmén.

AKIT KIRÁLYNAK TARTANAK

(A Lándzsa Imre komája)

Rászállott a gólya a Lándzsa Imre uram házára, el is hozta a kicsikét, s épp ahogy kívánta, király embere lett, azaz hogy fiú.

No, hát nem is lehet más keresztapja, mint maga a király, akiről az a hír otthon Császártöltés helységében, hogy a szomszédos Gödöllőn most éppen odahaza van.

Elindult hát ökigyelme, míg otthon a bábák a dolgukat végzik, toronyirányában egyenest Gödöllőre, hol is könnyű dolog volt megtalálni a király házat.

Hanem bezzeg nehéz volt bejutni. Egy jáger járkált a kapu előtt feszesen, azt szólította meg Lándzsa Imre magyarul.

- Dicsértessék a Jézus Krisztus, tekintetes uram. Eresszen be, kérem, a királyhoz.

A jámbor német jáger tiltakozólag állt a kapu elé, mert noha nem értette a magyar beszédet, a szándékot nyomban észrevette, hogy a paraszt be akar menni.

- Nix ungrisch.

Szerencsére egy másik udvari nőcseléd jött, aki tudott magyarul is, németül is: annak tolmácsolása mellett aztán megindult a diskurzus.

- Nem lehet bemennie, barátom, mert őfelsége itt Gödöllőn nem szokott audienciát adni.

- Pedig én tanácsbeli ember volnék. Az egyik bátyám meg éppen bíró Császártöltésen.

- Az mindegy! Mégsem lehet bemenni.

Lándzsa Imre uram elkezdte a fejét vakarni, mint az olyan ember, akit váratlan bosszúság ér.

- Pedig én keresztapának szeretném meghívni őfelségét.

- No, az meg éppen lehetetlen - felelte a jáger -, mert az udvari etiquette tiltja, hogy őfelsége mindenféle keresztapaságot elvállalhasson. Tudja ön, mi az az udvari etiquette?

No, azt ugyan nem tudta Lándzsa Imre, de nem is volt rá kíváncsi. Mérgesen szemére húzta a kalapot és elkezdte a fejét csóválni, hogy az úgy ingott jobbra-balra váll-lapockái között, mint egy meglódított hinta.

- Ejnye... ejnye - dünnyög. - Ez már hiba, nagy hiba, roppant nagy hiba.

Olyan szomorú hangon mondta ezt, hogy a becsületes vadász, kit Schram Ferencnek neveznek, megszánta a parasztot s így szólt:

- Ne búsuljon, barátom. Ha csak éppen keresztkoma kell, talán jó leszek én is?

Imre megnézte a derék, szálas urat és a tenyerébe csapott.

- Szaván fogom. Ebben maradunk.

Schram szabadságidőt kért s még aznap elindult Lándzsa Imrével Császártöltésre komának, s csaptak ott olyan víg keresztelőt, hogy a király se különbet. Schram még csárdást is táncolt a kackiás magyar menyecskékkel és két aranyat tett le kis keresztfia vánkosa alá ajándéknak.

Meg is becsülték ott úgy, hogy még a helyet is megfűjták, ahova leült.

Mikor pedig elment, híre kerekedett a faluban, hogy akárki mit mond is, de mégis csak maga a király volt az a saját személyében.

Hogy mégis eltagadta magát: az onnan van, mert az uraktól tart, akik nagyon megszólnák, ha tudnák, hogy egy olyan szegény, egyszerű parasztgyereket tartott a keresztvízre.

SZEGEDI CSODÁK

A két nagy alföldi várost felosztotta a két Tisza-testvér. *Kálmánnak* Debrecen jutott, *Lajosnak* Szeged. (A szegény Lászlónak, ha jut, jó lesz valami falu is.)

Kálmán Debrecennel kokettirozik. Játsszák a »*haragszom rád*«-ot ketten. Hol ez dobja oda a szultán-kendőt Debrecennek, hol Debrecen vissza. Hanem hát a vége, ki tudja, mi lesz?

Tisza Lajos pedig Szegeden fészkelte be magát erősen. Szeretik ott igazán, mert becsületes és lelkiismeretes munkát végzett.

Eleinte nagy bizalmatlansággal fogadták a bátyja végett, végre pedig megszerették tán szinte éppen a bátyja végett, mert a bátyja nélkül bizony sok dolgot nem vihetett volna ki, ami már tény ma, s nem kis fontosságú a város jövőjén.

Nincs is ez idő szerint más ellenzője Tisza Lajosnak Szegeden, mint talán az az egyetlen ellenző, amit az asszonyok vettek neki: *t.i. egy kályhaellenző*.

A rekonstrukció vége felé közeleg már. Mint biztos forrásból halljuk, május elején *megszűnik a király biztosság*.

Nem hisszük, hogy ez javára lenne a városnak, s hogy májusig teljesen be lenne fejezhető az ő működése, de másrészt nem kívánhatjuk Tisza Lajostól, hogy hasonló megjegyzéseknek tegye ki magát, mint a múlt évben, a királyi biztosságról szóló törvény meghosszabbítása alkalmával: hogy a szegedi udvartartást hosszabbítja.

Hallottuk akkor az ízetlen pikantériát, hogy Tisza Lajos sokkal nagyobb ember, mintsem szerep nélkül meg tudjon élni és sokkal kisebb ember, mintsem szerephez tudjon jutni a mai viszonyok közt, ha a királyi biztosságot leteszi.

Ennek a személyes önző indoknak tulajdonították maradását. Pedig sok komoly közérdekű indok kívánná, hogy megmaradjon még a jövő évre is, s mi hisszük is, hogy befejezi művét. Ha a biztosságról szóló törvény lejár is ebben az *alakjában*, az ő hatásköre megmarad. A biztosság mehet, a hivatalnoki karra már nincs ott szükség, de a biztos maradjon, míg a város nem lesz egészen talpra állítva.

Ami még teendő hátra van, azt Tisza Lajos innén a fővárosból is végezheti.

Érdeklődéssel csügg az ország a nagy alföldi város sorsán. A sajtó kimerítően közli az ott történeteket, de többnyire az »Országgyűlési Értesítő« után.

Mondjunk valamit erről az »Országgyűlési Értesítő«-ről. Van a »Karácsonyfa« című látványosságban egy jelenet, ahol a zenetanár azt hirdeti, hogy *hat* óra alatt tanítja be a muzsikát.

- Eh, mit! - mondja Popov! Az ilyen reklámoknak csak a felét kell elhinni!

- Nos, akkor hát *három* óra alatt tanítana meg!

Egyebet ne mondjunk az »Országgyűlési Értesítő«-ről. Azt hiszem elég.

Most pedig közöljük: mit ír a szegedi rekonstrukcióról.

A rekonstrukció munkálatai nagy arányokban haladnak előre, bár az október hó második felében bekövetkezett esőzések tetemesen hátráltatták a munka gyors folyamatát, s az építkezések a szállítás akadályai miatt hátramaradást szenvedtek.

A város épülése szépen halad. Ezen évben már az árvíz óta épült házak száma meghaladta a másfélezret. Az építkezési statisztika tanúsága szerint f. évi jan. 1-től október végeig 1206 építési engedély adatott ki 886 lakházra és 320 melléképületre s tényleg fölépült vagy építés alá került a jelen év alatt összesen 598 lakház és 296 melléképület. A múlt évi építkezések eredményét is beszámítva, Szegeden az árvíz óta összesen 1645 ház épült s ezekből 1221 lakház és 425 mellék- vagy gazdasági épület.

A középületek közül jelenleg 9 áll építkezés alatt, ezek közül 4 nagy állami épület és 5 a város által építtetik. Ide számítandó továbbá a közös seregbeli laktanya nagyszerű épület-csoportja.

A középületek közül az emeletes leányiskola díszes épülete tető alá került, a szintén emeletes szegényekháza már a homlokzati vakolat is készen áll s még csak a belső munkálatok vannak hátra, s a humánus intézet átadható lesz rendeltetésének.

A kisdédóvó-épület az alsóvároson szintén egészen elkészült.

A laktanya-csoport monumentális épületei gyorsan emelkednek fölfelé. A melléképületek közül a börtön és az istálló már tető alatt vannak; a tiszti pavillon emeleti falazata részben már felrakatott, a 3 legénységi kaszárnya földszinti falazata készen van, az altiszti laktanyánál a pincefalazat készül, a szertárnak szintén rakják az alapfalait. Egészen véve tehát a munka szép haladást tett aránylag rövid idő alatt.

Előkészületek tételnek két szép stílus kápolna építéséhez. Egyik a Szent Rozáliáról nevezett fogadalmi régi kápolna helyett épül a Gizella téren (a múlt században dúlt pestis emlékére), a másik a kálvária-sugárút végén a kálváriával lesz kapcsolatban.

A csatorna-hálózat s az azzal összeköttetésben lévő szivattyútelepek építéséről szintén kedvezőleg írhatok. A szivattyútelepek már régebben elkészültek s a felsővárosi telepen már a gépek is föl vannak szerelve. A fő gyűjtő-csatornák közül, a 2-ik számú már egészen elkészült 3460 folyóméter hosszúságban, s ennél már a vas zsilipek is elhelyezték. Az eddig elkészült csatornák összes hossza 6680 folyómétert tesz.

*

A kör- és sugárutak feltöltése annyira előhaladt, hogy az óriási munkát közel áll a befejezéshez. A sugárutak közül még a szabadkai sugárút áll feltöltés alatt, melyre október 1-én kezdték meg a földszállítást gőzmozdonyokkal. Még a két körúton van hátra egy kevés munka. A sugárutak mind fel vannak emelve a tervezett magasságig, sőt a Boldogasszony sugárúton már a kövezés is megkezdett.

Nemsokára munkába veszik a sétányok és köztertek létesítését. Ezekre nézve készen vannak az ízléses tervek, melyek afelől tanúskodnak, hogy az új Szeged belső terein gyönyörű vázok fognak séta- és üdülő helyekül szolgálni a közönségnek.

A rakodópart és tiszai híd építése szintén nagy erővel folyik. A rakodópart felső részén már hosszabb vonalban kész a partfalazat.

A hídfők- és pilléreknél hangyaszorgalommal dolgoznak. Az I. pillérnél a caisson már 11 méteren áll a Tisza 0 pontja alatt s az alapfalazás 12.50 méter magasságban bevégezve van. A II. sz. pillérnél már szintén lesüllyesztették a caisson, s a munka 3 méterig haladt a 0 pont alatt a caisson menyezete fölött az alapfal 2.60 méter magasságig a 0 pont fölött van fölrakva.

MI A SIKK?

- Eredeti ostobaságok képekkel -

Magyarországon két részből áll az úri osztály, akárhány okos cikket írjon is Láng Lajos, Szontágh Pál és Asbóth János: a dolog egyre megy. A világot nem fogják megváltoztatni, sem a nemességet restituálni.

A nemesség ma, mondom, két részből áll: szíves *házigazdákból* és a *vendégekből*.

Én magam is a vendégek osztályához tartozván, hosszú »lengyeleskedésem« alatt szerzett tapasztalataimból kifolyólag a következő tanácsokkal szolgálok tisztelt kollegáimnak, kik egy-egy kastélyba bejutnak, melynek gazdája még nem »egy mitőlünk«.

Vigyék el önök minden lovaikat és minden szolgálikat ilyenkor. Mert a vendégkonyha és a vendégjászol jól tesz úgy a cselédeknek, mint a szegény állatoknak.

Mínhogy azonban nem minden vendégnek vannak lovai és szolgálai: az, akinek nincsenek - otthon hagyhatja őket.

Ha a háziúr így szól:

- Nézzük meg a vetéseket.

- Nos, természetesen nézzük meg.

Kicsiségekben mi legyünk udvariasak a gazdáink iránt, hogy nagy dolgokban viszont ők legyenek udvariasak.

Fiatal vendég, hozzád pedig vagyon titokban egy diszkrét tanácsom. Vigy magaddal a pakktáskádban fűrot is, mert nem tudhatod, mi minden érdekeset láthatsz a másik szobában, ha lyukat fűrsz magadnak az oldalajtón keresztül.

A reggelinél aztán természetesen érvényesítsd a tapasztalataidat.

Mikor a fiatal asszonyka ezt kérdezi:

- Hogyan aludt ön?

Mondd el úgy odavetőleg:

- Jól, köszönöm. Csak egyszer ébresztett fel valami recsegés a szomszéd szobában.

Ne törődj azzal, hogy belepirul - te szemtelen voltál ugyan, de lásd, a szemtelenség egy lépés a cél felé...

Én úri asztalnál sohasem teszem vissza a palackba a dugót, hanem az ujjamat dugom be, s így lesz az ujjam is *borízű* és a bor is *újízű*.

Ez egy kapitális vicc tőlem, amelyért sokan tartanak engem eredeti embernek. Mert egy jó társaságban sohasem lehet tudni, miért lesz szeretetreméltóvá az ember.

Óvakodjanak vendégtársaim az idegen kisasszonyoktól, akiket az asztalnál önök mellé ültetnek.

Mert becsületemre mondom, vannak kisasszonyok, kiket legelőször elvisznek bálozni, azután fürdőzni - s ha már semmi sem sikerül, elviszik őket *kastélyozni*.

És ez az utolsó kísérlet is beüthet.

Tévezzék el önök gyakran a szobájukat, mert egy-egy rövid és szende pillantás is sokszor csak azért rövid és szende, hogy annál finomabb lehessen.

Hogy tekintélyük megmaradjon a hölgyek előtt, okvetlenül hajtsanak be néha Pestre. Mintha sürgős dolguk volna ott, vagy valami érdekes rendez-vous-juk. Ha egyebet nem, hát legalább - megborotválkozhatnak.

Hozzál nekik valami csecsebecséket.

Adj, hogy kaphass!

Ha halat hoznak fel az asztalra, beszéljenek el önök valami undorító történetet, s biztosak lehetnek, hogy a tál egészen tele marad az önök számára.

Ezek az asszonyok olyan bolond képzelődők.

Aki már eddig is nem vette volna észre, hogy én az illetlenségre oktatom a vendégeket, annak itt még egyszer megmagyarázom, hogy előkelő csak az lehet, aki illetlen, mert az illetlenség a »sikk«.

Nos, az is jó tanács tőlem, fiatal vendégbarátom, tégy pikáns megjegyzéseket a férj jelenlétében annak feleségére mások előtt és aztán löjjetek egymásra a parkban.

A rendőrségnek ne jelentsd be előlegesen, mert az úgy sincs falun.

Rendőrség csak az Apponyi Albert miniszteri programjában lesz. De mikor?

Szobádat hagyd néha nyitva. S azokat a bizonyos tárgyakat és üvegcséket, az arany fiatalság háztartásának kiegészítő részeit és kísérőit ne dugd el valami nagyon.

Hadd leljék meg kíváncsiságból belopódzó hölgyecskék, hadd találgassák, tanulmányozzák, mi mire való. Legalább megösmérik, mivel foglalkozol a legörömebb.

Azzal - amiben meg vagy akadályozva.

Nincs kellemesebb látvány a világon s azonfelül istennek is tetsző, mikor fiatal hölgyek imádkoznak a templomban. A kedves angyalokat bizonyosan meghallgatják az egek.

Ha meg akarod tudni, milyen áhítatosak, csúsztasd a padba a »Borsszem Jankó« valamelyik frivol számát.

S a mise után hallani fogod mindenfelé:

- Micsoda skandalumokat ír össze az az Ágai!

Ha még e csínyek után sem kergetik ki önt a kastélyból, akkor meggyőződhetett róla, hogy mégis nagyon szeretetreméltónak kell lennie.

Ez esetben fordítsa minden erejét a *vadászatokra*.

Ha jól akar ön mulatni, üljön rá egy nyúl-vacokra.

A nyúl magától is eljön oda s akkor kényelmesen lepuffanthatja. Azonfelül megvan a nyúl vigasztalása is, hogy majdnem ágyban halt meg.

Legyen rá gondja, hogy reggelenként, mikor még mindenki alszik, a tornácon eldurantsa néhányszor a fegyverét; egy pár rossz veréb leeshetik és a háznál mindenki ijedten riad fel.

A hölgyek pedig egész nap duzzogni fognak, hogy »az a csúf Szatymándi Elemér vagy Szelléri Aladár legédesebb álmait rontotta meg.«

Miután szokásban van, hogy a férfiak vadászon egymást szokták kínálni a kulacsaikból, dupla tartalmú kulacsot hordj.

Az egyik rekeszt töltesd meg finom egri vörössel a Stöbl József szegedi pincéjéből, a másik rekesztéket pedig a Pannónia lőréjével.

Ha, akit megkínálsz, valami *főispán* vagy *hivatalnok*, kínáld meg e szavakkal:

»Igyunk egyet a *Verhovay* egészségére!«

Legokosabb kiválni a csoportból s valami gyalogösvényre térni ki. Az ember kényelmesen pipázgatva ügethet. Aztán az is megeshetik, hogy véletlenül éppen arra hajtanak, s elsőként leszünk a »hallali«-nál. Énrajtam már megtörtént.

Ha valami állatot lőssz a vadászon, kérdezd meg hetykén azoktól, akik látták, hogy:

- Uraim és hölgyeim! kell-e még több?

Vaddisznó-vadászatra tégy kampós vasakat a csizmádra, hogy a rúgásaid nyomatékosak legyenek, ha netalán makacs disznóval lenne dolgod.

Okos ember, ha csak szerét ejtheti, a legelső fordulónál elszakad a társaságtól és visszafordul.

Mivelhogy a kastélyban majd mindig vannak unatkozó hölgyek.

A vadászatra vigyen ön magával gyufát is, hogy ha netalán elsötétednék ön előtt a világ egy közeledő vaddisznó láttára: világot gyújthasson.

S a vaddisznót ledurranthassa.

De egy jól nevelt ember fényes tulajdonságai mégis legjobban ebéd alatt tűnhetnek ki az asztalnál.

A legjobb mód, hogy az ember a figyelmet magára fordítsa, ha a szalvétának csücskére csomót köt, s annál fogva dugja az inggallérja alá.

Az ott annyira alkalmatlan, hogy az asztal-társaság szentül azt hiszi, hogy no, most mindjárt meg fogsz fűlni.

Meglehet, hogy néhányan *kívánják* is.

Ha csak teheted, csöppents rá valami mártásfélét a szomszédnének (már ha t.i. szép a szomszédné) ruhájára; ha megharagszik, sebj, ki lehet békíteni, ha meg nem haragszik - akkor már tudhatod, hányadán vagy.

Evés közben töröld néhányszor az orrod. A »jerikói kürt«-öt utánozd. Erre azt fogják mondani, hogy ez nonchalance!

Ha meg akarod tudni, mi történik az asztal alatt, mert sok mindenféle dolog történik néha ott is... hirtelen ejtsd le az asztalkendőt az asztal alá és hajolj le érte.

Eleinte veres bort ittam csupán, de szörnyű veres lett tőle az orrom.

No, majd kifehéredik, gondolám, ha ezentúl fehér bort iszom.

Rákaptam a fehér borra.

De csak ismét veresebb lett a fehér bortul is az orrom.

Ebből látható, hogy abszolút tudományos igazságok nincsenek.

Igyál tehát válogatás nélkül mindenféle bort, amit elédbe tesznek.

Ha a gyomrod megbírja, igyál egy kortyot a szájöblítő vízből is, miután előbb már megöblítgetted a szájadat.

Azt fogják mondani rólad, hogy szórakozott ember vagy: azaz geniális.

A fogaidat a villával is piszkálhatod. Kivált ha szép fehérek.

Ha mindezen stiklik után nem így tekintenek rád a háziak - bátran folyamodhatsz Tisza Kálmánhoz hivatalért.

Mert te a közönség szolgálatára termett férfinak bizonyultál be.

MIRE JÖTT RÁ A RENDŐRSÉG?

Elbeszéli: *Thaisz Elek*

...Sok ami sok! Magam is meguntam már - nem a közbiztonság hiányát, hanem azt, hogy az ember a reggeli kávéja mellett bele nem nézhet nyugodtan a lapokba, mindenütt a saját szidalmazását olvassa.

Ha van valakiben flegma, hát én bennem van... de már mégsem tűrhettem tovább. Pláne, azt is szemünkre lobbantották, hogy soha semmit sem bírunk kisütni. Még az Erny-gyilkosságra sem tudtunk rájönni egész mai napig.

Nekem ugyan az a meggyőződés, hogyha valakit *megölnék*, ezt utólagosan úgysem lehet már *helyrehozni*.

Az oktan kíváncsiság fürkészheti még, hogy ki volt a gyilkos, de gyakorlati szempontból nem látom be, mi haszon van abból, ha tudjuk, ha nem tudjuk?

Mindegy. Eluntam a dolgot. A sok csaholás idegessé tett már s kiadtam a rendeletet közegeimnek:

Urak! mondom nékik, mielőtt kétszer lenyugodnék a nap és fölkelne, akarom, hogy a Landauer-féle betörés tettesei ki legyenek derítve.

A jó öreg Somogyi jóváhagyólag bólintott fejével. Ha ő valamire bólint, az aztán szent. Tudtam, hogy a föld alól is ki lesznek kerítve a betörők. A jó öreg Somogyi nem tréfál.

Nosza, kezdődött rögtön a hajsza, s egy nap múlva már be voltak fogva Pospischillék s ki volt derítve minden.

Igenis, Pospischillék követték el a betörést. Ügyes gyerekek.

Hanem a dolog nem ment könnyen, Pospischill civilizált ember s bizonyos tudományos rendszerrel dolgozik.

Ambícióval látott a dologhoz. Nem akarta a kudarcot. Tudta, hogy az erős Wertheim-kasszát feltörni nem gyerekiség. Ahhoz nem elég a hazai ráspoly.

Ügyes kéz és finom angol ráspoly kell hozzá. Hogy hát a művelet okvetlen sikerüljön, *két londoni betörőt* szerződtetett vendégszereplésre *tízezer forint* tiszteletdíj mellett.

Tízezer forint nem tréfadolog, kivált ha előre kell lefizetni.

A két vendégművész lejött. Az indóháznál Pospischillék fogadták s azonnal a tettek mezejére indultak.

A vállalatot siker koronázta. A londoniak művészileg oldották meg elvállalt feladatukat.

De a feltört Wertheim-kasszában, mint általánosan tudva van - csak *nyolc ezer* forint találtatott.

Ebből világos, hogy Pospischilléknek *két ezer forint deficitjük* volt a vállalat mellett.

Ez a tiszta színvalóság.

Amint megtudtam, sajnálat fogott el. Hiszen én is keresztény vagyok, - két bőrt egy rókáról nem lehet húzni.

Hogy én ezeket az embereket, akik ilyen érzékeny kárt vallottak, még tetejébe üldözzem is... no, már arra nem vitt rá a lelkem.

Igazam van-e, vagy nem?

JAJ AZ ERŐSEKNEK!

(Rendőrségünk legújabb nyomozási rendszere)

A francia rendőr úgy szaglászta ki a barát-csuhába bujtatott tolvajt, hogy feltűnt neki az álbarát szőrös karja, s mint finom észlelőnek eszébe jutott, hogy ha a barát barát volna: a daróc öltönytől rég elkopott volna karjain a szőr.

Paupera úr, aki a Landauer-betörés vezetésével lett megbízva, nem olyan finom észlelő. Ő áttanulmányozván az egész ügyet, csak annyit bírt kisütni, hogy aki a betörést elkövette, annak okvetlenül *nagyon erős embernek* kellett lennie.

Tyű! Hogy megörült ennek a zseniális ötletnek.

- Paupera! - mondá a tükör felé állva önmagához - te mégis nagy talentum vagy!

*

Nosza, most már fel kell kutatni az erős embereket az egész városban. Azok közt meglesz a betörő.

Becsengette Lassanjáró Mihályt, a legpraktikusabb vén rendőrt.

- Ösmeri ön a várost?

- Akár a tenyeremet.
- Figyeljen ide. Hanem, pszt, lassan beszéljünk. Nevezze ön meg nekem a legerősebb embereket a városban.
- Már hogy a legerősebbeket? Azt bizony bajos tudni voltaképpen, hanem az meg már bizonyos, hogy tulajdonképpen én voltam a legerősebb ezelőtt huszonöt esztendővel. Istenügye én voltam.
- Nem arról van szó. Hanem a mai legerősebb emberekről.
- Ühüm! Hát már tán nincs is igazándi erős ember, azaz hogy a Lupek István keresztkomám mégis beszélt egy rettenetes erős emberről... aki csak úgy szaggatta a fákat a földből, mint más ember a karórépát.
- Az lesz... hátha az lesz... Mi a neve?
- Valami Herkules.
- Kend számár. Tudja meg, hogy az a Herkules már nem élő személy, ergo nem lehet elfogatni. Mondjon másikat.
- Valami Kinizsi Pali.
- Bolond maga! Az se egzisztál már...
- Hát kérem alássan, elég erős ember Móricz Pál úr is, meg Tisza László, sőt a Tallián úr is a nemzeti theatrumból.
- Egye meg őket! Ezek csak nem törték be a Landauer kasszáját?
- Hát tudom én? Hanem most jut eszembe, ismerek egy olyan erős korcsmárost, aki a régi kétgarasost széttöri az ujjával, mint a cserepet. Pospischillnek hívják.
- Miről tudja, hogy olyan erős?
- Ötünket hajigált ki a minap a korcsmájából. Pedig mi fel voltunk fegyverezve, ő pusztá kézzel.
- Megfordulnak-e nála gyanús és rossz emberek?
- Hogyne.
- Honnan tudja?
- Hát hogyne tudnám. Hiszen mi rendőrök odajárunk.
- Már az lesz. Okvetlenül az lesz. Be kell fogni.

S így történt Pospischill befogatása.

A rendőrség hivatalos lapja hozta is akkoriban mint a legfontosabb argumentumot ellene, hogy mekkora erős ember.

*

(Tragikomikus jelenet a Frohnerben.) Thaisznak jelentik, hogy nem Pospischill a betörő.

Thaisz úr dühbe jön s elkeseredve vágódik hanyatt székében.

A szék nagyot reccsen és összetörik.

Thaisz bosszúsan hagyja el a szállodát.

A rendőrségtől azonban időközben küldött jön, Paupera úr, a híres nyomozó személyében. Azt jött jelenteni, hogy befogatta a Szemeráth testvéreket, mert ezek is nagyon erősek.

A főkapitányt nem találja már ott a Frohner-szállóban, hanem ott találja a széttört széket és Jeant, az új kellnert.

- Ki törte össze ezt a széket?

- Egy úr.

- Hogy törte össze?

- Beleült és rögtön összetört.

- Jézus Mária! Ez lehetett ám erős ember. Ki volt az az ember?

- Nem ösmerem.

- Miről beszélt?

- Valami betörésről.

- Hah! az volt! Bizonyosan az volt! Utána, darabontok! Fogjátok el! Hogy nézett ki, milyen ruha volt rajta?

- Potrohos ember, szürke kabátban, deres szakállal, a sétány felé ment...

- Utána!

Egy negyedóra múlva behozták a leírás után Thaiszt. Két rendőr kísérte.

- Hogy mert ön engem befogatni?

- Bocsánat, főkapitány úr, a rendszerem alapján!

- A rendszere?

- Igen, az én rendszerem az, hogy egy erős ember követte el... minélfogva sorra veszem az erőseket.

- Ön élehetetlen, kedves Paupera úr! Hát nem olvassa ön mindennap a lapokban, hogy én *gyenge ember vagyok*?

*

Hírlik, hogy Paupera úr nemsokára ki fogja kérni a háztól gróf Forgách Antalt és Paczolay Jánost: mert azok is nagyon erős emberek.

KI HITTE VOLNA CSIKY GERGELYRŐL?

Sohasem hittem volna, hogy a »Proletárok« koszorús írója olyan nagy politikus s olyan nagy ellensége a kormánynak.

Mióta »Mukányi«-t megírta, azóta Tiszának majdnem lehetetlen volt fogni érdemrendekkel és címadohányozásokkal korteseket. Kénytelen a rendjeleket érdemes embereknek osztogatni ki. Így jutott hozzá Paulay is. Mukányi nem akar lenni senki sem. Pedig a Mukányiak háta mögül kormányoztatnék az ország... legalább ez a parlamenti felfogás és úzus.

De hát ez még mind nem volt semmi. A Mukányiakat még ki nem irthatta a »Mukányi« egészen. Hanem a »Cifra nyomorúság«, az felköltötte az éhes oroszlányokat.

Mióta ezt a darabot előadták, azóta a szegény öreg Pauler nem tud aludni.

A tisztviselők »minorum gentium«, melyet Csiky olyan bravúrral hozott a színpadra, amint meglátta magát a festett deszkákon, kezdte magát megösmerni.

Csak ez a szikra kellett, hogy a lázadási zászló kitűzessék.

S most - mint a könyomatú lap írja - egy egész szervezett légió zúg és zajong, nem egy csapatban, de hatban is.

A bírósági végrehajtók emlékiratot adtak be, hogy vagy törölje el egészen a miniszter azt az állást, vagy pedig javítsa meg valahogy, mert egy tisztességes ember arra nem pályázhat vagy ha ráfanyalodik: vagy tolvajjá, vagy sikkasztóvá kell lennie előbb-utóbb. Az írnokok 700 és 800 frt-ra kívánják fizetésüket felemeltetni.

Hát még a diurnisták? Ezek a szegény párák. Ezek is a jövőre gondolnak. Kérvényeznek, küldöttségeznek. Ezeknek is jobb sors kell.

Pauler alig győzi őket elfogadni és csillapítani, mert máris követelő kezd lenni a modor, mellyel ez az áramlat, ez a létért való jogos küzdelem megindult nemcsak a fővárosban, hanem folyton nagyobb-nagyobb arányokat öltve Nagykanizsán, Debrecenben, Szatmártt és több helyen.

És az igazságügyminiszter még azt sem meri megkérdezni, hogy »micsoda hang ez?« - mert itt is azt felelhetnék, hogy »hivatalos hang«.

Az a hang amelyik a legtompább, hanem azért mégis a legmélyebb, az a hang, amelyik a legrémletesebben kong, mert *üres gyomrokból* jön.

...Pauler úr mély gondolatokban méri miniszteri termein: mint segítsen a szegény hivatalnokokon?

- Lehetetlen, lehetetlen.

És mégis kell. Mert az éhes emberekkel nem lehet tréfálni. Kormányozni csak jóllakott emberekkel lehet.

Könnyű megoldási probléma volna ez, hanem az a baj, hogy ha a hivatalnokok jóllaknak, a nép marad nagyon éhesen.

S az éhes nép aztán meg találja enni a minisztereket.

A BOT

Csak vissza-visszasóhajt az ember abba a régi jó világba, mikor még a só is sósabb volt, mint most.

Mikor még egy váltógaras volt a bor iccéje, s egy pár kordován csizmát meg lehetett venni 1 frt 80 kr-on.

Ezt még mind meg lehet érteni.

Hanem mikor valaki azért sóhajt vissza a régi korba, hogy megvolt benne a botbüntetés - az igazán furcsa gusztus.

Nem irigyeljük a »Magyar Föld«-től.

*

Igaz, hogy a magyar föld (az a másik, melyet nem *nyomatnak*, de *nyomnak* elegen) terem elég sok mogyorófa bokrot.

Sőt azt sem lehet eltagadni, hogy a bot a legolcsóbb igazságszolgáltatás. Mert a magyar föld, mondom, ingyen termi a mogyoróvesszőket.

A »Magyar Föld« véleményét különködésnek tartanók csak, ha nem volna egyszermind a gazdasági egyesület közlönye.

Lapsus linguae-nek is megjárna, sőt a szerkesztőtől se vennők zokon. Egyszerűen így szólnánk Andrassy mondatát travesztálva:

»Amit óhajtotok: kapjatok meg mindent!«

*

Hanem - és ez *a hanem* itt a fő - a »Magyar Föld«-nek lapfelügyelő bizottsága is van. Olyan emberek, akik lényeges tényezők társadalmi életünkben.

Ha ehhez hozzáadjuk aztán azt a tünetet, hogy legközelebb két főispán is nyilatkozott rosszállólag igazságszolgáltatásunk s büntető törvényeink enyhességéről, könnyű kitalálni, hogy a mi társadalmunkban vannak még elemek, amelyek szívesen térnének vissza a régre.

A sallangos dohányzacskó korszakának lovagjai meg-megmozdulnak a sötét ködtől eltakarva, de hangjuk már nem vihar, még csak nem is trombita-harsogás, mely összehíná a zászló alá a rozsdás tábornok, hanem hasonlít ahhoz, mint mikor az orrát fújja valaki.

És senki sem kívánja neki, hogy: *Conducat sanitati!*

*

Nem viaskodunk a botbüntetés behozatala ellen, mert úgyse hozzák be; csak egyszerűen kommentáljuk, mint ahogy félemlítenénk akármilyen más kuriózumot.

A »méltóságos uraknak«, kiknek sehogy sem tetszik, hogy a modern intézmények kivették kezükből a hatalmat, persze jól esnék, ha megint visszahoznák udvaraikra a derest meg a kalodát.

Hiszen, valljuk meg, volt abban egy kis romantika is.

Olyan nagyon szép volt az, mikor a magyar szolgabíró csak úgy a kocsikulcsról diktálta a huszonötöket.

Most már nem az eleven emberek úriaskodnak, hanem a nyomorult, élettelen §§-ok.

*

Hadat a paragrafusoknak! A vén ősi menték alatt megdobban még egyszer a szív.

Milyen hatalmas dolog is lenne az?

Ami jó van az új korban, azt már úgyis kieszközltek: megvan a távirdaállomás a falunkban, a családi vasút stb. Most csak a régi kor csecsebecséiért kár még. Egy kis mameluksággal milyen pompás lenne most kieszközölni Tiszáéktól, teszem azt: egy kis pallos-jogot...

Hanem hát mind hiába! A dolog nem megy többé.

A bot is csak mint sétatálcza kapható óméltóságaik számára Baliczkynál.

Az ilyen rugaszkodásokkal maholnap már nem lehet sehova jutni.

Ha ugyan lehet azt mondani, hogy ha az ember a kényszerzubbonyba jut, hát sehol sincsen.

*

De nini, most jut eszembe, hogy a sok szónak sok az alja.

Nincs nekem igazam mégsem.

Hiszen valószínű, hogy az egész dolog nem egyéb, mint hogy Dapsy szerkesztő úr, nem méltányolva az Apafi Mihály uram önagysága ellenében hozott erdélyi törvényt, *ebéd után* írta meg a botkövetelő híres cikket.

Aztán nem is olyan nagyon rossz az.

Legalább egy kissé emlegetetté tette lapját, mely máris halomra készült dönteni egy tudományos elméletet, hogy »a föld mozog«.

Nem igaz! A »Magyar Föld« sohasem mozgott.

Kivéven ez egyszer.

De ez sem annyira mozgás, mint inkább keringés.

A BOTRÁNYKŐ

(Karcolat)

Hogy Mekkában kolera van, hogy Debrecenben zsinat gyűlésezik, hogy a király Kállay és Kálnoky között habozik, hogy Bernhardt Sarah elutazott és Fiáth főispán megérkezett s hogy Gelléri Mórral ezen az egész héten semmi sem történt: az mind nem olyan nagy dolog a városi atyáknak, mint hogy az Első Hazai Takarékpénztár által készítendő szökőkúthoz a nagy követ nem lehet elhozni a Kálvin-térre.

Budapest úgyis szegény műemlékekben. Ha valami nagyot akarunk mutatni az idegennek, nincs egyebünk, mint a közvágóhid meg Blaháné: aki az egyiket látta, a másikat pedig hallotta, az legfeljebb Ráth Károly hosszú bajuszát tartja még érdemesnek megbámulni.

Ezért lett volna jó az a nagy kő. Meg aztán Sztupa Gyurinak is ki kellett a kedvét tölteni. Miután családi vasutat s több ilyenfélét a helyrajzi körülményeknél fogva nem kívánhat, hát állítsanak neki oda a patikája mellé egy kolosszális kőmonstrumot, hogy aki azt megpillantja, rögtön elájuljon a csodálkozástól s rászoruljon a patikájára.

Elindultak a nagy követ most már keresni, s hogy semmi okosat ne lehessen belőle faragni, hadd legyen az mészkő.

Nagy lett az öröm, mikor találtak egy ilyenre.

Városi atyák és igazgató-tanácsosok bankettet rendeztek a Frohnerben.

Erre a bankettre még a szegény nagy Kristófot is meghítták.

Hanem az ütött-kopott alak szégyellt eljönni onnan a Kristóf-térről. Az ő ideje lejárt már. Régen volt az, mikor még ő is nevezetesség volt! Ha most a követ elhozzák, olyan nagy figurát faragnak belőle, hogy a vén Kristófot teszik oda a markába csecsebecsének.

S amint az óriás kődarabot hozták: a városházán, az újon és régiben, örvendetes nyüzsgés támadt.

„Ő jön! ő közeledik! már útban van! Nemsokára itt lesz!”

A lapok is jelezték, hogy jön a nagy kő.

Csak az apró flaszter-kövek nevelték a dolgot gúnyosan.

- No iszen, az ugyan ide nem jön! Aztán mire való is lenne itt? Mi legalább arra is jók vagyunk néha, hogy a miniszterelnök ablakain beröpüljünk. De az a nagy kő semmire sem jó!

A város urai pedig kifeszítették a mellet, hogy:

- Hát iszen, igaz ami igaz. Az angol királyné gyémántja a legdrágább kő, de a legnagyobb kő a mienk.

S ennek az öröme is bankettet rendeztek a Frohnerben.

Lőn azonban, hogy úgy jártak a kővel, mint a nagyenyedi bábával, nem lehetett egyszerre elhozni. Aquincum és a Papföld közt megakadt és beüzente, hogy ő a herkópáternek sem megy odább. Jó hely ez itt neki. - Legalább Thallóczy és Hampel kijönnek néha-néha, s be fogják bizonyítani tudományos cikkeiben, hogy ez egy maradvány a *kőkorból*. Míg Pesten eltorzítanak a szobrászok, s csirkefogók hálának alatta. Ő bizony egy tapodtat sem mozdul. De hiába is kényszerítenék, a Margit-hídon úgyse mehetne át.

Eközben azután még nagyobb bajok merültek fel. Hogy csak vízi úton lehet idehozni a követ. De a Filátori gát hídja úgyse bírja, míg a Dunához szállítják. Tehát ez is lehetetlen.

S mi több, mi főbb, hátha amikor elhozzák, összeropeszti a vízvezetési csöveket a Kálvin-téren.?

Mindenféle aggodalmas kombinációk keltek szárnyra.

Most legyen már okos ember valaki. Összehíttak szakférfiakból álló tanácsot: Jó emberek, adjatok tanácsot!

- Én azt mondom - szólt az egyik -, törjük össze a követ apróra, azután szállítsuk be talicskáiban, itthon pedig ragasszuk össze a darabokat egybe.

Megéljenezték.

- Én azt mondom, urak - szólt a másik -, az összetörés és a ragasztás igen sokba kerülne, legjobb lett volna, uraim, ha öregapáink Aquincum tájára építették volna fel Budapestet. Ez az én szerény nézetem. Így azonban azt mondom, fűrészeljünk le a kőből vagy négyszáz mázsát. Ezt én egy angol meséskönyvből tanultam, ahol az egyik királykisasszony lába bele nem akart menni a bűvös cipőkbe: fogta magát a kisasszony és lefáradt belőlük. Uraim, bátran elindulhatunk a praktikus angol nemzet eszméi után.

Megéljenezték, és határozatba ment a kő *terjedelmes súlyának szakszerű enyhítése*, s lőn a Frohnerben erre újra egy fényes bankett.

De a nagy követ még így sem lehetett elhozni.

Megint új tanácskozás.

Valaki azt indítványozta, hogy kéressék fel valami európai szaktudós, nem lehetne-e azt a sok üres beszédet petrifikálni, amit a városházán tartanak.

Ebből talán még nagyobb követ lehetne előállítani.

Egy másik azt proponálja, hogy várják be azt az időpontot, ha majd fagy.

Mert ha majd fagy, akkor a gáthíd elkerülésével lehet a követ lehozni a Dunapartig.

Most ebben a stádiumban van a botránykő ügye.

Ha majd fagy!...

De hátha nem fagy?

»Híres szakférfiaink« pedig nem mernek a Váci és Dorottya utcán járni, mert a vén nagy Kristóf olyan gúnyosan nézi őket talapzatáról, hogy belepirulnak.

AZ IRODALOM HALOTTJÁRÓL

(Varga Jánosról)

Az ő kompániája nincsen már meg. Nem tartozott sem a »Korona«-beli »titánokhoz«, sem a Kammon-klubhoz - azaz hogy mit is beszéljek, hiszen akkor még nem volt meg sem a Titaneum, sem a kammoni »hátulso asztal«, hanem volt csupán a »Kávéforrás«.

Az pedig nagyon magas hely volt az ő számára. Az egész Olympust mások ülték körül. Akinek ott hely jutott, az nem hagyott oda más embert ülni, kivált az olyan egyszerű, igénytelen embert, mint Varga János.

Ő csak ott a néhai boldog emlékezetű »Fillinger kávéház« emlőin növekedett. Neve nem kísértett a lapokban hasábos reklámok közt. A saját nevét nem tartotta érdemesnek a nyomdai festékre, mit keresne a közönséges hangzású Varga név a szépliteratúrában? Mást választott. De olyan éktelen nevet, ami ne csillogjon, ne mutasson semmit, ne hívja fel a világ irigykedését.

Bagó Matyinak írta magát.

Akkor még egzisztált a Tóth Kálmán lapja, a hajdan híres »Bolond Miska«. Abba kezdett Varga dolgozni s humoros versei (ami nagy ritkaság az élclapok versei közt) gyorsan nemcsak ismertté, de emlegetetté is tették nevét. A »Bál előtt és bál után« c. költeményt például országszerte szavalták.

Még jobban feltűntek a »Vasárnapi Ujság«-ban írt képmagyarázó cikkei az egyes népies szokásokról. Oly tősgyökeres nyelven voltak ezek írva s oly jóízű humorral, aminőket sem azelőtt, sem azóta nem olvastunk még.

A népies irodalomnak egy nagy tehetségű íróit ígért már a kezdet is.

A vidám kedélyű, erőteljes külsejű ifjúnak nagy jövőt jósolt mindenki. Csak a szerénységből tudna már egyszer kivetközni.

Szürke, lelkes szemei sokszor csillogtak ragyogó tűzben, midőn irodalmi kérdésekről volt szó. S búsan hanyatlott le feje, valahányszor arra gondolt, hogy valamely kenyérpálya után kell látnia.

Ügyvédi irodát nyitott Aradon, s nagy panaszok közt végzé teendőit, mert érezte a bánatot, amit az okozott neki, hogy a múzsaától elpártolt. Hanem azért, bár nem szívesen, foglalkozott is az ügyvédséggel, kötelességét híven teljesíté, s csak egészen üres idejében lopózkodott a múzsaéhoz, kik ezért nem aprehendáltak rá, s nem fordítottak neki hátat.

Itt írta a »Véletlen« című egyfelvonásos, kiváló sikert aratott vígjátékát, mely alá odajegyzé: »Barilli olasz novellája után.« (Ha minden drámaírónk ilyen magyaros őszinteséggel cselekednék, be kevés *eredeti színmű* maradna!)

Varga egyszerű szegedi polgár-szülők fia.

Sorsa így is nagyon emelkedett, mert Aradon irodája egyike lett a legkeresettebbeknek, s ő maga az intelligenciának egyik díszje. Megházasodván, bizonyos jólétre tett szert, házasságában boldog volt. Szerencsés embernek mondható így is, de mivé lehetett volna, ha életben marad s

ha tehetségét idő előtt nem zsibbasztja a betegség, mely mint őrlő szű csak lassan-lassan, de biztosan pusztította!

Utóbbi két népszínműve kevésbé sikerült, de ezekben is sok jó és szép részletet találunk. Midőn ezeket írta, már akkor beteg volt. Beteg, olyan beteg, aki már maga is tudja, hogy sohasem lesz többé jobban.

De mégis szakadatlanul dolgozott.

Múlt évben részt vett az »Arad és vidéke« megalapításában s az még kezei közt lett az alvidék tekintélyesebb orgánumává.

Ez utolsó év már nem volt egyéb rá nézve, mint szomorú haldoklás.

Mikor legutoljára, néhány hét előtt lent voltam Szegeden: akkor beszélte a testvére, hogy a szegény János levelet írt: azt írja, hogy még egyszer életében szeretne olyan almás pitét enni, mint aminőt valaha réges-régen, gyermekkorában evett.

A feleségem - mondá a jó testvér - süttött is neki, ma küldtük el a postán. Egész gyerek lett abból a szegény Jánosból!

Aztán szomorú arccal tette hozzá:

A halál vagy hirtelen viszi el az embert, vagy ha lassan viszi: mielőtt leszakítaná, előbb gyermekké teszi.

DUX ADOLF

Egy idő óta sűrűn kellett jeleznünk irodalmunkat ért veszteségeket. Míg egy írónk támad, tíznek szakítja ki kezéből a tollat a halál.

Úgyszólván nekrológ nekrológot követ. Még meg sem száradtak a göröngyök Lukács Móric sírján, alighogy eltemették tegnap a fiatal Varga Jánost Aradon, már ismét ki kell tűzni a fekete zászlót az Akadémia palotájára: az Akadémiának és a Kisfaludy Társaságnak van halottja Dux Adolfban.

Dr. Dux Adolf már egy éve betegeskedik. De ma reggel 6 órakor bekövetkezett halála még korántsem látszott oly közelnek.

Egy tevékeny és érdemekben gazdag élet az, amelyre ravatalánál visszatekintünk.

Dux Adolf németül írt teljes életében, s mégis a magyarul beszélő közönség hálája kéri a legközelebbi széket koporsójánál. Csak kis nemzeteknél, kis irodalmaknál lehet ilyen szerep, aminőt Dux Adolf oly szépen betöltött; ami kicsiny, de mégis több, mert hasznosabb a nagyokénál.

A magyar irodalmat és szellemi életet ő hozta és tartotta folytonos összeköttetésben a külfölddel. És nem lankadt sohasem, kedvét nem lohasztotta a nagy, folytonos munka, melynek csak izzadsága van, de nem fénylő látszatja. Jókait, Petőfit, Aranyt, Eötvöst, Vörösmartyt, Katonát ő fordította.

Lelkiismeretes volt e feladatban, nem az anyagi jutalom izgatta a majdnem bámulatos szorgalomra, melyet harminc éven át kifejtett, mert az úgysem volt, még a siker sem lehetett ösztöne, sarkantyúja - csak a cél.

Ez az a sarkantyú, melyről megismerjük a szellem országában az igazi nemes lovagot.

Érdemeit sem ösmerték el, néhányszor meg is támadták, nem az ő irigyei... hiszen őtőle nem lehetett irigyelni semmit... hanem a mindenütt jelenvaló kicsinyes lelkek, azoknak az irigyei, kiknek szellemi produktumait ő közvetítette.

Őt nem bántotta ez sem. Szakadatlanul haladt előre: fordított, dolgozott, fáradozott.

Mert az a fordítás nem megy ám olyan könnyen magyarból, mintha valaki Daudet, Feuillet, meg Bret Harte urakat fordítgatja. Hosszú, unalmas processzus az!

Először el kell olvasni, azután lefordítani úgy, hogy abba az utolsó élcaptól kezdve fel a legelső nagy lapig mindenki bírálólag bele fog szólni, mert az nálunk nagy esemény.

Mikor aztán a nagy munka be van végezve, úgyhogy senki sem talál benne gáncsot, hibát, akkor jön a nehezebb vége: most már el kell indulni vele *házalni*, Bécsből Lipcsébe, Lipcséből Berlinbe. Sorba kell kopogtatni minden kiadó ajtaján, kapacitálni per mopsz, ezer és száz levelet megírni, kerülő utakon eleibe menni az ellenszenvnek, a közönynek, meglesni a jóakaratot, félretaszigálni az útból az akadályokat, míg végre egy kis nyomdafestékre talál a magyar szellem.

És ezt a szegény jó Dux Adolf mind végigcselekedte miértünk, harminc hosszú éven keresztül.

Pedig ő maga sem volt mesterember. Művész a tollforgatásban. Erről tanúskodik kötött és kötetlen fordítása, mely hű majd mindig, és a német irodalom magaslatán áll, ott is a jobbak között.

És ennek az embernek, aki maga is tudott produkálni, volt annyi ereje egy egész életen át mindig a mások tündöklő homlokát mutogatni, sohasem mondani, hogy »nézzetek, itt vagyok én«, hanem azt kiáltani örökké: »Itt van ő. Gyönyörködjete öbenne.«

Ezt a virtust nem mérik bőven az embereknek; nála is csak a hazafiság tarthatta azt meg épnek annyi ideig, hogy önzés, kimerültség össze nem törte.

A magyarság halottja ő, olyannyira a magyarságé, mint senki jobban.

Dux Adolf Pozsonyban született 1822-ben.

Pozsony abban az időben még rosszabb volt; igazi elővárosa Bécsnek. A német nyelv és szellem uralkodott ott. Még Kraxelhuberek sem voltak, mert a Kraxelhuberkedés már *támaszkodó helyzet*: jele, hogy ok van a támaszkodásra, valami tolja őket kifelé. No, hát az a valami még akkor sem volt meg. Nem is álmodtak róla.

De a 24 éves ifjú mintha megérezte volna, mivel viselős az idő. Kezébe vette a magyar nyelvtant és megtanulta a pogány nehéz nyelvet, melyről azt mondta mindenki, hogy mire való az, aminek úgyse lehet soha hasznát venni?

Mert ha a magyarokkal akar beszélni az ember, azért nem szükséges a nyelvükhöz nyúlkalni, ők tanulják meg az idegen nyelveket: ez úgy dukál, de teszik is magoktól, az az úzus.

Ha pedig a magyar irodalmat akarja búvárolni, no, azért ugyan nem érdemes magyarul tanulni: az összes évi literatúrájukat meg lehet venni húsz garason a kassai kalendáriumban.

De Dux megtanult magyarul, mégpedig rövid idő alatt olyan jól, hogy magyar cikk- s röpiratszengéket írhatott.

1854-ben alapították tekintélyes és mindig hazafias német lapunkat: a »Pester Lloyd«-ot. Ezen időtől kezdve kevés megszakítással (amikor az Ung. Lloydhoz ment át) e nagy orgánumnál helyét kitűnően betöltő s mindenki által tiszteletben tartott munkatársa volt egész a múlt év közepéig.

A múlt évben a tüdőtágulás, melyben évek során át szenvedett, vízikórrá fajult, s emiatt nyugalomba vágyván vonulni, rovatát átengedte dr. Silberstein Adolfnak, ki mintha e rovatnak tradíciói volnának, híven az öregúr nyomdokaira lépett, minek nem kevésbé örült budai magányában a rohamosan hanyatló beteg.

De betegsége dacára sem pihent. Folytonos figyelemmel kísérte budai haldoklásában is irodalmunkat. Azonfelül szakadatlan dolgozott. A német lexikonoknak ő írt a magyar dolgokról, s a Lónyay Menyhért szakkönyvét fordította, bár a szorosan vett anyagi szükség nem nyomta.

Szorosan véve, mondjuk, mert e folytonos munkában eltelt életnek nem volt, nem lehetett anyagi sikere.

A »Pester Lloyd« ötven forinttal nyugdíjazta havonként, hitsorsosai pedig ötezer forintot gyűjtöttek számára. Ez volt minden, de most már arra sincs szüksége többé a néma halottnak.

Az ő elnémulásával magunk is némábbakká lettünk. A tolmács halt meg.

Dux Adolf két eredeti könyvet is adott ki, egy beszélygyűjteményt és egy vastag ismeretterjesztő kötetet »Aus Ungarn« címmel.

Megemlítjük még, hogy aránylag fiatal özvegyet hagyott hátra.

PAULAY-BANKETT

A Nemzeti Színház tagjai, írók és tisztelők serege, ma este ünnepélyes lakomát rendezett *Paulay Ede*, a Nemzeti Színház drámai igazgatójának tiszteletére, kinek a Ferenc József-renddel való kitüntetéséről már ismételtelen volt alkalmunk megemlékezni.

Nyolcvannégyen gyűltek egybe a Hungária dísztermében. Jelen voltak a Nemzeti Színház drámai osztályának férfi- és nőtagjai kivétel nélkül, számos operai tag, a drámaírók közül *Csiky Gergely*, *Várady Antal*, *Szász Károly*, *Bartók Lajos*, s hírlapírók *Urváry*, *Vadnay*, *Gyulai Ágai* s számos színházi kritikus.

Az asztalfőn *Paulay* foglalt helyet. Jobbján *br. Podmaniczky* intendáns, balján *Ribáry* miniszteri tanácsos ült.

Fél tízkor kezdődött a vacsora, melynek menüje a következő volt:

Esturgeon et fogas sauce tartare.

Vin de Neszmély.

Roastbeef à l'anglaise et filet de mouton à la jardinière

Vin de Sashegy.

Canard et poularde rotis

Salade. Compote française

Champagne.

Crème nationale.

Fruits, fromages.

Café. Thé.

A pecsenyénél fölkel *Podmaniczky* báró és poharát emelte a királyi családra.

Utána *Gyulai Pál* »termetéhez illő rövidséggel« mondott toasztot hajdani tanártársára, *Paulayra*, kivel együtt nevelték a Nemzeti Színház művészeinek sok jelesét.

Győry Vilmos mint pap és a kereszt szolgája, rendkívül illőnek találta, hogy ezen »kereszt« alkalmából szót emeljen és éltesse Paulayt.

Szász Károly »nem mint író, csak mint közönség« élteti azon férfiút, ki neki legtöbb élvezetes estét szerzett. »Nincs okuk félni a mai színészeknek az összehasonlítástól a régiekkel« mondá.

Ribáry Felekinére és Prielle-re üríté poharát.

Bercsényi a Nemzeti Színház tagjai nevében ékes szavakkal köszönté fel a szeretett igazgatót.

Vadnay Károly a sajtó nevében éltette azt az embert, aki, mióta a Nemzeti Színháznál van, ugyancsak megkönnyíté annak feladatát.

Ez volt az utolsó pohárköszöntő, mely után víg cigányzene mellett táncra perdült a társaság. Nem vagyok próféta, hogy megmondhatnám: mikor ér véget a kedélyes mulatság.

BUS-BACH PÉTER

Férfiat énekelek. A nagy Busbachot zengi lantom húrja. Mert testre kicsiny, de mamelukságra nagy.

Ha az »úr«-ból mameluk lesz, az még mindig olyan, mint a hajlékony vessző, kis szellő nem mozditja, nagy szelek vagy balra, vagy jobbra hajlítják, - de ha a burgerből lesz mameluk, az már olyan, mint az érzéketlen tuskó, csak ülőhelynek jó, vagy a tűzre.

*

Busbach összes múltját és jelenét a neve magyarázza. Azelőtt az ellenzékhez, a bús magyarokhoz tartozott. Azelőtt ő is bús volt, most pedig, mióta képviselő lett, azóta valóságos *Bach*.

Nincs abban egy porcikányi függetlenség sem, nem hogy öt forint 25 krajcárnyi hazafiság lenne benne naponkint.

*

Az úgynevezett nagyszájú emberek közé tartozik. A nyelvét, mint a váci asszonynak, külön fog kelleni agyonütni a halála után.

Ha minden rossz beszédét, amit eddig itt-ott tartott, kinyomatná, műveinek egy-egy példányából még egy Somogyi könyvtárt lehetne ajándékozni Szegednek.

De ha csak a jó beszédeit venné be, éppen úgy nézne ki elokvenciájának monumentuma, mint a Vizvári »összes művei« Odry Lehelnél.

Az Odry könyvtárában ugyanis van egy *üres papirosból* álló díszkötetű könyv, ezzel a felirattal: Vizvári »válogatott művei«.

*

Herr Busbach különben prókátor mesterember.

A mesterembert szándékosan ritkítjuk, mert ő csakis mint mesterséget üzte azt.

S az üzlet jól jövedelmezett. Volt egy kis klientélája is, van egy-két háza és egy csinos villácskája Ausseeban.

Most már csak egy rendjelecske kellene még!...

...Meglesz, herr Vetter, ne búsuljon!

*

Az emberek azonban mégis gazdagabbnak hitték őt, mint aminő. Úgy látszik, nagyon szegényen vonult el működési pályájáról.

Az gondolták: Busbachnak *meggyőződése* is van, - de bebizonyult, hogy nincs.

Csalóka Péter úr, a városi közgyűléseken nagy vitéz volt, támadott, mint egy Don Quixotte, harcolt, küzdött és hadonászott minden ellen, ami felülről jött.

Tisza Kálmán egy napon a választások előtt így szólt tanácsosaihoz:

- Noe is mindenféle állatot bevett a bárkájába. Én is be szeretnék venni. *Bűnbakom* már volt, *Busbakom* még nem volt. Jó volna megvenni ezt a Busbakot.

- Ennek csak egy ebéd kell, kegyelmes uram!

S úgy lőn, amint beszéltek.

Egy ismeretes mameluk meghívta ebédre Busbakot, s Tisza Kálmán mellé ültették.

Mint *ellenzéki* ült le, mint *kormánypárti* kelt fel az asztal mellől.

*

Ez volt a Busbak víg története.

S ez az oka, hogy tegnap a képviselőház pénzügyi bizottságában semmi megróni valót nem talált még a rendőrségen sem.

A derék Busbak meg van elégedve mindennel és mindenkivel.

Hanem a választói közül bezzeg senki sincs megelégedve a derék, becsületes Busbachhal!

JÓ AZ ÖREG A HÁZNÁL

100 arany pályadíjt lehetne annak az embernek kitűzni, aki a debreceni zsinat tárgyalásait olvasta, - az ember biztos volna, hogy nem veszélyeztetni az aranyait.

Annál még csak egy szárazabb olvasmány van:

A Ghyczy Kálmán könyve.

Mindig azt beszéltek az öregúrról, hogy félénk ember, hogy sohasem tudja magát ráhatározni semmire.

No, hogy mennyire nem igaz ez, mutatja ez a röpirat.

Egy röpirat, amely azt demonstrálja, hogy még mindig több adót kell fizetnünk.

S új adónemeket hoz javaslatba, fokozni kívánja a fogyasztási adót és a fináncok hatalmát.

Erre a röpiratra is jó lesz rányomatni, ami Ghyczy Kálmán falujában, a templomon ékeskedik, hogy:

»Készült itt helyben Igmádon. «

Mert az ember azt hihetné különben, hogy nem az »igmánde tekintetes komposzesszor úr« gondolta ki ezeket a dolgokat, hanem valami pénzügyminiszteri tanácsos, a Szapáry mulattatására.

*

Az angolok rossz néven vették Disraelitől, hogy visszavonulván a miniszterségtől, regényeket írt.

Mi meg Ghyczynek azt vesszük rossz néven, hogy ha unja magát otthon Igmádon, mért nem ír inkább regényt. Révaiék kiadják.

A röpiratot különben Ráth Mór *adta ki*.

De a publikum be nem veszi.

*

De mi is lelte az öreget, hogy így megfordítja a világrendet?

Eddig már megszoktuk a »volt« miniszterektől, hogy ők vetik a legnagyobb gáncsot az utódoknak. Nehezítik útjokat, frontot csinálnak ellenük, vagy ha nem is, legalább titokban frondeurködnek.

S íme, a jó öreg Ghyczy ehelyett maga nyúl be a darázsfészekbe, hogy a fullánk őt érje.

S majdan könnyebben szedhessék ki a darázsokat a kollégák.

De nem lehetetlen, hogy a látszat dacára mégis csak a nyugalomba vonult miniszter hagyományos politikája ez!

...Mert ha ennek a tervnek véletlenül neki találna ugrani Szapáry, százat lehet tenni egy ellen, hogy megbukik.

*

S ha Szapáry megbukik (de már erre kétszázat lehetne tenni), zicher miniszterelnöknek bukik meg.

No, hogy ebből mi következik - azt minden okos ember eltalálja.

*

Ghyczy röpirata ezért nem veszedelmes.

Meg azért, mert az adófokozás már teljes lehetetlenség.

Ghyczy röpiratának tehát éppen csak annyi gyakorlati értéke van, mintha valaki arról írna munkát, hogy miként kellene juttatni az égbe lajtorja nélkül egy eleven pesti susztert, hogy az angyaloknak ne kelljen mezítláb járniok?

*

Egy van csak, ami csodálatos vonás az öregúrban. Hogy mikor és miért szerette meg olyan nagyon az úgynevezett fináncokat?

Ezek az ő gügyölgetett, szeretett gyermekei. Ezeknek ő megengedne mindent s szerető keble semmit sem képes tőlük megtagadni.

E kedves kíváncsiaknak megengedi még azt is, hogy mindenkor szemlét tarthassanak az adóköteles raktárában és üzletében.

A szegény adókötelesek, ez üldözött vadak pedig csak hadd tűrjenek és örüljenek rajta, hogy fel nem akasztják őket.

Mert tán föl is akasztanák... ha ennek következtében nem apadna az állam kárára a *fejadó*, vagyis műnyelven a személykereseti-adó.

*

De ne tréfáljunk.

Ghyczy könyve megjelent. Meglehet, hogy tanulhatnak belőle a szakemberek, s lehet, hogy sokan elolvassák a laikusok közül is.

De az az egy bizonyos, hogy senki sem fogja elmondani a szerzőről, amit Teleki Sándor magáról mondott:

»Hogy jól fogta föl a nemzet géniuszát.«

A DRÁMAÍRÓK HAZÁJA

(Csevegés)

»Száz arany egy poloskáért!« - szokott lenni felírva néhol a boltajtókon egy-egy táblácskán, hol oda van rajzolva nagyított alakban a hirdetmény mellé két oldalról a poloska is, arany színekben.

Valahányszor arra sétál el valami drámaíró (s vajon a nap melyik órájában ne sétálna?), mindig megrezzen és elhalványodik, sóhajt, kezét szívére teszi (hiszen a mellényzseb is ott azon a tájon van véletlenül), s gondolataiban, mint a villám cikázik át az elkeseredés emésztő töprengése:

- Hát egy poloska is annyit érne, mint egy sikerült darab?

De ez csak helytelen értelmezése a bolti táblácskának.

Jönni fog idő (és már nem is lehet valami nagyon messze), amikor ilyen táblácskák fognak állni reklámul a puskaművesek cégtábláin: *»huszonöt arany egy drámaíróért.«*

Mert, uraim, küszöbén állunk annak, hogy éppen mint a poloskák elszaporodása folytán, a drámaírók kipusztítására is valami arkánumot találjanak fel.

Nehezen fog ugyan menni, mert szerény véleményünk szerint százszor könnyebb a poloskákat kipusztítani, mint a drámaírókat.

Aki valaha Szana Tamásnál megfordult, az láthatott az ő budoárjában két nagy karosszéket.

E két karosszéken tornyosodik a népszínházi száz aranyos pályázat eredményének harmadrésze.

Ha éjjelenként recsegni kezd a két izmos bútordarab kísértetiesen, mintha Poe Edgar sötét rajzainak alakjai suhannának el a szobában, a hiúság láncai csörögnek ez árnyakon, a szegény Szana Tamást valami lidérc lenyomja az ágyába, mellére térdel, - ő akkor tudja, hogy ugyanekkor Királyi Pali is ilyen helyzetben van.

S ez neki jól esik.

Mert hiába nincs olyan szív a világon, amelyikbe a káröröm nem fér be.

De hát ez még csak megjárta a *Pulszky* Ferenc drámájáig.

Hanem most? Mi lesz mármost?

Most már tehát senki se ment többé ettől a ragályos nyavalyától.

S nem lehetetlen, hogy a Teleki-vígjátékdíjra Tisza Kálmán is pályázik, és hogy a népszínmű-pályázatra Kossuth is küldött darabot.

Kritikusok, vigyázzatok!

Úgy okoskodjatok, mint a 48-iki szabadságharc után egy Földváry, kinek a csizmáját akarták leporolni egy úri palota előszobájában.

- Vigyázz, fiam! - mondja az inasnak. - Hátha a nagyapád pora van rajta.

...Kritikusok, vigyázzatok!

SZAPÁRY SZÉKE

Ha éjjel megzörögteti valami az ablakot, vagy ha a pap ablakában megcsördülnek a templomkulcsok, ha az asztalra helyezett palack egyszerre pattan és megreped, ez biztos jele annak, hogy halál történik.

De hátha a szék reccsen az ember alatt és összetörik?

S kivált ha az a szék a miniszteri piros szék?

Vajon mit érzett a »bádoghajú« miniszter, mikor ropogni kezdett alatta az a hatalmas, izmos bútordarab, melynek használati joga ezerszer többet ér tulajdonjogánál?

Hogy éppen az ő székének kellett összetörni! Az övének, aki sem nem olyan kövér, mint Szende, sem nem olyan lejárta, mint Pauler, - mert Trefortot nem akarom említeni, miután Trefort »kenyérbe van téve« s valóban kegyetlenség volna őt elejteni, mert más foglalkozásra nem való.

És mégis a fátum gróf Szapáryt jelöli ki határozottan. A nyolc miniszter közül ő a »tizenharmadik«, ki egy év lefolyása alatt ki fog esni a miniszterségből.

Mert a fátumban, a csodákban és az isteni kijelentésekben hinni kell.

Ha nem volnának titkos égi hatalmak, vajon hogyan álmodhatta volna meg gróf Andrássy Manó, hogy az Izabella-gyűrűje elveszett?

Van, igenis van misztérium a természetben, s ha nem volt lehetetlenség az, hogy Szapáry miniszter legyen, - bizonyára nem lehetetlenség az sem, hogy Szapáry miniszter *ne legyen*.

*

A szék-eltörésből nem lett valami lényeges baj. Öexcellenciája hirtelen észrevette és nem esett el. A szolgák sietve hoztak más széket, mivel még két fölösleges piros bársonyszék van a képviselőházban.

De e csodálatos intermezzo elsápasztá a mamelukok ábrázatját.

Móricz Palya megdöbbsen, szíve hangosan dobogott.

- Én babonás ember vagyok - mondá Palya. - Isten legyen nekünk irgalmas.

- Már a lelketlen bútordarabok is megmozdulnak alattok! - vélé Verhovay. - De már ezeket bizonyosan szélsőbaloldali asztalos csinálta!

- Valaha az asztalokban laktak a kopogó szellemek - jegyzé meg Szalay Imre.

- A forradalmi szellem sokkal szerényebb - tudákoskodék Ugron -, visszahúzódott a székekbe.

AHOL UNATKOZNAK

Nagy szerencse egy *kezdő* íróra nézve, ha a darabját elfogadja a drámapíráló bizottság, és nagy pech, ha el nem fogadja.

De egy veterán íróra nézve az is a szerencse forrása lehet, ha rossz darabot ír.

Pulszky Ferenc mindazt visszanyeri most a népszerűségéből, amit apródonként elvesztett, csupán azért, mert rossz darabot írt.

Nincs a világon logika!

S ha van, az olyan görbe, hogy senki sem igazodhat el rajta.

*

A »Felsülés«... már maga e cím mint rossz ómen lebegett e darab fölött.

Pulszky Ferenc azt hiszi, hogy a drámapíráló bizottság sült fel.

A »Fővárosi Lapok« azt hiszi, hogy Pulszky fog fölsülni a felolvasással.

Pedig legjobban fog felsülni az egyetemi hallgatóság - a meghallgatással.

*

Van ebben a »Felsülésben« egy érdekes jelenet. Két politikai nagyság ugyanis párbajt vív egymással. Midőn kiállnak a küzdőmókra mielőtt elsütnék a pisztolyt, elkezdenek előbb disputálni a párbaj jogosultságáról a társadalomban.

Ez a disputa éppen egy félórát tölt ki a véres csatatéren.

Mit szólnának az ilyen színpadi szerkezethez Rohonczy Gida és Komjáthy Béla?

*

Hanem azért ezt a darabot, ha már a gonosz drámapíráló bizottság be nem eresztette is a Nemzeti Színházba, mégis kár a feledés karmainak szétmarcangolni.

Hát mire való a Népszínház? Ott úgy sincs kilátás jó darabokra.

Oda kellene adni az egész darabot Blahánénak, hogy elejétől végig énekelje el egymaga, mint valamikor ezt a verset:

*»Müller Gyula
Nagy Naptára
Szerkesztette
Fribejsz István
Ezernyolcszáz
Ötvenhétben stb.«*

Már ez csak elég lejtős próza volt s mégis sírtunk rajta a fájdalomtól valamikor régen, régen... ma már nem is igaz talán.

*

Az utolsó évtizedben Blahánéra szabták a hazai népszínműírók a darabjaikat.

Ez volt a selyem-korszak.

Ma már olyan fűzfapoéták is akadnak, akik Pálmai Ilka idomaihoz öntik elmeszüleményüket.

Ez a gyócs-korszak.

Pulszky Ferenc fogta magát, írt egy olyan darabot, melyben csak Greguss Ágost és az öreg Wenzel Gusztáv tudnák eljátszani művészileg a főbb szerepeket.

*

Pulszky Gusztáv üres óráiban tudvalevőleg egyetemi tanár is. A tanterem ajtaja fölé, melyben előadásait tartja, nemrég ilyen feliratú cédulát akasztottak ki a nebulók:

»Ahol unatkoznak.«

Most már letépte onnan a cédulát a pedellus, de az ötlet elég jó arra, hogy ismételtessék annak a teremnek ajtaján is, hol a felolvasás lesz.

Mert nagyon ügyes felirat ez, amit roppant jól lehet applikálni.

Most még tán csak az egyetemen, a száraz felolvasásokon, de maholnap a Népszínházban is.

Ha a Nemzeti Színház nem volna, a fővárosnak alig lenne más mulatóhelye, mint az egyetlenegy *képviselőház*.

TÖMEGES KIVÉGZÉS BUDAPESTEN

(Rajz a kutya-állapotokról)

Mióta a kutyák is beléptek az adófizetők sorába, azóta sokkal magasabb nivóra emelkedtek, sőt tán a politikával is foglalkoznak, mely őket tényezőkké emelte az államban. És az nekik nem is valami nehéz, mert sokkal szorosabb összeköttetésben vannak az irányadó magas körökkel, mint a közönséges polgárok.

Különösen az arisztokrata kutyák élnek nagy fényben, selymváncoson ülnek úrnők lábainál, pompás ételekkel táplálkoznak s arcképeiket Pállik örökíti meg...

Sohasem felejttem el - engedjenek kérem egy kis kitérést -, midőn a múlt hónapban Horgos nevű faluban voltam, találkoztam egy fogattal, melyben egy szegedi előkelő úri ember: Kárász ült. Arca csüggedt, szomorú volt. Némán, szomorú biccentéssel fogadta köszönésemet... nem is csoda, egy kis koporsót tartott a kezeiben.

Egy kis diófakoporsó mindig olyan látvány, mely mélyen hat az emberre s sötét színeket vegyít hangulatába.

Horgoson megkérdeztem, kije halt meg Kárásznak. Hiszen az tudtommal nem is nős ember.

Ott aztán nevetve mondták, hogy a kis kutyáját jött ide eltemetni a nemesi uradalmába.

- Abban a kis koporsóban?

- Igen, abban a koporsóban feküdt a kis Nini ölebecske. Örökre elnémult szegényke.

- Pedig milyen szépen tudott ugatni.

- Bizony, rettenetes dolog az, hogy ezek a szegény kutyák is megdöglenek.

- De hát miért hozza ide, hiszen otthon is elkaparhatta volna?

- Mit gondol ön? Egy Kárász nem hagyhatja azt, hogy a kis Nini ott feküdjék abban a közönséges burger városban. Itt az ősi parkban legyen édes pihenőhelye neki.

.....

Bocsánat e kitérésért, mely a humanizmus diadalainak egyik kis bizonyítéka.

A kis Nini úgyis már kimúlt, és nem fog rá irigykedni senki.

Még tán mindössze egy síremlék fogja elmondani, ki és mi volt ő, s azzal vége.

Nem is írtam volna meg, de mint novellaírónak mesterségemhez tartozik kiemelni az ellentéteket. Ezekkel a színekkel dolgozom én. Ha erőszakos kivégzéseket akarok rajzolni, bevezetésül egy természetes kimúlás szépségeit festem.

Tagadhatatlanul sok kutya örülhet annak, hogy nem született embernek, de uraim, nem mind arany mégsem, ami fénylik. A kutyatársadalomban is vannak békétlen, elcsigázott és rosszul táplált elemek.

Azon nagy drámának, melyet leírandó vagyok s mely Greguss Ágostnak talán egy kutya-tragédiához fog tárgyat szolgáltatni, egyetlenegy kutya volt az oka.

Mert mint a nagy folyamok is egyetlen picike forrásból származnak, úgy jönnek a veszedelmek is. Tavasszal ugyanis egy demokrata kutya érkezett a poros országúton Budára.

Szép nyári délután volt. A nap arany sugarai pazarul szórták fényüket. A kutya alkalmasint azért tartott Budára, mert a kutyák összes dicsősége és ragyogó múltja e fényes városhoz tapad, hol már kutyavásár is volt egyszer.

A kutya szép fekete volt - s hogy regénystílusban folytassam -, behunyt szemekkel futott Buda felé.

Szemeit hihetőleg azért hunyta be, nehogy a kanyargó Duna folyamot, hazánk testén e gyönyörű ezüstpaszomántot lássa, mert a kutya *víziszonyban szenvedett*.

Nagy baj ez, kérem. Ha az ember víziszonyban szenved, hát ihatik bort, de a kutyának nincsen bora, hát harap.

Budára érve a Vízivárosban megpillantá a »Fehér kutya« című vendégfogadót, s annak a cégtábláján fehér kollégáját.

Elkezdett vele konverzálni - de az nem felelgetett neki...

Dühösen ment odább s ahány kutyát csak látott útközben, mind összeharapta.

És, uraim, semmi sem terjed olyan nagyon, mint a veszethez, még tán a korrupció sem.

Hogy mi lett az idegen kutyából, azt majd ki fogja nyomozni a történelem. Ő maga teljesen elveszett, de nyomai megmaradtak.

A »hetes szám« rettenetesen ránehezedett ős Buda kutyalakóira.

Hetednapra megveszett egy csomó kutya.

Hetedik hétre még nagyobb csomó veszett meg. Most a hetedik hónap közeledik.

A boldogtalan kutyák arról tanácskoznak, hogy jó volna valami hasznos húzni e nagy szerencsétlenségből s petíciókat szándékoznak benyújtani a biztosító társaságokhoz, hogy szabad legyen az életüket asszekuráltatni.

De miként a történelemíró hidegen megy el az elesett hús- és százezrek között s figyelemmel csupán a királyok és az országnagyok dolgát kíséri, - mi is akként állapodtunk meg a rettenetes vészben *báró Edelsheim-Gyulai kutyáinál*.

Aki ismerte e kedves kicsinyeket, és a nagyméltóságú *newfoundlandit*, az bizonyára meg fog döbbenni borzasztó sorsukon.

De hát hogy az Andrássy Manó híres Izabella-gyűrűjének három betűjével (S. F. V.) éljünk: Sic Fata Volunt.

Egy sötét gyanú lopózott be a híres tábornok fejébe.

Ezek a kutyák is az utcákon kóborogtak. Hátha ezek is meg vannak veszve? És itt jön a »hetedik hónap«.

Tartsunk halálos ítéletet fölöttük.

És ki lett mondva, *hogy a kutyák ki fognak végeztetni.*

.....

Mély gyászba öltözött az egész palota. A szolgák baljóslatúan suttoztak a folyosókon.

A tábornok megélt - de a kutyái meg fognak halni.

A dolog ki volt mondva, s minden mutatta, hogy ez lesz az első nagy aktusa, ami sikerülni fog.

A kutyák pedig nem tudtak erről semmit, hanem gondtalanul ögyelegtek föl s alá a lépcsőkön, az udvaron- és a szobákban.

Nem is lesz addig a kutyákból semmi, míg nem lesz nekik egy párt-orgánusuk, ahol az ellenök való merényletek híre idejekorán napfényre jöjjön.

Az óra rémesen kongott déli tizenkettőt. Ez volt a halálharang csengése.

A newfoundlandit levezették a pincébe...

Az lement gyanútlanul.

Egy lövés dördült el, s megszűnt élni.

Milyen halál! Az emberek közt kevés van olyan boldog, aki pincében halhat meg boros hordóra hajtva haldokló fejét.

A lövés zaját meghallotta ott fenn a szép báróné:

- Szent isten, mi történik odalenn?

- Semmi, semmi... *A newfoundlandit* lőtték agyon.

- *A newfoundlandit*? De hát lehetséges ez? Én azt hittem, valami közönséges katonát. De a *newfoundlandit*! Ez borzasztó, uram.

Most azután két új lövés dördült el. A szép báróné elsápadt.

- Mit cselekszik ön, báró? - Kegyelem!

- Nincs kegyelem. Meg kell halniok.

- Miért, miért? Hisz ártatlanok.

- Elhiszem, de hátha megvesznek...

- Nos, akkor kell őket agyonlőni, nem előbb.

- Ha majd valakit megharapnak, késő lesz.

- Menjen ön, uram! Ez olyan osztrák politika.

- De édesem - szólt a báró -, be kell bizonyítanom, hogy erélyes ember vagyok. Minden kutyát kiirtok a házból.

- *A Mungót és a Murzukot* is?

- Azokat is.

- Azok az én kutyáim. Azokat én nem engedem.
- Akaratomat semmi sem változtatja meg.
- Pedig hogy örültek ezek a kedves kis ebcskék a fölgyógyulásodon.
- Nincs pardon!
- Jól van hát... de ám lásd a következtését. Én magam fogom inspirálni a lapokat. Verhovaynak megüzenem az esetet, s másnap szent, hogy cikkek jönnek ellened ezzel a felirattal:
»Edelsheim-Gyulai mint gyilkos.«

.....

Edelsheim-Gyulai megrezzent s megkegyelmezett Murzuknak és Mungónak.

A kedves kis állatkák azonban addig is, míg a hetedik hónap kisütné, ha vajon tiszták-e még, orvosi felügyelet alá adattak. A szép bárónének hetenkint kétszer küldenek pontos jelentést - állapotukról.

A Murzuknak az utóbbi napokban a szőre - kezd kimenni, Mungó azonban jól érzi magát.

De ez csak a doktori jelentés.

Mert így magunk közt szólva, lehetetlen, hogy jól esnék ez a hosszú szabadságolás nekik, akik meg vannak szokva esténként színházakba, hangversenyekbe járni - az úrnőjükkel.

KISS JÓZSEF KÖLTEMÉNYEI⁴

Kiss József neve már régen táplálkozik nyomdafestékkal. Majdnem tizenöt éve ír már ő többnyire jó dolgokat. Szűkebb körben mindig számított, derék tehetségét mindig elősmerték a suba alatt. Az irodalmi emberek, ha elkezdtek egymást megszámolni, sohasem felejtették el. Mindig rájöttek, hogy ő is itt van, de nem érezték, hogy itt van. Semmilyen helyet sem bírt magának kiszorítani. Meglehet, mert szerényebb volt a többinél, lehet, hogy szerencsétlenebb és valószínűbb azért, mert még nem jött el az ideje.

Hanem mikor aztán egy német művésztől hallották szavaltatni az »Ágota kisasszony«-t, egyik igen szép költő rajzát, s látták, milyen szép az németül, akkor elhitték, hogy magyarul is az.

Mindig eszembe jut az az adoma, mikor a londoni orvoshoz utazott budai magyar embernek azt mondá, baját megvizsgálva a doktor:

- Önnek fürdő kellene, uram... csak hogy félek, igen sokba fog kerülni, mert nagyon, nagyon messze van. Kérdés, ha elszánja-e ön magát?
- El vagyok, uram, szánva, megyek én akár a világ végére.
- Menjem ön el Magyarországra... Budára... Van ott egy Császárfürdő...

Kevés híja, hogy közbe nem rikkantott:

- Tyű! Hiszen éppen mellette lakom, hanem aztán mégis csak elszégyellte magát s nagy bölcsen szó nélkül utazott haza meggyógyulni. Sokszor megesett ez már rajtunk különböző variációban. Mindig is restelltük utólagosan. Így Kiss Józsefnél is. S hogy helyreüssük a mulasztást, elkezdtek két kézzel szórni a dicséretet rá. Ezt is így szoktuk.

⁴ Kiadja Grill Károly. Ára 2 forint 40 krajcár.

Pedig az nem praktikus dolog. Ha valakit éhezni hagyunk, hiába rakjuk eleibe mindazt az ételt egyszerre, amit esztendőkön át megvontunk tőle: nem bírja megemészteni.

Innen a visszahatás az »Egyetértés« és a »Vasárnapi Ujság« kritikáiban, melyek máris hajlandók a túlságos dicsőségből lefaragni egy keveset.

Márpedig a Kiss József előttünk fekvő kötete megérdemelte volna, hogy egyhangú tetszéssel örüljön neki a sajtó.

Tagadhatatlan, minden túlzás éremgyőzelem, s korántsem szándékunk akár Aranyhoz, akár Gyulaihoz (kinek kötete most van sajtó alatt) hasonlítani Kiss Józsefet, de ezt ő maga sem akarja, s általában megfoghatatlan, hogy a »Vasárnapi Ujság« hogyan jut ahhoz, e két nagy érdemes költővel ütni egyet Kiss Józsefen.

Kiss Józsefet a fiatal generációval kell venni, amellyel támadt s amellyel együtt működik. Itt pedig ő áll az első helyen Reviczky Gyula, Bartók Lajos és Ábrányi Kornél mellett. Ez egyszer tagadhatatlan.

Ha nem lett volna is az első: elsővé tenné a kötet, mely nemcsak nyomdászatunknak válik díszére, mert a lehető legízlesebb amatőr-kiadás, oly fényes köntös, aminőt a magyar irodalmi termékek nemigen bírnak még, hanem a tartalmával is a maradandó becsű költői termékek között fog helyt foglalni mindenkor, sőt bármely kifejlett irodalmi nemzetnél is számot tenne.

Kiss Józsefnek hatalmas érzéke van a népies forma iránt s az enyémű balladáiban méltó utódja Aranynak. Igaz, hogy néhol nagyon is a nyomán igyekszik járni, de a legtöbb balladájában ismét, mint a »Kincses Lázár leánya« és »A szép Batóné«-ban az ő saját felfogása és ereje domborodik ki, és még leginkább »Simon Judit«-ban. Az ő népies formának új és tetszetős alakot ad az ő egyénisége.

A 200 lapra terjedő kötet mindenféle genre-t foglal magában, s bár a balladák, melyeket ő »tragédiák«-nak nevez, képezik a kötet koronáját, sok gyönyörű költeményt találunk a lírai részben is, mert a költő meleg bensőséggel tud érezni, s érzelmeinek megtalálja a formát.

De beszéljenek magukért e sorok, midőn anyja sírjáról szól:

*»Valahol messze,
Valaha régen
Megástak egy sírt
Temetőszélen.
Fája elsüppedt,
Hantja behorpadt,
Ki nyugszik ottan,
Azt én tudom csak -
Én tudom csak.
Nem jártam arra,
De oda szállnék,
Nem láttam soha,
De rátalálnék,
Valami titkos
Erő él bennem,
Az megmondaná:
Merre kell mennem -
Merre kell mennem...«*

Ha egyebet sem ír Kiss József, mint e kis költeményt, már akkor is igazi költőnek kellene tartanunk őt, kinél a közvetlenség bája és a művész esztergályozó tehetsége akképp egyesül, hogy egyik sem foglal el a másik medréből semmit, hanem bizonyos harmóniában folynak egymás mellett.

De hány meg hány szebbnél-szebb vers van e kötetben, melyek az író sokoldalú tehetségét feltűntetik. Ott a »Magány« a líraiak, »Ágota kisasszony« az elbeszélők között mint csúcspontok, de ami azokon alul van, azok is mind jelentékeny tehetség termékei, tele hangulattal, erővel és színekkel.

Kiss Józsefnek nincs széles látköre, fantáziája nem csapongó, nagyobb alkotásai már nemigen lesznek, mert se mély, sem magas, de éppen abban van az ő nagy érdeme, hogy meg tud maradni a saját mezsgyéjén.

Bartóktól abban különbözik, hogy az ízlése tisztultabb, nyelve tömörebb, egyénisége konszolidáltabb, míg viszont Bartók eredetibb és izmosabb, Reviczky mélyebb mindkettőjükénél, de ez legkevésbé van még kiforrva.

Kiss József már ma egy teljesen bevégzett költői egyéniség, s kötete kiválóbb helyet biztosít neki a magyar irodalomtörténetben.

Keveset ír, de gonddal. S ezt kövesse ezentúl is, mert elfogultság a produkció mennyiségéhez és nem minőségéhez szabni az ítéletet valamely tehetségről, mint azt egy lap teszi Kiss Józsefről.

Annyi azonban bizonyos, hogy költőnk kissé túlskrupulózus s néhol szinte észrevehető a csiszolás költeményeiben, ami mindig rontja az illúziót.

A gondolat akkor szép, ha mintegy odaleheltnek látszik.

Mióta Arany és Gyulai lantja már csak igen ritkán peng, azóta még nem tett poéta nagyobb s élénkebb hatást a közönség közt, mint Kiss József (mert Vajda sokkal nagyobb költő, mintsem a mai generáció méltathatná). S ez a hatás teljesen indokolt és örömdetes.

Eltekintve a kiváló költői bectől, melynek elismerését senki sem merné megvonni a Kiss József költeményeitől, még egy speciális érdeme van az ő költeményeinek, olyan érdem, melyet gáncképp említenek fel a legtöbben, s ez az, hogy a magyar népies ruhát ráadta a zsidókra, mert balladáinak hősei többnyire zsidó lányok és zsidó ifjak, akik azonban úgy tesznek, úgy gondolkoznak és beszélnek, mint a mi magyar parasztjaink. Lehet, hogy ez hibájuk a balladáknak, de végeredményben annyi, hogy a magyar zsidókat bevitte a magyar poézisbe, s illetve a magyar poézist vitte a zsidók közé. Ennek csak jó eredménye lehet, mert minden összekötő kapocs között legerősebb az arany kapocs.

MIT VEGYEN MAGUKNAK A PAPA?

Igen, igen, magukról van szó, kedves picinyeim! Ne hagyják magukat, kérem, mert ez most a magácskák szezonja: jön a fehér *karácsony*.

A csúf Mikulás már elment, aki a gyerekeket megijesztette, most már a Jézuska jön majd, aki csak örömet fog okozni.

Ha kiteszik az ablakba a csizmacskáikat és cipőiket, bizonyosan telerakja ő s még a karácsonyfára is jut.

Igaz, hogy nem lehet tudni: mit hoz, mit nem hoz a kedves Jézuska. Az az ő titka egész a gyertyagyújtásig - de mondok én mégis egy jó tanácsot.

Mert protekció van ám ahhoz is. Úgy áll tudniillik a dolog, hogy a Jézuska adja ugyan a pénzt, de mégis a papa és a mama veszi meg az ajándékokat, mert a Jézuska még odáig nem vitte annyira, hogy eljárjon a boltokba alkudozni a kereskedősegekkel.

Hát éppen azért meg lehet úgy szépszerével sügni a papának, vegye meg Győry Vilmos bácsi gyönyörű könyvecskéjét, az »Ünnepi ajándék«-ot, mert annál szebbet, kedvesebbet még képzelni sem lehet.

*»Mindennapra egy képecske,
Minden képhez egy versecske.«*

Csak ennyit ígér Győry bácsi (e kitűnő írónk, ki e gyermekkönyvben több kedélynek, bensőségnek és humornak adta jelét, mint sokan nagyhangon hirdetett »összes műveik«-ben), csak ennyit ígér, de többet ad, mert e képecskék igazi remekművek, s a gyermekvilágnak oly ragyogó tükre, hogy elandalodva tesszük le.

Irodalmi rovatunkban már volt szó az »Ünnepi ajándék«-ról. Ezúttal csak egy kis mutatványt közlünk belőle, újólaj ajánlva ezt melegen a kedves apróságoknak.

*A karmantyú nagyon illik,
Kis lányoknak, asszonyoknak,
De a fiuk - helyesebb lesz -
Ha meleghez, ha hideghez
Jó idején hozzászoknak.*

*

*Szürke felhők már szakadnak,
Zöld levélkék már fakadnak,
Nyájasabb a napsugár;
Jöjj tavasz, jöjj, - kis madárka,
Gyermek, ember, ifjú, lányka,
Fű, fa minden várva vár!*

*

*Üsd ide, dobd át, várom a labdát
És ez ütővel, rája lesővel
Fejbe zuhintom, vissza suhintom.*

*

*Ugyan mit népsz, kis barátom?
Ahá, értem, tudom, látom:
Ott a fán csörög egy szarka,
Illeg-billeg hosszú farka!*

*

*Itt van újra, újra eljött szeptember hó eleje,
Újra elmúlt a nyugalmas szünnapoknak ideje;
Újra kezdem iskolámat: kérlek, áldott Istenem,
Jóvoltoddal, kegyelmeddel újra légy te is velem!*

*

*Nézi, nézi a vidéket,
Pusztá erdőt, sárga rétet
S száll a sóhaj: Oh, be kár,
Hogy minden oly pusztá már!*

HÁROM GYŰLÉS ÖSSZEVÉVE

Karcolat

Elnökök:

Péchy Tamás.
Mailáth György.
Ribáry József.

A jegyzőkönyvek felolvastattak mind a három helyen. De a jegyzőkönyvet csak egy helyen hallgatták meg a tagok, ott, ahol a legkevesebb nyomatéka van: a színész-kongresszuson.

A képviselőház ülései egy idő óta éppen olyanok, mint a protestáns »alumneum«-ban a - koszt.

Dara, grica, borsó, kása, bab és krumpli, lencse, pohánka.

Újra bab és kása, krumpli és lencse, pohánka.

Jönnek a jelentések.

Azután jön a napirend. Egy kis szószátyárkodás. Az ellenzék mond valamit, vagy nem mond semmit. Ha semmit se mond, azért unalmas a gyűlés, mert semmit sem mondott, ha pedig mond valamit... az is annyi, mintha semmit se mondott volna, - mert úgylis leszavazzák.

Az interpellációk sem események már. Ki lenne olyan naiv ma már, hogy komolyan vegye az interpellációkat?

A miniszterek csak mosolyognak már, mikor meghallják a sztereotip: »Tekintettel erre« stb.

S kész már a fejükben a szintén sztereotip formula: »Tekintettel arra« stb.

Ma Kemény Gábor válaszolt egy interpellációra.

A háznak ez idő szerint egyetlen humoros alakja.

S a nagy humorista sem bírt kiszorítani semmi poént, amin mosolyogni lehetett volna.

A legtöbbet érő dolog volt a Prónay Józsi kérvénye. Hol vette, hol nem vette... a felsőpárkányi parasztok peticionálnak *a polgári házasság behozatala ellen*.

Reszkess, XIX-ik század, nemes Felsőpárkány helység utadba áll, hogy mer mozogni ez a hitvány kor! Felsőpárkány ezt nem engedi!

*

Most menjünk át a *felsőházba*, a Múzeum-kerten keresztül.

Ha jeligét kellene választanom a méltóságos rendek tanácskozó termébe felíratnak, ezt választanám:

»Észrevétel nélkül.«

In hoc signo... élük át az életet a főrendek. Azoknak minden úgy van jól, ahogy van, még az is, amivel nincsenek megelégedve.

A világ, az emberiség és annak fejlődése igazán olyan hitványság, hogy egy méltóságos szájnak kár azért felnyitódni.

Hiszen ők megélnék - észrevétel nélkül is!

Legrettenetesebb feladata az országbírónak: az elnöknek van, mert ő nemcsak a legmagasabb névnapokat és születésnapokat tartozik számon tartani, s így tudni az egész kalendáriumot, hanem mindennemű szerencsétlenségeknek és katasztrófáknak ő a hivatalos bemondója, amikor is alkalom adatik önekie csillogtatni államférfiúi éleselméjűségét.

Ma is egy meglepő eseményre figyelmeztette a főrendeket, hogy Bécsben ugyanis egy nagyon gyászos esemény történt, a Ringszínház égése.

A főrendek közül még bizonyára sokan nem tudták a dolgot s élénk kíváncsisággal figyelték meg elnökük szavait, korántsem sejdítve, hogy azok olyan befejezésben nyerjenek művészi egészet.

Az elnök ugyanis tudatta, látván az általános felindulást, hogy a külső teremben egy aláírási ív van kitéve, ahol a méltóságos urak nagy felindulásukat azonnal csillapíthatják.

Nem akarok maliciózus lenni, de önként fölmerül az a kérdés, nem lesz-e vajon ennek káros hatása a főrendiház *eddig látoztatottságára* nézve?

Azután a napirend következett.

A nagy humorista (B. Kemény) itt is beszélt a kikészítési forgalomról.

Senki sem hallgatta.

Elfogadtatott minden - *észrevétel nélkül*.

*

Siessünk most már innen a komédiások országgyűlésére - azaz, hogy ne siessünk, mert ezek éppen »apré« vannak a főrendekkel.

Ezek az urak éppen ellenkezőleg *mindenre észrevételt tesznek*, még ott is, ahol semmit nem vettek észre.

A főrendeknél egy órai ülés mindig egy félóráig tart, emitt pedig egy félórai ülés egy egész napig.

De mivelhogy a szentivánénekének, bármilyen hosszú vala is, mégis lön vége: így lön vége a kongresszusnak is - dacára annak, hogy Komócsy bátyánk is benne volt.

Ribáry jött ma elnökölni, hogy berekessze az ülésezéseket.

Be is rekesztette, miután előbb némi észrevételek történtek a jegyzőkönyv tartalmára és stílusára.

Közvetlen a berekesztés után eszébe jutott Rajkay Istvánnak (hiába, jó ötletek csak a színészkongresszuson szülehetnek), hogy nini: itt van ez a szüziességnek díjakat osztó Karácsonyi Guidó gróf!

Ha őméltósága díjakat adott azoknak, akik »még« erényesek, miért ne adna azoknak is, akik »már« erényesek?

Öreg, elélemedett színésznők is vannak a nyugdíjintézet kötelékében. Fiatal korukban... mikor még a gróf is fiatal volt... azelőtt... ki tudja... talán...; egyszerűen el kellene kérni a gróftól a nyugdíjintézet számára annak a 100 ezer forintnak egy részét, amit jótékony célokra adott a trónörökös násza alkalmával.

Mialatt ezt Rajkay elmondta, azalatt eszébe jutott valakinek az az észrevétel, hogy jó volna rosszállást fejezni ki azon társulatoknak, melyek nem képviseltették magukat.

Azután eszükbe jön az elnöknek köszönetet szavazni.

Majd az alelnöknek.

Valaki észrevételezi, hogy a napisajtónak is szavazzunk köszönetet. Hiszen úgyis benne vannak már.

Végre az elnöknek nem jut eszébe semmi s bezárja a gyűlést azzal az észrevétellel, hogy *jövőre még igen sok megbeszélni valójuk maradt.*

A FUKAR MAGYAROK

(A hírlapírói nyugdíjintézet kérvénye és a pénzügyi bizottság)

Szapáry Gyula grófnak született s azt tartja, hogy megél, mert grófnak született.

Az egyik őse *szántott*, - neki hát határozottan joga van *aratni*.

S arat is - az igaz, hogy nem sikereket, hanem fizetéseket és mellékes jövedelmeket.

A miniszterség szép hivatal s lehet is belőle csinálni valamit. Csoda, hogy rájött az a Pázmándy Dénes.

Egyszerűen egy Szapárynak nem létezik a szótárában ez a szó: nyugdíj. Ő csak megél valahogy: a többi emberhez pedig semmi köze.

Kivált ha az a többi ember újságíró. Ha Tisza Kálmán be tudná csempészni a »lutherani comburantur« helyett »scriptores comburantur« a törvénykönyvbe, Szapáry Gyula még alázatosabb szolgálja lenne Tiszai Kálmánnak.

Podmaniczky Frigyes esetlen ember. *Elveszi* a színházi jegyeket az újságíróktól, pedig éppen meg kellene nekik *hagyni*, hogy ha netalán tán valami *tűz* lenne, hadd *égjenek* bent valamennyien.

*

- Hallatlan szemtelenség kell ahhoz mégis - gondolja magában Szapáry -, hogy ezek az újságírók, akik a közvéleményt szolgálják, az államtól kérnek a nyugdíjintézetük számára segítyt.

Hát mi köze az államnak a közvéleményhez s a közvéleménynek az államhoz?

Nyugdíjt ezeknek? Akik szidnak bennünket, marnak, tépnek bennünket, az államot, - mert mi vagyunk az állam!

Újságírót, aki harap, elnémítani érdemes pénzért, vagy az se rossz üzlet: fogadni olyan újságírókat, akik visszaharapnak, de hogy az olyan újságírókra költsünk, akiknek már kihullt a foga - az abszurdum.

Ha a minisztereknek nincs nyugdíjuk, miért legyen a miniszter-falóknak.

Hiszen azok jól lehetnek lakva örökké - mert mindig benne vagyunk a gyomrukban.

- Nem én, egy garast sem szavazok meg a hírlapírói nyugdíjintézetnek - mondá a nemes gróf a mai pénzügyi bizottsági ülésen.

*

A legbúsabb Bak felkelt erre és osztja a pénzügyminiszter nézetét.

Busbak oszt, - de nem sokszoroz.

Busbak el van keseredve, - az újságíró had ellen, mert elméjének kamera obszkurájában semmiféle fénypontokat nem bírt eddig felfedezni a zszurnalisztika.

A nyugdíjintézet úgyis megél - úgymond -, ő sem szavazza meg a 2 ezer forintot.

Nem is méltányos, hogy az egyik nyugdíjintézet (a tisztelt ház) segítse a másikat (a hírlapíróét).

Van ott elég invalidus...

Teszem azt Busbak.

Aztán takarékoskodni kell mindennel.

Még a bölcsességgel is.

Ezért indokolt, hogy még az olyan ember is, mint a Busbak, meg mer mukkanni a pénzügyi bizottságban, aki csak azt tudja a pénzügytanból, hogy ami a *kliensé*, az könnyen lehet az *övé*.

*

Ignaz *Helpi* állt ki most a platzra. Tőle mindenki azt várta volna, hogy amennyiben ő is bele szokott fusserolni az újságírásba, a nyugdíjintézet mellett szólal fel.

Nem. Ő is osztja az excellenciának nézeteit. Az újságírók olyan grobiánok, mintha ők volnának azok az ismeretes hordárok.

Ő nem szavazza meg a kétezzer forint. Éljenek meg a maguk emberségibül.

Vagy megélnek, és *akkor úgysem kell nekik a segély*.

Vagy nem élnek meg... és *akkor meg sokkal jobb*.

*

Hanem hogy *Hegedüs* Sándor mért tartózkodik a miniszter indokait megcáfolni, arra csakugyan nincs felelet.

Vagy neki latinul van minden, ami ellenkezik a miniszterek magas akaratával?

Nem kutatjuk. Csak egyszerűen konstatáljuk azon szükkeblűséget, hogy azok az emberek, akik bűnös könnyelműséggel dobálják ki az ablakon a milliókat, hátradugják kezeiket, mikor az alkotmány és szabadság elaggott tollharcosai segélyért fordulnak az országhoz, ahhoz az országhoz, mely nekik köszönheti, hogy a piros székein most egy csomó nulla terpeszkedik nagyúri dölyffel.

... De hova jutottam már én is az okoskodások terén?... még végre magam sütöm ki, hogy a hírlapírók nem érdemlik meg *ezért* az ország elismerését.

A KARÁCSONYI AJÁNDÉK

(Karcolat a tisztelt házból)

A kormányt meg akarták lepni a mamelukok és a törvényszék. Hadd legyen valami édes örömük karácsonyra, amit jó szívvel fogadjanak, mintha a kis Jézuska hozta volna.

Ki akarták szolgáztatni a Verhovay fejét.

Hiszen úgyszólván olyan örömtelen őexcellenciák élete. Egy kis ajándék üde mosolyt csal orcáikra, melyeken a hazafiúi tépelődés szántja, örökösen szántja barázdáit.

Aztán örömet okozni másoknak annyi, mint élvezetet szerezni magunknak.

A dolog jól is ment volna egészen. A »krisztkindli« okvetlenül meg lett volna, ha a bokorban ott nincs egy kapcáskodó furfangos diák.

Hogy ezektől a prókátoroktól már sehol sem lehet nyugton az ember!

Már-már bizonyos volt a kiadatás, mikor csak előállott Komjáthy Béla s az érdemleges felolvasás előtt felolvasni követelte az esküdszék határozatát és a főügyész átiratát.

»Minek már ez a kötekedés?» - Ezt olvashatta minden arcon. Ezek a prókátorok olyan ok nélkül pedánsok és szórszálhasogatók, mintha bizony Verhovayn segíthetne valami; elhatározták, hogy kiadják, hát kiadják, ha az van is benn a hivatalos aktában, hogy:

»Kossuth Lajos azt izente stb.«

De Komjáthy csak követeli, s ha már követeli, meg kell lenni a házsabályok szerint. Egy haszontalanul elfecsérelt félóra biz ez, semmi egyéb.

- No, hát akkor felolvasom - döröggi Joanovics István előadó s kedvetlenül nyúlt az aktákhoz, hogy kivegye közülök a kívánt ügydarabot.

Keresztüllapozta előlről, aztán keresztüllapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta ujjait, megint keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról - de bizony nincs közte a kívánt irat.

Kikapja erre Baross jegyző a Joanovics kezéből a már vaskos percsomót bosszankodva. Mit értene ahhoz Joanovics Pista? Mindenhez szaktudomány kell! Majd megtalálja ő, de mindjárt.

Keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról - de bizony nincs közte a kívánt irat.

Dühbe jött erre Péchy jegyző. Úgy látszik, ezek már a »büfé után vannak«... Ügyes ember kell mindenhez... Hun az az iratsomó? Add ide hamar!

Keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról - de bizony nincs közte a kívánt irat.

Indulatra gerjedt öreg Péchy házelnök. Mit értene az aktákhoz a fiók Péchy. Átkozott fiatalság, ezek a betűt sem ismerik még! A szélsőbal már nyihog, türelmetlenkedik. Ide azzal az iratsomóval!

Keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztüllapozta előlről, azután keresztüllapozta hátulról - de bizony nincs közte a kívánt irat.

A felkiáltások egész hangzavarrá tornyosultak:

- Szép redakcionális rend!
- A derék mentelmi bizottság!
- Alapos egy bizottság!
- Innen sugárzik ki a rend Nagy-Magyarországba.

És Péchy Tamás még mindig lapozott az akták között. Reszkető ujjai idegesen babráltak az ívekben, szemei előtt lázadón táncoltak a fekete betűk.

Perc perc után múlt. Az óramutató örülten sietett tova...

Komjáthy felemelkedett és azt indítványozta, hogy függesztessék fel az ülés, hogy azon idő alatt a lelkiismeretes előadó megismerkedhessék a lereferált üggyel.

...Az ülés felfüggesztetett, de az aktákat bizony nem találták. Azokat még most az éji órákban is, midőn e sorokat írjuk, eszeveszetten keresi az előadó - *szakácsnéja*.

Mert ő áll gyanú alatt, hogy vagy a karácsonyi kalács alá terítette, vagy pedig kisöpörte a szeméttel.

S így nem lett semmi a miniszterek krisztkindlijéből, a Verhovay fejének kiadatása bizonytalan időkre halasztatván.

AZ INTENDÁNS

Egy idő óta kétségkívül ő a legemlegettebb alakja a zsurnalisztikának. S minthogy sohasem olyan fekete az ördög, mint amilyenek festik, Podmaniczky sem olyan rossz ember, mint amilyenek látszik.

Frigyes bárónak csak szeszélyei vannak. Migrénes is, egy kicsit gyomorhurutja is van, sőt meglehet köszvénye is - ezt azonban titkolja, s ez a csepp hiúság éppen semmit se von le szeretetreméltóságából.

Mert a szíve mindenekfelett jó. Néha makacs, csökönyös és katonás. Látszik, hogy *honvéd* volt.

Néha azonban hirtelen megkapitulál. Ekkor a volt *osztrák* katona látszik rajta.

*

A színházi intendánsok Magyarországon nem kapnak fizetést.

Neki nincs semmi fizetése, hanem csak háromezer forintnyi *fájdalompénzt* húz. Mert az intendánsnak nem kell sokat dolgoznia, de sokat kell túrnie - a sajtó pusztító s időszakonként megújuló kirohanásai következtében.

Ami baj csak van a Nemzeti Színháznál, az mind az ő baja, sőt még a népszínházi dolgokért is ő szenved. Ha jó ott a népszínmű, minek adta akkor oda? ha rossz, akkor is azért rossz, hogy minek adta oda?

Mikor Blaháné népszerűsége mindig emelkedőben volt, csak őt szidták akkor is, hogy:

- Íme, a Nemzeti Színházé lehetne!

Most, hogy Blaháné napja már a délpontra jutott, okolják.

- Ha el nem ereszti: úgy nem szenvedett volna népies vénája az operettek lascivitásában.

Most aztán Podmaniczky csak egyben találja örömét, ha Blahánét nézi:

- Hízik... nagyon hízik... rettenetesen hízik. Ühüm, hüm, úgy van, ő hízik.

És nem tudni: mit akar ezzel mondani? Azt-e, hogy nemsokára belehízik a Nemzeti Színházi primadonnák kvalifikációjába, vagy azt, hogy mégsem az ő lelkén fekszik egészen, amiért Blahánét elvesztette a Nemzeti Színház.

*

Podmaniczkyt különben a tarka nadrágjai után a legnevezetesebbé egyes *elejtett mondásai* tették. Ezek egy elkényeztetett agglegény ideges észjárását tükrözik vissza.

Az a mondása már meglehetősen el van nyüve, hogy »*Shakespeare-t vagy jól kell adni, vagy sehogy - de adni kell*«, és mégis e mondás örökké ott fog ragyogni a Thiers Adolfé mellett, hogy »az alkotmányos király csak uralkodik, de nem kormányoz«.

Egyébiránt Podmaniczky, hogy e mondásnál időzzünk, szintén nem kormányoz, de az igaz, nem is uralkodik.

Ő csak beszél. Délelőtt így, délután úgy.

Zsörtölődik, pöröl, zúgolódik, panaszkodik s ha valamelyik barátja megkérdezi:

- Miért haragszol, Frigyeském?

- Miért... miért?... Hát mit tudom én, miért? Hát már mindent én tudjak, hát már más ne tudjon semmit?

*

Idegessége, ellentmondási viszketege és türelmetlenkedése néha a legkomikusabb mondásokba kergetik.

- Ösmered X. urat? - kérdik tőle.

- Hogyne ösmerném - mondja -, hiszen unokaöcsém!

- Ha nem csalódom, egy Kerekes-leány az anyja?

- Az anyja? - vágja oda türelmetlenül a báró. - Nem volt annak soha anyja!

*

A divatra nagyon haragszik. Azt tartja, hogy minden embernek eredeti, veleszületett ízléssel kell bírnia s kitalálni egy ruhát, amely illik neki. S ennek a ruhának éppen mint egy költeménynek - valami eszmét kell kifejeznie.

- Hát a te excentrikus öltözeted ugyan miféle eszmét fejez ki? - kérdik tőle gúnyosan.

- Én a szász király verseit parodizálom.

*

Néha akad egy-egy sikerült megjegyzése is. Egyszer valaki azt találta előtte mondani, hogy Törs Kálmán rosszul fordította le gróf Fredro darabját.

- Ne bántsa kérem Törs Kálmánt - mondja ismeretes orrhangján -, mert abból még miniszter is lesz.

- Nem lehet biz az, mert baloldali.

- Mit tudja azt maga, barátom? A lutheránus ember *ballábbal* szokott a fűrhéces kocsira föllépni.

Ezt magáról tudhatja Frici báró a legjobban.

*

Zivatar nélküli napjait nagyon megzavarta a múltkori »szabadjegy-hecc«. Nagy darázsfészekbe nyúlt a jegyek elvételével. Csak mások beszéltek rá - és akkor is előre látta a forradalmat.

Az ingyenjegyeknek - dicséretére legyen mondva különben - nagy ellensége. Megesett többször, hogy mikor a színészek ingyenjegyet kérnek tőle, roppant kedvetlen ábrázatot vágva mondja.

- Jöjjenek velem!

S viszi őket a pénztárhoz.

Ott aztán kiveszi szemük láttára a pénzt tárcájából s megváltja a jegyeket a saját zsebéből.

Az így lefőzött színészek persze hogy ezentúl soha többé nem alkalmatlankodnak ingyenjegyért.

Mikor a legutóbbi napokban a 8-ik számú padot potyapadnak berendezte, Szigeti Imre azt indítványozta, hogy a pad mögé állíttasson egy póznát s arra ilyen feliratú táblácskát:

»Itt ülnek azok, akik nem fizetnek.«

A bárónak annyira tetszett ez az indítvány, hogy csupa mosoly volt az ábrázata egész addig, míg oda nem vetődött Bartók s el nem beszélte, hogy micsoda rettenetes zúgolódás van a hírlapírók között.

Elkomolyodott erre a báró s elkezdte dünnyögni szokott szagztatott mondásait.

- Most mi lesz... béke se lesz... nyugalom se lesz... színház se lesz... publikum se lesz... semmi se lesz... így lesz.

S másnap azután ő retirált meg.

Az ingyenjegyek megvannak szilárdan, mint a Sion. S Podmaniczky megint nem rossz ember.

De tréfán kívül nem is rossz ember.

AZ UTOLSÓ SZÁM

- Karcolat -

Azt írhatnám, hogy az utolsó nap, de hiszen mindenkinek megvan az a joga, hogy a saját szempontjából tekintse a világot, s azért írtam: *az utolsó szám*.

Az idő szárnyának még egy csattanása, s itt van az *elseje*; azaz hogy az elsejénél is több:... itt van az *új esztendő*.

Igaz, hogy az új esztendőnek is nagyban növeli a nevezetességét az a körülmény, hogy a hónap elsejével kezdődik, - de nekünk még tán a hónap elsejénél is több.

Az utolsó nap érzékenyebb, szomorúbb... mint akármelyik.

*

Az emberiség ritkán jegyez elmúló évet rögtön az elmúlása után oda, ahol a boldog éveit tartja fölírva.

Mert az esztendők is olyanok, mint a tudósok, meg kell kopaszodniok előbb, s csak azután jutnak be az akadémiába.

A rossz időt is jóvá teszi - a *rosszabb!*

Ki tudja hát: micsoda fényes év lesz még ebből az 1881-ik esztendőből; nem kell vele fumigative bánni!

*

Aztán nagyon relativ dolog az, melyik a jó év, melyik a rossz.

Az öregemberek már az én gyerekkoromban mondogatták, hogy: »No, valaha még *a só is sósabb volt!*«

Én pedig most mondogatom azokra az évekre, amiket ők megpanaszoltak, hogy: »hej, akkor volt még jó világ: szebb színe volt még akkor a rózsának is!«

Nem igaz! Az évek majdnem egyformák. Csak mi leszünk örökké fáradtabbak és mérgeesebbek. Sőt egynémelyikünk még öregszik is.

*

A haldokló esztendő harapós volt egy kicsit. Háborút ugyan nem hozott és csak potyára ijesztgetett a nyáron az üstökös csillaggal.

De elég olyan sebet ütött, amiért nevezetes lesz a következő kollégái előtt nagyon sokáig.

A muszka cár meggyilkolását említsem-e, vagy a derék amerikai elnökét?

A bécsi szerencsétlenség pedig egyike a legnagyobb világhatasztrófáknak, borzalmasságban mindeneket felülmúló.

Hát ez bizony elég szerencsétlen esztendő volt.

Nem is igen sokat törődnénk az elmúlásával, ha ő ránk, hírlapírókra nézve nem lenne több, mint a közönséges embereknek.

*

A közönséges emberek mindössze felakasztják a szögre, ha elfogyott a régi, az új kalendáriumot - s ezzel folyik ismét minden a régi kerékvágásban.

De mi kiadjuk az *utolsó számot*. Mi ma utoljára megyünk el ez évben kedves ismerőseinkhez, ma az »utolsó vizit«.

Szívesen látott vendégek voltunk eddig, meginvitált minket a család újévig minden napra a reggelihez. Meg is jelentünk pontosan. Elfecsegtük ami történt.

De ma... ma utoljára megyünk. Éspedig szorongva, mert azt a szót várjuk újra a kedves házigazdától vagy a háziasszonytól, hogy: »Legyen megint szerencsénk, kedves „Pesti Hírlap” barátom!«

Azért hát, tisztelt olvasóink, szomorúan búcsúzunk el önöktől ma, hogy holnap reggel megint összemosisolyoghassunk - a reggelinél.

Isten önökkel! Tőlünk ugyan nem látnak egy betűt sem az idén!

1881 FÜGGELÉK

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK KEZDETEI

AZ ELSŐ ÜLÉS

(Karcolat)

Az »új ház« hát együtt van. Olyan ez már, mint a hetedik gyerek, senki sem kíváncsi valami nagyon a kinézésére. Apja (Tisza Kálmán) vonásait fogja magán viselni, mint a többiek, az anyjából (a nemzetből) igen kevés lesz benne.

Hanem azért, mert meddők a napok eseményekben s mert már a Renz-cirkusz is elvesztette lázas vonzerejét - némi érdekeltséget költ fel a másik cirkusz: az új ház.

A régi clownok... de ki is maradt néhány. Csupa fiatalok jöttek helyükbe.

Az első sorokban ülnek a régiek, az öregek. Ezeket már mind ismerjük, tehát fölösleges róluk szólni. Utánuk egész erdeje a fiatal generációnak: ezeket még abszolúte nem ismerjük, tehát lehetetlen róluk szólni.

A Sándor utca denique fölvette régi jellegét. Az ideiglenes országház előtt már tíz óra előtt álldogálni kezdtek a kíváncsiak és a bús hazafiak, kik mindannyiszor eljönnek megbámulni a »honatyákat«, kik közt most nagyon sok »uramöcsém« van.

Ütött-kopott alakok járnak ide minden új háztól boldogabb napokat várva - magukra. Nagy fantaszták, tervkovácsok, sorsüldözöttek... tehát nagy bolondok.

Bent a folyosókon, hol méla csend uralkodott több hónapon át, fölhangzik a zshivaj, a nagy élénkség.

Az öregek hazajöttek ide s mégis idegenül érzik még magukat, mert sok ismeretlen arcra találnak, a fiatalok idegenül léptek be s mégis otthon látszanak lenni, mert néhány ismerősre bukkantak.

Iskolatársak találkoznak össze. Nevetnek, élcelnek afölött, hogy:

- Ki hitte volna? Nemrég még együtt ültünk a számárpadban.

...Biz az pedig megeshetik rajtuk még ezután is...

A tradíciók uralkodnak ma. A múlt országgyűlés tagjai mint igazi arisztokraták fumigative nézik a fiatalokat.

- Szervusz, gyerek! Téged is felküldtek? No, hát csak aztán jó viseld magadat!

De egy hely mégis van, ahol a balek képviselő is helyén van: az a büfé.

A »ház angyaloké« ezek fölött tartanak szemlét, s mindjárt kinézik az első két-három pohár likőr után, melyikből milyen kapacitás lesz.

Amint ott sűrögnek-forognak és alakulnak, kiki sötét ünnepies színekbe öltözve, inkább estély-társaságnak látszik a tisztelt ház, mint politikai testületnek: nem is beszélnek még politikáról. A Lendl-ügy már elaludt, új napi-kérdés még nincs. Ha Zichy Jenő gróf »Figaro« módjára nem

jelenne meg egyszerre mindenütt (sajátságos ember, talán tíz példányban is megvan), kiről aztán eszébe jut mindenkinek a »haza« - bizony tán el is felejténék, hogy miért jöttek itt össze.

De végigrezeg a csengettyű hangja, s mind betódulnak a folyosókról.

Az öreg, ősz Boér, az örökös korelnök ül az emelvényen, a jegyzői székeken a legfiatalabb képviselők fészkelődnek: a »szélsőbal szépe« Hentaller, Fenyvessy Ferenc világos szőke hajával, b. Prónay Gábor gyermekded arcú fiú, Grecsák, Biasini, s e virító fiatalság közt, mintha az egész kor fiatalságát képviselné, egy kopasz fej - melynek tulajdonosát nem nevezzük meg. Egy kopasz fej - körjegyzőnek!

A miniszterek jelen vannak valamennyien. Tisza sötét kabátban és szokatlan gonddal öltözve, Szende Béla pedig most először - *német pantallonban*.

A »miniszter úr pantallonja« képezi a közbeszéd tárgyát.

- Rossz ómen! - mondják a szélbaliak.

- Bevezetés a trónbeszédhez.

Csanády Sándor megbotránkozva szorít kezét Szendével és aztán odamegy Irányihoz, hogy ha netalán az idén is követelné a »sárga-fekete« zászló levételét a várpalotáról, hát követelje azt is, hogy Szende vesse le alkotmányellenes nadrágját: mert ő pusztán *a magyar nadrágja miatt* jutott be a kabinetbe, sőt Szegeden is azért választották meg.

S valahányszor ilyen pajkos gondolata támadt jó Csanádynak, mindig nagy szívfájdalommal tekint egy üres hely felé, hol a szegény Németh Berci csinálta már ilyenkor a vicceket.

No, de túlhan is van hézag elegendő. Sok »rossz szem« is kiesett a rostán - hála istennek.

Csak a papok ne volnának olyan túlságban. Az ember úgy érzi magát, mintha valami nagy temetés készülődne.

Sötét színt kölcsönöznek a háznak, amit nem élénkít egyéb veres szín, csak az Antonescu rőt szakála: mintha a nemzetiségek vörös politikáját jelképezné.

A PARLAMENTI NYITÁNY

Karcolat

Megnyílt tehát az 1881-iki országgyűlés, melynek már a praeludiuma is olyan mérges volt.

A bevezetés után ítélve, ez lesz a leggharapósabb parlament.

Még az öreg Boér bácsi is tűzbe jött s ugyancsak lepirongatta Csanádyt.

Ezek a tüzes szikrák, amik az ösgyűlésen csillogtak a korelnök szemeiben, azóta ott lebegnek a ház atmoszférájában mint gyúanyag.

Sőt azon módon kihatoltak a folyosóra.

Mint némely asszony, a »tisztelt ház« is csak pongyolában érdekes.

A »tisztelt ház« pongyolája pedig a »mélyen tisztelt folyosó«.

*

De hogy ennek a Komjáthynak mindenütt ott kell lenni!

Ha Verhovayt lövik le, az ő testének kell azt fedezni.

Ha Váradynak van baja, azt is az ő teste óvja.

Hiszen az igaz, hogy elég terjedelmes a teste, de hogyan terjedhet mégis - a *pólusokig*?

*

Ha Sir John Falstaffot valaki lerajzolná szekundánsnak, hát azt mondanák, hogy művészi komikum.

S Komjáthy Bélára mégsem mondanak semmit ebben a minőségben.

Igaz, hogy ha másrészt Váradyt rajzolnák le vívófélnek - az is valószínűtlen lenne a művészetben.

Az életben megeshetik mind a kettő.

De hát jól van az így. Mundus se expediet.

Ha az eljárás tán nem egészen *egyenest*, legyen hát legalább az egyik szekundáns *túlgömbölyű*.

*

De csitt a párbajokról.

Mert párbajokat vívni ha nem is - de róluk fecsegni tilos, tilos, tilos...

(Az embert nem veszik be kaszinó-tagnak.)

A párbajok végre is kedélyes dolgok ma már s többé-kevésbé hasonlítanak a Kecskeméthy Aurél és a Kemény Zsigmond egykori párbajához, mikor a jó öreg Kemény sehogy sem bírta, amint ellenfelével mordul szembenállott, elsütni a rozsdás karabély-pisztolyt.

- Vigyázz, te Zsiga - figyelmezteti ijedten a kakassal erőlködő ellenfelét Kecskeméthy. - Vigyázz, az istenért... mert még meg találsz löni.

*

Különben az események fája is olyan, mint az igazi fa: az egyik kéreg benővi a másikat.

A »folyosó-beszédet« elnyomja a trónbeszéd. A lapok szája, miként a Moloch torka, idegesen van kitátva erre a csemegére.

Huh! A trónbeszéd!

Nagy fontosságú esemény a nemzet életében.

Igen. Nagy fontosságú, mert kétszáz vezércikknek a szülőanyja s millió rizsma papiros befektetítője.

Már négy nap óta öltögeti nyelvét az éhes Moloch, de eddig még egy morzsa sem hullt belőle a szájába.

*

A muszka azt mondja a karácsonyról, hogy az a nap, amikor úgy jól lakik az ember, hogy sem ülni, sem állni, sem enni nem tud.

No, hát ez a mi napunk. A lapok ünnepnapja, amikor egy olyan nagy darab hull a torkukba, hogy két hétig kell megemészteni.

Az újságírók szeme csillog, a »névtelen félistenek« tele tarisznyával lépnek az íróasztalokhoz. Mennykövekkel tele tarisznyával.

De ma nem hajigálják még ki, mert nagyon sok van (azt csak akkor esik jól mutogatni, ha nincs), hanem csak megperzselik velük a közel eső tárgyakat.

*

Ha a trónbeszédhez nem is esik közel a Füzessey sarkantyúja és a gróf Andrássy Tivadar huszáruniformisa, mégis mindenesetre ezek voltak a mai ülés legszebb tárgyai.

Gyula gróf »katona-fiát« nagyon sokan megnéztük, igyekezvén arcvonásaiból kiolvasni a nagy tulajdonokat.

Füzesseyrn meg azt bámulták meg, hogy ugyan mire hiú ez az ember, hogy úgy kiöltözik mindig.

Különben volt egypár mente is és egypár kard!

A képviselőház éppen azt a karaktert viselte magán, mint mikor a jogászok tartanak valami politikát, aztán kiírják a plakátra, hogy »*találkozás a Szabadi kávéházban*«.

Hát egy ilyen találkozás volt a képviselőházban, ahol mindenki elmondta a napi élményeit, s több közhasznú kérdezősködés merült fel.

- Mikor varrattad ezt a mentét?

- Ugyan hagyd abba, még ki sincsen fizetve.

- Megszólított-e a király?

- Mit szólasz a trónbeszédhez?

- Nagyon lanya.

- Hát te?

- Szörnyen sötét.

- Au contraire. Túlvilágos.

- Ugyan eredj, hiszen nem kell annak olyannak lenni, mint a kapucinernek.

De mit toldjuk-foldjuk? Hogy milyen hatása volt a trónbeszédnek a parlamentre, azt nem a parlament dönti el úgyis - hanem a lapok.

De hogy milyen hatása volt a parlamentnek öfelségére, arra nézve van egy vékonyka selyemszál a kezünkben.

Az, hogy öfelsége az ünnepélyes megnyitás után szükségesnek látta nyomban megnézni a nőkiállítást.

Talán azért, mert a saját termeiben már előzőleg megtekintette a *gyermekkiállítást*.

A »TISZTELT HÁZ«-BÓL

- Karcolat -

Majdnem teljes számban volt a ház. Legalább azok, akik Pesten vannak, mind eljöttek - *csemegézni*. Mert ma nem a büfében volt a csemege, hanem a folyosókon.

A folyosókon keresték tudniillik, de megtalálták a »ház«-ban is.

A Rohonczy-párbaj kimenetele, melynek reggel kellett történnie, mindenkit érdekelt. Megteltek a folyosók, már jóval az ülés kezdete előtt csoportokra alakultak a képviselők, s izgatott disputák folytak pro és kontra, mert mint minden dologban Magyarországon, itt is kétfelé szakadtak a nézetek.

Ha már a dolog érdemére nem is - de a modorra nézve sokan hibáztatták Rohonczy eljárását, míg mások dicsérték, hogy kitette magát a - Tisza neheztelésének.

A párbaj felől különféle hírek szállingóztak. Bizonyos csak a lényeg volt, az, hogy senkinek sem lett semmi baja. De ez most mellékes volt.

A párbaj lefolyásának hírére az az érdekesség, hogy Rohonczy állítólag földhöz vágta a pisztolyt. E részletek körül merült fel legkülönbözőbb verzió.

Itt a sportsmanoknak jutott tág tér az elmélkedésre, ha vajon fordult-e már elő ilyen eset? A párbajok krónikájában legalább semmi nyoma.

Egy újságíró, ki a folyosóra jött, elbeszélte, hogy éjjel valami nyilatkozatot hordoztak valami emberek a redakciókba, amelyben négy eleven ember bizonyítja, hogy Rohonczy Gidát Szegeden arcul ütötték.

E kaotikus hírek tűz gyanánt terjedtek el...

- Hahó! Hahó! Egy olyan valaki jött, aki már beszélt is Váradyval az eset óta.

Körülvették, mit szól Várady, hogy van Várady?

- Egy egész paddal is kész megverekedni a szegény öreg...

- Egy egész paddal - adták odább.

Majd olyan képviselő érkezett, aki Rohonczyval találkozott.

- Rohonczy beszélni fog ma... Nagy dolgok lesznek.

- Lehetetlen, hogy beszélhessen - mondta mindenki, de azért mégis mindenki várta, hogy beszélni fog.

Végre megjelent maga Rohonczy is, de csak néhány boldogabb bírt hozzájutni a nevezetes férfiúhoz. Valóságos tolongás támadt körüle.

Még ilyen nagy dolog sohase történt Rohonczyval, pedig már egyszer az is megesett rajta, hogy négy királya volt négy hetes ellenében, ámátor nem vehette semmi különös hasznát a királyoknak, mert Beöthy Aldzsínál volt a négy hetes - néha pedig a hetesek is meggyöngítik a királyok erejét.

A főcsoportból csak egyes töredezett szavak hallatszottak ki a távolabb állókhoz, de még azok is mennyi értékkel bírtak! Mint a mozaikkövekből, össze lehetett rakni belőlük, hogy Rohonczy csakugyan beszélni akar, de hogy némelyek lebeszélni igyekeznek, míg mások fel-felkiáltanak koronkint.

»Ármány! Titokban működő kéz!«

Titokban működő kéz! Tyú! Ezt már csakugyan jó volna tudni, miről van szó?

S hozzá még a düh villámai, melyek a Rohonczy szemeiben szikráznak.

Vajon mért haragszik? Mi történhetett?

Bent az elnöki csengettyű éles hangja sivít. Az öreg Boér már benn ül az elnöki székben, de »ház« még nincs; azt még előbb be kell csengetni.

Az pedig nagyon nehezen megy, sőt ha Rohonczy akarná, nem is sikerülne; csak neki kellene végig ott maradni a folyosón.

Jobb is volna tán, ha ott maradna, - de megindul, s mint anyaméh után a többiek, ömlik be a sok képviselő most már minden ajtón.

Idegesen, türelmetlenül hallgatják a jegyzőkönyvet. Nagy penitencia az most. Mintha a világot akasztaná meg haladásában.

De pszt... halotti csend támad, feláll Rohonczy, elkezd beszélni, izgatottan, szenvedélyesen, s szavai nyomán ki-kitör a zaj, úgyhogy alig hallani a szónok hangját.

Az öreg Boér nyugtalanul fészkelődik székében. Nem tudja, mit csináljon.

Majd mereven függeszti szemeit a miniszterelnökre, mintha annak arcából akarná leolvasni jó tanácsát.

Az az arc pedig most sötét és komor.

Nyakát vállai közé húzza a »taktika nagy mestere« és hallgat. Csak ujjainak ideges rángása mutatja, hogy izgatott.

Az egészen bedresszírozott mamelukok ebből is észreveszik, hogy nem szereti ezt a dolgot, s bár ők magok imádják a botrányokat, meg-megszakítják a szónokot: »Nem ide való! Napirendre!« - kiáltásaikkal.

Herman Ottó, ki nagy figyelemmel hallgat oda, nem tudván miről van szó, odaszól Láng Lajoshoz:

- Mit tartasz, kérlek, a trónbeszédről?

- Én? Ki beszélne most az ilyen csekélysegről?

AHOL UNATKOZNAK

(Karcolat a »tisztelt ház«-ból)

Hja, több nap mint botrány... Ma aztán igazán nem történt semmi.

Néma álmodozásokba merültek az emberek. Csanády két könyökére dült és szundikált, Verhovay az üvegtetőt nézte merengő szemekkel s azon töprengett, hogy mégis komisz világot élünk: abból a Széll Kálmán-dologból sem lett semmi.

A világ kereke lassan forog: meg kellene kenni valamivel. A »kozák képviselők« el sem jöttek. Azok olyanok már, mint a köszvényes láb, megérzik az esőt, tehát tudják, mikor lesz szárazság.

Ki az ördög hallgatná meg az előadók száraz, rideg jelentéseit? Míg lepereg az a négyszáz és néhány név! Ha valami »non pubarem« esnék, majd hírére hozzák úgyis, ha előbb nem, este, a »Kék macská«-hoz, mert hiába, szép nyugodalmas a kétfejű sas árnyékában is pihenni, de azért az összes *emlős állatok* között mégis legtöbbet ér a »Kék macska«.

De bezzeg nem így vannak a fiatal balekok, kivált az olyan szimplexebbek, mint Csejtey Antal vagy Fenyvessy Ferenc.

Ezekben még tart az örömláz. Mint a fiatal bakfis, ha bálba viszik, örömmegéssel nézi a csillárokat is és a pompás tükröket. Nem kellene neki pikáns részletek, udvarló sereg tömjénezése, nagy fény, sok táncos, meg van elégedve egyszerűen azzal is, hogy ott lehet.

Én istenem, mekkora boldogság lehet az, olyan embernek, ki még sohasem látta nyomtatásban a nevét, hallani, amint ragyogó s ismert nevek sorába fűzik, s olvasni másnap kompakt betűkkel: »*Csejtey Antal* előadó.«

Az éj, melyet átvirraszt a süldő képviselő, ekkor sokban hasonlít a menyegzői éjek gyönyörűségeihez, nem tud aludni, hánykolódik; nem tud aludni, de nem is mer, nehogy azt találja álmodni, hogy *nem képviselő*. A süldő képviselő csak »ébre« boldog, a régi képviselő csak *alva*, vagy hogy enyhébb kifejezéssel éljünk: *öntudatlanul*.

Az *igazolások előtti* éj édes, de rémletes is. Mert hátha valami mégis rosszul van abban a valentin jegyzőkönyvben! Hiszen ezerszer olvassa el, az igaz, kiment nyáron a patak partjára és ott elkiabálta a szövegét számtalanszor a folyamnak, a fáknak, a rögöknek, amikor már az emberek ráuntak, nem lehet abban semmi hiba - és mégis... ki tudja.

Felriad... gyertyát gyújt, még egyszer átolvassa. Korrekt benne minden szó, minden betű.

Reggel hajnalban ébred, már korán reggel ott reggelizik a Szidonban... mert az új képviselők a Szidonba járnak, ami igen szép kegyelet a hely iránt, mely szülte őket.

Azután bemegy a házba s még erre az unalmas ülésre is, s izzadva drukkol, míg végre ki nem jelentik az A-ba tartozónak, azaz igazolják.

De még ekkor sem hisz a saját füleinek (pedig többnyire jó füle van az új generációnak az egy Mezeit kivéve).

Nagy kő esik le ugyan szívéről, és bizonyos képpel nézi fent a királyi páholyt, a túloldalon a karzat szépeit, akik jelenleg állnak egy vén dámából és annak a nagynénjéből. De a hely, a parlamenti terem még ezeket is megszépíti s bizonyos méltóságot kölcsönöz arcuknak.

- Te! - löki meg szomszédját. - Az bizonyosan valami hősnek az özvegye.

- Nem biz a. A Schlesinger szabóné a Borz utcából.

- Tyű! A férjénél csináltattam ruhát jogász koromban.

- Harmadéve?

- Nem! Tavalý.

De a fiatal képviselő is korán érik. Olyanok, mint a tündérmesék fáinak gyümölcsei: egy óra alatt lesznek a rügyből érettekké.

Már az ülés felén így szól az új parlamenti tag:

- Te Muki! Ez a honatyaság is unalmas egy órán túl.

- Az ám! Legalább addig, míg be nem hozzák, hogy a jegyzőkönyv felolvasása és a nagyobb beszédek tartama alatt Rác Pali muzsikáljon az írói karzatról.

- Ha nem is... de legalább mindig Gida adná a bankot.

- Gyerünk haza! Ami történik, úgyis benne lesz az esti lapokban.

S csak mikor erre a tudatra jön rá a süldő képviselő, abban a pillanatban válik igazi magyar parlamenti férfivá.

APRÓSÁGOK AZ ORSZÁG HÁZÁBÓL

Az új honatyák közül azok, akik tán sohase látták volna az országházat belülről, ha a kerület nyakukba nem akasztja a mandátumot, - ma nem győztek eléggé csodálkozni, hogy ez a Jókai, aki olyan szépen tud írni, ni milyen szépen tud beszélni is. Pedig beteg. Hát még minő lehet, mikor semmi baja sincs.

Tisztelt honatyák, ugye önök nem ismerik Gyulai Pált? Lássák, ez a Gyulai Pál, mikor még Jókai ellenzéki volt, azt mondta róla, hogy rossz regényíró s politikusnak is csak afféle, hogy okosabban tenné, ha pártjával egyetemben Hevesbe menne dinnyét termesztetni. De mint szónokot akkor is elismerte kitűnőnek. De még ezt az érdemét se hagyta meg neki magának. Azt mondta rá: »Könnyű neki, mikor a felesége tanítja rá.«

Most, hogy egy párton vannak, Jókai nemcsak hogy megmaradt jó szónoknak a Gyulai szemében, de jó politikus is lett belőle s kitűnő regényíróvá változott.

Az igazán szép egy tájkép volt, amit Jókai Fiuméről pingált beszédében. Látszik, hogy festőnek is beválik. Tetszett is mindenkinek. Kivéve talán az egy Csernátonyt.

Mint Fiume képviselőjének, ezt a képet őneki illetett volna festeni. Most megeshetik, hogy Jókai három év múlva kibuktatja Fiuméből.

Különben Jókai szobrász is. Gyönyörű ruhátlan figurákat tud faragni elefántcsontból. Azonfelül nagy szakács is. Mikor egy magyar konyhát leír, - be kell ismerni, hogy úgy főzni a legjobb szakácsnő se tud, mint ő tollal. Persze, hogy ebből az ő főztjéből egy szűnyog se laknék jól.

Tollával ő mindenható.

S ezért bízták - a fáma szerint - a válaszfölibrat megírását is éppen őreá.

Ha a többségnek lett volna valami mondanivalója, hát azt elmondhatta volna akár a savósín bajuszú Porubszky is, vagy Láng Lajos. Most az nem vics. De semmit úgy mondani, hogy lássék valaminek, ahhoz mester kell.

Ezért pottyant ki a válaszfölibrat megírásából annyi hivatott mameluk. Azért lett szükség Jókaira, a legkitűnőbb íróra és legjobb szónokra valamennyiök között.

Úgy volt vele a többség, mint a beteggel a hozzátartozói. Ha a betegség kicsi, végez vele a falubeli javasasszony is, vagy a csömör-kenetető bába; ha nagyobb, akkor küldenek csak a felcserért. Ha azután az sem tud segíteni, elszaladnak a legközelebbi tilógusért. Mikor az is lemond a betegről, akkor kerül rá a sor a városi doktorra. - S ha az állapot már kétségbeejtő: elhozatják Pestről Lumniczert, Bécsből Bambergert, Párizsból Nélatont.

Úgy látszik, a, többség kétségbeejtőnek ismerte föl a kórtünetet.

Jókai különben igen meg volt elégedve, hogy egy ellenzéki lap a mostani minisztériumot a »folyó ügyek« minisztériumának nevezte.

Pedig Tisza Kálmán aligha nem vette kegyetlen célzásnak: somlyóit és ménesit sejtven a »folyó ügyek« alatt.

A »szerb császár« nagyon megfehéredett, mióta Vácon is túlesett. Ha így halad, nincs biztonságban az élete. Mert ha III. Sándor meg találja látni az arcképét, a veszedelmes versenytársat azonnal fölismeri benne. Világos lesz előtte, hogy Miletics az igazi »fehér cár.«

- Jobb, ha piacokat, mint ha várakat foglalunk - mondá Jókai.

- Hát azért adjátok Boszniát nekünk - mondá Miletics.

Talál-e erre Jókai kádenciát?

Egyet azonban Jókainak rektifikálni kell. Ugyanis azt mondta, hogy »Fiume népe testestől-lelkestől kereskedő«.

Ha ezt a horvátok meghallják, fogadni lehet rá, hogy úgy fordítják le, mintha Jókai azt mondta volna az országgyűlés színe előtt, hogy Fiume népe testét-lelkét - eladja.

Egy kormánypárti képviselő a folyosón:

- Nem ér a Helfy Náci fölrati javaslata semmit: nincsen benne semmi - muzsika. Az Apponyiának a végén erős dolgok vannak; szerencsére azonban olyan hosszú, hogy mire öfelsége odáig olvassa - el méltóztatik aludni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 14)

Puhul a szélsőbal, puhul és hanyatlik!

Nemhiába kürtölte a fáma, hogy volnának köztök feles számmal olyanok is, akik, hahogy nem restellnék, készek volnának bemenni - uram bocsá! - még a delegációba is elismerni az átkos közösüget.

Mi lesz a hazából, hogyha így haladunk!

Haj, hol vagy jó Csatár, bömbölő szavaddal, hogy megragadnád a miniszteri székek lábait, Sámsonkint megráznád sorra valamennyit, hogy csak úgy recsegne székláb, miniszteri oldalborda, s vernéd agyon hatalmas állkapcsoddal az egész mamelukhadat, miközben *egyéni* szíveddel imádnád az hazát!

Haraszi, Haraszi, téged otthon maraszi, és most a szélbal, mely hűtlenül elejtett, beláthatja nélkülöd való tehetetlenségét, - haj, de későn, későn! Utólagos bánat téged föl nem támaszti.

És te József, jó Madarász József, nem látod-é, hogy vergődik pártod? Miért nem ocsúdsz fel, hogy - mint Dávid király Saulba - lelket vernél bele zengő szózatoddal, és gyűjtanád lángra a vizenyős kebleket *enközüvéleményed* zsarátnoktüzével?

Nem jó dolog lesz ebből, meglássátok, ha már a szélsőbal is elalszik.

Második napja virradt föl ma a válaszfölrati vitának. És a honatyák még kevesebb számban jelentek meg, mint a tegnapi napon. Pedig maholnap kifüggesztik a folyosó falán lógó jól ismert táblára, hogy a képviselő urak szeptember-csonka, de október-teljes hónapjára fölvehetik a napidíjakat és az első felesztendei házbért, kerekszám 599 forint 50 krajcárokat, mert a gazdasági bizottság már megjavasolta és a t. Ház már meg is szavazta.

Hát már ez sem elég csáberő, hogy behúzzon a törvényhozásba? Mi lesz így a világból?

Szűzbeszédet is lehet hallani. Krisztinkovich Ede követte el a szélső baloldal legszéléről. Szép magyaros alak, magyar atillában, egészséges arccal és olyan termettel, mint a régi jó táblabíráké.

Beszéde is azonszerinti volt. Nagy szép igazságok, nagy körvonalakban, amiket élvezni kevés ember tud már a finom disztinkciók, szuppozitumok és konklúziók elnyavigásodott korszakában. Osszákat halmozott Pelionra, mint hajdan a titánok; de mit ér, nem ártott vele a közösügyes szirtek hasadékaiba magokat bevett egereknek. Nagyon is nagy volt hozzájuk képest a támadó fegyver. Macska kell azoknak, nem tigris.

Polit szólt utána, egészen megsemmisítvén - Mileticset.

Ez a Polit különben nem mindennapi ész. Egészséges agyvelő rejtőzik a mögött a rézkeretű binokli mögött. S ha szíve oly rendben van, mint az agyveleje, lehet még az a mi emberünk.

Kiürítését hangsúlyozta Boszniának s azt mondá, hogy azt joggal követelheti minden signatarius hatalom, mert monarchiánk a föltételt, mely alatt az okkupáció neki megengedett, nem teljesíti. A bosnyák adminisztrációnál nincsen kerek e világon infámisabb, egy veréb sincs meglegedve vele egész Boszniában s óhajtja vissza a törököt.

Beszélt nemzetiségekről, beszélt az 1848 előtti boldog világról szép Magyarországon, beszélt Fiuméről, - iván vizeket számos poharakkal.

Érdekes volt, mikor leleplezte, hogy Bedekovich Kálmán, a magyar kormány tagja, a horvát miniszter, egy zágrábi országgyűlésen tűzzel erősíté, hogy »Fiume a horvátoké«.

Igaz, hogy még akkor nem volt miniszter.

A legérdekesebb volt beszédének az a része, ahol fölvetette a kérdést, hogy hát kit is képvisel tulajdonképpen az országgyűlési többség? - Az tény, hogy nemzetiségi kerületekből regrutázza magát, mert a tiszta magyar kerületek mamelukot nem, de tiszta szívű szélsőbaliakat választanak. Igen, de a nemzetiségi kerületekből került kormánypártiak a nemzetiségieket nem képviselik, mert azt mondják, hogy ők a magyarokat képviselik; a magyarokat ismét nem képviselik, mert azokat az általuk választott szélsőbaliak képviselik. Kit képvisel tehát a kormánypárti többség? - Senkit.

És ebben, bizony no, igaza van.

Polit beszéde alatt Miletics több ízben tűzbe jött s bozontos fejével, kinyújtott kezével csinálta Polit szavaihoz az akciót. Mikor pedig Polit az utolsó pohár vizet is megitta és leült: elismerő taps hangzott föl háta mögül.

A Miletics két tenyere volt.

Ez aztán az önzetlenség: nem törődni vele, hogy egészen elhomályosították, megsemmisítették.

Szalay Imre szólt Polit Mihály után.

- No, a szélső balnak ma szerencsétlen napja lesz - jegyzé meg egy habarék.

Felsült azonban.

Szalay Imre ma kivételesen - nem múlta felül magát.

Mondott néhány jó dolgot is. Nevezetesen mikor Politnak válaszolt, aki panaszkodott, hogy a fajgyűlölet mily türhetlenné tette az életet, mely azelőtt Magyarországon oly paradicsomi volt, mióta 48-ban lángra gyúlt s elhamvasztott falvakat, városokat, úgyhogy öneki is menekülni kellett innen - Bécsbe.

- Hát miért nem ragadtak fegyvert - mondá Szalay - 48-ban a szerbek is, mint mi? Nem volt szükség menekülni Bécsbe, fölkelhettek volna, mihozzánk hasonlóan, annak az alkotmánynak védelmére, mely szabadságot, testvériséget s olyan paradicsomi életet biztosított nekünk is, nekik is, hogy Polit még ma is érzékeny szívvel gondol reá?

- Ez jól volt mondva, Imrus!

Tisza Kálmánnak rendesen szerencsés napja van, ha nemzetiségi képviselő után beszél. Ma is nagy triumfusokat nyert Polit fölött, kapott is helyeslést, és roppant elégedett volt önmagával, mint aki jól végezte dolgát s megalapította Magyarország jövőjét egy másik ezredévre.

Úgy tesz, mint a gyermekek abban a játékban, melynek neve: »add tovább!«

Elpáholják Bécsben, hogy csak úgy puffog. Kapja magát, hazajön s ő maga részéről elpáholja Polítot vagy Mileticset, büszkén tekint körül, mintha ő most már nem lett volna megverve.

Ahelyett, hogy annak adná vissza az ütleget, akitől kapta.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 15)

Irtóztató népség az az újságíró. Mindenben gáncsot keres, semmi nem tetszik neki. Olyan, mint az a találós mese a láncról, ha fölveszem is sír, ha leteszem is sír.

No, például: régi dolog, hogy »interdum magnus dormitat Homerus«. De hát nem malícia-e ebből azt következtetni, hogy az öreg Homér rossz poéta, nincs benne költői véna?

Hát hogy a mi jó képviselőházunk egy kicsikét elszundikált - az igaz, hogy mindjárt az első üléseken; hát nem azt sütötte-e ki ebből a tüneményből az újságíró-had, hogy jaj, vége az országnak, a nemzet képviselőiben semmi vér, efelől akár kihúzza alólunk a pokrócot a német, mint valami pokrócot. Szerencsére itt vagyunk mi tollasok, hogy másodízben is megmentsük a Capitoliumot.

Ma aztán kiderült, hogy rágalom volt, amit a képviselőház elernyedéséről, unottságáról, blazirtságáról összefirkáltunk, rút rágalom. Van itt vér, van itt tűz, akár egy fia-vulkánban. A régi »tigrisek« nem nagy számmal vannak ugyan már meg, de az új succrescentia se nyúl ám!

Azzal indult neki az ülés, hogy fölolvasták a gazdasági bizottság jelentését. Már ez is jó vért szült. Mint ahogy tapasztalt hadvezérek tanúsága szerint mindig jó vért szül csata előtt a dupla-lénung kiosztása

Következett Szeniczey Ödön fölesküvése mentelmi bizottsági tagnak, a ház ünnepélyes felállása között. És nem akadt Lendl, aki az eskünek érvényét kétségbe merete volna vonni. Úgy látszik, hogy ez csak a királyi eskük privilégiuma.

Aztán jött a szavazójegyek beadása még egy igazoló bizottsági tagra, elkésett utójátéka a ház alakulási szertartásainak. Bizony unalmas multság, mikor jobb is akad. Mint mikor a maródikat pakolják szekérre és indítják útnak a már elvonult regiment után.

Csak most indult meg a válaszfelirati vita.

Elsőnek hajnalarcú Urváry rontott neki, Csáktornyának a Pesti Napló szerény beismerése szerint is nagy lelkesedéssel megválasztott képviselője, ki valami másfélezer szavazattöbbséggel verte agyon Frici bárót, úgyhogy alig tudták annyira összeragasztani szétmállott tagjait valahol Bács megyében, hogy mégis kikerüljön belőle egy hosszú derekú mameluk.

Tehát Urváry volt az első szónok. Szelíd, mosolygó ártatlanság, kit ugyan a Pesti Napló rebellisei rabszolgakereskedőnek rágalmaznak, de akinek szép piros arcára, szende szakállára elég egy pillantást vetni, hogy felismerjük benne a hamisítatlan jámborságot, mely a légynek is fél véteni.

Hogy kerülhetett ez az ellenzéki padokra?

Furcsa! Hát a Pesti Napló útján. Az vitte bele. A rossz világ legalább azt beszéli. Addig olvasta a lapját - mert hát tudnivaló, hogy ő a szerkesztője -, míg egy szép hajnalon csak arra ébredt föl, hogy nini, hisz ő ellenzéki. S annyira megtetszett magának ebben az új kiadásban, hogy kapta magát, - Kossuthhoz is elment s minden Íratait megvásárolta az Athenaeumnak.

És most ott ül az ellenzéki sorban. Az igaz, hogy még most csak egy »mérsékelt« pad szélén - mert egyszerre csak ki nem fordulhat az ember a bőréből -, de azon a szélén, mely nem a

kormánypárt, de a szélsőbal felé néz. Csak egy kis utca választja el tőle, ami Rubikonnak nagyon is - keskeny árok.

De azért, mikor fölállt; minden ember azzal a gondolattal fordítá rá szemét, hogy ez ugyan nem nagy kárt fog tenni Tisza Kálmánban.

Nem-e? De csak hallottátok volna!

Úgy megpergett az a máskor bizony néha akadozó nyelve, mint a jégeső. Csakúgy pattogott a miniszteri asztalon.

Micsoda? Még hogy megfogyott a közjogi ellenzék? Ez először is nem áll. Igenis, megfogyott akkor, mikor Tisza Kálmán beadta a derekát, átvándorolván az egész táborával. De ha ez érdem: akkor ez az érdem a Deák-párté, aki befogadta, nem a Tiszáé, akinek megadta magát kényre-kegyre, ami bizony sehol, soha nem volt nagy vitézség.

Sohase hittük volna, hogy ez a szelídség úgy oda tud valakit teremteni.

Beszéde alatt két nem érdektelen közbeszólás történt.

A szélső pad soraira mutatva, kérdé:

- Hát ez fogyott volna meg? Nézze a miniszterelnök úr ezt a nagy - *fekete sereget!*

Amire a szélsőbalról belemordult egy agg szakáll:

- Az a hiba, hogy nagyobb a - *sárga-fekete.*

Mondott bókot néhány volt Deák-párti miniszternek. A többi közt Trefortra azt monda, hogy érdemeit, amelyeket a kultúra emelése körül szerzett, a mai kornál több elismeréssel fogják emlegetni a mai kor utódai.

- Az ám a *Kégli* Gyuri utódai - szólt közbe egy szélsőbali.

Szűzbeszéd következett az Urváryéra. Éspedig a jobboldalról. A Dobránszky Péteré.

Huj, de perfekt mameluk mindjárt prima intrádára is! Hová fog ez jutni, ha még - fejlík!

Illojális hanggal vádolta a mérsékelt ellenzék fölirati javaslatát! Hallott már ilyet valaha a világ?

Még hogy illojális hang, annál a pártnál, mely oly ritka sikerrel versenyez a kormánypárttal a trón előtti derékhajlongásban.

És mit vetett a szemére?

Azt a passzust, mely azt mondja, hogy a király jóindulata a nemzet bizalmát a trón iránt még *fokozhatja.*

Hát csak olyan bizodalommal van az ellenzék a trón iránt, hogy az még fokozható? Ez illojalitás.

- E'meg bolond beszéd - monda Szalay, s Imrusnak megint igaza volt.

De mégis kezét sietett szorítani vele - Tibád Antal.

Most rukkolt elő Verhovay.

A katonai brutalitásokról beszélt s a sajtó hangjáról, melyet Jókai megrovólag említett beszédében.

Tűzzel, hévvel, indulatosan beszélt, amit még fokozott a sok közbeszólás. Láttuk Verhovayt, az igazi Verhovayt, aki a maga valójában ma mutatta be magát: először a tisztelt házban.

Volt is rá fölháborodás, zajgás. Kezdett a ház tűzbe jönni.

- Ez aztán jól odamondogat - jegyzé meg valaki az elnöki szék alatt.

- Könnyű neki - viszonzá a másik -, mikor tudja, hogy őt még agyonlőni se sikerül.

Utána Madarász Jenő, ezután Mocsáry szólt, s ezzel övé lett a mai nap.

Hatásosabb beszédet még nem mondtak az országgyűlésen, de még ő se mondott parlamenti egész pályája alatt. Átgondolta jól s rámutatott oly momentumokra, melyek fölött önélkülé alkalmasint elsiklottak volna a pártok. Pedig bizony veszedelem lett volna. - Mert, hogy mint az a Határőrvidékkel történt, országrészek bekebelezéséről, kikerekítéséről, rendezéséről a törvényhozás megkerülésével, annak háta mögött, pátensekkel rendelkezzenek, az mégse férhet össze az alkotmánnyal, melynek örködni kell az ország érdekei fölött, amelyek között pedig az ország területi integritásának kérdése mindenekfölött áll. És rendelkezék ne is a magyar király, hanem az osztrák császár, kinek ebbeli minőségében Magyarország területeihez, országrészeihez semmi köze.

Felhozta a közigazgatási reform kérdését, rámutatván, hogy a kormány által tervezett experimentálás nem más viviszekciónál; főlemlítette a nemzetiségi kérdést, abszurdumnak mondván, hogy mi Ausztria egységesítési törekvéseivel szemben sikeresen csinálhassunk frontot hadi lábra állva saját nemzetiségeinkkel, s élesen illusztrálta viszonyunkat a közös hadsereggel szemben.

Péchy Tamás elnök nem is állhatta meg, hogy bele ne szóljon. Nem járja, úgymond, egy törvény által elismert intézményt, mint a közöshadsereg, a »nemzet nyakán hurok«-nak nevezni.

- Hisz ez a Tisza Kálmán frázisa a 75 előtti időkből - harsogá Csanády.

Tisza Kálmán felelt végül, ami azt jelenti, hogy az előtte szólók »mondtak valamit«.

De bizony őexcellenciája ezúttal gyenge volt. Hacsak azt nem vesszük beszédében erősnek, hogy »boszorkányok nincsenek«.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 16)

Vége felé jár a válaszfelirati vita. A tisztelt házból kifogyott a lehelet. A szónok urak részint elmondtak mindent, ami a négy válaszfölratra elmondanivaló eszközbe jutott, részint, ha ezen fölül is jutott még valami eszközbe, olyannak találták, amit nem tartottak érdemesnek elmondani.

Ha még Irányi Dániel neve nem állna ott a jegyzői kis fekete táblán, hogy a hétfői ülésben elmondja ő is amit előadni még szükségesnek ítél, a mai nappal kimerült volna a szent buzgalom.

Négy szónok beszélt s ezek közt csak egy volt olyan, amelynek hangja ismeretes a ház előtt. A másik három egytől egyig szűzbeszéd. Három újonc esett át a krízisen egy ajtónyitásra.

Érdekes volna egyszer úgy leírni annak a fiatal embernek a lelki állapotát, aki épp elmondani készül első beszédét egy olyan publikum előtt, melynek véleményére sokat kell adnia, mely imponál neki s melyről tudja, hogy attól, hogyan fogadja e közönség első felszólalását, mennyi sok függ jövő pályájára.

Hát biz az izgatottság ily körülmények között nagyon megfogható, kivált nálunk, a mi parlamentünkben, ahol oly sokan vannak, akik gyönyörködni szeretnek a kezdő szónok kínos

gyötrelmeiben. Odaállnak eléje, szemébe nevetnek s mindenféle arcfintorral, elvető taglejtéssel, olykor hangos nevetéssel hozzák szegénynek tudomására magas kritikájukat.

Biz ez valamivel más állapot, mint Melanchtonként - káposztafejeknek predikálni, noha a mi parlamentünkben is annyi a »Kohlkopf«, hogy még tán a »Kahlkopf« se több. Pedig ez ugyan szép numerus.

Hát ha még a szónok úgy az ülés végére marad, amikor aztán azon az egész hosszú időn keresztül nyúlik halálos kínszenvedése. Hogy rezdül meg minden neszre, hogyan néz körül kérdő tekintettel, nem szólította-e még a jegyző. Hányszor jut eszébe ilyenkor a csizmadiainas felsóhajtása: »Istenem, bár csak már meg volnék verve!« Pedig még nem is bizonyos, hogy el fogja törni a bögrét. Hátha nem?

Ilyen halálos kint állhattak ki ma a szűzszónokok. Mielőtt még rájuk került volna a sor, a ház a horvát testvéreket osztotta be a bizottságokba cédulaszavazással.

Hosszadalmas munka pedig. Négyszáznegyven képviselő névsorát kétszer végighallgatni s elnézni, hogyan masiroz revue-t a tisztelt ház az ember előtt, mint a generális előtt egy sereg egzercírozni még nem tudó katona.

Ilyenkor nyílik a legjobb alkalom megismerkedni a ház tagjaival. Akinek a nevét felolvassák, megjelen a ház asztalánál s beadja céduláját, mintha csak bemutatná magát a nemes kompániának.

Nem lehet mondani, hogy ez az átvonulás olyan minden érdek nélkül való. Hisz ilyenkor történik meg, hogy a jegyző elkiáltja, hogy: Móricz Károly.

Móricz Károly pedig éppen diskurál a szomszédjával; hirtelen összerezzen neve hallására, nem tudja magát egyszerre tájékozni, miért hívják, s a legjobb lélekkel mondja, hogy »Igen«!

Azt hitte szavazni kell. S ha szavazni kell, hogy szavazna mással, mint »igen«-nel, aki Móricz.

Mert tudni kell, hogy ő Móricz Pál gazdának az édes testvére. Jó, hogy olyan hiteles személy, mint a ház jegyzője tanúskodik ezen minéműsége mellett; mert bizony nehéz elhinni. Palya olyan, mint O, Kari meg olyan, mint az I.

Pali bátyó, ez a testvéri osztály aligha volt igazságos.

Göndöcs Benedeket is érdekes látni, mikor cédulával szavazni elégördül a hátulsó padokból.

Mintha az Úrasztalához járulna, olyan áhítattal járul a ház asztalához s szép illedelmes pukkedlit csinál Regele papírkatulyájának, mialatt szavazatával áldoz, mintha az volna az oltáriszentség.

Nemhiába újonc még a szent atyus.

No, de végre a szavazó is elfogy, akármennyi legyen, s jön a napirend után másik tárgya: a szűzbeszéd.

Nem történt semmi baj. Sőt inkább!

Hiszen mind a három legény a szélső baloldaltól került ki, ahol egyik fődogma az, hogy megijedni nem szabad. Aki fél, menjen oda, ahol többedmagával lehet.

Ónody Géza vágta ki elsőnek a rezet. Csinos fiatal ember, aki bizony korjegyző is lehetett volna tán, ha van egy kis protekciója odaát.

Elég folyékonyan és elfogulatlanul beszélt, s amit elmondott is, tisztességgel megjárta első beszédnek.

Utána Zay szólt, kit úgy mondanak, akik kedveskedni akarnak neki, hogy *Czáj*. Levén ő bakszász, akinek a magyar ortográfiát németül ejteni politikai hitágazat, nehogy csonkulást szenvedjen a nagy németbirodalmi egység.

S amikor ennyit mondunk, azt hisszük, hű kivonatát adtuk beszédének, mely hosszú volt, mint a Nibelung-ének és száraz, mint a Pumpernickel.

Polónyi Géza, Szolnok képviselője mennydörgött ezután. Hatalmas orgánus, statura is hozzá s kitűnően érti pártjának már-már feledésbe ment őseredeti dialektusát. Tiszának arra a passzusára, hogy »hiszi Istent, hogy a közjogi ellenzék sohase nő akkorára, mint a fúzió előtt volt« - azzal felelt be, hogy melyik Istent gondolja Tisza? Mert ha a magyarok Istenét: akkor az a felfohászkodása nem ér föl odáig. Valószínű hát, hogy a szélsőbal növekedésének megakadályozására az »osztrák--magyar Istent« kell majd lehúznia a lábánál fogva.

Mezei Ernő fejezte be ma a vitát egy igazán szépen átgondolt, tartalmas beszéddel. Sikerült lekötnie vele az ellentábort is, melynek arcáról mindinkább eltűnt a gúnyos mosoly, mellyel kezdetben fogadta. Ez egy komoly, méltóságteljes, eszmékben és érvekben egyaránt gazdag parlamenti beszéd volt, mely megalapította a szélsőbal ez évek óta egyik legjobb publicistájának hitelét a szónoklat terén is.

A függetlenségi párt gratulálhat magának, hogy e szép tehetséget a parlamentbe behoznia sikerült.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 18)

- okt. 17.

A mai nappal berekesztődött a válaszfelirati vita. Szólásra a múlt szombati ülésen már csak az egy Irányi volt följegyezve, s azt hittük, hogy rajta kívül nem szólván senki, a zárbeszédnek is ma lesz vége.

Azonban nem úgy lett.

Közvetlen ajtózáras előtt meggondolták magukat még néhányan s felmerülének az ismeretlenség habjaiból, hogy megörökítsék nevüket a diáriumban. Kapocsányi és Berzeviczy voltak a bátor férfiak, kik a kormánypárt néma hallgatását megtörék s vitézül sorakoztak Dobránszky mellé, így válván valóvá, hogy tres faciunt collegium, máskülönben Tisza Kálmán és a bizottsági előadó bizony még magukra maradtak volna az első nagy vitában.

Szilágyi Dezső volt az utolsó szónok az ellenzéki táborból, de azért az utolsó szó nem az övé volt, hanem Tisza Kálmáné, ki egymaga három ízben sütötte el a nagy ágyút az egy hétig tartó ütközetben.

De hát tartsunk rendet, mert nemcsak Pösner Károly Lajos tartja ám, hogy a rerum anima - az *ordo*.

Tehát Irányi beszélt.

Az ő fölszólalása a házban mindig esemény. Figyelemmel, sőt azzal a bizonyos tisztelettel hallgatják azok is, akik tudják, hogy rájuk nézve nem kellemes dolgokat fognak hallani, melyet nem szokás megtagadnunk attól, akiről tudjuk, hogy mély meggyőződésből, nagy igazság-szeretettel s ahhoz még szépen is beszél.

Mai beszéde is az ő saját képére vala megteremtve. Hallottuk a magyar Catót, ki a respublica süllyedő erkölce fölött megtépi kebelét; láttuk Dániel prófétát, aki az oroszlánok barlangjában is ostorozója marad a gonoszságnak.

Nem vette ő sorba a trónbeszéd és a többségi válaszfelirat pontjait. Azt elvégezték helyette mások. Másról beszélt, arról az erkölcsről, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed.

Bizony, napirenden inkább levő tárgyat alig találhatott volna. Mindenki érzi, mindenki látja, hallja, tapasztalja a régi jó patriarchális erények eltűnedezését, a világi hiúság beharapódzását, s a tántorgó társadalmat, mely a régi alapot kirúgva maga alól, újat, szilárdat nem találva már-már bukni készül.

A választási visszaélések festésével kezdte beszédét, melyeket a kormány ha tán el el nem követett is, de nem is ellenzett komolyan, s midőn megtörténtek, büntetésükről nem gondoskodott. Midőn felemlíté, hogy egy esetben, midőn az evidens visszaélések megtorlására vizsgálat indíttatott, azt királyi kegyelem útján beszüntette, - felzúgott a baloldarlól e név: »Wodianer«.

És itt legyen szabad egy már-már feledésbe ment epizódot fölemlítenünk, mely valóban megérdemli, hogy a választások krónikájában megmaradjon.

A kis Tornában volt a választás. Két ember állott szemben egymással, Lükő Géza, aki csak a közélet terén szerzett érdemeiben, és Wodianer Béla báró, aki pénzben volt gazdag.

Nagy érdeklődéssel kísértük e választás lefolyását, nem lévén közönyös, hogy a két érdem közül melyik hát az, mely a másikon diadalmaskodni van hivatva először csak ebben a kerületben, de lehet, hogy majd a többiben is.

Tudtuk, hogy a pénz hatalmas mozgásba hozatott. Duzzadt tárcákkal jártak faluról falura a Wodianer megbízottjai. És vásárolták a lelkeket, ki amennyire taksálta magát.

Így jutottak el Almás községébe. Ott már várták. Erős ellenzéki község volt, annál nagyobb volt hát a meglepetésük, mikor oly hangulatban találták, mély - üzleti nyelven szólva - szerfölött kulánsnak mutatkozott.

De szerfölött drágák voltak a szavazatok. A bíró 100, a többi 50 forint. Borsos biz ez, de ha már benne vagyunk! Azután akinek olyan gazdag papája van!

Meg lön az alku. Nem is volt titok, s a szegény embereket még megróni is nehéz volt érte, hiszen 50 firt-ot mikor lát az a szegény nép egy csomóban. Aztán bedobják neki az ablakon s nem kívánnak érte egyebet, mint azt, hogy ha szavazni megy »Wodianer«-t mondjon a megszokott »Lükő« helyett. Ha ily csekély szolgálatért valaki egy ötvenest kaphat, miért ne fogadná el? Családjának tartozik vele, mert azon a pénzen egy tehenet vehet, amiről pedig a szegény ember azt mondja, hogy olyan kenyér, melyből mindennap eszünk, mégis egész.

Jött a választási nap. Következett Almás községe. Odajárultak a szavazóasztalhoz, legelől a bíró. No, most mi lesz?

A bíró, amint előszólítják, odalép az elnök elé és ott motoszkálván a mándlija zsebében, előhúz belőle egy zsíros bugyellárist, kivesz belőle egy százast s odateszi az elnök elé.

- Mit akar kend ezzel? - kérdi az elnök.

- Hát könyörgöm, ezt az izét nekem a Wodianer zsidaja adta, hogy szavazzak az urára. Elfogadtam, mint ahogy elfogadták a többi atyafiak is, csak hogy szabaduljunk tőle; most meg aztán idehoztuk, mert mi tűrés-tagadás, nem tiszta dolog ez, és mi csak azt mondjuk, hogy éljen Lükő Géza!

És aztán sorra lerakta a bankóját valamennyi s mindenik azt mondta, hogy éljen Lükő.

Ha a nép erkölcsét kísértetbe hozni bűn, akkor az *ilyen* népet kísértetni meg kétszeresen az.

Amit Irányi a választási visszaélésekről s általában a korrupcióról mondott, nagyon megszívlelendő dolog, ott kivált, ahonnan a nép a példát veszi.

Fogott-e rajtok az igaz szó? Annyi bizonyos, hogy a beszéd hatása alatt mintha komoly megilletődést, magábaszállást vagy ahhoz hasonlót vettünk volna észre az arcokon.

No, nem tartott sokáig, az is igaz.

Kapocsányi Mór szólalt meg Irányi után, a jobboldal legutolsó padjából. Keveset beszélt és mondott is. Polittal polemizált s azt hitte, ez elég elhíttetni, hogy politizált.

Sokkal figyelemreméltóbb volt a Berzeviczy beszéde. Értelmes, kifejező arc, rokonszenves megjelenés. Szépen, folyékonyan s nem minden dialektus nélkül beszélt. Máris gyakorlott szónoknak s gondolkozó politikusnak mutatta be magát. Sorra vette az ellenzéki főiratokat, majd meg az előtte szólók egyes állítására tette meg észrevételeit, ami legkönnyebb módja ugyan a szónoklatnak, de szoktatónak elég is, ha sikerül. Az első fellépéséből következtetve a kormánypárton nemcsak numerálni foghat, kivált, ha még időnek előtte el nem oszlatják azt a jóhiszeműségét, mellyel beszédét berekeszté: »mi keveset ígérünk, de azt meg tudjuk tartani.«

No, meglássuk.

Szilágyi Dezsőnek nem volt nehéz az előtte szóló állításait cáfolgatni. Szépen beszélt, azzal a rutinnal és szóbőséggel, melynek nem találni párját a mai parlamentben. A trónbeszéd semmitmondó voltát illusztrálta éles dialektikával s legalább általánosságban határozott irányokat és vezéreszméket jelző programot követelt a kormánytól.

A hosszú beszédet figyelemmel s az ellenzék többszörös helyesléssel kísérte. Kivált, ahol a trónbeszédben helyreállottnak mondott államháztartási rendről beszélt, kombinálva a miniszterelnök azon emlékeztetésével, hogy volt ám idő, mikor nem tudtuk, egy 24 óra múlva tudjuk-e az államhivatalnokokat fizetni? Eszerint hát, a »helyreállott rend« alatt azt akarja értetni a kormány, hogy ma már tudjuk fizetni. De ez még messze van attól, amit a nemzet vár, a bevételek és kiadások egyensúlyba hozatalától.

A közigazgatási reformok terén ígért experimentumokra is szerencsés megjegyzése volt. Aki bevallja, úgymond, hogy kísérletet akar tenni, bevallja vele azt, hogy a követendő útra meggyőződése nincs.

Tisza az erős támadásokkal szemben, melyek ma ellene intéztettek, nem veszté el fejét. Pedig nehéz helyzete volt. Visszavágott és négyszer talált.

Hiába, Tisza Kálmánról régi dolog, hogy elmondhatni, amit Arany János mond a »Jóka ördögé«-ben, hogy: »Érti a hat-vágást Judit asszony, nyelvvel.«

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 19)

- okt. 18.

Az első nagy ütközet tehát megesett a pártok között.

Az utolsó nagy összecsapás előzte meg, egy felől Jókai Mór és Tisza Kálmán, másfelől Helfy Ignác és Apponyi Albert között.

Jókai Mór, mint a válaszfelirati bizottsági javaslat előadója, kit a vita folyamában gyengélkedése visszatartott a megjelenéstől, ma berukkolt s oly támadást intézett a két ellenzék ellen, akárcsak egy - egészséges ember.

Beszéde, mellyel a vitát bevezette, szelíd volt, sőt szentimentális. Igyekezett nagyon csendesen bánni el az ellenféllel, úgyszólván simogatásnak vegye még ami benne ütleg is.

Pedig hát taktika volt az egész. Arra volt szánva, hogy hasonló szelídségre hangolja az ellenzékét. Ami sikerült is.

Most azonban, mikor már csak az indítványtevőknek lehetett szólni, s nem kellett félni, hogy ellene indulhat az egész ellentábor, - elővette legmérgesebb nyilait és lövöldözött velök, mint a haragvó Apollo. Nem hiába istene a poetáknak, de jó mintául is szolgált.

Hogyne szeretné, úgyszólván, a magyar ember az osztrák katonát, mikor egy város sem folya-
modott, hogy vigyék el belőle a garnizont. Aztán milyen szép egyetértésben táboroz együtt a nagy hadgyakorlatokon a katonai és a fegyverben szolgáló polgár: a honvéd-tisztikar.

Amire aztán valaki azt jegyezte meg, hogy hiszen fegyverszünet idején a muszka tisztek is átjártak a honvédekhez egy-egy barátságos kvaterkára. Ami pedig a garnizont illeti, hát annak elviteleért nem azért nem folyamodnak a városok, mert szeretik az osztrák katonát, de mert a katona pénzt hoz a városba.

Aztán a hadügyminiszter is kijelentette, hogy óhajtja a jó egyetértést polgár és katona közt. Hát azt el is hisszük; mert ugyan mi lenne, ha egyszer a polgárok egy szép este fölkerekednének mindenütt, hogy megfojtsák a katonát, mielőtt tömegekbe sorakozhatik. Bizony meg bírnák tenni pusztá kézzel is, ha egyéb is nem tartaná vissza, mint a félelem.

Elmondta, hogy Sennyeynek nem kell a külön vámterület; hogy a szélsőbal a nép érdekeivel nem törődik: lám, most sem törődik vele, előnti-e a Tiszavölgyet az árvíz (holott ismerünk szélsőbali képviselőt, aki a legnagyobb veszély idején a gáton hált s a minisztert is levitte magával, hogy az is lássa, miről van szó), hogy a nőiparegylet tárlata norinbergi áruk kiállítása volt és hogy a véderő törvény tíz évre szól, - ami mind azt mutatja, hogy koszorús költőnk mily alaposan informáltatta magát azokról a dolgokról, amikről ítéletet mondott.

- Mindent megtettem a választás körül, amit megtehettem - mondá Jókai.

- Háromszor buktam - tevé hozzá Géza bátyó a szélbalon, ki sokatmondó észrevételeiről nevezetes.

Ő is kikelt az etetés-ítás ellen, ő is kárhoztatja azt.

- Hát Szarvas? - hangzott a közbeszólás.

- Ugyan hagyjátok el - mondá Jókai csendesen, hogy meg ne hallják a gyorsírók -, ti is csak úgy ettetek-ittatok, mint mi.

Aztán fogadást ajánlt Irányinak, hogy írjanak törvényjavaslatot a választási visszaélések ellen, s amelyiké szigorúbb lesz, azt írják alá mind a ketten.

Irányi elvető mozdulattal mondá:

- A törvény jó, de nem hajtják végre.

Nagy vádat emelt Jókai az erdélyi szélbaliak ellen: azt, hogy az intranzigens románokkal cimboráltak.

- Rágalom, hazugság! - hangzott föl a baloldaltól. S Helfy később betelelt neki azzal a ténnyel, hogy egyetlen intranzigens román lépett föl a választások alatt, azt is megbuktatta, nem ám a kormánypárt, de a szélsőbal.

Így paktált a szélsőbal a románokkal.

Arra a logikára, amit Jókai a mérsékelt ellenzéknek imputált, hogy a kormánypárt ismerteti közigazgatási rendszerét, ott tehát nincs, a mérsékelt ellenzék meg nem ismerteti, ott tehát van rendszer. Még az öreg Somssich Pál is azt mondta:

- No, ez már aztán igazán bolond beszéd.

Jókai beszéde különben ragyogó volt, és szikrázó az éltől, mint mindig, de minden mértéken fölül igazságtalan, úgyhogy olykor még maga Tisza Kálmán is összerezzent tőle, gondolva magában: Ments meg Isten túlbuzgó jóbarátaimtól.

Helfy mindenekelőtt visszautasítja a Jókai vádjait az árvíz és a románokkal cimborálás tárgyában, s arra, hogy Tisza Kálmán hat évi működése program, azt mondta, hogy meglehet, hogy az, de ennél rosszabb programot Tisza ugyan nem adhatott.

Ha a gazdasági kiegyezés eredményét, ha a bosnyák okkupációt - kormányzata e gyönyörűséges eredményeit - programként hangsúlyozta volna mindjárt kezdetben, még a jobboldalon se találta volna meg a többséget az ily program pártolására. Úgy vitte bele pártját alattomosan.

Érzékenyen érintette Tiszát annak felemlítése, hogy mindig megragadja az alkalmat bántani elődeit. Így most bántja Kerkápolyt, akinek a jobboldal tapsolt akkor, mikor a szélsőbal megtámadta, s most ugyanaz a jobboldal tapsolja Tiszát, amiért azt bántja, akit ők akkor szintén így tapsoltak. Bizonyosan tapsolni fognak ezek a jó urak akkor is, ha majd Tisza Kálmánt bántja az utódja.

Fölhozott Helfy - az ifjú Berzeviczyre vonatkoztatva - egy Deák-adomát is, arról a fáklyászenéről, amit az ifjúság az öregúrnak adott, mely alkalommal az ifjúság szónoka biztosítja, hogy ők mind Deák-pártiak. »Hej, mi lesz belőletek, ha majd megvénültök, ha már ily ifjan Deák-pártiak vagytok!« - mondá a jó öreg. Mi lesz az ifjú Berzeviczyből is, ha már most is olyan jó mameluk, vén korára?

Furcsa, hát k. k. Hofrat.

Jókainak arra a vádjára, hogy a szélsőbal helyi érdekek legyezgetésével korteskedik, emlékeztette Jókait, hogy neki tán nem kellene szellőztetni azt a pontot. Vagy tán elfeledte, mit mondott a szarvasiaknak? Azt, hogy »válasszanak az urak: vagy Móricz Pál árvíz nélkül, vagy Herman Ottó dupla árvízzel«.

A vesztegetés csúnya dolog. De ha egy magánember veszteget, legalább a magáéból veszteget. De a miniszterek az országból ígértetnek embereikkel Zalaegerszegnek iskolát, Sopronynak főreáltanodát, Debrecennek, Nagyváradnak királyi táblát stb.

Ez ellen ugyan mind Trefort, mind Tisza tiltakozott, de Helfy főntartá vádját, mint aki tulajdon füleivel hallotta.

A Tisza tiltakozása érdekes volt. Tiltakozom - úgymond - az ellen, hogy királyi táblát ígértem volna Debrecennek is, Nagyváradnak is, mert ezzel olyat ígértem volna, amiről tudom, hogy meg nem tarthatom.

Csanády bá' közbeszólt:

- Mondott ő már ilyet többször is.

Nagyvárad és Debrecen pedig Tisza nyilatkozata után azt az egyet biztosra vehetik, hogy a kilátásba helyezett királyi táblát egyikük - nem kapja meg.

Apponyi beszéde szépen átgondolt, hatással előadott beszéd volt. Jókai »alaposságát« illusztrálta mindenekelőtt, s aztán megmagyarázta Tiszának, hogy mi az a kísérlet? Azzal a kéttelylel fogni valamibe, hogy hátha nem sikerül.

Szép része volt beszédének az átalakulási korszakok vezérlő államférfiairól, kik csak egy eszmét képviselhetnek, nem pedig oly alternatívát, hogy az eszmének az ellenkezője is éppoly vezéreszmék lehet, esetleg. Kimutatta, mily jezsuitamódra jár el Tisza a közvéleménnyel szemben, mely iránt az államférfi őszinteséggel tartozik, midőn úgy állítja föl céljait, hogy a municipálisták és a centrálisták is a maguk emberének tarthassák.

Szerencsésen kulminált a beszéd a hivatalos visszaélésekről szóló részében.

Nem is állhatta meg Tisza szó nélkül. Fölszólt e vitában negyedszer, éspedig »személyes kérdésben és félreértett szavai helyreigazítása végett«, mely cím minden képviselőnek megadja a szólásjogot.

Beszédjének eleje mentegetődzés, vége rabulisztikus kortesbeszéd. Amint tegnapi beszédéből megtanulhattuk azt, hogy Tisza nem lesz hajlandó lemondani, még ha leszavaznák is »holmi csekély jelentőségű kérdésben« (melyeknek csekély vagy nem csekély voltát persze esetleg ő ítéli meg), úgy megtanulhattuk a maiból azt, hogy prédikálhat Tiszának Irányi erkölcsről, igazságról, haza érdekeiről: ilyen csekélységek miatt Tisza Kálmán »öngyilkos« nem lesz soha.

Tisza beszédével bezáródott a válaszfelirati vita, s kezdődhetett a szavazás. A kormánypárt 90 szótöbbséget mutatott föl.

Bizony szép szám. Jöhet rá a »magnum áldomás«.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 21)

Okt. 20.

A Házból ám, de nem a tisztelt Házból.

Mert ma »paullo majora canamusa. A méltóságos főrendek házáról szól az ének.

Csendes ház ez máskülönben évek hosszat. Ott a szomszéd teremben bepácolt múmiák és páncélos lovagok is zavarának annyi vizet, mint a méltóságos és nagyméltóságú főrendek ott a múzeum vörös termében.

Ha aztán néhanapján, minden szent időben egyszer egy kis nesz támad a dohos légkörben - az aztán esemény. Azt illik jegyzékbe venni a krónikaírónak. Nem úgy, mint a képviselőházét, mely mindig zakatol s örökös lármájához úgy hozzászoktatja a fület, hogy akkor riadunk meg, mikor elcsendesül, mint a molnár, aki fölretten édes álmából, ha megáll a kelepelő.

Ma tehát a főrendiház neszezett.

A hétszáz meghívott mágnás közül lelkiismeretesen meg is jelent vagy harmincöt, nagy része szép kardosan, a főpapok violaszín tüzökkal a derekukon s ugyanolyan színű görögdinnye-kobakkal a fejükön.

Miniszter is öt egész darab jutott ma a főrendeknek. No, itt ma valami nagy dolog készülhet.

Úgy is volt.

Fölolvasták a miniszter átiratát, melyben fölkeri a házat, választaná meg a reá eső húsz tagot a 27-ére összehívott delegációba.

Delegáció?! Haj, mily villanyozólag hatott e szó Árpád címeres véreibe. Delegáció, a Julia mintaintézménye! Választani bele tagokat? Hogyne! Azonnal. Íme, már itt is vannak a cédulák.

S csakugyan alig telt bele öt perc, már be is voltak szolgáltatva a szavazójegyek.

Hát így is kell, így is illik egy főrendiházban. Az a rebellis képviselőház még 24 óráig gondolkodik.

De nem ez volt a mai ülés legfőbb tárgya. Ennek a kedvéért harmincöt magyar mágnás nem kelt volna föl az ágyából tizenkét óra előtt. Gondoskodják a hadügyminiszter a maga delegátusairól, nevezze ki magának s vitesse föl Bécsbe kötéllel - bánják is ők.

Más, sokkal nagyobb és fontosabb dolog hozta őket együvé ilyen kora reggel, (11 és fél óra) ilyen rengeteg számban.

Vita lesz a válaszfölrirat fölött. Általános vita. No, ez el fog tartani legalábbis három-négy napig. Mert hát a tárgy fontos, s van benne udvariassági point is. Mert csak nem küldhetik föl király öfelségének minden szó nélkül; annyit sem mondana, hogy befellegzett.

És richtig, a válaszfölrirat felolvasása után föláll gróf Keglevich István.

Egy magyar mágnás, aki beszél. Éspedig magyarul beszél. No, nemhiába tartják a főrendiház üléseit a múzeumban. Ritkaságoknak ott a helye.

A nemes gróf persze, hogy azzal kezdi, hogy ő elfogadja a válaszfölrirati javaslatot. Hát, hogy ne! Próbálná csak azzal kezdeni, hogy »nem fogadom el, hanem ajánlom a szélső baloldalét«. Hah, mekkora lenne itt az elképedés. Az elnök menten lefordulna a székéről, Cziráky szörnyethalna, a hercegprímást meg azonnal megütné a guta.

A nemes gróf tehát elfogadja. Minden szép, minden jó, ami benne van. Ami természetes is, mert a válaszfölrirat a legmagasabb trónbeszédnek visszhangja csak, s micsoda vakmerő tiszteletlenség volna azt mondani, hogy a legmagyarabb királyi ajkáról egyéb is ellebbenhetett, mint ami a legjobb, legszebb, legbölcsebb és legcélszerűbb. Ami a trónbeszédben benne van, az mind nagyszerű. De van nagyszerű olyan is, ami a trónbeszédben nincsen benne. (Mozgás. Nyugtalanág. Suttogás: »Stefi rebelliskedik.«) Így például az államháztartás egyensúlyának helyreállítása, (Derültség.) és ami azt kizárja, a közlekedési hálózat kiegészítése (Közbesúgás: Stefinek még nincs vasútja.), vallási és házassági kérdések megoldása. (Gewalt! Segítség! Na, der Einfältige! A hercegprímás teljes segédlettel elájul.) Kérem, ez mind benne volt a 75-ki trónbeszédben, pedig az is a legmagasabb trónbeszéd volt. (De ez még annál is magasabb.) S ezek közül csak a pénzügyi viszonyok terén történt előhaladás hat év alatt. (Der zielt auf die Steuer hin! Hat aber Recht, gewissen Massen.) Egyebekben csak kezdeményeztünk, de be nem fejeztünk semmit. (Ist der aber grob!) Jó közgazdasági politika kellene, hadd csökkenne a nyomor, (Aber, Stefi!), s ne vándorolnának ki az emberek. (Hát csak nem csukhatjuk el őket!) Meg kell szüntetni a regálét. (Arányos megváltással, meint er.) Sok van a gazdaság terén, amit részletesen szeretett volna hangsúlyozva látni a trónbeszédben. (Na freilich, fällt ihm ein!) Aztán a törvényhozás is reformra szorul. (Will uns nach Haus schicken.) Főispánokat is meg kell rendszabályozni. (Der Teufel wird ihm akkor főispán!) Erről mind nem szól a trónbeszéd egy kukkot sem, minélfogva a legnagyobb hódolattal elfogadja.

Vérszemet kap a rebellis beszédre gróf Zichy Nándor is. Öneki is sok kell, amit a trónbeszéd nem ígér. Polgári törvénykönyv is kellene. Főrendiház reformja is kellene, de azt maga sem hiszi, hogy megkapja, noha ezt a legmagasabb trónbeszéd megígéri. Summa summarum elfogadja a javaslatot. Inkey Nándor a horvátok részéről dettó.

Tisza Kálmán nem hagyhat cáfolat nélkül ennyi ellenvetést, vissza kell vernie az ádáz támadásokat. Neki is gyürkőzik hatalmasan, hogy leteperje a fejét emelgetni kezdő gaz opposíciót. Mit? hogy csak az adóban volna tapasztalható országos emelkedés? Hát a közigazgatás? Avagy nem 1876-ban lett-e meg az a rengeteg reform, melynek egy olyan intézményt köszönhetünk, mint a közigazgatási bizottság? Azért, hogy a Jula gróf, azért másnak is lehetnek mintaintézményei. Aztán, engedelmet kérünk, de mi is építettünk görbe vasutakat, ezt ne tessék szem elől téveszteni s ne tessék mondani, hogy semmi se történt. Polgári törvénykönyv? Azt hiszik, hogy azt csak úgy föl lehet fűjni? Másutt is nemzedékek éltek ebből a munkából, az apa fiára hagyta örökségül. Csak nem akarják a jóra való embereket kenyérük-től megfosztani az urak! Lám, a bazilika is hogy épül a Lipótvárosban, meg az operaház a sugárúton. Élni csak kell az embereknek.

Most föláll Lipthay Béla báró. Képviselőkorában is a baloldalon ült s mérsékelten ellenzé-kieskedett. No, itt a főrendiházban valóságos vérengző tigrisnek válik be az olyan ember. Nemhiába van neki olyan kemény arca, mélyen bennülő szeme, bozontos szemöldök alatt, mintha valami régi rámból lépett volna elő Rákóczinak valamely kurucgenerálisa. Ez itt, meglássátok, még ellenzéket teremt s inficiálja a levegőt elégületlenséggel s oda lesz az engedelmes főrendiház jó hírneve.

Azt mondja, hogy alig van a kormányszatnak ága, melyben ne volna kiáltó a hiány. Ami a pénzügyek terén jó történt, mi az a fölszaporodott terhek sima tengeréhez képest! Mint egykor Bánk bán, azt mondja ő is: Az országnak nagyobb részét bejártam és mindenütt csak nyomort és elbúsulást találtam. A közvagyon fogy, az érték hanyatlik, napról napra válságosb a helyzet és szomorúbb a kilátás.

Conticuere omnes intentique ora tenebant. Ilyen vörös beszédet még nem sokat hallott a főrendi terem, amióta vörös.

Tisza nem is hagyhatta a méltóságos főrendiházat e beszéd benyomása alatt, sietett helyre-igazítani »félreértett szavait«.

És ezzel - vége lőn a komédiának. A válaszfelirati egész nagy vitának, melyre a képviselő-háznak egy hét kellett, nyakára hágtak rövid egy óra alatt.

Ezek tudnak ám gyorsan dolgozni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 22)

Október 21.

Ma is volt még valami rongyos ülése a tisztelt háznak.

Rongyosnak nevezzük annyiban, hogy olyan szakadozott volt. Kétszer is »elnapolta« az elnök, hol tíz percre, hol másfél órára.

De hát a borsot is megtörik, mégis erős. Olyan volt a mai országgyűlés is. Mindenki sietett a maga dolgát behozni, nehogy becsípje a sarkát a ház becsapódó ajtaja.

Különösen Tisza Kálmán vágta ki a rezet. Egy egész nyalábot csapott a ház asztalára csupa törvény javaslatokból. Közigazgatási reform kell nektek? Nohát nesztek. Itt van egyszerre

három nagy reform. Egyik a rég sürgetett domestikáról, mely szerint az állampénztár a megyék házi pénztárába közigazgatási, árva és gyámhatósági kiadásokra nem egészen öt milliónyi összeget fizet, melyből aztán kijönni muszáj mind a hatvannégy vármegyének. Másik csak határigazítás, az igaz, de a harmadik aztán bekebelezi Torna megyét Abaujba, mert azt már mégse tűrhetni el, hogy egy olyan tenyérnyi kis megye, mint Torna, váltig reszeljen tormát a kormány orra alá s mindig egyhangúlag válassza meg az országgyűlés képviselőit a szélsőbaloldalra.

Azért hát - *delendam censeo*. Mert meg vagyon írva, hogy a szélsőbal kiirtatik és kipusztíttatik a föld színéről, tűzzel, vassal és mindenekfölött szavazatokkal.

A kérvények iránt ritkán szokott lenni nagy érdeklődés. A tisztelt háznak rendes praxisa a kérvényekkel szemben az, hogy az ülés végén, mikor már minden polgári gyomorban elharangozták a deket, s alig támo lyog még ott néhány éhes honatya, különféle sülteket és főttkeket forgatva gondterhelt agyában, előveszik a lajstromot s úgy elintéznak ötvenet-hatvanat a kérvényekből egy szuszra, mint a karikacsapás.

Ma azonban a petíciónak illetén csinos elintézése egy kis fennakadást szenvedett. Az országgyűlés kényelmesen haladó szekere erős zakkanást szenvedett egy nagy iratcsomón, egész kis Himalája állta útját iratokból. A törvényhatóságok föliratai a Göczel--Lendl-ügyben.

No, már ezt csak ne vegyük egyszerű akta-számba, s Berzeviczy Albert előadó jónak látta megereszteni mellé egy kis okadatolást. Az esetet, úgymond, mely a kedélyeket fölháborította, ismeri a ház. Azt is tudja, hogy Lendl kapitánynak hátrafordították a sarkát, hát *non parlons plus*. Ami pedig azt illeti, hogy jövőben illetén állapotok elő ne forduljanak, arról gondoskodjunk majd a katonai büntetőtörvénykönyv reformjánál.

Hát hiszen ha az ember tudná, hogy az a reform olyan lesz, hogy a katona közbüntetteiben ezentúl a polgári bíró ítél olyan törvény szerint, melyet országgyűlés alkotott, király szentesített - még csak elvárnók valahogy; de így ki követelhetné kivált Csanády bácsitól, hogy belenyugodjék a kérvényi bizottság lagymatag javaslatába.

Nem ő, ha addig él is! Van neki ennél külön ideája: adjon be a miniszterelnök törvényjavaslatot, hogy legyen magyar hadsereg.

Persze leszavazták az öreget, és ezzel Csanády bátyánk javaslata és az egész magyar hadsereg elesett.

Sebaj! Lesz még szülő lány kenyérrel!

Az ülés legnagyobb része a *delegáció tagjaira* szóló szavazatok beadásával telt be.

A kormánypárt szörnyű zavarban volt. A kiosztott szavazócédulákon a névlajstromból megfoghatatlan s még eddig föl nem deríthetett vétségéből kimaradt a - Wodianer Albert báró neve.

Szerencse, hogy valami szemes ember - talán éppen Wodianer Albert báró maga - még idejekorán észrevette a szerencsétlenséget s figyelmeztette rá a nagyfejúeket, kik a szomorú fölfedezésre menten elvesztették a fejüket s csak amikor ismét megtalálták, csíptek nyakon minden embert, kinek szavazócédula volt a kezében, s gyilkot szegezve a mellének, kényszerítették, hogy herceg Odescalchi Gyulát irgalmatlanul törölje ki s írja helyébe irgalmasan báró Wodianer Albertet.

Mert az rettenetes veszedelem volna a házára, ha Wodianer Albert báró a delegációból kimaradván, megapprehendálna. E neheztelés végveszéllyel fenyegetné az országot, mert hát ad normam: Görögország parancsol a kerek világnak, Athén parancsol Görögországnak,

Themistokles parancsol Athénnek, neje parancsol Themistoklesnek, a kisleány parancsol az anyjának: ergo a Themistokles kisleány parancsol az egész világnak, - azonképpen: a nemzeti bank parancsol a magyar kormánynak, az öreg Wodianer parancsol a nemzeti banknak, az ifjabb Wodianer parancsol az öreg Wodianernek, ergo Wodianer Albert báró parancsol a magyar kormánynak.

Így állván a dolgok, Wodianer bárót nem szabad a delegációból kifelejtetni. Egy az, hogy önkéntes ez a mintaintézmény nem volna tökéletes; más az, hogy pénzre is nagy szükség lehet. Hiszen még csak tegnapelőtt vallotta be a pénzügyminiszter, hogy nem tudja: a költségvetésnek húszhatszáz-félmilliónyi hiányt okoz mi az ördöggel dugja be.

Ha Wodianerék, megbosszankodva, csomót kötnek a pénzes zacskóra, akkor aztán igazán nem tudja ám.

Ennélfogva csak be azzal a Wodianerrel a delegációba! Hátha szükség esetén megkönnyörik.

És a nemes báró belejött a delegációba, a kormány szerencsésen elkerülte azt az örvényt, melybe vigyázatlanságában majd-majd belebukott, - a haza megint meg van mentve egy esztendőre.

Odescalchi? - az apprehendálhat! Neki nem a nemzeti bank a papája.

Másfél órai szünet után esett csak le a nagy kő a kormány szívéből, mikor a választások eredményét kihirdették, s kiderült, hogy az az ember, akitől Magyarország sorsa függ, megválasztott s a haza egéről eltűnt a fenyegető vihar fellege.

Ekkor aztán az elnök kijelentette, hogy a tisztelt ház az ország szénáját ekként rendben hagyva - mehet istenhírével haza. Akár színét se lássák egymásnak november 21-ig.

Addig a hadügyminiszter majd elcsinálja Bécsben a delegációkkal, hogy mennyi legyen a deficit, elfoglaljuk-e Salnicit, s az orosz verjen-e meg bennünket, vagy a porosz, avagy mind a kettő.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 25)

A delegációnak nagy hálával tartoznak azok a honatyák, akik nem lesznek delegátusok. A delegációknak köszönhetik, hogy a legnagyobb munkaidőben kapnak vakációt s egy egész hónapig szabad pihenés munkájában fáradozniok.

Nem tudom ugyan, ha vajon a szólás-mondás: munka után jó a pihenés, megfordítva is áll-e vajon, s jó munka lesz-e az, amit a tisztelt törvényhozók a pihenések egymást ilyen sűrűn követő szakai után végzendenek, - annyi azonban bizonyos, hogy elég jó humorban gyűltek össze az első érdemleges ülésre, mely ma tartatott.

Mindenekelőtt felső Magyarország rukkolt ki.

Torna megye, melyet ugyanannak a processzusnak szánt egy napirenden levő törvényjavaslat, melyet Magyarországgal immár végrehajtva látunk, t. i. betemeti Abauj vármegye gyomrába, valamint Magyarország ott emészti a kétfejű sasban; húzódozik a megevetés elől s a szép fehér szakállú Farkas József által kér egy kis akasztófa-haladékat, vagy hogy a manóba mondjuk a Galgenfristet barbármagyarul.

Nem vehetni tőle rossz néven. Mert hiszen igaz, hogy ő kicsi, de az is igaz, hogy megvolt ő ebben az ő kicsiségében éppen olyan régidőtől kezdve, mint akár a nagy Biharország. Aztán a középkori skolasztikusok és szofisták maig se bírták eldönteni, hogy az egérnek fáj-e jobban, ha elevenen megnyúzzák, vagy az elefántnak?

És végre az is igaz, amit egykor Deák Ferenc mondott Bachnak, arra a mondására, hogy hiszen Magyarországot előbb vagy utóbb, de okvetlenül beolvasztja Ausztria.

- Hinni akarom - mondá az öregúr, - hogy Excellenciád jó keresztény. És ennél fogva vágyik a paradicsomba. Mindazonáltal tán nem sértem meg igaz keresztény hitében, ha azt gondolom, hogy jobban szereti, ha holnap jut oda, mint ma.

Tisza Kálmán nagylelkű volt. Azt mondta, hogy éljen hát Torna megye még egy héttel tovább.

Vajon Torna megye hasonló jóindulattal viszonozza-e a miniszterelnök nagylelkűségét?

A bizottsági előadók is mind a görbe országból kerültek elő. Jött a városi Berzeviczy, a kérvényi- és jött a szepesi Wieland Arthur, a gazdasági-bizottság előadója, ki a legnépszerűbb szerepre vállalkozott s biztos felőle, hogy ő neki nincsen a házban olyan ellensége; aki opponálna. Ő szokta kérni ugyanis a tisztelt házat, hogy kegyeskedjék megszavazni a diurnumokat - saját úri magának.

Ekkor jött Engelmeyer, az is szepesi. A jogügyi bizottság nevében kérte »az 1800: LXIV. törvénycikkben adott fölhatalmazás hatályának meghosszabbítását«.

Már-már megadták, s a törvényjavaslat már-már keresztül surrant volna a házon, mikor Szilágyi Dezső az ajtóban megragadja a kabátja végét s azt mondja: »Ohó, szolgám, álljunk meg csak egy szóra; hadd nézzünk a szemedbe, ki fia vagy?«

És ezzel aztán megkezdett egy nagy juridikus vitát. Szegény Pauler sült is, főtt is belé, kétszer is mentegetődzött, mind nem használt, sőt ártott, mert nekirontott Horánszky Nándor is, aki már régen nem volt honatya, s feszíté kebelét az annyi idő óta belerekedt beszéd; de még Pulszky Gusztis is, akinek az a boldondos természete van, hogy mentül többet beszél ki magából; annál telibb lesz ideával.

Siralmasan helybenhagyták szegény miniszterét az igazságnak, nem ismervén határt a rája mért büntetés mérvének kiszabásában, sőt gyakorolván rajta a vesszőfuttatás fenyítékét, amit pedig, ha jól tudjuk, már a katonaságnál is eltörült a humánusabb jogi fölfogás.

És még azt mondták a kegyetlenkedők, hogy az csak ízelítő, most csak cirógatni akarnak, majd a büdzsévitánál jön még a vastagabb vége.

Szent Isten! hisz az már nem lehet kevesebb a keréketörésnél.

Szerencse, hogy a tisztelt házban most új tagok is vannak, akik azt hiszik, hogy a szorongatott miniszternek szoros pillanataiban segítségére futni háladatos dolog. Gáll József és Busbach Péter, ez utóbbi budapesti képviselő, siettek ma megkísérteni az országház üléstermének rossz akusztikáját. Megkísérlették, de hogy milyenek találták, azt nem ítéltük meg a szűzbeszédeikre kitört általános hallgatásból.

Mialatt beszéltek, azalatt a terem egy zugában érdekes levél keringett a honatyák kezében.

Lópokrócot rendelt egy honatya - Bécsből. Mert hát olvasta a »Vadász és Versenylap« hirdetései között, hogy »*Schaumann et Comp*« bécsi Wollwaren-, Kotzen- und Pferdedecken-Fabrikjában nagyszerű pokrócok kaphatók. Magyar gavallér pedig nem vesz olyat itthon, amit Bécsben is megkaphat.

Rendelt tehát lópokrócot Bécsből vagy egy tucatot. S mivel a hirdetés magyar volt, rendelte hát magyarul.

Kapott is ő aztán pokrócot, aminőt egész Magyarországon hiába keresett volna. Kapta egy levélborítékban, finoman összehajtott sima levélpapíron, mely »pokróc-durvulatú-gyalog-alkalmatosság módjára« - így nevezi a szarvasi borbély a goromba drabantot -, ékes germán világnyelven szóla vala szóról szóra ekképp:

»Herrn F. G. in P. Pestmegye Magyarország.«

»Wenn ich Ihr Werthes von 11-ten d. erst heute beantworten kann, hat dieses seinen Grund darin, dass ich Ihre Correspondenz-Karte, wenn ich nicht eigen f. 5. kostenden Dolmetsch bezahlen wollte, c. 100 Personen zur Uebersetzung antrug; erst heute fand ich Jemand, an dessen richtige Uebersetzung ich keinen Zweifel hege.

»Wenn Sie nicht Etwas ganz Anderes bekommen wollen, als Sie wünschen, so muss Ich Sie schön bitten, mir deutsch oder in einer Weltsprache zu schreiben; *denn für Provinz-Idiome kann man doch kein Geld ausgeben, wenn man keine Veranlassung siehzt, jemit Bauern zu verkehren.*«

Miután lehetnek olvasóink között olyanok is, akik nem oly szerencsések, hogy tökéletesen bírják a germán világnyelvet, ide iktatjuk a levelet magyar fordításban is. Így szól:

»Hogy csak most válaszolok, tulajdonítsa az úr annak, hogy levelét - miután nem akartam 5 forintba kerülő tolmácsot fizetni - megmutattam vagy 100 embernek, fordítaná le, de csak ma akadtam olyanra, akiről hiszem, hogy fordítása hű.

»Ha azt nem akarja ön, hogy egészen más valamit kapjon, mint amit rendel, - már bocsásson meg, de kérem kell arra, írjon az úr nekem németül vagy valamely más világ nyelven, *mert provinciális tájszólásokra csak nem adhat ki az ember pénzt, ha semmi érdeke nincs parasztokkal érintkeznie.*«

Éljen a derék bécsi cég! Megmutatta, hol kaphatni igazi, hamisítatlan pokrócot. Reméljük, hogy e levél olvastára ezrivel fognak sietni boltjába megrendelésekkel a - magyar gavallérok.

Mi is azért tesszük ki a kezünkben lévő pokrócot az ablakba, hadd lássa minden magyar ember, s tanuljon belőle legalább egy kis - magyar hazafiságot.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (okt. 27)

nov. 26.

Hogy a nemzet azon képviselői, kiket törvényhozásába választ, a kormánytól teljesen függetlenek legyenek, - ez a legislegfőbb kelléke minden alkotmánynak, mely komolyan akarja, hogy a törvények alkotásában föltétlen tényező legyen a nemzet akarata.

Mert a »patere legem, quam ipse tulisti«, nemcsak azt jelenti, hogy a törvényt meg kell tartani; de azt is, hogy más, mint amit magunk alkottunk, nem is törvény, csak parancs, önkény, melynek megfogadására eltérésére rászorulhat más is, de csak addig, míg ő az erősebb. Nem tovább.

Hogy a nemzet valódi akarata alkossa a törvényeket, teljesen függetlenül minden egyéb befolyástól, mint melyet a törvény a koronás királynak biztosít: ezt világosan mondják régi törvényeink, meghatározván, hogy a törvény a szuverén nemzet és a megkoronázott király egyező akarata.

S hogy milyen nagy súlyt fektettek a törvényhozó teljes függetlenségére a 30-as években is: semmi nem bizonyítja jobban, mint egy kurta kis fölszólalás, melyet ott találunk Deák Ferencnek Kónyi Manó által összegyűjtött beszédei első kötetében.

Ez az egyetlen beszéd az egész kötetben, mely arról tesz tanúságot, hogy némely dolgok láttára őt is elhagyta államférfiúi nyugalma, elveszté türelmét, erőt vett ildomosságán a méltó indignáció, elfutotta a harag s beszélt, mint a Jupiter tonans, nem sokat mérlegelvén, hogy az általa használt kifejezés vajon parlamentáris-e, hanem odavágta azt a jelzőt keményen, melynél nincsen sértőbb az emberi érintkezés dikcionáriumban.

Elhatározták a Karok és Rendek, hogy királyi hivatal vállalója országos bizottság tagja ne lehessen. A főrendek értesíték a követek tábláját, hogy e határozathoz ők nem járulnak hozzá.

Erre szólalt föl aztán Deák Ferenc.

Szárazon kijelenté, hogy a méltóságos főrendek tartsák meg véleményüket magoknak, a rendek táblájának határozatához semmi közük, s akár tetszik a főrendeknek, akár nem tetszik, a követek házának határozata a követek házának tagjaira kötelező s nem függ a főrendek beleegyezésétől. Ő részéről kijelenti, hogy azt a követet, aki királyi hivatalt vállal, kollegájának el nem ismeri s vele egy asztalnál nem tanácskozik. S szeretné látni, ha akad-e *»oly szemtelen ember*, aki e határozat ellenére ide *tolakodjék*«. Ám kísértse meg valaki e határozat után is bitorolni a független törvényhozó jogait, ujjal fog rámutatni a nemzet, mint aki *megcsalta* bizodalját.

Az újabb alkotmányos éra kezdő szakában nagyon elszaporodott azok száma, akik törvényhozói minőségükben a függetlenség föltételének nem feleltek meg. Voltak bírák, miniszteri hivatalnokok stb. mintegy negyvenen, s nem egy kényes kérdésben ők döntötték el a mérleget a kormány javára, mely az ő szavazatuk nélkül kisebbségben maradt volna.

Ekkor még élt Deák az ő arisztideszi visszaemlékezéseivel. És megalkottatott az inkompatibilitási törvény; mely szerint az, ki a kormányi kinevezéstől függő hivatalt visel és az, akinek a kormánnyal üzleti összeköttetésben álló vállalatnál, társulatnál állása van - képviselő nem lehet.

Nagyon szép, derék törvény!

És hogy nagyon szükséges, bizonyítja Franciaország, melynek képviselő-kamarája ki akarja mondani, hogy ne csak kormányhivatalnok, ne csak a kormánnyal üzleti összeköttetésben levő, de egyáltalában semmiféle nyereszkes vállalat elnöke, igazgató tanácsosa, igazgatója vagy jövedelmet húzó más tisztviselője se lehessen képviselő, - mert hiszen azt nem tudhatni, ha vajon a nyereszkes vállalat, mely ma a kormánnyal üzleti viszonyban még tán nem áll, holnap nem lép-e vele ily viszonyba? vagy nem éppen azért jár-e majd a kormány kegyébe, hogy abba léphessen?

Szép dolog ez nagyon, ha valahol átérzik a törvény szellemét s cselekesznek a törvényhozó intenciója szerint, - és nem kapaszkodnak szavak egérfarkába, hogy egyik-másik kegyetlennek kibúvót nyithassanak a törvény alól, nem törődve vele, hogy azzal az egész törvényt illuzóriussá teszik.

És ha valaki nem érti meg, miért írjuk e dolgokat éppen e rovatban s a mai ülés alkalmából: hát... annál jobb.

A KIRÁLYOK ELLEN

(Karcolat az országházból)

Az még meglehet, amit a franciák mondanak, hogy a stíl az ember. A stílt még megengedem, de a szavak nem bizonyítanak.

Ugyan ki hinné el Herman Ottóról, arról a szelíd tudósról, ki a szegény fűjecskét is megsajnálja, ha didereg, ki kezébe fogja az isten legparányibb, leghitványabb teremtését, a picike bogarat és örül annak is, életét, szokásait fürkészi!

Ki hinné el a mélázó költőről, amint elandalodva hallgatja a folyamok locsogását, megszanja a letépett ibolyavirágot, s zokog, ha a halál angyala a szárnyát megrebbenti s kicsike játékszereknek apró gyermeksírokat rak össze magának a temetőben.

Ki hinné el komolyan Herman Ottóról, hogy mikor a tör villogását látja orgyilkos kezében, amint nekiszegzi a király mellének, még ő kiáltja biztatólag:

-- Ne reszkessen a kezed! Üsd mélyebben!

*

De hát a frázisok hazájában élünk. Valahányszor még olyan embert láttam, aki megszokta örökké fumigative és becsmérőleg nyilatkozni a házasságról, az mind papucs alá került mihamarább.

Nem akarom én ebből azt vezetni le, hogy Herman Ottóból a fentebbi nyilatkozata folytán nemsokára valóságos belső titkos tanácsos lesz... én csak azt akarom ebből kihozni, hogy az ember - kivált az író és poéta - bizonyos frázisokba mindig bele van lovagolva.

*

Hát ez csak olyan festett revolúció, ami a Herman szívében lakozik.

De ez neki többet ér az igazinál, táplálóbb, édesebb.

Ha egy trónusnak recsegése hallatszanék: Herman lenne az első ember, aki behunyná a szemeit, hogy ne lássa, és bedugná a füleit, hogy ne hallja.

Hugo Viktor is mennyköveket szórt a hatalmasok ellen s könyvet írt egy szegény közönséges katona védelmére.

Herman vértengerről álmodik s azt predikál, de ha meglátna egy igazi könnyet, legyen az bár király szemében, ő vón' az első, ki sietne azt letörölni.

*

Ebből a magból keletkezett a ház mai viharos vitája. A menedékjog tárgyalásánál, a Szerbiával kötött szerződésnél mondá Herman, hogy »a népeknek fõnn kell tartaniok a jogot, hogy a zsarnokokat magukról lerázhassák«.

Irányi emelkedett fel legelőbb. Mintha egyetlen színezüstből vert pénz volna a két ember együtt; rokonanyag, de Herman az egyik oldala, Irányi a másik oldala.

Az érem másik oldala tiltakozott azon kép ellen, mely a túlsón domborodik ki. Ő sem fogadja el a javaslatot, de nem abból az indokból, amelyből Herman.

Elvörösödött ezekre a dolgokra Tisza Kálmán s igazi dühhel szólalt fel, hogy az mégis csak gyalázat, hogy ilyet lehessen itt mondani...

- Tessék zsandárt hozatni ide - ingerkedék vele Verhovay Gyula, de Tisza Kálmán ezúttal nagyon ügyesen riposztírozott:

- Zsandárokkal azok szoktak kormányozni, akik más véleményét még csak meg sem akarják hallgatni.

Verhovay dörmögve hallgatott el s hallgatta a miniszterelnököt tovább, amint az ügyes rafinériával Hermannak a királyok elleni megjegyzéséből pressziót kovácsolt arra nézve, hogy most már okvetlenül a kormányi indokolással kell elfogadni a szerződést, mert különben azon gyanúnak teszi ki magát a ház, mintha abban egy királygyilkosságot pártoló párt lenne.

A mamelukok, mint egy nagy nádas, bólingatni kezdtek fejeikkel.

Különben is ingerültek voltak a kedélyek. Különösen Németh Berci egészen nekibőszült, amint a miniszterelnök egy kifejezését elferdítette, erővel rá akarván sütni, hogy ő is a királyok ellen van.

Szegény Tisza úgy nézett ki ma, mint egy tour-táncos a cotillonban, akit sorra kapkodnak el. Egyik leteszi, másik veszi föl.

De a Németh Bercivel vitt feleselésben járta meg a legjobban, mert Berci bátyánk ballábbal kelt s a Pilátus-viccre nézve nyersen jegyzé meg: hogy Tisza a Pilátus, *aki hét esztendeig hazudott, hogy hat esztendeig csaljon.*

Lett erre aztán kaotikus zaj, éljenzés, taps, pisszegés, láрма és kiabálás. A mamelukok felugráltak helyeikről és rendreutasítást követeltek.

Albert úr pedig leült, végignézett a háborgó tengeren, melyet ő hozott hullámszásba, és édesdeden, boldogan mosolygott, mint egy gyermek, akinek sikerült az ingerkedése.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

(Karcolat)

Olyan a »ház«, mint a megbolygatott méhkas.

Ha az anyaméh van megbántva, lázong az egész köpü. Ezer meg ezer fullánk nyúlik ki a megbosszulásra.

A főmamelukok, Móricz Palya, Dárday Sándor az ökleiket emelgetik. Haj, hol van most Nagy Gyuri, Jankovich Micu? Hadd ordítoznának, hadd fűjnének tüzet és tajtékot!

Ide dzsidások, hű fegyvernökök! A rakoncátlanságnak és az új szociál eszmének kerekei már olyan magasra hajigálják a sarat, hogy abból Tisza arcába is vágódott egy maroknyi.

Meg kell a mozgó világot állítani.

Van suttogás, tervezgetés. Mert hát mégis szörnyűség, micsoda ember ez a Németh Berci! Kár, hogy már nincs meg az a tüzes trónus, amelyen Dózsa Györgyöt elégették...

*

Denique mindennap történik valami »imputarem«. Tegnap az volt az »imputarem«, hogy minden szikra nélkül, minden incidens híján, egyszerre olyan tűz tört ki, mintha mindjárt a háború készülne köztünk kiütni.

Ma pedig az volt az imputarem, hogy dacára a tegnapi skandalumnak, egészen nyugodtan, tisztességesen folyt le az ülés.

Ki hitte volna?

A közönség zsúfolásig töltötte meg a karzatokat, még az utca is el volt állva várakozókkal - s nem történt semmi. Istenem, de csak hiába húzzák azokat az öt forintokat!

*

Hanem azért valami mégis történni fog. Tisza Kálmán arca, sőt még a Láng Lajosé is olyan titkolózó. Ha az Ellenőr beszélni akarna...

A kérdés csak az, hogy mi fog történni?

Alkalmassint megváltoztatják a házszabályokat. Körülbelül olyan *angolosan*, hogy jó Péchy Tamás a rakoncátlankodó hazafiakat el is csukathassa valami házi karcerbe.

Szegény Berci bátyánk! Ő csak nagyon ritkán fog ebédelhetni ezentúl a Szikszayban.

*

De hát az egész dolog, amint már tegnap mondtuk, nem megy komolyan.

Hiszen ma már Herman Ottó volt az első, aki a humanitás nevében szólalt fel, interpellálván a belügyminisztert: van-e szándékában intézkedni, hogy a *német kárán tanuljon a magyar?*

T. i. intézkedjék a miniszter, hogy a magyar színházakban megtéssenek a kellő óvintézkedések a bécsihez hasonló szerencsétlenségek kikerülésére.

*

Egy másik interpelláció is volt: az Urváry Lajosé, ki Treforttal kíván enyelegni a szombathelyi püspökség betöltése és a Muraköznek a szombathelyi püspökséghez való csatolása tárgyában.

Trefort úr nem volt jelen. De különben is nem szereti, ha előlegesen kezdi valaki megbeszélni a betöltendő püspökséget. Úgyis olyan ritkán üresedik meg egy-egy... ezek a püspökök mind olyan hosszúéletűek.

Aztán mirevaló volt az a nagy kíváncsiság Urvárytól? Ezek az újságírók egészen kiállhatatlanok a tudvágyukkal!

*

Az ülésnek nem volt több tárgya, de akik tudnak olvasni a sorok között, s látták, hogy milyen tömegekben tanácskoztak a mamelukok, s ha ellenzéki lépett közéjük, milyen hirtelen hallgattak el: azok észrevehették, hogy készül valami.

A miniszterelnök végre is nem hagyhatja magán száradni, hogy hét esztendeig hazudott azért, hogy hat esztendeig csaljon.

Ha legalább tizenöt esztendőt mondott volna Németh Berci. Ez még megjárna karriérnek.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

(Karcolat)

Vallásos hangulat uralkodott a házban, a jó Péchy Tamás művészileg utánozva a lutheránus papok szónoklási modorát, megemlékezett a bécsi katasztrófáról. A ház részvétét hívá fel, mely tudtul is fog adatni a lajtántúli parlamentnek.

Az érdeklődés központja ma a karzat volt. Talán valami szép női szemek? Oh, nem! Hiszen az egész világ tudja, hogy a mi parlamenti férfaink milyen erkölcsösek... Hanem Kálnoky grófot várták a karzatra. Mert híre volt, hogy megjelenik. És az új seprűre ki ne lenne kíváncsi?

A kérvények, bejelentések, javaslat-benyújtások, interpellációs kísérletek s egyéb bolondságok után, miután a ház havi költségvetése elfogadtatott, tárgyalás alá került a német vámterülettel való kikészítési forgalom szabályozásáról szóló törvényjavaslat.

Mint az ördögök a tömjénfüsttől, úgy szaladtak szét a honatyák a nehéz témától. Csinálja Tisza Kálmán! Úgyis egy tarisznya bizalom szakadt a nyakába ma! Mikor belépett a »ház«-ba, megéjenezték a mamelukok. De kár ilyenkor az olyan hatalmas bariton-hangért, mint a Beöthy Algernoné!

Az ellenzékiek is elszállingóztak. Hiszen arra való Eötvös Károly! Tud az mindent és gondolkodik mindnyájuk helyett, hadd opponáljon ő!

Opponált is, elmondta összes bűneit a kormány kereskedelmi politikájának, de bizony még csak el se pirult amiatt senki, a zsebrákok kihallgatták nyugodtan és még nyugodtabban megszavazták.

Még az is szerencséje volt a javaslatnak, hogy éppen a tárgyalás közben behozott egy fiatal képviselő egy új »Drukk« naptárt: mind odatódult körüle nézni, hogy, a jó Patay Pista bácsi szelleme hogyan látogatja meg Csiky Sanyit, mondva mondván:

*»Aki pipafüst-fellegben
Ez órán elédbe lebben,
Én vagyok. No, mit meredsz rám?
Én vagyok a nászod: Están.«*

Sanyi erre imigyen felel:

*»Esmérem a pélpád füstyit,
Te vagy, öreg! Hej, a nyüstyit!« stb. ...*

E versezetet és a szaftos mondásokat hallgatták s adták egymásnak *tovább* fültől fülhöz, míg az a kereskedelmi dolog eldőlt.

Hanem 'iszen most már konfektnak sokkal élénkebb téma következett. A törvények kihirdetéséről szóló törvényjavaslat. No, itt már lehet valamit csinálni. Ha nagyobb dolgot nem, hát legalább föl lehet ingerelni a miniszterelnököt.

Egy kis ürmöt keverni a mézes »éljen«-ek közé.

És ez talán sikerült is, mert Szilágyi Dezső olyan logikával és olyan hatalmas erővel szólalt föl a javaslat ellen, hogy a saját pártja sokkal lelkesebben éljenezte meg, mint Tiszát beléptekor. Mert hiába, a kicsinált lelkesedés »éljen«-ei éppen olyanok, mint mikor a Blaháné hangját elviszik fonográfon Miskolcra. Hiszen az igaz, hogy az ő hangja, de milyen?

Lánczy Gyula is ma zengte el a »szűzbeszédet« a javaslat ellen.

- Jól szól az a furulya, édes öcsém! - mondta neki Somssich - csakhogy három lyuka van.

Ezzel aztán jellemezve volt a beszéde is.

Tisza felszólalása után különben a mamelukserег kivételesen megszavazta ezt a törvényjavaslatot is.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

Karcolat

A két, mennykövekkel dobálódzó úr ma színes lepkéket kergetett.

Tisza Kálmán úr mosolygott Herman Ottó úrra, Herman Ottó úr pedig mosolygott Tisza Kálmán úrra.

Ma különben csupa lekötelező mosoly volt az egész képviselőház. Mameluk, ellenzéki, siettek udvariasak és engedékenyek lenni egymás iránt.

Ámde mielőtt e kölcsönös mosolyokhoz juthattak volna, keresztül kellett menni előbb a kérvények hídján.

És az nem közönséges utazás. Az embereknek annyi és annyféle kárnivalójuk van a »legmagasabb ház«-tól, hogy akinek csak egy csöpp érzéke van a naivitás iránt, igen jól mulat ezeken.

Olvastunk már olyan levelet, hogy az előfizető azt kívánja a szerkesztőtől, miszerint legalább az ő lapszámát nagyobb betűkkel nyomassa. Volt már olyan kívánság is, hogy valaki beállított az újságkiadó hivatalba s már kedden előre kérte a vasárnapi számot: haza akarja vinni - úgymond -, hogy aztán vasárnap délután, mikor ráér, elolvashassa, - de ez még mind semmi a képviselőházhoz intézett kérvények tarkabarkaságához képest.

Kérnek itt fizetés-fölemelést, adóelengedést, sőt ma nemes Pécs városa odáig ment, hogy a polgárokkal rakoncátlankodó közös hadseregbeli katonaság megfélékezését kéri.

...Talán ebből a kérelemből fakadtak azok a mosolyok, melyek ma oly derűltté tették a levegőt.

Herman azt óhajtáná, hogy a törvények szentesítés után esetről esetre hirdettessenek ki s nem úgy, mint a már általánosságban elfogadott javaslat mondja, hogy egy ülészak alatt hozott törvények mindig a következő ülészak alatt legyenek bejelentve a háznak! Horváth Lajos még tovább megy, ő a kontroll kedvéért a szentesítést követő napon tartott ülésben kívánja a törvényeket bejelenteni.

De már ezt nem engedheti Tisza Kálmán, s hogy a hozzá közelebb álló Horváth Lajos őellene szól, truccból inkább a Herman módosítását helyesli.

Herman Ottó, hogy egy percig se legyen kénytelen egy véleményen lenni a miniszterelnökkel, lóhalálban siet visszavonni a módosítványát.

Marad végre a Horváth módosítása azon módosítással, hogy egyik legközelebbi ülésen legyen a szentesített törvény szentesítése bejelentve. Ami azért kell, hogy a ház tagjai azonnal tudhassák - mit nem kell megtartaniok, ha okos, taktikus emberek hírébe akarnak jutni.

Szóba kerültek még az állami kölcsönök a zágrábi károsodottak részére.

Steinacker kereskedelmi ügyekben hányt a falra borsót egy interpellációban - s ezzel a ház eloszlott. Kimondatván hallgatólag, hogy miután kedden vakáció volt, mert 13-ka lévén szerencsétlen nap, a holnapi nap - a péntek - szinte szerencsétlen nap lévén, a legközelebbi ülés szombaton lesz.

1882 PESTI HIRLAP

A JÉGRŐL

- Elkezdtek-e már?
- Nem szakad be?
- Ki van egyengetve a pálya?
- Hogy fogjuk mondani az új évadban: »irongálni«-e vagy »iszákolni«?
- Kész-e már a korcsolyázó toaletted, kedves Emma? Ah, kár, hogy elment a cher Muki, aki nekem a csillagfigurát tanította.
- Nem csak egy tarka Muki van a világon!
- Az igaz, kedvesem... Minden korcsolya-idény fölvet új embereket. A jég nagyon kedvező talaj, édesem. Még az öregasszonyoknak is jut valaki. Hát még nekünk!...

Ilyenforma diskurzus folyik most nemcsak a fővárosban, de a vidéki kisvárosokban is, ahol megakad egy pocsolya, amelyben békák kuruttyolnak nyarankint, s ahol szerelmes párok turbékolnak most a síkos jégtükrön.

A korcsolyaegyletek teremnek, mint a gomba. Semmi sem olyan nagy rugó az egyesülésre, mint a hiúság. Azok az akciók a legbiztosabbak, ahol erre van alapítva a nyeremény.

*

Oh, a kedves jég! Mintha sima, tiszta átlátszóságával, finom szilánkjeival egészen az asszonyoknak volna teremtvé. Nyáron a kávéjukat fagyasztják meg vele, télen a szívüket melegítik meg rajta.

Aztán itt próbálják meg azok a kedves pici teremtések - először elesni.

A világ megbocsát nekik. Hozzászoknak a másodszori eleséshez... de már nem a jégen.

Mi a különbség? Bagatell... Az egyik elesésnek egy kis ütés a következménye... fáj vagy egy félóráig... a másik, az hosszabban tart... kilenc hónapig.

*

Mikor X. asszony elesett a jégen, a megboldogult Wenckheim sietett őt felemelni.

A madame nem valami különösen illedelmes pozitúrában feküdt elterülve, ruhái láttatni engedék nemcsak apró lábacskaikat, de lábikráit is.

- Látták? - kérde a derék asszonyság fájdalmas hangon, de izgatottan a lovagias bárótól.

- *Legyen nyugodt, asszonyom... látták.*

...Régi adoma lehet... de minden korcsolya-idény megnyíltakor érdemes elmondani, a közönség épülésére megnyitó beszédnek.

*

Tél apó egyébiránt okos ember s mindennemű embereknek meghozza a maga örömeit, a gyerekeknek a karácsonyt, a férfiaknak a disznótorokat, az öregeknek a meleg kályhát, de az asszonyok iránt a legudvariasabb: nekik hozza a farsangot, a bálakat, a hangversenyeket és a jeget.

Tél apó ravasz vén hízlgő, s ha már nem szégyenli magát így kedvezni nekik s ha már mindent a számukra hoz, - hozna legalább nekik e mulatságokhoz - *toaletteket is*.

Egy elkeseredett férj

FARSANG

Ki ne ismerné e kedves rövidke szót! Mennyi szép remény, naiv kíváncsiság fűződik ahhoz egyrészt, hány keserű csalódás tapasztalása másrészt.

»A jogászbálon láttam meg feleségemet először« - szól egy fiatal férj barátjához s boldogan emlékszik vissza ama farsangra.

»A tavali farsangon ismertem meg Lucyt, ki ifjúságom költészetét, illúzióimat, mindenemet tönkretette. Átkos bál!« - szól egy megcsalt fiatalember, bosszúsan dobva a papírkosárba az éppen érkezett báli meghívót.

»Papácska! ugye az idén mehetek már bálba, hiszen tizenhat éves vagyok, aztán tavaly megígérted, meg Dezsővel foglalkoztam is már a füzértáncra« - mondja a kis barna Emma, reményteljes pillantást vetve atyjára.

»Károly, a lányunkat még az idén el kell vinni a bálba, azt vettem észre, hogy az a kis fogalmazó érdeklődik Vilma iránt, még az idén hozzuk meg az áldozatot, különben rajtunk marad a lány. Az a titkár is addig járt-kelt, kutatót, míg megtudta, hogy neked nincs több a fizetésednél« - mondja egy gondos anya, ki már a negyedik farsangot aludta át a vigadó termeiben leánya mellett.

Ily és hasonló jelenetek előidézője e kis szó »farsang«.

Hanem okos ember is volt az, aki a farsangot az év elejére tette, hiszen újévkor úgy telerakják jókívánatokkal és gratulációkkal, hogy bizony a tánc kedv magától jön, alig várja a fiatalság az első bált, félénken, kételkedőleg, vagy biztosan, új hódítások előérzetében.

Hát még az álarcos bállok, hol a gondos papák és mamák éber szemeit oly szépen ki lehet játszani, hol az öreg férjeknek (ma már még a fiataloknak is) oly szépen lehet szarvakat rakni.

Íme, mindezt nyújtja a farsang. Üdvözölve légy, te nagy hatalom, ki fényeddel, alakjaiddal kápráztatod a szemeket, andalgó zenéddel biztonságban ringatod a félhangú suttogást, s míg az ifjúság egymás karjai közt, dobogó szívvel, ragyogó szemekkel, kipirult arccal lázasan lejt, - elhangzik egy még rövidebb szócska, az »igen«, s két emberrel több van, kik egész életükön át boldogan emlékeznek vissza - a farsangra.

A LEGÚJABB HADJÁRAT

I. Bevezetés.

Volt egyszer egy főszolgabíró ismerősöm otthon a megyében, aki mindig a részeg emberekre vigyázott. *Ebben képzelte ő a közigazgatási teendőket.* Ha rossz karfájú hidat látott, dühösen parancsolta, hogy csinálják meg, mert hátha valami részeg ember talál erre jönni s lecsúszik?

A falukon végigmenve, egy fűrészt cipelt utána a hajdúja, s ahol a csűrlyukon át, mint az a parasztnál szokás, ki volt dugva a kocsirúd, nyomban lefűrészeltette, nehogy meg találjon benne botlani valami részeg ember.

A józan emberekre nem viselt gondot a tekintetes úr, hiszen azok úgyis okosabbak önála. Vigyázzanak magukra.

A mi jámbor pesti magisztrátusunknak is van ilyen kidomborodó sajátsága.

Az ő gyenge oldala a kutyák. A kutyákban vagy a jó közigazgatásnak az ő elégtétele - hogy a Sztupa Gyuri stílusában szóljunk.

Mert a kutyák is olyan veszedelmes állatok, mint az emberek. De a kutyáknak van egy nagy előnyük, hogy nem választók - s így meg nem bosszulhatják a rajtuk ejtett jogtalanságot.

Aztán olyan nagyon szép politikai eljárás az, *indirekt* úton a kutyák által hatalmaskodni a gazdáikon, annival is szebb, mert az ellenkező is elérték vele: hatalmaskodás a gazdák által a kutyáikon.

Ilyen nagy problémát még emberi elme meg nem oldott, mióta a világ áll, mint most ezt ez a jámbor városi tanács.

...Istenem, de okos ember is lehetett, aki kigondolta!

II. Kutya-észrevételek.

Tegnapelőtt éjjel három kutya ballagott az Erzsébet téri sétányon, - bizonyosan a »Kék Macská«-ból jöttek.

Közönséges szelindek kutyák voltak, csupa egyfajta s élénk társalgást folytattak kutyanyelven.

- Hallod-e, Dráva! - szólt a tarkafülű eb - azt mégis nagyon resteltem, hogy a legharapósabb ember címerében kakasokat találtak.

- Eh, hadd el... a régi királyok ostoba emberek voltak. Minket sohase vettek be a címerekbe.

- Ne bánts a régi királyokat, Tisza! - szólalt meg a sántító Zagyva. -- Őalattuk legalább holtunk után értünk valamit, a bőrünkre írták a diplomákat... de most... most...

- Mi van most?

- Nagyon el vagyunk nyomva, gyerekek.

- Csitt! Egy rendőr járkal itt, lassabban beszéljünk.

- Egy rendőr? Az lehetetlen!

- De istenűgye igaz! - mondja Dráva élénken.

- Nem fog az bennünket bántani?

- Tetessük magunkat, hogy meg vagyunk veszve, s bezzeg úgy elszalad, hogy nem éri a lába a földet.

Egy-két ugatás és keringő kutya-mazurka schrittek után a derék rendőr csakugyan kereket oldott.

- Te nagy pszichológus vagy, Dráva!

- És esztétikus... - tette hozzá Dráva szerényen -, éppen most készülök én is egy kritikához az Ábrányi Emilke verseiről.

- Ne harapd meg szegényt nagyon... tudod, a Fuchs testvérek miatt... mégis csak fajtánkbeliek.

- Nyomatták volna hát kutyabőrre legalább.

- Hagyd el a poézist, Zagyva... legyünk reálisak. Nem találod, hogy milyen gyáván szaladt el az a rendőr. Írhatnál legalább egy cikket a fővárosi rendőrség rosszaságáról.

- Úgy kell ennek a hitvány városnak! Látod, a falukon, ahol még a házőrző kutyák kezében van a policia, nincsen semmi baj és jól megy minden. Az emberek nem jók semmire.

- Kivált ezek az élhetetlen városiak.

- Mindenünket elveszik.

- Adót vetettek ránk.

- Korlátozzák a szabadságunkat...

- Semmink sincs.

- Hát a nyakravaló?

- A független életünket elvetette a mágisztrátus, s ha az istenben megboldogult Simon Florent nincs, ma szájkosárban járkálnánk. De a jó bolond... isten nyugosztalja meg... egy hazafias dikcióval kirántott a bajból.

- Nagyobb baj az, hogy a »konc«-ra, ami századok óta nekünk dukált, a mameluk képviselők tették rá a kezüket.

- Csináljunk forradalmat.

- Csináljunk! Hogy gondolod?

- Én megyeista vagyok. Le a várossal! Egypárnak meg kell veszni közülünk. Az egypártól megint megvesz egypár. A veszett kutyák szaladgálni fognak az utcákon s összeharapják az embereket.

- Pszt! pszt! - vakkantott fel Zagyva ijedten - itt jön a hátunk mögött Sztupa Gyuri.

- Szent Isten, az mindent kihallgatott.

- Bolondok vagytok. Hiszen Sztupa Gyuri nem érti a nyelvünket.

- Csitt, számár! *Van is a világon valami, amihez Sztupa Gyuri ne értsen?*

III. A tegnapi kánikula a városházán.

Hogy volt, hogy nem volt, titok fátyla fedi azt el, ember azt soha tudni nem fogja, történelem ki nem fürkészi, annyi bizonyos, hogy egyszerre csak irtóztató rossz szél kezdett fújni a kutyák ellen.

Mi vagy ki hangolta ily irányban a közvéleményt tegnap reggelre az ebek ellen?

A jelszó ki lett adva, s rettenetes dolgok készülődtek a közegészségügyi bizottságban.

A doktorok, jó Patrubány és daliás Bókay, baljóslatú arccal jártak-keltek. A teremben nyomott hangulat uralkodott.

Ki fog mondatni az ostromállapot.

A folyosón egy kis pudlikutya járt-kelt s irtózatosan vonított. Persze azért, mert egy díjnok ráhágott a farkára. Egy díjnok! Hát mióta tartja már magát többnek egy díjnok, mint egy kutya?

De a díjnok már tudta, mi történik bent a tanácskozó teremben.

Reinitz tette meg a szörnyű indítványt, melytől kezdve új korszak, az »elnyomatási epocha«, fog kezdődni a kutyatörténelemben.

Reinitz ugyanis a felmerülő veszetségi s harapási jelekkel szemben a szájkosarat indítványozta.

Síri csend következett.

A Mokány Berci kutyája, a »Szellő« és a Verhovayé, a »Dido«, a városház kapuja alatt őgyelege, érdekesülten várták a nagyfontosságú ügy kimenetelét. A kis pudlikutya fel s alá nyargalt a lépcsőkön s jelentést tett a gyűlés folyamáról.

A gyűlés menete váltakozó érzelmeket ébresztett a két vezér kutyában.

A kis pudli jó s lihegve mondja:

- Nagy a baj. Dr. Bókay is amellet van.

Egy perc múlva friss hír jó.

- Mégis egy hang mellettünk! - kiáltá a pudli örvendetesen vonítva. - Azt indítványozzák, hogy ne kapjunk szájkosarat, mert a szájkosár ingerli a kutyákat.

- Ez oszt' az aranybeszéd! - rikkant fel Szellő lelkesedve.

- Hallgass, buta, - mondá Didó sötéten. - Ez a legravaszabb! Ez már tudja. Ez a Tisza-iskolából való ember lesz! Ettől féljünk; ez fog kipusztítani.

A gyűlés mindig jobban-jobban komolyodott.

- Patrubány tovább ment; nem elégszik meg már a szájkosárral, a zsinegen való vezettetést indítványozza.

- Szörnyűség!

- Gyalázat!

Egy félóra múlva szomorúan, lelógó fülekkel, kiöltött nyelvvel, lekonyult farkkal jött le a kulcslyukon hallgatódzó pudli.

- Széna vagy szalma? - kérdik ott lenn a vezérek.

- Szalma - rebege a pudli halkan. - Megszavasták a szájkosarat is, a zsineget is.

Szellő és Didó szomorúan összenéztek.

- No, Didó öcsém! - mondá Szellő sóhajtva - eddig sem szerettem volna lenni ember ebben az országban, de ezután már a kutya se sokkal több.

SZENTKIRÁLYI MÓR

Nagy kor volt az, mikor Kossuth, Széchenyi, Jókai, Petőfi, Deák és Aranyunk volt - *egyszerre*.

Soha az vissza nem tér többé. Az óriásoknak csak a nyoma van. A nagy csizmákba, mellyel az új korszaknak útját kitaposták, nem illik most be semmiféle láb.

Az is valami már, aki ezekkel a nagyokkal együtt bírt lépkedni, de hát még az olyan, aki köztük is tekintélyes helyet foglalt el, aki barátjuk volt mindig, kiegészítő részük sokszor, s nem ritkán támaszuk is egyben-másban.

Szentkirályi Mór fekszik a ravatalon. Szentkirályi Mór neve ismerős, végighúzódik mint egy finom selyemszál majdnem az egész századon a magyar történelemben.

Múltkor fejtettük ki, hogy egy munkás, közügyekben érdemekkel eltöltött életnek alig van egyéb jutalma, mint többé-kevésbé hosszabb nekrológ a halála után. A kisebbekről húsz méltányoló sor, a nagyobbakról száz, vagy százötven. Ez a nagyok küzdelmének a végeredménye. Jóformán e sorok száma adja meg az előkelőséget, a rangot, a megboldogult jeleseknek az emberek emlékezetében.

De a tegnapi nap halottja följebb áll még. Órola már elég csak annyit írni: *»Szentkirályi meghalt!«*

S mindenki tudni fogja, mennyit veszítettünk, s mi volt ő nekünk azelőtt.

Lapunk tegnapi számában elősoroltuk röviden életrajzi adatait. De köteteket lehetne róla írni, hogy csak egy kicsit is elevenné tegyük ötven nehéz esztendőnek küzdelmeit, diadalait, hányattatását és szenvedéseit.

Pest megye alispánját fessük-e, vagy az 1849 előtti parlamentek jeles szónokát? Mikor volt nagyobb? Nem-e akkor, midőn az abszolutizmus igája alatt belátván, hogy a közügyekben nem szerepelhet s életelvét - »az emberiségnek hasznára lenni« - fel kellene adnia, beiratkozott az orvosi egyetemre s elvégezte a *medikát*, hogy embertársainak testét gyógyítgassa, ki eddig szellemüknek lobogtatott világító fáklyát? Mint Pest főpolgármestere, ő vetette meg e város nagymérvű haladásának alapjait.

Szentkirályi nem a mai időkből s nem a mai időknek való alak volt. Vissza is vonult már néhány éve a szerepléstől s az irodalomnak élt és a tudománynak.

Oly jellem, mint az övé, óriási kísértet gyanánt mit keresne - a liliputiak között?

De neki joga is volt már megpihenni. Hiszen még 1829-ben - egy félszázad előtt - lépett a közpályára mint Pest megye főjegyzője, honnan fokunkint emelkedett alispánná, majd 1839-ben követte.

Gyorsan lett belőle parlamenti nevezetesség. Nagy készültsége azonnal kitűnt s már a szólásszabadság kérdésénél egyik előharcosa volt a liberális pártnak.

Szónoklatait nagy eszmeboncolási képesség jellemzi, s bár nem volt olyan világos, egyszerű, mint Deák, viszont nem volt olyan dagályos, mint Kossuth.

1848-ban mint a tudományos vitatkozások embere s különben is szelíd lelkület, sehogy sem érezte magát jól a forradalmi levegőben, sok kérdésben ellentétbe is jött Kossuthtal, ki szinte Pest megye követe volt s otthagya Pozsonyt, lemondott. Később mégis belekeveredett a szabadságharcba, de csak igen rövid időre tábori biztos minőségben, hogy aztán egészen visszavonuljon.

Az elnyomatási korszak után, midőn újra föllélegzettünk 1861-ben, csak vonakodva lépett a közpályára olyanforma kifogásokkal, hogy ő már megfutotta pályáját.

Pedig még előtte volt az egyik, a fényesebb fele.

1865-ben Pest városa választotta meg képviselőnek, s elfoglalta helyét a parlamentben Deák oldala mellett s az akkori országgyűlésnek egyik csillaga volt. 1867-ben főpolgármesternek választotta meg a főváros, s itt sokszorozta meg nagy érdemeit több közhasznú intézkedéssel. Az ő érdeme, hogy egyebeket ne említsünk, a közúti vasút, a közvágóhíd. Alatta, vett nagy lendületet a főváros virágzása - s ki tudja, hol volna az ma már, ha Thaisz Elekkel nincsenek kellemetlenségei, s ott nem hagyja nemesen betöltött székét idő előtt?

Mert Szentkirályi makacs ember volt s bizonyos tekintetben nagy külön.

Sokszor rossz néven is vették ezt neki barátai. Széchenyi egyszer visszaemlékezve, hogy Szentkirályi hét hónapra született, tréfásan jegyzé meg: *»Az a két hónap hiányzik neki.«*

Végrendelete is különködésre mutat. Azt ugyanis a múlt nyáron bírta bizalmas barátja, Molnár Endre gondozására, s egy levelet is adott hozzá, melyben temetése felől rendelkezik: *»Tegyetek bele - írja - egy ládába, ott is jó lesz nekem.«* Egyszersmint 100 forintot mellékel a levélhez, meghagyva, hogy a temetési költség semmi esetre se legyen több.

Még egy jellemző adomát mond el róla a Pesti Napló. Mikor az orvosi tanfolyamot hallgatta, valamelyik pajkos orvosnövendék oda véste a helyére: *»Szentkirályi hazaáruló.«* Ő ott hagyta s ezt írta alája: *»s Kossuth nagy hazafi«.*

A jeles férfiúnak, kivel szegényebbek lettünk, mintha ezren haltak volna el, hétfőn délután négy órakor lesz a temetése Ósz utcai házából.

Az egész ország bizonyára nem lehet ott - de ott lesz gondolatban, ott kell lennie mindenkinek, ki ezt a hazát szereti, s egy sóhajt küld az elköltözött után - ki nemcsak nekünk élt, akik még ideig-óráig itt maradunk, tevékenysége gyümölcseit még unokáink unokái is élvezhetni fogják.

A PONYVAIRODALOM MEGSZÜNTETÉSE

Ez egyszer ugyancsak nagy fába vágta a fejszáját a derék Gönczy Pál, akinél alig veszi valaki komolyabban föladatát a közoktatásügyi minisztériumban.

Nagy dologba fogott, de már azért is megérdemli a dicséretet, hogy belefogott - ha nem találna is sikerülni.

Mert bizony nehezebb kiirtani az irodalmat megmételvező ponyva-nyomtatványokat, mint a szerbtövist.

Márpedig a szerbtövist sem irthatták ki, dacára annak, hogy van már vagy száz miniszteri és ezer megyei rendelet, mely az ártalmas plánta halálára tör.

Annál kevésbé fog hát boldogulhatni Gönczy Pál egymaga, mert hiszen míg a szerbtövis a szántóföldeket lepi el s azok termőerejét szívja el s előli a hasznosabb növény tenyészetét, addig a ponyvanyomtatványok *csak a nép kedélyét, lelkét rontják meg.*

A lélek pedig semmi - a magas államhatalom előtt, mert az még csak nem is *adófizető.*

*

No, de ne csináljunk szemrehányást azért, hogy eddig semmi sem történt, éppen most, mikor történni készül valami, ha ugyan nem marad, mint sok más jóra való ügy, az értekezleteknél.

Mert az már sablon. Összeülnek, tanácskoznak, azután megint összeülnek és tanácskoznak - és soha semmit el nem végeznek.

Nem tudjuk, mit tanácsoltak Gönczy úrnak Komócsy József és P. Szathmáry Károly, akiket jónak látott értekezletre hívni meg, de annyi bizonyos, hogy a ponyvairodalmat csak két eszközzel lehet kipusztítani: pénzzel és jó olvasmányokkal.

Egyik a másika nélkül nem ér semmit.

Hiszen ott van rá a példa. Egy derék társulat, melynek élén dr. Szontagh állott s mely humánus célokra fordítja ami fölöslege van, megkezdte a nemes hadjáratot tavaly a ponyva ellen - mégpedig valóságos hadi taktikával.

Megnyert egy pár író s csináltatott a népnek egy-két beszélt, a királyfi lakodalmáról egy magvas népies füzetkét - s odatette a ponyvára éppen olyan alakban, olyan papíron, mint aminő »Hétfejű kisasszony«, a »Zsidóvá változott disznó« stb.

Rá is ment a lépre, vagyis a jó útra a nép, mert anyagi áldozatokkal is terjesztették a jótékony célú füzeteket, de mikor később kevesebb lett a »nervus rerum gerendarum« s következésképp gyöngébb írók kezébe került a jó feladat, a nép nagyon is magasnak találta maga számára az olvasmányt s nem kellett volna neki még ingyen sem.

Amiből pedig az a tanulság, hogy a legkiválóbb íróknak kellene egyesülnie: mert nagyra kell annak lenni, aki úgy tudjon leszállni a néphez, hogy egészen kicsiny legyen, hogy a nép magához hasonlónak, rokonlelkűnek nézze gyanútlanul.

Csak ilyen álúton férhetünk a nép szívéhez, s mikor már megnyertük egészen, csak akkor tisztogatjuk meg lelkét a koromtól és a piszoktól, mely a ponyvától ráragad.

Helyesen mondta Lamartine, hogy »a népnek a legjobb olvasmány sem elég jó«.

Mester legyen, aki neki ír. A mestereket pedig meg kell fizetni, mert nem élhetnek a levegőből.

SAJÁT KÜLÖN BLAHÁNÉNK

(Egy elkapatott leány története)

Kétségtelen az, hogy a mi nagy művésznőnknek, ki már több mint tíz éve uralkodik Magyarország fölött, ha nem volna is művésznő, akkor is maradna meg egy óriási titulusa: »A legszebb magyar menyecske« ő lenne.

Egy egész generáció ábrándozott felőle: tizenöt esztendeig dobogtatta a férfiszíveket s ugyanannyi ideig ő adta a mintát, hogy milyennek kell lenni az igazi szépségnek.

Én magam már vagy tíz asszonyt köteleztem le azzal, hogy úgy odavetőleg megjegyzém: »ejnye, de nagyon hasonlít Blahánéhoz!«

De vajon ki is ne akarna hasonlítani őhöz, a hasonlíthatlanhoz?

Az Ágai remek Bukovay Absentiusa ugyan azt mondja: »Csak az vigasztal engem, hogy Blaháné még az én feleségem is lehet.«

Igaz! Ez vigasztalt mindenkit. Csakhogy nehéz volt ezt kívárni, s mi, akik rajongtunk Blahánéért, de nagy hasztalan, kifáradva a türelemben, egy »saját külön Blahánét« választottunk.

Szép barna lány volt, észvesztő gödröcskékkal az arcán, tüzes szemekkel s éppen olyan kedves grimaszokat és mókákat tudott csinálni, mint az igazi Blaháné. Tagadhatlan, volt valami hasonlatosság köztük, kivált a homlokban és az arc alakjában. De ha nem lett volna is, mi annyira beleéltük magunkat a »saját külön Blaháné« eszméjébe, hogy immár a vége felé az volt az »eredeti Blaháné« - s az igazi volt a másolat.

Mondanom sem kell, hogy a »külön Blaháné« korcsmárosleány a józsefvárosi »Arany paszománt«-nál. Ott sűrűg-forog a vendégek közt - azaz hogy ott sürgött-forgott egy darabig mindnyájunk örömére, de neki is a fejcskájéba szállt a nagy tömjénezés s egy napon azt hitte magáról, hogy ő csakugyan Blaháné.

Egy derék becsületes pékmesterrel járt jegyben. Már éppen öt nap múlva lett volna az esküvő. Szerette is a pékmestert - szerette, de csak azelőtt -, mert én istenem, egy Blaháné csak nem mehet egy közönséges pékhez, mikor abból még báróné is lehet?

Visszaküldte neki a jegygyűrűjét. Szülői zsörtölődtek, szidták, miért utasít vissza könnyelműen egy kompetens partit? De iszen beszélhettek már annak!

A saját külön Blahánénak volt egy kis hangja is. Azzal a hanggal fogja ő magát kiküzdeni - gondolta -, s egy szép reggelen eltűnt az atyai házból.

Elszökött Győrbe. Ott valami volkssängerek voltak; beállott azok közé.

Rosszul ment egy ideig a dolga, míg dicsőségre dolgozott, de hogy aztán ő is megösmerte ennek a mesterségnek az árnyékát, helyzete javult.

Hanem hát ez a javulás nem tartott sokáig. Az ő szépsége nem olyan volt, mint az igazi Blahánéé; nem hozott rá fényt, dicsőséget; az ő szépségét rossz kedvükben ajándékozták az istenek, csak veszedelmére volt.

Az egyik népénekesnő férje csakhamar beleszeretett. A népénekesnő féltékeny volt az örűlt-ségig. S paprikát hintett a szép Malvin szeme közé. Az egyik szemevilágát elveszté.

Megtörve, koldussá téve jött a hazai hajlékba, s a vendégek, akik őt mint saját külön Blahánéjukat bámulták, most szánakozva nézik az »Arany paszománt«-nál azt a szerencsétlen, eléktelenített arcú, félszemű teremtest - kinek egész életét tette tönkre a *kelléténél nagyobb cím*, amit mi tréfából adtunk neki.

A saját külön Blaháné azonban még most is dicsekszik vele s rút arcát mosoly önti el, amikor felemlegeti, hogy ezelőtt két évvel Blahánéhez hasonlított.

BLAHÁNÉ A KÉPVISELŐHÁZBAN

Viszonzási vizit volt csak. Hiszen a képviselőház is ott szokott ülni részint a körszékekben, részint a páholyokban, ha Blaháné játszik; illő hogy ő is végignézze egyszer az ő tornajátékukat.

Ott is ült a csalogány a hölgykarzaton. Kandi férfiúi szemek azonnal észrevették. Nyüzsgés támadt a fiatal honatyák között, majd az öregek is figyelmesek lettek a szokatlan jelenségre, s senki sem hallgatta Sárközy Aurélt.

Ami különben nagy szerencse Sárközy Aurélna nézve.

*

Blaháné eljött hallgatni; ő, akit mindig mi hallgatunk. Vajon van-e jogosultsága valakinek szólni ott, ahol ő hallgat? Igen, van - Jókainak. Mikor Jókai beszél, még Blaháné is hallgasson.

Hanem persze csak akkor áll ez, ha nem azt vesszük, hogy Jókai *mit* beszél, hanem azt, hogy *miképp* beszél.

Olyan ő (már t. i. Jókai), mint a cessedeur, mely a vizet is borszínűre festi.

Szép... szép lesz színre nézve - de ihatatlan.

*

No, hanem mit beszélünk mi, hogy Blaháné hallgatott. Tud is Blaháné hallgatni! Fejecskéje nyugtalanul izgett, mozgott s ezer meg ezer kérdést intézett látogatóihoz.

- Hát eljött a honatyákat meglátogatni?

- El én, galambom, mert én már csak itt maguk között lehetek még leány. Honleány.

- De hát a színpadon?

- Ott is elvesztettem már én a pártámat.

- A művészet annyi, mint örök fiatalság.

- Köszönöm alásan. Az öreg Szatmáry néninek már nemigen írnak a poéták szerepet.

*

- Hogy ez a Herman Ottó milyen veszekedő természetű ember! Engedjék már, hadd hallgassam, mit beszél. Oh! oh! Mennyire lepiszkolja a minisztereket! És megtagad tőlük mindent. Lássá, édes galambom, ez nem járja, mert miből élnek meg szegények?

- Ne legyen olyan bárányszívű!

- No, csak nem szeretném, ha az én férjem lenne.

- Kicsoda?

- Ez a Herman... De nini, nini, hallgassa csak éppen azt ígéri, hogy nem alapít családot az átkos közösügyi rendszer miatt.

- Van is benne valami.

- Mert az igaz, hogy az olyan ember, *aki irtózik a költségvetések megszavazásától* - sohase vegyen magának asszonyt.

*

- No, hála istennek, csak hogy már Jókait szólítja a jegyző. Pszt! Pszt... Ne zavarjanak, kérem. Egy szavát sem akarom elveszteni.

Nagy hallgatásba merült a csalogány, érdekelte a költő szájából a száraz előadás is. Odakünn hagyta pegazusát Jókai. Gyalog indult el - de fantáziája mégis tovább vitte a valóságtól, mint akár regényeiben.

- Nos, hogy tetszik Jókai beszéde?

- Nagyon kevés benne közben a (hangos derűtség).

- Hja, maholnap már ott leszünk, hogy az emberek elfelejtenek nevetni...

- Pedig nézze, lelkem... mégis csak szép beszéd az, olyan szép, nem is hiszem, hogy nem valami színpadi országgyűlésen mondják.

- Például a »Hős Pálffy«-ban.
- Körülbelül. S ezt annyira elképzelem, hogy önkéntelenül mindig azt nézem, hogy hol is van tulajdonképpen a *súgó*?
- Ott ül, ni... az a sovány, magas a pápaszemmel.
- Menjen maga... hisz az a *Tisza*!

HÁBORÚS APRÓSÁGOK

Mennek a katonák... de kérdés: visszajönnek-e? Violaszín pecsét nélkül is jön most parancsolat, hogy indulni kell, s még ha nem jönne is, jöhet minden órán, s bizonyos ideges nyugtalanságban tartja a Dinsztliket, kiknek eddig úgysem volt egyéb mulatsága mint békés polgárokkal kötekedni.

Trombita harsog, dob pereg, az utcaajtóban a szolgálok sírnak.

Bizony rosszkor jött ez a dalmáciai lázadás.

Mit csináljanak a lányok? Éppen farsang idején viszik el a legényeket.

*

Valahol még csak magyar vér elfolyt (pedig be sok helyen folyt már el, ahol nem kellett volna), a bölcsek mindig ki tudták *utólagosan* sütni: mi mindenféle haszon háramlott abból ránk.

Hanem ennél a dalmáciai dolognál ugyan nehéz lesz. Mert itt még a fölkelés elnyomatása sem használ.

Olyan ez a sok népű, sok nyelvű állam, mint a romlott vérű test, ha valahol sikerül is behegeszteni a kelést, - a rossz vér bennmarad s okvetlenül kiüt másutt.

*

Valaki a következő legendával jellemezte hajdan az össz-birodalom népeit.

A Krisztus holttestét szerették volna a népek megszabadítani a zsidó poroszlók kezeiből, s evégből tanácskozána egymással, hogy miként kerítsék meg.

- Várjuk meg, míg elaluszna a poroszlók - mondák a tótok.

- Eh, mit! Vegyük el karddal - szóltak a magyarok.

- Nyújtsunk be alázatos folyamodványt a felsőséghez - vélik a németek.

- Vegyük meg pénzért - okoskodának a szerbek -, hátha még drágábban eladhatjuk.

- Ássunk egy vermet - tanácsolák a dalmátok -, s akkor aztán tegyünk úgy, mintha rájuk akarnánk ütni; nekünk rohannak a poroszlók és bepotyognak a verembe.

...A magyar taktika még most sem változott meg azóta - de hátha a dalmátoké sem változott!

*

Íme a tavalyi üstökösnek mégiscsak igaza volt.

Hozott mégis háborút. Persze csak olyat, aminő telt tőle, szegénytől.

Masíroznak ismét a katonák.

S a parasztemberek, amerre elvonulnak a szegény fiúk, tudom, mondogatják megint, hogy:

- Nagy baj van! El akarják venni Dalmát-országot a királyunktól.
- No bizony! Hát miért nem íratja át a telekkönyvben hitelesen a feleségire, hogy el ne vihessék
- szólnak az okosabbak.

HÁT VELEM MI LESZ?

(A Szabadelvű Kör elaborátuma Somssich ellen)

Sokszor panaszkodunk, hogy a régi udvarok és nagy urak többet értek a maiaknál legalább az irodalomra és a szellemre nézve - pedig tessék elhinni, tiszta rágalom az egész, a nagyuraknak és a hatalmon levőknek most is megvannak saját udvari poétáik és szatirikusaik, kik egyes eseményeket olyan formába gyúrnak nagy ügyességgel, ahogy az patrónusaiknak legjobban tetszik.

Feldolgoznak egyes epizódokat, némelykor szellemmel, egy kis szatírárt és humort is vegyítenek bele, s kész a szellemi csemege őexcellenciáik számára.

Mert nincs valami kellemesebb, mint megnevetetni őket. Önzésből teszik. Hiszen a nagyok mosolyában van a kicsinyek boldogsága.

De ne fontoskodjunk itt hosszú bevezetésekkel, hanem csípjuk el az excellenciás fülek elől az új pasquille-t s ne vessünk rajta mi is - de nem ott, ahová az udvari pasquillegyártók tették a poént.

Somssich Pálról szól a krónika. Kiről is szólhatna másról? Az ő magatartása sokszor árt a többségnek. S ha már nem lehet se kiparírozni bent a parlamentben, sem kisebbé tenni az öreget az ország közvéleménye előtt, fennmaradt a harmadik út: nevetségesnek tüntetni fel.

Ez se rossz eszköz. Megölt az már nagyobb embereket is.

Hát úgy volt az - legalább így beszélik a mamelukok szóról szóra -, hogy mikor Andrássy Gyula az első minisztérium lajstromát csinálta, Somssich Pál volt fölírva rajta kereskedelem-ügyi miniszternek.

A hiú Gorove kimaradt, szóba sem jött, ami bántotta is szerfölött, úgyhogy napokig feléje se nézett a Deák-körnek. Mert hát mégis csak fekete hálátlanság, hogy őt nem vették be a listába, mikor »annyi jót tett Andrássyval« annak idején!

Még csak csírájában volt meg ugyan a minisztérium, félig mint valóság, félig mint remény, ott lebegett a nagy »ha« fölöttük - míg végre egy este azzal a hírrel toppant Andrássy a klubba, hogy: »Megvan a minisztérium; most már bizonyos. Reggel megyünk Bécsbe.«

S ezzel sorba járta az összes kandidátusokat, hogy este pakoljanak be, a legközelebbi vonattal indulni kell őfelsége elé, a vett távirat folytán. Nehogy elkéssen valamelyik.

Természetesen kész volt rá mindenki, csak az akadémikuskodó Somssich nem, kinek természete mindenre észrevételt tenni:

- Engedd meg, kedves barátom, de a dolog véleményem szerint nagyon fontos, s én 24 óra gondolkodási időt kérek.
- De ha nem lehet - szólt Andrássy türelmetlenül. - Aztán mi van azon megfontolni való?
- Méltóztassál megbocsátani, de én nem mehetek semmibe bele egykönnyen. Nekem, tudod, múltam van.

- Ejh, hiszen mindenkinek van múltja. Ösmerlek, csak kéretni akarod magadat...
- Hallgasd meg, kérlek, indokaimat. Először is mindenre jó aludni egyet, de különben annál inkább is, mert...
- Nem vagyok kíváncsi az okoskodásaidra, mert azoknak nem vehetem semmi hasznát... - szólt Andrassy némi bosszankodással s a másik terembe indult.

Az ajtónál azt kérdezi tőle Kandó:

- Haragos vagy, Gyula, ki bántott?
- Somissichra dühösködöm. Huszonnégy órai gondolkodási időt kér, vállaljon-e vagy se miniszteri tárcát, s nekem már holnap őfelségénél kell lennem az összes minisztériummal. Az egész dolog csak caprice Palitól, s nekem nagy zavart okoz vele. Honnan a pokolból vegyek én most holnapra hirtelenében kereskedelmi minisztert?
- No bizony, ott van Gorove... Az ügyis haragszik, hogy be nem vetted.
- Gorove? Eh, Gorove... Azaz megállj csak, hát gondolod, hogy jó lenne?
- Körülbelül. Írj egypár sort, elviszem neki.
- Azt nem... hanem ha akar, jöjjön, de mindjárt.

Kandó azonnal kocsiba ült s sebesvágatva hajtattott a Gorove szállására.

- Andrassy nevében jövök - rontott be Kandó Kálmán-, gyere azonnal a klubba - kereskedelmi miniszternek.
- Hát most jutottam eszébe? - pattant fel Gorove neheztelő hangon. - Köszönöm alásan a gráciáját. Persze, ilyenek az emberek. Most talán szüksége van rám? Hálátlan a világ, kedves Kálmánom. Ki hitte volna ettől az Andrassytól? De ülj le már egy kicsit s íteld meg magad, van-e okom haragudni vagy nincs?
- Most ne arról beszéljünk. Majd akkor haragudjál Andrassyra, ha miniszter leszel vagy nem leszel. Most az a kérdés: akarsz-e miniszter lenni vagy se? Mert ha nem, akkor isten áldjon meg, én megyek...
- Hát jól van, no, megteszem a te kedvéért.
- Az én kedvemért ne tedd meg. Én nem kívánok áldozatokat.
- Akkor hát a »haza« kedvéért.
- Az már lehetséges. De siessünk!

Egy félóra múlva együtt volt az összes első minisztérium, melyről még akkor azt hittük, hogy a nemesi előnevét is megtartja, azt, hogy »független«.

- Hát uraim, most már együtt vagyunk valamennyien - mondá Andrassy -; menjünk hozzám a lakásomra s beszéljük meg a legközelebbi teendőket.

A lelkesült Deák-pártnak »éljen«-ei közt vonultak ki a termekből Andrassy, Eötvös, Fesztetics, Horvát, Lónyay, Wenckheim, Mikó és Gorove, - hogy mint igazi miniszterek térjenek vissza holnapután.

Sokan utánuk mentek az előszobába, s míg felső kabátjaikat adták rájuk, addig is éljeneztek.

Somssich is ott állott tétovázva, hogy felvegye-e kabátját ő is, s midőn Andrassy kifelé indult, hamleti pátozzsal kérde:

- Hát velem mi lesz?

Andrássy hallotta-e vagy nem Somssich kérdését, tudni bizonyosan nem lehet, annyi azonban áll, hogy nem felelt s búcsút intve a párttagoknak, sebesen távozott le társaival a lépcsőkön.

Somssich még mindig ott állott ködös arccal rémletes tekintetet vetve az ajtóra, mely a nap hősei után becsapódott.

Azután lassan, gondolkozva visszaindult a nagyterembe s megállva annak közepén szomorúan dűnnyögte:

- *Hát velem mi lesz?*

...S azóta sok, sok esztendő folyt le, az első minisztérium alakjai régen letűntek: ki a sírban, ki rosszabb helyen élvezi a nyugalmat, de Somssich mint egy árny tizenöt év óta mindennap megjelenik a klub termeiben s homlokára mindig oda van írva a tűnődés, hogy:

»Hát velem mi lesz?«

De a legfurcsább az, hogy ezt az írást *csak* egy idő óta tudják elolvasni a Somssich homlokán a szabadelvű párt írástudói.

Ha úgy nekilendülnének az olvasásnak: akadnának ott még más homlokok is - más írással.

A SUGÁRÚTON

Egy darab Kairó Budapest kellő közepén. Sehol annyi lárma, annyi zaj, mint itt. A konzervativizmus a legerősebb érzés az embereknél. Akik emlékeznek valaha a Két szerecsen és a Könyök utca tájékára, hol reggeltől estig szólt a dob, a réztányér, ordította a handlé s harsogott a verkli, s akik azt remélték, hogy amint arra épül a fényes paloták végtelen sora, egyszerre beköltözik oda a méltóságos hallgatagság és az arisztokratikus csend, azok ugyan nagyon csalódtak, mert az már egészen a helyhez van kötve, hogy a verklis, a komédiás, a handlé hol érezze magát a legjobban.

Az írói bál rendezői beszélgettek együtt tegnap az ott bemutatandó telefon-produkciókról. Az volt a tanácskozás tárgya, hogy miként elégítsék ki a hallgatni akaró közönséget. Abban állapodtak meg, hogy a színházi előadás három óráig fog tartani s a közönséget két-két percre eresztik a telefoncsövekhez, így aztán majd mindenki hallhatni fogja Wiltet.

- De hát azok, akiknek a két perce felvonás-közre jut?

- Tyű! Azok részesülnek még csak igazi nagy élvezetben - mondá a fennebbi ellenvetésre egy örökké schlagfertig rendező.

- Hogy-hogy?

- Mert semmi sem lehet élvezetesebb, mint azt a csodálatos zsongást élvezni messziről, mely a függöny legördülte után szokott bekövetkezni a színházban.

- Akkor talán legcélszerűbb lett volna a Sugárúttal kötni össze a redoute-ot, mert a Sugárúton mindig felvonás után van a közönség.

Igaz is! Mintha csak ez az utca lenne a város torka. S ez aztán külön torok az Odry Lehelénél is, mert amennyi skálája ennek van - azt emberi fül nem bírja lajstromba szedni.

A fűtyülő csizmadiainas- és a sült gesztenyét áruló taljántól kezdve a földkerekség valamennyi genre-je itt egy kompakt egésszé kögülve jelentkezik.

Nehéz furmányos szekerek dőcögésébe belevegyül a komédiás dobpergetése, ki a világ csodáit mutogatja, fiáker-robogás, részeg emberek kurjongatása, veszekedő zsidó asszonyok lármája. Egy egész nemzetiségi bável. Tarkábbnál tarkább alakok, éppen mint Kairóban. Még pecsenyét is sütnek az utca-szögleteken a tótoknak - akik meg is érdemlik, mert mint Budapest többi részeit, úgy a Sugárutat is ők építették.

A két liliputi emberke még mindig ott van s még mindig nem keltek egybe. Itt hálás talajra leltek. Tömérdék a nézőjük. A marquis úr azonban veszedelmesen öregszik, a menyasszony meg hízik. S ez utóbbit némelyek nagyon gyanús körülménynek találják a jegyesek közt.

Nem messze a kicsinyektől az »óriás asszony«-t mutogatják egy másik bódében. Körülbelül másfél öl magas, s az egyik lábából kétszer telne ki gr. Apponyi Albert.

Csupa zsír, csupa háj, szemkarikái akár egy-egy sercika alma s még tűzük is van, sőt némelykor hamisan kacsint velők.

Kérdeztük, hogy volt-e már valaha szerelmes.

- Voltam - mondá -, egy fiatal angolba.

- Aztán beszélje el, kérem, hogy szeretett bele?

- Hogy? Hát nagyító üvegen át.

- Nagyító üvegen?

- Nos, igen! Pusztá szemmel nagyon hitványoknak látszanak előttem a férfiak.

A Sugárút a legcsodálatosabb utca, melyet valaha csak láttak az utazók. Ha semmi sem emlékeztetne egyéb keletiségünkre, ez magában elég lenne.

A ringelspiel, a szappant és a ruhapecsétet tisztító szereket áruló szerb, a csavargó cigány gyerekek, kik egyes alakok után szaladva muzsikálnak, a szivarcsutkákat szedegető gaminok.

Sőt akár hiszik, akár nem: a Sugárúton még rendőrt is láthat az ember.

S a világ legnagyobb csodáját: szaladó omnibuszokat. Ami fülnek kellemetlen, szemnek kedves és tarka, az mind együtt van.

A vidéki ember, aki ide vetődik, ha megolvassa az egyik még kiépítetlen ház kapuján, hogy »pénz becsületszóra«, s azután egyet kerül a túlsó oldalra, ahol az a biztató ajánlat mosolyog rá a ruhakereskedésen, hogy: »itt ócska ruhákért újakat lehet kapni«, büszkén dobogó kebellet kiálthat fel:

...»Itt vagyok hát a magyar Eldorádóban. Ahol minden van. Ahol selyembe öltözött nők mosolyognak rám, mintha már régen ösmernének, pénzt becsületszóra adnak a jószívű emberek, új ruhát az ócskákért... És még azt írják ezek az ellenzéki újságírók hogy Tisza Kálmán alatt nincsen jólét.«

BERNÁTH ZSIGMOND

Közéletünk egyik régi alakja tűnt a sírba, kit már gyermekkorunkban is ősz Bernáth Zsigmondnak neveztek, kit a már közel egy évtized óta sírban porladó Deák Ferenc is »te öreg«-nek szólított.

Nemcsak Ung vármegye legnemesebb fia lett vele a síré, de az egész ország egyik legtiszteltetreméltóbb alakja, kit még a múlt század ajándékozott a nemzetnek.

Született 1790-ben, jómódú birtokos családból, melyből már sok előd tűnt ki, kivált a reformáció harcaiban, mert a Bernáth-nemzetség úgy volt ismeretes Ungban, Beregben, mint a protestantizmus előharcosa.

Bernáth Zsigmond apja, szintén Zsigmond, mint igen művelt férfiú s Ung megye alispánja gondos nevelést adott fiának, úgyhogy az már 1811-ben, huszonegy éves korában szerepet kezdett játszani; ez évben ugyanis a távollevők követői közt találjuk a rendi táblán a reményteljes fiatal embert, - ki azután gyorsan csinálta megérdemlett karrierjét.

E rövid szereplés után, az akkori idők szokása szerint, mint jurátus Vay József septemvir mellett működött a jogi tanfolyamot Pesten és Bécsben nagy sikerrel végzett Bernáth Zsigmond, s már a következő évben, 1812-ben letette az ügyvédi vizsgát.

Mint fiatal ügyvéd hazament gazdálkodni, de nem sokáig hagyták a mezei élet örömei mellett a megyei rendek s törvényszéki bírónak választották Bereg megyében, mert Bernáth Zsigmond tulajdonképpen két megye gyermeke volt s tettűs élete jóformán egyenlő arányban oszlik meg a két municipium szolgálatában, mely úgyszólván vetélkedve karról karra vette át e kitűnő férfiút, ki mindig elménckedett azon, hogy ő ilyen kétkulacsos lutheránus, mert még megyéje is kettő van.

A Bereg megyei törvényszéki bírót 1816-ban a tisztújítás alkalmával Ung megye választotta meg főszolgabírónak.

Fogta magát erre Bereg megye s a következő restoráción alispánná akarta választani, de Ung megye azért sem hagyta magát s a diétára küldötte a 35 éves főbírót. Ugyane megye választotta meg az 1830-iki országgyűlésre is, s itt kezdődik tulajdonképpen Bernáth Zsigmond jelentékenyebb szereplése.

Nem tartozott ugyan soha az úgynevezett vezéregyenységekhez, de a zöm egyike úgy említi. Hosszú időközön adta mint a »nagy munkaerőt«, s ez biztosított neki szerepet a diétákon, s olyan tagja volt azoknak körülbelül, mint Horváth Lajos most.

Számos emlékezetes törvénycikk folyt az ő tollából, a híres hosszú 33-iki országgyűlésen Kölcsény Ferencsel együtt a kerületi tábla jegyzői tisztét viselte s ő bízott meg az úrbéri törvénycikkek szövegezésével.

Tagja volt azután folyton minden országgyűlésnek. Láta Deák feltűnését, Wesselényi-vívta harcait, Kossuth alakja előtte nőtt meg óriásinak; részt vett a mozgalmakban, s nevét örök időnkig emlékezetessé tette azzal, hogy ő indítványozta legelőször a *tagosítást*, ami bizonyosan többet ért a nemzet vagyoni emelkedésére nézve, mint sok körmönfont államférfi úgynevezett »nagyszabású műveletek«.

A forradalom már ősz hajakkal találta Bernáthot - de ő azért nem kapkodott, mint Bernát a mennykőhöz ide-oda, mint a hasonló életkorúak közül a legtöbben, hogy ne kelljen színt vallania; határozottan odaállt a nemzeti függetlenség eszméje mellé s főispánságot vállalt Ung megyében.

A szabadságharc rossz vége mélyen elkeseríté őt is, s ahonnan fényes pályáját kezdé, visszament újra az eke szarvához a már akkor hatvan éves öreg ember, ki nem is álmodta, hogy még egy új pályát kell befutnia.

De az ifjú vér még forrt benne, s amint az első alkalom nyílt a harcra, amint a pápens ellen küzdeni kellett, ő volt az első, aki a sorompóba lépett hitsorsosainak jogai mellett.

Amint pedig újra derengni kezdett, a tizenkét gyászfátyollal betakart esztendő után, a 61-iki országgyűlésen újra ott ül a legjobbak között, s ott látjuk a 65-iki országgyűlésen is, mégpedig korelnöknek.

Itt történt meg vele az, hogy kérvény adatván be választása ellen, könnyes szemekkel lépett le az emelvényről, mely immár nem illeti meg.

A képviselők nem akarták engedni, hogy székéről távozzék.

- Mi azért elnökünknek akarjuk! - kiálták lelkesülten.

Ünnepies, megható volt e jelenet.

- Soha! - szólt az ősz elnök nagy megindulással. - Én, ki több mint ötven év óta a jogbitorlás ellen küzdök, nem fogok egy engem meg nem illető helyet bitorolni.

S a nyolcvan éves aggastyán csakugyan leszállott helyéről.

Ez országgyűléssel fejezte be hosszú, érdemes politikai pályáját. Visszavonult Ung megyei birtokára, hogy szeretett rokonai körében boldogan töltse hátralevő napjait, megérve egy egész nagy generáció elenyésztét s az eszmék felvirulását, melyeknek előidézésében ő is fáradozott.

Két év előtt tartotta születésnapja kilencvenedik évfordulóját, mely alkalomból a király is gratulált neki.

Mikor a gratulációt megolvasta, öreg szeme fiatal fényben csillogott fel, azután kissé elkomorodva tette hozzá:

- Milyen kár, hogy nem Budáról vagy Visegrádról van datálva!

A PREMIER ALATT

- Rossz darab!

- Még hozzá unalmas is.

- Nem csoda. Azért német operett! Ki is hallott ilyet? Mintha a tehén quadrille-t akarna lejteni...

- Ez az Éva minden rossz almába beleharap, s azután velünk kóstoltatja meg.

- Engem csak az vigasztal, hogy német ember a szerzője. Ha jó operett lenne, kibújnám mérgemben a bőrömből.

Nincs mulatságosabb a világon, mint egy premier-előadás. Mindenki bírál, mindenki tesz megjegyzéseket. S ezek igazán közvetlenek. Másnap már a lapok véleménye által van preparálva s nem ér egy ütet taplót sem.

Karaktere közönség dolgában csak a premier előadásoknak van. Ott ülnek szokott helyeiken a jó ízlés földi bírái, a referensek jupiteri ábrázatokkal, a hatalom súlya kiül szemeikbe és meggörbeszti vállait. Ritkán tapsolnak és még ritkábban nevetnek, hogy a »profanum vulgus« észre ne vehesse: mi az ő véleményük a darabra vonatkozólag. Hátradőlnek székeiken és unatkozni látszanak, mert hisz az nekik dolog, ami a közönséges embereknek multság.

A közönség másik részét a színházi gourmand-ok képezik. Ezek úgy fogják fel az előadandó darabot, mintha egy köcsög tej lenne. Az első öntelékben van a tejföl - a többi aztán csak szurrogátum. Szegényembernek való.

A harmadik rész a habituék; ezeknek az uraknak mindegy a darab, őket csak a toaettek érdeklik, az új toaettek.

Az újságírók, ezek a szegény ördögök, mit tudnák azt, sőt a gourmand-ok sem érik fel ésszel, hogy a toaetteknek néha külön történetük, érdekesebb és pikánsabb meséjük van, mint magoknak az operetteknek! Boldog együgyűek! - ez egyszer bizony nem övék a mennyek országa!

A negyedik klasszis... no, a negyedik klasszistról már nem érdemes beszélni, az úgy szokott a színházakba járni, hogy mikor megkérdezik otthon, mi volt a darabnak a címe, hát azt mondja, hogy:

- Bizony elfelejtettem megkérdezni a szomszédomtól.

- De hát csak emlékszel a meséjére?

- Hogyne! Kápolnai Hegyi Arankával csókolózott. De hogy mit beszéltek hozzá, nem emlékszem.

- Nagy kópé az a Kápolnai! Amennyi szerelmi viszonya már annak volt! No, de bele is vékonyodtak a lábszárai.

A premier-előadások mindig bizonyos izgatottsággal járnak. Az idő méhe mintha új dolgokkal, váratlan fordulatokkal volna terhes, míg aztán a többi előadás alatt a hallgató majdnem biztos a tisztességes lefolyású jövőre iránt.

Egyszóval a premier-közönség a felfedezők élvezetéből is szürcsöl, a többi aztán járt nyomon ballag.

»A furcsa háború« publikuma, az olyan volt tegnap, mint a többi premiereké, azzal a különbséggel, hogy néhány bakfis is látható volt a padokban, ami a »Nap és Hold« s általában a francia operettek premierjein nem tanácsos.

Hanem az erkölcsös bécsi darabban meg lehet nyugodni vakon. Az olyan, mintha egy francia garde-dame írta volna, gondosan kihagyva belőle mindazt, ami a növendék leányokat idő előtt ingerelhetné.

Azaz, hogy mikor Csatai Zsófi kulcsot kínál Solymosinak, hogy az bejuthasson a Hegyi Aranka hálósobájába, az mégis csiklandós dolog egy kicsit, s a kis bakfisek erősen elpirultak, - hanem ezt a pajzánsgot bizonyosan csak Csatai Zsófi improvizálta bele a darabba!

Mellettem is egy mama ült, meg egy kisleány, akik folyton megbeszélték egymás közt a »Furcsa háború«-ban folyó életet.

- Hát csak ennyiből áll a házasság? - szólt a kis Malvin az első felvonás végén.

- Mit tudod te azt? Sokszor még ennyi sem kell hozzá.

- Ni, hogy tud ez a csepp haragudni - a férje miatt! - figyelmezteté a mama kisleánykáját Komáromi Mariska legsikerültebb jelenetére.

- Vajon kitől kaphatta azt a szép lantos koszorút? Szakasztott olyan, mint a Hegyi Arankáé volt az első felvonásban.

- Hát persze, kis bohó... mert ugyanaz.

- Ugyanaz?

- Természetesen. A kulisszák mögött levették róla a sárga pántlikát, s fehérret kötötték rá. Holnap meg úgy lehet vörössel dobátja oda Evva egy harmadik színésznőnek.

- Ez a koszorú jelképezi hát leghívebben az »örök dicsőség«-et.

Így megy ez végtől végig, kivált ha asszonyok közt ül, akikben mindig több a lelemény, mint a »Furcsa háború« című darabban.

De az igazi *szilárd hangulat* mégis csak a darab legvégén születik meg a foyér-ban, a ruhatárban, felöltők begombolása közben.

- Nos, hogy mulattál, János? - kérdi egy úr barátját, cigarettre gyújtva a külső oszlopoknál.

- Pompásan!

- Ugyan mi tetszhetett annyira?

- Hát Blaháné.

- Hogyan? Blaháné?

- Nos, igen. Ott ült a negyedik alsó páholyban.

A HALDOKLÓ OROSZLÁN

Az öreg kaprerei hős, a két Szicília meghódítója haldoklik. A villanyos drót naponkint szétviszi a szomorú hírt, mely részvétet fog kelteni mindenütt, hol a szabadság eszméi iránt még fogékony lelkek laknak.

Hugo Viktor, a század nagy költője (ki arról is nevezetes, hogy a legnagyobb tisztelettel viseltetik a század legnagyobb hőse iránt s egykori száműzetése színhelyén, a kies Guernesey szigeten egy külön lakást rendezett be Garibaldi számára, ha ez esetleg meglátogatná), mondom az öreg Hugo Viktort egyszer arra kérték meg, hogy egy 70 évet élt és végelgyengülésben elhalt tábornok sírkövére emlékverset írjon, mire e sorokat írta:

»Ötvenöt éven át nem ártott neki a háború s hat évi béke ölte meg.«

Garibaldit is a béke öli meg. Egész Európában tokban vannak a szabadságharcosok kardjai. Mély álmát alussza a szabadság. A múzeumokban pihennek a lobogók, a szentképekkel és feliratokkal. Sehol sem szól a harci tárogató.

Mit is csinálna itt tovább köztünk az öreg? Elunta magát s megköti az örök békét az istennel. Már erősen folynak az alkudozások.

Mint mikor nagy dübörgéssel fordul alá a címer-pajzs ha a kriptában lezáródik az ős családfa, a századok is nagy zajjal csapják be az ajtót a lezárt intérciókra és korszellemre.

A romantikus iskola is egy óriással fog véget érni, valószínűleg Hugo Viktorral. A középkori kalandos hadi dicsőség egy fényes újkori alakja fejezi be a világ daliás időszakát.

A természet két határkövet tesz oda, mintegy szándékosan az eszmék és korszakok emlékeül: az egyiket az elejére, a másikat a végére.

A tündöklő sávok, miket a dicsőség végigterít a végtelen mezőn, e két határkö között nyúlnak el.

Ma már más a harcászat, más a felfogás. Ma már nem hősök kellenek a csatákba, kik oroszláni bátorsággal rontanak az ellen sorai közé s két kézre fogva a kardot rettentő csapásokkal aprítják az ellenséget, ma már a villany harcol, a gőz, s a hős a cirkalommal dolgozik és pápaszemet visel.

Hős Toldi, nagy Hunyadink, két Zrínyi Miklós ma csak gerillák volnának már. És Dinsztli-Lendli is nagyobb katona lenne tán náluknál. Mert ma tudni kell mindenekelőtt az exercírozást, a Dienst-Reglement-t, a többi, aztán mellékes dolog.

Garibaldi nem e kor számára született, két egész századot késett mint katona - de két egész századot előzött meg mint ember.

Ő a XVII. század nagy hőseiből való, de azért tudott csodákat művelni a XIX. században is.

És mintha őbenne vetette volna előre hatalmas árnyékát a XIX. század humanizmusa és demokráciája. Hogy lehetett ez? Az idő, mely viselős volt e nagy alakkal, érezte, hogy kétszáz évet késett, s fogta magát s egyszerre négyszázat ugrott előre.

Meseszerű alak ő! A költészet és a történelem lábaihoz rakja koszorúit. A népek elzarándokolnak majd sírjához és elviszik szent emlékeknek göröngyeit, amelyekbe az ég harmatja közé királyok könnye is vegyül még azonfelül.

A győztes hadvezér, ki két koronát szerez, s mikor az megvan, odateszi a király fejére - aztán hazamegy a kecskői közé szántani, vetni, hazamegy remetének.

A rettegett hős, ki véres csata után, hidegen járja körül a holttestekkel borított csatamezőt, aztán hazamegy kifáradva s ledől és édesen alszik sátorában az ágyon. Egyszer azonban báránymekegést hall a távolban s fölébred.

- Szegény kicsike báránka, vajon mi baja lehet?

Felkel, megkeresi s meg is találja iszalagok közé befonva (éppen úgy, mint Ábrahám valamikor azt a bibliait), behozza a sátorba nagy aggodalmas ábrázattal.

- Hogy didereg, hogy fázik!... No, majd megmelegszel te mindjárt.

Odatette a saját ágyába a párnák közé. - Ő maga pedig lefeküdt a földre s ott aludt el édesdeden... mert isten ölében volt.

És a megrongált testű, sánta agg, kinek már háta mögött ül a halál, kiről orvosai lemondanak - nem gyógyul az már meg soha többé.

S ím, egyszerre csak megdördülnek az ágyúk, kibontott lobogók csókolják a szellőket. El akarják nyomni, le akarják taposni a szabadság földét, Franciaországot.

S a megrongált testű öreg felkelt az ágyból s harcolni ment.

Ismétlődik a nagy jelenet. Nápolyban haldoklik a világ hőse. Az orvosok lemondtak róla, éppen mint azelőtt, mikor a lelőtt lábát akarták amputálni.

Lankadó érverését egész Európa aggódva veszi tudomásul, nyögéseit szellők sóhajában, mintha minden népek hallanák... mintha minden házban a koporsó-csinálót várnák...

Az öreg Garibaldi haldoklik!

De hát igazán haldoklik-e?

Hátha megzendülne valahol véletlenül ilyenformán:

*Gyün már Garibaldi a szomszéd faluba;
Kossuth is vele jön, Türr Pistát is hozza,
Akinek kardja van, lovát kantározza.*

Ha igazán úgy kantároznának valahol... úgy, ahogy mi akartuk valaha... Vajon nem változnék-e meg hirtelen még egyszer a bulletin Nápolyból?

»Meggyógyult már az öreg és lovon ül. «

- Hanem iszen nem lehet félni semmitől. Csendes az egész világ. Ma már nem verekednek nemzetek a királyokkal, csak szavaznak nekik. Az öregúr, szegény, elmehehet isten hírével. Nincs már neki itt semmi keresete többé.

A RABLÓROMANTIKA - FÖLMELEGÍTVE

Nem egy, de száz alkalommal emelkedtek már hangok a sajtóban az ellen, hogy miért közlik a lapok oly terjedelmesen a rablók, gyilkosok és tolvajok viselt dolgait, mikor ez csak megméltelyezőleg hathat a közönségre?

Egy nagyon jó példa fekszik előttünk: a párbajok, melyeket úgy elszaporított az, hogy a lapok kiírják a segédek sztereotip nyilatkozatát, hogy »X. és Y. urak közt a fennforgó ügy mai napon lovagias módon elintéztetett«. Azokat most már a Csemegi-kódex sem bírja kiírtani. Pedig a párbajoknak több mint fele csupa komédia, melyet csak azért játszanak el a »Karc-lovagok«, hogy megmutassák ismerőseiknek, miszerint ők is vannak még és szerepelnek. Hiszen olyan édes az a dicsőség és az emlegettetés, érdemes érte megengedni, hogy a bőrét egy kicsit fölhorzsolják az embernek! Sőt érdemes keresni is rá az alkalmat!

Ha vannak emberek, kik egész életüket a munkában, a közügyek körüli fáradozásban töltik egy kis emlegetés miatt, bizony sokkal könnyebb mód azért egyszer kihajtatni fiákeren szekundánsokkal és doktorral a rákospalotai erdőbe. Az egészben az a legkellemetlenebb, hogy hajnalban kell felkelni. De az is igaz, hogy egészen biztos szer az emlegetésre.

Ha azonban egyszer a sajtó megfogadná, hogy a párbajokról nem emlékezik meg sohasem, rögtön leolvadna a párbajok száma felényire. Azon indítvány, melyet egy lapársunk tett, hogy csak a véres kimenetelű duellumokról kellene referálni a sajtónak, rossz eredményre vezetne, minden hiú ember (s ezek a párbajvívók többnyire hiú emberek ám!) véres kimenetelű párbajra vágyakoznék. Csupán egy radikális mód: nem írni abszolute semmit, bármilyen szomorú véget ér is a párbaj.

De tulajdonképpen nem is a párbajról akarunk mi most beszélni, hanem arról a sokkal nagyobb ferdeségéről a sajtónak, melyet most egész terjedelmében tüntet fel a várpalotai gyilkos pörének tárgyalásánál.

Már évek óta kezdődött a szenzációnak a felkarolása, a sajtó kilépett lassankint abból a méltóságos álláspontból, melyen vezetője volt a publikumnak, s leszállott ahhoz és az ő ízléséhez alkalmazkodott - hogy tessék. Nem azt nézte, hogy milyen olvasmányt *szeretnessen* meg a közönséggel, hanem hogy milyent szeret az most.

Így jöttek be két, három hasábos hírek az akasztásokról és a gyilkosságokról. A lapok ma már valóságos novellákat írnak a rablókról, tolvajokról és csirkefogókról, a költészet nimbuszát öntve rá tetteikre, leírják arcukat, életüket, még jelentéktelen szavaikat is.

Valóságos verseny van e tekintetben. Még a távirda drótja is, mely azelőtt csak az államférfiak, hadvezérek jelentőségteljes dolgait és szavait vitte szét a világba, gazemberek és tolvajok vallomását zúgja, mintha ki tudja micsoda fontos dolog volna az emberiségre, hogy ez elvetemedett gonoszok mit mondanak és hogyan viselik magukat.

De sohasem hágott oly tetőpontra e rossz divat, mint most, midőn napok óta alig foglalkozik egyébbel az összes hazai sajtó, mint a Hoszter-üggyel.

A delegáció, hol monarchiánk életérdekű ügyeit intézik, a dalmáciai csatatér, hol katonáink vére foly - mind háttérbe szorulnak most azzal szemben, hogy Hoszter úr mit beszél, mit evett tegnap ebédre s nyugodtan aludt-e az éjjel!

Cicero-betűkkel szedett és ritkított táviratok, tudósítások özöne kürtöli a nagy férfiú ügyének egyes fázisait. Ha egy hadvezér diadalmas csatát nyert volna, növelve vele a nemzet dicsőségét, annak is elég volna ennyi parádénak a fele: a nemzet bizonyára megelégednék, ha egy-két hasábot olvashatna e hősiek ütközetéről két-három napig.

Egy emberről, ki tudományt szerez egy hosszú életen át s megír egy könyvet s gazdagítja vele a nemzet szellemi kincseit, elég négy-öt sor; annak, ki talán életét áldozza egy nemes ügynek vagy a hazának, alig jut száz betű - de egy rablógyilkosnak, kiről elég volna, megírni, hogy őlt ekkor és ekkor, felakasztották ekkor és ekkor - odamegy börtönébe az összes sajtó képviselőivel s foglalkoztatja vele napokig az országot.

És miért?

Nos, mert erről szeret olvasni a közönség.

De hát van-e ebben aztán morál? Hiszen odajutottunk, hogy semmivel sem lehet már oly gyors és biztos hírnévre tenni szert, mint ha valaki megöl valakit, s minél kegyetlenebb a gyilkos, annál nagyobb a virtus.

Aki csak egy csöppet pszichológus s ösmeri az emberi lelket, melybe annyi gyengeség és hiúság vegyül, az tudja, hogy micsoda megmételvező lehet az emberiségre a sajtónak ez a kinövése, - melyet azonban megszüntetni alig lehetséges a konkurrencia miatt.

Nincs talán egy lap se, amelyik be ne látná, hogy ez nem járja, hogy ez rosszra vezet, de mégis kénytelen Hoszter-tárgyalást s akasztási deskripciókat hozni, *mert a többiek is hoznak*.

De miért nem beszélnek hát össze?

Meg volt már ez is próbálva, mikor a hétfői számot akarta egyakarátulag beszüntetni a sajtó, mely roppant nyomja mind a szellemi munkásokat, mind a nyomdai személyzetet s melyre egyáltalán nincs szükség, mert a közönségnek sem árt egy pihenő nap egy héten.

Minden lap beleegyezett volna, csak Bródy Zsiga nem. S mihelyt egy mond vétót, a dolog természeténél fogva nem határozhat semmit a többi.

Ez az az ok, amiért nem lehet sem a párbajnál, sem a gyilkosok, rablók dolgainál visszatérni a régi jó szokásra - mert legalább egy Bródy Zsiga mindenben mindig akad.

AZ IDŐ MINT DIPLOMATA

- Karcolat a delegációból -

Az időnek nagy fontosságot tulajdonítottak eddig is az emberek, az szokta begyógyítani a sebeket, az szövö a feledés fátyolát szerelemre, fájdalomra, az öli meg a rossz institúciókat, a rossz könyveket és a rossz politikusokat. Egy szóval az idő nagy úr volt eddig is.

De itt most nem annyira az időről, mint az időjárásról van szó. Tulajdonképpen nem is jó hát a fentírt cím, így kellett volna travesztálni: »jó idő jár a diplomatákra«.

Csáktornyáról írják, hogy ott pillangók röpködnek a mezőn.

Pillangók februárban! Ki hallott valaha ilyet.

De nem azért jár jó idő a diplomatákra, mert a pillangók föléledtek. Ezzel a pillangó-dologgal egyáltalán nem akarok szellemes célzást megreszkírozni a diplomatákra. Nagyon rossz vicc és gyenge sértés lenne az rájuk! Hiszen ha csak pillangók volnának! Sokkal, nagyon sokkal rosszabbak.

...Hanem azért jár jó idő rájuk - *mert megfoghatták argumentumnak.*

*

Mert úgy van az, hogy mikor a telivér delegátus megindul Bécsbe, bepakoltatja a díszmentéjét a potyaebédekhez s kigondol magának útközben lelkiismeretének megnyugtatóására valami ellenzéki kérdést; anyagot egy nyájas interpellációra, de olyat, melyet a választók rebellisnek lássanak, míg a »kegyelmes urak« előtt csupán úgy tűnjék fel mint egy kedves kis naivítás, amiért nem lehet megharagudni.

Majd minden delegátus azt fundálta ki útközben, hogy meg fog ugyan szavazni mindent, hanem az mégis botrány, hogy ilyen váratlanul érte a Monarchiát ez a zavargás. Hogy lehetett az ilyet észre nem venni, csak mikor már kitört?

No, hanem iszen megizzasztják ezzel a külügyi kormányt!

*

A delegációban nyomott hangulat uralkodott ez alkalommal. Az volt a jelszó, hogy »csitt, pszt!«

Ez a titokteljes »pszt« lebegett az egész tanácskozás fölött.

A magyar delegáció eddig csak arról híresült el, hogy eljár a nyelve. Nem kell az orrára kötni semmit!

Dóczi Lajos hadd informálja a hírlapírókat, amennyi szükséges, hogy tudjanak.

Így is lett.

Ha pedig mégis valamit el kellene mondani, amiből hiba származhatnék, vagy indiszkréció, hadd mondja azt el Jókai: az ügyis regényíró.

Ha jó hatása lesz - akkor jó.

Ha nem lesz: könnyű demonstrálni, hogy iszen *Jókai csak mesélt.*

*

A nyolc milliót megszavazták s a hazafias rebellis kérdést föltették: hogy miért hagyta magát a kormány meglepni?

Fölemelkedett erre Szlávy, megnézte: hány fokot mutat az időmérő, s a meggyőződés őszinte hangján monda, hogy olyan pontos tudomásuk volt, mint a parancsolat, a lázadásról. Márciusban kellett volna annak kitörni - de ki tehet arról, ki tudhatta volna előre, hogy olyan enyhe időjárás lesz az idén, mely alkalmassá teszi a fölkelést már januárban.

És mindenki kezdett sajnálkozni azon, hogy báró Kemény Gábor még nem külügyminiszter.

Mert az bizony meg tudta volna mondani.

*

Az is kitűnt, hogy milyen poétikus nemzet vagyunk. Mikor Szlávy elsorolta azokat az okokat, miért kellett civilizálni az okkupált tartományokat, mindenki hidegen hallgatta, hanem mikor aztán elmondta, hogy csak nem engedhettük meg azt, hogy tél idején száz esztendő terebélyes

fát kivágjanak csak azért, hogy a kecske gyenge csúcsait megrághassa - a jó delegátusok elkezdtek a fejeiket bólintgatni.

Kár, hogy ezt a poétikus hatást aztán végképp lerontotta a Jókai beszéde, aki azt találta megzabolázandónak, hogy ott a fiatal házasok egy esztendeig próbaévet tartanak és csak azután esküsznek meg.

- De iszen mégsem olyan bolond ország az! - mondogatták magukban a fiatalabbak - *kár* azt civilizálni!

SZEGED FEJLŐDÉSE

Tisza Lajos nem vesztegeti az idejét hiába Szegeden. A feladat, melyet elvállalt, becsülettel közeledik a végéhez.

Nem volt az olyan nehéz, aminőnek hinni lehetne. Azok, akik nagy koncepciókat vártak az oda kinevezett királyi biztostól: a frázisok és az elméleti hóbortok emberei, kik évkönyvet írnának ismert fontoskodásukkal arról, hogy miként kell a virágmagot kikeleszteni, hát úgy, hogy meleg földbe ülteti az ember.

Most, midőn végigtekintek a rekonstrukción, s határozottan ki lehet mondani, hogy az kitűnően oldott meg, most csodálkozom rajta, hogy Tisza Lajosnak nem zavarták meg fejét, akik örökre sürgették a már említett nagyszabású koncepciókat, azaz úgy akarták valahogy Szegedet újjáteremteni, hogy azt ne lehessen józan ésszel fölfogni: mi módon történik.

Napoleon valahányszor olvasta egy-egy csatájáról, hogy micsoda hatalmas lángészt eláruló számítások alapján nyerte meg, mindannyiszor megjegyzé: »Ha én előre így tudom, ilyen nehéznek látom, sohasem mertem volna belekezdeni.«

Tisza előtt, midőn e feladathoz fogott, olyan *magasan* mutogatták bölcsek és nem bölcsek az eszközöket, melyekkel célt érhet, hogy igazán bámulok rajta, hogy ő olyan *alul* kereste azokat.

De célt ért, a diadal igazolta őt - s mi, akik abban néha kétkedtünk, kell, hogy most mi legyünk az elsők, akik beösmérjük derekas sikereit.

Igen, ez a szó fejezi ki az ő működését. Akik őt nagynak tartják ezért, azok hízelgők, mert nem rendkívüliek a dolgok, amiket cselekedett. E siker nem konstatálhat olyan tulajdonokat, amiket bámulni szokás. A szívós akarat, a szorgalom, az előszeretet Szeged iránt, a lelkiismeretesség az elvállalt feladat teljesítésében, az eszközök sokfélesége, tapintatos megválogatása és felhasználása képezik e siker nyitját.

Oly tulajdonok ezek, amik előtt tisztelettel kell hogy emeljen kalapot minden magyar ember, mert ugyancsak kevés emberben vannak meg, de nem olyanok, amik a szellem fönsége előtti meghajlásra készítenének. Azért hát adjuk meg mindenkinek, ami az övé, de ne túlságosan, mert a fölösleget azután rendesen vissza szoktuk kérni s azt is túlságosan.

Ennyit akartam mintegy előzményül mondani azon férfiúról, ki a legnemzetiesebb feladatok egyikét végezte az alvidéken egy virágzó várost emelve az országnak a romokból. Főlemlítem főképp azért így, mert nem tartom hozzá méltóknak ama émelygős dicséreteket, melyekkel a hivatalos skriblerek és a főlemelt város haszonleső hízelgői elárasztják. Ilyeneket minden királyi biztos elérhet; ő sokkal többet érdemelne: azt is, hogy igazi színében mutogassák.

A királyi biztosság meghosszabítását, mely 1883-ik év végéig van kilátásba téve, ma már mindenki örömmel fogadja Szegeden, - pedig mennyire idegenkedtek eleinte ez intézménytől.

De nem is lehet az másképp, oly rohamosan nő e város a Tisza szerencsés keze alatt, hogy aki rövid időközökben is széttekint ott, meglepetve bámulja a haladást s minduntalan más-más fényesebb, erőteljesebb várost talál maga előtt.

A Boldogasszony-sugárút, a Brüsszeli út (vagy ahogy a nép elnevezte: a »pruszlik út«), a Budai sugárút egy igazi európai város vázát mutogatják. Szébbnél szebb épületek nőnek gombaszámra, a tiszti pavilon, a honvéd laktanya, magányosok palotái mintegy karikacsapásra emelkednek.

A régi Szegednek alig volt négy-öt díszes háza s az is egyetlen polgáré volt, a köztisztelőben álló Zs. Andoré.

Egyszer, midőn még ismeretlen voltam ott, együtt járkáltam az öregúrral egy vasárnap délelőtt. Kérdezem tőle:

- Ejnye de szép nagy ház ez! Ugyan kié?

- Az enyim! - mondja szerényen.

Tovább menve megint felmutatok egyre.

- Ez se kutya. Hát ez ugyan kié?

- Az is az enyim!

Akkor aztán fordultunk egy másik utcába, ott is elémbukkan egy kolosszális épület.

- De már ez csak nem az ön háza?

- De bizony az enyim - mondotta szégyenkezve. Láttam, hogy restelli, hát a jövő-menő közönségre fordítottam a figyelmemet.

- Nini, micsoda szép iskolás leány ez! Ugyan kié?

- Az én lányom.

- Amott ni, tovább az a barna menyecske is megjárja a zöld ruhában, azzal a férfival a karján.

- Az is az én leányom.

- Hát az a szőke szép arc ott a túlsó oldalon?

- Az is az én leányom.

Amint a templom felé fordultunk, imádságos könyvvel a hóna alatt két leányka jött velünk szembe.

- Hát ez a kettő?

- Ez a kettő is az én leányom.

Nagyot bámultam rá.

...Jött is még ott vagy hatvan-hetven szép délceg asszony, leány a templomból - de már nem mertem kérdezősködni.

Azonban térjünk át a komolyabb dolgokra. Az állandó színház építéséhez most fognak hozzá; az állandó híd, mely a pesti hidak után a legszebb lesz, már tavaly óta épül; a rakpartnak felsővárosi részéből egy nagy darab kész; lázasan folyik a munka mindenfelé.

A rakpart szolid építkezés nagy faragott kövekből, belvédfallal, semmivel sem gyengébb, sőt tán még biztosabb a mi pesti rakpartunknál.

A derék szegediek látva, hogy mi minden történik érdekükben, mint a kezes bárány egészen odahajlanak Tiszához. Ráhagyják, tegyen velük, amit akar. Csodák történnek. A *hal-adót* ellenmondás nélkül engedték behozni.

A tömeges építkezés folytán azon aggodalom merült fel, hogy nagyon leszáll a lakások s következőképp a házak értéke is, s ez nagy visszahatással lesz az anyagi fejlődésre. Ez aggodalmat még a legvérmesebb reményűek is osztották.

S mégsem bizonyult alaposnak, - mert a lakbér nem kevesbedik a lakások szaporodása folytán, jele, hogy illő arányban szaporodik és vagyonosodik a közönség. Sőt ha - amint tervben van - most májusra lebontják az ideiglenes épületeket, nemcsak hogy ez nagy lökést ad az építkezéseknek, melyek szépen indulnak már is a tavasz kezdetével, hanem még a lakbéreket is fölrúgtatja.

És a palotákkal, a támadó utcákkal egyszerre nő és csiszolódik a város szellemi élete is. A rekonstrukció üdítőleg, jótékonyan és fejlesztve hatott mindenre. Szegeden Tisza igazán nagyon sokat művelt e tekintetben. A közigazgatás kitűnő, a rendőrség, mely csak gúny tárgya volt azelőtt, ma Szluha főkapitány ügyes keze alatt kielégíti az európai igényeket is.

Egy jó adoma jut itt eszembe régebről, mikor egyszer Szende elé két lovas drabantot rendelt ki a helyettes főkapitány.

- Odamennek kentek pont éjfélkor az indóházhoz - rendeli a kapitány -, mert az éji gőzössel jön meg őexcellenciája.

- Igen, kérem -, mondja a drabant... - de tessék meggondolni, hogy csak hatvan pengős lovaink vannak ám.

- Hát mit bánom én, hogy hány pengősök?

- Csak azért mondom, kérem alásan... mert hogy ím, bajos lesz ezekkel nekünk a *gőzös előtt szaladni*.

Ma már nem szaladnak a drabantok Szegeden a gőzös előtt, - sőt a Szegednek ügye, jóléte sem szalad gőzősen előre, hanem a lassú, de biztos fejlődés stádiuma mutatja a fényes jövőt, melyet Tisza Lajos becsületes buzgalommal, eréllyel és nagy tapintattal előkészített.

MIENK LESZ-E HÁT A KÉP?

Lassan, nagyon lassan megy a gyűjtés. Minden mutatja, hogy milyen szegények vagyunk! Másutt, hol ennyi a tüntetés, hol ilyen nagy lelkesedés uralkodik, három nap alatt összejött volna a százezer forintnyi összeg, mely a kép megvételére szükséges.

Van itt szeretet, elismerés, minden szív Munkácsyért dobog, minden száj az ő nevét éljenezzi, s kevély büszkeséggel tér tűzhelyéhez vissza a Műcsarnokból minden ember s csak annyit mond ragyogó szemekkel, hogy »*láttam*«. Senki sem kérdezi, mit látott, lehet is most egyebet látni, mint a Munkácsy képét?

Még a »Magyar Állam« is azt írja lakonikus rövidezséggel: »*Ilyen, egészen ilyen volt Krisztus!*«

És mindazok, kik gyermekkorukban ábrándjaikba szöve, elgondolkoztak a keresztény vallási legenda e fenséges alakjáról, Szűz Máriának szent fiáról, azok mind ráösmernek most: »Ez az, ez ő, egészen ő! «

Már azt hittük, emberalakot öltve sohasem jelenik meg többé az emberi szemeknek; s íme, egy magyar olyan magasra száll, hogy lehozza a fotográfiáját s a két ezredéves tragédiából a vászonra teszi a legimpozánsabb jelenetet.

Megrendül a szív a lángész ereje előtt, s sebesen lüktet ereinkben a vér, ha meggondoljuk, hogy magyar emlékből szíttá a tejet a művész, kit az egész világ hódolattal áraszt el. Magyar ő minden ízében most is, ott van a nemzeties jelleg művészetében, s mint egy entuziaszta mondja: a Pilátus előtt megjelent csöcselék *magyarul kiáltja* a »feszítsd meg«-et. Szinte hallani lehet.

Ez ünnepélyek, mik szülőföldjén fogadják, jól eshetnek neki. Hiszen Napoleon is mindig azon ábrándozott egy-egy világdöntő diadala után, hogy »vajon mit beszélhetnek most róla Korzikában a szalmafedeles viskók alatt«. Csak az az egy vágya volt, ha ő azt hallaná...

Hát Munkácsy hallhatja most, láthatja most, hogy mit beszélünk róla s hogy gondolkozunk fölöle. Az a mező is telenőtt borostyánnal, ahol a kishitűség volt a kertész.

S nekünk is jólesett most a Munkácsy eljövetele és diadala; most, amikor a német sajtó szélteben híreszteli rólunk, hogy nincs hivatásunk a magasabb civilizáció követelményének megfelelni.

Jókor beszélnek. Próbálják meg, vágjanak ők ki ilyen tromfot!

Hogy Munkácsy jó magyar-e? Ha nem bizonyítaná is az, hogy iszen semmi más nyelvet nem beszél, száz meg száz jele van annak.

Mikor három év előtt utoljára volt itt, elbeszélte magának a forradalmat. Tudta ő azt már apróra, de még mindig hallani akarta, ötször, tízszer, minden kis részletét, ha lehetett volna: s a szelíd költő, mert az ő, együtt élte át az elbeszélővel a csatákat, a szent zászlónak jó és rossz sorsát, ragyogott a szeme, mikor Budát bevették, haragosan emelkedett az ökle, hogy az alvidék elesett, beborult az arca, mikor Világoshoz értünk.

»Istenem - szólt -, de mégis csak nagy dolog magyarnak lenni!«

Egyszer Szegeden együtt jártunk, s séta közben egy szűk utcában fazekas-boltot pillantott meg, s ott a cserépedények között pici virágos magyar korsókat, amiknek az alján három nagy cserép golyócska van meghagyva hogy csörögjön.

A gyerekemlék megkapta ellenállhatlan erővel a művész szívét. Kiszakította magát kísérete közül, amelyben magas, komoly uraságok is voltak, odarohant és három ilyen korsót vett meg, gondolom két hatosért.

Az egyiket odacsapta a hóna alá, a másik kettőt két kezében csörögtetve, elkezdett velük örömeiben táncolni ott az utcán száz meg száz, bámulatára kiállott ember előtt.

A komoly urak megbotráncozva figyelmeztették, hogy az isten szerelméért: tegye le azokat a korsókat s mutasson több komolyságot, mert oda a tekintély.

Kivették a korsóit kezéből s odaadták vinni egy városi hajdúnak, mire elszomorodva, mint egy gyermek, kellenlően jött velünk, minduntalan sóvárgó pillantásokat vetve a színes korsókra, miket aztán csakugyan el is vitt Párizsba a feleségének.

Ki tudja, mikor látjuk meg viszont valamelyiket, úgylehet Szent Magdolna kezében?

Mert Munkácsy egy egész Krisztus-ciklust akar festeni. A következő képe Krisztus fölfeszítettése lesz.

Munkácsyné odanyilatkozott, hogy ha a most kiállított képet talán nem is venné meg a nemzet, e másik festendő képet illetőleg azon lesz, hogy az a művész hazájáé legyen.

Tehát megvan az a lehetőség is, hogy a kép megvétele megghiúsul. Nagy szégyen lenne a nemzetre nézve - ha már egyszer belekezdünk.

Ennyi közönyt vagy ennyi szegénységet mégsem szabad elárulni. Mert én megengedem, hogy szegénység. Ha meggondoljuk, hogy a nagy népszerűségű Petőfi s később még a Deák szobrára is, melyre pedig a király is kezdeményező volt s az egész országban hivatalosan gyűjtöttek, milyen nehezen jött össze a szükséges összeg: hajlandó vagyok hinni, hogy magángyűjtés útján a Munkácsy képét lehetetlen lesz megszerezni.

Négy nap alatt hétezer forint gyűlt össze. Igazán parányi eredmény.

Mindenkit az a kérdés foglalkoztat: »Mienk lesz-e hát e kép?« Ezt a kérdést hajtják a képviselőház folyosóin, erről beszélnek a szalonokban, ezen tűnődnek a sajtóban.

A szegényemberek is ez iránt érdeklődnek - sőt még az előkelő uraságok is a kaszinóban.

A díjnak napi munkája mellett a kép megvételének esélyeit tárgyalja, s a »mágnás«, amint ezer forintot tesz egy-egy blatra, szintén azt kérdezi hanyagul a partnerektől:

- Nos, hát miénk lesz-e a kép?

A partnerek közül aztán vagy felel valaki, vagy nem felel senki, de ha felel valaki, hát rendesen azt mondja:

- Hja, nem tudhatni!... Szegények vagyunk.

S ő is ezer forintot tesz aztán ki egy másik blatra.

BÖJTI GONDOLATOK

Minden alábbszáll, per »maga« beszélnek már a tekintetes karokkal és rendekkel, per »ön« szólítják a miniszterelnök ökegyelmességét, a besztercei püspök kalapot emel egy piktor előtt.

Kár azokért a régi jó időkért!

Amikor még egy váltógaras volt egy icce bor s tíz forintért - amennyi most egy teríték ára a Munkácsy banketten - meg lehetett venni egy egész ökröt. Mikor az volt a legkülönb szónok a vármegyén, aki a legnagyobb bunkósbottal jött be a gyűlésbe; az volt a legnagyobb gavallér, akinek a legszebben volt kivarrva a dohányzacskója s a legkülönb hazafi, ki a legjobban tudta elfütyülni a Rákóczi-nótát.

Most már az a legkülönb hazafi, ki a legszívesebben szavazza meg a lázadási költségeket.

És odalett minden auktoritás a világon. A király arravaló, hogy a miniszterek proposícióit aláírja. A miniszterek arra való, hogy legyen kit dehonesztálni a népnek, a nép arravaló, hogy legyen kin szántani a minisztereknek. S ami e fogalmak közé esik, az is mind olyan, mintha egymás csorbítására volna teremtvé.

Nincs már semmi. A törvényt is csak az tartja meg, aki nem elég ügyes megszegni. Csak egy tartotta fenn magát eddig is hatalomnak, csak egy, a »kalendárium«.

Ez amikor azt mondta, hogy február lesz, hát február lett, amikor hideget jósolt tél lett, és amelyik napra kimondta a hamvazószerdát, hát böjt lett akkorára.

És most már a kalendárium tekintélye is nulla. Se tél nem lett, amikorra mondta, se a böjt nem kezdődött el a hamvazószerdával.

Hanem folyik a farsang odább is...

Most már nem akkorra esik a böjt, amikorra a naptár mondja, de amikorra a kormány megcsinálja. Mert hogy ezeknek a »megszavazásoknak« böjt lesz a vége, több mint valószínű.

Csak hogy nekünk, jámbor tárcáíróknak nem szabad ezt a böjtöt megjósolni, mely ha lesz - nemsokára lesz már, nekünk a tradíciókhoz kell magunkat tartani, s mint ahogy őseink tették: megénekelni Karneval herceg távozását és sötétben elsiratni, hamut és porzót hintve fekete betűinkre, a bekövetkezett böjti epochát.

Igaz, hogy a pajzán herceg modern úr lett azóta s nagykorú... Bátrabb és korhelyebb, úgy hogy szándékosan lemarad a vonatról.

Bőröndjei még itt vannak, melyekben a tömérdek cotillon-ordókat, piszkos kesztyűket, elnyűtt lakktópánokat s elszáradt virágcsokrokat szállítja.

Meghökkenve állunk meg a távozó herceg poggyásza előtt, s azon kezdünk elmélkedni, hogy vajon érdemes volt-e az a nagy zaj, amit csapott, amikor ez az *összes eredmény?*

Egypár tépett ruhafoszlány. Mint színes pillangók röpködnek előttünk a lezajlott fényes napok aranyos emlékekkel. Emlékek, amik édesek és fájók egyszerre, amik megdagasztják a szívet, de amikor a kéz utánuk nyúlna, nincs megfogható semmi - csak egypár ruhafoszlány. E kelle-mes, átlátszó, illatot lehelő romjai az öltönynek, mely a kedves lányka bájait fedte költőileg.

Egy darabig a tárcánkban őrizzük. Ott van a megfogyott bankók között, s fényt vet a bugyelláris azon rekesztékére, ahol már nincsen semmi. Valahányszor kinyitjuk tárcánkat (s be sokszor kell pedig kinyitni!), mindig ott nevet, ott mosolyog, ott tündöklök az a bűbajos kis rongyocska.

A nemesség kutyabőrre van írva, de a boldogság kartonra és »tüll-anglais«-re.

Később aztán bekerül az értékes szövet a fiókba, mert a tárcában avatatlan szemek meglátják s sokszor ránk pirítanak.

Ott van a többi ereklyék között. Csendes pihenőhely az, egy kis pézsma is jutott oda, mely illatot terjeszt az emlékek szűk de megszentelt birodalmában. A társaság se nagyon rossz. Millike haja, a kis Mariska elszáradt ibolyája, tömérdek levelek és billets doux-k, a nagymama arcképe és a papa legszebb tájékpipájának ezüst kupakja között jól érezheti magát a kis bolondság... míg azt is odább nem szorítja egy új emlék majd a jövő farsangról.

S a vég vajon mi?

A vég, az még csak néhány év múlva következik be.

Egy szép fehér kezecske rakogat a szobánkban, felhány, felkutat minden zeget-zugot, s egypár szép kökényszem éles, hamiskás, megpillant mindent, és egy üde hang zavar fel délutáni álmunkból.

- Hollá! Megvagy, gonosz csábító! Miféle titkokat rejtegetsz te itt. Ni, egy darab a kedvesed fátýolából.

- Ugyan, ugyan, mi jutott eszedbe, édesem? Van is nekem kedvesem?

- De volt, mielőtt elvettél volna... Ne is tagadd, te csúf ember... Tudom, hogy nem szerelemből vettél el. Oh, én boldogtalan!

- No, ne zokogj hát... Ne tedd magad nevetségessé, becsületemre mondom, te vagy s te voltál az egyedüli szerelmem.

- De hát ez a ruha-darab?

- Az? Megállj csak! Aha, tudom már. Az egy mustra, amit a nagynéném adott komissziónak.

- Becsületedre mondod?

- Becsületemre.

- Ej, ej... de mindegy. Hiszek neked. S jutalmul, hogy kivallattalak, megcsinálom *pipatülleknek*.

S másnap már ezeken a pipatüllökön keresztül húzod fel s eregeted ki a füstöt, azon a gondolaton elmélkedve, hogy minden csak *füst, füst és füst*.

És ezek nagyom böjti gondolatok - de tiszta szín filozófia.

BANKETT AZ ÍRÓI KÖRBEN

- Munkácsy tiszteletére -

Azt a címet lehetne adni e tudósításnak, hogy »*Munkácsy otthon*«, mert itt igazán otthon volt; itt nem azt suttogták, kiabálták: »Hol van Munkácsy? Merre van Munkácsy? Kivel beszél Munkácsy?« - hanem: »Hol a Miska? Merre van a Miska? Keressük meg Misit!«

Misi pedig ott volt és jól mulatott, dacára annak, hogy a kimerültség ott ül rajta s még az arcát is megdagasztotta, szemei jóformán ki vannak gyulladva az álmatlanságtól s elvesztették minden fényüket.

Nagy virtus is kell ahhoz, hogy valaki végigszenvedje azt a sok virrasztást, amit Munkácsy; ha csak magyar embertől, Gyömbér Jánostól telt ki az, hogy hetven napig aludt, az is csak magyar embertől telhetik ki, hogy tíz napig folyton talpon legyen. S milyen talpon-létel ez! *Örökké szeme közé nézni a dicsőségnek!*

No, hanem a feleségén nem látszik semmi kimerültség. A kedves menyecske olyan üde, olyan élénk, mintha csak ma kezdené. Hja hiába, a francia vér!

Párizs egy bálój!

Hogy kik voltak az estélyen Munkácsyékon kívül?

Elég csak Jókait, Lisztet s Erkel Ferencet említenünk, miután a teljes névsort úgyis lehetetlen volna ide írunk.

Az estély hangversennyel kezdődött, mely vacsora után folytatódott. Komócsy felolvasta Munkácsyhoz írt ódáját, Jókai egyik regényéből olvasott fel egy fejezetet, Krisztinkovich Béla zongorázott, Máté István hegedült.

Ezután bankett következett, melynek folyamán először Jókai köszöntötte fel igen szépen Munkácsyt, majd Feleki, P. Szathmáry Károly, Ágai Adolf, Komócsy József mondtak sikerült beszédeket; de Munkácsy beszéde tett Jókaié mellett legnagyobb hatást; óhaját fejezte ki, hogy minél előbb eljöjjön az idő, *midőn a magyar festők itthon hazát találhatnak s megtelepedhetnek*.

A társaság vacsora végeztével a táncterembe ment át és itt szerencséje volt Wiltné remek hangjában gyönyörködni s Ágai humoros hegedűjátékán mulatni.

A mulatság éjfél után javában folyik s bizonyára csak reggel felé ér véget.

FEJEDELMEK TALÁLKOZÁSA

(Az Írói és Művészi Körben)

A múlt éji írói estély igazán nem egy mozzanatban volt a legérdekesebb az eddigi összes Munkácsy-mulatságok közt. Már magában azért is, mert Munkácsynak majdnem valamennyi régi barátja együtt volt, s egész otthonosan érezte magát közöttük.

Mintha az ünnepelt nagy művész otthon maradt volna valahol a Hungáriában, hanem csak a régi cimbora, a Miska jelent volna meg - a fiúk között.

- Nos, hogy érzed magad a dicsőségben, Misi?

- Ej, hagyjátok el, édesebb annál az álom is.

Négy-öt reporter tolakodik utána s lesik minden szavát.

- Mit mondott, kérem? - kérdik a körülállóktól.

- Mikor?

- Most, önöknek arra a kérdésére, hogy miképp érzi magát.

- Azt mondta, hogy úgy, mint Krisztus Pilátus előtt.

Miska oda sem ügyl, régi barátjait kapva karon, hol Urváry Lajost, hol Ágait vagy Szana Tamást, úgy jár ott az ismerős, de már egy-két vonással öregedett arcok között, mint a fiú, ki ahonnan elszakadt, ha szülőföldjére tér vissza, örömpesve szaladgál be minden bokrot, minden mezsgyét, ezer emléket keltegetőket.

Még arra is ráér, hogy énbélém bolonduljon.

- Hol van hát az a vad palóc... akiről beszéltetek?

Ott vagyok. Hogyne volnék ott, - de nem kérdezek tőle semmit, tudom, hogy már nagyon ki lehet fogyva a feleletekből, mint ahogy a kérdésekből is. Ő sem kérdez semmit, csak megnéz; aztán lassan, szelíden elfordítja rólam tiszta, kék szemeit, amiből aztán világosan látom, hogy nem találta alkalmasnak a fizionómiámat »a Krisztus fölfeszítettetéséhez« - modellnek.

Tovább húzódik kíséretével a termeken, ahol a tányérokon ott fehérlenek a vizitkártyák, a terítékek gazdáinak nevével. Vannak ott nagy és kicsiny, fényes és igénytelen nevek.

Egy-egy névnél meg-megáll Miska: Ejnye no, hiszen én ösmerem ezt a nevet valahonnan. Ejnye no, nem a mi Gyurink ez? A nagy biliárdozó. Hát ez meg Laci,... az istenúgyse, a Laci, még most is tartozom neki egy ezüsthuszásával. Mintha csak tegnap lett volna.

A negyedik szobában végre megtalálja a saját nevét is a főhelyen.

- Hát ezt a nevet ösmered-e, Miska?

- Annyiszor olvasom nyomtatásban, hogy nem csoda, ha már ráuntam volna. Olyan valamilyen érzés az, mintha pénzért mutogatnának. Nem igaz?

- Bemutatlak Zichy Jenőnek! Az jobban meg tudja mondani.

- Nem a, nem, fiúk. Hanem azt mondjátok meg nekem, lesz-e ma itt töltött káposzta és túrós csusza?

- Hova gondolsz? Francia menü lesz.

- Micsoda? Francia menü? Hát azért jöttem én haza, hogy a Párizsban hagyott szakácsném főzte üldözzön szerte a világ minden zugában, még itt a hármás bérce alatt is? No, ugyan szép emberek vagytok! Azt mondom otthon a feleségemnek: »No, fiam, gyerünk most már egy kis töltött káposztát enni Magyarországra« - és íme, hermetice elzártok minden hazai eledeltől. Meg se érezném, hogy itthon eszem, ha nem volna ez a sok toaszt - a krémekhez.

- Az ma is lesz. Láttam sötétnek a Komócsy homlokát.

- Hanem előbb gyerünk még be a hangversenyterembe, nézzük meg még egyszer az asszonyokat. Kik a legszebbek?

- László Mihályné, Helvey Laura, Székely Malv...

- Elég. Ne folytasd. Kettő egyszerre és nem több, ez az én elvem.

- Te még mindig csapodár vagy, Miska!

Elég. Ne folytassuk mi e párbeszédet, melynek hűségét nem garantírozhatom, hanem menjünk át amaz állításom igazolására, hogy miért volt főleg legérdekesebb a Munkácsy-ünnepélyek közt a tegnapi.

Mert együtt, egy csomóba volt a magyar irodalom és művészet színe-java. Soha sehol sem láttuk azt még így egy rakáson. S akiknek a nagy történelmi jelenetek imponálnak, azok is megláthatták egyszerre egymás mellett Magyarország három legnagyobb eleven emberét. Az isteneket, akik öröklöttet esznek, a zene, az irodalom és festészet fejedelmeit, - akik a szakácmesterség produktumaiban egyesülnek.

A három legnagyobb magyar embert, s azokból is az egyik - német.

Zichy Jenő szerint van még egy negyedik nagy ember is, aki valamennyinél a legnagyobb, ott is volt, látta is a tükörből, de a szerénysége nem engedi megnevezni.

ELSZÓRT EMLÉKEK

(Karcolat)

Olvastuk, hogy Munkácsy a kis Vadnay Margit kisasszony falegyezőjére, midőn Vadnay Károlynál látogatást tett, néhány zseniális vonással oda karikírozta a saját arcképét.

Hasonló lehet e karikatúra ahhoz, melyet a mai »Üstökös« közöl.

Denique, hogy mégiscsak nagy csodákat élünk meg! Ez az Üstökös is hogy megjavult, mióta a »Hon«-ék ereszének örökös árnyéka alul kikerült s amióta egy kis napfény süti. De iszen mégis derék gyerek ez a Szabó Bandi!

Ha így halad a lapja, még megélhetjük, hogy az utolsók lesznek elsőkké.

De nem is annyira az Üstökösről van itt szó (aki meg akarja olvasni, vegye meg), mint inkább a benne közölt képről, melyet 1874-ben maga Munkácsy Miska pingált bele az írói körben, mikor Szana Tamás eleibe tolta a vendégkönyvet, hogy írja bele a nevét.

- Barátom - mondja Miska szerényen -, az én nevem nem sokat ér aláírva, nem vagyok én Rothschild, hanem ha odapingálok valamit, az mégis többet ér, mintha Rothschild pingálná.

- No, hát rajzolj oda engem - szólott Szana Tamás. Ebből világosan látszik, hogy se Prém, se Zichy Jenő nem voltak jelen, mert akkor ők mondták volna ezt.

Munkácsy ránézett Szanára és élcelődve jegyzé meg:

- Ha én téged ide rajzolnálak, Tomy, hát akkor ez az egyetlen képem nem lenne maradandó, - mert te azt okvetlenül kitépnéd és hazavinnéd, hát én téged inkább ide nem rajzollak, Tomy, hanem hol az a penna... így ni, jobbra egy vonás, keresztbe egy másik, aztán ez a kriksz-kraksz... ahun ni - a *saját arcképem*.

S oda is volt teremtvé azon módon, amint látható - s azóta senki se bámulta meg többé Klicét, aki pedig nagyon kitűnő mester az ilyenekben. Tudjuk, hány százféle változatban repíti le a jó Patay Pista bácsit, néha csupán egyetlen vonással, vagy Csernátonyt csupa háló-szálakból.

De hány meg hány elszórt emlékei lehetnek még Munkácsynak itt-ott, amik most mind kikerülnek a homályból.

Régi ismerősök mohlepte papirosokat találnak meg az ő ákombákomjaival. Ezek is értékesek most.

S ha sokan voltak sokáig, kik nagyságában is gáncsolódva keresték a kicsiséget, ma tán, ha az első *abc*-é irkája kerülne elő, abból is a nagyság nyomait keresnék.

A művész pályájának is, mint az éremnek két oldala van, az egyiken a korona, a másikon a kereszt.

Boldog, hol a korona fordul felülre s láthatatlanná teszi a keresztet.

A »MAGYAR SZOBA«

A múltkori jelmezbálon Munkácsy nagy érdeklődéssel nézte a különböző jelmezeket. A kínait apró szemeivel és farkocsaival, a francia diplomatát, akinél azonban külön diplomatának néz ki Gonosz Pista is a »Falu rosszá«-ból. Az asszonyok... nos, az asszonyok mind jól néztek ki, s ezek mégis tetszettek Madame Munkácsynak. A mi Miskánk hű maradt magához s legnagyobb előszeretettel nézte a »betyár«-t.

De biz az a betyár is nagyon különös betyár volt s jobban beillett volna a Krisztus képhez a farizeusok közé, mint a tündérszép magyar pusztára.

Csak a fokosa volt egészen kifogástalan, azaz hogy igazi kis remekmű. Nemcsak maga a fokos készült fényes sárgarézből, de a nyele is azzal van befuttatva s tulipánvirágok rajta szögekkel kiverve.

Ahogy ezt a fokost meglátta Munkácsy, mindjárt megirigyelte a gazdájától. Hiszen tengernyi a dicsősége, három világrész zengi a nevét, nem is ér már ehhez képest semmit, ami még a többi embernél van, kivéven ezt az egy cifra fokost, mert ez már mégis valami.

Szóba is állt mindjárt a gazdájával, s mint egy jó diplomatához illik: elkezdte nézegetni és dicsérni a jellegzetes magyar jószágot. Hej, de nagy effektust csinálhat egy ilyen szerszám a leányok előtt, ha deli parasztlegény szüre alul csillog ki! Miska sóhajtott! Ki tudja, miért? Meglehet, most meg már azt a képzeletbeli parasztlegényt irigyelte.

A jelmezbáli betyár szeretne volna odaajándékozni a fokost a művésznak, de nem volt az övé, ő is csak kölcsönkérte egy Vácon lakó barátjától.

De volt benne annyi figyelem, hogy másnap mindjárt megírta a fokos szerencséjét a váci barátjának.

Nagy híre kerekedett erre híres Voác voárosában a réznyelű fokosnak, s általános lett a vélemény, hogy oda kell adni a művésznak.

S amint ez egyszer ki lett mondva, úgy jártak a váciak, mint a Jókai híres oláh bojárja, kinek egész fényűzése egy tökmagból eredett, ugyanis egy olyan nagy tök nőtt meg a bojár kertjében, hogy elhatározta, hogy odaadja a szultánnak, de hogy üresen ne küldje, tele töltötte arannyal, a szultán erre egy arany kaftányt küldött a bojárnak azzal a parancsolattal, hogy viselje. Viselte is, de már ehhez nem használhatott bagariabőr-csizmát, csináltatott hát fényes ruhákat, de most már ezekben a ruhákban nem ülhetett fel a fakó szekere, hintót hozatott, a hintóhoz palota kellett, a palotához cselédség.

Hát Vácon is így indult. Vigyük el a fokost Munkácsynak, de mivelhogy egy ember nem viheti, válasszunk küldöttséget.

Választottak nyolc embert.

Nyolc ember egy szál fokoshoz! Ez már mégis nevetséges lenne így!

Hogy üres kézzel ne menjünk, vigyünk neki még valamit.

Addig tanakodának, töprenkedének, míg végre Kalencsik István szűrszabó ki nem találta az igazit.

Volt ugyanis Kalencsik Istvánnak két széke, egyik tábori szék, a másik egy karosszék művészi munkával készítve a fája, de hát még a többi!...

Hófehér szűrposztó a legfinomabb fajtájából, bevonva olyan hímzésekkel, hogy olyat a piktor se csinál: nefelejcsvirágok, piros rózsabimbók olyan üdén mosolyognak ott, mintha elevenek volnának.

Két évig csinálta roppant nagy fáradtsággal azzal a föltevessel, hogy ezeket a király fiának ajándékozza, ha az megházasodik.

De bizony volt még egy mellék-kikötés is az ügyes mester fogadásában, t. i. hogy ha a királyfi felesége barna lesz.

A királyfi semmit sem tudván a Kalencsik István uram eme sarkalatos »sine qua non«-járól, szőke királykisasszonyt hozott a házhoz - de nem is kapta ám meg a két széket.

Ma hozta fel mind a kettőt a váci deputáció Munkácsynak a fokossal egyetemben.

Miska nagyon megörült nekik, nem győzött betelni a nézésükkel, az asszonyság is megbámulta s még két ilyen széket rendelt, hogy egy egész garnitúra legyen az asztal körül mert mint a madame mondá, egy »magyar szobát« fognak berendezni Párizsban a házukban.

No, iszen csak az kellett még! Most mindjárt fölmerült férj és feleség közt az a casus belli, hogy melyiköknnek a lakosztályában lesz a magyar szoba. Miska is, a madame is magáénak kívánja a »magyar szobát«.

Elérzékenyülve fogadták a kellemes ajándékokat s azzal az ígérettel bocsátották el a váci küldöttséget, hogy útközben, ha idejük engedi, kiszállnak a derék magyar városban, azután pedig újra tovább folytatták a kedélyes évelődést, hogy kié lesz a magyar szoba?

Mennyivel békésebb élet a pesti művészeké: akik sohasem vitatkozhatnak az ilyenek felett, mert rendesen - egyetlen szobában laknak.

MUNKÁCSY ÚTJA

(Útközben)

Az elindulás volt talán a legérdekesebb mozzanata az útnak, mely valóságos diadalút. De a kellemes izgatottság, hogy ki jön, ki nem jön: egészen megszépítette a máskor annyira kellemetlen várakozást. Gyorsan teltek a percek, mert minden perc hozott valakit.

Mert úgy van az ilyenkor, hogy sokan ígéreknek, de kevesen mennek. Biztos nem volt senki. Azaz hogy mégis, az öreg Teleki Sándor gróf. Neki elementuma az ilyen dolog, s ha már képes volt Kolozsvárról idáig jönni, bizonyosan elmegy Munkácsra is.

De a többi ember aztán mind meglepetés volt s köztük egy-két »szép« meglepetés is, mint pl. Röck Ilona, a Keleti kisasszony, Kelemen Malvin.

Jött az öreg Pulszky is tömérdek adomájával. Ne adja az isten, hogy ezek egy kupéba kerüljenek Telekivel, mert olyan verseny fejlődik ki köztük, melynek nem tudni ha nem lesz-e drasztikus vége.

Értjük pedig a drasztikus vég alatt a két excellens adomázó a verseny folytán kifejlődött abbeli túlhajtását hogy belemennek az olyan fajtájú adomákba is, melyek latinul vannak írva...

No, de azok a kislányok, akik meghallhatnák, majd csak elaluszna nagy gyorsan.

Kocsi kocsi után jött. Jaj, csak minél kevesebb nagy ember legyen!

Nem is jött se Jókai, se Gyulai. Pedig ez nem volna éppen mulatság nélküli.

A kis elfogadó teremben erős molyszag dűl: az utazó bundák kipárolgása, még ki sem jutottak a fővárosból, már is falusiassá teszik a levegőt.

- Gyere ülünk le - mondja az öreg Teleki, a csatalónak -, mit ácsorogjunk itt? Aki jön, itt lesz...

- Nem, én le nem ülök, mert még azt mondanák, hogy rossz lábon állok veled.

De csak mégis leültek s megadomázták a mai sanyarú viszonyokat.

- Könnyű neked, te szent birodalmi gróf vagy. S a te birodalmadra nem áhítozik Skobeleff.

- Könnyű Skobeleffnek, mikor olyan jó protekciója van, mint a cár.

- Hja, barátom, ma már minden állás nehéz és sanyarú, még a protegáló állása is. A múltkor beállít hozzám egy tíz év előtti inasom, hogy aszongya szerezzek neki valami állást.

»Nagyon szívesen, Pali - mondom neki -, milyet akarnál?«

Az én Pali fiam felhúzza erre a vállait s így szólt hanyagul:

»Hát olyasvalamit, ahol sok fizetés és semmi dolog.«

»Ejnye, Pali fiam, de nagy bolond vagy, hiszen ha én ilyen állást tudnék, magamat protegálnám bele, nem téged. «

Úgy eljött a tizenegy óra... mintha färbli közt volnánk.

Hanem iszen kevés híja is, mert a kártyák együtt voltak az egész tucat: csak a királyokból hiányzott, de ezeket a királynék pótolták, a felső ott volt mind a négy, az ászok és hetesek hiánytalanul, a skíz, a pagát és valamennyien.

A mindig figyelmes Tolnay egy első oszt. vasúti kupét adott a Munkácsy-társaság rendelkezésére. György Aladár sehogy sem akart felülni a fényes fotelekbe. Őbelőle, úgymond, ne csináljon az ő akaratán kívül nagy urat senki!

Ha az éj csak eltelt valahogy, semmi rendkívüli nem történt, hanem a hajnallal egyszerre óriás éljenzajra ébredtem fel.

- Hol vagyunk? - makogtam félálmosan.

Azonban megint lehunytam szemeimet azon hitben, hogy álmodom.

De nem volt álom, megnéztem klepszidrámat, fél hetet mutatott. Tehát Sárospatakon kellett lennünk.

Igen, ott voltunk, s a pályaudvaron óriási néptömeg hemzsegett s leírhatatlan lelkesedéssel éljenzé Munkácsyt. Ejnye, hogy nem átallják az embert felkölteni. Mire való már ez a nagy hazafiasság?

Zászlók lobogtak, orációk váltattak s virágcsokor nyújtatott át Munkácsynénak. A kedves menyecske álmos volt kissé, de nem lett volna párizsi nő, ki, ha csokrot kap, el ne veszítse az álmodóságot. A virágillat üdébb a mosdóvíznél, s a dicsőség a legjobb törülköző kendő...

- Itt is. Már is? - rebegé az asszony elérzékenyülve. - Milyen ébredés, milyen szép ébredés!

- Még ez semmi, Madame! De egy deputációt már átaludott kegyed. Ezelőtt egy órával Szerencsen.

- Hogyan, istenem? És önök nem költöttek fel! Vigasztalhatlan vagyok.

- Bocsássa meg, de olyan édesen aludt s valószínűleg olyan édesekről álmodott.

- Eh, menjenek! Haragszom. Lehet is nekem valami édesebb, mint a valóság.

- No, ne búsuljon hát, ne duzzogjon... itt van az egész szerencsi parádé a zsebemben.

- Hogyan? Az ön zsebében?

- Úgy van, Madame! A tisztelgő deputáció, amint megtudta, hogy alszanak, azontúl lábujjhegyen járt - s írásba tette magát.

- Hadd lássam. Olvassa fel.

- Úgysem érti meg.

- Legalább a neveket. Szeretem hallani.

- Íme az üdvözlő irat aláírói. Nagy Ignác, Barabás János, Boros József...

Kilenc órákor Csapra értünk. Itt volt még csak igazán csapra ütve a lelkesedés. De nem is írom tovább, így fog ez már menni véges-végig, míg csak Munkácsra nem érünk... Azaz, hogy ott lesz aztán a haddelhadd.

AZ ELSŐ IBOLYÁK

»Tessék ibolyát venni!«

Ez az elkoptatott könyvcím (írta b. Podmaniczky Frigyes) jelenti a tavasz közeledését.

Az utcaszögleteken öreg asszonyok kosaraiban mosolyog reánk szép kék szemeivel a tavasz; üdén, de mégis bágyadtan néznek reánk e szemek, mintha még álmosak lennének s csak úgy erőszakkal nyitódtak volna föl - hajnal előtt.

Mert a virágoknak is vannak csalódásaik, nemcsak az embereknek. A mesterséges melegágyp elhítteti velök télen is, hogy már tavasz van - s ha friss levegőre kerülnek, megperzseli őket a hideg, belehalnak.

Szegény piciny virágok, kik napsugár nélkül születnek s napsugár nélkül halnak meg - valamelyik úri kabát gomblyukában. Még boldog az, ki hófehér női keblen száradhat el édes illatot lehelve.

Van-e a virágoknak is génusza? Van, kell lenni az istenek között egynek, a decorateur istennek, aki földísítí tavasszal a világot, aki a színeket vegyíti, aki felügyel ezekre a gyöngéd teremtetésekre, s aki megsíratja harmattal az idő előtt letépetteket.

De mégsem! Hiszen a föld adja a virágokat. S honnan van az, hogy egyszer csak a mezőn vagy a vadonban, hova emberi kéz nem ültet, hová madár se hozza el csőrében a magot, egyszer csak soha nem látott színű és illatú virágok borítják a gyepet? Ezek a föld új gondolatai. A földnek a poézise.

S ha mégis felügyelne Flóra ott fön az Olympuson s ha kis öntözökannájával, fel s alá járva az égben, végignézegetné onnan a földtekét, bizonyosan csodálkoznék, hogy az idén hova lettek a virágok?

...Hát igaz is... hiszen mind elvitte Munkácsyné. Szerencse, hogy a tavasz kezdete van - mert hátha a nyarat kellett volna átélünk *virág nélkül*?

Ami megmaradt, azok ezek a kis ibolyák. Tegnap születtek, ma elhervadnak.

A Jókai petróleumlámpája elbolondította egykor a ficust, s azok a levelek amelyekre rásütött, abban a tévedésben, hogy a délöv alatt vannak, olyan húsosnak, nagynak nőttek meg, mint ázsiai testvérei.

Az ibolyák fogják magukat és sokszor állnak bosszút a többi virágokért, elbolondítják az embereket, hogy már tavasz van.

S ezen a kölcsönös csaláson alapszik minden a világegyetemben. Mi, emberek megcsalunk mindenkit és mindent, még a virágokat is, s minket is megcsal minden, még a virágok is.

Akik a régi időket magasztalják, azok azt beszélík, hogy valamikor a cukor is édesebb volt, az ég is kékebb, a virágok is sokkal szebbek.

Persze nekik - mert fiatalabbak voltak. Én nem ösmerem el e tekintetben a hanyatlást, hanem annyi bizonyos, hogy a szép virágárus-lányok nagyon megváltoztak, mert most már sok helyütt fiúk a virágárus-lányok.

Egy-egy kis piszkos kamasz nyit be a nyilvános helyiségekbe a kis kosárkával, mely gyermeteg üde arcú lánykák kezébe olyan jól illett azelőtt.

E kis csavargók többnyire szemtelenek és visszataszító külsejűek. Rendesen valami vén banya szolgálatában állnak, ki egyik szögletben lesi, hogyan fogy a portéka. Több ilyen fiú van, kik ellepik a helyiségeket. De mind egyformák, sápadtak, véznák és görbék, mintha a penészben születtek volna.

Én mindig az utcán szoktam beszerezni a tavaszi napokban, szokott ibolya-csokromat, egy külvárosi sárga háznál, nagyszakállú vén Miklós huszártól. Az káromkodik ott már hat esztendeje és virágokat árul. Valaha pingálta a virágokat, az emberi bőrre, a piros vér-virágokat.

Egy kicsit pálinkaszagúak ugyan az ibolyák eleinte, de később legyűri az illat a szagot, s semmi panasza ellenük.

Mikor a kávéházba megyek, már akkor megvan a csokrom s rendesen elkergetem a fiút:

- Ne szemtelenkedj! Eredj innen!

- De kérem, ezek igazi ibolyák - mondja szelíd, szomorú hangon.

- Igaziak? Hát ezek nem igaziak a gomblyukamban?

- Azok az üvegházban nőttek és az meglátszik, megérik rajtuk. De tessék megnézni ezt a csokrot.

Egy nagy, gyönyörűen készített ibolyabokréta volt az, mely mámorító illattal bírt.

- Tessék tenni rá! Az első igazi ibolyákra. Egy szám egy hatos.

- Hát kijátszadot? No, jól van, hát itt a hatos.

Azután sorba járta az asztalokat, melyeknél így estefelé többnyire nők ülnek mindenféle osztályból, - de kevés kivétellel liberális gondolkodásúak.

Eladta a jegyeit csakhamar s kihúzták a nyerő számot. Az én számom volt.

Odatipegett hozzám rongyos kabátkájában szánalomgerjesztő mosolyával s átnyújtotta a nyereményt.

Csakugyan pompás ibolyacsokor. Mégér testvérek között is két forintot, de mit tegyek vele? Elküldeni nincs kinek, hát csak nem cipelhetem a kezemben, mint egy vőlegény.

- Hé, megállj csak, gyerek! Fogd ezt a csokrot s add oda annak, a nők és lányok között, amelyik neked legjobban tetszik.

- Aztán mit mondjak neki?

- Semmit, te számár. Mondd, hogy egy úr küldi, aki az imént távozott. Csak azt akarom tudni, melyik a legszebb vagy hogy milyen az ízlésed. Ha jól teljesíted a dolgot, még egy hatost kapsz.

A fiú némi gondolkodás után elvállalta a megbízatást s gondolkodva s inkább bámész, mint szemtelen arccal állt meg a női asztaloknál láthatólag habozva némely helyen.

Kétszer-háromszor is végigjárta az egész fényes termet, homlokára le volt rajzolva a küzdelem és a belső tusa, hol egy szőke, hol egy másik barna arc előtt.

Valódi élvezettel néztem a kis rongyos fiút s mikor közel volt, megbiztattam:

- Csak, rajta, ne félj, egészen a saját ízlésedet kövesd, a fényes ruha után ne indulj, akit te találsz a legszebbnek.

Elindult újra, s még soká láttam ólálkodni és sompolyogni a dámák között, míg végre eluntam az egészet s egy újságot kezdtem olvasni.

Egyszerre felzavart vékony sipító hangja:

- Odaadtam már, kérem!

- Mi az ördögöt? Hja, igaz, a bokrétát. Nos, hát kinek adtad?

- Egy kis lánykának - szólt félénken és elsápadva.

- Hol ül?

- Ott az ajtóküszöbön a kassza mellett.

- Micsoda? Az ajtóküszöbön ül? Hát miféle lányka az? Hadd lássam csak.

Felálltam s az oszlophoz közeledtem, ahonnan oda lehetett látni a konyhához vezető ajtóra.

Egy picike lányka ült ott, fejcskéje kockás gyapjúkendőbe burkolva, mely derakán át volt kötve. Lábain a cipők rongyosak voltak, s az egyik ujj amint kinézett belőle, olyannak tűnt fel, mint valami rózsaszírom.

Az ibolyacsokor ott volt az ölében s örömragyogó arccal bámulta azt s kis kezeivel tapsolt neki.

Egészen közel léptem hozzá:

- Kitől kaptad ezt a csokrot, gyermekem?

- A bátyám adta nekem.

- Hát a te bátyád a virágáros gyerek?

-- Ő az én testvérbátyám és azért adta nekem a virágot, mert azt mondja, itt én vagyok a legszebb!

- Bizony te vagy, kicsikém.

Nevetve hagytam ott a gyereket.

Hát mégis van még testvéri szeretet....! - gondoltam magamban. - A gyerekek még érzik melegen azt igazán... Van hát, nem mese hát...

Van - fűzém odább gondolataimat -, ez egyik legszebb példája, de ez is olyan, amelyikről nem lehet tudni, nem-e csupán üzleti élelmesség, hogy az ibolyacsokrot még egyszer eladhassa a kis csavargó?

MUNKÁCSY ELMENT

»Hírhedett művésze a világnak... « E szavakkal zendült meg a költő lantja, mikor egy olyan fia támadt a nemzetnek, kinek lángelméje az egész világrészt megvilágítja.

Úgy dicsekedtünk mi azzal akkor, mint Anglia egykor a maga legnagyobb gyémántjával, eddig csak úgy félig-meddig volt a mienk.

S ő is érezte azt, hogy ragaszkodunk hozzá, egy darabig tartotta még magát, de aztán nagy kegyesen néha-néha mégis leereszkedett hozzánk, persze folyton éreztetve velünk, hogy mi milyen kicsinyek vagyunk hozzá képest.

De hát elég volt nekünk a fényből ennyi is. A szegény emberek vízzel főznek. Nem voltunk zúgolódók. Olyanok voltunk, mint az édesanya, ki nagy úrrá lett fiától mindent elszível, örül egyetlen nyájas szavának is anélkül, hogy eszébe jutna panaszkodni, hogy az *egész szeretetére joga van*.

S íme a sors, nem irigyelt meg minket ezért, hanem *kárpótolt*, - s még egy nagyobb gyémántot adott nekünk Munkácsyban: amelyik egészen a miénk legyen. Aki - miképp igen jól mondta az ország miniszterelnöke tegnap - hallgatott és nem hirdette hogy ő magyar, míg a fáradtságos munkát végezte, de mennél feljebb emelte őt lángesze, annál hangosabban vallotta, hogy magyar.

Munkácsy a mienk. Az első dolga az volt a siker után hazajönni a koszorúért. Nem ért neki a külföld dicsősége, hódolata semmit, ezt szomjúhozta ő. Egy poharat, amit itt ürítsenek az ő egészségére *magyarul*.

Hazajött. Három hétig tartott a diadalünnep a magyarok országában, mikor az egykori asztaloslegény lábát idetette.

Álmodtuk ezt, rege ez, vagy igazán megtörtént? Amit magyar falusi házakban mesélgetnek, hogy a szegény fiú elindult világot próbálni, aztán királlyá tették, s végre hazajött látogatóba a feleségével. Otthon pedig olyan nagy volt az öröm az ő eljövételére, hogy olyan dáridót csaptanak, még a sánta koldusok is könyököig vájkáltak a mákoscsíkban...

Bizony igazán tündér egy história...

Először a kép jött. A szent kép. Odamentek ahhoz a képhez a papok és hazavitték magukkal még erősebbnek a vallást. Odamentek a bírák és igazságot szíttak belőle. A gyermekek, akik megnézték, *ismerősebbek lettek az étellel*. Az aggok szívében fölelevenült a *költészet*. Hivökké lettek a hitetlenek.

A falusi urak, akik a rákosi országgyűlések óta nem járnak erre a környékre, azok a jó magyar emberek, akiket »bocskoros nemeseknek« csúfoltunk azelőtt, mikor még csizmában jártak, akiket ki nem mozdít már a falujokból semmiféle potentát... se háború, se királylakodalom, mind eljöttek megnézni ezt a »mi piktúránkat«.

De hát mi történt? Felfordult a világ feneke Magyarországon? Hogy lehet az, hogy nemes és nemzeti uraimék, kik egész életükben nem vettek meg más képet, mint a nyíllal átvert szívű Máriát négy hatosért a gyermekeknek, most egyszerre rajongó műpártolók lettek?

Nem kell megijedni! Nem változott meg az ő természetük olyan nagyon. Nem lettek biz azok műpártolók, nem is vesznek meg képet soha (elég nekik az is, ami a Pesti Hírlap képes mellékletén van), hanem hát az történt, hogy minden magyar ember úgy érzi ezt a dolgot, *mintha az ő tulajdon édes fia festette volna ezt a képet*. Hát eljönnek csupa merő kevélységből. Dagadozik szívük a mellény alatt. Nem a műpártolók, nem a képnézők ezek, de a - magyarok.

Az egész nemzet örült. Az arisztokrácia, a laikusok, szakértők, a gazdagok és a szegények, s hogy teljes legyen a diadalünnepély: még a parlament is meghozta a maga hódolatát a művésznek.

Nem emlékszünk hasonló kitüntetésre. Soha még festő ilyenben nem részesült. Parlamentek, ha nem hivatalos alakban is, csak fejedelmeknek mutatták be a tisztelet ilyen impozáns nyilvánulását.

Hogy volt-e benne túlság, nem akarjuk mérlegelni.

Ki panaszkodnék azokra, akik túlságosan tüntették ki azt, akit mindnyájan túlságosan szeretünk?

De egyet mégis meg kell jegyeznünk, s ez az, hogy Munkácsyra nagy feladatokat szab ez a szeretet, ez a harsogó öröm. Ő adósságot visz magával, nagy adósságot.

S mi, akik ily fejedelmi módon tudunk jutalmazni és hitelezni ott, ahol kell, ne feledjük, hogy van egy nagy, nagyon nagy gyengeségünk, melytől talán egyetlen kis nemzet sem ment. Mi a nagy embereinket éppen úgy, mint a luxuscikkeket, a külföldről szeretjük *importáltatni*. Nincs önálló ítéletünk, s ha van, nincsen benne bizalmunk.

Ha tudunk lenni hitelezők - nem szabad maradnunk adósoknak.

Van még nekünk világra szóló nagy emberünk, kihez hasonló nagyokat, ha tán szült is valaha a magyar föld, de kimagaslóbbat sohasem, de aki nem tud festeni színekkel és ecsettel, amiket a külföld is megértene, hogy őt bevezetésekként megkoszorúzná, aki fest, de szavakkal; szavakkal, amik csak a magyarnak érthetők és édesek, de tud festeni olyan képeket s festi már

évtizedek óta, melyekben benne van a mi vérünk, a mi lelkünk, a mi álmunk, a mi szerelmünk - a mi hazánk.

Az a nagy ember, aki odaborult ennek a másik nagy embernek a szívére és megcsókolta, aki szerényen kísért diadalútjában és örült neki tiszta szívből.

Az a nagy ember, aki itt volt és fogadta, mikor Munkácsy jött, s aki itt maradt, mikor Munkácsy elment, s aki itt is marad mindég köztünk.

Az a nagy ember, akinek az az utolsó emléke a közönségtől - hogy *beverték a Stációutcai ablakait*.

A SZABADSÁG SZÜLETÉSNAPJA

A szabadság születésnapja van. Harmincnégy éve már, hogy megszületett s még most is gyermek, még most is gyámság alatt van, s ha elgondolkozunk, és dobogó szívvel visszatekintünk az időre, mikor a bölcsője rengett, mikor betakargattuk, úgy óvtuk a szélről, mikor az altató dal ágyúk bömbölésében fölzúgott, mikor pályáiból zászlók lettek, s mikor e zászlók alatt mellünket kitárva ellenségeinknek kiáltottuk oda kevélyen: »Gyertek hát, ha bántani akarjátok! Itt vagyunk és védelmezni fogjuk!«

Harmincnégy hosszú esztendeje, majdnem egy emberélet, de csak rövid rügyezési időszak a fának, melynek több ezer évig kell élnie! Nem kell tehát kétségbeesni; az elvetett mag, mely azon a napon kikelt, okvetlenül olyan terebélyes fává lesz, hogy a jövő generációk kényelmesen nyújtózhatnak az árnyékában. Lassan nő az, aminek nagyon nagyra kell nőni!

Ma harmincnégy éve! Bizony már sokat vénültünk azóta! Nem az a nap süt az égen, ami akkor! Most is csak tavasz van, az ébredő természet mosolya megmelegíti a szíveket, fölfrissíti a tüdőt.

Az emberek most is kimennek a szabad természetbe, nézik a porhanyós rögöket, amint kijönnek sütkérezni alólok az apró piros bogarak, fehér bárányok szökdécselve csörtetnek a mezőn, ahol vidám langyos fuvallat hirdeti, hogy halottaiból fölébredett. Kis füvek fakón tolják ki fejüket, a patak vígan csörög, az erdőben ezer madárhang csiripel, s a lelkekbe beszáll a fölséges, az andalító nyugalom.

Hej, más tavasz volt az akkor! Más március tizenötödike. A természet akkor nem suttogott, hanem ingerelt. Mintha nem is piros bogarak lennének azok, amik a rögöket ellepték, hanem piros vér. Nem fehér bárányok futkostak a mezőn, hanem az ősök támadtak fel sírjukból fehér lepedőkben kísérteteknek, tanítani az unokákat, mit tegyenek. Nem füvek voltak azok, mik kifelé tolakodtak a földből, hanem - kardpengék. A vihar haragosan zúgott, a patak dühösen morgott, az erdők száraz gallyai remegve csapódtak össze.

S aki beszította a levegőt, valami csodálatos érzést szítt be vele, dacot, reményt, haragot, kevélységet és erőt.

Ez volt csak az igazi tavasz!

A természet ébredését észre sem lehetett venni. Félre bokor, erdő jött helyette. Ki ügyelne az olyan csekélységre, hogy a természet leveti a szokott téli gúnyját és fölveszi a szokott tavaszt? Ösmerjük már mind a kettőt. Most nagyobb dolog történik. A világ kezd ébredni, most nyílt ki az egyik szeme: a szép Magyarország.

Nem értjük már meg ezeket a napokat ma! Elfásultunk, hidegebbek lettünk, mint ahogy nem érti meg a kihűlt szív: kedvesének miként lehetett olyan édes az első szerelmi vallomása. Talán

el is ítéli azt a következményei miatt... de az emlék, ha elmosódik is, a szerelem tárgya: az emlék mindig édes marad.

Oh, a mi első szerelmi vallomásunk annak a szép istenasszonynak a lábainál, akit Szabadságnak hínak, tündéri szó volt, s az első elcsattant csók mámoros és részegítő.

Hogy is volt csak, idézzük vissza emlékeinkbe azt a napot, hátha még egyszer kigyulladna az arcunk, nem ugyan a lelkesedéstől többé, de az elpirulástól.

Hol vannak azok a fiatal emberek, akik akkor ott szónokoltak a fórumon, igazságot hirdetve, mely szívből jött, szívekhez szólt. Kik körülhordozták, nem a középkori véres kardot többé hanem az eszmét; hol vannak a fiatal apostolok. Talán már mind kihaltak, követőikkel egyetemben?

Nem! Az apostolok még nem haltak meg mindnyájan, hanem ott ülnek most már a »pápaszemes Pilátus« jobbán és a szép istenasszonyról, akinek udvarlói voltak valaha, tépik le sorba a ruhadarabokat. Pilátus tépi, ők csak megszavazzák. A szép istenasszony még mindig olyan szép, olyan fönséges, mert örök, de a ruha merő rongyokban csügg rajta.

A szép istenasszony ifjú maradt, de ők megöregedtek. De menjünk sorba az emlékek közt.

Hát abból a szegény öregből mi lett? akit akkor hozott át vállain a hazaszeretettől lázas tömeg a börtönéből öröm és lelkesedés között? Persze nagyon öreg volt már. Azóta meghalt. Hol a márványkő, mely e fényes nap ez eleven emlékének porait jelöli?

Ej, hiszen nem halt meg az öreg - hanem valahol a szegényekházában nyomorog, tengődik. Hogy is hítták csak? Ezer ember közül egy ha tudja már a nevét is. Ne is kérdezzük.

És a vezér? Az imádott szónok, a szabadság oszlopa hol, merre van vajon?

A vezér? Miféle vezér? Minek ide a vezér, mikor minden úgy van jól, ahogy van.

A vezér is él még, valahol a hontalanságban, - de a nemzet, az az akkori, az a nagy, az a fölséges, az nagyot változott.

Vagy ez lenne az - és csak alszik? Március hús szele míg megint megcsapja egyszer, s kinyílik újra az a csukott szem, az a haragos kevély szem, mely mindent lát, mindent észrevesz, mely mosolyogni, sírni tud, de amelyben villám is lakik.

A SZÁZ ARANY

(Fecsegés)

Füst és füst. Tizennégy hosszúszerű csibukból gomolyog sötéten a felhő, mely eltakarja Jupitert... jobban mondva a Jupitereket, mert istenek ők egytől egyig, halhatatlanok, kérlelhetlenek, mennydörögnek és villámlanak.

Csak egyetlen emberi tulajdonság van bennük: nagyon kíváncsiak.

S mire lennének kíváncsiak, vajon most, midőn Krivosje már meg van tisztítva a lázadóktól, midőn Rohonczy mindent elmondott, amit tudott, sőt még azonfelül is egy keveset, ... mire lehetnének, mondom, kíváncsiak egyébre, mint arra, hogy ki nyeri el a száz aranyat?

Nyájas olvasó, ki idáig betűzted e sorokat türelmesen, bizonyosan megoldod saruidat, amint ideérsz, mert észreveszed, hogy az Olympuson vagy.

A »Kávéforrás« megteremtette a történelmi tradíciókat. Amilyen szent igaz az, hogy a lúd kukoricától hízik, a gyerek a tejtől nő, olyan bizonyos az, hogy naggyá csak a kapuciner mellett lehet az ember. A szellem tápláléka a kávé.

Ott szürcsölik az ambrózia-nedvet kéjes diskurzusba merülve. Társalgási tárgyak olyan, mint a Jules Verne macskája, mely kidobva a Holdba lőtt golyó kajütjéből, ott kering örökké akörül, mint egy új mellékhold.

Vajon mi lehetne az a tárgy, ha nem az, hogy ki nyeri el a Teleki-féle száz aranyat?

Igen, ez most a kérdés. *Durazzói Károly* és *Theodora* jegyesek!

Durazzói Károly úr elevenen nem csinált annyi zajt, nem volt szülője annyi reménynek, annyi keserűségnek, annyi várakozásnak és szóbeszédnek, mint most.

Durazzói Károly kiemelkedett a homályból, s két hét óta kísért az Olympus alsó rétegein, mint olyan ember, aki ért a csízióhoz s elemeli a száz aranyat.

Nos, hiszen valamelyiknek úgyis csak el kell nyerni. Így rendelte azt el a megboldogult Teleki gróf; akképpen okoskodván, hogy inkább az *ő akaratából* adja azt ki a tekintetes tudós akadémia rossz darabnak, mint az *ő akarata* ellenére. Igazi úr volt. Lám a Karácsonyi kolléga hogy elhibázta!

Durazzói Károly mellett Theodora a jegyes.

E kettő között oszlik meg a figyelem. Chance-a csak ennek a kettőnek van.

Monsieur vagy a Madame?

*

Persze hogy nagy az izgatottság, amit a kiszivárgó hírek nagyban nevelnek.

A hírnök jó s lihegve mond:

- Győry Vilmos a Theodora mellett van.

A tizennégy csibuk egyszerre megáll okádni a füstöt. Mindenki abbahagyta a pipázást s kémleli a körben ülők arcait: Hajh, vajon melyik sötétedik el!

Új hírnök, új hírek a hozója:

- A színész-bírálok a Durazzóit tartják a legjobbnak.

- Eh a színészek! Értene is ezek ahhoz!

Azután néma csend áll be, vajon nem akad-e valaki, aki önkéntelenül felkiált:

- Oh, igen! Csakis a színészek értenek.

*

A titokzatosság, hogy ki írta a két kiváló darabot, a miszticizmus fényével önti el a csodálatos ismeretleneket.

Van ezerféle találgatás: »ki írta?«

A Pesti Napló pláne azon kezdi találgatni, hogy »*ki nem írta?*«

S azt újságolja, hogy Dóczi Lajos nem írta.

Hiszen olyan, aki nem írta, nagyon sok van, olyat sok ember tud mondani.

Hanem az volna a kapós újdonság, irodalmi körökben azt nevezni meg, aki írta.

Emellett aztán még sok más sarkalatos kérdés merül fel.

- A »szégyen-paragrafussal« adják-e ki, vagy anélkül?

- Valószínű, hogy a szégyen-paragrafussal.

- De vajon fölveszi-e dacára ennek a díjat?

Elhallgatnak. A füstkarikákat nézi mindenik gondolatokba mélyedve, ha van-e ugyan a világon olyan ember, aki ama bizonyos paragrafustól úgy megszégyellné magát, hogy ott hagyná az aranyakat?

Nincs, nincs, nincs!

*

Hanem, hogy egy kis komoly szó is vegyüljön e tréfálódzás közé, nagyon különös dolognak tartom, ha a lapok, mint ahogy az most történik - még a *pályázat eldöntése előtt* találgatják s fölfedni igyekeznek, hogy az emlegetett darabnak ki a szerzője.

Hát mire való akkor a jeligés levélke, az inkognitó? Ma az egyik könyomatú Váradyt nevezi meg a »Durazzói Károly« szerzőjének. Nincs igaza ugyan - és határozottan biztosíthatjuk, hogy a darabot más írta, de már maga az akarat, indiszkréciót elkövetni, megérdemli a megrovást.

Hiszen, ha a bírálók előre tudnák a szerzők nevét, sohasem esnének »imputaremek«.

Pedig ezek a pályadíjak éppen csak az imputaremek-re valók.

Olyan nekünk a József-napja, mint a zsidóknak a hosszúnap.

Minden hosszúnapon elvesz közülök közhit szerint egy ember.

Közülünk meg minden József napon támad egy nagy ember.

Igaz, hogy a zsidóknak ez az elveszett embere aztán mindig megkerül, s az is igaz, hogy az a mi nagy emberünk aztán mindig elvesz.

MEGSZABADULTUNK AZ ADÓTÓL

Március tizenötödike! De van is már március 15-ike? A márciusi dolgoknak lejárt a kora. Se márciusi hangulat, se márciusi forradalom.

Ami még megmaradt eddig - az a *márciusi sör*.

Ezt még tisztelik és isszák. Híznak és butulnak tőle az emberek.

*

Hát ne is beszéljünk március tizenötödikéről - itt ebben az országban, ahol egy idő óta örökös *április elseje* van.

Nem a szabadság zászlóit hordozzák itt most, hanem az *adóintő cédulákat*.

*

Hanem hát nagy reformok még most is előadják magukat - az *adóegzekúció* terén.

Azaz iszen egyéb tér nincs is most már - csak az adóbehajtás.

Az összes államügyek ebben kulminálnak.

Jól behajtani az adókat, vagy rosszul behajtani, csak ez a kritériuma és biztos ismérve a státusférfinak. Az egyes kormányok is csupán ebben különböznek.

Igaz, hogy itt aztán vannak mindenféle finomabb nüanszok. Mert lehet aztán kitűnően, könnyedén, gyorsan, erőszakkal, erőszak nélkül - behajtani az adókat s könnyelműen, hanyagságból, elnézésből, gyengeségből, erélyhiányból, lágyszívúségból és desperációból be nem hajtani.

Eddig csak ennyi volt - de üdv a derék Szapárynak, most már ökegyelmessége egy olyan módszerrel töri fejét, miképp lehetne behajtani az adót akként, hogy az adófizető közönség meg legyen elégedve a behajtással?

Biz ez nagy dolog, lássuk, hogy fog hozzá Szapáry!

*

Hát eddig így volt. Az adó-egzekúció beállított Szabó Jánoshoz. (Legalább is hetven Szabó János lakik Budapesten.)

- Ön Szabó János?

- Én!

- Tehát az urat egzekváljuk, mert adó- 20-frt hátraléka van.

- De hiszen én kifizettem az adómat. Itt van róla a nyugta, tessék megolvasni.

- Nix nuc! Azt minden ember mondhatja.

- De kérem, az írás bizonyít.

- Igenis, de ez az írás, amelyik az én kezemben van s éppen itt áll hogy ön még 20 forinttal tartozik.

- De hátha az más Szabó János?

- Hát akkor ön követelje attól...

Hiába volt minden földi argumentum. Kegyetlenül megegzekválták.

*

De éppen ezért született meg a reform. A pénzügyminiszter kiadott rendelete folytán következőleg intézkedett a polgármester:

Ha valaki az egzekválendő személlyel való ugyanazonosságát tagadja - a végrehajtás beszüntendő s a vizsgálat megindítandó, ha vajon igazán nem az a személy-e?

Most már csak az fog fizetni, akinek kedve van hozzá.

Mert a névváltoztatások és cserék e tumultusában nincs az a hatalom, aki el fog igazodhatni, ha a »Nega, fiam«-féle elv jön divatba.

Egy Krampfner nevű úri embert az iránt kérdezték csodálkozva, hogy miért nem változtatja meg ő is a családi nevét?

- Hümm! - mondá az ravasz mosollyal - a világért sem. Összes hitelezőim nekem rontanának. Így nyugalomban élek elfeledve. Senki énrólam nem is képzelem, hogy még mindig a régi nevet viselem, el is felejtettek már - mindenki meg van győződve, hogy a Bocskay, Károlyi és

Rákóczy familiákhoz tartozom - csak a figyelmét kerülte ki, utánam se néz az igazi nevemen - a bejelentési hivatalban.

Nem csoda hát, ha ilyen viszonyok közt elveszti a fejét az adóhivatal.

Azaz, hogy mégis csoda - mert *már eleitől fogva fej nélkül való.*

A KIS KELEMEN GIZIKE

Ama fiatal szegedi leánykának, kit sokan megismertek a Munkácsy-ünnepélyekből s akinek szépsége nagy feltűnést keltett, húga volt a kis Gizike. Egy halvány, angyal arcú, szőke fürtű kis leányka, a »Gizi baba«, amint ismerősei nevezték. A Gizi baba nagyon okos gyermek volt és nagyon komoly. Úgy beszélt, úgy gondolkodott és cselekedett, mint az öregemberek, minket idősebbeket sokszor megkorholt a hat-hét éves gyermek, igen talpraesetten, ha valami helytelenségen rajta ért.

- Maga nagyon szigorú, kis »csorba«.

Mert csorba volt a kis Gizi, most jöttek az igazi fogai. De azért nagyon haragudott a csorba szóért s rendesen azzal revansírozta, hogy visszacsúfolt: »Maga meg *fekete fogú!*«

Gizi baba már a háztartást vezette otthon. Kis köténykéjéhez oda voltak kötve a kamra-, padlás-kulcsok, s egész naphosszat ott csörögtek; rendeleteket osztogatott a cselédeknek, korholta őket és igazságot tett közöttük.

Az irodalommal is foglalkozott. A »Fővárosi Lapok«-at olvasta és a »Pesti Hírlap«-ot.

- Hát hogy tetszik magának, kis csorba, a mi lapunk? - kérdeztem némelykor.

- Nos, tudja, fekete fogú, én nem sokat adok arra a csúf politikára, nem is olvasnám, amit maguk írnak - de tudja, a Béla végett, hogy a Béla is ír a lapba.

- És csak Béla végett? Hát én mije vagyok magának?

- Ej, menjen maga. Maga engem soha ki nem ír. Lássá, a »Fővárosi Lapok«-ban már benne volt a nevem kinyomtatva, mikor élőkép voltam, azért szeretem. De maguk mellőznek engem.

- Tudja mit, Gizi baba, ha vár egy kicsit, hát én is majd kiírom.

- Mikor?

- Ha férjhez megy! Hymen-hírt írok magáról.

- És előbb nem lehetne?

- Persze, hogy nem, ha csak akkor nem, ha bálba viszik.

- Szent Isten! Hisz az tíz év múlva lesz csak.

- Nem tehetek róla. De teljes lehetetlen más jogcímet találni rá.

A Gizi baba a fejét rázta, elgondolkozott kis homlokát összeráncolva.

Talán a jogcímen törte szép fejecskéjét. A jogcímen, mely olyan közel volt már akkor. A jogcím - a halál, mely - mint az újonczó bizottság - évről évre angyalokat asszentál be az Istenke számára, s bizony a legszebbet, a legokosabbat s a legkedvesebbet az idén már nem akarta itt hagyni - elvitte magával.

Igaz, hogy nagy szomorúságot, mély gyászt okozott a kis Gizi baba a szüleinek, az ismerőseinek, még Searron bácsinak is azzal, hogy elment - de a mennyben bizonyosan örülnek neki.

SKOBELEFF HAZAÉRKEZÉSE ÉS KALANDJAI

(Az összes rendelkezésére álló források nyomán összeállította S c a r r o n)

Egészséges elméjű olvasók akárminth török is rajta a fejüket: az ellentétes, sokszor homlok-egyenest ellenkező hírek között bizony nem találhatják el, miképp fogadták Szentpétervárott Európa Háry Jánosát, Skobelev tisztelet barátunkat.

Azt mondják, hogy mihelyt hazatért, a cárral azonnal találkozott. Egy másik forrás szerint a cárral nem találkozott, hanem reggelire hívta meg.

Mi igaz, mi nem igaz, nem lehet tudni annál kevésbé, mert még egy harmadik variáció is van, hogy Skobelev részt vett egy újonnan született nagyhercegnek keresztelésén stb.

Hát ebben a rettenetes sötétségben, mely egész Európát foglalkoztatja, mely a Kálnoky gróf álmait szörnyképekkel űzi el, s melytől még az öreg Bismarck is nyugtalanul vakarja a füle tövét, ebben a sötétségben, mondom, elvész a diplomáciai talentum éle is.

Itt már csak a novellaíró segíthet, akinek fantáziája van.

Hadd én mondjam el, hogyan történt.

*

Skobelev úr hajnalban ért Szentpétervárra. Az indóházánál beült egy droszkába, melynek balján egy álmos »jancsik« ült s legelőbb is a »Három bolha« című pálinkamérésbe hajtatott.

Itt megivott öt pohár snapszot a cárral egészségre, tizenötöt pedig a saját egészségre s aztán parancsolá a kocsinak:

- Hajts a cári palotába!

A jancsik odahajtott s letette Skobelevet.

Skobelev kivette zsebkendőjét s letörölgette csizmáiról a port és az előszobába ment, hogy bejelentsék.

A szolgálattevő tiszt, ki nem ösmerte őt személyesen, azt kérde tőle:

- Kicsoda ön, uram?

- Én? Én a *közvélemény* vagyok.

- Hogy mert ön akkor ide jönni? Mit keressen a közvélemény a cári palotában?

- De, uram, én egyszersmind az *Európa lelkiismerete* vagyok. Jelentsen be azonnal!

- Európa lelkiismerete? Azt száműzték a cárok...

- Ej! Én Skobelev vagyok.

- Servus humillimus. Ön az! Azonnal bejelentem. Miért nem mindig az igazi nevét mondta ön?

A tiszt, amint az orosz udvari szokás kívánja, krárogott és kiköhögte magát előbb az ajtó előtt, azután benyitott a minden oroszok cárához.

A cárral őfelsége az »Ellenőr« egyik múlt heti számát olvasva, hevert egy díványon, midőn Skobelevet jelentették:

- Bejöhet! - mondá nyájasan.

A tiszt szalutált és megfordult.

- Azaz mégsem... Várjon ön kissé, hadd olvassam el már a Keszler színi tárcáját előbb...

A tiszt megállt, mint egy cövek.

- Mit is mondtam csak előbb? - szólt a cár kevés vártatva. - Azt, hogy bocsássa be Skobelevet? Ohó! Azt nem teszem... sőt ellenkezőleg... Menjen ön és fogassa el Skobelevet.

- De fölség!

- Semmi de...

- Ő jelenleg a legnépszerűbb ember az orosz földön.

- Igaz, de nem akarom, hogy engem a magyar lapok megtámadjanak. A »Hon« eddig is igen jóindulattal viseltetik irántam.

- Tehát csakugyan elfogassam?

- Azonnal s zárassa be ön a 7-ik számú cellába a legfelső emeleten.

A parancs azonnal teljesített. Két marcona katona megfogta Skobelevet, megkötözte és bevitte a legfelső emeletbe a 7-ik számú cellába, ahol egy priccsre fektették.

- Innen fogom megindítani a hadjáratot a világ ellen - hörgé Skobelev dühösen.

A cellaajtót rácsukták s őt ott hagyták megkötözve feküdni a priccsen.

.....

Alig feküdt ott tizenöt percig, egyszerre egy rugó csattant meg a falon s a priccs a rajta fekvővel együtt süllyedni kezdett.

A szárnyasugáshoz hasonló robaj hallatszott s Skobelev a priccsen találta ugyan magát, de - egy emelettel lejjebb: vakító bútorzatú teremben, hol reggelire volt terítve.

A cár előtte állott és egy szegedi bicskával lenyesegette róla a köteleket.

- Szervusz, Skobelev! Ugye megréfálsz? No, ne légy bolond, ne haragudj hát, gyere reggelizni.

Skobelev apprehenziós arcot vágott.

- Elfogatni engem? Fölség, ezt meg nem érdemeltem.

- Bolond vagy! Azért fogattalak el, hogy kiírd az elfogatást az újságokba.

- De a reggelit is kiírd...

- Akkor aztán sem az egyiket, sem a másikat nem hiszi el Európa.

- Az istenúgyse! - mondá Skobelev és hozzálátott a reggeli pusztításához. Tizenöt pohár snapszot ivott meg a cár egészségére, ötöt a magáéra.

- De hát mármost aztán mi lesz velem? - kérdé Skobelev.

- Ej, hát mi lenne? Ma született egy nagyhercegnő. Ilyenkor ó-orosz szokás szerint egy nagy bűnösnek szokás megkegyelmezni. Neked kegyelmezek meg.

Így történt az meg, hogy Skobelevet elcsukatta, megreggeliztette és keresztelőre hitta meg a cár.

A világ törli rajta a fejét... de mi, novellaírók, kitaláltuk.

EGY NAGY EMBER ÖNMAGÁRÓL

(Bárány Ignác)

Sok nevetséges dolog van a világon, de annál, amit én most elmondok, nem sok.[!]

Lészen pedig szó Bárány Ignácról.

Ki az a *Bárány Ignác*? - fogják kérdezni az olvasók.

Hogy Bárány, az még hagyján... de hogy Ignác is még e mellett!

Pedig az igazi név, nem olyan valami kikomponált ember, valóságos eleven létező egyéniség. Vérből és húsból (hogy pontosan *mennyiből*, majd kitudódik).

Lakik pedig Csáktornyan s ott a tanítóképezde igazgatója.

*

De hát mi közünk nekünk jámbor és máskülönben derék iskolai igazgatókhoz? Hát illik az, ezeket az urakat, ezeket a szelíd, csendes embereket kirántani a pódiumra s keserűséget okozni nekik?

Hja, Clio nem arisztokrata! S ott veszi a nagy eseményeket, ahol találja.

S ha az ostor van a kezében s nem az aranyplajbász, akkor sem tehet ő róla, hogy nem mindég csak Kemény Gábor vagy Trefort Ágost csinálja a komikus ügyetlenségeket, amiket szidni lehet, hanem kis emberek is tesznek néha olyan bolondot - amit méltó az annálékba följegyezni.

*

Hát úgy esett ez az eset, hogy van egy »Magyar Paedagógiai Szemle« című folyóirat. (Tanügyi havi közlöny. Szerkeszti és kiadja Budapest: Rill József.)

E szemle tanügyi cikkek közlése mellett még azzal is foglalkozik, hogy a kiválóbb tanférfiak arcképét közli, olyaténképpen, hogy az illető tanférfiak maguk írják meg hozzá a saját nevük alatt az életrajzokat.

Nos, ebben még nem volna semmi gáncsolni való.

Mert ezt csinálják a franciák, sőt még a németek is. Egy-egy író maga írja meg szellemes, elmés modorban az életrajzát...

Persze komoly tanférfiaknál az egy kissé furcsán veszi ki magát.

Hanem hát az sem valami különös nagy baj.

*

A legutóbbi füzetben a »Bárány Ignác« ünnepies arcképe van csatolva a füzethez. Ott látható a derék férfiú lelke külső burkolatának egész mivoltában, kevély magatartással, mint Hannibál, mikoron átkelt az Alpeseiken.

A képhez maga írta ő is az életrajzot. De hát ez sem volna még nagy baj.

Az életrajz nyolc nagy hasábra terjed. (Hja, hát ki tehet arról, hogy annyi sok mindenféle nevezetes dolog történt meg a világon Bárány Ignáccal?)

A szerkesztő a következő jegyzettel kíséri:

»Bárány Ignác önéletrajzát oly tanulságosnak tartottuk, hogy feleslegesnek véltük elvi bevezetést írni hozzá.« Szerk.

*

És itt van aztán a nagy baj - a nagy elvi eltérés köztünk és a szerkesztő úr között.

Mert mi is tanulságosnak tartjuk a Bárány úr önéletrajzát - csak hogy olyan tanulságosnak, hogy nemcsak bevezetést írunk hozzá, de epilógot is.

*

Hogy pedig ezt tehesük, előbb az életrajzból kell adnunk - pars pro toto - egy kis ízelőt szóról szóra a következőkben:

»*Testem könnyű (58-60 kg), termetem közepes (171.5 cm), szemem zöldeskék, hajam és szakállam lágy, barna. Rövidlátó vagyok s 25 év óta hordok szemüveget, melynek segítségével meglehetősen éles látásom van, s tekintetemnek átható ereje tanítványaim irányában teljesen érvényre emelkedik. Nincsen valami kiváló tehetségem, de mélyreható elmével, mély érzéssel, gyors felfogással, szilárd elhatározással, erős akarattal és kitartással áldott meg Isten. Kedélyem nem nélkülözi a humort, az iskolában mégis sokszor ráncolom össze homlokomat. Tanítványaim és filantróp pedagógusok túlszigorúnak tartanak; de a szigorú igazságosságot, következetességet nem tagadhatják meg tőlem. Legjobban bosszant, ha hivatás nélküli, korlátolt elméjű, vagy ha nyegle, hanyag ifjakkal van dolgom; mert a tanítói állást szentélynek tekintem, melytől a méltatlanokat lángostorral szeretném távol tartani. Mint pedagógus az eklekticizmusra, mint hazafi a mérsékelt liberalizmusra hajlom. A szélsőségeknek sem vagyok barátja.*

Csáktornyan, 1882. február 14-én. *Bárány Ignác.*«

*

Nos, kérem, hogy tetszik kegyeteknek, nyájas olvasóim és olvasónőim, Bárány Ignác úr?

Ugye alaposan megösmerték őt?

Milyen szerencsés lesz az utókor, hogy tudni fogja szögről végről milyen volt ő, tetőtől talpig.

Eddig, fájdalom, *Julius Caesarról, Macedonai Sándorról, I. Napoleonnól, Shakespeare-ről* s több ilyen Bárány Ignác-féle kaliberű emberről nem maradt fenn: *hány kilogrammot* nyomtak.

Őröla tudni fogják az unokák.

S valamint előttünk áll Homerus nyomán a »glaükopis Athéne«: úgy fogják suttozni kegyeletteljesen a jövő generációk?

A zöldes-kékszemű Bárány Ignác!

GÖNDÖCS DIADALÜNNEPE

Gyula, márc. 19.

Sikerei még Hazafi-Veray Jánosnak is vannak, de hogy Göndöcs Benedeknek is lehessenek, arról soha nem is *álmodtunk*.

Ő maga talán *álmodhatott* azokról, mert elég alkalmatossága van hozzá: *mindig alszik*.

Göndöcs nemcsak a leggömbölyűbb ember, de a legaluszékonyabb is.

Ha híressé lesz valaha - úgy gondoltuk -, azzal szerzi hírét, hogy agyonalussza Gyömbér Jánost.

S íme mi nem történt?

A március 4-iki országgyűlésen egyedül Göndöcs volt ébren, míg az egész Ház mélyen szendergett.

Ébren volt - mert ő beszélt.

Hogy a Ház mért szendergett? Azért, mert ő ébren volt.

*

Az első ember, aki felébredett, már akkor ébredett fel, mikor Göndöcs beszédjét végezte, s minthogy senki sem hallotta azt, még az elaltatott gyorsírók sem, ötöle kérdezé:

- Milyen volt a beszéded, Benedek?

- Nagyon érdekes - mondá Benedek páter s elsuttogá azt még egyszer a gyorsíróknak egész terjedelmében - *kivonatnak*.

Göndöcs lévén az egyedüli *forrás*, mindenki kénytelen volt érdekesnek tartani a beszédét, amit nem hallott, s kivonatnak azt, ami megjelent.

Ha a kivonat is ilyen - milyen lehetett eredetiben! Mert tudnivaló, hogy a tökéletlen újságírók, kezét-lábát kitörik, nyakát félre csavarják, egyszóval tönkreteszik.

Göndöcs úr azonban szerény ember - de azért nagyon jól tudja, mitől döglik a légy -, kinyomatta beszédét s a lapok megjegyzéseit reá egy csinos füzetben és megküldte választóinak.

Mikor a postai föladási vevényeket zsebre vágta, nagyot ásítva így szólt:

- Most már megint nyugodtan alhatom.

*

A jó mag nem hullt sziklára. Gyula város az a város, ahol ketyegő fenének nézték az első zsebórát.

A beszéd, mely elmondva *elaltatta* a Házat, kinyomtatva már csak azt a hatást bírta előidézni, hogy *beleringatta* a gyulaiakat abba a hitbe, hogy Bonedek úr monumentális szónoklatot tartott, s hogy ezt meg kell valahogy ünnepelni.

Nosza, bizottság! Talpra, város! Fáklyás zenét kell csinálni... aztán van itt elég ló... bandérium is kitelik.

Ordíts kapu, kiálts város rettenetes éljeneket, mert eljött a Göndöcs Benedek napja!

*

Ma volt. Az indóházat nagy tömeg lepte el kora reggel s negyvennégy főből álló bandérium és egy nagy díkcio várta a nagy embert - ki egy ibolyacsokrot tartva lépett ki szerényen a kupéból.

Az ibolyák illettek neki rettenetesen.

A cigányok elkezdtek a Rákóczi-marsot:

»Üdv hazánkra égi fény, nemzetőre tiszta lény.«

Dobay polgármester pedig rágyújtott beszédére, melynek csak az eleje érdekes.

Kezdődött pedig ekképpen:

- Nehéz kötelességet teljesítek, midőn önt üdvözlöm.

Pedig nem is annyira nehéz az, mint inkább komikus!

*

Az apát erre megígérte, hogy a hazáért ezután is meg fog tenni mindent. (Lám, hogy kiérezte az a Széchenyi, hogy Magyarország még csak ezentúl lesz!)

A tömeg igen megörült, hogy Göndöcs mindent meg fog tenni a hazáért, s éljenezve zeneszóval indult meg a paróchia felé.

Ordítóztak, tomboltak. Az apát elhalaványodott most előttük, nem láttak mást csak a képviselőt.

A nők örültek még csak igazán. Az ablakokból kendőiket lobogtatták. Ők nem a képviselőt nézik, különb úgy, ha az - *apát*.

A derék férfiú boldogságában el akart aludni a diadalkocsiban, de egy virágbokréta, mely az orrára esett, fölébresztette.

- Halljuk! - kiáltá a tömeg.

- Isten neki! - gondolta magában Benedek úr -, két kész beszédet hoztam magammal, hát kiadom egészen a mérgemet.

Elmondta a másik beszédjét is.

Hanem kétségbe is volt aztán esve, mikor meghallotta, hogy az ő egyetlen napja két napig fog tartani: holnap (azaz hétfőn este) lesz a fáklyászene - mivelhogy naptár csináló Gergely pápa szíveskedett a gyulaiak iránti figyelemből erre az estére tenni a Benedek nap előestéjét.

Miként fogja Benedek úr (nem lévén több beszédje) kívágni magát ebből a diadal-hínárból, azt majd megírom holnap.

A DELEGÁTUSOK FRAKKJAI

(Igaz történet)

Nem a ruha teszi az embert, mondják, - de az nem igaz, a miniszteri titkárokat igenis a ruha teszi. Mik volnának ők ruha nélkül?

E maliciózus megjegyzéstől pedig örömet tartózkodnék, ha nem éppen egy kabát-históriát kellene megírnom.

Van egy emberem, aki nagyon szerelmes a kabát-históriákba, annak a kedvét akarom kitölteni s megmutatni, hogy csakugyan a kabátokkal is történnek csodálatos esetek.

Akikről írok, nemcsak miniszteri titkárok voltak, hanem fiatal delegátusok, ami éppen annyi, mintha miniszteri titkárok volnának.

A nagy »Residenz-Stadt«-ban szálltak a »Wandl« hotelbe két egymásba nyíló szobába.

Az egyiket Miskának hitták - gróf és sovány ember, a másik Aladár, gazdag nyárspolgár fia és kövérségre hajlik. Különb tiszteletes gyerekek, főispán lehet még mind a kettőből.

A delegátussághoz két dolog kívántatik; az egyik az, hogy megválasszák, a másik az, hogy frakkja legyen, - mert frakk nélkül Bécsben lehetetlen boldogulni.

Mind a két emberünk vitte frakkját is, de a fátum úgy hozta magával, hogy napokig nem volt rá szükségük. Kezdenek már soványabb idők járni Bécsben is, s csak imitt-amott akad egy díszebéd vagy soirée!

Egyszer azonban éppen egy ilyen soirée volt Kállay Béninél, ahova mind a két lakótárs hivatalos volt. Ki is adták rögtön az ordret a házi szolgának, hogy vigye a frakkokat és a cilindereket kivasaltatni.

Este aztán elkezdődött a készülődés. A Kállay-estélyen sok előkelő fiatal hölgy is lesz; házasulandó embernek nem ártalmas, ha minél jobban kicsípi magát. Az ember sohasem tudhatja. Lám Pulszky Guszti!...

Miska az egyik szobában öltözködött, Aladár a másikban.

Rendben ment a dolog egész a frakk-felvételig, de midőn a frakkot fölvette, egyszerre elsápadt s ijedten rogyott egy támlásszékre.

- Szent isten! Mennyit soványodtam két hónap alatt, (annyi ideje nem volt rajta a frakk). Ez borzasztó, ez rettenetes! Hamar doktorért! Ez ha így megy, nem élek egy esztendő.

A doktor eljött és azt mondta a grófnak, egyék több téstás ételt és sétáljon minél kevesebbet; még lehetséges, hogy megél. Vagy pedig menjen azonnal Olaszországba.

Még alighogy lement a doktor az első emelet lépcsőin, ideges csengettyű-rángatás riasztá fel nyugalmaiból a szögletekben lopva szivarozgató pincéreket. Az Aladár szobájából szólt a villanyos csengettyű.

- Mit parancsol, nagysád? - rontott be a pincér Aladárhoz.

- Hamar orvosért.

A pincér lóhalálban vágatott s még utólérte a becsületes Aeskulapot.

- Doktor úr, doktor úr, jöjjön vissza!

- Micsoda, már meghalt volna azóta? - kérde a doktor szórakozottan.

- Nem; egy másik beteg hívatja.

A doktor benyitott az Aladár szobájába.

- Mi baja önnek, uram?

- Hogy mi bajom? Odavagyok kedves doktor, tönkre vagyok menve. Hízom, rettenetesen hízom. Hallotta ön valaha hírét Móricz Palyának?

A doktor tagadólag rázta fejét.

- Az egy nagyon kövér ember. Olyan leszek én is nemsokára, ha az úr nem segít rajtam. Legalábbis egy fél mázsát híztam két hét óta. Nézze meg rajtam ezt a frakkot, még két hét előtt lotyogott rajtam, ma már nem férek bele.

- Ez bizony nagy baj, fiatal embereknek a külsejét nagyon megrontja a kövérség.

- Ez, éppen ez...

- Egyék ön minél kevesebb téstás ételt és sétáljon minél többet. Vagy pedig menjen ön Marienbadba.

A két fiatalember elment a Kállay-estélyre, de mind a kettő nagyon szomorú volt, s egész este panaszkodtak ismerőseiknek, hogy egészségük helyreállítása végett el kell utazniok.

Midőn hazavetődtek és levetköztek, megparancsolták a háziszolgának, hogy pakolja be holmijokat és hozza fel reggel a számlát, mert utaznak.

Miska Olaszországba utazott, Aladár Marienbadba.

Mindkettőnek használt a kúra. Egészségesen tértek vissza, mint a makk.

Aladár különösen el volt ragadtatva, mert amint hazajöve felpróbálta a frakkját, tökéletesen passzolt a testére.

Így járt Miska is.

Mindketten magasztalólag emlékeztek meg, egyik a csodálatos fürdő gyógyerejéről, másik pedig az olasz éghajlatról.

- Bizony pedig már nagyon kutyául voltunk! - mondá az egyik.

- Meghiszem azt! - szólt a másik. - Csakhogy én mégis furcsának találok a dolgot, mert az én frakkom már negyednapra jó volt. Négy nap alatt lehetetlen volt a legjobb egészség és étvágy mellett annyira lesoványodnom.

- Hüm! Egy sajátságos ötletem van, Miska.

- Hadd hallom.

- Az, hogy hátha az a gazember, a háziszolga, aki a Kállay-estély előtt vasaltatni vitte a frakkjainkat, kicserélve adta be.

- Az istenűgyse! Persze, hogy nekem szűk volt a te frakkod, neked pedig bő az enyim.

- Ezer mennykő! Hogy mi akkor arra rá nem jöttünk!

- Az nagyon egyszerű. Mert nem gondolkoztunk róla.

- Igaz, egy delegátus sohasem gondolkozik.

SIMONYI ERNŐ

Szül. 1821. dec. 18. Megh. 1882. márc. 28.

Nagy lélek lakott ama törékeny testben, melyből ma kiköltözött. Nem váratlanul jött a csapás. Évek óta kellett őt féltünk, hogy egyszer csak ágyhoz szegezi tartós gyengélkedése, s hetek óta viaskodott a halállal. Gyöngéd szeretettel virrasztott az ország a beteg felett s félénk aggodalommal kísérte a távolból a nemes ellenzéki vezér folyton gyengülő érverését.

El voltunk készülve a legrosszabbra, de még reméltük a jobbat. Amit az ember óhajt, azt még talán akkor is reméli, mikor már lehetetlen.

Mindig rosszabb, rosszabb hírek jöttek - míg íme, elérkezett a legrosszabb, mely gyászba borítja ellenfeleit és barátait: az egész országot. Simonyi Ernő nincs többé!

Tekintsünk vissza ez érdemekben, szenvedésekben és diadalokban gazdag életre, mely a miénk volt, mert a hazának vala szánva.

Simonyi Ernő Nyitra-zsámbokréton született 1821-ben, december 18-án, nemes családból. Iskoláit Nyitrán, Tatán, Vácott, Nagyszombatban és Pozsonyban végezte. A közélet terén már 1848 előtt is részt vett, mégpedig három megyében is, Nyitra-, Trencsén-, Barsban - mindenütt mindig az ellenzék soraiban.

A 27 éves ifjú 1848-ban a bajmóci járás főbírája lett s csakhamar követnek is megválasztott a privigyei kerületben, azonban nem lehetett tagja a parlamentnek, mert választását formahiba miatt megsemmisítették. Kénytelen volt visszatérni megyéjébe. A mozgalmas időszak azonban nem hagyott neki időt sem a bosszankodásra, sem a pihenésre. Fölcsapott gerilla-vezérnek s a hírhedt Hurban elleni expedícióban vett részt, mint ilyen. - Kezdetnek ez is elég volt, de csakis kezdetnek, mert amint megkóstolta a háborút, külön *ellenségre* jött étvágya s beállott a rendes hadseregbe tüzérnek. Most a Schimunics elleni hadjáratban, majd később Komáromba szorítva, ott a téli ostrom alatt tűnt ki. Ekkoriban azt jósolgatták neki: »Erő, belőled generális lesz« - mert éppen úgy bírta karddal, amint később győzte szóval.

A következő évben megint mint gerilla-vezért találjuk, mégpedig mint olyat, ki a saját szakállára dolgozik. (Hiába, jobb szerette itt is a függetlenséget!) Hetven főnyi csapata volt és azzal az ellenség háta mögött működött - de nem sokáig, mert a hetven ember hamar elfogyott mellőle.

Nem lévén mármost »hadserege«, visszatért megyéjébe, központi főszolgabírónak.

- Nem születtem én katonának - mondá -, hanem katonacsínálónak.

S hozzálátott mint főbíró a hadsereg-szervezéshez, újoncozott, élelmezett, agitált és igen sok hasznot tett a hadseregnek.

A mi szerencsecsillagunk ahogy lehanyatlott, ismét Komáromba menekült s innen a kapituláció után a külföldre, enni azt a keserves kenyeret, amelyről annyit szólt a nóta.

Legelőször Angolországba ment s ott nevelő lett egy úri családnál. Növendékével, kit több évig oktatott, huzamosabb ideig Párizsba ment s itt a természettudományokat hallgatta nagy mohósággal a felső tanintézetekben. Londonba visszatérve a brit múzeumban a magyarokra vonatkozó okmányokat kutatott.

Növendéke nevelését befejezván, egy kereskedői ház utazója lett s e minőségben sokat utazott Német-, Francia-, Spanyol- és Olaszországban.

Éppen Olaszországban volt, midőn ott a háború kitört s megalakult a magyar légió. Dehogyan ment volna vissza többé! Azonnal fölvette a mundért ő is - s felmondta a szolgálatot a kereskedői háznak.

A villa-francai béke után el nem nyerhetvén többé ezt a jó állomását, fotográfus volt Bristolban. A szegény száműzöttek ezek voltak legkeservebb napjai.

1861-ben örömhírt kapott hazájából. A privigyei kerület képviselőjének választotta. Rögtön vissza akart térni s írt Vay kancellárnak a visszatérhetési engedély tárgyában, de Vay megtagadta azt tőle. Most már engedély nélkül sietett haza. Útközben azonban meghallotta, hogy Vayt már elseperte Forgách s hogy a kiegyezés már lehetetlen, visszatért tehát Angliába s Bridgewaterben egy cement- és téglagyár igazgatását vette át. Kevés idő múlva még jobb állást kapott, egy világhírű angol gyár: »Tourton és társai« ügynöke lett, utazhatott kedvére s búvárkodhatott a levéltárakban.

Végre egy új, jobb áramlat otthon elseperte Forgáchot is. A közbizalom visszahíta a hazába Simonyit. A németürögi kerület egyhangúlag választotta meg képviselőnek.

Visszajöhetett, visszajött s odaült a legszélső padokba s azóta ott ült rendületlenül minden országgyűlésen mint kiemelkedő vezéralakja annak a pártnak, mely mindig növekedőben van Magyarországon.

S e párttal kapcsolatosan folyton növekedett az ő népszerűsége elannyira, hogy már az utóbbi években az ő neve lett a zászló. A kétes kerületekbe az ő nevével mentek hódítani. Debrecenben ő buktatta meg Tisza Kálmánt.

Nemes jelleme, nagy esze, sok tapasztalata és alapos ismeretei nemcsak megszerezték neki a tiszteletet a jobbak előtt, a tekintélyt a »Ház«-ban - de a tudományos világ figyelmét is rá fordították. Már az akadémiába is tagul volt ajánlva egy ízben Horváth Mihály által.

Még néhány szót róla mint szónokról. Mély, éles kritikája, részletekbe hatoló - habár némelykor terjengős előadása ha nem is a legkedveltebb, de a legjelentősebb szónokká tették őt. Bírta egészen a mívelt parlamenti modort. Higgadt, úgyszólván flegmatikus, a pátoszt nem szerette, szárazon s mintegy diskurálva beszélt, forma és floskusok nélkül. Nem a szenvedélyre és érzésekre, hanem inkább az észre kívánt hatni.

Simonyi Ernő meghalt - de egy nagy, bevégzett feladat után. Működése megizmosodva adja át a következő nemzedéknek a függetlenségi eszmét, a legszebb, a legszentebb, a *legfehérebb* zászlót, mely valaha lengett a magyar földön.

A párt, mely azt emeli, nagy veszteséget szenved ugyan, mert Simonyit egyhamar senki sem képes pótolni, hanem az út, amelyen haladni kell, s melyre most sötét árnyékot vet pillanatnyira az ő fekete koporsója, meglehetősen ki van már egyengetve, s jó vezetők lehetnek immár a nyomdokaiba lépők is.

A SAJÁT ÁBRÁZATOMRÓL

Furcsa szokás, hogy a »Koszorú« t. szerkesztője arra kényszerít bennünket, magunk írjunk magunkról, - bár én panaszkodhatom a legkevésbé, mert csakugyan megilleti valami *kárpótlás*, amiért engem, vagyis inkább a fizionómiámat beereszti a Koszorú pantheonjába.

Életrajzot kér tőlem. No, iszen még csak az kellene, hogy én magam tálaljam ki a viselt dolgaimat! De nincs is semmi szükség az életrajzra ott, ahol csak az arc forog szóban.

Mínthogy az ember többnyire öröklí olyannak az ábrázatát, amelyen, azt hiszem egész tárgyilagossággal szólhat róla. Hát én is úgy fogok arról beszélni.

Édes jó anyám, mikor még élt, bizonyosan szépnek tartott, mert azt csakugyan észrevettem, hogy sokszor gyönyörködött bennem.

A feleségem, mikor még megvolt, kielégítőnek találta - az esküvő előtt. Csakhogy mikor volt az!

Most még csak egyetlen alkalom következik, amikor az ember kinézése behatóbb bírálat alá kerül: hogy vajon szép halott volt-e vagy sem? S ebben rendesen a halottnéző öreg asszonyok döntenek. De már ezeknek a véleményére sohasem adtam semmit.

Hát én, mondom, már leszámoltam külsőmre nézve a világgal, s dacára annak, hogy egészen semleges személy vagyok önmagam előtt, mégis bizonyos hiúság vett rajtam erőt, midőn a Koszorú szerkesztője kijelentette, hogy lefestet az újságába, mivelhogy az már ősi szokás, író embernek át kell esni rajta, körözik az arcképét országszerte, hogy minden ember megismerje majd elevenen és ne adjon neki kölcsönt, akármilyen álruhát vagy nevet venne is föl.

Első dolgom volt beállítani a borbélyhoz.

- Parancsoljon! - szólt az, udvariasan lejtve felém.

- Nézzen meg jól, barátom.

A borbély végigjártatta rajtam álmos, vízszínű szemeit.

- Mit lehetne ebből a fejből csinálni? - kértem némi szerénységgel.

- Hüm, hüm! Ebből a fejből? - szólt egészen lehangoltan. - Egyébiránt tessék leülni.

Leültem, megnyírt, leborotvált, hol balra csavarta a nyakamat, hol jobbra, a hideg olló és borotvavas ott szaladgált a fejem búbján, az államon, majd egy álló óráig. Egész passzióval csinálta a gazember. Sehogy sem akart kiereszteni a keze alul. Addig is, hogy ne unjam magam, elbeszélte, hogy ő többre becsüli a szőke hajat a barnánál, mert a szőke hajat lehet még feketére festeni, de a feketét lehetetlen szőkére.

E tantétel után levette rólam a fehér lepleket, kifűtta inggallérom alul a halhatatlanságtól megfosztott hajszálakat s útnak eresztett a másik tortúra alá - a fotográfushoz.

Az még csak a kegyetlen ember! Semmit sem talált rendben, sem a bajuszomat, sem a nyakkendőmet, sem a hajamat.

Megnézett oldalt, szembe, féloldalt, mindenféle pozitúrában, hogy mi módon mutatnék többet. Végre is kitört belőle az elégedetlenség.

- Csináljon hát, kérem, valamivel irodalmibb arcot.

- Irodalmi arcot! Hol vegyem én az irodalmi arcot, pláne ilyen hirtelen?

Odaszorította a fejemet, mintha csizmasarok volna, egy rézsarkantyúba, eléem szögezte a camera obscurát, azután elhelyezte a kezeimet, hogy, mint mondá, bizonyos kerekdedsége legyen a képnek.

- Csak ne olyan feszesen, kérem. Természetesség... minél több természetesség! Emelje kissé feljebb a becses fejét, hogy valami nyaka is legyen.

- Emelem már.

- Nem jól van, kissé idebb.

- Jól van most?

- Dehogyan van, kissé odább! Most pedig tegyen úgy, mintha valami magasztos dologról gondolkoznék. Pislogni szabad.

- Tudok is én pislogni!

- Önnel nem lehet boldogulni, uram! Ha nem viseli magát nyugodtan, nem állok jól a képért. És a közönség...

- Ugyan hagyja el, kérem. Törődik is a közönség a mi arcképeinkkel! A minap egy német lap hozta portrémat egy másik íróéval együtt.

- S aztán?

- A szöveg a túlsó lapra jutott, nem nézte senki, hanem csak úgy ráfogták a kollégámra, hogy Hoszter, a várpalotai rablógyilkos. Még csak engem kellett kitalálni, és az már nagyon könnyű volt. Ez a másik ugyan ki mellette? »Ej, hát ki lehetne más, mint Kozarek.«

A fotográfus elmosolyodott.

- Nem kell az ilyeneken megütközni. Hát mikor a Deák arcképét úgy sokszorozta a londoni fényképész, mint Tropmanét, a híres pantini gyilkosét s úgy is terjedt el a világban. De most már legyen kérem nyugodtan. Így ni, kissé felborzolom a haját oldalt, a kabát túlságos ráncait lesimítom. Semmi mozdulat most. Ide nézzen..... följebb valamivel, a homlokomra.

A nekem szögezett ágyú, vagyis az a nagy átható egyetlen szem benne, azalatt rám bámult, amíg csak rá nem csapták a fekete posztó földöt.

- Készen vagyunk.

- Hála istennek!

- Még csak az aláírását kérem.

- Nagyon szívesen. Ki lesz a másik zsirász? Vagy hova is beszélnek? Bocsánat, - de olyan szórakozott vagyok, úgy kifáradtam.

- No, most már legalább örülhet, túl van rajta.

- Mi hasznom belőle?

- Hogy mi haszna? - gyulladt ki erre haragosan. - Ön most már át van adva a halhatatlanságnak. Önnek most már levághatják a fülét, orrát, ön akár ne is fészülködjék, borotválkozzék többé, önnel már leszámoltunk, - ön most már meg is halhat.

...Így lettem én naggyá másfél óra alatt. Önök láthatják: milyen vagyok. S hogy ilyen is vagyok, isten után leginkább a borbélynak és a fotográfusnak köszönhetem.

LAKODALOM AZ ALFÖLDÖN

Mikor az alföldi legény elszánja magát a házasesetre, körülbelül azzal a mondókával állít be szüleinél, hogy immár kiszemelt magának egy hajadon leányzót. Jó, dolgos, szófogadó, fürge, mint az ürge. Azután meg kiszolgálta már a királyt, sarjúkaszálskor innen-onnan a huszonötödik évébe fordulna már. Az édesanyja meg, tisztesség érje őkegyelmének minden ősz hajszálát, bizony napról napra öregszik már, pedig hiába, erő is kell az akarathoz, nem való a nehezebb munkára. Jó lenne, ha valami fiatal vér venné már magára azt a nagy felelősséget. Hát ő bizony azt gondolná, hogy új borra új asszonyt hoz majd a házhoz. Van is a kiszemelt leánynak mit hoznia otthonról, nem eresztik azt üres kézzel, ámbátor, hiszen ez csak mellékes - de mégis elmondja, hogy az apja két ekével szánt, három tehenet fejnek, az egyiket, a kajlaszarvút, mivelhogy úgysem hagyja magát másnak megfejni, majd csak a leánnyal eresztik.

Erre aztán ünnepélyes arcot öltenek, jövő vasárnapra meginvitálják magokhoz a rokonságot, a sógort, komát, a fiúnak az igazi és a bérmlásról való keresztapját, hogy meghányják-vessék a dolgok sorját, s amelyik a legszájasabb köztük, az menjen leánykérőbe.

Fel is készülnek háztűznézni s leányt kérni a legközelebbi vasárnapon. A házasulandó legény tisztát vált, rámás csizmát, ráncosat húz a lábára, az ezüstgombos bársonymellényt vállára veti, fölibe meg a cifra, kivarrott szűrt akasztja, Amerre megy, mindenütt tudják a ruházataról, hogy mi járatban van.

Ha igenlő a válasz, vagy a háztűz látása folytán nem változik meg a szándék, elhatározzák az eljegyzési napot bizonyosra, az esküvőt pedig - körülbelülre. Mert a magyar ember minden határozathozatalnál hagy még későbbre is valami elhatározni valót.

A menyasszony most már hozzákezd a jegykendő-varráshoz, s míg átesnek a kihirdetéseken, azalatt beszerzi a széles virágos pántlikát, mely a vőfélyek vállára jön, és a selyem sallangokat, amiket a lagziba hívogatók botjára kötnek.

A lagziba hivogató vőfélyek a következő dikciókkal járják be a hivatalos családokat:

»Valamint a sebes folyóvíz, ide igyekeztem, csavargós utamon mindenütt siettem, és beléptem az ajtón e házba, melynek ablakában ékes rózsza nyílik. Engedelmet kérek az egész háznéptől, kigyelmetektől e bátorságomért, de ahogy a rózsza kedvelteti magát illatos szagával, úgy az én szívem is kedvelteti magát illő vendégszeretettel. Tisztelem az atyaistent, tisztelem a fiúistent, tisztelem a szentlélekistent, egyszóval tisztelem az egész szentháromságot, mely rendeli a házasságot, tisztelem e ház minden népét, tisztelem végül Mucsi-Timár Jánost és életpárját, akik engem postául küldöttek, hogy szárnyuk alatt lévő magzatjuk örömnapjára jövő szerdán délután 3 órakor, a szent eskü felvételére, s azután egy kis vacsorára s egy ideig tartó mulatságra, eljönni szíveskedjenek.«

A vőfélyeknél is nagyobb ember a nász dolgában a násznagy, az a tiszte előre kidicsérni a lakodalmat s ott is számtalan rigmust és jókívánatot elmondani. Az ő szégyene, ha valami rosszul sikerül, míg ellenben az ő büszkesége, ha a házasokból jó pár lesz.

A nagy nap fölvirradtával a nyoszolyóasszony élére áll a nyoszolyólányoknak s felöltöztetik a menyasszonyt hófehér ruhába s csinált virágkoszorút tesznek fejére. Mikor már készen van, a menyasszony vőfélyét elküldik a vőlegényért, aki már türelmetlenül várakozik otthon ezalatt. Elmegy a vőfély s a szoba közepén ünnepélyes állásba teszi magát, leemeli bokrétás kalapját s felszólítja a vőlegényt, hogy kövesse nyomon, ahova vezetni fogja.

A menyasszony vőfélyéhez útközben hozzácsatlakozik a vőlegény vőfélye is, s ezek ketten vezérlik a lányosházhoz menőket. Nyomban utánuk a vőlegény jó szüleivel, azután a család többi tagja, majd a csip-csap rokonság s leghátul a barna cigánybanda, rá-rántva egy-egy nótára már előlegképpen is - mert már görbén áll a szemük a mézes palinkától.

A vőfélyek kezében fonott kalács és boros kulacsok vannak. Táncolva, kurjongatva haladnak a menet élén, a felsallangozott botot, vagy mint néhol szokás, a nádra kötött tarka-barka kendőket, most a násznagy viszi nagy kényesen.

A lányosházhoz érve a násznagy még egyszer kikéri propter formam a menyasszonyt s még egyszer odaadják propter formam. Azután megkínálják valami étellel a vendégeket, mire e kívánsággal köszönt fel a násznagy:

»Legyen az új párnak bora, búzája és békessége.« Ebben öszerintük benne van minden jó a világon.

Esküvő után jön a tömérdek fogású lakoma. Itt látszik ki azután fogas ember-e a násznagy? Van-e elég tudománya, tapasztalata ehhez a tiszthez? Minden újabb ételt új és új verssel, mondókával kell ajánlani, mégpedig humorossal.

Odakünn az eresz alatt a koldusok ülnek hosszú sorban s a maradékok odakerülnek. De csak akkor volt a lakodalom tisztességes, ha a koldusoktól is jut maradék.

Vacsora után alig várja a sok fiatal nép a táncot, de bizony még maga a násznagy is úgy megrakja, mintha nem is ő lenne itt a legtekintélyesebb ember. Zajjal telik meg az egész környék, megszólal a muzsika, a menyasszonyt viszik legelőször a táncba (s nagy tisztesség akit a násznagy erre érdemesít), a menyasszonyi tánc még komoly, méltóságos, de azután belevegyülnek a többi párok is, s a széles jókedv úgy elszilajosodik, hogy csak a hajnal vet neki véget. Az udvaron pisztolyokat sütögetnek el a nap örömére, egész addig, míg a menyasszony vissza nem vonul.

Ez a legérdekesebb mozzanat. A nyoszolyólányok koszorúját leveszik, varkocsát kibontják, hogy sohase legyen többé ez életben ilyen alakra befonva.

Azután leszedik lassankint ruhadarabjait, levetkeztetik, mint egy fejedelemnőt. Ezalatt nyoszolyóasszony babonát csinál az újdonatúj duzzadó ágyban. Mert attól függ, hogy a menyecske hű lesz-e az urához?

Mikor azután lefektetik, eloltják a világot s lassan csendesen kisompolyodnak a szobából, de az ajtót félig nyitva hagyják, hogy a vőlegény észrevétlenül beosonhasson.

FEHÉR HÚSVÉT

- Karcolat -

Beszéljünk az időről. Rossz, de pihent téma, melyhez senki sem nyúl már évtizedek óta, nehogy unalmasnak tartassék. A mai generáció, mely mindenről olvas a világon, az időről sohasem olvas semmit. Kivéven a »meteorológiai jegyzetek«-ben és a kalendáriumokban, de az igazán nem szerezhethet valami különös élvezetet.

Pedig kár megbüntetni az unokákat, amiért az ősök egy időben, mikor mindenféle társalgási tárgyból kifogytak, a szegény időt csípték mindig nyakon.

Nem olyan rossz téma az, hogy egészen ki kellene küszöbölni a repertoárból.

Iszen igaz, hogy 50 hosszú esztendeig minden novella ezen kezdődött: »Szép idő volt, a nap sugarai fénylettek és ragyogtak« vagy pedig: »Zivataros idő volt, a fölkorbácsolt fergeteg szilaj danája, sat.«

Ami volt, volt, - de ne legyünk egyoldalúak és igazságtalanok, s ne vegyük el a leghatalmasabb elementumtól az őt megillető helyet az annálétkben, ha a tulajdonképpeni szereplését úgysem vehetjük el.

Mert hogy az időjárás nagyobb szerepet játszik az emberiség történetében, mint akármi más, azt lehetetlen eltagadni. Mi lenne, én istenem, például az esernyő-gyárosokból, ha ez nem állna?

*

Az idő majd csakhogynem olyan szeszélyes, mint egy asszony.

Tud kedves, szeretetreméltó lenni, haragos, csípős, változékony, mosolygó, enyhe, kemény, homályos és csábító.

Sokszor kedvez, hízeleg, máskor pedig sír, makrancoskodik.

Igazi asszony. Egy olyan asszony, aki most húsvétkor ballábbal kelt föl.

Mikor már jóformán februárban *fehér tavaszt* varázsolt elő s azóta mindig azzal kacérkodik velünk, most egyszerre valóságos *zöld telet* produkált.

Mindenki didergett. A legjobban jártak a szegény húsvéti bárányok, hogy nem maradtak elevenen, mert okvetlenül megfagytak volna.

*

De a pesti ember a legszívósabb a világon. A szokás szent. Ilyenkor mindenki kirándul valahova, akinek valami közeli faluja van, oda, a többi aztán a Zugligetbe, a Városerdőbe.

Soha annyi lilaszín arcot és veres orrt mint tegnap a kirándulási helyeken, melyek ennek dacára hemzsegték az embertömegektől.

Ha a párizsi »Figaro« volnánk, azt írónk, hogy az emberek odafagytak az asztalokhoz amelyeknél uzsonnáltak a kellnerek késsel fessegették le őket előbb, aztán rájuk adták télikabátjaikat.

De ez nem volna igaz. Hiszen az emberiségnek, melyért tegnapelőtt szenvedett halált az Üdvezítő s mely most az Üdvezítő kedvéért szenvedett az ünnepi kirándulásokon, már nemigen vannak télikabátjai.

A zálogcédulák pedig nem tartanak meleget!

*

Régen nem volt már ilyen cudar húsvét. S ha az égieknek van valami beleszólása az időbe, igazán csodálatos, hogy éppen egy ilyen, az egeknek szentelt ünnepnapon hagynak hideget és daraesőt.

Mikor a zeheri templomot felgyújtotta a villám, a göcseji ember akkor először kezdett csodálkozni, hogy »mégis furcsa dolog, hogy az Isten is éppen a saját házáat gyújtja fel«.

*

A magyar ember különösen sok súlyt fektet az időjárásra. Ismeretes az az adoma, mikor a magyar parasztnak megmutogatták Bécs városa fényes épületeit, mesés gazdagságát, pompját, s vállvonítva mondá:

»Többet ér ennél nálunk egy májusi eső.«

Mi is nem a locsolgatás kimaradásán búsulunk, mikor az időt szidjuk, a fiatalság majd csak talál magának multságot, hanem a káros gazdasági következményekre gondolunk, amikor azt találjuk, hogy rosszabb hangulatot szült az idén a húsvét, mint akár egy új adójavaslat.

*

A piros tojásokat bátran be lehet festetni feketére s felküldeni Szapáry Gyulának »memento mori«-nak.

Mert könnyebb volt a Kolumbus-tojást felállítani, mint az adót lesz beszédni az idén.

Azok a jégvirágok, amik ma virradóra az ország számos részeiben az ablakokra rajzolódtak, igazán olyanok, mintha a Krisztus koporsójáról volnának elhozva - szomorú emlékek.

A resurrexit fölhangzott az idén is. A vallásos hívek átéreztek a kétezer esztendő regét, a feltámadott isten-embert ájtatos zsolozsmák üdvözölték - de a természet hideg maradt s gyászolni fogja a föltámadás napját aléltnak haldokolva.

HÚSVÉTI ÁLOM

Tegnap este, hogy az a cudar esős idő volt, korán mentem haza s begyújtottam a kandallóba. A tűz vidáman pattogott, s én levetkőzve eloltottam a gyertyát s úgy néztem, amint a kályha lyukain át rám világítottak a tűzszemek. A kísértetes homály a szoba tulsó szögletében titokzatos árnyakkal telt meg. A szememet behunytam félig s úgy hagytam őket járni-kelni a szobában. Virginiám füstjéből is, mely fölfelé szállott, szürke csíkot képezve az éjben, csupa kísérteties fejek lettek, mik alakot öltve suhogtak, kergetőztek ágyam körül.

Egyszerre hideg légáramlat suhant át a szobán keresztül, megborzongtam s éreztem, hogy az ajtó megnyílt.

Vajon ki jöhetett be?

Hát bizony az öreg Deák Ferenc volt.

Nem ösmertem az öregurat, míg élt, csak az arcképekről, de egy percig sem haboztam, tudtam, hogy ő áll mellettem.

- Mi újság van az országban? - kérde jószágos szemeivel szelíden tekintve rám.

- Amit tudunk, mindent beleírunk a »Pesti Hírlap«-ba - mondtam.

- No, azt pedig rendszeren olvasom. Kicsoda az az »Aliquis« nálatok?

- Mért kérdezi?

- Azért, mert az a legnépszerűbb emberetek az égben, mivelhogy a legártalmatlanabb és a legjámborabb. Hja, nagyon megfordított világ van ott, öcsém! A mérgestollú írók cikkeit nem olvassák, hanem a »Hasznos Mulattató« a legkapósabb.

- Van-e most valami különös újság a mennyországban? - kérdezém.

- Ahogy vesszük, valami különös azonban nincs. Csak a zsidókkal van egy kis bajunk. Éppen tegnapelőttadtunk be egy folyamodványt az Istenhez, hogy a paradicsomban adjanak nekik egy külön területet és azt falazzák el, hogy közénk ne jöhessenek.

- Talán valami rossz fát tettek a tűzre?

- Zálogházakat nyitottak. Az angyalok a szárnyaikat zálogosítják el, sőt az utóbbi napokban az egyik ellopta a Krisztus urunk palástját és bevágta. Mire kitudódott, csak a zálogcédulát találták már meg nála.

- És az Isten mit határozott?

- Még eddig nem kaptunk indorsátát. De nem hiszem a kedvező megoldást, mert nagy a protekciójuk. Szent Péter határozottan velük tart.

- Talán váltói vannak?

- Meglehet - szólt az öregúr összeráncolva szemöldeit.

E pillanatban újra megnyílt az ajtó s a vén Zsedényi lépett be s megrántotta a Deák Ferenc kabátját.

- Gyere már, öreg - szólt -, mert elkészünk.

- Ugyan ne menjen, kérem - szóltam én -, minek sietnének, annyi, de annyi kérdeznivalóm van...

- Rögtön üti az éjfélt - sürgeté Zsedényi -, azontúl pedig már kapupénzt kell fizetni Szent Péternek.

- Ugyan hallgasson! - förmedtem fel haragosan Zsedényire.

- Hagyd az öreget - monda Deák -, az öregnek igaza van. Menjünk!

S az ajtó felé közeledett.

- Még legalább egy szóra, hazám bölcse! - kiálték utána.

- Hadd hallom, édes öcsém.

- Holnap cikket szeretnék írni a *Perlaky*-ügyben. Mondja, kérem, mit írok, mi az ön véleménye?

- Az én véleményem az, hogy az igazságot kell támogatni.

- Hiszen éppen az! De hát hol az igazság?

- Ösmernem kellene a tényállást előbb - mondá távozóban a nagy államférfi. - Add elő, gyorsan és röviden.

- Tehát, kérem, úgy áll a dolog, hogy az egyik párt, amelynek élén gróf *Zichy Jenő* áll...

- Elég, elég! - szólott a nemzet bölcse. - Én láthatlanban is azon a másik párton vagyok, ahol *Zichy Jenő* nincs: annak kell a komolyabb pártnak lenni, s az igazság is ott van minden bizonnyal. Szervusz!

Az ajtómbecsapott, a hűs áramlat ismét megborzongatta tagjaimat. - *Zsedényi* kiballagott, *Deák* pedig a kezét nyújtá felém szorításra.

Tiszteletteljesen rántottam ki a magamét a paplan alul s amint hirtelen odanyújtánám, beleütöttem - a gyertyatartóba, mely az éji szekrényemen állt.

A gyertyatartó lefordult s csörömpölve esett a padozatra.

Föleszméltem víziómból, nem volt a szobámban senki, de a *virginia* szivarom még most is égett.

A nagy pondusos óra a díványom felett kísértetiesen verte egymásután a tizenkettőt.

Reszkető kezekkel gyújtottam meg a gyertyát. *Deák* arcképe balról, a *Zsedényi* pedig az íróasztal fölött éppolyan mozdulatlanul függött a szögön, mint egyébkor.

HUNYÁK PÁL

Ha jól emlékszem *Szlatkovics*, a tótok legjobb poétája énekelte egyszer igen szépen a pipáról:

*»Kicsi vagy, alig érsz egy garast vagy kettőt,
Mégis a király is reád veti szemét.«*

Bizony ma is jobb volna a dohány-monopólium ellen dalolgatni, mint hogy fölzavarják lelketlen izgatók a becsületes tót nép kedélyét és sokkal rosszabb hírbe keverik, mint aminő.

Még csak néhány évtized s velünk érzett ez az egész nép. Sem mi nem emlegettük a fehér lovat és a veres kantárt, sem ők nem hozakodtak elő vele; megfértünk egymással, pedig ugyancsak összebújtunk keskeny helyen: a türelem ösvényén.

Nekik is fáj, ami nekünk, poétáink és az övék is közös keserűségről daloltak, közös ideált dicsőítettek. Az idegen járom lerázása volt a nagy törekvés, mely a szívekben élt s mely a regényes erdők, hegyek között esengett szomorúan. Szellő is azt sóhajtotta, méla furulyasípban is ez a vágy sírt.

S most, hogy le van rázva az idegen járom, - az országháborító proletárok még mindég ezeket a régi nótákat dúdolják a tót nép fülébe: rázza le már egyszer az idegen jármot!

Csak hogy most már ez az idegen járom nem az osztráké, hanem a mienk - magyaroké.

Van egy hangzatos »tót himnusz«, viharos, háborító. Elmondja, meddig terjed az a hatalmas ország, mely az ő hazájuk. Bizony elér az a híres *Tátrától* a *Balti-tengerig*. *Ural* és a *Kaukázus* a nemzeti hegyek. A *Garam* locsogó habjai a *kékvízű Volgának* felelgetnek. Az aztán a diskurzus!

A himnusznak tetszetős dallama van, belopja magát a fülekbe s onnan talán később a szívekbe is.

De ez még nem minden, panaszunk se volna, ha csak ez a himnusz lenne.

Mert megtanulják ugyan, mint ahogy megtanulnak minden kellemes nótát azok a szálas, szép legények s délceg, szelíd szemű leányok, kiknek az apáik még velünk csinálták negyvennyolcban a tábori tempót:

»Szeno-szlama, Szeno-szlama.«

(T.i. »széna-szalma«, aszerint amint vagy a szénás lábat, vagy a szalmásat kellett mozdítani masírozás közben.)

Hát mondom megtanulják, de az magában véve nem volna valami nagy baj, az arzenikum sem öl kis mértékben beadva, hanem az már aztán öreg hiba, hogy a nótának magyarázóí is vannak, mégpedig veszedelmesek.

Ez az agitátor-had pedig minden inkább, de nem lusta. Bejárják a falukat, érintkeznek a néppel, izgatnak, lármáznak, lelkesítenek, vérmes reményeket, beteges ábrándokat ültetnek a tótok szívébe, aminél pedig porhanyóbb földet, melankolikus, nagy fantáziájú hegyi nép lévén, szinte lehetetlen találni.

Az agitátoroknak nagy segítségére vannak a papok és a néptanítók. Van ezek közt sok fanatikus bolond, akiknek nem használ se rendszabály, se felvilágosítás, de még ez az én irkafirkám sem: ezeknek a vízkúra kell csak, de a túlnyomó rész gazemberekből áll, kik azért hirdetik a pánszláv eszméket, mert vagy a befolyásukat neveli, vagy ez a kenyérkeresetük: hát ezeket bizony jó volna az állam kenyerére fogni. Szegények vagyunk, de ez még kifutja számukra.

Hanem hát még az agitátoroknál is veszedelmesebb prédikátor a - rubel.

Mert akit sem a himnusz el nem tántorít természetes gondolkozásától, sem az agitátorok, annak aztán megmutatják a muszka rubelt.

De már az úgy tud beszélni, hogy lehetetlen el nem hinni minden szavát.

Az orosz rubel csengőbb a nemzeti dalnál, a csalogató mézes szónál, az orosz rubel nagy szónok, aki sohasem sül fel és akit a süketek is meghallanak.

De már egy kissé hosszadalmas is vagyok, tekintetbe véve, hogy tulajdonképpen novellát írok erről a tárgyról és nem száraz értekezést.

Novellában pedig azt várná tőlem minden jó-ízlésű olvasó, hogy ne kapkodjam el a vezércikkíró elől az ő pompás mondásait, hanem beszéljem el a magam históriáját, amit kigondoltam, úgy ahogy tudom, aztán menjek isten hírével s hagyjam csendesen elaludni.

Jól van hát, isten neki, elmondom az én Hunyák Pálom történetét, vagyis tulajdonképpen az én történetemet Hunyák Pállal. Mert az nem mindegy!

Hunyák Pál, mint előre látható, tót ember és parasztgazda egy felvidéki faluban.

Hogy honnan ismerem én Hunyák Pált, aki eddig még se nem volt követjelölt, se nem írt semmit?

Hát én Hunyák Pált onnan ismerem, hogy mikor a nagybátyámnál voltam kétszer életemben (hat év előtt s most a múlt héten), mindig a szomszédja, a szóban forgó Hunyák Pál vitt el szekeren a vasútig.

Nem gondoltam akkor s útközben sem gondoltam rá, hogy én valaha nekrológot fogok írni Hunyák Pálról, sem arra, hogy novellát (nem úgy nézett ki szegény pára az ócska báránybőr-

sipkájában és foltos halinában), mégis visszaemlékszem mind a kétszer, hogy miről beszélgettünk. Van azzal úgy az ember!

Különbözik intelligens ember, kiváltótól, és nagy méhészgazda.

Első ízben arról kérdezősködtem tőle: kinek szokta eladni a mézet s illetőleg a sejteket, mire ő így válaszolt:

- A tótoknak, uram! A tótok ősszel eljönnek a falunkba s megveszik jó pénzen.

- Hiszen kéndtek is tótok - mondtam nevetve -, hát miért beszél olyan lenézőleg a tótokról?

- Hát 'iszen mi is úgy beszélünk - viszonzá némileg sértődve -, de mégis más az... mégse vagyunk mi tótok.

Megvallom, valami olyan megnyugtató édes érzés csiklandozta meg a szívemet. Mintha valaki egy darabka cukrot harapna szét a vadalmában, amikor belevágja a fogát.

Most, hat év után megint összehozott a sors Hunyákkal. Ezek a tótok sohasem öregsznek, éppen olyan, mint azelőtt volt, csak a halina kopottabb, meg a sapka.

- No, meg a fiam is megnőtt azóta - mondtá Hunyák szabódva. Mert neki sehogy se tetszett, hogy én nem találtam most másformának.

- Nos, remélem, hogy magvar szóra adja a gyereket - szóltam, mivelhogy a fiára került a beszéd.

- Minek az neki? - felelte fanyarul. - Csak az anyai nyelv édes, a többi mind keserű.

- Ej, ej, Hunyák! Hiszen nem így beszélt valamikor!

- Mert bolond voltam. Mit tud az ilyen parasztember a világról, mikor úgy tartanak a magyarok, mint a kutyát.

- No lám, Hunyák!

- A vér csak vér, uram; sohasem válik vízzé. Akik egyforma vér vagyunk, egyformán érzünk. Egy vályog csak egy vályog. De sok vályog sok ház!

- Hol tanulta ezeket a bolond dolgokat?

Hunyák Pál sóhajtott.

- Az ilyen szegény paraszt-szívben is lehet szabadság- és honszeretet.

- Már hogyan lehetne... nagyon lehet.

- Valaha mienk volt az ország egészen: most ide szorítottak a kövek közé. A jó földet, az alvidéket a magyarok lakják és még adót se fizetnek: mi a rossz föld után is fizetjük.

- Ejnye, ejnye Hunyák! Hiszen az adó a királyé, s az egyformán vetteti ki minden alattvalóra.

Hunyák a fejét csóválta kétkedőleg.

- Nem lát a mi adónkból a király egy rossz garast sem. A magyar urak elkártyázzák. Aztán gondolja meg az úr, hogy a tót négyszer annyi erővel, fáradtsággal dolgozza be a földjét, mint az alföldi ember, s mégis négyszer több terem annak.

- Ebből az következik persze - vágtam közbe nevetve -, hogy az Isten is a magyarokkal tart.

- Úgy van! Az is! - szólt keserűen - mert ha nem velük tartana, már régen úgy lenne minden magától, mint ahogy lesz majd muszájból.

- Kitől hallotta ezt?

- Rájöttünk mindnyájan - szólt Hunyák sötéten.

Elhallgatott. Én sokkal jobban. Elgondolkoztam ezeken a dolgokon, míg a Hunyák kocsijának kerekei egyre hurutyoltak a vérrel szerzett föld kátyúiban.

Te azonban ne gondolkodj el, nyájas olvasó, a Hunyák Pál beszédén... legyen ez tenéked csak novella, mert ha nem annak keresztelném, hát el se olvasnád.

Megcsaltalak, mert jobban szeretted, ha megcsalnak. Novellámnak igazi címét is csak ide hátul írom ki, hogy: Utazás Oroszország felé.

Utazás - mégpedig gyorsabb lovakon, mint a Hunyák Pál két sárgája.

A MAGYAROK ORSZÁGA

(Kaukázusi rege)

A magyarok országa a Duna mellett van. A Duna pedig egy ezüst folyó, melyből csak meríteni kell s a merített vizet kifőzni, alján színezüst marad.

A magyarok országa olyan nagy, hogy az egész világnak éppen fele. A magyarok el is jönnének testvéreikért, mert utat tudnának maguknak vágni az egész világon, de van közben, ami útjukat állja, egy nagy folyóvíz, amelynek olyan sűrű a vize, hogy a hajó keresztül nem megy rajta, hát hidat kellene verni, hogy átjöhessenek.

Verik is a hidat már négyszáz esztendő óta, de olyan széles a folyó, hogy mire a közepéig érnek a munkával, addig az elsőben felépített rész gerendái elrothadnak, s messze előlről kell kezdeni a talán soha be nem végződő munkát.

Közlekedés nincs a két testvérnép közt, hanem ősz elején mindig elküldenek hozzánk a magyarok egy galambot, annak a nyakára levelet kötöznek, s abban a levélben üzenet van onnan, hogy a munka hogyan folyik, s mikor lesz bevégezve.

De vagy a galamb fagy el útközben, vagy lelövik mielőtt ideérne, vagy ha ideér is, a levelet elveszti, egyszóval még eddig csak két ilyen levél került ötszáz év óta hozzánk, de azt se tudja elolvasni senki, mert a magyarok már egészen másképp beszélnek.

Tömerdek kincs van az országukban, szép asszonyaik, minden embernek kettő, mindenik más színű. (Mindenik kétszínű!) Az ország fővárosában csupa drágakövekből vannak építve a házak, gyémánttól, aranytól tündöklők. (Szegény kaukázusiak, ha tudnák!!)

Az emberek gazdagok, szépek és erősek. Lótej csurog a kis patakokban, s jóízű gyümölcsök himbálódznak a fákon.

Vannak fák, amiknek a kergét ha megphasítják, méz csurog belőlük.

Boldog ország, nagy ország, emberek, népek annak nem árthatnak, mert harcias, hegyeiben vas terem, fegyvereknek jó, pusztáikon ménesek vannak harcosok alá termett lovakkal, az egész világ reszket tőlük, nem hogy kifoghatna rajtuk, de a földöntúli hatalmak ádáz haraggal nagy átokkal sújtották a magyarokat, amért bennünket, testvéreiket, itthon árván hagytak, mikor új hazát mentek keresni.

Amint meglelték a selyem fűvű országot, melytől rózsaszínű lesz a birka húsa, leérkezett egy éjjel az égi szellem az ő saját istenük, akit lehíttak, hogy új országukat neki megmutassák.

Az égi szellem a hatalmas Gél isten, nagyon meg volt elégedve az új birtokkal, mikor mindeneket megtekintett, és így szólt:

- Szép és virágzó. Itt jó dolgok lesznek. De, most veszem észre, hol vannak a többi asséták. Sokakat nem látok itt közületek. Talán útközben haltak volna el.

- Nem, hatalmas Gél. Ezeket otthon hagytuk.

- Menjetekek értük vissza azonnal!

A magyarok erre hosszú arcot csináltak és senki sem akart értük elmozdulni.

- Jaj, hatalmas Gél, nagyon messze van az, hét tavasz hét tél kell ahhoz, hogy egy fordulót csináljon az ember innen oda, onnan ide.

- Tehát senki sem indul? - mondá a Gél isten haragosan, s összevonván szemöldekét, az ég mennydörögni kezdett.

Aztán a Gél isten fütttyentett. Süvítése baljóslatúan hangzott, s a fekete éjszakából egy rettenetes alak bontakozott ki, egy sárkány, amelyiknek két feje volt, az egyik torkán tüzet okádott, a másikon havat.

- Most visszamegyek ahonnan jöttem - mondá borzadályt keltő hangon a Gél isten -, de itt hagyom a nyakatokon ezt a sárkányt mely itt fog ülni az országokban addiglan, míg testvéreiteket el nem hozzátok. És ti imádni fogjátok őt s ő mindennap megfog egyet fiú- és leánygyermeketek közül.

- Megyünk a testvérekért! - kiálták most már a magyarok egyhangúlag, hogy a felbőszült istent kiengeszteljék.

- Késő! - viszonzá Gél isten - sűrűvé tettem haragos leheletemmel a nagy folyamot, hogy át ne úszhassatok rajta és át ne kelhessetek.

Gél isten elfordította ekkor arcát, ráült egy fehér felhőre s felszállt, ott hagyván a kétfejű sárkányt.

A magyarok, amiként mondá, leborultanak előtte s imádták őt, valamint mindennap odadobtak neki egy-egy fiú- és leány gyermeküket megenni.

És a sárkány ott van mai napig is s ott lesz mindaddig, míg valami móddal-szerrel *minket*, testvéreiket, magukhoz át nem visznek.

*

.....

Eddig a kaukázusi rege. Nem olyan nagyon bolond az, amilyennek látszik. Akárkitől tanulták, de körülbelül jobban ismerik a sorsunkat, mint akár saját magunk is. Legalább sokkal jobban, mint a »Szabadelvű párt«, mely a sárkány gyomrának tömésében excellál.

A PETŐFI-LEGENDA SELMECEN

A szegény öreget még én is ösmertem. Nagyon össze volt már esve, siket is volt egy kicsit, de nem is látott valami nagyon. Csak Horatiusnak élt már és a vörös bornak. Ez volt a legutolsó szerelme.

Ki nem nézte volna belőle senki, hogy ez pónálta valamikor szekundába Petőfi Sándort. Pedig ez volt az egyedüli nevezetessége szegénynek. Azoknak a millióknak, akik elősmerték nagynak

a költőt, nem maradt fenn a neve, mert igazuk volt, csak az övé maradt fenn, hogy el nem ismerte. Mégiscsak kisebb virtus nem tévedni!

Még én akkor nem jártam a »Kammon«-ba, ahol valóságos eleven poéták szűrscölik mellettem a kapucinert, s akiket senki sem tart (»már« vagy »még«) nagyoknak, mert mindenki megszokja őket. Csak úgy látszik, ők maguk nem szokják meg önmagukat sohasem.

Ha leszállt az est a sajátyszerű városra, ha elnyelte a homály az óriási köveket s kitöltötte a borzadályos szakadékokat; ha fekete róna lett a girbe-gurba, púpos földből, suhogó árnyak inogtak, a fák lombja röpülni kezdett s képzelt zsongással telt meg az éj: akkor én sokszor látni véltem a költőt, amint elsuhan köpönyegben, hóna alatt vive lantját. (Mert úgy képzeltem a poétákat, ahogy a szobrok mutatják. Mit tudhattam még én azt akkor, hogy azok úgy a legboldogabbak, ha fokhagymás rostélyost esznek a »Kis pipá«-ban?)

Az öreg kamarai hajdú, akinél Petrovich Sándor lakott diákkorában, sokat beszélt nekünk felőle, persze fumigative. Sehogy se ment a fejébe, hogy miért dicsőítjük annyira. Hát mit tett, hogy olyan nagyra vannak vele? Verseket írt? Hát olyan nagy dolog az, amiről érdemes annyit beszélni? Azt tette volna, amit ő tett egyszer huszár korában, hogy húsz ember közül szabadította ki a főhadnagyát. Az volt az igazi virtus.

Szurina Jánosnak hitták a hajdút. Ott, a hegyen lakott, a gimnázium fölött. Tömérdék diák volt nála elszállásolva mindig, s leginkább csak úgy nagyban emlékezett vissza rájuk, mint ahogy a juhász a birkáira, hogy az a csulya, az a kajla szarvú, a tarka, a fehér, a ráncos. Szurina János uram úgy emlékezett vissza Petrovichra, hogy a »savanyúképű«.

Már ő csak így nevezte. Elmondta, hogy olyan komédiás hajlamú fiú volt biz az, vad és modortalan. De minden komorsága mellett rájött néha a pajkosság ördöge is. Egyszer például egy kis fűrora tett szert valahol, hát az volt a legelső dolga, hogy kifúrta vele a Szurináné asszonyom összes cintányérait, amik ékességül fényeskedtek szépen egymásra rakva a tálas polcon.

Valami érdekes irodalmi adatot nem mondott Szurina János. Csak arra emlékezett, hogy már akkor is versifikátor vala a fiú.

No, de ezt magunk is tudtuk. Hiszen ott voltak az önképzőkör összes jegyzőkönyvei és az évkönyv is, melybe tulajdon kezével írta be a költő »A hűtelenhez« címzett fiatalkori költeményét. Könyv nélkül tudta azt minden jóra való diákember.

Azután tudott még többet is; tudta, hogy kihez írta Petőfi ezt a keserű hangú verset, melyben már meglátszik a tűz és erő, szóval az oroszláni körmök nyomai; tudtuk azt mindnyájan, nemzedékről nemzedékre szállott a Petőfi-legenda, minden diákgeneráció megőrizte azt a következő számára; annyi bizonyos, hogy el nem vészett belőle egy morzsányi sem, ha csak hozzá nem toldtak.

Hát az öreg tanárnak volt egy igen csinos kis húga: S - a Mariska. Ez volt az »esküszegte lányka«. Nagy, kék szemei voltak, gyönyörű szőke haja, így beszéltek ezt a selmeci öregasszonyok. De mikor volt az! Én már csak egy Lengenádfalvay Zirzabellát találtam benne! Sovány, kiaszott, beteges teremtetést, kinek csak a szemében volt bizonyos érzés és kellem.

Ez volt a Petőfi fiatalkori szerelme.

A derék tanárnak korábban Horatiuson és a vörös boron kívül volt még egy harmadik szenvedélye is, a botanika.

Néha az egész klasszist elvitte magával a délutáni lecke helyett botanizálni, sőt hűgát is. A leányka költői kedélyű volt, s ez magyarázza meg előszeretétét a virágok és a füvek iránt, s ez

magyarázza meg azt is, hogy a két rokonlélek közt e botanizálási kirándulások alatt némi vonzalom keletkezett, mely egyetlenegy alkalommal szavakban is nyilvánult.

Ez volt Petőfi ifjúságának a legboldogabb, a legédesebb szaka - de ez okozta sorsának ily fordulátát is.

Mariska nagynénjével minden színi-előadást megnézett, és Sándor is ott akart lenni, noha az iskolai törvény erősen tiltotta a színházba járást.

De micsoda a szerelemnek az iskolai törvény?

A mi Sándorunk előtt nem volt korlát, mindennapos volt a színházban, ruháit eladogatta, hogy a színházba mehessen, sőt a szülői által küldött tandíjt is Tháliának áldozta fel.

Helyzete egyre nyomasztóbbá lett, midőn egy napon azt a hírt hallotta, hogy S - a Mariska el van jegyezve Kachel erdősszel.

A fiatal Petrovich örült fájdalmakat érzett erre a hírre s mint a »falu rossza« még egyszer látni akarta a hite szerint hűtelen leányt.

Eddig sohasem szólította meg a színházban, csak egy szögletből nézte elmerülve kéjittasan, mint egy álmoképet, most azonban alig várta a felvonás végét, vakmerően odalépett a leányhoz, ki nagynénje mellett ült.

- Kisasszony, ön engem megcsalt!

- Én önt? - kérdi a kis Mariska csodálkozva.

- Ön azt mondta nekem, hogy senkit sem szeret és sóhajtott. Ön megengedte, hogy ezt a sóhajt én magam mellett magyarázzam. Ön megcsalt, én önt megvetem.

S ezzel elrohant.

E szcena, mely közbotrányt okozott azon este, a nagynéne útján tudomására jutott a tanáruraknak is. Petrovich Sándor helyzete mindinkább nyomasztóbbá kezdett válni Selmecen; anyagi viszonyai éppúgy, mint lelke, fel voltak dűlva.

Ekkor írta a költeményt »A hűtelenhez«. Mindenki tudta, hogy az a Mariskának szólt, s azután is sokáig beszéltek, ahogy egy napon nyomtalanul eltűnt a városból, hogy soha oda vissza ne térjen.

Emlékezett-e még sokáig Mariskáról, vagy pedig nemsokára kiszorította szívéből selmeci ideálját az alföldi Zsuzska, nem tudni; hanem annyi bizonyos, hogy a Mariska mindig megtartotta emlékében a nagy költőt. Házassága szerencsétlenül ütött ki, férjétől elvált s magános életet folytatott, fiataalkori emlékeinek élve.

Engem kétszer hozott össze vele a sors. Mind a kétszer szóba hoztuk az ő híres udvarlóját. Legutóbb, midőn már nagyon beteg volt, így szólt egyszer hozzám reszketeg hangon, amint éppen az volt szőnyegen, hogy Petőfi meghalt-e vagy nem? (A sajtó is ezzel foglalkozott, a »Vasárnapi Ujság«-ban Pákh Albert indítván ez irányban nagy kutatást.)

- Olvasta ön a Petőfi hozzám írt versét?

- Igen, olvastam.

- Nos, ha olvasta ön, emlékszik-e a végére?

- Természetesen: »*Megleled hű múzsafid porát!*«

- Ez az! - szólt, s szemei felcsillogtak. - Nekem egy idő óta az a rögeszmém van, hogy én, egyedül csak én lelhetem meg az ő sírját. Mit gondolsz? - kérdé hozzám fordulva bánatos hangon.

- Mit gondolsz? Hiszek az előérzetekben!

- Petőfi nemcsak költő, ő több, ő próféta volt! - mondá félkönyökére emelkedve ágyában, s halovány, síri arca kipirult. - Ő, aki megjósolta a forradalmat, a saját halálát leírta, ő megírta, neki meg kellett írnia azt is, ki leli meg a porait.

- Igaza lehet, asszonyom.

- Ha bírnék, ha gyenge nem volnék, ha még egyszer erőhöz jutok, én meg fogom keresni őt... Ön mosolyog... ön nem hisz... pedig okvetlenül fel fogom keresni.

Föl is kereste nemsokára, valahol a másvilágon.

SZERELEM AZ ERKÉLYRŐL

(Mai képünkhöz)

Csak rá kell néznünk a szép kivitelű képre s azonnal érezzük, hogy fürdön vagyunk.

A bájos Eveline kihajol a balkonról s merengő szemekkel nézi az alatt járókat. Egymás után bontakoznak elő a messzeségből kocsik és alakok - csak ő nincs köztük. Ő, akit vár, akire már gondolatban is rámosolyog.

A gouvernante már egy negyedóra óta hívja a terembe, mert meg talál neki ártani a hús lég, pedig a kedves kicsikét úgy őrzik, mint egy nagy darab gyémántot.

De a kicsike azt mondja makacsul, hogy nem megy.

Hogyan? Megtagadja az engedelmességet. Nem megy! De miért nem megy? Mert bizonyosan vár valakit.

Oh, ezek a gyerekek, ezek a gyerekek!

Hanem iszen majd kilesi ő, ki az a gazember, aki ennek a derék lánynak a szívét elhódította.

Őt magát hiába kérdezné, harapófogóval sem lehetne belőle kivenni.

Mégis csak furcsa dolgok történnek a világon.

Fürdőre azért kellene menniök tulajdonképpen az embereknek, hogy meggyógyuljanak, ha betegek; ezek a boldogtalan lányok pedig azért mennek, hogy megbetegedjenek, ha a szerelem betegség. Mert akkor ugyan sohasem egészségesek.

No, de az Eveline még az volt eddig, ami persze nem csoda, mert otthon, mintha kalitkában tartották volna, de itt egy kiröpült madárhoz hasonlít.

- Eveline, Eveline! Jöjjön be, kérem.

- Ugyan engedjen még, miss.

- Lehetetlen, kisasszony. Jöjjön be, ismételjük az angolleckét, s azonfelül hányszor mondjam, hogy megfázik.

- Hiszen olyan melegem van, miss.

- Igen, igen - dörög a miss -, a szíve forró.

- Csak még egy percig hagyjon itt, kérem, mert ha nem...

- Nos, ha nem?

- Akkor nagy sajnálattal kénytelen lennék itt maradni.

Eveline egyszerre idegesen megrezzen, többé már nem hallja, nem látja a miszt. Alant egy ifjú sétál, mélán fölvetve néha-néha szemeit.

A miss figyel, hogy Eveline mit fog tenni.

Az pedig nem tesz egyebet, mint hogy hol egészen, hol félig kiterjeszti, hol egészen, hol félig behúzza a legyezőjét, egyszerre a levegőbe suhint vele, máskor a feje fölé terjeszti, majd összecsapja, mint a madár a szárnyát.

A gouvernante keresztet vet magára:

- Boldogtalan gyermek! Ez a *legyezővel* »diskurál« s ezt az angol nyelvénél is jobban szereti. Pedig ez a legtokéletesebb nyelv a világon. Oh, ezek a gyerekek, ezek az éretlen gyerekek!

A HAJLÉKTALAN VÁROS

A király előtt így szólt egy szegedi: »Isten hozta fölségedet *hajléktalan* városunkba« - s valóban város volt az, de hajléktalan, még akkor, midőn a király ott járt.

S mire az viszont odakerül (jövő évben öszre várják, mikor a híd s a színház megnyílik), egy óriási várost lát a romok helyén a Tisza partján, melyet igen megfordítva fog lehetni tán jellemezni, hogy: »Isten hozta fölségedet *néptelen* városunkba.«

Mert, ha akkor az volt a hiba, hogy egy hetvenezernyi város népének nem volt hol lakni, most talán az lesz a baj, hogy a tömérdek házban, mely azóta épült Szegeden, nem lesz majd kinek lakni.

De ez a baj talán éppen egyik legfényesebb érdeme a rekonstrukciónak, mely a jövő kornak akar ott egy nagy magyar várost, mely nem a mai napoknak épít, hanem a jövőt is szemmel tartotta.

Általában ki lehet, sőt ki kell mondani, hogy Tisza Lajos fényesen oldta meg feladatát. Kevés embernek adatik meg, hogy nevét ilyen monumentális betűkkel írja be a történelembe, mint ahogy Tisza Lajos az övét.

Nagy és öntudatos munka ment ott végbe aránylag igen rövid idő alatt, mert a rekonstrukció immár befejezéséhez közeledik. Olyannak tűnik fel a város, mint a szoknya, mikor az utolsó öltéseket teszik rajta. Fodor, csipke, másli még nincs rajta, de fenn van tartva a hely.

Meg nem is néz ki szépen: a fércek benne maradtak, a ráncok nem elég szabályosak, az alja nincs még beszegve, de azért látszik már, hogy széles és takaros lesz: nagyokat lehet benne lépni. Semmit sem felejtettek ki, a pléhje ott van alul, a kapocs hátul, a zseb oldalt, s még arra is gondoltak, hogy ne maradjon üresen.

Sokan gáncsolták a rekonstrukciót, kivált eleinte, de most, hogy kidomborodnak az arányok, hogy látni lehet, amint az egyes szálak és kiindulási pontok összeesvén, szerves egésszé tömörülve, magát a nagy alakot mutatják, meg kell hajolni a rekonstrukció intézője előtt. Ez az ember nem közönséges táltum, aki terv nélkül, pusztá jó szándékkal nekiment egy olyan feladatnak, melyre nem talált sablont munkakörére vonatkozólag, mert nincsen példa rá, hogy valahol nagy várost csináljanak kis városból négy év alatt; ez az ember előre látott mindent, az

ő fejében meg kellett lennie előre készen ennek a nagy városnak vonásról vonásra, mert másképp nem lehetett volna ilyen összhangzatos egészszé.

Kis városokból, van példa rá, gyorsan lettek nagy városok, de mindig magoktól, valamely természeti előny folytán, mely a lakosok szaporodását és vagyonosodását mozdítja elő. Ami azonban gyakori dolog volt. Itthon is találunk esetet. Ott van Salgótarján, a kis nógrádi falu, melyet a felfedezett kőszénbányák alig három év alatt virágzó városkává emeltek. De hogy egy ember nekiálljon kis várost naggyá tenni, ahhoz nem elég az eszköz, mely rendelkezésre áll, mert ezzel az eszközzel bánni kell tudni. Ha vért lehetne eresztetni az emberi tagokba, hogy az ember ennél fogva erősebb legyen, ki merne erre vállalkozni, hogy ki tudja számítani, a vérből mennyi essék a fejbe, mennyi a karokba, a lábakba stb.? Mert ha nem jól osztaná el a vért, bizony nem nevelné az az ember erejét, hanem vértolulást okozna.

Egészen hasonló példával, mint a Szegedé, nem bírnak, mert itt igazán egészen a semmiből kellett alkotni, de annyit is biztosan meg lehet állapítani, hogy sohasem sikerült várost úgy fölemelni senkinek. III. Napoleon Párizsa, mely mai ily mérvű virágzását neki köszönheti, nem egészen van jól megnagyítva. A meggazdagodott fényűző osztályok mellett meghagyni annyi egészen nyomorultat: még sok bajt fog, úgy lehet, okozni annak a városnak. Megengedem, hogy fényessé tette Párizst, de nem ügyelt arra, hogy boldoggá is tegye.

Tisza Lajos ügyelt arra is.

Bejártam a múlt napokban az egész területet, melyen az új Szeged épül. Az bizony egy kicsit nagy s nehéz lesz városias karban tartani, de igen ügyesen van elválasztva a külső körút gyűrűjével a tulajdonképpeni város a falutól. Olyan lesz ez a mi kedves Szegedünk, mint egy közönséges faskatulyába zárt ékszer.

Lázás munka folyik mindenfelé. A rakpartnak, mely egy millió négyszázezer frt-ba fog kerülni, a fele kész már. A köveket Oravica tájékaról szállítják. Nagy, faragott erős kövek, a munka igen szép s semmivel sem enged csínra nézve a budapesti rakpartnak, csak hogy erősebb annál. Az új híd pilléreit most rakják. Nemsokára az ív is készülni fog.

A vár helyén a színház alapját építik. Nemsokára hozzáfognak a törvényszéki palotához is.

A honvédtiszti pavillon, a honvédlaktanya, a közös laktanya, három monumentális épület, jóformán készen áll. Kivált a közös laktanya egy valóságos kis várost foglal magában. Kilenc külön épülettel. Udvarába vasúti sínek vezetnek, vagonokban szállítják a feltöltési anyagot. Általában a középületek, melyek építésére a királyi biztos némileg befolyhatott, gyönyörűek s méltók bármely európai városhoz, csak éppen a lutheránus templom sikerült rosszul.

De körülbelül négy-ötszáz palotaszerű magánház is épült, mely magában is, úgyszólván több lakót befogadhat, mint az egykori Szeged.

De a legszebb épület alighanem az új városháza lesz, melyet csakugyan érdemes lesz fölemelni egy emelettel és renoválni, mert stílszerűség tekintetében és történeti tradíciójánál fogva is megérdemli. Kár, hogy kevés emberben van meg az érzék az ilyenek iránt, s hevesen ellenezték a városi közgyűlésen. Olyan városnak, mint Szeged, szükséges, hogy egy tisztességes terme is legyen, ahol a bálkat lehessen megtartani. Sőt nem ártana, ha egy fényes lakosztályt is be lehetne ott rendezni, hogy mikor magas személyiségek látogatják meg a várost, legyen őket hova elszállásolni, s ne járjanak úgy, mint Chambord gróf, ki midőn 1876-ban Szegeden megfordult, sehol sem kaphatott három egymásba nyíló szobát, vagy hogy közelebbi példát hozzak elő: elég sajnálatos dolog volt a József főherceg ottani elszállásolása egy magánházban, melynek hóbortos gazdája nem éppen illedelmesen viselte magát, nem is mutatkozván a

főherceg előtt; de minthogy mégis bántotta a kíváncsiság, látni a népszerű főherceget, inasruhába öltözve sürgött-forgott körülötte.

Ez nagyban Szeged képe. Tíz-tizenötezer munkás kéz foglalkozik ott szakadatlanul. Utcát köveznek, fundamentumot ásnak, gerendákat fűrészelnek, földet talyicskáznak, maltert kavarnak, fákat ültetnek. A minden irányban lázasan nyilatkozó tevékenység sajátos érdekeséget kölcsönöz a városnak még a bennszülöttek előtt is. Mindennap más-más a város arca, s ha valaki egy hétig szét nem néz a saját utcájában, nyolcadnapon már alig ismer rá, annyira megváltozott.

- De hát minek ez a sok ház? - kérdi az ember önkénytelenül, minthogy a kritikai természet vele született -, hol vesznek ide annyi embert?

- Sok új hivatalt hoznak ide - felelik a rekonstrukció barátjai -, s főleg majd az olcsó lakások sok penzionált hivatalnokot vonzanak Szegedre, éppúgy, mint eddig Grácba.

- Igen - támad az ellenvetés -, de mért szegényítette meg azokat a királyi biztosság, akiknek a háza megmaradt? Mert az csak bizonyos, hogy a házak értéke esni fog.

- Igaz, a házak értéke devalválódik *egy időre*, de nézze meg ön azokat, akiknek a háza megmaradt. Azok mind gazdag emberek lettek a magas házbérek mellett, úgyhogy könnyen elszívellik a csökkentést.

- Tagadhatatlan, de vajon mit csinálnak azok a házaikkal, akik most építenek?

- Higggye meg csak addig építenek, amíg tudják, hogy mit csinálnak. Mihelyt a házak ára esik, megszűnik az építés.

Még egyetlenegy gáncsolódó észrevételem volt. Az, hogy ez óriási befektetéseket miképpen fogja bírni fenntartani a város, kövezni az utcákat, jó karban tartani a partot, a hidat, a töltéseket, a rendet, a közkerteket és épületeket. Erre szerettem volna én feleletet.

S meg is kaptam a városházán. A királyi biztosság okkal-móddal *egy millió forintba emelte a város évi jövedelmeit*.

Ez nagy szó. Meg voltam lepetve és győzve. Ez aztán olyan argumentum, amely nem szorul magyarázatra.

- De hát honnan fizetik azt a tömérdek városi adót? Hogy győzik?

- A jóisten tudja. Nem érezi azt itt meg senki. A halra, a szódavízre, a pálinkára vetettek ki egy kis indirekt adót, ennyi az egész. Megnőtt az úgy magától egy millióig.

De még mindig dolgozott bennem az ellenzéki viszketegség.

- Igaz, belátom, hogy a rekonstrukció pompásan van keresztülvive. Nagy és szép város lesz ez, sőt gazdag is, Pest után a legelső. Látom, hogy a polgárság közül azok, kiknek megmaradtak a házaik, gazdagok lettek, azok pedig, akiknek nincs házuk, olcsó és könnyen visszafizethető állami pénzekkel építettek házakat, ezek tehát rendben vannak, de vajon mi történt a legszegényebb osztállyal?

- Mi történt a legszegényebb osztállyal? Az most, uram, a leggazdagabb osztály. Két forint a napszám már évek óta. Ez az osztály járt a legjobban.

Elvezettek a belső körútra. Ott egy csinos palotaszerű épület után tudakozódtam:

- Ez egy leányiskola - mondták. - A fölösleges könyöradományokból épült. A homlokzatára ez a felirat jó: »Épült a világ részvételéből.«

- Tehát a könyöradományok nem is kellettek egészen? Hát az a nagy ház, mely a külső körútról ide néz, micsoda?

- Az a »szegényekháza«.

Elgondolkoztam s hogy ellenzéki s mégis igazságos maradjak, arra a megállapodásra jutottam, hogy ez az egyetlen ház, mégis fölösleges, meggondolatlan kiadás volt Tisza Lajostól - mert ennek aligha lesz elegendő lakója.

MAGYAROK GYŐZEDELME

(Levél a szerkesztőhöz)

Mióta nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára, azóta nem volt olyan nagy riadalom Magyarországon, mint ez idő szerint.

Hogy az ördögbe ne! Leszavaztuk a németeket! Megmentettünk 2 millió 33 ezer forintot. Egypár száz milliót ugyan kihajítottunk az ablakon egy és más alkalommal, de ez, ez a két millió meg van mentve. Ebből pedig Magyarország minden lakosára jut legalábbis egy liter bor.

Nem csoda, ha mámoros az egész ország. Persze a diadal örömétől.

Mert ha még csak a két millió lenne, de a hazafias virtus, hogy Haynald ült az elnöki székben, s a magyar volt az uralkodó nyelv.

Csak úgy dobogott a szívünk az örömtől.

Bár egy kissé megzavart a magyar szó s különösen azon körülmény, hogy Tisza Kálmán is jelen volt.

Ránéztem az arcára, összevont szemöldjeire s egyszerre bennem rekedt a »nem« szó, egyszerre elfelejtettem a konferenciai megállapodást, hogy mindnyájan nemmel fogunk szavazni, s akaratlanul is kikíváncozott belőlem az »igen«.

Szerencsére ott volt hátam mögött Láng Lajos, az oldalba döfött a ceruzájával s fülembé súgta:

- El ne rontsd valahogy ezt a jó tréfát!

Ekkor aztán egész bátran odakiáltottam a »nem«-et. Ez az átkozott szó úgy süvített a levegőben, mint az orkán.

Behunytam a szemeimet. Azt hittem, el fog velem süllyedni a földkerekség s én magam halva ébredek fel valahol a másvilágon.

De semmi sem történt. Mire fölnyitottam a szemeimet, ott láttam ülni mosolyogva Tiszát. Arcára mintha griflivel oda lenne írva:

- Tudok ám én rettenetes is lenni, - azért hogy himlőhelyes vagyok!

*

De a legislegfőbb dolog mégis az marad, hogy hét osztrákot megtérítettünk - úgyszólván potom áron.

Ugyanis Szécsen Antalért cseréltük őket.

Igen, igen, a derék Szécsen gróf »igen«-nel szavazott. Ő megadja a két milliót, ő semmit sem bír megtagadni, mert neki nagy szíve van.

S régen kergeti már azt a kedves kis madarat, melyet kétféjű sasnak hívnak. Színes tollai, karcsú nyaka, aranyos csőre mind olyan nagyon csábítók a nemes grófra nézve, hogy már évek óta kerülgeti a kalitkát.

Apróságok teszik a delnőt, mondja a francia, s apró figyelem az államférfit.

S uramisten, mi lehetne lekötelezőbb s mégis apróbb figyelem, mint a honfitársai ellen szavazni.

Van is abban valami! Sőt, ha jól föl vesszük, ez egy magasabb látkört föltételez.

Vannak zárok, amiket gyakran ki lehet nyitni egy görbe szöggel is.

Nos, miért ne sikerülhetne ez neki, ha majd egyszer Kálnoky után becsukódik az ajtó?

Pedig becsukódik - az óriási léghuzamtól.

*

De lám, Andrássy Gyula most is nagyobb diplomátának bizonyult Szécsennél.

Ő azon verebekhez tartozott, akik nem lövetik le magukat, hanem elröpülnek a kellő időben.

Egyszerűen nem jelent meg a szavazáson. Hadd törje rajta fejét a történelem, hova szavazott volna, ha ott van?

A dolog különben egyre megy. Magyarország felülkerekedett, s most már bebizonyult, hogy a delegáció mégis jeles intézmény. Csakhogy hét darab német szükséges hozzá.

*

A közös hadügyminiszter, mikor látta az eredményt, idegesen panaszkodott Kálnokynak.

- Tessék hadsereget fenntartani az ilyen néppel! Most már mezítláb járjanak a katonáim!

- Ej, kell is az ólomlábakra bakkancs? - súgta erre Bánhidy Béla a Móricz Pali fülébe, de nagyon nyájasan megkérte, hogy a világért se adja tovább - mert Pulszky Gusztit meg találja apprehendálni.

És Móricz Pali hallgatott.

- Nem tudom ugyan - dünnyögte magában -, hol ebben a vicc, hanem azért jó lesz jövő programbeszédembe Szarvason.

*

Az osztrák miniszterek nem mentek el a közös ülésre, mert szerintük erre nincs joguk, s igen megbotránkoztak, mikor hallották, hogy báró Orczy jelen volt.

Sőt Tisza Kálmán is. Mégpedig ez egyszer a nádpálcája nélkül.

Bizony furcsa egy dolog volt ez. Úgy tűnik föl nekünk mindnyájunknak, mint egy álom. Még most sem akarom elhinni, hogy mink vagyunk mink.

El sem hiszem addig, míg csak nyomtatva el nem olvasom odahaza az »Ellenőr«-ben.

Sietek is pakolni. Úgyis biztos, hogy senki sem invitál meg bennünket díszebédre.

Egy delegátus.

A MÚZSÁK DEBRECENBEN

Debrecen, ápril 27.

A kálvinista Róma Helikonná változott át. Bánki bácsitól kezdve fel egész Simonffy polgármesterig, mozgásban van minden eleven lélek.

A helikoni források megerednek, mert csapra fognak üttetni. Az asszonyok báli ruhákat varrnak, a férfiak dikciókat tanulnak, a szakácsnék delegációkat tartanak, hogy mennyi szárnyas állatot kellene feláldozni - az isteneknek.

Mert valóságos kis istenek jönnek majd hetedikén csörtetve Debrecenbe.

Hiába csúfolják már Debrecent délibábos rónának; ott van most a legmagasabb hegy: a Parnasszus.

S 50 % árleengedéssel juthatni rá - a mai modern korban.

*

A hírhedt ötös fogatot újra látni fogják. Cívisek szíve nagyot dobban, hej, mert kevélyek ám arra az ötös fogatra, mely csak királyokat szállított eddig, vagy még azoknál is »nagyobb urat«: Kossuth Lajost 48-ban.

Sőt most is nagyobb úr fog ülni rajta: Jókai Mór.

Ki ne volna kíváncsi az ő arcára, vonására? Van is becse most az ablakoknak, amerre a bevonulás történik, amerre a fejedelem jön és a törpéi.

Igen, a fejedelem és a törpék - mert, miért ne legyünk egy kicsit maliciózusak?

S vajon igazán a Hippokrene forrásvizét jön-e ide megkedveltetni a fejedelem?

Mert nagy baj ám a királyok szívéen keresztül látni.

S valahányszor egyik közülök valahova utazik, sohasem az igazi szándék kolportáltatik; az mindig az újságokra van rábízva, hogy kitalálják, kommentárokkal ellássák az útnak célját.

Mikor Jókai Munkácsyt kísérte, azt mondják: azért ment, hogy emlékezetes politikai toasztját mondhasa el az ország legszélső határszélén, Munkácson. A toaszt nem Pontius Pilátusnak szólt, hanem Oroszországnak!

Most is kemény gyanú alatt áll, hogy nem a műzsáknak jön udvarolni Debrecenbe - hanem a választóknak.

Ha ez mind igaz, akkor hát mégsem olyan rossz politikus az a Jókai, aminőnek némelyek tartják.

*

Ennyit Jókai útjáról. Ami az udvarát illeti, erre nézve burkolózzunk balladai homályba.

Egyszer a verebek ráültek a keresztfára, mely az útszélén állott. Ott csiripeltek, ugrándoztak nagy vígan és daloltak egy himnuszt a kicsépelt szalmában visszamaradt búzaszemekhez.

Az emberek, akik az úton jöttek-mentek, mind levették kalapjaikat mély alázattal.

- Látjátok, fiúk - szólt az egyik szürke veréb, mely a Krisztus balkarján ült és a tollait borzolgatta, hogy nagyobbnak látszassék -, mennyire tisztelnek bennünket az emberek. Mindenki leveszi előttünk a kalapját. Nem láttátok?

- Dehogyan nem láttuk. Hiszen mindnyájan azért csiripolunk, hogy észrevegyenek. Mert tudjuk, hogy kalapot emelnek, ha észrevesznek.

- Bolondok vagytok - szólalt meg erre egy a földön ugrándozó pacsirta -, hiszen a kereszt előtt hajladoznak az emberek, nem előttetek. Próbáljatok meg egyebütt ülni.

A verebek gúnyosan kinevették a pacsirtát, mert ők szentül hiszik, hogy a megtiszteltetés nekik szól.

*

Különben minden hasonlat sántít, s azért mese a mese, hogy senki se higgyen benne.

A TÓT ATYAFIAK

(Medvetáncoltatók egy kárpáti faluban)

(Mai képünkhöz)

Bizony csendesen élnek ők odahaza kis falujokban, s nagy ritkán történik nálok valami nevezetes eset. A legnagyobb látványosságok közé a korcsmai verekedések tartoznak, de hát mióta megadóztatták a pálinka-katlanokat, azóta olyan drága a szeszestál, hogy a szegény ember kénytelen józan maradni s még csak nem is verekedhetik.

Különösen a nyári szezon unalmas végtelenül. A férfiak szét vannak széledve a világ minden részében, ki drótos, ki üveges, ki cséplő, arató vagy nyomtató, csak az öregek, az asszonyok és a gyerekek maradtak otthon.

De télen sincsenek soha otthon, hisz éppen azért hirdeti a közmondás, hogy akkor lesz a világ vége, ha a tótok mind otthon lesznek - amiből az következik, hogy a világ örökkévaló.

Egy nagy potentát van a tótok között, mely uralkodik közöttük. Ez a krumpli.

Ettől a nagy úrtól függ minden évben, hogy miképpen érezzék magukat a tót atyafiak.

Ha a krumpli megköti magát s nem terem meg, siralomvölgyévé változik át a Kárpátok alja, ha ellenben a krumpli nekigyürkőzik a szaporodásnak, nincs a földkerekségnek megelégedettebb népe ennél.

Nem hall itten panaszt senki, olyan az egész vidék, mint a pihenő víz, melynek hullámzó vizét nem zavarja semmi.

A legnagyobb események közé tartozik, ha a Gyuró drótos, akiről tíz év óta hiszik, hogy meghalt, egyszerre váratlanul otthon terem, vagy ha valami hír érkezik a falu valamelyik legényéről, ki a »král«-t szolgálja.

De igazi riadalom, az egész falut talpraállító dolog is eshetik, ha ugyanis medvetáncoltató oláh cigányok érkeznek a faluba. No, ilyen tán még soha nem is történt. Az akkor élő generáció holta napjáig beszélni fog erről. Ezt osztán érdemes megnézni mindenkinek.

Egy valóságos eleven mackó, akit gazdája, a nagy, erős, fekete oláh cigány, úgy vezet láncon, mintha egy szelíd, engedelmes kutya volna.

Az egész falu összeszalad, gyerekek, asszonyok, öregek, mind aki csak otthon van, még a helység intelligenciája is ott látható: a tiszteletes uram, meg az Éliás zsidó; amott állnak ni, a felszer mellett, egymással beszélgetve. Egyik a szellemi spirituszt méri, másik pedig a valóságosat.

»Vigyitye medvegy!« kiáltások hallatszanak. Az apró-cseprő nép félve bújik a kút mögé a rettenetes állat láttára. Csak a vakmerőbbek tolazkodnak előre.

A Rüffke zsidóasszony a hijjuról nézi a borzadalmas jelenetet folytonosan kiabálva:

- Éliás, ne menj közel, ne menj közel.

Az oláhcigányasszony, kinek rajkója nagyúri flegmával pipázik az öszvér hátán, általános irigykedés tárgyát képezve a tót gyerekek előtt, jósolni ígérkezik az embereknek a tenyeréből.

Az Ancsura a felső végből oda is vezette kislánykáját s két icce lencsébe alkudta meg a jóslást.

A cigányasszony el is mond azért sok jót, sok szépet a piciny Apolkának, kinek nagy szerencse áll a tenyerében. Kastélyban fog lakni, ha megnő, s mézes pálinkában fog fürödni.

Persze, hogy a többi asszonyok is kíváncsiak a jövőndőre, s az oláhcigányoknak jó aratása lészen vagy két napig.

A medvetáncoltató cigány megfoltozza az üstöket, a cigányné pedig elmondja a jövőndőt.

S ez mind hoz valamit a konyhára. Hát még az előre nem látható dolgok? Egy-egy eltévedt malac vagy szárnyas állat, amelyeknek a pártját fogják, ha ugyan nem akadna néha nagyobb fogás is az együgyű nép között, mely hisz a babonában s mely olyan jó, hogy szinte gyámoltalan.

A »SZÉP LEÁNYOK«

(Fővárosi népszínmű 3 felv., írta Csiky G.)

Csiky darabjai sohasem jöttek oly sűrűn egymás után, mint az idén. Már maga e ritka termékenység is mutatja, hogy egy gazdag erű színműíróval van dolgunk, ki később, miután kielégítette a nagyközönség napifogyasztását, termelni fog a jövőnek is. Minden más írónak, ha elért bizonyos megállapodást, csak hanyatlani lehet, kivéven a színműírot, ki folyton és folyton javulhat. Hogy ellenséges vélemények támadnak Csiky működésével szemben, az éppen e sikerek nagyságának a következménye. Minél terebélyesebb a fa, annál feketébb az árnyéka. Annyi bizonyos, hogy a közönség, noha rövid félév óta már a negyedik Csiky-darabot mutatják be előtte, még mindig nem unta meg kedvenc íróját a színpadon s ma is csakolyan kíváncsisággal töltötte meg a színház minden zig-zugát, mint aminővel elmegy a következő darabjába.

S ez az igazi mértéke a sikernek. Mert hogy aztán mit beszélnek maguk közt a hallgatók, az lehet rossz szokás dolga is. Nálunk például úgy van rászoktatva a közönség, hogy mindenféleképpen elrontsa a maga élvezetét. Ebben találja passzióját. Mikor már nevetett, tapsolt és élvezett, a néző behunyja szemeit s így okoskosik: *»Gyönyörű darab, - hanem mármost nézzük csak meg figyelmesen, hátha ki tudnók sütni, hol vannak benne a hibák?*

...S aki keres, az bizonyosan talál is hibát mindenben a világon.

A »Szép leányok« első műve Csikynek, mely nem a Nemzeti Színházban kerül elő, vagy amint ellenzéke mondaná: melyet nem az ő »darabmentő« művészei adnak elő.

Egy bár nem aktuális, de egykor bizonyosan napirendre kerülő társadalmi kérdést mozgat a szerző, ki ritkán vesz magvasabb ok nélkül tollat kezébe.

Az a szomorú helyzet képezi a ma látott darab alapeszméjét, hogy mi lehet a szegényen, gyámoltalanul magokra maradt leányokból a mai társadalomban. Lehetséges-e nekik a

küzdelem, a tisztességes létel megteremtése? Vagy pedig olyan-e a társadalom, hogy az nekik minden viszonyok között csak koporsó.

Mit bizonyított Csiky a mai darabjában? Azt, hogy erényes a lány vagy nem, el kell buknia. Égbekiáltó társadalmi fonákság. Kár, hogy rá nem mutat Csiky még élesebben, ahelyett, hogy a becsületes Jancsó jótette által mintegy kibékít a társadalom kegyetlenségével.

Erős, tán kissé túlerős realizmussal festé az életet (ami különben nagy érdeme a darabnak). A két leány, Bihari Terka és Lina, egy néptanító árvaságra maradt leányai, elütő természettel lépnek az életbe. Lina (Nagy Ibolyka) könnyelmű és léhavérű, egyik viszonyt a másik után köti, ellenben Terka (Blaháné asszony) komolyan szerelmes Lajosba, egy budapesti gazdagnak hitt polgár fiába, miután eddigi udvarlójának, Csengőnek (Vidor) kereken kimondta, hogy nem szereti.

A két leány egy nénjüknel tartózkodik hol éppen mulatságot rendeznek; a könnyűvérű Lina az első felvonás végén megszökik egy fiatalemberrel, kit Szabó Bandi esetlenül személyesített, Terka pedig elhagyja a házat, mert kedvese, Lajos, hűtlenségéről bizonyosodik meg, ki őt megtagadja s a legcsúfosabb jeleneteknek teszi ki.

Lajosnak egy polgárleányt, Jancsó (Tihanyi) kocsmárosnak, a színmű pompásan rajzolt alakjának, leányát kell elvennie. A második felvonás Jancsó korcsmájában folyik, hol újra megjelennek személyeink. Lina már egy öreg szerető karján, s itt is egy másik asztalnál ülő boltoslegénnyel kacérkodik. Az erényes Terka is a színre kerül, ki kasszírőnek szegődött be a jó öreg korcsmároshoz (ezzel a szereppel Tihanyi remekelt). Jancsó, ki mindig azt beszéli magáról, hogy olyan keményszívű, dühös, mint egy vadállat, olyan olvadékony, mint a vaj, szeretettel fogadja a leányt magához ki már előbb találkozik testvérével: az hívja őt fényes lakába, hol pompa közt él, emez pedig egyszerű pincelakását ajánlja fel. Ez nem enged a császnak, amaz pedig nem tud megválni a megkezdett frivol élettől, újra jobbra és balra térnek a testvérek. Lina vén szeretőjével megy, Terka pedig marad a háznál, s már-már boldoggá lesz, midőn egyszerre megjelenik a Jancsó lányának vőlegénye, az egykori Lajos, násznépeztől. Csalárd szeretőjére ráismer a leány s kényszerítve elmondja annak turpisságát, hogy házasságot ígért neki, de rászedte. Jancsó nem hiszi a dolgot s elkergeti házatól Terkát, restellvén a botrányt, mely csak nagyobbodik azzal, hogy a Terka eldobott udvarlója, az emiatti bánatában korhelynek felcsapott Csengő is ott terem s a gyáva nyárspolgárfiút, ki a Terkát akarja meggyalázni, nyakon csípi s a földre teperi.

A harmadik felvonásban a dunaparti korzón vagyunk este. Lina már a boltoslegény szeretője, kivel nyomorúságos élete van, durván bánik vele, s le akarja rázni nyakáról. Jancsó is ott van, aki nem magyar ember, de kettőt tanult Magyarországon: a nyelvet és az őszinteséget; feleségét, leányát s a vőlegényt és annak családját várja Budáról a propelleren. Terka, kit a sok szenvedés megtört, szinte megjelenik, most jött ki s kórházból s a Duna habjaiban akarja találni halálát. Már éppen beugrani készül, midőn vidám muzsikaszó, víg kurjongatás üti meg fülét egy szomszéd korcsmából. Egyszerre fölkiált: »Ej, nem halok meg, élni akarok. Az erény úgysem ér semmit. Igaza volt a testvéremnek, ki mindig az ellenkezőt vallotta. Élni akarok a gyönyörnek« - s a korcsma felé rohant, de amint, odaér, az ajtó egyszerre szemben nyílik s azon kilép testvére, Lina.

Megrázkodik az öröMLEány sorsától, ki halaványan, elgémberedve, szegényes ruhában áll előtte. Hát a bűnnek se fényesebb a sorsa.

Párbeszédüket kihallgatja a jószívű Jancsó, ki előtt Smeksz Gyula, a népszínmű egy másik nagybecsű epizód-alakja, kit szinte nagyon jól személyesített Solymosi, minthogy a saláta és nem a bor a fejébe ment, igen jól festett jelenetben elárulja, hogy Lajos úrfi csak a

hozományáért veszi el Jancsó leányát. Most már meggyőződve az öreg a Terka ártatlanságáról és a Lajos úrfi bűnösségéről, midőn a familia megjön Budáról, a vőlegény úrfi eltaszítja s szeretettel öleli magához az érényes Terkát, akit különben az azóta rendes életre tért Csengő kér meg nőül, sat.

A »Szép leányok« egyik legügyesebben bonyolított darabja Csikynek, melyben nagy drámai erő is van. Az első felvonásban kissé nehezen indul meg a cselekmény. Itt törülni lehetne némely dolgokat, de a két utolsó felvonás oly kerek és gördülékeny, hogy kivált technikai tekintetben alig hagy fenn kívánni valót. Ami történik, minden természetes (s ez nagy szó Csikynél, mert eddigi darabjainál nem volt az); s minden erőteljesen van indokolva.

Az epizód szerepek közül kettő pompás; egyik, a Jancsóé, pláne megragadó melegséggel van írva; vannak aztán gyengébbek is s néhány burleszk-alak, mely nem illik a darab alaphangjához.

Egypár apró hiba csúszott be az erősen realisztikus műbe; hogy Károly úrfi Terkát kéri meg, azt senki sem hiheti el, erre az elégtételre nem volt szükség a darab végén. Ha a sablonszerű Köcsög Muki alakját, mely a rossz színdarabokban divó szokás szerint a gondviselést van hivatva játszani, szerző mellőzni tudta volna, a mű nyert volna értékében. Az első felvonásnak több mint fele elmaradhatott volna.

De így is teljes, Csikyhez méltó sikert konstatálhatunk. Szerzőt sokszor hitták, s darabja állandó lesz nagyon sokáig a Népszínház repertoárján. A női közönség telesírja a zsebkendőit az érzékenyebb helyeken. A dalok és a zene, melyet Aggházy szerzett, nyomorúságosak, s még Blaháné sem bírt velük effektust csinálni.

Blaháné gyönyörű játéka mellett ki kell emelnünk Nagy Ibolyát, akinek ez volt az első nagyobb szerepe s emberül felelt meg neki.

Az egyik páholyból végignézte az előadást gróf Karátsanyi Guidó is, s azon tűnődött, hogy ez a Terka érdemelte volna meg csak igazán - az érdénydíjat.

MI LESZ A SZEGÉNY LEÁNYBÓL?

(Karcolat)

Ma, mikor Csiky darabja a deszkákon ugyanezt a kérdést tárgyalja, nem lesz érdektelen egy cikket közölni erről a kérdéstről.

Ha úgy állna a dolog, mint 48 előtt, hogy az asszonyok még nem tudtak deákul, bizonyára latin nyelven írnám e sorokat, - de már ma hiábavaló dolog lenne, mert az asszonyok majd csakhogy egészen értik azt, »ami deákul van«, a férfiak pedig már elfelejtették e nyelvet.

Hát az a fölvetett téma, hogy mi lesz a szegény leányokból?

Igen, ez a jelző illeti őket, hogy »szegény« leányok, mint az elrugaskodott legényeket a »szegény-legény« név.

Csiky szépen fejt ki darabjában, hogy elbuknak végre is a küzdelemben.

De hát sokkal ügyesebben, mert rövidebben mondta ezt el egy sokat utazott mágna a kaszinóban, kit nagy roué-nak tart a societás.

Kricsi gróf így szólt:

A »szegény leány« pályafutása többnyire itt kezdődik a dunai tartományokban. Innen kerülnek ki a legtöbben, mert itt a Duna mellett teremnek a legszebbek, a legtetszetősebb arcúak, a legalkalmasabb, a legbecsesebb portékák.

Többnyire chansonette-énekesnők lesznek vagy kasszírnők a kávéházakban. És ez nagyon különös pálya. Éppen nem olyan, mint az íróé vagy a politikusé, kik idők folytán mindig öregbednek értékben. A kis énekesnők napról napra fogynak és kevesebbet érnek. Ami az ő értéküket megnevelheti, az egyedül a város-változtatás. Más ember inget változtat, hogy nyerjen külsőleg, a kis chansonette-énekesnőnek városokat kell változtatni.

E változtatások azonban sokszor csodálatosan fölrúgtatják becsüket. Ebből azonban nem következik, hogy például Bittó Pista nagy politikus lenne, ha egy más országba menne. Az csak ezekre az ágról ágra röpködő madarakra áll. Még a tollazatjuk is változik, színes, aranyos lesz a kopott szürkéből és viszont.

Budapestről elmennek Bécsbe nagyobb díjjal; mikor kissé megöregednek és nagyon ismeretessé válnak, viszik őket Párizsba. Itt már rosszabb sorsuk van, mert nagy konkurrenciát csinálnak nekik a becsületes asszonyok!

Már-már azt hiszik, aláhanyatlik csillaguk s most már a nyomorteljes, sötét éjszaka következik, mikor reménytelenül Konstantinápolyba érkeznek.

Pedig ekkor jutottak az igazi paradicsomba. Kapósak, szeretettek, mindenki töri magát utánuk ebben a nagy nemzetközi vásárban.

Körülrajongják, hódolatokkal halmozzák el. Ez a délpont.

Hanem aztán jaj, mikor már itt is elunják. Az aztán Kairóba kerül, az arc már ráncos, a festék ónszínűvé, fakóvá ette, a szemek tüze kieggett, a termet megtört, a karok elsoványodtak. Kairó az utolsó stáció. Itt csak a söpredék van már.

Innen már csak egyetlen chance-a van a szegény leánynak.

Átevezni a szuezi kanálison, - ahol post tot discrimina rerum, valami indiai nábob veszi el törvényes feleségül.

NEMES VÉR

(Tolnai Lajos új könyve)

Tolnai Lajos e cím alatt egy két-kötetes regényt írt, mely a Révai testvérek regény-folyóiratában, most pedig önálló kötetben is megjelent ugyancsak a Révai testvéreknél, kik egy idő óta dicséretes lendületet kezdenek adni az eredeti regényirodalomnak. Tolnai Lajosnak ez az első terjedelmesebb műve, de korántsem oly jó, mint kisebb elbeszélő művei s mint főleg »Somvári Fényes Ádám úr«.

Az érdemes szerző, ki nemcsak mint költő foglalja el az első helyek egyikét az irodalomban, hanem mint prózaíró is, jelen művében egy elzüllött mágnás családot rajzol az ő túlságosan sötét világnézletének színeivel, anélkül hogy e szürkeségbe legalább ide-oda iparkodnék vetni egy-egy kis sugárt is. Mert azt elhisszük, hogy Erdélyben vannak elzüllött, elkorcsosult mágnás családok, mint a Benedek grófok, de ilyen családot, hol együttesen s olyan praeponderative jelentkeznek a durva haszonlesés a legsivárabb alakjában, a szélsőségig vitt könnyűvérűséggel és tékozlással, nem tudunk képzelni, s ha van, másképp kell rajzolni. A behorpadt ablaknak is van napfénye: besüt az, ha másutt nem, a repedéseken.

A Benedek grófok szegénységben, adósságtól terhesen élnek. Almáshegyi kidőlt-bedűlt kastélyukban balekot várva a házhoz. Ezzel nyílik meg a regény. A balek egy alföldi nagybirtokos, a szép Dornyói fiú, aki a Benedek grófokat jön látogatni, s akit Olga, a grófok már nem fiatal, de még mindig nagyon szép nővére számára szeretnének megfogni férjnek.

A tapasztalatlan ifjú, kinek imponál a grófi név és címer, belemegy a hálóba, megkéri Olga kezét, s hogy aztán nőül vehesse, elszakad bátyjától, a nyers, parasztos de minden ízében nemes és okos Dornyói Lászlótól, s megosztják a vagyont. Lászlónak nagyon fáj öccse eljárása, de hallgat és gazdálkodik, mialatt a másik Dornyói az ő grófnéjával éli világát. De jó napok virradtak a többi Benedekekre is! A grófi familia ismét grasszálni kezd. Szípolyozzák, mint a piócák, sógorukat. Mindenik nagy lábon él, s költ, kártyázik, bacchanáliázik bőségesen. Olga grófnő nőegyletez, mulatságról mulatságra jár, - míg nem elpusztul a dornyói négyezer hold is egészen, s megint ott vannak, ahol voltak.

Legszerencsésebb azonban a fiatal Dornyói, aki, mikor már semmije sincs, az Erdélybe látogatóba jött László bátyja karjai közt hal meg, arra hagyván három kiskorú fiát.

A szívtelen anya és a grófok most azon dolgoznak, hogy most már az idős és rút Dornyói Lászlót kerítsék meg, de az nem áll kötélnek, s magával viszi a kis árvákat Dornyóra, az Alföldre. Az anya beleegyezik, mert még mindig remél. László úr azonban (aki különben is a regény legjobban rajzolt alakja) mást gondol magában. Öreg szívében valami gerjedelem-féle kezd támadni Sandrin iránt. Sandrin comtesse húga Olgának, de amolyan hamupipőke a családnál, akit rongyban járatnak aki bűnbak mindenért, akit később szolgálatba hajtanak, nevelőnő lesz, mert egészen másképp gondolkodik, mint a grófok. Szerző csak sejteni hagyja a Sandrin költői kedélyét és nemes jellemét, de nem állítja eléink sehol, és a kölcsönösen támadó érdeklődést sem igyekszik indokolni.

Dornyóiban folyton növekedik ez a vonzalom, később megkéri Sandrint levélben, de az elutasítólag válaszol, kivált azon indokolással, hogy nem akar bátyái boldogsága elé lépni azzal, hogy László bácsi nemes szívét egyedül magának szerezze meg.

A Benedek grófok mindinkább elzüllődve lejönnek Magyarországra Olga grófnővel, s ott Dornyón tesznek még egy végső kísérletet Lászlót Olgának megkeríteni. De László kijelenti, hogy őneki már más választottja van.

Itt a tulajdonképpeni regény, mely tele van érdekes mellék-epizódokkal, megszakad. A befejezés csak úgy vasvillával van odavetve az utolsó három fejezetben.

A haraggal távozó grófnő elveszi fiait a László keze alul s mind mélyebben-mélyebben süllyed, a szegény nőegyletek pénzét elsikkasztja, hamisít, bankót csinál s fogságba jut. Az egyik Benedek ügyesebb, kiszökik Londonba. Dornyói László pedig elveszi Sandrint.

Az írói igazságszolgáltatás tehát megvolna valahogyan; de más kérdés, hogy sikerült-e a regény? Mondjuk ki, hogy nem, legalább nem annyira, mint Tolnaitól várni lehetne, megszoktuk tőle inkább, mint bárki mástól a kerek gonddal kidolgozott műveket. A tendencia, hogy hova viszi az embereket a munkakerülés és az úrhatnámság, nincs az olvasó elé állítva, szemlélhetőleg egyes fázisaiban kellett volna kimutatni a süllyedést; egy csomó léha gazemberrel ismerkedik meg az olvasó, s azok is maradnak véges-végig, úgy tesszük le a könyvet, hogy nem érezzük a katasztrófát, mely őket érte, nem tudjuk elhinni, hogy ezek az emberek másformák is lehettek volna.

A feldolgozott mese inkább novella-tárgy, regény-szövetnek igen vékony. De szerző mindenáron két kötetet akart abból kihozni, sok fölösleges toldást tett hozzá. Igaz, hogy ezek a fölösleges toldások sokszor többet érnek, mint maga a nélkülözhetlen anyag. Ilyen például

mindjárt a regény elején a kocsisok közti jelenet, melyet csak Tolnai tud oly művészileg megrajzolni.

Az alakok bágyadtak, színtelenek, nem úgy azonban az epizód-alakok, itt sok kitűnő van. Ellenben a grófok olyan egyformák, dacára annak, hogy a szerző folyton ismétli külsőleg elűtő tulajdonaikat, mintha egyetlen ember volna. De a legvisszataszítóbb karakter Olga grófnő, azaz hogy nem is karakter, mert az nincs megfestve semmilyennek. Olyan anya és olyan feleség nem képzelhető. Vagy rosszabb, vagy jobb; mert indulatok és szenvedélyek nélkül egy életpálya le nem futhat, ez a semmirevalóskodás nem elegendő, hogy regényhősnővé tegye. Szerző egy morális prédikációt tartott regényével, de nem a regényírás eszközeivel, eleven húsból és vérből való alakok közvetítésével.

A regény még így is könyvpiacunk ez idei legjobb termékei közé tartozik, egyes szépen írt fejezetei, gyönyörű és jellemző stílje, a legvonzóbb olvasmányok közé emelik. Kiállítása igen díszes, ára a két harminc ívre terjedő kötetnek 3 ft.

TÓTH LŐRINC

Az írók és a közönség olyanok, mint a régimódi faliórák két pondusza, ha az egyik nagyon felül van akkor okvetlenül nagyon alul jár a másik. Irodalmi társulatainkról szólva, mikor még az írók lelkesültek e társulatokért, a közönség nem sokat törődött velők; most, hogy némi lendületet vett az érdeklődés a Kisfaludy és a Petőfi Társaság iránt a közönségnél, az írók buzgalma kezd lankadozni.

Némelykor alig egy-két író jelenik meg a társasági padokban, némelykor még annyi sem. Egészen a bosszankodásig megy a tagok indolenciája.

Szerencsére van egypár buzgó gyűlésező, s így mégis meg lehet az üléseket tartani. E buzgók közé pedig nem a mozgékony fiatalság tartozik, mely még mindenre ráér s melynek ruganyos életkedvét még nem törte meg a kor, az öregebbek teszik a buzgók kis gárdáját. De aki még a buzgók közt is a legbuzgóbb, az egy ősz, rövidre nyírott hajú öregúr, mosollyal a szemében és pápaszemmel a mosoly fölött.

Ott lehet őt látni majd mindég nemcsak a Kisfaludy Társaságban, melynek tagja, hanem a Petőfi Társaság ülésein is, mint hallgatót, ki figyelemmel, egész odaadással csügg a felolvasásokon, mintha aggódva, reménykedve vizsgálná ott a fiatal generáció közt a jövőt.

Kicsoda ez a vidámképű öregúr? Bizonyosan kevés dolga lehet, hogy mindezekre ilyen pontosan ráér? Hja, ilyen a könnyű teher és munka nélküli élet, mely ki nem fárasztotta!

Hanem mikor aztán megtudjuk, hogy az a ki nem fáradt ember Tóth Lőrinc, aki egy magas államhivatal terheit viseli ma is, s aki ezenkívül egy hosszú életre szóló munkásságot mutathat fel úgy a szépirodalom, mint a jogtudományi irodalom terén, - akkor igazán eszünkbe jut, hogy talán mégis más fából való emberek voltak azelőtt.

Ötven éve annak, ahogy az öregúr először olvasta műve alatt nevét nyomtatásban. S azóta folyton egész mai napig híve maradt az irodalomnak.

Nem virtus az Aranynál, Jókainál, akiket borostyánerdőkön át vezet a múzsa örök fiatalon, s ott mindég tavasz van, mindég a nap süt, de Tóth Lőrincnek nem udvaroltak a múzsák annyira, őneki magának kellett utánok futni, sokszor járatlan, süppedékes utakon. Ha nem is nagy, de hű vala.

A Kisfaludy Társaságnak jutott a szerencse hogy az ősz írók leginkább vallhatja a magáénak. Sietett is rátenni kezét jó eleve, mert olyan sokoldalú az ő működése, és oly teljes érdemekben sok téren, hogy éppen úgy ünnepelhetné őt az Akadémia, a Kúria is, s még ezenfelül a törvényhozó-testületnek sok ízben volt kiváló tagja.

De a Kisfaludy Társaság tünteté őt ki legelőször, midőn jegyzőjévé választotta, később 1841-ben rendes tagjává. Innen lépett ő ki aztán a közélet különböző pályáira és mintha az »atyai ház« lenne neki a Kisfaludy Társaság, *odatartozó* maradt mindenünnen.

Helyesen jegyezte meg, gondolom Gyulai Pál, ama zárt ülésen, mely az ő kitüntetését elhatározta, hogy, »oda való az alma, ahol megnőtt és nem oda, ahol megért«. A Kisfaludy Társaság méltán ragadta tehát magához az alkalmat Tóth Lőrinc ötven éves működését megünnepelni, éspedig illőn a szerény férfiúhoz, nem ünnepélyes rendkívüli üléssel, mint eleinte tervezték s aminek ő határozottan ellene mondott, hanem csupán egy lakomával, melyre mindazon testületek meghívtak, amelyekben működött.

Számos tisztelői nem lehetnek ott jelen (mert milyen terem győzné azokat befogadni?), csak barátjai és kartársai egy része jöhet össze, hogy megéljenezze a veteránt, ki ma a pálya végén is ott áll még a legjobb, legizmosabb munkások között, törhetetlen akarat-eréllyel s kifogyhatlan munkakedvvel. De bizonyára visszhangot fog verni a széles hazában is e kis ünnep (mert igen kicsiny ez ünnep az ő érdemeihez képest), s sokan fognak gondolni őrá mindenfelé, büszkeséggel azok, akikhez közelebb állott, s tisztelettel, hálával azok is, akikhez távol, azaz távolabb esett, mert távol ő senkihez sem állt.

Közlékeny természete, melegen érző humánus szíve alkalmassá tette, hogy mindenki szeresse s hogy mindenkit szeressen.

De ne dicsérjük azt, akinek még örülnünk lehet, s adjuk egész röviden élete kiválóbb mozzanatait, azon reményben, hogy bevégzett életrajzot még soká, igen soká nem fogunk írhatni róla.

Rév-Komáromban született 1814-ben december 17-én. Oskoláit is ott végezte. Az irodalom iránt már igen korán érzett gerjedelmet. Első műve Imre János egyetemi tanár halálára írt óda 1832. május 12-én jelent meg, tehát ma ötven éve.

Azóta mind sűrűbben találkozhatni nevével az akkori folyóiratokban: a »Koszorú«-, »Regélő«- és a »Társalkodó«-ban, egy-egy novella, vers vagy epigramm alatt.

Tulajdonképpen írói működése csak tíz évre terjed, mert azután magával ragadta a közélet egy-egy másik ága. Legnagyobb sikerét a színműírás terén aratta. Ő írta »Vatá«-t, »Ronow Ágnes«-t, »Hunyadi László«-t. Mind a három darab éppoly ismeretes és kedvelt volt akkoriban a közönség előtt, mint valaha az »Etelka« regény, vagy akár a »Himfy szerelmei«. Hunyadi Lászlót pláne az akadémia is megkoszorúzta.

Tóth Lőrinc nagyon jó nevelést kapott szüleitől, s később is kedveztek neki a viszonyok; Gorove társaságában beutazhatta Európa művelt államait, s ez útjáról hat füzetet írt »Úti tárca« címen. Nagy műveltsége tette lehetővé, hogy odatartozhatott az ország szerepvivő fiatal generációjához, s a rohamosan meginduló politikai élet őt is magával sodorta ezekkel együtt egész más tárgyú tevékenységre. Az 1847-1848-i országgyűlésen Tóth Lőrinc már Breznóbánya követe, híve a szabadelvű eszméknek s mint hírlapíró is működik. Az első minisztériumban elnöki titkár Deák mellett, majd osztályfőnök. A pesti országgyűlésen Komárom követe.

A szabadságharc után is a tett-mezőn marad, részint mint hírlapíró, részint mint jogtudós. 1858-ban rendes tagjává választja az akadémia. Több kitűnő jogi munkát ír: »A magyar

örökösödési jog«-ról, »Ügyvédi reform«, »A becsstelenítő büntetésekről«, »A hűtlenségi vétkekről« stb. 1865-ig ügyvédeskedvén, ekkor a csákvári kerület választja meg képviselőnek. Ez állásáról csak 67-ben köszönt le, midőn mint osztálytanácsos lépett be a Horvát Boldizsár minisztériumába. E hivatalából neveztetett ki később a legfőbb ítélőszék bírójává, s a Kúriának ma is egyik tanácselnöke és díszjele.

De mindezen idő alatt soha nem szakított a szépirodalommal sem, - s egy epigramm-kötete a »Méhek« cím alatt csak is a legközelebbi héten hagyta el a sajtót.

A »Méhek« írója igazán egy méh volt, maga is lankadatlan szorgalommal sok-sok mézet hordott abba a kaptárba, melynek annyi heréi vannak...

De ne panaszkodjunk azokra, akik nem dolgoznak, midőn azokat ünnepeljük, kiknek arcát ötven év óta harmatozzák az izzadságcsöppek, fényesebb gyöngyök a drágagyöngynél.

AZ AUDIENCIA

(Karcolat)

Nagy híre van az audienciáknak, kivált faluhelyen. Mint rege száll ott ajkról ajkra, hogy egykor ez, meg az az ember fönn volt a királynál és Budavárban s leomlott a trón zsámolyánál, ahogy mondani szokás.

Királylátogató parasztok mindig akadnak, de azok nehezen jutnak el kérelmükkel magához a királyhoz. Nehéz dolog az nagyon!

Hiszen fenn voltak már a recskiek is, beszéltek is a királlyal, de utólag kisült, hogy az csak a kancellista volt. Még cifrábban jártak a rimóciak, akik sok pénzt fizettek egy szőke úrnak, hogy vezesse el őket Bécsben a fölség elé; az ajánlkozott is rá, sőt a király jóakarátát is megígérte feléjük fordítani kétszáz forintért. Megadták a pénzt, hogyne adták volna meg! - s el is vezette őket a szőke úr egy csilláros, vakító fényes nagy terembe, ahol sok-sok ember, mind csupa nagy úr mulatott, kávézott és egy emelvényen volt egy nagyon szép asszony, maga a felséges királyné, s mellette egy férfi, a király.

Mikor meghallgatta őket, hogy mit beszélnek magyarul, mondott erre jóságos, nyájas arccal valamit németül, amiből a szőke úr megmagyarázta, minden úgy fog történni, mint a rimóciak kívánják.

Hazamentek aztán ökigyelmeik nyugodtan, de semmi sem történt. Csak évek múlva sült ki, hogy az nem is a trónterem volt, hanem egy külvárosi kávéház, s aki a trónuson ült, az egy szép kasszirleány a szeretőjével. Az ördög vigye el őket elevenen.

Talán nem is lehet a király elé jutni a szegény embernek, ha térdig koptatja is el a lábát?

Ej, dehogy nem! Csak meg kell kérdezni a szurdoki deputációt. Azok már hetedszer voltak őfelsége előtt egy lehetetlen kérelmükkel, hogy tudniillik ők kisütötték, miszerint valaha mind az övék volt az a sok föld, amit a pécsi püspök szánt most, hát adassa azt nekik vissza őfelsége.

Persze, hogy nem adhatta vissza, sőt midőn a kabinetirodában már hetedszer is ott látták alkalmatlankodni a szurdoki deputációt (egészen ismerősek voltak az udvarnál!), meg lett nekik parancsolva, hogy többet el ne merjenek jönni.

De bizony elmennek azért is. Tanakodtak, s megállapították a fortélyt közösen. Csupa új embert küldött ki a helység, s ezek úgy jegyeztették be magukat a kabinetirodában, hogy ők a bárkányi előjáróság.

Beeresztették őket a felség elé.

- Mit kívánnak? - kérdé a király, midőn beléptek.

- Hát felséges uram, ezt az instanciát akarjuk átadni még egyszer, mert nem vagyunk ám mi bárkányiak, hanem a szurdokiak vagyunk.

S ezzel aztán vesd el magad, kotródtak, rohantak kifelé, mint az eszeveszettek, úgyhogy se a király, se az ajtónállók nem bírták elgondolni, mi történt.

Hazaértek Szurdokra nagy diadallal, hogy azért is átnyújtották az instanciát.

Igaz, hogy előre tudhatni, hogy nem használ, hanem hát végre is mellékes dolog.

A csütörtöki audiencián is sokan megfordultak Budán, s a kérelmezők közt mindig akad egy-egy csodabogár, aki derűtséget szül az udvarnál.

Egy nagybajomi ember, bizonyos Kurcz Ferenc, midőn a király elé lépett s az megszólította, elsápadt, eleinte egy szót sem tudott szólani, majd reszketni kezdtek a lábai, mint a »Háromcsőrű kacsá« polgármesteréé, mindig jobban, míg végre összerogyott.

- Vigyék el ezt a szegény embert! - mondá a király. - Nem hallgathattam meg a kérését, mert nem tudta elmondani.

De nem mindenki van ennyi respektus a fejedelmi trón iránt. Néha szemtelen kérelmezők is akadnak.

Az egyik például azt kívánta csütörtökön, hogy engedje el neki a király az érettségi vizsgálatot.

- Megnézem s minden lehetőt meg fogok tenni - szolt a felség átvéve a folyamodványt.

- De hátha elfelejti fölséged?

A király kedvetlenül hátrált néhány lépést, mintha jelezné, hogy a kérelmező el van bocsátva, de az nem tágitott, hanem kivette a zsebéből a ceruzát s oda nyújtotta:

- Esedezem, kegyeskedjék ráírni a nagy szignatúrát.

A király át nem vette az írónt s sebes léptekkel vonult vissza a mellékterembe.

Egy fiatal, szép asszony a férjeért könyörgött, hogy eresszék haza Dalmáciából, mert elpusztul a gazdasága és nagyon rosszul bánik vele az anyós.

- Ej, ej! - szolt a király. - Hát nehezen várja a férjét? Szép öntől. Legyen türelemmel. Teszek róla, hogy ne sokáig kelljen ott maradnia.

De a legkomikusabb volt mégis egy szegedi menyecskeasszony panasza.

Csípőre tett kezekkel kackiásan jelent meg, csak úgy ropogtak a stajf szoknyák.

Elmondta, hogy nagy baja van. Két év előtt a házat kezdte építeni, de aztán nem volt elegendő a pénze, és mivelhogy özvegyasszony, tehát egy »embört« állított magához, akinek szinte volt egy kis pénze s megépíthette a félben maradt falakra a fedelet.

- Most már én az embört eluntam, fölségös uram, mert házsártos és dologtalan, hát azt mondtam neki, hogy fel is út, alá is út.

- Jól van - mondá ő -, de akkor elviszem a födeletemet.

S leverte a födelet a házról.

A király meghallgatta s mosolyogva mondá:

- De iszen az ő pénzén volt építve, hát az övé volt.

- Igen? - szólt a menyecske élesen. - De hát a két évi szeretközés, felséges uram?

A MÉZESHETEK

(Eredeti képünk magyarázatául)

Mint ahogy az ember azért ebédel, hogy a fekete kávé jól essék, minden jel azt mutatja, hogy körülbelül a mézeshetek kedvéért házasodunk.

A mézeshetek olyan édesek, mint a félig reménytelen szerelem. Nem, olyan édesek mégsem! Mert ahol már tényekkel állunk szemben, ott megszűnik az egzaltáció. Egy csinos fiatal feleség pedig már tény, s a tényekkel számolunk, megnyugszunk bennök és azt hisszük, hogy annak úgy kellett történni. Nincs benne semmi rendkívüli.

Hanem hát egy fiatal menyecske olyan tény, amelyik könnyen von maga után más tényeket - amik a mézeshetek után sok keserű esztendőt okozhatnak.

Képünkön is, úgy látszik, egy ilyen tény fojtatik el mégpedig a csírájában.

A »Nelli«-nek van egy unokabátyja a hadseregnél. Nagyon jó, kedves fiú. Ez már egyszer bizonyos dolog. A Nelli tetszett is neki, mindig vele táncolta a cotillont, hanem hát el nem vette feleségül, de nem is férjnek való fiú a Miklós. Hiszen bohó gyerek még, aki semmit sem vesz komolyan. Semmit és senkit, a Nellit se, - még talán azt se, hogy Nelli férjhez ment. Pedig Nellinek, amikor férjhez ment, ott volt a férjhezmenési indokai lajstromában mindjárt a legelől, hogy »hadd bosszankodjék Miklós!«

Bosszankodott-e valóban, nem tudhatni, de az áll, hogy Nellit még most is kellemesnek találja, mert amióta hazajött szabadságra, minden délután ellátogat a fiatal menyecskéhez, mikor a kis férjecske a büróban van.

Miről csevegnek együtt? Istenem, hiszen annyi beszélőnivalójuk van a gyermekkori játszótársaknak! Az emlékek egészen ellágyítják a Nelli szívét, s ilyenkor szinte szereti azt a bolondos Miklóst. Most, hogy már harmadnapja nem volt, egészen nyugtalan miatta... Persze, persze kicsit kegyetlenül bánt vele, mikor Miklós átkarolta, gorombán kisiklott a kezeiből s beszaladt, bezárkózott a hálószobájába.

Eleinte mérges is volt, de most két nap óta megbocsátott neki s ma egy levélkét írt számára, melyben látogatását kéri. De mi nem történt? Mikor éppen írja a levelet gyanútlanul, nyugodtan, egyszerre megnyílik az ajtó nesztelenül, és belép váratlanul Gábor. Sohase szokta pedig ily korán ott hagyni a hivalt.

- Mit írsz, kis feleség? - kérde Gábor.

Nelli arca lángba borult, majd elsápadt és elkezdett reszketni.

- Semmit, semmit - s gépiesen nyúlt a levél után...

De Gábor gyorsabb volt s utána kapott a levélnek.

- Nelli, mi volt ez? - kérde mogorván. - Te reszketsz... te bűnös vagy, Nelli.

- Jaj, ne olvasd, kérlek, ne olvasd.

- De bizony olvasom.

- Meghalok, megölöm magam, a Dunába ugrom, ha elolvasod.

Gábor gondolkozott egy percre: sötét volt a homloka nagyon, s reszketett az ő keze is, amelyben a levelet tartotta.

- Jól van tehát, ez egyszer nem akarom tudni, összetépem.

És tépni kezdte a levelet. Az apró papírkockák lassan hullottak a padozatra. A kis menyecske bűnbánólag és hálával hajtotta fejét férje vállára, fogadást téve magában, hogy soha, de soha többé nem fog írni illatos levelet senkinek.

Vajon meg fogja-e tartani? Vagy az a »soha« csak egy nap önála is, mint ahogy az a többi asszonyok szótárában?

A TÓTH LŐRINC-LAKOMA

Minden tekintetben fényes társaság gyűlt össze ma a Frohner-szálloda első emeleti éttermében, hogy Tóth Lőrinc ötven éves írói működését megünnepelje. Pont két órakor lépett be az ünnepelt a terembe, Gyulai Pál, Beöthy Zsolt és Csiky Gergely kíséretében dörgő éljen mellett. Tisztelői már ekkor elfoglalták az asztalokat.

Ott volt a Kisfaludy Társaság mint házigazda majdnem teljesen. Az ünnepelt Mailáth György országbíró és Gyulai Pál mellett foglalt helyet. Távolabb Ipolyi Arnold püspök Jókai Mór, Ráth Károly főpolgármester, Beöthy Zsigmond ült jobb felül, bal felül Pauler miniszter, gróf Lónyay Menyhért, nógrádi Szontagh Pál, Szász Károly. Ott voltak még a lakomán Csernátorny Lajos, Győry Vilmos, Urvári Lajos, Pauler Gyula, Heinrich Gusztáv, Pulszky Ferenc, Lánczy Gyula, Deák Farkas, Csiky Kálmán, Láng Lajos, Vadnay Károly, ifj. Ábrányi Kornél, Bartók Lajos, Kiss József, Komárom város polgármestere, a bírói kar fő tagjai majdnem kivétel nélkül, Berczik Árpád, Komócsy József, gróf Zichy Géza.

A Tóth Lőrinc arcképével s alul egy aranytollal díszített étlap a következő menüvel kecsegtetett:

*Tört csibe leves
Rostélyon sült fogas
Ökör hátszíne zöld főzeléssel
Spárga vajas mártással
Idei liba uborkasalátával
Fagylalt, tejszínhab
Gyümölcs, sajt, cukorka
Feketekávé, cognac, champagne.*

*Borok:
Sashegyi vörös
Somlyai fehér
Francia pezsgő (Monopol).*

Az első toasztot Gyulai Pál mondta, legelőször néhány szóban a királyra, azután a megtiszteltre, röviden indokolva, hogy miért rendezi e lakomát éppen a Kisfaludy Társaság, azután kiemelve Tóth Lőrinc érdemeit.

Az elhangzott lelkes éljenek után Szász Károly emelkedett fel, hogy egy nagyobb terjedelmű, inkább beszédben mint toasztban emelje ki a nap hőségének tetteiben gazdag életét.

Majd Tóth Lőrinc emelkedett fel őszinte, meleg hangon megköszönni a megtiszteltetést. Az ősz férfiú meg volt hatva egész a könnyezésig. Elmondá, mennyire jól esik neki ez a nap, s ezt nagy részben köszönheti az irodalomnak, melynek mindig meleg barátja volt.

Már ekkor élénken kívánták hallani Jókait.

- Uram, uram, Gyulai Pál uram - szólott ekkor Jókai felállva. - Szállok az úrnak.

- Állok elébe. Éljen! - kiáltá Gyulai fölپattanva helyéről.

- Én - folytatá Jókai - a Petőfi Társaság nevében köszönténem fel Tóth Lőrincet, de a Kisfaludy Társaság előtttem járt, s mind felsorolta az érdemeit. Nekem már csak a Tóth Lőrinc bűnei maradtak meg.

- Mi volt a bűne? - kiálták közbe derülten.

- Az volt a bűne, hogy engem is ő tett poétává. Földim, komáromi ember lévén, ösmerős volt a szüleimmel s ő szedte ki a fiókomból az első zsöngéimet, elhordta Pestre és kiadta az újságokban. Hogy érnek-e az én dolgaim valamit, azt majd megmondja az utókor, de annyi bizonyos, hogy nekem nagy gyönyörűséget okoztak sat. Élteti Tóth Lőrincet úgy mint a fiatal írók pártolóját.

Mailáth György mint a Kúria tevékeny bírójára emeli poharát, Ráth Károly élteti a buzgó polgárt, ki tevékeny részt vesz a város ügyeiben is.

Pulszky Ferenc visszaemlékezik arra az időre, mikor őket akadémiai tagoknak választották meg, akkor is volt bankett, ha jól emlékszik, de azon még csak »egy forintot« fizettek; ma már ott állunk, hogy hat forintos ebédet lehet ennünk. Adja isten, hogy mikor Tóth Lőrinc gyémánt-jubileumát fogjuk tartani, már akkor 36 forintot fizessünk egy teritékéért.

Különben élteti Magyarország *legtermékenyebb novelláíróját*, Pauler Tivadart.

Beöthy Zsolt fölolvasta a lakoma tartama alatt érkezett üdvözlő táviratokat.

Még Komócsy József, Bercsényi Béla tartottak kitűnő humorú toasztokat, kivált az utóbbi részesült viharos tetszésben.

Öt óra táján behozták a feketekávé után a szájvizet, s azzal aztán mindenki kiöblítette a mondanivalóját, nem volt többé egyetlen toaszt sem.

Az öregebbek hazamentek, a fiatalabb generáció, kivált az irodalmi rész, mintha nehezen tudna megválni a helytől, hol Ágai csillogtatta ma *eredeti* tehetségét, apróbb csoportokra képződve, még sokáig beszélgetett.

HOGY CSALTA MEG A SZEGÉNYEMBER AZ ÖRDÖGÖT?

(Politikai mese mirólunk)

A szegényember el volt keseredve, mert egy hídra volt szüksége, melyen az egyik földjéről átmehessen a másikra; sőt a híd még azért is elodázhatlan szükség volt reá nézve, hogy átszökhessen rajta a túlsó partra, ha az innensőn veszedelem fenyegetné.

Csak hogy a híd fölépítéséhez nem volt se pénze, se ereje: többször megpróbálta, de mindig abba kellett hagynia. Töprengve, aggódva ült hát egy napon a folyó partján, mikor előtte termett a sátán és meglegyintette a vállát.

- Hogy érzed magad, szegényember?
- Rosszul. Nem bírok ide építeni egy hidat.
- Hát iszen építék én neked egyet, ha meg tudunk alkudni.
- Mit kívánsz?
- Mindenekelőtt tudd meg, hogy én az ördög vagyok.
- Tudom, ösmerlek.
- Hanem, legyünk ezentúl barátok, ha megalkuszunk.
- Mondd el föltételeidet!

Az ördög gondolkozott kissé, azután így szólt:

- Fölépítem a hidat, és átadom birtokodba, csupán azt az egyet kötöm ki, hogy az első lélek, amelyik reggelenként átmegy rajta, az enyém legyen.

A föltétel nem volt nehéz. A szegényember még tán örült is neki, legalább vígan csapott oda tenyerével a sátán markába.

A kiegyezés megtörtént. Az ördög hídja fölépült izmosan és szilárdul. Tartottak nagy banketteket és díszszónoklatokat az erős hídról, az ördög úgy tetette magát, mint akinek nagy fáradságába és áldozataiba került az erős alkotmány, a szegényember pedig ravaszul mosolygott még azon az estén is, mikor az utolsó követ letették, hogy másnap már megnyíljon a híd.

Hajnalban még nem is virradott, már ott volt az ördög a túlsó parton és várta azt az első lelket, mely a túlsó partra fog átkelni, s mely az övé lesz.

De a szegényember is oda sietett pirkadáskor s útközben megfogott egy kis kutyát, azt begyúrte egy zsákba s magával hurcolta a hídfőhöz.

- Hej, ördög-sógor, ott vagy-e? - kiáltá harsány hangon.
- Itt vagyok, várom a kompetenciámat, a szerződésileg kikötött lelkemet.
- No, csak várd is, mert ihol szalad ni! - szólt nevetve a szegényember, amint a zsákból kirázta a kis kutyát, s az volt az első eleven lény, amely a hídon keresztülment.

Az ördög mérgesen káromkodott, a szegény ember pedig tele torokkal dicsekedett vele szélteben mindenütt: hogyan csalta meg az ördögöt, s hogy szalaszt neki a Lajta - vagy hova is beszélek... a hídon túlra mindennap egy kis kutyát.

Tartott is ez a dicsekvés sok-sok évekig, vitték reggelenként az átszaladó kutyákat nyugodt lélekkel, s azon hiedelemben valának a gyengébb elméjűek, hogy az ördögöt rászédték.

Hanem az élesebb szeműek észrevették, hogy az ördög nem alszik, hanem nappal az emberek között jár s átváltoztatja őket bűvös szerekkel - kutyáknak.

MAGYAR FŐURAK FÉNYŰZÉSE

- Miféle könyv ez? - kérde a király, midőn a napokban körülvezették a könyvkiállításon.
- Ez a legigazságosabb magyar király könyvtárából való - felelte az illető hivatalnok önkénytelenül.
- Nemes fényűzés! - szólott a király, figyelemmel nézegetve a korvinát, melyet történetesen éppen ő ajándékozott a nemzetnek.

Nemes fényűzés! Úgy van az! És legalább azt mutatja, hogy nem volt az a középkor olyan egészen barbár, durva időszak, mint amilyenek látszik.

Áldoztak ám azok a gazdag magyar oligarchák a szellemnek is.

Igaz, hogy ezeknek az uraknak a száma igen kicsiny volt. De némely művészetek mindazáltal jobban virágzottak, mint ma. A dúsgazdag Gut Keled nemzetségnek saját külön ötvöse volt. A Szapolyai család Hollandiában csináltatta az arany-, ezüstkapsokat leányainak mentéire és imakönyveire. Az Ujlakiaknak egy szobájuk volt különböző drága perzsi szövetekből, amikből ők sohasem varrattak köntösöket, hanem csak a szemek gyönyörködtetésére és az asszonyi gusztusnak ingerlésére használták. Balassa Imrének a XV-ik században kollekcója vala híres mesterek hegedűiből. A herceg Eszterházy család, mint tudjuk, a legkiválóbb festőket hozatta el kastélyaiba s drágán fizette képeiket.

De száz meg száz alakban találunk nyomaira annak, hogy a magyarokban már akkor is megvolt, ha csak csírájában is, a hajlam a fényűzés azon neme iránt, mely a mai fogalmak szerint a civilizált nemzetek arisztokráciáját díszíti.

A tömegnél azonban, nagyon természetes, nem ez a fényűzés találkozott bámulattal, hanem egyebek.

Az Eszterházy hercege például, aki arra fogadott a hengegő angol lorddal, ki azt állítja, hogy neki van a legtöbb juha a világon, hogy micsoda, neki több juhásza van, mint az angolnak juha, s úgy is lett, amikor megolvasták.

Az ilyen stiklik kiszivárognak szájról szájra a nép közé, s nagyon tetszettek, mert a nemzeti jellemvonást, a gavallérságot érintették, s nem tagadom, hamis irányban mozgatták.

Egész generáció lelkesült a másik főúr virtuscselekedetén, aki egy külföldi nagy úr lovát nézegetve így szólt:

- Hogy adja el nekem ezt a lovat?

A külföldi úr lenézőleg viszonzá:

- Nagyon drága az önnek.

- De hát mégis, mire tartaná?

- Hatezer forintra.

- Itt a pénz - mondá a magyar úr, aztán kivette a pisztolyát és agyonlőtte a lovat.

- Mit cselekszik ön, az istenért?

- Agyonlőttem ezt a gebét. Ilyenen nem ül egy magyar mágánás.

Sok ilyen hencegő anekdotánk van. Egy Batthyányról, akit, mikor a gazdag lord meghítt vacsorára, politúros fa mellett főzette a teát, mire Batthyány invitálta őt meg másnapra, a bográcsban gulyáshúst főzvé, százas bankókkal élesztgette a bogrács alatt a tüzet, hogy a paprikáslé hamarabb felforrjon.

Egész kultusszá lettek, kivált e század legelején az ilyen vitézkedések, elfajult gavallérkodások. Mikor báró Balassa ebédhez ült, kilenc ágyút sütöttek el a kékkői várban, hogy az egész környék hallja. Nagy ünnepeken pedig egy-egy e célra megvásárolt paraszt faházat gyújtottak meg. Ugyanez a Balassa férfibálokat is rendezett, melyeken asszonyok nem vehettek részt, csak a falujabeli parasztok, s ezek egy oszlop körül keringtek részegen az urakkal együtt; ez volt a multság.

A nagyok ez örült fényűzése átragadt a kisebbekre. A középsorsú nemesség ilyenekben szerette magát kitüntetni. Valami csattanós pazar-vonással, amelyről sokáig beszéljenek.

Tihanyi Ferenc, a temesi gróf, különben vagyonos úr, temesi főispánsága dacára is folyton felsőmagyarországi birtokán lakott, úgy volt ismeretes az ország felső részében, mint a legmegátalkodottabb zsugori, aki még a nagy uzsorakamatoktól sem retten vissza, amiket tőkái után fölszed; az ország alsó részében pedig a legpazarlóbb magyar főúrnak tartották, aki a legnagyobb könnyelműséggel hányja a pénzt, mint egy fejedelem.

Nem volt biz az sem az egyik, sem a másik, hanem a divat bolondja volt. Otthon gazdálkodott, a patkószegeket is megolvasta, ebédre sokszor nem evett egyebet, csak szalonnát, s rongyos bagaria csizmában járt. Mikor azonban lement Temesbe, a negyedéves gyűlésekre, kiöltöztette aranyba, ezüstbe a cselédjeit s még a titkárjának is azt parancsolta, hogy szórja a pénzt, ahogy csak tudja, hadd lássák azok a bolond svábok, hogy kicsoda Tihanyi Ferenc.

Mindezeket pedig időszerűnek találtuk megírni most, midőn az Andrássy-grófok díszhintóját Prágába vitték.

E napokban lesz a fényes esküvő melyre már Andrássy Gyula és a család több tagja leutazott.

A díszhintót sokan ösmerik Budapestről, nagy szenzációt csinált az Bécsben és csinál Pesten is, valahányszor csak alkalma van benne gyönyörködni a közönségnek. És bizonyosan meg fogja tenni hatását Prágában is.

Mert az már mégis csak valami, mikor egy magyar úr, hogy ötven lépést tehessen a menyasszonya palotájától a székesegyházig, kénytelen a saját családi kocsiját elvitetni a harmadik országba, mert egész cseh földön nincs olyan jármű, amibe ő beleülhessen.

Én istenem, hát nem-e mindig még a régiek vagyunk mi?

MAGYAR TÁVIRATI IRODA

Tricoche és Cacolet köztünk élnek, de eszményítve. Ki ne ösmerné a derék Egyesynek a többes számát: Maszák Hugót?

Aki pedig csak Maszák Hugót ösmeri, egészen annyi, mintha Egyesyt is ösmerné.

Egy lélek ők - másfél testben! Éspedig nagy lélek mind a kettő, mert az ő emlőiken növekedik nagygyá Magyarország minden államférfia.

A »Magyar Távirati Irodát« rövidítve jelző három betű M.T.I., mely sűrűn látható a közlemények alatt, s alkalmasint rajta van a cseléd sipkáján is, bátran jelenthetné azt is, hogy »Mamelukokat Tisztító Intézet«.

Mert a derék irodának ez a legfőbb, legnagyobb hivatása.

Istenem, hogy megváltoztak a viszonyok csak rövid száz esztendő óta is!

Valaha még az volt a tekintélyes, a nagy úr, aki ha valahová utazott, egy egész bandériumot vitt magával felöltöztetve azt fényes, daliás egyenruhába. A legdelibb legények voltak kiválogatva erre a célra. S amerre elhúzódott egy ilyen hatalmas úr, a kíséző csapat számából tudták az emberek, hogy mekkorát kell előtte meghajolni.

Ma már egészen más a helyzet. Ma már csak az a hatalmas ember, akinek a kíséretében ott van vagy Egyesy, vagy Maszák.

S jámbor olvasó, ki néha ott állasz a vasúti indóházak udvarán, lesve kedveseid megérkezését a vonaton, ha látsz majd egy-egy úri ember után kigurulni egy gömbölyű tulipiros alakot a kupéból, vagy egy ábrándos szemű szőke ifjút, reszkess akkor, mert a föld egyik hatalmasa jár melletted, akinek minden szavát, minden lépését fölfogja a két lenecse közül az egyik.

Mert olyanok Maszák és Egyesy mint a kicsinyítő és nagyító üveg együtt.

Aszerint fordulnak, ahogy vagy kicsinyíteni kell a megtörtént és a meg nem történt eseményeket, vagy nagyítani. Ebben ők tökéletes művészek. De ő amellet telefon is. Az egy ember által kiáltott »éljen!« földreszkettető éljenrivalgássá izmosodik a hangcsőben, s a másik végével fordítva ezerek diadalordítása is csupán egyetlen halk szemérmetes szónak hallatszik - a másnap megjelenő lapokban.

Mínthogy Maszák és Egyesy olyan elválaszthatlanok, mint ama sótartók, amelyeknek két rekesze van, egyik a só, másik a paprika számára: irányadó körökben sokáig volt találgatás tárgya, melyik kettőjük között a főnök, s melyik a vice-ember?

Bizony nem lehetett azt eldönteni sehogy sem.

Egyesy azt mondta hogy Maszák a főnök, Maszák Egyesyt vallotta gazdának. Mindenik restellt feje lenni a másiknak.

Olyan egyetértés uralkodván közöttük, akár a sziámi-ikrek között, már le kellett mondani arról a reményről is, hogy összeeszve majd kitudódik, melyiké a nagyobb hatalom, pedig számtalan fogadás történt erre pro et contra a státusférfitői körökben, ami sohasem lesz immár eldöntve.

Végre egy jó ötlete támadt egy grófnak. A grófoknak is vannak néha jó ötleteik. Elhatározta, hogy meghívja Maszákot is, Egyesyt is falura vendégeknek; éjszakára pedig olyan szobába fekteti, ahol csak egy ágy van, a másik fekvőhely a dívány lesz.

Titokban aztán meglesik a kulcslyukon, melyik fekszik az ágyba és melyik a díványra. Aki az ágyat elfoglalja, bizonyosan az lesz a gazda.

Hát az történt hiteles tanúk egyhangú vallomása szerint, hogy Egyesy feküdt az ágyban.

Már-már besepték volna a fogadási összegeket azok, akik Egyesy princípálisságára tettek, mikor kiszült, hogy Maszák légmentesen akarván aludni, nem hált ám szükségből vagy alárendelt viszonyból a díványon, hanem kicsiny testalkatának adott előnyeiből kifolyólag a (hogy a Távirati Iroda stílusában beszéljek) kihúzó szekrény egyik fiókjában vetett magának ágyat.

Különben igen szeretetre méltó emberek mind a ketten, akik pompásan teljesítik feladatukat, s éppen nem hasonlítanak az effajta német irodákhoz. Élelmeseek, de nem túléllemeseek.

A »Magyar Távirati Iroda« olyan tisztességes, mint csak kívánni lehet; ha valami baja van, az, hogy egy kicsit nagyon is befolyásolva van a kormány által.

Hanem azért mi, ellenzékiek is hasznát vesszük.

Mert tudjuk már róluk, hogy egy kis vizet töltenek a borba, hát mindjárt úgy vesszük, mint vizes bort s meg vagyunk elégedve, hogy legalább fukszin nincs benne.

Azon humoros régi jó újságírói világnak, melynek már se híre, se hamva most, ők a legtermészetesebb modern folytatásai.

Szeretik is őket mindenütt, kivált a nagy urak, mert ők a szárnyak, amelyek szükségesek a repüléshez.

S ez a két szárny örökös mozgásban van.

A fáma famulusai ők, akiknek az a principiuma: használni másoknak.

Szép elv - még talán ilyen alakban.

Mert valóban nem ártanak senkinek. Hisz a felvilágosodott olvasó ahol meglátja a közlemény alatt akár a fentebbi, akár az Országgyűlési Értesítő nyomán az O. É. betűket, tudja már nagyon jól, hogy azt jelenti:

»Okosan Értelmezzétek!«

KIRÁNDULÁS SZEGEDRE

- A jegyeket kérem! - szólt az öreg konduktor szokott vasúti fürgeséggel jelenve meg a kupé ajtajában.

Nyolc zöld szabadjegy bontakozott ki erre a szóra a zsebekből, s az öreg szemei csodálkozva járták be a társaság tagjait, mialatt a lyukasztó vas nyolc monoton csattanást hallatott.

- Mindnyájan Szegedre? - mondá dűnnyögve s udvariasan emelintett egyet a sapkáján, melyen ott csillogott a sebesség jelvénye, két kiterjesztett szárny.

Magunkra maradtunk s megtettük nyomban a legszükségesebb úti készüléteket.

Egymáshoz rakott lábaink fölé egy plédet terítettünk, mely kifeszülve pompás asztalnak szolgált - a ferblihez.

Megindult a vonat, s míg az egyes vidékek gyorsan repültek el előlünk a fekete éjszakában, addig csak az idő volt gyorsabb, mert a ferbli hatványozza még csak a vasút sebességét.

Mióta a latin nyelv megszűnt az összes e hazában lakó intelligencia érintkezési eszköze és összekötő kapcsa lenni, azóta - mundus se expediet - a ferbli lett azzá. Ferblizni mindenki tud Magyarországon, éppúgy, mint ahogy Franciaországban mindenki könyv nélkül tudja a Marseilleise-t.

Aztán olyan nagyon szép az, hogy bárhová menjen az ember, mindig láthat egy-két régen ösmerős kedves arcot, például a Stüsszi vadászét vagy a Tell Vilmosét.

Egy-két nagy »zsinór«, néhány fölmerült vita az évszázadok által szentesített alapszabályok értelmezése felett s íme, már itt vagyunk Szegeden, s a fogatok pompásan kövezett úton szállítanak a »Hungária«-, Szeged legkényelmesebb szállodájába.

Aki alszik, az nem vétkezik, s mi mindnyájan mélyen aludtunk, hogy másnap a legmagyarabb városban ébredjünk fel.

Sok város versenyzik még hála istennek ezért a címért, de egyik sem nagyobb joggal a sok közül, mint Szeged. A forrásvizek közül is nem az a legmelegebb, melynek a legnagyobb gőze van, hanem amelyben a csirke megforrázódik. S nincs Magyarországon város, még Debrecen sem, mely olyan biztosan s olyan gyorsan átídomítana magyarnak mindenkit, mint az épülő Szeged.

A »Pesti Hírlap« már talán a negyedik tárcát hozza ez idén épüléséről, olvasóink annyira tájékozva vannak, hogy alig tudok mondani valami újat tegnapelőtti sétánkról, melyet egy derék járásbíró kalauzolása mellett tettünk meg a városban.

A sajtóságos képet, amit egy óriási terület tesz, amelynek minden részében építenek, bontanak, fűrnak, faragnak, köveznek, úgyis lehetetlen visszaadni leírásban; harmincezer munkás (mert annyi dolgozik ott állandóan) ásójának, gyalujának zaját, neszét nem lehet kottára szedni, - pedig nem kellemetlen zene az.

A Tisza-kormányának ez a Szeged fölépítése a legtöbbet érő dolga: mert tagadhatatlan az, hogy itt *egy erős vár épül a magyarságnak*. S minél fényesebb, nagyobb, annál jobb az nekünk.

Az összes építkezések közül a legnagyobb jelentőségű kétségkívül a rakpart és az állandó híd.

A rakpart tíz méter magasságú, erős gránitkövekből épül, masszív kőoszlopokkal, melyek sűrűn lesznek elhelyezve a védfalazaton, hogy végveszély esetén egy biztos gát hevenyészését is lehetővé tegyék amellet, hogy béke idején szépítik a kőfalat.

Az állandó híd pilléreit most rakják le a Tiszába és az ártéren, mert az ártér messze fog benyúlni az újszegedi Népkertbe. Egy év múlva ugyancsak hetykén hordhatja fején új kalapját az az originális városi tanácsnok, aki egy jó előérettől sarkantyúzva, még ezelőtt négy évvel (mikor arra egy csepp kilátás sem lehetett) megfogadta, hogy addig nem tesz fel a fejére új kalapot, míg Szegednek állandó hídja nem lesz.

Tisza Lajosról már egyszer megírtam valahol, hogy úgy járt, mint a mesebeli Ornán lovag, aki elindult a dicsőséget keresni; bejárta a világ összes fejedelmi udvarait, ahol azt lenni vélte, de sehol sem akadott rá, hanem amint elcsüggedve menne egy igénytelen réten, egyszer csak előtte termett a dicsőség: egyszerű parasztruha volt rajta, s mezei virágot tartott a kezeiben.

Hát ő is Szegeden lett naggyá, mert igazán naggyá lett. Az az energia, tapintat, szilárdság, szűnni nem akaró tettvágy, az a mindenre kiterjedő figyelem olyan tulajdonok, amelyek méltán megérdemlik, hogy tisztelettel viseltessünk iránta. Nincs Magyarországon senki, aki ezt a nagy feladatot így tudta volna megoldani - s még emellett népszerűségben is napról napra növekedni a szegediek előtt.

Én sohasem kételkedtem afölött, hogy a rekonstrukció általánosságban sikerülni fog, mert annyi sok eszközzel rendelkezik ő, hogy a fiasko képzelhetetlen.

De ennyit nem lehetett várni. Ez több a sikereknél. Mert valami sikerülhet véletlenül is, vagy a viszonyok kedvező alakulása folytán. De itt utólagosan igazolva van, hogy egy zseniális tervet hajtottak itt végre pontról pontra, nem a véletlen munkája ez, hanem a biztos kézé.

De hiszen én már ezeket is mind elmondtam. Lefestettem, miképp voltak a szegediek megijedve eleinte, míg csak az egyes alapvonásai bontakoztak ki a homályból a rekonstrukciónak. Azt hitték, sohasem lesz ebből olyan nagy város, mint aminő volt. Mikor meg aztán látták, hogy még egyszer olyan nagy lesz, azon ijedtek meg, mit csinálnak ezzel a nagy várossal, ehhez nagy jövedelem is kellene. S amit szívük kívánt, az is megjött magától: a királyi biztosság rövid idő alatt jóformán észrevétlenül 300 ezer forinttal emelte a város pénzjövedelmét indirekt úton.

A város végein mindenütt láthatók az úgynevezett »Kállay-paloták«, hevenyészett apró vámházak, ezekből és a halból, pálinkából, szódavízből kerül ki az a tömérdek pénz.

Most még egy tekintetben vár fontos feladat a királyi biztosra, s mint a jó hadvezér, összes battériáit erre irányozza; megszorítani mesterséges eszközökkel is Szeged lakosságát, hogy a tömérdek épület (kétezersnél több ház épült már) ne maradjon lakó nélkül, mely körülmény nagyon megszegényítené a háztulajdonosokat, egyszóval az egész lakosságot.

El is követett errenézve minden lehetőt, némelykor egész a leleményességig kizsákmányolva minden eszközt, mely összes működését megkoronázó magas céljában elősegíti.

Hogy csak egyet említsek, fényes pavillont építtetett a honvédtisztek számára.

- Ebből is sok hasznunk lesz! - mondá nagy örömmel, mikor a gyönyörű palota fölépült olyformán, hogy minden tisztnek három-négy szobából álló lakás jut benne.

- Az ám - feleltük -, egy szép házzal több lett!

- Ez a kisebbik nyereségünk. Hanem az van a dologban, hogy ezek a honvédtisztek eddig ketten laktak egy hónapos szobában, meggazdálkodva a lakbérüket, most meg egy lesz kénytelen lakni három szobában, mert természetben kapja ki a lakását.

Száz meg száz dolog van így »kieszelve«, hogy az ember igazán bámul azon a csodálatos akaraterőn, azon a törhetetlen türelmen, mely e szálakat egy nagyszabású organizált tervbe ilyen okadatolt összhangban be tudta illeszteni.

De mindez még kevés. A rekonstrukció igazán csak akkor lesz tökéletes, ha több vért sokkal több csatornán át eresztenek a megnövesztett tagokba.

Azon élénk óhajta a szegedieknek, hogy városuk tétessék Csongrád megye központjává, nem egyszerű nagyvárosi szeszély és kapzsiság, amivel őket a rosszakarat gyanúsítani hajlandó, hanem határozott életszükség; aki A-t mondott, annak B-t is kell mondania.

Ők nem okai, hogy olyan nagy város lettek. A mi akaratunk, a mi óhajunk, a nemzet óhaja volt az, s ha most már nagy város lettek, ha bele van fektetve tömérdek millió, nem lehet tőlük megtagadni, hogy mint nagy város fenn is állhassanak. Ha megadtuk nekik a luxuriózus eszközöket is, nem szabad megtagadnunk tőlük a legszükségesebbeket.

Mert hiába szállítja a »fehér vasút« (mint Tisza Lajos nevezi az ökrök által vont vagonokat) a földet a nagy épületekhez, a pompás rakparthoz, az izmos töltésekhez, a nagy virágzó városokat a *sok ház* meg a *sok ember* teszi.

Sok embert pedig Tisza Lajos sem teremthet egymaga; szükség, hogy ebben a kormány és a törvényhozás segítse s hogy a közvélemény megint fölemelje szavát - Szeged gyámolítására.

Csongrád megye vonakodása igazán indokolatlan, sőt komikus, mert a hazafias kötelesség teljesítésén kívül még előnyöket is húzhatna abból, sőt még tán büszke is lehetne rá, hogy Magyarország »kisebbik fővárosában« székelhet.

KÖZÖS PÉNZÜGYMINISZTERT KERESNEK

Mikor a Tóth Lőrinc-féle bankett volt, Ágai, akit mindenféle dicséretekkel halmoztak el az ételneműek jóságáért, elbizakodva kérdi a közel hozzá ülő Szontágh Páltól.

- Evett-e már ilyen ebédet, képviselő úr?

- Ettem egyszer - mondá Szontágh Pál elgondolkozva -, ezelőtt nyolc esztendővel Bugy-Mihályfalván, az ottani nagyvendéglőben.

Ez akkor csak tréfa volt.

Hanem ma igazán komolyan felelhetne volna valaki a karzaton, aki még sohasem volt országgyűlésen, hogy hiszen láttam én már ilyen parlament-formát odahaza a falusi kupaktanácsban nagy civakodások alkalmával.

Szélszentes napokon még az is nagy kérdés a tisztelt ház folyosóin, hogy ki lesz Benedek-Apátiban a közjegyző? Tíz-húsz képviselő agyarkodik Paulerre, akiknek mindnyájának megígérte, hogy az ő jelöltjüknek is lehet kilátása. Ezek mindennap tudni akarnak valami újat. Lesik a ház kapujában, a büfében és nagyot köszönnek neki, hogy észrevegye őket, ha talántán mondani akarna valamit a »közjegyző-ügyben«. De Pauler hallgat. Mindegy, azért a chance-ok mégis változnak napról napra a protektorok szemeiben, aszerint, amint nyájasan vagy kevésbé nyájasan köszön vissza a miniszter.

De ilyen izgalmas időszakban, mint a bosnyák vita, mikor Tisza Kálmánt mindennap agyonütik kétszer s midőn Tisza Kálmán hasonlóképpen tönkreteszi az ellenzéket minden órában egyszer, s másnap azért mindig eleiről kezdődik ez a nibelungi harc, ilyenkor talán nem is érdekes: ki lesz a közös pénzügyminiszter?

Annyira nehéz kitalálni, hogy már nem is találhatja senki. Így volt az mindig, csak hogy azelőtt azért volt nehéz kitalálni, mert tömérdek nagy emberünk volt, aki bepaszolt ebbe a hivatalba, most meg azért nehéz, mert egy sincs.

Okvetlenül olyan lesz hát a közös pénzügyminiszter, aki nem való erre a hivatalra. S ilyen ember nagyon sok van! Ki tudhatná, melyiket éri a vakszerencse?

Először Tisza Lajost jelölték. Ő igazán nem érdemli azt meg, hogy az újságok olyan rútul bánjanak vele, hogy ahol valami fontos állás megürül, mindjárt beajánlgatják; meg akarták már tenni csak rövid idő óta király oldala melletti miniszternek, bukaresti nagykövetnek, s nem tudom én, minek még.

Egészen más Szécsen Antal gróf. Ő olyan, mint a párta alatt maradt »eladólány«. Kínálgatni kell. S neki magának is jólesik, ha gügyüi lehetnek. Az nem tesz semmit, hogy a dologból aztán semmi sem lesz. Vannak hölgyek, akiknek, ha petrezselymet árulnak is, jólesik, hogy nevük minduntalan előfordul a báli szépek között. A semminél az is több!

Több mindenféle kombinációt eresztenek meg Szécsen miniszterségének valószínűsége mellett, kivált a konzervatív körökben, de ezek igazán kevés értékkel bírnak, s halomra dönti őket azon másik kombináció, hogy Szécsen már csak azért sem lehet közös pénzügyminiszter, hogy ez nagyon megnövesztené a Gyulai Pál szarvát, ki az egész világot felöklelné kevélységében, ha egy Kisfaludy-társasági tag vinné a közös pénzügyminiszteri tárcát. Ez az igazi kombináció!

Kik maradtak még jelölteknek? Végezzünk azokkal is. Orczy és Majthényi.

Orczy olyan állásban van a megboldogult Wenckheim óta, amely éppen nem nevezhető iskolának. Ha a képviselői állás arra való, hogy a végzett fiatalember tanuljon valamit a házbán, akkor a király oldala melletti miniszterség arra való, hogy ott elfelejtse az ember azt is, amit tud.

Orczynak nem volt mit felejtetni, s ha ő talál lenni a közös pénzügyér, beteljesedik az a közmondás itt is: hogy azok melegszenek, akik közel vannak a tűzhöz.

No, de Magyarországon miért is ne essék meg ilyen természetes dolog, mikor már az is megtörtént, hogy a miniszter valakit megszólított, hogy fölterjeszti a királynak s legyen elkészülve rá, hogy Bécsbe kell utaznia holnap-holnapután.

- Köszönöm, kegyelmes uram. Hanem várj, kérlek alásan vagy négy napot, mert odahaza Bihar megyében van a díszruhám... s kölcsön nem kapok termetemre illőt.

- Hüm! Odahaza van a ruhád? Ez már baj, nagy baj...

S ott hagyta a faképnél örök cáfolatául a másik közmondásnak, hogy nem a ruha teszi az embert. Igenis, éppen, hogy a ruha teszi. Hacsak nem asszony az az ember. Mert azt aztán a ruhanélküliség teszi.

A jelöltek közül még a legajánlatosabb Majthényi, a honti főispán.

Okos ember, s az az érdeme van, hogy egyszer a »Függetlenség« nagyon lehordta. Igaz, hogy ebből az érdemből megint az a körülmény von le sokat, hogy egészen ártatlanul.

Különben az a nagy előnye, hogy roppant népszerűtlen ember. Egy ember, aki már megkóstolta a népszerűséget, mindig eped a csókja után. (Itt van rá az eleven példa Szilávyban.) Az egész életében szeret a közvéleménnyel kokettírozni. A szép emberek mindig udvariasak a hölgyek iránt, de aki ragyás, könnyen lesz nőgyűlölővé. Majthényi pedig határozottan ragyás ember s nem ösmeri az »éljen!«-ek édességét. Az ilyen való a közös kormányra és a delegációba. Még egy ilyen magyar, s a magyarok peticionálni fognak, hogy hozzanak közös minisztereket ezentúl inkább Muszkaországból.

A képviselőházban is vannak szakemberek. Ezt úgy értjük, hogy vannak egyesek, akik a bosnyák vita dacára is azon speciális szakmát választották, saját személyük érdekessé tétele végett, hogy a közös pénzügyőrség betöltésének híreit kolportálják.

Ezek egyike ráfogta, hogy Csernátony már bizonyosan tudja, ki lesz a közös pénzügyminiszter, csak hogy nem akarja megmondani.

No, lett erre keresett ember Csernátony, tolongtak körülötte, lesték, hogy mit mond, kérdezték, faggatták.

Csernátony titokzatos arcot vágott.

- Pszt! Nem szabad elmondanom, de Pauler már tudja.

Fölkeresik nyomban Paulert?

- Ki lesz a pénzügyminiszter? Hát mégis Orczy?

- Ej, dehogy! Szécsen.

- Honnan tudod, kegyelmes uram? - kérdi egy hírlapíró-képviselő.

- A legjobb forrásból: ő maga mondta.

- Kiírhatom?

- Ki, de remélem...

- Mindenesetre *fenntartással*.

TISSOT Nr. 2.

A jó Pázmándy Dénesről mesélik azt a tréfás maliciát, hogy szenvedélye francia iparcikket importálni be, azonkívül, hogy minden esztendőben hoz egy-két vendéget is, akiknek megmutogatja barbár hazáját és honfitársait.

Valahányszor Pázmándy Dénes Párizsba ment (így beszélnek azok, kik bosszantani szeretik), mindig hozott magával csodálatos eleganciájú bicskákat, sajátságos szerkezetű gyufatartókat, remekművű pisztolyt, új alakú gyűrűt, muzsikáló szivartárcát s több efféle bolondságot, melyeken ő aztán túladdott a habarékpárti klubban, persze a beszerzési áron.

Lőn azonban, hogy már a klub olyan kicsiny lett és annyira elégedetlen a cher Dini portékáival, miszerint szöktek előle, ha a híres franciabarát kezdte kibontogatni zsebéből a világváros híres zsuzsuit.

Nem volt már egyetlen vevő sem.

Mit tehetett volna hát egyebet - átmélt a függetlenségi klubba; ott még veszik a portékáját.

*

Ezen bevezetés után áttérek az importált francia embereire.

Jó firmák voltak idáig valamennyien.

Itt volt Tissot, aki minket valóságos cigányoknak festett le.

Most már itt van a drágalátos párja, Belot úr is, aki rólunk annyi rosszat mond el egy lélegzetvételle, amennyi csak egy felületes franciától kitelhetik.

Kár volna esetlen megjegyzéseit egész terjedelmükben reprodukálni, csak a végeredményt közöljük, amit olvasói elé odaállítani igyekeznek: Budapesten végződik szerinte Európa, s itt kezdődik Ázsia.

Ez a köszönet a vendégszeretetért, amelyben itt részesült.

*

Belot úr egész a »magas körök«-ig hatolt Budapesten s durch und durch áttapasztalt huszonnégy óra alatt mindent.

A »Hungáriá«-ban egy magyar hercegnővel devernált, az ő állítása szerint szellemesen beszélgetve vele borozgatás közben.

A »Hungáriá«-t megnevezte, de azt elfelejtette megírni, hogy ez valahol a »Hungária« *konyhájában* lehetett.

Mert ott akadnak talán olyan magyar princesszek, akik egy látogatóba jött íróval iszogatnak és a legcsiklandósabb dolgokról csevegnek.

A derék hercegnő különben - úgymond - rokonságban áll Görgey tábornokkal és az Eszterházy hercegekkel.

A borozási este természetesen pikánsan végződött. Hogyisne? Hiszen Belot úr annyira szeretetreméltó.

*

Különben, hogy olvasóinkat tájékoztassuk, meg kell említenünk, hogy Belot egy új regényt ír, melynek címe: *La bouche de Mme X.* (X... asszony szája.) E regénynek bevezetése Budapesten játszódik és e bevezetésben mondja el Belot, hogy legjobb barátja (azaz ő) Budapesten találkozik

W. hercegnővel, aki a »Hungária« szállóban lakik. A hercegnő, aki Párizsban a »társaság« királynője, s aki egyenes vonalban az Eszterházyaktól származik és rokona Görgeynek, megtudja hogy X. Budapesten van. Magához hívhatja őt, s azt kérdi vendégétől: »Mit tart ön Pest felől? Érdemes az utazásra? - Igen, válaszol a vendég, de csak úgy, ha az ember Bécsben van, az önök jó városától öt vasúti órányi távolságban. - De csak nem tagad meg tőlünk bizonyos eredetiséget? - kérdi a hercegnő. - Igen: a hajók érkezése szép; a rakpartban van némi nagyszerűség, de a legtöbb utca hasonlít Bécs bizonyos városnegyedének utcáihoz. Buda és festői fekvése csinos. - De mit szól ön a Margitszigethez? - kérdi tovább a hercegnő. - Az csinos park, melyet egy nagy folyó vesz körül, és semmi több. - Meglátogatta-e ön fürdőinket? - Parbleu! ez egyike az önök kuriozitásainak, amit az idegeneknek legjobban ajánlanak. Szegény emberek! - Nos, és nem volt ön meglepődve? - kérdi a hercegnő. - Hogy érti ön ezt? - Minden tekintetben - válaszolt a nő, anélkül, hogy a szemeit lesütötte volna.« Mutatványul talán elég ennyi.

*

Belot erős, színgazdag képzelmet és nagy leírói tehetségét ismerik olvasóink. Csak sajnálhatjuk, hogy egy ily tehetséges író a franciáknál annyira divó felületességgel oly dolgokról mond véleményt, melyeket alaposan meg nem ismerhetett.

TISZA KÁLMÁN ÉS A GYEREKEK

Hiteles fültanútól hallottuk ezt a kedélyes történetet, mely Tisza Kálmánt a gyerekek közt tünteti fel.

Ha Tisza Kálmánt esténként bizalmas barátjai közül látogatja meg valaki, egyszóval ha társaság nincs, a kis Lajosnak, legkisebb fiának is szabad benn lennie, sőt némelykor a nagyobb gyerek-pajtásainak is, akik aztán, ha megunták a játékot, figyelemmel hallgatják, hogy a bácsik miről beszélnek.

Hát a bácsik néha veszekesznek is. A politikusok is olyanok, mint a csizmadiák, ha mulatni akarnak, akkor is örökre a csizmacsinálás művészetéről beszélnek. A politikusok még amolyanabbak, nappal professzióból politizálnak, este pedig mulatságból.

Csak hogy különbség van a diskurzus közt, mely a fórumon mondatik, s aköz, mely a tea mellett fakad ki a hazafiból.

Van rá eset, hogy még a nyilvános mameluk is tűzbe jön privát-körben s ellenzékivé lesz. Csak hogy aztán reggelre kialussza.

A miniszterelnöknek egy napon ellenzéki vendége volt este, s a két jó barát a tea után, mint ahogy két cívis elkezd olyankor piquettírozni, nekieredtek kettesben a disputának a bosnyák okkupáció tárgyában. Tisza kifejtette, hogy mi minden jó származik ebből, X. úr ellenben eleven színekkel festette le a haza veszedelmét, néhol egész költővé emelkedve a színezésben.

Argumentum argumentumot, tromf tromfot követett.

A gyerekek érdeklődve hallgatták, s mikor X. úr leírta nagy pátosszal, hogy fognak majd itt csattogni a kozák lovak patkói apáink sírja fölött, még el is pityeredtek. Olyan volt nekik e vita, mint egy kísérteties történet, félénken bújtak össze, mind együtt volt a négy-öt szőke fejecske.

Mikor aztán X. bácsi eltávozott, hát a legnagyobbik lányka így szólt Kálmán bácsihoz:

- Hát igazán úgy lesz az, ahogy X. bácsi mondta? Beszélje el nekünk, Kálmán bácsi. Hát minek akkor maguknak az a Bosznia?

A gyerekek mind ráestek a miniszterelnökre, hogy kikérdezzék, melyiküknek volt igaza, olyan nagy baj, vagy olyan nagy boldogság lesz-e abból, amit ők maguk közt úgy neveznek, hogy »okkupáció«?

Tisza Kálmán magára gyűjtötte a kicsinyeket, kik közt egy-két nagyobbacska is volt már, s így kezdte beszédét.

- Hiába magyaráznám nektek szegről-végről a dolgot. Hanem el fogom nektek ahelyett beszélni, hogy járt az egyszeri kálvinista és katolikus pap.

- Halljuk, halljuk!

A »halljuk«-tól megrezzent Tisza Kálmán, azt hitte egy másodpercig, hogy a »Ház«-ban van, csak mikor látta, hogy a familia üli körül, mosolyodott ki ismét az ábrázata.

- Hát a két pap örökösen arról disputált, hogy mi lesz majd a másvilágon. Igen jó barátok voltak, de ennél a témánál mindig összecivakodtak. A kálvinista egész másformának mondta a menyországot, a katolikus is másformának. Évekig folytak ezek a dühös szóharcok, egy este aztán, mikor nagyon elmérgesedett a vita a bor között, felkelt a kálvinista pap s így szólt:

»Tudod mit, ne vitatkozzunk annyi sokat, ne mérgeledjünk ezért egymásra, mert úgysem lehet a kérdést eldönteni, hanem ígérjük meg szent fogadással, hogy amelyik előbb hal meg közülünk és meglátja a másvilágot, eljön első nap éjfélkor a másiknak megmondani, hogy hát miképp is van a másvilágon?«

A katolikus papnak tetszett a dolog s belecsapott kollégája markába.

Mínthogy már nagyon későn volt, esti tíz óra felé járt az idő, a katolikus pap, aki látogatóba volt a kálvinistánál, elindult hazafelé, a szomszéd faluban levő plébániára.

Az otthon maradt kálvinista pap olvasni kezdett az ágyban a szentírásból, s egész éjfélig nyugodtan olvasott, pipázgatva. Azonban, amint a kakukkóra elütötte az éjfél, rémletes tizenkét kongással, a dupla ablaktáblák között megcsördültek maguktól a templom- és a kriptakulcsok.

A pap hátán hideg borzongás futott keresztül s fogvacogva kérde:

- Ki kopogtat odakünn?

- Senki! - felele erre egy hang. - Mert már bejöttem, cimbora. Itt állok ágyadnál.

A kálvinista pap az este eltávozott barátja hangját hallotta, de alakját nem látta.

- Hol vagy? Nem látlak. Ha rossz lélek vagy, mért vetted fel barátom hangját.

- Én magam vagyok a barátod. Tizenegy órakor meghaltam, körülnéztem hirtelen a másvilágot s ígéretemhez képest eljöttem megmondani, hogy milyen.

A kálvinista pap remegett, mint a nyárfalevél, s magára húzta a paplant.

- Hát se nem úgy van, ahogy te mondtad, *se nem úgy van, ahogy én mondtam*. Isten áldjon meg!

.....

A kísértet eltűnt, - de reggelre hírül hozzák, hogy a szomszéd falubeli plébános, amint éjjel hazafelé ballagott volna, leesett a hídról az örvénybe s agyonütötte magát.

- Ebből a történetből megtanulhatjátok, gyerekek, hogy én ugyan nem tudom: mi lesz a bosnyák okkupációból, de bezzeg X. bácsi se tudja.

PÜNKÖSDKOR

A tüzes nyelvek ilyenkor szállanak le...

És valóban is, most lett volna rájuk a legnagyobb szükség, hogy diadalmaskodjanak a hamisan beszélő nyelvek fölött.

De ne beszéljünk a politikáról - ilyen nagy ünnepen. A politika nem hoz nekünk ünnepet soha, csak hétköznapiakat.

Az ezredéves vallási rege, mint a búzamag, megújul évről évre. Igazság és bölcsesség diadalma évfordulókat ül. Tudjuk, hogy győzött egykor, de kezdünk kétségbeesni, hogy sohasem fog győzni többé.

Vallásos kegyelet szállja meg a szíveket. A béke galambja ül rá a keresztény házfedelekre, a türelem rózsái bimbókat fakasztanak a megtrágyázott, megművelt földben, s a természet meghozza egész színdús pompáját erre a napra.

Flóra szép leányai elborítják a földet idelenn, a lég tündérei pillangókat kergetnek játszva ott fenn, illatos a levegő, erdő új leveleket kapott, az új falevelek szebben zúgnak, hajladozó erdei virágok édesebben suttognak föl hozzájuk.

Minden nyüzsgő, minden él. A kis bogárt éltető napfény melengeti, csörgő patakok habjainak drága opálkövek csalékony színét kölcsönzi, a földkerekség milliárd és milliárd teremtménye, ember, állat, a legutolsó fűszál, mind érzi a kéklő egeknek mosolyát.

Az egész kereszténység megünnepli ezt a napot, mert tradíciókat fűz hozzá a szent múlt s mert veres betűkkel találja a kalendáriumban, de érezni csak a magyar ember érzi e nagy ünnepet.

Van valami homályos tudata abban, hogy ez a nap az, amikor lejönnek az égiek ide, és ez a nap az, amikor ez hát sem nem a föld, se nem a menyország, több annál, de alig kevesebb emennél. Ezen a napon születik, akit nem anya szül, hanem rózsafán lesz.

Ami a legszebb, a legboldogítóbb, a legédesebb az embereknek, mindannak a fogalmát ehhez a naphoz kötik, piros pünkösdi hajnalához.

Ez a nap az, melyet egyformán díszítettek fel istenek és emberek. Az isteneknél még pazarabbak voltunk mi, halandók, mert a szeretőnkre fogjuk rá, hogy pünkösdkor termett.

Költők dala, madarak dala egyformán dicsőíti a mai napot. Döntse el a mennyei nagy kritikus, melyik ér többet!

Mi pedig örülünk, hogy van valami, amit se le nem foglalhat a végrehajtó, se el nem veheti a főnök, s ez a tavasz pompája, mely ingyen kijut mindenkinek minden évben, anélkül, hogy esetről esetre ötven krajcárnyi bélyeges papíron kellene érte folyamodnunk.

Örülünk, hogy volt valaki, aki meghalt értünk - anélkül, hogy hagyaték-százalékot kellene utána fizetnünk.

S örülünk, hogy leküldetett a szentlélek ékesen szóló tüzes nyelvekben, s mégsem perel ennek következtében senki - ügyvédi honoráriumért.

Dicsőség adassék az egeknek. Ámen!

1882 ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK

AZ »ÚJ HÁZ«

Ez már igazán »új ház« lesz - nem a szó eddigi értelmében, hogy a régi mamelukokat megfejezték három éves mandátumokkal s lőn az ő nevük *»új képviselőház«*.

De az »új képviselőházunk« tulajdonképpen napról napra kopottabb lett.

Végre határozatba ment, hogy a törvényhozó testület kiköltözködik a híres Sándor utcából, az ideiglenes országházból a véglegesbe.

Éspedig a Lipót me... akarom mondani a Tömő térre a Dunaparton.

*

Úgyis annyi a pénzünk, hogy nem tudjuk hova tenni. Építettünk már mindent, minisztériumokat, vámházat, Margithídat, indóházakat, postaházat, várkertet, sugárutat, operaházat, nemzeti színházat... mindent építettünk. A kormány már aggódott, hogy semmi építeni valója sem maradt... mikor végre az az ötlete támadt, hogy ejnye építsünk mégis valamit... a Sándor utcai ház úgyis ideiglenes és mert ideiglenes, hát nem végleges... Építsünk végleges palotát,... mert úgy sincs pénzünk.

Ha valami idegen okoskodó fő vetődne Budapestre s meghallaná mi mindent építettek a legközelebbi kormányaink, felkiálthatna csodálkozásában:

- Vajon hol lakhattak eddig ezek a szegény magyarok?

*

Építünk, mert nincsen pénzünk, s egy fedél alá építünk a méltóságos főrendekkel, mert úgysem férünk össze.

Lesz most már minden. A jegyzőknek nem is kell már felhúzni az atillát, a folyosón át elmehetnek az »üzenettel« akár egy ingben.

A büféhez még egy mellékterem lesz. Ha valamelyik képviselő feje megnehezül az italoktól vagy egyébtől - tudjon - *szobára menni*, hazafias mámorát kialudni.

A minisztereknek külön szobáik lesznek: eddig csak székek urai voltak, most már »szobaurak« lesznek. A legújabb keletű »hónapos szobák«.

Monumentális és óriás épületnek van tervezve az új parlamenti épület. Töméredek kisebb-nagyobb terem és helyiség, fülke fog benne váltakozni.

Díszterem, nagyterem, osztálytermek, delegációnális terem, háznagy, elnöki, cselédségi, könyvtár, levéltártermek s a jó isten tudná elsorolni.

Olyan lesz az, mint a kacsalábon forgó kastély, vagy hogy még jobb hasonlattal éljünk, mint a magyar törvénytár: aki abban el fog tudni igazodni, annak aztán már csak bliktri lesz a Vasváry Kovács útvesztője.

Különben nagy a gyanúnk, hogy az egész végleges parlamenti palota csupán azért épül, hogy egy új, négyezer forinttal dotált állást lehessen szervezni t. i. országházi főkalauzt.

...Mondják, hogy e napokban megint egy *Móricz gyerek* született valahol.

*

Ma az összes lapok körülményesen közlik a leendő ház külső ábrázatjának leírását akként, amint az óhajtatik, s valamint azt is, milyen helyek, milyen szobák lesznek s mennyi parádé fejtetik ki?

Azt azonban egyik lap sem írja meg, hogy mindez mennyire fog kerülni?

Eh bien! Hisz az úgylátott mellékes.

*

A napilapoknak *húsz* helyet tartanak fenn a karzaton.

Rólunk tehát még mindig fölteszik a szaporodást. A büfét azonban *csak* száz személyre rendezik be.

Számítanak, rá hogy Kármán Lajos soha többé nem fog beszélni.

*

Olvassuk, hányjuk-vetjük az építendő helyiségek lajstromát, s látjuk, azaz hogy sehol sem látjuk a *parlamenti börtönt*, ahova Németh Berciét be lehessen csukatni.

No, ez csoda! Vagy talán nem volt ott a tervkészítésnél Tisza Kálmán!

De amint megolvassuk a legvégén, hogy lesz ám *parlamenti pince* is - egyszerre szétfoszlik kombinációnk.

...Mégiscsak Tisza csinálta ezt a tervet!

A VAKÁCIÓ UTÁN

(Karcolat a Házból)

A zsidókról az a babonás néphit van, hogy a »*hosszú napon*«, eme legnagyobb ünnepükön mindig elvész közülök valaki.

Én ugyan sohasem vettem észre, hogy elveszett volna közülök valamelyik - de meglehet, hogy úgy van, nem vitatom az ellenkezőt, s csakis azért hoztam elő ezt a veszedelmes ünnepüket, mert az ellenzék a karácsonyi ünnepek alatt azzal a reménnyel biztatta magát, hogy szinte elvész közülök: b. Sennyey Pál.

Meg is örvendeztette őket e hírrel az Ellenőr, de derűre ború! Ma, hogy a Dél-Tirolban járó kisebbik Sennyey (gr. Apponyi Albert) hazatért a nagy hallgatótól, elárulta az újabb kor nagy politikusának mélyen elrejtett abbeli szándékát, hogy de bizony azért sem mond le a mandátumáról.

- Hála istennek! - kiáltott fel Madarász, mikor ma a képviselőház büféjében megtudta.

- Ugyan mit örülsz neki? - szólt bele még egy vörösebb. - Az ő maradása, hogy Szana Tamással szóljak, »sem nem árt, sem nem használnak«.

- De bizony használnak, legalább annyiban...

- Ugyan mennyiben?

- Hogy ki lehet sütni az Ellenőrré egy kacsát.

*

Mint minden vakációkor, most is elmaradt a honatyák egy nagy része otthon, akkuráte úgy, mint a diákok. Az első leckeóra még sohasem lehet rendes.

Nem is történt hát éppenséggel semmi. Prileszkyt, Orbán Balázst igazolták, egy rettenetes hosszú létániát olvastak fel: a beérkezett kérvények címeit.

Miniszterek csendesen bóbiskoltak a székeiken. Péchy Tamás ábrándozott.

Csak Pauler volt ébren: nagy fészkelődése elárulta, hogy sok a mondanivalója.

Két törvényjavaslat lett a vége: a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről és az uzsoráról szóló.

Elkésett karácsonyi ajándék. Egész kedélyességre lett hangolva a Ház. No, csakhogy az uzsora is megszűnik már!

Egy kicsit későn ugyan - mert minek már akkor a fű, ha a lovak kivesztek?

De, hát ott a közmondás: jobb későn is, mint soha.

E pompás hangulatnak lehet köszönni, hogy Csiky Kálmánnak beösmerték, miszerint ő összeférhető.

Hiszen olyan szépen összefértek ma mindnyájan.

Mikor az interpellációs könyvbe betekintettek, üres és tiszta volt az, mint a ma született bárány.

De hát mondják, s úgy is van talán, hogy éppen a nagy szélcsend után szokott lenni a nagy vihar.

Holnap kezdődik az idei költségvetés tárgyalása.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 14.

A mai országos ülésre nem a rendes referenst, hanem a *báli tudósítót* kellett volna elküldeni. Soha még így nem virított az a karzat, amióta kerek. Annyi szép hölgy, asszony, leány és éppen a »magasabb körökből«, hogy ha ezek egy elitbálon jelennek meg - hát azt a farsang egyik legsikerültebb mulatságává emelik. A báli tudósító följegyezhetné a díszes hölgykoszorú rendében Katinka grófnőt, leányával, a bájos Ilonával, Pejacevich grófnőt, Vecsera bárónőt, Inkey bárónőt leányával, Péchy Vilma kisasszonyt, a ház elnökének leányát, és még egy egész nagy kosár virágot, csupa konteszekből, baroneszekből, ifjabb honatyák élete párjaiból, idősb honatyák leányaiból.

S e fényes nőtársaság nagy számának megfelelő arányban telének meg a diplomaták és főrendiek karzatai is. Jelen volt az egész kaszinó, no meg a jockey-klub, a fővárosban időző jeunesse dorée és a főrendek táblája. A mágánok közül, aki kezét-lábát bírja, tán egy sem maradt el. Akárcsak valami futtatáson, melyre a király is megígérte magas jelenlétét.

A karzatok többi része szorongásig megtelt kevésbé magas rangú publikummal. Komolyan figyelmeztetjük Kovács Lacit, hogy jövőre gondoskodjék hasonló alkalmakkor megnyugtató tűzvédelemről - s magának is kössön hátára egy matafuegost, de Tisza Kálmánnak is, mert ha például az ülésen ki talál gyulladni a tisztelt Ház, nincs olyan ugróponyva, mely megmentené kíváncsiságuk szegény áldozatait egy második Ring-színházi katasztrófa szomorú következményeitől.

Zsúfolt ház s annyi tűzveszedelem! Minden szép szempár két lobogó fáklya, s azonfelül még híre jár, hogy ma fogja fölgyújtani a házat - Rohonczy Gida.

Ah, de hiszen éppen ez az, ami a karzatokat ennyire megtöltötte. Két nap óta van alarmírozva a város, hogy Gida beszélni fog, ki fog lépni a porondra a morál lovagias védelmében s ostromozni fogja a korrupciót. Nem mutatna jó ízlésre elmulasztani azt a ritka látványt.

Minden lorgnon és operngucker a nap leendő hőjét keresi. És csakugyan, ő jelen vagyon s epedve várja a nagy pillanatot, mikor a bélyeget a bűn homlokára sütheti.

*

Előbb azonban Szapáry beszél.

Bosszantó a miniszterek e privilégiuma, ma, a jogegyenlőség korában! Akkor és annyiszor kotyoghatnak, amikor és ahányszor akarnak. Meg kellene változtatni a házszabályokat, ne ülne itt az ember a kíváncsiság tüzes színpadán.

Aztán micsoda unalmas dolgokat beszél össze! Csupa szám, mint valami könyvvivő. Hogy miért nincs igaza se Somssichnak, se Eötvösnek. Hát bánj a is azt most valaki, hogy 26 millió-e a deficit, vagy 56, mikor olyan isteni színjáték van kitűzve a repertoárra.

De hát Szapáry elég indiszkrét nem venni számba a publikum hangulatát, és kegyetlenül él igazságtalan jogával.

*

Keresztülgázol a milliomokon s ádáz diadalt készül ülni ellenfelei fölött, bebizonyítván, hogy különb ország ma Magyarország, mint volt 30 esztendő előtt.

Lehet is, hogy igaza van. Csakhogy miután Tisza Kálmán csak hét éve, hogy miniszterelnök, és csak három éve, hogy Szapáry pénzügyminiszter, úgy hozná talán magával az osztó igazság, hogy Magyarország 30 év alatt tanúsított emelkedésének érdeméből kiadná rá eső igazságos osztályt a - Bach-időnek is, meg a provizóriumoknak is s ne írná mind a jelen kormány javára.

Több Magyarország ma, mint 30 év előtt. »Mert íme, mennyivel szaporodott a népesség!«

Hát mennyivel? Dacára, hogy 30 év előtt a nemzet virága elveszett, legjobb fiai kibujdostak, mások lappangtak s nemigen jelentkeztek a császári biztos összeírásánál, a mai szaporulat tizedrészét is alig teszi ki más országok szaporulatának ugyanannyi idő alatt. Márpedig ha halad is valaki, de nem úgy, mint a többi: az bizony elmarad. To jeszt egyszer faktum!

»A városokban terjedt a magyarság.« Hát az természetes, hogy mindig voltak és vannak félénk emberek. A Bach-időben is sok derék polgártárs félt a kormánytól, ma is ugyanazt cselekszi. Akkor azzal vélt hízeleggetni a kormánynak, ha Knotelblühnek jegyeztethette be magát, ma azzal, hogy magyarabb neve van Balambérnél. De hát a vidék? Pedig az is csak számít valamit talán.

»Ne éljen az új nemzedék apja birtokából, de képezze magát.« Hiszen már eddig se tudnak mit csinálni a sok diplomás proletárral, aki kenyér után eseng. Mikor a városnál egy diurnista állás betöltésére hirdetnek pályázatot s jelentkezik 60 folyamodó közte 25 doctor juris.

»Árvizes vidéken mennyit keres a napszámos!« Az ám! A más ember szerencsétlensége adja meg kenyéréhez a sót; - csakhogy ahhoz, hogy egy napszámos kenyérének sava kerüljön, *tíz gazda* kenyérét kell elvinni a víznek. Ami pedig desperátus egy bizonyíték a - jólét mellett.

»Mennyi ma az ingó vagyon!« Kivált mióta az ingatlan is ingóvá lett s minden ötöd évben gazdát cserél.

No, de ha csakugyan emelkedett volna is a jólét harminc év alatt: hát hiszen az csak természetes processzus lenne, mert a mívelt világon mindenütt emelkedett. S érdeme a kormánynak már az is, hogy a világ természetes fejlődését nem bírta megakasztani teljesen?

Emelkedett-e a jólét nálunk abban az arányban, mint emelkedett másutt; ezt mutassa ki a pénzügyminiszter, ne pedig azt, hogy ma valamivel jobb a dolgunk, mint egy levert szabadságharc után, a legsötétebb abszolutizmus idejében volt. Mert ez nem vigasztalás.

*

A Szapáry szájában is elfogytak végre a milliomok, amiként elfogynak a kezében, s megérkezett a várva várt pillanat, mikor a jegyző szólásra hívta fel Rohonczy Gedeont.

Hej, lett erre mozgalom! Karzat, földszint mint hullámozott, mintha hirtelen betóduló szél mozgatta volna meg.

Mindenki oda akart ülni közelébe, nehogy egy is elveszen a hallandó szavakból. Mert hatalmas szavak lesznek azok, melytől csak úgy recseg-ropog a közlekedésügyi minisztérium!

És fölállt az ifjú Titán, hogy Ossákat és Pelionokat dobáljon az Olympusra. Tisza behúzta magát a vörös székbe s minden ember fül lett.

Rohonczy eddigelé nem volt elismerve »szolnok«-nak. De mindjárt kezdetben meglátszott rajta, hogy mióta utolszor volt hozzá szerencsénk, feltűnően haladt. Szépen, érthető hangon s itt-ott melegen és emelkedetten beszélt. És rendkívüli határozottsággal, meg kell adni.

Biztosítá Tiszát és Szapáryt, hogy személyüket tiszteli. Sőt az őket támogató párt *egy nagy részében* is elismeri a jóakaratot. Igaz, hogy a közöshadsereg is baj nekünk, az a nagylelkűség is, mellyel anyagi szerződéseinkben Ausztria jóindulatát honoráljuk. De az igazi nagy baj a társadalom enyhésege, mellyel a visszaéléseket megítéli, s ennek folytán a meglazult erkölcs.

Ebből a tenorból beszélt aztán hosszan. Elmondta hogy bajainkból csak a földművelés emelésével menekülhetünk, s ezért kíván külön földművelési minisztériumot. Mert most a földművelés érdeke három minisztérium között oszlik meg: a pénz, a földművelési és közlekedésügyi között.

S ekkor aztán ez utóbbi ellen fordult. Felhozta az ellene emelkedő sok panaszt, suttogást, gyanúsítást, kihozva belőle, hogy ott egy oly rendszernek kell lenni, mely elősegíti a visszaéléseket, a korrupciót. Ő föl is hozná a konkrét vádakát - zárt ülésben.

»De csak halljuk itt, itt a helye!« - kiálták több felől.

Ő aztán elkezdte és végezte annál, hogy vizsgáló bizottság kiküldését kérte.

Általános meglepetés követte szavait. S mentől tovább beszélt, annál nagyobb. Mindenki többet várt a nagy nekikészülés után s elégedetlen lön az eredménnyel. Az általános vélemény az lön, hogy - egeret szültek a vajúdó hegyek.

*

A különösen megtámadott Hieronymi röviden felelt személyes kérdésben. Ordódyn meglátszott, mennyire zokon vette a támadást, elfogult hangon, a méltatlankodás izgatottságával felelt.

Tisza hasonlóképp nagyobb hangon szólalt föl, mint rendesen szokott. Fölhívta a Ház minden tagját, hogy ha panasa van, azt konkrét tények előadásával, személyek megnevezésével terjessze be, hogy a kormány vizsgálja meg, a bűnösöket fenyítse meg, a büntelenekeket mentse föl. De a vizsgálatot kivenni akarni a kormány részéről a *legnagyobb bizalmatlansági szavazatnak* veszi.

S ezzel Rohonczy pártállása el van döntve. A vizsgáló bizottság kiküldetésétől tette függővé, ha vajon híve marad-e a kormánynak továbbra is. Most tehát nincs mit tennie, mint kiválnia a pártból. Diplomatikusan körülírással ezt mondta neki a miniszterelnök.

NIX - DEUTSCH

Ismét Rohonczy Gida a nap hőse. A múltkori dolga nem volt valami nagy virtus, hanem ez aztán igazi - sláger.

Így megturbálni ismét a közvéleményt, így megnöveszteni a miniszterek orrát, ahhoz csak ő ért, a nagy erkölcsbíró Rohonczy Gida.

Nincs is most két olyan kemény legény, mint ő meg Karátsonyi Guidó gróf.

Ez a férfiak erkölcstelenségét pusztítja felszólalásaival, amaz a nők erkölceit javítja erénydíjak kitűzésével.

Én azt hiszem, hogy megfordítva lenne jobb a dolog.

A nők erkölceit szónoklatokkal szítani s erénydíjakat tűzni ki kifogástalan közlekedési államtitkárokra.

*

Hogy mennyiben igazak a Rohonczy vádjai - hadd süssék ki pro et contra a vezércikkek.

Majdnem alaptalannak látszik a vád, ha meggondoljuk, hogy Hieronymi *szegény ember* maradt dacára annak, hogy állásában könnyen szerezhette volna százezreket.

De az is bizonyos, hogy az a bizonyos Deutsch úr nagyon sok példányban van meg - a kormány által kiadott vállalkozási munkálatoknál.

Az építette a szegedi szádfalat is, amely egy garas ára hasznát sem hozott a városnak s éppen nem enyhítette a veszedelmet. Egy kis szeszélye volt ez a közlekedési minisztériumnak, alkalmasint Deutsch úr kedvéért. Mert Deutsch urat nagyon szereti a közlekedési minisztérium, igazi atyafiságos vonzalommal van hozzá. Amihez persze senkinek semmi köze. A minisztérium azt szeretheti, akit akar. Hiszen a szívnek nem lehet parancsolni.

Deutsch úrral szigorú szerződés volt kötve, hogy ha a kitűzött időre el nem készíti a szádfalat, mindennap ennyi és ennyi pénzlét fog fizetni, ami a munkálatért kialakult összegből *levonatik*.

Úgy is történt, - Deutsch nem készítette el időre a szádfalat, s ezért is lett fölösleges munka az egész. De azért Deutsch úr nem fizetett bírságot, hanem még a kialakult összegben felül *százezer forint utólagos kárpótlást kapott*.

És ez mind azért történt, hogy Deutsch úr mondhatta:

»A közlekedési minisztérium van edj ighazi gavallér.«

Ha igazán *csak* ezért történt.

*

A közlekedési minisztérium »szakértői« mindig nagy kárára, nagy veszedelmére voltak a szegény Tiszavidéknek - s olyanok, mint az egerek a magtárban.

És micsoda szakértők ezek!

Herrich így szólt az emlékeztető szegedi katasztrófa éjjelén bölcs képpel:

- Nagy szerencse önökre, hogy a városnak s illetve a töltésnek fúj a szél, mert *a kotrét* (a szalma és mindenféle szemét műneve) ide veri a töltéssparthoz, s ez enyhíti a habverést.

Persze hogy a habverést enyhítette a kotré, - de éppen ellenkezőleg, az lett volna a szerencse, ha ellenkező irányban fújna a szél, mert akkor nem enyhítette volna ugyan a habverést a meggyülemlett szemét, de nem is verte volna a töltést a hab, sőt nem is éri Szegedet, legalább azon az éjszakán semmiesetre sem, a katasztrófa.

De hát Herrich olyan szakértő volt, hogy ezt találta üdvösnek.

S talán igaza is volt.

Mert Deutschnak nagyon sok aranyos munkát hozott az a fekete éjszaka.

*

Ha a kormányt úgy vehetjük, hogy test, s hogy annak Tisza Kálmán a feje, akkor bizonyára áll az, hogy az egyik fájós lába, *amellyel sántikál*, a közlekedési minisztérium.

S ezen a fájós lábon Deutsch úr az egyik legnagyobb tyúkszem.

Jól tette Rohonczy, hogy ráhágott.

Föl is förmedt Hieronymi, hogy: Nix Deutsch.

Hanem azért mégis csak úgy van az, hogy a közlekedési minisztérium németje Deutsch úr - a magyar ökonómia kiegészítő része.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 16.

Szűzbeszéddel nyílt meg a mai budgetvita. Égi dolgok vizsgálója beszélt a legprózaibb földi dolgokról. De ne papot tessék gondolni ám, aki csak lelki szemeivel keresi az eget, hanem olyan embert, aki tubusokat, ágyúmagyságú teleszkópokat szegez a nagy égnek, hogy megostromolja.

Kíváncsiak voltunk, hogy igazodik el a siralomnak ama tömkeleges völgyében, melyet a költségvetés elénk tár, egy valóságos csillagvizsgáló, aki öröktől fogva kiszabott pályákhoz van szokva s tér, idő és anyag viszonyait észleli, melyek változnak minden pillanatban, de változnak változásnak soha alá nem eső, megmásíthatlan örök törvények szerint.

És most hozzá kell szólnia egy olyan káoszhoz, mint ez a költségvetés, amiben van ugyan ok és okozat, de nincs következtetés, van ugyan premissza és konklúzió, de nincs logika, van ugyan szám meg szám, de nincs matézis, Sokszor öt benne a kétszerkettő is.

Hát Hoitsy Pál megmutatta, hogy nemcsak a Jupiteren és Saturnuson, hanem azon a sártekén is odahaza van, melyet Földnek neveztek el a planéták között.

Rengeteg koncessziókat engedett a kormánynak, elfogadta kiindulási alapul az ő előterjesztéseit s megmutatta, hogy még ezen az alapon sincs rendén a szénája a kormány kezében a magyar glóbusznak.

A 1876-i költségvetést hasonlította össze a maival, mert az az első költségvetés ettől a kormánytól. S még ebben is csak a *rendes* költségvetést vette összehasonlítás tárgyául és kimutatta, hogy 1876-tól máig a bevételek és kiadások nem hogy közelednének egymáshoz, de határozottan távolodnak s a két vonal iránya annyira divergens, hogy nincs az a geometria, amelyik kimutatná, hogy ez irányt folytatva a két vonal összeér valaha.

*

A hitelműveletek természetét illusztrálta a 153 milliós kölcsönrel, melyből, midőn 6% járadékká változott, lett 240 milliónyi teher, s mikor 4%-ra konvertáltuk: 340 millió. A pénzügyminiszter által rózsásnak festett helyzet arcáról letörülte a bécsi rongyot, rámutatott a legelők feltörése, erdők pusztítása dacára hanyatló földjövedelemre, pusztuló malmokra, gyárakra, a gazdasági instrukció, igavonó és tenyészmarha apadására, a pénzügyintézeteknél elhelyezett tőkék összezsugorodására, a kisbirtokok kézzől kézre vándorlására, házasságok csökkenő számára, a hadsereg költségeinek oly nagy terhére, hogy még Oroszország is jobban áll nálunk e tekintetben, s arra a nevetségre, hogy a kis Württemberg kultúrcélokra többet fordít, mint Szent István birodalma.

Hogy ne kíváncsi legyen a földtulajdonos fia az apja földjéből élni, de készüljön hivatalra, tudományos pályára? De mikor már eddig is több az eszkimó, mint a főka, finácnak kénytelen menni a diplomatikus tanár, s ha 40 évig egy sem akad, aki vizsgát tenne, még ekkor se tudják elhelyezni mind, aki már eddig is katedrára vár.

Hát ez az állapot utóvégre is kataklizmára vezet. Összerobban a magyar világ, mert a pénzügyi bukás maga után vonja az államiság bukását. Nincs itt más segítség, mint az állami önállóság kivívása: az majd rendbe hozza a pénzügyeket is. El kell jönni az időnek, meg van írva a csillagokban. Amikor azok is, kik ma szemközt ülnek, be fogják ezt látni s idejönnek a szélsőbalra, onnan, ahol most nem a meggyőződés tartja őket, nem az intézményekben való hit, de egy férfiba vetett remény, akit ismét csak az ő szavazatuk, de nem saját ereje tart fenn s aki meg tudta ugyan tartani a hatalmat, de élni nem tudott vele.

*

Hoitsy Pál beszédét figyelemmel hallgatták a ház minden oldaláról, s a pártjabeliek siettek kezet szorítani vele.

Bezzeg megindult a népvándorlás kifelé, amint fölállt Dobránszky Péter, hogy megtartsa *második* szűzbeszédét. Még az ellenzék udvariasabb volt hozzá s nagyobb számban hallgatta, mint saját pártja, szörnyű általánosságait öseinkről, hazánkról, melynek élni kell s melynek ő a költségvetésben megadja, amiből éljen. Érdekes volt annak kimutatása, hogy amióta a magunk gazdái vagyunk, 3500 milliót költöttünk el, s mivel a haza 7 milliárdot ér: szerencsésen elfogyasztottuk a felét. De azért ő bízik azokban a kormányokban, melyek az országot félig elköltötték.

*

Azt hitte már a tisztelt ház, hogy megmarad az ülés csendesnek, midőn egyszer csak fölkerelkedik jó Péchy Tamás, ott hagyja az elnöki magasságot, beleilleszti jámbor Kemény Jánost, és megindul válaszolni - Rohoncznak.

Volt ennek a beszédében egy állítás, valami jegyzőkönyvről, melyet Rohonczy vett föl a tornyosi átvágásnál s beadott Péchynek, akkor közlekedésügyi miniszternek, hogy indítson annak alapján vizsgálatot. Rohonczy erre azt mondta, hogy a vizsgálat meg is történt, csak hogy az ejtette meg, aki ellen indítva volt - Hieronymi. Erre mondta Hieronymi, hogy nem igaz, őt ilyen vizsgálattal meg nem bízták, s ilyen jegyzőkönyvről mit se tud.

Hát Péchy beszédéből csakugyan az derült ki, hogy Hieronyminak van igaza. Az a jegyzőkönyv nem volt arra való, hogy hivatalos eljárás alapja lehessen, s formászerű vizsgálat nem is volt.

No, lett erre konfúzió. Rohonczy felszólalt személyes kérdésben. Utána Tisza Lajos ugyancsak személyes kérdésben, aztán Hieronymi, végre Ordódy, ki aktaszerű fölvilágosításokat adott Rohonczy vádjaira, még az általánosságban emeltekre is. Ordódy adatai, valljuk meg, igen

imbecillis alapot hagytak meg a Rohonczy vádjainak, s mindinkább valószínűvé válik, hogy a fiatal ember jóhiszeműségét és vállalkozási bátorságát ezúttal valami, eddig még láthatalan machinációk zsákmányolták ki a közlekedési minisztérium ellen.

*

De a kedélyek már föl voltak izgatva, s nem volt jelen Neptun-Tisza Kálmán, ki a hullámokat »Quos ego«-jával csendesítette volna le. Egész vihar keletkezett házszabályvitából.

Fölszólalt Ivánka, hogy nem szabad másról beszélni, mint ami napirendre van tűzve; utána Rohonczy félremagyarázott szavai helyreigazítására. Majd Szapáry pénzügyminiszter kísérelte meg helyettesíteni a miniszterelnököt, mintha meg akarta volna előre kóstolni azt az állapotot, amikor ő majd valóságos miniszterelnök lesz s nem csupán a helytartója.

Zaj és zúgás volt a tisztelt házban. A házszabályok különféle értelmezésével senki se volt megelégedve s a szélsőbalról fölhangzott:

- Halljuk a *magunk* házszabályait.

És fölállt Madarász József és megmagyarázta és kiosztotta kinek-kinek a maga jussát. Erre még Szapáry szólt röviden, s azzal a félreterelt kocsi visszazökkent a rendes kerékvágásába és folytatta a költségvetési vitát a ház legifjabb tagja, Orbán Balázs.

Utána ismét szűzbeszéd következett volna, a Győrffy Gyuláé. De mire rákerült a sor, nemcsak a ház türelme, de maga a ház is elfogyott, és így nem volt mit tenni, mint az ülést be kellett rekeszteni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 17.

Mikor egyidőben a szélsőbalnak szemére vetették, hogy vesztegeti az ország idejét, mert mindig csak beszél: Simonyi Ernő méltó botránkozással mondá, hogy »hát mi a mennydergős ménkőt csináljunk, hiszen a parlamentben volnánk talán, ami annyit jelent, hogy „beszélő ház”, hát mi másért küldtek bennünket ide a választóink, mint hogy beszéljünk? Mit vár tőlünk a jobboldal: azt talán, hogy karddal, pisztollyal vagy fűrkósbottal fölfegyverkezve jöjjünk ide és verekedjünk? Azt mondják, hogy szóval nem lehet ez országot megmenteni, csak tettel. No, a parlament tette a beszéd, más tette természeténél fogva nem lehet; a szoros értelemben vett tett a kormány dolga és hivatalnokaié. Itt nem árt az országnak az, aki beszél, mert hisz azért van itt; de igenis, a hallgatók lopják az időt s mulasztják kötelességüket, mely azt parancsolja, hogy álljanak ki véleményükkel, szavazatuk indokaival a nyilvánosság elé!«

Ezóta nem is igen vetették a baloldalnak szemére hogy sokat beszél. Ahelyett azonban inauguráltak egy új taktikát: hagyták beszélni az ellenzéket s a kormány padjairól néha még *pour l'honneur du drapeau* se szólalt föl senki - csak szavazott, mint a parancsolat.

Hát ezt nevezik nálunk parlamenti vitának. Az egyik feltámad, a másik meg kutyába se veszi.

Tapasztalható volt ez a mai ülésen is. Az egész mai ülés alatt hallgatott a mérsékelt ellenzék, úgy mint a kormány pártja. Csupán az egy szélbal beszélt.

Győrffy Gyula, Krisztinkovics Ede, Turgonyi Lajos, Helfy Ignác, Bódog Albert - mind a szélsőbal padjairól kerültek ki. Más párt meg se mukkant.

*

Hát ez nem helyes dolog.

Igaza volt Helfynek, midőn rámutatva ez inkonvenienziára, azt mondta, hogy ez megszegése a házszabályoknak, melyek azt rendelik, hogy a szónokok fölvaltva beszéljenek: egy mellette, egy ellene. Más volna, ha a budget *mellett* már senki nem akarna szólni. De hiszen a pénzügyi bizottság előadóján, a pénzügyminiszteren, no meg Dobránszkyn kívül (de aki nem számít) még senki se beszélt a költségvetés mellett. Mert Rohonczy felszólalását csak senki nem fogja a budget mellett s annak indokolására tartott beszédnek mondani, hogy ő miért fogadja el a költségvetést.

Aztán meg föl is vannak írva a budget melletti szólásra gr. Zichy Jenő és Ivánka Imre. Hát miért nem szólítják fel őket?

Igaza volt Helfynek, hogy ez nem más, mint kiterjesztése a kormánypárt minden tagjára annak a jognak, mely szerint akkor szólalhatnak föl, amikor akarnak, mely jog pedig csupán a minisztereket illeti meg.

S ily eljárás mellett csakugyan megeshetik, hogy a kormánypárti szónokok bevárva, míg az ellenzék kipuskázta magát, egymás után húszan is felszólalhatnak a vita végén.

Ez lealacsonyítása a parlamenti vitatkozásnak s nevetségessé tétele magának a parlamentarizmusnak.

*

Helfy annak bebizonyítására vállalkozott, hogy Eötvös Károly, mikor 54 milliónak, sőt az előre nem tudható póthitelekkel talán a 60 milliót is megütőnek mondta az idei deficitet, - talán még nem is mondott eleget. S számítása meglehetősen tiszta és világos.

Nagy derűtséget okozott, mikor az adóemelés tételénél egy nagy pénzügyi tekintély egy három év előtt megjelent tanulmányára hivatkozott. Ezt az adóemelést 1875 óta a pénzügyminiszter 40 millióra vallotta be. Igen, de ama pénzügyi tekintély kimutatta, hogy 1877-ig volt az adóemelés 35 millió. 1877-től 1882-ig, tehát öt év alatt csak 5 millióval nőtt volna az adó? Hiszen csak a Szapáry által azóta behozott új adók és adóemelések kitesznek háromszor-négyszer annyit is tán.

Melyiknek van hát igaza? Gróf Szapáry Gyulának-e, a pénzügyminiszternek, avagy ama tanulmány írójának, akiről, ha az aláírást megnézzük, kiderül, hogy nem más mint gróf Szapáry Gyula.

*

Úgy van a budget összeszerkesztve, hogy a nagy publikum ne érthesse meg. A rendes bevételből ki nem kerülő, kétségtelen kiadások, amiket kölcsönrel vagy értékek eladásával kell fedezni, ki vannak hagyva a deficitből. A bevétel és jövedelem össze van zavarva. Így pl. a pénzügyminiszter jövedelemnek veszi még az - adósságot is, amit csinál.

Az is a nagy publikum félrevezetésére van szánva, hogy az államadósságnak mindig csak a kamatjairól beszélnek, tőkéről soha. Pedig az nem holt numerus, s ha eltemetjük is: eleven hitelezők alakjában fog az föltámadni.

Legérdekesebb volt azonban Helfy beszédének az a része, melyet Somssich minapi felszólalása alapján a mérsékelt ellenzékhez intézett.

Somssich beszéde, úgymond, nagy közeledést jelez a függetlenségi párthoz. E pártnak programja legfőbb két tételében a külön magyar hadsereg és az önálló vámterület.

Úgy Somssich beszéde, mint a mérsékelt ellenzék tagjai az önálló vámterület mellett vannak, s ezzel már elfogadták a függetlenségi párt programjának egyik felét. A másiktól se látszanak idegenkedni annyira, mint azelőtt.

Világos tehát, hogy gazdasági kérdésekben itt egy nagy kompakt párt áll a kormánnyal szemben, mely többé nem mondhatja, hogy ki jön majd helyére, ha ő bukik?

Lesz, aki jöjjön. Ő legalább testestül-lelekestül támogatni fogná az olyan kormányt, mely valósítani vállalkozik az ő programja felét.

Nagy zúgás támadt e nyilatkozatra mindenfelé. »Fúzió, fúzió!« kiálták a jobb oldalról. Pulszky Ágost pedig a habarékban elkezdett evickélni, mint akit megsóztak, s kézzel-lábbal kapálódzott, hogy öneki nem kell külön vámterület, öneki nem kell fúzió, ő szélsőbali emberrel politikáról szóba se áll.

*

Helfy maga is megütközött szavai hatásán és sietett hozzátenni, hogy ha az ő programjának egyik fele, a külön vámterület, egyszer meglesz: nem éri ám be vele, mint ahogy a szélsőbali bajtársak gondolhatnák, hanem sürgetni fogja a másik felét is, mindaddig, míg az ő támogatásával uralkodó kormány vagy megadja magát, vagy bukik.

- Így már aztán más! - mondák a szélső padokon az intranzigensek. - De azért mégse szükség kokettírozni a habarékkal, mert mi nem puhulunk senki szép szeméért.

*

Bódog Albert volt az utolsó szónok, aki azt vitatta, hogy a Rohonczy támadása folytán a kormánynak mégis el kellett volna fogadni a vizsgálatot, hogy ha van visszaélés, érje büntetés a bűnöst, ha nincs, álljon tisztán a megtámadottak becsülete. Hivatkozott a Roustan-Rochefort pörre, ahol Rochefort nyilván rágalmazott, mégis fölmentették az esküdtek, jelezni akarva, hogy a köztisztviselő álljon olyan tisztán a nyilvánosság előtt, hogy még a gyanú se vethessen árnyat rá.

Nálunk nem sokat törődnek a reputáció e pör tisztaságával. Esztendőkön keresztül tűrik a gyanúsítást, a sűgást-bűgást, vādaskodást, a becsületbe mélyen belevágó dolgok hirdetését utcán, kávéházakban, nyilvános helyeken, kinyomatásukat a hírlapokban - s aztán? aki ellen mindezek irányozva vannak: odateszik a fővárosi rendőrség élére s reábízzák személy- és vagyonbátorság és a - közmorál fölött az örökösödést!

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 19.

Az ideai budgetvita a mai napig legalább nem volt valami magas röptűnek mondható, de ma már ennek is alálankadt a szárnya. A honatyák kimenekültek a folyosókra és szídták Szilágyi Dezsőt, Apponyit, Bittót, Széll Kálmánt, hogy nem gondoskodnak elevenebb mulatságról, sőt még Mocsáry is hallgat a szélbalon, holott Simonyi Ernő most üdülni van, ahol a narancs virul, Németh Albert pedig nem találja azokat az aktákat, amikkel agyoncsapná ezt az egész kormányt, mint papuccsal a legyet.

No, hogy a jobboldali nagy ágyúk hallgatnak, annak megvan a maga jó oka. Be is vannak szögezve, meg nem is egészen száraz a puszkapor. Csütörtök lehetne belőle.

Ilyenkor aztán úgy kell tenni, mint a színpadon. A berekedt nagy primadonnák helyett föl kell léptetni azokat a tagokat, akik nem művészetük fénye, hanem azon tulajdonságuk miatt kapnak fizetést, hogy minden pillanatban készen álljanak betölteni a mutatkozható hézagot. A másodszerelmesek, a primadonnák nr. II. A közönség nem élvez ugyan, de a kitűzött darab nem marad el legalább.

*

Ne higgye Gaál Jenő, hogy őt a hézagpótló tehetségek közé számítjuk. Nem! Őneki már a művészek közt van a helye. Nagy szorgalom, gondos tanulás a jelentékenyebb parlamenti erők közé emelte, s nemcsak az ifjabb nemzedék tagjai közt teszen számot.

Ha beszédet mond, az mindig esszé-szerű, mindig gazdag adatokban, mindig szépen van elmondva - noha sohasem szónokolt, mindig alapos és mindig - hosszú. És a hosszadalmasság fatális közelségben van ám az unalmassággal. Akit a tárgy érdekel, Gaál Jenő beszédeit nem fogja unalmasaknak találni. De hányat érdekel a tárgy? Tízből ha egyet, hát sok. A többi kilenc inkább kimenekül a folyosóra. Mert hát cukrot enni jó - ezt tartja az álmoskönyv; de nem két óra hosszáig ám, folytonosan, szakadatlanul és teli marokkal.

Azonban az elnök csenget. Gaál Jenő beszéde végéhez közeledik. És az csakugyan érdekes volt. Kivált azok az idézetek ma is élő nagy emberek mondásaiból, persze, évek előtti időkből. Érdekes ezeket olvasni országgyűlési tudósításunkban.

Két óráig tartott a beszéd és Jenő nem rekedt bele, pedig még - vizet sem ivott. Szent Isten, ha így halad, hová viszi föl.

*

Utána a jobboldalon állt föl valaki. A haja fejjér, az arca vörös, Szathmáry Laci azt fogta rá, hogy aligha szeszfőző gépe nincs. Neve Fekete. Egész beszéde színtelen.

Következett Vidovich György, az egyetlen katolikus páter a szélbalon, boldog emlékezetű Robozy Károly óta. Monoton hangon beszélt, de sok érdekest mondott, hatalmasan megcáfolván a hírlapokban is közölt ama hírt hogy »hitehagyott« kívánna lenni. Olyan szélbal, mint akár Robozy, csak hogy több esze van. Azzal, amit mondott, sok rokonszenvet támasztott maga iránt, de le is mondott vele egyúttal minden püspöksüvegről és kanóniáról. Sohase lesz belőle több plébánosnál.

*

Egy kis házszabály-vita után, melyben Zichy Jenő gróf kerestetett, de nem találtatott, Sárközy Aurél beszélt, s hogy nem üresen, mutatja az, hogy Tisza sietett ellene síkra szállani azonnal.

De bezzeg ne szólj szám, nem fáj fejem. Nyakon öntötte azonnal Helfy egy interpellációval a dél-dalmácia- és hercegovinai zavargások iránt.

Persze nem bírt megfelelni rá. Előbb Bécsbe kell táviratozni, hogy onnan küldjék meg - a magyar miniszterelnök adandó válaszát.

Mert tudni kell, hogy ily lényegesebb természetű ügyekben a magyar miniszterelnök nem egyéb, mint egyszerű - telefon.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 20.

Ma nevezetes napja volt az országháznak: megszólalt a jobboldal is végre. Mert bocsásson meg Dobránszky Péter úr is, Fekete Lajos úr is: ők ugyan beszéltek, de a jobboldal mind a mai napig hallgatott. Ma hallottuk csak első szavát.

Egy részét Herman Ottó hozta tűzbe. A szélsőbal legszélsőbb balszárnyának az álláspontjáról tartott hatalmas filippikát az ellen a forradalom ellen, amit a jobboldali pecsovicok és aulikusok szítanak. Küldte a habarékot pokolba, a kormánypártra, ahová tartozik. Elismerte, hogy van bizony az ő pártjában a perszónálunionistától kezdve - amilyen Deák Ferenc volt valaha - a kommünárig minden, s ő maga sem irtózik a petroleum szagától; de van ám egy közös eszmény is, melynek a párt minden tagja alárendeli a maga extra gusztusát és minden egyebet, s ez a független Magyarország.

Hevesen beszélt, tüzesen, mint afféle telivér »szélső elem«, s nem is maradt el a hatás, mert azonnal hárman ugrottak föl utána, személyes kérdésben.

*

Dobránszky előadta, hogy neki a műegyetemen több tanítványa van háromnál. De ez még semmi, Ivánka Imre volt az igazi. Úgy beszélt, mint egy pandúrkáplár: vitézül, csattogtatva.

Igenis, ha forradalom lesz, akasztani fogunk. Az jár jobban, aki előbb kezdi. Az bizonyos, hogy nem egy táborban leszünk. De az is bizonyos, hogy ő nem fog úgy tenni, mint egy bizonyos képviselő, hogy a városháza ellen lázítja a félegyházi népet, s mikor a kraval elkezdődik: elpárolog. Aztán a szélsőbal eddig felszólalt 16 szónoka közül hány volt a mártír, hány halt meg a hazáért? No, hát ne beszéljenek nekünk, akik vértanú-halált szenvedtünk. Az a tizenhárom Aradon s maga Batthyány Lajos is, annak a sárga-fekete hadseregnek voltak a tisztjei, amelyet önök örökké piszkolnak. Na hát! Herman Ottó is milyen soká volt a múzeumban kitűnő állásban. Hát mért nem alapított családot?

*

E szép budgetbeszédre Herman röviden felelt, hogy azért nem házasodott meg (Halljuk! Halljuk!), mert neki, mint az állam tisztviselőjének nem nyújtott családalapításra elég alapot »az önök rendszere«.

Szerencse, hogy az aradi tizenhárom vértanú és az első magyar miniszterelnök már meghaltak s nem szólalhattak föl személyes kérdésben. Talán fölvilágosították volna Ivánka urat, aki azt látszik hinni: azzal biztosítottak a nemzetnél örök hálát emléköknek, mert osztrák tiszték voltak, s nem azzal, hogy megszűntek azok lenni s odahagyták a sárga-fekete sereget, és elverték, mint a dudát.

De nem ám Pákozdnál!

*

Móricz Pál volt a harmadik személyes fölszólaló, de miután nem sikerült méregbe jönnie, hát nem is vesződünk vele e helyen, hanem egyenesen áttérünk Jókai Móra, akiben ismét megtalálta a párt a maga bátor Curtiusát, aki beleveti magát a mélységbe és meghal, hogy Róma éljen.

Talán az ő felszólalása hírének lehet köszönni, hogy oly szépen megteltek ma a padok. Azt bizonyosra neki köszönhetjük, ha vita lesz a vita és nem pusztán az ellenzék monológja.

Azzal kezd, hogy amit a szélbal a budget ellen felhozott, az mind igaz s azt - excepta voce »ebadta« - ő is ratifikálja. De hát a budget-t meg kell szavazni, akármilyen rossz is az. A deficit nem is onnan származik, ahonnan Somssich származtatja: a nagyhatalmi berendezkedéstől; hanem abból a veszedelmes nyílt titokból, hogy minden európai hatalom óriási mérvben fegyverkezik s elnyeli azt, aki körül nem spékeli a határait szuronyokkal, hogy olyan legyen, mint a tövises malac. Szükség van a pólai forgó toronyra, akár hogy egzekváljak is odahaza adóba. Két-három év alatt elkészülnek a hatalmak fegyverkezésükkel, s jaj nekünk, ha addig mi a kezünket összetesszük. Mi leszünk, a rekompenzációs objektum. Hát csak rajta, szavazzuk meg a hadügyi budget-t!

Mind szép dolog ez, ha úgy volna, hogy Franciaországban is, Németországban is, Angliában is, Olaszországban is úgy egzekválának adóba, mint nálunk: ha ott is mindenütt satnyulna a nép a nyomortól, úgyhogy maholnap nem lesz katonának való, mint nálunk; ha ott is száz millió frankos deficitekkel záródnának az állami számadások egy évtized óta, mint nálunk; ha ott is a lehetetlenségig kényszerülnének emelni az adókat, mint nálunk, s ha azok az országok a belügyi szükségletektől volnának kénytelenek elvonni, amit haderejükre fordítanak, mint nálunk.

De fájdalom, nem úgy van! Franciaország bevételi többlete kétszer-háromszor annyi, mint a mi deficitünk: kultusbudgetje nagyobb a mi hadügyi budgetünkénél: az adókat leszállítják s a várak, erődítmények és hadihajók mellett egyre épülnek gyárak, iskolák, műintézetek. Németország nagy hadi készsége mellett is meg bírta venni összes vasúthálózatát s jövedelmet tud magának csinálni adóemeléssel, a polgárok megterhelése nélkül. Angliát, Olaszországot se teszi a hadügyi készség vagyoniilag tönkre. Oroszország pedig nemrég szállította le az álló hadsereget 60 ezer emberrel.

Hát ezek kibírják azt a teher; de Magyarország megszakad bele, - ez a különbség. Ilyen egyenlőtlen versenybe vinni bele bennünket bizony nem oly érdem, hogy avval dicsekedni lehetne.

*

Szép része volt a beszédnek az, mely a nemzeti gyűlölködésről beszélt. Aláírhatja minden elfogulatlan ember.

De a polemikus részek kissé hasra estek. »Ignatieff, aki minden tételt kitörülne a budgetből, amely Magyarországnak hasznos, könnyen elemésztené a deficitet.« Dehogy enyésztené! Nincsen már abban annyi törülhető, mint amennyi a deficit! Kitörölgették már öelőtte a magyar Ignatieffek.

Egyben igaza volt: abban hogy 1852-ben, mikor javában folyt az akasztás s a vagyonek kobzás, mégis szomorúbb volt a helyzet, mint mai napság. De csakis az akasztófa és bachbeamter hiányzik ám hozzá. Vagyonek kobzás, zsandár, finánc, magyar bachhuszár, osztrák katonai brutalitás, mind megvan ám ma is, és pedig most nem a nemzet ellenére, de a nemzet akarataból. Ami sokkal szomorúbb.

Hogy 1862-ben ott ült az osztrák adóegzekváló katonatiszt a feleség kanapéján, az igaz. Ma nem ül. Nincs már kanapé. Elvitte a Szapáry finánc, ha ugyan nem a Széllé vagy még Lónyayé.

*

Jókai után Bánhidya Béla utasította vissza a szélsőbal által a habaréknak tulajdonított »közlekedést«. Nem lesz abból semmi, - inkább megyünk a kormánypártra. Csak hínának már! Mit is tetszett mondani tavaly ilyenkor, pénzügyminiszter úr?

Mezei Ernő tartalmas beszédet mondott s két pohár vízzel öntötte le, melyből az egyikkel Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottsági előadó sajátkezűleg szolgált neki, jeléül, hogy nem kívánja egy kanál vízbe fojtani, de jó szívvel nyeli el a keserű pilulákat, amikkel a hálátlan szélbali szónok traktálja őt is, de különösen a kormány elnökét.

A mai ülést egy csattanás rekesztette be: beleütött az átkos közöszügybe és kormányba a Csanády Sándor beszéde.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 21.

Amióta a budgetvita folyik, még oly magasra nem csapkodtak hullámai, mint a mai napon.

Már Steinacker Ödön elkezdte bosszantani a hazafiasb érzelmeket. Ennek az úrnak kapcsolatunk Ausztriával nem elég szoros. Neki bensőbb, szervesebb kapcsolat kellene s e célból ő elviselné még a diktatúrát is. Schmerling, Lustkandl megtalálta a maga emberét, most már bátran kinyithatják a g'sammt Parlament kapuját, Steinacker lesz bele a zászlóvivő.

És még azt meri mondani, hogy ő csakúgy szereti a hazáját, mint akárki más. Persze a »tágabbikat«. Mert ha Magyarországot értette a haza alatt, úgy az ő szeretete alighanem olyan természetű, aminőnek Shakespeare jellemzi a két tribun által a Coriolánét a nép iránt:

- Kit szeret a farkas?

- *A bárányt.*

*

Mialatt Steinacker a teremben beolvastotta Magyarországot Ausztriába, hogy aztán együtt beolvashassa Pangermániába, addig egy csoport képviselő künn beszélgetett a folyosón a fiumei kirándulásról.

- Kimentünk a tengerre csolnakázni. Egyszerre szél kerekedik s elkezd ringatni a ladikokat. Eleinte csak lágyan, szelíden, de majd szilaj kezekkel, mint a bölcsőt a haragvó dajka. Egy-egy friss sós permeteg be is csapott s veszedelmes libbenések bánatták meg velünk a »tengerre magyart!« Ebből még baj is lehet, s kezdtek felvonulni a halálos aggodás fellegei az arcokon. Ha elmerülnénk, ha itt veszne a pénzügyi bizottság!

- Mi haszna volna az országnak? - mondá L. - otthon maradt a nagyobbik fele.

- Elmerülni? ide veszni? olyan nincs! - vigasztalá társait és önmagát E. K. - Sokkal jobb politikusnak tartom Szapáry Gézát, a fiumei kormányzót, semhogy ennyire - kompromittálná magát.

- Kár lenne értünk, az egyszer bizonyos - mondá H. S. - De amint abszolút jó nincs, úgy abszolút rossz sincs a világon. Ebből is hárulna az országra valami haszon, s a nagy szerencsétlenségben megvolna az a szerencse, hogy Steinacker is ide veszne, - nézzétek, az ő csolnaka billeg legjobban.

Hát ha még tudták volna, minő beszédet fog mondani január 21-én!

*

Németh Albert csakhamar elfeledtette a bosszantó benyomást, melyet az előtte szóló okozott.

Volt a beszédének egy szép része, az, ahol »igazságos« összehasonlítást tett Tisza és Szapáry között s ahol kimutatta, hogy annak a lelkesedésnek, mellyel 1867-ben az alkotmányos életnek »nekimentünk« s melynek ma semmi nyoma, - Tisza Kálmán személye volt az oka.

Mert ha nem vette komolyan a közjogi oppozíciót, ment volna mindjárt akkor a Deák-pártba bele: Magyarország független államisága eszméjének elvi fenntartására elég lett volna az a 19 képviselő is, kikből akkor a szélsőbaloldal állt. Ha pedig belement a fúzióba, ne vállalt volna miniszteri tárcát legalább, hanem foglalta volna el Deák Ferenc helyét, visszatartva a pártot a Béccsel szemben való túlnagy engedékenységtől, s megbuktatva az esetleg gyengéknek mutakozó kormányokat. Azzal, hogy egész pártjával bevonult a közjogi táborba, a szükséges ellensúly nélkül állt a bécsi követelésekkel szemben, s ott bizvást mondhatták neki, hogy »te csak engedj, te vagy ma Magyarország, megbuknod úgyse lehet, mert nincs megbuktatásodra elég veszedelmes ellenzék«.

Egyébiránt, úgymond, a miniszterelnök a pártjában se népszerű. Négyszemközt minden híve azt mondja, hogy szeretni nem szereti, de hát szükség van rá, amért olyan »schlagfertig« debatter. No, hát azt kívánja, hogy mielőbb jöjjön már el az a schlag, mely megadja neki az abfertigungot.

*

Apponyi Albert szólalt föl Németh Albert után, ez után pedig Kiss Albert lett volna szólandó. De már ez az utóbbi Albert kimaradt a szólásból a mai napra, amit mindjárt elmondandók leszünk.

Apponyi csak tegnap jegyeztette föl magát s eddig nem volt bizonyos, felszólal-e? Ma aztán megtudtuk beszédéből, mi indította a szólásra.

Röviden bánt el a budgettel. Elmondta, hogy valamint az asztronómiának megvan a torzképe az asztrológiában, a kémiaának az alkímiában, úgy a politikai számtannak is, mely az állami számvevőszék számtana, megvan a torzképe a parlamenti számtanban, mely a megszorult finansminiszterek számtana. Aztán a zárszámadásokból mutatta ki, hogy 1875-től 77-ig csökken, ettől kezdve a mai napig nő a deficit, s ma ott, vagyunk, ahol voltunk 75-ben. Még ha a finansminiszter számolási metódusát követi is, arra az eredményre kell jutnia, hogy nem javult a helyzet. Mert a 75 óta számított 40 millió adóemelkedésből 18 milliót vall be a miniszter új tehernek s még azt is mondja, hogy a mérleg csak 10 millióval javult, tehát mintegy felével az új tehernek.

De beszédének legfontosabb és Tiszára legsújtóbb része az volt, ahol Sennyey Pál nevében s úgy látszik megbízásából intézett támadást Tisza ama mondása alkalmából, hogy mikor ama lemondási jelenetek lejátszódtak, »nem őbenne hiányzott a bátorság miniszternek *nem lenni*, de az uralkodó által kabinet-alkotásra fölhívott államférfiakban, köztük Sennyeyben, hiányzott a bátorság miniszternek *lenni*«.

A beszéd e része az országház naplóiban a polemikus parlamenti beszédek legkiválóbb példányai közt méltán foglalhat helyet. Sokkal kevésbé az a különben szintén határozott rész, ahol a szélsőbalhoz közeledés ellen tiltakozik.

*

Ez utóbbira nézve Helfy fejezte ki sajnálkozását éspedig - úgymond - éppen az Apponyi érdekében, s megérinté Szilágyi Dezsőt, mire ez is föllált s erélyesen visszautasítá a vádat, mintha ő választói előtt valaha a Fehérlóban elfogadta volna a külön vámterületet, melyet ő az ország gazdasági viszonyainak Ausztriával szemben való szabályozási módok egyikének tart.

No, majd ad neki ezért Bánhidy, aki csak tegnap tiltakozott az ellen, hogy a vámkérdés egyszerűen gazdasági kérdésnek tekintessék, holott az szerinte elsőrendű politikai kérdés.

*

Tisza Kálmán rekesztette be a vitát egy hatalmas rögtönzéssel. Most tűnt föl egész nagyságában vitatkozó tehetsége. Mert erős pozíciót megvédelmezni gyenge támadás ellen, azt akárki megteszi: de oly erős támadás ellen, minő az Apponyié volt, megvédeni, oly átkozottul imbecillis álláspontot megtartani, minő az övé, - az azután bravúr.

Kár, hogy a »parlamentari sikerek« emberének *oda fönn* is nincs hasonló tehetsége és szerencséje. Magyarországra is jobb volna, ha az »add tovább« név alatt ismert játék iránya megfordulna egyszer: ne Bécsben ütnék őt és ő ütné a parlamentben, hanem a parlamentben ütnék őt és ő ütné Bécsben.

No, de így könnyebb - neki.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 24.

Vége felé jár már a nagy szóáramlat, s a mai nappal csaknem kimerült az általános vita. Már csak egy szónok van hátra: Eötvös Károly, a függetlenségi párt határozati javaslatának betérjesztője. S aztán kezdődik a szavazás, a legfontosabb, legmértvadász szavazás, melyben kiki megválasztja álláspontját s szavaz azzal az igennel vagy nemmel, mely színvallásának tekintetik, s mely szerint lesz sorozandó jövőre a kormány, vagy az ellenzék táborába.

Sok tekintetben érdekes lesz ez a szavazás. Vannak ugyanis parlamentünkben egzisztenciák, akik annyiból kétesek, mert még mai nap se tudjuk, mely oldalra szítanak legújabbban.

S ezek között a legérdekesebb szavazat mindenesetre a Széll Kálmáné lesz, ki akció-politikát ez idő szerint nem csinál ugyan, de valami színezetének mégis csak kell lenni, talán.

*

A mai napon hárman osztottak meg: Hegedüs Sándor, Somssich Pál és a pénzügyminiszter.

Hegedüs, a pénzügyi bizottság előadója, nagy és adatokban gazdag beszédet mondott. Busbach Péter csak nézett, hogy ha már ellenzéki Stadthäuslerből mameluk Landhäusler lett, - miért is nem jutott ez a beszéd öneki eszébe? Mert mégis csak mintha jobb volna valamivel, mint a hazabeszélő Theresien-, pardon! tegnap óta Elisabethstadti kortesértekezés az - enyves kezekről.

De hát Hegedüs is eldobálta a sulykot tiszte és kötelessége szerint. Legjelesebb nagy elszólamlása az vala, mikor ifjú önérettel veté szemére a vén Somssichnak, hogy ő még ama kornak a politikusai közül való, mikor még »nagy törekvések, nagy eszmék nem háborgatták a kedélyeket«.

Magyarország ébredési korszaka, neked ugyan megadták! Széchenyi, Deák, Kossuth, Batthyány, a nemzet nagy emancipátorai ti az idegen nyűg alól, és ti merész reformerek, a jobbágyváltság, a felelős kormány, a parlamenti rendszer megalkotói: bújjatok el lopott nagyságtok enyésző nimbuszával! Csirizelők voltatok és szűk agyvelők! A történelmi fáklyájának igaz világítása elmos benneteket, mint az árnyékot, másoknak körvonalai bontakoznak ki nagyoknak a félhomályból: Tisza Kálmán, Baross Gábor, Dobránszky Péter és Hegedüs Sándor. Ezek a nagy alkotások emberei.

És Hegedüsnek igaza van! Kossuth például ötven-hatvan rongyos millióból állította ki a szabadságharcot. Mi egy békés évet nagyobb deficittel zárunk be ennél s teremtünk tizennégy csendes év alatt Magyarországnak akkora adósságot, hogy száz évi koplalással sem törleszti le.

Hát ez nem hatalmas, nem óriási alkotás? Tudtak volna ilyet produkálni a Somssich idejébeli törpe lelkek?

*

Somssich Pál záróbeszéde nem volt kisebb hatású, mint az indokoló beszéd.

Többször szakította félbe zajos taps és éljenzés. Az öregúr elemében volt. Rendkívül élénk, elmés fordulatokban gazdag, sujtoló éles argumentációval teljes beszéd volt az. Tisza Kálmán mogorván fordítá el fejét, hiába várván valami túlzásra, valami elszólalásra, amibe ő rendesen kapaszkodni szokott, mikor replikáz. Itt nemigen nyílt alkalma mibe kapaszkodni.

Beszéde elején rektifikálta múltkori beszéde elcsavart értelmét. Aztán kijavította számvetési beszédeit, elismervén, hogy nem neki, ki 50-52, hanem Eötvös Károlynak, ki 60 millióra tette a deficitet, van igaza. Majd fölvetvén a kérdést, hogy 40 milliónyi adóemelkedés s 40 milliónyi kiadási szaporulat mellett, ami évenként közel 6 milliót jelent - meddig bírunk még evickélni, kivált, ha az államjavakból nyert segély is elmarad, s aztán néhány frappáns adattal járult a pénzügyminiszter és a jobboldali szónokok által fölmagasztalt »jobb lét« illusztrálásához.

Megmagyarázta egyszerű okát, hogy miért nem fogadta a mérsékelt ellenzék a költségvetést most még általánosságban sem el? Azért, mert elfogadni csak azt szokás általánosságban, amit részleteiben elfogadhatóvá tehetni remélünk. De ez nem javítható részleteiben.

Aztán pusztá ráfogásnak, alaptalan gyanúsításnak jelentette ki azt az állítást, hogy ő a szélsőbal álláspontjához közeledett. Ezt ő nem is tisztelettel, de *ridegen* utasítja vissza.

...Utánanéztünk a kalendáriumnak s úgy találtuk, hogy holnap van *Pál fordulása*. Ez ominózus közelsége e napnak bírhatta rá az öreget a heves tiltakozásra. No, sebjaj! Isten éltesse őt azért - ezt kívánjuk neve napján - számos esztendőig egészségben, s akkor megéri még őt a Pál fordulását, melyet ma dezavualt. De nemcsak ő, de Sennyey Pál is. Sőt tán még Mandl Pál is, aki már nagyobb gyakorlatában van.

Somssich szájából, ki sohase volt az udvarnál ingrata persona, megszívlelendő szavak azok, amiket a lojalitásról mondott. Tisza ama mondására is, hogy senki nem érhet el miniszter korában mindent, amit ellenzéki korában elérni remélt, megadta a választ. Nem annak a megtartásáról van szó, amit a miniszterelnök ellenzéki vezérkorában hangoztatott; hanem annak a beváltásáról amit kormányra lépése idején ünnepélyesen és komolyan, *conditio sine qua non* gyanánt megígért.

Soha, úgymond, Tisza urat nagyobb megtiszteltetés nem érte, mint mikor a korona által fölhívott férfiak nem vállalkoztak annak a végrehajtására, amiért ő visszalépni jónak látta. Nem akadt ember, aki őt dezavualni akarta volna. Ki tehet arról, hogy végre aztán mégis akadt egy: - ő maga.

*

Szapáry hosszasan felelt Somssichnak és másoknak is. Legérdekesebb része volt beszédének az, amelyben az áruforgalmi statisztika eddig gyűjtött adataiból mutatott be néhányat annak beigazolására, hogy jobb nekünk a közös, mint a külön vámterület.

Hat hónap eredményét hozta föl, mely alatt 140 millió volt a behozatal, ellenben 180 millió a kivitel. Tehát 40 millióval többet bírtunk eladni a külföldnek, mint amennyit tőle vettünk.

Igen ám, csakhoggy ebbe a hat hónapba beleesik az aratás utáni idő. A másik hat hónap nem így fest ám. Aztán a hazánkon keresztül szállított román gabona, nem úgy szerepel-e ott, mint a mienk?

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 25.

A nagy mérkőzés napja volt ma. Szavazás a budget fölött. Minden párt behozta a maga híveit, akiket csak behozhatott. Sűrűn tömve voltak a padsorok.

De azért otthon ne maradjon még a félhalott sem, hogyha a kormánnyal tart! Most kell megmutatni országnak-világnak s különösen Bécsnek, milyen hatalom a magyar kormány idehaza! Nagy számmal kell meglepni és ámulatba ejteni, akik nem tekintik hatalmunkat elegendő respektussal odakünn.

Azért fiam, Brászin Domokos, minek utána Beöthy Aldzsi oda van vizet gyalulni, kabátokat számon tartó Nagy Gyuricát pedig betettük gazdálkodni az országéba, - fogd ezt az olajos banknótát, ülj be egy pár fiákerbe és hajtsd be azokat, akiknek a télikabátját künn a szögön lógni nem látod!

És Damakas, ámbár nem angyal s lángpallosa nincsen, bekergeté a híveket a paradicsomba, ha ugyan még bírtak szuszogni.

Nyolc fiákerlő folyamodást nyújtott be a képviselőházhoz, nyugdíjaztatás iránt. Kiadatik a kérvényi-bizottságnak.

*

Nagy mozgalom között vette kezdetét a szavazás. Néhány honatya szavazatára rendkívül kíváncsi volt a közvélemény.

Azonban e kíváncsiság nem lön kielégítve.

Így például, ami Széll Kálmánt illeti, ott vagyunk vele, ahol a mádi zsidó. Bú-e, vagy bá? - senki nem tudja megmondani a mai szavazás után sem. Mikor a jegyző fölolvasta a nevét, s vártuk az igent vagy a nemet: hangos csendesség lön a válasz. Széll nincs - és senki se léssen okosabb. Széll közraktárakat épít, jelzáloghitelbankol, leszámítolózik és pénz-váltóz: de aktuális politikát nem csinál. S hogy ne vegyék tőle rossz néven, hogy így disponibilitásba teszi magát, inkább pozsonyi választóinak is felfúj egy elevátort.

*

Hasonlóképp jártunk Lukács Bélával is. És Horvát Boldizsárral is. Ezeknek a szavazatára is kíváncsi volt a ház. Ez utóbbit menti ugyan szembaja, - noha a napokban ott láttuk a házban, de Lukács Bélának jó szeme van, jól bele lát ebbe a budgetbe, mely semmivel se jobb a tavalyinál, amit pedig ő oly kegyetlenül megkritizált: hát quare questo osináláre, hogy most egyszerre így elmaradt a szavazásról?

Rohonczy Gedeon igennel szavazott s mindjárt ki is szaladt utána a folyosóra. Pedig hát nagyban köpte a markát, hogy ha a kormány nem küld azonnal vizsgálatot, ő így meg amúgy vonja meg tőle a támogatását. Úgy látszik, meggondolta a dolgot.

Nagy zajt és derűtséget okozott, egyfelől kacajt, másfelől éljenzést hívott ki a gróf Zichy Jenő szavazata. A nemes gróf olyan iparlármát tud csapni az országban, hogy már szinte a szélsőbal

is azt hitte: jó lesz ettől az embertől óvakodni, mert ez legalább is munkáslázadással kezdi, ha egyszer komoly akcióba lép.

S mi sült ki belőle? Egy olyan szelíd, lojális *igen*, melynek fuvolaszerű lágy modulációiban benne volt a meggyőződés: »a magyar ipar és mi magyar iparosok mindent megkaptunk, amit akartunk.«

*

Göndöcs Benedek a legbuzgóbb képviselő mind a 446 között. Ő már ott ácsorog reggel a ház előtt, várva a kapunyitást, hogy bemehessen. Nincs az az ülés, de még bizottsági, albizottsági ülés sem, melyet a leglelküismeretesebb pontossággal végig ne aludjon. Nem mulasztaná el a legkisebb konferenciát sem, tíz nagy és huszonöt kis miséért.

Voltak ülések, ahol a jegyzőkkel együtt 30-40 ember imbolygott a teremben. Ő ott volt köztük. S ha csak ketten volnának az ülésben: az egyik volna Csanády Sándor, a másik Göndöcs Benedek. Elnök nélkül hamarabb képzelni ülést, mint önélkülök.

Ma volt a legnagyobb, legnevezetesebb nap, amióta a parlament együtt ül. A legkomolyabb mérkőzés napja, ahol számot tesz, néha dönthet egy szavazat is. Ilyenkor még Ercsey Kálmán is berukkol Bihar megye széléről, s aki csak *egyszer* jön is föl honatyai kötelességét teljesíteni: *most* a budget-megszavazásnál teszi azt.

Olvassák a műsort. Jelen van minden. Még a kósza lélek is. Még Üchtritz Zsiga is itt lenne, ha lehetne. Mindenki itt van. Hát hogyné volna itt a valamennyi közt a legpontosabb, legszorgalmasabb.

A jegyző fölhívja: »Göndöcs Benedek.«

Hosszú szünet... Általános várakozás... aztán csodálkozás... aztán találgatás... aztán kacagás, hogy akár az Olympuson se különb.

*

A debat alatt Tisza hevesen tiltakozott a 48-asokkal való szövetsége ellen a 75 előtti időkben. Ő nem velök együtt, de ellenök harcolt.

- No, már ez mégis sok! - mondá egy 48-as. - Igaz, hogy sok kérdésben megtámadott bennünket; de a nagy elvi kérdésekben, pedig ez a fő, együtt küzdött velünk.

- Még más kérdésekben is - viszonzá Csanády -, hiszen még a híres »agyonbeszélést« is együtt csináltuk.

Biz az úgy volt. Elhallgatta volna tán Bécsben s attól tart: most megtudják? Fölösleges aggodás! megbocsátják azt neki - most már.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 26.

Élénk, zajos ülés volt a mai.

A költségvetés első füzetek voltak tárgyalás alatt. S ezekben a füzetekben vannak budgetünk »nebáncsvirágai«, melyeknek megcsönkítésére szent borzalom nélkül gondolni se mer az igazhitű mameluk.

A közözügyi kiadások is - melyeket a delegációk állapítanak meg s szentírásnak köteles fogadni a parlament - e »noli me tangere«-k közé tartoznak. No, de ezek éppen most készülén

meghízni, egyelőre lekerültek a napirendről, amíg a delegációk újra nem szülik őket második, javított és bővített kiadásban.

Hanem előkerült az udvartartási költség. Érinthetetlenlenségét saját természetén kívül indokolja az is, hogy az a tíz év, melyre megállapított, még le nem járt. Addig nem szabad hozzászólni.

És az az istentelen szélsőbal, hivatkozva arra, hogy nagy a nyomor, hogy nagy a deficit s hogy a civillista fölemelése annakidejében csak ideiglenesen történt, mégis hozzá mert szólni, és kerített belőle akkora vitát, hogy csak úgy ropogott.

*

Csanády kezdte azzal, hogy szállítsuk le egy millióval, mert az ország tönkremegy, aminek főoka a jelen kormány és Tisza Kálmán, a »jogtiprók nagymestere«.

Ez a legújabb jelző a miniszterelnökre, s a jobboldal úgy megörült neki, mint vak a garasnak s egész kellemes meglepetéssel mondá:

- Ah, hisz ez új!

Kevés híja volt, hogy Sándor bátyánkat meg nem tapsolta.

*

Kívüle Mukics, Helfy, Irányi szoltak e tárgyhoz. Helfy kijelenté, hogy nem kívánná a leszállítást, ha a nemzet ama célja, melyet az udvartartási költség ily magas megállapításával elérni akart, el is volna érve, s csakugyan volna Ős-Buda várában magyar királyi udvar. De mikor nincs, s mi csak az osztrák császár trónjának segítünk emelni a fényét annyival, amennyinél az osztrákok se járulnak többel e célra, s ők veszik hasznát a mi millióinknak is. Hát ez nem igazság. Laknék csak Budán a magyar király, majd meglátnók, ha nem viseltetnének-e nagyobb tisztelettel a magyar állameszme iránt a társországokbeli drága testvéreink is. De Budán csak egy az állandó: a Hentzi szobor.

*

Ha Tisza Kálmán valamikor remekelt, hát azt ma cselekedte. Olyan védbeszédet mondott a Hentzi-szoborra, hogy megveregethetné érte a vállát valami Halbrechts főherceg.

Egy keserves polgárháborúnak az emléke az a szobor ott a Szent György terén. Egy háborúnak, amelyben a polgárok egy része az egyik, más része a másik táborban foglalt helyet. Kibékültünk: ne bántsuk az egymás emlékeit. Úgyis szó nélkül hagytuk ott tizenöt évig, hát mármost minek bántanók. Ne mondják politikai tőkecsinálás kedvéért, hogy meggyalázása a nemzetnek az a szobor, ne süssék a nemzet arcába a gyalázat bélyegét.

Oly érzékenyen, oly meggyőző erővel beszélt, hogy már csak vártuk, mikor áll föl Körösi Sándor azzal az indítvánnyal, hogy állítsunk hasonló szobrot a Károlyi-palota udvarán Haynaunak, ezzel is kimutatván, mily kegyeletes tiszteletben kívánjuk tartani ellenünk harcolt »polgártársaink« azon időbeli kedves emlékeit.

*

Szó sincs róla, ha Magyarország független ország volna, akár tele plántálhatnák az ellene küzdött osztrák hősök monumentumaival. A szabad Amerika nem bántja az ellene viselt harcokban elesett angolok emlékeit. Sőt megcselekedte még azt is, hogy azt a gúnydalt, amit bosszantására csináltak az angolok: amint kiverte őket, elfogadta nemzeti himnuszának.

És ezzel se szabadságán, se függetlenségén, se nemzeti önérzetén nem esik csorba.

Ha függetlenek lennénk, mi is veszély nélkül lehetnénk ily nagylelkűek. Akár megaranyoztat-hatnák azt az egész Hentzi-szobrot, nem származnék belőle semmi hiba.

De így! Pokwapil Anzelm közcserepár harcolt a magyar nemzet ellen s neve halhatatlan betűkkel ragyog ott a budai ércmonumentum többi hőseié közt, és olvashatja az a késő nemzedék, mely hiába keresi a hazáért elesett hősök hamvait, hiába nemzete nagy fiait. Hentzinek, Pokwapilnak ércszobra van, - de Szent Istvánnak, Nagy Lajosnak, világverő Mátyásnak, a nemzet nagy és hű fiainak, kik a hazának szentelték életüket, mindenüket, mártírjainak, hiában keresed emléket széles e hazában, s nagy Rákóczi neve meg van bélyegezve az ország törvénykönyvében, és aki a leghívebb vala: messze száműzetésből gyászolja hazáját.

Hej! nem arra, amire Tisza Kálmán mondta, nem arra tanítja ily körülmények között a jövőző nemzedéket az a szobor ott a Szt. György terén.

*

Ugron Gábor föl is hozta, hogy amaz emlék ellen nem most történik először fölszólalás. 1869-ben már emelkedtek hangok ellene az országgyűlésen. S tudunkkal Deák Ferenc se nézte jó szemmel, hogy az a szobor ott van. A király, a miniszterelnök, a honvédfőparancsnok, a honvédelmi minisztérium palotája a magyar nemzet Capitoliumának szentelik föl Budavárának azt a terét. Nem ilyen szobornak volna ott a helye. Windischgrätznek, aki Bécsset lövette, bizony nem mernének emelni szobrot Bécs piacán.

Tiszteljük egymás emlékeit! Szép szó ez. De kérjük, hogy ha a márciusi napok idején a bécsi nép, megemlékezve arról, hogy aki az ő alkotmányukért is a leghatalmasabban emelt szót s legnagyobb része volt abban, hogy ez nekik is megadassék, az Kossuth Lajos volt, s a nép lelkesedése még azon melegében szobrot állít neki a Burg elé, - kérjük: mi lett volna e szoborból később? Tiszteletben tartotta volna-e a reakció, vagy legalább megtűrte volna-e, mint ahogy mi megtűrjük a reakció emlékeit?

Erre kérünk kádenciát.

*

Herman Ottó Árpád és Hentzi szobrától átrándult a citadellára, hová pedig Tisza miniszterelnököt, sőt Szende honvédelmi minisztert sem ereszti be a parancsnok, - hacsak az Edelsheim-Gyulay engedelmet, nem viszi magával a zsebében.

Ott aztán kitárta a citadella alaprajzát. Budapest minden pontjának, ahol nagyobb csoportosulás történhetik, állandóan neki van szegezve egy-egy mozsár. Matematikai pontossággal pottyanthatja le bombáit a tisztelt ház asztalára. Nyolc óra alatt nincs Budapest. És ezek az ásító ágyútorkok ott virrasztanak, lesve a főváros minden mozdulatát, mint orgyilkos kezében a fölemelt tör az alvó fölött: »no, most moccanj, kutya!«

A főváros ellen és nem annak ellenségei ellen van ott az a váracs. Azt vigyék el onnan, hadd állítsunk a helyén pantheont a magyar nemzet ezredéves fönnállása emlékére. De ne álljon ott e mozdulatlan fenyegetés, mely minden kibékülési biztatásra, kölcsönös bizalomra azt mondja, hogy hazugság.

*

- De bolond is ez a Herman - mondá Ivánka Imre -, hát ő még azt hiszi, azért építették oda azt a citadellát, hogy tyúkot neveljenek benne!

És ebben aztán megnyugodott. Hát úgy is illik. Zahlen und's Maul halten, - ez most az erste Bürgerpflicht.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- jan. 27.

Egy kis parázs nemzetiségi vita. Azazhogy szász háború. Éppen alkalmas, csattanós vég a barátságos szétoszlás előtt. Jó lesz gondolkozni róla a hosszas pauza alatt, míg a delegációk megcsinálják a második bosnyák háborút.

Mi mindenre rá nem ér az a Herman Ottó is! Elolvasta a dr. Heinze »vádiratát«, mely szerint mi itten eleven német húst eszünk. Elolvasta és megharagudott.

Nem is hagyta szó nélkül. Hevesen utasította vissza a vádakát, amik abban a röpiratban foglaltatnak, s vádolta az erdélyi szász sógorokat, hogy ők azok s köztük Wolf Károly képviselő és lapszerkesztő, akik a külföldet rágalmazó információkkal látják el hazánkról s kígýót-békát kiáltanak reá.

No, lett erre háborúság a szászok táborában! Mind szólásra iratkozott, aki egypár szót el tud makogni magyarul. Hogyisne lett volna méltó a fölháborodás. Egy Herman, aki ha két felé vágják is két egész német, egy Herr meg egy Mann kerül ki belőle, aki olyan hosszú szőke hajat visel, akár Siegfried, aki úgy tud írni németül, mint Lessing, s akiről azt lehetne tartani, hogy egyenes dédunokája annak az Arminiusnak, aki a germánokkal összetörte Varust a teutoburgi erdőben: - ez a Herman most nekimegy a németeknek a magyarok védelmében.

Hát nem hazaárulás, nem anyagyilkosság az ilyen? Abscheulich!

*

Wolf felelt neki legelőször. A fogát ugyan vicsorgatta, de harapni nem harapott. Visszautasította a gyanúsítást, hogy ő valami érintkezésben volna Heinzével. Ő csak a »Hermannstädter Tagblatt«-ban gyakorolja a patriotizmust.

Gull József már nem volt ily mérsékelt. Gúnyosan kelt ki Ottó ellen, hogy minek neki annyi koszorú? Aztán nagy határozottsággal állítá, hogy a Heinze vádjai mennyire igazak, s mennyire el vannak nyomva minálunk a szegény németek. Ők, a szászok, nem úgy tola kodtak, de hívásra jöttek ide s ünnepélyes állami okiratokban kapták meg privilégiumaik biztosítását. És most meg vannak *csalva*.

Ezt már az elnök is megsokallta, mire Gull úr sietett kijavítani magát, hogy »reményökben meg vannak csalatkozva«. Még németül is megmagyarázta, hogy »sie sehen sich in ihren Hoffnungen getäuscht«.

Aztán folytatá, hogy a német nyelvet üldözzük, a más ajkúakat kivetköztetjük nemzetiségükből, erőszakosan magyarosítunk. Hogy emiatt a nagy Németország följajdul és segíteni akar a bajon, az csak természetes, hiszen a Szt. László-társulat is segíti a csángók iskoláit. Hát még mit csinálnának a magyarok, ha két millió magyart sanyargatnának úgy idegen országban, mint nálunk a szászokat!

És az a barbár, vérengző, türelmetlen magyar mindezeket végig bírta hallgatni saját törvényhozó házában! Erkläret mir, Graf Orindur, diesen Zwiespalt der Natur!

*

Sőt Tisza Kálmán arra érdemesíté, hogy még feleljen is neki.

Elmondta, hogy bizony évek óta hazudoznak már mireánk kedves szász atyáinkfiai a Mutterland előtt. Elmondják, hogy a magyar mágnások díszruhában járnak a maszkos bálba s Füreden sohase megy le a hold. Hát persze, hogy a józan eszű német nem hiszi el századrészét se a vádaskodásaiknak s elfordul azoktól, kik félre akarják vezetni.

Aztán hol az a két millió szász? Van, igen, német, aki ragaszkodik nemzetiségéhez, de azért jó magyar s nem szövetségese az államellenes üzelmeknek. Nincs párt az országban mely a nemzetiségeket előlni akarná: de elvárja mindenik, hogy a magyar államot elismerjék. A német nyelvet még a tiszta magyar kálvinisták iskoláiban is obligate tanítják. Hát ez a német nyelv kiirtása?

Egyébiránt melyik szásznak volt és van akkora szabadsága, mint az erdélyi szásznak? S bánik-e a német oly kímélettel akár Pózenben a lengyelek, akár Elzász-Lotharingiában a franciák nemzetiségével, mint mi bánunk a szászokéval?

Persze erre nem volt kádencia.

*

Hát még mikor előállott Orbán Balázs az ő rettenetes históriai adataival!

Azt kell megnézni, hogy ők, a szász urak, hogyan bánnak a szomszédjukba került magyarsággal és oláhsággal. Még templomaikból is kitiltják a Hétfalusiaknak a magyar nyelvet, jogaikat elszedik, páriákká teszik. 120 ezer szász lőn Erdélyben nemzetnek elismerve és gyakorolt a 800 ezernyi székely és a milliónyi magyar nemzettel egyenlő jogot, - és mentve volt a katonaszkodástól, s míg a székely 40 ezer harcost állított ki saját soraiból, a szász adott 500 olyan zsoldost, akik között nem volt szabad szásznak lenni. Török, osztrák elnyomás ellen sose harcolt velünk, de cimborált ellenséggel akárhányszor. A muszkát is ő hitta Erdélybe, és mi lett a büntetés? Odaajándékoztak neki tizenegy millió úrbéri kárpótlást, uradalmakat és azt a szász nemzeti vagyont, melyből azelőtt hivatalnokaikat fizették, s miket elvehetett volna az állam, mikor a hivatalnokok fizetését ő vállalta el.

S ez most a hála. Régi okmányaikra hivatkoznak. Hisz a székelyek régi okmányaik alapján országgyűlést tarthatnának. Tessék beleilleszkedni az új államrendbe, mely még így is kiváltságos helyet biztosít nekik, s ne beszéljenek két millió olyan német nevében, akik kivernék őket maguk közül pángermán eszméikkel.

*

Szilágyi Dezső is belevegyült a vitába.

Mit játsszák a mártírt? Mit csinálnak abból különös érdemet, hogy ragaszkodnak nemzetiségükhöz? Hát ki teszi ezt nekik veszélyessé? Hisz ez csak természetes. De a fölmerült gyanúval szemben azt tessék kijelenteni, hogy éppúgy *ragaszkodnak a magyar állameszméhez*. Ezt tessék hangsúlyozni itt is, a külföldön is, és akkor meg lesz irántuk az a bizalom, amit követelnek. Mert nincs a világon állam, mely a nemzetiségeknek oly engedményeket adott volna, mint a magyar a nemzetiségi törvényben. S mi azt meg is akarjuk valósítani, de tessék bennünket biztosítani, hogy abból a magyar állam ellen nem kovácsolnak fegyvert.

*

Zay Adolf beszélt utána vagy egy órahosszat. Éles gúnnal s oly önbizalommal, mintha háta mögött állna Bismarck félmillió Hinterlanderrel s kétezer Krupp ágyúval s csak az ő intését lesné, hogy reánk rohanjon.

Meglátszott rajta, hogy részint beszéde hosszúságával és unalmasságával, részint sértő szúrásaival ki szeretné forgatni a házat türelméből. Hej, de sokért nem adta volna, ha elhallgattatja akár a ház, akár az elnök. Ebből lett volna még mártíriom! Milyen zajt lehetett volna ezzel ütni nagy Germániában s elevenen illusztrálni a magyar sovinizmust, erőszakot és elnyomást, mely még a képviselőházban is elveszi a szabad szót a nem magyar ajkúaktól!

Hiába volt minden erőlködés, ezt a célt nem érte el. Nem hallgatott ugyan rá, de végighallgatta a ház. Ezt, istenemre, nem csinálja utánunk más parlament.

*

Tisza fényesen rekeszté be a vitát. Ad oculos demonstrálta, hogy a szászok több jogot követelnek maguknak és idegen támogatóiknak Magyarországon, mint amennyit a magyar nemzetnek saját hazájában megengednek. Fölolvasott egynémely részt a nyomtatott panaszaikból. Ott van az is, hogy »Und ah leider, es gibt keine deutsche Universität mehr in Ungarn!« A gazdag, a nagy német nemzetnek nem állít a saját hazájában német egyetemet ez a koldus magyar! Mily barbár elnyomása ez a németiségnek.

Általános, lelkes helyeslés kísérte Tisza szavait. Mint egy ember nyilatkozott a ház, s ama öthat bakszást kivéve e pillanatban nem volt a teremben opposíció.

Hála legyen érte a szász uraknak, kik megtanítottak egyetérteni! Lám, akaratuk ellen is hasznot tudnak csinálni annak az országnak, melyet Zay szerint, csak gráciából szerencsétlennek jelenlétükkel, s melyen kívül, ugyancsak őszерinte »van még számukra hely« elég, nem úgy, mint a szegény magyarnak.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- febr. 10.

Mily édes álma lehet ma éjjel a jó Pauler miniszternek! Szerencsésen átesett a vesszőfuttatáson.

Nagy dolog ez! Mert tudni való, hogy nincs a miniszterek között egyetlenegy sem, akinek olyan szívszorongást okozna tárcája tárgyalása, mint neki az övé.

Ott van a tömérdek fogas prókátor, agyafűrt jogász, fölfegyverkezve kódexekkel, novellákkal, speciális törvényekkel, paragrafusok egész erdejével és kiváltképpen ama tömérdek igazságügyi rendelettel, melyeknek száma légió.

És ennek ilyenkor mind őellene van fordítva a hegye, ádáз ellenség kezeiben, mely agyarkodva lesi, merre van egy védetlen hely, hogy odaszúrjon vad kegyetlenül.

Soha ilyen bűnhődést! Egész arzenált kénytelen liferálni, hogy azt mind ellene mozgósítsák gonosz ellenségei.

És kik ezek az ellenségek?

Saját tanítványai, akiket mind ő nevelt nagyra, ő avatott föl Themis papjaivá s ő tanított meg, hogyan forgassák ellene azt a fegyvert, amelyet ő adott kezeibe.

Hát ez tragikum.

És nemezis. A múzsafi nem feled. Eszébe vési jól, mily lelki gyötrelmet okozott neki a tanár a különböző kollokviumokon, a vizsgákon, a szigorlatokon. Most, mikor ő lehet a professzórának a leckéztetője, hej, dehogy szalasztaná el az alkalmat, hogy visszaadja a kölcsönt embertelen uzorakamattal.

*

Érdekes nézni, mikor szapulják. Nem veszi ő azt azzal az előkelő, nagyúri non chalance-szal, mint pl. Szapáry, akinek akárminő kemény támadásra ott a felelet a közönyös arcán: »beszélhetsz, te jámbor, azért én mégis kiegyezkedek az utolsó garast a zsebedből«.

Pauler szívére veszi a dolgot. Izeg, mozog, majd meg mereven néz maga elé, miközben szeme úgy elborul, mintha sírást fojtana vissza, s arca változik, halványul és elpirul.

És annak a gyilkos ellenzéknek nincsen annyi szíve, hogy megesnék rajta.

De még tulajdon pártjának sincs. Hiszen még akik a háta mögül fölszólaltak is, mind intéztek feléje egy-egy sicariusi döfést. Az alattomosak!

Sőt mi több, ma még minisztertársai is dezavualták. Egymaga állott föl a Hodosi határozati javaslata mellett, hogy a bírák szomorú anyagi helyzetén lendítsünk valamit. Tisza, Szapáry et tutti quanti többi miniszterek ülve maradtak, s Tisza még meg is apprehendált reá, és rámondult.

Mennyivel nyugodalmasabb ülés eshetik a katedrában, mint ilyen miniszteri széken!

*

Különben az igazságügyi tárca körül kifejtett vita ez idén kevésbé volt zivataros, mint egyébkor.

Csak Polónyi Géza döngette meg hatalmasabban az igazságügyi alkotmányt, tegnap két óráig tartó beszédben, ma is egy óraiban. Ma egész fulminátor lett belőle, ki öblös hangjával mennydörögve kíséri a sújtó villámokat.

Rajta kívül még egy másik alak okozott föltűnést, éspedig a jobboldali padokon: Kerkápolyi.

Ott ül közel Tiszának a hátulsó frontjához, az előkelőbb mamelukok helyén, kik úgy szeretik ejteni a hangos helyeslést, hogy azt meg is hallják az illetékes fülek.

Csak hogy nagyon megszürcült, mióta nem miniszter. Aztán meg értelem dolgában is mintha meggyengült volna egy kicsikét. De a fejről ráismerni azonnal. Ugyanaz a kerek, vastag tömzsi fej, sűrű kefehajjal, maszkírozott, kemény vonásokkal. A hang is harsány, olykor bömbölő.

De amit mond, szent isten! Hát ennyire megzavarhatja az okos ember fejét egy miniszteri tárca elvesztése? Felolvassa diákul egy régi francia poéta versét, annak bebizonyítására hogy a mi mai igazságszolgáltatásunknál sokkal rosszabb volt a franciáké ezelőtt - kétszáz esztendővel. Aztán elővesz egy Bentham nevű urat s félóráig üti-veri, mint a poros pokrócot. »Honnan is képviselő az a Bentham?« - kérdi egy szomszédom, mikor már hatodszor hallja emlegetni s látja, hogy a szónok egész dühbe jön a Bentham bolond beszédeinek a cáfolgatásában. - »Valami habarék lehet« - lőn a válasz -, »azokat, nemigen ismerjük.« - »Hát beszélt?« - »Beszélt hát, legalább azt hiszem, hogy másképp nem cáfolná agyon olyan alaposan.«

Fölhozta, hogy hét év alatt hét vaskos kötet törvényt csinált a »kormány«, hogy lehet hát azt mondani, hogy semmit nem csinált. Aztán reklámot csapott a maga könyvinek. Panaszkodott a »spiritualizmus« hiánya fölött s fölhívta a szélbalt, hogy építsük föl azt a Magyarországot, mely 48-ban romba dőlt.

Persze a jobboldali padokon.

*

- Én hallottam Kerkápolyit az azelőtti években. Akkor se szerettem, de legalább be kell ismernem, hogy nagyon okos ember. Hatalmasan tudott beszélni, s ha nem mondott is sok okosat, de legalább bolondokat se beszélt. Szent isten, mi lett most belőle!

- De hát kiről beszélsz?

- Hát Kerkápolyiról.

- Melyik Kerkápolyiról?

- Hát aki most beszél.

- Hiszen az nem Kerkápolyi.

- Dehogynem! Nem hallod, hogy pápai jogtanár volt?

- Volt, volt! de mégsem ő az.

- Hát ki a manó hát?

- Kőrösi Sándor, aki szintén volt Pápan jogtanár.

- Ne mondd! De mikor úgy hasonlít Kerkápolyihoz a feje.

- Az ám, *kívül*.

*

- Fráter, itt van az a diák vers, ezt írja bele a beszédembe, de ki ne hagyja - mondá a pseudo-Kerkápolyi, mikor a beszédét befejezte s odanyomta a skartétát a - Tomcsányi képviselő markába, aki éppen ott ült a Kónyi Manó görgő székén.

*

Ez tegnap történt. De nem érte be a babérokkal. Ma újra szaporította néhány levéllel.

Tiltakozott a föltevés ellen, hogy ő renegát. Ő nem tagadta meg balközépi elveit, csak szegre akasztotta. S nem egyedül volt, aki ezt tette. Tették sokan.

Erre eszünkbe jut az az adoma, mikor II. József ad verbum audiendum citálta föl egy káptalan főnökét s lehordta jól a káptalan által elkövetett hibákért.

- De felség, hiszen a négylábú is megbotlik.

- Egy négylábú - viszonzá a császár -, azt csak el tudom képzelni; de egy *egész istálló!*

Hát bizony a fúzió is csak ilyen botlás volt. Gyenge mentség mindenkire, hogy más is botlott.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- febr. 11.

Az igazságügyi budgetnek azt a kis rezdjét, amelyik a megelőző két napról fölmaradt, ma tárgyalta le a képviselőház, s a vallás- és közoktatásügy tárcája került napirendre.

Előbb azonban Irányi határozati javaslata olvastatott föl, az oly nyilvános előadások ellen, melyek az erkölcsi érzéket sértik s melyek ellen ő a törvények alkalmazását, esetleg törvényjavaslat benyújtását sürgeti. A határozati javaslatot számosan írták alá, és pedig a ház minden oldalán; köztük Jókai Mór, ki egy hosszú s talán nem minden érdem nélküli múlttal mutatta meg, hogy a magyarság s jelesül a magyar irodalom ügyének szolgálni a tisztesség és erkölcs

lealacsonyítása nélkül is lehet, s ki mint író bizonyára nem gyanúsítható azzal, hogy - amivel az Irányi javaslatát gyanúsítani akarják azok, kik üzleti érdekeiket látják általa fenyegetve - a sajtó szabadságát akarná megszorítani.

Irányi ezzel beváltá azt az ígéretet, melyet napok előtt tőn, hogy az erkölcsöknek nyilvános előadások útján való mértékeztetése ellen módokról kíván gondoskodni. A ház a kérdést már legközelebb tárgyalás alá veszi, s akkor nekünk is bővebb alkalmunk nyílik e tárgyhoz hozzászólni.

Venio nunc ad fortissimum virum, ha ugyan Tréfort annyit tesz, hogy »fortissimus«.

Herman Ottó próbálta meg, ha csakugyan az-e? Úgy találta, hogy most az egyszer a név jelentése csak lucus a nom lucendo. A közoktatásügy minisztere, igaz, sokat épít, hanem csak téglából. Szellemileg azonban destruál és destruálni enged.

Herman Ottó nem tagja a tudományos akadémiának. Ez azonban nem az ő, hanem az akadémia baja. Külföldön még jobban ismerik az ő tudományos munkásságát, mint idehaza; mert minden nagyobb munkáját sietnek lefordítani Európa művelt nyelveire. Így már ő régen tekintély volt a külföldön, míg a magyar tudományos körök magas figyelmükre kezdték méltatni. A nagyközönség kisebb része azonban csak azt tudja talán felőle, hogy a tudományok népszerűsítése körül vannak némelyes érdemei, a nagyobb rész inkább csak mint újságíró és politikust ismeri.

Pedig alapos tudós, akinek egy választott szakmája van, amelyet nagy előszeretettel művel, - de amely nem akadályozza abban, hogy mindenfelé kiterjessze látkörét s a szakmája határain kívül eső dolgokhoz is éles belátással, alapos készültséggel szólhasson hozzá.

*

Számos beszédet mondott, mióta tagja a képviselőháznak. De azok között a legjelentékenyebb kétségkívül mai beszéde volt. Szónokilag is szép résznek mondható, ahol a közoktatást gúlához hasonlítja, melynek alapja az elemi oktatás, orma az egyetem; de amely gúlában a mi közoktatásunk mai rendszerében sok középréteg egészen hiányzik, másnak csak fragmentuma van meg, míg az orom, a többivel minden összefüggés nélkül, a levegőben lebeg.

Sorra vette az elemi oktatást, a tanítóképezdét, a középiskolákat, a tanárképző intézeteket, a tanárképzés gonosz rendszerét, mellyel annyi szellemi proletárt gyártanak államsegítséggel, a tanfelügyelői intézményt és végül az egyetemet, melynél valóságos rákfenének nevezte a tandíjak olyatén szedését, hogy azok az egyetem pénztára helyett a tanárok zsebébe folyjanak.

Sötét képet rajzolt a mi egyetemi életünkről, megdöbbenően sötétet. Kétséget se szenved, hogy ellenségeink ki fogják azt zsákmányolni ellenünk; de legalább megismerkedünk vele mi magunk is s talán megszáll bennünket is a szentlélek, hogy segíteni igyekezzünk a bajon.

*

Lükő Géza egy szép, egy nagy napot idézett föl a képviselőház emlékezetébe. 1873. jún. 30-át. Deák Ferenc utolsó nagy beszédének napját.

Haj, de ma nem azok vagyunk, akik akkor voltunk. Deák szellemének felidézésétől ma elhúzódott a ház, mint valami gonosz kísértettől.

Vallásegyenlőség, lelkiismereti szabadság, kötelező polgári házasság, - nem kell az a »liberális« pártnak. Minden gondját igénybe veszi a deficit.

Fuinms Troes!

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- febr. 14.

Ma végét érte a közoktatásügyi budget általános tárgyalása s a részletes vita is eljutott egész a - bábaképezdékig, ahol egyszerre megállapodott.

De ne higgye ám senki, hogy ily messzire valami könnyű volt az eljutás. De nem ám!

Legelőször is báró Prónay Gábor állott szembe a szélsőbalról, egy átgondolt s meleg hangon előadott beszédben, mely annál nagyobb örömet okozott a pártnak, melyhez a szabad és demokrata gondolkodású ifjú mágnás tartozik s mely szép reményeket csatol politikai pályájához, mivel mai fölszólalása a házban az első, beszéde tehát szűzbeszéd vala.

*

Utána Mocsáry Lajos szólalt fel különösen a magyarországi protestánsok megtámadott autonómiája érdekében, mely nem afféle Csáky-szalmája, hanem hosszú küzdelemmel, vérrel kivívott, békekötésekben biztosított jog s egyáltalán nem teszi lehetetlenné, hogy az egynémely felekezet kebelében fölmerülő államellenes törekvéseknek az állam útját állja s a bűnösökkel éreztesse a törvény sújtoló kezét. Nem kell ezek miatt sújtani azokat is, akik a haza igaz szeretetében nem állanak hátrább senkinél. S midőn »pánszláv lutheránusokról« van szó: nem szabad ám elfelejteni, hogy lutheránusok voltak ám a legmagyarabb magyarok: Kossuth Lajos és Petőfi is.

Móricz Pál biztosította az előtte szólót, hogy Bocskai, Bethlen azért voltak nagy emberek, mert megverve a németet, meg tudtak alkudni a körülményekkel. Amiről jó is volt fölvilágosítani a házat, mert úgy tapasztaltuk, hogy itt még sokan vannak olyanok, akik Bocskai és Bethlen nagyságát abban keresik, hogy *harcolni mertek* és *győzni tudtak*, ahelyett, hogy megalkudtak volna a körülményekkel, amit bizony megtehettek volna korábban is, kisebb fáradsággal.

*

Még Hegedüs László mondott egy csinos beszédet az általános vitában, mire következtek a zárbeszéddek.

Herman Ottó, noha bocsátott előre egy kis fenyegetést, egészben véve szépen, mérsékeltén, sőt a méltóság bizonyos nemével és fölényével kezdte meg beszédét s egész lekötötte a ház figyelmét, mikor egyszerre belebonyolódott abba a szerencsétlen maszkos dominóba, mely bizony jobb, ha örökre ott maradt volna a »Leichanstalt«-ban.

Nekünk csak tegnap volt alkalmunk Herman Ottó elismerését kinyernünk a rokonszenvért, mellyel iránta úgy is mint ember, úgy is mint tudós iránt viseltetünk. De amicus Plato, amicus Aristoteles: az a mai incidens nem volt méltó ahhoz az emberhez, akit mi Herman Ottóban ismerünk. Nem lett volna méltó kevésbé magas értelmi és érzelmi színvonalon álló emberhez sem. S mi, ha nem akarjuk egyenesen kegyetlen és céltalan barbárságnak jelenteni ki, kénytelenek vagyunk azt egy okos ember judiciuma sajnós megtévelyedésének tartani.

Nem is lehet egyéb. Az, aki szálnalmat tud érezni még az olyan nyomor, balsors és csapás iránt is, melyet pedig maga vont magára az illető; akinek a szíve igazán megesik a szerencsétlenség, a lesújtotton; akiben meleg rokonszenv él az ember és az ő szent érzelmei iránt s meg tudja szánni még a didergő madárkát is, és fölveszi, és melengeti, és ápolja: arról lehetetlen azt föltennünk, hogy egy ökölcsapással a szívére akart volna sújtani egy embertársának oda, arra a helyre, ahol az anélkül is nagyon, nagyon fájhat. Ütötte volna a minisztert, ok volt és van reá

elég, s igazat adott volna neki sok talán azok közül is, akik ellene szavaztak; de hagyott volna békét az apa fájdalmának, mely a gyöngédtelen érintésre újra sajoghatott ugyan: de az is bizonyos, hogy nem kárára, de javára vált a *miniszternek* és ártalmára megtámadójának, mert nem volt sem szép, sem igazságos, sem emberies, sem okos a sarokba szorított miniszter iránt annak fölhozásával tenni enyhébbé a hangulatot, hogy mint apát olyan csapás érte, melyet meg nem érdemelt, s mely csak részvétet kelthet az emberben, ha mindjárt pártember is az.

*

Hát bizony kínos hatást keltett a beszéde e része a ház minden oldalán, s idő kellett, míg a szóló ismét beszéde többi részéhez csatolhatta a ház figyelmét.

Lükő Géza szólt végül, felelvén Trefortnak a »vadházasságban« élőkrol mondott állítására, mint akik nemcsak őt, a minisztert, de magát Lükőt is reakcionáriusnak mondanák.

- De azért - viszonzá Lükő - mégis csak a miniszter úr pártján volnának inkább, mert hiszen tudvalevőleg az olyan vadházások létszámához a fekete sereg szolgáltatja a legtöbb kontingenst.

*

A részletes vitában érdekes epizód történt a bábaképző intézet címénél. Arról lett szó, a szász-e a kevésbé szapora vagy a magyar? Steinacker Ödön visszautasította a szászok szaporatlanságáról szóló vádat. Örülhetnének a magyarok, ha ők is oly arányban szaporodnának, mint a szászok, mert az *évenként fél percent*.

Fölállt erre Tisza s kijelentette, hogy óhajtaná, ha Steinacker úr e statisztikai adata mentől tágabb körökben jutna tudomására a külföldi köröknek, mint az erdélyi szászok égbekiáltó elnyomatásának kézzel fogható illusztrációja.

E szellemes csattanós véggel oszlott fel az ülés.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- febr. 18.

Nemcsak szóbeszéd az; tökéletes igaz, hogy annak a Szapárynak bolond egy szerencséje van. Ő a fő-egzekutor, mindenki órá feni a fogát, agyarkodik az egész világ, hogy jön a budget, akkor lesz majd neki nemulass, így amúgy.

S íme itt a budget, éppen az övé; itt az alkalom, elkészeríteni az egész életét, megkeserültetni vele azt az órát is, melyben miniszternek született s megbosszulni rajta a nép véres verejtékét, az elhajtott tehenet. A beteg asszony alól kihúzott utolsó párnát és minden egyéb szörnyetteit a kegyetlen sáska-hadnak, melyet az országra bocsátott - s uramfia, mi történik? Az, hogy őexcellenciája kényelmesen ott ül a bársonyszékben s kedélyesen mosolyog, hogy nem az ő, hanem az egymás hajában áll az egész világ.

Mert az a kis bélyeg, az a kis illeték, az a kis dohány, amiről a honatyák beszélnek, talán csak nem fináncbudget-tárgyalás, melyben ha nincsen illendő mennyiségű dörgedelem, jajgatás és fogaknak az ő csikorgatása, - nem ér akkor az egész egy korhadtt fakovát.

Pedig ma nem volt szó egyébről, hacsak azt is nem vesszük valaminek, hogy Csernátóynak is sikerült elkészni egy fiúmei érdekl.

De hiába is lett volna szó akármi másról, a kis macska se hallgatott volna rá, mindenki másért jött, másra vár, Istóczy volt a repertoárra kitűzve.

Azért lehetett már tíz óra előtt ott olvasni a kassza fölött, hogy »minden belépti jegy elfogyott«, azért telt meg a karzat színültig annyi gyöngé hölgyel s azért jött elő annyi honatya, hogy csaknem egymás ölébe kellett ülniök, ha el akartak férni.

Orbán Balázs, te ma hiába vetted föl a fekete kabátot, hiába pödörte ki torzonborz-bajuszod oly rettenetesre, főnökminiszterhúst ma nem eszel, ma nem tréfli van a spajzcédulán: a nagy Győző lakmározandik ma, kóser menü szerint.

*

Mindenki csak őt nézte, a nap leendő hőst. »Ez ő! ez ő!« suttogá nem egy bíborajak a karzaton, feléje fordítván a revolver-látcsövet. Kinek jutna most eszébe Munkácsy, hogy az is valaki Budapesten? stb. Bújjon el az olyan ember, aki csak megfestette Krisztust; mikor itt van egy másik, aki megbosszulja! Jaj lesz tinektek ma, kik megfeszítettétek.

Győző érzi saját nagyságát, föl bírja fogni magasztos voltát nagy missziójának. Komoly, fennkölt arccal vágja magát pózba, mint aki tudja, hogy minden szem őreá tekint. Megpödrí szép szőke bajuszát szerény önérettel, aztán tenyerébe hajtja gondterhelt homlokát, szeme túlvilági kifejezéssel mélyed a semmibe, csendes méltósággal mordul egyet-egyet, de el nem húzná ünnepélyes arcát kerek e világért. Olyan az egész alak, mintha fényképező gép alatt állana, melynek kötelessége megörökíteni az ő szoborszerű stellungjait.

Hát íme, le is fotografíroztuk, amennyire ahhoz való készség nélkül hevenyében lehetett. Ha nem sikerült az utolsó vonásig, tulajdonítsa annak, hogy egy oldal karzat képezte neki a háttérét, karzat, tele rakva oly tipikus és markáns jellegű fejek halmazával, hogy minduntalan arra tévedt a tekintet.

Tisztelt honfitárs, Bolond Istók, mért nem voltál te itt e napon? Ott volt előtted a jövő heti képtárgy, - Munkácsy képe megelevenülve: Istóczy, a kinszenvedő Krisztus, szemben vele Pontius Kálmán, ki a kezét mossa, s hátul az a karzat, mely némán kiáltja a »feszítsd meg«-et.

*

De hát mikor kezdődik már? Tán nem is fog ma beszélni. Hiszen fél egyre már! Jaj, de sokat is kell az embernek szenvedni egy kis élvezetért!

Ez volt a karzaton a közvélemény, mikor fölmászott a szószékbe egy halvány alak, hóna alatt nagy paksamétával.

- Hát még ez is fog beszélni előbb? Mama, menjünk haza!

- Ne menjen még nagysád, ha eddig várakozott. Ez az úr az Istóczynak az előföltétele. Enélkül nem lehetne beszélnie. Most azért jött elő, hogy őt Istóczy kényelmesen megostorozhassa. De hát előbb rá kell szolgálnia.

A halvány alak pedig senki más, mint Berzeviczy Albert, a *lutheránus*, aki mint a kérvényi bizottság referense elvettetni kéri a veszprémi *katolikus* papoknak azt a kérvényét, hogy a ház vesse el a törvényjavaslatot a *zsidó* házasságról s az emancipációt a hébereknek mondja föl.

Ah, tehát itt van végre a várva-várt pillanat. Istóczy felemelkedik, mint Neptun a habokból, körüljártatja tekintetét, és elcsendesül a hullámozó tenger. A kérvény fölolvastatik s Győző beszélni kezd.

*

Hogy mit mondott? Annak elárulását hiába várja tőlem a jámbor keresztény olvasó. Talán megvan valahol másutt e lapokban. Persze nem lesz az olyan szép, mint ahogy azt Győző megtanulta a tükör előtt. Hallani kellett volna azt! Haj, micsoda pátoz, micsoda emelkedettség,

minő bámulatos bátorsága a véleménynek, s mily lelkes előadás. Mikor azt mondá: »Hanyatlóban van Izrael csillaga!« Azt hittük, Rothschild azonnal Bontoux után roppan, ráomlik a zsidó-tőke a katolikus-tőkére s ott a krachban is újra kezdi a harcot, mint a két oroszán, mely úgy fölfalta egymást, hogy csak a két farka maradt - szomorú vigasztalásul a részvényeseknek. - S mikor Muszkaország magasztos példájára hivatkozott! Hah, mennyire fölemelve érezte magát a magyar parlament.

*

A parlament! Azt is érdemes lett volna lefotografírozni ma. Évekkel ezelőtt, ha Istóczy fölkelt, mielőtt a száját feltátotta volna, már zajos derűtség fogadta. Aztán minden ötödik-hatodik mondásánál fölharsant a hangos mosolygás. Az elnök minduntalan közbeharangozott, figyelmeztette a szólót, hogy ne izéljen. És ha mégis izélt: lecsücsültette szépen, akár Csanády Sándort.

Ma mély csöndben, feszült figyelemmel, mondhatnók áhítattal leste a ház az új próféta szavait. Csak az erősebb kifejezéseknél hallatszott egy kis elmordulás ott a szélsőbalon. Kihallgatták kifogástalanul.

A Győző már győzedelmesen hordozta körül büszke tekintetét. Nemine contradicente, egyhangúlag fogják elfogadni határozati javaslatát, még Wahrmann Móric is rá szavaz. Már bizonyos hogy elfogadják.

Sőt több, mint bizonyos. Mert íme ellene akar beszélni Almássy Sándor. Minden oldalról rá rivallnak: »Eláll! Eláll!« Csakhogy le nem húzzák. Még saját pártja is belekapaszkodik a kabátjába, hogy csak ne beszéljen. De nem addig van az! Csak azért is! És beszél, de az ördög se hallja, oly pokoli a zaj körülötte, és az egész házban.

Istóczyt áhítattal hallgatják végig, akik ellene szólnak, azt agyonzúgják: hát ez sem elég jele, hogy Istóczy-gondolkozású az egész parlament? Hogyne volna biztos, hogy Győző győzni fog?!

*

De íme föláll Abonyi Emil s kijelenti, hogy Istóczy javaslatának ő csak a felét írta alá. Föláll Rohonczy Gida s kijelenti, hogy ő csak tévedésből írta alá. Az elnök fölteszi a kérdést és szavaztat. Mint egy erdő, úgy áll föl az egész ház Istóczy - mellett? Nem! *Ellene*.

Mellette csak 10-12 ember marad ülve.

Győző elbukott. S azok, akik a Vörös-tengerből kimászhattak, az általa készített pácból is kimásztak száraz lábbal. Kutya bajuk!

De furcsa is ez a magyar parlament! Ideája sincs a következetességről - gondolhatja most magában a rumi kerület és a veszprémi esperestség.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- febr. 21.

Helfy mégis nagy diplomata.

Azt mondja, küldjünk mi is izgatókat Lengyelországba. Szeget szeggel! Ha nekünk kényelmetlenek az ő izgatásaik, hadd legyenek kényelmetlenek a muszkáknak a mi izgatásaink.

A folyosón el is végezték, hogy Móricz Pál küldetik ki Varsóba - Skobeleffnek.

*

A nagyreményű és széptehetségű tábornok igazán kemény gyerek. Olyan kitanult demagóg, hogy még Miletics Szvetozár bátyánkat is felülmúlja.

Hanem azért határozott pechje van.

Úgy látszik, az a vágya, ami a Gellérié és Zichy Jenőé: hogy órála sokat beszéljenek.

S beszélnének is kivált nálunk, - ha éppen most ide nem jön megrontani a karrierjét ez a Munkácsy.

*

A mai ülésen volt minden. A költségvetés lesz ezentúl az országházi tanácskozások legérdekesebb része, mert a költségvetésben, mint a kappan hullájában benne van a gurmandok állítása szerint minden íz: egyik a szárnyát szereti, másik a mellét, harmadik a combjába harap, negyedik a nyakát szorongatja.

A képviselő urak találtak is kifogásolni valót, s minden ember olyat, amihez ért.

Vidovich Ferenc például a lutrit akarja megszüntetni.

Szerencséje, hogy nem hozta előre nyilvánosságra, mi van a begyében, az egész Sándor-utca el lett volna állva fenyegető arcú öregasszonyokkal.

Mert az csak mégis szörnyűség lenne, hogy az öregasszonyoktól, kiknek már nincsen egyéb éjjeli mulatságuk, még azt a jogot is elvegyék, hogy álmodhassanak - s álmaikat bankóra váltsák fel a lutrisboltban.

Hiszen a fiatalasszonyok álmait is beváltják az - udvarlók.

*

Akadts is az öregasszonyoknak védelmezőjük.

S ez nem lehetett a népek közül, ez csak Hegedüs Sándor lehetett.

Hiszen úgys is sokszor mondja magáról, hogy ő a számok embere.

Nem lehetett magához hűtelen. Mert ha valami, akkor a lutri az, mely számokon alapszik s a szegény embert a matézisre tanítja.

A lutri nélkül nem lenne egész a társadalom, sőt a teremtés is hiányossá válnék, - mert például a keresztes pók éppen csak arra való, hogy ha 90, papírszeletekre jegyzett numerus közé zárják egy palackba: abból egy ternóra való három biztos számot finom hálójával föl húzzon!

Már a keresztes pók miatt sem lehetett a lutrit eltörölni. Pedig egyébként nagyon szívesen tennék meg Vidovich Ferinek.

*

Hanem iszen még okosabbat gondolt ki Szalay Imre. Hja, mert nemcsak a borhoz ért ő a löllel konferencia óta.

Hogy aszongya azt a sót, amit a kormány nem bocsát áruba, hanem ott van a termési helyeken fölhalmozva, vissza kellene adni az anyaföldnek, melynek ereje mindig kisebb, mert csak vesznek belőle, de sose adnak hozzá.

Trefort miniszter *attikai sóval* felelt erre, de ezek a szavai nem kerülnek az Országgyűlési Naplóba:

- Nem kell búsulni! Az elvevésnek nem az az elmélete! Lám, a verem mennél többet vesznek el belőle, annál nagyobb.

Ez aztán olyan igazság - hogy még a löllel embert is legyőzi.

*

A lázadási költségekről is volt szó. Tisza Kálmán beszélt igen hosszasan. Beszéde azt a benyomást tette, mint mikor a doktor azt magyarázza, hogy ezt a sok költséget azért kell megtenni, hogy az embernek meg legyen nyugtatva a lelkiismerete, »hiszen mindent megtettem, amit lehetett«.

A karzaton Munkácsy nagy érdeklődéssel hallgatta a híres magyar államférfiú tömérdek »hogy«-jait és »miszerint«-jeit s hihetőleg azzal a szomorú tudattal ment haza, hogy öneki mégis el kellett felejtene Párizsban a magyar nyelvet.

Munkácsy hamar távozott, dacára hogy egész udvar alakult körüle képviselőkből. Ott voltak Kovács László, Rakovszky, Orbán Balázs stb. állandóan mellette.

- Nagyon komoly dolog ez nekem - monda, mikor marasztalták. - S meg is akarom nézni még ma a képet.

- Itt ugyan bizvást maradhatsz meg, Misi, ha csak kép kell - mondja egy barátja -, mert ezek itt alul is mind képviselők és *képmutatók*.

*

Ma a karzat többet ért a földszintnél.

Blaháné is ott ült egy sarokban.

S a dolog kezd már gyanús lenni - Blahánét illetőleg.

Mert most már másodszor történik, hogy mikor nagy dolgokban döntenek, Blaháné ott ül rendesen a karzaton, mintha oda volna rendelve.

S ilyenkor aztán az egész képviselőház *szórakozva* szavaz derűre-borúra, azt sem tudva, mit.

GRÓF HUNYADY LÁSZLÓ

Gróf Hunyady László... ez a név maradandó lesz.

Mi lett volna a szegény Európából, ha ő fel nem kel és fel nem világosítja, micsoda dolgok történnek a keleten?

Bizonyára sokat tud a nemes gróf s igen tapintatos volt tőle, hogy a »Ház« diszkréciójára hivatkozott.

Mert most már senki sem fogja megtudni a nagyszerű *titkokat*, amiket föllepített.

*

Gyönyörű fordulat volt szónoklatában, midőn sötéten kérdé: »Nem tudom, populáris ember-e maguk előtt Nagy Lajos?«

Bizony nem tudom én.

Hanem annyi áll, hogy az a másik Hunyadi László, amelyik a Szentgyörgy téren halt el, valamivel populárisabb ember volt gróf Hunyady Lászlónál.

Ha legalább sohase mondta volna el, amit tapasztalt *huszonhárom esztendő* alatt.

*

Valaha Tisza Kálmánról mondogatták az irigyei, hogy a beszédjeinek szerkezete azon a szemfényvesztésen nyugszik, miszerint a beszédek elején mindig a következőleg beszél: »amint majd beszédem végén fogom bebizonyítani«, a beszédek végén pedig így szól: »amint beszédem elején bebizonyítottam« - de tulajdonképpen nem bizonyított sehol semmit.

Még csodálatosabb szerkezete volt a nemes gróf beszédének, aki per »maga« beszél a képviselőházzal.

Talleyrand elmélete szerint ez volt eddig a legremekebb szónoklat, ami valaha tartatott a keleti kérdésben, mert hatalmasan el tudta titkolni az öreg gróf, mit tapasztalt 23 esztendeig.

De még jobban eltitkolta volna, ha egy szót se szól.

*

Mikor a paraszt explicálni kezdte, hogy ő penorámot is látott, azt kérdezte tőle a másik paraszt:

- Oszteg mit látott benne?

- Benne volt abban az egész világ.

- No, hát akkor benne volt az én eltévedt riska borjúm is. Hát akkor azt is látta kend!

Ebben a beszédben is bizonyosan benne van a keleti politika - csak ki kell tudni érteni belőle.

*

Tombolhatnak örömükben az élclapok.

A »maga gróf« belejutott az élclapi Pantheonba. Móricz Pál, Csanády Sándor, Németh Albert mind komoly alakjaivá lettek a háznak.

Van már külön »Vulpes«.

Éljen gróf Hunyady László!

Alapos ember immár Busbach is, Zichy Jenő is államférfiú, Gelléri Móricz szaktekintély, báró Kemény Gábor tudományos ember, Hegedüs Sándor lingvista.

Mindenki nagyobb egy arasszal - mióta az öregúr elmondta szűzbeszédét.

Hja, mégis csak jó az öreg a háznál.

Hanem... pszt... ki ne fecsegjük valahogy, amit mondott.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL [február 25.]

(Karcolat)

[február 25.]

Maholnap már olyan egyformák lesznek az emberek, mint a kalapok. Minden egyenlővé formálódik.

Elszorul a szívem, ha haza gondolok a kedves vármegyémre, ahol az én urambátyáimat messziről megösmertem, kit a bekecse formájáról, kit a kalapja színéről és gyüremléséről.

Itt a legközelebbi ismerőseimet sem ismerem már fel hátulról, sötét gérokk, egyforma szabás, ugyanazon kalap, egészen hasonló krágli és nyakkendő, az egyiken, mint a másikon. Szerencse, hogy az arcokat otthonról öröklí az ember, mert ha azokat is valami közös udvari szállító

liferálná, hát minden ember úgy nézne ki körülbelül, mint Emmer Kornél, amikor még egzisztált. Mert most már nincs *honnán* kinéznie!

Hát még a kalapokkal vagyunk ám egészen bolondul! Úgy hasonlít az mind egymáshoz, mint az egyik tojás a másikhoz. Ember legyen, aki száz fekete kalap közül ki tudja keresni, valami foltrul, piszokról vagy jelről kiismerni a magáét.

S én mindig amondó voltam, hogy a világ vége, az örök káosz, s az emberiség végképpeni megsemmisülése akkor következik be, mikor már senki sem fogja tudni megtalálni a kalapját. Mert először vesz el a kalap, azután a fej.

A civilizáció, a tudomány és az emberi agynak leleményessége mindent elkövet, hogy ez okvetlenül bekövetkező gyászos időpontot odábbítsa, kigondolván mindenféle módokat és eszközöket, melyekkel a világ végét siettető kalapcsere csak némiképpen is enyhíttetik.

Így lett kitalálva (amint ez már némely kirakatokban látható), hogy a kalapbélésekbe a legkifogástalanabb udvariassággal belenyomatják:

»Uram! ön téved!«

Aki tehát a kezébe vesz egy idegen kalapot, azonnal belátja tévedését - de minthogy e felirat kiválóan praktikus, egypár hónap múlva a világ valamennyi kalapjában benne lesz az ominózus figyelmeztetés, hogy «uram, ön téved»; s az emberiség egész élete a tévedések konglomerátuma lesz.

...Én a kalapokról beszélek tulajdonképpen, de beszélhetnék azon fiatal urakról is, akiknek mindenike úgy lép a parlamentbe mint »nagy reményű fiatal politikusunk«.

És ezek az urak is úgy hasonlítanak egymáshoz, mint a modern kalapok. Mindenik olvasta Konek statisztikáját, tanult valamit Schopenhauerből, a római jogból, olvasta az alkotmánytant, hallgatta Szilágyit és Wenzelt - s hallgat Tisza Kálmánra, míg az a kormányon ül.

Jól esik végre az embernek egy fiatal óriást találni, akinek a bélésén nincs ott, hogy »uram, ön téved«. Egyet, aki nem hasonlít a többihez, nem közönséges s aki végre igazolja, hogy nem tévedtek azok, akik nagyreményű fiatal politikusnak állították.

A mai nap hőse kétségtelenül Láng Lajos, ki egész kis Tisza Kálmánnak mutatta be magát, értelmes, higgadt beszédjével, s körmönfont dialektikájával.

Denique egy ember, akinek foga van.

Igaz, hogy fekete fog... hanem lehet vele harapni.

*

Hiszen szomorú dolog, hogy már valaki ilyen fiatalon is bosnyák, de viszont igen természetes, hogy valaki fiatalon okkupálni szeret.

Láng Lajosnak ez volt az első alkalma, amikor teljesen kivágta a mellét.

Akasztanak is rá, gondolom nemsokára valami osztrák rendet.

*

- Mégis kemény gyerek ez a Lajos... - mondja valaki az ellenzékéről -, kezdem sajnálni szegényt.

- Miért?

- Mert ennek annyi esze van, hogy köztünk is megélné.

*

A kegyelmesek is összesúgtak.

- Ez egy jól fejlődő csirke!

- Megilletné valami jutalom a mai beszédjéért.

- A mai beszédjéért? Hát nem elég jutalom az, hogy megtelik vele az esti lapja? Három egész hasáb...

- De, látod, mégis szép tőle, hogy ilyen okos argumentumokkal védi a *lázási költségeket*.

- Eredj velök! Hiszen azok tulajdonképpen *csillapítási költségek*, s ezekben mindig benne van a fiatalság.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL [február 27. és 28.]

(Karcolat)

[február 27. és 28.]

Vannak arcok, kivált női arcok, melyek talán nem is volnának érdekesek egy-egy jó helyre illesztett szeplő nélkül. Egyszóval valami hiba teszi őket tetszetősekké, néha egy bibircs az ajkon, máskor egy pattanás a szemöld alatt, egyszóval nem lehet strikte meghatározni sem azt, hogy mi, sem azt, hogy miért.

Az egész hasonlat úgyis csak azért hozatik be exordiumul e karcolathoz, hogy demonstrálva legyen az olvasó publikum előtt, miszerint ismét Rohonczy Gida tette érdekessé a »tisztelt Ház«-at vagy két napra.

A híres Kurmacher, kinél már csak egy hiúbb ember van a parlamentben, s egy nagyobb bálozó, Fenyvessy Ferenc, átvitte a farsangot a képviselőházba.

Ott is voltak mind a báli szépek a karzaton. A főrendiház tagjai is ott ültek. Soha annyi mágnást és mágnás hölgyet együtt!

Hja, hiába, az osztriga után mindjárt jön a botrány, a két legkellemesebb csemege. Uraknak való.

Hiszen van valami a dologban, kell valaminek lenni, mert nem zörög a haraszt hiába, márpedig nagyon régóta zörög.

Csak hogy egy képviselőnek a parlament színe előtt nem szabad kiállani harasztnak.

Horváth Gyula állott ki tegnap megvédelmezni mellével az államtitkárt, s egyáltalán megcáfolni a Tisza-szabályozási munkálatok ellen felhozott vádakát.

Szép és komoly beszédet tartott, de háládatlant.

Általában szerencsétlen ember ez a Horváth Gyula.

Kevés nagyobb talentum van nála a Házban, előkelő parlamenti modorral, éles dialektikával, nagy tapintattal rendelkezik, - de az a meggyőződése, hogy ő semmihez sem ért - s hogy őbenne csak Tisza Kálmán tartja a lelket. Amint Tisza Kálmán leveszi róla a kezét, ő attól a perctől még lélegzetet sem fog tudni venni a saját erejéből.

Láttam már képviselőket, akik azt hitték, hogy a lábuk üvegéből van, - s sohasem mertek lépni, hogy össze ne törjék, - de ilyen erős képzelődést, mint a Horváthé, nem képzeltem.

Az ő a miniszter lábán, ami a kalucsni. Hol fölveszik, hol leteszik. Nem kiegészítő része a ruházatnak, csak szükséges. Nyúlik, mert gumielesztikum, s felfogja a sarat, mert kalucsni.

Horváth Gyula a gőgösség és igénytelenség sajátságos vegyülete.

Gőgössége a livrée-é.

Gőgös arra, hogy Tisza nagy ember. S ha néha kezd kitudódni, hogy őneki is talentuma van, egyszerre megijed tőle, a népszerűséget folyton keresi, de mikor az megjelenik előtte, úgy tesz vele, mint az agglegény a meghódított szüzleánnyal, ő szalad el tőle.

Tiszának sok vétkét lajstromozták már össze, de egyet mindig kifelejtenek; azt, hogy a tehetségeket föleszi, fölemészt. Igazi kaszánya-embereket csinál a fiatalokból s mintha szándékosan keresné ki, hogy azt csináljon mindenik, amihez nem ért, olyan pontokra helyezi át, ahol meg ne nőhessenek.

Hát nem örökös vétek az, hogy Horváth Gyulával csináltatnak árkokat és gátakat Szentesen, itthon pedig Móricz Pál debattíroz?

De menjünk tovább. Tegnap is, ma is a Tiszamenti képviselők napja volt, s a jó öreg Szontagh Pali szundikált az elnöki székben, mialatt ezek a háborgó folyam elleni hadikészületekről beszéltek.

Szóltak pediglen Vuchetich István, Széll György s többen. Azt mondhatnók róluk, hogy nagyon rossz szónokok és nem szakértők - hanem a gróf Hunyady László beszéde után ilyen kritika nem képzelhető többé: nincs már se rossz szónok többé, se laikus.

Szontagh Palit felföldi ember léteére nagyon untatta ez a Tisza-dolog. De hát mi az ördögöt is komédiáznak egy folyammal. S minthogy van a fejében mindég egy-egy anekdota, alig várta, hogy vége legyen az ülésnek, amikor is összegyűjtve a tiszai képviselőket maga körül, odaszól nekik egész komolyan:

- Hát igazán nem svindli az, fiúk, hogy azzal a Tiszával sehogy se bírtok?
- Hát persze, hogy nem bírunk.
- Adok én akkor nektek egy jó tanácsot.
- Nagy áhítattal várjuk, Pali bátyám!
- Fogadjatok meg egy nagy kalapú tótot tavaszonkint... Richtig! Hol van a Tisza forrása?
- Mármárosban, Kőrösmezőnél.
- No hát, ha az a tót ott a nagy kalapjával befogja a forrást s úgy tartja ott kellő napszám mellett, akkor Szeged alatt száraz lábbal járhattok át a Tiszán.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL [március 1.]

- Karcolat -

[március 1.]

Jaj a polgári gyomroknak ezután! A képviselőházi ülések mától fogva három óráig tartanak.

Ebből pedig kettő következik. Az, hogy a demokratikus elem vagy elmarad az ülések végéről, amikor rendszerint a szavazások szoktak lenni, vagy pedig *ebéd után* megy be a »Ház«-ba

tanácskozni - s zavart fejvel még bizony megtörténhetik, hogy az ellenzéki is a kormány mellett szavaz.

A közlekedési vita lévén a napirenden, Tisza Lajos tartott igen szép beszédet a szabályozási kérdésről s a Tiszavölgy helyzetéről.

Tisza Lajosnak rossz helyzete van a parlamentben. Tisza Kálmán testvérének lenni bizonyos tekintetben igen kellemes helyzet, de ha az embernek magának is van tehetsége, bizonyos tekintetben nagyon kényelmetlen. Mert a híresebb testvér mellett kicsinek tetszik a kevésbé híres. Pedig Tisza Lajosból lenne olyan jó miniszterelnök, mint a bátyjából, mert több benne a méltányosság, a gavalléroság, a tapintat, sőt még - bátorság is fölfelé - de kevesebb lefelé.

Mikor államügyekkel foglalkozott mint közlekedési miniszter, senki sem tartotta kiváló államférfiúnak, de még komoly embernek sem; mióta azonban várost épít s nem foglalkozik státusdolgokkal, azóta határozottan megreperálódott államférfői renoméja is. Mert hej, be szeszélyes dáma a közvélemény!

Ma különben Kemény elnökölt. Sorban jár az elnökösködés, mint a falusi bíróság.

Nagy idegenül érezte magát ebben a méltóságban s hamar búcsúzott tőle, azt tartván, hogy gr. Károlyi Sándor után már úgysen mondhat okosat senki.

Károlyi Sándor pedig ma tartotta a közlekedésügyi miniszteri programbeszédjét.

Legalább annak vette a »folyosó«. Az pedig sokkal többet tud, mint a »Ház«.

Mikor beszédének vége lett, mindenki szánakozólag tekintett a grófra, mint aki már bizonyos.

Kemény bátyánk berekeszté az ülést.

A jegyző nem hallotta, hogy az ülés be van rekesztve s harsány hangon kiáltotta ki a következő szónok nevét.

Az elnök még harsányabban rekesztette be az ülést, de a következő szónok elkezdett beszélni. Ha már betanulta a beszédet, ne vesszen kárba.

Az elnök lelépett az emelvényről - de a szónok a herkópáternek sem hagyja abba. Ha már egyszer megindult, nem lehet azt megállítani többé.

- No, hát beszélj, öcsém, a falaknak! - dörögte az elnök és távozott. - Nélkülem úgy sincs itten akasztás!

A ház azonban még mindig nem akart szétoszlani, várta, hogy hátha visszatér még János bácsi?

KI AZ OKOSABB EMBER?

(Karcolat az országházból)

[március 7.]

A Nibelungok harca volt ez!

Két olyan tudós ember, mint Szalay Imre és báró Kemény Gábor gyürekeznek Herman Ottó ellen, hogy tudományos voltából kiforgassák.

Aki már látott asszonyokat verekedni, kakasokat viaskodni, és látott zsidó daliákat karddal egymásra rohanni, még annak is új és meglepő látvány, ha három tudományos ember kezd ujjat húzni egymással azon kérdés fölött, hogy melyikük az okosabb ember.

*

Szegény Imrus!

A löllel pontok túlságosan elkapatták.

XIV. Lajos azt mondta, hogy ő az állam.

Szalay Imrus azt mondja, hogy addig nem lesz boldog az állam, míg annak minden egyes polgára nem az ő fukszinós borából iszik naponként.

És még Herman Ottó akarja jobban tudni, hogy a fukszin milyen színűre festi a borokat?

Herman legfeljebb azt tudhatja, hogy a bor milyen színűre festi az orrokat.

Ebben a kérdésben különben az egész ház szakértő.

*

Szegény Gábris! Nemes férfiú, ki mindenben lépést tartasz Ordódy Palival.

Amíg Ordódy Pali tudniillik egyszer kompromittálja magát, addig Kemény Gábor következetesen kétszer.

Ordódynak az a baja, hogy Hieronymiban van túlságos bizalma.

Kemény Gábort meg az veszi el, hogy önmagában is bízik.

*

Eddig még minden közlekedési miniszter, köztük Ordódy is, úgy lépett a minisztériumba hogy: »No, most mindjárt az lesz az első dolgom, hogy elküldöm Hieronymit. «

És még eddig minden miniszter ott marasztalta Hieronymit s ő védelmezte a legmelegebben - s megbukott ebben a védelemben.

Ez sajátságos dolog, mely Hieronymi mellett is lehet érv, - azt bizonyítva, hogy a miniszterek változók, de az államtitkár örök.

De még sincs kizárva, hogy Ordódy fogja magát egyszer, megszabadul a lidércnyomástól és megváltik attól, akiben bizalma van.

De miként válják meg szegény Kemény Gábor magamagától?

*

Ezen fizikai lehetetlenség ellenében tehát illő lett volna Hermannak némi gyöngédséggel viseltetnie, s nem sütni rá palam et publice, hogy nem ért a vegytanhoz.

Hiszen ha azt mind elő akarná Herman Ottó sorolni, amihez Kemény Gábor nem ért, akkor csakugyan be kellene hozni a bőbeszédűség ellen a - klotúrt.

*

A borról lévén szó - Tisza Kálmán magára vette hallgatag, de fészkelődve ült az egész ülés alatt s csupa merő bosszantásból az ülés végén az osztrák hadsereget védelmezte.

Megjegyzendő, hogy senki sem támadta meg.

SZEGED AZ ORSZÁGHÁZBAN

(Karcolat)

[március 9.]

Az egyetemi tanároknak szokása, hogy vannak bizonyos ötleteik, amiket minden évben elmondanak prelekción közben ugyanazon a helyen. Itt egy vicc a római pápára, amott egy másik a francia császárnéra, hogyha ez a császárné ekkor és ekkor pelyhes szoknyát rántott volna magára, hát az egész világ pelyhes szoknyában járt volna.

Ezek a vicceken már nem nevet senki, a fölcseperedett generáció a tavalyi generációtól már előre tudja, mikor, hol és miképpen fognak elmondani.

Éppen ilyeneknek tartom én azokat a beszédeket, melyeket Irányi szokott gyakran elmondani, s most legújabbán Herman.

Valahányszor a szegedi királyi biztosság meghosszabbítatik (s az mindig hosszabbítatik), Herman Ottó mindig tart egy »szpícsét« - a meghosszabbítás ellen s a miniszterelnök tart rá aztán egy védelmet a meghosszabbítás mellett.

De már ezen a két beszéden sem nem mulat, sem nem bosszankodik senki. Megszokták már az emberek, mint az óraketyegést. S ha ekkor e helyett más két ember másról beszélne, az egész ház föl volna zavarva, mint a tó tükre, ha béka ugrik belé.

Ezek a beszédek csak arra valók, hogy a Kállay Albert (miniszteri titkár) kedélyét megmozgassák, ki valóságos bravúrral indokolja ezeket a meghosszabbító javaslatokat s szörnyen dühös, ha valaki be nem látja egyszeribe, hogy nekik még ott kell maradniok.

Pedig iszen belátja azt mindenki.

Semmi sem lehet népszerűbb a magyar parlamentben, mint éppen az, amit ők akarnak - a *prolongáció*.

*

Aztán még ha menne is Tisza Lajos: nem eresztenék - a szegediek.

Megölnék petíciókkal a kormányt, az országgyűlést. Teleírnának minden újságot - hogy csak visszahozzák.

Mert akkor tudják ők meg igazán: mi nekik Tisza Lajos, amikor már nem lesz ott.

Egy ember, aki gondolkozik helyettük és tesz. Ők magok csak álmodoznak, s ez aztán az álmaikat beváltja valóságra.

Igaz, hogy akad némi ellenzék is, de ez is olyan ellenzék, hogy csak beszél - mint az egyszeri zsidó.

Az pedig nagyon furfangos ember volt.

Fogadást tett magában, hogy ha meg talál gyógyulni, hát a tehénkéjét, a legkedvesebb jószágát odaadja egy istenes célra.

Meg is gyógyult. Vitte a tehenet magával, de egy kakast is tett a hóna alá.

Útközben aztán, boldognak-boldogtalannak kínálta megvételre a tehenet.

- Mi az ára? - kérdék.

- Ötven krajcár.

- Megbolondult, szomszéd?
 - De istenúgyse ötven krajcár.
 - Akkor hát fölcsapok... Itt az az 50 kr.
- De ekkor elővette hóna alól a zsidó a kakast is.
- Csakhogy a kakas nélkül - mondá - nem adom ám oda a tehenet.
 - Hát hogy a kakas?
 - A kakas? Száz forint.

...Hát Hermanék is odaadnák Tisza Lajost szívesen, de csak úgy, ha magával vinné a város adósságait és lebonyolítatlan ügyeit is.

Csakhogy ezeket meg át nem engedhetik semmi áron.

CHASSÉ CROISÉ

Ez pedig nem elkésett báli tárca akar lenni; nem a chassé croisé tánc-figura, mit netalán elfelejtettem eltáncolni Melanie kisasszonnyal a farsangon. Tánc-figura ugyan ez is, sokkal rafinírozottabb, komplikáltabb amannál, de nem az illetanár uraktól lehet tanulni, nem is lenge karcsú leányok táncolják ezt röpködő tüll-anglais ruhában, ragyogó fényű szemekkel kacsingatva párjaikra, vagy átelleneseikre, akikkel helyet cseréltek - ez a chassé croisé a Közoktatásügyi bizottságban lett eltáncolva muzsika nélkül, bozontos, nagytalpú honatyák által - s bizony érdemes a megéneklésre, márcsak azért is hogy legyen már egyszer egy politikai háttérű tárca is a »Pesti Hírlap«-ban.

Aki még sohasem látott belülről egy képviselőházi bizottságot, az azt hiszi, hogy az valami pokolbeli katlan, hol szakadatlanul fő, rotyog az a rettenetes sok javaslat, indítvány, s a bizottsági tagok izzadó homlokkal, elméjük, összes tehetségeik lángjával gyújtanak alá a katlannak s gyakorlati tapasztalataik főzőkanalával a rogyásig kavarják a hazafias koktumot.

Dehogy, uraim! A bizottság nem katlan, hanem csak »schnellsieder«. Igen egyszerű apparátusa a kormánynak; beleteszi a kotyvalékot: a javaslatot s alágyújtja a spirituszt (a saját indoklását), s készen van az egész.

Ami pedig (mert Tisza Kálmán szerint minden dolognak két oldala van) a másik oldalát illeti, hát a másik oldaláról tekintve a bizottság valóságos esőköpenyeg a lusta, renyhe képviselőknek.

Ha Muki bácsi vagy Feri öcsém hazamegy a kerületébe s ott valaki azt találja mondani, hogy mivel mulat a fővárosban, rendesen azzal felel:

- Érek is én rá a multságokra? Annyi a dolgom, hogy az eszemet se tudom.
- De hol, kedves öcsém vagy kedves bátyám, hol?
- Hol? A bizottságokban.

Hát persze a bizottságokban. Ott dolgoznak ők, akik sehol se dolgoznak.

Pedig a bizottság tulajdonképpen nem is annyira a képviselők számára kitalált intézmény, - mint inkább a *feleségeik számára*.

Ha kimaradnak, ha nem akarják elkísérni az asszonyságot ide vagy oda: akkor mindig sokat érő kifogás a bizottság. De iszen ember volt az a talpán, aki a bizottságot kitalálta!

De valamennyi bizottság között legérdekesebb, mert legtarkabarkább, a közoktatásügyi bizottság. Hja, hiába, Trefort mégiscsak originális ember, s mint vallásügyi miniszter vallásos is annyira, hogy akképp cselekedjék, mint Noé: minden fajtából bevett egyet-egyet a bárkájába, állván a közoktatásügyi bizottság tizenöt kemény emberből, akik között van *szász és szászabb*, van *ultramontán*, *katolikus*, van *liberális*, van *lutheránus*, *kálvinista*, *hitetlen*, *unitárius*, *görög-katolikus*, *görög-keleti*, *román*, még tán *nazarénus* is!

Így lőn, hogy egyetlenegyszer, tegnap akart Trefort okos dolgot csinálni a középiskolai törvényjavaslattal, melyben - meglehet vi coacta - szakított némileg a vaskalapossággal, s íme (már hiába, neki még véletlenül sem sikerül semmi jó dolog) a középiskolai törvényjavaslat tragikus sorsot ért: megbukott, bebizonyosodván azon régi közmondás, hogy aki a kabátján rosszul gombolja be az első gombot, a többi aztán mind rosszul van begombolva.

Hátha még a kabát Treforté, aki már nagyon sok gombot gombolt be nagyon rosszul.

De adjuk ezen *nemzetiségi színjáték* rövid meséjét.

Hát úgy volt az, hogy Baross Gábornak, a bizottság elnökének, már a múlt éjjel nagyon rossz álmai voltak. Lidércnyomást érzett, azt hitte, a gyomrát terhelte meg, pedig az nem a vacsora *utóérzete*, hanem a jövő *előíze* volt.

Mikor a bizottságba lépett, ott már mindenki puskaporral volt szaturálva. Mindenki ellenzék akart lenni. Aki senkinek se tudott már opponálni, hát maga magának opponált. Vannak ilyen komisz napok is - ha az embernek Katzenjammerje van és sokat vesztett előtte való nap a másik nemzeti színjátékon, a - ferblin.

Bauszner Guidó és Zay Adolf, a két rettenthetlen levente, ott ült viadalra készen. Kovács Albert, aki telivér kálvinista ember és mérsékelt ellenzéki, a fogait piszkálta és gondolkozott:

- Nekem ugyan nem kell ez a bolondos törvényjavaslat, már csak azért sem kell, mert katolikus ember nyújtja be. Hanem azért jó lesz az ördögnek is gyertyát gyújtani, ha már ilyen lutheránus pártállásban vagyok. Ki tudja, kié leszünk utoljára? Én mellette leszek, mert úgyse fog lenni semmi foganatja. Nyilvánvaló, hogy *nélkülem is meg fog bukni*. S így jóformán ingyen jutok egy miniszteri meleg kézszorításhoz a folyosón.

Mednyánszky fel s alá járt s ekképpen vélekedik:

- Nekem ugyan nagyon tetszik ez a javaslat, de hát azt bizony *énnélkülem is megszavazzák a mamelukok*. Minek hagyjam magamon száradni azt a szégyent, hogy én valaha valamit helyesltem. *Meg fogom erősen támadni*.

Legnehezebb pozíciója volt a két kanonoknak: Miehl Jakab és Bubics főtisztelendő uraiméknak.

Ez a két érdemes honatya volt a legjobban megakadva. Nekik túlliberális a javaslat, nem fogadják el természetesen, szívükben elvetik azt, már Haynald iránti tekintetből is, de...

- Micsoda de? - szólt Bubics kanonok ijedten Miehlhez. - Csak nem akarsz mellette szavazni?

- De bizony... Megvallom neked... - mondá Miehl akadozva - ...erős okaim vannak. Nagy okok... fontos okok.

Szemeit kenetteljesen fordítá az ég felé.

- Tudom. Ösmerem az okaidat.

Miehl Jakab elpirult.

- Hogyan, te tudnád? - suttogá szemérmatosan.

- Igen, te éppen úgy vagy, mint én: *püspök akarsz lenni*. Nem akarsz megharagítani Trefortot.

- Hogyan, te is? - szólt Miehl savanyú ábrázattal.

- Öleljük meg egymást, barátom - és szavazzunk a javaslat mellett. Hiszen van Isten! megbukik az nélkülünk is.

Megkezdődött a tárgyalás, embereink akképp beszéltek pro és kontra, amiként fentebb csoportosítottuk őket, s ezalatt - mint megannyi Pilátus - ujjakon számígtatták, hogy áll a javaslat sorsa s mi áll inkább az érdekükben.

De mint utólagosan kisült, hiú volt minden földi számítás, mert a szavazásnál nagyszerű *chassé croisé* - következett. Nemcsak nem mind arany, ami fénylik, de még a pártoló oráció se pártoló voks. Itt bizonyult be csak egészen, hogy a látszat mennyire csal.

Kovács Albert látván, hogy nélküle nem fog megbukni a javaslat, dacára, hogy mellette szólt, azt mondja a szavazásnál: »nem!«

Mednyánszky megijed, hogy kissé nagyon is sebesen támadta meg a javaslatot, most már nem fogják elfogadni, kiröppen szépen a leghajlíthatóbb ige: »igen.«

A püspökök megint zavarba jöttek s egy ablakközbe húzódva, hevenyészett zsinatot tartottak.

- Megszavazzák a javaslatot! Baj van.

- Haynald dühös lesz.

- Szavazzuk ellene mind a ketten.

- Abszurdum lenne. Egy voks is agyonüti. Két püspökséget dobni ki az ablakon luxus, mikor egy elég áldozatnak.

- De melyikünké?

- A tied!

- Nem, a tied.

- Melyikünk az öregebb? Annak úgys több chance-a van, az szavazzon Treforttal.

Kisült, hogy mind a kettő az öregebb.

Végre azonban Bubics feltalálta magát.

- Látod, édes fiam, te esel, de én maradok, s ha én maradok és püspökké leszek, akkor Trefort is esni fog. Mert az a nagy botlás, hogy engem kinevezett, okvetlenül megbuktatja. S akkor aztán olyan miniszter jön, aki nem haragszik rád.

Miehl elmosolyogta magát. Tetszett neki ez a proposíció s isten neki! ellene szavazott a javaslatnak.

...De minek toldjam-foldjam odább ezt a kapitális juxot, amit Magyarországon komoly emberek csinálnak nagyon komoly dolgokból, nagyon komoly következményeket idézhetve elő a könnyelműségükkel.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- ápril 29.

E hónapban a képviselőháznak csak két ülése volt: elsején és utolsóján (már t.i. hétköznapot értve, mert 30-án vasárnap van). A két nap közé eső egész idő az ünnepeké volt, no, meg a delegációké.

Amíg a törvényhozás procul volt a negotiis, - azalatt a delegációk csinálták a világhistóriát. No, meg is csinálták!

Ha az országgyűlés világos tudatára ébred annak, hogy mi történt azalatt! Hogy talán egy fordulópontot aludt át, ahol - úgy lehet - országok, népek sorsa válik el, talán alkotmányok, talán koronák hullanak, s a kard a törvénykönyvre üt...

Mert ez mind nem lehetetlen azok után, amik Bécsben történtek. Nem kell hozzá egyéb, csak hogy úgy folyjon tovább a dolog, amint megindult.

Ha ezt egyszer belátja a törvényhozás!

Bizony nem jó dolog most delegátusviselt embernek lenni...

*

Csendes, zajtalan volt az első ülés. Hiszen csak nem kezdjük mindjárt az »adjon isten«-t, »fogadj isten«-t hajba-kapáson.

Jámbor keresztény ember nagy munkát végezni is, kezdeni is istenhez fohászkodással szokott.

Hogy pedig a delegáció nagy munkát végezett, s hogy az országgyűlés most nagy munkához kezd: az már csak egyszer tiszta dolog.

Kezdtük tehát az országgyűlés ez évi utolsó szakaszát isteni tiszteleten: csendes misén.

Eltartott jó fertály óráig, amíg Rakovszky a jegyzőkönyvet elolvasta olyan hangon, hogy a szúnyogdöngés mennydörgés amellet.

Azalatt kiki beszélgethetett a szomszédjával, s leshette a Bécsben jártak arcáról, - hogyan is fest tehát?

A delegátus urak jó színben vannak. Kutyabajuk. Nem látni rajtuk, hogy szerencsenek, olyan mórok, akiket hazaeresztettek, miután megtették kötelességüket.

Tisza Kálmán különben nem volt jelen. Talán őt még nem eresztették haza. Pedig ő lett volna a legérdekesebb egyéniség.

No, meg a pénzügyminiszter. Az se volt jelen. Szegénynek, most nagyon kell, hogy főjön a feje. Nem elég, hogy 40-50 milliónyi hézag van a számvetésében, most még tovább repesztették a lyukat huszonkét millióval. Hol talál rá foltot?

Ez most a kérdések kérdésének a kérdése.

*

Az ülés nem tartott soká.

Madarász bátyánk szólalt föl egy - sajtóhiba tárgyában. Valami dokumentumra azt írták rá, hogy bizottságot legközelebb »Fiume közjogi állásának tisztába hozatalára« küldött ki az országgyűlés.

Ennek örültek volna még drága testvéreink, a horvátok. Kisütötték volna belőle, hogy Fiume közjogi állását tisztázatlannak ismeri el a magyar törvényhozás s e druckfehler alapján rátették volna a talpukat Fiuméra, mint res nulliusra.

Hát azt ki kellett korrigálni. Ki is korrigálta az elnök készségesen, mert az mégis csak erősebb sajtóhiba lett volna, mint mikor a »félistenek« helyett azt szedték, hogy »filisterek«.

*

Herman Ottó a német ajkú magyar honpolgárok nemes, méltóságos módon nyilatkozó hazafiassága fölött fejezte ki nemcsak a maga, de bizonyára az egész ház örömét a nemzet törvényhozása előtt, melynek a patriotikus tüntetést örvendetes tudomásul kell vennie.

Úgy is vette. Hiába peszterkedett Czáj Adolf az elnöki szék háta mögött, hogy majd ő felszólal: egy udvarias kézszorításon kívül Baross Gábortól nem bírt a groszdeutschthum számára kivívni egyebet.

Végül még Lánczy Gyula interpellált, s az elnök kitűzte a legközelebbi napokra a törvényhozási menüt.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- május 4.

Manó hitte volna, hogy még az olyan ülés is lehessen érdekes, amelynek a napirendje így szól: »tárgyalása a zárszámadási bizottság jelentésének az 1880-ik évi állami zárszámadások megvizsgálása tárgyában.« (Tessék csak ezt kimondani egy szuszra!)

Pedig hát, lám, mégis érdekes volt.

Érdekessé tette Veszter Imre felszólalása a részletes vitában, ugyanazé a Veszter Imréé, aki két év előtt az igazságügyi budget tárgyalásakor akkora statisztikai kimutatásra gördített a ház asztalára nyomtatott formulárét, hogy mikor kibontottuk, hosszabbnak bizonyult a Lánchídnál.

»Íme, úgymond, ilyen rubrikákat kell kitölteni a miniszter rendeletéből az osztó igazság szolgálainak; csoda-e aztán, hogy tisztességesen igazságot tenni nem marad idejük?«

Abból is látszik, hogy Veszter Imre jól ért beszédei illusztrálásához. Megfoghatókká tudja tenni a gyöngébbeknek is.

*

Ma a szőlődézsma váltság áldozatairól beszélt.

Ez áldozatok nem tévesztendőek össze azzal az áldozattal, melyet a nemzet a földtehermentesítés kimondásakor a haza legszegényebb polgárainak oltárára hozott. A szőlődézsma váltság áldozatai magok is olyan áldozatok, amelyeknek két lába van.

Úgy áll ugyanis a dolog, hogy 26 milliónyi váltsági összeg mellett tíz év alatt majdnem tíz milliónyi befizetni tartozott hátrálékot mutat ki a számadás. Tíz év alatt, 26 milliónál, 22 évi törlesztés mellett, csaknem tíz, pontosabban több, mint 8 millió hátrálék, - valami az!

Megérteni is nehéz. De így van s Veszter Imre meg is magyarázta, miért van így s miért kell szükségképpen így lennie.

Azért, mert mikor a szőlőket összeírták, szőlőnek írták be az olyan földeket is, amikben emberemlékezet óta sohasem volt szőlővessző. Annak írtak partokat, vízmosásokat, terméketlen helyeket s egyáltalában nem tettek különbséget a valóban jövedelmező és nem jövedelmező, a

többé és kevésbé jövedelmező szőlők között, s így esett aztán, hogy 2-300 forint váltás-összeggel lett megterhelve az olyan szőlőnek kiadott földdarab, amiért nincs az a bolond, aki többet adna 30-40 frtnál.

Természetes következése lett e bölcs taksának, hogy az így megterhelt szőlő tulajdonosa, semhogy a váltási összeg esedékes évi részleteit fizesse, inkább föl hagyott az egész mulatsággal, hagyta a szőlőt az Úr szőlőjének, kapálja az, gondozza az, s szüretelje le róla magának a váltásdíját az adóegzekutor, ha tudja.

Sok-sok ezerre megy már az országban az így abbahagyott, parlagon heverő, gyomtól, dudvától fölvert szőlő, s Veszter saját kerületéből is fölemlít három rongyos kis községet, melyeknek határában az így odahagyott szőlő 130-ra megy.

Ezekből nincs az a nyúzó finác, aki kitapossa a váltásdíj hátralékát. Hogy megvegye valaki, csak nem ment el a sütnivalója.

A következés aztán az, hogy az ilyen restanciákkal terhelt szőlőkből nemcsak a restancia nem kerül be többé, be nem kerül abból még az ezután fizetendő részleteknek egy fityingje sem, s a vége az lesz, hogy az állam, mely a szőlődézsma-váltási kötvények tulajdonosaival szemben garanciát vállalt, fizetheti szépen a szőlődézsma-váltását a maga erszényéből.

Nincs itt más segítség, mint megvizsgálni a tényleges viszonyokat, s ott, ahol kiderül, hogy a váltás objektuma a hátralékot nem bírja el: simpliciter elengedni az egész restanciát, így talán még bekerülnek egy részénél az ezentúl esedékes ráták. Másképp minden ilyen szőlő, mint adótárgy, az államra nézve elvesz, mintha a föld nyelte volna el.

*

A jól átgondolt beszédre, mely minden oldalról tetszéssel találkozott, a kormánypárt padjairól hirtelen előkerekedett egy - szűzbeszéd.

Bochkor Károly szólalt föl ma először, amióta mandátummal vagyon megterhelve.

Bocsánatot kér, hogy mindjárt első szónoklatát is ily incidentaliter kell megszűlnie; de nem tehet róla, ha nem tűrheti, hogy itt a házban így korteskedjenek az emberek. Neki, miután a kormány padjain ül, kötelessége kijelenteni, hogy a szőlődézsma-váltásból származó kalamitásoknak nem ez a kormány az oka, mely most a bársony karszékeken ül, az még a korábbi kormányok ténye. Ezt neki konstatálni kormánypárti kötelessége.

Mit keresi azt az a szegény nyomorult ember, aki elpusztul, hogy nyomorúságának ez vagy egy más kormány-e az oka? A fő az, hogy elveszik, ha ér valamit, a külsejét, ami soknak mindene, s ha van egyebe is, hát azt is.

De Bochkor úrnak nem ez a fő. Neki az a fő, hogy a kormány, melyet támogat, tisztán álljon az utókor előtt, s azért neki kormánypárti kötelessége azt fehérre - subickolni.

- Ki hitte volna - mondá e beszédre Herman Ottó -, hogy valakinek magasabb rangú legyen a beszéde, mint ő maga.

- Hogy - hogy?

- Hát úgy, hogy amit ez az úr most itt összevissza beszél, az, a Schulverein nyelvén szólva, stifli, - ő maga pedig csak Bocskor.

A legkomikusabb a dologban az volt, hogy a pénzügyminiszter, akit a képviselő úr úgy oldalba támogatott, a maga részéről igazat adott Veszternek, beismerte, hogy csakugyan nagy a baj, - de, more consueto, nem tud rajta segíteni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- május 9.

Fontosabb előterjesztés még nem került a képviselőház elé, mint az, amelynek tárgyalásába ma fogott.

Új vámszerződésről, illetőleg új vámtételek megállapításáról van szó. Vámtételekről, melyek iránt a két kormány már megegyezett, de amelyeket az osztrák képviselők háza el nem fogadott. Különösen az alkotmányhű párt matadorjai debattáltak ellene, mint oly megállapodás ellen, mely Ausztria érdekeinek kárával illetéktelen előnyökben részesíti Magyarországot.

No, ilyet is most hall először a világ. Egy szerződés Ausztria kárával, Magyarország előnyére.

Jó volna, ha így volna, noha isten látja lelkünket, hogy nem kívánjuk kárát az osztrák sógornak.

De nincs így. Egyáltalán nincs. Az osztrák doktorok, ritterek és baronok azonban még ma is a Széchenyi által oly fényesen megcáfolt álláspontján vannak a nemzetgazdasági tudománynak, hogy minden kétoldalú ügylet mellett amennyi haszna az egyik félnek van, ugyanannyi kára kell hogy legyen, a másik félnek. Olyan szerződésről, mely mind a két félnek hasznára volna, ők mit se tudnak, nem akarnak tudni; ők Magyarországot csak úgy szeretik ebédre hívni, hogy Magyarország legyen - az étel. Mihelyt nem lakmározhatnak belőlünk kedvük szerint, - no, van sírás és fogak csikorgatása, hogy így meg amúgy meg vannak károsítva.

*

Az új vámtarifa is olyan ebéd, amelyen a magyar érdek az, ami föl van tálalva.

Hanem az osztrák centralisták lármája mégis javára fog szolgálni a magyar képviselőház előtti sorsa tekintetében. Mit? az osztrákok nem fogadták el? nekik nem kell? - Hát Hisz akkor lehetetlen, hogy jó ne legyen! Akkor eo ipso, előnyös mireánk! Hogy ne fogadnók hát el?! Persze, hogy elfogadjuk! Ide vele!

És ez a mameluk-okoskodás el fogja fogadtatni a magyar képviselőház többségével az új egyezményt, mint valami rendkívül előnyöst. Arra a mameluk-ész már nem gondol, hogy hiszen taktika is lehet a dologban. Az osztrák képviselőházban az új vámtarifa megbukott. Jól van. Fölmegy a kormány előterjesztésre az urak házába. Az elfogadja. Akkor ismét visszakerül az osztrák képviselőházba s ekkor aztán - mialatt időközben a magyarok úgy kaptak rajta, mint valami nagy előnyön, - az osztrák képviselők is elfogadják, s nagyot nevetnek a markukba a magyar turpisságon.

*

Mert nem kell ám azt hinni, hogy ez az új tarifarendezés kárára volna Ausztriának, előnyére Magyarországnak. Megfordítva van. Umgekehrt ist auch gefahren, Herr Vetter.

Hogy némi mérsékelt fináncvámokra szükség van, azt a jelen állapot hívei, kik kétségbeesve nézik, hogyan növekedik évről évre a deficit, - mind elismerik. Anglia kincstárának ebből van a legnagyobb jövedelme. Csakhogy azt a csekély hasznót, mely az új vámtarifa tételeiből a magyar kincstárra hárul, messze fölülmúlja az, mely az osztrák kincstárra hárul, - holott a magyar adózó polgár sokszorta érzékenyebben veszi a teheremelést, mint veszi az osztrák, aki vagyonosabb is, nincs is annyira megterhelve.

Az agrárvámoknak is aránylag több hasznát veszi Ausztria, mely belterjesebb gazdaságot üzven, drágább földön, drágább munkával, drágábban termel s nehezebben bírja a külföldi nyerstermelő államok versenyét, mint a magyar.

Hogy pedig a külföldről behozott iparcikkekre vetett vámemelés inkább használ az osztrák iparnak, mint a magyarnak, azt csak nem szükség bizonyítani annak, hogy osztrák ipar, az van, magyar ipar meg nincs.

*

Magyarországnak semmi oka nincs örülni az új tarifának, akármit mond is Baross Gábor és Hegedüs Sándor. Mert hogy ezentúl még drágábban élünk, azt csak senki se tekintheti előnynek.

De hát az aeráriumnak van-e?

Azt mondják van. Kisebb lesz vele a deficit.

Ha azt mondhatnók, hogy elenyészteti a deficitet: az volna valami. De, hogy kisebb lesz! Mennyivel? Tegyük - ami pedig abszurdum -, hogy tíz millióval. Hiszen még mindig 20-30 millió deficit marad, éppen elég, hogy megöljön.

De még az se bizonyos, hogy kisebb lesz a deficit.

Ott volt a rente-konverzió. Két és fél millió haszonnal dicsekedett belőle a pénzügyminiszter.

S mi lett az eredmény? Az, hogy azonnyomban két és fél millióval követelt többet a - hadügyminiszter.

Úgy lesz ez mindig. Ami kis haszon valahonnan mutatkoznék is: jön a hadügyi moloch és elnyeli.

Ez így van elcsinálva odafönn.

Avagy hiába fedezték volna föl Boszniát?

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- május 16.

Két napja foly már Magyarország képviselőházában a délszláv lázadás elnyomására a delegációk által megajánlott 21.7 milliónyi hitel földözése fölött a vita.

Hevesen indult meg, mint a fergeteg, s a háborgó indulatok lecsöndesítésére egyáltalában nem volt alkalmas az a hang, mellyel azt a bizottsági előadó, Láng Lajos megnyitá. Annyi ciniz-mussal, oly szembeszökő bosszantási vággyal, oly kihívó modorral előadói székről még nem ajánlották a magyar képviselőháznak elfogadásra olyan gyűlöletes tárgyban ily nagy áldozat meghozatalát, mint jelen alkalommal.

Szerencsére Eötvös Károly az ellenzék higgadtabb szónokai közé tartozik s beérte azzal, hogy visszautasítá azt a sok inszinuációt és valótlan-ságot, melytől az előadói beszéd csak úgy hemzsegett. Beszédének ama részére, melyben bebizonyítá, hogy a delegációk ezúttal a beruházásokra kért összegek megajánlásával túllépték törvényes hatáskörüket, s hogy törvény szerint nem minden hadügyi kiadás közö-ség, nehéz lesz kádenciát találni, s ezzel szemben a többség bizonnal nem talál más jogalapot a saját hatalmi »sic volo sie jubeo«-jánál.

*

Hogy kivált a függetlenségi párton mekkora a bosnyák politika miatt az elkeseredés, legjobban jellemzi az, hogy a parlamenti vitatkozásokban szót már csak igen ritkán emelő oly emberek is, mint a ház nesztorja, László Imre is, sorompóba szállanak s az indignáció keserű hangján tiltakoznak a nemzet vérének és verejtekének oly célokra való fecsér-lésétől, melyek a nemzet

szívétől idegenek, s melyek ellen fellázad a nemzet jogérzülete és maga az önfenntartási ösztön is.

De a kormány és pártja mit bánja ezt! Túri a támadásokat, még válaszra se méltatja; el van határozva, hogy hallgat és szavaz.

Nem csoda, ha Helfy Ignác méltó elkeseredéssel kelt föl helyéből, előadva, hogy ily magatartással szemben nincs alkotmány, nincs parlament, s az ellenzéknek más választása alig marad, mint fölkerekedni a helyéről s itt hagyni azt a termet, melyben Magyarország törvényhozó testületének volna vitatkozó helye, de melyben, egy másik szónok szerint, ugyanazt, amit a többség, éppoly jól elvégezné két század katona is, melyet őfelsége e terembe szavazásra bekommandíroztatna.

*

A komor, viharos lefolyással fenyegető vita tegnap némileg derültebb hangulatot nyert Győrffy Gyula felszólalásával, mely a nevetőket - mert fájdalom, e szomorú kérdésnél is vannak nevetők - a szóló részére hangolá.

»Szár az ág, hallgató ajakkal, meddig ültök csüggedt madarak?« - így kezdé beszédét Tompa idézetével.

S mi történik? Az elnök, akinek Eötvös ama megjegyzésére, hogy a bosnyák politika becstelen, nem volt szava (talán maga is e véleményen van), - az ártatlan idézetért Győrffyt rendre utasítja.

Az ember alig tudná elképzelni, mi bírhatta rá, hacsak az nem, hogy az idézetből csak a »szár az ág«-at hallotta s per associationem idearum holmi fölmagasztaltatásokra való célzást vélt rejleni alatta.

Egyébiránt magunk is abban a véleményben vagyunk, hogy kedélyes modorú megbeszélésre akármely tárgy is inkább alkalmas, mint éppen az, mely most a szőnyegen forog.

*

Logikusabb szónok nem sok van a házban, mint Polit, azt meg kell neki adni. A magyar nyelvvel való küzdése dacára oly szoros láncolatban s mégis oly világosan tudja csoportosítani érveit, hogy gondolkozóba ejti hallgatóit. Nincs is egyéb baja fölszólalásainak, mint csak az, hogy ő mondja, kit folyton gyanú alatt tartani oly sokszor szolgált már javára Tisza Kálmánnak nehéz pillanatokban.

Így tegnap is. Amit a szélsőbal kemény, kíméletlen támadásai el nem érhettek, elérte Polit fölszólalása: megszólaltatta Tisza Kálmánt, aki nagyon jól tudja, hogy, mint Sámsonnak a hajában, neki a támadásban van az egyedüli ereje. A védelemben éppolyan tehetetlen, mint a boa constrictor jóllakott korában.

*

A tegnapi nap folyamában a hosszú beszédek mellett, melyeket szó szerint följegyez a gyorsíró s egész terjedelmökben közöl az országgyűlési napló, nem voltak érdektelenek azok a kurta közbeszólások sem, melyek nem mindig részesülnek az utókor számára való följegyeztetés szerencséjében.

Polit beszédében a többi közt azt mondá, hogy a délszlávok, semhogya osztrák rabigába hajtásuk fejöket, inkább elpusztulnak az utolsó lábíg.

- Jól teszik! - kiáltott közbe Csanády bácsi nagy komolyan.

Tisza Kálmán fölhozá, hogy ő Bécsben a királlyal szemben négy fal között elég erélytelen-e az ország jogainak védelmében s a nemzet kívánságainak hangsúlyozásában, azt senki nem tudhatja. Azt azonban ne várják tőle, hogy ő ott a mások véleményének adjon kifejezést; de ad a magáénak.

- Azt se tudjuk azonban - mondá Eötvös Károly.

*

A mai napom Németh Albertnek volt egy érdekes beszéde. Olyan aplombbal, annyira kihegyezve a poéneket, mint ő, kevés ember tud beszélni. Súlyt fektet minden syllabára s megérteti minden hangját, úgyhogy abból egy jotta se vész el a hallgatóra. Azok közé a masszív szókok közé tartozik, kik mindig le tudják kötni a figyelmet s az ellenfélre nézve is mulattatók, de rendkívül kellemetlenül mulattatók. Beszédjük egy-egy tarkabarka mozaik mindenfeléből; a kép, mely a dirib-darabkákból előáll, ritkán felel meg a festészet törvényeinek, de önmagában minden darabkájában van valami érdekes.

Így ma pl. nemigen vesztegetett sok szót Boszniára. Hogy ő azok közé tartozik, akik igenis óhajtják, hogy addig tartana a lázadás, míg az előadó urat is a csatamezőre hívná patriotizmusa, aki aztán hagyná is ott bosnyák trophaeumnak - a füleit, - körülbelül ennyivel intézte el az egész bosnyák kérdést.

Beszélt azonban sok egyébről. Németh Jánosnak, nagyatyjának a donacionális diplomájáról, Ocskay Lászlóról és Heiszter generálisról, a hódmezővásárhelyi pusztáról, az esztergomi kőbányáról, Schossberger dohányszállításairól, Nagy György viselt dolgairól s végre kiküldetni kívánt egy parlamenti bizottságot, melybe minden párt 2-2 tagot küldene s ez ítélné Tisza Kálmán fölött. - Fifikusan van az kieszelve. A kormánypárt küldene két tagot, a két ellenzék egyet, - hadd jutna Tisza Kálmán egyszer minoritásba.

Az elnök a másfél óráig tartó beszéd alatt közbe is szólt egyszer, hogy mi köze mindezeknek a dolgoknak Boszniához.

- Az, hogy így derül ki, hogyan készül a bosnyák többség -- lett a válasz a baloldaltól.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- május 19.

Aki azt hiszi, hogy Boszniát és Hercegovinát az ő sziklái teszik oly hozzáférhetetlenné, az jöjjön el a képviselőház most folyó ülésére s meglátja, hogy tévedett. Itt a zöld asztal körül keményebb csaták vívatnak, mint a Narenta mentében és feketehegyek határszélén. Dragalj erődjét itt nem háromszor, de tízszer foglalják el és röpitik a levegőbe s megint csak elveszítik, s nem a sziklahegyek tetejéről puskáznak egymásra, de fejéhez vagdossák egymásnak magokat a sziklahegyeket.

*

Németh Albert gerillatámadása után ma a vastag kaliberű ágyúk gördültek elő nagy dübörgéssel.

A kormánypárt megunta a Cordélia szerepét, hogy csak hallgasson és szeressen, s ma szólásra nyitá föl két leghatalmasabb száját.

Jókai Mór az aranytollú és Tisza Kálmán a tollatlan léptek egymás után az arénába, hogy megdöntsék a most igazán »egyesült ellenzék« falanxait.

Még Ivánka Imre is hozzájuk kívánt csatlakozni harmadiknak, de az ülés végére jutván, azzal a szeretetreméltó indítvánnyal állott elő, hogy szép szavai meghallgatása kedvéért, hosszabbítsa meg a ház az öt órai ülést még egy órával. Az ellenzék bele is egyezett volna, de hát a mameluknak természete már, hogy mindig éhes legyen, - azért a gyönyörűnek ígérkező szónoklat más napra maradt.

*

Jókai mesével kezdte, mesével folytatta, mesével végezte. Hiába, őneki már végzete, hogy nemzetének nevelő dajkája legyen. Elmesélte a keleti kérdés egész történetét a Mithad pasa könyvéből, melynek csak az az egy hibája van, hogy elfelejtett megjelenni.

Ő azonban elolvasta s abból hitelesen állíthatja, hogy az egész keleti bonyodalom, a lázadások, a török-orosz háború s minden veszedelem egy vérbosszú esetéből kerekedett, amint a lavina a verébszárny lebbenéséből szokott kerekedni. Ha az a knéz és bég közti eset Podgoricában elő nem adta volna magát, - nem kellene most nekünk a bosnyák lázadás elnyomására kiizzadnunk újabb 22 milliót.

De hát a vérbosszú, mely köztudomás szerint új intézmény, melyet 1875 előtt az ördög se ismert; mert ha száz év előtt ismerik, régen a mienk lett volna már az Aegei-tenger is.

*

Beszédjének legnagyobb része a historizálásból került ki. De volt egy még érdekesebb része is. Az, ahol a megszavazott milliók fejében *eszmét* kért a közös kormánytól arra nézve, hogy mi lesz Boszniával, Hercegovinával. Mert most úgy vagyunk vele, mint az ablakfa, hogy se ki, se be. Így egyszer arra virradhat a közös kormány, hogy nemcsak a pénzünk fogy el, de mi, akik támogatjuk, mi is elfogyunk.

Hej! haj! a bizony baj lesz, mert:

*Teremt-e Isten több magyart,
Míg a világ, míg napja tart,
Ha mink is elfogyánk?!*

Bizony aligha teremt, mert a bosnyák-magyarok teremtetésétől őneki is elmehetett már a kedve.

*

Tisza Kálmán ma egy új törvénykönyvet hozott nemcsak a ház asztalára, de nemzetközi forgalomba.

A francia akadémia nagy szótárát, mely a berlini szerződést megmagyarázza azoknak a gyöngébbeknek, akik azt aláírták. Ez új törvénykönyvből megérthetik, hogy az »occupation«, melyre a hatalmak monarchiánkat felhatalmazták, annyit jelent, mint annexió.

Ezzel tehát most már ők is tisztába lehetnek. Ha nem volnának hajlandók ez értelmezést elfogadni: ott a francia akadémia, majd megtanítja ez őket kesztyűben dudálni.

*

Tisza után Horánszky Nándor kísérlette meg Jókai történetét kissé helyreigazítani a vörös könyv diplomáciai irataiból. Hiú erőlködés! Nem hiszi el azt neki Jókai.

Végül még Helfy kellemetlenkedett, oly dolgokat hozván emlékezetbe, melyeket már rég alaposan eltagadottaknak lehetett hinni. Hogy senki se akarta az okkupációt. Még Prileszky sem, aki egy okkupációellenes meetingen elnökölt. Még a főispánok sem. És senki. Még a többség sem. Még a magyar kormány sem.

És most az okkupáció politikájának többsége van.

No, ne csodálkozzék Helfy Ignác olyan nagyon. Lesz itt maholnap többsége a - reichsráthbamenetelnek is, ha isten tovább is megsegít az eddigi úton.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- május 20.

Aki ma egy óra tájban ment a képviselőház felé, feltűnhetett neki az a nagyon ritka jelenség, hogy a két zászlós ház körül ma egyetlen honatya sem őgyeleg. Néhány fiákerlő búsult ott csupán az olyan haza sorsa fölött, melyben az abrakot a kocsis issza meg.

Még a folyosók is ki voltak halva. Csak úgy kongott az ember lépése a visszhangos sikátorokon. Sehol egy élő lélek, pedig féltizenegykor, mint a köpü szája körül a méh melegedni kezdő napon, mind ott várta a sok honatya a tíz órai ülés megnyitását a Sándor utcai kapu előtt.

Honnan e szembeötlő változás?

Hja, nagy dolog történik! Minden ember odabenn van és hallgat. Apponyi beszél.

Apponyi büszke lehet erre a jelenségre. Azt még Tisza Kálmán se tudja fölmutatni, hogy őt meghallgatni minden ember félbe hagyja a cigaretját.

Apponyi valamivel egy óra előtt kezdett beszélni s jóval elmúlt félháromra, mikor befejezte. És azalatt a képviselőház - honni soit qui mal y pense, - csupa fül vala.

A mérsékelt vezéreinek ez egyik tekintélyesebbje azon kezdte beszédjét, hogy kimutassa, hogy az okkupáció s az adminisztráció, amivel a berlini szerződés monarchiánkat megbízta, a katonai akció után összefolyik, egymásba forr, annyira, hogy azt veszedelmes fikció nélkül többé elválasztani nem is lehet. S innen indulva ki, bizonyította be azt, hogy a delegációk a beruházási költségek megszavazásával csakugyan átlépték hatáskörüket.

Mulatságosabb volt azonban beszédjének az a része, ahol a miniszterelnök által tegnap idézett francia akadémia nagy szótárával szemben a magyar akadémia nagy szótárára hivatkozik s fölolvassa, hogy hát az mit mond az okkupációról s hogyan értelmezi?

»Okkupál = ideiglenesen birtokában van, katonailag, = meglep és elfoglal, - átvitt értelemben: megszáll jó vagy rossz szellem« stb. stb., - mely épületes értelmezések mindegyike állandólag hangos derűtségben tartá a házat.

Még maga Tisza Kálmán, mint szellemes ember, még ő maga sem állhatta meg, hogy jóízűen ne mosolyogjon az ötlet fölött, - melynél különben Apponyi sietett is kijelenteni, hogy ő ezt a filológiai értekezést nem érvelés szempontjából hozza ám föl, csak illusztrálni kívánta, hogy mi értéke van az ily szótárakkal való érvelésnek s hova jutunk, ha a miniszterelnök nyelvészeti fejtegetései után indulunk.

*

Apponyi érdekesen, tartalmasan, sok logikával tud beszélni. A kifejezések találó és igazán parlamenti választékosságára nézve, mióta mestere, Sennyey Pál nem vesz részt a vitákban, nem tudjuk, ha vajon állítható-e valaki melléje az egész képviselőházban.

Ma is ebben excellált, nem csekély tárgyismerettel és tanulmánnyal. Kimutatta, hogy a berlini szerződés az okkupációval nem arra hízta meg a monarchiát, amit a miniszterelnök a francia

akadémia nagy szótárából kiolvasott. Egyáltalában nem ruházta föl a megszállott tartományok szuverénitásával, sőt ezt a szuverénitást az áprilisi konvenció egyenesen és örök időkre a szultánnak tartotta fenn.

Az is találó volt, midőn kimutatta, hogy a tisztán hadi akció biztosítására szükséges teendők igaz, hogy nem tartoznak a parlamentek jogköréhez. De éppoly kevésbé tartoznak a delegációk jogköréhez is. Végzi és teljesíti a hadi parancsnok s bizony nem szaladgál a parlamentek után, hogy kinyerje rá beleegyezésüket: de a delegációk után sem ám, melyeknek beleegyezését kinyerni egyáltalában nem kerülne kevesebb utánjárásba, mint a parlamentekét, s az utánjárásban elveszhetne a hadjárat, mert most is igaz az, hogy Roma deliberante Saguntum perit.

Rámutatott - a megszállott tartományok adminisztrációjára térve - az Andrássy és Szlávy felfogása közti eltérésre, s kihozta, hogy akár Andrássynak, akár Szlávynek van igaza: Tisza Kálmán föl nem menthető.

*

Érdekes volt Apponyit hallgatni, mikor az alkotmány megfurkált, a férgek által megrágott alkotmányunk sáncairól beszélt. Elolvasva beszéde e részét [látjuk], hogy Apponyi az aulikus család ivadéka is odajutott már, hogy - Kossuth Lajosnak adjon igazat.

De még érdekesebb volt tapasztalni a nagy különbséget, mely a bosnyák kérdésben a mérsékelt ellenzék két vezére, Apponyi és Szilágyi Dezső közt fennforog.

Szilágyi a formai okokon kívül még elvi okokból is megtagadta a fedezetet a lázadás elnyomására. S beszédének e része még hatalmasabb volt annál, melyben az alkotmány megsértéséről panaszkodik.

Apponyi pur et simple az inkompetencia alapján tagadta meg a fedezetet s ezt világosan és félreérthetetlenül fejezte ki.

Hát biz ez nagy hasadék a párt vezérférfiai között, s nem hisszük, hogy az oly éles látású ember figyelmét, mint Tisza Kálmán, kikerülné.

A TISZAESZLÁRI KISLEÁNY

(Izgalmas történet a Házban)

[május 23.]

Igazán rejtélyes dolog s nagy tőke Istóczynak. - Ónody képviselő mai története úgy hangzik, mintha száz évvel ezelőtt hallanók. A dajkák bohókás meséi ténnyé válva.

Hát mégis megisszák a zsidók húsvétkor a keresztény gyermekek vérért?

A tiszaeszlári kisleány története ma közbeszéd tárgya volt a folyosókon, holnap beszélni fognak róla a lapok, hogy aztán az öregasszonyok szájában legyen holtuk napjáig.

A kisleányka mártírrá lett, s ártatlan vére rózsákat hajt keresztények fáján. - Elkezdődik a zsidó hecc!

Azokon kívül, amit a képviselő elmondott a házban, még a következő részletekkel bővítve hallottuk a történetet:

A tizennégy éves leányka egy eszlári jómódú gazdáié. Nagyon csinos és vallásos kisleányka volt.

Aznap, midőn a zsidók húsvét-ünnepe volt, átment Újfaluba a vásárra, s ott némi bevásárlásokat tévén, epedező tekintettel állt meg egy mézeskalácsos sátor előtt.

Az emberek látták ott ácsorogni a gyereket, s fel is tűnt nekik a szép leányka, ki hihetőleg valami mézeskalácsos tárgy után sóvárog, de nincsen pénze, hogy megvegye.

Az újfalusi zsidó saktert is látták, hogy beszélget vele, de hát ki ügyelt volna az ilyesmire?

A kisleány sohasem tért többé haza. Híre is ment a környéken, hogy egy kisleány elveszett az újfalusi vásárban, de hát hiszen az nem olyan nagyon feltűnő, kisgyerekek gyakran szoktak eltévedni, azért még korántsem juthatott eszébe senkinek, hogy a kisleányka vérét a zsidók megitták.

De volt valaki mégis, aki látta a bűntényt, egy másik gyermek, a sakter gyermeke.

Ez elmesélte, hogy a papa egy keresztény lánykát vitt be magával a zsinagógába. Ő a kulcslyukon leskelődött. A kisleány sírt. Kezeit hátrakötötték, a száját bedugta a papa, hogy ne sírhasson.

Hogy aztán mi történt, azt nem tudja a gyermek. Hanem arra meg már tanúk vannak, hogy segélykiáltások hallatszottak a zsinagógából.

Így beszélte ezt el Ónody képviselő úr s érdekessé tette magát a Ház előtt. Egyszerre híressé lett.

A nyíregyházi törvényszék, úgymond, majd kisüti az igazságot, mert a vizsgálat folyik ez ügyben.

Félünk tőle, hogy az derül ki abból a vizsgálatból, miszerint a képviselő úrnak víziói szoktak lenni.

Hanem hát nem nagy baj az. A fantázia mindig szép dolog.

Az meg éppen megfizethetetlen, hogy... az izgalmas bosnyák beszédek között feláll valaki s a változatosság kedvéért elmond a háznak egy *dajkamesét*.

Tekintve parlamentünk mai nivóját, alkalmasint sokan lesznek, akik elhiszik.

1882 PESTI HIRLAP

KI FÜLLENT NAGYOBBAT?

(Karcolat)

Valaha azt hajtottuk, élclapok is arra vicceltek, hogy a képviselők »hazabeszélnek«. No, bezzeg nem beszél most haza senki, hanem a mamelukok mind a miniszterelnöknek fityülnek, csupán egyes napokon nem, mint ahogy a kalendáriumban 363 nap egészen közönséges, kettőt azután odavetünk belőle: egyet, november elsején a halottaknak, egyet pedig április elsején a *bolondoknak*. Hadd legyen nekik is valami örömük.

Hát a képviselők is úgy odahajítanak néha-néha egy-két napot s egy-két szót a választóknak. Hadd legyen örömük azoknak is.

Mert a választóknál nincs türelmesebb, kapacitábilisabb népfaj a világon. Ha kikiabálhatják, kiéljenezhetik magukat, megnyugodnak mindenben.

*

Bosznia okkupációjára a költségeket senki sem ígérte meg megválasztása előtt a programjában, hanem azért megszavazták.

Amit pedig ígértek, azt nem szavazzák meg, - de azért a jeles honatyák mégis híven képviselték kerületüket, s megilleti őket otthon a bankett, meg az éljenordítás. Kár, hogy a fáklyák már elfogytak a 60-as években.

Hiába ennek a piros pünkösdeknek megvan a maga specialitása: az, hogy minden embernek kijut a - zöldből.

A fővárosi polgárság tömeges kirándulásokat rendez a - zöldbe.

A vidéki magyarság szinte tömegesen jelenik meg végighallgatni azt a sok *zöldet*, amit a képviselők összebeszélnek.

S erre aztán joggal mondhatjuk, hogy a képviselőjük *színt vallott*.

*

A pünkösdi beszámolók olyan hagyományosak már, mint a pünkösdi szegfű.

A szegény magyar ember e napon délelőtt végighallgatja a tiszteletes uram prédikációját a tüzes nyelvekről, délután pedig gyönyörködik in natura az ilyen tüzes nyelvek egyikében.

Csakhogy azoknak a régi nyelveknek másforma volt a tüze. Az igazi égi tűz volt, a mai nyelveket pedig kőszénnel tüzesítik - mint a gépeket.

Persze nem mindenki veszi ezt észre.

S a mesterséges melegtől elolvad, szétfoly a saját logikája és véleménye s azzal a tudattal fekszik le a józan választó is, hogy hát iszen csakugyan nem lehessen tudni, kinek legyen igaza, mivelhogy a jövő nem tudatik.

Szép forma ez a népképviselési rendszer - hanem ilyenkor látszik, hogy mennyire tökéletlen.

*

A legcsodálatosabb, a legszebb és legeszesebb teremtmény a világ lényei közt az asszony.

Az ő finom tapintata találta ki azt a ravaszságot, hogy ha rossz fát tesz a tűzre, nehogy ő részesüljön szidalomban, ő kezd arra, akitől tart, valamiért neheztelni - s ebben múlik el a vihar.

A mi mamelukjaink is azt teszik otthon a kerületekben a beszámolóikban.

Ők támadják meg az ellenzéket.

A jó nép felül. Hiszen az mindenkinek hisz!

Szinte potyognak a könnyei az elérzékenyüléstől, hogy mennyit kell szenvedniök ezeknek a szegény kormánypártiaknak a haza miatt. Hiszen a hazának élnek, a hazának szavazták meg az okkupáció költségét.

Sárt, piszkot rájuk dobálnak. Hiszen valami természetes az, hogy könnyebb volna nekik is népszerűeknek lenni, könnyebb volna megtagadni minden költséget - de ők nem teszik, feláldozzák saját személyüket a szegény haza miatt.

Hősök ők, akik, mint Mucius Scaevola, odanyújtják a saját kezüket a tűzre: hadd égjen el!

Szegény üldözött mamelukok, egy-egy »éljen«-t talán hát mégis megérdemelnek.

*

A magyar nem tud híve lenni sokáig komolyan valaminek, de ellensége sem.

Nehéz vád, de igaz. Itt tréfából megy minden.

Tréfából, juxból választ, juxból éljenez a beszámolónak, s a képviselő is juxból tartja a beszámolóját.

A nagy frázisok elhangzanak. Vagy hat a beszéd, vagy nem, annak igen kevés jelentősége van.

Az összes beszámoló beszédek annyiban lesznek még megbeszélés tárgyaivá, amennyiben a folyosón szóba kerülhet, hogy ki tudott nagyobbat füllenteni, s kinek hitték el legjobban?

Összenevetnek, vihognak s szájról szájra adják »anekdota« alakjában.

Ti pedig odahaza kegyeletesen elteszitek a képviselők beszédét nyomtatásban a »magasztos nap« emlékéül.

Vagy tán juxból?

BLAHÁNÉ A FÜRDŐKÁDBAN

- Hiteles kútforrások nyomán -

Mikor a »Vörös sapka« még csak szövegben volt meg, Vidor Pállal találkoztam a székesfehérvári »Magyar király«-ban. Ő épp az este fejezte be vendégszereplését, én pedig másnap reggel akartam tovább utazni.

Beszélgettem vele egyről-másról. Beszéd közben szóba került a Népszínház is.

- Nos, hát ott mi az újság? - kérde tőlem a legújabb népszínműíró.

- Vajmi kevés - feleltem.

Egyszerre Vidor hangos kacagásba tört ki. Nem tudtam mire magyarázni ezt a derűtséget.

- Kitűnő dolog történt meg velem, mielőtt ide lejöttem - mondá -; hallgassa csak meg. A napokban a próbán azt kérdezte tőlem Blaháné, hogy milyen szerepe lesz neki a »Vörös sapka«-ban.

- Hát olyan modern - válaszoltam neki.

- Milyen »modern«?

- Egy naiv parasztlányka, aki a nagy melegben a színpadon fürdik.

- A közönség szeme láttára? - kérdezé Blaháné?

- Természetes; hisz épp az a naivság, ez tetszik a közönségnek.

- Köszönöm szépen! Törölje ki azt a jelenetet, csak nem akar magyar Niniche-t.

- Nem lehet, ettől várom a legnagyobb hatást.

Mosolyogva mondtam ezt, de Blaháné komolyan nézett rám és kételkedőleg rázta fejét.

- Meglássá, ezért a kritikusok szétdarabolják a sapkáját.

A sűgő újra megszólalt. Szerepet kellett tehát mondanom és így nem válaszolhattam Jucikának, mert ezt a szerepet szántam a primadonnának.

Nem is beszéltünk azután erről, meg is felejtkeztem róla, csak később jutott eszembe, hogy Blaháné csupa lelkiismeretességből még tán úszni is megtanul...

Elváltam Vidortól és csak néhány héttel ezelőtt találkoztam vele ismét. Épp a »Vörös sapka« próbájáról jött.

Komor arccal haladt végig a Kerepesi úton s bizonyára azon gondolkodott, milyen sikere lesz az ő első kísérletének.

Alig beszéltünk néhány szót, derűlt mosollyal mondá:

- Székesfőhérváron elbeszéltem, hogy tréfásan mit mondtam Blahánénak. Elmondom most a folytatását, de valahogy ki ne írja.

- Isten ments - válaszoltam a legártatlanabb arccal, s a derék jó Vidor belement a kelepébe.

- Hát Blaháné bizony komolyan vette a fürdetést és mikor a szerepet kézhez kapta, meg is rendelt egy fürdőkádat.

- Azután?

- Kezdett lapozgatni a szerepben, már jó darabot tanult is belőle, de a fürdőjelenetre nem akadt rá.

- Hiszen csak nem írt olyat? - vágtam közbe.

- Dehogyan írtam, tréfa volt az egész. De várjon csak. Amikor hazavitték a kádat, hát Blaháné nézi-nézi a faalkotmányt, lapozgat a szerepben és mikor látja, hogy bizony nincsen Jucikának dolga a káddal, másnap így szólott hozzám:

- Vidor, magának igaza volt, a fürdőkád nagy hatást fog tenni.

- Miféle kád? - kérdezém, mert nem jutott mindjárt eszembe a célzás.

- Nos, amit majd a színpadon fogunk bemutatni a »Vörös sapka«-ban.

- Hiszen csak tréfáltam.

- Nem oda Buda! Azt a kádat felhasználom; lemosok magamról minden »sablonyszerűséget«, amivel vádolnak, kivetkőzöm a saját egyéniségemből, hiszen mindig azt mondják, hogy »Blaháné folyton csak Blahánét játssza«, azután meg a Jucikát mosdatom meg szépen, csinosan, felöltöztetem és a premieren, majd meglátja, nem ismernek rám...

S megláttuk Jucikát, de ráismertünk Blahánéra, csak azon tűnődünk, hogy lehetett őt felismerni. - Nagy gondot fordított ő erre a szerepre, mindent kész lett volna feláldozni, de volt is látszatja. Kedves, elragadó, bájoló, kitűnő, stb. jelzőkkel fejezték ki a kritikusok bámulatukat, még azok is, kik mindig csak azt hangoztatták, hogy Blaháné egyoldalú színésznő.

A művésznő megtartotta szavát, szépen kiöltöztette Jucikát, meg is mosdatta, most pedig esténként száz meg száz ember gyönyörködik benne.

A JUNIÁLISOK

(Csevegés)

Azt mondják, hogy bálból sohasem megy férjhez az ember - már t.i. ha az ember leány vagy özvegyasszony - és ebben van is valami. Az öregek tömérdek bölcsességet téteményeztek le az ilyen alapmondásokba.

Hanem ami áll a bálokra, nem áll az úgynevezett majálisokra. A majálisokra sokkal gyanútlanabban lép az ember, már t.i. az olyan ember, aki »becsületes embernek« készül, sokkal őszintébben, szívét megnyitva a benyomásoknak.

A bálterem ajtajára az van írva K. V. és azt így olvassák »Cave«. Minden hamis ott, ami csak van, a gallyak, a virágok, amikkel a lépcsőházat díszítik, a mosoly, mely az arcokon tündököl, a nyíl, mely a szemekben ég, hamis a ropogó selyem, a csillogó gyémánt. Minden díszítve, erőszakolva van széppé. Ha a valóságot akarjuk, redukálni kell a látszatot.

Egészen más a majális és juniális. Itt az igazi természet a dísz. Zöld lombok integetnek édesen, valódi fák árnyéka üdíti fel a szerelemtől kipirult homlokot. A ruha sem olyan keresett a hölgyeken, a természet fénye mellett csak az egyszerűségnek van jogosultsága. Ékszer nem kell ide. Minden bokorban nyílik egy-egy vadrózsa künn az erdőn, s nincs az az ékszerész a világon, aki annál szebbet csinálna.

Egyszóval a juniális az, ahol biztosan férjhez lehet menni.

A természet a legnagyobb közvetítő. A holdvilág fénye szebb, mint a gázcsillárok. A föld párája olyan, mint a mámorító lehelet, bokrok, füvek, melyek arra ösztönöznek, hogy az ifjú, ha tisztességes szándéka van, szavakba öntse.

Egy német statisztikus, aki ráért (de hát melyik statisztikus nem ér rá?) kiszámította, hogy négyszer több házasság kötöttetett egy év alatt a lampionok, mint a gázcsillárok fénye mellett.

Igaz, hogy a mi közmondásunk szerint így is nagyon kevés nő jutna főkötő alá, mert ha egyetlen nő sem megy férjhez a bálkból, kevés vigasztalás, hogy a majálisokról aztán *négyszer annyinak* van kelendősege.

No, de nem kell a dolgot szorosan venni. Annyi bizonyos, hogy a lampionok fénye bizalmat keltőbb. Sárga bogarak, éji pillangók szabadon körülropkodik, s mindjárt meg lehet őket szólítani:

- Csak azt mondd meg: rózsámé leszek-e?

A juniálisok előkészítő oskolái a bálloknak. A »bakfischek«, ezek a kedves golyhók itt tanulnak meg »úszni«.

Az isteni együgyűség nem ritka itt a - rövid szoknyácskákban.

De mire ezeknek a szoknyáknak sleppje nő - azalatt már a mennyei együgyűségből mester lett.

A »mestereket« aztán a bálban találjuk. Ott a tágabb tér ügyes tevékenységüknek.

Milyen különös ellentétek!

A kis bakfisch mindenáron nagyleányt szeretne adni a majálisokon, de nem sikerül neki.

Mikor meg aztán nagylánnyá lesz, bakfischt játszik a bállokon és sikerül neki.

Csakhogy, mondom, az az átkozott redukálás van ott - a látszat ellenségeképpen.

Uraim és hölgyeim, hallgassák meg az én jó tanácsomat, amit a nyári évadra nyújtok, járjanak a juniálisokra. Úgyis most van a szezonjuk.

Becsüljétek meg, uraim, a rövid ruhát, s becsüljétek meg, hölgyeim, a helyet, ahol nektek többet hisznek el - s ahol nem redukálnak.

Egy vén táncos

KÁLLAY BÉNI MÁSODIK KERESZTELŐJE

(Választási történet)

Kállay Béni 1864. évben jött Pestre, hogy a politikai pályának szentelje magát. Itt megismerkedett Joszipoovits Szilárd szerb pappal, ki a városi és megyei életben kiváló szerepet játszott. Ez azt tanácsolta Kállaynak, tanuljon szerbül és lépjen föl a következő, 1865. évben mint képviselőjelölt a szentendrei választókerületben.

Kállay a szerb paptól leckéket vett és oly gyorsan elsajátította a szerb nyelvet, hogy már az 1865. év tavaszán tanítójával Szentendrére utazván, a város honorációiraival, akiknek bemutatták, folyékonyan társalgott szerb nyelven. Szeretetreméltó modorával azonnal megnyerte a lakosságot, különösen a nők rokonszenvét, és az eredmény az lett, hogy kikiáltották képviselőjelöltnek.

A szentendrei választókerület egyike az ország legnagyobb választókerületeinek, 32 község, 6000 választóval tartozik hozzá. Nemzetiségükre nézve vannak közöttük magyarok, németek, szerbek és tótok. A választókerület fő- és székhelye Szentendre, rendezett tanácsú város, 4000 lakossal. Ott székel a budai görög keleti püspök is.

Kállay beutazta választókerületét; mindenütt lelkesen fogadták, elmondotta programbeszédjét három nyelven, és megválasztása biztosnak látszott. Szentendre város honorációrai vetélkedtek az ünnepélyek rendezésében és a többi között közvetlenül a választás előtt kirándulást rendeztek képviselőjelöltjük tiszteletére az »öreg víz«-hez, a város legszebb helyére.

Az »öreg víz« gyönyörű vidéken, egy erdő szélén fekszik és forrása kitűnő ivóvizet szolgáltat. Minden idegent, ki Szentendrére jön, ehhez a forráshoz vezetik és mielőtt innék belőle, megkeresztelik, »hogy mindig gondoljon azokra, kik őt megszerették«. A forrás nevét az öreg Popovics Dénes püspöktől kapta, ki mindennap innen hordatta házához az ivóvizet.

Az ünnepély a vendéghez méltó volt. Midőn a pohárköszöntőkre került a sor, Kállay tanítója, a szerb pap formaszerint megkeresztelte őt a »Szrboljub« (szerb-barát) névre. Mindenki

üdvözölte az újonnan megkereszteltet, és senki sem gondolt arra, hogy ez a keresztelő meg fogja buktatni Kállayt.

Néhány napra reá megtörtént a választás. Kevéssel előbb ellenjelöltet állítottak föl Horváth László személyében. A kerület református választói megharagudtak a szerb keresztelő miatt Kállayra, aki tudvalevőleg református, és mindent elkövettek Kállay megbuktatására. Sikert is nekik. Kállay 22 szavazattal kisebbségben maradt. A keresztelő papot püspöke hat hétre fölfüggesztette a papi funkcióktól, és még ma is meg van róla a nép győződve, hogy Kállay csakis a szerb keresztelő miatt bukott meg.

Hogy Kállay nem örömet emlékszik Szentendrére, azt 1875-ben bebizonyította. Ekkor ismét följánlották neki az ottani mandátumot, de ő nem fogadta el.

A »HANGLI«

Aki Budapest társadalmi életének külső részét meg akarja ösmerni, annak okvetlenül be kell néznie a Redoute előtti kioszkba, vagy ahogy közönségesen mondják: »Hangli«-ba.

Ez a kioszk nagy specialitás a fővárosban.

Sehol a világ egyetlen nagy városában sincsenek olyan élesen elkülönítve az egyes osztályok, mint Budapesten. A főurak nem járnak a kávéházakba, sem a nyilvános vendéglőkbe, egész életük a kaszinóban folyik le: ott esznek, biliároznak, ott kártyáznak, ott politizálnak, egyszóval mindent ott csinálnak; a politikusoknak megvannak a maguk klubjaik s azonfelül apró klikkekre szaggatva egymás között, a fővárosi életbe bele nem merülnek, hanem igazi »diák-forradalmat« alkotnak, éppen úgy az írók is.

Még hátra volna a középosztály, a fővárosban lakó nemesség, mely az itteni úri társadalom zömét teszi. No, ez van aztán még csak körülbástyázva előítéletekkel, kevélységgel. Az idegen, ki bár hónapokat időz Budapesten, sohasem látja meg e nemességet sehol. Láthatlanná teszi az magát, elzárkózik, együtt él, egymáshoz jár s nem vegyül sehova.

Innen van az, hogy az ide tapasztalást szerezni járó idegenek olyan nagy bolondságokat írkalnak rólunk, mert itt járnak köztünk, de sohasé láthatnak minket.

Hanem örökké és mindenütt Budapest azon lakóit látják, akik az osztályjellegét körülményeiknél fogva föl nem vehetik s az lassankint annyira lekopik róluk, hogy éppen úgy lehetnének bécsiek, párizsiak vagy akár nagyikikindaiak, mint budapestiek.

Ez a joga az osztályoknak kétségkívül megvan, és az természetes is, hogy legszívesebben egymás közt vannak. Nem is azért hozzuk ezt fel, hogy ezen változtatni szeretnénk, hanem hogy az olvasó megértse, milyen érdekes hely a dunaparti Hangli, ahol minden osztály összejön naponként a gyöngyvirágbokréta körül, melyet a művészies szökőkút kötöget gyönyörűségére a sok ragyogó szép szemnek.

Igen, itt van minden osztály. Ott egy asztalnál a miniszterné, a mellette levőnél a gazdag szatócsné ül leányaival: a Terkával és a Nettivel. Csinos teremtés mind a kettő, s olyan jól illik nekik, amint félig kinyújtott nyelvecskéjükkel lenyalogatják a fagyaltot a kis kanálról, hogy ezt ugyan hercegnők se tehetnék különben.

Amott a túlsó asztalnál meg egy bozontos honatya szuszog, amint mohón szívja be az esti lapok híreit. Nagyokat pislant egy-egy figyelemreméltó hírnél s homlokát ráncolva, mintegy gondolkozni látszik, nem lehetne-e belőle, teszem azt, interpellációt csinálni?

Az arisztokrácia kotériát csinál, ha teheti, itt, de legalább láttatja magát. Egy hosszú asztalt olyan messzire tesznek, hogy a »canaille« meg se hallja miről beszélnek: a beszéd lassú itt, a mosoly bágyadt, a kacaj halk.

A gazdag tőzsér is itt van »nagyságos családjával« szépen kivasalt cilinderében. Az »új úr« megtalálja itt a »régi urat« is. Még köszönnek is egymásnak. A régi úr sokkal kevélyebb még most is, hogysem érezné a keserűséget afölött, hogy az új úr csak nemrég licitáltatta el a birtokait.

És itt van ráadásul a »jövendő úr« is; most csak kereskedősegéd valahol, de már is elegánsan öltözik s ruha dolgában éppen nem enged a fiatal grófnak, kik körüljárják a rondót, s mint ahogy a tyúk kikeresi a konkoly közül a búzaszemet, megbillentik kalapjaikat az előkelőbb asztalok előtt, ide-oda még mosolyognak is - hanem hát csak az az igazi, ahol leülnek.

Itt van csakugyan, itt van mindenki. A könnyű muszlinruhák mellett, mik mindig a szeszélyes divat legújabb remekei (mert a Hangliban támad s hal meg a divat), ott szürkülnek a tábornoki egyenruhák is.

A divathölgy ide hozza új formájú kalapját, a fiatal képviselő itt használja ki szólásszabadságát s itt próbálja ki immunitását. Filozófus, amint kapucinerjét szürcsölgeti, itt erősödik meg abban, hogy »vanitatum vanitas« minden, az életunt illatos havanna füstje mellett, amint végigtekint a gyönyörű hölgycsoportokon, itt jön rá, hogy mégis szép az élet.

A kellnerek fel s alá futkosnak örült sebesen, fekete frakkjuk úszik az esti szélben, egyszerre tíz helyen is csengetnek, csészék és kávéskanalak zöreje harmonikusan beleolvad a szökőkút melankolikus locsogásába.

Vendégek jönnek-mennek, új csoportok képződnek a régiek helyén, ha az ember elbámult balra valami szép arcon, mire megfordul, már jobbról ott talál egy új megbámulni való szőke arcot. Ez oszt a tündér virágcserep, ahol minden pillanatban más-más virág nyílik!

A diskurzusokból csak töredezett szavak hallatszanak. Egészen azt csak a tárcaíró hallhatja, hogy mit beszélnek az asztaloknál.

Kitalálhatja azonban mindenki, hogy a tiszaezlári kislány van a szőnyegen. Ez az ezer kislány sem tudja elfelejtetni azt az egyet.

Minden asztalnál másképp fogják fel.

Csukva tartják a papok valami sötét klastromban. Ötvenezer forintot kellett volna kitűzni. Ötezer kevés. Ennyiért nem érdemes, hogy bajba keveredjék valaki, de ötvenezerért maga a bűnös is kiszolgáltatná a rejtélyt, mert ő elveszhetne, de az ötvenezer forint megmaradna a családjának.

Az antiszemiták úgy fogják fel, hogy rituális gyilkosság is történhetett. Hátha fanatikus a sakter. Aztán meg a magyar népnél is sok vallási babona van, aminek semmi nyoma a vallásban.

Vannak aztán valóságos heccmesterek, akik egyik asztaltól a másikhoz mennek frappáns hírekkel megtömve.

Már a talyigát is megtalálták, amelyiken a szegény Eszter holttestét vitték a sakterék. Csakugyan rituális gyilkosság volt.

A szemita asztaloknál elkeseredést szül ez a föltevés, az antiszemita csoportokban csak azért is elhiszik. A kérdés olyanná lesz, mint a pizai torony négy galambja. Azokról pedig az van feljegyezve a krónikában, hogy a pizai tornyon tulajdonképpen csak három galamb van, de a babona azt tartja, hogy csak az lát hármat, aki az ő apjának nem valóságos fia.

Mindenki hármat lát ugyan, de azért mindenik elfogadja, hogy négyet lát: ne tartsák természetes fiúnak.

Ilyen már a tisztaeszlelő kérdés is, - senki sem annyit mond belőle, amennyit lát. Folynak a disputák pro és contra - egész addig, míg a fizetőpincér nem jön, s szét nem oszlanak szemiták, antiszemiták jobbra, balra.

Azontúl megszűnik ez a kérdés. Haza abból a szívében senki sem visz semmit. Se aggodalmat azok, se ingerültséget emezek. Az egész kérdés ott lakik - a kávéházban.

S így éltük meg, hogy van egy hely, ahol összejön az egész magyar társadalom, osztály- és valláskülönbség nélkül s még nemcsak hogy együtt van, hanem egy dolog iránt érdeklődik, egy ugyanazon dologról diskurál is az uzsonnája mellett.

S vajon mi az, mi e csodálatos egyenlőséget megteremtette, ami e különféle embereket összehozta s halomra dönté a válaszfalakat?

Talán valami új erős törvény?

Oh, dehogy! Hanem a nagy meleg és az a néhány rózsabokor a parkban, melyeknek édes illatát az esti szellő odahajtja a kiosk felé.

Mágnás-orrok, zsidó-orrok, lateiner- és proletár-orrok megegyeznek abban az egyben, hogy a rózsának kellemes illata van.

A SZÍNKÖRBE

Valamikor a mi Salamon Ferencünk, mikor még nem volt olyan nagy tudós, mint most, egy színdarabot tervezett, (hiszen ezen a tervezésen keresztül megy minden ember) a megboldogult Pákh Alberttel.

Alapítottak is meg valami mesét együtt, sőt Pákh egy napon azt újságolta már Salamonnak, hogy meg is kezdte a nagy munkát, nemsokára fel fogja olvasni az első felvonását.

Pákh tudvalevőleg a restebb emberek közé tartozott, s bizony hosszú idő múlt el, míg újra előhozta a darabot, azaz hogy elő se hozta többé. Salamon figyelmeztette rá néhány ízben:

- No, hát mi van a darabunkkal, Berci?

- Ugyan hadd el, pajtás - mondja egy ízben Pákh, mintegy sajnálkozva maga is -, szegény személyeink olyan jóízűn diskurálnak az első jelenetben egymással, hogy abszolute nem tudnak egymástól elválni, s így persze lehetetlen, hogy a cselekvény előre haladhasson.

Én is olyan darabot néztem meg tegnapelőtt a budai színkörben, ahol a személyek annyira szeretik egymást, hogy sohase válnak el, hanem mindig együtt vannak s elmondván egymás dolgait s elénekelvén egypár nótát, elvégződik a hosszú darab.

Különben a budai színkörben nem a darabok a legérdekesebbek, hanem a »Politikus szatócs«, akinél a publikum az előadás után megvacsorál. A színkörben senki sem haragszik a rossz darabokra, hanem csak a *hosszú* darabokra.

A színikör különben megérdemli, hogy foglalkozzunk vele. Csodálatos egy hely az. Eddig még minden eleven ember megbukott benne, hanem azért minden esztendőben akad, aki eléje megy a biztos halálnak. Van valami sajátságos vonzó ereje ennek a helynek, de nem a közönségre nézve, hanem a direktorokra.

Én azt hiszem, hogy a pille ezerszer megújuló históriája ez, a pilléé, mely a legörömelebb meg neki a gyertya lángjának, hol egészen elperzselődnek a szárnyai...

A vágyódás a veszély után. Mert van ám annak is édessége.

És ha egyszer akad valaki, aki ezen az elátkozott területen hódítja meg a közönséget, aki meg tudja tölteni esténkint azt a nagy pajtát tapsoló tömegekkel, abból egyszerre nevezetes ember lesz.

Ahhoz pedig nem kell valami különös ördögösség, sem pedig jó műsor, új darabok, látványos bolondságok, mert már ez mind hiábavalónak bizonyult be, - hanem egy Nana kellene hozzá. De nem Nana darabnak, hanem maga Nana primadonnának.

Ha holnap belekerül a lapokba az az érdekes hír, hogy a budai színikör primadonnája Erdélyi Marietta lesz ezentúl, bizonyosan maliciának veszik tőlem a fentebbi tanácsot, mert Erdélyi Marietta éppen nem hasonlít Nanához. Már nem Nana és még nem Nana!

De azért Erdélyi Marietta is olyan akvizíció, aminő már régen nem volt a budai színikörben. Mióta nem láttuk a fővárosban, s annak van már vagy hat esztendeje, nagyon sokat javult, hangja pedig semmit sem vesztett.

Nem merjük biztosan állítani, hogy ez lesz az az első kövér nyár, mely a sok sovány nyarat felváltja a színikörben s megfordítja a végzetet, de amennyire a társulat tagjait egykét előadás után kiismerhettük, ha ahhoz még hozzáadjuk Erdélyi Mariettát, bizony, bizony megtörténhetik, hogy sok igen derült estét él meg az idén a - »Politikus szatócs«. Mert, hogy egészen derült estéket éljen meg a budai színidirektor, illet a legnagyobb optimizmussal sem lehet hinni.

Buda magyarosodását, vagyis nem-magyarosodását a színikör mutatja legjobban. Aranyért sem talál ott az ember budai illetőségű embert. Néhány tisztviselő kong ott és a Pestről jött libapecsenyéző karavánok. Az állóhelyek fogynak el leginkább. Kezd a közönség praktikus és takarékos lenni. Igazi bámulat fogja el azonban a pénztárost, ha úgy be-benéz a harmadik felvonás felé s látja, hogy dacára annak, miszerint csak kilenc zártszéket adott el, mégis vagy száz ember ül a zártszékeken.

A páholyokba határozottan csupán a kopasz emberek törekszenek, hogy meg ne látszassék hajfolytonosság hiánylatuk.

A színikörrel szólva, meg kell említenünk, hogy eléggé csinosan ki van tatarozva és kifestve. A ringszínházi katasztrófa következtében még két új kényelmes kijárót csináltak: egyet a Horváth-kert, másikat a »Három alma« felé.

Szegény színikör! A te két új ajtód igazán csak olyan tiszteletbeli kijárat, - de *bejáratnak* még képzeletben sem válik be!

A ringszínházi szerencsétlenség mélyen sújtotta a budai színikört is: ami benne a legélvezetesebb volt, azt vették le a repertoárról, a szivarozást.

Egy szál drabant áll az ajtóban ásítózva s mindenkit figyelmeztet, hogy »tessék letenni a szivart«.

Az így letett szivart persze, hogy aztán ő akvirálja, ha ugyan előbb nem kapják el az özönével ott álló csavargógyerekek, kik a legjobb darabnak tartják a szivar-darabot.

UBORKA-IDÉNY

Egy ilyen című tárcának is meg kell fordulni a lapokban minden esztendőben egyszer, ilyen időtájban. Ez a cím t.i. azt jelenti, hogy amikor a legtöbb uborka van, akkor van a legkevesebb hír. Mint ahogy szimboluma a bőségnek a szaru, éppen úgy szimboluma a hiánynak az uborka, - persze az újságírók szótárában.

Az uborka a mi szegénységünk- és szükségünknek mementója s mégis, sohasem voltunk szegénységünkben még ilyen gazdagok!

Az uborka-idény megvan azért - de micsoda fényes oldaláról mutatkozik: aranyalma termett az uborka-indán. Ez az idény többet ér egy forradalomnál is. Persze csak bécsi forradalmat értek.

A lengbergi fölségárlási pör, a híres bécsi svindler bűnügyének tárgyalása s ami valamennyinél jobban izgatja közönségünket, s nagyobb érdeket kölcsönöz a lapoknak: a tisztaeszlári eset.

Már hajnalban nagy tömegek állják el a szivaráros boltokat, a lapokat még el sem hozta a kihordóné s már ott lesik feszült kíváncsisággal, micsoda új szálakat hozott a meseszerű bűnügy megvilágításához éjjel a drót?

A redakciók ostromnak vannak kitéve éjjel-nappal, s még a szerkesztőségi szolga: a »Samu« is olyan fontos egyéniség a közönséges civilemberek előtt, mint legalább is Kállay Béni. Sőt sokkal több ember kíváncsi arra, amit Samu *tudhat*, mint arra, amit Kállay Béni *tud*.

Minden egyes munkatárs fontos személy; mikor a kapun kimegy, a házmesterné megnézi figyelmesen fizonómiáját s abból találja ki, hogy jó vagy rossz hírek jöttek-e Eszlárról.

Az újságírók természetesen érzik fontosságukat s begombolkozva járnak titkaikkal, vagy ha titkaik nincsenek, kombinációikkal, melyekbe be van rakva a jövő évfolyamok tartalma.

Hanem bent a redakcióban aztán - mintha a redakció lenne a munkatársak komornyikja - megszűnnek nagy emberek lenni, dacára, hogy ők a komornyikjai a redakciónak. Itt csak kétségbeesett emberek, mert sok, nagyon sok baj van azzal a kérdéssel, mely őket nagy emberekké tette. Olyan az, mint a sün, akárhol fogják meg, akármerre forgatják, mindenütt - de legjobban szúrja őket magokat.

Mikor egyszer Horvát Boldizsár még in illo tempore benyitott a magyar miniszterelnökhöz: Andrássy Gyula grófhhoz, azt bámulatára az íróasztalnál találta - egy rendeletet fogalmazott.

- Mit csinálsz, kedves Gyulám?

- Nézd, ezt a rendeletet fogalmazom. Hallgasd, felolvasom neked.

Horvát végighallgatta figyelmesen:

- Hiszen pompásan van! kitűnően van.

- Ej, dehogy, dehogy! - rázta fejét Andrássy - úgy szeretném valahogy, hogy mikor Bécsben olvassák, pecsovicznak látszassék, idehaza meg szélsőbalinak tartsák.

- De az lehetetlen! - felelte nevetve Horvát.

- Hiszen éppen ezért próbálkozom vele.

Ez a próbálkozás jellemzi most az összes lapokat az eszlári ügygel foglalkozó hasábokon, ennek a próbálkozásnak a nyoma vet annyi árnyékot mindenütt - az igazságra. Azt a nagy kérdést igyekeznek megoldani, hogy lehetne úgy írni meg az igazat, hogy a szemiták maguk mellett, az antiszemiták pedig szemitaellenesnek vegyék.

Persze nem sikerült még eddig. Hanem ehelyett sikerült egy napon két ilyen levelet kapni a »Kikircs« szerkesztőségének:

»Tisztelt szerkesztőség! Az önök lapja keddi számában első helyen közölt zsidófaló távirat arra késztet engem, hogy lapjukat, mely eddig kedvencem volt, ezennel visszaküldjem. Nekem többé nem kell.

Tisztelettel Svarcz Simon.«

A másik levél így szól:

»Tekintetes szerkesztő úr! Látom, hogy az ön lapja is zsidólap. A keddi számban az első helyen közölt távirat dühbe hozza a keresztény embert önök ellen. Szüntessék meg a lap küldését.

Tisztelettel Kádár István.«

...Tehát mégis meg van találva a stílnak az a hatalma, amit valaha Andrássy keresett; - csak hogy megfordítva.

Azt nem lehet elérni, hogy mindenkinek tessenek egy és ugyanazon közlemény, hanem oda el lehet jutni, hogy senkinek se tessenek. S ez is csak valami!

Sőt az uborkaidényre éppen konvenió is.

A VIZSGÁLATOK

Csak rajta, gyerekek, itt a küszöbön a vakáció... Hanem még előbb meg kell szolgálni érte. A mulatságot sem adják ingyen. Bizony attól függ, hogy fogtok mulatni, hogy miképp teszitek le az exament.

Nagy, nehéz napok ezek, nem csoda, a kalendáriumcsináló bácsi is hosszabbra mérte őket a többinél, de csakugyan sokkal hosszabbak is. Lassan, szörnyű lassan szaporodnak azok a ragyogó betűk ott a falon, amikből csak egyet szabad felírni mindennapra krétával:

VIVANT VAC...

A tizenkettedik óra ez már. A szívszorongatások nagy napjai. Pihen is minden játékszer, a Vilmuska krampusza babája, mind elmehetnek most aludni, hozzájuk sem nyúl senki, hacsak a macska nem ugrik fel a székre s nem enyeleg velök könyörületből. Mert Vilmácska azt se tudja, ha vannak-e a világon?

Nagyobb, sürgősebb dolga van öneki most. Kis fejében gond gondot ér, a homlokán - jó, hogy eltakarják az aranyszőke fürtök - felhő borong, mert ki tudja, hogy lesz, mint lesz?

Jaj, hogy inkább évközben nem tanult többet? Minek is, minek is szökött meg annyiszor a könyvtől a kertbe, nem volna most annyi ijedtség, s abban a kis szívben annyi lélekfurdalás.

A mama meg is ríkatta tegnap a kis Vilmácskát, mikor azt mondta lefekvés előtt:

-- Megöl a szégyen talán a Dunába is ugrom, ha te leszel a többi gyerekek közt a legostobább, kis lányocskám! Pedig te leszel, mert nem voltál elég szorgalmas.

Hozzá kell hát látni az utolsó két nap. Apától kérdezte, hogy mitevő legyen? Az azt tanácsolta, menjen el a mamához, s így szóljon hozzá:

- Csókolom a kezeidet, Erzsi mama, ki akarom pótolni, amit lehet, légy szíves oktass be engem, egész nap tanulni akarok.

A mama aztán, akit apa csak Erzsinek nevez, előveszi a kopott ábécés könyvet (haj, sokszor vágta azt mérgesen a földhöz Vilmácska) s még egyszer megmagyarázza, melyik ákom-bákomnak mi a neve.

Az elme is olyan, mint a gumilasztikum, ha nagyon húzzák, nagyon nyúlik. Vilmácska figyelme és fogékonysága bámulatos most, minden pajkosság eltűnt az arcáról, olyan komoly, morcos, mint egy akadémiai tag, szeme apróra húzódva, mereven kíséri kedves mamáskának a mutatóujját. Jaj, édes istenem, mikor is tanulhatta meg a mama azt a sok tudományt, hogy olyan jól tudja, - mikor hát majdnem minden betű egyforma. De nagy bolondok is voltak, azok akik a betűket feltalálták, hogy nem különböztették meg őket jobban, hogy taréja legyen az egyiknek, kacsalába a másiknak, borjúfeje a harmadiknak, stb.

Bezzeg sokkal könnyebb dolga van a Micu gyerekek; ő már a második elemibe jár. S mama nélkül is meg tud állni, meg aztán tanulni is szeretett évközben.

Micu már csak neveti Vilmácskát, Micu már olvasni is tud s harsogva szavalja a folyosókon:

*Jókor kelj föl, öltözz, mosdjal,
Az Istenhez fohászkodjál...*

Vilmát a Micu keseríti legjobban s sarkallja ambícióját, mert hát mégis szörnyűség, Micunak már megvették karácsonykor a Győry Vilmos bácsi könyvét is azokkal a töméntelen apró gyerekekkel, akik futkosnak körbe, cicáznak és mindenféle játékot űznek, és Micu a könyvet még csak meg sem akarja jól mutatni Vilmácskának, s valahányszor kéri, mindig kineveti:

- Eredj, te boglyos... hiszen még a nagy A-t sem ösmered! Való is neked az irodalom?

Hát ki ne lenne azután elkeseredve az ilyenre? Hanem iszen csak most az egyszer isten segítse a vizsgálaton, hogy a mamának szégyent ne hozzon a fejére, esztendőre, tudom megelőzi Micut!

Hej, pedig nem olyan erős az »ellenség« sem, amilyennek hiszik; a Micu dobja is pihen, nem veri rajta: bömbörömböm... Nem is olyan pajkos, mint azelőtt s sokszor órákig sem lehet hallani ajtócsapkodásait és lármáját. A vizsga-láz gyötri ám őt is. El-elvonul órákig a papa szobájába s ott felmászva a legmagasabb helyre, úgy »magolja« be a leckéket. Apa ezüstórát ígért neki, ha jól leteszi a vizsgát, de még lánc is lesz rajta. Kár, hogy a kulcs iránt még nem szerzett magának alapos információkat, mert kulcsot a papa csakugyan nem említett.

A masamód, meg a szabó már tegnap hozták haza az új ruhákat Vilmának, Micukának. Nagy öröm ez máskor a háznál; apróra megnézegetik a ruháknak minden ráncát, gombját, - de most mintha orruk vére folyna, mikor felpróbálták. Az új ruha mindig bizonyos örömet okoz, csak éppen kétszer nem: mikor az examen-ruhát hozzák, meg a halottit.

Végre fölvirrad a nagy nap. A szemeket még csukva tartaná örömet az édes álom, de az édesmama költi fel őket és már fel is van öltözve.

- Föl, gyerekek, fel, fel! A vizsga van! Várnak már rátok a bácsik.

Be örömet dognák fejcskéiket a paplan alá... Soha, sohasem voltak még ily álmosak. De hiába: menni kell.

Mintha vaslemez közé volna szemök szorítva. Tompán, elfásultan tápáskodnak ki, nincs bennük semmi élet, semmi ruganyosság, hagyják magokra húzni a szép új ruhát s közömbösen veszik a mama örömrepeső ujjongását, hiszen kismama még önkénytelenül is kiszalasztja:

- Jaj, de szépek vagytok, édes kis porontyaim, ti lesztek a legszebbek, nekem a legédesebbek.

S azután ott nyomban meg is kóstolja őket sorban, ha igazán olyan nagyon édesek-e?

De iszen most ők csak grimaszt tudnak csinálni az ilyen nyájaskodásokra. S olyan kedvetlenül poroszkálnak a mama mellett fel a lutheránus iskolába, mintha a vesztőhelyre vinnék őket.

Nem is tréfádolog az, - ha jól felvesszük. Annyi öregember előtt fogják őket examinálni, sok, sok urak lesznek ott, még tán Győry bácsi is ott lesz, meg a püspök. Még tán a nyakát is veszik ott az embernek, ha elakad.

Az okos mama észreveszi útközben a picinyei remegését: szegény Vilmácska, milyen sápadt, még a keze is reszket, mit tehetne egyebet, mint hogy megvigasztalja őket.

- No no, hát ne féljetek. Hiszen nem valami nagy baj az, ha éppen nem fogtok mindent tudni?

- Hát be nem ugrasz a Dunába?

- Még most az egyszer be nem ugrom - mondja a szép mama önkénytelen mosollyal, melyet eltitkolni szeretne.

A gyerekek néminemüképpen fölbátorodva, de még mindig félelemmel lépnek be társaik közé az osztályba. E fontos pillanatban elmúlik arcukról a sápadtság, sőt inkább lángba borul az.

Juj, milyen ünnepélyes, megdöbbenő itt most minden. A társak mind ünnepi ruhában ülnek csendesen, tisztességtudón, mindenki meg van fészülködve, csinosak, különösek, rájuk sem lehet ösmerni.

De amint egyszer beléptek, vége a »félsz«-nek; mint a katonák, csak addig félnek a háborútól, míg benne nincsenek. Mikor benne vannak, egészen belemelegszenek.

A bácsik nem valami kegyetlen emberek, olyan jóságos, biztató arcuk van, sokkal szelídebbek, sokkal engedékenyebbek is, mint a tanító úr. Biz isten még jó, hogy examen van és nem közönséges lecke-óra!

Micu és Vilmácska jól kezdik magukat érezni. Hiszen a bácsik senkit sem zseni-roznak; nem gáncsolni, szigorkodni jöttek azok, ide hanem inkább jutalmazni, dicsérni a gyerekeket. Olyan biztató is arcuk, szavuk, hogy Micu és Vilma felbátorodva, sokkal többet tudnak, mint amennyit hittek ők maguk.

A mama boldogan, megelégedve, kevélyen ül ott a többi nénik között. Jézus Mária, micsoda nagy uzsonna lesz ebből a vizsga után!

Az idő olyan hamar röpül, hogy szinte sajnálják, mikor már vége van a vizsgának. Jaj, be kár, - hiszen azt szerették volna, ha még kikérdezik őket egyszer: mert nem mondtak ám el még mindent, amit tudnak.

TISZAESZLÁRI TISZA KÁLMÁN

Mikor Tisza Kálmán kis diák volt, már akkor is feltűnt dialektikája által. Egyszer azt mondja az apjuk, látván a fiúkat együtt játszadozni:

- No, Lajos, Kálmán, verekedjete egy kicsit, hadd lássam, melyitek az erősebb. Az kap tőlem egy ezüstórát!

Lajos, dacára annak, hogy fiatalabb, sokkal izmosabb volt testalkatban, s ha birokra kerül a dolog, hihetőleg ő veri meg Kálmánt, de higgadt lévén már gyermekkorától kezdve, kevés gondolkodás után így szól:

- Nem verekszem: mert ha ő üt földhöz, az nekem nem haszon, ha pedig én ütöm földhöz, akkor is *ő bizonyítja be* okoskodásaival, hogy én feküdtem alul. És nekem ez se haszon.

Tisza Kálmánnal bajos kikötni, mert ő igazán olyan, mint azok a mesterséges gömbölyű poharak voltak, melyeket a szklenói hutában készítettek vagy húsz év előtt, s melyek nehéz fenekük miatt, akarhogy döntögette, forgatta őket az ember, még ha az asztalhoz vágta is, mindig magoktól keltek fel, e sokat mondó feliratot viselvén oldalukon: »Ürits ki és fektess le, ha felkelek töltés tele.«

A mi miniszterelnökünkön nem fog ki emberi halandó. Mindegy annak, akárhová tesszük le, akármelyik oldalra döntik a körülmények, ő azért kering, forog ugyan egy kicsit, éppen mint a szklenói csodapohár, mégis talpraáll magától.

Furfangjairól, cseleiről éppen annyi gazdag szövevényes mesét szabhatnak le majd magoknak a jövőre kor regényírói, mint jeles őse: Teleki Mihály uram viselt dolgairól a mostaniak, de alig van egyetlen szerepe is, ahol olyan ügyesen tudta volna vinni a maga dolgát, mint a mostani tisztaeszlári ügyben.

Mert nagy virtus kell ám ahhoz, hogy egy miniszterelnök, a kinek tudta nélkül - mint egy erősen kormánypárti lap mondja - egy szalmaszálat sem lehet keresztülni Magyarországon: úgy el tudja titkolni, miféle érzelmeket táplál szívében, mint ahogy a tisztaeszlári ügyben el tudta mélyen rejtetni.

Igaz, hogy ez kötelessége is egy miniszterelnöknek, aki a rend őre és a törvények első végrehajtója, de olyan kötelesség, ami sohasem sikerülhet egészen, mert az ő cselekedeteit millió szem nézi, elejtett szavait mindenki vigyázza s következtetést igyekszik belőlük vonni. Szólnia és cselekednie pedig okvetlenül kell ilyen ügyben.

Szól is, cselekedett is a miniszterelnök. Titkolózott ugyan, de némaságában ékesszóló volt. Olyan szerencsésen viselte magát, hogy most ő a legnépszerűbb ember a szemiták és az antiszemiták előtt.

Szakítsunk ki két párbeszédet, két táborból valót.

- Te, Száli - mondja a zsidó polgártárs -, nézd meg aztat a kalendárium, hogy mikor van az excellencnek az ő nevenap benne!

- Október 13-án. De minek az neked, Mózeskám? Mi baj tenéked nagy urak napjaneveivel?

- Imádkozni fogok érte, hogy isten sokáig szabadítsa meg őtet a Dezsü Szilágyitul et Comp. Kemény jerek az, ráparancsolta a keresztényekre, hogy meg ne mocsanjanak, mert lüni fog. Szeret az minket, Szálikám, nadjon szeret. Es úgy tartja a jeplüt a lovaival, hogy nem fölfordulja a szekér; az bizomos.

Lássuk mármost az antiszemita diskurzust:

- Dicsérem az elméjét, komám, ennek a mi miniszterelnökünknek. Láttá már kend, komám, a Nemzeti Színházban Falstaffot?

- Nem járok komédiába, komám, nem láttam.

- Hát olyan úr az a Falstaff, hogy mikor még nincs ellenség, erősen hadonász jobbra-balra, hogy így-amúgy teszi tönkre őket.

- Hát aztán?

- Mikor meg már elmegy az ellenség, akkor is hadonázik, hogy pozdorjává törí. Hadd vesszen el minden gyáva pimasz!

- No, és mikor ott van az ellenség?

- Hogy akkor? Ő akkor bemegy, komám, - *a kulisszák mögé!*

De félre a tréfával, annyi tény, hogy a magyar miniszterelnök semmi kérdést nem tart elég nagynak, sem elég kicsinynek, sem pedig elég komolynak arra, hogy azt ne kamatoztassa pártjának erősítésére.

Így tett a tiszaszlári ügygel is. Mikor még mindenki tréfának vette ezt a dolgot, már ő akkor sietett abból kivenni a hasznot és komoly szavakkal fenyegette meg az országot, hogy jaj lesz annak, aki a törvényt meg fogja szegni!

Hogy mire való volt ezen eljárás egyébre, ha csak nem arra, hogy az ország miniszterelnökének a törvényhozás termében hangsúlyozott intőszavai egyszerre komoly jelleget kölcsönözzenek, az akkor még jelentéktelen eszlári dolognak.

Ezt nemsokára egy hasonló tartalmú körrendelet követte a municípiumokhoz, lázas hangon tartva, mintha már itt állnának a zavargások a küszöbön. Mintha bizony azt nem tudnák magoktól is a municípiumok, hogy mit kelljen cselekedni, ha a törvényes rend megzavartatik.

De elérte célját, mert népszerű lett a szemiták előtt, éppen olyanformán, mint az anekdota embere, ki a sebesen guruló kocsiban az előülésen foglalván helyet s elővigyázatot affektálván, megfogta a gallyat s úgy eresztette el, minek következtében az kiütötte a hátul ülő bíró uramnak az egyik szemét.

- Köszönöm, sógor, a szívességét - szólt a megvakult bíró elérzékenyedve --, ha kend nincs, bizony-bizony a másik szemem is kifutott volna.

AZ ÖRÖK MŰKEDVELŐ

Erdélyi Marietta sokat beszéltet magáról két nap óta. A kedves, formás színésznő kitalálta a formát, mellyel még egy fogas prókátort is megszégyenített volna.

Míg bent a »kormánytanács«-ban (A cigányok is azt mondták: Csináljunk magunknak jó napot, nevezzük egymást *tekintetes úrnak*) arról folyt a nibelungi harc, hogy tartozik-e Erdélyi Marietta visszamenni Csókához, vagy nem - az ő hamis fejében már megvolt az »államcsíny«, mely a kormánytanács ékes dikcióit semmivé tette.

Ő nem lesz színésznő többé - úgymond -, hogy örökös műkedvelő lehessen.

Mikor ezt a levelet felolvasták, Feleki ijedten kapta hátra a fejét.

- Hát nincs már tökéletes bölcsesség a világon? - sóhajtá. - Pedig én mindig azt hittem - magamról.

*

Hogy Csóka szereti a fényeset, azt nem lehet csodálni.

De hogy Erdélyi Marietta meghallgatása nélkül Csóka egyoldalú panaszára ítelt a kormánytanács, az már valamivel különösebb.

És mégis alig találhat valaki valami mélyebb sérelmet ez ítéletben.

Mivelhogy az olyan ítéletek, amiket nem kell betartani, nem annyira sérelmesek, mint inkább igen kedélyesek.

Az egészben az ér a legtöbbet, hogy akadt olyan színház is már - ahová nem akar elmenni valaki *a budai arénából sem!*

SÉTA A KULISSZÁK KÖZÖTT

- A színpad körül -

Ha belépünk a tágas udvarba, melyet az utca felől magas kőfal, a Horváth-kert felőli oldalon pedig fapalánk kerít, egy pillanatra csodálkozva állunk meg, bámulva az élénk táruló kép tarkaságát, a zürzavart, a sürgés-forgást, azokat a különböző alakokat, melyek szokatlan külsejüknél fogva kötik le figyelmünket.

Itt az érem másik fele. Ami a nézőtérrel látva rendszeresnek tűnik fel, az itt felbomlott alkotó elemeire s költői rendetlenségben áll előtűnik. A szép piros arcszín ujjnyi vastagságú mázzá, a fekete szemöldök egy gramm súlyú feketítővé, a beesett arc egy vékony koromvonássá, a sápadt ajkak pedig fehéritő festékké változtak.

Ijesztő alakok a laikusok előtt, kifestett arccal, ragasztott szakállal, bajusszal; itt ül a hős egy vászon fatörzsön, kéjelegve a virszinia kékes füstjében, a drámai szende egy palotához támaszkodik, figyelemmel nézegetve a színpad rendezését s a színpaltologatók fáradságos munkáját.

De ha érdekes látványt nyújt a színház udvara, maga a színpad még sokkal érdekesebb: künt az udvaron inkább a nyugalmas képet láttuk, itt a színpadon pezseg csak az igazi élet, a lázas sietség csak itt észlelhető valójában, csak itt leshetők meg a színpad titkai, melyekről a közönség még eddig nem tudott magának tiszta fogalmat alkotni.

A színpad hátsó részében parkot ábrázoló vászon mellett még nincsenek felállítva, vagyis helyesebben odatámasztva a szobrok, még nincs ott a kis házacskó, mely messziről átlátszik a fák között, még a színpad előtere üres, ott csak munkás emberek sűrögnek-forognak most, hogy egy negyedóra múlva helyt adjanak a színészeknek.

Lassanként megnyílnak az öltözők is. A kíváncsiak odafordulnak, vajon nem-e egyik elsőrangú színésznő lép ki, akit el lehetne árasztani bókokkal. De a kíváncsiság még nem nyer kielégítést.

A nézőtérén azalatt szép számmal gyülekezik a közönség, a zenekar is kezd népesülni, az első csöngettyűszó is elhallatszott, a függöny lyukánál egyik alak a másik után nézi vizsga szemekkel a közönség gyülekezését, közel van az előadás kezdete.

A kis asztalon, mely ott áll a színpadon az egyik kulissza mögött, felülvé fekszik a színre kerülő darab.

S ez az asztal a színpad Mekkája. Ide jönnek egymásután a színésznők és színészek, különösen pedig az utóbbiak, mert a budai színpadon, s ez, úgy látszik hagyomány, a színészek rendesen kevésbé tudják szerepeiket, mint a nőtagok.

De hiszen ezen nem is kellene csodálkoznunk. Mert boncoljuk csak kissé a női szerepeket. Fúria vagy angyal, szerelmes vagy bosszúálló, szentimentális, érzélgős, vagy természetes, nemes női tulajdonokkal vannak felruházva. Gretchen és Desdemona, Juliska, vagy Zsófi asszony, a szerep alapja mindig megvan magában a nőben.

Hiszen az egyszeri festő is vászonra festette az angyalt és ördögöt, - de csak az elnevezés volt különböző, - az alak azonos, mert mind a kettő nőt ábrázolt.

Temesváryné asszony Deborahban pl. gyöngéden szerető nőből bosszúálló kegyetlen teremtéssé változik. A kis Blaháné, a kedves Várai Mariska nyíltan kijelentette, hogy ő bizony nem irtózik a csóktól, hát mért ne tudna a színpadon is csókolódzni, enyelegni? S ha nem is találja el szó szerint szerepét, beszél úgy, amint azt érzelmei súgják, de soha meg nem akad.

A férfiszereplőknél más az alaphangulat, szórakozásaik teljesen elütők a színpadi cselekményektől, az erős nemzedék nincs arra teremtve, hogy enyelegjen, érzelegjen, vagy rettentő bosszút esküdjön, amikor áthallatszik a szomszédos vendéglőből a zene, átérzik a »halbszeitli«.

Bizony-bizony a közönség is néha megkívánja a sört előadás közben, kivált, ha tudja, hogy oly közel érik, vagy kéjelegve szív magába füstillatot, irigyli a halandót, aki most szivarozhatik, míg ő benn lévén a színkörben, vagy ha színész, a színpadon, ily gyönyörben nem részesülhet.

Temesváryné asszony, a drámai primadonna képviseli a komolyságot a színpadon és életben egyaránt. Az ő művészetéről a fővárosi kritika is több alkalommal nyilatkozott már elismerőleg s teljesen igazolta a várakozást, melyet hozzája kötöttünk. Hírneve megelőzte, s megérkezése igazolta hírnevét.

Mellette a drámai szendét kell felemlítenünk. Gaál Hermin kisasszony, szép fiatal leány, elegáns külsővel, kellemes orgánussal. Szende a színpadon, kedves a társalgásban és megnyerő modora, szép tehetsége kilátást nyújtanak arra, hogy rövid idő alatt kedvence lesz a fővárosi közönségnek is, mint volt a nagyváradinak.

A vígságot és pajzánságot Erdélyi Marietta és Várai Mariska kisasszonyok, az operett- és népszínmű-primadonnák képviselik. A szép Marietta lesz a színkör vonzereje. Észrevettük azt már első fellépése alkalmából.

ESZ - LÁRI - FÁRI

(Apróságok)

Nagykárolyból lapunk egyik olvasója a következő esetről tudósít:

Folyó hó 29-én Piskolt felől egy mesterlegény tartott Nagykaroly felé az országúton, nem is sejtve, hogy micsoda keserves lagzi várja.

Kis Mihály és társa az utast megrohanták a határon vasvillákkal s elütlegelték.

- Te is zsidó vagy, aki a keresztényeket gyilkolod - s ezzel piff-paff, ki hol érhetne.

A szegény elvert ember panasza ment a bírósághoz, s kitűnt, hogy *Szekeres Gusztávnak* hívják, s hogy *keresztény* szűrszabó-legény.

- Hja, minek tart olyan kevésbé keresztény fizionómiát - mondá neki tréfásan egy bírósági hivatalnok.

*

Egy kormánybiztostól hallottuk a következő párbeszéd-töredéket.

A kormánybiztos ugyanis nyíregyházi ismerős parasztokkal találkozik Pesten.

- No, atyafiak - kérdé -, baja van-e már kendteknél a zsidóknak?

- Nem hallottunk semmit, nagyságos uram.

- Pedig azt veri a hír, hogy vérét veszik a keresztényeknek...

A nyíregyházi paraszt megvakarta fejét s így szólt nagy bölcsen:

- Nem kell azoknak a vér, nagyságos uram, hanem a keresztények pénze kell nekik, az a nagy hiba.

*

Még egy jóízű szemita apróságot jegyezzünk fel. Egy Dohány utcai izraelita kereskedő, aki tegnap korán kelt, megpillantja, hogy egy ember előbb óvatosan körütekint, azután pedig plakátot ragaszt ki az átellenes sarokházra.

Odamegy a boltos s bosszankodva olvassa:

És ne vásároljanak a keresztények a zsidóktól semmit...

A boltos, ahelyett hogy leszakította volna az izgató cédulát, nagy hirtelen beszalad a boltba, kihozza a cinbetüket és a firnajszt és a mondat kiegészítéseül odateremti még ezt az egy szót: *...hitelbe!*

Így aztán mindjárt nincs semmi kártékony és izgató a plakáton.

SAULUSBÓL PAULUS

A hazaszeretetről beszélek el egy történetet. Bárcsak németül írhatnám meg, hogy azok olvasnák, akiknek szól. De azért elmondom, ha magyarul is. Magyaroknál se lesz legyezgetés, hízeltetés, hanem tanítás, úgy lehet.

Furcsa, hogy egy zsidó a hőse e történetnek a hazaszeretetről, mikor tulajdonképpen a zsidó inkompatibilis ez idő szerint a hazaszeretettel.

Mindegy, az én hőszám ennek dacára is meri szeretni a hazát, mégpedig éppen olyan forrón, odaadással, mint akármelyikünk, ami persze megint nagy szemtelenség tőle, mert ő zsidó.

De térjünk a dologra. Az én barátom, nevezzük Jakabnak, Magyarország fővárosában, Pesten született, ami kiválóan enyhítő körülmény arra, hogy a magyarság gyűlöletében növekedett fel, mint gyermek. A jó szív olyan, mint a jó föld; minden elvetett mag kikél benne.

Rákóczi mondta, hogy egyetlen ere sem húz a magyarokhoz, mért húzta volna hát Jakabot?

Sőt éveivel nőtt gyűlölete, idegenkedése e faj iránt, úgyhogy mikor már számbavehető ifjú lett s egy hatalmas bécsi lapnak pesti levelezője, kiönthette ott gyűlöletének egész mérgét az ország ellen.

A bécsi lap magyarellenes cikkei, melyek értelemmel s verve-vel voltak írva, nagy feltűnést csináltak mindenfelé; sok, igen sok bosszankodást keltettek a jobb hazafiak szívében s nehezítették a kiegyezést. Oh, hogy tombolt kéjittasan az én Jakabom lelke, mikor látta, hogy a fullánkot érzik, mélyen érzik, s a seb sajog.

Egyszer lapja megbízásából Deák Ferencet kellett meginterjúvolnia. Felment az »Angol királynő«-be. Deák fogadta.

Még sose látta azelőtt Deákot. Ez igénytelen egyszerű nemest, az *ember* szónak teljes fönségével és az öregség nimbuszával.

Mikor az öregúr megadta neki a kért felvilágosítást, csendesesen kérdé:

- Ön írja azokat a cikkeket?

- Igen, én írom - mondá Jakab kihívólag.

Deák behunyta szelíd, okos szemeit, és nem látszott meg semmi bosszankodás a hangján:

- Hol született ön?

- Itt Pesten - mondá Jakab.

A nemzet bölcse összehúzta a szemöldjeit, a híres három ránc szigorú jelleget adott arcának, hangja hideg, érdes lett, amikor mondá:

- Gondolt-e ön már arra, fiatalember, hogy minden embernek kell szeretnie egy helyet... egyetlenegy helyet, valahol a világon?

Jakab úgy érezte, hogy ezek a szavak végigsüvítenek a termen, s mintha húsz csengettyű hangja lenne, zúgnak, csilingelnek a fülében, majd végigszaladnak az erein, összeszorítják a szívét, lefutnak a lábaiba és megsibbasztják azokat.

Felelni akart valamit... ajka megnyílt, szavakat keresett, de nem talált, nem is volt hozzá ideje. Deák nagy, húsos kezével intett már neki, hogy »elmehet«.

De azért ezek a szavak is vele mentek... Mindenkinek szeretni kell egy helyet - valahol... akárhol...

Ott hangzottak ezek a fiákerek robogásában, harangok zúgásában, ha esténként eloltotta tanulmányai végeztével a gyertyáját, ott látta felírva a sötétségben. A sötétség hatalmas szellem: odahozta neki az öregurat is karszékestől, mindenestől, az ő hangjával hallotta: »Mindenkinek egy helyet valahol...«

De azért Jakab mégis csak egyre írta a hazaellenes cikkeket a bécsi lapba. Ej, frázis, egy nagy frázis mindaz, amit az öreg beszél.

Jakab csak azért is még mérgesebb lett az ország iránt s kivitte, hogy tegyék el valami nagyobb városba, mert ő elutálta már az ittlételt egészen. Akkor lássa Magyarországot, mikor a háta közepét.

A következő két-három évet Párizsban és Londonban töltötte. A két világváros zaja elnyelte az ő gyűlöletét lassankint.

Az emberek rajzottak, jöttek, mentek az utcákon, de azok mind olyan nagyon idegenek voltak őelőtte. Hiányzott neki valami: talán az, hogy nem gyűlölte őket, nem volt rá oka.

Senki sem törődött vele. Olyan volt ő ott, mint egy homokszem, amit a szél milliárd fűszálak közé fúj.

És azok az emberek mind franciák, vagy angolok voltak s beszéltek a Rule Britanniaról, vagy a Marseillaise-ről, beszéltek múltjokról, jelenükről, jövőjükről, emlegették, hogy ez vagy az mikor és hogy történt, dicsekedtek valamijükkel, és ekkor Jakab mindig hallgatott. Némelykor közönyösen megkérdezték tőle: »És ön, uram, hova való?...« És ekkor Jakab mindig elpirult.

Hát miért is kell neki valahová valónak lenni?

Iszonyú üresség ez, megmérhetetlen hiány az, hogy őneki nincs egy szava, amivel ezt megjelölhesse. A többi szó, mintha mind kevesebb lenne ennél az egynél.

Idegennek, árvának, boldogtalannak érezte magát. Kezdte már hinni, hogy van mégis hazaszeretet, ha nincs haza!... Minden élő teremtmény tartozik valahova, valakihez, még a lelketlen állat is, csak ő áll egyedül. Mindenki gyönyörködhetik a kék égben, mert annak a folytatása hazája fölött fut, övé egy darab belőle, csak őneki nincsen abban semmi része.

Egyszer egy németalföldivel jött össze poharak között, az is azt kérde tőle: »hova való«?

Jakab hallgatott egy darabig, s mikor az fürkészőleg végignézte, fojtott, tompa hangon tört ki belőle:

- Magyar vagyok.

S ezzel a szóval egyszerre szét volt törve a nehéz bilincs, amit a pesti lipótvárosi negyedben vertek a lelkére a rossz nevelés, a kör, amelyben forgott, és a bántalmak, amikben részesült.

Az idegen hazája felől kérdezett részleteket. Jakabnak felelnie kellett. Nem bánta már.

Szemei felcsillogtak s nyelve tüzes lett, mint az apostoloké, elkezdte lefesteni a szőke Dunát odahaza, a kanyargó Tiszát bájaival, a hullámozó Balatont, a pajkos délibábót s annyi minden édeset, elragadót, mennyit csak a magyar szerető szeme láthat meg.

...Arany van a hegyekben, méz folyik a vizekben, félistenek az emberek és tündérek az asszonyok odahaza... odahaza.

Lehajtotta fejét, szíve dobogni kezdett, a szava elakadt s zokogott, sírt hangosan, keservesen.

- ...Hazamegyek... haza kell mennem... - fuldokolta görcsösen.

S azóta hazajött az én Jakabom, s egy táborban, egy célból küzdünk édes hazánkért, csak hogy ő sokkal edzettebb, sokkal lelkesebb katona nálamnál, pedig az Anjou-királyok írták alá az armálisomat.

FALUN

Még abban is van valami előnyös, ha a budapesti Volksblattok nekiesnek az ember képének, s lekanyarítják úgy, hogy meg lehessen ösmerni.

A minap le kellett utaznom egy ügyben a vármegyémbe, ahol már hét év óta nem voltam, s ahol már nem ösmer engem senki.

Egy kedves ismerősöm vállalkozott beküldeni értem a kocsit a hajó-állomáshoz Vácra. Aggódva néztem körül, midőn kiszállottam a parton, hogy miféle módon akadok össze a kocsisommal, meg az velem. Ha elküldték is, miként keressem elő a rengeteg kocsit közül, melyek hosszú vonalban lepték el a partot.

Hát egyszerre látom, hogy egy markos palóc-legény egy hirtelen oldalpillantással, némi látható habozás után, egyszerre biztos léptekkel nekem tart:

- Én fogom hazavinni a tekintetes urat. Tessék felülni, kérem alásan!

- Kend a mohorai kocsis?

- Én vagyok, megkövetem alásan.

- Hogy ösmert rám?

- Hát csak úgy, kérem alásan, hogy *mappa van nálam a tekintetes úrról*.

S ezzel kivette a szűre ujjából az összegyömöszölt újságot az arcképemmel, melyet tájékoztatóul szíves házigazdám adott át neki.

Kevés beszédű legény volt a palóc, alig bírtam odavinni, hogy a hosszú út unalmában néha egy-egy feleletet adjon. Szűken volt nála a szó, s ha mondott is valamit, az is furcsa és idegenszerű volt már az én fülemnek, ki hozzászoktam a sablonszerű szavakhoz.

- Hogy hívják kendet?

- Nagy Mihály volna a nevem, de csak Pulyka Misának tessék szólítani, jó nekem így is - mióta ellicitáltak.

- Szépek-e a vetések maguknál?

- Elvannak - mondá. - Kivált a tiszta...

- Hát a repce?

- Az itt nem terem - szólt meggyőződéssel.

- Már hogy az ördögbe ne teremne? Csakhogy nincsenek okszerű gazdák, akik behozzák.

Pulyka Misa kivette a pipát agyarái közül s felém fordulva, gúnyosan mondá:

- Könyvből gazdálkodni, patikából szeretkezni... nem sokat ér, tekintetes uram.

- Persze... - jegyzém meg mosolyogva. - Kendtek a káposztával pénzelnek ezen a vidéken.

- Bajjal-jajjal - mondá ő -, a káposztapalánta tavaly is megveszekedett és *színt vallott*.

(Ez aztán annyit jelent, hogy ahelyett, miszerint beborult volna fejnek, hasznavehetlenné válva, kinyílt, meghozván halovány fehér virágait).

Átfordítottam a szót más tárgyra, természetesen a legdivatosabbra:

- Nos, hogy vannak kendtek odahaza a zsidókkal?

- Mi csak megvolnánk, kérem alásan, de úgy hallom, hogy a király és a fia közt esett volna valami nagy patália miattuk?

- A király és fia közt? Nem igaz abból, Mihály bátyó, egy szó sem! Hanem a nép haragszik rájuk a kislány miatt.

- Minálunk nem haragszik rájuk senki.

- Pedig ugye ott is gazdagok?

- Nem mondhatnám, hogy valami fertelmes gazdagok lennének. Nálunk nem bántanak szegények senkit.

- Aztán félnek-e nagyon?

- Nem félnek biz azok egy csöppet sem, mert tetszik tudni, a király fiának kevés a beszólása, a jószág még az öreg király nevéén áll... osztég a királyné öfelsége is odaállt aszongyák a férjéhez.

- Nem hallottam erről semmit.

- Pedig úgy van az, kérem, mert olyan emberek is beszélnek, akik tudnak hozzá, mint Kemenyik János, meg Csipék István... törvénybeli ember mind a kettő.

- Az már más! Akkor hát lehet benne valami. Hogy is van csak? Beszélje el nekem is.

- Úgy volt az, hogy a király fia megharagudott a zsidókra az alföldi kisleány miatt, s megmondta az apjának, hogy ki akarja őket az országból kergetni.

»Ejnye, ejnye, fiam! - szólt az öreg király - hát nem emlékszel már, hogy a zsidók aranybölcsőt hoztak neked ajándékba, mikor kicsi voltál?«

»Emlékszem, édes apám. Hanem iszen elringattak volna engem fabölcsőben is!«

Mikor éppen erről végeznének, sétálgatva a réten, odajött a királyné is s egy marmancsvirágot tépett ki a fű közül.

»Nézzétek ezt a marmancsot. Ez a közepe itt, ez az arany-sárga: a korona; a fehér szirmok, amik kiágaznak belőle, ezek a különböző népfajok. Tépd ki most már az egyik szirmot, édes fiam, ha a legsúnyábbikat is.«

A királyfi hozzányúlt a virághoz, egy rozsdaverte leghitványabb szirmot kiszakított, s íme megeresztek a szakításnál a gyöngy virágrostok, szétfoslottak a finom szálak, s mintha egy láthatatlan lehelet fújná el, valamennyi szirm lehullott magától s ott maradt a király fiának kezében csupaszon a sárga bojt.

»Ne bánts, édes fiam, az embereket! - szólt a királyné. - A jó gazda mindennek hasznát veszi. Többet ér néha egy rossz vasszög, mint egy arany buzogány. Pedig talán haragszol a vasszögre, mert beleakadt a kabátod.«

A királyfi lesütötte fejét. Ki tudja, hajtott-e az okos szóra?

- De az egyszer szent igaz, uram, hogy nálunk még eddig semmi bajuk. Bátran jöhet az úr hozzánk!

- Ej, hát mért néz kend engem zsidónak?

- Már mint én? Már mint az urat? - hebegé zavartan. - Azért gondoltam, kérem alásan, mivelhogy nem tetszik védelmezni őket.

A NYELVEK

(Kortörténelmi tanulmány)

A nyelvek mindig nagy szerepet játszottak a világban, már a vallási legenda is ismeri a tüzes nyelveket.

Pedig hát a biblia nélkül is rájöttünk volna, hogy micsoda hatalmat képviselnek a nyelvek: ha asszonyok szájába teszi be őket a gondviselés.

Ezek a cukros nyelvek uralkodtak a múlt századokban ma és mindig.

*

De vannak az asszonyi nyelveknél, ha nem is hatalmasabb, mégis sokkal édesebb nyelvek.

A mameluk nyelvek, amelyekre azt mondta Kákay Aranyos, hogy ha ezek a nyelvek kefe volnának és a gazdáik nyála suvix, a minisztereknek és a földi hatalmasoknak nem kellene csizma-fényesítőket tartaniok.

De hát ezek a nyelvek se maradtak konkurrencia nélkül.

Ezeknél is támadtak, ha nem is édesebb, de ezerszer hatalmasabb nyelvek.

*

Mik ezek, kell-e mondanom? Alig! Hiszen már mindenki kitalálhatta, hogy ezek a rossz nyelvek.

Mint ahogy vannak kézi és szellemi munkások, éppúgy valának nyelvmunkások a »boldog emlékezetű« Bach-szisztéma alatt.

Egy egész sereg ember abból élt, hogy füle volt, amellyel hallgatódzott, s nyelve, amellyel a hallottakat illetékes helyen elmondta.

A nyelvek és fülek korszaka volt az. Ezek uralkodtak akkoriban.

*

Joggal beszélnek az emberek, hogy aki pipázni szokott, az örök időkre biztosítva van az éhenhalás ellen, mert hiszen mindig ott a füstölt nyelv a szájában.

De füstölt nyelvet, tüzes, cukros, mameluk és rossz nyelveket egyszerre agyonnyeltek a legisleghatalmasabb földi nyelvek: a *kutyanyelvek*.

A magyar ember mindig leveheti a kalapját, valahányszor ezekről a kutyanyelvekről szó kerül.

Ezek a kutyanyelvek voltak a hadseregek, melyek bevették a bizánci falat, bilincset, jármot összetörtek, mikor azt mondták, hogy tavasz lesz, mosolyogni kezdtek az erdők mezők, ligetek, verőfénnel sütött le a nap, s fehér bárányok legelésztek harmatos gyepen. Mikor meg azt mondták, hogy vihar lesz, fekete felhők tornyosultak a láthatárra, haragos, mord arcok bontakoztak elő a ködből, s úgy látszott, mintha nehéz ágyúszekerek dübörögnének az utakon.

Ezek voltak aztán a nyelvek,... ezek a kutyanyelvhez hasonló papírdarabok, amelyekre az újságírók leírják, amit gondolnak és amit meg nem gondolnak, s amikről a szedők a nyomdában leolvassák s ólomba rakják a gondolatokat.

Minden ezredik lesz csak vérré az emberekben, de ez a vércsinálás olyan, mint a fűzfából aranyat állítani elő az alchimistáknak: egy arany háromba kerül.

A vérré lett eszmék sok vérbe kerülnek, úgy lehet.

Hanem azért dicsőség mégis a legerősebb, legfélelmesebb nyelveknek a világon - a kutyanyelveknek.

*

Igen, uraim! Mi újságírók per »kutyanyelv« beszélünk.

De ne úgy vegyék, kérem, mintha cikkeink minőségét jelezné ez a szó, ez csak a mennyiségét jelenti. Hány kutyanyelv? Sűrűn teleírt kutyanyelvek-e? Ezek képezik a generális kérdéseket.

A »kutyanyelv« egy olyan fogalom, mint a méter vagy a font, vagy az icce: beavatott ember tudja erről, hogy mennyit tesz ki a dolog.

S ily világuralomra jutván a kutyanyelvek, már-már kezdtünk elbizakodni - midőn a fővárosi magisztrátus oly intézményt fejlesztett ki, mely valóságos, igazi kutyanyelveken alapszik.

A sintéreknek ugyanis ezután minden előmutatott »kutyanyelv« után ötven krajcárt fog fizetni.

Denique a nyelvek mindenütt a nyelvek...

Amint e hét elején fölmerült a kutyanyelvek ágióját felszöktető terv, egy élelmes helybeli kereskedő cég - mint halljuk - azonnal összeköttetésbe lépett egy londoni céggel mesterséges módon előállított »első magyar valódi kutyanyelvek« gyártására, amiket aztán a gyepmesterek per húsz krajcárjával szerezhetnének be gyári áron.

Így leszen kártékonnyá a magisztrátus legnagyobb bölcsessége is.

Nem érdemes már, bizonyísten, mai napság semmi okosat kigondolni...

...De nem fecsegek tovább, mert a szerkesztő nem enged többet írnom a tárgyról, csak másfél kutyanyelvet.

U. i. Van már egy másik hír is. Egy Király utcai vállalkozó ezen jelige alatt: »Nincs többé kutyaugatás«, egy memorandumot nyújtott be a gyepmesterekhez, melyben részint mert megsajnálta a majdnem nyelvek nélkül kóborgó néma kutyákat, részint mert szaporítani óhajtja a gyepmesterek jövedelmét, egy pasztát talált ki (alkalmasint Töröknél lesz kapható), melytől a

kutya kivágott nyelve gyorsan kinő megint, s így a kutyák nyelvét, mint a juhok gyapját, évenként kétszer-háromszor fog lehetni levágni.

Szép jövedelem lesz ez! Illik ahhoz a nyolc szobás gyepmesteri palota-lakás!

AZ ANGYALCSINÁLÓK.

- Színházi tárca -

Minthogy az egyiptomi háborút is valószínűleg a kagál megvesztegetése folytán csinálta az angol flotta, hogy a tiszaszlári ügyről elvonja ennek következtében a figyelmet, nem szándékunk, mint komoly tárcáirónak ez improvizált eseményt egyébnek tekinteni, mint egy rossz csínynek, mely kemény megtorlást provokál majdan - a nyíregyházi törvényszék részéről.

Nem, mi figyelmen kívül hagyjuk ezt a suskust, melyben jól tudjuk, a Wahrmann pénze is dolgozik, mert, ismételve állítjuk, az egyiptomi mészárlás csak leplezési komédia lehet, - hanem egy a kettőhöz sokban rokon dologgal foglalkozunk.

A tárgy már nem is lehet titok önök előtt. Hiszen ott áll ez az ismeretes szó a tárca homlokán, hogy »Az angyalcsinálók«.

Ma már körülbelül minden ember tudja, mi az az angyalcsinálás. Az emberek annyira érdeklődnek prózai világunkban az ipar és a keresetmódok különböző ágazatai iránt, hogy az immár senki előtt sem ismeretlen fogalom.

Születnek kis gyerekek, akiknek nemigen van még vagy már születési jogcímük, akik vagy idétlenek, vagy nem szívesen látottak, mert nem akarják őket elismerni, ezeket aztán az illető szülő odaadja kosztba. S azután... Nos, azután, a régi történet. A koszt nagyon sovány, a csecsemő nagyon vézna, lesz hát belőle picike angyal.

Ezekről a szegény pici angyalokról írok én. Mert nem olyanok ám ezek, mint a többi angyalok, akiknek örülnének fent az egekben s akik karban énekelnek vala az Úrnak jobbján.

Ezek a szegény angyalok nem üdvözlnek, szárnyakat kapva, hanem testük a gyehennára jut, az örök megsemmisülésbe, lelkük ellenben átköltözik újabb és újabb *drámairókba*, akik teherbe esnek tőle s esztendőre vagy kettőre ismét kosztba adják vézna csecsemőiket a budai arenába a privilegizált »angyalcsinálók«-nak.

Ugye, hogy kezdek már értelmesebben beszélni.

Akadott egy laptársunk, mely elítélte azért a budai színikört, hogy új, eredeti darabokat adat elő, ahelyett, hogy a régi jóízú, a pesti repertoárokról már lezorult műveket venné sorra. A publikumnak szinte jól esnek a régi ismerősökkel összejöhetni valahol.

Ezekért a rossz darabokért, melyekből még sohasem élt meg egy sem, nem érdemli meg sem a tanácstól a szubvenciót sem a közönségtől a pártolást.

Hohó! De már ebben nincs egy garas-ára igazság!

A budai színikörnek határozottan ez az »angyalcsinálás« a legnemesebb hivatása. Mint ahogy Spártában kitették a sziklára a gyenge termetű kisdedeket, úgy kell, hogy nekünk is legyen egy helyünk, ahol ezek az embriók meghaljanak s eltemetessenek az Úrban. Isten nyugosztalja meg őket!

A színikör hasonlít a szellentyűhez, melyen át a meggyülemlett rossz levegő kimegy. Nem kell hát kétségbe esni, hogy egyetlen darab sem arat sikert, s annál kevésbé szidni az igazgatót és a társulatot, hogy minek adták elő.

A társulat valódi heroizmust és önfeláldozást tanúsít, midőn olyan darabokat tanul meg, amiket csak egyszer lehet előadni. Talán ösztönszerűleg érzi, hogy az ő feladata kijózanítani a nem hivatottakat a drámaírásból s visszaadni őket a társadalomnak.

A színikör így jó, amint van. Nekem legalább így tetszik. Adjon elő minden darabot, amit elő lehet adni, az ne zsenirozza, hogy kevesen nézik meg. Természetes dolog az! A temetésekre nemigen szeretnek eljárni az emberek.

De ki mondja azért, hogy a temetések nem szükségesek?

Én istenem, hiszen csak el kell takarítani valahogy azokat, akik nem életképesek?

ÍRÓK ELUTAZÁSA

(Karcolat)

Még sincs eredetibb céh az írónál a világon!

Hát fordult az elő valaha a historiában, hogy például a szabók azt állították volna, hogy ők csizmadiák?

Nem, ilyesmi sohasem történt!

De ha történt volna, akkor bizonyosan az is megtörténik vala, hogy a csizmadiák kereken megtagadták volna, hogy a »kecské« is csizmadiák!

Mert a csizma sokat tűr, de a csizmadiák nem tűrnek semmit.

És végre is a csizmadiáknak igazuk van.

*

Egy hete folyik már a vita a lapokban, hogy az írók utaznak-e valóban, hogy írók-e az elutazók s több efféle szövegezésben.

Miután eldönteni sehogy sem lehet a dolgot, annál is kevésbé, mert ők maguk határozottan azt állítják, hogy ők írók - s az ilyet mégis csak maga tudja az ember a legjobban -, vegyük úgy, hogy isten neki, az írók utaztak el a mai kilenc órai hajóval.

*

Nagy sokadalom volt már mindjárt 8 óra után a görög templom előtt, hol az »Erzsébet« hajó kevélyen horgonyozott. Száznál több nagy embert látni egy szuszra, nem tréfadolog. Négy király megsejmelhető néha, ha fejedelmi találkozók esnek. Három pedig az írói körben is akad, a »Kunstuk«-ban, de száznál több »halhatatlan« együtt, az nincs, s nem volt még sehol soha.

Már a hajó *címe* mutatta, hogy nagy diplomata az öreg Pulszky, a vezér.

Idehaza, az »Erzsébet« a »Mi Asszonyunk«, oláh határon az »Ő Asszonyuk« neve lesz.

No, no gyerekek, mibe fogadjunk, hogy a »papa« rendjelet hoz onnan...

De fogjunk immár hozzá a festői jelenet leírásához... bocsássa meg azonban az olvasóközönség, ha nem lesz valami hű és kifejező, hiszen nincs, aki jól leírja: mert az írók elutaztak.

*

Így történt szárazon az egész.

Nyolc órákor belépett a körszolga a kör kártyaszobájába S így szólt:

- Uraim! Finis Poloniae! Készüljünk! Mondják ki a négy »Majszter«-t, aztán menjünk. Becsukom az ajtót. A nagy pillanat megérkezett!

- Nem érkezhettek meg, amíg legalább egy zsinórt be nem húzok. Aztán isten neki... Ott folytatjuk - szólt Makos Dini.

- Uraim - kiáltá biztatólag Kartács Feri író és mézeskalácsos -, semmi sem változik meg, csak a színhely.

- Pedig inkább a kártyajárás változnék - sóhajtja Peres Józsi.

- Pour les dames! - ordít fel melankoliával Kajzán Ákos. Most pedig menjünk.

- Hát csakugyan?

- Te is jössz, Feri?

- Hát mit tegyek, ha a partnereim mind elmennek?

*

Igen, igen, a partnerek mind elmentek, - mind együtt voltak.

Amint egyenkint jöttek az utasok a hajóállomáshoz, mindenkinek megörült valaki. S ez olyan nagyon szép és megható volt. Mert mindenki bevágott valakinek a színébe.

Mint a megkevert kártya, úgy hullámozottak, sűrögtek-forogtak ott ászok, filkók, tizesek és hetesek együtt.

Az egyszer bizonyos, hogy furcsa tucat volt így együtt... Az ászok, királyok hiányzottak, a hetesekből pedig volt vagy nyolcvan.

De hát iszen, ha pénzre játszani nem is, szórakozni vajon miért ne lehessen ezekkel a kártyákkal is?

AZ ALDUNAI DIADALÚT

Parádé-nemzet vagyunk. Az voltunk mindig, nem tudom, azok maradunk-e örökké? Az »et fecerunt magnum áldomás« óta mindig ez az áldomás-csinálás járja. Csak a jogcímek változnak az időben, de az áldomás, az nem változik soha, ahhoz mindig van pénzünk és lelkesedésünk.

Én még nem élek valami régen, de már sok mindenféle áldomásból ittam, annyi bizonyos. Emlékezem »requiem-áldomások«-ra. Nem volt semmi közéletünk, mindent elszedtek tőlünk, hát akkor aztán az történt, hogy egy-egy jelesünk meg talált halni. Ezt már sehogy sem tilthatta el a hatalom. E halálozások voltak a nemzeti élet egyedüli tünetei. Azért is, hogy aki meghal, az bizonyosan élt, de azért is, mert e halottak rázták fel az eleveneket...

Hja, ez a csoda bizony megesett, hanem az már csak rege most, az hiszi él, aki akarja...

Mikor azután megvirradt, jött az »éji zenék« kora. Az egész ország kétféle rendű lakókból állt: nagy emberekből és gazemberekből. És ezeket mind meg kellett muzsikáltatni; az igazak kaptak fáklyászenéket, a nem igazak macskazenéket. Mind a kettővel áldomás járt.

Annyira benne voltunk már akkor ezekben a muzsikákban, hogy még az asszonyoknak is kijutott a nemzeti elkeseredés- és üdvriadalból. Gróf Sándornénak, aki Metternich-leány volt,

szinte macskazenét improvizáltak. Akkor volt az, mikor a férj kihajolt az ablakon, hogy: »Egy szót, uraim! Nekem szól ez a macskazene, vagy a feleségemnek? Mert ha a feleségemnek szól, akkor én is lemegyek önök közé«.

Később egészen a mi kezünkbe jutott a hatalom, a bús hazafiakból a hatalom kezelői lettek. A rokonszenv emelte a megye alakjait szédítő magasra, s az ellenszenv összezúzta, teljesen megsemmisítette az ellenszenveseket. Nem volt már kire haragudni többé, nem kellett már több macskazene, csak a fáklyás járta még szakadatlan, az ablakok alatt.

Kár, hogy olyan nagyon hosszan tartott, olyan hosszan, hogy a fáklyák füstjétől megint befeketedett, megint kormos lett egy csomó ember. S most már ott vagyunk, ahol voltunk.

Beláttuk, hogy »vanitatum vanitas« volt minden. Mire kiégték a fáklyák, a nagy emberekből törpék lettek, a remény csalódássá vált, minden fölösleges volt, csak maga az áldomás nem. Conducatur sanitati!

Kialudtak a fáklyák és kialudt a lelkesedés. Megint zsoltár lett a »Szózat«-ból, s a »Hymnus« is hiábavaló beszéd. Mert az meglehet, hogy megbűnhődte már e nép a múltat s jövőndőt, hanem hát az a nagy hiba, hogy úgy látszik, *a jelent* kell még a legjobban megbűnhődnie - valamikor.

Igazi letargia van. »Ahogy lesz, úgy lesz« - ez a jelszó. Senki sem vár már semmit s senki sem fél már semmitől. A közöny rebbentette el széles, lapos szárnyait, s mindenki elálmosodott. Még az áldomások is szűnőfélben vannak, nincs már kit éltetni. Mindenki iszik magában. Maholnap a koccintást is kasszírozzák.

És e nemtörődöm-időkben e nagy közöny dacára is van még valami, ami iránt nem változik a lelkesedés, a szeretet pedig már körülbelül száz éves ez a jogcím. (Hány zászlót, hány programot tettek már azóta ad acta?)

A szépirodalom még az a nagyság, az a fényesség, amit post tot discrimina rerum még megsüvegelnek.

A politika elmehet már - aludni. Ha egy napig akar még virágozni, bizony sok borral és pálinkával kell meglocsolgatni.

Az irodalom az egyedüli úr, mely előtt a régi vendégszeretettel nyílnak meg a falusi kapuk.

Azaz hogy hova beszélünk? Az irodalom nem kell senkinek! Hiszen nem a komoly célok országában vagyunk! Könyvet itt nem vesz senki, szellemi terméket meg nem becsül, itt mindig a személyekre megy a játék. A magyar írók tartanak diadalutat a hazájukban, fényes transparentes diadalívek alatt virágzapor között »éljen«-harsogástól kísérve. A magyar irodalmi művek pedig ott hevernek penész-lepetten a könyvtárak polcain, és senki sem tudakozódik utánok.

A politikában is úgy volt ez. Ott sem törődtünk soha azzal, hogy milyen politika, milyen rendszer, milyen intézkedés az üdvös, hanem hogy milyen ember vezeti az ügyeket. A személyekért lelkesedtünk az elvek helyett.

Termettek hát parádé-politikusok, olyanok, aminők nekünk kellettek - személyek elvek nélkül.

És mert az irodalomban is nem a könyvvel törődünk, hanem az íróval, így válik lehetővé, hogy olyan íróink is vannak, *akik még sohasem írtak semmit*.

És ez nem humorisztikus dolog vagy tréfa, hanem ez tény.

Nem azokat akarom én gúnyolni ezzel, akik most útban vannak, mert egypár érdemes író ott is mindenestre van a társaságban, s én csak örülni tudok annak, hogy őket ünnepélyesen fogadják mindenfelé, mert látszik ebből, hogy a nemzetben él homályosan valami kötelesség-

szerű, amit hagyományképpen örökölt a múltból, s amit a műveltség haladása csak megnövelhetett a jelenben a szépirodalom iránt, de ez a kötelességszerű tartozás nem találta meg a kellő formát még most sem, nem a pezsgőben és toasztokban kellene annak nyilatkoznia, hanem a művek ismeretében és megszerzésében.

Egy előkelő fővárosi polgári háznál voltam a minap, ahol örömmel tapasztaltam, hogy némileg kitüntetik bennem az író-t. A pecsenyénél ősi szokás szerint felemelkedik a társaság egyik tagja s egy toasztban (ez a mi honoráriumunk) elkezd dicsőíteni a »Kincskeresők«-et, elmondván, hogy az milyen pompás és szépségekben bővelkedő darab, végül emeli poharát jelenlevő szerzőjére, akit az úristen sokáig éltesse.

Körülnéztem, de bizony sehol sem láttam Kazár Emilt. Míg végre kisült, hogy én vagyok az a jelenlevő szerző.

A dekorum kedvéért magamra vállaltam a »Kincskeresők« szerzőségét és sugárzó arccal koccingattam a szépirodalom lelkes barátaival.

Egy író-t kitüntetni nem lehet sem diadalkapuvál, sem koszorúkkal úgy, mint azzal, ha ő-t műveiben megösmérik: ez a legnagyobb jutalma.

Az a lajstrom, melyet a lapok közöltek az elutazókról, a legnagyobb blamázs volt, ami az irodalmat érheté.

Akkor fognak *utazni* az írók, s akkor fogják őket *fogadni* Magyarországon, mikor majd nem fog kelleni odaírni a nevek mellé, hogy N. N. író és bankhivatalnok, N. N. Petőfitársasági tag, stb.

Az író-nak a pusztá *neve a titulusa*. Szomorú az, akinél ehhez a titulushoz még hozzá kell adni valamit. Az vagy *nem író*, vagy pedig *nem fogadják*, hanem csak kvártélyt és kosztot adnak neki.

A HÉTRŐL

(Apróságok)

Gambettának meghalt az édesanyja. Hát mégis beteljesedett Chambord gróf jóslata, hogy egyszer *ő is meg lesz törve*.

- Nem adom sokért - mondá egy bonapartista herceg egy hírlapírónak -, hogy akit mindig mennydörögni hallottunk, most látni fogjuk sírni.

- Mit ér? - felelte a hírlapíró -, ha könnyeiről nem írhatunk *vezércikket*, hanem csak *nekrológot*.

*

Arabi pasát s mindennemű dolgot háttérbe szorítván az írók utazása, mi is ennél az európai eseménynél maradunk.

A román megbízott Turnu-Severinből a következő sürgönyt menesztette Erzsébet román királynőhöz:

Felség! Mit tálaltassak az íróknak? A borokból feladjam a valódi pezsgőt, vagy csak a Petheő-félét? A Felséged által készített beföttes üvegeket felbontassam-e?

Moscunu.

A királyné ezt sürgönyzé vissza:

Nézzé meg ön a lisztából, velök van-e Prém Józsi?

Erzsébet.

Nincs, Felség!

Moscunu.

Adjon nekik akármit.

Erzsébet.

*

Nemzetes Nagykőrös városa szörnyű rövidséget szenvedett Kecskeméttel szemben.

Mikor híre ment, hogy az írók Kecskeméten kiszállnak s Kőröst nem is érintik, a kőrösiek zordon ábrázatokkal kezdtek gyülekezni a városházára, tanácskozáván, hogy mitévők legyenek?

- Egyetlen mód van még helyrehozni a csorbát - mondá a legbölcsebb városatya.

- Halljuk! Halljuk!

- Hívjuk meg hozzánk arra a napra *Arany Jánost*.

- Az mégis nagy tromf lenne! Egész Kecskemét átjönne arra a napra Nagykőrösre.

- Isten ments attól, atyafiak! Mert a szegedi barát akkorra jósolta a világ végét, mikor vagy az összes kecskemétiék Nagykőrösön, vagy az összes nagykőrösiek Kecskeméten fognak mulatozni.

A kecskemétiék meghallván a készülődő veszedelmet, rögtön küldöttséget menesztettek Balatonfüredre - *Jókaiért*.

*

A kirándult írókat, mint halljuk, Kecskemétről hazatérőben, Budapesten is ünnepélyesen fogadják s evégből a Kisfaludy-Társaságban indult volna meg, hír szerint, a mozgalom.

- Nem látom indokoltnak az ünnepélyes fogadtatást - mondá Szász Károly -, hisz ők itt itthon vannak.

- Nem áll! - jegyzi meg hangosan Gyulai Pál. - *Ők is inkább itt merőben ismeretlenek.*

- Hümm! Persze. Mondasz valamit, Pali. Igazad van, Pali...

- Nincs igazam... azért sincs igazam - ellenveti Gyulai Pál -, mert ők azért hozzánk, magyar írókhoz mégis közelebb állanak, mint *a román akadémiához*.

- Tévedsz, Pali!

*

A magyar írókat elfogadó bizottság a következő lelkes urakból alakult meg:

Arany János, Arany László, Abonyi Lajos, ifj. Ábrányi Kornél, Beöthy Zsolt, Csiky Gergely, Dalmady Győző, Degré Alajos, Jókai Mór, gróf Szécheny Antal, Vadnay Károly, gróf Zichy Géza, Endrődi Sándor, Vajda János, Szigethy József, Szász Károly, Tóth Lőrinc, Tolnai Lajos, gróf Zichy Géza, Zichy Antal, Salamon Ferenc, Gyulai Pál, stb.

Valóban nagy dicséret illeti a fentebbi műpártolókat és lelkes irodalom-barátokat, kik nagy buzgalommal *mindent elkövetnek s elkövettek már évek óta arra nézve*, hogy a kiránduló magyar írók személye mindinkább megtiszteltessék.

VIZVÁRI GYULA

akit már nem látunk többé gyalog

Vizvári Gyula derék színészünk (mondhatnánk művészünk is... de ez meglehet, derogálna neki »most«, mikor annyi *művész* támadt egyszerre az Aldunán), tehát Vizvári Gyula derék színészünk e napokban fejezte be Keszthelyen vendégszereplését, hol öt darabban lépett fel.

Jutalomjátéka alkalmával többféle emlékekkel lepték meg.

De legjobban azon ámult el, midőn egy lelkes tisztelője így szólt hozzá:

- Én pedig, ha megengedi, két sárga csikóval szolgálak önnek!
 - Köszönöm - mondá Vizvári kissé elpirulva, mert nem szereti, ha pénzt adnak neki -, de nem érdemeltem meg, s talán nem is illik...
 - Semmi szabódás, uram, már el is hoztam őket.
 - Igen? - jegyzé meg gúnyosan a nagy komikus, szemhéjait felfordítva.
 - Nos, nem nézi meg őket?
 - Mind egyformák a kis hamisak... Mind egy ménesből valók.
 - *Ezek a saját nevelésem!*
 - Micsoda? - csodálkozik a színész - az úr csinálta volna őket?
 - Uram! Kíméljen meg az ilyen esetlen tréfáktól, vagy különben...
 - Bocsánat, uram! De nem értem, hogy ön miért haragudott meg. Hiszen ha nem az *állampénzverdéből* valók, mint ön mondja, hanem a saját nevelései, mi egyébre értelmezzem azt józan ésszel akkor?
 - Hahaha! - kacagott fel a műpártoló jóízűen - kezdem érteni a dolgot.
 - Hogyan? Most meg már én nem értem.
 - Hahaha. Kedves Vizvári úr! Ön persze azt hitte, hogy én két sárga csikót, két körmöci aranyat hoztam önnek prezentbe.
 - Nos?
 - Ezer ördög! Csak nem fogom önt pénzzel megajándékozni. Az nekünk magyaroknak nincs. Én két valóságos eleven sárga lovat hoztam önnek. Nézze meg, kérem... ott künn nyerítenek az udvaron.
- Vizvári meglepetve kiszaladt s a legszebb két paripát látta ott fölhámozva csengő-bongó szerszámokkal.
- Hol lakik itt közel egy könyvnyomdász? - rikkantott fel a színész örvendezve.
 - Minek az? - kérdék tőle.
 - Tyű, gyorsan ide vele. Hadd nyomassak azonnal vizitkártyákat, hogy »*Vizvári Gyula művész és lótulajdonos*«.

- Eredj, bolond! - mondják a barátai. - Hiszen nem vagy te *kiránduló!*

Este, midőn leült a vacsorához, eszébe jutván a mai prezent, az ott ácsorgó kellnernek, mikor az azt kérdezte tőle: »Mit parancsol?« - egész entuziazmussal, de szórakozottan odakiáltá:

- Hozzon nekem zabot!

EGY KÖZBESZÓLÁS

(Vetter Antal életéből)

A szabadságharc ideje már nagyon messze van, s még igen közel. A szívek, melyek ez eszmékért dobogtak akkor, már kihűltek, s a történelem még nem melegedett át.

A legszebb, a legköltőibb, a legnemesebb harcra még rá kell ülnie előbb *a mesés ködnek*, hogy egész szépségében láthassuk.

Látunk imitt-amott még egy-egy köhögős, reszkető kezű, meggyörnyedt hátú aggastyánt. »Ez is a hősök közül való« mondják. Szegény öreg! Minek élsz már itt? Mit rontod az *illúziót*?

Semmit sem szabad látni a forradalomból, hogy egészen látható legyen.

A kuruc vitézek patkói szikráznak, ha behunyt szemmel hősöket rajzol a fantáziánk. A Rákóczi tárogatója harsog a völgyekben, ha a szél zúgni kezd az erdőkből. A forradalomból még nem hallik semmi sem.

Rákóczi hadai nem öregszenek, nem halnak, örökifjan járnak-kelnek aranyos sisakokban, fényes páncélruhában. Szellő remegteti a kócsag-bokrétáikat.

A szabadságharc hősei összetörnek egyenkint. Látjuk megfehéredni őket, hajuk kihull, homlokuk megkopaszodik, ruháik elrongyolódnak. Daliás lépteik csoszogássá válnak, kevélységük... oh, a kevélységük; istenem, istenem mi minden lesz abból.

Igazán örülnünk kell, ha egy-egy hős úgy halhat meg, ahogy élt. Ha nem úgy végződik a fényes pálya, mint a mitológia szépséges asszony-fejei - halfarkban!

Csak alig öt hete temettük el Pap Lajos ezredest, a hősök hőjét. Nemes alak volt, színacél. Meghajlítani nem, csak széttörni lehetett.

A lapok alig írtak néhány sort róla. Úgy halt meg csendben, elfeledve, de tiszta névvel. Csak barátjai kísérték ki a temetőbe, de azok tudták, érezték, hogy egy »nagy ember« utazik most a másvilágra.

Több országgyűlésen át képviselő is volt Erdélyből, hol csodadolgokat követett el Bem alatt, de utoljára elpártolt tőle a kerülete is: »divatosabb ember« után látott.

A kormány, mikor látta, hogy semmije sem maradt, a mehádiai fürdőben kínálta meg jó hivatallal: nem fogadta el, azt mondta, hogy ő csak verekedni tudott, mikor fiatal volt, - de ehhez a fürdő-hivatalhoz nem tanult, nem tudná elvégezni, nem fogadhatja hát el a fizetést sem.

Meghalt szegényesen. Talán jó is, hogy már meghalt. Ne rontsa ő se az *illúziót*.

Ma Vetter fekszik a ravatalon. Szegény Vetter. Kétszázötven forintot utalványozott temetésére a kormány. S nem volt elég pénze rá, hogy gyógyíttatta volna magát.

...Be jó volna átugorni vagy húsz esztendő, hogy ne lássuk, ami még következni fog, ne lássuk azt a szomorú kimúlást, mikor úgy halnak meg egytől egyig a fényes, dicső alakok, *hogy mindig az élők temetése lesz az akkor...*

De ne a jövőt nézzük, ha Vetterről akarunk megemlékezni, ő a múlté. A múltból akarok egy érdekes epizódot felemlíteni, mi közte s Perczel Mór közt történt egy hadi tanácskozás alkalmával.

A szegény Pap Lajos beszélte nekem. Sajnálom, hogy nem emlékszem a dolog történelmi oldalára s csakis az adomaszerű részét figyeltem meg.

Aki csak kissé is vissza tudja még képzelni az akkori idők pátoszát (ami nem is csoda, hiszen a világ egyik legnagyobb szónoka volt úr az országban), az nem fog csodálkozni, hogy a tábornokok (különben is táblabíró volt a nagyobb része) formális dikciókat tartottak a haditanácsban, nézeteik indokolása mellett.

S ezek között egész a komikumig ment Perczel, ki lázas hévvel szónokolt, s a római történetből, a mitológiából s a jóisten tudná, honnan hozott fel képeket és hasonlatokat, hogy azokkal stratégiai és taktikai terveit gyámolítsa.

S a tábornokok közt nem egyszer győzött a tudományos elmélet ellenére az ő szónoki talentuma. Hiszen nem lehetett nekik rossz néven venni. Nem tanulták ezek a hadviselést. Arra mentek; amerre a szívük súgta. S a szép oráció, hogyne hatott volna az ő szíveikre?

Vetter és a képzetesebb tábornokok eleget bosszankodtak emiatt, mert látniuk kellett, hogy nemegyszer követnek el nagy hibát.

Valami rendkívül fontos hadi mozdulat meg-, vagy meg nem tétele volt a tapétón. A vélemények meglehetősen eltérők voltak.

Perczel Vetterék ellen tartott ezúttal rendkívül fényes szónoklatot.

- Uraim! - mondá, mikor már minden kigondolható érvet felhozott s egészen elragadta hallgatóit. - Midőn legelőször tábornokká lettem, egy szegény ősz emberrel találkoztam a Bácskában. Elém jött s kezeit áldólag terjeszté fejem fölé. Tábornok úr, így szólt hozzám, az én szívemben egy óhajtság él. Isten írta azt be a szívembe. Nézzon ön a szemeimbe; és olvassa ki belőlük azt az óhajtságot, mert az mindnyájunk óhajtsága. Ha ezt az óhajtságot fogja tábornok úr követni, golyó nem éri, s a magyar hadsereg diadalra vergődik. - Uraim, azóta előttem van e galambősz aggastyán s az ő óhajtságot akarom most követni, midőn azt ajánlom...

- Ohó, uram! - szól közbe Vetter. - Azt csak az az aggastyán maga mondhatná meg!

A szelíd Vetter ezen közbeszólása mentette meg a reális haditervet. A tábornokok, kik már egészen Perczel mellett voltak feltűzelve, elnevelték magukat a jóízű észrevételre, Perczel belezavarodott s nem bírta többé sehogy sem bevégezni a fényes orációt.

AZ UTOLSÓ MAMELUK CSUTORÁJA

Sohasem bámultam meg úgy senkit, mint azt a fiatal, daliás barna urat, aki egy társasággal diskurálván, beszélgetés közben egyszer azt mondja, hogy őneki megvan az utolsó mameluk csutorája.

Micsoda? Az utolsó mameluk csutorája! »Sie Josef, bringen Sie mir geschwind die Blätter!.« Úgy kell lennie, hogy átaludtam vagy kétszáz esztendő, s ezalatt veszték ki mind a mamelukok, hogy ma már az utolsónak csutorája is raritás. Teringettét! Mikor én lefeküdtem »tegnap«, még akkor tele volt az ország mamelukokkal - Móricz Pál, Nagy György, Várady Gábor, Horváth Gyula, Végh Aurél...

Hohó, hiszen pláne tegnap beszéltem is az utóbbi kettővel...

Megdörzsöltem a szemeimet e még mostanáig is dörzsölném, ha az elbeszélő egyszerre el nem rontja az örömet, elárulván, hogy az egyiptomi mamelukokat érti, kiket lekasztoltak s kikköl az egyik leugrott a várfokról, s lova és ő maga összezúzódott, csak éppen a csutorája maradt épen.

Most ott Kairóban domborodnak a halhatatlan mamelukok kolosszális és művészi sírjai.

Ja, hja, az egyiptomi mamelukok halhatatlanok. De mi az ahhoz képest, hogy a mieink - *kipusztíthatatlanok*. Azok sohasem halnak meg, ezek örökké élni fognak. Mindegy és mégse mindegy.

Mint őket magukat, jobb szeretnék inkább mi is valami utolsó ereklyét bírni tőlük, ha nem is csutora lenne, mert ahogy én ösmerem a mamelukjainkat, ha már minden, de minden nyomuk elenyészne, ami legtovább fennmaradna, az nem lenne más mint: *az utolsó mameluk kifizetetlen váltója*.

De nagyon is elmentem tárgyamtól, úgy tapasztalom s jobb lesz, ha a dologra térek in medias. Az utolsó mameluk csutorája ez időszerint tulajdonképpen nem annyira ereklye, mint inkább nyereménytárgy. Mert az a fiatal, daliás alak, aki a csutorát elhozta Egyiptomból, báró Atzél Béla, s ő most nem gondol egyébre, mint az augusztus 20-iki népünnepélyre, hol két krajcárral alapíthatja meg szerencsáját a t. c. közönség.

Előtte összefoly az egész világ s két részre osztja mindazt, ami a föld felett van. Az vagy nyereménytárgy vagy sorsjegyvevő. Tertium non datur.

- Ejnye, de szép asszony ül ott a negyedik asztalnál.

- Az ám, jó lenne nyeremény-tárgynak.

- Hogyan? Két krajcárért?

- Kevesli kérem?

- Hogy mit? Az összeget? Vagy az asszonyt?

Az árvaház még sohasem talált ilyen leleményes pátronusra. Hosszú haj, rövid ész... bizonyosan annak fogják tulajdonítani az árvaház élén álló hölgyek a nagy sikert, hogy a bárónak rövidre van nyírva a haja.

Hova törpült a nagy Sztupa György! Micsoda esés ez a derék Ivánka Imrének! Kód fogja takarni ezentúl az ő érdemeiket.

Atzél nemcsak pompásan rendezi a Szent István-napi ünnepélyt, nemcsak pénzt fog szerezni, hanem három legyet egy csapásra - egyszersmind beszéltet az árvaházról, valóságos divatba hozta az árvaházat. Maholnap öröm lesz árvának lenni Magyarországon. (Kivált, ha a megyei árvaszékeket eltörölnék.)

A játszva való oktatás teóriája szerint játszva adóztatja meg a publikumot. Tanulhatnának tőle a pénzügyminiszterek, akik csak az adókat vetik ki játszva, de keserves verejtékkel szedik be. Lesz már ezentúl új jelölt Atzél Bélában, aki ha beleül a piros székbe, muzsikaszó mellett fog egzekváltatni.

S valóban többet lehet így elérni, mint komoly nagyképűséggel. Jó példa erre az öreg Bagi József esete, aki egyszer semmi pénzért se bírt kapni krumpli-szedő munkásokat, nagyon szűkiben volt a munkás abban az időben, fogta hát magát, beállíttatott egy cigánybandát a krumplis-föld végibe s mindjárt megtelt az vidám legényekkel, kackiás menyecskékkal és patyolatkező lánynépséggel: kiszedték neki a krumplit ingyen, ha pénzért nem akarták.

Ma már a jótékonyság is ellustult: indirekt úton kell felrázni. S ha kivált a reklám hús szele nem éri, elalszik.

Bezzeg nem alszik most. Boldog-boldogtalan a Szent István-napról beszél. A nemes báró udvara tele van reggeltől estig kíváncsi publikummal. Ott vannak ugyanis kirakva a nyere-ménytárgyak s azok között nem egy, mely ötven-hatvan forintot ér. Még a nyere-ménytárgyakra nézve is az a helyes eljárási mód követtetik, hogy azok ne legyenek holmi haszontalan csecsebecsék, hanem a szegény ember, ha megnyeri, hasznát vehesse.

Mulatságos ötletek maguk a nyere-ménytárgyak is. Például utalvány egy özcombra, átvehető ebben meg ebben a kereskedésben; egy másik utalvány egy pompás vacsorára a Szikszayban, a harmadik utalvány (no, ez már pikáns kissé) »egy kellemes estére« szól. Nro, itt és itt - és így tovább.

A sorsjegyeket per 2 kr, a komornyik árulja. Igazi jobbkeze a bárónak. Az amerikai szellemtől ő is át van hatva egészen, s nincs az a világhírű színész, aki jobban csinálná a vásárt.

- Hány jegy tetszik? - kérdi a vásárlótól.

- Huszat kérek.

- Nem lehet, kedves barátom - mondja a komornyik pártfogói hangon. - Annyit nem adhatok.

- Hogyan, uram? Nem adhat? Hiszen elég van. És készpénzzel fizetem.

- Az nekem mindegy, de beláthatja, hogy mindenki bírni akar a jegyekből néhányat. S mi lesz, ha elfogy? Eddig is annyi már az apprehenzió ellenem, hogy isten a megmondhatója. Tíz jegyet adhatok, ha tetszik.

- Tízet? Adjon kérem legalább tizenötöt.

- Nem én, öt forintért sem. Isten ments, a báró úr keményen rámparancsolt, hogy tíznél többet a világ minden smukkjáért se adjak még gróf Andrássy Gyulának se. Apropos! Az csak ötöt kapott. Mert az úgylis gazdag ember. Hadd nyerjenek a szegényebbek.

Persze, hogy az illető vásárló aztán belenyugszik ugyan, átveszi a tíz jegyet, de a párbeszéd magva ott motoszkál a fejében, s félóra múlva egy másik ismerőst küldi el - megint tíz jegyet venni az ő számára, délután megint egy másikat, s addig nem is nyugszik, míg fölösleges pénzét mind be nem fekteti a becses sorsjegyekbe, mert becseseknek kell lenniök, ha *nem szívesen* árulják.

Az eredeti program, számos különös részletével olyannak tűnnék fel, mint amit majdnem lehetetlen betartani, az óriási csoportozatok, az ezer tagból álló rendező-bizottság, a különféle versenyek, játékok, epizódok, ökörsütések, díjkiosztások: mind meghaladja az emberi képzeletet, kivált nálunk, hol egy quadrille-rendezés is már a nagyobb feladatok közé tartozik.

Az emberek már azt is megbámulják, hogy lehetett ezeket a rengeteg tarkaságokat nyomtatásban is úgy összeszerkeszteni, arról nem is álmodik senki, hogy ez a program be legyen tartva. Az lehetetlenség.

Maga a báró mosolyog ilyenkor s váltig azt állítja, vállát vonogatva:

- Pedig milyen egyszerű... egészen egyszerű ez a program!

Nos, szeretnénk hát tőle egy komplikált programot látni egyszer.

Hanem várjuk be mégis előbb, ki nyeri meg az utolsó mameluk csutoráját?

EGY ELMARADT VÁROS

Azt mondják, minden változik a természetben, nincsen állandó semmi. Még az idő se teszi meg, hogy megálljon, senkinek a kedvéért.

Hanem nem is úgy van ám ez egészen, mert csak nézze meg például valaki Vácot, aki ezelőtt negyven esztendővel látta, az fel fog kiáltani örvendetesen: »Ez az! Ez az!« Egyetlen kő sem változott itt. Még az a túske-bokor is ott van a nagy-utcaközepén, amelybe gyerekkorodban meztőláb beleléptél.

Haladásnak, átalakulásnak semmi nyoma. De igen mégis, a püspöki palotát azóta kimeszelték egyszer, s a Dunaparton két korlát kitört, amit a városi magisztrátus nem állíttatott helyre: mert minek is? Minden jól van úgy, ahogy van. Ha a gondviselés nem akarta volna, a két korlát nem törik ki. Márpedig ne akarjon gyarló földi halandó okosabb lenni a gondviselésnél!

A predestináció köde ül a város felett, pedig csupa igazhívő katolikus ember lakja, a predestináció pedig kálvinista intézmény. No, de van katolikus motívum is, például a kövezetén teljesen visszatükröződik az inkvizíció.

Ugyanabban a nagy sárban kell járni, melyben őseink lubickoltak s melyet a »Hármas Kis Tükör« is megörökít, s mégis ez a sár tiszteletre méltó és kedvelt e városban. Hallottam is, amint a hátulsó kocsikulcsos pipázgató gazda, dacára annak, hogy a kocsikerekei agyig kurutyoltak a kátyukban aggályteltelen figyelmeztetve a kocsist:

- Vigyázz, édes fiam, nehogy rámenjünk a kövezett útra!

Mindenki reszket és fázik attól a kövezettől, mely a közlekedés kényelmes voltának okáért borítja a zigzagos utcák legközepét, miáltal azok hasonlatosakká válnak a halak hátgerinceihez. A hátgerincük a szálkás részük.

Az órák is éppen úgy járnak, mint ezelőtt negyven esztendővel. Valamivel félkilenc után indultam Budapestről s valamivel félkilenc előtt értem oda az ő toronyórájuk szerint. Nem igazítja azokat soha senki, s igazán szép tőlük, hogy mégis makacsul ott sétálgatnak a mutatók a numerusok között.

Nincs szomorúbb, de egyszersmind érdekesebb látvány, mint egy ilyen, a múltból itt felejtett város. Kétségtelen, hogy ennek megvannak a maga természetes okai. Semmi kedvem sem lévén a tekintetes városi tanács haragját magamra vonni, elmondom, hogy Franciaországnak is nem egy ilyen városa van, hol akár egy század lefolyt anélkül, hogy nyomokat hagyott volna úgy a város külsejében, mint a lakosság erkölcsében és szokásaiban.

Igaz, hogy ezt a Párizs vagy London közvetlen közelében fekvő városokról nem mondhatni el, sőt inkább Párizs, London fénye és emelkedése kihat a szomszéd városokra is, s ezek égisze alatt nőnek.

De nálunk nemhogy használna Pest emelkedése Vácnak, hanem ez lett a megölő betűje. Ez a speciális viszonyokból folyik. Vác sokkal *közelebb* fekszik, mintsem Pesttől függetlenül a saját szakállára emelkedhessék, és sokkal messzebb, hogy a fürge pesti élet odáig vesse hullámain. Ennek a legutolsó stációja Rákospalota, ez a szép és élénk falu, mely jóformán még Budapesthez tartozónak mondható. Azontúl vagyunk csak provincián.

Hanem akkor aztán ott vagyunk alaposan.

Mindenen rajta van a régi idők avas szaga. A hotelt ott még »Kúriá«-nak hívják. Hol vannak már a nemesi idők! A kávéházakban, hol cikóriával főzik a kávé, még mindig a híres váci csata esélyeiről diskurálnak urambátyámék; az ő számukra csak olyan álomképforma a tisztaeszlelő

eset, az egyiptomi multság és a trieszti bomba; az igazi nagy dolog, ami valósággal megtörtént, a váci csata után.

Boldogult Beöthy László, isten nyugosztalja meg szegényt (éppen ma huszonöt esztendeje temettük) még látta azt a váci embert elevenen, aki így töprenkedék magában:

- Hm... Valami tudós kiszámította, aszongya, hogy a váci hegyen annyi bor terem évenként, hogy minden emberre jut belőle naponta négy icce. Szeretném tudni azt az odaváló gazembert, aki elissza előlem a négy iccét.

Régen volt, azóta már icce sincs, liternek hívják, de a »voáci ember« homlokán még mindig ott borong az a keserű kérdés, hogy ki issza meg az ő négy iccét?

Az elégedetlen bús hazafiak városa ez, akik a múltból élnek a jelenben, akik a »Hazádnak rendületlenül«-t dúdolják, ha jó kedvük van s akiknek jókedvük csak akkor van, ha búsulhatnak.

Nem tanulnak, nem felejtenek semmit. Esküdt ellenségei minden változásnak és újításnak. A gőzgép füttye, mely két oldalról is hangzik, összecsavarja szíveiket, mint a kukukkmadár hangja; megremegnek tőle mindannyiszor, de bátorságukat csakhamar visszaadják az ismerős falak köröskörül, melyekről lehullt a vakolat. Még most is ott látszanak rajtok a figurák, amit pajkos diákkorukban oda rajzoltak. A nóták közül is azokat muzsikálja a cigány, amiken az öregek mulatoznak. A vendéglőkben még egy kézzel esznek és »sajn«-ban fizetnek - úgy, mint azelőtt.

Semmi, de semmi sem változik ott, csak a kalendárium, mely a szögön függ, s mely minden esztendőben új, - mert illendő dolog pártolni a hazai literatúrát, s azonkívül az időt evidenciában tartani szükségeltetik, mivelhogy az még Vác városában is változékony.

Ámbátor azt is könnyebben meg lehet tudni a varjúktól, ha nagyon kárognak, vagy ha éppen nem kárognak a székesegyház tornyán. Igen, a derék varjúk, azok következetesen ott ülnek a tornyocskákon. Éppen ilyen veszettül ordítottak ezelőtt negyven évvel; mindjárt ráösmertem a leglármásabbra.

A templom alatt a kövér pázsiton egy öreg ember ült félig eldőlvé, mint egy basibozuk, s nagy füstmacskákat eregetve a levegőbe.

Egy kicsit be lehetett csípve az öreg, mert nagyon piros volt az ábrázata. Alighanem ez issza meg valaki elől azt a négy iccét.

- Jól esik a délutáni alvás, ugye öreg? - kértem a jóképű vén embert.

- Nem alszom én, kérem alásan, dehogy alszom, hanem csak úgy pihenek s nézegetem az országutat.

- Talán vár kend valakit?

- Nem éppen... hanem hát csak úgy lesem innen, hogy jön-e már az a Garibaldi?

Elnevettem magam. Váci embertől kitelik. Az bizony *Garibaldit várja valamennyi* - s addig, azt tartja, nem érdemes semmibe fogni.

ORDÓDY MEGY

- Hallotta már, uram?
- Mit?
- A legnagyobb újságot. Szegény Európa!
- Ah, igen! Hogy Európát ráültetik a dísz-ökörre Szent István-napján.
- Nem arról az Európáról van itt szó!
- Csupán az ökörről?
- Ej, dehogy! Ki beszél itt az önök bolondságairól, nagyobb dolog van. Ordódy megy.
- Hova megy?
- Hát elmegy - hogy sohase térjen vissza többé.
- Micsoda? Talán gyógyíthatlan betegségben szenved?
- Valóban. Teherbe esett.
- Jézus Mária! S vajon ki udvarolt neki?
- Hieronymi.
- Milyen viszony! Milyen viszony!

*

- Szegény Ordódy. Ő volt a Tisza-kabinet legfiatalabb tagja. Milyen fátum az, ha a fejlődés-
csizmán hamarabb szakad el a folt, mint a fej.

Neki is azért kellett bukni, amiért Somssichnak egykor, azzal a különbséggel, hogy Somssich
még csak a képzeletbeli piros székről bukott le, s ez lehet fájdalmas, de sokkal könnyebb.

Mikor ugyanis gróf Andrássy által Somssich volt föltérjesztve közlekedési miniszternek, s
államtitkárának Hollán Ernő, amint Somssich a hivatalos föltérjesztésről értesült, magasra
emelte nyakát s így szólt a kisfiának:

- Eredj, Zsiga fiam, Hollán bácsihoz s mondd meg neki, hogy azonnal jöjjön ide.

Hollán megapprehendálta e lakonikus üzenetet s megüzente mérgében Andrássynak, hogy őt
hagyják ki, ő nem lesz Somssich alatt államtitkár.

Ilyen érzékeny ember volt Hollán - és alkalmasint *azért* volt ilyen érzékeny, mert jól tudta,
hogy ő ugyan nem lesz Somssich alatt államtitkár, hanem államtitkár azért mégis lesz.

*

Szapáry gróf is érzékeny kedélyű férfiú. El van kényeztetve. Egy ember, akinek olyan szép haja
van, mint öneki, joggal adhat magára valamit. Kivált egy olyan falusi emberrel szemben, mint
Ordódy. Szapárynak tradíciói vannak arra, hogy ő a Tisza ugarját szántsa, mert egyik őse is
szántott már egy másik basának.

Egyszóval Ordódy előlgetett Szapárynak, mert úgy van az, hogy a gyengék keresik a maguknál
gyengébbeket. A róka megeszi a baromfit, a baromfi a férget, s a fereg? Még tán a fereg is
megenne valami gyengébb állatot.

Szapárynak lehetetlen másképp megmutatni az erejét (pedig volna rá tere), mint hogy megeszik
valakit - s ez Ordódy Pál.

A kanapé-processzusok régóta folytak.

Mikor a pest-zimonyi vasutat építették, Szapáry a Bontoux-csoportnak akarta azt átadni. Ordódy nem engedte.

És Ordódynak - uti casus Bontoux docet - igaza lett.

S hogy igaza lett, ezt nem bírta neki Szapáry soha megbocsátani.

*

Kitúrta. Mégpedig úgy túrta ki, mint ahogy Rothschild mama mondta egykor, hogy »nem lesz háború az idén«.

- Hogyan, asszonyom? Ön tudná? - kérde a hadügyminiszter.

- Hogy a pokolba ne tudnám! A férjem egy garast se kölcsönöz önöknek.

A jó Szapáry is úgy tett, hagyta a derék Ordódyt tervezni, tanakodni, fundálgatni, s mikor az aztán előállott valami elaborátummal, gúnyosan mondá:

- Szép, szép! Csakhogy pénz nincs rá. Nem adhatok.

Ordódy meggondolta magát s elmegy. Jól teszi. Kezdje meg.

Bukni végre is nem szégyen.

Ha van valami, amit restellnie kell, az nem egyéb, mint hogy ideiglenesen báró Kemény Gábor fogja *pótolni*.

KI LESZ A KÖZLEKEDÉSÜGYI MINISZTER?

Hja, ki tudhatná azt? Pedig csak ez az egy titok van most, hogy im Hieronymi úgy bukott el, mint igazi hős, aki a történelemben egyenesen odaállhat a Dugovics Titusz háta mögé, mert azt csak Dugovics Titusz tette meg eddig, úgy bukni le, hogy magával rántsa a törököt is.

Tudtam én azt, sejtettem én azt mindig, hogy Hieronymi nem közönséges ember.

Csodálatos, hogy mindenki kíváncsi rá, vajon miben haltak el a betegei. Mintha nem lenne úgylis mindegy! Mit kutassuk hát: miben múltak ki Ordódy és Hieronymi, elég vigasztaló lehet rájuk az, hogy bizonyosan aranyos *koporsókba* temetik; (Hieronymi az osztrák államvasút igazgatója lesz, úgy hírlik), fontosabb dolog annál, ki lesz az utód a piros széken, meg a *tulipántos ládán*, mert ez utóbbin ülnek az államtitkárok, illetőleg szundikálnak.

Mert nagyon furcsának tartom én azt, hogy a teljes című közönség mindannyiszor kétkedve rázza fejét, valahányszor egy-egy nagy alvó esete merül fel az újságlapokban. A halhatatlan Gyömbér János, aki hetvenöt napig aludt egyhuzamban Amerikában s álmodta a »Romhányi« költői beszély végfejezeteit, sok emberben talált Tamásokra, úgyszintén a párizsi Beaujon kórházban most alvó nő mély szenderét is mesének tartjuk, - pedig hát tessék felsétálni a magyar minisztériumokba, ott olyan ember is akad, aki négy éve alszik édesdeden mélyen, s legfeljebb olyasmi történik vele néha-néha, hogy *más-más ágyba* teszik át.

Ne bántsuk az alvók édes álmát, s járjunk lábujjhegyen, mikor innen oda, s onnan ide helyezik. Ők már olyanok amilyenek, változtatni ezen nem lehet, hanem induljunk ezen kitérés után a kérdések kérdése felé, hogy ki lesz az új közlekedésügyi miniszter?

Nálunk a közlekedésügy folytonos befektetésekből áll, s ezek a befektetések éppen olyanok, mint az egyszeri haarlemi tulipánhagyma.

Ennek a haarlemi tulipánhagymának pedig nagyon furcsa története van.

Egyik Eszterházy herceg szerezte azt meg drága pénzen azon időkben még, mikor a tulipán-tenyésztés olyan divatcikk volt Európában, hogy csak a leggazdagabb urak tölthették vele passziójukat. Egy-egy híres hagyma négy-ötezer arany forintba került.

A hagymát kitette a hercegi főkertész száradni az ablakba, hogy a napfény megsüsse kissé. Szerencsétlenségre azonban odavetődött egy tót a kertész udvarába s látván a hagymát, arra a gondolatra jött, hogy ő azt megeszi. Meg is ette és nagyon jóízűnek találta.

Az a sok drága befektetés, amit a közlekedésügy elnyelt, mind erre a sorsra jutott. Ha kanállal ették volna az aranyat, ennél a tárcánál, az is takarékoság lenne a mai viszonyokhoz képest. A hagyma oda van már, azért vannak csak festett tulipánok a ládán, amin a közlekedésügyi államtitkárok ülnek.

De mármost csakugyan hogy ugyancsak menjünk a találgatásokra.

Hogy ki lesz a közlekedésügyi miniszter, az mindig attól függ, hogy ki lesz a közlekedésügyi államtitkár.

Ha travesztáljuk az ágyú definícióját, hogy »leelőször veszünk egy lyukat és azt körülöntjük rézzel« - hát akkor ebben az esetben az államtitkár a lyuk.

Az államtitkáron kezdődik, s az államtitkár egyénisége szerint, mint adott helyzetből kifolyólag indulnak ki a kombinációk. Ez pedig nem könnyű feladat. Ha az államtitkár lutheránus, a miniszternek katolikusnak kell lenni; ha az államtitkár goromba, a miniszternek kell finom perfekt világfinak látszani; miniszternek erdélyi csak úgy juthat be, ha az államtitkár magyarországi; ha az egyik nagyon csúnya, a másikban szépséget keresnek; ha a másik szangvinikus természetű, okvetlenül melankolikusnak kell lennie az egyiknek.

Egy összeházasodás sem intéztetik olyan aggódó fontoskodással, mint ez (pedig a házasság sokszor mégis tartósabb viszony).

Hát lássuk az esélyeket. Államtitkár csak György Endre lehet vagy Darányi Náci.

Ha a cinikus György Endre lesz az államtitkár, az elegáns Tisza Lajosnak van kilátása miniszterségre. De Tisza Lajos nem lehet miniszter a bátyja kabinetjében, mert egy Tisza is több az elégnél s kettő kevesebb lenne egynél. De meg azért is össze nem illő a kedves pár, mert Tisza is, György is kálvinista.

Károlyi Sándor gróf György Endrével összekombinálva azon okból lehetetlen, mert mind a kettő járatlan, mindkettő kezdő ember.

Mi fog tehát történni? Hát csakugyan nem múlták el ez a pohár Darányi Náci nélkül?

Hogyan, Darányi Náci? Kivel vegyük őt először? Lássuk Károlyi Sándorral! Nem, nem, az nem is képzelhető, hogy *két zsidó* legyen egyszerre! Tisza Lajossal szemben pedig fennáll az említett ok.

Mi lesz, ki lesz hát?

Legjobb lenne a Tisza Kálmán kalapjába berakni az összes *váramozó mamelukok* neveit, s aztán hadd húzná ki a két leendő méltóságot behunyt szemmel Várady Gábor az ő szűz kezeivel.

Ez lenne a legigazságosabb a váramozókra, s a közlekedésügyi tárca se vesztené vele semmit.

Egy *üres* tárcának az én véleményem szerint mindegy, akárki találja meg.

A REVOLVER

Bizony nem hitte volna el soha egyetlen puskaműves sem, hogy olyan pisztolyt is kitalálnak az emberek, amelyhez nem kell se kapszli, se cső, se sárkány, hanem csak egy icipici acéltoll.

És hogy el fog tudni sülni az a bolondos acéltoll, amelyből egyet tegnap acélozott meg báró Atzél.

Az egyszeri angol mikor itt járt, nagyot bámult a kendertilón, a madzagra járó parasztos ajtókilincseken és a vízi malmokon, hogy micsoda nagyszerű nemzet vagyunk, aszongya, mert a komplikált gépeket ilyen bámulatosan egyszerű találmányokkal pótoljuk.

Ej! hát a derék angol - pedig Bécsen keresztül jött ide - ugyan mért nem vette észre ott a leg-egyszerűbb gépet, a revolvért - mert mi onnan örököltük azt a német kultúrával. Dicsőség érte a gründlich sógoroknak, hogy itt is meghonosították a svindler újságírókat, - legalább megtáljuk rajtuk a bűnt s meg tudunk maradni annyi viszontagság mellett is becsületeseknek.

Mert büszke lehet a magyar nemzet a sajtójára és hírlapíróira, kik egy tekintetben felülmulják a tökélyt. Mert a teremtésben se ember, se állat, sem semmiféle kaszt nem bírt még arra a magaslatra emelkedni, ahol a magyar hírlapírók állanak, hogy *maguk eszik meg azt, aki férges kezd lenni közöttük*.

Kevés szavunk van e nyomorult teremtésekről, kik azzal keresik kenyerüket, hogy zsarolnak. Van-e vajon mentségük nekik is? Talán... A fa megmaradna csendesen, ha a szélnek nem volna akarátja... Ki tudja, milyen viszonyok, milyen társadalmi lejtők viszik őket ide? Alulra, nagyon alulra. Hol már nem látjuk meg őket, csak akkor, ha valamit elkövetnek.

Ki kell irtani őket természetes, nem lehet tűrni a társadalmi rákfenét, mely mint a szerbtövis folyton szaporodik s az új hajtások mindég szúrósabbak. Naponkint történik valami. A revolverek nagyon tevékenyek. Itt is, ott is megsarcolnak valakit. Könyvet ígérnek kiadni, melyben benne lesznek a megrevolverezett arcképei, piszkolódásokkal fenyegetőznek nem létező lapok nevében, s ezer leleményesebbnél leleményesebb módját ejtik a zsarolásnak.

Minden kasztnak, a legmagasabbnak úgy, mint a legkisebbnek, vannak proletárius elemei. Minél tisztábbra van örölve a liszt, annál több a korpája, - voltak a magyar tollemberek között szegények, elzüllöttek, majd mindig, azelőtt is, de ezek megőrizték azért a tisztességet.

Ott van a jó öreg Bernát Gazsi, ki szintén megadóztatta a publikumot, de nem ám aljas módon: ő még az ilyest is bizonyos kedélyességgel és szeretetreméltósággal csinálta.

- Jó, hogy látlak, pajtás - szokta volt mondani az öreg, ha valami falusi ismerőseivel találkozott.
- Éppen jókor. Prenumerálj kérlek soha meg nem jelenendő költeményeimre.

- Hogy egy példány? - mondja a falusi ember, tárcáját kinyitva.

Ha Gazsi azt látta, hogy nagyon szívesen teszi, még azt is megjegyezte:

- Két forint - de ha díszpéldányt akarnál, az akkor ötbe kerül.

Szerette is Gazsit mindenki - mert sohasem csalt meg senkit.

A revolvért, mely annyira szerepelni kezd az utóbbi időben, senki sem hányhatja tehát a magyar ember szemére, úgy nem tartoznak a revolverek a sajtó keretébe, mint ahogy nem tartoznak a főrendiházhoz.

E szerencsétlen emberek egyszerű csalók, kik a szédelgési eszközök közül éppen ezt választják, mint amiben talán több praxisuk van, s mint amelyre legkedvezőbb itt a talaj. Mert a tudatlanságot és hiúságot sarcolnak meg, az pedig itt bőven tenyészik.

És jó, hogy ide jutottunk, mert éppen erről a dolgról akarunk szólni néhány szót.

Vajon lehetséges-e az egyebütt, hogy közönséges gazemberek kiadják magukat tekintélyes lapok munkatársainak és íróknak s ezen a réven zsarolnak?

Nem, ez csak Magyarországon lehetséges, hol a közönség nem ösmeri a szellemi élet munkásait és arisztokráciáját s annyira tapasztalatlan Izraelben, mint a Goulard meséiben a paraszt, ki a hernyókat krokodilusoknak nézte s innen támadtak mindennemű kellemetlen kalandjai.

AMERIKA ÉS SZTUPA GYURI

Amerikát minden ember ösmeri, még az is, aki sose volt benne; Sztupa Gyurit pedig még az sem ösmeri, aki mindennap vele kapucinerezik a Báthory-kávéházban.

E jeles embernek annyi oldala van, hogy emiatt egészen *szögletessé* vált, ami őt, remélem, mégsem fogja *megkisebbiteni* a hölgyek előtt. Ámbár ő azon nagyságok közé tartozik, akik ha még kisebbek lennének, nagyobb feltűnést okoznának - valami Sugár-úti bódében.

Sztupa Gyurira ráillik az, hogy ha csak egy csésze kávé lenne a világon, akkor az öneki jutna s ő szürcsölgetné édesdeden, kávésnénike természeténél fogva.

Sztupa Gyurinak örök árnyék lesz az életén, ha majd valamelyik hölgy-divatlap kiadja az életrajzát, hogy nem ő találta fel a krinolint - hanem aztán minden egyebet ő talált fel, még Török Józsefet is, sőt mikor már nem maradt semmi tere a tevékenységre, idehozta hozzánk Amerikát. Mert Sztupa Gyuritól kitelik minden.

Kivált akkor lesz az ember leleményessé és erőssé, mikor elkeserítik. Az oroszlán is ilyen. Miért lenne nem ilyen Sztupa György? Oh, a harag, a harag! Hát ki mer itt ünnepélyt rendezni önélkül? Hát Magyarországon már senki sem tiszteli a tradíciókat? Senki se konzervatív itt már, csak az öregasszonyok, akik Sztupát még látták fiatalon, de akiket Sztupa csak képzelt már fiataloknak. Az új generáció elfordult tőle. No, jó! Csak hadd rendezze nekik az ünnepélyeket Atzél báró. Talál ő még tért olyat, hogy az emberek irigyelni fogják nagy darab földön, a budaújlaki kis kapuktól kezdve, le egész az Üllői úti vámig.

Gondolt egyet s midőn a legközelebbi cirkulárét bocsátotta ki a lapokhoz és a vidéki nőegyletekhez, odanyomatta az egyleti ügyben kibocsátott hivatalos annonce mellé a következő kis apróságot:

»Reménylem, hogy számos honfitársaim előtt nem lesz érdektelen megemlítenem, hogy ügyeim végett Párizsban több hetet töltvén, időt vettem magamnak a világhírű énektanítónő Marquisné iskoláját meglátogatni, kinek számos amerikai, orosz, angol, német, svéd, francia sőt olasz, összesen 83 tanítványai közt egyetlen egy magyart találtam: Nikó Hortenset, kinek kitűnő zongorajátéka a magy. kir. zeneakadémiából eléggé ismeretes Budapesten. Kinek szép csengő magas koloratúr éneke és szép trillái a nagy vizsgán nagy tapsra indították a nagy számmal egybegyűlt kiváló közönséget. Ezt egyenesen Marquisné kitűnő tanítási módjának tulajdoníthatja, kinek tanítványai közt olyanok is voltak, kik több éven át már a színpadon énekeltek; számos impresszárió Marquisné iskolájából igyekszik énekesnőt szerződtetni. Mindezekről tiszta tudomást szerezve, mély sajnálattal vettem, hogy hazámból ennyi tanítvány közt csak egy van, és kötelességemmé tettem azokat, kik e pályára lépni szándékoznak, figyelmeztetni e kitűnő ének-iskolára, mert megvan Marquisnéban azon őszinteség, hogy azonnal tudtára adja a jelentkezőnek, válhat-e belőle kitűnő énekesné vagy nem, miáltal nem kockáztathat semmit, legrosszabb esetben meglátta Párizst. A jövő iskolai év szeptember 1-én kezdődik. Sz. Gy.

Igazán naiv ember ez a mi Sztupánk. És igen csintalan! Oh, Gyuri, Gyuri, ki hitte volna ezt az istentelenséget? Hát énekesnőknek csábítjuk a fiatal leányokat? Hát beállunk azok közé az emberek közé, akik a színháznak dolgoznak?

Micsoda férfias dacot lát Sztupa abban, hogy amiért kimaradt Fehértemplomból, elkezd kacérkodni a fekete templommal, Thalia templomával. Neki templom kell mindenáron! Templom és papnők.

De honnan szíttá be ezt az amerikai szellemet, hogy a legrosszabb helyen, hol lángot kaphat könnyen a szikra, éppen a leánynevelőintézet annonce-ain adja be az arzenikumot cukros pilulákban?

Furcsa biz ez! Eddig már voltak műkedvelők, akiknek a színház liferált énekesnőket, de hogy jótékony műkedvelők akadjanak, akik a színháznak akarnak liferálni, ez bámulatos.

Hát balett-táncosnékat ugyan mi módon tudna összehozni Sztupa Gyuri?

Ejnye, ejnye, mégis igaza van hát Török kollegának, hogy »nincs több kopasz fej, nincs többé őszhaj!«

A HON

Jókai azt mondta egy ízben Jósika Miklósról: »És mikor legjobban aláhanyatlott mint író, akkor lett mint ember legnagyobb.«

Jókai pedig akkor lett a legnagyobb mint író, mikor már rossz szerkesztő kezdett lenni.

Abból az alkalomból mondjuk ezt, hogy el van véglegesen határozva a »Hon« halála.

Szeptember elsején túl a jó öreg »Hon«-t nem fogjuk látni soha többé. Pedig már nagyon megszoktuk húsz hosszú esztendő óta.

Nagy út az a húsz év! Mindennap feljegyezni húsz év óta a napok történetét. S milyen történeteket! A nemzet újjáébredése, a provizórium köde, a napfény, millió sugarak, hogy ragyognak fák lombján, mezők füvein... Királyi kertben, hova vértócsákat képzelünk a múltból, fehér bárány legelész, s király kislánya játszik vele. Mind így színezi ezt ki nyomról nyomra az a fekete festék, mely fut a napokkal együtt s odanyomja az ábrázatukat a lepedős papírra.

Aztán megint csak felhősödik; látjuk, hogy úsznak a fekete gomolyok az ország fölött, elfut a tavasz, a nyár - de akkor egyszerre megtotyakosodik a jó öreg Hon, rövidlátó is lesz szegény s még mindig derülten látja sütni a napot.

Hiába mondják neki, »nem nap az, bácsi, hanem csak színpadi lámpa!« A jó öreg Hon mégis kifekszik a képzelt napra sütkérezni s vacogó fogakkal kiabálja: »Juj, de meleg van idekinn!«

Hát olyan nagy meleg volt biz ott, hogy megfagyott tőle alaposan. Most már egészen vége van.

Kár érte pedig, mert jó barát volt, a szíve értünk dobogott mindig, még most is a mienk az, csakhogly elgyengült a jó öreg s nem lehetett a tanácsai után indulni.

Meoszoktuk már az ábrázatát. Azt a makacs fekete, vastag négy betűt a homlokán. - Némelyikünk még kisgyerek korából ösmeri: láthatta az apja kezében, ki pápaszemén keresztül ráncba szedett homlokkal betűzgette belőle az idők folyását. Hányszor takargatta bele édesanyánk az útra való pogácsát. - Édesanyánk, apánk már régen elhamvadt, arcukat is elmosta az idő emlékünkből, a szülői lak is oda van, a bokrokat, fákat, ahol játszadoztunk, kivágták azóta, a régi bútorok elzüllődtek, az ismerősök elhaltak... csak a »Hon« járt-járt

napról napra... s olyan szelíd, édes lett az arca eközben, mint valami kedves rokoné, hogy szinte elandalodunk most a nézésén, s fáj a szívünk - ha meggondoljuk, hogy ez is csak kimarad nemsokára - örökre.

Akit érdekel nemzetünk újabb kulturális és politikai fejlődése, annak aki a napokkal élt, nem lehet közönyös ez a búcsú a húsz esztendő nagy laptól. Igaz, hogy dicsősége tetőpontjáról már régen alászállt, népszerűségét a rozsdá befogta s az ismerős patkány *a negyedik oldalon* (a Hon egyik leghasznosabb háziállata) bár nem azért van ott lefestve, lekonyult bajusszal, hogy a lap belső tartalmát parodiázza, - meg kell adni mégis, elmés kis állatka.

Elég lesz egy futó pillantást vetnünk az alábbi névsorra, mely a Hon munkatársait tünteti elő a lap keletkezése óta, hogy elvonuljanak szemünk előtt még egyszer az alakokban az idők, melyeket képviselnek.

Kempelen Győző 1862.

Ivánka Imre 1862.

Zichy Nándor 1862.

Jellinek Mór 1862.

Pálffy Albert 1862-67.

Ujházy György 1862-67.

Beöthy Leo 1862-68.

Hindy Árpád 1864-67.

Freckay János 1866-82.

Kaás Ivor b. 1866-67.

Illésy György 1867-71.

Dienes Lajos 1862-70.

Csernátorny Lajos 1867-70.

Ludvig János 1866-71.

Gr. Keglevich Béla 1867-69.

Ágai Adolf 1866-68.

Vadnai Károly 1865-69.

Lukács Béla 1870-73.

P. Szathmáry Károly 1870-76.

Mudrony Pál 1870-1882.

Borostyáni Nándor 1867-68.

Törs Kálmán 1868-76.

Szathmáry György 1869-82.

György Aladár 1879-82.

Ujvári Béla 1875-77.

Csávolszky Lajos 1867-68.

Visi Imre 1873-82.

Reviczky Gyula 1878-82.

Korda Imre 1874-78.

Dr. Flittner Frigyes 1870-71.

Szabó Endre 1881-82.

Azt a »zászlót« teszük most múzeumba, amelyik alatt ez a sereg küzdött. Üdv a zászlónak! Sok csatában volt. Ellenség előtt ez a zászló sohasem hajolt meg, illő hogy kegyeletteljesen mi hajoljunk meg előtte, mikor nem lesz látható a napi küzdelmek zajában a hercehurcák között, hanem átadatik a múltnak.

Igaz, hogy büszke nemzeti várakon lobogott egykor s most jóformán egy magas polcról vették le, hogy kicseréljék egy újabbal - de hát a zászlók is ki vannak téve a forgandóságnak. Hiszen a szél velük kötekedik a legszívesebben.

A KASZINÓTUL - A BELEZNAY-KERTIG!

Ha ez se egy epigramma, hát akkor semmi se az! Több mint epigramma, mert ez egy program, sőt még talán ennél is több: teljesen élethű fotográfia.

Valamelyik nap csendesen ballagtam a Sugár-úton, midőn a sok között egy hirdetés vonta magára figyelmemet a kapitányság aláírásával. Hja, mert az mindig esemény, ha a kapitányság valamilyen életjelt ad magáról, ha ilyen alakban is.

A hirdetésen ott állott, hogy valakinek elveszett a tárcája, *a kaszinótul a Beleznay-kertig*, a becsületes megtaláló s. a. t.

Tehát a kaszinótul a Beleznay kertig? Kell-e még tovább is találgatni, ki vesztette el a tárcáját? Nem elég világos-e ez?

Senki soha még ilyen röviden tömören nem jellemezte a mi mágnásaink pályafutását.

Bámulatos, hogy nem burjánozhatnak fel fővárosunkban semminemű ízléstelenség, hogy azt ne a mágnások kapnák fel. A Beleznay-kert német Volkssängerei, komédiásai, clownjai azok akik a magyar főurakat mulattatják. A nemzeti művészet s az irodalom iránt közönyösek ők. Ami jó van a magyar társadalomban, ami szép, nemes felszínre vergődik nagy küzdelmekkel, mert nálunk annak, ami szép és hasznos, nagy akadályokon keresztül kell utat törnie, annak mind a főuraknak mint kasztnak közreműködése nélkül kellett életre lépnie.

Lassan-lassan kezd kiesni a talaj a főrendiek lába alól, természetesen mindig leszámítva egyeseket, de akik ha dolgozni akarnak, legelőbb is kénytelenek kilépni a saját körükből, s vagy egy, vagy más elemhez csatlakozni, aszerint aminő célokat akarnak szolgálni, s annak élén küzdeni aztán, - mert saját körükben, saját osztályukban a komoly munka teljesen lehetetlen.

Elszomorító jel ez. Ha valaki Magyarország hanyatlásának történetét le akarná írni, az igazán csinálhatna egy fejezetet, amelyben ecsetelve nagy veszteségeinket, hanyatlásunkat, a nemzeti önérzet, becsvágy, energia elenyészését, felkiálthatna, hogy majdnem mindenünk a *kaszinótul a Beleznay-kertig vezető úton* lett oda. Éspedig így odalett, hogy hiába lenne figyelmeztetni rá a becsületes megtalálót. Nem hozza már azt vissza többé senki...

A büszke családi címerek, melyek ott ragyogtak hajdan a pajzsokon s melyeket még most is látunk elvétve az asztalkendőkön és az inasok gombjain, az oroszlánys, griffek, sasok, medvék mind átváltoztak - kék macskának.

A »Kék macska« ma már a generális címer, az orgiák, a kiélt sanszonett-énekesnők, a frivol couplettek hajléka.

Közmondás az, hogy ahol húsz tót meglelepszik, ott mindjárt pálinkamérést kell nyitni. Még inkább áll ez a mágnásokra nézve, kiknek »Beleznay kert«, »Kék macska« és »Neue Welt« nélkül lehetetlen megegyeztetni.

Azon néhány toaszton kívül, melyeket Károlyi István elmondott, s ama nem kis mérvű befolyást nem számítva, mit a kaszinó nagy urai a balett-táncosnők és színházi énekesnők

szerződtesére gyakoroltak, Magyarország főurainak ez az egyetlenegy testülete semminemű életjelt nem adott magáról a legközelebbi múltban, midőn összes társadalmi osztályaink serényen nyüzsgtek a számtalan fölvetődő kérdések körül, mik egyenkint tényezői voltak a mai átalakulásnak.

Azt lehetne kérdezni, ha az ember nagyon elkeseredne, mi lesz az országból, melynek ilyenek a főurai?

De mi nem ezt kérdezzük, mi már túl vagyunk ezen. Ez az ország megszokta már, hogy az ő főurai nem az övéi, hogy azok nem lendítenek semmit a haza sorsán, megszokta olyan elemeknek tekinteni, akikre nem számolhat, akik itt laknak, itt mulatnak, itt táplálkoznak, itt fizetik az adót is, de nem éreznek, nem gondolkoznak velünk, s nem sokkal különbek, mint az átfutó idegenek.

Eszünkbe sem jutnak többé ott, ahol munkálkodni kell. Megszoktuk a magunk vállait tartani oda, ahol a legterhesebb kötelességek vannak. Ha mégis néha jön egy mágus, aki szintén dolgozni akar, megőrülünk neki, megéljenezzük, talán éppen azért, mert váratlanul jött, nem számítottunk a közreműködésére, s egész rendén találjuk, hogy a többiek csak nézzék a munkát, hiszen az is szép, hogy ez az egy dolgozik.

Ne azt kérdezzük, hát mi lesz belőlünk s nélkülök, mi már megszoktuk magunk lenni, hanem arra vagyok én kíváncsi, hogy vajon mi lesz öbelölük?

Mert az az út a kaszinótul a Beleznay-kertig igen mulatságos út, csak hogy nagyon dísztelen, s mert felette költséges, felette rövid ideig is tart.

A SZERETETHÁZ EMLÉKLAPJÁBA

Forró nyári délből egy hajdan gazdag ősz emberrel találkoztam künn a mezőn. Selyem-gyapjas juhnyáj mellett állt botjára támaszkodva. A juhok vígan legelésztek, de az öreg kimerültség látszott a melegtől.

- Mit csinál itt, apó? - kérdeztem tőle.

- A fiam juhait őrzöm - felelte kedvetlenül.

- Micsoda? Hát megenged ilyet a fia?

Szemére húzta mélyen a kalapját s így szólt:

- Hát úgy van az, hogy gyerekkorában meg ő őrizte az enyimeket.

Furcsának találtam ezt a reciprocitást apák és fiaik között, de hogy egyetlenegy napon a gazdagok fogják szolgálni a szegényeket: ez szép, ez méltányos.

Hiszen a szegények egész esztendőn át szolgálják a gazdagokat.

SZENDE BÉLA MEGHALT

A Tisza-féle miniszteri kabinet legnépszerűbb alakja fekszik a ravatalon.

Gavosdiai birtokáról már napok óta jöttek az aggasztó hírek, melyek kínos bizonytalanságban tarták nemcsak barátait, de ellenfeleit is, mert ellenségei neki nem voltak, míg ma délelőtt a legszomorúbb valót hozta meg a távíró, hogy Szende Béla reggel 7 órakor meghalt.

Az életerős férfi halála, dacára az előre jelzett betegségnek, mely egyszerű meghülésből eredt, mégis váratlanul jött; annyira hittük, hogy kilábol a bajból, hogy a gyászír megdöbbenően hatott mindenfelé, s az emberek fájdalmasan kiáltottak föl: Hiszen az lehetetlen!

És úgy van mégis, a magyar hadügyminiszter halva fekszik. Viaszgyertyák kísérteties lángja veti fényét arcára, melyen mindig csak őszinteség látszott. - Számos tagból álló családja mély gyászban állja körül a holttestet.

A baráti szeretet tudakozó szavai, a király részvétteljes sürgőnyei, a fejedelmi kegy sugarai, ott hevernek az asztalon de azok nem melegítik már fel soha többé...

Szende Béla még java erejében volt, csak 59 éves. 1823-ban született Lugoson, vagyonos földbirtokos szülőktől. Iskoláit szülővárosában kezdte, Szegeden és Pesten folytatta s Kassán végezte a jogi tanfolyammal.

Sajátszerű, hogy szereplése később e városok között oszlott meg.

Kassán mint 48-iki honvéd tüntette ki magát, Lugoson megyéjét, Pesten az országot szolgálta, Szeged pedig most egyik orsz. képviselőjét gyászolja benne.

Ügyvédi oklevelet már húsz éves korában nyert s aljegyző, alügyész s csakhamar főügyész lett a megyénél.

A zöld asztal mellől a csatátérre ment, a nemzetőrök közé állva, kik a szerbek ellen mentek, majd szabadsapatot alakított sógorával, Grenzensteinnal, s azzal az Asbóth Lajos dandárához csatlakozott, később pedig a rendes honvéd hadseregbe lépett át, s résztvett számos nagyobb ütközetben Kápolna, Tarcal, Isaszegnél, sat.

Midőn csapataink Budát megostromolták, Szende az elsők közt volt, ki önfeláldozással behatolt a várba; az ekkor tanúsított vitézségeért nyerte a 3-ad osztályú katonai érdemjelet. E hőstettét részletesen ismeri maga a király is. Az orosz császári diadaljelvények között Szentpétervárott három magyar hősnek kardja őriztetik. Az egyik Görgey, melyet ő Világosnál adott át az oroszoknak, a másik Bemé, melyet az oroszok Segesvárnál foglaltak el. A harmadik Frommer őrnagyé, mely szintén Világosnál jutott az oroszok kezére. Ez a Frommer őrnagy senki más, mint a honvédelmi miniszter, Szende Béla.

Emberszerető, szelíd természete nem hagyta el még a csaták tűzében sem. Budavár bevételénél első dolga volt egy szerencsétlen horvát tisztet a különben kikerülhetetlen haláltól egy kegyes csellel megmenteni. E tettének köszönheti, hogy később se a császári seregbe be nem soroztatott, se általában nem inzultáltatott, sőt neki Lugoson még a gyakorlati ügyvédség is megengedették. Honvédeletében érdekes kaland az is, hogy a sebesült Hentzi az ő katonai őrállása alatt lehelte ki vonagló életét.

Két év előtt nagy honvédségi gyakorlat volt Világosnál. Ott volt a király is, oldalán Wenckheim és Szende miniszterekkel. Egy helyre érve, Szende felrohant s odafordul Wenckheimhoz: »Huszonhét év előtt itt ezen a helyen adtam át a fegyvert az oroszoknak. Képzelmű volt-e akkor, hogy lesz még idő, amikor én honvéd-egyenruhában mint magyar honvédelmi miniszter újra felkeresem e helyet királyom oldalánál?!«

A forradalom után Szende gazdálkodásának s tanulmányainak élt; hazafias érzületének elismerésre méltó tette gyanánt Szendelakon magyar telepet alapított. 1860-ban az alkotmányosság-hajnala látszott fölvirradni, s Szendét megyéje lelkesedéssel alispánná választotta. De Szende csakhamar tisztába jött a helyzettel; a provizórium már nem találta őt helyén; visszavonult. Az átmeneti időszakban megyéje sürgetésére Szende újból elfogadta az alispánságot, majd nagyobb tért nyert ambíciója és tevékenysége, midőn az 1865-68-i időszakban Krassó

megye egyik kerülete képviselőjévé választotta az országgyűlésre. Az új minisztérium Szendét mint főispánt Arad megye élére állította, ahol tapintatával sikerült a nemzetiségek közt a jó egyetértést létesíteni. Az ő érdemei valóban nagyra becsülendők e tekintetben, s azért a megye nagy sajnálattal látta távozni az újjászervezett honvédelmi minisztériumba, melynek egyik tanácsosa lett. Ugyanekkor visszanyerte egykor bírt századosi rangját, mellyel azóta az ezredességig eljutott. Kerkápoly államtitkár pénzügyminiszterré neveztetvén ki, a minisztérium vezetése Szendére maradt, mígnem Hollán Ernő államtitkárrá ki nem neveztetett.

Alig egy évvel később azután miniszterré neveztetett ki. Mindenki örült azon, hogy egy 48-i honvéd ül immár azon a fényes polcon, mert ilyenek van ahhoz legtöbb tradicionális joga, s ez tudja, ez érzi legjobban, mit kelljen tenni.

Nem Szendén múlt bizonyára, de egy kevésbé az ő gyengesége és szelíd lelkülete is járult ahhoz, hogy a magyar honvédelmi miniszter nem magyar hadügy miniszter.

Maga is érezte ezt, s midőn 1874-ben a közjegyzőségeket szervezték, vissza akart vonulni a kabinetből s közjegyzőséget vállalni itt Budapesten, de minisztertársai nem engedték.

Mint embert mindenki szerette s mindenki gyászolni fogja.

Szende nem volt nagy államférfi, azaz hogy tán nem is volt államférfi, de ritka becsületes ember volt.

S őalatta rohamosan közeledett az az idő, midőn ez utóbbi lesz a ritkább s nem az előbbi.

A FALUSIAK PESTEN

Meg vagyunk löve mi városiak, vége az összes kényelmünknek. Pogányok jöttek örökünkbe. Hiába hívnak most bennünket »stammgastok«-nak, s hiába vannak összes jogaink és privilégiumaink, hiába van hatosokkal megszelídített Weinpurschunk (magyarul: borfi) és ételhordó pincérünk, nem használnak semminemű tradíciók, melyek ehhez vagy amahhoz az asztalhoz kötnek, senki sem respektálja azokat, extra késünkhöz, villánkhöz, poharunkhoz sem juthatunk, minden megszűnt, leomlott a rend... Kiütött a forradalom... itt vannak a jó falusiak!

Az ember igazi örömmel szemléli őket az utcákon. Fel lehet őket ösmerni az öltözetükről. Nem olyan sablonszerűek, mint a városiak, kik úgy néznek ki, mintha gyárilag lennének előállítva. Pedig megmondta Metternich hercegnő, hogy »többet ér a régi metódus«.

Mosolygó tulipiros arcok, kinéz belőlük a jó termés. Az aranykalászkok ott tündökölnék a homlokaikon, de még jobban meglátszanak a tokán, mert a toka a jólét emlékszóba, de a fürgeség sírköve.

Nem is valami fürgék ökegyelmeik; mindnyája keservesen panaszkodik a kemény talaj ellen, mely nagyon elkínózza talpaikat. Nem tudnak járni, s ha a cifra kirakatok nem csábítanák őket, hogy mindég beljebb-beljebb hatoljanak a tündér városban, hol annyi a látnivaló, biz isten egész nap veszteg ülnének a szobájukban, éppen mint a kassai koronázási deputáció.

A kassai koronázási deputáció ugyanis olyan magánszállásra került, ahol a spaletok éjjel le voltak eresztve, s mikor reggel fölébredtek is, olyan sötét volt, mint éjjel.

- Aludjunk még - mondák, s aludtak még egy sort. De mikor másodszor fölébredtek is sötét volt.

Rettenetes hosszúnak találták ezt az éjszakát, s az egyik fel próbálta nyitni az ablakot, hogy kitekintsen a néma éjbe. Azonban egy vakablakot nyitott fel, ahol a háziasszony szappant és terpentín-olajat tartogatott.

- Átkozottul be van borulva - mondá az ablaknyitó deputátus. - Hanem azt az egyet kiveszem, hogy valami szappanos lakik itt a környéken.

Megint aludtak tehát és amikor harmadszor felébredtek, akkor már igazán sötét éjszaka volt: a koronázás *utáni* éjszaka.

A mi falusi embereinknek bámulatosan nemes, jó ízlése van, s az ilyenkor látszik legjobban. Úri nemzetnek született a magyar. Az idegenek nem kíváncsiak a népies mulatóhelyekre, aki csak teheti, a Nemzeti Színházba igyekszik, s csak ha ide nem kapott jegyet, megy a Népszínházba. Mindenben az előkelőbbet keresi. A hírneves üzletek, s a renomirozott vendéglők érzik meg örömmel az ő ittlétüket. Az alsórendű mulatóhelyeken éppen nem mutatkoznak. A vidék nem ad egy csöpp salakot sem.

Nappal a múzeumot nézik meg s a képtárt, az új szobrokat, amiket még nem láttak eddig, a többi dibdabság csak az asszony népnek való öszerintük. S mosolyogva tűrik, hogy azok is hadd hízalják meg kissé a szemeiket a drága selyemcsipkéken, kelméken, bársonyokon a kirakatokban. De hát ez mind csak haszontalanság, városi fehérségnek való, - aki magán szereti mutogatni amiye van.

A tisztességes falusi asszonyt, ha azt akarjuk tudni milyen, otthon kell megnézni a háztartásában: mert csak ott világlik az ki igazán.

Már sok éve annak, hogy annyi idegen nem volt Budapesten, mint az idén. (Abszolút nem lehetett ma enni kapni a jobb vendéglőkben.) Kérdés, hogy a jó termés csábított-e ide annyi embert a »szentséges jobb kezét« megnézni, vagy báró Atzél?

Lehet, hogy mind a kettő. A nagy városligeti ünnepélyt alkalmasint komolyan vették a jó lelkek, otthon betűzgetve annak sokat ígérő programját az újságokból. Ők még nem tudják, hogy a reklámnak milyen édes-mázos szája van, mennyit ígér s mennyit tart meg. Boldog falusiak!

De mert boldogok, hát igénytelenek is (hiszen összefügg a kettő), nekik nem kell sok, hogy jól érezzék magukat. Esznek a vendéglőben valami nem ugyan jó, de különös ételt, aminőt az anyjuk nem tud otthon főzni; holnap a körmenetnél meglátnak egy valóságos minisztert elevenen, délután talán egy híres íróra is ráösmernék a képen látott ábrázatjáról, valahol az utcán; ami pedig a városligeti ünnepélyt illeti, ott jól megtaszígjálják őket s ők is visszataszígjálnak másokat, aztán lefeküsznek estére valahol egy poloskás ágyba s egész éjjel védelmezik magukat e szenvedélyes állatok dühe ellen, hétfőn reggel aztán kifizetik számlájukat s meglelgedve utaznak haza a szélrózsa minden irányában azzal a boldog hittel, hogy ők pompásan mulattak.

Még a téli estékre is jut nekik beszélni való a pesti nagy napról.

EGY ÖKÖR VÉGÓRÁI ÉS HALÁLA

Úgy halok meg, mint D'Arc Johanna. Úgyszólván a máglyán. Az ökör-történelem hihetlőleg méltányolni fogja tudni azon egyéni tulajdonokat, melyek engem a vérpadra vittek. Mert ez a legnagyobb magaszt a világon.

Mióta divatba jött a »népért meghalni« az emberek között, akik ezt mindig ígérik, kiabálják torkukszakadtából, de sohasem teszik meg, ökör-eszemmel azt gondoltam, hogy én nem szólok egy szót sem, hanem meg fogok halni.

Nagy diadalnap volt ez! Vegyetek példát erről a napról, borjúk és tinók! Hogy voltak eleitek közt olyanok, kik vissza nem rettentek a haláltól, ha azzal dicsőség van összekötve.

Megtehetném azt, hogy most, amint itt visznek ezek a cifrasapkás mézárólegények, felöklelném őket a szarvaimmel s egy vad bödüléssel elmenekülnék a néptömegén át.

De nem, nem teszem. Érzem, hogy ezen a helyen, ahol én vagyok, meg kell tudni állani becsülettel. Vannak pozíciók, amelyeknek noblesse oblige-ük van.

Büszkén lépdelek végig a városligeti homokporondon, ereimben hatalmasan pezseg a vér, a nemzetiszín-pántlikák ott suhognak a szarvaik közt, ha a szellő meglebegetti őket, édesen érzem simogatásukat hátamon.

Boldog vagyok. A néptömeg ujjong. Mindenki látni akar. Bezzeg nem ugatnak engem a kuttyák, mint kollégáimat szokták, kiket a közvágóhídra visznek. Ezer meg ezer szem tapad reám. Íme, hát mégis igaz, hogy egy ökör is népszerű lehet. Csak azt az egyet sajnálom, hogy nem olvashatom el holnap a lapokban, amit majd írni fognak a halálomról!

Mindent, de mindent a lapoknak köszönhetek. Mintegy hat nap előtt történt, hogy - a »Pester Journal-t« olvasgattam otthon az istállóban, mert az a lap jár a gondviselő béresem szeretője háziasszonyának, s ebbe szokta neki Lizi betakargatni a libacombot. Hát amint forgatom ormányommal a nevezett újságot, megpillantám amaz újdonságot benne, hogy báró Atzél Béla egy ökröt fog megsütni a vasárnapi népnepélyen, mely diadalmasan vonul ki a Városligetbe, s egy szép kisasszony ül rá majd a hátára, mint hajdan Európa, akinek nevére azóta egy vendéglőt is elneveztek Budapesten.

Elkezdtem ábrándozni a megsütni való ökör sorsáról s irigyeltem a dicsőséget. Ismertem az ökör-irodalom összes jeles mondatait, amelyekben, őszintén megvallva, nem találtam sok logikát, se szellemet. Kevélyen hangzik ugyan, hogy »tanulj tinó, ökör lesz belőled« - de már a másik közmondás: »az ökröt, ha Bécsbe viszik is, ökör marad« - teljesen lerontja az ambíciót arra, hogy valaki ökör akarjon maradni.

Nem, én ezerszer inkább lennék pecsenye, ha átélvezhetném mindazt a diadalt, ami az istvánnapi ökörnek jut osztályrészül.

Hát amint így elmélkedem, egyszer csak megnyílik az istállóajtó, s belépett rajta gazdám és egy idegen úr.

- Nos, tessék megnézni, báró úr, az ökröket - szólt gazdám udvariasan. - Melyiket választja?

Szívem nagyot dobbant, a nagyravágyás - mely az ökröket kínozza a legjobban - egy pompás ötletet sugallt: első lábamat nagy nehezen összehajtva, amint a báró eldefelírozott előttünk, egy kecses komplementet csináltam s mindkét szememmel mosolyogni igyekeztem.

A báró észrevett s nevetve így szólt:

- Íme, egy jó nevelésű ökör. Ezért kár lenne!

No, megállj, mondám magamban dühösen. Hát ez a jó magaviselet jutalma? Lássuk megfordítva!

Mikor a báró megint átment mellettem, farkammal megcsaptam derekasan.

Célt értem. A báró dühös lett, s így szólt halkán:

- Ezért meg fogsz halni. - Azután gazdám felé fordult:

- Ezt fogom megtartani.

És rám mutatott.

A gazdám erre elkezdett dicsérni, szavai hasonlítottak az akadémiai emlékbeszédekhez. Elmondta, milyen karcsúak a tagjaim, s hogy a szarvaim igazi furórét fognak csinálni, kivált ha egy-egy narancsot szúrnak a végükbe, az igen jól fogja ott magát kivenni. Elmondta, hogy én érek ott a legtöbbet, s engem szeret a legjobban.

Farizeus! Hányszor megrugdosott azelőtt!

Az utolsó napok alatt nagy figyelemben részesültem. Sokan jöttek megnézni. Adtam előttük a nagy ökröt, fejemet kevélyen fenntartottam s szemeimnek igyekeztem okos kifejezést adni.

Az utolsó éjszakán még egy beszédet tartottam ökör-társaim előtt, amely azokat nagyon megríkatta. Elmondtam, hogy Magyarországon az ökrök ideje immár megérkezett. Én kezdem meg a szereplést. (Ellenmondások minden oldalról: *Régi dolog ez már!*) Nem akartak türelemmel hallgatni, hanem bögtek, ők azt mondták, nagy keserűségükben, én azt hiszem: az irigységtől.

Reggel azután, amint már elmondtam, nagy ünnepélyesség mellett tartottam bevonulásomat. Elöttem lovagolt a hét magyar vezér is.

Rólam beszélgettek.

- Dasz ist ein kapitaler Ochs - mondá Taksony...

- Bugye snyeho dobra pecsenka - szólt Balambér ünnepélyesen.

Engem csak egy dolog bántott, hogy Európa kisasszony nem ült a hátamon. Pedig határozottan benne volt a lapokban. Azzal a tudattal halok meg, amivel az okos emberek: hogy nagy ökör az, aki hisz az újságok reklámjának...

.....

Eddig tartanak a nagyravágyó ökör saját gondolatai. Csak azért emelkedett diadalmasan oly magasra, hogy bukassék. - Az ökrök sorsa ez!

A mészárosok bezúzták fejét a taglóval, s testét a nép darabokra szabdalta s megette.

Csak a csontjai heverték ott estefelé szanaszét a puha gyepen.

A pályanyertes számár, ki arra ment este felé, díjjal koszorúzottan azért, mert leglomhább volt, flegmával végigtekintve az itt lefolyt tragédia földi maradványai fölött, így sóhajtott fel:

- De nagy számár volt az az ökör!

S az emberek, akik látták meghalni az ökröt csupán azért, hogy a nép gyomra megteljék, s akik látták a lomha szamarat a pálmával vígan ballagni hazafelé, abban a csalódásban ringatták magukat, hogy ez valami ünnepi szcéná, pedig hát az egyszerű mindennapi dolog.

A SZENTESI KORMÁNYBIZTOS

Röviden jelentik a lapok, hogy Horváth Gyula szentesi kormánybiztos a közlekedésügyi minisztériumban beállt válság miatt beadta lemondását.

Ez egyszerű hír sokkal többet jelent, mint amennyit az olvasó egyelőre gyaníthatna is. E hír határozottan gróf Károlyi Sándor közlekedésügyi miniszterre való kineveztetésének előhírnöke.

Horváth Gyula, ki a tiszai munkálatoknál már évek óta szerepel, mint nem-jelentéktelen tényező, ki az itt évek óta támadt gordiusi csomók szálait kezében tartva, nagy részt vett kibonyolításukban, s ki a legutóbbi árvízveszély alatt oly hősi elszántságot fejtett ki s oly munkát teljesített, hogy méltán nevezik őt az alvidékeken »Szentés megmentőjé«-nek, Horváth Gyula, mondom, e munkakörében folytonos összeütközésben állott gróf Károlyi Sándorral, ki egyike a kiválóbb érdekelt feleknek, mert birtokai a Tiszaparton feküdván, az ármentés kérdése s annak szabályozása legközvetlenebbül érdekli.

Ez összeütközés teszi természetessé, hogy Horváth Gyula állása tarthatatlan.

Első pillanatra üdvösnek látszhatik a laikus előtt, hogy egy olyan egyéniség foglalja el valahára a közlekedésügyi tárcát, kinek szívében fekszik a tárca egyik tagadhatatlanul legfontosabb teendője, a Tiszavidék sorsának biztosítása.

A tiszavidéki földbirtokosnak (aki különben is nagy gazda hírében áll) bizonyára lesz gondja rá, hogy vidékét végre megszabadítsa azon veszedelemtől, mely évről évre precariussá teszi, még a természet kedvező akarata ellenére is, fő jövedelmi forrásunkat: az alvidék termését.

De ha megösmérjük azon összeütközés természetét, mely a kormány képviselője, Horváth Gyula, és az alföldi nagybirtokos között volt, mindjárt más nézetre fogunk jutni.

Az ármentesített területek után, pedig ezek a területek többnyire a nagy urakéi, oly nagy terhek esnek a kisebb érdekelték vállaira, hogy azokat elviselni is lehetetlen.

Horváth Gyula működése tulajdonképpen egy nagy pör volt, egy pör a tiszamenti *szegény lakosok érdekében, a tiszamenti nagy urak ellen*:

A differenciák igazságos kiegyenlítése s az ármentesítési és védekezési költségek méltányos felosztása képezte az ő feladatát, s ebben ütközött össze gr. Károlyival.

Persze, hogy most, *midőn a peres felek egyike tétetik meg bírónak* - Horváth Gyula lába alól kiesett a talaj, melyen a szegény nép érdekeit védelmezte, óvta s szélesítette, éppen a Károlyiak és Pallaviciniak ellenében.

*

Horváth Gyula távozása nagyon meggyengíti a lapok mai hírét, mely gróf Csáky Albint helyezi kilátásba a közlekedésügyi üresedésre. Minden a régiben megy még. Tisza úgy gondolkozik, mint a régi vármegye.

A régi vármegye pedig úgy gondolkozott, hogy ha jó országutat akart csináltatni Szalonta felé, hát akkor szalontai embert tett meg vicispánnak.

Ez volt őszerinte a legbiztosabb mód.

De ma már kissé elavult ez a metódus. A közlekedésügyi tárcát pártatlan félre kell bízni. Hiszen akad még akkora szakember az országban, mint Károlyi Sándor! Lévén akkora pénzügyi kapacitás mindenki.

Csak sajnálattal kell néznünk, hogy Horváth Gyulát (az egyetlen embert, aki tud és akar is dolgozni), a kormánypárt ezen sokáig fel nem ösmert nagytehetségű tagját el hagyják távozni bravúrral betöltött állásáról, egy kezdő mágánál véget, kivel meg akarják próbáltatni, hogy hátha talán ő is tudna muzsikálni.

Komoly országban, komoly kormányok alatt nem történik ilyesmi.

BÉBÉK A FELSZÍNEEN

Mióta egyszer a francia király elmondta azt a jó ötletet, midőn a londoni udvarnál követének fiatalságát, illetve szakáll- és bajusztalanságát vetették szemére, hogy jól van hát, ha csak ez a kifogás, máskor egy kecskebakot fog küldeni az angol udvarhoz, - azóta sokat haladt a világ, de egyben sohasem akart megváltozni: az öregek mindig ragaszkodtak az élethez és a pozícióikhoz.

No, de ez tán természetes is. Hiszen a föld alatt levő krumplici is, mikor már kitolja a hajtásait, s az új krumplici is ott gömörödik alatta, még mindig makacsul odatapad a gyökhöz, s nem engedi közel az apró folytatásokat.

Nálunk még nagyobb kizárólagossággal uralkodtak az öregek. Vele járt ez az auktoritásokra alapított rendi alkotmánnyal. A nagy szakáll, a tömött bajusz az érettséget jelentette. Az ördög ösmerhette volna azt meg egyébről. Az ősz haj pedig a bölcsesség diplomája volt. Azért támadt köztünk annyi tömérdek okos ember. Csak meg kellett tudni várni. Az ember ért és nőtt az időben maga magától, mint a tök. Mindenki bölcsé lett egyszer, mert mindenki soká élt. Valaha nem volt gyomorhurut.

Az ország összes számbavehető népe két osztályra oszlott. Vagy úgy hitták, hogy »uram-öcsém«, vagy úgy, hogy »urambátyám«.

Az urambátyámokból lettek palatinusok, septemvirek, vicispánok, főszolgabírák, főjegyzők, főlevéltárnokok, követek; az uramöcsémekből esküdtek, patvaristák, aljegyzők, viceszolga-bírák stb.

Ez volt a világrend, s ezen nem változtathatott soha semmi.

És ez talán igazságos dolog is volt így, mert a másik nemnél, tudniillik a szebbiknél, reciprocitásképp éppen megfordítva állott a dolog; ott, csodálatos, a régi időkben is a fiatal nők értek többet az öregeknél, s minden tekintetben többre becsültettek. Senki sohasem mondta azt rájuk, amit a fiatal férfiakra, hogy: »ezek nem tudnak semmit, ezeket semmire sem lehet használni.«

Igazán vigasztaló ránk nézve, hogy eleink se voltak e tekintetben elfogulva.

De a dolognak nem erről a pikánsabb részéről kívánunk ma fecsegni. Ellenkezőleg. Egészen férfiakat énekelek. Azokat a férfiakat tudniillik, akik eddig még csak gyerekek, de akik alkalmasint kinövik magukat férfiaknak is, ha majd penzióban lesznek, föltéve, hogy nem hálnak meg, mint mondani szokás »éltük tavaszán«.

Nagyot fordult ugyanis a világ kereke húsz esztendő óta. Az akkori *szélsőségből*, mely az ősz hajnak kedvezett túlságosan, egy másik *szélsőségbe* estünk (rendesen ez a mi sorsunk) örömről találva a bábé szerepeltetésében.

Persze nagy panasz volt e tekintetben mindenfelé, mióta a modern kor vívmányait élvezzük, szidtuk a társadalmat, hogy negligálja a fiatal erőket, nem enged tért a tehetségnek és elébe teszi a kort a képzettségnek. Ezzel a sok panasszal aztán úgy megindítottuk a kormányt, hogy az Miskolc helyett egész Gyöngyösig futott, - pedig hát *mit keressünk mi Gyöngyösön?*

A bírósági szervezésekről szóló törvénynél történt az első lépés az ifjúság javára, hogy tudniillik korosabb egyének nem alkalmaztatnak, ha már eddig nem voltak bent. És ez helyes törvény is. Mert hadd kezdje mindenki fiatalon azt a pályát, amelyet be akar tölteni. Jó bíránk csak úgy lehetnek, ha húsz, harminc évi praxisuk van, nem pedig ha egy sikerült korteskedés után tétetnek be már élemedett korban a királyi táblához »csak pihenni, csak pihenni«.

Hanem azóta aztán annyi történt ez irányban rohamosan, hogy ma már arról panaszkodik Dolinay Gyula barátom, ő már nem állja ki tovább, a prenumeránsait nagyon ritkítja a kormány.

A legújabb főispáni kinevezések és követválasztások egész csomó túlságosan ifjú embert vetettek a felszínre, az ország legkiválóbb méltóságaira és főtanácsába, mintha a főispáni és a képviselői szék nem volna több, mint patvariaféle, ahol az ember a hiányos nevelését kiegészítheti egy kis szellemi pókhálóval, ami innen-onnan ráragad. Hiszen persze, hogy nem több, de mégsem illik azt olyan nagyon mutatni.

Ifj. Mailáth György, gróf Bethlen András, Radvánszky stb. Ezek az új főispánok, s ezek közül kivált Mailáth igazán nem tett egyebet, mint hogy született.

Valóban kapitális ötlet Tisza Kálmántól, hogy ő egészen ki akarja üríteni a gyermekszobákat, s hogy a fiatal úri fiúkat, mielőtt azok gondolkozni megtanulnának, már is megteszi egy vagy más úton mamelukoknak. Persze, hogy így aztán nem lesz *ellenzék*.

Hát a parlament gyermek-tagjai? Mondhatná a laikus: Nos, miért választják meg a kerületek?

Ugyan, hagyjuk, kérem, a kerületeket! A kormánypárti kerületek mind Budán töltenek be.

Nemeskéri Kiss Pál képviselősege éppúgy kormányi aktus, mint valami szerbtövises rendelet. Vannak bébék, akikbe a nép ezreinek közbizodalma már a pólyákban elhelyeztetik. A kerületek olyanok, mint régen a donációk valának. Andrassy Gyula azt mondta a fiának: »Mikor tizenégy éves leszel, kapsz tőlem egy aranyórát, húsz éves korodban kapsz két lovat, huszonegy éves korodban pedig egy kerületet.« S meg is kapta. Tisza Kálmán is annak neveli a magát, s úgy tesz vele, mint Szapolyai a kis János Zsigmonddal: »Fiam! ha csak egy arasszal nagyobb volnál már, mindjárt te hoznál törvényt a professzoraidnak, hanem addig csak hallgasd - *tőlük*.«

...Mégis csak sok függ attól, hogy micsoda névre hallgat az ember.

SZENDE FIATALKORI PAJTÁSA

Alig néhány napra rá, hogy a mindenki által megsiratott minisztert eltemették, - utána ment a hű pajtás: *sepsiszentgyörgyi Móricz Sándor* is.

Gyakran van az úgy, hogy a nagyon összeszokott házastársak közvetlen egymás után halnak meg.

Az egyik megcsinálja véletlenül a nagy utat, a másik pedig megszokta már, hogy mindig utána menjen - hát utána megy. És még a katonapajtások! Ezeknél ez még jobban ki van fejlődve; egész ösztön! Az egyik elől megy, a másik utána! S megint egy glédába állnak a másvilágon.

Móricz Sándor ezredesre nagyon megrendítőleg hatott Szende halála.

Egész napokon ezzel foglalkozott éjjel-nappal:

- Hogy meghalt... hogy meghalt... Olyan erős volt még. Lehetetlen az. Nem hiszem, nem hihetem.

S annyira nem hitte, hogy elment őt megnézni - oda, ahol van.

*

Egyszerű néhány sor tudatja a lapokban Móricz halálát. A nagyközönség hidegen futja át a piciny petit-betűs nekrológot.

Hiszen nem volt se miniszter, sem híres követ, vagy író még akadémiai tag sem --, s ami ezen alul van: az semmi.

Boldog nép, melynek annyi hőse volt, hogy nem is emlékszik mindenikre!

Boldog nép! Szegény hősök!

.....

Sepsiszentgyörgyi Móricz Sándor első katonai neveltetését a csász. kir. genie-akadémiában nyerte, honnan kiképeztetése után a II-ik székely ezredbe lépett, hol a szabadságharc kitöréseig főhadnagyságig vitte.

Szíve ott is a szabadságharc zászlóihoz vitte ezredével együtt. S itt csakhamar kitűnt alapos képzettsége által s őrnagyi rangot nyert.

Szende Bélával sok csatában vett részt s játszva fogadtak mindég az ütközetek előtt., hogy ki kap előbb sebet.

- Angoloskodjunk! - szokta Szende Béla mondani. Aki előbb kapja a sebet, úgy volt kicsinálva, az nyeri a fogadást.

S volt rá eset, hogy szinte szerettek volna már sebet kapni. Hja, olyan idők voltak azok!

Tréfa volt akkor a halál.

*

Móricz Világos után fogságba került s tizenhat évi börtönbüntetését Theresienstadtban ülte.

Kiszabadulása után, birtokai le lévén foglalva, nevelősködött, s szegény anyagi körülmények közt élt egy darabig, nemsokára azonban visszakapta nemesek birtokait, hanem a honvédség szervezése alkalmával a szatmári zászlóalj parancsnokává, majd ezredessé lett.

Sőt még sokkal fontosabb feladat is várt rá. Amint magyar kezekbe került a Ludovika akadémia, ő lett első igazgatójává. Ő szervezte azt, de nem úgy, mint kívánta volna. A körülmények és betegeskedése is gátolták ebben.

Alig három évi működés után leköszönt s nyugalomba vonult Nagyszélére.

Szent István király ünnepén végre ezen ideiglenes nyugalmat is felcserélte az igazival, az örökké tartóval.

Emlékét sokan őrzik, mint kedves, derék úri emberét; hadi tetteit azonban már csak kevesen tudják.

A vén baj társak, akiknek már nagyon *verik az indulót*.

Egy-két év még s még, s egyszer csak meg fog csillanni már a lapokban ritkítva: »Meghalt a legutolsó honvéd is.«

S az új emberek, akik látni fogják naponta a veres nadrágot és a veres sapkát a magyar királyi honvédeken, csodálkozva fogják kérdezni:

- A legutolsó? Hát miért lett volna a legutolsó?

Akad-e még, aki majd megmagyarázza?

TOLDY ESTÉJE

A kis Ámor megharagudott, hogy immár a kánikulában sincs melegség, és meggyújtotta a sziklákat.

De ne rohanjunk olyan nagyon in medias res, kezdjük az elején.

Ki ne ismerné a kis Toldyt? Ej, hát azt, aki a »Szeretet« lapot szerkesztette.

Egy lapot, amelyik egy napig élt. Éppen addig, meddig a szeretet.

A kis Toldyról igen ritkán hall valamit az ember. Csendes fiú.

De tegnap mégis híre járt, hogy a szeretetházi tárgyakból egy lakkcipőt nyert, - de szűk volt neki.

Ma meg ellenkezőleg... de mondom, ne rohanjunk.

*

Tegnap a »Donna Juanita«-t adták a budai színpadon. Ki hitte volna, hogy ez csak mellékes, hanem hogy ott a »Toldy estéje« lesz ma.

Az operett - megtoldva egy felvonással.

Donna Juanita eljegyzését tartja Toldy Ferencsel.

Oh, ez a Bogyó... ez a Bogyó... a legérdekesebb mutatókat nem írja ki a színlapokra.

A szép Marietta hát oda van.

Ahelyett, hogy a színi kormánytanács kirekesztette volna a Csóka meg kieresztette volna a kötelékből, beleugrott még egy harmadik kötelékbe is.

Hogy mégse legyen egészen a Csókáé, inkább a Toldyé is lett.

Az egész nyáron át a »Toldy estéje« volt a legérdekesebb színdarab. Csak annyiban kvadrált ez a többiekkel, hogy csekély számú közönség előtt folyt le. A zenét hozzá... Ohohó, hiszen nem darabot írok, kritikát.

*

Az esküvő a jövő héten tartatik meg.

Kívánjuk, hogy legyen a mi Toldynk szerencsésebb Csókánál, akitől a szép művésznő elpártolt, legyen makacsabb Bogyónál, aki őt elereszti, és legyen végre erősebb Toldi Miklósnál, akit Arany János énekelt meg.

A szép műkedvelőnő most már igazi menyecske lesz hát.

Kívánjuk, hogy a főköttő alatt se vonja meg kacsingatását - a múzsáktól, akik nem néztek rá görbe szemmel.

PIKTOROK ÉS DALÁROK

I.

Ha valaki ott valahol Kis-Máté Szalkán olvasgatja a fővárosi újságlapokat, melyekbe mindennap meg van írva, hogy ezek meg amazok a nagy festőművészeink micsoda jeles alkotásokba fogtak bele s milyen világra szóló remekeket végeztek be, meg van teljes lelkéből győződve róla, hogy a müncheni festők csak csizmadialeányek hozzánk képest.

Igen okos észrevételt lehetett erre nézve olvasni nemrég egy napilapban, mely elég híven adta vissza a napilapok szakadatlan, soha ki nem fogyható hírleléseit: »X. jeles, fiatal festőnknek egy ötlete van«, »Y. jeles fiatal festőnk (mert mind jeles és fiatal) egy képet tervez, mely maga nemében ritkítani fogja párját«, »Z. jeles fiatal festőnk most végezte be első nagyszabású képének vázlatát«...

Mert mindenik mindég az első nagyszabású képet festi s fogja is festeni holtaiglan, minthogy amikor elkészül, nagyon is kisszabásúvá zsugorodik.

Lehetetlen nem nevetni ezeken a dolgokon.

Aki nálunk úgy le tud rajzolni egy lovat, hogy azt meg lehet különböztetni, miszerint az nem számár, vagy nem tehén, az már nálunk művész. Aki pedig a lóra még embert is tud festeni s ha annak véletlenül nem hosszabb az egyik keze a másiknál, az már mester.

Így esik aztán meg, hogy mikor egy kiadó arra vállalkozik, miszerint a nemzet legnagyobb költőjének műveit illusztrálja, nem képes a meglevő erőkből kihozni - nem azt, hogy az illusztráció művészi legyen -, de még azt sem, hogy teszem azt a juhászbojtárnak ne a háta közepéből lett legyen kinőve az egyik lába, amely csodáról pedig Petőfi sehol sem tett vala említést azon 1347 versben, melyet megírt; az hihetőleg benne maradt abban *az egyben*, amit meg nem írt, s amit most Neugebauer fordít németre.

De mit beszélek én a Petőfi-illusztrációkról? Azok még istenesek. Hanem beszélek arról, hogy ha a derék Jankó Jánosunk nem élne, »hát nem lehetne élclapokat csinálni«. Panaszodom arról, hogy dacára annak, miszerint az Országos Képzőművészeti Társulat százhusz magyar művész nevét jegyzi fel nagy garra: teljes lehetetlen a magyar szépirodalmi lapokat illusztrálni annyira, hogy még a cseh szépirodalmi lapokkal szemben is ne legyenek túlságosan silányak a képeik; ezek a híres nagy művészek nem tudnak rajzolni.

Botrány megnézni némely magyar lap képeit, amik itthon készültek. Az egész világon divatban vannak most az illusztrált könyvek: asszonyok zsuzsuknak veszik meg az asztalaikra a piperecikkek közé. Sok pénz megy ki értük a külföldre, mert az is külföldi illusztrált könyvet vesz, aki magyart venne, ha volna, - mert hiszen divat, hogy könyv legyen az asztalon. A magyar kiadók érzik is az ízlésnek ezt a fordulását a külszín felé, de hasztalan, a magyar szellem termékeit nem lehet illusztráltatni; van *mit*, de nincs *kivel*.

Már évek óta látom különféle alakban újra meg újra föléledni itt ott azt a tervet, hogy egy humoros közlőnyt kellene megindítani, olyat mint a »Fliegende Blätter«; mert szomorúan tapasztaljuk, hogy a magyar őshumor, mely olyan gazdagon buzog, átültetettik a »Fliegende Blätter«-be. A mi régi jó adomáink jelennek meg ott nagy sűrűen, persze német köntösbe átöltöztetve. Örökre kár értük, hogy ezek már németszármazásúak lesznek, ha itt születtek is.

Miért ne lehetne a mi humorunkat, a mi kedélyünk színaranyát itthon kamatoztatni, s összegyűjteni, hogy megmaradjon, lássák, hogy a mienk? Miért ne lehetne? - hát azért, mert nincs aki képet tudjon csinálni hozzá.

Hanem azért a lapok következetesen hirdetik mégis mindennap, hogy »K. jeles fiatal művésznk most kutyabagosi magányába vonult, világra szóló dolgokat alkotni, hogy F. jeles fiatal művésznk a londoni műkiállításra, vagy az ezidei párizsi szalonba készít egy képet, mely egész Európát bámulatordításra fogja fakasztani.«

Jobb volna pedig annak a világraszóló nagy művésznk ott a kutyabagosi magányában, ahol Munkácsyt akarja lepipázni, ha megvigyázná, hogyan néz ki a kutyabagosi ember, s addig próbálná lepingálni, míg egyszer azon venné magát észre, hogy ejnye, ez éppen olyanformát mutat, mintha idevaló ember lenne.

Árnyékot, új színezést, mely a világot akarja meglepni, s több efféle magasabb tökéletességeket elsajátítani csak akkor lehet már, ha rajzolni tudunk előbb. Én legalább úgy gondolom.

A lapok pedig hagyjanak fel ezzel a nevetséges lármával, melyet az újdondászok nyírnak be vakon a nyomatos hírlélekből, mert ha aztán igazán támad egy művésznk, az ördög se fogja nekik elhinni.

*

Elég ennyi a piktorokról, azaz hogy ez is sok, mert a dalárokra már nem maradt miattuk helyem. Azokról holnap beszélek.

II.

A piktorok dolgát elmondtam tegnap, kedélyeskedjünk most már egy kicsit a dalárokkal.

Dalárda majd minden vidéki városban van, némelyikben kettő is, s ez talán igen jóra való dolog is, mert sose árt meg az emberi testnek annyira az, ami kijön a torokból, mint az, ami bemegy a torokba. Egy-egy lelkesítő nótá úgy feltüzeli az idegeket s ellágyítja a lelket sokszor, mint akár három liter bor.

Igaz, hogy énnekem inkább tetszik az, ha szép falusi leányka önti ki dalban szíve búját künn a mezőn, vagy a duhaj falusi legény, mikor hol szilajan, hol lágyan, keservesen nekigyújt, s mindég komikusnak tűnt fel, mikor józan deres bajuszú kaputrokos emberek nekiállnak s elkényszeredett ábrázatokkal elkezdnek bőgni a karmester hadonázásai alapján... Úgy illik az azoknak, mint a tehénnek illenék a tánc, hogy a F. Lapok jó megjegyzését itt használjam.

De végre is nem disputálok. A dalárok azt mondják, hogy ők nagyon fontosak. Hát isten neki, legyenek fontosak.

Annyi áll, hogy egészen ártatlan mulatságot űznek, kárt nem csinálnak senkinek, sőt bizonyos okokból szükségesek is kedves hazámfiainak véralkatához és ősi szokásaihoz járuléknak. A kisvárosi dalármáknak megvan az az érdekük, hogy sok causa bibendinek a szülőokai. Dalárestélyek, dalárászlószentelések s több efféle. Vidéken mind profit ez. Az emberek nem unatkoznak s következésképp nem csinálnak forradalmat. De nem fejtegetem tovább, mert még kisélné, hogy a dalárdák közösgyes institúció. Pedig már ennyit magam sem akarok bizonyítani.

Nincs nekem ellenök semmi más kifogásom, mint az, hogy *minek teszik magokat nevetségessé*. Elég volt nekünk Göcsejből, Rátótból, Kókából egy-egy példány. Sőt ezeknek naivságában humor is van, és szeretetreméltóság. De ők pusztán nevetségesek.

Aki ráért némi figyelemmel kíséni a sok komolyabb esemény mellett, az alig múlt napokban, a debreceni országos dalárünnepélyeket, annak könnyen támadhat az az ötlete, hogy a hangot meg az észtehetséget nem egy ugyanazon boltban mérik a mennyei hatalmak.

Hát az történt, hogy a debreceni országos dalár-ünnepélyen a díjakat a pécsi, a losonci, a kolozsvári s még egynéhány dalárda nyerte, mert ezeknek ítélte oda a zsüri, mint a legszabatosabban éneklőknek.

De erre valóságos lázadás ütött ki a pályadíjat nem nyert torkok gazdái közt. Eddig csak a gyomorban lakott a revolúció, most kitűnt, hogy benne van az a torokban is. Ez lesz az a toroklob.

Persze, hogy minden dalárda azt hitte, hogy ő énekel a legjobban, a többi mind csak kornyikálás s éppen úgy hangzik, mint mikor a béresek a kútgémet csikorgatják.

Lett zaj, elégedetlenség, szitkolódás. A jámbor zsüri összedugta fejét s majdnem vi coacta azt a határozatot hozta, hogy *azok a dalárdák is, amelyek nem tudtak jól énekelni, díszokmányokkal tüntessenek ki.*

Meg is lettek a díszokmányok, s a megdíszokmányozott dalármák valóságos spanyol grandi kevélységgel hirdették a különös eredményt, hogy micsoda világra szóló esemény ez, mindenki ki lett tüntetve, és hogy ilyen dolog tán még sohase történt.

...De bizony történt pedig egyszer, vagy harmadfél száz év előtt, amikor a jó Apafy Mihály ebéd után kaptos fővel kinézett a palotájából az ablakon s minden arra menő vízhordót és ökörhajcsárt megtett - *nemesembernek.*

És még eddig is megmaradt volna ez a dolog a világ közönséges eseményeinek medrében s pusztán mint simplex hiúsági hóbortt szolgált volna tanulságul egy szolidabb korszak nemesebb és komolyabb ambíciókkal bíró gyermekeinek; - a végzet azonban azt akarta, hogy kacagtató együgyűséggé nője ki magát s bejusson az annalékba is.

Azon dalárdákat ugyanis, amelyek nem valának győztesek a versenyen, nagy diadallal fogadták az ő városaik, zeneszóval, zászlókkal menének elébök a vének, virágokat szórtak rájuk az ablakokból a hölgyek s üdvözlő dikciókat pattogtatának a polgármesterek... *azért, mert nem tudtak énekelni.*

És a karmesterek, a dalárok kevélyen, büszkén lépdeltek a diadalmenetben, mint valami triumfátorok: mint akik megérdemlik ezt a sok dicsőséget.

Van a jó Andersennek egy meséje. Két hazug takács olyan szövetből készít a királynak ruhát, melyet az, aki ostoba, nem lát meg.

A takácsok semmilyen ruhát sem készítenek.

Levetköztetik a királyt, hogy feladják rá, de nem adnak rá semmit. A miniszterek nem merik mondani, hogy nem látják a nagyszerű szövetet s dicsérik eszeveszetten. A király nem lát magán semmit, de titkolja s úgy tesz, mintha látná magán a köntöst s hiszi is, hogy rajta van.

Meztelenül megy ki az utcára, a bámuló tömeg mindenike azt hiszi, hogy csak ő ostoba csak ő nem látja a fényes öltözetet, mindenki el van ragadtatva hát, s éljent kiabál a fényes ruhájú királynak, ahelyett, hogy hahotában törnének ki...

A kamarások, főemberek pedig méltóságosan ballagnak mellette, s úgy tesznek, mintha az uszályát fognák - pedig nem fognak semmit.

A nagy dalárok éppen úgy jártak ez egyszer, mint az Andersen királya, de mégsem ők a nevetségesebbek, hanem a tömeg, mely teszi magát, hogy elhiszi a diadalaikat, ahelyett, hogy hangosan kacagna a hiú flótások kudarcán.

AZ ÚJ EZRESEK

Mióta arról a kolozsvári katonáról olvastam, ki majdnem egy kötet könyvet írt rá egy közönséges postai levelezőlapra, azóta kisebb respektussal viseltetem a tíz forintos bankók iránt. Hiszen azt mi író mesteremberek is csinálhatunk. Éppen megvan a tíz forint honorárium, aki nekifekszik s teleír egy tíz forintos bankó nagyságú papírost - persze a kolozsvári katona betűivel, amik bizony sokkal kisebbek lehetnek a Bagó Márton híres betűinél.

Hanem most, hogy az ezres bankó is megjelent, most már minden habozás nélkül beösmérem, hogy mégis szép dolog királynak lenni.

Igenis, megvannak az új ezres bankók s jellemzésükre elég annyit mondanom, hogy egészen a tíz forintosok képeire vannak teremtve; csak a két női ábrázat egészen más a két oldalon; és szendőbbek, ami igen szellemdús célzás arra nézve, hogy az ember ezer forinttal jobban válogathat a szép nemben, mint tíz forinttal.

Pénzváltók kirakataiban már láthatók is a »magas szülöttek«, kiknek kinézéséről beszél most mindenki. A lapok egész ismertetéseket írnak róluk. A boltok előtt, ahol ki vannak peckelve közszemlére, nagy tömegek ácsorognak s nézik őket.

Senki sincs meglegedve velök, mint ahogy mindenki megbotránkozik például egy modern herceg öltözetén.

Milyen egyszerűek! Hiszen semmi sincs rajtuk. Ugyanaz a kékség, ugyanaz a díszes három aláírás - csak éppen a nulla teszi őket. Hiába no, meg úgy is igaz, hogy *nullákat kormányoz* az állam.

Ha, az ember meggondolja, hogy valaha ezek is valami kapca lehettek s most ekkora értéket képviselnek, bizony önkénytelenül visszavágyik az ezüstkorszak után, mikor még ezer forint árú ezüst huszast zsákokban kellett cipelni. S ezt nem is volt olyan könnyű hamisítani - mint az ezreseket lesz. (Szerencsére, nincsenek hozzá, amit már kifejtettem, elég ügyes piktoraink.)

A jó öreg huszas állta becsületesen a sarat, és senki se mondta rá, hogy csak úgy rá van nyomtatva egy bizonyos érték, s azt vakon el kell hinni, hanem a szolid anyag maga magáért is beszélt.

Hja, más idők voltak azok! Akkor még a pénzhamisítók is jellemes emberek valának! Az öreg Bugyi András, szolnoki rézöntő, aki a felesége ezüstkanaiból hamis huszasokat és lázsiásokat gyártott, odavéste azokra egész őszintén és becsülettudóan: »*Andreas Bugyi Rex Hungariae.*« Amit aztán enyhítő körülménynek is tudott be a tekintetes vármegye.

De ne keseregjünk a huszasok felett, mikor ezreseket kaptunk!

Derék állam ez a mi dicsőséges monarchiánk. Nem pihen ez békeidőn se s mindent elkövet, hogy kedves alattvalói szórakozzanak. Majd a katonák kapnak új meg új hajtókát és uniformist, majd pedig a pénzek új formát, mert »*forma dat esse rei*«.

Minden újul itt mindég, csak az újítók maradnak a régiek, - pedig inkább lenne megfordítva.

A dualizmus arisztokrata pénzeit: az ezreseket nemsokára követni fogják a forintosok is, s akkor aztán mindenben felezve lesz a közjogi viszony. Csakhogy a magyar államiságról nekünk kiadott ezen attestatumokat nem mi dugjuk zsebre, hanem az osztrákok.

Van egy naiv mondat a Hármas Kis Tükörben, hogy »kölcönt csak annak adjatok, akinek nem kell«. Ez jut eszembe, hogy most lesz már magyar pénzünk, amikor nem lesz pénzünk. Köszönjük alásan!

De meg is látszik az ezres bankó születésénél, mennyire megcsappant az érdeklődés. Olyan nyomtatvány az már csak, mint a könyv, amelynek nem lesz nagy kelete.

A tíz forintos bankóknál még azt kérdeztük egymástól:

- Van-e már új tízforintosod?

Az ezresnél lágyabban megy a dolog: mert az az univerzális kérdés:

- Láttál-e már új ezrest?

S bizony nézze meg kiki, míg alkalma van, míg mutogatják, mert vagy látunk többet idehaza ilyet, vagy se. Mert az állam olyan, mint Saturnus, maga eszi fel a maga gyerekeit.

Hja, hja! Szemem előtt vonulnak el a múltból bankók az ő uralkodó színeikben.

Az Erzsike-bankó... rózsaszín. Az öröm színe.

Azután jött a zöld hasú bankó. A remény színe.

Most a kék uralkodik, a szenvedés színe.

Mindig jobban-jobban haladunk a sötétebb színekbe, míg egyszer beüt majd alaposan ismét az úgynevezett *fekete bankó*.

Eb fél, kutya fél tőle, hadd jöjjön, - ma már nem sokat veszíthetünk.

A KÁLVINISTA PÁPA ÉS SZT. LŐRINC

Még azt mondják, hogy az emberek nem vallásosak a mai időkben! Hogy a vallás elvesztette a vonzerejét s következésképp szerepkörét is a mai társadalomban. Vagyis hogy csak zsellérré lett az emberi szívekben. Tűrik még, de már nem sokat törődnek vele.

Pedig nem igaz: ne tessék hiába megijedni. Az imádságos könyveket még most is jobban veszik az emberek mint a tudományos műveket. Még mindig az Isten a legnagyobb úr - legalább a szolgálói után ítélve (lásd a nagyváradi kanonokot stb.)

S hogy ne törődnének a vallásokkal, éppen nem áll: hiszen az egész nyár tele van vallási dolgokkal. Legelőször nekiesnek a keresztények a zsidóknak, azután a zsidók kezdenek panaszkodni a keresztények ellen, ami eléggé tapintatlan dolog, mert öközülük *nem hiányzik* vala senki.

Mialatt ez a mulatság így folyik, a lutheránusok kezdenek voksolni, hogy ki legyen a világi fejük.

Prónay Dezső jó volna fejnek, de az a baj, hogy magyar csizma van a lábán; Péchy Tamás elég nagyfejű lenne hozzá, csak hogy egy kicsit nehéz fejű. Hát Fabiny Teofil? Ennek meg az a hibája, hogy csak a keresztneve jó - de az is csak görög nyelven...

S míg efölött folyik az ájtatos korteskedés kerületről kerületre, azalatt a kálvinista Róma sem pihen. Sáros Debrecen benépesül vastag nyakú kálvinista tiszteletesekkel, s a pápa: Lónyay Menyhért zsinatot tart, ki akarván fordítani újra sarkaiból a világot.

Íme, a felekezeti nyüzsgés mindenfelé. Csak Lonkay Tóni nem rendezett az idén semmit. A lourdes-i búcsú elmaradt. A nagy zarándok egyedül járta be a szép Itáliát.

De távol legyen tőlünk akár kigúnyolni, akár felszítani a vallási mozgalmakat. Az Isten bizonyára örül a juhainak, ha több akolban vannak is.

Mi csak Lónyayról akarjuk elmondani - most némi alkalmosság lévén -, miképpen csapott fel egyszer lutheránusnak.

S hogy melengetett keblén ekkor valóságos pogányokat.

Ezzel aztán meg van magyarázva, hogy e kis, valósággal megtörtént pikantériának miértadtunk vallásos színezetű keretet.

Hát úgy volt az, hogy Lónyay már régen különös előszeretettel viseltetett a katolikus szentek közül Szent Lőrinc iránt.

Szentlőrinc ugyanis gyönyörű pusztai birtok Kőbányán túl. Ha nem is minden ember, de bizonyára minden disznó tudja, merre fekszik.

Lónyay megszerezte magának Szentlőrincet. Akvirálni tudni szép dolog, s Lónyaynak, mint az Akadémia elnökének mindég nagy érzéke volt a szép dolgok iránt.

Szentlőrinc tehát a Lónyayé lett. A jeles miniszter mindenkoron a tettek embere volt. Nagyon, de nagyon szeretett tervezgetni, valódi szenvedélyévé nőtte ez ki magát, s azt tartotta, amit sok okos ember, hogy szenvedélyei ne kerüljenek neki sok pénzébe. Azt talán nem bánta, ha másoknak sokba kerülnek.

Szentlőrincel az volt a terve, hogy fölemelje. Ami igen dicséretes szándék egy elhanyagolt pusztával szemben. Virágzóvá, gyümölcsözővé tenni. Egy jó gazda nem is cselekedhetik másképp, Lónyay pedig abban a hírben állt, hogy jó gazda. (Hej, mikor volt az!)

Évéből legegőbb is híressé, nevezetessé, emlegetetté kellett tenni Szentlőrincet. Ki tudja, mire jó egy kis reklám.

- Meglássátok - mondogatta gyakran -, micsoda Kalifornia lesz még Szentlőrincből!

De e tekintetben szükséges volt megnyerni s úgyszólván érdektárrá tenni mást is. Olyan másvalakit, akinek megvannak a reklámeszközei.

Megkereste egy napon Z. urat (mondjuk Z-nek), s egy telket ajándékozott neki Szentlőrincen. Hadd érdeklődjék most már ő is a nagy teendő Szentlőrinc, az új Kalifornia iránt.

Mikor emiatt tréfálóztak vele:

- Mi az ördög lelt, Menyhért? Hát már donációkat teszel?

- Nem biz én, - felelte. - Csak egy kicsit fölcsaptam lutheránusnak.

S ezzel azután elkezdte a manővert.

Ami pedig abból állott, hogy megnyissa az új Kaliforniát.

Mikor ugyanis Szentlőrincet akvirálta, az volt a kifogása e hely ellen, hogy Kőbánya felől rettenetes illatot hoz szárnyain a lanyha zefir. Azokon a napokon, amikor onnan fúj a szél, nem lehet ott megmaradni. Most aztán egyöntetűvé akarta tenni a levegőt a másik oldalról is. Nincs a világon rosszabb, mint a folyton változó klíma. Egy sertéstelepet kell csinálni Szentlőrinc túlsó oldalára is.

A miniszter elunta már azokat a kétlábú tollatlan állatokat, melyek csak rőfögnek a keze alatt és mindig soványodnak, azokhoz a négy lábú állatokhoz akart fordulni, amelyek mindig csak hízzanak, s amelyeknek a rőfögését senki sem érti.

Nagynehezen sikerült belevonni a kőbányaiakat. Komplikált és nem komplikált eszközökkel preparálva volt minden.

Az alakuló részvénygyűlést is összehítták. Semmi sem hiányzott már a létesüléséhez a tervnek, melyhez annyi reményt kötött a miniszter.

Az érdekeltek alá is írták a jegyzőkönyveket valamennyien, mikor egyszer csak odaáll Z. úr és hogy de bizony ő a herkopáternek sem engedi a sertéstelepet *az ő fundusa mellé*.

S nem lehetett semmi módon kapacitálni.

Így nem lett Szentlőrincből Kalifornia s a kálvinista pápából sertéskereskedő.

Hanem bizonyosan vannak megint új tervei...

Tanulság ebből különben az a nyájas olvasónak: ne méltóztassanak soha senkinek ingyen fundusokat adni.

RÉGI ÉS ÚJ ARCOK

Bizony már jó ideje, hogy ezt a rovatot nem látták olvasóink lapunkban. A választások óta alig volt rá szükség. A már meglevő mamelukok annyira nem csinálnak semmit, hogy még csak meg se halnak.

Ahol pedig esett is azóta egy-egy követválasztás, oda olyan emberek kerültek jelölteknek, akiket én (már t. i. én Scarron) csak úgy bírnék bemutatni valahogy az olvasóknak, ha az *iskolai bizonyítványaik*at közölném - már t. i. amelyiknek van.

Hanem Szeged megürült első kerülete mégse olyan hely, ahova érdemes volna elküldeni valami úri csemetécskét. A prózai cívisek még nincsenek egészen preparálva - palántaföldnek. Ők még maguk válogatnak - *abból a bizonyos körtéből*.

Lássuk legelőbb a szabadelvű párt jelöltjét, aki nem más, mint

MÉSZÁROS NÁNDOR.

Nomen et omen. Az egyik Ferdinánd után a másik Ferdinánd, - mert Bakay is Nándor, amint azt illik tudnia mindenkinek, mivel Bakay megérdemelné, hogy csak keresztnéve legyen.

Mészáros Nándor jelenleg tankerületi felügyelő, mert valamikor instruktor volt az Andrássy gyerekeinél.

Mészáros már régen szeretett volna követ lenni, s föl is léptették nemrég egy bunyevác kerületben, de csak úgy szeretett volna követkedni, ha eddigi hivatalát is megtarthatja s ezen föltétel mellett szívesen vállalna még tíz hivatalt is, - de Trefort nem volt hajlandó alkudozni e tárgyban. Tisza azt mondta, hogy: »van elég mameluk ingyen, kár volna drágán venni egyet.«

Így aztán visszalépett Mészáros a bunyevác kerületből, ahol a nemzetiségi párt is vele tartott.

Hogy a nemzetiségi párt gyanús-e emiatt vagy Mészáros? azt csak Miletics tudná megmondani, ha nem lenne megbolondulva.

Annyi tény, hogy Szegeden mindenha úgy volt ismeretes Mészáros Nándor, mint nemzetiségi érzelmű: annál csodálatra méltóbb tehát, hogy most a »legmagyarabb város« általa fogja magát képviseltetni.

Örüljete, Göcsej, Rátót és Kóka!...

Hajdan az ősidőkben a jövő idő eseményeinek titka csak a belekből volt kiolvasható a jósök által, s az se teljesedett be mindig.

Most már előbbre vagyunk, most már én is meg tudom határozni a jövőt, mégpedig pozitíve.

Mészáros Nándor meg lesz választva, de képviselősege csak másfél évig fog tartani, amikor Tisza Lajost választja meg Szeged egyhangúlag - ami dukál is, mert bizony mindenét Tisza Lajosnak köszönheti a legmagyarabb város, csak Mészárost nem - mert ő Jankovich Micut akarta követnek.

De folytassuk a jóslatot.

Mikoron Mészáros megválasztatik, Trefort nyugdíjazni fogja őt mint tankerületi felügyelőt, mégpedig tekintettel kiváló érdemeire (instruktora volt az Andrássy-fiúknak) *kétharmad fizetéssel* azon indokolással, hogy *már beteges a közszolgálatra*.

Letelvén az országgyűlési ciklus, szabadjára hagyatik, hogy válogasson ki magának kerületet, ahol meg akar birkózni, ha meglesz jó, ha pedig meg nem lesz, *megint egészségessé válik a közszolgálatra*, s tekintettel a parlamentben szerzett érdemeire (az Andrássy-fiúk instruktora volt), kineveztetik a kultuszminisztériumba osztálytanácsosnak.

Ezzel pedig befejeztük az új nagy férfiú életrajzát, remélvén, hogy a közönség tudni fogja méltányolni azon körülményt, hogy - ami élő emberek életrajzában ritkaság - nemcsak a jelent és a múltat, de a jövőt is szellőztettük.

S ez utóbbit matematikai alapossággal.

Hanem azért a szegedi ember meg merne rá esküdni, hogy mindez az ő eredeti ötlete, őneki jutott legelőször eszébe Mészáros Nándor jelöltsége.

S hogy ami csak történik és történni fog, minden magától vagy...

ENYEDI LUKÁCS

Az a kerület, ahonnan Mészáros fog megválasztatni, csak nemrég még ellenzéki kerület volt. De hogy ezt bebizonyítsuk, át kell ugorunk nemcsak Szendét - hanem Bakayt is - s hivatkozni, hogy öelötte Simonyi Ernő volt ott megválasztva.

Hanem hát úgy van az - minél jobban nagyobbodik a város, annál inkább kisebbedik a móres.

A szegediek elég férfiatlanok voltak abba a gyanúba keverni Tisza Lajost, hogy ő rekonstrukcionális teendői mellett mellékesen a szabadelvű pártnak is csinált propagandát. Mert ha nem fújna a szél, nem mozognának a falevelek.

Pedig nem fúj a szél... Tisza Lajos sohasem tett semmit pártja érdekében ott, ahol »más dolga« van. Annyira már gavallér ő és tapintatos.

Miért hogy mégis »átváltozott« a kerület olyan hirtelen? Hm! Hát van ott egypár kolompos, aki azt az együgyű tant hintette el a polgárság közt, hogy: »Tegyük magunkat kedvesekké Tiszáék előtt, akkor megkapunk mindent, még az egyetemet is. Ha aztán meglesz az egyetem, meg minden, megint vörösködhethetünk a hazáért.«

A nép, Szeged derék népe nem így tett, mert magyar vér van benne, mert meg tudja ítélni, hogy nem Tisza Kálmán áldoz rájuk, hanem Magyarország, s mert az elveit nem viszi vásárra, se fortélyt nem úz velök; hanem az úgynevezett intelligencia, mely a belvárost lakja, mely beszármazott elemek zagyvaléka, s melynek egy nagy része letette az ellenzéki köntöst s tartja a tenyerét, hogy ugyan mi fog belepotyogni.

Ami kis ellenzéki töredék megmaradt (az, aki nem kapott jó fundust), azok most Enyedi Lukácsot léptetik fel a nagy Mészáros ellen.

A szegény emberek vízzel főznek... de nem, Enyedi még mindig jó jelölt Mészáros ellenében.

Magyarabb ember annál és sokkal többet tanult, hanem sohasem tanított Andrásynál.

Enyedi az odavaló egyik napilap szerkesztője. Volt már kereskedő és habaréki. Egyik dolga se sikerült. Ezzel is meg fog bukni.

Mert rossz planéta alatt született.

Legállandóbb foglalkozása, hogy veje a város egyik legnépszerűbb emberének, Zsótér Andornak.

De még ez is ellene fog szavazni.

Pedig megérdemelné, hogy bejusson a képviselőházba, hol hasznos és komoly tagja lenne pártjának. A nemzetgazdaságban és kereskedelmi ügyekben sokszor meg lehetne szavát hallgatni.

Hanem minden ellene esküdött s legjobban *a saját ábrázata*.

Azért is nem csoda, hogy szeretné a mások képét viselni...

Jellemes, becsületes törekvésű ember, ki férfikora delén áll most, s kitől még sokat várhatunk, ha a köztérre szólíttatik - amihez azonban ezúttal nincs remény -, miképp szegedi levelezőnk írja.

Hacsak a szentlélek meg nem szállja őket...

BÁRÓ ATZÉL S A REVOLVEREK

I. Előjáték

Báró Atzél Béla, akinek az lesz a címe az utókor előtt, hogy »a nagy revolver-irtó«, egy szép délután nyugodtan csibukozott a dohányzósobájában, mely híres a »kiporolt nadrág« folytán, midőn kopogtatnak ajtaján, s lihegve, ijedt arccal lép be egy rendőr. Egész teste reszketett, mint a nyárfalevél.

- Mi baja van, szegény ember? - kérdé a báró.

- Én civil rendőr vagyok - dadogá. - Itt az igazolványom.

- Nem szükséges. *Látom*, hogy a rendőrségtől van. Mi a baj?

- Báró úr - kezdé a rendőr, s fogai vacogtak - veszély fenyeget bennünket.

- Kiket?

- Bennünket, a rendőrséget.

- Hogyan? Veszély?

- Igenis, kérem, fenyegető leveleket kaptunk a revolver uraktól.

- Nos?

- Azt írják, hogy önt okvetlenül agyon fogják ütni, ha vissza nem veszi Heinrich úr ellen a fenyegető pert.

- Nos, hisz akkor én forgok veszélyben, nem önök. Sőt nálam is van vagy húsz ilyen levél.

- Bocsánatot kérek báró úr, de tévedni méltóztatik, a dolog mégis a mi bőrünkre megy, mert a főkapitány úr rendeletéből mi kénytelen vagyunk a báró urat őrizni éjjel s mindenütt nyomában lenni, be fogja tehát látni méltóságod...

- Mit?

- Hogy mint családos emberek joggal esedezünk, kegyeskedjék visszavenni a fenyítő pert Heinrich úr ellen.

- Lehetetlen, hanem önöknek komolyan megtiltom, hogy engem őrizzenek. Félek, ez valami szerencsétlenséget hoz rám.

II. Hadi készültek

A revolverek összeröföntek s pártállást foglaltak. Miért ne lehetnének kompakt testület? A porszemekből ha szikla alakul, a fergeteg sem ingathatja meg.

Választottak hihetőleg elnököt, alelnököt, titkárt is s az alapszabályaikat fölterjesztették a belügyminiszternek: legalább ez gyanítható.

Céljuk egyelőre Heinrichet kimenteni.

Az eszlári titoknál is nagyobb titok, hogy miért. De mégis ki lehet találni.

Mindazok, akik a Heinrich-pörben vádlóként állanak, irtózatosan fenyegető leveleket kapnak már napok óta, hogy ezt írják, azt írják, ha a pör be nem szüntetik.

Sőt talán arra is gondolnak, hogy egy ál-Heinrichet csempésszenek elő valahonnan.

De manőverük főtárgya maga Atzél.

Atzél a múlt hét keddjén rohantatott meg a fenyegető levelek által. Azt hitték, sikerük lesz. S várták Atzélt a főtanácsra alkudozni.

A főtanács a szeretetház egy udvarszobájában van.

A fickók okosan számítottak:

Ezekre a levelekre megijed Atzél, vagy dühbe jön. Tertium non datur.

S akár megijed, akár megharagszik, mindenféleképp el fog jönni.

Várták. És nem naivok. Fegyveresen, csapatosan várták. Az egyik szobában a főrevolver ült, a mellékszobákban a többi revolverek voltak elrejtve, hajdan a Hunyadi László vitézei.

Várták Cilleit.

Ott volt valamennyi együtt, egynek kivételével. Papot is hítták. Pap azt mondta, ő már nem visel hadjáratot Atzél ellen.

Ő már békét kötött vele.

E ténykörülmeny igen elkedvetleníti a testület szellemi bajnokait, s abban állapodtak meg, hogy Papot kirekesztik maguk közül.

...De a döntő csata nem vívatott meg aznap. Atzél nem ment el a revolverekhez.

III. A helyzet

A helyzet tehát e pillanatban a legfeszültebb. A bizonytalanság sötét köde lebeg az események felett.

A revolverek nem tudják, nem sejtik, hogy a báró hallgatása alatt micsoda ominózus terv rejlik, Atzél báró nem tudja, hogy mikor fog meghalni (azt különben én sem tudom magamról).

A rendőrség pedig szinte nem tudja, mi készül, de hát ez a legkevesebb, mert ő már meg van szokva ahhoz: hogy ne tudja.

De az tény, hogy a levegő puskaporszagú. A báró cselédei talpig fegyverben állnak, a rendőrség kötelékéből mindennap kilépnek egyes félénkebb egyének.

Thaisz, hírlik, kevésnek találja az itt fekvő katonaságot s peticionálni fogja, hogy a bosnyák ezredek ide rendeltessenek.

A revolverek immáron nagyhatalom, akikkel ebben az államban nem bír senki.

IV. Tanulság

Erős ellenzéki körökben azon fifikus ötlet villant meg, nem-e a kormány fizetett emberei a revolverek?

Vajon nem-e ezekkel akarják kompromittálni a tisztességes sajtót s ezt lejáratni a publikum előtt.

Hüm! Nem lehetetlen már minálunk semmi, de semmi.

Csak az az egy látszik lehetetlennek, hogy fővárosi társadalmunk e rákfénjét kiirthassuk.

A DOHÁNYZACSKÓ RABJAI

(Tárcalevél a szerkesztőhöz)

Mindent megbocsátottunk a németnek, meg a németmagyarnak; lehajították a polcról az öreg corpus jurisunkat, amelybe, ha megfogózkodtunk, az ördög sem bírt velünk, amelyben ott volt az egész világ minden bölcsessége; kivették alólunk az alvó párnánkat: a tekintetes vármegyét, megakciszolják borainkat, adót fizetünk mindentől a világon, még a levegőtől is, amelyet beszívunk, de mondom, mindent megbocsátanánk - csak a dohányzacskónkhoz ne nyúljon senki. Mert már ebben a dologban nincs tréfa.

Tanácskozik az ankét. Ott ülnek a nagy komoly uraságok, akiket meghívott a miniszter s ítéletet tartanak a pipa fölött.

A pipa... pipa. Hát azt hiszik talán, hogy ez valami nagy csekélység, azért, hogy picike jószág. Bizony pedig nagyobb szerepet játszik az a politikában, mint a Krupp-ágyú.

A pipáról már Kollár is énekl: »Kicsiny vagy pipácskám, nem érsz egy garast sem, mégis vágyik rád az uralkodó is.«

És tanácskoznak fölötted tudós urak és szakférfiak, hogy mi történjék veled, mi legyen a te sorsod, a te táplálékod ezután! Komoly szemöldjeiket ráncba szedik, mert fontos az, hogy veled mi történik. Ők már jól tudják, hogy kupakod alatt nagy erő van, s hogy szárad vékony lyukán át forradalmat szívnak be az emberek, vagy megelégedést.

A hatalmasok is gondolkoznak. Rájöttek, hogy az állami dohánybevétel tetemesen nagy azon két hónapban, midőn a tavalyi dohány már elfogyott - de az idei még nem ért meg.

Ebből kiokoskodták, hogy az csak úgy lehet, miszerint a többi hónapokon csempészett dohányt szívnak a rakoncátlan alattvalók, akikre pedig rászabja a törvény, hogy csak királyi dohányt szabad a pipáikba tömni.

Mégis csak szép ész van a hatalmasokban s nagy studirozó talentum.

De már azt nem tudhatták ki, hogy ilyenkor sokkal elégedetlenebb az emberiség: a választások (ahol vannak) mind az ellenzéknek kedveznek, s a halálozás is sűrűbb. No, ehhez ugyan nem is kellett a statisztika.

És mégis (így vágják a fát maguk alatt) meg akarják szorítani a dohányszerzési módokat. Sógor a sógorának, koma a komájának ne küldhessen egy-két csomócskát, ami mellett kedélyesen lehessen szidni, füstölgetve, a kormányt. Pedig micsoda kedves harag ez így, elmúlik egyszerre a füsttel!...

De a kegyetlen ankét be nem látja az ilyeneket, s újra szörnyű dolgokat várhatunk. A fináncokat megszorítják, némely területekről (amik a *Tisza baloldalán* fekszenek) elveszik a dohánytermesztési jogokat, s míg efölött sötéten tanácskoznak, az alatt külföldről csempészett szivarokat szívnak ők maguk...

Karr Alfonz szellemesen beszéli el, hogy a dohányt egy király találta fel, ki mindig azon törte fejét, miképp pusztíthatná el népét legkönnyebben. Végre e mérges növény ötlött eszébe. A doktorok, tudósok, kiktől pusztító szereket kért, ezt tanácsolták neki:

- Ha ezt használod, felség, néped elsatnyul és elpusztul lassankint.

- Tehát ezt fogom használni, - s kiadta a rendeletet, hogy mindenkinek szívni kell a megszáradt és meggyújtott növény füstjét.

Úgy is lett. De a nép nem akarta az átkos füstöt s fellázadt. Nagy forradalom tört ki, mely végre diadalmasan végződék.

A királyt elkergették.

Csakhogy mire elkergették - addig már mindenki annyira megszokta a dohányfüstöt, hogy nem volt képes róla lemondani.

És a királynak mégis igaza lett. A nép satnyul, pusztul azóta. És satnyulása sokat jövedelmez a királyoknak. A mi dohányzacskóink tömnek meg az ő pénzeszacskóikat.

A dohány maga is megtartotta természetét: akkor azért csináltak forradalmat az emberek, hogy - színi kellett, most pedig azért csinálnának, ha színi nem engednék.

»Az ebéd semmi egyéb - mondá az öreg Deák -, mint egy küzdelem arra, hogy a dohány jobban essék a magyar embernek.«

Aki dohányzik - vélekedék egy másik államférfiünk -, az sohasem éhes: mert mindig füstölt nyelv van a szájában.

Most pedig elmondtam minden komoly argumentumomat s kérem a tekintetes dohány-ankétot, vegye figyelembe, hogy az államnak ez csak pénzkérdés, de az egyeseknek életkérdés.

Könnyű az államnak diskurálni, mert az nem pipás ember.

Nem tudom még, hogy mit akarnak és mit fognak határozni, de annyit mondhatok, hogy én gyomorhurutos ember vagyok, s ezt a trafikdohálynak köszönhetem. Földterületem nincs, ahol

szűzdohányt ültethessek, pedig én azt akarok színi, s ha mind elszedik a módokat erre nézve - mindjárt felcsapok szélsőbaloldalinak, föl én, pedig eddig én voltam a kormánypárt legbuzgóbb kortese Pápán - ha kell, okmányokkal bizonyíthatom.

APRÓSÁGOK - A NAPRÓL

Nagy volt a lelkesedés a ma éjjel lezajlott banketten. A nekibuzdult hazafiak éltették már mindenféle alakban Kossuthot.

Végre felállott az egyik.

- Éltesse az isten még az örökkévalóságon túl is - ha ugyan van még hozzá elég hatalma.

Ez aztán a legmagasabb extázis.

*

(Nagy Bálint uram)

A banketten jelen volt Nagy Bálint is, Hódmezővásárhelyről. Módos ember ökigyelme s annálfogva ráér eljönni még ilyen messze is, ha Kossuthról van szó, kiért az imáadásig rajong.

Mikor még az első leveleit írta Kossuth Magyarországra, az egyikben előfordult ez a mondat: »Öreg vagyok már az íráshoz - kezem reszket és írnokokkal nem rendelkezem.«

Nagy szöveget ütött a Nagy Bálint uram fejébe az a szomorú mondat s egyszer csak beállít a vásárhelyi akkori követhez: Németh Alberthez.

- Nos, isten hozta, Bálint bácsi! - fogadja Németh. - Mi jót hozott otthonról?

Az öreg erre kihúzott a dolmány zsebéből egy ócska strimflit teliden-tele huszasokkal, lehetett vagy negyven forint.

- Az anyjukom küldi, tekintetes uram ezt a kis csekélységet, hogy tesszen azt elküldeni Turinba Kossuth Lajosnak.

- Aztán minek lesz neki? - kérdi Németh Albert megütközve.

- Hát jó lesz neki - mondá Nagy uram kissé félénken -, ha ippeg nem fogadna írógyiákat, hát jó lesz neki, mondotta az anyjuk, egy kis *koltációra*.

Németh Berci akkor visszaadta a pénzt, hogy azt úgyse fogadná el Kossuth, de mikor aztán Vásárhelyre került s ott megpirongatta emiatt Nagy Bálintné asszonyomat, kisült, hogy az egy mukkot se tud a dologról.

Hanem hát úgy kellett annak lennie, hogy a saját pénze volt a Bálint gazdának, csak hogy restellte nyilvánosan a dicsőséget érte s furfangosan áthárította inkább az anyjukra.

*

Ecclesia praecedit...

A tolvajok azonban nem vették ezt valami nagyon szorosan.

A világi nagyokat már sorba járták s az ecclesia formaliter elhanyagoltatik.

Ma ugyan Göndöcs Benedeket már meglopták, de az illető tolvaj nem céhbeli, csak fiatal kezdő, s úgy látszik, nem is a tehetséges kezdők közül való.

A vizitkártyáját is ott hagyta a házfelügyelőnél... Meglehet, hogy a rendőrségtől volt fölbérelve s ilyen eljárásra kioktatva, hogy már egyszer forduljon elő olyan eset is, amikor rájönnek: ki a tolvaj?

*

Most a vizitkártyáról rá is jöttek.

...Zsarnaynak alapos reménye van, hogy a nagy fogásért most már megkapja a Ferenc József-rendet.

Ami nem fog neki sokat érni: mert Göndöcs elkéri tőle.

*

Báró Atzél Béla és a kaszinó néhány tagja értekezletet hívnak össze vasárnapra a Redoute-ba, melyen a revolverfirmák elleni eljárás módozatairól fognak tanácskozni. Tervben van egyelőre egy monstre-petició az országgyűléshez, melyben a sajtótörvénynek a magánbecsület megsértésére vonatkozó szakaszát módosíttatni kérnék. Az értekezletre való meghívókat ma küldték szét a tekintélyesebb lapokhoz és közéletünk nevezetesebb férfiaihoz azok közrejárulását kérve.

ŐSZI GONDOLATOK

(Csevegés)

Bizony-bizony szürke kezd lenni a világ lassankint. Még egy-két hét, s eltűnik minden zöld, kivált ha a budai színkört is becsukják (vagy mit ér, ha a darabírókat be nem csukják?), a lucskos időjárás visszajön, s a képviselőház megkezdí üléseit, (Hogy amit itt beszélnek? Ej, az már *téli-zöld* lesz), a gólyák, fecskék visszamennek, az Alter és Kiss kirakataiból kiszedi a kereskedőlegény az eddigi vékony kelméket s vastagakat rakván ki, ezzel hivatalosan is inaugurálja, hogy a természet új ruhát húzott. (Könnyű neki ruházkodni.) Egyébiránt ha Alter és Kiss akarná, valamivel hosszabb is lehetne az enyhe idő.

Azok akik ráérnek az ilyenre gondolni, legkellemesebb időszaknak tartják nálunk a szeptember utolsó és az október első felét. A világ szellemtelen fecsegői, kik az időről szokták szőni társalgásukat, »Magyarországi hónap«-nak nevezik e harminc-negyven napot, amely *ha akarom meleg, ha akarom hideg*; a lutheránusok nem hiába választják most egyházi fejüket. De azok a turisták akik csak a meteorológiai jegyzetekből ismerik éghajlatunkat s most becsülik a legtöbbre, nemigen lakhatnak itt állandóan, mert tudhatnák, hogy a magyar hónap (jobb volna így: Szapáry hónap) a *legmelegebb*, mert ilyenkor indulnak meg az adószedők (s lévén a legmelegebb időben fölösleges a derékalj) elszedik a szegény népnek még az ágyneműjét is.

A hervadásban kétségtelenül van poézis (habár a poézisban nincs is hervadás), a sárguló levelek hullásukban szelíd, melancholikus kedélyhangulatba ringatják az embereket (s az emberek, bohó gyerekek, mindig szeretik, ha ringatják).

Igazán olyan szomorú elgondolni, hogy most hosszú, hosszú ideig nem fog virítani semmi (legfeljebb a Podmaniczky Frigyes nadrágja).

A fővárosi ember különben semmit se veszít. Ő csak a szabójának adandó utasítások érdekében érdeklődik a különböző évszakok iránt s arról tudja meg, hogy mennyire vagyunk a naptárban, ha a kávéházak elől elrakják a leander-berket.

Egyébként igen egyhangú életet él. Örökösön tapogatózik. Reggel fölöltözve megtapogatja tárcáját, hogy nála van-e (már akinek érdemes megtapogatni), s este midőn hazajön, megint megtapogatja a tárcáját. Az utcákon is gyakran megáll napközben s tárcáját tapogatja. Ha a tárcáját el találná veszteni, ez egy kis emóció volna ránézve. De mondom, nincs érzéke az emóciók iránt. E tárca körül forog egész élete, mint ahogy kacsalábon forognak a mesebeli kastélyok. Hol kiveszi, hol beteszi, hol megtölti, hol kiüríti.

S a tárcákra nem áll az az időjárás, amit Gergely pápa szabott össze. A tárcában télen is lehet tavasz s viszont. Furcsa portéka a tárca.

Hát még arra nézve, akinek *kétféle* alakban keseríti meg minden napját szerves összefüggésben egymással.

Olvasóim most már kitalálták, miről van szó. Hogy saját magamról beszélek, akinek gyakran kell ellentétes összeütközésbe keverednie a saját tárcájával s igen gyakran megtölteni az önökét a Pesti Hirlapban.

S így jutottam el oda, ahova tulajdonképpen akartam, ahova tárcám címe elhozott, hogy csakugyan az a legigazságosabb »Őszi gondolat«, ha az ember a tárcájára emlékezik.

Ködös, borongós homályban vonul el szemeink előtt az a rubrika a jövőből, amelyiknek az a címe, hogy »bevétel«, s nyár csillogó rózsaszín derűjéből a »kiadás«.

Feleségünk... a, kedves öreg, csak a múlt napokban jött meg a fürdőből, azt beszélte, hogy úgy megerősödött, mint egy medve. (Medve,... micsoda medve az, amely az urát táncoltatja?)

Jogász fiunk föllépett elnöknek a segélyző egyeletnél. Mindennap becsípve jön haza éjjel, irtózatossággal a lépcsőkön. Nagyon szelíd, ártatlan gyerek volt s most valóságos tigris. (Hogyne, mikor az anyja medve!) Pénzt követel. Meg kell lenni, mert jelöltségével nekem kölcsönöz, úgymond, tekintélyt. (Nekem ő kölcsönöz? Oh, az akasztófárávaló!)

Hát leányaim? A francia divatújság (szeretnék huszonötöt veretni a szerkesztőjére) meghozta nekik az új őszi szabásmintákat, szövetmustrákat s mit tudom én mi mindenfélét, azóta tisztára meg vannak bolondulva s folyton a nyakamba csimpészkednek s hozzám tapadnak, akár a polip, hogy mikor veszem meg nekik az új piperéket... mert már itt a szezon, itt a szezon!

S a szezonnal itt az ősz... több, az őszítő gondolatok.

LAPSZEMLE

A siketnémák érdekében

Írta: Tisza László

Én is írok a »Nemzet«-nek. Mért ne írnék? Én vagyok egyedül a Tisza-család azon tagja, aki azáltal, hogy írni nem tudok, nem kompromittálom a Tisza nevet. Mi, Tiszák, csak beszélni tudunk.

Kálmán is írt már cikkeket a Honba és az Ellenőrbe. Taczy Lajos is írt. Most pedig már a Pista kisöcsém is írt. Csak én magam ne értsek a tollforgatáshoz?

Különben is azt kívánja a raison: Kálmán beszél, Lajos dolgozik, nekem nem marad más, mint írni.

De miről írok? Hm! Nagyon bajos. A zsidóknak fogom pártját, de azt már a Kálmán teszi a balkezével (értsd: Csernátony), a keresztényeknek fogom pártját - de azt nem nyomtatná ki az újságunk.

Hanem gondoltam valamit. Írok a siketnémákról. Azilum, minél több azilum a siketnémáknak!

Vác kevés. Igaz, hogy az országgyűlésen is el van helyezve közülök vagy kétszáz. De mi az a tenger sima tükréhez képest? Még igen sokan vannak a siketnémák s engemet szidnak, mint a bokrot, mert hiszen öccse vagyok a siketnémák pártfogójának. Pedig én nem tehetek róla. Jobban szeretnék nem az lenni. Mert az idegen mondhatná:

- Én nem leszek se siket, se néma, csak ha így vagy úgy...

Most pedig nekem mondják:

- Hiszen teneked *úgyis* siketnémának muszáj lenned. Belátom. Azért beszélek melletted, kedves cimborák. Azilumot nekünk mindnyájunknak! Hány főispánság is van? Lesznek-e bosnyák megyék is?

Éljenek a siketnémák! Ékesen szóló az ő szomorú sorsuk.

Föl tehát, testvéreim, javítsatok sorsukon amennyire lehet!

Esküdjél meg a kakasra

Írta: Jókai Mór

A vezér levette válláról a kürtjét, egy nagy bukfencet vetett a levegőbe, azután görbe késével egy marok füvet vágott le a királyi palota kertjéből és beleharapott: Ham! ham!

Annál a népnél, amelyről írok, csak az volt a szokás, ha valaki nagy dolgot akart cselekedni.

Azután belefűjt a kürtjébe, melynek ezüst szavára egy gyönyörű hölgy jelent meg előtte.

- Te vagy, szépséges húgomasszony? - mondá a vezér meghökkenve tündöklő ábrázatától. - Isten áldjon, ha te vagy...

Ez volt az üdvözet.

- Fogadjon isten - mondá a szép nő. - Igen. Én vagyok a nemzet génusza. Hallom, azért jöttél, hogy végigvonulj országomon népestül egyetemben.

- Azért jöttem, hogy...

- Ne beszélj, kérlek, annyi »hogy«-gyal. Már eddig is viccelnek rád, lovag, ezért az országgyűlésen! Hát add elé magad, mit akarsz?

S ezzel bort, tüzet és sót tett elébe a szép asszony, de az nem volt sem attikai só, sem honfiúi tűz.

A vezér a borhoz nyúlt. (Ej, hisz ebből már kitalálhatják: ki volt.)

- Az én nevem Tibiscus, bihari kán, a nagy folyam unokaöccse, s Debrecen választottja. Azt kívánom tőled, szép Génusz, eressz te át országodon s add mellém kíséretül két fejedelmi leányodat, a »Népszerűséget« és a »Hatalmat!«

- Megadom, vezér. De esküdj meg, hogy nem leszel frivol velük szemben, s hogy... hiszen tudod, mitől kell szűzeimet féltennem. A kilenc bihari pont az, amit megtarts.

- Esküszöm minden szentekre.
 - Nem elég.
 - Esküszöm múltamra.
 - Az sem elég. Esküdjél meg a kakasra.
 - Miféle kakasra? - kérde a vezér meghökkenve.
 - Esküdjél meg vallásodra: *a kálvinista kakasra*.
 - Okos vagy, asszony, - megfogtál. De isten neki, megesküszöm a kakasra, hogy a bihari pontok teljesítésére igyekszem esőben, sárban, vízen és szárazon, éjjel és nappal.
- Az eskü elhangzott.

.....

Sok-sok év elmúlt. Egyszer ott ült Bálványos várban a vezér, hatalma kellő fényében. Bálványos-vár kapuját bálványimádó szolganép állta körül.

A harangok búsan kongtak a szentegyház tornyában, mintha kiáltanák: »Bim-bum! az eskü meg van szegve.«

Az ezüst síp, melynek szavára a Génusz szokott megjelenni, penészlepetten pihent egy fiókban. Kell is már valakinek a Génusz? Vén dáma az már! Ki csalogatná, ki hívná?

A vezér azonban nemcsak a Génusztól feledkezik meg már, hanem a sípról is, hogy mire való, s egyszer tévedésből bele talált fűjni.

Haragos arccal, villám és dörgések között, csattogó szárnnyal ereszkedett le a magasból a Génusz.

- Hah! Hát így tartottad meg esküdet?

- Micsoda esküt? - szólt a vezér flegmatica, karjait mellén összekulcsolva. - Ne lármázzon úgy, asszonyom, mert mindjárt hívatom Jekelfalussyt...

- Hogy micsoda esküt? Hát nem esküdtél a kakasra?

- Nos igen, hogy betartom a bihari pontokat. És be is tartottam.

S ezzel kivezette a Génuszt az előszobába, hol az alattvalók állottak hosszú sorban, s mindeniknek volt a ruháján hat-hét kerek alakú folt, amik hatalmasan kitarkállottak a szövetből. A csizmákon, a nadrágokon is ilyen foltok valának.

- *Ezek a bihari pontok* - mondá a vezér finom mosollyal. - *Ezek az én programom!*

A Génusz arca elborult.

S kézen fogva kisebbik, de szebbik leányát: a »Népszerűséget«-et, így szólt:

- Ezt nem hagyhatom többé melletted!

S siető léptekkel elvezetése.

Folytatása következik.

A másolat hitelért: Scarron

NAIV LAPOLVASÓ

(Tanulságos történet)

Szegény újságírók, de nagy idealisták vagytok idehaza, ha körülülitek esténként a kapucinus csészekkel rakott asztalt, vagy ha konferenciát hevenyésztek a szerkesztőségben, hogy miképp lenne jobb? Micsoda hiányosságok vannak még a lapnál? Melyik rovat a leggyengébb? Hogy kellene segíteni rajta! Mindenitek hoz valami tervet. Mert hiszen rá gondolunk mindig, mindenütt. Órá: a lapra.

Ezer aggodalom egy végben. Már megint eltévesztettük az irányt! Szent isten, micsoda ellenmondás ez megint a lapban? Majd megütött a guta, mikor reggel olvastam s. a. t. Ki írta azt? Jézusom, ki csinálta megint ezt a nagy skandalumot? Mit szól majd ehhez a közönség?

Mint anya a csecsemőjét, úgy gügyölgetjük, úgy cicomázzuk a lapunkat. Ide egy csokrot, oda egy kis virágszálat; meg kell szépen fésülni, mosdatni, hogy tetszetős legyen a szemnek.

Sohasem vagyunk megelégedve a lapunkkal, de mégis a legjobbnak találjuk. Az aggódó szeretet minden szimptomáját átérezzük, s azt hisszük, mint az egyszeri cigány, hogy a rajkón függ az egész világ szeme.

Szerető szemünk látja minden ékességét, s remegve érezzük minden hiányát. Itt-ott egy schnitzer. Jaj nekünk akkor. Nem ízlik étel és ital, lecsüggesztett fővel járkálunk az utcákon. Hiszen az emberek is mind-mind tudják, micsoda borzasztó következetlenség csúszott be a mellékleti cikkbe és milyen egetverő nyomdahiba a tárcába!

Évekig élve zszurnaliszta-körökben igazán én sem gondolok egyébre, mint a lapokra. Eleven emberekké válnak ezek szememben, s úgy érzem, mintha rajtok kívül nem lenne senki más a világon. Az emberek bizonyára csak azért születnek, hogy legyen aki elolvassa és élvezze, amit mi írunk, amit a lapok hoznak.

A múlt napokban vidékre vetődtem. Persze, hogy ott is mindig a lapok jártak eszemben. Ahol megfordultam, mindenütt megnéztem, milyen lapot járatnak. Tény is, hogy abból jobban meg lehet ismerni egy vidék műveltségét, mint a keményítő-fogyasztás mennyiségéből.

Néhol a »Budapest« jár. Szegény tatárok! Itt olyanformán szőttem a társalgást: »Látta-e már, urambátyám, a Lánchidat?« A jeles előfizető visszakérdezte: - »Láttam bizony, kedves uramöcsém, ugyan él-e még az öreg Széchenyi, aki építette? Pompás kőmíves lehetett!«

Némely familiánál a »Képes Családi Lapok« heverték az asztalon. Itt is tudtam, hányadán vagyunk, s megvolt az a hasznom, hogy érdekes és okos embernek mutathattam magam: »Van-e már sok befőzöttje? - faggattam a kisasszonyt. - Látta-e már a kilenc mázsás sertést, amit a szomszéd városkában mutogattak? Ugye hercig volt?« A nevezett lapok olvasónője szerény igenekkel felelt, s igen jól látszottam őt mulattatni. Később pironkodva bevallá, hogy ő maga is az irodalommal foglalkozik.

- Ah! És ugyan mit szokott írni?

- A borítékra - mondá büszkén - részint kérdéseket, részint feleleteket.

No, de az együgyűség sokszor mennyei... jól áll ezeknek a kis vidéki galamboknak. Még csak le se nézi őket az ember, a világért sem.

Néhány napi kóborlás után végre elérkeztem, ahol hetekig szándékoztam megpihenni, a nagybátyámhoz, aki már nem a félintelligens osztályhoz tartozik, hanem előkelő úr, aki már követjelölt is volt, mint megyéjének egyik legintelligensebb fia. Itt már bizonyosan megtalálom a nagy magyar lapokat is s azonfelül a Neue Freie Pressét, a Pester Lloydot.

Csalódtam, egy lapja se volt Zsiga bácsinak.

- Hát semmi újságot se járat, Zsiga bácsi?

- Hogyne járatnék? Hanem most éppen elfogyott a prenumerációm, s nem volt annyi becsület a szerkesztőben, hogy hitelbe küldje - míg a városba bemegyek.

Nagyon méltatlankodó hangon mondá ezt.

- Hüm, hüm! Mit csináljunk lap nélkül? Egészen elmaradunk a világtól - mondám kedvetlenül.

- Ne búsulj, már előfizettem. Tegnap voltam bent a székvárosban, hát benéztem a sánta könyvkereskedőhöz, Spritzhez. Ott hagytam a pénzt is. Már azóta útban is lesz az újság.

- Aztán melyik lapra prenumerált?

Zsiga bácsi nagyon megütődött erre, s összeráncolva szemöldeit, csettentett a nyelvével.

- Hát tudod, öcsém, hogy én már csak amolyan mameluk ember vagyok. Hiába no, az a meggyőződés. Az elv mindennek felett, édes öcsém. Justum et tenacem stb. Hát én bizony azt mondtam Spritznek, hogy fizessen elő a »Hon«-ra.

- Hiszen nem is egzisztál már a »Hon«!

- Majd megküldik az »Ellenőr«-t - mondá Zsiga bácsi vigasztalódva.

- Az se egzisztál már - mondám.

- Lehetetlen az, édes öcsém - mondá hanyagul. - Hát mi történt volna velük?

- Egy lap lett belőlük: a »Nemzet«...

- Mi a fránya? No lám, lám... hanem beszéljünk valami okosabbat. Tudsz-e kuglizni?

Kugliztunk reggeltől estig s minden nap előlről kezdtük.

Negyednapra végre megjött az új lap. Bizonyos lázas kíváncsisággal bontottam ki. Az »Egyetértés« volt.

Az öregre néztem, hogy mit fog mondani. Nem szólt az egy kukkot sem. Átolvastam, azután neki nyújtom, ő is elolvasta. Vártam, mit szól majd, most se szólt semmit.

S ugyanezt tette másnap, harmadnap. Végre már nem állhattam tovább, én vágtam bele.

- Hogy van megelégedve a lappal, Zsiga bácsi?

- Jól... nagyon meg vagyok elégedve.

- Pedig ugye nem ilyen lapot akart?

- Már mért ne akartam volna? - fortyant föl.

- Hát nem látja, hogy ez az »Egyetértés«?...

- Hiszen az, persze, hogy az... Nos, aztán?

- Az »Egyetértés« pedig szélsőbaloldali.

- Mindegy az nekem, édes öcsém, csak benne legyen a »búzaárak« rubrika. Aztán...

- Nos, aztán?

- Aztán, mondom, az ember megborotválkozhatik ám olyan tükörben is, édes öcsém, amelyik megfordítva mutatja az ábrázatot.

Erre azután persze hogy nem tudtam mit mondani. Sójajtván gondoltam azonban a fővárosban hagyott újságíró cimboráimra, kik véres verejtéssel izzadnak, hogy belecsepegtessék lapjuk hasábjába zsenialitással, igyekezetükkel a *tendenciát*, mely elveiknek, programjuknak vetőmagja.

POZSONYI SZÉPSÉG-TAPASZOK

A belügyminiszter csenget.

- Szólítsátok be Jekelfalussy urat!

Jekelfalussy belép.

- Parancsol excellenciád?

-- El fog ön menni Pozsonyba, azonnal, mint királyi biztos.

- Értem, kegyelmes uram.

- Itt van négy írás. Tegye be az úr a belső zsebébe. Meg vannak numerálva. A Nr. 1. kinevezése, azt elő fogja mutatni, a nr. 2. a statárium, ezt csak a végszükség esetén bontja fel.

- Hát a harmadik?

- A harmadik egy egészen üres lap. Amelyre a pozsonyiak hálafelirata jön, melyet majd énhozzám intéznek.

- Értem. Titkos instrukciókat nem méltóztatik adni?

- De igen, ne avatkozzék valami nagyon a dologba.

- Úgy? Hát a negyedik levél?

- Abban ön emiatt meg fog pörögtetni. De jól vigyázzon, nehogy ezt nyújtsa át a polgármesternek a Nr. 1. helyett. Mert nem szeretem, ha avatatlan szemek az erélyes kormányzás titkait kifürkészik.

*

Mikor Istóczy nemrég Pozsonyban járt, e szavakat intézte búcsúzásul az antiszemita hívekhez:

»Isten önökkel, uraim! Nyugodtan távozom városukból, mert meg vagyok győződve róla, hogy ügyünk jó kezekbe van letéve.«

(S itt Simonyi Ivánra mutatott.)

Az események igazat adtak Istóczynak. A jó kezek olyanok voltak, mint a melegágy, gyorsan megért bennük a gyenge plánta, ma már hullatja is leveleit.

*

Levelezőnk írja ezen érdekes közbekiáltást - mely a pozsonyi magyar-utcán hangzott, körbe kedélyesen tegnapelőtt éjjel:

Egy kisebb csoport kiáltá, egy zsidóház ablakait betörve (Vajon nem-e a környéken lakó üvegestők rendezik ezt a heccet?):

- Adjátok elő Solymosi Esztert!...

...Meg a Wertheim kassza-kulcsokat - tette hozzá, egy praktikusabb antiszemita.

*

Hogy ím, tegnapelőtt ideérkezett a szegedi küldöttség a derék Treforthoz, amint leszálltak, aggodalmas arccal kerestek fel egy Szeged iránt érdeklődő fő korifeust s megkérdeék:

- Nos, mi újság?

- Pompás újság! Pozsony meggondolta magát s most már Szeged mellett dolgozik.

Az ám - s pedig erősen.

*

Egy képviselő beszéli a következő esetet.

Simonyi Ivánra valaki kisütötte a klubban, hogy az öregapja zsidó volt, mire Simonyi dühösen hivatkozott arra, hogy már több száz esztendő s nemesi családjának a hajtása.

Erre felállt az illető képviselő, akitől ma hallottuk azt a történetet s így szólt:

- Fogadjunk erre!

- Fogadjunk! - szólott Simonyi mérgesen.

- Öt kopek ellenében száz aranyat teszek, ha kimutatod az öregapád keresztlevelét.

Simonyi hazautazott - úgymond - a keresztelő levélért; sohase került vissza többé a »Ház«-ba.

De az öt kopeket talán mégis elküldte...

UTAZÁS PALÓCORSZÁGBAN

1. A Kesely rögeszméje

Az utóbbi időkben jó nevet szerzett fiatal illusztrátor-, Dörre Tivadarnak volt meg az a kívánsága, hogy ő, ki már nekem annyi palócot rajzolt ide-oda, lásson egyet egyszer elevenen is.

Elutaztunk. Mondtam neki, hogy csináljon odahaza testamentumot előbb, mert noha nem esik Palócia a világ végén, itt mégis meg fogja kószolni azokat az utakat, amelyekről az annáléban meg van írva: hogy sarat raknak a sár fölé s nevezik egymás közt »országút«-nak.

Minthogy ez a leírás egyszersmind hasznos kalauza kíván lenni a jámbor olvasónak, kénytelen vagyok kiterjeszkedni a részletekre is. Nevezetesen elindultunk Budapestről este a bécsi hajón, mely Vácig vitt bennünket, hol szépen megháltunk a »Csillag« című vendéglőben s csodálkozva tapasztaltuk reggelre, hogy a pénzünk több egy forinttal, mint amennyivel elindultunk.

Miképp lehetséges ez, ha sem nem kártyázik, sem nem lop, sem nem talál pénzt az ember?

A pénz ezen megfiadását talán a boldog éghajlat okozza? Oh, nem! Palócia sem tündérország ennyire! Ilyen tartomány nem fordul elő talán még a Népszínházban sem!

Nagy fejtörés után bírtuk csak megfejtetni a csodát. Eszünkbe jutott ugyanis, hogy tegnap este a váci hajóállomásnál fiákerkocsist fogadtunk, akinek nem mi adtunk foglalót, hogy pontosan ott legyen reggelre, hanem ő adott nekünk egy forintnyi foglalót, hogy biztos passzagieroknak vehessen.

- Hogy hívják? - kérde tőle az én piktorom, egészen elmélyedve vonásainak nézésében.

- Én Roth Salamon vagyok.

- Palóc ez? - szólt a piktor halkán, hozzám fordulva.

- Dehogy! Hát nem látja, hogy zsidó?

- Lehetetlen! Soha nem láttam még zsidó kocsist.

- A palócok kevély, hetyke nép; nekik derogál az, hogy pénzért szállítsanak valakit. A zsidó vagy uruk nekik, vagy - szolgáljuk...

Aki ösmeri azokat a bérkocsikat, amelyek Vácról Gyarmatra szállítják az embereket, azok már régen számárnak deklarálták azt a bölcs embert, aki először állította fel, hogy »lassan járj, tovább érsz«.

Két nyomorult gebe (ezúttal Kesely és Sármány) van befogva egy-egy özönvíz előtti batárba, melyről minden földi ékesség lekopott.

A gebék nyakán csengettyű, melynek zörgése idegessé teszi az embert és a feje is okvetetlen megfájul tőle.

- Nem lehetne levenni azt a csengettyűt, Salamon? - indítványoztam a kocsisnak.

- Nem lehet, kérem alásan, mert az nagy multság a lónak. Nagyon megszokják ezek a kedves állatok és szórakoznak vele így útközben. Olyan az nekik, kérem alásan, mint az abrak... mint a vászoncselédnek a muzsika.

Aminthogy igaz is. A szt.-katalini állás alatt, mikor a Kesely nyakát megrángatta Salamon, leesett a csengettyűszíjról a csatt, minélfogva nem lehetett többé felcsatolni. A Kesely megindult, de nagy zavarba hozta a csengettyűhang hiánya s minden tíz lépésnyire megkötötte magát, hogy ő a herkópáternek sem megy így gyalog. Salamon végre is kénytelen volt madzaggal kötni oda a bűvös kolompot.

- De iszen - mondá - nagy esze van ennek a lónak. Higgye meg, teens uram, az embert sokkal könnyebb rászedni.

S miért ne hittem volna, ha ő mondta?

2. A palócföld flórája

Szép őszi nap volt a hétfői nap. Aranyos sugarak fénnel öntötték be a völgyet és a rónákat. A vén Naszály-hegy egészen nekizöldült a múlt heti esőzések után s míg nagy darabon velünk futott, hol közeledve, hol távolodva előbukkantak kék ruhában Nógrádvár regés romjai, Drégely is azon az oldalon, s balra a távolban ködösen, mint egy karabélycső, a vén Szanda.

De jó volt ezekben lakni valamikor.

Hanem iszen nem a daliás időket keressük most. Az én piktorom oda se nézett a sasfészkeknek!

Többet ért annál egy rozoga kunyhó a rétsági szőlőkben.

- Nini, a Lapaj kunyhója! - kiáltá a piktor lelkesedve. Menjünk oda! Hadd vegyek róla vázlatot. Leszálltunk s megindultunk a hegyi gyalogúton a kunyhó felé, mely gallyakból és vesszőkből volt összetákolva.

Útközben jobbról-balról ismerős füvek és virágok mozogtak, susogtak harmatosan. A vadkomló felfutott a csipkebokrokra s egészen körülfogta a karcsú hajtásokat, mintha szoknyákat varna belőlük. A feketebodza egész nagy táblákat lepett be... mosolygó gyászmezőket csinált.

Még a virágok is milyen egyszerűek itt!

A marmancsok, a tormalevelek hogy összekeverednek, összebújnak; a bajnokfű kiemelkedik közülök magasra, a farkastej buján szegi be az utakat s még a halványpiros virágú bogáncs is dísz itt.

Oh, kedves virágai a palócföldnek! A tündérekért se szebb tán, a kelet gyöngyei se bájolóbbak, mint a ti boróka-bogyóitok.

Ez a szőnyeg, amely az én bölcsőm alá volt terítve, amelyet én annyiszor megtapodtam.

Valami édes csiklandozást érzek a talpamon, ha rátok lépek... vagy hogy talán a szívemben van az...

- Milyen szomorú virágok és füvek! - mondá a piktor.

- No, ugye gyönyörűek!

Még egyszer megnézte őket, futólag, lenézőleg.

- Nem találok rajtok semmi különöset. Minden mező *ilyen*.

Ilyen? Oh, dehogy ilyen! Vagy igaz, a piktorral ők egy cseppet sem törődtek, hagyták elmenni magok közül idegenül.

Valamennyi engem nézett, kidugták kíváncsian fejeiket az apró füvek és a lóheres bokrok közül, integettek és kiabáltak, csalogatón magukhoz szólítottak... Nem ösmersz? Nézz csak! Itt vagyok... Látsz-e? Én is. Mi is. Mindnyájan. Nem öregedtünk semmit... semmit azóta...

Szívem hangosan dobogott szavaiktól... talán a könnyem is kicsordult; soha nekem még nem volt ilyen nagyszerű fogadtatásom.

De a piktor nem értett abból egy betűt sem.

Dunántúli ember, szegény!

3. Az új üstökös

Lerajzoltuk a kunyhót. A csősz, amint meglátta, hogy a kunyhójáról mappát veszünk föl, gyanakodó szemekkel mért végig s közelebb lépegetve hozzánk, szűrét a földre terítván, félkényökére dülve, kihívó tekintetet vetett ránk mintegy várakozó állásban.

- Oszteg mire való lesz az? - szólt hosszú hallgatás után bosszúsan.

- Semmi rosszra. A kunyhó nagyon szép. Le akarjuk rajzolni.

Megcsóválta bozontos fejét.

- Dejszen engem el nem bolondítanak az urak. Már micsoda szépség volna ezen la? Nem vagyok én mai gyerek. Ha az urak valami szépet akarnának festeni, ott a tisztartó háza a faluban, - hanem hát jól tudom én, mi lesz ez...

- Ej, ugyan mi lesz?

- Az lesz, hogy megmondta nekem a rétsági főkoldus, akinek a fészke ott vagyon az országúton a vén nyárfa alatt...

- Mit mondott meg?

- Azt, hogy a bíró megfenyegette, jövedelmi adót fog vetni a vármegye órá is: - mert már a vármegye rászorul az ilyen szegény párákra is.

Nevettünk a csósz észrevételén, ami úgy látszik, még csak jobban elkésérítette.

- Nevethetnek, tudom. Látom ám már az új üstököst negyednapja. Mindig hajnalban jön a nagy farkával... Égi jel nem hazudik.

- Hiszen az üstökös háborút jelent, barátom.

- Az ám, valamikor - szólt meggyőződéssel, kalapját szemére húzva -, háborút jelentett még a jó világban, de most már mindig az új porciónak a forspontja. Nem vagyok én mai gyerek, megvigyáztam én azt már.

És az öregnek körülbelül igaza van. Mert ha az üstökös háborút jelent is, az új adókat meg a háború jelenti.

Csak egyet nem vigyázott meg csósz uram; hogy az adószedők néha be se várják az üstökös csillagot.

Felállt, közelebb lépett hozzánk s inkább kíváncsisággal, mint gyűlölettel tekintett a vázlatkönyvbe, s amint lassan-lassan ki kezdte venni a körvonalakat, még tetszett is neki a dolog.

- Az istenügyse - mondá.

Kivettem szivartárcámat s megkínáltam egy szivarral.

- Hát iszen... iszen... - szólt békülékenyebb hangon, mialatt a szivart a nagyobb összetartozandóság okából megnyálazta -, ha már rászorul király őfelsége... mert hallom, hogy nagy szegénységben él ő is... én bizony nem ódzkódom... csak arra kérem szeretettel az urakat, hogyha már úgy van, hogy legalább *minél kisebbre rajzolják*.

Azt gondolta, hogy úgy kevesebbet kell majd fizetni érte. S szörnyen hálálkodott, mikor egy féltényérnyi darabkára látta oda teremtvé.

4. Képzeletbeli kényelem

Az is csak valami, s ha beelégszik vele, aki élvezte, megéri neki az igazit.

De menjünk bele a meritumba. Vajon van-e, aki ne hallotta volna már ezt a nevet: *Fábri*? Mert ismertebb név az a tótok előtt, mint a Hannibálé, vagy az I. Napoleoné.

Fábri volt az ötvenes években a tótok közlekedésügyi minisztere.

Ugyanis őneki volt egy nagy gyékényes szekere, mely minden hónapban közlekedett egyszer Pest és a Szepesség közt, s amennyi Pestre menendő és Pestről jövendő utas meggyülemlett egy hónap alatt, azt mind egyszerre vitte, hozta, tekintet nélkül a mennyiségre; olyan volt az a tót szekér, mint a Hatvani professzor bűvös szobája, mely tetszés szerint tárgult ki in infinitum.

Mundus se expediet. A nagy Fábri meghalt, de a nagy tótszekér megmaradt, lévén ez örökkévaló. Most is ott pillantottuk meg Rétság fölött, két mokány hegyi ló húzta, s mintegy húsz ember ült rajta egymás tetejébe, ládákon, batyukon és párnákon. Hogarth ecsetére méltó kép.

Akik a kocsira fel nem fértek (azok is voltak vagy húszan): ott kutyaoltak a kocsi mellett, két oldalról, vidám dalokat zengedezve:

*Tátra, Mátra, Fáttra,
Három arany tálka,
Három arany tálon
Három arany cipó
Előre lovak! Gyí, hó! gyí, hó!*

A lovak oda se hederítettek a nótának s monoton lépésekben, melancholikus ábrándokba merülve mozgatták a lábaikat nagy kelletlenül.

A következő dombnál azok, kik eddig a kocsin hemperegtek és fogódzkodtak, leszálltak *pihenni*, a gyalogosok pedig fölkapaszkodának, ami nekik körülbelül olyanforma mulatság volt, mint mikor a quadrille-ben felváltják egymást urak és hölgyek.

Mert tulajdonképpen borzasztó utazás volt ez. Az utasoknak még jobb a gyaloglás, mintha a kocsin ülnek. Sőt datur tertium is. Némely helyeken maguknak kellett tolni és húzni a roppant megrakott szekeret.

Hanem azért ők mégis azt képzelték, hogy kényelmesen utaznak s szívesen fizettek Pestről Liptó-Szt.-Miklósig fejenként néhány forintot a szekeresnek, hogy a járműve mellett ballaghassanak s azt vontatni segítsék a két életunt állatnak.

Ilyesmire is csak a tót fantázia képes, meg a birkatürelem és a mindennel való megelégedés.

Nem! Ezek sohase fognak revolúciót csinálni ellenünk!

- Mikor érnek be Szentmiklóstra? - kérdém tőlük.

- A jövő héten - válaszolták. - Vegyék fel az urak egy darabkán a feleségeinket a hintóra!

Útitársam mondá, szeretne lerajzolni egy-két tót arcot, minélfogva késznek nyilatkoztam teljesíteni kívánságukat.

- Válasszák ki maguk közül a három legszebb leányt, azokat elvisszük Vadkertig.

Nagy zsibongás-nyihogás keletkezett a vászonnép között, s csodálatos, csakhamar megállapodás történt a legszebbek iránt, kik aztán, mint a vadmacskák, egyszerre három oldalról is fölűsztak kocsinkra.

Csinos arcok voltak, délceg, sugár termetek, valóságos öröm volt velük lenni. Úgy néztek ki, mintha Pestre mennének s szinte nehéz volt elhinni, hogy *onnan jönnek*.

Pestről? Ilyen üdén, ilyen elevenen?

- Lehetetlen! Igazán Pestről jönnek?

Hanka, Panka, Anka a fejeikkel bólingattak és semmi különöst nem találtak abban, hogy a piros rózsát ott le nem szakasztják.

Mert másnak nyílik az... ott, ott...

Kék szemük révedezve járt a messze távolból kéklő hegyeken. Arra fekszik valahol Mikulás, a kedves, édes Mikulás.

- Az csak a szép város, édes uram! - mondák... Pedig igazán Pestről jöttek.

5. Nás Gyurko

A lankás oldalon egyszerre leugráltak a hintóról s mint valami szárnyas madarak szétrebbentek s egyenesen a nyárfá alá, hol egy kis halom domborodik.

- Nás Gyurko! - kiáltották. - A mi Gyurikánk!

Hiába hittuk vissza, hogy lerajzoljuk. Kivált a Hankát, kinek szép szláv típusú arca nagyon beillett volna terveimbe. Lengyel hercegnővé akartam őt tenni s férjhez adni egy görög királyhoz - a jövő beszélyemben. Kis ostoba! Elrontotta a szerencsáját.

Megállítottam kocsinkat, s megnéztük magunk is a halmot, mely alatt egy tót, egy földijük alussza örök álmát; sőt le is rajzoltuk a csinos helyet a kőbe karcolt felirattal egyetemben.

Itt nyugszik az Urban Sztuhár György nevű tót.

Meghalt minálunk, mivel hogy Liptószentmiklóson született.

Ezen kövecskét emeltük az arató-részből ami maradt.

Anno 1873.

Micsoda bolond beszéd ez? - elmélkedém magamban. - Itt halt meg mert Szentmiklóson született!

De mindjárt gondoltam, hogy a palóc észjárás nem logikátlan egészen. Kell, hogy valami nyitja legyen.

Ki is sült aztán, hogy a dolog abból áll, miszerint Sztuhár György azokon a napokon halt meg 1873-ban, midőn szülővárosában a kolera dúlt. Ennek a nevezetes ténynek akart adni kifejezést a feliratkészítő. Mert persze, ha valahol Rimabrézón talál születni a boldogtalan, még mai napig is gabonát csépelne a palóc szérűkőn...

A nagy kocsi is odaért lassankint a karavánnal együtt. Mindnyájan lekászálódtak s körülállták a szentmiklósi ember sírját.

Az asszonyok letérdeltek. Egy töpörödött anyóka füvet szakított le róla és a kebelére eresztette.

- Elviszem a húgodnak, Gyurka fiam - mondá s a lecsúszott apró köveket visszaillesztgette a dombhoz.

- Derék ember volt! - szólt a szekeres megigazítva fésűjét hátul. - Én hoztam ide. Bizisten, inkább ingyen vittem volna haza, mintsem örökre itt maradjon.

- Hoj, hoj! De híres verekedő volt - sóhajtott fel egy természetes tót, nagy kalapját meglóbázva maga körül, hogy a döngő méheket elkergesse. - Egyszer úgy földhöz ütött, hogy alig bírtam feltápászkodni.

- De a halál mégis erősebb vala nálánál. Hja, hja...

Egy fiatalabb asszony egészen nekiérzékenyült s elkezdett zokogni:

- Látod, látod, minek jöttél ide, idegen pogányországba? Országút mellé kitétek, temetőbe be nem vettek. Otthon megélhettél volna holtig! A Csepcsán Matyej félőlet szántott el tavaly a földedből... a Csepcsán Matyej, hiszen jól ösmerted... A feleséged is veri a nagyobbik gyereket, a tetőled valót...

S aztán rendre elpanaszolják neki, mi minden történt azóta otthon... mi minden.

Anka a szoknya-galandból leszakít egy darabot s odaakasztja a kőre, a szép Hanka előkeresi a nagy kocsiban a butykost, amelyben az útravaló ivóvízük van s végigönti vele a horpadozó dombot.

A barna palócföld szomjasan megissza, ami a repedéseken át be nem folyik *hozzá* s a haragos füvek elkezdnek a szegény tót sírján vidáman mosolyogni.

A tót kocsi pedig gurul lassankint odább-odább, a híres Mikulás felé - hol a Csepcesan Mátyás egy félölet szántott el ennek a szegény néhai Gyurónak a földjéből.

Hogy milyen gazember, mégis csak szörnyűség!

6. A csodálatos halastó

Útközben egy kis faluban ebédeltünk, úgy ahogy lehet. A gyomorhurutról ott nincs fogalma senkinek. A konyha csak vasgyomrokat ösmer. Sertéskaraj, bőrös sertés, sonka, sertéskotlett, sertéspörkölt stb. Ha a széptehetségű Noé palócember lett volna, egyéb állatot hihetőleg nem vesz be a bárkába. S az milyen nagy fontosságú aktussá változott volna át a mai napokra! Meg lenne oldva vele a zsidó-kérdés: az ortodoxok nem tudnának mit enni.

A korcsmáros jó kinézésű magyar ember: valóságos szenvedélye a vendéglátás. Ha nincs fizető vendég az »ivó«-ban, hí magának ingyen vendéget. Mert azt mondja, hogy egész életén át részeg emberek között lévén, ezeket úgy megszokta, úgy eltanulta az észjárásukat, hogy a józan emberek iránt bizonyos ideges szánsálmát érez s ezek olyan különöseknek, visszatartóknak látszanak előtte, mintha viaszból volnának, nem is tud velök beszélni. A feleségétől is azért vált el, mert nem ivott. Egyszóval, hogy társasága legyen, minden este preparál magának néhány embert, akármibe kerül is.

Mialatt e foglalkozása folytán átszűrt életnézeteit Barkó úr előadta, nagyon sajnálkozott, hogy az étlapja nem tetszik. Meg is tudakozta megütközve, milyen országból szakadtunk ide.

- Én magam erre a tájékra való volnék.

Őszülő fejét meg is csóválta s mélyen elgondolkozott.

- Hiszen, kérem, volna itt, volna ám itt tyúkhús is... meg is főztük az istenadtát, hanem biz az a szegény *színt vallott*.

Útitársam nem értette ezt *a palócillusztrációt* s már éppen rendelni akart a tyúkból, midőn megmagyaráztam neki, hogy a tyúk vörössé változott holtteste az a színvállás amellelt, hogy nem rendes halállal mult ki.

- Ámbátor - mondá a leves után jóakaratólag -, ha éppen, éppen...

Szórakozottan felvette tányérom mellől a késemet s elkezdé vele a körmeit vagdosni.

- Nini, mit csinál a késemmel, korcsmáros úr?

A legtermészetesebb hangon viszonzá:

- Rövidítem magamat. Ez a bolond köröm az, amelyik megnő magától, se öntözni nem kell, se megkapálni. Higgyék meg, urak, hogy az egész teremtésből csak a köröm van kifundálva okosan... Becsületemre mondom, hogy csak a köröm... De miről is beszéltünk csak?...

- Hogy bárha éppen, éppen...

- Aha! Ha mondom éppenséggel olyan kákabélűek az urak, iszen foghatok ám én halat is, ha szeretik...

- Halat? Bravó! És hol fogja itt a halat?
- Hol? A kertemben a halastóban.
- Hát az is van? - kiáltám csodálkozva.
- Már hogyne volna - mondá Barkó uram öntelten.

No, hanem erre aztán fel is ugrott az én piktorom egyszeribe, mert egyetlen alkalmat sem akart elmulasztani, ahol a természet szépségeiben gyönyörködhetett. Egy halastó a tündér Palócországban. Elő azzal a vázlatkönyvvvel a kufferből!

- Minek az a könyvecske? - szólt Barkó úr kifelé indulva.
- Arra, hogy le akarom rajzolni.
- Mit? A halat?
- Dehogy! A halastavat.
- Hát idehozassam? - kérde Barkó úr. - Mit? A halat?
- Ej dehogy! A halastavat.
- De istenem, miféle halastó lehet az?

Hát az bizony olyan halastó volt, hogy Barkó uram beásott a porhanyós kerti földbe egy három akós hordócskát s abba beleeregetett tavasszal egy csomó hitvány halat, hadd gyarapodjanak, szaporodjanak ott, ha ráérnek, a szentlélek nevében.

S azok meg is nőttek ott unalmukban akkorákra, hogy - mint Barkó uram mondá - ma már az Atlanti-tengernek se derogálnának.

7. A Pakas

Leírtam már flóránkat, halastavunkat, erdeinket, hanem micsoda ez mind, a Pakas nélkül?

A Pakas, - a Gilagó-banda utolsó tagja.

Nagy firma ez - a múltból, nagy tradíciókkal. Gilagóék muzsikáján rakta a nagyanyánk az első csárdást, meg az előkelő menüettet. Emellett nőttek fel, szegényedtek el apáink is. A vonó kiesett hébe-hóba az egyik vagy a másik moré kezéből, de a banda, az örökkévaló volt.

Oda volt növe a tekintetes vármegyéhez, úgy, mint a hímes tulipán a ködmönhöz: együtt pusztulnak el.

A nemesség odalett, elzüllött. Gilagóék is elvesztek. A százados névből nincs ma már egyéb emlék, mint a Pakas.

De már az se tud muzsikálni. Öreg, reszket a keze. Háta meggömbült. Csak a szemeinek fénye maradt meg. Az utolsó fény azokból a régi időkből!

A kastélyok még ott állnak a palóc fálvakban, hanem már nagyon kopottak. Némelyiknek a fedelén becsurog az eső is. Másokról ellenben levakarták a címereket.

A fényes nevek is megvannak még - de mit ér az, ha a névnapok nincsenek meg többé. Hej, pedig valamikor de sokat jövedelmeztek!

Talán a kalendárium változott meg? Talán a pap kereszteli el rosszul az embereket?

Vagy hogy mindig így volt - csak a vén Pakas álmodott valami bolondot valamikor? S most aztán a gyengülő eszével igaznak azt tartja.

Faluról falura kóborog, nem muzsikál már, hanem énekel. Nincsen valami különös jó hangja, de ha egyszer olyan a divat, hogy többet jövedelmez az ének, mint a nóta (többet a rossz hang, mint a jó hang) - aztán nem énekel ő valami trillás operákat, nem sok kell az ő mesterségéhez, csak a miatyánkot kell megnyújtani egy kicsit az ajtóküszöbökön... ennyi az egész.

A muzikaszerező földi urak szétvesztek, odafordult hát ahhoz, aki még megmaradt - a mennyei úrhoz; azt mulattatja most olyan nótával, aminő annak tetszik - t. i. zsoltárokkal.

Hanem iszen rossz csere volt az! Nem dob ám az tízforintos bankót a zsoltárokért.

Igaz, hogy Pakas se őszinte híve. Nem tud a cigány jó koldus lenni: túlságosan komoly hivatal az neki.

Istentelenül csúnya históriába keveredett. Restellte is, hogy ilyenkor láttam viszont a nótárius úrnál, ki igazságot téssen fölötte.

Hát úgy volt az, hogy egy szegény özvegyasszonynál vagyon szállása: ahol a kocsiszínben húzza meg magát éjszakára az apró baromfiállatokkal - ha eső van. Ha pediglen eső nincs, akkor csak kívül marad a Szent Jánoska szobra alatt, mivelhogy a szobor éppen az özvegy Ráczné háza előtt áll vala. Jó hely az ott, egész komótusan segíthet onnan éjjel a kutyának, vigyázni az özvegy háztájára. Mert olyan segéd-kutyaféle ő éjjel a Ráczné asszonyom portáján, amiért sokszor kijut neki egy kis meleg étel is... kivált mióta a kutya beteges, s tulajdonképpen ő volt helyette előléptetve a helyére.

Hanem a múlt heti esőzések alkalmával ott bent hált, hogy, hogy nem, egy szép reggelen azon vette magát észre Ráczné asszonyom, hogy egy köcsög finom tejfölle oda van. Éppen köpülni akart délutánra.

Hová lett, hová lett, keresi mindenki... hát uramfia, egyszer csak észreveszik a falubeliek, hogy Szent Jánosnak tejfölös a szája.

A bizony, csoda esett... A Szent Jánoska megette a Ráczné tejfölét. Válgék egészségére szegénykének.

Tele lett a falu a nagy hírrel. Vén asszonyok oda zárandokolának a torkos szoborhoz s unisono konstatálták, hogy hiszen megéhezhetett már, kilencven esztendő óta.

Ebben azután az ájtatos Ráczné asszonyom is megnyugodott, kivált, midőn este előkerült a Pakas és elbeszélte, hogy ő maga is hallotta múlt éjszaka, milyen jóízűen csamcsogott Szent Jánoska.

Csak a nótárius uram fogta fel a dolgot másképpen s a szegény vén Pakast gyanúsította a tejföldologgal.

S ki tudja, még talán ki is sült volna valami a kemény firtatásra, ha szerencsére oda nem vetődünk s el nem kérem Pakast modellnek Dörre számára.

Ideadta. Lekaptuk a vázlatkönyvbe s oda rajzoltunk egy képzeletbeli hegedűt is a hóna alá.

Megnézte a vén koldus s mosolygott.

- Ez az igazi Pakas - mondá, piszkos ujjaival oda bökkve --, én csak az árnyéka vagyok.

Éppen az esti harangot kondították meg. Ösztönszerűleg lekapta a kalapot, hivatalos állásából kifolyólag, de észrevettem, hogy rászedi az Úristent, mert imádság helyett ezt motyogta:

»Az az igazi Pakas!... Az, ha mondom...«

A TŐZSDÉN

Ámor már sokáig csintalankodott!

Minden istenek kimentek a divatból, nem sokat hederítettek rájuk az emberek, csak Ámor maradt, a kedves Ámor a mézbe mártott nyilával. Nagyon derék kis isten ő. Hurrá! Kis Ámor! Te voltál a legnagyobb szerűbb!

Voltál? Bizony! Láttad-e azt a jó húsban levő kis gyereket, mely úgy néz ki, mintha ikertestvéred lenne, de tudom, nem is rokonod, aki a levegőbe emeli az egyik lábát s maga is ott látszik függni röpködő pozitúrába helyezve kövér kezeit és lábacskaikat.

Mert ez bizony a Merkur gyerek, aki szörnyen kiütött téged a nyeregből! Most már igazán egy az isten a annak neve: Merkur. Szervusz, kis Merkur!

Rózsaszín levélpapírokra rajzolták Ámort, mézeskalácsos szíveken grasszált, igazi szívekre lövöldözött, szerelmeseknek jelvénye volt. Merkur több, Merkur paloták homlokzatán tündöklök aranyos színben; ifjak, vének, kicsinyek, nagyok mind őhöz imádkoznak. S Ámor is utána biceg, Ámor sem önálló már.

Valahányszor elmegyek a börze-épület előtt, mindig megnézem az új üdvöztetőt a szögletek tornyocskáin, akiben a zsidók is, keresztények is hisznek. Én ugyan még sohasem fordultam hozzá, hanem respektussal én is viseltetem iránta.

Valóságos beláthatatlan misztérium előtttem a börze. Titkait nem ismerem, a nem is fogom ismerni sohasem. Mindent meg lehet tanulni, de a börziáner nascitur.

Hallom a bódító hangzavart, ha arra megyek, az »Ich nehme, ich gebe«-t, látom a sajátos arcokat, amelyek igen csinosak a Munkácsy képén, itt azonban a kapzsiság és a szenvedélyek százalakú kinyomata riasztja el őket.

Vajon mi lehet a rostélyokon túl? Mikor szólal meg az idegreshkettető csengettyűhang - mely önkik lélekharang? Elgondolkozom: micsoda szenvedély lehet az, mely a regényekből ösmert örökletes játékokra ingerli őket? Hát nem elég jó már ezeknek *a ferbli?*... Mikor én nem ösmerek a világon valami tökéletesebbet ennél!

Egypárszor megmagyaráztattam magamnak, mi a börze, s azóta még kevesebbet tudok felőle. Anélkül halok már én meg.

Hanem néha, ha akarom, ha nem, mégis tanúja vagyok a Merkur-udvar cselédei között egy-egy polgári elmével is megérthető jelenetnek.

Ilyenbe ütköztem bele tegnap is a börze-épület előtt. Egy papírügynök találkozott egy gabonaügynökkel.

- Régen láttalak, Móric! - mondá a gabonaügynök a papírügynöknek; hadarva, mert ezek az emberek teljes életükben sietnek, még beszélni is sietnek.

- Elég nem szép tőled - szól az savanyú képet vágva s siralmasan csörgetve meg zsebében a rézpénzeit -, hogy már egy félév óta semmit sem kerestem tőled. Őt apró gyermekem van, Henrik... Őt apró gyerek és az asszony...

- Eredj! - mondá a gabonaügynök. - Elhagytalak! Nincs veled szerencsém! Még eddig mindig vesztettem rajtad!

A hangja szemrehányó volt, mint az indusoké, kik a házi bálványokat illetik panaszos szavakkal.

A párbeszéd elég érdekes volt arra, hogy megállásra bírjon. Meghúzódtam a kapu alatt.

- Isten áldjon meg! - szólt aztán Henrik úr a csarnoknak tartva.

- Hát igazán nem bízol meg semmivel. Majd megbánod... megbánod.

Henrik visszafordult e szavakra.

- Ej, lássuk hát. Mit javasolsz nekem? Hadd hallom.

A papírügynök megsimogatta fekete körszakállát, s az ég felé emelte szemeit nagy ájtatosan.

- Adj el azonnal száz hitelrészvényt! - indítványozá Móric.

- Andungod ez?

- Olyan tökéletes andung, mint a köszvény! A tagjaimat tördeli.

Henrik elgondolkozott s azután élénken kiáltá rá:

- Vedd ki a zsebedből az aprópénzedet s olvasd össze, pár-e vagy unpár?

- Unpár! - mondja a papírügynök.

- Nos, akkor eredj, siess be a börzére s végy nekem azonnal száz hitelrészvényt.

Móric szánakozólag csóválta fejét, hogy minek rohan erőszakosan a veszedelembe, hanem azért természetesen sietett eleget tenni a megbízásnak.

S másnap megvigyáztam, csakugyan fölment a hitelrészvények ára. Amiből az következik, hogy a peches ügynökökkel is lehet nyerni a börzén. Az egészből pedig az a tanulság vonandó le, hogy nem is olyan nagyon nehéz tudomány ez: ennél ugyan sokkal komplikáltabb, igaz, hogy jobb is - a ferbli.

PETŐFI SÁNDOR

Meg kellett kerülnie harminchárom esztendő óta az egész világot, míg ide juthatott a Dunaparra. Megjött, itt áll most. Nem kell már kérdezősködnünk, hol esett el - elég jó tudnunk, hogy felemelték.

S míg idáig ért, amerre járt, diadalútban, magával vitte nemzetét. Vele voltunk, ha nem tudtuk is, s velünk van itt, habár ott is maradt.

Nézzük meg őt, hogy néz ki ércből. Milyen ő itt, hol mozdulatlan és hideg. Ha az ő szívét tették volna be, izzó lenne a vas s megolvadna. Így most szilárd ez a szobor s megmarad egy darabig, mert szobrot csak ideiglenest kaphatott. Az idők végtelen útján minden csak egy rövid ideig tarthat ömellelte.

El van borítva koszorúkkal. Virágaink legjavát neki vittük, amit a nyár hozott. Nem annyi még, amennyit érdemelne. De hát termett-e annyi? Nyarat évente csak egyet ad az isten. Petőfit egyet ezer évre adott.

Nemzeti ez az ünnep, szebb sohase volt még. A parlament koszorúja ott függ a szobron. Eljöttek a megyék is. Ország s megyék koszorújában benne van hódolata minden magyarnak, s mégis dicsőítik sokan azon kívül is.

Ha száz lelkünk volna, mindenikkel külön szeretnők.

Eljött Félegyháza is. Megnézi, amint lehull nagy szülöttjéről a lepel. Milyen viszonttalálkozás ez!

És ott fog állni ő is, a másik, az eleven, de nem a *kisebb*. Beszédet mond: őszinte lesz abban, amit mond, de hát amit elhallgat, amit tán nem is gondol, de amit érez.

Ki érti azt meg? Pedig azt kellene megérteni. Az volna az ünnep *másik fele*.

Ki érti meg? Hát nem beszél elég világosan ez a szobor? A koszorúk nehéz selyemszalagjaikkal nem mondják meg nektek, hogy egy vagyon van ráaggatva Petőfire? Arra a Petőfire, aki most ott áll a hideg kövön s nem kér ott enni, nincsen szüksége semmire - még elismerésekre sem. A szomjas föld csak azt az esőt issza be mohón, amely elsőnek esik. Idegen népek hódoltak meg múzsájának, s ti csak akkor veszitek le már a kalapotokat, mikor őket látjátok meghajolva. Hálások vagytok-e vagy inkább hiúk? Dicsőséget adtok-e vagy részt kértek belőle? Mi az igaz?

Hogy csontfoga van az embernek, azt bölcsen rendelék az istenek, mert ha vas lenne, már rég a rozsdá ette volna meg...

Hát most már itt van ő vasból, s nincs semmilyen foga.

Zászlók lobognak szobra körül, díszküldöttségek jöttek mindenünnen; itt van a regényes felföld, itt a tündéri róna, s csüggnék a dicsőség jelvényei a szobráról, mint a gyümölcs a fán. Nem kíméltek semmi költséget, hogy megtiszteljék, versenyeztek megyék, városok. Idegen ország királyasszonya üdvözetét küldi a nagy szellemnek. Azok is *fölfele* nyújtják már a kezüket hozzá, akik a trónon ülnek. Pedig csak a kunyhóknak énekelt ő.

Kár, hogy már ősz van, és elmentek kedvenc madarai, a gólyák, akiket ő szeretett, és csak az emberek vannak itt, akik míg élt, nem eléggé szerették.

Ki érti meg, amit elhallgat az a másik? Hiszen elmondta egynehányszor egyebütt. Mindenki meghallgatta, de senki meg nem figyelte.

Elmondta, hogy ne fordítsuk meg a világrendet. A rögök a sírokra valók, s mi élő nagyjaink útjára hajigáljuk azokat, hogy a rózsákat sírjaikra ültessük aztán. Vagy mindenáron a rögökben kell teremniök a virágoknak?

Hányszor hangzott fel a szemrehányás, hogy a magyar szépirodalom hanyatlóban van, hogy a nemzetet megszállta a közöny, hogy nem pártolja, nem segít fejleszteni, gyarapítani szellemi vagyonunkat.

És ez mind igaz... igaz az utolsó szóig.

Minek jöttetek hát ide ünnepélyt tartani?

Petőfinek? Ne ámítsátok magatokat; Petőfihez nem ez a méltó ünnep.

Ti nem az örökséget becsületek meg, amit hagyott. Ti csak tort ültök, lakomát csaptok, mert az nektek jólesik.

Hanem iszen érdekes is lenne, amint ott ültök a dús asztal körül a tízforintos lakománál, habzó kehellyel éltetve az ő szellemét, ha egyszerre feltárulna a szárnyasajtó, s belépne rajta egy idegen, akinek nincsen ebéd-bárcája, de meg jó ruhája se fáradt, öreg utas, porral lepetten s azt mondaná:

»Hát itt vagyok, Petőfi Sándor. Megjöttem Szibériából. Ugyan, ugyan ne csináljatok belőlem maskarát azon a bálványképen, azzal a tömérdek drága selyempántlikával és koszorúval. Akasszatok inkább egy ócska tarisznyát a nyakamba. Az az igaz!«

A SZABADSZÁLLÁSI EMBER A PETŐFI-SZOBORNÁL

Öreg, görnyedt hátú ember nézegette a koszorúkkal borított szobrot délután, midőn már lezajlottak az ünnepélyességek. Általában egész estig valóságos búcsújáró helye volt a közönségnek. Nagy néptömegek gyönyörködtek azon impozáns, igazi tündéri látványban, melyet a tömérdek fényes koszorú nyújtott a szobor lábánál.

Elandalodtak rajtuk: a tömérdek dicsőségen, melyet »a jó öreg kocsmáros« fia szerzett. »Mégis csak van gondviselés - mondták az egyszerű emberek -, igazaknak az ő jutalma.«

Betűzgették a koszorúk feliratát.

A román királynőé áll a legfelül. Vajon merre van a képviselőházé? Hej, csak mégis derék asszony lehet az a román királynő. Áldja meg az isten jártában-keltében.

Némelyek Budára tekingettek. Van-e ugyan zászló a királyi-váron? Talán már levették... vagy talán nem is volt...

A szobor háta mögött volt egy piciny szép koszorú, lantot ábrázoló: ibolyákból volt a lant fája csinálva, szalagja félig behajlott s csak ennyit lehetett elolvasni, ...és *Stefánia*.

Vajon mi lehet előtte? Mi lehetne más, mint: Rudolf... Ezt hitték legtöbben.

Bántotta őket a kíváncsiság, de melegítette is a hit.

Egy pajkos fiatal mesterlegény bemászott a sorompón, mikor a rendőr oda nem nézett, s a begyűrt szalagot kisimította. Az volt biz azon:

»Wohl Janka és Stephanie.« Ők küldték azt a szép lantos koszorút.

A szabadszállási parasztembert mind nem érdekelték az ilyen apróságok. Ő a »Sándor gyerek« arcát nézegette. Mert pajtása volt neki a Sándor. Együtt jártak az elemi iskolába. Azonfelül még druszák is, mivelhogy Szabó Sándornak hívják ökigyelmet.

Szóba eredtem vele:

- Hát jól van-e találva?

- Meg van az cselekedve, uram, derekasan - mondtá, büszkeséggel legeltetve a szemét rajta. - Hej, de sokért nem adom, hogy megéltem!

- Hát persze, ismerte kelmed?

- Komája volt apám az apjának.

Megint csak nézegette elülről-hátulról a Sándort, s végre így szólt fejcsóválva:

- Együtt jártunk az iskolába. Mindég én tudtam jobban a leckémet. Mégis öbelőle lett nagyobb ember. Hát nem furcsa dolog ez a világon?

- Talán bizony irigyli, bácsi?

- Nem én, nem biz én... mivelhogy hát mégis csak mitőlünk való ember ő. Én voltam a kortese a követválasztáskor... amikor kikergették...

- Cudarság, ugye?

- Hajszen ki tudhatta azt akkor? Én kísértem ki a városból... Azóta se láttam szegényt egész a mai napig. Nem öregedett az, uram, annyit se, mint a körmöm!

EGY ELKÉSETT KOSZORÚ

Ma érkezett meg a Munkácsy Mihály koszorúja. A postai rendetlenségek okozták, hogy ott nem lehetett vasárnap a Petőfi-szobron. De ott volt in effigie. A Munkácsy levele megelőzte hat nappal s abban már jelezve volt.

A koszorú orgonafáéhoz hasonló zöld levelekből áll, melyek aranyfüsttel vannak beárnyalva.

Hosszú nemzetiszínű habos nehéz selyemszalag fut le róla e felirattal: »Munkácsy - Petőfinek.«

A nagy, a nagynak.

A ma reggel érkezett gyönyörű koszorú a tornacsarnokba vitetett, s ott Pulszky Ferenc ma délelőtt azok közé választá, melyek még ma át fognak onnan vitetni a Nemzeti Múzeumba, hogy a nagy irodalmi diadalünnep emlékéül megőriztessenek.

Ezek között van a képviselőház, Budapest és a román királyné koszorúja s még néhány, legnagyobb részben olyanok, amik hímezve vannak, mert a hímzés tovább tart, mint a betűk.

A tornacsarnok tisztviselői közül valamelyik rámutatott tréfásan »a szerajevói magyar zsidók« koszorújára s kérdi Pulszkytól.

- Hát ezt nem viteti el, méltóságos uram?

- Mond ön valamit? - jegyzi meg Pulszky. - De mégse viszem el. Mert megtámadnának a zsidók, hogy »ritkaságnak« deklarálom a koszorújukat.

Ezért nem jutott a szerajevói magyar zsidók koszorúja a múzeumba, pedig érdekes adat lenne, hogy, mikor Magyarországon sem hittek lenni magyar zsidókat, ugyanakkor még Szerajevóban is valának.

Különben félre a tréfával. Még csak azt tartom megemlítened a Munkácsy koszorújáról írva, nem volna-e illendő és kegyeletes, ha az elkésett koszorút rátennék a Petőfi szobrára legalább egy napig, hogy a közönség ott láthassa s hogy valóban eljusson oda, ahova szánva volt.

Megérdemli ezt a küldő is - a címzett is...

A STOMFAY-CSALÁD

(Színmű 3 felv. Írta Csiky Gergely. Először adatott a Nemzeti Színházban okt. 20-án.)

Csiky Gergely egyetlen produktív színműírónk. Egyetlen és mindekkoráig jobb mindazoknál, kik nagynéha egy-egy darabot elindítanak a közönség elé. S mégis valóságos sport »ráutazni« (hogy Kapucineria házi nyelvét használjam) a sajtóban, hol az úgynevezett kritikusok, a színházi referensek egy része abban hivalkodik, miképp találjon minél több hibát s miképp »pogonyítsanak« agyon (ez is a házi nyelvből) egy érdemes művet. Mert nagy erényesség vagyon abban, hogy minél hosszabb referátát adjanak be a szerkesztőnek, hát még abban, hogy minél élesebb szemmel és vékonyabb boncoló késsel ékeskedőknek tartassanak; a férfias bátorságnak is az lévén jele, ha valaki minél nagyobb mer ütni s pedig minél hatalmasabb emberen.

Az ismeretlen nevű szerzők fércelményeit persze nem kell levágni, mert ez Kapucineriában egyáltalában nem tartatik virtuscselekedetnek, hanem jeles író jeles művének menni neki, ez Kapucineriában nagy dicsőség. Ami nagyon rossz, azt magától is észreveszi a közönség, hanem ami nagyon jó - arról már meg kell magyarázni, miért rossz.

Ezek az urak, mikor végighallgatnak egy darabot, behunyják a szemeiket, órákig töprenkednek s köszörülük eszüket a hibák keresésében. Mert nemcsak a darab minőségéről van itt szó, ez csak másodrendű dolog, hanem tulajdonképpen egymás között folyik a verseny, hogy ki tud nagyobbbat mondani s ki tudja ügyesebben szétszedni. Ez nekik olyan mulatságos dolog, mintha preferánszoznának egymással, hogy melyik csinál több ütést a maga kártyájával.

Hanem persze az a szerencse, hogy »hozom«-ra megy az egész. Az ő megjegyzéseik, argumentumaik csupán »spielmark«-ok, amelyek csak köztük járnak, s a publikum éppen nem fogadja el készpénznek.

Jókai Mórról már húsz év óta írják, hogy nem tud regényt írni, de csak mégis megmaradt Jókai Mór. Nos, hát Csiky Gergely is mindig csak Csiky Gergely. Darabjainak bármilyen sűrűn következnek is, első előadása mindig esemény, színházba jutni protekció, végignézni csemegézés.

A Stomfay-család egy nagyzó család Felsőmagyarországon (ahonnan már elhozta nekünk szerző a pompás Poprádi urat).

A rokonok egész légiója, tarkábbnál tarkább alakok jönnek Budapestre, midőn a gazdag Stomfay Ákos képviselő haldoklik. A rokonok tarkábbnál tarkább alakok, kik egyszerű megjelenésükkel is hatnak már, mert egészen törülmetszetek.

A Stomfay-család szegénye, gazdagja, nagyra van a Stomfay vérrel, még a szegény Stomfay Kázmér (Vizvári) is ki azonnal leköszön adóvégrehajtói hivataláról, mihelyt Ákos halálában az örökség reménye felcsillog. Legbüszkébb azonban a familia a család bárónéjára, Bertára (Molnárné), kit Héthársy báró vett nőül s ki a haldokló Ákos testvére. A báróné a legokosabb ember a familiában, mint ahogy ő maga is mondja, s egyszersmind a színművek szokásos jó szelleme, ki rendesen minden lében kanál, s mindent okosra, jóra igazít.

Míg a doktorok (nagyon jó alak köztük Ujházi) kimondják, hogy a gazdag Stomfay Ákos menthetlenül odavan, s míg rokonok krokodilus-könnyekkel siránkoznak a haldokló fölött, addig a báróné ráveszi Stomfay Ákost nehezen és meglehetősen lélektanilag törve össze gögjét, hogy Keresztes Ágnest (kissé gyengén személyesítette Felekiné), kitől Stomfaynak törvénytelen leánya van, vegye nőül az utolsó órában s ezáltal törvényesítse leányát.

Míg ezeket főzi a báróné, a rokonokat be nem eresztve, azok azon hitben vannak, hogy végrendelet készül, s midőn pláne a papot is látják bemenni a beteghez, a végóra közeledtét várják.

A báróné kis vártatva kilép:

- Megtörtént! - mondja.
- Meghalt? - kérdik tompán.
- Dehogy! Megházasodott.

Eddig az első felvonás.

Az ember azt hinné, hogy tovább már folytatni sem lehet a darabot. Egy kis életkép végződött be, teli szelíd mosolyra fakasztó ötletekkel, s szívesen csatlakozik azokhoz, akik háromszor hívják ki a szerzőt zajos tapsokkal.

Az első felvonásból egy szálát hoz át a szerző a másodikba, s arra épít egy ezzel szerves összefüggésben álló új darabot, bámulatos ügyességgel hozva át összes alakjait, mégpedig úgy, hogy habár tulajdonképpen sokszor fölöslegesek is, sohasem látszanak azoknak.

Az első felvonásban ugyanis a Stomfayak egyik sógorának, Lipóczy kataszteri igazgatónak (kit látható kedvteléssel nézett egy alsó páholyból Szapáry Gyula) fia, Barnabás (Halmi) a gögös és jó módú özvegy Stomfayné Vilmos fiával (Nádayval) jövén, megösmernednek útközben Stomfay Ákos még akkor törvénytelen leányával Margittal (Csillag Teréz) anélkül, hogy tudnák, ki. Egy vonaton utaztak Pestre, mivel a báróné a leányt és anyját szintén elhozatta. Az úton Barnabás beleszeret a leányba s hebehurgyán azonnal megkéri, a leány azonban a méltóságteljes Vilmost szereti meg. Vilmos azonban fumigálja az alsórendű leány szerelmét. A viszonyok változtával, a léha, üresfejű és üresszívű Vilmos is változik s a leányt hajlandó elvenni, de az anyát szégyenli, s ebből támad a két felvonásra való bonyodalom. Azt kívánja Stomfay Ákostól, váljon el nejétől előbb.

Az anya megtudja, hogy leánya boldogságának ő áll útjában s elhagyja a házat örökre.

A leány azonban értesül Vilmos szívtelenségéről, megutálja s anyját követeli. A jó bárónő megint helyreigazít mindent, s Margit, a jószívű bohó Barnabásé lesz, a harmadik felvonásban, - ki hiába kérte meg őt azelőtt egy gyönyörűen írt mesteri jelenetben, mely a darab fénypontja. Igaz, az is sokat tesz, hogy a Halmi kezében volt.

Az idő előhaladottsága és térszűke miatt szinte lehetetlen ma a darabról részletesebb véleményt mondani. Csak a legteljesebb siker konstatálására szorítkozunk. A közönség folytonos derűtséggel kísérte az élénkebb helyeket, az érzékenyebbeket pedig megkönnyezte, a szereplőket nyílt jelenetekben is tapsolta s szerzőt zajosan hította ki minden felvonás után. A darabnak kétségkívül vannak egyes kisebb hiányai; némely jelenet nagyon is el van nyújtva, némely alak túlerősen karikírozva, de egészben véve a mai siker a »Proletárok« fényes sikere mellé helyezhető. Halmi, Náday és Feleki kitűnően játszottak. Az eredménydús estének érdeméből az oroszlánrész azonban mégis a Csillag Terézé, ki a harmadik felvonás szép végső jelenetét hatásosan emelte érvényre.

CSIKY ESTÉJE

(Csevegés)

Ha most úgy feltámadnának azok, akik a Nemzeti Színházat alapították, nagyot csodálkoznának, tudom, hogy most nem nevezzük lelkes honleánynak, sem pedig nagyérdemű pártfogónak azt, aki elvetődik a magyar játékszínbe, midőn hazai (mint Zbóray Zénó mondaná: doma robiensis) darabot játszanak, - hanem megfordítva, szerencse gyereke az, akinek hely jut, ha másutt nem, legalább a muzsikuskok közt.

Nemcsak színházlátogatók vannak már, hanem színházgourmandok is, kik fel tudják fogni, hogy micsoda kapitális élvezet először látni meg a darabot. Mert ez a szűz-előadás. A többi mind bliktri. A frissesség himporát, zománcát az első publikum szívja be s azonfelül részt vesz a véleménycsinálásban is. A darab következő publikumai szánalomra méltó páriák, mert ezek elől már le van szedve a tejföl - ezek ugyan jobb, minden ízében átszűrt és ízletesebb alakban kapják az ételt, csakhogy mit ér, ha már meg van hűlve. A szakács is megkapta a jutalmát. A dicséretetek vagy az ócsárlások elhangzottak. Semmi különös nem történhetik többé. A darab öreggé lesz, átadatik a közönséges publikumnak, aki hűségesen átveszi, mint a megalkotott véleményt a darabbal együtt, olyanformán, mint a kronométer órákkal a jótállást, hogy ennyi s ennyi ideig el nem romlanak.

A közönség roppantul el van kényeztetve a francia modern darabok legjavával mert nemzeti intézetünk valóságos fiókja a francia jelesebb drámaíróknak. Csak Csiky hoz néha egy kis hazai

levegőt a magyar színpadra. S ez olyan üde és olyan szokatlan előttünk, hogy teljesen pótolja a művészi rafinériáig vitt szerkezeti tökélyt és kerekdedséget, melyet a francia drámákban megszoktunk - melyet utolérni nehéz lenne.

A Csiky premiereket már annyira megszoktuk, mint a sátoros ünnepeket a naptárban. Az ember belép s mind ott találja régi ismerőseit, ugyanazok az arcok köröskörül. Ezek látták a »Proletárok«-at. Ezek tapsolták meg a »Cifra nyomorúság«-ot, a »Kaviár«-t. Együtt élnek az íróval, követik nyomról nyomra. Olyanok mint a keresztszülők, a komák és sógorok, kik a hetedik csemete keresztelőjén is tudják és visszaemlékeznek, mikor még az első csemete pólyáiba kapaszkodtak. S utoljára már azt hiszik, hogy nekik is valami részük van ezekben a darabokban, s ha ember alakban járnának azok, Mukányit »kedves bátyám«-nak szólítanák, s a többieket is, kit »öcsém«-nek, kit »húgocskám«-nak.

Nem kritizálni jönnek az újszülöthöz, hanem csak azért, hogy ott legyenek, részint mert már megszokták, no, meg a többi gyerekek végett... Megelégedett arccal jönnek előre; a kíváncsiság már csak mellékes, hogy fiú lesz-e vagy leány, akármi lesz, gyarapodás lesz, hiszen elvégre is, a többiek képére fog ütni... arra nem is gondolnak, hogy torzszülött lehessen.

Csak imitt-amott sötétlik egy-egy kritikus zordon ábrázata, ki fontos mivoltának tudatában kevélyen terpeszkedik el a tölgyfa-székekben, mintha a berlini kongresszus határozatai fölött volna hivatalosan dönten. Odabámulj most, Európa! Ott ül ő, a hatalmas. Ő fogja megmondani, életképes-e a darab vagy nem? Persze körülbelül olyanformán, mint Ujházi doktor a darabban, midőn kimondja a szentenciát, hogy Stomfay Ákos meg fog halni, élete menthetetlen.

Stomfay Ákos nem hal meg, hanem megházasodik, de a doktor hisz a saját sarlatán tudakosságában, s midőn egészségesen látja is így kiált fel:

- Ez lehetetlen! A tudomány nem csalhat.

A tudományt kiüldetik ezek az urak a szemöldökeik közé s éppen csak e felhős homlokok akadályozzák, hogy egész familiáris színezete legyen a premiéreknél.

Zajgás, zsebongás támad a felvonások után, a tapsok megszűntével. Ismerősök a hatodik padba átkiáltják véleményüket. Írómesteremberek összeröffennek a bejáratokon s csoportokká verődve, mérlegelik a mű jelentőségét. A serpenyők nehézkesen mozdulnak, majd sebesen ingadoznak jobbra-balra. Egy új alak jön, egy új ötlet reppen el s mint hús léghuzam megcsapják a serpenyő-ingát...

Az egyik padban egy szép leány kiveszi zsebkendőjét s megtörli könnyeit...

A pénzügyminiszter meglátja a »kataszteri igazgatót« az egyik páholyban s elkomolyodik. Ráismer a saját alkotására.

Egy gyerek tátott szájjal nézi az anyja öléből a csodálatos történetet. Az anyjának váltig figyelmeztetnie kell halkán: »Te bolond, hiszen nem igaz!«

Egy önkéntelenül kiszaladt röhej a karzatról, egy frappáns meglepetést eláruló »ah!« felkiáltás, mindezek azok a színek, melyekből végre megalakul a közvélemény.

Az alakok jönnek, mennek, beszélnek a színpadon, a történet tovább szövődik, de mi már nem gondolkozunk fölötte kritikailag,... a serpenyő nem mozog. Amit az emberek tesznek, mondanak, nekik tulajdonítjuk egyenkint, nem kutatjuk, mondhatnának-e egyebet is, azt hisszük, magától folyik minden: - eszünkbe sem jut, hogy Csiky is van a világon.

S mikor őt nem érezzük már, akkor uralkodik ő rajtunk igazán.

ARANY JÁNOS MEGHALT

A nemzet legnagyobb költője halva fekszik. Konduljanak meg a gyászharangok mindenfelé!... Építések fel, ácsok, a ravatalokat minden házban. Mert minden házban halott van...

Erdők zúgása zokogó legyen, folyamok áradjanak meg könnyeinktől. Hulljatok le, sebesen sárguló falevelek, legyetek puha vánkossai odalenn. Állj meg, idő, kivel mégysz tovább? Csipkebokrok piros bogyóit taposd le. Legyen az egész ország szürke és fekete. Gyülekez-
zetek felhők mindenünnen, itt van a nagy gyász, ide boruljatok fölénk, halotti pompának!

Meghalt Arany! Együtt haldokolt a természettel, melyet annyira szeretett s mely őt kísérni fogja. Meghalt ma vasárnapon, mikor éppen délre harangoztak. Ez a pihenő nap, s ezt választotta ki, hogy elmenjen örökre megpihenni.

Micsoda két vasárnap ez így egymásután! Mikor letépdeltük ma egy hete virágainkat, tudtuk-e, hihettük-e, hogy meg kell hagyni az egyik felét, a *másiknak* a koporsójára?

Vagy csakugyan érezni, óhajtani tud az a szobor, s visszakívánta őt *innen*, őt »lelke barátját« s azt mondta neki: Látod én már itt állok egészségesen; gyere te is. Szorít ez a sok borostyán magamat, most is meg akarnám osztani veled. Jó itt nagyon. Nem fáj semmim. *S nem kell már semmi.*

A nagy megfogadta szavát a nagynak. A holt költő, aki már elvitte mindenkijét, de itthagytá mindenét, eljött az élő költőért is, s az vele ment. Mikor borogatást akartak tenni ápolói a kezére délben, nyugodtan mondta: *Nem kell már semmi.*

És igazán nem kell már neki sem semmi. Ott fekszik hidegen mozdulatlanul, ami törékeny sár volt belőle, - ami arany volt, az megmaradt; nagy lelke műveiben, nemes egyszerűsége emlékében, kristálytisztja jelleme örök példának.

Mint ember sokban hasonlított Deák Ferenchez. - Mintha egy ércből lennének öntve: Deák az egyik, Arany az érem másik felén. Az volt az egyik az irodalomban, ami a másik a politikában. A legnemesebb polgári erények mintaképe egyszersmind; a »két utolsó római«. »Félistenek« voltak - de megmaradtak *egész embereknek* is.

S éppen azért nagy a mi veszteségünk, mivel az embert kell siratnunk - hiszen a költő ezer évig fog élni -, de e tündöklő alak, ki már szobor volt, míg élt, itt a törpék, a haszonlesők, irigyek, elvtagadók és szolgalelkűek között, kidőlt innen, s nincsen hová tekinteni többé... nincsen hová... meglátni *embervoltunk méltóságát.*

A nemzeti kriptá ajtóit újra csikorognak... Nem érnek rá megrozsdásodni sohasem. Oh jaj, idő, miért szülted őket, a nagyokat, oly sűrűn egykor, ha megtagadod folytatásaikat s ha olyan sűrűn ismét elszeded? Játékot üztél ezzel az országgal...

De vége van! A címerpajzsot már-már föl lehet fordítani. Még tán egy üres hely... s aztán jöhet a rozsdá kriptakilincse, magyarok szíveire.

Nem lesz már nekünk kit siratni s nem lesz már miért a szívnek fájni ezután. Megmérhetetlen nagy üresség, mit a koporsó úgy megszaporít, mivé teszi ezt a mi otthonunkat!

Egy ház, amelyből hurcolkodnak, kietlen lakálytalan, hát még egy ország?

Lengesd, szél, a fekete lobogókat és süvíts! Halotti fáklyák, táncoltassátok rémes fényeteket! Legyen ez a nap a legszomorúbb. Fagyjon meg minden öröm, minden mosoly. De te, hazai föld, amelybe tesszük, légy a szívétől sokkal melegebb.

Érezze az egész természet, hogy Arany meghalt. Erdők támadjanak szomorú bodzából. Boróka-bokrok, szőjék be a hegyeket. Feketén nyílnak a kerti virágok.

Vagy minden csak a régiben lesz ezután is? A koporsójára rakott borostyánlevelek helyett újak nőnek, az égő fáklyák kialusznak, a gyászlobogókat leveszik s amint időközben kihajtanak, azután is egyre hullatja majd leveleit a nemzet vén fája...

Hullathatja már. *Egy egész koronája le van törve.*

ARANY A RAVATALON

Mesékben olvasható: hogy a vándor megy, mendégél s egyszer csak megérkezik egy fekete városba, ahol gyász-posztóval van minden bevonva. Csendes a város, mintha ki volna halva, léptei visszhangot keltve kísértetiesen kopognak a kövezeten...

A vándor rendesen megkérdi a mesékben: mi az oka, hogy a város gyászba van borítva?

Az az oka, mert az öreg királyt elnyelte egy hétfejű sárkány.

Ide is gyászra jön, aki megérkezik; de egy kicsit megfordítva van a sorja.

Itt a fekete várost is elnyelte egy hétfejű sárkány: az *apátia*.

Hát ez a magyar főváros? Hát látszik ezen, hogy a nemzet legnagyobb alakja a ravatalon fekszik?

Alig mutatja egy-két külsőség. Még a középületeken sincs mindenütt gyász-jelvény. Ez volna a nemzetnek szíve?

Ej, lehetetlen, hogy ilyen szíve legyen!

Nem a hatóságot értjük itt. A hatóság megtette kötelességét, pedig eddig mindig ez cammogott nehézkesen a polgárok mögött. A király sietett kifejezni részvétét a családnak. Az Arany-szobor terve is megindult. De hol vannak a polgárok?

Messze kelettől nyugotig - hol csak magyarok laknak, már átnylallott a szomorú hír a szívekben.

S ha vándorok eljönnek ide messziről, hogy föld anyjához elkísérjék a halottat - nem látják meg a fekete várost sehol sem.

Kérdezni fogják: hova lett az a város? Azoknak ugyan mit feleljünk?

Képzeljétek magatok elé Párizst - amikor Hugo Viktor halva fekszik.

Hiszen ti csak igénytelen polgárok vagytok - fogtok mentegetőzni, - szegény kereskedők, kik az arany után szaladtok és rá nem értek Aranyt siratni. Vagy pedig következőképp szóltok: »a gyász szíveinkben van, lobogóra nem telik.«

Igen, de hát a gazdagok, akiknek a dekorumra, külső tisztelet kifejezésére is tekinteni kell, s áldozni mindenütt, előljárni mindenben?

Éreznie, látnia kell, és sehol sem szabad megszabadulnia senkinek, aki utcáinkon jár, attól a tudattól, hogy milyen fájdalom van a szíveinkben s hogy miképp becsüli meg ez az ország a nagy embereit.

Gyászlobogókat kell kitűzni a magánházakra is, mindenüvé, ahova lehet; fekete posztóval sötét színekkel kell díszíteni a kirakatokat, mint ahogy akkor volt, mikor Deák Ferenc feküdt halva.

Ne zavarjon az meg senkit, hogy a Nemzeti Kaszinón sincs fekete zászló, hol pedig a nemzet főurainak gyászát jelezné s ahova kitűzik akkor is, ha Kricsi, Flicsi agár- és kártyamesterek halnak meg. Ne zavarjon az meg senkit; a Nemzeti Kaszinó nem ma választja először magát külön a nemzettől.

Egy tenger fekszik köztünk és ököztük. S ez a tenger az ő *mulasztásaik*. Nem valami nehéz azt elképzelni, hogyha egy tenger egyszer ki találna csordulni...

De ne tegyünk most szemrehányást senkinek. Lehetetlen, hogy legyen valaki, aki Aranyt ne gyászolná - ha van benne egy csöpp magyarság. A mulasztások nem szándékosak. Holnap kint lesznek a zászlók minden házon s egy év múlva együtt lesz a nagy költő szobra is.

.....

Általános a közönség közt az aggodalom amiatt, hogy a temetést nagyon korán, már holnapra rendezik, s a vidéki városoknak és a törvényhatóságoknak nem lesz idejük nemcsak küldöttségeket meneszteni útnak, hanem még koszorúkat sem rendelni, a temetés idejéről a legközelebbi vidékeken is csak a hozzájuk holnap reggel érkező lapokból értesülhetvén.

Hihetőleg a család rendelkezéséből történik így, mely talán azt óhajtja, hogy a nagy költő temetése olyan igénytelen, olyan egyszerű legyen, mint aminő az élete volt: semmi zaj, semmi fény, semmi pompa.

De az a pompa mégis kívánatos, nem a halott, de az élők miatt, kiket nagy erényekre buzdíthatnak a nagy erényeknek hozott közhódolat csillogó jelvényei.

SZOBROT ARANY JÁNOSNAK!

A magyar nemzet mély fájalmába, melyet az elhunyt nagy költő halála miatt érez, bevegyl az általános óhaj, hogy Arany Jánosnak emlékszobor állíttassék.

Több mint óhaj ez: - nemzeti kötelesség!

Ki oly dicsőséget hozott remek alkotásai által a magyar nemzetre; kinek művei elévülhetlenül fognak szólni a magyar szellem fenségéről s a magyar nyelv bájáról; ki mint ember mintaképe volt a polgári erényeknek: az megérdemli, hogy a nemzet ércszoborral dicsőítse emlékét.

Az adakozások már is megindultak. A »Pesti Hírlap« olvasói bizonyára sietni fognak hozzájárulni adományaikkal a nagy költőnek emelendő szobor pénzalapjához. Ezennel megindítjuk a gyűjtést és minden összeget nyilvánosan fogunk nyugtázni addig is, míg azokat a megalakuló bizottságnak átadhatjuk:

A »Pesti Hírlap«	50 frt, jel
Mikszáth Kálmán	10 ", jel
Összesen:	60 frt. jel

MÁRKUS EMILIA

(Arcképünkhöz)

Könnyű az íróembernek okosan írni azokról az asszonyokról, akiket ő maga kigondol, még azokról se nehéz, akiket jól megnéz, de majdnem lehetetlen azokról, akiket megbámul.

Én hát nem is fogok okosan írni, arról szó sincs, hanem csak úgy felületesen beszélem el, ki az a Márkus Emilia.

Mintha bizony nem tudná úgyis minden ember. Tisztán a Dunába hordom a vizet.

Hiszen ha nem ő volna is az új színészgeneráció legkiválóbb alakja, akit úgy neveznek kortársai már öt év óta, hogy az »új csillag«, akkor is ő lenne a legkedvesebb menyecske Magyarországon - s az is csak szép titulus ebben a címkórságos világban!

Hát még hogy néz ki! Ez, ez! Csakhogy ezt meg Kozmata beszéli el előlem a fotográfiával.

Nem is maradt fenn egyéb számomra, mint egyszerűen két színházi szomszédom múltkori diskurzusát citálnom:

- Ha én király volnék - mondá az egyik -, az ő arcképét veretném a pénzekre.

- Ha én kereskedő volnék - szólt a másik -, kifestetném a boltomra, s azt írnám feje fölé: »Nincs többé barna arc!«

...Az, aki mondta, hogy ha ő király volna, egy kereskedő volt; az pedig, aki megjegyezte, ha ő kereskedő lenne, egy király volt. A kritikusok királya. Ha ugyan van király a kritikusok országában, mert alattvaló nincs, azt jól tudom.

Vagy legalább azelőtt sohasem volt egész Márkus Emilia uralkodásáig.

Ő pedig már 1877 óta uralkodik isten kegyelméből dicsőséggel...

Isten kegyelméből, mert a talentum emelte a Nemzeti Színház művésznői közé. Dicsőséggel, mert a Hírnév előszobájában nem kellett várakoznia egy percig sem; míg mások egész életükben ott antichambríroznak a komornyikokkal és lakájokkal (kritikusok) vesződvé, addig a Dicsőség maga ment eléje s udvariasan nyújtotta neki karját. Állandó viszonyban élnek együtt azóta.

S ezt a viszonyt nem szakította meg az a mellékfrigy sem, hogy a nyáron férjhez ment Pulszky Károlyhoz, s ezzel aztán egyszerre palóc-asszony lett belőle, akire mi palóc nemzet olyan kevélyek vagyunk, mint egy annektált tartományra.

Innen van, hogy nekem, a nemzeti krónikásnak, jut a feladat róla írni. Idegen országbeli asszonynak bizony nem tenném meg semmiért.

Márkus Emilia sohasem volt kezdő. Hogy lett, hogy támadt, nem adhatunk róla számot, éppen úgy, ahogy nem tudjuk, miképpen keletkezik a csillag: egyszer ott találjuk ragyogva fejünk felett s nem gondolkozunk, honnan jött... Mihelyt a konzervatóriumból a deszkákra lépett, azonnal meghódolt neki a közönség és a kritika. A Nemzeti Színház nagy művésznői közül látszott visszatérni egyik megifjodva. Csak azt nem tudták még: melyik jött vissza? Egyik sem! Valamennyiből valami ebben az egyben!

A fiatal nemzedék jelesei közül mindenik bizonyos utat és ugrásokat tett pályáján. Helvey Laurát látjuk, amint hosszú időközökben egyet lép (néha kettőt is egyszerre), míg Prielle Kornéliáig ér; Csillag Teréz fejlődése is szemellátható, csak a Márkus Emíliaé nem. Nem tett jó cserét. Nem jutott neki semmi a mellőztetés keserűségéből, hanem az emelkedés édességét sem kóstolhatta meg.

Ebből azonban nem az következik, hogy ő nem emelkedett, hogy megállt azon a polcon, melyre fényes tehetsége, eszményi alakja, rokonszenves hangja s kellemes gesztusai mindjárt az első alkalommal helyezték.

Valami optikai csalódás van a dologban.

Hiszen a többiek mind fejlődtek, s nekünk közönségnek is fejlődött lépést velük ízlésünk, fokozódtak igényeink, miért hogy Márkus Emília mégis egyformán áll közel hozzánk azóta mindég?

Bizony jól nevezték el, igazi csillag ő: nem látjuk sem közeledni, sem távolodni sohasem, bármilyen messzire érünk is mi magunk.

Csak kettő lehetséges.

Vagy folyton megy ő is, mi csak nem vesszük észre s akaratlanul kísérjük: vagy pedig álló csillag - de akkor nagyon magasan van.

Első nagyobb szerepe s első nagy sikere egyszerre esik *Rómeó és Júliában*. Valódi Júlia volt. A közönség örömmel jött ki a színházból azon este. Róla beszélt mindenki. Shaksperenek álma a valóságban. Júlia ilyen lehetett.

Azóta már öt év múlt el... A szép Júlia sok oldalról mutatta be magát és sok tapsot és koszorút aratott minden oldalról.

Legjobb szerepei a Csiky, Vörösmarty darabjaiban, Bartók *Legszebb-jében* (Melitta), a *Csók-ban*, újabban *Essex gróf-ban*; de ki győzné rendre elszámolni s nem is szükséges. Mert Márkus Emiliát nem szabad még abból ítélni meg, amilyen volt, hanem nyitva kell hagyni fölötte az aktákat, hogy még milyen lesz.

...Pásztorok, akik ösmerősök a természettel, sokszor látnak végképp eltűnni csillagokat, melyek még nagyon szépen fénylettek előtte való éjjel: lehullanak vagy hova lesznek?... S viszont megnőnek kis csillagok nagyoknak s egyszer csak hatalmas fénnel gyullasztják meg környéküket.

Nem, ne mondjunk semmi szentenciát még »a mi csillagunk« fölött.

Jött, látták, győzött, s ebben van a története. De a győzőnek meg is kell tudni tartani a pozícióját s terjeszkedni is tovább, följebb.

A múzsák viszik az embert egy darabon, röpülnek is vele egy kicsit - de megkövetelik, hogy a hegynek fölfelé gyalog menjen.

Nem hiszem ugyan, hogy ővele szemben is megkövetelnék - de ki tudja?... Nem adnak azok kontraktust magokról semmire!

A SZIVAR MINT ÉLETMENTŐ

vagy:

A mamelukok életét védi a mennyei kormány

Kevés ember van, aki a szivarokról valami történetet tudna elbeszélni. Én tudok. De a mi szivarjainkról jót még én se tudok.

Történetünk hőse - fájdalom! - egy osztrák szivar, mely azon szerencsében részesült, hogy egy excellenciás úr ajkaival juthatott érintkezésbe.

Mégpedig valóságos arany ajkakkal.

Hanem ti már persze nem emlékeztek ez ajkakra. Az aranyszájú mamelukok eltemetkeznek az aranyba, s dicsőségüknek az a jutalma, az a betetőzése, hogy végképp elfeledjék őket.

Van pozíció, ahol az elfelejtés a halál, de van pozíció, ahol az elfelejtés az élet.

Az arany ajk elhallgatott, de az »arany szakáll« még egzisztál. A szakáll túléli a száját. Ami nem is csoda, mert fiatalabb.

Ebből aztán kitalálhatják az olvasók, hogy Tóth Vilmosról van szó. De nem arról a Tóth Vilmosról, aki botosban járt, míg élt; s most lepedőben jár kísértetni a tótok közé, mióta meghalt, hanem arról a másik Tóth Vilmosról, aki tejben s vajban fürdik, lévén az összbírodalom legnagyobb színekurájába, a közös számvevőszék elnöki székébe beültetve. Nagyon kényelmes, nyugodalmas ülés esik abban! Kár volna azt felcserélni az örök nyugalommal!

A delegációknak miatta hazajött a hajdani belügyminiszter is. Jött, mert talán a tarokk-partnerei is eljöttek, az osztrák delegátusok. Itt már alig ösmeri valaki. Úgy meg-megvillan az arca, mint valami színehagyott emléke a múltaknak. Az ember tűnődik rajta: Ki ez? Honnan ösmerem?

(Denique kicsinyek maradnak a kicsinyek, ha nagy polcokon álltak volna is már valaha.)

Azt éppen nem képzelné senki, hogy a kormánykörök egyik tagja: hiszen nem maradt, már ott semmi *vörös*.

Tegnap ott volt a Népszínházban meghallgatni a Teresina Tuát.

Egyik ismerőse megszólítja hátulról.

- Te vagy, Vilmos?

- Én. Azt hiszem legalább...

- Nos, hogy tetszik a Tua?

- Kár, hogy nem Mea.

- Hanem mégis csak többet ér a cigánymuzsika, ugye, Vilmos?

- Nem találom. Nekem az operett-zene tetszik a legjobban.

- No, persze... Az jobban kvadrál a számfejtéshez. Hát láttad-e már a »Hoffmann meséi«-t?

- Az a szerencsém, hogy nem láttam!

- Micsoda? S te még operett-gourmandnak nevezed magadat. Ohó, barátom, hiszen az a legjobb operett.

- Tudom, el is akartam már menni... Itt van a megváltott jegyem is... Örökké itt fogom hordani a tárcámban emlékül.

Kinyitotta sok rekesztékes bugyellárisát s tréfás mosollyal mondá: (Nézd no, ilyen kicsinnyé zsugorodott össze a régi belügyi tárcám!)

Aztán nekem nyújtotta a színházi jegyet: a 17-ik számú páholy, a Ringszínházban.

- Olvasd el a ráütött dátumot - mondá, s csengő hangja szokatlanul meglágyult.

Elolvastam.

»December 8-a 1881.« A Ringszínházi katasztrófa estéje.

- Ejha, ez aztán igazán értékes jegy!

- Nekem az. Kállay Béninél voltam délután s onnan hozattam meg a jegyet a »Hoffmann mesék«-re. Este azután elindultam a színházba. Búcsúzaskor Béni szivarral kínált meg. Nem gyújtok rá, szabódtam; mert úgyse szívom ki odáig, de Béni mégis rám disputálta. A szivar kitűnő volt, sohasem esett még olyan jól. Sajnáltam eldobni s még egy sétát tettem a kedvéért. Sétálás közben olyan messzire értem gondolatokba elmélyedve, hogy már túlságosnak láttam késedelmemet, kocsira vettem magam. Mire odaértünk már lángokban állott a Ringszínház... Ha az a szivar nincs, ma már nem hallgatnám itt a Teresina Tuát...

- Az ám! A számvevői elnökségben pedig Móricz Palya bátyánk ragyogna...

SZEGEDI KÉPEK

I. Bevezetés

Útiélményeket leírni unalmas dolog ma már, mert a vasutak minden utat egyformává tettek. Az ember begyömöszöltetik egy kupéba, hol messzebről jövő utasok foglalják el a kényelmesebb pozíciókat s dühös és gyanakvó szemekkel néznek a jövevényre. Ezek közül a vasutak arisztokratái: a commis-voyageurök. Majd minden kupéba jut ezekből. A cipőiket lehúzzák, holmijukat lerakják az ülésekre, s igen otthoniasan viselik magukat. A konduktort vezetékneven szólítják s ez bizonyos fölényt kölcsönöz nekik a gőzló gyomrában... Már énszerintem aki csak teheti, járjon gyalog!

Kivévn, hogy ha ingyenjeggyel utazhat, lévén az ingyenjegy nagyon jó dolog azért, mert vasúti igazgató-tanácsosnak nézik útközben, s igazgató-tanácsosnak igen kényelmes dolog lenni még ideiglenesen is, Pestről Szegedig.

A kompánia állott pedig tulajdonképpen nagyon messzire az igazgató-tanácsosi székektől, minthogy az egyik bőrülésen a maliciózus II. Kákay Aranyos ült, vele szemben elmés Don Pedrónk, távolabb pedig beduin arcával az ő vörös sipkájában a tornaegylet érdemes elnöke. Egytől egyig válogatott, szellemes emberek, akikkel természetesen a vasút is sokkal gyorsabban megy. Úgy ott lettünk, hogy észre sem vettük.

A kocsi egyik csücskében egy zöld wiklerű dáma ült, rémítő pacsuliszaggal mérgezve meg a betolakodó alföldi levegőt. Nagy vörös orra volt az érdemes úrhölgynek, úgyhogy ha a fogai nem sárgák, hanem véletlenül fehérek, bátran bevált volna nemzetiszínű asszonynak.

Így azonban Kákay Aranyos meginterpellálta, hogy hová való?

Az asszonyság kuvikvékonyságú hangon felelte németül:

- Krakkóból jövök, uraim.

- Az ördögbe is! - mondá Aranyos felénk fordulva magyarul - Krakkó megvan vagy százhúsz mérföld idáig. Szép darab út! Ez csinos összegecskét fizethetett a jegyért...

Majd tréfás bonhomiával meglökte a nőtelen Pedrót.

- Istók! Ennek a hölgynek pénze van! Rajta, gyerekek! Udvaroljatok neki!

A krakkói asszonyság kivette erre a tubákpikszisét a szoknyája zsebéből, megetette orrát az isteni porból, s aztán felénk sandítva, a világon a legnagyobb nyugalommal jegyzé meg tiszta magyarsággal:

- Ne fáradjanak, uraim; már férjnél vagyok.

Ebből aztán meggyőződünk, hogy valóban található a vasúton is még nőket, akiknek férjük van, s található még férjeket, akik nem utaznak nejekkel, ha ilyen nejük van.

Különben is nemsokára lehunyta apró szemeit, s mélyen hortyogott a derék asszonyság, midőn kiszálltunk a csodálatos városban, melyről egész regéket beszélnek azok, akik ott megfordultak.

Éjjel minden tehén fekete. Pokoli sötétség volt, midőn behajtottunk. Csak a nagy fekete árnyak, amiket a házak vetettek, jelezték, hogy nagy városban vagyunk, hol paloták és karsú templomok meredeznek komoran, mint óriási kísértetek.

Az utcák üregeiből egy-egy vérvörös szem bámult reánk. Ezek a gőzgépek megvilágított üvegei, mert mintha Amerikában volnánk, az utcákon sínek futnak végig, s nappal a gőzgép hordja az építési anyagokat.

A romokból már sehol semmi. Kedvünk volna felkiáltani, megpillantva a végtelenségig terjedő s félig kivehető faltömegeket, amint a fantázia őket kitoldja: »Ez Párizs!«

Szerencsére valamelyik udvarból elkukorikolja magát egy kakas, jó kálvinista hangon, mire a szomszéd udvarokból mindjárt diskurzusba bocsátkozik vele vagy három másik kakas!

Ejh, hiszen ez mégse Párizs, - hanem csak Szeged!

A kakasok megmondják, hogy hol vagyunk. Paloták és kakasok. Hogy kerülhet ez össze. Hogy ugyan miről diskurálnak ezek egymás között ilyenkor?

A kényelmes fiáker letesz bennünket a Hotel Európa előtt. A kapuban szerencsen (»szögedi szerecsőny«) szedi el a pakktáskáinkat, s úgy viszi pincérek spaliérje között az eleganciával díszített lépcsőzeten fel az első emeleti termekbe, honnan pompa és kényelem mosolyog ránk, fáradt »vidéki« utasokra.

...De bizony talán mégis Párizsban vagyunk...

Ezzel a képzelődéssel alszunk el, tovább szöve álmunkban az édes benyomásokat: a tündérek guzsalya bőven ereszti a fonalat, az aranyos cérna pedig visz-visz a mesék országán.

Mire felébredünk, a novemberi napfény tör be az erkélyajtó pompás selyemfüggönyein. Szétrántjuk nagy hirtelen. Ejnye, milyen bolond csalódás!

Nini, odalenn a boulevardon szegedi kofák árulnak paprikát - kegyetlen veszekedést, zshivajt csinálva vevőikkel!

II. Az árnyék

Úgy teszek most, mint a mágnások, ha vacsorálnak.

Előbb mindég a kappan legrosszabb részeit veszik ki a tányérjukra, a májazúzája, combja utoljára marad.

Én is az árnyékot keresem fel legelőbb - a fényt pedig azutánra hagyom.

Aki megnézi Szegedet, eszébe jut az Aladin csodalámpája, s annak a szellemei, akiknek Aladin meghagyta: nosza, építsetek nekem hamar egy nagy várost, vagy egy nagy palotát, s reggelre ott állott az arany tornácaival, ezüst fedeleivel, karbunkulus kövekkel kirakott ajtópántokkal.

Ha azon az éjszakán, amikor ezek az engedelmes szellemek nekigyürkőztek a dolognak, egyszerre fáklyákkal világították volna be a mesebeli horizont - valószínű, hogy ugyanaz a panoráma tárult volna ki a szemnek, ami most van Szegeden.

Palota palota nyomán, egyik a kezdet, másik már a bevégeztség stádiumán. Szinte a *szemünk láttára* nő Szeged. Odavaló emberek beszélnek, hogy ha valaki két napig lábvizet vesz otthon, harmadnapra, mikor kilép a szobájából, *rá sem ösmer a saját szülővárosára*.

Annyira épül Szeged, hogy midőn egyik útitársunknak, Don Pedrónak, ki a vasúton megfázott, az arca kezdett dagadni, megijedtünk, hogy Bernát Gáspárként, kétemeletes házzá dagad. Ki az ördög fizesse aztán attól az adót?

Igazán csudával határos az, ami ott történik. Lehetetlen csak halavány képet is adni az egészről. De mégis álljunk egy pontra és nézzünk körül. Tessék odajönni velem például a piac közepére.

Az a nagy épület, a vár helyén, az állandó színház. Ügyes ember mégis az a Fellner! - Szinte sajnáljuk már, hogy egy kicsit megcibáltuk a lapokban annak idején azért a rossz tulajdonságáért, hogy német. No, ezt pompásan kombinálta ki. Emellett ugyan elbújhat a budapesti Népszínház, pedig sokkal többbe került!

A szegedi emberben van egy originális tulajdonság (azaz, hogy több is): a saját épülő háza nem érdekli annyira, mint a színház, vagy a híd és rakpart.

Egész karavánok nézik a színház épülését. Hanem igaz is, hogy ezek nagyon eleven téglakövek, amiket ide raknak. Kezdenek már hangosan kiabálni. Száz memorandumot, ezer tanácsot, millió indítványt idéz fel minden új kő. Ez az a ház, amelyben már is a visszavonás lakik.

Mindennap érkeznek folyamodványok, ajánlatok a színház bérbevétele tárgyában. A legkomolyabb folyamodók Feleki Miklós és neje, Szigeti Imre és neje, meg az eddigi direktor, Aradi Gerő.

Érdekes megjegyezni, hogy a közönség, melynek hangulatát ez irányban is puhatoltuk, délelőtt mind Feleki mellett van, délután azonban a poharak között egytől-egyig Aradista. Hát csak attól függ a dolog, hogy milyen időben fogják az ajánlatokat tárgyalni, mert egyik délelőtt előnyösebb, a másik délután.

A törvénszéki palota is földél alá került már. Az állandó híd félig kész. A Margithíd fia se lehet, olyan szép lesz. Két hatalmas pillér már mutogatja méltóságos idomait.

Hát a rakpart? Ilyen szép ágyról ugyan sohasem álmodhatott a szőke Tisza.

Miképpen feledjem el, ha már házakról szólok, az új városházát, nemes, ódon stíljével, dudorodó tornyaival? Ez volt Tiszának a legnépszerűtlenebb dolga, hogy a régi városházához nyúlt; a nép megszokta már a vén, horpadozó épületet s nagyon sajnálta elbontását. De mennyire meg lesz lepve, midőn majd meglátja az újban *a régít* megifjulva, megszépülve.

De tulajdonképpen nem a fényes épületek érdekesek Szegeden, melyek százával épülnek most, hanem túl a nagy körúton azok az apró, gyönyörű paraszthajlékok, melyek Tisza Lajos mintái után készültek, s melyekbe át vannak véve (mert Tisza Lajosnak igazi művészi érzéke van az ilyenek iránt, s gondja még az ily csekélységekre is kiterjedt) a régi szegedi házakból a magyaros motívumok: a fedél karcsúsága, a vakablakok, a tűzfal faragványai, s egyetlen piciny zsalus ablaka, melyből lelóg, mint egy kiöltött nyelv, a piros kukoricacső a festett tulipánok közül.

Egyébiránt ezen a környéken is ott a nyoma sok helyt a nagy rendezett városnak. Itt egy kéjlak szép rácsos kerttel, amott egy gyár készül, majd egy ízléses kápolna (tudvalevőleg ezek a legízléstelenebb épületek Magyarországon), a korcsolyázók is elegáns csarnokot építenek.

És honnan, ugyan honnan az a tömérdek, az a tengernyi kincs, amibe ez kerülhetett?

Hát itt vagyunk most már az: *árnyéknál*.

Ez a sok fényes palota, a pompás magánházak, a monumentális középületek *mind-mind adósságra vannak csinálva*.

Az Isten tudja, kié ez mind. Valóságos álarcos város. A fényes kosztümök mind kölcsönre vannak valahonnan. Szeged községnek magának öt millió forint adóssága van.

S adóssága van itt mindenkinek. Egy pókháló ez, mely körülfonja az egész várost.

Világváros lett Szegedből, - mert igazán *a világé*.

A lakosai csak laknak itt, csak nevezik magukat háziuraknak, hanem azok a házak nem az övéik, egyik nagybirtokos közülök, a másik kisbirtokos, pedig egyik sem tudja, van-e hát voltaképpen valamije?

.....

Azért hát nem kell irigyelni. Szegedtől, ha mindent oda központosítanak, ha egyetem, megye kell nekik, ha olyanoknak látszanak, mint a - sárkány, ki úgy nyelte el sorba a veres vitézeket, hogy még éhesebb lett utána.

Hanem ezt az anyagi helyzetüket majd bővebben elmondom - holnap.

III. Az anyagi helyzet

Szegednek, mint községnek, öt milliónyi adóssága után a jövő évtől kezdve 300 ezer forintot fog kellene fizetnie évenként. S ez a kellemetlen mulatság éppen ötven esztendeig fog tartani. Ötven esztendő múlva mondhatja csak majd Szeged, hogy most már úr vagyok.

Hanem addig még nagyon sokszor kell megtapogatnia a mellénye zsebét, hogy van-e benne valami.

A királyi biztosság azonban megtette a magáét: Kállay Albert, az ottani főcenzúravezető azt a csodát csinálta meg, hogy a város jövedelmét fölemelte 600 ezer forintról több mint *egy millióra*.

Az adóemelés magában véve könnyű dolog, mert hiszen nem kell hozzá egyéb, egy forint helyett két forintot szedni be a jámbor lakosoktól; hanem úgy emelni fel az adókat, hogy az ember még népszerűsége is vergődjék emellett, erre a legelső példa a világon Kállay Albert.

Meg is kérdeztem a rendkívüli dolog okát őtőle magától. Miképp volt lehetséges ilyen eredményt elérni?

Kállay azt felelte, hogy az éppen nem volt nehéz, nincsen abban egy csepp ördögösség sem!

- Szétnéztünk a nép közt: láttuk, hogy szeretik egy kicsit a pálinkát, tehát a pálinkára s effélére vetettük ki az adót; azt az egy krajcárt senki sem érzi meg s mégis sok krajcár lesz belőle.

- Persze, persze - mondtam -, minden az ilyentől függ; más ember talán a csipkére vetett volna adókat.

- Hát igen; nagy láрма lett volna érte s mégsem jött volna be semmi belőle. Mert csipkét nemigen viselnek.

Tisza Lajos annyit tett Szegedért - hogy szinte túlzással lehetne vádolni, ha egy kis bepillantás után meg nem győződnek minden ember arról, hogy neki éreznie kellett, hogy addig meg nem állhat, *míg a keretet ki nem tölti*.

Tisza tervszerűleg járt el: ő már akkor is látta, hova jön az utolsó kő, mikor az első követ letették. Kisült az utólag s igazolva van teljesen a nagy bizalom, mellyel kezeibe letették a város sorsát, s melyet a szegediek most olyan fatalizmussal raknak a vállaira, mint hajdan a Mátyás király lustái a maguk sorsát, hogy: *»ha kellünk a királynak, majd kiszabadít.«*

Egészen megszoktatta őket, hogy csak óhajtaniok kell valamit s a legvérmesebb remény is valósággá válik nagyhamar. Mikor két év előtt az egyetemet kezdték pengetni, az idegen emberek gúnyosan mosolyogtak s némelyek a fejüket rázták: *»ez már telhetetlenség«*. Még élceket is faragtak akkoriban Szegedre.

S íme, ma már az egyetem, hogy újságírói stílussal éljünk, *»több mint bizonyos.«*

Hanem azért még most sem lehet punktumot csinálni az óhajtasok után. Ma már Szegedmegyét emlegetnek Szegeden.

Most már ez a *»telhetetlenség«*. Hanem ennek a telhetetlenségnek jogosultsága van. Mert ha valakinek a gyomra öt literre van teremtvé, az még mindig szomjas a három liter bortól. *Conditio sine qua non*, hogy Szegednek meg kell adni mindazokat az életföltételeket, melyek elodáztatlanok a keretéhez és berendezéséhez.

Tisza nagyon érzi ezt s hangyaszorgalommal, példátlan igyekezettel koncentrálja össze mind a vért a nagy alföldi város életére. Ő nagyon jól tudja azt, mennyi kell és mikor elég.

Azt vethetnék fel erre, hogy miért csinált hát olyan túlságos nagy várost Szegedből, hogy most mindenféle mesterséges eszközökre van szüksége, hogy aztán mint bevégzett egész adhassa át természetes fejlődésének?

Miért? Mert midőn Tisza megalkotta a koncepciót (igazán megérdemli ezt a nevet), akkor a nemzeti lelkesedés és részvét nyíltan kifejezett akaratát érezte át s annak a behatása alatt fogamzott meg remekül keresztülvitt terve; ha aztán hűlt a lelkesedés arról ő nem tehet, ő tervét nem csinálhatja át mindennap az érzelmek folytonos hullámlása szerint.

Olyannak kell lenni a városnak, aminőnek azt szerették volna látni a magyarok azon percben, midőn szívök a nagy csapás által meglágyítva, jobbakká, áldozatkészebbekké tette őket.

Szegednek mindent meg kell adni, amit Tisza kíván. Mert amit mi e város számára szívünkben adtunk, szavakkal, tettel is kifejezve, az »carta bianca« volt. Az ő dolga az, mit ír bele.

Van Szeged városában egy érdekes városi tanácsnok, aki arról nevezetes, hogy neki van a legkopottabb kalapja, s hogy nem ő találta fel a puskaport.

Sovány, vézna ember, originális gondolkozásmóddal, telve fanatikus szerelemmel városa iránt, - mert a szeretet halavány szó a szegediek lokális-patriotizmusára.

Ez a tanácsnok már ezelőtt tíz évvel hajtotta örökre nagy komolyan:

- Hm! Gyerekek! Szegedből sose lesz addig semmi, míg külön minisztériuma nem lesz s míg az átkos kormány nem fizeti érte az adót!

Akkor sokat nevettek ezt a bolondos beszédet, s bizony nem hitte volna el senki, hogy az szórul szóra beteljesedik egyszer.

Ma már ott a külön minisztérium: Tisza Lajos - s fizeti az adót is az átkos kormány.

Szeged hát boldog ma már s ma még.

De a különminiszter elmegy a jövő év végén s az óriásilag megnagyobbodott terhek is átesnek egészen a város vállaira.

Gondoskodni kell minden módon, hogy össze ne roskadjon alattok.

IV. Milyen a magyar iparos?

Ami unalmas volt, azt már mind előre bocsátottam, most egészen bátran át lehet csapni érdekesebb témákra. Csatangoljuk be egy kicsit a várost s lássuk legelőbb is, hogy terem a híros szögedi bicska.

Hát azt bizony Sziráki uram csinálná - ha csinálná. Őneki adatott meg az égiektől az a különös talentum, hogy akár nyél, akár penge dolgában túltegyen a földkerekség minden bicska-csinálóján.

Van is becsülete az ő készítményének; aki csak megfordul Szegeden, mind ellátogat az ő boltjába s úgy veszi onnan a halalakú bicskát, mintha ingyen adnák; semmi árt nem tart érte túlságosnak. Ajándékba valósággal nem lehetne becsebb tárgyat vinni ennél. Boldog, akinek ilyen jut. Még az unokáira is ráhagyja testámentumban s azok is megemlegetik, hogy: »ni, a nagyapánk bicskája, mégpedig nem bolondság, hanem valóságos Szirákitól való szegedi bicska«.

Hát azt hinné ezek után az ember, hogy ez a Sziráki bizonyosan valami nábob, akinek gyárai vannak, s aki az egész világba szállítja méltó hírnevet szerzett iparcikkeit, akinek ügynökei vannak Londonban, Párizsban, Amsterdamban, New Yorkban s mindenfelé.

Oh, dehogy, dehogy! Eszeágában sincsen Sziráki uramnak ilyen bolondság! Igaz, hogy ez így lehetne, hanem hát ő bőven meg van elégedve azzal is, ha Szeged környékén az ő bicskáival szelik a szalonnát az atyafiak. Már a hódmezővásárhelyi embertől szinte irigyli. Jó annak a fanyelű bicsak is!

Sziráki uram kevély arra, hogy az ő pengéje örökké való, s kivált arra büszke, ha szemtől szembe megdicséri a komája, vagy a sógora, hogy »no, Sziráki uram, ez aztán bicska!«

Hanem világelterjedésre éppen nem gondol, az meg alkalmasint még csak az eszében sem fordult meg sohasem, hogy valami üzleti hasznot húzzon az ő renoméjából.

Történt ugyan nemrég, hogy egy londoni cég egyszerre tízezer darab bicsakot akart nála megrendelni egy ügyvivője által, de Sziráki uram a szeme közé nevetett az ügyvivőnek.

- Tízezer bicska. Tegye az úr bolonddá az öregapját! Hiszen annyi bicskát talán nem is lehet csinálni.

- De ha egyszer komolyan megrendelem.

Sziráki uram öltött-hatolt, hímezett-hámozott. Nagyon kellemetlenül érintette ez a dolog.

- Hát tudja kérem, az nagyon messze van ide (már t. i. hogy London van nagyon messze). Aztán kérem, mire való volna neki egyszerre tízezer bicska? (Már t. i. a londoni cégnek.) Nem okos beszéd az ilyen... igaz is, nem is.

- De kérem, ha kételkedik, azonnal, deponálom a pénzt a közjegyzőnél. Hát jó lesz ez? Mi?

Most aztán még nagyobb zavarba jött a híres iparos.

- No, ezt meg éppen nem akarom. Az lehetetlen. Hanem tudja mit, egy-két bicskát a maga kedvéért, szívesen csinálok az anglusnak prezentbe... Azt megteszem, hanem annyi töménytelen... Ejh, hát úgy nézek én ki, mint akit mindenre rá lehet venni? Hagyjanak nekem békét...

Sziráki urammal igen nehéz boldogulni, ha egyszer megköti magát.

Némelykor alig van harminc-negyven kész bicska a boltjában, s mikor vevők jönnek, nem ritkán esik meg, hogy nem találunk olyan formájú kést, aminőt keresnek; »most nincs az a fajta készen«, ez a felelet.

- Mikor lesz? - kérdi a vevő?

- Hja, azt nem lehet tudni - feleli vállat vonva. - Most a mezei munka miatt nem dolgozhatunk.

Sziráki uram ugyanis mind elviszi ilyenkor a legényeit kukoricát kapálni, s szénát gyűjteni: az éppen nem jutván eszébe, hogy ezek vele együtt valóságos művészek, kik tíz forintot teremtenének addig az ipar terén, míg itt egy nyolcvan krajcáros napszámot pótolnak.

Hanem iszen azért magyar ember Sziráki uram, hogy ilyen legyen, ne értsen az üzlethez s ne csiklandozza a nyereségvágy.

Mikor nemrég ott voltunk a boltjában s majd minden kész bicskáját megvettük, dühösen nézett reánk, hogy hát neki is hagyjunk valamit.

Tisza Lajos megpróbálta lendíteni ez iparágon is: saját maga csinált mintát, egy nagy harcsaalakú nyelet rajzolván meg, mely aztán olyan művészi alakot öltött a Sziráki uram ügyes kezei közt, hogy gyönyörűség megnézni. A kész díszbicska igazi furórét csinált. Mint raritást mutogatta Tisza Lajos mindenkinek. És mindenkinek az a véleménye, hogy Budapesten méregdrágán vennék meg az ilyen ízléses stílszerű késeket, s okos ember meggazdagodnék belőlük - csak éppen Sziráki uram nem talál az új formátumon semmi különöset. Némely ember néha megkívánja s rendel egyet nála személyesen.

Ha Sziráki uramat véletlenül jó kedvében találta, hát az akkor gondolkozik egy kicsit, azután nyájas gráciával megígéri, hogy mihelyt ráér, hát csinál *még egyet* - úgy a jövő hónap végefelé.

V. A színészet

Semmi sincs most inkább előtérbe tolva a körülmények által, mint a szegedi színházba járó közönség. Az épülő állandó színház folytán úgy tekintik nagyon sokan a jó szegedieket, mint egy új Kaliforniát. Számosan folyamodtak már eddig is s fognak még ezután.

De hát valóban aranybánya-e ez a közönség?

Én azt hiszem, hogy túlzottak e tekintetben a remények. Szegednek csak *egy* színházi közönsége van s ez is az *unatkozók*ból áll. Az »egy« közönséget úgy értem, hogy egy ugyanazon darabra *egymásután két tele házat nem lehet csinálni*. S ez a kritériuma annak, hogy lehet a bizonyos fokon túl emelni a színielőadások nivóját?

A jobbak azon törekvése is keveset fog eredményezni, hogy önálló dráma-irodalmat is szeretnének. Persze ez érne a legtöbbet, a színház auktoritását, a szegedi színészet fontosságát nagyban emelné, de bizony csak annyit lehet elérni, sem írhat olyan színháznak darabot, mely csak egyszer, legfeljebb kétszer képes azt előadni. Se író, se színház ilyenből hasznot nem húz.

Azért hát nem olyan kész kincsesbánya az, mint az avatatlanok gondolják, kik látván a kiválóbbak nyüzsgölődését szinte vérszemet kaptak a szegedi színházra, s most egész érdekharc fejlődik ki a kulisszák mögött érte.

Nem az, de lehet azzá idővel, ügyes, tekintélyes, szakavatott és főleg tiszta kezekben. Mert az anyag megvan hozzá. Nagy anyag. Hetvenezer ember, aki magyarul beszél. Ennyi lélek nem esik a három budapesti színházra.

Csak hogy ezek még nyers lelkek. Ugyancsak varga legyen és nem *molnár*, aki ezeket kikészíti - rendes publikumnak. Ami a mostani állapotokat illeti - csak egy kicsit kell betekintenünk hétköznapi a színházba, hogy lássuk hányadán állnak a dolgok.

A páholyokban jobbadán a zsidók ülnek és a hivatalnokok. A földszinten hasonlóan, csak itt ott látszik egy úgynevezett polgárné. Mert a polgárok határozottan nem járnak a színházba. A férj elkíséri nejét a színházig s aztán a szomszéd korcsmában várja be az előadás végét, hogy ismét hazakísérhesse. Olyanforma a fölfogás, hogy *meglett embernek* tán derogál is a komédiába menni. A színház határozottan az ifjúságé.

Hanem vasárnap azután megtelik a földszint is, az óriási karzat is a köznéppel, melynek ilyenkor mindenáron népszínmű kell.

Itt kell keresni a jövő publikumát. Ezeknek kell a hétköznapi estéit átvarázsolni vasárnap estékké, s akkor aztán *lehet valamit csinálni*.

VI. A kis Réthi Laura

Ha már szóltunk a színészetéről, mondjunk valamit a színészekről is, mert hát aminők, olyanok, de ott is vannak nevezetességek.

Kedvenceknek mindig lenni kell mindenütt. Ha Prielle Kornélia nem élne, akkor is volna bizonyosan egy legnagyobb művésznő. A nagyság éppen olyan relatív, mint a szépség.

Próbálja meg valaki összeszedni az országból a legcsúnyább hetven asszonyt (az ám az ötlet), azokkal zárkózzék el egy pusztaszigetre s jót állók érte, egy esztendő alatt, mikor még csúnyábbak lesznek, gyönyörűeknek fogja őket találni.

De miért is beszélem én ezt? Hiszen talán összefüggés sincs abban és ebben az elmondandó dologban, hogy egy kedves, igénytelen tavalyi ismerősünket már valóságos művésznőnek találtuk Szegeden - szegedi szemmel. A kis Réthi Laura az.

Itt Budapesten még csak olyan gyerekszámba ment a Népszínháznál. Kedves arcocska, némi hasonlatossággal Blahánéhoz, kellemes mozdulatok, rokonszenves hang s egyéb semmi.

Hja! Megváltozott a panoráma! Itt már nincsenek nagy fák, erős tölgyek. Kopár síkság terül el, minélfogva a kis csemete veti a legnagyobb árnyékot, az ő levelein játszik a napfény.

- Ki itt a primadonna - kérdeztük egy ottani habituétól.

- Réthi Laura - mondá.

- Lehetetlen! Hát nem Krecsányi Sarolta?

- Az volna tulajdonképpen, hanem Réthi Laura a kedvenc.

- Persze... hogye! Laurája minden jóra való színháznak kell hogy legyen!

- Az ám... hüm...

- És hogy nőtt meg a kicsike olyan gyorsan?

- A melegágyban, uram. Hja, az a színpad! Az valóságos melegágy.

- Természetesen... mert itt alkalmasint több levegője volt hozzá.

- Már az úgy van, pedig... őt tapsolják, az ő nevét keresik a színi cédulán, neki nyílnak a virágok a szegedi kertekben.

Este megnéztük a színházban. És csakugyan, a mi kis Réthi Lauránk, akit egy látványos darab epizód-szerepében láttunk utoljára, most már valóságos *darabmentő*. Szépen énekel, érzéssel játszik, kellemmel mozog. Vagy ő öregedett nagyon sokat egy év óta, vagy mi fiatalodtunk nagyon sokat két nap óta.

Vagy egyik se - hanem talán olyan, mint némely kép. *A szegényesebb keret emeli ki.*

A férfi színészek közül Makó a közönség kedvence. Ez is tehetséges ember - csak hogy már nem éppen fiatal. Kár *volt* a vidéknek. De már ezzel elkéstünk, hanem a kis Réthi Laurára még írhatjuk, hogy kár *lenne* a vidéknek.

A SZEGEDI SZÍNHÁZ IGAZGATÁSA

[Polémia a Szegedi Híradóval]

A Szegedi Híradó kifakad azon, hogy a fővárosból már két színész is aspirál a szegedi színházra, s az ott járt három író is azzal gyanúsítja, hogy bizonyosan ők is korteskedni jártak ott valakinek érdekében. Biztosítjuk, hogy azok az írók éppen nem jártak ott korteskedni, s azt tanácsoljuk a derék lapnak, hogy óvatosabb legyen a lólábakkal, mert nagyon is kilátszik, hogy neki vannak célzatai - amikor gúnyolódni igyekszik afölött, hogy »a fővárosból akarják őket gyámolítani«. Azt hisszük, hogy ennek örülhet Szeged, s még azon esetben is, ha a Szegedi Híradónak odahaza volna már »készen« valami más jelöltje, mert a Feleki Miklósok és Szigeti Imrék nem szaladgálnak falkaszámra Szegeden, hogy csak fogni kellene belőlük egyet. Szeged intelligens köreiben bizonyára lesz annyi jó érzet, hogy e tendenciózus közleményből kiérzik, hogy otthon akarja rátenni valaki a tenyerét a zsírosnak ígérkező konkra - miután tudtunkkal a hivatottak mégiscsak itt Pesten vannak s nem Kutya-bagason, ahová azokat a rusztikus észjárással kapcáskodó helyi orákulum képzei - a jó haszon fejében. Hanem hát vannak »illetékes kezek« Szegeden, s egész megnyugvással léphet a sorompóba mindaz, aki érzi magában az erőt többet tudva tenni a többiekénél; meg vagyunk győződve, ez egyszer nem fogja a korteskedés elnyomni az igazi szegedi érdeket (mint ez eddig sokszor volt), mert az ügyet a királyi biztos is szívén hordja, ami garancia arra, hogy az fogja megkapni a színházat, aki

legjobban megérdemli, még ha véletlenül fővárosi ember is s nincs komaságban a Szegedi Hiradóval.

*

A szegedi színházért Nagy Vincén kívül, akinek háta mögött hír szerint egy százkezü színházi üzletember áll, még a következők pályáznak: Feleki Miklós és Szigeti Imre, nemzeti színházi tagok, Krecsányi Ignác és Aradi Gerő színigazgatók és Nagy Sándor, a »Szeg. Hir.« szerkesztője. Értesülésünk szerint a legtöbb sansza van Feleki Miklósnak és Aradi Gerőnek.

MARIANNE

(ifj. Ábrányi Kornél új drámája)

Érdekes premierje volt ma a Nemzeti Színháznak; ifj. Ábrányi Kornél új, négyfelvonásos drámáját adták.

Oly ritka nálunk egy új számbavehető színmű, s oly kiváló írói talentum a darab szerzője, hogy méltán eseményszerű jelleget öltött a mai előadás. Fokozta az érdeklődést az, hogy a műnek már előre jó híre kelt s hogy a jelen társadalomból van véve, mert ma már csak ez hódít (példárá Csiky), s nem mesés országból vett lehetetlen motívumokra épített regék, aminőket Csiky előtt előszeretettel dolgoztak fel íróink nem ritkán sikerrel is, mint a »Csók« szerzője, de a »Csók« is addig volt jó, míg meg nem kóstoltuk a *többet*.

A színház zsúfolásig megtelt. Az idő előhaladottsága folytán csak röviden kell írunk ma, konstatálhatván a hatást, melyet az irigység sem tagadhat meg a *Marianne*-tól.

Ábrányi Kornél egyike azoknak az íróknak, akik a legmagasabb eszközökkel dolgoznak. Erős társadalmi problémákat és összeütközéseket állít fel s azok közt biztos kézzel mozog. Nem jár a felületen, hanem a mélyebb vonásokat hozza fel, az olcsóbb eszközöket megveti s a pszichológia törvényei elől eltolja a hatásvadászat tarka festékét. Ábrányi Kornél nem tud közepszerű lenni. Vagy - vagy! Ez a jelszava.

Akik irodalmi működését ismerik, azok nem ütköznének meg azon, ha egy nap valaki azzal a hírrel állna elő:

»Ábrányi egy remek művet írt, aminőhöz fogható alig van.«

És nem ütköznének meg azon sem, ha valaki ezt mondaná:

»Nagyon, de nagyon gyöngé dolgot csinált.«

Mert Ábrányi összes működése arról tanúskodik, hogy *roppant erő* van benne.

De mindenik munkája arról is tanúskodik, hogy *»no, ez még nem az a bizonyos.«*

Hát *Marianne*? *Ez se! Még ez sem az!* Valljuk meg őszintén, hogy nem, hanem már olyan közel áll hozzá, hogy látjuk belőle azt a másikat, ami majd jön.

Mi a hibája hát a *Marianne*-nak? Semmi - és mégis.

Ezekhez a nagyhatású jelenetekhez, melyek művészi kézzel hatalmas erővel vannak szembeállítva, nem látszanak-e közönségeseknek, kissé színteleneknek ezek az emberek? Hát a staffage-dialógok nem-e kevésbé pongyola keret a gyönyörű képekhez? Úgy látszik, igazán úgy tetszik az embernek, hogy ez a darab jobb volna valamivel (legalább a laikus nézőnek), ha rosszabb volna. És ez nem ellentmondás. Mert egyöntetűbb lenne s nem zavarná az összhatást

az, hogy egy helyütt magasan csapkod a költő vénája, más helyütt nem elég jellemző *ahhoz képest*, sőt néhol egészen felesleges egy-egy kedvetlenebbül írt jelenet.

A darab meséje rövidre fogva nem annyira Marianne-, mint inkább férjének, a gonosz Omodé Adorján grófnak szomorú története. A gróf oktan gyanúba veszi Marianne-t, hogy az oda, hozzájuk követjelöltnek érkezett, plebejus származású Várkonyival (Nagy Imre) viszonya van, nejével durván bánik, sőt azt egyszer lovaglás közben ostorával is meg akarta ütni, mire Marianne (Helvey Laura) egy szomszéd kastélyba menekül, hol Várkonyi is tartózkodik. - Adorján követi, s a dologból véres párbaj lesz, melyben a nemes gondolkozású Várkonyi majdnem halálos sebet kap. Sebéből azonban kigyógyul, s a negyedik felvonásban képviselővé is megválasztják. A fiatal Omodé, ki eleinte ellenjelöltet állít vele szemben, megbánván bűneit, magába száll, megsajnálja, hogy angyal-ártatlanságú nejével rosszul bánt, maga is Várkonyira szavaz, s hogy nejét, ki Várkonyit csak plátóilag szereti; szabaddá tegye, a leszavazás után föbe lövi magát.

Omodénak ez a hirtelen átváltozása és az első felvonás némi vontatottsága a darab egyedüli hibája s okozója annak, hogy egészen zajos tetszésben nem részesült. Nehány alakja, mint az öreg jószívű Kluger, Illésy Abellino gróf és Füzi kortes nemcsak eredetiek, hanem duzzadnak az élettől.

A *Marianne* határozottan azt a benyomást tette mindenkire, mint egy nagy tehetség műve, kiben azonban még az elbeszélő van túlsúlyban.

A felvonások közben többször hitták s meg is jelent néhányszor. A szereplők közül Náday nyújtotta a legtökéletesebb alakot, s Adorján Berta húzta a legtöbb hasznot, mert szerepével, melyet Csillag Teréz betegsége miatt csak az utolsó napon vett át, nem közönséges tehetségnek adta tanújelét. Átalában Abellino s Lillike szerelme mint tündöklő aranyfál fut végig a darabon, megszépítve a szinte túlegyszerű kelmét, amelyből szabva van. Holnap még visszatérünk az előadásra, melyet nagy, díszes közönség hallgatott. Az egyik páholyban ott láttuk Andrásy Gyula gróft is.

A NEMZETI SZÍNHÁZBÓL

(Karcolat)

Karátsonyi Guidó gróf még hét óra előtt letelepedett a szögletpáholyába s lebecsátotta szempilláit.

»Rossz auspicium! - suttozták. - Az aluszékony gróf... isten őrizz!«

De ezt hatalmasan ellensúlyozta Futtaki berobogása. Futtaki itt! - futott keresztül a padso-rokon a villanyozó hír. A lojálisabbak a királyi páholy felé hajították tekintetüket. Ha Futtaki itt, közel kell lennie az udvarnak is. Jó szerencse mindenképpen. Ahol Futtaki van, ott elelenség van. Itt ma ugyan nem unatkozik senki. A Karátsonyi varázs meg van törve.

A premier szellemes szerzője jól mondá már tegnap délben, hogy mi különbség egy színdarab és egy könyv sorsa között? Ez utóbbi fölött rendes perúton ítélnék, hozzászólanak, napokig pro és kontra, míg végre extraháltatik a végeredmény, - de a színmű fölött statáriummal megy a dolog. Itt nem várnak egy percet sem, nem hallgatják meg a józan ész okoskodásait, hanem eltörik a pálcát könnyedén, s kimondják a halálos szentenciát visszavonhatatlanul.

Az előcsarnokban megáll az ember s elnézi azt az élénk zsvajt, ami ott kifejlődik, a paruplikat, amint bordáik összezsapódnak, a kíváncsiságot az arcokon.

Egy színházi bennfentes jó s lihegve szól:

- Csillag Teréz megbetegedett. A kis Adorján Berta fogja játszani a szerepét.

- Hüm! Ez baj, ez már baj. Szerencsére hasonlít hozzá arcban, *nem fogják észrevenni.*

(S valóban nem lehet nagyobb dicséretet mondani Adorján kisasszonyra, mint, hogy egy lap csakugyan nem vette észre a személycserét.)

A premier-előadások finnyás közönsége mind összejött. Megkopott tokú gukkerek az oldalaikon, szigor a homlok ráncai közt, vagy pedig jóakarató mosoly az ajkak körül. Minden, de minden olyan ünnepélyes.

Azután jönnek a főítélő bírák egyenkint: Keszler suhan be kifeszített mellel az egyik oldalajtón, majd Beöthy jön s Péterfy: leülnek a balszárnyon beszegni az egész padsort.

A centrumban Vadnai, Silberstein, a két főerősség. De ezek már nem bírák, hanem egy kevésbé diplomaták. Különösen Vadnai arcán sohase látszik a hatásból semmi. Begombolkozik minden elől. Neki csak a keze érez - ha ír vele.

Mikor aztán így együtt vannak valamennyien, kezd a kortina mozogni, felgördül a függöny... minden szem oda néz, mert jön *a vádlott* - a darab.

Solymosi meghatározta egyszer, hogy egy jó darabnak a legfőbb kelléke: *a bajos jövésmenések a színpadon.* S igaz is. Az embereknek jönni-menni kell s folytonosan viccelni, hogy a közönség ne érjen rá megbírálni őket.

A *Marianne* emberei azonban előkelő nagy urak, akik nem hízelegnek a canaille-nak, a plebsnek. Kimérten, komolyan és méltósággal viselik magokat...

A kis comtesse még a szerelmet is úgy szövi Abellinóval, s Marianne is akképp kompromittálja magát Várkonyival, hogy mi alig vesszük észre - csak Adorján gróf nagy haragjából sejtjük az egészet.

Szerencse, hogy a societas közül is jön egynehány néző. Andrassy Gyula gróf megérkezik s leül a baloldalon.

A színpadbeli mágnások mindjárt élénkebbek lesznek és kezdik melegíteni a közönséget.

Egy páholyban Falk Miksa feje is megjelenik, mire Andrassy behúzza a magáét. Falk az illúzióját rontja - még majd azt hiszi, hogy a delegációban vannak, pedig nem kellemes utóérzetet hozhatott el onnan az utolsó drámai konfliktusból.

Ugyanis a minap egy oldalvágással megkarcolta Falkot (mert Andrassy nagyon jól tudja, mitől lett beteg), mire Falk egy másik oldalvágással megkarcolta a grófot; Andrassy volt hívei és régi barátai hangos derűtségre fakadtak az ő rovasára s tapsoltak Falknak. Ragyogó mosoly támadt az arcokon. Az ilyen mosoly az utolsó fény, mely a nagy kaliberű életpályákat beszegi.

Ott ült sötétben: nem maradt már meg semmije a nagy múltból, csak még az egy Dóczi, a páholy háttérében.

Aztán ezek a bolond fiatal emberek ott a színpadon mégis hogy törik magukat, hogy futnak, hogy szaladnak, hogy verekednek egy hitvány mandátum s egy szép asszony miatt, akivel nem lehet semmire menni.

- Rettentő kegyetlen ember ez az Adorján! - suttogja egy fiatal asszonyka, zsebkendőjét emelve könnyes kék szemeihez.

- Ugyan mért kegyetlen? - förmed rá a férj. - Azért, mert megüti feleségét az ostorral? Adorján okos ember. Én magam is azt tenném, ha levelet mernél írni valakinek.

- Hallgass, te tigris, te vadállat! Neked nincs érzéked a poézis iránt.
- Ej, mondd meg nekem, mit tud megszeretni azon a skribleren?
- Nem hallod, szerencsétlen, milyen szép regényt írt?
- Nem olvastam.
- Eredj, te megtestesült próza.

A hangulat mindég jobban emelkedik. Ábrányi megnyerte az ütközetet. Felhangzik a taps; Karátsanyi Guidó nyitott szemekkel bámul a színpadra s figyelemmel kezdi kísérni az *erényes asszony*, Marianne, történetét.

Győry Vilmos arca tündöklök a boldogságtól, ő az egyedüli drámaíró, aki sikert óhajt kollégáinak; a kritikusok kezdenek nem lenni többé tisztában a darabbal, Balogh Tihamér behúzza a fejét a váll-lapockái közé. Sonnenfeld Zsigmond azon tűnődik, hogy Feuillet-hez vagy Sardou-hoz hasonlítható-e a szerző. Csak egy kis fekete, mérges kritikus rázza még fejét makacs-kodva:

»Jaj az olyan darabnak - dünnyögi -, amit a színészek nagyon dicsérnek.«

A harmadik felvonás azonban tökéletesen meghódítja az asszonyokat. Odavannak. Kis kezük erősen tapsol a derék nagyapónak, aki olyan nagyon szereti az unokáját. De a férfiaknak nem elég frivol a darab. Aztán ez az Adorján is lehetne valamivel becsületesebb ember. - Várkonyi pedig valamivel élelmesebb. - Kár az a szép asszony a zárdába.

Hát iszen ha csak az kell: előáll Adorján barátunk s olyan tökéletes gentlemanné válik a darab végén - hogy igazi öröme lehet benne a kaszinónak.

Ezer szerencséje! Futtaki éppen már indítványozni akarta az erkélybelieknek, hogy ki kell ballotírozni.

Nem lehet semmi panasz.

Az az egyetlen komisz ember volt a szereplők közt s az is főbe lövi magát a darab végén - s maradnak csupán a becsületes emberek a jóra fordult ügyeikkel.

Hm! Talán mégsem ismeri szerző az életet - vagy hogy megfordítva akarta bemutatni!

A darabnak vége van - az eső még mindig esik odakünn. Az emberek a télikabátjaik után török magukat.

A publikum a foyerben, mialatt gombolózik, megalkotja a szentenciát:

»A darab színaranyból van csinálva - hanem hogy tartósabb legyen, nem ártott volna nemte-lenebb ércet, egy kis tarkaságot is vegyíteni közé; mert a darab is hasonlít a nemességhez: mennél régibb lesz, annál jobb, s minél több elementummal van vegyítve annál jobbízű - csakhogy az igaz, nem mindig becsesebb.«

Andrássy pedig azt dörögte a páholyajtót becsapva:

- Látod, látod, Kákay Aranyos. Én is gentleman vagyok. Eljöttem a darabodat megnézni, mert olyan szépen írtál énrólam. A darabod bizony sokkal gyengébb: mert az nem buktathat meg engem - sem pedig tégedet. Hanem azért azt mégsem teszem meg, amit Adorján, hogy rászavazzak. Egyszer se tapsoltam neked egész este, pedig megérdemlenéd - az ellenségeidtől.

Úgy van! Az Ábrányi Kornél barátjai - s barátja öneki az egész nemzet - csak akkor fognak igazán tapsolni, ha teljesen beváltja, amire ma ilyen hatalmas előleget adott a »Marianne«-ban.

A MI EÖTVÖS KÁROLYUNK

Vajon neki bók-e, ha azt mondom, hogy ő a legokosabb ember az országban, vagy pedig az országnak nagy dehonesztáció?

Sem az egyik, sem a másik. Hanem nagy bók a zsidóknak, akik annyi szájas prókátor közül ki tudták választani maguknak.

A mi Eötvösünk éppen olyan, mint Jókainak valamelyik regényhőse, tud az mindent s kitelik tőle minden.

Az ember csak úgy apródonkint jön rá az egyes tulajdonságaira. A múltkor a Petőfi sírjáról írt a »Vasárnapi Újság«-ban, hol mértanilag kombinálja ki, hol esett el nagy nemzeti poétánk.

- Hát ezt honnan sejtet? - kértem tőle egy napon.

- Kiszámítottam - felelte ő -, kiméricsikéltem én azt valamikor inzsellér koromban.

Másnap valami árvaügyekről volt szó. Ahhoz is ő értett legtöbbet.

- Micsoda munkában olvastad ezeket?

- Úgy magamtól jöttem rá: megyei hivatalnok koromban.

Ezután rátért a beszéd az Eszterházy-hercegekre; ezeket meg már úgy ismerte, mint a tulajdon tenyerét.

A csodálkozás fogott el.

- Pedig hát hogyan tudnám; hiszen eleget vittem a pöreiket fiskális koromban.

Beszéltünk aztán a Napoleon elleni inszurrekciórul, mindent tudott, az összes inszurgensek vezetéke- és keresztnéveire emlékszik, azt is el tudná talán még mondani, hogy mit reggelizett Izsépi István uram, mikor Komáromnál tábornokot ült, mit írt haza a feleségének Szűdy László uram az ütközet előtti reggelen. Nagy szemeket meresztettem rá - de már nem mertem megkérdezni, mert hátha erre is azt feleli:

- Hja, ez mind így volt, öcsém. Magam is kóstoltam én abból (már t. i. a reggeliből is, az asszonyból is) valamikor inszurgens koromban.

Egyszóval minden volt már Eötvös Károly, csak még filozemita nem volt soha. Most már meg akarta ezt is próbálni. S ez is egészen jól áll neki - mert mint a jeles színész, olyan mélyen átérzi szerepét, hogy az az igaz - amit játszik.

Mikor megírta híres elaboratumát a »dada hulláról«, Horánszky csodálkozva lökte meg Funtákot: »No, most beszélj már, pupák!«... Mindent, de mindent elmondott előlük.

Csak hogy neki még ez sem elég. A legnagyobb fegyverét is előveszi: az adomáit. S ezek igazi parittyakövek az ő kezében.

Semmi sem olyan engesztelő, mint a humor. Ha odaül egy-egy antiszemita asztalhoz vacsorálni, s szóhoz engedik jutni (pedig muszáj engedni, mert ő a legjobb ízű elbeszélő az országban), biztosra lehet venni, hogy az egész társaság úgy fekszik le vacsora után, mint zsidóbarát. Ha az Ónodyaknak taktikája volna, valami orvossal kellene trafikálniok, hogy tiltsa el a vacsorálásoktól.

S mindezt olyan észrevétlenül teszi, mint a doktor a gyerekekkel, mikor cukorban adja be nekik a belladonnát.

...Veszprém megyében történt, - hát persze hogy ott történt. Volt ott egy öreg bíró, ki nagy igazságszeretetéről és bölcsességéről tette magát ismeretessé.

Egyszer beállít a sedria elé egy zsidó és egy keresztény, s valami bűnügyről tárgyalnak egymás közt, nagy élénkséggel, amint ez már szokás a szembesítéseknél, vádló és vádlott, vagy - mint Csemegi mondaná - *a terhelt* között.

Az öreg bíró, kinek rendesen döntő szokott lenni a véleménye, s amennyiben azt tárgyalás közben nyilvánítja, némelykor informáló is, hallgatja... hallgatja egy darabig, oda is figyelve, nem is, midőn egy fiatalabb bíró tiszteletteljesen meginterpellálja:

- Mit gondol, kedves urambátyám?
- Azt, hogy megérdemli a félévi börtönt testvérek közt is.
- Nem lesz egy kicsit sok? - véli habozva a legfiatalabb bíró.
- Megérdemli ez a huncut zsidó, édes öcsém...
- Mit? A zsidó? A zsidót gondolja, urambátyám? *Hiszen nem a zsidó a vádlott!*

Az öreg röstelkedve morogta azután:

- Hüüm... hát persze, hogy... Ühüm, hm... Az ördög tudná hát, hogy van, hüüm! Mit kérdezitek az embert, ha ti jobban tudjátok, hm.

S e gixer után az öreg máskor jobban vigyázott aztán az auktoritásra.

Vigyázzatok, gyerekek, azt mondom, ezzel az eszlári kérdéssel, mert bizony el talál fogyni az auktoritás.

Tudniillik Eötvös beszéli ezt el ilyenforma hangon. Van neki húsz-huszonöt ilyen pogány hangulatcsináló adomája, s azokat kiereszti mint megannyi ostort pattogatva velük a fejünk fölött.

S annyiban igazat adunk neki, hogy az auktoritás csakugyan fogy - de az ő puskapora nem: habár egy kicsit nedves még ekkoráig az is.

A mi kedves Eötvös Károlyunkat (mert kedves volna ő, ha nem lenne olyan nagyon harapós) valaki elnevezte egyszer »nagy visszaemlékező«-nek, mivel ő szokott eltemetni minden embert, ő búcsúztatja el s ír róla visszaemlékezéseket.

Ez a megrögzött szokása annyira megy, hogy az emberek, ha összevesznek, azt kívánják egymásnak: »Emlékezzék rád vissza Eötvös minél előbb!«

S ezt a jogát a halál is respektálja. A dolog annyira megy, hogy ha ő vidéken utazik, nevezetes emberek addig nem halnak - hogy ő visszaemlékezhessék.

Hanem azt már mégse hitte senki, miszerint annyira viszi a szenvedélye, hogy azt az egyetlen egy személyt, a dadai hullát, aki tudtán kívül hunyt el, még a sírjából is kiásatja - hogy még egyszer visszaemlékezhessék.

AKIT JÓKAI NEM HAGY ÍRNI

(Egy kis tréfa)

Nini, biz isten azon vesszük magunkat észre, hogy már gróf Teleki Sándor sem egészen fiatal ember!... Maholnap már oda fog kelleni írni a könyveire: írta »idősb gróf Teleki Sándor«, mert van már egy ifjabb Teleki Sándor írónk is, - a fia. Biz az amilyen kemény gyerek, éppen úgy ki találja szorítani az édesapját az emlékekben, mint a bálozó kislány a mamáját. Mert egy Teleki Sándor csakugyan kevés ennek az országnak, de már kettő sok - mivelhogy nem marad sem meghódítani, sem megírni való nekünk többieknek, miattuk.

A fiatal Sándor szép sugárnövésű, legény, de még nagyon fiatal, a császárt is csak az imént szolgálta még ki, de a múzsáknak már esküdt jó barátja, mert a Telekiek soha nem tévesztik szem elől, hogy a múzsák a nőnemhez tartoznak, s illik úgy futva, útközben megudvarolni őket is.

Hanem hát persze még csak amolyan szerelmes apród a múzsák udvarában a mi Sándorunk, aki már ivott a Hippokrene forrásából, de még nem itta le magát: a bor gőze majd csak később fogja átjárni. Írt már egy-két csinos költeményt, fordított is egyetmást elég sikerülten, s valószínű, hogy sok örömről lesz még belőle valamikor.

De még most csak kezdő s kivált az volt jó másfél évvel ezelőtt, mikor a Petőfi-Társasággal ő is kirándult Kiskőrösre, a Petőfi-házra illetendő emléktábla-ünnepélyre, mely örökké emlékezetes marad arról a ragyogó beszédéről, melyet ott Jókai tartott.

Kiskőrös színe-java igen pompásan fogadta a kirándult írókat (amire nézve elég nagy bizonyosság, hogy ők maguk leszólják a fogadtatást) s roppant érdeklődést tanúsított mindenki a leutazott nagyok iránt. Kicsoda ez vagy amaz? Hogy hívják? Ez volna az a György Aladár? Hát Bartók melyik? Itt van-e Ábrányi Kornél is? És az a nagy fej azzal a serte hajjal ugyan ki-e?

Ezer alakban merült fel a kíváncsiság: mely nemegyszer végződött elégedetlenségben is. Mert a notabilitások között voltak bizony olyanok is, akiknek sohase hallotta hírét a kiskőrösi ember.

- Hát ez a fiatal gyerek ugyan kicsoda? - kérde Szanától az egyik honorácior a fiatal Teleki grófra mutatva, s volt valami hányavetiség a hangjában, amint megtoldá a kérdését? - Ez is író? Mi?

- Micsoda? - vág bele Szana Tamás, ki azonnal látta, hogy emberére akadt. - Ha író-e ez? Uram, ehhez képest Jókai is semmi!

- Lehetetlen! - mondja a honorácior elképedve.

- Ez a világ-zseni! Nagy író - gyulladozik Szana a legkomolyabb képpel.

- Ilyen fiatalon? - rebegé még mindig hüledezve a kiskőrösi ember. - S hogy még eddig semmit se tudtunk róla! Vajon én istenem, mit írt hát?

No, erre aztán megeresztette Szana a szapora beszédét.

- Nem írt ez a fiatal ember még semmit, édes uram. Jókai drága pénzzel fizeti, hogy ne írjon, mert ha írna, azonnal elhomályosítaná...

- Szörnyűség - hebegé a honorácior.

- Jókai annyira fél tőle, uram, hogy éjjel-nappal magával hordja, vele alszik egy szobában, tollat, plajbászt elszed tőle, hogy ne írhasson a falra se... mert mindjárt kitudódnék, hogy ő a nagyobb.

A derék cívis áhítatteljesen pislogott a kis gróf felé, azután soká csóválta a fejét tűnődve.

- Isten úgyse, mégsem szép - dűnnyögé -, mégse rendes dolog ettől a Jókaitól!

Alkalmasint tovább adta aztán a pikáns titkot, mert a fiatal Teleki nem győzött csodálkozni, miért bánnak vele egyszerre olyan nagy tisztelettel a kőrösiek: az asztalfőre ültetik Jókai mellé, s ha toasztíroznak, az ő arcáról nézik a megleledést, ha szivarra gyújt, ötven kéz nyúl a gyufa után és a többi meg a többi.

Végre is megnyugodott abban, hogy a »szent birodalmi grófság« csinálja azt a nagy effektust, s kezdte kevésre nézni a derék kiskőrösieket - mert egyszer se nézett a Szana Tamás ravasz arcára.

1882 ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL (Jún. 2. és 3-án)

Capacitatio ad saccum.

Az folyt két nap óta, a képviselőházban.

Érdekes vita és tanulságos nagyon. Bepillantást nyer általa az ember az ezernyi érdekszálak ama szuverénjébe, mely a Tisza-kabinet háta mögött a többséget egy hatalmas és egységes falanksszá fűzi össze.

Miről van szó? Százhuszonhárom és fél ezer hold eladásáról a legtermékenyebb földből, mellyel a gondviselés az országot megáldotta, abból a földből, mely Európa éléskamrájává avatta a Bánságot.

A föld az államé. Kétségtelen tulajdona. De megosztott tulajdon, amennyiben a haszonélvezet az ottani községekre van átruházva, melyek a rájuk eső részt ismét részben megtartották községi kezelés alatt, részben fölosztották az egyesek között, sokan bizony a mesebeli oroszánok primám toll elve szerint.

Olcsón bírták az államtól s mégis nagyra nőtt a haszonbér hátraléka. Közel egy millióra. A befolyjni tartozott jövedelme az államnak is csekély, - csak 80 ezer forint.

Gondoltak tehát valamit; át kell adni ama földeket örök és osztatlan tulajdonába az érdekelteknek, megfelelő megváltási összegért.

E tárgyban pör is folyt, egyezkedés is folyt, míg végre Szapáry Gyula grófnak, a »szerencsés kezű« pénzügyminiszternek sikerült oly egyezkedésre jutni, melyet ő kielégítőnek talált. Eszerint ama föld holdja 31-57 firtért az érdekeltek valóságos tulajdonába jutna.

Igen ám, de a lakosság egy másik, kevésbé érdekelt része többet ígér érte. Három annyit. Az állam 3 millió helyett kapna 9-10 milliót.

Ebből keletkezett a hecc.

*

Krisztinkovich Ede a szélsőbalról, ama régi jó táblabírák egyike, akik még tudnak diákul, s turkálnak a régi okiratokban, - hosszú beszédben fejtette ki, mily bonyolult ez a kérdés, s kisütötte, hogy ezt az alkut a törvényhozás az ország pénztárának nagy megkönnyítése nélkül jóvá nem hagyhatja.

Ezzel váratlanul erős és heves vita kerekedett a Házban, mely mindenfélét fölkaavart, mint a forgószelel. Abból a sok szemétből is fölkaavart valamit, ami a kormánypárt kebelében összegyűlt.

Rohonczy Gedeon fölhozta, hogy a kormánypárt egy hű mamelukja, Gödl Károly százezer firtot kötött ki magának az érdekeltektől, ha az egyezséget az ő gusztusuk szerint létrehozza. És Gödl Károly ügyvéd úr képviselő, aki itt ül a Házban, s bizonyára nem azon van, hogy azt a kis honoráriumot meg ne kapja.

Gödl beismerte, hogy csakugyan úgy van a dolog, de még egy kicsit másképp, mert őneki minden hold így megmentett föld után egy forint dukál, ami 23 ezer frttal több, mint amennyit Rohonczy mondott.

*

Ezzel aztán föl volt vetve a képviselői tisztesség kérdése. Részt vettek benne még a kormánypártiak is, mind kifejezván, hogy ez esetben Gödlnek e kérdésben szavazni nem enged a tisztesség.

Ma aztán folytatódott a vita hasonló tónusban. Az ellenzék követelte, hogy miután az ú. n. überlandiális földeknek, amelyekről itt szó van, jogi természete nincs tisztába hozva: a képviselőház nem határozhat e dologban előbb, mielőtt saját jogügyi bizottságának véleményét meg nem hallgatta, melyet Szapáry ezúttal mellőzni tartott tanácsosnak.

Fölhozta még azt is, hogy e kérdés alatt politikai momentum is rejlik. E földek szolgáltak 1848-ban ürügyül a magyar zászlók letépésére, s kezdődött a forradalom. Ha e kérdés most függőben hagyatnék, politikai izgatás anyagául szolgálhatna, jobb lesz hát, ha most egyszerre odaadjuk azt a kis földet azon az áron.

Beszélt Krisztinkovich, Dániel Pál, Orbán Balázs, Unger Alajos, Herman Ottó - igen keményen -, végre az előadó s újra Krisztinkovich és a miniszter.

A vége a mulatságnak az lett, hogy a többség az eladást jóváhagyta. Gödl és a többi érdekelt azonban - mert vannak ám sokan - tartózkodtak a szavazástól.

De vajon tartózkodtak volna-e, ha előre föl nem tűnik a dolog? És tartózkodtak-e valamennyien, kiknek a dolog ekképp eldőlése érdekében állt?

Ez a kérdés, melyhez bizony sok kérdőjel fűzhető.

Egy bizonyos: az állam rossz vásárt csinált, s ezt a rossz vásárt erőszakosan hajtotta keresztül a többség a törvényhozáson. A rút motívumok egyike lelepleztetvén, veszélytelenné vált.

De hány rút motívum marad leleplezetlenül, mely az ország kárát megszavazza!

Érdekes tudni, hogy a mai név szerinti szavazás alkalmával 252 képviselő tündökölt távolléte alatt. A többség nem volt jelen.

Éppen mikor a 120 katonatiszti alapítvány megszavazásához fogtak, futott végig a házon, mint a futótűz a szomorú hír, hogy meghalt Garibaldi.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL - június 5.

A százhusz alapítványi hely volt a mai vita tárgya. Százhusz alapítványi helyé, mellyel a magyar kormány azon a kedvezőtlen arányon kíván segíteni, melyben a magyarság a közös hadsereg tisztikarában képviselve van. Most már az a kormány pecsovics lelkének is »nagyon tarka dolog« - zu bunt, jól magyarul, - hogy míg a hadseregben minden száz közlegény között negyvenöt a magyarországi, addig a tisztikarban nyolc százalék, a főtisztikarban pláne öt százalék is alig van a magyar.

Persze hogy legjobb volna, ha e kérdés fölött vitázni nem kellene. Volna egy magyar hadsereg, annak tisztje sem lehetne más, mint magyar; mint ahogy pl. a francia bizony nem bizza a maga várait, katonáit burkus tisztekre. De hát nincs ilyen hadsereg. Pedig kell, szükségképpen kell, hogy legyen. Mert hogy a hadseregre való egyenes befolyás nélkül nincs igazi alkotmány, azt a mi alkotmányunk bizonyítja legjobban.

Apródonkint vélik hát előkészíteni, hogy egyszer már magyar hadsereg is lehessen. A görbe utaknak azonban, úgy látszik, nem mindegyike visz Rómába. A delegáció megriszkírozta, hogy magyar tisztek képezhetése céljából követeljen egy Magyarországon föllállítandó katonai akadémiát. Nem hangzott el a szó a trónusig, benne rekedt az osztrák delegáció fülében. A közös hadügyminiszter pedig annyit mondott rá, hogy az osztrákok mintájára alapítsunk mi, magyarok is alapítványi helyeket, melyeket csak magyarországi fiúkkal lehessen betölteni, s járassuk őket az osztrák katonaképző intézetekbe.

Az ellenzék hát okosan teszi, ha fölveti a kérdést, hogy hát az osztrák katonaiskolákban lehetséges lesz-e majd magyar katonatiszteket nevelni? Avagy ez csak arra lesz jó, hogy ezzel is több magyar fiút forgathassanak át osztrákká?

*

Az e kérdés fölötti vitában ma egy új szónok tűnt fel, akit ez ideig nem hallott a képviselőház.

Báró Prónay Dezső szólalt föl, a függetlenségi pártnak Thaly Kálmán után utolsó akvizíciója.

Szép, bátor, lelkes arcú fiatal ember, erősen tipikus magyar vonásokkal. Olyan, mintha egy égi kép rájárából lépett volna elő. Csak kalpag kell a fejére, kacagány a vállára s odaillik a honfoglalók arcképcsarnokába.

Beszéde is, szűz beszéd e házban, azon szerinti volt. A külön magyar hadsereg mellett emelt szót, de megmutatta, hogy még az 1867: XII. törvénycikk alapján helyezkedve is megingatja a kormány álláspontját. Mert a közösügyi törvény is ismeri a magyar hadsereget, noha csak a közösnek egy részét s nem mint taktikai és stratégiai egész. Keményen olvasta rá a honvédelmi miniszterre, micsoda törvényszegést követ el a nemzet kárára, mikor azt tagadja. Hivatkozott a főrendiházban tett ama kérdésére, ha vajon a magyarországi méneskarbeli csapatokat a miniszter a közös hadsereg helyett nem inkább akarja-e venni a honvédségből? S a miniszter azt válaszolta, hogy igenis, mert nem tűrhető, hogy a magyar állam tulajdona fölött idegenek intézkedjenek. Ugyanez a miniszter, aki a csikókat nem akarja rábízni idegenekre, most a magyar ifjakat bizvást bízza rájuk.

Szép beszédét nagy, sőt feszült figyelemmel hallgatta a Ház. Prónay e beszédével kétségtelen jelét adá annak, hogy a parlament jelentékeny erőt nyert benne, kitől még sokat várhatunk, s kire indokolt büszkeséggel tekinthet pártja.

*

Thaly Kálmán is ma tartá beköszöntőjét a Házban. Melegen, a hisztorikus meggyőződésével beszélt, midőn főlemlíté a helyi körülményeket, melyek között a magyar ifjakat nevelni fogják, Bécsújhelyen, ahol a magyar szabadság mártírjainak vére folyt, s ahol a magyar ember, mintha feje fölött függő hóhérpallosok alatt járna. A pallos ma is itt van, de most a magyar honfiban nem a testet: a lelket fogja megölni.

*

A vita befejezése holnapra maradt.

Ez ülés legszebb momentuma azonban, dacára a hazafias beszédeknek, melyek benne elmondattak, s melyekhez Herman Ottó is csatlakozott, nem a vitában keresendő.

Az ülés egy kegyeletos tárggyal nyílt meg. A világszabadság ravatalon fekvő nagy hősről, Garibaldiról történt hálás megemlékezés. Helfy tette az indítványt, hogy Magyarország képviselőháza fejezze ki részvétét a gyászesemény fölött.

Tisza éppen nem volt a teremben, ami annyit jelent, hogy ilyenkor a többség fejét vesztí. Most is elveszté. Trefort kipkedett-kapkodott s másnapra kérte halasztani a határozatot.

Magyarország törvényhozása részéről nagy botrány lett volna ez. Helfy és Irányi főlshóalása után még habozni afölött, hogy mi itt a kötelességszerű teendő, örökös fölt lett volna a képviselőház naplóiban.

Szerencsére bejött Tisza s kijelenté, hogy igenis, helyes, hogy a képviselőház kifejezze részvétét Olaszország gyászában, amint kifejezte Cavour elhunya alkalmából s később Viktor Emánuel halálakor.

Még van bennünk egy kis hálaérzet, s a mi elszomorító jelenségekkel oly ijesztőleg gazdag politikai életünkben ez is egy kis vigasztalás.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL - június 7.

Sohase hittük volna, hogy a. szép magyar hölgyek olyan nagyon filoszemiták. Az egész karzat tele volt velök, még a förendiház karzatának is jutott, ahol pedig máskor alig ül más, mint rokkant föispán és rokkant generális.

Szánakozni jöttek a gyönyörű szemek és könnyeket hullajtani. Mert hajh, leszen ma szörnyű dolog. Telerakják a Ház asztalát terhelő okmányok hasábjával, leöntik petróleummal, reá helyezik a zsidókat, akik éppen e célból hurcoltattak oly nagy számmal az írói karzat ketrecébe - a máglyát meggyújtják s ott fogják a szegényeket megsütöni elevenen.

Erre még a szép Blaháné is kíváncsi volt. A Népszínház nem produkál hasonlót.

Hőség már előre is akkora volt a Házban, hogy egy úrhölgy hangosan kiáltott föl a legyező mögül: „Jessas! drei Grad Wärme!”

*

Türelmetlenül várta a nagyközönség az előzetes kérdések elintézését. Végre fölmerült az előadói széken Berzeviczy Albert. De mintha ő is mókázni akart volna, egyebekről beszélt a kópé. Csak úgy féltizenkettő tájra került elő a szatmári kérvény, az Oroszországból kiűzött zsidóknak Magyarországba telepedése ellen.

Csendes, szenvtelen hangon mondta el, mi vezette a kérvényi bizottságot e kérdés megítélésében. A letelepedés joga megadható-e oly tömegnek, mely nem képes kimutatni, hogy képes magát fönn tartani? Tanácsos-e törvényeinket megváltoztatni egy múltó kérdés kedvéért? Az első sorba helyezendő hazai érdekek mellett a humanitás követelményei mennyiben legyenek irányadók? S végre arra az eredményre jutott, hogy kormányzati kérdés az egész, törvényhozási intézkedések szüksége fönn nem forog, a kormány azonban fölhívandó, hogy a rendőri és közegészségügyi teendőkre legyen figyelemmel.

*

Utána Herman Ottó emelt szót a függetlenségi párt nevében. Szépen indokolt határozati javaslata három pontban foglalható össze. Hogy az oroszországi zsidók letelepedése Magyarországon nem kívánatos, tehát megakadályozandó. Hogy az orosz zsidóüldözés tárgyában Európa diplomáciája emelje föl szavát, s a magyar kormány hasson oda, hogy az megtörténjék. És hogy amennyiben törvényhozási intézkedés szüksége forogna fönn, a kormány tegye meg előterjesztését.

A higgadt, tapintatos beszédre Tisza Kálmán válaszolt, nem állhatta meg, hogy még ebbe a kérdésbe is ne keverje bele a korteskedést. Először is konstata, hogy Herman Ottó sértegeti a magyarországi zsidóság ortodox részét, mit a függetlenségi párt hangos tiltakozással fogadott. Törvényhozási intézkedésre nincsen szükség, mert a létező törvény elég módot nyújt a baj elhárítására a községeknek.

- Vasvilla! - veté közbe Szalay Imre.

A kordon fölállítása sokba kerülne s azonképp nem volna összeegyeztethető a humanitással, hogy ama szerencsétlen üldözötteket puskatussal kergessük vissza. (De nem megy oda, ha tudja, hogy nem szabad, - volt az ellenvetés.) Oroszország belügyeibe avatkozni kényes dolog. (De nem belügy, mikor a mi nyakunkra zúdítja, akik neki nem kellene.) Elismeri, hogy a magyar függetlenségi párti képviselők hatalmasabbak, mint az egész európai diplomácia, de nem érti, hogy miért sürgetnek éppen ők preventív rendszabályokat.

Beszédének magva ez volt: Ő, ha a társadalom hatalma nem volna elég a baj elhárítására, állami közbelépésre is kész. De nyílt kérdésben nem kell megkötni a kormány kezét s nem venni le róla a felelősséget.

*

Valóságos zsinagógává vált a Ház a miniszterelnök beszéde után, melyet különben is tarkává tettek a sűrű közbeszólások. Mikor Dobránszky Péter fölállt, hogy ő is beszél, hangzott mindenfelől: »Eláll! Eláll!« »De csak hadd beszéljen, hiszen muszkakérdés.« Nagy nehezen végre elmondhatta beszédét, de hogy mi volt benne? - csak a gyorsiroda annak a megmondhatója. Talán az se.

Most Ónody Géza állott föl, aki először hozta a Ház elé a tisztaeszlári esetet. Elkezdte fejtegetni a Talmudot, Rohling nyomán, ki rettenetes dogmákat tulajdonít e könyv nyomán a zsidóknak s ezer tallért ígér annak, aki azokból csak egyet is elvitat.

- Tyhű, Istóczynak elveszik a kenyerét - hangzott innen is onnan is.

Istóczy pedig, hallva tanai visszhangját, örömeben ragyogott, mint a Salamon koponyája.

Ónody aztán elkezdte fölhozni a konkrét eseteket, a zsidók által elkövetett irtózatokról. Cíálta Bonfint, Béll Mátyást az országos levéltárt és Rosty Miklóst.

Zúgolódtak persze miatta. Az elnök minduntalan megőrizte a magyar parlament jó hírét, - de Ónody csak folytatta, elmondva, hogy mi az a Kagal, meg hogy mit kellene tenni a muszka zsidókkal? Engedni átvonulni s kitelepíteni Palesztinába.

*

Ónody beszéde alatt Csanády Sándor künn sétált a folyosón.

Persze, hogy volt szörnyű csodálkozás. Csanády Sándor, a megtestesült lelkiismeret. Aki pont tíztől pont kettőig úgy ül a helyén mindig, mint akit odacövekeltek - és most künn elégál a lustálkodó honatyák között.

- Sándor bátyám, mi dolog az, hogy te most nem vagy benn a teremben? Hisz ott beszélnek.

- Eh, barátom - felelt vissza Sándor bácsi kedvetlenül -, ami sok, az mégis csak sok.

*

Mikor Ónody befejezte véres krónikáját, Somssich Pál állott föl. A szeretet vallásának nevében jelenti ki, hogy borzalommal hallotta az előtte szólónak izgató beszédét. Múlt sötét századok

könyveiből, okmányaiból itélni el egy egész felekezetet egyértelmű annak bizonyításával, hogy vannak boszorkányok, mert hiszen boszorkány-pörök iratai is vannak a levéltárakban.

Tisza is szükségesnek látta a még egyszeri fölszólalást, sőt midőn Ónody személyes kérdésben felelt, harmadszor is replikázott.

Nehéz volna azonban megítélni, hogy az egész tárgyalás alatt a Ház hangulata derült volt-e inkább, vagy bosszús?

A tárgyalásnak, fájdalom, vége még nincs. Holnap dübörög elő Istóczy az öreg pattantyúkkal.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL - jún. 9.

(A nappali ülés)

- jún. 9.

Kínos ülése volt ma a képviselőháznak. Jó hazafi nem kívánhat többet ilyet.

Még mindig a zsidókérdés van napirenden. A zsidókérdés, komplikálva a muszka-zsidók beözönlésének aggodalmával és a tisztaeszlári rejtélyes esettel.

Istóczy beszélt elsőnek, az antiszemita próféta.

A maga kenetteljes, patetikus modorában szavalt a paraziták, az isten ostora, a nemzet testét undokító kelevény ellen, ahogy ő a zsidókat nevezi. A Ház kezdetben meglehetősen apatiával hallgatta. Ő pedig annál drasztikusabb szólásokhoz folyamodott, hogy a hatást biztosítsa. Két részre osztotta a nemzetet, aszerint, amint a zsidók mellett, vagy ellene foglal állást. A megyék szerint most is a magyar nemzetiség védbástyái, mert peticionálnak a muszka-zsidók beözönlése ellen. A városok ellenben, élükön a fővárossal, azok a gyorsrevolver, a sajtózsídók terrorizmusa alatt a zsidókat pártolják. Idézte Polybiust, idézte Thüringert. Bizonyította, milyen külön népfaj a zsidó az ő külön nemzeti vallásával. Hódító népfaj ez, mondá, mellyel úgy kell elbánni, ahogy hódítani akaró ellenséggel szokás. Hivatkozott Koránra, Talmudra, az »Alliance israelite universelle«-re, mely geográfiai határok nélküli zsidó birodalmat akar s ott van a hatalmak koncertjében, vagy legalább körülötte s kezében a béke és háború joga, mert nála a nervus rerum. Hosszú beszédében sokszor fordult fenyegető taglejtéssel Wahrmann Mór felé, mondván, hogy ő megtanult várni, de hiszi, hogy nem soká kell már várnia, mikor Magyarország is kiveti e veszedelmes fajt kebeléből. A benyújtott határozatoknak persze egyikével se volt meglegedve, s kijelenté, hogy várakozó helyzetbe teszi magát.

*

Wahrmann szólt utána.

Azzal kezdé, hogy olyan ember, aki nem éri be néhány zsidó lemészárlásával, aki az orosz üldözésre azt mondja, hogy c'est la guerre, nem formálhat jogot arra, hogy ő vele komolyan foglalkozzék. Jelzi álláspontját a szatmári kérvény tárgyában, s kijelenti, hogy ámbár az orosz-zsidók tömeges idetelepedését nem kívánja ő sem: az egyes vagyonos, munkabíró, hasznos emberek megtelepülése ellen nem tehet kifogást. Szükségesnek tartja, hogy a magyarországi zsidók a magyar elemhez csatlakozzanak, annak a szellemét tegyék a magukévá, azt erősítsék. Védelmet az ortodox zsidókat, mint akiknél szintén tapasztalható a vagyonosodási hajlam. Aztán idéz ugyanabból a Rohlingből, akiből Istóczy szokott idézni, hogy mit írt a protestánsok ellen. Végre kifejezi azt a reményét, hogy bízik a kormányban, bízik a magyar nép józan

szellemében s nem fél attól, hogy zavarok keletkezhetnek, akármiféle ganéjjal igyekezzenek is egyes izgatók erre fogékonnyá tenni a talajt.

Ez utolsó szavaknál, lehet véletlenül, lehet hogy nem is úgy volt, a mellette ülő Istóczy felé fordult, aki pedig beszédének legnagyobb részét éppen Wahrmannra mutogatva mondá.

Ezt zokon vette Istóczy, s mialatt benn a Házban Hentaller Lajos, Ország Sándor, Szalay Imre, Busbach Péter szólottak a kérdéshez, künn a képviselőház olvasótermében szomorú jelenet adta elő magát.

*

Szem- és fültanúk nem egészen összevágólag adják elő. Egyik verzió így szól:

Már a teremben, Wahrmann beszéde végén ezt kérdezte volna Istóczy Wahrmanntól, hogy azt a trágya-izgatást reá értette-e? Mire W. azt felelte, hogy »nem mutattam senkire, nem értettem személyre, én a Háznak beszéltem«.

Később Wahrmann ott sétált a könyvtárteremben. Egyszerre belép Istóczy, nyomában mások is. Ez odalép Wahrmann elé s azt mondja:

- Az úr eltagadta szavát, az urat én gazembernek nyilatkoztatom.

Erre W. azt felelé:

- Én meg a gazember szót visszaadom.

Istóczy most egy lépést előre tett, kezét fölemelte s ütést mért Wahrmannra. E pillanatban lépett közbe Rohonczy Gedeon, de már nem elég korán arra, hogy az ütést fölartsa, - az Wahrmannnak fölemelt karját érte.

Ekkor Rohonczy Istóczyt, Hegedűs Sándor pedig Wahrmannt különválasztotta és elvezette.

*

A másik verzió így szól:

Istóczy Wahrmann beszéde után azonnal segédekkel küldött Wahrmannhoz, kik tőle szavaiért nyilatkozatot kérjenek. Ónody Géza és Szuhányi képviselők meg is vitték Istóczynak a W. nyilatkozatát, mellyel azonban amaz nem volt megelégedve s maga indult Wahrmannt fölkeresni. Fölhívott barátai is követték, anélkül azonban, hogy a legcsekélyebb sejtelmük is lett volna arról, ami következni fog.

Istóczy megtalálva Wahrmannt a könyvtárteremben, e szavakkal fordult hozzá:

- Az úr megtagadta szavait, én önt ezennel provokálom.

Wahrmann erre úgy nyilatkozott, hogy ő a parlamentben mondott szavaiért kihívást elfogadni nem érzi magát kötelesnek, - mire Istóczy azt mondá:

- Én hát akkor önt huncut gazembernek nyilatkoztatom.

Wahrmann erre azt felelte, hogy ő meg visszaruházza e címekeket a szólóra.

Ekkor emelte föl Istóczy a kezét, s Wahrmannt, noha Rohonczy e pillanatban közbelépett, galléron ütötte.

*

Az esetnek rögtön híre futott a Házban. Irányinak igen szép és higgadt beszédét a legnagyobb izgatottság között hallgatták a képviselők. A beszéd végeztével az elnök kijelenté, hogy több képviselő egy fölmerült sajnálatos eset alkalmából zárt ülést kíván tartani.

A karzatok kiürültek, s a képviselők tárgyalás alá vették az esetet, melynek vége az lett, hogy az újra föltárult ajtók mellett tartott nyílt ülésben az elnök a Ház megbízásából kijelenté, hogy tudomására jutott egy eset, mely szerint egy képviselő egy másikat a Ház helyiségeiben tettleg bántalmazott, ezt a Ház a maga méltósága megsértésének tekinti s az eset fölött rosszallását fejezi ki.

A Ház e kijelentést határozattá emelte.

Természetes, hogy itt egyedül a Ház méltóságának szempontjából hozatván a határozat, a személyi sérelem más úton leendő orvoslására befolyással egyáltalában nem bír.

*

A zárt ülés két óra előtt vette kezdetét s teljes egy órát vett igénybe.

Miután az ülésszak holnap mindenesetre berekesztetik, s a szatmári kérvény tárgyában már több képviselő volt szólásra följegyezve, - a képviselőház a tárgyalás folytatására d. u. 5 órakor ismét összeült.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL - jún. 10.

Ma tartotta a képviselőház *zárulását*, mely 12 órára volt összehíva.

Máskor az ily berekesztő ülésen alig jelent meg annyi képviselő, hogy a királyi rescriptumot tudomásul vegye.

Ma meglehetősen tele volt a Ház, még inkább a folyosók.

A szokatlanul nagy frekvencia oka a tegnapi kínos eset volt. A tegnap elterjedt hírek szerint ma hajnalban kellett volna végbemenni *a párbajnak Wahrmann Mór és Istóczy Győző között*. S a délelőtti órákban utcán, kávéházakban s más nyilvános helyeken széltere beszéltek, hogy a párbaj végbe is ment, szigorú föltételek mellett, s eredménye az lőn, hogy Wahrmann súlyos sebet kapott. Még a sebesülést is le tudták írni pontosan. A balváll alatt a mellbe fűródött volna be a golyó.

*

A hír, mint a megélénkült képviselőházi folyosókon kiderült, nem volt való. *A párbaj elhalasztatott*. Több okát emlegették az elhalasztásnak. Komoly lévén az eset, nem lehet nekimenni hebehurgyán. Szükséges, hogy a felek rendbehozzák előbb ügyeiket. Melyik fél kívánta az elhalasztást: arra nem lehetett feleletet kapni.

Elég az azon, a párbaj nem ment végbe. Holnapra, mások hétfőre mondják, hogy végbe megy, sőt némelyek szerdát emlegetik.

A kínos helyzet tehát tart tovább s ennek a nyomása alatt tartotta a Ház rövid berekesztő ülését:

*

Az elnök magyar díszben jelent meg székén, fekete bársony dolmányban, drágaköves gombokkal.

A múlt ülés jegyzőkönyve felolvastatván, Csanády Sándor kifogásolta, hogy az úgy van szerkesztve, mintha a kérvényi bizottság véleményét a Ház egyhangúlag fogadta volna el, s oda kívánta módosítani, hogy azt csak a Ház többsége fogadta el.

Persze az öregúr tévedése hamar kiderült, mert a jegyzőkönyv úgy szól, hogy az elfogadás felállás és ülve maradás által megejtett szavazással történt.

*

E kis prelúdium után Tisza Kálmán miniszterelnök megbízatni kérvén az elnököt, hogy a szünidők alatt történhető képviselő üresedések iránt elnökiileg intézkedjék, - jelenté, hogy az országgyűlés jelen időszakát berekesztő királyi leirat leérkezett s azonnal át is szolgáltató az elnöknek a papírpecsétés királyi levelet, melyet ez ollóval fölnyitván, fölolvastatá a királyi leiratot, mely az országgyűlés jelen időszakát berekeszti s az újat október hó 5-ére hívja össze.

*

A királyi leirat tudomásul vétetvén, az elnök betérjeszté a lefolyt ülősszak tevékenységéről szóló statisztikai kimutatását. Rövid beszédében főlemlité, hogy az országgyűlés tevékenységében a Ház minden tagjának élénk része volt. Amit a Ház, tekintettel azokra, kiket hónapokig sem látni itt s kiknek törvényhozói összes tevékenységük a. napidíjakról szóló nyugták aláírásából áll, - derűtséggel fogadott.

*

Rövid, egyszerű, de meleg szavakban búcsúzott el az elnök a tűzhelyeikhez immár visszatérő képviselőktől, kívánva nekik boldog üdülést az elvégzett nehéz munka után és boldog viszontlátást a király által kitűzött napon, október 5-én d.e. 11 órákor.

Fölolvastatott végül a jelen zárulás jegyzőkönyve, s azzal a képviselők annak rendje és módja szerint megéljenezvén az elnököt, szíves kézsorítással vettek egymástól búcsút az őszi viszontlátásig.

*

Az ülésen se Wahrmann, se Istóczy nem voltak jelen.

Ülés után a függetlenségi párt tagjai a Margitszigetre

indultak, hogy ott barátságos lakomával vegyenek búcsút egymástól.

A HÁZBÓL [okt. 5.]

- Karcolat az első ülésről -

[okt. 5.]

Ijedős természetű emberek meg mertek volna esküdni rá, hogy az országgyűlés középső ülősszaka legalábbis olyan fortissimo accorddal fog megújulni, mint valami kiállítósos Wagner-opera. Már a szerepeket is kiosztották elképzelt partitúrájukban s tudták, ki fűjja majd a nagy bombardont, ki mennydörög a nagy dobon s ki fogja csattogtatni a réztányérokat, rémületére minden állatoknak, melyek ma még a század elején divatos szerelmes trubadúr nóta szerint alusznak talán.

Voltak, kiket odáig ragadt a fantáziájuk, hogy már előre látták, mint üt be az országház csak az imént restaurált üvegpádlásába egyszerre négy istennyila, mindjárt a legelső gyűlésen. Arra nem is gondoltak egy hirtelen, hogy ahhoz, hogy a mennykő a toronyba beüthessen, kettő szükséges: egyik a mennykő, másik a torony. Mennykő, az csak akadna imitt-amott; de hol a torony? Ahhoz még csak a téglákat kezdi összefuvarozni a vasút, de csak a közelebbi napok feladata lesz, hogy azokat szépen egymás tetejébe rakják s legfelül tegyék a meglevő gombot,

Péchy Tamást, akinek három esztendeig muszáj kitartani, míg alatta minden esztendőben szétmállik az épület fundamentoma: a ház tisztikara, meg az állandó bizottságok. Köszönöm én az ilyen állandóságot, mikor minden levélhulláskor szurkolnom kell, ha nem pottyantanak-e ki a naplóbíráló bizottsági magas és szépen jövedelmező méltóságomból gonosz irigyeim, kik nem győznek zúgolódni afölött, hogy mire szónoklataik bekerülnek a naplóba, miért hogy nem homályosítják el azonnal Deák Ferenc beszédeit? A bizottságot okolják miatta, meg Kónyi Manót.

Négy dologról bizonyos volt minden ember, hogy az első ülésen be fog következni.

Haragos kérdés fog intéztetni az igazságügyi miniszterhez, hogy a tiszaezlári gyilkosság tisztában van-e már, s ha nincs, miért van?

Item számon fog kéretni Tisza Kálmántól, hogy a pozsonyi jámbor poncichterek mitől lettek dühösek és Kraxelhuber lóg-e már, avagy csak olyan »elvi« az a statárium a kormánybiztos bugyellárisában.

Item, sürgős kérdés fog intéztetni Wahrmann Mórhoz, mint a magyarországi kagal fejedelméhez, hogy Ónody Gézát hova tette? Mert íme, jelen van a tény, hogy Ónody Géza nincs jelen. Tehát hova lett, - neki tudni kell.

Item meginterpelláltatik a pénzügyminiszter, hogy az állami rend és hivatalos tekintély érdekében ellátta-e immár adóbehajtó közegeit kellő számú revolverekkel s azzal az utasítással, hogy szomorú eshetőségek elkerülése végett azt, akit egzekválni mennek, mindenekelőtt puffantsák agyon.

Tessék: ennek a négyféle Damokles-kardnak állott a ma összeült képviselőház - mint Madarász bátyánk mondaná a védpajzsa alatt. És uramfia, - hiúnak bizonyult minden várakozás. Semmi sem történt, ami a tespedő vért kissé élénkebb keringésbe hozná.

Ez nagy malőr a karcolatíróra, aki kénytelen kijelenteni, hogy mikor nem is egy, de négy botrány van jogos kilátásba helyezve, aztán mind elmarad: az a legnagyobb botrány.

Konstatálhatjuk ezeknek utána, hogy az országgyűlés második ülészaka óriási botrányval nyílt meg.

Fölolvasták az összehívó királyi leiratot, mely Schönbrunnban kelt, ami általános meglepéssel találkozott, az éljenzés stádiumáig azonban nem emelkedett.

Az elnök aztán előadta az aratási vakáció alatt bekövetkezett változásokat. Nyolc képviselőtársunkkal, fájdalom, nem fogunk itt találkozni többet. Szende Béla, Náray Imre, Knöpfler Vilmos, gróf Bethlen András, ifj. Szögyényi László, báró Radványzky Béla, Justh György, Mikó Bálint részint meghaltak, részint főispánok lettek, mi fölött jegyzőkönyvi részvét fejeztetik ki, illetőleg tudomásul vétetik. Választattak új emberek is, akik alkotmányyszerű megrostálás végett kiadatnak az igazoló bizottságnak, mely még nincs. Meczner Gyula negyedszer is lejárt kormánybiztosi váltója további prolongálás végett bejelentetik, s tudomásul vétetik az elnök abbéli tudatása, hogy jegyek vannak az irodában letéve azok számára, kik netán látni akarják azt az embert, aki egyszer azt dalolta az országgyűlésnek:

Dicsőséges nagy urak: hát hogy vagytok?

Nem viszket-e egy kicsit a nyakatok?

Aztán meg nem áttallott oly tanácsot adni, hogy: »akasszátok föl a királyokat«. Ezt a veszedelmes rebellist érdemes lesz mai napság megnézni. Ne tessék félni, gondoskodva van róla, hogy ne mozdulhasson. Nem is vasban, - egészen bronzal körülvéve fogják mutogatni; akár az ujjával érhet hozzá még Fenyvesy Ferkó is.

Az elnöki jelentés alatt időnk volt körültekinteni a teremben. Szép ház gyűlt össze, de nem teljes. Két változást mi is észrevettünk, amiről az elnök nem vett tudomást. Egyik, hogy Tisza Kálmán egész megfiatalodott Ostendében. Szakálla sokkal kurtábbra nőtt, mint azelőtt és sokkal elevenebbnek látszik, mióta a társadalmi rendet megmentenie újabb alkalma nyílt. De ennél is nagyobb szenzációt okozott az, hogy b. Kemény Gábor, noha dupla miniszter, csak egyen ült a miniszteri bársonyszékek közül.

Ordódy, a lemondott közlekedési miniszter nem volt jelen az ülésen. Apponyi Albert, kinek visszavonulási szándokairól annyit beszéltek újabban, szintén nem volt látható. És csakugyan Ónody sem, kinek veszett hírét jelentik a lapok.

De ott volt Istóczy, zord mogorva arccal úgy foglalva helyet, hogy ne legyen kénytelen látni a Wahrmann arcképét. És ott volt a jó öreg Somssich Pál, kinek aggasztó betegsége a múlt nyáron alig engedé remélni, hogy még ily friss erőben, küzdelemre készen láthassuk itt viszont.

A TISZTELT HÁZBÓL [okt. 11.]

- Karcolat -

[okt. 11.]

A vallásháború lángjai lobogtak ma fel. Simonyi Iván és Ónody Géza ugyanis alágyújtották a »snellzíder«-t - de a víz nem bírt valami nagyon felforrni.

A mai gyűlés már régóta várt napja azoknak, akik felette unják magukat. A minden rendű és rangú karzatok egészen megteltek, s kivált az írói karzat, hol a »leendő ház« mond kemény ítéleteket az »ideiglenes ház«-ról.

Az ég felhősnek látszott. Mindenki várta a villámokat. Pauler összeráncolt homlokkal, szemlesütve ült székén. Wahrmann fumigativ arcot vágva a világ folyása ellenében, úgy tett, mint akit semmi sem érdekel. Ő rettenetesen közönyös. Kemény Gábor elmerengve motyogta:

»Milyen *idők!* Milyen *idők!*...

Tisza pislogott és jegyzett. Jókai Móricz Palyával diskurált, Tisza Lajos veres nyakkendőt kötött. Horváth Gyula nagyító üveget tapasztott a szeméhez s azon keresztül nézte nagy figyelemmel Simonyit, mint ahogy a rovar szókás. Ez a superlativus a mamelukságban!

Láng Lajos odahúzódott egészen a miniszterelnök háta mögé, hogy az az imparlamentáris megjegyzéseit neki mondhassa el. Léven ő olyan, mint a szerkesztői papír-kosár, mely a kiadhatlan dolgokat fölszedi.

Ki hitte volna mindezen előjelek mellett, hogy ennek az ülésnek az lesz a legérdekesebb része, amit Szalay Imre fog közbe-közbekiáltani.

Jegyző olvassa a bejelentett tárgyak között:

...Hegedűs Sándor interpellációja a honalapítás tárgyában.

- Megszűnt! - kiáltja Szalay Imre.

- Mi? - kérdik. - Az interpelláció?

- Ej dehogy! A »Hon«.

*

Simonyi Iván egyhangú szónok. Csak valamivel beszél sebesebben Szana Tamásnál. Hanem azért ki lehet sejteni, hogy a pozsonyi statárium ellen beszél s a Mocsáryéhoz hasonló interpellációt ad be.

Türelmetlenül hallgatják. Csak a főrendek karzatán ül egypár öreg mágnás azok közül, akik még kalodában tartották a zsidót valamikor, ha megharagudtak rá. Ezek a legháládatosabb publikuma. Önkéntelenül bólint egyik-egyik a fejével.

Mikor Simonyi bevégezte beszédét, néma csend lesz, senki sem hallat sem tetszést, sem nemtetszést.

Szalay felhasználja a nyomott hangulatot s közbeszól:

- Zajos helyeslés!

Nagy taktikával arra számított, hogy valamelyik szórakozott gyorsíró odajegyzi a beszéd után zárjelekbe.

*

Élénk nyüzsgés támad a hölgy-karzatán. Csend lesz lent a házban is. Ónody állott fel. Csinos fiatal ember, eléggé rokonszenves hangorgániummal. Valami paksaméta fehérlik előtte messziről.

Általános a vélemény, hogy magával hozta s be fogja mutatni az Eszter arcképét. (Másképp ki sem magyarázható, miért van itt az ülésen Odescalchy Gyula.)

Nyugodtan beszél, de rosszul. Igazi rituális gyilkosságot követ el a grammatikán és a jogi terminus technikusokon. Ami különben, úgy látszik, nem az ő hibája, mert írásból olvassa a beszédét, s ha ott jól volna, ő is jól mondaná... Egyébiránt okosan van kigondolva a dolog. Kiviláglik belőle, hogy a zsidók be akarják zárítani Baryt a vizsgálóbíró, a keresztények pedig be akarják zárítani Havast, az ügyészt. Tiszta dolog ez nagyon. (Hanem ki bíraskodnék akkor a vádlottak fölött?) Vádolja bűnrészességgel Kozmát - ki lent jártában kíváncsi volt arra, hogy miért nem ütötték agyon az eszláriak az ottani zsidókat, s ki átnézi, hogy hamis tanúzások kieszközlésére történnek kísérletek. Interpellálja Paulert, mit szándékozik tenni.

Hiszen, ha ő azt tudná...

De bezzeg tud ám Csernátony mindent. Fesztelenül gesztikulál s causerie alakban cseveg. Az »apróságok apjá«-hoz ez a stílus illik legjobban. Nagy elszántsággal dobja magát oda a népszerűtlenség karjaiba s egy-két éles kardcsapást ejtve ellenfelein, leül, mert - azt mondja - nincsen leírva a beszédje.

Most Tisza jön. Hát ki is jönne más? Furfangos praktikával meghömpölygeti a zsidó-kérdést, megeregeti frázisait s aztán ráerőszakolja az egész szélső baloldalra, mintha »pártkérdés« lenne.

S ezzel népszerűtlenníti ugyan a függetlenségi pártot a zsidók előtt - de a zsidóügynek a nyakába odavarr egy egész pártot.

S a zsidók mégis azt hiszik, hogy oltja a tüzet, nem azt, hogy neveli.

*

Csernátony mondotta, hogy a zsidókérdést nemsokára el fogja fűjni a közvélemény.

- Nagy tüdő kellene ahhoz - vág közbe Szalay Imre.

Tisza talán ezért beszélt ma halkabban a szokottnál.

Péchy Tamás úr ma nagyon élénk hangulatban volt.

Ónodyt a »garázdálkodás« szónál megróttá. Megtudtuk tehát, hogy az imparlamentár is.

Csernátonyt azonban az »ostobáskodás« szónál meg nem róttá, miből csak azt lehet következtetni, hogy az elnök úr vagy nem tud jól magyarul, lévén ő úgyis tót ember, »más cslovek« - vagy pedig azt, hogy az *ostobáskodást* a parlamentbe valónak találja.

APRÓSÁGOK A MAI ÜLÉSBŐL

[okt. 11.]

Nem minden végződik oly szépen, ahogy kezdődött.

A parlament elhatározta, hogy koszorút tesz a nemzet nagy költőjének, Petőfinek a szobrára.

Ez hát neki a legnagyobb elégtétel.

S lelkes volt minden ember arca, amikor ezt kimondták. A fényes szellem mintha megjelent volna a teremben. Mintha suhogását hallanók.

Csend lett egy percig. Mindenki érezte, hogy hol van...

Hanem el is felejtette azután mindenki...

*

Ónody kitűnő piros színben volt. Attól a sok kotlettől, amit azóta megevett, amióta el volt tűnve.

Istóczy sápadt kissé és izgatott - mint ahogy a vezérek szoktak háború idején.

Sok mindenféle tapasztalással vannak tele - a külföldről.

Istóczy egy képet is hozott magával, melyet kedvteléssel s az amatőr szenvedélyességével mutatott a szörnyülködő honatyáknak.

Egy lány van lepingálva rajta élénk szemekkel, amint hanyatt fekszik, s a sakterek, akik lefogták, nyakát metszik meg, melyből pataokban csurog a vér egy rituális edénybe.

- Jó, hogy elhoztad! - mondják neki. - Okos emberek vagytok. Festményekkel csináljátok a hangulatot. Ez egy új parlamenti iskola. Aki ezentúl az adóemelés ellen fog szólani, az ellenzékről, megfestet egy megegzekvált családot s kézről-kézre adja a ház tagjainak. A Rohonczy pedig lefotografíroztatja Szapáryt, könnyezve az üres kassza előtt... A sok beszéd fölösleges lesz... A képek fognak kapacitálni, amelyik tudniillik jobban hat...

- Nem kell viccelni - mondja félharaggal Istóczy -, ez nem tréfádolog... A kép egy híres olajfestmény után van csinálva...

- Micsoda? Hát nem természet után? - kérde Szalay Imre, naivul. Mert ma mindenki interpellált, beszélni csupán Szalay beszélt.

*

Mikor Tisza beszélt, odalép hozzá a teremőr s valamit súg a fülébe, mire Tisza látszólag elsápadt.

- Szeretném tudni - mondja valaki az írói karzaton -, hogy ugyan mit mondhatott neki?

- Semmi különöset - jegyzé meg ott egy irigy poétánk -, alkalmasint azt kérdezte tőle: prenumerált-e már a Komócsy költeményeire?

*

Maholnap minden képviselőnek lesz már egy »saját külön kérdése« is. Rohonczy Gida még mindig a Hieronymi dologán nyargalászva interpellált, - végül azonban, midőn fölvette a sablonkérdést, hogy:

...Mindezeknél fogva, kérdem a miniszterelnök úrtól...

Hátulról súgják:

- Hogy hova lett Solymosi Eszter?

Zavarodottan utána mondja:

- Hogy hova lett... azaz, hogy szándékozik-e, stb.

Ha hirtelen észre nem veszi magát, övele is megtörtént volna véletlenül az a csoda, ami Péchyvel, hogy viccet mond.

A TISZTELT HÁZBÓL [okt. 13.]

- Karcolat -

[okt. 13.]

Történt alkalmasint még a bronzkorszak előtt, mikor még a madarak is tudtak beszélni, s nem most, mikor már az országgyűlési szónokok se tudnak. Történt, mondom, hogy egy hiszékeny ember fülemilét fogott, mire a fülemile így szólt hozzá érzékeny, kérő hangon: Ne bánts, jó ember, eressz el; mi hasznod belőlem, ha megölsz? sülve keveset érek - így legalább adok neked két jó tanácsot, ha szabadon engedsz...

- Jól van, tehát mondd el tanácsaidat.

- Hát legelőször is: »Ne higgy a lehetetlenben!« Másodszor pedig: »Ami egyszer elveszett, azt ne kutasd.« Fogadd meg ezt, jó ember, s hidd el, boldogulni fogsz pályádon.

Az ember megígérte, hogy szót fogad s eleresztette a madarat.

Az vígan felszállt s röptében csúfondárosan csipogta:

- De nagy bolond voltál, hogy eleresztettél; egy akkora gyémánt van a gyomromban, mint egy lúdtojás.

Erre a mi emberünk sajnálkozva vakarta meg a fejét s nekiindult lihegve, fuldokolva a repülő madár után, de az hol előtte, hol utána járt mindig, azonban úgy, hogy meg ne foghassa.

- Ej, ej - szólalt meg végre. - Hát így fogadtad meg a tanácsomat? Nem mondtam-e én neked, ne higgy a lehetetlenben. Nos, hát nem lehetetlenség-e az, te balgatag, hogy egy akkora gyémánt legyen a gyomromban, mint egy lúdtojás, mikor én magam is kisebb vagyok? Aztán nem mondtam-e azt is, hogy ami egyszer elveszett, azt ne keresd... én már elvesztem, engem már el nem fogsz, s ha kergetsz, legfeljebb valami mocsárba csallak magam után...

Rohonczy valószínűleg sohase hallotta ezt a bronzkorszak előtti történetet... mert különben nem kergetné a jómadarakat, akik a gyémántot elnyelték s akik lőtávolon kívül vannak már azóta.... kivált nem kergetné az »úgy hallom«, »azt mondják« s több efféle után.

A Ház ma is népesebb volt a szokottnál. A Rohonczy-ügyet ugyan másodrendűvé degradálta a zsidóügy, hanem hiszen akad még meghallgatója... Szép asszonyok a karzaton, nem annyira a Rohonczy-ügy, mint inkább a Rohonczy kedvéért ülik meg az első sor székeit. A Ház tagjai sietnek elfoglalni a legjobb helyeket. A legjobb helyek most a kormányelnök tájékán vannak,

mert a mai torna hősei Tisza és Rohonczy közel ülnek egymáshoz... talán ma *utoljára*. Ónody tetszeleg magának abban, hogy szinte átül a kormánypártra s Falknak közvetlen szomszédságában foglal helyet. Szalay Imre gyanúsító tekinteteket vet rá helyéről...

A vízi biztosok: Tisza Lajos, Horváth Gyula zordonan könyökölnek a padban, mialatt Tisza Kálmán monoton hangon felel a múltkori interpellációra.

Úgy tesz a tárggyal, mint a budapesti tűzoltók, - hogy nekiszegezi a vízipuskáját azoknak a helyeknek, amik úgysem éghetnek el. Beszél, hallgatják. Néhány kisebb rakétát is előszed: ismeretese ezek már mind. Szólásszabadság, képviselői jogok. Azokat elhelyezi ügyesen a maguk helyeire, mint az ügyes masamód a máslikat. Megtapsolják.

Hanem iszen nem hagyja ezt annyiban Rohonczy... Látszik, hogy nagy dolgokra készül. Tömerdek jegyzet van előtte. Az a bűnügy.

Csinos fiú és snájdig ember. Úgy néz ki, mintha éppen csak az imént szállt volna le a lóról. Rosszul beszél, idegenszerű és kellemetlen a kiejtése, amely úgy látszik a magyarok előtt, hogy tótos, hanem tulajdonképpen csak arisztokratikus.

Behunyjuk szemeinket, mintha a szendergés venne elő a száraz, szaggatott s tökéletesen rugalmatlan előadás alatt. Behunyjuk szemeinket s elfelejtjük, hogy a Házban vagyunk. Azt hisszük, a szérún beszél valaki a cséplőknek, rettenetes visszaélésekről unalmas dolgokat, melyekbe mindig az »én« van bekeverve.

Mond sok magvas dolgot is, de ügyetlenül... A komikus forma, amelyben elmondja, elveszi életüket. Látjuk úszni az igazságot a tó tetején, de annyi a fölösleges lé, hogy szinte ki sem lehet venni...

Tisza úgy érzi magát, mintha valaki pávatollal csiklandozna az orra alatt s jóformán kéjes érzés ez neki, kellemesen mélyed bele egy röpirat olvasásába, - hanem erre aztán Rohonczy megfordítja a pávatollat s a vastagabb végével kezdi szurkálni. Tisza mindinkább izgatottabb lesz. Már-már bosszankodni kezd. Dühösen jegyezi fel észrevételeit papírra.

De Rohonczy okosan csinálja, addig beszél, míg a Tisza haragja lelohad, a Ház tagjai megéheznek, s még a karzat egy része is megunja magát. Valóban sokáig kellett várni a csattanós poénra, hogy a parlament méltósága csak akkor lesz megőrizve, ha Tisza Kálmán elhagyja helyét.

Ez már mégis sok. Az ellenzék oda van örömeiben. Éppen elegendő ma a Tisza nevenapjára.

Az öreg feláll. Pislog egyet előbb s azután mint Saturnus megeszi ezt a rossz fiát s kidobja a hajóból - mely a szegedi szádfalban sem akadt fel. A hajó úszni fog az édes vizek felé tovább is... Rohonczy pedig kitétetett a szárazra: hanem iszen méltóbb hely is ez hozzá: mert a maga lábán szeret járni.

A HÁZBÓL [nov. 15.]

- Karcolat -

[nov. 15.]

Félre bokor, erdő jött helyetted!

Az aluszékony delegációk után szinte égi manna egy képviselőházi ülés. A zszibongás, az élet, s a sok okos ember között a sok bolond ember. Ez az igazi. A bölcsesség is bizony csak a hóberttel szép.

A delegátusoknak is jólesik egy kicsit kiszellőztetni a fejükből azt a sok számot. Itt pedig mindég van valami csemege, ha semmi sincs, hát csinálódik. A világ egyetlen parlamentjében sincs annyi komikum, mint itt: de azért találnak annyit, mert annyian keresik...

A szegény Mezei Ernő arról panaszkodik, hogy a saktereket vízzel kínozták - s közben maga is folytonosan a vizes pohár után nyulka, igénybe vett beszélő organumát megnedvesíteni.

Hát ez is elég ok a Háznak a derűtségre. Mert hát sehol sincs a világon annyi kedély, mint minálunk.

S míg kedélyünk van - az ördög bánja a deficitet.

De kezdjük az ülést krónikaszerűen. Legelől jönnek a csip-csup dolgok, kinevezett főispánok lemondása s új miniszterek lemondási-játéka. Igazoltatik Mészáros Nándor - amit már csak azért is meg kell említeni itt, mert olyan képviselőről van szó, akinek a neve csak ilyenkor jut nyomtatásba. Kegyetlenség volna ettől az örömtől megfosztani. Igen, oh igen! Mészáros Nándor igazoltatott. Európa csendes.

A továbbiakban kikéretnek a Háztól az Istóczy--Wahrman félé duellum szereplői.

Valaki közbekiált: »szívesen.«

Általában tömérdek baj van a képviselő urakkal; Pázmándy Dénest meg a szombathelyi sajtóbíróság kéri kiadatni *a stílusa végett*.

- Ej, Dinkó, Dinkó - szomorítja az öreg Csanády. Hát nem mindig mondom, hogy kár volt neked megtanulni a bötűvetést.

Azután megindul a tisztviselők minősítéséről a vita. Azaz, hogy megindulna, ha az interpellációs könyvbe bele nem volna jegyezve a Mezei Ernő szándéka, hogy *a tisztaeszlári kérdésről* fog beszélni. Ki az ördög hallgatná hát most a szöke Dárday prókátort, hogy mit beszél a tisztviselői kvalifikációról. A prókátorok különben is mind száraz emberek, az egy Eötvöst kivéve. De meg aztán akárki mit mond is, az lesz, amit Tisza akar.

A Ház tagjai türelmetlenül hallgattak.

Jó szerencse, hogy elhalasztották a jövő alkalomra, s szóhoz juthatott végre a kis Mezei Ernő.

Mert senki sem lehetett olyan szívesen meghallgatva, mint ő ebben a dologban. Beszélt már fanatikus antiszemita, beszélt továbbá már az ügyben Tisza, Csernátorny, egyszóval mindenféle árnyalatú ember; Wahrman a zsidó részről higgadtan s az interpelláló szónok: Mezei Ernő.

Nem nagy ember, hanem ennél a kérdésnél határozottan a legérdekesebb szónok. Hiszen már mindenki beszélt. Amit Tisza el akart mondani, elmondta, amit pedig nem akart elmondani, elmondatta Csernátornyval. Istóczy régen kiadta a mérgét. Wahrman is eldeklínálta, amit tudott. Ónody pedig azt is elmondta, amit nem tudott.

A legfanatikusabb antiszemita mind beszéltek.

Most halljuk az érem megfordított oldalát. Eötvös Károly a lapokban megjelent »dada hullá«-ban az utolsó csepp nedvet is kifacsarta ebből a kérdésből, amit a logika, kombináció és éles ész összetarlózhatott.

Okosat már nem mondhat senki, de még idegcsiklandoztatót mondhat Mezei.

Nem mondott ilyet. Nagy hévvel beszélt, úgyszólván lázzal. Átérezte, amit mondott. Mi magyarok csak nagy nemzeti kérdésekről szólva nagy pillanatokban tudunk ily nemes tűzbe jönni. S tudja isten, mégse lett vele komikus. Egyetlenegy közbeszólás sem zavarta meg a kis emberkét, ki egy fejjel látszott magasabbnak.

Csak egy kormánypárti képviselő próbálta megbosszantani, felírván egy cédulára a következő kadenciákat.

*Kedves Kis
Mezei! Mis-
Kolcon a csiz-
Madiák is
Igy gondolkoznak?*

Bizony szerencséje, hogy már nincsen meg a visszahívási törvény, se az instrukció.

Mert ez a beszéd nagyon meggyűjtené ökgyelmeik baját ilyen rosszkor - éppen a novemberi nagy csizmavásár előtt.

A HÁZBÓL [nov. 17.]

- Karcolat -

[nov. 17.]

Lex ad praeterita trahi nequit - hanem a tisztesség visszamehet. Úgyis keveset mozog a mai világban. A képviselőház elnöke az Arany János emlékével nyitotta meg a mai ülést, előterjesztvén a Háznak, hogy a ravatalra küldött koszorút tekintse saját maga által küldöttnek.

Ezután átmentek a napirendre, új fejszecsapással neki annak a fának, mely már annyira meg van vagdalva, hogy csak a tar gallyai vannak már meg, zöld lombot is alig hajt.

Álljunk meg itt egy kicsit.

Kossuth Lajos nemrég csonkán közlött levelének van egy kiadatlan része, mely a magyar dzsentiről szól. Szomorúan emlékezik meg ezen osztály pusztulásáról, mely szerint *sok századokon át a magyar nemzet hátgerincét képezte. Pedig még a ráknak is a hátgerince a java.*

Nem tudom, miért lett volna tapintatlanság a levél e részét közölni, kivált e pillanatban, mikor megint a dzsentri fejére mér egy nagy csapást a tárgyalás alatt levő törvényjavaslattal Tisza. Az a Tisza, aki azzal tetszeleg magának, hogy ő az utolsó fény, melyet a magyar dzsentri ravatalára vet az új idő.

Nemhogy konzerválnánk a pusztuló osztályt, amennyire lehet, hanem ellenkezőleg, magunk tartunk hajtóvadászatot ellene. A megye az utolsó szárazfedél, ahová elvonult az eső elől, onnan is kiűzzük, kifüstöljük.

Nem marad neki szegénynek más, mint *csak a kataszterség.*

Ha már semmivé tettük, ne tegyük legalább nevetségessé.

A szőke előadó, Dárday, persze, hogy a fejét rázza az ilyenekre. Európai eszmékkal szaturált fej, s valószínű, hogy a vére sem kék, dacára annak, hogy a dárda antik fegyver. Szinte kéjeleg a tudatban, hogy az idő kerekai dübörögnek s agyontapossák a régi institúciókat s hogy ő is benn ül a kocsiban. Az ugyan egy cseppet sem aggasztja, ha Németh Berci utánuk kiabál, hogy: Hohó! Megálljatok, gyerekek! Nem úgy van ez a dolog! Lassan a testtel, azt mondom! Hagyjatok már legalább bennünket meghalni, meghalni a régi módra.

Szép és okos beszédet mondott Berci bácsi - de a kerekék csak tovább dübörögtek.

Gruber János uram, Grünwald Béla és Irányi Dániel beleszóltak ugyan, de bizony ez sem használt semmit, mert Tisza Kálmán megpattogtatta az ostorát - s megtörtént, odajutottunk, hogy ezentúl nálunk a nemesembernek is tanulni kell - mikor már nincs miből.

A miniszter úr azonban mégis fennhagyta magának, hogy egyes esetekben kivételt tehessen: azaz *kinevezhesse okosokká* az ostoba embereit.

A T. HÁZBÓL [nov. 21.]

(Karcolat)

[nov. 21.]

A szőke előadó ott ült még ma is az emelvényen - s most már részletenkint akasztották a vármegyét.

A lélekharang egyszer sem kondult közbe, csendben haldokolt. Még sok szót sem vesztegettek rá; mintha nem is lenne prédikációs halott, csak úgy futva sikamlottak át a tisztviselők minősítéséről szóló törvényjavaslat részletein. Csak néha hangzott fel... »felállni!« - s a mamelukok felállottak, mint valami automaták, ha a rugót megnyomják.

Tisza kevélyen nézett végig ilyenkor a gárdáján. Ott vannak egytül-egyig, bokrokat, csoportokat képezve, mint valami ültetményes kertben művészi kézzel összehozva a mamelukok.

Tisza háta mögött a nagy Körösy szundikál. Nagy öröme telik benne, hogy ő a ház *legigénytelenebb* tagja s mégis az első padban ülhet. A kegyelmesnek első pillantása őreá esik, ha hátrafordul: olyan ő tehát, mint a hegyorom, mely abban az előnyben részesül, hogy a nap első sugarai érintik.

Széchenyi Pál gr. az új miniszter elegáns alak s kivált csinos fej; de minden mozdulatán meglátszik a szeminárium. Mikor kezét fog Tiszával, teste szabályos félkörbe görbül, gvardián-szerű mosoly ül ki az ábrázatára s szinte várjuk a szájából, hogy »et cum spiritu tuo«.

Széchenyi háta mögött Hunyady László ül; nagyszerű magyar arc, míg meg nem szólal - azontúl, ha a szemünket behunyjuk, valóságos német Kammerdiener, - Móricz Paliba oltva.

Jó, hogy eszünkbe jut Móricz. Hol, merre van? Ahon ni, a harmadik padban, a centrumban Jókaival diskurál. Vajon miről beszélgethetnek ketten együtt? Jókai élénken kérdezősködik valamit. Nem csoda! Jövő regényének, mint halljuk, *Kőbánya* lesz a színhelye.

A szélső jobboldalon Csernátony Lajos könyököl. Rokonszenves arca az oroszlánéhoz hasonlít. Nyugalom ömlik el rajta, s a dér, mely haját megcsípte, csak érdekesebbé tette.

Szeretettel mereng a szélsőbal padjain, mintha kanárimadarai volnának - akik neki énekelnek.

Amikor azonban a saját pártbeliei beszélnek, lassan-lassan morozussá lesz. Jó szerencse, hogy ott van Láng Lajos, aki fölmelengeti - a »Nemzet« ügyeivel.

A folyosón most is többen vannak, mint a Házban. Ha az embernek a magyar képviselőházzal alapos ismertetést kellene nyújtania valami külföldi előtt, azt kellene mondani:

E ház két részből áll. Egy teremből és egy folyosóból.

A teremben beszélnek az emberek pro és kontra, a folyosón aztán komolyan cselekesznek. Azaz tárgyalják e beszélgetések következményeit. Párbajokat intéző bizottságok székelnak ott cigarett-füst mellett. Segédek lótnak-futnak, hírek kolportáltak és lanszírozottak.

A képviselőház mellékhelyiségei még: a »Kék macska« és a megyeri erdő.

Ma a Bartók--Verhovay párbaj-ügy volt a beszélgetés tárgya - mialatt egy másik új párbaj csírájában nőtt. Mert párbajnak lenni kell mindig. Ott öntözgette a gyenge plántát vagy öt ember a könyvtár-szekrények mögött összébújva, s azok között kettő a született szekundánsok közül.

- Lesz valami az esti lapokban? - kérdi egy hírlapírótól két nagyon kíváncsi honatya. - Remélem nyilatkozni fognak a Bartók segédei is?

- Igenis nyilatkoznak - mondja a zszurnaliszta -, de *csak két év múlva fogják hozni a lapok*.

De most már térjünk át az ülés részleteire. A legérdekesebb volt az eleje és az utolja.

Az elején egy kérvényt jelentettek be a zsidó emancipáció ellen, az utolján pedig benyújtotta a kormány az írói tulajdonjogról szóló törvényjavaslatot.

Az volt az eleje s a vége - biz a közepe el is maradhatott volna.

A T. HÁZBÓL [nov. 21.]

(Karcolat)

[nov. 21.]

A Ház órája félegyet mutatott, midőn az ülés bevégeződött, befejeztetvén a tisztviselők minősítéséről szóló törvényjavaslat. Tisza, miután megette most már körmöstül a vármegyét, hazament ebédelni. Ekkora gyomorrról még nem tett tanúságot senki.

Hanem a fiskálisokra már nem volt étvágya - ami természetes is, hamar elunja az ember azt, *amit nagyon fogyaszt*.

A fiskálisoknak nem kell denique gyakorlati vizsgát tenni.

- Mert azoknál - mondja az elnöki székhez támaszkodó Jókai - az az ártalmas, ha minél többet tudnak.

Ügyes dolog volt a Tisza Kálmán tegnapi megjegyzése a községi nótáriusokra, akik az érettségi vizsgát akarják kvalifikációnak. Igen derék dolog ez - úgymond -, hanem van benne egy kis hiúság is! Ha a községi jegyzők érettségít tesznek, hova legyenek én akkor a főispánjaimmal?

S így maradtak a derék községi jegyzők a négy elemnél.

A Wahrmann és Istóczy párbaj tetteit mintegy három nap előtt kiadatni kérte az illetékes bíróság a képviselőháztól.

A t. Ház furcsa helyzetbe keveredett.

Hogyan adja ő ki - teszem azt - Wahrmann Mórt, mikor maga a »Ház« határozta el zárt ülésében, hogy meg kell verekedni?

S azonfelül még egy forma-vétség is történt. A törvényszék Hollósy Károly kiadatását is kérte.

Hollósy Károllyal ritkán történik valami. Régóta szeretné már, ha emlegetnék, tesz-vesz, lótfut már évek óta, de minden igyekezete mellett sem sikerül neki szerepelnie.

Belefáradt a dicsőség hasztalan kergetésébe s fogta magát, elhatározta, többet meg sem mozdul, nem vesz részt semmiben, nem ártja bele magát semmibe.

S íme, az első párbajnál, *amelyben részt nem vesz*, a törvényszék őt is kikéri a Házból.

Hollósy Károly, ámul-bámul s telekiabálja a folyosót, hogy hiszen ő nem volt se szekundáns, se semmi annál a párbajnál, micsoda violencia hát, hogy mégis kikövetelik?

S Hollósy Károly ez aproposnál fogva csakugyan hírre vergődik. Mindenki róla beszél.

- Hallottad-e Hollósyt? Hogy jut oda Hollósy? Hallatlanul felületesek ezek a bíróságok- akár a miniszterek! Hja, hiába, csak egy jó törvényszék van a világon... a »*tiszaeszlári*«. Szegény Hollósy, még talán el is ítélik. Magyarországon minden valószínű. Pedig nem volt ott, csak a lovai, akik kivitték a szekundánsokat.

A jószívű Mezei Ernő, mialatt a mentelmi bizottság tanácskozik ez »idegfagyasztó« ügyben, valóságos trémákat áll ki. Mezeinél már csak két jobb szívű ember van a Házban: Jókai Mór és Törs Kálmán; ezek képesek volnának még a légyecsapó eltörlését is behozni. Mezei, mondom, drukkol és szorongatásokat áll ki a fajbéli Wahrmann és az ártatlan Hollósy miatt.

- Mit gondolsz, kérlek - kérdi Horváth Gyulától -, Hollósyt tán csak nem fogják kiszolgáltatni?

- Azt hiszem.

- De mit fognak mondani?

- Hát még nem tudod? - kérdi Horváth Gyula nagy szemeket meresztve. - Téged adnak ki helyette! Mert csupa antiszemita ülnek bent a »mentelmi«-ben.

- Hüm, ühüm! - nevetett fel Mezei. - Te mindig tréfálsz.

- Hanem egy föltétel alatt kiszabadítlak. Ha prenumerálsz az Ónody könyvére.

- Mire való lenne az nekem?

- Furcsa kérdés! Már Wahrmann is aláírt ötven diszpédányt.

- Aztán mire neki ötven?

- Hát csak úgy... *szalonnát fog beléjük takargatni*.

Ilyen külső diskurzusok szépítik meg a belsők ürességét a Házban, mert a külső olyan belső, amilyen hiábavaló a belső.

Ami okos dolog történt, az mind a Csanády bácsi fejéből kerekedett. Olyan pompásan mosdatta az átellenes oldalt, hogy a nagy Kemény Gábor nem állhatta, hanem átjött a szélsőbalra s leült Irányi Dániel mellé csevegni.

Arról a helyről, ahol én ültem, nem lehetett ugyan észrevenni ki ül mellette, hanem az Irányi szörnyű ásításairól könnyen kikombinálhattam, hogy *kivel beszélget*.

APRÓSÁGOK

[nov. 22.]

»Hazafi (Veray) klub.« Ezen a tituluson antiszemita pártot alakítanak Ónodyék. Benne van Imre, Istóczy, Dessewffy Kálmán, Lázár Lajos és a kis Meszlényi, akiről azt mondta Tisza, hogy lehet belőle valami - *ha megtanul előbb öltözködni*.

S az a furcsa, hogy ezt éppen Tisza mondta - György Endre előtt.

*

Ki írta ezt? (Találós mese). Az országos »apátia« iránti kesergés gondolatai már annyi tintát ittak, hogy feketére puffadtan hánykódnak az oppozicionális vezércikkek »elposványosodásának« felületén. Ami pedig a Tisza hazaárulását illeti, no hát annak hangoztatására az ellenzéki Bálám már csak Félegyházának képviselőjét tartja illetékesnek. Ideje volt tehát, hogy egy új jelszó teremjen. S hogy ez a tulipán a Pesti Napló területén virágzott ki, az ismét rendén van, miután neki van legnagyobb érdeme a pártjából harsogott előbbi harckialtások gégesorvadásának és tollhektikájának előidézésében...

Láng Lajos: - Ejnye! mintha hallottam volna már valahol ezt a mondatot.

*

A Ház elnöke azzal fenyegetőzött, hogy a megrovás helyett sokkal hathatósabb eszköz lenne, ki nem fizetni az absensek napidíjait.

Ábrányi Kornél: - Íme! Végre egy ember, aki ismeri az életet is és az embereket is!

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

nov. 23.

Harc és háború - intra muros et extra.

Odabenn meg se gondolva, hogy gyenge üvegből van a háztető, már nemcsak kővel dobálóznak, valóságos Osszákat és Pelionokat dobálnak egymás fejéhez a hazamentő titánok. I. Napoleon, a földi hadisten világverő hadainak vasléptei alatt dübörög a föld Jenánál, Wagramnál, Austerlitznél; formálódnak a carré-k, nyomulnak előre a colonne-ok, mialatt az ágyúk ércorkainak szörnyű zenekara bömböl hozzá kíséretet: kavarognak a füstoszlopok, melyeknek sötét méhében fel-felvillan a földi mennykövek sokaságának sápadt tüze, amint a pattantyúkat elsütik...

Az már bizonyos, hogy nagyszerűen tudja adni a csatát Németh Albert. Kommandírozza a nagy Bonapartét, Blüchert ide-oda, meg a hadsereggé szervezett finácokat, erdőkerülőket és a Waldmajort, hogy szinte tűzbe jön a hallgató s egész elfelejti, hogy békés tanácskozás kedvéért van itten, olyan verekedhetnékje jön.

Jaj, nem csoda! Hadsereg-szervezés van, és a tisztelt Ház bele akar beszélni, amihez pedig semmi köze. Felségjog az egész, a népek köszönik meg, hogy legkegyelmesebben megengedtetik nekik odaadni gyermekeiket »schätzbares Material«-nak s ha verejtékes garasaitat puskaporra elfogadják.

Ki is fejtette azt bőven és alaposan Pulszky Ágost - az észjog tanára az egyetemen -, hogy a magyar nemzetnek magyar hadsereghez nincsen joga, abszurdum az, s ő azt el nem ismeri.

Pulszky Ágost k.k. lajdinant úr nem ismeri el a magyar nemzet jogát egy magyar hadsereghez s tiltakozik ellene.

Mikor ezt a kis Pulszky Gusztit látom az öblös szájával, mindig azok a zöld gyepen legelésző apró, puha sárgamolyhos kis libák jutnak az eszembe, melyekkel szakértők véleménye szerint bizonyos körülmények között oly kellemes érzés az emberre a - fogát kipiszkálni.

Hej, ha ott lett volna ezen az ülésen az öreg Deák Ferenc, a Háznak micsoda derűtsége között piszkálta volna ki a fogát a k.k. lajdinanttal, az észjog professzorával az egyetemen, vitéz és tudós Pulszky Gusztival...

Így csak Mocsáry mutatta ki, hogy Ágost úr, amikor így beszél, voltaképpen Magyarország államiságát tagadja, s Herman Ottó vágott oda neki, hogy mit gondol: hogyan jöttek be az országba a magyarok ősei: úgy-e mint szegény vándorlegények, avagy mint ugyancsak önálló külön magyar hadsereg?

Lőporszaggal, vigalommal volt tele a levegő. Nem engedjük a magyar fiúkat cserepárok közé sorozni! A mi zászlóaljainkat ne vigye Óperenciába senki! Csak Ráday, a honvédminiszter mosolygott a téglaszín bajusza alatt, gondolva magában: »lármázhattok ti, mikor már ott is vannak.«

*

A diplomaták karzatán a csata tartama alatt tűnt föl egy boltozatos kopasz homlok, hosszú szakállal.

- Nini, Klapka! - suttogák erre-arra, - no, az már csakugyan komoly jele a háborúnak.

- Már hogy volna Klapka - mondá egy tapasztalt honatya -, nem látjátok, hogy mellette van Péchy Jenő?

Amint aztán ki is derült, hogy nem Klapka volt az, de valami rézcsőkereskedő Glasgowból.

*

A nagy háborúság közepette csak a Helfy Náci feje képezett kivételt. Olyan volt, mint háborgó tenger közepén a sziget, - persze olyan sziget, amelyen kevés már a pálma. Szépen, nyugodtan fénylett a homloka, mint a Salamoné, míg egyszer csak szépen lekonyult.

- Ni, Náci elaludt! Az istégbáró, el biz az. Elaludt, éspedig - a Mocsáry beszéde alatt.

- No, ni, nem hiszem - mondá ott valaki -, hogy ez a Náci nem célzatosságból aludt el. Tudjátok, ezek a szélsőbal vezérei titokban mindig agyarkodnak egymásra.

Tehát még egy oly csendes, békés momentumban is, aminő az álom, ki volt fejezve a mai harcias napon az ellenségeskedés.

*

De hát még a folyosókon!

Herman Ottó, amikor a csatáját bevégezte odabenn, kiszaladt a korridorra s ott fogdosta az aláírásokat a következő indítványhoz:

»Akasztassék az országházára egy tábla, következő felirattal:

Itt minden fél órában friss párbajsegédek kaphatók.«

*

A büfé körül nagy csődület esett. Általános megbotránkozás között mutogattak egy zsurnaliszta képviselőt pénzért. Abban a veszedelmes gyanúban szenved a szerencsétlen, hogy e héten még nem volt párbaja.

Nagy nehezen sikerült a fölháborodott tömeg markából kimenekülnie Nina kisasszony védszárnyai alá.

*

Horváth Gyulát, akinek félbe kellett hagyni a vízszabályozást a Tisza körül, hogy a veszedelmes napok alatt mindig kéznél legyen egy slágfertig gavallér Tisza körül, a tegnapi ádáz párbaj alkalmából így támadta meg egyik kollégája:

- Hát te vízontó, te Budapestre vért jársz ontani?

S ő még mosolygott hozzá, a bösz szörnyeteg.

*

Polónyi Gézának fekete selyemkendővel van felkötve a balkeze.

- Szörnyen restellem - mondá. - Valami ostoba szemölcsöt vágott ki a karomból a doktor, s most mindenki gúnymosollyal néz rám. Azt hiszi, hogy már én is - gyerek lettem.

*

Nevezzük X-nek, mert nem akarnók, hogy bolondjába még kihíjon.

Tehát X-ről az a fáma, hogy amíg iskolába járogatott, mindig szekundába pónálták. Mondták is a professzorai, hogy sohase lesz ebből semmi.

És mégis lett belőle valami. A professzorok szamarak, nem tudják, hogy predestinációja van még a szekundának is.

X. tisztelt barátunk foglalkozására nézve - szekundáns.

A T. HÁZBÓL

(Karcolat)

[nov. 24.]

Holnap fog Tisza felelni Mezei Ernőnek! Ez az újság! A nagy gyerekek úgy fogadták ezt a hírt, mint a kis gyerekek szokták, mikor véletlenül kitudódik a konyhatitok, hogy »holnap tejbe-rizskása lesz«.

Nincs most más kérdés - csak a zsidó kérdés. Minden más dolog unalmas! S ez jellemzi szomorúan az időket s főleg a T. Házat.

Ma mégis a »vöröskereszt«-ügy uralkodott a kedélyeken. Herman Ottó nagyon is nekiugrott, bár alapjában igaza van.

József császár is azon kezdte valamikor, hogy ha Magyarországot germanizálni akarják, a magyar nők szellemét kell előbb megmérgezni, mert amíg magyar anyák lesznek, addig mindig lesznek magyar férfiak is.

Jól volt kigondolva ez a politika, mely mellett kilátásba volt helyezve, hogy száz esztendő múlva németül fognak beszélni a szegedi tanyákon.

Gyanús... nagyon gyanús história ezek a »vöröskereszt-egyletek«.

Gyanúsak pedig leginkább a *származásuk* s kissé a természetük miatt is.

Aztán a magyar ember nem szereti, *ha hozzányúlunk a feleségéhez.*

A katonát... az osztrák katonai szellemet átplántálni a magyar nők szívébe, beadogatni azt nekik apródonként a hiúság labdacsáiban, ez nagyon meggondolandó dolog, ebből jó sohase lehet, de rossz lehet belőle... Márpedig ilyen célzatok látszanak.

Ami azonban a lutri elleni kifakadásait illeti Hermannak, ebbe már be kellett volna nyugodnia. Ez már azzal jár. A ferbli ellen se szóljon, mert az nemzeti játék - s a Hatvani utcai kaszinó is csak éppen ezért nemzeti.

Hevesen, de nemesen, hévvel beszélt. Láttuk, hogy átérezte, amit mondott, igazi hazafiság sugározott szavaiból. De hasztalan. Ott volt Tisza, a legügyesebb masamód, ki (talán ügyetlennek találván a Hegedüs Sándor ötletét szocialisztikus eszméket vetni Herman szemére) hirtelen felöltöztette a javaslatot a humanizmus ruháiba. A mamelukoknak persze hogy tetszett.

Még Jókai is igyekezett kiérdemelni mára a Tisza meglegedését s a szegény Szalay Imrére rápörkölt, hogy mit hivatkozik a történelemre, ha sohasem olvasta?

- Ha olvastam-e? - morogja Imre dühösen a mellette ülőkhöz. - Többet mondok. Már csináltam is történelmet.

- Mikor, te Imre?

- Hát a löllel konferencia kutya?

Még egy komikus - de alapjában az egész országot megnyugtató - kijelentés is történt.

Hegedüs Sándor kinyilvánította, hogy a késő századok előtt ő elvállalja a felelősséget a mai politikáért.

Hát kell-e még több?

S még ráadásul tejbe-rizskása is lesz holnap.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

- nov. 25.

Simor kontra Haynald volt ma a napirenden. S a régi hagyományok föllevenítésével, mikor az egyház nagyjai fejükön sisakkal, mellükön páncélinggel, kezükben karddal álltak ki a csatasíkra: a bíboros két főpap is vasban jelent meg az arénán. Vas-útban tudniillik.

A dolog facitja az, hogy minekutána Kalocsa is kapott szárnyvasutat: dukál Esztergomnak is. Mert az mégis erős vétség lenne a hierarchiai szubordináció ellen, hogy az ország második főpapjának legyen vasútja, első főpapjának pedig ne legyen.

Ennélfogva Horánszky Nándor amellett plaidiroz, hogy micsoda dolog az, a legrövidebb kurtavassal csatolni Bécshez Budapestet, Bián, Bicskén, Tatán keresztül Szőnynek, mikor már úgyis annyi látható és láthatatlan füzérekkel van hozzákapcsolva, - legalább hosszabb legyen az a lánc vagy tizenhét kilométerrel s haladjon szépen a Duna mellett Esztergomnak, azt kívánja a szimmetria is, lévén a Duna közvetlen balpartján úgyis vasút, illő tehát, hogy közvetlenül a jobb parton is legyen.

De ha már olyan erőnek erejével ellenzik a hármas paralelszalagot, t.i. magát a Dunát, az osztrák vaspálya jelenlegi vonalát és az általa javallottat: legalább egy szárnyvonalat csináljanak a buda-szőnyi vonalhoz Esztergomnak, mert ott a primás és ott a köszén.

Kemény Gábor meg is ígérte, hogy módját ejti ennek a dolognak. Hogy mikor? azt nem tudja uram de tudta helyette Németh Albert, hogy »majd úgy a választások előtt.

A közlekedésügy miniszterének nyilatkozatára Tisza is ráadván a szentesítő klauzulát - ami nélkül miniszteri nyilatkozat nem ér egy fakovát -, a ház megnyugodott, s át lehetett térni a - tejbe-rizskására.

*

Azaz hogy egy kis appetitórium következett előbb.

A kérvényi bizottság jelentését terjeszté elé az előadó Berzeviczy Albert. A kérvényi bizottság, természetesen, indokoltnak találta, hogy a belügyminiszter az egri érseki nyomdában készült zsidóellenes nyomtatványokat, minők »A tiszta-eszlári vértanú leány és az ó-hitű zsidók«, az »Esztergom« című lap néhány számát s holmi fölragasztásra szánt apró tömpölyöket - ahogy a nép a stemplit nevezi -, melyek épületes jelszavakkal és verseményekkel vannak ellátva, rendőrileg lefoglaltatott. Ezt a fölfogást tolmácsolta most Berzeviczy.

De Polónyi Géza a szélsőbalon nem így gondolkozott. A kérvényi bizottságban benyújtott egy kilenc rőfös ellenvéleményt, melyben nyomról-nyomra kimutatja, hogy amit a belügyminiszter ez esetben csinált, az olyan tökéletes törvénysértés, hogy esztergályozni se lehetne jobbat. Az 1848-i sajtótörvény csak a sajtó-bírónak adja meg a jogot, hogy valamely nyomtatványt lefoglalhasson. Ítélet kell ahhoz, nem megy az csak úgy hübelebalázs módjára; mert itt nagy principium forog szóban, a sajtószabadság. A belügyminiszter abban a közösügyes taposó-malomban jól megtanult taposni, mert a sajtószabadságot, a minden más szabadságok biztosítékát taposta meg. Mit tudja ő, hogy mi volt azokban a lefoglalt nyomtatványokban. Lehet, hogy biz azokban sok csúnya, gonosz, veszedelmes dolog volt. De hisz a sajtótörvény az ilyenekre is megadja az orvosszert; mért nem alkalmazta azt a kormány?

Polónyi szépen, hevesen, tűzzel beszélt. Elmondta, hogy akik ezt a mi sajtótörvényünket csinálták, azok közül már csak az egy Kossuth Lajos él. Batthyány Lajos, Eötvös József, Szemere Bertalan, Deák Ferenc stb. közöttünk nyugosszák a boldogok álmát.

Ezt azonban Lükő Géza nem hagyta szó nélkül.

- Itt közöttünk - úgymond - senki sem aluszik, kivéve az egy - Göndöcs Benedeket.

*

A Polónyi beszédének voltak igen ügyes részei. Ilyen volt, például az, ahol fejtegette, hogy a zsidóellenes zavargásoknak oka nem azokban a lefoglalt röpiratokban rejlik; de igenis ott rejlik abban a propagandában, melyet a miniszterelnök oly sokáig engedett pártjában burjánozni, míg az mély gyökeret vert, s elterjeszté terebélyes koronáját, s Tiszának csak akkor jutott eszébe föllépni ellene, mikor már az egésznek az ellenzék nyakába vélte varrhatni az ódiumát. Odáig melengette, ápolgatta.

Tisza elég röviden válaszolt. No bizony - úgymond -, hát lefoglaltak egy-két nyomtatványt; de máskülönben senkinek sem lett semmi baja.

Hát hisz nem is kellene egyéb, mint hogy egyúttal föl is akasztatott volna vagy egy tucat embert - rendeleti úton, a Ház utólagos jóváhagyása reményében: Mert arról nincs kétség, hogy a többség ez esetben se tagadta volna azt meg tőle - olyan csekélység miatt.

*

A nagy Győzöt is volt alkalmunk hallani: Istóczyt.

Mit? még arra mer hivatkozni a kormány, hogy a *salus reipublicae suprema lex*? Az ám, az ángyuk térgye! Nem a *salus reipublicae*, a *salus judeorum* tinálatok a *suprema lex*! Ha a kormány magaslatán állana a főadatának, nem azt az egynehány antiszemita füzetecskét, de a zsidó és a zsidók szolgálatában álló sajtót üldözné. Miért nem jutott a kormánynak eszébe üldözni az Ubryk Borbáláról szóló rongyfüzeteket, amikben olyan alaposan van letéve a katolikus vallás?

Az meg már egyenesen ostobaság, amit a szélsőbal mível. Rosszallását fejezni ki a kormány eljárásának, hogy némely nyomtatványt szimpliciter konfiskált; de egyúttal azt mondani, hogy azok a nyomtatványok azt megérdemelték... Hol itt a logika?

Őneki egészen más, határozottabb határozati javaslata van. Ugyanis mondja ki a Ház, hogy a zsidók elleni elkeseredés nem az antiszemita sajtóból, de a zsidók visszaéléseiből következik, s intézkedjék, hogy a zsidók kellő korlátok közé szoríttassanak.

Ez aztán legalább radikális kúra lesz.

*

Denique addig-addig disputáltunk, míg egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy ránk virradt a két óra.

A vita koránt sincs még befejezve. Beszélni fognak még sokan, köztük Szederkényi, Irányi, Szilágyi Dezső.

A tejbekása pedig holnapra marad, mert Pauler is kikopott az időből s föl nem találhatta a kis Mezeinek, aki pedig már egy hét óta se nem eszik, se nem iszik erre a jó falatra vártában.

*

A folyosókon is antiszemita szellemmel volt tele a levegő.

Meszlényi Lajos, a szélsőbal fejérmegyei új akvizíciója röpített szárnyra egy adomát. A »Bolond Istók« sokat adna érte, ha ő közölhetné először - illusztrálva. No, de az ilyenekben nincs kollegialitás, s mi vérző szívvel ugyan, de kénytelenek vagyunk őt megelőzni vele.

A vaáli kocsmá előtt megáll egy bicskei fuvaros s belép az ivóba. Azaz belépne, de alig tudja hová tenni a lábát; ott hemzseg a földön sűrűn vagy kilenc darab apró gyerek, mint a macskakölyök.

- Ajnye, Dávid szomszéd - kérdi a korcsmárostól -, e mind a maga gyereke?

- Mind biz a, János gazda.

- Derék! Aztán - mind meghagyja?

A MAI ÜLÉS

- Karcolat -

[nov. 25.]

Fél egyre mentem a »Ház«-ba. Síri csend a folyosón és szivarszag. Lépteim kísértetiesen kongtak végig, tompítva kissé a szőnyeg által.

A kapus ábrázatán is némi izgatottság, az ajtónállók úgy odaszorulnak a szőnyegbejáratokhoz, mint a hallgatódzó szolgák a színdarabokban. Valami nagy dolog folyhatik odabenn...

Egy lélek sincs sehol. Üres a büfé is. Minden ki van halva, mikor a Ház eleven. Képzeltetetlen helyzet ez. Mintha a tagokból minden vér odagyűlne a gége körül.

Ez egyszer a kis Berzeviczy Albert volt a gége. Ő állt az előadói székekben s szórta a mennyköveket a sajtó rakoncátlanságai ellen - más szavakkal: hadonászott Tisza mellett.

Berzeviczy különben igen rokonszenves fiatal alak, szép hanggal. Valóságos zsebkiadása Láng Lajosnak. Csakhogy még *nagyon szépirodalmiak* a beszédei, mint ahogy túlságosan politikaiak a novellái a Fővárosi Lapokban.

Határozottan csinos s jól meg van kötve a nyakkendője, - kár, hogy Tisza igazítja a csokrát. Hamar lesz belőle főispán, - ha ugyan a klíma, amelybe került, nem válik zordabbá, úgy, hogy a dér idejekorán meg nem csípi.

A mai érdekes ülésre pedig szolgáltatva az anyagot tekintetes Heves vármegye. Bis repetita placent. Heves már egyszer valaha majdnem megbuktatott ilyen dologgal egy belügyminisztert, Wenckheim Bélát; hátha most jobban sikerülne. Meg kell próbálni. Néha a kapanyél is elsül.

El is sült annyira, hogy Polónyi Géza legalább elmondhatta zsíros kálvinista hangján Eötvös Károlynak egyik anekdotáját, amit az valahonnan a vidékről hozott.

Hangzik pedig ez az adoma ekképpen.

Kérdezik a parasztot, hogy:

- Hej, földi, ütik-e már kendteknél a zsidót?

Az a félagyarára fogja a pipáját s azt mondja vállát vonva:

- Hát már mért bántanánk a szegény fejét? Nincs abból semmi haszon.

- Semmit se hallottak volna kendtek?

- De bizony hallottuk, hogy, aszongya, valahol a Tisza tájékán vérét vették volna valami ártatlan keresztény lánykának - de nem tudhassa az ember: igaz-e?

- Errefelé hát nem haragusznak ugye a zsidóra?

- Ami azt illeti, haragszunk biz mi, hogyne haragudnánk, s agyon is ütnénk őket sorba - ha nem félnénk az uraktól.

- És ugyan miért félnének az uraktól?

A paraszt gondolkozóba esett, megmondja-e, vagy sem, de csak mégis megmondta:

- Nem egyébért biz mi, mint azért hogy ha mi agyonütjük a zsidóságot - akkor aztán az osztozkodásra kerülne a sor.

- Nos aztán?

- Akkor aztán előállnának az urak és az osztozkodásnál azt mondanák: *Félre paraszt!*

- Hm! Nagy bolondok kendtek...

- De még nem eddig van. Az osztozkodás után következne az akasztás.

- Hát az bizony úgy következne.

- És akkor megint odaállnának az urak s azt mondanák: *Elő paraszt!* Mi ütnénk agyon a zsidókat, ők osztoznának a vagyonukon, s mi kerülnénk a hóhér keze alá.

Ezt akarta elmondani Polónyi s el is mondta derekasan föleresztve azt elől-hátul olyan paprikás lében, hogy Tisza csak úgy prüszkölt tőle s izgatottan jegyezte a súlyosabb mondásokat.

A mamelukok tükön ültek; általános volt a fészkelődés. Hegedüs Sándor belébeszért.

- Ne türelmetlenkedjék, Hegedüs úr, - kiáltott feléje Polónyi -, majd áttérek önre is mindjárt!

Ezentúl aztán nyugodt is lett, de Polónyi nem tartotta meg szavát s rá nem tért derék Hegedüsünkre.

- Hát én hol következem? - dűnnyögé az a beszéd végeztével lehangoltan.

- Abban voltál te benne - véli Jócai -, amit németül mondott.

Mert Polónyi egy egész német citátumot is belevegyített a beszédébe, ami egészen zavarba hozta a gyorsírói asztalnál Maszákot és Antalikot. A nagy Pázmándy Dinitől kérdezgették, hogy micsoda nyelven van az? Az se tudta megmondani.

Polónyi után Tisza beszélt. De hát, én istenem, mikor nem beszél Tisza?

Olyan ő, mint az alumneumok étlapjain a kása. Mindennap ott van, sőt amikor nincs ott, akkor is ott van valami alakban.

A tisztelt »zsarnok« úr igen szelíd volt s igen jó vicceket mondott, Kevés pataki diák tud különbeket.

Azt mondja, hogy ő ennek a hevesi kérvénynek tulajdonképpen nagyon örül (hiszi a piszi!) mert ha ez nem lett volna, Polónyi nagy beszédje elveszett volna az utókorra nézve - s hogy a magyar nép józanságát ő is bámulja a népben, de nem a képviselő úr szavaiban. Egy kicsit viccel, egy kicsit fenyegetőzik s egy kicsit ravaszkodik. Különben a Ház bölcsességére bízza az - ügy eldöntését.

S a Ház bölcsessége nyomban is kitör a merengő Móricz Pál szájából.

- Fölmentjük! Éljen!

A miniszterelnök pózba helyezi magát s Lendvay-léptekkel hagyja el a termet, - hadd helyezték vád alá.

Dörgő éljenzés kíséri ki. - A mamelukok arca tündöklik. Ónody pisszeg. Hoitsy Pali elborult homlokkal nézi, Wahrmann viccel, Pauler pedig összerázkódik - s arca fölveszi a természetes színt, mint az iskolás gyereké, mikor a preceptor eltávozik.

A kinyíló ajtón pedig, amelyen Tisza távozott, hűvös légáramlatban beszél a Deák szelleme:

»Ahol a Hatalom beül az Igazság székibe, ott bizonyosan nincs odahaza a Törvény.«

*

Különben komédia az egész. Az utolsó felvonása holnap lesz.

A TISZTELT HÁZBÓL

Karcolat

[nov. 27.]

A honatya urak ugyan nekidurálták magukat a dikciózásnak. Minden arra mutat, hogy nem lesz annak se vége, se hossza, míg a kis Jézuska aranyos korbáccsal széjjel nem kergeti karácsony estéjére. Már a vasárnapot sem respektálják, az istentelenek. Hiába emlékeztetett a kis Fenyvesy a jegyzői szószékből (mert a nagy Fenyvesi - ohne y - ott ül a gyorsírói kis asztalnál),

hogy mi van a tízparancsolatban: »a szombat napot megszentelj.« Még az se használt, hogy szegről-végről ő is hírlapíró, akiknél az most a jelszó, hogy »vasárnap nem dolgozunk«. Az iránt a nyomatékos érv iránt is hideg volt a Ház kebele, hogy neki vasárnap bejelentett vizitjei vannak, azokat ő el nem mulaszthatja holmi országos ügyek miatt. Azért a Ház mégis ülést tartott vasárnap, hogy a hevesi kérvényt elintézzék s hétfőn a költségvetés labirintusába merülhessen nyakig.

De ott a nemezis! Azért sem lett belőle semmi. A hevesi kérvénynek mára maradt a farka, és az olyan hosszúra nyúlt, hogy szinte kilógott az ülésből. Alig maradt egy kis hely a várva-várt válasz számára, melyet az igazságügyminiszter a tisztaeszlári ügyben már egy hete hogy sikertelenül erőlködött megadni.

Künn a folyosókon nagy a sürgés-forgás. Híre jár, hogy a dinamit duellumra hívta ki az aludttejet. Hoitsyról van szó, aki a fáma szerint véres elégtétel-adására szólította volna föl a képviselőház elnökét, Péchy Tamást. Herman Ottót és b. Prónay Gábort gyanúsították a kartell megvitelével.

- Nos, mi újság? - kérdik Herman Ottót.

- Semmi - felel ez zordon és elfordul.

- Nos, mi újság? - kérdik Prónayt.

- Semmi - felel ez nyájasan és elfordul.

No, most már bizonyos, hogy kihítták az elnököt.

Erre aztán folyt pro et contra a débat. Ez nem járja! De bizony járja! - A választott népképviselők választott elnöke a legelső választott tisztségviselője a nemzetnek; abba nem lehet csak oly rövid úton belelőni! - Hát ne gorombáskodjék! - Nem gorombáskodott! - De gorombáskodott! Mit mondott? - Azt, hogy amit Hoitsy mondott, abszurdum. Ezért abszurdum verekedni: mondtak itt már ennél nagyobb sértéseket is vérontás nélkül. - Annál rosszabb! - Az országgyűlés elnöke az első ember a király után, - annak sok szabad! - De nem minden! - Nem is mondott mindent, mondhatott volna többet is! - Ugyan mit? - Azt hogy helyet szerez számotokra a lipótmezei palotában stb. stb.

De menjünk be a terembe. Berzeviczy Albert fejtegeti, hogy melyik párt az igazi antiszemita. A kormánypárt nem, mert abban Istóczy a maga véleményével egymagára marad. (Szalay Imre közbeszól: »Próbálták volna meg csak titkos szavazással!«) Egyébiránt a kérvényi bizottság nem azt mondja, hogy a belügyminiszter eljárása a nyomtatványok rendőri lefoglalásával törvényes volt, csak azt, hogy igazolt volt, ami nagy különbség. Mert azt nem állíthatni, hogy nem volt veszély. (Közbeszólás: »Ej, dehogy nem! Ugyan hányat vertek agyon?«)

Szilágyi Dezső oktatást ad előtte szólónak az angol jogból és eljárásból, lévén ő üres óráiban tanár, amit Berzeviczy zokon vesz, de zsebre kénytelen rakni, mert az tény, amit nem lehet többségileg leszavazni.

Aztán Polónyi Géza beszélt. Beszélt és meg sem állt a déli harangszóig. Ha csupa nektár meg ambrózia lett volna is, amit tálalt, az is sok lett volna belőle. Az bizonyos, hogy a sajtótörvény megsértését a Ház legjelesebb jogászai bizonyították rá a belügyminiszterre, s a kormánypárt annyi jeles jogásza közül egy sem szólalt föl annak bebizonyítására, hogy itt sérelem a sajtószabadság ellen nem történt. És sok bizonyos, amit Polónyi hosszú beszédében fölhozott. De hogy annyi Pilátust keverni a krédóba mitől volt jó, - azt nem tudjuk. Legfeljebb úgy magyarázhatjuk, hogy nem szereti a muzsikát s régi pikkje lehet Hegedüsre, a Sándorra.

Szeretetre méltó kis nyájaskodás volt, amit ez a két úr egymással elkövetett. Hegedűsről tudnivaló, hogy vannak magasra törő szenvedelmei.

Rövid pályafutása alatt is már protektorává tudott nőni protektorainak és minden tette azt mutatja, hogy okos ember, mint Jókai nevezi, mikor antitézisül állítja maga mellé, mint aki minden inkább, csak nem okos ember. Volt is joga visszautasítani a vádat, hogy azért esett ki a koncertből, mert gyantázták. Mikor ő a balközépi koncertből kiesett, nem volt akkor szó gyantáról: szurok volt az, amibe belemásztunk, országostól. Pech, magyarán.

Istóczy is tusírozva érezte magát Polónyi fölszólalásával, aki az antiszemita mozgalmakra azt mondta, hogy azok az ő édes gyermekei, ne tagadja meg. »Nem is - válaszolt Győző -, elismerem, hogy volt részem benne, sőt büszke vagyok rá.« Amit aztán még külön személyes fölszólalásban is igyekezett megerősíteni, hogy minden fölmerülhető kétséget eloszlasson.

Hodossy Imre élt még a zárszó jogával. A Háznak manapság nincs nála rokonszenvesebb szónoka. Komoly, higgadt, tárgyilagos. Nagy erudícióval és erős logikával szól a tárgyhöz, elannyira, hogy a kétszer-kettő erejével győz s ha vádol, mint most, nem is vád az már, de minden művelt jogász előtt megálló ítélet, verdikt, amit le lehet szavazni, de megdönteni nem lehet. Leszavazni pedig a kétszer-kettőt is lehet.

Azért, hogy a hevesi kérvény tárgyában a kormány 55 szavazattal győzött, nem azt jelenti ám, hogy Tisza a sajtószabadságon súlyos sértést el nem követett; hanem jelenti legfőljebb azt, hogy ezt a többség még nem tekinti olyan hibának, amelyért megbuktassa. Megadja neki az abszolutoriumot, ennyi az egész. A többség a szavazás kihirdetésekor éljenzett, a kisebbség püsszegett.

Végre aztán úgy fél kettő felé a jó Pauler is hozzájutott, hogy lerázza lelkéről, ami azt már napok óta nyomja. Országgyűlési tudósításunkban egész terjedelmében közöljük a Ház minden oldaláról többször zajos helyeslésekkel félbeszakított beszédet.

Mezei Ernőt nem elégíté ki a beszéd. Ő ilyen igazságból a zsidók számára nem kér s nem állíthatja, hogy volna Magyarországnak igazságügyminisztere, aki csak egy bebalzsamozott fáraó ott a bársonyszékben, a kormány pedig olyan professzionátus életmentő, aki farkasvermet ás, hogy beleessenek, akiket aztán kimenthessen.

Végül még Verhovay beszélt röviden személyes kérdésben, megmagyarázván Mezeinek, mily úton jutottak az eszlári tudósítások az ő lapjába.

Így ért véget az izgalmas, derült jelenetekben sem szűkölködő előjáték, hogy helyet engedjen a holnap megindulandó szomorújátéknak, a tragoediák tragoediájának, melynek örökös refrénje a fizess, fizess, fizess!

ODIOSA MATERIA

(A t. Házból)

[nov. 27.]

Jól megmondta azt a mi Berci bátyánk, hogy odiosa materia. Az csakugyan az. Az egész ülésből a legtöbb haszna volt Jókainak akit zajosan megéljeneztek *a rosszabbik* oldalon. Jó neki a fapénz is!

Valódi nibelungi harc volt, amit leírni és elképzelni csak úgy lehet, hogy küzdő leventék ádáz csatába keveredve csak egy nagy ködös alaktalan gomolyt képeznek. Majd a Polónyi

sisaktaraja látszik magasan... itt egy óriási ökölcsapás a Tisza Kálmán páncélingére... egy karddöfés a szép Berzeviczynek, aki színészi pózba áll az ütközet hevében, vigyázva a gesztusokra is. Dárda csillan, szablya villan... nyereg csúszik... Hohó! Most meg már Hegedüs kerekedett felülre s ő dömöcköli ellenfeleit-pedig csak az imént fetrengett vérben. Szilágyi Dezső rengető buzogányát mozgatja... s nincs vége-hossza, sehol, sehol a nagy fekete mezőn...

...Mars fenn a levegőben a felhők közül nézi az óriási csatározást s fogja a hasát nevéttében.

Mert mikor kitisztul a csatatér, nem marad ott senkinek se a keze, se a feje, se a lába, csak a ruhák foszlányai, s azokból az ördög se tudná kiválogatni, melyik lajbi, kinek a köpenyege volt.

Kezdték pedig a dolgot a koronaörváltásról (de nem azokról a koronaörökről van szó, akik a »Korona-kávéház«-at őrizik, hanem akik semmit sem őriznek), - miért is nemsokára közös ülés lesz a főrendekkel - azért használom inkább ezt a gyanús szót, mint *a vegyest*, mert hiszen anélkül is elég vegyes publikum van a t. Házban.

Berzeviczy Albert annyira otthon érzi már magát a Házban - mint a kis kígyó, ha átmelegszik -, nagyon sokat sziszeg s kezdi a fullánkjaikat nyújtogatni. Végigszaladt egy csomó emberen, s azok mind megéreztek; megborzongott a hátuk.

Hanem iszen Polónyi Géza uram sem ijed meg a maga árnyékától. Ő is sorba klavírozik reciprocitásból a túlsó oldal szónokain. De a legjobb benne az, hogy kimondja: Tiszának nincs joga viccelni.

S mi következik ebből? Bizony nem jó. Az következett, hogy most meg már Hegedüs Sándor kezdett viccelni. S az is igaz, hogy rosszul. De iszen ennél már sokkal elméesebb ember Tisza Kálmán. Csak hadd ő csinálja tovább is!

Göndöcs Benedeket e pillanatban valaki oldalba lökte gyöngéd szeretettel:

- Ébredj fel, atyám! Mert Pauler beszél!

Göndöcs Benedek megnyálazta nehéz szempilláit, azután dörzsölni kezdte őket jó sokáig, mire végképp elnyomhatta az álmot, már akkorra Pauler bevégezte szavait, s Göndöcs már csak azt látta és hallotta, hogy Pauler leül, s hogy a szélsőbal éljenez.

- De hát melyik oldalhoz tartozom én? - hebegé elhűlve, amint eszméit és mameluk emlékeit rendezni kezdte -, hiszen én még úgy szenderedtem el az Úrban, hogy Paulerrel voltunk egy párton?

Bizony ilyen megfordított világ volt ma a tisztelt Házban, hogy bízvást megzavarhatta a Göndöcs fejét, bármilyen nagy is az.

Nincs az a képtelenség, ami meg nem történt volna ma.

Paulert megéljenezte a függetlenségi párt. A kormánypárt Istóczyval dicsekedett. Mezei beszédét lepisszegte a szélsőbal.

S a legnagyobb képtelenség végre: hogy Tisza Kálmán egy szót se beszélt.

Mi a mennykő! Hát már magokban is meg tudnak élni a mamelukok?!

1882 PESTI HÍRLAP

A TISZTELT HÁZBÓL [nov. 29.]

Láttuk az elnököt. S kiállíthatjuk a visum repertumot, hogy egy darabban láttuk. Ádáz ellenfele, Hoitsy Pál is teljes testi épségben ebédelt a Holzwarthnál. Nem tapasztaltatott mechanikai úton eszközölt lyuk a testében. A nagy robogással megindult belháború tehát elsimítotttnak látszik.

- Előre tudtam, hogy így lesz - mondá Németh Berci bátyánk nagy sóhajtván. - Mert hát hogy áll a dolog? Úgy áll, hogy az egyik táborban van Péchy Tamás, Ivánka Imre és báró Podmaniczky Frigyes; a másik táborban van Hoitsy Pál, Herman Ottó és báró Prónay Gábor. Mind a hat darab egytől egyig igazhitű, lutheránus. Egy sincsen köztük más hitű. Hát lehetett-e gondolni, hogy ezek még kárt is tehetnének egymásban?

Az elüledett vihar meglátszott a mai tanácskozáson. Szörnyű csendes volt a megelőző napok alatt még oly viharos gyülekezet. A tenger sima tükrét nem háborították szemita-antiszemita szellők. Csak a vége felé fodorodott föl a víz színe egy kicsikét, mikor Mezei Ernő beszélt személyes kérdésben.

Nagy nyugalommal fogott a Ház a parlamenti tanácskozások legfontosabb tárgya, a költségvetés tárgyalásához. Ott volt egynémelyiknek a kezében a pénzügyi bizottság jelentése a pénzügyminiszter által előterjesztett költségvetésről. Két három lapnyi igénytelen papiros, amin nagy óvatossággal van kerülve minden, ami izgató. Csak a stílus, meg az interpunkció, no, az infámisan bosszantó valami. Fálnak meg az ember tőle, mikor elolvassa. Meglátszik rajta, hogy úgy rázta ki a kabátja ujjából a pénzügyi bizottság előadója egy félóra alatt. El kellene rendelni, hogy ne csak a beszédek, de az irományokat is korigálja ki Kónyi Manó, mielőtt a Ház elé kerülnének, s adjon nekik akceptábilis emberi ábrázatot.

Hegedüs Sándor persze megdicsérte, hogy az előterjesztés milyen kitűnő, s hogy a pénzügyi bizottságnak milyen nagy megerőltetésbe került egy-két ezer forintot egyik rovatból a másikba áthelyezni. A pénzügyminiszter költségvetése olyan tökéletes, hogy nincsen ebből se elvenni, se hozzátenni való. Hogy mégis tessék-lássék, miszerint a pénzügyi bizottság is dolgozott, hát lefaragtak a deficitből vagy tízezer forintot, ami annyi, mint semmi *negyedfélszáz* millióhoz közeledő kiadási tétel mellett.

A deficit lesz 21,3 millió. De az nem tesz semmit. A pénzügyminiszter úrnak már papíron vannak azok az ideái, amelyekkel azt a hézagot betömni »kontemplálja« (főlkapott parlamenti szólam, mióta Széll Kálmán kiröpítette). Egy kis adóemelés, egy kis »haza-árulás en detail« (vulgo államjóságok eladása), a telepítvényesek hosszú éveken keresztül teljesítendő tartozásainak kifizettetése valami bank által egyszerre, mely bank aztán ám lássa, hogy az évi rátákat a telepítvényesektől hogy szedi be, és fedezve lesz a deficit fele. A másik fele? No bizony! Aki az adósságainak ki tudja fizetni a felét, az még nem ruinált gazda, annak még van hitele. Csinálunk hát a másik felére adósságot.

Igaz, hogy a fedezeti része a büdzsének még ismeretlen. Hanem azért tessék azt az egész büdzsét elfogadni látatlanban. Megérdemli Szapáry Gyulának az a szépen alákunkorodó szőke bajusza.

A jobboldal ez ajánlás után szinte rossz néven látszott venni, hogy Helfy föláll. Ni, bizony még belekotyog! Nem volna szebb, ha mindjárt megszavaznók az egész kontót? Az volna még csak a bizodalom jele, általános vita nélkül fogadni el a költségvetést! Ilyet még nem látott Európa. És ez most megfoszt bennünket attól a dicsőségtől, hogy ebben mi legyünk Európában az elsők, a követendő példa.

Helfy bizony pedig nekiment, s ugyancsak széjjelszedte úgy a költségvetés számadatait, mint a kormány egész politikáját. Nem hitte el, hogy 21 millió lesz a deficit. Mindig több volt még, mint amennyit a pénzügyminiszter prelinált, sőt több, mint amennyit ő maga Helfy prelinált. 1880-ra ő azt mondta, hogy 40 millió lesz a deficit, és lett 48. Most azt mondja, hogy nem 21, de 43 millió lesz a deficit, s inkább több, mint kevesebb. Végezte beszédét Leon Say szavával, hogy csak azon államban mondható a kincstár gazdagnak, melynek a népe is gazdag. Más gazdagság csak szemfényvesztés.

Szilágyi Dezső, úgy tetszett nekünk, ma igenis szakszerű volt. (Ne tessék hinni, hogy ez csak körülírása annak, hogy unalmas.) Másfél óra hosszáig kalkulált, figyelmeztetett, oktatott és csodálkozott. Aztán beadott egy határozati javaslatot, mely áll ennyiből: »Mondja ki a Ház, hogy a költségvetést általánosságban nem fogadja el.« Punktum, semmi több. Kicsi, de erős.

Az ülés végén Mezei Ernő szólalt föl Verhovay tegnapi személyes támadásaira. Hát biz ő, úgymond, elismeri, hogy gyenge hírlapíró, ha a hírlapírásnak azt az ágát vesszük melynek fő feltétele a tolakodás. Hatást keltett rövid felszólalásának az a része, melyben elmondá, hogy egész életében soha nem éreztették vele, hogy zsidó, ide kellett jönnie a parlamentbe, hogy itt erre is figyelmeztessék.

A T. HÁZAK [dec. 1.]

Az összes képviselőházi helyiségek a zsúfolásig teltek meg, boldog volt, aki helyet kaphatott a nagyszámú tömeg közül, mely a Sándor utcai palota előtt ácsorgott, könyökével szorítva utat magának, ha jegye volt, s irigykedve nézve a bemenőket, ha jegye nem volt.

Hanem iszen künn se volt éppen nagyon unalmas. A magyarokat még mindig gyönyörködteti, ha a robogó kocsiból egy-egy »történelmi fizionómia« száll ki, s kivált ha még színes, magyar dísz van rajta. A kócsagos kalpagoknak, aranyos mentéknek megvan a publikuma, hanem a reális törekvéseknek még mindig nincs.

Bent a Házban a karzatokon fej fej mellett, ember ember hátán ült, s a fórum a lehető legtarkább képet nyújtotta, melyhez hasonlót igen kevés alkalommal láthatnak azok, akiknek az ilyesmi tetszik.

Zagyva tarkaságban kerültek össze s néztek egymással farkasszemet, főrend, szélsőbali képviselők, Mokány Bercik és Vöröshegyi Dávidok a díszbe öltözött püspökökkel. Az érsekek is mind ott voltak, nemcsak Simor, de Haynald és Samassa is.

Mind a kettővel történt valami figyelemreméltó. Ami Samassával történt, az tulajdonképpen Szilágyival történt. Szilágyival pedig az történt, hogy míg minden főpap és jóformán minden főrend kikereste magának a legkonokabb jobboldali helyeket, addig Samassa egyet perdült, s odaült a háta mögé a habarékpártra.

Hajdan képviselő korában éppen azon a helyen üldögélt. Hanem akkor még vékonyabb ember volt minden tekintetben. Ma már, ha szólni kezdene, nem írná róla istenben boldogult Tóth Kálmánunk:

*Vigyázzon Péter Samassa.
Hogy a Házat meg ne szalassza!*

Ma már legfeljebb csak Trefortot szalasztaná meg. Azért meg nem volna kár!

De most már lássuk, hol ül hát Haynald? Mert ma nem a beszélés, hanem az ülés képezte a politikai kombinációk anyagát.

Haynald bíbor ruhában a Deák hajdani helyére ült, s tiszteletből üresen hagyták meg körülötte a helyeket, pedig helyszűke volt azon az oldalon. Ő képviselte a legnagyobb méltóságot.

Háta mögött ültek Pejacsevich, Horvátország bánja, Cziráky János, Szőgyény László és Zichy Ferenc mint zászlósúrak.

Tisza háta mögött is dignitáriusok könyököltek, Szláv József, a nap hőse, Fratricsevics gyönyörű testőr ruhában, magas, daliás alak, minden szem rajta függött; Andrássy Gyulából sokat levont, mert az mellette ült, huszártábornoki egyenruhában s távolabb gr. Szapáry Géza fiumei kormányzó.

Furcsán nézett ki az elnöki emelvény is. Vörös posztóval vonták be ma. A jó Péchy Tamás jobbán ott piroslott Mailáth György kevély arca, s mindenik mellett a saját külön jegyzője; kopasz Baross Gábor itt, Rudnyánszky báró jobbról, mindnyájan díszruhában, s felosztván az elnöki és jegyzői teendőket atyafiságosan, hogy senki se panaszkodhassék mellőzésről. Valóban szép és hangulatos volt e középkori ceremónia, habár némileg komikus is.

Természetes, hogy mivel a kormánypárti helyek olyan felette kapósak valának (különösen a főispánok előtt), a vérmes mamelukok közül is vagy húsz-harminc ember a szélső padokba szorult.

- Fojtó szagot érzek - mondogatta váltig Németh Berci. - Több levegőt!

A képviselőház papjai is dísz egyházi ruhában jelentek meg, de ezek között a legszebben nézett ki a mi jó Göndöcs Benedekünk, kin hosszú fekete bársony, magyar felöltő lógott.

- Szervusz, Kapisztrán! - üdvözlé valaki, s valóban a régi magyar papokat juttatta eszünkbe.

A képviselők közül csak kevesen jelentek meg díszben a délelőtti ülésre; hanem délután aztán annál többen, úgyhogy valóban festői látványt nyújtott a keleti pompa. Némelyek, mint Meszlényi Lajos, Sárközy Aurél szélsőbaloldali létükre is nem sajnálták fölvenni a mentét nagy bosszúságára Csanády bátyáknak, ki azt mondta, hogy:

- Ugyan, ugyan kinek a kedvéért öltözködtetek így ki? A Szláv Szepi kedvéért? Hanem ha a király maga is eljött volna, akkor bezzeg én is magamra szedem a szebbik gúnyámat.

Kell-e ennél nagyobb lojalitás s nagyobb bók a királynak? Ej, ej Csanády bácsi!

Még egy érdekes dolgot kell felemlítenünk. Az ülésre megjelent báró Edelsheim-Gyulay is ezredének egyenruhájában.

Ő a legújabb *magyar mágnás*, s ma gyakorolta jogát először. Sokan gratuláltak neki, s egyik legszívesebben látott alakja volt az elegyes gyűlésnek, hol egész élénken és otthonosan viselte magát; fürkésző szeme talán azt kereste, hol ül vajon Falk Miksa? S nem-e, játszik már többé ajka körül a tavalyi gúnymosoly:

Machen Sie lieb' Hemeter!

Nem, a báró »jó akvizíció«, s ha így halad, ilyen szépen simul hozzánk, mint eddig, ki tudja mire viheti?

Ülhet még ő valamikor Mocsáry Lajos mellett is.

A T. HÁZBÓL [dec. 2.]

Ma szinte visszatetszett hétköznapi köntösében a tisztelt Ház, s lassan, nehézkesen melegedett bele annak a tudatába, hogy ők a parlament.

Olyannak tűnt fel, mint egy bálterem a bál után, csak az emlékek lebegnek ott szerte... s úgyszólván, bántók a megszokott arcok.

A jó öreg Péchy, mintha csak amolyan fél elnök volna Mailáth nélkül.

No, de az ünnepiességet erősen pótolja a humor. S humoros dolog akad azonnal. Győr és Nyitra megye görög püspököt akar Szatmár megyének. No, hogy mi öröme és haszna lesz ebből Győrnek és Nyitrának?

Különben pedig Gruber János kezdte meg a büdzsé vitát. Azazhogy be is végezte, mert ő volt az utolsó szónok, minélfogva a szélsőbaloldalé lett az utolsó szó.

S már-már lefolyik az egész mai ülés unalmasan, ha a derék Hegedüs nincs jókedvében, s nem mond viccet, persze a »Szentivánéji álom«-ból. De tőle az is sok!

Különben pedig az egész vitából az a tanulság vonható le, amit a híres római konzul vésett fel a palotája kapujára, mikor a hivatalából elcsapták:

*»A birodalomnak nincsen pénze, mert a tolvajnak becsülete van«
»Éjjé lett a nap; nincs hát biztos út«.*

Ezek után egy kis kakas-harc kerekedik. Helfy Náci kirántotta a gyepre Lánczy Gyulát.

Lánczy Gyula ugyanis a legújabb aposztata. Sehogy se bírta elérni, hogy beszéljenek róla - pedig okos embernek tartja magát, s mivelhogy *erdélyi kerületet ül*, nagyon sietős neki - hogy emlegessék.

Egy szép reggelen áthurcolkodott... azazhogy csak átsétált (mert nemsok vinni való podgyásza volt) a pártonkízüliek közé. Miért? A pártonkízüliség nálunk olyan, mint a purgatórium: hogy onnan valahova jut az ember. S miután ő oda nem juthat, ahonnan kiment, valószínű, hogy a kormánypárt fog vele nemsokára *meggyengülni*.

Mivel péntek, böjt nap vala, Helfy nem feledkezett meg a szegény éhező papokról sem, elmondván, hogy a kalocsai érseket és a szatmári püspököt a lángeszükért és lánglelkükért tiszteli, míg ellenben az egri érseket a tudományáért. Most még megszerzi ezt az utóbbi dicséretet, s kimondja, hogy de iszen Samassa uram nemcsak tudós ember ám (az elég van a németnek is), hanem egyszersmind bátorlelkű és nagy hazafi. Amire ráadta az áment éljenekben a baloldal.

Lánczy természetesen nem hagyta szó nélkül a Helfy csipkelődését, pedig neki csakugyan legjobb már most hallgatni, s idomítani ajkait az »igen«-hez.

Mikor szavait elvégezte, Madarász apó azt dünnyögte magában:

»No, szép öcsém! Te is az ágy alá vágtaid immár a képviselői süveget! Beszélhetsz már.«

Felemelkedik Szilágyi Dezső. Jupiter a békák között. A folyosóból mind tódulnak be a képviselők. Mi se fecsegjünk hát tovább, hanem hallgassuk egész terjedelmében.

Pedig Szilágyi tulajdonképpen a legunalmasabb szónok: mert sokat beszél, de sohase mond bolondot.

A TISZTELT HÁZBÓL [dec. 3.]

Ami a Házban Tisza, az a színházban Csiky. Csiky miatt már darabokat sem írhatnak mások. Mindennek Csiky az oka. Miért nem kegyeskedik meghalni? Botrány, hogy még él, s hogy jó darabokat ír! Természetesen, mert ha márvány nem volna, békasóból csinálnák a szobrokat.

Sokszor elgondolkozom Csikyről, ha Tiszát látom, miután Tiszát mindennap látom, mindennap eszembe van a szegény Csiky, aki annak is oka, ha mások darabjait nem kívánja annyiszor látni a közönség.

Éppen így van a derék Tisza, sohasem abból a pozícióból támadják a habarékok, hogy ők jobban csinálnák meg a dolgot, hanem mindig abból, hogy miért nem ők vannak a hatalomban.

Szilágyi minden felszólalásánál kirí, hogy a veres szék csiklandozza, s jeles beszédjei, pompás rögtönzései elvesztik erejüket, mint a jamaicai rum, ha nincs bedugva. Szilágyi is egy kicsit jobban bedughatná a szíve vágját.

Szapáry Gyuláé volt egyébiránt a mai nap. Ő tett ma egzament a gazdálkodásából. Nincsen a Házban egyetlen lélek sem, aki annyira naív lenne még hinni, hogy a pénzügyminiszteri expozé igazat beszél. Kevesen tudják, hogy hol a szemfényvesztés, de azt tudják hogy benne van, éppúgy, mint mikor az escamoteur csepűt eszik, s pántlikát ereszt a szájából.

...Vagy a pántlika nem igazi, vagy a csepűevés volt a látszat...

Különben az egész beszédnek az volt a vége, hogy hat meg hat harminchat, meg nyolc... ötvennyolc - ennél fogva lehetővé van téve a valószínűség abbeli majdnem biztos reménye, hogy a kormány jelen pénzügyi politikája mellett ki fogunk bontakozhatni...

De miből?...

Ki fogunk bontakozhatni az utolsó kabátunkból. Már is a kigombolásával foglalkoznak a fináncok!

A jó Szilágyi Dezső Tiszára is haragszik ugyan, de még sokkal jobban Szapáryra.

Mert Tisza már egy inventárium szerint átvett miniszterelnök, akit generációk örökölnek generációk után, de Szapáry egy cseperedő miniszterelnök. S ha amaz elzárja a jelent, ez a jövő reményeit perzseli le. Mivelhogy meg van profétálva, Tisza Kálmán után Szapáry fog következni

S azonfelül Szapáry csinos ember lévén, ezüstszín fürtjeivel, merengős szemeivel s ruganyos imbolygó járásával Szilágyinak veszélyes konkurrens az asszonyok előtt is.

Hát ezt már mégsem lehet úgy hagyni. Ki kell keresni a leggyengébb oldalát. És Szilágyi megtalálja, amit keres. Elhangzottak az ominózus szavak: »hogy Szapáryt az ajtón taszította ki Tisza Kálmán s aztán mégis volt benne elég simulékonyság bejönni az ablakon«, azaz helyet foglalni abban a kabinetben Tisza alatt, amelyből éppen Tisza miatt szorult ki.

Éles nyíl volt, de csontig hatott. A pénzügyminiszter sápadt arca belevörösödött, s szemei sem voltak olyan karzatiasan szelídek, mint egyébkor.

Péchy Manó szörnyülködve dobolt kezeivel a padon:

- Hát már a professzorok is így beszélnek!
- Hamar, gyorsan elő kell keresni a miniszterelnököt, hadd feleljen.
- Hallatlan!

- Merre lehet?

- Kicsoda?

- A miniszterelnök.

- De hiszen nem ő van megsértve!

- Mindegy! Ő tartozik bennünket védelmezni, ha kellünk neki. Benne van a konvencióban!

A miniszterelnököt megtalálták, s az ülés végén eljött lecsendesíteni a tengert, mint egy Jupiter. Lobogtatván az ajtó-ablak vádat a kezében, melyet a gyorsírók már papírra leheltek.

Védelméből két magvas mondás emelkedik ki:

Az egyik, Szapárynak az az érdeme, hogy azt mondja, *nem állt be vakondoknak*.

A »vakondok« szó felette megtetszett a mamelukoknak, édes zsibongást éreztek tagjaikban, hogy íme van már náluk is rosszabb válfaj a Házban. Lélekemelő volt azt elgondolni, hogy még a mameluk is lenézhet valakit, akit úgy hínak, hogy vakondok.

A másik magvas ötlet az, hogy: »Szilágyi t. képviselő úr bizonyára sosem fog a *Szapáryéhoz hasonló simulékonytságot tanúsítani*.«

A Ház jobboldala nagyon megnevelte ezt a mondást. Tehát majdnem valószínű, hogy valami mélyen elrejtett vicc van benne, amit a hívek észrevettek.

S ez a mondás nagy szöveget ütött Szilágyi fejébe, hosszasan tűnődött rajta:

Vajon hogy értette? Mit akart ezzel jelezni? Mert azt mondja, hogy én nem tudnék lenni simulékony irányában, pedig alkalmasint úgy értette, hogy ő nem tud lenni simulékony énirántam. S ezek a bolondok mégis nevettek rajta!

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL dec. 5. [dec. 6.]

Ghyczy Kálmán, Tisza Kálmán... meg kell adni, hogy a Kálmánok szolgáltatták eddigelé a legbőségesebb kontingenst újabb alkotmányos éránk minisztereinek létszámához. János, Miska, Ferkó s ilyen közönséges nevek elő sem fordulnak a kabinetek lajstromában. Gyuri csak egy volt (Festetich), Menyhért (Lónyay), Tivadar (Pauler), Károly (Kerkápoly), Tamás (Péchy), Imre (Mikó), Ágoston (Trefort) is csak egy-egy, Gyula már kettő (Andrássy és Szapáry), István (Bittó, Gorove), Lajos (Tisza és Simonyi) szintén kettő, József (Eötvös, Szilágyi és ifj. gr. Zichy), Pál (Rajner, Ordódy, Széchenyi) már három, Béla, no Béla, az már négy volt (Wenckheim, Perczel, Szende, Orczy), s szinte több, mint Kálmán, ha eszünkbe nem jutna, hogy nini, hiszen Bedekovich Kálmán is Kálmán, már a micsodás.

Ez a negyedik Kálmán druszája annak a királyunknak, aki Horvátországot a magyar koronához csatolta. Talán ez a druszaság hozza magával, hogy ma Bedekovich a látható kapocs a két ország között.

Csendes, nyugodt, hallgató miniszter, aki a légynek se vét - az igaz, hogy az sem neki - szorgalmasan eljár az ülésekre, figyelmesen hallgat a beszédekre, legfőlebb Szilágyi Dezső alatt merül bele néha az »Obzorba«, mindenki iránt nyájas, udvarias s talán ő az egyetlen miniszter, aki el mondhatja magáról, hogy ellensége nincs. Mikor piros bársonyszékében meglapul, akár ott se lenne.

Ma aztán rendkívül kellemetesen látszott meglepettnnek, hogy őt is észrevette valaki.

*

Thaly Kálmán volt iránta e rendkívüli figyelemmel. Előre bocsátotta, hogy távol van tőle, mintha akár a horvát nemzetet, akár kormányát, akár országgyűlési többségét akarná felelőssé tenni, de kénytelen konstatálni azt a testvéri jóindulatot, melynek az országgyűlésen Sztarcsevich úrék adnak irántunk kifejezést, elnevezvén bennünket sarkantyús haramiáknak, embernyúzó fenevadaknak, állatbőrben járó vérszopóknak, s melyet a mob és a tanulóifjúság nyilvánít, mikor a magyar vasúti ablakokat betöri, a vagon kereke alá követ rak, s a magyar országgyűlési deputációban kvalifikálhatatlan anyagokkal dobálja meg magát Hegedüs Sándort is. Elmondják a horvát tankönyvekben, hogy őseik Könyves Kálmánnal szövetséget kötöttek, aki ezen a jogon megkoronáztatta magát horvát királynak is, és hogy kral Mathias, horvát fejedelem, foglalta el Bécset. Tudja ő jól, hogy Bedekovich Kálmán ennek nem oka, mert ő zerinvári gróf Zrínyi Miklós, a költő, vezér és államférfi jelszávához tartja magát, aki azt mondta, hogy épp oly jó magyar, amilyen jó horvát, s egyaránt szereti mind a két hazáját; de nem gondolja-e, hogy azon a hangulaton, melynek szellője minduntalan átsap hozzánk túl a Száváról, valamit enyhíteni lehetne?

Bedekovich kissé igazságtalannak találja egyesek tetteit az összességnek tudni be. Ó biztosíthat minden embert, hogy ami magyarellenes tüntetés történt, azért vizsgálat indíttatott, s a bűnösök el is vették érte jutalmukat. A kormány mindent elkövet a törvények és szerződések szigorú megtartására s a testvéri érzület fenntartására.

Vuchetich, a horvát képviselők vezérszónoka is szívére vette a Thaly beszédét. S van is benne valami igaz, hogy nem járja azok ellen intézni támadást, akik leginkább vannak kitéve az ultrák támadásainak. Egyébiránt ott, úgymond, a testvérnemzet ellen izgatókkal szemben szigorúbban járnak el, mint Magyarországon, mert ott még az egyetemi tanárokat is fegyelmi eljárás alá fogják. De már amit a magyarok erőszakoskodására a Muraközben fölhozott, s azt a szemrehányást, hogy az új horvát ortográfiát nem tudjuk, talán mégse érdemeltük meg. Hiszen a horvátok se tudják mind a magyar ortográfiát, s olyan stílust használnak velünk szemben, mikor enyelegni akarnak, hogy azt hisszük: gorombaság.

*

Az apró-cseprő büdzsétételeken, minő pl. a civillista és az apró-cseprő minisztériumokon, minő az őfelsége körüli és a horvát, ma keresztülvergődött a Ház szerencsésen, s belefogott a nagyobb falatokba.

Elsőnek a belügyi tárcát kezdte ki.

Mocsáry volt az első támadó. Kérdi, hogy mi dolog az, hogy csupa kebelbelieket neveznek ki a központi kormányzathoz, s alig van rá eset hogy bevennének egy-egy vicispánt vagy polgármestert, aki legalább tudja, hogy néz ki a rendelet, mikor végrehajtodik.

Tisza Kálmán úgy találja, hogy úgy van az jól, ahogy van. Be lévén hozva a számlalajtorja rendszere, azon kell végighaladni, sic itur ad astra. Az eltérés csak kivételes esetben engedhető meg, mert különben azt mondhatnák, hogy a kormány kortes érdemeket jutalmaz. Amit pedig dehogy is tesz, a kis ártatlan.

*

Legérdekesebb volt az ülésnek az a része, amely a Nemzeti Színház tételénél fejlett ki. Irányi Dániel, mint a múlt költségvetésnél, úgy ez alkalommal is felszólalt némely színházak trágár és erkölcsrontó iránya ellen. Erős vágásokat intézett a ledér sajtó ellen is, melynek termékeit a tisztességes családapa kénytelen elrejteni gyermekei előtt, mint ahogy a töltött fegyvert vagy mérget szokás. Szerinte e bajban a társadalom nem segít, hatósági közbelépés szükséges, mint a szabad Angliában, ahol az erkölcstelenség szabadsága nem tartozik az aktákkal és billelkel

biztosított szabadságok közé, s a színházak előadásai hatósági felügyelet alá vannak helyezve. A trágár előadások megszokása elröpíti a szemérmet, amely pedig olyan, mint a kard hüvelyé; ha elvész, magát a kardot is bajos megóvni a rozsdától.

Vigyázzon a kormány, nehogy azt jegyezze föl róla a história, hogy alatta harapódzott el nemcsak a politikai, de a magánerkölcsök megromlása is.

Úgy látszik, sem a kormány, sem a Ház nem éri föl azt a mély aggodalmat, mely Irányit e fölszólalásokra ösztönzi. Tisza Kálmán, akinek sohase volt érzéke sem a művészeti, sem a szépirodalmi dolgok iránt, ismét csak szofizmákhoz folyamodott Irányival szemben. Ha, úgymond, a sajtó is részes ama bűnben, mely miatt Irányi némely színpad ellen hatósági közbelépést sürget: miért nem sürgeti a sajtó ellen ugyanazt? Bájos alakokban festik le a kormány tagjait az élcsepapok. A kormány túri, mert tudja, hogy 24 óra elfűjja a méltatlan támadást. Ha Irányi törvényt sürget az erkölcstelen előadások ellen, terjessze ki a sajtóra is.

*

Nagy helyeslés zúgott föl a miniszterelnök beszédére a Ház minden oldaláról. Még Herman Ottó is felköté a fringiát Irányi ellen, s azt mondá, hogy ha Irányinak kifogása van az emberi testnek a színpadokon árult nuditásai ellen: miért nem indítványozza, hogy a múzeumok antik szobrára is, melyek ugyancsak ruhátlanok, valami lepel boríttassék. Néhány rossz darab miatt kár megsérteni a szabadságot.

Irányi komolyan felelt. A közerkölcs nem szabad préda, oltalmazták azt a mi törvényeink, csak alkalmazni tessék. Ez iránt ne hozzá intézzen a miniszter felszólítást, hanem az államügyészhez. A jövő kor és jövő nemzedékek iránti felelősségére kéri a törvényhozást, hogy ne hunyjon szemet a közerkölcsöknek kapzsi, haszonleső vállalkozók általi megrontására.

Tisza még egyszer felelt. Ha, úgymond betiltott volna valamely rossz hírű darabot, megtámadták volna, mint a szabad szellem ellenségét. Leteremti egyúttal az esküdszéket is, s annak verdiktjét, s midőn Szederkényi figyelmeztette, hogy az esküdszéki intézményt így sértegetni nem szabad, egészen megharagudott, s azt mondta, hogy már az az ő véleménye, amit ő kimond, akár tetszik, akár nem.

Feltűnő volt az ülés alkalmával Tisza Kálmán szent borzalma a megtámadtatásoktól. Kétszer ismételte, hogy ezt meg amaszt azért nem tette, mert megtámadták volna.

Milyen félénk lett egyszerre, ő, a bátor támadó és a támadásoknak egykor oly hős visszaverője.

Vajon ezt az argumentációt Angliában elfogadnák-e?

A TISZTELT HÁZBÓL [dec. 10.]

Nem tudjuk, meddig írhatjuk még e rovat fölé, hogy a »Tisztelt Házból«. Mert ha így megy, mint ahogy ma ment, megérhetjük még azt az időt, hogy a csapláros azzal utasítja rendre az ivóban duhajkodó legényt: »Csihaj, te! Azt hiszed, a képviselőházban vagy?«

Fura egy quodlibet ülés volt az a mai. Azok közé tartozó, melyekre egész lustrumok után is hivatkozni szokás, mint »emlékezetesekre«. Csakhogy a mai ülésre sohasem az önérzetes büszkeség, de a fájdalom és szégyenkezés érzetével fog utalni az emlékezés.

Tegyük meg a hírlapíró sokszor bizony minden inkább, mint kellemetes kötelességét, és referáljunk a történetekről.

Napirenden mint főtárgy a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium 1883-iki költségvetésének részletes tárgyalása lett volna. Amint kiderülend, az ülés éppen főtárgyával foglalkozott a legkevesebbet.

Mint napirend előtti tárgy Baross Gábor indítványa vettetett föl a *házsabályok revíziója* tárgyában.

Aki tudja, hogy a képviselőházban mindig a házsabályok körüli viták szoktak lenni a legvehemensőbbek, elképzelheti, az érzelmeknek micsoda viharát kavarthatta föl az, midőn a Ház szabályainak nem egyes, hanem valamennyi paragrafusairól van szó egész összességükben. A hangulatot annál izgatottabbá tette az, mert mindenki tudta, hogy ez indítványra az elnök és Hoitsy Pál képviselő között felmerült kellemetlenségek szolgáltatnak alkalmat, melyeknek kapcsán mindjárt sokan kezdték emlegetni »krudélis« házsabályok szükségét.

A szélsőbal nem is mulasztotta el, hogy az indítványnak mindjárt napirendre tűzése ellen is tiltakozzék. Helfy és Mocsáry indokolták pártjuk e kérdéssel szemben elfoglalt álláspontját, hivatkozva a törvényre, mely a házsabályoknak bárminemű módosítását csak az országgyűlés utolsó ülésszakában engedi meg, vezettette attól az intenciótól, hogy a bizonyos alapon és szervezet mellett megválasztott országgyűlés azt az alapot, amelyen megválasztott, a maga számára meg ne változtathassa kénye-kedve szerint.

Tisza Kálmán ezzel szemben hivatkozott maguk a házsabályok határozatára, melyek minden képviselőnek megadják a jogot, hogy indítványát kifejthesse, indokolhassa. Ettől még messze van, vajon a Ház az indítványt napirendre kitűzze-e, s ha kitűzte és megvitatta, elfogadja-e, és ha elfogadta, úgy történik-e az elfogadás, hogy a hozott határozat azonnal vagy csak bizonyos idő múlva lépjen érvénybe.

Erre azután a nagy többség szavazással megadta a jogot, hogy Baross kifejtse indítványát, amit ez, meg kell adni neki, meglehetősen higgadtsággal és tárgyilagossággal teljesített, kivéve azt a passzusát, ahol a szélsőbaloldalra célozva »rossz lelkiismeretet« emlegetett, mely a szólásszabadsággal való »visszaélés« szabályozásában is a szabad szó korlátozását rejti, és *klotürt* emleget.

Midőn Baross befejezte beszédét, Mocsáry fölállt, s kérte a Házat, hogy miután most már hát tudjuk, mi a szándék, a házsabálynak elég van téve: a Ház vegye le a tárgyat a napirendről, mert annak tárgyalás alá vétele már a törvénysértés kezdete, amiben sem ő, sem pártja részes lenni nem akar, s a szavazástól tartózkodni fog.

S amidőn a Ház e kérdésnek helyet nem adott, az egész függetlenségi párt, Irányi s még néhányan kivételével, fölkerekedett ülőhelyéből, s kivonult a teremből.

Csak ezután került a sor a közlekedésügyi minisztérium költségvetésére.

Itt Somssich Pál felszólalása provokált egy oly jelenetet, mely fölötté gazdag pikáns és izgató elemekben, nem nélkülözi a tartalmat sem, mely komoly elmélkedésre szolgáltatott alkalmas anyagot az elvhűség, a politikai magaviselet tisztessége, a pártelhagyás s több effélék fölött.

Somssich ugyanis idézve a mérsékelt ellenzék pártja volt tagjának, a közlekedésügyi tárca ez idő szerinti előadójának, Lukács Bélának a tegnapielőtti ülésben elmondott szavait, melyek szerint ő azért hagyta el előbbeni pártját, mert ama kérdések, melyekben ő a kormánynak opponált, a közigazgatási kiegyezés és a bosnyák okkupáció kérdése, rosszul ugyan, de megoldottak, s így ellenzéki állás elfoglalására elvi alap nincs; igen ügyes dialektikával mutatta ki ez okoskodás tarthatatlanságát, logikailag abszurd voltát, sőt politikai falzum becsempészését.

Lukács Béla személyes kérdésben felelt, s válasza a leleplezések jellegével bírt a mérsékelt ellenzéki párt kebléi titkaiból. A párt nagy tudományú kapacitásai, úgymond, többször ültek össze tanácskozássra, hogy megállapítsák egyfelől ama pontokat, melyekre nézve egyetértenek, másfelől azokat, melyek őket a kormánypárttól elválasztják, hogy így létjogosultságukat mint külön párt programszerű manifesztumban dokumentálhassák a választók előtt: és denique sohase tudtak megegyezni. Ő úgymond, így úgyszólván a levegőben lógni nem akart, azért lépett ki a párt kötelékéből.

Erre fölkel Szilágyi Dezső. Kemény gúnnal támadt Lukács Bélára, s azzal vádolta, hogy kilépésének nem az igazi indokait adta elő, mert azokat talán maga se tartja olyanoknak, melyekkel előállani e helyen lehetne (Lukács közbeszól: Adja tehát elő ön, de ne gyanúsítson). Ha a kilépés oka az volt, hogy a gazdasági alku megkötése s Bosznia elfoglalása ténnyé vált, miért nem lépett ki azonnal, amikor ténnyé vált, miért maradt a pártban még e tényé válás után évekig.

Lukács elismeri, hogy vitatkozás dolgában Szilágyival nem mérkőzhetik. Egyébiránt, ha Szilágyi más okokat kutat, hát megmondja neki, hogy az ok igen egyszerű: megelégette Szilágyi képviselő úrral egy párton lenni.

Tartós derűtség követte e szavakat, s Szilágyit kellemetlenül érinté, hogy a nevetők ellenfele pártján vannak, azért hát még egyszer szólt személyes kérdésben, elmondván, hogy hiszen ő Lukács Bélának, mikor egy párton voltak, soha sem volt elég éles, elég határozott a kormány elleni támadásaiban, melyről Lukács többször kifejté a Házban, hogy a nemzet bizalmát nem érdemli meg. Mi történhetett, hogy egyszerre oly nagy lett a bizalma ugyanazon kormány iránt?

Erre ismét fölkel Lukács, elmondva, hogy míg ő a mérsékelt párt tagja volt, e párt a költségvetést általánosságban sohasem tagadta meg, ez csak azóta lőn divat, mióta Szilágyi a párt pénzügyi tekintélye.

Szilágyi Dezső most se engedte, hogy másé legyen az utolsó szó. Hivatkozott Lukácsnak ellenzéki korában elmondott beszédeire, a »Közvélemény« című lapjában megjelent cikkeire, melyek a legélesebb támadásokkal illetik a kormányt, s melyek ékesen szóló illusztrációi annak, hogy minő farkast fogadott be a kormánypárt kebelébe báránybőrben, s gratulál neki hozzá.

A politikai kaméleonkodásnak sohase voltunk szószólói, s mindig megelégedésünkre szolgált, ha megkapta kellő jutalmát. E háromszori szóváltás azonban mégis több volt a kellőnél, s úgy nem különbözött a közönséges feleseléstől, mint egy tojás nem a másiktól.

A legkínosabb jelenet azonban az ülés végére volt fönntartva. A költségvetés »beruházások« című tételénél Rohonczy Gedeon szólalt föl, ki utolsó beszéde óta - mikor Tisza figyelmeztetésére beszédéből a szükséges konzekvenciákat levonta -, a kormánypártból kilépett s a baloldalra, a függetlenségi és mérsékelt ellenzéki párt közé ült.

Ismert modorában tartott hosszú beszédet, melyben a visszaéléseket újra emlegette, melyeket a közlekedésügyi kormányközegek különösen a kotrási költségek körül elkövettek. Hieronymi világosan és mindenki által érthetőleg derítette föl a vádak alaptalanságát, mire Rohonczy még egyszer felkelt, s röviden reflektálva az államtitkár egyes tételeire, minden átmenet és összefüggés nélkül így végzé beszédét: Én tudom, hogy most is Juvenciust fogják meg bűnbaknak, azt fogják elítélni, pedig nem az a bűnös, hanem »a minisztériumban van egy gaz banda, melynek feje ön, államtitkár úr!«

Általános konsternáció fogadta a magyar parlamentben azelőtt soha nem hallott e szavakat. Mozgás támadt az egész Házban, még a legszélsőbb bali padokon is, az elnök megrótt a szólót, mire ez így szólt:

Bocsánatot kérek a Háztól, de tőle bocsánatot kérni nem fogok soha.

Hieronymi államtitkár állt most föl. Arcán nem látszott meg a vihar, mely lelkében a durva vádra dülhatott, s hangja nem reszketett. Hidegen, határozottan mondá, hogy miután Rohonczy egy általános vádaktól hemzsegő beszédben támadta meg őt és a minisztérium szakközegeit, s vádjaira csak utóbb keresett megerősítő adatokat, melyek alapján a vizsgálat elrendeltetvén, a miniszterelnök a Ház előtt kijelenté, hogy e vizsgálatból sem órá, sem a vádolt szakközegekre a gyanúnak még csak árnyéka sem esett, ő Rohonczy képviselő ezek dacára megújított támadását *gaz eljárásnak* jelenti ki.

Az elnök e kifejezést is megrová. A Ház a legnagyobb izgatottságba jött a kínos jelenet után, amit egyáltalán nem enyhített a miniszterelnök ama lágymeleg kijelentése, hogy tiltakozzék az ellen, mintha a kormányban rablóbanda lenne.

Hogy az ügy ezzel nem lesz befejezve, az előre volt látható.

A folyosói humor persze e sajnálatos jelenetből is viccet csinált. Odagyültek egynéhányan Baross köré:

- Nagy mester vagy te, Gabi.

- Már miért?

- Eredj már no, mintha nem tudná minden ember, hogy azt a dolgot te csináltad. Így akartál szerezni prozelitákat a klotürnek.

A TISZTELT HÁZBÓL dec. 11. [dec. 12.]

Úgy vagyunk azzal a Tisza szabályozással is, mint a fogfájással: minden ember tud róla valamit. Akinek Bergengóciában egy rongyos fűrészmalma hegedül valami hegyi patakon, amiből ha egy borjú eloltaná a szomját, megállana a malom, aki valaha a városligeti tavon egy szandolénal fölborult vagy ott horgászott egy félórát az újpesti szigeten: mind azt hiszi, hogy ő már született vízszabályozó s tart épületes oktatásokat a hidraulikából. Soha annyi boldogítót, mint amennyi ennek a mi szegény Alföldünknek kijutott.

Ma a képviselőházban az árvíz kulminált, hogy Fekete Zsigmond szakértő úr kifejezésével éljünk, aki igen érdekes munkácskát írt közelebb Magyarország vizeiről, melyekből őseink, a hunok és avarok kultúráját így ügyesen sikerült kihalásznia. E könyvében érdekesen mutogatja, milyen jó vízszabályozók voltak a mi ezer év előtt ősapáink, tegnapelőtti beszédében pedig bebizonyítá, hogy milyen kontárok az utódok, mióta ezer évet haladt mindenféle technikai tudomány. »Legyek rossz próféta - mondá -, de félek, hogy a Tiszánál most követett szabályozási rendszer nem egy katasztrófának, de a katasztrófák egész sorozatának lesz a szülőanyja.«

Ma aztán egy hosszú, szikár úriember merült fel a kormánypárt tengeréből, s bemutatván magát mint szintén szakértőt, nagyban erősíté, hogy szakértő kollégája a Tiszánál alkalmazott szabályozási rendszert nem ítélte el, s fogadkozott, hogy ő az ország nyugtalankodó közvéleményét most mindjárt megnyugtatja. (Amire Németh Berci nem engedheté el a megjegyzést: »Vastag fa ez, komám, ily cingár fejszének!«)

És aztán megindult a diszkusszió a völgyzárlati, a medence, a kettős mederrendszer fölött. Csináljunk ott a mármarosai hegyek között a Tiszának vagy tizenöt Lago Maggiore-t, ahová olvadáskor meggyülemlik a vize, völgyek torkolatát a kifolyásnál építsük be várfalakkal, hogy azokkal áradáskor megfoghassuk a vizet, azután úgy ereszgessük alá messzelyenkint; építsünk a Tisza mellett, ott ahol már lomhán hömpölyög, óriási rezervoárokat; vagy - az lesz a legjobb - Vásárosnaménytől ássunk le egy medret, amely a Tisza vizét megossza a Kőrösökig, azoktól a Marosig, ettől a Dunáig, s a Tisza megoszlott vizét, az egész Kőröst és a Marost eresszük le extra úton, mely Debrecen mellett vezetne a Dunába.

Így aztán elérjük azt a kettős célt, hogy nem leszen árvíz, de lesz két paralel futó hajózható Tiszánk, ami igen szép fiziognómiát fog kölcsönözni az országnak a mappákon, s nagyon hasznos is lesz, ha ugyan nem szalad a nyakunkba egyszer egy akkora özönvíz, hogy egy Tisza meder helyett ezentúl kettő telik meg vele, Szeged után Debrecen is elúszik, száraz nyáron pedig mind a kettőnek szántunk-vetünk a fenekén.

E tervekkel egyidejűleg azonban tegyünk eleget a berlini mandátumnak is, tegyük szabaddá a Dunát, és robbantsuk már szét egyszer azt a kellemetlen Vaskaput.

Mind e tervek keresztülvitelére alig lesz több szükségünk két-három nyomorult milliárdnál, amit pedig beszerezhetünk könnyűszerrel, ha mint mindenben, úgy ebben is a német példa után indulunk, s kivetjük a szükséges összeget az ellenségünkre.

Persze ehhez, az szükséges, hogy megverjük előbb. Ebben azonban semmi kétség. Persze hogy megverjük. De hogy megverhessük, ahhoz szükséges, hogy megtámadjuk előbb.

Ergo a Tisza sikeres szabályozásának egyetlen helyes és elengedhetetlen feltétele hadat üzenni a muszkának. Számár, aki be nem látja, ily világos logikai demonstráció után. Az a kormány pedig, mely ezt belátja, s az első lépést megtenni mégis elmulasztja, nyomorult, gaz és buta.

Ennélfogva indítványoztatik, hogy

tekintve a hazánk alsóbb vidékein gyakorta előforduló veszedelmeket,

tekintve, hogy azok sok kárt, bajt és kellemetlenséget okoznak,

tekintve, hogy elhárításuk kívánatos, de

tekintve, hogy elhárításuk drága is, és

tekintve, hogy nekünk pénzünk nincsen, s ami kevés van, az a boszniai hasznos beruházásokra, fiaink német katonákká neveltetésére, kék hátú vén trotty generálisok illendő úri nyugdíjba helyezésére és szíves hitelerőink rossz szájának bedugására szükséges, mondja ki a képviselőház, hogy

az uralkodó utasíttatik, hogy egy huszonnégyszáz óra lefolyása alatt - mert az árvíz nem vár -, üzenje meg a muszka cárnak a háborút.

Tisza Kálmán, persze, erre is azt fogja mondani, hogy ez a terv kalandos. Ellenezni fogja. De a többség nem fogja elzárhatni magát annak plauzibilis volta elől. Leszavazza. S megtörténik, amit legmerészebb álmainkban is alig mertünk reményleni: az ország egy csapással mind a két Tiszájátul megszabadul.

Ecce! Ajánljuk a határozati javaslatot a tisztelt Ház figyelmébe, ha ugyan komoly szándéka alaposan szabályozni a Tiszákat.

Ni, bizony el is felejtjük jelenteni a világhistóriai eseményt, hogy Tisza Kálmán ma ismételve megmentette Magyarországot hivatalnoki karát. Annyira elérzékenyedtett megtámadtatásuk fölött, hogy már arra is apellált, ami szerinte éppúgy nem létezik, amint egy druszájának,

valami Könyves Kálmánnak nem léteztek a boszorkányok. A közhangulatra. Az tegye lehetetlenné a méltatlan támadásokat.

Sose hittük volna, hogy a miniszterelnök úr ennyire megerőltesse a derekát.

Rohonczy Gida persze válaszolt, hogy ő nem az egész hivatalnoki kart támadta meg. Ő megengedi, hogy vannak kivételek. Majd kisül a végén, hogy kik ellen használta ő azt az inparlamentáris kifejezést, melyért a Háztól bocsánatot kér.

*

Ezzel tehát az afférnek vége szakadt. Azonban meglehet, hogy csak pihen, majd újra kezdi, mint a kifáradt gyerek a vívást, ha megjön a szusza.

*

Eleven kis vita fejlett ki a »vasutak« rovatnál. Pázmándy indítványozta, hogy a magyar vasúti és gőzhajó vállalatok külső és belső szolgálatukban más nyelvet ne használjanak, csak a magyart.

Ivánka Imre opponált ez ellen. Hogy tanulja meg az a szegény német, hogy Fünfkirchen, Eisenstadt, Neuhausel micsoda? Lám, ő a legmagyarabb vasút direktora, s mégse tudja, hogy Breslau magyarul Boroszló, Leipzig meg Lipcse.

Az ő meggyőző érvelése kapacitálta is a Házat, mely az indítványt szótöbbséggel elvetette. Pedig amellet szavazott még a habarék is, sőt, ami sohasem történt azelőtt, Horvátországnak is a kétharmada.

Göndöcs nem szavazott az indítványra, amire Thaly Kálmán biztosítá is, hogy Árpád apánk megfordul a sírjában, ha ezt meghallja.

Mondott is aztán Göndöcs a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem miniszterének olyan szép kis dikciót, hogy Árpád apánk bizonyosan még egyet fordult, ha meghallotta. És így megint csak rendbe van hozva a dolog.

A MAI ÜLÉS [dec. 13.]

Aki a mai ülést végighallgatta, bizvást hihette, hogy a tisztelt Házon valami boszorkányság ment végbe tegnap óta. Mintha csak kicserélték volna, egy haja szála se hasonlított ahhoz a fizionómiához, amit a múlt napokban mutatott. Mokány Berci ökiyelmének mintha csak magva szakadt volna, nem hallottuk a jóízű frázis kiszóamlásait, ékes mondásait, amiktől úgy megviszket az embernek a tenyere. A Ház szolid volt és komoly, mintha Irányi Dánielnek lett volna teremtvé a képére.

Komoly, higgadt, szakszerű diszkusszió engedett a múlt napok káromkodásának helyet, mintha ki akarná köszörülni a szenvedett csorbát, s meg akarnák mutatni a honatyák, hogy nálunk is lehet parlament, ha igazán akarjuk.

A közgazdasági tárca volt napirenden, az, amelyet legújabbban Széchenyi vezet. Pál tudniillik.

Ama vehemens támadás után, melyben Somssich és Szilágyi Dezső Lukács Bélát részesíté a minap, hogy odahagyta őket, tekintve, hogy e párt vezérei mily szigorú logikusok, azt hihette volna az ember, hogy no, most mindjárt az új miniszterre kerül a sor, mégpedig sokkal dörgeelmesebb alakban. Mert Lukács Béla több mint egy éve, hogy kilépett a habarékból, több mint egy esztendeig volt a Mahomed koporsója, s csak azután szánta rá magát, hogy legyen ő is szerény mameluk. Pál azonban sokkal megvetőbb módon hagyta oda az oláhokat. A

miniszteri tárca ott volt már a zsebében, s mégsem jutott eszébe, hogy talán el is illenék búcsúzni eddigi híveitől. Még a klubból se lépett ki, mintha azt, hogy a mérsékelt ellenzéknek tagja is lehet valaki, meg miniszter is, egész természetesnek találná. Úgy kellett őt extra figyelmeztetni, hogy ez a két méltóság egy kicsit inkompatibilis, amire aztán megadta pártjának az abfertigungot.

Ha tehát a pártvezérek érdemesnek látták oly nagy fűriába jönni azért, hogy egy párthívők lassankint átmegy a túloldalra, azt vártuk mint következetes emberektől, hogy ma legalábbis felgyűjtják a házat annak az embernek a feje fölött, akiben nekik annyi hitük vala, s aki közvetlenül a kebelükből egy hirtelen ugrással ott termett abban a miniszteri székben, melyet ők oly hiába ostromolnak évek óta.

Nem, nem történt semmi veszedelem; a cirkumspectus urak jónak látták gyöngéd figyelemmel lenni a grófi miniszter iránt, akit pártelhagyási lépésében bizonyára nem vezetett egyéb érdek, mint használni a hazának.

*

Mikor a piros bársonyszékben új alakot pillant meg a publikum, az első dolog, amit tőle vár, az, tartson egy dikciót, s mondja meg, új állásában mit kíván csinálni? Mi is azt hittük, hogy gr. Széchenyi Páltól nem kívánhatunk kevesebbet, mint azt, hogy most, midőn először nyílik alkalmunk nyilatkozni, ki fogja fejteni programját.

Annál is inkább vártuk őtőle azt, mert ő volt a gazdakörből kiindult agrárius mozgalom fejének elismerve, s méltán gondolhattuk, hogy nagy ideákkal van tele, amelyeket most íme kifejti, s előadja hazamentő terveit, melyek megvalósítása kedvéért ellenzéki állását odahagyja.

És ő fölállt. Megszólt, és beszélt hat és fél percig, mely idő alatt mindig csak azt fejtegette, hogy az ő tisztelt hivatali előde, báró Kemény Gábor is derék ember, meg hogy ő is derék ember.

Ebből aztán legyen okos, aki tud.

Gaál Jenőnek, Herman Ottónak és gróf Apponyi Albertnek kellett elvállalni, hogy mondjanak a miniszter helyett valamit. Hát azt a három dikciót aztán meg is lehetett hallgatni. Olyan volt mind a három, hogy a legfényesebbek egyikévé tették a mai ülést, s a régi, eszmékben gazdag reformátorokat láttuk föltámadni bennök. Igazi lelki gyönyörrel hallgathatá, aki a tartalmas parlamenti vitatkozásokban örömét találja, s gondolatot, eszmét, tervet keres a szavak alatt.

Gaál Jenő nagy szorgalommal kisütött beszédét méltán nevezhette államférfiúnak, tartalmára úgy, mint koncepciójára kitűnőnek Herman Ottó. De az ő beszéde is megérdemlé mind amaz elismerést, mellyel Apponyi adózott neki. Ez utóbbinak beszédét pedig a legnagyobb figyelemmel és méltánnyal hallgatta az egész Ház pártkülönbség nélkül. Mindenesetre egyik legemlékezetesebb beszéde lesz az idei büdzsévitának. Különösen élénk visszhangra talált a beszéd azon része, melyben a magasabb állásúak hazafiúi föladatát és nagyobb kötelességeit vázolja. Ama szavai, hogy akit születés, rang, vagyon, összeköttetés magasabb állásba helyezett, tartsa szeme előtt, úgymond, hogy mindenki tolvaj, aki a társadalomtól többet vesz, mint amennyi érte tesz, egy gróf Széchenyi István szájába is méltók lettek volna.

A feszült figyelemmel hallgatott beszédek között Jónás Ödön és Dobránszky Péter nyújtottak a Háznak egy kis jótékony pihenőt, amikor ki lehetett egy kissé menekülni a folyosóra.

- Jónást még a cethal is kiadta, amikor elnyelte mondá - Szathmáry Laci bácsi, és elmenekült az előbbeni beszéde elől.

- Menjünk pipázni - mondá ismét, mikor a második kezdett beszélni.

Úgynevezett pikáns epizódja nem is volt ez ülésnek. Csak midőn Apponyi, a szocializmusról szólva, Bismarck szavait idézé, hogy az államgépezet kerekeit nem árt megkenni egy kis szocialisztikus olajjal, akkor szólt közbe Németh Berci:

- Ahá! Petroleum!

Apponyi, mint petroleur!

A MAI ÜLÉS [dec. 15.]

- Phű, csakhogyl tettem!

- Mit?

- Hát az érettségi vizsgát.

A szellemes olvasó talán nem szorult a mi felvilágosításunkra, hogy a fönnebbi párbeszéd egyik történelmi személye nem vala más, mint a nagy Széchenyi kis unokaöccse, akitől ma múlt el az a keserű pohár, melyet miniszteri műnyelven tárgyatárgyalásnak neveznek.

A földművelés, ipar és kereskedelem tárcáját intézte el a Ház. De nem múlhatott el minden vihar nélkül, még ajtózáras előtt érte az a fergeteg, amelyik hajókat pusztított el a fiúmei kikötő előtt a múlt hónap végén.

Halász Géza bácsi evezett neki a miniszternek azzal a jelszóval, hogy c'est la mer qui donne l'empire, s ebből kiindulva követelte Fiumét. Aztán biztosítá a minisztert, hogy hiába haragszik, de biz az többször is meg fog még történni, hogy Széchenyi Istvánt Pál úrnak szemére vetik. Aztán a miniszterelnököt lepte meg a kérdéssel, hogy mi dolog az, az ellenségtől szerezni kereskedelmi minisztert? Hát már nincs arra való ember a saját táborában? Mit sértegeti pl. Wahrmann Mórt? Hát megérdemelte az az ilyen bánást? Avagy a miniszterelnök úr is antiszemita már? Ilyen bevezetés után vitorlázott ki aztán a nyílt tengerre, csinálva ott olyan galibát, hogy a kormánynak minden tekintélyét össze kellett szedni, hogy lecsillapítsa a háborgó hullámokat.

Először is maga a miniszter vállalkozott Neptun szerepére. Nem ért az semmit. Utána kirukkolt az államtitkárja. De szegény Matlekovics csak a szárazságának köszönheti, hogy nem nyelte el valami cápa. Utána egy révkapitány vonult elő egy fregatton, aki már a delegációban is volt tengeri előadó. De hiába hasonlított ökelme Umberto olasz királyhoz szőke kiadásban, a bóra csak dühöngött az Adrián. Végre is Jókainak kellett előrukkolni, aki a legjobban értesített forrásból - bizonyosan a Castaliaiból - biztosítá Halászt, hogy Fiumében száz év alatt egyszer ha esik olyan vihar, mint volt a minapi, s ha azért külön hadihajót tartanának a kikötő előtt, amelyik a veszni induló hajókat kimentse: ötvenszer annyiba kerülne ennek ott tartása, mint az a kár, amit egy ilyen ritka vihar okoz.

Halász Géza erre is csak a fejét csóválta, s kijelenté, hogy ő arra, amit Jókainak holmi tengeri »Waldmajorok« mondanak, mind nem ad semmit. Végre is agyon kellett szavazni az öreget. De azt se engedte csak úgy könnyen: határozati javaslatának őmaga föjtotta meg az egyik felét. A másikat aztán odaadta, hogy verjék hát agyon.

Beszéltek még aztán egy kicsit a filoxéráról, a fogarasi mintatelepek címénél a petroleumforrásokról s egyebekről, és csak aztán következett be az a boldog pillanat, hogy a szorongattatásaiból kiszabadult miniszter végre megkönnyebbülve fölsőhajthatott, amint ez a sorok elején ékesen előadatik.

S ezzel új nap virradt föl Széphalomra. Zordon Wahrmann leszállt az előadói székről, és fölvonult rá gr. Zichy Ágost, a hajnalarcú, kinél nem találkozik szebb szakáll a háznak sem az egyik, sem a másik hemiszféráján. De hang se ám. Kemény Gábor lírai tenornak adja ki magát, de ehhez képest még ő is kontrabasszus. Ágost gróf oly magasan trillázik, hogy szinte a fülemilét véljük hallani, mikor nincs egészen jól diszponálva. Aztán hogy pereg ajkáról a szó. Mint a hegyi csermely. Két perc alatt készen volt az egész kultusz- és közoktatásügyi büdzsével. Nem is csoda, ő, aki a mongolok Góbi-pusztáján - ami nagyobb Európánál - hat hét alatt végigfutott, mint ölné az időt ilyen kisebbrendű sivatagon?

Trefort miniszternek az a tulajdonsága van, hogy amely pillanatban az ő büdzséje előkerül, a szemöldöke azonnal fölzalad a homloka közepire, és ott marad egész addig a pillanatig, amikor az utolsó tételt is megszavazták neki. Ez idő alatt folyton izeg-mozog, mintha szurkálnák a vörös széken keresztül, s nagyszerű dikciókat hallgat el magában minden megjegyzésre, amik a közoktatásügy nagy kárára, fájdalom, nem juthatnak bele a naplóba.

Ecclesia praecedit, s ennél fogva Jánossy János plébános úr szólt először a kultuszhoz, megdicsérve a 67-ki kiegyezést - amin ez a szegény kiegyezés csodálkozhatott legjobban -, és a filozófusokat mind a pogány Platóntól egész Herman Ottóig, csak azt nem tudjuk, Voltaire-t és Rousseau-t is oda értette-e? Oda lyukadt ki, hogy keresztény alapon kell nevelni a zsidókat.

Aztán Urváry Lajos, szintén hajnalarcú hódította vissza Muraközét a szent koronának, ami bizony nem ment minden testvérharc nélkül. Mert Vuchetich fölállt, s rendkívül érdekes előadást tartott a muraközi nevelésről, ahol ilyen ortográfia szerint tanítják a nyelvet: Latiatuc feyleym zumtukhel mic Vogmuc - csak hogy horvátul -, meg a talián szokásról, amikor egy sipkába hányja mind a szenteket, s úgy tapossa meg, de biztosítja szent Antalt, hogy őt kiveszi.

Legérdekesebb volt az ülés befejezése. Tisza jelentette ki, hogy mához egy hétig tart a diligencia, aztán mehet haza isten nevében Wahrmann Mór is, Jókai Mór is, mert minden mór megtette akkorára már a maga kötelességét, megszavazván ami tőle csak kívánatott.

A T. HÁZBÓL [dec. 16.]

Korán reggel jöttem haza a »Kék macská«-ból, s alig aludtam két órát, mikor reggel megzörögteni valaki az ablakomat.

Ki az? Ki az? Ki kopog? Mi kopog? Egy fekete holló. Nem a! Egy képviselőtársam zörgetett be az ablakon. Félálmosan is megláttam a függönyön keresztül bozontos fejét, s felösmertem, hogy a Pali.

- No, mit akarsz?

- Jössz a házba? - kérdé.

- Miféle házba?

- Hát a képviselőházba!

- Már hogy mennék? Nem szoktam én oda járni. Mit keresnék én ottan.

- Pedig itt vannak a választóid, egész nap kerestek tegnap.

- Tyhű, ördögadta! Hol a ruhám? Megyek azonnal.

Csengettem az inasomnak, de az még mélyen aludt. Magamnak kellett őt fölkelteni, hogy tisztítsa ki a cipőimet, mert sietek a Házba.

- Lehetetlen! - mekegte ásítózva, és a másik oldalára feküdt.

Alig bírtam eszméletre hozni a gazembert s jóformán dél volt már, mire a Sándor utcai palotáig vergődtem, s leülhettem a helyemre a jobboldalon Kőrösi bátyám háta mögé.

Az éjjeli mánortól még ködös volt a fejem, s amint szemeimet kitörülgettem, olyan csodálatosnak látszott nekem ez az egész környezet. Ez a tömérdek józan ember így együtt egy rakáson. Ejnye, de furcsa is a világ délelőtt!

Az ismerősök vígan és félig-meddig nevetgélve üdvözöltek, s azután összesúgtak a hátam mögött. Verhovay Gyula fölvette a cvikkerjét és figyelmesen rámnézett. Mit akar velem ez az ember? Egészen idegessé tett a nézésével, s többé nem mertem tekintetemet a szélsőbaloldalra vetni, kivált midőn észrevettem, hogy a Polónyi széles arca is felém van fordulva, mint a nap tányérja, s hogy a rettenthetetlen daliának fekete kendővel van megint felkötve az egyik karja. Miféle párbaj lehetett már azóta megint? Mégiscsak baj az, ha az ember ritkán jár ide! Egészen kiöregszik a tudományos ismeretekből! De vajon miről suttnak az emberek, ha rám néznek.

Talán tudtomom kívül valami tapintatlanságot követtem el?

Szemeimet kellemetesebb tájakra, a *mieink* felé indítám el. Szegény Péchy, de megöregedett, amióta nem láttam.

De nini, micsoda dolog az, Szász Károly, P. Szathmáry Károly is köztünk ül! Hát ezek mikor lettek képviselőkké?

Jézus Mária! Hiszen ez már egészen új »Ház«! Ez már új ciklus! Átaludtam vagy négy esztendő, s elfelejtettem magamat megválasztatni! Persze, azért nevetgélnek, azért suttnak, mert illetéktelenül ülök itt.

Tűkön ültem, s ideges lettem valahányszor a teremőr felém jött, nem-e akar kivezetni? Csak már azt tudnám, hányadik évet írjuk Krisztus után, akkor ki lehetne számítani! Mert én 1881-ben lettem megválasztva három évre. De restelltem megkérdeni.

Midőn éppen ezen tűnődném, s hallgatám a Hegedüs László beszédjét, mely alatt Trefort táncra perdült a széke előtt, hozzám jön gróf Apponyi Albert, s gyöngéden oldalba döf.

- Miről fog beszélni? - kérdi tőlem.

- Kicsoda? Én?

- Nem. Ő.

Zavarba jöttem, nem tudtam mit felelni, amit látván Apponyi, hátat fordított nekem, s otthagyt.

De hát ki az az ő? Miféle ő? S mi közöm nekem hozzá?

Fejem egyre ködösebb, ködösebb lett. Hát minek is jöttem én ide? Aha! A Pali rámijesztett, hogy a választóim is itt lesznek. Legalább mutassam már magamat ilyenkor. Igaz az! Őértük jöttem, s kezdtem is keresni a derék atyafiakat a karzatokon.

De nem láttam ott ismerős ábrázatot, hanem láttam egy igen szép arcot ragyogó fekete szemekkel. A szép kis fejecske nyugtalanul izgett-mozgott. Két hónapja mulattatta két oldalról; Hentaller Lajos és a kis Meszlényi. Még a Berci bátyánk beszédjét sem hagyták neki élvezni, pedig ma csakugyan benne volt Berci az adomázásban.

Átballagtam az Odescalchy Artúr háta mögé:

- Ki az a szép kisasszony a karzaton? - Tudtam, hogy őneki tudni kell.

- Az bizony Fiáth Mariska, a főispán leánya.

- Ah! Köszönöm, Artúr, az isten áldjon meg érte, hogy megmondtad, de hátha még azt is megmondanád, mit keres itt Szász Károly?

- Hogy mit keres itt? Ej, iszen látod, hogy a kultuszminiszter van ma a présben, hogy hát valami bántódás ne érje, magával hozta egy fiakeren a legszükségesebb paksamétákat és Szász Károlyt. De mért kérdezed...

- Mert azt hittem, hogy a Greguss temetésén vagyunk, ha jól emlékszem ott tart ő ma halotti beszédet.

- Most is éppen azt tanulja a padban, míg a miniszter táncol.

Ebből a diskurzusból azután megtudtam, hogy képviselő vagyok még, s örömben mindjárt be is iratkoztam a csángópatrónusok közé. Odescalchy és Szathmáry György gyűjtötte őket.

- Aztán miféle fizetséggel jár az? - mondtam tárcámat nyitogatva.

- Semmivel, erkölcsi pártfogásnál nem kérünk egyebet!

- Ne beszélj, kérlek! No, akkor hát mégis átaludtam néhány esztendőt. Az én időmben nem így volt. Minden a fizetéssel kezdődött.

Most már azután nyugodtabb lettem mégis, s figyelni kezdtem a tanácskozás folyamára.

Azaz ha figyelhettem volna, mert a hátam mögött Péchy Manó örökké dúdolgatta azt a régi nótát:

*Trefort a miniszter-kultusz
Azért van most annyi stultusz.*

Mondtam is nekik, hogy ezt a jó rímet oda kell adni kölcsön Szász Károlynak.

Amennyire kivettem a tanácskozásokból, valóságos vallási háború fejlődött, persze mindenki a maga szempontjából fogván fel a kérdést. Thaly beszélt a történelemről, Hegedüs László vádolta, hogy katolikusoknak nevelik a protestánsokat, a szelíd Irányi nem tűri meg a nem háborúskodó és nem káromkodó nazarénusokat, akiknek a *tiszta szájáról* igen jóízű adomát beszélt el Komjáthy Béla a folyosón.

Hogy azt mondja, egyszer egy nazarénus szekere beakadt a sárba, a két gebéje sehogy se bírta kivontatni, akármint verte is őket az ostorral. (Herman Ottó befödte arcát kezeivel, és elfutott: ő nem hallgatja tovább!)

Hát amint így búsulna a nazarénus, arra jön egy kálvinista sógora.

- Mi baj, sógor? - kérdi a kálvinista sógor.

- Nagy baj van, sógor - mondja a nazarenus sógor, megörülve a kálvinista sógornak -, befeneklettem, hanem hát most már sebaj, jöjjön kend, ide, kérem, álljon a hátam mögé, aztán káromkodjék nagyokat, de úgy, hogy a lovak azt higgyék, én káromkodom, én majd a mellé ütöm őket, mert csak a kettő együtt ér valamit! S richtig, a káromkodásra kihúzták könnyedén a terhes szekeret.

Németh Berci bátyánk a tanfelügyelőket viccelte, akik bejárnak a parókiákba, s többnyire esznek-isznak a papnál, de az iskolákat meg se nézik, s ha megnézik is, csupa bakokat lőnek még a gyerekekkel való társalgásukban is, amiért aztán kinevezik őket királyi tanácsosoknak. Hanem azért még egyik sem tanácsolt a királynak semmit.

Mikor beszédjét elvégezte, ő is kiment magát kifűjni a folyósóra. S ő úgy *fűjja* ki magát, hogy ráadásul elmond egy-egy adomát, amely a plénum előtt diákul van.

Csak egyetlen egy tanfelügyelőt ösmertem - beszéli -, aki szorgalmasan járt kerületébe, s annak is egyetlen falujába.

Egyszer vele mentem én, s mondtam neki, nézzük meg az iskolát.

No, hát nézzük meg. Megnéztük. Feltűnt nekem, hogy a gyerekek között sok az egyforma arcú, s mondom a tanfelügyelőnek:

- Te, János, ezek a gyerekek nagyon hasonlítanak ám rád.

- Ühüm... Ühüm... A szegény tanító kedvéért, hogy legyen kit tanítania.

Azután mintegy enyhítő körülményül hozzátette:

- De nézd meg jól... ilyen szép menyecskék, mint itt, nincsenek is ám egyebütt... s aztán egynek sincs otthon nyáron a férje.

Ez volt az egyetlen tanfelügyelő, aki Berci bátyánk szerint megszolgált a fizetését.

Németh Berci után már csak a *minorum gentium* beszélt.

Mikor vége volt a gyűlésnek, nekem jön most már nem Apponyi Albert, hanem Lánczy Gyula, s így szól:

- Hát miért nem szólalt föl? Nem mer már? Mi?

- Mondjátok már meg, kérlek, hogy ki?

- Ej, mintha nem tudnád: *Ónody*.

- Mit? Hát beszélni akart?

- Mit? Hát nem azért jöttél?

- Nem én. A választóimat gondoltam, hogy itt vannak.

- Fel vagyunk sülve. Mindnyájan azt jósoltuk a te jöveteledből, hogy *Ónody fog beszélni*.

Innen tehát a suttogások, s az elterjedt hírek a folyósón. De így van az, ha az ember ritkán szokott elmenni a Házba. Figyelmet ébreszt, s kombinációknak ad anyagot. S az se utolsó dolog.

A T. HÁZBÓL [dec. 17.]

Szalay Imre ma reggel ballábbal kelt fel, s kigondolta, hogy le kellene magyarra fordíttatni a talmudot. Aztán kinyomatni és szétosztani a képviselők között, hogy keresse ki abból minden ember külön: »Wo ist die Katze?«

A reggelinél Imre elkezdte a gombjain kivetegetni, csak hogy nem úgy, mint más ember szokta »pap... katona... kutyapecér...«, hanem így: »Elmondjam? El ne mondjam?«

Azaz elmondja-e, vagy ne mondja el az ország színe előtt ötletét, rávárva azt kötelességnek a Trefort toldott-fódott köpenyegére.

Az jött ki neki, hogy elmondja.

Már miért is ne mondanám? Nem lehessen tudni, mitől lesz az ember naggyá! A kassai ember meghal a töltött káposztától, a kolozsvári meggyógyul. Ha Podmaniczky Frigyes híressé tudott

lenni a nadrágjairól, Odescalchy Gyula a Váci utcai sétáiról, miért nem állíthatnék én magamnak monumentumot a talmud lefordításának megpendítésével? Imre, beszélni fogsz, s ötleteid jachtján nekivitorlázol a kultuszköltségvetésnek!

S úgy tett, amint kigondolta. A Herman beszédje alatt kicirkalmazta szépen a mondatokat.

A Házban kevesen voltak ma. Kit érdekelne ma Trefort. Akármilyen történik is vele? Lesz-e botrány, goromba szcénája, vagy nem lesz? Nincsen ingere. Annyi sok gorombaságot nyelt már el őexcellenciája, hogy egy-két vékával több vagy kevesebb, nem számít.

Az ellenzék ravaszul használ fel mindenféle taktikát ellenében. Tegnap Németh Albert fogta magát, s elkezdte magasztalni. De még erre sem jött zavarba, még ez se hozta ki sodrából. Nagyobb ember ez még Tisza Kálmánál is.

Herman beszédje alatt még mindig a csángó szövetkezet alakítása folyt a folyosókon különböző csoportokban.

- Ne okoskodjatok annyit - mondja Móricz Pál -, hiszen már nem akarnak idetelepedni.

- Vajon?

- Pedig úgy áll a sor. Mikor most Nagy Gyuri komám elvitte őket Pancsovára, hát meghagyta neki Tisza Kálmán, hogy valahogy bele ne szeressenek a vidékbe.

- No, és mit tett velők Gyuri?

- Hát azt tette, hogy elvitte őket a Dunához, ahol a Duna-partot cölöpözik a munkások. Csobot uram, az egyik csángó meg is kérdezte:

»Oszteg mit művelnek ezek az emberek? Mért verik ezeket a derék hasábfákat a földbe?»

Azt hitte a derék csángó, hogy reciprocitásból történik: a földből nőnek a fák, s most megint visszaverik őket a földbe, hadd nőjenek ki megint. Már csak furcsa módja az erdőültetésnek... De hát ahány ház, annyi szokás!

Nagy Gyuri megmagyarázta:

»Ezekkel a cölöpökkel fogják meg a vizet.«

»Megfogják? Hajszen nem nyúl az vagy ürge, hogy megfognák? Ne tréfálják már országtartó uram ilyen csúfondáros módra.«

»Pedig hát azt meg kell fogni, mert ha meg nem fogják, az a víz tavaszkor mind kijön a földekre. Olyan bolond egy víz az, atyafiak.«

»Kijön? Aztán minek jönne ki?» - tűnődik rajta Kántor uram.

»Hát az bizony kijön, mert oszt' egész kánikuláig rajta szeret sétálgatni a földeken.«

»Azokon a földeken, amiket mi kapnánk meg *őszentségétől*?«

»Éppen azokon.«

Erre aztán keztek a csángók döfködni egymást, s lassankint leesett az álluk. Csobot uram gondolatokba mélyedve dünnyögte a papnak: »Nagyon meggondolandó dolog ez, tiszteletes uram, meggondolandó... Velünk akarják megfogatni a Dunát.«

Ezalatt bent a Házban Herman a múzeumról kezdett beszélni.

- Nem a múzeum van a napirenden - kiálták -, hanem a gimnáziumok!

Herman hangtölcsért csinált a tenyeréből, s fölfogván a »gimnázium« szót, zavartalanul folytatá:

- Jó! Tehát a gimnáziumokról fogok beszélni -, s beszélt a gimnáziumokról.

- Ez az ember egy egész arzenális! - szólt nyelvével csettentve Széll Kálmán, ki bizonytalan színű kabátjában, tarkás fölgýűrt rövid nadrágjában úgy néz ki, mint egy meggazdagodott csutoragyáros.

A türelmetlen Szalay Imre, aki különben is a Ház »enfant terrible«-je, eközben odaság Hermannak:

- Ne hidd, hiszen a képzőművészetekről van szó!

- Nekem az is mindegy - súgta vissza, s elkezdett a képzőművészetekről beszélni.

Majd Mocsáry következett utána. Neki a hittérítő jezsuitákkal van dolga a kassai konviktusban. - Micsoda hajmeresztő botrány ez!

Komjáthy erre elbeszéli a szép szőke arcú Zichy Ágostnak, aki az előadói szék mellett gubbaszkodik, hogy valamennyi szerzet között legtöbbet érne a szécsényi barátok.

Ezeknél az a szokás, hogy az egyes frátereknek mindennapra ki van mérve ebédre az ital adagjuk: egy fél liter bor.

Ha azonban vendég van, akkor *ad libitum*. Ez is szabály.

A barátok tehát gondoskodtak, hogy vendég mindig legyen. Ha pedig csúnya, zimankós idő van, úgyhogy nem akad éppen senki, összetesznek egy pár garast, s pénzért fogadnak vendéget, az odavaló proletariátus közül. Hej, szép potya ez, akárki mit mondjon!

De immár Imrére kerül a sor, Németh Berci édesen hunyorítgat szemeivel.

- Az én tanítványom - dünnyögi -, de még gyenge, gyenge... mint Madách barátom mondja.

Imre elmondja hiba nélkül, amit akar, s a végire odaragasztja a palackjai vignettáját, s azt a hitvallást teszi, hogy ezentúl a borászatra is több gondot fordítson a vallásügyi miniszter.

Míg Szalay imigyen kalimpázza a cégért, azalatt két pogány képviselő szépen körülfogja Göndöcs Benedeket.

- Láttam az arcképedet a Vasárnapi Újságban.

- Csinos, átkozottul csinos volt - mondja a másik.

- Hát az életrajzot olvastad-e? - kérdi szerénykedve Göndöcs.

- Nem biz én, elszedték előlem az asszonyok. Ej, Benedek, Benedek... nagy kópé vagy te, Benedek!

Göndöcsnek jól esik ez a fekete gyanú, s szemérmesen lesüti a szemeit.

- Te nem is annyira méhészt vagy atyám - hajtja a másik kópé -, mint inkább méh, aki virágról virágra száll... Hanem iszen minden ki fog most sülni.

- Hogy érted ezt? - kérdi Göndöcs meghökkenve.

- Hát úgy, hogy Irányi Dániel föl fog szólalni a papok ellen. Tudod, én szeretem a papok pajkosságát, mert én nem vagyok erényes ember, de az öreg puritán, és hajthatatlan. Beszédre készül ellenetek, s hallom, rád egyenes célzás lesz benne...

- Lehetetlen az!

- No, ha lehetetlen, hát ne hidd el - mondja ez vállat vonva.
- Utique... honnan tudod?
- Honnan? Olvastam a beszéd elejét. Csupa békési pikantériák. Mondhatom, nagyon tapintatlan dolog lesz.
- De hát mit akar már ez az Irányi? Szőröcsuhát öltünk, hamut hintsünk a fejünkre, és mezítláb járjunk?
- Tudod mit, engeszteld ki. Szavazz a polgári házasság behozatala mellett az ő indítványára.
- De mit mond a prímás?
- Ej, mi közöd a prímáshoz? Hiszen Irányi tán még a pápánál is erényesebb: vele bizvást járhat egy nyomon.

Göndöcs gondolkozóba esik, szórakozottan hallgatja Trefortot, pedig föltekint magában odahaza, hogy az egész beszéd alatt ébren lesz, lelkes arcot fog vágni és szentori helyeseket kiáltani, s ez most mind olyan félszegül üt ki neki.

Trefort elmondja: »A katolikusok szidnak engem, hogy protestánsokká teszem őket.« Göndöcs belekiált »helyes!« Trefort folytatja: »a protestánsok ellenben azért szidnak, mert katolikusokká teszem őket.« Göndöcs megint belekiált: »Nagyon helyes!« Trefort dühösen ránéz. Péchy Manó a fülébe súg: »Vigyázz, boldogtalan! Sohasem leszel püspök.«

Göndöcs most már vigyázni kezd, de valaki odakiált Trefortnak:

Hát a zsidók?

- Azokkal is elég bajom van - panaszkodik Trefort, s még dühösebb szemeket vág Göndöcsre.

Göndöcs elkeseredik, s mérgesen motyogja:

- Most már azért is Irányi javaslatára szavazok.

Ilyenformán születik a meggyőződés. S az újságírók aztán patyolat pelenkát varrnak neki.

Hanem szó, ami szó, ez a Trefort mégis tehetséges ember. Ma egészen jól beszélt, s megjegyzései gyakran sikerültek, sőt meg is neveltették a Házat.

Úgy néz ki, mintha viaszból lenne, élénk gesztusai rontják beszéde hatását, még a homlokráncái is folytonos mozgásban vannak, dialektusa németes, de nem kellemetlen, kontradikciói pongyolák, de mindig mond valamit, még akkor is, amikor semmit se mond.

Annyira vitte a népszerűtlenségben, hogy emiatt kezd már némi tekintélyre szert tenni. Mert olyan népszerűtlennek lenni, mint ő, s mégis meg tudni maradni miniszternek, nem tréfádolog. Ezt nehezen csinálja még utána valaki.

Trefort után azután apró felszólalások következnek csak. De már ezekről nem érdemes beszélni.

Göndöcs hű maradt föltekvéséhez, s Irányi javaslatára szavazott.

Móricz Palya hátba ütötte:

- Álmodba beszélsz, Benedek? Az isten szerelmeért.

Nagy éljen hangzott fel.

- Kit éljeneznek odabent? - kérdi a folyosón Prónay Dezső.

- Göndöcsöt.

- Mi történt vele? - rebegi csodálkozva. - Lemondott a képviselőségről?
- Nem biz az! Hanem lutheránussá lett.

A T. HÁZBÓL [dec. 19.]

Ma valamivel előbb indultam a Házba, mint rendesen, mivel elhatároztam, hogy ma különösen jó karcolatot írok a kedves lapomnak, a »Pesti Hírlap«-nak.

Útközben azonban elfogott vagy tíz képviselőtársam, akik közül mindenki nyolc-tíz percig zaklatott különféle kérdésekkel.

- Nem tudod kinél lehet előjegyezni a Hieronymi tiszteletére adott bankettre?
- Nem tudom.
- Azt hallom Horváth Gyulánál van az ív, az rendezi.
- Lehetetlen! Hiszen csak az imént éppen maga Horváth Gyula kérdezte, hogy kinél lehet aláírni.

Végre Gromon Dezsőtől megtudtuk, hogy Éles Henrik rendezi.

- Éles Henrik? Hiszen az nem ért ahhoz!
- Persze, hogy nem ért, de ha egyszer ő ambicionálja.
- Jól van no... Hiszen végre is nem lehetett Rohonczyra bízni.
- Tehát Élesnél van... De hol van hát Éles?

Keresték Élest. Mikor a Házba értem, minden első ember Éles után tudakozódott, ki látta, ki beszélt vele, hol látták utoljára, hol eszik, hol vagyon lakása, és hova szokott járni?

Éles egyszerre nevezetes ember lett, de azt nem lehetett konstatálni, hogy hová jár, csak azt, hogy hova nem jár. S ez a hely éppen a »tisztelt Ház«.

Mondom, előbb indultam, de sokkal később értem oda, amit nagyon sajnáltam még azért is, mert meg voltam győződve, hogy ma Paulert fogják megfojtotgatni.

S íme mi nem történik?

Mire odajutok, már akkor a vadonatúj Ráday fut vesszőt. A honvédelmi tárca gyomrát vizsgálták. S az a gyomor eszik majdnem a legtöbbet, kivált ha egy kis hurut kerülgeti.

Hej, hát mi történt itt? Hogy siklott ki Pauler ilyen gyorsan?

Hogy? Hát úgy, hogy az egész Ház antiszemita, s ezek mind szimpatíroznak az öreggel. Nincs az a lehetetlenség, amit most meg ne adnának neki, még azt a helyet is lefűjjük, ahova ül.

...De ha ilyen szédítő gyorsan mennek át a költségvetésen, miből írjam én meg a karcolatomat.

Megfogom a büfében Bittó Istvánt.

- Mondjál nekem, bátyám, valami kulisszatitkot.
- Mifélét?
- Hát valami házi dolgot a konzervatívok köréből.
- Hm, öcsém! Olyat én is csak egyszer hallottam életemben s ez is még 1875-ben volt. Örömmel nyit rám egy napon Ürményi, az egész arcán volt valami titkolódzó mosoly, mint

mikor valami történik, de még nem akarjuk elárulni. »Mi történt, Maxi? kértem meghökkenve, történt valami?«

»Történt, kedves bátyám - mondja Maxi -, ez az első nevezetesebb házi esemény a konzervatív párt életében.«

»Nos?«

»Megdöglött a Liphay Béláné kiskutyája!«

Láttam, hogy Bittó jó kedvében van, hát nem eresztettem el egy könnyen.

- De iszen, kegyelmes uram, tudsz te, ha akarsz valami státus-titkot.

- Nem én, ha agyonütnek se... ha csak azt nem vesszük, hogy Klapka terveiről hallottam valamit.

- Micsoda Klapka-tervek? Pszt! Bennem megbízhat, kegyelmes bátyámuram!

- Hát, hogy galvanikus vasutat akar építeni s több efféle.

Egészen leesett az állam.

- Tehát abszolúte semmit sem tudsz?

- De egyet tudok, azt, hogy nemcsak semmi sem történt, hanem nem is fog történni. Ólomból van itt minden ember!

Ott hagytam a büfét az ő két gyönyörű kisasszonyával, és benyitottam a Házba, ahol éppen Ugron Gábor adta ki mérgét a katonaság ellenében.

Az »ország órája«, mely az elnök feje fölött méricskéli a képviselő urak beszédjeit, már félkettőre mutatott.

A padokban csak egypár képviselő ült, többnyire az Ugron család rokonsága és barátjai köréből, akik udvariasságból hallgatják meg a derék Gábor mennydörgését.

Általában az egész ülésnek rendkívül udvarias volt a jellege.

Az elején Zichy Jenőt dicsérgették. Drága dolog volt, de jól esett neki. Tizenkétezer forintjába került az az egy szó, amit a jegyzőkönyvbe iktattak.

Móricz Pál bátyánk a fejét csóválta, s a szemeit törülgette érzékenyen a zsebkendőjével.

- Vannak még jó emberek... vannak még becsületes bolond emberek a világon... Oh, oh! Vannak még igaz honfűi keblek ebben a boldogtalan országban.

A nagy iparos gróf nem volt jelen. Csupa szerénységből otthon maradt, s minden szobájából behozatta a tükröket a »dolgozóba«, hogy ma mindég mindenünnen lássa a nagyobbik Széchenyit.

Különben pedig unalmas ülés volt. Egy nagy kaleidoszkópra emlékeztetett. Elvonultak szemeink előtt, de csak egy-egy percre mindenik, Polónyi Géza, majd Deutsch Lipót mondván, hogy az »igazságügy árva gyermek«, akinek Pauler a mostohaatyja.

- Ki beszél? - kérdi valaki az ellenzékről, a folyosón.

- Deutsch Lipót. Gyere, no, hallgassuk meg, miről beszél.

- Benne van a nevében. Deutsch is, Lipót is. Jaj neked Pauler!

Mikor vége volt a deuscholásnak, azt mondja Paulernek Orczy:

- Megkaptad a Deutsch-Lipót-rend nagykeresztjét.

Hodossy a Kúria könyvtára számára kért kétezer forintot.

- Hát ezt az embert mi lelte?

- Nem kell. - Volt az általános vélemény. - Minek a bibliotéka?

- De uraim bibliotéka nélkül nem lehet egzisztálni!

- Micsoda? Ki látott már valaha táblai vagy kúriai bírót olvasni?

- Az igazság istenasszonya vak. A bírák is vakok. És aki vak, az nem olvashat. Nem kell a könyvtár.

- De meg sok is kétezer forint!

- Ellenkezőleg, nem is elég. Tessék csak meggondolni, hogy vegyünk csak ötszáz kötetet évenként...

- Antikváriustól kell beszerezni, ott olcsóbb.

Elég az hozzá, hogy a kétezer forint leszavaztatott.

Pálmay Ilka, aki a karzaton üldögélt mosolygó, kerek arcával s kacsingató hamis szemeivel, egészen elkomolyodott ezeknek a hallatára:

- Milyen fösvények... milyen csúf fösvények ezek az emberek, amikor nem vagyok velök egyedül.

Odescalchy Gyula két óra táján lépett a Házba.

- Tavaszodik - mondá a kesztyűit húzogatva.

- Dehogya... hanem csak az Ilka mosolyog a karzaton... Jaj, vagy úgy... te a külső időjárásról elmélkedel.

A T. HÁZBÓL [dec. 20.]

Mit írjak erről a nyúlfarknyi ülésről? Az ember át se melegekedhetett.

A gyakorlott vén képviselők olyanok, mint a köszvényes láb, megérzik mikor van unalmas ülés, s be sem jönnek már ilyenkor a Házba.

Vagy hogy még a köszvényes lábnál is különbek, olyanok, mint a gróf Zichy Jenő *ösztone*. Nos, beszéljünk az ő ösztönéről: most ő úgysis divatban van.

Egyszer Zichy Jenő bált rendezett. Mert Zichy Jenő szívesen rendez mindent.

Egy másik bálrendezővel abban állapodtak meg, hogy az (ti. a másik bálrendező) találjon előbb valami ügyes dekoratőrt, s akkor aztán ahhoz mennek, s megrendelik közösen a díszleteket, az élőképeket.

A kolléga talált is díszítőt, úgy hívták hogy Csapeczky, s lakik Nyúl utca ennyi és ennyi szám alatt. Ezt tudatta a gróffal, s megkérte a levélben, hogy jövő csütörtökön délután három órakor jöjjön el oda, miután sürgős a dolog.

A csütörtök eljött, sőt eljött a 3 óra is, de Zichy nem jött.

A bálrendezők kétségbe voltak esve, mert a minták Zichynél voltak, csak ő adhatott kielégítő utasításokat.

Mi fog mármost történni? Lótottak-futottak, Zichy sehol se volt található, mígnem végre a rendező kollega magától Csapeczkytól, a díszítőtől értesült, hogy most már minden jól van, a gróf végre eljött szombaton, s kiadta az utasításokat, s nagy sietséggel dupla áron még tán teljesítheti a munkát a bálestéig.

Lőn pedig, hogy eközben a rendező kolléga találkozik a gróffal, és szemrehányást tesz neki, hogy mért nem jött el a díszítőhöz.

- Miért? - mondá az elfogulatlanul. - Mert nem kaptam meg az ön levelét; hát miképp is mehettem volna el... Ezek a posták... ezek a gaz posták!

- Persze, persze, de hát akkor hogy mehetett el a gróf mégis a díszítőhöz szombaton? Miképp tudhatta, kit találtam meg?

- Miképp? - mondja a gróf méltó indignációval. - Hát megsúgta a helyes *ösztönöm*.

Azóta rajta maradt a grófon, hogy őneki van a világon a legjobb ösztöne.

S ennyivel nagyobb ember még Kemény Gábornál is!

Ma a kérvények napja volt. Mindenki unja ezt a dolgot. Mert a Házhoz benyújtott kérvények bizonyos naivitásról tanúskodnak, s különösen arról, hogy a kérelem *nem sürgős*, mert ami Pilátushoz tartozik, azzal előbb a tisztelt kérelmezők erőnek erejével benyitnak Ponciusához, akihez nem tartozik, s akiről egész bizonyosan tudhatják pedig, hogy máshoz utasítja.

Egynéhány olyan képviselő volt csak jelen, aki elszántságból jár a Házba, vagy aki már annyira megszokta délelőtt itt lenni, mint az egyszeri asszony a mindennapi verést. Madarász, Hegedüs László, az öreg Péchy Manó, gróf Forgách Antal gubbaszkodtak ott.

Szegény Forgách! Olyan ő, mint azok a vénasszonyok, akik fogas menyecske korukban sokat vétkeztek a vallás ellen, most hát örökösen ott ülnek a templompadban... vezekelve.

Legtöbb figyelmet keltettek a kérvények között ama kérvények, melyek a néptanítókba beleverní óhajtják a magyar nyelvet.

Azt mondja a torontáli kérvényre Szontagh Pali, Deák óta Eötvös Károlyt kivéve, a legnagyobb adomázó, hogy:

- No, ez is olyanforma kérelem lesz, mint az egyszeri erdélyi püspöké, kinek a Rákóczi leveretése után meg volt parancsolva, hogy a császár születése napján imádságot mondjon annak fegyvereire és a hosszú életeért.

A püspök nem mondta el az imádságot, valami rossz ember beárulta a bécsi kormánynál, s lejött a szigorú parancs, melynek most már fej- és hivatalvesztés terhe alatt engedelmeskedni kellett.

Fölment tehát a szószerkekre, s eképp kezdé meg kötelességét:

»*Felsőbb rendeletre* könyörgök hozzád, Úristen...«

Lázár Ádám s Tibád Antal különben igen jól érezték magukat az aprólékos vitácskában. Olyanok ők, mint a gerillák, szeretik az oldalcsatározásokat, és az olyanforma élvezeteket hogy portyázni eresztik az eszüket.

S Székely Elek is megérhette egyik leghőbb szívbeli óhajtását, hogy ott ülhetett az előadói trónusban.

Igaz, hogy ezt az örömet mindjárt a déli harangszó után tönkretette az elnök, berekesztvén az ülést s elmondván, hogy még egy kis diligencia holnap, s azután január tizedikéig kiki mehet haza mákos csíkot enni és tisztát venni.

Móricz Palya egyre viccölt örömeiben, hogy már vége felé járnak a betűk a »vivant vacationes«-ben.

Aszongya, hogy aszongya, kár amiért nincs itt Ragályi Gyula, mert annak a nagy csizmáit tennék ki karácsony estéjén az országház üvegablakának a tetejére: hadd hozna bele valamit a Jézuska, a Palyiéknak.

A T. HÁZBÓL [dec. 21.]

Van a mi asztalunknál, ahol ebédelni szoktam, egy derék öregúr, ki tizenhét esztendő óta minden áldott nap azzal ül le ugyanazon asztalnál ugyanazon helyre, hogy a németek ellen dörög az orra alatt.

- Már mindenkit kimuzsikálnak ebből az országból ezek a gaz németek!

Az öregúr ilyenkor verklit hallott útközben. Máskor ismét ilyen szavakkal nyit be:

- Ezek a németek lökdösik az embereket az utcán. Tele van velök a város.

És ismét:

- Szörnyűség - és csak úgy fújja a mérget -, ezek az impertinens németek minden jó ételt megesznek előlünk.

Egyszóval mindennap a németet szidja, s mindennap valami új formában.

Mennyivel különb legény *Csanády* Sándor bátyánk, aki a formaváltozatossággal sem törődik, hanem minden alkalommal, akár kell, akár nem kell, nekiesik a németeknek és a közösügyeknek.

Úgy kell, okosan teszi, ha még annyit szidja is, sohase elég.

Ma is kivágta a mellét *őnagysága* (mert ő is a nagyságos demokraták közül való) a költségvetési javaslatnál a közös ügyek ellen, s bizony nem illik Péchy Tamástól, hogyha valami rossz vicc jut az eszébe (mert jó ugyan nem jut), ő azt kiböfenti az elnöki székből, rendre utasítván kedves bátyánkat a kemény mondásaiért s mondva mondván: hogy de már ez nem illik egy vezérszónoktól.

Erre persze, hogy nevetni kezdik a bácsit a jobboldalon, sőt maga a kópé Szalay Imrus a tenyerével dugja el a száját, hogy hahotára ne fakadjon, de a mosolyban csillogó zöldeskék szemei elárulják a selymát.

Ezzel aztán még jobban belebőszítették urambátyámat, s ő is kiböfentette az igazit, hogy biz'istók nem nagyon keseregne rajta, ha egy napon csak lefújná a szél őfelsége fejéről az osztrák koronát.

Köpi erre a markát *Móricz* Pál, hogy - haj, haj! Nagyszélnek kellene annak lenni, édes szógám.

- Nem nagyobbnak - toldozgatja *Wahrman* -, mint amekkora a Bernát Gazsié volt, mely a fiákerokról lefújta a numerust!

Hanem iszen kár volt Péchynek élcelni. Veszedelmes mesterség az nagyon. Mert vagy talál, és akkor sebez, vagy nem talál, és akkor blamároz.

Jött is egy nagy doronggal faldöngető *Ugron* Gábor, a legerősebb dalia Erdélyből, s nekiesett a derék Péchynek, hogy öneki nem szabad kedélyeskedni, mivel azért húzza a fizetését, hogy komoly legyen, s egyformán mogorva ábrázatokat vágjon a Háznak minden tája felé...

Péchy mit tehetett volna egyebet, eszébe jutott neki nagy hirtelen, hogy ő lutheránus, sem alatta, sem fölötte, sem benne kihímezte-hámozta, hogy ő nem viccelt, neki az eszeágában sem volt.

S ezt el is lehet neki hinni. Péchy öntudatosan nem mondhat élcet!

De már ezután csakugyan a költségvetésre került a sor. Szólott *Szilágyi* és *Tisza*. Amit *Szilágyi* beszélt, az mind benne lesz az alábbi komoly tudósításban, amit pedig *Tisza* beszélt, az már benne volt vagy tízszer valamikor a néhai »Hon«-ban.

Legtöbbet ért az, amit *Madarász* papa mondott... azaz, hogy csinált.

Nagy Imre, a Nemzeti Színház hőse, büszke lehetne ama hősies jelenetre, s mintát vehetne róla, midőn a kezében levő papirost darabokra szakítva felkiáltott: »Így rongyolódjék szét a 67-iki kiegyezés.«

A jelenet nagy lelkesedést szült a szélsőbaloldalon, s megéljenezték a papát. Éppen így törté szét I. Napóleon a rastatti csészét!

- Mit téptél szét, öreg? - kérdé szorongva Pázmándy.

- Mi volt az a papiros?

- A Jenő fiam beszéde, amit el akart mondani.

- Fogadd a haza háláját!

Hanem most már pszt... csendesen... ki ne locsogja valaki a nagy titkot, mert Európa füle ide van lapulva... hallgatónak.

Ugron Gábor interpellált, hogy lesz-e háború? Mire *Tisza* titkolózó arcot vágott, s azt mondta, hogy részint alaptalanok, részint pedig túlzottak a háborús hírek, mégpedig amennyiben alaposak, annyiban túlzottak, és amennyiben alaptalanok, annyiban nem túlzottak. Summa summárium pedig ma még csak azt árulhatja el, hogy lesz, és ami lesz, és ami lesz, az majd kitudódik később. Többet ma még nem mondhat.

Minek is! Hiszen tökéletesen elég ennyi!

A T. HÁZBÓL [dec. 22.]

Sok mindenféle bogara van az istennek, tartja a jó magyar példabeszéd: de jó Péchy Tamásnak is sok mindenféle ülése van ám.

Van ankét-ülése, van bankett-ülése (apropó, hát már sohase eszünk elnöki ebédet?), van három óráig tartó ülése, van olyan ülése, amelyiknek csak az eleje vagy a vége van Pesten, a másik vége vagy eleje meg ott van Budán. Ez is ülés, a budai elvileg, de gyakorlatban olyan ülés, ahol éppen csak leülni nem szabad. Állásnak volna hát inkább nevezhető; de köszönöm én az olyan állást, ahol az embert egy fejbiccentéssel amoveálják az állásából. Aztán van kellemetes ülése, amikor híre jön, hogy mégiscsak ő lesz a lutheránusok pápája talán; és van kellemetlen ülése, amikor rendre utasítják, hogy ne vicceljen, hanem viselje magát illedelmesen, s gyakorolják fölötte az elnöki jogokat, és azonfelül még ki is hívják duellumra. Van aztán néha, nagy ritkán esti ülése. Zárt ülése is van, és pedig kétféle: az egyik, amikor a tisztelt honatyák pertu

diskurálnak, s megfogadják szentül, hogy ezután nem gorombáskodnak egymással; a másik pedig, amit az országház folyósójáról nyíló, tisztán e célra épült titkos cellában tart egyesegyedül magára csukva az ajtót belső retesszel.

Tehát van neki ülése fölös számú és sokféle. De olyan aligha volt még, mint a mai. Ez sok tekintetben volt nevezetes ülés. Először is utolsó ülés volt, melyre nyomban az apostolok oszlása kezdődik (némelyiké, éspedig a többségé, meg is előzi), s visz kiki haza krisztkindlit a tisztelt választóinak. Már ezek az utolsó ülések is, éppen mert utolsók, igen érdekesek, lévén a honatyák fél lába már a kocsiban. Ritkának azonban mégse ritkák, módjában lévén minden honatyának, akkor csinálni magának ilyen utolsó ülést, amikor éppen kedve szottyán hazamenni.

Más volt azonban ez ülésnek az ő karakterisztikumja, mely őt a maga nemében páratlannak bélyegzi. Az volt a nevezetessége neki, hogy lyukas volt a közepe. És ami a legfőbb és legtermészetesebb, az hogy ez a lyuk ért benne csak valamit, a többi nem ért egy fakovát.

Mert ugyan kérem, mi jelentése van annak, hogy egy törvényjavaslatot amelyet már egyszer elfogadtak általánosságban szőröstül-bőröstül, azután elfogadták minden porcikájában külön-külön, még harmadszor is elfogadjanak. Még akkor csak lehetne érteni a dolgot, ámbátor akkor se volna értelme, ha a mi ellenzékünk valami titkos, alattomos carbonari kompánia volna, amely elbúvik, hogy ne is sejtsek ittlétét, lesbe áll, aztán a harmadszori felolvasásnál hirtelen előrohan, s az erre el nem készült többséget leszavazza, kisebbségben hagyja, a kormányt megbuktatja és fölfordítja a világot. De így, mikor olyan nyílt és őszinte, hogy huszonnégy órával elébb mindig maga dobolja és trombitálja ki kormánybuktató terveit a hírlapjaiban.

Pedig hát a mai ülés eleje csakis avégből gyűlt össze, hogy a költségvetési törvényre harmadszor is ráadja az áment, mintha két ámen nem lenne elégséges. Hát érdemes azért külön ülést tartani? - No, de hát ha kedvük tartja, hát tartsanak; de az mégis csak disznóság, hogy emiatt visszatartják az embernek a decemberi gázsiját most, mikor az embernek annyi a vásárolnivalója a karácsonyfára.

Hát ez nem járja! Meg is interpellálták miatta az elnököt a folyosón.

A jó öreg csak a vállát vonogatta.

- Hja, ez már gyakorlat (nem merte bevallani, hogy felsőbb parancsra), így van ez szokásban a világ teremtése óta (Péchy Tamás 1867-től számítja a genezist). Fontos szavazás előtt sohase adattak ki a diurnumok. Mert mi tapasztaltatott? Az tapasztaltatott, hogy mikor azok a fejér nyugták megjelentek a levegőben: úgy szétrebbentették az egész képviselő hadat, mint a héja a csirkét. Amint az ország pénze a kezében van, első dolga a honatyának, hogy vasúti jegyet vesz rajta és elrobog. Bánja is azután a kormányt, szavazzon neki bizalmat az ördög, nem ő. Hát érted-e már?

- Érteni értem, de azt már csakugyan nem értem, hogy a »qui bene distinguit« elve ez esetben »szem elől tévesztetik«. Mért nem disztिंगváltok a hívek és agyarkodók között? Mit tartjátok vissza a kormánypártiak mellett az oppozíciót is? Ellenzékinek én bizony kiadnám a járandóságát, menjen vele akár a pokolba. Legalább annál nagyobb lenne a többség.

- Nem érted te ezt a csíziót, szolgám. Hiszen ha mi ezt a disztinkciót megtennők, tigris lenne azonnal minden mameluk. Ez csak világos.

Persze hogy világos. Menjünk szavadzani. És megszavaztatott Tiszáéknak az egész jövő évre a bizodalom.

Ekkor Péchy Tamás kijelenté, hogy most hát már mindenkinek boldog ünnepeket kíván. »Hasonlóképpen«, lőn a válasz, s ment volna a Ház kifelé.

- Hohó, tisztelt Ház! - kiáltá az elnök -, el is felejtettem. Épp most van féltizenkettő. Egy órákor megint tessék eljönni, hátra van még a kormánynak megszavazott bizalomra a méltóságos főrendek pecsétje. Azt még át kell venni. Itt legyen ám minden ember.

Jó lesz, nagyon jó lesz. Itt leszünk.

És most következett a lyuk az ülés közepén, amely többet ért az ülésnél. Künn osztogatták a decemberi diurnumot. Persze hogy ostromzár alatt állott az iroda, meg a kassza. Az volt a boldog, aki közelébe juthatott.

Azalatt a hátul maradtak ott mókáztak a folyosón, mondván egymásnak szörnyű rossz vicceket. Nem is érdemes belőlük ide iktatni többet annál az egynél, amit Jókai mondott, aki amellett, hogy mellékesen meglehetősen regényíró, föltétlen pártfogoltja Hegedüs Sándornak. Mondta pedig Polónyinak, aki amellett, hogy felkötve hordja a karját, a múltkor összeszidta Hegedüs Sándort, hogy képviselő létére olyan nagy gründer. Pedig még akkor nem is volt osztrák vasútigazgatónak predesztinálva.

- Tán párbajt víttál? - kérdi Jókai Polónyitól.

- Nem én, de a doktor kivágott a karomból egy darabot.

- Bolond az a doktor.

- Miért volna bolond?

- A *nyelvedből* vágott volna ki egy darabot.

Érdekes volt, amint a honatyák egyik a másik után megmentette a maga nyugtáját, s ment egyenesen a kabátja felé, belebújt, s azzal iszkiri.

- Hát nem maradtok itt az ülésre?

- Marad a... majd mit mondok.

S denique az lett a vége, hogy mikor a főrendiház jegyzője nagy peckesen, karddal, sarkantyúsan berobogott, olyan üres volt az egész Ház, mint a templom, mikor be van zárva. A felsőház nunciusát csak az egy Kovách Laci várta, s az vezette az elnök elé. De azért az elnök egész hivatalos tekintéllyel fogadta, nagy komolyan ülve az elnöki trónuson.

Pedig fogadhatta volna akár zárt ülésben is.

Hát ez mindenesetre furcsa egy ülés volt. Eleje nem volt, mert csak dél felé kezdődött; vége nem volt, mert minden ember megszökött; a közepén pedig nem volt ülés.

S azért mégis meg lesz örökítve a naplóban. No, meg ebben a karcolatban, melyért ha párbajra nem hívják a szerzőjét, csak annak köszönheti, hogy senki se maradt idehaza.

1883 PESTI HÍRLAP

A MAI ÜLÉS [jan. 11.]

Kevesen voltak. Még sokan otthon csámcsognak a kalácsmaradékokon, csak a »molyok« jöttek be. Azok, akiknek már életszükség a »Ház« levegője, akik már beleélték magukat ebbe a zajos tevéketlenségbe úgy, hogy elszáradnának egyebütt, s meghalnának, elpusztulnának még Nizza kellemes éghajlata alatt is.

Nézzünk csak szét egy kicsit a gyéren megült padokon, hátha találunk valami megemlíteni való változást. Nincs semmi se. Mindössze Tisza Kálmán varratott magának egy új tarka nadrágot, s ejnye, mégis a Pauler fülét húzogatja meg Komjáthy Béla. Ráday még fakóbb lett, Szerb Gyurka még kövérebb, Hegedüs Sándor még soványabb, bizony ráfogás az, hogy tömi a kormány.

Az egész Ház álmos volt vagy katzenjammeres az udvari bálnak miatta. Még Maszák szemei is apróbbak lettek, de ő maga egy hüvelykkel nagyobb, hogy udvari bálban ott gurult ő is. Táncolni azonban nem táncolt ő sem, éppen úgy nem, mint Fenyvessy Ferenc. A hely nem alkalmas, hogy *mutogassák* magukat.

Hanem az nem igaz, mintha nem volnának méltók rá.

A folyosókon különben élénken élcelődtek, hogy a koronaörökös egy csomó ismeretlen képviselőt mutattatván be magának mosolyogva így szólt azután Szapáryhoz:

- A mentéket már mind ösmertem innen-onnan, csak a bennök levő urakat nem.

Minthogy Jókai csak azokat a dolgokat írta meg, amik a »fehér teremben« történtek a többi termék története ködbe esik, s a ködben tág tér a fantáziáknak. Mindent csak Futtaki tudhat. A többi embernek joga van költeni.

Hentaller mogorva arccal fölhaborodva jár-kél, s panaszkodik fünek-fának, hogy:

- Képzeld csak, micsoda violencia történt velem!

- Ugyan mi?

- Valamelyik lapba kiírták, hogy ott voltam az udvari bálban. Igazán bosszantó dolog - mondja pironkodva.

- Mért nem nyilatkozol? Ki tudod mutatni az »alibit«?

- Ki én. A »Makkhetes«-ben voltam egész este - feleli kevélyen.

Az udvari bál és a Makkhetes! A mínusz és a plusz!

De legyünk kérem komolyak. Hiszen a parlamentben vagyunk. A függetlenségi párt nagy csoportokba verődik, beszélget, tervel, mialatt Mocsáry odabenn a győri vízi katasztrófáról interpellál. Arról van szó köztük, hogy minden áron kellene küldeni egy koszorút (szerkeszti Szana Tamás) a Gambetta koporsójára. Helyes, hadd szólaljon fel Helfy Ignác!

Helfy Ignác okos, cirkumspektus ember, s előbb Tiszával közli a dolgot.

Tisza, éppen rosszkedvében van, s azt mondja, hogy az ország nem bírja meg ezt a költséget, ő bizony nem küld egy fia rezedaszálat se... aki meghalt, az úgylis boldog: minek annak a koszorú?

Tiszának ezen privát megjegyzése folytán még egyszer akkorára hosszabbodik a Pázmándy Dini ábrázata, s a szélsőbaliak újra csoportokba verődnek, s elejtik a felszólalást. Vállat vonnak:

- Minek? Ha Tisza nem akarja!

S ez a kicsiség sokkal jobban jellemzi a pártot is, a Tisza hatalmát is, mint sok más nagyobb dolog.

De térjünk át a vízre... mert ez most a legfontosabb kérdés.

Magyarországot előbb-utóbb két folyadék fogja tönkretenni: a *pálinka* és a *víz*.

A pálinkát a nép issza meg, a víz pedig megissza a nép jövedelmét egészen ott, ahol Tisza van, ott a Tisza, ahol Duna van, ott a Duna.

A kormány mindig megteszi, azt mondja, a magáét, de azért a víz is mindig megteszi a magáét. Az embernek azt kellene hinni, amennyiben a kormánynak a víz ellen volna kötelessége tenni valamit, hogy az majdnem lehetetlen! Mert hiszen az a »megtevés«, éppen az lenne talán, hogy a víz be ne jöjjön.

Igaz, hogy azt mondhatná a szakminiszter erre:

»Az ördög tudhatta előre, hol jön be a víz.« Azt mondhatná, ha nem éppen Kemény Gábor volna a közlekedési miniszter, aki azon a címen üli meg a piros széket, hogy ő »jós«. Őneki tudnia kellett volna.

Az, hogy a gróf Laszberg alispán telegramjait nem felejtette el otthon a másik zsebében, nagyon kicsiny vigasztalás. A »Ház«-nak mégis jól esik, s mindenki el van határozva gyűjteni az árvízések számára. Mert minden kormányintézkedés ebbe megy ki, hogy adakozzunk utólagosan.

A karzaton unalmas téma ez. Egy pár buzgó vidéki atyafi lézeng ott, akiknek az ujjáival mutogatja az egyes kapacitásokat valami Baczur Gazsi-féle idevaló unokaöccs.

- Miről beszélnek most odalenn?

- Az ott Komjáthy Béla. A feljebbvitel korlátozásáról szóló törvényjavaslatért mossa a Pauler fejét.

- Ejnye, be jó megtermett gömbölyű alak a lelkem. Vajon nem tudja, uramöcsém, hova jár kosztra.

- Hova járna? A Kis Pipába... kiérzik a beszédjén is a Karikás bácsi főztje.

- Bizony jóízű legény. Ugyancsak megmondogatja neki. Csak azon az egyen csudálkozom...

- Min, kedves bátyám?...

- Hogy tűri az a Pauler, hogy azon melegiben be nem csukatja. Ha én olyan nagy úr volnék...

- Nem lehet ám, mert minden zárnak Tisza Kálmán uramnál van a kulcsa.

A javaslat mellett Teleszky Pista szólal fel. Okos jurista, s az az előnye van Komjáthy fölött, hogy nem visel cilindert, de egyszersmind az a hátránya, hogy nem tud anekdotákat mondani. S mégis sokra vinné, ha véletlenül nem volna kortársa Hodossy Imrének. Anélkül miniszter lett

volna belőle, így csak igazságügyminiszteri államtitkár lesz, ha lesz. Pedig lesz, mert alkalmasint akad miniszter, aki mint a pillangó nekimegy a gyertya lángjának, de a Teleszky szárnyaival.

Teleszky után Győry Elek szólal fel. Jó hangorgánium, de túl élénk gesztusok. Somssich Pál ideges lesz a háta mögött. Úgy néz ki, mintha két légycesapó volna a két kezében, s azokkal dolgozna erősen valami láthatatlan légytábor ellen.

Hallgatják is, nem is. Húsz-harminc aluszékony ember gubbaszkodik imitt-amott.

A miniszterek is kiszökdöstek, különösen a kabinet mágnás része, mert úgy látszik, Tiszának olyan valami újabb privát szenvedélye az, mint a rovargyűjtés, hogy a grófokat, bárókat tükre tűzdeli maga köré.

Hoitsy Pál a folyosó egy szögletében tanítja egy csoportban (ott hallgatja a tanulékony Hentaller is) Szalay Imrét, miképp kell készíteni a dinamitot, mi mindenféle ingredienciák kellenek hozzá.

Hát egyszer csak észreveszik, hogy összekuporodva ott ül a padkán a hátuk mögött Tisza Kálmán fenyegető arccal.

- Aha, rajtakaptalak benneteket - szólta a miniszterelnök, amint észrevették.

- Mindegy! Azért a dolog mégis sikerülni fog - vágja vissza Szalay Imre.

- Hanem azért mégse szeretnétek, ugye, ha most úgy mindenestől, ahogy vagyunk, Oroszországba tennének át bennünket... Az igaz, hogy ott még aztán én is veletek volnék.

Lihegve jön e percben Mezei a teremből.

- Hova rohansz, hova?

- Megyek el... Istóczy beszél.

- Istóczy beszél? Akkor menjünk be.

Tisza Kálmán is besántikál. Mély csend. Légy röpülését is meghallaná az ember. Denique Istóczy mégis elért annyit, hogy úgy hallgatják, mint akár Deák Ferencet.

Tisza hátraveti fejét, behunyja szemeit, úgy hallgatja mozdulatlanul, csak a kanári szín szakálla, mely ráfekszik mellényére, mozdul meg néha, alakra is olyan, mint egy nagy madárfark.

Istóczy pedig ezalatt elbeszéli a Wimpffen nagykövet halálát, s elolvassa a berlini lapban megjelent *különös* levelet, s elpanaszolja, hogy mennyire igyekeznek elhallgatni a dolgot a zsidó sajtóban. (Mozgás az írói karzaton.)

Egyszóval van valami a dologban. Beszélyíró még hasznát is veheti. Mert csakugyan jó stoff egy embert írni meg, aki megvesztegettetni hagyja magát, s aztán emiatt meghasonlik önmagával.

- Jókai pszichológia! - dünnyögi P. Szathmáry Károly az egyik zöld pulpitusnál.

Szalay Imre szemei kigyúlnak.

- Nem adom száz forintért - mondja -, hogy nem indítványoztam a koszorút Gambettának.

- Ugyan miért, Imrus?

- Most jut eszembe, hogy aszongya, zsidó volt a nagyapja.

S meglegedetten, kétágú szakállát simogatva, hagyta ott a tisztelt Házat.

A T. HÁZBÓL [jan. 12.]

Ami a szegény embereknek az Orczy-kert nyáron, ingyen árnyékos szoba, az a képviselőknek a képviselőház télen, ingyen fűtött szoba. Sőt még ők vannak kiárendálva bele, melegedőknek.

Az egész ülésről csak annyit kellene mondani, hogy megint Pauler izzadott elhagyatva, s hogy Matuska Péter gubbaszkodott az előadói széken szépen ritkuló hajával. A híres jurista nemzet pedig unatkozott, s kiment cigarettazni a folyosókra.

Kevesen voltak. Összeolvastam. Negyvennégy ember hallgatta, hogy milyen nehéz lesz ezentúl apellálni. Pedig hány magyar ember boldogsága áll azon, hogy apellálhasson, még ha nincs is reménye a pör megnyeréséhez.

Mi hoztuk nemrég azt a jóízű adomát, hogyha Urunk Jézus Krisztus, a királyi táblához apellált volna annak idejében, sohase feszíthették volna fel a zsidók, mert még a mai napig se lenne az ügyiben jogérvényes ítélet.

S ebből a szempontból csakugyan lehetővé kellene tenni, hogy az ember apellálhasson minél több helyre. Kár, hogy ezt az argumentumot senki sem hangsúlyozta a kontra-szónokok közül.

Beszéltek, beszéltek, s mindenki elszundikált a félig üres teremben, hol kísértetiesen hangzott minden köhécselés, hatalmassá növekedve az akusztika által, akár csak valami barlangban. A téli napfény hiába lopózott be az üvegfedélen keresztül, hiába táncoltak tallér nagyságban sugarai a miniszteri padokon és a gyorsíró asztalokon, búskomorság uralkodott mindenfelé. Csak a jó öreg Bedekovich ült ott nyájas meglegeződéssel, sztoikus nyugalommal, mint mindennap; ő az egyedüli ember, aki sohase morcos, borongós, aki pontosan mindig ott van, pedig soha sincs ott semmi dolga.

A legfontosabb momentum ma, hogy Láng Lajost, aki megint »Dominus Papae«, bejelentetvé megválasztása, megéljenezték. Ezt nyerte, hogy kihurcolkodott a kerületből, s megint behurcolkodott a kerületbe. Rossz idő jár télen a szalmakalaposokra: okosan tette, hogy meg sem moccan.

Egyébiránt Gáll József uram kezdte meg a vitát, s Chorin folytatta a szél ellen.

- Hiába hápogsz - mondá neki Szathmáry Gyuri, elmenvén mellette. De csak nem hallgatott senkire. Elmondta, ami a szívéen feküdt. S különösen azt igyekszik demonstrálni, hogy micsoda abszurdum az, hogy a becsületsértési ügyeket olyan kicsibe vesszük.

- Mert nagyon sok a becsületünk - kiáltja bele valaki a szélsőbalról -, hadd fogyjon!

Mandel Palinak, aki a folyosón gründol (mert Mandel Pali mindig gründol), eközben eszébe jut, hogy:

- Nini, hiszen én is nagy jogász vagyok... az ország nehezen várja az enyim vélemény. - S bemegy a »Házba«, s nagy prozopopeával kijelenti, hogy ő (mármint ő Mandel Pali) elfogadja a javaslatot.

Ez döntött. Pali után már csak Lázár Ádám mert szót emelni, s még Pauler mondott el egyet-mást, amit a Pali kifelejtett, de azt is csak a dekorum kedvéért, s hogy Matuskától elszedje az okosabb argumentumokat. El is szedte tökéletesen. Denique csak hogy már egyszer Paulernak is sikerült valami.

A javaslatot elfogadták azután úgy általánosságban, mint részleteiben. Szemenyey, Unger még sorompóba léptek, diadallal.

Szontagh Pál ezalatt a folyosókon áskálódott a javaslat ellen.

- Magyarországon bajos eltörülni az apellátát - mondja. - Itt minden részületett a fellebbezésre. Itt, ahol a megyéknél olyan tisztikarunk volt, melynek nem volt egyébre joga, mint hogy a közgyűléseken beszélhessen. Szavazniok már nem volt joguk. Ezek a tiszteletbeli megyei tisztviselők voltak.

Forgách Antal gróffal az történt 1860-ban, hogy »meghalt«. Nevét nem vették be az országgyűlésen a bizottsági tagok lajstromába. Nem volt szavazata, pedig 25 ezer hold földet bírt a megyében.

Később azonban mikor csillapult kissé a... hazaszeretetnek nevezzem-e, ami csillapult vagy haragnak, Forgách volt kancellár arra kérte a főispánt, hogy nevezze ki tiszteletbeli jegyzőnek.

- Minek az neked, mit érsz vele? - mondja a főispán. - Nem szavazhatsz!

- Nem bánom én -, de mégis látod nagy megnyugtató az, ha legalább *jogom van panaszkodni*.

Kár volt hát a magyar embert megfosztani attól, hogy jajgathasson ha ütik, s hogy három fórumon jajgathasson. Mert sok keserűség belemegy ám a jajgatásba.

Így intrikált Szontagh Pali, de Szemenyey és Unger csak annyit bírtak kivinni, hogy a fogságra ítélték föltétlenül apellálhassanak.

A mai Házat egyébiránt a Károlyi-bál rontotta el. Iszonyú lateiner arca volt. A méltóság képviselő urak még alusznak ilyenkor otthon a tündéri éj után álmodozva, hogy a király szólítgatja őket, s ők felelgetnek neki fenyesiesen, szellemesen.

Sehol egy lakkcipő a tisztelt Házban; a cilinderek is gyérek a fogasokon, nagy idomtalan cipők csoszognak a folyosókon, s demokratikus diskurzus folyik szerte:

- Hüm, tehát oda megy ki summa summárum a dolog, hogy a trónörökös és Jókai könyvet cseréltek.

- Nagyon egyenlőtlen csere! S még az is csak fordítás!

- S csodálatos, Jókai mégis meg van elégedve.

- S még azt sem mondhatja el, amit az egyszeri poéta, ki a királynak dedikálta a könyvét, amire aztán a király hasonló kötésbe befűzetett neki néhány ezrest, s úgy küldte el viszonzásul.

- Hát aztán?

- Egyszer azután a király bemutattatta magának a poétát, s így szólt hozzá: »Nagyon szép volt a könyve, hát az enyim hogy tetszett önnek?« - »Nagyon tetszett, fölség: *alig várom a folytatását*«.

S míg a »Ház« ilyen csendesesen végzi a taposómalom munkáját odabenn, s míg ily szelíd polgári párbeszéd fűszerezé a mágnástalan folyosó unalmait, azalatt csupán egyetlen férfiú járt-kelt izgatottan egy fehér papirossal a kezeiben.

Akik ránéztek a fehér papirosra, kíváncsian igyekeztek annak titkait fürkészni.

- Készül valami - suttogták.

Mert az az izgatott férfiú Istóczy Győző volt.

Meg-megállt, széttekintett, mint a jó juhász a nyája között, hogy kiválassza onnan a saját birkáit.

Tíz aláírást keresett!

Tíz aláírást? Mire vajon!

Tíz embert, aki aláírja az emancipáció revízióját. Hecc, új hecc készül!

Az emberek szépen csendesen elbújtak előle, némelyik el is szökött. Ha a baloldali folyosón volt, akkor mind átsuhantak a kevésbé pronunciált antiszemiták a jobboldali folyosóra. Néha meg-megfogott egyet, előadta neki az ügyet, az fanyarul mosolygott rá, szidta a zsidókat, de valami kifogása mindeniknek volt, ha egyéb nem, az, hogy éppen most görcs jött az ujjába.

Keserűen ment odább honában hontalanul.

- A zsidóknak aláírtok mindent - dünnyögé gúnnyal -, de a zsidók ellen semmit.

*

Az apellátát nehezítő törvény ekképp ment ma végképp keresztül a képviselőházban. Megjavul-e vele az igazságszolgáltatás, nem tudni.

De ahogy lesz, úgy lesz, az az egy mégis bizonyos, hogy szegény Baldácsi bácsi megfordul a sírjában.

A T. HÁZBÓL [jan. 13.]

Egy hórihorgas felkiáltójel (!) ül az előadói széken. Hugo Viktornak van egy nevető embere, a »Ház«-nak van egy síró embere, s ez Tischler Vince, aki az előadói székben ül. Arca a siránkozást fejezi ki, dialektusa tótos, hangja bánatos. Az embernek kedve volna megszólítani:

- Oni sa z Krupine? Nak sa nist ne boja. Ne bude bitka!

(Ön, ugye, Korponáról való? Semmit se aggódjék. Nem lesz háború.)

S míg Tischler ül az előadói székben, jó Rádaynak a háta mögött ott kéklik a rókaprémes aranyos kék dolmány, s a kék dolmányban báró Fejérváry Géza honvédelmi államtitkár. Ebből aztán a vak is kitalálhatja, hogy honvédelmi dolog van a Ház asztalán.

Ahogy a juristák napja volt tegnap, úgy van ma napja a hajdani egyéves freiwilligereknek, kik visszaemlékeznek ilyenkor mind arra a sok tudományra, amit a »lajdinant«-tól hallottak egyszer-másszor, míg ők maguk is lajdinántok lettek. Most mintha találták volna, jó brillírozni vele.

De mondjuk hát, miről van szó? Én istenem, mi egyébről, mint a szokásos véradóról, mely szintén nagyobbodik évről évre anélkül, hogy a magyar anyák több fiúgyermeket szülnének, mint azelőtt.

A legelső felszólaló, Hoitsy Pál röviden, de erőteljesen, velősen fejezte ki bizalmatlanságát. Tiszáékban és azok hadügyi politikájában nincs öröme. Egy katonacsákót se bízna rájuk, nemhogy eleven embert.

Csanády bátyánk is belegázolt a kérdésbe. S csodálatos, minden veszedelem nélkül menekült ki a szárazra. Nem mondott semmi helytelent, pedig Péchy Tamás ugyancsak hegyezte a fülét. Széll Gyurka el is keseredett emiatt - neki ugyanis államférfiúi mintaképe Csanády -, bánatosan rázta nagy fejét, melyet állítólag nem nyíratni, hanem borotváltatni szokott:

- Sándor puhul - motyogá -, istenuccse puhul, s mi lesz a világból, ha már Sándor is puhul.

Pedig nincs ok a bizalmatlanságra Sándor bácsi iránt. Hiszen kijelenti haragos gesztusokkal: »Egyetlen egy újoncot sem adok«.

...Most hát eszerint már nem is lehet háború az idén. Hiába vesznének össze a potentátok.

Azazhogy nem lenne, ha mindenki úgy okoskodnék. De Ráday Gida nem az az ember, aki le hagyja magát beszélni az idei újoncozásról. S amilyen átkozott pajtáskodás van a Házban, megszavazzák neki, amit kér. Hiszen úgyis annyi már az ember - panaszkodnak, hogy nem élhetnek -, csak nekik jó, ha egy kicsit megritkulnak.

Tekintettel arra, hogy úgy a honvédelmi államtitkár, mint a honvédelmi miniszter és a honvédelmi előadó egész múlt éjjel báloztak, a Ház gyöngéd elnézésből a részletekben sem tett kifogásokat, s áteresztette az új minisztert a nyugalomnak.

Mindenesetre lovagias keleti vonás *nem bántani a gyöngébbeket*.

*

E karcolatokat, melyek a Pesti Hírlapban jelennek meg, rendszerint hárman írjuk. Egy mameluk képviselő (de ez csak akkor van ott, ha beparancsolják), némelykor egy függetlenségi képviselő (de ez meg csak akkor van ott, ha valami botrány van készülóban) s végül én magam, akinek mindig csak azt lehet megírni, amit meghagynak, s az semmit sem ér.

Nekem csak az olyan ülés jut, mint a mai, amikor az egész Ház alszik, kivéven Göndöcs Benedeket. Mert Göndöcs Benedek egészen megfordított ember. Egész esztendőn át alszik, csak ma nem, mert az éjjel bálban volt. Szép asszonyok s leányok között, akiknek a képén most utólagosan elmereng, s édesen mosolyog egy-egy emléken éldelegve. Kívüle még csak Tisza Lajos van ébren, s a Szegedi Híradót tanulmányozza egész addig a sorig: »Nyomatott Endrényi Lajosnál, Szegeden«. Már éppen harmadszor végzi e nagy munkát hol előlről, hol hátulról.

Mind olyan szép az innen az írói karzatról. Mert én csak innen nézhetem a világot. Az elnökből nem látok egyetlen darabkát sem, nekem az egész tisztikarból csak a Duka Ferenc nagy tenyere jut, s az újonnan betelepedett előadó, Dániel Ernő tatáros feje.

A politika folyásából én itt csak a külszint látom, az államférfiakat mozgató belső életből én csak annyi anyagot bírok kihalászni, amennyit egy-egy képviselő ismerősöm jónak lát elárulni, ha szóba ered velem.

- Ösmeri ön Bartók Lajost? - kérdi tőlem egy környékbeli képviselő, odajárulván a mi rekesztékünkhöz, hol Visy Imre előre kibeszéli a következő szónokok elmondandó argumentumait. (Csodálatos értesültség annál a »Nemzet«-nél.)

- Igen, ösmerem Bartókot.

- Mondja meg neki, kérem, ha találkozik vele, hogy rajzoltassa le Istóczyt Krisztusnak s tanítványoknak melléje a következő rendben: Szent Jánosnak Meszlényit, Tamásnak Verhovayt, Judásnak Kadát, Péternek Hentallert. Ez jó tréfa lesz.

- De hát mi ebben a vicc?

- Azt mi tudjuk - feleli titokzatosan. - Még annyit is megjegyzek, hogy valószínűleg párbaj lesz belőle.

- Lehetetlen! Hisz ezek a tanítványok mind igen derék úriemberek voltak, s mi több, történeti személyek. S mi több, zsidók.

De hogy áttérjek ezen öntudatlan »jó tréfa« leírása után ismét a komolykodáshoz, azt kell legelőbb is magyaráznom, miért dűnnyög az előadói széken Dániel, akinek hiába kiabálja Szalay Imre »Hangosabban beszéljen az a fiatal előadó!«

Hát Dániel azért ül a meleg kemencében, hogy most már vége van az ülésnek, le van tárgyalva az újonctörvény szőröstül-bőröstül, de a tisztelt Ház óráján az igen tisztelt mutató még nagy hézagot kell hogy befusson a hazamenetelig.

Hogy segít magán ilyenkor a Ház?

Úgy mint a szerző abban a bizonyos színdarabban, mely igen rövidre ütött ki, beírta szonika instrukciónak: »a borbélylegények kijönnek a színre, s fel alá járkálva viccelnek«.

Ez az élcélődés következett most, s ki is húzták vele az időt emberséggel.

Várady Gábor és a szép Rohonczy Gida esete nyújtotta a fundamentumot. Arról lett szó, hogy szabad a bíróság által elítélt képviselőt, kinek mentelmi joga már eo ipso fel volt függesztve, becsukni a Ház engedélye nélkül?

Komjáthy Béla vágta ki a mellét hősies pozitúrában, hogy nem lehet, ez volt a Győry Elek nézete is, sőt az öreg Irányi is nekik adott igazat.

Hanem hát Pauler is ott volt, s józan okoskodással győzte meg az ellenzéket arról, hogy ez abszurdum lenne.

A »jövő miniszterelnöke«, Baross Gábor ügyesen rögtönzött beszédben mutatta ki, hogyha a képviselőt csak az ülőszék végén csukathatnák el, megeshetne az is, hogy esetleg egy váltóhamisító is megtarthatná helyét a képviselők között.

Ugron Ákosnak is mondanivalója volt, de mint minden erdélyi ember rosszul kezdi, s jól végzi, elszólta magát a beszéd elején mondván:

»Az előttem szólott képviselő *beszédjének első része inkonzekvenciában jött a hátuljával.*«

Csendes mosolygás derűje ömlött el az arcokon, és senki sem hallgatta meg sollemnitással Ugron beszédjének hátulját, emiatt a szerencsétlen eleje miatt. Meglehet pedig, hogy jó beszéd volt.

A gyűlés legvége Göndöcs Benedeknek szólt. Trefort elmondta, hogy az ezredéves ünnepély tárgyában mi mindent szándékoznak tenni, s hogy őfelsége nagyban érdeklődik.

A derék apát kevélyen lökdöste meg a szomszédjait.

- Az én eszmém... ez az én tulajdon eszmém. Én csináltam.

- Mit? Az ezredévet?

- Nem, hanem a plánumokat.

- Pszt! Még meg találja hallani őfelsége.

A »MÉLTÓSÁG« HÁZBÓL [jan. 14.]

Az ember átlépi a Sándor utcát, keresztülmegy a Múzeum kerten, s csonka, ócska szobrok és antikvitások mellett megyen útja, míg odaér, ahol ömértóságaik üléseznek.

Fényes hintók állnak meg a Múzeum nagy lépcsőzete előtt, s cifra tarsolyos hajdúk és inasok ugrálnak le a bakról kinyitni az ajtókat. Görnyedt, köhögős alakok gurulnak ki a kocsiból, s úgy másszák meg a pompás lépcsőket, mintha valami Montblanc volna. A monoklikon vagy pápaszemeiken át nézegetik is, hogy hol van odavésve: *Kiszelák.*

Mert ők mindenütt mást szeretnek látni, mint ami van.

Egyszer az öreg Pulszky Ferencet nyári időben, mikor a vöröses pántlikájú szalmakalapját viseli, megszólítja valaki:

- Hallod-e, Feri, mondd meg, kérlek, szabad-e a tárgyakat elvinni a Múzeumból?
- A tárgyakat a Múzeumból nem szabad elvinni - válaszolta Pulszky nagy mogorvasággal.
- Hát akkor hogy van a fejedén ez a kalap?

Nos, én is azt tartom, hogy a Múzeumból nem szabad tárgyakat elvinni, nem is hoztam hát el semmi tárgyat ehhez a karcolathoz (az lehetetlen is lenne!), de minthogy egy hasábot mindennap nekem kell teleírnom a mellékleten a Házból, kénytelen vagyok a semmit nyújtogatni egy hasábnyra.

A büdzsé fölött kellett határozni a főrendiházban. Ezt más kamarákban úgy híják, hogy büdzsé-vita. De miképp nevezzük *vitának* itt, ahol senki se akar disputálni? Ahol mindenki meg van elégedve mindennel.

Kevesen jöttek el. Pedig sohase volt annyi arisztokrata Budapesten. A királyi udvar jelenléte, mint valami flastrom a rossz vért, egy csomóba húzta össze főurainkat.

Mindenütt, minden meglátszik ez: még a Kék macska folksängerein is, csak a múzeumbeli fehér termen nem. Hívogatóbb, csalogatóbb az a másik »fehér terem« a budai várteremben, ahol Jókai szövögeti a regényeit.

A derék országbíró Mailáth György ott ül ugyan, mint mindig, de hiába fordítgatja kurta nyakát, hol erre, hol arra, igen gyéren vagynak itt öméltóságai. S akik vannak is, többnyire a régi gárdából valók, aggastyánok, akiket a múltak emlékei hoznak ide.

Egy idegen is volt a karzaton, a Standard-nak egyik konstantinápolyi levelezője, különben török effendi.

- Ugye itt önöknél nem házasodnak a papok?
- Nem bizony szegények - mondom.
- De ugye a mágnások se házasodnak 48 óta?
- Honnan gondolja? Kitől hallotta?
- Nem látom itt a sarjadékokat, hát könnyű kitalálnom, hogy magvuk szakadt. S csak az öregek könyökölnek még itt, míg Allah el nem szólítja őket a Tubafa árnyékába.
- Ahova valók - jegyzém meg mosolyogva, s beláttam, hogy a derék effendi nem okoskodik ugyan a tényeknek megfelelőleg, hanem azért a megfigyelő és kombináló tehetsége helyén van.

A dignitáriusokból eljött egynehány. Az öreg Cziráky János (az ott van mindég, alkalmasint valami fogadásból), Szlávy József koronaőr (az új seprő mégiscsak söpör eleinte), Zichy Ferenc (ő vezeklésből jár ide), Andrassy Gyula (aki elkeseredésből van itt) s végül Szapáry Géza (valahogy bevetődött).

A főpapokra soha nincs panasz. Haynald, Samassa, Sehlauch, Ipolyi ott mosolyognak ornátusban. Csak a prímás nincs ott.

- Az most haragszik - mondja Zichy Ferdinánd (az egyedüli ember, akiben a kék vér nem változott még át aludttejé).
- Miért haragszik a prímás? - kérdezi kíváncsian Kálnoky Géza.
- Mert az udvari bálon azt a nótát húzatták:

*Nincs mennyország, se pokol, se pokol,
Még a pap is udvarol, udvarol.*

- Szörnyűség! - mondja Cziráky János, ég felé fordítván szemeit. - Milyen idők, milyen idők! Szavamra, megtagadnám a bűdzsét, ha nem restellném...

- Ha mit nem restellne excellenciád?

- A szájamat kinyitni.

Szapáry Antal csinálta különben ma a legnagyobb virtust. Hordszéken vitette be magát a főrendiházba.

- Szegény Tóni - szörnyülködének -, de minek jön az ide ilyenkor, ha a lába fáj?

- Hagyjuk el, kérlek. Hiszen éppen azért jön. Mert ha nem fájna a lába, egyebüvé menne.

Ennyit lehet krónikába fogni a mai ülés érdemleges részéről.

No és a bűdzsé?

Oh, a bűdzsének nem történt semmi baja.

A T. HÁZBÓL [jan. 16.]

Sehogy se tud átmelegedni a Ház a tárgyalások iránt. Ma is kevesen voltunk. Pedig olyan dolgról volt szó, ami minden képviselőt közeli érdekel, mert mind szereti a cukrot, és issza a kávé, talán az egy Madarász papát kivéve, aki még szalonnát reggelizik.

Az apró-cseprő ügyek bejelentése után, amiket monoton hangon dűnnyögtek el a jegyzők, a cukor- és a kávéadó következett.

Helfy szerette volna azonban, ha előbb a takarékpénztárakra vonatkozó javaslat kerül szőnyegre. Ő tudja, miért. De hiszen Helfy mindnyájunk helyett gondolkodik, hát rá kell hagyni hogy így lesz üdvösebb az országra nézve.

Csanády bátyánknak ellenben igen praktikus gondolata támadt. No, csak diskuráljatok ti itt. Majd közéték ütök én mindjárt, s szétsprengolom az egészet. Mert hiába, jó az öreg a háznál! Figyelmeztette az elnököt, hogy a Ház nem *határozatképes*, mert ahhoz száz tag kell, annyi pedig nincsen a padokban.

- Meg kell számlálni! Lássuk mennyien vagyunk. - Nosza, leugrálnak erre a jegyző urak, Rakovszky és Fenyvessy s kezdik megolvasni, hány darab ember van bent. Kezdi pedig a mi oldalunkról, a szélsőről.

Hanem ez ellen kellett volna aztán felszólalni. Mert ebben volt a gaukleria.

Fel is állt valaki, beszélni is kezdett, de túlnyomták a hangját a túlsó oldalon keletkezett mesterséges lármával, mely már Mezei Ernőt is sértette:

- Ne méltóztassék - kiáltá - olyan hangosan beszélgetni.

Mondom, ebben volt a gaukleria, mert mialatt innen elkezdtek a számlálást, azalatt mint a Hatvani professzor bűvös szobája, folyton nőtt a Ház, az adott jelre a folyosókról beözönlő mamelukok által.

Elannyira, hogy a jegyzők (Fenyvessy Kemény Gábort pláne nem is olvasta irigységből, mint konkurenciát az udvari finom társalgásban) mire a végére értek, már százhat embert találtak. Hogy honnan bújtak elő ezek, úgy egyszerre!

Most eszerint határozatképes lett immár a Ház, s megindulhatott a történelem folyása.

A baloldal dühös volt emiatt. S még Prileszky is ájtott ingerkedni.

- Győztünk - szólt -, de nem propria virtute sed inertia romanorum. (Rosszul van biz ez latinul, de nem csoda ilyenkor, midőn Hegedüs Sándor az előadó.)

A javaslat senkit se érdekelt, még Trefortot sem, ki bizalmas suttogásba mélyedett Bedekovichcsal, kinyitván az ő miniszteri fiókját s megmutatván annak édes rejtelseit: egy stanicli bonbont. Amihez derekasan hozzálátott a két státus férfiú, hogy csakúgy ropogtatták Kugler remekműveit... Hiszen úgylis cukros ülés van!

Herman így szólt:

- Az én kerületemben nem isznak kávé, és nem esznek cukrot a választók. Mit bánom én, akármit határoznak is.

Nógrádi Szontagh Pál is erre mondott adomát, vagy hogy talán csak ráfogják.

Egyszer az Akadémiában a helyesírásról disputáltak Budenz és Hunfalvy. Ezt meg azt milyen ortográfiával kell írni. Ott ült az öreg Arany is, de nem szólt semmit.

- Hát te mit gondolsz, János?

- Semmit - felelte Arany -, nekem mindegy, én már nem szándékozom írni többé.

A javaslat mellett Hegedüs mondott higgadt, átgondolt beszédet, az ellenzékéről Horánszky. Ezen két garde-dame szavai után (Szapáry felszólalását nem lehet komolyan venni) a közvélemény elé eresztették a javaslatot.

Kétszázöt képviselő közül százhuszonnégy jelentette ki hogy szerelmes bele. Gusztus dolga az egész!

Minden jó egyébiránt, ha a vég jó. Az ülés végén bejelentette Tisza, mint a vidéki színpadokon szokás, hogy holnap rendkívüli díszelőadás lesz görög tűzfénnyel: a Wimpffen esetben fog válaszolni.

- De már holnap elmegyünk a Házba, ha jégeső esik is!

A T. HÁZBÓL [jan. 17.]

Örömteljes nyüzsgés támad a folyosókon, mint valami méhköpűben, ha megmozgatják. S egy mindig sűrűsödő gomolyban tódulnak a képviselők a bejárat felé.

Valami történt? Mi történt? Menjünk!

És senki sem olyan kíváncsi, mint egy képviselő. A honatyai élet semmit sem fejleszt ki jobban, mint a kíváncsiságot. Az idegek elfinomulnak, s a lábszárak megvékonyodnak.

Mi van ott? Mi okozza a nyüzsgést. Mitől terjed el egyszerre ilyen zajos vidámság mindenfelé?

- Megjött! Itt van! Ki jött meg? Hát ki jött volna. Németh Berci.

Faluról jött... bizonyosan faluról. Valóságos friss szénaillatot hozott magával, s azonfelül tömérdek ötletet és adomákat.

Szalay Imre ázsiója kezd leszállani. Berci bácsit mindenütt úgy fogadják, mint mikor nyáron friss virágot tesznek a szobába a pohárba.

Már a folyosón kezdi a tréfálkozást. Bizonyosan a kapusnak is mondott már egy élcet s a szolgának is, aki a poros kabátját lesegítette. Tele van pezsgő jókedvvel.

Szalay rohanja meg legelőbb, s mint a legnagyobb gyerek a papájának, kezdi elreferálni neki, mi történt azóta itthon a Ház táján: hát bizony az történt, hogy Kecskeméten olyan bál lesz vasárnap, amelynek a meghívó jegyeire a rendezőség kiíratta: »zsidók nem vehetnek részt a mulatságom«.

- De már erre elmegyünk, Berci.

- Bizony nem megyek én. Mert ha el találom ferblizni a pénzemet, kitől kérjek én ott akkor kölcsön.

De már nem fecsegek többet a folyosókról. Hagyjuk a folyosó-lakókat nyugodtan. Hadd beszélgesse ki magát Tisza Lajos Csernátony Lajossal. Hadd végezze hosszú sétáit gróf Zichy Jenő. Bizonyosan marienbadi vizet iszik, s ez hozzátartozik neki a kúrához.

Menjünk keresztül az olvasószobán. Nini, hiszen Zichy Jenő itt is itt ül Csejteyvel szemben, s édes önelégültséggel olvassa a Nemzetet. Szent isten! Ez a mi Zichy Jenőnk talán két példányban van meg már!

Az olvasószobából benézek a büfébe. Ott áll a tavalyi képviselőház albuma. Végiglapozom. Beh sokat látok benne, akiket nem látok. Különben üres a büfé. Csak Szerb Gyurka eszik ott sódarszeletet az egyik márványasztalnál, s Odescalchy Gyula herceg mondja el keleti nyelven az egyik »patrona Hungariae«-nek (csinos szőke kisasszony, jól venné ki magát képe az ezüst hűszasokon) azokat a beszédjeit, melyeket a Házban elhallgat.

S míg az egyik herceg a Venus oltárára rakja a szóvirágok illatos szirmait, addig a másik Odescalchy, a »vörös herceg« a tapolcai kerület egyik temploma számára felállítandó oltárra gyűjt pénzt.

Bátor ember (mutatja a lehajtott inggallérja is, mely által egészen elő van készítve szabad nyaka a guillotine alá), lobogtatja a gyújtóívet, amerre megy. Igyekszik is mindenki a háta mögött lenni.

De senki a sorsát ki nem kerülheti, szemben jön vele a szegény Tisza Kálmán.

- Jó, hogy jössz, kegyelmes. Írjál alá kérlek ennek a szegény templomnak. Nem tudnak oltárt csinálni.

- Hagyj békét. Nem írok alá. Mi közöm nekem ahhoz a templomhoz?

- Már hogyné volna közöd, hiszen te vagy a főkurátora.

- Igen? No, már akkor meg éppen alá nem írok, mivelhogy különben is közöm van hozzá.

S amit ígért, meg is tartotta. Nem írt alá egy kopeket sem.

Odescalchy pedig elindult keresni Göndöcs Benedeket. Annak úgylis annyi a pénze, hogy a királynak is ajándékoz oltárkövet. Hadd emeljen oltárt a kálomistáknak is.

De most már tréfán kívül itt az ideje, hogy végigjárván minden zugot, minden fülkét, felmenjek az írói karzatra, s lássam, a Ház mit csinál odabent.

Felmegyek. Az írói karzaton nincs egy lélek sem. Csak a Maszák felesége: Egyesy alszik ott. Elszundikált szegény a Gaál Jenő beszédjén. Nehéz álma lehet, alig bírom felkölteni. Egészen fel van dülva az arca, mert Futtakiról álmódott, s látta álmában, hogy Futtaki Vilmos császárral Bruderschaftot iszik, s a jó öreg Vilmos a fülébe sugdossa, bizalmasan hozzáhajolva, Bismarck jövődő terveit.

Hallja álmában a beszélgetést.

- De ki ne ír, pajtás a lapodba... tudod, csak neked mondom.

Egyesy közbe szeretne kiáltani:

- Ne higgye, felséged... Ne mondjon neki semmit. A »Magyar Távirati Iroda« az egyedüli kérem...

Ebben a pillanatban költöttem fel szerencsétlenségére. Vigasztalhatlan lett volna. De szerencsére észrevette, hogy nem Futtaki beszélget Vilmossal, hanem Verhovay suttog alatt Hentallerrel.

Verhovay... Hentaller... suttogás... bizonyosan párbaj készül valamerre.

Elhelyezkedem a karzaton, levetem a télikabátomat, s odateszem az első pad külső deszkájára, hogyha már magam nem, hát legalább a kabátom felerésze bent legyen a »tisztelt Házban«. Boldog kabát, mely kerület nélkül is bejutottál, csakhogy fájdalom, inkább a szabómat képviseled ott, mint magamat!

Szétnézek, hát ott is ott ül Zichy Jenő a jobboldalon.

Káprázat ez? Vagy mi?

Szemem odavetődik, mint egy kopár ugarra a habarék pártra, hol Széll Kálmán gyűjti maga köré a kisdedeket. Hát ott is ott ül Zichy Jenő.

Keresem most már a régebbi helyen, hogy legalább egyszer lássam kétszer egyszerre. S íme nem találom az előbbeni Zichyt, hanem találok ahelyett egy harmadikat a Madarász háta mögött.

Ej, sok titkos dolgok vannak a föld felett, én bizony nem koptatom az eszemet, hogy találgassam.

Ennél még Szapáryt is jobb hallgatni, mert most az beszél. Csinos ember még mindig, bár erős konkurrense támadt a kabinetben, Széchenyi Pál. S most már bátran nevezhető »szőke kabinetnek« a kormány, ad capta »cabinet noir«.

Hogy miről beszél Szapáry, hallottam, de elbeszélni nem tudom.

S valószínűleg így volna ezzel maga Szapáry is, mint Kosciuszko, mikor kérték, hogy mondja el a lengyel forradalmat:

- Én csináltam - szólt -, de elbeszélni nem tudom.

Ő (Szapáry) beszélt, de hogy miről, azt talán ő se tudja.

Hegedüssel úgy járt, mint Nagy Sándor az apjával, elmondott előle mindent. Mégis kemény gyerek az, ha úgy nekigyürkőzik.

Esett az eső, de sarat nem csinált. Kit érdekelnének már nálunk a pénzügyek, meg az adók. Fizetünk már mi mindent, tessék kivetni bátran!

A nincsnél már csakugyan kevés különbség az, hogy mennyi forint nincsen. Ha egy forintom nincsen, akkor bizonyosan nincsen százezer forintom sem. A mínusz borzasztó, de a fokozatai már nincsenek nagy hatással egy bizonyos határon túl. Akárhogy elpusztulni.

Mit is koptatják a szájukat Helfy és a lutheránus pápajelölt, a fiatal Prónay? Nem lesz abból kalács sehogy sem!

Hogy a kálvinistákat megbosszantsam, egypár sort hadd szenteljünk itt a fiatal Prónaynak, akin nemcsak rajta van az egyház szeme, hanem rajta van a legutolsó magyar nadrág is.

Vékony cingár ember, s a katolikus tisztelendő urak azzal keserítik a lutheránus kollégáikat, hogy nem fog tudni majd imponálni a királynak, ha esetleg kellene.

Hanem ez nem baj, hiszen ott van Hegedüs Sándor, az is kicsiny ember, Bittó pláne nemcsak miniszterelnökké lehetett a kis termetével, hanem még feleséget is kapott öreg korára. A termet semmi. Sokkal nagyobb baj az, hogy Prónay Gábor még ómódi báró, s valójában a »legpecsovicsabb tagja« a Háznak minden szélső baloldalisága mellett is.

Különben »ma« értelmesen beszélt és röviden, csak a fejét ne sütné le úgy, mert az ő feje az egyház feje. Mégis alig várták, hogy bevégezze, mert a Tisza felelete volt a programon.

Hívogatólag hangzott fel most a csengettyű. A folyosóról özönlöttek a követek. A karzaton aláhajoltak a szép fejecskék. No most, no most!

Méla csend keletkezett.

Mindenki odaült a párjához, mert ez az élvezet perce, s ezt mindenki a párja mellett szereti tölteni. Mivelhogy a Házban javára élnek a páros életet. Berzeviczy átment leülni az ő Láng Lajosához. Pulszky Gusztai majdnem az ölébe hajtá harmat fejét Szilágyi Dezsőnek. Szerb Gyurka derekát átfűzte karjaival Szilágyi Olivér, és a többi meg a többi.

Tisza megszólalt »hangulatos barna ruhában«, mint Bölönyi Sándor mondá, ki a Móricz Pál (nini, igaz, hogy hol lehet Pali, már három napja nem volt a Házban?) családi színeit kedveli a ruházatban, zöld kabátot viselvén. S ezáltal kitűnik egyénisége a többiek közül.

Tehát Tisza szólt.

Megfogta a kérdést, mint egy darab tésztát, s míg gyúrta, azon gondolkozott, hogy mit lehetne ebből csinálni.

Hát mit! Elég lenne - így töprengett -, ha csak annyit mondanék is, hogy a német lap közleménye nem igaz.

De én többet fogok mondani. Ütök egyet Istóczyn is!

Az ő játéka nem éri meg a gyertyát. De az én gyertyám, melyet a szemitáknak gyújtok, ha egy oldalvágást adok ennek a dühöngő antiszemitának, megéri a fáradságot, mert azt vissza nem adhatja.

Különben pedig igaza volt Tisza Kálmánnak. Istóczy hangcsövet csinált a tenyeréből, s úgy kapkodta izgatottan a szavait.

Kissé halovány volt, mikor felkelt. S piros lett, mire bevégezte szavait.

Jó festék az ilyen szóharc. Egész lényén, hangján, szemei villogásán látszik, hogy érzi, amit mond.

Ez a játék hát, mely valójában nem éri meg a gyertyát, legalább mégse hamis játék.

A T. HÁZBÓL [jan. 19.]

A hadmentességi adó van szőnyegen, s mivel adó, megint Hegedüs Sándor van a ketrecben, akiről azt a rágalmat híreszteli Pázmándy Dénes, hogy Párizsban létekor ekképpen szólította meg Gambettát az utcán:

- Polgártárs! Nem tudná ön nekem megmondani, merre van a Louvre?

- Magam is arrafelé tartok. (Pedig a temetőbe ért szegény.) Szívesen elvezetem. Ön tehát ismeretlen ember itt?

- Igen, én magyar vagyok.

- Ah, magyar! Ön tehát eredetiben olvashatja a Hegedüs Sándor cikkeit?

Különben Hegedüs Sándor egyszer sem adta annyi jelét dialektikájának, hadi képességének és macskaszívósságának, mint ezen három-négy napon át. A tegnapi sikerült napja után még az öreg Halász Géza bácsi is azt mondta:

- De iszen. Meg van ez kenekedve mindenféle zsírral a világon. Ezt ugyan agyon nem ütitek.

Az pedig nagy dolog, ha Halász bácsi nyilatkozik, ki ritkán dicsér és bámul meg valakit, meg lévén teljesen elégedve a világrenddel s azzal, hogy a csáját a Kammonban »Halász-lének« keresztelték el őróla. Tovább fennmarad ez unokáról unokára.

Apró-cseprő ügyek végeztettek. Tegnapi dolgoknak a farka. A takarékpénztár-javaslat részletes tárgyalása, sat. Az ülés azok közé tartozott, mikor még Péchy Manó is unja magát, s azt mondja, hogy de ez már nem *sikk*, s megy a *sikk* után.

Apponyi Albert Csávolszky Lajossal sűg össze. Nagyitalú Kállay János nagyokat ásít, s visszagondol azokra a jó időkre, mikor még otthon Szabolcs megyében Ujhelyi káptalannak a prédikációjára, ki így kezdé azt karácsonykor: »*Nagy dolgot mondok nektek keresztény atyámfiai*!«; vi coacta azt énekeltette rá a kántorral orgonaszó kíséretében »*olyan nincs!*«

Ami kevés élet van, az mind a folyosóra gyűlt. A szegény Mezei Ernőt kínozza ott egy csoport, melyből kimosolyog a Teleszky jóízű arca, a Szerb Gyuri mosolygó feje. Még Kaas Ivor is idevetődött. Szívesen látott alak itt: ismerősen üdvözlök mindenfelől.

- Meg vannak-e már a *körmök*, Ernő? - Mezei Ernőnek a körmök a vörös posztója. Valaki ráfogta tréfából, hogy az Eszter körmei önála vannak elrejtve, s Ernőt most világra lehet szekírozni a körmökkel.

- No, majd szombaton... akkor lesz, ami lesz - dühösíti Hentaller.

- Láttad-e már a Kada zsuzsuját, Ernő? Egy felakasztott zsidó karneolból - enyeleg vele Verhovay.

A szegény Mezei azt se tudja, kinek válaszoljon előbb, kinek mit feleljen. Egészen tűzbe jön, s ha már lecsillapodik is, megint csak előveszik.

- Fel kell már megint húzni Ernőt, mint az órát.

És senki se szánja meg, e pajkos csoport közepette hagyják bosszankodni szeretetreméltó kegyetlenkedéssel, csak Kaas Ivor szánja. Az ő szíve olyan, mint a jó falat kenyér. Ha annak fáj az egész zsidóság sérelme, amit érzékenysége tízszer nagyobbá nevel, emennek meg az fáj, hogy van egy ember, akinek fáj valami. Siet felvilágosítani Mezeit.

- Ne adj rájok semmit. Hiszen ezek csak bolondoznak. Szeretnek azok téged...

- Hiszen nem is magam miatt -, de a pártom szolidaritásának megőrzéséről van szó.
- Azt hagyd rám - mondja büszkén Szalay Imre.
- Az bánt engem, hogy éppen a függetlenségi párt...
- Ej, te a függetlenségi párt ellen panaszkodol - szól Teleszky. - Pedig látod nincs okod rá. Hát nem az szülte nektek Eötvöst? Mi?
- De bizony, van abban valami - okoskodik Szerb György - Ha neked volnék, egy percig se maradnék köztük. Gyere át mihozzánk!

...Ilyen épületes diskurzus folyik a folyosókon. Egész galéria alakul a balfolyosó legszélső csücskében. Mint a hangyák a napfényre, kijön a székely krónikás Orbán Balázs is, eredeti székely szövetű ruhában, odagurul a kis »skiz« Meszlényi, a »pagát« Bauszner. - Csak még a XXI-es hiányzik.

Az ülés komoly ügyei közül csak az bír némi érdeklődéssel, amelyben Ugron Gábor szólalt fel. Hogy ti. egy képviselőtársukat száz forint bírságra ítélték, s ennek megfelelő fogságra. S bizony még végre is hajtják az ítéletet, ha a Ház közbe nem szól.

S mindez Erdélyben történik. Kár, hogy Kemény Gábornak nyaka nincsen! Hadd csóválná most!

S most még igen érdekes epizódot a tegnapi udvari ebédről. Mint egészen hiteles keringett a Házban.

B. Majthényi László honti főispánt az ebéd után a cercle alkalmával következőképp szólítja meg őfelsége.

- Úgy hallom, igen kevesen látogatják a főrendiházat.
- Nagyon kevesen, főséges uram!
- És miért van az? Remélem másképp lesz ezután.
- Én is azt hiszem, főséges uram, kivált a reform után - mondá Majthényi.
- És ön olyan sokat várna a főrendiház reformjától?
- Igen sokat. Mert bizonyos vagyok róla, hogy például Heves megye Németh Albertet fogja megválasztani főrendi tagnak, s maga Németh Albert elégséges lenne, hogy érdeklődést támasszon a tanácskozások iránt.

Őfelsége kegyesen mosolygott:

- Oh, igen - szólt a bárót elbocsátva -, Németh Albert kitűnő ember.

Bosszantották is ma Németh Albertet mindenfelé.

- No Berci! Belekerülsz a múzeumba!

- Nem bánom én. Csak azt az egyet kötöm ki, hogy spirituszba tegyenek. Mert jó lehet ott, ha az ember alaposan meggondolja.

A T. HÁZBÓL [jan. 20.]

- Holnap lesz a sábesz!

Ez az uralkodó jelszó a Házban és folyosókon. Mert holnap lesz a tapolcai zsidó ügy.

Házban és a folyosókon, mert a büfében nagy keserűség van. A büfében harcias ellenzéki hangulat uralkodik.

Háromszáz forint fogyasztási adót vetettek ki a büfére a fináncok. A szőkék roppantul panaszkodnak, s mennyre-földre esküsznek, hogy semmi se fogy a Házban, teljesen lehetetlen megélniök, mert itt minden ember jól van lakva.

...Hej, Tisza Kálmán talán meg tudná mondani, hogy ez nem igaz!

De Tisza Kálmán nincs ma a »Házban«. Csak Tisza Lajos látható ott örök fiatalságában: fekete bársonykabátban és pepita nadrágban. Irigylis tőle sóvár szemekkel ezt az ancúgot Ugron Ákos.

A »Szegedi Napló« azt írta Tisza Lajosról, hogy farsangolni jött Budapestre, s ez a legnagyobb dicséret, amit őrá mondhatni.

Mert ez az, amit a király nem adhat, ki pedig csinálhat belső titkos tanácsosokat, minisztereket és grófokat, de azt nem teheti meg, hogy valakinek jól álljon a pepita nadrág, s eljöhessen még farsangolni Budapestre.

...Hanem 'iszen aki egy egész várost tett fiatallá, bizony megérdemli, hogy a menyecskék őt is annak tartsák!

Ma különben minden érdeklődést elvon a személyekről egy nagy dolog. Hiába sétál ott Prileszky otthonosan kis házisipkájában (lateinerek őt nézik hadnagynak).

Hiába beszélük Zámory Kálmánnak kalandját, hogy miképp táncolt agyon két ezrest?

(Hanem azért én mégis elmondom zárjelben, mert nem úgy táncolta el a két ezrest, hogy eljárt a farsangi bálókra, s traktálta a dominókat pezsgővel, hanem úgy, hogy valahova utazván, egy állomásnál megijesztették, hogy alighanem betyárokkal fog találkozni útközben, mire ahhoz az ősi fortélyhoz folyamodott, hogy a pénzkészlete nagyobb részét, két darab ezrest a csizmaszárába dugta. Mégiscsak jó valamire az a magyar viselet!

Nem találkozott ugyan betyárokkal, hanem a következő állomáson éppen lakodalom volt a korcsmárosnál. A korcsmáros meginvitálta. Takaros menyecskék szeme feltűzelte. Nekieredt a csárdás-táncolásnak kivilágos-kivirradtig.

Hanem mikor aztán lehúzta a sokat szenvedett magyar sarukat a megizzadt lábáról, a kétezer forintból nem volt biz ott egyéb, mint néhány feketére vált papír pirula.)

Most pedig térjünk vissza hát ahhoz az érdekes dologhoz, mi a személyektől elvonta a figyelmet úgy, hogy még Csernátont is morfondírozni hagyták hosszú sétái alatt, pedig ez idő szerint ő legkedvesebb pecsovics, akit mind a három párt megszeretett, mert valóságos megtestesülése annak amit »parlamenti tagnak« szeretünk képzelni. Egyszóval idealizált mameluk s vezér a kulisszák mögött. Az »Angol királynő«-be járó vacsorálók feje. Uralkodik, de mulattatva, kormányoz, de engedelmeskedve.

De nini, még mindig nem tértem arra a legfontosabbra, hogy ti. megjelent Solymosi Eszter, s nagy szenzációt tett a folyosókon.

Nono... nem kell megijedni, keresztények... nem az igazi Solymosi Eszter jelent meg, hanem csak az Ónody Géza sokat emlegetett könyve, melyet a *komoly* irodalmi barátok nagy élénkséggel siettek megszerezni.

Szalay Imre a nap öröme négyven Stefecius-ostyát osztott ki a képviselők között. S most ezzel sokakat abba a helyzetbe juttatott, amibe Tisza Kálmán került, hiszen megírtam, mikor tegnapelőtt nem adott a tapolcai templomra semmit Odescalchy Artúr hercegnek, aki elébe nyújtotta a gyűjtőívet.

Másnap emiatt szemrehányást tesznek neki egy estélyen a hercegek.

Az örökké slágfertig miniszterelnök ezt válaszolta:

- Nem adtam, mert okom volt rá.
- Miféle okod?
- Hát nem láttad, hogy ott állt mellettünk Wahrmann Mór?
- De bizony emlékezem, de hát aztán ha ott állt is?
- Nem mertem, barátom, kinyitni előtte a tárcámat.
- Ugyan miért?
- Ej, no... már csak megmondom bizalmasan... mert egy Stefecius bélyeg van beleragasztva.

Az Odescalchyak persze hogy nagy örömmel megbocsátottak a jó élcért a jókedvű adakozónak.

Németh Berci persze legmohóbban sietett keresztülválaszni az Ónody könyvét, s kikereste magának Mezei Ernőt, hogy szekírozhassa:

- Bizony sok okos dolog van ebben a könyvben ellenetek, Ernő fiú. Én is aláírom mind. Hanem a leg súlyosabb vád ellenetek az nincs itt, azt kellett volna még behozni, mert az aztán nagyon komoly dolog. Ott van, fiam, olvasd el Mózes II. könyvének 16-ik fejezetében: Mikor az Úristen Lothoz küldte az ő teljhatalmú kormánybiz... akarom mondani teljhatalmú angyalait, odajövének a zsidók is... s mi tűrés-tagadás... no, ne pirulj el, a zsidók udvarolni kezdenek nekik, s gonosz cselekedetekre csábíták...

A Házban bent a »hadmentességi adójavaslat« *ment*, hogy azt a szót használjuk, ami a színdarabokra dívik terminus technikusnak. Beszért Hegedűs, Földes, Madarász, Gaál Jenő, aki ilyenkor van in floribus, s a kereskedő elemet képviseli. Csak azt az egyet nem tanulta még meg az angoloktól, hogy az »idő pénz«, de az ő beszédjei csak pusztá *idő*.

Lessko módosítványa volt az egyedüli zsírfolt a mai hosszúra eresztett lében.

Erre szavaztak oszt később.

»Lessko! Lessko! Ki az a Lessko!« - kérdezték egymástól megriadva, amint az elnök csöngettyűje belülről hívogatólag süvítette be az összes helyiségeket annak jeléül, hogy jöjjenek szavazni.

A Lesskot senki se ösmerte. Senki se tudott felvilágosítást adni. Végre Abonyi Emil kezdte kitalálni, hogy Lessko valami francia generális, aki könyvet írt a hadmentességről, s annak a módszerére fog kelleni most szavazni.

Hanem Abonyi Emil sem találta ki egészen, mert Lessko István valóságos eleven ember, s valahonnan Abaúj megyéből van megválasztva.

- Nás cslovek - dörmögte Prileszky, amiből nyilvánvaló, hogy lutheránus.

Szontagh Pali odahajolt Beniczky Gyulához:

- De iszen jól beszél...

- Kicsoda? - mondja Beniczky felriadva. - Azt hittem, hogy a szerűn vagyok, s a tót cséplőim veszekesznek egymással.

Hát a Lessko ellenzéki módosítványára szavaztak. Hanem az volt a hiba, hogy úgy volt feltéve a kérdés: »Elfogadják-e Lessko módosítványát vagy nem?« Miáltal egészen megfordult a világrend.

Az ellenzék zengette az »igen«-t, s a kormánypárt selypítette pironkodva a »nem«-et.

Ilyenkor természetes mindég történnék mulatságos dolgok. Szalay Imre felkelt az ellenzéki padokból, s átfutott hirtelen a jobboldalra. Azt mondja, az »igen«-t teljesen lehetetlen kimondani más helyről: a világért se fertőznék meg vele a baltájékot. Horváth Gyula pedig - rájárván már a nyelve - kevélyen harsogta az »igen«-t.

Lett is nagy méltatlankodás a pártjánál. Ezer vasvilla tekintet szurkálta meg delejesen.

- Hát minek jössz te ide, ha nem velünk szavazol? Hát mi az ördögnek vagy te itt, mikor tegnap megadtuk a távozási engedélyedet? Eredj innen a pokolba Szentesre vizet zavarni, ne kavard a mi tiszta borunkat!

Horváth Gyula aztán ki is ment a folyosóra, de mint minden renegát itt is csak oldaldöfésekben részesült. A labancok úgy bántak vele, mint kuruccal, a kurucok pedig úgy bántak vele, mint a labanccal.

- Persze könnyű neked mármost velünk szavaznod... mikor tegnap erősítettek meg megint egy egész évre kormánybiztosnak!

Elkeseredett erre Horváth Gyula, s mikor aztán egy félóra múlva egy másik szavazás következett, s padszakaszonként olvasta meg Baross és Fenyvessy a két pártot, Horváth Gyula villámhirtelen át tudott ülni az átolvasott szakaszból a másikba, hogy ott is odaolvassák egy voksnak.

S ezt kétszer csinálta meg egymásután.

- Behoztam mármost a voksokat - mondá kevélyen az édes nyájas tekintettel.

- Behoztad... édes fiam, sőt maradt még egy *bónid* is a jövőre.

A T. HÁZBÓL [jan. 21.]

Istenem, milyen tüneményes időket élünk! Micsoda szájalmas képe van most ennek a Háznak! És mégis, ha az ember elgondolja, hogy az a kis ember uralkodott Magyarországon, aki ott ül, mint a cseperkegomba meglapulva valahol a Scitovszky István háta mögött, hogy Bittó István volt valamikor ennek az országnak a feje (ma szinte lehetetlen elhinni), hát kissé megvigasztalódik a jelen fölött.

A régi Deák-párti minisztériumból, melyet bizvást lehet a »nagy minisztérium«-nak nevezni, már csak az egy Lónyay Menyhért van meg, s az is többet törődik most már az Akadémia dolgaival, mint a »Ház«-ével. A következő kis minisztériumokból Bittó, Széll ülnek még a padokban, de az egyik már egészen jelentéktelenné vált, míg a Széll Kálmánhoz kötött

remények is folyton halaványodnak. Ott ül tarka kabátjában egy jól táplált ember összes saját-ságaival, s csak azért szavaz »nem«-mel néha, hogy máskor ismét »igen«-nel szavazhasson.

Sic transit gloria mundi.

Új idők, új emberek. S az új emberek talán csak azért kicsinyek, mert még újak. Semmi sem csalékonyabb, mint a szemmérték.

De félre ezzel az elégiai hangulattal most, hiszen szatírárt kell írunk, s nem ellágyuló költeményt biztató refrénekkal.

Igen, szatírárt, s ezt azzal kezdjük, hogy ideírjuk ritkított betűkkel a dátumot:

A n n o m i l l e s i m o o c t o g e n t e s i m o...

Bizony jó azt a dátumot ideírni... mert hiszen *katolikus és zsidó kérvények* vannak a napi-renden. S az olvasó meg azt hihetné, hogy ott vagyunk valahol a múlt századokban a vallási sérelmeket orvosló diétákon, s a tekintetes KK és RR-ek bölcs disputájának deskriptumát nyújtom itt extrahálva.

Örül is már Hegedüs Sándor, hogy félre ülhet, s nem ő van többé exponálva az előadói székhelyben. A fiatal elegáns Berzeviczy Albert foglalja el helyét, kinek szép hangorgánuma szenzációt tesz a karzaton. De idelent is meghallgatják szívesen, mert beszédjeinek alakja van, s habár kissé szépirodalmi ízűek is még, látszik bennük már a vér, mely ugyan még nem lüktet nagy verve-vel, hanem máris elevenekké teszi szépen perdülő mondatait. A jelen parlamentnek kétségkívül ő az egyik legkülönb succrescentiája.

Jó, hogy említettem a karzatot. Zsúfolva van az ma. Sok szép asszony nézi édesdeden a délcegebb honatyákat. Hoitsy Pál pláne legott áthurcolkodik felülre.

Göndöcs Benedek savós szín szeme is gyakran keresi most a magasságot, de nem az égiet, hanem csak az égi tünetényeket, kik nyugtalan kíváncsi fejcskéjüket ide-oda forgatják, minden iránt érdeklődnek, s mindent egyszerre szeretnének megtudni.

»De már ma beszélni fogok - gondolja Göndöcs -, most az idő vagy soha! Most tégy ki magadért, Bence fiam. Ma lehet eroberungokat csinálni.«

A főrendek karzatán ott bukkan ki a Pulszky Ferenc feje is. Mindig a Gusztit nézi. És az nagy élvezet is.

Nem messze a másik karzaton a szerencsétlen Majoros Pista mereng azokon, amiket e karcolat elején mondtam.

...Hej, mikor még ő is odalent ült!... Mikor még az asszonyok mellett szállott síkra, s azok még »szép legény«-nek szólították. Zenta, erős Zenta, jaj de földhöz vágta!...

Berzeviczy beszéde után főtisztelendő Jánossy János emelkedett fel. A plébános úr egy valóságos megfordított Göndöcs. Sovány és siránczó. A katolikus sérelmeket hánytorgatta fel. Apellált Ponciusra, Pilátusra, IX-ik Piusra, XIII. Leóra. A Háznak újdonság volt Jánossy. Mint mikor az ember először eszik salátát egy szezonban. S ezért hallgatták figyelemmel.

Utána Göndöcs szólott, a megfordított Jánossy. Kövér és örökké mosolygó. Már a felállásakor elkezdődött a derűtség, s felharsogtak a kiáltások: »Halljuk! Halljuk!«

Nagy pátosszal beszélt a derék apát kijelentvén, hogy ő most olyan szentet fog mondani, aminél szentebb nincs a világon.

...Azok a gonosz pogány lelkek gúnyosan mosolyogtak. Nem hitték el, hogy Benedek olyan szentet mondjon.

A legnagyobb derűtséget azonban azzal a jó élccel aratta, hogy lehetetlennek tartja, miszerint a nemes jovialis magyar vér a zsidó vérrrel összekeveredjék. Egy szóval ellensége a polgári házasságnak, s arra nyújt be határozati javaslatot, hogy engedjék meg szabadon szerződni a szülőknek, milyen vallásban akarják nevelni a gyermekeiket.

Mikor a szentatya bevégezte jeles szavait, nyomban megrohanták az antiszemiták, hogy jöjjön el holnap Kecskemétre a magyar védegyelet báljára, hol az Istóczy és Verhovay csárdást fogják ez alkalomra eljátszani.

Göndöcs késznek is ajánlkozott, ha megígérik, hogy minden, de *minden* lesz. Később azonban ijedten mondott le erről a tervről, mikor Ráday honvédelmi miniszter titokzatosan figyelmeztette Ónodyékat:

- Elmehtetek! De ha valami kellemetlenségtek talál lenni, magatokra vessetek.

- Tarnóczyáda! - biztatgatták egymást a kirándulók, de Göndöcsnek nagy szöget ütött fejébe a barátságos fenyegetés, s azt mondta, hogy reumája van.

Tisza Kálmán hallgatta, figyelemmel hallgatta egy darabig, hogy mit darálnak itt ezek a katolikus papok, s kiérezte, hogy no most jó lesz mindjárt közibük ütni.

Felkelt, s olyan sikert aratott erőteljes liberális szavaival, hogy a taktika nagy mestere is nem a közönséges diadalai közé fogja e napot feljegyezni.

A mamelukok kevélyen feltartott fejjel hallgatták vezérüket. Szilágyi bús arca elborult, Pulszky a pad alá kuporodott. Mocsáry a fülét vakarta bosszankodva. Jókai pedig jókedvében a Móricz Pál nyakát csiklandozta pajkosan hátulról a ceruzájával, mire Pálnak arcát a mennyei derű önté el, s tátott szájjal nyelte »Urunk« ajkairól a mézédességű bölcsességét.

A TISZTELT HÁZBÓL [jan. 23.]

Nincsen abban kétség: a reverenda is csak úgy rászorul a szellőztetésre, mint akármi más szoknya. Egészséges az neki. De porolni talán mégse kellene kalapáccsal. Három malleus, mint Ugron, Irányi, Mocsáry, attól bizony könnyen esik szakadás a legerősebb szöveten is. Hát még, ha a szövet már »fadenscheinig«, - mint Steinacker barátunk mondaná.

Különben az is bizonyos, hogy 35 darab petíció, melyet az evangélium nevében fölkent papok írnak alá, nem egy foghegyre való dózis. Meg kell azt rágni jól, hogy meg lehessen emészteni. No de hisz meg is rágták. Csak úgy ropogott a foguk alatt.

Ugron Gábor harapott a föltálat szent követelések halmazába legelőbb. Körültekintett az egybegyülekezett fényes publikumon, s nagy meglepődéssel tapasztalá, hogy figyelmes hallgatóságra számíthat a felső régiókban - értsd: a karzatokon -, mint az alantasabb rétegekben egyaránt.

Szép sugárnövése van, mint egy gárdistának: az arca mindig piros, ami sehogy se illik egy higgadt államférfiúhoz, a szeme meg kacsintós, mi ellenkezik a komoly diplomata kellékeivel. Aztán a hangja is csengő, s így sehogy se alkalmas az átszűrt bölcsesség tolmácsolására. Igazi székely vér, akinek Attilával települt meg a hetvenedik nagy apja valahol a Hargita alján, amit nem is bocsátanak meg neki Erdély őslakói, a Szászok és Biasiniak, akik ennél fogva azt híresztelik felőle, hogy »jöttment«. Tüzes gyerek, aki bizonyosan elrontja, amihez hozzáfog.

Ilyen fölszereléssel fogott neki Gábor a forró kérdéseknek, s a liberalizmus hívei szorongva lesték, hogy jaj, csak az istenért, ne löne bakot valahogyan.

Fölösleges volt az aggodalom. Gábor diák úgy beszélt, mint akinek rég benőtt a feje lágya, de a szíve még tizenhatéves. Fiatal tűz és öreg megfontolás olvadt szavaiban együvé. Sorra vette a plébános urak panaszait, s egymás után sakterolta le bravúrosan, eleganciával. Göndöcs Benedek, aki odaállt elébe, nem győzött eleget szörnyülni. Még Pulszky is, az öreg, aki a főrendi karzatról ez alkalomra az írói ketrecbe szállt alá, elszörnyülni kezdett, mikor Gábor kijelenté, hogy a szabadkőművesek ártatlan emberek. Érdekes elolvasni azt a beszédet, melynek végső szavaiért Gábor urat szégyenkezés nélkül megcsókolhatná akár Gábor arkangyal is.

A karzaton nagy figyelemmel hallgatta e beszédet egy feltűnően szép, szőke arcú fiatalember. Komoly megdöbbenés volt leolvasható vonásairól. Mire Ugron befejezte szavait, a fiatalember föllállt, égre emelte szemeit, aztán ájtatosan keresztet vetett, és eltávozott. Sokan látták e jelenetet, de senki se tudta megmondani, ki lehetett.

Göndöcs pedig a helyére ment, s félremagyarázott szavai helyreigazítására szót kért. Rendkívül föl volt indulva. Elmondta, hogy esküvel is kész erősíteni, hogy nem kíván viszályt, sem súrlódást a felekezetek között. Ő elhiszi, hogy Ugron jót akar, de ő még jobbat akar. Békét, békét és semmi mást.

- Hát ki bántja? - mondták innen-onnan. - Mifelőlünk akár szunyókálni tessék, még a legyet is elhajtjuk az orráról, ha odaszáll.

De a jó öreg az egész ülés alatt nem aludt, s még erőlködésébe se látszott kerülni az ébrenlét. Ha orvosa volnék, ilyen ülést preskribálnék neki sokat. Tudom, Istenem, olyan karcsú, nyalka legény válnék belőle, akár Komjáthyból, amióta marienbadi vizet iszik diószegivel.

Hanem az Irányi adataira is lesz ám szörnyülni való, ha megtudják az országban, hogy minő barbarus egy nép a francia. Ott az ország első papjának, a párizsi érseknek csak tizennyolcezer forintja van, s ennyiből kell tartani szakácsnét, a kisebb érsekeknek meg nincs több hatezer forintjuknál, és a püspök meg négyezereből kénytelen kijönni. Rettenetes ez! Hát még a szegény kanonokok, rongyos 640 forinttal, míg az egyszerű lelkészek 400 forinttal! Hogy élhetnek meg ennyiből? Hisz nálunk a kanonokok komornyikjainak is hárommannyi van, nem is tekintve a mellékes jövedelmeket, s a főpapok százezrekre mennek föl minálunk, és mégis ők panaszkodnak elnyomásról, igazságtalanságról, s fenyegetik a kormányt, hogy elszakad a türelmük fonala.

Mocsáry Lajos alig győzi egy lélegzetvétellel elmondani, mi minden az, amit a szentatyák kívánnak. És kívánnak jót is, például a szegényedés meggátlását. Csoda, hogy a deficit megszüntetését is nem vették föl a programjukba. A reakció támadását látja a liberalizmus ellen, mire Göndöcs sztentori hangon közbekiált:

- Kérem, Krisztus a legszabadabb elvű volt.

- Igen ám, de nem követitek - veté oda neki Madarász bátyánk.

Göndöcs megint szót kér szavainak félremagyarázása miatt. Ő nem antiszemita, ő azt akarja, hogy a zsidók emelkedjenek föl mihozzánk, ne mi süllyedjünk őhozzájuk: legyenek jók, nemesek, joviálisok. Ez az, amit ő akar, semmi más.

És azért ellenzi a polgári házasságot.

Jánossy János tisztelendő úr is fölláll, és tiltakozik, hogy őt itt palam et publice az antiszemitizmus bélyegével *megsüssék*, s panaszkodik, hogy a szegény papoknak már alázatosan könyörögni sem szabad.

Vidovich páter ott ül a szélsőbalon. Szépen és okosan beszél, úgyhogy a szélbali kecske is jól lakik, a papi káposzta is megmarad. Különbözik ellene szavaz Göndöcsnek dacára, hogy frater in Christo ő is.

Prónay Dezső báró és Tisza Kálmán között az ismert 53. § körül támad szóvita. Ez utóbbi nagyon nevezetesen tartja egyházi kérdések megítélésénél azt, hogy van-e az egyháznak az országon kívül fejedelme vagy nincs.

- Hiszen ez az! Ez az! - gondolja magában Szalay Imre. - A katolikusoknak ott a pápa, a zsidóknak ott a Rothschild. És egyik sem magyar ember.

Most már a kérdés fölötti szavazás következett volna. De Göndöcs újra föláll, s két kezét összetéve könyörög, hogy hallgassák meg. Tudja ő, hogy nincs joga beszélni, de legyen a Ház irgalmas és kegyelmes.

Szilágyi ráhagyja, hogy legyen hát a Ház nagylelkű. De a kegyetlen elnök nem akar tudni róla, s rácsap a házszabályra. De a láрма nagy. A Ház követeli a szavazást arra a kérdésre, hogy meghallgassuk-e Benedeket vagy ne hallgassuk? No, hát szavazzunk erre. És szavaznak. Tarka többség áll föl, hogy no, hát beszéljen Benedek.

Most már az elnök is megadja magát.

- Ha - úgymond - a Ház meghallgatja, hát tessék beszélni. A többség megadhatja a jogot, hogy valaki beszélhessen, de a csendet nem adhatja meg, mert azt a kisebbség is elronthatja, csapván lármát, mint a zivatar.

A kisebbség azonban nem csinál lármát, s Göndöcs Benedek rágyújt. Hiszen ők csak kérnek, könyörögnek. Hát ez reakció? Az isten szent szerelméért! Hát hova menjenek kérni, ha nem ide? Aztán micsoda beszéd az, hogy »nagy vagyonotok van, hát fogjátok be a szátokat«. Igaz, hogy néhány ezer papnak nemigen lehet panasza, ami a testieket illeti, de tizenegyszer pap nyomorog. Ezek most könyörögnek, és nem is a magok, de nyájaik nevében (Gr. Somssich Imre közbeszól: Ohó, én nem hatalmaztam föl). Nohát, akkor éljen a haza, éljen a magyar!

- Erre aztán igyunk ám egyet, szentatya! Hol a pohár, hadd koccintsunk - hangzik innen-onnan, s miután az ital csak nem érkezik, nincs mit tenni, mint szavazni.

A kérvényi bizottság véleménye mellett mint az erdő áll föl az egész Ház, néhány papot kivéve. Még a gyorsírók is fölállanak.

Következik a Göndöcs Benedek határozati javaslata a reverzálisok iránt.

És föláll az egész Göndöcs Benedek. A többi kollega a pad alá bújik.

Azt hiszem, a dolog inszcenizálva volt. A jó öreget nekibíztatták a kollegái, hogy beszéljen és indítványozzon, és cserbenhagyták. Így akarták alábbszállítani azt a népszerűséget, melyre oly szépecskén kezdett szert tenni a Házban és Házon kívül. A szentatya szent intrikának lett áldozata.

És most jött a tapolcai kérvény a zsidó emancipáció eltörlése iránt, amire a kérvényi bizottság részéről kijelenti Berzeviczy, hogy nix dajcs! Mert nye mozsem! A harmadik emeletről le lehet ugorni, de a harmadik emeletre fölugorni egy kicsit bajos.

De föláll Istóczy, és tart egy nagyszabású beszédet a zsidók által letiport magyar társadalom megmentésére és az ország visszahódítására. Mert az a kérdés: a zsidó legyen-e az úr Magyarországon vagy a magyar? Beszél zsidó vallású zsidókról és keresztelkedett zsidókról, zsidó sógorságba keveredett magyarokról, új arisztokráciáról igen érdekesen, amit a zsidó hirdetések hízó sajtó egész terjedelmében fog közölni, s amit mi ennél fogva itt csak

fölemlítünk, csak annyit csatolva hozzá, hogy Istóczy határozati javaslatát a zsidó emancipációról szóló törvény revíziója iránt kívülről még nyolcan írták alá.

A végszó jogához tíz aláíró szükséges. Istóczynál egy hiányzik e számból. Hát már nem tudta megfogni a tizediket is valahol?

Dehogynem! Csak nem akarta, mert akkor illett volna a végszóval élni is. De az nem megy olyan könnyen, mert azt rögtönözni kell, nem lehet szépen gondosan átgondolni, leírni és leolvasni. Aki pedig a rögtönző szónoklatban kevésbé jártas, annak okosabb nem rögtönözni, mert még elrontaná, amit megcsinált. Azért nem került elő a tizedik aláíró, azt mondja a rossz világ.

A TISZTELT HÁZBÓL [jan. 25.]

Egy gondolat bánt engemet...

Egy gondolat. Az, amely Hamletet foglalkoztatá: van-e másvilág? És mi van a másvilágon a halál után.

Kell lenni másvilágnak. Hívő lelkek szent sejtelve nem lehet hiú ábránd, üres fantazmagória.

Van másvilág, kétségtelen. Azzal a hatodik érzékkel, melyet nem határol körül a fiziológia, nem ismer az anatómia, azzal a hatodik érzékkel érezzük föl, hogy van.

És fölérezzük azt is, hogy az valóban olyan, aminek a vallási mítosz festi. A bűn bűnhődése, az erény jutalma pontosan bekövetkezik a halál után, a gazdag szegény lesz a másvilágon, a szolga lesz király, és a király szolgál neki. A földi életben megzavart erkölcsi egyensúly helyreáll a halál után, boldog lesz, aki szenvedett, s üldözővé válik az üldözött.

Így hozza ezt magával az igazság örök törvénye, nem lehet az másként. Az nem lehet, hogy minden létnek zárköve legyen a sírgödör.

És hogy ez így van, annak bebizonyításáért nem is szükség felhatolnunk a hatodik égbe, ahol a jók megjutalmaztatnak, és a gonoszok elveszik büntetésüket. Mert már itt a földön kész rá a dönthetetlen bizonyíték.

Íme országszerte folynak a vadászatok. Csahos, kopó űzi a puskacsó elé a szegény tapsifülest. Menekülne a nyomorult, de két ellenség fogja közre. Elbújna, de az átkozott kutya, lát az még az orrával is. Ha el nem fogja a kopó, a vadász golyója teríti le, s a nyúl tragédiája kész.

Mit vétett a szegény annak az ádáz ebnek, hogy úgy üldözi? Mi okot szolgáltatott rá, hogy ellensége, átka, halálba kergetője legyen? Ugyan mit vétett volna az a jámbor, félénk állat, mikor még a szemét lehunyni sincs elég bátorsága.

És a kutya mégis üldözi. Ösztönből, öntudatlanul, más ok nélkül, mit tudja ő, miért? De üldözi. Ez az élet, vagy ahogy a francia még jobban mondja: c'est la guerre.

A nyúl elesik, a nyulat megesszük. De a kutyára is eljő az ebek harmincadja, az sem él örökké. Csak az a különbség, hogy őt nem eszik meg. Különben mind a kettő földi életének határa lesz a halál. A két ellenség egy sorsra jut.

S azt hinné az ember, hogy a sír mindent elfedez, a halál mindent kiengesztel.

De nem addig van az! A halál után is van még létel, mondja a teológia és igaza van. Kezdődik a másik létel, a halálon túli, ahol ugyanaz a processzus kezdődik, ami a halál előtt, csak hogy most már megfordítva.

A régi viszály, mely a kutyát a nyúl ellenségévé tevő, fölveszi megint a fonalat túl a síron. A nyúl lelkének porhüvelyé elenyészett úri asztalon, a kutya lelkének porhüvelyét varjúk-hollók ételének dobta oda a pecér.

De mi lett a nemesebb, a maradandóbb részből: a porhüvely hüvelyéből?

Mi? Hát nyúlőr és kutyabőr.

S valamint a kutya ellensége és üldözője volt életében a nyúlnak, azonképpen a halál után is ellensége a kutyabőr a nyúlőrnek et vica versa.

De most már itt fölmerül egy kérdés.

Azt, hogy az életben a kutya volt üldözője a nyúlnak és nem megfordítva, tudja még Lázár Lajos is. Azt azonban, hogy a két ellenség halála után a kutyabőr-e az üldözője a nyúlőrnek, avagy a nyúlőr az üldözője a kutyabőrnek: az még kontroverz kérdés.

S azon álláspont szerint, melyet e kérdésben elfoglal, oszlik az emberiség szemitákra és antiszemitákra.

Ez idő szerint erősebb az álláspontja azoknak, akik azt vallják, hogy igenis, a síron túli visszatérés törvénye valósul itt, az üldözöttről lett az üldöző. És ezt erősítik azzal a tapasztalati elmélettel, hogy a nyúlőr irtóztató módon pusztítja a kutyabőrt országszerte; arra azonban, hogy kutyabőr csak egyetlenegy szál nyúlőrt is elpusztított volna, még nem fordult elő soha eset. Ellenkezőleg, még szaporítja.

Erről tenni kell, ez a meggyőződés.

És e meggyőződés az oka annak, hogy a magyar törvényhozásban és a magyar társadalomban most oly vehemens zsidó-vita folyik.

Szombaton kezdtük, közben pihentünk, nem akarván fegyverzörejével profánálni a vasárnap szentségét. Hétfőn újra fölvevük és folytattuk oly dühösen, hogy csak az ülés vége felé kezdtünk belemelegedni még istenigazában, úgyhogy Tisza Neptun érkezettnek látta az időt előállani a rettentő fenyegetéssel, mondván:

- Máskor húsz perc alatt elintézt a t. Ház hetvenkilenc kérvényt. Most két nap alatt sem bír elbánni egy szál petícióval. Jól van. Folytassuk hát holnap is. Azt azonban megmondom, hogy holnap befejezzétek, mert Szent Péchy Tamás uccse, rátok csukatom a kaput, s nem kaptok sem ennyi, sem innya, amíg vége nem lesz, ha mindjárt öreg estig kellene is itt gyönyörködnünk egymás ábrázatában!

Tisza nyilván arra számított, hogy ki nem állhatjuk egymást. Hát azért is megmutattuk neki, mekkora közöttünk az atyafiságos szeretet. A keddi ülésen is kihúztuk a zsidóbőrt egész két óráig, s a honatyák hangulata egész azon szerinti volt, hogy itt maradunk estig, mely célból az előrelátóbbak már odahaza megrakták a zsebeiket tepertős pogácsával.

Tisza Kálmán csak akkor ámult el, s most már rajta volt a sor megijedni a saját fenyegetésétől. Eszébe jutott, hogy még aznap nem reggelizett (Kármán Lajoshoz készült ebédre), s látni való volt, hogyha a hallott beszédeken kívül nem szed magába egyebet, estére az elnök csak a bőrrivel számol be őfelsége a királynak, mint a kutyabőr- és nyúlőr-háború szomorú áldozatával.

Azért hát most már ő fogta könnyögre a dolgot, hogy »hát édes atyámfia, kötnénk talán békét szombatig, amikor aztán újult erővel vehetjük föl a hadakozást. Ezt annál inkább kérem, mivel nem is lesz az voltaképpeni béke, sőt még fegyverszünet sem igazi, az uzsoráról leendvén szó, amit minden ember kedve szerint használhat föl a hecc folytatására, ha van esze.«

Ebben aztán megnyugodott a tisztelt Ház a tegnapi napon, melyre nem közönséges meglepéssel tekinthetett vissza, nem kisebb emberek levén a mulattatói, mint Mocsáry, Irányi, Verhovay, Jókai, Ónody, Herman Ottó, Tisza. (Szalay Imrét föl nem emlitem itt a nagyok között, hadd egye a méreg.)

Olyan szép ülés volt ez a tegnapi, hogy noha végighallgattam az egészet, ma az újságokból megint elolvastam az egészet, és bosszankodtam, hogy azok a fránya gyorsírók nem jegyezték föl minden nevezetes momentumot. Az Irányi-Istóczy-féle rencontre sem egészen úgy volt, ahogy előadják - no, de nem kívánok most már több háborúságot okozni -, hát csak fiat piscis.

De azt már mégse hagyhatom szó nélkül, hogy mikor a zsidóveszedelem ellen Jókai azt javasolta:

- »Állítsunk minden községben takarékpénztárakat« - ,

egy hang a szélsőbalon közbekiáltott:

- Hisz megadóztatják azt is, ami már van -, s amikor Jókai folytatá:

- »és állítsunk iskolákat« - , ugyanaz a hang megint közbekiáltott:

- Azt is megadóztatják!

Meg azt, ha így haladunk, még az ispotályt is.

És mikor Tisza Kálmán azt magyarázta, hogy a zsidóemancipáció nem zsidókérdés, de jogegyenlőségi, jó egyetértési kérdés, »kell uzsora-törvény, de nem *zsidó* uzsora-törvény, kell honosítási törvény, de nem *zsidó*-telepítési törvény, kell korcsma-törvény, de nem *zsidó* korcsma-törvény«, - a szélsőbalról megint belekiált egy hang:

- És kell polgári házassági törvény, de nem *zsidó* polgári házassági törvény, amelyet ti. a kormány beadott.

Egyébiránt Tiszának e beszéde alatt tanultam meg egy szónoki fogást. Kiss Bertti figyelmeztetett rá:

- Az a forsa ennek a Tiszának, hogy kotyog, kotyog, addig kotyog, míg valahol aztán mégis csak kiüt a helyeslés, s akkor leül.

Ugyanez ülésben Szalay Imre (ejnye, mégse lehet elkerülni a kis gonoszt) előállt azzal a forró óhajásával:

- Csak egy akkora kis zsidót mutassanak, mint a kisujjom, aki tett valamit a szabadságért.

- Hát Kohn Náthán? - veté oda Meszlényi.

- Hát mit tett az a Kohn Nátán? - kérde aztán Szalay, mikor a beszédét befejezte.

- Mit? Hát te azt se tudod? Nagyot tett barátom, nagyot: meggazdagodott.

Ez mind tegnap történt. Ma aztán a tisztelt Ház uzsoráskodni méltóztatott. Nem vonható kétségbe, hogy aki e népszerű kérdésben elsüt egy beszédet, annak jövőre is biztos lesz a mandátuma. Az pedig elég tisztességes, akarom mondani, elég tisztességtelen uzsorakamat attól a kis tudománytól. Ezer percent legalább.

Kőrösi Sándor debreceni juris professzor tartott prelekciót a felnőtteknek abból a tudományból, hogy »60 krajcár egy forint«. (Így volt az ő idejében, mikor még sájniban beszélünk, s egy kongó garasért adtak egy véka szilvát.) Érdekes új adomákat hozott elő a régi görögök, antik rómaiak korából, de elfelejté megjegyezni, hogy a nemes Cato nem irtózott a magas

kamattól, ami különben még nem uzsora, amint azt ő szépen kifejté, s amely értelmezés szerint vagy on egybeszerkesztődve a törvényjavaslat is.

Ugron Gábor csak hallgatja a tanulságos oktatást, mereszti szemét a katedrára, holottan a bölcsesség forrása fortyog, s egyszer egész mal à propos azt mondja Apponyinak:

- Azt kérdik a bekísért jogásztól a policián, hogy volt-e már büntetve. »Hogyne - mondá -, egy egész óráig kellett hallgatnom Pulszky Gusztit az észjogból.«

No, én nem tudom, mi itt az összefüggés e közt és a Kőrösi bátyánk előadása között, elég az ahhoz, hogy az előadás olyan nála, amelytől hamarabb kifárad a tanár úrnak a lába, mint a feje, mert beszéde közben a Ház engedelmeivel kétszer is leült, és úgy folytatta megint egy darabig.

Komjáthy Béla nem olyan gömbölyű már, mint még csak egy évvel is ezelőtt - ezt a fiút emésztí valami -, de azért mégis úgy gurult neki Paulernek, mint egy ágyúgolyóbis. Jó, hogy Tisza tartja a veres szék karját, mert bizony fölborulhatott volna.

Ezután következett az Istóczy-Irányi-affér ünnepélyes komplanálása írásból leolvasott manifesztumok szerint, ami teljes ünnepélyességgel ment végbe, s nem lett nevetségessé, mint a halálos párbajok, melyeknek a végén mind a két fél ahelyett, hogy meghalna, újra éled.

Majd Darányi kezdett eleinte más malomban darálni; de aztán olyan okosan beszélt, hogy senki se nézte volna ki Náciból. Pompás dolgokat mondott, Szilágyi Dezső egész belesárgult az irigykedésbe.

Ennél okosabbat ma úgyse remélvén hallani, haza »haladtatott általunk« - mint Csernátony mondaná - attól tartván, hogy váltóról levén szó, mára talál beütni a tegnap elmaradt ülési prolongáció.

A T. HÁZBÓL [jan. 26.]

Miért nem hisz a zsidó a Krisztusban?

Egyszerűen azért, mert ahol az atya örökéletű, ott a fiúnak nem lehet hitele.

Miért van az uzsora?

Mert nagyon sok megszorult ember van a világon.

S míg ezek a nagyon megszorult emberek meglesznek, addig az uzsorát ki nem lehet irtani sem rendszabállyal, sem törvénnyel, még kevésbé hírlapi cikkekkel és országgyűlési orációkkal.

Mindegy! Azért a Házban mégis végig kell azt beszélni, ami elbeszélendő, ami meggyűlt az elmékben, hadd adódjék ki. Úgyis ceremónia az egész. Mintha csak az üszög ellen perorálnának, hogy ne rondítsa ezentúl a búzát.

Van egy igen egyszerű példamondás, hogy »könnyű Katót táncba vinni«. Ebből áll, tessék elhinni, az egész dolog. Vannak pénzsóvár emberek, akik hajlandók reszkírozott üzleteket csinálni nagy nyereség reményében, s vannak megszorult emberek, akik a lelki üdvösségüket is aláírják könnyelműségből, hogy pénzhez juthassanak. Az uzsora hát igen emberi dolog, s nem lehet kiirtani, mert tényleg létező emberi szenvedélyeken alapszik.

A mai ülés mégis az uzsorajavaslattal foglalkozott:

Az előadói székben Kőrösi bátyánk ült, aki elég nagy uzsorát húz kormánypártiságáért azzal, hogy előadói tisztbe jutott, ami csak a kiválóbb táltumú embereket illeti még. Márpedig ezt még az ellensége sem foghatja rá.

Nem minden kálvinista professzor Kerkapoly Károly, hanem azért Kőrösi igen kedves ember örökvidám arcával, ezüstös szöghajával. Egyebekben pedig követi a Deák Ferenc történelmi nevezetességű jó tanácsát, melyet az a nála látogatást tevő Szentiványi Károlynak adott, hogy: »Vigyázz, öreg, semmit se csinálj állva!«

Tegnap ülve végezte előadói tisztét, kijelentvén, hogy lába fáj. Akik nem hallották ezt a kijelentését, s csak azt látták, hogy ülve beszél, felette elcsodálkoznak e rendkívül szokatlan jelenségen.

A mai nap szónokai között Orbán Balázs volt az első. A tudós székely jól beszélt, s a Darányi beszédét szedte szét.

Furcsa ember ez a mi Orbán Balázsunk: székely ipar őrajta minden, a zeke, a magyar nadrág, a csizma. Mikor egypár év előtt összes ruháját ellopták a betörő tolvajok, mindenki nevetett rajta, mert ezekkel a ruhákkal igazán nem lehet csinálni semmit: ezeket más ember fel nem húzza semmi pénzért. Az ő ruhái olyanok, mint a Podmaniczky Frigyesé, hogy jóra való tolvaj azokat el nem vinné, ha az utcán találná is őket.

Roszival Pista Mocsáry ellen polemizált, Széll György a szélmalom ellen. A legtöbbet a Hodossy beszédje ért. A »leendő igazságügyminiszter« rokonszenves alak, az a hangorgánuma is. Csak annyit mond mindig, amennyi mondanivalója van: világos logikus fő, s szónoklataiban magvas és többnyire rövid, ha nem is olyan rövid, mint Komjáthy Béla, ki már két nap óta egy-egy szóval szerepel az országgyűlési tudósításokban.

Tegnap azt mondta: *Amen*. Ma azt mondta: *Nem*. S a napló meg fogja őrizni az utókor számára a jeles férfiu e közbeszólásait.

Prónay Dezső a kamatmaximum mellett szólott. Beszédje kerekre volt kikerekítve, s tett is hatást, de csak a lutheránusok előtt.

Általános feltűnést keltett, hogy Eötvös Károly váratlanul megjelent a »Ház«-ban. Már több hónapja elmúlt, hogy nem volt ott.

- Szégyellte magát - mondták az antiszemiták.

- Haragudott a pártjára - találgatták a komolyabbak.

Megjelenése igazi esemény jellegével bírt. Wahrmann, Mezei hálataljesen pislogtak feléje. Pártja pedig engesztelékeny szemeket vetett rá.

Különben pedig igazán nem történt semmi olyan tarkabarka dolog, amit érdemes lenne kiszínezni. Ha előre nem lett volna tudvalevő, hogy Németh Berci beszélni fog, a »Ház« megszökött volna egészen, s szegény Péchy Tamást ott hagyta volna a csengettyűjével, hadd merengjen ott némán, egyedül, miképp kell megszüntetni az uzsorát.

S ha már kérdésekkel kezdtem e karcolatot, kérdésekkel is végzem be, amiként azokat a Háznak egy élcelője felállította:

Mit csinálnak a képviselők, ha a Házban vannak? Az uzsora ellen beszélnek.

S mit csinálnak a Házon kívül? Uzsoraadósságot.

A T. HÁZBÓL [jan. 27.]

Az előadói székekben még mindig Kőrösi bácsi ül. Még mindig az uzsora-törvényt nyaggatják.

- Meddig ülsz még itt, Sándor? - kérdezi tőle Herman Ottó, ki utolsó jeles beszédje óta méltán jár kidüllesztett mellel a Házban.

- Hogy meddig ülök itt - feleli Kőrösi bánatosan. - Annyian vannak még felírva, barátom, hogyha tojás volna alattam, tudom kikölném, míg vége lesz.

Az előadói széken, mondom, Kőrösi ül. Nézzünk hát szét a karzaton is, úgyis minden ember innen meríti az erőt, még a karcolatíró is.

Ott ül a hölgy-karzaton Pulszky Polyxena, az érdekes menyasszony és Pulszky Ágostonné, amiből nyilvánvaló, hogy Pulszky Gusztó is beszélni fog. S ez éppen jó arra, hogy a felesége kisseressen belőle.

Bizony többet ér a karzatot nézni, mint a Házat, mert alig lézeng bent néhány képviselő. Oly lassan gyűlnek, hogy Péchy már kétségbe van esve, hogy talán nem is fog lehetni megtartani az ülést.

Csanády Sándor bátyánk, ki mindig ott ül legelsőnek a helyén, éppenúgy, mint Horváth Gyula is azóta, hogy egy évi távozási engedélyt kapott, hát, mondom, Csanády bátyánk széttekintvén a gyér padokon, Kádárként felemelé szemeit a karzat felé, ahol is megpillantá vala könyökölni *Czincz* uramat, a híres hajdúböszörményi kortest, felállt, s felé fordulván - mintha egyenesen neki szólna - így fakadt ki:

- Szörnyűség mégis! 448 képviselő közül ennyi jár el.

Amiért *Czincz* uram, megértvén a hozzá intézett hazafiúi elkeseredést, elkezdett helyben-hagyólag bólingatni onnan felülről.

Különben az egész ülés Apponyi Albertnek volt tulajdonképpen szentelve, majd minden szónok a »fekete szocialista« tegnap beszédjére reflektált. Mindenesetre találó név Apponyira a »fekete szocialista« név. Mert a »vörös«-t nem kedveli ő semmiben. Legfeljebb talán a Róza-szint. Így suttoják azt a városban a kerepesi kaputól kezdve föl a gellérthegyi házikóig.

Ehelyütt jegyzem meg (de higgyék el, nem ám valami malíciából), hogy Pancsova Udvarhely megyének a »vadházasságok« elleni kérvényét pártolja. No, ugyan van is mit feszegetni!

Az első szónok Literaty volt. Rosszat nem mondok, mert lehetetlen lenne kikorrigálnom valaha az életben azáltal, hogy jót mondhassak, hanem Literatyról mégis jut valami az eszembe, az ti., hogy amilyen nagyon jó az, ha valaki nem Literaty, éppen olyan nagy baj, ha valaki nem literátus.

A derék Jeszenszkynek valami panasza volt a sajtó ellen s valami helyreigazítási kérelme a sajtó embereihez. Odajárult hát az írói karzathoz, s kikereste magának onnan a legtekintélyesebb ábrázatot, aki véleménye szerint minden valószínűség szerint madzagon igazgatja a többit, s neki panaszolta el keserveit, mire a tekintélyes fej nagy »hüm«-ök és »hja«-k között érté meg a sérelmeket, s a jó Jeszenszky megnyugodva távozott képviselői padjába azon magasztos öntudattal, hogy most mégiscsak megreperálta egy kicsikét a világ folyását.

Jeszenszky hihetőleg sohasem fogja megtudni, hogy a tekintélyes fej a volt »Hon« Sándor nevű szolgájának képezi örök tulajdonát.

Ezalatt szerencsésen véget ért a Literaty beszéde, s megszólalhatott Pulszky Gusztó. Úgy beszélt, ahogy egy fiatal házashoz illik, verve-vel.

Általában a fiatal Pulszkyakról jól jegyezte meg egyszer gróf Hunyady László, hogy úgy néznek ki, mintha mind a kettőt a könyökéből rázta volna ki az apjuk. Ő, az öreg pedig úgy néz ki, mintha saját maga lenne magamagának az apja.

Itt kell elmondanom... itt, mikor egy egyetemi tanár beszél, ami már régen nyomja a lelkemet..., hogy a mi parlamentünkben annyi komolyság sincs, mint a körmöm feketéje. Az »anekdoták parlamentje« ez. Egy beszéd, amelyben adomák nincsenek, olyannak tűnik fel, mint a sőtlan kenyér. Nem hallgatja meg azt egy lélek sem. Ásítózva dülöngnek a képviselők erre-arra komoly beszédek alatt, vagy pedig kiszaladnak a folyosókra, ami pedig olyan nagy széken a szónokoknak, mint petrezselymet árulni a lányoknak a bálban.

A petrezselyemárulás elkerülése aztán arra vitte a legkomolyabb parlamenti szónokokat is, hogy mielőtt fel akarnának szólalni, mindenekelőtt keresnek maguknak egy anekdotát. Ha az anekdota megvan, az az alapfundamentum, s akörül építik meg az eszmemenet falazatát. A legtöbb beszéd az adoma kedvéért készül, s mondatik el. Általában el lehet mondani, hogy *Magyarországot adomákkal kormányozzák.*

Még a kis Pulszky is adomázik. Azt mondja azok ellenében, akik veszni akarják hagyni a könnyelmű adósságsinálókat, hogy mit szólnának ahhoz, ha valami doktor a gyógyíthatatlannak látszó betegeknek mérget adna be, hogy haljanak meg, s ne fizessék tovább a receptjeit.

De mit Pulszky!... többet mondok, még Hegedüs Sándor is viccekkel szövö át a beszédje stoffját. Hallgatják is most figyelmesen. Pedig az nagy dolog, mert rendesen viharokat támasztó beszédekhez vagyunk szokva az ő szájából

Ő maga is meg van hökkenve a nagy figyelmezéstől, s szinte zavarja szokatlanságánál fogva, kevés híja, hogy meg nem akad.

A kormánypárton is találgatják, hogy mi az oka, hogy hallgatják, míg végre kisütik az okát: azért, mert most a padból beszél, s nem az előadói székből, annak a székeknek van meg a szűrős csalán-természete.

Pedig ő maga most se kenegeti hájjal a Komjáthy meg a Németh Berci hátát. Urambátyám kellemetlenül fészkelődik helyén, s úgy tesz, mint a kútba fulladozó asszony, hogy:

- Csak azért is Szulpicse... Szulpicse, Szulpicse... (ti. Hegedüs Sándor kérdezősködött így Párizsban a Saint-Sulpice tér után).

...Ejnye, most veszem észre, hogy a folyosókra még ki se néztünk. Ezt egészen kényelmesen megtehetjük, mert éppen Tisza kezd beszélni, s amennyire a jegyzeteiből látható, ez eltart legalább is egy óra hosszat.

A folyosón az antiszemita frakció lödörög. Mezei beszédre készül a Herman beszédét megtámadandó. Szalay Imre a dabasi képviselővel disputál. Mind a kettő az egymás kerületét dehonesztálja.

- Mit Lölle? Löllén csak fukszin van!

- Mit Dabas? Ti csak arról vagytok nevezetesek, hogy ti temettétek el a Kossuth apját!

Némelyek zokon veszik Ugron Gábornak, hogy egy pártértekezleten úgy nyilatkozott: »Ki kell löni a pártból az antiszemitákat«.

- Így nyilatkozott igenis - védelmezi a párt legügyesebb élcelője -, de e nyilatkozat után nyomban elutazott Erdélybe, s minden puskájából kiszedte a töltést.

Megszólal odabent a csengettyű. Mi lesz? Mi van bent? Talán szavazás? Ohó! Hol van az még! Mindössze Mocsáry szól személyes kérdésben nagy zajban.

S pedig kényes, nagyon kényes ügyben szól. Pszt!

Archimedes egy pontot akart találni, ahonnan kimozdíthassa sarkából a világot.

Mocsáry azt mondja, hogy ő nem akart találni ilyen pontot, s csak sajnálhatja, hogy mégis kimozdította sarkaiból Roszival Istvánt.

Vigye el, aszongya, az ördög azt a »vadházasság« szót, nem úgy értette ő azt, hanem csak izé, hogy hát, miután éppen a száján lebegett, hát ennélfogva, mert tulajdonképpen, sőt ami azt illeti.

Ezzel azonban szerencsésen véget ért volna békében az ülés, ha Tisza nem terjesztett volna be egy igen *elmés* törvényjavaslatot »A gyógyíthatlan közveszélyes elmebetegnek házának fölszereléséről«.

No, majd meglássuk annak idején, hogy ki fog beszélni majd itt pro domo sua.

A MÉLTSÁS HÁZBÓL [jan. 27.]

Megint azok a sztereotip alakok, tele köszvénnnyel és náthával.

- Mi megy ma? - kérdezi az egyik vontatott, blazírt hangon.

- A pénzügyek és taka...

- Az ördög vigye, nem ezt értem.

- Vagy úgy? Na igen... Hát »A fekete hajó«.

- Azt mondják, szörnyű frivol.

- Mindjárt gondoltam, mert Irányi szolgáját láttam ott ácsorogni a kassza előtt.

Zichy Ferenc kezdte meg a méltóságos ülést, hosszasan fejtegetve, hogy milyen igazságos javaslat; unalmasan, akadozva, elálmosítólag, beszélt... Egyhangú mulatság az itt. Mintha valami kriptá lenne, hol a szavak visszaverődnek a falakról.

Bezzeg nem kiált itt közbe senki sem »helyes«-t, sem »úgy vant!«-t. Peregnek le a szavak meggátolás nélkül, mint a homokszemek.

Minden olyan feszes, olyam steiff, mint egy kikeményített inggallér.

Aki felszólal, arra bámulva néznek rá, mintha mondanák:

- Nini! Egy ember, aki nem restell még beszélni. Hallatlan! Bámulatra méltó! S a sok méltóságos hófehér kéz mind megmozdul a csodálkozástól.

S valóban minek is beszélnek itt?

Azt mondja Zichy Ferenc, hogy igazságos a javaslat.

Ezt mondja Pongrácz Emil is.

De hát van-e valaki, aki nem ezt mondja?

Ki az ördögnek beszélnek ezek? Kit akarnak ugyan kapacitálni?

Én különben nem a méltóságos főrendiházat sajnálom, hanem a szegény stenográfokat, akik utoljára belebolondulnak abba az önhiúságba, hogy őket, egyedül őket akarják informálni ezek a méltóságos magatartású címeres nagyurak.

A TISZTELT HÁZ KONYHÁJÁBÓL

Aki a mi karcolatainkat olvassa, hajlandó volna azt hinni, hogy az áll egy üvegtetős nagy teremből, melybe úgy toppan be kívülről a választott halandó, mint a cirkuszba. Csak a körbe futó folyosóról van még egynémely szíves olvasónak néminemű halvány fogalma, no meg a büféről, ahol Nina kisasszony elnököl.

Pedig hát a mi tisztelt Házunk nem ily primitív berendezésű épület. Vannak öneki mellék-helyiségei, amik nem kevésbé nevezeteseek, mint maga a tanácssterem. A könyvtárról nem is szólunk, mert arra azt mondja Székely Józsi bátyánk, hogy égessük el, mint az alexandriait, s tegyük helyére Kossuth Lajosnak a millenium tárgyában írott második levelét, s több lesz benne, mint amennyi most van. Az elnöki, a háznagyi irodákról se beszélünk ez alkalommal - excelsior! Fölhaladunk az emeletre, holott nagy római numerusok lógnak a szárnyas ajtók kilincsein, jelezvén, hogy itt üléseznek az osztályok a Nr. I-től a Nr. IX-ig.

Ami egyébiránt - zárjel között legyen mondva - egy óriási történelmi falzom, mert az osztályok sohasem üléseznek, lévén azokban sok az ellenzéki ember, ami köztudomás szerint igen akadályozza a tárgyalások gyors menetét.

Az osztályok helyett tehát a szakbizottságok tartják itt üléseiket, s azok teszik e termeket nevezetesekké. Mert a tanácskozó teremben már csak a kész ételt tálalják föl a Ház asztalára; a konyha azonban, ahol elhatároltatik, hogy a Budán megállapított menü egyes fogásaihoz mennyi jöjjön a sóból, mennyi a zsírból, borsból, paprikából, itt ezekben a termekben vagyon.

Most egy nagyszerű étel elkészítése körül fáradoznak az országos szakácsok. Kemény falat kell hogy legyen, mert nem kevesebb, mint tizenkét éve már, hogy sütik, főzik, pörkölik, pácolják, főleresztik a levét sauce à la Cardinallal, ellátják aszpikkal ala Houguenotte, tesznek reá cukorban piritott vöröshagymát ala Juif, leöntik felekezeti mártással, majonézet raknak a tetejére ultramontán módra; egyszóval mindent elkövetnek vele, hogy a legkülönbözőbb gusztusok megtalálják benne, ami nekik ízlik, és uramfia, tizenkét év óta nem tudtak belőle olyasvalamit csinálni, amit be tudott volna venni az ország gyomra.

Pedig el kell azt készíteni, török szakad, mégpedig mielőbb. Mert ez lesz az étel, amit ha a nemzet megemész, megint erőt meríthet belőle néhány száz esztendőre.

A »középtanodai törvényjavaslat« ez a neve annak a fogásnak, melyet most az oktatásügyi bizottság igyekszik tenni a nemzet szája íze szerintivé.

Csodálatos dolog az, hogy oly keveset beszélnek még róla. Pedig megérdemelné, mert ennél fontosabb javaslat még aligha fordult meg a bizottságok előtt az újabb időben. Nem kevesebbet akar az, mint egy oly generációt nevelni, melyre bízást lehet bízni az országot s az ősök hagyományait.

A magyar közönség nem igen mutat iránta érdeklődést. No, annál nagyobbat mutat a *német* közönség. Az igazi német, ott nagy Németországban. A Kulturvolkot a saját bajánál is jobban érdekli most, ami itt a magyarországház e zugában történik. Ott is vannak az erdélyi nagy szász nemzet képviseli minden ülésen. Pedig nem tagjai a bizottságnak, de azért nem maradnának el egyetlen ülésről.

Megjelen Zay Adolf, és helyet foglal Mészáros Nándor háta mögött. Azt találja a legkapacitálhatóbb embernek valamennyi között, annak lévén a legtöbb önbizalmat és a legkevesebb tájékozást eláruló arca. Wolff is beoson valóságos sakál módra, nem köszön se jobbra, se balra, besurran a legsötétebb zugba, ott meghúzza magát a kályha mögött a fűkosáron, hegyezi a

fülét, és jegyezz, jegyezz szorgalmasan, nehogy egy jotta is elvesszen a becses anyagból, melyre nagy szüksége lehet a német Schulvereinnak.

A szélsőbalról csak két ember van a bizottságban. De ez aztán mind a kettő ember a talpán. Az egyik Hegedüs László, kinél a tanügy terén alig van érdekesebb férfia a Háznak. A másik Herman Ottó, az ezermester, aki mindenhez ért, de semmihez úgy, mint a gyöngébbek oktatásához. Itt van elemében igazán, s valóságos vezérszerepet visz a bizottságban. Nem hiába tették ezek ketten komoly tanulmányuk tárgyává, de elő is állanak olyan jobbítványokkal, hogy azokat a bizottság egytől egyig elfogadja.

Ha a középtanodai javaslat be fogja váltani a kulturai és politikai tekintetben hozzá kötött nagy várakozásokat, abban e két embernek nagy érdeme lesz. Ezt elismerik a bizottsági tagok is.

Kivéve az egy Mészáros Nándort. Ennek Herman Ottó minden szava, mely helyesléssel fogadtatik, az oldalába nyilallik. Vajh, mi lehet ennek az oka?

Érdekesebb láttam tudakozódni e rejtélyről, s íme egyszerre három nyitját adták a kezembe.

Egyik az, hogy míg Herman Ottó Szeged városának a II-ik kerületét képviseli, Mészáros Nándor az I-őt. Az pedig mégiscsak borzasztó, hogy a II-ik elsőbb lehessen, mint az I-ső, kivált még akkor, ha a második függetlenségi párti.

A másik az, hogy Mészáros Nándor tankerületi igazgató volt, mielőtt az elhunyt Szende Béla helyére képviselőnek kinevezték. Mint volt tankerületi képviselőnek pedig illenék bebizonyítani, hogy konyít a tanúgyhoz is valamit.

A harmadik az, hogy mint félfüllel hallatszik, a képviselő úr szép magyar neve mellett is nemzetiségi gyanúban áll. Olyan javaslatra tehát, mely magyar nemzetet akar teremteni, csak kell megjegyzéseket tennie.

A pech csak az, hogy a megjegyzése mind azon szerintiek, melyekből kiderül, hogy nem mindig igaz ám az a közmondás, hogy akinek a miniszter hivatalt adott, észt is adott hozzá. A bizottság úgy találja, hogy a Mészáros Nándor volt tanfelügyelő úr megjegyzése nagybárra mind bolond, s szavaz a Herman javaslataira.

Pedig ez igen csodálatos egy dolog. Mert egy képviselő kollega azt kérdezte tőle már hónapok előtt:

- Hát te már sohase beszélsz?

- Jaj, barátom, én majd a középtanodai javaslatról készülök beszélni. Tudod az az én szakmám. Aztán vannak a javaslatról eltérő nézeteim.

- Hát mi van abban a javaslatban?

- Tudod, barátom, azt én még nem olvastam, hát nem tudhatom mi van benne.

De máskülönbben is fényes tanúbizonyságát adja ő a tanúgyekben való tájékozottságának.

A szövegben például előfordul egy tollhiba, mértanirajz helyett szabadkézirajz. Az előző §-okból világosan kiderül, hogy mértani rajznak kellene ott állnia. De ő köti az ebet a karóhoz, hogy úgy van az jól, ahogy nyomtatva van, míg végre elő nem áll Szász Károly miniszter-tanácsos is, s azt nem mondja, hogy de bizony Herman Ottónak van most is igaza, tollhiba az, tollhiba.

Mészáros Nándor sokkal büszkébb ember, semhogy megretíralna. Sőt inkább nekitámad a minisztertanácsosnak, aki még az imént előljárója volt, s most, miután azt hiszi, ő lett az előljárója, foghegyről odaveti neki:

- Elvártam volna a miniszteri tanácsos úrtól, hogy több gondot fordít a szövegre.

Tyhű, Szász Károlynak se kell ennél több. Főlegyenesedik, jól megnézi a leckéztetőt s odavág:

- Jegyezze meg a képviselő úr, hogy ez a javaslat nem a minisztertanácsos, de az e célra kiküldött bizottság elaborátuma. Ennyit *legalább* tudnia kellene.

Így kotyvaszt az országház konyháján némely hivatalos szakács, azt se tudva, hogy amit el kell készítenie: hús-e, hal-e ‘?

A T. HÁZBÓL [jan. 28.]

Régi elkoptatott hasonlat, hogy valaki úgy néz ki mintha fecskét nyelt volna el, és a két szárnya künn maradt volna, de a mélyen tisztelt Háznak két alakja valóban ilyen, azzal a különbséggel, hogy ezek varjút nyeltek el, de nem pápista varjút. Aztán annyiban új.dolog ez, hogy eddig csak bajuszra volt használható ez a kép, ezúttal a szakállra talál.

S ez a két egyforma szakállú úriember valóban arcra is hasonlít egymáshoz, egy párton ülnek, sőt egy nézetten vannak a híres Stefeziussal.

E két férfiú Simonyi Iván és Szalay Imre.

Mondtam, hogy arcra nézve is hasonlók.

Arcuk olyan, mint egy *körte*.

S ha a keresztények a legendáik szerint egy alma miatt lettek szerencsétlenek, most ez a két *körte* a zsidóknak okoz nyugtalanságot. De már azt nem merem mondani, hogy e körték miatt lesznek szerencsétlenek. Mert talán éppen ez a szerencsésük.

A t. Ház olyan, mint egy igénytelen színpad - mondjuk például a »Kék macska« házi színpadát -, kortína nincs, hogy azt leeresztenék, ha változást akarnak jelezni; zenekar sincs mely más nótára (ezúttal a »hep-hep«-re) gyűjtva más hangulatot ébresszen a hallgatók és nézőkben; itt az egész változás nem történik egyéb ceremóniával, mint hogy jó Körösi leszáll a ketrecből, s ezzel tessék elképzelni, hogy egyszerre elmúlik a téli tájkép, havas szirtek, jéghegyek, befagyott tavak, s beül a ketrecbe Berzeviczy Albert: tavasz van, ragyogó verőfény süt a tarkabarka dekorációkra, pálmák, olajfák nyílnak a jobb, bal és közép bemeneteknél, s ami pénzcsengés volt előbb, hadi szabályák pengetése, az most... Izrael népe ellen verik a dobokat.

Rettenetes Iván feláll, és beszélni kezd.

Fut is megriadva balról kifelé Eötvös Károly, és jobbról Csernátony igyekszik kiszabadulni a folyosóra. Nem jó ezt végighallgatni. Könnyen antiszemitává lesz az ember!

Pedig nem változott a tárgy. Kár volt Berzeviczyvel változást jelezni, hiszen egy darab ez a két darab. Az uzsora volt az expozíció, ez meg az erkölcsi tanulság.

A mi kedves Csernátony-nk is öregszik már. Míg odabenn agyonverik az ő zsidóit, ő nem érez semmi izgatottságot odakünn, nyugodtan szíja cigarettlijét, s mintha egész Európa csendes lenne, kedélyesen beszéli el, hogy talált meg tegnap egy lutri reskontót 1846-ból a régi írásai között a következő számokkal: 17, 37, 46.

No, már ezt meg kell tenni - gondolja magában, s elviszi a forradalom előtti reskontót a klubba.

A klubban már éppen egy hónap óta nem történt semmi. Múlt december 27-én elfogták Szontagh Pali XXI-esét, azóta mindég ez a beszélgetés tárgya.

A fölfedezett reskontó valóságos új életet, valóságos elevenséget hozott be a klubba. Az ördögbe is, egy ős reskontó! Csernátony nem mutatta mindenkinek, hanem a hír hamar szivárgott szét, hogy vagynak három kormányszámok, amelyekkel okvetlenül nyerni lehet.

Akadtt is mindjárt vállalkozó, egy másik képviselő és egy miniszter; tettek rá hárman mutyiban három forintot. Hanem a miniszterben nem volt egészen annyi önállóság, ő még előbb megkérdezte Tisztától, ha szabad-e?

- Nem bánom, tegyél -, de azt a tanácsot adom, hogy ne nyerj, mert interpelláció lesz belőle.

A derék Maszák is megtudta (de mit is ne tudna meg Maszák?), s ő is feltette a számokat. Az egész klub lázas izgatottsággal várja az eredményt. Mert ettől az eredménytől függ aztán, megszavazzák-e a kamatmaximumot vagy nem?

Ezalatt bent folyton Simonyi Iván beszél. Az egész alak olyan, mint az eleven ezüst. Minden porcikája külön mozog, csak viaszsárga képén nem látszik semmi indulat. Fejét behúzza a váll-lapockái közé, majd az egyik válla esik le, s féloldalt hajolva úgyszólván karéjban szórja a tüzet. Hol a mellét dülleszt ki, hol leereszti a kezét, mint egy tört szárnyat. Az orrlyukai kitágulnak, majd ismét becsukódnak, bizonyos kimerültség csukja le, s csak az alsó állkapocs mozgása lengeti szüntelenül a hatalmas szakállszárnyakat.

És nem kell ám azt hinni, hogy a rettenetes Iván csak úgy a világba beszél, nagyon is kiszámította ő a hatást, sőt vannak beszédjében forsz helyek, finom fogások is.

Nem ilyen-e az, hogy mit csinál ő a sok gyerekeivel.

(- Nevelje fel sakter-legényeknek - kiáltott bele Verhovay.)

Vagy nem ügyes dolog-e, mikor elbeszéli, hogy mutassanak hát keresztény embert, aki a saját erejéből rövid időn át meg tudott gazdagodni.

(- Ott van gróf Karátsonyi Guidó. Még az öregapja sertéskereskedő volt! - kiáltá bele Hentaller.)

Csakhogy hosszú, végtelen hosszú ez a beszéd. Már délben kezdte, s még most háromnegyed kettőre is folyik. Még ebédnek is hosszú volna, hajtja Madarász.

A karzat is unatkozni kezd, pedig zsúfolva van szép hölgyekkel. Valóságos virágkiállítás, s a legtöbb Sáron rózsája köztük.

Egy dunántúli atyafi megsokallja már a Simonyi Iván hosszas beszédét, s naivul mondja egy mellette ülő pestinek:

- Nagy panasz lehet annak az úrnak, úgy gondolom, mert szörnyen el van keseredve.

Aztán kérdezősködni kezdett.

- Ugyan kérem, ha meg nem sérteném, mutassa meg nekem a nemzeti úr, melyik itt az a Tisza Kálmán. Mert csak egyszer láttam életemben, tavaly, akkor is úgy kutya-futásban.

A pajkos pesti embernek volt esze, hogy Móricz Pál uramat mutassa meg az atyáfinak:

- Szépen meghízott tavaly óta - mondja nyugalommal, megméregetvén szemével arcát és hatalmas váll-lapockáit -, de tehette is, már magában az én adóm is kilenc forinttal lett nagyobb tavaly óta, s az is legalább öt lat benne.

A kisasszonykák eleinte jól mulattak, mert gyakorta kellett elpirulniok a Rettenetes Iván szabadszájúságán. Oh, az istentelen! Még a jó Irányi Dani bácsiról is miképp beszél! Hogy *tudtommal* nincsenek gyermekei... Oh, Dani bácsi, Dani bácsi!

De aztán eltaplósodott Iván, a karzat fecsegni kezdett, a szép fejecskék összebújtak, néhány kurmacher felhurcolkodott hozzájuk, trics-tracs kezdődött, figyelem csak az írói karzaton volt, mert egy rettenetes fekete hajó úszott a hatalmas szóáradat özönében, mely rémülettel töltötte be úgy a zsidó, mint a keresztény vallású reportereket: az éji ülés.

A kis cukorbaba Fenyvessy kolportálta a rémhírt. Az elnöktől jött. S ha igaz lesz, megrontja az összes újságírók vacsoráját. A hatodik nagyhatalom korgó gyomorral lesz kénytelen beszédni a zsidó vita preparált nedveit.

A képviselők nagyrésze kiszökött a folyosóra, s megülték a »pletykapadokat« kínos várakozásban az esti ülés lehetősége iránt. Mindenkinek az orra vére folyt.

S ez iszonyú lehangoltságban, mikor már senkinek nincs se szava, se megjegyzése, mintha minden földi szó az Iván torkában gyülemlett volna meg mocsárnak, mondom, e szörnyű lehangoltságban végigmegy csörtetve a folyosókon Bartha Miklós, s üde, csengő hangon mondja:

- Ki látta Királyi Palit?

Királyi Palit? Igen, igen, Királyi Pali után tudakozódnak! Ki keresi? Bartha keresi. Lehetetlen! De istenuccse!

Mindenki csodálkozva emeli fel fejét. Odescalchy herceg szájából, ki László Miskával mereng a csángó-kérdés fölött, kiesik a cigarettli.

Hogyisne! Hiszen ilyen se történt. Ki hallott már olyat valamikor, hogy valaki Királyi Palit keresné? Csodálatos! Mire kell még vajon Királyi Pali valakinek?

Hát kisül, hogy azt akarja Bartha megtudni Királyitól, igaz-e az a szörnyű hír, hogy »A fekete hajó«-t betiltotta a nemes kupaktanács?

- Íme, gyerekek - mondja kenetteljesen, hallván a keresés okát egy öreg képviselő. - Minden embernek jut az életben valami szerep. Csak ki kell tudni várni. Ki hitte volna azt valaha normális viszonyok közt, hogy Pali után még tudakozódni is fognak.

- »A fekete hajó« rásegítette.

E pillanatban hirtelen szétcsapódnak a tanácskozó terem szőnyeg ajtói, s kikelt halvány arccal rohan ki Maszák Hugó.

- Tűz van? - kérdi Helfy Ignác, akit ma gróf Apponyi Berci nyilvánosan »Nácinak« nevezett.

- Több! - kiált Maszák Hugó a künn sétáló miniszterelnökhöz furakodván lihegve. - Excellenciádat antiszemitának nevezi!

De már ezt nem vette tréfára Geszt hatalmas ura, s szó nélkül besántikált a helyére, képezvén két lába járás közben a következő írásjegyeket (|.

Valami rettenetes dolog fog történni odabent -. gondolták, s Tisza után megindult befelé az egész folyosó...

Csak a kis Bölöny döcögött el a télikabátjához.

- Hova mégy, Sándor?

- Borotválkozni.

- Mikor borotválkoztál utoljára?

- Régen. Még az Iván beszéde előtt.

*

Mikor elmentem, még mindig Simonyi beszélt. Sőt amikor már a »Nemzet«-ben a beszéde elejét olvastam, akkor jött be a Házból a Holzwarthba kimerülten, lelógó bajusszal Hoitsy Pál, s szomorúan, bánattól rezgő hangon mondá:

»Még mindig Simonyi beszél.«

A T. HÁZBÓL [jan. 29.]

Erősen folyik a munka, hétfőn, kedden zsidót üldöznek, szerdán, csütörtökön, pénteken uzsorát üldöznek, szombaton megint zsidót üldöznek. Hát vasárnap?

A vasárnapot pihenésre rendelte a keresztények istene. De még vasárnap sem hagyják pihenni a szegény országot.

Összejöttek, a papok kivételével (azok mégis megtartják a vasárnapot) ma is a »hon atyái«, akiknek már az lesz a nevök maholnap, hogy a »hon gyerekei«. Az ünnep nem látszik meg semmin, csak az Orbán Balázs fekete kazincziján és a Tisza Kálmán szalon rokkján. Olyan ismerős nekem valahonnan ez a kabát!... Alighanem Tisza Lajos viselte valamikor új korában. Csakhogy őrajta jobban állott!

Kár, hogy nem lesz ma *politika*, hanem csak hecc, mert határozottan kisebbségben van a kormánypárt, le lehetne szavazni. A szélsőbal berukkolt egészen, de a Szapáry Gyula háta mögötti mameluksor teljesen üres.

A folyosókon, mint mindig, Németh Berci beszél. Németh Berci kezdi kinőni magát a Ház legkomolyabb alakjának, mégpedig egyszerűen azért, mert sohasem beszél semmit komolyan.

Ma a latinizáló napja van. Elmeséli, hogy a rivulust, a kis folyócskát, milyen különböző módon verselte meg a német és magyar diák:

Svimulat ecce fuis, fresculat rupaceis.

Ez volt a német verse; amire aztán így duplikázott a magyar:

Musculat ecce labis bekulat görbiceis.

Kevesen nevetik már a Berci bácsi élcét, mert bizony már kevesen tudnak diákul. Maholnap nemigen lesz, aki meghallgassa, s holt tudomány maradnak a Berci bácsi adomái.

De jó, hogy előfordult egyszerre az ő neve az Orbán Balázsséval. Legalább felemlíthetem a legújabb kópéságát.

Tisza Kálmán tudvalevőleg nagyon szereti a tudós Orbánt, aki mellesleg legyen mondva, egyik legszeretetre méltóbb tagja az alsóháznak.

Németh Berci felmegy Budára e napokban valamelyik választója ügyében a miniszterelnökhöz. Kérdi tőle az ajtónálló:

- Kit jelentsek be?

- Orbán Balázs képviselőt.

Tisza érdeklődéssel kel fel helyéről, ahogy bejelentik:

- Ugyan mit akarhat az én székeltem? Nagy dolog lehet, hogy idejött.

Megnyílik az ajtó, s íme csakugyan Orbán Balázs Lép be, de roppant megváltozva, kopaszon, megöszülve... Tisza bámészkodva nézi.

Hát úgy volt biz az, hogy Berci a szájába vette nagy szakállát, s onnan lógatta ki kétfelül két szélben bajusznak, olyatén formán, mint ahogy a góbé híres bajsza fest első pillanatra.

De tartsuk magunkat ahhoz, amiből élünk, gyerünk vissza a zsidó vitához.

Széll Gyurka beszél bent, azt mondják. P. Szathmáry Károly kifut a Házból, s idegesen szaladgálja be a könyvtár-helyiségeket, vizsla szemekkel kutatva az örök érintetlenségre kárhoztatott könyvek címeit.

- Mi lelt bátyám? Mit keresel olyan lázasan, az isten szerelméért?

- A Széll György műveit.

- Tud is az írni!

- Ne beszélj, kérlek. Hiszen éppen most hivatkozik odabent az *irodalmi működésére*.

- Nem értem. Vagy hogy talán összetévesztette saját magát Ónody Gézával.

Széll után Kiss Albert szólalt fel. Látszik az arcáról, minden mozdulatáról, hogy nem mestersege az ékesszólás és a hivalkodó tudás, hanem azért mégis pórázon tartja az eszét, s ámbátor ő is mérget forral a zsidóknak, de a cserépedény, amelyben forralja, az józanságból van gyúrva.

Majd Ugron Gábor állt ki a sorompóba leventés magatartással. Mezei Ernő most merészen dugja ki fejét Eötvös Károly széles háta mögül. Ugrontól már nincs mit megijedni. Ez az ő emberük, tele is van mind a két zsebe seréttel, hogy kilövdözze az ellenségeket.

Ugron lehet nagy szónok, de varázsa csak a Királyhágón túl van. Itt bizony kiszökdöstek lassankint az emberek. Egyszerre csak azon vettük magunkat észre, hogy üresen tátong mind a tíz miniszteri szék, s hiába intézi Ugron szavait a mélyen tisztelt kormányhoz, a mélyen tisztelt kormány nem hallja meg azokat. Az utolsó Szapáry Gyula volt, aki ott ült búsan, mint egy gólya, s aztán ő is foszfor lett.

...Itt úgyse szavaznak le - így monologizált. - Nincs rá eset, hogy leszavazzanak. Bátran mehetek. Istenuccse nem lesz több három voksuknál. Ezt Kemény jósolta meg így. De ha leszavazzák is... Tyhű! Az volna még csak édes bosszúság nekünk. Nem adnám ezer forintért!

Ugron beszéde után kezdetüket vették a személyes felszólalások. Mint mikor a békák ugrálnak ki a tóból, meg vissza egymás után... úgy csapódtak fel Szalay Imre, Simonyi Iván, Herman Ottó, Ugron Gábor.

A Rettenetes Ivánban sok naivság van. S ez a mai világban a leghatásosabb eszköz a szónoklatnál. Előhozakodott biz ő a házi dolgokkal is.

Mire aztán a többiek is előszedegették a kulcsaikat, s kinyitogatták a fiókokat, hogy megmutogassák az alsó ruháikat, mennyi a szennyes köztük.

Ez volt a zsidó vita története.

S ez a vita olyan volt körülbelül, mint a mitológiai asszony (a mulier formosa). Hegyi Aranka arcával kezdődött, s halfarkkal végződött.

»Halljuk« volt az ajkakon az eleje felé, s »eláll«-ok zúgtak a vége felé.

A T. HÁZBÓL [jan. 30.]

- Mire szavazol?
 - A kamatmaximumra.
 - Mit érsz vele?
 - Ez akadályozza meg legjobban az uzsorát.
 - Istennyila!? Mondok én nektek valamit, ha egészen meg akarjátok szüntetni az uzsorát. Igazán komolyan akarjátok?
 - Hogyne akarnánk?
 - Nohát akkor *töröljétek el a selyemruhát és kártyázzatok dióra*, s mindjárt fölösleges minden törvény az uzsora ellen.
- Ez a diakurzus, mondanom sem kell, a büfében történt. Hiszen a »Ház«-ban nem szoktak ilyen velősen beszélni. Ott beleöltöztetik báliruhákba a gondolatukat az emberek, s ha nincsenek gondolataik, nos akkor... felöltöztetik a semmit is.
- Prónay Dezső kezdte meg a vitát. Alig hallgatták negyvenen, ötvenen, mert nagyon lassan gyülekeztek ma a képviselő urak.
- Még a karzat is üres volt, csak egyetlenegy ember ült a baloldali sarok-karzaton, egy penész hajú, piros orrú, tubákszín felöltőjű ember, aki egy év óta mindennap ott ül nyugalmasan, türelmesen hallgatva prücsköt-bogarat hideg szenvtelen arccal.
- A hűséges karzatlátogatót elnevezték »pecsérké«-nek, ami egy olyan meglapult gombafajnak a neve. Gondolom *Grisz Náci* (csúfnéven Darányi Ignác) nevezte el így, aki ezen ember miatt lett nevezetessé, mivel azt hitte, hogy a »pecsérke« nem eleven ember, hanem valami dekoráció a karzaton.
- Hanem pecsérke bizony eleven ember. Szerb Gyurka azt fogta rá, hogy melegedni jár oda. Horváth Gyula kisütötte, hogy bombamerényletet akar elkövetni Tisza ellen. Valóságos mítosz képződött a pecsérke körül, akit mindig elsőnek ereszt be a rendőr a karzatra, s mindig utolsónak csoszog le onnan bús, csüggeteg arccal.
- Végre is győzött a kíváncsiság. Két fiatal képviselő elhatározta, hogy szépszerével meginterjúvolja a pecsérkét.
- Uram, ne vegye tolakodásnak, de összebeszéltünk, hogy megkérdezzük, mi érdekli önt olyan nagyon a Ház tanácskozásaiban?
 - Semmi, éppen semmi - felelé síri hangon.
 - De hát akkor miért van ön itt?
 - Oh, hogy miért? - és szomorúan sóhajtott, mintha valami fájó sebét érintették volna.
 - Legyen ön bizalommal irántunk...
 - Igazán zavarban vagyok, uraim. Önök ismerik a középkor történetét...
 - Amennyire, annyira... A Németh Berci adomáiból.
 - Nos tehát a középkorban egy-egy fogadást tett valamely lovag, zárandoklás közben...
 - Hát aztán?

- Lássák uraim, énnekem is ilyen kedvteléseim vannak. Én fogadást tettem magamban, hogy meg fogom hallgatni Jónás Jánost.

- Lehetetlen!

- Szörnyűség!

- Úgy van, föltettem magamban, hogy nekem hallanom kell Jónás Jánost; hallanom kell minden áron, hogy én addig boldog nem leszek, míg az ő szózatát meg nem hallom... De ne nevéssenek, kérem.

- És hogy jutott ez önnek eszébe?

- Úgy, mint a szenvedélyes kártyagibicnek, aki nézi a játékosokat, aztán kiválaszt magának egyet, s azt mondja, no, addig nem megyek haza, míg egyszer ez bele nem megy a zsinórba.

- Fogadja részvétünket, uram. Apropos, sokáig akar ön élni?

- Legalább addig... addig - szólt érzékenyen.

- Mit? És ön ezt *legalábbnak* nevezi?

*

Szakítsuk meg ezt, ne csapongjunk a lehetetlenségek között, hanem térjünk vissza báró Prónay Dezsőhöz, aki ilyenformán beszél.

Uraim, én lutheránus vagyok, tehát nem vagyok szent. A lutheránus ember, ha a felesége mellett ül, azon keresztül lógatja le hosszú pipaszárát, én is Helfy Ignácon keresztül csipkedem Tisza Kálmánt.

Báró vagyok ugyan, de én nem hiszek a kék vérben. Herman Ottó se hisz. Ha azonban hinne benne, én akkor se hinnék. Különben azért ne bántsuk a kék vért.

Mert éppen az a legszentebb, amiben nem hiszünk.

A lutheránus ember azonfelül tudvalevőleg ballábbal lép fel a fűrheces kocsiba, tehát elfogadom a Komjáthy indítványát.

Sőt a lutheránus ember sárgarépat is hord a dohányzacskójában, minélfogva elfogadom az Apponyi indítványát is.

Báró Prónay után Teleszky szólalt fel. Ha valaki kíváncsi lenne a beszédjére, annak azt a tanácsot adom, hogy ne olvassa el, a szószátyárság mesterművei rendesen a Ház fiskálisaitól kerülnek ki. Ezek olyanok, mint az az egy csepp beoltott himlő az ember szervezetében, amelyről Prónay beszélt, azt mondják nem árt, de nem kellemes.

Valahányszor egy-egy Teleszky-féle alak felszólal, az embernek mindig eszébe jut valamelyik olyan asszony ismerőse, aki hamis vuklikat és nem saját fogakat hord, sőt egyebütt is átkozottul ki van pótolva.

Annál szívesebben hallgatott szónok Herman. Az egyedüli ember, akiben francia verve van, akinek egyénisége felolvad a hangulatban, aki sohase lesz sablónszerű. A minap szép kerek beszédet mondott, ma már rapszodice beszélt. A pillanat uralkodik fölötte és a tárgy is. Azért való ő azon kevesek közül, akik életet adnak a parlamentnek, mert a legnagyobb rész az otthoni gondolkozás gyümölcseit nyújtja át készen összerakva egy kis kosárba, ki kecsesen, ki ügyetlenül ki nonchalance-szal, de azért bizonyos szertartással.

Herman ott bent él a »Ház«-ban, s az impulzust nyomban ott meríti szavaihoz, nem várja míg azok átszűrődnek. Herman a legérdekesebb parlamenti jelenség, kihez e tekintetben

Csernátony Lajos kivételével csak Tiszát lehetne tenni, ki szinte ott rögtönöz, ott forr föl, ott hül át, csakhogy egyénisége, fegyelmezett agya annyira uralkodik a benyomásai felett, hogy a közvetlenség üdesége alig-alig csillan ki itt-ott hatalmas és mindég talpraesett rögtönzéseiből.

Már Herman s később Győry Elek beszéde alkalmával kacéran izgett-mozgott, feszelt Szilágyi Dezső, Pulszky Gusztó pedig, mint valami impresszárió sürgött-forgott, rendezkedett.

Dezsőnk szétnézett a karzat szépein is, hogy sokan vannak-e, Gusztó a Ház jegyzőjével, Fenyvessyvel értekezett, miből gyanút merítván Komjáthy, kijött a folyosókra, s így szólt:

- Uraim! Ne menjenek el. Szilágyi Dezső *trikóban* van!

Igen, igen fel fog lépni. Hanem a dolog ma úgy volt inszenírozva, hogy meglepetés legyen. Szilágyi Dezső nem iratkozott fel in persona. A derült égből jön a villám. Itt van ez a derék fiú, Fenyvessy... ennek most hasznát lehet venni, hadd iratkozzék fel ő, s mikor magamagát kellene kiáltania, Szilágyit szólítja ki, neki engedi át a szót.

Hanem a taktika paraszthajszál híja, hogy nem ütött ki rosszul Fenyvessyre, mert mikor Szilágyinak szólnia kellett volna, egyszerre csak rémülve látja, hogy Szilágyi sehol sincs.

Nosza rohan a folyosókra, a büfébe, bezörget *itt*, bezörget *ott*.

- Hol van, merre van Szilágyi?

- Minek akard?

- Nagyon sürgős. Nagy baj van. Ha elő nem kerül, nekem kell szólanom.

- Baj is az?

- De baj nekem, mert nincs semmi mondanivalóm. Abszolút nincs.

Végre megkerül Szilágyi, amivel aztán jól járt Fenyvessy, mert nem neki kellett mondani beszédet, jól járt a Ház, mert nem Fenyvessy beszédjét kellett végighallgatni, jól járt Pulszky Gusztó, mert a dicsőségből egy rész őt illeti, jól jártak a következő szónokok, mert emiatt holnapra maradtak, s most 24 óráig jobban megrághatják a mondanivalójukat, s végül jól járt Tisza Kálmán is, mert alkalom adódék neki megint egy jó replikát produkálni.

Milyen nagy szerencse hát, hogy Szilágyi Dezsőt sikerült megtalálni Fenyvessynek.

A T. HÁZBÓL [jan. 31.]

Meglehetősen száraz, unalmas ülés volt. A karzaton is kevesen, a képviselői padokon is kevesen, a folyosókon alig valaki, csupán a büfében ült egypár ember, s arról beszélgettek, hogy mi is volt tulajdonképpen oka a krími hadjáratnak?

Bizony érdekes dolog azt megállapítani!

Azután ásitóztak, elgondolkoztak, majd ebben is kifáradva, beszélgettek a két szőkével. Azonban ma Ninácska is haragos volt, s alig méltatta pillantásaira az ott megfordult honatyákat, kiket itt háromféle osztályra soroznak. Azok, kik paprikás szalonnát esznek, és szilvóriumot isznak rá. Azok, akik sonkát villásreggeliznek, s madeirát szürcsölnek hozzá, s végül azok, akik egy-egy piskóta darabot ropogtatnak szét, vagy néhány cukkedlivel édesítik meg szájízüket.

A büfében nagy ritkán betévedt a Házból egy-egy lézengő képviselő s híradással volt, mi van ott bent.

- Ki beszél?
- Deutsch Lipót.
- Kicsoda?
- Deutsch Lipót.
- Ejnye!
- Haj, haj...
- Nem így volt valamikor!
- Az ám. A régi jó pozsonyi ülések idejében.
- Hol volt még akkor Deutsch Lipót?
- De csak ezelőtt néhány évvel is egészen más világ volt itt még. Tudja az isten, sokkal komolyabbak voltak még az emberek és mégis sokkal vidámabbak.
- De még mennyire. Bent a Házban nagy szabású, komoly disputák, a folyosókon vidám, harsogó kacaj, kedély, elevenség.
- Ma már semmi se történik.
- Kivéven, ha Kemény Gábor vagy Fenyvessy Feri mond valami jót a király előtt.
- No, annál sokkal különben járt Damokos László. Ő is ott állt a karéjban egy udvari bálon, amikor a felség cercle-t tartott, s nehogy az essék meg rajta, ami Kemény Gáboron hajdan, jól odafigyelt előre, hogy a király eszmemenetét figyelemmel kísérhesse, s ne jöjjön valami esetlen zavarba, ha őt találja megszólítani.

A király egy mágnás képviselővel társalgott. Damokos kivette a töredezett szavakból, hogy a vadászatról beszélnek; mikor aztán billentett a fejével, s egyet lépve őt magát szólítja meg, úgy beleélte már magát, hogy a király azt fogja tőle okvetlenül kérdezni: »szokott-e ön is vadászni« - miszerint összefolyt előtte szó, trónterem, tömeg, s csak ezt hallotta csengeni. Pedig a király azt kérdezte:

»Házas-e ön?«

»*Néha-néha*, fölséges uram!« - felelé Damokos László, s igen meg volt elégedve, látván, hogy őfelsége mosolyogni kegyeskedik a feleletén.

De minden adománál százszor többet ér a Kőrösi Sándor beszéde. Mit mondhat egy ember, akinek tyúkszemei vannak, de olyan tyúkszemei, hogy napokig nem tud miattuk járni? Egy ember, akinek nem marad üres ideje sem a tanulmányokra, még arra sem, hogy au fait legyen, mert egész éven tyúkszem-vágó eszközökön és tyúkszem-gyógyító tapaszokon jár az esze.

Ezek az átkozott tyúkszemek látszottak meg az argumentumain is, sőt azok, akik beszédét hallgatták, szinte tyúkszemet kaptak a fülükre. Utána Komjáthy Béla szólt. De lehet is Kőrösi Sándor után még meghallgatást kívánni! Sokkal nagyobb ő, mintsem Komjáthy hathatott volna. Pedig okosan szépen beszélt, s éppen a Kőrösi uram malmára hajtotta a vizet kijelentvén, hogy a tudományt nem sokra nézi.

Akként levén egy idő óta a sorrend, hogy kövér ember után egy soványnak kell lándzsát törni a küzdőhomokon, Komjáthy után gróf Apponyi Albert beszélt.

A gróf, úgy gondolta, hogy minden téma között a legérdekesebb téma ő maga. Panaszkodott és védekezett. Úgy tette magát, mintha egy ellenséges démonsereg környékezné, mely áskálódik ellene.

Hosszasan polemizált Beksics Gusztival, aki »fekete szocialistá«-nak nevezte el valamely újságikkben. Fáj neki ez a tituluss, de megvigasztalódik, hogy lesz Magyarországon mindig egy terület az ő számára. (Bizony nem lehet tudni.) Macskazenének tartja az ellene indított hajszát, s igen sajnálja, hogy ebben a macskazenében részt vesz Tisza Kálmán is.

A nagymogul, ki ravaszul összehúzódva széknél, jól érzi fölényét a sok tekintetben fölfűjt, s korán elkapatott fiatal mágnás fölé, édeskésen mosolyog, amint az egypár oldalvágást mér hatalmasabb ellenfelére, Szilágyira: »No, csak egyétek meg egymást« - gondolja. A nagymogul ma jókedvében van, semmi sem zavarja csendes meglegedését, néha-néha egy cukrot majszol, miközben idegesen és sebesen mozogni kezdenek a szempillái.

Azután felkel, s amint visszautasítja a vádat, hogy ő Apponyi célzait gyanúsítani akarná, benne van a hangjában a kicsinylő pártfogói tónus, mintha csak úgy szólna vállveregetve.

- Nem bántalak én. Hova gondolsz? Sőt inkább szeretem az igyekező fiatalemberket. Nőjj nagyra, kis öcsém!

A T. HÁZBÓL [febr. 1.]

Ami sok, az sok! Az ember már szinte jobban megunta az uzsora vitát, mint az uzsorakamatok fizetését.

Mikor hajdanában Franciaország földarabolásának meggátlásáról tanácskoztak, az még csak megjárta, hanem az uzsora meggátlásáról, az haszontalan szóvesztegetés! Mesebeli potencia kellene ahhoz! Minden wertheimkassza mellé egy drabant, aki följegyezze mennyit vesz ki onnan az uzsorás, s mennyi értékű váltót tesz be helyére. S minden drabant mellé egy finác, hogy a drabantot ne lehessen megvesztegetni.

Ha itt volna a mi derék Beöthy Algernonunk, az megmondhatná nekik:

- Ugyan, ne okoskodjatok, kérlek. Az uzsorások a legbecsületesebb emberek, mert rizikóra dolgoznak. Az uzsora a szerencsétlenek szigete, ahova menekülnek. Az uzsora a mamelukok nevelőintézete, az uzsora a hűség és szelídség vetett ágya. Minek bántjátok ti az uzsorát? Hát már egészen agyon akarjátok ütni a szegény dzsentrit? Menjünk inkább, nézzük meg Faublas lovagot a Kék Macskában.

Kiss Lajosnak pláne az a véleménye már így is, hogy:

- Hagyjátok, kérlek, már leszállani a szószékről ezt a mi Kőrösi Sándorunkat. Mert bizonyisten megutálom benne a szülővárosomat.

Szegény Kőrösi, hogy megöregedett azóta! A háta meggörbedt, a haja még jobban megőszült, sőt már a füleire is nagyothall. Mert inkább legyen az ember Tischler Vince két álló esztendeig, mint az uzsora ügyében előadó, amely ügghöz tudvalevőleg érteni vél minden egyes tagja a Háznak, pedig nem ért hozzá tán csak gróf Karátsonyi Guidó, áttanulmányozván ősei történetét.

Hanem iszen a kisebb dolga is nagyobb annál a Háznak ma. Bánják is most, akármit beszélnek a szónokok az uzsoráról. Az egy Bittó Pistát kivéve, nem hallgatja egy lélek sem a vita folyamát. Maga Tisza Kálmán is összegyűjti a lelkeket, s vakációt ad nekik. »Szavazzatok a

meggyőződésük szerint, akár a kamat-maximum ellen, akár mellette. Még azt is megengedem, hogy megéljenezhetitek Kőrösi Sándort. Legyünk már egyszer pajkosak is!»

Hogyne, hogyne... hiszen sohase volt még ilyen víg nap a képviselőházban!

A habarék párton csak az imént veszett össze diplomatische szolgabíró vicispán. Szilágyi uramat ma is még görbe szemekkel méregeti Apponyi uram! Ezer mameluk szem kíséri, hogy referálhasson a mozdulatokról a grimaszokról a közeledésekről és távolodásokról. Különben is a habarék párt már úgysem volt valami nagyon veszedelmes. A habarék párt már csak hamu, abból legfeljebb hamuszír lehet még, ha a szél szét nem fújja..., de bizonyosan szétfújja.

Sokkal többet ér az, hogy a függetlenségi párt is bomlik. Ez ültet rózsákat most a Tisza arcára, vagy hogy talán egyéb... hogy őexcellenciája e nagy napon alkalmasint megkínálta magát a büfében egy-két pohárka küraszóval, mivel hogy azt mondják, bort nem iszik őexcellenciája. Mert a borban igazság van.

Mint a megrázott méhköpűben, olyan élénk zivaj folyik a baloldali folyosón. Odagyűlt minden vér: a szélbaliak fel s alá nyargalnak két pártra gabalyodva. Mint mikor a mesebeli ördög egy véka kölest és egy véka mákot csap össze, hogy azt most már külön kell válogatni. A mákszemek keresik a mákszemeket, a kölesszemek a kölesszemeket. Nagy sor azt kiválogatni.

Herman Ottó mérges melankóliával méregeti a folyosó hosszú futószőnyegét. Szalay Imre önszínűre vált arccal hirdeti a saját diadalát. A nagy Ugron pedig mint valami új Robespierre csattog-pattog, szót vált itt, eszmét cserél ott. A legtöbb ember arcán tűnődés, habozás. Az öreg Almássy Sándor aggódalmasan tekint szét a híveken. »Végünk van, összeesünk. Mondtam mindig, hogy ne engedjük a fiatal kocsisokat a Phaeton szekérére«. Kiss Albert Mocsáry után tudakozódik. Mit mond Mocsáry? Mocsáry nem mond semmit. El se jött ma a Házba. - Hát Helfy? Az itt van. Hát Thaly? Még van ijedve.

Csak Verhovay nevet a markába, ő egész hidegen nézi a vihart. Neki elementuma az, ha baj van. De ebben semmi része. Most az egyszer ő maradt meg »komoly«-nak, s ez a szerep is tetszik neki, mert szokatlan előtte.

A jobboldalról eljönnek a szokásos »hollók« a káröröm kinyomatával ábrázatukon. Hegedüs Sándor élceket farag, s nagyokat nevet nekik ő maga:

- Hát ugyan mért?

- Mert itt a februári évnegyed: hogy ne kelljen haszonbért fizetniök a klubhelyiségekért.

Legnehezebb dolga van Komjáthynak, aki menni is, maradni is szeretne. S mint hajdan Somssich arca, az övé is egy nagy kérdőjel, hogy »Hát velem mi lesz?« Zavartan játszik egész folyama alatt az ülésnek a szép sima cilinderével. Talán a cilinder megsúgja neki, mi lesz vele.

Mint a futótűz, úgy terjed el, hogy a kilépők új pártot akarnak alakítani a pártonkívüliekkel. Kormányképes függetlenségi pártot.

Ez már nem tréfa dolog. Csoportokban dugják össze fejeiket, s új hírek folyton új meg új hullámokat vernek a kedélyekben.

- A delegációt is elfogadják.

- Kedves egészségükre.

- Ki lesz a vezérük?

- Ki? Majd meglássátok, hogy Szilágyi Dezső. Nem adok neki hosszú időt.

Minden ember olyan, mint a darázs, s minden szó, minden megjegyzés olyan ma, mint a csalán.

A bizalmatlanság és gyanú köde ül az arcokon. A zavar általános. Az érintkezés hideg és kimért, bizonyos taktika ri ki minden mondatból.

S e nagy fejvesztett állapotban csak egyetlenegy mameluk, Horváth Gyula érez mély sajnálatot a szegény szélsőbal iránt, s ott jár-ke, mint egy apáca, biztatni, vigasztalni majd ezt, majd azt az áramlatot.

- Hát te mit keresel itt a tigris-fészekben? - kérdé tőle az arra menő Jókai. - Hiszen neked ott kellene lenned, ahol az árvíz van.

- Éppen azért vagyok itt. Pumplom belőlük a vizet.

- Hát te kinek a részén vagy?

- Az Ugron Gáborén - mondja Horváth Gyula komolyan -, Szalayt ki kellett volna rekeszteni.

- De mért? Indokold, mért? - riadtak rá ingerlékenyen a Szalay hívei.

- Mért? Hát azért, mert nagyon rossz bort csinál.

A T. HÁZBÓL [febr. 2.]

Minden képviselő azzal feküdt le tegnap este (már ti. a Háznak az a része, amelyik este és nem hajnalban fekszik), hogy a következő 24 óra nagy változásokat hoz be a függetlenségi pártba.

Azt mindenki látta, hogy a Rákóczi keserűvíz már be van adva a pártnak, s a tisztulás okvetlenül bekövetkezik.

De a keserűvíz, meglepetve látjuk, nem vezetett semmi eredményre. Legalább eddig egészen hatástalan maradt.

Ónody el se jött az ülésre, azonképpen Makó híres követe, Széll Gyurka sem (sohasem lesz többé belőle György), csak a szegény Szalay Imre jár-kél saját pártjában idegenül, mint az üldözött vad. Érti a szűrő tekinteteket az ellenfelektől; s barátai nem merik azokat ellensúlyozni melegséggel.

Imrére tökéletesen ráillik a »róka szoros egykor a lyukba bebújt volt, dombos az oldala lett, nem lehet ám gyere ki«. Kapkod is most ide-oda, kérdezőgeti fűtől-fától, mi tévő legyen?

- Eredj el Nizza derültebb ege alá - tanácsolja neki egy mamelukpárti humorista.

Egy másik bőbeszédű kapacitás éppen erre a szóra érkezik oda s hallván, hogy Nizza levegőjéről van szó, nagy képpel mondja:

- Nincs nevetségesebb, mint folyton ezzel a Nizzával állni elé. Az orvosok ostobák, barátom, valóságos hígvelejű fickók az orvosok. Mit fecsegnek nekem a levegőről? Hiszen ha forog a föld, és forog pedig, hát akkor világos dolog, hogy mindenféle levegőbe beleforog. Mi szükség nekünk odautazni?

S ezzel mint aki valami nagy teoriát fejtett ki, a világon a legkomolyabb arccal sarkon fordult, s bement szavazni.

Mert hát szükség is volt rá. A részletes viták kényelmetlenek e tekintetben, mert mindig ott kell lenniök a képviselőknek. Ha jönnek is, mikor a legjobb ízűn beszélgetnének a folyosón, vagy élveznék a sherry bűvös aromáját s rózsaszínű kódét a büfében, zizegve, hívogatólag rezdül meg a villanyos sodrony.

Mikor a vihar közeleg, akkor hívja így össze kicsinyeit a páva, annak olyan kellemetlen a hangja, mint a távírda dróté, mikor recsegi...

Jertek, jertek!

A legérdekesebb szónok természetesen ma is Göndöcs.

Mintha a nap sütné ki, ha ő feláll. Egyszerre mosoly támad minden arcon, az üvegfedélen át mintha vidámság ömlene be, s betöltené a terem minden zugát. A Halász Géza kopasz fején egy arany sugár táncol, a miniszterelnök pápaszeme, mely a homlokára tolódik föl, szivárványszínekben játszik, nincs, valóban nincs itt ilyenkor egyéb árnyék csak az, amit az Orbán Balázs bajusza vet a falra...

- Halljuk! Halljuk!

A jó Benedek apó, kinek feje olyan, mint egy nagy paradicsomalma, kéjjel, örömgragyogással néz szét azokon, akik őt úgy szeretik, úgy becsülik, s akik a szavainak úgy örülnek, mélyen benőtt apró macskaszín szemeiből szeretet csillog ki, s az a benyomás, az a kék látszik egész lényén, mintha valami láthatatlan tündérleányok csiklandoznák ötisztelendőségét.

De halljuk már valóban. Göndöcs a kocsmai hitelről beszél és a szeszes italok mértéktelen élvezetéről. Ennek kapcsában említi fel, hogy nincs meglegedve Tisza Kálmánnal. Nagy derűtséget keltett e megjegyzése, pedig mint az alábbiakból láthatja a nyájas olvasó, tökéletesen igaza volt.

- A részegség ellen üdvös törvényeket kell hoznunk - mondja.

- De ha nem hozunk - véli Almássy Sándor.

- Majd meghozza az idő - szól Göndöcs.

- Köszönjük alássan. Nekünk kellene. Az idő nem húz ezért napidíjakat.

- Én megvallom őszintén, a földön járok, és nem repülök a levegőben.

- Bajos is lenne! - kiáltják.

- Ami a szeszes italt illeti, a miniszterelnökkel szemben megjegyzem, hogy az emberiség legnagyobb része szeszes ital nélkül él.

Tisza a fejét rázza. Halász Géza közbe szól:

- Lehetetlen az!

- A víz - így folytatja - olyan *eledel*...

- Ne bolondozzon, Göndöcs bácsi.

- Mely az emberi test erejét edzi... míg a szeszes ital az elmét tompítja (derűtség), az *emberi testet lankasztja*...

- Ez »A fekete hajó«-ba való...

Igen odavaló, hanem azért a karcolatba is bevettem szórul szóra, mert annál jobbat nehéz lenne magamtól kigondolni.

Göndöcs apó beszédje után azt lehetett hinni, hogy ma már nem lesz semmi. A csúcspont az volt!

De nem, az égre nem, Göndöcsnek erős vetélytársa akadt: Péchy Tamás.

A képviselőház elnökének kellett a nap hőségének lenni.

A Tamásokról tudvalevő dolog, hogy igen hitetlen emberek. Péchy azonfelül szórakozott is. Talán szerelmes.

Az egyik paragrafusról gróf Csáky László tett stiláris módosítványt, s néha a vak tyúk is szemet találván, a módosítvány megnyerte a képviselőház többségének tetszését, amivel különben azt akartam *rövidebben* kifejezni, hogy maga Tisza is mellette nyilatkozott.

A jó Péchy Tamás fölvette a kérdést. Hogy miképp tette fel a kérdést Péchy Tamás, az az ő dolga, a világosság nem igen fényeskedik az ő elnöki föltevéseiben.

De miért is legyen ő világosabb, értelmesebb és korrektebb? Mi haszna volna neki abból? Hiszen úgysem hallgat rá senki. A rutének azt nézik, hogy Tisza prüsszent-e, s akkor ők is prüsszentenek, ha feláll, felállnak, ha ül, ülve maradnak.

Hát Péchy se olyan naiv, hogy erőlködjék. Akármilyen pongyolán csinálja is, Tisza azt megérti, s tudja, fel kell-e állni vagy ülve kell-e maradni, s így aztán valahogy mégiscsak forog az államgépezet.

Csak hogy ma Tisza már délelőtt volt *délután*, s megfordítva látván ez állapotban a világrendet, azon hitben volt, hogy azoknak kell most felállni, akik a Csáky módosítványát akarják.

Felállt tehát.

S miképp a sűrű erdő, felállottak a rutének is. Felállott maga Csáky László, és felállott az ellenzék is.

Mert az ellenzék tudta miről van szó, az ellenzék az elnökre figyel, a mamelukok Tiszára, s így lőn, hogy egyszer összejövének.

Az elnök elbámult, és kimondta a határozatot: hogy a Csáky indítványa el van vetve.

Nem lehet! Szörnyűség!

Iszonyú zúgás keletkezett.

Tisza felugrott. Mi történt? Ő még most sem értette, hogy az elnök mit mondott ki, hanem az döbbsentette meg, hogy Madarász, Németh Albert, Verhovay is felálltak.

Kivette zsebkendőjét, megtörölte szemeit. Való-e ez vagy álom? Ördögök üznek vele csalóka játékot, szemkápráztató pokoli délibábot mutogatva.

Eközben nőttön-nő a zaj, kacaj, kétségbeesés, bosszankodás, hurrá, mind összefolynak egy kaotikus hangzavarban.

- Mi történik itt? - kiáltanak némelyek sztentori hangon az elnök felé, ki zavarában elfelejti használni a csengettyűjét.

- Dobránszky beszél - kiáltja magyarázólag az elnök.

No, erre aztán rengető hahota tör ki, mert Dobránszkyt nemcsak nem hallja senki, de még csak nem is látja sehol (talán a pad alá húzódott beszélni), a képviselők mind a fórumra csörtetnek, s e nagy lármában, e sajátságos babiloni képben két alak lép előtérbe: a felbőszült Tisza Kálmán és a kétségbeesett, idegesen kapkodó Péchy Tamás.

A nagy zajból az éber kakasok kezdenek legelőbb kibontakozni. Somssich követeli, hogy ami határozatot kimondott az elnök, az határozat, azt már a macska se kaparhatja ki onnan többé.

- Tévedés volt... lapszus volt! - kiabálják a mameluk padokról.

- Nincs kegyelem! - ordít bele Madarász.

- Majd megváltoztatom a főrendiházban - argumentálja Tisza Kálmán.
- Sicc! - csúfolódnak az ellenzékiek. - Szegény főrendiház! Tiszteltet téged a bagi barát.
- Hát valamire mégiscsak jók a vén mágnások. Alászolgája!

Ilyen jelenet csak az oláh kamarában lehetséges.

Horváth Gyula áll most föl. Tisza olyan vörös, mint a szegedi paprika. Gróf Karátsonyi Guido járja az ismerőseit.

- Mi az kérlek? Mi történt? Mondjátok meg nekem is!

Odescalchy Gyula fölhasználja a zavart. Kioson a büfébe. Most senki sincs ott: most egyedül lehet *vele*.

Horváth Gyula pedig elbeszéli, *hogy Uraim nem azért ülünk itt, hogy a tévedéseket törvényekké csináljuk, hanem hogy a törvények tévedéseit orvosoljuk.*

Egy lat erdélyi ész mindig jó: olyan mint egy szemernyi arzenikum, gyakran orvosság is.

Horváth Gyula, nem tudom miért, grata persona egy idő óta az ellenzék előtt, talán ezért, mert érzik, hogy Tiszának ő a balkeze, s neki a balkeze a jobb. Egyszóval Horváthnak sikerült lecsillapítani a kedélyeket.

A tigrisek szelíden engedik még egyszer végigenni Tiszáéknak a kókai lencsét.

Jó Péchy Tamás ismét összecukorította imádságos kis száját, ismét föltette a kérdést.

Minden mameluk szeme figyelemmel csüggött a generálison.

A kérdés elhangzott. Tisza most *ülve maradt*.

A rutének is ülve maradtak.

Csáky is. És az ellenzék is ülve maradt.

Homéri kacaj tört ki újból, melytől harsogva reszkettek a falak.

A mamelukok megint úgy fogadták el másodszor is a törvényjavaslatot, *ahogy nem akarták.*

A tapsvihar zúgásától nem lehetett hallani senkit, pedig mindenki kiabált, ki gúnyosan, ki mérgesen, ki tréfálkozva.

Tisza dühös gesztusokkal fenyegette az elnököt, mintha mondaná:

- Tamás, Tamás, te vénülsz. Te csinálsz itt minden zavart.

Az elnök elsápadva harapdálja ajkait, s szelíd szemei bánatosan és szemrehányólag nézték a nagy államférfiút.

- Látod, Kálmán... Látod, mért nem fogadsz szót Göndöcsnek?... Mikor olyan világosan megmondta.

A T. HÁZBÓL [febr. 3.]

Mint ahogy van póttag, pótkávét, éppúgy van pótülés is. S ami pót, az sohase olyan, mint az igazi. Kivéven a póttadót, mert az olyan keserves, mint a valóságos adó.

Tehát pótkarcolat a mai pótülésről.

Ünnepnap lévén, kevesen voltak. A karzaton se ült senki, csak két gyászruhába öltözött nő, meg egypár veres orrú ember, akik mind az atteutátumot jöttek meghallgatni, ami ellenök követetik el itt, a kocsmai hitel megszüntetése által.

Herman Ottó is gyászban volt. Egy olyan eset híre érkezett a Házba, mely mélyebb hatást keltett, mint bármely nagyfentosságú miniszterválság a francia kamarában. A derék Bertók Sándor meghalt.

Minisztert kaphatunk akárhányat, aki mellett búsuljunk, de olyan cimbalmost, aki mellett búsuljunk, nem egyhamar hajít fel az idő. Ma már talán nem is születnek ilyen zseniális cigányok.

Szegény Bertók, de csak szépen tudtad csinálni! Micsoda bolond nótát húzhatott a füledbe a halál, hogy olyan mélyen elaludtál rajta!

Herman Ottó gyűjtött a temetésére, és igazi részvétre talált mindenütt. Az egyik minisztert is megszólította. Az is adott.

- Nem szívesen teszem - mondá -, jobb szeretném, ha ő maga tányérozna itt. De gondolom, ti is szívesebben temetnétek engem, mert én nem úgy cimbalmozom nektek, ahogy ti szeretnétek.

- Nem haragszunk rád, kegyelmes uram. Hiszen jól tudjuk mi, hogy nem a te kezedben vannak a verő szerszámok.

- Persze - mondja nevetve a miniszter -, én csak olyan cimbalmos vagyok, mint a Gonosz Pista a Falu rosszában, a hátamra tették a hangszerszámot.

De térjünk át a tárgyalásokra.

A derék veres orrúak nagyot csalatkoztak a karzaton, szeszélyes italokról ma már nem volt szó, csak az uzsoráról, mely a 9-ik § alatt van megénekelve. Biz az úgy ment keresztül, hogy nem üldözendő hivatalból, ami igen bölcs dolog bizonyos szempontból tekintve.

S ennek a bizonyos szempontnak az illusztrálására (okos ember kevés szóból is ért) elmondom azt a történetkét, hogy egy vidéki kis városban kolera idején azon rendszabály fölött örködni, hogy a korcsmák éjfélkor becsukassanak, kinevezték biztosul éppen a legedzettebb korhelyt és legkonokabb virrasztót, Tornyos Zsiga bácsit.

Zsiga bácsi ott ivott éjfélig a korhely cimborákkal, de midőn már éjfél mutatott az óra, bánatos hangon mondá:

- Takarodjatok ki, fiaim!

- Engedjen még egy negyedórát, Zsiga bácsi. Nem megyünk.

A jó öreg könnyekre fakadt, s elérzékenyülve rebegé:

- Értelek benneteket, gyermekeim. Ti csak az erőszaknak engedtek. Én is azt tenném, vagy pedig kidobnám a biztost, de hát mi hasznom lenne belőle így, hogy akár mi győznénk, akár a biztos, én mindenféleképp ott künn lennék.

Szóltak pedig ma Literaty (aki szakember a liter dolgokban), s aki eldúdolhatta magában:

Bejött a liter

Megszűnt a hitel

De megmaradt Literaty.

Szilágyi, Irányi, Apponyi, Pauler is síkra kelének. A sok mindenféle beszédnek az alján aztán az maradt, hogy az uzsoravétség nem évül el három hó alatt, hanem három esztendeig lehet följelenteni.

Ez is csak valami - mondta Istóczy.

Hogy a Ház mai kelletlen ábrázatáról minden tekintetben kimerítő leírást adjak, meg kell említenem, hogy a folyosókon még mindig a tegnapelőtti pártbomlásról beszélnek.

Most, midőn már szűnik a feszültség, s midőn már Szalay Imre is igazolta magát Murai vidéki lapszerkesztő levelével, hogy nem csinált Kada ellen Kecskeméten semmit, most már kezdik a bomlasztó pártkonferencia komikus részleteit is észrevenni.

Herman felugrott, s így szólt:

- Én hát ezennel kilépek a pártból. - Többen eléje léptek, s kérlelgették:

- Ne okoskodj, ne tedd azt... ne csinálj zavart köztünk.

Herman a fejét rázta, hosszú sörénye vadul táncolt a nyaka körül.

- Nem eresztünk! - kiálták.

E pillanatban fölkelt Polónyi.

- Én is követem Hermant mondá. - Kilépek vele.

A képviselők összenéztek, s többé nem marasztották Hermant.

- Polónyi is? Az már más. Akkor hát isten veled, Ottó! Isten veled!

Legérdekesebb különben az egész dologban az, hogy miképp az Akadémia nem tudja megállapítani, mikor jöttek be Ázsiából a magyarok, úgy nem tudják megállapítani máris, hogy mikor akartak kimenni a magyarok nem ugyan Ázsiába, hanem csak a Holzwarth helyiségbe.

Sokan, akik ott voltak, eltagadják, hogy ott voltak. Azok közül pedig, akik nem voltak ott, egyik sem ajánlkozik jelenvoltnak.

Mind absens akar az lenni halálig.

Így lőn tehát, hogy csak 11 ember számítható össze, a többi kétes perszóna. Lesz velők, tudom, baja valamikor Marczali Henriknek, aki ha megírja »Tisza Kálmán uralkodása I. Ferenc József idejében« című akadémiai pályadíjat nyerendő művét, nem fogja bírni kisütni Ugron Gábor összeesküvésének személyeit.

Legyen valami a homálynak is.

Ui. A folyosókon el volt terjedve, hogy Klapka tegnap kihíttá Verhovayt.

De ebből csak annyi az igaz, hogy Kászonyi ezredes s egy másik úriember jelent meg a folyosókon, de sem nem hoztak kartellt, sem nem vittek.

Egy kis barátságos diskurzusban ért véget a dolog.

A SHISMA

(Apróságok a pártszakadásról)

Mikor én először hallottam a latin professzoromtól az elrecitált szavak közt hogy: shisma = szakadás, úgy értettem a két szót, mintha mind a két fele magyar lenne, hogy: *csizma-szakadás*.

S valóban ez egyszer csakugyan csizma-szakadás van jelezve a politikai műhelyekben.

Fontos esemény a maga nemében, de nem örvendetes, legalább egyelőre. Mert nem lehet az mégis jó dolog, ha a talpak azt mondják, ők a fejekkel össze nem maradnak többé, s a fejek is lebecsmérlik a talpakat.

És a viszálgató talpak és fejek mindenike azt hiszi külön, hogy ő azért mégis csizma marad.

Hiszen lehet, lehet... hanem bezzeg a lábak meg nem köszönik ám ezt a változást, kivált ebben a lucskos időben.

*

Hogy ennek előbb-utóbb be kellett következni, előre látható volt. A sarok már nagyon izgett-mozgott, s a nagy taréjos sarkantyú miatt sem volt megtűrhető sokáig.

Hanem hát mi lesz most ilyen egyszerre?

Melyik szög marad a talpakban, s melyik reped együtt a fejekkel?

A helyzet elég különös.

Mocsáry azt mondja »Én majd nézem még«. Egy kissé el is van keseredve.

S mikor ma délelőtt találkozott a Holzwarth előtt Irányi Dániellel, azt kérde tőle kesernyésen:

- Szervusz! Nem láttad valahol e napokban Irányi Danit?

- Irányit? Nem én. Elmaradt az valahol Mocsáryval.

*

Szegény Irányi Dánielt azonfelül a kormánypártiak is keserítik. Azt mondja neki Bánó József:

- Ugye hogy mégis végig kell nézned »A fekete hajó«-t, amely a delegációba visz benneteket?

- Ej - vigasztalja magát Irányi. - Hát mire való a hajótörés?

*

De sokan vannak, sőt talán többen, akik örülnek az új válságnak. Mert egy ellenzéknek csakugyan az az első föltétele, hogy félelmetes legyen a kormányra nézve. S ez az lesz, mert közelebb lép a piros székekhez.

Már fel is vannak osztva úgy nagyjában. Ugron Gábor miniszterelnök, Polónyi igazságügy, államtitkára Győry Elek. Király személye körül Mezei Ernő, honvédelmi miniszter Bartha, közlekedésügy Prónay, kultusznak Halász Gézárt remélik megnyerni.

Hát Eötvös?

Eötvös megmarad Deák Ferencnek.

*

Szalayék ez ellen egy új pártot akarnak szervezni, melynek sarkalatos programpontjai a következők lennének:

Nagykörös külön minisztériumot kap, ha Eötvöst meg nem választja.

Kecskemét eltöröltetik a föld színéről, ha Kadát megválasztja.

Az egyenes adókat fizessék értünk a zsidók.

Szikszay - akinek helységekben az új Alkotmány-nyilatkozat kelt - tartozik büntetésből egész élethossziglan a Szalay borait árulni.

*

A jó isten tudja mármost: hová csatlakozzunk?

A T. HÁZBÓL [febr. 9.]

Valaha a régi nemes vármegyékben volt szokásban, hogy míg a tekintetes szolgabíró úr belebonyolódott valahol a ferblizésbe, addig a vármegyében szünetelt az igazságszolgáltatás és közigazgatás.

Így volt az most, a magyar szolgabíró (mert jobban illik Tisza Kálmán szolgabírónak az ország fölött, mint miniszterelnöknek), tehát míg a miniszterelnök úr Bécsben kavarta a lekvárt az ottani boszorkánykonyhán, addig idehaza végképpen szünetelt a parlamentarizmus....

Mert úgy kell azt csinálni, hadd lássa minden ember, hogy *kicsoda itt az állam*.

S ez a négy-öt nap éppen elegendő volt arra, hogy az országházi kapus kipihenhesse magát (mert övé a legsúlyosabb teher a törvények hozatala körül), s hogy az Ugron-frakció, miként a hold, megteljen és megfogyjon s megint megteljen..

Mikor Tisza tegnap hazajött, az volt az első kérdése Jekelfalussyhoz:

- Nos, mit csinál az én kedves ellenzékem?.

- Nagy baj van, kegyelmes uram., Szalay Imre le akar mondani a képviselőségről.

- Isten ments! - mondá a miniszterelnök.

Ki tudja, hogy érthette. Annyi bizonyos, hogy Jekelfalussy nem tudja.

Tisza hazaérkezvén, ma már megint volt Ház, folyosó és minden. A kihűlt helyek a padokon megint átmelegedtek.

Tárgyalták pedig a vadászati törvényt. Elég érdekes tárgy Magyarországon, ahol körülbelül minden ember lesipuskás, csak az a baja a témának hogy sehogy se lehet belőle se közjogi vitát csinálni, sem pedig zsidó ügyé átvenni, hacsak nem valami elmés vonatkozással a nyúlborre.

Az előadó Péchy Jenő: valóságos ellentéte Péchy Tamásnak és Péchy Manónak.

Rettenetes dolog elnézni ezt a három Péchy-t így egyszerre, s valóban szerencséje a kettőnek ez a harmadik.

Cérna vékonyságú hang. Egy szabólegény a karzaton szinte az ujjaival kapkod utána, s alkalmasint mindjárt tübe húzza az elfogott előadói hangokat, és mellényeket varr velök.

Kölcsey Ferenc óta ilyen pipogya hang nem figurált a diétákon. De Kölcseyt mégis meghallották. Talán a fülek voltak még jobbak abban a korban, vagy hogy talán, mert bizony nem lehetetlen az is, Péchy Jenő mondásaiban van a hiba. Valami különbséget magam is meg tudok

határozni a kettő között. Kölcsönösen beszélt, Péchy Jenő pedig vakon úgy vétetik, mintha már beszélt volna, még mielőtt beszélt.

A vadászati törvény különben okos törvény, s előre evidens az a tulajdonsága, hogy senki sem fogja megtartani.

Istenem, be csak otthonos, kedélyes Ház ez a mi Házunk! Az, ember úgy gyönyörködik benne, mint egy gyermek, ha már kitanulta a szokásait, az étlapját és a speiz tartalmát.

Vadászati törvény, hát ki is beszélhetne más ma, mint a kedves Madarász bácsi, abból is látszik ez, hogy a kék zrinyije átkozottul ki van keféelve.

Jól van papa, csak tessék elkezdni. Mégpedig a régi démoszthenészi griff szerint: lassan közönbös hangon az elején, lágyan, szelíden, érzékenyen azután, s viharosan mennydörögve ordítván a legvégén. Ez a Kazinczy iskola. Ha ez se hat, akkor vigye el a kánya az egész tisztelt Házat! A napóleoni mesterfogást, a papír széttépését, már a múltkor használta a papa; az a fő, hogy minden alkalomra új attitűd, új nüanszok és új eszközök!

Különben a »Rovás« ellen polemizál.

Mi az a rovás? - kérdi a nyájas olvasó, aki járatlan Izraelben.

A »rovás«, kérem, egy rovat, amit Csernátony Lajos talál fel a »Nemzet«-ben.

A mi jó öregünk, kinek csak az a baja, hogy nem ellenzéki ember, így szólt nemrég a régi ellenzéki »Ellenőr« számaint lapozgatván:

- Uramfia! Micsoda gyenge dolgokat írtam én valaha, de milyen jól voltak azok megkomponálva!

Ezzel mintegy azt akarta mondani, micsoda okos dolgokat írok én most, de milyen rosszul vannak elmondva!

Pedig nem igaz. Ma is nagy taktikus ő. S a »Rovás«-ában, ahová állítása szerint az ellenzék hibáit jegyzi, úgy tesz, mint a csárdabeli szép asszony, egyet felír, kettőt töröl. Mert az ellenzék hibái szellőztetve erényekké változnak.

Körülbelül ennek volt szószólója Madarász bátyó. S a vadakat ő se kíméli...

- Sőt lövi is - kiált közbe egy hang.

Csak az ellen van kifogása, hogy miért ne lövöldözhesen azokra (a saját szemetjén úr lévén a bagoly is) a kisebb birtokos?

Ki szólhatna méltóbban Józsi bácsi után, mint Göndöcs bácsi. Őneki úgyis most van a virágkora. Ezen országgyűlés alatt adja ki a mérgét vagy soha. Mert ki tudja, lesz-e rá többé alkalom? Jövőre megint bejuthat Beöthy Aldzsi vagy Dobsa Lajos - sőt Csiky Sanyi se lehetetlen még -, s akkor ő agyon van ütve.

Benedek is a nagyobb mérvű öldöklés mellett szólalt fel.

- Mért tagadjuk meg a szegény embertől - kiált fel érzékenyen, szemeit behunyva, mialatt síróvá alakul át mosolygó arca -, hogy lelőhesse azon nyulakat...

- És azon snepfet!

- Csitt, te! - hajlik hátra szemérmes pirulással. - Igenis, tisztelt Ház, azon nyulat, mely az ő gyümölcsfáját tönkretette, mely az ő kukoricaföldjén a babot mind elpusztította.

E két hatalmas szónok érvelése ellen Tisza áll fel, hiszen így megy ez örökkön-örökké különféle variációkban: Göndöcs, Tisza, Madarász, vagy Madarász, Göndöcs, Tisza. Madarász és Göndöcs legújában abban a gyanúban állnak, hogy az ő beszédeiket is Tisza csinálja olyatén alakban, ahogy neki legkényelmesebb aztán parlamenti diadalt aratni felettük.

Tiszán újdonszerű szürke kabát van. Nem valami különös biz az. De hát ha ilyen uniformist kaptak most Bécsben.

A miniszterelnök kijelenti azoknak, akik még nem tudnák, hogy ő nem tud vadászni, ennél fogva nem is szokott.

A párt el van ragadtatva uruknak ezen tulajdonsága által.

Józsi és Benedek bácsiékat egy élccel főzi le.

Hogy ő azt mondja, nem tehet arról, hogy a nyulak nincsenek a veszedelmes ragadozó állatok közé sorozva.

- Ejnye! - vág közbe Herman Ottó. - Ez már olvasta Brehmet!

A miniszterelnök azután a szakácsnék javára tart egy szpicset. Mondva mondván, hogy a nyulak, hahogy őket úgy kíméljük meg, hogy (bocsánat a sok »hogy«-ért) ne hagyjuk lelőni mindenkinek, úgy elszaporodnak, hogy olcsók lesznek, s hogy minden szegény ember turkálhat a nyúlhúsban, de hogyha a nyulak elszaporodását megakadályozzuk, akkor valóságos elégedetlenség üt ki a gyomrok műhelyében, a konyhákban. Márpedig egy meglegedett gyomor a fő egy államéletben. A meglegedett gyomor a forradalmak villámhárítója.

Jeles beszéd volt. Hálás pillantások fénysugarai löveltettek őexcellenciájára a karzatokról.

S míg ez lezajlott ottbenn, azalatt a folyosón Németh Albert beszélte el egy eredeti esetét.

Nem nevezem meg az ügyet, sem minisztert. Hanem iszen kitalálhatja mindenki.

Az ügy Hódmezővásárhelynek valami dolga, melyet Berci bátyánk már évek óta sürgetett a miniszternél, s mely az elrugaszkodott Hódmezővásárhely szívét hivatva van megint feléje fordítani, ha beüt.

Nem valami apró dolog, éppen azért nehéz volt kivinni. Szorgalmazta is Berci bácsi Ponciusnál Pilátusnál, miniszternél, tanácsosnál, sok nyájas szót, sok járás-kelést fektetett már bele.

Végre e napokban, midőn a miniszteri tanácsoshoz ballag fel megint Budára, hogy ismét megsürgesse, azzal fogadja a tanácsos:

- Szervusz, Berci. Éppen jó, hogy jössz. Megvan!

- Mi? Megvan? Igazán? - kérdi örvendezve Németh.

- Tegnap írta alá a miniszter.

- Lehetetlen!

- De istenuccse! Itt van ni! Nézd meg, ha nem hiszed. Még nem expediáltuk. De e héten már okvetlenül elmegy.

Németh Berci megnézte a koncesszió kérvényt. Biz az alá volt írva annak rendje és módja szerint. Ott tündöklött a miniszter kunkorodott manupropriája.

- All right! Rendbe van. Köszönöm, pajtás, az isten áldjon meg benneteket.

Másnap találkozik Németh Berci a folyosón a miniszterrel.

- Jó reggelt, Berci!

- Jó reggelt, kegyelmes uram! Bocsáss meg kérlek, hogy egy pillanatra megállítalak.
- No, mi baj, Berci?
- Nem akarom elmulasztani, hogy azon nagy szívességedet...
- Miféle szí...?
- Azt a hódmezővásárhelyi ügye...

A miniszter nyájas arca egyszerre átcsapott savanyúnak.

- Bocsáss meg, kedves Bercim, de lehetetlen... a jelenlegi körülmények közt teljes lehetetlen... meghánytam-vetettem a dolgot, s bármennyire szeretném is, de ez idő szerint...

Bercink nagyot bámult... szólni akart, de praktikus eszén mindjárt átvillant, hogy a miniszter *hihetőleg tudtán kívül* írta alá a dolgot, s szerény rezignációval válaszolá:

- Oh, kérlek alássan... nem akarok neked éppenséggel alkalmatlan lenni... Oh, a világért sem... hiszen várhatunk, miért ne várhatnánk még...

S ez a ravaszság mentette meg Hódmezővásárhely dolgát, mert az expedálás előtt még vissza lehetett volna venni.

Így azonban el lett küldve, s hirdetni fogja mindenkoron, amit úgyis mindenki tud, hogy furcsán kormányoztatik a világ.

*

A gyengébbek kedvéért ideírom, hogy a Ház úgy fogadta el a javaslatot, ahogy Tisza kívánta.

A T. HÁZBÓL [febr. 10.]

Minduntalan rezgett a telegráf a képviselőház helyiségeiben, szavazásra híván a képviselőket, amint egyenkint leperegtek a vadászati §§-ok.

Előkelő ülés volt. A mágánások dolga tárgyalatott. Ők jelentek meg nagy számmal. Szegény embereknek nem való a vadászat, örüljön ha megélhet, mire pusztítsa a puskaport?

Az ellenzéki képviselők azzal ingerlik egymást, hogy a nép kezéből kicsavarja a puskát az új javaslat, mire aztán a jó öreg Prileszky fölmelegít néhány jó szatírárt a múltból, hogy hát nem olyan nagy baj az, ha szegénynek hagyják a szegény embert. Nem puska kell már a magyar embernek, hanem bot és koldustarisznnya.

Mert hát úgy történt a dolog, hogy 1848 előtt egy meghalt osztrák politikus fölment szépen díszruhába öltözve a mennyországba, vagyis hogy csak a kapujához, mert Szent Péter sehogy sem akarta beereszteni *tekintettel arra*, hogy sok rosszat tett, amíg élt idelent.

Amint így künnrekedve búsulna, jön egy rongyos ruhába öltözött, mankós koldus magyar paraszt, s íme Szent Péter rohan nagy sollemnitással kinyitni előtte a kaput.

- Jöjjön be, János bácsi... Isten hozta!

Mikor aztán belépett, - mert ott bent a mennyországban mindnyájan egyszerre fiatalokká, épekké leszünk, s liliomokból szőtt ruhával ékesítenek fel - Szt. Péter uram átvette tőle a mankót és a rongyos gúnyát, s kihajította mint fölösleget az ablakon.

A ravasz osztrák diplomata levetette fényes ruháit, s magára szedte a magyar kosztümöt, amiben aztán nem ismert rá Szent Péter, s beeresztette.

A diplomata belépve a mennybe, elbámult annak fönséges szépségein, s bámultában össze-csapta a tenyereit.

- Istenem, de csak jó a magyaroknak ez a mi osztrák kormányunk! Mindnyájokat a mennyországba juttatja, mert mindnyájukat koldusokká teszi.

A büfében is csupa alkalmi dolgokról, vadászatokról folyik a beszéd.

Odescalchy Gyula herceg elmondja, hogyan lőtt meg Tóth Vilmos egyszer egy herceget, egy grófot, egy nemes embert, egy hajdút, egy parasztot és egy rókát. Egy gróf Berényinél tartott vadászat alkalmával történt, s bár a róka is elesett, ők mindnyájan, akik egy vonalban állottak, szinte kaptak a lövésből, maga a herceg is öt sérétet talált a csizmájában.

Bent a tárgyalásnál ma is Madarász bácsi volt a legnagyobb. Valóságos isten volt! - mondaná ifj. Ábrányi Kornél, a nagyítások nagymestere. Szarvas Gábor elbújhat most már.

Megalkotott vadászati műszavai a következők:

Üzencek.

Üzömöncök.

Kéj üzömöncök.

Üzemkéjencek.

Különben pedig elég »fád« ülés volt. A karzaton alig volt valaki. Folyosó pedig ma nem is volt.

A szélsőbaloldal, mely a miniszteri szoba tájékán levő sarokban van a »színfalak« közt, ma nem volt látható. Csak a Szalay arca volt izgatottabb, halványabb a szokottnál.

Ebből azt jósolták, hogy még mindig válság van.

Azonban ma megjelent a Házban Komjáthy Béla is. S ebből megint azt jósolták, hogy már nincs válság.

Az ördög tudná hát, hogy mi van történőben.

A helyzetet még komplikáltabbá teszi, hogy Verhovay nagyon vidám, s tetőpontra hág a bonyodalom az Eötvös Károly verőfényes arcában.

Itt bizonyosan csalódik valaki!...

A módosítások váltakozó szerencséivel születtek és haltak.

Lázár Lajos, »a kormánypárt antiszemitéja« azt indítványozta, hogy a fekete és szürke rigóra legyen szabad vadászni a szőlőkben és gyümölcsösökben a tiltott időszak alatt is.

- Szegény Kemény István! - sóhajtott fel Horváth Gyula.

- Hogy jut most ide Kemény István?

- Jól járt, hogy meghalt. Neki lett volna kín most végighallgatni ezt az öldöklő javaslatot. Mikor olyan jó ember volt, hogy lent a büfé alatt lakik a házmaster, annak volt egy stiglice, hát ő azt minden évben legalább hússzor váltotta meg a gazdájától drága pénzen, hogy az eressze ki a szegény pici madarat.

- Ugyanazt a stiglicet.

- Ugyanazt. Mert a házmaster már úgy tanította be az imposztort, hogy a nyitott ablakon át megint visszarepült a kalitkába...

Sokkal szerencsésebb volt Lázár Lajosnál Csanády Sándor bácsi, akinek a módosítását Tisza Kálmán is helyeselte. (Hiába no, kéz kezet mos, múltkor Csanády helyeselte a Tisza liberális egyházpolitikai nyilatkozatát.) Mire nagy riadalom támadt a szélsőbalon: »Micsoda? Hát így vagyunk Sándor bácsi? Ennyire jutottunk«.

Csanády pirulva sütötte le szemeit a tréfás felkiáltások alatt, s naiv szégyenkezéssel fődte be kezeivel szűzies negyvennyolcas ábrázatát.

Kurázsit kapott ezenközben Göndöcs apó. Ő azt mondja, a szentnek sem hagyja a maga nyulát tovább garázdálkodni a kukoricásföldeken. Követeli, mondja ki a tisztelt Ház, hogy a nyúl is ragadozó állat.

Ennek ellenében természetesen feláll megint ma is a nyulak védelmezője, Tisza Kálmán, s kifejti, hogy a nyúl sem nem arisztokrata, sem nem demokrata, sem nem demagóg, ha pusztít, mindenütt pusztít, sőt a nagyobb birtokokon többet pusztít, mint a kisebbeken.

- Apropos - beszél Kovách László -, a nyúlról jut eszembe hogy a Wahrmann-ügyben most voltunk a vizsgálóbírónál hárman: én, Ónody és Odescalchy.

- Ki lesz a háznagy, ha becsuknak?

- Valószínűleg maga Tisza veszi át ideiglenesen, ő ér rá a legjobban.

- Az igaz! Akinek ideje van még Göndöccsel is polemizálni.

- Te! - mondja Széchenyi Pálnak egy gyanakodó ellenzéki. - Nem akartok ti valami külön választókerületet csinálni a nyulak szigetén?

- Ne viccelj, kérlek.

- Legalább az látszik a Tisza beszédjéből.

Persze; hogy persze megint nem lett a Göndöcs módosítványából prédikációs halott. A nyulak szelídek maradnak ezután is, csak Göndöcs bácsi lesz lassan szelíd bárányból *tigrissé*.

Kivált ha ezek a lutheránusok is így mozognak a Házban: ma is milyen lelkesen megéljenezték, mikor belépett a Házba az új főfelügyelőjük, báró Prónay Dezső.

Az első felekezeti éljenek a magyar parlamentben.

A T. HÁZBÓL [febr. 11.]

Amiképpen hogy péntek a bab, a túrós csusza és a hal napja, éppúgy napja a kérvényeknek a szombat.

Hogy miért éppen a szombat?

Sokat gondolkoztam már ezen. Mígnem egyszer Vácon azt találtam felírva valami hivatalos statutumban:

A koldulás tilos a szombatot kivéve.

Ez hát magyar szokás, és belenyugodtam. Ilyenkor jönnek a koldusok, és eléneklik az ő istenes zsoltosmaikat: megyék, városok, községek és privát egyének.

S bár igen alkalmatlan ez a csaszogás a képviselőház küszöbén, de már bele kell törődni. Annál is inkább, mert néha-néha megesik, hogy éppen a kérvényi tarisznyákban van a legjobb ízű falat. Lásd: a tapolcai kérvényt.

Micsoda fényes dolog volt az! Még most is annak a morzsáiból élődünk.

Mert mi másból veszi eredetét a Szalay-Herman-féle párbaj? Az igaz, hogy olyanformán, mint ahogy az egyszeri tót gondolta a Fekete erdőnél, ahol a Duna fakad egy kis forrásból: »Ejnye, fégom adta, csinállok most egy jó tréfát. Befogom a széles kalapommal egy néhány percre ezt a forrást, hogy csodálkoznak majd a pestiek, ha ott egyszerre *megszűnik folyni* a Duna!«

Ez a rossz adoma különben az öregeknek is szól, akik a függetlenségi pártban fölmerült differenciákat ilyenformán vélik megszüntethetni.

A Herman-párbaj a nap főeseménye. S Hentaller Lajos a főhős. A Lajos gyerek csakugyan kezdi magát kinőni idő óta, nemcsak azért, mert egyik legrokonszenvesebb tagja a szélsőbálnak s mert Kemény István óta neki van a legnagyobb »Sitzfleisch«-sa, hanem már szóvivősködni is kezd. Megéljük, hogy nemsokára pártja lesz már.

Ha pedig lesz valamikor magyar arzenál, annyi, mint hogy kétszer kettő négy, ő lesz az igazgatója. Eddig is már valóságos arzenál. Nekiszilajodott kemény bajusza olyan, mint két gyíkleső, a két szeme, mint két ágyúgolyóbis, hosszú kezei mint buzogányok, feje pedig mint egy nagy tölténytartó.

Különben csinos gyerek lenne, ha Hoitsy Pali nem előlgetne neki, ki, ha szép szemek tűnnek fel a karzati láthatáron, legott ott terem... nem csoda, hogy csillagvizsgáló.

De térjünk át a párbajügyre. Mert abból áll az egész ülés. Nyilatkozatokat komponálnak és aláírnak.

- Már megint párbaj! - Ezzel köszön be minden képviselő. - Jószerencse, hogy nincs vér!

- Persze - elméskedik a kis Mezei. - Fel kellene íratni a képviselőház kapujára: »Leben und leben lassen«.

- Úgyis ez a kimenetele minden párbajnak!

Ami a tegnapi párbajt illeti, két különböző felfogás képezi a közbeszéd tárgyát.

Helyes-e, hogy Herman úgy tartotta pisztolyát, ahogy tartotta.

- Hajszen tarthatja, ahogy akarja, az az ő dolga. Hanem az meg tisztára abszurdum, hogy nem tekinti rehabilitáltnak ellenfelét.

- Ezt a ferde szokást Rohonczy hozta a kaszinóból.

- Arra nem Herman az illetékes, hogy rehabilitált-e Imre vagy nem. Mihelyt kiállt vele, elösmerte gentlemannak. Punktum.

Ez az általános vélemény a folyosókon, hanem Bartha Miklósnak, aki nagy tekintély Erdélyben az ilyenekben, van mégis egy figyelemreméltó filozófikus észrevétele, hogy aszongya még sincs bevégezve a páros viaskodás!

- Ugyan miért?

- Azért, mert a párbajnak a kiengesztelés a célja; ez pedig háromféleképpen történhetik.

- Halljuk!

- Kibékülés által, vér által vagy halál által. Legalább Erdélyben így van.

- Van benne valami. Csakhogy Magyarország egészen más.

- Ejh, mit vér által - hajtja egy főrendi képviselő. - Bolondság az is. Egyszer a megboldogult Wenckheim Béla szekundált két polgárembernek Pozsonyban. A segédek által meg volt

állapítva, hogy a viadal az »első vérig« megy. Kiálltak az urak a Palugyai egy termében, s addig fektírozta, hadonáztak össze-vissza a két éles karddal, míg az egyik szerencsésen megtalálta az oldalt álló Béla báró lábát, úgyhogy abból magasra buggyant a vér. »Íme, az *első vér* - kiáltá erre a másik hadakozó fél, leeresztve kardját -, a becsületnek elég van téve!«

Míg ezekkel a bolondos párbaj-kalandokkal disztrahálták egymást a Szalayék táborában és a pecsovics folyosón, addig a napnak másik hőse, Herman Ottó egykedvűen morfondírozott, szokott nagy sétáit végezve, s azzal az ötlettel mulattatta szembejövő ismerőseit:

- Hallottátok már? Gödl folyamodott, hogy engedtessek neki fölvehetni a Kaminski előnevet.

- Nem értem - mondom neki.

- Hogyan? Ön semmit se tudna az Überlandi földekről?

Bent a Házban mindössze néhány képviselő üldögélt nagy álmosan. A vadászati javaslat részletei és a kérvények nem érdekelték senkit.

Mint a sovány levesben a zsírcsöpp, olyan volt itt a Rába-szabályozási kérdés, ahol is alkalma lett a tisztelt Háznak egy szűzbeszédet hallani. Tóth Antal tartotta.

Tóth Antal magas, robosztus alak - valami hosszadalmasan nem írjuk le -, mert mint a regényíró szokta mondani, hihetőleg igen kevest fog előfordulni ezután is a világesemények folyásában. Nem volna érdemes vele hosszasan megismerkedni. Annyi bizonyos, hogy hasonlít egy kevésbé Gambettához, de ez az erőteljes ábrázat úgy rí le róla, mint Mamusichról az úri ruha.

Tóth Tóni után Gábor miniszter állt fel. S amint Gábor miniszter felállt, egyszerre megindult mindenki a folyosóra. A dámák a karzatokon a nagykendőiket keresték, a külföldi reporterek rohantak a karzatokról megtelegrafirozni a Presséknek és Zeitungoknak, hogy »A hangulat lanya«.

Mindenki ment, csak Tisza jött be a folyosóról, s beült a foteljébe hallgatni.

Be akarta bizonyítani, hogy ő még arra is képes.

A T. HÁZBÓL [febr. 13.]

Mit mondjak ma el önöknek? Elmondjam-e, hogy láttam Éber Nándort? Sejtem, miképp szakadnának fel a kérdések: Micsoda? Hát Éber él még? Éber, a derék Éber, aki nagy volt, de nem tudni miért, azután komikus lett, szinte nem tudni miért, s most már még csak nem is komikus többé.

Felemlítsem-e, hogy Széchényi Pál a két év múlva leendő országos kiállításról szpícselt? (Könnyű neki, mikor bizonyos, hogy meg nem éli!). Szemeit lesütötte, ajkait lebiggyesztette, s úgy nézett ki az egész alak, mint a tok, amelyben az iskolás-fiúk a griflit, a tollakat és a radírgumit tartják.

Nem! Talán mégis érdekesebb lesz Steinacker beszédével foglalkozni. Szegény Steinacker. Hiszen úgylis a világnak beszél. Soha senki meg nem hallgatja, újságok az orációját nem közlik, miért beszél hát? Nagy pszichológiai problema ez!

Vagy tán Krisztinkovich és Tóth Tóni szóváltását fűjjam fel eseménynek. Minek? Hiszen kisült, hogy mind a kettő derék ember, s hogy mind a kettő spanyol karddal övezi derekát. A spanyol kardoknak ugyanis az a feliratuk: »Ok nélkül ki ne ránts, becsülettel tégy a hüvelybe«.

A kardról jut eszembe Madarász Jenő.

A világ valamennyi »jockey-clubbja« meg lesz lepetve e sajátszerű párbaj által, mely nem bír megszületni, se elmúlni. Még most is bíznak benne, hogy meglesz.

De mikor?

Talán most gyártják a kardokat Solingenben, vagy most fűrják a pisztolyokat a wolwichi gyárban... egyszóval, kezd már tűrhetetlen lenni a dolog.

Sürgetik is erősen a folyosón:

- Csináljátok már, vagy mi...

- De kérlek - mondja Verhovay mintegy türelmet esedezve -, hiszen csak nem kényszeríthetjük rá őket erőszakkal.

Hanem ha a párbaj nem is akar végképp elmúlni, annál jobban közeledik az örök... vagyis jobban mondva az ideiglenes béke.

Ugron Gábor és Szalay együtt csevegnek a folyosókon. Ez most éppen olyan hatást tesz, mintha a Váci utcában fényes nappal karonfogva sétálna a huszár a bakával. Istóczy elhagyatva bolyong a Ház különböző zugaiban. A balszerencse minduntalan összehozza Wahrmannal, kinek azt mondja Vizsolyi:

- No, mondj már, Móríckám, valami viccet!

- Mondok egy műfordítást. Kaminszki neve átfordítva tótból németre, annyi mint Offenheim.

- Jó. Csakhogy elkéstél vele. Már túl vagyunk a Kisfaludy-választásokon.

A t. házbelieknek, amint már megírtam, sajátságos passziója az elménckedés. Boldogboldogtalan ilyenekre köszörüli elméjét, mert ilyenekkel hatni lehet.

Vannak ugyan még más eszközök is, de ezek nem olyan biztosak.

Mészáros Nándornak például az ád államférfíúi kinézést, hogy az arcán mindig valami érdes fanyarság honol.

Egy gubó képviselő, ki igen szerette volna elsajátítani ezt az imponáló »vonást«, sokat próbálta a tükör előtt, de nem ment neki, végre is megkérdezte magát Mészárost.

- Te miről gondolkozol, mikor olyan kedvetlenül tekintesz szét a Házon?

- Semmiről. Hanem akkor rendesen szaggasztás van az arcomban.

Ezt tessék aztán utána csinálni.

Szemző Gyula a rikító veres nyakkendőivel vonja magára a közfigyelmet. Bittó István azt állítja, hogyha két hónapig kellene vizavi ülnie Szemzővel egy embernek, az biztos belevakulna ebbe a feladatba.

De ne személyeskedjünk az egyéneket kritizálva, nézzünk be már a büfébe is egyszer, lévén úgylis szó a kiállításról.

A büfében most csupa mamelukok ülnek, s a Tisza dinasztíáról beszélnek.

No ez érdekes lesz, itt meg lehet állapodni. A Házban úgylis Halász Géza beszél. Nem vagyok én dabasi ember, hogy meghallgassam.

Tehát igen... a Tisza-házról folyik a diskurzus. S e tekintetben igazán följegyezni méltó dolog, hogy én még sohasem hallottam Tiszát szidni olyanoktól, akik őhöz közelebb állnak. Mi szidjuk őt, akik nem ösmerjük.

Jó jel. S valóban irigyelni való az a nimbusz, amely magánéletét s még hozzátartozóit is környezi. S mert önként magukból a viszonyokból folyik ez, elmondhatjuk, hogy e puritán nemes otthonból hozza, s meríti erejét. Tisza Kálmánról, ki reggel megcsókolgatja gyermekeit, elvégzi az államügyeket, s azután elmegy civakodni, perpatvarkodni a parlamentbe, örökös soha meg nem szűnő szóharcaiból megküzdni a mindennapra eső részt, Tisza Kálmánról mondom, még azt is fel lehet tenni, hogy este otthon zsoltárokat énekel családjával a templomi könyvből.

A »Tisza-ház« csemetéi voltak ma napirenden. Mindenik tudott valami hazafiasat mondani róluk.

A kis Kálmán még nemrég ezt a verset szavalgatta:

*Attila híres volt,
Sokat szúrt és vágott,
És ő találta fel
A magyar nadrágot.*

Hát a kis Lajos. Az még csak gyerek! Egészen az apjára hasonlít. Tisza Lajos már gyerekújságot is járat neki ezzel a titulussal: »A kis druszának - Geszten.« Éppúgy odatalál, mint hajdan: »Humboldtnak Európában«.

Egy harmadik képviselő Tisza Paula kisasszonyról beszélt el, hogy mikor megnézte Szegedet, minden tetszett neki, hanem azért az egyért nagyon megpirongatta Lajos bátyját, hogy »minek hagyja megkeresztelve az egyik legszebb utcát a Laudon nevére, mikor az nekünk olyan nagy ellenségünk volt«.

Egyszóval az egész Tisza-ház ellenzéki, s a mamelukoknak jól esik meglátni a régi vezért a folytatásaiban - én pedig rohanok ki a büféből a »tigris szöglet«-be -, mert még egy negyedóra ebből a diskurzusból, legott én is mamelukká válok, s megyek elárulni az országot, ha ugyan akadna valahol vevője.

Ej, jobb nekem itt a magam felei közt. Dicsérni nehéz, ócsárolni könnyű. Bolond aki a nehezebbet választja. Hát azért voltam én most a büfében, hogy sonka helyett arzenikumot egyem?

Csudálatos, hogy a környezete észjárása, szelleme, mennyire ragad az emberre. Egészen más az ember, ha a baloldali folyosón van, mintha a jobboldalra téved. Mintha kicserélnék.

Ma tapasztaltam magamon e sajátságos tüneteket. Ma úgyis olyan unalmas nap van, mondom, hát menjünk át egy kis vizitbe a jobboldali írói karzatra: hátha ott is emberek laknak?

Átmentem, s onnan hallgattam a beszédeket. De én istenem, micsoda szörnyű alakok azok az én kedves szélsőbali ismerőseim innenről?

Verhovay feje valóságos Robespierre-fej. Ugron Gábor, amint lélegzetet vesz, s orrcimpái meg-megmozdulnak, úgy veszi ki magát, mintha vért szagolna. Az öreg Madarász szemeiben valami rettenetes félelem gerjesztő van, a Nagy Ferenc megnyúlt homlokú feje úgy néz ki, mint egy porcelán váza (kár, hogy rá nem festeti a homlokára a szlavóniai birtokainak a mappáját), Széll Gyurka olyan, mint egy hiéna...

Hát még Thaly? A nagy buzogányú kuruc épp most beszél. Brr! Már hasonlatait is az akasztásból veszi!

Akasztanak... itt örökösen akasztanak.

Bizonyos nyárspolgáriás borzongás fut át idegeimen, testem nehézkes lomhává lesz, úgy érzem, hogy minden jól van úgy, ahogy van, mire való ez a sok beszéd. Valaki közbeszól a hátam mögött: »Csütörtökig megint nem lesz ülés!« Mit, csütörtökig! - elmélkedem. - Miattam akár ne legyen sohasem. Minek is az? Hiszen mindent elvégez a mi Tiszánk!

S ezenközben eszembe jut, hogy ejnye, hiszen még én ki sem fizettem az adómat erre a félévre... azt bizony el kellene vinni még ebéd előtt, s ennek kapcsán bosszankodom, hogy a minap meg elfelejtettem bélyeget tenni egy folyamodványra...

No, erre aztán sietek is az övéimhez, ahol a télikabátom van, hogy felveszem, és elmegyek leróvni az állam iránti kötelességemet.

Hát amint odaérek a tájékomra, egyszerre megcsap az otthoni levegő, hallom Komjáthy jóízű adomait, hogy szedte rá a fináncot, látom Wodianer Bélát gögösen sétálni köztünk, s tarka nadrágján olvasom a kockákat, egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét millió... Csanády bácsi magyarázza, hogy a pénzünket társzekéren hordja Bécsbe Szapáry Gyula... - de bizony nem fizetek én egy garast se ennek a veszendő országnak. Az én tizenöt forintom már azt meg nem menti. Ha eltalálja venni a muszka, legalább kevesebbet talál azzal is az államkasszában.

Ilyen óriási különbség az, nyájas olvasó, hogy honnan nézi az ember a vidéket.

Csak egyetlen ember van, akit ez nem zseníroz. Az Horváth Gyula. Ő az ellenzék kedvence most. Múltkor én csináltam rá itt a karcolatokban azt a rossz viccet, hogy amióta távozási engedélyt kapott, azóta folytonosan a Házban van. Ma kikorrigálom a dolgot. Ő úgy érti, hogy akkor van a Házból távol, mikor az ellenzékhez van közel.

Konferál, tanácskozik, intrikál, javasol, dönt, indítványoz, s olyan itt, mint a bonyodalmas színdarabokban az a bizonyos nagynéni, aki mindent jóra boronál; ő a végzet.

S aztán neki valóságos gyönyörűsége ha protezsálhat. Sokféle passzió van a világon, de valamennyi között ez a legsajátságosabb. Már olyan embert is ösmertem, akinek az volt az élvezete, hogy másokat megnyírjon. S ha nem akadt neki arra való fej, hát fizetett is, csakhogy nyírassa meg magát. Többi közt egy olyan ismerősöm is akadt, akinek a főszenvedélye abban kulminált, hogy *ahova jött, mindenütt megigazította az órákat az övé szerint*.

S ehhez áll legközelebb Horváth Gyula.

Egyszer az az én ismerősöm a vasúti órát is meg akarta igazítani az övé szerint. Hanem ebből aztán nagy baj lett.

És a vasúti órát mégis tán könnyebb lett volna, mint az ellenzék dolgát eligazítani. Mindegy! Horváth Gyulának tetszenek az ilyen dolgok.

De még mindennél jobban szereti, ha protezsálhat valakit.

Csakhogy ez nehéz dolog már.

Minden kimegy a divatból, eszerint gondolják önök, kiment a divatból a protekció is? Nem, a protekció még nem ment ki a divatból, de már annyira be van protezsálva valahova minden ember, hogy már nagyon nehezen akad széles Magyarországon valaki, akinek valami kívánsága lenne még.

Orvos nem várhat oly égő vággyal pácienset, mint Horváth Gyula egy embert, akin a megnövekedett erejét kimutassa, amióta népszerű s kiválóbb alak lett.

S íme ma beüt neki a szerencse. Hívadják a Házból.

Ki lehet, mi lehet? Egy gyűrött, ócska öltözetű ember várja a folyosón, s egy vizitkártyát ad át neki, mely így hangzik:

»Kedves barátom!

Becsés pártfogásodba ajánlom e soraim átadóját. Vedd figyelembe, kérlek, s támogasd illető helyen a kérését. Szerető barátod. *Kállay János* orsz. képviselő.«

Mintha hájjal kenetnék a hátát, míg olvassa, arca, szemei gyönyört fejeznek ki. Tekintete édesen pihen meg a kérelmező alakján.

»Hogyne, hogyne« - dűnnyögi felvillanyozva s a levél hozója felé fordul.

- Mi a kívánsága kérem?

- Nekem? - mondja az csodálkozással, kopott kalapját egykedvűen forgatva a kezében.

- Igen önnek?

- Nincsen nekem semmi kívánságom, kérem alássan.

- Az lehetetlen uram! Kell, hogy kívánjon valamit. Hiszen...

- Nem én, semmit sem kívánok. Becsületemre mondom.

- Gondolkozzék csak...

- Hiába faggat a nagyságos úr.

- De hát akkor miért hozza nekem ezt a levelet? - vág bele Horváth elszomorodva.

- Miért? Mert kifizette egy úr az idehozataláért a két hatost.

Szegény Horváth Gyula, tönkre volt téve egész napja. Hiába vigasztaltuk, hogy a dologban tévedés van, a patrónust kereső ember majd maga is előjön. »Nem, nem - rázta fejét búsan -, érzem, hogy elvesztettem őt örökre. Máshoz megy.« És mert az ő ruganyossága odalett. Ezért nem történt aztán ma semmi nagyobb dolog a baloldali folyosón.

Hát a Házban?

Arról meg éppen nem érdemes beszélni.

A T. HÁZBÓL [febr. 16.]

Én a »Ház« üléseiről, minthogy későn kelek, rendszeren azokból a falragaszokból értesülök, amelyeket a Redout kapujára ragasztanak minden reggel; ha onnan valaki letépi, akkor bizonytalanságban ballagok a Sándor utca felé, s rendszeren a szembejövőkről, az utca fiziognómiájáról tudom meg, tartatik-e ma ülés.

Ha Gromon Dezsővel találkozik az ember, akire az egész város kíváncsi, hogy melyik gyárban önteti a cilinderkalapját, csak azt kell megnézni, kockás nadrág van-e rajta vagy nem. A kockás nadrág az ülést jelenti. De vannak egyéb jelek is. Sőt kell is ilyen jeleknek lenni, mert megeshetik, hogy Gromon Dezső éppen a Házban van, s nem találkozik vele az ember sem a Váci, sem a Hatvani utcában. Hanem az már nem eshetik meg, hogy Odescalchy herceggel ne találkozzunk. Az ő farsza éppen abban van, hogy az utcán búsul az ország dolgai felett,

figyelve, mérlegelve az országgyűlési tárgyalások minden apró mozzanatát. A szembejövő képviselők esetről esetre hírül hozzák:

- Most Farkas Károly beszél.

- Ki az?

- Egy a népből. S az is csak ott a habarékon. Különben pedig ez idő szerint fiatalember.

- Miért ez idő szerint?

- Miért? Azért mert a nagybácsim, aki a 60-as években volt követ, még úgy ismerte, mint öregembert.

- Aha, hát ez egy olyan visszafejlődő márkí, mint a Liliben.

- Eltaláltad, kegyelmes herceg.

- Pedig nincs valami csúnyább, valami kiállhatatlanabb, mintha valaki erőnek erejével bele játssza magát a fiatalságba.

Megint új képviselő jön.

- No, mi van Farkassal?

- Már leült. Mikor a kabátomat húztam, akkor Szederkényi ontotta a szavakat.

- Miről beszél?

- Ha tudnám. Az egész Ház ezen tűnődik.

Így tud meg Odescalchy mindent. De ez csak mellékesen legyen megjegyezve. A fődolog most a jelek, amiről az ülés legbiztosabban megállapítható, még künn az utcán.

Mert az utca nem olyan semmitmondó, mint ahogy gondolná az ember. Arca, kinézése és színe van annak, s gyakran igen sokat megmond, s igen értelmesen mondja.

Ma például Jókai Mór ment végig szokott imbolygó járásával a Hatvani utcán rókatorkos nagy kabátjában.

Szembe rá egy fiatal szőke mágna s jött, ki harsányan kiáltá: »Szervusz, Móric!«, s odanyújtotta, amint átfutott mellette, a három ujját szorításra.

Azután két idősebb férfi a *polgárságból* jött feléje, ezek ránéztek, s közömbös arccal mentek tovább.

Három zsidó bicegett ezek után. Kettő tiszteletteljesen leemelte közülök a kalapját, a harmadik valami idegen lehetett megkérdezte:

- Wer war das?

- Das war Jókai, der grosse Patriot, von dem der Lloyd Romane herausgibt.

Végre egy ifjú következett a járdán. Ez a dzsentriből való. Szemei felcsillogtak, megfordult, s addig nézett Jókai után, míg csak el nem nyelte kegyeletes tekintete elől a barátok templomának a csücske.

...Íme az utcán megtaláljuk összes osztályaink hű jellemrajzát egy piciny, jelentéktelen képben... Csak tessék tudni elolvasni.

Az utca sokat elárul, hogy úgy ne mondjam, mindent a figyelmes szemek előtt. A suhogó selyemszoknyák tulajdonosnői nagy számban végzik reggeli sétájukat az Úri utcán, *nincs ülés*, mert akkor a Sándor utcán volnának. A Kerepesi útról Maszákot látja jönni az ember: az is

annak a jele, hogy »*ma nincsen politika*«. Ellenben, ha a Kammon kirakatában nem szemlélhető Halász Géza, bizonyosan az országot dirigálja.

S minél közelebb ér az ember az Országházhoz, annál számosabbak és biztosabbak a jelek, már-már azt is ki lehet venni, izgatott ülés van-e vagy unalmas? Szavazás lesz-e, vagy nem lesz?

Hát még aztán odabent a folyosó. A folyosó több, mint maga a Ház. A folyosó a Háznak a külső része, s mégis ez a belseje. Erre mondhatná rá Kerkapoly, hogy olyan külső, amely több, mint a belső. Vagy még jobban fejezi ki a folyosó fontosságát Kerkapolynál is a ferbli műszó: »gyomrodba látok«. A folyosó a gyomor. A Ház csak a felületes külszín.

Ma ugyan csendesebb a szokottnál a folyosó. Nincsenek hullámai, sima, mint a pihenő tó. A nagy Eötvös- és Ugron Gábor-féle manőverek bevégeződtek. Mégpedig úgy, ahogy Csernátony Lajos jegyezte meg valaki előtt igen szellemesen valami régi hadimunkából citálva:

»Húszezer katonájukkal felmentek a dombra, s ismét lejöttek a dombról.«

...Bizony csak ebből állott az egész.

S mert nincsen nagyobb esemény, megint Németh Berci alakja lép előtérbe.

- Berci, Berci - inti a jókedvű tréfálózót Szilágyi -, mikor beszélsz már te egyszer okosan?

- Mindjárt fiam - vág vissza Berci -, mihelyt az osztrák határt elhagyjuk. De míg én ebben a monarchiában vagyok, s míg ezeket a fizionómiákat látom, addig mindig a keserűség bolondozik belőlem.

Amit Németh Berci mondott, azt ő magamagáért mondotta, de a karcolatok írójának is jó mentségét képezi ez, ha netán szemére vetnék, hogy miért nem fordít nagyobb gondot a Ház komolyabb eseményeire.

Komolyabb események! Én istenem, de szörnyen naivok önök, képzeletbeli gáncsolóim!

Hát azt hiszik, hogy az valami komoly esemény, ha Gromon Dezsőből eredetét veszi egy mentelmi vita. Nincs abban sem mulatságos, sem komoly oldal!

Hiszen sokkal többet ér, hogy Verhovay milyen bizalmas tête-à-tête-ben van merülve legfiatalabb író társunkkal, Andrássy Aladárral! Vagy az, hogy Tisza Kálmán milyen ügyesen sodor magának cigarettliket. Ez az egyetlen úri vonás benne. De csak a sodrás, mert a gyufát már azután a cipője talpán gyújtja meg. Mit szólna ehhez Gladstone, mert szó, ami szó, ehhez kezdik hasonlítani a mi ezerszer megcsúfolt miniszterelnökünket komoly külföldi szemlékben is.

De ha éppenséggel kívánják, hát nem bánom, legyünk benn a Házban, ma úgyis elég csinos karzatunk van szórakozásul.

Tehát Gromon. Igenis Gromon. Ha volna egy megfordított Balzac, ki a hervadó férfi szépséget dicsőítené, akkor Gromouhoz verset írna, ezzel a címmel: »Hozzá«. Gromon a Ház legcsinosabb barnája romokban. Minden jól áll neki, még hajának ritkulása is, csak éppen az orátorság nem.

Amint kirakja papírjait a zsebéből, az ember szinte sehogy sem hajlandó elhinni, hogy azok jegyzetek, hanem hogy illatos levelek, amiket útközben adott át neki titkos mosollyal a sarki hordár: azokat akarja itt most felolvasni.

Nem biz az, hanem az elnök igazságszeretetéből keféli le a rákent vádat olyan arccal, mintha a szalonkabátjára esett volna egy kis szivarhamu.

S szíve megdagad örömében, amint látja, hogy immár valóságos vita lesz belőle, rendre sorompóba lépnek, kéklúzos Madarász, gyűrött nyakkendőjű Mukics Ernő, gyolcsinges Istóczy.

Nagy lélegzetet vesz. Sose hitte volna, hogy olyan könnyű dolog az a parlamenti szereplés. Akárcsak a huszonegy. Az ember betesz a bankba egy csomó aprópénzt, s egész két óráig eljátszanak vele a pártvezérek, s még nagy zsinórra is kinőheti magát.

A napirend csak ezután jön, a megyék háztartásáról szóló javaslat. Tibád az előadó. Tibád, Tibád, hol is hallottuk már ezt a nevet? Olyan ismerős, s mégis olyan idegen!

Nagy széles arc. A régi tízforintos bankókon rajta volt különben. Talán azért is, mert Tibád Antal annyit jelent, hogy »Tíz forint osztrák értékben«.

Úgy néz ki, mintha örökké álmos lenne - pedig éberebb Ébernél -, hanem az igaz, hogy cikket még eddig nem írt a »Times«-be.

A spanyol don kinézésű Farkas Károlyról már szólottunk a karcolat elején, Szederkényit is megemlégtettük... S ezzel ők céljukat érték.

Hanem tudós Orbán Balázst kellene még krónikába szedni, ő derekasan védelmezte a megyéket, s nagy gravámeneket hozott föl Tisza ellen.

Tisza ma farkasétvágyat érzett a Farkas beszédje következtében, minden ellenzéki szónokot ő akart felfalni, s olyan szépen ki is mosakodott mindenből, hogy öröm volt elnézni a mamelukok örömét efölött.

Ennek az ülésnek különben az a legjellemzőbb oldala, hogy nem volt benne egyetlen (derültség) sem.

De mégis... Tibád restellt beszédet csináltatni, hát beszéd helyett elmondta az előadói székről a bizottság már kinyomatott s a képviselők közt szétszótott jelentését.

Ha nincs ott a Házban az öreg Madarász, aki mindent elolvas minden lapból, minden eléje kerülő nyomtatványból, még azt is, hogy felelős szerkesztő: Visy Imre, ha, mondom, nincs ott Madarász, senki sem vette volna észre, hogy Tibád nem valami újat beszél.

De Madarász észrevette, és közbekiáltott:

- Hiszen meg van már... Ahon van ni, nyomtatásban.

- Mit rontod az illúziókat - förmednek rá Madarászra a szomszédok. - Neki könnyebb így; nekünk meg mindegy.

De a gyorsíróknak nem volt mindegy... azok olyan derűten, boldogan, olyan édesdeden hallgatták, plajbászaikat elcsapva, mintha csak Gambetta tartaná valamelyik remek beszédét.

A T. HÁZBÓL [febr. 17.]

Közeledem a büfé felé, hát hallok onnan valami rettenetes rossz magyarságot, valami kivehetetlen akcentust, roppant siránkozó-panaszkodó árnyalatban.

Ki lehet az? Ki más, ha nem gróf Hunyady László. Az az egy ember van itt csak, aki még nem tud magyarul.

De nem Hunyady Laci volt - mert ő csakugyan Hunyady Laci -, hanem egy szegény lengyel főnemes, aki a Báthory István lengyel király szépmívű kardját állította itt ki, hogy talán vevője akad.

Ott állt a szegény lengyel a régi karddal, mely visszakerült háromszáz esztendő múlva a nagy király szülőföldjére. De a kardok renoméja lejárt már az unokák előtt. Nagyon kevés embert érdekelt. Egy csinosabb lábacská vagy boka, előtt sokkal tágabbra nyílnak a mi főuraink erszéneyei.

A megyék háztartásáról folyt a részletes vita. Menyasszonyt öltöztetnek úgy, ahogy ezt a szerény javaslatot. Ez egy máslit tett hozzá, az egy csokrot igazított meg rajta, ez a fátyolból kívánt lenyíratni egy darabot, s amaz a fodrot találta kevésnek, egyszóval minden ember okos lett ennél a javaslatnál olyan nagyon, annyira, hogy még gróf Andrássy Manónak is eszméje támadt, ami annyira lelkesedésbe hozta Móricz Palit, hogy fölveckalódott helyéről, s átment meleg kézszorítással üdvözölni a nemes grófot, akin az a csoda történt, hogy őt valóságosan megérthető szót kimakogott.

Maga a gróf is szörnyen bámulta ezt a dolgot, s arcán le volt olvasható az öntelt gondolat: »Ez már sok egy embertől!«

Mivelhogy a karzatról néha semmit sem lehet hallani, az egész vita úgy tűnt fel, mint egy Beranger-féle költemény a szokásos refrénekkal a végén, ilyenformán:

*Felugrott N., beszélt egy keveset ki tudja mit,
Ekkor felkelt Z., az is beszélt, ki tudja mit,
Majd következett B., az is mondott valamit.
Akkor felállt Tisza Kálmán, s eldöntött egy §-t.
Ekkor új strófa kezdődék, A. volt szóláson,
Utána jött D., s bús hangon énekelt egy darabig,
F. vágott közbe, tudós ábrázatot csinálva,
Ekkor felállt Tisza Kálmán, s megint eldöntött egy §-t.*

S ez így ment végtől végig; a strófák között szavaztak is, a Tisza felállása szerint, mert senki sem ügyelt ma sem a tárgyalásra, csak a miniszterelnökre, ki bámulatos éberségben vagdalkozott, ríposztírozott, szóval mindég egy csomóban tartotta az esztét, s ha kifáradott, csak annyit tett, hogy friss pápaszemet váltott.

Mert mindég két pápaszem vagyon őexcellenciája előtt, s az ő luxusa abból áll, hogy minden tíz percben leteszi az orráról az egyiket, s felveszi a másikat. Ha néha otthon felejtí a szemüveget, bizonyos zavar látszik rajta, s akkor azt a viccet szokták rá mondani ellenfelei, hogy *a másik pápaszeme mosásban van*.

A szavazatok olvasásánál ma is az a taktika volt, hogy a szélsőbaloldalon kezdték, s azalatt rajként tódultak be az ajtókon a mamelukok. De hát ezen már nem lehet segíteni. Hacsak egyszer el nem határozza Ugron Gábor, hogy ki kell őket egyenkint lövöldözni.

A folyosókon a Csanád megyei deputáció nyüzsgött-mozgott Ponciustól Pilátushoz folyamodva pártfogásért, segélyért.

Mert hát nagy baj van odahaza.

A szegedi hétfejű sárkány (értsd Tisza Lajost) meg akarja enni a tekintetes vármegyét. Márpedig ha a tekintetes vármegye nem lesz meg, akkor ők sem lehetnek se főjegyzők, se vicipánok benne.

Az pedig nagy baj, nagy veszedelem Európára nézve!

Nem lehet tudni még, hogy lesz, mint lesz, de a közvélemény csak helyeslőleg veheti és veszi is, ha Tisza Lajos nem kockáztatja azon nagy műnek sikerét, melyet Szegeden végzett azzal,

hogy megvonná a Szegednek szükséges életfeltételeket csak azért, hogy néhány nemzetes úrnak a szilvafája el ne fagyjon.

A megbolygatott kaptárok közül különben ez csak az egyik, nemsokára itt fog kuncsorogni Csongrád is, melynek megint Szentesre tervezik a székhelyét a Balogh uram alispánságával.

Németh Berci azzal vigasztalta a Csanád megyebelieket: Örüljenek, hogy az Úr által leszen szép kimulásuk (Ézsaiás könyve X-ik rész XVI. vers.).

Andrássy Manóval barátjai közül az ülés után többen tréfálóztak.

- Látod, hogy elsül neked minden!

- Hiába, no... az Andrássy vér!

- Manó, te még miniszter is lehetsz, ha így folytatod.

Manó úrnak tetszett ez a sok hízelgő szó, s olyan jó feleletet mondott, hogy akár Wahrmann se tudna különbet.

- Nem akarok én miniszter lenni, mert én meg vagyok szokva a *magam esze után* élni.

A T. HÁZBÓL [febr. 18.]

Mi legyen annak tulajdonképpen az oka, hogy dacára a tárgyak unalmas voltának és az általános apátiának, mely rozsdá gyanánt ülepedett le - hogy a Madarász stílusát használjam - a tevékenység és a közérdeklődés acélpengéjére, mégis annyian vannak a Házban?

Itt bizonyosan történni kell ma valaminek. De minek? Olyan arcokat lehet látni, amikre már senki sem emlékszik, vagy amelyeket *még* nem látott itt csak igen ritka halandó.

Töprengek, kérdezősködöm, de mindenki a fejét rázza, s mindenki csodálkozik, hogy miért is teltek meg ilyen nagyon a padok? Talán az asszonyok összebeszéltek az egész városban, s mindenütt szobasúroltatás van?

Nem biz az... mert ráakadtam a nyitjára a folyosón ahol egy cédula hirdeti, hogy a negyedévi képviselői lakbérek immár *felvehető*k.

Hát persze, persze...

*

Ezen befejezés után menjünk át az ülés elejére... a legislegelejére, mikor még a középtanodai javaslat a bizottságban volt, s mikor Baross Gábor, a »tót szerencsen« - úgy nevezik a mi oldalunkon - komoly, méltóságteljes hangon kijelenté, hogy

...A harmadik egyetem fölött pedig most folyik komoly tanácskozás a minisztériumban.

Amire Trefort miniszter hátrafordítá a fejét, és nevetett.

Herman felkiáltott szegedi keserűséggel:

- Nézzék, uraim, hogy nevet a harmadik egyetem!

És a harmadik egyetem valóban úgy nevetett, úgy kacagott, hogy a Mészáros Nándor szemei szikráztak tőle, és a Herman Ottó sörénye libegett-lobogott, mint egy vihar lógatta forgács-cégér.

Ilyen savanyú utóízzel indítatott be a bizottságból azon melegiben a középiskolai törvényjavaslat.

A füresztő vizébe mérget csepegtetett a miniszter, most hát a Házban Herman is kinyújtotta a fulánkját.

Volt oka rá. Okos ember mindég talál okot. A javaslatot a kisebbségi vélemény nélkül terjesztették be, s most a miniszter már enélkül a vélemény nélkül akarja napirendre tűzetni.

Nagy zaj keletkezett az ellenzéken: »Erővel keresztül akarják hajtani!«

Szabó Kálmán egy tányérképű új képviselő közbekiált: »Erőszakot akarnak rajtunk elkövetni!«.

Elnök elpirul és csenget. Egy veres nyakkendő s úr (később megösmarkedünk vele) visszafelesel: »Csak szelíd enyelgés az egész!«

Baross feláll, beszélni akar. (»Zúgjuk le a tót szerecsent«) Nem kell! Ne halljuk! Inkább tűzzék napirendre mindjárt a javaslatot, csak Baross ne beszéljen!

De megtörtént... Baross szóhoz jutott. Ezt némileg csak az enyhítette, hogy ugyanakkor egyszerre beszéltek vagy öten.

Tisza Kálmán valami kis füzetbe volt elmélyedve.

- Nézd meg csak, fiam, Pejacevich a gukkereden - szólt Andrássy Manó az egyik jegyzőhöz -, nem-e az én munkácskám az, a »Regale kommasszációja«-ról?

- Nem biz az, hanem a házszabályok.

- Sajnos... nagyon sajnós, hogy nem azt olvassa.

Az elnök is hol a háziszabályokhoz kapott, hol a csengettyűhöz, egyszer annyira eltévesztette, hogy a Ház excentrikus alakú kalamárisát markolta meg.

- Te, Tamás, mi van abban a bőrtokban előttd? - macerálja ott egy vén honatya.

- Mi van? Hát gukker van benne.

- Jobb bizony, ha elhíresztelnéd legalább, hogy revolver. Többet érne...

Ezalatt pedig mindég tart a zaj és a közbeszólások. Az ellenzék régen volt ilyen rakoncátlan. A miniszterelnök már kezdi összevonni szemöldeit. »Én uram teremtem, juttass az eszembe csak akkora kis házszabálykát ellenök, mint a kisujjam.«

S alig hogy felfohászokodott Péchy Tamás az égiekhez (ott, úgy látszik, több tekintélye van), ott terem valahol az elnöki szék mögött a jó öreg Szontagh Pali, hogy minek engedi beszélni az embereket, mikor a házszabályok és a praxis szerint az ilyenmű kérdéshez csak két ember szólhat, s aztán mindjárt jön a szavazás.

»Az, istenuccse« - mondja Tamás s figyelmezteti rá a Házat is. De a kuruc Thaly nem enged. Ő azt mondja, kész az egész »tisztelt Házat« végighallgatni. Ekkora bátorság még tán vak Bottyán generálisban se volt!

Péchy megijed a hősies elszántság e megindító példáján, s hagyja beszélni a szónokokat, isten neki, történjék meg, aminek történni kell, s ezalatt inkább Szontagh Palit examinálja.

- Mikor tanultad te be olyan jól a házszabályokat? Hiszen sohasem olvasol semmi könyvet.

- Nem én, soha - mondja nógrádi Szontagh Pál kevélyen -, hanem mikor a körben tarokkozom, ezek a fiatal gubók egymásközt disputálnak a szabályokon. Hát húsz esztendő alatt úgy lassankint összefogdostam fejembe a paragrafusokat. Most úgy állnak ott sorban, mint a cövek.

De ne kísérik figyelemmel ezt a színpadi mennydörgést, mert akármilyen elborzasztó is, a végén csak ki fog sülni, hogy csak pléhlapokat ropogtattak.

A nagy színpadi viharban nem ázik meg senki, csak szegény jó Szathmáry Gyuri áll ki egy kis trémát az előadói széken... a dolog ugyan a vége felé úgy fordul hogy az egész bizottság ellen rosszallást kér kimondatni Thaly, de hát ebből - megnyugtatom a nyájas olvasót, becsületesen mondom -, nem lesz semmi, el fog simulni minden, szelíd napfény hasad ki a szétoszló felhőkből, s a sokat hányatott boldogtalan javaslat virányos révben köt ki a legutoljára.

Olyanok ezek a mostani tárgyalások egészen, mint a vígjátékok. Elcsépett tárgy, egy kis bonyodalom, de a vége bizonyosan házasság. Mindenben olyanok, leszámítva a szellemes dolgokat, mert ezek éppenséggel nincsenek.

Azért hát menjünk a folyosóra. Ma a folyosók is népesek. Mintha valami börze volnának, csak Kőrösi bátyánk rontja e hangulatot, ki mankójára támaszkodva dőcög végig nagy kopogással, s azt a benyomást teszi ránk, hogy valami fürdön vagyunk az ott benn a Cur-Salon, ez pedig egyike az üdülő betegnek.

De nem úgy van... Sőt éppen ellenkezőleg.

Ahogy az ember a Sándor utcán bekanyarodik mindjárt az első házon látja egy fekete táblán »Dr. Farkas László operateur«. Hüm! Alább egy-két házzal »Gubics puskaműves«. Hüm! Hüm! Fene környékre jutottunk. Itt a halál tartománya van valahol a közelben.

Hát persze, hogy itt van. A t. Ház az.

Először - hej, mikor volt az még! - státuszférfiúnak küldte fel nagy fiát a pecserkei vagy a hasmánci kerület, kisült azonban, 440 nagy ember arcképe nem fér bele a »Vasárnapi Újság«-ba minden évben, ennél fogva a kisebb emberek képviselősége csak arra való, hogy mikor valami gyűjtőív van cirkulációban, legyen kinek aláírni.

De amiképpen a természetben minden úgy fordul, hogy az egy bizonyos célnak felel meg amire jó, úgyhogy a fából hamu lesz, a hamuból hamuzsír lesz, hát a képviselői immunitás is megtalálta a maga célját, amire jó.

Kérdés: Mire alkalmas hát az olyan képviselő, amely semmire se alkalmas?

Felelet: Az olyan képviselő párbaj-szekundánsak alkalmas.

Nos igen. Pecserke és Hasmánc nagy fia miniszterekké és vezérekké nem lehetvén, megtalálták hivatásukat, s szekundánsokká levének. S ez a cikk itt keresett lett. Egy darabig persze pangott még, mert az emberek azt hitték, hogyha valakit meglőnek, hát az meg van löve akkor is, ha nem mandátumos szemek láttára történt is, de most már majdnem sine qua non ez a kellék, s a magyar parlament egy nyers kiviteli cikkel ajándékozta meg a nyers produktumok országát. Most már a Házból importálják vidékre is a segédek. Igazán örvendetes lendület.

Tegnapelőtt Prónay Gábor és Békássy Nagyszombatba mentek ily végre, ahol a szegény Pázmándy Dénest is sikerült meglövetni. Aradról meg Horváth Gyuláért telegrafiroztak, de hozzon magával pisztolyokat is. Bicskey Fejér megyébe utazott.

A Házban valóságos pánik volt... mivelhogy nincsenek kellőleg berendezve a vidéki exportra. Hentaller meg volt ijedve, s vakarta is a fejét aggodalmasan.

- Ha most valami baj esnék itthon... istenuccse megölne a szegény... még meg se lehetne verekedni... *egész gépezetünk ki van kölcsönözve.*

Közben Pázmándy Dénes iránt nagy a sajnálkozás. Verhovayék részvétsürgőnyt menesztenek hozzá, a jobboldaliak is erről beszélnek, tudakozódva közelebbi forrásoktól, jött-e értesítés hogylétéről? Van-e sebláza? stb.

- Nagy szerencse! - mondja Prileszky -, hogy csontot nem ért a golyó.

- Merő lehetetlenség! - véli Komjáthy Béla. - Hogy Pázmándynak a lábába lőjön valaki, de csontot ne találjon.

- Ne tréfálkozz ilyen szomorú dolgokkal, Béla.

- De kérlek alássan benneteket, ami úgy van, az úgy van... Egyszer nekem volt egy párbajom, s a szekundánsok meg akarták tiltani a *hasvágást*. Mire határozottan felszólalt az ellenfelem, hogy »hiszen ha a hasat kiveszik az urak, hát hol a pokolba vágjam én meg akkor Komjáthyt?«

...De tán eleget is fecsegtünk már a mai napra. Tegyük le a tollat azzal a reménnyel, hogy keddig megint csak kerekedik tán valahonnan egy kis duellum, s egy kis karcolás a karcolatunk számára.

A T. HÁZBÓL [febr. 21.]

Valóságos quodlibet.

Ex omnibus aliquid, de legelőbb mégis az omnibusz jött.

A fiáker kocsisok már régóta nagyobb mérvű befolyást gyakoroltak a képviselőkre, különösen a, komfortáblisok, miután a nagy Deák óta - aki az utolsó *tekintetes* úr volt a Házban - derogál önagyságaiknak mindaz, ami kevesebb a komfortáblinál. A kocsi itt végződik. A tramway és az omnibusz megvetett járművek, s már régóta várható volt, hogy különösen a szegény omnibusz kocsisok, ha egyszer kenyértörésre kerülne a dolog, iszonyú rövidséget fognak szenvedni a parlamentben.

Úgy is lett. Megtörtént a haláldőfés. S milyen fifikával hajtatott végre, az hallatlan!

Azzal akarják őket elpusztítani, amivel I. Napóleon hadseregét, melyet December generális hódított meg Moszkvában.

A benyújtott törvényjavaslat azt rendeli, hogy az omnibuszok, ha három hónapon át nem gyakorolják üzletüket elvesztik arra az engedélyt!

Nos, hát nem álnok módon való kipusztítása ez a demokrácia járműveinek? Igenis, mert ez a három hónap éppen a téli évad, amikor az ördög sem jár omnibuszon, mikor még maga az omnibusz kocsis is fiákeren viteti magát minden felé.

A télen mind elfágnak azok az omnibuszok, akik abban nem hagyják, akik pedig abbahagyják, azok úgyse lesznek meg nyáron. Pedig e nélkül nem Pest Pest. Minden jóra való kaland az omnibuszon szövődik, itt köttetnek a házasságok, itt támad a polgári szerelem, s itt hal meg, hogy egy új támadjon a romjain.

Mindezeket nem én mondom, de Göndöcs apó, a tiszteletbeli csizmadia beszélte ilyenformán a folyosón, míg bent Madarász Rakovszky, az örök Lázár Ádám, a tót szerencsen, s Országgh cserélték ki eszméiket, de az omnibuszok életét nem menthették meg ők sem. Lőttek már azoknak!

Most pedig igyunk mérget, menjünk át persze a tisztelt Házzal együtt - a filokszerára.

Az ország- és a megyegyűléseknek minden időkből volt egy témájuk a növényországból. Azelőtt a szerbtövis, most a filokszéra.

Igaz, hogy a filokszéra már inkább az állatországból való, de mégis a növényországba lehet számítani, mert a szőlő iránti ragaszkodó szeretetével hívja ki maga ellen a státusférfiak irigykedését és haragját.

A szerbtövis volt az első ilyenforma tengeri kígyó. Utódja a filokszéra. S a filokszéra többre vitte a szerbtövisnél. Mert a szerbtövisnek még nem volt kormánybiztosa, de a filokszérának már volt és van. S azonfelül ül egy férfiú a parlamentben, aki szaktanulmányává tette a filokszérát.

Ez a férfiú Herman Ottó, a képviselőház fenegyereke, akit azzal lehet a legjobban jellemezni, hogy »sokat tanult, sokat tud, sokat beszél, és sokat mer«.

De hogy ki merje figurázni a filokszéra-biztosokat, erre már mégsem hitte volna senki elég vakmerőnek.

Szegény filokszéra-biztosok, kik utódjai levétek a hajdani szalmakomisszáriusoknak, akik csak egy félfokkal vagytok különbek a katasztereknél, hogy akad még, aki benneteket megbolygasson, aki szánakozás helyett a gúny nyilait röptse felétek, s hogy az éppen Herman Ottó, az az ember, aki egy kis madarat is meg tudna siratni, ha a tollaiból kitépnének egyet!

Mi az ő vádja?

Az, hogy Tolnában gukkerrel nézte a filokszéra-biztosa szőlőhegyet, és hogy rendben találta azt.

Hogy miért nem nézte górcsővön? Furcsa! Mert nem volt neki górcsőve.

S míg ez így folyt monoton hangon mindaddig, amíg Göndöcs nem szólott bele - mert beleszólott ebbe is -, mindaddig, mondom, sőt még azután is, szomorúan ült a »legellenzékibb pad«-ban az öreg Halász, talán a Tisza gyászruhája veti arcára a sötét árnyékot, feje komoran hanyatlik alá, mint a szomorúfűz, homlokráncai összetorlódnak, melléből nehéz sóhajtás tör ki időközönként.

- Min búsulsz, Géza bá? - szólítja meg Polónyi az ő bariton hangján.

- Ezt a Hermant hallgatom - mondja Halász -, s szorul a szívem, ha elgondolom, hogy mit isznak majd a szegény unokáink?

A T. HÁZBÓL [febr. 22.]

A derék Ráday miniszter az egyedüli ember a kopaszok között, aki nem hajnövesztő, hanem hajirtó szerszámot használ azon indokolással, hogy egyetlen veres haj se legyen a Házban.

Mert a szín nem közömbös egy parlamentben. S ma én úgy elelmélkedve mindenfélén, a színek szempontjából is néztem tisztelt Házunkat. Hát biz az túlnyomóan barna. Az ősz hajra nemigen lehet már itt nagyon sokat apellálni.

S ha a 60-iki országgyűlést elnevezhette valaki »fehér Ház«-nak, a mostani bízvást megjárja »barna Ház«-nak, maradván állandóan szókének a büfé.

S nemcsak ez a színe van meg a Háznak, hanem egy másik is: az, amit nem a színek adnak az embereknek, hanem amit az emberek adnak a színeknek.

Ha például egy ismeretlen ember nézné végig a parlament termét, s elmondanók neki, hogy a kormánypárton ülnek a nagyobb urak, a szélső ellenzéken a szegényebbek, bárhova ültetnők is az ellenzéket, nyomban észre vehetné, hogy hol ül.

A gyűrött, színehagyott kabátok itt, a jól táplált arcok ott; bizonyos választékosság, csín, ízlés ott, itt pedig egy kis elmaradás a divattól; a mozdulatok ruganyossága, a fejtartás, a járás, nézés, mindez elüt, szörnyen elüt egymástól.

Valóban, egy tenger fekszik a szélsőbal és a kormánypárt között!

És ez a tenger nem Maszák Hugó vagy Günther avagy Szathmáry Károly bácsi, akik a két párt közé állított gyorsírói padon virrasztanak már évek óta a meglábolthatlan mélység fölött! Nem, nem, ez a tenger a ruhaszabás!

Mert tessék elképzelni, hogy a bársonyos Gromon Dezső hogyan lehetne jó barátságban az elhagyott Herman Ottóval.

Herman ott, ahol van, elvan, de mihelyt Gromon mellé ülne, azonnal botrányossá válik a toalettje. Tisza Lajos Madarász Józseffel az utcán karonfogva szembetűnő látványt képezne. Vizsolyi mellett borbélyának nézné minden ember Nagy Ferencet. Ez az a rettenetes válaszfal.

Egyszóval a ruha teszi a pártokat. Akin a ruha gyermekkorában jól áll, arról már akkor bizonyos, hogy mameluk lesz, akin nem jól áll, kénytelen ellenzéki lenni. Lélekemelő példa erre a két Odescalchy testvér. Gyula herceg a hetyke blúzaival, Artúr herceg a patkós csizmaival. Sőt maga a menyeyi gondviselés is ebben a véleményben vagyon. Mert itt van, teszem azt Pázmándy Dénes. Szélsőbali ő, s mégis oly finom, oly elegáns, mint egy párizsi. Igaz! De ő a habarékpártból jött, és a habarékpárt fest a legjobban, mióta a Paczolay mészáros alakja nem magyarítja. Nyilvánvaló volt, hogy a szélsőbalon elpusztul, elvész gonoszul. Mert az olyan nadrágoknak, az olyan nyakkendőknél, aminőket ő visel, nem lehetséges a maradásuk ezen a párton, azoknak egyebütt van a talaja.

Tárgyaltatott pedig ma a fegyveradó.

Az emberek mind a folyosókon voltak, és nem törődtek vele, hogy mit csinálnak azok, akik odabent vannak.

De egyszer mégis megkérdezte valaki Urányitól:

- Mi történik odabent?

- Semmi - felelte Urányi. - Azazhogy Vidovich informál valami szép barna kisasszonyt a karzaton!

- Hát az is csak valami.

Szalay Imre sugárzó arccal járt-kelt mindenfelé. Tetszik neki, hogy a háborgó hullámok elcsendesültek. Megtörtént tegnap a kibékülési bankett. Még Mezei is tósztot ivott rá azt kiáltván:

»Legyen minden zsidó olyan magyar, mint én, s legyen minden magyar olyan zsidó, mint Szalay Imre.«

A fegyver és vadászati adóhoz különben - ha valaki kíváncsi rá - hozzászólottak Lázár Lajos (Ugyan mihez nem szól hozzá már Lázár Lajos?), Orbán Balázs, Irányi Dániel. S Irányinak volt a legtöbb igaza. Ő ugyanis azt tartja, hogy tilos, tilos, tilos, háromszor is tilos az asszony és a vadászat, legyen tehát megadóztatva, de a fegyvernek békeség. De hát a nagy Harkányi, kinek úgy néz ki az álla, mintha egy róka farka lenne alákötve, lángelméjének fényével, szónoklatá-

nak erejével eltéríté a tisztelt Ház többségét az igazságtól, s az megszavazta általánosságban a javaslatot.

Hála istennek! Az aprózása úgyis mindig érdekesebb szokott lenni.

S lett is.

Már magában az se bolondság olyan négy szűz nevet hallani a jegyzőtől, melyek nem adnak ugyan ki egy egész hexameter sort:

Győrffy Pető, Vidovich, Gyurgyik...

de azt a jótékony impressziót mégis megteszik, hogy istenem, mégiscsak szép dolog váci siketnémának lenni!

Bezzeg, egészen más, ha Csanády bácsi dördül belé. Ebbe aztán megreng Budavára is.

Sándor bácsi sem többet, sem kevesebbet nem kíván, mint hogy brennoltassék a negyedik szakasz, mely azt mondja, hogy a király és az uralkodó család kivéttetik ez adók alul. A királyt kiveszi Sándor bácsi is, hanem a többi hadd fizessen!

Valaki a leghátulsó padban belekiált, hogy ő József főherceget is kiveszi.

Mire vérszemet kap Péchy Tamás, s látván, hogy egyedül az Albrecht főherceg tizenkét forintjára utalnak itt, hirtelen kimondja a felállásnál a többséget a *nem fizetés* mellett.

A T. HÁZBÓL [febr. 23.]

No, már bolond dolgok folynak biz itt, ha úgy jobban szétnéz az ember.

Ma az egyik miniszternek valami dolga volt két külföldi úrral, akik a Házban felkeresték. Meglehet, hogy a pénzügyminiszter volt, nem árurom el, s meglehet, hogy bankárok voltak az idegenek, s meglehet hogy kölcsönről diskuráltak. Egyszóval értekezni akartak együtt.

Benyit tehát őexcellenciája legelőbb is a miniszteri szobába, hol szinte vörös bársonyból van minden, de a miniszteri szoba el van foglalva.

- Pszt! - mondják a bennlévők.

- Bocsánat! - sziszeg be a miniszter, s rácsapja az ajtót a kollégákra.

Ezzel fölmege az emeletre a pénzügyi bizottság termébe, ott tépi fel a szárnyas ajtót.

- Pszt! - riadnak fel az ott tanácskozók. Urányi és consortes.

- Mit csináltak itt?

- Becsületbírótság vagyunk! - sűgja Czirer Ákos.

- Bocsánat! - sziszeg a miniszter, s odább nyargal a németekkel egy másik bizottság termébe.

Ott bukkan csak még valóságos belső titkos tanácskozókra, kik egymáshoz hajolva suttognak valamit.

- Nem adhatnátok ide egy kicsit a termet?

- Nem lehet! Szekundánsok vagyunk!

- Ezer bocsánat! - Nyögi szomorúan a miniszter.

S így vándorol szobáról szobára. Hasztalan! Minden zugban folyik a véres munka. S mint XIV. Lajos alatt egy hajnalon a versailles-i park minden bokrában egy holttestet találtak, itt is gyilkos terveket fed minden szöglet.

Ha valaki bejön a Házba, s kihámozza magát a felsőkabátjából, a legelső dolga persze mindig a folyó ügyeket kérdezni (a folyó ügyek alatt most már a párbajok értendők).

- Hogy van Dini?

- Jobban. Sebe gyógyul.

- Hogy áll a Bak-Herman ügy?

- Rosszabbul.

- Hát a Tóvölgyi-Hentaller affér?

- Jól indul, szépen indul...

- Hát az izé... no, melyiket is kérdezzem?

- Az istenuccse. Ma már úgyszólván betűrendben kell az embernek evidenciában tartani a botrányokat, ha au fait akar lenni.

Hanem szó ide, szó oda, meg kell adni, hogy a képviselőházi párbaj-rendszer is, mint minden fejlődő rendszer, tökéletesbülni kezd.

Mennyivel célszerűbb dolog, ahelyett hogy a képviselőház küldje el a párbaj apparátusát vidékre (lásd Szombathely), ahelyett a vidéki ember (lásd Tóvölgyit) jön ide, ahol az apparátus van. Mert igaz is... az a szokás, hogy aki örölni akar, nem hozhatja el magának a malmot, hanem ő maga megy a malomba.

Egyébiránt ezeknek az állapotoknak teljesen megfelelő a tárgy is, melyről a tanácskozás folyik. A fegyver és vadászati adójavaslat részletes vitatása. Puska, puskapor, golyó, durranás, lelövés, vadászat, védekezés... e szavak hangzanak a legsűrűbben az elárvult Házban. Mert igazán árvának látszik Tisza Kálmán nélkül.

Bíztatja is Hentaller a fiatalabb mamolukokat: »Gyerekek, ma szabadok vagytok, csináljatok ma valami skandalumot«... Hanem fájdalom, csak olyan simán folyik le minden, mintha itthon lenne Ő is. Csak Gyurgyik ugrik ki a kisafából, de azért fel nem fordítja a szekeret.

Gyurgyikot azért küldte fel Körmöcbánya, hogy az ottani férjek szabaduljanak meg tőle, mert Gyurgyik nagyon szeretett a tilosban vadászni.

S íme most micsoda bolondos galyibát csinál itt azzal, hogy erőnek erejével hat forintot akart kivinni a Szapáry Gyula zsebéből minden vadászati bárca után!

Hát megbolondult ez a Gyurgyik? Hát hogy mer ez itt ülni köztünk?

Szapáryt megrezzentette a jobboldalról jövő támadás, s elővette fiókjából az instrukciókat, amit Tisza Kálmán jegyzett fel neki követendő magatartásul távolléte idejére:

1. § Csendesén viseld magad. Védekezzél, ha senki sem támad meg.
2. § Ha azonban megtámad valaki, hivatkozz önérzetedre.
3. § Sohase arra az emberre nézz, akihez beszélsz.
4. § Ha az egész kormányt támadá valaki, küldd ki Trefortot, hogy ott ne lássák. S lecsillapodnak.

5. § Ha Apponyi-féle ember támad, mosolyogj gúnyosan. Ha azonban Göndöcs-féle alak ront neked, csapj emelkedett beszédet. Ez a hatások titka.

6. § Megtörténhetik, hogy a saját kebeledből mar meg valaki. Kösd le a tárcádat.

7. § Ne félj semmit, ha én hazajövök, azért a tárcád mégis meg fog maradni.

8. § Ne engedd valahogy, míg én odaleszek, szóhoz jutni Móricz Palyát és gróf Hunyady Lászlót - mert azok ki találnák fecsegni az európai politikát -, s vége lenne a dinasztíának.

Szapáry, mondom, megnézte a lajstromot, s úgy találta, hogy a 6-ik kacsban van lerakva a Gyurgyik dolga ellen követendő eljárás. Hopsza! Felugrott s elmondta, hogy vagy tizenkét forint, vagy halál! Nem enged a 12 forintból egy garast sem. Mert az már ki van számítva, hogy éppen annyi pénzre van szüksége mindyájunk édesanyjának, a drága honnak.

A mamelukok érzékenyebb része erre könnyezni kezdett, ellenzéken örvendetes moraj tört ki, az elnök izgatottan rázta meg a csengettyűt. A képviselők nagy része a fórumra rohant. Göndöcs is azt akarta tenni, de a szomszédja véletlenül ráült a kabátja szárnyára, minélfogva kétségbeesve pillantott hátra, midőn látta, hogy nem mozdulhat odább, s ijedelmét pokoli hahota követte.

Pedig Göndöcs papának ma nem volt jókedve. Egész délelőtt a hátát fájlalta. Tudakozódott is mindenfelé, nem akadna-e valaki, aki megropogtassa, hogy a csömör kimenjen belőle, de bizony nem volt olyan legény a horizonton.

- Per amorem dei! Emelő gép kék ahhoz, szentatyám!

Azért hát haza is ment még a szavazás előtt. Pedig a szavazás nem volt érdektelen. De előbb még öt percnyi szünetet arranzsíroztak, hogy akik a folyosón beszélgetnek, ne legyenek kénytelenek pontot csinálni a konstrukció közepén, és hogy akik az osztályokban párbajügyeket intéznek, összejöhessenek nyilatkozni.

S ezen öt perc alatt... míg a vészcsengettyű süvít mindenfelé, éppen elég időm lesz elmondani még a következő esetkét a kibékülési banketről.

Mezei Ernő éppen szemben ült a lakomán a fiatal báró Prónay Gáborral.

Mikor már javában folyt a pezsgő, s fel voltak villanyozva a kedélyek, a báró egyszer odafordult képviselőtársa felé, s így szólt:

- Te zsidó fiú! Még az én familiámból senki sem volt pertu zsidóval. Legyen már egy eset erre is. Szervusz!

A kis Mezei éppen nem jött zavarba, s talpraesetten így válaszolt:

- Ha én elfelejthetem tebenned a bárót, bizony te is elfelejtheted bennem a zsidót.

De siessünk. Tódul már mindenki befelé. Kihúzták a »V« betűt. Kezdődik a szavazás. Fuvolaszerű »igen«-ek s bariton »nem«-ek hangzanak fel.

Szegény mamelukok! Ilyenkor nehéz nekik az élet!

Aki bátran mondja ki az »igen«-t, azt híresztelik róla: »Megátalkodott«, aki pedig halkan rebegi el, arra is rázúgnak az ellenzékről: »Sose tessék szégyenkezni!«

Az eredményre természetesen senki sem volt kíváncsi, hiszen hozzá volt kötve a Szapáry tárcája, csupán egyetlen dolog tartotta némi feszültségben a t. épületet, hogy ugyan maguk a Farkasok miképp fognak szavazni?

De miképp is lehetett kételkedni? Hiszen csak van eszük a Farkasoknak, hogy a vadászat nehezítését pártolják?

Van. Farkas Károllyal az élen minden Farkas (pedig van vagy hat darab) a tizenkét forint mellett vokolt.

Így lett huszonkilenc voks többsége Szapárynak. Volt is öröme bennük.

Hogyne, hiszen a bizalomnak még Szalay Imre is örülni tud.

Ma kapta meg Gomáz község lakóseitől számos aláírással, nyomtatásban a köszönőiratot és a ragaszkodás nyilvánítását a zsidó-ügyben tanúsított magatartásáért.

Hirdette is fünek-fának, még Jókainak is a folyosón.

- Nem nagy dolog az, Imre - mondja Jókai.

- Igen, de ti mutassatok hát nekem olyat a filozemitaságért.

- Ne kívánd azt tőlem, Imre - mert van ám elég -, hanem Tisza kiadta rendeletben, hogy nem szabad velök dicsekedni.

NEM EGÉSZEN A T. HÁZBÓL [febr. 24.]

Egy kicsit tovább voltunk a Macskában a szokottnál. Pedig »a t. Házból« írója a »Pesti Hírlap«-tól megüzente, hogy pénteki nap lévén fogadás következtében nem eszik zsírosat, s nem jár semmiféle mulatságba, hát nem fog elmenni a »Ház«-ba se: karcoljam le én az ülést.

Hát jól van, mondok s meghagytam az inasomnak, hogy reggel tízre okvetlenül keltsen fel. Ha pedig bele találnám vágni a csizmámat (mert szélsőbaloldalinak választatván meg, csizmában járok és nem cipőben), ne vegye tekintetbe, hanem csak öntsön rám egy pohár friss vizet, úgylis mindig a szárazság ellen panaszkodnak a kerületemben, amelyet képviselek.

Hát reggel csakugyan fölébresztett az inasom.

- Hopp, hó. Ki az? Mi az?

- Tessék felkelni, képviselő úr! - mondja.

- Az öregapád képviselő - hörgöm sértődve, s befordultam a *másik oldalra*. Éppen úgy, mint a politikában, mert mint már mondtam, szélsőbalinak választottak, de én felcsaptam mameluknak. Éppen arról álmodtam, hogy volkssänger vagyok, s a kis »Mariczl«-val duettet énekelek a Katzban, s átkozottul tapsol hozzá a publikum. Ilyenkor költöget a barom!

Nem is keltem volna fel - hanem szerencsére éppen e percben ért a házunk elé a szemeteskocsi -, s megszólalt a csengettyűje.

Huh! Csengetnek. Péchy csenget. Szavazzunk. Rendre! Megyek, megyek!

- Hamar a ruhámat, csizmámat!

Egyszerre minden eszembe jutott, olyan delejes ereje van rám a csengettyűnek.

Öltöződés közben elgondolkoztam, hogy ugyan mi is van most napirenden?

Igaz az, a vadászati adójavaslat! Ezt is csak onnan tudom, hogy Harkányi Frici nagyon kihúzza járkál az utcákon. Látszik, hogy szerepel. S ez csak ott lehetséges, ahol nyúlborról van szó.

Megreggeliztem a »Redout«-ban. Ott van a legjobb tea. S elolvastam az apróhirdetéseket a lapokból. Mert hiába, tudnia kell az embernek a világnak az ő folyását, ha maga is írni akar.

Onnan indultam meg a Házba. Útközben találkozom Farkas Károllyal.

- Te - kérdi tőlem -, nem tudod, ki írja a Pesti Hírlapban a Karcolatokat?

- Én!

- Te írod? Hát hogy mertél engem a tizenkét forintba szavazók közé venni? Hiszen én »nem«-mel szavaztam. Hát mért akarsz te engem tönkretenni? Az egész kerületem csupa lesipuskásokból áll. Azok engem, ha hazamegyek, lepuffantanak vadászati engedély nélkül.

- Bocsáss meg, pajtás - mondtam zavartan -, de tudod, izé...

S siettem tőle elválni a szögleten.

A folyosón elémbé áll az öreg Göndöcs.

- Szervusz! Te írod a karcolatokat a Pesti Hírlapban?

- Írja az ördög! - mondom gyanúpörrel élve. - De mért kérdezed?

- Tisza éppen most tudakozódott utána, fel akarja dekoráltatni a Ferenc József rend legislegkisebb keresztjével.

- Lehetetlen!

- De istenuccse. Mert ezeken a karcolatokon unja meg a publikum az okos dolgok olvasását, s ha egyszer okos dolgot senki sem fog akarni olvasni, az egész ország a »Nemzet«-re prenumerál.

- Megvallom neked, Benedek... Én írom a karcolatokat.

- Te írod? No, canis mater. Jó, hogy a kezembe jutottál. Micsoda szemtelenség az tőled, hogy a termetemet ócsárlod?

Kámforrá váltam nyomban, s besuhantam a Házba, s beültem a Joanovits háta mögé csupa reciprocitásból, mert diák korában ő ült, szegény, mindnyájunk háta mögött Szegeden. A professzorai mindig azt mondták neki, isten nyugosztalja meg őket: »Magából, amice, nem lesz semmi«. Aminthogy nem is lett, hála istennek.

Csakugyan a vadászati javaslatról van szó, de már éppen a végére értem ide.

- Mi történt? - kérdezem a szomszédomat.

- Semmi!

- De csak van valami karcolati momentum?

- Nincs.

- Becsületedre mondod?

- Becsületemre.

- Ejnye, hát mi az istennyiláról írnak én akkor.

- Eredj, kérdezd meg Németh Bercit.

Az bizony jó lesz. Oda is hurcolkodom mindjárt Bercihez összes képviselői mesterségemhez tartozó eszközeimmel, ti. revolverrel a zsebemben és a gukkerrel az oldalamon.

- Mi történt, Bercikém?

- Megette itt a lúg, barátom, minden embernek a gégéjét. Néma a hazafiúi fájdalom.

- De nekem írni kell az ülésről!

- Hát okvetetlen muszáj valaminek történni?
- Nagyon szeretném...
- Parancsolj kérlek, pajtáskám... majd szólok én mindjárt.

S így lőn, hogy Berci bácsi is felszólalt, hogyha az embernek elvesz a vadászati jegye, azért ne kelljen újat váltani, hanem egy *huszonötgarasos istemplire* kikapja a *némettől* az új jegyet.

- S határozatba is ment. Ki hitte volna? Most már bizvást lyukas lehet a szegény ember zsebe is.

A T. HÁZBÓL [febr. 25.]

A »Pesti Napló« reggeli lapjában olvasom a következő (adjuk vissza a bókot) szellemes sorokat:

- A Farkasok nyilatkozata. A Pesti Hírlap február 23-iki számában, »a t. Házból« cím alatti Karcolatok szellemes írója azt állítja, hogy a vadászati adóról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál a »Házban minden Farkas a tizenkét forint mellett voksolt. Így lett huszonkilenc voks többsége Szapárynak, stb.« A Farkasok a Házban - igaz -, hogy legtöbbszörre egyöntetűleg szoktak szavazni, így történt ez a jelzett alkalommal is, csak hogy a Farkasok közül az »igen«-nel szavazók sorában egy sem, a »nem«-mel szavazók között pedig mindannyi feltalálható. Egy Farkas.

Kár hogy meghalt a szegény Greguss Ágost. Nem adnám száz forintért, ha ő, az állatmesék utolsó kultiválója, megérhette volna azt a nagy elégtételt, hogy a farkasok immár újságban nyilatkoznak, hogy nem ők ették meg az Aesopi bárányt.

S igazuk van, én tévedtem. Üdv a Farkasoknak!

Tévedtem pedig azért, mert van énnekem a karzaton egy siket újságíró kollegám, az szokott engem informálni a történteokról. Tőle kérdezősködöm mindennap.

- Miért éppen ötöle? - gúnyolódnak velem sokan.

- Hát bizony azért, mert én olyan embert nem használhatok, aki *egészen tudja*, mit beszélnek a Házban, hanem aki csak úgy félig tudja, s a *másik felét* maga képzeleli hozzá, az a nekem való informátor: az az igazán becses anyag, kivált az a része, amit ő gondol ki.

Hát mondom ez az én kollegám újságolja nekem, hogy; »Nézd csak, nézd, milyen korrupció van már a Farkasok között is. Egytől egyig igennel szavaznak, hogy megnehezítsék önmaguk ellen a vadászatot. Nemcsak a róka ravasz már, barátom, hanem a farkas is!«

Elhittem. Eszembe se jutott, hogy tévedhetett, mert végre az »igen«-ek és »nem«-ek a mostani akusztika mellett jóformán csak gróf Pejacevichnek vannak elmondva. Az én kollegám nem hallhatta azokat jól, és csak informálta valami elménc, s ha az jól mondta is el neki, annak a fejében - mert valami olyan gépezetnek kell benne lenni - visszajáról fordult meg a dolog, s így lettek kompromittálva a közvélemény előtt a Farkasok.

Mert semmi sem lehet kompromittálabb Magyarországon, mintha valaki erőnek erejével tizenkét forint adót akar fizetni hat forint helyett.

Hanem hát én nem vagyok kegyetlen ember, jó szívem van, s már a mai lapban visszahelyeztem szánom-bánommal a Farkasokat abba a tisztességbe, amely őket megilleti, mert ezek olyan Farkasok, akik tulajdonképpen Tigrisek.

*

Bocsánat, hogy a »tisztelt Ház« rovására e helyütt végzem privát ügyeimet s nem a rákos-palotai erdőcskében.

De hát úgyis olyan nyúlfarkú ülés volt, hogy arról nem érdemes olvasni.

Ha azonban mégis olvasni akarná valaki (mert akad ám mindenféle ember), isten neki, én megírhatom, ha már benne vagyok, nekem mindegy.

Az első tárgynak Tisza Kálmán elmondta, hogy március ötödikén jön a nagy szellemi csetepaté (Mészáros Nándor kidüleszti a mellét, mintha mondaná: Szentlélek isten, segíts engem akkorra!), akkor jön a középtanodai javaslat, addig azonban jó lesz úgy tenni mégis, mintha folytonosan dolgoznánk.

Azután kérvények jöttek. A jegyző eldünnyögte őket az orra alatt. Ezeket úgy hívják, hogy »árvácskák«. Nincsen semmi patrónusuk, egy lélek sem szólal fel mellettük. Isten, ember elfordul tőlük. Valaki beadta őket blindre, ami semmivel se jobb eljárás, mintha fejletlen csecsemőt kitesznek valami idegen küszöbre. A szegény árvácskákat elsíratta Pejacevich Tivadar.

A derék kis grófnak úgyis olyan siránkozó arca van, mióta kiment belőle az orbánc! Egészen arra született, hogy olyan kérvényeket olvasson fel, amiket eszeágában sincs senkinek meghallgatni és teljesíteni!

Hanem egy kérvény mégis volt, amelynél némi lélegzetet vettek az »országtartó urak«. Lessko Stevo (így nevezik a Felvidéken az Istvánokat) jónak látta haza beszélni (domov kricsat), hogy azt mondja, költözködnek a szegény tótok, és vándorolnak el Sárosból.

Egy debrecenies hang a jobboldalról: Jól teszik!

Jól teszik? Az meglehet. De hogy szedem én aztán össze a voksaimat Amerikában? Így tűnődik magában Lessko István. Mert azok mind az én voksaim voltak, akik elmentek. Mivelhogy éppen azért szavaztak rám, mert pereat mundus... nekik úgyis semmi közük már az országhoz.

Lázár Ádám beható kormányintézkedéseket akar a csángók visszatelepítésére, mire felemelkedik - hogy a csángók stílusában mondjam - »Tisza Kálmán őszentsége«, s elmondja, hogy a kormány kész mindent megtenni a csángókért, de csak köpenyeg alatt.

Csakhogy persze, mikor aztán tette kerül a dolog, soha sincs rajta köpenyeg, amely alatt tehesse.

Tisza azt akarja, hogy a csángók maguktól jöjjenek, s éppen azért nem kell őket elijeszteni attól a helytől, amit Nagy Gyuri kimért nekik. Hogy meghalnak azon a helyen? Hát, kérem, tessék nekem egy olyat mutatni, ahol nem halnak meg! Mert mindjárt oda megyek magam is.

S ezzel felkelt, és elment a büfébe. Mert ez a hely, ahol a csángó is él.

S most már be is zárhatnám az ülést (mert engem az éppen nem alterál, hogy ott ül-e még Péchy!), ha Istóczy Győző ki nem tálalná még a szokásos lencsét, mint minden szombaton eddig.

Az interpelláció nem egészen zsidó dolog. A zsidó csak úgy van benne, mint az egyszeri ködmönben, hogy amikor Bakos János uram kiporolta, mindig benne volt Bakos Jánosné asszonyom is.

Hát úgy van az, a zsidók befolyása már annyira ment, hogy a bécsi posta nem akarja a Rettenetes Iván lapját továbbítani. Azt mondja, ő a szentnek se viszi odább a Grenzbotat, s a területén meg nem tűri.

Mármost mit csináljon Iván? Még a leveleit is elkönfiskálják, mert hátha Grenzbote van, úgy gondolják, a boríték alatt.

S ami a legfőbb inzultus, ahol a posta Bécsen keresztül megy magyar részekbe, oda se juthat el a Grenzbote.

Szegény Kemény Gábor meg volt akadva. Nem volt semmi ötlete. Mit feleljen? Legjobb volna talán megígérni Ivánnak, hogy egy külön léghajót csináltat neki, amely széthordja a lapokat.

De végre meggondolta magát, hogy mégis legjobb lesz a miniszteri válaszok sablónjához alkalmazkodni, s azt felelte: majd végére fog járni a dolgoknak, s mihelyt haza ér, megmutatja ő... levelet ír a bécsi miniszternek, hogy ilyen rendetlenség többé elő ne forduljon, mert különben...

A T. HÁZBÓL [febr. 27.]

Mély csend uralkodott a tisztelt Házban. Egy légy leereszkedett az üvegfedélről, ahol a napfényt élvezte, s ráült a Bedekovich miniszter fejére.

»Hess! Hess!« dünnögé Bedekovich, s ez a hess mindenütt hallható volt.

Valamint egyúttal ez volt az első hang, melyet Bedekovichtól hallottunk évek óta.

Azt az egyet azonban meg kell adni, hogy igen szépen meg volt fészülködve. A horvátoknak, kiknek tekintete feléje volt szegezve, valóságos gyönyörűsége telhetett ebben a fejben, mely mindnyájoknak a feje. S mely méltán képviseli az »üres lap«-ot, horvátoknak az osztályrészét.

Annyi tömérdek horvát volt jelen, hogy Horváth Gyula röstelkedve hazaszaladott. S emiatt nem volt ma megtartható semminemű becsületbíraskodás.

A karzaton ékes leányzók és érdekes asszonyok ültek, de senki sem udvarolt nekik. Tisza Kálmán fogta magát, s átült a szélsőbaloldalra Irányi mellé, és mindenki udvarolt neki.

- Csak maradj itt, kegyelmes uram - mondák neki mikor már felkelt, vissza akarván erőszakolni őexcellenciáját.

- Mi haszna - szólt ő -, legfeljebb benneteket kergetnélek át, ha itt maradnék, a másik oldalra.

- Taníts meg bennünket győzni - hajtja mosolyogva a vén Madarász.

- Egyszerű dolog az - elméskedik Tisza. - Az ember ujja leereszti a kakast, a kakas megüti a kapszlit, a kapszli elsüti a puskaort.

S ebből megtanultuk, hogy miképp esett meg annak idején a fúzió.

Vics, vics, vics... Vidovich, Bartalovich, Mihailovich, Josipovich. Ez volt a helyzet szignatúrája. Napirenden volt a Magyarország és Horvátország közötti leszámolás. Hüm! Odanéztem az elnöki emelvényre, hogy nincsenek-e ott azon a tájon valami gúlába rakott fokosok és furkósboto. Mert ezt a leszámolást, hogy »kvitt« legyen belőle, nem lehet elképzelni másképp.

Nem volt ott semmi: ott ült csendesen az öreg Péchy. Mellette a tót szerecsen, a nagy Tibád és a kis Duka. De verekedésre sehol semmi előkészületek. A derék urakon egy cseppet se látszott a lelkiismeret mardosása vagy izgatottság.

Pedig a Házban ugyanekkor egy meglepő hír kezdett cirkulálni, mely mint a villám befutotta a padokat és folyosókat, sőt fölrepült a karzatokra, s a fátylak a szép női arcokról kezdtek hátra röpködni, a fejek kíváncsian aláhajlottak, a szemekben ragyogó fény, az ajkakon mosoly jelent meg:

- Kármán beszélni fog. A nagy gondolkodó megszólal!
- Mit, Kármán? Lehetetlen! Mikor?
- A középtanodai javaslatnál.
- Hallatlan! Csakugyan igaz?
- Több mint bizonyos.
- De hát mi juthatott az eszébe? Meg kellene akadályozni.
- Nem lehet. Nagyon elkeserítette Mancs Ottó.
- Hát az ki?
- Ki más, ő maga, Kármán.
- Hogyan? Ő maga keserítette el önmagát? Nem értem.
- Persze, mert még nem láttad Bozóti Mártát, illetve Nádayt. Okvetlen beszélni fog, meg akarja mutatni, hogy izé... hogy Mancs Ottó és ő nem ugyanazon egy személy.
- Nem hiszem - jegyzi meg Urányi -, hogy sikerülne neki. Kármánnak semmi sem sikerül.
- Ámbátor nem lehetetlen! Nincs már mától kezdve nonszensz, mióta Rakovszky is igehajlítgatásra adta magát, mert eddig csak a saját derekát hajlítgatta, az ígéknek békét hagyott.

*

De hát ez mind csak semmi. Hagyjuk az »ünnepélyes városi képviselőt«. Ne törődjünk azzal, hogy mit beszélt Szapáry Gyula a horvátoknak. Úgyse vagyunk horvátok, hála istennek.

Aztán különben is úgy tett a tisztelt Ház a Szapáry beszéde alatt, mint az egyszeri paraszt-asszony, aki hallván a papnak egy igen szép prédikációját, melyet elpityeregve hallgattak a hívek, kérdik tőle is.

- Hát kend nem sír, anyó, a beszéden?
- Nem én bizony, mert én más eklézsiából való vagyok.

A tisztelt Ház legnagyobb része kimenekült a folyosókra. Lesz, ami lesz a horvátokkal! Baj itt úgyse keletkezhetik. Ha Szapáry nem bírja szóval, majd győzi Tisza Kálmán.

Pedig jobb volna, ha Szapáry is ahelyett, hogy az eszét koptatja odabent, kijönne azt inkább meghízlalni. Mert éppen most röpíti ki Németh Berci azt a hatalmas ideát, hogy az úgynevezett: »Kijelentjük, miszerint az X és Y között felmerült ügy lovagias úton intéztetett el« ötven krajcáros bélyeggel s még külön illetékkal kellene megterhelni, mégpedig azon régi cím alatt: a »fűst-adó«.

- Berci, Berci - kottyán bele Wahrmann és Szalay egyszerre -, már megint füstölög az eszed!

*

És még ez is mind semmi a mai ülésről, egészen mással kellett volna azt kezdenünk, nem e szintelen apróságokkal, mert, nyájás olvasók, a mai ülésen egy nagy *csoda* történt.

Ki ismerte vajon önök közül Móni Gyulát? Megnézték-e jól kérem? Mert ő csinálta ma a legnagyobb zavart, ami csak képzelhető.

Szombaton látták utoljára Móni Gyulát. Ott volt a Házban, s állítólag beszélt többekkel.

Ma reggel tíz órakor egy szőke ifjú ült be arra a helyre, ahol az a vizitkártya van beékelve: »Móni Gyula«. Az ifjú halántékait dús szőke fürtök körítették.

A képviselők egymásra néztek. Ki ez az ember? Miféle új választás volt megint?

- Megszaporodtunk - szólt Mocsáry kéz-dörzsölgetve.

- Ne eresszék hozzá közel Verhovayt - diplomataizált a cirkumspektus pártvezér-palánta Ugron Gábor -, mert az magának gombolja be az új baleket.

- De iszen nem volt választás sehol - okoskodik tudós Orbán Balázs. - A megszaporodás lehetetlen pedig másképpen. Gondoljátok meg, uraim, hogy férfiak vagyunk.

- Igaz, csupa férfiak vagyunk. De hát akkor?...

- Talán valami idegen embert eresztett be a kapus?

- Meglehet. Legjobb volna őt magát megkérdezni. No, ki kérdezi meg?

Senki sem kockáztatta meg. Nehéz párbajidőket élünk, nem csoda! Senki sem ugrott neki az eshetőleges veszedelemnek, hanem súgtak, búgtak, kérdezősködtek, ki lehet, mi lehet, hol veszi itt magát? Uram, én istenem, de furcsa egy dolog ez!

Senki, abszolúte senki sem ösmerte.

Végre ez iszonyatos, érdekesítő kétségben becsörtet a tisztelt Házba Papp György, s amint odatekint, elneveti magát:

- Nini, a *Móni Gyula*!

Hogy Móni? Lehetetlen az! Csak a helye a Mónié. Ugyan legyen eszed, Gyurka. Hogy lehetne az Móni Gyula?

- Ejnye, csak ösmerem. Hiszen az én ellenfelem volt.

- Igaz, igaz -, de azért mégse Móni. Hiszen Móni Gyula szombaton még olyan kopasz volt, mint a Gellért.

- Nos... hát azóta tette fel a parókát. Nézd, no, nézzétek a nevetését.

- Az ám. Ó! Csak az a furcsa, senki se ösmeri meg ma.

- Mert nem ösmerte senki szombaton se.

És van valami igaz ebben is.

A T. HÁZBÓL [márc. 1.]

Az elménckedés mindenkor divatos vala a mi országgyűléseinken. Már 1848-ban is midőn a Lloyd-teremben tartotta üléseit a parlament, s midőn egy tavaszi napon egy veréb repült be a nyitott ablakon át a tanácskozási terembe, félig fölemelkedett helyéről a komoly Beöthy Ödön, s így szólt félhangosan:

- Indítványozom, hogy a két Madarász (József és László) küldessenek ki elfogatására.

Nem tudom, elfogták-e akkor azt a verebet a Madarászek, hanem annyi bizonyos, hogy az a veréb mint a sváb regék nyúlja, mindég kísért azóta az igen t. Házban. S kergetik nemcsak a Madarások, hanem azok is, akiknek nem kellene.

Rábízáván, hogy ebből a parabolából kiki vonja le, amennyi őt illeti, átmegyek ma Tiszaeszlárra. Úgyis régen beszéltem erről a hosszú nótáról.

Három-négy nap előtt vidám hangulat volt az antiszemita közt.

- Van már új Eszter megint!

- Nem ér semmit - felelte Wahrmann Mór - ha nincs hozzá nyíregyházi törvényszék.

S csakugyan úgy is lett a tegnapi vizsgálat és boncolás eredménye kerülve szóba, Ónody búsán mondá a folyosón.

- A *második* Eszter nem sikerült.

Mire állítólag azt jegyezte volna meg Verhovay:

- Nem kell csüggedni. Most elővesszük a *harmadikat*.

- Egy *negyedik* pedig nekem van - bízatta Istóczyék Prileszky.

S ezzel mintegy előre jelezvén a keresztények programját, áttérhetek egész nyugodtan arra a zsidóskodásra, amit Tisza uraimék készültek csinálni, melyet azonban Helfy Ignác észrevett idejekorán.

Hát arról volt szó, hogy a kúriának választási ügyekben való bíraskodásáról szóló törvényjavaslatot benyújtják, mert egy másik törvény már megígérte, tehát be kell nyújtani... bármint ódzkodnak is tőle a választási bűnök »szabadoncai«. (Milyen jó nekünk ez a Lonkay bácsi ilyenkor, ha új szó kell.) Azonban a végzetes benyújtási pillanatban támadni fog egy »önálló férfiú« (játszani fogja Éles Henrik), aki kardot rántván, vakmerően azt fogja követelni a javaslatot benyújtó miniszterrel szemben, hogy ez a javaslat vétessék le még most a napirendről.

A miniszter dühös szemeket fog vetni Élesre, de Éles kemény gyerek, ő oda se néz, megmarad indítványa mellett, s végezetül diadalmaskodni fog.

Két napig tanulták a tükör előtt szerepüket úgy Éles, mint Pauler, hanem közbejöttek, mondom, Helfy, Győry Elek, majd Apponyi Albert, Szilágyi Dezső, s olyan furcsa menetet adtak a cselekvénynek, hogy kénytelenek voltak a »súgó«-hoz folyamodni.

S a súgó (Tisza Kálmán) is meg volt akadva kissé. S hagyta folyni a színjátékot a maga sorján. Ha már beláttak a kulisszák mögé, hát ne legyen belőle nagy csata. Jöjjön, aminek jönni kell! Legyen minden ember a saját lénungján!

Éles rettenetesen röstellte, hogy így levakarták róla a festéket; inkább csak rendezzen ő ezentúl is banketteket.

Szilágyi a kezébe vett egy csalánbokrot, s folyvást Hegedüst piszkálta vele, pedig Hegedüs éppen ma kezdett először gondolni a kegyes megtérésre. Denique, akit az isten kecskerágónak rendelt, nem lehet abból rozmaring-virág.

Hanem Hegedüs sem engedte magát, s ha éledegye suttozták az ellenzéken, mikor a Szilágyi beszéde alatt idegesen izgett-mozgott a széken: »Ni, mintha a piócat sóznák«, mikor aztán ő találta el a Szilágyi beszédének gyenge oldalát, bizony még az ellenzék is kénytelen volt megmosolyogni a daliás kinézésű vezért. De iszen mokány gyerek mégis ez a mi Hegedüs Sándorunk.

Az ellenzék hadiszerencsájének magvát mégsem annyira Helfy, mint inkább Győry Elek vetette el (Parva sapientia regitur...). Ő kényszerítette bele Paulert szerencsés inspirációval a nyilatkozatba, mintha mondta volna neki az Éles indítványa után: »No szólj már te is, more!«

De Paulernek itt nem lett volna szerepe, mert a javaslatot, amit ő benyújtott, nem hagyhatta el, ha szólt, lehetetlen volt tehát szólania. És mégis hallgathatott-e, ha egyszer provokálták?

Megtörtént tehát... megtörtént az a hallatlan eset, hogy kormánypárt kezdte magát nem jól érezni. A cirkumspektus természetűek látván, hogy kritikus szituáció van, hogy alkalmasint szavazás leszen, hol színt kell vallaniok, igyekeztek ott hagyni a tisztelt Házat.

Kármán Lajos »az ünnepélyes férfiú«, kapkodott a kesztyűi és a kalapja után, s elpárolgott a legelső ajtón, még azt se mondva fuvolaszerű hangján a szomszédjának hogy:

»Isten veled, kedves jó barátom, Domahidy István.«

Mint mikor a hajót ingatni kezdi a vihar, recsegték az árbócok, hajladoztak a rudak, ropogott, hasadozott minden.

Az ellenzék összeszedvén magát, kedvet kapott a viadalhoz, nem volt nyomban se éhség, se szomjúság. A Ház tisztelt órája is hiába futotta át már a II-ik numerust, mindenki a megmérkőzést óhajtotta. Szavazzunk! Szavazzunk! - kiáltottak folyton erősbedve.

- Holnap! Holnap! - hangzott a jobboldalról.

De ezt nem volt szabad engedni, mert egy nap hosszú idő, s ha egyet alusznak a mamelukok, elalszik bennük a fölébresztett kötelességérzet is a parlamenti tanácskozások komolyságának megőrzése iránt.

Nem is engedték. Jött a névszerinti szavazás. Kihúzták az R betűt.

Az R betű a parlamenti konyhanyelvben azt jelenti, amit a hónapokban. Az »r« ti. a rák szimbóluma, s ez rossz omen.

Éles Henrik indítvány a megbukott, s harmincöt szavazattal győzött az ellenzék, mely tárgyalásra kívánta kitűzteni a Pauler javaslatát, hadd valljon vele színt a kormánypárt, akarja-e vajon igazán, vagy csak hitegette a közvéleményt?

Persze a kormánypárttól is többen szavaztak »nem«-mel, s ezek között Hegedüs Sándor is.

Mikor a »nem«-et kimondotta, ő maga is megrezzent, idegenül nézett szét a Házban, s mintha a szívébe nyilallott volna az az egy szó, tagjai rángatózni kezdtek, s szemei előtt elborult a világ.

Az ellenzék lelkes éljene harsogott fel.

- Én vagyok-e én? - motyogá, s a plajbász kihullott meredt, élettelen kezeiből, s messze gurult a padok alá.

Bárcsak kedvet kapna ezekhez az »éljen«-ekhez mától kezdve.

Lánczy Gyula és Lukács Béla (mindketten ördögösen híznak a levegő változtatásban) szomorúan gubbaszkodtak a padjaikban, s talán ugyanegy sötét gondolat festékezett a homlokukon.

- Hát minket ki éljenzett meg? Hiszen mi is ilyenformán csináltuk kezdetben?

Visy Imre pedig az írói karzaton csóválta a fejét tépelődve:

- Hát nincs már hűség, hazaszeretet sehol... sehol...

A T. HÁZBÓL [márc. 2.]

Ki van forgatva minden kombináció a sarkából. Nincs már se mennyország, se pokol. Urváry Lajos Hunyady László gróffal ül bizalmas tête-à-tête-ben. Vajon miről beszélgethetnek így »maguk«-ban? Csernátony Lajos Jókai Mórral néz farkasszemet, s már próbálja is a folyosón előlegesen a boxírozást. Ez az egy még megmaradt neki az amerikai polgárságából.

Mint mikor az ördög összeönti a mákot és a köleskását, s nincs az a szent, aki kiválogassa aztán belőle, melyik jön a kalácsba, s melyik megy a malomba?...

A megriadott Pauler a beszédében kijelenti, palam et publice, hogy »most« mindenki a meggyőződése szerint szavazhat. A súly a »most«-on van!

Ez az ülés valóságos »kuriózum« volt. Ilyet aztán nem evett még Anglia. Az írói karzat is megtelt (mert itt csakis az ilyen kaviár vonz még), s Apponyi Albert, Grünwald Béla átmentek diskurálni Neményi Ambrussal s Ábrányi Kornéllel, hogy hát azok mondják meg, »mi lesz ebből?«

Mert ehhez nem politika kell, hogy ki lehessen találni; hanem regényírói lelemény.

A mi karzatunkon pedig Visy Imre, az egyetlen népszerű kormánypárti újságíró, képzelte be magát már a jövő parlamentbe, s agitációt fejtett ki a környékbeli szélsők között, hogy ne fogadják el a javaslatot, de csak Szalay Imrét sikerült rávenni, hogy ne szavazzon.

A karzaton szép asszonyok s leányok nézték a rettenetes riadalmat. Az egyik (egy kis barna) szép ibolyacsokrot ejtett le éppen a Csanády beszédje alatt, mely az öreg Plachy Tamás fejére esett.

A jó öreg vagy alszik, vagy faragcsál: ezt az utóbbi szenvedélyét irigyli Göndöcs, mert ő csak alszik.

Mikor a virág lehullott, az öregúr éppen szundikált, s penicilusa mellette hevert.

Felriad, szétnéz: Mi történik itt? Miért nem engedik aludni?

Lánczy Gyula ül tőle nem messze. Az öreg neki nyújtja át az ibolyát hálateljesen: »Te altattál el, téged illet«.

Csanády bácsi bizony már nevezetesség a stílusban. Ha valaha tudtak úgy írni könyvet, hogy abba más magánhangzó az »e« betűn kívül elő nem fordult, ő ma megmutatta, hogy olyan beszédet kanyarított, amelyben nem vala egyetlen »és« sem. Mert az »és« a szavak között az, ami a közös ügy a politikában, kapocs, s a nemzetes úr annyira gyűlöl mindenféle kapcsolatot, hogy az »és«-t célirányosnak találta vala egészen kiküszöbölni az orációból.

Hanem forgós teringette, meg is tette a hatást keményen, csak úgy döltek tőle neveltükben jobbra-balra a szomorúképű mamelukok.

Ezalatt a folyosó majdnem egészen néptelen volt, mindenkit érdekelt a csuka fogta róka, róka fogta csuka, varga fogta mind a kettő, jóformán csak az »utolsó előtti sarkantyús csizma« tulajdonosa, Füzesséry Géza ült kint, az is csak azért, mert a foga fáj, de nem, a Kúriára annak sem!

Körülötte Madarász Jenőék szótték az aranyos plánumokat, hogy miképp lehetne megszabadulni legjobban Tisza Kálmántól?

Hogy miképp? Hát ki kellene kiáltani külön királynak Erdélybe. Hadd menne oda az egész családjával. S ebből még az a jó is háramlanék, hogy magával vinné Móricz Pált ceremóniás mesternek. Sőt Ugron Gábor is le lenne rázva így a párt nyakáról egy csapásra!

A szónokok bent egyre daráltak, ki vékonyan, ki vastagon. Hiába kérte őket esengve Baross minden felszólalásnál, hogy tegyék meg édes hazánk jóvoltául azt, ne beszéljenek. Mindent a hazáért, csak hallgatni nem! Mert hallgatni lehetetlen, ha valakinek eszméje van. Horváth Lajos, Kőrösi, Unger, Vidliczkay, Polónyi, Literaty Ödön cserélték ki az eszméiket.

Mikor Polónyi beszélt, valaki megjegyzi a háta mögött:

- Zsíros kálvinista hangja van.
- Hiszen nem kálvinista...
- Még az se? - csodálkozik az előbbi.

Mikor Literaty beszélt, már akkor senki se hallgatott, ki volt fáradva minden fül.

- Jó parlamenti alak ez a Literaty - dicséri egy öregúr, rajta legeltetvén szemeit.
- Jó, de ülvé.

Az öreg Péchy, minél jobban közeledett végkifejlesztéséhez a bonyodalom, annál nagyobb zavarban volt. A miniszterelnök, ki még tegnap élénken hangsúlyozta magáról, hogy hiánya érezhető a Házban (ezzel Paulernek akarván akkor sottise-t mondani), ma már azt érezte, hogy ő *fölösleges* a Házban, mert már a szavazás közeledik.

S ha bent van - olyan a helyzet -, okvetlenül a szélsőballal kell szavaznia amellet, amit nem akar. Mert mennykő dolog az a csapda, amibe belekerül az, aki mindenfelé nyújtogatja a nyakát, oda is, ahová nem kellene.

Oly mulatságos volt ez a mai ülés, hogy nekem, aki mindig a mulatságos oldalait keresem az üléseknek, meg kell hátrálnom, kiszorítottak a komoly oldalaihoz. Megbuktam.

Ha a legtréfásabb oldalát ragadom ki az ülésnek, akkor semmi újat sem írhatok, mert bent van alább a rendes tudósításban, ha pedig újat írok, az okvetlenül mögötte marad a tényeknek humorisztikum tekintetében.

Pauler rövid felszólalása után már olyan élénken hangzottak a »szavazzunk«, hogy Tamássy Béla lemondott a beszélési jogáról, s elkezdődött a szavazás először felállással.

Az ellenzék majdnem egészen felállt, a kormánypártról is mintegy harmincan s köztük a jelenlevő két miniszter, Pauler és Ráday. A derék Ráday úgy nevetett, hogy a hasát fogta. - De igaz is, olyan bolond komédia az!

Mert nem helyeselhető az ellenzéktől sem, hogy csupa ellentmondási viszketegből, csupa »játékosdi«-ból egy olyan javaslatot portál, mely ellen egész hévvel és keserűséggel intézné támadásait, ha igazán akarná a kormány. S ami rossz és kárhuzatos, bizonyára az marad akkor is, ha a kormánypárt nem támogatja.

Igaz, hogy a kormány »csíny«-t akart elkövetni a parlamenti méltóság és komolyság ellen, s hogy erkölcsileg is csorbult ezzel, de ok-e ez arra, hogy az ellenzék is játékot űzzön az általa képviselt elvekkel és tendenciákkal?

De azt elmondja talán valahol a cikkíró, én csak arra szorítkozom, hogy a többség nem volt kivehető felállás útján, hát a szakaszonkénti olvasás vette kezdetét, mint mindig, most is baloldról, hogy addig jobboldaliak jöhessenek be.

Nagy zsibongás s láрма közt olvasták meg a jegyzők legelőbb is az ellenzéki voksokat, melyek most »igen«-ek voltak. A Hegedüs Sándor tegnapi »nem«-je jó kamatokat hajtott azóta, *százhat* igenlőt olvastak össze a jegyzők. Százhat igen egy nemért:

- Miénk a többség! - kiálták diadalittasan a szélső padokon.
- Precarius - vélte Csanády s mások. - Kérjünk névszerinti szavazást!
- Helyes, legyen hát névszerinti.

S beadták aláírva a név szerinti szavazás iránt a kérelmet.

Eközben megolvassák a nemmel szavazókat is.

Mindenkiben elhül a vér: csak *száznég*y. Az elszörnyülködés fölszisszenése balról. »Bolondot cselekedtünk«. El volt hamarkodva. Minek kértük a névszerintit? Ilyen a szegény ember, még ha beüt is neki a szerencse, maga kergeti el magától!...

S látni kellett volna elborulni ez arcokat, hogy egyszer győztek életükben, de ezt se élvezhették egy félpercig sem, mert már a győzelmet időközben elgaloppírozták.

Ami valószínű is. Mert a jobboldali ajtókon csupa friss emberek kezdtek szállingózni. Ideát pedig nem jött be senki, csak Németh Berci, akit az ebédje mellől zavartak fel s aki azzal a mondással rontott be: »Nem szeretem ezt a másodszori lencsét«.

Hanem az arcok egyszerre újra kiderültek, mikor valaki kitalálta, hogy »ne tessék siránkozni«. »Mikor többségben voltunk is, kisebbségben voltunk, mert a száznégyszavazathoz még oda nem voltak olvasva a jegyzők, előadók sat. az elnök.«

Már ez más! Akkor hát szerencse föl! Kihúzatott az »M« betű. Az M betű a Memento mori. Megbukott a javaslat. Öt szavazat temette el. Pihenjenek békében a porai! Ámen.

A T. HÁZBÓL [márc. 6.]

Erre a vitára fáj már a foga régen sokaknak. Egyrészt azért, mert most lehet majd csak igazán kiporolni a Trefort őexcellenciája kabátját, amint igaz is, hogy nagyon poros már; másrészt, mert ennél a javaslatnál esik a legkényelmesebben hazabeszélni, és pedig először azért, mert mindenki tud ahhoz abból, amit ő még nem tanult, hogy mit és hogy kellene tanítani a középiskolákban, másodszor pedig azért mert a választásoknál tiszteletes és kántor uraimék viszik be a voksok nagy részét, s őkegyelmeik - amilyen bolondos fantaszták - az ország összes ügyeiből (nem kell azoknak vasúti koncesszió!) a nevelés iránt érdeklődnek a legjobban. Pedig hát ostobaság az egész! Az összes nevelésnek ebből az egy sorból kellene állnia fel az egyetemig, hogy: »Tiszteljétek az urat és fizessétek az adót!«

Hanem azért mégis huszonegy ember iratkozott fel innen is, onnan is huszonegy (valóságos *huszonegyezés*!), s ha ez a negyvenkét ember annyit fog beszélni, mint az eddigi négy, úgy szépen kitavaszodik addig, míg »puktum«-ot csinálnak.

A mai hosszú beszédekhez legalább az az egy szerencse volt mégis, hogy igen mulatságos közbeszólók akadtak; Csanády, Madarász József és kivált Thaly Kálmán, e három úr volt szíves fűszerezni az előadásokat. Úgy, hogy azok úgyszólván dialógi magaslatra emelkedének.

E közbeszólások voltak kétségkívül a sáfrány. Thaly azt mondta a kultuszminiszterre, hogy »Trefort bíbornok!« (Hentaller azon tűnődött egész nap, hogy ugyan sértés-e ez?), Madarász azt mondta Kovács Albertre, hogy »kálvinista jezsuita« (Apponyi Albert törte rajta eszt, vajon hogy dicséret-e ez?).

Nem tudom biz én aztán, miben állapodtak meg!

Annyi azonban bizonyos, hogy Szathmáry Gyurié a nap oroszlánrésze. (Irigyelte is tőle P. Szathmáry Károly.) Ez ugyan nem oláhosodott el, mint a többi földiei, sőt még el sem trefortosodott. Szomorú képét adta a közművelődés állapotainak Magyarországon, színekké is ecsetelve azokat. A jobboldalon többen lesütötték a fejeiket (Nomina sunt odiosa), mert talán magukra vették.

Szathmáry Györgyöt eddig úgy ösmerték a Házban, hogy alkalmasint Szathmáry Károlynak az öccse.

Ma azt kérdezi Gromon Odescalchytól:

- Ki ez a Szathmáry György? Igazán jól beszél.

- Hát ez bizony - mondja Odescalchy -, nyilván a Szathmáry Károly édesapja.

Egyébiránt szűz beszéd volt (s bár még eddig nem jelent meg) mindjárt nyomtatva lehetett olvasni a »Nemzet« emberei: Hegedüs Sándor, Visy Imre, Berzeviczy és Beksics arcán, kik a folyosókon örvendezének ezen szerencsés szülési eset fölött.

Szathmáry Gyuri után Trefort beszélt, mialatt Tisza meglegedetten, édesdeden pihent tövises széken felszenderben ekképpen gondolkozván:

»Milyen jó, hogy végre van mégis egy olyan javaslat, amelyről azt hiszik a kollégáim, hogy én nem értek hozzá. S békében hagynak. Pedig ha tudnák, hogy nem is annyira azért beszélek váltig én, mert értek valamihez... Oh, édes istenem... éppen megfordítva, azért beszélek, mert ők nem értenek semmihez.«

Ezen »öngondolkozási lelki monológ« hiteles szövegéért jótállva, átmehetek Herman Ottóhoz. (Át ám, de csak óra múlva!). Mindegy; töröljük ki ezt az egy órát a múltak jegyzőkönyvéből (Biztosítom önöket, hogy nem veszít vele a jövő), s legyünk mindjárt Hermannál.

Mert Hermané az első lövés a javaslatra: öt lépésről.

Herman talált, mert golyója éppen a Trefort jobb karját súrolta volna, ha volna neki *jobb* karja. A papoknál hagyja: azok használják nyúllábnak. (Hogy mire használtatik a nyúlláb, írja meg nálamnál keményebb szívű ember).

De hiszen a szónokok beszéde benne lesz reggel a lapokban (ha nagy kézíratszükség van, ez esetben még tán a Kovács Alberté is) - hát mit vesződjünk mi a beszédekkel, amit mondtak, azt már úgyse kaparja ki onnan egy macska sem - jobb nekünk, ha szétnézünk egy kicsit, s aztán felvesszük az oberrokkot, s kimegyünk sétálni, ott künn legalább napfény van... itt benn pedig van örökös árnyék.

No, hát tekintsünk szét... mert nem tréfa dolog ez, amit látunk (eltehintve Horváth Boldizsár kegyelmes uramtól, aki ritka vendég itt). De ne gondolják, hogy talán a sisakban született Bauszner Guidót akarom megmutatni csodának vagy Gusbeth Kristófot, nem ők, hanem az tetszett meg nekem, hogy míg idelent milyen szörnyű lankadtan, álmosan tanácskozik a tisztelt ország, addig ott fönn a kakasülön vidáman zsibong a tekintetes vármegye.

Tán nem is kell mondanom, hogy melyik. Hát persze hogy a derék Csanád. Jó Pozsonyi Ferenc uramról szinte az izzadság csurog, úgy elmagyarázza ökegyelmeiknek, hogy azok a nagy uraságok odalenn, az a vékony ott, meg az a vastag is amott, neki a pertu pajtásai. Hanem micsoda gyenge diéta ez most! Jézus Mária, mennyi fel nem nőtt gyermek köztük! A felét sem ismeri. Hanem azért vannak még... igenis vannak még oszlopok odalenn... ama őszhajú például, meg az a köpcös túlnan... No, nem kell félni, atyafiak. Megye ez még... és az is lesz, ha én mondom... én pedig mondom. Mert igenis vannak még »oszlopok«...

Szegény Pozsonyi Ferenc bátyámuram, igenis vannak még oszlopok, felülről (ti. a kakasülön felülről) izmosak, hanem lentről nézve bizony papirosból vagynak azok.

Lőttek már annak a tekintetes municípiumnak!

A T. HÁZBÓL [márc. 7.]

A második nap!

Mint mikor egy anyának négy-öt gyermeke van, aztán különböző természetű ugyan valamennyi, de azért mégis mind egymásra ütött, ahhoz hasonlít egy ilyen vita. A mai szónokok ugyanazt mondják el, mint a tegnapiak, de azért ők szentül hiszik, hogy *mást* mondtak, és köteles elhinni minden ember. De még ez nem volna baj. Hanem a holnapi holnaputáni és azutáni orátoroktól is mindig ezeket kell hallgatnunk fölújítva, megpapríkázva, fölmelegítve, elsózva, hidegen, melegen, cukorral és borssal, garnírunggal, mustárral (amit a megbénult szónokok lábára kötnek), tormával, amit az ájulódozók orra alá reszelnek... No, már nem irigylendő multság biz ez!

Ma különben *csehül* kezdődött az ülés, egy *szász* kezdte. Nevére nézve Gull József, foglalkozására nézve lutheránus.

Az összes szászok nevében beszélt, de oly nagy kinnal szülte meg beszédét, mintha legalább is az egész Európa keservének és panaszának az ő száján kellett volna kijönnie.

Beszédjét legjobban jellemzi az, hogy csak éppen Trefort miniszternek tetszett, az mondogatta váltig a szomszédjainak: »Szépen beszél... jól beszélek«.

Maguk a szászok nem voltak meglegedve vele, mert uti figura docet, még Wolff uram is felszóltat ráadásul, amit netán Gull elfelejtett volna elmondani.

De vagy Gull se felejtett el semmit, vagy Wolff is elfelejtette az okosabb szempontokat elősorolni. Tertium nou datur.

Hanem mégis Wolff volt akaratlanul a fő indító oka, hogy az ellenzék egyik nagy matadora, a mi kedves József bátyánk, Madarász, egy jelős elmésséget fundálhasson ki egy hét óta pihenő agyvelejében, mely elmésséggel megbiztatta vala selyma módon az érkező képviselőket a folyosón:

- Győzünk! Trefortnak vége van!

- Hogyhogy?

- Kétszáz képviselő beszélt már a javaslat ellen. No, ugye biztos többség?

S a későn érkezők - mert azok többnyire nehéz fejjel vannak a hosszabb alvástól - csak ritkán találták ki, hogy Madarász bácsi nem hazudik, de mégse mond igazat, mert kissé »z«-nek ejti ki az »sz«-t.

Ő pedig olyan jót nevetett aztán ezen az ő kapitális tréfáján, hogy a könnyei is kicsordultak, s csendesen alápergének tisztára kifejelt kék zekéjén.

Különben pedig hagyjuk el Wolffot (de már ennél sokkal többet érnek az én saját külön Farkasaim!), s menjünk át kurucabb atmoszférába. Thaly Kálmán beszél.

Hajh Rákóczi, Bercsényi és Nagy Imre! Ha most látnátok őt szavalni, mennydörögni, bizony többre becsülnétek Körösmezey Gusztit!

Thaly rituális célból beszélt, de azért argumentumait a Rákócziak korából vette, Heister, Garaffa, Basta uramékkal példálózván.

De ezek a kísértetek csak nevetésre indították a mamelukokat, annak jeléül, hogy ők semmitől sem tartanak, semmitől sem félnek, csak Tisza Kálmántól.

Trefort se volt izgatott, olyan nyugodtan hallgatta a legerősebb kifejezéseket, mintha csak hájjal kenetnék, csupán Göndöcs vette zokon, hogy mindig a protestantizmussal hajigálkózik a katolikus papság ellen, s mikor elvégezte a beszédét, pedig nem egyhamar végezte el - *addig egészen Debrecenben volt az eleje* -, Göndöcs hozzálépett s így szólt:

- Nincs igazad, kérlek. Mi katolikus papok is szeretjük a szabad mozgást...

- Megengedem - mondá Thaly gyanúsító nevetéssel -, *mert azzal jó az!*

Göndöcs elpirult, s ájtatosan emelte a szemeit Bölöny Józsira, aki mint szakértő, bizony szinte Thalynak bólintgatott igazat.

A T. HÁZBÓL [márc. 8.]

Igazán vannak drámai helyzetek!

Micsoda borzasztó pech az, hogy az öreg Hegedüs László bácsi, aki egy esztendő óta lesi ezt a javaslatot azért, hogy hozzászóljon (és tudna is hozzászólni higgadtan), ilyenkor betegszik meg, de azért a paplan alul is figyelemmel kíséri a vitát. A jó vitéz Herman Ottó viszi el neki mindennap a híret, ki mit és hogyan beszélt.

Az első nap után azt mondta.

- Te, Ottó, hogy tud az a Kovács Albert *ilyeneket* beszélni?

- Hát, kedves bátyám - mondja Ottó -, ha az ember belekezd valami dikcióba, én is, te is, az orrunk után megyünk; hát persze egyenes úton érünk, ahova érünk. De látod ez a szegény Kovács Albert, ha ez is az *orra* után indul, hova érhet ez? Hiszen talán tudod, milyen jobbra-görbe az orrocskája...

Ebben aztán megvigasztalódott Hegedüs László nagy mosolyogva.

A tegnapi gyűlés után is beállított hozzá Herman Ottó.

- No, hát mi újság?

- Semmi.

- Senki se beszélt?

- Senki.

- Hát mért? Nem volt meg az ülés?

- De bizony megvolt.

- De hát akkor?

- Bombáztak, bátyám... a szászok bombáztak. Majd belesiketültem.

- Te, Ottó! - szólt ekkor Hegedüs László ünnepélyes arccal félkönyökére emelkedve. Hagyjunk fel a tréfás diskurzussal! Mondd meg nekem kik vannak még feliratkozva?

Herman elősorolta a neveket.

- Te, Ottó! Nekem vízióim vannak. De csukd be jól az ajtót,

Aztán halkán súgta a fülébe:

- Én attól félek, öcsém, hogy ez a Mészáros Nándor a döntő pillanatban »eláll«.

Herman arcán összecsoportosultak a ráncok, s aggodalomteljesen rebegé:

- Nem lehetetlen!

De azt akarta mondani, hogy »Bizonyosan!«

Ezen auspiciumok mellett virradt meg a mai nap, pergett le a mai ülés eleje.

Rakovszky István nyitotta meg a vitát. Beszédjének az akart lenni a poénja, hogy megleckéztesse egy kicsit Wolffot és Thalyt. Egyébként is inkább polemikus természetű beszéd volt. Pista úr csipkedett mindenfelé, jól rosszul, ahogy jött.

De okosan tette, mert ilyen szónoktól csakis ez az érdekes. Olyanszerű már ezen stádiumban a vita, mint a kriegsparthie a kuglin. Senki sem kívánja az egyenes biztos dobásokat... amikor előlről üti le valaki a királyt. Szabad már vándlizni is. Sőt még mulatságosabb ha úgy oldalvást vagy hátulról hullnak a bábuk.

Rakovszky pedig határozottan csak »vándlista«, hanem meg kell adni, hogy néha igen jól teszi fel a golyót, habár az is megesik, hogy gyengeségében ki sem ér.

...Tisza Kálmán pedig ezalatt folyton jegyzett... ceruzája rakta az ákumbákumot a kiterített fehér árkusra.

A folyosón mozgásba jött a párbaj-intéző egyesület minden tagja, lőtás-futás, sugdosás a fülkében, az oszlopok mögött. Szerep mindenkinek jut. Egyiknek pisztolyai vannak, azt ad kölcsön, a másiknak el kell szaladni az orvosért. A szekundánsok megbeszélik a legközelebbi teendőket. Minden bolond ember láthatja ebből, hogy párbaj készül, csak azt nem lehet tudni, *hány*.

A mágnás képviselők foglalják el a büfét; nekik nem kell a javaslat, csináljanak vele, amit akarnak a lateinerek! A nevelés csak nekik való!

Hanem a karzatot egyszer nem ülte annyi szép hölgy, mint ma. Talán Hoitsy fog beszélni? Kutatom az okát, töröm a fejemet rajta, de a föllépő szónokokban sehogy sem bírom felfedezni a csalétket.

No, de végre sor kerül Mészárosra. Nem áll biz az el, eszeágában sincs.

Megfogja a padot, görcsösen markolja meg az egyik kezével, hogy el ne essék, mert nem bolondság szűznek lenni, a tréma, a lámpaláz meglátszik a hangján, a mozgásán pedig a félénkség.

Elrecitálja a beszédét olyan oskolásfiú formájára (no lám, mégis látszik, hogy látogatta az iskolákat, már ti. főtan-felügyelő korában). A szolga egy poharat tesz a háta mögé. Hányja-veti magát, amíg beszél, ágál, hadonász. Az egész Ház feszült várakozásban van, hogy a poharat bizonyosan lelöki beszéd közben, s ennélfogva *csattanni* fog valami.

De nem csattant. Elmúlt ez a keserű pohár nemzetes Bakay Nándor uramról, aki nem szeretné, hogy a szegedi első kerület képviselője legyen a második a két szegedi követ közül.

Pedig ha a beszéd nem volt is szónoklati remek (mert istenuccse nem volt), az iránya igen helyes, s meglehetősen objektíve forgatta meg a javaslatot, mint a pecsenyét a tűz körül, megmutogatván a jó és rossz oldalát is. Végre pedig, mint a jó mészáros, nem oda vágott, ahová nézett: a katolikus autonómiát követelte.

Trefort szájában egy apró ceruza volt, mindjárt lenyelte csodálkozásában.

E leírt viszontagságok után kiütött *a vallási háború*. De nem tréfálok, mert ez már komolyan az.

Mocsáry Lajos már megöszült, s eddig mindig liberális ember volt és magasabb szemponton álló, hogy azt ne mondjuk, államférfíúi gondolkozást tanusított.

És hát megeshetik... mert lám Apafi Mihály uram önnagysága hatvanöt éves korában lett szerelmes egyik udvari cselédjébe, s el akarta feleségül venni.

Miért ne történhetnék meg Mocsáryval is egy nagy visszamenetel?

Úgy bizony, nekidurálta magát, s lepipált minden felekezetet, különösen a katolikusokat. Hiszen úgys eleget hatalmaskodtak a reformáció alatt, dukálna már, hogy most mi kálvinisták kerekedjünk felülre.

Mi volt a szándéka Mocsárynak? Nem tudni. Híressé akart lenni? De hiszen az már volt!

Vagy hogy az öregsége hitbuzgóvá, bibliássá (hm! Hol van, merre van most Bibliás Kiss János?) tette, s a kálvinistaságban találja az egyedüli üdvözítő vallást?

Az a kijelentése, hogy *jó hazafiak csak a protestánsok* lehetnek, nagy szenzációt tett. A kedélyek ingerültek kezdtek lenni. Az emberek összenéztek.

- Tegnap Thaly, ma Mocsáry, mi akar ebből lenni?

A katolikusok összeverődtek csoportokba, s az ellenmondások úgy zuhogtak a Mocsáry fejére, mint a zápor. Göndöcs ijedten forgatta szemeit, Latinovics zordonan nézett maga elé, Bende Imre imádkozott, Tisza pedig jegyezett... egyre jegyezett.

- Vallásháború! - dörögtek az emberek. - A zsidók ellen kezdtük, most a katolikusok és a protestánsok közt fog kitörni!

- Merre van Prónay Dezső? Neki kellene felszólalni, ha Mocsáry elhagyja. Hadd hallanók a lutheránusokat is!

- Csakhogy Mocsáry nem hagyja el...

Pedig már unni kezdik, kivált a felekezet nélküli közönyösek, kik a folyosóra törekednek.

- Mégis botrány!

- A XIX-ik században.

- Felelni kell rá keményen.

- Okvetlenül.

- Majd megfelel mindjárt Tisza Kálmán.

- Hiszen ő is csak kálvinista.

- Igen, de még mellékesen okos ember is.

- Hát persze, s ez is csak valami!

És csakugyan Tisza állott fel, s elkezdte mosni Mocsáryt.

Ez úgy hatott, mint az ellenméreg. Mondták is mindjárt a katolikusok.

- Most már nem veszedelmes a vallási harc, ha csak kálvinisták közt folyik. Belőlünk nem eshetik el senki.

És igazán nem is esett el. A katolikusok legalább idáig egészen jól viselték magukat. A lutheránusoknak pedig volt eszük, hogy ne áruljanak el semmit a vélekedéseikből. A kálvinistáké a blamázs; azok közt is akadt azonban, aki megváltotta őket a szégyenkezéstől.

Tisza nem annyira beszédet mondott, mint inkább krokikat. Apró rapszódikus megjegyzéseket azon sorrend szerint, amint a slágvortokat megpillantotta a jegyzékén. A megjegyzések okosak voltak de a poénok, az epigrammai élek igen kopottak, például ilyenformák: »én a felnőttek oktatására nem vállalkozom« stb., de hatottak, roppant hatottak.

Úgy tett ma őexcellenciája mint egy-egy nagy szavalóművész a néma csendben, az érdekesítő figyelemben (minő már Deák óta nem volt egy hosszabb beszéd alatt) minden strófa után megállott, egy nyughelyet tartva, ott ahol nevetni vagy helyeselni kellett. Többé-kevésbé, inkább többé elsült neki minden strófa.

A beszéd után a miniszterek hozzájárultak, még Szapáry is (aki pedig tartja magát legalább is olyan embernek, mint Bismarck és Necker együtt) gratulálni, s ő elmondhatta valóban:

»Az én erőm ezeknek a gyengeségében vagyon. Menjetek cselédeim! Hajoljatok meg Mocsáry és Thaly előtt!«

*

A gyűlés után Herman ismét elvitte a mai tárgyalások hírét a beteg Hegedűsnek.

- Mi történt?

- Agyonütötték a kálvinistákat.

- Hála istennek! Köztük van-e Tisza is?

- Köztük... de úgy, hogy ő ütötte agyon a többi.

- Te, Ottó... Nézd meg csak kérlek a pulzusomat. Nem vagyok én hagymázban? Vagy hogy te beszélsz félre!

A T. HÁZBÓL [márc. 9.]

Két Berzeviczy ül a Házban: Irnák és Albert.

Ha a hallgatás arany, akkor Berzeviczy Irnák valóságos arannyá változott már. Haza kell vinni in massa, s odaadni az eperjesi aranyművesnek, csináljon belőle pecsétgyűrűket a választóknak.

Hanem a kis Albert, az már más. Albert valóságos második Baross Gábor, csak hogy szebb formátumban.

Irnák az ellenzéken ül. Albert a kormány konyhájában húzódott meg. Jó meleg hely, de őt azért mégsem teszi lustává. Szorgalmas és komoly igyekezetű fiatalember. Minden beszéde jobb, jobb!

Még csak a második tavaszt számlálja, és már komolyan számba vehető ember a parlamentben, sőt el lehet mondani, hogy a mostani termés legjava.

Övé volt a mai nap, pedig a nagy Wolff is beszélt. S mert a szászok nem járnak egyenkint, mint a ludak; még egy másik szász, Kaiser is belekottyant a javaslatba, mely talán sohasem fog véget érni, olyan élénk a kínálat és kereslet.

A folyosókon ezalatt valakinek eszébe jutott a kalendárium, alkalmasint Németh Bercinek, aki minden névnapot, minden születésnapot könyv nélkül tud.

Andrássy Gyulának ma van a 60-ik születésnapja.

Hallatlan az, hogy ez az ember, akire helyesen jegyezték meg, hogy sokkal fiatalabb a fiainál, már 60 éves aggastyán legyen!

Régi barátai közül (tempora mutantur, bizony nagyon kevesen vannak már) egy-kettőnek eszébe jutott gratulációt írni alá. Így aztán - amibe már nem hittünk többé - bejött megint az Andrássy-éra a folyosón, de csak egy félórára.

Egypár új anekdota is felszínre került megint róla. Hiszen örökké az anekdoták hőse volt ő.

Néhány anekdota szülte, s néhány anekdota temette el. Ötletekből volt a bölcsője, ötletekből a koporsója.

Bezzeg most már nem kapnak rajta a lapok annyira, se a közönség.

Járhat-kelhet már, sziporkázhat a »Bismarck barátja«, a nimbusz odavan...

S ez éppen úgy nem kerül vissza többé, mint a rendjelei.

Ad vocem rendjelek!

Néhány nap előtt ismét maga a gróf inkvirálta a törvényszéknél a tetteseket. Mégpedig oly kedélyesen csevegett a tolvajokkal, mintha valami szalonban lenne.

Sőt még fel is derítették őexcellenciáját.

- Mondja el, kérem, miképp határozták el a betörést, s miképp jöhettek fel oly észrevétlenül - kérdé a főtolvajt.

Az aztán egész nyíltan kezdi beszélni:

»Hát kérem, arra ténferegünk egy estefelé, én meg két pajtásom. Azt mondja ez a „szemölcsös”:

Ejnye, be szép ház ez! Ugyan kié?

Mire így kiált fel a „bögre nyakú” cimborám:

Hohó, fiúk - itt jó lesz körülnézni. Ebben a palotában, úgy beszélnek, négy szekérnyi arany van, mert itt a „király pajtása” lakik.«

Andrássy elnevette magát e passzusnál, kivette tárcáját, s egy tízforintost adott ajándékba az orgazdának.

A tolvajok egészen megszerették már vége felé a grófot a jó modoráért, s neki is nagy mulatságot szereztek a gazfickók.

*

Meg nem állhatom, hogy ide ne jegyezzem egyik kitűnő mondását, melyet Éber elméje tartott fenn az utókornak.

Hosszas volna elmondani, milyen dologról volt szó, melyet a király őfelsége óhajtott volna, ha keresztülmegy a parlamentben.

- Ne kívánja, felséges uram - mondja a miniszterelnök (mert még a miniszterelnöksége idejében történt) - én legalább nem merem tanácsolni felségednek...

- Tehát lehetetlennek tartja ön?

- Nem, csak célszerűtlennek - szólt Andrássy.

- De lássa, én szeretném, tegye meg!

Andrássy hallgatott.

- Hát akkor legalább ígérje meg.

- Ja Majestät - szólt a gróf bizonyos határozottsággal, mi különben nem volt sajátja - *versprechen ist schwer, halthen ist leicht!*

A király elmosolyodott. Ez éppen a német közmondás, de megfordítva. Tetszett neki az erő és a gavalléria, ami ebben a felfogásban van, s többet sohasem hozta elő kívánságát, melyet azért nem hoztunk elő most mi sem.

*

Most pedig térjünk vissza megint az üléshez ez adoma után, melyért örök kár, hogy nem később történt, mikor a Bosznia okkupációját kívánták Andrássytól, s melynél kétszeresen felsőhajthatunk, mert most már a német variációja van divatban.

Az ülés legérdekesebb része az ónodi-epizód volt -, de nem Ónody Gézát értjük, mert az ő napja már leáldozott a második Eszterrel.

Hanem értjük Thaly párviadalát Rakovszkyval. A jó Thaly szellemharcokat vív. Mindig elhozza magával a küzdőterre Rákóczi daliáit. Annyira beleélte magát e korba, hogy ezek nélkül ő nem mehet sehova. Ott ül a balján a vén Bercsényi, s nyers kemény igazságokat sugdos a füleibe, látja Kollonicsot a túlsó oldalon s vérbe borul a szeme a dühtől... Ott ül valami képzelt trónuson maga Rákóczi Ferenc is, főséges nyugalommal, s habár nem integet neki szemöldjeivel, ő mégis leolvassa az arcáról, mit akar, hogy mondjon...

S amikor ő maga (ti. Thaly) kifárad, megszólaltatja ökegyelmeiket, nagyságos és kegyelmes uraimékat, s az ő buzogányaikat csattogtatja meg.

Azonban Rakovszky István, aki bizonyosan még most is haragos indulatot táplál a fejedelem iránt, amiért őset, Menyhért urat lekoncoltatták, nem hagyja annyiban a dolgot, s kéri a kurucok mondásait kikorrigálni.

Hanem iszen méregbe jön emiatt Thaly Kálmán, s odacsapja Rakovszky árulását a dédunoka fejéhez...

A dédunoka pedig mit tegyen, bizonyítgatja, hogy büszke reá, ami egészen hasonlított arra a katona földijére, akinek megmagyarázza többi közt a káplárja, hogy legyen kevély arra, hogy a ruhája mindig tiszta.

Kérdi aztán egyszer sok idő múlva a káplár:

- Mit csinálsz, fiam?

- Kevély vagyok.

- Mire vagy olyan kevély, édes fiam?

- Kevély vagyok a nadrágomra.

A Ház ma kevésbé unatkozott, mint tegnap, de mégis eleget; keserősége azonban határozottan kevesebb volt a felekezeteknek, sőt egy öröm is érte: Lesskot már nem hagyták az idő előhaladottsága miatt szóhoz jutni.

Ő holnap reggel lesz az első szónok! Minden embernek jól esett ez a kijelentés. Mert mindenki tudja, hogy tovább alhatik a rendesnél egy egész órával.

A T. HÁZBÓL [márc. 10.]

Az egész vita színtelen már, színes csupán a karzat, hol valóságos virágkiállítás volt ma. Itt egy kék fátyol, mellette egy fehér ködmönke, ott egy halvány zöld strucctoll, szép pirosposzsgás arcnak a bevégződése, amott egy vérvörös szalagos bété kalap, ez ma a királynő (a szép Rudnay Ilona k. a. fején van). Trefort - ha komolyan föl vesszük - büszke lehet, hogy ő csalja ide a legszebb közönséget. Különben a hölgyeknek igazuk van, ha olyan nagy számmal jönnek, ők vették észre legelőbb, hogy itt tulajdonképpen csak szépirodalmi előadások folynak.

Hanem a dolog kölcsönös.

A Ház vonja a karzatot, s a karzat vonja a Házat. Mióta a karzatok ilyen ragyogók, azóta mind ott könyökölnek a fiatalabb képviselők, még Rohonczy Gida is bebotlott, s leült a habarékpártra.

- Mért nem inkább ide hozzánk? - mondja neki Szalay, aki szörnyen meg van ijedve, mert öt esztendő alatt minden ember vagy kihalt vagy kibukott abból a padból, amelyben ő ül. Az ösfoglalók közül Hollóssy volt az utolsó: ő sincs már többé szegény.

Rohonczy a fejét rázza. Még, azt mondta, nem döntött véglegesen. Addig tehát kénytelen volt egy *ideiglenes* helyet keresni. S ott a habarékpárton minden hely ideiglenes. Az a purgatórium. Oda taszította fel Tisza a Tartarusból. Majd ezután válik meg a többi.

Különben sem a hely teszi az embert; aki zöld alsónak született, sohase lesz veres kétszem!

Lessko István kezdte az ülést és Grünwald végezte be. Mintha az ember a pincéből felmászik a torony tetejére verebet szedni...

De még közből jött Prónay Dezső és Hoitsy Pál.

Prónay Dezsőről már sokszor fecsegtem ezen a helyen, ösmerik már kívül-belül az olvasók: testileg vézna, szellemileg izmos legény, hanem Hoitsy Pálnál érdemes lesz egy kis lélegzetet venni.

Hoitsy saját erejéből emelkedett fel a parlamentbe, ő nem olyan alak ott, akit a megye szalasztott ide vagy hatalmasoknak szárnya hozott el idáig; erős egyénisége van, s ez még mielőtt kilépett volna a sorompókba, tiszteletet szerzett neki pártjában. Nagy remény fűződött hozzá, de ő ezt mind felülhaladta messzire.

Tudós, de nem pedáns és egyoldalú, művelt ember tetőtől talpig. Minden iránt van érzéke. Világos fő, kiben összeolvad szerencsésen az idealizmus a realizmussal. Ez az anyag, melyből a nagy embereket gyúrnak.

Az ő beszéde, melyet ma tartott, egészen megfelelt egyéniségének. Az a beszéd messze túl van a magyar nívón. Ő nem úgy állt fel, mint rendesen jelesebb szónokaink is, hogy megtartsák a szokott észbeli gimnasztikai gyakorlataikat, s megcsillogtassák tekintélyük öregbítésére időről időre gondolkozásuk gyümölcseit. Ő *akart* valamit. Azt akarta kimutatni, milyen abszurdum a

régi klasszikus nyelvekkel való túlterheltetése az ifjúságnak, s az egész nevelési rendszer. Minden erejét ennek a megvilágítására csoportosította, azért hatott jobban, mint bárki más.

Ha minden képviselő így fogná fel rakéták elsütögetése helyett feladatát, nem lennének a hosszú viták se unalmasok, sőt inkább sok tanulság volna azokban!

Hanem itt senki sem akar okulni, mert mindenki a *legjobban érti* a kérdést, azért hát »halljuk, halljuk Göndöcsöt!«

S a jó Göndöcs atya, mintha fizetve volna azért, hogy a tisztelt Házat földerítse, ártatlan mosollyal rágyújt, amikor csak kívánják. Fuvolaszerű, siránkozó hangja kellemesen csiklandoztatja az idegeket. Hiszen olyan kedves a kis öreg, hogy lehetetlen rá megharagudni. A játszi gyermekség és szűzies naiv észjárás szivárványos bugyborékai, amiket mond. Igazán nem szabad őt kinevetni...

Őneki se kell a görög nyelv...

- Benedek - kiáltják neki -, fáklyás zenét akarsz a diákoktól?

... Az egyház az anya, őszierinte, az iskola a szűz leányzó. Uraim ne vegyük rossz néven, ha az anya félti a leányát őexcellenciájától, a kultuszminisztertől...

Nagy nevetés. Németh Berci közbekiált:

- Tempi passati!

A miniszter maga is nevetve tiltakozik a gyanúsítás ellen. Mire enged Göndöcs, s gyermektelül kiigazítja...

- Igenis, nincs oka a leányzót a miniszter úrtól féltetni.

De ki győzné elszámlálni azt a sok tréfás intermezzót, ami akaratlanul sikerül neki, s éppen azért sohasem lesz olyan ízetlen, mint például valamikor a Dobsa Lajos beszédei voltak, vagy a Prónay Dezső mai kifejezése, hogy a szászok fogadatlan prókátorok, akiknek mindenki tudja mi a fizetésük...

- Zsindely van a házon! - szólt önkénytelenül Prónay Gábor.

Beszélt még Csiky Kálmán is, elég okosan és elég folyékonyan. Sőt még egy fiatal szónok próbálta az erejét: Prónay Gábor.

A folyosókon, hogy szokás szerint erről is megemlékezzem, nem volt ma semmi.

A párbaj-intéző részvénytársaság újra mozgásban van, de még csak korai előkészületekkel.

Kérdezem Szalayt:

- Ugyan kérem, mondja meg nekem, nem unták még meg az örökös segédkezést?

- Ha kénytelenek vagyunk, mert mindenki bennünket hív.

- És miért?

- Ön nagyon naiv, uram - egyszerűen azért, mert *mivelünk sokkal jutányosabb* a párbaj.

- Hogyhogy?

- Hát úgy, hogy nekünk a tömeges megrendeléseknél fogva orvos, fiákeros *negyven százalékot enged*.

A logikusabb mondás azonban mégis a karzatról datálódik a mai napról, egy életes asszonyság szájából.

- Vagy ezer bálban voltam, leányocskáim, fiatal koromban, de mégse ültem félig annyit, mint ez a szegény Szathmáry Gyuri.

Azt majd húsvétkor, mert eltart addig, késsel fog kellene lefeszégetni az előadói székről.

A T. HÁZBÓL [márc. 11.]

Aki még eddig nem jött ki a béketűrésből ennél a hosszadalmas vitánál, az megérdemli, hogy ezt a karcolatot is végig kelljen még olvasnia.

Ergo - placeat!

Van nekem egy igen kedves barátom, László Miska, aki föltette magában, hogy mint tanfőrfő, de már azt a vitát végighallgatja, ha török-szakad az írói karzatról.

Első nap egészen jól találta magát.

- Istenuccse, mulatságos ez az országgyűlés!

Második nap fanyar ábrázattal mondja:

- Barátom, fene dolog *itt ülni* négy óráig!

Harmadnap felsőhajtott:

- Borzasztó ezeket *hallgatni*.

Negyednap egészen meg volt soványodva, csak a szemeiben csillogott egy kis öröm, midőn az ülésnek vége volt.

- Nem adom száz forintért, pajtás, hogy nem vagyok képviselő.

- Pedig azt hittem Miska, erre spekulálsz. Mert ha mind betelepítéd a csángókat, éppen kitesznek egy választó kerületet.

- Esküszöm, soha...

- Elég!

Ötödnap már ősz hajszálak mutatkoztak a, haja között. A Prónay Gábor beszédje alatt szemlátomást őszült.

Ma hatodnapra meg betegen fekszik szegény. Mint hallom, tengeri *betegséget kapott* a beszédektől.

S ezzel rövidem mintegy jellemeztem a rettenetes szóhullámokat.

Mint Aphrodité, emelkedett ki azonban e hullámokból a derék Hoffmann Pál. Rekedtsége éppen nem gátolta meg, hogy lendületet adjon annak a vitézi harcjátéknak, mely a szászok ellen kifejlődött. Szép, átérzett, eszmékkal gazdag beszédet mondott, melynek az a sora, hogy »aki e hazában nem teszi magát képessé a magyar kultúrára, az talán lehet művelt ember más országban, de e hazában nem az«, megérdemelné, hogy mottónak vésettessék fel a Miletics-pénzekre és a szász fakardokra.

Ellenben eltekintve ettől, csupa hiábavaló idővesztegetés a szászok fejét mosni. Hadd csináljanak, amit akarnak.

Legjobban tett övelük vagy hat év előtt egy olyan vita alkalmából, midőn éppen nekik kellett volna szólaniok, a boldog emlékezetű Beöthy Aldzsi, alkalmasint felsőbb megbízásból.

...Aldzsi ugyanis Szebenből feladatott nekik egy álsürgönyt valami barátja által, amelyben a szász püspök megsürgönyzi, hogy ekkor és ekkor délelőtt tizenegykor Pesten lesz az »Angol királynő«-ben, s fontos ügyben akar velök beszélni.

Nosza lett riadalom a szászok között... frakk-kefélés, fehérnyakkendő vasaltatás. S a másnapi döntő vita alatt nem lábatlankodott ott egy sem. A derék Trefort nem győzött csodálkozni a csodálatos jelenségen.

A szász követek ezenközben mind összegyűltek az »Angol királynő«-nél.

- Hanyadik szám a püspök? - kérdezik a kapustól.

- A püspök nincs itt szállva, hanem úgy gondolom, hogy ő volt itt reggel, ha ugyan önök a szász követek.

- Mi vagyunk!

- Ez esetben ő volt minden bizonnyal. Azt hagyta hátra, hogyha előbb jönne, legyenek szívesek várni egy picikét.

A szászok vártak türelemmel, s amíg vártak... vártak, addig a Házban szó nélkül hajtatott keresztül a javaslat.

Akiket a mese tovább is érdekel, azoknak megsúghatom, hogy a püspök nem jött el, s amikor Aldzsi az ülés után véletlenül odamegy ebédelni, gúnyosan szólítja meg Zayt:

- Mit csináltok itt, Adolf?

- A püspökünket várjuk.

- Ejnye! Ha megjön, küldjétek be értem is az ebédlőbe. Szeretnék neki kezecskélni.

Tudós Orbán Balázs is a szászok ellen polemizált, mégpedig új oldalról. Bebizonyítja nekik, hogy ők még csak nem is szászok. Amin ezek felette elbúsulnak vala. Mert hát mik is ők akkor?

Azt mondja, szeretné őket zálogba adni, hogy mint hajdan a szepességi városok, ott tanulnak meg a hazaszeretetet.

- Ugyan ki venné el ezeket zálogba? - sopánkodik Madarász.

- Odaadnánk ingyen - véli Kiss Albert.

- Még ingyen is úgy volnánk - elméskedik Bölöny József -, mint amikor Mohácsi bácsi sóhajtott fel hogy: »Elvesztettem az étvágyamat!« Mire azt feleli neki valaki: »No, jaj annak, aki megtalálta.«

A jelentékenyebb képviselők közül még Lukács Béla beszélt, olyanformán, mint kedves Teleki Sándor bátyánk szokta, hogy a beszéde fölébe bátran odairhatta volna:

- Szíves üdvözlét az erdélyi katolikus státusnak! -

Különben Lukács Béla okos fej, ízléssel bíró ember. Nem mondott semmi olyat, amit már hallottunk, de az igaz, olyat sem, amit még nem fogunk hallani.

A beszélők sorozata még hosszú,... szörnyű hosszú... s e rettenetes étlapon, nincs semmi más inycsiklandoztató már, csak Németh Albert.

A T. HÁZBÓL [márc. 13.]

A hetedik nap... melyen az Úristen is megpihent.

Itt is megpihent a Ház a folyosókon, mert Dobránszky Péter beszélt másfél óráig. S hogy unalmas ne legyen, közbe németül is olvasott fel, hanem azért mégis unalmas volt.

Azazhogy nem volt unalmas, mert e beszédet mindenki arra használta fel - azok, akik bennmaradtak -, hogy a saját gondolataikkal foglalkozzanak.

Csak Madarász bácsi hallgatta figyelmesen, mintegy tüntetni akarván, hogy ő németül is tud. S a tisztességesebb szavaknál, amiket ő is értett, minő például a »Realschul« ismerősen bólingatott a fejével.

Legfuresábban járt Wahrmann Mór, aki múlt pénteken közvetlenül Hoitsy Pál után látta a padban fölemelkedni Dobránszkyt...

Megijedt erre Lipótváros érdemes képviselője, s rohant a ruhatárba a télikabátja felé.

- Hova olyan sietve, Móric? - kérdezé Wodianer, mint majd fellökte.

- Futok a Dobránszky beszédje elől.

Hanem Dobránszky múlt pénteken nem azért kelt fel, hogy beszéljen, s ez a csalódás, mely akkor elrémitette Wahrmann, szörnyen konfúzussá tette ma.

Szombaton sábesz lévén, nem jött be Wahrmann, hát uramfia, amint ma délelőtt beállít, eliszonyodva látja, hogy *még mindig* Dobránszky beszél.

- A Krisztus kínszenvedéseire, urak... hát mi történt ezzel az emberrel? - interpellálja Karátsanyi Guidót.

- No bizony, hát egy kicsit sok mondanivalója van.

- Micsoda? Nektek csak egy kicsit van az, ha valaki harmadfél napig beszél?

Megriad erre gróf Karátsanyi, s nagy szemeket mereszt.

- Lehetetlen! - hörgi csodálkozással. - No, én azt hittem, hogy csak ma kezdett beszélni. Szörnyűség! Példátlan a parlamentek történetében... No, ezt sohasem hittem volna...

- Hát persze nem voltál itt se tegnap, se tegnapelőtt - mondja Wahrmann.

- Dehogynem, dehogy. Itt ülök én, barátom, szorgalmasan ebben az egy helyben hat egész napja. Hanem azt nem tudom soha, hogy ki beszél és mit beszél... Ez nem sikk! Ez nekem rangomon alul van. Egy mágnástól elég annyit tudni, hogy beszél valaki, s punktum.

Még ennél is sokkal tragikusabb a derék hű Kemény Kálmán esete, kinek halaszthatatlan családi dolgai lévén, a múlt hét elején elutazott Erdély be, de azon Trefortnak tett ígérettel, hogy a szavazásra törik-szakad megérkezik.

Mikor elment, még huszonnyolcan voltak felírva a szólásra. Csinált magában egy kompútust, megátolgtatván a felírottak természeti tulajdonságait, bőbeszédűségét, a körülményeket, a fel nem írottak türelmetlenségét, s denique kiszámította, hogy valószínűleg ma hétfőn lesz a szavazás...

Sietett gyorsvonaton, ameddig a füstös közlekedik, azontúl pedig váltott fogatokon lóhalálban oda és vissza; végre ma tizenegy órakor úti portól lépve, lélekszakadva, lihegéssel becsörtet a tisztelt Házba.

- Nem késtem el? - kiáltja Kovách Lászlónak.

- Nem - mondja ez keserűen.
- Hála istennek - szól megkönnyebbülve.
- Hány van még a beszélőkből?
- Úgy circiter huszonhét eddig.
- Szent ég! Hát melyik javaslatról beszélsz te?
- Ej, hát a tanodairól.
- Seregeknek ura! Mondd meg hamar, ki volt az az egy ember, aki azóta beszél?

E tarka jelenetek után bátran átmehetek arra, hogy a jámbor Wolff ma kijelentette, hogy ő nem volt sohasem »Farkas«, apja, nagyapja mind Wolffok voltak. (Az én külön Farkasaim, mint biztos forrásból értesülök, erre a kijelentésre bankettet rendeznek ma a Marschalnál.)

Ha elmés ember volnék, azt a remarque-ot tenném itt, hogy Bódogh Albert is segített Dobránszkyknak boldogtalanná tenni a tisztelt épületet, mert a képviselők nem igen hallgatták.

Hanem annál több figyelemben részesült Pulszky Guszti; aki dacára annak, hogy egyetemi professzor, érdekesen-okosan és tömören szólt a javaslat mellett, a felekezeti szempontok háttérbe szorítását kisebb bajnak tartva, mint az államéit. Szilágyi Dezső szeme boldogan pihent rajta. S mikor felhangzott szavai után a helyeslés, gyönyörteljesem monda:

- Látod, látod!

S ebben benne volt az öröm, a megelégedés, a pártfogás és a kevélység érzete.

- Kár, hogy nem vagyok felíratkozva - szólta aztán -, mert most kitöröltetném magamat.
- Oh, minek okoznál énmiattam fájdalmat a Háznak? - szólta Gusztika elérzékenyülve, s kevésvártatva elhagyták mind a ketten a termet olyan arccal, mintha most már az egész világ minden dolga el lenne végezve az utolsó jottáig.

Pedig még Ugron Gábort sem a golya költötte... S míg a hívek Polónyi vezérlete alatt odakünn a folyosón a »Macesz« című napilapot igyekeznek megalapítani, addig Gábor úr odabent védszárnyai alá veszi öfelségét (Ugyanis gyomorhurutja van szegénynek!) Tisza Kálmánnal szemben.

Tisza Kálmán megijed, hogy ő a királyra tör, és jegyezni kezd.

Kemény Kálmán azon tűnődik, ne utazzék-e vissza megint Erdélybe? Hiszen egy hét múlva már harminchárom ember lesz feljegyezve a szólásra.

A folyosókon ma a jó Teleki Samu gróf volt a nap hőse, aki onnan nevezetes, hogy ő ejtette el Erdélyben a legtöbb medvét s rettenthetlenségét még inkább illusztrálja az, hogy a nagy Futtaki-ba is bele mert kötni, de azt még ő se bírta elejteni.

Ott járt-kelt kopogva mankóival, s mesélgette a kíváncsiaknak a szegény Atzél Béla esetét, kire megírhatnák azt a verset:

»A revolvertől megszabadította magát, de a vadászkésnek nekiment.«

A T. HÁZBÓL [márc. 14.]

Dobránszky Péter úr megharagudott a tegnapi karcolatban azért a szóért, hogy ő *unalmas*...

Visszavonom, mert ő ellenkezőleg nagyon is mulatságos az alábbi nyilatkozatával:

»Tisztelt. Szerkesztő úr! Nagy köszönettel tartozom a „Pesti Hírlap” munkatársának, ki „A t. Házból” vett szeszélyes torzképeivel oly szellemesen nevelteti meg az embert, és csak azt sajnálom, hogy bizony neki énbennem a jövőben sem lesz valami sok gyönyörűsége, mert én ezután is mindig „unalmas” fogok a Házban maradni.

Már ezt az én felfogásom unalmassága hozza magával, mert én az ország nagy életkérdései felett tanácskozó honatyák gyűlését nem tarthatom cirkuszbeli bohócok bukfencező színterének, hol a honatyák a karzat gyönyörködtetésére rendezzenek botrányokkal, ízetlen személyeskedésekkel olcsó mulatságot.

Én ezután is dolgokkal és nem személyekkel fogok foglalkozni az ország házában, és így előreláthatólag megmaradok továbbra is ingyenes laptöltelékné a „Pesti Hírlap” számára.

Jutalmam e szolgálatért remélhetőleg ezután is az a jóízű kacaj lesz, melyet a „Pesti Hírlap” kedélyes torzképeinek fogok köszönhetni, mely élvezetért fogadja a kedves művész előre is hálás köszönetemet.

Dobránszky Péter,
orsz. képviselő.«

Ha pszichológus volnék, azon tűnődném most, vajon apprehendál-e Dobránszky Péter úr, vagy csak kedélyeskedik, mint az én kedélyes Farkasaim a minap?

De nem! Dobránszky Péter úr nem kedélyeskedik. A Péterek mind igen mogorva emberek. Aztán Dobránszky úrnak tökéletes igaza van arra nézve, amit a honatyák cirkuszi hajlamaira mond, de hát én istenem, leben und leben lassen, miből élnék én, ha minden ember csupa könyvekbe való színölcsességet beszélne?

Aztán nem is kellene azt olyan nagyon zokon venni... hiszen mióta Zayt hallottam ma, azóta úgy rémlik nekem, igazságtalanságot követtem el.

A nagy Zay egészen megváltoztatta a fogalmat e tekintetben. Ami tegnap még hosszú volt, az ma már kurta, ami tegnap unalmas volt, az ma érdekesítő. Mert amennyire elhomályosítja a jót a jobb, éppúgy bearanyozza a rosszat a rosszabb. (Lánczy Gyula jövője most már meg van alapítva, nagy orátor lesz belőle.)

És hogy miért mondtam legkivált unalmasnak Dobránszky urat... arra nézve elmondok neki egy anekdotát.

Úrnapján, mikor a katonákat kirukkoltatták a templom elé parádében, a főhadnagy végignézte őket. A csinos legényeket előre állította, s a viseltes ruhájukat pedig, ne rontsák itt az illuziókat, beküldte gyónni:

Mikor aztán a pap kérdi az egyik katonát: »Miért vagy itt, fiam?«

- Biz én csak azért, főtisztelendő atyám, mert egy kicsit kopott a waffenrokkom!

No, hát úgy van az, hogy néha bizony nagyon különös okok miatt kerül az ember valamibe.

A jó Apafi Mihály uram például, ha az »innyaadója« (főpohárnok) nagyon meggondozta az ebédnél, minden járókelőt megtett nemes embernek. A kegyetlen Zan-Ekbar pedig, ha esős idő volt, minden mellette elhaladónak leütötte a fejét.

S a világnak mindezért mégsem lett semmi baja. Az továbbhaladt az ő uralkodásuk után is egész a Tisza Kálmán uralkodásáig. Hogy tovább is viszi-e, az már kétes. Én azt hiszem, hogyha a Plantamour kométája nem tett kárt benne, az én megjegyzésem sem zökkenti ki a sarkaiból.

Azért hát kössünk békét... hiszen csalódni emberi dolog - lám a publikum is mennyire csalódik most - azt hiszi Zayról fog olvasni, pedig Dobránszkyról írok neki.

Hogy azonban az asszonyok előtt (mert gondolom emiatt történt a felszólalás) ne diszkreditáljam, kijelentem, hogy engem pártelfogultság is vezethetett. Az az igaz, amit a karzat ítél a tegnapi beszédéről. Kár, hogy a karzatnak nincs orgánuma. A szép fekete és kék szemek beszélnek ugyan, magasztalón, vagy elítélőn az egyes beszédek alatt, de nem kerülnek a nyomdába, már ti. nem az asszonyok, hanem beszédeik.

Most azonban menjünk át Zay Adolfra.

Mikor beszélni kezdett, a képviselőház legnagyobb része kivonult a folyosókra.

Ott aztán kérdezték, hol az új kijövéktől, hol teremőréktől:

- Ki beszél? - Zay.

Egy óra múlva megint kérdezi az előbbi honatya:

- Ugyan ki beszél?

- Zay.

Egy félóra múlva.

- Mi van most odabent?

- Zay.

Fulmigatíve biggyeszti fel ajkait az illető, veszi a kalapját, s átmegy villásreggelizni a Szikszayba, mert már Zayt, csak mégse hallgatja meg. Egy óra múlva visszakerül ismét a korridorra.

- Mi történik?

- Zay beszél.

Megfordul, egy hosszú sétát tesz a Váci utcában, egy váltóadósságot csinál útközben, s mire a fölvelt pénzt szinte útközben nagyjából elkölti, megint önkénytelenül is oda viszi lába a Házba.

- Nos, hogy állunk?

- Zay beszél!

Huh! Ez már rettenetes. Ez már borzadályos valami! Azazhogy ez már sok, ez már több a soknál! Ez már odáig megy, hogy virtuozitás. Ezt már meg kell hallgatni.

S bemeleg s látja, hogy az egész Ház ott ül türelemmel és bámulattal. Senki sem mondja, már elég, senki sem kiáltja: eláll. Mindenki átérzi, hogy ez epocha lesz, hogy ez egy természeti tűnemény. Madarász József azt állítja, hogy ennek sohase lesz vége, ki fog kelleni venni a nyelvét és külön agyonütni. Ki vállalkozik rá?

Halász Géza bácsitól orvosi véleményt kérnek, hogy mondja meg, miféle nyavalya lehet az?

S mindenki azon bámul, hogy jegyzet sincs előtte. A fejéből mond el egy egész kötetet. Ez oszt' a virtus!

Még otthonról is eljöttek a közelebb lakók meghallgatni, mert gyorsan híre futott a városrészben, hogy megvan a perpetuum mobile, s nincs az a földi hatalom többé, amely azt még egyszer megállíthassa.

Milyen szegyen, gyalázat, mennyire lefőznek mindig bennünket ezek a nemzetiségek!

Tavaly a híres Gyömbér János több mint száz napig aludt egyhuzomban, s erről az sült ki, hogy nem a mienk, mert tót.

Most itt a másik celebritás, s az se a mienk, mert szász!

Ember még olyan meglepetést nem látott, toll azt leírni nem bírja, ha szivárvány színekkel rendelkeznek is, amekkora volt, midőn Zay végre leereszté a jobb kezét, aztán a balt, fölemelte fejét magasra, hangját kieresztette dörgőnek, szemeit, melyeket ide-oda forgatott, lesütötte, ajkai becsukódtak, s mély csend lett a teremben.

- Hogyan? - riadt fel minden ember. - Hát nem örökké így lesz ez már?

Zay leült. De senki sem akarta elhinni, hogy ő leült. Mindenki odanézett, hogy nem a föld nyelte-e el egyszerre, mert ez sokkal valószínűbbnek látszott, mint hogy ő maga magától hagyta abba a szót.

Megírnám azt is, hogy miről beszélt, de azt talán senki sem tudja a világon, mert nincs az az ember, ki el ne felejtette volna a beszédje elejét, míg a közepéig jutott.

Szebenben, mint hallik, még a délután folyamán egy részvénytársaságot gründolnak a szászok, mely egy nyomdát fog vásárolni abból a célból, hogy a Zay beszédét kinyomassák benne.

Eleinte Polónyinak tették azt az ajánlatot, közölje az új lapban *folytatásokban*.

Polonyi számíthatni kezdett:

- Nem lehet - szólt aztán -, a lap csak a jövő választásokig van asszekurálva.

A T. HÁZBÓL [márc. 15.]

Már Zichy Jenő is hanyatlik erejében. Lévy Henrik leteperte.

Az ő dicsőségéről zeng hegy, völgy, berek és képviselőházi folyosó.

Karátsonyi Guidó *gróf* szatirikus mosollyal dűnnyögi:

- Én is így kezdtem!

- Persze, hogy te is így kezdted, csak hogy váltakozóbb szerencsével! - mondja egy öreg barátja.

Nem nyughattam meg, míg meg nem tudtam, mi volt az a »váltakozó szerencse«.

Hát az volt, hogy Karátsonyi Guidó még mielőtt nem volt gróf, azzá akart lenni. Az első lépése az volt, hogy egyszer csak kilépett a homályból, s negyvenezer forintot adott az Akadémiának.

- Ejnye, micsoda derék ember ez! - mondták a magyarok, s egyszerre jócsengésű lett a Karátsonyi név!

De Karátsonyinak még több kellett. No, ha ti olyan nagy lármát, olyan örömszajtot, hűhót csináltok negyvenezer forintért, hát majd kiadok én még most egy nagyobb tromfot s kivett a fiókjából százezer forintot, s elvitte Albrecht főhercegnek, hogy az fordítsa valamely tetszése szerinti jótékony célra Magyarországon.

A főherceg fogta magát, s egy német gimnáziumot alapított belőle Pesten.

S erre a magyarok elkezdtek nagyon *mélyen hallgatni* Karátsonyi Guidóról.

Egy elmés ember pedig látván e visszatetszést, melybe ártatlanul került Karátsonyi, így szólt:

Szerencsés ember! *Népszerűséget vett negyvenezer forinton, s mindjárt túladdott rajta százezren.* Nem minden embernek sikerül ez így!

*

A kilencedik napja volt a vitának. Míg egyrészt kilenced napra nyílnak meg a kis macskák szemei, addig másrészt kilenced napra elalszik a medve is a havon.

Így lett az körülbelül ma is. A jelentékenyebb szónokok föllépése volt. S még a legmakacsabb öreg hallgatók is kimerültek, és otthon maradtak.

A folyosók ki voltak halva, kriptai csend uralkodott az épületben, csak a vén teremőr, Fodor lépései hangzottak kísértetiesen.

Bent hetven-nyolcvan képviselő népesítette a zöld padokat. Többnyire gyomorhurutos emberek, akiknek jól esik nézni, hogy kínlódik ott székében Trefort, mert azalatt, míg őt sajnálják, legalább elfelejtik a saját bajukat.

Pedig nem volt valami gyilkos, unalmas ülés. Sőt tekintve, hogy a petróleum már elégett, elég jól pislogtak a kanócok.

Szalay Imre bal lábbal kelt fel ma, s azonfelül meglátott egy a Házban szétszortott nyomtatványon egy kétfejű sast. No, az ugyan a Madarász reszortjába tartoznék, hogy ezt a madarat eltüntesse a képviselőházban megjelenő nyomtatványokból, de Imre furge gyerek, s nagyon is tudja, mitől döglök a légy... Otthon ezt nagyobbba veszik, mintha ő csinálta volna meg Csemegi helyett a büntetőkódexet, mely pedig úgyis olyan, mintha ő csinálta volna.

Az első szónok Lánczy volt. Lánczy a klasszikus nevelést óhajtja.

- És a kiborotvált szakállt - jegyzi meg Czirer Ákos...

...Mellette van a törvényjavaslatnak... mert, hogy a magyar nemzet a létért való harcban fel legyen fegyverezve a helytállás leghatékonyabb eszközeivel, ez volt szónak kora ifjúságától kezdve a religiója...

- Hát *azelőtt*? - dünnögi Krisztonkovich Ede, aki mindenbe minduntalan beleszól, de olyan szerencsétlenül, hogy sohase jut be a gyorsírói jegyzetekbe. Én nem tudom, miért olyan nagy ellenségei a Maszákék?

Különben Lánczy beszéde elég ügyes volt, egy kicsit doktriner ugyan, száraz és hév nélküli, de látszik, hogy nem a falusi szemétdombról nézi a kérdést.

Ha mondhatjuk némely szónokra, hogy »haza beszél«, Lánczyra azt mondhatjuk, hogy »Grünwaldnak beszélt«.

De a legnagyobb meglepetést ma a Kiss Albert beszéde keltette. Nézze meg az ember ezt a Kiss Albertet! Ki hitte volna róla?

Tüzzel, lelkesedéssel, kereken, gördülékenyen mondta el velős kis beszédét. De 'iszen mégiscsak kemény gyerekek ezek a kálvinista papok! S azonfelül a magyar nadrág hanyatló renoméja is újra vissza van állítva.

A Házban a vita végére maradt szónokokat »kurta emberek«-nek szokták nevezni. S ezek a kurta emberek kitettek ma magukért...

Mert ha nem azért ülnék most ennél az asztalnál, hogy minden emberre valami rosszat mondjak régi szokás szerint, a múzsát kellene segítségül hívnom jó Bartha Miklós diadalmas virtuskodását megzengeni.

Lassan, folyékonyan beszélt, kellemes csengésű hangon, szépen poentírozva. Egészen fölépített szónoklat volt és tartalmas. Hús és csont, nem pedig üres hólyag.

Hanem hát azért igaza volt a szegény Trefortnak is, aki mint a megsózott hal-csík hánykolódván székében imígy tűnődék:

- Mi az istenyila igaz már? A szászok azt mondják rólam, hogy magyarosítok. És ezért szidnak. Bartha pedig azt állítja rólam, hogy germanizálok. És azért szid.

De nem sokáig tűnődhetett, mert íme kiáltja már a jegyző:

- Mladi Pán Tischler!

- Cso rozkázsu? Vagy igaz, beszélni fogom. Mert beszélni kell. Aki azt mond a ferbliben, hogy »cu«, annak nincs semmi, aki semmit se mond az országgyűlésen, az azt mondja »dru«: annak sincs semmi az ő fejében. Tehát tisztelt Ház!... stb.

Tischler kedves úriember, csak az nem szép tőle, hogy németnek adja ki magát, mikor ő tót. Abba lyukad ki, hogy a németek övele együtt örömmel fogadják a javaslatot.

Trefort (félre): Hát eszerint mégis germanizálok?...

Tischler után nem jöhet már semmi csak a köd vagy legfeljebb még Krisztinkovich Ede.

- De gyönyörű magyar kiejtése van! - jegyzi meg a jámbor Bedekovich Krisztinkovichre Tischler beszédjének hatása alatt.

Mert volt hatása, de persze *ilyen*.

A T. HÁZBÓL [márc. 16.]

Ma a Polónyi-Verhovay affér alkalmából a következő legfelsőbb kézirat hiteles szövege keringett a t. épületben:

Személyem körüli magyar miniszterem előterjesztésére számos emberélet megmentése körül szerzett érdemeiért a Komjáthy Béla orsz. képviselő tulajdonát képező párbajpisztolyok ismeretlen készítőjének az arany koronás érdemkeresztet adományozom.

Kelt Laxenburgban sat. sat.

Ennyit a végtelenig nyúló párbajokról.

Most pedig lássunk ahhoz, amiből élünk, a végtelenig nyúló vitához.

Elunta azt már minden élő ember, Pantocsek Rezsőt kivéve. Az még mindig friss, mint a gyík. S neki mindegy, akármiről beszélnek. A beszélés ellen nincs orvosság a patikában.

Első szónok Hofgräff volt. Mint ékesen hangzó neve is mutatja, szász.

A kedves szász atyafi papirosokról olvasta fel beszédét, nagy izgatottságban, úgyszólván kézzel-lábbal beszélt: csak éppen a feje nem látszott meg beszédéből.

A jámbor Péchy Tamás csak hallgatta... hallgatta türelmesen egy darabig, az azután közbeszólt ő is:

- Itt nem lehet olvasni!

- De ha nem tud magyarul.

- Aki pedig németül akar itt beszélni, az menjen ki.

Hofgräff azonban nem ment ki, hanem igenis kimentek a hallgatói. Mert az okosabb enged.

A folyosón és a büfében ezalatt a többi országos dolgok intéztettek. Odescalchy Artúr herceg Nagy Gyurival sűg-bűg a csángók behozatala tárgyában. A herceg maga kész kimenni értük.

Az egyik csoportban ifjabb Ábrányi Kornél tartja az életet. Először csak tréfálkozik, szellemeskedik, s mi csak lassankint vesszük észre, hogy politikát csinál. Még egy óra, s minden ember arra ébred fel, hogy ő már konzervatív.

Amott túl Szalay Imrét ingerlik, hogy olvasta-e azt az újdonságot, miképp menekült meg a zsidó a rárohanó farkasok elől az országúton? Felmászott egy keresztfára, s szorosan odalapult a Krisztushoz: az mentette meg.

- Meg ám - mert szerencséje volt, hogy a lába, keze le van szegezve; jótállok érte, letaszította volna egyébkint.

Még távolabb, egészen a korridornál, Kármánt ostromolták jó tanácsokkal.

- Ha neked volnék - mondja neki, gondolom Domahidy István - meginterpellálnám a minisztert, van-e tudomása róla, hogy a »Bozóty Mártá«-ban kifiguráz téged Náday?

- De mi alapon tehetnék én interpellációt - zengi Kármán fuvolaszerű hangon -, mondsza, kedves jó barátom, Domahidy István?

- Mi alapon? Hát azon az alapon, hogy micsoda skandalum egy az állam által szubvencionált intézetben gúnyolni ki az államférfiakat?

- Hm! Ez már logika, kedves jó barátom, Domahidy István.

Míg e komoly dolgok ekképpen folydogálnak itt, egyszerre Németh Bercit kiáltja a jegyző.

Egy perc alatt vége a folyosónak... mintha ebédhez harangoznának odabent éhes sáskahadoknak.

Pedig bizony meghallgathatták volna előbb Miehl Jakab »mondókáját« is (hogy a Péchy Tamás stílusában beszéljek), mert értelmesen, okosan szólott a katolikusok védelmében, úgyhogy még Komjáthy Béla is »helyes«-t kiabált neki, elfeledkezvén vallási hagyományairól.

Beszéd után odament hozzá Miehl Jakab mosolyogva, örömmel, mintha egy bárányt fedezett volna fel, szallagok közé fonódva, s kérdé tőle:

- Hát igaz, te miféle vallású ember vagy?

Komjáthy zavarba jön.

- Izé... hogy úgy mondjam... biz én voltaképpen magam sem tudom.

- Hogy lehet az?

- Hát úgy - felelé ártatlanul -, hogy az anyám katolikus volt, de az apám protestáns...

- Apage!

- Csakhogy reverzálist adott magáról...

- Ohó, hisz akkor te katolikus vagy...

- Köszönöm - feleli ájtatosan -, hogy felvilágosítottál.

Hogy Németh Berci mulatságos volt, nem szükséges sokáig bizonykodni. Az egész Ház körülötte gyűlt a fórumra. Egy légy röpülését meg lehetett volna hallani, olyan csendben, oly figyelemmel hallgatták a mézzel csurgó ajkakát.

S ha meg lehetett hallani a légy döngését, annál inkább hallható volt a Lánczy Gyula sóhajtása:

- Nem... lelkemre mondom - így monologizált -, nem érdemes okos embernek lenni!

Pedig nem volt oka elkeseredve lennie, Tisza Kálmán az ülés további folyama alatt az ő múltkor kiadott brosürijét olvasgatta, amiből nyilvánvaló az a célzás, hogy érzékenyen meg akarta sérteni Győry Elek és Nagy István uraimékat, akik olyan jól tették le a garast, hogy mire megint leültek, százas banknóta lett belőle; kivált Nagy István dicsérte meg igen szépen a szerzetes barátokat, hogy az elfásult Trefort arcán rózsák kezdtek virítani e beszédre, Széchényi Pál pedig szemérmesen lesütötte a szemeit-.

A legkülönb produkció volt mégis a Beniczky Gyula palóc dialaktusa. Istenem, de csak gyönyörű is az, így magunk közt legyen megjegyezve. Hátha még mondott volna is valamit...

A karzaton nem volt ma egyetlen női fej sem.. A notabilitások közül Szász Károly jelent ott meg, de csak egy percre, mert belátta, hogyha elmegy, övele is legalább kevesebb lesz egy szásszal.

A legnagyobb öröm az ellenzéken uralkodott, hogy kiengesztelődött, hogy megvan mégis a vezér: Mocsáry.

- Istenem, mit csináltunk volna, ha visszavonul?

- Ej, hát beraktuk volna az összes függetlenségi neveket a Madarász Jenő kalapjába, aztán kihúztuk volna, hogy ki vezessen.

És valóban nem is egészen ügyetlen tanács a viszonyokhoz, persze a viszonyokhoz mérve.

A T. HÁZBÓL [márc. 17.]

Mende Bódog óta nincsen a szélsőbalon jó szabású ancúg. Pedig a ruha teszi az embert!

Innen származik az a sajátságos tünet, hogy a hölgyek mind a baloldali karzatokra ülnek, ahonnan csak a jobboldalt láthatják.

Ami elég nagy baj Királyi Palinak, aki aztán kénytelen a nyakát nyújtogatni (pedig túlságosan kurta nyaka van), hogy beláthassa kik ülnek a szépek közül fenn a kakasülön, s esetleg fölrándulhasson egy kicsit csevegni.

Mert ha örökké idelent ülne, biz isten, megeshetnék, *elfelejtene beszélni*.

De ez is jobb még, mintha *annyt* beszélne, mint Steinacker, vagy *úgy*, mint Csanády bácsi.

De kezdjük legelején.

Az első tárgy ugyanis Kozarek volt.

Csanády bácsi hozta elő, mert a mai ülés övele kezdődött és övele végződött, ami egészen úgy vette ki magát, mintha a rozsdás kerékkötő-lánc kócmadzaggal van kitoldva az elején és a végén.

Hát Kozarek! Csanádyt Péchy rendreutasította, hogy válogatottabb kifejezéseket használjon Tiszával szemben.

- Amit én akarok, azt én kimondom, ha a hóhér csapja is le a nyakamat.

Péchy Tamás erre kijelentette, hogy a hóhér nem parlamenti fogalom. A hóhérnak semmi köze ide, itt az örök béke van és az ildom.

»Az már más!« - gondolja magában Csanády, s megleégszik azzal, hogy Tiszát »kálvinista jezsuitának« nevezi.

Azután két nemzetiségi szónok következik, Román Sándor és Steinacker Ödön. Ott ülnek egymás mellett a nemzetiségek a habarékpárthoz közel. Keleties, éles, idegenszerű arcuk azonnal elárulja, hogy az a pad egy »ellenséges ország«.

A folyosón ma van legmelegiben a csángó ügy.

Minden harmadik ember Somssich Pált keresi. A herceg ki elvállalta, hogy hazahozza őket, egy csinos fekete útitársnyába gyömöszölte az ötezer forintot, amit egyelőre magával visz. A tarisznját mármost a nyakába akasztja a Rákóczi-zubbony fölé, s ilyen vándormódra öltözködve járkal fel s alá, általános érdeklődést keltve s tömérdek szerencsekívánatot kapva fáradtságos útjára.

- Vigyél revolvert is! - tanácsolják neki némelyek.

- Minek? Majd hoznak magukkal a zsurnalisták, mert tán jönnek velem azok is!

Szilágyi Dezső szinte jó tanácsokkal látja el:

- Azt tartom, Artúr, ne sokat rezonírozz ott. Mert attól félek, ha elhibázod, hogy nemcsak csángót nem hozol magaddal, hanem még téged is ott reteszelnék.

- Legalább kicsináltad volna Tiszánál, hogy háborút indítson érted, ha valami bajod esik - vág közbe Prónay Gábor.

- No, én csak azt mondom - folytatja Szilágyi -, okosan kell csinálni. Amint odaérsz, menj el rögtön a bukovinai főnökhöz, s kérd ki támogatását. Ez lesz a jó politika. S tetejébe kínáld meg egy öt krajcáros kabánossal.

- Aztán merre jössz haza az ezer magyarral? - vallatja egy erdélyi képviselő.

- Még nem tudom egészen a plánumot. De mit érdekel az téged?

- Arra akarlak kérni, hogy ha ezereen jöttök és arra jöttök, ne restelljétek útközben kiverni a szászokat.

Ha azt a sok tanácsot Odescalchy mind megfogadná, terhesebb lenne a válla, mint az ötezer forintos tarisznja.

Maga Odescalchy Gyula csak azt köti ki Artúrtól, hogy ha többet nem lehetne, legalább mutatónak mégis hozzon egy bukovinai menyecskét.

És ezen idő alatt beszélhetnek a szászok derűre-borúra... Senkit se bánt már, senki se haragszik érte. Sőt Péchy Manó, még csak most kezd érdeklődni a vita iránt... Tisza Kálmán pedig úgy indul, hogy beszélni akar. De már ezt megvárja Jókai is. Addig azonban egy kívánczorlást tesz a szélsők közé ő is a folyosóra, s ott egy kicsit megszurkálja őket. Ez az egyetlen mulatsága, amikor jól érzi magát.

Helfy az első áldozatja.

- Nos, hát te Náci, nem szólasz a javaslatához?

- Nem én! - mondja Helfy.

- Pedig látom - elmélkedik Jókai - milyen nagy megerőltetésbe kerül eltitkolni, hogy te is okos ember vagy.

De bezzeg nem titkolja el Mezei Ernő. Akitől pedig elvárná az ember, hogy meghallja, mikor nő a fű - ahogy mondani szokás -, s meg nem feszíti a türelmetlenség húrjait.

De ez a türelmetlenség nem veszedelmes, mert a vallási türelem olajágai kezdenek tőle rügyet hajtani.

S hogy egészen meg legyen nyerve a csata, még Tisza is feláll, hatalmas polemikus beszédben összetörve a szászok és kálvinista magyarok pókhálóit.

- Ez a Tisza - mondja Thaly - éppen olyan, mint azok a bizonyos képek, hogyha oldalról nézi az ember, akkor Kálvin Jánost mutat a rézsontos papírdarabokról, előlről azonban Loyola Ignác.

- Majd a részleteknél tudódik ki, melyik az igazi. Hanem hatalmas elme, meg kell adni.

Csendesen, higgadtan beszélt s oly tömören, mint még egyszer sem. Kifejezéseiben erő volt, némelyikben pláne oratori művészet is, ami nála szokatlan dolog.

Fekete kabátját beszédközben hol kigombolta, hol begombolta, a szász urak hol a fülüket vakarták, hol a homlokukat dörzsölgették.

A T. HÁZBÓL [márc. 18.]

Az ember, ha ma bement az országházba, ha körülnézett és nem látta ott se Hentallert, se Polónyit, se Verhovayt, se Litset, mindjárt tudhatta, hogy párbaj készülődik.

S ha körülnézett és ott látta tarka bárót, Podmaniczky Frigyes, ebből mindjárt tudhatta, hogy szavazás készülődik.

Mert Podmaniczky Frigyes nem jönne el egyébként. Tisza Lajos meg is szólította, amint a folyosón elhelyezkedett, arra az esetre, ha szükség lenne rá.

- De iszen, ha már eljöttél, hát legalább eredj be, hallgasd meg a beszédeket.

- No, azt a bolondot nem teszem.

- Miért?

- Nagyon megbotránykoznak rajta, ha látnának. Attól félek, valamelyik közületek elfelejtené a szerepét. Mert nekem ez már rendes átkom, ahol megjelenek.

Beszélt pedig a mai Házban Szathmáry Gyuri nagy zaj között.

- Tömeges kivégzések! - kiabálta Csanády bácsi, kinek tegnap óta még mindig Kozarek jár a fejében, s ki látta, hogy Gyuri nekiront egy csomó ellenzékinek, mégpedig nagy mérgesen s olyan erős logikával, hogy ritkaság erdélyi embernél.

Még Herman beszélt szépen, nagyon szépen, majd Trefort elménckedve, de átcsapván a gorombáskodásba is. Különösen rengeteg zajt támasztott az a kifejezése, hogy ő hivatalát nem fogja letenni a Mezei és az afféle emberek kívánságára...

- Nem ám, de le fogja tenni a Tisza kívánságára - dünnyögte közbe Madarász.

Általában nagy izgatottságot szült mind a Szathmáry, mind a Trefort mondókája, úgyhogy Prónay Dezsőnek már csak a végkimerülés jutott.

Senki sem hallgatta. Pedig úgy beszélt, mint egy második Luther Márton. De a Ház unta már a dolgot, s csupa merő elkeseredésből restellte kiabálni az »eláll«-t.

Az ülés elején Gull beszélt.

- Gull, dúl, fül - mondogatták a képviselők, s kezdték a privát ügyeiket végezni némelyek a büfébe tértek, mások becsületbírósnak gyűltek össze. Tisza Kálmán pedig átment a baloldalra, s leült Madarász mellé.

- Hallod-e, öreg, csináljunk egy paktumot, hogy szerdától kezdve ne legyenek ülések egész április másodikáig. Madarász bátyónak nagyon megtetszett az a dolog, hogy ő dirigálhassa az országot, s nagy hirtelen beléegyezett mindenbe.

Ez az oka, hogy én most itt egész április másodikáig búcsút mondok nyájas olvasóimnak, mert hétfőn és kedden lesz ugyan még ülés, de azon nem végeznek semmi okosat.

Ha esetleg írni találnék is valamit erről a két ülésről, azt már ne tessék kérem komolyan venni...

1883

PARLAMENTI KARCOLATOK

A T. HÁZBÓL [ápr. 3.]

Mintha rég nem látott ismerős tájakra vetődik az ember, olyan boldognak érzem magamat, hogy megint itt ülhetek a folyosón.

Körülöttem az ismerős fák, cserjék, tusk... akarom mondani, körülöttem az ismerős képviselők, Prileszky a zöld turi süvegben, Komjáthy legényesen piros rózsával a gomblyukban, Isaak Dezső a fényesre kisuvickolt csizmáiban, most is úgy néz ki, mint egy »örökös vőfély«. Minden mosolyog, örül, mindenben rajta van a tavaszi napfény, még azon az ezüstrojtos fekete zászlón is, melyet a lágy szellő lenget odakünn...

Teleki Géza gróf csak az imént érkezett a vonatról, ő most a legszívesebben hallgatott szónok itt künn, mert ő a csángókkal jött egy nagy darabon az éjjel.

- Mindenütt kitűnően fogadják - beszéli. - Annyi szalonnát, bort hoznak nekik az állomásokon, hogy mind gyomorhurutosnak eszi magát, s mikor hozzányúl az ember valamelyiknek a testéhez, hát annyira tele van szíva borral, hogy szinte csicsog az érintésre. És a vasúti tisztviselők, az állomásbeli kellnerek is mind fanatizálva vannak már a megváltás művével.

Debrecenben nem bírtam ételt kapni, mikor aztán magam vettem magamnak a konyhán, s elmenetkor fizetni akarom, rámrivall a kellner durván:

»Hagyjon az úr békét. Fizet, amikor fizet. Most nem érek rá. Nem hallja az úr, hogy ott egy csángó szólít?«

S elrohant, mint a vihar, hogy kiszolgálja a csángóját, ki per »ételes uram« szólingatta. Egyszóval sehogy sem fizethettem. A vonat háta mögé néhány külön kupét csatoltatott az állomásfőnök, ahová a szörnyen szaporodó »kollációt« rakják.

De a csángó elbeszélésnél is sokkal nagyobb szenzációt okozott, hogy Verhovay új frizurával köszöntött be a Házba. Haja rövidre nyírott, s simán tapad oda halántékaihoz, mint az öreguras parókán. Senki többé meg nem ösmerné így!

Ez pedig nem közönyös dolog a »Bolond Istók«-nak vagy a »Borsszem Jankó«-nak. Mert most már a kliséket újra metszheti Polónyi Géza.

De Verhovaynak nem ártott a formaváltozás. Ha vannak emberek, akik minden rendszer alatt följebb mennek, Verhovay azok közül való, akik minden párbaj után megfiatalodnak.

De tekintsünk be a Házba is már, ha itt vagyunk, habár panaszkodnak a folyosón, hogy rossz, fojtó levegő van odabenn. Bizony meglehetősen gyéren vannak benépesülve a padok.

Akik eljöttek is, azok is arra jöttek el, hogy a jó öreg Péchy ültette fel őket a múltkori *mondókájában*, jelezvén, hogy »rendkívül fontos ülés lesz«.

Persze csak fogás volt, hogy becsődítse az embereket, kik a húsvéti tojások és a sonkaszeletek tömegében könnyen elfelejtik, hogy édesebb annál a Kék Macska húsa idefent Pesten.

A kis Kemény János elnökölt. Akár egy gnóm király, úgy ült ott a trónuson. Összeszorított kis körte képe éppen nem fejezett ki méltóságot, de arra nem is igen volt szükség a mai beszédekhez.

Aztán különben is nem ünnepeltek itt senkit úgy, mint az én »tót szerecsen«-emet, Baross Gábort, ki körül egész udvar képződött a hajdani pajtásokból.

Megnézték elülről és hátulról, oldalt, szemét, fülét, orrát (Azon át csurog bele a kegy a magasból), s sehogy sem bírtak hozzá szokni, hogy immáron e részletek egytől egyig egy *méltóságos úrnak* az ő elválaszthatlan tartozékaivá lettek.

Ott kezdték pedig a munkát, ahol elhagyták, a középtanodai javaslatnál.

Az előadói székben még mindig ott ül Szathmáry Gyuri, de már megöregedve. Pedig még fiatal korában ült bele.

- Kitavaszodott, Gyuri! - incselkednek vele.

- Látom... - feleli szomorúan - a Mészáros beszédjéből.

No de Mészároshoz még nagy ugrás Herman Ottótól, habár egy várost képviselnek is, mégpedig jellemzően, mert Herman hasonlít a csukahalhoz, Mészáros arca pedig valóságos paprikás, ha beszél.

A sorrendet követve Hermanról kell szólanunk előbb. Mert Herman ma is eredeti volt. Belekötött a kalendáriumokba, támaszkodva egy olyan rendeletre, amit a tridenti zsinat hozott.

- Nem gílt! - kiáltja bele Körösi Sándor, kit Tisza Kálmán egy kézszorítása egész mai napra elméssé tett. - Debrecen nem volt ott!

A tridenti zsinat ugyanis azt határozta, hogy Boldogasszony napját mikor kell megünnepelni, s ez az ünnep mára esnék, s ha benne volna a naptárban, ma nem volna ülés, s ha ma ülés nem volna, Kemény János sem elnökölné... és tovább menve a logikai fonalon, Herman Ottó se beszélhetne...

Honnan, honnan nem, előgurul erre Göndöcs apó, s felszólal ő is amellet, amit váltig állított, hogy az összes ünnepeket át kellene rakni vasárnapokra.

»No iszen kikapsz ezért, Benedek, a püspöködtől!«

S míg e szent dolgok folydogálnak ilyen szépen, azalatt valami hóbotos fej elhíreszteli lassacskán, hogy Spanga, az üldözött Spanga, ott van a karzaton, s édesdeden hallgatja a vitát.

Minden szem a karzatra fordul. Nem Spanga az - mondják némelyek -, ámbár hasonlít kissé hozzá. Mások ellenben haboznak.

- Nem lehetetlen, hogy ő? - szól az egyik képviselő.

- Föl lehet tenni róla - mond egy másik.

- Azazhogy nem is annyira róla, mint inkább a rendőrségről.

Végre is bebizonyul, hogy nem Spanga. S kisül, hogy egy »jó apa« csinálta az egész izgatottságot cselből, mivelhogy fiatal szép leányát ma hozta fel a felesége első ízben »mutatóba« a karzatra, virtus volt hát mesterségesen odafordítani a közfigyelmet.

De a szép leányzónál is szívesebben látott vendég volt ma Falk Miksa. Már hónapok óta nem jelent meg a Házban betegsége miatt. Sokan siettek üdvözölni az »öreget«.

Semmi változás nincs rajta, csak a haja lett megint kevesebb. De ő külön legény Sámsonnál, mert az ereje nem ment el a hajával.

Sőt ő öregségére szilajodott bele, tavaly Edelsheim-Gyulayt vágta földhöz, az idén Andrásst gyűrte le...

Ő az egyetlen mameluk még, aki néha megharagszik. Kár, hogy nincs még vagy száz példányban, s hogy folytonosan új bőrbe lehetne bekötni.

De most jöjjön az első §. Mert hiába, legnehezebb a kezdet. Az első paragrafust még maga Trefort szoptatja meg, mint az úri anya az első gyermekét.

Hosszan beszél... de hogy mit beszél, senki sem hallgatja, csak Szász Károly, ki az írói karzaton van elragadtatva a kegyelmesnek beszédje által, bólongat a fejével, izeg-mozog, amiből minden okos ember mindjárt megértse, hogy öneki is része van ebben a beszédben...

Utána Mészáros Nándor áll fel. Ominózus csend és mély fölháborodás, Herman Ottó szétnéz, s odamegy közvetlen Mészáros mellé, leül Beniczky Gyulához és tölcserít csinál a tenyeréből.

Mészáros látja e figyelmet, s csupa merő udvariasságból az egész beszédet Herman Ottónak mondja el. Egy szív, aki megérti őt, egy fül, amely meghallgatja őt. El volt érzékenyedve.

Mikor a szegény Herman végighallgatta, mogyorónyi izzadtság-csöppek gyöngyöztek végig arcán. Ki volt merülve az összerogyásig.

- Mit szólsz hozzá? - kérdék.

- Azt - lihegte -, hogy nagy hálával tartoztam eddig Szegednek... de most... most már örökre kvittek vagyunk!

A T. HÁZBÓL [ápr. 4.]

»Tisztelt környék! - szólt ma Németh Berci a körülötte ülőkhöz, elhelyezkedvén a szomszéd padok egyikében. - Ma Halász Géza fog beszélni. Tehát ma van április elseje. S mivel ma van április elseje, hát elmondom nektek azt a bolondságot, amit éntőlem kérdezett a kellner, hogy ím most húsvétkor szobát váltottam egy helyütt. Azt kérdezte ugyanis: „Hány személyre fűttessek be, nagyságos úr?” Oh, te oktondi! - rivalltam rá, pedig nem volt igazam, tisztelt környék, mert hallottátok, mit mond Tomy az elnöki székről? Azt mondja, hogy benyújtja az Olay Lajos megbízólevelét. Lesz most már itt ecet olajjal, s én is bátran megkérdezhetlek benneteket, hogy most *ugyan hány személyre kell már kiszellőztetni a Házat?* No de „sapientis pauca”. Nem akarok előre galibát csinálni.«

Pedig hát kár volt Berci bátyánknak Halász bátyánk alól rángatni a gyékényt, mert Halász éppen a »Berci iskola« szellemében kanyarította ki dikcióját, élcelkedve elméskedvén a német nyelv ellen, de *a görögöt* (Trefortpolust) ütötte, aki német stílusban sürgönyözött a királynak.

Mindamellet a görög nyelvre azt mondja a bácsi, hogy arra nincs semmi szükségünk, a németről azonban elősmerte, hogy néha hasznát veszi az ember.

Szász Károly az írói karzatról hallgatja e színméz bölcsességet, s eladomázza ott mindjárt, hogy a Géza bácsi észjárása a görög és német nyelvről hasonlít az egyszeri ember feleletéhez arra, a kérdésre: »Mire van nagyobb szükségünk, a napra-e, vagy a holdra?»

»Természetesen a holdra - mondja az -, mert a nap nappal jár az égen, s akkor úgylis világos van, de éjjel a hold nélkül egészen sötétben maradnánk.«

Amiből az következik persze Szász Károly szerint, hogy mind a kettőre nagy a szükség.

- Hanem azért - mondja Móricz Pál -, mégis legtöbbet ér a nyelvek között...

- Melyik?

- A füstölt sertésnyelv - véli Pál úr.

Szerencse, hogy a Ház nem maradt meg a Halász beszédénél, de szerencsétlenségére átvitte az idő kereke az Éles Henrik beszédéhez.

»Henrik« úr az egyetlen »Henrik« a képviselőházban. Politikai szereplése akkor érte tetőfokát, mikor őrá bízta a Hieronymi-bankett rendezését. De a szakács elrontotta az ételeket e banketten, s Éles fényes karrierje megakadt.

Mai beszédje alkalmával is azok zavarták maliciózus közbeszólásokkal, akik akkor részt vettek az ebéden. A rossz beszédet megbocsátják Magyarországon mindenkinek, de a rossz ebédet soha.

Különbem nem is volt az olyan nagyon gyatra beszéd. Hallottam már én annál rosszabb beszédet, de az igaz, hogy csak Kemény Gábortól.

Legcsúnyább mameluk tempó az volt tőle, hogy az istennek erőnek erejével még egy napszámot igyekezett szerezni. Ugyanis hét napra tette a világ teremtését. Pedig csak hat volt. A hetedik napon megpihent, s akkor gondolta ki a minisztertanácsosi hivatalt a mamelukok számára.

Polemiát is kezdett Éles Henrik a teremtés ellen, hogy hát miképp lehetett világosság az első napon, ha a nap és hold csak a negyedik napon lett teremtvé?

Forgós teremtette! Mégiscsak valami az, hogy ezt a félszeg ellentmondást egész Éles Henrikig még nem vette észre senki!

Különbem ellene van a görög nyelvnek, mert olyan az már, mint a régi bronz lámpák, melyek világítanak még, de a modern lámpák már sokkal jobban.

S végül, hogy ezt argumentálja is, a szeme fehérjét felfordítja, s Mekka felé... akarom mondani Tisza felé fordított arccal elszavalja a következő görög klasszikus idézetet:

*Ek nefeleisz fereteisz chioros menos éde chalodzes
Bronté dék lamprás aspherotesz feretisz.*

Hű fordításban ez így hangzik:

*(El ne felejts füreszteni kegyeidben
engem, ó édes, hallod ezt?
A bronz lámpa ha nem világít is, csak te szeress!)*

Nem mondom meg, hogy ki fordította, mert mindjárt fülön fogják akadémiai tagnak. Szász Károly még mindig ott leselkedik a karzaton, hogy hol fogjon meg egy új tagot (lévén a tagajánlások ideje), de úgy van vele, mint az egyszeri cigány, kinek a legszebb gyereket kellett volna megkoszorúzni, s végre úgy találta, hogy nincs sehol a világon olyan, mégiscsak legszebbek otthon az ő tulajdon rajkói.

No de ne vicceljünk Szász Károlyra, mikor olyan kövér falat van itt, mint Göndöcs Benedek, aki legjobban tudván a teremtés sorrendjét, folyton korrigálja Éles Henriket.

Miközben híre támad, hogy Spanga Pált elfogták. Most nincs szenzációsabb név, mint Spanga Pál.

Ilyenkor hiába kel fel Mocsáry Lajos. Most tán Móricz Pált is szívesebben hallgatnák, mert denique mégis legalább Pál.

Mit, elfogták Spangát? De már erre kirohan Göndöcs, Roszival István. S kirohan mindenki, aki érdeklődik a dolog iránt a folyosókra. S ki ne érdeklődnék Spanga iránt? Mit, elfogták? Lehetetlen. Ki mondta? Honnan tudjátok? Ki fogta volna el? Hol a pokolba akadhettek rá?

- Hogy hol? - beszéli Németh Berci, aki szereti felültetni az embereket. - Csodálatos módon, kedveseim! Hát képzeljétek, beállott a gazember tegnapelőtt rendőrnek. Thaisz felvette. A fickó egészen jól érezte magát ott, s ő is Spangát fogdosta két nap óta olyan ügyesen, hogy ma Thaisz vállon veregette az imposztort, és megcirógatta az ábrázatját. S ez okozta vesztét. Mert amint simogatni kezd, hát lehull róla egy festett vékony hólyaglemez, s ez alul egyszerre előtte áll a Spanga Pál ábrázata.

Németh Bercinek persze senki se hiszi az ő igaz történetét, pedig bizony lehet benne valami. Kisül, hogy vak lárma volt az egész, de azért a Mocsáry beszédét már mégis megölte Spanga: a honatyák mind ott maradnak a folyosón, hol óriási füst kékmacskák közt folyik a hangos trics-tracs, ahol pedig ott áll a táblácskákön:

»A folyosón dohányozni és beszélgetni nem célszerű, mert a füst és hang a tanácsterembe hatolhat.«

Pedig arra kellene vigyázni inkább, hogy a tanácsteremből ne hallassanak ide a hangok!

A tisztesség immár azt követelné, hogy a mai ülésről ne írjak többet, de hát mit tegyek akkor Lánczy Gyulával?

Uraim! Hiszen ez a Lánczy Gyula sokkal nagyobb ember, mint amilyennek el tudja magát hitetni. Legyenek önök jók. S ne nézzék azt, hogy sokkal nagyobbnak teszi magát, mint amilyen.

Ha ő megereszti is a rőföt, mért ne maradhatnánk mi objektívek?

Okosan, röviden, kereken a magasabb szempontból beszélt. Sok okos dolgot mondott, és pedig mulatságosan, érdekesen. Gesztusai is egészen megfeleltek a beszédje szerkezetének: olyan formán esett az ki, mintha staniclikba gyűrve dobálná tapasztalatait...

- Csak azt nem szeretem - jegyezte meg szavaira Szontagh Pali a tömérdek idézetekre célozva -, hogy nagyon sok embert szólít segítségül. Az rendesen a gyenge ember szokása.

Lánczy után Herman rázta meg sörényét, s felállt a görög nyelv ellen.

Mikor Herman beszélt, lélekszakadva szalad hozzám egy képviselő a rosszabbik oldalról.

- Vette ön észre, uram?

- Mit, kérem?

- Hogyan, nem látta?

- Mit, kérem?

- Azt, ami történt. Hallatlan dolog! Húsz esztendeje mézem már, de még sohasem láttam. Ma először...

- De hát mit látott, kérem?

- Nézzon oda. Nem látja?

- Nem én!

- Oh, uram... uram... Irányi elnevette magát... még most is nevet... ni... nézze, nézze...

- Hát bánom is én, hadd nevéssen...

- De uram... hisz akkor önből sohasem lesz államférfi, ha ennek a jelentőségét föl nem fogja...

- Hát mi ennek a jelentősége?

- Az, hogy valami borzasztó fog ma történni.

- Ön babonás! - szóltam nevetve a t. képviselő úr naivitására. - Micsoda borzasztó történhetnék most? Csak nincs tán szólásra följegyezve Biassini Domokos?

Pedig igaza volt. E nevetés Irányi ajkain felkölté az istenek bosszúállását. Vagy öntudatlan jelenség volt, valamely csoda, aminő a természetben szokott előfordulni szokatlan események hirdetőjeképpen.

Hallgatja, hallgatja a szemérmetes férfiú édes andalgással Herman Ottót.

S íme, mi történik? - Egyszerre csak egy rettenetes mondat csattan ki Herman szájából, s mint egy harangnak eldobott nyelve megüti Irányi füleit.

- Jaj! - szisszen fel Irányi, és arca lángba borul.

Mi volt az a mondat? Hogy mit csináltak a görögök? Jaj, jaj!

Megmondjam? Ne mondjam?

Nem mondom meg, mert engem az asszonyok is olvasnak, s szeretném már őket egyszer megharagítani. Hát nem mondom meg.

Hanem bezzeg rohant is haza felháborodva Irányi, s rögtön fölkereste az inasát:

- János, kérem, én beteg vagyok... oda vagyok... hasonszenvileg akarom magam kikúrálni, legyen oly szíves, menjen a Népszínházba. .. és váltson nekem egy jegyet, hanem az első padba.

A T. HÁZBÓL [ápr. 5.]

vagy

A 3-DIK § VISZONTAGSÁGAI,

vagyis

A GÖRÖGÖK ÉS A SZKÍTÁK

[ápr. 5.]

Kezdjük a mai ülést, ahol a tegnapi ülést elhagytuk, Irányi Dániellel.

Annyira érezte a tegnapi Herman-féle mondat rossz szagát, hogy nem ült a Herman környékére, hanem átment a túlsó oldalra, s ott foglalt helyet valahol a Csernátany tájékán.

Hanem azért a világ éppúgy forgott azért, mint tegnap, mégpedig a 3. § körül.

Valóságos görögtűz mellett folyt le a vita. »Alloi men ratheoi the kai aneres hüpokorisztai«.... Az akadémikus hellének mind ott ültek, és drukoltak a karzaton, s mind meg van hívva. De bizony csak tanuljuk a görög nyelvet, ha ilyen hájakat lehet vele produkálni!

Ámbátor e kövér hellének ázsióját nagyban lohasztotta két szinte tömött szittyának felpáncélozott dühe Hellász ellen, az egyik a »glaukopos« Göndöcs Bence, a másik pedig a »politroposz« Móricz Pali.

E két státusférfit szörnyű Éles Henrik-i magatartást foglalt el a görög nyelv tanulása ellen, s még a folyosókon is izgattak nagy erőfeszítéssel ellene.

- Nézzetek ide, szógám - mondja Móricz Pál. - Rólam vétessék példaadás. Én sohase tanultam görögül, s fikom adta, mégis megbírok egzisztálni a nyáj körül.

Göndöcs pedig így kapacitált:

- Salvavi animam meam. Én tanultam is görögül, s mégse tudok. Móricz Pali nem tanult, s mégse tud. Világosan látszik hát ebből, ki járt jobban kettőnk közül.

Hanem ezekkel az argumentumokkal nehezen szédítettek el valakit, mindössze gróf Teleki Gézát ejtették némi habozásba...

- No, ugye a görög ellen szavazol, Géza?

- Éppen azon gondolkodom magam is, de...

- Micsoda »de« lehetne itt?

- Hát az, hogy a feleségem görög leány lévén, a kis hároméves gyermekem már most is úgy beszél görögül, hogy egész nap a nagy Komunduroszt beszédeit szavalja... isten nyugosztalja meg szegényt! Hát mondom, az én fiam már tud görögül; eb ura fakó, tanulja meg hát a többi is!

- Rosszul okoskodik pedig, Géza! - inti Móricz Pali. - Inkább ne tanulja a többi gyerek. Hiszen a te fiad akkor marad meg raritásnak.

Meghökken erre Teleki Géza.

- Hümm! Mondasz valamit, Pali. Ez megzavar... Ez már államférfiúi griff benned. A talentum mégiscsak talentum. No, már erdélyi ember nem fundál ki ilyet soha., még ha görögül tud is. Meggondolom a voksot, Pali.

S hamleti tűnődéssel és Nagy Imre-i léptekkel ballagott odább.

A vitát Vidovich kezdte s Móricz Pali végezte, de az alfától az omegáig még igen sok vatta jött közbe.

Mészáros Nándor ma is szerencsét próbált, s ma több sikerrel. Kézzel-lábbal dolgozott a görög nyelv mellett, s olyan is volt utána, mintha meleg fürdőt vett volna, míg a Ház megfordítva, mintha zuhany alatt lenne.

Nem is igen hallgatta senki, pedig több figyelmet érdemelne, mert jóakarátú ember, aki kevesebbet mutat, mint amennyit tud. S ez nagy érdem. Hiszen az ellenkezőjét szidjuk mindég.

Hanem iszen segítettek őrajta is az istenek, kikkel a görög mítosz megnépesíti az Olümposzt, a liliumkeblű Héra leszállott, s láthatlan fehér kezével megsimogatta a gróf Hunyady László gégéjét, amitől az egyszerre szólni kívánt.

Hunyady Lászlót megelőzőleg szólni pedig nagy szerencse minden népeknél, a helléneknél és a rómaiaknál éppúgy, mint nálunk hajdan és most. Ha Mészárosból még most se lesz államtitkár, akkor minden kombináció suviksz!

Mikor Hunyady felállott, mindenki meglepetve nézett rá, s mikor Rostaházy, aki szinte felállott, hogy ő szól, megpillantá a vorgängerjét, örömteljesen leült.

- Vagy úgy? Maga az, kedves? Maga akar beszélni? Akkor hát leülök addig.

S Hunyady Laci csakugyan beszélt.

Kezét hosszú, térdig érő lajblija zsebébe mélyeszté.

Pompás magyar fiziognómia. Hanem ezek a magyar szavak borzasztók! Hogy honnan szedte ő össze mindezeket?

Van szó, amelyeken meglátszik, hogy a német kammerdienerjétől hallotta, a másik már jó magyar zamatú, egy harmadik tót származású, a negyedik a talján kucsébertől van annektálva a grammatikájába.

Summa summárium Laci gróf nem akarja a görög nyelvet, s azzal végzi mágnásosan, hogy semmi közünk ahhoz, mit mondanak erre a külföldön.

Míg ez itt benn folyik, azalatt híre megy, hogy név szerinti szavazás lesz, s kezdenek gyűlni apródonkint a »podusz oküsz«, a gyors lábú mamelukok, hogy be ne vehessék Tróját a szkíták.

Jókai is eljön, s jó kedve lévén végignézi pártján, s az állati belekből kezdi jósolni a folyosón Hermannak:

- No, Ottokár fiam! Nem kedvezők a szelek! Nagyot esel most ezzel a görög ellenzékeskedéssel. A harmadik emeletről esel.

- Semmi az - mondja nyugodtan Herman -, hiszen Móricz Pálra esem, ha esem.

Hanem maradj Homér fénydús egeddel... hagyjuk ott Jókait, mert immár Rostaházy beszél. Ami pedig nem tréfa dolog. Mert Rostaházy Éles Henriket kívánja áldozatul leszúrni az isteneknek, hogy kedvöket töltsé.

Rostaházy azt mondja, hogy azok a tegnap felolvasott passzusok abból az obskúrus könyvből, nem úgy hangzanak ám, mint ahogy Éles mondta. S ezt majd be is bizonyítja neki az ülés után.

De már erre dühbe jön Éles Henrik. Micsoda? Hogy ő ne tudná jól lefordítani, amit elolvas, vagy pedig szándékosan meghamisítaná. Jó, ő meg azt bizonyítja majd be Rostaházynek, hogy de bizony azért is úgy van, ahogy ő lefordította.

- Ez párbaj dolog! - kiáltja közbe Verhovay.

Szellemi párbaj bizonyára. Éles kikötötte magának, hogy az eredményt, »kinek lesz igaza«, bejelentik majd a Háznak.

S ez lesz az első komoly párbaj az idén!

De immár csend... csillapodj tenger, a habok vetődjenek szét, maga a természetes Achilles Tisza Kálmán lép a sorompóba.

S valóban az embernek - ha ellenzéki - fájdalommal kell beismerni, hogy ez a mi Tisza Kálmánunk még mindig halad, folyton halad, s mindenik beszédje új meg új...

A mai úgyszólván három epigrammából volt összetéve. S mindenik epigramma végén egy cukros bonbon, mely nagyot csattant és fénylett, mint egy rakéta, megfényesítvén a görögök ábrázatait.

A vakmerő szkíták közül a túlsó oldalon némelyek beszélgetni kezdenek.

- Halljuk! Halljuk, kérem... - csitíták őket türelmetlenül.

- Sohase, kérem - szólt közbe kedves szatírával Achilles -, majd inkább én bevárom, míg kidiskurálják magukat.

A szkíták megszégyenlék magukat a finom görögtől, s oly méla csend lett, hogy Achilles teljes figyelem közt végezheté beszédét, mely Mucius Scaevola virtusával ért föl, mert a diákok előtt örökre népszerűtlenné tette magát.

- Nesze nektek most! Amiért bevertétek az ablakaimat.

Tisza eldöntötte a vitát, a szkíták, mint a lomha békák, szanaszét görögtek e beszédre. A professzorok sírva fakadtak örömükben a karzatokon. Treforopolusz két darab cukrot nyelt le. Csak még Csanády irányzott egy nyilat a Menelaosz emberei ellen, s aztán örömét fejezte ki, hogy egy hajóban evezhet Móricz Pállal. Pedig már akkor az ellenséges hajóra kezdték kiírni, hogy »heuréka!«

A név szerinti szavazás következett. Biz az furcsán ment, mert összevissza történt.

A mamelukoknak még hagyján, ezek mesterségből üzük az »igen« -t, ha nincs napszám, könnyű nekik a »nem« elzengése.

De a civilizáltabb szittyák is a görögök mellett szavaztak. S ezeknek esett zokon kimondani az igent.

Törs Kálmán, Prónay Gábor és Helfy »igen«-jeit egy karzaton levő zeneszerzőnk, mint raritásokat kottára szedte:

Szegény Törs! Mikor leszavazott, kirohant a büfébe, s egy pohár vizet kért, hogy megöblítse a torkát.

- Ez volt az első és utolsó. Sohase teszem többé!

Prónay Gábor nagyot csuklott, Helfy Ignác pedig elpirult.

- Istenem, de nehéz *okos embernek* lenni!

A T. HÁZBÓL [ápr. 6.]

vagyis

APPONYI GRÓF ÉS A BÁRÁNYOK

[ápr. 6.]

Csip-csup dolgok ezek már a tegnapi nagy összeröffenéshez képest!

Egy nagy csatatér a mező... A sebesültek még nyújtogatják ugyan a karjaikat, még rángatóznak a lábaikkal, de már semmire se mehetnek.

Göndöcsöt az éjjel annyira megnyomkodta a lidérc, amiért a klasszikusok ellen dolgozott tegnap, hogy ma aztán megjavult, s egész erővel nekidőlt, hogy jól van hát, isten neki, akkor a másik klasszikus nyelvet, a latint pedig vigyük be a reáliskolákba... ez legalább eredeti lesz.

Hanem Móricz Pál, az már elült... a hellének tomboló győzelmi zajgása egészen elkeserítette a mai napra. Szeidlitz pulverekeket vett be folytonosan a háznagyi szobában.

Legjobban járta meg Odescalchy, aki elhozta a csángókat, aztán hazajött *görögnek*. Bizony csak sokon megy az ember keresztül egy életen át!

Néminemű elevenség csak a nemzetiségi §-nál volt. Wolff, Zay és Mocsáry Lajos nemzeti-ségek el akarták magukat prüsszenteni még egyszer. Conducat sanitati!

Általában rettenetes unalmas, hosszadalmas lassú lefolyású ülés volt, melyet nem érdemes megviccelni se.

Mindenki elálmosodott. Az öreg Prileszky bácsi kiment a folyosóra, s ott összegyűjté maga körül hallgatóit.

Fejébe nyomta a zöld kalapot. Valaki cigarettaikat osztogatott szét.

Prileszky nagy füst-macskákat eregetett a levegőbe, aztán így szólt:

Most olyan mesélős idő van, gyermekeim I Üljetek körbe. Mondok nektek egy igen szép mesét. De kérdezzük meg előbb, ki beszél odabenn?

- Apponyi Albert!

No, hát akkor éppen őrá mondok egy mesécskét és a kis bárányokról. De hát csend legyen, gyermekeim. Hallgassatok!

Most húsvét előtt történt egy ködös reggelen. Bizony nem emlékszem hányadikán. A pénz fölvevés előtt-e, vagy a pénz fölvevés után-e? Hanem iszen mindegy. Egészen mindegy, gyermekeim.

Hát, mint tudjátok, a keresztények is szeretnek vért ontani húsvétkor. Az ártatlan bárányok véré. Lelketlen kereskedők országszerte összeszedik erre az időre a kedves kis korán ellett állatkákat. S a sakterek aztán ezeken a báránykákon teszik le az érettségi vizsgát.

Mondom, egy reggelen éppen reggelizni sietek. Harapni lehetett volna a ködöt, de én borjúpörköltre vagyok rászokva. Ezt az egy államférfiúi sajátságomat nem bírom levetkőzni, még delegátus koromban sem.

Amint megyek, mendegélek a kávéházam felé, hát egyszer csak látom kimagaslani egy csoportból Apponyi Albertet a Váci körúton.

Asszonyok, kufárok, kupecok, sajátságos öltözetű emberek veszik körül a nemes grófot, ki rettentőn ágál a kezeivel, s kézzel-lábbal igyekszik magát megértetni tótul.

Kéjesen rezegtették meg füleimet a hazai édes hangok még ilyen rossz dialektusban is. Könyörgőknek, szomorúaknak tetszettek nekem e hangok, de nem értettem belőlük semmit. No, ez szegény, gondoltam magamban, ugyan sohase lesz a »Matica« tagja Turócszentmártonban ezzel a stílusával!

Megvallom, könyörgő, panaszos hangja azt a benyomást tette rám, hogy valami baja akadt szegény Albertnek a tótokkal, s mostan bocsánatot kér tőlük, s életében először történt velem, hogy meggyorsítottam lépteimet.

- Szervusz, Albert! - kiáltám odaérve. - Mit csinálsz te itt?

A gróf megfordult, s örömragyogás festette meg arcát látásomra.

- Jó, hogy jössz. Te tudsz beszélni velük. Engem nem értenek meg... vagy hogy nem akarnak megérteni - tette hozzá szomorú melankóliával.

- Nos, mi a baj?

- Hát nem látod? - szólt fölháborodva, s hosszú kezével az országútra mutatott.

Odanéztem, de a köd s még inkább szemeim miatt nem bírtam kivenni, mit mutat. Valami magas, sötét tömegeket láttam ugyan az úton, túl a lóvasúti vágányokon, de azok úgy tűntek fel nekem, mint egymás sorjába rakott szénakazlak.

- Rosszak a szemeim, barátom. Hát mi az ott?

- Hogy az mi? - kiáltá Apponyi. - A legnagyobb barbarizmus, barátom, ma a XIX. században... Embertelenség, nevetségessé tétele minden humánus törekvéseinknek. Ezeknek a pogányoknak nincs érzékük... hiszen az igaz, hogy nem bírom úgy a nyelvet, de mégis meg kellene érteniök, mire kapacitálom őket, ha csak egy csöpp szív volna bennök... de nincs, nincs... pogányok ezek.

- De hát kik? Ezek az emberek, akik itt állnak? Ezek a jámbor tótok? Hát mik ezek tulajdonképpen?

- Ej, hát báránykereskedők. Fölháborodik bennem minden érzés, mikor erre menve megláttam, hogy ezeket a szegény ártatlan báránykákat hogy kínozzák... Nézd, nézd, valamennyinek kilógatják a nyakát a kocsi rekesztékeken át... a nyelvecskájuk is ki van öltve... irtóztató... irtóztató!

Most csakugyan magam is kezdtem észrevenni, hogy bárány-szállító tót társzekerek azok, aminőket százával láthat ilyenkor az ember.

- Hát szóba álltam velök - folytatja Apponyi, mialatt közelebb értünk a szekerekhez -, kértem őket, rimázkodtam nekik, de csak összemosolyognak, és úgy tesznek, mintha süketek volnának. Hanem már most jó, hogy te is jöttél, eszközölj ki valami enyhítőbb eljárást a kis boldogtalanoknak, hogy jobban érezzék magukat...

- Ne búsulj, Albertkém. Nem kell azoknak protekció. Jól érzik azok magukat egészen! Nem cserélnének már azok a püspökkel sem!

- Hát te is? - riadt fel Apponyi méltatlankodva.

- Mert hát azok már egytől egyig *néhai bárányok*, édes fiam.

- Meg vannak ölve? - kiáltá csodálkozva.

- De meg ám, valamennyi, hiszen azért lóg le a nyakuk...

- Lehetetlen!

Odaszaladott, s izgatottan tapogatott meg néhányat.

- Igazad volt - szólt aztán restelkedve. - Ki hitte volna? Persze, persze. De nekem úgy látszott... azt gondoltam...

- Hja, kedves Albertkém, nagy különbség van a látszat és a valóság között., vagyis az elmélet és praxis között.

No, gyerekek... ebből a történetből levonhatjátok a tanulságot. Nekem, valahányszor beszélni hallok Apponyit, mindig eszembe fognak jutni a bárányai.

S mielőtt helyeselném, amit állít, előbb mindig meg fogom tapogatni, amit állít, ha ugyan van-e benne élet?

De már elégett a cigarettám. S Péchy barátom is csenget odabenn. Úgy látszik, Urunk kezd szólni. Menjünk be, gyerekeim, mert mi vagyunk az úgynevezett »zajos helyeslés«.

A T. HÁZBÓL [ápr. 7.]

Van hát végre egy könyv, mely iránt melegen érdeklődik a közönség.

Lehetséges ez? Igenis, lehetséges, mert ez a könyv most olyan, mint a pisztolycső kendővégrül, okvetlenül meglő valakit.

Ez a könyv pedig a *Gury erkölcsana*.

Vén kéjenc, öreg Gury, hitted volna-e valaha, mikor bolondos erkölcsanodat megírtad, mely szerint a »Fekete hajó« is szent passiójáték lenne, hitted volna-e valaha, hogy ez a könyv löni fog, s hogy vagy Éles Henriket, vagy főtisztelendő Rostaházy uramat teríti a küzdhomokra?

A »karcolások konzorciuma« gúnyos mosollyal fogadja az újmódi párbajt, melyhez olyan szekundánsokat keresnek, mint aminő Hegedüs László és Brezovay tanár.

A folyosókon mindamellett hol az egyiket, hol a másikat veszik elő a heccmeiszterek, nehogy el találjon aludni az új botrány. Isten ments! Nincs már semmi hetek óta. Olyan becses ez, mint az egyetlen uszkáló zsírfolt a sovány levesben!

- Ez a legelső modern párbaj - jegyzi meg bölcsen Madarász Jenő, ki most lábadt fel hetekig tartó betegségéből, melybe Komjáthynak egy zajos vacsorája döntötte, mert amilyen ártatlanok a pisztolyai, éppen olyan veszedelmesek a vacsorái.

- Na, tudjátok - szól Wahrmann Mór fumigatíve -, nem lehet őket csodálni, mind a kettő *vérszegénységben* szenved.

Bent a tisztelt Házban ma három kacsot végeztek el. Meglehetősen változatos szónoklatok közt.

Herman Ottó Steinackerral koccant össze, egymásra kiabálván külső ismertető jegyeiket.

- Az úr mennykő nagy paksamétákkal jár az utcán - csúfondároskodék Herman Ottó.

- Az úr meg a hosszú sörényével teszi magát nevetségessé - vagdalkozott vissza Steinacker.

*

Künn a büfében és a zugokban Thaisz Lexi ellen készült valami. De a tornyosuló föllegeket gondosan simítgatta egy gondos kéz.

»Ne csináljatok most esőt fiúk... mikor magától nedvesedik alatta a talaj.«

Általában a Spanga fiasco s a Mailáth halála és az azzal összefüggő részletek, körülmények nemcsak a köznépet tartják folytonos izgatottságban, hanem a képviselői körökben is (ahol a dologtalansággal együtt születik a pletyka), rendesen ez az ügy képezi a trices-traccs tárgyát.

Az egyik kombinál, a másik méltatlankodik, a harmadik csak kíváncsi. Van aki szatirizál, sok akad olyan is, aki hasonlóknak tetsző dolgokra visszaemlékezik.

S ki lenne a visszaemlékező más, mint Eötvös Károly.

Őneki különben is minden alkalommal van egy története mindenki számára, amelyik apropóra jön, s amelyikben benne van a tanulság s a finom ironia is a viszonyokra. Úgy csurog ajkairól, mint a méz.

S ha már tegnap megtettem azt, hogy a szép tehetségű Prileszky Tádé elbeszélését tettem közzé Apponyi grófról és a bárányokról, miért ne közölhetném az Eötvösét is, úgy, ahogy elmondta a t. Ház fiatalabb része előtt, fölírván elé önhatalmúlag a következő címet:

RÉGI URAK, RÉGI CSELÉDEK, RÉGI RABLÓK

Beszéli: Eötvös Károly

[A rajz szövegét ld. Krk 34. köt. 91-93. 1.]

*

Ejnye... most veszem észre, hogy Eötvös egészen elvette a helyemet az elbeszélésével.

Most már kénytelen vagyok rövidre csapni össze a történeteket.

S csak az fáj, hogy most már még Pulszky Gusztit is nélkülözni fogják olvasóim, mint ahogy mi is nélkülöztük ma az ő beszédjében az »sz«-t és a »cs«-t.

Pedig Gusztiról már írni kell. Mert elfelejtik.

Nem is csoda... mikor olyan ritkán beszél most Szilágyi Dezső!

Tisza, mint igazi református ember, dacára a pénteknek nem akart ma böjtölni, s (azon kis időt kivéve, míg ő beszélt) a folyosón tartózkodott, menekülvén az idegen beszédek elől, hol is csángó dolgokat intézgetett, ami hovatovább feltűnőbb jelleget vett fel.

Legelőször a kis Thallóczy került elő valahonnan, beküldte a miniszteri szobába. Ez az oláhországi csángó. Azután Somssichot sikerült neki a piros szobába juttatni. Ez a főcsángó. Végre pedig Odescalchy Artúrt, a bukovinai csángót tuszkolta be a miniszteri szobába. De ő maga nem ment utánuk.

Szent isten, mi fog történni?

Az újságírók kíváncsi arccal cirkáltak a szoba előtt.

»Mi folyik, mi történik vajon?«

A legvalószínűbbnek az látszott, hogy rájuk csukja legelőbb az ajtót., azután rájuk gyűjtja a házat, így aztán vége lesz szimpliciter az egész bejövetei galyibának.

Csakhogy akkor Hoitsy még mindig elevenen maradna?

És Jókai? Hátha az is bent van már szegény, és az is ott ég!

Micsoda rettenetes csapás lenne ez az országra! Mert akkor a megkezdett »Damokosok«-at mint töredéket Gyulai Pálnak kellene befejezni a »Nemzet«-ben.

S lenne mégis legalább egyetlen egy jó magyar regény!

De nem! A tanácskozó csángók elevenen kerültek ki a piros szobából. Nem esett rajtok egyéb szerencsétlenség, csak az, hogy nem hallhatták Lessko István beszédjét.

Azt pedig, ha az embernek jó kedélye van, még ki is lehet heverni.

A T. HÁZBÓL [ápr. 8.]

Ma végre sebes trappban nyargaltak Treforték a javaslattal.

Ami pedig azért volt lehetséges, mert mindenben szerencsésen találkoztak össze a külső körülmények.

Komjáthy egy nagy beszédre készült el az éjjel, mert tegnap este megjöttek a választói, s megígérték, hogy benéznek a Házba is, azok előtt akarta magát produkálni. De nem jöttek el

őkegyelmeik. Amilyen lusta pedig Komjáthy, hát mármost hiába bizony ő sem mondta el a dikcióját.

Éppen megfordítva történt Mészáros Nándorral. Ő meg négy módosítványra készült el, de - oh, quel malheur! - ijedten pillantja meg a karzaton, hogy ott ül a szegedi választóiból vagy három darab, kerekre lapult ábrázatokkal a kíváncsiságtól.

- Tyű! Most már csakugyan célszerűbb lesz, ha nem beszélek. Mert ezek azért jöttek, hogy engem halljanak. Ha pedig engem egyszer meghallanak, soha többé meg nem választanak.

Ezen monológ is lefaragott egy csomó szóbeszédet.

A derék Szathmáry Gyuri, aki pedig szintén beszélt volna ma, tökéletesen maródi lett az új államtitkárral, Barossal egyetemben.

Az ember azt hinné az első tekintetre, hogy talán megsiketült a sok beszédetől. Oh, nem, kérem, hiszen ez lenne rá nézve a legnagyobb szerencse!

Oh, nem a beszédek ártottak meg neki, de egyelőre a levegő.

Trónja (a Dózsaénál is rosszabb trónus) ott áll azon a helyen, ahol a különböző ajtókon betóduló légáramlatok adnak egymásnak randevút. Jobb keze tehát végképp megdermedett, valamint a szomszédságában ülő Baross jobb arca, mely szemmel láthatólag föl van dagadva.

Le a kalappal, uraim! Ők a szónoklási művészetek szolgálatában bénultak meg!

E két férfiú illetén való bűnhődése, melyet minden gondolkozó fej (igaz, hogy olyan kevés van) isten ujjmutatásának kell, hogy vegyen, szinte nagy mértékben lohasztotta a vita tovább szövési kedvét.

Magán kegyelmes urunkon is kiütött a végelkeseredés, s otthagyván miniszterelnöki székét, letelepedett a Széll Kálmán mögötti és a Szontagh Pál előtti padba, egyenesen Pulszky Gusztai mellé, s ővele diskurálta meg a legközelebbi *politikát*. Szilágyi féltékenykedve tekintgetett oda, Móricz Pál pedig irigykedve.

Dobránszky is beszélt volna, de azt meg Herman Ottó kedvetlenítgette folytonosan.

- Mi az ördögnek beszélnél, Péter? Mikor látod, úgyse hallgatnak rád.

- Mert nincs ízlésük, barátom, abszolúte nincs...

- Tudod mit, Péter? Adok én neked egy jó tanácsot, ha te azt megfogadod, meglásd mindenki meghallgat.

- Megfogadom.

- Próbáld meg, szőj bele minden beszédedbe: egy viccet. Látod, Deákot is az adomái tették nagygyá.

- Mondasz valamit... - szólt Dobránszky elgondolkozva. - Igen, igen, ezután minden beszédembe teszek egy élcet. Jól van, Ottó, addig nem szólalok fel, míg egy viccem nem lesz...

S így nem szólalt fel Dobránszky sem. A paragrafusok tehát szerencsésen potyogtak alá a rostán.

»Hiszen megy az magától« - mondá Tisza, s kiment a folyosóra, ott sétált, nem is törődve a javaslat további sorsával, hiszen ott benn van Trefort. Még Szász Károlyt is magával hozta, hiszen megvédik azt ők is ilyenkor, midőn senki sem támadja már...

Csak a 14. § után állította meg a tanácsteremből izgatottan kijött Helfy Ignácot.

- No, hát hogy mulattál odabenn?
- Úgy, hogy fölszólaltam én is, és...
- No és?
- És megbuktam.

Sétálnak, beszélgetnek együtt hosszabb ideig, egyszer csak megszólal a Péchy csengettyűje belülről.

- De már bemegyek, Náci - mondja Tisza -, megnézem, hogy hát most meg ki bukott meg?
- Akárki - feleli neki -, de te, fájdalom, bizonyosan nem!

A T. HÁZBÓL [ápr. 10.]

Ma már én lettem volna az első ember, aki kijön a türelemből (persze csak itt a karcolatban) a vita hosszadalmassága miatt, ha véletlenül maga Tisza Kálmán nem fakad ki, hogy már unja, s meg nem fenyegeti a t. Házat, hogyha ez így tart, behozza az esti üléseket is.

Hüm! Ha Tisza unja, az már más... az már egészen más i Akkor csak csinálni kell a beszédeket erősen. Legyen lúd, ha kövér! - hogy a Csanády stílusával éljek.

Ámbátor ha az esti ülések behozatódnak, akkor vége van a pártéletnek egészen, akkor kivált a függetlenségi pártból nem lesz semmi.

Mert ami a pártot összetartja, az egyedül a *tarokk*.

A nagyságos klubban van tíz kártyasztal. Minden asztalnál ül négy ember, ez negyven ember. Minden embernek van egy gibice, aki vele érez és vele szenved, ez már összesen nyolcvan ember.

Ez a nyolcvan ember összevéve a klub. Amint a tarokk megszűnik, megszűnt minden. Az a selyemszál, melyre partnerek, gibicek összefűződnek, szét lesz szakadva, s ha az a cérnaszál egyszer szétszakad, még kötéllel sem fog magának embert Mocsáry Lajos, akinek eldiskurál-gassa az ideáit, hogy mit *nem kellene* tenni, mert hogy mit kellene, azt mindig elhallgatja.

Okosan! Hiszen ebben az *elhallgatásban* van az ereje...

De ne csináljunk magas politikát, hanem térjünk vissza a Házba, melynek már napok óta ijesztő kígyója ez a 22-ik §. A vörös posztó a felekezeti szemeknek.

Meg is vadult Mocsáry megint, s jó Thaly nem különben meghúzta a debreceni nagy harangot. De ki is hólyagosodott a tudománya ebben a sok harangozásban.

Dobránszky ma is sikerülten el tudta titkolni szellemes voltát, Tisza pedig ügyesen el bírta árulni, hogy mégis kálvinista.

Hát persze meg volt elégedve magával mind a kettő.

Hanem legjobban meg lehetett elégedve Baross Gábor, aki itt se volt, pedig ma búcsúztatta el az elnök.

Szegény tót szerecsenkém! Én vesztettem benne legtöbbet!

Nincs, oh, nincs arányban az én veszteségemmel, amennyi keveset benne a kormány nyert!

Hanem azért summa summarium mégiscsak Thaly Kálmán volt a nap hőse.

S amellet valódi hős, aki úgy cselekedett, mint a történelemben Szécsi Dezső, magára vette ugyanis a Mocsáry ruháit, hogy ő haljon meg inkább helyette.

De Mocsáry is hős... ő meg a Thaly ruháit szedte magára, s utána iramodott a zászlóval.

Nem tudom én, melyik volt szebb, melyik dicsőbb, melyik nagyobb...

Csak azt tudom, hogy a jó Göndöcs papa egy mesécskét kezdett elbeszélni az autonómiáról és az államról.

Az autonómia elment az államhoz... vagy mit beszélek, egy szegény ember elment a szomszédjához, s kölcsönkért tőle egy bögrét.

Mikor a bögrét visszavitte, vett még négy-öt kisebb bögrét is, s azt odaadta a bögre-tulajdonosnak.

- Hát ezek mik? - szólt a bögre-tulajdonos.

- Hát megfiadzott nálam a bögréje, kedves szomszéd. Ezek a kis bögrék.

A fősvény ember igen megörült a bögréknek, s ezentúl mindenféle engedményt megtett a szegény szomszédjának.

(Ejnye, Göndöcs papa! Hát hol ebben a mesében a célzás?)

(Hát abban van, fiaim, a historikum, hogy az autonómia azokkal a levegőt lázító pátens dolgokkal többet adott vissza az államnak, mint amennyit kapott, de csak hallgassátok hát még végig a mesémet!)

Mint mondám, a szegény szomszédban nagyban bízott a fősvény ember, s mikor az egyszer eljött hozzája, hogy a drága télikabátját kölcsönkérje, egész készségesen odaadta azt is.

Hanem a kabátot nem hozta vissza többé a szegény ember. Úgyhogy rá kellett menni a nyakára.

- Hol a kabátom?

- A kabátod? - szólt a szegény ember. - Meghalt, eltemettem, odavan.

- Meghalt? Az lehetetlen, ne beszélj bolondokat! Nem hiszem. Gyerünk a bíróhoz.

Elmentek a bíróhoz, és a bíró azt az ítéletet mondta, hogyha a bögre megfiadzhatott, és azt akkor elhitte neki, bizony azt is el lehet hinni ezek után, hogy a kabát pedig megüdvözült.

Ebből pedig az a morál, hogy az autonómia jó szolgálatot tett, nem tagadom, de azért vigyáznunk kell, hogy ezentúl ne tehessen rossz szolgálatokat az államnak. Mert így megy az stb...

*

A derék Göndöcs papa különben ma nagyon el volt keseredve, hiszen az újságban is olvashattuk az okát, hogy névjegyeket hamisítanak a nevére.

Ahogy benne van a vádaskodásban, holnap majd meglehet, rám fogja, hogy én meg ezt a mesét hamisítottam a nevére.

A T. HÁZBÓL [ápr. 12.]

Minden ember el van már keseredve. Már rég elunták volna a középtanodai vitát a képviselők, ha Mocsáry nincs és Thaly. Ezek még tudnak némi érdeket kölcsönözni a hétnek: van kin szörnyülközni és kit szidni.

Az ő beszédek odavitték a pártot, hogy ma a következő párbeszéd folyt le két szélsőbali képviselő között:

- Ki beszélt most?

- Helfy.

- Tetszett nektek?

- Nem tetszett.

- Biztosra veszem hát, hogy nagyon okosan beszélt.

S úgy is volt. Okosan beszélt. Formális hadjárat indult meg ellene a pártja részéről. De Helfynek helyén van az esze. Megszokta ő már a hordárokat.

A folyosón Zichy Jenő gróf mesélgetett Mailáth meggyilkolásáról s azzal összefüggő körülményekről. Roppant irigyl Spangától, hogy a neve annyiszor előjön nyomtatásban.

Különben a nemes gróf egyszerű módját javasolta annak, hogyan kell elbánni a rablógyilkosokkal.

Egyszer egy éjjel őhöz is beállított egy marcona fickó, ki a Mailáthéhoz hasonló módon szintén a tornácon mászott fel.

Jenő gróf a hálósobájából vette észre a keletkező neszről, hogy valaki jár az erkély szalonban.

Felugrott ágyából, benyitott, s ott látta a rablót, esetleg gyilkost egy nagy törrel a kezében s egy égő makrapipával a szájában.

Villámhirtelen ott termett mellette.

- *Itt nem szabad pipázni!* - mondá, s úgy arcul vágta, hogy a pipa rögtön kiesett szájából, s millió darabra tört össze.

A marcona ember elrestellte magát, hogy ilyen illetlenségen kapták rajta, s szelíden engedte magát kituszkolni a szobából.

A gróf öt forintot adott aztán neki, s legurította a lépcsőkön.

Már csak hogy sok mindenféle dolog történik meg ezzel a mi szegény Zichy Jenő grófunkkal!

A Házban ezalatt rendkívüli dolog adta magát elő, a 31-ik § szó nélkül fogadtatott el. Igaz, hogy az egész paragrafusban csak az van megírva, mi a direktor. S ez csak a diákokat érdekli.

Trefortnak nagy örömet okozott ez, Madarásznak ellenben nagy bosszúságot.

Az öreg Madarász ugyanis az egyedüli ember, aki mindig jelen van az üléseken.

Egész dicsősége, múltja abból áll, hogy *mindennél mindig jelen volt*. Nagy események történtek meg a szeme láttára. Ez az egész.

E jelenvalóságra annyira kényes (tudja a kis ravasz, hogy mitől hízott meg), hogy még sétáit is ott végzi a »Házban« a szélsőbali padsorok mögött. Izgatottan járkál fel s alá, s szüntelenül belebeszél a szónokok beszédjeibe, de csak dűnnyögve, alig hallható mormogással. Úgy, hogyha jegyezné valaki, az öreg naponkint több árkus beszédekkel mond el magamagának.

S ezek a beszédjei bírnak maradandó értékkel, ezek kormányozzák hátulról Krisztinkovichot, Szabó Kálmánt és Nagy Ferencet.

Azok a beszédek, melyeket nyilvánosan mond el, szintén igen ügyesek, de ezek már ártanak emezeknek és hasonlítanak a bolgár hímzési mintákhoz, hogy aki egyet lát közülnök, a többit már kitalálja.

A karzaton is nagy pangás volt. Mindössze egypár vidéki ember gubbaszkodott ott, kérdezősködve, mutogatva.

- Ki ott az a szép arcú öreg képviselő a Trefort háta mögött?

- Nem képviselő az.

- Hát mi?

- Szász Károly, miniszteri tanácsos.

- Hát annak a haza sorsán keserűvé vált ábrázatnak amott ki a gazdája?

- Az meg Szathmáry Károly. De az se képviselő.

- No, hát akkor a tüzes istennyila érte az egész Házat. Hogy válogatják ki ezek az urak magukat, ha szavazni akarnak?

Azután így monologizált tovább: »Bizonyosan a *hangjukra* vagyion ráütve a háznagy stempli, arról ösmérik meg, melyik igazolt képviselő«.

A tisztelt Ház rendesen olyan, mint a tojásfőző gép, mely két üveggömbből áll, melynek hol az egyikéből száll alá a homok a másikba, hol a másikkól az egyikbe.

Ma minden homok a folyosón volt. Elevenség, élet uralkodott itt. Vidáman csevegő csoportok alakultak. Polónyi kapacitálta Szerb Gyurit, hogy prenumeráljon a »Nemzeti Újság«-ra, vagy ha azt sokallná, csapjon át a szélsőbaloldalra.

A jó öreg Pulszky papa szintén ott mesterkedett ma szellemes ötleteivel s találó megjegyzésekkel.

- Istenem, milyen egészen más volt ez a Ház, míg én benne voltam! Most már nincs nagy embertek ugye? Kivéven a fiamat, a Gusztit.

- Nincs, Feri bácsi, mióta te elmentél.

Hetykén igazítja meg veres virágos kendőjét, melybe a nyaka van begöngyölítve.

- Elmentem. Mert semmi dolgom sem volt itt. Kossuth összeveszítette a nemzetet a monarchiával, ezért volt nagy. Deák azután összebékítette. S ő ezért volt nagy. De hát én most már mi az ördögöt csinálhattam volna?

Tisza is ott künn tartott cercle-t a folyosókon; de azután megunta a dolgot, vagyis inkább szökött a Torontál megyei atvafiak elől a Házba.

Hanem ott sem hagyták békén. Turgonyi nyomban meginterpellálta a regálé megváltás tárgyában.

Azonnal felelt. Azonban nagy volt már a nyüzsgés-mozgás az ülés végén, egy szavát se lehetett érteni, csak azt látta az ember, hogy áll, hogy a száját mozgatja, s hogy a kabátját gombolgatja ki-be a jobb kezével, míg a ballal úgy tesz, mintha köpülne.

Ezek a jellemző gesztusai.

Ha árnyéka vetődne a falra, egy köpülő embert mutatna az.

S ez a köpülő ember valóban köpül, egyre köpül, s mindig vajjá tudja tömöríteni a sok híg folyadékot.

A T. HÁZBÓL [ápr. 13.]

vagyis

MÓRICZ PÁL MINT KÖLTŐ

[ápr. 13.]

Esős időben aluszékonyabbak az emberek. A morcos idő odakünn leverőleg hat a kedélyekre. A »Ház« öregebb tagjainál kiüti magát a köszvény, a fiatalabbaknál pedig a tegnapi katzenjammer.

Künn a ruhafogasok horizontján egész parupli-erdő, száz kipeckelt óriás denevér egy sorban. Parupli alatt még csak egyszer csináltak forradalmat az emberek, amióta a világhistória emlékezik.

Parupli alatt csak temetni lehet.

A parupli a szomorú, borús hangulat jelképe.

Ilyenkor nem jó beszélni. Az üvegfedél, melyen nagy esőcseppek gurulnak, szürke s olyan bántó világosságot szűr át, hogy még Móricz Pál arca is melankólikusnak, merengőnek látszik.

- Talán szerelmes? - mondja mellettem valaki.

- Kibe? Tisza Kálmánba?

- Nem, nem tréfálok. El kell olvasni a »Pesti Hírlap« keddi apróhirdetéseit.

- Mi van bennök?

- Azokban van meg a nyitja, mért bántja Bartók a »Bolond Istók«-ban Palyát.

- No, ugyan miért?

- Mert Pál úr maga is költő. Nézzétek, olvassátok el. Én kivágtam:

Prizellim

Szerelemnek szerelem az

ára:

Rajongó szívemnek szíved

tündérvára,

Csókkal fosztogatom csók-

termő kis szádat

Szeresd azért Te is szerető

Palyádat.

- Szép, nagyon szép! Adta Palyája, de kemény gyerek! No, most már legalább két Pál fog tündökölni a költészet egén: Móricz Pál és Gyulai Pál. Csak azt szeretném tudni mármost, ki lehet az a Prizellim?

- Gyanakszom, gyerekek, hogy az mégiscsak Tisza Kálmán, respektíve az ő álneve.

Ilyen hivalkodásokban telik el az idő. Vizenyős tréfák és élcek kerekednek.

Az írói karzaton is csevegnek. Dóczi-Csiky ügyet szellőztetnek, csak Neményi Ambrus veszi még komolyan a dolgokat, de tán ő is csak addig, *míg lejjebb* nem jut egy-két arasszal, magába a tisztelt Házba.

A karzatokon szintén unalom. Egy asszony a kisfiát is elhozta. Egyedül az néz még körül érdeklődve: nagyon éretlen még szegényke!

- Hát az a bácsi kicsoda ott?

- Melyik? Az, aki ott a függönyök közé húzódott?

- Az, az. Ugye az a király, édesmamám?

- Nem biz az, ficskám! Az Péchy bácsi.

- Ugye bűvócskát játszik, édesmamám?

- Oh, te kis bolond! Hát miről gondolsz?

- Hát arról gondolom, mert lekötötte nyakáról a csöngettyűt, hogy meg ne találják a hangja után.

De míg én itt bolondságokat beszélek, addig ugyancsak fogynak ám a paragrafusok. A 36-iktól eljutott a Ház egész a 60-ik paragrafushoz. S olyan simán ment az egész, hogy alig történt egy kis felszólalás s jelentéktelen módosítvány. Mindenki pihentette az esztét. Még Herman is.

Az ülés elején Szapáry Gyula két kellemes törvényjavaslatot nyújtott be.

S erről a két javaslatról, melyben ki lesz mutatva, honnan fizetjük meg tartozásunkat (no, már arra csakugyan kíváncsi a t. Ház, hogy *honnan?*), erről a két javaslatról egyszerre eszébe jutott néhány művelt embernek, hogy ma *Gyula napja* vágyon.

Nosza híre terjedvén, hogy Móricz Pál nagy versifikátor, nyomban megbízták, készítsen egy névnapi poémát, mire Pálunk elkezdte faragni a következő versezetet:

*Pálinkába jó a keserű mandula,
Kabinetbe jó a gróf Szapáry Gyula,
Pénze ugyan nincsen, de ész van ám szépen,
Amit vett tőle az ország kölcsönképpen,
Nagy kamatot fizet tőle a hon, noha
Tilalmazva vagyon kártékony uzsora.
Dehát hiszen minden csak lárifári,
Éljen tehát a jó Szapáry!
Kívánom én, alázatos szolgája,
A kormány szerető Palyája.*

Lassan készült a vers, de elkészült, csak hogy mire készen lett, a pénzügyminiszter akkorra már elhagyta a Házat, s nem volt kit megtisztelni.

Csak nagy keresés után fedeztek fel végre még egy Gyulát, Odescalchy Gyula herceget. Jó szerencse, mert Palya már annyira bele volt dühödve a gratulációkba, hogy a véginségtől szorongattatva, talántán Verhovay Gyulát köszönti vele fel, s utoléri még virágzó férfi korában a kegyvesztés.

Az ülés végén Tisza azt az ígéretet tette Helfy Nácinak, hogy szombaton *olasz politika* lesz.

- De már erre eljövök, édesapám - mondja Madarász Jenő -, mert énnekem úgyis olasz levegőt preskribált, a kilógus.

Az egész Ház megnyugodott a mai eredmény fölött, csak Komjáthy Béla feszengett nyugtalanul, kuruc szemeit merően Paulerre szegezve, mintha mondaná az Ebergényi István ügyben:

- Hát velem mi lesz, kegyelmes uram?

A T. HÁZBÓL [ápr. 14.]

Az »örök javaslat« ma megint lassan ment. A **60-dik** paragrafus nehéz zátony lett.

Pedig rendes logikai mértékkel mérve az emberi szenvedélyeket, azt kellett volna hinni, hogy Spanga elfogatása el fogja némítani a felszólalókat, mivelhogy előre látható dolog, hogy ily eseménydús napon a dikciókkal nagy eroberungot tenni nem lehet.

- Spanga el van fogva! - kiáltá örvendezve Pauler. - Legalább nem akad fel az igazságszolgáltatás kereke!

- Spanga el van fogva! - szólt Tisza. - Mégis van hát rend országomban!

- Spanga el van fogva! - rikoltott fel Dávidházy Andor (álnéven Kármán Lajos). - Nem adom száz forintért, hogy nem Thaiszék fogták el.

- Spanga el van fogva! - nevetett a markába Verhovay. - Most már nyugodtan áttérhetünk megint az *eszlári ügyre*!

És mindenkinek igaza volt.

Csak Szemző Gyula károsodott rettenetesen. De előbb hadd mondjam el, ki az a Szemző Gyula.

Szemző Gyula tökéletesen hasonlít mindenben Reviczky Károlyhoz.

De mindebből igen nehéz fogalmat alkotni róla, mert Reviczky Károlyt személyesen senki sem ösmeri. Egy név, mely néha fordul elő a szavazási lajstromokban a távollevők között.

Magyarországon sokan híresültek el már azon a címen, hogy »jelen voltak«, most végre megtörtént, hogy valaki azért lesz híressé, mert örökké távol van.

Ez Reviczky Károly. - S ennek a képmása Szemző Gyula.

Gondolkozó körökben azt állítják, hogy Reviczky Károly valószínűleg nem is létezik. Hanem csak egy megbízó levél az egész, mely egyszer Eszergom megyéből beérkezett az elnökhöz.

S valóban a derék esztergomiaktól kitelik az a fűfáng, hogy csak egy költött nevet szerepeltetnek, s annak az öt forintjait összegyűjtik, s bedobadják a papok perselyeibe, mert az ilyen dolgokat mind megengedi a Gury erkölctana.

Csak hogy ezt a vélelmet nagyon megrontja az, hogy Reviczkynek a hasonmása, Szemző Gyula, most csakugyan megjelent és tényleg látható.

S ha Szemző Gyula tényleg megvan, miért ne lehetne meg tényleg Reviczky Károly is?

Szemző Gyula pedig megvan. Sőt ma beszélni is akart. Egy javaslatot gondolt ki a napokban, hogy miképp kellene elfogni Spangát. Csalhatatlan, pozitív javaslattal lépett volna elő, mely azon esetre is biztos, ha Spanga felismerhetlenné tette volna is magát.

Fogja el a rendőrség Pestnek minden férfi lakóját. E tömeges elfogatásoknál egy bizonyos, és ez az, hogy valaki okvetlenül a legutolsónak marad az elfogatásnál. S ez a legutolsó lesz Spanga.

De hát malőr!... A pozsonyi elfogatás tönkretette a praktikus javaslatot úgy, hogy az ma már csak a folyosóknak esett ádáz martalékul. Ott is mint elkésett, rossz vicc.

Bent a Házban Herman excellált. Igazi bagoly, aki a Minerva lábainál növekedik. Bagoly szempontból fogta fel a dolgokat, de saskeselyű lett mihelyt Zay ellen fordult.

Ma a szegény Zayn szántottak. Még Trefort is megpróbálta az ő szegény kivérzett hátán, hogy milyen az, ha ő is üt, ő, akit mindég csak ütnek.

Végül meg akarok még emlékezni egy »szűz« szerepről is. Szabó Kálmán lépett ma ki először a sorompóba, s a tanári képesítéshez a teljes testi épséget és egészséget is indítványozta.

- Ez a tanárnék dolga! - dünnyögé elmésen Odescalchy Gyula.

Végre még Missics kívánt szólni, de nem akarták már ma meghallgatni. Denique nincs többé auktoritás, még a földig érő szakállban sem.

KARCOLAT AZ ORSZÁGHÁZBÓL [ápr. 15.]

A derék néhai Kemény Istvánról beszélnek, hogy nem sokba vette a demokráciát, pedig tulajdonképpen maga is csodálatos vegyüléke volt a demokratának és arisztokratának.

Mindegy, haragudott a demokratákra, annyi áll, s e feliratot hordta az esernyőjén egy időben:

»Oh, demokrata! Ha eltulajdonítanád ezt az esernyőt, gondold meg, oh, demokrata, hogy az a szegény báró Kemény Istváné volt!«

Ez az esernyő-felirat nem tűnt ám el egyszerre az esernyővel. Ott van az sok helyütt. Megtaláljuk azt hol kidomborodó, hol elmosódott betűkben társadalmunkban, parlamentünkben lerí mindenünnen, meglátható mindenütt, még az úgynevezett demokraták beszédjeiben is, a törvény kerüli ugyan, de el nem hagyhatja, a törvény őrei, a miniszterek, elhagyják ugyan, de utánuk kullog ezerféle alakban, ott ólálkodik az ajtóküszöbökön, ott csillog a bérszolgák kabát gombjain, ez a gúnyolódó bolondos felirat: oh, demokrata... hahaha, demokrata!

De sehol sem látja az ember jobban, mint a Házban... De mégis a folyosón. A nagyurak ott járnak-kelnek, s mintha valami sajtószerű suhogás támadna körülöttük. Mint mikor a sasok repülnek. Pedig ők nem repülnek. Legfeljebb egymás után húzogatják a podagrás lábukat. Az orruk fel van húzva. Maguktartása negédes. Raccsolnak. Nem nevetnek, csak mosolyognak. Beszédük halk, mozdulataik kimértek, s a homlokukra fel van írva a gúnyos szó: Oh, demokrata...

Így haldoklik, vérzik, s múlik ki szó nélkül, csupán egyetlen gúnymosoly árnyalatával ajkán, a magyar arisztokrácia.

Még ma ők vannak túlsúlyban, s az ő gúnymosolyuk tükröződik vissza mindenben, de ez a fénye a keserű mosolynak mindig halványabb, gyengébb.

Az esernyő lassankint egészen a demokrácia kezeibe jut, s még a felirat se fogja mondani, hogy »gondoljátok meg, hogy nem a tietek volt!«

E mulatságos, de sok tekintetben elszomorító processzus ezzel az esernyővel magyarázója mindannak, ami történik. A középtanodai törvényjavaslat is így készült, így lett letárgyalva. Hát még, ami ezután fog majd következni!

A főrendiház reformja.

No de ne vágjunk eléje a jövőendő időknek. Nem jól áll nekünk filozofálni. Még Dobránszky se teszi. Pedig neki jól áll.

Hiszen mi csak a napokat jegyezzük, nem az időket, s azokban is csak azt, ami tréfás dolog.

De a tréfás dolog vajmi ritka.

Íme, uraim, nézzék önök Missics Jánost! Mert Missics János megvan még és beszél. Missics János, miképpen a leányzó, nem halt még meg, hanem csak aludt.

Régen nem hallottuk már az öreget. Azóta ő sokkal fiatalabb lett, mi pedig megöregedtünk. Szakálla megfeketedett, és a memóriája megnagyobbodott. Mennyi tömérdek idézet! Csak úgy hemzseg minden lépten-nyomon. Honnan emlékezik ő mindezekre?

»Babilon vizeinél ültünk és sírtunk, midőn Szionra gondolánk.« Bibliás Kiss János óta nem élveztük a szent idézetek üdítő szagát. Mintha egy-egy egész tavaszt hozna le a tömérdek szóvirágban, mely mellé hallani véljük a temesvári erdők zúgását is, amint enyeleg lombjaikkal a tavaszi szellő.

E virágok közt láttuk meg Missicset újra. A beszéd nem volt jól kigondolva, de a jóakarát is valami. Se nem volt jól elmondva, de így talán jobban hatott.

Voltak kitűnő helyei is.

»Nemzetiség, hazaszeretet azon titok, mely mindent egyesít.«

(- Ejnye, János!)

»Legyen a nemzeti szellem ébredése áldásos, mint a napé, melynek első fénysugarait a zefír szárnyán, örömmel üdvözlük a munkálkodó méhecskék. «

(- Ejnye, János! János!)

E rettenetes chria elmondása után mély csend következett be, mindenki át volt hatva attól a gondolatától, hogy hallgatni arany, csak Wenrich Vince nem.

Vince csak kettő van a Házban, ő meg Tischler Vince, de egyik se tele pince. Még kevésbé születtek burokbán. Olyanok mint a »girigári« a fërbliben, hogy meg lehet velök nyerni a kasszát is talán, de erre soha senki se gondol. Rossz blatt! A rossz blattnak pedig az a tulajdonsága, hogy nem tesznek rá. A Wenrich módosítványát nem fogadták el.

Amire aztán kedvet kapott szerencsét próbálni a »lefűrészelt oszlop«, aki senki más, mint Győry Elek.

Isten után ő legtöbbet köszönhet arra nézve, hogy tekintélyes ember lett, a magas csizmasaroknak. Néha azonban egy-egy beszéd is emelőrúdjává válik.

Ma is sikerült neki korrigálni. Értelmes ember, annyi bizonyos. De nem a teremtők, hanem a korrektörök közül való. A korrigálás pedig végre is unalmas és hálátlan munka.

De hát ez mind csak lirom-lárom azon összezsapáshoz képest, mely Wolff, Tisza és Orbán Balázs között lefolyt.

Csodálatos, hogy meg nem unják ezek a szászok a folytonos nyelveskedést. Valaki találóan nevezte el őket a »nagy köpködőknek«. De viszont nem lehet tartani jóízűségnek, hogy minden vakkantásukra csatarendbe állnak a magyarok, s egész komoly szóharcot visznek ellenük. Kár a sok beszédért. Hadd csevegjenek kedvük szerint a kis kedvesek!

Wolff ma a prímást is belekeverte. Hogy azt mondja, egy titkos egyezmény van a prímás és a kormány között, azért vannak a javaslat mellett a katolikus papok.

No, lett erre a leleplezésre nagy ijedelem. Lesz itt haddelhadd, ha ezt meg találja hallani Mocsáry vagy Thaly Kálmán. Azok előlről kezdik! Ni, Kiss Albert már hegyzi is a fülét.

De szerencsére nem vették észre. Mind a kettőnek a háta mögé odaült jó taktikával egy-egy mameluk, hogy disztrahálja őket. Az egyik a Kék Macskáról beszélt mulattató kalandokat, a másik pedig Mocsáryt dicsérte. Ti. az, aki Mocsáryval diskurált.

Így múlt el a nagy veszedelem, s lőn megint nagy diadala a miniszterelnöknek, aki olyan szikrázó feleletet vágott oda Wolffnak, hogy még az öreg Horvát Boldizsár szemeiben is fölcsillogott lassan-lassan e beszéd hatása alatt a nemzeties harag és kevélység.

Azután még Orbán Balázs rúgott nagyot a szászokon punktumnak.

Azok megszégyenülve, feldühödve, összetörve, vörösre, fehérre, zöldre válva hallgatták a csihi-puhit. Tudom, lesz este szomorú szász vacsora a »Virágcsokor«-ban!

Ezalatt Tiszát magasztalták a hívek és nem hívek a folyosókon, ahol nagyon meglátszott ma az *utóbbi esős napok nyoma*. Hogyan? - fogja kérdezni a nyájas olvasó.

Hát úgy, hogy a folyosó minden szögletéből egy vízi ember feje bukkant ki.

Ott cikáztak Jankovich Miklós, Horváth Gyula, Károlyi Sándor, s az isten tudná még, mennyien, akik az esők által megrongált töltések sorsának megreparálását viselik szívükön.

Mert a magyarországi időjárás minden alakban itt ezen a folyosón végződik.

Ha esik, deputáció jön a vízvédelem iránt.

Ha nem esik, akkor is deputációk jönnek, adóelengedés iránt a szárazságnak miatta.

A t. folyosó olyan, mint a barometrum. Minden időjárást megmutat fokok szerint.

S akik kint voltak a folyosókon, egyszerre megdöbbenve hallják a nagy hírt, mely szájról szájra száll:

- Uraim, tudják-e, mi történt?

- Ugyan mi. Bevallotta?

- Kicsoda?

- Hát Spanga.

- Dehogy. Nem az történt. Hanem bevégeztük a középtanodai javaslatot.

Valóban, minden jel arra mutatott. Trefort és Szathmáry György hanyatt-homlok rohantak ki az ajtókon. »Isten veletek, kedves ülőhelyek!«

E búcsú csak a szemeikben tükröződött. Mészáros Nándor arcán csak a mély levertség igazolta, hogy így van: »Én most már eljátszottam játékimat«.

Dobránszky Péter felsóhajtott: »Elmúlt pohár, miből fogom szomjamat oltani ezentúl?«

Csak Madarász bácsi mondá kedélyesen:

- Én bizony sajnálom, hogy bevégződött. Már egészen beleszoktam.

- Valóban én is - vágott közbe Beniczky Gyula -, én bizony akár ítéletnapig eltanácskoztam volna fölötte.

- Most hagyják el - panaszkodék Bölöny József szemrehányón -, mikor már *mindnyájan szakemberek lettünk!*

Most pedig hadd vegyek én is búcsút e rettenetes javaslattól, mely immár törvénné lesz, s mely negyven napig táplált emléjén, s hullatta fényes haját karcolatoknak.

Isten veletek, kedves szászok! Isten veled kukorikoló kakas a kálvinista tornyokon!

Fordítsuk meg a címerpajzsot a kihült beszédekre és a végelgyengülésben kimúlt ideákra.

A többi, ami még következik, majd kitudódik a jövőben a diákokon.

Nekünk jó az, ha úgy nevelik őket, hogy semmit se tudjanak.

Mert így, csakis így lehetséges, hogy okos embereknek tartsanak bennünket, apáikat.

...De iszen van ennek a Trefortnak sok előrelátása!

A T. HÁZBÓL [ápr. 17.]

Rövid ülés volt. De jobb talán, ha még rövidebb lett volna. A legvégét bízvást elengedtük volna.

Az ülés legelején felolvasták a középtanodai javaslatot. No, ezt is elengedtük volna.

Azután a kérvények jöttek. A kérvények mindig mulattatnak engemet, mert azok amellet tanúskodnak, hogy még mindig nem veszték ki az egészen naiv lelkek a világon, akik szentül hiszik, hogy a t. Ház meggyógyítja az ő bajaikat.

Pedig ezzel a *legjobb esetben* is csak időt vesztenek a kérvényező, mert a »Ház« nem tehet egyebet, mint hogy a legigazságosabb dolgokat is legfeljebb illetékes elintézőjükhöz utasíthatja.

Dacára a limonádé petícióknak, melyek közül csak a békéscsabai katolikus kérvény engedett egy kis kalász-böngészést, felszólalásra késztetvén Apponyi Albert grófot, Pulszky Gusztit (ez a Gusztit kezdi magát pompásan viselni egy idő óta!) és még Göndöcsöt is, a Ház minden részeiben bizonyos forrongás uralkodott.

- Dinamit-szagot érzek valahol! - mondogatta Prileszky. - Pedig ez az orr... (már ti. az ő saját orra) ez az orr kemény egy orr!

Dinamit-szagot? De hát hol? Ki? Kit? Miért?

Szétnézek, hát látom, hogy az egész folyosón megyei főispánok ülik a padokat. Teringette, ez csakugyan valami! De hát mi? Mit keresnek itt a főispánok most, mikor az ország »örökös ura«, Tisza Kálmán nincs jelen?

A »főispán járás«-ra fektetvén kombinációimat, gyanús szemekkel méregettem a tekintetes vármegyéket.

Mert ezeket az urakat meglehetősen könnyű kiösmerni.

Ha nekik van valami kívánságuk, egyenként kullognak be a folyosókra, ha azonban a kormánynak van valami kívánsága, akkor jönnek csapatosan, mint a ludak.

De hát mi kívánsága lehetne a kormánynak? Aztán van is most kormány, ha Tisza nincs jelen? Láttam ugyan, hogy Futtaki barátságosan veregeti meg egyiknek-másiknak a vállait, de már az mégse látszik egészen valószínűnek, hogy Futtaki rendelte volna be a főispánokat. Azazhogy Futtakitól kitelik, hanem a főispánok nem jöttek volna be neki.

No, ezt a rébuszt nem fogom megfejteni. Hacsak... hacsak az nem történt, hogy harminc megyei pénztárt vittek el egyszerre az uralkodó tolvajbandák, s most egyszerre harminc főispán jön a szomorú jelentéssel.

Nem itt van a dinamit, nem itt...

A csángó bizottság cikázik sötéten... súgnak-búgnak a szögletekben. Holla! A csángó bizottságban lesz a hiba. Bizonyosan Nagy Gyuri csinált valami bajt.

László Miska mutogat is valami bukovinai levelet, s minden haja szála az égnek meredezik!

Keresik Somssichot. De Somssich nincs sehol. Keresik Odescalchy. De Odescalchy azt mondja, hogy mikor Álmos behozta a magyarokat, átadta az egész mesterséget Árpádnak. Keresik Hojtsyt. Hojtsyt meg is találják. De ő már olvasta, azt mondja, a levelet és el van keseredve. Erre elcsüggednek, s olyan embert keresnek, aki még nincs elkeseredve, hogy azt keseríthessék a levéllel.

Végre megtalálják Bánffy Bélát. Nagyot lélegzenek. Bánffy még nem olvasta a levelet.

A levélben az áll, hogy a csángók nagy része már eladta földjeit, ingóságait, jönni akarnak. Kezd beállni a rettenetes nyomor, összepárosítva a türelmetlenséggel. Csinálni kell valamit. Telepítsük őket sürgősen.

- De hová?

Mindenkit ez a kérdés üt hátba. Hova, merre? Hol van ilyenkor Jókai? Ő leleményes elme. Ha már most mi a fantáziánkkal megcsináltuk a tündöklő telepítési regényt, gondoljon ki neki valami jó véget.

Végre is nem jut eszébe több hely senkinek Magyarországon, mint az Eötvös Károly egy csángójáé. Ez az egy elhelyezési terv már megvan. De a többi csak a levegőben függ. Hanem az Eötvösé, az biztos. Mintha már látnánk az »Egyetértés«-ben a tárcát: *»Az én saját külön csángóm.* Írta: Eötvös Károly«. Micsoda kedélyes csángó lesz abból, majd meglátjátok!

Meggyőződtem, hogy ebből áll a csángókérdés most, de hát ez nem dinamit, hanem inkább *nedves puska*.

S míg én így töprengtem a dinamiton, azalatt az egyik oszlopnál ott pipázott makra tajték-pipából egy igénytelen alak. Bánk bán »Tiborc«-a nézhetett így ki, de még mielőtt kitört volna belőle az elégedetlenség. Úgy ül ott, mintha nem is gondolkoznék, s olyan fehér, mintha az Albina fajból volna. Pipaszár lábszárait amint átrakja, hol az egyiket a másik fölibe, hol a másikat az egyik fölibe, mindég meg-megcsördül csizmáján a sarkantyú. Mintha mondaná: »Hallod-e Füzes Géza, én szereztem a mandátumodat«. Azután a másik lábon csördül meg a sarkantyú: »Igenis, én, én«.

Hát ki hitte volna, hogy ennek az utolsó magyarnak van a belső zsebében az a dinamit, ami itt mindjárt elsül?

Pedig úgy volt. A reporterek, akiknek még jobb szaglásuk van Prileszkynél is, már érezték, s nem egyszer vetettek sanda szemeket egy kék papiros fölé, melyet a nagy honatya kihúzott, elolvasott meg betett a zsebébe.

Egészen az ülés végére hagyta, hogy ott csattanjon, mint az ostor hegye. Ki volt már az számítva.

Mikor az Ugron mondókája folyt, a két sarkantyús láb megindult befelé.

A Házban csak kevesen sejtették, mit fog beszélni, midőn felállott.

Őróla, aki mindég csak védeni szokott, nem képzelhették el, hogy vádolni fog. Pedig nem érdekes már a magyar parlamentben semmi, csak a vád.

Halk hangon kezdte, van-e tudomása róla a belügyminiszternek, hogy a gráci rendőrség Glavocsnik nevű biztost Pestre küldött, hogy itt egy tolvajbandát kinyomozzon...

Azután felemelte fejét, s hangja a pátoszba csapott, hogy de már most ide vigyázzatok ám...

...és van-e tudomása, hogy a följegyzett rendőrségi névsorban egy országos képviselő neve is fel van írva?

Ez a mondás fölrázta a Házat egészen. Meghökkenve mozdult meg minden ember.

- Ki az? Ki az? - kiálták.

- Nevezze meg! Hallani akarjuk.

Az elnök elsápadt, idegesen nyúlt a csengettyű után, de csak a kalamárist markolta meg, az pedig nem cseng.

Az egész Ház, mintha összebeszélt volna, Tiszát keresték. Minden tekintet azt látszott kérdezni: »Hol a gazda?«

A képviselők izgatottan tódultak a szélsőbal felé. Mint mikor egy nagy követ dobnak a vízbe, bizonyos gyűrűzés keletkezett egy helyen. Látni lehetett, hol ül a gyanúsított képviselő.

Szerencse, hogy ügyis vége volt az ülésnek, mert nem lehetett volna tovább folytatni az izgatottságtól.

A szárnyas ajtókat felszakították a szolgák, a képviselők zsibongva tódultak kifelé.

Polónyi mély indignációval mondá ott künn:

- Engemet gyanúsított!

Nagy csoport vette körül a megsértett képviselőt, ki reszketett felindulásában. Kínos jelenet volt ez. A nagy zajban magyarázni kezdte, hogy ő ugyan levelezett Grácba, de a megkárosítottak érdekében, mint ügyvéd. Ennyi az egész. A hangja elenyészett a tolongás és sürgős-forgásban, s a »Ház« a legnagyobb indignációval oszlott szét.

- Szegény függetlenségiek! - sóhajtottak fel némelyek. - Megeszik egymást apródonkint, s még csak azt se mondhatják nekik: »kedves egészségükre válják«.

A T. HÁZBÓL [ápr. 18.]

Hova lett mosolygó arcod? Micsoda szomorú »Ház« ez most? A képviselők mind úgy néznek ki, mint a római szenátorok a nemzeti színpadon. Komolyság minden arcon, némelyiken pláne méltóság ül.

A szemöldökök össze vannak ráncolva. Tegnap még operett dallamot füttyörészve, kissé féloldalra csúszott cilinderekben lejtettek be quadrille lépésekben a képviselők, még ibolyacsokor is volt a gomblyukaikban, ma már ugyanezek az arcokon felhő borong, s lépéseik

tompán, hatalmasan dübörögnek. A szemek is tele vannak haraggal, némelyekben pláne villámok égnek. Hermané tüzes rakétákat szór. Prónay Gábor orrlyukaiból forró pára gőzölög.

Aki tegnap piros ember volt, az ma sápadt-fehér a megdöbbenéstől, aki pedig tegnap fehér színű volt, az ma vérvörös a haragtól.

Némán üdvözik egymást a folyosókon; ha szólnak is, halkán beszélnek, vidám, csengő kacaj nem hallik, sem kedélyes szó, mély csend van, mint a tengeren szokott a vihar előtt.

...Hogy írjak én most ezekről tréfás, kedélyes karcolatot?

Humorisztikus alakjaimat meglátom sorba. Itt jön ni, Göndöcs apó; de most egy csöppet se kedélyes. Nagy feje úgy néz ki, mint egy rettenetes bomba, amely most mindjárt el fog sülni, és felrobbantja az egész Házat. Itt lépeget kedves Dobránszky Péterem is. Jönnek sorba a Farkasok. Móricz Pál lihegve csörtet be. Az izzadtság verejtéke gyöngyözik homlokán, és olyan a magatartása, hogy nem tudok rajta nevetni.

Különösek ezek a mi magyarjaink. Hogy ím erővel *kisebbé* akartak tenni közülök *egyét*, egyszerre *nagyobb lett valamennyi*.

Még fülemben cseng a tegnapi ülés utóíze a csángó értekezletből.

Még kedvem volna megcsattogtatni a szatíra ostorát Szontagh Pál feje fölött, aki csak azon föltétel alatt adta rá a fejét, hogy elnököljön, ha nem tart sokáig.

Mert ha sokáig tart, akkor inkább ne is jöjjenek be a csángók. Nagyobb dolog az, hogy öneki ebédelni kell menni, és azután tarokkozni, mint az, hogy ezer lélek beköltözzék. Várják meg, amíg Somssichot elhagyja a nátha.

Szeretném föleleveníteni ugyancsak a csángó értekezletről Szilágyi Dezső szavait is, hogy:

- No, uraim, még ilyen bizottságot sem láttam, mely minden héten kétszer hal meg, kétszer támad fel, s melynek tagjait senki sem ösmeri, de amely azért országos nagy dolgot intéz.

Bizony szeretnék én erről egyszer egy szatírárt megkomponálni...

Hanem ennek nem ma van a napja.

Már kezdődik is az ülés. Szól a Péchy csengettyűje; mintha tompább volna ennek is a hangja, mint a múltkor. Az is félrevert csengettyű ma.

- Helyre! Helyre!

Mindenki a padokba vonul, s mindenki lehetőleg közel igyekszik jutni a legszélső padsorokhoz, mert az lesz ma a színtér. A Háznak nagyon impozáns külseje van. A karzatok is tömve vannak. Az írói karzatok megtelnek mindenféle csöcseléssel. Nekem már nem is jut hely. De az ember nem mer szétütni köztük. Mert hátha ott ül a hatalmas gráci Glavocsnik is, sub titulo hírlapíró, s mindjárt lajstromba jegyezi az embereket, akikre gusztust kap.

Az egyiktől mégis megkérdeztem:

- Hát ön hogy jut ide?

- Én a »Hon« tudósítója vagyok, uram.

- A »Hon« már nincsen az élők között. Ön alkalmasint a másvilágról jön. S eszerint igaza van. Mert mi csak a szellemet képviseljük, de ön valóságos szellem.

Ilyen szellemek közül kellett végighallgatnom a mai ülést. És ezek a szellemek átkozottul tolongtak, feszelegtek és döfködtek.

Polónyi volt az első felszólaló. Mély csend lett, mikor felemelkedett. Oly mély csend, hogy meg lehetett hallani, amint Karátsonyi Guidó a nyakacsigáját vakarta, s amint Gromon Dezső mandzsettái suhogtak, ha a kezeit mozdította.

A napfény elé valami felhő tolakodhatott ott künn egy percre, s az óriási padlásablakon szürke borulat vetett árnyékot a tanácsterem falaira. S ez a szürke ónszín bizonyos keménységet kölcsönzött az arcoknak, kivéven a két Keményét, mert ezeken nem volt, csak kíváncsiság a Jánosén és tréma a Gáborén, hogy »Istenem, istenem, ilyenkor megy el otthonról... éppen ilyenkor húzza ki a lábát Bécsbe... istenem, istenem, de jó most, hogy engem nem tartanak semminek a kormányban, legalább senki sem tőlem várja, hogy intézkedjem!«

Míg Polónyi beszélt a síri csendben - nagyszerű volt egy-egy tekintetet vetni a Ház bármelyik tájékára. Bármely részlet kiszakítva úgy vette ki magát, mintha Marat, Danton, Robespierre ülnének ott a padokban, s mintha Mirabeau beszélne... s amint megnyílik az ajtó, mintha a nyaktilót hoznák.

De hát hiszen csak káprázat ez az egész...

Nem Robespierre az ott, hanem csak Halász Géza, se nem Danton, de csak Bölöny József, se nem a guillotine-t. hozzák, hanem csak Szathmáry Károly bátyánk nyit be egy csomó paksamétával.

És nem is Mirabeau beszél... csak a figyelem az, mely Mirabeau-t illette, és a hatás az, melyet csak ő volt képes előidézni.

Oh, nem, nem Mirabeau. Polónyi nem is a Ház rokonszenves szónokai közül való. Nem is az elokvenciája korbácsolja fel a haragot, nem a hang, nem a beszéd frázisai, hanem a pusztá tény... a sértett becsület szavát hallgatják.

...Le a kalappal a magyar parlament előtt mindaddig, míg a becsület a legnagyobb orátor benne!

Úgy rémlik előttünk, hogy a »tekintetes karok és rendek« ülnek itt, hogy megint diétán vagyunk. Nem jut eszünkbe kikeresni, hogy egyik-másik miképp jutott mandátumához. Mindegy! Az apák látszanak a fiakban.

Amint fölzúgott viharosan: »Szégyen, aljasság, gazság, gyalázat!« Amint megmozdult egy-egy ököl is idegesen, amint kitört a harag egyes ajkon: mindebben volt valami méltóság és erő.

S ez a kettő szülte a *mérsékletet*, mely oly impozánssá tette a mai ülést, hogy teljes lehetetlenség abban nevetséges oldalt találni.

Azért hát nekem nem jut itt semmi feladat, leteszem tollamat...

Azaz hohó... nem teszem biz én le. Hiszen valami mulatságos mégis volt. A szegény, jámbor, magukra hagyott miniszterek, kik mikor az elnök a zárt ülést kimondta, kezüket tördelve informálták híveiket, hogy az isten szerelméért, ne csináljanak addig semmit, míg a gazda haza nem érkezik... mert hátha nem lesz aztán megelégedve?

- De hátha sohase érkezik meg a gazda? Az országnak azért mégiscsak egzisztálni kell *talán*.

- Meglehet, de nem bizonyos - dadogta Pauler.

Egyszóval a miniszterek egészen elvesztették a fejüket. Különben nem irigylem azt, aki *megtalálta*.

- Kérem a karzatok közönségét - mondá az elnök -, szíveskedjenek eltávozni.

S ezzel az ülés be volt zárva.

A szép asszonyok, a főrendiek, a népek kivonultak a felső galériákról; az írói karzatról szintén nagy kelletlenül távoztak a hírlapírók.

Hanem ezek sokkal makacsabbak a többi halandóknál.

- Hej, teremőrök! - kiáltá az egyik (Futtaki-tanítvány). - Mennyiért adnak bérbe egy kulcslyukat?

A ZÁRT ÜLÉSBŐL [ápr. 18.]

Vice-karcolat

[ápr. 18.]

No, Scarron öcsém, ugye meg vagyunk most szorulva odakünn? Ugye jó volna most idebenn lenni, Scarron öcsém? Ugye belátod most, hogy azzal a csöpp ésszel nem messzire jut az ember, ha nincs melléje még egy darab mandátum is?

Én mindig úgy fogtam fel a zárt üléseket, hogy például a szép Fenyvessy Feri kiveszi a kulcsokat a Kovách Laci mellényzsebéből és ránc csukja az ajtókat., mert úgy gondoltam, hogy azért zárt ülés a zárt ülés, hogy mi ne *szökhessünk*, és nem azért, hogy mások be ne jöhessenek.

De uraim, hiszen ez rettenetes sivár tájék így! Sehol egy oáz, egy szép arc... A tátongó karzatok, az óriás üresség! Én nem tudok így gondolkozni. Mikor azelőtt jegyzeteket csináltam magamnak, mindig meg szoktam a Sturm Albert boglyas fejét nézni. Minden ideám annak a haja között lebegett!

Aztán hol van Maszák Hugó? Szörnyű egy hely ez! Ehhez én hozzá nem szokhatom. Úgy néz ki a tanácsterem, mintha hurcolkodnának belőle. A java bútor már mind ott künn van. Csak a limlom maradt itt. No, én pedig olyan helyen, ahol hurcolkodnak, nem tudok megmaradni. Még otthonról is elszököm.

Gyorsírók tolla nem perceg. Úgy tűnik fel nekem enélkül ez a *kompánia*, mintha mindnyájan *süketek lennének*, s amit elmond az ember, azt senki sem hallja, az annyi, mintha el se mondta volna. Nem, nem érzem magam jól, borzong a hátam ez óriási süketségben!

Aztán milyen ünnepélyes ma ez az Eötvös is! Mert ő beszél. Feje búbján az a tenyérszerű fehérség mintha arra való pergament lenne, hogy egy halálítéletet írjunk oda elzevir betűkkel.

De meg kell adni, hogy szépen beszél. Mégiscsak jó néha az ilyen okos ember nagy veszedelem idején. Hanem hétköznapi használatra elég jó Mocsáry is.

Eötvös parlamenti bizottság kiküldését indítványozta. Mindenki helyeselte. Csak Pauler fészkelődött nyugtalanul, nagy korrespondenciába elegyedve Szapáry Gyulával, hogy melyikük itt a kormány feje.

- Te vagy a régibb miniszter! -- mondá Szapáry.

- De te meg mágnás vagy.

- Neked már ősz hajad van.

- Neked is az lehet. Mert ki tudja, nem szoktad-e festeni?

- De te vagy az igazságügyminiszter. Itt pedig éppen az igazságot keresik.

Ez az argumentum győzött. Pauler kelt fel Eötvös indítványa után.

Mindenki nagyot, lélekemelőt várt az igazságügyminisztertől. Nagyon fanyar arcot vágott, még fanyarabbat a szokottnál. De hát hiszen éppen a penészes haraszt alatt nő a jó fű.

Pauler azonban egyéb szert a Ház megtámadott tekintélyére tapasztal nem bírt preskribálni, mint hogy várjuk meg a doktorok doktorát, Tisza Kálmánt. Anélkül nem lehet csinálni semmit.

- Természetesen - mormogta Németh Berci. - Igazán csodálatos, hogy az isten megteremtette a világot anélkül, hogy előbb megkérdezte volna Tisza Kálmánt: »jó lesz-e így?«

Szilágyi Dezső is így vélekedett, csak hogy ő ki is mondta.

- Hogyan? Ha a miniszterelnök távol van, akkor már ne volna felelős politikai közeg?

A miniszterek a kezeiket dörzsölgették.

- Hiszen ami azt illeti... hiszen egyébiránt van vagy mi, hogyne volna... izé... de tulajdonképpen. . . már csak mégis várjuk be őexcellencia... akarom mondani a kollegát...

Az értekezlet komolyságán nagy csorbát ütöttek a gúnymosolyok, melyek a miniszterek szorongó lelki állapotának láttára önkéntelenül is kiültek az ajkakon.

Madarász bátyánk mennydörgő szavakkal kívánja, hogy a belügyi államtitkár adja meg a választ.

- Hát van belügyi államtitkár is?

- Hát hogyne volna? Megvan. Minden hónap *elsején*.

- Ki az?

- Hát Prónay.

- Az ám, el is felejtettem.

Madarász beszéde alatt egyszerre megnyíltak a teremajtók, s belépett Füzesséry Géza.

Ez úgy jött deus ex machina, mint a szenzációs regényekben.

Az elnök kezéből kiesett ijedtében a ceruza.

A képviselők mind megrezzentek, hogy talán egy kísértet, egy vízió. A meglepetéstől senki sem hallatott egy hangot sem.

A kínos csendben végigment Füzesséry a padközön, s beült az egyik szélső padba. A szomszédja, aki mellette ült, tovább húzódott!

- Gyalázat! - zúgtak most fel a képviselők, s ez a tömeges hangzavar úgy csattogott végig a termen, mint egy fergeteg.

- Nem áttal idejönni! - kiáltotta több hang.

- Ez már mindent felülmúl! Hallatlan dolog!

A jó öreg Füzesséry látta, hogy ez nem tréfa dolog. Ez egyszer elhajította a sulykot. Ezt nem lehet egyszerű nyelvváltsággal helyreütni. Persze a felfogás rossz... ezek az emberek nem értik, mi az az ügyvédi felfogás. Gondolta magában: »No, én ugyan rossz kompániába jutottam«, s szedte hirtelen a sátorfáját.

Még csak egyszer se pendült meg az a hazafias sarkantyú a két csizmáján, mikor elhagyta a termet. A puha szőnyeg felfogta a léptei neszt. De a képviselők zúgását nem fogta fel. Ez a zaj kikísérte egészen a folyosóra, mely olyan néptelen volt és rideg.

Az öreg előkereste ott künn a tajtékpipát, kicsiholt, rágyújtott, aztán szomorúan megriadva, nagy füstmacskák kíséretében hagyta el a folyosót. Talán azt is gondolta útközben: »Füst, füst, minden csak füst«, amint azok a macskák ott ugrándoztak, ott kóvályogtak a feje körül.

Hát arra gondolt-e vajon, hogy jobb volna ide vissza se térni soha többé?

A T. HÁZBÓL [ápr. 19.]

Ma minden ember azzal dörzsölte ki reggel szemeiből az álmot: »Vajon megjött-e Tisza?«

Mert ha Tisza nem talált megjönni Bécsből, akkor tessék az úristennek visszavezényelni a napot, mely teljes pompában kelt ki a hegyek közül, mert akkor, ha Tisza nem jött meg, minden hasztalan, semmi sem fog történni. Minden ember bátran a másik oldalára fordulhat lutri számokat álmodni. Ha ugyan nem lehetetlen ez is. Mert ha »ő« nincs itthon, álmodni is alkalmasint csak pusztá *zérusokról* lehet Magyarországon.

E *gúnyos tükör* tulajdonképpen a tegnapi napot mutatja, mert tegnap aratta Tisza a legnagyobb diadalát itthon, mikor Bécsben volt.

De siessünk a Házba. Nézzünk körül ott. Sokkal vígabban ropog már a Szapáry Gyula cipője. S ringatja termetét kevélyen a Ház folyosóin, mint a nimfa. Pauler se olyan kesernyés. Csak Bedekovichon látszik az örök egykedvűség. Neki már csak a földrengés imponál. Mosolyog, s udvarias, mint mindég, még a teremőröknek is ő köszön előre.

No, aki ezekből a jelekből se látja, hogy Tisza itthon van, az már nem államférfi. Márpedig olyan ember, aki ne legyen államférfi, tán nincs is a képviselőházban. A magyar ember ebbe mindjárt beleszületik.

Igenis itthon van Tisza, s roppant adja a morózust.

- Ejnye, hát ilyen izé miatt jöttök zavarba? Ezért sürgönyöztök utánam? Hát érdemes ez annyi tömérdek szóbeszédre? Hamar gyerünk hát be abba a zárt ülésbe, hadd csináljam el a dolgot. Hiszen csak *egy öltés az egész*! Ami pedig azonkívül illeti, a széttépett lajblit, azt a Házon kívül aztán férceljék össze ők maguk, ha akarják.

Ilyenformán szólt, s körülbelül így is cselekedett a zárt ülésben.

A kisdetek csillapodni kezdének, a megnyúlt arcok kigömbölyödtek, úgyhogy mikor a zárt ülésnek vége lett, a Házon a csendes nyugalom ömlött el.

A zárt ülés *titkairól* nem írok - minek is -, hiszen a zárt ülés csak annyiban különbözik a nyílt üléstől, hogy a zárt ülésről sokkal bővebb referádákat hoznak a lapok, mint a nyílt ülésről szokás; s e részletesebb referáda önként teszi fölöslegessé a további kiszínezést.

Hanem a nyílt ülés, az megérdemelte, hogy az ember megeressze a tekintetét mindenfelé.

A színtér egészen zsúfolva, mind a nyolc excellenciás test a maga helyén a piros székekben, s fent a nézőtéren egy almát sem lehetne eldobni. Piros, kék virágos női kalapok, kopasz férfiúi fejek egy rakáson. A főrendiek karzata is egészen megtelt. (Soha sincsenek ezek annyian »otthon«!) Az írói karzatokon Sverteczky csizmadiától kezdve az újságíróknak dolgozó mesteremberek légiján át fel egész a sarki borbélyig. (»No, Hugli, ilyen beszappanozást se látott még, kend, aminő itt lesz ma!«).

Psztt... Felállt Tisza! Halljuk! Halljuk! Mezei Ernő bánatos tekintetét vet Hermanra.

Oly mély csend uralkodik, hogy meg lehet hallani a fű növést a Steinacker fejében. A miniszterelnök halkán kezd beszélni. Minden szava végigszalad az ember idegein, felkúszik a karzatokra, s röpköd, zizeg, csiklándoz szanaszét.

Mindenki tudja már, hogy azt fogja mondani: nincs rajta a tolvajlistán a Polónyi neve: légből kapott volt az egész interpelláció, és mégis mindenki nyeli a szavakat.

Maga Polónyi nincs bent a Házban. Ő ott künn járkal a folyosón. A séta megizzasztja, mintha a svájci hegyeket mászná, pedig csak a könyvtár szobától jár fel s le a miniszteri szobáig. Nem is tréfádolog azt végig élvezni, hogy egy ország foglalkozik az emberrel odabent!

Hát a másik? A jó öreg Füzesséry hol van vajon?

Nem nehéz kikeresni a fehér hajáról.

Ott áll a *médiumon* az előadói emelvényhez támaszkodva. Nyugalom ül az arcán. Hiszen veszekedésben, pörlekedésben nőtt fel. Elementuma ez neki, mint a víz a halnak. Hanem hát ilyenbe még bele nem ugrott. Itt nincs replika, duplika, ellenirat, viszontválasz, végválasz, se halasztás, itt nem lehet rákiáltani a miniszterelnökre: »Hohó! Mért nem tett az úr ötven krajcáros stemplit előbb a beszédjére«, itt csak úgy forma nélkül verik el valahogy az emberen a port.

De nem, nem... az öreg nem véletlenül van ott ma a médiumon. Akaratosan választotta ezt a helyet... ott kell végighallgatnia a leckét, s onnan kell megfelelnie, s ott kell levezekelnie azt, amit tett.

Bocsánatkérés volt beszéde, de védelem is egyszersmind, s elég jó hangon tartva. Pedig az öreg gyermek tévedésének beösmérése nem mindig impozáns, némelykor pláne ízetlen. A bűnbánó Magdolna azt hiszem jól vehette ki magát, hanem iszen az öreg Füzesséry sem festett éppen rosszul.

Mindegy. Nemes alakba volt öntve a beszéd, annyi bizonyos, s hangját is érzés rezegte át nem egy helyütt.

A Ház magatartása jéghideg volt iránta. A tegnapi fenyegető arcok már sehol sincsenek ugyan, de a harag még mindig tart. A harag tovább él egy nappal a fenyegetésnél.

Midőn felemlítette, hogy nem akarta a Házat sérteni, mert hiszen ő is tagja a Háznak, a baloldaltól dörögte egy hang:

»Érdemtelenül!« S egy másik a jobboldaltól: »Elég kár!«

S azután is folyton jegyezgették Maszákék a szaporodó sorok közé azt a kelletlen, istenverte szót, hogy »mozgás«, aminek ikertestvére az »ellemtmondások«, mind a kettőnek pedig édesapja az úgynevezett »zúgás«. Aki ezt mind a hármat egyszerre kóstolja végig, annak már csak kéjkirándulás lesz a purgatóriúm.

Hanem hát akármilyen keserű volt, elmúlt. Mégpedig baj nélkül. Mert attól lehetett félni, hogy Tisza eret fog akarni vágni a házszabályokon, amelyekről azt mondta Deák, hogy csak tisztességes emberek számára vannak csinálva.

Hanem Tisza szelíd volt... Kimondta, hogy a Ház becsületének e bocsánatkéréssel elég van téve, s ez az úgy befejezettnek tekinthető *idebent*.

Mintha csak azt mondta volna hozzá: Most pedig hadd jöjjenek hát a Komjáthy-pisztolyok - odakünn.

Az eredménnyel mindenki meg volt elégedve, mindenki úgy találta a dolgot, hogy pompásan van az ügy elintézve, mert íme a kecske se lakott jól, de a káposzta se maradt meg.

Csak a harcias Wahrmann rázta gömbölyű fejét elégedetlenül.

- El van intézve. Lächerlich! Hát hogy van elintézve? Hol a Polónyi elégtétele? És hol van a tízezer forint, amibe ez a dolog belekerült az országnak? Mert négyszáznegyvennégy képviselő napi diurnuma per 5 frt, két napig: összesen kilencezer forint... Hát a minisztereké hozzá? Hát ki fogja most ezt a pénzt visszafizetni az országnak? Ez ez!

- Ej, bagatell! Küldjünk egy deputációt Szilágyi Dezsőhöz, hogy ne beszéljen egy fél esztendeig, s busásan be van hozva az egész kárunk!

*

Az ülésnek folytatása is volt. Egy félóra múlva megint lenéztem a Házba.

Micsoda megváltozott panoráma!

Vagy huszonnégy ember könyököl a padokban. De ezek közül is csak Berzeviczy van ébren.

A karzatokon nincs egy lélek sem.

A habarékpárton Fenyvessy Feri szavalja az egyszeregyet nagy szónoki pátosszal!

Scitovszky János ül mellette, s retteneteseket bólintgat neki.

Az előadói széken Hegedüs Sándor ül. S szörnyen csodálkozik rajta, hogy miért is van ma háromszor ülés egyvégben?

A T. HÁZBÓL [ápr. 20.]

vagyis

KOMJÁTHY MINT KISVIRÁG

[ápr. 20.]

Ha két ember találkozik folyosón, könyvtárszobában, a büfében, a vagy korridoron, összemosolyognak, s ez annyit jelent, hogy:

»Sikerült!«

Herman Ottó újjá van születve. Csupa ruganyosság. Olyan, mint a vőlegény a nászjé után. Ha ismerős arcot lát, odanéz, Stellungba teszi magát, s ravaszkásan hunyorít a balszemével.

Ebben a hunyorításban van benne a diadalkiáltás.

»Megtörtént. Consummatum est«!

A mameluk szemekben is a kaján öröm sugára ég. Hogyne? Hisz ő már kiszenvedett.

Eszembe jut egy kis bonmot a múltból, midőn egy excellenciás képviselő, aki kaszinói tag is, egy plakátot látott meg az utcasarkon, mely előtt tolongott a nép, s odaküldé mellette haladó titkáriját, hogy menjen és olvassa el.

- No, mi van a plakáton? - kérde a főúr a visszaérkező titkártól.

- Piszkolódás Verhovay Gyula ellen.

- Hüm! - mondta a nagyúr elgondolkozva. - Kozareket akasztják.

...Hanem azért Kozarek életben maradt.

A függetlenségi pártkör tegnapi tanácskozmánya képezi a beszélgetés tárgyát mindenfelé. Váratlan kilyukadása volt ez a Füzesséry-Polónyi ügynek.

Nem énrám tartozik megítélni, hogy hol van ebben az ügyben az igazság, mert én csak azért vagyok itt, hogy a mulatságos dolgokat keressem.

Azt az egyet mégsem állhatom meg, hogy kár ennek az emberevésnek úgy elharapódzni. Hát már mindennap emberhúst egyék a t. c. közönség?

Ezt a nézetemet említettem a folyosón is, mire rámförmedt egy öreg, tekintélyes képviselő.

- Fiatal maga ahhoz, kedves öcsém. Hallotta-e hírét az anglus királynőnek? Az is szép asszony volt valamikor. Régentén az volt szokás Angliában (csak húsz év előtt törölték el), hogy a miniszterek pünkösdi napján összegyűltek a királynő fürdőszobája előtti teremben, s midőn a királynő kilépett a márványkádából, odajárultak őexcellenciáik poharaikkal, s hódolatuk jeléül egy-egy kortyot ittak abból a vízből. Történt azonban, hogy az egyik miniszter ellökte a poharat, hogy ő bizony nem iszik a herkopáternek sem.

»Miért?« támadtak rá a többiek.

»Azért, mert ha a levesből innám, bizonyosan kedvem jönne a húsról is.«

Ebből a történetből pedig az a tanulság, kedves öcsém, hogy nem kellett volna velünk előzőleg annyi keserű levest megitatni, most nem fájna a fogunk a húsról. Nem mi vagyunk az okai. Verhovay az oka!

De hát ez már bevégezett ügy. Isten tudja, hogy lesz, mint lesz, a rossz csillagok járása mit hoz.

Egy azonban bizonyos, és ez az, hogy Polónyi Géza fényes elégtételt kapott. Ő is elénekelheti Gyulai Pállal: Fecském, fecském, édes fecském!

Jól elvitted Grácba levelecském!

Hanem ha már benne vagyok a nótázásban, a jó öreg Füzesséry nem járt el egész helyesen. Nem tapasztalatlan ifjú ő már, akinek jól állana a panasz, hogy mások ugrasztják be valamibe.

Minek volt egymásután előszólítgatni a médiumra, teszem azt Komjáthyt is, hogy

Helyettem kis virág, tégy vallomást.

Komjáthy Béla azután tett is. Az volt a mai ülés legérdekesebb része.

Szépen, nemesen beszélt, az igazság rezgett át hangján. Előadásában erő volt és kerekdedség. Hasonlított az saját magához.

Komjáthy Béla egyike a párt legtehetségesebb tagjainak, aki a légynek sem árt. Igazán nem lehet érteni, honnan szerezte ellenségeit.

Egyszerűen pechje van, ez az egész.

Ha valahol egy házról lehull a vakolat, neki esetleg éppen arra kell akkor elmennie, hogy az őt is meghorzsolja.

Mért van ez így? Pöreiben a szerencse kíséri és a magasztalás, s még azokat is megnyeri, amelyeket elvesztett. Egyszer a következő telegram jelent meg a néhai »Ellenőr«-ben.

(Szeged 8 óra 7 p. Komjáthy nagy hatással védelmezte Szabó rablógylkost. A bírák egyhangúlag halálra ítélték.)

Politikai pályáján is így megy. Ha Komjáthy jeles beszédet tart délben, este ennél fogva a pártban infesztálják. Csakhogy az ügyvédi pályán az szerencse, ami itt határozott malőr.

Ma is kitűnt, hogy egészen ártatlan, s Füzessérynek éppen ő mondta, hogy a világ semmi kincséért be nem adná azt az interpellációt, s íme mégis őrá borítják rá a vizes köpenyeg.

És ez a fátum meglehet, talán azért üldözi, mert mikor Verhovayt a Majthényi golyója leterítette, ő a maga köpönyegét akkor Verhovayra borította.

Hja, köpenyegét köpenyegért!

*

A Ház egyébiránt az 1881-diki zárszámadásokról tanácskozott. Senki sem hallgatott, senki sem akart beszélni.

- No, megjött végre az én időm is - mondá Prileszky Tádé.

S folytonosan, négy ízben, ő beszélt. Támadta, védelmezte magát, egyszóval parlamentet játszott egymaga.

Az is csak ötöle telik ki.

A T. HÁZBÓL [ápr. 22.]

Szerencséje gróf Szapáry Gyulának, hogy ő nem Tisza Kálmán.

Hogyhogy? Hát úgy, hogyha ő is olyan okos ember és olyan nagy taktikus lenne, mint Tisza, most több mint bizonyosnak látszanék, hogy a házbeli botrányokat ő inszenírozta, csak azért, hogy észrevétlenül köröszkül csúsztassa az adójavaslatait.

De ennyi már csakugyan nem telik Szapárytól, s a Hegedüs Sándor őszinte arca is azt bizonyítja, hogy nincs intrika a dologban, csak a szerencséjük nagy.

Ma igen kevés figyelem közt tárgyalták a közadókról szóló javaslatot. Elég szégyen az! Csak úgy kongott a terem.

Szomorú jele az időknek, hogy a képviselő urakat jobban érdekli, ha egymás tyúkszemére taposhatnak, mint mikor a nemzet vagyonáról van szó.

Néhány ember beleszólt ugyan, mint Ferenczy, Orbán, Mocsáry, de ezekre se figyelt a Ház, még maga az ellenzék sem, jobban érdekelte mindnyájukat a hevesi manifesztum. Hogyne, a második Almássy-összeesküvés!

A szalonellenzékéből pláne senki se mondott egy mukkot se.

Persze ez is taktika. Hadd legyen zavarban Európa, tetszik-e, nem tetszik-e nekik a javaslat.

Szegény ellenzék biz ez a miénk!

S ha soká így megy, Tisza Kálmán abba a helyzetbe jut, amibe a kedive volt egykor, midőn parlamenti reformokat léptetett életbe.

Európai útja közben meglátott valahol valami országgyűlést, s megtetszett neki olyan formán, mint ahogy más embereknek megtetszik egy különös formájú köpenyeg vagy paletot, s kedvet kap rá, hogy ugyan őrajta hogy venné az ki magát.

Nosza, parlamentet hív egybe. Megfaragják az elnöki emelvényt, beleültetnek egy Péchy Tamást, megfaragják a piros székeket, a képviselői padokat, összehívja a képviselőket, megvan már minden, csak még valami hiányzik, *nincs ellenzék*.

Amit akar, arra azt mondja a parlament fejbólintva, hogy ő is azt akarja. Parlamenti vita hát lehetetlen.

Dühbe jön erre a kedive:

- Miért nem mondanak az urak ellent?

- De ha mind meg vagyunk győződve a kormány bölcsességéről.

Tuszkolta, nógatta őket, de csak sehogy se ment a dolog.

Végre is nem maradt egyéb hátra, mint hogy ő maga kiválogatta a parlament egy részét, s azokat *kinevezte* ellenzéknek, akiknek nagy ovációkra kellett készülniök a kormány ellen *jó fizetésért*.

A mi Tiszánk is ott áll már körülbelül, hogy maholnap a memelukok közül nevez ki magának ellenzékot, egyelőre persze *fizetés nélkül*.

Ez ellenzék vezéreül hír szerint Láng Lajos van kiszemelve, kit Kemény János fog beoktatni az »Angol királynő«-nél az ellenzéki magatartásra.

A memelukok közül szabadon teljes utólagos amnesztia mellett mehet az új ellenzékhez mindenki, Lukács Bélát kivéve, mert azon már bebizonyult, hogy nem jól áll rajta a civilruha.

*

Hanem hát szó, ami szó - beszéljünk komolyan.

Hiszen a Ház nem is lehet másforma, mint az ország,

mert ennek az arcát kell, hogy mutassa.

A publikum se jobb a képviselőknél. Nincs mit szemükre vetni egymásnak.

A karzatok teljesen üresek voltak, mert nincs botrány.

Köröskörül minden emberi lélek megszökött a hallgatóság közül.

Csak egyetlenegy szép asszony, Kürthy Emilné, hallgatta figyelmesen Prileszky Tádét, aki úgy tette magát, mintha heves ellenzéki támadások ellenében küzdene, magasra emelvén behorpasztott páncélját, s flastromokat ragasztgatván a beütögetett kormánypárti fejekre.

A szép asszonyt nagyon mulattatták az öreg szónok két ádázul felemelt öklei és szörnyű csatakiáltása.

- Bizony, igazán mulatságos - mondá - hasonlít ez megfordítva ahhoz, mikor a »Próféta« című operában hull a hó, korcsolyáznak, de a teremben nagy hőség van.

*

Volt egyszer egy ismerősöm, akit beasszentáltak huszárnak. A fiú néha vígabb óráiban nekimelegedett a rá váró dicsőségnek, s kevélyen megveregette a saját mellét.

- Hiszen csak én egyszer fölvegyem a mundért, majd akkor hallják meg idehaza, hogy miket csinál az Terepetye Mihály!

Hát mi is csak most halljuk, hogy miket csinál az Terepetye Mihály: Polónyi Géza.

Nincs itt már többé semmi baj. Sőt az az ellenzék-figurázó karcolat is immár tárgytalanná vált.

- No, mi újság, Géza? - kérde egy azóta érkezett képviselő.
- Hát nem olvastad? - szól az csodálkozva.
- Dehogy nem... mindent olvastam.
- No, akkor hát tudod, mi történt. Látod, pajtás, meguntam már azt a tömérdék apró galyibát. Biz én nekirugaszkodtam. *Rendbe szedtem a pártot egy kicsikét.*
- Azt ugyan okosan tetted, Terepetye Mihály! Csak egytől kell félni.
- Kinek? Nekem?
- Hogy Ugron Gábor megharagszik, mint Nagy Sándor, amiért *neki már nem maradt semmi tennivalója.*

*

A folyosón a csángó ügy alkonyodóban borút hintegetett a bizottsági tagok ábrázatára.

Ott búsultak könyökükre dülve Prónay Dezső, Hoitsy Pál és Apponyi Albert.

Ott járkál egykedvűen az öreg Lázár Ádám is elmondandó beszédjét hömpölygetve elméjében, miközben ráér a világ hiúságai fölött is monologizálni:

- Ni, az a Lukács Béla, hogy udvarol ott annak a fekete ruhás hölgynek. Az ember ki se nézné belőle. Lám, lám! Szerencséje, hogy észre nem veszi Hoitsy, mert mindjárt kiütné a nyeregből. De mi az ördögnek eresztenek már a folyosóra is asszonyokat? Legalább már itt lehessünk komolyak... Nem való az... Aztán mennyien veszik körül a szegény asszonyt... Oh, ez a fiatalság... ez a fiatalság! Megyek is mindjárt, meginterpellálom Kovách Lacit.

Kovách Laci átjött megnézni.

- Ejnye, Ádám, hát már te is a Füzesséry-iskola embere vagy. Interpellálsz, de nem szerzel alapos meggyőződést. Hiszen nem asszony az ott, hanem csak Samassa, az egri érsek.

- Oh, oh, gyengülnek már a szemeim... rövidlátó vagyok.

- Ne mentesd magadat. Én inkább azt tartom, hogy a fiatal fantázia dolgozik benned!

A T. HÁZBÓL [ápr. 24.]

Halálos unalom - ez a hét szignatúrája. El vagyunk készülve a legrosszabbra, ha csak valami váratlan be nem üt.

Ha nem lett volna »gázsi napja«, ki tudja, mi történt volna?

De a gázsi napokat már a megboldogult Kállay Ödön nevezte el »kompakt idő«-nek, s ha valamely ülészak vége felé járt, mindig tréfálózott vele, hogy »No, ugyaan bemegyünk-e az ígéret földjébe?« Ami mai napig is annyit jelent parlamenti műnyelven, hogy mikor valamely ülészak bevégeződne, teszem azt június 29-én, ki kell valahogy húzni július 2-ikáig, mert akkor már a július hónapra is jární fog a sallárium.

A szegény Kállay Ödön idejében ezek még csak kedélyes tréfák voltak. Változott az idő. Ma ezek már komoly mozgató kérdések!

És az akkori komoly kérdések?

Azokat csak most hadd intézze Hegedüs Sándor meg Szapáry.

No de ez már unalmas szemrehányás és nem új. Csak az imént cikkeztek sorban a lapok, hogy a képviselők és a közönség nem érdeklődik komoly ügyek, hanem csupán a botrányok iránt.

S a közönségen fogott is a panasz, de a követeken nem. Hiába, ezeknek következetesebbeknek illik lenni.

A közönség ma szépen megtöltötte a karzatokat. Meg akarta mutatni, hogy de bizony törődik ő a komoly dolgokkal is.

S ezt látván Tisza Kálmán, érdemesebbnek tartotta a karzatra ülni, mint idelent.

Fölment tehát ő is, de nem a Majoros István kedvéért, aki szintén onnan nézte elborult arccal a hazát miképp temetik, hanem ez egyszer Szapáry István grófnőnél s bájos menyasszony lányánál vizitelt. No iszen csak az kellett, hogy ezt lássák a kollegák. Uram, én istenem, mi lesz ebből?

A szónokok zavarban vannak, s megszokván Mekka felé fordítani arcukat, mind a karzatnak beszélnek kinyújtott nyakkal.

Meg kellene valahogy menteni a *földsint* becsületét! Hüm, hüm. Valami fiatal mágnást kell fogni. Vajon merre van Pejachevich vagy Bissingen? Igen, igen, hadd mennének fel, hogy kiszorítsák onnan Urunkat!

Végre is Tisza Lajos vállalja magára. Neki sikerült is. Csakhogy ez még veszedelmesebb dolog, mert amibe Tisza Lajos kezd, az egyszerre divattá válik.

Lassankint az egész minisztérium a karzatra cihelődik. Sőt már az öreg Péchy is fészkelődni kezd, hogy ő is menne...

Madarász meggondolta magát, hogy ki az ördögnek beszéljen, s eláll.

Amivel olyan örömet okoz a Háznak, hogy az az öröm testvérek közt is megér két Lázár Ádám-beszédet..

Még Hegedüs Sándor ereszt meg egy érzékeny búcsúztatót, s ezzel megfőtt a tojás fix und fertig. Kezdődjék a szavazás!

Hanem Madarász azért, hogy elállott, még nem adta meg magát.

Így gondolkozott magában:

»Minden Démoszthenésznél szebben beszél a tett.«

S átment ülni a mamelukok közé. Miért ne? Mikor Göndöcs meg a Verhovay helyére hurcolkodott ma!

És ha már ott ült Madarász a pogányok között, bizony nem restellte a szavazáskor a kabátjánál fogva lerántani két fölemelkedni készülő státusférfit. Könnyebb volt a lelkének, hogy ezzel a két fával is ritkább lett a felemelkedő erdő.

Ott künn a folyosón se volt élet.

Lánczy Gyula Móricz Pált perszvadeálta, hogy tanuljon meg görögül. Nem tudni, mire ment vele.

A társalgóban gróf Andrássy Manó magyarázgatta, hogy a gazdag embernek bajos megélni nálunk.

Mert hát olyan bolond ország ez!

Valahányszor ő vagy a barátai valami nagy parádéval rukkolnak ki, ez mindig szemet szúr a demokráciának.

»A minap is, a trónörökös lakodalma után, Eszterházy névtelen levelet kapott, hogyha egy bizonyos helyre le nem tesz húszezer forintot, hát agyonütik.

Éntőlem ugyanakkor nyolcezeret követeltek.

Dühbe jöttem. Hogy hát engem csak ennyire becsülnek a gazemberek?

S azóta nem szenvedhetem a tolvajokat.«

A T. HÁZBÓL [ápr. 25.]

Ha az ember a csárdáshoz hasonlítaná a Ház tárgyalásait, az általános vita lenne a *friss*, a részletes lenne a *lassú*.

Pedig tulajdonképpen amaz a lassú sokszor, s ez megy frissen néha.

Hanem az andalgás, a merengő aprózás, az a részleteknél van, azért hát mégiscsak ez a lassú.

A pártok most jobban ráérnek kokettírozni. Egymást körül nem kapják, ki nem forgatják, messze vannak egymástól, s mégis sokkal közelebb. Mérséklődnek a temperamentumok, egyik is, másik is enged a tűzből, egy-egy nyájas szó innen is, onnan is, egyszóval a Ház udvarol egymásnak.

Szelíd diskurálások folynak a padokban. Ellenzékiek, kormánypartiak össze-vissza telepednek. Ha így most elsüllyedne ez a nagy cirkusz, ezer év múlva az ásatásoknál ugyancsak nehéz volna megismernie az akkori Rómer Flórisnak, melyek ezekből a szélsőbaloldali, s melyek a mameluk csontok.

De a legnagyobb zavarba akkor is Éber Nándor ejtené a tudományt, hogy hát az ugyan mi lehetett!

No de ne beszéljünk fantasztikus dolgokról most, mikor ilyen szomorú téma van tárgyaláson, mint a közadók. Miniszterek és sajtó csodálkoznak, miért nem érdeklődik a közönség e javaslat iránt.

No, ma megmagyarázta valaki.

- Hát, csak azért nem érdeklődnek, mert olyan ember sok van, akire adókat vetnek, de olyan ember is sok van, aki meg van győződve arról, hogy már azokat nem fogja megfizetni. S annak mindegy, akárhogy kezelik is azt, amit ő be nem fizet.

Ez aztán olyan vaslogika, hogy énelőttem tökéletesen ki vannak mentve az abszens képviselők, a közönyös adózók és a közönyös adókezelők.

Ennél fogva gyerünk ki a folyosóra, mint rendesen. Nyugodjunk bele abba, hogy most nincsenek nagy kérdések (mióta Szalay Imre szabadságot vett), elégedjünk be az apró versengésekkel, melyek a nagy vihar lezajlása után még megmaradtak.

Hiszen minden attól függ, hogy miképp tekintjük, nagyítva-e vagy kicsinyítve?

Ha egy hölgy azt mondhatta a minap a karzaton, hogy Móricz Pált nagyon szeretné ezerszeresen megkisebbitve zsuzsunak az óraláncára - miért ne törekedhessünk mi kis dolgokat megnagyítani?

De tovább megyek, hiszen ezek tulajdonképpen nem is kis dolgok.

Sőt inkább bizonyos fontossággal bírnak, mert a pártok erő kifejtésének határozott szimptomáit viselik magukon.

Andrássy Tivadar addig-addig gondolkozott, addig tanulmányozta a szabója javaslatát, míg egyszer olyan ruhában állított be a tisztelt Házba, hogy derék Lits Gyulánkat kiverte az irigység szeplője.

Látván ezeket Meszlényi Lajos, éjt nappá egybefűzve még egy külön, tarkább öltözetet fundált ki... Lits Gyula most már lázba esett.

György Endre megtekintvén mind a két urat, mint zsüri nem bírta még mai napig sem elmondani az ítéletet, melyik a fessebb, melyik az elegánsabb.

Hanem erre vérszemet kapott a habarékpárt. Hát már mindenben hátrább maradjunk? Hát már mi éppen ne számítsunk semmiben? Küldjünk mi is bajvívót a vitézi tornára.

Pulszky Gusztira esett a választás, ő álljon versenyre. De Gusztit azt mondta, inkább megházasodik. Végre is Fenyvessy Feri bízott meg, hogy vegye fel a kesztyűt a függetlenségi párt Meszlényijével és a kormánypárt Andrássyjával.

S azóta napról napra folyik a három párt közt a rettenetes ádáz verseny! Lehetetlen színű mellények, csodálatos alkotású kabátok, halhatatlan emlékü nadrágok jelennek meg az érdekes képviselők külső idomain élő tanúságául annak, hogy igenis van izmos pártélet, s van még nemes küzdelem Magyarországon.

Ma az Andrássy napja volt... hanem hát ez végre is egy örök vita, melyben nem lehet pontot csinálni.

De ez a kérdés csak a fiatalságot foglalkoztatja, az öregek a csángó kérdésen tépelődnek.

A legmérgeesebb valamennyi között gróf Bánffy Béla, aki különben eleitől fogva mondogatta, hogy lassabban a testtel.

Ma egyébiránt többen fakadtak ki keserűen.

- Nem kellett volna belekezdeni, míg biztos egzisztenciát nem csinálunk valamennyinek.

Valaki jellemzően jegyezte meg:

- Ami eddig történt se egyéb, minthogy Kutlányi vállalkozónak behoztunk közkölségen ezer munkást! Legboldogabbak ilyenkor a függetlenségiek, az ő vállukon semmi gond. A diadal mánora is tart még. Herman vidáman méregeti a folyosókat a »megtisztított levegőben«.

- Miről gondolkozol, Ottó? - kérdi a megérkezett Ugron.

- Szellemileg fütyörések - felel I. Ottó. Mert így vannak ők: Eötvös az I. Károly, Mocsáry II. Lajos, Ugron pedig I. Gábor. Irányi penzionált monarcha. Cím, civilista nélkül.

Általában ma nagyon fiatalos volt a folyosó, úgyhogy az ember első pillanatra azt hihette volna, hogy az egyetemen van, ha ott nem látta volna otthonosan diskurálni egy szögletben Biasinét. De már így mégse lehet! Biasini nem volna ott így otthon.

- Ki az ott, olyan ismerős, aki Berzeviczyvel beszélget?

- Berzeviczyvel? Hát hallotta-e már, hogy Berzeviczyt viszik?

- Hova viszik?

- Jegyzőnek.

- Hála istennek. Megérdemli. Okos fiatalember.

- Hüm! - mondja Herman - nem szeretem, ha az okos emberek emelkednek a kormánynál, mert ezek nem követnek el annyi hibát.

- De ki az a másik mellette?

- Az? Hát még nem mondtam? Reviczky Károly, a mi emberünk. Jeles, derék fiatalember.

- Lehetetlen. Hiszen én egyszer arról azt írtam, hogy nem létezik, mert soha sincs itt.

- Ejnye!

- És a jámbor esztergomiak elhitték. Pedig hát ha ő az, akkor ismerem, mindig látom, hiszen egyike a legszorgalmasabb ülőcöknék.

- No, hát írja ki ezt is az esztergomiaknak.

- Megteszem. De jól ösmerem Esztergomot. *Ezt már nem fogják elhinni.*

Elég a triccs-tracsból ennyi, tán mégis nézzünk be még búcsúzóul a t. Házba, hol is immár a 30-dik § felé jár a bölcsesség óramutatója.

Erről a szerencsétlen paragrafusról pedig az volt elvégezve, hogy ki fog a nyaka töretni, s kifecamított lába helyett tesznek oda egy csámpásat, a görbe orra helyére egy pisztét, s mindezt *atyai engedelemmel*.

Szapáry maga csinálta ki Teleszkyvel, hogy a 30-dik §-nál milyen módosítványt adjon be.

A jeles státusférfit elvállalta, hogy mindezek a megállapított dolgok az ő fejében villannak meg a 30-dik paragrafusnál.

De Teleszky kiment a folyosóra, s magával vitte a fejét is. A 30-dik § pedig közeledett.

- Hol van Teleszky?

Kezdik Teleszkyt keresni.

Valaki azt mondja: »Teleszky hazament«.

- Meg kell nézni a felsőkabátját. Itt van-e?

A felsőkabát ott volt, de Teleszkynek se híre, se hamva. Szapáry izgatottan, kétségbeesve feszeng. Panaszolja öreg praktikus minisztereknek, mi a baja, mit kellene tenni.

Végre is Trefort találja el:

- Gyerekség az egész! Ha nincs püspök, csinálók egyet, de mindég megígérem kettőnek. Ha nincs Teleszky, te is csinálj egyet, mert ha aztán kettő van, sebaj. A prakszis beszél belőlem.

Szapáry hát hirtelen betanította Hegedüs Sándort pót-Teleszkynek. Az adta volna be a módosítványt, már éppen a száját illesztgette hozzá, mikor éppen knapp megjött nagy lihegve a valóságos, igazi Teleszky.

- Látod - mondja Trefort elérzékenyülve -, a mameluk nem vesz el, barátom, sohasem.

A T. HÁZBÓL [ápr. 26.]

A Ház baj nélkül eljutott egész 48-ig (ne ijedj meg jámbor olvasó) csak §§-okban.

A negyvennyolcon túl aztán elkezdődtek az egyes kacsok viszontagságai váltakozó szerencsével.

A felszólalókat rendesen csak a legközelebbi rokonaik, sógoraik, komáik hallgatták. A negyedízigleniek már nem érezték magukat kötelezve, s eszeveszetten menekülének.

A miniszterek közül csak a jó Bedekovich ült ott mereven, élettelenül.

...Egész Horvátország bűneit ő vezekli le, szegény!

A Tiszából a »kisebbik gazdánk«, Tisza Lajos lógatta ott magát. Szegedi paprikaszínű nyakkendőjére sóvár szemeket vetegetett Meszlényi Lajos.

Tisza Lajos most az egyedüli népszerű mameluk Magyarországon. Ő szerzi Kálmánnak a fele nimbuszt, Kálmán pedig szerzi neki a fele erőt. S így aztán egy fedél alatt nagyon jól megvannak szegények!

Az egyik mindig beszél, éspedig mindig okosan, a másik mindig tesz, éspedig mindig hasznosat. Nem is olyan nagyon rossz família az! Ha az ember olyankor gondolja meg, mikor vezércikkeket nem olvas.

...Nekem pedig még nem volt ma lap a kezemben, azért beszélek így éhgyomorra. Arra a következtetésre jutván természetesen, hogy Tisza Kálmánt csak Tisza Lajossal lehet megbuktatni.

Hogy miképp kellene összeharagítani a két testvért, s Lajost megnyerni az ellenzék élére, az már egészen a pártok dolga. Ezt még tán Szilágyi Dezső se tudná kigondolni, hanem Prileszky Tádé tudja hír szerint, csakhogy el nem mondja. Mert neki már természete mindig csak olyat mondani, amire senki sem kíváncsi.

A folyosókon semmi sincs. Ott Herman uralkodik most elmésségeivel, nagyokat ásítván közbe-közbe, mint a vérrel jóllakott tigris.

S ha Orbán vagy Mocsáry is felüti fejét mellette, részt kérve a dicsőségből, hatalmas talpaival egykedvűen kaparja meg:

- Mit akarsz te? Te csak olyan voltál itt, mint azokban a régi időkben, mikor még az volt a tempó, hogy minden vitéznek egy török fejet kellett hozni, hát egyik dicsekedve csak egy kezét hozott fej helyett.

»No, miért nem a fejet hoztad el?« - rivalltak rá az otthoniak.

»Hogy miért nem a fejet? Azért biz én, mert már akkor nem volt feje«.

A folyosó valóban üres most, szomorú elhagyottság látszik rajta. Legalább én érzem úgy: bántólag hat rám a nagy megritkulás. A megszokott szöglet hiányzik nekem, mert olyan szükséges volt egy háztartásban, mint a »lúgzó kád«. - Hol mossák ki ezentúl a Ház szennyesét? Ott szólt eddig a szapuló lapát szakadatlan, s csurgott a lúg sűrű csöppekben... Most minden zajtalan, néma, rideg...

Miből írom én ezentúl a karcolatokat?

Még ma hagyjám, mikor az isteni Laura ül a karzaton. Ki ne méritene ma inspirációt?

...Ha Solymossy azért jár az akasztásokra, hogy ott a *halált* tanulmányozza, ő aki sohase hal meg a színpadon, hanem csak *gyöngélkedik*: egész logice van, hogy Helvey Laura meg az *unalmat* jár ide tanulmányozni - ő aki sohase untat - hanem csak bódít...

Lerován Laura iránt a magasztalás *közdóját* (bocsánat e szójátékért, Kürthy Emil ült mellettem a karzaton), áttérhetek a mai »szűz beszédre«.

Homo novus állt ki ma a sorompókba. Még meg se melegedett, máris beszélt. Szokatlan jelenség. Deák Ferenc is így kezdte.

Olay, az új siklósi követ, az a homo novus, aki mindjárt bebizonyította, hogy ért a csízióhoz.

Kiválasztotta a Ház két legtermetesebb tagját, Lits Gyulát és Reviczky Károlyt, akiken keresztül nem lát még egy Bismarck sem, ezeknek a háta mögé helyezkedett, akképp olvasván fel a háta által maszkírozva beszédét, mintha akkor gondolná ki eleitől végig. No lám, a kis hamis!

Pedig úgy nézett ki az a rögtönzött beszéd, mintha még a hatvanas években készült volna.

Per »uraim« beszélt a Házzal, s dörgedelmesen szavalta el a gömbölyű periódusokat, amik nagy örömet okoznának Cicerónak, ha még élne. De Cicero már nem él, szegény, hanem igenis él még Madarász, s az is elég ezekben a mostoha időkben.

Az effektussal különben meg lehet elégedve. Mondott már itt rosszabb beszédet régibb ember is.

Egy baja van csak Olaynak: az, hogy arca hasonlít a Hazafi Verayéhoz.

De ez sem éppenséggel nagy veszedelem, mert ő még bizonyosan messze van attól, hogy az arcképét kiadja a »Vasárnapi Újság«.

A T. HÁZBÓL [ápr. 27.]

Difteritisz van a Házban, de csak a zsurnaliszták közt pusztít.

Soha olyan észrevétlenül nem pusztítottak ki még népfajt, mint a zsurnalisztákat!

Csernátony madarakat nevel, s azoktól ő szelíd lett... Láng Lajos fiatal mamelukokat nevel... s azok őtöle lesznek szelídek. Verhovayt legyömösölték, Szathmáry Gyurit agyondolgoztatták a múlt javaslatban, most pedig Hegedüs Sándort ölik. Okvetlenül tüdőgyulladásba esik ebben az előadáságban.

Nincs már meg senki, csak Urváry és Csávolszky Lajos.

Urvárynak az a szerencséje, hogy olyan párthoz jutott, mely hermetice el van zárva egy befőttes üvegbe... Neki nem eshetik baja. Kár is lenne érte; Rohonoczy után ő a legszebb ember a Házban.

A legcsodálatosabb Csávolszky Lajos: olyan, mint az erényes asszonyok, semmi híre nincs. Pedig az alól a mennykő nagy lepedő alól ugrálnak elő az események nem egyszer.

Hiába mégis, őt azért sohse szidja senki. Ennyi virtus is csak nógrádi embertől telhetik ki!

Ha nem mondanám is, mindenki tudná, hogy még mindig az adókezelés van napirenden.

Az pedig igen hasznos tárgyalás, mert az emberek unalmukban ráfanyalodnak arra is, hogy a bizottságba elmenjenek.

Most a jogügyi bizottság van in floribus. A tagokhoz halommal jönnek a névtelen levelek abból az alkalomból, hogy a zsidók és keresztények közti házasságot tárgyalják. Egyik így szeretné, a másik úgy. Fenyegetőznek is mindenféleképpen e levelekben, többi közt azzal is, hogy *megrövidítik* az illető honatyát.

A megrövidítés természetesen olyan helyen helyeztetik kilátásba, ahol a zsidó és keresztény vallás közti eklatáns különbség van szabályozva, hogy hivatalos stílusban fejezzem ki magamat.

No de ettől már kevesen tartanak, s inkább csak megmosolyogják a merényletes leveleket, melyeket egymás közt köröznek a Házban, mialatt a paragrafusok leörlődnek lassankint.

A tárgyalásra senki se hallgat, csak »a kormánypárt plajbásza«, Jónás Ödön, no meg természetesen Földes.

Ez a Földes a legmakacsabb ember a földön.

Négy nap óta folyton nyújtogatja be a legkülönbözőbb módosítványokat, miközben mindig reménytelenebben rezeg a szakálla.

Még eddig egyet se fogadtak el. De ő azért nem csügged. Mint Anteus mindig erősebb lett, hogyha a földhöz vágta: ha egy javaslata elbukik, hármat húz ki az oldalzsebéből.

Végre azonban belátta, hogy isteni végzet ellen küzd, s kezdte könyörgésre fogni a dolgot.

- Legalább már egy szót fogadjanak el, kérem.

- Nem... nem lehet.

- De kegyelmes uram, ne legyenek kegyetlenek... Apró nevetlen gyermekeim vannak odahaza. Túl nem élem ezt a csúfságot.

Madarász ugyanis azzal szekírozta, hogy pénzügyminiszter akar lenni.

Szapáry végre is mint büszke arisztokrata be akarta bizonyítani, hogy nem félti székét, a 82-ik szakasznál elfogadta egy módosítványát.

Földes arcát mennyei öröm derűje öntötte el.

- Az átok ereje meg van törve. Most már előre!

- Ki lesz az államtitkárod? - kérdezte gúnyosan Madarász.

Földes körülnézett, mígnem észrevette, hogy a Győrffy Pető érzékeny tekintete pihen rajta, kevélyen, bámulattal.

- Én Győrffyt fogom választani.

- Két ilyen szakáll valóban teremthetne tán *hitelt* - »még« Szapáry után is.

A legnagyobb eroberungot most Ráday csinálja. Már a második éljenzést aratja a Házban a mai ludoviceum-javaslatlalt.

Kormánykörökben nagy titokban tartják már hetek óta e javaslatot, mert előre arra volt számítva, mint a tetszetős cotillon figura, hogy mindenkit megleljen.

Meg is lepott az mindenkit, hanem olyan formán, hogy no, ez ugyan szépen szól, hanem kell, hogy valami rossz oldala legyen valahol.

Hogy hol?

- Majd kitudódik - véli Pulszky Gusztai, aki most az egyedüli haditalentum a t. Házban.

*

A folyosón szezon kezdődik. Megjött Horváth Gyula! Híre is megy mindenfelé, hogy itt a vízi ember.

- Nem víz kell már nekem, hanem vizikátor! - mondja kedvetlenül a »Ház kedvence«.

- Talán beteg vagy, Gyula?

- Nem érdemes ma már betegnek se lenni ebben a komisz korrupciós világban. Minden svindli már. A doktorok is svindlerek.

- Mi bajod velök? Miért haragszol?

- Hogyne haragudnám? Valamikor még nyolcvan pirulát etettek meg velem a hideglelés ellen, ma már három pirulával gyógyítottak ki a gazemberek - ugyanazon az áron!

S úgy adja, mintha nagyon el volna keseredve a doktorokra emiatt, pedig csak a minden jó reformmal *elégedetlenkedő* elemeket *satirizálja* itt, az ő folyosójukon.

A T. HÁZBÓL [ápr. 28.]

I. Plachy Tamás a mennyországban

[ápr. 28.]

Földes még mindig nem nyugszik, Győrffy még mindig nem pihen.

A javaslat letárgyalása után úgy fog kellene őket megállítani, mint a »Háromcsőrű kacska« táncoló polgármesterét. Oly desperátus hangulat uralkodik, annyira egyhangú, hogy már mindenki ásít öt nap óta, hogy mikor egyszer Csanády változatosság okáért elprüsszentette magát a 90. §-nál, lelkesen megéljenezték.

A padokban vagy hetven-nyolcvan ember ült.

Szell Kálmán, ki irigykedve nézte Hegedüsben a nagy adókodifikátort, s Földesben a nagy modifikátort, báró Plachy Tamás, ki édesdeden szunnyadozott hátul, álmodván, hogy a mennyországba ment, hol Péter kíváncsian kérdezi:

- Ki vagy, jó öreg apó?

- Én Plachy Tamás vagyok.

- Micsoda cifraság az a melleden?

- A Szent István rend kiskeresztje.

- Hümm! Az szép dolog, Arany János barátom is olyat hozott magával, a Jókai Móric öcsémnek is az van, hallom. Bizony-bizony nagyobb érdemekért adják azt, mint az aranygyapjút. Hát te ugyan mit írtál, édes öreg apóm?

- Nem írtam én soha semmit.

- De hát mit csináltál teljes életedben?

- *Barátkoztam.*

- No, természetesen. Arany is, Jókai is azért kapta a kiskeresztet, mert a múzsákkal barátkozott. Hát a te múzsádat hogy nevezik?

- Tisza Kálmánnak - szólt Plachy szemérmesen.

Szent Péter ráncba szedte a homlokát.

- Tamás, Tamás! Hát nem tudatok okosabbat csinálni azzal a Tisza Kálmánnal?

- Uram, szent Péter. Én ártatlan vagyok. Én csak aludtam. Tizenhat évig aludtam.

Szent Péter elnevette magát.

- Mindenesetre enyhítő körülmény, de azért még be nem jutsz hozzánk. Hanem eredj még vissza, öreg, egy időre, s ha valami istennek tetsző dolgot akarsz csinálni, *szavazz a polgári házasság ellen.*

Plachy Tamás ijedten riadt fel álmaiból, s ott látta maga mellett ülni Rostaházyt s szemben Göndöcsöt. Megrázkódott. Remegve nyúlt be a zsebébe, hogy ott van-e a hivatalos lap mai száma. Ott volt. Szelíden mosolygott. Azután megint elszenderedett.

II. A pénzügyminiszter reggelije

[Szövege megjelent a Krk 34. köt. 94-95. lapján, a hozzá fűzött jegyzetek ld. uo. 302-304. 1.]

A T. HÁZBÓL [ápr. 29.]

*»Már minálunk verbuválnak kötéllel.
Elviszik a szegény honvédet zsandárnak erővel.*

Thaly Kálmán«

[ápr. 29.]

Ez a Hazafi-Veray poézis csengett-bongott. S ehhez a poézishez teljesen megfelelő logika.

Tárgyalták ugyanis a csendőrlegénységről szóló törvényjavaslatot. Két miniszter interresszáltta magát érte, Tisza és Ráday.

Az egyik el van törődve az úti portól, a másik el van kényeztetve az éljenzésektől. Mind a kettőnek kezében erősen dolgozott a plajbász. No, ebből, ha az isten is úgy akarja, még kerekedhetik is valami!

De legjobb lesz az elején kezdeni az ülést, a választásoknál.

Ugyanis a Baross kinevezése miatt támadt egy üres hely a jegyzőségben. Azt töltötték be ma, minél fogva az a kérdés vetődött fel a folyosón, hogy:

Mekkora úr a képviselőház jegyzője?

Hát bizony nem nagy úr, beszél egy régi mameluk. Mikor még Huszár Imre öcsém volt a jegyző, egyszer elnéztem hozzá látogatóba korán délelőtt. Az előszobában azt mondja az inas, hogy még nem kelt fel, hanem már mindjárt fölébred; addig is azonban várjam meg a szalonban: már úgy is van ott valaki, aki várja.

Mínthogy Ghyczy minisztertől vittem Imrének valami üzenetet, okvetlen beszélnem kellett vele. Elfogadtam tehát az inas indítványát azon módosítással, hogy menjen be és költse fel: míg felöltözik, megvárom.

A szalonban egy torzonborz bajusz mellé nőtt tuskés fej gazdája járt föl és alá pipázgatva. Sarkantyúja csakúgy hasította a szőnyeget. Első pillanatra fel lehetett ismerni, hogy vidéki táblabíró-maradvány.

Szótlanul üdvözöltük egymást, s szótlanul várakoztunk Imrére. Se nekem, se neki nem volt kedve beszélni. Egyszer azonban nagy sokára mégis megszólalt, merev szemeket vetvén rám:

- Hej, nagy úr volt ám ez valaha... nálunk otthon.

- Kicsoda? - kérdém önkéntelenül.

- Hát ez a Huszár Imre - sóhajtott fel, s azután megint elhallgatott. Furkált a kíváncsiság, meg nem állhattam, hogy ne kérdezzem:

- Hát mi is volt ő odahaza?

- Hogy mi volt? Hát első aljegyzője volt Komárom megyének. Úgy az... valóságos első aljegyző!

- Hiszen hova beszél, kérem, mikor most már az ország jegyzője!

- Ej, ér is az valamit - mondá egy megvető mozdulattal. - A megye, mindig megye marad. Maguknál itt Ghyczy is miniszter, *nálunk meg csak másod vicispán lehetett.*

*

Ez a vármegyei gondolkozás már tizenöt év óta meglehetősen elvesztette a színét, mint az öreg kelme, s ma már mindenki szerencsét kívánt Berzeviczy Albertnek a grádushoz.

Általában el lehet mondani, hogy a kormánypárton van egy erőteljes ifjú nemzedék, amely kezdi komolyan venni a dolgokat. Ez pedig az úgynevezett Csernátony-csoport. Az öregúr összegyűjti ezeket a kiválóbb fiatal elemeket olyan előszeretettel, mint a kanári madarakat, s ott röpködteti őket abban a kalitkában, amit »Nemzet«-nek nevezünk. Ez a csoport, mely a parlamentben is kezd magának tágasabb helyet szorítani, kinyúlik a közélet sok más rétegébe is, mindenütt látjuk őket dolgozni.

Egy biztató jelenség a sok elszomorító között.

- Berzeviczy maga Szathmáry Gyurira szavazott - mondja valaki az olvasószobában. - De hogy ki szavazott Székely Elekre?

- Igazán érdekes volna megtudni.

- Az a legegyszerűbb - véli gróf Andrássy Manó.

- Kitűzők egy Raffael képet annak, aki bebizonyítja, hogy ő szavazott rá...

- Lehetetlen! Megválnál az egyik képedtől?

- Nem bíz én - mondja a gróf ravaszskásan mosolyogva. - Mert odatenném a föltételek közé, hogy ő maga Székely Elek nem pályázhat.

Most pedig ekképp leszámolván a választással és a szavazatokkal, térjünk át ismét a csendőrrajvaslatra.

Hoitsy Pál van napirenden...

Hát bizony ez a Hoitsy is biztató látvány a mi oldalunkon. - Kár, hogy nem lehet megsokszorozni. Mindössze még egy példányban van meg: Prónay Gáborban. Ezen a párton ők a jövő vezérei - Eötvös után.

Ha Bartha nem volna erdélyi, többet érne. Nem gyűlölné olyan nagyon az oláhokat, és nem szeretné annyira Ugront.

Mert az erdélyi emberből nehéz státusférfinak lenni éppen amiatt. Az erdélyi ember egész Európát az oláhoktól védi, s egész Európát erdélyi ember által szeretné kormányoztatni. Ami nem erdélyi, azt ő nem látja meg. Az ő gyöngeségeik az ő erényeik.

Az európai látkör azonban nekik nem kell. Bánják is ők, akármit csinál Bismarck vagy a muszka, csak az oláh pópákat húzatnák örökké nyársra.

De nini, hiszen nem az erdélyiek, hanem mint mondtam, Hoitsy Pál van a napirenden.

Nyugodtan, szépen beszélt és logikával. A Ház legkiválóbb szónokai közé fog emelkedni nemsokára. Nincs benne annyi kifejezési erő, mint Barthában, nincs annyi név, mint Ugron Gáborban, sem olyan erős judicium, mint Eötvösben, de mindenből bír eleget s oly kellő arányban, hogy tőle méltán sokat várhat a párt.

Utána Thaly bicsaklott el megint. Ő zengte el a jelmondatul választott nótát is, mely után felkiáltott valaki:

- Füttyölje hát el... hogy hangzik!

A mamelukok örvendezve hallgatták a divatból kiment frázisokat, mert bizony van elég gyenge oldala a javaslatnak; meg lehetett volna azt támadni komoly argumentumokkal is.

- De hát az mégis borzasztó dolog, hogy ez a Thaly mindig ilyen - csodálkozott valaki a karzaton.

- Miért csodálkozik?

- De uram, egy akadémiai tag, egy tudós... mégiscsak lehangoló.

- Ej, Akadémia ide, Akadémia oda... Többet ad ő arra, hogy a választókerületében tartsák okosnak, hát ide már mindég úgy lép be, hogy a tudományát otthon felejtí.

- De a Ház, uram, a Ház... itt, ennyi tömérdek okos ember előtt.

- Hagyja el, kérem... Oda lát ön innen az előadói székig? Nézze meg Tischler Vincét. De jól nézze meg. Ez jót fog önnek tenni. No, ugye mondtam? Ön már is élvezetet talál a Thaly előadásában, nemde, uram?

A T. HÁZBÓL [máj. 1.]

Tudtam, mindig reménykedtem én abban, hogy Tischler Vince egykor még nevezetes lesz, de már azt sose hittem volna felőle, hogy lesz idő, amikor ő ugrasztja szét a parlamentet.

Éspedig anélkül, hogy királyi jogokat gyakorolna. Mert ezekkel nem virtus.

Hát úgy volt ez, hogy Tischler Vince nem szokott járni esténként a »Katakombák«-ba (mert most már ez a tanya, nem a »Kék Macska«), szorgalmasan dolgozgat otthon, a múlt éjjel is készített egy rettenetes jelentést.

Mikor felébredt reggel, megtapogatta magát egész hosszában, hogy meg van-e még. Megvolt. Hirtelen magára szedte a ruháit, melyeket külön gyárban szokott öntetni, s elment újságokat olvasni a kávéházba, hol a kellner mindig a »Slovenszke Noviny«-t teszi eléje legelőször.

Az újságokból megolvasta, hogy Győrben két pandúrt agyonütöttek.

- Milyen szerencse - dünnögé -, hogy már nem őseink állították fel a csendőröket. Mert akkor most már két csendőrt ütöttek volna agyon a cigányok!

Azután jókedvűen kezdte dúdolgatni:

*»Nem ütik a zsandárt agyon,
Sajdaridi rozmaringom, galambom.«*

Ezen államférfiúi ötlet, hogy a halasztással íme két zsandárt gazdálkodtak meg az országnak, arra indította Tischler Vincét, hogy egy »pálinkás jóreggelt« mégyen kívánni a honvédelmi miniszternek, hóna alá szedvén az előadói iratokat és a megírt jelentést; az időből úgylis kifutja, mert a Ház még csak egy félóra múlva ül össze, s akkor is először még az adókezelési javaslat két utolsó paragrafusát rágja meg. Eltart az öreg délig is. Hisz azóta már megint pihent erőben van a két nagy szakáll!

Szólt és elindult Rádayhoz, hogy egyúttal aláíratja vele a jelentést is, amit az éjjel elkészített.

Az ajtónálló mérgesen ránézett és megfenyegette:

- Itt tilos a kéregetés! - mondá.

- De nem kéregetni jöttem...

- Pedig leégett embernek néztem az urat, olyan jó síró arca van.

- Jelentsen be őexcellenciájánál.

- Mit mondjak?

- Hogy Tischler van itt.

- Ej, most nem lehet - szólt az ajtónálló elutasítólag. - Majd megigazíthatja déltájban, ha őexcellenciája itthon nem lesz.

- Hogy mit igazíthatok meg?

- Hát az íróasztal megdagadt fiókját.

- Kihoz a türelemből. Nem vagyok én asztalos. Én országos képviselő vagyok. Őexcellenciájának az utódja.

- Hát mért nem tetszett mondani?

Ilyen nehezen jutott be hősünk a miniszterhez. Ki felette el volt foglalva, az újonnan kinevezett tisztek tisztelgését fogadván.

- Elhoztam a jelentést, kegyelmes uram!

- Nem olyan az, mint a leves, Vince fiam, hogy félni kellene a kihűléstől. Majd aláírom... De látod, nyakamon vannak a generálisok.

Vince egy félóra múlva megint türelmetlenkedni kezdett. Hogy így, hogy úgy, a Házba kellene elmenni.

- Nem szalad az el, ne búsulj, majd én is veled megyek, hű mamelukom.

Együtt menni a miniszterrel. Ez is ér valamit! Hátha még nyitott kocsin mennének!

Tischler leült, de nem volt nyugalma, százszor is kihúzta az óráját.

- Már féltizenegy, kegyelmes uram!

- Ühüm! Most körülbelül Földes módosít, ne búsulj.

A kardok ezalatt folyton csörömpöltek kimenet, bemenet. Már maga a miniszter is elunta:

- Ha tudtam volna, hogy oly hosszan tart, kevesebb generálist neveztem volna ki az idén!

Tischler minden neszre megrándult. Feszelt, fejét vakarta, majd idegesen járt fel s alá. Valami kínos nyomás nehezedett a lelkére. A tót népnek csodálatos előérzetei vannak.

- Ugyan, ne mozogj, jó szolgám, Vince... Hiszen nem lehet ott nélkülünk akasztás!

Lőn tehát, hogy immár tizenegy felé járt az idő, amikor elindulának az országházba, s amerre csak mentek, s ahol csak rozsmaring virág nyílt, az ablakokban szép leányfejek mosolyogtak a két siető daliára.

Végre odaértek nagy lihegve, ahová tartottak. Tischler futott előre.

A Sándor utca egész zajtalan.

- Rossz jel - dünnyögte Tischler.

A kapus nem volt ott az ajtóban. A fogasokon egyetlen kalap sem.

Szent isten mi történt?

- Hej, teremőr! Mi van itt? Hová lett az országgyűlés?

- Eloszlottak, kérem alássan!

- De hát miért oszlottak el?

- Nem tudhatni, kérem alássan... hanem hát úgy hallottam félfüllel, hogy ím mert az excellenciás Tisza úr ideát vagyon a Múzeumban, mind átmentek oda a képviselő urak is vizitbe.

- No, mi baj Vince? - kérdi az előjövő miniszter.

- Elkéstünk, kegyelmes uram! Úgy látszik nélkülünk fogadták el a javaslatunkat.

- Az borzasztó lenne! - szólt Ráday elgondolkodva.

De nem így történt, hanem úgy, hogy ma Tisza el lévén foglalva a főrendieknél (meleg nap lehet ott, két nap óta tele van a város jóízű főispáni ábrázatokkal, minden harmadik ember főispán Pest utcáin), előre látható volt, hogyha ő kihúzza a lábát, megint veszedelem lesz.

Lett is. A két hiányzó paragrafust az adójavaslatból hirtelen letárgyalták. Földes véletlenül rekedt lett, Győrffy Pető pedig elérte célját: a »Styx« kiadta az arcképét. Erdélyi embernek elég ennyi!

Tehát a csendőrökről szóló javaslat következett volna, mikor az éles szemű Madarász felfedezi, hogy nini, hiszen se Ráday nincs itt, se Tischler.

- Pap nélkül nem misézünk! - csinálta Madarász a hangulatot.

Szegény jó Bedekovich, ki árván ült ott a piros széken Szapáry mellett, egész fülig pirult erre a nagy szégyenre...

Nem azt szégyellte ugyanis, hogy azok nincsenek itt, hanem hogy ő itt van.

- Nincs előadó. Nincs miniszter! - kiáltozták a szélsőbalról.

Mit csináljunk? - töprengett Szapáry, s felfüggeszteni kérte öt percre az ülést. Addig tán át lehetne üzenni Tiszának a Múzeumba s megkérdezni, mi a teendő?

De a felfüggesztésbe se egyeznek bele az ármányos ellenzékiek.

Kelletlenül dörzsölte a homlokát, s szeme révedezve kereste az ajtót, hogy hátha jönnek, hátha jönnek.

Szomorúan sóhajtott fel:

»Hej, csak akkora kis Tisza lenne itt most, mint a kisujjam!«

S íme az isten meghallgatta mindjárt. Felállott Tisza László. Ejnye no, hát él még ő is?

László úr felállott, s merészen kinevezte Csiky Kálmánt a Tischler helyettesének.

S az, mint illő egy igaz mamelukhoz, ha a legkisebbik ura rendeli is, nyomban előugrott, és a mellét verte.

- Igenis, én vagyok a helyettes előadó.

- Hol az írásai? - kiabálták a szélsőbalról.

Nosza egy perc műve volt, összekapkodni a padokról egy nyalábnyi írást (ott volt azok között a mai Pesti Hírlap is), s felmutatni a békétlenkedő tömegnek.

- Itt az akták!

- Ugyan ne szóljon! - zúgtak az elkíváncozók, s a jó öreg Péchy végre is kénytelen volt bezárni az ülést, melynek matériája a Tischler Vince fejében és hóna alatt rekedt.

Hej Vince, Vince! De ünnepelt derék hazafi is lesz te ezért odahaza, hogy most már egy egész nappal később lesznek meg a zsandárok!

A T. HÁZBÓL [máj. 2.]

Hiába erőlködnék ma t. Házat írni, mikor minden ember arról kérdezősködik: »Mi volt ma a méltóság Házban?«

Hogy Tischler híres lett, az még hagyján, de hogy a főrendiház *érdekes* lett, az már igazán felfordult világ! Ezt még Kemény Gábor sem bírta volna soha megjósolni!

Mindegy, mi azért ne legyünk hálátlanok saját külön alakjaink iránt.

De menjünk át. Úgyis csodálatos ellenzék vagyunk ott! Olyan, mely ékes beszédekkel vág ki a javaslat ellen, de minden beszéd mégis úgy végződik, hogy »egyébiránt elfogadom a javaslatot«. Bámulatos egy refrén!

Háromféle elemekből áll a méltóság Ház, azokból, akik panaszkodnak, de mégis meg vannak elégedve, akik elégedetlenek, de mégse panaszkodnak, s végül azokból, akik nem gondolkoznak, csak szavaznak.

Mátyás király lustáit ott lehet látni színről színre.

- Tűz van! - mondják a papok. - Ég a ház fejük felett! - De elegendőnek látják ezt egyszerűen konstatálni.

- Ej, ha kellünk a királynak, majd megment - mondják a mágusok.

- Ugyan, hogy nem restelltek hiába beszélni - gondolják a berendelt főispánok Uruk árnyékában elnyújtózva.

Ne menjünk a főrendiházba. Nincs ott semmi. Igaz, hogy úgy látszik, mintha lenne valami. Falláció! Az van ott csak most is, ami nem látszik: penész.

*

Jobb nekünk itt. Ahol mindig új és új esélyek vannak, mint a tarokkban...

Hiába állítja a közmondás, hogy sero venientibus ossa - nem igazak itt még a latin klasszikusok sem!

Ráday és Tischler dúltak ma egész nap, még nekik állt feljebb, nemhogy szépen meghúzták volna magukat, bűnös voltukban, ahogy illik.

Tischler nekiment Hoitsy Palinak. És leckéket adott a függetlenségi pártnak, mért nem erősebb emberrel rukkolt ki, hogy a vita nívója meg legyen mentve.

Mindenki nagy szemeket meresztett. Az öregurak, akiknek már gyöngébbek a szemeik, megtörülgették azokat, hogy jól lássanak, s egymást döfködték oldalba.

- Ki az, aki beszél?

- Hát Tischler, az előadó.

- Mégis jól láttam hát... - mondta egyik-másik, s még azután is sokáig rázta fejét csodálkozva.

...Mert igazán olyan hihetetlen az, hogy Tischler *erősebb* ember után kiabál.

- Sőt nagyon természetes - jegyzi meg Németh Berci -, csak hogy összetévesztette, mert (Hoitsyra mutat) nem erősebb ellenfél, hanem (Rádyra mutat) erősebb segedelem után kiáltana a boldogtalan, ha magyarul tudna.

...Derék Tischler! Milyen kár, hogy nem úgy néz ki, mint legalább Tisza László: kész Falstaff lenne a kis kedves!

*

Ráday az eddigi zsandárok dicséretére ereszti meg az elokvenciát.

T. Ház! A zsandárok azért zsandárok, mert zsandárok. Én csak jót hallottam eddig róluk, mert sohase hallottam semmi rosszat. Nagyon jó emberek azok, tisztelt Ház, ahol máris megvannak, ahol pedig nincsenek még meg, ott se rosszak. (Helyeslés.)

T. Ház! Annyit mondhatok (Halljuk!), hogy ahol eddig már fel vannak állítva a csendőrök, mindenütt látható az az öröndes eredmény, hogy a börtönök megteltek, s ez, remélem, így lesz ezután is (Zajos tetszés). Ismétlem, hogy a zsandársági intézmény úgy meg fogja tölteni - a jelekből is látható - a börtönöket mindenkoron, mint soha még Magyarországon (Úgy van).

Tischler el van ragadtatva, s hátra hajlik Rakovszkyhoz.

- Istenem, de okozs... de okozs!

S azután még sokkal nagyobb fölényvel vet egy-egy bágyadt tekintetet Hoitsy Palira!

A T. HÁZBÓL [máj. 3.]

Ma reggel, ahogy felkeltem, elindultam a Franklinba. Ott találkoztam a kapuban Szász Károllyal.

Vidám pacsirtahangon üdvözölt, jókedve volt, s ruganyosan lépkedett odább a járókelők tömegében.

Azután úgy kívánták a napi teendőim, hogy elszaladjak onnan az Akadémiába egy kicsit. Éppen akkor jött onnan Szász Károly.

Az Akadémiába érve megnézem a klepszidrámat, s ijedve mutogatja a tizenkettőt.

- Teringettét, hiszen nekem a Házba kellene elmennem! Milyen szórakozott vagyok egy idő óta! Tegnap is a kis Meszlényi beszélt, s elfelejtettem megdicsérni, pedig jól beszélt.

Rohantam a Házba.. Útközben találkozom egy közoktatásügyi miniszteri titkár barátommal.

- Hova, hova?

- Megyek az »Angol királynő«-be villásreggelizni.

- Hát a hivatal?

- Nem törődünk most vele. A miniszter a főrendiházban van elfoglalva. Nem dolgozik most, barátom, senki. Csak éppen Szász Károlyt hagytam ott görnyedni az íróasztalánál.

Beérek a tisztelt Házba, beakasztom az esernyőmet, a kabátomat a jobboldali karzat camera obscurájába, s elindulok szokás szerint cirkálni.

Máskor is konstatáltam már néptelenséget, borús hangulatot, unalmat, de most valóságos levertséget vagyok kénytelen hangsúlyozni a tisztelt Házból.

A nagy Prileszky jár a korridoron, s olyanokat ásít, hogy minden ásításával elnyelni látszik egy szélsőbaloldali kerületet.

A csángó herceg újra nyakába kanyarította a csángó tarisznyát s vele a tíznap sanyarúságot. Zordonan jár-kél, s morogja magában: »Isten segíts!«

Ott ögyeleg Madarász is, s minden érkező embert a főrendiházhoz küldöz. Itt ma nincs semmi. Ma oda kell átmenni. Ma ott mutogatódik az medve!

Bent a tanácssteremben is fülledt levegő van. Annyi mindenféle javaslatot tárgyalnak, hogy senki sem tudja mit tárgyalnak. Mert míg földre pillant, vagy amíg valami konvulzív köhögési rohamon megy át egy-egy tisztelt honatya, addig már elfogadtak egy javaslatot, s egy másikat tárgyalnak a végefelé.

A szabolcsi csoport valahol együtt mulatott az éjjel. Átfáztak: minden szabolcsi követnek náthája van.

Steinacker kirakja az egész nagy paksamétáját maga elé, mely úgy néz ki mikor a hóna alatt van, mintha boncoló eszközöket hordana.

Göndöcs apó félrevonul a leghátulsó padba a habarékországba, s nagy titokban valami levelet komponál... s amíg megírja, százszor is elmosolyodik. No, ha az se szerelmes levél, akkor nincs pszichológia a világon!

Egy már nem egészen fiatal képviselő a jobboldali karzat alatt olyanokat nyújtózkodik unalmában, hogy csak úgy ropog deli tagjain a míder.

Az előcsarnokban van egy kis asztal, melyen a napi érdekű nyomtatványok szoktak állani, ma legkapósabb közülök egy zöld cédula, levén az pakszus a főrendiház karzatára.

Vége felé már úgy elfogynak a követek, hogy Péchy rimánkodni kezd, ne menjenek, maradjanak itt, mert ő beteges ember, álomlátásai vannak, fél egyedül lenni.

Beláttam, hogy itt már magamnak sincs maradásom, s elballagtam én is a méltóságos Házba!

Bizony méltóságos az, s festői látványt nyújt a szemnek.

Éppen abban a percben értem oda., mikor szavaztak.

A jobboldalon ül vagy huszonkét püspök; a leeresztett lila selyem pluviálék baljukon élénk pompában suhognak, hát még a kis lila sapkácskák a tonzúrákon. De iszen szép foglalkozás az mégis!

Elöl a padok előtt Haynald ül, bíborszín selymével beborítva, szellemes feje úgy néz ki, mintha egy havasi rózsza volna oda kistikkelve.

A miniszteri padokon a kis Trefort hánykolódik, mint egy gilisza.

Túlán egymás mellett két görög püspök, ezeknek a fején is ott a barett élénk vörös bársonyból, szép hosszú hajuk hátul lazán bogba kötve vagy pedig szabadon hullnak le izmos vállaikra.

Gyönyörű látvány így együtt. A mágnások egészen elenyésznek egyszerű polgári öltözetükben. Csupán Andrássy Gyula kelt némi feltűnést. De kelthet is, mert a hajdani barna emberből most már *szőke szépség* lett. Csodálatos változásokat hoz az idő!

Az elnöki széken Szögyény-Marich László ül, akit most láttam először nem a személyi hírekben. Egészen jóízű alak. Mivelhogy név szerinti szavazás vagy, a szegény jegyzőnek mindig egy negyed óráig kell olvasni, míg egy »igen«-t összehoz: amivel nem azt akarom jelezni, hogy csupa »nem« hangzik, mert »nem« csak egy volt, a Splényi báróé, s arra is idegesen kapta fel fejét Cziráky figyelmeztetve a teremőrt; hogy »cúg« van valahol.

Nem volt ott »cúg«, csak a »nem« futott végig az idegein, mint hideg áramlat.

A beszédett szavazatok után egy egészen középkorias jelenet következett.

Belépett a kis Fenyvessy Ferenc atillában, kardosan. Nagyon csinosan nézett ki.

Szapáry háznagy eleibe ment öt lépésre, azután elvezette a méltóság Ház mediumára.

A deli levante meghajtá nyakát a nagyméltóságú elnök előtt, azután meghajtá a főrendiház jobboldala, majd a baloldala előtt, s átadta az alsóház üzenetét.

Az asszonyok a karzatról ebben gyönyörködtek legjobban.

Mert mégis többet ér egy huszonötéves alsóházi jegyző, mint egy hetvenéves főrendiházi elnök!

*

Az ülést felfüggesztették öt percre. Püspökök, főurak az előterembe vonultak. (Nincs szegényeknek folyosójuk.)

Az előteremből egy nagy zöld szoba nyílik, abban van az ideiglenes büfé, hol sonkát, madeirát szolgálnak fel a méltóságos gyomroknak.

Benézek, hát az egyik asztalnál ott látom diskurálni Szász Károlyt.

Andrássy Gyula Haynaldot tartja szóval, Ipolyi Czirákyval enyeleg, néhány alsóházi tag is ott ácsorog, de ezek úgy néznek ki fakó ruháikban s demokratikus magatartásukban, mintha azért jöttek volna ide, hogy most itt fölszedjék az *elhajigált szivarvégeket*.

*

Ma aztán bezárkóztam egész nap, nem mertem elmenni sem a csángó értekezletre, sem a filológiai gyűlésre, sem a honvédségélyező konferenciára, de bizonyosan tudom, hogy mindenütt ott volt Szász Károly.

*

Ui. Hanem hogy még egyszer visszatérjek a főrendekhez, nem olyan bolond dolog ám az, mint gondolnánk, ami ott történik.

Eötvös Károly emlegeti sokszor mint csodatüneteményt, hogy egyszer az ő kertjében egy teljesen kiszáradt barackfa meggondolta magát, s mindenek bámulatára *kivirágzott*.

Éppen ez az!

Csakhogy azt is hozzátette Eötvös rendesen, hogy:

...»de gyümölcsöket mégse hozott ám«.

A T. HÁZBÓL [máj. 5.]

I. Jókai Mór künn a folyosón

[máj. 5.]

Gyermekekoromban mindig azt hittem, hogy amerre olyan nagy ember jár, mint Jókai, még a földnek is meg kell ott dobbannia, s még a levegő is összezsugorodik, s titokzatos csend támad háta mögött az örök természetben.

Nem támad biz ott semmi, sokkal nagyobbakat lép annál Kállay János is a folyosón, azazhogy csend talán támadna, ha ott nem zajongnának a cum gentibus visszatért Verhovayék a rendes szögletben.

Ma jöttek be először vidáman, hetykén. Hja, Cegléd csak mégis Cegléd!

Herman Ottó már nem fütörész szellemileg. Bosszantja, hogy a Ház *megint túl van tömve*.

Megörültem, hogy Jókai jön felénk. Talán a »Magyarország és a Nagyvilág« számára megígért novelláról lesz valami híradással.

Meg is interpelláltam azonnal.

- Mikor lesz már meg a novellám?

- Éppen most is abban járok, öregecském! - mondja Jókai, ki következetesen öregecskének nevez, alkalmasint arra az időpontra helyezkedve, amikor a novellát kapom... hogy akkorra már megöregszem.

- Csak légy türelemmel, öregecském - biztat jókedve aranyos sziporkáival -, mondom, *abban járok*, de persze úgy, mint a mádi csizmadia, amidőn megkérdezte a kuncaft mikor készül már el az az ígért csizma? Azzal nyugtatta meg a békétlenkedőt: »Most is abba járok«. Persze úgy értette, hogy most is a lábán van.

Jókai jó színben van, vidám, ruganyos, fiatalos. Mindenki szóra ered, s mindenkinek mond valami kedélyeset, mintha csak öntené.

- Nagy isten áldása rajtunk - mondja Helfy - ennek a nagy Embernek az örök jókedve.

- Ha olyannak teremtette volna az isten a földünket, mint őt, sohase lenne Magyarországon rossz termés. Lenne miből fizetni az adókat.

Jókai, mialatt mi így megszóltuk a háta mögött, végigklavírozta összes ismerőseit a folyosón csendes megjegyzéseivel, hol őt fogta el majd a miniszterelnök, majd Visy Imre, Kármán Lajos, hol ő fogott meg valakit, míg újra visszakerült a csoportunkhoz.

- Nini, nini, itt van Verhovay is - jegyzi meg csodálkozva. - Na, csakhogy eljött. Mert mindég a lelkemen feküdt a sorsa szegénynek. Ki látott már olyat? Sárospatakon járt iskolába, mégis Pápán csapták ki.

- Ne gyanúsítsd, ne szidd a pártunkat! - kérlelgeti Helfy.

- Ne haragíts, Náci, mert mindjárt megmondom az igazat. Olyanok vagytok, mint Bernát Gazsi volt az inasával, mikor az őt meglopta. Te, Jancsi, mondja az inasának, semmi kifogásom a lopás ellen, ha mástól lopsz, de hogy éntőlem lopj, az ellen kereken tiltakozom... Hát te ugyan mit nézel úgy rajtam, öregecském?

- Ezt a kis veres medvét, hogy leírhasam a holnapi karcolatomban.

Ugyanis egy szép művű, nagy karneol tű volt beszúrva a Jókai nyakkendőjébe.

- Nem medve az, te bolond, hanem kutya, mely a mameluk húséget jelenti. Azt szoktam hát mondani, hogy ez az én arcképem. Velencéből hoztam.

- Nem lehet az kutya - jegyzi meg valaki. - Nem jól nézted te azt meg, Móric!

- Hogyisne! Mit tudtok ti ahhoz! Velencében ilyen a kutya!

Pedig bizony medve volt az még Madagaszkárban is.

- Hanem tudod mit, kedves öregecském, ha erővel le akarsz írni valamit, írd meg a tisztelőim elrettentésére a minapi esetemet. Egy vidéki bámulómtól levelet kaptam, hogy aszongya, van öneki egy régi órája, hát hogy számos összeköttetéseimnél fogva járjak valami vevő után, az óra egyébiránt üt, de nem jár. Én járjak vevő után? Dühbe jöttem, és azt feleltem neki: Kedves uram, *én is ütök, de nem járok*.

Még tán tovább is beszélt volna, ha e pillanatban meg nem rázza ott benn a csöngettyűt Péchy Tamás.

Egy édes pillantást vetett szelíd szemeivel a karneol kutyára, mely a húséget jelenti, s besietett.

Hanem útközben még elmondta, hogy van egy osztrák delegátus ösmerőse, aki fiatal korában portás volt. Valahányszor meghallja a csengettyűszót, mindig az órakulcsáért nyúl legelőször, mert azt hiszi a szegény, hogy a kaput kell kinyitnia.

II. Benn a Házban

Benn a Házban semmi se volt, Azazhogy a pénzügyi közigazgatási bíróságokról diskuráltak, már ti. akik diskuráltak.

A többiek pedig pletykáztak, mert pletykázásra volt anyag tömérdek.

A folyosón híre járt, hogy Apponyi Albert meghasonlott a pártjával, alkalmasint az agrárius kérdésben. A kormánypárton beszéltek, tehát nem valószínű. A szélsőbalon mindjárt elhitték, tehát bizonyosan nem igaz...

A mamelukok közt még az a kombináció is felütötte magát, hogy hátha átjön a kormánypárthoz.

Lett riadalom és összeröffenés a jobboldalon.

- Nem szeretem, fiúk - mondja egy vén praktikus mameluk -, ha egyszer még ki talál sülni, hogy csak mi járunk *igaz úton*, mert az igaz úton való járásért senki sem ad semmit. Veszedelmes pozíció az, gyerekek... becsületemre mondom. Én akkor elmegyek valahova - de hova?

A képviselők kevés számmal voltak jelen, s azok se figyeltek a tárgyalásra.

A karzaton alig volt öt-hat lélek, de ezek közt egy feltűnően szép asszony, akit unalmukban a jelenlevő miniszterek is meggukereztek:

- Jó volna megtudni - elmélkedék magában méla pislogások közt Garomon Dezső -, hogy szükség esetén »igen«-nel szavazna-e vagy »nem«-mel?

Jókai ezalatt is folyton Kármán Lajossal diskurált.

Hiába inti Szontagh Pali:

- Móric, vigyázz! Ha még sokáig beszélgetsz Kármánnal, sohase írsz többé jó regényt.

III. Wahrmann a Szentföldön

Lonkay az idén Lourdes-ba készült, de nem bírta összehozni a kompániát. Nincs már itt keresztény, nem áll már itt semmi »valláserkölcsei alapon«, csak az ő Zöldfa utcai háza.

Hanem ha Lonkay itthon maradt is, felkerekedett hős Wahrmann, kit a Jehova megmentett a gyilkos golyótól, elment érte hálákat adni a Szentföldre.

A nagy Wahrmann elutazott, nincs többé vicces ember a tisztelt Házban.

Wahrmann-nak pedig ez a legkiválóbb tulajdonsága, meg az, hogy rossz szónok és jó zsiráns.

Pedig nincs igaza a közvéleménynek, mert ő mindenekelőtt nagyon okos ember.

Elmegyek a Szentföldre - gondolá. - De hát hm, mégiscsak furcsa lesz az egy zsidótól? Mit szólnak ehhez a keresztény istenek? Talán le is süllyed alattam a Szentföld. S a szentek sírjai megnyílnak s elnyelnek. A magam istenével meg vagyok alkudva, mivelhogy mint mártír vagyok bejegyezve a tavalyi protokollumába, s ebből az erkölcsi tőkéből elkölthetem most az évi percenteket.

Addig-addig gondolkozott, míg a keresztény istenek egyik szolgáját, a derék Magyar Jánost csábította magával. Mert ez már ötlet! Így már nem eshetik semmi baja.

Különben is a képviselőházban tanulta meg ennek a griffnek a megfordított oldalát, ahol az a szokás, hogyha valaki mameluk léte nem akar elmenni szavazni, becsületbeli kötelessége visszatartani egy ellenzékit is, így aztán egalizálva vannak a szavazatok.

Lőn tehát, hogy Wahrmann és Magyar János elutazának a szent sír látogatására.

- Valóságos tetemrehívás! - mondta ma Istóczy.

- Nincs mennyország, se pokol - hajtotta elkeseredve Göndöcs apó.

A Házban nagy szenzációt keltett a két férfiú ilyen útrakelése.

Sőt üzenet alakjában átment a főrendiházba is a Kovács püspök füleihez. Számítottak rá, hogy megharagszik.

- Tudja-e már, nagyméltóságod, hogy az egyik papja kiment a Szentföldre?

- Tudom - mondá a püspök nyugodtan.

- De hát azt tudja-e, méltóságod, hogy Wahrmannnal együtt ment.

- Okosan tette, hogy kiment.

- Csakhogy vissza is jön ám...

- Oh... oh - szólt csendes fejcsóválással a püspök -, sokkal tapintatosabb ember az!

S úgy eldicsérte Magyar Jánost, de úgy eldicsérte ebből az ötletből, hogy az egész Jeruzsálemig csuklani fog.

IV. Még egy séta a folyosón

Még mi itt Wahrmann-nal utazunk a Krisztus sírja felé, addig a folyosó egyik szöglete átváltozik egy varázsvessző érintésére műzsa-berekké.

A képviselőház ábrándos része poéma faragásokban töri hazafias fejét.

- Mit csinálnak az urak?

- Herman kadenciát keres.

- Mire? A ceglédi bizalomra?

- Nem az! Komoly verset ír. Ért ő ahhoz is. Majd ha meglesz, átadom az elaborátumot önnek.

Így jutottam a következő zöngeményhez:

*Papban legszebb ember Cselkó,
Dandyben Fenyvessy Ferkó,
Olyan hangja, mint Luccának,
Nincs másnak, csak a Dukának,
Aki beszél prima vista,
Az a híres Rakovszky Pista.
Rakotkodácsol, mint a tyúk,
»Igen«-t sok jámbor mameluk.
Üssön beléjük a lottó,
Ezt kívánom...*

Herman Ottó.

A folyosó egészen élénk ma. Horváth Gyula vízi ügyeket intéz gr. Károlyi Sándorral.

Jókai is künn van megint és gr. Zichy Jenőt dicséri, hogy mennyit áldoz mindenféle dologra, most is megvette a Huszár-féle szobrot.

- Olyan az csak - mondja egy fiatal hírlapíró képviselő -, mintha én egy brittanika szivart vennék meg.

- Hát mikor adtál te egy brittanika szivart a városnak? - förmed rá Jókai.

Hát azt bizony nem tudta megmondani, hogy mikor, s szép csendesen elsompolygott a másik szögletbe, ahol egy másik nagy ember, az öreg Pulszky Ferenc alakított maga körül kaszinót.

Tiszát dicsérte az öregúr szokott csevegő modorában:

Kemény ember, meg kell adni... és csak ebbe a bolond agrárius kérdésbe bele ne mentünk volna. Mert ez teljesen lehetetlenné teszi az oppozíciót.

Kénytelenek leszünk mindnyájan a kormánnyal menni, akik okos emberek vagyunk.

Az eddigi kormányelnököknek mindig az volt a bajuk, hogy kevés barátjuk volt, s ezeket is megették apródonkint. Tiszának csak egy baja van. Hogy nagyon sok a jóbarátja. S ezek őt fogják megenni apródonkint.

S hogy jutott ebbe bele? Malőrje volt. Át kellett vennie a Deák-párti mamelukokat is, s átvette a saját mamelukjait is. Két mameluk tábor sok.

Sokat esznek, sokat isznak, s mert sokan vannak, nagy a tolongás... sok tányért és poharat törnek.

...De már erre elmosolyodik Tibád Antal:

- Ej, Feri bácsi, ne búsuljon... messze van még nagyon az *utolsó pohár!*...

A T. HÁZBÓL [máj. 6.]

Szegény Komjáthy napja volt ma. Mivelhogy nem volt semmi különösebb dolog kilátásba helyezve, csak az ő interpellációjára a válasz.

S mert nem volt kimondva, mikor lesz, ott kellett lesni tíz órától kettőig. A többi ember jött, távozott szabadon, csak öneki kellett vesztig maradnia, figyelve minden mozzanatra étlen, szomjan. Istenem, de mégis nehéz dolog a hazafiság!

Hítták is némelyek.

- Nem jössz, Béla? Borzasztó unalmas ülés van. Mit csinálsz itt?

- *Várok* - felelte makacsul.

És várt.

Meg volt különben kenekedve mindenféle zsírokkal. Így fog, úgy fog megfelelni Paulernek. Volt háromféle válasza is. Mérges, mérgesebb és legmérgesebb.

El is mondta mind a hármat Horváth Gyulának, mintegy belevetve azokat az ő elméjének a kalapjába, hogy az aztán húzza ki találomra valamelyiket.

Horváth Gyulának nagy szerencséje van. Mind a három pártnak ő az intimusa. Egy láthatlan kéz, mely csekély eszközökkel rángatja a gyeplőket.

Az ő nagy tekintélyének az a titka, hogy sohase beszél, csak ha kérdezik, s hogy mindig azokat szidja, akikkel beszél. S így azok azt *vissza nem mondhatják* senkinek.

Mindenkinek a gyenge oldalait kapja ki s állítja előtérbe, de olyan sajtóságos tapintattal, hogy azokkal mintegy elfedje a *még gyengébb* oldalakat. Ezért lett a Ház elkényeztetett cukros babája öreg napjaira.

De igaz, hiszen a Komjáthy viszont-válaszról van szó.

- Ma nem szabad lanyhának lenned! - biztatják. - Mert ma úgyis rossz napja volt a prókátoroknak. Szapáry adta ki a jelszót: Szavazzuk le az ügyvédeket - és le is szavazták. - Légy hát nagyon mérges, kedves Bélácskám!

Hanem hát amint így feltüznélék, egyszer csak odatipeg valahonnan lassú csárdás lépésekben maga Pauler, a váll-lapockái közé behúzott kis fejével és azzal a rettenetes világgýűlölettel a zöldes szúrós szemeiben.

- Jó, hogy talállak - mondja megpillantva Komjáthyt. - Még meg se mostam a fejedet, hogy olyan kemény hangot használtál irányomban az interpellációban. Bizony nem vártam volna meg éppen jogász embertől.

Komjáthynak kínos volt ez a diskurzus, de szerencséire eszébe jutott egy jó mentség, mely ezenfelül szatírizálni fogja a helyzetet.

- Nem tettem volna, kegyelmes uram... a világért se... hanem ez a Füzesséry Géza vett rá. Az ő lelkén szárad a dolog.
- No, ne viccelj! Inkább ígérd meg, hogy most magadba szállsz, s tudomásul veszed a válaszat.
- Az bajos lesz. De isten neki, ha kielégít. Csakhogy egy baj van.
- Mi az?
- A barátaimnak már megígértem, hogy *rendkívüli dolgot* fogok mondani, amin mindnyájan el fognak bámulni.
- Ugyan ne bolondozz! Tedd meg nekem ezt az apró szívességet.
- Isten neki, három föltétel alatt.
- Hadd hallom a kívánságot.
- Az én kívánságom az, hogy a Mezei kerületébe huszonöt keresztény hittérítő küldessék a kormány költségén.
- Hát még?
- Hogy Verhovay megkapja az aranygyapjút.
- Gilt. Nagyon szívesen. És még mit parancsolsz?
- Tetejébe még azt, hogy a viszont-válaszom ne vétessék komolyan.
- Tehát megállapodtunk?
- Meg, kegyelmes uram.
- Tehát nem mondod el most azt a *rendkívülit*?
- Nem, kegyelmes uram.

S így lön békés végkimenetel a sok port fölvert ügynek. Pauler az ülés végén a választ megadta, s Komjáthy tudomásul vette.

Hanem nagy hiba történt, a *párbajok ellen* beszélt a viszont-válaszban.

Tyűh! Kapott ezen a miniszter. Hát hogy mersz te a párbajok ellen beszélni, aki gyilkos arzenált tartasz odahaza, aki kikölszönzöd a pisztolyokat percent nélkül? Ejnye, ha ez se rendkívüli, akkor aztán semmi se rendkívüli. Akkor még én se vagyok rendkívüli talentum. Nem úgy alkudtunk, most már én se tartok be semmit.

S így nem mennek Miskolcra keresztény hittérítők, s így nem kapja meg Verhovay az aranygyapjas rendet, s így vétetett komolyan Komjáthy.

Pedig hajsza! híja, hogy *megfordítva* van.

*

Ma különben változatos volt az ülés, de mégis szegény eseményekben.

Legérdekesebb volt a Tisza liberális megjegyzése, hogy a munka nem bűn, még pünkösdi első ünnepén se.

- A pogány! - dünnyögte Rostaházy. - Ez már mégis sok a magyar állam szájából.

Mit szól ehhez a »Magyar Állam«?

*

A büfébe is benéztem. Szapáry megint ott reggelizett. Hallatlan! Hát már csakugyan nincs a sajtónak semmi ereje? Bosszantó az, hogy ilyen csekélyiségekben sem enged a miniszter, s még mindig reggelizik...

A T. HÁZBÓL [máj. 8.]

Bevégezték a pénzügyi bíráskodásról szóló törvényjavaslatot.

Fenyvessy, a Háznak ez a kellemes, rokonszenves apródja, vitába elegyedett az elnökével a házszabályok felett. Micsoda? Hát már a csirke többet akar tudni a tyúknál, szörnyülködött Péchy szemrehányó tekinteteket vetve a saját nótáriusára, hanem azért a kis Fenyvessy mégsem hagyta magát.

Hja, az már így megy! Az országgyűlési ciklus első felében azért nem szelíd az ember, mert még nincs messze a kerületben tett ígéreteitől, a második felében pedig már azért nem szelíd, mert már közel van az új ígéretkehez.

Még Szilágyi módosítása ejtette bámulatba a Házat.

Lényeges módosítás volt, s mégis el lett fogadva.

- Ez gyanús - mondogatták a jobboldaliak. - Ilyen még sohase történt. Össze voltak beszélve a miniszterrel. Azok az emberek, akiken még sohasem történt az, hogy a módosítványukat elfogadják, összenéznek, s a fogaik közt sziszegik:

- Szilágyi miniszter lesz.

S ez a szó úgy hangzott itt, mint egy rémletes jóslat, mintha azt mondanák, hogy óriási üstökös van az égen, vértől fog ázni az egész ország.

»Szilágyi miniszter lesz! S most már csinálják neki a létrát.«

A karzaton régen nem volt annyi hölgy: a Zirzen Janka egész nevelőintézete ott ült abból a célból, hogy egy kis hazafias levegőt szívjanak be.

Az intézeti orvos azonban meghagyta nekik keményen, hogy amint Lázár Ádám elkezd beszélni, ott ne maradjanak tovább. Mert az már ártalmas lenne. Gondoljanak a migrénre.

Lőn hát, hogy amint Lázár beszélni kezdett, mind felkeltek, eltávoztak, és nem hallották Lázár Ádámot.

Pedig aki Lázár Ádámot még nem hallotta, annak nem teljes a nevelése. Mert aki nem tudja, mi a rossz, hogyan ösmerje fel aztán a jót?

*

A folyosón pangás. A szegedi főjegyző, a derék Vass Pál csinálgatta ott a közvéleményt a harmadik egyetem mellett, melyről délután lesz bizottsági ülés.

A szegedi követek konzíliumot tartottak.

Mészáros Nándor még reménykedik, de Herman már a fejét rázza. Ő már végig birkózott mindenféle portentummal ebben az ügyben, hónapokig járt-kelt az egyetem mellett, összefogdosott minden kilincset, keresztül próbált minden kigondolható receptet, de nem megy, sehogy se megy.

Herman vérszegénységet konstatál Trefortban és az ügyben.

- Mégis mit kellene itt tenni? - kérdezé Vass Pál elszomorodva.

- Hát itt bizony csak egy mód van - vág közbe ott egy elmés ember.
- Ugyan mi?
- Hirtelen le kellene csapni Trefortot, s egy pozsonyi embert tenni meg helyette miniszternek.
- Hogyan? Pozsonyit?
- No igen. Mert a pozsonyi embernek nem a tudományát kell bizonyítani, ha valami lesz, hanem a hazafiságát. S erre mindjárt meg volna az alkalm: *Szegedre vinni az egyetemet.*

Morál

(Egy agglegény elbeszélése)

De hogy miért olyan konok ez a Trefort? Azt kérditek ti. No, hát én majd elmondom. Nem konok az, mert az nagyon jó ember, csakhogy ügyetlen udvarló. Ez az egész.

Tehetetlen helyzetbe jutott, az a baja. Én is jártam úgy fiatal koromban.

A Micinek udvaroltam. Szép, szőke lány volt. Tetszett nekem. Én is neki. De hát a dolog nem ment, sehogy se ment. Makacs volt. Megígértem, hogy elveszem. S ő nem volt többé makacs.

Akkor megösmérkedtem egy gesztenyehajú szépséggel. Özvegyasszony volt. Annak is megígértem, hogy elveszem. Eszembe se volt házasodni, becsületesemre mondom.

Végre egyszer egy gyönyörű fiatal leányt ajánlottak, egy árvát, aki igen jó lett volna feleségnek. Kedvem is volt hozzá.

De közben vele keveredvén hírbe, a két előbbi kedvesem elkezdett fenyegetni, rokonaik kigyót-békát kiáltottak rám, üzeneteket küldtek nyakamra, ha nem tartom be a szavamat, így nem leszek, úgy nem leszek becsületes ember stb.

Mit tehettem egyebet, mint mentegetőzni, örökké mentegetőzni s örök csalódásban hagyni mind a hármat.

Csak így maradhattam becsületes ember. S hogy becsületes maradhassak, sohasem házasodtam.

Itt állok előttetek siváran, mint köszvényes, öreg agglegény. S kérve kérlek, ne haragudjatok a szegény Trefortra, aki szinte három helyen udvarolván, mind a három helyen elszólta magát.

Nem rossz ember az, kérlek, hanem csak ügyetlen, és malőrje van!

A T. HÁZBÓL [máj. 9.]

Ráday Gida az én miniszterem. Nem azért, mert két kellemes javaslattal rukkolt ki. Hiszen ezek a javaslatok olyanok lehetnek, mint azok a bizonyos kínai dobozok: hogy van először egy nagy doboz, aztán egy kisebb benne, s abban a kisebbben még egy kisebb és még egy legeslegkisebb, amelyből kiugrik egy ijesztő béka.

Hát nem ezért kedvenc miniszterem nekem Ráday Gida, hanem mert váci ember, és mert olyan jó kemény ábrázatja van, mintha ő csinálta volna meg az összes kuruc-háborúkat a Rákóczi idejében.

S mégis nekimegy ez a Thaly... Elnevezi szegényt »osztrák«-nak.

A kisebbik, de mégis a nagyobbik Gida feláll ekkor, s azt mondja, hogy ő rekedt, de azért olyan harsányan beszél, mint Németh Albert, ha hangjánál van. És jól is beszél. De iszen a kisebbik Gidának van ám esze, ha nekibátorodik. S ő nekibátorodik, s megveregeti a mellét, hogy ő nem osztrák.

A t. Ház untig beelégednék ennyivel, hanem Thaly Kálmánnak ez nem elég, ő kiszakítja ezt a kifejezést, s *megkékceruzázva* nyomban küldi Bécsbe.

Mert ha a miniszter hallgat ilyenkor, jó, vessék szemére: nem mer szólni. De ha mer - ne vessék azt: hogy *elszólta* magát.

De meg nem is a kék ceruzában van a tapintatlanság, de *abban*, hogy kinek a számára van *kijegyezve*.

Egy goromba mameluk azt mondta Thalyra: »Pompás ember lenne, ha be tudnátok varni egy keveset a szájából. De hol vegyetek itt hamarosan egy szabót?«

Az pedig bizony nem nehéz. Hiszen ni, éppen ott ül a negyedik padban Szabó Endre, akinek nagy szerencséje, hogy csak szabó, mert elmenne ő kisebb helyen csizmadia számba is.

- Ne bántsátok szegény Szabó Endrét. Ő képviseli még egyedül a parlamentben Lengyelország történelmi létezését a nadragjával.

Az öreg Madarász idegesen járt-kelt, mint rendesen, a padok háta mögött, s haragosan belebeszél a beszédekbe.

- Ül le, apám, és hallgass! - figyelmezteti a közszeretben álló Jenő, akinek biztosítva van az örökös képviselősége, mert választói mindig elfogadják eredményes beszámolónak, hogy: »Atyám nem engedett szóhoz jutni«.

- Nem ülök - mordul rá mérgesen az öreg. - Széchenyi István is így járkált, mikor gondolkozott. Miért ne járkálhatnék én is így, mikor nem gondolkozom?

Ráday ma magával hozta Szász Károlynak Forinyákot, olyan naiv örömmel, mint a poéta az első kinyomatott versét. Édesdeden nézegetett vissza a vadonatúj tábornoki kabátra, mintha mondaná:

- Nézzetek oda! Ezt már én csináltam!

Hanem ez a napja nem sült el olyan jól, mint várni lehetett volna, pedig bizony megérdemelte volna, hogy elsüljön, mert a fiatal Gida az első honvédelmi miniszterünk, aki kapkodás közben fogott is valamit a markába.

Vagy hogy csak úgy beletették.

Mindegy! Az is csak váci emberen eshetik meg.

- No, lássátok! - hajtotta Andrássy Tivadar. - Mennyit tesz egy jó kabát az emberen! Ki látta Forinyákot az ezredesi ruhában? Nem mutatott semmit. Most csupa öröm ránézni. Én csak azzal a gazemberrel szeretnék megverekedni, aki először merte kimondani szemtelenül, hogy »nem a ruha teszi az embert«.

Minthogy a közönséget megszoktattam már, hogy a folyosón szétnézegessen: hát vessünk oda is tekintetet.

Orestes és Pylades, Prónay Gábor és Hoitsy Pál búsulnak egy szögletben. Olyanok ők, mint a régi pogányoknál a gyászbalványistenek voltak. Ha valami csángó baj esik, akkor kiteszik őket az esőre, ha pedig semmi sincs, akkor beteszik őket a padlásra.

Megint csak ismétlődik a százszor leírt szcena.

- Hol van Somssich?

- Beteg.

- Hát Bánffy Béla?

- Elutazott.

- Hát Szilágyi Dezső?

- Az sincs. Az olyan, mint a Komjáthy pisztolyaiban a golyó, hogy mikor megtöltik, vele töltik meg, de mikor ki kell löni, magától elvész.

- Csak legalább Jókai jönne. Mert nagy a baj.

No, végre jön valaki! Horváth Gyula. Bravó! Hiszen ő is bizottság.

- Olvastad a lapokat, Gyulácskám?

- Olvastam valamikor. Volt egy nagybátyám odahaza Erdélyben, azt örökké szekírozták a szolgálok (pedig igen csinos szolgálokat tartott), hogy adjon nekik papirosokat a guzsalyaikba - hát akkor prenumerált egy hetilapra (pedig takarékos ember hírében állott) - abból olvastam el másfél számot, lábfejésem idején...

- Eredj az erdélyi anekdotáiddal, beszéljünk komolyan.

- No, hát komoly vagyok már - szólt, mord arcot vágva. - Mit akartok?

- Itt áll, barátom, a mai lapokban, hogy a szegény csángók *éheznek*.

Horváth Gyula egykedvű arcot vágott, vállat vont, s szokott szórakozottságával továbbment.

- Hát tehetek én arról?

Kevés vártatva találkozik Bornemiszával a korridoron, aki már egy kicsit átídomította a hírt.

- Hát olvastad-e, Gyulácskám, a mai lapokban, hogy a szegény csángók *szomjaznak*?

Horváth Gyula üvegesedő szemekkel nézett reá.

- Igaz lenne ez? Borzasztó dolog! Ezen segíteni kell. Istenem, istenem, ezért hoztuk be szegényeket? Ezt már nem szabad hagyni! Ki kell küldeni valakit. Ha más nincs, magam utazom.

Egészen el volt érzékenyülve. S rohant a folyosókra, a karzatokra, a büfébe, a könyvtár-szobába összekeresni az embereket, hogy sürgősen lehessen intézkedni.

S mire e sorok olvasóink elé kerülnek, már akkorra a csángók nem szomjaznak, sőt már ki is aludták magukat.

A T. HÁZBÓL [máj. 10.]

I. A Gregarina

(Tudományos bevezetés a mai üléshez)

[máj. 10.]

Egy szép hercegné azt mondta egyszer a férjének:

- Maga ismeri ugye Herman Ottót? Tudja-e, hogy az a legérdekesebb ember. Egy őserő az eszmékben, egy emberevő a teóriában s egykezes báránka a gyakorlatban. Hanem hát az mind semmi. Én csak azt szeretném tudni, igaz-e az róla, amit hallottam, hogy miért növeszti azt a nagy haját...

- Hogy miért? - kérdezte a herceg-képviselő kíváncsian.

- Hát hogy vannak valami különös apró pókok, amik, azt mondják csak az emberi hajban nőnek meg, és hogy azért nem nyíratkoznék Herman Ottó, hogy legyen neki egy helye, ahol ő a pókjait nevelheti - szólt a szép hercegné és nevetett.

Mert hát olyan halálra mulattató is az, hogy valaki a pókoknak tartson frizurát, és tenyésztési intézetét a fején hordja magával, s mindazt csakis a tudomány kedvéért.

A herceg maga is kíváncsi volt erre, s magát Herman Ottót kérdezte meg a folyosón.

- Igaz-e, hogy a nagy sörényedben neveled a pókokat?

Hanem meg is járta ezzel a herceg. Mert Hermanból egyszerre kikéredzkedett erre a szóra a tudós. Megragadta a herceg karját, s szemei felcsillogtak. Nem haragudott meg a csipkelődésre, hanem felbuzdult általa.

- Kitől hallottad, kegyelmes uram? Igazán azt mondták? No, hát elmondom most, kegyelmes uram, hogy *honnán* mondták. Mert már látom az alapot, s látom az apró vékony ereket, amint szivárogozik a tudomány, s amint lassankint keresztül szeli folyton izmosabb, izmosabb barázdákkal az emberi látkört. Oh, érdekes dolog ez!

S a szegény herceg nem bírt megszabadulni többé, pedig szívesebben vette be a medicinát is, mint a tudományt. - Hát van egy apró bogár, kegyelmes uram. Sokszor láthattad volna már magad is, mert sokat foglalkozol magad is a tartózkodási helyével. A kis kedves állatkát úgy hívják, hogy Gregarina.

- Szép név... csinos név! - mondá a herceg ásítva. - De mi közöm nekem e bogárhoz?

- Mindjárt rájövök arra is. A Gregarina a női álhajakban terem meg, az úgynevezett chignonban. A hölgyek ismerik a Gregarinát, s innen gyanították a dolgot. Oh, szép az ismeretek ezen átköltözése, kegyelmes uram. Mert arra mutat, hogy a természettudomány immár népszerűsége kezd vergődni. Az emberek gondolkodni kezdenek és kombinálni. Igaz, hogy ez átköltözködésben úgy megkopnak az ismeretek, mint a bútor hurcolkodás közben, alig lehet rájuk ösmerni. Hanem az én éles szemeimet ki nem kerüli e sajátos processzus, s nagy örömet okoz. Egyet azonban jegyezz meg. Az igazi hajban sohasem terem meg, kegyelmes uram, a Gregarina.

- Nono - mondá a herceg -, jobban tudják azt az asszonyok.

*

Ez a diskurzus vagy négy nap előtt folyt le. Most, hogy ma reggel megjelent a Függetlenségben a Verhovaynak küldött bizalmi szavazat Szegedről, éppen a Herman kerületéből, a herceg találkozáván Hermannal, utána kiáltott:

- Nem volt igazad, Ottó! A Gregarina megterem az ember *saját hajában* is!

II. A szöglet in floribus és a »zöld könyv«

És ez a bizalmi szavazat sokat változtatott a folyosó ábrázatán.

Megvan a régi szöglet egészen.

Ma mind együtt volt a párttalan párt, s együttléte majdani évfordulóinak alapkövét tette le.

Ott ült Almássy miniszterelnök, mellette Verhovay belügyminiszter jobbról, Hentaller közlekedésügyi balról (azért lesz közlekedés, mert igen gyakran fáj a lába), távolabb a leendő igazságügyminiszter, Komjáthy s legvégül a király oldala melletti miniszter, Madarász Jenő.

A kultuszminiszter Szalay Imre pedig tarkabarka ruhájában előttük izgett-mozgott, egy díszbe kötött zöld könyvet forgatván a kezében.

Pénzügyminisztert nem említettem. De ez a hely nem lesz betöltve. Mert adó nem lesz, hát pénzügyminiszter se lehet.

A zöld könyv volt az általános figyelem tárgya. Ezt hozta le Szalay Somogyból. Rá van nyomtatva arany betűkkel: »Szalay Imrének 1883. A választói«.

De csak azt az egyet szeretném tudni, miért zöld! Hiszen a Szalay színe a vörös! Vagy hogy mégis több jussa van a zöldhöz?...

Értékes könyv ez: tele van antiszemita nevekkel. Vagy ezer antiszemita, kacskaringós manu propriák és keresztvonásokkal. S mindez bizalom Szalaynak a magatartásáért!

- Ha ez így megy! - gondolá magában Orbán Balázs, de ki nem mondta: akkor a »Bizalmat« nemsokára ki lehet törölni a földi erények közül.

Igen-igen kimegy a divatból. Mint ahogy mindent megront némely ember. Ha Schossberger még egyszer nyert volna a tegnapi futtatáson, nem lett volna többé úri dolog jó lovat tartani. Vagy ott van Wahrmann. Ő is lehetetlenné tette immár a Szentföldet. A keresztények Galíciába fognak zárándokolni ezentúl.

A zöld könyv oda volt téve közszemle céljából egy székre. Szalay megmutatta mindenkinek.

Még a miniszterelnöknek sem engedte el azt a keserűséget, amikor arra ment.

- Nézd meg csak, kegyelmes uram, ezt a zöld könyvet. Látod-e, hogy bíznak bennem otthon.

- Jobb is hát neked akkor hazamenni innen.

- De vagy háromszáz kormánypárti név is van benne.

- Sajnálom, hogy eltértek a jó útról.

S ezzel bement Tisza Kálmán anélkül, hogy megnézte volna a zöld könyvet.

De azért Imre meg volt győződve, hogy mégis imponált neki.

Meglehet. Hiszen hány minisztert ölt meg a »vörös könyv« - miért ne lehetne megfordítva is, hogy egyszer már egy minisztert szül egy »zöld könyv«.

Az Almássy kabinet leendő tagja ilyen gondolatokkal ábrándozott el a jövőről, mely olyan szépen zöldül, mint a nád, amint tömötten növi be a mocsaras talajt.

III. Itt is a mumul

Ideje azonban benéznünk a Házba is. Szélcsendes idő van. Tengerit morzsolnak. A nagy politikát künn hagytuk a folyosón: Trefortot, aki Haynald érsekkel konferál, Bedekovichot, akibe a nagy Szécsen Antal öntögeti bele világgraszoló ideáit egy fülkében.

Szegény Bedekovich! Micsoda nagy különbség idebent hallgatni, ahol ezt száz ember megosztja, egyre alig jut valami, s odakünn hallgatni egyedül, éhgyomorra és Szécsen Antalt!! Oh, istenem, istenem!

Vajon mit beszélhet az örökös külügyminiszter-jelölt?

Bizonyosan a Kálnoky széke alatt tesz egy-két kapavágást. Rettenetes sírásó, olyan mint a doktor, elősegíti a temetéseket, de nem ő örököl.

A Házban tarkabarka quodlibet volt. Először honvédelmi dolgot tárgyaltak. A kisebbik Gida beteg, tehát a »bácsi« vette kezébe a dolgot. (Jó sokszor a nagybátya - még ha nem amerikai is.) Azután vasúti dolgot tárgyaltak. Hegedüs sose beteg. Én már úgy megszoktam őt abban a katedrában, mint a papot. Ha ő ott ül, vagy temetés van, vagy keresztelő. Vagy megfogyunk, vagy megszaporodunk, valami okvetlenül történik.

Mennyivel mások a sollemnis előadók! Akkor csak ceremónia van, s az ember mulatni jön a Házba.

De változik a színtér. Megint új tárgy következik. A főrendi módosítások. S innen vettem e cikkecske címét, a »mumul«-t.

Azazhogy nem innen vettem, hanem a Törs Kálmán holnapi vezércikkéből. (Lásd a főlapon.) Mert az már az ő

témája régi idők óta, sokat ábrándozik ő azon, hogy milyen szép volna, ha azokat a törvényeket, amiket az országgyűlésen hoznak, meg is lehetne érteni a magyar embernek.

Régen töri már ő a fejét, hogy lehetne egy nyelvi bizottságot összehozni. (Hadd lenne már mégis egy téma, amiben a miniszterelnök nem szakértő.)

S íme, ma igazat ad neki a »mumul«. Ami nem egyéb, mint a maximum szónak az ő odacsapott járuléka.

Mert arról folyt a vita, hogy »maximumnak« mondassék-e vagy pedig »maximumuk«. (Milyen kár ilyenkor Űrményi Maxiért, hogy beleszólhatott volna!)

Hát mumul lett...

S ez a »mumul« rontja meg, keseríti el a Szarvas Gábor egész életét, hacsak a korrektorok véletlenül ki nem javítják az államnyomdában, mikor a törvényt szedik, mert végre is ők az utolsó fórum.

Szerencsétlen ez a mi magyar nyelvünk.

Fordítani nem lehet.

Hiszen éppen Rohonczy Gidán esett meg, mikor arra kérte egy angol, hogy fordítsa le ezt a két szót: »A kúria elnöke«, így fordította le jelesen: »Az *utolsó ítélet* elnöke«, mire az angol ijedten ütötte össze a két markát, hogy ilyen jó előre el vagyunk látva az igazságszolgáltatásban.

De az hagyján, hogy műfordítóink nem bírják visszaadni a nyelvet.

Nagyobb baj az, hogy törvényhozóink nyelve vissza nem tudja adni a saját gondolataikat.

Mindennek azonban Prileszky Tádé az oka. Tőle tanul beszélni a mai generáció, pedig az ő nyelve nem kifejező.

De nála nem baj. Mert nincsenek gondolatai, amiket kifejezni kellene.

A T. HÁZBÓL [máj. 11.]

Ez egyszer a hölgykarzatról

[máj. 11.]

Ma két részre lehetne osztani a képviselőket: absentes et clamantes.

A clamantesekről egy félév óta írok már mindennap, ma végre már az absenteseknek szentelem időmet, gondolám, mivelhogy ők jobban is érdemlik meg, levén számra nézve sokkal többen, összesen 274 távollevő képviselő. Szép népes Házat lehetne velök tartani!

Már éppen mérgesen be is mártom tintába a tollamat, mikor egyszerre kapok gyöngéd női kézből egy karcolatot, melynek az a címe: »A t. Ház hölgykarzatáról«.

Ez éppen jól jött. Minek koptassam én a saját eszemet, ha sokkal kellemesebb csevegőnek adhatom át a szót. Önöknek is jobb, nyájás olvasóim, nekem is kényelmesebb.

Íme a gyöngéd ujjacskák karcolása:

T. Scarron úr! Ön legalább is nagyon különös ember! Honnan írja ön ezt a t. Házat? Hiszen én sohasem látom sima fejét abban a ketrechen, ahonnan minden olyan rózsaszínű.

Vagy úgy, odakünn ögyelgünk ugye a folyosón? Vagy a büfében szürcsöljük be a humort? Az országos gondok és ügyek azon az üvegen át nézve válnak oly tréfásakká, melyet nem az orrukon viselnek önök, hanem melyet a szájukhoz emelnek.

Tudja-e, hogy ön nagyon is veszedelmes? (*Oh, kérem.*) Ön egy kis szúhoz hasonlít, mely a nagy fába beveszi magát, s elkezd őrölni.

Mióta az ön »tisztelt Ház«-át olvasom, azóta lett előttem a Ház nem »tisztelt«, de még csak nem is Ház, hanem csak egy nagy bazár, hol mindenki a szellemi portékáját árulja. Az »Olcsó Jánosok« egész sora kavarg előttem.

Ön tönkre tette az illúzióimat. Meg vagyok zavarodva. Vagy ön fog fel mindent ferdén, vagy én.

Oh, istenem, istenem, mikor azelőtt hallottam mennydörögni a nagy bajuszú székelty, s láttam kigyúlni szemeiben, arcán a hazafias tüzet, mit tudhattam én azt, hogy talán egy-két kupica szilvóriumot hajtott fel öt perccel előbb, s az adja szavainak a zománcot?

Minek is írta meg, hogy Hébék vannak a büfében? Lássá, mi itt a hölgykarzaton arról semmit sem tudtunk.

És ha azt a sok rejtelmet olvasom, *amit megír*, mindig eszembe jut arról, hogy hát még az, *amit már meg nem ír*. (*De hát az, amit meg sem írhatok.*)

Ön felébresztette kíváncsiságomat, uram, de tönkretette illúzióimat is egyszersmind.

Mert tudja meg, uram, hogy én anya vagyok. (*Jaj, most meg már kegyed teszi tönkre az én illúziómat.*) Két eladó lányom van, mind a kettőt képviselőnek szántam.

Most már vége van.

Ön annyira kicsinyekké nyomta le az embereket, hogy most már államtitkáron alul szóba sem állhatunk.

Ha jó kabátot látok a Házban, elmosolyodom, mert ön kigúnyolta a jó kabátokat; ha kopasz fejet látok, nevetésre fakadok, mert ön nevetségessé tette a kopasz fejeket. Megszólta a festett hajakat is. És fintorokat vágott a zománcos ifjonti fürtökre. De hát milyen fej kell akkor önnek? *(A fejetlenség, asszonyom. - Nekem az a legjobb téma.)*

S aztán mennyire részrehajló ön! Mennyire elfogult. Nekem van egy cousinom! Azt ön sohase említette. Pedig ott ül a jobboldalon és három tantárgyból volt eminens harmad éve, s ön mégsem foglalkozik vele.

De ahelyett örökké hallanunk kell valamit Horváth Gyuláról, különben kedves ember, nem haragszom rá, hanem annál inkább a másik főalakjára, Komjáthy Bélára.

Határozottan kiállhatatlan ember, s én úgy érzem mindig, hogy hiányzik valamije. Egy hegedű a hóna alól. *(Hátha elsülne!)*

Nos és aztán mért nem írja ön meg a Kemény Gábor kalandjait? Mert van ám bőven. Mért szereti annyira Hoitsyt és Prónayt?

Hát szegény Csejtheyre, a mi képviselőnkre sohase gondol? Pedig az mindig ott ül. *(Csakhogy nagyon láthatlan színben.)* És higgye el, van ott ész is szépen, határozottan iparkodó ember.

(Ej, én csak egy i p a r k o d ó embert ösmerek a Házban - Zichy Jenőt.)

Jöjjön fel egyszer, uram, a hölgykarzatra. Innen nézzen ön le, innen minden más stb, stb...

*

F e l e l e t: Nem közlöm egész végig a kedves karcolást, melynek éle e rovat ellen irányul bizonyos szeretetre méltó naivsággal.

Bárcsak így szidnának teljes életemben!

Hanem egy dolog van, amire már egyszer szeretnék megfelelni, mert csakugyan nemrég a szemembe is mondta egy képviselő, hogy az ilyen dolgok ölik a Ház tekintélyét, mint az én szegény jámbor irkafirkáim.

Hát erre nézve van P. Szathmáry Károlynak egy esete (amit még eddig meg nem írt történeti regénynek).

Valami felvidéki faluban nyalka honvéd huszárok szálltak meg, s azok között volt egy nagy tehetségű piktor (most már abból is zsandár lesz).

A piktor, minthogy több hónapig szállásoltak ott, szentképeket festett az odavaló templomba, mert a falunak igen csúnya népe volt, s az öregek ezt annak tulajdonították, hogy az asszonyok az eddigi rút képeket csodálták meg a templomban.

Gyönyörűek voltak az új képek, angyali arcok, madonna fejcskék, a női és férfi szépség mintaképei. No, ezeket már bátran nézhetik az asszonyok.

S valóban meglett a várt eredmény, csupa kedves arcú gyermekek születtek a következő évben...

- Megszépül a falunk! Íme mit érnek a jó képek - mondogatták örömmel az emberek.

Hanem talán volt olyan is, aki gondolta:

- Megszépül a falunk. Íme mit érnek a szép huszárok!

...Morál ebből, mélyen tisztelt gáncsolóim, hogyha egyre *csúnyul a falu*, talán azt sem a mi rútító karcképeink okozzák, hanem ők, maguk a huszárok.

A T. HÁZBÓL [máj. 12.]

(Búcsúkarcolat)

[máj. 12.]

Az utolsó ülés volt. A tüzes nyelvek leszállnak holnap után, s ebből az incidensből elnémulnak a közönséges képviselői nyelvek egész május 21-ig.

Tisza Kálmán hazamegy Gesztre kuglizni a kis székörkössel, Istvánnal, szerető Palyácskánk (Tekintetes Móricz Pál úr) görögül fog tanulni, Jókai kidomborítja a lőcsei fehérasszonyt a Svábhegyen, Komjáthy új tajtékipát kap prezentbe, de nem a saját választóitól, Kállay János Kossuthfalvára költözködik, Irányi Dániel beletemetkezik Holzwarthba, Madarász József leveti az ünneplő ruháit.

Egyszóval üres lesz az országháza. Mint egy szétbontott kulcs-csomag, nagy és kis kulcsok, melyek eddig szépen összezsengtek (már akik összezsengtek) szétesnek most, s mindenik a saját kulcslyukába illesztetik, ahová való. Aki kapukulcs volt, kaput fog nyitni, aki Wertheimkassza kulcs volt, a Wertheimbe fog járni, aki pedig csak órát húzott fel, marad ami volt, apró órakulcs.

A mai ülésről szólva, elég népes volt utolsóinak.

S még az az előnye is megvan, hogy gróf Apponyi Albert egy igen jó élcet mondott.

Kár, hogy nem később mondta néhány perccel; hadd élvezhette volna gróf Karátsonyi Guidó is.

Mert Karátsonyi szintén eljött a mai ülésre, amint rendesen csak akkor, ha valami nagy dolog történik vele. (Ebből láthatja az olvasó, hogy sohase jár az ülésekre.)

Guidó gróffal ugyanis az történt, hogy erénydíját tegnap adták ki Vörösvárott az erényes hajadonoknak, de *hat forintot* levontak belőle kincstár-illetékben.

Apponyi Albert azon botránkozott meg, hogy íme már az erény is jövedelmi adót fizessen.

Gromon Dezső pedig azon botránkozott meg, hogy miképp botránkozhatott meg ezen Apponyi.

- No, nem jó az ilyet túlságra vinni - jegyzi meg idősb Ráday Gedeon. - Ami sok, az sok. Én például teljes életemben nem voltam ellensége a tolvajoknak. No mert azoknak köszönhetem a nimbuszomat. Hanem egyszer mégis dühbe hoztak. Egy napon azt olvasom az újságban, van annak már vagy öt esztendeje, hogy a kapukról lelopkodják a rézkilincseket. Oh, a gazemberek, mondom magamban, hát nem tudnak valami okosabbat csinálni? Másnap azt olvasom, hogy az épületanyagokat lopják el. Barmok! - kiáltám. - Hiszen annyi munkáért kétszer annyit kapnának nappal, mint amennyivel elhordják a téglákat az orgazdának. De még mindig nem jöttem ki a flegmából, csak akkor, mikor azt olvasom harmadnap, hogy az *Orbán Balázs ruháit* tolvajlották el. De már erre kitörtem. Mert ez már nem szemtelenség, de örült ostobaság. A túlzás, higgyétek meg, a legingerlőbb szer a forradalmok eléidézésére. Hat forint adót vesznek az erényen? Hallatlan! Feküdjek a *saját bölcsőmben*, ha ez nem analóg eset amazzal! Becsületemre mondom, analóg.

Nem beszélhette ki magát, mert az ülés igen rövid volt, nem is egész egy óráig tartott. Déli harangszóig végezték el a kincstári telepesek terhére felveendő jelzálogkölcsonról szóló javaslatot. Persze úgy végezték el, hogy elfogadták.

A folyosókon nem volt semmi élet. A büfében nem volt semmi étvágy. Az olvasó szobában pedig nem volt semmi politika.

Az utolsó ülések olyanok, mint a végelgyengülés. A lélegzet is lassú, az érverés is, a hang is elhaló. Mindenki kezében tartja már a kalapját, s az ajtót nézi. A mamelukok a »kezeit csókolom«-ot rebegik, az ellenzékiek pedig már betették a bicskát a csizmaszár mellé... most már restellik kihúzni.

»Menjünk már, menjünk!«

Az óra homokszemei lassan peregnek. Az öreg Péchy még egyszer megrántja a csengettyűt. Tisza begombolja a legutolsó gombot is a rokkján, a teremőrök nyitják szét az ajtókat. Berzeviczy az egyik lábát lassan, méltósággal leereszti az emelvényről, Prileszky még egy hálás tekintet vet a piros székekre, Bittó felkel és nyújtózkodik. Mindenki feláll, s megindulnak zsvajjal, útközben hallgatván az elnök búcsúszavait:

...Boldog ünnepeket kívánok.

Azután csend támad a teremben, majd a folyosókon hangzik a lábak robogása, tódulnak kifelé a kalapokhoz, felöltőkhöz, csak egyetlen szó hallatszik még a tömegén át:

- Guszti, hol vagy? Add ide a kezedet. Hogy el ne veszítselek valahol!

...Apponyi megfordul, hogy ki kiabál. Pedig úgyis tudhatná.

A T. HÁZBÓL [máj. 22.]

No, csakhogy megint itthon lehetek!

Annyira megszoktam már a rendes alakjaimat, hogy most, mikor tíz napig nélkülözni kellett őket, s megláttam tegnap az ülést összehívó fehér plakátokat a falon, feldobogott a szívem örömemben.

»No, holnap már leteszem özvegyi fátyolomat«. Mert özvegy voltam önélkülök. Nem volt kiket szeretnem s kit csipkednem. Még a szegény Akadémiának is nekiestem, csupa szűkölködésből és éhségből.

Csak az az egy vigasztal, hogy míg *én sovárogtam* utánuk, addig a szegény haza *megpihent* tőlük.

Most végre itt vagyok, s mintha valami régen látott kedves tájékon futkároznék, hol pajzán gyermekjátékaim folytak le, alig tudok betelni velök.

Elémbe tűnnek az ismerős bokrok, fák és tornyok.

A tornyok ugyan ritkábbak, mint a bokrok, mert bizony, bizony Széll Kálmán is csak harangláb, Éber Nándor pedig csak kútgém. Hát meg a »stb«?

Az egész Ház különben olyan volna most már, mint az olvadó hó tavaszkor: szemmel láthatólag kisebbednék, ha egy kényszer-kapocs össze nem tartaná.

Erre a hónapra nézve ugyanis rosszul csinálta meg Gergely pápa a kalendáriumot.

Vagy előbb lett volna a pünkösd, vagy később, csak éppen akkor ne, mikor a havi napidíjakat szokás kiutaltványozni. A mennyei tüzes nyelvek roppant messzire tolták ezt a napot.

S ez a leendő nap nem ereszti szét a t. Házat, hanem mint az enyv a forgácsdarabokat, odaragasztja őket a helyeikhez.

Gergely pápa kegyelméből tehát elég népes ülés volt. Mentelmi ügyeket intéztek el. Három emberre vicsorítja fogát odakünn a törvény.

Az egyik a »szörnyű Iván«, a pozsonyi hős, a másik a legyőzhetetlen Istóczy Győző, a harmadik pedig a legyőzött Pázmándy Dénes.

Iván maga is bent ült. Neki csak kismiska az, kiadják-e vagy nem? Mégis kipked-kapkod a fejével, s olyan ideges, mintha csak a moszkvai koronázásra készülne.

Mellette Rohonczy Gida ül. Gida a szélsőbalon!...

Gyönyörködve nézi Csanády bácsi, mint a jó gazda a piros kukoricacsövet, mikor kiakasztják a hijun. Mert ez egy tiszta ajándék Tisza Kálmántól!

Szegény Iván. Jóformán szó nélkül hagyják vérzeni. Bezzeg nem így Istóczyt.

- De már olyan nincs! - morogja a kemény Szalay Imre. - A »zöld könyv« kötelességeket szab rám.

S elindítja eszméi jachtját a nyilvánosság tengerére.

- Uraim! - mondá többek közt. - Sajtóvétségért nem volna szabad kiadni senkit, ha az nem a becsület ellen irányult. Kossuth Lajos úgy értelmezte a sajtószabadságot, hogy meg lehet írni mindent, ami igaz...

- Ohó! Csakhogy az nem igaz, amit mondasz. Mert azt nem Kossuth mondta, hanem Deák - vágták közbe a körülötte ülők.

- Hiszen most még nagyobb sajtószabadság van - dünnyöge Szapáry Gyula, ki épp erre a szóra lebeg be a büféből -, mert most *a nem igazat is meg szabad írni*.

Ez a hibás idézés arra bátorít fel egy zszurnalista képviselőt, hogy kihívja a környezetét a folyosóra, hol ma nincs senki, csak Lónyay Menyus tipeg ott hajdani emlékektől körülrajzva.

- Gyertek, gyerekek, elmondom nektek - beszéli a vén zszurnalista -, hogy jártam én egyszer, körülbelül tíz év előtt, amiért rosszul idéztem valamit.

- No, hát hogy jártál?

- Hadtani cikket írtam, a Pulszky Guszti »1848«-ába. Ebben aztán megírtam, hogy az olasz hadsereg a leggyávabb. Mert éppen ez passzolt bele a kontsrukcióba. De hogy erősebbé tegyem az állításomat, hozzá tettem, hogy Kossuth nézete is ez. Hát harmadnapon beállít egy hegyes szakállú, fehér mandzsettájú úr a redakcióba, s kérdi, ki írta azt a cikket.

»Én írtam« - mondtam.

»Hol vette ön ahhoz az adatokat? Hát csakugyan mondta azt Kossuth?«

»Hogyne mondta volna - felelém merészen. - Ön csak nem teszi rólam fel talán, hogy az ujjamból szoptam. És végre is, uram - folytatam felfortyanva -, minek köszönhetem ezt a szertelen kíváncsiságot? Kihez van szerencsém?

»Én az olasz konzul vagyok«.

»Hm! - szoltam meghökkenve. - És kérem, mi célból kérdi?«

»Egyszerűen azért, hogyha Kossuth ezt mondta, azon országra, amelyben él, szükséges lesz erre figyelmeztetni a kormányomat.«

»Ez már más - dadogtam elsápadva. - Így már bevallom önnek, hogy *Thiers mondta az idézett szavakat.*«

A konzul elmosolyodott, s ezóta talán nem veszi komolyan az idézeteket, de ha idézek, annál komolyabban veszem én... no, mert már nem vagyok zszurnalista.

Amíg Szalay beszélt, s amíg Szalaynak bólingatott az öreg Urbanovszky (mert Urbanovszky már évek óta bólintgat minden beszédre), addig a függetlenségi párt zömében megint megszületett egy hadi fortély.

Hogy valahányszor felszólal a Verhovay frakció, mindig fel kell kelni egynek a párt közül, s úgy tettetni magát, mintha eddig még függetlenségi ember nem adott volna hangot.

Hallhatatlanná kell őket tenni! - ez az új jelmondat.

S ha arról van szó, meg nem kell hallani valamit, erre a legalkalmasabb Herman Ottó.

Herman Ottó beszélt Szalay után a Ház kitörő helyeslése között, szellemmel... és hévvel, helyel elmésen.

Elmondta azt is, hogy mikor a 48-diki mozgalmak idején Nyáry Pál akart felszólalni, rákiáltott a dadogó Sükey:

»Eláll! Nem kell most az okos ember!«

S csodálatos, mégis azt sütötte ki beszéde további folyamán, hogy Istóczyék sohasem fognak forradalmat csinálni a zsidók ellen.

Egyebekben pedig maga Herman is olyan okosan beszélt, hogy egy-egy Sükey (mert van ám sok Sükey a Házban) majdnem bele kiáltott:

»Eláll. Ebben a kérdésben nem kell az okos ember.«

*

Az ülés különben igen rövid volt, amit a jól táplált előadónak, Dánielnek lehet köszönni, ki olyan sebesen beszélt, mint Szana Tamás, s olyan keveset, mint Tacitus.

A T. HÁZBÓL [máj. 23.]

Megint rövid ülés volt. Valóságos »apróságok« vagy mint Csernátony mondaná, igazi »Rovás«.

Mert azok az apróságok tárgyalattak, amik a rováson vannak.

A párbajozók kiadatása folytatott, az összes meggyülemlett bűnök bűnhődése.

Mednyánszky, Verhovay, Pázmándy, Békássy, Prónay Gábor és Incze József fölött hoztak határozatokat. Legkönnyebb volt a Verhovay pártját fogni.

Mert őneki két ügye volt. Tehát ki lehetett adni még egyszer. S ki is adták.

Ő maga elhagyta a tanácskozó termet, s odaült az írói karzatra azalatt, míg döntenek.

Németh Albert éppen most jött be faluról, s csodálkozik, amint ott látja.

- Hát te mikor köszöntél le a követségről? Bizony okosan tetted, kedves barátom.

- Nono, no... még nem köszöntem le, hanem csak innen nézem, hogy ti mit csináltok velem.

Németh Berci nem jött zavarba.

- No, ne is köszönj le, azt mondom. Neked még szép jövőd van köztünk. Ne félj addig, míg engem látsz!

A mentelmi ügyeket megelőzőleg Irányi indítványát olvasták fel a csángó betelepítésekről. Pénteken kerül tárgyalásra. Úgy látszik, ez lesz még az egyedüli tárgy, mely némi élénkséget hoz be a végkimerülésbe, mely a t. Ház mostani üléseit jellemzi.

A mécses utolsó pislogásai ezek.

A jobboldali írói karzaton máris ott volt közvéleményt csinálni tegnap egy csángó parasztgyerek nemzeti viseletében. (Hihetőleg az Eötvös csángója lesz.) Olyan érdeklődéssel nézték a kíváncsi honatyák, mint egy püspököt.. S róla folyt a diskurzus a folyosón.

- Miféle gyerekről beszéltek? - mondja Tisza Kálmán egy ilyen diskuráló csoporthoz lépve.

- Egy csángó gyerekről a karzaton.

- Hála istennek! Már megijedtem, hogy valami Móricz gyerek lesz.

- Mondasz valamit, kegyelmes uram. Egy kissé több beneficium a csángók részére, s valószínű, hogy Palya csángóknak öltözteti fel a családiabeli növendék-hajtásokat.

Ma a büfé, a karzat, a folyosó olyan üres volt, mint valami tudósnek a feje. Pang, minden pang. A holszezon kezdi előre vetni az árnyékát.

Még Bedekovich miniszter megelégedett arca se látható. A habarékpártból összevissza hét ember búsul a padokban. Szegény Sztupa Gyuri! Hogy hozza az ezeknek össze most már a partikat esténként?

A kormánypárt is megritkult. A melegség megolvasztotta őket. Csak a csúcsok maradtak meg a két oldalon: amott Fekete Zsigmond sötétlik, emitt pedig a »fehér szerecsen«, Kállay János fehérlik. No, meg izé is itt van, Prileszky Tádé. Mert neki itt kell lenni végig. Hogy a miniszterek el ne felejtsek a rangjukat soha, hogy minden reggel, mikor belépnek, figyelmeztesse őket egy mélyen meghajlott derék s egy alázatosan bólintó tisztos fej: »Üdv nektek, vizek és szárazföldek urai, üdv, hogy ide jöttetek közénk, apró porszemek közé«.

A képviselőház ábrázata különben megöregedett., s csodálatos, mégis sokat veszített méltóságából.

A tavasz tömérdek szürke és kockás kabátot plántált be. A vörös orrokból eltűnt egynéhány. A fagy kiengedett rajtok. Némelyek letették a téli parókát, s óriási homlokok tátognak a szemek elé, melyekről azelőtt fogalmunk se volt...

Széll Kálmánnak új lajblija van. Jócai kék blúzt húzott fel. Herman sörényében most költenek a Gregarinák. Horváth Gyula feje fehérrel kezd virágozni...

Hja, hiába tavasz... aranyos tavasz.

A familiák teljesen megfogytak: a Tiszákból egy van csak; a Farkasokból kettő, a Rádayakból egy, a Zichyekből egy sem.

Csak a két Lázár tartja keményen a posztját, s mindkettő dühbe jön, ha azt kérdezik, hogy rokona-e a másiknak?

Ádám most néma gyászban van: hálottai fölött mereng. Értem tömérdek módosítványát, melyeket agyonütöttek.

Lajos pedig most került haza szegedi útjából.

Mielőtt elutazott, azt kérde Komjáthytól a korridoron:

- Javasolj nekem valami kalauzt, kérlek, aki engem elvezet Szegeden mindenüvé.

- Adok neked egy kártyát a Napló szerkesztőjéhez, Enyedyhez: elvezet az téged még a »Kék Ház«-ba is, ha akarod.

- No, nem azt értem. Nekem olyan kalauz kell, akit megfizessek; nekem nem kell szívesség. Mert én két forintért senkinek sem mondom ki ezt a szót, hogy »köszönöm«.

- Elhiszem - mondja Komjáthy -, hiszen csak nem is licitálhatsz lefelé magad ellen. Mert az »igen« szó kimondásáért öt forintot fizetnek. Hát miképp is mondhatnál ki egy hosszabb szót olcsóbban?

Így nézte meg Lázár Lajos Szegedet kalauz nélkül, de nem cél nélkül...

Legalább valószínű, azt gondolja Herman Ottó.

A T. HÁZBÓL [máj. 26.]

I. A pólusok

[máj. 26.]

Ott volt a folyosón Tallián Béla, a derék fiatal torontáli alispán. Vidám-mosolygó arccal pattogott ott:

- Ejnye, ki ösmeri azt a László Mihályt? Hogy néz ki? Csak én azt a kezembe kaphatnám! Hát hogy meri az azt mondani, hogy a csángóknak jó dolguk van?

Kevés vártatva kocog be a kapun búsan László Mihály is. A csángó nép összes bánata visszatükröződik a szelíd kék szemeiből.

- No, Miska, itt van Tallián Béla.

- Bár csak itt lenne. Hadd néznék a szeme közé. Hogy meri az azt mondani, hogy a csángóknak rossz dolguk van?

De már azt a jó tréfát el nem engedheti magának Rónay János, hogy össze ne hozza őket, s be ne mutassa mind a kettőt egymásnak.

- A pólusok! A pólusok! - zsvajognak a képviselők, s egy egész csoport gyűlik körülöttük, hogy miképpen eszik meg most ezek egymást? Hogy éheznek-e hát a csángók vagy jól vannak-e lakva?

A víg és a bús ember mindjárt a témájukon kezdik.

Csak az a csodálatos, hogy a víg ember beszél szomorú dolgokat, s a szomorú ember víg dolgokat.

- Uram, higgye meg, töltöttkáposztát ettek a csángók, mikor én ott voltam - hajtja László Mihály.

- Lehetetlen az, uram, mikor én láttam őket - vág közbe Tallián Béla -, sárgarépát ebédelték. Fi donc! Az egy rettenetes étel, uram!

László Mihály: Egy csángó, kérem, roastbeef-ot evett á l'anglais, mikor én láttam... Mind roastbeef-ot reggeliznek.

Tallián Béla: Hiába licitál ön, uram! Mert tanúim vannak, akik négynapos kenyeret láttak egy csángó leányka kezében.

László Mihály: Önök tévedésben vannak. Nagy Gyuri éppen akkor hozatott nekik negyven mázsa mazsolaszőlőt. Micsoda élet az ott! Micsoda levegő! Egy paradicsom!

Tallián Béla: Honnan tudja ön azt, uram, hogy a paradicsom egy mocsár? Egyébiránt annyit mondhatok önnek, hogy egy eleven csángót felbontattam a kerületi orvosommal, s az egy követ talált a gyomrában.

Úgy-úgy, uram, követ esznek a szegény csángók.

László Mihály: Szavamra mondom önnek, olyan koszttal élnek, hogy kezdem őket komolyan féltetni a gyomorhuruttól.

...Tíz órakor kezdték ezt a diskurzust. Kettőkor ismét bementem a Házba. Még akkor is ezt a kérdést hányták-vetették.

Csakhogymár akkor egy-egy sült ökröt evett reggelire a csángók az a része, amelyik nem haldoklik az éhségtől.

II. Hogy készül a vasút?

A városok napja volt. Még pedig a vízi városoké.

A szentesiek vasutat akarnak. Ott volt egy kemény deputáció a főemberekből. Balogh és Sima vezetése mellett. Horváth Gyula boldog volt, hogy egy egész várost protezsálhatott. A szentesiek pedig boldogok voltak, hogy egy mameluk, Horváth és egy ellenzéki képviselő, Törs van a hátuk mögött. Már itt csak nem történhetik semmi hiba!

Aztán milyen rokonszenves ember mindkettő. Kemény szív kellene ahhoz, hogy ezektől megtagadjon valamit a kormány. Én egy folyosói székről néztem azt a csodálatos műveletet, hogy miképpen készül egy vasút. Hát nagyon egyszerű az egész.

Horváth Gyula beszél egy negyedóráig Hegedüs Sándorral, s ezzel a sínek már le vannak rakva.

Azután átszalad a miniszterelnökhöz. Azzal is beszél két percig. Ezáltal a hidak vannak megépítve.

Akkor lóhalálban átrohan a reggeliző pénzügyminiszterhez: azzal is beszél három percig.

S mire visszatér a miniszteri szoba előtt hagyott deputációhoz, ott már az az érdekesítő kérdés van felírva minden arcon:

- No, hát meg van-e a vasút?

A Horváth Gyula arcáról azonban nehéz leolvasni az »igen«-t. A »nem«-et még nehezebb.

Hanem a szülési aktusnak már vége. A vasút már vagy *megvan*, vagy már *meg se lesz*.

III. Bent a tanácsteremben...

Bent a tanácsteremben éppen megfordítva ment a dolog a csángó-ügyben, mint a fent megírt jelenet László Mihály és Tallián Béla között. Ott mindig távolodott a két pólus. Itt mindig közeledett, míg összeért.

Tisza is engedett, Irányi is engedett. Végre megegyeztek abban, hogy minden úgy van jól, ahogy van.

Ezen szerencsés kimenetel után Tisza Lajos valahonnan nagy sietve jött.

Mészáros Nándor már éppen ebédelni készült, de most visszaült a padjába.

- No, itt bizonyosan szegedi dolog lesz. Mert Tisza Lajos itt van, de a veres nyakkendője nincs rajta.

Annyi parlamenti prakszist már Mészáros is szerzett, hogy akkor Tisza Lajos beszélni fog, ha barna nyakkendőt kötött. S hogyha beszélni fog, azt akkor Szegedért teszi.

S richtig kigomolyodik a spárgakötélékből, a kérvények közül nemes Kiskunhalas instanciája.

- Hohó, Kiskunhalas! Résen legyetek kálvinisták! Halasnak az a baja, hogy a belvízi csatornáit hivatalosan betömte a miniszter, azokat kívánja újból megnyitvatni, nehogy elvigye az árvíz.

Mocsáry a szószólója. Mocsárynak pedig az a szokása, hogy mikor valamit védelmez, azt rendesen úgy teszi, hogy valamit megtámad.

Azt mondja Thiers vagy Széll György... már nem emlékszem melyik, hogy ez különben jó taktika.

Mikor a protestánsokat védte, megtámadta a katolikusokat, most Kunhalast védte, megtámadta tehát tapintatlanul Szegedet.

Herman tövisen ült, ugrált, izgett-mozgott, s integetett élet-halálra Mészárosnak:

- Szólj már te is, more!

De Mészáros fejét rázta: Nem kell, nem iszik a halasi csatornavízből.

Hanem bezzeg résen volt Tisza Lajos és Herman. Felfogták a Szegedre irányzott vizet, s a halasi csatornák valószínűleg bedugva maradnak ezután is.

IV. A Lázár Ádám adománya

Az ördög azt a jószágát kérte el az egyszeri szegény embernek, amiről az nem tudott.

Németh Albert tanult az ördögtől, s addig szorongatta a takarékos Lázár Ádámot, hogy adakozzon valamit a csángókra, hogy az végre megadta magát.

- No, hát tudod mit, Berci, odaadom az egész júniusi fizetésemet.

A júniusi fizetést illetőleg pedig minden ember tudja, hogy abból nem lesz semmi. Elég szomorú, de el van határozva, hogy a Ház még e hó napjaiban megy szét. Fizetés tehát nem jár júniusra.

Németh Berci azonban tette magát, mintha nem tudná, s rettenetesen el volt érzékenyülve a jó öreg Lázár nagylelkűsége miatt.

- Ember vagy, öreg bajtárs! - kiáltá lelkesedve, s megszorongatta a kezeit melegen. - Gyere, no, hadd vigyelek Tisza elé. Ne nevezzen ki mindjárt vice jókedvű adakozónak.

- No, ne bolondozz. Ne szorítsd olyan nagyon a kezemet, Bercikém.

- De bizony, szorítom. Mert megérdemled pajtás. Emberem vagy. Hanem tudod mit, Ádám, add ki nekem azt a nemes adományodat írásban.

- Szívesen - mondá Lázár s ravaszskásan mosolygott hozzá, hogy mint teszi ő most bolonddá ezt a szegény Németh Bercit.

Megcsinálták az írást, a jókedélyű Berci még két tanúval is aláíratta, hadd legyen hiteles egészen. S ezzel aztán útjára eresztvén Lázárt, zsebre vágta, s elment vele a miniszterekhez, akik mind attól tartanak most, hogy a vita el talál húzódni júniusig.

- No, hát mit adtok nekem, hogy most biztosra elnémitottam a legveszedelmesebb *vitanyújtogatót*.

- Kit?

- Lázár Ádámot.

- Az lehetetlen! Agyonütötted?

- Nem biz én, életben van, hanem csak kontraktust vettem tőle, hogy a júniusi fizetését [nekem adja.]

- Hallatlan - mondja Szapáry nevetve. - Kedvem volna most már belemenni júniusba!

Péchy Tamás pedig elkérte a kontraktust, s ezt jegyezte alája: »Ha így állnak a dolgok, úgy csak húzzuk ki az üléseket júniusig; hogy azonban a csángók hasznából az országnak ne legyen kára, ősszel egy hónappal később, szeptember helyett októberben gyűljünk össze«.

A pénzügyminiszter elolvassván az elnök sorait, odakanyarította maga is, »semmi kifogásom ellene!«

Híre ment hamar ennek az esetnek, kivált a szélsőbalon, mibe sántikál Németh Berci. És sikerül is neki bizonyosan. Belemegyünk a júniusba. Okvetlenül belemegyünk.

Mikor Lázár Ádám meghallotta ma reggel, majd sóbálvánnyá lett ijedtében.

Szomorúan, némán ült összehúzódva a helyén. Lehetetlen, hogy belemenjünk! - dünnyögte. - Annak nem szabad megtörténni.

Szomszédjai folytonosan bizgatták.

- Nyújtani kell a vitát. Mennyi érdekes tárgy, mennyi változatosság! Mért nem szólsz már te is, Ádám bácsi?

- Nem, nem teszem! - szisszen fel dühösen, majd mélabúsan hozzát teszi. - Nem tehetem... igazán nem tehetem, be vagyok rekedve, édes öcsém...

...Rossz éjszakái lesznek szegénynek elsejéig.

A T. HÁZBÓL [máj. 27.]

I. Milyenek a klubok?

[máj. 27.]

A jó Pantocsek Rezsőről hallgat a sajtó, és olyan konokul hallgat, mintha Pantocsek Rezső nem is volna nagy ember!

Pedig az. Csakhogy nagyon határozatlan. Azahogy talán éppen ebben nagy.

Ezért pártonkívüli. S úgy van örökké a pártokkal, mint XIV. Lajos a mellényekkel volt. Pantocsek se tudja, melyiket vegye magára.

Egy ideig sorba járta a klubokat. Mert ő úgy kereset magának a politikai programját, mint ahogy más ember kvártélyt szokott keresni.

Elment a szabadelvű klubba. Jó hely, szép hely, pompás kilátás, az elnök, Vizsolyi is finom, rokonszenves gentleman. Itt meg lehetne maradni, csakhogy igen *nagyba* játszanak. Nem, ez nem neki való klíma!

Fogta magát, átrándult máskor a szélsőbaloldali klubba. Ott éppen élénk eszmecsere volt akkor. Gyufatartókkal hajigálták egymást az emberek. Dulakodás közben Pantocseket is oldalba döfte valaki. Pantocsek pedig békés ember. Kisompolyodott, és azt mondta: »Nagylak, itt hagylak!«

Most már mondanom sem kell, hova ment. Ahova mehetett: a habarékos klubba.

Illetőleg megindult. Útközben összejön báró Bánhidy Bélával.

- No, mikor megyünk Marienbadba, méltóságos uram? - kérdezte tőle Pantocsek.

- Soha többé - mondá Bánhidy. - Mióta a habarékpártból kiléptem, nincs rá többé szükségem.

Ez nagyon gondolkozóba ejtette Pantocseket, hanem azért mégis csak elment a habarékos klubba.

A klubban igen udvariasan fogadták. Senki sem ösmerte. A szolgák foteleket toltak eléje ott, ahol megállt, s fídibusszal rohantak rá, ha a szivartárcájához nyúlt.

S nevezték őt per »méltóság«.

Eléje hozták a »Figaro«-t. A száját biggyesztette.

Rohantak mind, hogy eléje hozzák a »Daily News«-t. A nagy Pantocsek azt is eltolta fumigatívé.

Meg voltak győződve, hogy ennek éppen csak a »Times« kell. Mást nem olvas. Prenumeráltak tehát a »Times«-re a Pantocsek részére.

Úgy érezte ő itt magát, mint a hal a vízben. Boldog volt; arca mosolygóvá lett, termete majesztetikussá, meg is hízott ott a sok jól táplált főúr között.

De minden mulandó ezen a világon.

Tegnapelőtt feljött a körbe Sztupa Gyuri, s meglátván ott Pantocseket, bizalmasan vállára tette kezét a szolgák előtt, és így szólt:

- Hogy van, hogy, *kedves kollega*?

Pantocsek nem felelt. Sértve érezte magát. Szó nélkül ment el, hogy vissza ne jöjjön többé soha.

Most már megint pártonkívüli.

II. Ma jó nap volt...

Ma jó nap volt, minden ember kapott valamit. Péchy Tamás a vaskorona-rendet kapta. Széchenyi Pál, Széll Kálmán belső titkos tanácsosságot kaptak. Szögyény megkapta a főrendi elnökséget, Cziráky a másodelnökséget, Kállay megkapta interpellációjára a választ Tiszától, Szapáry Gyula megkapta a magáét Szilágyi Dezsőtől. A többi képviselők pedig, akik semmit sem kaptak, megkapták a májusi fizetésüket. Igaz, a királyi fiskus meg megkapta Barthát. Kiadták neki.

Öröm volt mindenfelé. Tisza Jókait ölelgette a folyosón, Jókai Odescalchyt ölelgette a korridoron. Hogy Odescalchy is ölelgetett-e aztán valakit, azt nem tudom.

Egyszóval ez jó nap volt. S ha a vég jó, akkor minden jó.

Mert ez már csakugyan a legutolja. Hétfőn még fel fogják olvasni az ülészakot berekesztő királyi leiratot, s azzal vége jó hosszú időre - *a rovatomnak*. Királyi leirattal lesz beszüntetve.

Hát eszerint nekem is jó napom van.

Mert nagy mártíromság lehet ezeket a dolgokat, amiket egy félesztendő alatt naponkint összeírtam, megolvasni, de hát még megírni.

Aki ebbe bele nem unt, az megérdemli, hogy már ne keserítsem tovább, aki pedig beleunt, az beösméri, hogy már én is beleunhattam.

Tehát a viszontlátásig!

Post scriptum. Referálnám még röviden, hogy milyen nagy összeháborodást okozott a főváros kérvénye. Szapáry és Országh adván a szobankot, el kellene mondanom, hogy Pulszky Gusztó annyit járt ma a miniszteri szobába, hogy a gyanú vészes magvát hintette el éppen az utolsó napon.

De ő jól tudja, mit csinál. Három egész hónapig szájukban lesz az íze azoknak, akik látták, hogy ő ott mennyire bennfentes. Össze kellene csapnom tenyereimet, hogy csoda esett: megszólalt Királyi Pali.

De nem, ez mind apró esemény, nem bíbelődöm vele, csak a »fehér szerecsen« reményeit és magatartását említem még meg finálénak.

Tegnap Tisza Kálmán odalép a folyosón Kállay Jánoshoz, és melegen megrázza a kezét.

- Holnap felelek az interpellációdra.

Meglátja a miniszter kézszorítását az irigy Szalay Imre, s rápörköl a szegény »fehér szerecsen«-re.

- János! Ez sokat jelent. Te leszel a szabolcsi főispán.

Meghallja ezt a kis remarque-ot Németh Albert, s megkéri Prileszky Tádét (aki nagy státusférfit híreben áll mindég a legeslegifjabb generáció előtt) beszélje el Kállaynak, hogy a szabolcsi főispán, Gräffl, állása nagyon meg van ingatva. Kisült róla, hogy kompromittálva van a cári koronázásra készülő dinamit-összeesküvésben.

Lehet, hogy a mondott incidensnek volt aztán következménye az, hogy Kállay ma olyan »lelkes örömmel« vette tudomásul a Tisza válaszát.

A kormánypárt megéljenezte.

A fehér szerecsen vörös lett a dicsőségtől, sose álmodott ő ilyen éljenzésről, s zavartan rohant ki a teremből.

Ott várta már az ajtónál Mefisztó arccal Szalay.

- János, János! Mit tettél, János?

De János elfordította fejét. János most már státusférfitű lett. Nem állott szóba Szalay Imrével.

A T. HÁZBÓL [máj. 29.]

(Pótkarcolat)

[máj. 29.]

Amiképpen előre megírtam, rovatom csakugyan *királyi leirattal* lett beszüntetve, ma - éppen mikor délre harangoztak.

Mint hű alattvaló, jobbágyi voltomnál fogva nem folytathatom tehát odább.

Még csak azt említem meg, hogy a Péchy Tamás díszatillájának látására sokan gyűltek össze. Hátha még az új vaskorona-rendet is feltűzte volna!

A jó Lázár Ádám megelégedve hallgatta, míg Tibád felolvassa a legkegyelmesebb szavakat, s beleegyezőleg bólintott a fejével Urbanovszkyval egyetemben. Mert enélkül tán nem is lett volna »gilt« a berekesztés.

A képviselők élénk örömmel búcsúztak egymástól. Zsivaj, barátságos tónus és meghatottság jellemezte ezt a kis félórát, melyet a tisztelt fedél alatt együtt tölthettek még, hogy azután majdnem négy hónapra kimenjenek a zöldbe. Már csak igaz, hogy sose változtatják a *színeket*.

A déli nap forrón sütött be, a kézszorítások is forrók voltak. Az elnöki csengettyű lágyan szólt. A sugarak pajkosan táncoltak a piros miniszteri székeken és a Grünwald Béla kopasz fején. Grünwald Béla egy újságot tartott a kezei közt. Valami elmés ember azt jegyezte meg a hátam mögött: »Nini, nini, ott valaki a térdekalácsával olvas«.

A szélsőbalon még egyszer megbíztatták Csanádyt, hogy szóljon közbe:

A fejét rázta az öreg.

- Azt szeretném én csak tudni, ki fogalmazza a király őfelsége iratait, mert nagyon szép *stélus*.

Aminthogy igaz is.

A kis Meszlényi még egy utolsó kádenciát szorított ki vetélytársaira:

Az idő a korzót gyönyörűn megnyesi,

Hazamegy Lits Gyula, éppúgy mint Fenyvessy.

Ezt a versét még elmondta megbírálás végett Szabó Endrének, s ezzel az ülés véget ért.

*

S most már én is még egy pótbúcsút veszek olvasóimtól. Őszig nagy idő. Vagy látjuk egymást valamikor, vagy soha.

Mert csodálatos időket élünk.

Egy *mameluk*, Szontagh Pál a következő szavakat jegyezte be a debreceni »Május« című emléklapba:

Valaki hízelkedést szól az ő barátainak: annak fiainak szemeik elfogyatkoznak. Jó b könyve XVII. r. 4 v.

Ezért maradt nőtlen Szontagh. S ha az, amit ő most Jóbbal jósol, bekövetkezik, Magyarországnak a fele vakul meg.

Én még látom majd őket, de ők már nem láthatnak többé engem.

Ilyen sötét árnyékot rajzolt bele Szontag Pali a »Május«-ba.

De a »Ház«-ban tudom nem merte volna elmondani.

1883
**TÁRCÁK, CIKKEK, TÁVIRATOK
A NYÍREGYHÁZI TÁRGYALÁSRÓL**

A TÁRGYALÁSOK ELŐTT Nyíregyháza, *jún. 18.* [jún. 21.]

Nem olyan kis város ez a Nyíregyháza, amilyennek gondoltam. Van itt minden, csak a bora rossz, mintha az is rabvallató lenne. A kerti vinkóról sohasem tettem föl, hogy ilyen makacs meggyőződéseket nevel. (Mind azt kellene itatni a politikusainkkal államköltségen.)

Mert itt minden embernek meggyőződése van. Az egyiknek az a meggyőződése, hogy Scharfék teljesen ártatlanok, a másinak az, hogy határozottan bűnösök. A kétely ki van zárva ott is, itt is. Itt mindenki bizonyosan tudja, amit tud.

A hangulat különben egészen nyugodt. Semmi sem mutatja, hogy itt egy nagy háború kezdődik holnap reggel, legfeljebb a sok idegen fiziognómia: a hetedik nagyhatalom képviselőinek az ábrázatai. Ezek csinálták a háborút, és ezek most már csak nézik.

Sokkal kevesebb ember jött össze, mint amennyit vártak. A hírlapírókon kívül alig van itt valaki, de azért a tárgyalási terem mégis zsúfolva lesz holnap (hihetőleg reggel jönnek be sokan a vidékről), mert a jegyek igen keresettek. A külföldi sajtó még eddig nincs képviselve, csupán egyetlen berlini antiszemita lap kereste meg a törvényszéki elnököt jegyért, de képviselőt még az sem küldött ekkoráig.

A törvényszéki palota úgy néz ki, mint a Nemzeti Színház udvara - egy nagy előadás előtt! Sürgés-forgás. Az utolsó hajdútól fel a várnagyig érzi mindenki, hogy ők most London. S szinte bosszantja egy kicsit a büszkeségüket, hogy Bismarck még eddig nem kért jegyet ő maga és gyerekei számára.

Különben nem olyan fekete az ördög, mint amilyennek festik. Nincs itt semmi abból az izgalomból, amit egy ilyen esemény mögé úgyszólván mint elmaradhatlan következményt képzel az ember. A törvényszék emberei egykedvűen ülnek a cukrászda előtt, vagy kugliznak, s az egész ügyet majdnem úgy veszik, hogy azzal is több lesz egy számmal elintézve az évi kimutatásban. Abból a veszett zsidóüldözésből kevés lehet igaz. Korniss Ferenc, a törvényszéki elnök, humánus ember, akinek hosszúkas barna arcában van valami keménység (de az is inkább a bajuszának a formájában rejlik), másképp olyan lágy szívű ember, hogy az ugyan egy légynek sem ártana, az igazság mellől tágitva. Igazi antik alak, még a Gyürky előtti világból. Az meglehet, hogy az igazságot fel nem ismeri, hogy a szemét nem bírja jól *kinyitni*, az is meglehet, de nem lehet, hogy szándékosan *behunyja*, ha fölismerne.

Annyira meg van győződve arról, hogy minden embernek azt a benyomást kell merítenie az ügyből, amit ő, hogy abban a sorrendben fogja tárgyalatni, amint az megindult. Alfától omegáig. Legelőször a pletykát fogja hallani a hallgatóság, azután kronologice, amint folyton nő, nő a végzetes ügy, míg a hullacsempészettel kinövi magát világhírűvé. Az ügy hasonló »szemléltető metódusa« nemcsak hogy jó gondolat, hanem ebben az egy esetben, midőn a kérdésnek nemcsak igazságügyi, de társadalmi érdeke is van, s az is éppoly fontos, amit mi *hallani* fogunk, vagy talán még bizonyos tekintetben fontosabb is, mint amit ők ítélni fognak, nem lehetett közönyös, hogy *miképp* történjék a tárgyalás. »A feltálatlástól sok függ!« Ezt tartják most Nyíregyházán.

A köznép nem is látszik tudni, hogy milyen nagy napnak néz elé Nyíregyháza holnap. El van foglalva a mezei munkával.

Az a rozsda, mely az igazság pallosára ülepszik le, ha ugyan leülepszik, nem bántja őt annyira, mint az a másik rozsda, mely már leüledett a búzákra.

A dolog természeténél fogva legjobban érdeklődik a tárgyalás lefolyása iránt a zsidóság. De nem annyira a nyíregyházai, mely meglehetősen egyetértésben él az itteni lakossággal, hanem a vidékbeli zsidók, kik a Nyíregyháza felé jövő vonatokat ellepték tegnap, tegnapelőtt; de az a sajátságos, hogy nem jöttek be a városba, ott maradtak a szomszéd állomásokon. Majdnem minden fa mögül útközben előtűnt egy-egy ilyen tincses alak. Ezek leginkább Zemplénből jönnek.

Valaki jelentette az alispánnak estefelé, hogy imákat tartanak a szomszéd helységekben, Jehova szabadítsa ki ártatlanul szenvedő hitsorsosait. Mondják, hogy ezek éjjelre mind be fognak jönni Nyíregyházára tanácskozni, tudakozódni, s mire újra megvirrad, szétoszlanak.

A zsidók imputáremeket várnak a tárgyalástól. Nekik kedvezőket. Talán, hogy a kis Móric gyerek visszavonja vádjait. De ez nem valószínű. Móric ma is nagy tanújelét adta antiszemitizmusának, azt mondván, hogy fel kellene akasztani a saktereket. Amiben különben némi alpátosz látszik.

A védők is megérkeztek. Itt van Eötvös. Kézzel-lábbal előkészíti védencét a holnapi premierre, mint a mama, a nyilvánosságra lépő leányait. A nagy Funták is megérkezett. De ő nem csinál semmit, csak kvaterkázik. A Pupák nem fog most beszélni. A Pupák most csak arra való, hogyha Eötvös hirtelen *megnémulna*, hát legyen aki *megsiketüljön* helyette.

A lapoknak az a híre, mintha kilátás volna rá, hogy a törvényszék Eszlárra is kimegy a védők azon tegnapi új felfödözése folytán, hogy az eszlári zsinagóga kulcslyukán nem lehetett belátni, egészen alaptalan, mert mint minden egyéb bűnjelek, úgy a zsinagóga-ajtó is itt van, s esetleg bele lehet nézni a kulcslyukba itt helyben is. De azért a tárgyalások, a tömérdek tanú után ítélve, mely ebben a bűnügyben szerepel, eltarthatnak három hétig is.

Itt általában nem úgy gondolkodnak, mint a budapesti szakkörök. Nem tartják lehetetlennek az elmarasztaló ítéletet sem. A keresztény körök el vannak keseredve a sajtó ellen. Több oldalról hallottam ma, természetesen mismás formában, de mindig egyet fájlatva: »No, iszen volt mért felszabadítanunk a magyar sajtót a cenzúra járma alól, hogy most meg már, mikor szabad lett, zsidó járom alá kerüljön«.

És az a csodálatos, hogy a zsidó körök is a sajtót szidják, hogy az fújta fel az egész ügyet előfizetési célok végett.

Egyszóval nem vagyunk grata personák. - Csak az az egy vigasztal, hogy itt van Futtaki is. Hátha - mivel itt *megfordított világ* van -, őrajta megint belénk szeretnek.

[TÁVIRAT]

[jún. 19.]

Nyíregyháza, jún. 18. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A tiszaezslári bűnügy holnap kezdődő végtárgyalása Budapesten bizonyára nagyobb izgalmakat okoz, mint itt; legalább eddig a hangulat teljesen nyugodt. A városban azonban ma már sokkal nagyobb élénkség volt tapasztalható, mint tegnap. Okozza ezt a sok hírlaptudósító, vidéki érdeklődő és a beidézt tanúk egy részének megérkezése.

Ma falragaszok jelentek meg, melyekben a polgármester nyugalomra inti a lakosságot, ami szinte fölöslegesnek látszik. A városi lakosság intelligens része keresztény és zsidó egyaránt - a legnagyobb vendégszeretetet tanúsítja a szállodákból már kiszorult idegenek iránt.

Ma már itt vannak a holnapra beidézett tanúk közül a t[isza] dadai szolgabíró *Jármy*, a segédszolgabíró *Zoltán*, továbbá *Recsky* Bandi, *Vay* György csendbiztosok, *Péczely* Kálmán írnok, *Karancsay* József fogházőr, *Horváth* Géza orvos, *Juhász* és *Fürst* csendőrök, *Iványi* tiszalöki gyógyszerész s több eszlári parasztasszony.

[TÁVIRAT]

[jún. 20.]

Nyíregyháza június 19. (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) A tárgyalás első napja impozáns volt s hatásában inkább gyengítette, mintsem erősítette a vádat. A terem zsúfolásig megtelt; a hölgyek egy szomszéd szobából nézték a vádlottakkal szemben a tárgyalást; a nagy termet hírlapírók, valamint helybeli érdeklődők töltötték be, kik tetszészajjal fogadták az elnök tapintatos, ügyes kisiklásait, valahányszor a védők zavarba akarták hozni.

A vádlottak mind ki lettek hallgatva. *Solymosiné* nem tette az igazi anya benyomását, valamint antipatikusok voltak a sakterek is nyugalmukkal. *Schwarz Salamon*, aki a gyilkossággal van vádolva, még ásitott is. *Braun* pedig úgy beszélt, mint egy betanított színész, kezeit szüntelenül hátracsapva vagy elül keresztbe vágva.

Legizgatóbb volt *Scharf Móric* szembesítése a vádlottakkal; szemébe mondta a vádat, de olyan hivatalos stílusban és sebesen, hogy sokakra azt a benyomást tette, mintha betanulta volna, s most leckét mondana. Legtermészetesebb volt *Scharf*, az *apa*. A fiú félénken állott a sorompóknál, s nem mert ránézni azokra, akiket vádolt. *Scharf* dühösen, türelmetlenül fenyegette meg néhányszor. A vádlottak közül *Braun* volt egyedüli, ki *ellentmondásokba* keveredett. A jelenet a fiúval mindenkit megindított.

A védők azt hiszik, hogy holnap, midőn ők tesznek hozzá kérdéseket, *sikerülni fog őt összezavarni*. Ettől várják a *kedvezőbb fordulatot*, erre készülnek nagy furfanggal.

A közönség még a Huri Andrásné vallomására és viseletére is kíváncsi. A tárgyalás nem fog tartani hat napnál tovább. *Nem lehetetlen, hogy váratlan fordulatok történnek*. Múlt éjjel a zsidók kísérletet tettek Mórchoz beférni.

A TEKINTETES TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT Nyíregyháza, jún. 19. [jún. 21.]

Azon kezdődik a dolog, hogy az ember kéri az elnöktől a jegyét, mert boldog az, akinek jegye van.

A jegyen ez áll: a 37-ik szék. No, ez bizonyosan elől lesz!

Bemegyek a kicsi terembe (nem nagyobb, mint a Redout kistermének fele), szétnézek a padok közt, hát látom, hogy az első szék a 178-dik, s az én 37-ik székem valahol a padsor legutolján van.

Ez a kis eset is jellemző. Itt Nyíregyházán *nem jól számolnak az emberek*.

Hanem iszen csekélység az egész. Úgy lehetett, hogy a kisebb rangú emberek kapták az első számokat (mert a szegény ember előbb mozog), a nagyurak később jelentkeztek, ők kapták a

nagyobb számokat, s miért ne lehetne változtatni a nyomorult hitvány arabs számokon, hadd legyenek az utolsók elsőkké. Ezt a biblia is így ígérte.

Nyíregyházán a törvényszék és a megye is csak vendég abban a csinos épületben, ahol a sakter-dráma első »bemutatója« volt ma. Az épület a városé, de igen csinos, kivált kívülről.

A nagyobbik teremből jobbra-balra egy-egy kisebb terem nyílik: az egyikben a tanúk vannak százon felül, a másik terem (hogyan egészen olyan legyen a benyomás, mint az országgyűlésen) amolyan büféféle, hol a gavallér törvényszéki elnök vendégli meg azokat frissítőkkal, akiket nagyon elcsigázott már a nagy hőség és fáradtságos izgalommal járó hallgatás.

Ugyanennek a büfének az ajtaján kedves női fejecskék kandikálnak ki, szőkék, barnák vegyesen. A kedves fejecskék tulajdonosai mind kíváncsiak a sakterekre, s noha kivétel nélkül antiszemita, önagyságaik még talán meg is sajnálják vallatás közben a lányos arcú Buxbaum Hermant. Sőt érdekes fej a Wollner koldusé is.

A hölgyeknek van a legjobb kilátásuk, ők szembe láthatják az eszlári dráma személyeit. Frissen szakíthatják a benyomásokat. Láthatják a közönséget, csak éppen a bírakat és védőket nem, mert ezekkel mi közönség vagyunk szembe.

A tekintetes törvényszék tagjai közt az elnök a nap. Magas délceg férfi, nagy bajusszal, mely szüntelenül mozog nyugtalan ajkain. Hasonlít Krajcsik Ferenchez, aminő az még négy év múlva lesz. Méltóságosan és mégis fesztenül ül ott a széken. Igazi nagyúrnak látszik. Minden porcikája arra emlékeztet, hogy ő itt egy hatalom.

De ezzel a hatalommal nem él vissza. Aztán az esze is helyén van. Gyorsan ripoosztíroz, s éppen nem lehet megzavarni. Pedig rajta vannak a fiskálisok. Éjjel-nappal azon törnek a fejüket.

Az elnök tesz fel minden kérdést, ő felel, ő intézkedik, ő figyel és gondolkodik. Az ember egészen *otthon* érzi magát: hogy ím itt is megvan Tisza Kálmán.

A csengettyű ott áll előtte, de az egész tárgyalás alatt csak kétszer kellett hozzányúlania, mikor egyszer őt éljenezték, s mikor egyszer Eötvöst püsszegték a közönségből. Vajon melyikért haragudott jobban?

A másik főalak Eötvös. Balról ül egészen meghúzódomva kissé hátrább, mint a többi védők. Eleinte halvány volt egy kicsit, de azután belemelegedett lassan-lassan. (Lehetett is neki, szörnyű meleg volt a teremben.)

A terem zsúfolásig tele van hallgatókkal. Különösen a dzsentrí van jelen nagy számban. A vidék majdnem egészen bejött. Ott ül a kedves arcú, rokonszenves alispán, Zoltán János is, aki egyike a legnépszerűbb embereknek a megyében. Jelen van a főispán. Egy padban Elek Gusztávot pillantom meg. Az én »fehér szerecsen«-em, Kállay János is megérkezett. A hallgatóság, leszámítva az újságírókat, majdnem kivétel nélkül keresztényekből áll. A köznép éppen nem érdeklődik a dolog iránt. Igaz, hogy a megyeház előtt nagy tömeg ácsorog, de ezek inkább a város proletárius része, csöcselék és napszámosok, akik azért ácsorognak künn, hogy talán valami megbízást kapnak a nagyszámú idegenektől, kik óriási futkosásban élnek a távírda hivatal és a megyeház között.

De térjünk vissza a hallgatóságra. Ott ül egy pad-szélén (mint egy antiszemita újságíró megjegyzi: *éppen útjában az érkező és távozó tanúknak*) Bary József is. Beteges kinézésű, erősen barna, testileg vézna, finom arcú fiatalember, de bizonyos határozottság látszik összevont szemöldjei felett. Néha ki is megy a tanúk közé a mellékszobába, meg visszajő. Nyugtalanág látszik egész lényén. Hogyne! Olyan ő most, mint a poéta, amikor első nagy művét először teszik ki az auslagba. Kapós munka, annyi bizonyos. Az ügy notabilitásai közül

Ónodyt láttam egy szögletben s Verhovayt egy másikban. Még csak Istóczy hiányzik, mert Szalay Imre, úgy, mint hajdan Deák Antal, az öccsét küldte maga helyett. Pedig ide eljöhettek volna ő maga is: itt senki sem szidta volna a borát, mert az itteni még rosszabb.

A teremben mély csend van és semmi izgatottság. Nyugodtan hallgatják a szereplő alakokat. Abból a komor, fenyegető hangulatból, melyet a lapok jeleztek, egy szó sem igaz.

Csak egy bizonyos, hogy az »intelligencia« meg van győződve a sakterek bűnösségéről.

Hát a nép? Az nem okoskodik. Ma megkérdeztem egy jó kinézésű parasztot a Kossuth utcán.

- Hát kend, mit gondol erről az eszlári dologról?

- Nem gondolok én, uram, semmit.

- De csak mégis van valami észrevétele.

Őkigyelme vállat vont kelletlenül.

- Nincs az nekünk kiszólítva, teens uram. Az urak majd csak megigazítják a maguk eszivel.

*

A csengettyű megszólalt, az elnök elfoglalta helyét, s elvégezvén a szokásos formalitásokat, és a közvádoló is eldűnnyögvén a maga dolgát, felgördült a függöny, akarom mondani, beszólították a vádlottakat.

Minden szem odanézett, amint sorba jöttek ezek az érdekes alakok. Mindenike egy-egy tanulmány lehetne.

De mindenikét be se lehet mutatni egyszerre.

Kezdjük az elején.

Az első volt Solymosiné. Feketébe volt öltözve, mint ahogy illik egy gyászoló anyához. Kis fekete kendő a fején, ugyanolyan vizitke, csak a szoknyája babos. Hosszúkás, intelligens arcú asszony, apró kékes szemekkel, melyek megtört fényükkel szomorú jelleget kölcsönöznek a napsütött arcnak.

Halkan beszélt, némi fájdalom vibrált át szavain. Ámbár nem csoda, hogy nem tettek mélyebb benyomást, mert az igazi érzés melege már lekophatott azokról, hiszen mióta s hányszor kellett már neki mindezt elbeszélnie. Az emberrel el lehet untatni még a búbánatot is.

Solymosiné eleinte mintha lámpalázt érezne, annyi nagyúri nép előtt, de aztán belejött, s mindinkább emeltebb hangon adta elé panaszát.

Az elnök valóságos művész a kérdések föltevésében, oly értelmesen markol bele az előadási fonalakba, hogy éppen a velejét véteti ki velők annak, amit mondani akarnak, el tudván hagyni a fölösleges cafrangokat..

De azért mégis előadja magát egy-egy mulatságosabb intermezzo; s főleg maga Solymosiné igen naiv, igen együgyű asszony.

- Írja le a leányát, hogy nézett ki - szólt közbe az elnök.

- Nem tudok írni, kérem alássan.

- Nem is úgy értem, hanem hogy rajzolja le.

- De rajzolni se tudok, kérem alássan.

Később azt a kérdést intézte hozzá Korniss, milyen volt Eszter testalkatra nézve.

- Olyan volt, mint Zsófi.

- Hát Zsófi milyen?

- Zsófi is »nyif-nyaf«, kérem alássan. - Ami nyilván azt jelenti, hogy vézna.

Mindebből pedig csak azt akarom kihozni, hogyha a kis Móric ellen az a kifogás, hogy nagyon is hivatalos stílusban beszélt, a szegény Solymosiné éppen az ellenkezőjében leledzik.

Félénken jött, s szomorúan távozott a teremből, fejét szelíden lecsüggesztve.

*

Amilyen szelíd a vádló, olyan kemény szemtelen fickók a vádlottak.

Amint ott ültek a padokon a hevenyészett sorompó előtt, amely a bíróságot elkülönítette, olyan nyugodtan ülének ott az órára tekintgetvén, mintha csak valami indóházban lógnának a lábukat, várván, mikor érkezik már a vonat.

Wollner, a fekete koldus, néma álmodozásba merült, Schwarz Salamon lekonyította a fejét, mint egy haldokló veréb, de szemeiben bizonyos kajánság ragyogott derült fényben. Még fiatalember, de már aggastyánnak néz ki. A tutajos Smilovics bután nézegette a plafont, a vén Scharf pedig az ujjával játszadozott.

- Ezek most is azon gondolkoznak bizonyosan - mondá valaki a hátam mögött -, hogy ugyan milyen most a piacon a búza ára.

A vén Scharf csinálta az első kedélyességet.

Az elnök ugyanis mikor elősorolta, ki mivel vádoltatik, kifelejtette valahogy a vén Scharfot, mire az sértődve ugrott fel helyéről:

- Hát én eszerint haza is mehetek? - mondá kihívó gúnnyal.

De hogy csak egy csepp is képet adhassak a vádlottakról, foglalkoznom kell kissé a főbekkel, kik ma szerepeltek. Lássák őket önök is egyenkint.

Válasszuk ki a legvisszataszítóbbat. E tekintetben különben nehéz a választás.

*

De mégis *Schwarz Salamon* érdemli meg az elsőséget.

Valóságos madárképe van. Felül széles koponya, mely alul hegyes csúcsban végződik. Különben az egész ember ilyen csúcsokból áll. A benőtt fekete szemöldöke is egy hegyes éket képez az orránál. Sőt a sűrű hajzata is hegyes ékben nőtt be a homloka közepét. Fekete hosszú köntös van rajta, s lengyel tincsek lógnak le nagy vörös füleire. Ravaszság látszik ki belőle.

Ő van vádolva a gyilkosság elkövetésével.

A tárgyalás alatt két ízben ásított.

Unta magát. A világ egyetlen bűnügyi krónikája sem mutathat fel olyan esetet, hogy a főgyilkos unná magát a saját tárgyalásán.

Az ördögbe is, ha már ez se érdekli!...

Talán azért is volt olyan kíváncsi az elnök, hogy azon általános kérdés után: mi a foglalkozása: (»sakter«), még azt is megkérdezte fölöslegesen: mi a vallása?

Hátha azt felelte volna, hogy angol unitárius.

Mert ilyen ember ilyen flegma után megérdemli, hogy fel ne akasszák, hanem kinevezzék tiszteletbeli angolnak.

*

Originális gyerek a maga nemében Buxbaum Herman.

Lengyel zsidócska, gyermeteg, inkább nőies arccal, csinos legény lehet - otthon Galíciában. Szép fekete szemei vannak, igazi kőkény szemek s hegyes veres szakáll. A bajusza még csak most kezd serkedni.

Különben zseni. A börtönben tanult meg magyarul. Nyíregyházán a börtön is magyarizál.

De mint minden zseni, ő is naiv. Sok ostobaságot csevegett össze-vissza, s mert a »köpködők«-höz tartozik, száját minduntalan a könyökével törülgette.

Élete folyását elbeszélvén, nagy derűtséget támasztott, midőn egy lengyel falucskát említ, hogy »dort hab ich studiert«. Olyan kevélyen mondta ezt, mintha csak a cambridge-i egyetemet említené.

- Ön is sakter? - kérdé az elnök.

- Mii! Hogy volnék én sakter? Visszautasítom azt, hogy én sakter vagyok.

S a nyála szétfreccsent a levegőben nagy sugarakban mindannyiszor, ha valami bosszantotta.

Ez pedig nagyon bosszantotta. Még mikor leült is, mérgesen csóválta fejét, göndör tincsei csak úgy röpködtek feje körül, hogy micsoda skandalum, őt itt sakternek nézik, őt, aki annyit studiózott..

[TÁVIRAT]

[jún. 21.]

Nyíregyháza, jún. 20. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A mai tárgyalás iránt rendkívüli érdeklődés nyilvánult és méltán. A védelem ma készült elsütni a legerősebb lövegét: Móricot venni keresztűzbe a kérdezősködéseikkel; feleleteiből kellett kiderülni, hogy *szajkó módjára van-e betanítva?*

Harmad fél óráig állt a fiú a sorompók előtt az ingerült sakterekkel, s a fogas kérdezősködésre elkészült ügyvédekkel szemben nem ingott meg, szemükbe mondta a vádakát, s oly leleményesen vallott, vagy olyan ügyesen kisiklott a kérdések keresztűzéből, hogy a nagyszámú, majdnem kizárólag antiszemita közönség sokszor adta tetszésének jeleit.

Tegnap már határozott antiszemiták is ingadoztak: nem-e csak hazug mesét mond a gyerek; ma azonban újra szabadabban lélegzik a panaszosnő pártja. Móric azt a benyomást tette, hogy *egy rendkívüli kivételes példánnyal állunk szemben, aki éles elméjével a hozzá intézett kérdések intencióját is hirtelen felfogja; sőt az is kitűnt, hogy leckézve hadarása pusztán modor, úgy, mint a hivatalos stílus is.*

A védelem mai rohama nem aratta hát azt a sikert, amit vártak tőle, hanem egy mégis kitűnt a kicsinyes kérdezősködéssel: az, hogy Móric egyetlen színező részletre sem emlékezik a végignézett gyilkosságból.

A közönség indignációval fogadta Szeffert vádló ügyész magatartását, s midőn az *új tanúk beidőzését* követelte, a teremben ily kiáltások hangzottak: »Tudjuk már, azok a hamis tanúk!«

[TÁVIRAT]

[jún. 22.]

Nyíregyháza, jún. 21. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A mai tanúvallomások után a bűnügy sorsát jogász-felfogás szerint eldöntöttnek tekintik. Solymosi Zsófi és Kohlmayer vallomásai lényegesen ellenkeznek a főpontra nézve Móricéval. A zsidóság és a védőügyvédek, kiknek mai, sok érdekes momentumot nyújtó keresztkérdései idézték elő ez eredményt, döntőleg vélik azt érvényesíthetni.

A Móric elleni tegnapelőtti merényletről keringő hírek csúfos véget értek; kisült, hogy két hírlapíró: Tóth Béla és Weisz Julián voltak tudakozódni Móric tanítójától annak neveltetése s egyéb körülményei iránt, de otthon nem találván őt, névjegyeiket hagyták ott. Ebből keletkezett a rémhír, mely most sok derűtséget okoz, kivált a zsidóság közt. A mai tárgyalás sok tekintetben megnyugtató, mert *bebizonyult ama gyanú alaptalansága, mintha az eszlári tanúk preparálva volnának*. A semmi befolyás által meg nem zavart közvetlenség látszott rajtuk. Huriné vallomása is őszintének látszott, s eloszlatta némileg a rávonatkozó különböző kombinációkat.

A TEKINTETES TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT Nyíregyháza, jún. 19. [jún. 22.]

Wollner, a koldus

Nyíregyháza, jún. 19. [jún. 22.]

Ennek van az a sokat emlegetett bibliai feje.

Wollner koldus, de ép, erőteljes férfi. Koldus, de neje van, és családját neveli. Furcsa koldusok az ilyenek. Nálunk a kisebb hivatalnokok se nősülhetnek.

Határozottan érdekes alak. Bár alattomoság látszik belőle, sötét olajbarna arca, nagy fehér karikájú szemei s orrán egy kékes folt, mely olyan kicsiben, mint a lovak fején a »lámpás«, sajtószerű antik zsidó jelleget kölcsönöz neki. Inkább rokonszenves, mint antipatikus. Persze ő sem tud semmiről semmit, éppen mint a többiek, bár zavart feleleteket ad.

Munkácsy képére lett volna való ez a zsidó. Egyébiránt valami melankólia borong a homlokán, valami mély borulat az egész lényén.

Soha olyan fekete haját, mint ez, akár csak a bársony.

Wollner az egyetlen a vádlottak közt, aki nem kihívó és szemtelen, hanem bizonyos tiszteletet tanúsít a törvényszék iránt.

Hanem annyi tiszteletet mégsem, *hog*y kivallaná, hova tűnt el az eszlári nap óta, s miért bujdosott, mikor hírét vette, *hog*y nyomozzák?

*

Amit azon a néven nevezünk, hogy »kekk fráter«, annak a megtestesülése Braun Lipót. Hasonlít kissé Buxbaumhoz. Csakhogy nem olyan csinos fiú, hanem a veressége, az megvan belőle.

Egy Lenhossék-féle boncoló köpenyegbe van bele adjusztírozva. A tincsei ennek is göndörek. A kezeit, hol hátracsapja, hol elől keresztbe teszi, s fesztelenül sétál fel s alá, olyan hangon felelgetve a tekintetes törvényszéknek, mintha az Orczy kávéházban tartana cercle-t.

- Sohase láttam még ilyen szemtelen embert! - mondja megbotránkozva Futtaki a háтам mögött.

Amíg beszél, folytonosan pózban van. Apró szemei pedig, melyek körül sárgák, mint a libáé, nyugtalanul fürkészik a hatást, melyet szavai előidéznek.

Ő volt az egyetlen, aki némi ellentmondásba keveredett.

Már-már úgy látszott, ki sem mászik belőle, midőn Heumann, a híres nyíregyházai prókátor jött segítségére, s egy eleven ötlettel visszazökkentette az ártatlanság kerékvágásába.

*

Legvégire hagytam az öreg Scharfot a vádlottak között.

Az öreg az egyedüli, aki természetes apa volt. A többi

vádlottakból mind kilátszott, melyikből beszél ki Funták vagy Eötvös; meg lehetett ösmerni a stílusokat. Az Eötvösé sokkal jobb.

A vén Scharf hallgatagon ült a pad szélén csíkos blúzában. Neki nincsenek hajtincsei: meglátszik rajta, hogy a császárt szolgálta. Erős, vállas ember. Arcán nincs semmi rosszság.

Hallgatagon ült, de mégis türelmetlenül, gyakran fordulva felénk, jönnek-e már a tanúk. Azokat várta nagy nehezen. Majd meglátja ő, hogy fog-e merni szólni valamit öelőtte az a fattyú! No iszen csak azt próbálja meg!

Eközben deket mutatott szemben a toronyóra. Az elnök felfüggeszté az ülést egy félórára.

A fáradt férfipublikum rohant, ki a sörházba, ki a cukrászdába, csak az asszonyok maradtak.

Ebből láttam, hogy bizonyosan meg van ígérve nekik a kis Móric.

A kis Móric

Mert Móric volt a nap hőse. Mindenki csak őrá kíváncsi. Akik a saktereknek drukkolnak szerencsét, egy »non putarem«-ről ábrándoznak már egy hét óta, s az a non putarem abból fog állni, hogy Móric gyerek, ha megmagyarázzák neki, hogy ezentúl szabadon eresztik, az *övéinek* szeme láttára eláll a vádtól.

Akik pedig a sakterek ellen drukkolnak, azok is Móricba helyezték bizodalalmukat.

Maga Móric ezalatt szinte nyugtalanul várta szobájában a pillanatot.

Sajátságos lélektani jelenség ez a fiú.

Napok előtt örült neki, s alig várta a percet, amikor ő beszélni fog abban a fényes teremben sok száz ember előtt. Valami nagy diadalnak tetszett az előtte. Ki tudja milyennek színezi azt ki az ő fiatal egzaltált lelke!

Tegnap színházba hívta valaki:

- Nem lehet ma - így szólt -, majd holnap, holnapután talán, mert most már az én szerepem kezdődik.

De ma már félénk volt és ideges reggel. Erőt vett rajta a megdöbbentő pillanat közeledése.

A vérvádban Móric vallomása az egyedüli támpont.

A fiú viseletétől nemcsak sok függött, de majdnem minden attól függött. Mert az asszonyok vallomásai, kik a kiáltásokat hallották a zsinagóga tájékán, csak ezzel együtt bírnak jelentékenységgel. Egyszóval Móric körül forgott az eszlári ügy első része.

A dzsentrí közt fogadások történtek, hogy Móric vissza fogja vonni a vádat vagy sem.

Mindenki lázban volt, a mai látványosság legérdekesebb pontja előtt, mely a Móric szembesítése.

A gyermek megjelenik, és szemükbe fogja mondani, amit vallott.

De hátha nem fogja? Hátha az apai szemek ereje megállítja?

Korán reggel hírek szivárogtak ki, hogy az éjjel újra megkísérelték a zsidók Mórichoz jutni. Az elnök megerősítette e hírt.

Tehát legalább mégsem jutottak hozzá. Az alispán nagy gonddal vigyáztatott rá, s óvta mindenféle külbefolyástól. Ha amott felhasználtak mindenféle furfangot ennek kijátszására, itt se ijedtek vissza az ilyentől. Egész adomakör van a kis Móricról.

Funták tegnapelőtt addig-addig kérte a várnagyot, hogy legalább hát mutassa meg neki a fiút, hogy miképp néz ki, ő ugyan hozzá se fog szólni, sat., egyszóval addig kérte, míg a várnagy egy jó percében megígérte, hogy isten neki, hát jöjjön el délután, majd megmutatja. Itt a parolája, hogy megteszi.

Funták el is ment délután.

A várnagy szívesen fogadta, leültette, kikiáltott a cselédjére:

- Hozzon be valamelyitek egy kis bort.

A bort behozta egy csinos úri fiú, azután szivart kívánt a gazda, azt is behozta, ott sürgött-forgott, felszolgált. Mikor aztán elvégezte, egy jó óra múlva így szólt Funták:

- No, most küldje ki ezt a fiút.

A várnagy ráparancsolt.

- Eredj a szobádba, fiam, és ne mutasd többé magadat.

Mihelyt magúkra maradtak, persze hogy megsürgette Funták.

- Egyedül vagyunk: hol az a fiú? Most már meg lehet mutatni, senki sem tudja meg.

A várnagy elnevette magát:

- Amit ígértem, megtörtént. Hiszen egy óra óta mindig őt látta, ügyvéd úr.

Így látta Funták a kis Móricot, de nem beszélhetett vele.

*

A tárgyalás félelgyre ismét megnyílt. A vádlottak leültek padjaikra.

Az elnök intett. S Móric belépett.

Majdnem futva jött, sehova se nézett a világért, szemeit merőn a földre szegzé.

Fehér vitorlavászon ruha volt rajta, csinos cipő, hófehér gallér, nyakkendőtüvel. Egy valóságos kis úrfi ez.

Móric megállt a sorompó előtt. Szorosan odalapult a korláthoz, s kezeivel görcsösen belekapaszkodott alul a sorompólécekbe.

Mély, idegbántó csend keletkezett a teremben. Mindenki a csodálatos gyermekre szegezte szemeit, annak mozdulatait fürkészte. Mert ő a szfinx. A megdöbbenő rejtély kulcsát benne keresi mindenki.

Kínos jelenetek következtek. Poéták fantáziája ilyet ki nem gondol. Ez még a színpadon se igaz! S itt mégis megtörténik szemünk láttára, fülünk hallatára.

A fiú tagjait mintha csendes reszketegség fogná el, még szorosabban simult oda, ahol a bírák ültek, egy félóráig kellett ott állnia, mikor szóhoz jutott, egyetlen mozdulatot sem tett.

A sakterek arcán nem látszott semmi gyűlölet, nyugodtak voltak és mosolyogtak. A görnyedt Schwarz Salamon egyet köhintett. Mert ő mindenre köhintett. Arra is, hogy »Ön azzal van vádolva, hogy megmetszette Solymosi Eszter nyakát«, ő csak köhintett. Legokosabb is. A köhintést nem lehet belevenni a jegyzőkönyvbe.

Az apa is egykedvűen nézte a fiát.

Kínos várakozásban telt el néhány perc. Az elnök egypár szép szót intézett hozzá, hogy a fiú nem köteles vallani szülei

ellen, de mások ellen igen. Azért hát szüleit kihagyhatja., anélkül beszélje el az eszlári véres tettet.

És a fiú most belekezdett.

Még a lélegzete is eláll az embereknek. A légy röpülését is meg lehetett volna hallani.

Öregembereket, egészen közömböseket láttam elsápadni, oly rendkívüli, oly természetellenes volt ez a szcena.

A fiú elmondta, amit tudott. A zsidó újságírók arcára kiült az aggodalom felhője, de csakhamar gúnyos mosollyá változott.

A kisfiú olyan leckeszerűen ledarálva mondta el a vádat, hogy önkéntelen azt a gyanút keltette fel a hallgatóság nagy részében, mintha betanulta volna.

A vén Scharf dühösen tombolt a lábával, halántékai lüktettek, öklét fölemelte, fel akart ugrani, az elnök nem győzte rendreutasítani.

Eötvös is felkelt, s kiadta a legerősebb, legmaróbb tromfját, mert tromfra tromf ment már reggel óta... az elnök és Eötvös közt.

Úgy tűnt fel az egész dolog, mintha két nagy játékos sakkozna, s az ott »jelenlevő« figurák (hogy a Móric stílusában beszéljek) csak arra valók lennének, hogy ők sakkozhassanak.

Móric leckéző vallomása jelentékenyen gyengítette az elítélés esélyeit. Hanem Eötvöstől mégis erős dolog volt kissé, megkérni az elnököt, hogy mondassa el a fiúval a vallomást versben is, talán úgy is tudja.

Az elnök nagy erélyt és nagy tapintatot tanúsított a tárgyalásnál s oly rendkívüli éberséget, mint aminőt még sohasem tapasztaltam. Nem közönséges ember. Oly sima, ügyes, mint a gyík és oly gyors, mint az evet. Csakis ennek köszönhető, hogy a sok nagy fogású ügyvéd nem csinálhatott nagyobb galyibát.

Az majd holnap lesz, mikor a kis Móricot próbálják ellentmondásokba keverni.

A TEKINTETES TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT Nyíregyháza, *jún. 21.* [jún. 23.]

Ma még nagyobb hallgatóság volt, mint tegnap. A nagyterem zsúfolva, s ugyanazok a szép női fejek a mellékterem ajtajában, melyet zöld drapéria körít felül a Ferenc József király arcképével.

A női fejcskék nagyon is nyugtalanok, s éppen nem titkolják el, amit éreznek.

Midőn Friedmann felállt, hogy arra kérje a törvényszéket, adja át a kis Móricot az ő éles, boncoló bicskájuk alá, de úgy, hogy az elmezuhanyból ki ne vegyék addig semmi esetre, míg önekik tetszik őt dörzsölni, az asszonyok voltak az elsők, akik dacosan rázták a fejeiket: »Abból ugyan nem lesz semmi«.

Hanem az elnök beleegyezett, s délben elkezdődött a tegnapi kínos jelenet folytatása.

I. Az apa

Hanem délig is még sok történt, amit nem lehet elhagyni.

A derék Scharffal most ösmerkedtünk meg voltaképpen.

Ő a legkulturáltabb a zsidók között, és azonfelül is sok »muttervicce« van. Csíkos rövid blúza van, és tincset se hord.

Hol ingerült volt, hol kedélyes. Néhol a vádlott szólt belőle, ki indulatosan emeli fel öklét, s nagy szemeit dühvel fordítja fia felé, amiért az vádat emelt ellene. Össze akarná morzsolni mérgében. Felszökik meg leül az elnök egy szigorú pillantására. Majd a fejét csóválja, és egy keserű sóhajtás tör ki melléből. Összecsikorgatja fogait, belemarkol a hajába. A bosszankodás valamennyi fázisán keresztül megy minden órában.

- Te, gazember - sziszeg ki belőle a *vádlott* -, mondd meg nekem, hogy szól a negyedik parancsolat?

Móric nem tudja.

- Ejnye, akasztófára való - tör ki belőle az *atya* -, hát azért fizettem én érted negyven forintot az iskolában?

És így megy ez több változatban.

- Hazudsz! - ordítja a vén darázs később egy pontnál, s megvetőleg fordul el fiától.

De azért mégiscsak odanéz a gyerekre lopvást, s hirtelen elfelejti, hogy ő a vádlott, s éppen őmiatta vádlott, az apa kerekedik benne újra meg újra felül, s pironkodva kiált rá:

- Móric, ne dülj úgy oda a korlátokra a nagyságos urak elé. Nem látod be, te kölyök, hogy az nagy illetlenség!

A fiú pedig csak mindig jobban-jobban odalapul azokhoz a korlátokhoz, mintha szeretné átfúrní magát, hogy egy sorompó válassza el legalább *ezeztől*... akiket gyűlöl, akiktől el van szakadva örökre.

Nincs öneki senkije, mindenkitől megrezzen... csak egyetlen egyben hisz már ő is, mint akár Móricz Palya, a magyar királyi minisztériumban.

Ezeket az embereket, akik itt állnak, mind ő hajtotta a veszedelembé, fél rájuk nézni, nem csoda; e rettenetes szemek tekintetei összetörnének erősebb embert is, nem egy gyereket.

Csupán egyetlen embertől hall nyájas szót, szelíd beszédet: az elnöktől, ki amíg e kínos vallatásokkal rogyásig engedi kitanulmányozni, addig lelkében bizonyosan megsiratja a szerencsétlen gyermeket.

Mert átkozott az ő élete örökre. Átkozott, ha nem beszél igazat, és átkozott, ha igazat beszél. Az ő szerepe a legszomorúbb. Hol veszi hozzá vajon az erőt vagy a gyengeséget? Hol van ezeknek a csodálatos forrása? Jó volna tudni, hogy be lehetne hányatni örökre, soha senki se meríthessen ebből a forrásból ilyen erőt vagy ilyen gyengeséget.

Nagy bűnök mindig voltak, melyek megdöbbenették az érzékeny lelkeket. Ember megölt embert gyakorta. De hogy a természet megöli önmagát valakiben, annak most itt az élő példája.

A vén Scharfnak durvaságában is élénken nyilatkozik az apa. Sokszor úgy látszik, mintha az fájna neki ebben a dologban a legjobban, hogy fia kolbászt eszik macesz helyett. Kétszer is szemére vetette már két nap óta, s ilyenkor elborultak nagy szürke szemei, s erősen fűjt, mintha a nagy fölháborodását siettetné kihűlni.

Nehéz napja volt ez a mai. Szemben állani a gyerekkel, s nem merni őt mégsem ráncba szedni.

Ha egy-kettőt üthetne rajta izmos ökleivel, könnyebben szívlelné a nagy veszedelmet, amibe került, s még neki is hamarabb megbocsátana a szívében.

II. A fiú

A kis szörnyeteg!

Mert szörnyeteg a kis Móric, akárhogy vesszük is a dolgot.

Egy anya ült mellettünk, az így szólt Ónody Gézához:

- Hallom, amit beszél, és látom őt, de mégsem hiszem, hogy az igaz, amit hallok és látok.

Ezzel ki van mondva Móric felett az ítélet. Aláírja minden ember. Borzasztó volna a fenevadnál is az az idegenkedés, az a vérfagyasztó érzéketlenség, mellyel szülője irányában viseltetik.

A feleletek, melyeket már azóta megolvastak a lapokból, meg fogják fagyasztani az emberekben a vért, hogy »milyen ez a fiú?« Hol kell megkeresni ennek a pszichológiáját?

Ott állt készen a nagy examenre, mely mindenkit félelemmel töltött el, csak őt nem: Móric sokkal nyugodtabb, mint tegnap. Sőt bátrabb is.

Szeyffert kezdte el a zaklatást, ezer aprólékos kérdéssel, melyek finom rafinériával közelítették meg.

Okvetlenül labirintusba viszi. Még Ónody is e szavakkal fordult hozzánk aggodalomtéljesen: »Félek, ez a fiú nem kóser, már-már arról kezdek gondolkozni tegnap óta, hogy hátha csak-ugyan hazudott eddig«.

Ha hazudott, meg fogja fogni ez a sok okos ember, az kétségtelen.

De csalódtak. Móricnál csak modor volt az a tegnapi darálás, ilyen gyorsan darálja ő le a válaszokat azokra a kérdésekre is, amelyeket a védők tesznek. S mindig slágfertig. Egyszerre kész a felelettel. Roppant csalódott a közönség (persze kellemesen a nagyobbik része), mert Móric nem szólta el magát. Nem beszélt mindig nyomon, de jelentékeny lapszust alig tett.

Annyira eszes, hogy a legkapciózusabb kérdéseknél is már előre kitalálta, hova vág, s mindjárt úgy felelt, hogy a következő kérdéseket szinte lehetetlenné tette.

Eleinte halovány volt, de azután átmelegedett, s könnyű pír borítá el jól táplált arcát, mely egyébként a legkevésbé sem kellemetlen. Egészen felbátorodott. Még polemizált is Eötvössel.

Egyike a legidegbántóbb jeleneteknek volt az apjával szembesítés.

Az öreg türelmetlensége nem ismert most határt. Nekiugrott, mint a hörcsög. Az öröknek minduntalan hátra kellett őt rángatni.

De Móric se félt. S bizonyos hányavetiséggel felelgetett neki. Ez a nonchalance bántotta legjobban a vén Scharfot.

Ej, hazugság! - kiáltott fel Scharf mindannyiszor, s leült. De csak tövises volt neki az a pad, megint csak felugrott, megint csak szóba állt a fiúval.

Az pedig egészen belejött, olyan elevenen riposztírozott, hogy csupa gyönyörűség volt hallgatni - már persze nem a saktereknek.

Hiába keltek fel egymásután a fiskálisok száz meg száz kérdéssel, hogy lépett a kulcslyukhoz, mit látott ott. Móric mindig ki tudott bújni, s olyan elegáns megyei stílusban, hogy vicispán lehetne vele valamelyik kisebb vármegyében.

Ellentmondásokat lobbantottak szemére, ő azokból is kimászott, igyekeztek szívére hatni, hogy tudja-e, mit tett az apjával és annak ismerőseivel? Miért tette azt? Érzékenysége apelláltak, minden áron meg akarták indítani. Előhozakodtak neki a Samukával, a kis öccsével, akivel együtt játszogatott; az se használt. Akkor elővették az ijesztgetést, a kis Samu azt vallotta, hogy ő is részt vett volna a gyilkosságban. Még csak egy arcizma se rándult meg, bánja is ő a kis Samukát. Mikor az ijesztgetés sem ért semmit, még egy kísérletet tettek az ellenkezővel, *felbátorították*.

Neked most már szabad kimondanod mindent, amit akarsz. Mert neked nem urad többé a vármegye, mikor elmondod a dolgot, nem megy vissza többé a börtönbe, hanem szabad leszel, mehatsz ahova akarsz, játszatsz te is, labdázhatol te is, mint a többi ilyen gyerekek!

De a kis Móric minden tűzpróbát kiállott.

Bánja is ő a többi gyerekeket, bánja is ő a játékot! Ki tudja; micsoda gondolattal van tele a feje, amint dacosan lehorgasztja?

- Majd megtanítalak, ha hazakerülsz... hiszen majd - fenyegetőzik a vén Scharf.

Oda se néz. Mintha nem is hallaná. Nem készül ő vissz többé a piszkos eszlári házba.

A vallását hozzák fel? A vallását is eldobta. Remegő ajkakkal beszél róla az öreg zsidók a városban, hogy az imádságos szíjakat, melyeket magával vitt, most játékszernek használja.

Egy kutyája van Henternek: annak a nyakára szokta tekergetni, s a bolond eb ezekkel a szent szíjakkal szaladozik szanaszét az udvaron.

Milyen nagy csúfságot hozott Móric a zsidóságra!

Mikor már jó másfélóráig kínozták a kérelmekkel, azalatt folyton állt, mint a cövek, csak néha-néha törülte meg izzadó homlokát. A közönség minden új kérdésnél visszatetszés moraját hallatta.

- Ez már kínzás, ez már sok... lehetetlen, hogy kiállja, összerogy, elájul. Hallatlan! Egy tanút nem szabad ennyire elcsigázni. Ilyenkor vallottak a Spangáék is.

De a védelemnek éppen az volt a célja, hogy először kifáraszták testileg, azután szellemileg. Ha majd kimerül figyelme, megzsibbad akaratereje, megzavarodik. Lehetetlen, hogy bele ne zavarodjék.

Az elnök mégis megsajnálta.

- Nem vagy fáradt, fiam?

- Nem.

- No, hát akkor felelj az uraknak tovább.

Megint újra kezdődött az attak. Nincs a prókátorságban szebb, mint e leleményes játék, ez a »fogdosócska«, messziről jövő, de biztosan markoló kéz, mely látszólag közönyös szálakat rángat meg. Az, akit kérdez, megfelel rá meggondolatlanul, hiszen egy közönyös, semmitmondó kérdés, a közönség még mosolyog is rajta, hogy miképp lehet ilyen naivságra kíváncsi, mikor aztán egyszerre közeledik a kérdés veszélyesen, alakot öltve ... majd kidomborodva, s többé ki nem eresztí a megfogott áldozatot, hanem magával ragadja, míg egész össze nem ér a nyaka körül, s hurokká lesz.

Móric felel, egyre felel, gyorsan, mintha nem is gondolkoznék, de már erősen látszik rajta a kimerültség, féloldalt dől a sorompóknak, egyenesen állva összeroskadna.

- No, most már tönkre van téve az ébersége - gondolja Eötvös. - Most már én veszek elő, fiam.

- Milyen tantárgyakat tanulsz?

Móric ránéz, s rögtön lepergeti, olyan sebesen, mint egy darálógép.

Eötvös megcsóválja fejét, s leül.

- Több kérdésem nincs. Ilyen gyereket még nem láttam. Szerencse, hogy nem kérdeztem, mi van könyveiben, mert elfújta volna szóról szóra valamennyi könyvét egyhuzomra.

- Jól van, Móric. Bevégezted. Elmehetsz - mondá az elnök. - A tárgyalást bezárom.

Az antiszemiták szabadabban lélegzenek fel. A zsidók között pedig, akik odalenn a törvényszéki épület előtt ácsorogva várják a kimenetelt, hirtelen terjed a leverő hír.

- Megbuktunk. Móric nem tágitott. Nem anya szülte azt a gyereket.

[TÁVIRAT] [jún. 23.]

Nyíregyháza, jún. 22. (Saját tudósítónktól.)

Ma többé-kevésbé jelentékeny tanúvallomások történtek részben terhelő, részben vádосzlató irányban. A kihallgatott tanúk mind eszláriak; köztük *Varga Kati*, Ónody szolgálatában álló cseléd, ki *Buxbaum alibijét igazolta*.

Fontos vallomást tett *Lengyel Istvánné* is; hallotta ugyan, hogy valaki nevét kiáltotta, de hogy ki volt az, nem tudhatja; *Esztert nem is ismerte*. S míg a vizsgálóbíró előtt azt vallotta, hogy a kiáltás tompán hangozott, most azt mondja, hogy tisztán kivehette azt, de *délután három óra tájban hallotta a kiáltást*.

Egy másik tanú, *Fekete Jánosné*, déltájban hallott sírást a zsidótemplom felől, látott is ott két felnőtt zsidót, de gyereket nem.

Terhelő vallomást tett *Solymosi János*, aki *este látta a zsidókat a templomba menni*, s a templomban még éjfél után is világosságot észlelt.

A bizonyítási eljárás leginkább az *időpont körüli differenciák* tisztázására törekedett.

A tanúk alig fogytak meg jobban, mint amennyire szaporodtak.

A gyilkosság tárgyalása holnap hihetőleg befejeztetik, *s hétfőn* következik a *hullacsempészet*.

A tárgyalás befejeztével, midőn a törvényszék visszavonult, hogy a tanúk meghiteltetése fölött határozzon, mulatságos eset történt. Az ott maradt vádlottak közül *Braun* egy most lejárt váltóját prolongáltatta ügyvédje által.

Friedmann védőügyvéd, mint hallom, a jövő hét napirendjére nézve *helyszíni szemlét* fog kérni *Eszláron*.

A közvádló pedig *Barynak mint tanúnak megidézte tését* van elhatározva indítványozni.

A hullacsempészet vádjában a védők a *szakértők vitájától remélik* úgy a mellék, mint a fő bűnvád tisztázását.

A közönség ma is elég nyugtalan volt, noha a tárgyalás elején az elnök rendreutasította.

A közvádló, mint mondják, naponta fenyegető leveleket kap.

A TEKINTETES TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT Nyíregyháza, *jún. 23.* [jún. 24.]

Tarkabarka alakok vonultak el a tek. törvényszék *ábrázata* előtt festői változatosságban. Egy-két zsidó leányzó, aminőket Tóth Ede »Tolonc«-ából ismerünk; *Lichtmann* Jakab stereotip zsidó gavallér, kesztyűsen; *Lichtmann* Mórné beteges öreg dáma, ki minden kérdésre azt feleli, gyengélkedése miatt most is ülve: »Kérem, nem emlékszem, mert émelygésem volt«.

Lassan, vékonyan ingott ide-oda az igazság mérlege, melyet más szemekkel néz itt mindenki; az apró-cseprő vallomások alatt alig került ide-oda egy szemnyi is, ami megnehezítené a serpenyők valamelyikét; nem súly volt az, ami aláereszkedett, hanem csak köd...

A közönség aluszékonyan vette ma a zavaros víz csendes folydogálását. Uralom terült el a teremben; az ügyvédek is spleen fogta el, úgyhogy kénytelenek voltak ők csinálni egy kísérletet.

Eötvös odanézett unalmában *Güntherre*, *Günther* visszanézett *Eötvösre*, *Eötvös* felállt, kifogásolta a lapok hézagossáágait, tiltakozva az ellen, hogy ilyen legyen a jegyzőkönyv.

De hát hiszen nem lesz az ilyen, *Eötvös* tudhatja legjobban: a gyorsiroda két teljes példányt is készít, egyet pláne egyenesen *Eötvös* számára, melyet kétszáz forintban alkudott ki; ez lesz a legdrágább könyv Magyarországon!

Azután *Bary* ellen fordult a szél: csipkedték, mint a darazsak; aminthogy tény is, hogy szabálytalanságok vannak jegyzőkönyveiben: az írni nem tudók keresztjét névíró helyett maga rajzolgatta oda.

A védők erős fulánkja a türelmes bárányokat hirtelen átgyúrta sziszegő kígyókká: a közönség minden oldalon mozogni kezdett, püsszegéseket hallatva; de csakhamar lecsendesült kívülről behallatszó kedélyes intermezzó segítségével.

Egy dörgő hang tulajdonosa be akart jönni a nyitott ajtajú terembe. »Nem lehet« - mondá az őr. - »Azt szeretném én látni« - hangzott a dörgő szózat. - »Ne *illetlenkedjék* az úr - figyelmezteti a másik -, majd csak akkor lehet, ha már *benn* lesz a tárgyalási teremben«.

Erre aztán elcsendesült a publikum, pironkodva. Az ügyvédek pedig elégedetten ültek székeikben, mintha csak azt mondanák: »Nesztek, egyetek mérget«.

Hanem erre a túloldalon is volt készen in petto egy kemény tromf: egy *új fordulat*, mely határtalan izgatottságot okozott.

A vádló ügyész olvasni kezdi, hogy Tiszaeszláron egy nő fontos vallomásokat jelentett be a község bírójánál, *Bary* pedig jelenti, hogy *elutazik a helyszínére, fölvenni a vallomásokat*.

Lett erre izgatottság!

Hárman-négyen is fölugrottak egyszerre a vádlottak közül, kik között általános mozgás és aggodalom támad. Az öreg Scharf odahajlik a háta mögött ülő Schwarzhoz: »hogya már micsoda komédia ez megint?«

Az antiszemíták még a lélegzetüket is elfojtják. Mindenki azon gondolkozik, mi fog ebből kisülni. Vak lármának *vagy* komoly, döntő bizonyítéknak fog-e mutatkozni az Eszlárról jelzett hír?

Mély, temetői csendben föláll *Szeyffert*, a »vádló-védő« (ahogy gyűlöletteljesen nevezik), s tiltakozik *Bary* kiküldetése ellen. Majd *Eötvös* is szót emel. Megcsillogtatva remek hangjának meggyőző erejét, ő is tiltakozik *Bary*nak ezen újabb szereplése ellen, aki - úgymond - a kimutatott szabálytalanságoknál fogva nem képes ily vizsgálóbírói föladatra.

- Azt már nagyobb fórum dönté el, hogy képes rá - jegyzé meg az elnök, mire éljenek hangzottak fel a terem túlsó szögletéből, hol a *Móric* gondviselőjének, *Henternek* (kit elmésen neveztek el »nyelvmasternek«) antiszemita hangulata uralkodik.

Majd *Friedmann* ugrott fel, ugyancsak tiltakozva *Bary* kiküldetése ellen, azután *Heumann*, s így sorban valamennyien a védők közül, *Funtákot* kivéve, aki csendesen ül és hallgat. Ő még csak egyszer szólt, de akkor olyan okosat mondott, hogy megél belőle egy hétig.

Végre is a törvényszék akképp intézkedett, hogy ő maga fogja kihallgatni az új nagyérdekű tanút, *Cseres Andrásnét*.

A rendkívül szenzációs eset, melyből új vérlüktetés támadhat a már vérszegénységben haldokló ügyben, a következő:

Cseres Andrásné, tiszaezlári lakos, megjelent a községi bírónál, *Farkas Gábornál*, s előadta neki, hogy az ő lelkiismeretét súlyos teher nyomja, vallomást akar tenni. A bíró röviden kihallgatta az asszonyt, ki azt állítja, hogy néki tudomása van arról, hogy *Groszberg Leóné adta oda Eszter ruháit* azoknak, akik később a dadai hullát azokba felöltöztették. Vallomásában előfordul egy romantikus éji jelenet is azon éjszakán, mikor *Eszter* eltűnése tény lett a faluban. *Cseres Andrásné* kihallgatta *Groszberg* és nejének beszélgetését; *Groszberg* ásóért, kapáért kiabált kétségbeesve, *Groszbergné* pedig kezeit tördelve jajveszékelt: »Oh jaj, mit tettünk, mit cselekedtünk!«

A bíró rögtön értesítette lovasember által az alispánt. A hatalmas erélyű *Zoltán János* ugyanily gyorsasággal kiküldé *Jármy* szolgabíró négy csendőrrel a helyszínére, hogy haladéktalanul ejtse meg közigazgatásilag a rendőri vizsgálatot, s hogy úgy a vádlottakat, mint a váratlanul támadt új tanúkat óvja meg esetleges külbefolyásoktól. Egyidejűleg jelentést tett az alispán a törvényszéki elnöknek is, ki *Baryt* küldte ki rögtön.

Ónody, ki délig még a vizsgálati teremben ült, délben szintén hazautazott a »jó hír« folytán.

Ez az eset, mely a kedélyeket ismét fölzavarta, s mely a letaposott nyomot megint fölfrissíté, az *első* non putarem. A beavatottak, de fecsegők hozzátesszik, hogy nem az utolsó.

[TÁVIRATOK] [jún. 24.]

Nyíregyháza, jún. 23. (A Pesti Hírlap eredeti távirata.) A mai tárgyalás iránt az eddiginél csekélyebb érdeklődés mutatkozott. Folytatták a tanúkihallgatást, melynek legérdekesebb része akörül forgott, hogy *Wollner koldus* szombaton *Lichtmannál ebédelt-e*. Lichtmann és cselédjei ez iránt *ellenkezőleg* vallanak, mint a vizsgálat alkalmával; általában feltűnő összhang uralkodik a mentő tanúk vallomásaiban, különösen azon pontokra nézve, melyekben korábbi vallomásaiktól eltérnek.

Érdekes, hogy *Klein* tanú nem mert vallomására hitet tenni, azért újabban is kihallgatják.

Megütközést kelt *Szeyffert* ügyész magatartása, aki a mentő tanúkkal szemben egészen passzív marad, ha még oly ellentmondók is vallomásaik; ellenben a terhelő tanúknak minden szavába belekapaszkodik, jobban mint maguk a védők.

Nagy szenzációt keltett *Szeyffert* előterjesztése az *Eszláron legújabbán fölmerült bűnnyomok* tárgyában. Az *elnök* határozott fellépését, mellyel erélyesen visszautasította az ügyészség beavatkozását a bíróság ügyvitelébe, a közönség zajosan megéljenezte. Bary időközben már kiment Eszlárra; tehát az elnök *lovass embert* küldött utána, hogy visszahívja.

Nyíregyháza, június 23. (A P. H. eredeti távirata.) *Az új bonyodalom rendkívül felzavarta a kedélyeket városszerte.*

Még a következőket hallom jó forrásból:

Cseresné *egy liba miatt* veszett össze Grossbergnével, akivel jó viszonyban élt eddig. Más verziók szerint *szerelmi bosszú* törte meg hallgatagságát.

Feszült izgalommal néznek az eset elé minden körben.

Az *elnök visszavonta* a vádló és a védő ügyvédek felszólalása folytán a *Baryhoz intézett rendeletet*.

A városban beszélnek, hogy a vett zavaros hírek után két zsidó is rögtön Eszlárra utazott.

A védők nem tulajdonítanak nagyobb fontosságot az »eseménynek«.

IDEIGLENES CELEBRITÁSOK Nyíregyháza, jún, 22. [jún.24.]

I. A jókedvű vádlott

Nyíregyháza, jún, 22. [jún.24.]

Ez Lusztig úr.

Lusztig úr sajátságos alak. Vörös sátán arc, kiborotvált áll, keresztbe néző szemek.

Különben igen vicces ember és nagy orátor, aki túltett minden védőjén.

Olyan dikciót vágott ki, hogy a gyorsírók csodálva csodálták azon tűnődve, nem jó volna-e elkérni a beszédje eredeti szövegét.

Móricza magatartásának is pszichológiai képét adta. Persze modoros egy kicsit.

Lusztig úrnak már saját külön helye van a vádlottak padján. Mindennap oda ül balra a haute-crème padja elé, a bagoly szemű Taub Emanuel mellé, akinél már csak egy rondább alak van, a vén proletár Hersko, ki most is szabadlábon jár.

Lusztig úr a világ legmozgékonyabb teremtese. Ezerszer is felugrik a padról, minden megjegyzés mélyen érinti, hol a fejét kapja hátra, hol a karjait emeli fel, majd a lábát nyújtja ki, meg lekapja a pad alá, s ez nála mind a megbotránkozás vagy az elégedetlenség jele.

Az még szerencse, ha közbe nem szól. Mert majd mindenbe belebeszél.

És Lusztig úr mindig szellemes igyekszik lenni.

S amellé zsarnok is egy kicsit. Nagy kordában tartja társait. Ha szólani akarnak, visszarángatja őket. Fél, hogy valami bolondot fognak mondani. Lusztig úr nem bízik csak a saját eszében.

Jaj volna annak, aki a helyére merne ülni, s azt ma már olyan nagyra nyomkodta ki, hogy egész kényelmesen elterpeszkedik rajta.

Ha a védők beszélnek, ő azt folytonos tetszés vagy nemtetszés jelekkel kíséri. Funták legjobban imponál neki.

De a legnagyobb tulajdona a kedélyes röhögés és vigyorgás, s az az undok kihívó nézés... mely az egész publikumot dühössé teszi.

Ma az elnök is pirongatta.

- Lusztig, magának ugye nagyon mulatságos ez a helyzet?

Lusztig ránézett, és szemtelen konfidenciával felelte:

- Mindenki úgy mulat, ahogy akarja. Miért ne mulatnék? Nem kerül nekem semmi pénzbe.

Ez a rendreutasítás különben igen felingerelte, s az egész tárgyalás alatt fáhé volt az elnökkel és a korláton túli részekkel.

Oda se nézett. Ebből állt megvetése.

Hanem az eszlári tanúkat fikszírozta változatosság okáért, irtózatossabbnál irtózatossabb szemeket vetve Solymosinéra, s mindenféle grimaszokat csinálva.

II. Barcza Dani

A híres debreceni komisszáros, a sokat emlegetett »új tanú«, megjött.

Barcza Danit ezelőtt a nótából ösmertük:

*Csapó utca végig sáros,
Barcza Dani benn a komisszáros.*

Most meg onnan ösmerjük, hogy az ő beidézésének indítványozásánál hangzott fel a hallgatóságban: Az első szerzett tanú!

Persze csak olyanok hiszik el az illet, akik körülbelül olyanformán képzelik most a világ sorát, hogy Tisza Kálmán bejárja Móricz Palyával az országot hamis tanúkat gyűjteni, s azokat társzekereken szállíttatja Eszlárra.

Barcza Dani hatalmas alak, s megérdemli, hogy e néhány sorban leírjuk, mert bizonyára ő már az utolsó alakja a régi nyalka komisszáros-világnak. Teringettét! Szép ember lehetett valamikor. Hosszúkás szabályos arc, tele kifejezéssel, deres haj, amellé fiatal, tűzben égő szemek. Hajlékony, délceg termet. Gyönyörű egy példány.

Hát még fiatal korában milyen lehetett?

Ő maga így dicsekedett egyszer:

- Ha én a nyeregben ülök, ha szereti az isten a lovat, nem hiszem, hogy ő is ki ne nézne az ablakon.

Barcza végiggombos szürke nadrágot visel, a dereka körül festői öv szarvasbőrből, s abban köröskörül kisebb-nagyobb

rekeszek készítve töröknek, pisztolyoknak.

Híres Barcza Dani azonban ez egyszer a törvényszék elé fegyver nélkül jött, mert ő maga is fegyvernek jött.

[TÁVIRAT] [jún. 25.]

Nyíregyháza, jún. 24. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A tegnapi tárgyalás eseményei folyton lázban tartják a közönséget.

Krúdy ügyvéd ma értekezletre hívta össze az itteni keresztény ügyvédeket, hogy *Szeyffert visszahívását* és más vádló kiküldetését kérelmezzék az igazságügy-miniszternél. Az értekezleten egy rész az ügyvédi kamara elé határozta vinni az indítványt, a másik rész ellenben rögtön aláírt egy a lapokban közlendő nyilatkozatot.

Az Extrablatt (bécsi újság) egyik tudósítóját, ki a Cseresné-féle bonyodalomban kiment reggel szaglászni Eszlárra, karhatalommal utasították ki az óvatos közegek a faluból.

Baryt tegnap este már vizsgálat közben találta Eszláron az elnök visszahívó rendelete. - Groszbergné házához két csendőrt állítottak, kik a külvilággal való érintkezésben megakadályozni hivatvák.

Barcza Dani csendbiztos, kinek vallomása elé feszült érdeklődéssel néz a védelem, *visszautazott Debrecenbe*, mert csak szerdára van beidézve.

APRÓSÁGOK A TÁRGYALÁSI TEREMBŐL Nyíregyháza, jún. 22. [jún. 25.]

Bary útban van

Most már minden ember specialista igyekszik lenni, Friedmann is az. Az eleven szemű apró emberke, kinek finom disztíngvált modora általánosan megnyerte a közönség tetszését, egy állandó témát teremtett magának, melynek az az örök refrénje:

- Bary útban van!

Ma is, mindennap felhossa, s ezután is fel fogja hozni mindennap, hogy Baryt távolítsák el annak a padnak a legszéléről, mely mellett a tanúknak kell elhaladniok.

Az elnök szénfekete bajusza mindennap megmozdul idegesen... ránéz Friedmannra azzal a megütközését kifejező arisztokratikus tekintetével, és nem felel.

Bary pedig útban marad.

- Nagy kő! - morogja Funták Sándor.

- Ej, békasó, szétmállik - vigasztalja Eötvös az ő dunántúli hetykeségével.

Két fekete folt

A lapok szidják a közönséget. Pedig nincs egészen igazuk. Mert ez a bűnpör csak alul bűnper, a legtetején társadalmi kérdés, melyhez mindenkinek van hozzászólása. Legalább úgy érzi mindenki.

Innen van, hogy belebeszélnek, tetszés és nemtetszés nyilatkozatokat kockáztatnak meg a teremben pro és kontra. Hiszen a bűnügy maga nagyon szomorú, s megfagyasztaná a szavakat az emberek ajkain, ha csak azt látnák.

Ha csak azt, hogy egy gyermek megtagadja szülőjét.

És azt, hogy (megeshetik, az sül ki majd a jövő héten) egy szüle meg megtagadja a gyermekét.

A bölcs ebből majd, úgy lehet, azt a következtetést fogja levonni: »Összevág a dolog, ahol olyan szüle van, csak ott lehet ilyen gyermek«.

S hogy ez így összejött most egy kalap alatt, talán egy isteni ujmutatás. Így szembeállítva a fiú és az atya kiegészítik, mert megmagyarázzák egymást.

Ez a szörnyű világosság, mely áttör már lassan-lassan, ez lesz ennek az ügynek a legsötétebb árnyéka.

Két fekete folt, melyet le nem törülhet a közvélemény szivacs. Két fekete folt, mely olyan, mint a holdvilág, hegyek, mezők vannak benne.

És még csak tubus sem kell hozzá.

A hangulat

Nem is éppen olyan rossz. Senki se haragszik itt senkire, hanem úgy gondolja mindenki, hogy ő haragszik.

Mikor idejöttem, útközben megismerkedtem egy dzsentrivel. Mert itt nemcsak a zsidó a külön faj, hanem a dzscentri is.

A dzscentri úrral jó barátok lettünk. Ő is ott ül makacsul naponkint a tárgyalási teremben. Olyan hű hallgató, mint akárcsak Madarász papa otthon, vagy hogy innenről szolgáljak például, akárcsak Zoltán János, a szeretetre méltó művelt alispán.

Az én új barátommal, aki persze antiszemita, minden áldott nap eszmét cserélünk, pláne kétszer is. S hogy jobban megkedveljen, én is antiszemitát játszom előtte.

Első nap megkérdeztem:

- No, hát mi benyomást gyakorol rád az ügy?

- Azt, barátom, hogy a saktereket felakasztjuk. Biztos dolog.

Másnap délelőtt ismét megkérdeztem.

- Nos?

Vállat vont, s nagy kelletlenül jegyzé meg:

- Ördög legyen, aki ebben kiigazodik.

Ugyanaznap délután újra előfogtam, mit gondol.

- Kutyaül *állunk* - dűnnöögé keserűen.

Harmadnap kíváncsian interjúvoltam megintelen.

Elbiggyesztette az ajkait, s félvállról lökte oda:

- Kutyául álltok!

Már mint mi? És ő már nem? Alázszolgája! Nem kérdezem többé azóta...

E kis epizód a helyzet és a hangulat szignatúrája.

A TEKINTETES TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT Nyíregyháza, jún. 25. [jún. 26.]

A medium tele volt tanúkkal, vádlottakkal; festői csoportozat: jobbról *Solymosiné* ül bánatos arcával egy külön széken, lábánál leánya, *Zsófi* guggol. Ha megszólalnak ők ketten, mint kígyók sziszegnek rájuk a zsidó asszonyok és leányok, s valóságos nyelvelés tör ki a színpadon, akarom mondani: a teremben.

Távolabb *Szalay* ül, a magánvádló, árván egy asztalnál. Hangját még eddig nem hallotta senki. Attól tartanak, hogy a feje begyepesedik.

A sakterek még mindig unatkoznak. *Buxbaum* a markában gondosan elrejtett tubákpikszisét Scharf háta mögött lopva egyre előveszi megszagolni, mintha csak azt mondaná: »türelem, kedves orrom, türelem«. *Scharf* kezeivel legyezi magát.

Huriné kidülledt szemei kísértetiesen forognak szerte a mintegy harminc főből álló aktuális pörszemélyzetben, mert a többi még bent van a nézőtér mögötti tanácsszobában, melynek ajtajából épp e percben üldözi el Baryt Friedmann örökös agyarkodása.

A kihallgatandók egy része, melynek pad nem jut, a sorompók előtt a földre telepszik. Képviselve van itt minden kör és minden réteg; a nyolcvanéves, összetöpörödött anyókától, Feuermann Sárától kezdve egész a falusi »bakfis«-ekig, kiknek üde tavasz feslik az arcukon.

Ott áll *Huri* András uram is, ki egy zsidó birtokosnál tanyás gazda. Mesélik, hogy ő tudna csak beszélni, ha akarna, de a száján aranylakat van. Ama végzetes éjszakán bezárkózott - persze a pletyka szerint - az urával, sokáig tanácskoztak együtt; azután éjfélkor lóra ült a zsidó úr (volt is valami a köpönyege alatt!), ki tudja, hová mehetett... Reggelre otthon volt.

De *Huri* tömött, rőt bajusza alól fősvényen folyik a beszéd; azzal ugyan nem lesz okosabb a törvény, amit ő megdiktál.

Egyébiránt a többiek sem igen kedveznek az új előfizetési évnegyednek; úgynevezett »mozgás« csak akkor van a közönségben, ha vagy Szeyffert, vagy Eötvös felszólalnak. Ilyenkor felébred a bírói széken álmadozó Gruden bácsi is.

Eötvös az alispán intézkedését rosszallja, hogy csendőrök őrzik Eszláron Groszbergéket, úgyszólván letartóztatva. »Hisz ezt tenni - mondja Eötvös - még a királynak sem szabad.« *Zoltán* alispán jelen van, éppen mellettem ül; kedves és köztiszteletben álló fiatalember; hangjában, modorában a régi oligarcha alispánok ereje, hatalma lüktet, s amint dacosan megrázza arisztokratikus fejét, mintegy mondani látszik: »Hja, a királynak sok nem szabad«:

Miből következik az intézkedés fenntartása; bár Cseresné asszonyomról kisült, hogy bizony nem látott semmit, csak hallott egyet-mást, elejtett szavakat.

Szombaton megsürgönyözött részleteket megtoldom azzal, hogy mikor - Cseresné vallomása szerint - Groszberg megérkezett onnét, hova Eszter ruháit vitte, Cseresné akkor is kihallgatta, mit beszélt nejével. »Attól féltem, valami bajod esett - aggódék az asszony -, sokáig maradtál.«

»Rossz szelek fújtak - mentegetődzék Groszberg halkan -, és sok vesződésem volt a tutajosokkal.« Ezeket hallotta volna határozottan... Nemde címeres valószínűség?!

Bary és Jármy előtt - mint hallom - Groszbergék mindent tagadtak.

A mai tárgyalás legizgatóbb része utoljára maradt poénnek. Egy csendőrt, Recsky pandúrját és egy megyei írnokot (szelíd öregúr) hallgattak ki arra nézve, hogy kínzás miatt vallott-e Móric vagy önként.

Mély csend támadt; minden fej előre nyúlt; a sakterek eltorzult arccal lesték a tanúk minden szavát, minden mozdulatát. Most lesz, ami lesz! - Kisült, hogy *Móric önként vallott*.

Az öröm fölszisszenés hallatszott az antiszemita közönségben; de a vén Scharf felugrott, belekiáltott az öreg írnok szavaiba ingerülten: »Nem igaz! Maga adta legelőbb szájába a vádat! *Maga volt az első tanítója!*« Az elnök csendre inté szigorúan; Scharf vállat vont durván: »No bizony, mi bajom eshetnék? Legföllebb a börtönbe visznek. Tessék!«

Most egyszerre hatan is beszélni kezdtek; kiütött a zenebona; összegabalyodtak zsidó asszonyok, keresztény asszonyok, vádló, védő; az elnök csengettyűje hiába cseng-bong; itt már nem állítja helyre a csendet semmi...

De mégis! Az idegbántó zsvajban egyszerre felhangzik egy csecsemőnek sírása a tanácsszobából. »Psz! Mi volt ez? Csendesség!« Senki sem tudja mi volt, csak Wollner, a fekete koldus; ő tudja, ő már kitalálta: az ő felesége van ott künn tanúnak, s elhozta a kicsikét is. Hálásan emeli föl vad fanatikus szemeit az elnökre, megfordul, odafigyel; bánja is ő már, mit vallanak a Recsky emberei, csak hirtelen valljanak, hogy az a »másfél« tanú jöhessen.

A VÉDŐK Nyíregyháza, *jún. 24.* [jún. 26.]

I. (Eötvös)

Nyíregyháza, *jún. 24.* [jún. 26.]

Eötvös a vezér. Hatalmas, kopasz, széles koponyája olyan köztük, mint egy nagy holdvilág a bolygók között. Ő ül elől.

Ha szólni kezd, szívesen hallgatják, ajkairól úgy csurog a szó, mint a méz.

A szemitáknak édes színméz.

Az antiszemitáknak olyan méz, melybe beleesett a *kenyérmorzsa*.

...Azért hát önekik egy kicsit savanyú, de csak mégis méz!

Szívesen vennék, ha mindig ő beszélne, de tán mégis szívesebben vennék, ha sohase beszélne.

Ha szól, mindig okosat mond, mert ha bolondot mond is, olyan pompás dialektikája van, hogy rögtön be tudja bizonyítani, milyen bölcs dolog volt az!

Az eszlári pör sokat ártott neki népszerűségében: de szerencséje van, Szeyffert visszaszerezte azt neki apródonkint...

Mert a rosszat is tűrhetővé teszi a rosszabb.

Eötvöst rehabilitálta Szeyffert.

*

Eötvösről már megírtam valahol, hogy kézzel-lábbal védi, akit véd.

Neki nem elég, hogy kifaragja a védbeszédet, hogy ébren van örökké a tárgyaláson, s hogy kinézi a tanúkból a gondolataikat is, ő az asztalnál borozás közben is örökké véd... éspedig mindenféle eszközökkel.

Ezek között nem utolsó az, hogy adomákat komponál az antiszemiták ellen, s azokat kiröpíti a jámbor újságírók közé. Azoknak az csinálja meg a hangulatot legjobban.

Csak a legújabb adomáját mondom el.

Hol volt, hol nem volt, 1796-ban is ráfogták a zsidókra, hogy egy fiatal gyereket sakteroztak meg.

Amelyiktek nem hiszi, nézze meg az országos levéltárban, ott van szórul szóra.

Erős tanúk voltak mindenre, akik eskü alatt erősítették, hogy saját szemeikkel látták, mikor két léket vágtak az áldozat nyakán...

Már éppen elítélték volna a vádlottakat - hiszen követelte a tömeg -, midőn váratlanul előkerült a holttest.

A bírák elcsodálkoztak, nem volt annak a nyakán semmi lék, még csak egy karcolás sem.

- Hát hol a lék? - kérdeék a bírák szemrehányólag.

- Hogy hol? Ej, ej, nem látják be az urak, hogy a zsidók megijedtek, és beenyvezték hirtelen?

Így történt, s így fog történni most is.

Ha a tömeg téved, kitalálja az minden áron, hogy mégis neki van igaza.

(Funták)

Eötvös olyan ember - helyesen mondta egy ismerősöm a minap -, akinek ha macskazenét adna a tömeg, s aközben neki bátorsága lenne kihajolni az ablakon, hogy beszéljen, százat lehet tenni egy ellen, az lenne a vége, hogy lelkesen megéljeneznék.

Funták meg olyan ember, hogy némán is megéljenezni való. Csendes, szelíd s igazi demokrata. Nem is csoda neki: aki már fejedelmet is látott a vérpadon.

Funták az a védők közt, mint a dinasztiaiban szokott lenni a kisebbik ág. Ellentétes.

A védők azt határozták el maguk közt, hogy egy népszerű emberre mégis szükségük lehet egyszer-másszor, akinek szívesebben elnéznek egyet-mást, s aki könnyebben visz ki némely dolgot.

Hát hogy ilyen is legyen, mesterségesen elhíresztelték Funtákról, hogy titokban antiszemita.

Úgy is viseli magát. Ha nagyon sakteres dolgot beszélnek a társak, olyan savanyú képeket vág, hogy a »nagyságos pad« se különbeket, ha pedig valami kellemetlenség esik a védőkön, ennek ő olyan édesdeden mosolyog, mintha mennyei hurik vakarnák a talpait.

Pompásan adja a szerepét. A tárgyalások alatt csendes szunnyadozásba merül némelykor. Megkérte Heumannt, hogyha valami fontos tárgy van, hát költse fel ilyenkor. De mintsem felköltse Heumann, sokkal gyöngédebb és sokkal óvatosabb.

Különben is ők ketten Heumannal kiegészítik egymást.

Heumannak az állán közepütt ki van borotválva a szakálla, Funtáknak ellenben éppen csak a közepe van meghagyva. Úgy veszi ki magát a dolog, mintha egyetlen szakállon ketten osztottak volna meg ökonómiai szempontból.

Funták kétségkívül nagy ökonómus.

Ő az egyedüli magyar ember, aki gazdálkodik nemcsak idővel, de a szóval is.

Az idővel úgy, hogy mindig hozzátoldja az éjszakát is. A szóval pedig úgy, hogy néha két-három napig se szól egy mukkot sem a tanúkhöz.

Társai kötekednek vele emiatt.

- Szólj már te is, Sándor bácsi - biztatják.

Sándor bácsi felocsudik merengéseiből, s szokott naiv kedvességével mondja:

- Nem vagyok kíváncsi, fiacskáim!

[TÁVIRAT]

Leleplezés Péczely múltjából

[jún. 27.]

Nyíregyháza, jún. 26. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Izgalmas nap volt a mai. Rendkívül meglepő jelenet történt mindjárt a tárgyalás elején: *Péczely öreg írnokról, ki tanúként szerepelt Recsky mellett, Eötvös izgalmas szóváltások után kijelentette, hogy társas gyilkosság miatt tizenkét évi fegyházat szenvedett Illaván.*

Az ősz írnok lábai reszketni kezdtek, s roskatagon tántorgott odébb; »alávaló személyeskedés« dadogá tompán.

Eötvös megrendítő szúrós tekintetét szögezve rá, csak azt jegyzé meg: »Engem nem sérthet, hanem a törvényszék méltóságát igen«.

A közönség alig bírt felocsudni o drámai jelenet izgalmából, de amikor felocsudott, *Szeyffert ellen méltatlankodott, aki felmutatta a Péczely rabságára vonatkozó okmányt. »Nem állhat tisztjében - jegyzék meg az elégedetlenkedők - a terhelő tanú megsemmisítése, kivált ha az törvényszabta büntetését kiállotta.«*

Péczely gyilkosságára vonatkozólag biztos forrásból hallom, hogy ő szerelmi viszonyban élt egy fiatal nővel, kinek férje ezt megtudta, s így a viszony zavarva lett; Péczely tehát elhatározta az akadály elhárítását az útból, gyilkos tervébe beavatta kedvesét is, s ezzel szövetkezve orozva megölte a férjet, s testét darabokra vagdalta. Tizenöt évi fegyházi fogságra ítéltetett szörnyű tettéért; ebből hármát Horvát Boldizsár rezsime alatt engedtek el neki.

Kihallgatták ma még *Recskyt és cselédjeit*. Ezek semlegesen vallanak. *Lesko* Mária azonban, ki tavaly Recskynél más *név* alatt szolgált, s kit mostani gazdájától Tokajból, saját vallomása szerint, gazdája engedelme nélkül hozták el a zsidók, azt vallja, hogy *Recsky kegyetlenül kínoztá Mórícot*.

Recsky korántsem teszi ránk afféle darabos csendőrbiztosok benyomását, hanem a modern magyar tisztviselőét. Szemébe mondta *Lesko* Marinak, hogy »felbérelt hamis tanú«, mi a közönségre nem tévesztette hatását.

A VÉDŐK Nyíregyháza, *jún. 26.* [jún. 28.]

II. (Székely)

Nyíregyháza, *jún. 26.* [jún. 28.]

Mindenki elvesztette népszerűségét a védők közül, csak Székely nem. Székely is csak azért nem vesztette el, *mert nem volt neki.*

Mint ismeretlen fiatalembert ismertük, most már híresebb Székely Mózesnél is.

Funták őt irigylő a legjobban, mert egy lap azt írta róla, hogy »rokonszenves arca« van.

Az antiszemita le akarják rajzoltatni Ábrányi által, hogy hadd lássa Európa., mennyire ámitja az embereket a szemita sajtó.

Addig is, míg Ábrányi *eltalálja*, megjegyezzük, hogy nyurga, sovány alak, hosszúkás, nyomott arc, nagy lapát fogak és hatalmas orr.

Nem utolsó legény különben. A kérdései semmiben se kevésbé körmönfontak, mint a Heumannéi. Pedig Heumann olyan virtuóz a kérdésekben, mint egy szerelemföltő asszony.

Székely Miksa maga is csodálkozik rajta, hogy egyszerre híres embernek találja magát, akinek a köhögését is lesztenografírozzák Güntherék.

Eleget vigasztalja Eötvös:

- No, ne búsulj semmit: nem olyan nagyon nehéz az!

Különben ha megdől is, hogy rokonszenves arc, bizonyára rokonszenves egyéniség s igen talpraesett logikája van - némelykor.

Hogy lesz-e belőle nagy ember (ha ugyan a prókatori »nagy« után nem egyéb epitheton jár), azt még nem lehessen tudni.

Azt a védbeszéd teszi meg.

A védbeszédekben már megvan a sorrend.

Először úgy volt, hogy Eötvös beszél elsőnek; de ebbe bele nem nyugodtak, mert Eötvös beszédje után hátha nem *hallgatja* meg őket a közönség?

Akkor aztán úgy lett, hogy Eötvös fog szólani utoljára.

Ekkor azonban az merült fel a mindig finom, udvarias Friedmann fejében:

- De hátha az Eötvös beszédét hallva, rögtön *elfelejtik* a mienket?

- Az bizony meglehet - szól Székely *vigasztalódva*... S azóta Székely Miksa nem trémázik többé olyan nagyon az első nagyszabású fölléptétől.

Mind ebből az tűnik ki, hogy szerény ember.

Pedig kevély lehetne eddigi nagy sikerére, hogy megcáfolta azt a közmondást, hogy senki se próféta a saját pátriájában.

Ő az lett. Tessék ezt, kérem, konstatálni!

Szeyffert

Miért veszem be a védők közé a vádlót. Miért? Hódolok a divatnak.

Hiszen az egész világ erről beszél.

Pedig az egész világnak nincs igaza, mert a világ vádlókból és vádlottakból áll. (Mióta kriminalista lettem, nem vagyok képest másként osztályozni az embereket.) Igenis! Gondolják meg önök, leendő vádlottak, hogy még egyszer meg fogják kívánni az ilyen vádlót.

...Tehát ne vádoljanak.

Azt mondja Hamlet, hogy sok megfoghatatlan van a föld felett és a nap alatt.

És van sok megfogható is.

Szeyffert a legbátrabb ember, akit valaha láttam.

Külsejéről éppen nem látszik. Magas, sovány ember. (Ha kövérebb lenne, sokkal lustább lenne, mintsem a *mások dolgát* csinálja.)

Hosszú nyaka van, laikus ember azt hinné, hogy hajlékony ez a nyak. Pedig makacs kálvinista természetű.

A háta meg van egy csöppet görbülve, fejét sűrű deres haj köríti, s épp ilyen tömött szakáll az arcát, apró, kékes szemeivel szelíden néz.

Halkan beszél, nagyon rossz szónok, nagy műveltségű ember, kellemes modora van. Arcán sohase látszik semmi. Örökösen egykedvű. Egy csöpp izgatottságot sem árul el, s éppen ez ingerli legjobban az ellenfeleit.

Vonásaiból, melyek lágyak, senki sem venné ki a roppant akaraterélyt, és azt a rettenetes csökönyösséget, mellyel egy egész országot dühbe hozott.

Oly bátor ember, hogyha katona lett volna, bizonyosan vette volna be Boszniát.

Így pedig csak velünk veteti be minden nap a mérget. Ámbár neki is jut ki szépen.

Tegnap azt mondja valaki a vacsoránál:

- Ni, mennyivel jobb kedvű ma Szeyffert, mint tegnap!

- Lehet is: hiszen ma csak négy lapban piszkolják össze, tegnap meg kilencben mosdatták.

S valóban meglátszik rajta a könnyebbülés, jókedvű volt, sőt még adomázott is az illavai börtönökről, amikben persze egyetlen rab se lenne, ha minden közvádló hozzá hasonlítana.

- Most értem már - mondá ez adomázás közben Eötvös -, miért nincs megelégedve velem, mint védővel, az öreg Scharf.

- Hogy ugyan miért?

- Mert hasznosabbnak találja a vádlóját.

*

A Sóstón szokta eltölteni délutánjait egy antiszemita társaság.

Az antiszemita asztalnál esett meg a következő jellemző párbeszéd.

- Ha én király volnék... - mondá az egyik cimbora.

- Hát ugyan mit csinálnál?

Legislegelőször lenyakaztatnám Szeffertet.

- Hát azután?

- Hát azután Eötvöst.

- No és a sakterekkel mit csinálnál?

- A sakterekkel? - szólt vállat vonva. - Azoknak megkegyelmeznék.

És ez mutatja leginkább, hogy a szomorú eszlári ügy kibontakozásával milyen személyes irányban kezd összebonyolódni.

[TÁVIRAT] [jún. 28.]

Nyíregyháza, jún. 27. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Izgalmas jelenetekben gazdag volt a mai ülés. Mikor Móricot mostohaanyjával szembesítették, *Eötvös* így szólt:

»Megpróbálok a szörnyű munkát, könnyet csalni szemébe e szívtelen gyermeknek«.

Faggatta is mindenféleképpen, de Móric hajthatatlan maradt. Mindössze *egyszer szölte el magát*, elősmervén apja előtt, hogy azt újságolta egyszer otthon, mintha az Eszter megkerült volna. »Pedig hát ha tudta, hogy megölték Esztert, hogyan mondhatta, hogy megkerült!« jegyzé meg helyesen az apja.

Még izgatóbb volt a tárgyalás délutáni része; páratlanul gazdag, gyorsan váltakozó jelenetekben.

Barcza, a híres debreceni csendbiztos tett vallomást. Mint valami középkori kalandhős dicsőségszomjtól vezetve indult ő a rejtélyes bűntény szárait keresni, s többek közt Henterhez férközván, egy ízben *kiszorította Móricból azt a vallomást, hogy semmit sem tud, semmit sem látott*. Elszavalta tovább Barcza Péczely írnokkal való találkozását; Péczely ezúttal bevallá, hogy ijesztgette Móricot, rárivallva: »Börtönben rothadsz meg, ha nem vallasz; kutya a kezedből ki nem veszi a kenyeret!«

Mindez frappáns lévén, hatást gyakorolt. Barcza vallomása egyszerre megvilágítani látszott az egész ármányos bűnügyet.

Jöttek azonban ellentanúk, s egy perc alatt újra homályba borult minden.

Mikor Henter a mindinkább ellentmondásokba keveredő Barczának szemébe mondta, hogy őt *boldog életre* való kilátás célzataival csábítgatta, percekig tartó tetszés-moraj zúgott a teremben.

A Barcza által előadottakat *gyengítették* a szembesített Móric, Recsky, Péczely és egy megyeházi hetes vallomásai.

Midőn *Henter* elmondta, mint idegenedett el Móric a vallásától, s mélyedt el a kálvinista tanokba, apja ezalatt nem győzte homlokát törölgetni, nagy zsebkendőjével. »*Ha nem tért ki még, nem megy egészen a pokolba*« - mondogatá, és mikor Móric megjegyzé, hogy mesterségre megy, ingerülten rá kiáltott: »*Nem fogod te azt megérni*«.

[TÁVIRAT] [jún. 29.]

Nyíregyháza, jún. 28. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Kevésbé érdekes volt a mai nap. A sorrendből elmaradt tanúkat hallgatták ki.

Elsősorban *Tanyi* Gábort, ki legény szemmel nézegette Esztert jövet-menet azon a napon jóval *harangozás előtt*.

Eredeti alak lépett be utána: piszkos, kócos hajú, rongyos emberke, a *Móric* volt *tanítója*; nem tett lényeges vallomást.

Mészáros Julis, a *Recskyék* volt szobaleánya, vallomásából hasznot húzhat a vád is meg a védelem is: nem tud a *Móric* kínzatásáról, de szorgalmasan látta *Móric* körül forgolódni *Péczelyt*, minden vizesborogatás nélkül.

Jármy és *Csabai* kikérdezése után befejeztetett az ügy gyilkossági része.

Hétfőn a *hullacsempészet* kerül sorra, *Szeyffert* szerint is »komoly dolog«.

Ma mindössze három messze földről jött tutajost hallgattak ki, kereten kívül, hogy haza mehessenek a szegény emberek.

Humoros alakok mind a hárman: bocskorban, nagy hajjal, piszkos ingben, gatyában. *Orosz* tolmács útján vallják, hogy *Vogel Amsel Körtvélyestől Szolnokig mindig a tutajokon volt*, nem távozva szemük elől. E vallomás tehát a védelemnek kedvezett..

Néhány, előnyomozásra vonatkozó okmány felolvasása után véget ért a tárgyalás.

Funták és *Friedmann* ma délután elutaztak, hogy a három napi szünetet a fővárosban töltsék.

Az intelligencia köréből néhányan, megbotránkozva egy bécsi lap tudósításán, melyben becsületsértő célzás van egy nyíregyházi hölgyre, ama lap itteni tudósítóját a város elhagyására szólították fel.

A hangulat mérsékelt, csendes.

NYÍREGYHÁZI APRÓSÁGOK

A két huszár

[jún. 29]

Az alispánnak két huszárja van (még a régi megyéből valók).

Ma együtt beszélgettek a kapu alatt. Nagy keservesen mondja az öregebbik, hosszú deres bajszát megsodorva:

- Nem jól megyen az így, öcsém, nem jól megyen...

Feleli a másik:

- Majd másképp menne az - s gúnyosan a túlsó agyarára csapja a pipáját -, ha én igazítanám, *Samu* bátyám meg a protokullumot vezetné.

- Az kén' csak, öcsém... jól mondod... itt ez a vén nyakam, hogy huszonnégy óra múlva minden kisülne.

- Ki bizony, még az is, ami meg nem történt.

A legnagyobb antiszemita

Meg nem nevezem. Mert a zsidók már nagyhatalom, s ha kiírnám a nevét, még a maradéka se lehetne semmi.

Pedig már nagyon is rászorul a hivatalra. Hiszen éppen azért antiszemita, mert már rászorul.

Makacs csont, egy kicsit ragyas az öreg. De a ragya is csak neveli arca keménységét.

A kuglizóban szokott lenni esténként. Ez az antiszemita gyűlhely és a Brenner fogadó. Az Európa a szemitaké.

Itt látogattam meg a barlangjában. Igen kíváncsi voltam, hogy hát ő mit mond a dolgok folyásához. »Mert mindenekelőtt meghallgassátok - mondja a biblia - s ami érdekes, azt táviratozzátok.«

Az öregúr éppen ferblizett a kertben, ő osztott, s irtózatosan káromkodott, mert »zsidó« volt a kártyájában.

Mikor elmondtuk neki, hogy meg akarom interjúolni, egypárszor elcsapta a blattot, nem adva meg a vizit, hogy üres perceiben belém csepegtesse szilárd meggyőződését.

- Igenis, kedves öcsém, fel kell akasztani a saktereket.... fel kell még akkor is, ha ártatlanok.

- Hát azt hiszi, hogy ártatlanok?

- Hiszi a kánya, édes öcsém, de nem én... meg vagyok győzkdöve a bűnösségükről, de szentül...

- Hogyan? Akkor tán nem méltóztatott olvasni a tegnapi tárgyalást.

- Nem olvastam én egyiket sem.

Azután büszkén hozzátette:

- Úgy nézzon meg engem, öcsém, hogy én sohase szoktam újságot olvasni.

- Akkor hát máshol hallgatja meg a részleteket.

- Jegyezze meg - szólt élesen -, hogy én ebben a vármegyében sohasem hallgatok semmit és senkire, ebben a vármegyében mindig én beszélek.

- Ebből hát azt kell következtetnem, hogy nem is tetszik ösmerni a részleteket.

- Nem én. Nekem csak egy kell, édes öcsém.

- Kíváncsi vagyok arra az egyre.

- Hát először is az, hogy az Eszter leány megvan-e vagy nincsen-e meg? Hát ugye nincsen?

- Nincsen.

- No, lássa! Ez egy. Ha hát nincs meg, oda van; elveszett valami módon.

- Az igaz. De milyen módon!

- Hm! Hiszen éppen ez! Lássa, olyan élelmesek a zsidók, hogyha valami más módja lett volna az elveszésnek, azt már okvetlenül kiszimatolták volna:

- Persze...

- De lássa, nem szimatolták ki. Hát bizonyos, hogy azon a módon veszett el, amin mi mondjuk. Ergo, fel kell őket akasztani. Olyan bölcsesség ez, öcsém, hogy ezt még Kossuth se perorálhatná agyon. Punktum... Itt az öthatos vízi, a besszert hozom...

A TÖRVÉNYSZÉKI TEREMBŐL

Valjean János

Nyíregyháza, *jún.* 29. [júl. 1.]

Hugo Victor »Nyomorultak« regényében van benne ez a jelenet. Ott elragadóbb, impozánsabb, itt meglepőbb.

A szelíd arcú öreg írnok másnap is megjelenik a törvényszék előtt.

Hosszú, sovány ember, csak úgy lötyög lábszárain a barna nadrág, mely alul le van taposva. Minden öreg írnok nadrágja ilyen.

A fekete blúzon át, mely szinte hosszabb a kelleténél (valamelyik törvényszéki bírósági lehetett valamikor), sovány vállcsontjai helyet nyomkodnak maguknak, deres haja tisztességet keltő, diósín szemeiben nincsen semmi rosszaság. Egy valóságos írnok ez, aki talán sohase csinált egyéb hibát, mint legfeljebb egy-egy »disznó«-t az aktákon, de azt is hirtelen kivakarta a penecilusával.

Büszke rá az öreg, hogy ő vallatta ki Móricot... Nem utolsó dolog az! Hogy fogják őt most megbámulni!

Évek óta jár lesütött fejjel az emberek közt, félénken néz körül gyakorta, összerezzen némelykor. Hallgatag, komor, órákon át minden ok nélkül. Mindenkinél kitér, »tedd ide, tedd oda« ember lett... fél valamitől, ami talán ott ül az emberek ajkán. Ha egy hideg, fagyasztó tekintet éri, abban is azt látja, amitől fél...

És íme egy nap a fátum szerepet tol eléje, föl kell vennie. Meg kell jelennie a nagy, hatalmas társadalom előtt, amelytől reszket, amelyet kerül.

De sikerül neki. A tömeg úgy van hangolva, hogy tetszik neki, amit az öreg beszél. A tömeg tetszése kíséri szavait.

Tetszés! Van is már öneki joga a tetszéshez?

Mikor hazamegy a törvényteremből, újra érezni kezdi, hogy ő valami, hogy ő egy ember, akit a társadalom számbavesz, akinek a szava szinte erő, lök, ront vagy javít...

Talán először alszik évek óta édesdeden, elhagyott sivar szobájában. Talán még álmodik is. Ki tudja miről? Talán arról, hogy az emberek elfelejtették »azt a dolgot«, s öneki joga volt szemébe nézni mindenkinél.

Mikor reggel felkelt, s leírta a nevét, talán először történt rajta, hogy nem utálta meg. Mert öneki minden nyűg, még a neve is.

De most már nem. Semmit sem tudnak! Hiszen elhangzott ez a név tegnap száz meg száz ember előtt, s ő maga odaállt a közvélemény auslagjába, de senki sem tett rá semmi megjegyzést. - Nyugodt lehet... istenem, de szép, de boldogító ez a napfény. Embernek lenni emberek között.

Sokkal bátrabban jött hát fel ma az öreg írnok. Szembe állt mindenkivel. Édes kéj volt neki szemtől szembe beszélni, s azt mondani, amit akar. Hiszen évek óta mindég csak azt beszélheti, amit mások akarnak.

Még goromba is volt; sokat mert. A nélkülözött élvezet elkapta, nem tartott benne mértéket. Kissé kekk is volt. Egy öreg írnoknak nem szabad így beszélni.

De tán a fátum ingerelte. A kérlelhetlen fátum, mely ott lebegett a háta mögött, mialatt ő nagy durva kezeivel gesztikulálva oda-odacsapkodott a védők keresztkérdéseire.

Volt a modorában valami kellemetlen, a hangjában valami visszataszító... de azt talán most *utólagosan* érezzük.

Ott volt Recsky is a fórumon, ahol a tanúk s vádlottak, de ő kimutatta, hogy úr, nem ült le se a székre, se meg nem állt, hanem ott sétált köztük büszke úri magatartásával, mintha a saját folyosóján volna.

Az öreg írnok is úgy gondolta talán ma először, hogy neki is szabad önérzetesnek lennie. Ő is sétált bizonyos nonchalanceszal, s csak úgy séta közben felelgetett némelykor talpraesetten.

Minden feleletére kiújult a tetszésmoraj.

Arca kigyúlt, szemei fénylettek... Oh, ez szép egy nap, gyönyörű nap!

Ekkor emelkedett fel helyéről Eötvös. S elkezdett szokatlan hangon mesélni egy történetet... egy »visszaemlékezést«, mert ez legjobban illik hozzá. Elmondta, hogy mikor ő nemes Veszprém vármegye fiskusa volt, akkor ment át az ő kezein egy liszta a megkegyelmezett rabokról.

S mindezt olyan mesélő, kedélyes modorban tette. De a közönség önkéntelenül érezte, hogy valami nagyot fog mondani. Tudták, hogy ennek a történetnek okvetlenül csattanni kell a végén.

És csattant is.

- Ebben a lisztában előfordult egy rab, aki kegyetlen gyilkosság miatt tizenötévi fegyházra lett elítélve.

És most már mennydörgéssé vált a hangja.

- Ezt a rabot Péczely Kálmánnak hitták.

Minden ember hátán végigborzongott a hideg. Vértfagyasztó csend állt be.

S e félelmetes csendben süvített át a termen Eötvös megrázó kérdése:

- Ön az?

A vénember halott sápadt lett, lábait lassú reszketegség fogta el.

- Ez aljas személyeskedés! - hörgé elfojtott hangon.

- Ennyi a felelete? *Elég!* - mondá Eötvös és leült.

Elég? Talán sok is. Talán nagyon is sok.

Leírhatatlan hatást eszközölt ez a jelenet a közönség közt, melyhez foghatót kevés ember élt át.

Az antiszemiták lesütötték szemeiket, a szemiták édesen vigyorogtak.

Eötvös egy nagy kombinált húzást tett megint: elütött egy bástyát e rettenetes sakkjátékban.

Csakhogyszabad-e eleven, érző emberekkel sakkozni?

A vén írnok bűnös, kétségkívül... szerelem vitte a bűnre, nagyon kegyetlen volt, talán nagy szenvedély dúlt benne. De végre is megbűnhődött, a társadalom visszafogadta.

Hát nincsen-e a bűnhődésnek vége sehol, éppen sehol?

Mióta kiszabadult, kifogástalanul, becsületesen élt, mint más ember. És a betűi is, amiket karmolt az irodában, éppen csak olyan jó betűk voltak, mint más emberéi.

A szörnyű fátyolt, mely a nagy erkölcsi sebet takarta, senki sem bántotta itt, nem is sejtették, mit takar.

Minek volt azt föllebenteni? Miért volt nem hagyni meg eleven embernek: mikor lehattunk volna többen eggyel.

Hát nem elég már ebben az untató tragédiában egy hulla, amelyet felöltöztetnek.

Okvetlenül kellett-e még egy másik hulla, amelyről lerántják a takaró ruhát?

...Fuss innen Valjean, ha még tudsz hova.

A társadalom elítélte téged kegyetlen gyilkosságért.

Ha volna a társadalomnál nagyobb úr, kvittelhetnél, mert az meg a társadalmat ítélné el kegyetlen gyilkosságért.

De a társadalomnál nincs nagyobb úr. Azért hát hiába futnál akárhova, szegény Valjean!

A Scharfpechje

Hovatovább az öreg Scharf mindjobban meghódítja az embereket a tárgyalási teremben.

Hosszú ábrázatán a kedély derűje csillog örökké. Ajkain a fanyar mosoly, szavaiban az örök humor.

Bizonyos intelligenciát nem lehet eltagadni tőle, fifikus észjárása van, feleletei, kérdései, közbeszólásai mind természetesek és rokonszenvesek.

Ha ez sokáig így tart, az apa elszedi Móricka elől a népszerűséget.

Csak néha tör ki, ha a »gyerek« fölmérgesíti, egyébkor rendkívül érdeklődni látszik a pör iránt, megvagyaz minden részletet, odafigyel, de nem a vádlott trémájával, hanem a publikum kíváncsiságával és érdekesültségével.

Nevet, ha nevetni kell, bosszankodik, ha bosszankodni való fordul elő, de különben mély nyugalommal várja a fejleményeket, melyek napról napra jobb kedvűvé teszik.

Ma a tárgyalás kezdete előtt kevéssel odabiceg a védőjéhez, Eötvöshöz, s a következő jelenet történik köztük szóról szóra:

- Hát csak lehetetlen, ügyvéd úr, azt a gyereket egy negyed órára *megszorítani*?

- Minek? - mondja Eötvös vállat vonva.

Az öreg megvakarta rövidre nyírott fejét, és sajnálkozva folytatta:

- Elég volna egy negyed óra is, kérem alássan, hogy *készen legyek* vele. Bizonyosan tudom, hogy készen lennék. Otthon sírt, elájult a szavaimtól.

- Tisztelem én azokat a szavakat. De nem is érnének azok semmit.

- Hát azt hiszi nagyságos uram is, hogy *olyan nagy ereje van annak a kolbásznak* z

Nevetett ironikusan, aztán nagy bizalmassággal odahajolt az Eötvös füléhez, s halkán súgta:

- Kérném azt a kis borocskát, amit meg tetszett ígérni.

- Várjon hát, mindjárt szólok az elnök úrral.

Bement a gyülekező terembe, de csakhamar azzal az indorsatával jött ki, hogy az elnök megtagadta a boroska bevitelét a börtönbe büntetésből. Mert Scharfnak e napokban levelet csempészték be a zsidók, s ő azt nem jelentette fel a börtönszabályokhoz képest.

- Se bor, se fiú! - sóhajtott a vén Scharf elkedvetlenedve. - Már az igaz, hogy semmibe sincsen szerencsém.

[TÁVIRATOK]

Szeyffert inzultálva

[júl. 1.]

Nyíregyháza, jún. 30. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Ma este színielőadás közben egy Zarándi nevű antiszemita újságíró névjegyével odaküldte a jelenlevő főügyési helyettesnek a »Kecskemét« című lapot, melyben Sezeyffert gyalázó cikk foglaltatik. A névjegyen szintén gyalázó szavak voltak. Sezeyffert a lapot visszaküldte, de a névjegyet megtartotta és a sértést megtorolni szándékozik. Az eset híre elterjedvén a színházban, nagy izgalmat szült. Sezeyffert azonnal elhagyta a színházat.

Nyíregyháza, jún. 30. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Sezeyffert tegnap Pozsonyból fenyegető levelet kapott, aláírva: »antiszemita végrehajtó bizottság«. Ebben tudatják vele, hogy halálra ítéltetett, s az ítélet a végtárgyalás után fog végrehajtatni. Eötvös tucatszámra kapja a fenyegető, piszkolódó leveleket, de ideje egyáltalában nem engedi, hogy elolvasásukkal mulassa magát. A Sezeyffertnek ment fenyegető levelet sem tartják egyébnek, komoly számba nem vehető deákcsínynél.

A hangulat

Nyíregyháza, jún. 30. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A város tegnap és ma teljesen nyugodt, mintha tiszzaeszlári eset sohasem is lett volna. A budapesti lapokból, melyek a tárgyalás napjai alatt százával keltek el, ma már csak a rendes számú példányokat lehetett eladni. A rendes antiszemita társaság tegnap óta Tiszzaeszláron Ónodyéknál mulat.

A végtárgyalás folytatása

Nyíregyháza, jún. 30. (A P. H. eredeti távirata.) A tiszzaeszlári pör végtárgyalásának folytatása, amennyiben az a *hullaasztatás* vádjára vonatkozik, valószínűleg már nem fog sok időt igénybe venni, miután ebben az irányban nem kell sok tanút kihallgatni. Némileg késleltetni fogják a tárgyalás menetét azon kihallgatások, melyeket néhány tanúnál tolmács segítségével kellend megejteni. A védelem azon követelésének, hogy az államügyészségi tisztviselők, nevezetesen Nagy László államügyész jelentései, valamint a Scharf Mór közigazgatási felügyeletére vonatkozó belügyminiszteri rendelet felolvastassanak; előreláthatólag hely fog adatni. Az illető okmányok ugyanis már Korniss elnöknek rendelkezésére bocsáttattak. Valószínű ellenben, hogy a királyi törvényszék az akkori ügyészségi tisztviselőt, valamint a vizsgálóbíró tanúkként való megidéztetését most sem fogja elrendelni, bárha Magyarországon erre már ismételt

precedens fordult elő. Az *orvosi szakértőknek* a felboncolt, illetve exhumált dadai hullára vonatkozó fejtegetései csak a bizonyítási eljárás befejezése és az irományok felolvasása után fognak sorra kerülni. Ez a diszkusszió, valamint a *védbeszéd* valószínűleg három vagy ténegy napot fognak igénybe venni. - A tárgyalási terembe szóló belépti-jegyeket, melyeket eddigi tulajdonosaik ismét visszaadtak, Korniss elnök a nagyszámban előjegyzett igénylők közt osztotta ki.

[TÁVIRAT]

[júl. 2.]

Nyíregyháza, júl. 1. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Zarándit, aki tegnap Szeffert a színházban inzultálta, ma a kapitánysághoz idézték, és rendőrileg megintették nyilvános helyen okozott botrány miatt. Szeffert különben nem kíván megtorlást.

Korniss elnök fegyelmi vizsgálatot rendelt el Péczely írnok ellen, mert az hivatalra pályázása alkalmával hamis életleírást mellékel.

Szeffert és Eötvös naponként kapnak fenyegető leveleket. A közvádlót a »pozsonyi antiszemita liga« már halálra is ítélte, s névtelen levélben a végtárgyalás utánra helyezik kilátásba az ítélet végrehajtását.

Ma Eszláron parasztbál van. Az ottani zsidóság közt nagy a félelem, habár a főispán megtette a rend fenntartása céljából szükséges intézkedéseket.

A végtárgyalás során holnap folytatni fogják az irományok f elolvasását, melyek közül különösen érdekesnek ígérkeznek egy múlt századbeli rituális gyilkossági perre vonatkozó s az udvari kancellária levéltárából az ügyészség által megszerzett akták, mely rituális gyilkosság állítólag Közép-Szolnok megyében történt. Érdekes, hogy az e pörre vonatkozó eredeti akták eltűntek, és csak a kancelláriai levéltárban őrzött másolatok maradtak korunkra.

[TÁVIRAT]

[júl. 3.]

Nyíregyháza, júl. 2. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Rebbenő hőségben kezdődött ma a hullacsempészet tárgyalása. Nem szalonba való dolgok - Eötvös kérdései Váradi András kerülőhöz - elriasztották a nőket a hallgatóságból, csak néhányan maradtak még ott, de utóbb eltűntek az idősb nők is, és remélhetőleg nem is jelennek meg addig, míg a dadai hulla lesz napirenden.

A további időt Smilovics alibi-jének bizonyítása töltötte be. A hullacsempészetben Hersko és Smilovics a középső láncszemek. Smilovics visszavont vallomása megegyezik a Herskoéval, pedig elfogatásuk előtt nem találkoztak, hogy megállapíthassák az elmondandó mesét. A vizsgálati iratok is kizárják együttlétüket a két fej által kigondolt azonos mese előtt.

A rőthajú, rendkívül hosszú arcú Smilovics veszélyes dilemmába kezd már bonyolódni, mikor segítségére jön az ügyes Heumann; hogy nem voltak-e már előbb olyan szembesítések, melyekről nem vétetett jegyzőkönyv? Smilovics menekszik a zavarból a nyitva hagyott ajtón,

hirtelen rámondja: »voltak«; a vizsgálóbíró sokszor éjjelente vallatta, sőt részt vett a törvényszék előtti szembesítésnél is.

Ez Eötvöst felhőgyújtó felszólalásra készítette Bary ellen, kit a törvényszék elé kér idéztetni s addig is kizárni a közönségből.

Az elnök kijelentését, hogy míg valaki a tárgyalási teremben tisztességesen viseli magát, kizárni nem lehet, éljenzéssel fogadta a harcias hangulatú közönség.

Ezután zavartalanul folyt a tárgyalás, de Smilovicsra nézve kedvezőtlen eredménnyel, mert a Grosz família, melyre hivatkozik, hogy nála hált és étkezett volna, semmit sem akar róla tudni.

A mai tárgyalás még jobban összezavarta a már eddig is kigombolyíthatlan szálakat, melyeket véletlen és ember-praktika oly csodálatosan összefont.

A szakértők, kik Móric színvaksága iránt lesznek hivatva határozni, mint hallom, helyszíni szemlét fognak kérni Eszlárra s ott Móricot a kulcslyukhoz állítva, megállapítani, mennyire terjed a látköre.

SLAVNA SEDRIA

Nyíregyháza, júl. 3. [júl. 4.]

Már az igaz, hogy sok hibája van a törvényszéki teremnek. De hiszen nem is annak készült.

Először kicsiny (ma oly hőség volt benne, hogy az egyik szakértő, dr. Flegmann rosszul lett), másodszor pedig olyan alkalmatlan, hogy nemcsak a vádlottaknak, de a tanúknak is a közönség közt kell keresztülmenniök.

Innen naponta a sok felszólalás. Az egyetlen csodálni való: a jegyző balról s a pótbíró jobbról, kik úgyszólván beszegik a »slavna sedriá«-t, s olyan egyformák, mintha ikrek volnának; lehetetlen felismerni egyiket a másiktól: egyik se szólt még eddig semmit.

Valaki azt kérdezte Kornisától:

- Ugye, hogy ők ketten csak teremdekoráció?

»Slavna sedriá«-nak mondom pedig a tek. törvényszéket, mert az volt a neve ma, rusznyák lévén a diplomatikus nyelv, úgyhogy mi csak tolmács útján hallhattuk, mit vall Hersko Dávid.

Ez a *Hersko* még a csirkefogók közt is túlságosan elhanyagolt külsejű lenne; sárgaszínű haja, ahány szál, annyiféle áll; egyik helyen hosszabb, a másikon rövidebb, a ruha cafatokban lóg róla; buta, vörös arcán semmi kifejezés, mintha csak egy víziborjút látna az ember. Festők ecsetjére méltó ritka alak!

Tagadja, mit azelőtt bevallott.

- De hát miért vallott akkor? Nemde kínozták?

Hersko bevallja, hogy egyszer csakugyan megütötték.

(Általános öröm-mosoly a védő padokon.)

- Hol ütötték meg?

- Azt biz' ő már nem tudja, mert nem érezte az ütést.

(Általános föllélegzés a közönségben.)

- Hát vízzel nem kínozták a Dávid urat... mert a nyíregyházi víz nagyon förtelmes ital?

Hersko úr elismeri, hogy csakugyan itattak vele sok vizet.

(Általános indignáció a védőpadokon.)

- Aztán mikor itatták önnel a vizet?

- Amikor szomjas voltam, kérem alássan. Ilyen originális alak a tutajok proletárja.

Ember legyen, aki eligazodik a szaván; mert egész a művészetig vitte, hogy amit mond, azt azon módon lerontsa.

Eötvös mérgesen rázza fejét. Funták az orrát vakarja.

Pedig a java még hátra van. Ma az antiszemitaéknak kelt föl a nap.

Matej Ignác rusznyák paraszt kenegette hájjal a dzsentryi hátát. *Matej* rusznyák beszéde dallamos, édes zene az ő fülökben.

Matej tisztességesen van öltözve; tiszta, egész felsőtestét elfedő inget visel (nagy luxus és pompa már az ilyen!), hozzá szűk gatyát és újdonszerű bocskort.

Értelmesen beszél s bizonyos határozottsággal; beösméri visszavont vallomását egészben, s elmondja a hullacsempészet részleteit körülményesen.

A tolmács szavait helyeslő moraj szakítja meg több ízben.

Az elnök tömött szénbajuszát mosolygás aranyozza meg alulról.

Eötvös izgatottan emelkedik föl, s a falnak dőlve bús iróniával hallgatja.

Heumann lehorgasztja fejét.

Szóval általános levertség a védőpadok közt.

Székely megdöbbenve nézi Szeyffertet, de Szeyffert olyan egy idő óta, mint egy bezárt pörakta.

A nézőtéren a lankasztó hőség dacára is egyszerre megélenkül mindenki.

A debreceniek, kik egy csomóba verődtek a jobboldalon, örömteljes fészkelődésükkel az elnöki csengettyűt provokálják.

Szász Károly is jeles műfordító, de ilyen hatást még nem ért el, mit ez a tolmács, pedig nyakravalót se visel.

Matej vallomása beláthatlan következményű, s az egész pör folyama óta a legfontosabb, legterhelőbb vallomás, melyet a Smiloviccsal és Herskoval történt szembesítés sem gyengített.

Csak azt az egyet nem magyarázta meg *Matej* jól: miért vonta vissza a máramarosszigeti törvényszék előtt a hullausztatás részleteiről korábban tett vallomásait.

Kissé haloványan emelkedett föl Eötvös, s mély csendben, mely minden nagyobb felszólalását kíséri, hangoztatta: hogy mindenből úgy látja, itt egy *tanú kikészítő* szövetkezet működik; addig is, míg holnap kideríthetné keresztkérdéseivel *Matej* kikészítését, kéri a tanúkat szigorúan elkülöníteni a közönségtől.

Szegény *Matej* Hát ilyen kevés ideig lehattél te hős és becsületes ember, dicsőséged színhelyén, e teremben?!

Eötvös szavai, melyeket imponáló hangsúlyozással vágott oda, meghökkentették a közönséget egy pillanatra, de csakhamar kitörtek egyik-másik ponton a nemtetszés hangos nyilatkozatai.

Az ülés nagy izgatottság közt ért véget.

Mindenki érdeklődően néz eléje: hogy eszik meg holnap a keresztkérdések Matej igaz történetét.

Az ülések iránti érdeklődés most még nagyobb, mint azelőtt.

A terem zsúfolásig telik meg. Messze vidékről jönnek naponta buzgó műkedvelők.

Ma itt láttuk gróf Zichy Gézát, Náray Imrét Csanád megye főjegyzőjét, Kiss Albert debreceni képviselőt, gr. Bethlent Erdélyből, stb.

A legérdekesebb hallgató azonban Józsa volt, a híres kállói doktor, ki a szakértők vitájánál mint tanú fog szerepelni.

Az élénk, mozgékony ember, kinek széles tudományát nagyra becsülik e környéken, erősen bizakodik amellett, hogy a Scheuthauerék argumentumait nem nehéz kontrakározzni.

A dadai hulla lábának spirituszba eltett meghajlott kisujja azért fontos szerinte, mert a szakértők az elküldött láb elálló nagy ujjából azt következtették, hogy okvetlenül parasztleány lába; ám a behajtott ujjból meg az következik, hogy úrilány.

A szakértők másik érvére, hogy az agyvelő rothadt csokoládé színű volt, tüdőgümő a magyarázat; mert a gümőkor, mely a dadai hullán észleltetett, gyakran idéz elő velőgyulladást, s egy ilyen gyulladásos velő négy-öt nap alatt is úgy elrothad, mint egy egészséges velő hónapokig sem.

Ahogy lesz úgy lesz, majd meghalljuk, de meg nem esszük. Különben sem fontos a doktorok véleménye, mert abban ugyan nem hisz senki.

Móric éleslátása holnap dől el. A szakértők mellé Megyery törvényszéki bíró van kinevezve.

[TÁVIRAT]

[júl. 4.]

Nyáregyháza, júl. 3. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Az utóbbi tárgyalások részletei s azok a szárnyaló hírek, hogy Eszlárról tanúk kívánnak jelentkezni, a védelmet egészen elkeserítették.

Eötvös mai kifakadása a tanúképzítő szövetkezetről csak első kitörése volt az elkeseredésnek.

Annak lehetőségét hánytorgatják, hogy az ügy itt és így talán nem is lesz befejezhető, s beáll a remonstráció szüksége a kormánynál más törvényszék delegálása iránt.

Úgy hallani, hogy ez eshetőséggel komolyan foglalkoznak a védők.

Más oldalról úgy értesülök, hogy erre Matej Ignác mai terhelő vallomása volt befolyással mint olyan, mely a védelmi vonalon nagy rést ütött.

E hír a közönség közt nagy izgatottságot okoz.

[TÁVIRATOK]

A mai tárgyalás izgalmai

[júl. 5.]

Nyíregyháza, júl. 4. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Matej összetörésére koncentrálódik a védelem.

Három órán át faggatták ma ingerülten, folyton nagyobb verve-vel; több ellentmondásba is keveredett, de a védők kombinációja, hogy Matej vallomása és az újabban feltűnt Cserésné között mesterségesen csinált összefüggés van, valótlannak bizonyult.

Azt hitték, Matej vallomása arra való, hogy a Cserésné által ruhaátadással vádolt Groszbergnében legyen, akire ráösmerhessen.

De a két dolog rovátkái össze nem vágnak, Matej azt mondja, hogy nem ismer rá a »zsedkára« (zsidó asszony), aki a ruhát hozta, mert esti szürkület volt.

Eötvös indulatosan ugrott föl, s mennydörgő hangon mondja, hogy Matej hamis tanú, ki színleli magát abban is, hogy magyarul nem tud; kéri tehát letartóztatását.

(Egy hang a közönségből: »Hát franciául tud-e vajon?«)

Szeyffert ellene van a letartóztatásnak. (Egy hang a közönségből: »Meg kellene éljenezni *Szeyffertet*!« Egy másik hang: »Még korán lesz!«)

Elnök dacosan ellene mond a letartóztatásnak.

A többi tanúvallomások jelentéktelenebbek.

Izgalmas jelenet fejlődött ki a tárgyalás befejezése után, midőn a közönség már eloszlott, s az elnök több tanút jelentett be, ezek közt *Vámosi* Julesát, ki múltkor azt vallotta, hogy *Solymosi Esztert* délután egy órakor látta, de most vallomását az eszlári bíró előtt visszavonta.

Friedmann közbekiált: »Igen, a konzorcium műve!«

Leírhatlan jelenet következett erre. Mindenki beszélt, s éppen nem válogatták a kifejezéseket.

»Hát ez igazságszolgáltatás?!« - zúg közbe Eötvös.

-»Látom, hogy ezzel a törvényszékkal sohasem lesz ítélet. Mert gombamódra nőnek a tanúk, s akik egyszer vallottak, visszajönnek még nehányszor mást vallani.«

Nagy izgatottság közt oszlottak szét védők és bírák. Még útközben kimenet is élénken polemizáltak.

Szeyffert örökké közbebeszélt, de gyöngé hangját nem lehetett kivenni.

A trónörökös - antiszemita

Nyíregyháza, júl. 4. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) *Zichy Géza* gróf, ki egy tárgyalást szintén végignézett, *Laxenburgból* jött ide, hol a trónörökös-pár vendége volt. Őfenségeik rendkívül érdeklődnek a tárgyalás iránt, s nagy kíváncsisággal várják naponként a postát és kombinálják a csodálatos ügy esélyeit.

Antiszemita körökben ma az a hír van elterjedve, hogy a trónörökös antiszemita érzelmű, míg a fenséges asszony a zsidókhoz hajlik.

A HELYZET KÉPE

Nyíregyháza, *júl. 3.* [júl. 5.]

Annyi tömérdek ferdítés van a lapok telegramjaiban, s kivált annyi túlzás, hogy noha éppen nem akartam belemenni a »dolgok közepébe«, mégis kénytelen vagyok nekifányalodni a komolykodásnak.

Pedig semmi sem hálátlanabb dolog annál. Mert - bocsánat, de ki kell mondanom - Magyarországon most alig van ember, aki ebben a kérdésben az igazat akarja megolvasni a lapjában.

Senki sem tárgyilagos. Kivált itt Nyíregyházán senki. A véleménykülönbség iránti érzék egészen kiveszett az emberekből.

A sakter-pör hasonlít a felhőhöz vagy a ködhez, amelyből kiki olyan képeket lát, aminőket az ő fantáziája bír kiszínezni magának.

Azok, akik a vidékről jönnek, csodálkozva beszélnek, hogy milyen nyugodt, milyen csendes itt a hangulat magában a darázs-fészekben, míg az ország távolabbi részeiben valóságos forrongásban vannak a kedélyek.

Hogy miért nyugodtak itt az emberek? Ez a nyugalom ez egyszer nem megnyugtató. Az szintén annak a jele, hogy a kedélyek nem hullámszanak a végtárgyalás váltakozó esélyei szerint. A tárgyalási teremben mindenki valami meggyőződéssel ül, s azt öbenne se el nem halványítja, se meg nem élénkíti semminemű új fordulat. Az antiszemiták meg vannak győződve, hogy a gyilkosság megtörtént, és úgy történt, ahogy a vád jelölte; a filoszemiták pedig szinte csökönyösen ragaszkodnak hozzá, hogy örült mese az egész. Szekerce-eső hullhat őmiattuk; vádlottak, védők, tanúk beszélhetnek, ami önekik tetszik, az a dolog lényegén nem változtat, arra itt vállat von mindenki, s úgy el tudja magyarázni, hogy mind a két rész *ugyanazon egy vallomástól* folyton erősödik rendíthetetlen meggyőződésében.

Innen van, hogy a pör lefolyása nem hozza mozgásba az idegeket. Eötvös Móricban tételezi föl a színvakságot. Nem csodálom, mindenki abban szenved itt. És ez a rettenetes merevség, ez a vakság ridegebb, bántóbb s mélyebb örvényt hagy a társadalomban, mint a fölkorlácsolt szenvedélyek bármily lázas kitörése.

Hogy a pörnek mi lesz a vége, nem lehet tudni. Az antiszemiták kétségbeesve mondják: »Fel fogják őket menteni«. A filoszemiták szepegve gyanítják: »Elítélik őket«. A bírák nem szólnak semmit. Russu, a fiatal, szende arcú bíró, kit itt nagyon tisztelnek, hallgatag, véleményt nem mond a világért sem, Gruden még kevésbé, csak az elnök arcán csillan át néha a pszichológus előtt egy jel, hogy a terhelő vallomásokat jobban hiszi el. De ez is talán csak rémlik az embernek. Sőt meglehet, azért teszi, mert a vád egészen árva gyermek, ha ő nem fogná néha pártját - táplálék híján - idő előtt elsorvadna.

Hát a védők? A védők, egyedül a védők táplálnak jó reménységet. Ezek között is különfélek az árnyalatok. Eötvös a legvérmesebb, Funták a legkétkedőbb. Az igazság, azt hiszem, közepütt van, Szeffertnél. (No, ugyan jó helyre tudott költözködni az is!). Szeffert azt tartja, hogy a hullacsempészet sokkal nehezebb kérdés, mint a pör első része, annyival is inkább, mert hogy nehezedő erővel bír erre. Nem hiszi a hullacsempészetet, de nem reméli, hogy egykönnyen el lehetne oszlatni.

Talán ő az egyedüli a »védők« között, aki nem zárja ki annak lehetőségét, hogy egy új vizsgálat lesz a bűnügy legvége, hogy a kecske is jóllakjék és a káposzta is megmaradjon.

S ez a kombináció nagyon sok valószínűséggel bír. Mert vegyük csak a dolgot úgy, amint áll. A bűnügy első részének »omlatag alapja« a Móric vallomása, ebben a vallomásban okos ember nem hisz, lehetetlen hinnie, de két dolog bizonyos, s ez az, hogy Eszter nincs meg, s hogy Esztert a zsinagóga tájékán látta halandó emberi szem utoljára. Az egész első részből nem maradt fel egyéb figyelemreméltó tény. De ez a kettő legalábbis figyelemreméltó.

Most már itt következik a regényes hullacsempészet.

A hullacsempészetet bolond mesének mondják a filozemiták. Egyetlen szó sem igaz belőle. Eötvös memoranduma a dadai hulláról a bibliájuk.

Eötvös maga úgy nyilatkozik e kiváló művéről, mely őt kétségkívül egyik legnagyobb magyar ügyvéddé emelte: »Én magam is nagyon prekáriusnak láttam először ezt a hulla dolgot. S mikor a memorandum megírásához fogtam, őszintén megvallom, hogy abból a szempontból indultam ki, hogy vagy „igaz” vagy „nem igaz”, hogy az a Solymosi Eszter hullája, s két eltérő üvegen vizsgáltam nyomról nyomra a felmerült részletek minden morzsáját, s csakis e vizsgálódás folytán érlelődött meg bennem szent meggyőződés, hogy a hulla okvetlen a Solymosi Eszteré.« Meglehet. Sőt megvallom, hogy a romantikus, sok kalandos és vakmerő részletet föltételező átöltöztetésnél sokkal valószínűbb az egyszerű megoldás, még a jelen esetben is, de nem hiszem, hogy sikerülne Eötvös várakozása, melyet a szakértők holnap, legfeljebb holnapután bekövetkező vitájához köt.

Ha nem Solymosi Eszteré a hulla, könnyen kisülhet, hogy nem az; de ha Solymosi Eszteré, alig van rá lehetőség a kiderítésre, hogy az.

Mert valóban, nehéz megnyugodni a laikus közönségnek abban, hogy egy holttestet, melyről azt mondják az anya, a testvér és mindazok, akik életében ösmerték, hogy nem Solymosi Eszter, a tudós doktorok, akik nem ösmerték, a Solymosi Eszterének deklaráljanak. Ez nem lehet. A szakértők csak annyit mondhatnak ki, hogy nincs kizárva, mintha nem lehetne az eltűnt fiatal leány holtteste.

S ha csupán ennyit mondhatnak ki, mivel jutottunk előbbre e szomorú ügy földerítésében, mely nem annyira a szerencsétlen sakterek ügye, mint a magyar társadalmat élénken mozgató napi kérdés - melyet a sanior pars szeretne levenni a napirendről.

Semmivel sem jutottunk előbbre. A rettenetes homály megmarad továbbra is. S ki tudja mivé gömörödik össze a szét nem oszlatott felhő a társadalomban, mely ha még nem is szaturálva, de már érintve van a szociális mozgalmak levegőjével.

Alig lehet kétség, hogy a Hersko és Smilovics-féle úsztatási történet elolvad a törvényszék előtt, de nem lehetetlen, hátrahagy sok megfoghatatlan, de gyanús szálakat, amiket a zsidók túlságos buzgalma, s tisztázkodási törekvése is idézhetett elő.

E szálak és a hulla fel nem ismerése az ismerősök által elég lesz, hogy a szörnyű rejtély - ha valami képzelhetlen véletlen fel nem fedi - még sokáig vesszőparipája maradjon azoknak, akik gyűlölettel viseltetnek a zsidók iránt és azoknak, kiknek ellenszenvét felköltötték a divatba jött jelszavak.

Az ügy lemegy a napirendről, de az antiszemitizmus marad. És ez elég szomorú dolog.

A hulla-agnoszkálás felületes volta volt a legnagyobb hiba, ami elkövetetett. Ezt többé helyreütni nem lehet. Az elnöknel ugyan ott őrzik a hulla egyik lábát spirituszba téve, melyen rajta vannak a körmök s melyen a láb kisujja áthajol, s odatapad a többi ujjakra. Ez annak volna a jele, hogy a láb csizmákban vagy szoros cipőkben válhatott csak ilyenné. Meztláb járó parasztleányok lábujja nem nyomorodik el görbének.

De ez mind kevés a *teljes* világossághoz. Legfigyelemreméltóbb megjegyzés ezekre a dolgokra nézve egy orvos ismerősömé.

- Mondja meg nekem, orvos úr, kérem, ön ismerős a helyi viszonyokkal, vannak-e olyan tanúk is, akik ráösmertek Solymosi Eszterre?

- Vannak

- Erős tanúk?

- Nem érnek semmit.

- Hogyan, doktor úr? Ön az első zsidó, aki így beszél.

- Azért uram, mert én orvos is vagyok. És én jobban hiszek azoknak, akik Esztert fel nem ismerték, mint azoknak, akik felösmerték.

- És miért? - kértem elcsodálkozva.

- Egyenesen azért, mert meg vagyok győződve, hogy *nem lehetett fölismerni*.

Hát ez mind meglehet. De az emberek, fájdalom, nem mind szakértő doktorok, hanem csak gyenge lelkek, akik az anyának hisznek jobban. Az anya nézése élesebb a tudomány látásánál. Meglehet nem igaz, de poétikusabb, valószínűbb, emberibb.

Nagy bonyodalmak nagy tévedéseket szülnek. Egy csodálatos esettel, egy komplikált életdrámával állunk szemben. A boncoló agy latolgató munkájába beleavatkoznak a szenvedélyek, érzelmek és vastag ködréteg borítja el azt a szálát, ha van olyan, mely a kioldáshoz vezessen. Alul, nagyon alul lehet az!

Embernek munkája lenne? Lehetetlen! Ember oly tökéletes gonoszságra nem képes, aminek a másik ember nyitját ne lelje.

Véletlen ez? Ezt hiszem inkább. Istenek incselkedése. Rossz játék az együgyű halandókkal. »Ti, jámborok, íme egy kis sötétség, s ti okvetlenül el fogtok benne botlani.«

Előrelátható mindezekből, ami nemsokára bekövetkezik, hogy az eszlári ügy maholnap be lesz fejezve (vagy tizenkét nap múlva), az ítélet kimondatik - s mi, akik itt végig tanultuk, hazamegyünk disputálni és újra találgatni: vajon hogy is történhetett hát ez a dolog?

A végtárgyalás nem oszlatja el a kételyeket, csak megösmerteti az emberekkel az anyagot.

Egy barátom így szólt hozzám tegnap a tárgyalás előtt:

- Lássá, uram, én teljesen meg vagy ok győződve róla, hogy ezek a sakterek nem ölték meg azt a leányt. Kész volnék némelykor megesküdni.

- Nem vettem eddig észre.

- Nem is vehette, mert lássa, uram, mindannak dacára, hogy a pro és kontra tények közt latolgatva kigyógyulni látszom magam előtt is, mihelyt a tárgyalási terembe lépek, vége mindennek... a legelső zsidó-ellenes tanút önkéntelenül megéljenzem.

Úgy van! Az antiszemitaságot teljesen kigyógyítani nem lehet. Olyan az, mint a titkos betegség, mikor már elmúlt is egy helyen, nyomban kiüt más helyen.

Ez különben csak annyiban tartozik a bűnügyre (mely magában véve is elég lenne szövevényeinel és tárgyánál fogva, hogy fölizzgassa nagy körben az embereket), amennyiben az antiszemitaság az a ráma, amelybe a bűnügy bele van helyezve.

S talán ez a ráma is olyan ráma, amely miatt nem lehet jól kivenni a képet.

[TÁVIRATOK]

[júl. 6.]

Nyíregyháza, júl. 5. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A börzén nem hullámszik úgy az árfolyamok, mint itt az esélyek és kombinációk.

Tegnap Smilovics zsidó levele rendkívül erősítette a vádat. Ma minden vallomás a védelemnek kedvezett, úgyhogy a védők tegnapi ingerültsége egészen lelohadt, ügyvédek képe kigömbölyödött.

Vogel Amsel, Grosz és Klein a maguk kínzásáról súlyosan terhelő részleteket vallottak, részben Vay György csendbiztos, részben Bary ellen.

Azután Galsi István magyar napszámos, ki a tutajokon utazott, vallott egy sajátságos körülményt, hogy mikor a hullát kifogták és a kezében levő kendőt megpiszkálták, a festék köröskörül megfestette a vizet, pedig a festéknek el kellett volna olvadni, ha annyi ideig volt a vizen mint ameddig Solymosi Eszter volt.

Móric szemeit ma délután három órakor vizsgálták meg a szakértők.

A Móric szemei

Nyíregyháza, júl. 5. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Scharf Móric szemeit a szakértők ma délután megvizsgálták, s az eredmény az, hogy színvakságnak nincs nyoma. Jobb szeme gyöngye ugyan, úgyhogy személyeket négy méteren túl nem igen képes fölismerni, de balszeme teljesen ép, úgyhogy negyven méternyire is jól lát.

Való avagy rossz tréfa?

Nyíregyháza, júl. 5. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Korniss törvényszéki elnökhöz ma levél érkezett a Zemplén megyei bodrogi járás körjegyzőjétől, mely szerint a körjegyző gyermekei a Bodroiban fürdés közben bepecsételt üveget s abban levelet találtak. A levél írója Löki nevezetű gépészmérnök elmondja, hogy öngyilkos lesz, de halála előtt fölfedezi, hogy tavaly meggyözödvén kedvese hűtlenségéről, fejszecsapással meggyilkolta, azután június 23-án Dadánál a Tiszába dobta; ez tehát az a hulla, mellyel az eszlári ügyben csempészetet követtek el. További részletek még hiányzanak.

[TÁVIRAT]

[júl. 7.]

Nyíregyháza, júl. 6. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A mai tárgyalás délelőtti része igen unalmas, meddő volt. A regényes palack nem talált hitelre; csak mosolyogtak rajta.

Délután a hulla-agnoszkálásra vonatkozó tanúk hallgattattak ki; ezek közt Solymosiné a az eszlári ref. pap és tanító és még több eszlári lakos.

Mindnyájan azt állítják, hogy a hulla köpcösebb és sokkal hosszabb volt, mint Eszter. Határozottan tagadják, hogy Eszter lett volna.

Solymosiné azt vallja, hogy egy tekintetre belátta, hogy a hulla nem az ő leánya; ahhoz semmiben sem hasonlatos; ennek nagy lábai, izmos tagjai voltak és görbén nőtt lapátfogai, míg Eszteré olyan apró volt, mint a rizskása.

Nagy megütközést keltett azonban, hogy mind Solymosiné, mind a többi tanúk kéknek mondják a hulla szemeit, holott az orvosi látlelet fekete-barna szemekről tesz hiteles tanúságot.

Továbbá szókének állítják a szemöldjei színe után, holott a látlelet szerint már nem voltak szemöldjei. Kényesb természetű kérdezősködések miatt nőhallgatóság nem volt jelen.

[TÁVIRAT]

[júl. 8.]

Nyíregyháza, júl. 7. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A hulla-agnoszkáló tanúk ma is nagy kunfúziókat csináltak a kék szemekkel, elanyira, hogy a védők kivítették, hogy nagy és sokszoros ellentmondásaik miatt a *törvényszék esküire nem bocsátotta* őket.

A vád kezd aprtidonként összeesni.

Stefezius, alias Zarándi, ma megint megjelenni Nyíregyházán, s benn is volt a tárgyalási teremben. A főispán ismét intézkedett kiutasítása iránt.

A szakértők hétfőre érkeznek ide.

A TEK. TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT

Nyíregyháza, *júl. 5.* [júl. 8.]

I. Az, aki tárgyalagos

A tárgyaláson minden van, csak tárgyalagos ember nincs. De mégis... A védők között van egy, akit »tárgyalagosnak« neveznek.

Nem nevezem meg, melyikök. A dologra nézve úgylis mindegy. Se önök nem ismerik, se én, mindössze kétszer találkoztam és beszélgettem vele, ez pedig nem elegendő, hogy kimerítő képet adjak róla.

Csak azt írom le hát, amit beszélt.

Első találkozásom még akkor esett vele, mikor a kis Móric vallomása volt napirenden.

- Nos, uram - így szólt -, mit gondol ön?

Semmit. És ön, ügyvéd úr, mit gondol?

- Ej, uram, mit gondolnék? Meg vagyok róla győződve, hogy hamis tanú. Hamis a mája, lelke, minden gondolata hamis.

- Lehet. De honnan meríti ön ezt?

- Honnan? - kiáltá gúnyosan. - Hát nem vette ön észre, hogy az a fickó *semmi részletre sem emlékszik*. Ha látta volna, bizonyosan tudná a részleteket is. De nem tudja; világosabb hát a napnál is, hogy *be van tanítva*.

A doktort úgy ismeri mindenki, hogy nagy pszichológ. Tisztelem az auktoritásokat. Némán hajtottam meg fejemet...

Azután sokáig nem beszélgettem a »tárgyilagos emberrel«.

Végre tegnap feltűnt a láthatáron a hullacsempészet Mórica - Matej Ignác.

Matej nagyon elszomorította a védőket. Búsan, leverten jártak-keltek a városban a tárgyalás után. A részletes vallomás a hullacsempészetéről egészen váratlanul jött nekik.

Eötvöst is meghökkentette a vallomás. De meg bosszantották is a félantiszemiták. (Mert vannak ilyenek is.)

- Látod, Károly, milyen a világ! Sic transit gloria mundi! Milyen szép, milyen remek a memorandumod a dadai hulláról, s íme most előáll egy bocskoros rusznyák paraszt és megeszi az egészset. Bolond dolog ez a háború...

Eötvös szerényen mosolygott, mert legjobb mosolyogni ilyenkor. Ki tudja, mit gondolt? Talán azt, hogy hát 'iszen nagyon gömbölyű ez a kocka, fordul az még másképp is.

Én pedig alig vártam, hogy előkaphassam a »tárgyilagos embert«. Hogy ugyan mit szól ehhez a »tárgyilagos«?

- Nos, uram, tud-e mármost kádenciát mondani erre a Matejra.

- A Matejra? Oh nem, hiszen a vak is látja, hogy be van tanítva. Hamis tanú, nem lehet más, mint hamis tanú. - De hát honnan gondolja?

- Honnan? Hát nem látja ön, hogy *olyan részletesen nem tudná elmondani a dolgot*, lehetetlen, hogy el tudná mondani, ha be nem tanították volna.

Ez az igazán megtörtént esetke eléggé jellemzi az óriási elfogultságot, mely *mindkét részből* nemcsak a szíveket, de az elméket is fogva tartja.

Így se jó, úgy se jó, sehogy se jó.

Uraim! Nincs többé egyetlen igaz tanú sem, hanem igenis van ebből a nagy elfogultságból sok tanúság.

II. Ponson du Terrail szövevénye

Smilovics Jankel kutyagyerek. Matej nagy a vallomások különféleségében, Smilovics nagy a vallomások különösségében.

De most hagyjuk el Matejt, Smilovicsért teszem le a garast. Smilovics ugyanis visszavonta vallomását, de bizonyos illemmel semmi rosszat sem vallott se Recskyre, se Vayra, se Baryra. Smilovics végre is talpig gentleman. Ő csak visszavonult, mint Andrassy, de nem járta le magát. Óbelőle még lehet érvényes tanú itt is, ott is.

Hanem Smilovics visszavonulása bizonyos váratlan hullámokat vetett fel. Ugyanis az elnök felmutatott egy levelet, melyet a börtönből intézett egy eszlári zsidóhoz, s melyet elfogtak. A levél héberül van írva, s hű fordításban arról szól, értesíti barátjait, hogy »ők itt« (már tudniillik az »ők« Smilovicsék, az »itt« pedig a börtön), bevallottak mindent a »másik ügyben«, hát az otthon maradottak is valljanak be mindent stb.

Egyszóval a szöveg nagyon kompromittáló.

- Ön írta ezt? - kérdé az elnök.

- Én írtam - szólt Smilovics.

- Senki sem sugalmazta? Nem tanácsolta valaki? - tompítják a védők serényen.

- *Senki!* - hangzik a síri csendben.

A levél mint felette terhelő nagy szenzációt tett, s az érdeklődők egyszerre megrohanták a védőket, hogy »Jézus Mária, mi van ezzel a levéllel? Mi fog mármost történni?«

- Semmi - mondja az egyik védő a legtermészetesebb hangon. - Nincs semmi baj. A dolog igen egyszerű... Smilovics azért vonta vissza a zsidókat terhelő vallomását, hogy ez a mesterségesen készült levél, mint ellenféltől nagyobb hitelességet nyerjen. Smilovics nagy selyma. A dolog különben, mint mondom, igen *egyszerű*.

És most már fogalmat szerezhetsz magadnak arról, higgadt olvasó, hogy Nyíregyházán mi az egyszerű. De már arról nehezen szerezhetsz fogalmat, hogy hát mi lehet itt a *komplikált*.

III. Két fül különböző ambitusa

A tárgyilagosságról szöve kis történeteket, meg kell említenem, hogy ma itt volt a fiskálisom.

Nálam ez a szó »fiskálisom« nem azt jelenti, amit a nagyuraknál, hogy egy prókátor, aki az ügyeimet viszi; az én fiskálisom az, aki a hitelezőim ügyeit viszi ellenem. (Már ez csak igazi dzsentri-felfogás, ugyebár?)

Ez volt ma itt. Én kerítettem neki jegyet a tárgyalásra.

A fiskálisom filozemita, mert ő maga is zsidó. Nagy figyelemmel hallgatta a tárgyalást. Közvetlen előtte az ungi viceispán ült, Kende Péter; az is figyelmesen hallgatta.

A mai (csütörtöki) tárgyalás, mint a táviratokból láthatják, rendkívül kedvezett a védelemnek. A nagy Matej ellentmondásokba keveredett. A vádlottak kínzatásokat vallottak. Egyszóval az antiszemiták »épülete« erősen ingadozik. Bocsánat az »épület« szóért, honni soít stb.

Az én fiskálisom boldogan hagyta ott a termet. Ugrált vígan a lépcsőkön, mint a fűrj.

- No, mit mond hozzá?

- Azt mondom, hogy halomra össze van zúzva minden.

- Én magam is azt gondolom - szóltam közbe -, s szinte sajnálom azt a jó antiszemita arcú ungi alispánt, hogy olyan rossz napon jött. Tegnap gyönyörűsége lehetett volna. Ma már csak keserűsége lehet...

Éppen kapóra jött ki az alispán.

- Végig méltóztatott hallgatni?

- Végighallgattam, és meg vagyok győződve...

- Miről?

- A bűnösségről - mondá határozottan.

- Hogyan? A Vay csendbiztos bűnösségéről? Pedig olyan jó kedélyes arc...

- Dehogy! A *sakterekéről*.

- De hisz kérem, azokról ma szó sem volt.

Az alispán szánakozón mosolygott.

- Látszik, uram, hogy ön nem jogász. Hiszen minden szó világosan ellenök hurkolódott.

Igen, én nem vagyok jogász, hanem inkább doktor, aki első[nek] figyelmeztetem a szaköröket, hogy a tárgyalási teremben minden ember *fülhártya-gyulladásban* van.

[TÁVIRATOK]

A szakértők

[júl. 9.]

Nyíregyháza, júl. 8. (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) A szakértők részint az esti vonattal jöttek ide, részint reggel érkeztek meg.

Scheuthauer ma előre küldött postán egy hullapreparátumot *Flegmann* törvényszéki orvoshoz, mely annak bizonyítására szolgál, hogy *levált körmök helye miként látszik sokáig vízben volt hulláknál valóságos körmöknek.*

Szeyffert botrányosnak mondja a védelemre, hogy az agnoszkáló tanúk nem szakértők előtt hallgattattak ki; meggyőződése szerint *halomra dönthették volna a tanúvallomásokat.*

A szakértők elkülönített kihallgatását *Eötvös* óhajtotta, kinek csillogó napja lesz ekkor széleskörű tanulmányaival e vitában. Amaz a védelemnek lett volna hasznosabb; ez neki dicsőségesebb.

Az öngyilkos tanú

Nyíregyháza, júl. 8. (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) Némi szenzációt kelt itt, s különféle kombinációkra szolgáltatott okot a következő eset:

Miklós László főjegyző kocsisa, aki hír szerint *egyik fontosabb tanú lett volna e bűnügyben*, tegnap befogta a lovakat, de mikor már a bakra kellett volna ülnie, nem volt sehol, míg végre *fölakasztva találták meg, már hidegen.* Az öngyilkosság oka ki nem deríthető.

Korniss lemond

Nyíregyháza, júl. 8. (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) Baryt e héten erősen készül megostromolni a védelem, de *nem hiszik, hogy az elnök beleegyezzék megidéztetésébe.*

Az elnök, kinek kiváló tehetségei és imponáló modora kivált ebben a pörben tűntek ki előnyösen, el van határozva: *a törvényszéki közegek eljárását végig szankcionálni*, annál is inkább, mert érezvén maga is, hogy *némi szabálytalanságok csakugyan történtek*, mint biztos forrásból tudom, *el van határozva a pör befejezése után négy havi szabadságidőt kérni, s azután lemondani.*

A KÉK SZEMEK

[júl. 10]

A harmadik hete már, s ott vagyunk, hogy még mindig nem tudni hosszát, végét az eszlári pörnek. Hanem a homály tisztulni kezd. Az utolsó három nap határozottan a védelemnek kedvezett. Egy dolog már bizonyosan áll, hogy a saktereket elítélni nem lehet

Három nap előtt még úgy nézett ki a dolog, hogy bajos volt a nagy útvesztőből kiigazodni; kinek van igaza, kinek nincs? Egy ilyen szomorú téma fölött is elméskedő ember így szólt a törvényszéki elnökhöz:

- Legjobb volna, nagyságos uram, kompromisszumra lépni a zsidóknak a keresztényekkel ebben az összegubáncolt ügyben. Be kellene tenni a Szeffert kalapjába két cédulán a felmentő és elmarasztaló ítéleteket, aztán hadd húzná ki Ónody Géza, melyiket applikálja a törvényszék.

Ma már vígabban lélegzenek a zsidók, s mindezt a nagy csodát a »kék szemek« idézték elő.

Sok bajt, sok örömet okoztak már az emberiségnek a kék szemek. De soha annyit, mint most az egyszer.

A pör első részét Móric tartotta a vállán Atlaszként, a második részt, a komplikáltabbat, Matej Ignác. Ezen a két kacsalábon forgott a vár, ahogy a mesékben szokás mondani. Az pedig itt igen helyes hasonlat, mert ez a pör is nemsokára mese lesz, mióta a vár, kártyávérrá olvadt.

Móric és Matej voltak az oszlopok; az agnoszkálás volt a bástya. Innen el lehetett sütni a legnagyobb ágyút, melynek dördülése megrezzentette az ellenfeleket.

Az anyától, aki holt leányára rá nem ösmer, nincs apelláta forum. Hiába csődíti ide Eötvös Scheuthauer, Virchow uraiméket. Hiába kérdi minden védő: »Ha nem Eszter volt, mondjátok hát meg, ki volt a dadai hullá, míg a szíve dobogott?«

Hiú kérdés lett volna ez csak.

Az anyának joga van azt felelni:

»Semmi közöm nekem a ti dadai hullátokhoz, akárki volt. Én a saját gyermekemet keresem, akit a szívem alatt hordtam. Adjátok vissza gyermekemet, bírák! Ti ide dobtok nekem egy testet. Nem ösmerem. Nem kell. Ez nem az enyém.«

...Mit ér ilyen szavakra feleletnek a világ összes szakértőinek tudománya?...

Ez tette majdnem lehetetlenné a tisztaeszlári rejtély teljes kiderítését. Nem is volt már remény hozzá.

Hanem a fátum úgy akarta, hogy az antiszemitizmus diadalát megrontották a közbejött kék szemek.

Eleven leányok kék szemei csináltak már nem egy drámát, amióta ez a világ jár, de egy holt leány kék szemei, ki számítana az ilyenekre?

S ezeknek a kék szemeknek is az volt tulajdonképp a bajuk, hogy inkább fekete szemek valának.

A dadai Csonkásban kiállított jegyzőkönyvekben legalább ilyen színűre vették fel azokat azok a becsületes, tudós, derék urak, akikre többet ad Eötvös Károly, mint az egész falu tanúságára.

Bezzeg keveset ad ezekre a jó derék urakra, ha olyan járatban találja, ahol ártnak.

Csodálatos, mi módon láthatták kéknek az eszláriak az ismeretlen hulla szemeit, még azok is, akik előzőleg azt vallották, hogy barna szeme volt? Honnan támadhatott vajon ez a zavar? Onnan-e, mert parasztésszel csak annyit tudtak, hogy nem Eszter a hulla, s mert az Eszteré bogár-fekete szem volt, ennek eo ipso szőkének kell lennie, s így kell bevallani a törvényszék előtt, hogy a *valóságos* igazság (mert van már nem valóságos is) kitudódjék.

- Rosszul voltak kitanítva; Farkas Gábor uram nem elég okos ember - vigyorogtak kárörvendő arccal a védők. Pedig éppen ez mutatja legjobban a ki nem tanítást, mert ha tanítják, okosabb vallomásokra tanítják.

Ezt az összezúzó erejű ellentmondást csupán úgy lehet magyarázni, hogy valamelyik vicispán erejű nénémasszony Eszláron addig-addig bizonykodott a szóval: nem Eszter a hulla, hogy elővette argumentumnak a szőke szemöldököt és kék szemeket is, tulajdonképp véleményének erősítésére, de eredményében a gyenge paraszt emlékezetek megrontására. Mert annyiszor hallhatták a többiek, hogy lassan-lassan az ő szemeivel kezdtek nézni.

A hulla felismerésére vonatkozó tárgyalás két érdekes tanút vetett fel, ezekkel s azzal, amit mondanak, nem érdektelen megismerkedni.

Az egyik Szakolczai Julcsa, egy girbe-gurba képű, pohos vászonceléd. Egészen formátlan; a feje nagy, a nyaka rendkívül vékony. Fiatal leány még, de a fiatalság kellemeiből éppen semmi sem jutott neki. Minden második mondatnál hirtelen megcsuklik, s olyankor villámhirtelen elfogy a nyaka, fejét és vállait görcsösen összerántván.

Ez a zsidók tanúja volt azelőtt. Ő felösmerte Esztert a régibb tanúkihallgatási jegyzőkönyvben, s a *tehéntaposásról* is tudomása van. Ott volt a forradás a lába fején. Megmutatta a saját cserzett lábán a tekintetes törvényszék előtt, hogy milyen tájon volt.

Hanem Julcsa meggondolta magát azóta, s ma azt vallotta, hogy csak a szája járt el, ő éppen nem ismert rá Eszterre, sőt nem is látta a dadai hullát.

- Hogyan, nem láttad? Hiszen az lehetetlen! A vizsgálóbíró előtt te írtad le a legkörül-ményesebben. Hát hogyne láttad volna, ha ott voltál?

- Néztem, kérem alássan, de nem tudom én miért, nagyon rám vicsorította a fogait... hát nem mertem.

Nagy derűtség támadt a teremben. A mord antiszemita és a fázékony sémi arcokra mosoly ült ki.

Julcsának komikus figurája, komikus előadása jótékonyan hatott, s egypár elbágyadt ember, kiknek fejét lenyomta a nagy buzgóság és a cudar hőség, kezdte kitörülni szemeiből az aluszékonytságot.

Julcsa után Juhász Andrásné következett. Juhászné asszonyom szelíd természetű, áldott teremtés, ki mindent érzékenyen fog fel. Őkigyelme már nem éppen tavalyi asszony; nem hiszem, hogy több foga lenne még mutatoul négynél. A haja is megderesedett. Egyszóval öregasszony és csúnya, 48 évet vallott be, de megvan ötvenhárom.

Őkigyelme nagyon furcsa dolgokat regélt el, hogy miképp csalta be szobájába a zsidó asszony, miképp bízatta meg, hogy hétszáz forint van letéve azoknak, akik a hullának Eszter voltára vallanak.

Mindez igen jól ízlett a közönségnek, mert szereti hallani, amit óhajt, de Juhászné mégis nagyon naivul viselte magát.

A vén szipirtyó előadta novellai stílusban, hogy mennyire megijedt, mikor bizalmas diskurzus végett a belső szobába hívta a zsidó asszony, és bezárta az ajtót.

»Egész testemben remegtem, minden porcikámban, mert féltem, kérem alássan, hogy az én nyakamat is megmetszik.«

Scharf közbedűnnyögte gúnyosan: »Ugyan kinek kellene, vén csámpás«.

A közönség pedig vidám hahotára fakadt. Csak úgy harsogott a terem. Alig lehetett megállítani. Meg is maradt azon végig ez a vidám hangulat.

Vidám hangulat ennél a szomorú témánál!

Ej, a téma kezdi veszíteni apródonkint előbb a fenyegető, sőt most már még a komoly alakját is.

Mikor a magyar ember nevetni kezd, már akkor engesztelékeny és nem haragszik. Jó jel az nagyon. Zsidók és keresztények, kik eddig zordonan, idegenül ültek egymás mellett, kezdik egymást megösmerni, s még mosolyognak is egymásra..

...El merem mondani, hogy ez azoknak a nem létező kék szemeknek a mosolygása.

A TEK. TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT

A mai tárgyalás

I. Eszter ruhái

[júl. 11.]

Már négy nap előtt hoztak be a bűnjelek raktárából három kis csomagot: az Eszteren talált ruhákat. A csomagok erősen be voltak pecsételve.

Azok, akik szeretik az idegrázó jeleneteket, nehezen várták a drámai hatást. Mi lesz odaírva vajon az öreg Solymosiné arcára, ha ezeket a ruhákat meglátja, amiket leánykája viselt, amiket ő varrt, ő foltozott a tulajdon kezével.

És Solymosiné amint ott ült kiélemedett csizmákból készült papucsáiban, mert a csizmát a nagy melegtől már ő sem állja, valahányszor odanézett a csomagokra, mindig könny gyűlt apró kékes szemeibe.

Ma végre felbontották a csomagokat. Egyenkint szedték ki a rejtélyes eltűnés halovány magyarázatait: a bizonytalan színű ingvállt, mely úgy néz ki, ahogy az egyik nőtanú halkan mondá: »mintha a tenger siratta volna meg«, a parasztos viganót, mely foszlányokban van csak meg, a festékes kendőt (melyet *sárgának* mond Móric) és a szinte barna nagykendőt.

A közönség felállt a székekre, hogy jobban láthassa a végzetes ruhadarabokat. Solymosiné pedig mélyen sóhajtott, és elfordította fejét: egész testében reszketni látszott, nagyon meg volt indulva.

Szegény ruhák, ti tanúi voltatok annak, hogyan veszett el.

De ti hallgattok, s csak a szétáradó nehéz szag beszéli... Bennünk rothadott el... Mi túléljük őt!

II. A védelem drágakövei

Ma rendkívül nagy érdeklődés volt. A közönség sűrűn lepte el a padokat. Nő egy se volt jelen. A pesti tanárok jelentése fokozta fel ismét a már csökkenő érdekeltséget. Az öreg gömbölyű Scheuthauert és két fiatalabb társát nézte minden ember. Mert ezekkel a jámbor tanárokkal fenyegetőzik Eötvös már hetek óta. Ezek fogják megfordítani a bűnügyet.

Az első tanú Zurányi patikárius. Talán alig van ember, aki ne ösmerne, ha legalább egy gyógyszerészt. De már arra egyetlen ember sincs, aki tanúságot tehetne, hogy az ismerős gyógyszerésze *nem hiú*.

Zurányinak ugyancsak kedvezett a szerencse. A nagy nevű tudósok előtt brillírozhatott az ő elmebeli képességével. Nem minden patikuson esik meg ilyen.

Zurányiról, mihelyt belépett a terembe, szétfutott a vélemény a közönség közt.

- Zsidós tanú!

S amint beszélni kezdett, csakugyan nőttön-nőtt az izgatottság. A nagy antiszemiták, kik az első padokban ülnek, nyugtalanul fészkelődtek a helyeiken.

Zurányi úgy vallott, mintha Eötvös diktálta volna neki, s Eötvös olyan lelkesedéssel hallgatta, mint a fősvény a pénz csengést.

Vallomásában legfontosabb, hogy a tehéntaposást csakugyan mutatta a hulla jobb lábán a hüvelykujj fölött egy fekete folt, mely ráncossága által is gyaníttatja, hogy seb lehetett valamikor. A hulla szemei piszkos barna színűek voltak szerinte, szemöldjeiből pedig a széleken öt-hat hajszál látszott, de az is barnás volt.

Utal arra is, hogy a jegyzőkönyv impúrumában ez a kifejezés, hogy a hulla *melle nem kifejlett*, a tisztázásban a következő metamorfózison ment át, hogy a *melle elsoványodott*.

Eötvös plajbásza sűrűn jegyezett, nagy széles ajkai mosolyra nyíltak, amint elméjében elrakosgatta a nyert becses anyagot képzeletében előtte álló nagy beszédjébe.

A közönség ingerülten izgett-mozgott, sokszor pissegett, némelykor egy-egy »no lám« kifejezéssel könnyített lelki elégedetlenségén.

Mikor Szeffert kijelentette, hogy ő nem kíván kérdést tenni Zurányihoz, valaki közbeszólt a hátulsó padokból gúnyosan:

- Hát persze, hogy persze...

Azután Scheuthauer kezdett kérdezősködni, de a tudós méregkeverőt ő sem ejtette zavarba, ki nagy apparátussal tarkította előadását »pupilla«, »karbolsav«, »praeparatio« szavakkal. Azonképpen Eötvös is, mit a vén Scheuthauer igen mulatságosnak találhatott.

Egyszer, úgy rémlik nekem, el is mosolyodott.

Nem tudom, a mosoly a patikáriust illette-e vagy Eötvöst? Vagy mind a kettőt.

Hanem a patikárius még sohasem kevert ilyen émelygős medicinát.

Az antiszemiták gyűlöletteljesen pillantottak rá.

Csak egyikök súgta hátra vallomásai bevégeztével a többieknek:

»Nem tesz semmit. Borúra derű. Nem kell csüggedni. Barcza után is így volt. Jött Henter és agyonütötte Barczát. Meglássátok most is jönni fog valaki. Mert már ez ilyen okosan van itt berendezve.«

Az elnök kikiáltott:

- Horváth Géza!

III. Gruden megbetegedett

Meddig tart még a nyíregyházi ügy? Ki tudhatná azt előre? Amennyire emberileg kiszámítani lehet, jövő szerdára hiszik az ítélet kihirdetését. Mert Eötvös és Szalay beszédjeit kivéve, a többiek röviden fognak szólni, minden védő csak egy-egy részét világítva meg a vádnak.

De közbe jöhetnek non putaremak is. Az öreg jóarcú Gruden bácsi a nagy hőségben beteg lett, s az ülést még tizenkettő előtt kellett bezárni. Azután több új tanú behívása is felmerülhet.

Horváth Géza orvosnövendéket nem lehetett tehát kihallgatni. Annyi bizonyos, hogy az ő vallomása a jelen körülmények közt nagy fontosságú lehet.

A bűnügy hallgatóságát a Móric gyerek érdekli legjobban. Holnap vagy holnapután még egyszer utoljára látni fogjuk a »rokonszenves gyermekeket«. Az Eszter ruháit mutatják fel előtte.

A vén Scharf már előre fél attól a naptól.

»Az a fattyú megint felbosszant majd«, panaszolja Eötvösnek.

De csakhamar szokott kedélyességével ismét megnyugszik.

- Az ördög vigye el a dolgát. Ha meggondolom, hogy én magam csináltam, még nem is haragudhatom arra a fattyúra. Mert én csináltam, nagyságos uram, ezt az egész bajt. Az ördög ültette a szájam hegyébe azokat a bolond szavakat, amiket Solymosinének elmondottam a zsidókra ráfogott vérmeséről. Ihol ni, mi lett belőle. Mennyi tudós nagy úr turkál az eszével a semmiben.

A MAI TÁRGYALÁS

[júl. 12.]

Ki hitte volna, hogy az öreg flegmatikus Gruden dől ki a nagy munkából legelőbb, pedig ő olyan szelíden, olyan nyugodtan nézte kék szemeivel a váltakozó jeleneteket, mintha szalmacséplést vigyázna ott.

Kornisson ellenben meglátszott, hogy nem bírja ki sokáig. Az idegesség megtöri konstrukcióját. A folytonos izgalom, a csodálatos éberség ki fogja meríteni. Mert őt minden szó megsúrja: a védőké úgy, mint a tövis, a jó tanúké úgy, mint a tündérujjak csiklandozása. Különben is szívбайos ember.

És mégis állja a sarat még most is törhetetlen erővel, s olyan friss, eleven dialektikával, mely akár a Tisza Kálmánéval is összehasonlítható kicsiben.

Gruden volt az első áldozatja a pörnek, de bizonyosan nem az utolsó *onnan*. Helyét Fehér Barna foglalta, el, aki eddig is a tribünön ült, mint pótbíró.

Fehér Barna (akinek neve is ellentmondásból áll) a nyíregyházi törvényszék egyik legfiatalabb bíróját. Értelmes, beretvált emberke, ki tükör nélkül is látja magamagát, mert a felösmerhetlenségig hasonlít az elnök balján ülő jegyzőhöz. S ő maga is annyira megszokta magát annak tartani, hogy amikor a jegyzőnek az övéhez hasonló csinos frizurája megolvad a nagy melegben, a saját fején igazítja azt meg.

A védelem csak nyerni vél a cserével. Mert Fehér Barna lírai kedély. Álnév alatt verseket is szokott írni a fővárosi lapokba. Puha szívű poéta nem lesz majd kegyetlen a vádlottak iránt.

*

A mai tárgyalás olyan viharos, izgatott volt, mint még egyik sem. *Scheuthauer*, az ősz professzor nagy elevenséget hozott magával, s valljuk meg, egy csomó gorombaságot. Élesen beszél, s ha ilyen a tudomány hangja, bizony kellemetlen egy hang ez.

Hanem az öreg elhibázta, ha azt hitte, hogy Nyíregyházán a tudománnyal agyon lehet valamit verni. Vékony fegyver ez a fokosok hazájában. S még ez a modor hozzá!

Sokkal többet ártott a vádnak nálánál *Szücs* János tanú, ki kampójával kifogta a holttestet. Egy zsinóron vall *Zurányival*.

S ezek ellenében áll *Horváth* Géza, ki mindenben úgy vallott, hogy a talált hulla nem az Eszteré. *Scheuthauer* ez hozta dühbe.

A patikáriusnál és a primadonnánál csak még a doktor auktoritás érzékenyebb.

Lázás dühbe hozta, hogy egy orvosnövendék mer vele feleselni.

Rá akart térdelni a tudományával egészen, mint egy oroszlán az ürgére. Jó szerencse, hogy az elnök közbeszólt: »Nem orvosi rigorózum ez«.

Ádáz szóvita fejlődött ki, mely egyre fokozódott. Kitöréstől lehetett tartani.

A közönség elfojtott lélegzettel hallgatta: hol ér ez véget? Csak néha-néha tört ki a rokonszenv elfojtott moraja, ha jót odavágtak a tudósnak a »kicsinyek«, akiket meg akart examinálni.

Scheuthauer még nagyobb indulatba hozta a közönség pisszegése és zúgása, valamint az elnök folytonos rendreutasítása, nem bírt magával. Mikor *Horváth* közbeszólt: »*Nem vagyok vádlott*«, *Scheuthauer* odakiáltotta: »*Még lehet*«.

Igazi vihar keletkezik erre.

- *Ez sértés!* - kiáltja *Trajtler*.

Az elnök idegesen kap a csengettyű után. A csengettyű hangját nem lehet hallani.

A publikum megbotránkozott hangon hallatja közbe véleményét: »*Meg vannak vesztegetve. Öt-öt ezer forintot kaptak. Gyalázat. Vége a kereszténységnek!*«

Scheuthauer szemei szikráznak a méltatlankodástól; hatalmas hangját egészen kiereszti. Az elnök lesújtó tekintetekkel méri végig a professzorokat: az ő szemei is szikráznak a *haragtól* s a közönség szemei is szikráznak a *gyűlölettől*.

Csak *Funták* ült ott mefisztói mosollyal meglapulva, s fejével csendesesen bólingat magamagának, mintha azon tűnődnék, hogy »de jó most nem lenni szakértőnek«.

Az ülés szünet utáni része már sokkal nyugodtabban folyt. A dadai hulla preparált lába, melynek ujjai egymásra vannak növe, s ahol körmöknek látszik lenni a körmök helye, sokakat lehangolt. Mert amint a rejtélyes ügy valamelyik oldaláról kibonyolódni kezd, ez mindjárt rossz vért szül a közönségnél aszerint, amint nem vág a kibonyolódás az óhajaikhoz.

Érdekfeszítő volt a *Szücs* János vallomása, bár alapjában semmi új momentumot nem eredményezett, csak megerősítette *Zurányi* tegnapi vallomását. Mikor *Solymosi Gábornénak* szemébe mondta, hogy még bízatta *Eszter* anyját, ismerje csak el leányának a hullát, az asszonyok szörnyű méregre fortyantak ellene, s a közönség egy része majd hogy szét nem

szedte a szegény Szücsöt, aki azonban emberül megállta helyét, nagy meglepetésére a védőknek, kiknek ma is jó napjuk volt.

[TÁVIRATOK]

[júl. 12.]

Nyíregyháza, júl. 11. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) *A hangulat ma a tárgyalási teremben történt részletek miatt rendkívül izgatott városszerte. Mint biztos forrásból értesülök, Gräffl főispán zsebében titkos felhatalmazás van a kormánytól, melyet ha a szükség kívánná, fölbonthat, s ebben kormánybiztosi teljhatalommal ruháztatik fel a legszigorúbb intézkedések megtételére.*

Nyíregyháza, júl. 11. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) *Szeyffert naponkinti korrespondenciában áll Kozma főügyésszel. E korrespondenciából az a hír szivárgott itt ki, hogy a bűnügy befejeztével, külön vizsgálat fog indíttatni az ezen ügy körül felmerült bírói mulasztások és szabálytalanságok miatt.*

Nyíregyháza, júl. 11. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) *Scheuthauer nemcsak preparált lábakat hozott magával, melyeken a körmök helye valóságos körmöknek látszik, még a kiálló körömrészeket is a csalódásig mutatja a megnyúlt körömből. Scheuthauer a hüvely vízben való kitágulására nézve is két bizonyító példányt hozott preparálva.*

Nyíregyháza., júl. 11. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) *Scheuthauer mai föllépése általános mebotránkozást szült. Különben ő, mint értesülök, azt mondja, hogy nem akarta Horváthot sérteni, és első alkalommal nem akarta őt vádlottnak nevezni, hanem megtámadottnak, és így az egész incidens nyelvbólalásból eredt. A holnapi ülésen ily értelembe nyilatkozni is szándékozik.*

A holnapi napot egészen a szakértők fogják igénybe venni.

AZ ANTISZEMITIZMUS

[júl. 13.]

Nem oda néz, ahová vág.

Az antiszemitizmus, ez a kancsal mészáros. Nem olyan fiatal ez a mi mészárosunk, amilyenek látszik. Megvan ő már régen, csak hogy azelőtt nem volt kancsal: hát nem villogott olyan rémletesen a taglója.

Mikor a tiszaezlári eset kezdődött, s itt Pesten a sajtó által felzaklatott kedélyek nagy ingerültségben voltak, találkoztam az utcán egy zsidó vallású országos képviselővel.

- No iszen, szép gyerekek maguk újságírók és keresztények - szólt nekem szemrehányó panasszal -, mondhatom jól csinálják az ország dolgát.

- Hogyhogy?

- Hát máris látszanak az izgatásnak gyümölcsei.

- Hogyhogy?

- Egy rokonom megvett Dunántúlon ezelőtt hat évvel egy paflagoniát, azt azóta igazi mintagazdasággá változtatta. Most, hogy az agitáció folyik ellenünk, egészen elkeseredett. Áruba bocsátotta a jószágát, s kiköltözik az országból. Bécsbe megy lakni. Nos, mit szól ön ehhez?

Megvallom, énrám kellemetlenül hatott ez az argumentum, de nem olyan irányban, ahogy a képviselő gondolta.

- Hát csak hadd menjen az ön tisztelt rokona isten hírével. Az antiszemitizmusnak - mondám - éppen ez a *célja* és ez az *oka*. Hiszen az antiszemita argumentuma is éppen ez.

- Hogyhogy? - szólt most ő.

- Hát úgy, hogy amelyik ember elhagyja az országot, amikor itthon egy kis baja van, az csakugyan nem érdemli meg, hogy itt lakjék.

- Nem bolond, kérem, hogy itt maradjon.

- Legyen bolond. Mi protestánsok, mikor üldöztek bennünket, mind bolondok voltunk, mert sokkal jobban szerettük a hazánkat, mint az okosságot.

Ez a diskurzus akkor igen elszomorított engem. Erősen frivol gondolkodást tanúsított a tisztelt képviselő úr, hogy ilyenekkel akart hatni. Gondoltam is magamban: hej, mégiscsak más az olyan ember, akinek ebből a földből nőtt a gyökere.

Az ilyenekért bizony kár volna levenni az antiszemitizmust a napirendről. Hadd menjenek ezek Bécsbe lakni. Hanem Nyíregyháza megnyitotta a szemeimet. Ott mindjárt harmadnap megösmelkedtem »a talpas kecskével«, ahogy a városban nevezik a legélelmesebb zsidó szabót.

A talpas kecskének (aki különben tanú is lesz még a bűnügyben) van a legélesebb nyelve a városban. Még a hatalmas Czincz bácsi is sokat ad a véleményére.

- Kikergetnek az országból, Talpas! - haragították egy ízben a keresztények.

- Engem? - mondja a »talpas kecske« dühösen. - Azt szeretném én látni. - S hatalmas pozitúrába vágta vézna tagjait, és a szemei szikráztak. - Semmim sincs, csak az az egypár kabát a boltban, könnyen beférnének egy nagy ládába. Kimehetnék könnyen, de nem megyek innen semmiért se. Még ha a király parancsolná se. *Mert nekem jussom van ehhez a levegőhöz.*

Kiderült az arcom. Ez volt az első zsidó, aki olyan valamihez formált juszt, aminek nincs semmi értéke.

...Mindjárt nem voltam olyan nagy antiszemita.

Ugyancsak itt Nyíregyházán ösmelkedtem meg egy egészen magyarrá vált zsidó családdal.

Többször beszéltem a famíliával egy szép kis kertben, melyet a derék háziasszony keze egész paradicsommá változtatott.

Két lugas is volt benne.

Az egyikben Róza kisasszony, egy gyönyörű, karcsú, tizenötéves leányka a Beöthy magyar irodalmi történetét tanulta. A prelekción, amit tanára tartott, hozzánk hallatszott töredező. A nagy eperfa alatt a diákok, a kis Adolf hasalt, s olvasta a »Damokoszok«-at Jókaitól.

Mi pedig a másik lugasban diskuráltunk a háziasszonnyal, kinek magyaros csipkés főkötő volt a fején.

Miről folyt volna egyébről a szó, mint az eszlári pörről.

- Ne higgye ám, kérem - vigasztaltam, látván, hogy nagyon lehangolja az ügy -, ne higgye, hogy ezt mindenütt így fogják fel a magyarok. Vannak ám felvilágosodott emberek is. Pesten például...

- Oh, kérem, mit bánom én Pestet. Akármit hisznek is Pesten vagy Bécsben vagy akárhol. Nekem csak ez az egy helyem van, ez ahol születtem. Ezek a fák, amiket ültettem, amiknek minden egyes levelét ismerem. Ezek az emberek, akikkel együtt játszottam, együtt nőttem, együtt öregedtem... Ez a kék ég itt, amelyik a mi utcánk fölött van. Nem kell nekem a többi. Mit bánom én a többi.

S ezalatt nagy fekete szeme megtelt könnyekkel.

Kényelmetlenül éreztem magam. Mit mondjak én erre?

Szerencsére ő beszélt.

- Miért akarják ezeket elvenni tőlem? Oh, uram, nagy dolog az, szomorú, szívhez szóló dolog az. Mikor ez a kérdés kiütött, s mikor először kimentem otthonról az utcára, megdermedten láttam, hogy régi ismerőseim hidegen, ellenszenvesen néznek rám. Meg voltam törve, de dacból megszoktam lassankint. Föltettem magamban, nem megyek többé sehova. Itthon leszek a fáim, bokraim között. Hát egyszer csak ezek a fák is elkezdtek haragosan, hidegen nézni rám. Az én fáim! Vagy már talán nem is az én fáim ezek többé? És a kék ég is? Jaj, hiszen az is magyar ég! Önöknek aranyozott mosoly a képe, énnekem csak sötét felhő...

- Nem kell ezt, kérem, olyan komolyan venni.

- Hogyne venném komolyan, mikor nagyon komoly, mikor minden emlékeztet rá. Férjem azzal vigasztal: »Megmaradnak még a gyermekeid, ne búsulj. Az antiszemitizmus nem veszi el a gyerekeket, a zsidó gyerekeket. Azoknak örülj«. Azoknak örüljek, uram? Szép, jó gyermekeim vannak. Felneveltem őket magyaroknak, más nyelvet nem tudnak. Néha előszólitgatom őket a kertből. Kisírt szemmel jönnek eléem. Tagadják, hogy sírtak, elvonulva valami zugba, de én anya vagyok, tudom, hogy sírtak, és megértem, hogy titokban mért sírtak. Azért, hogy zsidóknak születtek.

...Egész elkedvetlenedve ballagtam vendéglőmbe, s útközben azon gondolkoztam: »Szegény gyerekek! Érdemes volna csupán értetek levenni az antiszemitizmust a napirendről!«

A vendéglőbe érve, ott állt az ajtóban a zsidó korcsmáros, kinek két-három háza van már az uzsorából, ki kártyabarlangot tart az első emeleten, s tripla krétával számít az odacsődült idegeneknek.

Kezeit dörzsölte, s alattomosan vigyorgott.

- Meddig tart még, kérem alássan, ez a hecc?

- Bizony eltart még vagy két hétig.

- Hála istennek. Bárcsak tartana tovább is. Mert roppant nagy árendát kell fizetnem, tekintetes uram... roppant nagy árendát. Máskor pedig nincs vendég... Ez az eset hozott nehányat.

Ránéztem ördögi szatír arcára.

Ej, hátha ez az antiszemitizmus mégis hasznos lehet valamire.

Hasznos? Meglehet. De igazságtalan minden esetre. Mert íme éppen azoknak fáj, akik jók, akik ellen nincs irányozva, s azok, akikre céloz, azok vagy észre sem veszik, vagy ha észreveszik, abból is hasznót csinálnak.

[TÁVIRATOK]

Hogyan halt meg Eszter?

[júl. 13.]

Nyíregyháza, júl. 12. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A végtárgyalás folyamán számos kombináció merült fel arra nézve, miképp halt meg Eszter, leginkább a védelem köréből, mert az antiszemita mereven ragaszkodnak ahhoz a nyomhoz, amit a vád kijelölt.

Eleinte gyilkosságot gyanított maga Eötvös is, s a bűnpörök egyik tanúját (Hurinét? A szerk.) érintették leginkább a sötét találgatások. De a tárgyalás folyamán egybevetett vallomások (minden eszlári zsidó tanú, akár kérdezték, akár nem, azt vallotta, hogy Eszter szomorú volt, mikor utoljára látták) az öngyilkosság eshetősége felé terelték a közhiedelmet. De. ez éppen nem valószínű.

Legvalószínűbbnek azt tartják a védelem körében, hogy Eszter, ki *aznap vette le először lábáról a télen viselni szokott csizmákat*, a Kohlmayer boltjából hazamenet *a Tiszához térhetett a lábát megmosni, s belefordult a vízbe.*

S innen van megmagyarázva ama minden más esetben sajátságos körülmény, hogy a festékes kendőt, ahelyett, hogy a nedves partra tegye, míg kezeit a lába megmosására kell használnia, a karjára kötötte.

Ha öngyilkos lett volna, bizonyára nem kíméli a festékes kendőt, hanem ellöki a parton; ha pedig meggyilkolták, a gyilkos nem folyamodik vala olyan erőltetett cselhez, hogy a kendőt kezére köti két görcsre.

E magyarázat, mely nem antiszemita körökben egyedül vétetik lehetségesnek, ha mint pusztá kombináció nem is bír súllyal a titokzatos rejtély megoldására, mégis rendkívül érdekes azért is, mert a bonyodalmas ügy legbehatóbb tanulmányozóitól, *a védőktől* származik.

A mai tárgyalás

Nyíregyháza júl. 12. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A mai ülés nem volt olyan érdekes, mint aminőnek a tegnapi nap után várni lehetett. Többé-kevésbé, inkább kevésbé érdekes, mert már nagyon ismert iratokat olvastak fel. A szakértők közül pedig csak Belky tanárt hallgatták ki, aki rokonszenves modorban részrehajlatlannak látszó feleleteket adott. Feleletei a fennforgó esetre nézve itt-ott meglehetősen határozatlanul voltak tartva, s a kételyek közül alig oszlattak el egyet is. *A közönség* Belky kikérdezése alatt jobban figyelt, míg délelőtt dr. Kiss Jenő kihallgatása, s pláne az okmányok felolvasása alatt *unatkozott*, s nem egyet nyomott el padján a buzgóság a nagy melegben.

Meddig tart még a tárgyalás?

[júl. 13.]

Nyíregyháza, júl. 12. (A P. H. eredeti távirata.) Most már kétségtelen, hogy a *végtárgyalás* a legkedvezőbb esetben is, ha ugyanis nem hallgattatnak ki újabb tanúk, és hétfőn is tárgyalnak, *július 21-e előtt nem fog*

befejeztetni. Még öt szakértő hallgatandó ki, és ha ezek vitatkozása nem is engedtetnék meg, ami azonban végül mégsem kerülhető el, azok szombat előtt nem készülnek el. Ezenkívül még 32 már megidézett tanú, köztük néhány szerfölött fontos, hallgatandó ki. Az ügyiratok felolvasása - amint ma a leletjegyzőkönyv és véleménynek három óránál többet igénybe vett felolvasásából látható - nagyon sok időt rabol el. A *bizonyítási eljárás 19-ike* előtt nem ér véget. A magánpanaszosnő képviselője három-négy óra hosszat eltartó beszédre készül, hogy - szavai szerint - *a vádló szerepét átvegye.* Az államügyész is behatóan fogja indokolni indítványait, és hogy az öt védő nem lesz rövid, önként érthető. Ily körülmények között könnyen eljőhet a 25-ike vagy 26-ika, míg az ítélet kihirdettetik, mivel a törvényszéknek az indokolás szerkesztésére egy-két napra szüksége lesz.

KORNISS FEREC

vagy:

HOGY VÁG A BAJUSZ?

Az elnöki csengettyű pihen. Az elnöki kezek pedig örökké babrálnak a kékszínű irathalmazban. Minden nyugodtnak látszik, csak a bajusz mozog. Mindenféle szeszélyes formákat öltve a benyomások szerint.

Ez a bajusz ékesenszólóbb Eötvösnél és nyugtalanabb az örökké fészkelődő Ónodynál.

Elnök: (gyöngéden) Ne ess zavarba, Móric! Ha olyat kérdeznek tőled, amire nem tudsz felelni, mondd azt az uraknak, hogy »nem emlékszel«.

Eötvös: Nagyságos elnök úr! Még egy kérdést óhajtanék tenni tanú Péczely Kálmánhoz.

Elnök: (mérgesen) Tessék!

Elnök: (Szakolczai Julcsához) Több kérdésem nincs. (Szeyfferthez) Nem méltóztatik?

Szeyffert: Nekem sincs kérdésem.

Elnök: (gúnyosan) Igen? Jó.

Elnök: (kikiált harsányan) Vezessék be Matej Ignácot!

Scheuthauer: Rendbe akarom hozni ezt a dolgot, amit itt elrontottak.

Elnök: (szendén) Rendbe akarja hozni? Akkor hát berekesztem a tárgyalást.

AHOGY NYÍREGYHÁZÁN BESZÉLNEK

[júl. 14.]

Remekelt az ördög szakácsnéja (aki nyilván a legvénebb boszorkány), amikor megfőzte ezt a keserű koktumot, ezt az eszlári ügyet. Ami cudarság ebben össze van halmozva, abból megél a pokol öt esztendeig. Tudom, dicsérik is egymásközt odalenn a takarékosabb sátánok, hogy micsoda bő aratásuk volt az idén.

Móric a vérpadra vinné apját a vádpadról; Solymosinéra úgy szól a védői gyanú, hogy megtagadja holt gyermekét, s engedi hurcoltatni világnak, főzetni, süttetni a csontjait. Vámosiné az élő leányát taszítja hamis eskü vádjával a börtönbe. De még ez mind nem elég.

Zsidók előjönnek, és *megcsalják* a keresztények istenét hamis vallomásokkal. Keresztények előjönnek, és *hízelegnek* a saját istenöknek a zsidók elleni vallomásokkal.

Így megy elejétől kezdve végig a megkapó rémdráma, melynek cselekvényét, személyeit, bonyodalmát eléggé ösmerjük már.

Én most a nyelvezetére akarok kiterjeszkedni. Mert ez az egyedüli szép benne.

Soha életemben nem hallottam még olyan originális magyar nyelvet s olyan hatalmas erőteljes észjárást, mint itt. Móricot állítólag ezzel ijesztgették:

- Vallj be mindent, fiam, mert ha nem vallasz, *kutya a kezedből soha ki nem veszi többé a kenyeret.*

- Hát olyan nagy baj az - kértem attól, aki ezt nekem elbeszélte -, ha a kutya meg nem eszi a kenyerét?

- Baj biz az, uram, olyan helyen lenni, ahova a kutya be nem juthat, mert az a börtön!

Tanyi Gábor katonának, aki legutoljára látta Esztert, azt mondta egy megjegyzésére a fölingerült öreg Huri:

- Madzagon tarthatnád a nyelvedet, öcsém! Azért, hogy katona vagy? No bizony. A mai katonát, ha hazajön, *még a kutya is megcsóválja.*

- Hát olyan lealázó az - kértem egy szabolcsi embertől -, ha a kutya megcsóválj a katonát?

- Hát biz az rövid virtus - felelte - mert az olyan katona, akire otthon a kutya ráösmer, bizonyosan keveset ehetett még a császár kenyeréből.

...Édes kedvteléssel hallgatnám holtomig ezt a kerülgető stílust, ha nem ilyen szörnyen árnyékos helyen csurogna őkegyelmeik ajkairól.

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, *júl.* 13. [júl. 14.]

Ma először *Mihálkovics* szakértőt hallgatták ki. A közönség a termet egészen megtöltötte, s érdeklődéssel csüggött a szakértők feleletein.

Mihálkovics fenntartja előbbi véleményét; ami pedig a közegészségügyi tanács és az ő véleménye közti differenciát illeti, erre nézve nem ereszkedik a magasabb fórum bírálatába. Feleletei kimértek, rövidek, csupán a tett kérdés keretében mozgók.

Scheuthauer sokkal határozottabb és saját iniciatívájából terjengősebb volt az egyes kérdéseknél; látszott rajta, hogy minden feleletében *célzat* van, arra gravitáló, hogy a hulla és Eszter azonosak, s ez az átlátszó törekvés rendkívül csökkentette iránta a bizalmat.

Mindamellet ma ő is nyugodtabb, mérsékeltebb s a közönség is vele szemben. Előadásaiban a terjengősség mellett néhol zavaros és kapkodó. Ha kevesebbet akart volna elérni, hihetőleg többet ér vala el. A fogakra nézve állítja, hogy a bölcsességfogak a tizennegyedik évben keletkeznek, de mert ezek már kinőtteknek találtattak, a 15-ik évre mutatnak; ezt terjedelmesen fejtegeti, de a hallgatóságban senkit sem győz meg. Nagy tudománnyal s szinte kétséget kizáró hangon bizonyítja, hogy a *hulla halála megfűlés által következett be*. A publikumban sokan a fejüket csóválják. Egy elszalasztott hang az ajtó mellől nagy derűtséget okoz: »Kötve hisszük a komának«.

Eötvös szakképzett kérdései mindenkit megleptek, még Scheuthauert is. A közönség viharos jelenetet a *Scheuthauer* és *Trajtler* szembesítéstől várt.

Trajtler csinos, barna 30-31 éves fiatalember, ki egyébként katonatiszt is és igen kedvelt egyéniség az itteni dzsentri körökben. Most egykori tanárával áll szemben, ki előtt csak pár év előtt tett rigoróriumot.

Trajtler határozottan, meggyőzően felel; elősmeri, hogy a hullajegyzőkönyvet nem szerkesztette meg elég pontosan és kimerítően, mert mit tudhatta ő azt, hogy e hulla valamikor olyan nagy fontosságra fog emelkedni; *azokra nézve azonban, amiket ő észlelt*, fenntartja összes állításait. Csak azt nem, amit a homlokvarratra mondott. Némely kérdésre meglepő találékonysággal, nagyon talpra esetten és meggyőzőleg válaszolt. A közönség minden szavát, bár a hangja nem igen kellemes, rokonszenvvel kísérte.

AZ ELNÖK ÉS A VICISPÁN

Az elnök

[júl. 15.]

Az elnökről már árkusokat írtak össze a lapok. Európának a leghíresebb elnöke ő. Talán még Grévy is irigyl. Mert Grévy is elnök, de csak köztársasági elnök.

Szénfekete bajusza és haja van, álla közepütt kiborotválva. Mosolyában kellem nyilvánul, bosszankodásában dac és erő. Szemeiből zöldes láng lövell ki, mikor ingerülten emeli Eötvösre vagy Szeffertre, ha azok kötekedni kezdenek. A bajusza pedig sebesen jár le s fel, mint a megbolygatott falióra pondusa.

A közönség azt hiszi: »no, ez most mindjárt megessi ezeket az embereket«. (És bárcsak megenné mind a kettőt!)

De nem eszi meg. Bent a mellékteremben a szünet alatt egyszerre átváltozik, nyájas, előzékeny lesz irántuk.

Még azt is megteszi Eötvösnek, ha a szünet alatt ki nem szítja a cigaretlijét, megtoldja néhány perccel a szünetet.

- Olyan jól esik önnek az a cigaretli, hogy igazán kár volna érte.

Majd hozzászól:

- Úgyis csak füst az élet!

Némelykor tréfál is a védőkkel.

- No, urak, most már kezdek én is Tamás lenni ebben a Matejben.

Mire aztán Funták adja elő a terveit, hogy el van tökélve két palack pezsgőt fizetni Matejnek, ha visszavonja az ötödik igaz vallomását.

Hanem ott bent megint átváltozik az elnök!

Eszes, erős, éber, hatalmas és erőszakoskodó. Szemeit szenvedély gyújtogatja, arcát is ez színezi.

A szelíd, hallgatag, szőke Russu és Fehér Barna előtt, valamiut a védők kezében is egy-egy perrendtartás van és több másféle segédkönyv.

Az elnök előtt nincs semmi.

S ha hivatkozik valaki paragrafusra, gondolkozik kissé, mialatt csodálkozva néz rá, hogy ugyan mire való itt ilyenekkel előhozakodni.

Aztán egy szigorú ránc, majdnem rángás fut keresztül homlokától kezdve egész arcán, nyakát dacosan megszegi féloldalt, s fitymálva int kezével, hogy nincs ínyére az a paragrafus, úgy veszi hát, mintha nem volna.

A hatalmas ránc elfogy onnan, kevély ajkai köré gyűl egy szinte leolvasható kevély szó:

»Én magam vagyok a törvény.«

A vicspán

Az eszlári ügy óta minden nevezetes, ami Nyíregyházán van. De senki sem emlegetettebb az elnök után az alispánnál.

Szemita lapok valóságos sárkánynak képzelik a derék Zoltán Jánost, akik saktervért reggelizik tejföllel, s egész prelekciókat tart a tanúknak.

Soha ennél nagyobb csalódás.

Zoltán János egy kedves fiatalember, akinek a haja már ugyan őszülni kezd, de a szíve az még feldobog, a Sáron rózsáira is.

Egyike a legmodernebb embereknek, mai műveltséggel, nagy talentummal, kevés tudománnyal, a természettől gazdagon megajándékozva mindazon virtusokkal, amelyek a »magyar nemes ember«-t bővebben ékesítik, mint más emberfiát e világon.

Csak egyetlen baja van, hogy naiv egy kicsit, de éppen ez teszi szeretetreméltóvá.

Nem bánt az hiába egy legyet sem. Olyan akár a bárány. Hanem hát ott ül a hatalmas szabolcsi viceispánok székében (s elfelejti, hogy ez a szék most Tisza Kálmán óta már nem támaszték többé, csak úgy össze van nyerve), s azon törekvésében, hogy ő se legyen vékonyabb ember a nagy elődöknél, nem akar megijedni *senkinek az árnyékától*.

Pedig ugyancsak tömérdék árnyékot rajzol neki a falra ez az ügy.

Arisztokrata, de nem oligarcha.

Önérzetes, de nem kevély. Törik inkább, de nem hajlik.

A vármegyét szilárd kezekkel tartja féken. Ő nevelte a nagy Hentert, aki azt mondja: »Amit nekem az alispán úr parancsol, azt én megteszem. Még a burkus királyt is vasra veretném, ha ő rendelné«.

(No, már ezt én is szeretném látni.)

Zoltán a leghívebb publikuma az eszlári ügynek. Elejétől kezdve ott ül szorgalmasan az első padban. Ő gyűlöli legjobban Eötvöst és Szeffertet. De azért nemes ellenfél. Elösmeri, ha igazuk van.

Az igaz, hogy nincs soha igazuk.

Csak messziről tűnik fel rettenetesnek. Zoltán Jánost Nyíregyházáról kell megítélni, s akkor aztán nevetni kell azok állításán, akik azt híresztelik róla, hogy az antiszemitizmus szálait ő tarja kezében.

Nem tart az a kezében semmit - kivévn, amikor ő oszt. Összes bűne hogy a megye keze alá vette a »rokonszenves Móric fiút«.

De hát iszen a szegény Móric gyereknek is csak kellett valahol lenni!

Zoltán ma is népszerű és köztiszteletben áll még az odavaló zsidók közt is.

Nemrég szó volt róla egy társaságban, hogy a zsidók alkalmasint jelöltet állítanak ellene. Mégpedig egy olyan embert, aki egy idő óta nagyon játssza a filozemítát.

- Nem hiszem - mondta egy zsidó -, mert a zsidó olyan természetű, hogy az okos embertől szívesebben veszi a pofont, mint az ostobától a simogatást.

Egy azonban bizonyos, hogyha minden alispán olyan volna az országban, mint Zoltán János, az emberek nem mosolyognának gúnyosan a »tekintetes vármegye« szónál.

És Tisza Kálmán sem kuglizna olyan nyugodtan odahaza Geszten.

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, júl. 14. [júl. 15.]

Ma Horváth László orvos kihallgatása és Scheuthauer replikája az orvosok ellen volt a tárgyalás főeseménye. Régimódi doktor az öreg Horváth, aki sehogy sem tud megbarátkozni a tudomány haladásával, sőt még a mostani mértékkel sem, a centimétert egyre eltéveszti a milliméterrel. Eötvös kálvinista ravaszsággal nevetségessé igyekszik tenni az öreget ódonszerűsége miatt, de nem igen sikerült neki. A maga módja szerint, de érti ő a maga dolgát. Több mint száz vízi hullát boncolt már. Erre hivatkozva mondja el, hogy a dadai hulla friss volt, körmei is megvoltak. Meg van győződve róla, hogy mindössze néhány napig lehetett a vízben. Biztosan emlékszik arra is, hogy barna szőrt látott a hóna alatt. Az öregurat sem Szeffert, sem Eötvös kérdései nem hozták zavarba. Összes vallomásai abban összegezhetők, hogy a hulla nem Eszteré.

Dr. Kiss Jenő, kit szintén ma hallgattak ki, hasonlóan vallott. E két szakértő tanú néhol ugyan sántikál, de mégis biztos és határozott feleletei elkedvetlenítették a védelmet.

A védelem utoljára is kicsiségekbe kezdett kapaszkodni. Friedmann azt kérdezte Kisstől, hogy mondja meg, mennyi a gyűrűjének kerülete, ha olyan biztos szemmértéke van. Az orvos találomra mondott is egy számot.

Kedden meglesz Eszláron a helyszíni szemle, s olyan formán, mint régebben is sürgönyöztem, hogy Móricot is kiviszik, hadd mutassa meg ott helyben, miképp történt meg az általa leírt gyilkosság.

Az ítélethozatal, mint újabban hallom, huszonötödikénél előbb nem várható, mert a bíróság a véd- és vádbeszéd után, csak néhány nap múlva hozza meg az ítéletet, melynek terjedelmes indokolására kétségkívül idő kell.

[TÁVIRATOK]

Bary elégtételt kér

[júl. 15.]

Nyíregyháza, júl. 14. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Nagy feltűnést keltett itt Eötvösnek a mai tárgyalás végén Baryra vonatkozólag tett nyilatkozata. *Bary - mint hallom - elégtételt akar, mégpedig nyilvános ülésben.*

A rejtélyes palack

Nyíregyháza, júl. 14. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A Bodrogolasziban talált levélre vonatkozólag Zemplén megye alispánjától beküldött jegyzőkönyv szerint *Löki* János és *Timár* Julcsa nevű egyének *Olasziban teljesen ismeretlenek.* Feltűnő az is, hogy beküldtek most egy *tokaji boros palackot*, mely állítólag a levelet tartalmazta; az első értesítésben és jegyzőkönyvben pedig az áll, hogy az *üveget el kellett törni*, különben nem lehetett volna kivenni a levelet.

MI A FOGLALKOZÁSA?

[júl. 17.]

Az elnök belenézett az aktákba, s monoton hangon kérde az előtte álló tanútól:

- Mi a foglalkozása?

S e szavak bizonyos fürkésző kedélyességgel voltak hozzá intézve.

Én csak akkor pillantottam oda. Alacsony, tömzsi ember állott a sorompók előtt originális öltözetben, mely vegyüléke volt az összes nemzetiségek és osztályok ruházatának. Egy kékes gérokk volt rajta, de ujjak nélkül, oldalán piszkos rác tarisznya lógott, dereka körül rusznyák szíj, ezt egy újdonszerű pantalon egészíti ki és bocskor, melynek szíjai a nadrág alsó részét odaszorították a lábszárakhoz.

- Mi a foglalkozása? - ismétlé az elnök, mert a tanú tétovázni látszott e kérdésnél.

- Kereskedni szoktam - szólt aztán vontatottan. - Tessék csak beírni, hogy »kereskedő«.

S ravasz bagoly arca a jámbor együgyűség jellegét vette fel.

Az elnök mosolygott.

- Jól van, jól. Menjünk tovább. Mit tud ön azon tutajról, melyen Vogel Anselm sáfár tavaly nyáron fát szállított? Elkezdte mondani, amit tud, olyan sebesen hadarva, hogy a szegény gyorsírók egy szót sem értettek belőle. Az elnök is csak nagy nehezen bírta kihalászni a szörnyen zavaros szóáradatból, hogy semmit sem tud. Vagy semmit *nem akar* tudni.

Engem leginkább az lepett meg, hogy a foglalkozását akarta az elnök gúnyosan kiemelni. Hátrafordultam a közönség felé: ott bizonyosan felvilágosít valaki.

Aminthogy éppen ott ült a vármegye legbőbeszédűbb embere, az öreg Harkály bácsi, aki minden szabolcsi embert ösmér, s aki valamennyiüket a gúnynevükön szólítja. Még a zsidók gúnyneveit is tudja: az öreg Scharfnak az a neve »Hativékás«, mivel olyan erős ember, hogy

egyszer az Ónody szérűjén hat vékát emelt fel; a Schwarz sakter gúnyneve »csirkepecér«, amazé a szőke zsidóé amott »kutyakorbács«.

Ilyeténképppen szokta ő nekem ezeket megmagyarázni, hát hátrafordulva, tőle kérdeztem meg, miféle kereskedő a tanú?

- Melyik tanú?

- Az, akit most kérdez ki az elnök.

- Ühüm, látom már. Hiszen az a »lójavító«. Jaj, kedves öcsém, jól nézze meg ezt a rusznyákba oltott magyar imposztort, mert ez itt a legnevezetesebb ember!

- Mindjárt gondoltam. Mi a foglalkozása?

- Hiszen éppen az! Eredeti hivatala van, annyit mondhatok.

- Kereskedő?

- Olyan valami. De tudni kell körülményesen. Mert ilyen csak egy van ebben az országban.

- Milyen portékával kereskedik?

- Milyennel? Hát a vásárokra jár, kedves öcsém, a lóvásárokra.

- Tehát lócsiszár?

- Dehogyan, dehogyan. Sose vett az egyetlenegy lovat sem.

- Hát akkor mi az ördögöt csinál ott?

- Ott van minden vásáron, éspedig végig ott van. Megnézeget minden lovat, beleüti az orrát minden alkudozásba, s ha nem vigyáznak a felek, nagy előszeretettel rontja meg köztük a vásárt.

- De mi haszna van ebből?

- Van haszna. Mert az úgy van, öcsém, hogy minden lónak a gazdája vált egy pakszust otthon a nótáriusnál a vásárra. Ha az eladás nem sikerül, hiábavaló volt a pakszus. A következő vásárra már új pakszust kell váltani.

- Természetesen!

- No, mármost! Ezeket az elavult pakszusokat összeszedi a »Lójavító« a vásár után négy krajcárjával. A petrezselymes lovak gazdái odahordják neki, mint a záport, a lacikonyhába, ahol a pakszus-beváltó intézetét felüti.

- Bolond ember! Minek neki az a sok ócska pakszus?

- Minek? Éppen ezen alapszik az ő tisztességes keresete. A négy krajcáros pakszusokat eladja három és öt forintjával. Egy egész szuszékja van otthon tele ilyen lóbizonyítványokkal. Nagy pénzt reprezentálnak azok!

- Szép haszonnal forgatja a tőkéjét, ha igaz...

- Már hogyne volna igaz? Nagyon egyszerű hivatal az egész. A környék tele van lókötőkkel. Erre a passzióra alapította ő jövedelmét. És ez biztos fundamentum, édes öcsém, mert a lopott ló négyszer olyan áron megy el, ha bizonyság vagydon hozzája...

- Aha, kezdem sejteni...

- A lótolvajok mestersége áll pedig két részből. Először ellopják a lovat, azután fölkeresik otthon a házában a lójavítót, eléje állítván a portékáját. A lójavító műértő szemmel végignézi a lovat, megméri, vizsgálatot tart a fogai fölött, azután bemegy a kancelláriába, kiveszi az egész raktárt, hol hivatalos rendben szortírozva vannak, pej, szürke, fehér, fekete, sárga lovakra az okmányok, amilyen kell, olyat keres ki, mert van ott mindenféle.

- Tehát ez a foglalkozása.

- Ez. Biztos portéka, édes öcsém, sem a jégeső el nem veri, sem a ragya. Sőt a pakszusok közt van egypár értékes darab is. Azok, amelyek a »különös ismertető jelekre« is passzolnak. Ezekért tíz forintot is elkér a lovak becsületének reperálója.

- De hát a vármegye, kedves bátyám... Mit mond ehhez a téns vármegye?

- Semmit, öcsém, az már maga *is hamis lovon* nyargal az örvény felé.

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, *júl. 16.* [júl. 17.]

A szombati tárgyaláson gyér közönség volt, már azt lehetett volna hinni, csökkent az érdeklődés, ha ma megint meg nem telik a terem zsúfolásig.

A nap főhőse *Matej* Ignác volt. Matejről azt híresztelgetik itt már napok óta, hogy még egy hatodik vallomásra készül, de nem, Matej mereven megmaradt múltkori vallomása mellett.

Kihallgatták a M.-Szigeten felvett jegyzőkönyv funkcionárusait, kik közül *Mihályi* aljárásbíró (ki mint tanú írta alá a jegyzőkönyvet) nem tud oroszul, s csak a magyar jegyzőkönyv szövegét ismeri, azt, hogy Matej oroszul mit vallott, nem tudja.

Kerner segédjegyző, ki a jegyzőkönyvet írta, nem ismeri fel sem Matejt, sem Csepkanicsot (Csepkanics vallomása összeegyezik a Matejével), de vallomásaikat el tudja mondani, amire Fehér Barna azt jegyzé meg, hogy ez »feltűnő körülmény«.

Matej és Csepkanics merészen szemükbe mondják a jegyzőkönyvet aláírt tanúknak, hogy ők azt sohasem vallották, ami a jegyzőkönyvekben van.

Eötvös felszólal, hogy a hivatalos jegyzőkönyvek hitelességében kétkedni nem is szabad a bíróságnak.

(Több hang a közönségből: »Igen? Hát a Baryében szabad? «)

Az elnök erre azt jegyzé meg majdnem nyersen: »Ez *nézet*«. S tovább kutatott ez irányban.

Matej hitele mindazáltal a mai kihallgatás után sem igen növekedett meg. A többi tanúk vallomása semmi lényegesebb dolgot nem foglalt magában.

Holnap *Eszlár*ra megyünk. Velünk jön nemcsak *Móric* és a végzetes ajtó, hanem Eötvös felszólalására az öreg *Scharf* is. Az öreg el van késziülve még egy végső ostromra a gyermek szíve ellen.

[TÁVIRAT]

Mi várható még?

[júl. 17.]

Nyíregyháza, júl. 16. (P. H. eredeti távirata.) Még mintegy negyven tanú vár kihallgatásra, akikkel alig fognak csütörtökön végezni. Ezután kezdődnek meg a vád- és védbeszéddek; összesen hét. Először a közvádoló beszél, ezt Solymosiné képviselője, *Szalay* Károly ügyvéd követi, aki sokáig szándékozik beszélni. A védők következő rendben beszélnek: *Funták*, a fővádott, *Schwarz* képviselője, aki az esetleges gyilkosság kérdését fogja taglalni, dr. *Friedmann*, aki *Scharf* Móric vallomásait boncolja; dr. *Székely* a kérdés jogi oldalát fogja megvilágítani, dr. *Heumann* a hullacsempészet ügyében beszél. Legutoljára fog *Eötvös* Károly beszélni, aki az egész ügyre ki fogja terjeszteni figyelmét, s a védelem egyes pontjait reasszumálja. A vád- és védbeszéddek három-négy napot fognak igénybe venni. A védbeszéddek és az ítélet kihirdetése közt több napi szünet lesz az indokolás kidolgozása végett. Azt hiszik, hogy a törvényszék nem fogja igénybe venni a törvény adta jogot, *hogy az ítélet kihirdetésére nyolc napot tűzzön ki*, hanem talán három nap múlva már ki fogja hirdetni.

HELYI SZEMLE AZ ESZLÁRI ZSINAGÓGA PITVARÁBAN

Nyíregyháza, július 17. [júl. 18.]

A tárgyalás 23-ik napja éppen négy héttel a pör megkezdése után Eszláron folyt ma le. Az időjárás az expedíciónak nem igen kedvezett. Az utóbbi napok trópusi hősége alább hagyott ugyan, de egy formaszzerű vihar, mely az esőt az emberek arcába vágta, s a korán reggel érezhető hideg, elég kellemetlenné tették az utazást.

Nyíregyházáról jókor reggel egy egész karaván kelt útra. Elsőnek *Scharf* József haladt, ki két börtönőr által őrizve egy parasztkocsin hagyta el a várost. Később *Henter* várnagy hajtott gyors ügetéssel az országúton Eszlár felé, kocsiján *Scharf* Móriccal; a várnagy kocsija még Eszlár előtt utolérte *Scharf* József kocsiját, s a fiú lesüté szemeit, egyetlen tekintetet sem vetve apjára.

Ugyanazén időtájt már néhány hírlapíró is útrakelt, hogy idejekorán megérkezessenek Eszlárra. A törvényszék tagjai, az államügyész, a védők s néhány hírlapíró reggel 6 óra után indultak el; Nyíregyháza összes bérfogata mozgósítva van.

A kocsik majdnem egyidejűleg érkeztek meg Eszlárra. Móric, ki korábban érkezett meg, elhagyatott szülőházát közönyösen nézi. Az öreg *Scharf*, ki ritka erőteljes férfi, kezeit tördelve tekint szét a zsinagóga pitvarában, azután felocsudva, a széttördelt kevés bútordarabot, egy asztalt, egy padot, néhány széket eredeti helyére állítja, és sarkaiba emeli az ajtót, melynek kulcslyukát eddig hivatalos pecséttel megerősített takaró földte, mely az ajtó sarokbaemelése alkalmával leszedetett; az ajtó eddig bűnjel gyanánt a törvényszéknél hevert.

Az út majdnem négy órát vett igénybe, s ezért az elnök csak 11 órakor foghatott tisztjéhez.

A templom és a ház pusztítás nyomait mutatják. A falak be vannak piszkítva, a vakolat letördelve, az ablakok mind bezúzva, az agyagpadló feltúrva.

A védők egy része elmaradt volt, s azért a törvényszék elnöke várt egy ideig. A templomot 6 csendőr egy szakaszvezetővel őrizte, kik visszatartották a mindinkább előre tóduló néptömeget. Az öreg Scharf ezalatt még felállított egy összetört pléhkályhát a sarokban, s most kijelenthette az elnök előtt, hogy a szobát lehetőleg úgy rendezte be, mint azon a szerencsétlen napon volt.

Ezalatt megérkeztek a védők is, és a törvényszéki elnök kijelentette, hogy a hírlapírók mint bizalmi férfiak mindenütt jelen lehetnek. Móric ki ezen idő alatt Henterrel oldalt, állt, most az elnök által a pitvarba hívatott, hogy mutassa meg, hol és miképp látta a gyilkosságot.

Előhoztak két agyagtányért és egy agyagfazekat is, s bevitték a 8 lépés hosszú és öt lépés széles előkamrába, ahol mintegy ötven személy szorongott. Az elnök a hatósági személyeken és a hírlapírókon kívül mindenkit felszólított a kamra odahagyására, és kezdetét vette a szemle s illetőleg a *huszonharmadik napi tárgyalás*.

A TEK. TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT

Vay Gyurka

[júl. 19.]

Gyurka a mai nap hőse. A triász utolsó alakja. Barcza Dani és Recsky Bandi után ő is elécitáltatott a mediumra.

A harmadik komisszárosra se várt ott szerencse. Dicsőségesen csak Recsky Bandi menekült. Barcza Dani ott hullatta el virtusainak színes tollait, Vay Gyurkát meg formaliter agyonütötték.

Már három hete leste ott szegény Gyurka az ambituson, mikor szólítják. Nagy tréma az! Mert hej, aki maga az úristen, nehéz annak bakancsosnak lenni!

Nehéz annak kiállni a tekintetes bíróság elé, mint közönséges beidézett tanúnak, akinek a tek. bíróság eddigelé csak kuncsaftja volt, akinek a kikészített bőrtöket szállította.

S most egyszerre a saját bőrét kell odavinnie.

Vay Gyurka sovány, vékony, hórihorgas alak, akiben van még valami a dzsentriből, de van valami már a pandúrból is.

Hosszú, madáréhoz hasonlatos arc, óriási orr, kissé vörös, hosszú lobogó szakáll, közepütt kiborotválva, ugyanolyan alakú hosszú bajusz: színre nézve az is vörös.

Sokat is bosszantották a barátjai, akik Vay Gyurkát mind nagyon szeretik.

- Látod, Gyurka, most már mi lesz vajon belőled? Barczáról még csak azt referálták, hogy hetyke, daliás alak, rokonszenves arc, Pecskyt az mentette meg, hogy előkelő megjelenése van. Kérdés már most, rólad mit fognak referálni az újságírók. Terólad már nem lehet semmit se mondani. Elvesztél, Gyurka.

Gyurka mindig elszomorodott ilyenkor, s idegesen forgatta kezében a lovaglőostorát.

- Hiszen csak ezek az újságírók ne volnának - itt jegyezte meg szelíden.

Mert igazi szelídség tükröződik vissza a szemeiben és hangjában. Könnyebb volna föltenni róla, hogy lírai verseket ír, minthogy a »kínozó gyűszű«-vel dolgozik.

Mikor aztán nagyon kihozták a flegmából, mégis odabökte a saját véleményét:

- Az olyan csendbiztos, aki úgy csinálja, hogy kitudódjék, megérdemli a huszonöt botot az ügyetlenségnek miatta.

Egy más alkalomból így szólt mély indignációval:

- Szomorú világ ez a mai, a gazemberek liliommal vannak kirakva: ha nem vallanak, nem lehet őket elítélni, ha pedig vallanak, akkor mibennünk keresik a hibákat.

A hosszú várakozás, mert még a múlt hó végére volt megidézve, kifárasztotta csöndes türelmét, azért volt ma olyan szúrós, mint a csalán.

De lássuk az ülés lefolyását.

*

A mai ülés

A mai tárgyalás Matejjel kezdődött. Tegnap Móric, ma Matej. Mind a kettő rendületlen. Sőt Matej bizonyos tekintetben megzavarhatatlan. Nyomon beszél és higgadtan. Vallomása igaznak látszanék egészben, ha a *motívum* megvolna hozzá. De a motívum megfoghatatlansága gyöngíti.

Matej után Vay György, volt csendbiztos vétetett kérdőre. Az érdeklődés hullámozása a közönség közt, midőn belép hanyag szürke öltözetében, de úri, önérzetes magatartással.

Vay mindent tagad, vádlottak azonban szemébe mondják, sőt Klein érdes effronteriával »hazugnak« deklarálja Vayt, mire Vay sértődve szisszen föl.

Az izgatottság tetőpontra rúg. A közönség, mely Vayval rokonszenvezik, lezúgja az ellene záporként omló támadásokat. Elnök a csengettyűhöz kapkod, s idegessége láthatólag növekszik.

Vay maga is izgatott lesz. A védők szándékosan ingerlik.

Heumann felkiált:

- Elnök úr, ne engedje meg, hogy védencemet, Vogel Anselmet tegezze.

Vay egy rettenetes tekintetet vet Heumann felé. Előjele volt ez a később kifejlődött sajnálatos jelenetnek. Az elnök többször rendre utasítja Vayt. A közönség zúgni kezd az elnök ellen is. Az elnök rendreutasítja a közönséget oly erőteljes hangon, mint még egyszer sem. Az érdekes feszültség leírhatatlan. A védők egyenkint ugrálnak fel. Eötvös rásüti Vayra, hogy már több ízben volt vizsgálat alatt kínzás miatt, sőt most is vizsgálat alatt áll. Fölemlíti, hogy egyszer meg is büntették már ilyen okból 100 forint bírságra. (Mozgás a közönség között, s méltatlankodó kifakadások.)

Friedmann gúnyosan jegyzi meg, hogy ez ügynek az összes iratai elvesztek.

Vay fokozatosan ingerültté tétetik. Mikor Heumann felszólal, hogy minek használta Herskoval szemben azt a cselfogást, hogy »Valld meg az igazat«, a következő szavakban fakad ki: »Az ügyvédek is éppen ilyen cselfogásokat használnak«.

Az elnök, *ki ma ballábbal kelt fel*, ezért is megint Vayt.

- De kérem - mentegetőzik Vay -, hisz az ügyvéd úr mondta előbb cselfogásnak.

- Igenis - feleli Heumann -, annak mondtam azt, ha rosszhiszemű kérdés intéztetik a vádlotthoz.

- Kérem, ne menjünk ilyen vitába - pattan föl Vay -, mert igen sokat tudnék mondani én is.

- Mit? - kérdi Heumann elhalványodva.

- Az ügyvéd úrra vonatkozólag. A csempészetről.

Halálos csönd támad e szavakra.

A közönség elérte, miről van szó. Mert antiszemita körökben most is azt rebesgetik, hogy Heumannnak tudomása van a csempészetéről, s gyakran hallani bizalmas mendemondának: »Ha Heumann meg akarna szólalni... ő tudja jól«. Heumann maga is nemegyszer hallotta már e gyanúsítást, s ilyenkor jóízűt nevet rajta. De ma így szembe mondva előbb elhalványítja, azután arcába kergette a vért.

- Nagyságos elnök úr - szólt reszkető, de emelt hangon. - Ezt nem tűrhetem. Méltóztassék felszólítani a tanú urat, mit tud az én személyemre nézve ezen ügyben.

Elnök kemény hangon követeli, hogy vagy mondja el a gyanúsítást igazoló körülményeket, vagy pedig meg fog dorgáltatni.

- Én csak a közvéleményt fejeztem ki - feleli Vay visszavonulónak.

- A törvényszék előtt nincs közvélemény. Itt csak tények vannak. Üljön le.

Így ért véget a nyíregyházai izgatott jeleneteknek ez az *utolsója* is, mert valószínűleg most már csendesebb napok következnek. A kihallgatandó tanúk teendő vallomásai többnyire lényegtelen körülményekre vonatkoznak.

Az ezután kihallgatottak is tagadják a kínzatosokat, sőt Karancsay is visszavonja előbbi vallomását.

A MAI TÁRGYALÁS

[júl. 20.]

Olyan ez a tárgyalás, mint a mesebeli tarisznya. Minél többet vesznek ki belőle, annál több marad benne. Mikor már azt hittük, hogy az érdekes részletek legalján turkálunk, íme megint egy érkészítő napot lök ki a sors. Mintha a lapok megrendelésére volna inszcenírozva az egész pör.

Ma végre Eötvöstől is hallottunk egy tárgyilagos megjegyzést:

- Két tábor áll itt egymással szemben. Mindenik őrzi a maga tanút.

Jöttek is a tanúk sűrűn, tarkán, lendületes változatosságban pro és kontra. Amit az egyik leleplez, azt a másik megint letakarja. Nincs vége-hossza a hullámnak. A káosz nemhogy fogyna, növekszik. Az ügy nemhogy unottá lenne, hanem még a *kiszögellései* is érdekesebbé válnak.

Eötvös megint fedezett fel Péczelyt. Szerencsés keze van az ilyesmihez. Az új Péczely Kakóczy, kit Vay ajánlott tanúnak; de kinek jelöltségét sietett lerontani Eötvös, hogy: Kakóczy uram már egyszer be volt emberölésért csukva!

Nevetés támadt a hallgatóságban, mert igen mulatságos dolog az már, hogy a nagy visszaemlékező, Kakóczy múltjára is visszaemlékezik.

Róka uram állt ma a színen... s így lőn Vay Gyurkából »róka fogta csuka«, hanem a róka is kelepcébe jutott, mert kisült róla, hogy valami Pollák nevű izraelita hozta be vallani, s ott őrzik,

etetik, mint egy pókot Nyíregyházán már hetek óta Brüll nevű fogadósnál öt forint napidíj mellett.

Eötvös eleven esze mindjárt kikombinálta a mentséget számára, s el is mondta aztán privátim:

- Elösmerem, hogy a mi táborunkban is vesztegetnek. De csak arra vesztegetik meg a mieink a tanúkat, hogy vallják be az igazat.

Alighogy felocsudott leveretéséből Vay, jön *Kazimir*, aki szemébe mondja a kínzatási vádakat.

Kupaktanács előtt szokásos jelenet fejlődik most ki. Vay szemére veti Kazimirnak, hogy tolvaj, Kazimir rágalmazónak nevezi Vayt. S ez így megy tovább a gyanúsítások és piszkolódások szőözöne... egy egész sártenger. Egymás fejéhez vagdalják, ami rosszat tudnak egymásról.

Ebben a vitában már-már alámerülni látszik Vay, mikor egyszerre, mint a csatákban szokás, segítség érkezik: *Bakó* és *Mozga* lépnek a sorompók elé, s kezdik kiegyengetni az összegyűrt volt csendbizont.

Bakó Ignác rápörköl Rókára, hogy hamis tanúnak csábítgatta, Mozga a Recsky exkertésze pedig azt vallja, hogy a zsidók fű-fát ígérgettek neki, etették, itatták, hamis tanúságtételre való csalogatásképpen a hajdani ura ellen.

Vay dereka kezd kiegyenesedni, fejét kevélyebben emeli fel. A közönség elszörnyűköző zajt hallat a megvesztegetések hallatára. Eötvös percről percre ingerültebb, s mikor Mozga egy jelentéktelen kérdésre azt feleli: »Nem tudom«, gúnyosan közbevág: »Erre elfelejtették ugye kitanítani?« - mire a közönség pisszegése és méltatlankodása viharzik föl.

Mert a közönség még egyszer se volt ilyen érzékeny, úgyszólván ideges. Minden szó megmozdítja, mintha minden szó tövis lenne. Ezt a túlságos izgalmat *Szeyffert* indítványa okozza, ki Ónody Gézát kérte a tárgyalás folyamán kihallgattatni arra a körülményre, miképp terjedt híre még a boncolás előtt annak, hogy a talált hullának mi volt életében a *foglalkozása* és hogy tüdővészben halt meg?

Szeyffert e felszólalását mindjárt úgy fogja fel mindenki helytelenül, hogy az sértő dolog Ónody ellen, s fölteszik, hogy Ónodynak tenni kell ez ellen valamit.

Nagy sürgés-forgás, halk suttogások a közönség közt. A nyitott ajtón át egyes emberek kiosonnak meg bejönnek, új suttogások mindannyiszor. Egyszóval minden azt mutatja, hogy *kívül is készülhet valami*, s innen a nyugtalanság.

Még a derék Matejt sem nézik türelmesen. Pedig az meglehetősen ártatlan mulatozásban tölti most idejét. A tekintetes törvényszék egy kis tutaját készítettet neki, a nagy tutajnak a mintájára.

Szakasztott olyan, mit az igazi tutaj. Matej még mosolyog is, mikor meglátja, mintha gyönyörködve mondaná: »Ejnye de csinos, kedves jószág«.

Azután a tolmács magyarázza meg neki, hogy ezen a kis tutajon kell most megmutatnia az uraknak, miképp történt a hullaúsztatás.

Az ám ni: ott a hulla is, azazhogy egy kicsiny porcelánbáb.

Matej rögtön kiösmerte magát, és megmutatta szögről-végről apróra, minden fennakadás nélkül. S neki magának is megtetszett ez az ötlet!

Matej denique lépést tart Móriccal mindenben: tegnapelőtt Móric játszogatót a saját vallomásával, ma már Matejnek jutott ki a játékszer, hogy egyik se legyen megrövidítve.

[TÁVIRATOK]

Ónody támadása Szeffert ellen

[júl. 20.]

Nyíregyháza, júl. 19. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A szokásos déli szünet alatt oly sajnálatos eset történt, mely - minthogy híre villámgyorsan és százféle alakban terjedt szét - attól kezdve folytonos izgalomban tartotta a kedélyeket.

Mikor már mindenki távozott, *Ónody megvárta a lépcsőházban Szeffertet, és ott elébe állva, becstelenítő szavakkal illette, »amiért hogy őt - mint indítványából kitetszik - minden áron gyanúba akarja keverni«, sőt folyton nagyobb dühvel kiabálva, végre botját is fenyegetőleg fölemelte.*

Szeffert halotthalvány lett a felindulástól, de mérsékelte magát és továbbment.

Ónody még sokáig járt fel s alá, *szitkokat szórva* a közvádló, a sakter-védők, a zsidó zsurnalisztika és az egész zsidóság ellen.

Eötvös csak a szünet után értesült a történetekről, mikor visszatért, de a tárgyalás ekkor már kezdetét vette, s így felszólalása az ülés végére maradt.

Nyíregyháza, július 19. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Már a szünet előtt is nagy nyugtalanság volt tapasztalható a közönség közt, de a szünet alatt és után az izgatottság az *Ónody-Szeffert-affér* következtében tetőpontját érte el. Mindenki csak ezt beszélte meg pro és kontra.

Mert nagy azoknak a száma, kik *Ónody* fellépését egészen rendjén valónak, sőt jogosultnak tartják. Ezek *Eötvös* ellen is nagyon fel vannak ingerülve.

Egy öregúr a *Szeffert* inzultálása után a folyosón egészen hangosan e szavakat mondta:

»Mikor fogják már azt az Eötvöst is megverni; hiszen az már túrhetetlen, amit ő tesz!«

Úgy hallom egyébként, hogy *Ónody* nyomban a tárgyalás megszakítása után Hadik-Barkóczy és Lónyay urak mint segédei által *elégtételre szólította fel Szeffertet*, s csak miután ez arra hivatkozott, hogy indítványa *hivatalos jellegű tény*, melyért *nem tartozik felelősséggel*, támadta meg őt oly heves módon a lépcsőházban.

Nyíregyháza, július 19. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A *Ónody-Szeffert-ügy* városszerte nagy izgalmat keltett.

Ma délután a *védők tanácskozást tartottak* a további teendők megbeszélése végett, de határozatukat *Szeffert* holnapi előterjesztésétől és az elnök esetleges intézkedésétől tették függővé.

Némelyek azt várják, hogy az elnök *Ónodytól meg fogja vonni a belépti jegyet*.

Holnap ismét *zajos ülés* várható; annál is inkább, mert ma itt az a hír terjedt el, hogy tegnap reggel *Cseres Andrásné, Sós né és Bátoriné* jelentést tettek az eszlári eljárásagnál, hogy a *zsidók ellopták a zsinagóga zárját* és kilopták Eszternek a pitvarban még mindig elásva volt hulláját; a megejtett vizsgálat állítólag csakugyan konstataulta a zár hiányát és egy frissen ásott gödröt a pitvarban; a további nyomozás azonban azt eredményezte, hogy *Sós né*nél találták meg a zárt, mire *Sós né be is vallotta, hogy két más asszonnyal ők főzték ki az egész mesét*. A

bírósághoz még nem érkezett hivatalos jelentés az esetről, de ha a hír megerősítést nyer, a védők holnap szóba hozzák ezt az ügyet is.

A MAI TÁRGYALÁS

[júl. 21.]

Amennyi piszkot és salakot ez a pör fölvet, azt elősorolni is hajmeresztő. *Alig van nap, hogy legalább egy hamis tanú ne vetődjék fel.* S alig van tanú, hogy vagy az egyik, vagy a másik tábor hamis tanúskodással ne gyanúsítsa. Szüle saját gyermekét vádolja azzal. Sőt az emberek maguk járulnak a bíróság elé bevallani, hogy hamisan esküdtek. Csodák ezek. De nem tesszük ki az ablakba ezeket a csodákat.

Az *Ónody-Szeyffert-ügyből* nem lett akkora nagy baj, aminővel a haragos Jupiter-Eötvös fenyegette meg tegnap az országot., hogy ti. ha Szeyffert nem kap elégtételt, a védők kivonulnak a tereméből, s otthagyják az egész ügyet. (De hiszen nem cselekszik ők azt most, mikor már készen vannak a védbeszédek is!)

Szeyffert nem igen kapott elégtételt, vagy ha annak vesszük, akkor nagyon kelletlenül volt adva. Az elnök - éppen úgy, mintha ő parlamenti elnök volna - mély sajnálkozását és rosszaságát fejezte ki az eset fölött, ami felette mulatságos dolog volna, ha olyan szomorú nem volna. S ezzel a tegnapi botrány véget ért, vagy ha nem, legalább *elodáztatott*.

Ha csak ennyi eredménye lenne a lótás-futásnak, a sűrű sürgönyváltásoknak, Kozmához, Tiszához, Paulerhez meg vissza, s azok közt összevissza, bizony kevés lenne. Ez csak a másfélórai *magán-tanácskozás* szülötte volt, melyet az *elnök, védők* és *vádló* folytattak a mai tárgyalás kezdete előtt. Az elnöktől azt kérték, hogy Ónodytól vonja meg a belépés jogát a terembe. De az elnök nem érezte magát erre jogosítva. S így aztán be kellett elégedniök a minimummal. A drótmegütésnek azonban lettek fontosabb következményei is, úgy hírlik, *Szeyffert felhatalmazást nyert Kozmától, hogyha hasonló megtámadásoknak lenne kitéve ezentúl, rögtön hagyja ott a várost, s most Ónody ellen tegye meg a formászerű bűnvádi följelentést.*

Ma a tárgyalás elején tett is ez irányban előterjesztést. Nagy mozgás lett erre a közönség között, mely ma nemcsak a termet töltötte meg, hanem a lépcsőházat is, érdekfeszülten várakozva a történendőkre.

Azután a *tárgyalás* kezdődött. Rendkívül meglepte a hallgatóságot, hogy *Hatalovszki*, aki arra vallott a pör elején, hogy délután három óra táján hallotta Hurinét beszélni Eszterrel, ma megjelent, s visszavonta vallomását, azt állítván, hogy őt e vallomásra a zsidók (név szerint Szűszman és Alter) vették rá. Szánja-bánja bűnét, hogy már meg is esküdött a hamis vallomásra, de nem tehet róla, akkor hirtelen nem volt ideje átgondolni.

Az egész ügyet *megvilágítja bizonyos oldalról*, oly rendkívül jellemző az a párbeszéd, mely Eötvös és közte folyt le a törvényszék előtt:

- Ki beszélt rá, hogy vond vissza állításodat? - kérde Eötvös fürkészőleg.
- Instálom alássan, senki sem.
- Senki?
- El voltam ítélve, hogy hamis vagyok, magam is beláttam ezt.
- Ki ítélte el?

- Az egész falu; az újságba is ki voltam téve, hogy hamis tanú vagyok.

- Ki olvasta fel az újságot?

- Hisz mindenfelé olvassák. És zúgott ellenem az egész falu. Nem mertem hazamenni.

Vádló s védők bebizonyítva látván a hamis tanúskodást, melyet a büntettes maga se tagad, *azonnali letartóztatását*, kéri, de a törvényszék kíméletesen csak a rendes útra utasítja az ügyet.

Ma a »megtért juhok« napja volt. Hatalovszki után *Vámosi Julcsa* jön, aki szinte beösméri, hogy hamis esküt tett a »keresztények ellen«, s hogy bevallja az igazat. Esztert ő csak *tizenegy óra* táján látta, mikor Zsófiával beszélgetett.

A közönség látható meglepéssel, s nagy figyelemmel kíséri az új, »sokat ígérő« fordulatokat. Illő példája ez annak, hogyan fordul a világ sorja.

A megdagadt arcú Julcsa és a hetyke Hatalovszki, kik eddig haza sem mertek menni, most mint népszerű alakok rokonszenves tekintetekkel találkoznak mindenütt.

A vád nyugodtabban alszik (azaz dehogy alszik) a mai nap után; Hatalovszki és Vámosi Julcsa vallomása, habár nem jelentékeny körülményre vonatkozik egyik sem, megint vérmes reményeket támasztott azokban, akik már kezdtek lemondani kedvenc »eszméjükéről«.

S a mai napnak az eredményéhez hozzájárul a törvényszék azon a védelem és vád részéről ellenzett határozata, hogy *Kakóczi Károly* kihallgattassék.

Kakóczi Károly volt fogoly azt fogja elbeszélni, hogy miképp adta elő neki Hersko a börtönben a hulláúsztatást.

[TÁVIRAT]

[júl. 21.]

Nyíregyháza, júl. 20. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A mai tárgyalás iránt rendkívüli érdeklődés mutatkozott. Feszülten várta mindenki az Ónody-Szeyffert-ügy lebonyolítását.

A közvádló és a védők a tárgyalást megelőzőleg az elnökkel tanácskoztak a nyújtandó elégtétel módja iránt. *Szeyffertnek utasítása volt a főügyésztől, hogy ha kellő elégtételt nem nyer, hagyja el azonnal Nyíregyházát; ő* azonban kijelentette, hogy személyére nézve kész elmenni az engedékenységek legszélső határáig és *csak az állás sértett tekintélyének követel* elégtételt.

Midőn elnök rosszalását kijelentette, *Ónody jelen volt a tárgyalási teremben*, és benn maradt a szünetig, azután eltávozott.

A tárgyalásnak különben is sok érdekes mozzanata volt. Ilyen volt különösen *Hatalovszki esete*, aki ma meghazudtolta eskü alatt tett múltkori vallomását, s ezért ellene hamis tanúzás miatt bűnvád rendeltetett el.

-Ugyanez a sors érte *Vámosi Julcsát* is.

A tiszaszlári pör ez áldozatai valóban megérdemlik rokonszenvünket, mert mind a ketten meggondolatlanul bár, de *nem rosszhiszeműleg* cselekedtek. *Funták* annyira megindult sorsukon, hogy maga ajánlkozott őket védeni. Ami különben nem is lesz nagyon nehéz feladat,

mert a büntető kódex értelmében *nem büntetendő* az, ki hamis vallomását visszavonta, mielőtt ellene följelentés történt vagy vallomásából másra kár háramlott volna.

A keresztény és zsidó tanúk közt ma is *heves jelenetek* fejlődtek; nevezetesen midőn *Vámosi* Julcsát szembesítették *Löwenthalnéval*, ez utóbbi oly dühös lett, hogy Heumann kérte az elnököt, intse őt mérsékletre, nehogy összeverekedjenek; később meg Vámosiné és Weiszstein Háni ököllel fenyegették egymást, úgyhogy az elnöknek erélyesen kellett közbelépni lecsillapításukra.

Az »eszlári legújabb ügy« eddig még hivatalos megerősítést nem nyert; a bírósághoz ma egész estig semmiféle jelentés nem érkezett e tárgybán.

Holnap *Farkas Gábor eszlári bíró* kihallgatása következik, kinek állítólagos üzelmeit a védők annyiszor fölemlegették a tárgyalás folyamán, *Eötvös* erősen sarokba készül őt szorítani.

A mai budapesti lapok némelyikében *rendkívüli intézkedésekről* közölt hírek teljesen valótlanok. *Sem a tárgyalási terem őrségét nem kettőztették meg*, sem Szeffert lakása előtt őr nem áll.

Most már alapos a remény, hogy a *tárgyalás jövő héten véget ér*, s talán július 30-án vagy 31-én az *ítélet* is ki lesz hirdethető.

A TEK. TÖRVÉNYSZÉK ELŐTT

(Nyíregyházi képek)

I. Az eszlári bíró

[júl. 22.]

Az enyingi bíró óta, akit Vas Gereben Köntös Mihály név alatt örökített meg, nem volt még olyan nevezetes bíró, mint ökigyelme Farkas Gábor uram.

Külső országokba is eljutott vala az ő híre-neve, ángliusz újságok toporzékolnak ökelme ellen.

Mi ugyan itt még színét se láttuk becses személyében ezen a végzetes huszonöt napon át - de itt volt ő *láthatatlanul* örökké, ha hinni lehet tekintetes Eötvös Károly úrnak, nemes Veszprém vármegye volt magisztraturalis fiskusának.

Mert a nemes vármegye hajdani magisztraturalis fiskáliusa olyan hatalmas alakká építette meg Farkas Gábor uramat, hogy ahhoz képest talentum és providencia dolgában Bismarck burkus princ is csak közönséges ostoros gyerek.

Ugyanis Farkas Gábor uram csinálta volna az egész eszlári esetet ékesen kikombinálva azt, miképpen a »talpas kecske« a kacsaringós sujtásokat a dolmányokon, hogy ezen az eseten aztán annyi tudós pápaszemes ember sem tudott egyenesen elmenni egész a mai napig.

Természetes dolog, hogy ma, mikor bíró uram az első szünet után belépett - minden fej kíváncsian arra hajlott, amerre ökegyelme lépkedett -, mogyorófa botját, a hatalmi jelvényt szerényen ott bent hagyván a tanúszobában.

Szinte a föld is megrengegni látszott a talpa alatt. A közönség bizonyos pietással nézte a nagy alakot, a védők gyűlöletteljesen.

Pedig nem is olyan félelmes ember ez a Farkas Gábor. Legalább külsőleg nem. Akár csak Deák Farkast látná az ember maga előtt, csak hogy még jámborabb. Alacsony emberke, ritka hajjal. Kár, hogy a híres fekete gubáját nem hozta magával, hogy imponálhatna vele. Félelmetes voltát bizony csak a nimbusz és a dicsőség szőtte olyan nagyra.

Tudom bizony, hogy meg is forgatják kegyetlenül. De hát hiszen nem mai gyerek Farkas uram. Nem ma először forog a törvényben. Jártas ő ott, minden csínját-bínját ismeri. Senki sem tudja nálánál jobban a csíziót. Dobálhatják a védők, akár az almát, ő azért talpra ugrik mindig.

Ki is mosta magát ő legott, de úgy, hogy egyetlen makula nem sok, de annyi se maradt rajta. Akár a ma született gyerek olyan ártatlan mindenben. Amit tett, azt mind a *hatóság rendeletéből* tette.

- Én kérem, mindig »óvatos perszóna« voltam.

Akármit kérdeznek tőle, mindenre azt feleli: Ezt se tettem. Oh, kérem, azt se tettem. Sokkal óvatosabb ember vagyok én annál!

Eötvösök a fejüket rázzák, nem hiszik neki, hogy óvatos volt. Faggatják ezentúl is. Hiszen őt szeretnék megfogni az agnoszkálás éjjelére gyertyavilágnak.

De hiába rázták a fejüket. Ő vallotta a tárgyalás folyamán a *legigazabbat*. Hogy ti. »óvatos« volt.

Kisült, hogy az volt, mert semmi sem sült ki.

Eötvös huszonöt napon át szított gyanúja egyre olvadt, kisebbre, kisebbre, míg nem legutoljára csak ennyi maradt meg:

- Magának feltűnően sok a sógora és komája a faluban.

A nagy férfiú elmosolyodott erre, és vállat vont

Igaz is, mit tehet ő arról, hogy annyi atyafiság maradt rá az apjáról, s hogy annyi gyereket keresztelt.

...Legény ez az Eötvös! Hogy mégis talált olyat, amit csakugyan nem felső rendeletből tett a bíró.

A közönség is nevetett.

S így lett abból a félelmetes sötét alakból, melyet Eötvös bűnösnek rajzolt, egy ecsetvonásra mulatságos jámbor ember.

Aesop jelenetének látszott, amint farkas és bárány disputálnak, ki zavarta fel a patakot.

Eötvös-e vajon a farkas, és Farkas-e vajon a bárány'?

II. A főispán ereje

Gräffl főispán ott üldögél a tárgyalás eleje óta a dzsentripadokban. Úgy ül ott, mintha tojásokon ülne. A világért sem mozdulna meg. A közönség már rég kíváncsi rá, vajon mit fog kikölni.

Beszélik, hogy valami titkos mandátum volna a zsebében a belügyminisztertől. A mandátum be van pecsételve, de felbonthatja a kellő percben.

Meglehet. De nem valószínű. Nem úgy néz ki az a kabát, mintha benne lenne a titkos felhatalmazás.

Vagy ha mégis igaz... akkor rettenetesen be lehet varrva a titokszerű zseb úgy, hogy igen nagy bajjal járna a szétfejtése.

Annyi bizonyos, hogy már bele kellett volna nyúlania nemegyszer. S mégiscsak ma először mutatkozik, hogy egy hatalmas főispán is van Szabolcsban, aki megírja a mennydörgős levelecskét Szeyfferhez.

Jó volna, szép volna., ha a levél minden betűje szurony volna, hanem hát nagy hangon felolvasva, talán így is meglesz a maga ereje a gyengébbek és a beavatatlanok előtt.

Hanem a beavatottak, azok már ismerhetik öméltósága erejének az ő fogyatkozó voltát, olyan levén az, mint a csukahal, hogy vastagon kezdődik és vékonyan végződik.

Mikor a hős Stefeziusnak a múlt napokban meggyültek feje fölött a felhők, a főispán így szólt ádáz dühvel az alispánhoz:

- Ez már sok, ez már rettenetes! Borzasztó akarok lenni. Kísértesd ki rögtön a városból per sub Stefeziust, mert ha nem, vasra veretem. Takarodjék azonnal. Rendelem.

Az alispán elhívata a főkapitányt, a kerekképű Kerekrethyt.

- Főkapitány úr! A főispán ma ballábbal kelt fel. Nem tudok vele mit csinálni. Eszébe vette, hogy azt a jó fiút nem akarja többé látni a városban. Azt a szegény kis Stefeziust. Ugyan, csináljon valamit!

A főkapitány siet az alkapitányhoz.

- Kedves kollega! Vegyen fekete rokkot, s menjen el Stefeziushoz, tudassa vele kíméletesen azt a jogtalanságot, amit a főispán el akar rajta követni. Adja át, kérem, őszinte tiszteletemet.

- Dejszen, száradjon el a nyelvem inkább, mintsem éntőlem hallja; hanem oda menesztem az Andris legényt.

(Az Andris legény Stefeziusnál)

- Tekintetes ifjú uram... A főispán úr öméltósága vagy micsoda... Mert ő is azon kezdte, amin a zsidók végzik. Árendás féle volt... most pedig azt a dehonesztációt csinálja... hogy aszongya, az ifjú uram láb alatt vagyon itt nekiek... az ördög vinné el valamennyiöket, . . azért, hát abból gyűttem volna, instálom, hogy talán jobb volna itt hagyni ezt az egész frekvenciát, hadd itt egye őket a sístergő istennyila!

*

A reporterek tudósítását a következő hangon veri erre a drót:

»A főispán szigorú rendszabályokra van elkészülve. Stefezius karhatalommal utasított ki a városból. Nagy izgatottság a lakosság közt«.

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, *júl. 21.* [júl. 22.]

A tisztaeszlári monstre pör tárgyalása *teljesen hat hetet* fog tehát igénybe venni.

A *tanúkihallgatás* ma jóformán véget ért, csupán egy tanú: *Kakóczi Károly* van még hátra, aki előtt Hersko a börtönben nyilatkozatot tett a hullausztatásra nézve. Ennek kihallgatása és az irományok felolvasása fogja betölteni a hétfői ülést.

Kedden szünet lesz, hogy a közvádó és a védők készülhessenek a vád- és védbeszédre, melyek előreláthatólag három napot fognak igényelni, úgyhogy hétfőhöz egy hétre várható az ítélet kihirdetése.

A ma megjelent tanúk jobbára ki voltak már hallgatva, és így többnyire ismert dolgokat ismételtek.

Legérdekesebb volt *Farkas Gábor* eszlári bíró kihallgatása, kit a védelem több ízben gyanúsított a tanúk kikészítésével. De az egyszerű parasztbírónak mai nyílt és bátor föllépése s világos, egyenes feleletei ezt a gyanút nem látszottak megerősíteni.

Eötvösnek azon kérdésére, hogy minő jogcímen avatkozott ő az ügybe, a vizsgálóbíró rendeletére hivatkozott. És amikor Eötvös erre azt jegyezte meg, hogy tehát kémiszolgálatokat tett, sértett önérzettel válaszolt: »Kémiszolgálatokat

nem tettem, méltóztassék megengedni«. S midőn Eötvös azon kérdésére, miért nem bocsátott mindenkit a hullához, azt felelte, hogy a bíróság rendeletéhez kellett alkalmazkodnia, mert ő a bíróság felett nem rendelkezik: Eötvös is zavarba jött, és kénytelen volt neki igazat adni.

Utolsó tanú *Róth Borbála* volt, az az asszony, ki állítólag Solymosinénál járt Eszter ingéért. Vallomása sok helyen zajos derűtséget keltett; így amidőn elmondta, hogy csütörtök óta ismét férjnél van, *férje tanító, de hogy hol, azt tanú nem tudja.* »Nálunk - úgymond - egy özvegyember meg egy özvegyasszony nem nagy izé«. Máramarosszigeten nem bírt megélni mint bába, mert ott harminc bába van, eljött tehát Tokajba és onnan Tiszalökre igyekezett, mert azt hallotta, hogy az ottani bába Amerikába ment. De Eszláron elfogták, és a szolgabíró elé kísérték, mert nem voltak nála igazoló okmányai, azokat Tokajban felejtette; Nyíregyházán 15 hétig volt bezárva. Azután Budapestre ment, ott mint koldusnőt *három napi* fogságra ítélték, és ott felejtették két hónapig.

A törvényszék mint csavargónőnek megesketését meg nem engedte. A többi tanúk megesketésével az ülés véget ért.

A NYÍREGYHÁZI TÁRGYALÁSRÓL

A védők

[júl. 22.]

A nyíregyházai eset végtárgyalása nemcsak rejtélyessége, izgató jelenetei, társadalmi háttere miatt érdekes, idegcsiklandozó voltát nagyban emelték a védők leleményes csatározásai is.

Elvonult előttünk a »Vasárnapi Újság«-ban az egész pör, a vádlottak, az eljáró bíróság, egyenként ellépkedtek a fölzaklatott Tisza-parti község lakosai, most még a védőket is bemutatjuk, mint kiegészítő részét a nagy drámának, mely ma már a vége felé hömpölyög anélkül, hogy bonyodalmát egészen szétszedné a sok ügyes kéz, mely abban fáradozik.

*

Eötvös Károly a védelem vezetője. Ő intézi a védelem taktikáját, melynek minden részét előleges konferencián állapítják meg.

Nagy eszével és országos nevével is imponál a többieknek. Neki elég azt mondani egy tervbe vett lépésre, hogy »nem helyeslem«, s társai indokolás nélkül is lemondanak arról.

Nagy apparátussal, sok tanulmánnyal fogott védői szerepéhez. A dadai hulláról írt memorandum nagy szenzációt tett annak idején jogáskörökben, kivált orvosi része miatt. Meglehet, hogy orvosi körökben a jogi részét bámulták jobban.

Az egész ügyben ő csak a hullaúsztatásra fektetett súlyt, s csupán ezt tanulmányozta, azon szempontból indulván ki: »ha ez nem igaz, semmi sem igaz; ha pedig ez igaz, minden igaz«.

Maga beszéli, hogy mikor a memorandum megírásához fogott, vakon indult el két föltevésből, ki nem zárva a lehetőségét sem az úsztatásnak.

- S csak mikor belemélyedtem - mondja -, latolgatva a körülményeket, nyomról nyomra haladva hideg, boncoló logikával a vád vékonyan jelzett szálain, akkor munka közben jöttem rá egész bizonyossággal, hogy a hullaúsztatás nem igaz.

Matej vallomása és Smilovics levele azonban őt is meghökkentette.

- No, Károly, - mondják neki a barátjai tréfálózva -, mit szólasz ahhoz, hogy most ez a rusznák paraszt azt bizonyítja, hogy a híres memorandumod nem ér semmit!

Eötvös ironikusan mosolyog ilyenkor. Ezt a mosolyát látjuk igen gyakran a tárgyalási teremben is, rendszeren a *nehéz pillanatokban*. Mert ha jó szél fúj a védelemre, akkor komor méltóság ül az arcán, s szűrös kékes szemeit meglepődötten hunyja le.

Olyan, mint a kitanult játékos, hogy el ne árulja a játékát, vidám arcokat vág a rossz kártyához, s epését, nyugtalant a jó szerencsééhez.

Ritkán ideges. Mint minden született szónok, tud uralkodni arcizmai fölött. Nagy, kopasz homlokára egy pillanat alatt ül ki a harag, szemeiben tűz csillan meg, hangja viharra növekszik, mihelyt úgy kívánja a taktika.

Minden apró körülményt úgy tud kizsákmányolni, úgy tud elhelyezni a pörben, mint az ügyes masamód egy-egy máslit, hogy hol miképp csinálhat nagyobb effektust.

Ilyen griffje volt a Péczely-féle leleplezés, amit Szefferttől kért el mint jól használható anyagot, s egy csattanós napot csinált vele a védelemnek.

A tárgyalásokon uralkodó hangnak és modornak Eötvös a megteremtője. A borsot és paprikát ő kezdte a kellőnél nagyobb mértékben vegyíteni. De a közönség, bár szeret ellene panaszkodni, ha hallatszanak is szemrehányó hangok, hogy jobb lett volna bele nem ártania magát ebbe az ügybe, használná erejét inkább a parlamentben, mégis őt hallgatja legfigyelmesebben.

Ha fölkel, s kezeit szokás szerint mellén összeteszi, egyszerre mindenki elhallgat a teremben, ha pedig hátracsapja az egyik kezét, s mellét kissé kidülszti (ami annak a jele, hogy pátosszal akar beszélni), akkor halálos csend támad. Csend, amelyet többnyire a visszatetszés moraja szakít meg.

S mert a közönség gyakorta lepisszegi túlzásait, ő is ellenséges szemmel nézi a közönséget. Ritka nap, hogy az elnököt föl ne kérné a hallgatóság megfélemezésére.

Erre a folytonos súrlódására a közvéleménnyel azt jegyezte meg valaki nemrég, hogy nem teszi jól, aki annak a fának az ágait nyesegeti, amelynek az árnyékában pihen.

*

Ha Eötvös a védelem Deák Ference, *Friedmann Bernát* az Irányi Dániele.

Ahogy ez minden országgyűlés elején egy-egy felszólalást intéz a fekete-sárga zászló ellen, Friedmann mindennap Bary eltávolítására kérte a törvényszéket. De hasztalanul. Barynak is éppúgy, mint a fekete-sárga zászlónak, nem árt semmi.

Friedmann ismert nevű pesti ügyvéd: eleven eszű apró emberke, ki említett sepcialitásán kívül még kivált ügyes, furfangos keresztkérdéseiben tűnik ki.

Még fiatalember, de már ősz. Keleties vágású szemei azonban olyan elevenek, mint egy gyermeké. Disztingvált hangon, kellemes gesztusokkal beszél. A védelemben az időközben visszalépett Horánszkyt pótolja. Higgadt, szelíd, mérlegelő és főleg mérsékelt.

A túlzásokra hajlandó Eötvöst nem egyszer csitítja ő maga is:

- Ugyan, kérlek, ne légy olyan nagy-zsidó!

*

A legszeretetre méltóbb alak a marciális kinézésű, magas, vállas termetű *Funták Sándor*.

Őt a Karagyorgyevics-pör tette nevezetessé. Ennek a hírből szűrődik auktoritása. Ez a pör tart neki meleget télen, árnyékot nyáron.

Csak hogy egy hibája mégis van ennek a pörnek, hogy nem tud beszélni, és minduntalan nem szólal fel Funták helyett.

Mert Funták sokkal lomhább már, hogysem beszéljen. Ott ül zordon ráncokkal a homlokán s naiv kedves mosollyal ajkai körül a széken, gondolatokba mélyedve, hallgatagon napokig. Olajbarna arcán végigcsurog az izzadság, egész valóján látszik a rettenetes kinszenvedés a hőség miatt és a véghetetlen unalom.

- Mért nem kérdezel már te is valamit, Sándor bácsi, a tanúktól? - faggatják védőtársai.

Funták felocsúdik merengéséből, s kelletlenül mondja:

- Nem vagyok kíváncsi, fiacskám!

S újra mély hallgatásba merül.

Ha már úgy kezdtük jellemezni: ő a védelem Beöthy Aldzsija.

Minden tréfára kész, de a komolykodástól rendszeresen visszahúzza magát. Minden dologra egy adomát mond.

Szerepe az a védelemben, ami a dinasztikák közt szokott lenni a kisebbik ágé. Ellenzéket csinál. Talán a védők magok határozták el így, belátván, hogy egy népszerű emberre szükségük lehet egyszer-másszor, akinek szívesebben elnéznek egyet-mást, s aki könnyebben visz ki némely dolgot. Mesterségesen elhíresztelték Funtákról, hogy titokban antiszemita.

Úgy is viseli magát.. Ha nagyon sakteres tónusban beszélnek a társak, olyan savanyú fintorokat vág, hogy a közönség szeretné megéltetni a grimaszait, ha pedig valami kellemetlenség esik a védőkön, olyan édesdeden mosolyog, mintha paradicsomi hurik csiklandoznák a talpait.

Pompásan adja szerepét. Ő az egyedüli, aki néha elvetődik a dzsentrí közé is, hol nagyon kedvelté tette egy hirtelen elterjedt adomája.

- Nos, mit tart ügyvéd úr a pöréről? - kérdezték.

- Ezt a hullacsempészetet komolynak tartom magam is. Mert az ellen az én vérem is föllázad, hogy az anyának odaadjunk egy holttestet: »Íme, ez a te leányod«. Ha az anya nem akarja, vége van. A hullára tehát magam is azt mondom, hogy nem az Eszteré.

- De hát a ruha, ügyvéd úr, a ruha... mert a ruha meg az Eszteré, ez egyszer bizonyos.

- Persze, hogy persze - mondja Funták orrát vakarva -, ezzel a ruhával úgy vagyunk, mint a cigány volt, ki almát ment lopni egy kertbe, és zsákot is vitt magával. A kertben ott éri a gazda

s ráírvall: »Hát te mit keresel itt?« - »Sétálni jöttem, kérem alássan« - feleli bátran a cigány. »De hát akkor minek hoztad magaddal a zsákot?« - süti rá a tulajdonos. A cigány zavarba jön s megrökönyödve hebegi: »Az isten verje meg ezt a zsákot, ha nem hozom, most becsületes ember lehetnék«. Hát persze, hogy az a ruha... az a ruha...

Funtákat ez az anekdota mentette meg a népszerűtlenségtől. Neki különben is nagy szerencséje van. Az egyetlen keresztkérdése Mórichoz, hogy az Eszter vére ívben szökött-e fel vagy csak lefolyt csendesén, végigkísért az egész pörön, folytonos frissességben tartva bölcsességének e nevezetes gyümölcsét, míg a többiek tömérdek kérdéseit már csak a sztenográfiai jegyzetek őrzik.⁵

A védők karában nem utolsó talentumra *Heumann Ignác*z nyíregyházi fiatal ügyvéd, ki eleitől fogva (talán kissé nagyon is) érdeklődött az eszlári eset iránt.

Az ügy minden szálát ő tudja legjobban, minden tanút ismer, mindenikről tudja még azt is, körülbelül mit fog vallani. A védelemnek ő a leghasznosabb tagja. A külső *láthatatlan* részét viszi. Azonfölül adatokat, anyagot, magyarázatokat szolgáltat a többi védőknek.

Heumann értelmes ember, s valamennyiök között a legpraktikusabb ügyvéd.

Ötletei vannak és nagy furfangja.

Ezekkel gyakran képes elfordítani a veszedelmet, vagy pedig - aszerint, ami a legszükségesebb - új homályt borítani a kedvezőtlenül bontakozó fordulatokra.

Mikor a vallomását visszavont Smilovics kihallgatása volt, már-már bizonyossá kezdett válni, hogy a hullaúsztatás Matej által elmondott története tény, mert két ember egyforma mesét nem gondolhat ki... az lehetetlen.

Kérdezik, ha ismerték-e egymást befogatásuk előtt? Nem. Megnézik a jegyzőkönyveket, voltak-e valamikor szembesítve együtt a vallomás előtt? Nem! Miképp keletkezhettek volna tehát két ember agyvelejében egy mese... s pedig milyen komplikált mese?

A védők megsemmisülve, lesújtva ütek székeiken. Mindennek vége!

Ekkor - midőn már senki sem reméltett köztük - hirtelen feláll Heumann, s kérdi Smilovicstól:

- Emlékezzék csak vissza, önnek bizonyosan emlékeznie kell: nem volt ön valaha úgy szembesítve Matejjel, hogy arról nem vett fel a bíróság jegyzőkönyvet?

Smilovics gondolkozott, és természetesen visszaemlékezett ilyen szembesítésre.

⁵ Funtákról még a következő adalékokat veszünk egyik ifjúkori író ismerőjétől:

Funták Sándor, Vukovits igazságügyminiszter titkára vagy fogalmazója volt 1849-ben. Világostól a fegyverletétel alkalmával miniszterével együtt menekült el. Vukovitsot aztán Rudnay Sándor mint hajdúját ültette kocsija bakjára, s úgy vitte ki a külföldre, *Sándor* pedig, már ti. Funták, itt maradt, és forgatta a tollat a Szilágyi Ferenc hírlapjában *Sükei* nagy meglepődésére, aki a publicistát csodálta benne. Gyakran az utcalámpás alatt olvasta fel nagy hangon Funták cikkeit, amit *Sükeitől* senki sem vett rossz néven, hisz tőle ered az a halhatatlan mondás: »Csak elveink maradjanak fenn, ha elbukik is a haza!« Funtákat azonban inkább jó fiúnak, mint publicistának tartottuk. Némi hírre mint ügyvéd is kedélyessége áltat vergődött. Valami Kiss Gyurka nevű útonállót védelmezett egyszer, akibe bele diktálta, hogy ha őszintén megvall mindent, a törvényszék annál könnyebben fölmentheti. A fiú megfogadta a szép szót, s vallott; mire a törvényszék halálra ítélte. Midőn a halálos ítéletet előtte felolvasták, gyanakodva tekintgetett Funták mint védőügyvéde felé, és szemrehányólag mondá: »Most szóljon kend mán, Pupák!« Így csinálta Kiss Gyurka neki az utat a Karagyorgyevics-perhez.

A rést, melyen át világosság kezdett áradni a pörre, így tömte be újra Heumannak egy ötlete.

*

Mondtam főntebb, hogy egyedül Funták nem vesztette el népszerűségét. Nem volt igazam. Székely sem vesztette el, mert nem volt neki.

Mint ismeretlen fiatalembert ismertük. Született Nyíregyházán, s ez az oka, hogy a pörben szerepel. Éspedig nem régen született, ez az oka, hogy őt hagytuk a legutolsónak.

A védők őt irigylük a legjobban, mert egy nagy lap azt írta róla, hogy »rokonszenves arca« van.

De ez az állítás csak addig tarthatta fenn magát, míg az arcképe megjelent.

Ehhez az arcképhez még csak azt jegyezzük hozzá, hogy nyurga, sovány alak, hosszúkás nyomott arc, nagy lapátfogak és »tekintetes« orr, ahogy ezen a vidéken mondják minden tárgyra, ami impozáns.

Székely Miksa maga is csodálkozik rajta, hogy egyszerre híres embernek találja magát, akinek a köhögését is lesztenografírozzák.

Eleget vigasztalja Eötvös:

- No, ne búsulj semmit: nem olyan nehéz az, nagynak lenni. Nekem csak olyan a nagyság, mint a fürdőkád. Ha nem vagyok benne, bele kíváncsozom; ha benne vagyok, kikíváncsozom belőle.

Székely benne van ez egyszer a kádban, hanem nemigen kíváncsozik ki. Kérdés azonban, benne maradhat-e. Hátha kiöntik, mint a gyereket a fürdőből? A tartandó védbeszédétől függ. Félelmek között készül rá.

A védbeszédre nézve különben már megvan a sorrend.

Először úgy volt, hogy Eötvös beszél *elsőnek*, de ebbe bele nem nyugodtak, mert Eötvös beszéde után hátha *nem hallgatja* meg őket a közönség.

Akkor aztán úgy lett, hogy Eötvös szóljon *utolsónak*. Erre is aggodalom támadt.

- De hát az Eötvös beszédét hallva rögtön *elfelejtik* a mienket?

- Az bizony meglehet - szólt Székely *vigasztalódva*, s azóta nem trémázik többé olyan nagyon.

*

S ezzel bemutatattuk olvasóinknak a védelem öt férfiát. Kiváló szerep jutott nekik, de háladatlan feladat.

Több gáncs, mint elismerés.

Jellemző és mulatságos volt, mikor a pör folyamán egy vádlott, az öreg Scharf, Eötvös védenéce, azt mondta:

- Jobb volna, ha magam védeném magamat.

- Hallottad, Károly - ingerlik Eötvöst -, nincs megelégedve veled... a védőjével.

- Nem csodálkozozom rajta. Hiszen sokkal hasznosabb neki a - *vádlója*.

De ez csak tréfa. Igaz, hogy nem messze jár a valóságtól. Az eső sarat csinál, annyi bizonyos. Az eső ellen jó a parupli. De sarat csak mégis csinál, s az is belelép, aki a paruplit fogja.

Vay Gyurka

Kár volna Györgynek szólítani, ha a nagy Barczának nem derogál a »Dani«, s a híres Recskynek a »Bandi« név, Vayt is megilleti a Gyurka cím. Mert bizony titulus az így kicsinyítve, ha olyan alakok viselik.

Vay Gyurka már nem csendbiztos: lemúlt vagy inkább leszakadt róla a megyei hivatal. Bolond világ ez nagyon! Okos ember fejében nem férhet, hogy a tyúkok egyék meg a rókát, s mégis ilyenformán veszi ki most magát ez a furcsa dolog.

A vármegye kenyerét már rég hogy nem eszi, s mégis most üt ki rajta a csömör tőle.

Rávallottak a vádlottak, hogy vizet itatott velük (pedig hát ezt rendeli az egészségi tanácsadó is), meg is tapogatta volna őket... de már ezt kereken tagadja, nem igaz belőle egy szó sem.

Tudományos csendbiztos nem úgy csinálja az ilyet, hogy ki lehessen sütni. Fuser munkát pedig Vay Gyurka nem végez. Mert eredeti működés ez: *úgy van sikere, ha nincs látszatja*.

Tény is, hogy nem lehet kisütni az igazat. Tanú, vádlott, védő, vádló össze van bonyolódva, mint mikor az ördög összeönti estefelé a kölest és a mákot úgy, hogy nem lehet szétválogatni, melyik mi, mert nagyon sötét van. Kinek higgyen itt az ember?

Óriási köd ül az igazság házában. Maga az igazság sem találja magát otthon a fojtó levegőben.

S amint kinyitják az ablakokat, hogy szellőztessék, por és füst jön be a nyílásokon.

Ki tudja, mi lesz ennek a vége?

Vay Gyurka az utolsó volt a csendbiztosok között, akit kihallgattak.

Sovány, vékony, horihorgas alak, akiben van még valami a dzsentriből, de van már valami a pandúrból is.

Hosszú, vörös ábrázat. Minden vörös rajta, az arc, az orr, az óriási bajusz és a közepütt kiborotvált szakáll két oldalt lengő része.

Már hetek óta volt beidézve, ott ácsorgott az ambituson, nem tudván, melyik nap áll a sorompók elé, ami igen bántotta a büszkeségét.

Megvetőleg nézte a fel s alá járkáló csendőröket, akiknek dicséretére azt hozta fel Ráday múltkor: »hogy azóta nagyban javultak a viszonyok, minden börtön tele van«.

A csendbiztos lenézi az új intézményt.

- Ezek is németek! - mondja keserű gúnnyal.

Egyik volt pandúrja is ott ácsorgott zsandárruhában; a szegény Vaynak majdnem könnye csordult erre a szégyenre:

- Látod, András, látod - szólt sóhajtván -, hogy mi lett a világból?

Hát bizony az lett, hogy vége a régi romantikus pandúrvilágnak.

A nemes vármegyére olyan nagyon rákönyökölt az idő, úgy fojtogatta, ölte, hogy a csendbiztosi intézményből is kiszorította a lélegzetet.

Ezek már a legutolsó példányok. De nem ám olyan rossz emberek, amilyeneknek a német újságírók befestik. Volt ám azokban szív is sokszor a kegyetlen taktika mellett.

Maga Vay Gyurka se rossz ember. Kék szemeiből ki-kinéz lopva a szelídség és a kedély.

S ha néha bor mellett elmeséli egy-egy dolgát a volt foglyaival, biz' isten az tetszik ki a szavaiból, hogy üldözte a gazembereket, talán meg is dirigálta néha (nem tudom, nem állítom), de komolyan mondom, szerette is őket. Ragaszkodott hozzájuk.

S most, hogy bele nem folyik többé életük folyásába, szinte melankolikus, szomorú lett, mint az apa, akitől elveszik a gyermekeit.

Innen van, hogy Vogel Anselmhez még mindig jogot formálván, szeretetteljesen *tegezte*.

Nem is tudom, minek rontották meg a védők ezt a kevés örömét!

[TÁVIRAT]

[júl. 23.]

Nyíregyháza, *júl. 22.* (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) A bizonyítási eljárás alig ér véget hétfőn, s így a *keddi szünet még nem bizonyos*. A védelem holnap - mint hallom - Buchta Siegfriedné, tiszzaeszlári bába beidézését fogja kérni.

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, *júl. 21.* [júl. 24.]

Meglehetősen érdektelen ülés volt a mai, de azért közönség ma is nagy számmal jelent meg. Azt hitték, hogy *Scharf Mór*hoz fognak még a védők néhány kérdést intézni. Pedig csak *születési éve* forgott szóban, mint fontos körülmény arra nézve, hogy megeskethető-e vallomásra vagy sem. Eredmény, hogy ma már meglehetősen bizonyossággal vehető fel, hogy csakugyan 1868. augusztusban született, tehát *csak a jövő hóban tölti be tizenötödik életévét*. Ezt vallotta hit alatt Buchta Amália tiszzaeszlári bába.

A Vay György által bejelentett tanú, Kakóczy vallomása nagyon lényegtelennek bizonyult. Vay szerint Kakóczy mindig Herskora hivatkozott, s ma mégis Smilovicsban vélte fölismereni egykori rabtársát. Herskoval egyébként már csak azért sem igen diskurálhatott, mert nem tud oroszul.

Mikor az okmányok felolvasására került a sor, a közönség jó része távozott. A kisebb részt meglepte *Eötvös* nagy szakértelemről tanúskodó felszólalása, mellyel kimutatta a Tisza sodrára vonatkozó *vízpróba gyarlóságát*.

Az a körülmény, hogy *Heumann* az iratokhoz csatolni kérte a »Budapesti Közlöny« 1882. június 13-diki számát, melyben az Eszter holtteste feltalálójának 5 000 forint jutalom ígértetik, ami azt bizonyítja, hogy 1882. jún. 11-én elkövetett holttest-csempészést e pénz elnyerése végett csalási szándékból nem követhettek el, azt a benyomást tette, mintha a védelem a hullacsempészés bűnügyében marasztaló ítélettől tartana.

[TÁVIRAT]

Scharf Móric a közigazgatás kezén

[júl. 24.]

Nyíregyháza, *júl. 23.* (*A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.*) Előre látható volt, hogy a közigazgatási hatóság *nem ad helyet* Scharf József tegnap újra beadott kérelmének az iránt, hogy fiát szolgáltatassák ki Hajdunánáson lakó fivére gyámkodása alá. Az alispán már ma meghozta a végzést e kérelemre. Kimondja benne, hogy *Móricot ki nem adja*, s az indokolásban előadja, hogy a *belügyminiszter ismeretes leirata őt tette Móric gyámjává*, s ő mint ilyen bizta a fiút Henter várnagy gondjaira; ez a belügyminiszteri leirat ma is érvényben van, s ő még nem látja elérkezettnek az időt, hogy Móricot, a fiú személyes biztonságának veszélyeztetése nélkül kiadhassa a közigazgatási felügyelet alól. Eötvös ma *fellebbezést nyújtott*, be *e végzés ellen*, s egyben fölterjesztést intézett a belügyminisztériumhoz.

A »VÁRMEGYE TANÚJA«

[júl. 25.]

Nehéz napok voltak ezek a gyerekek. Más fiú is kiállja ilyenkor az exament, hanem ilyen nehezet egyik sem. Tud-e vajon ez a gyerek játszani? Ott szaladgál-e még a Henter kutyája a vármegyeház udvarán, nyaka körül az imádságos szíjakkal? S Móric kergeti-e a kutyát... A kutya a paripa, az imádságos szíj a löistráng.

Szűk kalitkája az az udvar. Pajtásai a darabontok, búvócskái a levéltár meg a rideg hivatal-szobák. A Móric napjai itt folynak, öreg, elhasznált megyei kalamárisokkal karikázik, régi vasakból csinál magának játékszereket... szomorú vasak ezek is; bilincs volt az egyik, úgy lehet, elfelejtett bűnnek corpus delictije tán a másik.

A nappalok még csak eltelnek. De az éjek. Mikor ez a fiú egyedül van. Mikor megszűnnek csörömpölni odalenn a kevély vasak; a kardok a hajdúk tarsolyán, a szuronyok az örök kezeiben, mikor csönd van, mikor minden alszik, s alvásában tehetetlenné lesz mindaz, ami »tekintetes és nagyságos«, mikor a sötétség és a némaság odaül a zsidógyerek vackára: *mi van akkor?*

Mit felel ő annak, ha megszólítja, pedig okvetlenül megszólítja. Mert a csönd csacskább a zsvajnál, és a fekete éj kíváncsibb, mint a nappal. Ahová ezek elől meneküljön, kitárja-e karját az álom őelőtte, akit már mindenki eltaszított? Talán az álom is óvatos vele szemben... De ha nem, miről álmodik akkor a szegény Móric gyerek? Ugyan miről?

Sokszor gondolkozom ezen, ha nézem dagadtnak látszó, puffadt arcát, melyet a forróság sem pirosít ki, hanem csak megmar. Szemei alatt kékes ívek húzódnak, egész lényét sajátságos fonnyadtság vonja be.

És még többször gondolkozom azon, amint ott láttam megriadt tekintettel a bírói sorompók-hoz tapadva, ugyan van-e öneki is valami öröme úgy, mint a többi gyerekeknek? S ha van, micsoda öröm lehet az?

Rejtély-e hát valóban, akit rejtélynek a természet alkotott? Vagy csak a megyei gyöngéd kezelés tette őt ilyen csodává? Oh, megye, nagy vagy, mégiscsak nagy vagy!

Ha a hiúság vitte erre az útra Móricot, ha a szereplésvágy, a hírhedség acélozta meg erejét ilyen szörnyűnek, akkor ma volt a Móric »napszállta«, mint ezen a vidéken szokták mondani.

Ma állt utolszor a deszkán, honnan minden szavát egész Európa meghallja, hol minden szem őt nézte.

Ő tudta azt, látszott, hogy tudja. Száz jel mutatta, hogy szereti. Lehet, hogy félt a nagy jelenetektől, mint a színész, míg bennök nem volt, de akkor aztán beleélte magát.

Lehet, hogy ma is összerezett, és elsápadott, mikor Henter tudtára adta reggel:

- Móric, ma megint meg fogsz jelenni a bíróság előtt. Le fogod tenni az esküt.

S ott állt megint. Utolszor állt itt. Ma bevégeződött végre a rémes szerep. A színes kő, amelyen állott, most már kifordult alóla, s ki tudja, hová gurul. De ezentúli útján Móric nem lesz rajta.

Kár, hogy a közönség nem tudott a mai látványosságról, s nem jött el. Talán fájt is az a Móricnak.

Az elnök tompa, fátyolozott hangon fordult Szeyfferthez:

- Indítványt kérek Móric megesketésére nézve.

Ez a szó kísértetiesen, megdöbbenően hangzott most. A védők arca komor, ünnepélyes lett. Eötvös, kiről éppen tegnap mondta egy ismerősöm: »ezt az Eötvöst szeretném házi orvosomnak«, egy másik meg így szólt: »én meg a bútoraimat óhajtanám vele kipoitúroztatni«, Eötvös ma, mondom, úgy nézett ki, mint egy lelkész, homlokára ájtatosság ült ki, kezét mellén összetette, talán még imádkozott is.

Szeyffert is kissé erősebb hangon mondta el, hogy Móric lelkében minden vallásos érzelem kihalt, esküre nem bocsátható. Mindenkinek volt egy-egy rettenetes tövise, amellyel vérig szúrja. Friedmann azt hozza fel, hogy megtagadta istenét, pedig ha a törvényszék esküre bocsátaná, istenére kellene megesküdnie.

Eötvös a »vármegye tanúja«-nak nevezi Móricot. Funták feláll.

- Mi családapák vagyunk, és nem engedhetjük meg azt az iszonyt, hogy a fiú apja fejére tegye kezét, ráesküdve azt, hogy gyilkos.

S mindezt hallani kell annak a fiúnak. És mégsem mozdul meg egyetlen arcizma sem.

A törvényszék visszavonul határozni.

Ez a kínos csend, amely most beállott leírhatatlan. Mit fognak határozni a bírák odabent?

Azt-e, hogy nincs istene, akire hivatkozni szabad lenne, vagy odaengedik-e lépni istenéhez?

A közönség nem is társalog a szünet alatt, mindenki némán, a saját érzései alatt elzsibbadva ül - csak az apa, a vén Scharf ugrik fel a vádlottak padjáról:

- Azt mondom, fiam! - szólt ökleit figyelmeztetőleg és nem haraggal emelve fel - Vigyázz az életedre, mert eltesznek láb alól, nehogy valamikor eláruld, ki tanított be.

A fiú teste összerándult. Nem nézett hátra, csak a sorompót fogta görcsösen.

A börtönőrök visszarángatták Scharftot, de őbelőle újólág kitört:

- Meg fogják etetni, jól tudom.

Jó szerencse, belépett a törvényszék. Kihirdették a végzést. Móricot nem bocsátották tanúságtételre az isten elé. Neki nincs istene.

Szegény Móric! Most már igazán semmije sincs. Istene sincs. Erről a törvényszéki végzésről ugyan alkalmasint nem fog az isten felzetileg értesíttetni, de most már mégis hivatalosan konstatálva van.

- Elmehetek? - szólt a fiú a kihirdetés után, megtörve, halkan.

- Elmehetsz! - szólt az elnök, s a »vármegye tanúja« a becsapódó ajtón elment.

...Elmehet már maga a vármegye is!

A MAI TÁRGYALÁS

Nyíregyháza, *júl. 24.* [júl. 25.]

A tárgyalás iránt ma meglepő csekély érdeklődés mutatkozott a közönség körében. Általában azt hitték, hogy csak a jegyzőkönyveket olvassák fel, s ezért nem tartották érdemesnek, hogy a fulladt levegőjű teremben unatkozva hallgassák az iratok egyhangú felolvasását.

A nem várt izgalmas jelenetnek a közönség köréből tehát kevesen voltak tanúi.

Pedig a hosszú tárgyalás legnevezetesebb momentuma a mai, midőn Scharf Móric meghiteltetésének kérdésében kellett dönten. Feszült figyelemmel nézte mindenki Scharf Móricot, midőn a szünet után az elnök parancsára bevezették.

Az elnök felszólította Szeffert, hogy tegyen indítványt Móric megesketésére vonatkozólag. Szeffert mellőzni kérte az indítványt, melyhez Friedmann kissé elkeseredett hangon csatlakozott.

Ezután Eötvös dobta el a követ, mely rögtön nagy hullámot vetett föl, vármegye tanújának nevezvén Móricot. Az elnök arcán rögtön lehetett látni az ingerültséget, mely minden tartózkodása és higgadtsága dacára hangjában is észrevehetőleg nyilatkozott; visszautasítá Eötvös e kifejezését, mint amely sérti az alispánt és a közigazgatási hatóságot; s bár Eötvös mindjárt nagy ügyességgel vette el élet kifejezésének, a felizgatott kedélyek csak látszólag csillapultak le.

A bíróság tanácskozássra visszavonulván, újabb izgalmas jelenet ment végbe a teremben. *Scharf József* odafordult fiához és megszólítá: *Vigyázz, fiam, az életedre, mert meg akarnak étetni, hogy ne valld ki, ki tanított erre a hazugságra.*

A közönség felszisszent, püsszegni, nyugtalankodni kezdett. A nyugtalankodást egy pillanatra félbeszakítá *Lázár* ügyész, aki ráriadt Scharfra, hogy hallgasson, mert különben kivezetteti. Scharf József a kétségbeesett rezignációjával felelé: *Megyek hát a börtönbe.* Ekkor Szeffert is rászólt Scharfra, hogy hallgasson. De Scharf nem hallgatott. *Elrabolták a rablók gyermekemet* - mondá -, *nem nézhetem tovább, tessék kivezetni.* Lázár ügyész parancsára a közönség nyugtalankodása közt egy börtönőr kivezette Scharfot.

*

Teljes egyórai tanácskozás után a bíróság tagjai megjelentek a teremben újra, s elfoglalták helyeiket.

Halálos csend állott be. Az előbbi izgató jelenet hatása alatt levő közönség elnémult, s lélegzetét visszafojtva leste az elnök szavait. Mindenki érezte, hogy itt a döntő perc, mely határoz a vád sorsa fölött. A védők izgatottan suttoztak egymás közt, mert rendes körülmények közt lehetetlen esküre bocsátani olyan témát, mint Móric, de itt előre mit sem lehetett tudni, mióta Matej meghiteltetését elrendelte a bíróság.

Az elnök nyugodt hangon, ünnepélyesen kezdte meg szavait. Volt benne egy kis büszkeség is, mely a védők padja felé vágott. Eleinte azt bizonyította, hogy Móric igenis esküre volna bocsátható zsöngé kora dacára is, sőt az sem képez akadályt, hogy a vizsgálóbíró nem figyelmeztette, hogy apja ellen nem köteles vallomást tenni, valamint vallástalansága se...

Megdöbbenve néztek az elnökre a védők, halk moraj futott végig a termen. E percben az elnök hangja öblösebbé vált, s oly *kérlelhetlen ítéletet* mondott a természetességéből kivetkezett fiúra, mint tán maguk a védők sem; kimondta, hogy ez a tanú, ki vallásáról s szülőiről ily gyűlölettel szólt, elfogulatlan, de még erkölcsileg számba vehető tanú sem lehet; aztán pontokba foglalta ellentmondásait, a kendőre, a holttest fekvésére s Eszter behívására vonatkozólag, sőt egy sarkalatos állítását megcáfoltnak jelenté ki; ezek alapján a *bíróság esküre nem bocsátotta*.

Soha szavak még ilyen óriási szenzációt nem keltettek. A védelem el volt készülve a legrosszabbra, az antiszemita pedig a kevésbé rossztól féltek. A védők azt hitték, hogy a bíróság legjobb esetben is Móric korát adva okul nem bocsátja esküre anélkül, hogy reflektálna ellentmondásai, megcáfolt állításaira, erkölcsi romlottságára; az antiszemita is abban bízott, hogy legrosszabb esetben a kor ingatag alapján nem engedik esküre Móricot.

Arra nem volt senki se elkészülve, hogy a bíróság elvetve még a kor kérdését is, tisztán *a vallomás valószínűtlensége s ellentmondásai alapján* ítéli el erkölcsi és jurista tekintetben a »fővádlót«.

Móric a végzést némán, könnyel hallgatta.

A védők a váratlan fordulatot természetesen a legnagyobb meglepéssel vették tudomásul. Ma a városban egyébről sem volt szó, mint az esetről. *A sakterek felmentését most már úgy a filo- mint az antiszemita körökben bizonyosra veszik.*

Az *antiszemita* most abban reménykednek, hogy a *hullacsempészet ügyében mégis marasztaló lesz az ítélet.*

AZ ESZLÁRI ESET KÉT SZEMÜVEGEN ÁT

(Kinek van igaza?)

[júl. 25.]

Egy »Európa«-beli ember összejött egy Ázsia... akarom mondani egy »Brenner«-beli emberrel. Ez a két extremitás van Nyíregyházán. Már meg is írtam egyszer. Az Európában étkeznek a filozemita, Brennerben az antiszemita.

Vendég mindenüvé jut, de cigány nem. Cigány csak egy van, Benczy Gyula. Az meg semleges. Benczytól függ, hogy hova domborodik ki az ügy. Ha Benczy csak egy helyen találna muzsikálni: megint helyreállna »az egy akol és egy kocsmá«; Benczy nélkül nem élhet meg se a dzsentrí, se a zsidóság.

De ez most mellékes dolog... nagyobb, hihetlenebb esemény az mindennél, hogy egy »Brenner«-beli és egy »Európa«-beli ember összejött egy semleges helyen és nem dobta ki egymást.

Ezt indokolni kell; indokolom is azzal, hogy ez a semleges hely a vasúti kupé volt.

*

Az egyik utas - mondjuk X-nek - magas erőteljes ember volt. Kék szemüveget viselt, s bőröndjeihez oda volt kapcsolva egy szürke pléd is.

A pléd a civilizáció nemeslevele. Ikertestvére a paruplinak. Egy ember, akinek plédje és paruplija van, Beksics szerint megérdemelné, hogy már ezen az alapon választó és választható legyen.

A másik utas megvetőleg nézte őt végig emiatt.

- Honnan jön ön? - kérdé.

- Innen Nyíregyházáról.

- Igen? Valóban emlékszem is, mintha láttam volna önt a tárgyalási teremben.

- Ott ülök három hét óta.

- Én is. No és mi az ön véleménye? Azazhogy legyünk előbb tisztában a szemüvegével. Hol szokott ön ott étkezni?

- Az Európában.

- Elég! - süvített fel gúnyosan a másik utas. - Tisztában vagyok.

A másik utas, akit Y-nak fogok nevezni, pocakos, köpcös úri ember, lábait felrakja a bőrlésre törökösen, nagy ezüst óraláncán egy felakasztott zsidó képezi a zsuzsut, s minden harmadik-negyedik szavában fölemlíti, hogy Henternek »pertu« pajtása. Nagy lélegzetet vesz ilyenkor, s böngyöl szemeivel ránéz a társaságra, vajon mekkora effektust csinál az a körülmény, hogy ők Henterrel jó pajtások.

- Nos tehát, uram, hadd hallom azt az ön véleményét - szólt Y.

- Minek beszéljek, ha ön már eleve azt mondja, tisztában van velem.

- Azért akarom önt hallani, hogy megcáfolhassam. Mi az ön véleménye?

No, gondolám magamban, ezek most mindjárt össze fognak veszni, de miután mind a kettő a tárgyalásokról jön, érdekes lesz pro és kontra följegyezni a szavaikat, mert okos embernek látszik mind a kettő. Kivettem hát ceruzámat és jegyzőkönyvemet, s mert értek a sztenográfiához, lekaptam szóról szóra, amit beszéltek:

- Engedje meg, uram - így szólt X -, hogy hosszadalmas legyek, és ne szakítson meg, annál is inkább, mert én sem fogom aztán önt megszakítani, sőt becsületszavamat adom rá, ha ön megcáfol, megadom magamat, és beállok az önök táborába.

Y közbeszól:

- Helyesen van, uram! Én meg azt ígérem önnek, hogyha ön meggyőző, én akkor semmit se szólok. Elállok a cáfolattól, és kidobom az ablakon ezt a zsuzsut.

- Igazuk van, uraim - szóltam közbe -, látom, hogy önök okos emberek:

- Miért? - támadt rám Y úr, ki éppen oly nyers volt, mint amilyen finom X úr.

- Azért, mert véleményük igenis van, de nincs meggyőződésük.

- Természetesen - felelt X úr. - Akinek egy még be nem végzett bűnügyben meggyőződése van, az nem tarthat igényt az elfogulatlan ember nevezetre. Egy ilyen ügyben tisztességes ember előtt az adatok határoznak.

- Úgy van! - mennydörgött a zsuzsu tulajdonosa. - Az újságlapok ostobák, mint a csizmám talpa. Az újságlapok feloszlanak anti- és filoszemitákra. Irányt képviselnek. Irányt egy pörben?

Hát ne bosszankodjék az ember az ilyeneken? Hiszen egy pör nem politika, egy pörben csak egy szempont vezethet mindenkit: hogy hol az igazság? De most már igazán hallgatjuk önt.

X filozemita úr előadása

Ugyebár méltóztatott beszélni Szefferttel (Méltóztatott bizony a gólya.) Nem? De legalább látnia kellett. Hogyne! Hiszen ő most a nap hőse. Láthatta ön, milyen hideg ember az! Mint a jégcsap. De karakter, igazi karakter. Olyan fehér lélek, uram, mint amilyen fehér a mellénye. Azt hiszi ön, kérem, hogy valami filozemita. Nem uram, becsületesen mondom, ő is antiszemita. Hiába rázza a fejét uram... De mindenekelőtt jurista, nagy jurista.

Hát az történt egyszer Szefferttel, mikor még otthon volt a hivatalban, hogy az öreg Kozmának, akit egy időben igen bosszantott ez az ügy, s reggeltől estig méltatlankodott fölötte, nagyon feltűnt, hogy Szeffert sohasem szól egy szót sem erről a dologról, mintha nem is létezne.

- Hát önnek mi a véleménye? - kérdezte.

- Nekem? - szólt Szeffert. - Hát mi lenne?

- De mégis kíváncsi vagyok.

Szeffert letette a tollat, s így szólt:

- Az én véleményem az, méltóságos uram, hogy egy fehércseléd eltűnt Eszlárról.

S ezzel megint megfogta a tollat, s tovább írt.

- De hát aztán? - türelmetlenkedék Kozma.

- Aztán? - szólt csodálkozólag emelve fel kékes szeméit a főügyészre. - *Hát valami egyéb is történt?*

Ezt a diskurzust pedig azért bocsátottam előre, uram, mert magam is azt mondom, hogy egy leány eltűnt Eszlárról. Ez az egész. Azazhogy több. Az eltűnt leány holttestét megtalálták később a Tiszában. Ez az összes tény. A többi mind mese.

Mégpedig igen rosszul összetákolt mese. Amit az a gyerek beszélt, az szín hazugság. Annyira nem igaz, uram, hogyha teljesen bebizonyosodnék a dolog a sakterekre, szóról szóra, akkor is fenntartanám azt a szent meggyőződésemet, hogy Móric nem látta, nem *láthatta* a gyilkosságot, hanem *csak hallotta valamelyik szemtanútól*.

Mert ha látta volna a gyilkosságot a gyerek, lehetetlen, hogy ne emlékezzék legalább egyetlenegy kiszínezett részletre. A mese tarthatatlanságát különben eléggé bizonyítják az ellentmondásai. Látszik, hogy egészen a fantáziájának a szülötte a gyilkosság. S ez a fantázia tetszés szerint forgatja Esztert most is: hol erre, hol arra, majd délnek volt a feje, majd északnak.

De hát a sárga kendő, uram? Hiszen ez a sárga kendő kész hurok annak a gyerekeknek a nyaka körül. Kitetszik, hogy az ő fantáziája felvette az alkatelemei közé a Huriné egyik *tévedését* is, hogy Eszter a sárga kendőjét vitte a festékért., mígnem a sárga kendő megkerült.

Aztán mennyire hibás, mennyire hamis, elfogult az önök álláspontja, semmi sem bizonyítja jobban, mint a hullaagnoszkálás.

Hiszen a vízi hullákat (én magam szegedi ember vagyok, láttam vagy százat) mind a ruhájáról szokás felismerni, hacsak nem olyan szerencsés formátummal van megáldva, mint az öreg Pulszky, mert az öslelet korában is felismerhető lesz. De itt mi történt? Találnak, kérem, egy

hullát, egy leányhullát Dadán, megösmérik rajta az Eszter ruháit. Mit jelent ez? Ez az egész világon arra jel, hogy a hulla a Solymosi Eszteré.

S mit tesznek önök? Éppen az ismertető jeleiből csinálnak regényírói ötlettel hatalmas bűnjelt a rituális gyilkossághoz.

Nos, ha önöknek ilyen élénk észjárásuk van, az igen érdekes dolog, de az igazságra nem vezet.

De úgy látszik, önök teljességgel nem is akarják megtalálni az Eszter hulláját, vagy ha akarják, metszett nyakkal akarják: önök beleélték magukat, s attól nem tágítanak.

Mert ha önök azt akarnák, hogy az igazság kiderüljön, mi jognál fogva vesznek egy *bizonyító* körülményt *tagadó* körülménynek?

Ilyen okoskodásokkal persze hogy sohase sülhét ki semmi. Ilyen ferde iránnyal, melyet harminc esztendei gyűlölet görbített meg így, lehet izgatni, lehet kombinálgatni, de *ítélni* nem lehet.

Aztán legyünk csak igazságosak egy kis barázdán... s mindjárt vége van az egész helytelen útnak, amelyen mennek.

Én ugyan azt állítom, hogy a vízi hullát nem lehet fel ismerni, kivált, ha. annyi ideig van a vízben.

De tekintsünk el ettől. Mondjuk, hogy fel lehet ismerni. És már most engedje meg, hogy elmondjam egy esetemet.

Néhány év előtt azt állítottam egy barátom előtt, hogy egyszer egy kétforintos bankóval fizettem, mire ő felkiáltott:

- Uram, kétforintos bankó nem létezett! Ön nem beszél igazat.

- De igenis létezett. Én határozottan emlékszem rá, hogy létezett - szóltam én.

- Én meg határozottan emlékszem, hogy nem létezett - tüzelt ő.

Ezen aztán annyira összevesztünk, hogy igazi elkeseredett vita lett belőle. Ő lépten-nyomon fel bírt rá hozni tíz-húsz tanút, hogy a mi életünkben nem létezett kétforintos bankó, én alig egy-két tanút bírtam összehozni. Pedig a kétforintos bankó tényleg létezett.

Csak hogy ennek a kevés tanúnak több hitelének kellett lenniök sokkal, mint a többi tanúnak ebben a kérdésben. Mert ez nem volt tanú tanú ellen, hanem emberek, akik emlékeztek, hogy láttak egy tárgyat, ami létezett, s olyan emberek, akik nem emlékeztek már a létezett tárgyra. Ilyen esetben nem mindegy, ki mire tanúskodik.

Ha ezer tanú van is arra, hogy Esztert nem ismerte fel, véleményem szerint többet bizonyít, ha három van, aki fölismerte. Ezeknek kell igazuknak lenni. Mert fel nem tudni ösmerni nem azt bizonyítja még, *hogy nem ő volt*, hanem a felösmerés kétségtelenül annyi, hogy *ő volt*.

Hát aztán mi történt még? Az, hogy annyira beleszerettek a meséjükbe, hogy annak a hátterét is vakon fogadják el. No de ez természetes is. Az átöltöztetett hullához szükséges volt, hogy hozzák valahonnan.

De honnan? Ugyan mondják meg, kérem, hogy honnan? Hol van a kinyitott sír, vagy hol a hiányzó hulla? Hiszen csak hozni kellett volna valahonnan? Nem olyan egészen könnyű dolog az, hogy semmi nyoma se maradjon.

És ugyan miért olyan szent a »nagy elbeszélő«-nek, Matejnek, minden szava? Az ötödik *legigazabb* vallomás. Lássuk, olyan nagyon igaz-e? Csak egyet jegyezzek meg: pars pro toto.

Matejék úgy vették át a hullát - ő maga úgy adja elő -, hogy Eszlár alatt egy zsidó asszony várja a ruhákkal, de sem ők nem ismerték a zsidó asszonyt, sem az őket.

A bírák akkor kikérdezték a tutajosoktól, tudhatták-e, mikor érnek Eszlár alá?

Hát hogy biz azt nem tudhatták. Öt-hat nap differencia lehet, úgy vallják a víz sebjehez, a víz erejéhez képest, hogy mikor érkeznek meg.

Micsoda logikával lehet hát föltenni, hogy a zsidó asszony öt álló nap, öt álló éjjel várta őket folyvást mozdulatlan ott a Tisza parton, minden arra menő tutajnak jeleket integetve a szegény elveszett leányzó ruháival...

És még néhány szó az agnoszkálásról, hogy visszatérjek arra, amit önök a legfontosabbnak tartanak.

Itt tűnt ki a legjobban, mennyit ér az egész.

Hiszen hallotta ön az eszláriakat, miképp vallottak.

Ők azt hiszik, hogy ez a kereszténység harca a zsidók ellen. Ki-kisiklott nem egy tanúnak a szájából.

Innen magyarázható, hogy Vámosiné saját lányát vádolja hamis tanúbizonysággal.

A lány igazat mondott, de azért az anya se bűnös, mert ő azt hiszi, hogy istennek tetsző dolgot cselekszik, ha megsemmisíti a gyermeket, ki a keresztények ellen vall, azok mellett, akik az isten fiát felfeszítették.

Az eszláriak mind úgy léptek oda a sorompók elé: hogy azt valljuk, ami a legtetszetősebb az égieknek.

Eszter kicsiny volt, tehát a hulla nagy volt, Eszter vékony volt, tehát a hulla köpcös volt, Eszternek fekete szeme volt, mondjuk, lehet, hogy a hulláé kék volt...

Igen ám atyafiak - csak hogy »mappa« van már róla, hogy fekete volt. Ez a »mappa« a mi szerencsénk.

Ej, uram... Mondjam-e még a többit, meg a többit? Minek! Tiszta dolog ez nagyon. Minden ember látja, csak a vak nem látja.

Y antiszemita úr előadása

De hallja az úr, nem úgy van az! Lassan azzal a logikával, mert mi sem megyünk ám észet kérni kölcsön a szomszédba.

Mind igaz az, amit mondani tetszett, beösmérem, hanem hát az is igaz, hogy Solymosi Eszter megvolt, most pedig nincs meg.

Ezt csak nem lehet eldisputálni, ugye?

Sőt az is szent igaz, hogy a zsinagóga tájékán látták az emberek utoljára. És az is igaz, hogy a metszők exament tettek azon a napon. Sőt az is igaz, hogy Scharfék nem tudják igazolni, ki oltotta el a gyertyákat azon a »gyászos emlékezetű napon« - ahogy Székely Miksa mondja.

A Móric meséjére, ha nem adunk is sokat, de ezek a homályos pontok kétségtelenül fennmaradnak.

Aztán, uram, emberek vagyunk, érző lények, akiknek az se egészen semmi, hogy az anyai ösztön mindjárt a zsinagóga tájára vitte a szegény Solymosinét. Mindjárt ott ögyelgett, mindjárt ott kereste az elveszett gyermekét.

Persze ez jogilag nem nyomhat semmit, de igenis nyom az aztán eleget, hogy az anya rá nem ismert a tulajdon gyermekére. Van-e jogunk neki - ha mindjárt Scheuthauerrel is a hátunk mögött - egy idegen hullát odadobni: »Itt a leányod, asszony«. Nincs! De neki joga van követelni a bíraktól: »Adjátok vissza az én gyermekemet. Ez nem az enyim«.

Önök az igazságtalanok, nem mi. Önök nem hiszik el azoknak, akik Esztert valaha ösmerték, a vallomását, hogy »ez nem Eszter«, és elhiszik azoknak, akik sohasem ismerték Esztert, hogy »ez ő, ez Eszter«.

Nos, ki itt az elfogult, mi-e vagy önök?

Most pedig menjünk át a csempészetre.

Mondja meg nekem, kérem, honnan tudhatta az elementumok titkait előre az a két zsidó asszony, aki kevéssel a hullacsempészet előtt - saját beösmérése szerint is - pénzt ígért Solymosinének azon titokzatos szavakkal: »Solymosiné, ha a leánya megérkeznék így vagy úgy, egész életére jól jár, ha ráismer«.

Hej, uram, különös dolgok ezek... azért hát ne is szidjanak bennünket a skrupulusaink miatt..

Az állítják, hogy mese a hullacsempészet is. Igaz, ha az egyik mese, tisztára az a másik is. Csakhogy miképp gondolhattak volna ki egyenlő mesét Hersko, Smilovics és Matej? S milyen mesét? Tele komplikált, fölösleges részletekkel, minő a tokaji pénzletéteményezés.

Hiszen ha Matej ezeket kigondolta, be kell hozni az Akadémiába levelező tagnak. Mert akkor az nagyobb talentum Jókainál.

És ha Matej még kigondolhatta volna is, képzelhető-e lélektanilag, hogy ugyanilyen mesét más is kigondoljon?

Az előtt a dilemma előtt állunk, hogy vagy a vizsgálóbíró diktálta nekik a mesét, vagy ha nem, akkor nem mese. Melyiket illőbb inkább föltennünk?

Őn azzal argumentál, hogy Hersko, Smilovics visszavonta a vallomását. S hogy olyan szembesítések is voltak köztük, amelyekről a vizsgálóbíró nem vett fel jegyzőkönyvet. Igen, Heumann állítja ezt. S a vádlottak is rábólintottak, hogy úgy volt. Ezen szembesítések alkalmával eltanulhatta volna a mesét az egyik a másiktól. Csakhogy kérdések kérdése, voltak-e ilyen szembesítések? Mert a bíróság tagadja. S ha jobban kezdünk hinni a vádlottaknak, mint a bírának, ez már veszett állapot, tisztelt uram... Őn nevez bennünket fantasztáknak. Megvallom, az én fantáziám nem ilyen élénk.

Bezzeg, mikor Bary jegyzőkönyvéről van szó, okádja Eötvös a tüzet, hogy a hivatalos jegyzőkönyvekben *hinni nem lehet*; de mihelyt a máramarosszigeti jegyzőkönyvről van szó, Eötvös az első, aki deklarálja, hogy hivatalos jegyzőkönyvekben *kétkedni nem szabad*.

Sic? Önöknek hát csak akkor igazság az igazság, ha beleillik a mesterségükbe? Így nem alkuszunk meg!

De tegyük fel, hogy én most mindent elhagyok, jól van tehát, ne vegyünk egyebet, csak *Smilovicsnak a levelét*, melyet a börtönből írt, nem vi coacta, nem besúgás szerint, nem rábeszélés után, hanem saját vallomásához képest, önként, titokban.

Nem-e beösmér ebben a levélben mindent, beszélve az ügy első részének szolgájáról és a »második szolgáról«?

Ki volt ez a »második szolgáló«?

Az első szolgáló Eszter, de hát a második szolgáló?

Ki tanította be erre? A tutajosok bűncselekményének a szálain túlmegy a második szolgáló.

Arra már nem volt szüksége a vizsgálóbírónak?

Roppant tanulékony ember ez a Smilovics, hogy mikor egyedül marad, egyszerre többet tud a mesterénél, ha ugyan lett volna mestere.

Föltehető-e, hogy mikor a börtönből levelet ír lopva egyik hitsorsosának nagy veszélyek közt, annak is azt a mesét írja meg, amit a vizsgálóbíró után bemagolt, s amiről az nem tud semmit: hogy »valljatok be mindent, mert már mi bevallottuk a második dolgot«? Hát ilyen kedélyes jukszokat csinált volna Smilovics?

Van-e lélektani lehetőség, amely ilyen abszurdum megmagyarázására vezet?

És ha csak tréfált volna is nehéz helyzetében, vagy ha kényszerítve írja is a héber levelet, nem-e vallaná be most a kényszerszerűt, midőn minden egyebet visszavon?

Tessék nekem megmagyarázni Smilovicsot, és én mindjárt megeszem a saját antiszemita fejemet.

Eötvös is túloz, kérem alássan, mindenben túloz. Hiú erőlködés minden teóriája.

Kiszámította a hulla fajsúlyát annak bizonyítékául, hogy a hulla szépen alámehetett a tutajnak, kiszámította a meteorológiai jegyzetek alapján a szelek járását, a víz sebjét, hogy a hulla Eszlártól Dadáig annyi töméntelen ideig ment, de ezt mind agyonütötte az az egyszerű paraszt, aki azt vallja, hogy mikor a talált hulla kezében levő kendőt megpiszkálta, a kendő körös-körül megfestette kékre a vizet.

Úgy látszik, uram - mond nevetve Y úr -, ebben a pörben a kék szín az uralkodó szín.

Az agnoszkálásnál a szemek kék színe önöknek kedvezett, itt meg a víz kék színe azt bizonyítja, hogy a festék ugyancsak kiázott volna a Tiszában azalatt, míg a köröm és haj lemállott a testről végképpen, ha Eötvösnek és a védelemnek igaza lenne.

*

Egy éles fütty hangzott fel. Megrezzentem, hogy tán valami láthatatlan publikum ereszti rá füttyét Y úr előadására.

De nem úgy történt: a fütty csak azt jelentette, hogy Debrecenbe érkeztünk.

Az antiszemita és a filoszemita összenéztek, egyik is, másik is hirtelen lerángatta a pakkját. Azután a hágcson lefelé lépkedve így szólt Y úr:

- Remélem, meggyőztem önt.

- Nem, uram. Most még jobban hiszem, hogy igazam van.

- Ej, az lehetetlen, hiszen olyan világos voltam...

- No - szóltam közbe, örömmel rakva zsebre jegyzetemet, mert e két szemtanú előadásából bírtam most már az egész per rövid rezüméjét -, nem sokáig kell már várniok. Nehány nap múlva eldől a dolog: megtudjuk, kinek volt igaza - a bírósági ítéletből azután.

Erre dühösen rámrontottak a pálya udvarán X úr is, Y úr is.

- Micsoda? A bíróság? A bíróság nem tud semmit! Ennek a pörnek a homálya harminc esztendeig gyúlt, harminc esztendő kell hozzá, míg el is oszlik.

- Aláz' szolgája.
- Fiáker - kiáltja Y úr -, vigyen engem a »Biká«-ba.
- Kocsis - szólt X úr -, vigyen el valamelyik hotelbe, csak a »Biká«-ba ne.

NYÍREGYHÁZI KÉPEK

I. Hogy fogy Eötvös?

[júl. 26.]

Eötvös már annyi mindenféle állásban volt, hogy mikor a minap akadémiai professzorságát emlegette, meglepetve kiáltott fel valamelyikünk:

- Mutassa ki az alibijét!

Mert hihetetlen, hogy oly rövid idő alatt annyi hivatalban mindig ő maga lett volna a maga bőrében.

S ez még mind nem elég. A sok pozíciója közt, amelyre emlékezünk, van még egy, amit leghamarabb elfelejtettünk. Tudniillik, hogy népszerű ember volt valamikor.

Éppen annak vagyok én most az elmondója, miképp fogyatkozik abban is apródonkint.

Mikor legelőször küldték fel képviselőnek, nagy népszerűsége volt a megyében. Egy törpe frakció volt csak ellene: a kerületnek egy nyolcada.

Ahogy a Deák-pártra ült, elpártolt tőle a kerület fele. Fogta magát, akkor ő pártolt el a Deák-párttól, s lett belőle szélsőbaloldali.

Ez se szuperált. A bal-érművek nem jöttek azért vissza hozzá, a Deák-pártiak ellenben mind faképnél hagyták: nem maradt más híve Veszprémben, csak a legközelebbi atyafiság.

Mikor a védelmet elvállalta az eszlári esetben, még az atyafiság is elfordult tőle. Amint odautazott, nem volt más, aki ráösmert, csak egy komája, valami Varga János és egy útkaparó, Kazy Pál, akit magisztratuális fiskus korában ő maga protezsált be.

Ezek közül is azt mondta Varga János:

- Sok rosszat beszélnek tekintetes komám uramról, de én csak annak a mondója vagyok, hogyha hibádzott is, majdcsak helyre hozza: elveszi a pénzt, de egy mukkot sem szól mellettök. Váltig bizonykodom az emberekkel itt, hogy van az én kedves komámnak magához való esze.

- No pedig hallja, koma, én mégiscsak a zsidók mellett leszek teljes lélekkel, ha egyszer elvállaltam a védelmüket.

- Dejszen, akkor rá is uszítom ám magára, édes komán, a kutyát, ha erre jön. Az isten áldja meg, koma.

Nem volt már Eötvösnek más igazi híve, csak az útkaparó.

Az útkaparóval dicsekedett örökké. Van énnekem egy hű emberem odahaza. Az most az én összes pártom. Hozatok még magamnak egy csángót hozzá, hadd duplázódjanak meg a párthíveim.

Szegény Eötvös, a minap azzal nyit be az Európába:

- No, most már én is független ember vagyok. - S egészen beleszomorodott, hogy ő független ember.

- Mi történt? - kérdék a híréhes reporterek.

- Elhagyott az útkaparóm is. Egy kétköblös földet adtam neki félbe, mikor otthon voltam. Ő maga kérte. Ma azt írja, hogy nem kell neki a föld, mivelhogy isten abba nem adhat áldást, amiért én ő szent felségét olyan annyira csúffá tettem az magamviseletjével.

Mindenki mosolygott az útkaparó észjárásán, csak Eötvös tette hozzá komolykodva.

- Bolond dolog mégis ez a vármegye, gyerekek... Itt Nyíregyházán hágnak a lábára, s mégis Veszprémből üt hátba!

II. Ad vocem vármegye

Egyszer valaki erősen megtámadta Deák Ferenc előtt a megyei intézményt, elmondott, összehordott róla minden rosszat. Valami nagyon tudós ember lehetett, akire nagyon sokat adott az öregúr, mert figyelmesen végighallgatta.

- Hát ugye igazam van? - szólt az illető modern úri ember egész tűzben, a csattogó argumentációtól.

- Igazad van, barátom - mondá az öreg Deák - mind igaz az, amit elmondtál. Hanem gondolkozzunk csak! Láttál-e már te valaha valahol egy lódoktori könyvet?

- Láttam egyet.

- No, én is láttam egyet. Hogy mi van benne, nem olvastam el, hanem az első lapján volt egy lerajzolt ló, s az mindenféle vonalakkal tudományosan keresztülhúzgálva; az illető kockákat megszámozta a szerző, s minden szám a ló illető testrészén egy-egy betegséget jelentett. Ejnye, hiszen magad is olvashattál ilyet!

- Hát persze, hogy olvastam.

- No, látod. Hát én elhiszem, hogy mindazok a betegségek megvannak a világ összes lovaiban, hanem még olyan lovat, akiben ez a sok betegség mind meg lett volna, soha egyet se láttam.

A szegény öregúr talán jól járt, hogy nem élt idáig; mert most már látott volna egyet Nyíregyházán.

Hanem még azért találhatni ám egészséges lovakat is, de ritkán.

III. Az apró füvek

Egyszer, az eszlári eset tárgyalása idejében Nyíregyházán kimentem sétálni Eötvössel a »Bojthos«-ba. Egy elhanyagolt sétány a Bojthos. Fák lombja és a buja fű ott rothad meg évről évre. A fákat nem gondozza, a fűvet sem kaszálja ott soha senki. A föld mind visszakapja, amit nevel; senki se csereberél vele. Kövér is, olyan, hogy szinte égeti a talpainkat.

Csak a közepén van bevetve egy tábla mákkal, színes harangvirágjai kevélyen himbálóznak, tovább pedig sötétzöld kukoricaszárak suhognak.

Ledőlünk a gyepre, s beszélgettünk, természetesen a pörről.

Elmondta, mit fog összehozni társadalmi keretnek a védbeszédében.

El fogja mondani, hogy ez is egy előre vetődő árnyék a modern harcból, a munkának agyarkodása a tőke ellen. Csakhogy itt az ősök munkája tör e tőke ellen, a majoritás a minoritás ellen.

Pedig ez nem okos dolog tőlünk, akik *minoritás* vagyunk az egész világon.

És ez a harc igazságtalan is, mert egyenlőtlen.

S szabad-e nekünk igazságtalanoknak lenni, akiket csak az *igazság* tarthat fenn a fészkelődő népek soraiban?

Aztán igazán olyan rossz elementum-e itt az a zsidóság? Dunántúl - azt mondja - csupa burkusok és hannoverek veszik meg a nagyobb birtokokat, akik propagandát csináltak ott saját telepeiken az országuknak, mert ők mindnyájan valamelyik nagy nemzetnek a fiai, ahova szítnak, amelyhez *innen* is hozzátartoznak.

De hát a zsidó nem tartozik a világon sehova, az nem csinálhat kolóniákat senkinek...

- Persze - mondom kelletlenül -, csak hogyha a nemzetek tévednek is, a nemzeteknek mégis igazuk van.

- Hát aztán?

- Kár volt ebbe a komédiába belemenned. Ha az egész magyar nemzet haragszik a zsidókra, haragudjunk mi is. Úgy dukál...

- Miféle nemzet? Hát hol van az a nemzet, hadd lássam? - riadt rám Eötvös bosszankodva. - A proletár elemek háborognak és a pusztuló dzsentrí, ez az egész.

Azután rámnézett a szürke szemeivel gúnyosan.

- Hát tudod te, melyik az a nemzet?

- Ejh, hát ugyan melyik?

- A sok száz meg százezer apró névtelen ember, aki a tíztizenöt holdacskáját szántja otthon, s aki nem törődik veletek, hogy mit írtok az újságokba... Ez az a nagy hatalmas nemzet! Ez az erő...

- De hátha az is megrázza magát...

Nevetett.

- Ne hidd azt. Ösmerem én azt nagyon jól.

Felelni akartam neki. De egy keletkező szélroham egyszerre arcomba vágta a gazos nyíri homokot.

Mire kitörültem szememből a port, s szétnéztem, a fákat hatalmasan rázta a növekvő vihar, gallyaik ropogtak és koronáik fázékonyan csapódtak össze.

A kukoricaszárak és a mákok örülten rohantak a szél irányában.

A sások és a bogáncsok hajladoztak.

A kis füvek meg se mozdultak.

[TÁVIRATOK]

[júl. 26.]

Nyíregyháza, júl. 25. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Az immár hatodik hete folyó *bűnper befejezése ismét kérdésessé* van téve, mert *Fehér Barna* bíró, aki már napok óta betegeskedett, most annyira rosszul van, hogy *kétséges, részt vehet-e a következő üléseken*; ha nem, *úgy a tárgyalás folytatását felgyógyulásáig elnapolni kellene*.

Ha a tárgyalás pénteken folytatható lesz, aznap *Szeyffert s Szalay fog* szólni; szombaton elsőnek *Funták*, utána *Friedmann és Székely*; ha elmarad idő még *Heumann* is. Valószínűbb azonban, hogy *Székely és Heumann* együtt hétfőre maradnak. *Eötvös maga egész napot fog igénybe venni; e nap hétfő vagy kedd lesz*.

Az ítélet kihirdetése csak pénteken, augusztus 3-án várható.

Mit fog beszélni a közvádló?

[júl. 27.]

Nyíregyháza, júl. 26. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) A holnapi tárgyalás iránt városszerte nagy az érdeklődés, s a terem előreláthatólag ismét zsúfolásig meg fog telni hallgatósággal. *Fehér Barna* bíró ma már jobban érzi magát, úgyhogy betegsége nem fogja akadályozni a tárgyalás folytatását.

Mindenki kíváncsi a *közvádló beszédére*. Az kétséget sem szenved, hogy *valamennyi vádlottnak felmentését fogja indítványozni*, úgy a gyilkosság, mint a hullacsempészet vádjára nézve, és azt is hiszik, hogy *éles kritika alá fogja venni a vizsgálati eljárást*; ebből az incidensből valószínűleg reflektálni fog az elnöknek azon szavaira is, melyekkel a tárgyalás kezdetén megrögtta őt a vizsgálatról tett nyilatkozatáért.

Nyíregyháza, júl. 26. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Ma városszerte beszéltek, hogy midőn *Móric* tegnap az általam korábbi sürgönyben említett mulatságról a kis Henterfiúval este kocsin hazament, a vármegyeház kapujánál két egyén megtámadta a kocsit, melyen csak a két fiú és a kocsis ült és *Móricot le akarta rántani*; de a kocsis lármát csapott, mire az ismeretlen egyének megugrottak. (Talán csak oly merénylet volt ez is, mint mikor két hírlapírót fogtak gyanúba, hogy el akarták tüntetni *Móricot*. *A szerk.*)

A bűnper következményei

Nyíregyháza, júl. 26. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Mihelyt a per be lesz fejezve, hír szerint *fegyelmi eljárás fog indíttatni a vizsgálatnál közbenjárt személyek, nevezetesen Bary József és Egressy Nagy László ellen*.

Vay volt csendbiztos ellen az eljárás *többszöri visszaélések miatt* már folyamatban lévén, az a jelen ügyben felmerült körülményekre is ki fog terjesztetni.

Matej tutajos fölmentő ítélet esetén szintén bajba kerülhet *hamis eskü és hatóság elleni rágalom* címén.

Ha ehhez hozzá vesszük a *Hatalovszki és Vámosi Julcsa* ellen *hamis tanúzás* miatt indított fenyítő pereket, valamint azt a pert, mely előreláthatólag az *5000 forint jutalomdíj* iránt fog keletkezni, melyre *legtöbb igénnyel látszik bírni Csepkanics Jura* tutajos, ki a hullát legelőbb

észrevette és *Oláh* György kerülő, ki a hatóságot értesítette: ebből kitűnik, hogy eltekintve a netaláni sajtóperektől, ez az egy ügy *egész sorát a pereknek fogja maga után vonni*.

A MAI TÁRGYALÁS Nyíregyháza, *júl. 27.* [júl. 28.]

Még nem is ütötte a 8 órát, már tele volt közönséggel a terem, s ezek közt majdnem feles számmal szép és fiatal hölgyek is, kik csak Eötvöstől félnek. A többi orátort, úgy sejtették, nem lesz valami veszedelem meghallgatni.

Szeyffertről ugyan az a hír terjedt el a pesti lapok után, hogy a vádat el fogja ejteni - de itt a lapoknak *már* senki sem hisz *egészen* - s még mindig reménykednek benne, hogy megfordul, megembereli magát.

Nem biz az. Nem fordult meg. *Szeyffert* csakugyan *elejtette a vádat*, kérve a vádlottak teljes fölmentését.

A vádló hű maradt magához egész az utolsó pillanatig. Nemcsak hat hét alatti viselete volt olyan, mintha védő lenne, hanem a vádbeszéde is *védbeszéd* volt. Heumann még a fejét is csóválta, hogy semmi elmondani valót nem hagy neki a hullausztatásról.

Szeyffert nem patetikus szónok; már alaknak sem orátori, a hangja pedig olyan, hogy a legközelebbi mellette ülő ember is alig érti: orra alatt dűnnyögi el az egyes mondatokat. Monoton beszél, igaz, hogy természetesen, cikornyátlanul, minden elragadtatás nélkül. Előadása elálmosító. Ha a beszédje elejére szőtte volna be valahogy a vád elejtését, mindenki unatkozik; így azonban mély csöndben hallgatták, de igen kevesen hallották.

Innen magyarázható, hogy csak ritkán volt mozgás és nyugtalan fészkelődés a közönség soraiban, leginkább akkor, mikor összegezve a körülményeket a dadai hulláról ezt mondta: »*Most már biztosan el merem mondani, hogy az itt bírói zár alatt levő hullamaradványok Solymosi Eszter hullájának maradványai*«. Halk elégedetlen moraj futott át a közönségen.

Különben is a nagy antiszemita már kipusztultak a padokból. Némelyeket a dolgok rossz sorja, másokat a beleunás, részint a gyilkos meleg pusztított ki a teremből. A hangulat hát, ha nem is békülékenyebb, de legalább csendesebb.

Hanem beszédje vége felé *Szeyfferten* is bizonyos ünnepélyesség kezdett előmleni. Tűzbe jött, ha szabad úgy szólani *Szeyffertről*, aki egy rakás hamunak látszik lenni.

Utána *Szalay* Károlyt szólította fel az elnök.

Szalay Károly valamikor híres ügyvéd volt Kaposvárott (öccse *Szalay* Imre képviselőnek, s férje *Kisfaludy* Atalának). Ma is megmutatta azt, hogy jól érti a mesterségét, s ugyancsak ügyesen csoportosította a terhelő gyanúokokat, úgyhogy az meglehetősen imponált volna, ha annyi szenvedélyességet nem kever össze-vissza a beszédjébe, hogy *Kornissnak* is több ízben kellett őt mérsékletre figyelmeztetnie... amire a közönség éljenezni kezdett. Örök rébusz marad, hogy *kit éljenzett, a rendreutasított Szalayt-e vagy a rendreutasító elnököt?*

Beszéde kimerítő, teljesen felöleli a nagy anyagot, s uralkodik felette. Élénken színezve emeli ki a *terhelő tényeket*, s kiváló ügyességgel zsákmányolja ki a *homályos részleteket* a vád javára. Beszédjének emelkedett helyei is vannak, de nagyobb effektust még patetikus vége sem csinált.

A harmadik szónok és az első »igazi« védő *Funták* volt. *Funtákról* mindenki tudta, hogy a szívhez fog beszélni. Ez volt a forszá mindég a tárgyalás folyamán is.

Melegen, érzelmesen ecsetelte a sajátságos szülői és gyermeki viszonyokat, melyek e pörben felmerültek: Solymosi Jánosnét, aki gyermeke miatt üldözi a zsidókat; Scharfot, akit viszont gyermeke üldöz a gyilkossági váddal.

Megindítóan rajzolja a bosszút lihegő anyát és az elvetemedett gyermeket, akinek egy szava sem igaz. Beszédjében nincs valami különösebb új, mint a közönségesen használt argumentumok, amiket úton-útfélen hallani annak bizonyítására, hogy a gyilkosságot nem követték el a sakterek.

A közönség ezt a beszédet is mély csendben, figyelmesen hallgatta, nem zavarván azt semmi közbeszólás sem... sőt a keresztény hölgyek is láthatólag megindultak voltak.

A MAI TÁRGYALÁS Nyíregyháza, júl. 28. [júl. 29.]

A beszédek sokkal unalmasabbak, mint a *párbeszéd*ek voltak. Az ügyvédek bölcsessége nem olyan idegfeszítő, mint a közönséges tanúk össze-vissza való beszélése volt. A bölcsességből elég egy uncia is kedvderítőnek, a többi aztán morpheum: álmosító szer.

Mert a publikumnak jó érzéke van: tudja, hogy amit a tanúk beszélnek, az *történik*; amit pedig az ügyvédek beszélnek, az csak idomítása annak, ami már történt.

Ma már a beszédek alatt volt ásítás is, pedig Friedmann szépen beszélt, de hosszan. Mintegy rezüméjét adta a pörnek, végigment rajta, s találó *remarque*-okkal kísérte. Különösen az ügy első részénél, a Móric vallomásánál időzött hosszan, kimutatva annal ellentmondásait, s a *sárga kendőnek* tulajdonítva a nemezis szerepét, mely ezen ügyet megvilágította. Sok finom megfigyelésről tanúskodó részletet hoz fel, elmondva, hogy miképp követhették volna el a bűnt a sakterek, akik egymást nem is ismerték, s akik nem cinkostársak, hanem inkább vetélytársak voltak, egy ugyanazon állást óhajtván ott elnyerni. Néhol átesik a pszichológia terére, s ott is otthonosan mozog, sőt a szatíra ostorát is megsuhogtatja, de mérsékelt, diszkrét alakban. Beszéde *kibékítő hatásra törekedett*, s azt el is érte. Ez volt valószínűleg a legtárgyilagosabb beszéd a védelemben.

Utána, de már a déli szünet után dr. Székely Miksa vette át a szót. A fiatal ügyvéd semmiben sem maradt mögötte az illusztris prókátoroknak. Mindenütt kellő magaslaton maradt. Székely részben a bűnügy *pszichológiáját* ölelte fel.

Általában elég ügyesnek találjuk a szerepfelosztást. A védelemben Szeffert tegnap a *külföldnek* szólt, Funták a szívekhez és az asszonyokhoz beszélt az *érzelmekre apellálván*. Friedmann a *bírákhoz* intézte észrevételeit. Székely az antiszemita publikumnak szónokolt. Heumann a zsidó publikumnak.

Székely azt rajzolta, miképp képződhetett az ügy, illusztrálja, mily nagy mértékben működött Eszláron a képzelődő tehetség az emberekben: víziókat láttak és lidércnyomásokat éreztek; aztán rátér a vizsgálóbíróra, ki nem az elveszett leány nyomait kereste, hanem csak a rituális gyilkosságot. Élesen kikel a talmi szakértők ellen.

Beszédét igen szépen azzal végezte, hogy mind e gyűlöletnek, mely hozzájárult e mese megszövésehez, a polgári házasság vethetne véget. A beszéd egy óráig tartott.

Egészen frissítő hatást gyakorolt a közönségre Heumann Ignác beszéde, amennyiben szenvedélyes volt. Heumannból sok helyütt kitört a hitsorsos sérelme és dühe. Tőle várta volna a védelem a csempészeti vád részletezését, de ehelyett kikelt a vizsgálat ellen, kikelt a megye ellen. Indulatos természete mindinkább elragadta. A megyére mondja, hogy »élén a

közigazgatás fejével, valamennyien azon igyekeztek, hogy hamis tanúkat szerezzenek, hazugságokat koholjanak és gázságot hajhásszanak».

A közönség is lassan-lassan ingerültté lesz Heumann beszédje alatt, s itt-ott püsszegéssel, zúgással adja megbotránkozásának jelét.

Az elnök több ízben rendreutasította a szónokot, de nem használt. Heumann mint a »Háromcsőrű kacsza« polgármesterét, már meg nem állíthatta a figyelmeztető szó: mindvégig heves maradt.

Beszéde, ha nincs ez a nagyon is szenvedélyes eleje, kiváló szolgálatot tehetett volna a védelemnek, mert az anyag, amit elhasznált arra, hogy öklelő nyársakat faragjon belőle, igen jó gerenda is lehetett volna a védelem támogatására.

A MAI TÁRGYALÁS Nyíregyháza., *júl. 30.* [júl. 31.]

Menjünk most át a *legerősebbre*.

Akármilyen népszerűtlen volt is Eötvös Nyíregyházán, mégiscsak ő volt a *legérdekesebb*.

Ha nem előzte volna is meg az országos nimbusz, karöltve az országos szemrehányással (mert annak veszi legrosszabb néven a közvélemény, ha ellene dolgozik, akit legtöbbre néz; a nagy népszerűtlenség és a nagy népszerűség csak egy hajszálnyira van egymástól), ha, mondom, nem előzte volna is meg Eötvös itteni szereplését az országos hírnév, nagy elméjének, éles, megkapó logikájának annyi jelét adta már e tárgyalás alatt is, hogy méltán fel volt csigázva mindenki, hogy ő mit fog mondani.

Már nyolc óra után tolongott a nép a megyeháza tájékán, az örök alig bírták feltartóztatni a tömeget, mely jegy nélkül is tódult a hallgató terembe. Nők is nagy számmal sereglettek.

Már reggel el volt terjedve a hír, hogy a Tátrafüreden időző alispántól, kivel táviratilag tudatták Heumann tegnapelőtti beszédének sértő passzusait, sürgöny érkezett, s ennek alapján ma újra úgynevezett »jelenet« lesz a tárgyaláson. Alkalmasint a legutolsó jelenet.

És úgy is lett.

Az elnök szarkasztikus hangon utasítja a jegyzőt az alispáni hivatal értesítésének felolvasására, hogy a tiszti ügyész megindítja a rágalmozási pert Heumann ellen.

...Még egy utolsót suhogott a tekintetes vármegye ostora. Még ütött egyet.

Heumann elsápadt és összeesett. Mintha érezné a felolvasás alatt lassan-lassan vállaira nehezedni azt a rettentő súlyos kezet, melyet királyok, kormányok nem bírtak megzabolázni sokáig, mely a századokat is visszalöki, *ha neki tetszik*...

De aztán mégiscsak kiegyenesedett Heumann is, rektifikálván némileg előbbi sértő állítását, mely nem annyira személyekre vonatkozott, *korainak* mondotta a rágalmozást, mert, amint éllel odavágta: »*még előbb lesz alkalmuk az illetőknek magukat felsőbb fórum előtt kimenteni az általam felhozott adatok terhe alul*, csak azután lehet szó: rágalmozás volt-e vagy sem? «

Csak ezen incidens után kezdett beszélni Eötvös.

Beszéde rendkívül részletes volt, s magába foglalta az egész anyagot.

Eötvös előtt semmi írás sem volt. Csak néhány rövid jegyzet, a slágvortok. Egész beszédje fejében volt, s látszott, hogy nem egy dolog a kiszámított kereten túl ötletszerűleg kerül beszédébe, s ezek hatottak a legjobban.

Eötvös minden fényes tulajdonságának mintegy lerakódó helye volt ez a beszéd. Majd a vezércikkkező Eötvös volt, majd a tárcaíró Eötvös. Némelykor a humor aranyozta be átmeneteit, majd kivált beszéde vége felé, gazdagon bugyogott fel belőle az őserő, magvas gondolatokban, eszmékben, sőt megcsillant ajkán a magasabb pátosz, s tagadhatatlan, hogy a hallgatóság elragadtatással csüggött rajta, mégha nem osztotta is nézeteit.

Mert nem osztotta.

Ha a sztenográfusok ráérnek hátra is figyelni, sokszor jelezhetnék volna a »mozgás«-t, meg »ellentmondások«-at. Volt Eötvös beszédében sok vaskos és darabos részlet is, ami nem egyszer mozgást idézett elő, s midőn a hulla agnoszkálásnál jelen volt Székely Ferenc királyi ügyésztől megjegyzi: »ezentúl nincs többé joga arra, hogy az ügyészség hivatalában még tovább is helyet foglaljon«, az elnök is kénytelen rendreutasítani.

- Annak megítélése nem tartozik a védő úrra.

- Véleménymondás jogomban van - felelé Eötvös.

- De a sértés nincs jogában.

Eötvös beszédje nem az a sablonszerű beszéd volt, mely bármi tekintetben is hasonlítana a világhírű perbeszéddekhez. Eredeti beszéd volt minden ízében, erőteljesebb, szebb ezeknél, de kevésbé meggyőző. Mert a szónok merészen bánt a kezei közt levő anyaggal, át meg átgúrta az anyagot, s mintha saját elméjének telne gyönyörűsége a szellemi elkalandozásban: szeszélyes alakzatot csinált abból.

Kimondta, hogy ő nem a *közüvélemény* végett kívánta tárgyalni ezt a pört. A közvéleménynek semmi köze az igazságszolgáltatáshoz. Ha a nép elfogadta volna a kiabálók közvéleményét, akkor már régen rövid processzust csinált volna.

Ő azért egyezett bele a tárgyalásba, hogy hadd lássa hát *a bizonyítékokat*.

(De azért most egészbeszéde mégis a közvéleménynek szól.)

Gyönyörködik az ellentétekben, s így szól: »ebben a perben van tettes, de nincs tett«.

A közönség a fejét rázza, s hallik imitt-amott:

»Ellenkezőleg, ebben a pörben van tett (mert Eszter csakugyan nem él), de tettes nincs«.

Élesen, jóízűen és az ő egyszerűsége imponáló hatalmával terjeszkedik ki a *mulasztásokra*, melyek a vizsgálatnál történtek, sejtetni hagyva, hogy azok *bűnök*.

Hangsúlyozásában egy egész művészet van, hol rideg, hol kedélyes, hol erős, majd ünnepélyes, néhol zordon.

E hangsúlyozás teszi azt az óriás effektust, hogy a legegyszerűbb szavai megzsibbasztják az idegeket.

Mikor kezdi:

»Pedig ha nem Solymosi Eszteré volt a hulla, hát akkor kié volt?«

Megdöböntő csend támadt e kérdés után, mintha a velőig hatott volna, s még sokáig bong: »kié volt?«

Az első szünet után, mert három szünet is volt közbe, átment az orvosi részletekre, elmondva azokat, amiket a dadai memorandumból már ismerünk. Csakhogy most még bővebben felhasználva a tárgyalás összes hasznavehető anyagát.

Ebbeli fejtegetései egészen tárgyilagosak, csak néha-néha nyúl a gúny ecsetjéhez és az orátori festékekhez. Trajtleréket erősen megfojtogatja, amit elhisz neki mindenki, de mosolyt csal az ajkakra, hogy pápai csalhatatlansággal (amely fórum ellen pedig az egyetemi tanárok sem mertek nyilatkozni), az országos közegészségügyi tanácsot egyszerűen *naivnak* nyilvánítja.

(Egy hang a közönségből: Ez a rövid processzus!)

Magáról a holttestről rendkívül hosszan beszél, majdnem szárazon, de mégsem úgy, a száraz előadás művészetével. Nem egy helyütt plasztikus szépséggel domborodik ki, amit bizonyítani akar. Egy kis apercu néha, jó helyre vetve, életet ad a száraz értekezésnek.

Nagy mozgást idézett elő, midőn Kozmának köszönetet mond a magyar igazságszolgáltatás becsületének megvédéseért. Általában el lehet mondani, hogy monumentális e beszéd, mely Magyarország ügyvédi karának büszkeségére szolgálhat, s melyhez fogható ügyvédi szónoklat, még e században nem mondatott se itthon, se egyebütt.

AZ UTOLSÓ NAP

Nyíregyháza, *júl. 31.* [aug. 1.]

Eötvös Károly monumentális beszéde - mely messze felülmúlta még a hozzá kötött várakozásokat is - nagy szenzációt keltett Nyíregyházán azok előtt, akik közvetlenül hallották. Egész tömegek várják a lapárúsító fiúkat az utcákon, hogy nyomtatásban is olvashassák.

Eötvös munkatársa a »Pesti Hírlap«-nak, s épp azért nem akarom újra meg újra ecsetelni azt az elragadtatást, melyet még azoktól is kivívott, kiket a remek beszéd bámulatba ejtett, de meg nem győzött.

Mai nap folyamán minden oldalról (azazhogy csak egy oldalról) tömegesen érkeznek hozzá az *üdvözlő sürgönyök* még külföldről is. *Maga Korniss elnök is élénk elismeréssel nyilatkozik magánkörben a hatalmas beszédéről.*

Eötvös a rendkívüli hosszú előadás után éppen olyan üdének, rugalmasnak érezte magát, mint egyébkor. Egy csöpp kimerültség sem látszott rajta, s este egész *pihent ésszel* adomázott magánkörben, rendes szokása szerint, miután előbb még a rengeteg halmaz gyorsírói jegyzetet át is nézte, és kijavította.

Saját állítása szerint sokat nem mondott el, amit még szeretett volna, de már az idő előrehaladottsága nem engedte.

Érdekes volt a beszéd alatt az öreg *Scharf*, ki feszülten figyelt minden szavára, s egy darabon bizonyos elégedetlenséggel hallgatta; hanem mikor aztán Eötvös belemelegedett, s a Móric gyerek dolgait kezdte festeni, egyszerre felvillogott az öreg szeme, majd pedig könnyekkel telt meg, alig bírta törölgetni vörös kendőjével.

- Igaz! Minden szava arany! - motyogta közbe.

Mikor pedig vége volt a beszédnek, s elvezették, így szólt útközben az örnek:

- Úgy tetszik nekem, mintha én beszéltem volna ki magamat.

(S ezzel jóvátette a tárgyalások elején elejtett mondatát, hogy »jobb is volna, ha magam védeném magamat«.) Eötvös beszédére választ engedett az elnök *Szalay* Károlynak, aki már pénteken fogas prókátornak bizonyult.

Ma fél kilenckor kezdett beszélni hasonlóképpen nagy közönség előtt, mely ma megint megtöltötte zsúfolásig a termet leginkább azért, hogy még egyszer utoljára lássa a saktereket.

Szalay mindenkit meglepett jó riposztjaival. Tiltakozik a közönség ki-kitörő helyeslése mellett a »kikészítés« divatba hozott értelmezése ellen, s bizonyítja, hogy keresztény tanúk vallottak zsidók mellett, de zsidó tanúk nem vallottak keresztények mellett, valamint keresztény tanúk saját maguk ösmerték be, hogy *hamis tanúk* voltak. Ki készítette ezeket hát ki, ha nem a zsidók?

Azután a vérvádat bizonyítgatta. Számos kútfőket hozva fel, részint pedig redukálva a védők ellenkező irányban felhozott forrásait.

Beszédje eleinte higgadt és nyugodt volt, de a közepe táján, újra átcsapott a szenvedélyeskedésbe, s Eötvöst azzal vádolta, hogy Smilovics csak akkor vonta vissza vallomását, mikor már előbb Eötvössel értekezett.

Izgatott mozgás és hullámlás volt észrevehető a közönségben.

- *Nem igaz!* - méltatlankodik Eötvös.

Az elnök megróttá e kifejezést.

De később meg kellett róvnia Szalayt is, ki megint átcsapott a keresztnek a sakterkés elleni harcára, s élénk színekkel ecsetelte a szemitizmus rombolásait.

Mikor pedig később a »gyilkos vádlottak«-ról kezdett disszertálni, Braun sakter, ki már egy hónapon keresztül beleélte magát a törvényszéki prakszisba, felállt és tiltakozott Szalay sértései ellen.

Szalaynak *Eötvös* felelt legelőbb. Cáfolgatott egyet-mást azok közül, amiket elmondott, de bizonyos fumigáló modorban. Mikor felállt, a *közönség egy része tüntetőleg távozott a teremből*. Azután *Heumann* szólt még néhány szót a maga védelmére, állítván, hogy ő Smilovicscsal már csak a vallomás visszavonása után beszélt.

Funták erős bariton hangját is hallottuk még. A Pestre utazott Friedmann nevében utasítja vissza Szalaynak Friedmannra vonatkozó állítását.

Az elnök még egyszer nevenként szólítja a vádlottakat: »*Van-e valami mondanivalójuk?*«

Egyiknek sincs.

Az óra már dél felé jár az átelleni tornyon.

Az elnök feláll, rákötözgetve a spárgát a nagy iratnyalábra, s végképp befejezettnek nyilvánítja a tisztaeszlári ügy végtárgyalását.

A közönség megkönnyebbülve tolong ki a teremből, majd a rabok is elhúzódnak, hogy vissza ne térjenek ide soha többé. Azután a védők cihelődnek fel, végképp a szomszéd kisterem ajtaján kopott szalonrokkjaikban, melyek mind újdonságok voltak az első napon.

MESÉK A »MESÉ«-RŐL

A közvélemény

[aug. 2.]

Hol volt, hol nem volt, valahol valami regés országban egy csoda órát csináltak az ottani kitűnő órásmesterek.

Az óra jól járt és az egész környéknek mutatta az időt.

Az órárok gazdájának egyszer légyottja volt, nehezen várta hölgyét, s parancsolá az órároknak:

- Menjetek, igazítsátok meg az órát, hogy *siessen* egy kicsit.

Az órárok meg tudják úgy igazítani, hogy sietett. És ez igen gyakorta megtörtént.

Egyszer azonban úgy fordult a kocka, hogy az órárok gazdája édes pásztorórát töltött palotájában, mely már vége felé közelgett.

- Menjetek - parancsolá újból az órároknak - igazítsátok meg az órát, hogy *elküssék* egy kicsit.

Az órárok hátrafelé igazították az órát. Kivettek belőle egy srófot.

S az óra, csodák csodája, ahelyett, hogy csak késett volna, ment, sebesen ment visszafelé.

Az órárok ijedten röffentek össze erre, hogy megigazítsák; próbálták beléhelyezni a kivett srófot, megkísérlették visszafelé indítani a kerekeket, kijavították a rugókat, de az óra nem állott helyre, s nem mutatta többé az időt, csak az órárok kontárságát.

A védelem

És mert az óra rosszul járt, senki sem tudhatta, mennyi idő van. Mikor kell a levest befőzni, mikor kell lefeküdni, mikor kell felkelni.

Minden félszegül volt megtéve.

A lakosok, midőn homályosulni kezdett künn a láthatár, izgatottak lettek.

- Jön a felhő, a rettenetes felhő... villám van benne! - kiabáltak némelyek reszketve, mások vidáman.

Összegyűltek a harang alá, és tanácskoztak, mit tegyenek.

Az egyik így szólt: »Nekem sok szénám van odakünn,

nem szeretném, ha megázna, kergessük szét a felhőt a harangokkal. Védjük magunkat«.

- Nekem repcém van - szólt a másik -, arra meg nem ártana az eső. Hagyjuk a felhőt, atyafiak. Hozzá ne nyúljatok a harangkötélhez, azt mondom.

Az egyik a szőlőre tartotta kártékonynak az esőt, a másik a tengerire hasznosnak...

S így folyt a veszekedés az elkeseredésig.

Végre azonban mégis meghúzták a harangot, mind a hármat... s lógázták a kihólyagosodásig az egész erejükből.

S csak elharangozás után vették észre, milyen fölösleges dolgot műveltek.

Nem *felhő* volt, hanem csak *sötétség*.

Az ellenszenv

Egy fővárosi ismerősömet, aki ritkán látott nyílt mezőket, igen meglepett az, hogy egy helyütt nagy szürke folt volt a réten, s e szürke folt össze volt repedezve.

- Mi ez? - kérdé. - Miért repedezett itt össze a föld dirib-darab kockákra?
- Mert víz állt rajta.
- Lehetetlen. Hát vizet ennyire nem tűri meg a föld?
- Nem bizony *felül*; csali annyit szeret belőle, amennyit magába szíhat *alulra*.
- Mégis csodálatos, hogy kiöli a vetést, és így összetöri a földet.
- Csak míg megszikkad. A repedések beformnak, s a föld gazdagabb kalászokat hoz jövőre.

A fegyelmi vizsgálat

A szúk lakták egy ajtónak a gerendáit. Négy félfája volt az ajtónak a falba beépítve, mint minden ajtónak. Kettő oldalt, egy keresztbe felül, a negyedik pedig alul: ez volt egyszersmind a küszöb.

Lakóhelynek ez a legkényelmetlenebb. A szúk egzisztenciája veszélyeztetve volt, mert a küszöbön át nem fúrható piszok-domb feküdt.

A szúk egy napon megriadva kezdtek tanácskozni, hogy melyik gördítette ide az emberek közül e szörnyű dombot, hogy bevádolják az illetőt a csípkedő állatoknál.

Mikor javában foly a tanácskozás, közéjük gurul a pók, s így szól:

- Én az emberek között lakom, ösmerem őket. Bizvást mondhatom, hogy senki sem akart nektek ártani... a piszok dombot egyikök sem csinálta.
- Hisz akkor nem volna ott. Valakinek csinálnia kellett.
- Valamennyien csinálták - szólt a pók -, de senki sem tudja, hogy ő csinálta. A küszöbön minden nap átment vagy száz ember, s az mind hagyott egy parányit a maga szennyéből. De hogy ki mit hagyott, bizonyítani nem lehet.

A szúk, mert nem ösmerték a viszonyokat, nem hitték el a pók okos észrevételeit, és még mai napig tanácskoznak.

A FRESKÓK

[aug. 3.]

Nos, hát én végre is láttam valami olyat Szabolcsban, amin nem botránkoztam meg.

Az az ibrányi templom.

Nem értek a régészethez, Rómer Flórist csak híréből ismerem, de az ibrányi templom engem is meglepett. Éppen úgy néz ki, mint a budai Mátyás templom, csak hogy még ódonabb.

Oda van írva, hogy renováltatott a külseje 1625-ben.

Megbolondulni való szám egy régésznek. Mindjárt letérdepelne ide a gyepre, s úgy imádkozva nézné ájtatosan azt a ékesen beszélő négy numerust.

Engem meglehetősen hidegen hagyott, csak Nyíregyházán figyelmeztettek aztán rá, hogy miért nem mentem be a templomba, a kálvinista pap (mert csak a reformáció óta lett kálomista templom, azelőtt anyaszentegyház volt) ideadta volna a kulcsot, okvetlen meg kellett volna nézni, mert gyönyörű freskók vannak benne, tán még Nagy Lajos korából.

- Hogyan, freskók? Teringette! Ejnye de sajnálom! - mondtam szórakozottan.

- No, nem tesz semmit. Hiszen közel van. Egy délután kimehetünk. Én ezelőtt két évvel láttam a freskókat. Bámulatos dolgok ezek! Meg fogja lepni.

Hát egy délután csakugyan kirándultunk egy nyíregyházi professzorral, s beállítottunk egyenesen a paphoz.

A tiszteletes úr szőke, beteges fiatalember, igen szívélyesen fogadott bennünket.

- Egy kérésünk lenne, tiszteletes uram, szeretnők a templom belsejét megnézni.

- Nagyon szívesen - mondá. - Most igen csinosan néz ki. Mert nevezetes vendéget várnak.

- Kit?

- Ipolyi Arnold püspököt.

- Ő jön le? Csak nem a sakter-tárgyalásokra?

- Nem tudom; Lónyay Menyhért őexcellenciája a minap járt a birtokain, mert idevaló birtokos a gróf, s akkor először kegyeskedett megnézni a templomot. Van annak tán két hónapja is. Tetszett neki. Most vagy egy hete levelet kaptam tőle, saját kezű levelet, hogy a templomnak műtörténelmi becse van, s igen kíváncsi rá a besztercebányai püspök, minélfogva e napokban iderándulnak.

Ezzel levette a nagy kulcsokat a szögről, s udvariasan előlbocsátott a kis udvaron át, melyet kuszán nőtt líceum kerítés övezett.

Éppen megszólalt délre a harang.

- Újdonatúj harangunk van - mondá büszkeséggel a toronyra pillantva. - Remek a hangja, oly remek, kérem.

A kulcs eközben csikorogva fordult meg a zárban.

- Méltóztassék!

Beléptünk. Pompás hűs levegő csapott meg, a napfény csak szelídítve hatolt be a színes ódon ablakkockákon.

- Nini! - kiáltott fel társam egyszerre a földbe gyökerezve. - Hol vannak a freskóképek?

- A freskóképek? - szólt a tiszteletes úr egykedvűen. - IV agyon régiek és kopottak voltak azok - tette hozzá szerénykedve -, aztán mi kálvinisták is tudjuk ám, mi az udvariasság: a püspök tiszteletére bemeszeltettem őket.

- Barbár! - sziszegte útitársam bosszankodva.

- Kilenc forintba került - folytatta a pap kedveskedéssel. - Szerény az eklézsia. Sok biz az. Hanem hát pompásan is veszi ki magát.

[TÁVIRATOK]

Az ítélethirdetés előtt

[aug. 3.]

Nyíregyháza, aug. 2. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Városszerte izgatottan várja mindenki a holnapi ítélethirdetést. A megyeház előtt egész napon át csoportok képződnek kíváncsiságból, kik biztos hírt szeretnének tudni a bíróság megállapodása felől. Különösen azokat, kik a megyeházából jönnek, ostromolják kérdésekkel, de hiába, mert habár kétségtelen, hogy az ítélet már meg van hozva és csak az indokolás nincs még véglegesen megállapítva, és habár *több mint valószínű, hogy az ítélet minden irányban fölmentő lesz*, egészen bizonyosat ma még senki sem tud a bíróság tagjain kívül, tőlük pedig legtávolabb célzás sem szivárog ki a közönség közé. Hogy zavartalanabban tanácskozhassanak, nem is a törvényszéki helyiségekben, hanem az elnök lakásán szoktak összegyűlni és naponként több órán át tanácskozni.

Az a hír is el van terjedve, hogy nem hirdetik ki holnap az ítéletet, mert a bíróság nem készülhet el az indokolással; ez azonban kevés valószínűséggel bír.

Némely budapesti lapban katonaság kirendeléséről, csendőrség szaporításáról világgá bocsátott hírek - mint biztos forrásból értesülők - teljesen alaptalanok.

Már az antiszemita körök is el vannak rá készülve, hogy a vádlottakat fölmentik, és minden reményeket a *dadai hullára* vonatkozólag újabban fölmerült, állítólag igen fontos adatokra helyezik. (L. alább. *A szerk.*)

Az itteni evangélikus lelkésznek, kiről egyik budapesti lap azt írta, hogy Eötvösnek szerencsét kívánt védbeszédéhez, be akarták verni az ablakait, de szándékuktól elállottak, miután a lelkész megcáfolta a kérdéses lap hírért.

Ma délután a *vádlottak nejei tisztelegtek Eötvösnél*, hogy hálájukat nyilvánítsák a védelemért. Eötvöst különben is minden oldalról elhalmozzák üdvözlő levelekkel, táviratokkal és virágküldeményekkel. Szalay magánvádlónak pedig az antiszemita érzelmű nyíregyházi nők készülnek *ovációt* rendezni.

(A főtebb említett új *adatok* a dadai hulláról a Függetlenség következő tegnapi keletű sürgönyére vonatkoznak: Szalay Károly magánvádló meglepő adatok birtokába jutott a Csonkafüzesben feltalált dadai hullát illetőleg. Körülményesen ismeretes, hogy kié volt a hulla, ki kerítette és szolgáltatva bűnpalástolás céljára. Nevek, helyek, napok összevágóan felderítik e gyalázatos üzelem eredetét. A hullacsempészség más vérlázító bünténnyel van összekötöttségben. Az, ki a hullakerítésben segédkezett, megölve találtatott a hullaúsztatás idejében. Hatóság ismeretlen emberek által való megöletést konstatált. A csempészségnek orvosi előkészületei, a végrehajtás és preparálás megdöbbentő részletűek. Két adat beszerzésére most tétettek meg a szükséges lépések. Beszerzésük után Szalay magánvádló azonnal megteszi följelentését. Bizonyos továbbá, hogy Móric szándékosan hallgatta el vallomásában atyjának a gyilkosságban való bűnrészességét. Védők óvakodnak ezt feszegetni; még Szalay nyílt föltevése után is hallgattak erről. Móric most már mindent elmond, a gyilkosság képe így kiegészítődik. Szalay kedvezőtlen ítélet esetén Móric megesketésének elrendelését és a vizsgálat kiegészítését fogja kérni föllebbezésében.)

Az ítélet kihirdetése

[aug. 3.]

Nyíregyháza, aug. 3. D. e. 9 ó. 30 perc. *(Saját külön tudósítónk távirata.)* Már tegnap estefelé kiszivárgott, hogy az ítélet minden irányban felmentő lesz, s a bíróság kételyei pusztán az indokokban lesznek kifejtve. A felmentő ítélet híre nagy örömradiált okozott zsidó körökben. Csoportokká képződtek az utcákon, s többenmű lakomákat és tüntetéseket terveznek a védőknek és a szabadon eresztett vádlottaknak. Védők lebeszélnek e tervükről, s sietnek azt megakadályozni. A keresztény lakosok lehető nyugalommal várják az ítélet kihirdetését. Az alispán, kiről azt hiszik, hogy már tudja az ítélet indokait, egész ostromoknak van kitéve, mert a bíróság hallgatag tagjaitól kérdezősködni nem mernek. A legkisebb rendzavarás sem fordult elő.

Nyíregyháza, aug. 3. 11 óra. *(Saját külön tudósítónk távirata.)* Már tíz óra körül nagy néptömeg gyülekezett össze a megyeház előtt levő körüláncolt téren. A felmentő ítélet már szélteben el van terjedve, de azért nem hisznek a saját fülüknek sem, hallani akarják ünnepélyesen kihirdetve. Az örök alig bírják feltartóztatni a tömeget, hogy túlságos számban ne hatoljon a terembe. A lapok tegnapi kalandos hírei az új bünszálak felfedezéséről, nagy hitelt találnak a népnél, s enyhítik a fölmentő ítélet miatti elégedetlenséget.

Nyíregyháza, aug. 3. 11 óra 25 p. *(Saját külön tudósítónk távirata.)* Kevéssel tizenegy óra előtt bevezetik a vádlottakat a terembe, kiket erős fedezet alatt hoztak át a nagy piacon.

A vádlottak közönyös, úgyszólván hetyke magaviseletet tanúsítottak, kivéven Schwarzot és Jungert, kik sápadtak voltak, és kimerülteknek látszottak.

Pont tizenegy órakor beléptek a bíróság tagjai a terembe. Mindnyájuk arcán ünnepélyesség volt és nyugalom.

Mély csendben kezdte olvasni *Korniss* az ítéletet.

Az úgynevezett »antiszemita padok« a teremajtó mellett nagyobbára elvesztették régi gazdáikat, egészen új alakok ültek ott ma.

Végre elhangzott az »Öfelsége a király nevében«, s azután jött a tizenöt vádlott nevének, életkorának stb. unalmas felsorolása, s elhagyták az elnök ajkait a döntő szavak, hogy »felmentettnek, szabadonbocsátásuk elrendeltetik, s az okozott rabtartási és más költségeket az állam viseli«. (Egy hang a terem baloldalából: Szegény állam!)

Csakhogy az volt a fátum, hogy ennek a pörnek a legeslegutolsó porcikája is érdekes legyen.

...Ki van már mondva a fölmentő ítélet, de azért az érdek most se csökkent, sőt most támad még csak síri csend.

Még a lélegzetét is elfojtja minden ember.

Halljuk az *indokokat*. Az indokok érdekesebbek az ítéletnél...

Az ítéletben kilökték az ajtón a gyanút, a vádat, olyan fürge az, hogy az indokokban nyomban visszajöhet.

Nyíregyháza, aug. 3. D. e. 11 óra 40 p. *(Saját külön tudósítónk távirata.)* Az indoklás felolvasása közben elnök fölkéri a hölgyeket, hogy távozzanak a teremből. Alkalmassint a hullaszörzetről is szó lesz. Az utcákon mindenütt meglátszik, milyen nagy esemény történik fenn a szék-palota első emeletén. Tömeg hullámszik künn: kocsik robognak, a táviró hivataltól meg vissza. A vádlottakat délután kibocsátják. A hangulat kezd izgatottabb lenni. Arról tanácsko-

nak a bírák szünet közben, hogy a vádlottakat éjjel kellene kibocsátani, nehogy megtámadásoknak legyenek kitéve.

Az ítélet kihirdetése után

Nyíregyháza, aug. 3. D. u. 1 óra 30. (*Saját külön tudósítónk távirata.*) Az ítélet kihirdetettvén, úgy a közvádó, mint a védők megnyugvásukat jelentették ki; ellenben a magánvádó bejelentette föllebbezését.

Elnök ezután figyelmeztetést intézett a vádlottakhoz, hogy tűzhelyeikhez hazatérvén, békében éljenek keresztény polgártársaikkal, és a kiállott szenvedést ne a bíróságnak, ne a törvényszéknek, ne egyeseknek, hanem a körülmények találkozásának tulajdonítsák, és nyugodjanak meg sorsukban.

Végül Eötvös köszönetet mond az elnöknek és a bíróságnak, és ezzel az ülés egy órákor véget ér.

Ülés után a védők testületileg tisztelegnek az elnöknel és ismételték köszönetüket.

Tüntetés Eötvös ellen

Nyíregyháza, aug. 3. (*Saját tudósítónk távirata.*) Az ítélet kihirdetését megelőzőleg a városban az izgatottság szerfölött nagy volt. Már szélteben beszélték, hogy az ítélet okvetlenül felmentő lesz. Eötvös Károly védő ablakait az éjjel ismeretlen tettesek beverték. Éppen így járt Bartholomeidesz evang. lelkész is, akiről azt híresztelték el, hogy Eötvös védőbeszéde által meggyőzetett és ezt ki is jelentette. A jobb érzelmű közönség ma megbotránkozását fejezte ki a gyerkőc-csíny fölött. Maga Eötvös éppen nincs fölindulva az eset miatt, s mindössze csak mosolyog fölötte.

Nyíregyháza, aug. 3. (*Saját külön tudósítónk távirata.*) Ma éjjel beverték Eötvös ablakait. Kerekréthy kapitány reggel odament és mély sajnálkozásának kifejezése mellett erélyes vizsgálatot ígért.

Nyíregyháza, aug. 3. (*Saját tudósítónk távirata.*) Teljesen jó forrásból közölhetem, hogy a védők nem oszlanak szét minden további aktus nélkül. A vádlottak szabadon bocsátása után azokat egyenkint ki fogják hallgatni, és tényállást vesznek tőlük a kiállott jogtalan szenvedések felől.

A védelem minden jogsértést szigorúan számbavesz, és erélyes intézkedést fog tenni, hogy semmi jogtalanság se maradjon megtorlás nélkül.

AZ ÍTÉLET UTÁN

(Búcsú a közvéleménytől)

[aug. 4.]

Vége van! Mire ezek a soraim megjelennek, már az öreg Scharf ott fog baktatni hazafelé az országúton. A megyeházzal átellenes börtönökre kiragasztják a cédulát, hogy »azonnal be lehet költözni«. Henter kicsinnyé lapul, »Nyíregyháza« nem lesz látható a telegramok sorai közt... azazhogy még lesz, de utoljára.

Apródonkint nem marad aztán semmi ebből a pörből.

A Móric gyereket hazaviszi az apja, ha megy (de nem hiszem, hogy menne), az Eötvös bevert ablakait becsinálják az üveges tótok.

Sőt megeshetik, hogy a közvélemény is lecsillapszik. Mert ez a legmakacsabb. Ez vitte ezt a pört, ez ült rajta az aktákon, s ez még ráülhet az ítéletre is.

Persze, hogy a közvéleménynek semmi köze ehhez, senki sem bízta rá, hogy az orrát beleüsse az igazságszolgáltatásba, de ha neki tetszett, hogy ő magára *szignáltatta* ezt az ügyet, ki tehet arról?

Némelykor ott se úr, ahol ő van otthon, packázik vele minden ember, ahol pedig nincsen semmi jussa, egyszer csak kapja magát, s ő packázik minden emberrel.

Olyan berzenkedő, haragos lett, hogy még mi leghűbb szolgálai is csak lábujjhegyen jártunk körülötte: nem bízott már meg senkiben, csak törni-zúzni akart.

Biz én most már bevádolom, hadd legyen még valami pörlekedés, ha benne vagyunk.

Én megengedem, hogy igen kényelmetlen dolog lehetett a saktereknek ülni, a védőknek védeni, a bírának ítélni, de arra leteszem a hitet, hogy mégis nekünk, újságíróknak jutott a legkellemetlenebb rész: *erről a dologról írni*.

És mégis mi sül ki a legvégén?

Az, hogy a saktereket fölmentik, a védőket megjutalmazzák, a bírákat megdicsérik - minket meg összeszidnak.

*

Hanem hát most már úgyse írunk többet erről az ügyről; elbeszélhetem epilógnak a saját szerencsétlenségemet: hogy miképp lettem én kriminalista.

Hát úgy, hogy nekem megtetszett a vidéki kirándulás eszméje: alig vártam már, hogy megszabaduljak innen a redakció igájából. Úgy fogtam fel, hogy elmegyek egy kicsit *pihenni*. Megcsalom a többit.

Így értem el Nyíregyházára. Kárörömmel gondolva a szegény kollegákra, akik most odahaza csinálják az újságot.

Csak harmad-negyed nap vettem észre, megnyúlt ábrázattal nézve az érkező lapokat, hogy »nini, nini, hiszen az egész lap színig tele van telegramokkal, és a mi leveleinkkel«.

Az irigység sápadt ördöge mérget vetett gondolataimba.

»Oh, oh! Hiszen tulajdonképp azok pihennek most, akik otthon dolgoznak.«

Ez volt az első tragikum. Az első nagy csalódás. Azután jött a többi. A kék szemek és a fekete szemek, a körmök, a lábnyomok, a vallomások, a tanúk, a doktorok... mindezek összefolytak egy rettenetes káoszba.

És mindennap leírtam hűségesen a benyomásaimat, úgy, amint éreztem, amint én gondoltam. Igaz volt-e vagy nem igaz, mit tudom én?

Kikérdeztem antiszemitát, filozemitát, dzsentrit, polgárt, parasztot, el nem zártam magam semmi benyomás elől. Hiszen önök vehették észre a »P. Hírlap«-ban, hogy így volt.

Megdöbbenve tapasztaltam azonban, hogy ebben az ügyben senki sem tárgyilagos.

Tehát én sem lehetek az. Vettem is észre magamon olyanféle szimptómákat, hogy némelykor Zoltán Jánost néztem Deák Ferencnek, máskor Eötvös Károlyt tartom Trajtlernek. De - megvallom - voltak olyan pillanataim is, amikor azt hittem, hogy Eötvös sem tud semmit, Zoltán se, hanem én magam értek legjobban a doktorsághoz. (Ez is az epidémiához tartozik.)

Végre eluntam gondolkozni, s hazajöttem. Itthon legelőbb felkerestem a keresztény ismerőseimet.

Azok rámrontottak dühösen.

- Hát már te is, Brutus? Te is átcsaptál a zsidókhoz?

Hebegtem valamit, s meghökkenve gondoltam rá, hogy elhibáztam valahogy, úgy lesz, bizonyosan úgy lesz, ejnye, ejnye, mégiscsak borsosabban kellett volna írnom erről az ügyről a zsidók ellen.

Kevés vártatva összejövök az utcán zsidó ismerősökkel: No, hogy fognak most nekem ezek hálálkodni. Szemrehányólag néztek rám.

- Nem tételeztük volna fel... Oh, milyen cikkek! Nincs azokban semmi, csak a nagy antiszemitizmus.

Az öröm pírja ült ki arcomra. Kifeszített mellel haladtam tovább.

Nagy siker! *Senki sincs velem meglegedve...* Most már biztos vagyok benne, *hogy mindig az igazat írtam.*

*

És most isten önökkel, olvasóim. Kriminalista pályám be van végezve. Leteszem a tollat. Önök meg tegyék le a haragot.

[TÁVIRATOK]

Az ítélethozatal után

[aug. 4.]

Nyíregyháza, aug. 3. (Saját külön tudósítónk távirata.) Az ítélet kihirdetése után a közönség, élénken társalogva, de különben nyugodtan és rendben hagyta el a megyeház termét.

Alig mondta ki az elnök az ítélet végszavait, még mielőtt a terjedelmes indokolást felolvasta volna, a közönség valóságos *ostrom alá fogta a táviróhivatalt*. A szélrózsa minden irányába elsürgönyözték e két szót: »Vádlottak fölmentettek«. Több mint négyszáz ily értelmű sürgöny ment el innen, egyebek közt Montefiore-nak Londonba, *Kossuthnak* Turinba stb.

Nyíregyháza, aug. 3. (Saját külön tudósítónk távirata.) D. u. öt óra tájban a Szabolcs megyei izraeliták küldöttsége Mandel Pál budapesti ügyvéd vezetése alatt megjelent Heumannnál, hogy az ott egybegyűlt védőknek köszönetet szavazzon. Mandel beszédére Eötvös válaszolt. Válaszában azon meggyőződését hangsúlyozta, hogy a kiállott szenvedések, mint erre a protestánsok üldöztetésük alkalmával adtak magasztos példát, nem gyengíteni, de erősíteni fogják hazaszeretetüket.

A foglyok szabadon bocsátása

Nyíregyháza, aug. 3. (Saját külön tudósítónk távirata.) Délután 4 órakor a védők a kir. ügyészség tagjainak kíséretében megjelentek a fogházban, hogy részt vegyenek a letartóztatottak szabadon bocsátásának hivatalos aktusában. Nagy néptömeg gyűlt össze a fogház kapuja előtt, többnyire a letartóztatottak hitsorsosai és hozzátartozói.

A fogházfelügyelő átadta mindegyiknek az elbocsátó levelet.

Friedmann és Heumann védők pedig *pénzt osztottak ki közöttük*, melyet a budapesti izraelita hitközség küldött oly célból, hogy amíg valamely becsületes kereset után láthatnak, legyen miből élniök.

Kaptak pedig: *Scharf József, Grosz Márton és Vogel Amsel egyenkint ötszáz forintot, Schwarz Salamon, Braun Lipót, Weiszstein Lázár, Junger Adolf egyenkint 350 frtot; Buxbaum Ábrahám, Taub Emánuel egyenkint 250 frtot; Braun Ábrahám, Lusztig Sámuel egyenkint 200 frtot; Smilovics, Hersko, Wollner, Klein Ignác egyenkint 150 frtot.*

Friedmann intette őket, hogy jó egyetértésben éljenek polgártársaikkal, ne kötődjenek senkivel és legyenek becsületes magyar emberek.

Most egyenkint beszélítették a *letartóztatottak nejeit*. Megható volt látni az örömben zokogó embereket, amint megölelték nejeiket, s a család és az otthon felől kérdezősködtek, melynek körébe immár visszatérhetnek.

Pár perc múlva, a feltűnés elkerülése végett, egy *hátsó ajtón egyenkint bocsátották ki a foglyokat nejeikkel együtt.*

Móric nem akart a szülői házba visszamenni

Nyíregyháza, aug. 3. (Saját külön tudósítónk távirata.) Mihelyt a fölmentett foglyokat szabadon bocsátották, *Scharf József Eötvös* védőügyvéd kíséretében fölment a megyeházára az alispánhoz, ahol jelen volt *Miklós Gyula* tiszteletbeli főjegyző és *Gencsi Bertalan* megyebizottsági tag is.

Felhívták Móricot és az alispán lelkére beszélt, hogy térjen vissza az apai házhoz. *A fiú kezét csókolt apjának, ez pedig megcsókolta Móricot.*

»Te hibásabb vagy, mint én - úgymond az apa -, de megbocsátok neked; gyere haza!«

Móric azonban kijelentette, hogy nem tér vissza szülőihez, és emellett megmaradt akkor is, midőn *Eötvös* közölte vele, hogy több oldalról fényes ajánlatok érkeztek jövőjének biztosítása tekintetében.

Így báró *Hirsch* késznek nyilatkozott őt valamely nevelő intézetben kiképeztetni. Hasonló ajánlatot tett *Bischitz Dávidné* Budapestről, valamint több más vagyonos izraelita is. Valamennyien azonban ahhoz a föltételhez kötötték ajánlatukat, hogy *Móric előbb térjen vissza szülőihez*, mit a *fiú következetesen megtagadott.*

Az alispán erre kijelentette, hogy előterjesztést intéz a belügyminiszterhez, annak elintézéséig pedig türelemre intette az apát. Móric tehát egyelőre Henternél marad.

Mi történik Scharf Móriccal?

[aug. 5.]

Nyíregyháza, aug. 4. (A Pesti Hírlap saját tudósítójának távirata.) Eötvös ma táviratilag előterjesztést intézett a belügyminiszterhez Scharf Móric kiadása ügyében. A belügyminisztertől délután távirati értesítés érkezett Eötvöshöz, hogy az alispán sürgőnyleg utasítottatott Móricot apjának átadni. Eötvös azonnal felkereste Scharf Józsefet, és vele az alispánhoz ment a megyeházra. Itt előadván a miniszter távirati értesítését, az *alispán* azt felelte, hogy Móric újabban határozottan kijelentette, hogy *inkább kútba ugrik, semhogy visszatérjen szülőihez*. Ennek alapján úgy az alispán, mint a főispán felterjesztést intéztek a belügyminiszterhez; *újabb miniszteri intézkedésig tehát Móricot ki nem adhatja*.

Az alispán Eötvös távozása után azonnal táviratozott a belügyminiszterhez, kérvén a további intézkedés felfüggesztését, míg előterjesztése elintéztetik; egyúttal utasítást is kért arra nézve, vajon Móric vonakodása esetében *karhatalom alkalmaztassék-e*, mert botránytól lehet tartani.

Eötvös semmi szín alatt nem akarja a fiút Henternél hagyni, hanem *Flegmann* orvoshoz akarja adatni, és evégett újra a miniszterhez fordul.

A falakon falragaszok vannak, melyekben a kapitány a lakosságot csendre és a rend szigorú fentartására inti.

A TEKINTETES VÁRMEGYE

[aug. 5.]

A tekintetes vármegye! Szegény, elsoványított óriás! Azt a gyanút kenik rá, hogy már oly gyöngye ő, ki viharokkal dacolt, ki kormányokat tört össze egykor, hogy most elaggva már ablakbeverésekben virtuskodik, mint a vásott gyerkőc, és azt kenik rá, mintha mégis oly erős volna, hogy fel akarja fordítani a világot és a századokat is visszalöki, ha neki tetszik.

... Sem nem olyan gyöngye még, sem nem olyan erős már.

A dzsentrí kevély címerei ott csillognak még a kastélyok homlokzatain, a cifra tarsoly még ott hánykolódik a megyei huszárok oldalán, de már nagyon megkopott az aranyozása: a nagy öblös kalamáris is ott áll még a tekintetes zöld asztalon, de megcsúfolva.

Derék vén tintatartó, melyből annyiszor kelt ki fényesen az igazság, jog, szabadelvűség. Ezek laktak benne örökösen, s harcolni jöttek, hogyha kellett. Most Eötvös azt mondja, hogy a középkor fúriái másztak elő onnan.

...Repedj meg, öreg kalamáris, szégyenletedben!

Nem, azt már nem érdemelte meg a vármegye... Fiú ebben a pörben megtagadta szülőjét.

Minek kellett azt kétszer megcsinálni?...

A kalodák régen eltűntek. Az utolsó ős jelvény volt a deres. Azt is a tűzre tette. Mind elhagyogatta apránként, amit kifogásoltak rajta. Saját maga vetette oda az ollónak haját, melyben az ereje volt, lenyeste körmeit, amikkel karmolni lehetett, leakasztotta buzogányát, amellyel ütni tudott.

Csakhogy ki tehet arról, ha mégis olyan, mint a sárkány, akinek mikor az egyik fejét levágják az ólom szérűn, mindjárt kinő helyette másik? Mit tehet ő arról, hogy még megvan, s gyakorolja, ami a hatalmából megmaradt?

Mert maradt ám még. Mikor már azt hitték, hogy egyebet nem is tud parancsolni, mint legfőkébb azt, hogy itt vagy ott »tilos a dohányzás«, akkor egyszerre még mindig szemet kezd szűrni az ereje. Mint a gazdag ember, ha elpusztul, még sokáig tud bizonyos fényt kifejteni a maradékokból, a vármegye azonképp még sokszor emeli fel fejét önérzetesen, s mellét büszkén kitarva vagy fejét dacosan hátraszegve kiáltja: »nem teszem«, vagy »ezt teszem«. S ez mindig megrezzenti, mindig sértő szavakra ingerli azokat, akik süveget emeltek előtte, míg divatban volt.

Pedig hálátlan dolog ez a gyalázkodás, mert bizony eljöhet még az az idő, hogy sírva-ríva fogjuk keresni a nemes vármegyét, de nem találjuk meg sehol sem. Már ma is csak olyanforma biz az, mint a dadaai hulla, hogy a kormány azt mondja rá: »Ez a vármegye«, mi meg, akik a régít ismertük, megrázzuk a fejünket: »Nem a vármegye ez, uram, csak a ruha az övé, magát a testet excellenciátok csempészték«.

De a ruha iránt is kegyelettel vagyunk. Mert még abban is annyi reverencia vagyon, mint a giletiek ködmönében, hogy aki azt magára húzza, nyomban okos, hatalmas és emberséges emberré lesz.

Azért hát ne is restellkedjünk egy nyájas tekintetet vetni azokra, akikre most vasvilla-szemekkel néznek annyian, s akik, ha csak mai vármegye is, de mégiscsak vármegye.

A méltóságos főispán úr

Szinte furcsa, hogy nem a megye oligarcha családjai közül könyököl valamelyik a zöld asztal legközepén. Van elég zászlós nemes.

Mindenki könyv nélkül tudja a Kállay-címer köriratát: »In prosperis et asperis«; a Gencsyek címere is messze hord, a Dessewffyék itt vannak otthon. Van itt elég főispánnak való ember, azok közül, akiknek egyike a jogtalan dohánytermesztés tárgyában fölvetett jegyzőkönyvbe a következőket diktálta be:

- Írják be, kérem, hogy nem tehetem; nem fizethetek az államnak a földemért, mert az a föld nekem régibb tulajdonom, mint amilyen régi az állam.

Miért, hogy e büszke nemesek szívesen tisztelik mégis Gräfflt a megye fejének, aki pedig csak az újhajtású urakból való?

A kérdésben úgyszólván benne van a felelet. Olyanok a személyes tulajdonai, melyek mindenkinek imponálnak, de senkinek sem előlgetnek.

Jámbor, dereshajú öregúr, akinek a kibékítés a fegyvere, nem a parancsolás. A kormány rendeleteit nemhogy végrehajtaná, hanem csak becsempészi, megszelídített alakban. És azért mégis nyílt, egyenes jellemű, szelíd, hallgató.

Az egész tárgyalás alatt ott ült a »dzsentrí pad«-ban, csendesen figyelve, anélkül azonban, hogy valaha valamely véleményt nyilvánított volna.

Azt mondják, hogy az a legjobb főispán, akit nem lehet megérezni. Őt nem lehetett. Ha az ember nem tudná a főrendiház szavazó-üléséről, hogy minden megyének egy főispánja is van, Grafflt nem lehetett volna meglátni.

Beszélik, hogy egy titkos fölhatalmazása is volt a kormánytól, erősebb rendszabályokhoz nyúlhatni, de azt se látta senki.

Jól jellemezvén őt, azt lehet mondani, hogy mint Móric az eszlári eseményt, ő a nyíregyházai dolgokat nézte a kulcslyukon át, és nem kiáltott segítségért.

A tekintetes alispán úr

Tulajdonképpen »nagyságos«. Mert a Zoltán família mindig négylovas família volt Szabolcsban, s Zoltán János a negyedik Zoltán a szabolcsi viceispáni székből e században.

Érzi is ezt a negyedik voltát, s nem akar árnyéka lenni a nagyapáknak, hanem erőteljes folytatása.

Fiatalember még, szép, erőteljes. Némely lapok valóságos sárkánynak képzelik, aki saktervért reggelizik, s tanúképezdét igazgat. Soha ennél nagyobb csalódás. Olyan, akár a bárány. Egyike a legmodernebb embereknek mai műveltséggel, a természettől gazdagon megajándékozva virtusokkal, melyek a magyar nemesembert ékesítik.

Arisztokrata, de nem oligarcha. Önérzetes, de nem kevély. Erős, de nem erőszakoskodó.

Zoltán a leghívebb publikuma az eszlári ügynek. Izgalmas érdeklődéssel élte át minden hullámválását. Antiszemitaságát nem tagadja. Gyűlöli Eötvöst és Szeffert. De azért nemes ellenfél. Elismeri, ha igazuk van.

De hát mikor soha sincsen - ő szerinte - igazuk!

Csak messziről tűnik fel olyan nagy intrikánsnak, közlő azonban nevetni lehet azok állításán, akik azt híresztelik róla, hogy az antiszemitaizmus szálait ő tartja kezében.

Nem tart az a kezében semmit, kivéve a gyepőt néha, ha négylovas fogatán kikocsizik a Sóstóra.

Eötvösöket az ingerelte fel legjobban ellene, hogy csendőroket állítatott Groszbergné mellé, mikor Cseresné vádat emelt ellenük.

- Ahhoz nincs joga az alispánnak - szónokolt Eötvös -, hogy valakit személyes szabadságától megfosson... - Az az én dolgom - szólt halkán a vicispán, ki éppen ott ült akkor is a közönség közt.

- Azt a miniszter se teheti - fűzte kifakadását Eötvös.

- Bizony nem - dűnyögé megint az alispán.

Eötvös felcsattant.

- Sőt azt tennie a királynak sem szabad!

Az alispán idegesen csap ujjaival a padra, s kevélyen odavágja:

- Hja, a királynak sok nem szabad!

Ennek az éles párbeszédnek csak az egyik fele (az, amit Eötvös mondott) jutott be a törvényszéki jegyzőkönyvbe. Pedig a másik fele az érdekesebb; mert az a régi megyei stílus.

A nemzeti várnagy úr

Henter Antal uram valóságos prototípusa a hajdani castellanusoknak.

Vidám gömbölyű alak, örökös szeretetre méltó mosollyal az ajka körül. A nemzeti úr lelkét nem terheli egyéb makula, csak hogy pertu pajtáságot ivott azzal a híres Barcza Danival.

Ha az nincs meg, kevélyebben verné össze most a sarkantyúját.

De annak a hét vármegyére szóló dicsősége majd hogy meg nem tántorította. Amit meg nem tenne a világ minden smukkjáért, majd megtette egy baráti parolának miatta, hogy a várat kikémlelni engedje.

Mert a várnagy úr vára a Móric gyerek. (Így módosulnak a fogalmak az őscímekhez.) Azt őrizte ő becsülettel, hol furfanggal, hol óvatossággal, amint dukált.

De ki is volt téve sok ostromnak.

Egyszer az egyik védőügyvéd kezdte nagyon környékezni, hogy így, hogy úgy szeretne azzal a gyerekkel találkozni, nem valami rosszból, csak hogy legalább láthassa, tegye meg neki a várnagy úr azt a szívességet, hogy mutassa meg neki Móricot.

Addig-addig kérte, míg egyszer beleegyezett, magához invitálván az ügyvédet másnap délutánra.

Az ügyvéd megjelent, éppen ebédnél ült a várnagy a családjával:

- Tessék helyet foglalni. Gyerekek, adjatok egy tiszta poharat az ügyvéd úrnak.

Két egyforma öltözetű fiú volt a szobában.

- Tölts a bácsinak, fiacskám!

Hol az egyik töltött, hol a másik, kedélyes diskurzus fejlődött ki, mely eltartott késő uzsonnáig, míg végre egészen kifogyott a család a szobából.

- No, már most, kedves várnagy úr - szólt az ügyvéd suttogva -, remélem ura lesz a szavának; magunkra maradtunk, hozassa elő azt a fiút.

Henter elnevette magát.

- Minek? Hiszen már megmutattam. Két óra hosszat töltögette itt a bort a téns úrnak.

Ilyen mokány ember a nemzetes úr, akin nem lehet kifogni. Megtestesülése a hűségnek és engedelmességnek.

- Amit nekem a vicispánom parancsol - mondá egy ízben -, azt én vakon megteszem. Még a burkus királyt is vasra veretném, ha ő rendelné, s ha én megbírnám.

De különben nem jó vele kötekedni, mert a becsületére és a karakterére nagyon kényes, azért hát én se kötekedem vele tovább.

A »hallja kend« Samu

Csodálatos hatalom az, melyből minél többet szed el egyik, annál több jut a többieknek. Ahol a viceispán nagyon hatalmas, ott még a megyei huszár is dúskál a tisztességben.

Tőle ugyan csak annyit követelnek, hogy a cifra dolmány megfeszüljön rajta, hogy a huszártempót meg tudja csinálni a bokaösszeütésben, nyalkán nyúljon a csákójához, és a két bajusza ne álljon valahogy csurgóra.

Mert hiába akkor minden okos rendelet és bölcs végzés, amit az urak csinálnak, ha a huszár gyarló, arról ítélik meg az egészet, gyarlónak hírébe jut az egész municipium.

Azért hát, hogy a vármegye az, ami, abban érdeme van Horváth Samu huszárnak is.

A hírnévből neki nem jut, újságlapok nem emlegetik, de megvan az ő állásának is a maga gyönyörűsége.

Ami jó történik a megye akaratából, azt eldicsekedi:

»No, ezt okosan csináltuk.«

Ha pedig valami visszatetsző dolog »cselekedetik«, arra azt mondja fejjakarta:

»Aligha el nem hibázták az urak«.

Egyszóval, megélhet valahogy. Felelőssége nincs, de érdeme van, dolga is van, az igaz, de dicsősége nincs.

...Ámbátor többet ér a világ minden dicsőségénél, ha ráül a Hókára, s rozsmaringos ablakokból egész utca hosszat szép leányok nézik sóhajtozva:

»Ni, a megye megint valami sürgős dologban jár«.

*

Az idő mindennap egy kapavágást tesz a vármegye sírjához.

Nagy sír lesz az nagyon. Hány erdőnek kell majd kidőlnie utána, hogy fejfát faraghassanak hozzá?

Az íj már fel van húzva címeredben, hajlítsd le a fatönkre öreg fejed, szegény vármegye!

Vagy ne még. Korán van.

A három búzakarásból, előbb még kiszedik a magot a funerátorok, a halról pedig levakarják az ezüst pikkelyeket.

1882 CIKKEK, TÁRCÁK

A KISFALUDY TÁRSASÁGBÓL

Nem igaz abból egy szó se, amit Bercsényi Béla fogott rá Gyulaira, mikor Kolozsvárott korteskedett ellene: hogy ti. *»ez az a Gyulay, aki a königgrätzi csatát elvesztette!«* Ő sose vesztett csatát, pedig ütközetben van örökké. Az igaz, hogy nem is nyert. Egész élete csupa ellentétekből áll. Nagy ember, s mégis a legkisebb valamennyi között. Jószívú ember, mégis mindenkit megkarmol. Okos ember, mégis mindig ő beszél. Mindenkinék kellemetlenségeket mond, s annak dacára kellemes ember hírében áll. Liberális s mindamellett a legnagyobb despota.

Igazi abszolutizmus uralkodik a Kisfaludy Társaságban. Amit ő egyszer megmond, azon sohasem történik semmi változás. Ha prüsszenteni találna egyszer az elnöki székről, én azt hiszem, mindenki a zsebkendőjéhez kapna, azon hitben, hogy ő prüsszentett.

Annyira megszoktatta a tagokat, hogy amit ő akar, az az ő akaratuk is.

Mély szendergéssel nézik a tagok az idők folyását már évek óta.

Végre tegnap egy kis életjelt vettünk észre. Van már Szécsen-párt és Degré-párt a Kisfaludy Társaságban.

Szécsen ugyanis nemrég egy tanulmányt írt a régi diétai szónokokról. Ebben úgy mutatja be Metternich herceget, mint a magyarok jó barátját. Ez a tanulmány megjelent a »Budapesti Szemlé«-ben.

De már ezt nem tűrhette Degré Lojzi bátyánk, aki nemcsak jó író, hanem jó magyar ember is, s most ő is írt visszaemlékezéseket, amelyekben kimutatja, hogy Metternich a magyarok ellensége volt. Kérdés azonban, hogy ez meg fog-e jelenni a »Budapesti Szemlé«-ben?

Ez a kis vita az első elevenség jó idők óta e teremben. Az igazság és a szimpátia a Degré részén van. Szívből éljenezték meg a tagok.

Pedig sokan voltak, még olyanok is, akik ritka vendégek itt, mint Szilády Áron és Vajda János. Az öreg oroszlán apprehendál valamit, s ez jól áll neki, de a Társaságnak nagy kár, hogy a környékére se jön.

Degré után Győry Vilmos következett. - A marakodó lelkek előtt az, a csendes poétikus kedélyek előtt pedig ez volt az est hőse. Calderon »Zalamea bírāja« magyar fizionómiával is oly elragadó lesz, mint aminő odahaza volt. A hallgatóságot a naiv helyek mulattatták leginkább, azért mondom hogy a hallgatóságot, mert a tagok nem igen szokták a felolvasásokat hallgatni, az egy Szász Károlyt kivéve, aki nemcsak gyönyörködtetni tud másokat, hanem gyönyörködni is másokban. S ez az igazi virtus!

A két szatírárt fölöslegessé tette Horatius úr, aki szinte tudott már ilyenformákat írni; valamivel jobb volt a Jakab Ödön prózája, de mégis kissé jobban kellene megrostálni a felolvasandó dolgokat.

Közönség oly nagy számmal jelent meg, *hogy egy talán fölösleges* is volt köztük.

Az volt ti. fölösleges, aki az egyik tagnak elvitte a fogasról a télikabátját.

Igazán örvendetes napjainkban a kiváló érdeklődés a szépirodalom iránt.

FELEKINÉ JUBÍLEUMA

Az »Írók és művészek társasága« már egy félév előtt kezébe vette a nagyérdemű művésznő 25 éves jubileumának ügyét. Urváry Lajosnak s az írói kör titkárának, Dolinay Gyulának buzgólkodása, s Felekinének számos tisztelői sokkal nagyobbá tették az ünnepélyt, mint már remélni is lehetett napjainkban, midőn a közlőny kap lábra mindenfelé.

A szó szoros értelmében özönlött a pénz az egyszerű felhívásra, úgyhogy valódi fejedelmi ajándékok várták az érdemes művésznőt f. hó 25-én a Hungária termében, hol az ünnepélyt tartották nagyszámú tisztelői, urak és hölgyek, előkelő osztályból.

Az ajándékok közt a legnevezetesebbek voltak: az írók és művészek társaságának koszorúja *aranyból*, a vidéki színigazgatóké *ezüsből* és a szegediek színügy-pártoló egyesületének remek bokrétája *tearózsákból* stb., de ami többet ért mindennél, az a szeretet őszinte nyilvánulása száz meg száz alakban.

Az ünnepi szónok *Falk Miksa* volt, ki szép, meleg beszédben fejté ki Felekiné érdemeit, s helyesen hangsúlyozta, hogy érdeme neki az is, miszerint hazájában magyarnak maradt, mert bizony a művész hazája a nagyvilág, s a mi mostohább viszonyaink mellett könnyen kap kedvet, akinek megvan a talentuma, a nagyobb dicsőséghez, s a nagyobb anyagi haszonhoz. Sok példa mutatja azt csak a közelben is.

Az írók és művészek nevében *Urváry Lajos*, *Győry Vilmos* pedig a hölgyek nevében mondtak kedves szónoklatokat, melyekre válaszólag elmondá, hogy pályája kezdetén ilyen kiáltást csalt ki ajkaira az első taps és siker: »Hol vagy királynéja a földnek, akivel e percben felcserélném sorsomat?« Ma is ezt kiáltja szívből válaszul. A sikerült ünnepélyt fényes bankett követte az emeleti teremben, mintegy 300 terítékű, sok lelkes és kedélyes tószttal, mialatt folyton érkeztek az üdvözlő sürgönyök a vidékről, ezek között *Tisza Kálmánné* is Buda várából. Vacsora után villámhirtelen eltűntek az asztalok a teremből, s táncra perdültek ifjak, vének a jeles művésznő örömnepjén, melyet az férje és egész családjától környezve élvezett át, majd mosolyogva, majd könnyezve, de boldogan, mert a mosoly is, a könny is megérdemelt, tehát százszorosan édes örömet jelentett.

A CSÁNGÓK

Nem lehet poetikusabb dolog, mint csángónak lenni, s édes mesékben hallgatni meg vasárnap délutánoként az öregektől mesés nagy Magyarországnak hatalmát, erejét.

Milyen szép világ lehet ez itt *onnanról*!

Szeretik is őket itt. Hogyne, hogyne! Nagy urak, hatalmas emberek szóba állnak velök, kezet szorítanak. Azok, akik itt jártak, igazi csodákat tudnak mondani. Beszéltek azzal a hatalmas miniszterrel, a *Tisza Kálmánnal*, akihez képest a román király is csak vármegyei hajdú; látták a nagy *Andrássy Gyula* grófot, magyarok történelmének fényes alakját, aki az egész világnak parancsolgatott. (Persze csakhoggy szót nem fogadott neki.) Nyájasan szólíttatta őket, a vállait is megveregette a tündérbeszédű *Jókai Mór*, akinek szavak helyett mámorító méz csurog az ajkairól.

S ezek mindnyájan az ő jóakaróik, gyámolítóik, csakhoggy még rájuk nem került a sor... ott van a kérelmük valahol legalól az irományok között, valami szolga odatette, mikor a port letisztogatta az aktákról, amiért azok most nem akadnak rá hosszú ideig, s elfelejtették, mert hiszen az egész világot nekik kell dirigálni, hogyan is juthatna a nagy fényes uraknak eszébe az a nyomorult *Andrásfalva*? Azok csak úgy vármegye számra beszélnek a világról. Ami azon alul

van, arra nem igen emlékeznek, Mint ahogy Rotschild se tudja soha, mikor este kirakja a nadrágzsébéből az aprópénzét, hogy mennyi hatosa van. Öt forintokban beszél az, azon alul nem adja.

S így történik aztán, hogy a jó csángó magyarok, mikor egy kis pénzt gyűjthetnek össze (pedig beh keservesen szerzik), megint és megint útra kelnek megkopogtatni a hatalmas pátronusok ajtaját s meghallgatni azokat a biztató szavakat.

Hej, mert ha egyszer aztán csakugyan rájuk kerül a sor, akkor még az unokáik is áldani fogják poraikat, hiszen csak egy szemöldök-intés, s ő belőlök itt valamennyiökből boldog ember lesz. Asszonyaik selyemben fognak járni, ők maguk pedig hétköznapi zsemlyét esznek majd a haricska puliszka mellé. Fölvirrad nekik, fölvirrad még okvetlenül...

Ez a remény az útitársuk idefelé.

Hazafelé is ez, meg egypár újságcikk.

Mindent megtesznek, elmennek mindenüvé. Mindenütt biztatják, sőt meg is bámulják őket.

Milyen délceg, gyönyörű alakok, igazi magyar faj. Németh Berci a Ház folyosóin - hol szintén megjelentek ma őkegyelmeik *Kántor* János kurátor, *Csobot* Antal, *László* György, *Darabos* Mihály és *Kerekes* Sámuel uraimék - azt indítványozta, hogy jó volna őket kicserélni kétszer annyi zsidóért.

Jó ábrázatuk van valamennyiöknek, okosak, illemtudók, látjuk, hogy a java van kiválogatva, a mindenben akkurátus emberek, hogy vezetőjük, tiszteletes *Tonka* Károly uram, valahogy szégyent ne valljon velök, a »fényes rokonság« előtt tetszetősek legyenek a szemnek is.

Bejárták már Nagy Györgyöt, aki pedig se nem György (mert csak Gyuri), se nem Nagy, bejárták a redakciókat (a mi szerkesztőségünkben is voltak), hogy pártolják a betelepítést, de a dolgok vastagabb részét holnapra hagyták: holnap mennek Tiszához és Szapáryhoz.

Kétségtelen, jól fogja őket fogadni Tisza is; majdnem bizonyos, hogy Szapáry sem von meg tőlük néhány biztató szót, de a kérvény megint alulra kerül az akták között.

Járatják, bolondítják ezeket a szegény embereket már évek óta, azok költségbe verik magukat, bíznak, reménykednek, s megint nem lesz a dologból semmi.

Marad nekik az az egypár meglehangú cikk az újságokban, amit hazavisznek, s amit vasárnap délutánonként elolvasgatnak a vének a fiataloknak, hogy aztán némely szónál könnybe lábadjon a szemük!

- Istenem, istenem, beh jó, beh derék emberek is azok a mi édes testvéreink otthon nagy Magyarországon. Meglássátok, hogy egyszer csak itt toppannak, hazavisznek. Meglássátok...

S ez az örök ábrándozás, epedés őket is boldogokká teszi. S annyi poézis van benne, hogy ki sem lehet mondani!

EGYÜD ISTVÁN

Együd, a derék Együd István, a Népszínház egyik legkülönb tagja, ki már régóta betegeskedett, s mint egy árnyék járkált köztünk, ma meghalt Vácon menthetlen mellbajban.

Együd Szentendrére való születés. Szülei egyszerű református parasztok voltak, akik azonban nagy fáradsággal bár, tanították fiukat, s mint rendesen szokás, papot akartak belőle faragni.

Úgy is volt, papnak készült Pista, de nem valami nagy kedvvel; benne volt már a vérben az »ördög«, mint ahogy anyja nevezte a színészet iránti hajlamokat. Egy napon otthagyta a teológiát, s fölcsapott Molnárhoz Budára.

Molnár akkor in floribus volt a »Hazafiság a Nemzetiségnek« jelszó alatt. Együd különben később is vele ment Debrecenbe, de nevesebb színésszé csak akkor lett, midőn a budapesti Népszínház megnyílt, s melyhez szerződtek.

Együd sohase szenvedte azt a vándorszínészi hányattatásokat. Nem volt valami nagy tehetség, de igen rendes, eszes és pontos színész, s a mellett teljesen karakteres, tetőtől talpig derék ember a privát életben. Ez szilárdította meg állását mindenütt, s egyengette el a töviseket pályáján.

A Népszínháznál különösen a »Gáspár apó« szerepében tűnt ki. Ez alakítása megtetszett a publikumnak, s ezentúl úgy szólván művész számba vette Együdot, amiben nagy segítségére volt példás magaviselete, higgadt, nyugodt modora, szolid, okos világnézete. A népszínházi darabokat bíráló bizottságnak ő volt egyik tagja, s a művészek és írók társaságának sok éven át buzgó pénztárnoka.

Mintegy két évvel ezelőtt elkezdett betegeskedni. Mindig sápadtabb, soványabb, összeesettebb lett. Igen gyakran kellett őriznie az ágyat is. A lapokban gyakran olvastuk, hogy már felüdült, de még gyakrabban azt, hogy a szerepeit ez vagy az adja, mert ő beteg.

Végre megvált a színháztól »ideiglenesen«.

Pihenni ment Vácra »egy időre«. Mert aki igaz színész, aki olyan lelkesedéssel, olyan rajongással viseltetik a lámpák világa iránt, mint ő, az nem válhat meg végleg a színpadtól csak úgy, amint ő tette, hogy meghal.

A közelmúltban sok csapás érte, s bizonyosan sietette halálát. Fia, neje, anyja halt meg rövid időközökben. Maradt azonban két árvája, akikért érdemes lett volna, s sok szerepe, amelyekkel kapcsolatban neve évekig fog még élni.

Halála általános részvétet keltett. A fővárosból is sokan utaznak holnap temetésére... Megszólalnak a váci harangok: bim-bam, bim-bam! - S a derék Gáspár apót sohase látjuk többé. Ez lesz az utolsó jelene.

A TISZÁÉK EZÜSTNEMŰI [I.]

Ki ne emlékeznék vissza Erdély hatalmas miniszterére, Apafi Mihály uram önagyságának a jobb kezére, amely jobb kéz akkoriban balkéz volt egész Erdélyország fölött?

Mi szívesen gondolunk vissza őkegyelmére, s azonfelül is sokszor juttatja eszünkbe a mai geszti földesúr az akkori gernyeszegi földesurat. Történettudósok azt mondják, sok rokon-vonás van közöttük, a családja bizonyossá teszi, hogy Tisza Kálmánban a Teleki Mihály vére csergedezik. A tapasztalat azt mutatja, hogy a hajlamai is megegyeznek elődjével.

Hát őkegyelme bizony nagyravágyó ember volt, és sok derék fejnek kellett legurulnia az ő hivalkodása miatt azokban az időkben, hogy ne is említsek másokat, csak Béli Pál és Bánffy Dénes uraimék őkegyelmeiket. Isten nyugossa meg a poraikat!

De mielőtt ezekről a daliás időkről beszélnék, itthon kell kezdenem azt a korszakot, mikor még Tisza Kálmán nem volt benne a piros székben, hanem benne volt a magyar népdalokban. S ez is csak ért valamit.

Uralkodott ő akkoriban is, de nem a megyék, beamterek és mamelukok, hanem szívek fölött. Mikor egy-egy Kálmán napja esett Geszten, nem kellett meghívnia senkit, s jöttek az ország különböző részeiből önként a jó barátok és a hívek. Felső-Magyarország kiválóbb nemesei és az Alföld urai mind összejöttek ott azon a napon. Tisza Kálmánnak csak végig kellett tekintenie a párthívein, hogy a szíve megdagadjon ennek a hatalmas tábornak a láttára.

Szűk lett a geszti kastély, a tömérdék vendég azt hihette, hogy itt ugyan már nem bírják őket ellátni. II. Rákóczi Ferenc sárosi udvarát varázsolta vissza az élettől pezsgő udvarhoz, hol vidám serlegek között reggeltől estig az ország sorsán tanakodának.

Ott voltak rendesen mindnyájan, akik Rákócziéknál akkor; még tán nevekben is azok sokan, Ocskayak, Csákyak, csak az a kár, hogy Bercsényi Miklós uram nem volt ott. Így lett aztán a vége - Károlyi uraimék.

Hanem ez tán nem is tartozik a dologra. Vezércikkbe való dolog ez. Írja meg nálamnál okosabb ember.

Ezek a geszti lakomákon a legnagyobb csodálkozást keltette az ezüstmű. Azok a felvidéki képviselőtársak, akik a modern oligarcha látogatására összegyűltek, s kik nemzedékről nemzedékre öröklik a szokásos huszonnégy familiáris ezüstkannalat, az ezüst cukorpikszist, az ezüst só- és villatartókat, s kik ez evőeszközök miatt minden halálesetnél hajba kapnak a többi családtagokkal, elszörnyűködve beszéltek a tömérdék drága ezüstműveiről, melyek alatt Kálmán napokon a Tisza-asztalok görnyedeztek. Tányérok, billikomok, kannák, csatákkal művészien cifrázva, némelyik türkiszekkel, opálokkal kirakva. A szegény asszonyoknak, akiknek ezt otthon a férjeik elbeszélésként, majd a szívök repedt meg a nagy irigységtől.

S az volt ebben a dologban a legrosszabb (ha egyáltalában van valami rossz benne), hogy ezek a csaták mind olyanok voltak, ahol az osztrákok győznek mindeniken. Bizony rossz ómen volt, hogy ezekből ittak minden Kálmán-napkor azok a mérges tigrisek, akik bizony kezes báránnyá lettek már azóta.

A legmókányabb tigris meg merte egyszer kérdezni (hiszen azért volt tigris, hogy merjen, ma már nem merne), mit keres ez a *megfordított történelem* a Tiszák ivóedényein, mivelhogy ez nagyon hamis kivonat a Clio irataiból.

- Hja, ezeket az edényeket - mondja Tisza Kálmán -, mi a Telekiektől örököltük. Ezeket az edényeket Teleki Mihály uram kapta valamikor a Leopoldus császártól, s így jutottak a mi almáriumunkba.

Elbeszélte aztán az egész történetet, amint volt. Volt pedig úgy, hogy Teleki Mihály uram addig kuncsorgott Bornemissza Anna önnagyságának, míg az fogta magát, s személyesen írt egy kérelmező levelet Eleonóra császárnénak Bécsbe, hogy az eszközölné ki az ő belső tanácsosuknak, Teleki Mihály ökegyelmének, felséges urától a grófi címet.

Megtette már ezt Apafi Mihály előbb is, de az önnagysága leveleire nem adtak már ott fönn semmit, még ha délelőtt írta volna is. Délutáninak vettek már önála mindent.

De hogy ím a derék fejedelemasszony is beleavatkozék, megjött nemsokára a bizalmas értesítés Bécsből, miszerint a császárné befolyása folytán kilátásba van helyezve, hogy szeptember végével Mihály napja körül Teleki Mihály néminemű kitüntetésben fogna legkegyelmesebben részesíttetni.

Teleki Mihály uramat mindjárt elhagyta örömeiben a köszvény, és csak per maga és kend beszélgetett az udvari urakkal, sőt annyira vitte a dolyfe, hogy immár a fejedelemasszony termeiben is kínálás nélkül mert leülni s önnagyságával disputálni.

Végre megjött az óhajtván várt küldemény is Bécsből éppen Mihály-napra. Négy szolga tette le a szekérről a nehéz ládát. Telekiben elhűlt a vér, hogy hát mi olyan nehéz van azon a grófi diplomán?

Felszakították a fedelet roppant várakozás közt... Telekinek a lába reszketett az izgatottságtól... Teleki Flóra is előjött a szobáiból a hölgyeivel... Naláczi uram és Baló is ott nézte.

Hát amint lehámozzák felül a vászonburkolatot, szemük elé tűnik tömérdek ezüst tál, gyertyatartó, billikom, tálca, kanalak, kések...

- Edd meg! Edd meg! - kiáltja Teleki elsápadva. - Hát ezüstkanalakat kértem? Hát ezüstkanál kellett nekem?

Dühösen markolt bele a ládába, valóságos fúriában volt.

- Több ezüstöm van énnekem, mint egész Bécsnek! Valamennyi birkámnak ezüstpatkót csinál-tathatnék. Nem kell, nem kell. Nyissa ki, Baló uram, az ablakot -, rivallt rá Baló Kristófra.

Persze, hogy nyitotta Baló uram lóhalálban.

A hatalmas tanácsos úr pedig kezdte kihajigálni rendre az ablakon a szép mívű ajándékokat az utcára, amelyik pedig a szoba kövezetére gurult, ádáz dühvel taposta elkeseredetten:

- Összemorzsolom, felolvasztom, apró darabokra töretem s bevetem vele az országot. Kinek, minek néznek engem?

Tajtékozott ajka a méregtől, és a fogait csikorgatta, s amint az utolsó darabot is kiemelné a nagy ládából, hát egyszerre csak ott van alul *a grófi diploma*.

Az volt még csak a meglepetés, borúra derű, egyszerre kimosolyodott őkegyelmének az ábrázata.

- Holla, Naláczi uram! Szaladjon le kegyelmed egyszeribe, szedje fel nekem az őfelsége ajándékait. Szaladjon, fusson kedves Naláczikám!

Hát ez bizony abból az ezüsből van, amit Naláczi uram még összeszedhetett az utcán, mert a nagy részét elvitték a járókelők.

Azért vannak hát rajta csupa olyan csaták, ahol az osztrákok győznek.

Ebből különben azt is megtanulhatjátok, hogy sose ítéldetek egy ládának a tartalma fölött, míg a fenekét nem láttátok.

...Említettem már, nagy kár, hogy Bercsényi Miklós uram nem volt ott, mert az amilyen nyers ember lehetett, megmondhatta volna Tisza Kálmánnak: hátha egyszer ő is kap még olyan ládát, amelyiknek ott van a fenekén a grófi diploma.

Vagy hogy talán már rajta is ül.

TISZÁÉK EZÜSTNEMŰI [II.]

Bemegyek ma délután a redakcióba, s mire nem virradok ott? (Mert nekünk újságíróknak délután virrad.)

Az újdonsági rovat csinálója gyömöszöli éppen a lapba az alább olvasható igazi kommuniké-rövidségű helyreigazítást.

(Helyreigazítás.) Lapunk dec. 10-iki számában »A Tiszáék ezüstneműi« című tárcára vonatkozólag *illetékes* helyről arról értesítenek, hogy Tisza Kálmán birtokában a Teleki

Mihály-féle *ezüstneműből egy kanál sincs*, ennél fogva ő a hozzáfűzött történetet sem mondhatta el.

De már ez mégis furcsa, hogy a saját lapunkban megcáfolják az embert. Én megengedem, hogy őexcellenciájának zokon esik, hogy a Teleki-ezüstből egyetlen kanalat se kapott, de mire való elrontani az én történetemet?

Elvettem hát az illetékes helyről jött cáfolatot a hírrovat vezetőjétől, hogyha már közölni kell, hadd írassak hozzá kommentárt is.

Mert látom én a dolgok összefüggését nagyon jól, s ösmertem egyszer egy országbírónak a fiát, aki megosztozkodván a vagyon felett a testvéreivel, egész nyugodtan éldegélt a maga portáján, s éldegélne még tán ma is, ha valami bolond barátja be nem ugrasztja.

- Hát, hogy vagy megelégedve az osztállyal? - kérdé tőle egy ízben.

- Meg vagyok elégedve. Mindenikünknek kétezer hold jutott, az épületeket is igazságosan igazítottuk el, az ingóságokat ellenben pénzzé tettük, s azután osztottuk fel.

- Hát az aranykalodából mennyit kaptál?

- Miféle aranykalodából? - kérdi az nagy szemeket meresztve.

- Ej, hát az aranykalodából.

- Nem láttam én annak a színét sem.

- Lehetetlen. Hát nem is tudakoztad?

- Talán nem is volt?

- Már hogyne lett volna, te bolond? Hiszen látod, hogy a falusi bírónak is van kalodája, hát az országbírónak hogyne lenne? Csakhogy míg amazé fából van, ez vert színarany.

- Tyűh, hát persze hogy engem megcsaltak az atyafiak. Ezer mennydörgős mennykő... hamar ide egy prókátort, aki kipörli.

Nem mondhatom tovább, mert nem tudom, kipörölte-e aztán a prókátor az aranykalodát, de azt se tudom, hogy az osztályos atyafiak kipörölnék-e az ezüstkanalakat Tisza Kálmántól, ha véletlenül rajta száradna, hogy ott vannak?

De, hogy ne legyen mégis semmi processzus, leginkább a prókátorok elleni antipátiából (Tizsánál is nyilván az dolgozik) nem vagyok ellene annak, hogy béküljünk ki.

Ő kijelentette, hogy a Teleki-ezüstneműből egyetlen kanala sincs, kijelentem hát én is, hogy a Teleki-ezüst adomához egyetlen adatom sincs.

De hát a fantázia is *ezüstműves*. Ezt meg a publikum jelentse ki.

GREGUSS ÁGOST

Már egy esztendő óta voltak kitéve barátjai annak az aggodalomnak, hogy Greguss Ágostot el fogják veszteni. Beteg volt már régóta, azt rebesgették, hogy gyomorrákja van, s ez a rák az, mely nem cammog visszafelé, hanem sebesen viszi áldozatját a sírba előre. Mert hiszen a sír minden földi útnak a végződése, tehát elől van.

Hol jobban lett, hol rosszabbra fordult, hol föl, hol le, ez az a hinta, amit már a halál keze lóbáztat, s melyről már rendszerint csak a Szent Mihály lovára ül át az ember. Egész telet, az egész tavaszt (pedig mennyire szerette a tavaszt) szobájában fekve kellett töltenie, a nyarat

orvosi rendeletből Velence jobb éghajlata alatt kínlódta át, pedig mennyire szeretett itthon lenni.

Nyár végén jött haza jobban kissé, reményt ébresztve bennünk, mert életkedvet mutatott, de maga már nem bízott többé, s kitört belőle szűkebb körben nem egyszer az a bizonyos megalkuvás a halállal, mely a kiválóbb lelkek bátorsága. Humorral beszélt arról most az utolsó napokban, mert a megszűnés gondolata a mélyebben gondolkodó embereket vagy humoristákká teszi, vagy túl vallásosakká. Ő humorista lett, s ötleteivel mulattatta környezetét, mely már mulatni nem tudott azokon, mert érezte, hogy az élet, mely olyan makacs, szívós volt a vézna sovány testben, már vége felé közeleg.

Múlt szombat óta baja annyira súlyosbult, hogy kivált irodalmi és tudományos körökben minden órán féltek a katasztrófától. Éjjel és nappal sokszor süvített fel a telefonok csengettyűje a szerkesztőségekben: »Hogy van Greguss? Mi hír Gregussról?« Míg végre 13-án reggel kiszenvedett, s ezzel új csapás érte az irodalmat s irodalmában a nemzetet, melynek Greguss is egyik kiváló díszje volt.

Született 1825. április 27-én Eperjesen, hol atyja, Mihály tanár volt, s szinte az esztétikával foglalkozott. Iskoláit Eperjesen, majd Pozsonyban végezte. Már 1846-ban tanárrá lett a szarvasi főgimnáziumban, hol a mennyiség- és természettant adta elő. De már ekkor is nagy előszeretettel fordult a széptani bűvárlatokhoz, s itt írta első esztétikai pályamunkáját, melyet a Kisfaludy Társaság elismeréssel fogadott.

Részt vett a függetlenségi mozgalmakban is, mert hévvel csüggött lelke a demokratikus eszméken, melyek átlengik műveit is. Sőt a fegyvert is felkötötte. Ott volt Világosnál mint nemzetőr. A háború után megfosztatott tanári állásától, s később 11 hónapot kitöltött a nagyváradai vár börtönében. Így lett belőle *kész ember*, de hivatal nélkül, mert tanári állását vissza nem kapta többé.

Toldy Ferenc vette pártfogásába, s munkatársként hozta föl Pestre a Pesti Naplóhoz, hol kitűnő esztétikai cikkei által csakhamar föltűnt. Később rövid ideig szerkesztője is volt a Pesti Naplónak.

Munkássága jól megérdemelt jutalmául az Akadémia 1859-ben tagjává választotta, hol székét a materializmusról írt értekezésével foglalta el; a következő évben pedig a Kisfaludy Társaságba is bevezette lelkes barátja, Toldy Ferenc, kinek mindig leghűbb tisztelője maradt. »Érdemben szegény az érdemben gazdaghoz folyamodik« - e szerény kijelentéssel köszöntött be Toldy oldalán, s székét a népköltészet viszonyáról a műköltészethez írt értekezésével foglalta el. Itt mindjárt az oly díszes és fontos titkári állásra emelték, melyet legújabb időkig egész odaadással töltött be.

A Kisfaludy Társaságban tevékeny irodalmi munkásságot fejtett ki, a ballada elméletéről írt pályamunkájával már a harmadik koszorút nyerte el (a széptani munkáját szintén e társulat, »Levél« c. vígjátékát az Akadémia koszorúzta meg), azonkívül írt és felolvasott egyes kisebb értekezéseket, melyek az Évlapokban és »Tanulmányai«-ban jelentek meg; fordította Shakespeare »Timon«-ját és »Szeget szeggel«-jét; Goethe »Korinthosi ará«-ját és Corneille »Cid«-jét; s legújában nagyobb munkát írt Shakespeare-ről, mely az első Shakespeare kommentátorok sorába emelte.

1870-ben a budapesti tudományegyetem esztétikai tanszékének rendes tanárává neveztetvén ki, székét »Bevezetés az esztétikai tudományokba« című előadással foglalta el. Hogy mennyire meg tudta kedvelni tárgyát az ifjúsággal, mutatja azon örömdetes körülmény, melyre 1880-ban, egyetemi tanárságának tizedik évi fordulójának alkalmával némi büszkeséggel hivatkozott, hogy e tíz év alatt tanítványainak száma megtízszereződött. »Majdnem 20 évi szellemi

földönfutás után - mondá ugyanez alkalommal -, végre olyan otthonba jutottam, melyre mindig vágytam, bár érte sohasem folyamodtam.«

Áldásos működését, tanári pályáját a kínos betegség szakította meg.

Legtovább - talán utolsó lehelletéig - érdeklődött az irodalom s különösen a Kisfaludy Társaság működése iránt, melynek újabb időben alelnöke volt.

Még nemrég is ott olvasták fel egyik költői levelét, mely játszi humorral volt tele.

Greguss a nemzet halottja. Helye pótolhatatlan marad, s halála szomorúságot okoz minden magyar embernek.

A koszorúk - mint egy életírója mondja -, amit ő kötögetett a nagyoknak, kiknek műveit magyarázta, méltán megilletik őt magát is.

1883 CIKKEK, TÁRCÁK

A LOJÁLIS KIS PIPA

Bizony lojális náluk még a Kis Pipa is, pedig ez az egyedüli szittya konyha még, ahova mint valami szigetre menekülnek a zsíros nemzeties eledelek kedvelői. Minden ízében magyar hely; az étvágy még mindig »etyepetye« itt, de a spriccer már »freccs«, s a siller »Kazinczy«.

Maga a vendéglős, a derék Karikás bácsi, igazi eredeti ember, aki keményen s jó szellemben kormányozza a régi magyar élet utolsó bástyáját. Ami kitetszik az alábbi kis párbeszédből is, mely fülem hallatára folyt Miska bácsi és egy vendége között az »extrá«ban.

- Hova lett, Karikás bácsi, az a tömzsi borhordozó fiú, onnan a harmadik asztaltól?

- Az? Hova lett volna? Elcsaptam.

- Mit csinált?

- Hagyja el, kérem. Nagy szégyent hozott a fejemre a gaz kölyök... nagy szégyent.

- Ugyan.

- Hát tudja, nem volt egészen tiszta esze, nem volt semmi judiciuma. Képzelve kérem, levelet írt a királynak, hogy vegye szolgálatába... valami kályhafűtőnek vagy minek...

- No, bizony ezért kár volt elcsapni.

- Hiszen nem is csaptam volna én el, hanem rá két hétre fogadtam véletlenül egy másik pincért, aki meghallván ennek a dolgát, vérszemet kapott a bolond, s ő már a királynéhoz írt levelet...

- Hát aztán?

- Ejh, hát erre már aztán megijedtem - mondja Miska bácsi mogorván -, mert feltűnő kétszer: hátha megbosszankodnak, mondom, öfelsegeik, s azt találják mondani »de már ez mégiscsak szörnyűség, hogy mindig éppen ezek a Kis Pipa kellnerei alkalmatlankodnak«.

...S ezért bocsátotta el Karikás bácsi azon melegiben a két kunyorálót, mert mégsem szeretné, hogy király öfelsege nehéz szívvel legyen a Kis Pipa iránt.

A SZÁZÉVES BÁRÓ

(Báró Podmaniczky János)

Azt a bolond mondást is kitalálták már, hogy az ember a bárónál kezdődik, pedig az nem olyan fontos, hogy hol kezdődik az ember, mint az, hogy hol végződik. Az az igazi ember, aki a százévnél végződik. Mert konstrukció kell hozzá s józan, mértékletes élet, hogy az embernek olyan jó kontraktust adjon a halál az itt maradásra.

Hát még úgy élni ezt a száz esztendőt, mint báró Podmaniczky János, vígan, derült napfényben folytonosan, szeretve, tiszteltetve, fiatalon. Mert fiatal maradt János báró örökké, s hogy még a százévet is hárommal szerezte meg neki a gondviselés, egy csöppet se látszott csodálkozni

rajta. Mintha úgy kellene annak lenni. Azon csodálkoznék ő csak nagyot - ha még lehetne csodálkoznia - miképp lehet az, hogy ő meghalt.

Pedig meghalt ma reggel hét órakor rákoskeresztúri kastélyában. Emlékezetes patriarkális alak volt, tele humorral, mely kedélyét mindvégig bearanyozta. Sok eredeti tulajdonságai voltak, de nem az excentrikus különc emberek közül való volt, hanem csak az eredetiek közül.

Már magában véve is unikum egy olyan ember, aki a napóleoni hadjáratokról csak úgy beszél, mintha tegnap lettek volna, s aki már egyetlen kortársat sem lát maga körül, s a mostani aggastyánokat csak tacsókóknak nevezi: »Gyerek az még, hányszor megpacskoltam fiatalabb koromban«.

Mikor gr. Károlyi István meghalt, akit nagyon szeretett és tisztelt, részvétellel kiáltott fel:

- Szegény Pista! De hát mi baja történhetett?

Minden ízében típusa volt nem a magyar mágnásnak, hanem a magyar nemes úrnak, azzal az egy kivétellel, hogy elvei egészen mások voltak.

- Egy magyar nemestől nem kívánok többet - mondogatta -, mint azt, hogy vagyonát el ne költse.

De ha nem is kívánt többet, ő többet tett, mert aránylag kis vagyonból nagyon szép birtokot szerzett össze.

Fősvénységgel vádolták, de igaztalanul. Jótékony célra sokszor adott és mindig sokat. Csak magára költött nagyon keveset.

Akik szemére vetették, hogy fősvényül él, azoknak készen volt a felelete:

- Nem nobilis dolog jól élni, tudva, hogy unokái koplalni fognak. Én nem vagyok annyira önző, hogy családomra ne gondoljak.

Régebben tevékenyen részt vett a közügyekben mint Pest városi képviselő s mint Pest megyei bizottsági tag. De már jó ideje, hogy visszavonult mindentől, s csak a lapokból olvastatta magának a világ folyását. A legutoljára Beniczky Ödön választásánál élt szavazati jogával, s elment Gödöllőre.

Hítták is ebédre mindenfelé:

- Megálljuk csak - szólt -, megkérdezem előbb, hogy hát a többi választók mit ebédelnek.

- Szalonnát.

- No, hát akkor én is azt eszem.

Legkülönösebb tulajdonsága az volt, hogy az általa lakott szobákba senkit sem szeretett beereszteni.

Egyszer ötven év előtt egyik szobájában ebédelt, sült csirke s bor állt az asztalon, mikor jelenti neki a cseléd, hogy tűz van.

Felkelt, becsukta a szobát, s ötven esztendeig volt becsukva. Tavalý találták meg ott a sült csirkét meg a bort.

Birtokait úgyszólván maga kezelte, csupa olcsó gazdatiszteket tartott, néhol csak parasztgazdákat.

Sorba látogatta a birtokrészeket, s mindenütt így vált el a cselédségtől:

- E napokban megint eljövök, fiam.

Úgy tudta intézni, hogy minden birtokán minden órán várták az öreg bácsit.

Mire ő kedélyes ravaszkodással mosolygott:

- Aki urát várja, az nem csal.

Humánus ember volt, sok kedéllyel s ment minden gögtől.

Valahol Bács megyében egy rég elszakadt Podmaniczky egyik sarja, egyszerű parasztember hihetőleg mások rábeszélése folytán fejébe vette, hallván a Podmaniczky bárók hírét, hogy öneki azoknak a nagy birtokaiból rész dukál, s megindult egy tarisznya irománnyal megszerezni a háromszázestendőös juszt.

A Podmaniczkyak persze kinevették, s elutasították a szegény, egyszerű jó bolondot, de ő nem csüggedt, s megpróbálta Podmaniczky Jánoshoz is bekopogtatni.

János kihallgatta szelíden, türelmesen, s aztán így szólt:

- Tehát kend is Podmaniczky?

- Igenis, méltóságos uram! És kívánom...

- Ne kívánj semmit, kedves rokon - mondá mosolyogva János úr -, mert kaparj kurta, neked is lesz. Vagyont hát nem adok kegyelmednek, mert azt én magam szereztem, de a familiába beveszem kegyelmedet. S úgy teszek kegyelmeddel is, mint más rokonommal. Valahányszor idejön kend a saját alkalmatosságán, mindig szívesen látjuk kegyelmedet, s elköltjük együtt tisztességben, amit a szakácsné főzött.

Úgy is lett, a bácskai paraszt Podmaniczky fel-feljárt Keresztúrba látogatóba, s mindig nagy rokoni »piatiká«-t rendeztek együtt (a báró piatikának hitta a dínomdánomot). Még a cigányt is elhívatta néha ilyenkor, mert a cigánynóta volt az egyedüli szenvedélye és a lónevelés.

Az a különös szokása volt e tekintetben, hogy a nyolc-kilenc éves lovakat is csikóknak tekintette, s csak azután engedte őket befogni.

- Aki korán húz, korán dől ki.

Haláláról sokan fognak mély részvéttel értesülni. S különösen a rákoskeresztúriak gyászolhatják igazán: valóságos atyjuk volt mindenben. Szidta, »mustrálta« őket, de megsegítette, ha bajuk volt.

GRÓF FESTETICS GYÖRGY

Az »Andrássy-minisztériumnak«, melyet a »nagyok minisztériumának« szeretünk nevezni, mert ott majdnem a legfényesebb nyolc név van koszorúba szedve azon időkből, egyik tagja ismét a ravatalon fekszik. Nem a legnagyobbak közül való, de nem is a legutolsó. Azon a bizonyos vonalon esik túl, ahol már nincs mértékünk, ahol csak a képzelődés kicsinyít vagy nagyít már. Mert mind jelesek voltak ők, kapacitások, karakterek, hazafiak, gentlemanek gyanú nélkül, tiszták és ragyogók, semmi, de semmi közönségeset nem találhattunk bennök.

Most már távolabb esnek... sokkal távolabb, és elmúlt a nimbusz is, mely a piros székeket övezte akkor, és az alkotmányos élet azóta igen sok embert fogyasztott el (mert a parlamentarizmus ezekkel táplálkozik, s némelykor igen jó étvágya van), egyszóval a »maiak« miatt más szemmel nézzük azt a nyolc arcot azon a képen, melyet akkor igen sok szobában akasztottak fel Magyarországon ékességnek, aranyozott keretben.

Az aranykeretek megkoptak, a rózsaszínű köd szétfoslott, sokat elfelejtettünk, amire emlékezni illenék, és sokat megtanultunk, amire nem lett volna szükség, hogy tudjuk.

De a halál nem felejt... eljön, s ezek a régi ismerős arcok egymásután megjelennek mégegyszer a képeslapokban, átvonulnak onnan emlékezetünkben, tanúságokat hagyva itt.

Nem tart már sokáig ez se. Még csak a fele maradt itt a nagy névsornak, s most ez a fele is meg van kezdve Festetics György halálával.

Eötvöst csakhamar követte Mikó Imre, majd Wenckheim Béla következett s kevés vártatva Gorove István. Csak hárman vannak még életben: Andrássy Gyula, Lónyay Menyhért és Horváth Boldizsár.

Festetics György, kinek elhunytát gyászoljuk ma, a nagy Festetics Györgynek, a keszthelyi Georgikon alapítójának unokája. Életrajzi adatait lapunk múlt számában közöltük, de méltatása még ezzel nem lehet kimerítve. Sokkal nagyobb, díszesebb helyet foglalt el ő közéletünkben, mintsem egykönnyen napirendre térhetne fölötté a közvélemény, mely egyedüli igaz koszorúzója az érdemeknek.

Szerény, igénytelen ember volt a saját körében, ki sohasem tolakodott előtérbe, hiúság nem volt benne semmi. Minden dologban higgadt, megfontoló és korrekt.

Az első miniszteriumba is csak Andrássynak a legnagyobb rábeszélésére lépett be. Sokáig szabadkozott, hogy ő nem érzi magát képesnek egy ilyen állást betölteni. Mikor pedig elvállalta, mindenben félénk óvatossággal járt el, s úgy, hogy tán ő volt az egyedüli, ki soha semminemű megtámadásoknak nem volt kitéve sem az országgyűlésen, sem a sajtóban.

Hazafiasságát igen jellemzi az, hogy nagy óvatossággal bánt a reszortjába tartozó kitüntetésekkel. Például igen nehezen volt rávehető, hogy azokat a mágnásokat, akik az osztrák éra alatt kapták a kilencágú koronát, magyar grófi rangra ajánlja.

Még szebb vonás benne, hogy igen gyakran jegyzé meg kedvetlenül minisztértársainak:

- Sajnálom, hogy elvállaltam a tárcát. Lássátok, én alattam lett az olyan jelentéktelen. Ha más, erősebb ember kezdi vala, nem zsugorodik ilyen kicsinyre. Mert sok függ a kezdettől.

Meglehet, hogy igaza volt, de alig hihető. Később e tárca jelentősége még inkább csökkent, s az elő időkben, midőn a király és a nemzet közötti érintkezés még mézesheteit élte, nem kis fontosságú dolog volt, hogy egy olyan finom, nemes, minden ízében előkelő alak egyengesse ki a támadó differenciákat, s eloszlassa a hidegségnek utóízét.

Festetics Györgynek nagy része van a kibékülés megteremtésében. A Deák-politikának egyik buzgó híve és támogatója volt, s ahol kellett, készen volt minden áldozatra.

Festeticsről mondta egyszer: »Az ő erszénye és szíve mindig nyitva van, de ő magát gyakran szeretné tőlünk elzárni.«

És ez jellemzi őt. Valóban őrála nem jegyezhetünk fel sem apróságokat, sem adomákat, mint más nevezetességekről. Ritkán szállott le a mindennapi élet szereplői közé, de nem azért, mint hajdan Szemere, ki mindig koturnusban szeretett lenni, hanem azért, mert disztíngvált nagyúri természete meg nem szívelte a tágabb körben való mozgás izgalmait. A népszerűséget nem kereste, nem adott rá semmit, az elismerésben nem volt öröme, s mindent kötelességből tett. S ezt a kötelességet nevével vélte örökölni. Ez elől sehol se tért ki.

Dacára azon fényes pályának, melyet befutott, dacára annak, hogy mindig annál az asztalnál ült, ahonnan a történelem íródik, hogy számos főméltóságot viselt, neki magának alig van története. A magánember oly kevésbé látszik benne, hogy szinte még ezután kell fölfedezni milyen volt ő.

Ritkák az ilyen jellemek ma már, s habár nem hangzik fel életükben milliók tapsa s haláluk alkalmával nagy fájdalomjaj, de a gondolkozó ember mélyen, nagyon mélyen él tudja siratni e klasszikus alakokat, akik még fehér márványból vannak vésve.

Legyen áldás porain, s porhüvelyét elhagyott lelke, mely útközben találkozott a testvéreével, maradjon köztünk, a mi főuraink közt, s ébresztgesse bennük az alvó ösztönöket, melyek azt diktálják, hogy akiknek ad a haza, azok is sokat adjanak a hazának. Hogy lehetnének azok gavallérok, akik annyi javakat *ingyen* fogadnak el?

JÓKAI MÓR SZÜLETÉSNAPJA

Nemzetünk e hazában élő legnagyobb fiának és a legnagyobb írónak születésnapja van.

Ma ötvennyolc éve, hogy őt az isten a kis magyar nemzetnek ajándékozta, talán tévedésből ennek, mert bármely nagy országban csodafényes alakká tenné őt lángelméje, és mégis talán szándékosan, hogy hozzá illő legyen a többi óriásokhoz, kiket a század közepe nemzett nekünk!

Derék század volt! Nagy adósai leszünk örökké!

Ki tudja még, hogy fordul: de bízni kell. Egy dolog bizonyos. Amit ideadott, vissza nem veheti már. Amit még el nem hozott, elhozhatja.

Jókait még fiatalon találta az ötvennyolcadik év. Ez a mi legnagyobb javunk, amit ma átérezni illő.

Az évek megkímélték eddig, csak a haját vitték el: de neki nem volt a hajában semmi ereje.

Ragyogó jókedve, szívének derült fénye, melege, tollának aranyos csillogása, lelkének szilaj röptülése mind megmaradt.

Mit kívánjunk neki?

Örökéletet? Megvan az már neki réges-régen.

Nyugodalmat? No iszen az kéne még. Csak hadd járjon-keljen ő folytonosan az önalkotta világokban, az ő fényes városaiban, idilli falvaiban, azok között a délceg hajadonok, páncélos hősök, csodálatos honszerelmű daliák között, akik mind olyan ragyogók, szemkápráztató fényességűek, olyan jók és szelídek, olyan marconák és vakmerőek, aminőkről csak az álmodhatik, aki bennünket ösmer, s hibáinkkal, erényeinkkel együtt szívére zárva hordoz, s onnan kölcsönözi nekik a színeket.

Mit kívánjunk mi Jókainak? Azt, hogy sohase unjon meg minket. S ne azt nézze, hogy mit beszélünk, hanem mit érzünk.

Ne legyen neki keserű azok szava, akiknek a politikai torzszalkodásokban eljár a szájuk. Hiszen mi is az ellenzékkal érzünk testestül-lelkestül, s ha benne vagyunk a harcban, vagdalkozzunk ide-oda, nem nézve sokszor kit ér a kardél, de jól tudjuk, hogy aki Jókai Mór történetét meg fogja írni talán kötetekben egykor, az azt két sorban is oda fogja tehetni jegyzetnek valahova: »Egyébiránt képviselő is volt, s a Tisza-padokban foglalt helyet mint egyik vezéregyénisége az akkori kormánypártnak«.

Hogy ezért a két sorért - mert igazán csak erről a két sorról van szó - nem érdemes annyi lármát csinálni, illetlen dolog minduntalan babéraihoz nyúlni, az bizonyos.

De hát az emberek gyengék, a legjobbak a leggyengébbek, s akit a rajongásig szeretnek - mert a szeretet is nagy zsarnok - attól azt kívánjuk, hogy olyan legyen, aminőnek ők képzelik.

Márpedig Jókait nem lehet olyan, aminőnek minden ember akarná a saját gusztusa szerint, ha csak millió alakot nem tudna felvenni.

Legyen ő hát csak olyan, amilyen. Se gyengébb, se erősebb, se jobb, se rosszabb.

S ha már én meghagyom, hagyja meg az idő is olyannak, amilyen, most még legalább negyven esztendeig.

A JÓ ÖREG DÁNI FERENC

A két epithetonból, amely elválaszthatatlanul odaragadt a nevéhez, csak az egyik volt igaz, a »jó«: öregnek még nem volt olyan öreg, hogy váratlanul, felette korainak ne mondjuk halálát. Ifjúi tűz volt még benne s elég sok nemes ambíció a közhasznú tevékenységre.

Dáni Ferenc - kinek e néhány sort szenteljük - már kora ifjúságától élénken érdeklődött a közügyek iránt, s különösen szülővárosa, Szeged, az ő szűkebb hazája volt szeretetének mély tárgya. A régi embereknel sokkal természetesebb is volt az ilyen lokálpatriotizmus. Ennek élt ifjúságától kezdve egészen a tegnapi napig, s azzal a tudattal múlt ki tegnap éjjel, hogy a város, melynek tevékenységét, lelke tüzeit áldozta, soha meg nem álmodott fényben emelkedett fel virágzóvá, naggyá, sőt hatalmassá is. S azzal a boldogító önérzettel, hogy az emelkedés e munkájában neki is jelentékeny része volt.

De amiképpen ő szerette Szegedet, nem kevésbé szerette őt Szeged. Mert Szeged nemcsak szeretetreméltó város, hanem szeretetre képes város is, s ez nem olyan közönséges frázis, hanem ritka erő s nemes polgári tulajdon.

Téved azonban, aki azt hiszi, hogy Dáni Ferenc nem volt több, mint egy úgynevezett »helyi kapacitás«. Sokkal több volt ő. A szegedi lokálpatriotizmus nem az, mely valamikor ellentétbe jöhetne azzal, amit mindnyájan érzünk, az iránt sohasem szabad ellenszenvvel viseltetnünk, mert Szeged annyira egy mindenben mindig az országgal, hogy azt csak ők képzelik, hogy az az ő »extra érzelmük«, mint ahogy a kálvinista ember Debrecenben csak akkor hiszi el a delet, ha az ő külön toronyórájuk mutatja nekik; pedig hát éppen akkor delet a többi felekezet is.

Dáni Ferenc részt vett összes nemzeti küzdelmeinkben, s hosszú időig állott a haza szolgálatában. A szabadságharcban már ott látjuk, az elítéltek lajstromában is ott a neve. A bujdosást is megkóstolta. És megkóstolta aztán a börtönt. Mert ez volt akkor az »egymásután«.

Mikor az alkotmányt visszaállították, talán három ízben is Szegedet képviselte a parlamentben, s egyik buzgó híve volt Deáknak.

Utóbb aztán Szeged, Hódmezővásárhely és Kecskemét városok főispánjává neveztetett ki. S mint ilyen nagy népszerűsége tett szert a nevezett városokban. Kitűnő modora volt, nyájas, előzékeny mindenki iránt, és semmit se volt képes megtagadni ismerőseitől. Ez néha sok kellemetlenségbe sodorta.

Annyira demokrata volt, hogy az egyszerű parasztok is csak »Dáni« úrnak szólították, s némelykor vállon veregették, ha kedvükbe járt.

A nagy robosztus alakok közé tartozott testileg, kik száz esztendőre vannak alkotva, s még alig volt hatvanéves. Sohase volt beteg, s mindig jókedvű, vidám és életpiros.

Főispáni állásában igen nehéz szerep jutott neki: mert városai mindig az ellenzékhez tartoztak, s őneki nem kis feladat volt úgy képviselni bennök a kormányt, hogy konfliktusba ne keveredjék vagy a közgyűléssel, vagy a kormánnyal, mert pártja abszolúte nem volt, nem is lehetett e városokban, melyeket ennek dacára mégis tapintatosan, s kellő eréllyel kormányzott.

A bekövetkezett szomorú katasztrófában különösen kiválóak az érdemei, nemcsak megsiratni tudta szülővárosát, hanem éjt-napot feláldozva mentett, amit megmenteni lehetett. Az élelmezés és a közigazgatás jóformán az ő kezeibe volt letéve a rémület első napjaiban, mikor mindenki a fejét vesztette. A jó öreg Dáni megállta helyét emberül, s félretette a személyes hiúságot is, mert bánthatta volna, hogy a kormány Lukács Györgyöt bízta meg teljhatalommal s nem őt.

Mikor végre Tisza Lajos királyi biztosnak nevezetett ki Szegedre, magától vált a főispáni állás egészen fölöslegessé, s ezt belátván, Dáni sietett beadni lemondását. Azóta visszavonult szatymazi tanyájára, s ott éldegélt szép csendben, csak néha-néha rándulván le közhasznú egyletek gyűléseire, melyekben mint elnök, részint mint tag ifjúi erőhöz méltó tevékenységgel és kedvvel működött a város társadalmi életének emelésére ilyen módon is.

Eleinte az öregúr visszalépését annak tulajdonították, hogy az ottani városi ellenzék (mert akkor még ilyen is volt, most már nyoma sincs) élére kíván állni, de ő ezt nem akarta, s odaadó bizalommal és lelkesedéssel viseltetett Tisza Lajos működése iránt.

Szeged sokáig fogja gyászolni a jó öregot, mert derék polgárainak egyik legjobbika volt, s amint nem felejtette eddig sem - mert a város mostani fejét, a köztisztületben álló derék Pálffy Ferencet csak »helyettes jó öreg«-nek szólítja -, úgy ezután is sokáig fognak még róla adomázni, s talán az utódok is kegyeletesen ejtik ki a nevet, mely össze van forrva városunk legszomorúbb napjaival, s mely a nehezebb munkaidőben volt mindig elől.

GRÓF DEGENFELD IMRE ÉLETÉBŐL

(Apróságok)

Gróf Degenfeld Imrét azzal a három jelzővel szerették lefotografizni ismerősei: roppant takarékos, rettentő kálvinista és nagyon nagy hazafi.

Az egyiket jól tudhatták az ispánjai, a másikat a püspöke vehette észre, mert unos-untalan levelezésben állott vele, s ha valahol elvitt egy három zsindelet a szél valami kálvinista templomról vagy iskoláról, az mind »eset« volt az öreg grófnak, ki egész éjszakákon át nem tudott aztán aludni, míg minden kálvinista dolog meg nem volt reparálva a környékében. Ami pedig a harmadikat illeti, hogy nagy hazafi, tapasztalhatta minden ember, ha egyébről nem, a leányairól.

Mert ő maga nem igen hozakodott elő a hazafiságával a fórumokon. Nem azok közé tartozott, akik előre tolakodnak, hogy mindég napirenden legyenek. A protestantizmus szolgálatában követett nemes és bátor magatartása után mindössze egyszer látjuk még nevét politikai enunciació alatt az októberi diploma után, midőn ő, Tisza Kálmán, Lónyay Menyhért és gróf Andrássy Gyula újságok révén értesülvén főispánokká történt kinevezésükről, ugyancsak azon az úton újságban nyilatkoztatják ki, hogy nem hajlandók azt elfogadni.

Érdekes, hogy a »makacsok« közül három miniszterelnök került ki később, s az egyedüli Degenfeld Imre gróf, akiből nem lett »semmi«. Azaz, akiből még több lett; mert azt választotta feladatának, hogy gyermekeit jó magyar érzésben nevelje, nagy kiterjedésű családjának ne csak a legöregebb tagja, hanem valóságos feje és példányképe legyen.

S ez sikerült is neki. Négy leányából, kiknek egyike nemes emberhez, másik báróhoz, a harmadik grófhhoz, a negyedik herceghez ment férjhez (Ugyan kihez adnám? - tréfálózott gyakorta - az ötödik leányomat, ha lenne) jeles magyar asszonyok lettek, s magyarokká nevelték gyermekeiket is, kiket sokszor gyűjtött maga köré az öregúr, lovagoltatta őket a térdén, s akkor volt a legboldogabb, ha a kis apróságok felmásztak a vállára, az ölébe, s szeretettel, hízelkedéssel cirógatták a nagyapa vidám arcát, melyet mint valami koszorú körített a deres szakáll.

Családja tagjai közt mindig az övé volt nemcsak az első szó, hanem az utolsó is. A »gyerekek«-hez az engedelmesség illik, s azok meg is szokták nagy tiszteletben tartani az ő akaratát, soha ellent nem mondani annak. Pedig e gyerekek közt ott volt az is, aki egy egész országot kormányoz.

*

Jó szívét, humanitását élénken mutatja az az eset, mikor évekkel ezelőtt fekete himlőben feküdt egyik cselédje, s hagymázos önkívületben lehányván magáról takaróit, kirohant az udvarra.

- Hamar, hozzátok be szegényt! - parancsolá a gróf cselédeinek.

De senki sem mert hozzányúlni a ragályos beteghez.

- Nos, hát egyik se mozdul? Te se, János - pirongatja az egyik léhűtőt - katonaeMBER létedre?

- Több ez a katonadolognál, méltóságos uram.

A gróf nem vesződött velők tovább. Maga nyalábolta át a beteget, bevitte az ágyába, és betakargatta gyöngéden.

Ha nem játszott is kiválóbb szerepet a politikában - amikor már *játszani* lehetett, a keserű részből kivette a magáét - részt vett a szabadságharcban, bujdosott, halálra ítéltetett (Mert ilyen furcsa sorrend volt ez akkor!), de az ismeretes »fehér éjszaka«, mikor a bosszús Haynau *megfordította* magát, váratlan kegyelmet hozott neki.

Az új alkotmányos érában is ott volt mindenütt, ahol a magot vetik - mint mondani szokás - csak oda nem jött, ahol arattak. Beelégedett az egyház ügyeinek vezetésével, s mint elnök pártatlanul ritka türelemmel vitte a tanácskozásokat.

Ami még üres ideje maradt, az mind a családjának jutott és a gazdálkodásnak. Birtokait oly rendben hagyta, mint kevés főúré az országban; kivált kedvenc jószágá, Kocsárd egész kis paradicsommá lett a keze alatt.

Oly szenvedéllyel üzte a gazdászatot, hogyha birtokait látogatni kellett, nem volt rá nézve se vihar, se hó, se sár. Fiatal ember is visszarettent volna gyakran attól a strapációtól, amit az öregúr végigcsinált egy-egy birtokszemle alkalmával.

Gazdatisztjei azt tartották róla, hogy a legutolsó löcsről is tudomása van a gazdaságnál. S valóban fáradhatatlan volt az ilyenekben. Még közvetlen halála előtt is folytonos kontaktusban állott gazdatisztjeivel, s onnan az ágyból dirigálta összes birtokain a külső munkát.

*

De takarékosága sohase ment el addig a határig, ahol a főszenység kezdődik. El sem mehetett, mert Degenfeld Imre gentleman is volt. Sőt még több: ritka jószívűség s ősmagyar becsületesség jellemezte. Bérlei kifogyhatatlanok az ő dicséretében.

Volt úgy, hogy engedett a bérösszegekből, de arra egyetlen eset sem fordult elő, hogy fölemelje. Tégláson még anyósa, Bökönyi Beck Pálné idejéből bizonyos Rosenfeld bírta a regalét olcsó áron, s bár egymást érték a többet ígérők, a gróf soha még csak meg sem mondta ezt Rosenfeldnek.

Történt egyszer, hogy egy másik bérleje (Mandel Pál képviselőnek az apja) azzal a különös ajánlattal jelentkezett a nyírbaktai kastélyban, hogy ő ezentúl több haszonbért kíván fizetni a kántorjános birtok után, melyet már 30 éve használ.

- De hát mi jutott eszébe? - kérde Degenfeld meglepve. - Talán a versenyzőktől fél?

- Éppen nem, gróf úr, hanem belátom, hogy változtak a viszonyok s a birtok most már többet ér.

- Semmi sem lesz belőle - vágott közbe kurtán a gróf. - Nem szeretem, ha a föld ide-oda mozog. Ér, amit ér. Maradunk, ahogy voltunk.

Megtörtént többi közt, hogy a gabonát, amelyre ezer forint felpénzt adott a kereskedő, árcsökkenéssel a gróf nyakán hagyta, mert még így is kisebbnek maradt vesztesége, mintha a kialkudott áron veszi át.

A gróf eközben találkozik egyszer Debrecenben az eltántorodott vevővel.

- Mikor jön el a gabonáért? - kérdezi.

- Jaj, ne is kívánja méltóságod - siránkozik a sarokba szorított kereskedő. - Elég nagy veszteség nekem az ezer forint.

- Mi? Ön eszerint hát nem is akar eljönni a gabonáért? - riad rá a gróf.

- Igenis, nem! - dadogja amaz megszeppenve.

- Ez esetben is el kell jönnie a felpénzeért - szól egyszerre megváltozott hangon. - Csak nem hitte talán, hogy megtartom? Mert haragszom, ha mások sokat nyernek az én káromon, de én magam keveset sem kívánok nyerni a más kárán.

*

Ilyen ember volt Degenfeld Imre, méltó társa azoknak, akik a legközelebbi időkben egymás után elköltözködtek innen. Meglepő is, hogy három mágnás, Podmaniczky János, Festetics György s most Degenfeld hal meg, akikről azt jegyezhetné fel a napisajtó, hogy takarékosak voltak, s bőkezűek csak akkor, ha a közügy kívánta.

De hát igazán a mi főuraink lettek volna ezek? Azokból valók, akikhez oly kevésbé hasonlítanak? Azokból, akikre amiért idegen kézbe esnek a birtokaik, annyi a panasz, amennyi a szeretet hozzájuk, ebben a panaszban?

Igen, valóban ilyenek, egész ilyenek voltak. És nem az történt - ami különben gyakori -, hogy a halál tette jobbakká a halottakat. Bár az történnék - ami ritkább - emlékekkel, hogy a halottak tegyék jobbakká az élőket.

MIBŐL TEREMNEK A VIRÁGOK?

Hát mi egyébből, mint a virágmagokból. De nehogy azt higgyék, tisztelt uraim, mintha én most összebeszéltem volna valami magkereskedővel, s azt akarnám önökkel elhitetni, hogy milyen jó lucerna vetőmag kapható nála, mennyi pompás egzotikus virág és dísznövény »eredete« van ott becsomagolva a nagy zacskókban és bödönökben. Nem én, nehéz fejem van nekem ahhoz!

A saját vetéseinket, a saját kertünket is csak úgy járom, hogy gyönyörködtem a verbéna illat, elandalodva nézem a tulipánt, a kaméliákat, a nagy Marchal Nielt, de én magam nem tudom, hogy terem az meg. Amit én termeszték, azok egyszerű mezei virágok, s honnak szedem a magot ezekhez is, bizony magam sem tudom megmondani.

Pedig éppen az ilyen magokról akarok beszélni. Igaz, hogy megmondhattam volna egyenesen is, ha általában nem az lenne a divat, hogy a publikum igen szépnek tartja, ha valaki messziről kerülgeti, amit mondani akar, s egyetlen szó helyett száz szóban találja meg a gondolatot. Az asszony és a gondolat a mai korban brüsszeli csipkében jár.

Hát én bizony csak azokról a magokról akarok fecsegni, melyekből a költészeti virágok, az irodalmi művek lesznek. A tárgyról, melyek az írók lelkében és fantáziájában nőnek, izmosodnak meg.

Nem olyan bolondság ez, amilyennek az első pillanatban látszik.

Honnan támadnak? Hozza az író magával? Nem hozza biz az, dehogy hozza. Hanem találja, vagy ráragadnak.

Mert megtörtént már velem egyszer, hogy egy igen kedves szegedi barátom, aki foglalkozására búzakereskedő, rám adta esős időben a télikabátját, s én azt elhozván, felakasztottam a ruhafogasomra, s igen hosszú ideig nem jutott eszembe visszaküldeni. Hát az történt, egy napon megdöbbenve veszem észre, hogy búzavetés van a ruhafogasomon. A kabátban mustramag volt, s az kicsírázott a nedvességben, megnőtt és kaszálni lehetett volna. Hiszen ha az isten csodát akar, még a kalamárisból is erdő nő. Csakhogy a csodák már lejártak (a kereskedői annonceokat kivéve, ahol mindég van valami bámulatrakeltő). Ma már belátunk a vesékbe - sőt még odább -, az emberek észjárásába is. Ott vannak még csak bolond vidékek imitt-amott!

De most csak azokhoz az emberekhez van közöm, akik írni szoktak, s ezekhez is csak bizonyos szempontból. Úgy találom, hogy embereim háromfélék. Akik meg tudják látni az alkalmas anyagot az életből, s azt még jobbra teszik tollukkal. Ezek a nagy írók. Azok, akik felismerik az alkalmas anyagot, de egy kicsit elrontják. Még ezek is jó írók. A legtöbb író arról nevezetes, hogy hidegen megy el az anyag között, melyet föllelevenítenie kellene, sőt - oly különös ez elfogultság, hogy - biztosra lehet fogni: ha negyvenkilenc jó tárgy állna előttünk, s egyetlen kevésbé alkalmas, az ötvenedikhez nyúlnának.

Ezért, legalább én előttem, a legjellemzőbb az írónál, milyen tárgyat dolgoz fel vagy még inkább, milyeneket szeret meg. Nagyon fontos ez! Mert egy bizonyos ügyességet a komponálásban és az előadásban sok ember megszerezhet, ha utána van, de a jó tárggyakkal sohasem lesz tisztában.

A tárggyakkal tulajdonképpen úgy van az ember, mint az, aki a lovat kereste, és rajta ült. Legalább én minden dolgomat, amit leírok, már régen tudtam azelőtt, s mikor megfogom a tollat, hogy megírjam, szídom magamat, hogy hiszen milyen régen tudom én azt már, és sohasem jutott eszembe papírra tenni.

Száz meg száz ember állított már meg abból a célból, hogy egy novella tárgyat mondjon el, nyájasan megszorongatva kezemet, hogy azt csak én tudom majd megírni... valami pompás dolog lesz abból... már két hete tartogatja számomra.

Meghallgatom, meg is dicsérem jóakaróim meséjét, de csak a köteles udvariasságból, mert még eddig sohase mondtak semmi olyat, ami tetszenék, s aminek hasznát vettem volna.

De mégis történt egyszer, valami hét éve lehet. Zimankós téli időben siettem az Athenaeum felé, midőn a tömérdek piros orr s zúzmarás bajusz közül egy ismerős csupasz alak bontakozik ki: az egyik lábára biceg egy kicsit, s a túloldali válla magasabb valamivel az innensőnél, mintha erőnek erejével a fejének akarna előlgetni... Nini, nini... a biz az én Repka Mihály barátom, akivel már fél éve nem találkoztam.

- Szervusz, fiskális! - mondom, s sietek elhaladni mellette, mert bizony nem diskurzusra való idő az ilyen.

- Hó, hahó - kiált rám, a télikabátom gallérját ragadva meg. - Állj meg hát, barátja az erénynek.

- Parancsolj, kérlek.

- Ezer szerencséd, hogy találkozunk.

- Nono, mi baj van, Repka pajtás?

- Baj? Szerencse barátom, nagy szerencse. Egy olyan eszmét mondok neked, hogyha te azt megírod, halhatatlan leszel, becsületedre mondom. Ha te azt jól megírod, még talán Gyulai Pál is megírígyli tőled.

- No, mondd el hát hamar, mert sietek.

- Nem addig az hékás. Gyere a kapu alá, mert meghallja előled valaki itt kívül.

S ezzel toporzékolva, táncolva a nagy hidegtől, behívott a kapu alá.

- Hallom már, kérlek.

- Hát izé... de jól vigyázz. Ejnye...

Nagy tenyerével dühösen csapott a homlokára.

- Vesszek meg, ha nem igaz... elfelejtettem. Hát látott valaki ilyet valamikor? Kétségbe vagyok esve, barátom. Elfojt a düh!

Úgy tett a kezeivel, mintha a levegőt kapkodná, majd szomorúan mondá:

- Elfejtettem... Milyen szerencsétlenség! - tette aztán hozzá majdnem siránkozó hangon. - De megállj, megállj csak... hoppó!

Szemei felcsillogtak, s derű öntötte el széles, csontos pofáját.

- Megvan! Megfogtalak kutya! - s összeszorította a bütykös markát. - Egy barátomnak elmondtam tegnap az eszmémet... elmegyek, fölkeresem... azonnal fölkeresem, és megkérdem tőle. Hol leszel egy óra múlva? Várj meg kérlek ezen a helyen.

De ezt már mind csak útközben kiabálta, mert elrohant, mint a forgószél. Hosszú Deák-köpenye lecsúszott a félválláról, s amint utána röpködött, kiegyengette a havat is az Úri utca trotoárján.

Persze hogy nem vártam, de minek is? Hiszen az alkalmas tárgy már megvolt. Az első és utolsó, melyet más mondott, azazhogy tulajdonképpen nem mondott bizony Repka Mihály egy

sort se! Hisz még tán mai napig is az elveszett eszméje után szaladgál, ha már azóta nem vészett el ő maga is!

Egyébiránt bocsánat, urak, hogy már eddig is Repka barátommal fárasztottam önöket. Mert tulajdonképpen nem az én kedvencemről, hanem mindnyájunknak egy kedvencéről, a szegény Tóth Edéről akartam diskurálni egy keveset.

Sokszor elbeszélgettem vele. Az embernek rendesen megvan az a hiúsága, hogy szeret hozzádörgölőzni a jelesebbekhez. Különbben sem volt unalmas ember. A sok magasztalás nem rontotta el egy cseppet sem. Nem vált olyanná, mint az az íróársam, akit ha egy óráig nem dicsértek szemtől szembe, mindjárt elálmosodott. Igen jó folyékony elbeszélő volt, ha a köhögés engedte.

Volt a mi jóemlékezetű Tóth Edénknak egy érdekes darabja, amit meg nem írt. A kereskedői életből szedte össze bele az anyagot, azaz a saját életéből. Mert, mint tudjuk, Tóth Ede is kereskedő volt, mégpedig nemcsak Posner Károlynál inaskodott, hanem mielőtt odakerült volna, már megkóstolta az ingyen szentjánoskenyeret Rimaszombatban, bizonyos Kovács János uramnál, aki ha megél (ti. ha Tóth Ede él meg), ma már bizonyosan hőse lenne egy maradandó becsű színműnek.

Így azonban csak egyszerű fűszerkereskedő maradt a népszínház deszkái helyett odahaza Rimaszombatban. Isten nyugosztalja meg, ha azóta már elhalt volna, bizony hajsza! hja, hogy nem örökké elevenné lett őkegyelme.

Derék magyar ember volt, és »fekete kutyának« hívatta magát: pedig nem volt egyéb fekete, se a lelkén, se a karakterében, se a boltjában, tán csak a medvecukor, mert a pörkölt kávé még barna számba megy a színek között.

Hanem egy makula mégis akadt őrajta, s ez a makula szórta el a virágmagokat, amiket a jeles költő, akkor még az Edus inas, nagy előszeretettel felszedegetett, s éppen örölgette már a lelkében évek múlva, mikor a halál azt mondta, hogy Kovács János uram megírására már nincsen idő. Mert magunk közt legyen mondván, szörnyű mérges lehet a halál, hogy míg ő abban fárad a kaszájával, hogy az embereket pusztítsa, addig valaki nekiáll egy kis pipogya pennával, s csak úgy önti az eleven embereket.

Így nem lett, mondom, Kovács János uramból semmi, de a viselt dolgait elbeszélte nekem Tóth Ede, s most már csak az ő külön benyomásai veszték el, de a tárgyak nem. Igaz, hogy azok értek többet!

A kereskedői nagyizolást, s a kereskedői élet humorát, komikumát akarta színpadra vinni. Egy bohókás felvonást meg is írt már, melyben szembe állítja a »fekete kutya« tulajdonosát a »fekete macska« tulajdonosával mint riválissal a másik utcáskor. Kár, hogy e töredéket nem vették be az összes művei közé.

Amennyire egyszeri felolvasás után emlékszem, a fekete kutyáéknak gyönyörű kislányuk van, Erzsike. Aranyos név, mert úgy látszott, ennek a ragyogó szeme volt az első láng, amely rügyet fakasztott az Edus inas szívében. Az Erzsikét feleségül kéri a fekete macskáék Feri segédje, a legelső segéd a fűszerkereskedésben.

A fűfángos fekete kutya azt mondja először, hogy nem adja oda, hanem aztán eszébe jut valami.

- Tudja mit, barátom, magáé a leány, ha megfelel annak, amit én kívánok.

- Akár a pokolba is elmegyek, ha a mennyországba azon keresztül visz az utam. - Így szólt az első segéd, aki románokat olvasott ember volt, amint az ebből a feleletből is kitetszik.

Mire ekkép felelt a »Fekete kutya«.

- Nagyobb dolgot kívánok én ennél magától. Menjen vissza a principális boltjába, végezze dolgait a vevőkkel, hanem három napig nem szabad egyebet mondania, csak igazat.

Jól van - a kereskedősegéd, hazament árulni, s mindig igazat beszélt három napig.

Hát mi történt? Az emberek eljöttek finom jamaicai rumot venni, mire azt mondta az öregsegéd: »A mi rumunk se nem finom, se nem jamaicai«. Ha mokkakávét kértek: - »Ez csak cikória, és fügekávé, jó uram!«

S így lőn, hogy három nap alatt mind elhagyták a vevők a fekete macskát, s mind átpártoltak a kutyához.

Nem tudom, megtörtént-e ez a tréfa valamikor, s még kevésbé tudhatom, Kovács János uram cselekedete volna-e meg, hanem annyi bizonyos, hogy az ő nyakába készült szakadni.

Azonban ami egyebet elmondok a nemzetes úrról, arra már a kezem írását adom. Mert a közvetlenség melege volt rajta, mikor a szegény Tóth Ede elbeszélte.

Kovács uram nemcsak a földiekkel mint vevőkkel állt folytonos nyájaskodásban, mely főleg a kéz dörzsölgetésben nyilvánult, hanem a kegyes égiek iránt is folyton jó modort tanusított. Minden reggel hangosan mondta el a miatyánkot a héringes hordó előtt.

»Légyen meg a te akaratod - könyörögte mély áhitattal - miképpen mennyben, azonképpen a földön is... (Te Edus, öntöttél-e téglaport a paprikába?), és add meg mindennapi kenyerünket. (Igaz, hát timsót tettél-e a kenyérbe?)«

S ilyenformán ment az egészen az »Amen«-ig.

Az Edus fiún kívül még egy inas volt a »kutyában« és három segéd, akiket nagy kordában tartott a nemzetes úr, s mikor elment hazulról egyedül vagy a feleségével, rendesen megállt az ajtóban, s így szólt:

- Mindjárt jövök!

S homloka valamennyi ráncia gyűlést tartott a szömöldjei fölött.

S ezt mondta még akkor is, ha két hétre utazott el valahova. »Ebben a nyomban itt leszek, gyerekek! Addig is öntsetek egy kis spirituszt a malagára.«

Persze hogy a fekete kutya személyzete aztán minden ajtónyílásnál őt várta, s nem mert beleereszkedni a »szabadabb életbe«.

De emellett a magyaros furfang mellett talpig becsületes ember volt az öreg, ami kis nagyizolás volt benne, azt a görögösködés plántálta a vérébe.

Mindent nagyított, mert megszokta a bolti árucikkeken, s innen átvitte az életbe is. A familiája is úgy nagyizolt, mikép ő a familiájával. Selyemben járatta leányait, feleségét, s nagyságosnak hívatta a cselédekkel. Hogy a származása is meglegyen, kikomponálta, hogy a mesés madagaszkári királynak, Benyovszkynak valami rokona, s ehhez aztán olyan makacsul ragaszkodott, mint az előkelő vignette-ekhez a borospalackokon, melyekben lőrét árult.

Csacska volt, és szapora beszédű, mindenről informáltatta magát, és mindenben informált: csak a fivéreiből szeretett hallgatni.

S ha meg is kérdezte néha egy-egy ismerős, hogy hol lakik most a bátyja, Kovács Mihály.

- A Mihály? - mondá. - A Mihály tengerész Szegeden.

- Hát a Károly?

- A Károly? A Károly csizmadia passzióbul.

Kicsinyelte őket, hát megnagyította egy kicsit, mint ahogy megnagyított mindent.

S ez az erőszakolt nagyítás úgy vette ki magát, úgy lebegett mindenre, mint egy növekvő felhő, mely elfogja az igazi napfényt, s árnyékot von mindenre, de mindenre, a szép Erzsike arcára, a festett fekete kutyára a külső ajtón, ráül a héringes hordóra bent, s ott jár a hátamögött magának Kovács János uramnak is.

Ebben a nagyizolásban, mely nem ritka a kereskedő világban, találta fel a kis Tóth Ede azokat a virágmagokat, amelyekből egy vígjátékot akart növeszteni.

Én úgy találtam, hogy ez a tárgy alkalmas szövőszéke a szomorújátékoknak is.

A »TEGNAP« ÉS A »MA«

Szlava! A »tót szerencsen« meglelt tehát! Már kefélik alája az államtitkári széket. Az államtitkári szék pedig, minden ember tudja, éppen olyan színű, mint a minisztereké, sőt ugyanaz, mert az ember előbb lesz államtitkárrá, s csak ha megkopik, miniszterré, de a szék maga megfordítva futja be pályáját, legelőször miniszteri, s ha megkopik, ki tudja, mi a sorsa... Mondom pedig azért, mert Móricz Pál kérdeztetvén egykor Szarvason, hogy micsoda különbség van a miniszter és államtitkár közt, egészen elütő módon magyarázta meg:

- Nem más bizony, minthogy ha a miniszter elunja az ülést a verhenyeges bársony széken, az államtitkár ül a helyire, hogy a szék soha ki ne hűljön.

Képzelem, hogy fognak a Baross kinevezésén elcsodálkozni odahaza Nyitra megyében. »Nás cslovek! Toja uzs volyacso!« fogják zengei Liptóban, Zólyomban, Turócbán a kaszinókban. S megkezdődik a tót népvándorlás a közlekedésügyi minisztériumba, mert hát úgyis a tótok építették Budapestet, joggal megilleti őket, hogy már egyszer lakják is.

S aztán mi tűrés-tagadás, a közlekedés úgyis speciális tót szakma. Eddig Magyarországon kizárólag csakis a drótos és üveges tótok közlekedtek Európával.

Hanem félre minden tréfát, egyet meg kell adni Tiszának, azt, hogy méltányolni tudja a tehetséges embereket mindenféle melléktekintetek nélkül. Baross Gábor komoly törekvésű, mozgékony, eszes ember. Megérdemli az államtitkári széket is, nem ugyan a saját érdemei miatt, hanem a mások fogyatkozásainál fogva.

Valahányszor azt látjuk, hogy érdemes fiatalember gyorsan emelkedik kiváló állásokra, könnyedén megelőzve kortársait, sőt az öregeket is, mindig örülünk rajta, mert ez a »számárlajtorja« uralmának gyengülését jelenti.

*

De még Barosznál is barosabb dolog, hogy a szegény Odescalchy Artúr azzal az eltökélt megadással ment ki, hogy őt a bukovinai kormány legalább is be fogja záratni. S el is látta magát mindenféle óveszközökkel erre nézve, elbúcsúzott rokonaitól, barátaitól, megcsinálta a végrendeletet, és útlevelet váltott.

- Mert félek - mondá -, hogy engem ott agyonütnek.

- Ne félj semmit. Ha bajod esik, megbosszulunk.

Barátai elkísérték, meg is siratták, kíváncsian várván a következményeket.

S íme mi lett a következmény? Az, hogyha behozza Bukovinából a magyarokat, jó lesz, ha most meg már a bukovinai hatóságtól vált útlevelet (mégpedig legcélszerűbb lesz valami oláh névre), hogy itthon a mi hatóságunkkal ne essék valahogy komoly baja...

Egy bécsi tekintélyes politikus kóválygott a minap itt Budapesten, aki keserűen panaszkodott több helyütt, hogy az mégis skandalum, Tisza kormányozza az egész Monarchiát... Csak már ez a Tisza ne lenne...

Mintha hájjal kengettek volna bennünket. A nemzeti elbizakodás könnyen hiteti el a magyar emberrel az ilyen nagyításokat. S szinte kedve lenne szegre tenni az ellenzéki sarukat. Úgyis kezdik már letördösni azokról is a sarkantyúkat.

Hanem szerencsére nem soká vannak a csizmák a szögön, íme kitűnt most, miképp ualkodik hát Magyarország a Monarchia mindkét felében.

Úgyhogy mindig ő kénytelen engedni, még az olyan dolgokban is, amelyek »nekik« kevésbe kerülnek, de nekünk nagyon sokat érnek.

Az embernek az ilyen uralkodás hallatára önként eszébe jut, a Jókai holnapi verse a »Nemzet«-ben a mesés koldus királyról, aki a fantáziájában uralkodik, de még az s igazibb uralkodás!

*

Egyébiránt a csángó ügyben még nem lehet kimondani az utolsó szót. Mert semmi esetre sem szabad elfelejteni, hogy ennek az egész ügynek van praktikus oldala is.

Egy tekintélyes ember eddig nagy hévvel védte a csángó ügyet, mikor azonban a tömeges behozatalig jutott a kérdés, összeráncolta a homlokát...

- Bizony nem tudom - mondá - magam sem, mit kellene csinálni olyat, ami nekünk is, a csángóknak is jó legyen.

Mert mikor a behozatalról van szó, akkor nem lehet csak annyira mennünk, hogy »gyertek hát, no«, hanem azt is hadd lássuk, hova jönnek, és »mire« jönnek be.

Mert én csak egyszer beszéltem Kántor urammal (a múltkori csángó küldöttség egyik tagja), s ökegyelme bizony hetykén beszélt a világ dolgairól.

Kérdém tőle:

- Hát ott maguknál ugyan miféle hivatalnokok vannak?

- Hát csak olyan kapitányféle gyalogjáró nép! - felelte fitymálólág.

(Ühüm! - gondoltam magamban mosolyogva. - Ebből még a százados székely vér beszél, benne született a homályos kívánság és étvágy a dulokra és királybírakra.)

- Aztán hogy gondolja azt, Kántor uram, ha ugyan be találnának jönni?

- Hát csak azt gondolom, dicsőséges uram, hogy úgy negyven-ötven holdacskát magam is meg tudok túrni.

Ez volt a diskurzusom Kántor urammal.

És én csak annak a mondója vagyok azóta, hogy ne csak azt hajtsuk mindig: mi mit akarunk, hanem tapogassuk ki tőlük azt, ők is hogy mit akarnak. Mert a káposzta úgy marad meg a legbiztosabban, ha a kecske jól van lakva.

*

No, de ezek nem komoly dolgok. Meglehet, míg ma itt a tintába mártogatjuk a tollunkat, hogy gyenge szavakban panaszkodjunk, amiért igen lanyhán veszik az ország sorsának intézői a csángó betelepítés szent ügyét, már azalatt a miniszteri szobákban spanyolfalak mögött cirkalmazzák is a mappán a jövő »csángó vármegye« terjedelmét és határait.

A HŐSÖK SORSA

A párbajhoz három közeg kell... míg egészen vége lesz.

A szekundánsok, a doktor és a bírák.

Természetesen egyik közeg se veszi komolyan a dolgot. A szekundánsok tudják, hogy vér nem lesz, a doktor tudja, hogy seb nem lesz, a bírák pedig tudják, hogy semmi se lesz.

De azért olyan komolyan megy minden, mintha valóságban történnék valami.

Pedig csak a negyedik közeg nem csinál belőle játékot. Az a közeg, amelyet meg sem említettem. Mert a negyedik közeg volt a két fiákeros, aki a feleket kiviszi a csatmezőre.

A fiákerosok egészen komolyan szedik be a vitelbért.

S eszerint van hát mégis valami szolidaritás a párbajoknál.

*

Hanem ne ítéljük el, uraim, az összes párbajokat, hiszen vannak köztük mindjárt eleitől kedélyes párbajok, melyeket mindenki megmosolyog, vagy pláne vidám hahotára fakad a hallatukra.

Ilyen a Wahrmann-párbaj Istóczyval, melyet scenírozni sem kell, azon módon beillik egy vígoperett szövegnek.

Ez operettben egyéb nehézség nem volna, mint hogy a szintér sokat változik, s igen sok képzelt személy (láthatatlan üldöző rendőrség) játszik szerepet, amit bajos lenne előállítani még Molnár Györgynek is. Pedig nem volna bolondság az Istóczy--Wahrmann párbajt görögtűz mellett látni.

A hősök, kiknek babérai már régen elfonnyadtak azóta, ma álltak a törvényszék előtt.

Az ügyész azt kérdi Wahrmanntól:

- Megkísérlették-e a felek a kibékülést.

Wahrmann zordon képpel feleli:

- Igen, de *lehetetlen* volt.

- Hány éves Ön? - kérdi tőle még előbb a bíró.

- Ötvenegy.

- Hogyan? - súgja neki Füzessey. - Hiszen tavaly még csak negyvenkilenc voltál?

- Hiszen azért trafál. Mert két esztendőre öregedtem azalatt a két nap alatt.

*

Füzessey becsatolni kéri az iratokhoz a Pesti Hírlapban megjelent legmagasabb kéziratot, melyben a Komjáthy pisztolyainak készítője életmentésért lett jutalmazva. Ezekkel a pisztolyokkal víttak. Ez nagy enyhítő körülmény. A bíró mosolyog, azután félre inti Füzessey védőt:

- Hát mennyi büntetést akarna a vádlottak számára?
- Vallja meg négyszemközt.
- Hát igazán szóljak?
- Hogyne. Hiszen csak privatim van...
- No, hát tudja én azt szeretném, ha élethossziglan csuknák el mind a kettőt...
- Ah!...
- Éspedig egy cellába.

*

Végre kihirdetik az ítéletet.

- Nyolc napi elzárás!
- Csak! (Mozgás a közönség közt.)
- Tekintetbe véve az enyhítő körülményeket.
- És soknak tartom a nyolc napot - mondja Wahrmann.
- Természetesen - biztatja Füzessey -, mert be kellett volna számítani a kiállott szenvedéseket is a párbaj előtt.

Fellebbeztek. Minélfogva el lehetünk készülve, hogy a nagy vértragédiának még lesz egy néhány nyoma az újdonságok közt, egész addig a stádiumig, míg őfensége két ily hős levente sanyargattatását megelégtelvén, a bajvívó fegyvereik által okozott vétekért - mások elrettentő példájára - megkegyelmez.

AZ UTOLSÓ ORSZÁGBÍRÓ

Igen az utolsó országbíró volt. Senki sem fogja viselni többé ezt a titulust, mely messze századokból nyúlik le hozzánk tündöklő nevekkkel, mintha egy fényes gyöngysor volna. Egy fényes gyöngysor, melyre gaz kezek gyalázatos zsineggel kötöttek ma csomót.

Az országbírói címet, melyhez annyi fényes tradíció tapad, csak Mailáth Györgynek hagyta már meg a parlamenti kormány, mely ezentúl már nem tűrhet maga mellett ilyen örökös nagyhatalmú urakat.

S Mailáth György méltó volt rá, hogy viselje még homlokán az elavult közjog fényességeit, s hogy átvegye az új idők nagy feladatait is azok mellé. Az ő vállán megfért a múlt és a jelen. Az ő kezében megsajnálta a mai nemzedék amazt, és megszerette emezt.

Az utolsó magyar nagyúr fekszik a ravatalon, aki még nem volt »felelős«, s akit nem hányt meg kénye-kedvére a népnek akarata. Olyan volt, mint egy erős és díszes oszlop, mely mindig magasán rendületlenül áll, akár mint csapkodnak, nőnek és sodornak is a hullámok lent.

Ezentúl már csak kúriai elnökök lesznek és főrendiházi elnökök, a két felső gomb két előkelő gépezeten. Az utolsó országbíró meghalt.

S hogy halt meg? Ez a borzasztó! Gaz cinkosok a szobájába törnek, megfojtják egy repce zsineggel, s reggel ott találja szolgája halva.

De hát egy rémregényt olvasunk-e a sötét középkorból, vagy valóban ezt történt egy előkelő, népes városrészben, ma, az ország legelső hivatalnokával, történelmünk egyik alakjával s a polgári hatalom egyik legnagyobb kezelőjével?

Megdöbbenve kérdezzük önmagunktól: »Hát csak ennyi az a hatalom, ami a legnagyobbak jut?...«

S valóban szinte hihetetlennek látszik előttünk ebben a megdöbbentő tényben, midőn orvul elesik e fényes nagy alak, hogy mindez talán csak azért történt, hogy tolvajok láncát s tárcáját elvihessék?

A tények mutathatják ezt, de a fátum az nem lehet ily közönséges, ily kisszerű... a mi *hitünk* szerint... öiránta.

S ebben... igen ebben van jellemezve az a nimbusz, amellyel ő bírt ez országban, melynek nemcsak parancsoló feje volt, de hű fia is. Abban van az ő nimbusza, hogy még halálát is nehéz elhinnünk, hogy így esett... így meghalhat, megengedjük, akárki, de nem Mailáth György, az ország bírāja... s ezer regényes hír jár a nép között, mert meg nem foghatja, föllázad az értelme a halálnak azon formája ellen, amely pedig a *legvalószínűbb*.

De ha nem is ilyen gyalázatos merénylet áldozata is, halála akkor is nagy veszteség.

Rettenetes, hogy *miképp* halt meg, de nem kevésbé szomorító, hogy általában már nincs többé Mailáth Györgyünk.

E kevély magyar nemes, ki büszke volt tartásban, modorban, szavaiban, kit senki meghajolni nem látott soha, mintaképe lehetett az arisztokratának, ki így szólhat a legkevélyebb címer mondattal: »Király nem lehetek, herceg nem akarok lenni, hogy Mailáth György maradhassak«.

Kora fiatalságában lépett a közpályára, azóta mindig nagy tisztelet környékeztetése, s oly tekintélyre tőn szert, minő még csak Magyarországon »volt« lehetséges.

Mindég a konzervatív nézetekhez hajlott, hanem hazáját hően szerette, s mint kancellár nagy érdemeket szerzett azon út kiegyengetésében, melyre aztán Deák vezette rá a nemzetet. Deák maga is többször mondá róla: »Ő septe el a havat előlünk«.

Egyéniségének roppant súlya volt közéletünkben válságos események alkalmával, kivált mióta Deák meghalt. A király is elégszer kívánta tanácsát hallani.

Kevélységét s azt, hogy mennyit tartott ő állására, jellemzi az az eset, hogy mikor Horváth Boldizsár igazságügyminiszter lett, nem akart elmenni hozzá tisztelegni, pedig az új alkotmányforma azt kívánta már, hogy a Kúria elnöke ott legyen díszruhában. Végre is Andrásynak kellett valahogy elsimítani a kis disszonanciát, ami különben nem volt nehéz, mert a makacskodás csak a minisztert illette, s nem Horváth Boldizsárt, akit nagyon sokra becsült és nagyon szeretett.

Okos, gondolkozó fej volt. Beszédeiben mindig volt eszme és tartalom. A magyar nemesség összes nagy tulajdonait bírta, csak a hibákat nem. Ezért nem lett soha népszerű. Mert a hibák nálunk sokkal jobban népszerűsítene az erények mellett, mint pusztán az erények. Szomorú, de igaz!

Közéletünk majd minden rétegében nagy úrt fog hagyni halála. Az Akadémia, Kisfaludy Társaság is tiszteleti tagját veszítette benne. Nem volt az a közcél, ha jó és üdvös, amit ő ne támogatott volna. Különösen az irodalom mecénását siratja benne. S vajon ki nem sirat? A nemességnek díszjele van oda. A bírói karnak feje. A királynak egy nagy támasza.

Mint férfi jellemes volt, hogy ritkaság, mint bíró pártatlan, mint államférfi széles látkörű és tapintatos, higgadt fontolgató, a tanácsban bölcs, az életben okos, családi körében pedig gyöngéd férj és kitűnő apa, ki gyerekeit erős magyar szellemben nevelteté. Áldás legyen emléken, s borzasztó halála olvadjon el gyorsan az emlékezetben, nehogy felháborítsa az embereket a gondviselés keze ellen.

ORSZÁGGYŰLÉS A MEGYEHÁZBAN

(Képviselői beszámoló)

Valami tíz napja lehet, kapok egy telegramot, melyben a következőt jelentik: »Újvidék, 12 ó. 8 p. Ön egyhangúlag képviselőnké választatott. Elfogadja? Bogyó; elnök«.

Hát miért ne fogadnám el? Hiszen elülhetek én is odalent azért, hogy eddig mindig fent ültem a karzaton. Nem vagyon én magasratörő!

No, mégiscsak szép, hogy így tudtomon kívül lettem meg! Csakhogy hát már most nagyon megszorodott az én dolgom. Nosza, Scarron fiam, csinálja azonnal programbeszédet, s értesítsd Bogyó választási elnök urat, hogy mikor utazol le.

Az ám, programbeszédet! Csakhogy miféle pártra szólót? Mert a telegramból bizony nem bírtam kiokoskodni, hogy miféle meggyőződésben legyek már ezentúl? Kormánypárti vagyok-e vagy habarékos, ha ugyan nem szélsőbali, sőt az se lehetetlen, hogy *nemzetiséginek* választottak meg, azért az érdememért, hogy még eddig nem írtam meg a rác atyafiakat.

Másnap találkozom az utcán Tisza Kálmánnak, már éppen meg akarom szólítani: »Hol jársz, hol, tisztelt képviselőtársam?« Mikor roppant mogorván rám kacsint az egyik szemével, amiből egyszerre megtudtam, hogy az ellenzék tüntetett ki bizalmával.

De nem tartott sokáig az illúzió, egyik halálos ellenségem felvilágosított, hogy igaz ugyan a képviselőség, csakhogy a színészkongresszusra. Programbeszédet ugyan nem kell csinálni, hanem az is igaz, hogy napidíjakat se kapok. A gazember legalább a pünkösdi ünnepeken hagyott volna még meg képviselőnek.

Nekem jó lett volna, az országnak pedig nem került volna semmibe!

No, mindegy. A cím mégiscsak megvan, ha az immunitás hiányzik is!

Megnyugodtam. Sőt ma még bizonyos meglegedést is éreztem magamban, hogy itt lehetek. Hiszen rendkívüli mulatságos dolog ez.

A »t. Házban« komoly emberek komoly dolgokból tréfát csinálnak. S az olyan végtelenül szomorú! Itt meg tréfás komédiások tettetik, hogy ők komoly dolgokat végeznek, s ez olyan rendkívül kacagtató.

A megyeház terme egészen megtelik a vidéki színészekkel és képviselőkkel. Érdekes csoportok.

A vén főispánok, palatinusok a falakon megelevenedni látszanak, amint a napsugár vékony nyelvecskéit rájuk öltögeti...

A hóhéros ruhájú Esterházy, mintha a nagy hasát fogná nevéttében.

II. Rákóczi Ferenc összevont szemöldjeivel szinte kérdeni látszik: »Mi történik itt? Ki hagyta itt nyitva az ajtókat?«

A kemény Nyári Pál az ablakon bámul ki.

Deák Ferenc pedig mérges arccal kiabálni látszik valamit. Bizonyosan ezt: »Vegyetek le hirtelen erről a falról«.

Igen, ott ahol annyi nagy vihar lezajlott, a tekintetes karok és rendek helyén vidám zajongó színészek ülnek, ugrádoznak szerteszét.

Elölülő a nagy Ribáry. Úgy ül ott, mintha ő kormányozná Európát. Pedig hát csak Feleki kormányozza. Már ti. nem Európát, hanem Ribáryt. Olyan sovány, mint a vidéki színészet. Méltón karakterizálja.

Mellette Feleki bátyánk, akárcsak Brankovics György (de nem az - »és lapszerkesztő«, hanem a szerb despota) hatalmi szóval dönt, ha az argumentumokból kifogy. Pedig kifogy.

Csodálatos, hogy mindenki rekedt, és senki sem tudja a szerepét. Sugó nincs sehol. Se rendező. Az ördög látott ilyen előadást!

A karzaton ott látjuk a kedves Dancz Ninát. Thalia birodalmának nagyjai közül Vizváry Gyulánk kevély daliás alakja, Odry Lehel férfias feje, Nagy Vince körte arca, Solymosi szelíd fájdalommal mosolya tündöklöklik.

Igazi képviselő csak egy van, Hentaller. De azt se akarják igazolni. Jó szerencséje, hogy azzal fenyegetőzik, kihívja az egész kongresszust. Hets Ödönt is ott látjuk, aki azért nevezetes ember, mert ő van a legtöbb emberrel pertu Magyarországon.

Különben szép rendben folyik minden. Korteskedések, kapacitálások jobbra-balra. Éljen Bényei! Éljen Beödy!

A legnevezetesebb a szegény Szilassy Gyuri bácsi mellszobra, annak a fejére valamelyik képviselő rátette a Göndör Sándorbéli kalapját... s a szegény kő-vicispán még csak deresre se húzathatja érte...

Az alapszabályok azt kívánják, hogy a választások titkos szavazócédulákon ejtődjenek meg.

Hát úgy is szavaznak, először a három igazgatósági jelöltre. Ezek közül a legtöbb szavazatot Bényei és Beödy nyerték, de abszolút többséget egyik sem. Az új választásnál Bényei István lett meg.

»Ej, mit alapszabály? - Gondolja magában Feleki Miklós, eközben az órájára pillantván. - Válasszuk meg közfelkiáltással a többieket! Akármilyen rend az alapszabály... nekem ez így tetszik.« S úgy is lett. Titkárnak *Vedress* Gyulát s pénztárnoknak *Szuper* Károlyt felkiáltással választották meg.

Eközben Feleki bátyánk megint az órájára nézett:

»Nini, nini... hiszen kifutja az időből. A körben még most nincs semmi. A partnerek még csak egy óra múlva jönnek ott össze... Hej, gyerekek, tartsuk magunkat az alapszabályokhoz. Mert szent a törvény! Ejtsük meg ezt az utolsó választást titkos szavazatokkal!«

Ez az utolsó választás pedig a könyvelőre vonatkozott.

Kovács István és Mészáros Kálmán kapták a legtöbb szavazatot, de abszolút többséget megint egyik sem.

Hanem itt vannak ám csak még igazi mamelukok! Valahányszor Ribáry és Szücs Gyula (a pátri) a szavazó urnához (Timko vidéki lapszerkesztő újonatú kalapja) léptek, mindig dörgő éljenzés fogadta a két hazafit.

Ami pedig nem volt tapintatos dolog, mert határozottan elvetette a két férfiúban az egymás iránti irigység vészes magvát.

...Isten óvja nagy csapástól mi magyar hazánkat!

A másodszori szavazásnál *Kovács István* lett meg, s ezzel a mai rendkívüli országos kongresszus, mely legkivált a központi iroda tisztviselőinek megválasztására volt összehíva, véget ért. S a tisztikar eszerint így alakult meg. Igazgató: Bényei István. Titkár: Vedress Gyula. Pénztárnok: Szuper Károly. Könyvelő: Kovács István.

*

Ezekben nyújtja véleményes szakjelentését és beszámolóját t. választóinak a mandátumát visszaadó s az újra magánéletbe vonuló

Scarron.

SZELÍD NYÁJASKODÁSOK A T. AKADÉMIÁVAL

Az Akadémia tegnapi választógyűlésének eredménye előttünk fekszik.

Hű volt magához most is az Akadémia.

Bebizonyította megint, hogy teljesen megérdemli a nemzet közönyét, amelyben részesül. Éspedig nem azok által követte el a hibát, akiket megválasztott, hanem akiket elmellőzött.

Mindenütt bosszantó a protekció, de bizonyára legbosszantóbb az Akadémiánál. Mert lehet valakit megtenni grófnak, hercegnek, miniszternek. Ez még mindig transit. De valakit megtenni tudósnek a családi származás indokából, az már szuperlatívusza a komikumnak.

Vannak az Akadémiának tagjai, akiknek a nevét senki sem tudja, a bejelentési hivatal kivéve (Cukor utca szöglet háza).

S viszont vannak olyan akadémikusok, akik Arany János nevét nem tudták, mikor a választása volt.

Vannak akadémikusok, akiknek a halála csak nyolc-tíz év múlva sül ki. Valaki rájön, hogy nini, hiszen erről az X-ről már húsz év óta nem hallottunk semmit, tudakozódni kellene illetékes előjárósága útján, él-e még. Némelyekről ki se sül soha. S ezek a valódi halhatatlanok.

Vannak akadémikusok, akik nem tudnak írni, s viszont nyelvészekül szerepelnek olyanok, akik egy nyelven se beszélnek jól. Még csak a váci siketnémák vannak hátra. Esztendőre már ezek közül kellene jelölni ebbe az osztályba, amelyből Szarvas Gábort kibuktatják.

De még sokkal rosszabbak azok, akik írni tudnak, mert ezek nem az embereknek írnak, hanem az egereknek. A szegény egerek eszik meg a könyveket, de nem olvashatják, mert olvasni nem tudnak.

Nincs itt hát más mód, csak vagy az egereket megtanítani olvasni, vagy pedig más emberekből szervezni az Akadémiát. Nem tudom biz én, melyik menne könnyebben!

Igaz, hogy Magyarországon ez mind passiert, mert Magyarország olyan állam, ahol a király kegye teszi meg az embereket tudorokká, nem a tudományuk.

Mikor őfelsége a kolozsvári egyetem idejében néhány urat kinevezett tudornak az egyetem előterjesztésére, egy köszvényes öregúr elmésen jegyezte meg:

- Bárcsak egyszer eszébe jutna a közegészségügyi tanácsnak, hogy neveztetne ki engem őfelsége által *fiatal embernek*.

Ilyen lehetetlenségekben dolgozik az Akadémia, ne vegye hát rossznéven, ha a közönség nem hiszi a lehetetlenségeket, s minden új választás lejjebb szállítja renoméját azoknak is, akik valóban megérdemelnék, hogy nagy tekintélyben és tisztességben éljenek előttünk, akik régi korból megszoktuk süvegelni a tudományok fölkentjeit. Csakhogy akkor még Minerva volt a védszentjük, nem pedig Fortuna istenasszony.

Egyszer valaki arra a jó ötletre jött, hogy egy egész napon minden embert megkérdezett Pesten:

- Nem tudja ön kérem, kicsoda Mátyás Flórián?

- Sohasem hallottam, uram.

Mindenütt visszautasították. Megkérdezte az akadémikusokat is. Azok se tudták. Végre egy levelező tagot fogott meg, aki nagy memóriájáról ismeretes: ez már csak tudni fogja.

A levelező tag a homlokára ütött...

- Igen, igen, emlékszem már... mintha emlékezném valahonnan. Ahá, megvan. Az egy ügyvéd volt, de még akkor Simon Flóriánnak hitták, mikor én ösmertem.

A jó Mátyás Flóriánról semmit sem lehetett kisütni a világon, sem azt, hogy néz ki, sem azt, hogy hol lakik, mi a foglalkozása, semmit, semmit... csak azt az egyet, hogy akadémiai tag.

Ha derék Széchenyi Istvánunk egyszerre belépne közéjük a sárga csizmájában, istenem de nagyra is nyílnának ki a szemei, de mondaná is szomorúan:

- Hát ezeknek csináltam én meg az Akadémiát? Hát ezért áldoztam én pénzt, fáradságot? Hogy most itt a magyar történelmet megosztrákosítsák. Hogy most itt a nemzet díszé Jókai ellen is, aki több fényt, dicsőséget hozott a magyar névre, mint az egész Akadémia, amióta megállapítottam, öt golyót dobjanak be? Hogy Kossuth Lajos megválasztását agyon intrikálják, de hogy a Csontos István vagy Jánosét⁽⁶⁾ elősegítsék. No, én most ezeknek még egyszer leteszek hatvanezer forintot, egy ilyen című munkára: »Széchenyi István tévedései«. Ezt az összeget legalább nem reszkírozom. Mert senki sem fogja közülni megírni, hogy az én tévedésem ők.

*

Különben pedig beszéljünk komolyan.

Van egypár fiatal tudós, minők Láng Lajos, Pulszky Károly, Thallóczy Lajos, akik megérdemelték a buzdító kitüntetést. Mert már eddig is komoly munkásság fekszik a hátuk mögött.

De miért lett rendes tag Lévy József, aki közönséges, de nagyon közönséges versíró. Vagy ok ez arra, hogy még rosszabbak is vannak ott nálánál?

És miért mellőzik Csemegit, aki ugyan nem rokonszenves ember, de nagyobb tudós azoknál, akik az Akadémiában könyökölnek?

Vagy miért látták jónak kihagyni Hegedüs Sándort? Talán attól féltek, hogy dolgozni fog. Ki gondol Hoitsy Pálra, aki egyetlen a maga nemében, míg Konkoly-Thege uramról kisül utólagosan, hogy egy igen jó dilettáns. A csillagokat ismeri, de ő maga nem csillag. És folytassam-e tovább? Kinek jut eszébe Nagy Miklós, aki egy tevékeny életet áldozott az ismeretek, a műveltség és a tudomány terjesztésére, egyetlen lapjával jobban hatva, mint az Akadémia összes telenyomtatott papirosaival. De hiába neki még az az előny is, hogy Nagy Famíliából való.

⁶ Hibaigazítás: Csontos János.

Jó ötlet volt Cromwelltől, ha azt mondta, hogy egy olyan parlamenttel is el tudna kormányozni, amit az utcán fogdos össze a legelső háromszáz jókabátú járókelőből.

Jámbor Cromwell! Hátha még a mi Akadémiánkat látnád most. Akkor elmondhatnád, hogy a legelső száz jókabátú járókelőből is össze tudnál hozni ilyen tudományos társaságot.

S mi mindnyájan elhinnők. Ilyen lenne az. Jobb semmi esetre sem. Mert az igazi tudósok kopott kabátot viselnek és ritkán járnak az utcán.

S még kevésbé az előszobákban szavazatokért rimázkodni.

EGY JÓ FIATAL POÉTA

Ha a vicispánságból marad ki az ember, rendesen gáncsolja az *utódját*, de ha az útkaparóságtól szabadul meg, rendesen dicséri azt, aki őutána csinálja azt a munkát.

Hát én is dicsérem a magam utódját, aki pedig nem más, mint Pósa Lajos.

De van is őbenne annyi sok dicsérnivaló, hogy még akkor sem szidhatnám, ha a vicispánságból csapott volna le.

De ő ezt nem tette, aminthogy nem is tehette szegény, mert én nem voltam vicispán, az én kedves vice szülőföldemen Szegeden, hanem csak közvéleményt csináltam ott mint vidéki újságíró.

Az pedig igaz, hogy nem nagy dolog, hanem nem is kis dolog.

Ötven embernek írni nem valami lelkesítő, s kivált ha az az ötven ember mind meg van elégedve a királyi biztossal. De azért mégis ellenzéki dolgot kell írni. Tessék itt aztán okosnak lenni!

De vannak előnyei is a szegedi újságírásnak. Ha az embernek nem akaródzik írni, és ha van valami mondanivalója, hát lecsaphatja a tollat, bemehet a Ströbl kávéházba, az összes előfizetők ott ülnek a márvány asztalok mellett, elmondja nekik élőlőszóval. Nem kell ahhoz valami nagy teketória!

A derék Pósa Lajos mindig utánam jött mindenüvé. Utánam született a világra, utánam járt egy évvel az iskolába Batyiban, ugyanazon padban ült, most pedig ugyanannál az asztalnál írta előttem fekvő verskötetét, amely asztalnál én körmölgettem. Bizonyosra lehet venni, hogy esztendőre meg már a mostani helyemen fogja írni a Scarron-tárcákat.

Ezen okokat így előadva, természetesnek fogja találni akárki, hogy különösebben érdeklődöm iránta, mint más eleven poéta iránt szoktam.

Az ő kötete, az első verskötet, melyet díjtalanul olvastam el. Eddig mindig csak a legvérmesebb ígérek bírtak rá ilyesmire.

És nem bántam meg. Ez a kötet hazavitt engem a mi csendes vidékünkre, melyről a paradicsomhoz vették a mustrát. Pósa is innen való.

Olyan vidék ez, hogy nehéz itt nem lenni poétának. Tehát nem is érdem. Minden poézist lehel. Zúg a szabadkai erdő, hallik az osgyáni harang, kár hogy elrontja a hangját Rima locsogása, amint füzes szegélye közt tovasuhan. Illat párolog ki a földből, s a fűvek összebeszélnek a virágokkal ezen a helyen, hogy egyikből se nőjön kevesebb.

Ha Tisza Kálmán itt született volna, még ő is lírai verseket írna ma, és Salamon Ferenc közölné a Budapesti Közlönyben.

Tompa itt szedte benyomásait, Adorján, az elfelejtett nagytehetségű költő, itt lakott. Tóth Ede is addig köhécsejt, míg kiköhögte »Falu rosszát«. Ezek mindnyájan hallották a kis Balog folyócska csörgését.

Most pedig itt van Pósa. Azazhogy itt volt ő már ezelőtt is, de önök nem akarják észrevenni. Ez már a harmadik kötete.

S valóban olyan, mint a kis Balog folyó, hol megdagad, hol megapad. Az első kötetét tetszéssel fogadta a sajtó. A másodiknál egészen elfogyott a dicséret. Ekkor fogta magát, s írt egy harmadikat, mely joggal megköveteli az elismerést.

Ez a harmadik kötete van most előttem kinyitva.

Endrényi Lajosnál jelent meg Szegeden. Nagyon díszes kiállításban, s tartalmát néhány balladaszerű darab teszi, melyek közt legkiválóbb mind formára, mind tartalomra nézve »Fekete Borbála«. Azután az »Apró történetek« jönnek, tele friss, üde költészettel, olyan könnyedén papírra vetve, mintha odalehelte volna a tehetséges költő lelke.

Ezekből mintegy kóstolónak közöljük a következőt:

*Boldog a gőzkocsi, egyhangúan zakatol
Hegyre föl, völgybe le,
Zengedez a madár, mosolyog a tarka
Virágok serege.
Egy kis ház ablakán, zöldellő fák közül
Fehér kendő lobog;
A kocsivezető szíve örömében
Oly hangosan dobog.
Dübörög a gőzös... völgyi virág nyílik
Zeng ma is a madár...
Az a fehér kendő, zöldellő fák közül
Többé nem lobog már.*

A kötet zömét ez érdekes, kedves apró történetek teszik. Úgyszólván specialitás irodalmunkban. Tarkán váltakozó színekből kötött mezei virágok, egyszerűek és ízlésesek, s bizonyos harmónia van köztük, mely elénk tükrözteti írójuk szelíd, borongó kedélyét és jó szívét. Ha egyébe se volna ezeken kívül a kötetben, akkor is számot kellene annak tennie irodalmunkban.

De van egyéb is. Az foglaltatik benne még, amiben Pósa már úgyszólván mester: »Gyermekversek«. Kár, hogy ezekből kevés van. Amit Pósa e nemből produkál, az annyira a gyermekvilág kedélyéhez van szabva, hogy alig van egy írónk is, aki utána tudja csinálni.

A »Vegyesek« zárják be a kedves kis kötetet (melynek ára 1 forint). Ezekben már kevesebb az értékes. De néhol megpendül itt is az igazi költői érzés és melegség, mint p. a »Radnóti harangláb« címűben.

*Köteledbe hej be sokszor
Belecsimpajkodtam,
Temetésre vagy imára,
Hogy megharangoztam.
Sok víz lefolyt a Balogon,
Öreg már azóta...*

.....

*Oh, mióta nem láttalak,
Messze-messze jártam.
Égbenyúló, aranygombos
Tornyokat is láttam.
De a te kis harangodnál
Egy se szólott szebben...
Hej, százszor is, ezerszer is
Megcsendült szívemben.*

Mindent összevéve Pósa kötete nagy haladás nemcsak a *második*, de az *első* kötete után is. Megérdemli, hogy úgy a közönség (ez különben eddig se volt iránta fukar a rokonszenvével), mint a sajtó és a kritika is méltányolja, kijelölván számára azt az igen tisztos helyet, amit ezután fog elfoglalni a fiatal irodalomban.

*

A fiatal költő, kiről e kis cikk szól, sohasem tartozott az úgynevezett Titán hadhoz, amely felhőket reggelizik és hagymát vacsorál. Inkább a másik végletbe ment bele.

Ő az első fiatal poéta mindazok közül, akiket az emberiség ösmert, aki hallatlan szerénységében a saját nevét is kicsinyítve ejti ki.

- Én *Pósika* vagyok - szokta mondani némelykor a bemutatásoknál.

Eddig mosolyogva hagyta rá minden ember. De ha így halad, nemcsak hogy egész *Pósa* lesz, de még *nagyító* jelzőt is kaphat a neve mellé.

A MÁSIK

(Péchy Jenő)

Mátészalka gyászban van...

De a képviselőház és a szabadelvű klub helyiségein is gyászlóbogó leng. Azokat, akiket meg szokott rémíteni »ott« a fekete zászló, s akik a kapustól kérdezősködtek »ki halt meg«, azt a feleletet kapták, hogy Péchy Jenő, a mátészalkai képviselő, amire mind azt morogták meghatottan: »Tudtam«.

Igen, *tudta* azt már mindenki. Régen jelöltje volt már a halálnak. Úgy járt-kelt köztünk majd két év óta, mint egy tűnő árnyék. Az a baja volt, amely a leggyógyíthatatlanabb és terjedésében a legmegdöbbentőbb: tüdősorvadás.

Ha így terjed ez a baj, a jövőben szinte ritkaság lesz majd egy olyan ember, aki ötven évet él meg. Szegény Péchy Jenő még csak a harmincas években járt. Alig lehetett harmincöt éves, de máris munkás és hosszú múlt van a háta mögött. A parlamentnek úgyszólván veterán tagja volt. A negyedik országgyűlésről szólította el a halál.

A tél végén láttuk utoljára a képviselőházban, melynek jegyzője volt. Már ekkor készült a meráni útra, s mielőtt elment volna, mint előadó is fungált egy alkalommal. De alakja már meg volt törve, hangja pedig oly gyenge, halk, hogy alig lehetett meghallani. Már ekkor mondogatták, hogy »vissza se jön szegény soha többé«.

Aminthogy nem is jött többé vissza a Házba, melynek munkás, közszeretben és köz-tiszteletben álló tagja volt. Egyike a legképzettebbeknek a fiatal generációban, s egyszersmind a legszerényebbeknek, akit a szereplés viszketege nem kapott el. Mert ebben történik az a *gyors elkaptatása a tehetségeknek*, amelyről annyit panaszkodunk.

Szerény volt, hírnévre szert nem tett, de az a tagja volt a politikai életnek, aminő a legritkább. Jó vezérek mindig lesznek ott, ahol jók a közkatonák. De jó közkatonákat hol vegyünk?

Ezekből halt ki egy Péchy Jenőben. A kormánypárton ült, de következetesen ment Tiszával, még igen fiatal korában mint balközépi lépve be a parlamentbe.

A meráni éghajlat nem sok jót tett vele. Ott voltak együtt egy ideig Halmival, akihez már azelőtt is meleg barátság csatolta. Péchy és Halmi is sokakkal leveleztek. S mindenik írt mindig a másiktól is.

A levél tartalma rendesen az volt extractumban: Javulok, hála istennek, napról napra jobban érzem magam: de a szegény Halmi (Halmi levelében: de a szegény Péchy) az oda van, az nem éri meg az ősz.

Bizony nem érte azt meg egyikők sem. A meráni tartózkodás már nem hosszabbította meg az életüket, legfeljebb megrövidítette nekik az utolsó telet...

A két jó barát ott sétált együtt a viruló rózsák között, s szőtték a sok édes tervet a jövőre. Mert szép az, hogy a halál olyan lepelben jár, mint a mesebeli kísértetek, akiket senki sem lát meg, csak az, akinek megjelennek, azazhogy a halál éppen megfordítva teszi, mindenki jól látja, csak az nem, akihez legjobban közeledik.

Nagy alkotásokról, tündöklő szerepekről beszélt az egyik, amiket el fog játszani, javaslatokat, indítványokat tervezett a másik, amelyekkel itt is, ott is segíteni lehet az otthoni bajokon.

Halmi nemsokára átment Arcoba, Péchy ott maradt. Mikor elváltak, könny volt a szemeikben. Mindenik tudta a másiktól, hogy azt többé nem fogja látni.

Péchy megérte, hogy igaza lett, Halmi már nem érte meg. S ennyivel tán ő a boldogabb.

De Péchyt is már itthon találta a Halmi halálhíre, ott feküdt Gebén, szülő megyéjében, Szatmárban. Mindketten hazajöttek meghalni.

Egy hét sem esik elköltözésük ideje közé. Ha van földöntúli élet, ott újra találkoznak, s ott folytathatják a diskurzust, ahol elhagyták, mikor Halmi Arcóba ment át.

Amazt az egész ország siratta meg, ez csupán egy szűk körnek halottja, de méltán megérdemli részvétünket a gebei sírhalom is, mert egy korán megszakított derék pályát tetőz be sívár rögeivel.

TÚL A DUNÁN

Rövid bevezetés

Minálunk csak úgy mondják, hogy Dunántúl, de a dunántúli ember megharagszik érte, ők jobban szeretik, ha három szóban írják ki az országukat.

Különben meg is érdemli ez a tartomány. Olyan kedves az, mintha mindenkinek a szülőföldje lenne. Különösen gyönyörű megye Fejér megye. Fehér is az, a sok akácfa-virágtól. Ezek illatától terhes a levegő, s ebben az illatban van valami ingerlő, valami mámorító. Itt tovább kell hogy szeressenek a férfiak és kevesebb ideig a nők.

Sehol sem láttam még úgy kifejlődve az akáckultúrát. Minden dűlőt, minden utat ezek szegnek be s mindenkinek a tagját.

Akácvirágokkal van behintve az ugar, ezekkel játszik a szél, ezek lepik be az országot, s ezek ringatóznak a tavak hullámain.

És az emberek nem unják el. Hiszen együtt nőnek fel ezekkel az akácokkal!

.....

Fejér megyének az akácok után a legnagyobb nevezetessége Kégl György.

Kégl György után a Velencei-tó.

A Velencei-tó után meg az...

I. Egymillió palack

Hogy mi az az egymillió palack?

Majd elmondom mindjárt, mert ezzel kezdem meg, lévén éppen a szezonja.

Igenis nyájas olvasó, úgy állnak a dolgok, hogy nekünk is még, akik már kiöregedtünk abból, hogy minden szoknyasuhogás megcsiklandozza idegeinket, nekünk öregebbeknek is megmaradt a nyári időre két ideálunk: Luhi Margit és Mohai Ágnes.

Mert a savanyúvíz ma már éppen olyan kiegészítő része az emberi életnek, mint a mindennapi kenyér. Enélkül nincs tökéletes igazság a borban.

Hát az Ágnes forrás is Fejér megye nevezetessége. Ott fedezték fel egyik kis faluban Mohán; Kempelen birtokos tulajdona.

Megvolt már régen, itták is a kedves savanyúsága miatt, úgy otthon az eresz alatt, erős kánikulai napokban. A szomszédok, vendégek még ki is dicsérték udvariasságból, vagy lehet igazán is, hogy jó víz, derék víz, nagy kár érte, hanem azért senki se álmodott róla, hogy valamikor még országos híré lesz, s úgy megfizetik, mintha színbor lenne. Bolondság az ilyen még álmadozásnak is!

Maga a tulajdonos még kevesebbet adott a forrására, mint az idegenek, de mint a jó poéta mindig a hasznavehetetlen dolgait dicséri, ő is azt a forrást választotta gyakran társalgási témának.

S egyszer - alig két-három éve annak - egy nagyobb társaságban addig járt a kútra, míg elbicsaklott a nyelve.

- Azt mondom én - így szólt -, ha én azt a kutat megnyitnám, de persze nem nyitom meg, mert ki vesződnék az ilyesmivel, de ha megnyitnám, elfogyna belőle... de komolyan mondom, hogy elfogyna vagy...

- Ugyan mennyi? - kérde gúnyosan B. uram, a házigazda egy régi versenyzője, aki különben nagy gentleman hírében áll.

- Hogy mennyi? Hát úgy, mennyi is? Hát körülbelül egymillió palack!

De már erre dühbe jött B. uram és azt mondta: »nincs helyes eszed«.

- Neked nincs.

- No, hát tudod mit - vágott közbe B. elvörösödve. - Engem még sohasem hazudtolt meg senki. Én most ünnepélyes fogadást teszek a társaság előtt, hogy huszonöt botot vágatok magamra nyilvánosan, ha a te vizedből valaha egymillió palackot fogyaszt el a közönség.

- Áll! - mondá Kempelen. - Megmutatom. Meg fogom nyitni a forrást.

S meg is nyitotta. Eleinte gyengén ment.

Alig fogyott el tíz-húszezer palack, hanem amint elkezdte, napról napra emelkedőben volt a fogyasztás. Ágnes nem árult petrezselymet. Lassanként méltó versenytársa lett Margitnak, de hasznát nem hajtotta, mert a szállítása bajos, nem esvén vasút mellett, s a tulajdonos nem bírja egyesek akadékoskodása miatt (meglehet, hogy B. is közre játszik ebben) kisajátítani a szükséges területeket, hogy maga rakhasson le síneket a vasúti lineáig. Aztán a vizet is igen olcsón adja, helyben csak hat krajcár egy palack. Csodálatos, hogy hol növekedik meg az ára útközben annyira, míg a Holzwarthig jut?

Hanem az idén már rohamos lendületet vett.

Még csak június elején vagyunk, s már a hétszázezredik palackot csomagolták be.

B. uram meg van szeppenve.

S ti jámbor kvaterkázók, az ország valamennyi hoteljében és kurtakorcsmájában, gondoljátok meg, hogy valahányszor egy kortyot lenyeltek a Mohaiból, mindig közelebb viszitek B. uramat a szörnyűséges veszedelembe.

Morál ebből az, hogy nem jó a savanyúvízzel tréfálni.

II. Hoitsy és Bartók mint olaszok

Hogy ezt a fejezetet megértse az olvasó, s ami fő, *elhiggye*, egészen elejéről kell kezdenem.

Fejér megyébe úgy jutottunk, hogy Zichy Jenőhöz mentünk ki, szombaton múlt egy hete, annak a szentiváni pusztájára, mely mintegy másfél órányira fekszik Fehérvártól.

Kellemes és sokoldalú út: mentünk vizen, szárazon, gyalog, gőzhajón, vasúton és tengelyen számos viszontagságok mellett.

Mindezen alkalmatosságok között azonban legtöbbet ért Zichynek a két négyes fogata, mely délben Székesfehérvárott várt.

De minthogy nem jöttünk el egyszerre mindnyájan, akiket várt, az egyik fogatot, a szebbiket, ott hagytuk a fehérvári indóháznál, hogy ha esetleg csakugyan megérkezik Bartók és Hoitsy az estefelé jövő gyorsvonattal, hozza azokat is Szentivánra.

És Hoitsyék meg is érkeztek. Hanem ennek a vonatnak volt egy másik nevezetessége is: rajta jött a fiumei polgármester Fehérvárra, akinek ünnepélyes fogadtatására nagy előkészületeket tettek kivált az iparosok, viszonzásul a fiumei vendégszeretetért.

Mi volt tehát természetesebb, minthogy a derék olasz polgármester, ki értesítve volt az ünnepélyességekről előre, előbb fog kiszállni a vonatról, mint a mi embereink, kik arról, hogy Fehérváron mi készül, semmit sem tudhatnak.

A polgármestert megéljenzi a tömeg. Ő hajlongani fog jobbról balra, azután beül a legdíszesebb ott álló ünnepi fogatba. A derék János kocsis ekkor közibe vág a felsallangozott négy pejnek, s megindul, mint a vihar, s elhossa a jámbor Ciottát Szentivánba. Ez tiszta dolog.

De mi történik Hoitsyékkel?

Hoitsyék egypár perccel később juthatván ki az indóházi udvarra, beszállnak a még megmaradt szerényebb kinézésű hintóba, s a város kocsisa elviszi őket a városháza elé, ahol nem tudom én, ki, olasz üdvözlő beszédet mond nekik.

Ezek tévedésből azt hiszik, hogy a vasút Triesztbe vitte őket, megijednek egy netaláni bombamerénylettől, s ijedtökben ők is olaszul kezdenek majd szónokolni. Mert a szükség nagy mester... nagy nyelvmester.

...Ilyenforma aggodalmakat rajzolt elénk eleven fantáziánk. Szíves házigazdánk minden percben kiszaladt a teraszra.

Végre feltűnt a négyes a láthatáron. Nem történt semmi baj. Nem cserélődött ki Hoitsy, se Bartók. Megérkeztek elevenen. Most már mindnyájan együtt vagyunk. Éljen a Haza!

III. Eszter és Samu

A szentiváni szép kastélynak, melyben meglakhatna a burkus király is, egyik legnagyobb nevezetessége Samu és Eszter.

Kedves két teremtmény. Csak egy hibájuk van, nagyon fogott rajtuk az emberi gyengeségek legfőbbike: a hiúság. Rendkívül szeretik a reklámot. Most már harmadszor kerülnek az újságokba nagyon rövid idő óta. Mindig történik velük valami.

Nemrég azt közölték róluk a lapok, hogy Samu és Eszter jegyesek, azután az a hír járta be a sajtót, hogy Samu megharapta a Zichy Jenő kezét... egyszerűen mindig van valami.

S ha meggondoljuk, hogy Samu és Eszter mindössze is csak medvék, határozottan nagynevű vadállatoknak kell őket deklarálnunk, kik felfogják a kor jelszavát, s igyekeznek a főszínen maradni.

De nem is csoda, hogy nagyra vannak egy kicsit, hiszen Szentivánon sokkal nagyobb úr egy medve, mint itt akár egy táblabíró.

Egész nap nem csinálnak semmit, nem kell táncolniuk, mint más rabságra jutott medve uraknak, mert azt akárhogy vesszük is, művészet oda, művészet ide, mégiscsak lealázó egy komoly állatra nézve. Sem pénzért nem mutogatják őket, mint az állatkertben, s nem incselkednek velük pajkos rossz gyermekek.

Gyönyörű vaskalitikában laknak a legszebb kiáltással a hosszú parkra, mely úgy tűnhetik fel nekik, mintha odahaza volnának az erdőben.

Igen lusták. Kivált a férj. Órákig elüldögél a saját hátulsó lábán. Nagy kényelem lehet az, mert ábrázata visszatükrözi ilyenkor a mennyei megelégedést. Ha járkál, körben járkál, mint a nyomtató ló, rendesen morózus sétái közben némelykor megáll, s el-elgondolkozik, mintha valami szakmunkán törné a fejét.

Az Eszter sokkal fürgébb, elevenebb menyecske. Szereti a nyalánkságokat. Nagyon fiatal még szegényke. Félek is, hogy még igen korán lett férjhez adva. Megárthat vézna testszervezetének. Mint egészen tapasztalatlan kis bocs került a grófhhoz, s máris nemsokára - áruljuk el a titkot - anya lesz.

Olyan összedisputált házasság biz az, hanem azért mégse felhős. Megférnek egymással, mert kénytelenek. S ennyivel okosabbak az embereknél.

Mondom, Eszter él-hal a nyalánkságokért. Az urasági cselédek már jól ismerik, s akácfa virágokat tördelnek neki. Az fürgén kapja ki kezeikből a rostélynyílásokon, s kéjes gyönyörrel gyömöszöli magába.

Az akácvirágok édesek, mint a méz. Azt pedig szereti a medve.

Hanem az öreg Samu, aki forgott már a világban az igazi méhkasok között, jól tudja, hogy az csak talmi édesség. Megvetőleg nézi a pákosztás medve-menyecskét, s elfintorított arcából Teleki Samu, aki tudja a medve nyelvét, tudom kiolvashatná:

- Oh, te kis bolond! Te még sohasem ettél jobbat!

Néha, kivált estefelé, mikor már nem süti a nap a bőrüket, sűrűn hallatszanak a morgásaik. De ezekben nincsen semmi a haragból és az ingerültségből: egyszerűen diskurálnak egymással.

Az öreg a régi élményeit beszéli ilyenkor.

A menyecske hallgatja, s úgy tetszik kérdezősködik.

- Hát még mit láttál a világban?

- Mindent láttam már, fiacskám - mondja a medve. - Láttam falut, várost, nagy házakat, voltam már állatseregletben, vittek már tengeren, vasúton, ide pláne szekeren hoztak... Bebarangoltam a földrész minden erdejét, ismeretségben állok minden medvével... ösmerek az emberek közül is sok nagyot, sok nevezetesen, csak még valakire vagyok kíváncsi...

- Ugyan kire?

- A trónörökösünket nem láttam még. Sem soha nem találkoztam társaim közül olyannal, aki valaha látta volna.

Az Eszter is morog ilyenkor, de nem szól. Csak titokban gondolja, hogy ő is nagyon kíváncsi, de nem emberre vagy királyra, hanem legfeljebb kíváncsi egy másik medvére.

Ami tréfa tréfa,... de a Samu mégis irigylendő medve egyben: nincs kire féltékenynek lennie.

A NYOLC TÓ PUSZTÁJA

(Látogatás Zichy Jenőnél)

Ilyenkor nem pusztá a pusztá, ez van most igazán benépesülve. A füvek között egy egész világ, a fák lombjai között is egy másik világ; hát még a tavakban, patakokban? A föld alól előjönnek a hangyák, a kis paszulybogarak, a piros pettyes »isten tehénké«. (Hogy megörülnének ezeknek odahaza a pesti gyerekek!) De nem csak a föld alól, hanem felülről is, ide gravitálnak a levegő milliárd lakói, s egymás után ereszkednek le a madarak, szúnyogok és bogarak. És az arisztokratikus vizek szinte felküldik azokat a kevés választottakat, akiknek ők helyet engednek: a békák kiülnek a partokra a füvek közé (a bolondos füvek azt hiszik, hogy nekik nőtt valami gyümölcsük, s befedik őket gondosan) a halak is ott evickélnek pajkosan, föl sem véve a fölöttük kóválygó gémeket és szárcsákat.

Olyan nyüzsgés, olyan élet van itt ebben a szentiváni parkban, mintha az egész állatország itt tartaná a gyűléseit a növények országában. S e nagy kedves káoszban mégis béke, nyugalom ömlik el mindenre. Két ország van összekeverve, s mégsem idegen benne senki. A nagy szökőkút vígan locsog a terasz előtt, a növények és a föld langyos édes párákat lehelnek. Csupán egyetlen diszharmónikus hang zavarja meg némelykor az elringató zsongás-bongást: Samu, a szentiváni medve mordul fel, majd körülmegy tipegve kalitkájában, megszagolja

hűséges élettársát, a vézna Esztert, s megint megnyugszik. Távol a vadaskertből idehallatszik a fácánkakas idétlen kiáltása. Ritkán szól, de mindig kellemetlenül szól. Az akácok mámorító illatot terjesztenek, a nagy százados topolyafák szétzüllött gólyafészkeikkel szinte fumigatív néznek alá az apró, fiatal fákra. Pedig ezek vannak többségben. Mintegy négyszázezret ültetett el két év óta szíves házigazdánk, gr. Zichy Jenő.

Négyszázezer fa! Kimondani is sok. Mekkora hely kell annyinak!

No de a hely is kitelik. Mikor az ember felmegy a magas, négy emeletes vízvezetéki toronyba, s onnan néz szét a befásított pusztán, azon a rengeteg zöld szőnyegen, melynek se hossza, se vége s mely a napfényben nyolc ezüst szemével mosolyog, szinte kedve volna sírva fakadni ijedtében, hogy »Szegény Zichy Jenő, mennyi tömérdek adót kell fizetnie!«

De a gazda arcán csöppet sem látszik meg a bánat emiatt: hiszen ő az egyedüli ember, aki kevesli, s az idén is tizenkétezer forinttal adott többet az érariumnak, mint amennyit az követelt.

Hogy a szentiváni puszta olyan rettentő nagy, annak különben nem ő az oka: a Zichy Domokos püspök szerzeménye, attól örökölte Zichy Jenő, s az ő kezében lett aztán mintauradalommá úgyszólván egy vesszőütésre. Fejér megyének, leszámítva a szép Velencét, alig van szebb pontja ennél. Vízivadászoknak pláne kész paradicsom, azzal a ráadással, hogy még Barcsból is van benne egy darab: a gyönyörű vadászkastély.

Ennek a lépcsőháza még a Nimród fiához szól. Minden a vadászatot jelképezi, a szarvak a családi címerben, mely a kastély homlokzatán csillog, a nagy agancsok a falakon, a kürtök, őz és medvefejek, szörnyű agyaraik, mint ruhafogasok, bőrük, mint szőnyeg... Mi mindent nem testálnak gyilkosaikra ezek a jámbor vadállatok!

De ha benyitunk a termekbe, ott nyomban elvész a zordon benyomás, melyet az öldöklő fegyverek és a megölt állatok földi maradványai okoztak, ott egy valóságos múzeumban vagyunk, teliden tele azzal, amit az ipar és művészet mint remeket bír előállítani. S az ember szinte várja e sok műkincs közt: melyik ajtón lép be, s melyik Pulszky.

De nem lép be egyikén sem. Nyugodtan nézhetünk szét, s kevély örömmel, ha meggondoljuk, hogy itt minden, de minden honi az utolsó szögig. Zichynek ez az elve, s ebben olyan puritán, hogy dacára a fejedelmi bőségnek, mellyel vendégeit fogadta, a feketekávét ebéd után gyűszűnyi csészékben tálalták, s ha valaki nagyobb adagot kívánt, kereken megtagadta:

- Éppen csak annyit szabad inni a feketekávéból, hogy szomjan ne haljatok. A kávé nem hazai termés. Kár érte a pénz. Gazdálkodni kell vele. Én magam nagyon szeretem, mégsem iszom.

Zichy műkincsei közt nem utolsó sorban állnak a képek. Huszonegy hazai művésztől van itt vagy száz kép, s ezek közt nagy figyelmet érdemel Mészöly Géának egy nagy, az egész falat elborító műve, mely egy kedves részletet ábrázol a szentiváni parkból a vadásztársasággal rajta, az előtérben egy számár által vont talyicskával. Az alakok mint portrék nem sikerültek (hacsak a számáré nem), de talán nem is ez volt a cél, igazi becsét e képeknek a sajátos színezés, a csoportosítás s a világítás által elért bájos összhang adja meg. Mészölytől különben több apró festmény van, melyeket az egy évi ott tartózkodása alatt festett többnyire a pusztán vett motívumokból.

Szobáról szobára menve, alig telik be szemünk Benczúron, Spányin, Ligetin s a többiekén. De hisz ezek még csak a képek, hát a többi tárgyakkal hova legyünk, melyeket itt az ízlés és fényűzés összehozott? Minden egy kis műremek, az asztalok, a kályhák, székek, szekrények, le az utolsó hamutartóig.

»Íme ezek a drága vázák!«

»Íme ezek a drága porcelánok.«

Ilyenförmán kiáltunk fel elragadtatásunkban egy-egy szép, nagy értékű darabnál, kivéven egy társunkat, egy képviselőt, aki semmin se csodálkozik, semmit sem bámul meg, semmit sem tart drágának, hanem némán, hidegen jár a sok kincs közt a nagy csibukkal. El is neveztük emiatt »hallgató«-nak.

Ez a pompás ezüst serleg, galamblovészeti díj (A gróf nagy galamblovő). A gyönyörű album az asztalon a fehérvári kiállítási bizottságtól való emlékül, azt a hatalmas népies szekrényt a tótok csinálták Zichynek (Hja, a tótok! Azok építették Pestet is). A színes szőnyeg bolgár munka, ama kedves támlát ott egy nagy művésznők hímezte, az arany szelencét, mely ott hever az asztalon, I. Napóleon adta egy Zichynek... Mindenhez fűződik nemcsak érték, ízlés, de még fényes név is... Az ember szinte belekábul... Ékes selyempárnát láttam meg egy díványon. Erről már a magam iniciatívájából hittem, hogy alkalmasint Tisza Kálmán stikkelte.

De míg én itt ezeket elősorolnám (éppen két hét kellene hozzá), bizony azalatt sokkal jobban jellemezhetném a szentiváni kastély fényét és kényelmét, ha egyszerűen elmondom, mivel mulatoznak a vendégei.

Mindenki megtalálja itt, amiben kedve telik. Hoitsy Pál után egy óriási telescopiumot cipel két cifra huszár messze ki a puha zöld gyepre, hogy onnan a nap foltjait nézegesse. Az ember úgy van teremtvé, hogy telhetetlen. Nem elég neki a sok árnyék a Spányi festményen.

Bodajk fiatal képviselője nem fölfelé törekszik, hanem lefelé. Ő a néhány ezer lépésre fekvő Sóstóra kocsizik, ennek a partjára két kedélyes faköpönyeget építtetett a gróf, azokban vetkőzik le, mielőtt a tó csendes vizébe ereszkednék megfürödni, fölverve a vadkacsákat és szétugratva nagy darabon az összes vízi állatokat. Félve lépeget be a partról, megrezzenve minden nesztől, nem-e valami mérges kígyó vagy nadály? Pedig hát mitől tart, hiszen immunitás védi a testét?

Egész másképp tölti idejét a »hallgató« képviselő, akinek semmi se drága. Ő már eltanulta a Házban, hogy az ember még mulatságból se tegyen semmit. A kastély előtt táncoló népet nézegeti. Ez a legkényelmesebb. A gróf cselédjeinek mindig nagy ünnepe van olyankor, ha vendég jó. Mert Szentivánon az a rend, hogy mihelyt begördül a négylovas hintó, mely vendéget hoz, azon módon szó nélkül fogatnak az igás szekerekbe, melyek a barna fiúkat kihozzák Fehérvárról. Zichy gróf valóságos vegyüléke a magyar arisztokratának, amilyen az száz év előtt volt, s amilyen az száz év múlva lesz!

Soha sehol nem láttam olyan benső viszonyt nagy úr és cselédei közt, mint itt. A gróf sokat megenged nekik. S csodálatos, azok azzal nem élnek vissza. Mondtuk is neki, hogy őt sohase fogják a cselédjei megölni:

- Dehogyan nem - sopánkodott. - Megölnék a szeretetükkel!

Mikor mind összegyűltek estefelé táncolni, voltak vagy hatszázan. Egy egész felvidéki falu nem áll ennyi emberből.

- Kik ezek mind?

- A cselédjeim.

- És ezek mind itt élnek?

- Mind megélnék - mondja a gróf -, mégpedig mind ebből a földből, sőt azonfelül még én is megélek köztük, aki nekik nem segítek a munkájukban.

Igen szépen rakták a csárdást, kivált a férfinépnek illet nagyon a daliás tánc, mert bizony mi tagadás, itt a szebbik nem a csúnyábbik. De legjobban megbotránkoztatott a Dreischritt. Mit keres a Dreischritt a nép közt? Hiszen csak Dunántúl vagyunk és nem Lajtántúl! Ki az ördög hozhatta ide be ezt a gyalázatos divatot.

Ezen tünődtem, de nem kérdeztem, mert a képviselők bizonyosan azt felelik önkénytelenül, hogy: »Szögyény-Marich«. Hiszen ami rossz van a megyében, annak mindig a főispán az oka - rendet tudó ellenzéki ember szájában.

Hanem meg kell adni, a Dreischrittet is magyaros tempóban járták, s egy-egy duhaj legény oda-odaütötte hébe-hóba a csizmaszárára, s vígan felkurjantott: »Hopp! Zichyeké!«, mire aztán hasonló hetykeséggel eresztett meg néhány délceg mozdulatot a szomszéd uraság parádés kocsisa is: »Hopp! Fiáthéké!« Ami általános »módi« ezen a vidéken, hogy ura nevét viseli a cseléd, s akként is foglal el rangot.

De a közönséges jobbágyoknál sincs különben. Ha a legényt beveszik az asszentációnál, azzal ugrik ki öltözködni:

- Hopp! Császáré!

Erre aztán bízvást rákezdhetik a siránkozást az ott künn ráváró anyám és anyámasszonyaimék; ellenben kiderül a felhős arcuk, ha azzal ugrik ki:

- Hopp! Rózsámé!

Amiből egyébiránt az a tanúság, hogy a Fejér megyei ember mindenféleképpen jut valakinek.

De már sokáig is időztem a népnél, melynek víg kurjongatásai nagyban zavarhatják Bartók Lajost, ki szinte megtalálta a maga passzióját. Egy illatos berekbe elvonulva, költeményt ír a kis fehér albumba, melyet a Zichy-család egyik hölgytagja számára írat tele a gróf nevezetes emberek gondolataival.

Nem üres már eddig sem. Ott van Csiky Gergely, Zichy Antal, sőt még Jókai Mór is a következő mondással:

»Minden hőstett, melyet a férfiak végbevittek és minden hőstett, melyet elmulasztottak, asszony műve volt«.

Lehet benne valami igaz, csak még azt kellene hozzáírni, hogy az asszonyok kacérabbak lehetnének kissé, mert a hőstettek kezdenek ritkák lenni egy idő óta.

Az asszonyokról jut eszembe az a nagy kíváncsiság, melybe házigazdánk ejtett azzal, hogy mint a mesebeli király kitárta előttünk egész szívét, megmutogatta pusztája minden részét, nyájait, majorjait, gulyáit, méneseit, kinyitogatta kastélya minden szobáját, szekrényeinek minden fiókját, csupán egyetlen nehéz tölgyfaajtót hagyott zárva.

Mi lehet ott, istenem? Ott még egy szobának kell lennie. Vajon mit rejteget benne? Urak, ebben valami nagy titok van!

Abban mindnyájan megegyeztünk, hogy titok, csak még a kérdés fölvetésénél volt némi nézetkülönbség. Némelyek így formulázták: mit rejteget, némelyek (biz én kimondom) úgy formulázták: kit rejteget?

S ő maga sohase szólt róla két nap alatt; ha arra jártunk, úgy látszott, elfordítja szemeit, mintha észre sem venné azt a titokzatos legutolsó szobát, ha pedig rávezettük a beszédre, azt is úgy el tudta boronálni, hogy végre is ki kellett jönni a színnel egyenesen:

- Hát az az utolsó szoba? Mi van abban az utolsó szobában?

- Az mindig zárva szokott lenni - mondá kelletlenül a gróf. - Azelőtt nyitva tartottam. De sohase volt eset, hogy valamelyik vendégem figyelmére méltatta volna. Ez annyira bosszantott, hogy bezárattam. Talán el is vesztette már azóta János a kulcsát.

- Ejnye, hát mi lehet benne olyan szörnyű?

A gróf elmosolyodott.

- Az a szoba, a könyvtár.

Hüm! A könyvtár? Egyszeribe megszűnt a kíváncsiság, mintha elvágták volna, s anélkül mentünk el Szentivánból, hogy figyelmebben megnéztük volna az utolsó szoba kincseit.

Útközben aztán, mikor a két gyönyörű négyes fogat Székesfehérvár felé röpített, eszünkbe jutott a mulasztás, s igen sajnáltuk utólagosan.

- Hátha valami unikumot fedeztünk volna fel - hajtotta valamelyikünk.

- Ej, ej, miképp is tehettük, hogy meg nem néztük - sopánkodék a másik.

- Hát úgy tehettük, hogy azt a főúri levegőt szíttuk két napig.

- Igen, a grófi levegő csapott meg bennünket. Átváltoztatott...

Csak a hallgatag képviselő hallgatott most is: ő semmit se ösmer el drágának, becsesnek, sem a vázát, sem a cserepet, sem a könyvet.

Fehérvár szélső házainál megeresztette az ostort a lobogó inges kocsis, s a négy pej úgy röpített, mint a villám.

A gyerekek és a szolgálók utca hosszat kiszaladtak a csodájára, s utánunk iramodva kiabáltak: »Éljen Zichy Jenő követünk«, vesszőparipáikat a kocsik kerekeihez paskolták, a szolgálók pedig a seprőikkel integettek lelkesült üdvözléseket: »Éljen, Éljen!«

Zichy ott sem ült a kocsin, de az mindegy volt nekik. Ők az ekvipázst ismerik a múlt választásról. A gyerekek közül csak egyetlen, körülbelül harmadfél éves kis golyhó nézte bámészan, szótalanul, ingecskéjébe fogózva. Ez hát még nem politizál.

A hallgatag képviselő, akinek semmi se volt túlságos fényűzés a kastélyban, egy kellemetlen rángással húzta be fejét az idétlen, vékony éljenekre esőköpenyébe, s megdöfvén szomszédját, megbotránkozva sóhajtá:

- Én istenem, de drága hangok!

A SZEGEDI DUGONICS-KÖR

Egyszer - úgy beszélük - Trefort így nyilatkozott volna, mikor a harmadik egyetem tengeri-kígyóját a nyaka köré kezdték tekerni azok, akik Szegednek gibickednek:

- Szeged nem arra való város, még könyvtára sincs.

Erre aztán megsegítette az isten Szegedet, lett olyan könyvtára, hogy kiállja a versenyt az ország akármelyik bibliotékájával.

Mikor meglett a könyvtár, Trefortnak előhozták.

- No, kegyelmes uram, van már Szegednek is könyvtára, különb, mint a pozsonyiaknak.

Trefort kelletlenül megvakarta az orrát.

- Nem ér az semmit. A könyvtár csak hideg betű. Megeszi azt a penész. Nem látok Szegeden semmi érdeklődést az irodalom és tudományok iránt. Pozsonyban mégis kiüti magát. Avagy nem virágzik-e a Toldy Kör?

Ezek ellen se lehetett szólni semmit.

Azért esik nekünk jól mindnyájunknak, hogy most rájöttek arra a gondolatra (amiben főleg nagy érdeme van a derék Reizner Jánosnak, a Somogyi könyvtár széles tudományú igazgatójának) megalakítani a »Dugonics-kört«.

Ezzel most már mindene van Szegednek, ami Pozsonynak, kivéven Krexelhuber Tobiása. No de ebbe talán nem szerelmes Trefort, de ha igen, akkor is csak *titkos* szerelem: nyilvánosan nem lehet belefogódzni.

A vidéki irodalmi és tudományos körökre, Pesten, hol az Akadémia és a Kisfaludy Társaság székel a maga arisztokratikus gögösségében, gúnnyal szoktak lenézni, pedig éppenséggel nincs igazuk, mert ezek a körök ott, ahol megalakulnak is, rendesen kevés tekintélynek örvendenek, bő anyagot nyújtva a fővárosi sajtó közvetlen érintkezése folytán úgyszólván a *központtal élő* publikumnak a csipkelődésre. Tekintélyüket nagy fáradsággal kell megszerezniök. Annál is inkább utalva volnának a pesti előkelő társulatok támogatására, ahelyett, hogy itt lankasztó mellőzéssel találkozzanak.

Hiszen az ilyen vidéki körök adhatnak egykor nagyobb lendületet az irodalomnak és tudománynak: ezek folyton szélesedő gyűrűben ragadhatják magukkal a közönség intelligensebb rétegeit, melynek egy része talán csak azért nem szórakozik a nemesebb irányban, mert senki sincs a közelben, aki ráterelje. Én sohase ittam volna életemben teát, ha valaki rá nem vesz először és meg nem kóstoltatja velem ez utálatos sárga folyadékot. S ma a legszenvedélyesebb teaivó vagyok.

A vidéki körök éppen olyanok, mint a kisebb vizek: szépek ott, ahol vannak, sőt imponálnak is annak, aki még nagyobbakat nem látott, de a végeredmény az, hogy a nagyobb vizekbe folynak. Ha a vizek érezni tudnának, jót állok érte, hogy a nagy vizek nem becsmérelnék a kisebbeket, ahonnan anyagukat nyerik, hanem szeretettel figyelnék folyásukat.

Miért nem teszi ezt az Akadémia és a Kisfaludy Társaság is, miért hogy nem a közönnyel szigeteli el magát tőlük, s ezáltal megbénítja azokat úgy, hogy csak fél munkát teljesíthessenek?

Jók ezek a körök. Nekik nem jut a dicsőség, csak a munka. A dicsőséget egészen ideadják. Ők csak dolgozni akarnak emezek érdekében. Nem szabad ezeket lenézni.

De ha nem tekintenők is a szellemi eredményeket (mert igaz, hogy egy vidéki városban, Marosvásárhelyt is, ahol a Kemény Zsigmond társaság működik, nehéz valami különös szellemi eredményeket közvetlenül elérni), sőt ha mellőzzük azt a megbecsülhetlen propagandát, amit a közönségben szereznek (mert több újonc jön össze, ha ezer káplár toboroz, mintha csak száz káplár), akkor se feledjük azon úgyszólván *testőri* szolgálatokat, amit az irodalom és tudománynak tehetnek!

Lám, Pozsonyban is jó volt most a Toldy Kör, mely a Petőfi Társaságot fogadta, s irodalmi ünnepélyét előkészítette. E kör nélkül nem lett volna az se olyan fényes, se hatásában olyan eredményező.

Az egyik szegedi lap méltán panaszodik, hogy a fővárosi sajtó s ennek munkásai, írók és tudósok közönnyel nézik az ő szervezkedésüket, mely annyi nehézséggel jár, s melynek úgyszólván harmatja lenne a biztatás és a buzdító szó.

Ez azonban ne keserítse el a szegedieket.

Jó útra léptek. A saját városuk jövője, s mai fénye követeli, hogy e kört megalapítsák. A közöny ne bántsa őket. Az csak a gyengéket zsibbasztja. Ne azért igyekezzenek szövetkezni a nemes kulturális törekvésekre, hogy *ezek* itt dicsérjék, hanem azért, mert erre a szövetkezésre szükség van. Szeged nagy missziójában - melyben az egész nemzet hisz ma - szép szerep vár a »Dugonics kör«-re. Kár volna azt a szerepet elejteni.

A CSODAMADÁR

(Szegedi tárca)

Ott járkáltam a minap a szegedi újavárosháza előtt, melyet most építtetett fel a királyi biztos egy emeletesből két emeletesre, kíméletesen meghagyván a régi stílt és az arányokat is - még a földél is penészzöld, hogy a szegedi ember azt higgye, ha ránéz, hogy ezt bizony talán nem is építették, hanem egy esős éjszaka megnőtt ilyen nagyra.

Jó szerencse is, hogy legalább megvan a vén városháza, mert különben szétnézvén a fényes paloták között, nem hinné el, hogy odahaza van.

Egy optimista szenátor volt olyan szíves, hogy meg mutogatta nekem az új épületeket és a szépítéseket. A derék Zombory Antal, aki annyira szereti a városát, hogy már tíz év előtt kezdte emlegetni:

- Addig nem szeretnék meghalni, míg Szegednek külön minisztériuma nem lesz.

Később azután nekieredt a kegyes óhajtásoknak, s valami állandó hídformát kezdvén tervezni a Tisza hátára, egyszer annyira fölingerelték a kétkedők és csúfolódók, hogy az asztalhoz vágta ingerülten kis fekete gomba kalapját:

- Látják az urak ezt az ócska kalapot? No, hát azt mondom én az uraknak, hogy az én fejemen nem lesz új kalap addig, míg az a híd fel nem épül.

Ki hitte volna még akkor, hogy Zomborynak minden óhajtása teljesülni fog.

Ott székel a külön minisztérium a Zsótér-palotában. Zombory tanácsnok pedig újdonság kalappal a fején mutogatta: »ni, milyen pompásan veszi ki magát innen az az új híd!«

Azután édesdeden elmerülve a pompás panorama nézésébe, kevélyen mondá:

- Hát ugye csak megnőttünk?

- De hát már most mi lesz?

- Mi lesz? Az lesz belőle, nem adok neki sok időt, hogy a király megúnja Bécset, s idejön lakni - *a réaliskolába*.

Elmosolyodtam, de csak a »réaliskola« szón, mert a többi, ha Zombory mondja, még igaz is lehet talán. A réaliskola szó azonban a régi kort juttatta eszembe, mikor még mi szegediek is szegény emberek voltunk. Ha kiállítás volt. Hol tartjuk? A réaliskolában. Ha asszentáció volt. Hol megy végbe? A réaliskolában. Ha egyetemről ábrándozunk. Hol helyezzük el? Hát természetesen a réaliskolában. Egy ezredet is kértünk egyszer. Az is a réaliskolában lesz elszállásolva. Nem volt egyebünk csak az a réaliskola. De az aztán olyan volt, mint a szegény ember plédje, hol bunda, hol pokróc, hol ablakfüggöny, hol lábtakaró. Azt hittük az egész világ már csak potomság, az mind befér a réaliskolába.

Bezzeg most már a réaliskola csak réaliskola és műszaki osztály, no meg Somogyi-könyvtár. Van mármost mindenre külön palota! Azt se tudjuk, mit rakjunk bele?

*

Minthogy madár címet adtam a tárcámnak, amely tulajdonképpen Szeged fölépítéséről szól, kénytelen vagyok most azt a madarat megmagyarázni.

Ez az új szegedi címer.

Címernek ugyan nem jó Magyarországon a madár (Horvátországban meglehetősen jó volna), gyűlöljük. A sas népszerűtlen lett. Azt mondtuk volt, hogy a sasnak azért van két feje, hogy annál többet ehessen meg belőlünk. Úgy is volt.

De különben sem szerettük a madarakat semmikor az ő Turul óta.

Még akkor is visszatetsző volt, mikor a Mátyás hollója szálldogált kevély nemzeti zászlóinkon. Nem kell a madaraktól semmi. Mind ragadozók!

De most végre mégis helyreütötte a szárnyasok becsületét a Tisza Lajos madara: a Phönix.

Ennek a képe van rámetesve a monumentálisabb középületekre.

Különösen az új hídon veszi ki magát gyönyörűen. Az új híd, a színház és a Stefánia-park Szeged jelenlegi nevezetességei. (Hallod ezt öreg réaliskola?)

A színházépítés mestersége a bécsi színházi katasztrófa óta is nagyot haladt. Azazhogy tulajdonképpen azóta kezd sebesebben lépkedni.

Ami hasznos és kellemes újítást azóta feltalált az architektúra, azt mind megcsinálta Fellner itt. Ott az izmos vasfüggöny, mely a színpadot elzárja a nézőtértől, s ott van mellette a vaskalitka, annak a számára, aki a függönyt leereszti. Míg az le nem esik, addig ő be van zárva.

A nézőtér gyönyörű, sokban hasonlít a pesti Népszínházhoz, csak hogy a karzat elrendezése célszerűbb és ízletesebb, mint Pesten. Az is nagy előnye a színháznak, hogy gépezet segítségével alá lehet süllyeszteni a *nézőtér földszinti részét*, s a terem egyszerre átváltozik pompás tánchelyiséggé. A középben levő díszpáholyból egy lépcső ereszkedik alá, mely a teremből képez kényelmes feljárót a páholyokhoz. Az első emeleten pompás terasz van kilátással a Tiszára s kényelmes társalgó helyiségek, hol felvonásközökben összejöhet s társaloghat a közönség.

A díszítési munkák sikerültek. A homlokzat szobrai valódi kis remekművek, s bent a Mannheimer freskó festményei is nagyban emelik az illúziót. A jegyek ára oly olcsóra van szabva, hogy még a negyven krajcáros helyek is kényelmesek. S még a második karzathoz is pompás tölgyfa ruhatárak készültek, valószínűleg a gubák és krispinek számára.

TISZA KÁLMÁN A KÁVÉHÁZBAN

Az államhatalom sohasem volt olyan »népies«, mint most. Első eset, hogy Tisza a néppel tart, ebben a zágrábi kérdésben. És első eset talán, hogy a publikum közé keveredik a kávéházban.

Az ő szalmaözevegysége teszi-e ezt vagy a mi szalmaállapotunk?

Az államgépezetet az »Angol királynő« fűti: ott vacsorál a miniszterelnök a generálstábjával, s úgy tipeg át egy kis kapucinerre a Hangl-ba esti tíz és tizenegy óra között.

A történelmi asztal a bejáratnál jobbra van fölállítva az üvegfoltyosón. Mellette ül Csernátorny Lajos, aki valódi kis diktátorrá nőtte ki magát emberei közt, pedig ennek csak az a titka, hogy keveset beszél - és semmit se diktál.

Pompásan néz ki. Egész fiatallá tette Abbázia enyhe levegője.

De mert Kégl György szerint: ha a föld forog, mindennap beleforgó minden levegőbe, ennél fogva a jó levegő hánytorgatása ostobaság, Csernátóny azért lett ruganyos, mert bajba vagyunk a horvátokkal, azaz hogy őszintén a horvátok vannak bajba velünk.

Megjött az öreg Türr Pista is nagy gomba kalapjával és szurony szakállával. A Panama földszorosról beszélget. Nagy hévvel magyarázza Podmaniczky Frigyesnek, hogyan kell eszközölni a fúrásokat.

Mert ott van Frigyes báró is kifogástalan fehér mellényben és szürke köcsögkalapban. Szemben a jóképű Prónay József, oldalt a vizek istene, Horváth Gyula.

Az asztal legvégén ül maga Tisza Kálmán kék pápaszemein át nézve az égbe, hogy hadd legyen az még sötétebb.

A kanalak vígan csörögnek össze a »székes-asztalnál«, a nagyságos és méltóságos ajkak csettentgetve szűröcslik az italokat, nagy füstfelhőket eregetve a cigarettékből, a közönség pedig, mely szerteszét ül a törpe akácok alatt, kíváncsian ütügeti fel fejét, s meglepődöttséggel suttozja:

- Ní, ott ül »a mi« Tiszánk! Zágrábot igazítják!

Mindenki nagyobbban érzi magát egy fejjel, hogy láthatja, amint működik az államhatalom. Mert öröm az éppúgy, mint mikor a Zirzon méhköpi üvegén át látni a sejtek képződését.

- Jaj, istenem - szól egy hölgyecske -, de szeretném közelről hallani, mint beszélnek.

- Nem valami komoly dolgról - mondja a férje.

- Hogy tudhatnád te azt?

- Hát csak onnan gondolom, mert Podmaniczky többször ásítana közbe.

- No, én mégis szeretném hallani.

Hanem a hölgyecske nem hallhatta, ahhoz csak a tárcaírónak van joga, hogy messziről hallhasson.

A jó szelíd Péchy Tamás megfogja a poharat és lógázní kezdí.

- Mit csinálsz, Tamás? - kéri Tisza.

- A kellnernek csengetek...

- Hisz akkor a kanállal csengess. A pohár nem szól magától.

- Az istenuccse. Olyan szórakozott vagyok. Pincér! Hozzon vizeket.

Horváth Gyula összerezzen és egy anisettét rendel.

A vizet elhozták. Tisza is megiszik egy pohárral. A közönség közt új suttozás:

- A miniszterelnök csillapítószereket vesz igénybe.

Türr Pista panaszkodni kezd:

- Hát ilyen időre kellett nekem hazajönni...

- Mit akarsz? - mondja Tisza - Sose volt ennél jobb időjárás! 27 fok!

- Nem úgy értem, hanem itthon belzavarok... Zágrábban külvavarok. Mi lesz ebből?

- Az, hogy az új úszónadrágom, amit Ostendébe csináltattam, kárba vezett.

- Megbánhatja még ezt sok nadrág, amelyet kiporoltunk.

- A horvátokkal könnyű elbánni - jegyzi meg Horváth Gyula -, mert azokat meg lehet verni oldalt, felülről, sőt még alulról is.

(- Az ám csak egy kis földrengés kellene az idén is: Te, Frici, talán nálad lesz is a kellékes tárbán?...)

- Hej, csak nem jó volt az a nagy bátorság ebben a zágrábi dologban. Kár volt azt a négy sort belenyomatni abba a hivatalos lapba. Egyszer volt érdekes ez a lap, azt is meg találjuk még keserülni.

- Ej - veti ellen Tisza -, én is élni akartam már egyszer a sajtószabadsággal. Nem szeretem, hogy ilyen ez a helyzet, de a címereknek kint kell lógni.

- De hátha a muszka van mögöttük?

- Mindegy! Azért a címerek mégis odafernek a falakra.

- Szapáry hibázta el - szól bele Podmaniczky -, de kérlek alássan, micsoda vad gondolat is az, hogy valaki fináncokkal kezd magyar hódító hadjáratot? Hiszen a finánc itthon se kell senkinek! Hát még Horvátországban hogy kellene?!

- Aztán legalább télen csinálta volna! - szól Tisza mosolyogva. - Mikor nagy fagy van. De nem nyáron! Hiszen ilyenkor minden ember kravált csinál, mert szép csillagos esték vannak, jól esik fenn lenni. Decemberben akár a hátukra is kiragaszthatta volna Dávid a táblácskákat.

- Hát persze, persze, Szapáry hibázta el a dolgot.

- Azzal, hogy a téli dolgot elcserélte nyárinak. Megérdemelné...

- Meg az, hogy oda küldjem most *horvát bánnak*.

Ezenközben órájára néz a miniszterelnök:

- Hohó! Már tizenegy! Menjünk, urak! Frici, fizess ki a kapucíneremet!

A »BUDAPESTI SZEMLE«

Kár, hogy már nem él a jó Körösi Csoma Sándor, aki mindég arról álmodott, hogy kell még valahol lakniok magyaroknak a földtekén, s el is indult erős meggyőződéstől sarkantyúzva felkeresni az új Magyarországot.

Nem tudom, honnan merítette a nagy utazó e hitet, de annyi bizonyos, hogy az ember előtt valóban táncolnak ily lidércfények.

Itt van például a Budapesti Szemle nevű szemle. Aki azt olvassa (nem ajánlom különben, hogy olvassa), és jártas a hazai viszonyokban, annak önkéntelenül felötlik, hogy kell, mégis kell még lenni valahol egy másik Magyarországnak.

Annak az írói írják ezt a »Szemlét«. Egészen ismeretlen nevek. Góbi, az valami nagy novellaíró ottan, Belényesi nem különben szörnyű portentum. Hát még Csurgó György? A pénzügyi tudományban valami Tisza István államférfiú excellál. Nálunk is van a miniszterelnöknek egy ilyen nevű fiacskája.

De ezek a szemlei emberek mind sokkal nagyobb nívón kell hogy álljanak, mint mi, mert míg mi itt nem ismerjük őket, ők mindent tudnak rólunk.

De nem sokra nézik a kultúránkat, irodalmunkat, sőt egész nemzeti életünket. Amiből az tűnik ki, hogy ők sokkal nagyobb, míveltebb nemzet nagyobb írói lehetnek. De a fumigatív hang még

se jellemzi szépen őket, elnézőbbek lehetnének irántunk: már azért is, mert *majdnem* azt a nyelvet beszélik, amit a mi országunkban.

Nálunk ugyanis a legnagyobb író Jókai; arról ők azt mondják, hogy nem tud írni; a legnagyobb élő államférfiünk Kossuth Lajos, de ők arról is kicsinylőleg szólnak. Minden rossz nekik, amit nemzetünk jónak tart. A kisebb erőket is lebecsmérlik, amint csak felüti magát valami jó, annak ez a bizonyos Szemle mindjárt nekiont.

Nagy baj ez. Nagyon nagy baj, annál is inkább, mert mint mondom, ezek a minket taposó ismeretlen nagy írók és tudósok a mi saját nyelvünkön szidják össze azt, ami nekünk a legkedvesebb és legbecsesebb.

Ha egy így megy, magunk is elhisszük lassankint, hogy nyomorultak vagyunk. Mert ha megtudjuk, hogy Jókai nem tud írni és hogy Kossuth nem tehetséges ember, hát ez nemigen lesz alkalmas az önérzetünket emelni.

Írányadó embereink gondoskodhatnak valami módoszatokról, hogy ezt a veszedelmes folyóiratot tyúkkal, kaláccsal, amivel lehet, barátságosabb indulatra hajlítsák nemzetünk iránt vagy ha ezt nem lehetne keresztülvinni, azt eszközöljék ki, hogy legalább hadd jelenne meg németül - a németeknek.

*

Hm! Csakhogy nem úgy áll ám a dolog. Hiszen azt a szemlét éppen a tekintetes tudós magyar Akadémia szubvencionálja. Drága pénzen fenntartja, dédelgeti, hogy legyen egy tekintélyes orgánuma a nemzetnek, ahol politikai, társadalmi, irodalmi és tudományos dolgok meg legyenek beszélve sine ira és átszűrődve, s amelynek minden egyes száma tükre legyen a magyar szellemi életnek.

Nem is egy ismeretlen ország nagy írói hát azok, akik ezt a szemlét írják, hanem ezek bizony csak a Gyulai Pál saját külön írói, tudósai és államférfiai. Kéz kezét most. Ő ezeket csinálja, ők meg a szemlét csinálják neki.

S így üt ki aztán, hogy nemzeti költségen piszkolják össze a nemzet büszkeségét Kossuth Lajost, s az Akadémia pénzével becsmérlik le az Akadémia és az irodalom díszét, Jókai Mórt. Nemes hazafiak jótékony adományaiból nyomják el legott, ami kiválóbb, figyelemreméltóbb mutatkozik.

Hát ugyan miért teszi ezt Gyulai Pál, aki maga olyan szeretetreméltó ember, hogy tudósak is *kinevezték*? Ő pedig még a lángészt is detronizálná!

Hogy miért teszi?

Hát van a Turgenyev prózás költeményeiben egy alak, aki igen nyílt eszű, jószívű, derék ember.

Ez a jó úr - nevezzük Bazaroffnak - minden társaságban megjelent és mindenkinek igazat adott, senkit meg nem ócsárolt.

Az emberek szerették, de nem sokat adtak a véleményére.

- Jó fiú ez a Bazaroff - mondták -, de egy kicsit együgyű.

Megharagudott erre Bazaroff, fogta magát még inkább elment mindenüvé, de rikácsoló hangon lesidott mindent. Amiről csak szó volt, arra mindre volt egy szigorú lesújtó megjegyzése.

És csakugyan megváltozott iránta a közvélemény.

- Ez a Bazaroff - mondták - kiállhatatlan ember, de tagadhatatlanul *sok esze van*.

Csakhogy Bazaroff tehette ezt... mert Bazaroff nem szerkesztette a »Budapesti Szemlét«, és nem szedett szubvenciót a tekintetes Akadémiától arra, hogy amit ő mond, az megállja helyét a tárgyilagosság szempontjából, s legyen abban javítás, buzdítás, méltánylás, elismerés, jóakarat és mindenekfelett igazság.

*

A jó Szemle minden hónapban egyszer jelenik meg, s megjelenése éppen olyan, mint mikor valami bika elszabadul.

Az emberek rémülve nyúlnak hozzá, hogy kit öklelt most fel?

S mindig felöklel valakit, néha öt-hat embert egyszerre.

S mindig csak a javát.

A poeták közül Kiss Józsefet tette pocskékká a minap, legközelebb pedig Bartókot semmisítette meg.

A mai szám, mely előttünk fekszik, egész lukulluszi lakmározásba fog, öt embert üt agyon s fal föl egyszerre, nem gondolván meg, hogy több hónap, mint ember.

Vagy igaz... Minek gazdálkodnék? Hiszen az ő agyonütött emberei mind föltámadnak friss egészségben.

A világ tovább folyik a maga medrében. Az Akadémia tovább szunyókál.

Gyulai Pál uram napról napra öregebb lesz.

A Szemle pedig napról napra fiatalabb.

A BARÁTSÁG

A Népszínház Tihanyijával történt, hogy egypár barátjával utazott Bécsbe. Útközben ferblibe bonyolódtak, mely váltakozó szerencséivel folyt egy darabig, mígnem Tihanyi egészen elnyerte az egyik útitársának, Szopkó Jánosnak (gondolom így hívják) az úti pénzét. Egy garas nélkül szállt ki a szegény ördög a bécsi indóházban.

- Mit fog ez már most csinálni itt Bécsben? - sopánkodék az egyik útitárs. - Van valamije?

- Nincs annak a világon semmije - szólt Tihanyi nagy pátozzal -, csak az üres zsebe és az én barátságom.

Mindég eszembe van Tihanyinak ez az eredeti fölfogása, mióta a horvát ügyet tárgyalják. Valahányszor a jó Tisza üres kezekkel jön meg Bécsből, szinte szeretnék felsóhajtani:

- Nincs már nekünk semmi egyebünk a világon, csak a Burg barátsága.

Hanem köszönjük ezt alássan. Már magában véve az a hosszadalmas huzavona, az a sok tanácskozás olyan, hogy méltán bosszanthatja a nemzetet.

Mi az ördögön tanácskozhatnak annyit? Hiszen csak két dolgot kell megállapítani, hogy hány ezred induljon Horvátország ellen rögtön, és ki parancsoljon az ezredek fölött. Ez olyan egyszerű, hogy untig elég rá egy negyed óra.

Mert minden megvan hozzá. Az ezredek is, a generális is, meg Horvátország is.

Hanem azért mégiscsak tanácskoznak, egyre tanácskoznak. Tanácskoztak tegnap, tanácskoznak ma és tanácskozni fognak holnap is. Tartják szóval szegény Magyarországot, mintha vármegye volna.

De különben is szomorú dolog már magában véve, hogy ha bennünket valaki nyakon vág, nem szabad oldalba ütni, hanem el kell előbb szaladni a szomszédba: megkérdezni, ha ott is haragszanak-e érte.

Hát ők persze hogy nem mindig haragszanak ilyenkor, mert nekik nem fáj.

Csak hogy nem is alkotmány az ilyen. Ha nem tudtuk eddig, tudjuk most már.

Sőt vannak jelek, amelyek megdöbbenő kombinációkra vezetnek.

Az nem természetes, hogy Pejacsevich bán, akit úgy ösmernek itt is, Horvátországban is, mint igazi magyarbarátot, aki állásánál, míveltségénél, rokoni összeköttetéseinél fogva a magyar arisztokráciához van fűzve, aki rendületlen hűséget tanúsított mindig az urlakodóház iránt, hogy ez a Pejacsevich, aki még azonfelül genteman, csak úgy félvállról visszaüzenjen Zágrábból, hogy:

»Tiszteltetem a nemes magyar urakat és tiszteltetem őfelségét, de nem élek a bizodalomukkal. Alászolgája!«

Ezt Pejacsevich nem tehetette. Pejacsevich először is becsületes ember, azután lojális alattvaló, ambíciók vezetik, és családja van. Egy kalandor főúr tehet ilyet, akinek szekere rúdja mindig kiáll az udvarból.

Hogy ezt Pejacsevich bán megtette, annak oka lehet, nagy oka és olyan oka, mely csak egy dilemmából származhatik.

Ő Budapestről és Bécsről nem szakadhatott el Zágrábért. Ha elszakadt Budapestről, *azt csak Bécs kedvéért tehetette.*

Csak ez lehetett a dilemma.

Ez és a hosszú diskurzusok Tiszával, arra a biztos következtetésre indítanak, hogy Bécsben nem áll olyan jól a visszatorlás ügye, aminőnek a mai táviratok jelzik.

Taaffe gróf már régóta irigy szemekkel nézte a magyar kormányelnök erejét és befolyását. - S nem lehetetlen, hogy a lajtántúli kormány is gáncsokat vet az ügyek sima menetére, de ezenfelül még az udvarnál is ott van az a bizonyos »fekete kéz«, mely olyan, mint a Burg »fehér asszonya«, hogy minduntalan megjelenik sírjából, s megszorongatja a torkunkat, mikor legjobban kellene lélegzethez jutnunk.

Tisza Kálmán most Bécsben marad, mint halljuk, keresztelőbe.

Csak maradjon is, hiszen már úgy sincs egyebünk, mint a Burg barátsága!

A MINISZTERELNÖK FLEGMÁJA

Tisza Kálmán tudvalevőleg szalmaözvegy jelenleg, s odajár enni, amikor itt tartózkodik, a »Deák asztal«-hoz az »Angol királynő«-be, hol Csernátony, Horváth Gyula, Péchy Tamás, gr. Gyürky Ábrahám, Jekelfalussy s több mások képezik társaságát.

A közelmúlt napokban a legkeményebb nap virradt fel a miniszterelnökre. Reggeltől fogva jöttek a rossz hírek. A zágrábi helyzet kétségbeesítő kezdett lenni nemcsak Zágráiban, hanem

még Bécsben is. A bán megtagadta az engedelmességet ott, s ennek a szálaít kutató elmék és ijedt emberek elvitték egész Bécsig. Aminthogy talán odáig is értek.

Itthon a sajtó kezdte elveszteni a lélekjelenlétét. S azonfelül sürgöny sürgönyt ért az ország minden részeiben kiütődő zavargásokról. Jekelfalussy alig győzte felbontogatni.

A tanácsurak minden új hírnél összenéztek: »Átkozott mulatság készül!« Azután a miniszterelnök arcát vizsgálták aggodalommal. Azon bizony nem látszott semmi. A kék pápaszem mindent eltakart.

Tisza keveset beszélt az ebéd alatt; egy-egy észrevételt tett erre is arra is, de úgy látszott, mintha szórakozott lenne. - Amint a feketekávét megitta, szokása ellenére rögtön felkelt.

- Hova sietsz, kegyelmes uram?

- Egy kis olvasnivalóm van - szólt -, az visz oly gyorsan haza.

De a visszamaradt urak azután találgatták, mi lehet az a »kis olvasnivaló«. Bizonyosan a közjogi kapcsot tanulmányozza Magyar- és Horvátország között. Vagy ki tudja. Ezer baja van annak most szegénynek. Egész természetes, hogy egyedül akar lenni a lelke háborodásaival! Mert hát nagy próba most a miniszterelnökség.

Így gondolkoztak, mondom, s mikor kevés vártatva egy kétségbeejtően sürgős telegramot kapott Jekelfalussy, amit nyomban közölnie kellett Tiszával, azt tanácsolták neki: »Ne háborgasd, nagyon fontos dolgai lehetnek most annak, hogy úgy elment«.

De Jekelfalussy mégiscsak elszánta magát, hogy felkeresi a sürgönnyel.

Tisza a szobájában feküdt hanyatt a díványon, mikor belépett, s egy könyvet olvasott nagy figyelemmel. Lábuíjhegyen ment be, s nem mert szólni, csak megállott az ajtónál.

Tisza véletlenül felpillantott, s észrevette, hogy ott áll:

- No, mi történt? - kérdé közömbösen föl sem pillantva. - *Megint zsidóüldözés?*

- Igen, kegyelmes uram, megint agyonlöttek két keresztényt.

- Minélfogva?...

- Minélfogva nagyobb katonai védelmet kérnek a *zsidók*.

- Ühüm!

És olvasott tovább.

Jézus Mária, mit olvashat ez most olyan fontosat? A derék Jekelfalussyt majd megölte a kíváncsiság. Illegett-billegett, s mikor a miniszterelnök legjobban elmélyedt, ruganyosan aláhajlott őméltósága (mert egy jó rendőrnek tudni kell mindent), hogy legalább a címét lássa a könyvnek. Hátha ebből egyszerre kiokoskodik a helyzet iránt.

Tisza észrevette a Jekelfalussy szándékát, s összehajtva kissé a könyvet, udvariasan elémutatta a címet:

- *Ez biz a Bánóczi könyve Kisfaludyról.* Rendkívül érdekes. Nem olvastad még? Ajánlom neked is. Pompás korfestés van benne. Az ember le nem tudja tenni, ha belefogott. Ma az ebédemet is megrövidítettem miatta. Némely hiányok ugyan vannak benne, de egészben mégis szép. Ejnye de kár, hogy nem olvastad.

- Mit tegyek, kegyelmes uram, a sürgönnyel?

- Tedd zsebre, s azután olvasd el egy év múlva megint.

- Hát Zágrábbal mit teszünk, kegyelmes uram?
- Katonabiztost küldünk nekik.
- Nem jobb volna inkább valami magyar ember?
- Nos persze. Ti tudom azt szeretnétek, ha legott rohanna Zágrábba negyvenezer katona, s ha Recsky Bandi vezetné!

Jekelfalussy elmosolyodott.

- Hiszen tulajdonképpen - dörmögé Tisza -, én sem bánám... Hanem eredj, most hagyj békét... olvasni akarok.

Jekelfalussy távozott, még egy pillantást vetett a könyvre, s ezzel csakugyan kiokosodott a helyzet iránt.

A VIDÉKI ÚJSÁGOKNAK

Az ember igazán hiába csinál magának akármilyen politikát. Mindig okosabb emberek, akik kijátsszák és kiparírozzák a griffjeit.

Hát énnekem van meg az a szokásom, hogy mint mikor a csizmadia kaszálni megy, leveti az ezüstgombos mándlit, s még a haját is másképp választja el: az újságunkba mindig álnévvel írom alá cikkeimet.

Közönségesen a »Scarron« nevet használom. De nem valami hivalkodásból, mert az a Scarron úr valamikor igen jeles író volt, s éppen nem érdemli meg, hogy a becsületes nevét tönkretegyem. Eleget meghurcolta már azt akkor a felesége. Nem én választottam azt, hanem valamelyik redaktor szóta rám, s úgy rajtam száradt azután.

Kímélem is, amennyire bírom, a gyengébb, fogyatékosabb magzataimat már a »Pluvius« névvel jelölöm.

Megjártam már ezzel is.

Egyszer valaki azt kérdezte tőlem:

- Nem tudja ön, kérem, ki az a Scarron a Pesti Hírlapnál?
- Én vagyok az - szóltam kényelmetlenül.
- Meglehetős dolgok - mondá ő -, többnyire elolvasom. - De hát az a Pluvius vajon ki lehet?
- Az egy vidéki ember, nem is tudom, hogy hívják - hebegtem pironkodva.
- Vidéki ember? - rikkantott fel az ismerősöm. - Tudja-e, uram, hogy az nagyszerűen ír? Az aztán valami, uram!

Ebből pedig az a tanúság, hogy az ember sohase tagadja meg a magzatait, ha púposak, ha vakok, görvélyesek, ha sántítanak is: mert sokféle a gusztus, sohasem lehet tudni, kinek melyik tetszik közülök a legjobban.

Ebből kiindulást nyugodtan tűröm, hogy a vidéki újságok két esztendő óta kinyírják a pesti újságokból a tárcáimat, elbeszéléseimet, s megutáltatják azokat velem, mert mire már a királyhágontúli lapokból eléem kerülnek, az a processzus egy esztendeig tart, s nekem mindennap látnom kell ezalatt más-más betűkkel »A rossz matériá«-t, »A brézói ludak«-at, s nem tudom még mit. A kiadóm is csudálja, ha annyit látja, s így okoskodik: »Ezt én még

egyszer lenyomtassam? Minek?» s le nem nyomtatja. Pedig éppen ez az egy lenyomtatás volna az, amelyekért honoráriumot fizetnek.

No de mindegy. Hiszen nekünk úgylis szegényeknek illik lenni. Megtűröm én még azt is, hogy a Pluvius vagy Scarron név helyett csak úgy propria auctoritate odabiggyeszti egy-egy cikk alá a saját nevemet. Hátha ők jobban tudják! Van aztán olyan cikkem is, amiről nem szeretem, ha tudja valaki, hogy én írtam, némelykor fontos okaim vannak rá, ez alá semmi nevet se írok. A vidéki újságoknak (persze azokról a lapokról szólok, akiket illet) az mindegy. Ők felrakják a leszedett címereket erőhatalommal. Bosszankodva látom egészen kinyomtatva a nevemet. De hát miért rontsam meg apró örömeiket?

Régi »Családi körök«-ben idő mohával eltakart novelláimat felböngészik, s egy-egy ilyen gyalázatos novella végigkíséri a vidéket, mint valami sírból kikelt rém. Ijedten kapom el szemeimet, ha valahol meglátom, s megborzong bele a hátam, de elszenvedtem még azt is. Soha egy zokszavamat nem hallotta senki. Mert igazságszolgáltatás van abban, hogy »amit főztél, edd meg«.

De mikor az történik velem, ami ma, hogy a Sz. Napló az aláírt M. K. (gondolom Martonfalvy Károly) betűk által félrevezettelve, egy olyan »történelmi képet« közöl a nevem alatt, amit nem én írtam, ezt már nem állom ki szó nélkül.

Köszönöm e jóakaratot, de van énnekem elég bűnöm magamnak is.

Tessék csak azt a »történelmi képet« átíratni a gazdájának.

GLAVINA LAJOS ÉS RABAGAS

A zalaegerszegi kormánybiztosnak nehéz helyzete volt és van ma is, de jól el tudja csinálni a dolgát.

Tagadhatatlanul roppant csillapítólag hatott az ő erélyes egyénisége, no meg a statárium, no meg a szuronyok.

Az egész mozgalmából, úgy tetszik, nem marad fel maholnap egyéb, mint amibe minden mozgalom végződik: egy *nóta* - a zikcene-zakcene.

Sőt az is talán csak azért marad fenn, mert - Pulver und Blei - nem szabad énekelni.

Glavina nemcsak igen tapintatos és szigorú rendszabályokkal nyomkodta vissza a tüzet a hamu alá, de társadalmi úton is sokat tett a béke érdekében.

Ottani levelezőnk egy igen érdekes kis epizódot ír meg, amit én sietek elmondani. Van ott, azt mondja, egy fiatalember, aki csak most hagyta abba a bojtárságot, s legközelebb készül letenni a vizsgát, hogy irodát nyithasson.

A fiatalember - beszél, távoli rokona is a főispánnak - nagy hajlammal bír a népszónoklatra, s löllel levegővel van bélelve. Igazi kis Rabagas, s bár nyíltan nem vett részt a mozgalmakban, de úgy a köpenyeg alul hatalmasan élesztgette ő is a szikrákat.

A kormánybiztos elől írta fel arra a lajstromra, akikre jó lesz vigyázni.

Hát egy nap, a lefolyt héten - úgy veszem ki a levelezőnk dátumjaiból, hogy csütörtökön - a kormánybiztos künn sétált a »zalaegerszegi korzón«, s amint gondolatokba merülve lépkedne, gondolkozván, hogy ő most mekkora nagyhatalom, hallja a fiatal Rabagas hangját messziről. Alakját a fák eltakarták.

Közelebb ér s látja, hogy egy tarka, félúr forma csoporttal diskurálgat, nagy elokvenciával fejtegetvén, mennyire tönkretette a zsidóság a magyarságot, hogy az antiszemitizmus az egyedüli jogosult szempont, s ha van magyar vér még sat...

- De iszen szépen beszél a gyerek - mormogá magában a kormánybiztos, s egészen odalépett.

- Hát ezért szereztük mi vérrel ezt a földet? - kiált fel patetikus elkeseredéssel Rabagas. - Hogy dudvát termesszünk benne, és hogy ne legyen jogunk azt kigyomlálni?

Glavina csendesen rátette kezét a fiatalember vállára, ki összerezzen egy kissé:

- Ha szabad kérdenem, kedves uramöcsém, merre van az ön földbirtoka? - kérde Glavina szelíden.

- Nekem? Nem vagyok földbirtokos - szólt a fiatalember megütődve.

- Pedig ön olyanformán lármázik itt...

- Miért ne lármázhatnék én? - pattant fel hányaveti modorban. - Jogom van hozzá! Megfizettem az adómat, punktum!

- És mennyi adót fizet, uramöcsém?

- Amennyit, annyit. De ha tudni akarja méltóságod, hát igenis huszonnégy forintot fizettem erre az esztendőre.

- Hát tudja mit, édes öcsém. Itt van huszonöt frt, adjon vissza belőle egyet, aztán azt tanácsolom, *hallgasson ebben az esztendőben*.

A 25 frtot természetesen nem fogadta el a kis Rabagas, de a *szilenciumot* mégis megkapta, mielőtt ügyvéd lett volna. Glavina pedig tovább ballagott sétáján arról tűnődve: »Istenem, milyen változók az idők! Valaha azért fizették a fiskálist, hogy beszéljen, most meg már azért fogjuk fizetni, hogy hallgasson. Mégiscsak furcsán fordult meg ez az ország. Dicsértessék a mi urunk Tisza Kálmán!«

»ŐFELSÉGE A KIRÁLY...«

Szegeden most minden ezzel kezdődik. A pesti szabókhoz sürgönyök jönnek, ilyen hangon: »Őfelsége a király idejövetele alkalmából egy dísz-atilla szükségeltetvén, mi lenne ára? Mértéket postán küldök«.

A helyi lapokban majd minden újdonság, sőt hirdetés így kezdődik:

»Őfelsége a király

fogadtatása alkalmára raktáromon dús választékban stb.«

Hirdetmény: »Őfelsége a király...« Fölhívás: »Őfelsége a király...« Még a szerelmes levelek is így szólnak: »Őfelsége a király látogatása alkalmából bál lesz Szegeden, kedves Jánosom! Jöjj, drága szívem, ott leszek. A mama nem jön el, mert beteg, a papa lesz a gardedame-om, az pedig annyi, mint semmi. Ezer csók! Juci«.

Egyszóval az »Őfelsége a király...« most olyan stiláris kifejezés lett, mint valamikor a »minekutána«. Jól esik a derék, kedves szegedieknek, hogy olyan fennhangon beszélgethetnek, s hogy még a nyakkendőjük csokrait is őfelsége a király nevében kötik meg.

S ez egyszersmind jelezi azt a lázas készülődést, s hévmérője annak a mindent átható örömnnek, mellyel a nagy magyar város készül az ő diadal ünnepére.

Tisza Lajos elmondhatja Leboeuf-fel (azaz hogy Leboeuf nem mondhatta el) »*Minden kész az utolsó gombig*«.

Nemcsak föl van építve szebbnek, mint volt, nemcsak meg van védve folyójának további szeszélyei ellen, hanem Szeged anyagilag is talpra van állítva. Nemcsak szebb lett, de gazdagabb is. Jövedelme háromszor annyival szaporodott a rekonstrukció folytán.

És mégiscsak félmunka lett volna mind, ha Tisza Lajos csak annyit végez, amennyire mandátuma volt.

Rendkívül apró dolgokból van összerakva ez óriási siker, mely a királyt nem fogja meglepni, mert nem láthatja meg a különbséget a régi és a mostani Szeged közt, és sem akkor nem volt alkalma bepillantást vetni belső életébe, sem most nem lehet alkalma; hanem azok, akik jól ösmerték és most is jól ösmerik Szegedet, megbámulhatják Tisza Lajost, kinek volt ereje visszavonulni a csillogó szereplés elől egy romvárosba, s tudott magának a romokból külön csillogó piedesztált emelni.

Mondom, apró dolgokból bontakozott ki e siker, de ez apró dolgok igényeltek éppen nagy érzéket, higgadt előrelátást és kiváló tapintatot. Mennyi diplomácia lett kifejtve, csak míg a Somogyi könyvtár megszereztetett? Milyen feszerőt volt szükséges alkalmazni, hogy a tisztikarból egészen alkotmányos úton kiváljon a korhadt, használhatatlan elem, s a tradicionális copfos emberek helyett, kik az orruknál tovább sohasem láttak, oly kiváló elemek vegyék át a városi ügyek vezetését, mint Szluha Ágoston, Szabados, Vass Pál, Lázár György, Zombory Antal.

Ezekkel a férfiakkal mindjárt tágult a látkör a felülről jött intézkedések, jobban mondva intenciók rokonanyagra találtak bennök, s megindult a rekonstrukció - arányosan a város emelkedéséhez - a szellemi téren is. A közgyűlések színvonala emelkedett, s a közgyűlések színvonalával aztán sok egyéb. Sőt elmondhatjuk, hogy minden, mert Szegeden még a talaj is emelkedett. Emelkedjék is ezután is minden, kivéven a Tisza vízállását.

Aki meg fogja írni valaha Szeged *megnagyobbodásának* történetét, az ha bölcs latolgató történetíró lesz, aki a tárgyat ösmeri, Tisza Lajos nagyobbik érdemének nem a nagy palotákat, nem a szép hidat, a drága köpartot, az európai arcú színházat fogja említeni, melyeket az ő hatalmas keze származásánál fogva nyert erejével könnyebben összerakhatott.

Nagy dolog Szegeden az is, *ami látszik* s bámulatra fogja ragadni a királyt és az ott összegyűlt közönséget, de még sokkal nagyobb, sokkal nemesebb munka, több fáradság van abban, *ami nem látszik*: a szellemi rekonstrukció, az az egészséges, magyaros, mívelt közszellem, melyet egészen a semmiből teremtett, s ezt nem a kezével, hanem csak lelke összes erejével tehette. Ez a Tisza Lajos legnagyobb dicsősége.

»Kész az utolsó gombig!« S ez az utolsó fényes aranygomb a király látogatása, mely betetőzi az egész művet, s mely ilyen impozáns alakúvá előkészítve, világul fogja hirdetni a jövő napokban, hogy Magyarország még nincs a föloszlásban; királyával együtt áldomását üli annak, hogy az ország közepében egy hatalmas erős várat épített magának.

...Hát csak elő most a lojalitással, nem kell restelkedni (ha nálunk van a király, akkor a *mienk ő*); kongassák meg kegyelmetek jó szívvel azt az öreg harangot a rókusí toronyban, hadd *vonja vissza*, amit azon a szomorú éjszakán ércnyelve elzúgott!

KÉPVISELŐI BESZÁMOLÓK

Ez a legmulatságosabb dolog. Parlamenti műnyelven »izzadságfürdő«-nek nevezik. A képviselői mesterség egyik »sine qua non«-ja, hogy az ember elmondja otthon, mit csinált, amikor semmit sem csinált, mert aki csinált valamit, annak tulajdonképpen nincs is szüksége beszámolóra.

Egyébiránt a kerületektől függ. A kerületek közt vannak »jámbor kerületek«, ahol nem érdeklődnek semmi iránt: forogjon a világ, ahogy neki tetszik; vannak »nyugalmas kerületek«, ahol annyira megszokják egy-egy embernek a szívét és ábrázatát, hogy annak a mandátuma holtáig szüli a gyermek- és unoka-mandátumokat. Ilyen helyeken nem kell tenni beszámolókat. Vannak továbbá »csaklizó kerületek«, ahol minden három esztendőben kicserélik a megkopott képviselőt újabbal. Itt is kár vesztegetni a szót, mert a csere el nem maradhat; benne van a kerületnek a vérében. Léteznek azonban még »veszélyes kerületek«, ahol sohase lehet előre tudni, milyen lesz a hangulat, melyik szó hol szúr, az ilyen helyütt mindig tűnődnie kell a követnek: »Mi lesz ugyan jobb? Ha beszélek, vagy nem beszélek?« De a legborzasztóbbak mindezek közt a »kíváncsi kerületek«.

Akit az istenek gyűlölnek, ilyen helyre teszik képviselőnek. Itt már okvetlenül beszélni kell. A képviselői atillát akár ott tartsa az ember, hogy amikor lekerül, mindjárt beleöltözhessék, elmagyarázandó az európai potentátok praktikáit.

S az a legrosszabb még, ha a képviselő »idegen« azon a tájékon. Mert akkor megharagszanak, ha le nem jön... (Lenéz bennünket!). S ha szorgalmasan jön, akkor meg ők nézik le (Örökké itt ténfereg).

Németh Albert járt úgy egyszer, hogy lemenvén a választói közé, a kocsistól, aki vitte, kérdé az egyik faluban, ahol megszállt, hogy ki volt vajon az a kopott külsejű úri ember a községházánál, aki fogadta?

- Hogy ki volt? - felelé gúnyosan a kocsis-választó. - Az Nagy István uram volt, akinek akármilyen is a testén való ruházatja, de úgy kell azt az embert megnézni, ötszáz hold földje van annak.

Aztán hátra fordult a képviselőhöz:

- Tudja-e azt a tekintetes úr, hogy mekkora nagy darab föld az?

- Hogyne tudnám - mondja Németh Albert -, nekem magamnak is vagy egypár száz holdacska földem!

A paraszt kétkedőleg vakarta meg fejét.

- De már engedelmet kérek... hiszen szentül elhittem a tekintetes úr programbeszédjét, szépen tetszett kiokumlálni, hanem a földbirtokról ne adassék szó, mert már azt nem hiszem el...

- Ejnye, hát hazudom én kegyelmednek?

- Már kérem alássan, ha a tekintetes úrnak földje volna, akkor csak nem csavarogna itt, ilyen szörnyű munkaidőben.

*

A minap betértem Szeged város érdekes és szeretett képviselőjének, Herman Ottónak a »házi szentélyé«-be, amely vagy a múzeumban, s tele van ritkaságokkal, kitömött szárnyasokkal, spirituszba rakott amfibiumokkal.

Az ablakban alkalmas kalitkában egy kis viperát tartogat, melyre kíváncsian leskelődnek be kívülről a tanuló gyerekek. A vipera gyakran kijön házikójából a homok-ámbitusára, s ott olyan hangosan sziszeg, hogy Herman Ottó édesen elmereng rajta, s álmodozón hajtja le fejét díványára, hogy e zenénél egyszerre előtte evickéljen Magyarországnak minden hala.

Ha a vipera szótlan, s morcosan bebújik, Herman Ottó mindjárt nem tudja folytatni készülő nagy munkáját a halakról. (Nem lesz már nagy pókász többé, hanem »nagy halász«, s ez sokkal jobban fog a szegedi kerületben hangzani.)

- Vipi! Vipikém! Gyere ki a napfényre, kedves Vipikém!

A vipera már érti az ő gazdáját, s ha őt utánozva sziszegni kezd, legott ott gyűrűzik a tarka eleven pántlika a homokban.

- Szegény Vipi! Itt kell hagynom - mondja az állatok patrónusa szomorúan -, Szegedre kell mennem beszámolót tartani. Aztán annyi, de annyi dolgom van, míg készen leszek ezzel a munkámmal. Most egészen belemelegedtem, s félbe kell szakítanom.

- Csak amiatt?

- Hát nem elég ok az?

- Nem bizony. Itt egy áldásos munkálkodást hagy abba, melyet nem képes más ember elvégezni. S miért hagyja itt? Semmiért!

- Muszáj.

- Hiszen az egész kerület szereti.

- Nem úgy van az. A kerület olyan, mint egy kert. Mihelyt kifordulunk belőle, mindjárt megnő benne a dudva. Néha pedig a szomszédok konkolyt is vetnek bele. El kell odamenni koronkint s kigyomlálni.

- Majd kigyomlálhatja máskor!

- De nem addig van. Hallotta-e ön már azt a dinnyés gazdától, hogyha egy táblába dinnyét ültetnek, a másikba tököt, nem a tök lesz jóízű a dinnyétől, hanem a dinnye lesz rossz ízű a töktől? Hirtelen kell mindent eligazítani.

Ezen épületes beszélgetés után igazán kíváncsi voltam a szegedi beszámolóra, hogy talál-e majd Herman konkolyt a vetése között?

Elment, el is mondta a dikcióját, szörnyen tetszett, nagy lelkesedést idézett elő - írják Szegedről.

Hanem amikor aztán elmondta a horvát dolgokat, elmondta az antiszemita ügyben a magatartását közhelyeslés között, s mikor végre punktumot csinált az előadásában, s éljenezni kezdtek, egyszerre csak előállott Börcsök Sándor uram ökelme (aki nem tudja elfelejteni, hogy a követjelöltség ízét már megkóstolta), hogy jól van jól, de hát azt szeretné még ő tudni, mi a tisztelt képviselő úr nézete a borhamisítás tárgyában?

- Igen, igen! Halljuk a borhamisítást! - kiálták némelyek. - Úgy van, ez a fő!

...Igaz is, ettől függ a népnek jóléte.

Herman megértvén, miről van szó, megérté azt is, honnan jön a kardcsapás!

- Megfelelek erre is, tisztelt választó polgárok! - szólt nyugodtan. - Hanem előbb én intézek egy kérdést Börösök uramhoz.

- Tessék.

- Nem járt itt azóta Szalay Imre képviselő úr?

- De bizony, itt járt - feleltek többen.

- No, hát jól van, mindjárt gondoltam. Mert ez az ő stílusa. Nekem, tisztelt választó polgárok, az a véleményem a borhamisításról, s általában minden élelmi és iparcikknek a hamisításáról, hogy az történetük nálunk is, ami Angliában.

- Halljuk, mi történt Angliában?

- Az, hogy ott kémiai intézetek vannak, ahová mindenki elviheti az általa vásárolt cikket, s ott az illető hivatalnok ingyen tartozik vegyelemezni, s ha kiskü, hogy hamisítva van az illető élelmi cikk, elárusítóját megbüntetik, boltját bizonyos időre becsukják, egy fekete táblát függesztenek rá e felirattal: »*Itt hamisított portékát árulnak*«.

- Helyes! Éljen!

- Önök tehát megnyugosznak abban, hogy emellett legyenek a parlamentben?

- Mi is azt akarjuk!

- Csakhogy figyelmeztetem Önöket, hogy akkor, meglehet, a Szalay Imre pincéjéről sohase megy le a *fe fekete tábla*.

*

Így folyt le a Herman beszámolója, ha ugyan nem pusztán folyosói anekdota az egész dolog.

Mert nem lehet az, hogy a Szalay Imre bora ne legyen igazi, nemes nedv, mikor ő maga olyan eleven, tüzes tőle!

SPANGA ÉS PITÉLY

(Karcolat a végtárgyalásról)

Hazudni könnyű, ha az ember akkor hazudik, mikor nem lát maga előtt senkit, aki tudja, hogy hazudik. Hanem mikor olyan valaki van a közelben, akkor nehéz.

Egy török közmondás van, amelyik azt tartja, hogy a hazug ember gyáva ember, s éppen olyan, mint a sötétben járó tolvaj. Megismerni annak a gonosz szándékát még a lépéséről is.

Hát még mikor arra kényszerítik az embert, hogy mondja csak el még egyszer a hazugságot egyenesen annak a szemébe, aki tudja felőle, hogy milyen nyomorultan hazudik.

Hiszen elmondani csak elmondja, ha kénytelen vele, hanem *hogyan* mondja el?

Ebben a »*hogyan*«-ban van elvetve az igazság magva. Ezt kutatja ki a bíró gyakorlott szeme, s addig öntözi a kérdések esőjével, míg a kicsinyke mag hirtelen föl pattan, s nyomban kicsírázik belőle a rejtegetett valóság.

Olyan furcsa is az, mikor a legnagyobb gonosztevő, a legmakacsabb karakter is megrendül az ilyen szembemondástól.

Nagyobb bűn-e a hazugság minden másnál, vagy hogy ez a leggyalázatosabb valamennyi között?

*

Ma délelőtt két nagy gonosztevő állott egymással szemközt a bírák előtt csaknem három óra hosszat. Spanga Pál meg Pitélyi Mihály.

Úgy hátulról nézve is ki lehetett találni, melyik a nagyobb. A nyakukról. Különös dolog, hanem a nyak alkatában is van valami jellemző az emberre nézve. Spangának a nyaka például szabályos, s teljes összhangzásban van az értelmes fővel, amelyet hordoz. Mintha csak olyan családból származnék, mely több generáción át tartozik az ún. művelt osztályhoz. Mintha csak jobb sorsra született volna.

Pitélyi nyaka durva és vastag, két oldalt kiálló szabálytalan izomfejlődéssel, mely az első pillanatra is rossz benyomást gyakorol a nézőre. A húsos nyak hátulról magasra föltolakodik, akárha a koponyából is magának követelne egy darabot. Mikor megfordul, meglepi az embert. A durva, idomtalan nyaknak egyáltalán nem felel meg a szögletes, éles arcmetset, mely a ravaszság minden ismertető jelét magán hordozza.

Ott állanak egymás mellett vagy két lépésnyire egymástól. Spanga minden kérdésre nyíltan és habozás nélkül felel, kissé halk hangon, mintha szégyellné magát, de azért mindig értelmesen. Látszik rajta, hogy könnyebb neki így.

Pitélyi csak bizonyos dolgokra tud vagy mer válaszolni, s mihelyst a gyilkossági szándék felé avagy a megfojtás cselekedete felé közelednek kérdések, hirtelen összezavarja a dolgokat, akár a tintahal a vizet.

*

Elnök (fölmutat egy zsineget): Ugye ez volt a kegyelmes úr lábára kötve?

Pitély (megnézi): Ilyenforma cukorzsineg volt; úgy nézem ez volt.

Elnök (fölmutat egy másik zsineget): Ezzel meg a kezét kötötték meg?

Pitélyi (megnézi): Ez volt az.

Elnök (harmadik zsineget mutatja): Ez a zsineg meg a nyakán volt?

Pitélyi; (nézegeti és gondolkozik) Igen... ez is... cukorspárga. (Mozgás.)

*

Spanga nyugalommal és minden fölindulás nélkül mondja szemébe bűntársának, hogy Pitély volt az, aki a »kegyelmes urat« a földre rántotta, azután lábait összekötözte, mellére ült vagy térdelt, rávetette a kezére a hurkot, s a kezeit azután egymáshoz kötötte. Pitély tagad.

Spanga: Ne csavargasd. Menjünk körösztil rajta, ha már úgy kell.

Pitély: Kérem, tekintetes törvényszék, ez »alattomos rágalom«.

A közönség egyet mozdul: hiszen ez az ember újságot is szokott olvasni!

*

Ameddig Pitély igazat mond, addig magyarul is jól beszél; mikor a zsineghez közelednek, egyszerre csak elveszti helyes nyelvértékét, s nyakatekert gondolatait nyakatekert mondatokkal iparkodik kifejezni. Tudja, hogy bolondot mond, de nem képes urává lenni a nyelvének.

Elnök: Tehát mikor Spanga bement a szobába, akkor közte és Mailáth között egy kis viaskodás történt. Honnan látta maga ezt?

Pitély: Kérem a tekintetes törvényszéket, tessék »igénybe venni« szavaimat!

Vagy mikor a terv megállapításáról kérdezik.

Elnök: Tehát már akkor megállapították, hogyha ellenáll, hát megölik.

Pitély: Kérem alássan, határozva el nem volt.

A megkötözés részletei felől Gráner védőügyvéd gyors és kategorikus kérdéseket intézett Pitélyhez. A vádlott észjárása nem bírta követni a kérdéseket is, meg a hazugságokat is egyszerre:

Gráner: Tehát a lábát megkötözte?

Pitély: Igen.

Gráner: Akkor a törülközőt adta oda Spangának, hogy tömje be a száját?

Pitély: Igen.

Gráner: Akkor a kezére került a sor?

Pitély: Kérem, akkor még erről nem volt szó.

Gráner: Nohát mondja el pontról pontra, amit cselekedett.

Pitély: (óvatosan) ...Melyik pontot tetszik kérdezni? (Mozgás a teremben.)

*

Spanga a szembesítésnél tisztességesen, úgyszólván úri módon viselkedett. Látszott rajta, hogy számolt már a kötéssel is. Mint aki *tudja*, hogy mi áll a bűnpör végén. Pitély meg, mint aki még csak hiszi.

A közönség szemmel látható rokonszenvvel kísérte Spanga őszinteségét, sőt ez a rokonszenv, kibékülés - vagy minek nevezzem - még a bírakra is elragadt. Jobban megbecsülték, mint a másikat.

Csak egyszer hagyta el Spangát a hidegvér. Mikor Pitély egy szuszra nagyon sokat talált hazudni a szemébe. Megvetéssel fordult felé a kis szőke ember:

- Hazudsz, mint a kutya.

S bizonyosan azt gondolta magában, hogy ő sokkal derekabb ember, mint amaz.

*

Csak valamit még Berecz Jánosról.

Ő csak tagadni tud. Nála nincsenek átmenetek. Cselhez nem folyamodik, mesét nem gondol ki, fejét nem töri hazugságokon, csak tagad, mint a kőfal.

A vizsgálóbíró előtt tett vallomását pontról pontra felolvassák. Eltagadja. Pedig abban érdekes részletek vannak. A vizsgálóbíró előtt úgy tűntette fel magát, mint akit engesztelhetetlen végzet üldözött bele a veszedelembé. A görög tragédiák szörnyű végzete.

Az országbíró tudvalevőleg március végén gyilkolták meg. Berecz már márc. elején el akarta hagyni szolgálatát. De szegény édesanyja lebeszélte róla.

- Ne hagyd ott a kegyelmes urat, fiam - így szólt -, ha szigorú is hozzád; lásd legalább tisztességes kenyered van. Maradj meg nála, talán még föllebb is segít!

Berecz megmaradt, s - így vallja - édesanyja jósága tudtán kívül veszedelembé vitte.

Azután még egyszer jelent meg feje fölött a végzet. Már ágyába voltak rejtve a bűn elkövetésére szükséges kötelek, mikor gazdájával egy este hirtelen el kellett utaznia. Kimentek a vasútra, s a kötelek otthon maradtak. Útközben elgondolta, hogy míg odalesznek, a

házbeliek bizonyosan megtalálják ágyában a köteleket, s akkor vége van az egész tervnek. Akkor már nem lehetett volna többé elkövetni semmit gazdája ellen.

És íme. Az országbíró vele együtt *lekésett* a vonatról. Visszamentek, s a végzetes kötelek ismét tovább vitték őt a bűn felé.

A vizsgálóbíró azt is megkérdezte tőle, azért kötötték-e meg az országbírót, hogy megöljék? Berecz így válaszolt:

- Nem. Csak azért, hogy az a nagy úr, aki nagy uraságát annyi emberrel érezttette, maga is érezze egyszer, hogy ő is csak ember.

Hanem azért Berecz most azt mondja, hogy ezt mind csak a vizsgálóbíró találta ki, úgy magától!

A TANÚK

(Karcolat a végtárgyalásról)

Ma egész nap a tanúkat hallgatták ki.

A törvényszék színe előtt kitárult egy nagyúri ház egész belső világa inasaival, kuktaival, szobacicusáival. A lakájvilág életéből egy kis eleven kép.

A tanúk rendesen elevenséget visznek be magukkal a tárgyalási terembe. Mikor a tanúkra kerül a sor, akkor már a hallgatóság szinte rászomjazott a kacajra, mint a temetés után a szomorodott szívű atyafiság a borra. S a tanúkon mindig kell nevetni, az már törvényes szokás.

Szerencsére a tanúk közt sok a mulatságos alak. Egyik azért mulatságos, mert nagyon komoly; ha az elnök e szavaira: mit tud tanú a gyilkosság körülményeiről, az búskomor tekintettel így kezdi válaszát: »én a szomorú nevezetességű estén a Schőja kávéházban két kapucínert ittam...«, ettől okvetlen kitör a jókedv, különösen aki tudja, hogy két kapucínert akkor iszik a Schőja kávéházban az ember, ha nem telik vacsorára. Van viccelő tanú, aki az elnököt és védőket rossz élcekkel bosszantja, és megsértődik, ha nem találják jóknak. Nagyon mulatságosak a félénk tanúk, akik meg vannak győződve, hogy a törvényszék bírástól, jegyzőstől, védőstől, újságíróstól csak azért gyűlt össze, hogy őt, amint belép, azonnal megegye. Ismertem egy úri embert, aki a tanúzásból élt. Ahol valami történt, ő tüstént ott volt tanúnak: megérezte előre, hol készül valami; nagyszerű orra volt. Nagy és nagyszerű. S mindig úgy intézte a dolgot, hogy ő is szerepeljen a felvett jegyzőkönyvben.

Mikor pedig egy csinos leányfő jelenik meg a tanúk ajtajában, akkor egyszer kivilágosodik a Fortuna, s édesdeden mosolyog az egész terem. Szinte csetten a nyelve a sok törvényszéki gourmand-nak erre a csemegére, s kiki iparkodik minél szellemesebben hunyorogni a kicsike felé.

*

Ma az orvosok kihallgatását folytatták. Nem sok újat mondtak az orvos urak, csak az öreg Cserey, Mailáth háziorvosa rázta fel egyízben a hallgatóságot.

Cserey azt vallja, hogy ő reggel nem találta Mailáth súlyos, tízfontos vasbotját ágya mellett, holott mindig ott volt az.

- Mert ha az a bot ott van - szólt sötéten végignézve a gyilkosokat -, ahogy én ösmertem őexcellenciáját, ez a kettő itt (Spanga és Pitély) *nem megy ki élve a szobából*.

Spanga összerezzenve húzódott az őr háta mögé, Pitély pedig fanyarul mosolygott. Berecz tagadta, hogy ő tette el a botot helyéről.

- Hát ki?

Azt ő nem tudja.

Érdekes alak a Pallavicini palota házmestere: *Szabó* Ferenc. Jó magyar neve dacára bizony nem tudott magyarul. Dadogva beszélt, néha úgy elfogta a rettegés, hogy szólni se tudott. Mikor Bereczcel szembesítették, kettő közül nem lehetett volna tudni, ki a vádlott, ha a huszáron rabruha nincs. Milyen jó mégis az a törvénytudomány. Lelkemre mondom, én e szembesítés után a szegény portást zsinegeltetem föl, a kincstárt pedig utasítottam volna, hogy Berecz úrnak fizessen ki öt forint tanúzási díjat.

Bejött még azután három inas, akik részint terhelőleg, részint mentőleg vallottak Bereczre nézve. Spanga már nem törődik vele, mentik-e őt a tanúk vagy nem. Ő minden kérdésben a kormányral... illetőleg a törvényszékekkel szavaz, s szinte hízeleg neki, hogy olyan derék úri emberekkel lehet egy véleményen. Akármi kérdést intéz hozzá az elnök vagy ügyész, mindenre »igen«-nel válaszol. Valóságos rabmameluk. S annak tudatában, hogy ő a hatalommal van egy »elven«, kevélyen lenézi az ellenzéki Bereczet és Pitélyt. Pályatévészett embereknek tartja őket ezért a pártállásért.

Az inasok után jött a szépnem. Mikor az elnök odaszólt a teremszolgának, vezesse be *Szokolay* Laura szobalányt, minden szem az ajtónak szegeződött, s mikor a kisasszony belibeggett, minden ajk azt rebegte: Pallavicini örgróf úr szebb szobalányt is fogadhatott volna. A kisasszony nem sokkal fordította előbbre a tárgyalás kerekeit, csak a közönséget kacagtatta meg egy kicsit (amiért mindjárt megbocsátották Pallavicini örgróf úrnak, hogy nem fogadott szebb szobalányt). Mikor meghiteltették, az esküt naivan így kezdte:

- Én, Laura esküszöm... (Nagy derűltség.)

Az elnök megmagyarázta neki, hogy a Laura név még nem elég.

- Én, Laura szobalány esküszöm...

Ez sem volt elég, mert az elnök csak a teljes névvel fogadta el az esküt.

A kisasszonyon kívül még két hölgyhöz volt szerencsénk. *László Józsefné* asszonysághoz és *Irma* leányához. *Lászlóné*, Spanga háziasszonya (házmesterné a Molnár utcában) egy kis, komikus arcú asszonyka, ki Bereczet finácnak nézte. *Irma* kisasszony, a leánya sikerült kefélenyomata mamájának, csakhogy az ifjúság üdeségével s gömbölyűségével ékeesebben. Arca fekete, ami a szintén fekete Pitélyt azonnal meghódította, mert vallomása alatt folyton kokettírozott vele. Egyszer fel is ágaskodott helyén, hogy jobban lássa. Tán hamarjában valami tervet is komponált magában (mert kedélyesen mosolygott) arra az esetre, ha kiszabadul...

Tanúk jönnek, tanúk mennek. A mai nappal már befejezték az ő kihallgatásukat, s a mosolyt ismét kiűzték a komor tereméből (kivéve, ha a védő urak vissza nem hozzák). Holnap már a vádló és védők küzdenek meg, s azután a vádlottak feje fölött lógó Damoklész-kard lezuhan... vagy tán kissé félre is billen?

A BŰN TRIFÓLIUMA

Meghal egy dúsgazdag úr; ravatalát körülállják a gyászolók, mindenki ejt egy könnyet, s meggyászolja a derék embert, ki nem feledkezett meg egy rokonáról sem végrendeletében, sőt inasának is csinos összeget juttatott vagyonából. Másfélezer forint!... Hm! Nem valami nagy pénz ugyan, s alig elég arra, hogy valami jövedelmező vállalatba kezdjen vele, de végre is lehet belőle néhány hónapig gondtalanul élni. S ezek az inasok, kik csak két osztályát ismerik az embereknek, azt, amelyiket megnagyságnak, és azt, amelyikkel »pertu« barátságot isznak - kiket mindennap elkábít a palack fenekéről titokban fölhalt pezső, s mindennap megszédít a selyemruhák suhogása -, ezek az inasok, mondom, mire is vágnának többre? Telerakják hát ujjaikat s óráik láncát innen-onnan összeszedett, divatból kiment, uraság által letett hulladékzsuzsukkal, s azzal kezdetét veszi a reményteljes élet korcsmán, kávéházakon keresztül egész a siralomházig. És porzik és reng a Buzalka padlója, enyelegnek az utcai szirének, az úgynevezett »budapesti előkelő világ gyűlhelyein«. Vannak az emberekben ellesett, ráragadt vonások, melyek a jó körökben forgott egyént árulják el, tudnak hajlongani, s választékos szavakkal élni, divatos nézeteik vannak a nőkről, s szeretik, megtanulták szórni a pénzt. Csak a gyakorlottabb szem képes észrevenni, hogy rutinjuk voltaképpen közönséges szemtelenség, gavallérságuk üres majmolás és bőkezűségük a legvétkesebb könnyelműség, oly emberek könnyelműsége, kik nem képességeiket, de személyüket bocsátják áruba.

Egyszer aztán kimerül a forrás, az úri életet facér élet váltja fel. És kezdetét veszi a kenyér után járás szomorú metempsichózisa, föl-fölemelkedve pillanatra, meg újra elmerülve a társadalmi kétesség szörnyű iszapjába. Miután álmosra részegedtek az éjjeli lebujszók rohasztó levegőjén, hazamennek, s részeggé alusszák magukat *hónapos ágyaik*on. Irtózatos szó! Mikor az ember nem a földért, de az álmért fizet. A test ledől, de a lélek nem nyer jogot az otthonra. Hónapos ágyak nyomor a párnája, gonosz szándék a lepedője. Pénz, pénz, pénz! Ezt nyöszörgi minden szalmaszál, amint megtörik a hánykodó test súlya alatt. A cimborák lenézik kopott ruhádat, egykor oly előzékeny hölgyek fintorgó mosollyal haladnak el melletted. Tehát pénz és pénz! Ah! A kor rideg önzése minden érzéseinket és szenvedélyeinket ezzé a csengő ércce kovácsolta már. »Megölök valakit, hogy pénzhez jussak« - kiáltja Pitély. »Megölöm magamat, ha pénzre nem teszek szert« - sóhajtja Spanga. A dolog erkölcsileg egyre megy. Két esetben nem szoktunk elkövetni öngyilkosságot. Mikor éhesek vagyunk, meg mikor jól vagyunk lakva. S ha a varró grizett kenyérre tartogatott pár garasával végre is a boltba megy, s harisnyakötőt vesz rajta: ez kedves; de mikor a foglalkozás nélküli Pitély kölcsön koldult hatosával betörő vasat vásárol a zsibvásáron, ez borzasztó és megdöbbentő.

S a szomorú refrén a vádlottak padja. Miért is tagadnók: a Spangák és Bereczek ma már társadalmi típusok. Nem azok a piszkos, bozontos alakok a legfélelmetesebb gonosztevők, kiknek Shakespeare fantáziája kezökbe nyomja a királygyilkoló kést. Az igazi gonosztevők benn teremnek a társadalomban, azzal járnak, azzal haladnak; ráülednek, mint penész a folyadékra, mint rozsda a vásra. Ebben a társadalomban gyökereznek vágyaik, reményeik, szenvedélyeik, és hiába távolítja el őket a gondos kéz a felületről, a fizikai ok bennmarad, s újjászüli szünet nélkül a ragály miazmáit. Ők csak hol részek egy megtámadott szervezeten, az igazi betegek azonban mi vagyunk.

Ott állnak, szorosan hozzálapulva a keskeny korláthoz, melynek néhány szál léce két világ közt emelkedik: a becsületes emberek és nem becsületes emberek világa közt. A tárgyalási terem tömve tudósítókkal, szakemberekkel, úri kíváncsiakkal és legkivált nőkkel. Ezek a nők!... Nemcsak az élet útjain járnak velünk, nemcsak örömeinket, szenvedéseinket osztják meg, de el is kísérik egész az akasztófaig. Ki tudná megmondani, minő erkölcsi örvény tátong ez idegfeszítő látványban előttük? Minő lélektani rejtélyek hullámoztatják pihegő kebleiket?

Vajon nem lappang-e a bűnös megátalkodott arcán egy hallgatag apelláta a női szívhez? S vajon nem glorifikálja-e bizonyos mértékben ennek részvétele önkéntelenül a bűnt is?

Oh, hogy a szájalomnak nincs szemérme! Mikor pedig a bűnnek is van: a tagadás. És tudják-e, hogy e sajátságos ösztön egész terminológiát teremt magának a gonosztevőnél, nem azért, hogy *kifejezzon*, hanem hogy *elhallgasson* valamit. Pitély nem ölt, hanem csak »megdikicselte« kissé - mint mondja - áldozatát. És Spanga, ez a fidélis fickó, aki vall, mint a parancsolat, ott ahol előadása magára a bűn elkövetésére tér át, egyszerre megcsuklik, hangja elhal, ajka kikel színéből, kezei idegesen babrálnak nadrágán, mint leckemondó gyereké, s nincs emberi hatalom, mely e szót: »ölni« ki tudná venni belőle. Talán menten összeroskadna alatta. Ha mindjárt csak annyit is mond: »elfojtották« - ehelyett, hogy »megfojtották« -, már könnyebben esik a lelkének. Azt hiszi a szerencsétlen, hogy megcsalhatja lelkiismeretét, ha olyan nyelven beszél vele, melyet az nem ért.

S megkezdődik az élet harca a halállal, heves taglejtések, sápadó és piruló arcok s ama sajátságos, egzotikus nyelv közepette, mely úgy burjánzik föl a törvényszéki tárgyalások termeiben, mint mérges ebfű az ódon falak repedéseiből.

- *Vállald el*, hogy te tetted, - szól kérlelőleg Spanga, kinek naivul botló nyelve Bereczet is hol *Böröcznek*, hol meg *Berecznek* ejti.

- Nincs tudomásom róla, »alattomi« rágalmozás az egész - veti ellen Pitély. - Tessék a tekintetes törvényszéknek *igénybe venni* mondásomat.

- Hát nem te fogtad meg hátulról őexcellenciáját, mikor rám támadt?

- Nincs lelked, ha azt mered mondani - veti oda súllyal Pitély.

Milyen nyers hússal etető fantáziával rajzolta le az állatszeliidító tanú a gyilkosság legapróbb részleteit, amint előtte Pitély, mint fogolytársa bizalmasan elbeszélte. Kéjelgett a vér gőzében, mintha tigriseit etetné mázsányi döghulladékokkal. Tigriseket etetett, igen, csakhogy azok a korláton kívül voltak.

S méltóbb ellentétet már keresve sem kaphatott volna magának, mint a derék portás, akit Szabónak hívnak, s *csak* németül tud. Hivatalában az volt jellemző szokása, hogy amikor az uraság otthon volt, mindig elküldte a vendégeket, mikor pedig meghagyta, hogy senkinek sem lesz otthon, olyankor a legnagyobb előzékenységgel vezette fel a látogatókat. Most is nehezőre esik a kérdéseket megértenie, két hét előtti vallomásából már egy szóra sem emlékszik. »Igaz, hogy a mondott estén a folyosón látták leskelődni Bereczet?« - kérdi az elnök. »Engem?...« - kiált föl rémült arccal. Vagy pedig: »Lehetséges-e, hogy amíg szivarért járt, valaki bemehetett a kapun?« - »Tessék elhinni, senkit sem láttam.« Csak mikor határozottan megért valamit, vagy emlékszik valamire, akkor kap vérszemre, s erélyes hangon mondja a vádlottak szemébe az igazat. Igénytelen markőri arc. Úgy áll ott hajlongva, mosolyogva, mintha azt kérdezte volna a törvényszéktől: »mit Haut oder mit Schaum?« - »Bitte, bitte« vágott közbe erre az elnök szavaiba, ki figyelmeztette, hogy esküt kell tennie. - »Oh ja, mit Vergnügen«. S szívére tette kezét, és egy fél oktávval magasabb hangon, titkolni nem bírva meghatottságát, éneklő kornyikálással mondotta utána az eskü szavait. Egészen elérzékenyülve ment ki az ajtón, s még akkor is dobogó szíven feledte rátett kezét.

Az ajtó újra nyílik, két fegyveres őr szuronya villog be. Valaki bekukkan, s azzal újra gyorsan visszavonul. Még igen korán van, a törvényszék nem intézkedett még. A jelenet olyan hatást tesz, mint mikor az ügyelő ügyetlensége hamarabb fölrántatja a színházi függőnyt, s az ácsorogva meglepett szereplők zavartan osonnak vissza a kulisszák közé. Nemsokára minden rendbe jő, s Berecz, az előbb bekukkant színész, kezeit dörzsölve belép, s elég könnyed

meghajlással tiszteli meg a törvényszéket. Ez az első »hivatalos« gonosztevő, olyan tudniillik, ki a kodifikált büntetőjog alapján áll. Míg a két előbbinek semmitmondó arca, az áll mögött kidudorodó vastag nyaka amúgy is bizonyos frenológiai predispozíciót sejtet a kenderkötélre, addig a huszár fekete körszakállal borított érdekes, halvány arca, mélázóan pikáns szemei, gondolkozóan hátrahajló homloka meg fogják tisztelni azt a bitót, melyen lakolva fog bűnhődni tetteért, ha ugyan emlékezetének gyöngesége, mellyel most egyszerre minden eddig tett vallomását feledni látszik, segítségére nem lesz.

Azt mondják, Berecz tagad. Pedig nem igaz, csak nem akar emlékezni. És a kettő közt nagy a különbség. Ez emberben elég fűfű és határozottság van, hogy makacsul védje életét, de nincs elég kicsinyesség, hogy közönséges fogásokkal védje magát a ránehezülő bizonyítékok ellen. »Meglehet, hogy így történt, de én nem emlékszem« - ez utolsó szava mindenben.

Legyünk igazságosak e modern Oidiposz iránt, kinek lényében bizonyos végzetszerűség árnya borong. Már rég ideje ott akarta hagyni szolgálatát, oly bánásmód miatt, mely nem közönséges intelligenciájához, meglehet, nem volt méltó. Anyja kérése tartotta csak vissza, ki fia jövőjét remélte biztosíthatni a nagyúr pártfogása által. Nagy és végzetteljes sakkjátszmát játszott a sorssal, melynek ez volt első húzása. Jött a második. Egy nap Bakócára volt indulandó urával, s nem volt ideje az ágyában maradt kötelékről gondoskodni. Ha elutaznak, ágyában kétségkívül megtalálják a gyilkosságra szánt eszközöket, s a terv szerencsésen megghiúsul. Nem utazhattak el; lekéstek a vonatról, s a szörnyű tett el lőn követve.

»Kössétek meg« - szólta Berecz egy démon ridegségével társaihoz -, »hogya ez a büszke úr, ki annyira éreztette mással uraságát, *hadd érezze végre, hogya maga is csak ember.*«

És ezek a sorok nem is egy költött tragédia valamelyik felvonásából vannak idézve...

A SZEGEDI KIR. BIZTOSSÁG

A mai időben ritka hivatal az olyan, amely arra való, hogy csak örökké ő adjon a népnek, és a nép ne adjon neki soha.

Ilyen a szegedi királyi biztosság. Hatalom, de »cukros hatalom«, csak édessége van.

Aki látta Szegedet romjaiban, s aki látja ma, midőn fényes paloták mellett suhan el a szőke Tisza, az tisztelettel néz fel a Zsótér-házra, hol Tisza Lajos királyi biztos székel, s ámulva kiálthat fel: »Ez már sok egy embertől!«

Pedig egy ember csinálta az egészet! A munka eleinte nagy apparátussal indult ugyan meg, nemcsak nagyobb számú hivatalnoksereg dolgozott benn a hevenyészett kancelláriákban, hanem még egy tizenkét tagból álló biztosi tanács is fényét vetette az új »szegedi udvar«-ra.

Jobbadán képviselők lévén, igen sok anekdotát csináltak, sokszor tettek érdekes észrevételeket valamely fennforgó kérdésben, és meglehetősen fűszerezték az ottani életet. És mert képviselők voltak, jól is érezték magukat, és sohasem panaszkodtak, hogy Tisza nem hagy nekik semmi végezni valót.

Pedig nem hagyott. Önálló nagyobb munkát sohasem bízott föltétlenül senkire. Azért is olyan összevágó, olyan harmonikus a rekonstrukció egyenlően kidomborodó arányaival, mert egy kéz tartotta, egyengette egymáshoz az összes szálakat.

Ki nem állhatom azt a szokást, hogy a sikerek és kudarcok a vezéreknek számítanak, akár van részük benne, akár nincs; aláírom én is azt a röpke sort: »Tiszteljétek a közkatonákat, nagyobbak ők, mint a hadvezérek«, de ez egyszer (bár éppen a katonáknak szentelem ezt a

cikket), visszaillesztem e mondatot ahova tartozik, mert ide ugyan be nem illő. Az érdek itt a vezért illeti, még az a kevés is, amit elveszek tőle, hogy hivatalnokainak adjam, legott visszaszáll hozzá, mert ő választotta ki azokat nagy tapintattal, s ő osztotta ki közöttük a munkát és szerepeket úgy, hogy az megkészszerzte az erejüket.

*

Lechner Lajos osztálytanácsost kell elől említenem. Ő a műszaki osztály vezetője. Kedves arcú, szellemes, nyájas modorú férfi, alig túl a negyvenen. Már kiváló névvel bírt a szakkörökben, mikor Szeged *leendő ábrázatát* órá bízták.

Sokat utazott, sokat tapasztalt (nagy részt vett a budapesti Sugár út építésében is) és sokat tanult. Azonfelül vannak ötletei és eszméi, de egészen a gyakorlati férfiak közül való, aki nem a saját eszméit akarja keresztülvinni minden áron, hanem rá tudja nyomni a mások eszméire is a saját zsenialitása bélyegét.

A »Stefánia tér«-t, Szegednek a díszhelyét, mely úgy kitündöklök ott, mint egy gyönyörű ötlet valamely könyvben, mondják, egészen Tisza Lajos tervezte ki a Rózsa Sándor-féle börtönromtól kezdve egész a természettől gömbölyű kövekig, melyek az ugrókút medencéjét ékesítik, és a kivitelben, az elrendezésben mégis Lechner építészeti talentuma tündöklök leginkább.

Hiba lenne, ha csak azt a munkát (pedig elég sok az is) tulajdonítanók a műszaki osztálynak, *ami látszik*. Mennyivel több az, amely *nem látszik*, mert ott van lerakva a reáliskolai nagy tölgyfászekrényekben, tanulságául annak, hogy milyen alaposan ment a rekonstrukció. A légiónyi mappa, a talajfúrások fáradságos eredménye, és ki tudná elszámítani, mi minden.

Mert nemcsak azon fordult meg, hogy: »van pénzünk, hát építünk«; előbb még ki kellett osztani a fundusokat. S a kiosztás még könnyű lett volna, hanem hogy kioszthassák az újakat, előbb el kellett *venni* a régi fundusokat.

Ez pedig nagy feladat volt. A familiáris kegyelet sárkánya rajta ült minden darabka földön. Hiába tartja egy magyar közmondás, hogy »mindenben jobb a másé«, a fundusban mindenkinek a magáé a jobb.

Még az is ellene szólt, reklamált, apellált, aki szembetűnőn jobb fundust kapott, mint az ősi, mert kárpótlást remélt.

Hogy mekkora baj volt a kiosztással, jellemzi egy kisajátító bizottsági elnöknek az a furfangja, hogy a könnyebb, simább ügymenet érdekében (mert minden apelláta nagyban hátravetette a munkát) fölfogadott egy Regdon Maris nevű menyecskét (akinek szintén kapnia kellett egy telket), hogy ott álljon reggeltől estig a kisajátító bizottság háta mögött. S így lőn aztán, hogy mihelyt valaki elégedetlenül mondá a számára kijelölt telekre:

- Nem fogadhatom el... apellálok...

- Nagyon jól van, nem erőszakoljuk. Regdon Maris, álljon elő. Mit gondol, nem volna jó kendnek ez a fundus?

- Az a fundus? Hogy ne fogadnám el, kezét lábát csókolom a tekintetes bizottságnak. Elfogadom biz én - szólt ilyenkor a betanított Regdon Maris, ami rendesen gondolkodóba ejtette a panaszt.

- Ha már így van, tekintetes bizottság akkor csak mégsem engedem *idegen* kézre.

De még a fundus-kiosztással sem lett vége a ma már meg nem látható működésnek, következett a nivellírozás, a tömérdek külső és belső munka.

A reáliskola termeiben (ott van a Lechner hivatala), mikor már odakinn rég elnémult a munkások zsibongása, sokszor éjfélén túl is világosak voltak az ablakok. Lechner dolgozott ott mérnökeivel, hivatalnokaival lankadatlan hévvel és szorgalommal. S ha éjfélig dolgozott is, már a felkelő nap azért ott találta a Zsótér-házban tanácskozásba merülve a legsürgősebb technikai teendők iránt a királyi biztossal, ki szintén a szó szoros értelmében ki nem aludta magát, míg Szegedet építette.

E fürge kedves alak, ki örökké siet, ki mindig fárad, jár valamiben, s még amikor a saját multságára diskurálgat, akkor is Szeged érdekében informál, eleven kék szemeivel, villogló pápaszemén keresztül már *évek előtt* ilyennek látta Szegedet s ilyennek magyarázta az idegeneknek, aminő az ma.

Ő ma már bizonyosan olyannak látja azt, aminő évek múlva lesz.

Mi meg csak évek múlva látjuk meg majd az ő mai érdemeit teljességükben, melyek a várossal fognak nagyobbodni napról napra.

*

Kelemen Mór, igazságügyminiszteri tanácsos éppen ellentéte Lechnernek. Lechner szőke, Kelemen barna. Lechner egy »sikk«-es franciának és egy angol gentlemannek a vegyülete, Kelemenben pedig a német hivatalnokból és a magyar táblabíróból van valami; mindkettőből az, ami jó bennük.

Komoly, hallgatólagos férfi, akinek fiatalos, üde arcából senki sem nézné ki, hogy az ötvenes évek felé közeleg. Feszés, zárkózottabb a szokottnál; de neki úgy illik, mert az igazság nehézkes csizmákban jár. Ő ti. a jogügyi tanácsosa a biztosságnak.

Pontos, szorgalmas tisztviselő, kinek a hivatalszobája a világa s aktái a szocietása.

Nem is történik övele semmi; ha történik valami, az akkor aktáival történik, mert ezek járnak-kelelnek Szegedről Budára, Budáról ismét Szegedre, a Zsótér-házból a városházra és vissza.

De hát ezek is olyan rendesek, olyan okosak, hogy sehol sem találunk akadályra.

S ha igen... akkor a »cukros hatalomról« egyszerre lemállik a cukor. Tud erélyes és csipős lenni, ha Szeged érdeke kívánja, úgy lefelé, mint fölfelé.

Mikor a Makóra futott szegedi törvényszéket Tisza Lajos vissza akarta telepíteni, s ez iránt jelentést tett az igazságügyminiszternél, a miniszter hosszú sor indokokkal küldte vissza az átiratot, hogy a királyi biztos kívánsága most még nem teljesíthető.

Tisza röviden ezt válaszolta: »Nagyméltóságod indokait megfontolván, nem érzem magam indíttatva arra, hogy előbbi *határozatomhoz* ne ragaszkodjam«.

Ilyen hatalmas hangon diskurált a Zsótér-ház. S ez az imponáló hang kellett a sikerekhez.

Mert azt írta be ugyan Jókai igen szépen a vasárnap megjelenő Szegedi Albumba a városra vonatkozva: »*Egy özönvíz tette szerencsétlenné s egy könnycsepp boldoggá.*« ...De az a könnycsepp elgurult volna, mielőtt az özönvíz kiszáradt. Jó volt azt beleönteni a tintába is (jutott abból mindenüvé), s azzal az erős tintával írni oda, ahova kellett.

Ha nem lehet elhinni Kelemenről, hogy már az ötvenbe jár, még kevésbé hihető, hogy valaha verseket is írt.

Pedig írt. Régi, elsárgult »Regélők«, »Életképek« tehetnének róla tanúságot, hogy mielőtt a »miszerintek« és »azonbanok« hálójába került, a hajnal és a virágok színeire találgatott szépen csengő-bongó rímekben édes szavakat. Büszke is rá, hogy valamikor poéta volt. Hanem a

poéták még büszkébbek lehetnek rá, mert ő bizonyította be, hogy a poétából is válhatik reális, hasznavehető ember, ha az isten is úgy akarja.

A Petőfi követválasztási kudarcáról (mint kúnszentmiklósi fiú egyik kortese ő volt Petőfinek, s ő írta meg bukását a »Március«-ban, egy szomorú vidéki levélben) még most is keserűen beszél, mintha csak tegnap lett volna, s szidja az átpártolt voksokat név szerint, pedig már egyik-egyik ha él közülök.

Itt Pesten a Tóth Kálmán Vadnay generációnak volt egyik kisebb igényű tagja, vagyis hogy csak valamelyik asztalnak... mert hiszen egy asztal egy generáció!...

S e visszaemlékezések még most, annyi év múlva is, midőn szorgalma által elnyerte díszes állását, amelyen hihetőleg nem fog megállani, még most is annak az írói asztalnak emlékei aranyozzák meg ezt a másik asztalt, mely pedig kiváló rangot ad és sokkal puhább kenyeret.

*

Turgenyevnek egy kedves kis beszélykáját kolportálták a lapok most halála után. Egy nagyúrról szól, ki Szentpétervárra menet megállíttatja a trojkáját egy szép pórleány előtt, s kérdi: »Mit hozzak neked a városból?«

»Hozzál nekem olyan szappant, aminővel az úri asszonyok mosakodnak.«

A nagyúr meghozta a szappant a leánynak, ki siet megmosakodni vele a patakban, s így szól: »Most pedig csókold meg, uram, a kezemet is, ahogy az úri nőknek szokás«.

Ilyenforma naivitással állt szemben a biztosság gyakorta.

Ennek a szép leánynak a vágyaiból némelyeket eloltani, némelyeket elnyomni, másokat meg fölébreszteni volt a Kállay Albert feladata.

Kétségkívül a legpasszionátusabb, de nem a legkönnyebb teendő.

Kállay Albert jelentéktelenebb hatáskörben jött Szegedre. De Tiszát nem zavarta a hivatalnoki rangfokozat. Mihelyt fölismerte benne a buzgóságot és tehetséget, nem habozott éppen a legkényesebb, legfontosabb ügyeket Kállayra bízni.

A municípium és a királyi biztosság közötti érintkezés az ő tiszte volt: neki kellett, mint a karmesternek, megütni az akkordokat minden kérdésben.

A fiatal tisztviselő csakhamar köztisztelet és közszeretet tárgya lett Szegeden, részint egyéni tulajdonainál fogva, részint pedig azon tapintata miatt, mellyel a királyi biztos akaratát mindig úgy tudta keresztül vinni a városnál, hogy a városiak azt hitték, mintha az a saját akaratuk lenne.

A város pénzügyeinek rendezését is vele vitette keresztül a királyi biztos. S ez volt a kérdések kérdése... a lenni, vagy nem lenni. Kállay hozzáfogott az indirekt városi adók szabályozásához, s az eredmény oly fényes lett, hogy Szegednek ma egy félmilliót messze meghaladó összeggel van több jövedelme, mint azelőtt.

A fönix madár, mely ott röpköd az új fényes középületeken, ezt hozta a szárnya alatt. Ezt jó is volt ott nem felejtenie, ahonnan jött...

A legkülönösebb az, hogy minél több adót vetett ki Kállay a szegediekre, annál könnyebben fizették, s ő maga annál népszerűbb lett előttük.

Mikor Szegedet elöntötte az árvíz, egy ismerősöm sírva fakadt:

- Szegény nagynéném! - zokogta, - miből fogja az most fizetni a *tizenkétezer forint évi adóját?*

Most a rekonstrukció után ugyanaz az ismerősöm fontoskodva mondá:

- Nem vagyok megelégedve. Sok fölösleges dolgot is építenek! Ugyan minek ide *szegények háza*?

S ebben a két egymás mellé állított megjegyzésben benne van az ismerősöm ijedős, sopánkodó természete, de benne van a rekonstrukció kritikája is.

A SZEGEDI SZÍNHÁZ MEGNYITÁSA

Mit szóljak a mai estéről? Úgy tetszett nekem, hogy az »Utolsó szerelem« egy jelenkorban játszó darab; királyunk fiatalsága idejéről. Maga Nagy Lajos őfelsége ott ül kíséretével a tágas díszpáholyban; a gonosz csont, Laczkfy vajda is bizonyosan ott lesz valahol az országzászlósok között. Csak Drugeth Máriát nem találok sehol.

Egy középkori látvány élvezetét nyújtotta a mai est. Menték, kalpagok, kócsag- és sastollak mindenütt. Igen, a Nagy Lajos udvara ez, úgy *hétköznapon*. Az illúzió egészen teljes, csak éppen a *nevek után* nem kell kérdezősködnünk.

A színház sokban emlékeztet díszítésével a budapesti népszínházra, de az elrendezés célszerűbb. A nagy csillár vakító fényt szór szét az ünnepi arcokra. A közönségnek csak az a baja, hogy nincs közöttük elegendő hölgy. Virágtalan mező! Marcona arcú városi atyák ülnek el jobbadán a helyeket, olyanok, kik még nem láttak soha királyt és *színi előadást*.

A rózsabimbók legalább ott voltak egy csomóban a Szabados »Prológ«-ja alatt a színpadon, hanem a szegedi rózsákból sokakat kellett nélkülözni. Pedig a »menyecske ábrázatok« talán jobban érdekelték volna a főfő dignitáriusokat és különféle rendű és rangú vendégeket, lévén azok már többnyire túl a »versírás korszakán«.

A földszinten csupa férfiak ültek: a földszinti páholyokban az előkelő küldöttségek, köztük a Kisfaludy Társaság; az Akadémia az első emeleti legnagyobb páholyt kapta.

A Csanád megyei küldöttség volt a legérdekesebb, mert a király a kihallgatáson alkalmasint nagyon megkeserítette őket, így szólván:

Üdvözlöm önöket *székhelyükön*.

*

De kezdjük a nevezetes színházi est történetét elejéről.

A király pont fél nyolckor jelent meg nagy éljenriadás közt Tisza Lajossal, ki balján foglalt helyet, a jobboldali helyet a miniszterelnöknek hagyván, ki legott átjött a szomszéd páholyból, s a két Tisza egész végig ott maradt mellette. Őfelsége érdeklődve nézegette a terem díszítéseit. Élénken kérdezősködött minden iránt a kir. biztostól.

A prológnak a királyra vonatkozó célzatait több ízben szakítá meg viharos éljen, amikor is egyszerre felugrálnak a rendek, a karok, csatok csörömpöltek, s mennydörögve hangzott a moriamur... vagyis csak az éljen.

A *Prolog* egy szívből átérzett költői mű, méltó az ünnepélyes alkalomhoz.

A király szobrát megkoszorúzó fehér ruhába öltözött hajadonok leírhatlan hatást tettek, s maga őfelsége is láthatólag meg volt hatva, sietve vivén szemeihez a látcsövet, hogy könnyhullatása ne látszassék...

Jó kis dolog volt, habár tán fölösleges is a Pósa költeménye.

Utána Dóczi darabja jött. Csak az első felvonást látva, nem szólhatunk a műről, de gyönyörű versezete, melyet nagyon is csilingeltettek a kissé gyenge színészek, pompásan mulattatta a közönséget. Mikor a király eltávozott, így szólt az előcsarnokban álló színigazgatóhoz: »Nagyon jó volt!« Hanem egy gyenge előadást talán még királyi szóval sem lehet jóvátenni.

*

Az eső egész nap permetezett, a fogatok nagy keresletnek örvendenek. (Jobb most itt kocsisnak lenni, mint úrnak.) Az előadás után eleven képet nyújtott a zsibongás, a hazaérkezés prózája a sok poézis után.

Szeged nemcsak szebb lett, mint volt, hanem okosabb is. Nagy tapintattal van rendezve minden, s az úgyszólván udvari ceremóniák oly diszkrét alakban folynak le, mintha örökké abban gyakorolta volna magát a civis város, hogy királyi vendégei legyenek. Íróink jól érzik magukat, szívesen látják őket. Jókait és Falkot ma a bevonuláskor mindenütt éljenezte a közönség.

A KIRÁLY NÉPE KÖZÖTT

Szeged, okt. 15.

Pompás őszi napsugár tündökölt, de a napsugárért nem érdemes fizetni a távirdán, tehát térjünk a dologra.

A *népkerti ünnepély* volt ma a program főpontja. Ezernyi meg ezernyi nép tolongott kora délután az új hídon keresztül a kertbe, hol különböző tarka csoportozatok voltak rendezve, melyek egészen szeme elé tárták őfelségének a szegedi népet.

Benn a kiosk-teremben a kék selyem huszárkába öltözött leány-bandérium táncolt, de ennél is festőibb, érdekesebb volt a halásztanya, hol bográcsokban, nyársokon főzték, sütötték a halat. Apró halásházak is voltak tele halászeszközökkel, festett kanalakkal, hálókkel, tányérokkel, bográcsokkal. *Zsótér* Andor főhalásmester rendezte igen ügyesen. A küldöttségek tagjai és a főrendiek egyszerű utcai toalettben, csakis a rendezők és halászok voltak díszben. Ezek közül is néhány csak amúgy hétköznapiasan.

- Hát kegyelmed, miért nem öltözött fel? - szólított meg egy illet a rendező.

- Minek - felelte - vagy így is kellünk a királynak, vagy aranyruhában sem kellünk.

A király négy óra után jött. Egész nap jókedvű volt. *Kinsky* grófot, ki *aranygyűrűket* osztogatott a halászleányok közt, tréfásan megfenyegette emiatt. Azután egészen a nép közé elegyedve, megszólította *Zsótér* Andort, kivel (valamint *Börcsök* gazdával a tegnapi ebédn is) hosszasan társalgott. Kérdezősködött a halászi dolgok iránt.

- Azt hallottam - mondá -, hogy már kevesebb a hal.

- Bizony kevesebb - szólt *Zsótér*.

- Törvényt kellene hozni a halakra, mint a vadakra hoztak - felelte őfelsége.

Majd *Csuri* János halászt szólította meg.

Figyelmesen, nagy érdeklődéssel nézett meg mindent a királybiztos kíséretében a nép harsogó éljenei közt, mely a király távozása után *Jókait* tüntette ki, amerre csak megjelent. A halászok erővel halászmesterré akarták ütni egy hevenyészett őshalász ünnepéllyel, de a nagy zűrzavarban *Jókai* Hegedűssel eltűnt valahol a tömeg között.

Az utcák még mindig nagyon élénkek. Pezsg az élet. Sokan eltávoztak a mai audiencia után, de még mindig eleven a város. Robogó fogatokon, díszmagyarba öltözött alakokban gyönyörködhetik a szem.

A díszruhákban oly óriási luxust fejtettek ki a legegyszerűbb polgárok is színes bársony aranycsattos ruhákban, hogy az udvari ebéden epésen jegyzé meg egy döllyfős főúr:

»Nincs többé kopasz fej és nincs többé herceg«.

Az ünnepélyek, kirándulások folyton a legnagyobb rendben mennek végbe úgy, hogy ami nagy ritkaság, még mindössze egyetlen jelentéktelenebb baleset történt.

A tegnapi bevonulás után Degenfeld és Pallavicini egy összezúzott fejű embert találtak a földön fekvő, véresen.

- Mi történt vele? - kérde Pallavicini leugorva kocsijáról.

- Semmi - mondták, a bevonulás nézésében elmerült emberek. - Látni akart, fölmászott az árbócra, leesett.

A fiatal gróf ápolni kezdte, s pirongatta őket, miért hagyják el itt?

- Nem érünk rá most, hisz úgyis meghal. *Éljen a király!*

UDVARI TÖRTÉNETEK SZEGEDRŐL

I. Az ezerkettedik éjszaka

Díszruhás leventék selyemben bársonyban állták el a táncteremmé varázsolt színház előcsarnokát. Robogó fogatokról aranycsipkés főkötőjű, karcsú menyecskéket, délceg fehér ruhás kisasszonyokat emeltek le a fényes lovagok, s csodálatos, valamennyien magyarul beszéltek.

Bent a teremben csak úgy nyüzsgött a sokaság. A páholyokból csipke, muszlin, virágok és női arcok virítottak a szemnek. A földszinten a görbe magyar kardok zörögtek kevélyen... Szegény öreg kardok, sok száz esztendeje nem volt már önekik ilyen élénk beszélgetésük egymással!

Hogy szégyellték magukat a frakkok! Milyen gúnyosan csikorogtak a kordován csizmák. Milyen hatalmasan zörögtek a csatok, a menteláncok és az övek! Hogy resteltek a hadnagyok, hogy nem ruházhatnak csinosabban! Miképp irigyelték a generálisok, hogy nem lehetnek megyei aljegyzők!

S mind ezek a csodák valóban megestek, ezen az ezerkettedik éjszakán.

A tánc nem kezdődött még meg. Minek is? Elég mulatság lesz egy éjszakára egymást nézni.

Fel s alá hullámoztak az emberek, kezet szorítva s egymást elől hátul megnézve. Mert a festett grófok és hercegek igen kíváncsiak voltak egymásra.

Igazi gróf is volt ugyan egynehány, mint Zichy Jenő, a fiatal, szellemes arcú Pallavicini, a nyakkendő helyére illesztett rendjeleikkel. Aztán ott volt Csekonics András szép megyszín ruhában, drága gyémántokkal rakott karddal, a csinos zömök Bissingen Ernő, tarka tigrises atillájában az álmos Karátsonyi papa. Nagy fényben rukkolt ki a szűzimádó főúr: elhozta az ötös fogatot meg a fiát is. Hanem a két ékessége közül a fogata tetszett itt jobban. Herceg csak egy volt, ti. Herczeg Mihály, akinek két szép kis leánykája fölért három nem szép nagy lányával.

Kilenc óra után mindinkább türelmetlenebbül szedték elő az órákat.

- Még mindig nem jó a király!

Lassankint, éppen mint mikor a gyerekek a »tűz, tűz - víz víz« játékot csinálják, mind inkább jött a tűz, tűz.

Egy-egy udvari ember szállingózott be. Először csak a biztosságból valaki. Azután jött Lechner. Az egyik első emeleti páholyban megjelent Kinsky.

- Jó jel, mindjárt jön. Nem lehet messze.

Két másik páholyt generálisok töltöttek meg. Végre pedig megjelent közepütt kiborotvált állával a jó Pápay, »a király jobb keze«.

- Nem jó cím ez - szokták haragítani Pápayt barátai. - Ha őfelsége szent lesz valamikor, méltóságodat fogják hurcolni a papok a processzióknál!

Pápay után csakhamar megszólaltak a harsonák, s megjelent őfelsége a két Tiszával a legszélső jobboldali nagy páholyban. Most lett csak tulajdonképpen kipróbálva az épület, ha erős-e? A nagy éljenvihartól nem dőlt össze.

Minden szem odanézett a királyra. De nehéz hivatal az ilyenkor! Ezer menyecskének és hajadonnak tekintete még tán égetőbb a korona fényénél is. Őfelsége állva maradt s míg ő állt, mindenki állt. A magas uraságok is fölemelkedtek és álltak. Még a gardedámok is álltak, és még a legcsúnyább táncosnák is álltak és nem ültek. Csak a cigány nem respektálta az udvari ceremóniát, s ülve húzta rá a csárdást.

Őfelsége gyönyörködve nézte felülről, a két Tiszától környékezve, kik közül Lajos fejedelmi fényt fejtett ki a szegedi udvarnál, mindennap más-más alakú és színű öltözetben jelenvén meg, míg Kálmán csak két ruhát használt, egy színeset és egy feketét. Ma egy színes mente volt rajta, s amint ott hunyorgatott a király mellett, minduntalan súgva neki valamit úgy tűnt fel, mint egy színpadri intrikus, aki az élénk társalgást maszkírozza a szerző instrukciójából.

A király megunt a magasból nézni a táncot, s lekíváncozott a közönség közé, mely annyira megtöltötte a termet, hogy alig volt lehetséges annyi tért csinálni, melyen a párok táncolhassanak.

Úgy volt biz itt, mint a templomi katonai parádéknál szokás, hogy azok a katonák álljanak előre, akiknek a legjobb arcuk és ruházatjuk van. A gyarlóbb alakok pedig menjenek be a templomba gyónni.

A legpompásabb menték gazdái cihelődtek előre, s a legszebb menyecskék, legszebb leányok táncoltattak meg őfelsége előtt. A gyönyörű Kelemen Malvin, Abafi Gizella, Enyedi Lukácsné (érdekes arcú, barna asszonyka), Röck Ivánné (aki a királynak is feltűnt szépségével), de a legnagyobb feltűnést keltette Bánlakyné aranycsipkés magyar főköntőben. (Ejnye de csinos! - mondá a király.)

Nagy Ibolyka lejtven el mellette, Tisza Lajostól kérdezé:

- Ki ez a szép hölgy? Nekem ismerősnek látszik.

- Tegnapelőtt látta felséged. Ő volt Szeged a Prológban.

- Szépen tud szavalni - szólt a király -, de táncolni is szépen tud.

Gyönyörű látvány volt, nem is untatott az mást, tán csak magát az öregebbik Tiszát, ki elmélyedve a fölség mellett, talán arra gondolt, hogy Zágrábban, meglehet, most szedegetik le

a Dávid címereit. Bánta is a szép leányokat. Gyakran kihúzta az óráját, s végre figyelmeztette öfelségét, hogy talán indulni lehetne a vasútra.

A király tett is néhány lépést, hogy távozzék, de habozva, míg végre így szólt:

- Várjunk be még egy csárdást!

Tisza tehát önmegadással megfordult, mert biz ő rossz lábon van szegény, s türelmesen végigvárt még egy csárdást.

- Menjünk, felséges uram!

- Várjunk be még egy valcert! - szólt öfelsége.

A király még mindig fiatalos alak testalkatban, karcsú, egyenes; melle, dereka olyan, mintha nem volna kifejlődve még, kezeit katonásan leeresztve mereven tartja, kék eleven szemei, melyekben szelídség tükröződik, mereven szegződnek egy pontra, s nagy időn át nem mozdítja meg sem tagjait, sem tekintetét. Szavait gesztusokkal sohasem kíséri, sem arcjátékkal elannyira, hogy aki nem áll mellette közel, nem veheti észre, hogy beszél-e vagy hallgat.

Arcán többnyire az egykedvűség tükröződik, de amellett oly végtelen nyugalom, mintha semmi vágyat nem érezne, mintha semmi akarat nem melegítené. S mindebben, ha soká látja az ember, valóban fejedelmi méltóság van. Egy királyt valóban csak úgy képzelhet az ember, hogy azt sohase lehessen tudni, mit gondol, mit érez. De a nyájasság, szelídség és jószívűség ott van öfelsége arcán, azt nem töröli le a korona se, az etikett se.

De hát ezeket hagyjuk későbbre.

A miniszterelnök mind türelmetlenebbül nézi az óráját. A bécsi szerint van igazítva.

- Induljunk, fölséges uram!

Mit tegyen a király? Tisza nem enged az ilyenekben. Tisza csak egyebekben enged. Öfelségének menni kell.

Még egyszer fölharsan az éljen. Bezáródnak a szárnyas teremajtók. A király elment! Meghallja a lelkesült kiáltást, mikor a kocsiba hág. A főúri menték is kipusztulnak utána.

Egy darabig csend lesz a teremben...

Majd újra ráhúzza a cigány. Egypár torok elkiáltja magát: »frisset!«

Belekurjant a másik: »Hogy volt!«

A pompa szétfoszlott... a csillár is gyengébben szórja fényét. Újra vidéki bál van. Hiába a sok kiáltás: »Hogy volt!«

Sose lesz az többé úgy, ahogy volt!

II. A király a tudósok között

A királybiztosék utólagosan jöttek rá, hogy jó lett volna ezt a képet a vásznon megörökíteni.

Csak igen kis társaság volt hivatalos a könyvtár megnyitásra, a magas klérus, a főurak közül néhányan, az Akadémia és a Kisfaludy Társaság.

Mindenki díszruhában jött. Pulszky Ferencen volt a legszebb szabású Mátyás-kori megyszínű bársonymente aranyzsinórral. Pompásan illett neki. Jócai fekete mentében kócsaggal a kalapja mellett; Lenhosséken lilaszín bársony atilla, s szép törökös kard türkiszekkel és ametisztekkel kirakva; a kis kurtanyakú Apor (ki tegnapelőtt édesen hallgatta ükapjának, Laczkfi-Apornak a

kalandjait a Dóczi darabjában) igazi ősmagyar alak dohányszín selyemmentéjében ódon csatokkal, sok századot látott drága mentekötőjével... (Hej, más idők voltak még azok, mikor egyszer már a korona is ő náluk volt.) Szép daliás öregember Kende Kanut is, hát még Horváth Gyula? Ha Bissingen, Tallián nem volna ott meg a fiatal, sugár Pallavicini őgróf (kit így szólított meg tegnapelőtt a király magyarul: »*Örülök hogy egy morvaországi urat is látok*«) ő lenne asszonyi szemeknek a legtetszetősebb.

De hát mégiscsak különb urak a papok. Amint így együtt voltak vagy tizenöten piros selyem talárjaikban, soha annál szebb látvány. Legdaliásabb, legimpozánsabb alak közöttük Brankovics, a temesvári püspök, legérdekesebb fej az Angyelics Germáné, legelegánsabb, legfinomabb Vancsa, Balázsfalva érseke, legegyszerűbb pedig a mi Szász Károlyunk, a hátán hosszan leeresztett selyemtógával. S e tisztes, fényes gyülekezethez pompásan illik a sötét háttér, a komoly könyvtárterem, melynek közepén ott van felállítva a bíbor trónus az érkező király számára.

Mindjárt itt is lesz, de addig még ráér szellemeskedni az öreg Pulszky, ki mindenben hirtelen megtalálja a humort.

Most a pestvárosi deputáció a stichblattja.

E szavakkal lép hozzám:

- Jó hogy látok itt egy újságíró!

- Hohó! - vág közbe Pallavicini Sándor. - Én nem is akartam eljönni. Hanem aztán hallottam, hogy ez nem közünnepély, és a meghívás kitüntetés. »Ha kitüntetés - gondoltam -, akkor talán mégis eljövök. Még újságírókat sem eresztenek be, ez volt kimondva. No, már akkor bizonyosan elmegyek«. S íme mégis van egy újságíró!

Környezőim azonban megvigasztalták Pallavicinit, hogy hát éntőlem nem kell félni, mert én fog nélkül jöttem a világra. Aztán a szegedi ünnepélyeket e tekintetben nem lehet megróni. Ez most az első eset, hogy Futtaki nem udvari fogaton jött.

- Jó, hogy látok itt egy újságíró! - folytatá Pulszky a maga témáját. - Ki kell írni a pesti deputáció kalandjait. Különösen Gerlóczy járt furcsán tegnap.

- Hogy?

- Hát udvari ebéd volt. Ezek az ebédek igen ügyesek. Majd minden emberre jut egy lakáj. Negyvenet hozott őfelsége. S ezek némán, nesztelenül teljesítik kötelességüket a patkóalakú asztalnál. Soha ott nem hallani egy csörrenést se. Hatalmas fickók, mintha szellemek volnának. Az embernek hamarabb van teljesítve a kívánsága, mint ahogy kigondolja. Hiába no, nagy úr egy király. De még neki is parancsol valaki. A doktor. És eltiltotta a virginiákat. Pedig őfelsége jobban szereti a virginiákat, mint a horvátokat. Mindegy, nem szabad neki színi. Valami rovátkos amerikai szivarokat használnak most. Gyengék, de nagy füstjük van és fojtó egy kicsit. Így történt, hogy a tegnapi ebéd után a dohányzó szobában nagy meleg is volt, Gerlóczy elsédült, s kénytelen volt hazamenni, hogy lefeküdjék. Amint azonban hazaért, otthon a gazdája nagy szívességét ki akarván íranta tüntetni, kegyetlenül befűtötte a szobáját. Hehehe. Ilyen is csak egy városi deputátuson eshetik...

Az ajtó megnyílt, s belépett őfelsége a két Tiszával, s megállott közvetlenül a trónszék előtt. A király honvédezzredesi öltönyt viselt, a két Tisza színes díszruhákat.

Az üdvözlő beszédre őfelsége szokás szerint papirosról olvasta le a választ. Mikor beszél, sokkal szebb, magyarosabb kiejtése van, mint mikor olvas. Ami természetes is, mert ha beszél, a saját ismerős kifejezéseit és szavait használja, olvasva ellenben a másokéit.

Azután Reizner főkönyvtárnokhoz lépve néhány kérdést tett hozzá, s megindultak a gyönyörűen berendezett termeken. A kíséret szobáról szobára húzódott utánuk. Pulszky nem győzte dicsérni a könyvtárt, Reiznert, a könyvpalcokat, melyek faragott keményfából vannak. Hertelendy Stancsics volt királybiztost haragította.

- Nézd - mondá Tisza Lajosra mutatva -, gyönyörködj a *sikerült* képmásodban.

Mert míg a király komoly és mindenben talpraesett kérdéseket intézett vezetőihez, addig mögötte a legkedélyesebb társalgás fejlődött az udvariak között.

- Bársonymenték előre! - szólt a kedves öreg Hunfalvy.

- Ohó! - mondá egy főrendi. - Itt tudós világ van. Itt mi maradunk hátul...

Bizony nagy igazat mondott.

A harmadik szobában egy egész hosszú polc tele volt a Jókai munkáival.

A király meglátta a nevet a köteteken, s így szólt:

- Csodálatos, hogy mikor írja ezt a sok szép könyvet.

Jókait egész idő alatt felette kitüntette őfelsége. (Ásotthalmára is egyenes kívánságára ment vele délelőtt.)

A király igen jókedvű volt, s különösen a könyvtárban jól érezte magát. Nekünk nem tűnt fel annyira a jókedvűsége, mert egy fejedelmi arcon nehéz olvasni. De Pápay váltig beszélt, hogy ritkán szokott oly vidám, boldog lenni, mint most.

Szakavatott kérdéseivel igen meglepte kíséretét. Van-e már katalógus? Vannak-e raritások?

Valaki hátul a kíséretből halkán véleményezte egy könyvre: »Ez tán korvina!«

A király meghallotta.

- Oh, a korvinák nem ilyenek! - szólt őfelsége. - Azokat én... ösmerem.

A legutolsó szobában, melyből szinte vezetett egy kijárás a folyosókra, a pulpituson állt egy vendégkönyv, ahová a királynak és az összes jelenlevőknek a nevüket kellett beírniok.

A király odalépett a pulpitushoz - de, hogy több helyet csináljanak neki, Horváth Gyula odaszólt tréfásan a tolongóknak:

- Aláíratkozás lesz. Tisztelt tudós urak, ha valaki nem tudna közületek írni, jó lesz, ha hátrább megy.

Őfelsége elmosolyodott, s a tintacsöppekkel együtt kedélyének egy csöppje is kibuggyant.

- Bizony, ma már magam is láttam a magaménál jobb írást az iskolás fiúktól.

Azután lelkes éljenzés közt otthagya őfelsége a könyvtárhelyiségeket, hogy az emeletre menjen oskolát látogatni.

Ennek végeztével, midőn kifelé menne a két sorba felállított tanulók között, jön lihegve egy iskolás fiú nagy verejték-cseppekkel az arcán.

A király lehajolt hozzá, mert igen kicsi fiúcska volt, s megsimogatván arcát, mondá:

- Elkéstél, fiacskám!

A gyermek örömtől tündöklő szemei azonban visszamondták: »Éppen jókor jöttem«.

III. A kékbeliék

Legjobban kitüntette őfelsége az úgynevezett »kékbeliéket«. Nem az urak ünnepe volt az, hanem igazán a népé. A király valóban a *népe között* mulatott. S ez a nép a tanyás gazdától le a legutolsó gányóig mind *udvarképes*. Olyan szerényen, olyan méltósággal, olyan komoly lelkesedéssel fogadták őfelségét, mint aminő megilleti az *első embert* az államban. Sem nem tettek hozzá a lojalitáshoz, sem el nem vettek belőle.

Mert büszke ám a szegedi ember.

A népkertben Pallavicini örgróffal és Horváth Gyulával mendegélve, kerestük a kékselyem huszárdolmányokba öltözött leányokat, kiknek ebben az uniformisban kellett táncolniuk valahol, de nem találtuk sehol.

Egy kék ruhába öltözött banderistával találkozva, kértem:

- Nem tudja, kérem, hol táncolnak azok a huszárkás parasztleányok?

- Azok a parasztok - szólt keserűen -, azok a parasztok - tette hozzá gúnyosan -, azok a parasztok mi vagyunk!

S ezzel egy szúró tekintettel végignézve mindhármunkat, szó nélkül odább ment.

Őfelsége is nyomát lelte ennek az önérzetnek sok helyütt, s felette tetszett neki.

Az udvari ebédekre meghívottaknak felét mindig a szegediek tették, s ezeknek felét a tanyás gazdák a legegyszerűbb, legszegényebb fajtából.

A király *feltűnően* tüntette ki őket. A cercle alkalmával egyet sem hagyott ki, hogy meg ne szólítsa.

S feleletük mindenben találó talpraesett volt, őfelsége nem győzött csodálkozni.

Egy tanyai gazdától azt kérdezte:

- Jó a szegedi föld?

- Kétszerte jobb, mint másutt.

- De sok a munka vele, ugyebár?

- Kétszerte kevesebb, mint másutt. Nincs semmi panaszunk az alattunk való földre, fölséges uram.

Sokáig beszélgetett Börösök urammal is (de nem a Rabagas Börösökkel), nem különben Zsótér Andorral hosszabban, kit aztán másnap a halászünnepélyen meg is ismert.

Általában el lehet mondani, hogy Szegeden most már vége a József főherceg népszerűségének, a Tiszáé is megcsökkent. Mindent elszedett a király.

IV. A gyerekek közt

Érdekes az, hogy mert talán öregszik, a király kezdi nagyon szeretni a gyerekeket.

Szívesebben, hosszabban időzött köztük, mint egyebütt. Egész passzióval járta épületről épületre a különböző iskolákat, szóba eredve a tanulókkal, megnézegetve azoknak az irkáit, taneszközeit.

Mikor Tápén volt hétfőn délelőtt, hol nagyszerű gyékénydiadalkapuvál fogadták, a királyi biztoshoz fordult.

- Olyan jól érzem itt magam a jó nép között.

És valóban is jó nép a tápéi. Az a község ez, ahonnan emberemlékezet óta nem volt büntetve senki. Itt mindenki *nemes ember*.

A lányok, kik ott mutogatták fehér ruhákban a maguk szőttjét, fontját, elfogulatlanul bátran felelgettek őfelségének, éppen mintha bármely idegen úrral beszélnének.

- Láttál-e már valaha királyt? - kérde egy a főurak közül, a legcsinosabb mosolygós hajadontól.

- Hogy láttam volna? Nem volt Tápén király Mátyás király óta.

A királynak láthatólag tetszett ez a felelet, amit nyomban észrevett Kinsky gróf, s megajándékozta a leányt.

*

Az egyik tanyai iskolában a tanító sehogy se bírta a buksi fejű gyerekeket betanítani a szépen megkomponált üdvözlő versre. Sehogy sem ment azoknak a fejébe a poézis.

Végre is úgy segített magán a tanító, hogy a saját fiát tanította be; az volt a legokosabb. Igen - csak hogy sine qua non -, hogy parasztyereknek kell elmondani a kis verset. No bizony, hát fel kell öltöztetni parasztyereknek. Hiszen csak nem veszi észre a király.

Úgy is lett, a gyereket felöltöztették parasztnak, s az pompásan, értelmesen szavalta el az üdvözlőt. Meg volt azonban neki hagyva, hogy rögtön elvágják bárdal a nyakát, ha elárulja őfelsége előtt kilétét.

A fölség megsimogatta a fiút, s kérde:

- Mióta jársz iskolába?

- Két év óta.

- Itt vannak a szülőid?

- Itt, fölséges uram - szolt elfogódva a veszélyesen közelgő kérdéstől.

Az apa is szigorúan integetett neki a szemöldjeivel, hogy ne valljon, s halálos verejték gyöngyözött félelmében a homlokán.

- Derék fiú vagy - mondá őfelsége, s hirtelen sarkon fordulván, éppen a tanítót szólította meg.

- Ön a tanító?

- Igenis én vagyok a tanító, és - tette hozzá önkéntelen atyai büszkeséggel - *és ennek a fiúnak az apja.*

A NEMES VÁROS

Szeged nemcsak sokkal szebb lett, mint volt, de sokkal okosabb is. A királyi biztos nem elégedett meg azzal, hogy új falakat épített a régiek helyett, ő az emberekben is fölváltotta az ócskákat újakkal. S ez is sikerült neki, mint minden, amihez szerencsés kezével hozzányult. A »halpaprikások városá«-nak szellemi nívója és tisztikara emelkedett a talajjal és a házakkal. Akármelyik maradt volna lent, magával húzza le az ő elmenetele után a többit, de mert mindnyáját fölemelte arányosan, maradandó lesz az a mű, melyről maga a király írja Tisza Lajosnak, hogy meg fogja örökíteni nevét a város történetében.

Már mikor Szegedre jött Tisza Lajos, azt a tanácsot kapta a bátyjától:

- Ravasz, kemény emberek a civisek. Ősmerem őket Debrecenből. Azért hát vigyázz magadra; egy embernek azonban föltétlenül hihetsz, mert az karakter.

- És az az egy ember?

- Az Pálffy Ferenc, a polgármester.

*

Pálffyban nem is csalódott a királyi biztos, de más sem. A kurta nyakú, rövidre nyírott hajú öregúr prototípusa az ős városi polgároknak, aminőknek azokat képzelni szeretjük a fényes hajdankorból, midőn még kardosan jelentek meg a tanácsteremben nagy horderejű határozatokat hozni, hogy azokat aztán nyakasan végrehajtsák.

Maga a színbecsület és tisztesség. Egyszerű, igénytelen, szerény, de mégis bizonyos patríciusi kevélységgel. Még a megalázkodásában is némi büszkeség van. A teher, midőn nyakát meghajtja, a keserűség, mely hangjában van, mikor kérő szavakat kell kiejteni.

Olyan halálos unalommal viszi hivatalát, mint egy király, de mégis oly méltósággal és annyi lelkiismeretességgel, mint egy kezdő alispán.

Pálffy már régebben szolgálja a várost, s míg a »jó öreg« Dáni Ferenc főispán élt, bizony nehéz helyzete volt sok tekintetben, Dáni lemondása óta azonban, nem neveztetván ki főispán, őt hívják »helyettes jó öreg«-nek.

És a helyettes jó öreg igen meg tud felelni annak a nem természetes feladatnak is, hogy míg egyrészt (mint biztos tanácsos is) az államhatalom közege a municípium ellenőrzésére, addig mint választott polgármester a municípium első közege az államhatalom ellenőrzésére.

Ilyen két ember Pálffy Ferenc, aki ebben az ellentétes szerelésben is meg tudja tartani nemcsak a bilancot, hanem polgártársai becsülését és tiszteletét is. Mert csak két ember, de tíz ember számára való szeretetreméltóság van benne.

*

Ez a jó szelíd arc a mi Jánosunk.

Igenis »a mi Jánosunk«, mert a mienk volt, s most is vissza-visszakacsint hozzánk.

Szabados János egyike volt a Dalmady-féle költői generáció tehetségesebb tagjainak, midőn lekerült Szegedre Kempelen után a »Szegedi Híradó«-t szerkeszteni.

Ott aztán lassanként lemállott róla a »vidéki szag« (mert Szegeden egész Európa csak vidék, kivált most), egyszer csak azon vette magát észre, hogy »bennszülött indián«-nak tekintik (a törzsökös szegedi viseli ezt a nevet). Kiküzdvén a *szegedi* nevet, öt év előtt városi szenátornak választatott, mely hivatalában szerzé azokat az érdemeket, melyeket a király a *megelégedés* elé tett »különös« jelzővel látott jónak kiemelni a többiek felett.

A rekonstrukció művében nagy része van neki, ki mindenkoron első volt a városi szenátorok között, s hivatalában oly pontos, szorgalmas, rendszerető, és annyira utána vetette magát, hogy szinte azt kellett hinni, sose volt benne igazi költői véna.

Nagy csalódás.

Most, mikor megnyitották a színházat, melynek fölépítésében oroszlánrésze volt az ő lankadatlan buzgalmának, oly erőteljes költői prológot írt, mintha örökké a lantot pengette volna.

Művelt, szerény ember, akinek még a mainál is nagyobb szerep jutna a városnál, ha ő maga szerényen vissza nem vonulna. De az imént lefolyt királyi ünnepélyeknél is ő volt tán az

egyedüli, aki mindig úgy állott hátra, aki mindig azon mesterkedett, hogy a király valahogy meg ne szólítsa. Míg a nagyobb rész bizony némelykor szembetűnően is törte magát a kitüntetésért.

Bár elhagyta az irodalmat, az csak látszólag történt, ott is a mi emberünk, csak nemrég is ő alapította meg a »Dugonics-kör« címe alatt az első közművelődési társaságot Szegeden, ami többet használhat az irodalomnak tíz kötet versnél. Mert az irodalom szőlőjében kétféleképpen lehet működni: műveket teremteni az olvasók számára, vagy pedig olvasókat teremteni a művek számára.

A gyönyörű színház megépítésével nemes feladata bizonyára még nem ért véget. Sőt a nehezebb része csak majd most következik. Színészetet és publikumot kell összehoznia. Mert bizony ma még csak a »ház« van meg, a színészek igen gyengék, kétségtelen, hogy a közönség sem ver gyökeret a piros bársony ülőhelyeken.

De az ő ambíciója és buzgalma két kézzel vezeti maga után a sikert. Szabados János Disralivel tart, ki azt mondá: »Ha mi egyszer kihúzzuk a kardot, vissza nem tesszük addig, míg valami kívánni valónk marad.«

*

Zombory Antal a legmunkásabb szenátor, aki a legnépszerűtlenebb tárcát viseli, ő lévén a finanszminiszter. Így nevezik Szegeden. Az adónemek az ő reszortja, s ő egész hévvel szerelmes az adókba. Gyakran is szokta mondani, hogy »többet ér egy adóvégrehajtó, mint a legnagyobb szónok a világon«.

Sovány, vézna ember, amiért azt a bonmot-t csinálták rá, hogy mikor a király az árvíz után Szegedre jött, mihelyt őt meglátta, sírva fakadt.

Amióta a krónika emlékezik, még sose volt oly takarékos pénzkezelője a városnak, mint *Zombory*, szép rendbe is hozta a város ügyeit. Mikor a víz kitörő félben volt, egyszer nagyon megszorult a város százötvenezer forintba, hirtelen kellett, s hirtelen nem tudta előteremteni.

Amint így sopánkodnék kétségbeesve a magisztrátus, egyszer csak közbeszól a vékony ember a maga száraz, originális modorában:

- Hiszen ha már úgy van a dolog, hát adok én.

Ránéztek, hogy talán elméjét vette el a mindenkire súlyosan nehezedő veszedelem trémája.

- Honnan?

- Hát a városi kasszából. Titokban gazdálkodtam meg, s félrerakosgattam a takarékpénztárba egy-két nagyobb iskolára. De ha már így áll a dolog.

Mindenki a szemét meresztette. Hallatlan dolog az, hogy egy pénzkezelő nyíltan rossz gazdának látszassék, de titokban jó gazda legyen, mikor az a rendszerinti, hogy nyíltan jó gazdának látszik, titkon azonban elprédálja a közvagyon.

A százötvenezer forint sok más száz ezerekkel egyetemben elúszott, de *Zomboryt* sohasem hagyta el sajátos kedélye és példabeszédessé vált optimizmusa.

Még régen a víz előtt szokta mondogatni jelszónak:

- Szegednek külön minisztérium kell!

Sokszor megmosolyogták emiatt, de ő még folyton követelőbb lett az idővel, s valami állandó híd formát kezdett tervezni a Tisza hátán. Egyszer annyira felingerelték ez ötletből a kétkedők és csúfolódók, hogy ingerülten vágta az asztalhoz fekete, gomba alakú kalapját.

- Látják-e az urak ezt a kalapot? No, hát azt mondom én az uraknak, hogy az én fejemen nem lesz új kalap addig, míg az a híd föl nem épül.

S amit ő akkor megkívánt, az mind, beteljesedett.

Nemsokára meglett a külön minisztérium a Zsótér-házban. A hídra nézve is betartotta amit fogadott; öt álló esztendeig viselte a zsíros kalapot, melyről a lapok is megemlékeztek akkoriban, de ma már újdonszerű kalappal jár-kél a pompás hídon.

De bár mind a két vágya beteljesedett, nagy optimizmusa és élénk szeretetvágya szülővárosa iránt még most sem hagyja pihenni.

- Megérjük még mi - úgymond -, hogy a király megunja Bécset, s idejön lakni a *reáliskolába*.

A reáliskola ugyanis már csak olyan szólásforma, amiről nehéz leszokni. Abból a korból való az még, mikor szegény emberek voltak. Ha kiállítás volt: hol tartsuk? A reáliskolában. Ha asszentáció volt: hol megy végbe? A reáliskolában. Ha egyetemről ábrándoztak: hol helyezik el? Hát természetesen a reáliskolában. Egy ezredet is kértek egyszer. Az is a reáliskolában lesz elszállásolva. Nem volt más nagyobb épületük, csak a reáliskola, de az aztán olyanná lett, mint a szegény ember plédje, hol bunda, hol szőnyeg, hol ablakfüggöny, hol lábtakaró. Az egész világ belefért nekik a reáliskolába.

De ma már a reáliskola csak reáliskola és műszaki osztály, no meg Somogyi-könyvtár. Van már most mindenre külön palota. S Zombory szenátornak csak úgy a nyelve megy rá megszokásból, hogy oda helyezi a Szegeden székelendő magyar királyt.

De már abból semmi se lesz. Nem oda Buda, Zombory szenátor uram!

*

A »város ékes pennája!«

Tulajdonképpen a pennát illetné meg a második hely rang szerint, de *Vass Pál* még olyan fiatalember, hogy előbbre bocsátottuk az öregebbeket.

Ha így folytatja, ahogy kezdte, lehet ő még olyan elől is, hogy jól fog esni visszaemlékezni arra, mikor még leghátul volt.

Vass Pál a régi municipális emberek fájából való, de már modern alakban. Tele lokál-patriotizmussal, tele eszményekkel, nemes ambíciókkal, tettvágygal.

Azon időkben, mikor még a vidék adta az országnak a nagy embereket, a tűzhely iránti mély ragaszkodása gátolta volna talán röpdülésében, de ma már e tulajdonok, midőn nem az a cél, nagy pályákat gyorsan befutni, hanem egy helyen maradva az egyéniséggel nevelni meg a helynek erejét és tekintélyét, ma már e tulajdonok csak zálog a jövőre, hogy a fiatal főjegyző (kit egyhangúlag választottak meg ez állásra), ki eddig is egy fejjel vált ki a város fiatalsága közül, nagy cselekvési tért karol át széles látkörével s fiatal tetterejével.

A nemes város pennája azonban nem olyan régiforma kalamus, mely csakis a municípiumi tintatartóból kapja az instinktuszt, a Vass Pál tolla jól megáll a publicisztika terén is, s nem egy érvekben és eszmemenetben értékes cikkét olvastuk az időszaki sajtóban.

*

Szegednek nagy hibája az, hogy szelíd, jámbor lakói vannak: nemhiába van ott a bárány címerében. Az emberek ott abban hibáznak, hogy az idegeneket többre, magukat pedig kevesebbre nézik, mint amennyit érnek.

Ezért aztán nem mernek nagy dolgokat elkövetni, még ha alkalmuk és tehetségük van is rá.

Pedig nem olyan kis emberek ám ezek az apró civisek, mint ahogy az ember gondolná, és mint ahogy ők maguk képzelik.

Pálffy tapintattal vezette e várost a legnehezebb napjaitól kezdve egész aranykoráig. Az idő rövid, de a munka hosszú.

Szabados működése kulturális szempontból jelentékeny. *Zombory* bámulatos munkát végzett az új indirekt adókkal. S még a fiatal *Vass* Pál sem maradt a szimplex hivatalnok napi teendői mellett: ő a harmadik egyetem kérdését vetette fel, s kevés híja, hogy ténnyé nem vált.

Szluha Ágoston, aki csak két év óta lett főkapitány, a világ legrosszabb rendőrségét javította meg, olyannyira, hogy a nagy rend mindenkit meglepett most a király-látogatás alatt. Még *Jekelfalussy* is irigyelte: »Sok ez egy municípiumnak« - mondá.

Az ósdi, rakoncátlan rendőrséget oly engedelmességre szoktatta, hogy nemrég, mikor egy miniszter jött Szegedre, s *Szluha* két rendőrt küldött ki, hogy előtte lovagoljanak, a két rendőr elszánással mondá:

- Bocsánatot kérek, főkapitány úr, de ezek a lovak nem bírják ki, mert ezek csak 150 frtos lovak!

- Csak menjenek, ahogy tudnak.

- Hát isten neki, főkapitány úr, de legalább tessék gondoskodni a családunkról, mert biztos, hogy a lokomotív összeúz.

...Azt hitték szegények, hogy a minisztert hozó lokomotív előtt kell futniok.

*

Szép élet az ott. A nemes város ereje folyton növekszik, míg a megyéé folyton fogy. A vér lassanként ide megy onnan. Adja isten, hogy a régi jó vér az új ereken is nemes legyen.

MÉG KÉT SZEGEDI ESET

I. A bonjour

Ma már kevesen tudják, mi a bonjour. Az ötvenes években volt erre a névre megkeresztelve a blúz. Ma már a bonjour kijött a divatból, azazhogy a neve, mert maga a kiskabát egzisztál. Sőt az asszonyok úgy találják, hogy *Tisza* Lajosnak jól is áll.

Hanem a Csanád megyei deputációnak Szegeden *vörös posztóból* volt most a királylátogatás alatt ez a bonjour.

Tisza Lajos finom világfi, ezer meg ezer módot talál ki arra, hogy miként adja tudtára a haragját azoknak, akiket nem kedvel.

Így lőn, hogy mikor a királyi audiencia után önála is tisztelegtek küldöttségek, s az ajtónálló bejelenté:

- Csanád megye!

- Várjanak egy kicsit.

Tisza hirtelen sarkon fordult, levetette fekete szalonrokkját, s egy kis szürke bonjourt öltött magára.

- Most már jöhetnek.

A Csanád megyeiek megértették a *beszélő kabát* gúnyos szavait, s hosszú orral távoznak a rezidenciából.

A többi küldöttségek az egész ünnepélyek alatt azzal üdvözölték őket csufondárosan reggel, délben, este:

- Bon jour!

II. Mi a legszebb?

Szentes város küldöttsége is megjelent a király biztosnál. Hanem már arról nem írok rosszat, mert az a küldöttség nekem rokonom részint Törs Kálmán, részint Horváth Gyula után. A szentesieket a derék Balogh János uram vezette, aki megtekintvén a várost, a királyi biztos kíséretét képezvén, amint Tisza Lajos megmutogatta a nevezetességeket, a szép színháznál így szólt:

- Szép szép! Hja, akinek pénze van!

Akkor a hídhöz vezette a királyi biztos: ott sem csodálkozott valami nagyon.

- Kár, hogy egészen nekiszalad a házaknak!

A királyi biztos kezdte már bosszantani a sok kifogás, s rámutatott a fényes palotasorra.

- Jó, jó - mondá a szentesi polgármester -, hanem hogy ki fog ezekben lakni?

Ekkor a kőparthoz mentek.

- Ez már derék volna, ha nem lenne bedőlve.

A királyi biztos mindig jobban mérgelődött, mikor megint megszólal Balogh úr:

- Hanem van valami, amit nagyon megbámultam a rekonstrukcióból.

- Ugyan mi az? - kérdi a királyi biztos némi gúnnyal.

- Azt, hogy miképp lehetett idevarázsolni ezt a sok lombot és...

- És?

- És ezt a madárcsicsergést. De valami ez, de valami...

S elandalodva nézegette az egykori mocsáros, piszkos tér helyén az elterülő kedves parkokat, a susogó fákat, az ágról ágra vigan ugráló madarakat.

SZEGEDI KÉPEK

Szeged nemcsak az Alföld fővárosa ma, hanem Budapestet kivéve legnagyobb, legszebb az egész országban. Pedig a mostani Szeged úgy van építve, hogy tulajdonképpen csak vázát képezi egy leendő Szegednek. A jövőendő fejlődésnek talán kelleténél is nagyobb tér van hagyva. De eltekintve ez üres telkekben, szabadon hagyott terekben kifejezett vérmes reményektől, (melyeknek teljesedése sem lehetetlenség) az építkezés a lehető legcélszerűbben vitetett keresztül.

Szeged hasonlít a kókuszdióhoz, legelőször jön a gubáncos burok, ezek a nagy körúton inneni mindenféle apró házak, azután jön a héj, ezek a kis körúton inneni már városias épületek, s végül jön a színe-java, a kis körúton belüli paloták, vagyis régi elnevezés szerint a

»Palánkváros« Egyszóval Szegedben a fényes város mintegy el van burkolva, először egy kis város által s azután egy falu által körös-körül.

De azért a látkép mégis impozáns. A színház és a körülötte levő paloták, a szép penészfedelű városháza s a régi jó reáliskola már messziről mutatják, hogy bent a legközepe mi van. Az újszegedi népkertből nézve pedig vetekedik a látkép Budapest bármely legszebb részletével.

Tisza Lajos mindenben jó ízlést tanusított, de legszebb volt tőle, hogy a szegediek ős építkezési módját megtartotta. Az ő magyaros motívumaikat nem dobta el, hanem összeszedte, s egyetlen mintaházba öntötte bele, amit ő maga rajzolt. E kis magyaros házak, melyeknek padlósszáján még a piros kukoricacső is kilóg, mint egy nyelv, s melyeknek eresztét paprikakoszorúk övezik hullámosan, a legérdekesebbek. Különösen a »Déliab utcá«-t teszik kedvessé. Nagy házakat mindenütt találunk, s ezek az egész világon egyformák, hanem ilyen »Déliab utcá«-t csak Szegeden lehet látni.

Szeged lakóihoz jobban is illenek ezek, mint a tüközüveg-ablakú paloták; mert bizony gyakori eset, hogy ilyen palota első emeletén szűrös, mándlis emberek laknak, s a tükörablak a verőfény ellen az »anyjuk« ócska kötényével van jól-rosszul befüggönyözve, ha pedig kitörik az »úri üveg«, újságpapírossal lészen pótolva.

Egy kicsit idegenszerű, ha ott járunk, az, hogy minden ház új még. Barátságosabbak, nyájásabbak volnának a barna falak.

Meglesz különben az is. Azt majd megcsinálja nekik az idő ingyen.

Az itt ma bemutatott kép a felső körtöltés felől ábrázolja a várost, s ott látható még az alföldi városok híres szélmalmaiból is egy példány.

Biz az nem valami mutatós város innen.

...Hanem csak tessék aztán beljebb menni!

*

Második képünk a királyi lakosztály belsejét mutatja.

Őfelsége lakását a városi bérházban rendezték be, mely egy emeleti híd által van összekapcsolva a szép ódonstílú városházával. A lakás egészen úgy volt elkészítve, hogy őfelsége azt hihette, Bécsben van, ottani termei voltak kopírozva nagy ízléssel és művészi gonddal.

Valaha az oligarcha urak, ha király vendégük volt, azt tették, hogy azokat a szobákat a felséges személy távoztával becsukták, semmit azokban meg nem mozdítva, vetetlen ágy, melyből a király vagy királyné kikelt, a félig kiürített pohár, melyből ivott, a szappan amellyel mosdott, az mind úgy maradt kevély emlékül az utódoknak.

A demokrácia másképp tesz.

Mikor a király kedden éjjel elutazott, másnap, szerdán elárverezték a szobákban levő holmit: jusson belőle mindenkinek. És ezzel mindenki jusson közelebb a királyhoz.

A holmik között, melyeknek értékét derekasan verte fel a lojalitás, volt két névjegyartó is, az egyiket Horváth Gyula, a szentesi kormánybiztos vette meg.

A névjegyartó alján az új birtokos két arcképet is talált. Eszményített női alakok voltak: királyi szemnek is tetszetős látvány mind a kettő.

Egy polgárias kinézésű öregasszony, ki szinte ott settenkedett a licitánsok között, kíváncsian kérdezé:

- Ugyebár ezek az őfelsége leányai, kérem alássan, mert hogy kettő van, azt mondják.
- Nem biz az, lelkem. Ezek csak úgy ki vannak gondolva. Hát látta-e a királyt, jó asszony?
- Láttam bizony, kérem alássan, színről színre.
- No, az derék.
- Megnéztem, meg én, mert hát tetszik tudni, úgy vagyunk mi ketten, hogy ő is öregecske, én is olyanforma korácsú volnék, istennek az ő jóvoltából, már csak odatolakodom, mondok, mert hátha sose találkozunk már egymással.

E kis párbeszéd is híven tükrözte vissza nemcsak a szegedi nép egyszerű naiv észjárását, hanem a király iránti ragaszkodást is.

*

Az összes ünnepélyek között, melyeknek bőviben voltak a szegediek, a legérdekesebb volt a szegedi népünnepély, mely ezernyi meg ezernyi néptömeg előtt folyt le.

Megjövendölte azt a felsővárosi barát ezelőtt száz esztendővel, hogy jön még olyan nap, amikor *három vasárnap* lesz egyvégben.

Ez volt a második vasárnap hétfőn délután.

Ünnepi ruhában tódultak ki a népek az új hídon át, a megszépült népkertbe, hol különféle tarka csoportok tárták szeme elé őfelségének a szegedi népéletet. A svájci stílusú kiosk-teremben kékselyem huszárkákba öltözött leánybandérium táncolt, melynek méltó párja volt a férfibandérium, hetyke daliás legények mintájára a hajdani szegedi »polgárőrség«-nek régi hadviselős időkből.

A kert egyik szép tisztása volt a legelevenebb. Ezt a legszebb helyet rendezték be »halász birodalom«-nak a szegedi »fissérek«. Elzárták félig hálókka, a hálók mentében körüskörül apró halászkunyhókat építettek.

A kunyhókban minden megvolt, éppen csak a Tisza hiányzott hozzájuk. De az se folyik valami nagyon messze: ha nem volna úgy összezsugorodva most, ide hallatszanék a locsogása...

Mondom, a kunyhók be voltak *bútorozva* módosan. Nagy hálók, kis hálók, szigonyok, serpenyők, fakanalak, bográcsok felaggatva a kunyhó homlokára.

A tűz is ott lobogott mindenik előtt, halászok forgatták nyáron a harcsát, a durbincset, vagy az Ilonka-keszeget meg a »szalmán telelt« halat. Ez tí. a legsoványabb halfaj.

Míg ellenben a másik meg a harmadik kunyhó előtt bográcsban rőtyögött a paprikás, kecseges fehér husa úszott a téglásszínű lében, szürke párákat eresztve a tündöklő őszi napsugárra, mely a párákból legott szivárványt hevenyészett.

Egy öregebb halászmester, aki latin iskolákat is járt valaha, sorba megkóstolgatta a híres eledelt, s ahol meg volt elégedve, műértőleg mormogá annak a századok által szentesített összes tulajdonait:

- Istud paprikás habet colorem, odorem et saporem!

Képünk (Kimmach László rajza) azt a jelenetet veszi, mikor őfelsége a népünnepélyen megjelenve, elvegyül a nép közé, s tán éppen magát a latinizáló öreg halászt szólítja meg, ki most már színről színre elmondhatja őfelségének: »miben áll ez a dolog, mert a miniszterek csak a szárazfölddel bibelődnek, pedig hát a vízben van, ami van«.

HALOTTAK NAPJA

Ez az egyetlen nap az övék, akiknek az örök nap süt.

Ilyenkor az eleven város kizarándokol a város előbbi lakóihoz, a holt városba, ahol az a szó van felírva: »feltámadunk«.

Sohasem bírom megérteni, miért biztatják a halottakat azzal, hogy »feltámadnak«. Hátha azok éppen emiatt nem alhatnak ott békén? Mert ki tudja, akarják-e ők azt?

Mindenki kedveseihez siet ma, azokhoz a legkedvesebbeikhez, akikben már nem fog csalódni. Fogat fogat után robog ki a Kerepesi úton. Viszik a gazdagok a koszorúikat. Fekete ruhába öltözött hölgyek ülnek az üveg alatt. Ennek a napnak a fekete ruha a divatja. Apró gyermekeit viszi ki az apa: azok vidám mosolygó arccal kocsikáznak a mamához. Nem értik meg szegények, hogy mi az!

A kevésbé gazdagokat egyszerűbb járművek szállítják. Omnibuszok, lóvonatos kocsik, amelyeken ott az új tábla »Ludoviceum - Kerepesi sírkert«. Csupa szomorú arcú nép tömi meg a kocsikat. Ezek igazán gyászolni mennek. Hát még azok, akik gyalog tódulnak ki a széles Kerepesi úton? Egész családok, gyermekek az apjukkal, anyjukkal a gyermekek nagy koszorút cipelnek felváltva, hogy mindenkinek jusson a teherből. Ezek már értik, hogy hová és miért mennek. A kis testvér sírját megkoszorúzni.

Messze az egész vonalon mindenütt koszorúkat árulnak öreg asszonyok, szegényes kalmárok, kinek-kinek az erszényéhez képest. A gazdagok fájdalma drága eleven virágokból van fonva, a szegényeké papirosból.

Csodálatos, hogy ez a tarka tömeg, mely vígan sürgött-forgott még tegnap az utcákon nevetgélve, nyájasan köszöngetve tele életkedvvel, fürgeséggel, ma olyan bánatossá alakult, hogy a mosolygó őszi napfény, mely a halottas koszorúkat megélné, szinte bántónak, illetlennek látszik.

Minden oly szomorú, mélabús... Hát még odakünn a temetőben! Az ezer meg ezer egymás háta mögül előkandikáló kereszt, melyeknek egyforma volta a halál unalmas egyhangúsága. A hideg, kimagasló kövek és obeliszkok, köztük itt-ott a sárgult levelű fák, melyeknek gallyai az őszi szélfuvallatban kísértetiesen összezörögnek, és a feketébe öltözött összes tömeg, mely ellepi a halottak csendes hazáját.

A szív itt összeszorul, az elmét és a szívet lehúzzák ezek a rögek a mulandóság eszméjéhez. Itt nem lehet egyebet csinálni, mint csak igazán őrólok gondolkozni, őrólok, akiknek már semmi bajuk sincs.

Szülő gyermekéhez siet, nő a férjéhez, férj a nejehez, gyermek a szülőjéhez. Mindenkinek van itt valakije. Mindenki emlékezik és sír. A leeresztett fátyolok átnedvesülnek a könnyektől, az erős férfiak kevély dereka megtörik. A lámpák kigyúlnak a síron. A rokonok odatérdelnek. Vajon tud-e az erről valamit, aki lenn van? Nekik úgy tetszik, hogy tud.

Olyan is van, aki csak kíváncsi bámulónak megy ki, s ez érzi magát a legelhagyattabbnak. Hiszen az is még valami, akinek a föld alatt van valakije! De hát akinek senkije sincs, se ott, se itt.

Mert van olyan is, aki csak azt a tanulságot meríti, mikor végignézi az impozáns bús képen, a fényben fürdő sírokon: hogy »ezek valaha mind benn a városban laktak, és pirosan, életkedvvel járkáltak az utcákon, s olvasták a lapokat a kávéházakban, és most mind itt fekszenek némán,

mozdulatlanul. És azok is, akik most eljöttek ide látogatóba, mind idejönnek feküdni apródon-kint hozzájuk...» A halál nem elválás, hanem a feledés a halál.

Itt van az egész város: öregasszonyok, szépasszonyok, főurak, gavallérok, proletárok, szerencsétlenek, boldogok, szerelmesek, uzsorások és adósságcsinálók, s ezek most mind olyan egyformák. A gavallér ajkán megfagy a bók, a szép asszony nem tud kacsintani a szemével, az úr nem biggyeszi el ajkát kicsinylőleg, az üzletember nem fürkészi adósai után. Búbánat, megalázkodás, magábaszállás van minden arcon.

A halál egyenlővé teszi az embereket. Önála (s csakis önála) ez a törvény. Ha az ő birodalmába lépnek, úgy látszik, még az élőkre is ránehezül súlyos paragrafus.

VERES-BENICZKY HERMIN

Hölgyeim! Hogy én mondjam el önöknek, ki Beniczky Hermin? Hiszen tulajdonképpen önök tudnák azt elmondani nekem sokkal szebben.

Ott az ő működési köre önök között, önök előtt áll, azaz dehogy áll, mert ő örökké mozog, tesz, buzdít, fáradozik, áldoz, s éppen az önök szeme előtt.

Hanem azért mi is látjuk azt. S ha önök nem lennének sokkal szegényebbek nélküle, szívesen bevennők öt férfi számba is, mint ahogy egykor a művelt Bethlen Katalint akarták az erdélyi rendek.

Kevés nőt mutathat fel a világhistória, akik ne restellték volna megmondani hány évesek.

Veres Pálné ezen kevesek közé tartozik. Mert nála minden év egy-egy tündöklő tulajdonság. Mert minden éve érdemek, jótettek s nemes tevékenység kerete.

Őt csak ékesíti, neki az *idő csak használ, mert az időt ő is használja.*

Pedig amilyen fontos, éppen olyan göröngyös pálya volt az övé, amit dicsőséggel futott meg. Mert az úgynevezett »női nagyságok« még a gúnynak is ki vannak téve gyakran azok előtt, akik a nőt olyan kevésre becsülik, hogy a pipereasztalon és a gyermekszobán túl elébe állnak: »Eddig és ne tovább«. Még nők is vannak ilyen kicsinylő véleménnyel saját nemükről. Sőt ezek leginkább, leggyakrabban.

...Mi férfiak a mi nemünk nagyjai előtt levesszük a kalapot, de önök, hölgyeim, sohasem szokták levenni a kalapjaikat...

Azért hát sokkal több erő kell önöknél lenni naggyá, mert nagy segítség az a kalapemelés, roppant segítség, s ezt nélkülözve, nem ismerni akadályt, folyvást törni lankadatlanul előre egy cél felé higgadtan, megválasztott eszközökkel, nem kis feladat.

Veres Pálné már korán belátta, hogy a nőnevelés legfontosabb oldala a nemzeti nevelésnek. Az államok sarkköve egyszólván.

Nézd meg egy családban a nőt, s megtudod belőle, milyen az egész család. Tanulmányozd egy országnak a nőit, s megösmerted az egész nemzetet.

De iszen okos ember volt az a II. József császár, aki nem akart kacskaringós paragrafusokból álló törvényekkel s erőszakos rendszabályokkal germanizálni, hanem egyet gondolt, és azt tervezte ki, hogy ne okoskodjunk ezekkel a vasfejű magyarokkal, hanem csináljunk egypár német nevelőintézetet, s azokba adogassuk be a leányaikat. Észre sem veszik, csak mikor bottal üthetik nyomait a nemzetiségüknek!

Veszedelemes plánum volt ez akkor, beh jó, hogy nem sikerült.

S jó plánum volt az érem másik oldalán, ami a Veres Pálné nemes lelkében támadt 1868-ben, szélesebb alapra fektetni a nőnevelést, s igazi magyar irányban, s beh jó, hogy sikerült, és oly fényesen sikerült, hogy ma, a nőképző egyesület tizenöt évi fennállása után máris oly arányokat öltött a nőnevelés, hogy büszkék lehetünk.

Hanem ha azt nézzük, mennyi édes keveset tett erre nézve az állam, kénytelen vagyunk csodálkozni, hogy mennyi sokat kellett tennie hát Veres Pálnénak, aki az első ötletből tervet, s a tervből lassan-lassan valóságot teremtett buzgalommal, amelyre egy férfi nem képes és a nők közül is csak a magyar nő.

Sok, nagyon sok kellett ehhez az eredményhez. Más ezt köröszül sem vihette volna, csak Veres Pálné: szerencsésen kellett összejönniök ama tulajdonságoknak, melyek ezt lehetővé tették. Ha csak egy hiányzik is benne belőlük, nem kísérte volna szerencse a fáradságos hosszú munkát.

Előkelő hölgynek kellett lennie a kezdeményezőnek, hogy az arisztokrácia is zászlója alá álljon, és nem szabad volt lenni arisztokratának, hogy a dzsenti hölgyei is támogassák. Nagy műveltséggel kellett bírnia, hogy hathasson, fényes tulajdonságokkal, hogy vezethessen s nagy erényekkel, hogy fölfelé és lefelé imponálhasson.

Beniczky Herminben mind együtt volt ez. Sőt még több ennél.

Annyi fegyvere volt, hogy a célért megküzdhessen, szinte egy egész arzenál. S minden fegyver jól állott neki.

Ha elunta szóval, sokszor előkapta biz ő a tollat is, de nem azt a tollat, amit önök, hölgyeim a kalapjukon viselnek, hanem azt, amelyiktől a mi kezünk nehezedik, s magvas, a pedagógia irodalom nivóján álló röpiratokkal csinált propagandát az eszméinek.

Neki nem volt hát lehetetlen semmi...

De minek is beszélem és ezeket, mikor - mondom - önök, akiknek elfecsegem, sokkal jobban tudják nálamnál...

RESTÓRÁLNAK A VÁRMEGYÉK

Tehát kezdődik az élet a provincián...

A világ dolga megint az urambátyáimék kezébe került, mert az ő saját dolgukat mindig Európa dolgának veszik. Hanem ezért aztán megvan Európának is a kárpótlása, mert minden európai dolgot a maguk dolgának tartanak.

Ma indulnak meg a választások, s aztán folynak szakadatlanul a megyékben s városokban...

A városok tisztújítása nem sokat ér. Ott mindent elront a gyárak füstje és a kereskedelem meg az ipar zsvajja.

Milyen egészen más a vidék! Ott még állnak a nemesség kastélyai és egyszerű udvarházai, megannyi bástya, melyen át nem tör semmi. Még ott címerek függnék a falakon, még ott virágot ültetnek az asszonyok és repkény futja be a folyosókat. A városokban aranyozott cirádák díszítik a házak homlokait, és pléhfedelen csillog a napfény. Itt még a moh a házak ékessége!

...Hiszen hadd dicsérjék a politikusok az új erkölcsöket, hanem a poéta szíve odavonzódik a régi erkölcsökhöz!

Aztán a városokban nem is történik »imputarem«. Ott már ki van nyomkodva a legtökéletesebb embernek a tekintélye: az lesz a polgármester; a legmarconább képű úriember legyen a főkapitány, a legkülönb pennájú prókátor megtétetik főjegyzőnek, s így meg ez egész végig.

De a vármegye egészen más. Ott még szét-szétcsap szárnyaival a véletlenség. Az atyafiság összeveti vállát, s csinál a számárból okos embert. (Ugyanazt csinálja, amit az iskola, s mégis szidják.) Átváltoztatja a fogyatkozásokat erényekké (hát nem dicséretes dolog ez?), s nimbuszal övezi a közepszerűséget. (Hisz az igazi nagyságnak úgyszínszüksége a tömjénre!)

A vármegye még mindig a szerencse talaja; közbejöhethető esélyek lökdösik az embereket le s fel. A fátum felüti ilyenkor a tűzikonyhát, s akik oda betérnek vagy őket veri meg valaki, vagy ők vernek meg valakit.

Nem tudom, úgy lesz-e most is, ahogy azelőtt volt. De alkalmasint úgy lesz. A vármegye megkorhadott, elgyengült, de nem változott meg. Nem változhatott az meg!

A lapok élén komor, összevont szemöldökkel írott cikkek jönnek, hogy így, hogy amúgy méltóztassék a tekintetes vármegyének fölvenni az »utolsó kenet«-et, mert bizonyosan ez lesz a legutolsó... azután jön a halál! Forduljon hát az utolsó percben a jóhoz, gyónja meg, szánja-bánja a bűneit, s gondoljon Tisza Kálmánra és az örök üdvösségre.

Hiszen szép dolog az okos tanács, s tény, ami tény, hogy a közigazgatás rossz hírének még tán meg is lehetne reperálni, ha minden egyes hivatalt sine ira et studio a lehető legalkalmasabb személy által töltenék be.

Csak hogy az lehetetlenség! Először is csak egyszer volt egy Nyáry Pál, s ez is leugrott szegény a negyedik emeletről. De ha tele lennének is a megyék Nyáry Pálokkal, mégsem érne semmit: az auktoritások kora lejárt! Hol van most az az idő, mikor még Kállay Miklós minden restorációkor azzal állott ki a fórumra:

- Nemes atyafiak, ha csak egy ember van is, aki nem akarja, hogy én legyek az alispán, jelentkezék, s én legott visszalépek.

A kevélykedő krónika megjegyzi:

...És sohasem találkozott ilyen ember!

A mai reális nemzedék azonban gúnyosan nevetgél: »Persze hiszen nem volt bolond senki, hogy előálljon, s agyonveresse magát!«

Ma már elmúlt a nagy reverencia, szétfoszlott az aranyozott köd, mely a táblabírói hosszú szakállakon ült, és nem is hisz a publikum a ránk maradt példákban, mióta előtte áll Andrássy az ő borbélyával, mióta a nagy Móricz Pál előtte kalamajkázik valamelyik államférfiú társával, Tisza komédiás ruhában veri a nagydobot stb. Hogyan tisztelhesse hát a publikum otthon, teszem azt, Teszéry János uramat.

Vége a tekintélynek a vidéken, de nincs vége a hiúságnak (erre találjon valaki irtószert!), és nincs vége a szegénységnek (tömérdék folytatással jár az!). Az uborkára való kapaszkodás se ment ki még a divatból, a hivatalhajhászat pláne virágkorát éli.

Hát még az erősek szeszélyei? Hát még a protekció hetykélkedése?

Mert nem az a vicc, hogy minél különb, derekabb embert tudjon hivatalba tenni az, aki a befolyását, erejét fitogtatja, hanem az a dicsőség, hogy minél hasznavehetetlenebb individuumot bír minél magasabbra feltolni valaki. Az ilyen protektor előtt emelik le aztán mélyen a kalapot!

De még ez nem minden azokból a szálakból, melyekből a »diadalmas névsor« szövetik.

Önök még el találnák felejteni, hogy van a dolgoknak regényes oldala is! A szerelem fénye belevegyíti a maga sugarait. Egy kis rózsaszín belevegyítve a sok zöldbe. Apró regények oldódnak meg részint drámai, részint vígjátéki módon.

Anna szereti Károlyt, Károly szereti Annát.

Anna öregje megtudja a dolgot, mert rajtakapta őket, mikor csókolóztak.

- Öcsém, miféle dolog... Ezer milliom!

- De bátyám - hebegé zavartan elvörösödve - ...hiszen tudja... hiszen bátyám is volt fiatal... az az ici-pici szép piros szájaeska... oly csábító volt... ellen nem állhattam bátyám...

- Ördögteremtette kölykei - duzzog az öreg -, csak nem gondoljátok talán, hogy abban a pici szájaeskában *speiz is van?*

Ház persze, hogy speiz... speiz és speiz, enélkül nem lehet háztartást vinni, és a pap kezére bízni magukat.

Akkor aztán a speizon gondolkodik a família, amíg ki nem süti, hogy a speizt majd hadd szolgáltsa a tens vármegye. Úgyis itt vannak közel a választások.

Csodálatos légkör ez itt, sajátos gondolkodás van itt még!

A hat év előtti választások alkalmával szolgabírónak lépett föl egy ismerősöm. Ő maga itt Pesten várta a kocka eldőlését, a »dolgok«-at odahaza az atyaiak csinálták.

A választás napján izgatottan várta a telegramot: meg is jött estefelé, s így hangzott:

»Nagy erőfeszítés mellett megcsináltunk megyei almérnöknek. Többet nem lehetett; szerető nagybátyád: *János*«

Az én boldogtalan ismerősöm összecsapta a kezét csodálkozásában, s rögtön vasútra ült, s utazott haza.

- De hát az isten szerelméért, hiszen én sohase tanultam a mérnökséget.

- Mindegy az, öcsém! Majd megtanulod te azt itt, ha a bricskámra ültetlek, melyik a rossz út, s melyik a jó út. S amelyik jó, azt csináltatod a kubikus tótokkal, mert az kerül a megyének kevesebbe.

Otthon is maradt, olyan almérnök lett belőle, mint a többi. Hanem most az új restorációnál, meglehet, főorvosnak fog pályázni.

A BÁRÓ KEMÉNY REFORMJA

A közlekedésügyi miniszterhez őexcellenciájához így szólt egy napon Tisza Kálmán.

- Gábor, a te fejed kopaszodik.

- Minek azt konstatálni? - szólt a közlekedésügyek feje apprehenzíve.

- Azt akarom ezzel mondani, Gábor, hogy öregszel.

- No, és aztán?

- Maholnap már vén közlekedésügyi miniszter leszel, és még eddig nem láttam tőled semmi reformokat. Látod, ha elmegy, az ördög se fog emlegetni, semmi nyomokat se hagysz magad után.

- Sose halunk meg, édes barátom.

- Nem lehet tudni. Látod most is, hogy leszavazott bennünket a felsőház... Azért hát azt mondom, Gábor, mozogj te is. Minden miniszter mozog. Ráday zsandárokat állított fel, Pauler zsidó házasságot csinált... (No, ne nevedd hát, nem ő házasodott meg), Szapáry új adókat hozott be, Trefort püspököket csinál, te pedig rendetlenséget csináltál.

- Hát mégis csináltam valamit.

- No, ne viccelj, Gábor. Nem jó áll az neked. Tudod, hogy szeretlek, azért vettelek be a kabinetembe, hogy ne én legyek benne a legrosszabb külsejű ember. Ez az előnyöd megvan, sőt gyarapodik. Elösmerem én szívesen, amit elösmerhetek. Hanem hát ez nem elég. Csinálj nekem már egyszer valami örömet karácsonyi meglepetésül. Gondolj ki valami okosat, hozz be te is már valami reformot. Tudod az ország mégis megköveteli, hogy *látszassunk*.

-Az is a baj, hogy *nagyon látszol* - dörmögé Kemény Gábor.

De a miniszterelnök komolyan beszélt, ezt észre kellett vennie a közlekedésügyi miniszternek. Észre is vette, s gondolkozva, töprengve zárkózott be másnap a bürójába. Mit kellene hát csinálni mégis olyan nagyot, ami reform lenne, de mégse változtatna az eddigi viszonyokon, mert hát ezekbe a viszonyokba már bele van törődve minden ember: bolygatni azokat nem lehet.

Kemény Gábornak nem jutott eszébe semmi, és délután is ezen gondolkodott. De az istenek délután se küldtek neki mentő ideát. Estefelé elment a klubba, ahol is Csatári Csatáryt *hallotta* tarokkozni, amitől aztán még zavarosabb lett a feje. Az éjjel elűzött álmok visszajöttek hajnalra, de még mindig nem találták ott az új közlekedési reformnak a megfogantatását.

Reggel korán hívatta őexcellenciája a tanácsosokat:

- Jóemberek, adjatok tanácsot. Az ország reformokat óhajt tőlem. Gondoljatok ki valami reformot.

A vének összedugták a fejeiket, sokáig tanakodának: végre felszólal az egyik.

- És milyen reformot kíván, excellenciád?

- No, tudja nem valami nagyot, csak hogy éppen reform legyen, s lehetőleg valami megtakarítással járjon. Mert az népszerű dolog.

A tanácsosok megint összedugták a fejeiket, sokáig tanakodának, végre felszólal az egyik:

- Nekem van egy eszmém.

Mély csend. Mindnyájan csodálkozva fordulnak a felszólaló felé, s koponyájának alkotását nézik, amint azt a rendkívüli embereknel szokás.

- Kegyelmes úr - így kezdte beszédjét a tanácsos -, a közlekedésügyi minisztérium lépcsőin bizonyosan kegyeskedett észrevenni ama szép szőnyeget, mellyel az be van terítve...

- Oh, igen, informálva vagyok a szőnyegről, pompás közlekedési eszköz, mert az ember gyorsabban s könnyebben jön fel rajta, mintha a puszta kövezeten lépkednék.

- Már régen bosszant engem, kegyelmes uram, hogy ezen a szőnyegen az írnokok és a segédfogalmazók is járnak... Kopik, nagyon kopik a lábuk alatt... S micsoda sáros lábuk van ezeknek az embereknek, akik gyalog jönnek idáig a pocsétákon és mindenféle piszkos zиг-zúgokon át.

- Ez igaz! - szólt a miniszter.

- A szőnyeg igazán csinos, és sokba került. Én hát azt indítványozom, kegyeskedjék életbe léptetni, hogy a szőnyegen ezentúl csak az osztálytanácsosoktól fölfelé való társaink jár hassanak, akikről föl lehet tenni, hogy komforteblin jönnek. Az apró-cseprő nép hadd menjen a szőnyeg mellett a köveken. Ez olyan megtakarítás, mely becsületünkre válik, uraim, mert ez végre is az *állam pokróca*.

A miniszter apró szemei tündökölték a mosolytól.

- Helyes. Ezt a reformot azonnal életbe léptetem.

.....

Hogy ily párbeszédnek kapcsán keletkezett-e a nevezetes reform, nem merek érte éppen kezeskedni, de hogy a pokrócszabályozó rendelet tényleg kiadatott, a legkomolyabban merem állítani.

A pokrócon csakis a tanácsosok járhatnak ezentúl a hivatalba, s minthogy ezek egyáltalában nem járnak a hivatalba, föl lehet tenni, hogy a közlekedésügyi minisztérium pokróca, ha nem is örökéletű, de sokkal maradandóbb lesz, mint a közlekedésügyi miniszter.

HOL LAKIK A DICSŐSÉG?

Van egy nagy úr, mindnyájan ismerjük, azzal történt meg a következő mese.

Nemes dicsvágy lakta a szívét, volt akaratereje, pihenő vánkosságáról föl-fölszaklatta a tevékenység szenvedélye.

- Én nem heverek itthon - mondá -, hanem elmegyek ország-világot látni: fölkeresem a Dicsőséget.

- Hja, az nem könnyű dolog - szóltak vállvonogatva a tapasztalt emberek. - A dicsőségre nehéz rátalálni!

- De hát ha megvan valahol, akkor csak mégis föl lehet találni...

- Ki tudja? Csalfa tündérasszony az nagyon. Mikor már átkarolnád a derekát, akkor egyszerre szétfoszlik az alakja, s azon veszed észre magadat, hogy üres levegőt markoltál.

- Mindegy, én mégis föl fogom keresni.

Elment azokhoz, akik már ismerősök voltak a dicsőséggel. Azt kérde egy államférfiútól:

- Hol találhatom meg a dicsőséget?

- Nem tudom.

- De te hol találkoztál vele?

- Én a parlamentben. A karzaton ült valahányszor beszéltem, s örökké tapsolt nekem. Csinos kis ördög. Pajkos és szeszélyes.

- Helyes. Köszönöm, hogy megmondtad.

Hazament, kinyitotta otthon a pincéjét és a száját. Ez a két kellék szükséges a bizalomhoz.

Megválasztották képviselőnek. Bejutott tehát a parlamentbe, járt-kelt, izgett-mozgott, beszélt, tett, de a dicsőség sohase ült ott a karzaton.

Ültek biz ott szépasszonyok elegen: egynémelyik többet ért talán a dicsőségnél, de ha neki éppen csak a dicsőség kellett. Örökké azt várta, hogy mikor jelenik már meg ezüst csillagos pompás ruhában rózsaszín fátyolba burkolva, sugárzó gyémántdiadémmal a fején. Így kell, bizonyosan így kell kinéznie.

De a dicsőség nem jött. (Talán nem kapott belépti jegyet visontai Kovách Lászlótól.)

A mi hősrünk gyanakodni kezdett ekkor, hogy talán félrevezette az államférfi, akinél kérdezősködött.

Megszólított tehát egy nevezetes író.

- Te, hogy ösmerkedtél te meg a dicsőséggel?

- Tudom is én! Azt hiszem, hogy bejött egyszer a szobámba, s leült az íróasztalom mellé.

- Hogy néz ki?

- Szép szőke leány, szelíd és elbájoló.

Hm! Mát most ki mondott igazat? Az-e, aki pajkosnak és szeszélyesnek festette, vagy ez, aki szelídnek mondja?

Ennek most már végére kell járni.

Felkeresett legott egy minisztert, s attól is megkérdezte, hol botlott bele a dicsőségbe?

- Ott van az, kedves barátom, mindig, ahol a ragyogás, a hatalom és a fény. Mikor a királyi palotában jártam, ott járt-kelt a termekben... először azt hittem, hogy csak árnyék, de eközben mindig növekedett, egyszer élő alakká változott, s egy főséges hölgy lépett elém. Hideg tündöklő arca van, szemei égetnek, mint a tűz...

A mi hősrünk fogta hát magát, fölvette legszebb ruháit, s ment, ment a garádicsokon följebb egész a miniszteri polcig. Ebben az állásban uralhatta mind a három helyet, amelyeken a dicsőség megtalálható. Nyitva volt előtte a királyi ház, az írószoba és a parlament. Évek eltelték, s ő folyton várta a dicsőséget, de a dicsőség sose mutatkozott előtte.

Sóhajtott, és kezdett lemondani.

- Vége van, már nem fogom meglátni, úgy halok meg!

S hogy elfelejtse titkos szerelmét, elment messze a fényes udvartól, a hír és dicsőség kedvenc tartózkodási helyétől egy vidéki városba építeni. Számúzta magát.

Ott segített vezetni a munkát... Nem valami különös foglalkozás: jámbor egyszerű embereknek hajlékokat építeni! Kliónak is nagyító üvegre volna szüksége, hogy idáig lásson! Pedig az csak nem visel pápaszemet...

Hát egyszer amint ott áll egy napon a már majdnem bevégzett építkezéseknél a munkások közt, valaki hátulról hozzája lép, s egyik kezével átkarolja.

- Mi az? - szólt megrezzenve és megfordult.

Egy izmos leány állt előtte a munkásnők közül, kurta csíkos szoknyában, mosolygó arccal, szép kék szemekkel.

- Ki vagy? - kérdezé.

- Én a dicsőség vagyok - szólt és kedvesen meghajolt előtte.

- Lehetetlen - dadogá a nagy úr elpirulva az örömtől. S mégegyszer végignézett gyanakodva egész alakján.

...Mezítláb állt ott a leány, és egy vakolólapátka volt a kezeiben.

*

Ebből a meséből pedig az a tanúság a mai napon, midőn a szegedi királyi biztosság megszűnik, hogy Tisza Lajos szerencsés ember volt (mert az ő életrajza akar ez lenni), s hogy a dicsőség ezer alakban jár-kezel az emberek előtt, minden út hozzá vezet, de biztosan sehol se található.

1883

PARLAMENTI KARCOLATOK

A T. HÁZBÓL [szept. 28.]

Csernátony Lajost ott hagytuk el a nyár elején, mikor az utolsó ülések egyikén begombolódzott kabátjába, s elsietett az árnyékos folyosóról.

- Fázom itt - szólt -, kimegyek a napfényre!

S valóban nemcsak a kezei reszkettek, hanem finom szellemes arca is egészen megkékült.

Ma, mint valami vasgyúró, járt-kelt a folyosókon.

Örült is neki az egész Ház, mert ez idő szerint Szontagh Pállal ők ketten viselik a közszeretet bokrétaját.

Hanem a Ház, ha jókedvében van, ott veszi az örömeket, ahol találja.

Csernátonymnak azért örült, mert meggyarapodott, Szerb Gyurinak meg azért örült, mert megfogyott.

Az a joga eddig a marienbadi vizekkel élő Komjáthy Bélának volt csak meg, hogy egy-egy ülés után Tisza Lászlóból elváltozott Tischlerré, s mint karcsú legényke pördült végig a Ház helyiségein.

Ma azonban Szerb Gyuri jött be nyúlánk termettel, mire valóságos örömszivaj támadt a fiatal generáció között.

Csak Komjáthy jegyzé meg fumigatív irigykedéssel

- Jézus Mária! Ez a fiát küldte ide!

Megnézték elől-hátul, a tudósabbak megtapogatták nincs-e mesterségesen kitömve vékonyabbra, a zajtól és az élénk mozgó csoportozattól csábítatva odabicegett Tisza Kálmán is, élénken kezet szorongatva az erdélyiekkel, mire nézve fájdalmas hangon sziszegte Bánhidyt:

- Ni, hogy hízeleg *a nemzetiségeknek*.

A talpig feketébe öltözött Tisza kikérdezvén a zsibongás okát, miután megértette, csodálkozva mormogá:

- Hogy lehet annak örülni, ha valaki soványodik!

Általában a mai ülés a honatyák külső színvonalának megtekintéséből állott. Szervusz! Hol nyaraltál? Miféle levegőn voltál? Nőd is megjött? Ejnye, de hatalmasan nézel ki! Ember, te hízol! Richtig! Felvehetők már a szálláspénzek?

Ilyenforma kérdések és mondatok hangzottak össze-vissza reszelős, csengő, de mindkét esetben vidám barátságos hangon.

Amint nagy csoportokban elmentek egymás mellett a hullámzó folyosón, úgy tűntek fel a szakadatlan kézszorítások, az emberek vállán és hónalján keresztbe nyújtott kezek, mintha valami új négyes figurát táncolnának a képviselő urak, ahol a kéznyújtás bizonyos szabályokra megy.

A miniszterek majd mind jelen voltak. Széchenyi megöregedett egy kicsit, Trefort megörnyedett, a Pauler arca még fányarabb (vadkörtét evett egész nyáron), Orczy Béla is ott fehérlett. Tőlem vagy tíz képviselő kérdezte: »Ki az a tisztas öregúr?«

- Hát ez bizony a király oldala melletti miniszter.

- Hm! Meglehet, hanem bizonyosan a király *túlsó* oldalán, mert az innensőn sohasem látszik.

Kemény Gábor szépül, amióta a haja fogy, csak a Szapáry ábrázata van elszontyosodva, amióta az érdemei növekszenek sápadt színe van, bajusza lelóg, s homlokáról egy láthatatlan horvát felirat borongós betűi vetnek árnyékot a piros bársony zsöllyére. Fejét ábrándosan, búsan emeli fölfelé az égnek, mintha a magasból égi hangok kelnének: Oh, Dávid, Dávid!

Kívülről ellenben a napsugár szűrődik be az ablakokon, s megaranyozza még a György Endre ruháit is. Apró nyelvecskéi össze-vissza nyalogatják a Bittó fejét, megcsiklandozzák Szilágyi Dezső arcát (Oh, égi fény mennyivel melegebb náladnál a földi!), végigtáncolnak a Falk Miksa eres kezein, s mozgó csillagokat raknak a Kármán kidüllesztett mellére.

Mindenki vidám, mindenki cseveg, kérdezősködik, csak az örökké dolgozó Törs Kálmán fogja fel másképp a dolgot, s szótalánul jár fel s alá, tele tüdővel szíva a folyosói levegőt:

- Hát te hol nyaraltál? - kérdi Lukács Béla, kihez mind odajárulnak ma a miniszterek kezét fogni, ami erős gyanúba keveri Bánhidy előtt.

- Hogy hol? - feleli Törs Kálmán szokott kedves szellemességével. - Én most nyaralok, itt...

- Itt?

- Szívom a friss szénaszagot, amit ti hoztatok faluról.

Az ember egész örömmel tekint szét régi ösmerősein. Itt vannak kedves Farkasaim is. Minden úgy van, amint volt, az Andrássy Tivadar nyakkendőcsokrától kezdve is egész a Prileszky zöld kalapjáig.

Ezek a Ház mézes órái. Még semmi ürmöm nem vegyül a mézbe...

Ha csak azt nem vesszük, hogy a lutheránusok máris mozogni kezdenek Zsilinszky mellett, akivel a derék Szathmáry Györgyöt akarják elütni a jegyzőválasztásnál. Mert a képviselőháznál üt a »gírigáré« is.

De hagyjuk ezt még... Ma csak a viszontlátás öröme legyen uralkodó. Ma mindenkinek, még nekem is csak kellemes dolog jut.

- Önért is tettünk valamit? - biztat meg egy öreg mameluk.

- Ugyan mit?

- Behoztuk a Házba a szünet alatt Beöthy Algernont.

- Köszönöm - szóltam elérzékenyülve hálás szemeket vetve rá.

Az édes mézbe az egész ülés alatt a politika legkisebb kenyérmorzsa sem esett, ami azt megsavanyítsa.

Hacsak azt nem veszem annak, hogy van a könyvtárszobában egy pár annonce kifüggesztve, s ezek között egy azokból az ismeretes hirdetések közül is, hogy: »*Száz aranyat egy poloskáért*«.

Horváth Gyula arra járván megolvasta a nagy veres betűket, s azután szétnézve a képviselőkön, ezt mondá a vele sétáló miniszternek:

- Azt írathatnád ki *oda*, kegyelmes uram, hogy »*száz poloskát egy horvátért*«.

S csakugyan egyetlen horvát képviselő sem volt jelen: még a jó piros arcú, öreg Bedekovich is *lázong*, odahaza az Angol királynő valamelyik pamlagán.

A T. HÁZBÓL [okt. 2.]

Ma a »Ház edényei« szerepeltek csak.

A parlamentnek pedig két nevezetes *edénye* van.

I. A szavazási urna - és

II. Az ország gyufatartója.

A szavazási urna tulajdonképpen egy papírdoboz (valaha fiatal korában női kalapskatulya lehetett). Ez a barna skatulya szüli a Ház hivatalnokait.

Szüli pedig fájdalom nélkül.

Mert ez inkább csak olyan tiszteletbeli aktus. A képviselőházi tisztikar leginkább a klubban csinálódik. Akinek, teszem azt, nagy pechje volt a tarokkban az előbbi ülészak alatt, hát annak azt valahogy rekompenzálni dukál. Legyen belőle jegyző.

A másik edény az »ország gyufatartója«. Ez a folyóson van elhelyezve egy kis félasztalkán. Nemzetiszínű gyufa van benne. (Büszkék is rá a mamelukok!) Mikor bent a tanácssteremben semmi sem történik, akkor a folyosó zsibong az élettől, s a gyufatartónak esnek a képviselők. A szolgák nem győznek panaszkodni, hogy lehetetlen azt megszenvedni, mennyi gyufa fogy.

Az uralkodó a cigarettili, kivált a jobboldalon. A baloldalon akad még makrapipa is hébe-hóba, de a virgina és a vastagabb szivar éppen gyakori.

Hatalmas füstmacskák gomolyodnak. S ebben a nagy füstben érnek meg azok a nagy eszmék, amik *ismét füstté lesznek*.

Az örök füst itten a szignum!

A mi ülés rövid története különben, hogy hivatalnokok dolgában minden a régiben maradt, kivéven Zsilinszkyt, ki újnak választatott be a jegyzői karba.

S mindehhez nem kellett egyéb, mint egy csomó papírkocka és egy félpakli gyufa.

A T. HÁZBÓL [okt. 3.]

Legérdekesebb most horvát képviselőnek lenni. Mindenki velök foglalkozik.

S ők magok a legóvatosabb perszónák a világon.

Először csak a képviselői házbért vették fel, de a képviselőségről nem tudtak semmit.

Micsoda édes öröm volt ez a mameluk táborban. Móricz Pál harsogó vidámsággal hirdette:

- Ott voltak! A kasszánál voltak. Fölvették a pénzt. Becsületemre mondom. Magam láttam.

Hírnökök rohantak fel Budára, bejelenteni Tiszának az örömdetes eseményt, hogy a horvátok immár elvesztették a szüzességüket.

Soha még nagyobb boldogságot nem okozott pénzfelvétel, mint ez! Valóságos »Te Deum laudamus«-t csaptak belőle.

Pedig a horvátok nem voltak olyan durcások, mint aminőknek látszottak.

Tegnap már ott kullogott közülök egynehány, körül a folyósón nyájaskodva a nagyokat.

- De hát miért nem jöttök be a terembe?

- Lehetetlen, mert hát izé, hogy minekutána...

- Ugyan, ne mókázzatok! Mi már úgylis megleszünk; nem láttátok, ki ment be most az ajtón? Az bizony a Miletics Szvetozár.

Csakugyan Miletics lépkedett be a tanácsterembe, nagy csodálkozást keltve, mint valami síri árnyék.

A horvátok látván, hogy van minekünk önélkülök is nemzetiségi alakunk elegendően, alább kezdték egy tónussal.

- Hiszen bemennénk édesörömet. Fáj a szívünk, hogy be nem mehetünk. Unjuk magunkat idekűnn. De hát nem lehet, nekem magamnak három csépeletlen asztagom van odahaza. Ha én most leülök közétek, azt rögtön alágyújtják otthon...

- Persze, persze a hazafiség lángja.

S míg itt a folyósón javában *barátkoznak* a magyar urakkal, otthon ezalatt híre jár a szép Zagorjéttől le a gránicig, micsoda hősök, micsoda kemény daliák itt fenn a horvát urak, hogy odamondogatják az igazságot Tisza szemébe!

Regék és népdalok születnek s halnak el róluk az ezüstvizű Száva partján... Szép leányok dalolják ezeket.

Itt meg folyik az alkudozás. Ich nehme, ich gebe... Engesztelő szavak váltatnak. Buzgó mamelukok kolportálják ezeket.

Németh Albert »szégyenteljes trafikációknak« nevezte el az alkudozásokat ma. De nem volt sikerült megjegyzés, mert még a baloldalon se hozott Berci bácsinak tetszésajt.

Általában a baloldal még vékonyan van reprezentálva. A szájasabbak még nem jöttek fel. A párt két plezúros tagja (Pázmándy Dénes és Ónody Géza) közel egymáshoz ülve, lenézőleg tekintettek át a túlsó nagyobbik oldalra, mely azonban mégiscsak egy kiépült duellanst tud felmutatni: Andrassy Tivadart. Meglátszik mindjárt, hogy hol van a nagyobb virtus!

A karzaton disztíngvált közönség ült, köztük Haynald is, aki különben gyakori vendége a folyósóknak. Ma már a horvát dolgokat várta a karzat.

Talán ennek nevében panaszkodott Németh Berci, hogy már nyolc napja van együtt a Ház, s még mindig nem történik semmi. Hogy hát micsoda dolog az?

(Ezért tulajdonképpen és duzzoghatnék: mert miről írjam és ilyen viszonyok közt a »t. Házból«-t?)

Németh Albert szavait csend követte. A képviselők félrerakták papírjaikat, mert minden ember kapott ma percentbe egy állampapírt, melyről leolvashatta sorsát: hogy milyen bizottságba osztották be, s hogy ugyan a tudomány melyik ágában szakember ő?

E papírokkal a hónap alatt - száz meg száz papír fehérlett szerte - úgy néztek ki a képviselők, mint a papírsárkányok, amiket most mindjárt felbocsátanak a levegőbe.

Igenis, Tisza nyomban felállt, s kijelentette, nem ő az oka, hanem a házszabályok, hogy a horvát ügyben eddig nem nyilatkozhatott mert a házszabályok a tisztviselők és a bizottságok megalakítását előbbre rendelik.

- S a hárszabályok - jegyzé meg e helyütt Madarász gúnyosan - »most« sokkal *erősebbek*, mint a horvátok.

Különben pedig kijelentette a miniszterelnök, hogy holnap tesz szóbeli jelentést az ügy állásáról, s benyújt egy határozati javaslatot.

- Vajon mi lesz benne? - gúnyolódék Madarász.

Éppen arra ment Prileszky, s odavágta neki:

-Az bizonyosan benne lesz: hogy minden horvát tartozik előfizetni az *Emlékirataidra!*

Ebből állt a rövidke ülés. A hazafias horvátok ezalatt künn a folyosón szepegtek az otthon levő asztagjaik miatt.

A T. HÁZBÓL [okt. 4.]

Ma reggel igen korán ébredt fel a Múzeumban Pulszky papa. Még halotti csend volt a nagy téres folyosókon, csak messziről hallatszott a Herman viperájának sziszegése.

De Pulszky papának dolga volt, azért kelt korán, s mihelyt kikrágta magát, a reggeli után mindjárt felkereste Szilágyi Dezsőt.

- Dezső! - kiáltá még az ajtóban. - Ma beszélned kell.

- Hol?

- A »Ház«-ban.

- Miért kellene nekem beszélnem. Tudtommal Tisza beszél ma.

- Éppen azért. Vagy neked, vagy Gusztinak okvetlenül szólnotok kell.

- Nem értem.

- Mindjárt elmondom. Floquet francia képviselőnek megígértem, hogy elviszem nejével együtt a karzatra. Természetesen egy szót sem tud magyarul...

- Akkor hát beszéljen Guszti.

- Vagy Guszti, vagy te, nekem mindegy, mert csakis a külső benyomásról, a parlamenti alakokról van szó.

- Jól van, beszélek hát én...

- Helyes. Nem szeretném, tudod, ha egy magyar parlamenti tag formátumát Tiszában képzelné... vagy Guszti, vagy te.

- Így kívánja ezt a daliás magyar nemzet jó híre.

- S teringette! Madame is látni fogja.

Madame igen csinos még. Életkora kedves a Balzac úr ízlésének. Fekete szemei elevenek. Olajszínű arca üde és kedves. Különben maga Floquet is szép fej. Vagy hogy csak annak látszik. Mert Csátáry Grósz fejének szomszédságában minden fej gyönyörűsége.

Ott ültek a közép karzaton. Az öreg Pulszky informálta a képviselőt, Csátáry Grósz informálta a madame-ot. Madame unatkozott.

Pedig megérdemelte volna, hogy ne unatkozzék, mert az egy egész utazás volt, míg helyükre juthattak.

Mikor az érdekes vendégek odaérkeztek a képviselőház elé, tele volt hullámozó néptömeggel az utca.

Tarkábbnál tarkább alakok kapaszkodtak a Múzeum vasrácsaiba, akik már nem fértek az utcára. Leginkább az alsó osztályok torzonborz típusai voltak ezek.

Egy munkás egy forintost lobogtatott a kezeiben.

- Eresszenek be! Be akarok menni!

De a szolgák nem hajtottak az egy forintosra.

- Nincs jegy! - mondotta némelyik csüggedten. - A szegény embert nem eresztik be!

A szolgák már alig bírták visszatartani a tömeget. Hiába volt minden figyelmeztetés, hogy a karzatra már nem fér senki. A karzati ajtókat formálisan ostromolni kezdték.

- Hallani akarjuk a zsidóheccet! Be akarunk menni! Éljen Istóczy!

A feleselésekből lassankint zsidongás lett, a zsidongásból lármá, taszigálás.

E pillanatban robgott elé a miniszterelnök kocsija.

- Éljen Tisza Kálmán! Keresztények, éltesse a miniszterelnököt!

Éltették is harsányan.

A miniszterelnök félénken surrant be a kapun. Nincs hozzászokva az ilyenekhez.

A sors úgy akarta, hogy utána meg egy zsidó képviselő érjen oda.

- Abcug! Le vele! Ez elől csukjátok be a kapukat!

A képviselő közönyösen nézett végig a tömegen. Fel sem tűnt neki az inzultálás, mert ő meg hozzá van szokva.

A kis zenebona olyan erős felleget öltött apródonkint, hogy végre is beszaladtak a csibukozó visontai Kovách Lászlóhoz:

- Nagyságos uram! Lázadás van!

- Hol? Zágrábban?

- Nem. Itt a kapu előtt!

- Bánom is én! Én csak háznagy vagyok, nem pedig házon kívüli nagy.

- Hát mit csináljunk?

- Ha azt akarják, hogy én csendesítsem le, eresszék be őket ide lázongani a folyosóra: itt már az én hatásköröm a csillapítás!

Végre ahhoz a rendszabályhoz nyúltak, hogy rendőrök segélyével bezáratták nagy nehezen a karzatra vezető kapukat, eltaszigálván onnan a kíváncsiakat.

Egy szurtos ököl felemelkedett, s odacsapta a manupropriáját az ajtóhoz.

Ekkor jöttek Floquet-ék Pulszkyval.

- Itt forrongás van! - mondá Floquet. - Itt valami történik. A nép követel valamit.

- Nem hiszem - szolt az öreg Pulszky -, a mi népünk nem követelő csak kíváncsi. Bizonyosan valami érdekes dolog van az interpellációs könyvben.

S valóban ez az oka a népcsődületnek, melynek olyan fenyegető alakja volt a látszat szerint. Hirdették, hogy Ónody interpellálni fog a zsidó ügyben.

- Menjenek haza békességgel! Nem látják, hogy illetlen dolog rendetlenséget csinálni, mikor idegen vendégeink vannak.

Erre csakugyan oszladozni kezdett a tömeg, s a vendégek eljuthattak helyeikre. Rögtön egy egész kis francia kolónia képződött körülöttük.

Egy ideig idegenül nézte Floquet a Házat, míg Tisza beszélt, a nagy csend s a csak néha felmorajló »helyes« nem tett szórakoztató hatást, de mikor a Madarász szavainál felviharzott kétszer háromszor is az ellentmondások zűrzavara, Floquet szemei ragyogni kezdtek... Azt hitte, hogy otthon van.

Képviselők egyébként nagy számmal jelentek meg, a karzatok tömve voltak: ma a szépnem is megjelent. A főrendiek karzatán ismét ott ült Haynald, néhány főispán és a magas klérus több tagja.

Mindenki csalódva ment haza, mert megint rövid ülés volt.

Pedig a publikum ritkán éhezett még úgy a képviselői elokvenciákra. Mikor Tisza beszéde elhangzott, mely körülbelül inkább idézett elő megnyugtató hatást, mint tetszést, mert frázisok nélkül való volt, világos és átlátszó, egymást nógatták a képviselők:

- No, beszélj már valamit!

- Én csak »közbeszólásokra« vagyok elkészülve - felelte a habarékpárton egyik.

Azután sorba fölemelkedtek a »szombatosok«, ti. akik a horvát kérdés tárgyalását nem holnap, hanem szombaton akarják.

Szilágyi a habarékpártról elegáns gesztusaival Floquetnek beszélt: az ő ideája volt a szombat.

Erre a szélsőbaloldaltól is felkelt Mocsáry Lajos: ő is a szombat mellett van.

S így *ebből* tudtuk meg nagy idő után, kik a pártoknak a *vezérei*.

A T. HÁZBÓL [okt. 7.]

10 órakor kezdődött az ülés, de már tíz előtt ki volt függesztve az országház kapujára egy biztató fehér táblácska *magyar* felirattal:

JELA jegyek mind elfogytak.

Igazi színházi hang! Nincs билет! Van a kapus magatartásában is valami pöffeszkedés, amint hátraveti óriási fejét, mely a nagy bozontos kalpagnak miatta tulajdonképpen ott kezdődik, ahol bevégeződött...

Igenis, uraim és hölgyeim, nincsenek jegyek, mert ma nagyon érdekes darabot adunk. A »horvát kérdés« eredeti vígjáték négy *felvonásban*.

Az első felvonásban Dávid *felvonja* a címereket.

A másodikban a horvátok *levonják* a címereket.

A harmadikban Ramberg *felvonja* a puskakakasokat.

A negyedikben Tisza *bevonja* a vitorlákat.

A képviselői padok meglehetősen megteltek. A Ház összes kapacitásai fekete ruházatban fekete nyakkendővel jelentek meg, mintha valami temetésre jönnének. Még Simonyi Iván is berobogott Pozsonyból. Ebből is láthatta minden ember, hogy ma itt »nagy politika« lesz.

A folyosókon síri csend. Csak Komjáthy ül ott szivarozva és évődve egy erdélyi kollegával, ki preparálni járván a kerületekben, tele szájjal hirdette többi közt, hogy mennyi adósságot csinált a kormány. Egy helyütt százhusz milliót mondott máshelyütt ezerhatszáz milliót, harmadik helyütt megint többet, amennyi éppen a szájára jött, mire maga elé idéztette az erdélyi gubernátor, Ugron Gábor, hogy:

»Kedves komám! Egyezzünk ki valahogy ebben a dologban: én egészen a *tetszésedre* bízom, hogy mennyi adósságot csinált a kormány, de azt megkövetelem, ne szaporítsd és ne fogyaszd össze-vissza, hanem mindjárt annyit végy, hogy elég legyen mindenkorra, mert azt én meg nem engedem, hogy *a népet bolondítsátok*«.

A folyosó néptelensége is mutatta, hogy végre valahára érdekes ülés van odabent. Benyitottam az egyik írói karzatra, melynek sötét sikátorában tömérdek irodalmi felöltő lógott a fogasokon.

Az írói karzat is zsúfolásig tömve volt. A földszinten Helfy beszélt kellemesen csengő hangján, nagy »helyesek« közt és elég nagy verve-vel.

A karzatokon végtől végig fej fej mellett. Ott ül Floquet is, ahol három nap előtt elhagytuk, éppen azon a helyen. Nem messze tőle Blaháné. A túlsó oldalon a szép Palotay Piroska.

A mi írói karzatunkon az öreg Pulszky dominál, szellemesebbnél szellemesebb észrevételekkel a helyzetre. Rákosi Jenő, ifj. Ábrányi Kornél úgyszólván versenyeznek vele ott egy csoportban.

Bródy Zsigmond, aki országgyűlést jött ide hallgatni, de akaratlanul is órájuk fordul a figyelme, bosszúsan dörög:

- Nem jó, ha a karzat okosabb a földszintnél!

S felkel és átmegy a másik írói karzatra, ott legalább nyugodtabban hallhatja a horvát vitát.

Tisza hidegen, közömbösen viseli magát, de annál nyugtalanabb Szapáry Gyula, mert rossz idő járt a famíliára, ha omne trinum perfectum, akkor ő lesz *a harmadik halott*.

Hanem prédikációs hallott lesz, ha lesz. Nagy szóbeszéddel közeledik a Halál.

Helfy szónoklata jó hatást tett az ellenzékre, a meggyőződés ereje rezgett át rajta, s komoly férfias alakban öntötte ki a nemzeti panaszt.

Tisza gyakran nyúlt a plajbászhoz, de a beszédjében csak Thaly korrigált.

Ez akkor történt, mikor Helfy indignálódott, hogy a horvátok meggyalázták a birodalomalapító Szt. Istvánnak a képét.

Mire Thaly indignálódva közbeszólt nagy derűtséget keltve:

- Oho! Árpád alapította a birodalmat!

De erre meg Halász Géza indignálódott.

- Micsoda tapintatlanság! Most már az Árpád fotográfiáját is kiszolgáltatta a horvátoknak!

Helfytől Szilágyi vette át a szót. Hosszan, kimerítően beszélt és nagy hévvel, néhol eltalálva a nemes pátosz hangját is. Hatalmas erőteljes alak, az izmos vállakon nyugvó szép olajbarna fej nagy eroberungot csinált az asszonyok előtt...

Egy ilyen beszéd után - tekintettel a zsúfolt hölgykarzatra - érdemes megházasodni melegiben.

A »hogy«-ok és »miszerint«-ek nagymesterét legjobban az bosszantotta, mikor határozati javaslatának a szerkezetét támadta meg Szilágyi, gúnyosan emlegetve a grammatikáját. A miniszterelnök is arra a leghiúbb, amiben a leggyöngébb.

Oda is jegyezte izgatottan mindjárt kusza nagy betűivel az előtte fekvő fehér lapra az adandó feleletet:

»Vannak rossz és jó grammatikusok, épp ahogy vannak rossz és jó politikusok.«

A mamelukok ezt okvetlenül meg fogják nevetni: pedig hát úgy van az, hogy vannak bizony jó politikusok, de nem a rossz grammatikusok között.

Mély csendben hallgatta a Ház Szilágyit, s kivált azon a helyen, ahol Szapáry állásának tarthatatlanságát vetette fel, még a lélegzetüket is elfojtották, Ház, karzat, minden.

Furcsa az, hogy egy roskadozó bársonyszék nem csinál annyi zajt sem, mint a Günther kezében egy mozgó plajbász.

Tisza beszéde ma gyengébb hatást szült, mint egyébkor rendesen. Pedig Tiszának igaza van a horvát kérdésben. Honnan van az, hogy Tisza jobban tudja magát védeni, mikor nincs igaza, mint amikor igaza van?

Ez onnan van, mert Tisza ki akar mászni a horvát kérdésből minden áron - s ez okos dolog is -, de úgy akar belőle kimászni, hogy Szapáry is elevenen maradjon.

S itt a zátony!

Ha Szapárynak igaza volt, a magyar felirattal (s ő ma is azt állítja, hogy igaza volt), akkor mégiscsak a mi rovásunkra megy az új barátkozás, mely a *felirat nélküli* táblákba kerül. Akkor mégiscsak odamegy ki a dolog, hogy mi nem bírunk érvényt szerezni a magunk igazságának, a horvátok pedig még a mi igazságunkból is hozzátoldanak egy darabot a magukéhoz.

Ők először »üres lapot« kaptak, most pedig »üres táblákat«.

Mi pedig mit kapunk?

Üres beszédeket.

Tisza múltkori beszédében, mikor az ország becsületének megsértéséről volt szó, Horvátország még »belföld« volt, mely nem sérthet, csak törvényt szeghet, ma azonban, mikor Helfy azt hozta fel, hogy hátha többi nemzetiségeink is fellázadnának a címer ellen, ma Horvátország egyszerre megint »nem belföld«.

De mikor Prileszky Tádé mégis azt mondja:

- Úgy van! Igaz. Tökéletesen igaz! Ma megint felségesen beszélt a kegyelmes Urunk!

A T. HÁZBÓL [okt. 9.]

Vannak a tisztelt Háznak játszi napjai, amikor még Éles Henrik is édesen meghallgatott orátor. Vannak játszi napjai, mondom, amikor még a Gury erkölcstana is érdekfeszítő téma.

De a nagy témákhoz nagy alakok kellenek. A »Ház« óriási mértéket alkalmaz szónokaira ilyenkor.

Ki kellene függeszteni az elnöki katedrára nagy betűkkel:

»Kis emberek most meg nem hallgattatnak«.

Triccs-traccs folyik a padokban, míg a kisebb szónokok kiadják a mérgüket. A tisztelt Ház fele náthában és borzasztó köhögési rohamokban szenved. S mintha a torkukat kezdené csiklandozni az unalmas szónoklat, egyszerre krákogni, prüsszögni, köhögni, ásítani, nyújtózkodni, izegni, hánykolódni kezd az egész törvényhozó test, úgyhogy valóságos macskamuzsika mellett beszélnek a kisebb kaliberű emberek.

Pedig ezeknek is van ám mondanivalójuk néha-néha; mert hiába Magyarország az a föld, ahol bővében vagyunk az originális tehetségeknek.

Itt van, teszem azt, Polónyi Géza. Addig-addig gondolkodott, hogy miképp kellene nyélbe ütni a Monarchia békéjét, s miképp kellene behozni a horvátokat újra a Házba, hogy kitalálta, miszerint le kell tiltani az ötforintos napidíjakat.

Ez volna az igazi nemzeti bosszú. Polónyi az életből meríti érveit. Ő ennél nagyobb büntetést nem ösmer. Letiltás, végrehajtás, ez cseng-bong az ő fejében. Letiltás, végrehajtás! Ezzel el lehet igazítani mindent, mindent a világon!

Felbosszantotta ez a csizmadia politika Csernátont. Egy gentleman nem tűrhet ilyet. S dacára annak, hogy a tarka kabátja volt rajta, (mert a tarka kabát csak folyosói diskurzusokra való), mégis felállt, s mint mindent, amit ő csinál, bizonyos eleven formába öntötte.

- Azt kérdem az elnök úrtól, megüzenték-e a horvátok, hogy nem vesznek részt az üléseken?

Az öreg Péchy zavarba jött:

- Nem üzent nekem egy lélek se.

- No, hát csak ezt akartam mondani.

Polónyi nagyot bámult ezen az epigrammán. A Ház mosolygott. A karzat nem értette. Hanem azért ez volt ma a legkedvesebb, legpikánsabb incidens.

Azután Orbán Balázs mondott csinos beszédet, mialatt megkívánták a képviselők a dohányzást, s kijöttek a folyosóra.

Tisztát valami deputáció nyomorgatta a miniszteri szobában: bizonyosan hoztak valamit, és nem *kértek*, mert csupa jól táplált kövér hazafi volt, s akinek e tekintetben már praxisa van, az jól tudja, hogy a kéregető deputációk rendszerint sovány egyénekből állanak. Ezeknek, ha kell is valami, hát bizonyosan külön törvénytörvény vagy telekkönyv s több efféle.

A folyosói élénkség némileg ellensúlyozza a felhős borongós időt, mely nyomasztólag hat a kedélyekre.

Tarkábbnál tarkább csoportok járnak fel s alá, itt-ott megállva valamely fülkében. Egy-egy tréfa röppen el néhol, másutt gúnyos szó vagy incselkedő kifejezés. Apáthy két cisztercita főpapot tart elokvenciával, kik talpig fehér szőrtalárjukban festőileg néznek ki.

Lükő azzal bosszantja a szabadelvűeket, hogy azért tették meg jegyzőnek a *tót* Zsilinszkyt, hogy a horvátok kibéküljenek. Odescalchy Artúr »csángó értekezletet« toborz délutánra, ahol megint építenek néhány légvárat téli szállásul az ittmaradt csángóknak.

Egy szelíd kormánypárti öregúr magyarázza hallgatóinak, hogy a horvátok közt a legderekabb hazafi Joszipovich, azt agyon kellene ütni és pulverizálni, s aztán egy-egy kávé kanállal beadni belőle minden horvátnak, hogy tanulja meg abból, mi a tisztesség.

Helfy (ki gyanússá teszi magát azzal, hogy sokat barátkozik Tiszával a folyosón) azt mondja, hogy a horvátok nagyon vitézül viselik magukat. Hanem hát könnyű nekik hősöknek lenni.

Mivelhogy úgy voltak, mint a középkori bűnösök, akiket a *halálos ijedség elszenvadására* ítélte a bíró, de megmondta nekik előre:

»Gyerekek! kutyabajotok se lesz, hanem hát mégis úgy teszünk veletek, mintha föbe lőnének. A katonaság kivonul, a szemeteket bekötik, a pap megimádkoztat, s a lövés eldördül, mintha kivégezni akarnának, de hát ez mind csak tréfa«.

Természetes, hogy az ilyen kivégzendők keményen viselhetik magukat...

...De menjünk be a folyosóról, Orbán bevégezte (hála istennek), Horváth Gyula következik. (Uram teremtem!)

Horváth Gyula mint szónok.

A »vizek istene«, mert így nevezik barátai, fekete szalonrokkot öltött reggel, és fehér nyakkendőt kötött, beletűzvé abba az arany disznófej-melltűt, ami a szerencsének kiforszírozását jelenti.

Horváth Gyulának az a szerencsétlensége, mint minden erdélyi embernek, hogy nem azt beszéli, amit ő gondol, hanem azt igyekszik kitalálni, hogy mi az, amit a többiek nem gondolnak.

Ha Horváth Gyula azt mondaná és úgy mondaná el egyszer a beszédjét, ahogy az »Angol királynő«-ben szokott beszélni az ő társasága előtt, mindenki megbámulná mennyi zsenialitás van benne, mennyi új oldalról fog föl minden dolgot.

Az ő tehetsége hasonlít azokhoz a képárosokhoz, akik vacsora közben megállanak az asztalunk előtt, s elkezdik sorba végiglapozni a kép-csomagjaikat. A képek tarka változatban elvonulnak előttünk, s mi abban oda bökhetünk valamelyikre, hogy »ezt választom magamnak«.

Ha ő felvesz egy tárgyat, meghömpölygeti elméjében, s száz alakban veti fel elének... majd ezt, majd amazt az oldalát látjuk. Ő nem állítja meg sehol judíciuma erejével, hanem folyton forog és forog odább gazdag és meglepő alakzatokban.

Ez Horváth Gyula.

Nem lehet oly tárgy, hogy őt abban érdekes nem lenne meghallgatni, s nem lehet olyan zseniális fő, melynek látkörét egyben-másban ne tágíthatná a Horváth Gyula öseregű talentuma.

Hanem beszélni nem tud, ha nem cigarettázhatik, s ha nem körben ül előtte a kompánia, s barátságos pohár nincs az asztalon a szeme előtt.

Vontatottan ejti ki a szavakat, ilyenformán: Ezek... után... miután... Zágrábban. Minden egyes szót úgy mond ki, hogy a pont is ott látszik lenni mögötte.

Voltak azért beszédjében igen szép és figyelemre méltó észrevételek, de amelyeket nem színezt ki eléggé; különösen a Szilágyi ellen irányuló polemikus megjegyzései sikerültek, s szónoklatának az a része, melyben azt fejtegeti, hogy most már *megfékezett* elemekkel van dolgunk, s látván, hogy a rájuk mért törvény nekik terhes: annak a szigorán miért nem enyhíthetnénk?

De a »tisztelt Ház« már szórakozott volt, s nem figyelt oda. A szónok körülnézett, látta, hogy az emberek egymással csevegnek. Apponyi, a következő szónok keresztül-kasul jár a mediumon, s gyűrűbe hajlik itt-ott beszélgetni. Tisza is kimegy: valami új deputáció szólítja. Szapáry hátrahajlik a petrifikált mamelukokkal diskurálni. A kálomisták közt híre terjed, hogy Török Pál meghalt... a gyász híre terjed padról padra, s még ehhez az a malőr... vagyis inkább szerencse, hogy a fölgyógyult ifjabb Ráday (az én kedvenc miniszterem) belép a terembe.

Sietnek neki gratulálni. Egy nagy tenyérynyi fekete Deák-flastrom van a nyakára ragasztva. (Ez az első emlékeztetés rég ideje ebben a házban a szegény öreg Deákra.)

Az emberek elkezdik egymást lökdösni: »Ninini Ráday Gida felépült«.

A szónok ezalatt folyton beszél, de mindig vontatottabban:

»De hát ki az ördögnek védelmezzem én a kormányt, ha senki sem hallgatja?«

Révedező szeme keresi a figyelőket. Hol van Aldsi? Még az is nagyon messze ül!

Siet hát ponthoz jutni. Mialatt fehér zsebkendőjét gordiuszi csomóra gömöríti össze a markában.

A szolga behozza e pillanatban kiszáradt torkának emelésére a vizet és a cukrot.

Ott áll már előtte a pohár - de hasztalan... minden késő... szárnyai összecsapódtak.

Éppen akkor fordította fel a címerpajzsot beszédje fölé: - »a miniszterelnök határozati javaslatát elfogadom«.

Utána a habarékpárt kezdett virtuskodni.

Pulszky Ágoston, majd Apponyi Albert beszélt. Ez utóbbi mély csendben. A Ház ki volt már fáradva a figyelmetlenségben, s gyönyörködve hallgatta Apponyit, ki mai beszédjével még tán Szilágyi Dezsőt is túlszárnyalta. Kerek volt, alakilag és tartalmilag mintabeszéd, s olyan pompásan, annyi hévvel elmondva, hogy még Apponyitól is meglepte a Házat. Az ellenzéki padokban viharos helyeslések zúgtak fel sűrűn, a főrendiek karzatán, hol egy csomó mágnás ült ma, nem győztek bólongatni az egyes poentírozott helyeknek. (Hja, a kék vér mégiscsak kék vér!). A karzat szép hölgyei aláhajoltak. A miniszterelnök keze idegesen futkosott a plajbásszal, a Szapáry hosszú hajából pedig egy tincs lecsúszott a homlokára, s úgy nézett ki ott, mint egy szomorúfüznek a lehajló lombja.

Mikor Apponyi elvégezte, dörgő éljenzés hangzott fel, a jegyző pedig olvasta a szekvenst.

- Polit Mihály!

- Hagyjuk holnapra! - szólt Polit, látván, hogy Apponyi után nehéz a figyelmet lekötni.

De a Ház nem engedte.

Én meg azt mondom, hagyjuk el a Polit beszédét örökre.

Az olvasó tudom meg fogja engedni.

A T. HÁZBÓL [okt. 10.]

Az összes mamelukok között Rónay Jánosnak van a legjobb szíve. A többié mind tapló: lelkesülni már csak ő tud.

De ő aztán lelkesül nemcsak az atya és fiú istenért, hanem a szentlélekért is.

Mikor Tisza beszélt múltkor, kijött a folyosóra:

- Igaza van! - szólt egészen megizzadva az argumentumok súlya alatt.

Mikor tegnap Apponyi szólott, akkor is lihegve jött ki a folyosóra Rónay.

- Ennek is igaza van.

Ma pedig az Irányi beszédje után a zsebkendőjével törülgette a büfében arcáról a verejtéket, s elérzékenyülve mondá:

- Nagyszerű, pompás! Tökéletesen úgy van.

Ez azután a derék ember, gondoltam magamban, hogy megbecsüli a szépet, akárki mondja is! Van hát mégis egy mameluk, aki nem zárja el szívét a benyomások elől!

Tehát nagyszerű beszédet mondott Irányi. De kár, hogy nem hallottam. Mindig megvan az a pechem, hogy ha künn vagyok a folyosón, akkor mindig odabenn történik valami, ha pedig odabenn vagyok, idekünn esnek nagy dolgok...

Rohantam is be rögtön, hogy legalább a beszéd hatásából kóstoljak valamit.

Mi az ördög? A szélsőbal levert bús arccal könyököl a padokon. Thaly hatalmas bajusza lekonyulva, Herman ajkai körül szatirikus mosoly játszik, Bartha álmatagon temeti fejét szürke két karjára, Madarász eleven feje úgy néz ki, mintha két óra óta főtt volna forró vízben. Helfy lesütött szemmel nézi a Ház tisztelt pokrócának eleven színű cirádáit, Farkas Balázs a saját ütereit tapogatja, Györffy Iván a nagy szakállának a felét beveszi a szájába, és ott rágcsálja sötét elborult arccal. Törs leveszi szemeiről a cvikkerjét, s tétován nézeget szét, és hol az egyik kezét lógázza, hol a másikat, mintha azon tűnődne: melyik a jobb, melyik a bal?

A túloldalon pedig mit látok? Tündöklő arcok, vigyorgó tekintetek...

- De hát mi történt? Mit beszélt Irányi?

- Hát nem volt itt? - mondják. - Elfogadta a Tisza határozati javaslatát.

- Lehetetlen!

- Megtörtént.

- Hála istennek. Most legalább elmúlt a konfúzióm, ami Rónaynál megzavart. Többet ér nekem az a tudat, hogy még sincsen független *gondolkodású* mameluk, mintha Irányi akármilyen mennydörgő dikciót mond.

De ha már értettem Rónay Jánost, most meg nem értettem Irányit.

Huszonhat embertől kellett megkérdeznem, hogy hát mit beszélt mégis?

Az egyik azt mondta:

- Megfiatalodott az öreg.

- Teringette, megkomolyodott, megöregedett - szólt a másik magasztalólag.

- Öregszik szegény - mondá egy harmadik becsmérőleg.

- A tarpéji szikláról beszélt. Eh, régi dolgok ezek, uram! - véleményezte egy negyedik.

Az ötödik azt a felvilágosítást adta.

- Olyan volt, mint egy modern könyv antik táblában.

- Mégiscsak ő a vezér azon a párton!

- Úgy éreztem magam, mintha a saját nagyapám volnék, míg ő beszélt. S ott ülnék valahol a régi jó pozsonyi diétán!

Annyi bizonyos, hogy az Irányi szónoklata mindenfelé nagy hatást tett. Az ellenzék pozícióját hatalmasan meggyengítette. Szó ami szó, okos beszéd volt szépen, hévvel, a meggyőződés melegével elmondva. Megmondta az igazat tovább menve Tiszánál, ki Szapáry miatt hallgatja el, hogy a horvát fölfogás nem éppen törvényellenes. Elégnek tartja a felirat nélküli címereket.

Előtte utána sok szónoklat veszett el az utókorra nézve nyomtalanul.

Úgyhogy Kónyi Manó, a gyors-iroda zseniális főnökének ezalatt ideje támadt kinyomozni a 61-iki Naplóból s szárnyra bocsátani a Deák Ferenc egyik adomáját.

Akkor ugyanis Szilágyi Virgil tartott egy hosszú beszédet, s kérdezte az öregurat:

- No, mi a véleményed a beszédről?

- A véleményemet elhallgatom, Virgil fiam, hanem mondok neked ahelyett egy szónoklati receptet, amit Luther Mártontól tanultam.

- De már arra kíváncsi vagyok.

- Ajánlom minden okos embernek. Figyelj hát, mert vers:

*Steh keck auf
Mach's Maul auf
Hör bald auf.*

Luthernek ezt a dogmáját a legnehezebb elfogadni, kivált a kálomistáknak. Polónyi az Attila kardjával hadonászott. (Hol van az már, a Duna fenekén valahol.) De mai beszédje ügyes volt, nemkülönben a Mezei Ernőé is. Mindkét szónok abban a figyelemben részesült, hogy a Ház úgy tett, mintha hallgatná. Elég ilyen fiatalon ennyi is!

- Gyékényből font argumentumok! - jegyzé meg a mai beszédekre Lükő, akiben legtöbb malícia van.

Mezei szónoklatában Apponyi Albertet per gróf szólítá egy helyütt. Mire a tegnapi dicsőségén elmerengve egyedül ülő Apponyi közbeszólt:

- Nem gróf, csak képviselő.

- Azazhogy képviselő és nem *csak* gróf - javítá ki egy még Apponyinál is nagyobb demokrata a háta mögött.

E liberális incidens után bevégezvén beszédét Mezei, a folyosón valamelyik auktoritás kimondta, hogy a »vita elposványosodott«.

Ez egy olyan műszó, amely egyszerre megbénítja a nyelveket, és a keblek hazafias tüzét kioltja. Elég, hogy ezt Szontagh Pál, Vizsolyi vagy más valamelyik ilyen kaliberű ember kiejtse, s azonnal nem »sikk« beszélni többé.

Szólási szenvedélyektől fel nem dúlt lelkületű képviselők rohannak egy ilyen jelszó után kitöröltetni magukat. A lista rohamosan fogy. Aggályt keltő nevek letűnnek ismét a homályba.

Vannak képviselők, akiknek egész működésük csak abból áll, hogy feliratoznak és letörülköznek. Nem rossz praktika. Nevük négyszer-ötször kinyomtatódik a lapokba, s a publikum nagy része, aki csak azt olvassa el ki iratkozott fel, egész életében azt hiszi hogy X. vagy Y. beszédet tartott a horvát ügyben s meg annyi más ügyben, ahol mindig felírva látja.

Sokszor hallottam már olyan képviselőkről, akik sohase beszéltek, megjegyeztetni egy-egy újságolvasó részéről, amint a listán látja.

- Ez az ember örökké beszél... Az unalomig van vele az ember!

S azonfelül is több előnye van a feliratkozásnak. Egy feliratkozott ember pozíció. Szívességet tehet a leiratkozással a pártnak, ha esetleg szükség van rá, hogy sürgősebben menjen a vita. A legrosszabb esetben felhasználja egy kellemes bóknak, ha így szólhat valakinek.

- Ejh, kópé tönkretettél! Összes gondolataimat elmondtad. Nem merek már utánad beszélni. Letörülköztem.

E mélabús szavak mindég egy szövetségest szereznek.

Hanem úgy töröltetni ki magát a szónokok közül, ahogy Hoitsy Pál tette, ahhoz már szellem kell, az már sok ide, az csak a »francia kamará«-ba való.

Egy csinos hölgy jött a karzatra, aki így szólt Hoitsyhoz az ülés elején:

- Csak azért jöttem, hogy önt halljam beszélni.

- Szívesen.

Ezzel Hoitsy Pál lefutott a jegyzőhöz, s kitöröltette magát, azután felment a szép hölgyhöz, nyájas meghajlással:

- Szolgálatára vagyok. Beszélgessünk.

- Hogyan? tudtommal önnek odalent kell beszélnie.

- Kellett volna, de hiszen hallani akar engem, az pedig a rossz akusztika miatt onnan lehetetlen lett volna... itt fogok hát kegyeddel beszélni.

- Oh, oh. Ön nagyon is udvarias.

Irányi után aztán igazán elmocsárosodott a vita, úgyhogy Tisza ijedten vette észre, hogy most mindjárt tönkremegy a szélsőbal renoméja, ha közben nem ő beszél.

Mély csendben, nagy figyelemmel hallgatták. Meglátszott rajta az Irányi beszédének hatása, sokkal önérzetesebb hangon szólott, s sokkal nagyobb hatással. Az elszontyorodott hívek is tele torokkal éljeneztek.

A mai nap története különben röviden az, hogy ebben a kérdésben Irányi elhagyta pártját, s hogy Németh Albertet meg elhagyta a humora.

Nem kis dolog ez!

A párt is, Németh Albert is *mindenét* elvesztette.

A T. HÁZBÓL [okt. 11.]

Egy gyönyörű szőke női fej tündöklött a karzaton kis bordóvörös bársony kalapkában, mellette pedig egy finom metszetű, hosszúkás arc eleven csillogó szemekkel, maga az örök nyugalanság.

Az ember messziről is felismeri a pesti menyecske-világ nevezetességeit. Pulszky Károlyné az egyik, Pulszky Póli a másik.

Mi következik ebből?

Az, hogy vagy Guszti beszél megint, vagy *legalább* Szilágyi Dezső.

Az, hogy Csanády bácsi beszélni fog, csak a férfivilágot érdekli: akik szeretik a humort az hazaszeretben.

Csanády bácsi valóságos őslény már köztünk, akit hajdanában a »jelzők« tettek naggyá. A legislegutolsó magyar csizmák valóságos tulajdonosa ma is éles szóbicsakokat döfködött Tisza úr sárga-fekete kebelének átkos mélyébe.

De nem ér, kérem, semmit. Tisza úr még csak nem is hunyorított rá.

Herman, Hoitsy okosan szólottak, minélfogva kedvet kapott a jó öreg Füzesséry, hogy még egyszer bemutassa magát ő is az országnak. Hiszen nem olyan nehéz dolog az!

Hanem azalatt, amióta nem láttuk, meggondolta magát, hogy jobb lesz már öneki *abban a másik faluban*, ahol még nem untak rá, s a Tisza határozati javaslatát fogadta el.

- Nem maradhattam egyedül! - sóhajta Irányi elszomorodva.

A pártja »mosolyogva zúgott«, a túlsó oldal pedig búsan örült, mely hatástalanságot látván Füzesséry, leverten kuporodék le a legutolsó padba.

Vigasztalta is Eötvös Károly:

- Ne búsulj, öreg. Hiszen nem sikerülhet mindig úgy, mint a *múltkor*...

Ahogy azt látta Jókai, hogy Füzesséry önekik beszél, felcihelődött onnan Falk mellől, s átült viszonzásul a legszélsőbaloldali padokba, hogy ő meg majd nekünk hallgat.

- De jó itt mellettek ülni - mondá a kis Bölönyinek. - Az emberről azt hiszik el, hogy még *nagyon fiatal*.

Eközben Szilágyi kezdett beszélni. Folyosók népe egymás hátán özönlött be. Az öreg Pulszky, mint Banquo szelleme, megjelent az írói karzaton. Beksics gúnyosan sziszegte: »Megint a másik rétor!« (Az egyik rétor tudniillik Apponyi gróf.)

Beksics szerencsés a gúnynevek feltalálásában. A rétorok pedig szerencsések a parlamenti fellépésükben. Ma legalább Szilágyi fényes, nagyon is fényes beszédet vágott ki, mely erős logikával finoman poentírozva, az ellentétek sikerült szembeállításával nagy hatást tett az ellenzékiekre, s kínosan mulattatta még a mamelukokat is.

A beszéd éle leginkább Szapáry ellen irányult mesteri gúnnnyal, fölséges fordulatokkal, Szapáry hát, ki egy rekesztékben ül Tiszával, úgy tett, mintha sok dolga lenne: írt, iratokat studírozott, leveleket bontott fel, azoknak a kopertáit negélyezett nonchalence-szal széttépte (Hej, ha Szilágyit szaggathatná így szét!), s odahajigálta a miniszteri pad alá. Tette magát, mintha észre sem venné, hogy órála folyik most az ige. Tisza csupa maliciából segített neki, s a két excellenciás úgy tűnt fel a Szilágyi szónoklata alatt, mintha valami láthatatlan kártyákkal piktíroznának. A külvilág, a körülöttük és szemben ülő alakok, a felzúgó helyesek, s a menydörgő szónok, ez nekik mind nem létezett.

Bittó gráciával hajolt Apponyihoz, mondván:

- Boldogok a siketek, mert övék a majoritás!

Mikor Szilágyi bevégezte Szapáry kínztatását, Tiszának az a pompás ötlete támadt, hogy nem szól semmit.

»Az én memelukjaimnak úgy is jó«.

És jó is volt. Jött a szavazás. Kihúzták az »U« betű:

- Rossz ómen! - kiáltott fel Hentaller. - A magyarellenes horvát gúnynóta is »u« betűvel kezdődik.

»Udri, udri in der Stadt«.

A CSÁNGÓ ÜGY

(A t. Házból)

Az emberek haragosan szoktak felkiáltani: »Megbotránkoztam« - de azért rendesen mindenik szeret megbotránkozni.

Mikor a csángó ügyben tenni kell valamit, akkor nem ér rá senki, nincs senki jelen, de ha a csángó ügyben megbotránkozni kell, akkor jelen van mindenki.

Leleplezések! Ez a szó zúg titokteljesen a levegőben. Ez van ráírva az arcokra.

Leleplezések! Ez a szó látszik elveszni a folyósok kis fürkéiben, ahol két, három parlamenti tag összeség, ott van a közvélemény halk sziszegésében, a sajtó óvatos fekete betűiből is ez vigyorog le kajánul.

Leleplezések! Ki teszi azokat? Ki ellen? Mi van hát ezzel a boldogtalan csángó üggyel?

Itt-ott kivágódik egy-egy kifejezés, valamely csipős célzás...

Pedig nincsen csúnyább, férfiatlanabb, mint a gyanú, mikor még nincs formája és alakja.

A tisztelt Ház nagy számmal jött össze ma is. A folyósokon mindenki a csángó kérdésről *beszélt*. De azért mindenki azt tartja a másikról, hogy az a csángó kérdésről *hallgatott*.

A beszédekben is csak *kerülgették*.

Mindössze Tisza mondta ki kereken, már vagy hatodszor, hogy a kormány minden *lehető* meg fog tenni *ezentúl* is.

De hogy mi lesz az a »minden lehető«, s hogy mit tett *eddigelé*, azt volna most jó tudni.

Érdekessé csak Németh Berci tette magát. A szélsőbaloldalon mindég lesz már *ezentúl* non putarem az új választásokig.

Ámbátor van abban valami, amit Németh Albert beszél, legalább részben.

A nagy húhóval, a szalmatüzű lelkesedéssel magunk mindnyájan, s nem Nagy György, rontottuk el a csángók sorsát.

Valami ismerősöm beszélt nemrég, hogy mikor a jó öreg Lauka Guszti kiment Tallián alispánnal a csángókat megnézni, látván, hogy azok ásási munkálatokban szorgoskodnak, a kedélyes öregúr megpirongatta őket:

- Mért ölitek ugyan magatokat? Micsoda dolog az? Nem kell nektek dolgozni. Hiszen azért vagytok a *nemzet vendégei*.

Mert hát Lauka Guszti azt úgy fogta fel, hogy a vendég vendég, annak nem illik dolgot adni.

De az állam rideg és udvariatlan, aztán maga is csak »*vendég*« a saját házában: azt eszik, amit Bécsben főznek neki.

A T. HÁZBÓL [okt. 13.]

Rövid ülés volt. Hanem mert most már megint sokáig nem találkozom az olvasóval e rovatban, hát nem megyek el úgy szó nélkül. Tudom én, mi az illedelem.

Csikorgó zúzmarás tél lesz, mire mi összejövünk; most pedig még csak übertíher korszak van. A delegáció november 17-én tér vissza, s én is akkor kezdem újra írni az itthon való viselkedésüket.

Hogy én mit csinállok itt önékülük, azt nem tudom, de hogy ők mit csinálnak ott én nélkülem, azt akár előre is megmondhatom.

Megszavaznak néhány milliót a Molochnak, s megesznek néhány ebédet Kálnokynál és Kállaynál. De az előbbi »nehány« sokkal több lesz.

A bécsi urakat ma választották meg rendkívüli tapintattal.

Viszik Szerb Gyurit (még sose látta Bécset), s ha már Gyurit viszik, nehogy cimborája nélkül ögyelegen abban az idegen nagy városban, kénytelenek elvinni Szilágyi Olivért. Missics János a szakállá miatt megy (legyen valami nemzeti látvány), Berzeviczy gyenge a német nyelvben, hadd gyakorolja ott magát egy kicsit, Harkányi Frigyes ellenkezőleg azért menesztetik, mert pompásan beszél németül. Gróf Andrássy Tivadar nevelésének végképpeni befejezéséhez még csak ez kívántatik. Apponyi azért megy, hogy ne látszassék olyan magosnak a Szt. István tornya. Pulszky Guszt meg azért, hogy ne csodálják nagyon Móricz Pált. Tisza Lajoson kitűnően áll a frakk. Sváb Károly arra való, hogyha valaki Wahrmannal akar ott találkozni, hozzá utasíthassák. Éber abból az októl kell, hogy ha Karátsanyi Guidó eltalál a padban aludni, legyen aki felköltse.

De hát mindezek az indokok elég nemesek, bölcsek és nem okoztak keserűséget senkinek.

Csak egyet ne tett volna a tiszteletre méltó többség, mely szokás szerint négy embernek ad helyet soraiban a habarékpártból is.

Mert így okoskodott a többség.

»- Szűk, rossz esztendő van, urak. Gazdálkodjunk meg egy embert!

- Hogyhogy?

- Hát úgy, hogy itt van ez a derék báró Bánhidya Béla. Ez már hazaáruló lett, ti. belépett a kormánypartba, de még nem lépett ki az egyesült ellenzékből. Tegyük magunkat úgy, mintha még habaréknak tartanók s válasszuk be Apponyi, Szilágyi, Pulszky mellé a negyediknek.

- Az bizony jó lesz: csináljunk magunknak egy kis parlamenti diadalt a köpönyeg alatt.

- Igen, igen, csinálunk magunknak egy kis házi mulatságot.«

Meg is csinálták. Bánhidya Bélát bejelölték delegátusnak.

A báró nem vette észre, hogy már is kezdik kihasználni az új pártfelek, hanem Apponyiék észrevették a kedélyes csíny, s nagy dünnögések és fenyegető szemöldök-mozgatások között kivonultak a teremből.

- Mi nem szavazunk!

- Bánjuk is mi; itt vannak már a horvátok: majd szavaznak azok.

S valóban ma már ott voltak a horvát urak. Polonyi dühös szemekkel méregette őket. »Mennyi Ötforintovics!« - sziszegé.

A habarékpártiak a folyosókon zajongtak. De nem ez volt a nap egyedüli eseménye. Az antiszemita párt megalakulása adta a legnagyobb anyagot a diskurzusokhoz.

Maga Apponyi Albert is előkereste magának Simonyi Ivánt. Meg is találta a »Ház« médiumán.

- Ugyan, mond meg hát Iván, hányan vagytok?

- Négyen már volnánk.

- Megalakultatok?

- Meg.

- Aztán hogy lesz az, édes fiam? Két elnök csak jut, meg két jegyző, de hát a többi?

- No bizony, hát ti hogy vagytok? - felelé Iván, idegesen sodorva a bajuszát. - *Hiszen nálatok is csupa generálisok vannak.*

- Igaz, igaz, édes fiam, Iván - mondá Apponyi -, *de nálatok meg csupa gemeinerek vannak!*

Erre aztán Iván hátat fordított Apponyinak, s olyan sietve futott ki a Házból, hogy talán meg sem állt Zalaegerszegig.

A T. HÁZBÓL [nov. 18.]

Valahányszor nagyobb szünet után újra megnyílik az országgyűlés, nagyszámú nép ácsorog a Sándor utcán, mely tanúja akar lenni, hogy csakugyan megnyílik-e. Ez érdekes alakok, akik ott gubbaszkodnak, s egymást lökdösve kérdik: »Ki volt ez?« amint egy-egy új honatya jön, kíváncsiságtól villogó szemekkel, lelkesült arccal és reménykedő sóhajjal nézegetik azt a hétköznapi látványt, amint a rendek gyülekeznek.

Az utca politikusai ezek, kik az összejövő országgyűléstől mindig valami jót várnak, ami őrájuk is ki fog hatni. Mindig csalódnak, de azért megcsontosodott következetességgel előkerülnek odúikból és pincelakásaikból minden alkalommal, és újra hisznek, újra reménykednek...

Leginkább részeges kovácsok, üzletükben megbukott csizmadiák azok, akiknek az utolsó kártyájuk a politika.

Még látni közöttük gyakorta egy-egy kéksapkát vékony aranyzsinórral, kávészínű blúzt piros paszománttal. Néhány lengedező ősz hajsza látszik ki a sipka alul. Ezek a menedékházi honvédek.

Ők is eljönnek, s odatámaszkodnak a múzeumkerítéshez. Az a utolsó támasztékuk. S áhítattal nézik, amint kiszállnak a nagy emberek, a haza idealizált nagyjai a fiákerokból, vagy amint gyalog mennek ropogós cipőikben, vaskos vidékies csizmaikban a lépcsőkön, otthoniasan, fesztelenül, meg sem biccentve fejüket a bundás kapus hajlongására.

A szegény aggok még hiszik, hogy önekik közül van ezekhez a nagy urakhoz! Hanem azok a nagy urak nem tudnak már őrölük semmit!

Az utca politikus fantasztáinak még van hatalmas országgyűlésük. Ők még bíznak abban, hogy hátha a következő pillanatban valami rendkívüli történik; hátha kiáll Tisza Kálmán a fórumra és azt mondja: »Eddig és ne tovább. Eddig a gazdagok uralkodtak, most már uralkodjanak a szegények!« Hát ugyan miért is ne mondhatná azt Tisza Kálmán, ha egyszer megharagszik? Pedig mondaná is, hacsak egy félóráig gondolkozna úgy, amint azok, akik ott künn a kapussal néznek farkasszemet... De történhetik egyéb is. Ezer meg ezer eshetőség van. Teszem azt

Istóczy... Vagy ki tudja? Az ő képzelődésük gazdag szálakat ereget egy új, érdekesebb magyar történelemhez.

Hanem a mi várakozásaink meg vannak csappanva. Mi tudjuk, mi fűti azt a nagy gépet, amelyről ők azt hiszik, magától művel csodákat, mi előre látjuk, mennyi fűtőszént tesznek bele egy napra vagy egy hétre, hát azt is tudjuk, mekkora lökeröt lesz képes kifejteni.

Sovány üléske volt. A képviselőknek is csak a fele jött össze. A delegátusok nagybárra berukkoltak vidáman, megkövéredve (nem csoda, annyi tömérdek jó ebédetől), de élményeiket nem volt idejük elbeszélni a folyosókon, mert az egész ülés csak egy lélegzetvétel volt.

A hölgykarzat azonban meglehetősen megtelt. Nem lehet tudni miféle álhír csalogatta be. Hanem az egész nem tartott egy negyed óráig. Ezért ugyan nem volt érdemes toalettet csinálni!...

A hölgyekről jut eszembe, hogy Rohonczy Gida is bent volt, ma is figyelő állásban ült meg a szélsőbalon. (Nyilván valami új Várady Gáborra várakozott.)

A delegátusok még mindig összetartottak, a közös élmények, az édes apró titkok, melyek a nagy világvárosban estek, úgyszólván egy családdá körítették őket, s még ma is volt sok mondanivalójuk, ha egyéb nem, legalább az:

- Aztán a feleségem előtt csitt!

Sok rendkívüli történet, de a legszomorúbb a szegény derék Missics Jánossal, akiről azt híresztelik, hogy már a delegációba is betegen ment fel, s hogy már ott félrebeszélte. De hogy ott, asszonya, nem lehetett észrevenni. A delegációban nem tűnik fel az ilyesmi.

A privát beszélgetések tárgyát különben a polgári házasságról szóló törvény képezte. Megint egy kérdés, amelyhez mindenki ért, s melyben tökéletes zavar uralkodik. Reakcionáriusok, liberálisok ököre szorított kézzel várják a hétfői napot.

A kormányról különféle híreket kolportálnak. A papok elkeseredetten mondják:

- Tisza belement! *Fél a zsidóktól.*

A házasság hívei dühösen suttoják:

- Tisza nem akarja komolyan. *Fél a papoktól.*

A mamelukok esküsznek rá, hogy Tisza komolyan akarja, de ha pártkérdéssé lenne, könnyen szétrobbanthatná a pártját. Nitroglicerin van abban a kérdésben. - *Tisza fél a memelukoktól.*

Egy kérdés a parlamentben, amelynek tárgya az *asszony*, a feleség. Az ördögbe is, ilyen csak nagy ritkán esik. A lutheránusok, akik szeretik föltételezni a görbe utat, azzal vigasztalják magukat:

- Ha keresztülmegy is a javaslat itt minálunk, majd megbukik *odaát*: van esze Tiszának, be nem hívja a főispánokat. Jobb is, ha a főrendekre száll az ódium. Azok már úgyse veszíthetnek a renoméjokból. De tán a főispánokkal se mehetne ott keresztül a javaslat. Azért sem forszírozhatja Tisza nagyon. *Fél a főrendektől!*

Mindenki azt sűti ki, hogy Tisza fél ettől vagy attól, csak a hitetlen kálvinisták riadnak össze, és azt mondják, hogy *ők félnek Tiszától* (alighanem öneik van igazságuk), hát azért ahogy lesz, úgy lesz, tartsunk össze atyafiak!...

Ilyen bárányszerűség alatt indul meg a hétfői vita...

Amit ma beszél Eötvös Károly (Pour sa refaire virginité - mondja Tisza, amint jóízű magyaros szavai gömbölyűn hömpölyögni kezdenek), kit érdekelné az, hisz csak az adórul beszél: az pedig unalmas téma; mert akárhogy módosítják azt odafenn, csak szomorú kellemetlen dolog lesz az idelelni. Az adót nem lehet kellemessé tenni!

Eötvös az osztályokhoz akarja utasíttatni az adómódosító javaslatot, de Tisza nem engedi: tanulja meg minden képviselő külön-külön.

E kis duett volt a mai ülés összes története, de ez se birta lekötni a figyelmet, annyira sem, mint a Jókai új parókája.

A nagy író feje megőszült a bécsi koszorútól.

Dús ősz paróka köríti eres domború homlokát, mely egész ellentétben áll még nemcsak eleven kedélyével, de ruganyos fiatalos testtartásával és járásával is.

Azért is ment csak tréfa számba, mikor ma így sóhajtott fel:

- Hej, mikor én még szőke parókát viseltem!...

A T. HÁZBÓL [nov. 20.]

A karzaton szép zsidó lányok ültek selymesen, bársonyosan. A földszinten fiatal képviselők tűnődő arccal hallgatták a jámbor Literaty, közbe-közbe egymással suttogva értekezvén lejárt váltóik prolongálása tárgyában...

S Literaty ezalatt a házasságot ajánlotta a zsidók és keresztények között!

Hát hogyan hullna jó talajra az előadó indokolása?

A Pulszkyakból az egyetlen Pulszky, aki még nem házas (ti. Ferenc), ott ült makacsul a folyosón, egész udvart gyűjtve maga körül, mert az öregúr még folyton érdekes ember, akit jó meghallgatni mindenkinek, de nem jó neki szót fogadni.

Valaki meg is szólította az öreget ma gúnyosan az utóbbi polémiákra célozva:

- Mikor láttad, Feri bácsi, utoljára »Az ember tragédiájá«-t?

- Hiszen most a ti kezetekben van! Értem ti. a házasságot.

Az ember tragédiája nemcsak Pulszkyt, de gróf Hunyady Lászlót is tragikusan komikus színbe helyezte.

Hunyadytól kérdezték a kaszinóban:

- Hol voltál, Laci?

- A színházban.

- Mit adtak?

- Mit is csak? Richtig! Valami nógrádi földbirtokosnak a darabját.

- Pedig jó darab az egészen - véli Beöthy Ákos -, csak az eszkimó helyett kellett volna egy képviselőt szerepeltetni, aki így sóhajt fel Tiszához: »Add, hogy kevesebb mameluk és több szinekúra legyen!«

A folyosókon ott járt-kelt Kriszt fenyítő-törvényszéki elnök, nagy feltűnést keltve, hogy kit akar ez most innen elvinni?... Mintha a keselyű csapna le a kis csirkékre.

Egy pillanatra bekukkant Haynald bíbornok is, hogy lehet-e már elvenni zsidó leányokat?

De bizony még nem lehet: még csak a levesnél vagyunk, azazhogy még csak terítenek. Holnap lesz, ami lesz. Göndöcs, Miehl, Roszival.

Nem ismertem még olyan embert, aki valaha figyelmesen végighallgatott volna egy előadót, mert az analóg lenne az olyan lapolvasóval, aki a hirdetési oldalt is áttanulmányozza.

Ma sem csalódtam emberismeretemben.

Literaty a falaknak beszélt. Hanem a falak bele nem szóltak. A szélsőbal ellenben kiadta összes készletben levő közbeszólásait: »Ohó! Hm! Nem úgy van!«

A lélekölő unalmat Mocsáry interpellációja szegte be némi pirossal.

A Philippovich ügyében interpellált, hogy hát csakugyan akarja-e Tisza, s hogy mi az, amiért Philippovich nem akarja?

- Hogy Philippovich nem akarja - dűnnyögi egy engondolkozású kormánypárti -, abban lesz a Tisza mentsége arra, hogy ő akarja.

Ahogy van, úgy van, de az az egy bizonyos hogy ezzel az ülést véget ért.

S ennek mindenki jobban örült, mint a Philippovich tárgyalásoknak.

A T. HÁZBÓL [nov. 21.]

Szép novemberi nap volt, a folyosókon derült fény ömlött be, a Házban nyugodt békés hangulat uralkodik.

- »Ébred a vásár!« - mondja Bánhid, amint kezdenek gyűli a Ház ritkább hollói. Széll Kálmán az örökösen egyenlőtlenül elgyűrt nadrágjával, ősz költőnk, Jókai Mór, Ugron, a leendő erdélyi fejedelmi ház ükapja és a többi meg a többi nagy alakok...

A folyosókra egypár nehéz csizmájú választó érkezik tudakozódni:

- Itt van-e Becker?

- Nincs ilyen nevű képviselő! - mondják a képviselők.

- Dehogy nincs kérem, hiszen mi választottuk meg.

A szőnyegen levő kérdés lassan, nehézkesen indul útjára, mely kétségtelenül hosszú lesz, de nem unalmas. Hiszen ez a tárgy az olajos korsó!

A karzat ma is tele van eladó leányokkal és vásárló ifjakkal. Csak a mágnáskarzaton ül néhány podagrás főispán, akikről már nem lehet fölteni, hogy megházasodnak, s akik szomorú ábrázattal hajtják egymás előtt.

- Nyugtalan kérdés!

Előttük ti. kétféle kérdés van: a »nyugodt kérdés«, amit a főrendek magoktól szavaznak meg és a »nyugtalan kérdés«, amelynek eldöntésére a főispánok rendeltetnek fel.

Biz azért még Pestre kell jönni egyszer!

Ott láttuk köztük a montenegrói fejedelem öccsét, szép szőke fiatalembert, távolabb Szécsen Antalt, nyírott kefe bajuszával s kendőbe csavargatott nyakával, amint örökké bólintgatott, izgett-mozgott a beszédek alatt, mint egy karmester, tökéletes hasonmása volt Kraxelhuber Tóbiásnak. Szécsenre nézve egy betanult zenekarnak látszott a tisztelt Ház, amit az izgékony kapellemeister igazgat és vezényel.

Éles Henriknek adatott meg az isteni gondviselés ama kedvező kegye, hogy ő lehetett az első.

Éles Henrik csak stimmelt, azután kezdődött csak a tulajdonképpeni zene.

Langymelegen beszélt, s volt benne az a nemes arisztokratikus tempó, hogy a feltálat csirkéből a legrosszabb részeket vette ki tényérjába. Azazhogy a jobb gondolatokat nem szedte el az utána következők elől.

Mikor bevégezte, valaki felkiáltott a jobboldalról.

- Halljunk *élesebb* embert!

Irányi Dániel jött. A veszedelmes téma a legnagyobb erényeket is próbára teszi. Irányi beletévedt a kanapén levők és a földön levők különböző felfogásának magyarázatába.

A Ház fiatal tagjai megértették és méltányolták. Szép az a courtoisie az egyes pártok emberei közt, hogy egymást meghallgatják. Ha Irányi beszél, az illedelem azt hozza magával, hogy minden szélsőbali ember eldobja a szivarját, s helyén teremjen, a kormánypártiak pedig mennek kifelé. Ha jobboldali kapacitás szónokol, akkor megfordítva történik.

Legjobbak a »közönséges ember«-ek szónoklatai. Ezek azok a Házban, mint az emberi organizmusban a lélegzetvételek. Amiből önként folyik, hogy a Ház sokszor és sűrűn vesz lélegzetet.

Ilyenkor künn van az élet a folyosón, melynek balrészén az örök vidor Szalay Imre adja a szóbankot.

Sok baja van vele a szegény Istóczynak, ki ma egy padon tartott pártkonferenciát. Ott gyűltek össze körülötte az összes antiszemita, itt van Iván Pozsonyból, Ónody Géza Szabolcsból, Széll György Csanádból. Tárgy: Vadnay Andor sanszai Kecskeméten.

Mind komolyan veszi a dolgot, csak Szalay nem, ki ma is átnyújtott az antiszemitáknak egy tíz tag által aláírt tréfás végzést.

»Miután önök nem tartoznak a szélsőbalhoz, mert a szélsőbal zsidópart, ezennel felszólíttanak, hogy üljenek át a szélsőjobbra«.

A jobboldali folyosó habitué-i nem szívesen jönnek át a balfolyosóra, mert hogy itt nyersebb is a levegő. Suttogó beszéd, halk eszmecsere folyik amott, vidám nevetés, diákos hangzavar harsog emitt!

A nagyurak füleit sérti az ilyen. Szóba állni pedig a balfolyosó embereivel valóságos veszedelem.

Báró Wodiáner Béla mondta arra menve Komjáthyhoz:

- Szervusz, drusza! Hogy vagy? Úgy-úgy, mi dupla druszák vagyunk!

- Hogyhogy?

- Hát úgy, hogy én is Béla vagyok, te is Béla, s azonfelül Komjáthot én bírom.

- Igaz, de a Komjáthy név mégiscsak az enyim.

De már bevégezte odabenn beszédét Irányi Dániel, s újra hangzik a jobboldalról az előbbi hang: »Még *élesebb* embert!«

A régi jó öreg Horváth Boldizsár emelkedik fel Falk háta mögül. Bizony derekasan megőszült már, mióta utoljára láttuk a 67-iki minisztériumot ábrázoló képeken. Csak a pápaszeme van meg és a régi kellemes szívbe lopózó szelíd hangja.

Mély figyelemben hallgatta a Ház a szép beszédet, mely formailag és eszmeileg is méltó volt a liberalizmus e nagynevű képviselőjéhez.

Jólesett végre egy beszédet hallanunk, melyből nem hiányzik a szín, a zománc sem, de amelyben hús és velő is van.

Ő is, mint Irányi, kevésnek és rossznak tartja a benyújtott javaslatot, de szívesebben fogadja el a keveset is, mint a semmit.

Éljenzés kísérte szavait, s a miniszterelnök volt az első, ki odabicegett hozzá gratulálni.

Most megint szélsőbaloldali szónok következett, Győrffy Géza, akinek a beszédjében csak az volt érdekes, hogy reméli Paulertől, miszerint a javaslathoz köti a tárcáját.

- Hogy kötné? - kiáltott fel elég hangosan Szalay a szélsőbalról. - Hiszen antiszemita!

Ezalatt Prileszky Tádé elszontyorodott arccal ült ki a folyosóra, s ott egy kört gyűjtve maga mellé, így beszélt:

- Bolond világ ez! Hiszen csak én mondhatnám el, ami a begyemben van. El is mondanám, ha az az átkozott pártfegyelem nem volna. Az szorítja a gégémet, nem tudok egy szót kiejteni.

- Aztán mit szólnál, ha mernél?

- Csak néhány szót, csak ezt:

»Tisztelt Ház!

Az eddigi szónokok mind azt mondják, hogy a javaslat nagyon rossz, tehát elfogadják.

No hát én azt mondom, hogy a javaslat nagyon jó, tehát el nem fogadom.

Bolond ember az, tisztelt Ház, aki azzal akarja a népet boldogítani, ami a népnek nem kell. Alázszolgája.«

- Bravó, Prileszky bácsi!

- No hát! Ez az én hitvallásom.

Most azután az eklézsia jött.

- Mind hű és hazafi - mondta rájuk Horváth Boldizsár -, de nem mind szónok.

Szónok csak egy van köztük: Göndöcs.

Csakhogy Göndöcsig még meg kellett hallgatnunk Lesskót az ő zamatos tót dialektusával.

Lesskó kitárta tudománya tárházát.

S elmondá a házasságról való ismereteinek elméleti részét. S ezek között specifikusan azt is, hogy a rómaiaknál mit csináltak a házasság előtt a felek a házasság előtti napon, mit csináltak a házasság napjának reggelén és délutánján, továbbá a házasság utáni napon...

Egy maliciózus ember meginterpellálta a főtisztelendő urat:

- Nem tetszett, kérem, valami időpontot kihagyni?

Lesskó után Miehl Jakab, majd Göndöcs és Roszival következett. Mind a javaslat ellen.

- De hol veszi magát ez a sok pap? - tűnődtek a miniszterek.

- Hát még Magyar János? Annak se kell a polgári házasság?

- Azt nem tudom, hogy mi nem kell neki, hanem azt tudom, hogy mi kell.

- Mi?

- Hát a veszprémi kanonokság. - Ez talán Trefort mondhatta.

Még hátra van a Göndöcs beszéde. Azon töprenkedem: írjak-e, ne írjak-e róla?

Nem, nem írok! Hisz az egész maga egy karcolat. Sokkal elevenebb, sokkal derültebb, mintsem vétek ne lenne megrövidíteni s megakadályozni az olvasót, hogy egész terjedelmében olvassa át.

Falrengető hahota fogadta hatalmas, öblös kifejezéseit s nagyszerű gesztusait.

S fönséges humor volt abban, mikor egy negyedóraig mocskolta a zsidókat, s akkor egyszerre fölkiáltott:

- De én nem vagyok antiszemita, tisztelt Ház!

A T. HÁZBÓL [nov. 22.]

A vita sekélyesedni kezd.

Legelőször jött a liberálisok kara, azután a papok kara, ma meg az antiszemiták kara.

Az összes beszédek közt még mindig a Horváth Boldizsáré dominálja a kedélyeket. Egy beszéd, amellyel minden párt meg van elégedve.

Tisza, mikor Horváth Boldizsár tegnap fölíratta magát, aggódva kérde Láng Lajost:

- Mit fog beszélni az öregúr?

- Itt van a beszéde a zsebemben - felelé Láng.

- No, ha a te zsebedben van, hát akkor nem veszedelmes - mondja a miniszterelnök megnyugodva.

Nem is volt. Kielégítette még Paulert is, aki a legelsők között volt ott gratulálni.

- Úgy vettem ki a beszédeből, Bódi, hogy még te is el akarsz venni valami zsidó lányt.

- Nem lehet, barátom: mellettem ül a vőm, az mindjárt beadna egy pótindítványt, hogy az özvegyek eltiltatnak a törvény kedvezményeitől.

Tetszett mindenkinek a tegnapi beszéd, csak tán a közbeszólásairól híres Szathmáry Laci bácsinak nem, aki ma a Győry Elek csinos és emelkedett beszéde után, midőn élénken megéljeneztek a nagy tehetségű fiatal képviselőt, élénken közbekiáltott:

- Ez már logika, nem a tennapi!

Az első szónok különben Ónody volt. Beszéde alatt folyton gyülekeznek a képviselők és a karzati szépek. S az újonnan érkezők lekötötték a jelenlevők figyelmét, s elterelték a szólóról. Egy-egy színes női kalap, amint feltűnik a horizonton, nagyobb figyelmet kelt, mint egy szép gondolat. S több színes kalap volt a karzaton, mint ahány szép gondolat Ónody beszédjében...

A gukkerek, melyekkel bőven vannak ellátva a keresztény képviselők, nagy működésben voltak egész ülés alatt.

Nyájas fejbiccentések váltattak felülről alúlra és viszont. Annyi sok szép nő volt jelen, hogy az ülés közepetáján a képviselők valóságosan a karzatra széledtek el, s csakis a kopasz fejek főttek a házasság kérdésében. A fiatalabb rész már a törvény folyományait végzé practice.

Ónodról szólva, szép hangorgánuma van, előadását bizonyos hév rezgi át, de az anyagot nem bírja még formába szorítani, s ha nem nyargalna mindig vesszőparipáján, a zsidók elleni gyűlöleten, ha kevesebbet akarna mondani, sokkal többet mondhatna.

Érdekes, csinos ember. A zsidó kisasszonyok felálltak a karzaton, kíváncsian ágaskodva és aláhajolva, s bizonyosan nem találták olyan rettenetesnek, mint a híre.

Jól esett egy »tanítvány« után egy professzort hallani.

Kőrösi Sándorról van szó. Mint a kálomista Róma embere, mit tehetett egyebet, mint hogy a klérus ellen emelte fel tudományának rozsdás dárdáját.

De hála istennek egyetlen halott se maradt a klérusból a csatatéren.

Bizonyítgatta, hogy a házasság ugyan egyházi természetű, s erre nézve idézte nekik *Horatiust*.

- No ugyan megadta neki! Nem tudott közelebb találni auktoritást?

- Hja, a debreceni ember messziről kezdi.

- No, de olyan fájos lábbal megy ilyen messzire.

Hivatkozott még Pál apostolra is, aki azt mondja, hogy a házasság az emberek bűnös természetének folyománya.

Komjáthy Béla hozzáment, s Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt valamelyik leveléből még azzal a citátummal gazdagította ismeretét, hogy a házasság egy kegyes ösztön.

A következő szónok Hérits Antal.

- Én mint katolikus pap szólalok fel...

- Itt nem ismerünk katolikus papokat! - zengtek az eretnekek.

- És mint képviselő - igazította ki magát Hérits.

- *Csakis mint képviselő* - így az eretnekek.

Ez epizód után aztán zavartalanul folytatta beszédét Hérits, *de csakis mint katolikus pap*.

Künn a folyosón éles csengettyűhang rezgése jelzi folyton, hogy egy szónok szája immár becsukódott, s új ajkak szórják az igét.

Csengetnek. Szekvens Pauler.

Kesernyés arcán csak a nagy életuntság látszik. Úgy hányja ki a szavakat, mint más ember az epét. Pedig langyos dolgokat mond el, de csakis éppen a legszükségesebbeket. S ez a ridegség, ez az ökonomia a szavakkal imponál legjobban.

Legnagyobb bajuk van a mamelukoknak, akik nem tudják, miképp viseljék magukat a beszéd alatt, tessék-e nekik vagy ne tessék? Beszédjében erős katolikus szellem volt, mely nem is tévesztette el hatását Wahrmanra és Trefortra.

A Győry hatásos beszédével már végeztem a karcolat elején, azalatt tehát míg ő beszél, kimehetünk a folyosóra, hol Kovács Gyula, a házasságokról ez idén megjelent nagy jogi munka szerzője, preperálja a fiatal honatyákat, s beléjük nyomja, mint valami zsákba, az ő eszméit.

Igazi tudós természet. Ő az egyetlen ember, aki legmelegebben hiszi, hogy a házasság szentség, de azért ő maga nem él ezzel a szentséggel. Minden szó izgatja, amit elmondanak. Édes verejték foly végig arcán, ha okosan beszél valamely szónok, s halálos tréma környékezi, hogy no most mindjárt valami bolondot mond. S a kín vonaglik arcán, ha egy más szónok rosszul fogja fel a kérdést, s a hamis érvek labirintjába tévelyedik.

Sokkal vidámabb kép gróf Zichy Jenő, ki valami ipardologra vonatkozó indítványnak keres a folyosón tíz aláírót.

Megszólít minden ismerőst.

- Írd oda, kérlek. Nemes ügy, iparügy. Éljen a haza!

De nemes ügyre lassan gyűlnek az aláírások. A gróf tehát folyton nyájasabb és nyájasabb hangon perszvadeálja a képviselőket.

Meg is fogja a könyvtárszobában Rakoszy Istvánt, ki Osváth Alberttel, a tisztelt Ház egyik kedves gyorsírójával interpretálja, meglehet, a tegnapi »Kék macska« multságokat.

- Írd oda, kérlek - mondja Zichy Rakoszyknak.

Rakoszy aláírja, ő a hetedik. Még három ember kell.

- Ki az, akivel beszél? - kérdé Zichy suttogva.

- Osváth Albert!

- Aha! Szervusz, Berci! Jó, hogy találalak! Írd alá, kérlek, Bercikém, te is! Az iparosok javára!

- Szívesen.

Osváth megfogja az ívet, aláírja vakon, és odaad a grófnak egy forintot!

- Mi ez?

- Hát amennyi tőlem telik.

- De hiszen én indítványt írtam alá veled!

- Meglehet, csak hogy én nem vagyok képviselő.

De vége a tréfának, megnéptelenednek a folyosók, Zichy is szalad az ívével, a karzatokon hullámvás támad, mindenki tódul be. Istóczy kezd beszélni.

Tagadhatatlanul érdekes ember! Halovány ónszínű arcán izgatottság látszik, apró szürke szemeiből szenvedély csillog. Szelíden lelógó bajusza és krisztusi szőke körszakálla éppen ellentétben áll a szavaival, melyeknek hegye mintha arzenikumba volna mártva.

Beszéde két kis kutyanyelvre van ráírva, s e kis »kutyanyelvek« közül mind a két kezében tart egyet-egyet, s összevevissa, hol az egyikből nézi ki, amit mond, hol a másikkól.

Csak a slágvortok vannak feljegyezve, s azokat rapszodice, töredezetten fűzi egymásba.

Figyelemmel hallgatták s mély csendben, csak némely erős kifejezéseknél tört ki harsogó kacaj. Széll Kálmán elvágja magát a padba, úgy nevet. Wahrmann lesüti fejét, úgy nevet. Még az ősz Orczy is mosolyog, pedig órála nem lehetett volna föltenni, mintha el merné árulni azt, hogy mosolyogni is tud.

Csak Tisza Kálmán hallgatja egykedvűen, s a Pauler arcán van ott öröké a gyilkos keserűség.

- Vidovich György! - kiáltá a jegyző.

A színes kalapok, selyem mantillák megmozdultak a karzaton, a honatyák észrevették, hogy megéheztek...

Egy szempillantás, s csak a kifelé tóduló hátát látta az ember.

A T. HÁZBÓL [nov. 23.]

- Itt van már Szapáry?

Ezzel a kérdéssel lép a folyosóra Hegedüs Sándor, kihámozva magát az überrokjából.

Alig néhány percre rá Szapáry Gyula penészszerű haja csillámlik elő dandys lépéseivel, s fürkésző tekintettel megy végig a helyiségeken.

- Itt van már Hegedüs?

Az öreg Prileszky aki ösmeri az idők jeleit, remegve húzza be fejét vállapockái közé és felsóhajt:

- Adóemelés lesz, gyerekek! Vigyázzatok a szavamra! Istenuccse, adóemelés lesz megint!

A jósló szavakra kedvetlenül gondterhelt fejjel szóródnak szét a memelukok, s élénken fénylik szemük az ellenzékieknek!

Hegedüs Szapáryt keresi, Szapáry pedig Hegedüst! Bárcsak ne találkozhatnának össze vagy tíz évig.

De bizony találkoznak, s a pénzügyminiszternek ma különösen jó kedve van. Idején is látja, hogy mint Deák Ferenc hajdanában egy élcet röptsen ki a publikum közé.

Az élce nem nagyon sikerült, hanem van élce, az tagadhatatlan, s ami éle van, az Csemegi ellen fordul:

- Hallottátok már? - mondja Szapáry megállva egy csoport előtt. - Bereczet megfogadta Csemegi inasnak, akkorra, ha majd kiszabadul.

Nem hallotta biz ezt senki, mert hiszen Szapárynak az ötlete, s nem is neveti meg senki, mert könnyebb egy egész országot megadóztatni, mint két-három embert jóízűen megnevettetni.

...S szellemet nem lehet kölcsönkérni a Rotschild konzorciumtól!

E szomorú prelúdium után átmehettünk a vita negyedik napjának rövid vázolására.

Olyan volt biz az, mintha Kovách László de Visonta behozott volna tíz órákor egy bokor csalánt, s minden embernek meglegyezgette volna vele a gégejét.

Idegese, izgatott, puskaporos vita volt.

A t. Ház »szilajgyerekei« vadultak bele ma a házassági kérdésbe, s úgy össze-vissza boronáltak mindent, hogy Tisza Kálmán jónak látta szétütni köztük.

Majdnem sajnáljuk, hogy e rovat nem tárgyalja az országgyűlési viták menetét, úgy mint komolyabb recenzió, hanem csak mint könnyed mulattató olvasmány, mert igazán megütközésünket kellene kifejezni, mennyire süllyedt nálunk néhány év alatt a politikai szónoklat.

Amit ma beszélnek a Házban, az egészen olyan, mint *a kukoricamorzsolás*.

Az illető orátor elővesz öt-hat csövet, s azokból elmorzsol egyet, leteszi, akkor felveszi a másik csövet, majd a harmadikat, míg végre üresen marad a szellemi szakajtó. Szerkezet, kerekdedség, forma, ezekről szó sincs.

Ezelőtt tíz-húsz évvel még a disznótorban is több gondot fektettek arra, amit mondanak, mint ma a tisztelt Házban.

De kezdjük az elején.

Az első szónok Mandel Pál volt. Hallottuk már a klerikalizmust (gyarapodunk; ez is van már!), az antiszemitizmust, most már halljuk az első zsidót, mit mond a javaslatról.

Köszöni alássan.

A zsidók általában mind meg vannak elégedve *a polgári házassággal* - Schossbergert kivéve. Neki *kevés*.

Mandel után Szalay Imre következett. Vereshagyma, birkabőr, nyúlőr, füttyülő, batyu, síp, pénz, Geschäft. Ezekkel a színekkel dolgozott, s elérte, hogy figyelemmel hallgatták.

Péchy Tamásnak megmondták tegnap, hogy máskor ne szundikáljon az antiszemita beszédek alatt, mint tegnap tette, amikor maga is belemélyedt Istóczy hallgatásába, hanem használja bővebben az elnöki virgácsot. Ez az egyetlen büntetőeszköz, ami olcsó, ami nem kerül pénzébe az államnak.

Péchy Tamás megharagudott érte, s mára az öreg Kemény Jánosnak adta át a jogart.

Hanem az alelnök igazán Kemény János.

Két-három ízben is elrántotta Szalayt a füttykös nyelvezettől. Míg végre beleszólt megnyugtatólag egy hang a jobboldalról, gondolom, a mідert viselő képviselő:

- Kiki a maga szótárát használja!

Szalaynak meg van az az érdeme - karcolati szempontból -, hogy éppen a legérzékenyebb oldalakat piszkálja meg megjegyzéseivel, amelyek aztán szaporán szülik a felszólalásokat.

Megemlítve Somogy vármegyét, ahol a futó népre lőtt a katonaság, Tiszának felszólalni kellett.

Ha Szalay nincs, Tisza nem szól, s ha Tisza nem szól, Somssich is hallgat.

Így lett a mai nap a Szalayé. Hanem érezte is fölényét, s legalább jót mulatott, valóságos párbeszéddé idomítván a Tisza rögtönzött, hatalmas hangon tartott beszédét sűrű közbeszólásaival.

Tisza ritkán mutatta még magát olyan erősnek, mint ma. Elkezdte felsorolni, hogy mennyit »mert« már ő, s megérintette, hogy mennyit fog még merni ezentúl.

Hívei megrökönyödve, meglapulva hallgatták, amint hajigálta ki maga ellen a tromfokat, az ellenzéki zászlók elkopott jelszavait, amint kihányta sorba a Ház elé a régi skatulyákból, sőt megmutatta a további készletet is.

A hangulat olyan volt, hogy éppen a hibákkal imponált a miniszterelnök, fogta hát magát, s megmutatta a hibáit.

- Valóságos Bismarck! - szólt gyönyörködve a fölépült Móricz Pál.

Hanem mikor Szalay beleszólt, hogy »lesz pénz«, erre a miniszterelnök izgatottan gombolta ki a fekete blúzat (ez a legnagyobb bosszankodás jele nála), s fehér arca elvörösödött. Ő úgy értette, hogy az új törvény »pénzt hoz«, s ez vette ki a flegmájából. Homlokán összegyűltek a ráncok, pápaszemét villámgyorsan taszította feljebb, és szemeiben zöldes fényt játszott a harag... Mindenki látta, érezte, mintha pattogott, rezgett, szikrákat szórt volna valami a levegőben, csak a papírjaikra hajolt gyorsírók nem vehették észre, mert nyugodt szavakat jegyeztek le visszautasításnak.

- Valóságos Bismarck - szólt újra elragadtatva Móricz Pál.

A folyosókon ez idő alatt mély csend uralkodott. Mindenki a Házban volt. Azoknak kiknek a közeledő téli évad alkalmából kabátra van szükségük ez a legalkalmasabb pillanat, hogy így szóljanak ruhafogasok előtt:

»Kedves übercíher! Ezennel kinevezem önt télikabátommá«.

Mert a képviselőket védi az immunitás, de a kabátokat nem védi semmi.

Napirenden van tehát, minden nagyobbszabású szónoklatnak, amelyre a képviselőház helyiségei megnéptelenülnek, egy-egy téli kabát az áldozata, pedig nem minden úgynevezett »nagyobb szabású szónoklat« ér fel egy jó szabású télikabáttal.

De egy télikabátnak mégis elég tíz sor (Kemény János »személyes kérdés«-nek, tudom, nem engedne többet), térjünk hát arra a jóízű adomára, amit ma kolportáltak Trefortról.

Treforthoz beállít egy elszegényedett régi iskolatársa, aki mindig a számárpadban ült, s aki mielőtt személyesen jelent volna meg a miniszter színe elé, egy rossz ortográfiájú levélben kereste meg, hogy adjon neki valami hivatalt, amelyekben kevés dolog, de sok fizetés van.

- Aztán milyen hivatal volna az, amelynek te megtudsz felelni?

- Keresni fogok olyat - felelte a kérvényező.

- Nagyon lekötelezel, ha megtalálod. De olyan legyen, aminek meg tudsz felelni.

Vagy két hétre megjelenik a hivatalkereső a miniszternél:

- Találtam már egy olyan állást.

- Hol?

- Baranyában.

- Bravó! Melyik az?

- Ez meg ez a hivatal.

- És meg vagy győződve, hogy el bírnád végezni?

- Meg vagyok győződve.

- Köszönöm, elég.

- Hát bízhatom?

- Miben?

- Hogy ki méltóztatol nevezni.

- Nem tehetem, barátom.

- De hát akkor minek kérdezted - szól a kérvényező méltatlankodva.

- Azért, hogy megtudjam tőled, *milyen hivatalok a fölöslegesek, hogy eltörülhessem.*

Ennek a kis esetkének az a hübnere, hogy azzal a megjegyzéssel kell elmondani: »No, ez ugyan igaz is lehet, de nem úgy néz ki, mintha Treforttal történt volna«.

*

Somssich beszédjének - hogy megint a Házba tekintünk be - az az előnye volt, hogy mindenki magyarázhatta a maga javára. A legnagyobb lutheránusok is irigyelték.

A javaslatért nem melegszik.

A javaslatot elfogadja.

Az orthodox zsidók okozzák a bajokat. Zsidó káté kellene, hadd lássuk, milyen vallás az.

Az antiszemitizmus megvan, azzal számolni kell.

Az antiszemita izgatást elítéli.

Olyan amfibiumokból volt összeállítva ez a beszéd, mint aminő amfibiumok Istóczy szerint a zsidók és keresztényektől születendő gyerekek lesznek.

A T. HÁZBÓL [nov. 24.]

Ma sokan abban a hitben voltak, hogy szavazás lesz, ennél fogva nem jöttek be a Házba, mások ellenben éppen csak azért jöttek be, miért is egészen új fiziognómiája volt a teremnek.

De hát ez mind nem ért semmit. Okos ember mindjárt láthatta, hogy nem lesz szavazás. Mert Podmaniczky Frigyes nem volt ott.

Podmaniczky Frigyes ugyanis olyan, mint azokban a régen divatos időtmutogató kápolnáknak a barát: ha eső lesz, kijön, ha eső nem lesz, behúzódik.

Egyszóval a barát még nem látható: szó nincs róla, hogy szavazzanak ma.

De azt mondja Pulszky is, aki ott virraszt a folyosón, hogy Szilágyit jött meghallgatni (gyöngéd vallomás), az pedig eltart vagy egy óráig, mert a Szilágyi eszének az a legkisebb mértéke.

Odabent a Házban Mezei szónokol lendületes pátozzal; hosszan beszél, s mint a jó muzsikusz és az érzelmes poéta a saját vérével beszél, szemlátomást sorvad és öregszik, minden szó lelkéből szakad ki...

Az antiszemita érzelműek künn ülnek a folyosói padokon, minek csinálnának maguknak rossz vért, s csak néha kérdik egy-egy kijövőtől:

- Mi újság odabenn?

- Mezei iszik.

Megint jön Tibád Antal.

- Bevégezte már Mezei?

- Nem! Még csak a hatodik pohárnál van!

- Pedig szeretném már - jegyzi meg Pulszky, ha Szilágyira kerülne a sor.

- Hm! Annak is megvan a maga módja - eszeli ki Horváth Gyula. - Be kell csapolni a vízvezetékét!

Pulszky az antiszemitékat pirongatja, szokott szellemes modorában nagyokat hahotázva közbe:

- Mindenki híres valamiért. Engem az orrom tett nevezetessé. Ónodyt az Eszter vére. Szalayt a lellei bor, Horváth Gyulát a szentesi víz, Szilágyit a »fehér ló«, Beöthy a »Kék macska«. A nevezetességét senki sem örökölte, csak Andrássy Tivadar az apjától. Hát nem is veszem tőletek rossznéven, ha az antiszemitizmust arra használjátok, hogy piedesztált csináltok magatoknak belőle. Iszen jó, jó, hát építsétek a piedesztált, de ne írjátok rá, hogy »Ezen hely berondítása tilos«.

Akkora tumultus gyűlt ott Pulszky körül, hogy a Prónayval arra sétálgató Tisza nem tudott elmenni a tömegtől.

- Adjatok, kérlek, helyet! A nagyméltóságú kormány nem tud elmenni.
- Oh, kérlek - nyugtatja meg Pulszkyt Tisza szerényen -, a kormány kis helyen elfér.
- Még kisebb helyen szeretnék én benneteket - dörmögi magában az öregúr.

De ezt már nyilván Szilágyi helyett érezte és dűnnyögte.

Végre mégis elállott Mezei magamagától, s Szilágyi következett. A mai nap renoméját ez a beszéd mentette meg, mert a többi mind apró portyázás és lándzsatörés volt, míg a Szilágyi beszéde nemcsak *esemény*, hanem a vitának *váratlan fordulata*. Azzal a határozattal kívánja elfogadtatni a mostani javaslatot, hogy a kormány a polgári házasságra nézve a korábbi határozatoknak eleget tegyen.

Szilágyi beszéde nagy hatást tett. Szépen is volt elmondva, és a közvetítő indítvány sokakat gondolkozóba ejtett a kormánypadokon is.

A folyosókon egyszerre elhalt a tréfás hangulat, s igazi kis konferenciák keletkeztek; a könnyebb vérűek legott rázendítették: »Igaza van, ez a helyes«, a kételkedőbbek azon tűnődtek: »Hova akart löni?«

Hogy a mai ülés úgy fog kinézni az újságokban, mint egy lenyomtatott színdarab, dialógok és személyek sűrű egymásutánban változnak a színen, annak oka az elnök, aki egészen belezavarodott a sok »személyes kérdés«-be, s hagyván derűre-borúra megszólalni a tegnapi személyzetet, mordul összevont szemöldjeivel integetett szomorúan Keménynek, a tegnapi elnöknek, a legkedvesebb öregúrnak a Házban, hogy »látod, látod! ezeket mind a te elnökségedtől örököltém! Peches kezéd van János!«

S ez a fékvesztett közbebeszélési viszketeg nőttön-nőtt, elannyira, hogy mikor Széll György az utolsó antiszemita (a többi már mind kiadta a mérgét) felállott, teljes lehetetlenség volt szóhoz jutnia a lármától és zsibongástól.

Elnök: (kétségbeesve) Ha így zajongnak a képviselő urak, nevenként fogom szólítani.

Ónody: (magyarázólag) Azaz aki itt beszélni akar, menjen ki.

Polónyi: (feltalálva magát) Széll György akar beszélni, hát ő menjen ki.

Fenyvessy: (elragadtatva) Ilyen viccet Shakespeare óta még nem mondtak.

Én is azzal a hitttel zárom be a mai ülést.

A TISZTELT SZOLGÁK

(Karcolat az üres Házból)

[nov. 26.]

Ma ugyan nem volt ülés, mert a hetedik napon hadd pihenjenek az ország elméi.

A tisztelt Ház néptelen és üres. A ruhafogasok is üresek.

Tót napszámosasszonyok a Ház pokrócait porolják, és a pókhálót szedik le a falakról.

A díszruhás kapus leveti a bozontos bundát, és leveti arcáról a zordon méltóságot. Most ő is csak ember, s maga köré gyűjtve a pongyolába öltözött szolgákat, megbeszélgetnek a hét történetei, s feltálatatnak, mint friss étkek, a politika hulladékai.

A szolgák, akik többnyire szélsőbaloldaliak, igen sok olyan dolgot vesznek észre, ami a kapacitások figyelmét elkerüli.

Csodálatos hangulatot kelt az üres terem, hol tegnap még annyi élet és pezsgés volt. Hát a folyosók, mint valami elhagyott sikátorok: pedig mennyi jó élc pattan itt el napközben.

Csak tegnap is milyen pajkosság engedett meg magának nagyságos Kármán Lajos úr, mikor nagyságos Dániel Gábor urat megszólította:

- Hogy vagy *Tölcsváry* Gedő? - mondja neki Kármán.

- Köszönöm, *Dávidházy Andor*. Mind a ketten igen jól vagyunk *eltalálva*.

A tegnapi feszességnek semmi nyoma; még a miniszteri szoba kuruc arcú, öreg ajtónállója is rágyújt a makrára, és elveti magát a nádfotelben otthonosan.

- Hej, komám, komám, mégiscsak derék gyerek ez a hosszú derekú Apponyi Albert: ennek nem kell a zsidó lány!

- Jobb szeretném pedig sógor, ha csak a zsidó lányok kellenének a grófoknak!

- Azt mondják az Apponyi méltóságáról, hogy a papok embere.

- Nem lesz az igaz.

- Mindegy az, gyerekek! Mert ha a politikában azt mondják valakire, hogy részeg, hát az csak siessen lefeküdni, ha józan is.

Egy ilyen Ház nélküli napon jártam valami okból az irodában. A folyosón a szolgák kártyáztak nagyon zsíros kártyával.

Azt mondja az egyik:

- Nem ártana már egy jobb kártya... ez már veszettül ragad.

- Mért nem szerez kend valahonnan?

- Ugyan honnan?

- Hát van a képviselők kabátzsebében bizonyosan.

Mikor tegnapelőtt Szilágyi paskolta Tisza miniszterelnököt: azt mondja az egyik bekukucskáló szolga, kinek olyan prakszisa van már, hogy kívül a folyosón ki tudja olvasni az emberből a belül elmondandó beszédjét:

- Verik a főexcellenciát?

- Ugyan ki ver? - kérdi a másik félvállról.

- Szilágyi nagysága.

- Hum! Árt is az annak? Úgy fél az attól, mint az üllő a kalapáctól. Kalapálhatja azt ítéletnapig!

Literátus ember se bírná szebben kifejezni a miniszterelnök nagy hatalmát.

A T. HÁZBÓL [nov. 27.]

(Egy frivol karcolat)

[nov. 27.]

A papok azt gondolták magukban: »amit főztetek, egyétek meg magatok«, s nem jöttek el a házassági törvény részletes vitájára.

Az asszonyok eljöttek ma is a karzatra, pedig lucskos, nyirkos idő volt, s a folyosók mellékhelyiségeiben barátságos gázlángok világítottak.

De nem hölgyeknek való témák folydogáltak ma a t. Házban. Nem is volt mást mit tenniök, mint lassan-lassan hazaszállingózni.

Mert a »folyosói tárgyak« jutottak be a tanácskozó asztalra.

Míg ellenben a folyosóra jutottak a fontos komolyabb dolgok.

Ebben a megfordított világban, miután a terem frivol volt, a folyosó méltóságteljes, mi a teremhez csatlakozunk.

Hát hogy is kezdjem csak?

Van egy paragrafus, névszerint a 8-ik. Feláll az öreg Csanády, és azt javasolja, hogy »Tisztelt Ház, tessék ebből a 8-ik §-ból kihagyni ezeket a szavakat: „*vagy örökös ugyan, de házasság után támadt*”«.

- Mi van abban a paragrafusban? - kiáltják többen. - Halljuk hát miről van szó.

Csanády látható zavarba jön, izzadságsöppek gyöngyöznek homlokáról, de azért nekikeseredik, s kibontván maga elé a nyomtatott szöveget, így szól:

- A paragrafus, tisztelt Ház, így szól...

Egyszerre tízen is megrángatják a kabátját:

- Sándor bácsi, zsindely van a házon, hölgyek vannak a karzaton!

Csanády szégyenlősen vonogatja a vállait. Irányi kezeibe temeti arcát.

- Úgy olvasd, hogy a karzat ne hallja - kiáltja Szalay Imre.

Erre a szóra nyüzsgés támad a karzaton. A nőfejek kíváncsian hajolnak alá, kis kezeikből tölcserít csinálva a rózsás fülekhez.

A képviselői padokon pedig egyszerre száz kéz nyúl a törvényjavaslat szövege után, az öregurak izgatottan kotorásszák elő belső zsebükből az okulárékat. Mindenki mohón keresi a nyolcadik paragrafust.

Csanádynak ötlete támad, s felkiált:

- Olvassa el ki-ki a paragrafust külön, s azután tessék szavazni.

S így lett aztán a mai ülésnek ez a része hangosan, mindenki füle hallatára, de mégis »titkosan« tárgyalva. A végzetes szó ki nem röpögt, csak a derűtségben úszó arcokról volt leolvasható. De oda is diákul volt felírva. Hogy a karzat szépei lassanként elszéledtek, az amellet bizonyít, hogy mégis megértették, miről van szó. Vagy talán azért mentek el, mert nem értették.

A folyosónak nevezetes vendégei voltak ezalatt. Báró Ramberg, a horvát királyi biztos értekezett élénken, hol Tiszával, hol Bedekoviccsal; szép szál ember, délceg tartású katona, deresedő hajjal, de fiatalos rokonszenves arccal.

Kállay Bénit is ott láttuk, de le lehetett volna tenni rá a hitet a külső látszat után, hogy Rambert a Balog-Simian ivadéka, s Kállay a német, ki régi szerelmi emlékeknek áldozott, előkeresvén magának a hajdani konzervatív világ még egyetlen emlékét, ifj. Ábrányi Kornélt (a régi kollegát a »Kelet Népé«-ből), s azzal ábrándoztak a bájos múlt felett.

Rambergről beszélt valaki (nem tudnám gazdáját adni kicsoda), hogy roppant nehezére esik az írás, de hogy különben igen elmés ember. Nagyváradit tiszt korában egy csinos menyecske, akinek udvarolt (de akinek mint észrevette, még egy Grosz nevű másik udvarlója is volt), arra kérte fel, hogy írjon valamit eltávozásakor az albumába, s ő a következő szemrehányó sort írta csak:

»Grosz War dein«.

Ez jobban is örökíti meg nevét, mint a táblák föltevése és levevése Horvátországban.

Hanem hát nagyobb eset az annál, hogy odabent *katalógust* olvastak, mert a megkívántató száz ember nem volt jelen a Csanády féle kihagyási indítványnál.

Igazi diákos tréma látszott azokon, akik L-re kezdődnek, de az M után érkeztek.

Azokat, akik abszenciát fogtak, kinevették a prezenciák tulajdonosai, s az elnök megfenyegette őket, hogy addig nem kapják ki havi pénzüket, míg nem igazolják elmaradásukat.

De ez a szigorú büntetés inkább csak atyai fenyegetés vala Péchy ajkairól.

A vita nem bírt nagyobb érdeklődést kelteni, csak a 38-ik §-nál, mely arról rendelkezik, hogy a zsidó és keresztény házasságból származó gyermekek a szülők akarata szerinti vallásban neveltessenek.

Göndöcs Benedek állott fel, s módosítványt nyújtott be, hogy a gyermekek keresztények legyenek.

Óriási derűtséget keltett, mikor a szeretetreméltó apát úr »kedves atyámfiaik«-nak nevezte a tisztelt Házat.

- Hiszen kérem - mondja -, elhiszem én, hogy önök mindnyájan jót akarnak, de tessék elhinni, hogy mégis én akarom a legjobbat.

Felkelt azonban Irányi Dániel, bal kezét mellényzsebébe mélyesztve szokása szerint s a jobb kezével gesztikulálva; még tovább akart menni a javaslatnál, s olyan módosítványt nyújtott be, hogy ha netalán valamely reverzálist adnának is a szülők magukról: e reverzálisnak semmi törvényes ereje ne legyen.

- Ejnye, ejnye! - csóválta Göndöcs a nagy fejét és hamiskásan hunyorgatott.

Előreláthatólag ez a kacs volt az, amelyik sok időt eszik meg.

Kiss Albert szólalt meg, kellemes hangon erős hatásos érvekkel bizonyítgatta, hogy amit Irányi akar, már nem vallásegyenlőség, hanem kiváltság a zsidó felekezet számára.

A »Ház órája« azonban kettőt mutatott, s így majd csak holnap sül ki, hogy mi lesz a gyerekekkel.

A T. HÁZBÓL [nov. 28.]

A tegnapi katalógus-olvasás se sokat használt. Ami némileg természetes is: mert ha tegnap olvastak katalógust, hát ma nem valószínű, hogy olvasnak.

Gyéren voltak benépesedve a padok, pedig az ilyen részleteknél több szem többet lát.

Ott hagytuk el tegnap, hogy mi történik a zsidók és keresztényektől származó gyerekekkel, vagyis az amfibiумokkal, mint Istóczy mondaná.

Kiss Albert tegnapi felszólalására, hogy amit Irányi akar, az a zsidóknak nyújtana előnyt a többi vallásfelekezetek fölött, igen találó megjegyzést hallott a »Nemzet« a folyosón: Olyan ez a panasz, mintha azon epekednének a *budaiak*, hogy a pestieknek már két hidat építtetett az ország.

A gyerekekkel az történik, amit Irányi akart: hogy ti. szüleik megegyezése szerinti vallásban neveltetnek. S ha tán a szülők valamelyes irányban kötelezték volna magukat előbből, a kötelezettség nem érvényes.

Irányi módosítványára, amely hogy benn lesz a törvényben, kizárólag az ő érdeme, még a miniszterek is rászavaztak, mégpedig osztentatíve.

(Sok is lett volna már nekik egy törvéynél két leszavaztatás.)

Göndöcs papához megint szerencsénk volt. A hárszabályok voltaképpen nem engednék meg, hogy ő még egyszer szóljon, de kinek jutnának eszébe a hárszabályok, ha ő beszél?

Amint feláll, piros gömbölyű arca, mint egy aranyos tányér (aminő a borbélyműhelyeken van felakasztva), izegni-mozogni kezd. Az ember azt is hihetné, hogy egy óriási tubarózsa, melynek színe visszasugárzik halványabban még a falakról is. Minden rózsaszínű a teremben.

Ez arc visszariasztja a gögöt a többi arcokról, letörli a redőket, elfeledteti a napi gondokat.

Elég, hogy ő felálljon, s egyszerre minden résen nyájas vidámság szűrődik be a terembe.

A zöld drapériák megmozdulnak az elnöki mennyezeten, s hús üde szél lengedezik. S mihelyt megszólal, egyszerre széthúzódnak a legkomolyabb szájak, derült fényben csillognak a szemek, s a Ház órája is elkezd sebesebben járni a szokottnál.

Göndöcsnek minden izma beszél, kedves szitakötő szemei minden szót egy-egy mosollyal kísérnek, s mindenik mosoly másforma, kenetességében humor van, zsörtölődésében pátosz, megbotránkozásában nyájasság, s komolykodásában naivitás. S ezek összevéve valóságos szeretetreméltóság.

Kurta húsos kezeivel ha kalimpál, mellét ha hátra szegzi Feleki-modorban, nyakát ha meg-görbíti, s mint egy pajkoskodó gyermek, alamuszi szendéséggel nézi a félíg behunyt szemmel a hatást.

De mindezt nem lehet leírni. Göndöcsöt hallani és látni kell, hogy az ember élvezhesse.

Sokan évelődnek azon, hogy Göndöcs szándékosan szerkeszti és mondja-e el beszédeit így, vagy csak véletlenül sikerül neki?

De az a nézet az uralkodó, hogy a művészet nem lehet véletlen. Göndöcs a legapróbb részletekig kidolgozza beszédeit, s a tükör előtt tanulja be. Csakis innen magyarázható a komikai hatás oly nagy mértéke, mely messze túlhaladja Csanádyt vagy a régebbi korból Dobsát, aki csak élcelt, de igazi humor nem bugyogott belőle.

A Ház humoristája többször szólalt fel ma, s több kalamitása volt az ülés folyamán; még Hoffmann Pál is rápirított annyi ember előtt, azt mondván, hogy Göndöcsnek alaposabb ismeretei lehetnek a nőkről, mint őneki.

Göndöcs a fejét rázta, mialatt arcát pironkodva eltakarta a tenyereivel.

A Ház még csak két fontosabb paragrafusnál állapotott meg. Bontó akadály-e az engesztelhetetlen gyűlölség? És hogy érvényes-e a házasság, ha a házaspár később a keresztény vallásra térnének mindketten.

Mindkét kérdésre »igen« volt a határozat.

Göndöcsöt leszámítva, oly unalmas volt az ülés a félhomályos teremben, hogy a képviselők lassankint elszállingóztak, úgyhogy Péchy ijedten vette észre a Csanády felszólalásakor, hogy a levegőbe beszélnek, mert a Ház megint nem *határozatképes*.

Csak azok maradtak benn, akik nagyon elálmosodtak, s nem akaródzott nekik kimenni a hidegre.

A T. HÁZBÓL [nov. 29.]

Igazán olyan ennek a házassági javaslatnak a letárgyalása, mint maga a házasság. Először nagy tüzzel kezdődik, azután folyton lankad, s beáll az engesztelhetetlen gyűlölség.

A képviselők lassankint meggyűlölték ezt a témát (szerencse, hogy már vége lesz holnap). Én magam is meguntam írni róla.

Utoljára már csak a legszenvedélyesebb juristák marcangolták üres padok előtt is legislegutolsó paragrafusokat, Teleszky, Győry s a szék-csinálta tudós, Literaty.

Nem lehet tudni, hogyan keveredett ezek közé Lükő, aki nagy a közbeszólásokban (s ezek is a suba alatt történnek, pusztán a szomszédban ülők mulattatására), de nem úgynevezett »moly« és nem »dr. Lükő«. Pedig ezek az utolsó §§-ok a molyoknak és dr.-nak jutottak.

Hanem azért mégis keresztülvitte egy módosítását. Nem volt nehéz! Hisz mindenkinek igazat adtak, aki beleszólt, csak Paulernek nem.

Nem is állta meg szó nélkül Lükő:

- Aki nem tagja - úgymond - a Háznak, s nem kíséri figyelemmel a hivatalos lapban: a »kedves Pauler« és »kedves Irányi« kéziratokat, annak úgy tetszik, hogy Irányi az igazságügyminiszter.

- Ebben van valami - jegyezte meg rendületlen komolysággal valaki a szélsőbalról.

Pauler örök-keserű arca mosolygóvá vált, Irányié keserűvé. Melyik volt ugyan igaz?

A kis olajszínű Teleszky azonban hirtelen átidomította, s megtoldotta ezt az elmésséget Lükő ellen.

- A tegnapi felszólalásokból, meglehet, hogy az látszott, de a Lükő mai felszólalásából senki sem következtethetné, hogy Lükő az igazságügyminiszter.

- Nem is ambicionálom, mint Teleszky - kiáltotta közbe Lükő.

Ennélfogva Pauler annyira belezavarodott az ülés végén, hogy ő-e a miniszter vagy más valaki, hogy így szólt Szapáryhoz:

- Félek, hogy most már egészen jó lesz ez a javaslat és...
- Nos, mitől félsz még?
- És hogy a főrendek is elfogadják.

A T. HÁZBÓL [nov. 30.]

Miután én is azon politikusok közé tartozom, akik a folyosó pipafüstös ködéből gyúrnak ki fantáziájuk szerint szeszélyes alakzatokban a jövő esélyeit, nekem az az ötletem támad s aligha csálnak kombinációim, hogy a kormány meg akarja buktatni az én karcolataimat.

Mert ez már a harmadik olyan ülés, amelyiknél az alvás is több megírni való mozzanatot nyújt.

A Házban egy idő óta nem történik semmi. Vannak olyan gyalázatos napok, hogy még kabátot se lopnak!

A tolvaj is kerüli a szent csarnokot. A karzat tátong az ürességtől. Néha egy egér szalad végig rajta, aki a könyvtárban született, de idők folytán bejutott a Házba.

A folyosón alig van valaki, s aki van is, fázékonyan siet el más embertársa mellett.

Ha mégis három ember összetalálkozik, s egy-két szót ejt, a negyedik ember, aki ezt látja gyanakodva néz rájuk, hogy az adójavaslat ellen konspirálnak.

A régi szenvedélyes frondeurök mind kivesztek a Házból.

Tíz év óta annyi rugaszkodás, annyi jó gondolat és összeesküvés dült dugába, hogy az emberek végre elszoktak a gondolkozástól, s mint a Mátyás király restjei, még beszélni is lusták.

- Ha kellünk Tiszának, hát majd csak észrevesz bennünket. Minek csipognánk magunk?

Nincs már semmi. Azt lehet mondani, hogy a tisztelt Ház elaggott. Halálos unalommal várja az egyik napot a másik után.

Eddig még csak felfüggesztett immunitás volt. Most már vannak felfüggesztett paragrafusok is.

Ezeket a szegény felfüggesztett, újra megfésült paragrafusokat tárgyalták ma, a 27, 65, 66, 67, 69. (Jó őszi számok! Szapáry Paulerrel mutyiban megtették a lutriba.)

Oh istenem, micsoda tárgyalás volt az! Literaty, Péchy, Literaty, Péchy és Literaty és Péchy.

Az egyik eldünnyögte a paragrafusok új fiziognómiáját. A másik kimondta az »elfogadtatik«-ot.

S ez a kettesben való piké-játék olyan volt mint a betli.

Senki sem akart benne ütést csinálni.

Eddig a karcolat. (Olyan, minő az ülés volt.) Nem ártana ezt se elküldeni új szövegezés végett, hogy mulatságosabb legyen: Göndöcshez.

A T. HÁZBÓL [dec. 1.]

Hegedüs Sándor beült az előadói székbe, ami azt jelenti, hogy ismét nyakunkon a »legszenvedélyesebb« téma.

Szapáry Gyula pedig két rendbeli nadrágot csináltatott magának a hosszan tartó szakadatlan üléshez a piros székben, mert hihetőleg elkeseredett viták lesznek az új adójavaslat fölött.

Már magában a szabadelvű klubban is nagy volt az elégedetlenség. Vagy hogy csak a híre.

Mert a mamelukok is gondolkoznak néha, amikor a saját bőrükről van szó, és most arról van.

Mélyen átérzik ők annak a szükségét, hogy a kormányt fenn kell tartani, de még mélyebben annak, hogy önmagukat is fenn kell tartani. Ha mindkettő nem megy, akkor magukat sietnek megmenteni.

Besavanyítják becses énjüket, mint az uborkát, s elteszik télire, nehogy megrohassza az új szavazás az indájakat, mely a kerületben van elültetve.

Zajongtak már a klubban, napok óta folyik a frondeurködés az ablak mélyedésekben a tarokk-asztalok mellett - s oh, borzasztó! - a tanácskozó teremben, sőt a kis szalonban is, hol Deák Ferenc nyúlik el kedélyesen a falon, felütötte fejét az elégedetlenség ádáz szelleme.

A leghűbb mamelukok, az úgynevezett petrifikáltak, állnak csak a faasztal mellett, mint a szikla, rendületlenül, a többiek az ördögéi, a legjobb esetben Janus-arcot öltenek; a legrosszabb esetben pedig disszidenskedéssel fenyegetőznek.

- Lehetetlen! Nem bírja már meg a nép! - mondja X. úr. - Még tíz forint rebesszer!

- Feljajdul az alattuk levő föld! - sopánkodik B. úr, és megadja a tíz forint rebesszert.

- Inkább kivágom a nyelvemet, mintsem megszavazzam! - döröggi Z. úr. - Hívok öt forintot blind.

- Szerencsétlen idea a kormánytól! Ki adja meg a blindet?

- Én! Én!

- Igazán szeretném tudni, ki szavazza ezt meg Szapárynak?

- Senki. Senki.

Alig egy negyedóra múlva Szapáry is odajön a lázongó asztalhoz, szétnéz ott, mint rendesen, mert egy státusférfinak illő tudni, mi történik az országban, megkérdezi a kártyajárást, ki nyer, ki veszít, látszik, hogy érdeklődik a közviszonyok iránt; B. van nagy főrban, négy nagy zsinórt húzott be egymásután, X. pedig állandó malörben szenved, pedig már kétszer cserélt helyet.

A jól értesült miniszter távozni készül, hogy más asztalnál tartson cercle-t: ilyenkor jó politika erősíteni a híveket.

De amint felkelt, X. is lecsapja a kártyát, plenipotenciát adván a legközelebb ülő gibicnek.

- Kegyelmes uram, egy szóra - mondja halkan.

- Kérlek, szolgálatodra állok.

- Ne méltóztassál elfeledkezni, kegyelmes uram, az öcsémről.

- Igen, igen, emlékszem...

- Az a kis hivatalka kellene neki.

- Tudom, igen, tudom, de majdnem lehetetlen, hiszen nincs üresedés.

- Igaz, igaz, kegyelmes uram, de a te kegyességed kitalálhatja a módokat, talán lehetne rendszeresíteni még egy állást.

- Honnan? Hiszen láthatjátok, hogy emelik az adókat.

- Igaz, igaz, de ezt a gyereket *csak elbírja még ez az ország!*

Alighogy lerázza a miniszter X. urat, már ott áll B. ennek a háta mögött.

- Kegyelmes ur! Megengeded, hogy alkalmatlankodom azzal az ügyemmel.

- Aha, tudom már.

- Annak a potom kétezer forintnak az elengedésével.

- Nem lehet. Az államkincstárnak minden garasára szüksége van.

- Az én garasaim nélkül ellesz az államkincstár - mondja B. édeskés mosolygással.

- Hiszen láthatjátok, hogy az adókat kell emelni, hát nem engedhetem el már *éppen azért* sem.

- Pedig *éppen azért* engedhetnéd el.

Az »éppen azért«-en nyugszik a súly.

Ha az ember *elevenítő üvegen* néz be abba az úgynevezett klubbeli opposzicióba, mely forr, miként a láva, csapong, mint a tenger hullámai, tüzet és tajtékot hány, mint a Vezuv, és mely egyszerre lecsendesül azon kijelentésre, ha a kormány kimondja a varázsigét, hogy: »Ez kabinetkérdés«. Ez a varázsige megállítja a legböszültebb bikát is, a vipera sziszegő nyelvét megdermeszti, a sárkánynak a körmeit lemetéli... mégiscsak furcsa kis ige, mihelyt elénekli a kormány:

Ez most kabinetkérdés, tralla.

S az ellenzék sincs, csak vala.

Nem, ezt nem lehet megérteni másképp, csak ahogy én magyarázom!

De térjünk át az üléshez, mert az opposziciót, amelyről az imént emlékeztünk, már szét-sprengolta a kabinetkérdés, lévén az olyan, mint a próféta zászlaja, melyet a törökök akkor vesznek ki a mecsetből, ha nagy veszélyben van az ozman birodalom: ez segít, ha ez se segít, hát akkor vége.

A mi kormányunk azonban örökké a patrontáskájában hordja ezt a *mentőeszközt*, mihelyt a kis körme megfájdul, előveszi, minélfogva előreláthatólag hosszúéletű lesz a földön.

Kezdjük novellai stílusban...

Közönséges téli reggel volt. A ködöt harapni lehetett volna, midőn két alak tért be a Sándor utcai országházba.

Az egyiken szürke téli felöltő volt, a másikon könnyű barna őszi kabát.

- Csípős idő van, teringette - mondá a barna kabátos. - Aproó, melege lesz ma Szapárynak!

- Hm! Három millió! Nem érdemli meg - felelte a szürke kabátos búsan. - Valahányszor valamely kollegámnak melege van, tudja isten, és mindig fázom.

- Könnyű kegyelmes uramnak. Kegyelmes uram előre tudja mi van a csillagokban megírva - szólt ismét a fekete kabátos, amiből megérteni, hogy a szürke gérokk tulajdonosa Kemény Gábor.

- Hja, a csillagok, kedves barátom. Igazán furcsa dolog az ezekkel a csillagokkal. Én szeretem a csillagászatot. S igazán bámulom, hogy mennyire vitte már a mérnöki tudomány. Respektíve a közlekedésügy. Megméri, hogy ez vagy az a csillag mennyire van a földünk fölött, megméri magát a csillagot is, mekkora. De az még mind semmi. Én csak azt nem bírom fölfogni, édes barátom, hogy *miképp tudták meg a neveiket*? Ez a valami!

Ily épületes diskurzus közt ér be a miniszter és barátja a Házba, hol már messziről vészjóslóan rezeg végig az épületen az elnök csöngettyűje.

- Jézus Mária, mi történik benn?

A miniszter az órájára néz.

- Egy negyed tizenegyre. Mi történhetnék ilyenkor? Ez még *nem idő!*

Hát bizony az történik, hogy a Ház nem határozatképes. S hogy az elnöknek ne kelljen ott ülnie szégyenszemre, mint a petrezselymet áruló vénleánynak, hogy mégis teljék az idő valamivel, előveszi az új éra legolvasottabb művecskéjét: *a katalógust*.

A katalógus olvasást jól gondolták ki a régiek, mert az csakugyan hasznos arra, hogy amíg olvassák, azalatt időt nyernek a képviselők otthon reggelizni s nagy kényelmesen beszélgetni. Sőt, igen sok képviselő ebből a katalógusból hallja, hogy ő megvan.

Cogito ergo sum.

Csakhogy non cogito, ergo non sum. Ebből nem lehet kedvező eredményre jutni.

Sokkal hálásabb definíció: »Olvassák a nevemet, tehát vagyok«.

Vagynak, akik vagynak, ott ülven hosszú orral széjjelszórva. Minden embernek külön pad jut, de nem minden padnak jut külön ember.

A karzatokon senki. Az adóemelés már csak a fináncokat érdekli. A többi közönséges halandó eljutott már arra a pontra, hogy körülbelül mindegy neki akárhány forinttal szaporodik évenként a hátraléka.

A folyosókon csak Bánhidya dicsekszik vele, hogy az ő adója így kevesebb lesz vagy száz forinttal.

Prileszky tele szájjal hirdeti, hogy:

-Uraim, mit akarnak önök. Ez a javaslatok mintaképe. Ez a javaslat az első magyar javaslat, mely *a hazai talajon nőtt: az adósok prémiumot kapnak*. Hát lehet ennél valami fölségesebb ebben az országban?

Odabent ezalatt Hegedüs dicséri a javaslatot, de mi az a Prileszky dicséretéhez képest?

A mamelukok fanyar képpel hallgatják, még maga Tisza is otthagyja helyét tragikus vállvonogatással és részvevő tekintettel Szapáryra, mintha mondaná: »Nincsen bíz abban semmi virtus. Hanem hát csak beszéljétek ki magatokat«.

Helfy igen ügyes és tartalmas beszédben ajánlja a javaslat visszautasítását. (Ilyenkor látszik meg, hogy ki a legény a szélsőbalon.) Utána Szapáry mondja el a három millió búcsúztatóját, sűrűn megvegyítve beszédét a szokásos: »De méltóztassanak kérem megengedni...« S ezt ő olyan nyájasan ejti ki, olyan kérő hangon, hogy az ember mindent szívesen megengedne neki, csak éppen az adóemelést nem.

Gaál Jenő volt a harmadik szónok. Gaál Jenő az olyan vidéki pénzügyi kapacitások közé tartozik, akik mert ösmeretesek talán egy takarékpénztár pénzügyaival, s tudják, hogy a wertheimkasszát hogy kell kinyitni és becsukni, azt hiszik, az államháztartás titka is az őt ujjukban van.

Lükő Géza legalább nem árul tudományt a gyékényen: ő még benne van félig a tegnapi zsidó házassági vitában, s az eladósodott, elzüllött zsidó családokkal kezdi beszédjét.

Legrosszabbul járt azonban a szélsőbal »Edusa«: Krisztinkovich.

Krisztinkovich után Eötvös Károly volt följegyezve szólásra, Eötvös Károly után pedig senki.

Eötvös azonban látván a Szapáry és a Gaál Jenő nevét maga előtt, miután feliratkozott, nyugodt lélekkel fölvette az übercierjét és hazament.

- Már énrám csak decemberben kerül a sor - mondá.

Azonban még nem volt félkettő sem, s már Krisztinkovich kezdte összevonni a frázisok vitorláit, sűrűen emlegetvén »Mindezeknél fogva tehát, miután...« Ami a lankadó szárnyakat jelenti, a mi barbár nyelvünk formája szerint ítélve.

Krisztinkovich háta mögött szorongó aggodalom fogta el a pártbelieket.

Nézték, hol van Eötvös? Eötvös sehol sincs. Nézték, nem iratkozott-e fel valaki. Nem az, egy lélek sem. Mintha minden embernek be volna pecsételve a szája.

Mi lesz hát? Szégyen és gyalázat, ha egy napi vitát sem ereszt meg az ellenzék az adóemelést ellen. Minek él akkor, ha erre se képes?

- Mit tegyünk, mit csináljunk? - tördelték a kezeiket a vének.

Itt nincs más mód, mint hogy Krisztinkovich beszélje ki még a hiányzó félórát, mert ha nem, a vitát menthetetlenül befejezi az elnök.

Ebben állapotok meg. Sűgják hát Krisztinkovichnak:

- Beszélj, kérlek még egy félóraig.

- De mit? - sűgja ez vissza dűhösen. - Hagyjatok békét. Még hat körmondat van bennem, aztán vége.

- Abba ne hagyd, ha istent ösmersz, ha szent előtted a haza!

- De lehetetlen beszélnem, ha semmi mondanivalóm nincs!

- Akármit, össze-vissza, csak beszélj. A párt becsületeért!

Így beszélt aztán Krisztinkovich még jó húsz percig iszonyú kínok között. Sem ő nem értette, mit beszél, sem a gyorsírók, sem a Ház, csak a körülülők értették, hálás szemeket meresztve rá annak jeléül, hogy van olyan eset mégis, *mikor egy rossz beszéddel is effektust lehet csinálni.*

A T. HÁZBÓL [dec. 4.]

A büfé képe

[dec. 4.]

Van a büfében egy nagy olajfestmény, Juditot és Holofernest ábrázolja. Judit olyanformán néz ki, mint Jászai Mari. Holofernes pedig szakasztott mása Komjáthy Bélának.

A büfébeli kép egy elszegényedett úriasszony utolsó vagyona. (Denique az asszonyok legjobban őrzik a képüket! - mondja az elmés Lükő Géza.) Mindene elpusztult, csak ez a képe maradt meg. Most ezt is ki fogják játszani.

A szegény asszonyság barátjai iparkodnak, hogy minél több jegyet eladjanak, s siettek mindenféle reklámot csinálni a képnek.

Dicsérték, magasztalták, nem használt semmit. A képviselőknek nem kell se Judit, se Holofernes, azoknak már csak egyetlen egy kép imponál: a Kék macska.

A képet megnézték egynéhányan, de a vállukat vonogatták.

- Ki tudja, jó-e?

- Nekem nem tetszik...

- Valami mázolás az egész!

Báró Kemény Gábor pláne azt mondta, amint figyelmesen megtekinté:

- Ilyen talán én is tudnék festeni. Ha Kálmán rám parancsolná!

A képes emberek belátták ebből, hogy így merő képtelenség eladni a sorszámkokat. Itt valami okos reklámot kell csinálni.

A bizony legjobb lesz, ha átbálgatnak az öreg Pulszkyhoz, annak megmutatják a képet, s az azután kiállít mellette egy erkölcsi bizonyítványt.

Csak hogy a Pulszky dinasztia olyan dinasztia, mely a tudomány összes országait felosztotta egymás közt s szelíd békében uralkodnak egymás mellett a hatalmas szuverének, a világot nem követve el *határsértéseket*.

Ha az öregúrtól kérdeznék valamit, ami a jogi szakmába vág, így szól:

- Azt a Gusztó tudja!

Semmi rábeszélésre sem ad felvilágosítást senkinek, ha még úgy az öt ujjában van is a kért dolog.

A technikába tartozó tudakozódásokra az a válasza:

- Azt a Garibaldi tudja.

A büfébeli kép ügyében pedig így felelt:

- Hm! Azt a Károly tudja!

Elmentek tehát Károlyhoz, aki valóban kitűnőbb képismerő az apjánál is, s az megnézvén a képet, írásbeli véleményt adott róla, hogy azt a bolognai iskola festőinek egyik tehetségesebb tagja festette, és hogy testvérek közt is megér kétezre forintot.

De a Házban nincs testvériség, aminthogy egyenlőség sincs. (Ezt a két ostobaságot beváltották a harmadikra: *a szabadságra*, mert az van bőven!)

Hja, még így sem állt kötélnek senki, rosszul magyarul: a Ház nem akart nagyobb érdeklődést tanúsítani a kép iránt.

A jegyek sehogyan sem fogytak. Hisz is már a Ház a szakértőkben!

A szegény szerencsétlen asszony nemesszívú barátai, kik a kép árával buzgólkodtak segíthetni sorsán, kétségbe voltak esve, mikor egy ködös napon bebecceg a büfébe gróf Andrássy Manó is.

A nemes gróf megevett egy sonkaszeletet, megivott rá egy félpohár madeirát, megvillogtatta a gyémántgyűrűs kezét, s azután megáll a Holofernes képe előtt, nézte közről, messziről, oldalvást, gukkert csinált a húsos jobb tenyeréből, s azon át kukucskált műértőleg, majd így szólt fontoskodva:

- *Fuser munka!*

Fuser munka! Egyszerre elterjedt a büféből a folyosókra, s onnan a Ház minden rétegeibe, hogy Andrássy Manó fuser munkának találja Holofernest.

No, lett erre nagy riadalom. Megvan azóta a kép renoméja állapítva.

Mindenki hiszi most már, hogy a kép műremek.

Hiszen ha Andrassy Manónak Raffaello-képnek látszott a fuser munka, tiszta dolog, hogy ami fuser munkának látszik neki, az lesz a Raffaello-kép!

A jegyeket nem győzték ma venni Rónay Jánostól a folyosókon.

Ilyen sokat ér az illetékes helyről kiejtett egy szó, egy megjegyzés!

*

Ami a Ház mai képét illeti, ahhoz képest, hogy adóemelések alkalmával sietnek az emberek megbetegedni, halaszthatatlan családi körülmények következtében elutazni, még elég eleven volt. S bár az ellenzék pénzügyi kapacitásai Lukács Béla, Széll Kálmán, Lánczy Gyula mind ott ülnek már a jobboldali padokon, úgyhogy majdnem lehetetlennek látszik, hogy komoly vitát vehessen fel az ellenzék *a számok erdejében* és az optikai csalódásra számított kormányadatok útvesztőjében.

S olyan is volt a két előző napi vita, hogy senki sem hallgatta a beszédeket. S e tekintetben van egy bizonyos ízlése a Háznak!

Hanem ma egyszerre mintha megacélozódtak volna az elmék: ma mindenki legalább is ügyesen beszélt. Herman Ottó, Ferenczy Miklós, Kiss Albert, ki egyike a legjózanabb természetes eszű képviselőknek. Szűk látköre van, de a maga látkörén belül, tisztán látja a dolgokat, s pompásan ítéli meg. Kiss Albertet mindig érdemes meghallgatni, ha felszólal, mert mindig mond valamit, az pedig nagy ritkaság a mi parlamentünkben, hol Móricz Pál veterán képviselő tizennyolc éves államférfiúi pálya után csak e napokban tartotta meg *huszonötödik jó mondásának* jubileumát a »macská«ban.

Természetes, hogy Somssich - mint valami nagy ragadozó - magához kaparította zsákmányul a mai nap egész dicsőségét.

Verve-vel, animóval támadta a kormányt, sehol elmésen, de egész beszéde folyamán magvasan, értelmesen, s hogy a Neményi Ambrus jelzőjét használjam »fiatalosan«... talán nagyon is fiatalosan.

Szapáry igen kényelmetlenül érezte magát a beszéd alatt.

Tisza nem volt jelen. Neki még az ilyenekben is szerencséje van. Legboldogabb volt Bedekovich.

Szelíd diadalérzet ragyogott kedves jó arcán, s bizonyos »véglegességgel« nyújtotta el lábait.

Igenis diadalérzet, mert ő úgy járt, mint a lakó, akit megstájerolnak: aki erre aztán hurcolkodni kezd; mire meglágyul a Hausherr, és azt mondja:

- No, hát isten neki, maradjon, s én engedek, legalább mind a ketten megszabadulunk a hurcolkodási kellemetlenségektől.

De térjünk Somssich nagy figyelemmel hallgatott beszédére, melynek legérdekesebb mozzanata volt, midőn a Deák párt rossz gazdálkodásáról tett említést, az Éles Henrik közbekiáltása: »Zákány-Dombóvár!«

Nem prüszkölt úgy soha a zákány-dombóvári vasút gőzgépe, mint ahogy erre a közbeszólásra az ellenzék, mely egészen beleszeretett Somssichba egy félóra óta.

De maga Somssich is egyszerre oly eleven lett, mint a gyík. Mozdulatai ruganyosak, arcának minden izma beszédes, s hangja harsogó öblös, amint kieresztette. Somssich most igazán olyan volt, mint a híre.

Somssich ugyanis gyanúsításnak vette az Éles közbeszólását, s idegesen kifakadt: »Nem becsületes ember, aki így gyanúsít«.

Kínos feszültségben hallgatta ezután a Ház a beszéd további részét, s magán a szónokon is meglátszott, hogy a jelenet kifárasztotta, és bizsergésbe hozta vérét, mint a jó öreg bort, ha felrázzák.

Mély kínos csend támadt, mikor szavait bevégezte; elfojtott lélegzettel várta mindenki, mi fog történni. S mindenki haragudott Móricz Pálra, aki abban a hitben, hogy a Somssich által megcsipkedett régi balközép ő volt, személyes kérdésben szólalt fel, de beszédje egy részét elnyelte a zaj. Szegény zaj!

Most szólt azután Éles, s igen ügyesen, tapintatosan élet vette a saját közbeszólásának, hogy azzal sérteni nem akart.

Mire Somssich is felkelt, beismervén, hogy megjegyzése eszerint nem volt helyén.

Barátságosan hozzá sietett, és kezet szorítottak.

Mindenki meg volt elégedve az affér megoldásával, csak Hentaller mondá lehangolva a szélsőbalon:

- Pedig milyen gyönyörűen indult!

A T. HÁZBÓL [dec. 5.]

Egyszer Solymosi, a Népszínház ismert tagja kérdeztetvén, milyen a Népszínház premierje, a következőleg ismertette a színen levő darabot:

- Bájos jövés-menések vannak benne!

Hát ilyen bájos jövés-menések voltak ma a Házban is.

A Ház olyan volt, mint egy színpadi hadsereg, hol kivonult, hol bevonult az illető szónokok szerint.

- Vuchetich! - kiáltá a jegyző.

S ez annyit jelentett, mintha azt mondta volna: »jöjjön be a folyosó!«

A folyosó bejött, mert Vuchetich horvát. Egy horvátot hallani mégis valami. Ha egy szerecsen szónokolna a Házban, még a beteg képviselők is jelen lennének.

- Czirer Ákos! - szólítja a jegyző.

A folyosó kivonul. (Czirer nagyon fiatal ember!)

- Domahidy István!

A folyosó bevonul. (Mert Domahidyról el van terjedve, hogy a javaslat ellen fog beszélni.)

- Turgonyi!

A folyosó kivonul. (Hallgatni ezüst, de Turgonyit hallgatni csak réz.)

- Törs!

A folyosó bevonul. (Hallgassuk meg Kálmánt! Hiszen ő a legkedvesebb képviselő!)

- Szapáry!

A folyosó kivonul. (Na hallgassuk meg a kegyelmes riposztírozásait, mert még el találjuk hinni, hogy a javaslat kártékony!)

Egyszóval az egész parlamenti apparátus folytonos mozgásban volt.

Az elnöki csöngettyű örökké rezgett, sikított és riadozott.

A mamelukok, akik a büfében vidám beszélgetés közt itták a sherryt, soha meg nem szűnő trémával ügyeltek, nehogy valahogy itt érje őket a szavazás.

A legnagyobb része náthában szenved; akik nem náthások azok rekedtek.

- Egyetlen szót sem vagyok képes kiejteni - panaszkodik hörgő susogással Szerb György.

- Pedig különben felszólalnál a javaslat ellen ugye? - mondja gúnyosan Bánhid.

- Mégiscsak borzasztó, amit ez a Domahidy István csinál! - jegyzi meg egyes éppen odaérkező mideres úr megbotráncozott arccal. - Két esztendeig rendesen velünk szavaz tüskön-bokron, a harmadik esztendőben aztán odacsap az ellenzékhez!

- Hogy lehet emiatt panaszkodni? - pirongatja Pulszky Ágost. - Hát nem elég nektek három esztendőből kettő?

Majd odajön kisvártatva a büfébe az öreg Pulszky is örökös elevenségével és friss kedélyével.

A galopinok egyre jönnek-mennek, híreket hozva a terem belsejéből.

- Prónay Gábor beszél.

- Ki ellen?

- Mindnyájunk ellen. Azt mondja, a »t. Ház«-on kezdjük a takarékossgot, ne nyissuk meg az üléseket a hónap utolsó napján, hogy a hónap első részére is kivehessük a fizetést, és ne rekesszük be az üléseket a hónap első napján, hogy a hónap következő részére is kivehessük a napidíjakat.

- Könnyű neki beszélni az acsai uradalommal a háta mögött.

- Nem kell neki hinni, mert lutheránus - jegyzi meg tréfálkozva Pulszky.

- Mért bántod a lutheránusokat, Feri bácsi?

- Mért? Mert szeretem őket, mert ügyesek, mert mindenből ki tudnak siklani. Még a kínai mikádó követe sem tudott rájuk mondani semmi rosszat, pedig legtöbb rossz van bennök.

- Miféle követ volt az?

- Hát a mikádóé. Te semmit sem tudtok! Elmondom. A kínai mikádó elhatározta, hogy nagyszabású reformokat létesít az országban, de ha az intéciókat megváltoztatja, egy füst alatt jó lenne reformálni a vallást is. Elküldött tehát egy ügynököt avégből, tanulmányozza ki a vallásokat. A szerencsétlen ügynök legelsőbbben idejött Magyarországra, s nemsokára egy ilyen jelentést küldött haza a mikádónak. Guszti, gondolom, olvasta is. De kínai nyelven csak Károly tud.

- Mi volt a jelentésben, Feri bácsi?

- A jelentésben az volt, hogy van itt egy vallás, amelynek van egy *csalhatatlan* embere. Ez a katolikus vallás! Egy csalhatatlan ember sokat érne Kínában is. Ez a vallás is jó volna, de egy hiba van, a csalhatatlan ember nagyon messze lakik innen. Van azonban itt egy másik vallás is. Ezt úgy hívják, hogy kálvinista vallás. Ez csak az igazán ajánlható, mert ennek meg *minden embere csalhatatlan*.

A Vuchetich beszéde azonban, mely gazdagon van kispékelve zajjal, szenvedélyes felkiáltásokkal, derűtséggel, »Úgy van«-okkal és »nem áll«-okkal, egy kissé szétszprengolja a büfét is.

A bájos Irma kisasszony, ki a sonkaszeleteket adja és az arany nedűket öntögeti, egy ájtatos fohászt bocsát az egek urához, hogy bár csak örökké Kőrösi Sándor beszélne: ekkor mindig népes a büfé.

S ez meg is lett nyomban hallgatva a magasban annyiban, hogy Thaly szólalt fel.

De ezzel nem helyezhető egy kategóriába Törs Kálmán szónoklata, ki utána egyikét mondta a legszebb, legátgondoltabb beszédeknek, mely sehol sem csapott ki a tárgyilagosság medréből, s mely mégis kereken, magvasan emelte ki a hárommilliónyi adóemelés szükségtelen voltát.

A Ház már ekkor ki volt merülve, de mégis figyelmesen hallgatta Törsöt, ki az egykori diétai követek fajtából való. Még csak ősz hajszálak, nagy has és egypár homlokránc kell neki, hogy a szélsőbal Szontagh Pálja legyen. No meg, meg kell tanulnia tarokkozni! Az ő nyelve olyan, mint a spanyol kard. Már ti. mint a spanyol kard felirata: »Ok nélkül meg ne mozdíts, s becsülettel tégy a hüvelybe!«

Hanem a hangja nem peng olyan jól, mint a spanyol acél. Gyenge, alig lehetett meghallani.

- Szépen beszél ez a Törs - jegyzé meg Rónay János. - Kár, hogy a hangja kicsi.

- Furcsa! - vág közbe Odescalchy Gyula (klub néven a hercegi Perikles). - Hát mért nem ereszti ki?

- Hogyhogy? - tudakozódik a pirospozsgás Szentiványi Árpád (klub néven a halvány Cassius).

- Hát úgy, mint Besze János, aki elkezdett egyszer Esztergomban a Duna-parton az összegyűlt hús választójához szólani, halkan csendesen. A népek ezalatt folyton gyűltek. Egyszer csak körülnéz, látja, hogy vannak vagy kétezeren. Nosza, a mi Jánosunk - s mint ő szokott vele dicsekedni - legott kieresztette, aszongya, a hangját *négyezer fülnek erejéig*.

A T. HÁZBÓL [dec. 6.]

Az új adójavaslat elfogadásával egy időre eljátszotta az érdeklődést az alsó Ház, a közfigyelem a felső Ház felé fordul.

Ott lesznek a kemény viták a zsidók és a keresztények közti házasságról.

Hogy meglesz a javaslatnak ott is a többsége, semmi kétség: a főispánok még misét hallgatnak odahaza vasárnap, s aztán megindulnak mindenünnen Budapest felé.

De a papok is megindulnak, ékes beszédeknek leszünk bővében a jövő héten. Urak és papok; ők ráérnek okos embernek lenni, a főispánok is ráérnek, de azoknak nem szabad, a többi világi mágnásra is ráférne, de azoknak nem illik.

Eleinte, kivált a *fiatalabb főrendektől igen fázott Tisza*, míg aztán gróf Andrássy Gyula kezdte őket preparálgatni a kaszinóban.

- Ugyan, ugyan ne okoskodjatok! Minek azt megakadályozni, hogy a föld viasszaladjon alátok?

Hajlottak is szépen a méltóságos csemeték, de közbejött a Gály-eset, s *most már Tiszától fáznak a fiatal főrendek*.

Ahogy lesz, úgy lesz... eb fél, kutya fél a jövőtől.

Nagyon lélegzett az egész kormány. A fődolog az, hogy már az adók meg vannak szavazva. Csakhogy ezen sikerült keresztülesniök!

Igenis ma volt a szavazás. Amit abból is sejthet minden tiszteletre méltó olvasó, hogy Podmaniczky Frigyes itt láthatja a folyosón.

A nemes báró lélekszakadva rohant haza Szegedről a szavazás hírére, ahol már előre bedresszírozta lelkiismeretét, azt mondva az ottani szintársulatra, hogy »igen meg van vele elégedve«. Ugyanazon alapossággal fogja itt elmondani ma, hogy »igen meg van elégedve az adójavaslattal«.

Mert ő meg van elégedve a világon mindennel, de legjobban saját magával.

Az éjjel jött meg, s megparancsolta inasának, hogy korán költse fel, mert reggelre vagy igennel kell szavaznia, vagy sehogy, de szavaznia kell.

Szörnyű álmai voltak reggelig. Lidércek nyomták, rémes szellemek ugrándoztak körüle, egy balett csupa lepedős kísértetekkel.

S hogy táncoltak ezek a kísértetek, a csontjaik miként zörögtek, a halálfejek mind vigyorogtak.

- Jaj! - hörgé az intendáns! - Jaj, jaj!

- Szerződtess bennünket! - sivították a kísértetek lepedőiket kánkánszerűen lebegtetve...

- Hagyjatok békét. Én csak a kövéreket szeretem.

Akkor elkezdtek fojtogatni csont kezeikkel.

- Igen vagy nem? Nyilatkozz...

- Nem szerződtetek - hörgé... - Nem, nem, nem! - kiáltott fel végre hangosan.

Oly hangosan, hogy az inas bejött és felköltötte:

- Méltóságos uram, méltóságos uram!

- No, mi baj? Mi történt?

- Valami baja van méltóságodnak?

- Nekem? - szólt eszmélkedve.

- Háromszor tetszett »nem«-et kiáltani egymásután.

- Hm! - mondta Podmaniczky. - Ez rossz ómen! Félek, valami veszélyt hoz nyakamra a »nem«. Mindig óvakodtam ettől a szótól. Jaj nekem! Soha ébren ezt a szót ki nem ejtem. Nem jó szó az! Tapasztalhatták a balerinák is. Jaj nekik is, ha »nem«-et mondanak.

Fázékonyan kelt fel reggel, megitta teáját, beburkolózott ismeretes köpönyegébe, s úgy kocogott csöndesen a Házba, hol szokás szerint leült a balfolyosó innenső végén, ahol a kérelmezők szoktak ülni. Soha még emberi szem beljebb nem látta. Csak éppen a szavazás aktusánál a P. betűnél suhan be az elnöki katedra elé. Úgy tűnik fel a jegyzőknek, mintha valami gépezet lökné fel a legalkalmasabb pillanatban villámhirtelen.

Köpenyege minden új szavazásnál tarkább, tarkább, szemei egyre szürkébbek, szakálla deresebb, képe hosszabb, nadrágja kurtább, cipője hegyesebb, lábszára vékonyabb, s minden újabb »igen« elrengésénél jobban van elbiggyesztve az ajka, s szemöldöke élesebb ívbe csavarodik.

De még a szavazás messze van, még előbb Péchy Tamásnak kellett elszenvednie egy rohamot a közbeszólásaiért. Azután még Hegedüs Sándortól kellett végighallgatni egy hosszabb előadói

beszédet. De szerencsére ez nem olyan sablónos előadói dikció, mely a halálos unalom szülője gyanánt ismeretes. Hegedűs szellemesen, majdnem sziporkázó kedélyességgel beszélt. Az egész adóvitának ez volt a legelevenebb pontja. Jóízű támadások és riposztírozások pattogtak, csattogtak. Ugron prüszkölt. Herman a sörényét rázta, az ellenzék fehéredett, vörösödött, meg elzöldült izgatottan hellyel-hellyel.

Ugron és Herman is visszaviccelte Hegedűst, de egyiknek válasza sem volt talpraesett.

Ugron, aki pedig jeles rögtönző máskor, azt mondta, nem ér rá a Házba járni, mert a gazdaságát műveli otthon, meg ő különben sem kap prezenccmarkokat.

De képviselői díjakat ő is csak kap!

Herman meg azzal szekírozta meg Hegedűst, hogy már 2000 cikket írt Magyarország függetlensége mellett, ma írja e 2001-iket Magyarország függetlensége ellen.

Mindegy, de az a kétezer cikk mind unalmas volt; hanem ez az egyik, ez mulattató!...

A folyosókon ezalatt a várakozó Podmaniczky Frigyesen kívül csak igen kevesen szincerizáltak.

Néhányan az Edelsheim-Gyulay család-affért emlegették, elmondván, hogy a bárói ház kis pudli kutyái voltak az állammal történt újjhúzásnak eredete.

Az egyik tisztelt ebecske ugyanis szájkosár nélkül ment sétálni két másik társával.

A hivatalában buzgó pecér legott rá alkalmazta a kutya paragrafust, hogy amely kutyának szájkosara nincs, az gazdátlanok s illetve vagyontalanok tekintendő és elfogatandó, kivégzendő.

A pecér megfogta a kutyát. Látván azt Edelsheim cselédjei, megfogták a pecért, és verni kezdték, látván ezt a rendőrök megfogták a cselédeket, és verni kezdték, mit látván a cselédek, nekigyütrekezének, s megverték a pecért is, a rendőröket is.

A cselédek azt hitték, hogy ez vitézség. (Én magam is azt hittem.) A hatóság azonban azt hitte, hogy ez kihágás. S e véleménykülönbség idézte tehát elő némi részben a »nagy« ügyet, melyet az újságok felfújtak, ahelyett hogy kedélyesen vennék a dolgot...

Mert a kedves kis állatkákért bizonyára nagy kár lett volna!

A folyosó túlsó végén Komjáthy szidják, hogy miért vállalta el az Olay Lajos védelmét.

- Rettenetes - mondja Szalay Imre -, mi mindenre képesek az ügyvédek. Olayt fogja védelmezni!

- Miért ne védelmezhetném *Olayt*? - feleli jó kedvvel Komjáthy. - Ha már védelmeztem (s ekkor Szalayra mutat) a *Petróleumot* is.

E pillanatban kezdődik benn a szavazás.

Kihúzták a B. betűt.

Hanem azért mégsem mindenik mondott B-t, aki A-t mondott.

Domahidy István, aki ellene szólt a javaslatnak a Házban, *otthon maradt*.

Gróf Andrássy Manó, aki ellene szólt a javaslatnak a klubban, *el nem jött*.

Mármost, kérdem én, mi különbség van a közt, ha valaki a Házban vagy a klubban tart rosszálló beszédet?

A T. HÁZBÓL [dec. 7.]

Az első friss téli nap!

Vörös fülekkel és lilaszín orrokkal gyűlnek a képviselők a részletes vitára.

Most már meg van szavazva a három millió, legfeljebb még a stílus fölött lehet eszmecserezni. Pedig mit ér, akárminth vannak is stilizálva a paragrafusok, ha valamennyien együtt mégiscsak annyit jelentenek: »solvas ebadta, punktum«.

A mamelukok átszenvedvén tegnapi ijedtséget, vígan szivarozgatnak a folyosókon, - s most, hogy már túl vannak az adóemelésen - utógondolat nélkül festik az országban uralkodó nyomort és szegénységet.

Gróf Bánffy Béla beszéli, hogy önáluk Erdélyben éhen halnak a vaddisznók. Egy legközelebbi vadászatán a havasokban három vaddisznó-hullát találtak.

- Vaddisznó kolera ez! Báthori Kristóf korában volt már egyszer! - Magyarázza Horváth Gyula.

- A farkasok eszik őket! - bizonykodik Herman Ottó. - Mert a farkasok vannak nagy nyomorban.

- Ez még semmi a szegény illusztrálására - jegyzi meg valaki. - Nagyobb dolog az jóval, hogy Magyarország miniszterelnöke *enkezeivel nyiratkozik a tükörből*, mert nem telik neki szegénynek a borbélyra. Innen van az, hogy némely helyütt hosszabbak a hajaszálai, másutt rövidebbek.

- Istenem, istenem! Milyen más viszonyok voltak még Andrássy alatt! Körülötte meg három borbély is szaladgált.

- Hja, hja! Rossz világ ez!

- Hanem azért nincs hívebb memeluk a világon Zalay Istvánnál.

- Hogyhogy?

- Itt van az minden szavazásnál; úgy be van az már tanulva, mint a harci paripa. Mikor meghallja a trombita harsogást, prüsszkölve itt terem Zemplénből. Neki az mindegy, hogy már nem képviselő, ő azért csak pontosan megjelenik minden nagy szavazásnál... éppen, mint a harci paripa a tűzben, még ha senki sem ül is rajta.

Ilyenfélékről folyt a beszéd a folyosókon.

Hát bent a teremben ugyan mi történt?

Nem tudom, nem is vagyok rá kíváncsi. Ilyenkor én csak a kabátomat szoktam ott hagyni magam helyett a karzaton. Annak nem árt!

A T. HÁZBÓL [dec. 8.]

Énrám is rossz idők nehezedének...

A Napóleon dinasztíából körülbelül semmi se maradt meg már, csak a Lulu név. IV. Napóleon Lulut megölték a zuluk, de megmaradt Mészlényi Lulu, akiről azt énekelték a bodajki kerületben:

*Ki nem látott kaffer-zulut
Nézze meg Meszlényi Lulut.*

Meszlényi Lulu egy idő óta megcsömörlött a Ház levegőjétől, eleven, tömött alakját hiába nézem a folyosókon.

Mindig vidám volt, s sohase csinált komoly dolgot: kedvenc alakom volt... úgyszólván a jobb kezem a karcolatok írásánál.

Prileszky Tádé egy idő óta fölcsapott államférfiúnak. A zöld sipka ritkán látható künn.

Szalay Imre csak nagy ritkán jön be a Házba. Ilyenkor a szüret után a borokat preparálja otthon.

Zichy Jenő a folyosóktól elpártolt a karzatokhoz. Az pedig kiesik az én perifériámból. Az már a szalon rovat.

Komjáthy Bélán valami búskomorság vett erőt, mióta Paulerrel kibékült.

Beöthy Algernon a jobb folyosóhoz pártolt, s elmésségei mind *latinul* vannak.

Minden hanyatlík a tisztelt Házban.

A hanyatlás legnagyobb mérvét az jelzi, hogy már Kemény Gábort is egészen komolyan kezdik venni.

Göndöcs apát is elhallgatott; egyetlenegy szava sem volt az ellen, hogy a Mikulás adóemelés hozott. Göndöcs a karácsony ünnepi prédikációkra készül.

Andrássy Tivadar a legközönségesebb szürke nadrágokat viseli, Fenyvessy Ferenc levetette a fehér mellényét.

Németh Albert otthon beszél a választóknak. A »fehér szerecsen« otthon hallgat Szabolcsban.

Egyszóval rosszul állok. Kedvenc alakjaim vagy kipusztultak, vagy elszontyorodtak. A közlgő választások nyakát szegik a kedélyességnek.

Az idő mindent és mindenkit megváltoztat, Jókait kivéve, ki még az öregség havát az ősz parókát is hiába vette fel, fiatal kedélye nem engedi, hogy az öregség hozzá lopódzék (pardon, a mai nap óta ez megszűnt parlamentáris kifejezés lenni), lelkének derűje előnti fényével az egész folyosót, ha végigmegy rajta.

Most is megáll egy csoport hírlapíró képviselő előtt, akik mindnyájan sopánkodnak a nagy adóknak miatta, míg közbe szól az egyik:

- Hja, sok kell, hogy a mamelukok fényben éljenek.

- Hagyjátok el - vág közbe Jókai -, mikor én ellenzéki hírlapíró voltam, négy lovon jártam, üveges hintóban, s mikor egyszer beállítok az adófőnökhöz jövedelmi bevallást tenni, hát azt kérdi tőlem nagy mogorván:

- Nos, mennyit keres a tollával?

- Hatszáz forintot - mondom restelkedve.

- Ugyan ne nagyzoljon, hiszen Csengery csak különb ember magánál, és az csak négyszáznegyven forintot keres.

- No, hát akkor tessék beírni négyszázhusz forintot.

Beírta. Micsoda világ volt az, te Kálmán! (És az ajkaival csettentett pajkosan Törs Kálmán felé.) Harminc forint adót fizettem akkoriban a tömérdek jövedelemtől. Hanem amióta meg-

csinálták a fúziót, a fúzió gorombább kezd lenni az akkori adófőnöknél. A fúciónak mindjárt az volt az első szava: »Szállj le, Balázs, a hintódrul!« Le is szálltam! Amióta mameluk vagyok, a fejem sem tudom az adótól meg a sok mindentől. Úgy nézzetek rám, gyerekek, hogyha semmim se volna, azt mondanám, hogy gróf vagyok!

Bent a tanácskozó teremben egy pillanatra sem bírta lekötni a figyelmet senki. Különben is rövid üléske volt.

Az indemnity-javaslatot tárgyalták.

Mocsáry szólalt fel ellene *Csanády modorában*, majd Csanády kelt fel, s tovább beszélt *Mocsáry modorában*.

A javaslat *mellett* nem szólt senki.

Ebből azt lehetne következtetni, hogy megbukott.

Keresztülment biz az; hanem a mamelukoknak nem akarózott beszélni.

Minek az a sok teketória? Szavazzunk!

És leszavaztak, mint a parancsolat.

A T. HÁZBÓL [dec. 13.]

Első voltam ma a »megvert« képviselőházban. Üresen merengtek még a zöld padok a reggeli világosságban, és ásítózva integettek egymásnak, mintha mondanák: keljetek fel, már, megvirradt nekünk.

Csakugyan meg, mert megbillent a bal ajtó függőnye, s egy kerek főt dugott be valaki rajta. Szalay Imre ez. Nagy kíváncsian vet egy sokatmondó pillantást a miniszteri székek felé, s látván, hogy azok még épségben vannak, lehangolva húzódik vissza, olyan fányar arccal, akárcsak a saját borát inná.

Ezalatt fenn a fali ajtó megmozdul, s hamarosan két honatyává válik.

- Vagynak ostorok még a mennyekben, Sándor - hangzik Madarász József kenetes szava.

- És mennykövek a hazaárulók számára.

Nyílnak jobbról, balról az ajtók. A baloldalon összeverődik egy kisebb csoport, és suttogva feszegeti: mi lesz mármost, mi lesz? Tárcakérdés, új minisztérium, polgári főrendiház? Lehetetlen, hogy kiheverje Tisza ezt a bukást. S közben kárörvendve nézegetnek a miniszteri székek felé, majd meg ismét össze:

- No, gyerekek, ki hitte volna!

- Noch nie da gewesen! - mondja Kállay János idegen nyelven.

- Hát iszen igaz, igaz, pecsovicso ezek a mágnások - véli Németh Albert -, de az ördögbe is, ha meggondoljuk, hogy Tiszát szavazták le, ha jól megfontoljuk... fiúk...

Almássy Sándor a kendőjét tartja szemeihez, úgy kacag azon, hogy a főrendiház mit csinált a hatalmas vezérrel. Herman Ottó gúnyosan mosolyog, Szederkényi gyöngéden megveregeti Hentaller orcáját, Thaly lágyan vet egy tekintetet Halász Gézára, Halász Géza Mocsáryra...

Mert egész a könnyezésig, egész rívásig kacagtató az: hogy leszavazta a főrendiház ezt a Tisza Kálmánt!

*

Ónody mentelmi ügye került elsősorban tárgyalás alá. A Ház és a karzatok jól megteltek.

Szalay Imre nem akarta kiadatni Ónodyt, mert ő csak becsülni tudja azokat, akik össze-gazemberezik a tisztviselőket. Beleszólt a vitába Istóczy is. Az antiszemita vezére keserű hangon kelt ki azok ellen, akik képviselőtársát igazságtalanul üldözik, Jókai és Ivánka Imre egy kicsit megbosszantották a közbeszólásaikkal, mire Istóczy azonnal háborút publikált ellenük, egyelőre azonban csak Ivánkát vette a fekete lajstromba.

Hanem azért Ónodyt kiadták, Szalayval és Herman Ottóval együtt.

Azután az árnyékát régóta előrevető Verhovay-ügy került elő. Összebb hajlottak a fejek, kíváncsian nézett mindenki az elnöki emelvény felé: ugyan ki lesz, aki szólni akar az érdekében.

Jó Almássy Sándor bátyánk volt a modern Curtius, aki vesszőparipáján beugrott ebbe a csúnya gödörbe.

Egyébiránt a dolog azzal végződött, hogy Almássy megfogta Polónyt, Polónyi megfogta Almássyt, és mire eleresztették egymást, akkor már a Ház kiadta Verhovayt.

Polónyi határozott, rokonszenvet keltő fellépésével ma szép sikert aratott. Az így kompromittáltakat nem is az elnöki asztal előtt, hanem valami hátulsó ajtón kellene kiadni. Vigyék isten hírével.

Eközben pedig bejött Nyáry Jenő b., a főrendiház jegyzője, s jelentette jó palóc szavával, hogy a főrendiház tegnap tartott ülésében a polgári haazassaag jáváslataat elvetette, mire Lölle követe akkora éljent kiáltott neki, amekkora ő maga.

Most már zajosabb lett az ülés. Az elnök már holnapra kívánta a javaslatot napirendre tűzni. Mocsáry szombatra kívánta halasztani. Szilágyi Dezső sikerült kis vagdalkozás után, Mocsáry javaslatát pártolta. Német Albert sem türtőztette örömét sokáig, s egynehány maró élccel rontotta még jobban el a kormányelnök kedvét, mint ahogy már úgy is. Ünnepe utánra szeretné halasztani az új tárgyalást, mert az ünnepen, úgymond, tán meglágyul a püspökök szíve, nem is említve az újévi gratulációkat.

A többség szíve azonban ünnep és újév előtt is lágy és fogékony szokott lenni a miniszterelnök szavára, s azért holnapra tűzte ki napirendre a főrendiház üzenetét.

Jó Göndöcs kövér, mosolygó ábrázata úgy elborult erre, mint amikor a teli hold elé hirtelen egy nagy fekete felhő vonul. Mi lesz, hogy lesz, ha az a szerencsétlen javaslat másodszor is felkerül a méltóságos házhoz? A »fiatal gárda« akkor is berukkol-e majd zárt sorokban a kaszinóból a múzeumba? Mert azon fordul meg minden.

Bizony könnyebb volna megnyerni a kormánynak a csatát, ha a »Kék macská«-ban *délelőtt* is volnának előadások.

A HÁZBÓL [dec. 14.]

Ne tessék csodálkozni, hogy elhagyom a t. betűt! Azazhogy tessék ezen csodálkozni, s tessék kiokoskodni, miért hagyom el - ez egyszer.

Három napja őrzöm a szobát otthon, s magam is csak reggel olvasom el a karcolatot a »t« Házból, amit más ír, s azzal a sóhajjal nézem, amellyel a kocsis, ha a lovait idegen ember csapkodja.

Szörnyű dolgok estek. Nem rekapitulálom őket. Hiszen egyszerű a genezisök. Mikor Tisza megmentette Gályt, már akkor megcsinálta az öreg Pulszky azt a rossz szójátékot Tiszára:

»Ha jó volt Gály,
Megállj!«

A fiatal mágnások forni kezdtek e nap óta, s csodálatos, hogy mégis a kiforratlan részük szavazta le a javaslatot...

Valaki pedig (már nem emlékszem ki volt), hogy örült rajta az első napon.

- Mégiscsak jó dolog - mondá -, hogy egyszer valahára a mágnások is ott *vannak valahol!*

Hanem a második nap aztán kisült, hogy mégis legjobb, ha a mágnások *sehol sincsenek ott*.

De hát, ahogy volt úgy volt, majd kiheveri ezt még a Ház, mely most már a szó szoros értelmében alsóház, mert ő van alul, de ki nem heverik az igennel szavazott főispánok, akik megriadva sűgnak össze:

- Hát ezért vagyunk mi mamelukok? Hát ezért jövünk mi fel ördögből, pokolból, Bergengóciából, hogy a helybeli főispán meg ellenünk adja be a voksát? És hogy az itt ficsűrkodó unokaöcséink leszavazzanak? Hát azért vagyunk mi zászlósurak, hogy elbukni lássuk a zászlót?

A képviselőház penészes mamelukjai is aláeresztették az orrukat: mert nem jó az, ha a gép egyik kerekéről kisül, hogy megállíthatja a másik kerék.

El is kezdődött ma a folyosókon a rágalmazás a főrendek ellen. Korhadtak, elaggottak, nem tudnak semmit. Ha a papok nincsenek köztük, nem bírták volna okadatolni a voksaikat.

Az egyik Zichy grófról szárnyra is kelt legott egy kis eset; hogy valami Gyárfás nevű titkárja szokta volt készíteni a beszédeit. Hanem a gróf fősvény, s ha pénz kell Gyárfásnak, sokszor megszékírozza.

Egyszer az történt, hogy Gyárfásnak megtagadta a havi zsoldját, amiért Gyárfás úr felette bosszankodék vala, s midőn a gróf felszólalt a megyegyűlésen, de megakadt a dikciójában, szokása szerint hátra sűgött a beszédet készítő Gyárfásnak.

- Hogy van, Gyárfás? (Már ti. hogy van tovább a beszéd.)

- Köszönöm alássan, nagyon jól. (Már ti. hogy Gyárfás érzi magát nagyon jól.)

S amint így búslakodának ma is a megvert hatalmasok, redős arccal, gondülte homlokkal, ez lett volna az egyetlen alkalom, hogy kigyönyörködhesse magát az ellenzék, s nevéssen rajtuk.

S íme, ma is úgy volt elvégezve a csillagokban, hogy az ellenzéken esik nagy csúfság, s a mamelukok nevetnek őrajtuk.

Annak a szegény Svarcz juristának a lelke jött fel kísértetni ma is, akit a Hatvani utcai forradalom ölt meg...

Almássy Sándor tegnap Verhovaynak pártját fogván, főlemlítette, hogy a Svarcz anyja javára gyűjtött pénzekért is gyanúsították Verhovayt, pedig az nem lehet igaz, mert Verhovay betegen feküdt akkor, s »mások« szerkesztették a lapot.

Azok a mások: Herman Ottó és Hoitsy Pál, ma aztán férfiasan síkra szálltak, s visszautasították Almássy célozgatását, keményen, talán nagyon is keményen.

Be is szaladt a folyosóról minden eleven lélek. (Ha ezt sejthették volna a Ház kabáttolvajai!)

- Vihar van odabenn - mondá Török gróf (klub néven: Comes Turcus) a büfében, s a büfé is elnéptelenedett.

Mindenki bement. De azért mégse voltak sokan. A Ház legnagyobb része már hazament a karácsonyi ünnepekre tisztát váltani.

S csakugyan vihar volt. Zúgott a Ház, a karzatok népe felállva elfojtott lélegzettel kapkodta a szavakat.

A folyosó néma csendje kísérteties volt.

A szolgák ott tartották a fülüket az ajtónyílásokon.

Az elnök felkelt székéről, s előre hajolt tölcseért csinálván aranygyűrűs kezéből a füleihez. S amely szót nem értett meg, azt a jegyzőktől kérdezte:

- Mi volt? Mit mondott? (Mégis csak pompás fülük van ezeknek az én jegyzőimnek!)

Herman azt mondta: nem tartja olyan embernek Almássyt, aki becsületbeli dolgokban illetékes lehessen. Hoitsy pedig megvetését nyilvánította.

De már ezt megröstellte az öregúr, rövidre nyírott kurucos feje idegesen forgott ide-oda kurta nyakán, halántékán kidagadtak az erek, szemeit elborította a vér.

Letaszította dühvel cvikkerjét a szemeiről, úgyhogy az csörrenve tört szét a mellény gombjain, s felpattant mintha rugó lökné fel, és kieresztette öblös hangját, mely úgy recsegett, ropogott, mintha kukoricát morzsolnának.

Az indulat paripája vitte, vitte mindig tovább... mintha önmaga mérgesítené magát, folyton tüzesebb, tüzesebb lett, még a nyála is szétfreccsent, s amint kivillogtak feketés fogai, az ember látta rajtuk a farkas ösztönét, a harapási vágyat.

Herman ott ült éppen az előtte való padban szelíden, nyugalommal, csak az arca volt sápadtabb, nem attól, amit hallott, de attól, amit ő mondott. Hoitsy is közel ült. Almássynak legalább nem kellett messzire gesztikulálni.

Ámbár iszen neki már mindegy volt, annyi erővel már akár egy vármegyét is meg lehet sérteni.

Folytak is az epithetonok az ajkairól shakespeare-i erővel »Aljas üldözés«, »megvetés«, »szemtelen vakmerőség«.

A Ház folytonosan mozgott, az elnöki széken, a miniszteri padokon lázas nyugtalanság vert hullámokat.

Gróf Bánffy Béla elfordította arcát, majd felkelt, s kifelé ment.

- Ezt nem hallgatom tovább!

Péchy két marokra fogta a csengettyűjét. (- Bárcsak átváltozna az most a debreceni nagy harangnak! - gondolta magában Szapáry.)

De a legkíméletlenebb szó csak most süvített végig a termen. A »bitang« szó.

Bitang, bitang, bitang!

Nyomban mindenkit megfűtött ez a kis, de súlyos szó, mindenki sietett a mérlegre tenni, hogy mekkora sértés ez! Hallatlan!

Látni kellett volna a Házat most!

Mintha a bömbölő fürgeteg végigrohan egy búzavetés fölött, s a kalászkok hajladozni, mozogni, futni, összecsapódni kezdenek.

A képviselők felugráltak vagy hátravetették magukat, némelyik a kezét emelte fel elhárítólag. »Eláll!« kiáltá a harmadik. »Halljuk az elnököt!« szólt a negyedik. Szörnyűség, gyalázat!

Az egész Ház mozgott, csak egyetlen egy alak maradt mozdulatlan; Herman, akire vonatkozott a szó.

Olyan volt ott, mint egy szobor. Pedig a rettenetes szónok keze ott járt a feje körül, a hosszú haját, mely amannak a padját érte, érinthette is a keze, amint dühösen hadonászott vele.

Tisza letette pápaszemét. A két »fejedelmi bácsi« (így nevezik a két alelnököt azon indokból, mert az egyik fejedelmi vérből való) lesütött szemmel mondogatta egymásnak: »Nézd, szegény Tamásunkat!« Széchenyi miniszteri asztaláról leejtődtek az akták. A gyorsírók elfelejtettek írni a kínos zajban. - Az elnök csöngettyűje sírt-rítt, s bizony csak irtózatossá lehetett annak a kis nyelvecskéjében, hogy mégis megállította azt a dühöngő alakot, még mielőtt megetté volna Herman.

Megállott, abbahagyta. Az elnök maga is csodálkozott ezen!

Megfeddte derekasan Almásyt, s megfenyegette azzal, hogy a mondott szó bele nem jut a naplóba, ami csupán a jövő század Kónyi Manója iránti figyelem: hogy az ne találja ott meg, s ne botránkozzék meg rajta!

Almásy szólt még tovább is folytonos zaj közt, s a kínos jelenet, melyhez fogható még nem volt a magyar parlamentben csak Németh Albert napirendre-térést indítványozó felszólalása után ért véget, hogy a folyosón, majd pedig a rákospalotai erdőcskében folytatódják az utókor épülésére.

E jelenet behatása alatt folyt le aztán az ülés további része. A szélsőbal rendkívül restellte a dolgot, a vezérek halaványan jártak-keltek, a mamelukok gúnyos részvétüket jöttek kifejezni a balfolyosóra, hol az érdeklettek Hoitsy és Herman férfias hidegséggel diskuráltak a barátjaikkal *egyébről*.

A főrendektől visszavetett javaslat, mellyel úgyse történhetik egyéb, mint az, hogy még egyszer szerezhnek vele örömet az elokvenciában fényeskedő klérusnak, senkit sem érdekelt többé, csak tán Kovács Gyulát, aki mindenütt ott van, ahol a házasságról beszélnek, de sehol sincs ott, ahol házasságot kötnek.

Ő várta ott nagy türelemmel a folyosókon, míg Szilágyi felszólal. Neki már csak azért is szívében fekszik a dolog, mert a szónokok nagy része az ő könyvéből puskázott.

Valamelyik képviselő megkínálta üléssel a folyosó elő részén.

- Nem - szólt elhárítólag kezeivel s titokzatos suttogással -, én oda nem megyek, ahol sokan vannak. Elrejtőzöm. Úgy vagyok már én mint Nikodemus és Arimatiai Szent József, akik csak titokban mertek keresztények lenni. Olyan világot élünk!

S áhítatosan keresztet vetett magára.

1883 FÜGGELÉK

A KEMÉNY ZSIGMOND PEZSGŐJE

Abból az alkalomból, hogy most Beksics Gusztáv becses könyve Kemény Zsigmondot, a halhatatlan magyar publicistát újra mintegy közszájba adta, szabad legyen róla egy kis kedélyes visszaemlékezést közölnöm.

Falk Miksa, mint tudjuk, Bécsben lakott az ötvenes években, innen írván (Fk) cikkeit, melyek folytonos lázas érdeklődésben tartották a nemzetet. Soha még hírlapi cikknek oly állandóan és hosszasan nem volt varázsuk, mint ezeknek.

Ugyanezen időben Bécsben lakott Kemény Zsigmond és Kecskeméthy Aurél is, s a Falkék háza volt a központ, ahol e triász együtt tölté üres óráit sokszor vidám lakoma mellett, mert Kecskeméthy és kivált Kemény Zsigmond nemcsak azt tartották, hogy pompás ízű legyen az, ami a szájból kijön, hanem az is, ami a szájba bemegy. Egyszóval nagy gourmanok voltak.

Egyszer azt találja mondani Kecskeméthy:

- Te, Zsiga, tudod-e miről gondolkozom?

- Az abszolutizmusról.

- Nem én. Hanem azon jár az eszem, hogy lehetne már egy kis potya-pezsgőt inni? Nagyon kívánom már.

- Hát tudod mit, a legközelebbi alkalomkor, mikor megint itt Miksánál ebédelünk, hozok én neked olyan pezsgőt, hogy még a nemzetséged sem ivott olyat!

Falk Miksáné mindjárt belevágott, hogy az minél előbb legyen meg, például holnapután.

Úgy is lett, harmadnapra már két óra előtt megjelent Kecskeméthy a külvárosban, ahol Falkék laktak, s várta nagy epedve Zsigát a pezsgővel, akinek a belváros felől kellett jönnie.

Végre megérkezett az augusztusi forróságtól kimerülten, lihegve.

- Hol a pezsgő? - támadt rá Kecskeméthy.

Kemény jámborul kihuzza a nyári kabátja alul a palackot, melynek azonban az ezüstje már meg volt bolygatva a szájánál.

- Itt van - mondja diadalmasan. - Elhoztam.

- Ember vagy, Zsiga.

- Meg szoktam tartani a szavamat - szólt a nemes öntudat nyugalmával -, ha én egyszer megígérek valamit.

S ezzel aztán másra fordult a diskurzus. A szíves háziasszony tálatatni kezdett, csevegtek az időről, a politikáról, míg a pecsenyénél végre Kecskeméthy egyet csettent a nyelvével, s az ingyenc lázas türelmetlenségével sürgeti:

- Hanem most már elő azzal a pezsgővel!

Előhozták nagy szolemnitással, de nem durrant a szerencsétlen, amiért is nagyon haragos szemmel nézett rá Kecskeméthy. Amint teleöntik a poharat, hát még csak nem is habzik, pedig ott állt világosan, hogy »Veuve Cliquot«. Ennél pedig többet nem lehet mondani egy italra.

Amint megkóstolja Kecskeméthy, elsápadva hörgé:

- Teremtő isten! Hisz ez Crème de thé!

Kemény ránéz szelíden.

- Hát te mit gondoltál? - kérdé bánatosan.

- Hát iszen te pezsgőt ígértél nekünk - förmedt rá Kecskeméthy olyan vasvilla szemekkel, mintha mindjárt meg akarná enni.

Kemény a homlokára üt.

- Hát persze, ni... Ejnye, hát nem beszéltem el nektek? Nini, igaz, most jut eszembe, hogy még nem mondtam meg miképp jártam. Ilyen a szórakozott ember. Megveszem a pezsgőt, a kabátom alá dugom, hát amig végigmegyek a Glacis-on, annyira előfog a rekkenő hőségben a szomjúság, hogy alig várom míg a Maria-Hilfbe érek, ahol már emberek laknak, ott bemegyek az első kocsmába, behűtettem, mert nem bírtam ellentállani... lehetetlen volt... bocsássatok meg, megittam. De hogy mégse jöjjek üres kézzel, megparancsoltam, hogy töltsék meg valamivel. Így töltötték meg Crème de thé-vel. Ejnye no, de bolond vagyok... hogy ezt mindjárt el nem mondtam nektek. Most még azt hiszitek, hogy pezsgőnek akartam kiadni. Ilyen a szórakozott ember.

- Te, Zsiga - mondja Kecskeméthy -, talán nem is ittrad te azt meg, hanem csak kiöntötted csupa merő szórakozottságból.

Kemény elgondolkodott.

- Nem hiszem... nem gondolom. Majdnem bizonyosan merem állítani, hogy kiittam.

Ilyen volt akkoriban a nagy gondolkozó, ki később hajlott korában még szórakozottabb, még aluszékonyabb lett.

MAILÁTH GYÖRGY

Székhelyi Mailáth György a szerencsétlen véget ért országbíró halála nemcsak az országot döbbsentette meg, hanem egész Európában is mély szenzációt okozott az erőszakos rémtett, melyhez fogható az újabb korban alig ért egy ilyen magas állású egyéniséget.

Mailáth György még csak hatvanöt éves férfi volt, de java erejében, úgyhogy aki látta erőteljes vállait, élénk mozdulatait, piros, egészségtől duzzadó kevély arcát (mert egész lénye visszautkrözte az arisztokrata méltóságot s hideg nyugalmat oly impozánsan, mint senki másban), nem ítéltette többnek ötvennél, s bizonyára még nem egy fényes szerep várt reá, úgy a fejedelem kegyéből, mint a döntő körök soha meg nem rendülő bizalmából, ha a borzasztó gyilkosság nem vet váratlanul véget a nagyérdemű életnek, mely szorosan összefűződik újabb történelmünk minden eseményeivel.

Mailáth 1818-ban született Pozsonyban, hol atyja, szinte György, alispán volt. Mint legtöbben azon időkben, ő is aljegyző lett Baranya megyénél. De már 1839-ben, tehát 21 éves korában másodalispánná és követté választott. A diéta végével első alispán lett, de csak megint az 1843-iki országgyűlésig.

Ez országgyűlésen emelkedett ki országos hírűvé éles ítélő tehetsége s diplomáciai tapintata által.

Minden új országgyűlés megnöveszté őt tekintélyben és közbecsülésben. A 43-iki diéta után Baranya megye adminisztrátora lett, ez időpontra esik hosszabb európai útja, úgyhogy erről visszatérve 1847-ben Baranya megye főispáni állását foglalhatta el immár a még nem egészen 30 éves ifjú.

Szorosabb államférfiúi pályája azonban csak 1860-ban kezdődik, mivel a korszakalkotó években mindenkor kifejezett konzervatív elveihez híven Kossuth törekvései ellen foglalt állást, s emiatt tehetetlenségre volt kárhoztatva. Az úgynevezett »megerősített Reichsrath«-ban foglalt 1860-ban helyet, s amennyire e testületben Magyarország történeti igényei szóba voltak hozhatók, Mailáth mindig érvényt igyekezett azoknak szerezni. A magyarok csoportja (Apponyi, Barkóczy, Szécsen, Andrássy György, Mailáth György) a Reichsrath-ban az egyesek kiváló tehetségei s politikai jelentősége folytán csakhamar magához ragadta a vezérszerepet, s e csoportban is a legkiválóbbak egyike volt Mailáth. Arra nézve, hogy az ő gondolkozásmódja szabadelvűbb volt, mint a Reichsrath többi tagjáé, jellemző az a nyilatkozata, hogy ő szívesen megengedné a hírlaptudosítók bebocsátását a Reichsrath tárgyalásaira, »csak - úgymond - magunknak is oly szűken ne volna kimérve a tér, idő és világosság«.

Az októberi diploma létrejöttelében is nagy része volt, az ő politikai eszméi nyertek abban konkrét kifejezést. Talán a viszonyok látszólagos reménytelensége okozta, tény, hogy oly hazafiak, mint Mailáth, Szécsen, Dessewffy az októberi diploma tartalmát vívmánynak tekintették Magyarországra nézve; míg Magyarország közvéleménye tudvalevőleg megsemmisítő erővel támadt e mű ellen, melyet nemsokára részben szerzői is cserbenhagytak, csak Mailáthnak volt bátorsága az 1861-iki országgyűlésen kiváló szónoki erővel tartott beszédében vannak védelmére kelni.

Az 1861--65-iki provizórium alatt Mailáth az úgynevezett ókonzervatívakkal serényen működött a politikai állapotok s kivált a kormányzási viszonyok átalakításán. Hogy mily sikerrel járt ez akció, ismeretes. Schmerlinget úgy szólván egy éjen át buktatták meg. Mailáthnak udvari kancellárrá történt kineveztetése képezi sajátképpen ama fordulópontot, mely Magyarország alkotmányának visszaállítására vezetett. A königgrätzi csata után ő tanácsolta az uralkodónak, hogy a kiegyezés érdekében hívja Bécsbe Deák Ferencet.

Az alkotmányosság visszaállításával egyidejűleg az országbírói méltóságot nyerte el, s a főrendiház elnökévé neveztetett ki, mely állásban egész haláláig közéletünk e nevezetes faktorának minden tekintetben méltó képviselője volt.

A bíróságok újjászervezésével nagy fontosságú feladat várt rá. Az 1868-ik évi perrendtartás által életbeléptetett bírói szervezet legfelső fórumává a semmitőszék tétetett, melynek elnökévé 1869-ben neveztetett ki. E legfőbb bíróság szervezésében s annak működésében kiváló része volt.

Mailáthról annyit írtak és írnak a lapok még most, hogy mi csak vázlatosan kívánjuk képét adni sokoldalú, messzekiható, tettdús életének.

E száraz adatok csak azt bizonyítják, hogy mi volt a politikában, s mennyire vitte fokról fokra a király kegyeiből, de a saját tehetségének erejével is.

De ő nemcsak politikus volt. Dísz volt modorban, karakterben a magyar arisztokráciának, tiszteleti tagja volt a magyar Akadémiának és a Kisfaludy Társaságnak, pártfogója az irodalomnak, művészeteknek s mindennek, ami magyar közügy.

Igazságszeretete példányszerű és rendíthetetlen, s amellet hogy lojális volt, a hazáját is szerette, igaz, hogy más módon, mint a legtöbben, de szerette. Egész életén nincsen árnyék, jellemében nincs egy makula.

Aki *így* élt, az nem érdemelte, hogy *úgy* haljon meg. De megérdemli, hogy emléke hosszú ideig tartó legyen azon országban, melynek nemcsak egyik legelőkelőbb, de a legmunkásabb fia volt.

AZ ELSŐ ELŐFIZETŐK

Az országgyűlés bezáródott; a nadrágok elleni párbaj is elmúlt a vallás tanaihoz híven: »szeresd ellenségedet is«. A külpolitika egén nincsenek semmi fekete foltok. A bolondos Mikulás még azt se hozott az idén.

Abszolúte semmi sem történik.

A zsurnalisztika rágódik a régi dolgokon. Az olvasó fölveszi meg leteszi a lapját, de semmi olyat nem talál benne, amit szőni-fonni lehetne ilyenkor a disznótorokon vagy majd később a szent estéken.

A leghatalmasabb év, mely szülte Tiszaeszlárt, Zalát, Zágrábot, úgy akar kimúlni, hogy a halálos ágyán már semmi hagynivalója nem maradt; meghal, fáradtan, elgyengülve, anélkül, hogy utolsó szempillantása izgatott emberarcokra esnék.

Hanem ha a publikumnak nincsenek eseményei, vannak nekünk újságoknak.

Mert az újságok hideg papírlepedők bár, mégis át tudnak változni személyekké, éreznek, sóhajtoznak, örülnek, bosszankodnak. Az olvasó előtt misztikus köd fedi e csodálatos perszonifikációt, de mi látjuk e hideg méltóságos árnyakat megelevenedni (egy uncia vér magunk is vagyunk egyikben vagy másikban), sőt mielőttünk folyton elevenek ők, s hol hatalmasok, amint komoran, rátartón lépegetnek; hol nevetségesek, amint magukra erőszakolják a hősiséget vagy a bölcsességet, aszerint, jól áll-e nekik vagy sem... Majd látjuk őket kánkánt táncolva, viaskodva vagy szerelmi suttogásban pártjukkal, néha ellenkezőleg is duzzogva, finom nehez-
teléssel... egyszóval végigcsinálják mindazt, amit a gyarló ember, s még azonfelül is egy keveset.

De a legérdekesebbek az újságok most, mikor mint »magánszemélyek« hasonlítanak a kávéénikékhez, fejüket összedugva kezdik megbeszélni az új »csecsemőket«.

Mert ti. ilyenkor születnek az új lapok. A terhes elmék ilyenkor öntik valamely alakba, amivel hónapokon át vajúdtak.

A csecsemő megjelen, s a lapok, mint a bábák, körülállják, s elkezdenek róla fecsegni. Van-e emberi forma rajta? Jól van-e megkeresztelve? Ki az apja? (Mert nem minden lapról tudható az ilyen). Megél-e vagy pedig csecsemő korában leszen halála? Nem-e posztumusz? Foggal jött-e a világra vagy anélkül? Elegendő teje van-e a dajkának? sat.

Mindezek igen kellemes diskurzusok a redakciókban. A csemege. Valami sajátságos pikáns íze van. Hiszen a rókák is bizonyosan jobban érdeklődnek a rókák iránt, mint akár Kálnoky vagy Bismarck iránt.

Az újszülöttek természetesen fumigáltatnak, szájalmas mosoly fogadja őket, mihelyt kijöttek a fűrésztő kádból. Szegények, meztelenek, kis vánkoskaik toprongyosak, bölcsőjük festetlen, sivar. Kik irigykednének ezekre?

Az idén mind olyan jámbor, apró lapocskák keletkeznek. Az öreg stabális lapok gúnyosan nézik világba lépésüket, s nagy fensőségi érzettel tesznek néhány megjegyzést a boldogtalanokra.

Hanem történik néha, hogy selyem, bársonypólyákban áll ki egy új emberke... vagy mit beszélek, egy hatalom, kinek születését láрма és mozsárlövések hirdetik, s aki mindjárt tekintélyesnek pattan ki a világra, ingerült morgással, hatalmas mozdulatokkal: »Megecslek mindnyájukat!«

Ekkor kell látni a riadalmat, a kíváncsiságot, a gyűlöletet, az irigységet az élettelen és mégis sokkal erősebb vérpezsgésű lények között.

A lapok olyanok, mint a fák: a csemeték legnagyobb része kivesz, elpusztul, elcsenevészedik, de amelyik megmarad és megizmosodik, az aztán évről évre erősebb. A csemetének elég rossz lehelet, hogy elfagyassza, az öreg fát meg a vihar is megkíméli.

Hát maguk a születendő lapok?

Maguknak a születendő lapoknak még nincs öntudatuk. Félénken lépnek ki a világba, de szeretik a bemutatásnál elmondani, hogy ők bátrak. Ami jótulajdonság eszükbe jut, azt mind magukra kenik. Az igazi eleven embert kidobnák az ajtón, hogy meg van bolondulva, ha így eldicsérmé magát; a lapnak elhiszik.

Minden szerkesztő tehát úgy lesz, hogy egy »életrevaló ideája« támad, már ti. ő hiszi azt, hogy életrevaló, a »nagyszerű« ideát fülönfogja, s illendő formába öltözteti a saját ízlése szerint; mennyi becézés, mennyi terv, édes remény van abban az előfizetési felhívásban lerakva, melyet a posta hozzád visz tisztelt olvasó egy napon, s melyet te közömbösen hajtasz el a fidibusz papirosok közé, mert természeteden van, hogy jobban szereted a régi kipróbált barátot, mint az új ismerőst.

Ha látnád, amint otthon falun ereszted ki a bodor füstöket öreg pipádból, ha látnád az új szerkesztőt, ki lázas türelmetlenséggel lesi otthon az újon berendezett szerkesztőségben a levélhordót, ha látnád, hogy pirosodik ki arca az első... a legeslegelső piros utalványtól, melyen rajta vagyon az első előfizető neve, bizony sietnél első lenni.

Az új szerkesztő izgatottan nézi az első utalványt, keze reszket, amint a postakönyvben az átvételt nyugtatja, szemei elhomályosulnak, mikor ráveti az utalványra.

»Nagy Márton, január-márciusi negyedévre«.

- Nagy Márton, Nagy Márton - motyogja... - Ritka becsületes ember lehet... ritka becsületes. Már a neve is színtisztesség!

Örömtelt arccal dugja be tárcájába, a világért se vágná szét az első utalványt... gondosan nyúl hozzá, őrzi, gyűgyögteti, s kétszer háromszor is megnézi, ott van-e még a tárcájában a becsületes Nagy Márton?

- Ott van... ott van. Jönni fognak most már a többiek is!

Csordultig megtelik a szíve hálával azon bizonyos Nagy Márton iránt.

- Valami dzscentri lehet... Persze a dzscentri. Hiába no... a dzscentri mégiscsak dzscentri. Annak van a legtöbb fogékonyága a nemes és szép iránt.

Másnap nem jön a levélhordó, se harmadnap.

- Az ördögbe is, talán hófúvások vannak az országban! Bizonyosan... bizonyosan. A posták nem közlekednek rendesen.

A negyedik-ötödik nap elfogja a csüggedés, míg végre megint jön a levélhordó.

»Svarcz Áron Konstantinápoly, egy félévre«.

Ah, Svarcz! Pláne Konstantinápolyból! Teringette, mégiscsak valami az, hogy már a tengerentúlról is van egy előfizetóm! Csak rajta, rajta! Bátorság! Ennek a lapnak prosperálni kell.

Svarcz Áron... Svarcz, Svarcz!... Mintha már hallottam volna valahol ezt a nevet. Denique a zsidók pompás gyerekek! Szeretem a zsidókat. Modern emberek, annyi bizonyos. Mondja nekem aztán valaki, hogy nem jó hazafiak! Mikor még Konstantinápolyból is idegondol...

Ezeket a csüggedéssel, várakozással, föllendüléssel teljes napokat élük most az új szerkesztők, a válság édes, de izgalmas pillanati ezek.

Míg az öreg lapok híveik nagy táborával közömbösen örlik le a napokat, addig az ő sorsuk olyan, mint egy tengeren hanykodó hajóé.

A remény virágait hol fölfrissítik, hol megbágyasztják az esélyek és a döntő pillanat közelgése.

Míg végre mindez a virág odakerül egy koporsóra, hol a nagyreményű »kisdéd« kihűlt tetemei lesznek elhelyezve.

De míg a kisdéd megszületik, meghal, az mégis nagy mulatság!

1884 CIKKEK, TÁRCÁK

A SZEGEDI UDVAR

A szegedi királyi biztosság megszűnt a mai nappal. A Tisza Lajos holmiját, amit odavitt, s amit ott szerzett (s mit szerzett volna egyebet, mint néhány díszalbumot?), már csomagolják az inasai, holnap útra kel mindenestül, s a kis királyság, mely bájos fényét vetette az üres háztelkekre, míg fölépültek, egy ideig megmarad még az emlékezetekben, hogy vagy kétszáz év múlva aztán friss erőben »elevenedjék« meg regékben és operett-szövegekben.

Mert sokkal érdekesebb »udvarka« volt ez, mintsem az ember a lapok száraz hírei után gondolná.

Egy kiskirály, aki nem kér a néptől soha semmit, hanem aki mindig ad valamit a népnek. Igazán csoda, hogy annak a fehér báránynak, mely a Szeged címerében áll szelíden, a nagy kényeztetés mellett nem nőttek meg jobban a szarvai!

Szeged megkapta nemcsak azt, amit óhajtott, hanem mindazt, amit kigondolni képes volt. Csakhogy még az ország is segített neki gondolkozni.

A demokráciának (amennyiben van Magyarországon demokrácia) Szeged a főfészke, az egyetlen város lévén, ahol az iparos elem vergődött hatalomra a közügyekben is, hol nem a hivatalnokok a nép fölött, hanem a nép uralkodik a hivatalnokok felett, a »város cselédei«-nek nevezvén azokat féltréfásan.

Nagyurat sohasem ismertek és nem respektáltak. Nehány nemesi família, mely régi időkben ott megtelepedett, annyira izolálva érezte magát, hogy elfeledte címereit, predikátumait, s a városi polgárok kötelékébe kíváncszott.

Alig lehetett elképzelni, hogy egy igazi nagyúr s amellé egy perfekt gavallér, aminő Tisza Lajos, meg bírjon állani a talajon, mely az eddigi főispánok lába alól is csak addig nem siklott ki, míg kellemeztetni tudták magokat.

A jó öreg Dáni Ferenc, kit néhány hónap előtt temettek el, annyira kedvében járt a népnek, hogy székét megtarthassa, minden szembejövő emberrel kezet fogott, ő köszönt előbb, úgy gerálván magát, mintha mindenkit protezsálna, s különös módon kitüntetne, mely tulajdonsága aztán olyan végletekre ment, hogy egyszer látván a városházán amint egy büntetését (valami apró tolvajlás volt a dologban) kiszenvedett rabot kieresztenek, ismerősen üdvözölte.

- Szervusz, fiam, Kardos György, hol jársz itt, édes fiam, hol?

- Be voltam csukva, méltóságos uram.

- Ej, ej, hát nem tudod, te, Gyuri fiam, hol lakik az öreg Dáni Ferenc? Hát nem tudtál hozzám jönni? Bizony nem engedtem volna meg!

Mikor pedig jelentéseket vagy bármely hivatalos nyilatkozatokat kellett szerkeszteni, mindig összetett kezekkel kérte a főjegyzőt:

- Úgy csinálja meg valahogy, hogy ha Tisza Kálmán olvassa, akkor kormánypártinak látszassék, ha pedig itthon olvassák, ellenzéki szellem legyen benne.

Hát nem is volt az valami nehéz! Be van ehhez már dresszírozva a municípiumi jegyzők tolla!

Ilyen helyre került Tisza Lajos. Mindenki azt jósolta neki: vagy a népszerűtlenség, a demokrácia rideg makacssága öli meg, vagy az unalom. De egyik bizonyosan megöli.

A Zsótér-palotát rendezték be neki. S minden bizonyos effektusra való számítással történt.

Legelőször egy hivatalnok jött, aki megnézte a palota fekvését: melyik ablaka hová nyílik, melyik lesz a királyi biztos hálósobája, melyik lesz a tanácskozó, melyik lesz az elfogadóterem?

Azután jöttek egy hétig a nehéz társzekerek, amik a holmit hordták. Minden nap történt valami. Volt, mit beszélni a városban.

A következő héten két ezüst sujtátos inas volt látható. Úri lakájok Szegeden! A civisek a fejüket csóválták: No még ilyen se történt soha!

Másnap néhány tisztviselő érkezett meg. Harmadnap egy fehér blúzós és fehér sapkás alak mutatkozott néha egy-egy pillanatra a Zsótér-ház kapujában. A biz a főszakács! Úgy nézett az ki arcra nézve, akár egy szenátor. Némelyek még meg is süvegelték őkegyelmét.

Később ott toppant a biztosi tanács: a kiskirály minisztériuma. Ezek már külön is csupa nagy emberek, a parlament tagjai. Horváth Gyula, Jankovics Miklós, Szemző Gyula, Komjáthy Béla.

Az egész város lázban volt, úgy, mint a színdarabokban, mikor a kürt harsan, hogy a király jön, s lassan hosszadalmasan lépkednek elő a nagyobb pompa végett az apródok, katonák, zászlósúrak, míg az érdekfeszülten várt király még a kulisszák közt van.

A tompa demokrata idegek annyira fel voltak már izgatva és kifinomodva, hogy mikor a következő napon egy láda érkezett a postán Horváth Gyula nevére e jelzettel »dísruha«: abból minden ember azt találta ki, hogy Horváth Gyula lesz a főispán Dáni helyett. Megijedt ettől a jámbor mentétől a Dáni klikkje, s sietett Horváth Gyulával kacérkodni, aki nem tudta elképzelni, hogy nőtt ő meg huszonnégy óra alatt ilyen népszerűvé, kedvessé egy idegen városban.

Lőn hát, hogy a biztosi hatalomnak csak az előrevetődő fénye is megolvasztotta a demokrácia makacsságát. Még ott se volt a »király«, s máris ereje volt az »udvarnak«.

Hát még mikor aztán megjött Tisza Lajos, s ott állt éjjel-nappal a kapu előtt a dízscsákós baka, ki éjjel jelszó mellett eresztgette be az embereket a palotába.

Megélénkült Szeged. Fényes hintók álldogáltak délelőttönként a palota előtt. A környékbeli megyék jártak tisztelegni a királyi biztoshoz. Azoknak mindig van valami ürügyük. A tizenkét biztosi tanácsstag is arra való volt, hogy a külső fényt neveljék. A királyi biztos nem hagyott nekik semmi dolgot, s azok nem panaszkodtak amiatt. Hiszen többnyire képviselők voltak!

Maga a királyi biztos korán feküdt, korán kelt, mindig dolgozott, és sehol sem mutatta magát másképp, csak hivatalos alakban. A biztosi tanácsstagok későn feküdtek és későn keltek, s mindenütt ott voltak, anekdotákat csináltak, udvari történeteket gyártottak, amelyek a nép közé szivárogván, megkedveltették velők a szokatlan csemegét: a civisek akik azelőtt hideg közönybe burkolóztak az elől, hogy mi történik a városházán, egyszerre kezdték érezni az érdeklődést minden apróság iránt, ami a Zsótér-palotában történik a zajtalan folyosókon, amit suttognak. Egy elejtett szó, egy becsapódott ajtó zaja se veszett el. Azelőtt bizvást ledőlhetett volna a városház tornya is, arra is vállat vonnak. Melegebb vér kezdett cirkulálni az ereken.

S a biztosi tanács még arra is jó volt, hogy a királyi biztosnak legyen kit meghíni ebédekre. Ezek mellé felváltva mindig két-két szegedit, hogy lassankint jöjjenek bele a külső etikettbe, eltanulva a tanácsosoktól az úri modort.

Száz meg száz tarka adoma szépítette e sajtós »udvar« életét. S ez igazán rózsaszínű élet volt, melynek felhője nem, csak napfénye volt.

Hiszen a »cukros hatalom« mindig azon törte a fejét, micsoda meglepetéseket készítsen Szegednek. Csoda-e, ha Tisza Lajost egész a bálványozásig megszerették? Az, hogy mindig csak jó és kedvező történt, megaranyozott mindent, ami történt, még azt is, ami történni fog. A biztos népszerűsége népszerűvé tette hivatalnokait is.

A hivatalnokok, akik nincsenek hozzászokva a népszerűséghez, érzékenyülésükben beleszerettek a városba. Csupa szeretet volt ez, csupa cukor. Itt nem apprehendált soha senki. A mesék országa volt beváltva valóságra.

Mindössze egyszer történt, hogy két biztosi tanácsos, Komjáthy Béla és Tallián (a mostani Torontál megyei alispán) beadták a lemondásukat mind a ketten »egészségi okokból«.

- De hát mi bajotok? - kérdezgeté Tisza, kinek feltűnt az, hogy így egyszerre mennek a jó barátok, kik egy közös szálláson is laktak.

Tallián vézna fiatalember, panaszkodott, hogy az idevaló levegő árt neki, hogy napról napra fogy. Meránba akar utazni, bizonyosan mellbaja van. A házra hajlandó Komjáthy Béla ellenben Marienbadba készül, mert oly mérveket vesz nála a ház, hogy valami komolyabb bajtól lehet tartani.

- Képzeldtök. Én legalább nem veszek észre rajtatok semmi lényeges változást. Azért hát nem mentelek fel, gondoljátok meg jobban két hét alatt. Hátha előveszitek majd a jobbik eszeteket.

Ezek azonban mindketten szomorúan rázogatták a fejüket, s elpanaszolták egymásnak, az egyik azt, hogy a tavalyi frakkja hogy lötyög rajta, a másik meg azt, hogy az övé a hátát se volna képes befedni. Halálos veszedelem ez már. Nincs itt maradás többé.

Az egész város sajnálkozott távozásuk felett. A biztos maga búcsúvacsorára hívta meg őket.

Hát mikor eljönnek a búcsúvacsorára, mind a kettőnek tündöklük az arca a nevetéstől:

- A vacsorát megesszük, kegyelmes uram, de már nem megyünk sehova.

- Mit? Meggyógyultatok?

- Nem volt nekünk semmi bajunk, kegyelmes uram. Hanem a múltkori estélyedre kicserélte a közös inasunk a frakkjainkat. Ma meg véletlenül visszacserélte. Hát látjuk, hogy egészen ránk illenek.

Így aztán együtt maradt szép egyetértésben az egész udvar egész addig, míg kellett.

Tisza Lajos valóságos bravúrral tudta felhasználni a külső eszközöket a dolog lényegének javára, mikor azonban nem volt már ezekre szüksége, sietett elvetni magától minden fölösleges cifraságot.

A tanácsot eleresztette, fogatjait hazaküldte, a husárok fölverték a hétköznapi ruhát.

- Most már ne dolgozzunk kesztyűben - mondá -, hanem gyűrjük fel inkább a karunkat.

S dolgoztak is eredményteljesen két kézzel egész a mai napig, megérdemelve az elismerést, mely a szegedi négyéves királyság megszűnését kíséri.

AKIK A HALÁLT HÍVJÁK

Hiúság! - mondják a vezércikkírók. Betegség! Mánia! - szólnak a doktorok. Divat! - sopánkodnak az asszonyok, midőn egy-egy új öngyilkosság történik. És meglehet, egyiknek sincs igaza. Nevelés! - mondhatná egy hang. De ennek a hangnak gazdája alszik és nem lát. Miatta durroghatnak a pisztolyok.

Hogy divat lenne az öngyilkosság, annak csak a körmöcbányai esetben maradt nyoma. Ott történt meg valamikor a városbíró, hogy a kertjében minden héten felakasztotta magát valaki az ott levő nagy diófára. Egészen rászoktak az öngyilkosok arra a diófára. A polgármester aztán figyelmeztette a főbíró, hogy mint magisztratuális perszónának illő lenne kivágnia a boldogtalan fát.

- Hm - mondá a főbíró fejkavarva -, ilyenkor a restoráció előtt mégis bajos dolog a közönség kedvét rontani.

De ennek is kitalálták aztán a módját, a városi hajdú kidobolta, hogy a főbíró uram jövő szombaton kivágatja a diófáját - hát addig tessék vele rendelkezni.

Hiszen nagy hatalom a divat, ől is (néha jobban, mint a pisztoly); de már divatból senki sem teszi, hogy meghaljon, már csak azért sem, mert nem élvezheti aztán az effektust, amit halálával csinált.

Tagadhatatlan azonban, hogy erre az effektusra majd mindegyik öngyilkos gondol utolsó percében. Aki megfigyeli azokat az apró részleteket, melyek az utolsó készülődésekben nyilvánulnak, az látja felcsillámlani a hiúságot, mely még a sírnál sem végződik, csak a sírban.

Ott van ez hiúság a levelekben, melyek azokhoz szólnak, kik iránt az elköltözöttek érdeklődnek; tessék ezt a stílust megolvasni. Mennyi affektáció, mennyi hatásra számított frázis! A székesfehérvári öngyilkos szerelmespár elrendeli, hogy egy közös sírba temessék őket, s egy tövisvirágot ültessenek a lábaikhoz. Kész anyag egy népdal számára, kivált ha még hozzátesszük, hogy a szülők annyira nem fogadtak nekik szót, hogy külön-külön temetőbe vitték halottjaikat pihenni. »Kegyetlen szülők!« - fogja sóhajtani a nóta. De azt senkinek sem jut eszébe megjegyezni, hogy kegyetlen gyermekek, kik összezúzták szülőik szívét.

Némelyek öntetszelegve választják ki a helyet, ahová előszólítsák a halált. Árnyas berek susogó leveleivel vegyüljön összes halálsóhajuk. Érezzük, hogy bizonyos beteges regényesség fogta az egyik kezüket, ha nem is azt, amelyikben a gyilkos fegyver van. Vannak olyanok is, akik a szerkesztőségek számára hagynak leveleket. Az ember önkéntelenül kérdi, mi érdekük ezeknek abban, hogy az itt hagyott világban másnap minél jobban szerepeljenek.

A legritkább esetek közé tartozik, hogy a mi öngyilkosaink ridegen, szó nélkül, egyszerűen menjenek el mitőlünk. Pátosz majd mindenik esetben vegyül. A halál közelsége úgyszólván költőkké teszi az öngyilkosokat. A legszilárdabb emberek szépen, szárnyalással írnak. A léleknek egzaltációja határozottan kiérezhető. Úgy tetszik nekem, mintha e szerencsétlen lények azt hinnék, hogy valami rendkívüli hősi dolgot cselekesznek, s lelkük nemes dacban, fölmagasztaltságban ringatja magát.

A rettenetes kollízió, melybe a társadalommal jutottak, az ő bensejükben úgy olvad fel, hogy a társadalom a hibás, s ő rajtuk esett méltatlanság. S a mélyen átértett méltatlanság kölcsönzi nekik azt a sajátos hangot, azokat a bús kesergő, de mégis büszke szavakat, melyek olyan fájón csengenek a szívekben... az idegen szívekben is.

Még könnyekre indítóbb azoknak a halála, kik látszólag érzéketlenül lépnek eléje. Színmutatás! E boldogtalanok cinizmusa éppen olyan hatáshajhászat, mint amazoknak a szóvirágai!

Ajkukon gúnnyal, a külső világ iránt megvetéssel enyésznek el.

»Az új csizmatisztító kefémet - írta a szabadkai öngyilkos - hagyom a polgármester úrnak.«

Egyébről nem írt. De azért ne higgyétek, mintha nem lett volna más mondanivalója a világnak, csak hogy a kefe kié legyen.

Az öngyilkosok kedélyessége a legkeserűbb szenvedésből nőtt. Vérvirág. De még ez is hatást akar tenni.

Az öngyilkos nőknél látszik leginkább, mennyire törődnek még a világgal, amelyről lemondottak. Legszebb ruháikat veszik fel, rózsát tűznek gondosan fésült hajukba, s annyira szembeszökő a hiúságuk e borzasztó lépésnél is, hogy eszembe jut egy anya, aki a gyermeke temetésére öltözködött.

- Siess - figyelmeztette a férj -, a közönség már gyülekezik.

- Kénytelen vagyok tiszta alsószoknyákat venni - felelte szomorúan -, mert valószínű, hogy elájulok a temetésen.

De miképp is tételezhetnék fel, hogy egyszerűen, természetesen minden más utógondolatot a halálon kívül kizárva, tudjanak kimúlni az öngyilkosok, mikor maga az öngyilkosság a legtermészetelenebb.

A kérdés csak az lehet, mekkora része van a hiúságnak, a beteges regényességnek, a szentimentális idegességnek és a hatásvadászatnak az öngyilkosságban. Mert hogy ezeknek is van részük benne - az bizonyos.

S ezeken volna talán hivatva segíteni egy okszerűbb nevelés, mely edzettebb, realisabb, erőteljesebb gondolkozású, kevésbé elpuhult és unott generációt nevelne.

Mert a másfajú öngyilkosok számára nincs mentség. Azok úgyszólván szabadalmazottak.

...A boldogtalan szerelmeseket ezután is hívni fogják bolyongásukban a folyamok locsogó habjai. Csillogó tó hullámzó fodra vetett ágyat ígér nekik. Így volt, úgy lesz.

S van még egy harmadik, negyedik faj is. Mit szóljunk ezekről?

E nyáron ölte meg magát egy ismerősöm »anyagi körülményei miatt«. Ez a legszélesebb, legjáratottabb országútja a halálnak minálunk!

Fiatal férfi volt, okos és szeretetreméltó, halála nagy hullámokat vert a lapokban, mert összeköttetésben is volt némi szenzációs körülményekkel.

Elmentem megnézni szegényt. Ott feküdt Zöldfa utcai szállásán halántékon löve, részvétlenül elhagyatva. Két nyomorult milly-gyertya világította meg roncsolt fejét.

Csupán öreg gazdasszonya rendezett ott egyet-mást.

- Mi volt az oka? - kérdém fojtott hangon.

- Mi? - szólt közömbösen a spaletákat csukogatva. - Egyszer összeszámította előttem, több mint kétszáz pertu pajtása volt.

A BANKÓ

(Csevegés)

Mai napság már nem is képzelhető, hogy az embernek az egy forintosát fel ne váltsák. Valaha Selmecen még az én diákkoromban, ha egy forintost akartam váltatni, ahhoz a csínyhez kellett folyamodnom, hogy végig ütöttem a fazekasok portékáján a botommal: két három fazék és néhány serpenyő összetört. A fazekas felugrott indignációval. Az ember odanyújtotta neki a forintot nyájasan, hogy: »adja ki a többbit«. Az volt az egyedüli pénzváltási mód.

Ez abból az időből származik, amikor még nem volt elegendő aprópénz.

Még régebben éppen ellenkezőleg, csakis aprópénze volt az embernek. Az óriási lapos kétgarasosok uralkodtak. Akkor még jobban kímélték a papírost, mint a rezet. Igaz, hogy kemény tallér és húszas is sok forgott, mindamellett jámbor öregapáink rá voltak szorulva, hogy amikor bevásárolni mentek a boltokba, s egy-két száz forintot kellett magukkal vinniök, egy szolga görnyedezett a hátuk mögött a rettenetesen súlyos tarisznya alatt, melyben a pénz volt.

A kormányok bölcsessége belátta ennek következtében, hogy ezeket a terhes tarisznyákat le kell venni a szegény alattvalók válláról, s lett uralkodó a bankjegy, melynek az lett a neve, »fekete bankó«. Még ma is káromkodnak az aggastyánok, hogy ez a bankó egy reggelen úgy ébredt fel, mint »aprópénz«.

Valami nevezetes változás aztán nem is történt egész a Kossuth-bankóig. Ennek örültünk csak igazán. A saját papírunkra nyomtattuk a saját gépünkkel. Ez aztán igazán »doma robiensis«, ahogy a híres Madarász László szerette mondogatni.

Hát ez is csak bankó volt, ez se becsülte meg magát, sőt tovább ment a fekete bankónál is, s ez egyszer szépen megkötötte magát, hogy ő feladja a szolgálatot, ő többé szentnek se lesz csereeszköz.

Ebből a korból való az adoma, hogy a losonci vásárról hazajött férjet így fogadta a paraszttasszony:

- Eladta-e, kend, az ökröket?
- El én.
- Ugyan mit kapott, kend, értök?
- Háromezer forintot.
- Jézus Mária, mit csinálunk annyi tenger pénzzel?
- Hát ködmönt vettem érte neked.
- Ugyan hogy volt?
- Kilencszáz forint.
- Megbolondult, kend? És a többi pénz?
- Kifizettem vele a zsidónál az adósságunkat.
- Hát még?
- Megvertem tetejében, mert nem akarta elfogadni.
- Hát a többi pénz?

- Azon meg almát vettem a gyerekeknek.
- Szent mennyei szüecske! Hogy hozzuk haza azt a sok almát?
- Mind ott van, fiam, a kis kézikosárba a lőcshöz kötve.

Így lett a Kossuth-bankóból pénz helyett - inkább relikvia, amit nem a bugyellárisába hordott az ember, hanem az eszterhaj alá rejtegetett.

Utána következik az »Erzsike-bankó«. Egy szépséges asszonyi arc volt rajta. A nép ráfogta, hogy az Erzsébet királyné képe. Így mégiscsak jobban megszívelte a zsebében.

Az Erzsike-bankót felváltotta a »zöldhasú banknóta«. Reménység színe a zöld, de a kétfejű sas rajta ül még feketében, csak hogy már nagyon apró volt.

Míg végre két év óta itt a kék bankó, a »kényelvű«.

A kétfejű sas már nem ül rajta - *de még mindig eszi nagy étvággyal.*

A T. AKADÉMIÁBÓL

A »t.« most nem jelenti azt (mint a t. Háznál), hogy »tisztelt«.

- Tudjuk, tudjuk - mondja az olvasó - a t. itt azt jelenti, hogy »tudós«.
- Dehogy, dehogy, azt jelenti az, hogy »tüzes«.

Mert az Akadémia csupa tűz volt ma, csupa puskapor.

Mert csodálatos eset esett.

*

A t. Akadémia arról volt nevezetes eddig, hogy Európa minden pontja közül a legtávolabb esett Magyarországtól.

Történhetett itt minden, lángba gyúlhatott az ország, az Akadémia nem vette észre. Új tanok, új eszmék, új világ nyílt, az Akadémia mindarról sohasem tudott semmit.

Az Akadémia kapuja az a kapu, amelyre fel lehetne írni:

»Ti, akik ide beléptek, hallani és látni nem fogtok többé.«

Az Akadémia olyan, mint a börtön. Földi zaj oda be nem hat, olyan, mint a Salamon hivatalos lapja, mely még egy nagy nemzeti háború idején is azt közölné: »Adria mellett a tenger csendes«.

Az Akadémiában sohasem változik semmi, csak néha a szolga. Ha a szolga meghal, akkor új szolgát szerződtenek. Mert a szolgák itt is halandók, csak a tagok halhatatlanok.

S íme ma egy idegen mégis becsúszott azokon a rideg tölgyfaajtókon, és azt mondta, »itt vagyok«.

Pedig nem is valami fényes úr, nem jött hintón, hanem az utcáról jött, a csöcselék közül lépett be a tisztelt Akadémiába.

Ez a parvenü az *antiszemizmus*.

S utána csúszott nyomban, bicegve a *filoszemizmus* is.

Sánta és vak ember együtt jár.

*

Ott ültek, üldögéltek. Tanárky tartott emlékbeszédet a kedves emlékü Molnár Aladár felett.

Szép emlékbeszéd volt. Szomorú arccal hallgatta az öreg Pauler az elnöki széken. Gyulai Pál eleven szemei ködbe látszottak borulni.

Tanárky szépen is komponálta ki a dolgot; hanem valahol az emlékbeszéd közepe táján úgy kívánta az eszme-menet, hogy egy kicsit megcsipkedje az arisztokráciát. Azokra bizony rá is fér.

Sehol sincs - úgymond - olyan kozmopolita arisztokrácia, mint minálunk. S még azokra a szép mágnásasszonyokra is ráeresztett egy kisebb fullánkot. No, ilyen is csak egy tudóstól telik ki.

Nem volna Szász Károly, ha íziben észre nem venné, hogy ennél a dolognál föl lehetne egy kicsit élénkíteni a nemes testet (mely lomhább a Jókai basibozukjánál is), s közbekiált egy miniszteriális éljent.

Sok ember aztán olyan, hogy ha éljent hall, az ő szája is rámegy, lett hát tömöttebb éljenzés.

Mire - köd előttem, köd utánam - egyszerre országgyűléssé változik a szürke terem, s ellentmondó zúgás hallatszik több felől.

Trefort ijedten kapja hátra fejét Ipolyi mögül, hogy »mi ez, mi?« Talán álmodik.

Thaly belekiált: »Ne tessék idehozni a politikát«.

Hozza bizony az ördög! - gondolja magában Trefort és Pauler; még onnan is kivinnénk szívesen, ahol a saját tövén van.

Ez a jelenet volt a prelúdium a bekövetkező erősebb harchoz, hol a két incselkedő *idegen* két táborra osztá a tudós urakat.

*

Úgy történt az egész, hogy a nagyváradi rabbi, Kohut Sándor valami »talmud szótár«-t akar kiadni. Azért hát kérelmet intéz az Akadémiához. Felolvassák a levelét. Írja, hogy a francia és a bécsi akadémia már segítyezi, sőt egy katolikus egyházfejedelem is, segítse hát a magyar Akadémia is a talmud szótárt.

- Mire jó az nekünk? - kiált bele egy hang.

A titkár az I-ső osztályhoz véleményezi küldetni.

Erre felkel Ballagi s nyakra-főre eldicséri a talmud szótárt. Nem kell azt az első osztályhoz utasítani, hanem adjuk meg neki rögtön a segítyt. Oly melegen beszélt mellette, hogy az ember azt hitte volna, hogy ettől függ az ország jóléte. Ha a talmud szótár megjelenik, nem lesz itt már többé éhes ember.

Ez a nagyon meleg dicséret elolvasztotta a keresztény tagokról az akademikus báránytürelmet és egykedvűséget.

Lassú hullámmzás volt észrevehető a padokban. Thaly hátranézett, s látta az arcokon, hogy nincs egyedül.

- Most mindjárt határozzunk felette! - kiáltá egy hang - se ne küldjük az I. osztályhoz.

- Itt verjük el rajta a port.

- Nem magyar nyelvű munka - mond Pauler Gyula.

Thaly felkel, s kijelenti, hogy nem magyar nyelvű munkának nem szavazhat meg az Akadémia segélyt. Forduljon szerző a zsidókhoz.

A szelíd Hunfalvy Pál is beleszól cáfolólag.

- A logaritmusok sincsenek magyar nyelven. Mégis kiadtuk.

- Igaz. De a logaritmusok nem zsidó biblia!

- Dehogynem! - zúg fel egy hang nagy derűtség közt. - Hiszen számtan!

Jön erre nagy összebonyolódás. Jó Gyulai Pál, mint a hal a nagy vízben, valóságos elemében van, arca szinte megnagyobbodik a gyönyörűségtől. Nem tudja, kihez szóljon, kit kapacitáljon. Ilyenkor volna jó, ha három szája lenne az embernek.

Az »eltűnt vármegyék« írója, Pesty is beleszól. Gyulai rátámad: »Te ne beszélj, te antiszemita vagy«. Akkor az öreg Pulszky kezd beszélni: »Te se beszélj, te filozemita vagy«.

- Hát persze te ugye azt akarnád, hogy csak magad beszélhess. Hanem abból semmi se lesz. Mert itt mindnyájan beszélünk.

Beszéltek is mindnyájan. A csöngettyű süvítése alig tudta lecsillapítani a zajt. »Szavazzunk, szavazzunk!«

- Ház szavazzunk!

- Ne még, míg el nem mondom... - lihegte Gyulai.

- Szavazzunk!

- Az isten szerelméért, csak még egy szót. Hiszen még annyi mondanivalóm van.

Végre azonban mégis eljutott a kérdés szavazásra.

A kérdés így volt felállítva:

»Az első osztályhoz küldessék-e Kohut kérvénye, vagy pedig most határozzunk?«

Az antiszemiták a rögtönös határozatot akarták.

Azután megejtődött a szavazás nagy izgatottság közt felállás útján.

Nemre szavaztak: Thaly Kálmán, Pesty Frigyes, Tárkányi Béla, Pauler Gyula, Hajnik Imre, Nendtvich Károly.

- Hatan vagyunk, uram, hatan - mondá Hajnik tréfálva.

Thaly felelt neki valami vigasztalót, de nem lehetett hallani Gyulai miatt, ki egyre beszélt, s még talán most is beszél, ha még nem alszik.

A SZABADELVŰ KLUB HÉTKÖZNAPON

Szélcsend van ilyenkor. A politika pihen. Gladstone-t verik. Tisza Kálmánnak a helyét is megfűjják, ahova leül.

Országgyűlési ülések nem lévén most pár nap óta, sem pedig »zivataros tárgyak« előkészületben, tehát a legteljesebb nyugalom uralkodik a Deák-párt hajdani klubhelyiségeiben, hol Deákból nem maradt egyéb, mint az arcképe.

Itt minden úgy van, ahogy volt, ez a kormánypárt tűzhelye, nyájas otthona, ahol szeretettel simulnak keblére a családtagok. Palotaforradalmaknak híre-hamva sincs. Az országban dúljon bármily vész, itt csend honol.

A tarokk és whist partikat meg nem zavarja soha semmi.

Csak egyszer, egyetlen egyszer voltak felhős napok, mikor a fúzió készült.

Csodálatos dolog volt ez a fúzió, és még csodálatosabb lett az eredménye.

Jókai Mór ezt az eredményt a következő kedélyes történetkével szokta illusztrálni: (lesztenografioztam egyszer).

»Egy kálvinista ember sokszor összejött a lutheránus ismerősével.

És valahányszor összejöttek, mindég kapacitálgatták egymást.

- Látod milyen szép volna, *ha mi ketten egy hiten volnánk*, térj ki kálvinistának.

- Minek tenném én azt, mikor az én vallásom a jobb: te térj ki lutheránusnak. Hiszen akkor is ugyanazt az eredményt érjük el!

Ezzel aztán nem hagytak egymásnak békét, s mindenik bizonygatta a másiknak ragyogó ékesszólással: mennyire előbbre való, különb az ő hite!

Egy szép napon megint találkozik a két ismerős egymással:

- No, kollega - kiáltja vígan a kálvinista -, végre hát együtt vagyunk. Ön engem teljesen meggyőzött: áttértem lutheránusnak.

- No, forgós adta! - kiáltja vissza a lutheránus. - Ott vagyunk, ahol voltunk. Mert ön meg engem győzött meg: *kitértem kálvinistának*.«

...Így lett biz az; a régi Deák-párti elemek elmentek ellenzéknek, s most ott kártyáznak a Kálvin téren, a régi Tisza pártiak pedig átjöttek ide a Lloyd épületbe. A különbség csak az lett, hogy most már mind a kettő renegát.

Hiszen tagadhatlanul voltak szilárd lelkek is, aminő például az öreg Urbanovszky Ernő, ki évtizedek óta minden délután azon a bizonyos helyen, azon a bizonyos kanapén szokott szundikálni a körben, s aki mikor a fúzió alkalmával mindenféle kombinációk tenyésztek arra nézve, hogy hol legyen ezentúl a fuzionális pártnak helye, nagyon el volt keseredve.

A tisztaisták nem akarták a régi helyet, a Deák-mamelukok ellenben akarták: végre sikerült a Tisza-pártiaknak kapacitálni a deákistákat, hogy egy semleges hely kellene.

Eközben azonban, mivel a semleges hely nagyon sokba került volna, a Tisza emberei maguk adták be a derekukat, hogy isten neki, mégiscsak jó lesz a régi ahol az új pásztor alatt is, csakhogy akkor már a Deák-pártiak olyan nagyon kapacitáltattak (nem jó nagyon kapacitálni senkit), hogy most meg már ők követelték az új helyet, hogy ami egyszer el van határozva, hát az el van határozva.

A fúzió eszméje megrendülni és ingadozni látszék e versengésben.

S a szegény öreg Urbanovszky (klub nevén *Ucsu*) mindezt a legkínzóbb bizonytalanságok és lelki veszedelmek közt nézve, egy gyenge percében ekképp kiáltott fel:

- Hadd menjen a párt akárhová! Nekem az mindegy! Én azzal a párttal tartok, amelyik idejön! Én már ide vagyok növe!

Azóta az Urbanovszky neve maradandó lesz: dacára, hogy nem az egyetlen, ki ide látszik lenni nőve a füstös falakhoz, a barna asztalokhoz, a kétágú gyertyatartókhoz, a biliárd monoton zörgéséhez, hol Kemény Gábor szokott remekelni, ha hű mamelukra talál, ki le hagyja magát udvariasságból veretni.

A tarokk-asztalok egyikénél gyakran ott ül maga a miniszterelnök is, ki a tarokkjátékban se gyengébb embereinél. Mellette a nagy Futtaki kibickedik, s belebeszél a miniszterelnök kártyájába.

Szontagh Pál komor, ábrándozó homlokkal rakja össze kártyáit legyező alakra. Osztas közben a műsákkal társalog.

A »Kemény János kör« emberei az Angol királynéból itt is összetartanak. Ne menjen a pénz idegen kézbe.

Csatáry Grósz Lajos játszik a legnagyobb zajjal. Ha idegen belépne ide, azt kellene hinnie, hogy ő kormányozza Magyarországot.

Ha a miniszterelnök nem kártyázik, igazi küzdelem és szerencse kell hozzá, hogy valaki eléje férhessen. Kézről kézre adják egymásnak a szabadalmazott udvaroncok, akiknek mindig van valami mondani- vagy kérdeznivalójuk. A szegény miniszter alig vehet lélegzetet, de azért nem panaszkodik, s vastürellemmel végzi az ügyeket itt is folyton, ha jár, ha ül, mikor a kabátját húzza fel vagy le, mikor a lépcsőkön megy van jön...

Egyik bizalmas barátja már meg is kérdezte egyszer:

- Ugyan nem unalmas neked, kegyelmes uram, hogy úgy zaklatnak, macerálnak?

- Hát erre én csak azt felelem, amit a göthös ember, hogy hagyjátok el, hiszen addig jó, míg köhögök.

S ezzel majdnem gúnyosan néz oda a derék, kedves Bedekovics miniszterre, akit senki sem szólít meg, hanem ott jár idegenül, nyájasan mosolyogva, mintha cukorból lenne.

A gázak fénye vidáman lobog, az asztaloknál mindenütt élet, pezsgés... Néha harsogó kacaj hangzik fel. (Valakinek a pagátját fogták el.)

Némely asztalt nagy tömeg fog körül. Érdekfeszítő parti folyik, vagy hogy »vulpes« van valamelyik partner kártyájában, s most a kimenetelt várják szorongva, aggodalmas arccal a honatyák... Talán ugyanazok, akiknek egy elbukott törvényjavaslat miatt a szemöldjük sem rándul össze.

A klub törzsvendégei mellett ott vannak már a »succrescentiák« is: a leendő képviselők, akik összeköttetéseket keresnek, s találnak is, mert hiszen itt gyakran hangzik fel:

- Segít a XX-as!

A húszas segít, de aztán a húszast is segítik némelykor idekűnn is.

Zűrzavarosabb napokon idesettenkednek az újságírók is, persze leginkább a külföldi lapok levelezői (a magyar újságíró azt szereti, ha a hírt helyébe hozzák), s innen kerülnek ki aztán a legszenzációsabb hírek a világba.

Mikor nem rég a főrendek másodízben buktatták meg a házassági javaslatot, csövestül kullogott be a sok reporter, félreszólítva egy-egy belső embert.

- Kérem, nagy baj van! A magyar papírok kezdenek alászállni a börzén. Azt hiszik a börzéken, hogy válság van. Hát mit telegrafirozzunk?

- Hm! - mondja a főember... - Hát hogy mit? Az ördög tudná...

- Pedig nagyon fontos az államra nézve, hogy mit sürgönyözzünk.

- Nagyon fontos? Akkor hát sürgönyözzék azt, amit akarnak.

- Hogyan?

- Hát én nem játszom a börzén. Itt nem is játszik senki. Ha csak Wahrmann nem. Wahrmannak pedig mindegy, mert visszanyeri holnap, amit ma veszít. Hanem ha éppen kíváncsi, megkérdezem a miniszterelnöktől.

El is megy a főember, s megmondja a dolgot Tiszának.

- Hát tudom is én! - mond Tisza egykedvűen. - Egyébiránt kérdezd meg Szapárytól.

Elmegy hát megkérdezni Szapáryhoz.

- Kegyelmes uram, a magyar papírok ára hanyatlik a külföldi börzéken. Hogy mit kellene sürgönyözni?

Szapáry mély gondolatba merül.

- Mit? Legjobb lesz, kérdezd meg Tiszától.

Így aztán elmegy a főember, s még egyszer megbiztatja az újság-reportereket, hogy intézzék el az ország pénzügyi renoméját a börzén a saját tetszésük szerint.

Európa jegyezze a hangulatot akármilyenek, az a klubot nem izgatja, a klubban nincsen semmi baj, a klubban a hangulat emelkedett...

Mindegy, ha egy kézben vagy két kézben vannak-e a honneurök.

A DEMOKRÁCIA A SZABADELVŰ KLUBBAN

Nagyon csudálkoztam eleinte, mikor a felállított mintából megláttam, hogy a Deák Ferenc alakja *háttal lesz fordulva* az országgyűlési liberális kluboknak.

De most már értem és belenyugszom. Mert úgy lesz az találó.

Nyájas diskurzus közt, talán éppen e falak közt, a szivarfüst gőzében, a kártyák csattogatása mellett szidják legtöbbit azon ismeretes szavazás óta a méltóságos Házat, amiért az most egyszerre elfordult a vérből nőtt fényes jelszavaktól: az egyenlőség, testvériség, szóval a demokrácia tanaitól.

Pedig az legalább nyíltan teszi.

A szabadelvű párt ezt a két üres frázist, mint két szilaj csikót a kocsija elé fogja, amikor el akar valahová jutni: de mihelyt otthon van, legott istállóba zárja a pegazusokat.

Mindössze négy nap előtt esett meg a szóról szóra következő adoma, mely ha igaz, erősen illusztrálja a társadalmi hangot ott, ha pedig csak költött, akkor abban van a jelentősége, hogy tökéletesen igaznak látszik.

A nagy teremben többen tarokkoznak együtt. Fogdosták a pagátot, mely ha igaz, meglehetősen hasonlít Tiszához. Akárhányszor fogják is el, azért mégiscsak ő a honneur a következő osztásban.

Ott ültek, üldögéltek gróf Bánffy Béla, Csatáry Grósz, az orosz konzul stb.

- Herr Grósz, ön oszt most - mondja a muszka konzul németül, mert a kártyabeli királyok diplomáciai nyelve a szabadelvű klubban a német.

- Ich bin kein Grosz - mondja Csatáry bosszúsan. - Mein Name ist Csatáry.

- Also, Herr Csatáry.

- Ich bin von Csatáry - igazítja helyre a nagyérdemű orvos még bosszúsabban.

Az orosz konzul arca kigyúl erre. Mert hát mégis mit szól ehhez a felséges cár, ha megtudja, hogy az ő personálisát kétszer meri valaki helyreigazítani, s finom gúnyos mosollyal fordul Bánffy felé.

- Kedves gróf! Hallott ön valamit a mi Pál cárukról? Igen kedélyes ember volt! S éppen nem nagyzott egy csöppet sem. Volt egy kincstári bérlője, egy felfuvalkodott német származású úr, akinek egy igen szembetűnő púp volt a hátán. Ez is elég baj volt, de még ennél is nagyobb az, hogy Zweibuckelig volt a vezetékneve, amiért aztán egész Szentpéterváron utána kiabáltak a gyerekek: »Zweibuckelig, Zweibuckelig!«

Annyira elkeseredett erre Zweibuckelig uram, hogy felment a cár elé panaszra, hogy ő túl nem éli ezt a csúfságot, tegyen intézkedést öfelsége.

»Kedves uram - mondá I. Pál mosolyogva -, egy púpot levehetek önről, az igaz, de azon a másikon, amit az Isten adott, nem segíthet sem cári ukáz, sem diploma.« Eddig van ez a történet, kedves Bánffy... hol is hagytuk csak el? Igen, igen, ön oszt kedves, Herr von Csatáry...

Ez a megtörtént adoma sorba jár azóta a szabadelvű kör tagjai közt, mindenki nevet rajta, és mindenki *igen* szellemesnek találja I. Pált.

HOGY KELL SZÁZ ARANYAT NYERNI

(Elmélkedések a Sziklay könyve fölött)

E napokban meglátogattam az ötvös-kiállítást, Pulszky Károly megígérte, hogy megmutogat mindent, de nem találtam ott délelőtt se őt, se Thallóczyt. A két jeles fiatal tudós bizonyosan alszik ilyenkor. Hát árván, tudatlanul jártam ott a tömérdek arany között.

Ez öregúr hozzám lépett, s gömöri akcentussal kérdezé:

- Nem tetszik tudni, kérem, hogy a zálogház is állított-e ki valamit?

- Bizony nem tudom, kérem.

Egy vénkisasszony megáll a Forgách püspök-féle kehely, majd a Bocskai-korona előtt, s imigyen kiáltott fel:

- Minden van itt... minden van! - Azután, hogy mégis lebecsmérelje a kiállítást, felsóhajtott. - *De mit ér, ha arany hamutartó még sincsen!*

Erről aztán egyszerre eszembe jutott a mai kritika, amelyik éppen ilyen vénkisasszony, tele van irigységgel és elfogultsággal.

A mi kritikánknak még egy kincses házban is van valami kifogása! Mert hát mit ér, ha hamutartó még sincsen!

Úgy, úgy, ha a kritikus kezébe vesz egy regényt, ha műregény, mélyebben kifejtett lélektani motívumokkal, azt a diffikultást csinálja:

- »Szép, szép, de unalmas olvasmány.«

Ha azonban ellenkezőleg áll a dolog, akkor érdekesítő könyv ugyan, de nincs benne elég pszichológia.

Vegyük azonban, hogy olyan mű akad a kritikus kezébe, amelyben benne van mind a két jó tulajdonság, akkor meg már bizonyosan a mese ellen lesz kifogása, és ha még a mese is remek, akkor az író világnézetét ócsárolja. De ócsárolni okvetlenül kell valamit.

Így lesz ez, így is volt ez mindég. Az életben is úgy van, »hogya a királyok építenek, sok dolguk van a kőműveseknek«, s a kőművesek sok ostobaságot fecsegnek össze malterozás közben.

De én csak a regényre példálóztam, hátha még egy rajzkötet kerül a kritikusok szeme elé, ez még csak az igazi veres posztó.

Nem is irigylem én most az én derék barátom és íróársam, Sziklay János sorsát, aki egy rajzkötettel jön elének e cím alatt: »Szép Balaton mellől«.

Igen! Kiáltja vérbe forgó szemekkel a kritika. Megint valaki, aki könyvet mert írni! Mily vakmerőség! No, megállj!

S mint ahogy a mesékben a sárkány hetvenhét tajtékzó szájával közeledik, s fújva dübörögve kiáltja messziről:

»Könyvszagot érzek! Jaj annak, aki ezt cselekedte!«

S kimegy ádáz dühvel az ólomszérűre, s földhöz paskolja azt a valakit, aki nincs ott. Aztán nagyokat fúj utána, hogy ő milyen vitézséget cselekedett.

Oh, oh! Tehát egy új könyvet írt az én barátom, Sziklay János.

No, lássuk csak.

S mielőtt kinyitná az ember az első lapot, büszkén ereszti ki orrán át a szivarfüstöt, mert hát nagy öröm az, ha valaki könyvet írt, s ha az a valaki nem maga az ember.

Rajzok! Oh, jaj! A középkorban éppen úgy üldözték az olyan anyákat, akik szörnyeket szültek!

Szegény rajzok! De hát hiszen olyan igénytelenek, olyan kevés helyet foglalnak el, s mégis hogy nekik esnek nagy pallosukkal a kritikusok. S miután kiadták a mérgüket, maguk is leülnek az íróasztalhoz rajzot írni.

Ha egy kritikus rajzot olvas, akkor okvetlenül beszélyt szeretne olvasni, s ha beszélyt olvas, akkor az a szeszélye támad, hogy neki regény kellene.

Csak hogy ez nem megy, kérem. Ha rajzokat olvasnak önök, tessék a rajzok mellett maradni. Ha egy földszinti házikóba lépnek, hát ne tessék benne keresni a lépcsőt, amely az első emeletre vezet.

Mind ez a sok bevezető szó csak arra való, hogy az én Sziklay barátomat kimentsem, amiért rajzokat írt, s miután lehetnek olyan emberei, akik most tavaszra valami egyebet vártak tőle, talán egy történeti drámát, meglehet egy földrajzi munkát, vagy mit tudom én, mit, egyszóval az a divat van most, hogy mindig csak azt kellene megírni, amit a kritikusok írnának meg, ha írni tudnának, és ha valaki valami olyat ír, amit tud, azért bocsánatot illik kérni.

Sziklay olyat írt, amit tud. A szép Balatont senki sem ösmerheti nálánál jobban. Az ő erőteljes tolla ragyogó színekkel festő ecset. A fiatal irodalomban senkinek sincs olyan nagy szóboisége, mint neki. Csakis ő teheti azt, ami e rajzokban a kiemelésre legméltóbb, hogy míg más ember

csak leírja a természetet, ő *feltámasztja*. Locsogni halljuk a vén Balatont, látjuk röpködni a vízimadarakat... szárnyuk csattan... egy-egy tolluk lehull a magasból. A Balaton-parti sásokon, füveken a harmat reszket... szöcske ugrándozik, gyík suhog a buja növényzet közt. Az olvasó felkiált: »Ez a Sziklay jeles író!«

A leírások közben lassan, nehézkesen fonódnak az egyes napok meséi: a bog néhol lazán van megkötve, másutt nincs elég ügyesen kioldva. S az anyag sem mindég új és friss. Az emberek se lépnek elő egész elevenen, párbeszédjeik nem jellemzők mindenütt, karakterük nem egyenletes. Itt van valami, ami fölösleges, amott meg nem ártott volna még beszöni valamit.

Az olvasó leszáll egy kisebb mértékre az író megítélésében...

Helyes, de most aztán arra való volna a kritikus, hogy siessen elmondani az íróról, hogy még messze van a harmincon innen, s hogy az őszinte, nyílt természetet könnyebb volt neki megismernie, mint a zárkózott embereket. Hat-hét tanító már belecsepegtette a maga tudományát, tud festeni, érezni, lelkesedni, de az utolsó mester, az *élettapasztalat* még csak ezután nyitja meg előtte azt a nagy könyvet, amelyben az emberek belseje van lepingálva, s ez olyan belső, amely (anélkül, hogy Kerkapolyt idézném) a külsőt is jobban mutatja, mint maga a külső.

Sziklay Jánosnak e kis könyve valóban nagy haladás eddigi könyvei után, s a legfokozottabb igényekkel lehetünk munkálkodása iránt.

Csak egytől óvakodjék, az utánzástól és a kitaposott műformáktól.

Mert jók ezek arra, hogy az ember Kisfaludy társasági tag legyen velök, de nem jók arra, hogy a publikum megvegye a könyveit, s élvezetet találjon bennük. Mert minden igazi tehetség megtalálja magának a formát, úgy, ahogy minden szép asszony csak azzal az arccal képzelhető szépnek, amilyen az ő arca. Hiábavaló dolog lenne azt kívánni, hogy Csumik Borbálának a Székely Klára arca *adatódjék*, hogy akadémiai szóval éljek.

E napokban valaki előhossa nekem beszélgetés közben, hogy egy regényt szeretne írni.

- Regényt? - mondom. - Az igen helyes dolog.

- Egy történeti regényt szeretnék írni. Fölséges tárgyam van hozzá, egészen új és bizarr...

- Ah!

- És be szeretném nyújtani a Kisfaludy Társaság száz aranyos pályázatára.

Elmondta aztán a mesét és a tervezetet, s mialatt beszélt, kigyúlt az arca, sőt lassan-lassan az enyém is, mert valóban pompás dolog az, amit meg akar alkotni.

- No és miért nyújtja ön be ezt a Kisfaludy Társasághoz?

- Mert meg akarom vele nyerni a száz aranyat.

- Bolondság! Mondjon ön le arról, kedves barátom. Az ön regénye arra túlságos jó. Ezt a tárgyat nem lehet úgy elrontani, hogy nyerhessen vele.

Csodálkozva emelte rám a szemét.

- Nem tréfálok. Nekem őszinte meggyőződése. Hanem ha ön meg akarja mindenáron a száz aranyat nyerni, arra ajánlok én önnek egy csalhatatlan módot.

Szemei felvillogtak, de azért még mindig kétkedve forgatta őket.

- Vegyen elő egy regényt a Kemény Zsigmondéi közül. Ezek elősmert regények. Ott megtalálja ön a kezdést, hogy »*Szép verőfényes délutáni nap volt...*« - erre fogja meg ön a tollát és kezdje

meg a maga művét így: »Förtelmes esős idő volt« - ekkor olvassa el tovább; ott körülbelül ez fog állni: »a budai úton két levante haladott« - ön most már írja következetesen: »a székesfehérvári úton három levante ügetett« - s mire ön a könyv végére ér e szolgai utánzatban, akkorra ön megalkotja az *első műregényét*.

- De mi hasznom lenne ebből?

- Az, hogy önnek ezen kitűnő regény után joga lenne megírni a maga »rossz« regényét, amelynek terve engem elragadott.

*

A derék úriember mosolyogva hallgatta tanácsomat, s mikor elváltunk, bizonyosan kinevetett, mert hát én nem állok kritikus hírében.

És mert ő még nem találkozott az ötvös-kiállításon azzal a vénkisasszonnyal, aki öt szoba drágaság közt is arról sopánkodott, hogy: de hamutartójuk mégse volt a régieknek.

KORTESVILÁG

Nem hiába üldögél hosszú, őszbe csavarodott hajával az öreg Roboz már vagy három hét óta a Ház folyosóin, végre kiszorította gróf Széchenyi Pált követjelöltnek Somogyban.

A folyosókon igazi vásár van.

Makrapipás, darutollas alakok jönnek a folyosókra, végigdübörögnek merészen a korridoron, hetykén sétálnak fel s alá, s várják a jó szerencsét.

Amit ők árulnak, az kelendő portéka most.

A szájakat árulják.

S az ő szájuk a kerület lelkiismerete. A népbizalom, a népszerűség.

Itt van a világhírű Cziner bácsi, aki nem is egy kerület, hanem talán hat kerület is. Három esztendeig szegény ember, hanem ilyenkor nagyhatalom. Ki is húzza magát derekasan, s ravaszkan pislog ide-oda, amint nagyságos, méltóságos tenyerek nyúlnak a barna keze után szertelen nyájassággal.

Nem mindenkit részesít kegyében, csak úgy félvállról pislog oda, mérlegelve lelki tenyerén, melyik a súlyosabb ember.

De itt van Cziner bácsinak egész nemzetsége. A híres Horváth Pista a felvidékről. Nagyon el van keseredve az öreg, s irtóztató antiszemitát játszik, a zsidók mindenét elszedték; »isten látja lelkét, nem adhatja olcsón a kerületet a keresztényeknek«.

Megjött s ott ödöng Doma uram is a barkóvidék lelkeinek bizományosa.

»Eljöttem szétnézni - mondja -, de most az egyszer valami derék embert szeretnék.«

Ez még csak prelúdium. Mint mikor háztűzet nézni járnak a legények. Még nagyon tartják magukat, s ha történik is valami közeledés, egy kis nyájas szóváltás, ez még mind csak amolyan tapogatózás számba megyen.

A kortes uram csak példálódzik, az aspiráns csak tempózik, s ezekből a folyosón megindított kokettírozásokból csak később lesz a »kötelező parola«.

Hanem persze azután minden parola-nyújtásnál a kortes markában marad egypár százás bankó.

S nemcsak a kitanult, ravasz kortesek sietnek kihasználni a leáldozó nap nagyobb melegét (itt éppen az ellenkező áll, mint a természetben), hanem egész vidékek is beletanultak az idők folyásában.

Tömegestől jönnek a deputációk az ország vidékeiről kunyorálni ezt vagy azt. A folyosók padjait egész hosszan ülik el. Hiszen ezek azok a napok, amikor a néptől nem lehet megtagadni semmit, amikor a nép kerekedik felül.

A selmeci bányász-akadémikusok közt van meg az a szokás, hogy mindég öreg tanuló mellé beosztanak egy vagy több balekot az első évesekből, akiknek »fuchs« a nevök. A fuchsok valóságos rabszolgái az ő uroknak, egész éven át, egyetlen egy napot kivéve: április elsejét.

Április elsején megváltozik a viszony.

Ezen az egy napon a »fuchsok« uralkodnak a veteránok fölött, s ilyenkor ugyancsak sietnek megkínózni kínzóikat, mert a következő nap már megint emezeknek az uralma folytatódik.

Az öreg Cziner bácsi kalapján kevélyen lobog egy fekete fátyol, s szép cseresznyepirosra kiszítt szopókában, rangosan, foghelyen szívja a británikát, s amint fölfelé száll szeszélyes karikákban a kékes füst, s Cziner bácsi megvetőleg fúj közé egyet-egyet, öntelt arcáról szinte le lehet olvasni, hogy:

»Most mi dirigáljuk az országot!«

KORTESESZKÖZÖK

Nem akarom itt leírni néprajzi szempontból a kulacsot, a butykost, a kettéhasított banknótát. Hiszen a korteseszközök ma már annyifélék, hogy lehetetlen volna elszámlálni. Vácon szűrt osztogattak egy hatosért, a Mara Lőrinc kerületében a takarékpénztári könyvecskék voltak a bolondító csalmatok.

Legpraktikusabbnak bizonyult alkotmányos életünkben eddig, ha valami nagy úr a községeknek ígér beneficiumot, legelőt vagy néhány hold erdőséget. Hiszen csak ígérni kell, megadni nem. Ilyen alkalmakkor aztán a községi testületi szellem tartja össze a vótumokat egy táborban.

Hanem hát persze ahhoz az kell, hogy a jelöltnak szomszédos domíniuma legyen az illető községgel.

A szomszéd-domíniumos jelöltek azonban átkozottul kezdenek fogyni, sőt általában a domíniumosok is.

A képviselőség utáni hajhászat nem csökkent ma sem, még inkább növekedett, de azért a korteskedések mégis csökkentek, de nem a szigorú választási törvény, hanem az általános elszegényedés miatt.

A felséges »nép« szempontjából legjobb jelöltek ez idő szerint a habarékpárton vannak. Nagy urak, gazdag mágnások, kiknek módjukban áll kinyitni az erszényt.

A másik két párt emberei nagyon könnyelműen veszik a dolgot.

A függetlenségiek így okoskodnak: »Ha kellünk a népnek, hát majd megválaszt«.

A kormánypártiak pedig így: »Ha kellünk Tiszának, hát majd megválasztat«.

Tudják a kópék, hogy kellenek!

Csak a habarékpárti ember megy a bizonytalanságnak, ők nem bízhatnak sem a népben, sem a hatalomban. Ők nem kellenek senkinek. S mert tudják ezt jól, ők a legjobb, legzsírosabb jelöltek, kik jelentékeny elszánással lépnek a választás deszkáira.

Bomlik a világ. Az elszegényedés elvette a választások poézisát.

Más időkben ilyenkor már ezer meg ezer kortes szellem szállta meg az országot, s folyt a bor a hordókból, s folyt a meggyőző szó a kortesek szájából. Muzsikaszó is volt hozzá. A kottára szedett programoknál semmi sem bírhatott nagyobb hatással.

A civilizáció kezdi eltörölni az ólombotos, pityke-mándlis, tollas korteseket.

A kortesek most a lapok.

Lepedős papirosok hozzák meg a kerületekbe a fölléptetendő jelölt hírét, érdemeit.

Mennyivel szebb volt ezt élőszóval hallani a kortesektől.

Tucat számra indulnak meg a lapok most. Mint mikor a legyek éledeznek tavasszal. Az ember tűnődik rajta: ugyan hol lehettek ezek a télen? Itt is, ott is fölveti magát egy-egy újság, az ember azt hitte róla, hogy nem is él már. Hanem ilyenkor előjön valami lyukból, mint a vakondok.

Hogy ugyan hol tartózkodnak három év alatt ezek az »obsitos« katonák, melyek most parancsszóra egyszerre nagy csörtetéssel özönlik el a vidéket?

A kormánynak négy-öt ilyen lapja van, de ezeket sohasem lehet látni.

Halljuk, hogy élnek, de nem látjuk. Tudjuk, hogy szubvencionálja őket a kormány, de nem vesszük észre, hogy miért.

Homályos dolgok ezek nagyon.

Mesélik, hogy egyszer valaki föltette magában, hogy prenumerál egy ilyen lapra, s beállított a szerkesztőhöz.

- Mi tetszik? - kérdé udvariasan a szerkesztő.

- Előfizetni jöttem »Népboldogság« című lapra.

- Igen? - tagoló a szerkesztő savanyúan. - Én azt hiszem, uram, hogy az nem a kegyed számára való lap. Nem ajánlom, uram. Hiszen az csak az együgyű népnek készül.

- De nekem éppen néplap kell.

- Igen? - vágott közbe kétségbeesve. - Oh, ha néplap kell, akkor ajánlom a Nagy Miklósét, a »Képes Krónikát«.

- De nekem éppen csak az ön lapja kell.

- Higgye meg, pedig nem érdemli meg. Hiszen a napilapok is olcsók. Ez pedig drága is, de nem nyújt semmit!

- Mindegy, már én föltettem magamban.

- Isten neki, uram - mondá a szerkesztő bús sóhajjal -, s mennyi időre jegyezzem be?

- Egy félévre. S a mostani számot mindjárt el is viszem.

A szerkesztő elhalványodott.

- Az lehetetlen - dadogá. - Ön sokat kíván tőlem.

- Teringette, uram, hiszen megfizetem.
- Igaz, igaz, kérem... de mégis esedezem önnek, mondjon le arról, hogy az én lapomat járassa.
- Nem tágitok. Sokkal nagyobb tisztelője vagyok önnek...
- Kész vagyok bármi áldozatra, csak ne kívánja.
- Nem alkuszom.
- Hát akkor menjen ön pokolba a kívánságával. Tudja meg, uram, hogy az a lap csak egyetlen egyszer jelenik meg évenként, s akkor is egyetlen egy példányban, amelyet januárban a szubvenció kiutalványozása végett szoktam bemutatni a bölcs kormányznak. Alászolgája.

Hát mondom, az ilyenféle lapok most mind föltámadának szunnyadásaikból, s hirdetik az igéket szanaszét a kerületekben.

S ezek a fekete apró betűk most a fekete hadsereg.

Csak hogy ez a sereg csak úgy győz, ha elegendő muníció adatik melléje.

A HÚSVÉT FALUN

Nagypénteken elhal a harang szava a kis csendes faluban, s a kerepelő tompa zordon hangja adja tudtul a sötét napot.

Az ájtatos hívek visszagondolnak a kétezer éves történetre. A kis gyermekeknek egészen új még az.

Télen, mikor csikorgott a hó, mikor a házfedelek olyan fehérek voltak, mint az abrosz, akkorról még visszaemlékeznek a kis Jézuska születésére. Bethlehemes pásztorok elénekelték szép versekben. Mélyen megható volt, hogy a kis Jézuskát hogy melengették leheletükkel az okatlan állatok...

Hát ma megint annak a történetnek a folytatása van.

Látszik is mindenről. A kemencében most is olyan nagy tűz lobog, mint akkor. A dagasztóteknőben ugyanaz a finom fehér tészta dagadozik. Az édes mama két összekötött lúdtollal tojássárgájából festi a pohos fonatosokat, melyek kíváncsan terjeszkednek el a pléhekben. Ez aztán az igazi ecset!

Ott künn a mozsárban mákot tör az öregbéres, csak úgy döng bele a ház, amint hatalmasan felelget a szomszédba, ahol szintén mákot törnek.

A kisgyerekek kiérzik ebből a rendkívüli jövőt, s kíváncsian tudakozódnak, hogy most ugyan ki született.

- No, hát gyere ide a térdemre, te kis mamlasz. Majd elmondom. Nem született ma senki, hanem az a kis Jézuska, aki az aranyos diókat hozta télen, meghalt.

- Meghalt szegényke?

- Hiszen láttad a szobában lerajzolva a kereszten. Ott a nagy kép az apa ágya fölött.

- Az a szakállas ember? Hiszen a Jézuska még kicsike.

- Megnőtt azóta, bohó... Nagy lett, férfi lett, az igazságot hirdette, hát megfogták a zsidók és keresztre feszítették...

- Megint azok a csúnya zsidók...

(Nem megint az, te csacsi. Hanem ez a többi a megint.)

A kétezer éves történet így kíséri a gyermekek képzelődés világát egész éven át karácsonytól húsvétig, húsvétól pünkösdig, s megújul a szent rege évről évre, mint ahogy a régi füvek nőnek újra a réten, s a régi lombok visszaaggatóznak a fagallyakra.

Nagycsütörtöktől egész szombat estig megy a gyász. Élénk színű kendőt nem tesznek fejükre az asszonyok. A templomba is úgy sereglenek a hívek, mint ahogy a temetésre szokás. Csikorgó csizma nem illő most, se slingelt kötény, vagy piros galand.

A templomban a szent passiójáték folyik. Oh, a kis gyermekek milyen haragvó szívvel, milyen megriadt tekintettel nézik a »fölfeszítést«, s hogy villognak szemeik, mikor fölharsan szombat este a halleluja, hogy az »Üdvözítő föltámadott«.

Hát igaz lehet-e ez mind?

Igaz, bizony igaz! Mire felnőnek e kicsinyek, minden meg fog változni körülöttük. Más világ lesz, más emberek. Sőt még ugyanezek az emberek is mások lesznek. Erdő helyén mocsár lesz, mocsár helyén szántóföld lesz, házak helyén tövis nő és dudva... Mindent összezavarhat, felfordíthat az idő, de a szent rege mindég marad, s örök kísérője lesz az emberiségnek.

Az Úr föltámadt harmadnapra. Újra zúg a harang a toronyban. Az igazság diadalmaskodott, s efölött most már örülni illik minden jámbor kereszténynek.

Van is elég öröm a programon. Minden nemű és korú ember megtalálja a magáét.

Nemcsak a konyha adózik a nagy ünnepnek mindenféle jókkal, s ez az a nap a tót ember szerint, mikor az ember olyan jól lakik, hogy se ülni, se állni, se lefeküdni nem tud, hanem megvannak a szívgyönyörködtető örömök is. A szüret még nem volt olyan régen, hogy meg ne maradt volna a pincében a legjavából egypár liter: annak most végire kell járni vidám beszélgetés mellett. Úgyis képviselőjelölteké fog ezután fogyni.

Koma a komával, sógor a sógorral összeülnek, s kicserélik eszméiket a világ dolgainak a folyásáról.

- Mégiscsak azt mondom én, sógor, hogy nem bolond ember az a Tiszai Kálmány. A béresben is az olyat szeretem, aki kilenc évig állta meg egy helyen...

- De mást beszélnek a baliak. Erősködnek, úgymond, hogy ők jobban tudnák...

- Sok beszédnek sok az alja, sógor.

- Dejszen, a hordóra is jó minden tíz esztendőben új abroncsot verni.

- Meghiszem; de már azt az egyet mégse engedném, hogy a vasabroncsot levegyék s nyírgúzzsal tartsák össze a dongákat. Mert abroncsa válogatja, sógor...

- A fekvés is jobban esik, ha az ember az egyik oldalról a másikra fordul.

- De fordulás közben könnyen ki is pottyannhat az ágyból. Annak a mondója vagyok én, hogyha karó helyett oszlop jön ám rajta, de nem sokat hederíték rá, ha úgy szólak: »Félre erdő, bokor jön helyetted«. Nem bolond az erdő, hogy félre menjen!

Ilyen szép jelképletes szavakban morzsolgatják a nagy politikát az atyafiak iddogálás közben. Igaz, hogy egyik se lesz bölcsebb belőle, de legalább az idő telik jól és gyorsan.

De az öregek mulatsága nem ér egy pipa dohányt sem összehasonlítva a fiatalokéval.

A szűcs már harmadnapra rajzolja penicilusával a festett tojásokat. Ékesebbnél ékesebb figurákkal telik meg a piros fal. Madarak, tulipánok, szívek, vasmacskák, rózsák s mindenféle jelvények pompáznak rajtok. Filigrán keze van a majszternek: csupa gyönyörűség, ahogy az kivakarja mindenkinek kívánságát.

A színes tojásoknak nagy szerepük van húsvét másodnapján, mert akkor esik az öntözködés.

Hajadon leányok már két hét óta számígtatják, néha előre megálmodják: ki jó őket megönten.

Melyik legény kapja a legszebb tojást? Ennek a virágtalan is jó lesz. Amazt pedig csak egyszerűen mézespálinkával fogják megkínálni a szülők. Aki a színes tojást kapja, az lesz az igazi.

De azt nem nehéz kitalálni, ki kapja. Hiszen arról már húsvét első napja tájékoztathatta az illetőt.

Minden leány bokrétát küld ezen a napon korán reggel annak a legénynek, akit ki akar tüntetni. Nem igazi virágból van a bokréta, hanem a boltban vettből, mert ez a divat. A bokrétán alul pántlika van kötve csokorra, melynek a két vége lefityeg a kalapról. Mert a csinált bokréták mind egyformák, hanem a pántlikáról ösmeri fel a leány napközben, hogy az ő virágát tűzte-e fel a legény vagy másét. Mert aki szemrevaló, kap az nem egy bokrétát, de tízet is.

Persze az erkölcsök mindég fogynak, fogynak. A leányok most már négyfelé is küldik a virágot, s a legény köröskörül tűzdeli kalapját kilenc bokrétával nagy hivalkodásában. - Most már nehezen ismeri ki a becsületes vonzalmat az ember; mert ráfekszik arra is, letakarja szemünk elől az átkozott »módi«.

- Csak jó idő lenne húsvét másodnapján!

Ez a jámbor óhajlás fakad fel a szívekből a falvakon.

Mert ha mosolyog a nap ilyenkor és nevet, akkor szabad az öntözködés. Akkor kiviszik Pannát vagy Örzsét a kúthoz, s úgy öntik meg vödörrel, hadd legyen friss egész esztendőben. Ilyenkor aztán sikoltozik, duzzog, de legalább meg szabad fogdosni is. A szerelem szereti a durvaságot, ha őt szolgálja.

Hanem ha hideg idő van, akkor csak odabent az öregek szeme láttára történik meg az ünneplés aktus. Egy hitvány bögrécskét nyomnak a legény markába, abból önti meg módosan, szégyenlősen, a java szétfut a ruháján, alig csípi meg egy-két hideg csöpp az eleven testet. Sovány egy húsvét az ilyen!

Hanem az az igazi a kútnál. Amikor csuromvíz lesz a patyolat ingváll, nedvesen odatapad a derekához, s ingerlő idomait igazi színökben mutogatja.

Mindjárt hétfőn reggel népes lesz a falu, dörömbölés, vihogás, sikoltás hangzik mindenünnen. A legényeknek van dolguk, sorba járni a házakat egész a miséig. A misére föszedik a lányok az ünneplő ruháikat, akkor már nem szabad bolondozni többé.

Hanem a kisebb fiúk járhatnak egész nap az egykorú kislányokat meglocsolni. A szülők mindenütt szívesen látják őket, s teletömik zsebeiket kaláccsal, tojásokkal és ezüstpénzekkel. Ez apró fiúk nagy karavánokká verődnek, s úgy mennek csapatostul kislányos házakhoz: míg estefelé aztán megosztóznak a közös zsákmányon.

»Saját kezükre« csak a tehetősebbek dolgoznak, a bíró uram fiacskája, vagy a nótárius gyermeke, aki különösebb kedvezményekben részesül arisztokrata voltánál fogva, s ebből a szempontból nem lehet kompániába senkivel, mert rövidségére szolgálna.

Természetes, hogy az általános jókedvben megereszkedik az öregek fagyossága, s bizony nénémasszonyomokat is megöntik a jó rokonok, szomszédok és ismerősök merő tréfából is. Van elég tönkretett ruha, gondolhatni, s emiatt bosszankodás.

De hát nem esik messze a fizető nap. Reggelre már nagyot fordul a világ, az asszonyok dolga áll feljebb.

Most a kisleányok mennek vissza locsolni a tegnapi látogatóikat. Szemérmesen, félénken lépegetnek a kis kötényeik alá rejtett bögrével. Az alvó fiúcskát (mert az a virtus, ha olyan korán jön a kis Borcsi, mikor még Gyurica alszik) felrángatják az ágyból, s maga az édesanyja viszi oda a veszedelembé... zsupst... egyet villan a zöld bögrécske s brrr... összevacog a foga a hideg víztől. Megtörtént. Már most tessék csak visszaadni a piros tojást, amit tegnap szerezte.

A nagyobb leányoknak nem illik a legény után járni. Ők nem is mennek, de a bosszú azért el nem marad.

Összeszövetkeznek a legpajkosabb menyecskékkal délután, s amint kiülnek sütkérezni utca hosszat elülve hosszú sorban mindenütt a házak előtti padkákat, ott a vödrök és a tele kancsók elrejtve a hátuk mögött, s amely férfiember ilyenkor az utcán mer mutatkozni, pajkos jókedvökben ugyancsak zuhogtatják nyakába az áldást.

Estefelé pedig, mikor mindinkább vérszemet kapnak, még az átutazó furmányosok sincsenek megkímélve.

Minden férfi ellenség! Ez a jelszó.

Van hangos lárma, kitörő jókedv, csatara egész késő szürkületig, míg az esteli harangszó megkondul.

Akkor aztán kezdődik a tánc a faluban.

Vége az ellenségeskedésnek. Ott megint minden asszony és minden férfi kibékül.

[NYILATKOZAT]

Két nap óta kezd irántam meghidegedni minden ember. Az országházi folyosókon kárörvendve összesúgnak hátam mögött az ellenségeim, akiket én valaha megcsípkedtem. Szemrehányó arcokat vágnak a színészek, ha találkozom velök.

S ennek mindnek oka az új német lap, mely mint az Egyetértésben olvasom, azt a rágalmat komponálta ki, hogy én egy vígjátékon dolgozom.

Nem vagyok a nyilatkozatok barátja, de nehogy a maradékaim (ha lesznek) nyakára járjanak a szegény dramaturgoknak: hogy hová tették a vígjátékomat, inkább most jelentem ki, hogy nem írok semmi színdarabot, sőt nem is mondtam soha, mintha írnék.

Az egész hírből csak az igaz, hogy egyszer a Kisfaludy Társaság bankettjén kicseréltem véletlenül kalapomat a Berczik Árpádéval. De a fej a magamé maradt. S abban nincs drámaírói véna.

Mikszáth Kálmán

ISMERETSÉGÜNK TÖRTÉNETE⁷

Tízéves sem voltam, mikor először láttam a »Szegedi Híradó«-t az ő fekete arcbetűivel, elszórt soraival, eres papirosával.

Szegény jó anyámnak egy rokona járt egyszer Szegeden, az hozott neki onnan ajándékba vagy két icce paprikát. Ez a kincs volt beletakargatva a »Szegedi Híradó«-ba.

A paprikának híre kelt csakhamar. Lakott Ebecken az anyámnak egy barátnéja, Kalmár néni. Az sütötte a legjobb kenyeret a vármegyében, Kisújfaluban pediglen ott székeltek Bekényi néni, annak voltak a legkülönb befőzöttjei; örökké azt leste a derék asszonyság, ki betegszik meg a jó ismerősei közül, hogy egy kis befőzöttet küldhessen neki. Engem ki nem állhatott, mert pirospozsgás, egészséges gyerek voltam, s nem volt semmi kilátása rá, hogy a befőzöttjében részeltessen. »*Akasszák fel ezt a gyereket - mondotta -, át ehetne hajítani a házra is, mégse lenne baja*«. Ritkáson Redekyné főzte a legjobb töltött káposztát, Kazy Istvánné Bodonyban a kapitális csirkepaprikásoknak volt mestere.

Ezek a híres főzőasszonyok mind összeröföntek irigykedve arra a hírre, hogy szegedi paprikánk van. Csodálták, kóstolgatták, s elkéreggették apródunkint. Szegény édesanyám mind elosztogatta.

Utoljára nem maradt más, csak a Szegedi Híradó. Azt ideadták nekem: tanuljak belőle silabizálni.

Mert bíz én még nemigen tudtam olvasni kilenc éves koromban. Mi akkori gyerekek nem voltunk olyan bölcsek, mint a mostani kilenc éves fiatalurak.

Nekem különösen nagyon nehéz fejem volt a tudományokra. A nagybetűket még csak tudtam, de a kisbetűk formája mindig kiment az eszemből.

Hát furcsa is az a betűnél, hogy ha így áll a lábán, hát egészen más, mintha amúgy áll, - mikor a mi Mihály béresünk akárhogy szétveti is a lábát, az mégiscsak a Mihály béres!

⁷ Lapunk munkatársa e kedélyes visszaemlékezést a huszonöt éves jubileumát üelő Szegedi Híradónak írta, s a következő levél kíséretében küldte el Nagy Sándornak, a Szegedi Híradó szerkesztőjének:

Kedves barátom!

Mióta a botbüntetést eltörölték, azóta kisebb numerus lett a *huszonöt*, az emberek könnyebben mondják ki egy lélegzetre.

De az újságíró nagyon jól tudja megbecsülni, mennyi huszonöt, kivált ha esztendő.

Szeretném, ha megírnád valamikor, mennyi betűt és embert koptatott el a Híradó huszonöt esztendő óta.

Mert az olvasók azt hiszik, hogy egy lap csak ártatlan manuscriptumokkal él, és nem jut eszükbe, hogy azonfelül a legkegyetlenebb *emberevő*.

Mindamelletts teljes szívemből üdvözlöm a te derék huszonöt éves sárkányodat, s itt küldöm el neki jubiláris eledelül a kért manuscriptumot.

Az Isten tartson téged, a lapot pedig tartsák a szegediek. Éld túl az ötvenéves jubileumát is, a lap pedig éljen túl tégedet.

Tisztelő barátod

Mikszáth Kálmán.

Mondom a Híradón tanultam silabizálni, mert a szegény jó szüleim bizony nagy szegénységben valának nyomtatványok dolgában.

Apám minden évben megvett egy kalendáriumot, de ahhoz nem volt szabad hozzányúlni, mert az az ő személyének kiegészítő része vala; abban volt berakva az a többlet, amit az emlékezőtehetsége meg nem bírt: »Bárány lett az idén 73«, »Mariska leányomnak az első foga kijött március 20-án«, »Kálmán fiamat október 10-én kell beíratni Rimaszombatban, ha addig mást nem gondolok«.

Könyveink nem voltak, újságot nem járatunk. Minek az? Ami a világban történik, azt úgyis elbeszéli a patkoltató utasok a kovácsműhelyben. Márpedig csak többet ér, ha eleven ember mond valamit, mintha újságlap!

Ezért kellett nekem megbecsülni a Híradót. Bár elolvasni nem tudtam, azért én most is emlékszem arra a számra. Ki tudnám keresni az évfolyamból, melyik volt. Rémlik előttem, hol állott egy »a«, hol ült egy »b«. Ismerősöm lenne a hirdetési lapján egy eke, s felül a balszélén két félig töltött esszenciás palack lefityegő szalagokkal.

Hanem meg is keserültem én ezt a silabizálást, mert egyszer a kishúgom, amint éppen mellettem játszanék egy eltört fazék zöld fülével (gyereknek ez is elég luxus volt akkor!), utánakapott az újságnak, mire hirtelen elrántom, s fölajdulok: a paprikapor belement a szemembe s elkezdte marni.

Azóta aztán mindig ott képzelem a »Szegedi Híradó«-ban azt a paprikát.

De ott is van az.

Sok-sok esztendő múlt el. A »Szegedi Híradó« azalatt nemesi predikátumot is kapott, »Öreg Híradó« lett a neve.

Én felnőttem, ő megnőtt, de sose találkoztunk egymással. Még csak a hírét se hallottam, egész addig az ideig, míg egyszer a sors odavetett Szegedre.

Idegen volt ott rámnézve minden, a szép szőke Tisza, a házak, amiket aztán később ő nyelt el, és az emberek, akik az utcákon, kávéházakban hullámoztak.

Nem volt az egész nagy városban csak egyetlenegy ismerős arc, az öreg Híradó arca.

S ez az egy ismerős is ellenség volt.

Azért jöttem ide, hogy egy konkurrens lapot csináljak neki, az én otthoni ismerősömnek, aki engem megríkatott.

Hát ennek bizony meg kellett lenni.

Harmadfél álló esztendeig birkóztunk egymással, tisztességgel, becsület-tudással. Hol mi voltunk alol pillanatnyira, hol ő, de azért soha el nem esett egyik sem. Míg végre azt mondta a publikum: »Ne verekedjete, atyafiak - mit rontjátok ti egymást -, örülünk, hogy két ilyen erős fickónk van; éljete mind a ketten«.

A harc elsimult lassan-lassan. Csak még egyetlen párbajt jegyeznek ide.

Komjáthy Béla tisztelt barátommal voltunk incselkedő felek sokáig.

Én azzal ijesztgettem, hogy megírom a biográfiáját a »Szegedi Napló«-ban, és abban nem lesz köszönet, mire ő megesküdt a kálvinista hitére, hogy akkor leírja az én biográfiámat a »Szegedi Híradó«-ban, és abban sem lesz köszönet.

- Hát jól van. Írjuk meg egyszerre, jelenjen meg mind a kettőnké egy napon.

- Helyes. Legalább kitudódik, melyik a gorombább ember közülünk!
- Azt se bánom. Tűzzünk ki a gorombábbnak jutalmat.
- Itt a kezem rá. Aki gorombább lesz a másiknál, annak a finomabbik fizet, mint legyőzött fél, negyven liter bort.

Ebben állapotunk meg.

A fogadás híre hamar terjedt el az olvasók között, s mindenki kíváncsian várta a furcsa szellemi mérkőzést, mely a két lap vasárnapi számában volt kilátásba helyezve.

Én megvalloim sokalltam a negyven liter bort, s elhatároztam, hogy végtelenül goromba leszek.

Komjáthy ellenben mint választásokat átszenvedett népképviselő megszokta már, hogy negyven liter bor nem nagy summa, s azonfelül megforgatta eszében azt is: »Szegény fiú, minek rántsam olyan érzékeny költségekbe«. Minélfogva elhatározta, hogy végtelenül szelíd lesz.

Ő hát azzal a szándékkal írta meg cikkét, hogy én nyerjek, s én azzal a szándékkal, hogy ő veszítsen.

Ő szelíd volt, én meg goromba.

Másnap megjelent a két cikk; odaadtuk a zsűrinek, s az egyhangúan döntötte el, hogy még így is Komjáthy *nyert*.

Ebből aztán mindenki megítélheti... nem azt, hogy Komjáthy milyen goromba ember, hanem azt, hogy én milyen szelíd voltam valamikor...

Ez volt az utolsó paprika a Híradóban, mely az én szemeimbe ment.

Azóta aztán béke van velünk. S a béke más színekkel dolgozik. Pirosokkal a sötétek helyett.

A szőke Tisza nekem is édes folyóm lett, a szép idegen város »kisebbik szülőföldem«, a sok hullámozó ember az utcáin, mind ismerősöm, jóbarátom.

A vén Híradó pedig, mikor esténként hozza a postás, rám mosolyog, mint várva várt rokon.

S ha olvasom benne a szegediek dolgát, hol voltak, mit csináltak tegnap vagy tegnapelőtt, elábrándozom, közöttük járok, pilláim leragadnak, s úgy érzem, amint szemem átsuhan a betűin, mintha a hajdani paprika helyett cukorpor édessége szállna nyelvemre, szemhéjamba...

KORTESSZEMLE A FŐVÁROSBAN

Végre beállott az arany idő!

Nincs többé szegénység Magyarországon.

Lengnek a lobogók a házak tetejéről, szól a muzsika a kocsmákban. Minden ember okosabb a másiknál. Folyik a kapacitáció és a bor. A Terézváros kurjantásai áthallatszanak a Belvárosba és viszont.

Kivirágzott a tarka jókedv. A tollak felkerültek a kalapok mellé. Hosszú fogat-sor tűnik fel az utcákon. Vékony és vastag éljenek hasítják a levegőt. Az embereknek széles jókedvük van. A gyermekek olvassák a zászlókról a neveket; s ők is betanulják és kiabálják. Jobban is illik az nekik, mint a nagy bajuszú, ősz szakállú öregeknek!

Mindez azt jelenti, hogy: dupla lénung, nincs parlament!

Az uralkodás visszaesett a népre.

Veszi is hasznát, siet élni vele. Tudja, hogy nem sokáig tart.

Az, amit a fővárosban látunk szelídített alakban, igazi mértékben mutatja magát a falvakban.

A fővárosban legfeljebb élceken tör ki a lelkesedés:

- Vedd le azt a zászlót - kiáltja a Matlekovics-párti házban az ablakon kinéző úrra egy Eötvös-párti -, mert mindjárt kirúgom alólad azt a négyemeletes vityillót.

A belvárosban pláne még nem is viccelnek.

Hiszen a két jelölt olyan egyforma, mint két tojás, amelyik hasonlít egymáshoz.

- Biz isten, nehéz elhatároznom magamat - sóhajtott fel egy háziúr a konferencián -, hogy *melyiket nem akarom* a kettő közül.

Hanem mától fogva már Királyi Pálnak vannak sanszai. Hogyne, mikor a király is mellette korteskedik, s fölesketteti az ellenjelöltjét valóságos belső titkos tanácsosnak.

Legelkeseredettebb a korteskedés az Erzsébetvárosban. Ott a szenvedélyek is belejátszanak.

Egyebütt csendesesen folydogálnak a dolgok. Pauler nyugodtan alszik az I. kerületben. Ez azért nevezetes hely, mert itt van a legjobban kifigurázva a magyar alkotmány.

A beamterek meggyőződése nincs kitéve a hullámvadásoknak. Ezeket nem mozgatja meg három év változatos viszontagsága.

A jelöltek az egész országban egyformák, mint a kínaiak.

A kínaiak azért egyformák, mert a szemöldöküket borotválják.

A jelöltek pedig azért egyformák, amiért a kínaiak.

De Pauler kivételével. Az ő szemöldöke meg sem rándul: azt nem borotválják a választók.

A Pauler iránti népbizalom örökös. Olyan bizalom ez, mint hajdan a Gergely pápa-féle bűnbocsánat volt: hogy egész élethossziglan azokra a cselekedetekre is kiterjed, amiket csak ezután fog elkövetni.

Nehezebb sorsa van a derék Busbachnak, akire a volt pártelnök is azt mondta, hogy elég volt már Bús-bakból. Válasszunk ezután víg bakot.

S akik víg bakot akarnak, azok erősen csoportosulnak Festetich mellé.

A Ferencvárosiak szájában még most is megvan az íze a Kemény Gábor múltkori *libapecsenyéjének*. Meg nem választása több mint bizonytalan.

Szilági Dezsőt sem veti le a »Fehér ló«. Nem mintha a ló lenne szelíd, hanem mert ő maga is jó lovas, és hatalmasan üli meg a nyerget.

Igaz, hogy ő jobban szeretne egyebet ülni...

De hát 'iszen fiatalok vagyunk!

Tisza se nagyon öreg még. Hát várhatunk arra is.

ELLENARGUMENTUMOK

Hiszen elég jó érv az *ital* is, szükség esetén megteszi a *fütykös* is a szolgálatot, de egy jó *nóta* is sokat ér a jelölt mellett vagy ellene. - Így az egyiknek, úgy a másiknak.

De mindezek csak a vékonyabb eszközök. (Még a bot boldogabb végét sem véve ki.) Többet ér mindennél egy jó röpké mondat, a találékony elmének egy-egy gyújtó badarsága, mely mintha pehely volna, hirtelen száll a levegőben mindenfelé, és mintha mázsás kő volna, egyszerre fölbillenti a mérleget a jelölt javára vagy kárára.

Ki tudja, miből áll ez? Néha egy epigramm, néha egy igazság, néha csak találó frázis, máskor egy tetszetős aperçu, sőt számtalanszor ügyes ráfogás.

S ezek a győzedelmes mondatok többnyire a csatateren születnek. Ezek az igazi borvirágok.

A korteskedés ezen szellemi röppentyűi bizonyára megérdemelnék egy kis cikket ebben a világban, amit ma élünk, már azért is, mert igazságtalan fegyverek ugyan némelykor, de a furkósbotnál mégis tűrhetőbbek.

Gyűjtsünk itt össze a tarlókról néhányat, frisseket és hervadtakat vegyesen.

*

Németh Albert most egy szepességi kerületben van fölléptetve. Az ő talentumának az mindegy. Föllép ő rác, örmény, vend, tót és cipszer kerületekben minden gondolkodás nélkül. Az őt egy csöppet sem aggasztja, ha valamely nyelvben járatlan. Elég neki egy hét, s azalatt megtanulja a nyelvet is, meg megcsinálja a programbeszédet is. (Nem úgy, mint Berzeviczy Irnák, aki már egy éve ír a beszámoló beszédéhez mindennap egy mondatot.)

Oly nehézségek, melyek már embert megijesztenének, éppen nem aggasztják Németh Albertet; hanem hogy a kerületében elhíresztelték ellene, mintha ő is zsidó származású lenne, ez neki is nagy szöget ütött a fejébe.

Mit tegyen? Ha védekezik, éppen azért se hiszik.

Bevárta hát egy vasárnap, míg a tisztelendő úr kijött a templomból, s ott az egész közönség előtt hozzálép:

- Ego sum Adalbertus Németh deputatus!

- Örülök - fogadta fanyarul a tisztelendő.

- Én annak a Németh püspöknek vagyok az unokaöccse, aki Simor primást neveltette. Emlékszik rá tisztelendőséged?

- Oh, oh - mondá lefegyverezve a plébános -, áldassék az a nap, amelyen minket meglátogatott...

Ettől a perctől fogva senki sem tartja többé zsidónak Németh Albertet ama katolikus környéken.

*

Sokkal érdekesebb eset a Gyulai Pálé (a mi tulajdon epés Gyulai Pálunké), kit a 70-es években Kolozsváron léptetett fel az akkori Deák-párt.

Nagy pártja volt, gondolom, Kossuth Ferenc ellenében, mikor az egyik kortes kitalálta róla:

- Ejnye, atyafiak, hát nem szégyenlitek ezt az embert megválasztani? Hiszen ez vesztette el Solferinónál a csatát.

És csakugyan kezdett rá visszaemlékezni minden ember, hogy a solferinói csatát *Gyulai* vesztette el. Hogy az egy másik Gyulai lehetne, arra nem is gondoltak.

*

Mikor Jókai a Terézvárosban állott a Gorovéval szemben, egyszer Bercsényi Béla, aki Jókai mellett korteskedett szívvel-lélekkel, egy olyan tanyára vetődött tévedésből, ahol csupa gorovisták iddögáltak.

- Éljen Jókai! - kiáltá.

- Ki vele! Ellenség!

Bercsényi észreveszi, hogy rossz helyen jár, és szót kér. Nagy nehezen megadják neki, de közben is sziszegnek rá, mint a darázsok.

- Uraim! - mond Bercsényi nem is gondolva hódításra, hanem csak tisztességes visszavonulásra. - Ne vegyék rossz néven, ha Jókaira szavazok. Higgyék meg, kérem, hogyha az önök sírkövére kiírnák ilyen formán: »Itt nyugszik B. vagy C. aki Gorove és Jókai Mór közt levén szó, Gorovéra adta szavazatát«, kétszáz év múlva a méltatlankodó utókor, mely csak Jókaira fog emlékezni örökkön-örökké ébren, kihányná csontjaikat az anyaföldből.

Ez a szép frázis annyira meghatotta a mintegy tíz-tizenöt jelenlevő polgárt, hogy némelyiknek könnybe lábadt a szeme. Dehogy eresztették el Bercsényit maguktól. Odaültették nagy szeretettel a prezídiumra, s mire éjfél kukorikolnának a terézvárosi kakasok, a gorovisták egytől egyig Jókai mellé pártoltak.

*

A szegvári kerületben jelenleg a veterán Novák áll szemben a fiatal Pallavicini Sándor ögróffal.

Azt mondják, olyanok a viszonyok, hogy a szegény ellenzéki jelölt meg fogja buktatni a dúsgazdag, különben igen derék és érdemes főurat a saját százezer holdján.

Kérdeztük a minap, mi annak a titka?

- Hm, nagyon jó ötlete támadt a Novák korteseinek.

- Mi?

- Mindenütt beszövik a beszédekbe, hogy az ellenjelölt egy udvaron lakik Bécsben Albrecht főherceggel. Hát hogy lehetne megválasztani?

S ebben van is annyi igazság, hogy a Pallavicini-palota csakugyan együvé van ragasztva a Burggal.

AKADÉMIÁDÁK

Alkalmi karcolat

Nagy lelki épüléssel olvastam a napokban jó Agricolánk tárcacikkét, melyben leírja, hogy mint nevelik tudós mecénások akademikussá íródeákjaikat, tányérnyalóikat, panegiristáikat. S mondhatom, nagyon megbotráncoltam volna az effajta tudóscsináláson, ha ugyan nem tudnék én, s nem tudnának velem még sok mások erre is kádenciát.

Hát azt gondolja a jó Agricola, hogy csak fáradságos szolgálattal csinálják az akademikust? Látszik, hogy nem ismeri a könnyebb módokat, melyek közül van szerencsém bemutatni ezúttal a *kilincselést*.

A kilincselés oly módja az akadémikus cím megszerzésének, amelyhez nem kell sok tudomány, sem pedig sok fáradság, hanem csak jó láb és vastag cipőtalp.

A kilincselő akadémikus-jelölt mindenekelőtt könyveket szerez magának jó nagy mennyiségben, azután pedig szorgalmasan üli a széket és égeti a petróleumot. Évek során át pusztítja a tintát és papirost s minekutána tíz könyvből egyet csinált, kilép vele a világ elé, s nagy hangon hirdeti önmagáról, hogy ő nagy tudós.

Szaktudományul természetesen a régészetet és történelmet választja, mert ez a két provincia az, amelyhez legtöbben akarnak érteni, és mégis legkevesebben értenek. Mert hát kinek is jutna eszébe mindennek utána nézni, amit az ilyen nagy tudósok a régi könyvekből és poros aktákból kiírnak. Ki fogja keresni, hogy honnét van ez vagy amaz a sor, e vagy ama mondat szóról szóra kiírva, természetesen a forrás megnevezése nélkül. Kritikusaink kevés számmal vannak, s oly sok a dolguk, hogy bizony nem érnek rá a sok szalma között, amely nálunk a történetírás terén évről évre fölmerül, turkálgatni.

A kritika vakságából vagy kegyes elnézéséből megszületik tehát a nagy tudós. S miután már megszületett, eget kér. Hóna alá veszi két-három keserves kötetét, melyek után egy egész könyvtár siratja az apaságot; fogja vándorbotját s felkerekedik az Akadémia felé. Sok alázatos hajlongás és hálálkodás után meghallgatják a kéregetőt, s valamelyik nagyfejű, jó napot akarván magának és a szegény ördögnek csinálni, a tagajánlások alkalmával megemlékezik róla, ki tudja - gondolván -, hátha még jó fogást is tesz vele az Akadémia, mert hiában - nem tudni, kiben mi lakik.

Az első alkalommal megbotránkozással utasítja vissza a nagy tekintélyű areopág az ignota quantitást. De ez nem fészélyezi őt; megkísérli másodszor, sőt harmadszor is betörni a Pantheon kapuját. Újra és újra elkezd a kilincselést. Dereka ketté görnyed a hajlongásban, keze feltörik a kilincsek fogdosásában. Neki mindegy akár gazdasági gépgyáros, akár beszercebányai püspök, akár csizmadia, akár történettudós, csak ha befolyása van a tudós szavazókra, felkeresi, megostromolja, s nem szűnik meg neki alkalmatlankodni mindaddig, míg meg nem ígéri a »magas« pártfogást.

Emellett nem pihen; hanem egyre bámultatja magát az újságokban.

»Jeles fiatal tudósunk N. N., most éppen egy nagyobb történelmi munkán dolgozik, mely stb. stb.« - Vagy pedig: »Jeles fiatal tudósunk és történetbúvárunk, mint beavatott körből bennünket értesítenek, tegnap utazott Quinquendoniába, hogy az ottani levéltárt átkutassa« - és így tovább.

Majd pedig mint régiségbúvár szerepel. Összeszed egy csomó laikust, s kivezeti őket valamely régi romhoz; elmondja annak történetét, melyet egy órával előbb olvasott valamelyik műben, megjelöli a helyet, ahol a régi zárda vagy templom állott; akarja tudni a »sokat evett« pater gvárdián nevét és jeles tulajdonságait, megmutatja a helyet, ahol eltemetve fekszik stb. Mászor meg egy jól kifejlett juhászkutyának a megkövesült zápfogát mutogatja mint prehisztorikumot, s szakértelemmel magyarázza a kort, amelyből az származott. Akárcsak annak a tudós akadámiának volna tagja, amelyről a boldog emlékü Csaplovics a következő jóízű történetkét beszél egyik művében: Valahol a frank földön, a múlt század vége felé találtak egy követ, melyen eme rejtélyes fölirat volt olvasható:

I. C.

ILE. C. H.

EM.

I. N. DE. SA.

N. E. S.

A tudós akadémia sokáig törte rajta a fejét, hogy vajon mit jelenthet a rejtélyes fölírás, míg végre egy szegény falusi tanító találkozott, aki azt a következőképp magyarázta meg. - Mintegy ötven évvel a kő meglelése előtt, azon hely felé, ahol kő állott, a megterhelt szamarakat szokták hajtani fuvaros gazdáik, miért is a fölirat ekkép olvasandó: Ici le chemin des ânes. - Itt van a szamarak útja.

Mintha csak a kilincselés és reklámcsinálás útját értette volna; azon utat, amely nem egy mondvacsinált tudóst vezetett már az Akadémiába!

Elég volna talán már az akta-másolókból s kilincselő könyörtudósokból, akiknek száma máris légió.

KORTESVILÁG A FŐVÁROSBAN

A mostani választások valóságos csaták a vidéken. A török-muszka háborúk színhelyei egészen eltörpülnek, ahol az orosz lapok szerint sohasem volt több »egy halott«-nál.

Az alkotmány igazán olyan növény, melyet vérrel kell öntözni.

De megtűr más folyadékot is. Van szörnyű fogyatkozása bornak és pálinkának. Eszem-iszom toaszt, lengő zászló, egy kis muzsikaszó melléje - s mi kell egyéb a magyar embernek, hogy egészen kihozza sodrából.

Ami pedig valóságos istencsapása ezekben a munkaidőkben! De hát az ország dolga elvégre is elsőbb a szénagyűjtésnél! S most minden ember beleszólhat a kormányzatba. Ez az egy hónap az, amikor a nép az »úr« - s aki úr, annak derogál dolgozni. Hajrá mulassunk!

De akármilyen izgalmasak is a vidéki választások, tarkaságban mégsem közelítik meg a fővárosiakat.

A mindenféle fajú és foglalkozású emberek, akik a fővárosi választókat képezik, sajátosan elütő képeket tárnak elénk. Nem az *egyszőrű* emberek követválasztása ez, akik ha két párton vannak is, egyféleképpen gondolkoznak s viselik magokat, hanem a nagy emberegyveleg bevonása ez az alkotmányos mozgalomba, s ezek egy párton is százféleképpen cselekesznek.

Más a kőbányai választó az ő imádott sörös pohara mellett, és más az óbudai jámbor svábszülött, aki szégyenkezve kullog a szavazó urnához. Hiszen jól mutatja a képünk is, mely Dörre Tivadar jellemző ónja alól került ki, hogy még a kortestoll is másképpen áll minden egyes városrészbéli polgár kalapján, másképp viseli a józsefvárosi magyar, másképp a ferencvárosi stb.

A Szerecsen utca eltűnt, de az alakjai megmaradtak. A zsidó szatócs is megjelenik a választás színterén, s keleties élénk közbekiáltásokkal és mozdulatokkal ágál a jelöltje mellett. Nagy furfanggal csinálják, kivált az Erzsébetvárosban. Mikor ötven keresztény szavazatot összehoznak Eötvös javára, ugyanakkor csupa taktikából ötven szegény zsidót áteresztenek a

Matlekovics pártra: ne mondja a világ, hogy a zsidók nem tartanak a kormánnyal; ha azonban szükség lenne rájuk, akkor mégiscsak... hadd mondjon a világ, amit neki tetszik.

»Nem kell többé Bús-bak! Válasszunk ezentúl víg bakot!« Ez az elmésség járja a Terézvárosban, hol évek óta legélénkebbek szoktak lenni a választások.

A döntő nap közeledése látszik mindenben. Az utcák tele vannak aggatva plakátokkal, a házak teletűzdelve vígan lengő lobogókkal. A választási harc mámore bevette magát minden rétegbe. A suszterinas kortesdalt énekel, mialatt fölfelé hajigálja papucsait útközben, a milimári, mikor hajnalban a városba hajt, »Éljen Szilágyi Dezső« kiáltással veri fel az utcák csöndjét, s a korhely csavargó is ezt hörgi, mikor éjfél után elalszik a kocsmaküszöbön. Az apró gyerekek szintén a jelöltek neveit hangoztatják s Eötvös- és Matlekovics-pártok játszva hajigálják egymást a sétányok kavicsaival. Hja, hiába, meg kell már ilyenkor tanulni az alkotmányos fegyverek használatát.

Már hetek óta folyt a lázas készülődés, de a választásoknál - nem csoda, hogy megfordított világ van - nem az éj vet köpenyt a mozgalmakra, hanem a napfény. Az ezer meg ezer ember, ki mind a maga dolga után siet, eltakarja azt a csoportot, ki a mellékutcán a más dolgát csinálja. Nappal nem látszik az utcákon semmi, hanem mihelyt este kigyúlnak a gázcsillárok, a főváros is fölveszi a kortes világ szimptomáit. Rekedt kurjongatások hangzanak távolról. Csak az »éljen«-t lehet kivenni, de a nevet nem. Harmadik-negyedik utcából mint visszhang felel rá kisvártatva egy másik éljen. Egy Király utcai kocsmában a »Szózat«-ot éneklik részeg emberek zsidó zsargonban. Kortesekkel rakott fiáker robog végig a kövezeten, egy bibircsókos ember kihajlik, s elkiáltja magát utcahosszat:

*Nem lesz addig esőzáró,
Még meg nem lesz Kemény Gábor.*

Jó kortesnóta, de falura való, ahol sokkal jobban várják az esőt, mint itt Budapesten.

Egy jó kortes nagy kincs most, mert ritka dolog már a jó kortes. Kezdenek kiveszni ennek a nemes mesterségnek a tudományos művelői. Nagy hadi talentum kell ahhoz. Furfang, stratégia, taktika, és a circumstantiák alapos ismerete.

Megállapítani a főhadiszállást és az apró posztokat, beosztani az embereknek a munkát: ki mihez ért, sereget szervezni kapacitásokból, híres verekedőkből; ahol szép szó kell, az menjen, ahol pedig pénz kell, ott hadd szóljon a jelölt.

Nehéz, fáradságos egy munka ez! A voksok lassan gyűlnek, de gyorsan fogynak. A kapacitáció veszekedett lassú processzus! Valaha olyan volt a választók lelke, mint az itatóspapíros, mindjárt fölszította, amit odacsöppentett az ember, ma már úgy meg van keményedve, mint a márvány, hogy még a golyó is lepattan róla.

A kapacitációnál a legelső fok az ellenjelöltet lekisebbíteni minél kegyetlenebbül. Az ellenjelölt becsülete olyan most, mint a szenteltvíztartó: mindenkinek joga van belenyúlni.

- Hogy szavazhatnak magok olyan emberre - magyarázza a kortes nemes indignációval -, aki már lopott is, aki már börtönben is ült?

- Annál jobban tudja a szegény ember dolgát - feleli konokul a választó...

...Hát tessék aztán vele beszélni!

Természetesen legmozgalmasabb a választási nap. Nagy baj ugyan, hogy most az egyszer »péntek«. De hát hiszen péntek az ellenjelöltnek is. A zsidónak is van hosszúnappja, de az meg kurta ám ennek a hosszúságához képest. Már hajnalban talpon vannak, katlanokban főzik a

borlevest a főhadiszálláson, honnan muzsikaszóval vonul a menet a választási hely felé. Ebben a menetben kevés még a választó, ez csak »propter formam« van a tíz szükséges emberrel. Az igazi voksok még az igazak álmát alusszák otthon, s azokat egyenként kell ideszállítani zászlós fiáker-szekereken.

Az ilyen menet csalékony, többnyire úgy rendezi a főkortes, hogy minél szegényesebbnek látszassék. Ha tegnap még az volt a taktika, úgy tünteti fel a pártot, hogy az óriási többségben van, ma már a szerénység álarcát fölvenni lett üdvössé: hadd essék tévedésbe az ellenfél erejük felől. A »kikészített szavazatok« az egyes tanyákon vannak elhelyezve, a zöm a főhadiszálláson marad. A törzskar hódító portyázásokra indul az ellenfél tanyáira. - Maga a vezér a választás helyén settenkedik, s onnan dirigálja nyargaló lovas futárok által az egész hálózatot.

A választók tízével eresztetnek be szavazásra, a »készlet« sohasem nagy, de sohasem szabad elfogynia. Azért az hát csak lárifári, ami izgatottságot a be nem avatottak átszenvednek a szavazás alatt az esélyesek hullámváza szerint. A főkortes mindebből nem érez semmit, ő már tudja, hányadán állnak a dolgok, s ha néha úgy látszik, hogy a fel s alá nyargalászó bérkocsik már csak szórványosan szállítják a híveket, az lehet még »griff« is, mely korai örömet s késői zavart, kapkodást keltsen a túlsó táborban. Sokkal rosszabb jel az, ha a kevély főkortes büszke, fennhéjázó arccal tesz rendelkezéseket: mert ez a közeli bukás takarója. Legalább még egy kicsit hadd bosszankodjék a túloldal.

Hírek jönnek-mennek egész nap. De ezek már apró nüanszok, itt-ott kiválik egy-egy ember a nyájból és eltévelyedik, vagy ideszegődik egy másik, aki amott volt »bizonyos«. De a csüggedésnek, éledésnek legtöbb anyagot a »kétesek« nyújtanak, javítva vagy rontva a kalkulásokon.

Természetesen a legtöbbet érő a választásoknál is, ha a szavazatszámok párhuzamosan szaladnak egymás mellett. Kis differenciák nagy izgatottságot szülnek. Az utolsó órában már a beteg embereket is behozzák. Halvány, összetört alakok kullognak be, akik nem bort ittak, de medicinát.

Ezek az utolsó lélegzetvételek.

Künn-benn tetőpontra hág az izgatottság, a bizalmi férfiak szíve hangosan dobog. Minden ember síri csöndben szavaz le. Minden szavazás végigszalad az érdeklődők idegein.

Egy pillanat még, s vége van... A tollak és az irónok lázasan reszkető kezekben futnak ide-oda.

Megvan a többség. Mint a futótűz szalad végig fültől fülhöz, s egy óriási, falakat reszkettető diadalordítás hangzik alulról.

A legyőzöttek rendetlen tömegekbe gombolyodva, szemükre húzott kalapokkal sompolyodnak el.

A mámoros éljenek gúnyolódva kísérik őket utcáról utcára, hallják mindenütt, fülükbe cseng bármilyen távol jutottak, s dühösen keserűen emelik fel az ökleiket:

»No, megálljatok, meg! Hiszen nem a világ három esztendő!«

HUMOR A KORTESMEZŐKÖN

Még két-három nap s a lobogókat bevonják a házfedelekéről, s az utolsó »éljen« is elhangzik. A betört választói fejek beforrnak, a zsandárok szépen elmennek a nyári kvartélyaikra, a megválasztott jelöltek Budapestre utaznak szállást nézni, a megbukott jelöltek pedig kiheverik a világfájdalmas hangulatot. Hiszen nem a világ három esztendő! S akkor úgylis előről kezdődik, ami most elmúlt.

De addig minden a rendes kerékvágásba esik vissza. Még a sírok is begyepesednek, ahol az agyonlöttek tovább álmondják az eszem-iszom életet. Mert sokkal szebb ezeknek a túlvilág, mint akik ágyban halnak. Dulce et decorum est pro patria mori - ezt tartják a zsandárok.

A csaták tereit mély csönd és nyugalom üli majd meg.

A szenvedélyek tüze is kialszik, s a hamuban többé senki sem fogja megégetni az ujját. Nem marad meg a nagy harcokból egyéb, csak egy-egy fizetetlen kontó imitt-amott és egy-egy jóízű adoma. S akik csak bosszankodtak eddig, azok nevetni is fognak tudni. Ha a kontóknak nem is, de az adomáknak valószínűleg.

Ha adomákról van szó, kivel lehetne kezdeni méltóbban, mint a jó Németh Alberttel, aki ezúttal csak négy kerületet tartott megszállva *különböző nyelven*. Volt magyar, német, sőt *tót* kerülete. Mivel pedig tótul nem tud, Németh Albert egy vasárnap délután vett magának két leckeórát a függetlenségi kör tót szolgájától, följegyezvén a »noteszébe« néhány hatásos mondatot tótul, versbe szedve:

*Nye bojtje sza moji mili slovaci
Chto van zle prajeji to sa derebáci.*

(»Ne féljete, kedves jó tótjaim, akik nektek rosszat kívánnak, azok haszontalanok«.)

Porcie sa velkje ludja Bozsi!

(Az adók nagyok, atyafiak.)

Ilyen mondatokkal felacélozva utazott föl kerületébe. A tótok meg is becsülték a jó emberséges kinézése és a hatalmas szakállja miatt. Összekerítettek négy jó parasztlovat, s úgy hurcolták faluról falura. Mindenütt elmondott egy ilyen jóízű mondást, s addig jó volt dolga, míg ezeket dobálta közéjük a jegyzőkönyvéből; mindig azt mondták rá »Úgy van, igaz« - hanem amilyen zseni Németh Albert, negyed-ötöd napra úgy megtanult tótul, mint a folyóvíz, s mikor azok elkezdtek szívére kötni, hogy mindenekeelőtt a földről vegye le az adókat, mert ők itt mindnyájan földet bírnak, akkor megszállta a behatóbb argumentálás vágya.

- Hiszen én magam is földbirtokos vagyok. Nekem magamnak is van egypár száz holdacska.

A főembere egy őszhajú paraszt kétkedve rázta meg nagy fejét, s figyelmeztetőleg rántotta meg a kabátját.

- No, mi baj? - sügött hátra Németh.

- Ne mondjon ilyen bolondokat a nagyságos úr, mert ezt már el nem hiszik.

- Miért ne hinnék el? - förmedt fel ártatlan képpel.

- Óh, jaj! - vigyorgott rá gúnyosan a főkortes. - Ha olyan jószága lenne, akkor tudom nem csavarogna itt köztünk ekkora nagy munkaidőben!

Ugyancsak Németh Alberttel történt egy másik kerületben, hogy egyik barátjának az ellenjelöltjét (aki igazán nem a parlamentbe való ember) rettentő módon lekisebítette a nép előtt.

- Nem tisztességes ember az! Nem kell megválasztani. Lopott, hamisított, börtönben ült.

- Annál jobb - kiabálta bele némi meggondolás után az egyik hallgató -, antúl jobban tudja a szegény ember sorját.

Most pedig áttérek az adomák másik atyjára, Pulszky Ferencre, mert ha Gül Baba lehet a »rózsák atyja«, bizony Németh Albert és Pulszky Ferenc is lehet az adomák atyja. - Ámbár Pulszky Ferenc *mint atya* egy kicsit kényelmetlen.

Szomorúan esik konstatálnom, hogy az adomák atyja nem adomázott, hanem csak leadomáztatott; pedig ha olyan nagy mesterei az adomáknak, illő, hogy ők uralkodjanak velök.

Ezért kell felhoznom Pulszky Ferencet, aki egy adomával hódított magának egy kerületet.

Az öregúr Verbászon volt fölléptetve Kármán Lajos ellen.

A győzelemhez nem sok kilátást tápláltak a hívei, mert már a Kármán névre rá volt szokva minden torok. Kármán négyszer egymás után képviselte a kerületet, tizenkét év nagy idő, s azalatt egészen belegyepesedett a fejükbe. Nem lehet azt onnan kigyomlálni többé semmiféle elokvenciával!

Hanem a Pulszky Ferenc elmés fejében megszületett erre az ötlet.

S mikor a programbeszéd elmondása után valaki felkiáltott a tömeg közül: »Éljen Kármán! Nem szabad elhajtani egy régi barátot egy újért!«, az öreg Pulszky rettentő humorával válaszolt:

- Igazuk van önöknek. Én magam sem lépnék fel ellene, ha az elveim nem parancsolnák, hogy küzdjek mellettök. Nem lépnék fel, mondom, mert meg tudom becsülni, mennyit veszít ő, ha megbukik. Három év múlva letelnék a tizenötösztendei szolgálata, s *akkor megkapná önöktől a penziót*.

No iszen, csak ez kellett az atyafiaknak. Mint a futótűz terjedt a rémhír, hogy Kármánnak penziót kell majd fizetni.

...De már bolondgombát Verbász mégsem evett, s sietett lóhalálban elejteni a szegény jó Kármán Lajost, akit az isten megnyugtasson.

HOGYAN BUKOTT MEG KEMÉNY JÁNOS?

János báró, ahogy közönségesen nevezik, annyira megbízott a népkegy szilárdságában, hogy utána sem nézett a kerületének (pedig gazda szeme hizlalja a választót), hanem elment külföldre fürdőre.

Hiszen ellenjelöltje sem volt, hát minek peroráljon otthon ok nélkül?

Azt már eltanulta az elnöktársától, Szontagh Páltól, hogy az ember sohase fárassza magát, ha nem kénytelen vele.

Hanem a két alelnök ellen (mintha az excellenciás címmel járna) nagy puccsok készültek otthon titokban.

Szontagh Pálnak az utolsó nap hajnalán ellenjelöltet állítottak Zichy Nándor személyében. Hála istennek, nem ment nekik a dolog, de János báró legalább gondolkozhatott volna ezen.

Nem, ő nem gondolkozott, hanem nyugalmasan fürdött. S még pénzt se küldött a Peti kortesnek, akármennyit irkált is sürgetőleg.

Így találta a tegnapi nap. Amikor behoz neki a szolgája, aki egyszersmind az írnoka is, egy levelet otthonról.

- Hát ebben mi van?

Felbontják s roppant kezdetleges részeg betűkkel csak ez az egyetlen sor volt beleírva:

Ha elsül, jó, ha el nem sül, akkor is jó.

Mi az ördögöt jelenthet? Törték rajta a fejüket mindketten, de csak el nem találták, végre is az inas-írnok kezdte pedzeni:

- Ezek alighanem a Peti kortes elváltoztatott szarkalábai!

Egész estig ezen tanakodott a báró, szokása szerint kedvetlenül és izgatottan, hogy valamit fel nem foghat, míg végre egy távirat érkezik későn éjjel. A báró már az ágyban feküdt, hánykolódva s folyton a fejét törve a titokzatos levél értelmén.

- Bontsd fel, ki küldi?

- Az biz a Peti kortes - dadogja az írnok elsápadva.

- Mi van benne?

- Hogy aszongya, Haller lett megválasztva a méltóságod kerületében.

- Aha! - monda a báró nagy flegmával. - Most értem már! Elsült neki az akasztófárávalónak.

S egészen jó hangulatba szottyant, mint amikor az ember egy fejtörő rébuszt kitalál.

APÁK ÉS FIAIK

Édesen mosolyog az ember, ha az asszonyi nemnél látja, hogy a kis mama hajdani bábui a picike kezére jutottak: ő játszik ezentúl velök.

Kedves poetikus látvány, de elszomorító a férfinemnél, ha látjuk, hogy az apák, ha felnőnek fiaik, ezeknek adják át a törvényhozás szerepét, mintha az derogálna már komoly, meglett embernek - hanem ezek a bohó fiúk hadd mulassanak vele.

Andrássy Gyula gróf mulat, fészülködik, kucsíroz és udvarol, a fia pedig beül a legfőbb országos tanácsba.

Hát meg lehet a világot így fordítani?

Most így tesz Ordódy is. Maga noha teljes erejében van még, így okoskodik: »Én már elértem mindent, még miniszter is voltam, hát mi az ördögnek legyek itt láb alatt? Hadd legyen helyetem a fiam.« S meglesz ifjabb Ordódy Pál.

Ordódy Páltól azonban elvárhatná az ország, hogy erejét, tevékenységét tovább is a közügynek szentelje, mert ha ő mindent elért, amit elérhetett, az ország még nem ért el mindent. A jó szolgának nem szabad addig távozni helyéről, míg az urának szüksége van rá.

Egész özönével vannak képviselve a fias celebritások. Az öreg Pulszky legalább bennmarad maga is, mint a tyúk a csirkéivel, Madarász is csak azért hozza be Jenő fiát, hogy legyen egy bámulója. S ennek megvan a maga értelme.

De mikor a nagyeszű, nagy nimbuszú államférfiak visszavonulnak az ő titulusaikkal és rendjeleikkel a magányba, s ehelyett elküldi mindenik egy-egy csemetéjét, ez mindig olyanformán veszi ki magát, mintha azt mondanák:

- Mibelőlünk már nagy ember lett, nekünk már nem adhattok semmit, hát adjatok a fiainknak. Azokra még ráfér.

Ez majdnem úgy néz ki, mintha telhetetlenség lenne, s ez rossz időknék a jele.

Mert azt mindenki tudja, hogy egy Ordódynak vagy Andrásynak könnyű a maga fiából azt csinálni, amit akar. De erre mindenkinek eszébe jut annak az utasnak a kérdezősködése, hogy »szabad-e ebben a faluban pipázni?«, s arra a kisbíró felelete: »szabad, de ildomos ember nem teszi«.

Sokkal könnyebb mentsége van e tekintetben gróf Karátsonyi Guidónak, aki szinte lelépett a politikai porondról, s fiát küldte maga helyett, ő azonban ekképpen gondolkozhatott:

- Énbőlölem nem lett ott semmi. Eredj, fiam te, hátha szerencsésebb volnál!

VÁLASZTÁSI PROGRAMBESZÉDEK

(Apróságok)

Krausz de Megyer, a három nap óta híres »váltó-képviselő«-vel történt, hogy mikor belekezdett egy faluban a programbeszédét elmondani ilyenképpen:

- Tisztelt választó polgárok... Minekutána...

A választó polgárok közbe ordítottak türelmetlenül.

- Tudjuk, tudjuk.

- Hagyjanak kibeszélni.

- Nix nux! - Kiáltott fel harsányan a főkolompos. - Itt a píz beszél!

*

Hunyady László, a »magok« gróf programbeszéde Léván sztenografikus jegyzetek szerint így hangzik:

»Kedves barátim! Fickók!

Eljöttem közétek, hogy megmondjam nektek, hogy szeretlek mindnyájatokat, és hogy ki nem állhatom a zsidókat.

Hoztam magammal két ágyút is... de nehogy azt higgyétek, mintha Belgrádból vettem volna el, kedves öcsém, a szerb király öfelsége fegyvertárából, hát kinyilatkoztatom előttem, hogy ezek csak amolyan kis ágyúcskák. Pesten vettem őket Kertésznél.

Mikor ezeket a kis ágyúkat elsütik a nagyvendéglő udvarán, akkor jöjjetek oda, akik választók vagytok, s mindenitek ebédet kap és egy fél liter pálinkát.

Egyébiránt csak ennyit akartam mondani!«

*

Sokan csodálkoznak azon, hogy a derék Csatár miként képes annyira lebilincselve tartani a csongrádiak hajlamait.

Én magam is érdeklődtem a dolog iránt, s meghallgattam Csatárnak egy programbeszédét.

Csatár odaállt a nép elé, föltette fejére a kalapját csurgóra, előkereste a makrapipáját, s így szólt:

- Kedves polgártársaim!

(Mély csönd.)

- Melyiteknek van itt a legjobb dohányja? - Erre tízen is siettek feléje nyújtani a dohányzacskójukat. Ő erre kiválasztotta a legjobbat.

- Bíz ez nem rossz dohány - mondá -, de lássátok még százszor jobb lenne, ha az átkozott dohánymonopóliummal nem verne meg bennünket a kormány. Borzasztó az, barátim, hogy még ezt a kis hitvány jószágot, ezt a pipácskáinkat is annyira megadóztatják. El kell ennek az országnak veszni. No, hát ki ad most már nekem egy kis tüzet?

- Én, én! - kiabálják sorban.

- Nem kell a gyufa, fiam. Nekem a tűzkő kell meg a tapló. Nem szabad a régitől elmenni egyhamar az igaz embernek. Az olyan ember, aki a divat után kapkod, nem kóser ember. Apáink boldogabbak voltak, míg a masina nem volt. Üssön bele a fészkes istennyila!

- Igaz, igaz!

- Azt mondják itt ezek, a mi ellenfeleink, a kormánypártiak, hogy így meg amúgy, olyan embert válasszanak kegyelmetek, aki kegyben állván a kormánynál, kieszközli, amire szükségtek van. Hát jól van, mondtam magamban a múltkor, hadd legyen Ordódy a képviselőnk, majd meglássuk, mi fog történni? Nem történt semmi! Most már megint kormánypártit akarnak választani! Hogy tán majd az eszközöl ki valamit, hogy szerencsésebb. De édes fiam, azt mondom ám nektek, amit a gereblye egyszer föl nem vesz... föl nem vesz az azt másodszorra sem. Hát okos ember az olyan, aki kétszer meg a kaszálójára gyűjteni?

Már ekkor lázban tört ki a lelkesedés, s az éljen-rivalgásoktól nem lehetett többé egyetlen szavát sem érteni a Csatár beszédjének.

AZ ÚJ FŐMARSALL

Szécsen Antalnak udvari főmarsallá történt kineveztetését olvasva, örülni kezdünk, hogy íme már ember is eljut ilyen tisztességre.

Ellenben *Szécsen* Antal életrajzát olvasva, mely ez alkalomból újíttatik föl a lapok által, kisé, hogy Szécsen Antal horvát származású. S ezen is örül az ember, mert ezzel is kevesebb magyar ember ült a Reichsratban.

Hogy minek ezt itt fölemlegetni? - fogja gondolni némely olvasó. Pedig nem úgy van! Ez nagyon is idetartozik. Ok és okozat. Ha Szécsen Antal nem ült volna a Reichsratban, ma talán nem volna udvari főmarsall.

A mi jámbor országunkban gyakorta zavarják össze az erényeket a hibákkal, a szereplést a nagysággal. A nemzeti törekvések zászlóvivői úgyszólván egyforma elismerésben részesülnek a nemzet részéről a nem nemzeti törekvések zászlóvivőivel. Hát kinek lenne itt aztán különösebb kedve kitenni magát a nemzeti törekvésekért?

Dehát mindegy, Szécsen Antal udvari főmarsall lett ebben a kolerás esztendőben.

Tagadhatatlanul kiváló szerepet játszott a politikában, de ezt az egész szereplését mi magyarok elengedtük volna neki.

A múlt főrendiházi viták alkalmával egy képviselő mutogatta az egyes nevezetességeket szintén a karzaton levő öreg atyjának:

- Nézze, apa, ott azt a kis vörös emberkét a húsos arcával, nyírott bajuszával, az Szécsen Antal gróf. Nagyon okos ember ám...

- Tudom, fiam, hogy okos ember - felelt élénken az apa. - Eleget püsszegttem a beszédjeinek fiatalabb koromban.

Igen, eleget püsszegtünk neki arra nézve, hogy Bécsben tárt karokkal fogadják.

A gróf politikai múltjáról elég legyen a következő fő momentumokat említeni. 1848 őszén közeledett az udvarhoz, s ő fogalmazta a szeptember 22-iki manifestumot, mely a magyar országgyűlést forradalmi velleitásokkal vádolta, aláírta később az ó-konzervatívok emlékiratát is. 1860-ban belépett a Reichsratba. Az alkotmány visszaállítása óta be-benézett néha a főrendiházba, de leginkább mint külügyminiszteri aspiráns lett emlegetett, mindannyiszor, mikor egy külügyminiszteri pálya lealkonyodék.

A legújabbban a főrendiházi Tisza ellenes ellenzéknek lett Zichy Nándor mellett egyik vezére.

Mennyivel kellemesebb ez a mai kor!

Hajdanában, mikor még a mai ókonzervatívok ősapái uralkodtak, ha valaki ellenfelük volt, egy nap csak eltűnt, tudja isten, hova, vagy ha nem tűnt el, hát valami méreg által pusztult ki, nótába fogták, börtönbe vetették stb.

Tisza sokkal szelídebb.

Az ő ellenzéke is tűnedezik ugyan, de uti figura docet, ránézve igen kellemes módon. A főmarsallság nem külügyminisztérség, de azért igen kellemes hivatal lehet. Az isten sokáig éltesse benne Szécsen Antalt.

Mert ha nem volt is olyan magyar ember, mint a minő például csak Tisza Kálmán is vagy Mocsáry Lajos, egyszóval aminőket mi szeretünk, azért azt nem tagadhatjuk meg tőle, hogy okos ember és nagy műveltséggel bír. S hogy mint politikai karakter, amennyiben elejétől fogva egészen mai napig hű maradt elveihez, méltán érdemli meg azon közbecsülést, amelyben részesül.

Fel fog azonban tűnni nálunk a túlzások és a mágnásmánia hazájában, ha megírom abbeli meggyőződésemet, hogy azok a »halhatatlan és remek« esszék, melyekkel az akadémiába és a Kisfaludy Társaságba főúri voltánál fogva bejutott, nagyon gyengécske kísérletei egy igen művelt és ízléssel bíró dilettánsnak. Hanem a politikai beszédjeiben mindig van valami tartalom, s amellet széles látókör, csín és forma jellemzi azokat. Kevés magyar főúr bír annyi kiváló tulajdonsággal, mint Szécsen gróf, ez idő szerint Apponyi Albertet kivéve talán egyetlen egy sem.

Ami azonban a szorosan vett szónoki talentumát illeti, melyet szeretnek magasztalni, azt én nem bírtam benne fölfedezni soha; lehet, hogy hajdan a Reichsratban igen jól pattogtatta a der, die, dast, de édes hazánk nyelve egy kicsit terhére látszik lenni, s ilyenformán folydogált le ajkairól a minap egy esszéjében ezen idézet:

Ülj melém a kandalóhoz.

Föll van szittva mellege.

Ahova egy »l« kell, oda tesz kettőt, s ez nem volna oly nagy baj, mint az, hogy onnan veszi el ezeket az »l«-eket, ahová kettő kellene.

De azért a rossz nyelvi ökonómiáért bizony még az Akadémia sem vethet reá követ.

S hogy ím most igazán odaült a »kandalóhoz«, »mellegedjék« ott sokáig, s magas méltóságában se feledkezzék meg rólunk, kik előtt nem volt ugyan népszerű soha, de mindig tiszteletbe részesült.

Hát ha még azt tudtuk volna róla, hogy horvát!

Mert horvátnak valóságos debreceni magyar.

A LEGHÍRESEBB MAGYAR FÜRDŐ

Magyarországon minden falusi gyerek azzal nő fel, hogy van itt egy szép város: Budapest, amely azonban nem elég magyar. Van egy nagy tősgyökeres magyar város: Debrecen, amely azonban nem eléggé szép, és végül van egy híres fürdő, amely szép is, magyar is, s ez: Balatonfüred.

Erről a három helyről egész regék kelnek a falusi házak csöndes, árnyékos tornácai alatt. - Színművek, regények, versek segítenek megszöni a fantáziának a csodás képet felőlük azoknál, akik még nem látták egyiket sem.

A fényes Budapest átszelve a fejedelmi folyam által, Mátyás várának lábainál, tündöklő palotasor, Gellértnek kopasz orma, a tündérsziget a Duna közepén és a többi meg a többi.

De az öreg Debrecen sem bolondság! Az csak olyan ugyan ehhez képest, mintha egy szép cifra dáma mellé valami ripacsos, izmos, tenyeres-talpas Erzsókot állítanának, de ha mégis ez a mi igazi városunk az ő nagy búbos tornyaival, a homokbuckás Hortobágyával és a civisek szörnyen vastag nyakával. Amazt (ti. Budapestet) megbámulja a magyar ember, emezt (Debrecen) respektálja.

Mert ha nincsenek palotái, de vannak virtusai.

Mikor a Bach-világban arról tudakozódtak azok a bizonyos irányadó körök: nem lehetne-e Debrecenben is behozni tannyelvül a németet, azt adta feleletül a városi magisztratus:

»Bizonytalan a századok lefolyásában azon időpont elérkezése, midőn ugyanis arról lehetne tanácskozni, hogy mikor leszen célerányosan német nyelv behozatalának lehetőségéről való gondolkodás«.

...Hát lehet-e ennél szebb nemzeti stílus?

De minthogy most sokkal melegebb idő van, mintsem a városokat akár bámulja, akár respektálja az ember, nézzük meg az ország harmadik csodáját, Füredet.

Annyit már tud minden ember róla, hogy a regényes Balaton partján fekszik, s hogy a hullámozó Balaton az igazi zsuzsu-tenger. Mintha haloványzöld gyűrött óriási végselyem lenne kiterítve a fölséges völgyben, melynek berkeiből, nádasaiból szinte előlépni várjuk Kisfaludy regéinek alakjait. S ott kell lennie a legszebb ponton, öreg Tihannyal szemben a híres Fürednek, hova a leányok már piciny korukban odaálmodják magukat: anyjuk, nagyanyjuk is ott volt boldog, onnan ment férjhez. Képzелhetetlen pompa lehet ott. Egy előleg a paradicsomból a magyarok számára.

Ott is van az a Balatonfüred, ahova képzeljük, de nem olyan szép, mint ahogy gondoltuk. Én részemről nagyon sajnálom, hogy megnéztem, jobb szerettem volna, ha a képzeletbeli Füred maradt volna meg.

Mert az igazi nem felel meg a legszerényebb várakozásnak sem. Sok jót tett már eddig is a Balaton Egylet, de még ez mind igen kevés, csak arra nézve is, hogy Mehádiát utóljérjék.

Hátha még elgondoljuk, hogy az egyetlen európai kinézésű táncterem és az egyik vendéglő, a jobbik, csak most két-három év óta épült fel, igazán csodálkoznunk kell, hogy mit szerettek meg itt annyira a negyvenes évek nagyurai.

Talán Bizayt? Mert Bizay úgy odatartozik Füredhez, mint akár valamelyik ismerős berek.

A Balaton tagadhatatlanul tündériesen szép, de ez a természet bőkezősége, ami aztán egyéb van, az nem áll azzal arányban egy csöppet sem. Sőt még a Balaton szépsége sincs kiaknázva: a vendéglők főszobái mindenüvé inkább nyújtanak kilátást, mint a Balatonra.

A sétány kicsiny, s az sincs jó karban. Dísznek, pompának semmi nyoma, ha csak a Kisfaludy Sándor szobrát nem vesszük annak, mert az csakugyan bőkezűséggel van megalkotva: egy vég gácsi posztó mindenesetre van az öregúron, kin több rendbeli öltöny és köpenyeg lóg le (hát még lájblí mennyi lehet rajta?). Általában ruha dolgában nem fősvények a magyarok elhalt nagyjaiak alakjának megörökítésénél!

Árnyékos hely igen kevés van, komfort a vendéglőkben nincs. Kirándulási hely volna egy-kettő, de ezekhez jutni nagyon nehéz. Tihanyba hajó csak úgy megy, ha nagy társaság verődik össze; Tátika, Csobánc messze vannak, s hasonlóan nincs megkönnyítve az oda való menetel. Olyan kirándulási helyekről pedig, ahova a saját erejükből mehetnének a vendégek, amikor nekik tetszik, éppen nincs gondoskodva.

Ezért sivár Balatonfüreden az élet. Ehhez járul még a nyomott társalgási szellem. A vidéki dzscentri dominál ott, s egészen a vidéki fürdők bélyegét s idegenek szemében tűrhetetlenségét nyomja rá a gyönyörű fekvésű helyre. Az egymás közt ismerős dzscentri izolálja magát, a vezérszerepet viszi a fürdőben, és az idegeneknek otthontalanná teszi a helyet, mert még túlnyomó, s mert túlnyomóságát érezteti.

A kereskedéseket apró, piszkos lebujok képezik, melyek félszer alakban vannak odaragasztva az egyes épületekhez.

Mit szóljunk a villákról?

Egy társaság diskurzusát hallgattam ki egy este a Balaton-parton levő padok egyikén: Jókait szidták. Szétnéztem: nincs-e Gyulai Pál köztük? Nem volt ott! Más szidta Jókait. Kíváncsi voltam miért szidják; az, hogy szidják nem lepott meg. Mert a magyar ember azt szidja a legjobban, akit legjobban szeret. Jókait szidják a trónörökös könyvéért. Szidják, hogy *minek ír annyit*. És szidják azért is, hogy minek foglalkozik politikával, *mért nem ír többet*. Egyszóval szidják mindenért.

- Elöttem nem nagy ember - recsegett egy öregúr dühösen hadonászva a botjával. - Nem, én nem ismerem el.

- De hát mit csinált, hogy olyan nagyot esett?

- Fákat ültetett a villája elé, azok most megnöttek sűrűre, magasra, s egy akkora darabot sem lát a Balatonból, mint a tenyerem. Hát hallotta már azt valaki, hogy okos ember ilyet tegyen? Nekem ugyan írhat ezentúl akármit...

Általában a villák többnyire így vannak építve. S az is egy nagy baj, hogy a fürdőigazgatóság nem gondoskodott arról, miszerint a fővárostól odáig olcsóbb, gyorsabb és kényelmesebb legyen a közlekedés. Siófokon térdig érő homokban kell egy nagy darabot kutyaolni az utasoknak a vasúttól a gőzhajóállomásig, s keresve keresni valakit, aki a pakkjaikat viszi.

De akár egy kötetnyit össze lehetne írni Balatonfüred hiányairól, amik gátolják, hogy világfürdővé legyen, de amiket idővel mind el lehet enyésztetni.

Szinte nevetségesnek látszik előttem az imitt-amott felhangzó bús sóhajtás, hogy miért nem jönnek oda a külföldiek.

Ugyan mit keresnének ott a külföldiek?

De annál hazafiasabb, derekabb dolog a Balaton Egylet, mely az örökös sóhajtások és panaszok helyett hozzálátott, bár eddigelé csak szerény és éppen amiatt lassú eszközökkel, olyanná tenni Füredet, aminőnek azok képzelik, akik még nem látták.

Poéták dala hiába zeng a zöldes vízről, színműírók hiába teszik ide a drámai cselekvény bogját. Az európai embereknek nem elég a természet szépsége, azoknak komfort is kell.

A Balaton ellen nincs panasz: az teszi széppé a helyet, az adja a híres fogast is.

Hanem a fürdőtulajdonosok is adjanak valamit, ne csak az öreg Balatonra hivatkozzanak örökké.

A SZAKÉRTŐ BIZOTTSÁG

Habemus papam! Van irodalmi szék.

Trefort kinevezte a szerzői jogról szóló törvény által rendelt szakértői bizottságot.

Elnöke igen természetesen Jókai Mór, s benne van még néhány olyan férfiú, akikről föl lehet tenni, hogy az írónak pártját fogják, ilyenek: Arany László, Falk Miksa, Gyulai Pál, Zichy Antal, Paulay Ede, Hunfalvy János, Szily Kálmán.

Jókait és Gyulait kivéve, a fent elősorolt férfiak is úgyszólván csak mellékesen foglalkoznak az irodalommal, bár teljes dicsőséggel. Könyvkiadókra ők vajmi ritkán szorulnak, s nem igen érzik ilyenkor sem a szegény ember baját. Vagy az Akadémia vagy a Kisfaludy Társaság adja ki műveiket.

Tehát bizonyos professzióval és kizárólagossággal csakis Jókai és Gyulai reprezentálnák a mesterséget. Csakhogy ez a két írónk egyszersmind igazgató tanácsosa, az egyik az Athaeneum, a másik a Franklin *könyvkiadó* társulatnak. S az író könnyen össze talál veszni bennök a kiadóval.

S még azonfelül (de már ez csak tréfából legyen mondva), ha Jókai valamit így vagy úgy fog eldönteni, Gyulai már csak azért is ellene lesz, hogy Jókainak ne legyen igaza.

S így ez a két voks mindig megeszi egymást.

Örülünk a fent nevezett jeles írók kinevezésének, de szerettük volna látni, ha még egynéhány oly íróval egészítették ki a szakértői bizottság, aki abból a mesterségből él egészen, s ösmeri annak minden baját, gondját.

Mi nem tartozunk ugyan azokhoz az írókhoz, akik a beteg kiadójukról beszélgetve, midőn valaki fölemlítette, hogy vért köp szegény, részvétlenül kiáltottak fel: »Ejh no, hiszen úgyis a mi vérünket köpi«.

Nem a kiadók ellen fegyverkezünk mi (az ő jó napjaik is elmúltak már, kezdünk egyforma szegény legények lenni); hanem legalább egyformán szeretnénk lenni képviselve, mert minden intézmény már jó félig, ha legalább megnyugtatót okoz.

Márpedig szembetűnő, mennyivel elevenebben érdekelt egyének által van képviselve az altera pars, ott lévén Péchy Imre, Jurányi, Vérey igazgatók és Hofmann Alfréd, akik könyvet sohasem írnak, csak kiadnak.

Hol maradnak a mi embereink közül Csernátony, Pulszky?

De hol maradt a semlegesek közül Teleszky István, akit ennek a törvénynek a megalkotásában talán a legtöbb érdem illet?

S viszont, mi keres itt a színi képezde igazgatója, vagy Hauszman Alajos, megérteni nem tudjuk.

Ha annyira benne voltak az igazgatókban, mért nem nevezték ki már egyúttal a *vízvezeték igazgatóját* is.

A KIRÁLYFI KÖNYVE

Egy Rudolfunk már volt, aki éjjel élt, nappal aludt, s egész kedvteléssel vizsgálta a csillagok járását a prágai toronyból. Elődei, a hatalmas cészárok meghódították neki a földet, nem maradt fenn egyéb, csak az, hogy ő az égen puhatolózzék.

Utódai aztán megint nem törődtek a csillagokkal: hacsak nem azokat vesszük, melyek a katonák hajtókaín kevélykedtek.

Egyebet ritkán tanult, ritkán hallott egy-egy királyfi, mint az egzercírozást, örökké azt: »Jobbra nézz, Balra nézz!« És azt nem mondta előttünk soha senki: »*Mindenfelé nézz!*«

De nem is csoda. Hiszen majdnem úgy látszik újabban, hogy az államfőknek nem is igen kell egyebet tudni. Mert ott van például a két Napóleon, milyen okos ember volt mind a kettő, s íme mi lett mind a kettőnek a vége!

Mi magyarok vagyunk király dolgában a legjobban elkényeztetve a világ összes nemzetei közt, nincs is az országban, csak egyetlenegy republikánus Szalay Imre, de annak is az a programja: hogy őfelsége legyen a köztársasági elnök, vagy különben nem kell neki a köztársaság. Hát mi még azt se kívánhatjuk, hogy a fia különb legyen az apjánál. Nekünk igazán nem okozhatott volna nagyobb örömet semmivel, mint hogy könyvet ír és szerkeszt.

Hódító Nagy Lajost nem kívánhatjuk vissza. Kell is már nekünk a hódítás! Bár annyink se volna, amennyink van. Bár lenne a másé Bosznia. A nemzet meggazdálkodott volna néhány milliót, a királyfi is meggazdálkodna egy kötetet, amelyben a bosnyákokat kell leírni. Igazságos Mátyást se várjuk. Hiszen az uralkodik most. Hanem az már egészen kedves meglepetés, ha visszatér Könyves Kálmán.

Éspedig visszatér »*könyves*« *Rudolfban*.

A télen világgá hirdette ő is a spiritiszták leálcázásával, hogy *boszorkányok nincsenek*. Azokról hát nulla mentio fiat. Most pedig tovább megy, és leírja az ő országainak vidékeit, népeit. Szeretetreméltó fordulat! Eddig mindig a népek írták le királyaikat, s most egyszer az esik Budán, hogy a király írja le a népeit.

Nemes kölcsönösség és másrészt királyhoz méltó passzió könyvet kiadni. Oly foglalkozást választani, amely semmit sem jövedelmez.

A tudós királyfi eszméje, midőn annak legelső híre kelt tavaszkor, nagy örömet keltett mindenütt s óriás rokonszenvet ébresztett a trónörökös személye iránt pártkülönbség nélkül, csak a függetlenségi párton akadt néhány ember, aki örült ugyan, hogy a leendő király korához bámulatos érettséggel ilyen a királyok által ritkán belátott komoly törekvésekre érez hajlamot (»Oroszlánt érzünk közeledni« morogták a Herman Ottók jövőbe szegezett tekintettel), de aggódva vették annak lehetőségét, hogy a munkából az fog kitetszeni, mintha maguk a magyar írók is, kik ha Deák Ferenc megcsinálta is a 67-iki egyezséget, sohase énekeltek a közös hazáról, most egy közös kalap alatt lépnének ki a világ elé. (»Egy kalap egy ember« - fogja gondolni a külföld.) És hogy erre a közös kalapra nem rakhatnak annyi *árvalányhajat*, amennyit nekik tetszik, hogy a lojalitás ferdíteni fog és a többi meg a többi.

Mindezek a kifogások azonban elenyésztek hirtelen. A királyfi finom tapintattal oszlatott el minden ilyes aggodalmat.

A tanácskozásokban, ahol igaz az osztrák írók vettek nagyobbára részt, Jókainak minden propozíciója keresztül ment, mégpedig mindig a trónörökös segítségével, kinek a makacs németek ellenében sokszor kellett odavetni nagy kurtán akarata súlyát.

- Jókainak, uraim, igaza van.

A könyvet tehát Budapesten fogják szerkeszteni, önállóan magyar írók írják olyan szellemben, ahogy nekik tetszik, sem a Rákóczi, sem a Kossuth emléket nem kell kihagyni, ahova odatapadnak.

Mikor ez iránt kérdeztem egyszer Jókait, ezt felelte:

- Hát írhatnék-e én bele másképp? Nemhogy kihagyjuk ezeket, de azt szeretném, ha maga Kossuth is írna bele.

Sőt még több magyarosság lesz a munkában, mint amennyit magunk szeretnénk, még a képeket is magyar piktorok festik és magyar művészek metszik.

Az előleges munkálatok már nagyban megindultak. Nemsokára megnyílik a redakció, s megalakul a szerkesztő bizottság, melynek élén Haynald kalocsai érsek fog állani, s melyben a nagy tudományú Pulszky Ferenc fogja vinni a dirigens szerepet.

Jókai azt mondja róla nagy meglepéssel:

- Ha megharagszik, leül és megírja az egészet, *még a németekét is*.

De erre nincs szükség. Mert a munkatársak közt ott lesz Magyarország összes tollforgató embere. Még József főherceg is, aki senkinek sem akarja átengedni leírni a maga kedvenc népét: *a cigányokat*.

A SZAKÁLLAS SZÉPNEM

(Udvariatlan tárca)

Akármilyen szépen fest is a bajusz, van mégis rá eset, hogy nem szívesen látjuk. Tudnillik, ha női ajakpárnak képezi díszét. Nem ismertem még olyan rajongó szerelmezt, ki rögtön ki nem ábrándult volna, ha eszményképét olyankor lepi meg, midőn ez beretválkozik. Selyemfürtökről eleget cseveg a lírikus, az arcnak hamvát is dicsőíti, de arra mégsem vállalkozik, hogy a női bajusz elfogadására preparálja az emberiséget.

Pedig a bajusz még hagyján, nagyobb rém a szakáll. Pastrana asszony szakállát az egész világ kívánta ugyan látni, de nem azért, mintha szépsészeti érzékének akart volna eleget tenni. A kíváncsiság töltötte meg azon helyiségeket, hol a férfias dísznek örvendő hölgy mutogatta magát, s kíváncsiság töltötte meg impresszáriójának tárcáját is. Miss Pastrana később még férjhez is ment (csaknem azt mondtuk, hogy »megnősült«), de férje nem viselt sem szakállat, sem bajuszt. Azt találták, hogy elég ebből egy példány a háznál.

A szakállat viselő hölgyek nem csupán az újkor szülöttjei. A középkorban is akadt már hasonló csodadolog. Pedig még akkor nem ismerték a magyar bajuszenőcsőt és a Thedo-féle szakálltermelő hagymát. A természet mindig tetszelgett magának a furcsánál furcsább különlegességekben; de soha inkább, mint midőn a szentek könyvét gazdagította három szakállas női példánnyal. Nem kevesebb, mint három szent, két szűz és egy özvegy tűnt ki azáltal, hogy versenyezhetett férfias díszben a férfiakkal. Az első, név szerint szent Galla, a hatodik század első felében született, előkelő családdal tartozott. Apja Quintus Aurelius Symmachus konzul korán adta férjhez. Nem sokáig élt együtt férjével; miután a halál fölbontotta frigyüket, föltette magában, hogy ezentúl istennek szenteli hátralevő éveit. »Ekkor - így olvasható Nagy Gergely pápa egyik bullájában - az orvosok azzal kezdték fenyegetni, hogy szakálla növekedik, ha özvegyiségre kárhoztatja magát. Mert ő nagyon heves vérű volt. De távol attól, hogy ilyen világi tekinteteknek hódolt volna, inkább eltűrte az emberek gúnyát, semhogy szent életével hagyott volna föl. És ezért iktattuk mi a szentek sorába.« Meg is érdemelte! Olyan nő, ki a szépségét áldozza föl az isteni félelem kedvéért, megérdemli, hogy legendába szőjék életét.

A második női szent Diokletian császársága alatt élt, és egyszerű földművelők gyermeke volt, Paula már gyermekéveiben rendkívüli szépséggel dicsekedett. Később még öregbedett ezen erényeiben. Egy fiatalember, az albulai praetornak fia, halálosan beleszeretett és folyton üldözte őt szenvedélyével. De Paula állhatatos maradt. Az ifjú csellel kísértette meg erényét megingatni. Megleste, midőn Secundus püspök sírjához zárandokolt, és erőszakkal akarta hatalmába ejteni. A szép szent futásnak eredt, s egy útszéli kápolnába menekült. Átkarolta az oltárkeresztet és hő szavakban kérte istent, hogy vegye el szépségét, vagy legalább olyasmivel éktelenítse el, mi üldözője szenvedélyét lehűti. Rögtön megered állán és ajkai felett a férfias áldás, hatalmas szakáll borítja arcát. Midőn elhagyja a kápolnát, üldözője rá sem ismer többé. Ezentúl »Szakállas szent«-nek nevezi a nép. Nem bánta-e meg kérését, arról hallgat a legendák könyve.

A harmadik a sorrendben szent Wilgefortis. A walisi pogány királynak volt leánya és titkon tért át a keresztény vallásra. Midőn felserdült, a szomszéd országocská királya kérte meg kezét. De ő határozottan kijelenté, hogy nem lesz soha bálványimádó neje, de egyáltalában nem is szándékozik férjhez menni. Erre a zsarnoki apát elfogta a düh. Börtönbe zárta leányát és tüzes harapófogóval csipkedte vállát és karjait. A leány attól tartva, hogy nem állja ki sokáig a szenvedést, hő imában kérte védszentjét, hogy ez szakállat növecsen arcán. Szent Thedo, akarjuk mondani szent Wilgefort meghallgatta kérését. Apját ezen merénylet annyira kétségbeejtette, hogy lemondott minden további szándékairól. Külön zárdát építtetett leánya számára, melyben ez visszavonultan élt, míg csak meg nem halt. Walisban még maiglan is ő a bajuszra áhító ifjak védszentje.

Még valamit egy női bajuszciról, mely a történelemre is befolyással volt. Nagy Károly megkérte Desider, longobárd király leányát. A házasság per procura kötött meg. Midőn azonban legelőször találkozott nejével, annyira megijedt az ajkait díszítő bajusztól, hogy köszönőlevél kíséretében rögtön visszaküldte apjának. Az öreg zokon vette a dolgot, háborút indított a frank birodalom ellen, de vereséget szenvedett. Nagy Károly kihasználta Desider birodalmából azon

kerületet, mely később a pápaság birtokát képezte, és Leo pápának ajándékozta. Így veszett el egy hatalmas birodalom, és támadt még hatalmasabb helyébe egy női bajusz miatt.

De azért mégiscsak ragaszkodunk a cikkünk elején elfoglalt állásponthoz: akármilyen szépen fest is a bajusz, nem látjuk szívesen, ha női ajakpár felett díszeleg!

A MI URAINK

A kaszinót érzékeny veszteségek érték néhány év óta.

Egy az, hogy sok ember jár már oda be s onnan ki komfortáblin. Boldog fiáker idők, hova lettetek?

Más az, hogy a Széchenyi poharát még van, aki kiissza, de már toasztot nem tud mondani senki. Károlyi Pista szája is becsukva csöndes...

A harmadik az, hogy az arisztokrácia elvesztette legnagyobb ékességét: Marschallt.

A negyedik kalamitás az, hogy a dzsentri kaszinó támadt. Hogy kitalálták talmi ezüsből megcsinálni azt, ami itt igazi ezüsből volt.

Vége a kaszinónak, mondják. Pedig milyen múlt! Mikor éri azt el a dzsentri kaszinó, amit a mágnás kaszinó elért.

A mágnás kaszinónak volt Széchenyije, a dzsentri kaszinónak csak Zichy Jenője van!

A mágnás kaszinónak volt egy angol királyfija, a dzsentri kaszinónak csak angol királynője van.

A mágnás kaszinóban forradalmi vér buzgott: mozgalmat csinált Nikó Lina végett, ostromolt és ostromoltatott.

A dzsentri kaszinó nem népszerű, hát nincs jövője.

A mágnás kaszinó sokáig volt népszerűtlen, hát van múltja. A népszerűtlensége imponált a legjobban.

A mágnás kaszinó még politikát is tudott csinálni. Igaz, hogy rossz politikát, de azt legalább sikkel teszi.

Ő beveszi a zsidókat, de a törvényeiket megbuktatja a főrendiházban.

A dzsentri kaszinó be nem veszi a zsidókat, de az embereiket nem bántja.

Melyik a liberálisabb vajon?

Ezt talán Beksics sem tudná megmondani.

Hát én nem töröm rajta a fejemet, mert én ugyan nem bánom akármelyik a liberálisabb, én csak azt akarom kisütni, hogy arisztokratának lenni jó dolog.

Bizonyos fokig Darwin is elismerte őket. Az ördögbe is, ha egy nemzetség négy-ötszáz esztendeig eszik a Marschallnál, egész más vére kell, hogy legyen, mint a másik nemzetségnek, mely a »Kis Pipá«-ban eszik négyszáz esztendeig.

Ezen hát ne is disputáljunk, kérem, hanem igenis hajlandó vagyok némi engedményeket tenni önöknek is, tisztelt demokrata urak. (Alkalmasint a pusztának beszélek ebben az országban.)

Ez pedig az a nevezetes engedmény, hogy a mi arisztokratáink is csak olyanok, mint a »csevice«, a forrásnál kell élvezni, mert ha kiviszik, megrázzák, elveszti természetes ízét s élvezhetetlen.

Néha olvasnak önök a lapokban külföldi híreket, hogy X vagy Y úr hazánkfia ott táncolt a Rotschild-szalonban, vagy a porosz koronaörökösnél teázott, vadászáton volt ennek meg amannak a hercegnek birtokán. S több efféle számtalan variációban.

- Mi a kő! - kiáltunk fel a lapot letéve. - Kricsi tehát bejutott a haute crème-be? Hogyan, mi módon? Teremtette, mégis nagy becsülete lehet a magyar úrnak odakünn!

Ha aztán kedvünk jönne vizsgálódva utána nézni, hogy Kricsi mi módon jutott be az »egy kád vérbe«, furcsa dolgok tűnnének ki.

(A gyengébbek kedvéért meg kell magyaráznom, hogy az isten az emberek teremtésénél egy kád vért külön szűrt, abban megáztatta a kék palástját, amitől a vér megkékült: s ez az egy kád vér csurog a világ igazi arisztokrataiban.)

De kövessük a Kricsi diadalait.

Megérkezett Párizsba, s egyszer az utca szögletén megállt, kivette zsebéből az acélt, kovát, taplót, kicsaholt és rágyújtott.

Egy gróf arra ment, és megbámulta. A grófnak tetszett ez a kicsaholás, sohasem látott még ilyet életében. Megszólította az idegent.

- Uram, ha meg nem sérteném, kihez van szerencsém?

- Én báró Kricsi vagyok.

- Hogyan sajátította el ön e csodálatos művészetet?

- Ez nálunk nemzeti szokás, uram!

- Bámulatos! - kiált fel a francia gróf lelkesülve. - Nem volna ön szíves még egyszer megcsinálni?

- Kész örömmel.

A gróf újólág el van ragadtatva, cseveg emberünkkel, s így kiált fel, midőn elválnak:

- Ön nagyon megörvendeztetne uram, ha egy nap meglátogatna. Holnapután éppen estély lesz nálam, ígérje meg, hogy eljön.

- Elmegyek, uram!

- Ah, fölséges! Nagy élvezetet szerzek a vendégeimnek.

A magyar báró elmegy az estélyre, s vacsora után felszólítják, hogy csaholjon ki.

Természetesen kicsahol. A szikrák gyönyörű tűzjátékot képezve, sziporkáznak a szalonban, a hölgyek sikoltozva szaladnak szét muszlin ruháikban. Az egész társaság álmélkodik, a magyar báró egy kuriózzummá válik.

Párizsban minden hódít, ami új, mi originális.

A hölgyek elkezdnek hízelegni a magyar kaszinó-tagnak. Mindenik hívja estélyére. Boldog, aki megnyeri.

Becsületes jámbor hazánkfia azt hiszi, hogy az otthoni szilvák árnyéka veti rá a fényt.

Pedig a kova és az acél.

Szalonról szalonra menve azonban végre is kitanulják a csiholást, s az igazi előkelő világ visszatér újra a *közönséges modern gyufára*.

*

Okos ember megértheti, mit akarok én ebből kihozni. Mert noha ez az eset tényleg megtörtént az idén Párizsban egy Kricsinkkel, mégsem ez az eset az, amiért itt fecsegek.

Azt szeretném megmondani öméltóságaiknak, hogy ők szerepelnek ugyan még mindig a világban - *de hogy?*

És fognak is még szerepelni - *de meddig?*

UDRI-UDRI

(Zágrábi karcolat)

Sokszor megesik az újságírókon, hogy Budapesten íróasztaluknál írják meg a tudósítást innen vagy onnan, Párizsból vagy Kínából. Ha tagadnám is, nem érne semmit, mert minden embernek tudomása van az ilyenféle turpisságról.

Az olvasó már csak gyanakodva hisz a külföldi leveleknek. Nem ér semmit a pontos jegyzet a cikk fölött, hogy »Zágráb, júl. 10.«

- Hátha még sincs ott a lurkó! - kiált fel az olvasó.

Hogy ilyen alapos gyanúnak ki ne tegyem magam, inkább előre kijelentem, hogy én sohasem láttam életemben Zágrábot, és ezután is akkor lássam, mikor a hátam közepét. Igenis bevallom, hogy egészen itthonról írom ezt a zágrábi tárcát. És ez, remélem, jó politika tőlem. Mert ahogy én ösmerem a közönséget (hogy mennyire nem hisz el nekünk tárcaíróknak semmit), meg vagyok győződve, sokan fognak felkiáltani:

- Hátha mégis ott Zágrábban van a lurkó, és csak minket bolondít.

Nem vagyok Zágrábban, uraim, szavamra mondom, de éppen az este vacsoráltam egy horvát képviselővel, aki ennek dacára is egészen szavahihető ember.

Minthogy (adjanak érte hálát az istennek) nem mindnyájan vacsorázhatnak horvát képviselővel, én akarom őt önöknek közvetíteni.

Hogy néz ki egy horvát képviselő? - kérdik. Nos igen, meglehetősen. Immunitása és jó étvágya van. Ez a legjellemzőbb ránézve.

Halat evett és bifszteket. Mohai vizet ivott és daróci bort. Víg volt és igen bátran viselte magát a pincérekkel szemben.

Arcvonásait is leírnám, de nem volt időm egész körülményesen megnézni, mert nagyon sietett. Egy-két kék daganat nyomát azonban mégis fölfedezni véltem a halántékán és a jobb arcán.

- Még a féltíz órai vonattal el kell utaznom, uram - mondá. - Holnap, azaz ma, érdekes nap lesz, az öreg Starcsevics fog beszélni.

- Hát két Starcsevics van?...

- Harminc Starcsevics is van. Azért várunk botrányt holnapra.

- Igen, de én úgy értem - faggattam tovább -, hogy mert ön öreg Starcsevicsnek nevezi, van fiatal Starcsevics is.

- Van. Fia az öregnek. Éppen az az eset, ami az öreg Madarász és a Jenő fia.

- Mondjon nekem, kérem, valami képet arról az önök országgyűléséről.

- Szomorú kép az, uram. Csak ketten vagyunk ott magyar emberek, én és Jankovics Aladár, a somogyi főispán fia. Sokszor elnézem a szegény kis Héderváry Khuent, amint keserűbb perceiben a padsorban vigasztalódni keres fel, s édesen merengve nyugszik rajtunk a szeme.

- A bánnal meg vannak elégedve?

- Hatalmas ember, pompásan viszi a maga dolgát. Nagyeszű, tapintatos ember, már az első beszédjével lefegyverezte az egész tartománygyűlést, pedig nagy ellenszenv képződött ott ellene. Valami rideg határozottság s fönséges erély van a föllépésében, mely imponál. - Olyan »zsivió«-t kapott, hogy még olyat nem hallott a zágrábi terem.

- Tart udvart?

- Tart. Tizenkettesével hívja ebédre a képviselőket felváltva.

- A szélsőket is?

- Eddig azokat is meghívta, és nem is történt semmi etikett-ellenes, de mikor múlt héten Starcsevicsre került a sor, az öreg azt írta be a listába, ahol a meghívó átvételét nyugtatni s a megjelenést vagy meg nem jelenhetést jelezni kell: *»Nem szoktam nagy urakkal egy tálból enni cseresznyét«*.

- No, már akkor kikérem az összehasonlítást a mi derék tisztességtudó Madarász papánkkal. Hát a hangulat milyen a Házban?

- Rossz reánk magyarokra nézve. A horvátoknak vörös posztó minden, ami magyar. A Házban isten ments, hogy magyarul halljanak beszélgetni a folyosón, legott inzultálnának.

- De a többi követek is tudnak magyarul?

- Többnyire. Kivált a szerb rész igen szépen beszél, mert a szerbek különben is sokkal intelligensebbek a horvátoknál. Starcsevics maga is jól beszéli nyelvünket, s ha becsíp zárt falak közt, gyűlölsége fölenged, gyakran énekel ilyenkor magyar népdalokat is, mert gyakran csíp be.

- Hát maga a város népe milyen?

- Amilyen a Ház. A közvéleményt a diákok csinálják, s óriási »pereat«-okat kiáltanak utánam némelykor, sőt a nemzeti párt kiválóbb tagjait is gúnyolják.

- De magyar érzelmű ember is csak akad ugye?

- Akad a vasúti hivatalnokok közt, akik Debrecenből lettek ide kinevezve.

- És mit gondol ön, mi lesz ebből?

- Egy még sokkal gonoszabb folytatás.

- Teringettét! Nincs tehát semmi mód, semmi szer, mi e szörnyű állapotoknak véget vessen?

- Nem tudom, tud-e Tisza valamit, de én tudok egyet.

- És mi legyen az?

- Egy jó ázsiai kolera, uram. Sie, Kellner, zahlen!... Isten önnel.

Fizetett, kezét fogtunk, elment... s én mintegy visszaérkezve Zágrábból a másik asztal-szomszédhoz fordultam, aki az erdélyi oláh dolgokat és az Albina üzelmeit kezdte beszélni... de arról hallgatok, mert én bennem is van nemzeti büszkeség és *oláh karcolatot már mégse írok*.

RÖPIRAT A KÁNIKULÁBAN

(»Őszinte szó Tisza Kálmán kormányelnökhöz«)

Székelyudvarhelyen »egy vidéki mameluk« ilyen rendkívüli cím alatt bocsátott világgá egy rendkívüli időben megjelent rendkívüli röpiratot. Nálunk a kutya-napok alatt olvasni sem szoktak, hát még írni! Különösen ilyet.

Az őszintesége, mint azt másképpen nem is lehet képzelni, mindjárt azzal kezdődik, hogy »kegyelmes uram, te providenciális férfiú vagy...« (A miniszterelnököt nagyobb őszinteség okáért per te szólítja mindenütt.) Azután szól a muszkáról, porosz-francia háborúról, balközépről, Csernátonyról, Ghyczyről, Andrássyról s az udvari lakájokról, akik Tiszáról, mikor eleintén Bécsbe járt, ilyenformán beszéltek:

- Kommt wiederum der ungarischer Rebell.

Azután sorra veszi az agrár-feudális mérs. ellenzék viselt dolgait s párttaktikáját. »Ez az ellenzék, úgymond oda vitte dolgát, hogy utánad csak a vízőzönt lehet képzelni.«

A röpirat további részében a társadalom forrongásával foglalkozik, megállapítja, hogy Tisza csakugyan »nagy taktikus«, de a szó államférfiúi és hadvezéri értelemben, hogy továbbá az »üsd a zsidót« jelszóval bíró visszamenő mozgalom eddig nem volt képes szervezkedni, ellenben igenis félni lehet, hogy *politikai és társadalmi viszonyaink, nem ugyan erőszakosan és rögtön, de lassan dekomponálódnak.*

És itt következik néhány igazán őszinte és leplezetlen szó, amelyet már rég nem hallottunk. Közöljük belőle a következőket, melyek nem pártbeli, hanem határozottan általános panaszokat és kívánságokat foglalnak magukban.

*

»Igazságügyi, azaz *igazságügyminiszteri reformra* szintén sürgősen szükség van.

Tapasztalhattad, kegyelmes úr, mily debandade-ba jutott Magyarországon a *iustitia*. Ennek erélytelensége szintén közrehat a veszedelem terjedésére.

Lázadások voltak széles Magyarországon. - Nevetségesen enyhe büntetésekre el is ítélték néhány szegény parasztot. De vajon elvette-e büntetését csak egyetlen egy *izgató* is? Pedig izgatók voltak. Nyílt titkot képezett, hogy a lázítás a központról intéztetett, s intelligens vidéki emberek is részt vettek abban. De kézre csak a félrevezetettek kerültek, nem a félrevezetőek.

Még hatósági közegeidet sem védik mindenkor és kellő erővel a bíróságok. Emlékezhetsz a Szeffert-ügyre, melyben a kir. tábla kimondta, hogy Szeffert fenyegetve volt ugyan, de mert hivatali kötelességét mégis elvégezte, a vádbeli cselekmény nem képez hatóság elleni erőszakot.

A politika és a társadalmi harag itt-ott kétségtelenül behatolt a bíróságok közé is.

Az ellenzék arról vádolt, kegyelmes úr, hogy a bíróságok kortes-szolgalatokat tettek neked. Én, ki szemtanúja voltam egy sereg választási küzdelemnek, mondhatom, hogyha a bírák korteskedtek, úgy ellened korteskedtek. Az erdélyi részekben legalább ez történt több helyen.

Pedig a bírónak nem szabad sem a kormány ellen, sem mellette korteskednie. A bíró helyét kijelöli az 1869. IV. és az 1871. VIII. t. c. A bírói függetlenségről és a fegyelemlről szóló törvény. De uram istenem, hova fajultak el e szép alaptörvényeink, e legszebb vívmányaink?

Nincs intézmény, nincs törvény, ami degenerációnak nem indult volna az igazságügy jelenlegi vezetőjének uralma alatt.

Ez a nagy tudósnak kihíresztelt tudatlan, de különben jó öregúr, mindent pusztulni hagyott maga körül azon ürügy alatt, hogy a kormány az igazságszolgáltatásba nem avatkozhatik.

Hát az igazságügyi *adminisztráció* micsoda?

E becsületes aggastyánnak nincs helyes fogalma a legegyszerűbb kérdések felől sem.

Így pl. annak idején elhitette veled is, hogy neki nincs hatalma *Barytól* elvenni a vizsgálatot, s így egy tudatlan fiatalember kezében maradt a világraszóló ügy. Pedig az igazságügyi kormánynak csak a *judiciumba* nincs beleszólása, egyebekbe pedig igen. S hozzá a törvény a jegyzőkre csak kisebb vizsgálatokat enged bízni, nem pedig főbenjárókat, melyektől egy ország nyugalma függ.

Így köszönd te a hírhedt s annyi bajt okozott nyíregyházi pert igazságügyminiszterednek.

A magyarországi főügyész és az igazságügyminiszter folytonos antagonizmusa lehetséges volt éveken át anélkül, hogy egyik vagy másik kénytelen leendett távozni helyéről.

Pedig ez antagonizmus kiszámíthatlan sokat ártott úgy a társadalomban, mint a judikatúrában.

Kozma Sándor filoszemita, *Pauler Tivadar* antiszemita hírbe került.«

*

Azután így folytatja és végzi:

»Kivételes represszióra az igazságszolgáltatás terén nincs szükség. Csak a létező törvényeket kell végrehajtani.

A büntető kódex lehetőségessé teszi a legszigorúbb megtorlást a rendzavarókkal szemben. Csak alkalmazni kell paragrafusait, melyekből tör és szurony villámlik ki.

De előbb rendre és fegyelemre, emelkedettebb és tudományosabb szellemre van szükség az igazságügyminiszteri bársonyszéktől kezdve le egész az albíró fapadjáig.

Ez azonban *Pauler Tivadartól* nem várható.

Ha még soká lesz igazságügyünk élén, oda jutunk, hogy *revízió alá kell venniünk a bírói organizmusra vonatkozó törvényeinket*.

Ezt a minisztert az ellenzék tartotta eddig is inkább, mint a szabadelvű párt. Az új parlamentben pedig legbuzgóbb hívei az antiszemiták lesznek.

A bizalmi kérdések alkalmával *mind a húsz fel fog kelni Pauler mellett*.

S ez lesz *Paulernek* túl szigorú büntetése.

De arról is szól a fáma, hogy kabinetedet nagyobb mérvben *rekonstruálni* akarod. Ez csak államférfíúi éleslátásodat mutatná; de nem feltétlenül szükséges. Igaz, hogy csak *egy magasabb szellem ül melletted a miniszteri székeken: Trefort Ágoston*. Többi minisztered középserű, de komoly és becsületes törekvést képvisel. Akaratodnak jó végrehajtói lesznek ők.

Csak te akarj, kegyelmes úr! És neked akarnod kell.

Két út van előtted, melyen haladhatol az eszmei és anyagi anarchiával szemben, mely fenyeget: egyik a kivételes törvényeken alapuló *ostromállapot*, másik a *rendszeres reformok* útja.

Az előbbi csak pillanatig hat, a hatása ekkor is kérdéses. Ha nem lesz elég hatályos, kíméletlen, esetleg ronthat is.

Az utóbbi megfelel a célnak, s egyszersmind állandóan biztosítja úgy a rendet, mint a szabadságot.«

KÉTEZER ÉJSZAKA

Könnyű volt a szultánnak ezer és egy éjszakán át meséket hallgatni, de nehéz volt a szegény Seherezade szultánnőnek ezeregy éjszakán mesélni...

Ez jutott eszembe ma reggel, mikor rávetettem szememet a Pesti Hírlapra, ahol ott áll a homlokzaton:

»(1999) szám«.

Tehát nem is ezeregy éjszaka, hanem holnap lesz a kétezredik éjszaka.

Mert mikor a többi embereknek nappal van, akkor van a szegény újságíróknak éjjel és viszont.

A lap este készül. Mikor a hivatalnok elvégzi napi teendőit, s kimegy mulatni, akkor megy az újságíró dolgozni. Igaz, hogy nappal meg jóízűen alszik, mikor a többi ember dolgozik. És az is igaz, hogy neki dolgozik a többi ember.

Ha tánácskoznak, ha verekednek, ha jót, ha rosszat tesznek, az mind őneki anyag.

Csak hogy az azért mégis lélekölő munka. A szegény újságíró félannyi idő alatt kopik el, mint más foglalkozású halandó.

S a szerkesztőségénél még gyilkosabb hely a nyomda. A betűszedőnél kétszerre tovább él az újságíró, mert az ólom gyorsabban öl, mint a tinta.

De amiért mi korábban pusztulunk el, megvan a mi reciprocitásunk is: előbbre vagyunk a többi embereknél egy nappal.

Előbb döfnek hátba vagy csiklandoznak össze az események: ami a közönségnek »ma«, az nekünk »tegnap«.

És ha mi előbb halunk is meg, vigasztal az a hit, hogy a lap nem hal meg soha.

Mert bizony az is csak hit. Magyarországon sokkal öregebb újságírók vannak, mint lapok.

A »Pesti Napló« volna a Nesztor, s az is csak *harmincöt esztendő*s. (Nem is vehetjük hát neki rossz néven, hogy még piros nyakkendőt visel.)

Ily viszonyok mellett nem tréfa a kétezredik numerus!

Vegyünk egy lélegzetet, uraim.

Gondoljuk meg mi az a kétezer szám.

Hány vaspennát koptattak el a munkatársak, s hány munkatársat koptattak el a vaspennák?

Hányszor kellett összeveszni a faktorról és metrompással? Hány nyomdahiba nyilallott keresztül szíveinken? Hány párbajszekudáns lépte át küszöbünket? És hány kutyanyelvet írtunk tele kétezer hosszú estén!

A tollak mélán percegnek idefenn, az olló vígan nyirbál, s a tegnapi újságok engedelmesen sustorognak a kezeink közt, mert lélekemelő az, hogy egy holnapi lap kilenc tegnapi lapot eszik meg, hogy megújulhasson... Egy szörny, aki apái húsából táplálkozik...

S azalatt odalenn a másik szörny zakatol... a gép. Ez, aki fölszedi ezer kutyanyelvről, ami azokon írva van, s mind belediktálja egy árkus papirosba, hogy az ordítsa tele némán, hatalmasan az országot.

Milyen zene az nekünk, mikor ez a bolondos falánk gép rákezd a rettenetes morgását, azt az idegizgató csámcsogást, amikor ő eszik.

Mert eszik. Éspedig jól él. Minisztereket eszik, nagy politikusokat föltrancséroz, zsidókat, papokat és apró embereket gyömöszöl be a gyomrába.

És ezt, mint a kókaiak, előről kezdi minden nap, mert a minisztereken sok hús van. (Tudom, hogy erre azt fogják kérdezni: beleérttem-e Tiszát is?)

Ennél a szörnyű gépnél semmi se telhetetlenebb a világon, kivéven a *nyájas* olvasók.

Őnekik semmi sem elég. Ami egy résznek tetszik, az a más résznek nem kell. Egyik erre haragszik, másik arra, egyik ezt szereti, másik azt.

Hányszor hallottam panaszképpen felhozni, hogy »hej, csak ne volna a lap olyan antiszemita«, s ugyanannyiszor hangzott az a szemrehányás is: »ugyan keresztény redakció létetekre, hogy lehettek olyan filozemiták?«

A közönség közt mindenre akad hívő.

Még olyan férfiú is találkozott egyszer, aki énrolam, pedig szörnyen rest ember vagyok, azt tartotta, hogy az egész lapot elejétől végig magam írom.

Ez a férfiú Czincz bácsi volt, a híres alföldi kortes, aki az eszlári pör alatt ott tartózkodott Nyíregyházán, és zsidó létére természetesen nagy filozemita volt.

Egy nap dühös vasvilla szemekkel tekint reám, és nem köszön.

Mit vétettem én a derék Czincz bácsinak? - gondolkoztam magamban. De hát végre is abban hagytam a gondolkozást. Úgysem volt az divatban az eszlári pör alatt!

Hazamegyek, nézem a postáról kapott Pesti Hírlapot. Hát egy cikk van benne Törs Kálmántól.

Másnap megint találkoztam Czincz bácsival az utcán.

Messziről mosolyog édeskés kortesi ábrázata, nagyot köszön hódolatteljesen, mintha legalábbis én lennék a szegedi rabbi.

Mivel engesztelhettem én meg a derék Czincz bácsit? - tűnődtem rajta.

Hazamegyek. Nézem a »Pesti Hírlap«-ot. Hát egy cikk van benne Beksicstől.

Harmadnap már megint rám se nézett az öreg, negyednap fidibusszal szolgált, mikor rá akartam gyűjtani, s ez így ment egész végig aszerint, amint vagy Törs vagy Beksics írt aláíratlan vezércikket.

De hát ez már mind régen történt, valamikor az ezerhétszázadik számunk idejében. A világ egyre forog. És mert forog, a számokat egyre szaporítja. S a számok egyre forgatják a világot.

Ami eddig volt, nem nagyon jó volt.

Ami ezentúl lesz, várjuk be együtt mai olvasóinkkal legalább a kerek húszezerig.

A MAGYAR ANTISZEMITA

Egy öreg erdélyi főúr, aki már évtizedek óta nem mozdul ki a kastélyából (nem ereszti a szűkebb patriotizmus meg a köszvény), a múlt tavaszon kiszól a kocsisához:

- Fogj be, Pista, megyünk!...

Megyünk, de hát hová? Elbámult a kocsis rettenetesképpen. Csóválta a fejét, de azért csak mégis előhúzta az udvar közepére a veszekedett Mária Terézia korabeli csészát. Kikereste a lószerszámot valahol a padláson. (Biz azon már a tyúkok háltak.)

Az egész falu elbámult a kihúzott hintó láttára, de legjobban bámult a két pókos lábú ló, hogy hát mi az ördögöt köti őket a kocsis ama bárka elé? Csak tán nem azt akarja, hogy azt ők húzzák.

Jelentették kevés vártatva a grófnak:

- A kocsi előállott, *nagyságos* uram. (Mert nem afféle méltóságos gróf.)

Felült az ősz beteges főúr, és parancsolta:

- Hajts a Pestre induló vonathoz.

Hüm! Pestre megy a gróf! Felfordult a világ! Vajon mi történhetik Pesten?

Nemsokára kisült.

Az öreg gróf a főrendiházi ülésre sietett. Arra a »bizonyos« ülésre. És ott leszavazott a zsidóházasság ellen.

Elmennydörögte a maga »nem«-jét, azt is megmondhatom, hogy hol. A »B« betűben, a Bánffyak között, s azzal újra visszautazott Erdélybe.

Lett is becsülete azóta odahaza. A zsidók remegve emlegették nevét, az antiszemiták büszkén.

- Bánffy gróf tehát antiszemita - Bravó! Ennek jó lesz hasznát venni!

De az a furcsa, hogy ez nem az antiszemitáknak jutott eszébe, hanem a zsidóknak.

Van ugyanis a grófnak egy zsidó árendása az egyik községben, aki ötven esztendő óta háromszáz forintot bírja a regálét.

Ötven év óta megváltozott minden, sokféle kormány tűnt le, tűnt fel, kilencszer fordult fel a világ fenekestől, a pénz értéke felszállt meg leszállt, a regálé értéke emelkedett, de az árenda-összeg nem változott. - Az öreg Áron most is háromszáz forintot fizet, mint fiatal korában.

Hát erre a regáléra vetették szemüket a zsidók.

Három-négy zsidó találkozott, aki nyolcszáz, kilencszáz, egyik pláne ezer forint árendát ígért.

Egy keresztény ember is beállt zsidónak, s gondolván, hogy a kereszténységének most hasznát veheti, ő csak hatszáz forintot ígért a kocsmáért.

Most hát majd elválík, mennyire antiszemita Bánffy gróf.

Bánffy gróf elolvassván az offerteket, a következő monológot tartotta:

- A kocsmát kérik. Többet ígérnek érte. Ezer forint szép pénz! Hogy - azt mondja ez a levél - az öreg Áron már ötven éve bérli potom áron. Az ám, csakugyan ötven esztendő... Bizony ötven! Hogy elfolynak az évek! Nekem ugyan eszembe sem jutott volna. Szegény Áron ötven évig méri már azt a hitvány lőréjét. A golyától is sok, ha egy egész napon áll féllábon. Bizony isten, illő dolog volna már tenni valamit az öregért... Hej, audiát!

(A titkár belép.)

- Írja meg, amice, annak az Áron zsidónak, hogy a regále árendáját leszállítom ezentúl százötven forintra.

Ilyenek azok a magyar antiszemiták.

Így írja azt elég élénken egyik erdélyi levelezőnk.

1883

PARLAMENTI KARCOLATOK

A FŐRENDIHÁZBÓL

[jan. 11.]

Legelőbb a folyó ügyeket, kérvényeket stb. beszélték meg. Felolvasták a múlt ülés jegyzőkönyvét, s aztán átnyújtogatták sorban az ország különböző részeiből érkezett üdvözlő és bizalmi iratokat és aláírásokat.

Nagy vastag nyalábok voltak ezek. Egyenkint mutogatták fel az illetők, s csak azt jegyezték meg, hány ezer lélek.

S ez ódon, most az élettől pezsgő teremben, oly furcsa, hogy a nép mit keres. Sohase járt még itt a nép. Járt utat járatlanért mért hagy oda?

A főurak kevélyen hallgatták: a népszerűség párája mintha füstalakban fejükre ülepednék, s ott összevegyülne a ködmönszag, a bodorított méltóságos hajzatok parfümjével.

Úgy tűntek fel különben e bizalmi szavazatok, mint az Apafi Mihály uram mulatozásai, midőn *ugyanazokat* a pénzeszacskókat egymásután kétszer-háromszor is eleibe vitték: »Legyen víg, nagyságos uram, mikor úgyis annyi a pénze«.

Hát ezeknek a bizalmi zacskóknak nagy része is itthon készült a »Magyar Állam«-nál.

Eközben harangoztak délre, s beméne Rakovszky István, a képviselőház jegyzője, fekete bársonyatillában kardosan, s a rettenetes, újra a főrendekhez küldött javaslat vala a kezében.

Rakovszky kardja megcsörrent a mediumon meghajlása közben, s ekkor egy félénk tekintetet vetett köröskörül pápaszemén keresztül.

Száz meg száz szem szegződött reá. Felfordult világ ez itt egészen.

Az ellenzék a legerősebb a jobboldalon. Elöl a két bíbornok üresen hagyva a hármás piros szék legközepét. Öminenciája, az esztergomi érsek náthában szenved, s gyakran húzza ki zsebkendőjét, éppen olyan kartont, aminőt idős parasztasszonyok szoktak viselni a fejükön. A kalocsai érsek álmodozón tekint maga elé, zseniális hanyagsággal rendezett ősz fürtjeivel, bíbor köpenyébe burkolózva. Mögöttük a lila barettes tábor nyüzsgő impozáns látványt nyújtva.

Balról a régi veteránok ülnek, Vay csiga alakúra fésült fejjel, Cziráky János, a főrendiház Tallérosy Zebulonja, atillában, fekete zománcos karddal az oldalán.

A főispánok szekcióját Andrássy Gyula nyitja meg. Tisza gyakran tekint oda, mint a jó gazda a saját vetésére. Bejöttek mind, itt vannak még a székely székek is. Bethlen Andrást talán a hófúvások akadályozzák. A főispánok grófi része röstelkedve húzódik össze egy csomóba, csak a nemesember főispánok, Tabajdy, Rónay Lajos néznek merészen szembe a föltámadt lidérccel, mely olyan, mint a sárkány, akinek hét feje van, csakhogy mind a hét fej csak úgy oda van enyvezve.

A középén, illetőleg az ajtó mögött ül és áll összezsúfolva a méltóságos népség és katonaság, tanácstermekben soha nem látott arcok, kik idegenszerűen nézik a termet, amelyben vannak.

Igazi arisztokrata típusok, zsoké kinézéssel, angolos szakállakkal, némelyek bajusztalanul. Azután tömzsi, piros arcok, pisze orrok, ezek a falvakról importált szavazatok.

De mindez együttvéve oly pompás látvány, hogy Rakovszky István beleszédül, s lábait lassú reszketegség fogja el.

- Nagyméltóságú elnök úr, méltóságos főrendek! Van szerencsém átnyújtani...

Megakad, lélegzete eláll.

- Nagyméltóságú elnök úr! - dadogja előlről.

Haynald, az esztergomi érsekhez hajol, s élénken mondja:

- Rossz ómen rájok.

- Van szerencsém átnyújtani az... az izé... a képviselőház által ismét elfogadott... van szerencsém igenis... azaz.

A karzatokon, hol ott ült majdnem az egész »tisztelt Ház«, igazi indignációt kelt, hogy Rakovszky megakadt: ott is rossz jelnek veszik azt.

- Ugyan ne babonáskodjatok - veti oda Bánffy Béla. - Ne legyetek olyanok, mint a nyitraiak, akik mióta az égen az a pirosság látszik, nem akarnak adót fizetni: mivel ugyanis a világ vége lesz.

A karzatok képviselő papjai együttéreznek a főrendek papjaival.

- Mindennek van határa. Csúnya világ lenne ebből. Ki akarja azt, hogy fiaink ne születhessenek a polgármester tudta nélkül?

- És a gabonánk megnőjön ima nélkül... - mondja egy másik főtisztelendő képviselő.

- Csitt. Aki így beszél itt az emeleten, sohase jut fel a földszintre.

Míg a képviselői karzaton megerednek a különféle észrevételek (hogy mégiscsak szép dolog ez a magyar alkotmány), addig lent lassan-lassan megmozdul a rozsdás gépezet csikorogva, hogy mitevők legyenek a visszaküldött javaslattal.

Utasítsák-e előbb a *hármás* bizottsághoz, mely már egyszer elfogadta tárgyalásra (mint egy lap írta: *nagy szavazattöbbséggel*), vagy pedig csak úgy meghámozatlanul üssék-e el rajta a port?

Az ellenzék, melynek vezérévé Zichy Nándor növi ki magát szemlátomást, a hármás bizottság mellőzésével akarja tárgyalni a javaslatot. A legokosabb státusférfinak is nehéz kitalálni, hogy miért? Hacsak nem a kiéheztetéstől féltik a faluról felcsődült szalma-mágnásokat, ha a végszavazás nagyon elhúzódik. Egyszer már volt ilyen politika a rákosi országgyűlésen. A tarisznyákból elfogyott a kolláció, hát hazaszéledt az ellenzék.

A főispánok, Majthényi, Gyürky, az alapszabályokra támaszkodva kívánták a hármás bizottsághoz való utasítást, de jó Cziráky János öblös hangján és Apponyi György fölöslegesnek találták ezt, s az ajtó mögül viharos helyeslés zúgott fel szavaikra.

Szívszomorító volt hallgatni azokat a különféle hangsúlyozásokat, melyekkel az édes hazai nyelv nyomorgattatott.

Nagy figyelem nem uralkodott lenn. Sokan nem jutottak ülőhelyhez sem, azok a falak mellé csoportokba gyűlve diskurálgattak németül. Vagy kimentek az előterembe, hol az egri érsek hevesen vitatkozott Radó főispánnal, Haynald pedig büszkén mutogatta sokaknak a prágai főrabbi köszönőlevelét magatartásáért. Az egyik Zichy abban találta kevélységét, hogy három erős pad van tele Zichyekkel, s mind nemmel fognak szavazni.

- Csak Zichy Gézáért kár - veté oda egy ősz főispán -, aki ami polgári érdemeket szerez az egyik kezével, elrontja a szájával.

A karzatok női publikuma (többnyire mágnás hölgyek a német csevegésük után ítélve) és a képviselők leginkább érdeklődtek a Bécsből érkezett indigenák iránt. Hol vannak? Merre ülnek?

Hanem a képviselőket aztán megnyugtatta Andrásy Manó:

- Nem lesz itt azokból egy lélek se, csak Windischgraetz. De annak is birtoka van itt.

- Hát a többiek? - kérdezi Kármán.

- Azok is eljöttek volna, hitták őket ezek a fiatalok. Hanem a mi Gyulánk aztán levelet írt nekik, hogy ne bolondozzanak. Egy se jön el.

Lent ezalatt szavazásra kellett bocsátani, hogy elmenjen-e a javaslat a hármás bizottsághoz vagy ne. Akik az elmenetelt akarják, álljanak fel. A jegyzők elkezdtek őket olvasni, de olyan nagybírói felületességgel, hogy az egyik azt sütötte ki, azok vannak többen, akik felálltak, a másik pedig azt sütötte ki, azok vannak többen, akik ülnek.

Hogy ebből csak az egyik eset lehetett igaz, némi gondolkodás után rájött a főrendiház, s a jámbor elnök (jó borízú hangja van) elrendelte a név szerinti szavazást. A fényes történeti nevek kezdtek lassankint leperegni, s dültek makacsul a »nem«-ek (Peitler püspök pláne Császká helyett is leszavazott), úgyhogy az »igen«-ek sohase bírták őket elnyomni szaporodásukban.

Nagy izgatottság közt hirdette ki végül az eredményt az elnök. Az ellenzék győzött. Hogy hány szavazattal, az örök titok marad, mert a méltóság nótáriusok jegyzetei megint nem egyeztek össze.

- Nem tudnak ezek százon túl olvasni - mondá egy régi képviselőházi jegyző.

- Ki tudja, hátha csak politika, hogy Tisza ne tudja biztosan, hány voksot kell előteremteni.

Most aztán az volt a kérdés, hogy mikor tárgyalják a javaslatot.

Zichy azt mondta: »Mindjárt holnap«. A kormány halasztást kívánt. Az eddig csendes tenger hullámozni kezdett. Az ellenzék nem akart hallani se az elhalasztásról, s rakoncátlan közbeszólásokkal, türelmetlen zajjal tette idegessé a kormánypártot. A miniszterek leverten ültek székeikben. Csak Pauler mosolygott.

Az elnök kérő arccal fordult az eminenciák felé, hogy az istenért szólaljanak fel, hiszen nem ül hátunkon a tatár, hogy úgy siessünk.

De Haynald csak a vállait vonogatta szeretetre méltóan.

Végre aztán Szögyény emberelte meg magát, kimondván, hogy szombaton lesz a tárgyalás.

Hanem ez mind nem használ semmit: hiába került ki a kormány a holnapi szerencsétlen napot; ez egyszer szombatra is péntek esik majd.

EGY SÉTA AZ UTCÁN

Mikor még azon panaszkodtunk, hogy mágnásaink a külföldre pártolnak, ki hitte volna, egykor úgy térnek vissza, hogy még a külföldi mágnásokat is elhozzák. Hogy azoknak is úgy megtetszik a magyar alkotmány...

Mert annyi tény, hogy itt vannak. Eljönnek-e holnap a múzeumi piros terembe is, még kétes, vagy pedig csak a karzatról fogják nézni a »sujtások« vitézkedését, hogy aztán elmesélhessék otthon mint szemtanúk, hogy a »gyerekek« itt milyen meleg napot csináltak a »sovány úr«-nak.

Egy séta az utcán mindjárt meggyőz arról, hogy itt vannak. Valóságos ismerkedési csoportok alakulnak a kirakatok előtt és az utcák szögletein. Erdély hegyi levegőn nőtt mágnás ifjai, akik egy kicsit feszesen mozognak a talpig új ruhákban, amiket a marosvásárhelyi szabó varrt ez alkalomra, találkoznak Bécs kékvérű arisztokrataival, kik halálos unalommal nézdelődnek szerteszét. Lakk topánkáik, szépen vasalt pepita nadrágjaik valóságos bámulat tárgyát képezik a pesti dandyknek. Gromon Dezső tanulmányutat tesz a Váci utcán.

A Nagy Kristófnál a fiatal Cziráky terel egy csomó fiatal urat maga előtt: rettentően vigyázva, nehogy eltévedjen valamelyik vagy elmaradjon mellőle.

Az egész utca összeköttetéssel látszik lenni a holnapi szavazással.

Itt egy főispán dőcög búsan a földre szögzett fejjel. Majd feltűnik egy-egy fekete reverenda, arany kereszt a nyakban, tarsolyos huszárral a háta mögött.

Egy kormánypárti képviselő, az intimusokból való, sietve rohan a klub felé. Egy másik pedig a klubból rohan ki. Ezek a galopinok. Híreket visznek, hoznak. A lázas készülődés sürgés-forgása élénkíti meg az egész hadivonalat az »Európa« és »Angol királynő« között közepütt a főhadiszállással, a klubbal, ahol ma a délelőtti tarokk (tizenöt esztendő óta először) nem volt megtartható. Mindenki ideges, mindenkinek dolga van, mindenki siet. Hiszen a legfőbb pagátot akarják most elfogni a patzerek.

A szállodákban is nagy az élénkség. A vasút halommal hozza a főúri vendégeket címeres bőröndeikkel. A kapus csöngettyűje egyre süvít. A kapuk alatt már várják őket az itteni »intézők«, éppen úgy, mint az a Hogarth képén látható.

Az ellenzék hadiereje úgyszólván együtt van már. Csak szép szóval kell tudni őket tartani. A Cziráky- és Károlyi-palotákban vannak a szervezkedések. Fiáker fiákert ér előttük, mert a címeres fogatokat ma a hölgyek foglalják el, kik szinte benne vannak a korteskedés izgalmaiban, s látogatást tesznek mindenfelé, hogy kedves ajkaikkal még egyszer szívükre kössék a férfiakat: »Vagy a paizzsal, vagy a paizson«.

A FÖRENDIHÁZBÓL

[jan. 13.]

Már jóval tíz óra előtt rajzolt a közönség a Múzeum környékén. Nagy tömegek nézték a méltóságos urakat, de csak azokat vették észre, akik kocsikból szálltak ki, azokra nem volt gondjuk, akik észrevétlenül suhantak be a Múzeumkertbe vedlett ruhákban, s felsompolyogván a lépcsőkön, bámulatba ejtették a nyalka teremőröket, hogy ők is törvényt fognak itt hozni.

Csodálatos, hogy a főrendiházról nem akkor tűnt ki, milyen avult, mikor tehetetlenül szundikált, hanem most, mikor hatalmasan birkózik!

Pont tíz órára zsúfolásig telik meg a terem, most volna jó ide a híres Hatvani professzor, aki aszerint szélesítette ki bűvészetével a szobáját, ahogy a vendégei érkeztek. Fej fej mellett volt. S milyen fejek! A szép patrícius arcok mellett igazi mágnás típusok, majd zsokészerű alakok. Kiélt rouék, elzüllött specíesek, kataszteri hivatalnokok, díjnokok, fináncok és zsandárok. Egypár hadnagykán nagyon is meglátszik, hogy a tisztí atillájuk nagyon új keletű. Nehány deranzsírozott külsejű ember ís szembeötlik, szégyenkezve lapulnak a hideg márványoszlopokhoz. Ezek most fogják elkiáltani a legutolsó vagyónukat egy »nem« vagy »igen« szóban, mely innen vagy onnan protekciót szerez nekik.

A sárga szép terembe három nagy ablakban át szűrődik be bájosan a téli napfény felülről, meg-aranyozva az izgatottságtól megélénkült arcokat: a türelmetlen, nevetgélő fiatalságot, a kopasz fejeket s a méltóságos ősz szakállakat, aminő a Török Napóleoné és Szmrecsányi Dáriusé.

Ülést jóformán csak az excellenciák kaptak, meg a papok. Itt már az ember nem kezdődik a bárón, hanem végződik.

Egypár pufók mágnásocska a királyi páholy alatt felült a falpárkányzatra s úgy odatapadt, hogy késsel fog kelleni lefeszégetni az ülés után.

A karzatok ís zsúfolásig teltek meg. A képviselőkarzat első sorában a legelőkelőbb női közönség: a liberális mágnásnők. Andrassy Gyuláné még mindig bájosan, üdén, mellette fehérlik fehérebben a márványoszlopánál ís, amelynél ül, Tísa Paula, barnában szépségre mása, gr. Andrassy Ilona, s anyósa Batthyányné, tisztés magyar matróna, mintha maga Lorántffy Zsuzsánna lenne. A szomszéd rekesztékben a fiatal Andrassy comtessek, kik mintha aratásra jöttek volna, magokkal hozták a reggelijöket ís. Ki ís tudhatná azt, hogy mikor lesz ennek vége?

A szemközti oldalon a »misehallgató hölgyvilág« ült, keresztekkel és olvasókkal a nyakukban. Ez a »psütt« most az oppozicionális mágnásnőknél.

De pszt... Csend lesz egy percre, jön az elnök, s föllép az emelvényére, messze eltolva magától a csöngettyűt... elég neki a nagy szemöldöke ís. (Tudom irigyli tőle Péchy Tamás.)

Utána kisvártatva belép Coburg Fülöp herceg, s egyenesen leül Andrassy mellé, miután néhány szót váltott az osztrák főurakkal, a hatalmas, szálás Schwarzenbergekkal, az eleven, vidor Windischgraetzekkel és az előkelő kinézésű Lichtensteinokkal, kik olyan komolyan viselik magukat, mintha igazán komolyan vennék a dolgot, hogy ők most ide jöttek megmenteni a magyar alkotmányt.

Az ellenzéken rossz hangulatot csinál, hogy Coburg eljött, s Andrassy mellé ült.

- Ez hát az egyik sláger! - mormogják.

De legott emelkedik a hangulat, amint megérkezik suhogó bíboros köntösében Mihalovics, a zágrábi érsek ís, s együtt egymás mellett lesz láthatóvá a három papi fejedelem a tegnapelőtt óta ís megsaporodott püspöki karral.

A miniszterek ís elfoglalják helyeiket, Tísa, ki elkésve érkezik bicegve, kezet fog Coburggal, Andrassyval, majd a saját tájékán az öreg Czirákyval ís, s leül farkasszemet nézni a prímással, ki éppen most emelkedett fel helyéről, s rövid csengő szavakban jelenté ki, hogy ő és püspök társai ma ís ragaszkodnak előbbi meggyőződésükhöz, s nem fogadják el a javaslatot.

Ősz szempilláit buzgón lecsukja, s ceruzáját, mellyel gesztikulált, nyugodtan leteszi Esztergom érseke és leül, a püspökök félig felemelkedve helyükből... mintha varjúsereg akarna fölszállni, valahányszor mozdulnak... élénken éljenzik; a kis oppozicionális női tenyerek a karzaton halkan összecsapódnak...

A primás feltűnően rövid beszédében meg van adva a mai napra való üdvös taktika, hogy semmit se kell beszélni: mert meglehet, a kormány beszédekkel akarja kihúzni a tárgyalást hétfőre. De bizony csak elmondja azért Szécsen Antal, amit tud, de máris kezdik türelmetlenül hallgatni az oszlopokhoz támaszkodó báró urak. »Szavazzunk«, kiáltja egy nagy bajusz tulajdonosa, utána innen-onnan többen.

- Lassabban legyenek azok az »oszlopok« - recseg bele az öreg Cziráky, cvikkerjét vészjóslóan taszítva le orráról.

Szécsen ellenzéki beszéde után most már okvetlenül kellett egy kormánypárti hang. A baranyai főispán, Perczel Miklós állt fel, nyulánk, magas öregúr, ómódira a nyaka körül csavart fekete kendővel. Magyarosan beszél, de unalmasan. Az ideges Haynald kimegy a büfébe, s utána többen egy kis diskurzusra, s Tisza is gyakran kél fel és távozik vagy az előcsarnokba, vagy Coburg herceghez. Általában eleven sürgés-forgás vehető észre, élénk közlekedésnek jelei a külső világgal. Gróf Bánffy Béla gyakran megjelenik az előcsarnokban, majd újra távozik.

Tiszát a konzervatívok látván hogy ideges, elkezdtek még jobban haragítani odakünn:

- Adok én neked egy jó tanácsot, kegyelmes uram.

- Hadd hallom, mert sürgős.

- Nem éppen, mert már csak a javaslat harmadszori idejövetelére szól. De mondhatom, biztos arkánium.

- Ha hasznos volna, nem mondanátok meg.

- Egészen kétségkívüli. Van vagy negyven mágnás képviselőd a Házban. Azok megtehetnék a kedvéért, hogy lemondanának. Oda könnyen kapsz mamelukokat, ide pedig megvan velök a többséged.

- Köszönöm. Nem megyek segítségért a szomszédba. Messzebb van az nekem, mint nektek Bécs.

Odabenn Gyürky Ábrahám gróf kezd szólalni. Még mindig meglátszik rajta, hogy katona volt valaha. Hetykén veti hátra kopasz fejét, mintha glédába állna, s hosszú szakála úgy reng, mint egy fekete zászló. Feszesen, gavallérosan áll rajta a fekete ruha, a vakító fehér mellény és a kikandikáló dandys zsebkendő a néhai Batthyány Lajoshoz hasonló férfias arc. Kezdi pedig az eszlári dolgokon, s kiemeli a magyar nép józanságát, dicsérve Graeffl főispánt, akinek köszönhető, hogy a szabolcsi nép higgadt maradt.

Viharos hahota tör fel az ellenzéki padokról, hogy az egyik főispán a másikat dicséri. Gyürky kifejti továbbá, hogy a bizalmi feliratokban nemigen lehet elbizakodni, mert még több bizalmi feliratot lehetne gyűjteni, ha a papi javak elvételéről volna szó...

-Hohó, hahó, hehe, haha! - zúg fel ismét az orkán.

- Ha a papi javak elvételéről volna szó... ismétli Gyürky.

- Eláll. Hó! Hahó! Az nem lehet. Eláll!

Rengeni látszott a terem. Percekig sűvített, dörgött a kiáltás, a tiltakozás moraja a termen véges-végig. Mintha »tallyhó«-t kiáltának az erdőkön át, s a szirtek visszhangoznák.

De Gyürky még jobban feszítette ki mellét, úgy áll ott, mint egy márványszobor, s újra ott kezdte, ahol elhagyta.

- Ha a papi javak...

- Ugyan hagyjátok abba. Mert Gyürky kigyózi estig.

Gyürky után igen csinosan és okosan beszélt báró Pongrácz Vince. Nemcsak új ember, de csinos ember is. Kár, hogy háttal volt fordulva a hölgykarzatnak. Rozner Ervin beszéde alatt már unatkozni kezdtek az ellenzékiek, s orációját, melyet összecsucsorított ajakkal egy kissé nyeglén mondott el, többször szakították félbe.

Különben is már tűrhetetlen lett a levegő a teremben. A pára ködként gomolygott a fejek fölött, olyan sűrű, nehéz, hogy az öreg podagrás urakat fojtogatni kezdte. A köhögéstől alig lehetett valamit hallani, s a gőztől alig lehetett látni. A napfény se bírta magát keresztültörni, s zordon félhomály lett a teremben.

Csakis olyan rokonszenves alak számíthat még meghallgatásra, mint gróf Csáky Albin. Fiatal körte képű ember serte hajjal, hanem a hangorgánuma nagyon szép, s előadása folyékony.

- Eláll - zúgott az előbbi vörös bajusz.

- Hagyjuk kibeszélni - kiáltotta közbe egy paprikajancsi kinézésű főrend -, hiszen be kell bizonyítania, hogy mért volt kandidálva miniszternek.

Hanem ezalatt Szögyény is elunta az ülést a kényelmes elnöki székben (hát még mi a zsúfolt írói karzaton, mely szintén tele volt indigenákkal!), s odaadta helyét Cziráknak, szívére kötve, nehogy valami manővert csináljon, míg ő odajár.

S valóban éppen Cziráky uralkodása alatt történt meg, hogy mindnyájan kifogytak a szóból, s féktelen türelmetlenséggel kezdték követelni a szavazást.

- Várjuk be az elnök urat - mondá Cziráky nagy zavarban.

S míg az elnököt várták, azon néhány perc alatt még összesúghattak a pártok, klikkek, még válthattak egypár egyetértő szót... itt egy biztatás... ott egy ígéret. Mert csodálatosan formálódtak ezek a szavazatok! Pálffy János például azért szavazott igennel, mert a többi Pálffyak szavaztak nemmel.

- Én sohase szoktam - úgymond - a családommal egy véleményen lenni.

Az osztrák főnemesek mellé felvigyázók adattak, akik vigyázzanak rájuk, s megsúgják nekik a »nem«-et, ha eltalálnák a döntő pillanatban feledni. A süket öregurakhoz mentorok húzódtak, akik megrántsák a kabátjukat, ha szavazni kell.

Egyszóval elérkezett a nagy pillanat...

Nem, még nem. Szögyény megérkezése után még Tisza szólott, tapintatosan, de röviden fejtegetve a javaslat célját.

Most aztán csakugyan a szavazás jött. Az izgatottság a tetőpontra hágott.

A méltóságos ház órája délután egyre járt. Zichy Ferraris Lajos megfogta a lajstromot s olvasni kezdte a neveket. A főrendieknél is voltak ilyen kiosztott lajstromok, mindenki maga elé teríté, s lázasan jegyezte az eredményt.

Jegyzett Simor és az izgatott Haynald, csak Mihalovics ült köztük közömbösen. Jegyzett Tisza, jegyzett Szapáry és Orczy, csak Pauler várta az eredményt nyugodt keresztényi érzelmekkel, mint a Magyar Állam mondaná.

S amint a névjegyzéken minden következő lapnál fordítani kellett, kétszáz röpke papírnak csattogó suhogása ugyanazon szempillantásban, mintha egy óriási madárnak szárnyrebbenése lenne...

Csupa »nem«-ek peregetek. Az ellenzéknek már harminchat szavazata volt, mikor az első igen elhangzott, a Bánffy Miklósé. Azontúl nőttön-nőni kezdett a kormány listája a főispánokkal, kikből azonban Lonovics, Eszterházy, a fiatal Mailáth, s többen hiányoztak (jele, hogy Tisza nem fejtett ki oly kétségbeejtő erőlködést, mint az ellenzék), Szapáry István pedig nemmel szavazott, kit, valamint Szapáry Gézát éppoly lelkesen éljeneztek meg ezért, mint a túloldalon Coburg herceget és Andrássyt.

A főispánok szavazatai mohón ették a differenciát, sőt az első grófi neveknél oly rosszul kezdett menni, hogy a kormánypárt számai lettek kövérebbek. Az ellenzék türelmetlenül zúgott le egyeseket, ha igennel szavaztak. Egy Széchenyi gróf igenjénél éles fütty hallatszott. Jó Szögyény mérgesen nézett fel a karzatokra. Haynald a barettjét igazgatta. Batthyány Elemér dühösen tépdelte a rózsáját a gomblyukában... Az ellenzék szénája rosszul állott. Hanem hát ezen még korán búsulni. Hiszen ezt a főispánok cselekedték.

Igaz is, a grófi nevek hatalmasan beütöttek. Mikor ostorhegynek leszavazott a Zichy-had, közel ötven többsége lett az ellenzéknek. Ezt már lehetetlen utolérni.

Természetesen történtek közbe mulatságos epizódok, egy-egy éneklő hang, minő a Vancsáé, vagy egy-egy tévedés, mint a Pallavicini Hyppolité, ki »igen«-t mondott, s ijedten kapta hátra a fejét, mert »nem«-et akart mondani. Egy erdélyi mágnás a testvére helyett is leszavazott nemmel, amikor észrevették a turpisságot. Óméltósága hasbeszélő, s jól tudta utánozni az otthon maradt törvényhozó hangját is. Miskére (aki úgy néz ki, mint egy kis megőszült cickány) éppen akkor jött rá a csuklás, mikor szavaznia kellett volna.

Az ötven többség után minden arc Tisza felé fordult. Mit csinál Tisza? Ugye ni, milyen sápadt! De az csak képzelődés volt. Tisza még bízott a sikerben, mert a báróknál kezdett csak igazán nagy érdeklődéssel jegyezni. A bárókra volt állapítva a kormány reménysége.

S valóban a bárók megtették a magukét. A P betűnél már úgy leolvadt az ötven többség, hogy alig maradt belőle négy. A leglázasabb percek következtek. A szívek hangosan dobogtak. A serpenyő folyton ingadozott. Minden új »igen« vagy »nem« keresztülnyargalt az idegeken. A szemek csillogtak, az arcok sápadoztak, olyan síri csend volt, mintha ez a temető volna, csak a papírok suhogtak, és a ceruzák monoton karcolása hallatszott.

Minden voks életbe vágó lett, külön-külön örömet és bánatot okozott. Hanem föl is rúgott a voksok értéke. Most már a személyeket nem lehetett elhódítani, igyekeztek tehát elhódítani a hangot. A halkan kimondott igenekre disputáltak, hogy azok nemek és viszont. Vécsey Lajosra, mikor a »nem«-et elzengte, ráfogták, hogy nincs ott, s személyesen kellett megjelennie a mediumra, hogy ő ott van, de akkor se akart ráismerni senki.

Végre elfogytak a nevek, a lajstromok fölé hajolt fejek élénken fölragódtak. Az ellenzékiek felugrottak székeikről, a papok kézszorítással gratuláltak egymásnak. A hölgyek nyájasan integettek legyezőikkel ismerőseiknek. Tisza idegesen lecsapta a lajstromot, a főispánok leverten siettek az ajtók felé.

Az ellenzék győzött nyolc szavazattal.

- Van-e még valaki, akinek a nevét nem olvastuk a lajstromban? - kérdé az elnök kelletlenül.
- Van még - mondák néhányan, egy főurat tuszkolva elő.
- Az én nevemet nem olvasták? Gróf Dessewffy Miklós.
- Tessék szavazni. Elfogadja a javaslatot vagy nem.

- Nem - mondá az elkésett gróf.

S ez volt az utolsó »nem«, amely a teremben elhangzott.

- Ezt már legalább elengedhették volna - mondá Tisza keserű humorral.

A T. HÁZBÓL [jan. 15.]

Úgy van most Tisza, mint mikor az embernek nagyon kisebesedik az egyik lába, sokkal jobban örül, mint azelőtt, a másik ép lábának, még hogyha van is rajta egy kis tyúkszem.

Ott volt az alsóházban kedves mamelukjai között, akik igyekeztek vidám arcot vágni a tegnapi vereséghez, s valami okosat kigondolni a számára, hogy mi történjék azzal a megdagadt lábbal.

- Borogatni kell olajjal és ecettel - tanácsolja az egyik, kinek lelke előtt a 38. §. módosítása kóvályog.

- Hagyni kell, pihentetni kell, begyógyul magától is - hajtja a másik.

- Ejh mit! Egyszerűen amputáltassuk!

Itt új lélegzetet szí be a hatalmas miniszter, ki ellen erős csapást mértek a Múzeumban. A láza szűnik a saját talaján a saját levegőjétől, a saját vizétől. Anteus is bizonyosan csak azért lett erősebb, ha földhöz vágták, mert talán nem a saját földjéhez vágták.

Az ismerős folyosók érdekes zigzugjaikkal, kedves fülkéikkel, a hívek és a leghívebbek, amint ott jönnek-mennek nyugodtan, zavartalanul, finom szatirikus mosolyával Csernátony, hatalmas, vaskos lépteivel Prónay József, fürgén, gondtalanul Horváth Gyula, akiről meg van írva, hogy olyan ügyesen tudja gruppirozni a semmittevést, mintha örök lázas tevékenységben volna; ott sétál fel s alá Bánffy Béla nagy panaszkodásokkal: hogy ő lévén a főrendi szavazásnál a rendező, elszámította magát *a kabátokkal*. Tudván ugyanis, hogy a kormánynak biztos százkilencvenegy szavazata van, s nem találván a ruhatárban csak háromszáznyolcvankilenc téli felöltőt, biztosan konstataulta a *két szótöbbséget*. Ki gondolhatott volna arra, hogy tizenegy olyan főrend is van bent, akiknek január közepén nincs téli kabátjuk?

De félre e bús reminiscenciákkal... a folyosó, mondom, visszaadta Tisza erejét, intimusait látván elvonulni sorba maga előtt, érezte, hogy még nincs egyedül.

Itt jön Széll Kálmán is a felgyúrt nadrágjában... nini, Andrassy Tivadar fehér gallért vett föl egy vöröscsíkos ingre. (Nosza, hívjátok hamar Fenyvessy Ferencet, hadd lássa az új divatot.)

Majd feltűnt Horvát Boldizsár rokonszenves alakja... az öreg Pulszky átjött egy kis triccs-traccsra. Minden oly házias volt és kedélyes...

Csak az antiszemiták rontották a hatást, akik kifeszített mellel gratulálgattak egymásnak.

- Hát ugye, mégis csináltunk valamit? - mondogatta Széll György a kezét dörzsölgetve.

Általában a föléledés, forrongás színezetét viselte magán a folyosó. Nehány főispán komoran elszántan defilírozott a miniszteri szoba előtt. Az ellenzéki politikusok fejei sugdostak, tervezgettek. Szövetségek bontatnak és kötöttek.

Egypár feudális főrend eljött vizitbe, s Simonyiékkal diskurálgatott.

- Hej, Géza bátyám, pompás szónok ez a Szécsen - jegyzé meg egy fiatal képviselő.

- Az bizony, öcsém. Sokat *pisszegtem* már neki életemben.

Ad vocem pisszegés!... Hiszen nekem a pisszegésen kellett volna kezdenem a mai ülés leírását.

Mikor Tisza beléptével fölhangzott az éljenzés a Házban, egypár pisszegés hallatszott elenyészően ugyan, de elég érthetően. Egyik, a legélesebb a nőkarzatról. (Már bizonyos, hogy egy főrendi tagnak kell ott lappangnia valahol.)

Más érdekes mozzanat alig is volt, kivéve a főrendi jegyző fogadtatását.

A legdaliásabb levente jött, a szép szőke, kis bajuszú gróf Cziráky Béla, az hozta a fatális üzenetet.

Még sose volt itt, eddig mindig Rudnyánszky s Nyáry járt át. De már ehhez mégiscsak a legszebb jegyzőt kellett küldeni.

A főispánok és a mágnások külön rekesztékei zsúfolásig megteltek, meglátni a tegnapelőtti ülés utolsó aktusát. A pohár legfenekéről kiinni az ürmöt azok, s az édes nektárt ezek.

Mihelyt Hegedüs elvégezte előadói beszédjét, fölkel Cziráky Kovách László mellől, s odalépett büszkén az elnöki emelvény elé, selyem brokát atillában magyar csizmában.

Mély csend lett a teremben. Csak a Cziráky kardja zörrent meg egyszer, mikor a kezével gesztust csinált a bátor, ropogó hangon elmondott rövid üzenethez, hogy a főrendek »nem járulhatván hozzá« stb.

A szélsőbalról tompa éljen morajlott fel, mely gyorsan végighömpölyögve a padsorokon, növekedőben zajossá s a habaréki padokon lelkesé izmosodván, újra visszakerült, megújult kétszer, háromszor, s még folyton hangzott azután is, ahogy a jegyző rég eltűnt a mediumról.

Vele hirtelen eltűnt a mágnás rekeszték is a karzaton.

Törődnek is ők a büdzsével, az országgal, ők csak a magok jegyzőjének látványos fölléptét strázsálták.

Ez a kétszeri éljenzés volt aztán a mai délelőtti témája. Egypár habaréki ember Tiszát is megéljenezte, mire egy hang felkiáltott a szélsőbalról: »Látszik, hogy honnan fog kiegészíttetni a kabinet«.

Ezt a felkiáltást mintegy illusztrálta Tisza, midőn később odament ülni Szilágyi Dezső mellé, s hosszasan társalgott vele.

Hanem a főrendi üzenet után a »Ház« kedve is megcsappant a költségvetési vitát hallgatni. A képviselők zsúfolásig megtölték a folyosókat. Mocsáry s Gruber János beszélhetett kedvére odabenn, csak Hegedüs és Szapáry Gyula hallgatta őket illedelemből.

Grubert orációja végeztével sokan interpellálták: hogy beszélhetett olyan antiszemita szellemben?

- Kénytelen voltam vele. Azt a hírt veszem otthonról, hogy antiszemita jelöltet akarnak ellenem felállítani. Hát mondom magamban, hiszen vagyok én olyan okos ember, hogy el tudom magam is játszani a bolondot.

A vitával senki sem törődött a folyosó népe közül (hiszen folyik az szépen magától is odabenn), míg egyszer csak délután egy óra táján az elnöki csengettyű reszelős hangja riadozik, s a betóduló követek és a kormány szincerizáló tagjai elbámulva hallják, hogy már vége van.

...Olyan volt ez, mint mikor az embernek a fájós fogát húzzák ki tudtán kívül.

A T. HÁZBÓL [jan. 18.]

A büdzsé vita részletei óta a folyosó dominál. Nálunk senkit sem érdekel olyan ügy, mely fordulatokat nem hoz, s melyet pártcélokra kizsákmányolni nem lehet. Még a miniszterek se érdeklődnek a büdzsé iránt: hiszen arra való a többség, hogy megszavazza. A piros székeken álmosan ül Szapáry, Széchenyi türelemmel, Tisza töprengve. Előtte kormányzatának összes látható eszközei, a kis fekete diákos kalamáris kinyitva, az egyik pápaszem letéve (mert minden beszéd után tiszta pápaszemet vesz a miniszterelnök), s a plajbász és a toll egymáson keresztbe fektetve.

A karzatokra néhány szegény ember feljár melegedni. A főrendiek helyén ott ül a »tizenkilencedik Zichy«, a fiumei kormányzó, szép szőke szakállával, szelíd gyermekded arcával.

Odalent minden padba egy ember jut. S fagyos, ízetlen hangulat van. Néha megindul az ásítózás valamelyik oldalon, s fut, terjed, mint a ragály, pártkülönbség nélkül. Somssich nyújtózkodik, Tischler ujjával dobol a padon, Boér szundikál, az öreg Plachy pedig farag, egyre farag... Csak Prileszky kiáltja közbe néha: »Halljuk, halljuk!«

S erre a jóízű hangra felnyílnak egy percre a becsukódott szempillák, az elnök felemeli fejét, az előadó megillegeti a derekát.

A beszédek lassan, vontatottan peregnek a feledés tengerébe. Csak a gyorsírók asztalán hallatszik monoton álmos percegés.

Ami kevés élet van, az mind a folyosóra gyűl, hol a főrendi szavazás okozta láz már elmúlt, s mióta a legközelebbi hadi taktikáról is értesülve vannak a bizalmasok, hogy ti. egy határozati javaslattal leveszik ugyan a szegről a zsidók és keresztények közti házasságról szóló javaslatot, de nem úgy, mint ahogy a rossz ruhadarabot szokták elvetni (hanem csak azért veszik le, hogy elküldjék a szűcsnek, hadd zsinórozza ki még jobban), azóta helyre állott a nyugalom, legfeljebb egy-egy élc vagy elkésett adoma vetődik még fel a »kataszter mágnások« inváziójából. Azokat is csak azért kell meghallgatni, mert Németh Albert még csak tegnap jött otthonról, ő hát nem mondhatta el előbb a véleményét.

Annyi bizonyos, hogy a főrendiház éles megjegyzéseknek van kitéve. Előkerülnek most még a régi bűneik is.

Valaki elbeszéli, hogy mért zárták ki 67-ben a főrendek F. S. grófot.

- Hát azért, mert muszkavezető volt.

- Dehogyan azért. Hanem egy csata után, midőn orosz tisztekkel járt a holtak között, megrúgta a lábával egy magyar tisztnak a hulláját.

- Tehát azért? Igazuk volt!

- Dehogyan azért. Az egyik orosz tiszt felháborodott ezen, s a grófot arcul ütötte...

- Azért?

- Dehogyan azért. A gróf emiatt nem kért a katonatiszttől elégtételt, hát azért.

Tisza Lajos is sok tréfás megjegyzésnek van kitéve, amiért olyan rosszkor lett gróf.

Jókai megáll egy antiszemita grupp előtt, és magyarázza nekik, hogyan lett ő filozemita. Prileszky a klubbeli magatartásával dicsekedik:

- Ha Urunk akkor rám hallgat, ma vígan fűtyölhetne. Megmondtam én, hogy ne boldogítsuk mi a népet olyan törvénnyel, ami nem okoz neki örömet.

Mocsáry megütközve szalad ki a folyosóra:

- Baj van. A miniszterek udvarolni kezdenek. Széchenyi odajött Csanádyhoz, s már egy félórája kapacitálja valamire.

No, már ezt csakugyan érdemes megnézni. A fél folyosó tódul be meglátni a csodát. A nagy magyar édesen mosolyog, és ügyetlenül hajlíthatja a nyakát ide-oda, amire tréfásan megjegyzi Szilágyi Dezső: »Úgy látszik, hogy a kálvinista nyak is csak olyan, mint a lutheránus nyak: biztos, hogy görbe, csak hogy nem lehet róla tudni, merre görbe«.

S míg ott benn évődnek Csanádyval szemöldök intésekkel, vállrángatásokkal magyarázva neki a »honarulás«-t, azalatt künn gróf Hunyadi László szorongatja egy fülkében Pulszky Ágostot, hogy hát lesz-e fusio coalicio?

- Mert hát itt az ideje, hogy csináljunk valamit. Nekem, tudod, bajos dolog az ilyen, mert két udvartól is függök. Ha a bécsi burg miatt tehetem, nem tehetem a belgrádi konak miatt. Ez azonban egészen kedvező perc. Most szabad vagyok.

A büfében a Ház legvidámabb és legfiatalabb elemei szürcsölik a sherryt. A mamelukok jelentőségteljesen összesúgnak:

- Hát mi lesz, hm? Leszünk ellenzék, hm? - S hamisan hunyorítanak a szemeikkel.

Horváth Gyula arisztokratikus, összeredőzött homlokáról igyekszik mindenki leolvasni az államtitkokat. Újságírók lesik mozdulatait, s öreg politikusok kézzel kézre kapják, mint valami kedvenc babát a gyermekek. Mert Csarnátony is sokat tudhat, csak hogy nem szól. Bánffy gróf is be van avatva mindenbe, és ő beszél is, csak hogy úgy tudja előadni a kormány plánumait, hogy aki azt meghallgatja, még kevesebbet tud, mint azelőtt.

- Tisza nem szól, kérem, soha semmit. S ebből két jó dolog következik, kérem. Egy az, kérem, hogy mi semmit se fecseghetünk ki, és más az, hogy mi mindnyájan mindent tudunk, mert semmi többet nem tudhatunk.

Ha azonban nagyon kínozz valakit a kíváncsiság, annak megsúgják nagy titok pecsétje alatt, hogy a kormány még a február folyama alatt hatvannyolc gróft és száztíz bárót fog kinevezni. Orczy már csinálja is a lajstromot éjjel-nappal.

Persze, hogy ez legcélszerűbb mód a felsőházi ellenzék tönkretenni.

Galopinok jönnek futva e percben...

- Érdekes kérdés a Házban.

- Lehetetlen! Kit akasztanak?

- Thaisz Eleket!

- Ki beszél?

- Pázmándy.

Csakhamar megnépesülnek a padok. Pázmándy erős festékekkel dolgozik, s még a mankója is robajt csinál, amint hevesen gesztikulál. Népszerű tárgy ez. S ha igaz, hogy a rendőrség fölfelé csak hatalmi eszköznek használtatik, az is igaz, hogy lefelé meg az a rendelkezése, hogy ha már minden téma szakad, legyen a publikumnak kit szidni.

Tisza erre elkezd dicsegni a csendőrséget, melyről azt mondta a megboldogult Ráday legutolsó beszédjében, hogy nagyon üdvös hatása van: azokon a vidékeken, ahol életbeléptették, máris zsúfolásig tele van minden börtön rablókkal, tolvajokkal. Tisza is valami ilyet mond, s átadja a szót Busbachnak.

Busbach lándzsát tör a rendőrségért. Mind olyan ember, aki együtt szokott vacsorálni Thaiszszal, csak nem hagyhatja a pajtását tönkretétetni. Hanem egészen tökéletesnek ő se találja a rendőrséget, s különösen azokon a hölgyeken botránkozik meg, akik, midőn Phaetón a maga szekérével elhajt az égen, a csillogó gázvilág fényében megjelennek, s magas sarkú cipőikkel s szemvakító harisnyáikban kacéran lejtnek nagy tömegekben az utcákon.

Az öreg Boér fölébred a padban:

- Mi az, mi?

- Semmi az. Csak aludj... aludj, bátyám.

Irányi Dániel elhagyja a termet. A fiatalabb képviselők közelebb húzódnak a szónokhoz.

A nagy Busbach pedig egy kanyarulattal átszalad a hölgyektől a fiatalurakhoz, akik nemhogy emelnék a közérkölcsiséget állásuknál fogva, hanem legelől ülnek a Terézváros spelunkáiban.

Egymást döfködik ott néhányan.

- No, szóljatok már, valamelyitek, személyes kérdésben.

De néma az mind, s a Busbach szavaira sűrűen potyognak a kitörő »helyesek« minden oldalról.

Ez keserű lecke volt, s egyszersmind bezárta a belügyi tárca költségvetését.

Az előadó leszállt székéről, Tisza felvette télikabátját és eltávozott.

Utána aztán oszlani kezdtek a többiek is, de a miniszterelnök még hallhatta a beszélgetést az előcsarnokban, míg kocsija jött:

- Hol találkozunk estére? - kérdé egy tompa hang.

- A »Kék macská«-ban - felelte egy rekedt hang.

A FOLYOSÓRÓL

Nedves, ködös idő van. Az acélszürke levegő, mikor a Sándor utcába lépünk, egészen elnyeli a tisztelt épületet. Csak akkor veszi észre az ember, hogy már ott van, mikor kigomolyodik előtte a nagy botú, mord arcú kapus, ki önméltóságának tudatában csupán a belépő minisztereknek billenti meg a kalpagját, még azt se mindeniknek, mert a horvát miniszter például neki köszön előbb.

A fertelmes köd nekidűl a folyosó ablakainak is: félhomály terjeng a korridoron, s a gázak piszkos lánggal lobognak a szögleteken, táncoló árnyékvirágokat vetve a futószőnyegekre.

Nincs itt künn egyetlen lélek sem. Mély csend uralkodik mindenfelé, csak a büféből hallik ki, mint a csöngettyű, a bájos Irma nevetése. Ebből lehet kiokoskodni, hogy mégis ülés van.

Mégpedig rendkívül érdekes ülés lehet, hogy mindenkit ott bent tart lebilincselve a tárgy. Én istenem, hát van még ilyen tárgy is? Hallatlan botrány lehet az! Vajon ki beszélhet odabent?

- Simonyi Iván kezd szólni - felelt egy hang a hátam mögött.

- Simonyi? Azt hittem legalább is Tisza!

De e pillanatban félreugrott a teremőr az ajtó mellől, s kifelé kezdtek özönlenni a képviselő urak.

- Ki beszél?

- Simonyi.

- Azért jönnek önök ki?

- Dehogy, azért mentünk be.

- Akkor hát nem értem...

- Egyszerű a dolog. Simonyi elszólta magát. Hogy szívesebben hallgassuk, kijelentette, hogy ma említeni se fogja a zsidókat. Amire aztán kijöttünk valamennyien... Nincs ott benn más csak Péchy, Wahrmann, az előadó, a kereskedelmi miniszter, akinek a költségvetését tárgyalják és ő maga, no meg szegény sztenográfusok.

S valóban az egész Ház ott kóválygott a folyosókon, hanem - hiszen minden napnak megvan a maga külön karakterisztikuma - ma a jobboldali folyosó volt in floribus.

Bittó István tegnap nagy ebédet adott. Ezt a tegnapi ebédet emésztették most a jobboldali folyosón.

A Bittó ebédje olyan szenzációt tett illetékes körökben, hogy az illetékes körökről azt lehetne hinni, azok ebédelni se szoktak. Ki volt ott? Ott volt Szlávy József, Apponyi Albert. Hát Szilágyi vajon ott volt-e? Érdekes volna tudni, mit ettek. Volt-e vajon tengeri rák?

Az ördögbe is... milyen sorrendben ültek az asztalnál? Ebből talán ki lehetne okoskodni az új minisztériumot államtitkárostól, mindenestül.

Maga a kis Bittó ott izgett-mozgott elevenen, kellemteljesen aprózva lépéseit, megszólított mindenkit, nyájas és beszédes volt. Még a Mészáros Nándor vállait is megveregette.

A jobboldali folyosó azon része, mely elhagyatott, kietlen szokott lenni máskor, s hová dühös pillantásokat vetettek ma a büfébe szállinkózó kormánypártiak, mindvégig pezsgett az élettől... suttoptak, nevetgéltek.

A másik folyosón nyomott volt a hangulat. Mindenkinek az orra vére folyt. Prónay államtitkár kedvetlenül lépegette végig a szokott distanciát. Prileszky, aki olyan, mint a barát a régi esőt jósló kápolnában (valahányszor borús idő van, elbúvik a barát, csak a napfényen jön ki)... Prileszky ma nem mutatkozott. Vizsolyi felkötött karjával morózusan ült az olvasóteremben. Mindenkinek ott volt az arcán a bajóslatú hír: »Urunk Bécsbe megy«.

Egy vidám mosoly nem volt látható az arcokon egész délelőtt. Csak Csernátynak mert mondani egy anekdotát egy habaréki, arra az erős megjegyzésére, hogy a főrendek azon a napon utaztak el Pestről, mikor a csavargók kiutasításáról szóló rendelet adatott ki.

Hát ez is úgy volt, mint hajdan Hardegg gróffal. Hardegg gróf diszgráciába jutott József császár előtt, arról volt szó, hogy József császár tán meg is fogja öletni. Idők múltával azonban közbejártak a császárnál, úgyszólván az megbocsátott Hardeggnek, de azon föltétel alatt, ha a két legostobább embert Bécsben meglövi maga helyett.

A rendelet reggeli nyolc órakor kelt, reggeli kilenc órakor pedig két Thun gróf elutazott a városból...

De ez az adoma sem melegített meg senkit, azaz átláthatatlan külső köd mintha rajta ült volna a kedélyeken.

A miniszteri szobában elhagyottan heverték a miniszterek télikabátjai. Máskor itt mindig a kéregetők tömege rajzik. Egy-egy frakkos alak bemegy mint jegyző, s kijön mint bíró. Főispán bemegy mosolyogva, kijön savanyú ábrázattal. Az intimusok besompolyognak, vagy pedig ott cirkálnak a környéken magukban merengve ábrándos szemekkel, mint a szerelmesek: szeret-e szívből, színből, egy kicsit vagy sehogy sem? Már ti. hogy a miniszter szereti-e őket.

Ha mintha kormány se lenne, mindenki magamagának élt. A miniszteri szoba szép fehér kilincsére senki se tette a kezét.

- Hát nektek mi bajotok van? - kérdé részvétellel Helfy.

- Nekünk? Nincs nekünk más bajunk, csak az, hogy mindenikünk azt hiszi, hogy valami bajunk van.

A T. HÁZBÓL [jan. 29.]

Ennek a rovatnak az alakjai megtámadtak ma a folyosón, hogy miért nem írtam, már jó ideje »t. Ház«-at?

Milyen nevetséges kérdezősködés! Hiszen tulajdonképpen nekem kellene kérdenem őtőlük Hiccsel: »Uraim, mikor folytathatom a karcolatokat?«

Semmi sem történik, tele van unalommal az egész Ház, mintha egészen elaggott volna. A világ legunalmasabb parlamentje. Még az osztrák parlamentben is esik néha valami, ha csak olyan is, mint a Rieger ötlete, hogy »kitűnő asszonyság«-nak nevezi Mária Teréziát.

Bizony kitűnő asszonyság volt, s én örökké sajnálni fogom, hogy nem az ő idejében éltem. Milyen felséges »t. Ház«-at lehetett volna írni arról a bizonyos pozsonyi diétáról a »moriatur pro rege nostro«. Hogy kiharsogott volna onnan a Prileszky Tádé hangja, s hogy csörgött volna Wahrmann oldalán a fényes acél, ha ők is ott lettek volna.

De minek panaszkodnám az idők változásán; ami a kardot illeti, ott zireg-zörög az a báró Fejérváry oldalán is, mert ő beszél most a honvédelmi büdzsé végén. Kezével a miniszteri székbe fogózva.

Folyosók, mellékhelyiségek mind kiürültek. Hollá! nem tréfa dolog. Egy miniszter-jelölt ha beszél! Először szűz ember is, de másodszor ettől függ talán tárcája. Vezérek, apró népek mindnyájan betódultak meghallani, hogy teszi le Fejérváry az »exámentet«.

Pezsgés, rég hallott zsongás élénkíté a padokat.

Mintha egy kis vég gyűlne a Házba! De mit ér az? Egy uncia vér egy dromedárban!

Fejérváry szép délceg jelenség, a molnárszín aranyzsinóros dolmány pompásan feszül domború mellére, tejszín arcát lágyan árnyékolja be a hetyke bajusz, s szépen nőtt fehér fogai, mint apró törnyelek, úgy csillognak elő a szájából. Báró Kemény Gábor irigykedve nézi, hogy a kabinetben lesz immár nálánál is szebb ember...

Fejérváry higgadtan beszélt s elég államférfias modorban. Tiszát utánozva a külső mozdulatokban (mint ahogy a népszínmű-énekesnők szokták Blahánét), ami a magyarságát illeti, az olyan, mint egy akadémiai tagé, tudniillik egyetlen jó konstrukciót sem bírt kisodorítani, hanem azért sokszor hangzott helyeslés szavaiba, mert mondott némi vigasztalót is, ami még meghalt főnökének érdeme.

- Derék két legények voltak! - jegyzé meg egy szélsőbali hang, a Fejérváry stílusát imitálva.

A Fejérváry beszéde volt a nap főeseménye, utána üres Ház előtt a pénzügyi büdzsé tárgyalása következett. Kovács Albert teológiai szempontból bírálgatta a pénzügyminiszter költségvetését, s azt mondta, hogy »némely államban még az államadósságok is a nép hasznára vannak«. Egy pohár víz állott előtte s azt szűresőlte. Mikor kiitta félig, abbahagyá szónoklatát, s áttolta a poharat Orbán Balázsnak, minélfogva az állt fel, s beszélt, míg a vízben tartott. A t. Ház nem unatkozott, ezalatt, mert valamelyik vidám honatya a Pálmai Ilka asszony arcképét köröztette, mely őt abban a bizonyos kosztümben ábrázolja, midőn ruhátlanul jelenik meg Rip van Winklében.

A kép szertejárt a padokban, öregurak homloka kiderült, némelyik megsodorintotta ősz bajszát is. A fiatalok pajkos mosollyal adták odább. Péchy az elnöki székből fel-feltápáskodott, hogy meglássa. A kép ezalatt veszedelmesen közeledett Irányi felé.

Ki tudja, mi lett volna a vége, ha ezalatt híre nem terjed ott benn, hogy a folyosókon párbaj készül.

- Kicsoda, micsoda? No, ideje is már. A külföld még majd azt hiszi rólunk, hogy nem vagyunk már vitéz nemzet.

Nosza, a folyosókra minden ember!

A folyosón ma szörnyű nehéz mozogni. Szapáry Gyula egy egész hadtestet hozott magával pénzügyi emberekből. Többnyire hosszú alakok, penészszerű arccal, mintha egy-egy ócska tallér változott volna át emberi ábrázattá.

Hát ki verekszik, miért verekszik? Olay Lajos verekszik. Csak? Kivel? Jankokovics főispánnal.

Pázmándy Dénes oda sántikál Olayhoz.

- Csak nem kell kímélni. Főispánt főispánért. Engem meglőtt az egyik, te pedig sebesítsd meg a másikat. Akkor megint helyreáll az egyensúly.

A folyosó képe érdekes és mozgalmas. Tisza két sarkalatos híve, Csernátony és Bánffy között ül a folyosó szélső padjain, s feltűnő vígan beszél bécsi élményeit.

Jókain még a debreceni út fáradtsága látszik. Aranyos kedélye sugarait szórja azért jobbra-balra. Engem is elfog a galléromnál fogva.

- Neked is hoztam egy jó tárgyat, öreg. Írhatsz belőle novellát.

- Van is már Debrecenben jó tárgy?

- Van bizony. Ott az ispotály eklézsiát kell megnézni, ahol Könyves Tóth Kálmán a pap. No, még olyan világot nem láttam. Ha mameluk nem volnék, szeretnék debreceni koldus lenni. Azok még csak az igazi nagyságos urak.

Ott nevelte őket az eklézsia. Ami hazug elszegényedett ember van, az mind oda kerül a Rókus parókiába. Nagy szinekúra. Ezek az emberek, akiknek semmijök sincs, egy egész külön világot képeznek. Azoknak a királya a papjuk. És ez egy igazi fejedelem. Mert nemcsak törvényeket hoz, de ebédet is főzet nekik, s még azonfelül az útjukat is egyengeti az istennél.

Hanem azt ne hidd, hogy ezek az emberek koldulnak. Azt nem teszik a világért sem, hanem beszedik magoknak az adót azoktól a szerencsétlenektől, akiknek vagyonuk van. A szegények országában minden áldott héten országgyűlést tartanak, akkor az egyik koldusnak kihúzzák a nevét, s akire a sors esett, annak egy nagy pléh perselyt kötnek a nyakára, aminek a kulcsa otthon marad.

Ez a bizalmi férfiú aztán sorba járja a presbitereket és a gazdagabb polgárokat, akik a magok adományait berakják a perselybe.

A szegények státusának ez adószedő követe felemelt fővel állít be a küszöbökön:

- A Rókuszt nevében jövök kegyelmetekhez.

S felmutatja a jelvényét igazolásul, mert jelvénye van, hogy nem valami pipogya ember, hanem valóságos igazolt tagja a rókusi köztársaságnak.

Ezzel a módszerrel szokták a debreceni szegények megreparálni a státusuk pénzügyeit.

*

Eddig tartott a Jókai novellája, amit nekem hozott. Még tán folytatta volna, ha valamelyik képviselőtársa el nem fogja tőlünk, s be nem viszi a tanácskozásterembe, ahol szinte a státus pénzügyeinek reperálásáról beszélnek.

Az unalom olyan, mint egy szétterjesztett mesebeli zsák. Ha vidáman hajlik is följe valaki, legott belépottyan.

Ásítózott az elnök és a jegyzők, ásítózott az előadó és a miniszter. Ásítózott mindenki.

Csak a Ház órája járt, járt... de az is talán csak azért, mert az ásítózók segítették neki nyelni az időt.

A T. HÁZBÓL [febr. 1.]

A padok benépesültek egészen. Még az elnöki emelvény előtt is nagy tömegben állnak a képviselők. Együtt van az egész Ház, kényelmesen lehet áttekinteni a színeit.

Mert színe van a Háznak, és színe van mindenik oldalának külön-külön. Ezúttal például a Ház »barna«. 1867-ben »fehér Ház« volt. Jövőre, úgy lehet, »zöld Ház« lesz.

S nemcsak ez a színe van meg a Háznak, hanem egy másik: az, amit nem a színek adnak az embereknek, hanem amit az emberek adnak a színeknek.

A gyűrött színehagyott kabátok a baloldalon, a jól táplált testek átellenben; bizonyos választékosság van itt, ott pedig egy kis elmaradás a divattól. A szélsőbalon még magyar ruha is akad, a két Madarász zsinórosan ül egymás mellett, Győrffy Pető, Csanády, Kállay János még mind csizmában szeretik a hazát. A mozdulatok ruganyossága, testtartás, járás, nézés, mindez elüt egymástól.

Egy átlábolthatlan mélység van a két párt között: a ruhaszabás.

Herman például ott ahol van, elvan. De ültessük csak a bársonyos Gromon mellé, azonnal botrányossá válik. Andrássy Tivadar Szabó Endrével karonfogva neveltető látványt nyújtana. Egyszóval a ruha teszi a pártokat és az embereket; akin a ruha gyermekkor óta jól áll, arról biztos, hogy mameluk lesz, akin nem jól áll, kénytelen ellenzéki lenni. Lélekemelő példa erre a két Odescalchy testvér, a kormánypárti Gyula herceg hetyke blúzával, a szélsőbali Artúr herceg a patkós csizmáival. A pártok még jobban különítik el az embereket a szokásaikban, modorukban, mint az ág, melyből származtak. Ha Nopcsa udvarmester két esztendeig lenne a baloldalon, fehervári bicskát hordana a csizmaszára mellett. A pártoknak amalgamizáló ereje van.

De a karzatoknak is megvan a maguk jellemző színe. Így például mindjárt észrevenni a főrendi karzatok zsúfoltságáról, hogy ma megint a kis mérges tengeri kígyót fogják mutogatni.

Gyönyörű asszonyok ülnek köröskörül. (A tüzes szemű, kedves zsidó lányok, akik úgy érdeklődtek ennek a kérdésnek az elejeért, ugyan hová maradtak el egészen?) Csupa haute-crème, a társaság és a második legjobb társaság hölgyei. Fantasztikus kalapok a fejeken. Színes béléssű mantillák hanyagul odadobva az üres karzati székekre. Vakító színpompa fent, vidorság, elevenség, harcias hevület ideleln... Pulszky Gusztó mély gondolatokba merülve, Szilágyi Dezső trikóban, mint Komjáthy szokta mondani, Herman izgatottan, Irányi méltóságos pózban. Íme a színlap és személyzet a mai előadásról!

A folyosók természetesen üresek, a büfében a szép Irma dobogó szívvel várja a villanyos csöngettyű zizegését, mert ez a »változás«, a Ház ilyenkor önti ki fölöslegét... vagy behúzza a külső tartalék csapatokat.

Dehogy mozdulna helyéről egy is. Nagy halott felett tartanak ma prédikációkat. Lesz krokodilus könny elég, lesz ravasz bánat és fájó megnyugvás.

Míg az unalmas stimmelés tart (a kérvény-benyújtások, jegyzőkönyv felolvasások), a képviselők a magukkal hozott lapjaikat olvassák kiterítve a padokban. A függetlenségi párt proklamációja képezi az általános eszmecserét.

»Ez aztán a taktika!« - gondolja magában Mocsáry. - »Sok programot csináltunk már az igaz, hanem még ilyen nem csináltunk egyszer sem. Olyan sikerült dolog ez, hogy amiatt ugyan még ókonzervatív is lehet az ember!«

- Mester! - mondja Szalay Imre Istóczynak megszorongatva a kezét. - Megszaporodtunk az éjjel derekasan.

- Nem kérek belőle! - szól Istóczy visszautasító mozdulattal baljóslatú hangon.

E pillanatban felemelkedett helyéről a miniszterelnök. Csend lett. Kezdődik a főrendi üzenet! Mindenki Tiszát nézte, amint ott állt egy fél percig szégyenlősen, kissé habozva. Először jön ő vereséggel a Ház elé. Nehezek őneki most a szavak.

Röviden beszélt, bús lemondással. Vagy csak a hallgatóknak rémlett úgy, hogy egy kis elégikus tónus vonul át a hangján. Határozati javaslatot nyújtott be, hogy a »Ház« leveszi a javaslatot ezúttal a napirendről...

- Igaz! - kiáltá közbe Teleszky. - Nem érdemes a főrendiházzal feleselni. Mindig az okosabb enged.

- A gyöngébb! - harsogtatta Lükő a túlsó oldalról.

- És utasítsa a Ház a kormányt - folytatta Tisza -, hogy alkalmasnak mutatkozó időben újra beterjessze.

- Majd a választás után - szól csípősen Ugron Ákos (aki még mindig mérges Tiszára azért, hogy Gábortól bocsánatot kért a múltkor, midőn őt nézte annak).

De Tisza gyorsan csap le, mint a héja, ha apró madár fut torka felé.

- Igenis a választások után, hogy hadd nyilatkozhassék a nép.

- Helyes! - rivalgá Prileszky ájtatosan. - A nép beszéljen. S kékes szemeit az ég felé emelte.

- Te pedig hallgass, Thaddus. Hiszen téged Pantocsek buktatott meg a nép előtt.

- Nem igaz, mert Roszival buktatott meg. Az is úgy, hogy szélsőbali programmal lépett fel. Én magam is akartam, de nekem nem hitték el.

Irányi volt a következő szónok. Az ő nagy figyelemmel hallgatott beszéde a mai ülés fénypontja. Az igazi demokrácia nemes, tiszta hangja csengett a teremben... Mint mikor friss fuvallat fut át a búzák fölött, a baloldali és habaréki üres kalászhokok elkezdtek mozogni, sustorogni... Nem tetszett nekik a kemény hang, melyet a főrendekkel szemben használt. Mire való az? Irritálni öméltóságait!

Egy fiatal, szőke emberke lépett ki most a sorompók elé:

- Ki ez? - kérdék mindenfelől.

- Nagy István, annak a híres Nagynak a fia... Hogy is hítták csak? Ejnye, nem jut eszembe.

- Nagy Fridrik?

- Ej dehogy... más.

- Nagy Kristóf?

- Nem, nem... Nagy Pálnak, felsőbüki Nagy Pálnak a fia.

Mire megtudtuk, hogy kicsoda, akkorára már leült. Úgy kelt fel, mint ismeretlen nagyság, s úgy ült le, mint ismeretes antiszemita.

»Istóczy Győző!« - kiáltá a jegyző.

Hogy aláhajlott a karzatról mindenki. A pántlikák hogy röpködtek, és a tollak hogy rezegettek a hölgyek kalapjain. A rettenetes ember fog szólni. A folyosókról bejöttek. Még az örök is odalapultak az ajtónyílásokhoz. Az istenek őrizetére bízván a télikabátokat. Istóczy mindig sápadt, mintha trémája lenne. Szögletes homlokán hideg verejték gyöngyözik, ha beszél. Szemeit rendesen lesüti. Szenvedélyes szaggatott előadása van, kezeit ritkán mozdítja, hanem a vállain emel egyet, valahányszor nyugponthoz ér.

Most nem a zsidógyűlölő beszél ki belőle, hanem a taktikus. A függetlenségi párt mai proklamációját töri össze, azt mondván, hogy a függetlenségek antiszemita kortesbőrbe bújt filoszemiták, s óva óvja tőlük a választókat.

Istóczy beszéde sok zúgást, sok derűtséget és nagy szenzációt okozott.

- Úgy kell nekik - mondák a jobboldaliak nevetve.

Magok a függetlenségek is elősmerték, a komolyabbak: »Úgy kell nekünk, ha nincs bátorságunk igazi színt vallani. Minden görbe útnak megvan a maga tövise.«

Csak Csernátony vigasztalta őket szokott szellemes, gúnyoló modorban a folyosón.

- No, azért ne ijedjete meg még meg. Hátha az álantiszemitizmus még jobban prosperálhat, mint az igazi. Mondok én nektek egy történetet. A római piacon esett meg. Egy polgár maga köré gyűjtve a csöcseléket, elkezdett rőfögni és visítani, mialatt tógáját összefogta a hóna alatt. Ekkor egyszerre széthajította az öltönyt és megmutatta, hogy a malac nincs sehol. A közönség tapsolt és éljenezte.

»Páratlan művész. Főlségesen utánozza a malacot! Koszorút a nagy férfúnak.«

Ekkor egy másik római polgár azt mondja a népeknek: »Nem olyan nagy dolog ez atyafiak, jertek el hozzám holnap, és én is meg tudom ezt csinálni.«

Másnap csakugyan nála gyűlt össze a nép. Ő kilépett éppen olyan ruhában, mint a tegnapi művész, s a tógáját is úgy tartá összefogva a hóna alatt, mint az. Midőn azonban visítani és rőfögni kezdett, egyik fölkiáltott a nép közül: »Ez nem tökéletes!« »Kontár!« - ordítá egy

másik: »Fogalmad sincs, a malac hangjáról te, léthűtő!« - kiabáltak némelyek. »Kergessük el, kövezzük meg!«

Ekkor a polgár szétterjeszté tógáját nagy hirtelen, s felmutatta lábánál fogva a hóna alatt visító igazi malacot.

Még Herman beszédjéről kell szólnom, melynek voltak egyes briliáns részletei, de mely irányában kissé zavart volt. A méltóságos urak a karzatról kigömbölyödő ábrázattal bólingattak az antiszemitikus slágvortoknak. Tisza bosszúsan rázta meg fejét több ízben, s az eredmény az lett, hogy Pulszky Ágost »álcázott antiszemitáknak« nevezte el a mai proklamáció embereit.

- De hát mik vagyunk mi tulajdonképpen? - méltatlankodék Helfy. - Hiszen Istóczynak ellenkezőleg »álcázott filozemiták« voltunk egy negyedóra előtt...

- Hja, egy negyedóra nagy idő nektek - mond Jókai. - Azóta már megváltozhattatok.

Azután Szilágyi beszélt hosszan, epésen Tiszát szorongatva, s palacsintává lapítva a kovászt, mellyel eszméinek téstáját meghabarta, s mely kovász, hogy Hermannal szóljunk, »nem volt rossz, csak sok«.

A MAI ÜLÉSBŐL

A házassági törvényjavaslat tárgyalásának második napja. Karzatok teliden-tele, a képviselők óriási számmal. Az írói ketrecekben ember ember hátán. Annyit jegyzett Tisza tegnap az előtte álló ívpapírokra, hogy mindenki kíváncsi ma meghallgatni, mit jegyzett.

Csodálatos mulatság ez! Meg akarjuk tudni, mit mond valaki egy betegről, akiről már tudjuk, hogy okvetlenül meg kell halnia.

Van abban valami megnyugtató talán, ha megtudjuk, hogy *miben halt meg?* Ha részletezik az egyes fázisokat, halálos vívódását, ha lefestik. Pedig hiszen csak arról van szó. Mert azt már csak Irányi hiszi, hogy a főrendek életben hagyták volna, ha tökéletesebb.

Hm! Nem abból az indokból kellett annak sírba dőlnie, mint a régi spártai csecsemőknek, kiket a sziklára tettek ki, ha nem voltak elég erősek.

...Ez nagyon is erős volt nekik, dacára gyengeségének.

No de nem is a halott tisztességes eltakarítása okáért van itt tán a nagy érdeklődés, hanem az élők miatt... Hogy hátha azokból is sikerül valakinek valakit agyonütni a vita hevületében?

Fogjunk azonban hozzá az ülés vázolásához novellaírói stílusban.

Szép nyári nap volt. (Igen, igen, a február dacára is.) A képviselőház kapuján ki volt függesztve a táblácska: »Minden jegy elfogyott«.

S ez a legbiztatóbb jel arra nézve, hogy érdekes ülés lesz. Mert hogy mi lesz, azt egyenkint nem tudhatja előre senki, hanem összesen valamennyien megérik, mint a köszvényes láb az esőt.

A folyosókon már pont tízkor nagy tömegekben hullámozottak a képviselő urak. Bizalomteljesen a mamelukok, dagadozó mellel a habarékok, csüggedten szemlesütve a szélsőbaloldaliak, akiket most divat lett szekírozni.

- Még horvát is szívesebben lennék ez idő szerint, mint szélsőbaloldali - haragítja őket Szilágyi Olivér.

- Nem minden ember egyforma - jegyzi meg jelentőségteljesen Mocsáry.

- De barátom - vág oda Csernátony, nagymestere a találó megjegyzéseknek -, nézd meg a kíniaikat. Ugye mind egyformák? Pedig csak azért, mert valamennyi a szemöldökét borotválja. Csak hát add meg. Mind egyformák vagytok ti azóta, *ahogy leborotváltatok tegnapelőtt a szemöldökötöket*.

A Házban az első szónok Istóczy volt, ki Herman Ottó tegnapi szemrehányására kijelenti, hogy a »haszontalan, hitvány csavargó« kifejezés nem az ő lapjában volt, hanem a kecskeméti újságban.

- Semmi sem könnyebb - beszéli Komjáthy a környezetének -, mint a sértő kifejezések alól kibújni. Nekem is van egy kliensem, aki mikor alperes volt, s felolvasták előtte és a felperes előtt egy dologban a marasztaló ítéletet, azt kérdezi az én kliensemől a bíró: »Van-e valami megjegyzése?« - Van, kérem alássan, egy kérelmem a bírósághoz. »Fellebbezni akar?« - Nem, kérem alássan, csak azt akarom megkérdezni, szabad-e nekem, tekintetes bíróság, azt mondani itt szemtől-szembe a felperes úrnak, hogy alávaló gazember. »Nem szabad« - felelte a bíró szigorúan. - Hát akkor nem mondom, kérem alássan.

Kőrösi Sándor kétszer nyitotta ki az ajkait ma. Először az ülés elején mondván egy »három hasábos« beszédet, s az ülés végén egyszer kiejtvén egyetlen szócskát az »*implicite*«-t.

...Fájdalom ez az utóbbi keltett tartósabb hatást!

Hanem Hegedüs Sándort ma megszállta a szentlélek. Egyikét mondta azoknak a legirigylendőbb beszédeknek, melyeknek jelentékeny részét a gyorsírók és az »egy hang«-ok csinálják hozzá. (Zajos helyeslés. Hosszan tartó derűtség. Élénk zaj. Mozgás. Nyugtalanság. Nyugtalanság stb.)

Hegedüs után Ugron szólott a szép tulipiros *kisebbik* Ugron. A főrendiházi ellenzéket védelmezte.

Gondolta magában: »Hadd legyen már ilyen is«.

- Zeyk! Zeyk! - kiabálta szavaiba először egy hang, majd nevetve többen.

Hanem hát azt nem értette meg senki. Míg végre megmagyarázta valami erdélyi ember, hogy egy külföldi tudós munkában olvasható az a passzus, hogy a magyar felsőházban négyféle főrendek vannak »hercegek, grófok, bárók és Zeykok«.

Ugron Ákos után akárki következett volna, biztos sikert arat.

Hátha még az az akárki Tisza Kálmán?

Ő kel fel. S a karzat, földszint olyan csöndes lett, hogy meg lehetett hallani a túlsó oldalon a Plachy Tamás nehéz szuszogását.

Tisza már sok jó beszédet mondott életében, de még így egy sem tetszett a mamelukoknak. Főleg a tegnapi szónokokat paskolta, a két legkiválóbb beszédet, a Hermanét és a Szilágyiét szedvén szét nem a szokásos csúrt-csavart dialektikával, hanem a logika erejével, néhol éles szarkazmussal, szatírával váltotta fel a nehezebb fegyvert. S játszva bizonyos könnyed egyszerűséggel bánt el ellenfeleivel.

Látszott, hogy ez egyszer igaza volt.

A mamelukok kidülledt bámuló szemei édesen, büszkeséggel tapadtak rá. Sőt az ellenzék is érezte, hogy »milyen jó volna elcserélni Mocsáryét«.

KAPHATÓ KÖVETEK

(Folyosói történet)

A brassói oláhoknak, akik a circumspectus modort eltanulhatták ott helyben a brassói szászoktól, valami pörös huzavona ügyük van az ekléziájuk nevében.

Amennyire úgy félfüllel hallottuk az ügyet, a templomnak kapnivalója lenne a közalapítványi vagyomból. Erre a »kapnivaló«-ra már évek óta adósságokat csinált az egyházi előjáróság. Ezeket az adósságokat kezdi erősen sürgetni, ha a templom nem fizetheti, fizessék a kötelezett előjárók. Ez irányban a pör is folyik. Nincs itt hát más teendő, mint bejönni Pestre Trefort miniszterhez, hogy bonyolítsa le hirtelen azt a kérdést, hogy a templomnak kapni kell.

Le is jöttek a brassói oláhok. Trefortot éppen otthon találták. Az volt az első, hogy elmentek megkérdezni a minisztériumbeli kapustól: jókedvű-e?

A kapus azt találta, hogy őexcellenciája éppen mérges: egy beteg püspöke gyógyult meg.

- No, hát akkor erősíteni kell magunkat. Akkor nekünk a saját képviselőnk nem elég, mert az csak minket képvisel, szerezni kell idegen képviselőket is, hogy nagyobb nyomatéka legyen a deputációnak.

Az országházi folyosókon minden oldalon van unatkozó ember, aki csak azért ácsorog ott, hogy valami szerencse érje. Némelyik hiába vár egy egész, néha két egész cikluson át, hiába vár örökké, másoknak ellenben mindig akad valami, beleszövik egyik vagy másik messzeható kombinációba, szekundánsnak hívják, vagy legalább partnernek, kiszemelik valami hivatalra, megszólítja a miniszterelnök, s karonfogva sétál vele két percig. A kisebb szerencsék közé tartozik, ha valamely vidéki küldöttség, s ilyen küldöttség mindennap akad kettő-három (A miniszterek már előre örülnek télen a hófúvásoknak. »Hm, most csak nem jön már deputáció sehonnan«), kér fel egy vagy más honatyát, csatlakozzék hozzájuk. Bizony lekötelezi vele Brassó városát örökre. Hogyha lesz még valamikor oláh lázadás, hát írást adnak, hogy öneki kivételesen semmi bántódása nem lesz.

A »folyosó aranyásói« közül akad erre is vállalkozó mindig. Minden szakmának megvannak a maga külön-külön egyéniségei. Olyanok, akik elvállalnak interpellációt, akármi legyen és akárkitől jöjjön. Olyanok, akik zsirálnak, és akik zsiránst keresnek. Sokan protezsálással foglalkoznak passzióból, mások ellenben az intrikálásban élnek. Vannak, akik készek nyomba kocsira ülni s elhajtani a rákospalotai erdőcskébe. Továbbá ott vannak azok is, akik semmit se csinálnak, semmit se szólnak, hanem mindig azon tűnődnek, hogy hova csatlakozzanak. S végül azok, akik a különböző kérvényezők karához csatlakoznak. Ma szegedi cívisek megyét sürgetnek, holnap már Csanád megyei nemesek a megye megtagadását kérik. Holnapután vasutat kunyorálnak Balassagyarmatnak, negyednap egyetemet Pozsonynak, ötödnap adóhalasztást magoknak.

Így lőn tehát, hogy a brassói deputáció »impozáns«-nak egészítette ki magát, mintegy hat-hét idegen képviselővel. Csupa öröm volt őket megnézni, mikor megindultak a korridorról a miniszteri szoba felé.

A szögleten azonban találkoznak Beöthy Algernonnal.

- Hova mentek? - kérdezi Beöthy.

- Oláh templom vagyunk - felelék. - Megyünk Treforthoz deputációba. Gyere be velünk te is.

- Oláh templom vagytok? Biz én nem megyek. Azt se tudom, miről van szó.

- Ugyan minek is tudnád? Csak te gyere, úgyis fekete kabát van rajtad.

Erre aztán nekiestek az egyház presbiterei is a tekintélyes külsejű fekete úrnak, hogy ne vesse meg őket, hogy csak jöjjön be ő is, hiszen nem kell ott egyebet cselekedni, mint megállni és meghallgatni, amit az ő vezetőjük ékesen eldekklamál.

...Hát szegény Beöthy Algernon mit tehetett egyebet, mint azt, hogy isten neki, becsoszogott ő is a vörös szobába »oláh templom«-nak.

A vezető miután elköhintette magát, rágyújtott a dikciójára, s előadta, hogy az ügy igazságos, és hogy ha őexcellenciája becses jó akaratát megnyerik, milyen fényes lap lesz az Brassó történetében, és hogy már annál is inkább sürgethetik a megoldást, mert huszonkét esztendeje húzódik ez az eset stb.

Trefort miniszter: Tisztelt küldöttség! Megértettem azt, amit önök mondtak, s magam is tanulmányoztam, s mondhatom Önöknek, hogy részemről minden lehetőtettem eddig is, s ezután is meg fogok tenni. Hanem hogy már huszonkét év óta húzódik ez eset, éppen az mutatja, mennyire bonyodalmas és komplikált. Azért hát mindenekelőtt türelmüket kérem, mert az ilyen dolgot nem lehet felületesen elintézni. Legyenek nyugton és türelemmel.

Az oláhok összenéztek, a lógós deputátusok nem különben. A vezető megrántotta a vicevezető szalonrokkját, az meg az utána következőét. Látszott is, hogy mind a hármuk ajkán valami felelet gyülekezett, de nem bírt konkrét alakot ölteni, mire a legvégzetesebb percben, midőn már a miniszter egy könnyed meghajlással éppen el akarta őket bocsátani, váratlanul előrelép Beöthy Algernon, s így szól:

- Nagyméltóságú miniszter úr! Alázatos köszönettel vettük szavait, de tiszteletteljesen kijelentjük, hogy a türelemnek is van határa...

(Igaz! - mondá fojtott síri hangon a vezető.)

- Várunk igenis, kegyelmes uram - folytatá Beöthy még emeltebb hangon -, várunk még *huszonnyolc esztendeig*, de azontúl egy napot sem lehet.

A miniszter elnevette magát, úgyhogy kénytelen volt elfordulni, a lógós deputátusok közt hangos hahota tört ki, rohantak is kifelé nyakra-főre, mit látván a fejvesztett oláhok, búsan szó nélkül cammogtak ki ők is.

Hanem tudom, megesküdtek rá, hogy ha még egyszer eljönnek húsz év múlva ebben az ügyben, Beöthy Algernont nem veszik be többé oláhnak.

A HARMADIK NAP

(Országközi karcolat)

Az üzenet-vita még mindig tart - oldalágon. Már mindenki és minden meg lett támadva. Van-e még valami szűz hely?

Hátha tud találni Mezei Ernő?

A folyosók tömve vannak szivarozgató képviselőkkel és vidéki deputációkkal. Horváth Gyula fekete díszkötésben jár fel s alá. Amiből nyilván kitűnik, hogy megint vasút kell Szentesnek. Néha karonkapja gróf Károlyi Sándor, suttognak, amiből megint azt kombinálja ki az okos ember, hogy a tiszai kvótát is ma vetik ki.

Már három napja folyik róla a tanácskozás. Sehogy se bírnak megegyezni a Tisza melléki érdekelt birtokosok. Már végre beleszólt Andrássy Gyula is.

- Ugyan mit okoskodtok vele annyit. Bízátok rám. A közös kvóta csak nagyobb dolog volt, mégse gondolkoztam rajta...

(Az meg is látszik - dörmögte az egyik érdekelt.)

- Jó formán a kalapomból húztam ki, mégis elsült...

- Az osztrákoknak.

Míg Mezei és Dárday Sándor beszéltek bent a teremben (Hermant cáfolgatva az egyik, a klérust korholva kissé - igen helyesen - a másik), azalatt a folyosón senki sem beszélt egyébről, minthogy kicsoda »Timoleon«.

Egy név, mely egy délelőtt lett ismertté! Egy könyv, amely alányom érdekességben tíz rossz beszédet. Hát nem valóságos csoda ez?

Ki az a Timoleon? A titokzatosság kíváncsiságot ébreszt. Minden ember azt kérdezte, ki írta a »Legújabb politikai divat« című röpiratot.

- Salamon Ferenc.

- Lusta hozzá!

- Akkor hát Tisza István.

- Fiatal hozzá!

- Berzeviczy Albert.

- Nem elég goromba hozzá!

A jegyző ezalatt: »Jókai Mór«-t kiáltotta. Vége lett Timoleonnak és mindennek. A büfé vendégei otthagyták sonkaszeletjeiket, s a folyosót mintha hirtelen kisöpörték volna, csak a szerteszét szórt tömérdek még füstölgő szivarvég hirdeti, hogy ezeket egyszerre nyelte el a terem.

Mély figyelemmel és csendben hallgatták a legnagyobb első magyar embert, s beszédjében volt is egypár lendületes hely. Kivált, ahol azt mondja, hogy ha mi sirathatjuk Jeruzsálemet, hát mért ne sirathassák a szegény zsidók?

(Én miattam hadd sirassák - bódult bele egy jóízű antiszemita hang.)

Hanem nem gyújtott úgy, mint Jókai más beszédei. Egypár helyen ott tündöklött a Jókai humor egy egy szilánkjára is, s kivált nagy derűtséget keltett, midőn megjegyzé, hogy »Apponyi gróf háta mögött többen ülnek, mint a Szilágyi háta mögött«. Ami tényleg is igaz volt: mert Apponyi előbb ült néhány paddal, mint Szilágyi.

Helfy volt benn az első szónok, aki igazán a »tárgy«-hoz szólt kellő objektivitással, és érdekesen hangsúlyozta a főrendiház reformjának szükségét.

Vérszemet kapott erre két fiatal antiszemita: Gruber, aki a Háznál nőtt, saját termés és Vadnay Andor, akit vidékről liferáltak.

Gruber most még antiszemitább volt, mint a múltkor.

- Olyan modorban beszélt, mint egy Rabagas - jegyzé meg valaki a habarékon.

- Dehogy úgy, hanem úgy mint egy bálbizottsági elnök Körmöndön vagy Zilahon...

Vadnay Andor (a következő szónok) a múltkori felszólalásával híressé tette Péchy Tamást.

Mert Péchy Tamás akkor mondta életében az első kitűnő élcet, midőn Vadnay mindjárt a szűzbeszédében oly kíméletlenül támadta meg Eötvös Károlyt:

- Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy nem szokás »mindjárt« így beszélni.

Ezen a »mindjárt«-on nyugszik a súly. Mert »azután« már szabad.

Hanem ma nem bántott Vadnay senkit: szelíden, csendesen mondta el a dolgát.

- Hm, megvan annak a maga oka.

- Ugyan mi?

- Eötvös van utána feliratkozva. Mégiscsak ravasz ember az az Eötvös.

A VITA VÉGE

Nagy hölgyközönség ült a karzatokon, a képviselői padok is megteltek. Nem is hiányozik talán senki, csak a tisztelendő urak.

Még akkor is látszanék, hogy szavazás lesz, ha Podmaniczky Frigyes alakja elő nem bukkanna a korridoron.

Egy kicsit soványabb lett megint a báró, amióta utoljára láttuk az utolsó név szerinti szavazásnál karácsony előtt. De amelletten igen jó színben van, s remélhetőleg még igen sokszor fog szavazni.

Különben is ma nem volt érdemes fölballagnia.

Mert hiszen ma csak az lehet a jelszó, hogy a javaslatot vagy támogatni kell, vagy nem kell támogatni, de *levenni* mindenáron kell...

A napirend előtt Simonyi Iván kelt fel, s kijelenté, hogy ő dacára Herman tegnapi felszólalásának, ott akar ülni és ott fog ülni, ahol eddig ült.

E hír (hogy a Pesti Napló stílusát használjam) villámgyorsan terjedt el mindenfelé; megsürgönyöztetett Kálnokynak, s az az összes európai udvaroknak tudtul adá, hogy Simonyi Iván nem fog a helyéről elmozdulni.

Azután Tisza Kálmán következett. A képviselők nagy része az elnöki katedra elé tódult, hogy jobban hallhassák. Mert ez idő szerint határozottan Tisza a Ház legjobb szónoka.

Mennyire változnak az idők! Valaha unalmasnak tartottuk. S ez is volt ő akkor! Tán ő emelkedett azóta? Nem! A mi ízlésünk hanyatlott! És a jó szónokok már kihaltak.

- Helyre, helyre! - kiabáltak a padokban ülő képviselők a katedra előtti nagy csoportra. De senki se mozdult.

A miniszterelnök teljes egy óráig beszélt nagy figyelem közt. Most is, mint majdnem mindig, polemizált kivált Eötvös, és akire leginkább van gusztusa, Szilágyi Dezső ellen. Mai beszéde azonban nem csinált olyan frenetikus hatást, mint a múltkori, pedig valóságos krokikból állott ez is: nagy tarkaságban defilírozta el a hallgatóság előtt az izenetvita különböző felmerült részleteit, s itt is, ott is csípett vagy karmolt egyet.

Természetes hogy ezután nyomban felkelt Szilágyi Dezső.

- Tudjuk, tudjuk, félreértett szavai megmagyarázása. Szilágyi ti. ezt a szólamot praktizálja, hogy már előre élhessen ama miniszteri joggal, annyiszor beszélni egy tárgyhöz, ahányszor neki tetszik.

Szilágyi felszólalása után még csak azt döntötték el, hogy kétszerre vagy pedig külön-külön szavaznak-e a miniszterelnök határozati javaslatának első és második részére. A mamelukság egyszerre akart készen lenni.

35 vótummal a »junktum szavazás« győz.

Ekkor következik a név szerinti szavazás a határozati javaslatra. Itt 40 lett a kormány többsége.

Móricz Pál följegyezte magának a két számot, harmadikul a mai dátumot, és rohant betenni a lutribá.

Természetesen a bécsi húzásra.

A reskontó most tehát így áll:

6, 35, 40.

- Hátha ki nem jön, Pál úr?

- Ha ki nem jön - mondja -, elteszem »alkalmasabb időre«.

A KÖLTSÉGVETÉSI VITA

- Ha az isten akarja, a kapanyél is elsül.

Az a csoda is megeshetett hát, hogy a költségvetésről szóló javaslat népes Ház előtt tárgyalatott, s igen érdekes vitát provokált.

A karzaton ott ült egy hajdani szép asszony, aki már több év óta nem jelent meg a képviselői gukkerek színe elé.

A folyosón a következő adomát beszéltek róla. Hogy mikor még eljárt az ülésekre - mindennapos levén ott -, elnevezték »Hungáriá«-nak.

Ma hát így szóltak az egyik miniszterhez:

- Nézd, kegyelmes uram, itt van a szép »Hungária« is!

- Látom - mond a miniszter. - Hungária? Hiszen az az, de *a tatárjárás után*.

Vagy megesett, vagy meg nem esett ez a kis bonmot, de annyi bizonyos, odalenn a tanácssteremben is egy kis tatár invázió volt Tisza ellen a habaréki padokról, s Hungária (ez a másik, ez az örökké viruló, örökké szép) is szenvedett annyit, hogy Apponyi gróf (aki pedig meggondolva szokott beszélni) azt mondotta, hogy Horvátország politikai súlya is nagyobb ma az övéénél.

De már erre elpirult Bedekovics a székében, s ez volt az első színvallása életében.

Különben hogy megtartsuk a sorrendet, Horánszky volt az első szónok, ki egészen úgy beszélt, mintha Apponyi már előtte beszélt volna, pedig Apponyi utána beszélt. Mindenik beszéd eredetibb lett volna a másik nélkül, de természetesen magasan kiemelkedik az Apponyi gróf beszéde.

Apponyi különben sem szólal fel soha, ha nincsenek eszméi. Mindig tartalmas, magvas, átgondolt és komponált orációkat mond. Talán nem oly debatter, mint Tisza, nem is olyan rokonszenves politikai egyéniség (soha nem is lesz, mert eszméinek, gondolkozásmódjának talaja nem magyar), de mint szónoknak hasonlíthatatlanul több fényes tulajdonsága van emennél. Az öblös hang, mely végig cseng-bong a teremben, s mely minden modulációra alkalmas (nem úgy, mint a Tiszáé, kinek csak egy tónusa van), azonfelül melegség van a beszédeiben, és ami talán a legritkább dolog ma a mi parlamentünkben, van bennök szín. A nyugalom, mellyel beszél, a hangsúlyozás művészete, becsületére válnék egy Canningnek is. Hatalmas éljen hangzott fel s gratuláló kézszorítások.

- Te Pitt! Te Fox, te Sheridan!

Tisza izgatott volt a beszéd után. (Jobb szereti ő Szilágyi Dezsőt.) (Szilágyi Dezső is jobb szereti magamagát.)

Majdnem ingerülten riposztírozott Apponyinak, de nem oly szerencsésen, mint Szilágyinak szokott. Tisza arca ilyenkor vészjóslová válik, fejét hátrább veti, s ősz haja hátul a vállára ér.

Éppen mert ingerült volt, azért nem sikerült Apponyit lepogonyítani, pedig a réceket rögtön megtalálta a miniszterelnök, s oda is ütött, de nem elég találóan. (Nagyon el vagyunk már kényeztetve, tisztelt miniszterelnök úr.)

- Köszönöm Apponyinak, hogy nem bízik bennem - végzé kálvinista diákféle észjárással.

A jövőre kor hogy fogja törni ezen a fejét, hogy ugyan mi köszönni való van abban, ha az emberben valaki nem bízik.

Hanem az is jó volt, mikor eldicsekedett vele:

- De a zsandárokat... a zsandárokat mégiscsak én csináltam.

Tisza után a részletes vita következett, s Somssich kezdett szólni »mély figyelem« közt.

Tisza azonban jónak látta e pillanatban távozni a teremből, s valóban ilyenkor látszik meg mekkora nagy hatalom a mi urunk.

Ahogy felkelt, mindenki felkelt, ahogy diskurálni kezdett kifelé indulóban, mindenki diskurálni kezdett, s vége lett a nagy figyelemnek és a Somssich orációjának.

Hiába no! Minden, még az ellenzéki beszédek sikere is az ő szemöldök-rángásától függ.

SZOLNOK SZOLNOKAI

[febr. 16.]

- Mehet! - hangzik fel képzeletben a mozdonyvezető szava, s Matuska Péter felül a gőzkazán mellé.

Egy perc alatt röptülünk, mint a mesékben a táltosok hátán, elhagyjuk a főváros nedves barna házfedeleit, a gyárak kéményeinek füstjét, vidék vidék után elénk ugrik, s hipp-hopp, ott vagyunk *Szolnok városában*.

A vagonok egyikében egy törvényszék van.

Matuska Szolnoknál le akarja tenni a törvényszéket. Ott van annak a helye, ahol a legszebb főispánné van az országban. De különben is ott áll a megyeháza is. Ne álljon ott árván. Két ház több, mint egy ház. Itt kell elhelyezni a törvényszéket.

Polónyi boldogan bólingat a padban. Nagy kék szemeivel hálateljesen pislant a miniszteri padok felé, ahol azonban nincs ott ma az »Úr«, csak a mediumok terpeszkednek szórazottan.

Azután a karzatra igazítja tekintetét, van-e ott vajon szolnoki ember, akinek megmondhatná egy kevély pillantás:

»Íme nézzetek ide! Ez az én művem!«

De szolnoki ember nincs a karzaton, hanem fájdalom van karcagi s vidékebeli idelemn. Össze van gyülekezve a környék. Éles, Grecsák, Turgonyi, Sárközy. Úgy néz ez ki, mint mikor valamely kukoricást kezdenek a hajtók körülállni, s ugrálnak ki a barázdákon belőle a nyulak, akiknek a *fekhelye* ott vagyon.

Éles Henrik csak azért szólal fel, bizonyosan csak azért, mert nem tartja jó kortesfogásnak a kormánytól, hogy két törvényszéket vesz el, s egyet ad.

Mert nem is valami nagy dolog két törvényszékből, a karcagiból és a jászberényiből egyet csinálni, hanem egyből kettőt, ez a bravúr a választások előtt. Ez volt az ősapák módszere. Halálos vétek attól elmenni.

Különben pedig mint okosabb ő szívesen enged, legyen hát a kettőből egy, isten neki, de tegyék Jászberénybe. Hiszen Lehel is ott tartotta az ő kürtjét.

Mire felháborodva felállt a Ház egyik legkedvesebb tagja, a ritka hajú Sárközy Aurél. Hogy hát kár örökké rendezkedni. Nem ér az semmit. Ma ide tesznek egy sifont, holnap amoda tolnak egy almáriumot. Az ördög elvitte azt a házat, ahol örökös hurcolkodás van. Halasztási indítványt ad be, hogy mindezek a dolgok maradjanak akkorra, mikorra a királyi táblát is decentralizálják. Mert qui habet tempus, habet etiam kerület!...

Turgonyi az ő hamisítatlan hangjával nem bánja, hogy két törvényszékből egy legyen, de bizonyosan Szolnokon legyen.

A Ház órája kezd a kettő felé közeledni. Grecsák ígéri, hogy hosszabb lesz.

A képviselők szívéből kívánczik az óhaj:

- Szálljunk ki ebédelni!

S mindenki kitűnő étvágygal siet enni, ezen változatos *vidéki kirándulás* után.

SZOLNOK SZOLNOKAI

(A második nap az országházban)

[febr. 17.]

Mióta Csernátony megírta a »Rovás«-ban, hogy náthája van, azóta bizonyos tekintetben divatba jött a náthát is az államférfiúi kellékek közé venni.

Az unalmasabb beszédek alatt egész zsebkendő-erdő fehérlik elő. Ha valamely szónok nyugponthoz ér, megindul a krákogás a habarék párton, s folyik végig a kormánypárton, azután átjön ellenállhatatlan erővel a függetlenségi pártra. Azt ugyan agyon nem csengeti Péchy Tamás!

Tisza megjött Bécsből, annak is náthája van. Beniczky Ferenc ott járkál türelmetlenül a folyosón, várva, kap-e partnert a jövő télre a törvényszéki elnökben a pikéhez. Beniczkynek is náthája van.

A folyosón unatkozva ögyelegnek a követek a Grecsák beszéde alatt.

- Hogy hát mért nem mentek be?

- Minek? Hiszen nem vagyunk mi se jászok, se kunok. Felsőmagyarországi emberek vagyunk. Semmi közünk a tanácskozáshoz.

Egy fiatal képviselő azzal szellemeskedik, hogy a minisztériumot decentralizálni kellene, Trefort hadd menne Szegedre, Széchenyi Makóra, Szapáry Zágrábba, Kemény Gábor Turóc-szentmártonba.

- Hm! - szólítja meg egy gonosz mameluk. - Nem találkoztál te, kedves Feri öcsém, valamikor *János főherceggel*?

- Én? - feleli zavartan - nem én soha!

- No pedig úgy nézem, mintha a te *szellemedet* is elfogta volna!

Általában a mai szolnoki vita csak a Polónyi beszéde alatt kezdett némileg érdekessé válni.

A jó Polónyi kézzel-lábbal igyekezett védeni Szolnokot. S igazi népies buzgalommal rúgta, ütötte, harapta mindazt, ami nem Szolnok, s dicsérte átkozottul akármilyen volt, csak Szolnoknak használjon. Még arra is rávette a lelke, hogy bókokat vágjon Paulernek.

- Remélem - úgymond -, a többség nem fogja elhagyni miniszterét.

Szokatlan kifejezés e padokról! Visszatetsző zúgás kísérte Polónyi szavait pártja részéről.

E kézzel-lábbal való munkának volt még egy kirívó szöglete, mikor Sárközy Aurél tegnapi beszédét, mellyel Karcag mellett foglalt állást, üresnek mondta, de azért per »tisztelt barátom« titulázta.

- Mondhatom, szép barátság! - mordult közbe Csanády.

Mire aztán felkelt személyes kérdésben Sárközy, s kijelenté, hogy »vele született modoránál« fogva addig, ameddig ezen párton fog még ülni (Felkiáltások: »Ugyan meddig?«) nem kívánja Polónyit utánozni.

E percben egy sürgönnyel lép be az egyik teremőr, hogy a sürgöny Grubert illeti. Hol van Gruber?

- Elutazott! - szól bele hangosan Szabó Kálmán. - Egy külön katolikus vonaton utazott el! - Mire szünni nem akaró derűtség támadt a baloldalon.

Azután Pauler beszélt, de öneki is náthája van; nem lehetett kivenni a szavait, pedig ugyancsak felültek a karzatról a jászberényiek, szolnokiak és karcagiak, kik ott farkasszemet néztek egymással.

Pauler felszólalása után szavazásra került a kérdés, s elfogadtatott általánosságban az igazságügyi bizottság javaslata, mely szerint Jászberényben marad a törvényszék, de a karcagi áthelyeztetik Szolnokra.

Eközben mindenki érdeklődve várta, hogy hiszen már minden vidékbeli ember beleavatkozott, még Csiky Kálmán is, aki csak azért szól most, mert neki is lesz nemsokára ilyen dolga Nagyenyeden; szóltak a kunok és magyarok, no meg a tótok (lásd Matuska Péter előadó beszédét), hát már most a részletes vitán hadd halljuk a jászokat!

Fölkelt tehát a jász is, magasabb egy fejfel a kunoknál és magyaroknál.

Megsimogatta szakállát, vékony darázsderekeit kihúzta, s úgy kezdett szólni gróf Apponyi Albert.

Egész komikus volt, a Ház egyik legnagyobb szónokát olyan apró vidéki dongók között hallani zümmögni.

Röstellte ő maga is, s nem bírt átmelegedni a kérdés mellett. Mindamellett szépen, okosan s bizonyos diszkrécióval érvelt Jászberény mellett, s egy kicsit komolyabb mederbe vitte a vitát, mely kezdett már deguttáns lenni.

S a legsajnosabb, hogy ez a mandátum utáni izgatott szaladgálás is az ellenzéken esett!

- Mnyea! - mondaná most Karátsonyi Guidó, ha itt volna. - Mégiscsak szebb az, ha az ember készpénzen veszi a mandátumot - legalább nem tartozik érte!

És az ember csakugyan arra a hitre jön, hogy az »ingyen« mandátumnak is *híg a leve*.

A mai orátorok bizonyították!

A tisztelt Ház, mely csak náthás volt reggel, most már végképp megcsömörlött ezektől a dolgoktól.

A törvényszéket rimáncodó szónokok hangja úgy nyikorgott fülében, mint a koldus talyigája kereke.

Ha már vidéket akarunk, hát jöjjön az igazi vidék!

S félbeszakítván a vitát (legyen belőle hétfőn azoknak is, akik most nincsenek itt), átment a kérvények tárgyalására.

Hanem hát sic fata tulere, itt is csak hazabeszélés következett újból. Ragadós betegség lett most abból.

Még Csernátonyt is elsodorta a nap divatja s még ő is, akit pedig méltán megillet ez a titulus: »a Ház méltóságának őre«, a fiúmei vitorlahajósoknak támasztott egy kis kedvező szelet.

A T. HÁZBÓL [febr. 19.]

I. Csernátony álma

[febr. 19.]

Még mindig Szolnok szolnokai szónokoknak. Elálmosító dolog minden igaz szívű emberre a féllangyos atmoszférában. Négyes társasjáték az egész! A kibicek unatkozva dőlnek el székeikben, még »Kereki ura«, Csanády is beleunt, s közömbösen nézi képviselőtársai hátát.

Csernátony Lajos, aki a szélsőjobbon ül, behunyja szempilláit, s fejét bágyadtan ereszti le könyökére.

Persze hogy sötét lesz előtte a terem, de nem sokáig. A sötétségbe rózsás színeket kever egy pajkos tündér. Még hallja az egyes szónokokat elhalón, de a szavak lassankint zenébe olvadnak át, s a rózsaszínű ködből előlép Apponyi Albert alakja...

Hanem csodák csodája, egyszerre változni kezd arcan és természetben, a szakáll lehull és a bajusz is, a hosszú arc kigömbölyödött, s előtte áll egy szempillanat alatt egy búbajos szép hölgy, félmeztelenre vetkőzve s csábos táncot lejt a mediumon.

Az álmodó képviselő meglöki erre álmában Vizsolyit.

- Nézd, csak nézd, mit csinál magából ez az Apponyi képviselőtársunk!

- Hüm! - mondja Vizsolyi. - Jó volna, ha képviselőtársunk volna! Nem Apponyi ez, fiam, de Pallasz istenasszony!

Ekkor kiugrik a körbe Sárközy Aurél, s az is hirtelen átváltozik egy szép asszonnyá.

- Júnó! - susognak a berkekben és ligetekben a fák illatos levelei. (Az öreg Urbanovszky zsebében gyulladt meg egy pakli kénes gyufa.)

Most végre előlép szerényen szemérmesen Polónyi Géza, s ő is átváltozott egy szép hölggyé. Lesüti szemeit, s naiv ártatlansággal takarja ki hófehér nyakát.

- Pálmai Ilka! - rebegé Csernátony.

- Dehogy - helyreigazítja Vizsolyi -, hát nem látod, hogy maga Venus?

- Hüm! De hát mit keresnek itt ezek az asszonyok a képviselőházban?

- Ejh, de nehézfejű vagy. Paris fogja odadobni valamelyiknek az aranyalmát.

- Igaz, igaz... hiszen tudok valamit erről a históriáról...

- Persze mert már tárgyaltuk a klubban előzetesen.

- Aha, azért olyan ismerős a tárgy. És hol van Paris úr?

- Ott ül ni, Szapáry mellett.

- Hisz az Pauler! A mi Paulerünk.

- Fájdalom a mienk. De nézd az aranyalmát kezében...

- Ah! Az van ráírva: »törvényszék«.

- És az a tömérdék mozgó alak ott hátul?

- Azok a trójai háborúra készülnek. De pszt, kezdődik a játék!

Fölséges jelenet fejlődött ki.

Paris úr feltette csiptetőjét szemére, kesernyés arca egyetlen tulipános mosoly lett, vízszínű szemei ravaszul pislogtak. Az almát feldobta egy-kétszer a levegőbe, mintha labdázna vele, aztán meglóbázta kezét, célzott, s úgy tett, mintha elhajítaná.

A három istenasszony közül mindenik odakapott a levegőbe, hogy megfogja. De Pauler úr ravaszkodott. Hehehé. Az almát még nem dobtam el! Hehehe!

Ekkor újra kezdődött a csábítás...

- Én okos vagyok és hatalmas! - mondá Pallasz, s méltóságteljesen lejtett el Pauler előtt.

- Nekem velem született úri modorom van! - szólt Júnó.

- Én szerény és szép vagyok - kínálgatá magát Venus, s egy csókot vetett a miniszter felé.

Paris most ködbe burkolá magát, s újra dobásra készült.

Júnó valamit érzett magára hullani. Odakapott, s akkor látta ijedten, hogy egy nyíl fúródik gyöngé testébe.

- Jaj neked, Karcag! - kiáltá, s elhanyatlott.

A pajkos Paris letette volt az almát és, a tegzet vette elő.

Ezentúl csak két versenytárs maradt, Júnó és Venus.

Paris megnézte őket figyelmesen, hogy melyiknek kurtább a szoknyája.

Mindenik azt állította, hogy az övé a hosszabb szoknya.

Ekkor egy hirtelen elhatározással eldobta az aranyalmát Venus felé, mire az szemérmesen elpirult, s keblébe rejté, Júnó dühében átváltozott Apponyi Albertté, kit részvétellel néz vala Szilágyi Dezső és Pulszky Ágoston.

E pillanatban belépett az ajtó Jupiter, és odaült a Tisza Kálmán helyére.

A nimfák, istenek és szirének odarohantak hozzá visítva, rimánkodva.

- Oh, Jupiter! Bocsáss még *Paris rendelkezésére egy kosár almát!*

...Ohó, hohó! - riadt fel álmából Csernátony, és a zsebkendőjét kereste. Micsoda bolond dolgot álmodtam! Hiszen nem mitológia ez, hanem csak korteskedés.

II. A Teleki-vígjátékok a folyosón

- Hát te melyik várost pártolod? - kérdezik Jókaitól.

- Egyiket sem. Mert most én nem foglalkozom a magas politikával. A mameluk ember abban van előnyben, hogy sohase tudhatja hol bukik meg. Hát egyformán haragszik minden kerületre.

- Mikor írod már meg, amit régóta ígérsz, »hogyan lettél filoszemita«?

- Elesett a kedvem az írástól egészen, mióta a Teleki vígjátékokat bírálom.

- Olyan jók?

- Olyan rosszak.

- Ugyan kik írhatják azt a sok rossz darabot?

- Az egyiknek szerzőjére ráösmertem tegnap. Az van benne az egyik jelenetben, hogy a haldokló anya a hamiskártyás fiától búcsúzva így zokog: »Ki fog téged védelmezni, fiam, ha én meghalok«? Mire feleli a fiú nagy pátosszal: »a királyi ügyész, édes anyám«. Hm, gondolom magamban, ezt a darabot csak egy ember írhatta...

- Kire gyanakszol?

- Ejh, hát kire másra? *Scharf Móricra!*

- És egy jó sincs a darabok közt?

- De van egy, az »első szerelem«.

- No, az derék! Most már csak a »közbülső szerelm«-et kell majd megírnia valakinek.

III. A Kerkapoly sanszai

Míg az egyik szögletben a Teleki darabokról folyik a szó, azalatt a kálvinisták Tisza Lajosnak gratulálnak, s magok közt is megbeszélik a tegnapi nap eseményeit, nem vévén észre, hogy ott ül az egyik karszékből Pulszky Ferenc, a főlutheránus, ki-kiröpítve diskurzus közben egy-egy jeles mondatot hol Tisza ellen, hol Tisza mellett.

- A Tisza-gyűlés még nem opposíció - mondja nagy fejét megrázva - és még nem is liberalizmus!

- Nem ám! - bólingatnak a mamelukok hátateljesen. - Mi vagyunk az egyedüli posszibilis párt.
- Addig, ameddig. Nem szeretnék a bőrötökbe lenni esztendőre, amikor Bosznia rendezését előveszíték. No de 'iszen itt lesz Guszti meg Dezső...

Ezalatt folyton zizeg odabenn a csöngettyű: zúgás, derűtség hallik ki a nyíló ajtókon.

- Mi van?

- Karcag elesett végképpen - mondják a kijövők.

- Requiescat! Miről is beszéltünk? Igaz, Kerkapolyról.

- Csodálatos, hogy olyan kevés szavazatot kapott! Ő már megért a kinevezésekre! Nincs már neki annyi népszerűsége, hogy megválasszák.

- Szerencséje, hogy a háziurakat nem szokás választani.

- Most nemrég az történt vele, hogy a barátjai kiküldtek egy embert puhatolózni Veszprém megyébe, ha vajon nem lehetne-e valamelyik kerületben megválasztani a jövő országgyűlésre.

A »tapogatózó« bejárta a megyét, s a következő jelentést nyújtotta be küldőinek.

Azon kerületekben, ahol a kegyelmes urat nem jól ösmerik, *reményleni sem lehet*.

Azon egyik kerületben ellenben, ahol a kegyelmes úr rokonai, komái és sógorai laknak, körülbelül ötven szavazat kerülne, *de ezzel megválasztatni nem lehet*.

Míg végre abban a kerületben, amelyet a kegyelmes úr már képviselt, *csak agyonütni lehet*.

Eközben újra zizeg a csöngettyű.

- Mi van odabent?

- Jászberény tartja magát. Pauler cselhez fordul...

Kevés vártatva szomorúan jön ki Apponyi Albert.

A csata eldőlt: Jászberény elesett!

A csatahely felbomlik. Ki-ki elvonul a maga faltörő kosaival, fustélyaival és álgúívaival.

Csak a nagy füst kavargott ott a teremben és folyosókon egy darabig, míg ki nem szellőztetik a szolgák.

A T. HÁZBÓL [febr. 21.]

I. Fejezet: *A terv megfogamzik*

[febr. 21.]

»Ferbliiben nincs rossz kártya!« - mondanák azok, akiknek kabátjuk ott maradt a Reáltanoda utcai vicomte-nál.

Az országgyűlésen is *beüthet* néha a legunalmasabb, legártatlanabb téma is.

Nincs abszolúte rossz sansz! És mondjuk ki, sohase tudhatja senki, mire virrad, még tán Kemény Gábor se tudja, pedig jós, s Hoitsy Pál tőle kérdezzeti: »Mikor lesz eső?«

Jól álmodta meg azt Csernátorny az én tegnapi karcolatomban, hogy a trójai hadra készülődnek.

Íme itt a faló!

Polónyi diadalittasan jár két nap óta az utcákon, nagy prémes bekecsébe piros rózsabimbót tűzve. A szolnokiak vidám dáridót csapnak, mozsarakat ropogtatnak, ablakokat világítanak, két nap óta mulatnak. Beniczky Ferenc öméltósága orrán piros tulipánok nyílnak az örömtől, Pauler pedig meg-megáll a tükör előtt, s magára mosolyog:

- Ravasz kópé vagy, Tóni.

S míg ottan (ti. a Beniczky Ferenc orrán) bíbor, imitten gyász.

Karcagon feketébe öltöznek a deli lányok. Karcsú menyecskék siratják a törvényszéki aljegyzőket.

Jászberény belügyminiszteri engedéllyel Gyász-Berényre akarná változtatni a nevét, de sajnálja érte az öt hatost is az átkos kormánytól.

Szidják, mint a bokrot Karcagon Sárközy Aurélt, Jászberényben Apponyi Albertet, pedig ha tudnák, ha tudnák...

A két reményvesztett férfiú sötéten zordonan összebúvik az ellenfelek örömiadalának közepette...

- Nincs veszve bármi sors alatt - mondja Apponyi Albert.

- Ki el nem csüggedett - szavalja folytatólag Sárközy.

- Kössünk szövetséget!

- Itt a kezem!

- A történelemben vannak példák...

- Vannak, alkalmasint vannak... - mondja habozva Sárközy.

- Most pedig tette föl... Cselekedjünk!

A két lovag némán megszorítá egymás kezét s elváltak.

- Bosszú - sziszegé az egyik.

- Bosszú - visszhangozá a másik.

II. Fejezet: *A rendezés*

Tegnap nem volt ülés. A miniszterelnök nélkül nincs alsóház. A miniszterelnök pedig el volt foglalva a főrendiházban. *S egy* bakter nem vigyázhat két falura.

Teleszky István szokta mondani a szélsőbaliaknak:

- Amikor a miniszterelnök nincs köztünk, akkor nincs a pártunkban semmi rend. Tinektek nincs miniszterelnökötök, tehát soha sincs nálatok rend.

Ebben van valami igaz. De most az egyszer nem találó.

Tegnap rend volt az ellenzék közt.

Kortések keresték fel a képviselői ebédlő és vacsoráló helyeket. Súgások-búgások. Tegnap egy ellenzéki képviselő egy nővel sétált az utcán, egy képviselőtársa valami sikátorból eléje lépett, elsuhannt mellette, és ezt súgta:

- Holnap pont tíz órakor a Házban légy!

A várszínházi thé dansant-on egy szép menyecske az ellenzéki képviselőknek a fülükbe sugdosta:

- Legyenek holnap tíz órákor a Házban, de pontban tíz órákor. Pszt! - S rózsás ujjait ajkaira helyezte.

A lustább emberek névtelen leveleket kaptak. Mind arról szólt, hogy legyenek holnap pont tíz órákor a Házban.

És kaptak névtelen leveleket a mamelukok is különböző ürügyekkel, de többnyire randevúk holnap tíz órára, de egyik sem a Házban.

Mindez igen szépen és ügyesen volt kicsinálva.

Senki sem sejtett semmi rosszat és semmi különöset.

Beniczky nyugodtan aludt otthon ágyában, Polónyi pedig látta álmában a szolnoki kivilágítást és hallotta a mozsárdurrogásokat: mennyei angyalok ringatták édes altató »éljen« zümmögésekkel.

III. Fejezet: *A kivitel*

A legmegátalkodottabb és legszomorúbb mamelukok is jókedvvel keltek fel ma, szép verőfényes nap van odakünn!

Az ördögbe is, mi történhetnék ma? Semmi!

Legfeljebb Tisza fogja összetörni a főrendeket.

A képviselőház repertoárján nincs semmi különös.

A szolnoki javaslat harmadszori felolvasása, az írói törvény... Ma be se megyek a Házba!

És ásítózva fordultak a másik oldalra ágyaikban. Ez is jól esik nekik!

Ezalatt a kálvinista toronyban tizet mutogatott az óra.

A képviselőház épülete előtt ott állott a rendes nyolc kormánypárti fiáker, mint máskor. E fiákerok szokták szállítani a kormánypárti voksokat nagy szorongattatások idején.

A fiákerok ott álltak most is, de nyugodtan. A kocsisok szundikáltak a bakokon, a lovak füle s hámrétrángjuk le volt eresztve, s a nemes mameluk-szállító állatok háta nyugodalmasan betakarva pokrócokkal.

Minden csendes volt odakünn.

Ki hitte volna, hogy palotaforradalom készül odabent? Ki hitte volna, hogy Sárközy a szélsőbalt s Apponyi habarékokat gonosz terveibe vonta, hogy a trójai faló odabent van? Hogy telegramok mentek szép tegnap... s hogy a vasút összeesküvőket hozott a vidékről is?

Ha azonban figyelmesen megnézte volna valaki az ellenzékieket, látott volna az arcokon valami démoni titkolózást, de senki sem nézte meg figyelmesen.

Végre jó Péchy leült a székébe, megnyitotta az ülést. Lassan szállingóztak a mameluk-padokra. Míg ellenben legott feltűnhetett volna, hogy az ellenzék feltűnő nagy számban van.

Figyelmes vizsgáló még egy jelenséget láthat vala: habarékok és szélbalok szórványosan átmennek ülni a kormánypadokra, hogy maszkírozzák azoknak a néptelenségét.

A karzaton kevesen vannak jelen, egypár csinos leányka, három szép menyecske, néhány vidéki ember, s ezek közt egy torzonborz alak, akinek összevissza van kötözve a feje fehér kendőkkel. Nézik is sokan csodálkozva.

- Ez bizonyosan a horvát tartománygyűlésről jön - elménckedik Prónay államtitkár.

Ez a jóízű ötlet befutja a mamelukokat, nevetnek neki, s akik nevetnek, azok nem gondolkoznak.

Pedig jó volna gondolkozni.

Míg az »előzetes bejelentések« folynak, azalatt jön az »előzetes manőver«.

Lihegve jönnek be galopinok, »habarékpárti mesterek«, hogy a főrendiházban megkezdődött a »hecc«: antiszemita vita folyik!

- Huh! Antiszemita vita! No, ezt már meg kell nézni. - Jámbor kormánypártiakból íziben felcihelődik vagy kilenc lélek. - Hol a kalapom, hol a rokkom? Menjünk, nézzük meg az urunkat, mint csinál!

Tisztán, akadálytalanul marad most már a porond a csíny kiviteléhez...

Polónyi két nagy könyökét letette a padra, s bozontos fejét rájuk nyugasztva, közömbösen nézte a világ folyását.

A miniszteri padokon Pauler ült, és bonbonokat majszolgatott a szájában nagy meglepődéssel, csak néha-néha pislogott át a szépen megfésült Kemény Gáborra és a halavány Széchenyire, kinek szemei a plafon felé voltak emelve áhítattal, s a szája mozgott: alkalmasint reggeli imáját morzsolta.

E pillanatban elővételik Szolnok és Jászberény ügye.

- No most, most... - Az ellenzéken felcsillognak a szemek.

Elfogadja-e a Ház a harmadszor felolvasott javaslatot?

- Nem, nem, nem! - hangzik a mennydörgő kiáltás s egypár vékony nyöszörgő »igen« a túloldalról.

Polónyi felugrik, mint a villámütött.

- Mi ez? Mi? - kérdi elvörösödve.

Pauler izgatottan feszeng székében, egészen elzöldülve, s kezét füléhez teszi tölcsernek.

- Hihetetlen ez! Mi történik?

- Nem fogadjuk el! - zúg a két ellenzéken.

Péchy elhalványodott, kissé reszketeg hangon mondja:

- Akik a javaslatot elfogadják, álljanak fel!

A mamelukok felállnak, s megdöbbenve méznek egymásra.

- Kisebbség, kisebbség - hangzik a baloldaltól.

Polónyi izgatottan rohan át a jobb pártra.

- Mit tegyünk? Cselekedjünk valamit! Gyorsan, gyorsan!

Ott senki sem hallgat rá, mindenki a fejét vesztette. Beáll a csüggedés, s a csüggedéssel a zavar.

Ez általános depravációban egy alak emelkedik ki: Biasini Domokos.

Neki akkor nincs ideája, mikor a többieknek van, illő, hogy akkor legyen, mikor a többieknek nincs.

- Időt kell nyerni. Kérjünk név szerintit!

Néhányan kirohannak a folyosóra, büfébe, könyvtárba, hogy előszólítsák, ha ott valaki lenne. A telegram sívít, zizeg vészjeljesen.

Ezalatt azonban az idő telik.

Biasini és Polónyi aláírókat gyűjtenek a »név szerintit«-re.

Valakinek eközben eszébe jut, hogy a név szerintit nem használ.

- Halasztást kell kérni húsz képviselőnek!

Hej, hamar húsz képviselőit!

Folyik az aláírás, de szaporátlan, s a parlamenti gépnek menni kell, ha megindult.

- Nem marad egyéb hátra - nyakaskodik az elnök -, mint megszámlálni a képviselőket.

Nagy zúgás támad erre: »Hiszen világos a többség. Mért nem mondja ki?«

De Péchy nem enged. Óriási izgatottság közt elkezdődik szakaszonként a képviselők megolvasása.

Az ellenzék örömszivajjal nézi a két jegyzőt, Fenyvessyt s Berzeviczyt, s aggódva ügyel Biasiniékra...

Fenyvessy sietve olvas. Berzeviczy húzná az időt, ha lehetne... de hasztalan minden, a mamelukok sehogy se gyűlnek.

Az ellenzékiek felágaskodnak s együtt olvassák lélegzetet elfojtva a felálló jobboldaliakat.

- Megvan! Összesen negyvennyolc! - Jelentik az elnöknek.

- Miért éppen negyvennyolc? - sóhajtja búsan.

Ekkor odarohan Biasini a halasztást kérő irattal.

Mély aggodalommal az ellenzéken. Reménykedés amott.

Az elnök átnézi a névsort, s szomorúan visszaadja:

- Ez csak tizenöt képviselő. A halasztáshoz húsz kívántatik.

Csüggeteg moraj fut végig a jobboldalon, Biasini újra körútra indul a hiányzó öt szavazatért. Polónyi rimánkodó arca feltűnik az aláírók előtt. Coriolan a volscusokkal szövetkezik.

- Becsületes volscusok segítsenek engem Róma ellen.

Segítenének a volscusok, de mintha átok ülne a munkájukon. Míg a habarékokat és szélsőket olvassák a jegyzők, közbe újra rohan az ívvel Biasini az elnökhöz.

- Megvan - lihegi végkimerüléssel.

Elnök csenget.

Halotti harangszó Karcagnak, Jászberénynek... jaj, végünk van...

Miután a vulkán tör az ellenzékről a méltatlankodás.

- A szavazás már be van fejezve... Most nem lehet!

- Jogtalanságot nem tűrünk. Halasztásnak helye nincs.

Az elnök most némi ingerültséggel rázza meg a csöngettyűt.

- Halljuk az elnököt!

- Ne halljuk.

Végre szóhoz jut az elnök.

- Egy ív adatott be hozzám, tisztelt Ház, melyben húsz tag...

Sárközy felugrik, szólni akar, Csanády szintén felugrik, szólni akar, és dühösen rázza kezét.

A zaj nőttön-nő, valóságos fergeteg... a jegyzők a legutolsó embereket olvassák meg az Irányi szakaszban...

A habarékon is mind felugrálnak a képviselők. Egyik a házszabályokat lobogtatja a kezében, másik átkiabál harsogva: »Igazságtalanság készül!«

Péchy maga is zavarban van, mit tegyen? Belemenjen, vagy ne menjen? Ej, ej no. Ilyenkor nincs itt az a Tisza! Tanácstalan fejével ide-oda kapkod, míg a csöngettyűt folyton rezegetti...

Egy menő deszkaszál milyen jó volna most!

Önkéntelenül forgatja újjai közt az iratot, s nagy zavarában olvasni kezdi a neveket.

- Nini, csak tizenkilenc!

Jehova segíts!

Hátán bizsegés fut végig, leteszi a csöngettyűt, s fölveszi a pápaszemet.

Egy, kettő, három... tíz... Bizony isten, csak tizenkilenc!

Most már bátran emeli föl magasra a csöngettyűt, s hatalmas emelt hangon hirdeti ki.

- Kénytelen vagyok, t. Ház, konstatálni, hogy az íven csak tizenkilenc képviselő van aláírva.

No iszen, támadt erre aztán falrengető hahota, s megnyúltak az orrok, leestek az állak a jobboldalon.

Minek is fog ilyenekbe Biasini, mikor nem tud húszig olvasni!

- Baross volt a jó jegyző - sopánkodának mások. - Baross mindig készen tartott a jegyzői fiókjában húsz nevet...

Hanem hát most már ezen nem lehetett segíteni.

Vége van örökre vége!

Az elnök kihirdeti az ellenzék lázas örömjújongása közt az eredményt: *Szolnok elesett!*

A képviselők rohannak Sárközynek és Apponyinak gratulálni, Apponyiék pedig rohannak a telegram hivatalba megsürgönyözni haza az eredményt.

Polónyi búsan kullog el, szintén a folyosón. Ő is telegrafirozni megy. A korridoron vállára üt egy gonosz habaréki.

- Mit gondolsz, ki *fizeti a puskaport?*

Azt a puskaport értette, amit a szolnokiak eldurrogtattak a törvényszék örömére.

A hatás leírhatatlan volt. Valódi lelkesedés uralkodott az ellenzéken.

A nagy örömben csak egyetlen képviselőben volt annyi filozófiai mélység, hogy merengve mondá:

- Jól volt szervezve, és sehogy sem foghatom fel, hogy nem akadt köztünk huszonnégy óra alatt áruló.

Mindenki Polónyira volt kíváncsi. Hol van Polónyi? Milyen arcot vághat most! Merre van Polónyi?

- Elment sürgönyözni Szolnokra.

- Vajon mit sürgönyözhet?

- Bizonyosan azt, mivel ott már két nap óta isznak a medvebőrre, hogy: »Atyafiak, józanodjatok ki«.

- De már azt se sürgönyözzé - mondja Bánffy Béla -, *mert ha kijózanodnak, akkor meg nem választják többé.*

IV. Fejezet: *Ki viszi a hírt Tiszának?*

A nagy bolondos vereség megtörtént. Roppant lehangoló kedéllyel bújtak össze a mamelukok. Az orruk vére folyt. Egy ideig hallgatagon néztek egymásra. Prileszky melléből nehéz sóhajok szálltak föl. Darányi, aki későn jött, felkiáltott: »Ha én itt lettem volna!« Dárday búsan dörmögé: »Most az lett, amit én indítványoztam«. Pauler mordul ült székén. Meg volt törve.

Legelőbb ocsúdott föl Csernátony. A vigasztaló ígéket hirtelen összekereste elméjéből.

Hiszen nem is olyan nagy baj az! Ne búsuljatok! Még nekünk szerencse az, majd meglássátok mert csodálatosak az isteni gondviselés útjai. Csak hadd örüljenek Apponyiék és Sárközyék, nem látnak tovább az orruknál. Mert vegyük csak, mi következik ebből. Az, hogy most mind a három kerület kormánypárti embert küld fel. Mert így fog okoskodni: »Meg vagyunk ugyan mentve egy időre, de ha ellenzéki követet választunk, akkor bizonyosan elvesztik a törvény-székünket; ezt csak úgy tarthatjuk meg, atyafiak, ha kormánypártit küldünk fel. No, hogy Szolnok meg nem fog merni küldeni ellenzékit, nehogy eljátssza a kormány mutatkozott kegyét, az biztos. Bizony mondom nektek, a mi malmunkra való víz ez!«

Elhitték s örülének neki.

Hanem mikor aztán az a kérdés merült fel, hogy ki viszi meg a hírt Tiszának a főrendiházba, egyszerre láthatlanná tette magát minden ember. Egynek a foga fájt, a másik keresztkomának van meghíva.

Végre magára vállalta Széchenyi Pál. Ő a legfiatalabb miniszter. Ő szenvedjen. Ő legyen a szomorú hír vivője.

Tisza nyugodtan kokettírozott a püspökökkel, s jegyezgetett közben, mikor betoppan Széchenyi Pál, s fülébe súgja.

- Szolnok elesett.

- Lehetetlen! - szólt a miniszter megrezzenve.

- Tény.

Mereven ránézett Széchenyire, szemei szikrákat szórtak a pápaszem alatt, ceruzáját ingerültem emelte fel, s sújtott vele egyet a levegőben.

Azután lehajtotta fejét, s szemrehányó hangon mondá:

- Már megint nem jöttek el!

- Nem jöttek. Csak negyvennyolcan voltak.

- És azok? - kérdé csendesen.

- Nyolcvanan! Nem volt mentség!

A nagy taktikus elgondolkozott kissé, s azután idegesen odaszólt.

- Hogy nem lett volna? Ki kellett volna menniök a teremből ilyen végveszedelemben - a akkor... *s akkor a Ház mindjárt nem határozatképes.*

...Hogy fogja ez most Biasinit bosszantani, miért nem jut ilyesmi az ő eszébe?

A T. HÁZBÓL [febr. 23.]

Előszó a hatalmasokhoz

[febr. 23.]

Mit mondana ahhoz a politikai világ, ha teszem azt, Bismarck kérdezősködvén a magyar viszonyokról és államférfiakról valakitől, azt tudakolná nyájasan:

- Nos, mit csinál jelenleg Tisza Kálmán és Futtaki Gyula, e két kiváló státusférfit?

Tudom, bosszantaná őexcellenciáját is és a magyar politikusokat is.

De Bismarck ezt nem kérdezi. Ez csak példa.

Hanem igenis, mindennap látjuk annak a példáját, hogy Magyarországon még az úgynevezett intelligens elemek előtt is csak úgy homályosan dereng a magyar irodalmi világ.

És ez természetesen fájhat az íróknak. Még tán Tisza Kálmán is azt hiszi, hogy két író van Magyarországon: Jókai és Futtaki Gyula. Legalább sok dologból bírnánk erre következtetni, ha feszegetni akarnók ezt a kérdést és gúnyolódni fölötte.

Arcába szökik a vér a magyar íróknak, amint egybekvalifikálják őket önök banálisan, kegyetlenül a hírhajhászokkal, a reporterekkel, a revolver-zsurnalisztákkal.

És önök akarnak törvényt hozni az íróknak és védeni az ő szellemi kincseiket?

Mit akarnak önök védeni?

A Futtaki telegramjait, melyeket önök sugalmaznak?

Ösmernek is önök más szellemi kincseket!

Jobb volna abbahagyni az egészet! Hadd maradjon magára az a néhány bolond, aki azt hiszi, hogy ez a nemzet nemzet.

Ugyan ki elől védik a magyar írók műveit? Talán az egerek elől?

Meg vannak azok védve jól a könyvkiadók padlásán.

Nem nyúl azokhoz soha senki, még önök se.

Hagyják hát meghalni lassan, csendesen azt a szegény magyar irodalmat.

Elég önöknek a nemzet erejének fejlesztéséhez az adóvégrehajtók és Futtaki Gyula!

Ezen szomorú előszó után - könnyítve kissé a lelken - valamivel nyugodtabban lépek a t. Házba.

A Deák Ferenc helye

Egy igazi legenda lesz ebből kétszáz év múlva.

Történt is már ehhez hasonló eset.

Öreg krónikák följegyezték.

A híres törökölő Kinizsi Pál márványsírkövére rálőtt egy török tiszt, amint arra ment.

A golyó visszapattant a sima márványról, s úgy föbe kólintotta a jámbor muzulmánt, hogy hanyatt esett eszméletlenül, s elvihette hírét nagy Törökországba, hogy híres Kinizsi Pál még holtá után is veri a törököket.

Ott ültek, üldögéltek a Házban, a honatyák ma is, tárgyalván a szerzői törvényt nagy unalomban.

Írók persze nem valának ott. Jókai Kassán van, Futtakit meg valószínűleg felhívatta az udvar Bécsbe, hogy tanácsot kérjen tőle az ellenzék szervezkedése tárgyában. Egyszóval összebeszéltek a laikusok prücsköt-bogarát.

Ekkor jött be fölséges hamleti léptekkel Éber Nándor.

Kékes szemeiben bizonyos aluszékonyság látszott s egész lényén a nagy politikusokhoz illő bágyadság.

Amint a padok felé lépdelt, megszólította Prónay. Hogy mit beszélt nekik Prónay, nem tudatik, de legközelebb hihetőleg meg fog látszani a »Times« magatartásán.

Édes diskurzus közt mindinkább kevélyebbé egyenesedett a tisztelt képviselő úr nyaka, s miután a miniszterek is üdvözlétet integetének neki, egyet sandított a Deák Ferenc helye felé, s elhatározta, hogy ő ma oda fog ülni.

Lassan, méltóságosan csúszott oda, aztán egy hirtelen elhatározással leereszkedett.

De jaj!... e pillanatban egyszerre eltűnik a honatya a padok alatt, csak hosszú lábai emelkednek az ég felé.

Oh jaj! - fut végig a Házon az ijedelem.

Káprázat-e vagy valóban megtörtént! Mi baj, mi az, beteg lett?

Meglehet, az volt a dologban csak, hogy a Deák Ferenc helye ki van a padból véve, s aki odaül, az a pad alá bukik.

De meglehet, a haza bölcsének szelleme taszította le... Mamelukok, ne merészeljétek Deák helyére ülni.

*

És ezzel bevégezem a mai karcolatot, mert valóban, mint múltkor a Szolnok eleste, most az Éber eleste volt a nap kiemelkedő mozzanata.

Hiszen beszélni... beszéltek a javaslatról is, de zűrzavarosan, kelletlenül, s különféleképp fogták fel.

Másképp azok, akik könyveket szoktak írni, és másképp azok, akik könyveket sohase szoktak venni.

Még egy harmadik felfogás is lehetséges. Azoké, akik könyveket szoktak venni.

De ilyenek nincsenek.

Alászolgája!

A T. HÁZBÓL [márc. 2.]

Nemsokára elkezdődik az ipartörvényjavaslat (vidéki kirándulások), aztán a kis üstök és a nagy katlanok közti harc fog kiütni. S valóban a szesz lesz legméltóbb befejezése a mostani parlamentnek, mert a természetben nem lévén ugrás, a szesz-disputáról könnyen át lehet menni a szeszkapacitációra: a választásokra.

Mindezek igen nagy harcok lesznek, ha ugyan marad még akkorra harcoló ember.

Mert rossz jelenségek mutatkoznak a vidéken. Míg itt ül s tanácskozik az öreg Ház, azalatt a kerületekben lázas nyüzsgölődés közt kezd alakulni az új Ház.

A tarka pokróc, mellyel be van fedve a tanácskozóterem talaja, és a folyosó mozogni látszik az itt levő képviselők lábai alatt.

Mindenki érzi, hogy otthon ezalatt a *vetés* veszélybe juthat...

Még egyszer se volt ilyen bolond világ. Eddig legalább engedték, hogy minden ember levetesse nyugodtan a ruháját, mielőtt kimúlik, s csak azután jött elő a kérdés, hogy ki öltözzék bele a ruházatba. Most máris osztzkodnak a mandátumokon, s megéljük a kerületehajhászásnak azt az utálatos következményét, hogy a Házat nem fog kelleni szétszlatni, hanem magától szétszalad ijedten a mandátuma védelmére.

Erdélybe már is tucat számra szállítja a vasút a »talajjelőkészítők«-et.

Mert Erdélynek kettős szerepe van Magyarországon.

Csernátony csinálta azt a pompás tréfát Erdélyre, mikor kérdezték tőle, hogy mi ér Erdélyben a legtöbbet.

»A vasútja, amely Magyarország felé visz.«

Három esztendeig csakugyan ez a vasútja a legdrágább kincse: Erdélyből özönlenek be rajta szerencsét próbálni Magyarországra, s a szerencsének valóban mintha gondja lenne az erdélyiekre.

De minden harmadik évben aztán megfordul a szerep. »Magyarországnak kezd nagyon értékes lenni az útja, mely Erdély felé megy.«

A szerencsekeresők innen tódulnak a kies bérce hazába. Egy kis mandátum ott könnyen akad. Kár, hogy nem nagyobb ez az Erdély, s különösen kár, hogy a medvéknek is nincs voksuk!

Kéz kezet mos. Valaha Erdély adta Magyarországnak a hősokeket, most mi adjuk Erdélynek a malelukokat!

A mai ülés lanyhán ment. Hiszen igaz, hogy csak a baja-szabadkai szárnyvasútról volt szó.

Minden arcon bánatos merengést fakasztott... Vasút! Vasút! Boldog vidék! Boldog vidéknek boldog követe.

Jóltáplált Latinovics Gábor úr őtisztelendősége mint bajai képviselő felszólalt, és elfogadta.

Meghiszem! - gondolták a többiek, olyan irigyen, mélabúsan nézve Latinovicsra, mint mikor a ferbliben valaki behúzza a nagy »zsinórt«.

Ezalatt a folyosón Jókai vigasztalta a párbaj miatt elítélt Szalayt.

- Mi az még? Hanem mikor én felettem ítélték a »fekete világ«-ban. A vádló ügyész három hónapot indítványozott bűnös fejemre. Erre én felálltam, s a haditörvényszék előtt tartottam egy olyan szép védbeszédet magam mellett, hogy csupa élvezet volt hallgatni... Még a nyáluk is csorgott a bíró uraknak.

»No - gondoltam magamban -, ezzel a beszéddel bizonyosan lefaragtam a három hónapból vagy hat hetet.«

Erre elhagytam a termet, s midőn kevés vártatva újra előszólítottak, a kormányzó Pálffy tudtomra adja az ítéletet:

»Egy *esztendei* nehéz fogság!«

»De hát, hogy lehetséges az, kegyelmes uram, hiszen a vádló csak három hónapot indítványozott.«

»Igaz - felelt a kormányzó ingerülten -, de a beszédjéért kapja ön a kilencet. Máskor ne tessék dikciózni.«

...Ez volt az igazi igazságszolgáltatás, Imre fiam. Azért hát ne szidjátok ti Paulert!

*

A vasutak elintézése után a kérvények következtek, melyeket a kis Zeyk pergetett le minden ellentmondás nélkül. Akik a karzaton valami érdekes ülést vártak, azok csalódva mentek haza egy óra után, mert még a hatalmas szavú Eötvös is olyan immel-ámmal interpellált a szocialista kérdésben, mintha álomba akarná ringatni a Ház jelenlevő tagjait, akiknek esze most odahaza jár a kerületek dolgain.

SZÉKELY BÁNJA! SZÉKELY TÁMAD

Csak nem fájult még el a székely vér,

Mindenik csöppje drága gyöngyöt ér.

Mikor őseink bejöttek, Pusztaszernél a hét vezér belecsurgatta vérét egy *kisüstbe*.

Ebből a kisüstből fejlett ki a magyar alkotmány.

A kisüst nemzeti szimbólum. Az székelyeknél még annál is több. A kisüst a székelyek fejőstehene.

Van is nagy riadalom! Mintha a Hargita bércei zúgnának...

- Haza se menjünk a kisüstök nélkül!

Előjárónak világosi Gaál Jenő megy bele a vitába tudományos apparátussal.

De a székely lófők türelmetlenek immár, bánják is ők mi igaz, mi nem igaz, mit tanít a nemzetgazdasági tudomány.

Az igaz csak, hogy a kis székely nemzet kivándorol Romániába, ha a kisüstjeit tönkreteszik. Ezt pedig nem szabad engedni. Hiszen az egész nemzet csak félmilliónyi. Félmillió hős! Az egész országból 70 ezer Ft lenne a kisüstök megváltási díja az új javaslat szerint. Mi esik ebből a székelyekre? Egy potom összeg! Ezért nem érdemes a székelyeket agyonütni.

S egyre több székely lépett ki a síkra.

Jött Ugron Ákos. Igazi székely bátorsággal dőf egyet Szapáryn, úgyhogy az hihetőleg sose fogja többé eltéveszteni, melyik az Ákos és melyik a Gábor. S általában igen ügyesen védi a székelyek érdekeit.

Orbán Balázs, a Székelyföld tudós írója, szintén a pénzügyminiszter és az előadó szavába mártja éles, de nem erős pengéjű bicskáját.

Súlyosabb vértetben Máriássy forgatta meg a buzogányát, majd Lázár Mihály bontá ki a vész-zászlót, s hívta Jókait.

- Jelenj meg, szellem! És ha székely képviselő vagy, szólj most már te is! Hol vagy szellem?

Szólt volna még Bornemissza Ádám is, de az most el van keseredve a »Nemzet« ellen, amiért »Ödön«-nek szedeti a nevét következetesen.

- No, ez nem nagy dolog. Ezért kár bosszankodni.

- Igen ám, ha ez volna az első eset, de a »Napló« meg örökké »Árpád«-nak hív. Hát nem vagyok bolond, hogy én Ödön meg Árpád helyett beszéljek a kisüstök érdekében.

Ebben tökéletesen igaza van, s különben is nem lehetett volna méltóbb befejezése a mai ülésnek, mint a Bochkor Károly beszéde.

Eddig mindenki azt hitte Magyarországon, hogy a legrosszabb szónok Karátsonyi Guidó, ki egyetlen nagy beszédével furcsán járt egy múltkori delegacionális ebéden Bécsben.

A legelső szónok felállt, s néhány szóval éltette a királyi párt és a királyi családot.

A *második* szónok Karátsonyi Guidó volt, ki így kezdte beszédét:

»Az előttem szóló beszélt a politikáról és a közgazdaságról...«

A delegátusok nagy szemeket meresztének Guidó grófra.

»Miféle előtteszóló? Hiszen, csak egy ember beszélt még. S az a királyért ivott! Nem szólt az a politikáról és közgazdaságról egy szót sem.«

Végre aztán egyik jó barátja rájött a turpisságra, s gyöngéden meglökte;

- Eltévesztetted a dolgot. Hiszen ezt a bankett végére készítette a titkárod.

A Bochkor szónoklata szinte ilyen konfúzus alkotás vala. Nem lehetett kivenni, mit akar. Annyi bizonyos, hogy ez a beszéd otthonra készült a választói elé, de itt elmondva nagyobb hatást tett. A Ház folytonos derűtsége s néhol kitörő hahotája kísérte. Nem annyira a kisüstök, mint a szélsőbal zsenírozza Bochkor Károlyt.

Bochkor beszéde meglágyította a kormányi szíveket is a góbék iránt (Igazán árva az olyan nemzet, akinek ilyenek a képviselői!), s a részleteknél tekintet lészen a kis katlanokra.

A T. HÁZBÓL [márc. 9.]

I. Általános észrevételek

[márc. 9.]

Vége a szesz-vitának, s Goethét most így lehetne travesztálni:

»Zum Teufel ist der Spiritus, der *Bocskor* ist geblieben«.

Napirenden vannak a szerzői javaslat pótrendelkezései, amelyekkel a bizottság azóta tatarozta ki a fogyatékosnak látszó opust.

Az előadói széken ott ül kesernyés arccal Teleszky István, ki mindent Jókai felé fordulva magyaráz, s soha le nem veszi szemeit az ünnepest íróról, mintha mondaná:

»Neked csináljuk ezt a törvényt, Móric. Szólj közbe, ha nem vagy vele megelégedve!«

A mai hulladékok közt legérdekesebbnek látszott a Futtaki-féle paragrafus, mely az arany pápaszem kedvéért szúratik be a törvénykönyvbe, hogy ti. védessenek a táviratok is.

- A lapokat kellene inkább megvédeni ezektől a táviratokról - mondá nemrég Szapáry Gyula pénzügyminiszter, s ez volt eddig a legjelesebb mondása.

Herman Ottó kelt ki erélyesen az ellen, hogy mit keresnek a telegramok itt, ahol a szellemi kincsek védelméről van szó, az ellenzék helyeselte szavait, de Jókai közbeszólt, hogy csak tessék bevenni a törvénykönyvbe a Futtaki-féle paragrafust is. Ne legyen szabad Magyarországon ellopni mást, csak a kismacskát.

Teleszky is ráfordult Hermanra:

»Ne lövöldözz ágyúval a verebekre, fiam, Ottó«.

S ezzel a táviratokat és kósza híreket védő paragrafus bennmaradt örök időkre a törvénykönyvben. Hallelujah! Futtaki gondolatai és eszméi védve vannak.

II. *A camera obscura*

Több mint hatszáz cikket írtam már a t. Házból. Születésétől egész haldoklásáig kísértem tanácskozásait napról napra e rovatban.

Sok mindenfélét megírtam, vígat, szomorút elegyesen: de azt a témát még egyszer sem vettem elő, amely pedig igen érdekes, egy pillantást vetni a camera obscurába, a dolgozó szobák rejtekeibe, ahol a honatyák beszédjeiket szülik, a titkos üstökbe, ahol gondolataik rotyognak, főnek, megemészthetőkkel válnak, s végre átugorva egy fázist, bekukkantani a gyorsíró terembe, ahol a megfésülés művelete folyik.

Jókai rendszeren a folyosón készíti beszédeit. Mielőtt szólna, egy félóráig jár egyedül kezeit hátrakulcsolva. Beszédje mindig szerkesztve van: sokszor kiérzik az összhangzat az eleje és vége között.

Ha ilyenkor, midőn végiggondolkozik az elmondandókon, megszólítja valaki, a fejét rázza tagadólag: »Nem vagyok otthon«.

Tisza sohase szerkeszti beszédeit, és nem előre gondolja át. Ő csak az egyes pontokat jegyzi fel magának egy előtte álló ívre óriási betűkkel slágvortokban. Azért is laza szerkezetű minden

beszéde, s legtöbbször hasonlít egy epigram-sorozathoz, a részletek elcsattannak, de az összefüggés a részletek közt erőszakolt.

Tisza csak ritkán nézi a beszédeit a gyors-irodában, olyankor, ha fontos kormánynyilatkozatot tesz. Jókai mindig átnézi.

Igen kevés azon szónokok száma, akik az elmondott beszédjüknek utána ne nézzenek még egyszer. Ezek közé tartozik Bánffy Béla, Falk, Pulszky Ágost, Helfy, Mocsáry.

Istóczy mindig leírva adja oda a beszédeit a gyorsíróknak. Szenvedélyesen kontrollírozza azonban a közbeszólásokat, amit a beszédjébe tettek idegenek, s még nagyobb gondossággal vigyázza azon antiszemita közbeszólásokat és felkiáltásokat, melyek idegen beszédek alatt mondatnak innen-onnan. Jaj a gyorsíróknak, ha valamelyik kimarad.

Lázár, Dobránszky, Orbán Balázs és a kapacitások közül is nem egy leírva adják oda beszédjeiket. Dobránszky előre rakja bele még a »helyes«, »igaz«, »úgy van« közbeszólásokat a saját akarata szerint, Orbán Balázs pedig a slágvortokat, amelyeket emeltebb hangon kell elmondani, aláhúzogatja veres ceruzával, a lágyan elmondandó helyeket pedig kék ceruzával jelezi. Szép tőle, hogy olyan művészi előadásra törekszik.

Göndöcs is leírva adja beszédjét a Napló számára, de sohase lehet hasznát venni, mert a közbeszólások s kitörő derűtségek közt beszéde közben rendesen eltereltetik attól, amit mondani akart.

A legpedánsabb átnézői beszédjeiknek az Ugronok, Körösi Sándor, Irányi Dániel, Szilágyi Dezső, Kármán, Simonyi Iván. Szilágyi ha nagyobb beszédet tart, rendesen ott marad ülés után, odahozatja a beszédjét, órákig korrigál néha egész lapokat kihúzgálva mint olyanokat, melyeket kétszer is elmondott az ő sajátos, terjengős lapításai közben.

Hogy a rögtönzés némelykor milyen öntudatlanul történik, arra nézve egy érdekes epizód maradt fenn a gyors-iroda annálében.

Egyszer - régen volt már - egy napon tartottak beszédeket Deáky Lajos és Deák Ferenc.

Deáky Lajos a megtartott beszéd után, melyben ellenezte a fennforgó javaslatot, beballag a gyorsírói irodába, s kéri a beszédét.

Az irodafőnök rendelkezik:

- Kérem a Deáky beszédjét.

Az illető gyorsíró, kinél nem a Deáky, de a Deák beszéde van, rosszul hallja a nevet, s átnyújtja a főnöknek a Deák Ferenc beszédét, ki azt ismét Deákynak adja át...

Deáky olvassa figyelmesen pontról pontra, s a meglegedettség látszik arcán, míg nem az orációt legvégén egyszerre megütközve mondja:

- De kérem, mi ez itt? *Hiszen én nem fogadtam el a javaslatot!*

Ez eléggé jellemzi azon csodálatos és különféle lelkiállapotot, melynek az orátor, kivált a rögtönző, ki van téve, amikor a Ház színe előtt szónokol.

Igazán hasonlítható a csata hevéhez, amikor egész öntudatát fogva tartja a láz úgy, hogy saját vére folyását se érzi.

III. *A kis kakasok*

Ezen száraz ismeretterjesztő cikkely után most már engedjék meg, hogy a folyosóra mehessünk.

Ott sétál a miniszterelnök, ott ásítzik Bánffy Béla, Horváth Gyula a vízi emberekkel konferál, Tibád a kisüstöket szidja, Teleszky Bochkort dicséri, Lits Gyula az interpellációját mormolja, Zichy Jenő a házibarátság-part magyarázza, Farkas Balázs mindenkit azzal fogad, hogy »Ejnye, milyen pompás jó színben vagy«, ami egy doktortól igazi önmegerőltetés. Jókai ma egy tarka inget vett föl, mely tele van apró veres kakasokkal.

Hát ilyen szűk időben ez is jó téma.

- Látszik rajtad, hogy kálvinista vagy, itt hordod a kakast - mondja Bánhidó.

- Nem azért van az - vág közbe a miniszterelnök, ki nem engedi a kálvinista vallást élcetni -, azért szereted te azt, mert valamikor Kakas voltál. Kakas Márton.

Ezzel mind a hárman eltűntek a teremajtón.

De a teremőr, aki beeresztette és hallotta a diskurzust, szinte részt akar venni az államférfiúi kedélyesség e szikráiban, s azt mondja nagy nevetve:

- Hátha még tudná a kegyelmes úr, hogy Jókai úr éppen a »Kakas« kocsma fölött lakik a Kerepesi úton.

Boldog ország az, ahol ilyen egyformán derültek a miniszterek, költők, mamelukok és szolgák. S ahol a kis kakasról beszélgetnek mind a négyen.

IV. *A Mara Lőrinc emberei*

A folyosó egyik elhagyott szögletében torzonborz külsejű, de becsületes, jámbor arcú oláhok könyököltek tiszta condrában s újdonszerű mellényekben.

- Hát ezek kik itt?

- Ezek bizony a Mara Lőrinc emberei.

- Ki az a Mara Lőrinc?

- Egy a mi embereink közül.

- Tehát mameluk?

- Igen, s nem arról nevezetes, hogy itt van, hanem arról, hogy miképp jutott ide. Ellenzéki ellenjelöltje takarékpénztári könyvecskét vitt le a kerületbe, s elosztotta bizonyos csoportok közt. Ez pedig arra volt számítva, nehogy a pénzt elköltsék, s azután elpártoljanak. A takarékpénztári könyvecske össze fogja őket tartani, mert oszthatatlan és csak a választás után látszott realizálhatónak. Azonban az oláhok szemében nem nagy értéke volt a könyvecskének, s megmutatták Marának, hogy »ugyan érnek-e ezek valamit?« Mara azt mondta, isten neki, beváltja, ha rá szavaznak. S úgy is történt, beváltotta a könyvecskéket, és ezek rászavaztak.

Így lett meg Mara követnek az ellenzék pénzén.

Érdekes kis történetke. Szétment a híre a folyosón, s mindenki érdeklődve nézegette az oláhokat, akik a domnule Marát várták ott.

Végre megérkezett a képviselő, s igen megörült az ő kedves választóinak.

Azok eleibe álltak most, s ékes szavakkal felkérték, hogy fogadja el a jelöltséget ezutánra is, ők föltétlenül ragaszkodnak hozzá.

Mara természetes, szívélyesen megrázta kezeiket, s késznek ajánlkozott őket képviselni új három évre. Mit nem tesz meg az ember a kedves oláhokért!

Mikor aztán mindent megbeszélgettek apróra bizalmasan, akkor egyszerre előáll a legtekintélyesebb oláh.

- Még egy kérésünk lenne, domnule.

- Mire nézve? - kérdé Mara nyájasan.

- A követválasztásra nézve.

- Igen? - vág közbe Mara kíváncsian. - Talán zászlókat küdjek?

- Oh, nem! Valami egyebet óhajtanánk, domnule.

- Csak ki vele, kedves barátaim!

- Hát küldjön nekünk a nagyságos úr valami *ellenjelöltet is...*

- Mit? - kiált fel Mara megütközve.

- Ejh, egy ellenjelöltet, domnule... hogy egy kis vígság legyen a kerületben.

...Mara olyan jó ember, hogy még ezt is megígérte nekik.

MACSKA A T. HÁZBAN

Ma a négyszáznegyvenhét igazolt képviselő közül megjelent vagy kilencven a tisztelt Házban, ezek is csak azért, mert nyilvánvaló lett, hogy Tisza ma fog felelni Eötvösnek ama bizonyos toloncozás dolgában.

De a négyszáznegyvenhét igazolt képviselőből bárki jelent volna is meg (ha tán maga Sennyey Pál is), nem csinált volna olyan meglepetést és szenzációt, mint egy tarka macska, amely váratlanul ott termett ma nagy robajjal a hölgykarzaton éppen az ülés megnyitásának pillanatában.

A kiscica a középső karzaton tűnt fel, végiglépkedve székről székre nagy méltósággal. Azután megállt a mennyezeten, megrázta nyúlánk testét, és mereven nézett az elnökre.

Péchy legelőbb vette észre, amint rászegezte villogó, gonosz sárga szemeit, és összerezzent és megakadt.

A macska rémletes tekintete megijesztette. Azután a miniszterek hökkentek meg, nekik is úgy látszott, hogy őket fixírozza a derék állat, melynek bajusza úgy állt kétfelé, mint egy-egy gyilok.

Andrássy Tivadar azt hitte odalenn, hogy valami újmódi muff, s rohant egy gukkert keríteni valahonnan. Visontai Kovách László pedig a szolgálknak intett fel: hogy minek eresztették fel a hölgykarzatra jegy nélkül.

Az elnök valami házszabályról gondolkozott, hogy az oktan állatoknak van-e alkotmányos joguk végighallgatni a beszédeket vagy nem? El szabad-e onnan távolíttatni vagy sem?

Valaki már azt is kisütötte, hogy az a Darányi macskája lesz, s eljött gazdáját meghallgatni.

Ezalatt a karzaton megindult a mélyen érdeklődő állat üldözése.

- Sicc! - kiáltották a szolgák.

- Sicc, sicc, sicc! - sipították a hölgyecskék, borzalommal nézegetve a cica körmeit, melyekkel makacsul fogódzott a sorompózatba.

De az üldözés folyton komolyabb arányokat öltött. S végre is az okosabb enged. A macska megriadva, még egyszer végignézett a t. Házon, azután kinyújtotta hegyes, piros nyelvét gúnyosan a miniszterek felé, s megriadva nagy robajjal ugrált székről székre, hol eltűnt alatt, hol pedig felbukott a rekeszték-sorompón, amint átugrott a högykarzatról a főrendiek és főispánok karzatára, míg végre onnan egy merész szökéssel az elnöki mennyezetre vetette magát, meglebbentve annak a zöld függőnyeit.

A Ház és a karzat babonás megdöbbenéssel nézte iramodását, csupán a Herman Ottó szemei szikráztak, akinek humánus érzelmeit sérti az, hogy valaki - hacsak egy macska is - üldöztessék, ha nem miniszter.

Végre a macska letűnt a horizontról önként, nem hagyva magát elfogatni, s a Ház csendben folytathatta tanácskozásait ezután.

Hanem azért teljes lehetetlenség volt elkerülni, hogy az elmés emberek ne csináljanak ebből az incidensből egy állatmesét.

*

A macskák beszédet tartottak a napokban.

Az egyik macska fölhozta az idők rosszra fordulását.

Tisztelt macskák! Már nem bírunk megélni. A hölgyvilág szeretetét maguk részére hódították az ölebek. E gyalázatos, szemtelen faj. Csoda-e hát, ha most az antipudlizmussal van a levegő szaturálva. Mi maradt nekünk? Semmi. Vagyis a munka, az egérfogdosás? De ki fog egeret fogni egy ilyen dzsentrifajból, mely a kényelemhez, asszonyi kezek cirógatásához volt szokva mindenha? Még egy menedék volt számunkra, a konyha s illetőleg a húsfazekak, de a konyha hideg mai napság s a húsfazekaknak immár semmi nyoma. El kell pusztulnunk.

Erre egy másik macska kifejtette, hogy »húsfazekak« igenis vannak még egy helyütt, de csak egy helyütt, a képviselőházban.

Mire kiküldetett a tarka macska a viszonyok tanulmányozására.

Meg is jelent ma a karzaton, s hihetőleg minél előbb be fogja terjeszteni az elaborátumot a nagy macskagyűlés előtt a mameluk húsfazekokról.

Kár, hogy megzavarták a derék állatot ezen dicséretes tanulmányában.

A CEGLÉDI ESET

Mi volt ma a napirenden?

A napirend előtti dolgok.

Mert ma egy úgynevezett »kínos jelenet« jött közbe a Házban.

Kínos, de kinek? Hiszen mosolyogva hallgatta mindenki.

S az a felületes sajnálkozás és megbotránkozás, mely széltiben hangzik a ceglédi eset miatt, hasonlít ahhoz a kereskedői párbeszédhez, melyben így kéredzkedett el főnökétől egy kereskedősegéd az akasztásra:

- Kérek délelőtti szabadságidőt. Szegény nagybátyámat akasztják. Mégiscsak illendő dolog elmenni.

Közbeszólt erre a főnök:

- Nem ereszthetem el, sok a dolog ma, s előbb a *kötelesség*, csak azután jön az *élvezet*.

A képviselők közül is sokan jöttek el ma a kínos jelenetet élvezni. Ott láttuk még az államtitkár követeket is, mert előbb az élvezet, mint a kötelesség. Hogyne!

A haldokló Ház fölélenkült. A közeli választási tusákból itt az első fecske.

S az első fecskének veres a tolla.

Cegléd, a híres Cegléd áll a vádpadon, az a Cegléd, mely künn járt illendő tisztességgel unokák szívének megdobogtatásáért az öreg Kossuthnál. A tíz legmagyarabb város közül az egyik szégyenbe esett. Hát ugyan mibe kevélykedjünk ezután.

A legislegelső tárgy az Ugron panaszoló levele volt, melyet Tibád Antal olvasott el mameluki lelkesedéssel.

Tisza arcán derű látszott előmleni, míg hallgatta. (Talán az teszi olyan jókedvűvé öccsellencéjét, hogy a szegediek elhatározták tegnap lefesteni az ő portréját is.)

Igazi elkeseredést csak Rakovszky érzett.

- Hej, ha Turóc megye teszi ezt, összetörök a címereit!

Némelyek a fátumot szidták:

- Ezt a Verhovayt mindig az ellenségei mentik meg!

Ott künn a könyvtárszobában az öreg Pulszky szórja az elmélkedéseit a szélsőbalról:

- Rosszul áll a szénája ennek a pártnak! Pedig élelmes emberek! Az ördögbe is! Vannak okos emberek, akik teszik magukat, hogy bolondok és vannak bolond emberek, akik játsszák az okosat.

Eközben lihegve szállingóznak a terembe új meg új képviselők, friss híreket hozva az esetről:

- Hoitsyt is megdobálták!

- Az még semmi. De képzeljétek mit tettek Hermannal?

- Ugyan mit?

- Lefogták és megnyírták a haját félrövidre.

Erre az élcre kitörne a derűtség egész erővel, ha Tisza nem kelne fel, aki kijelenti, hogy addig is, míg a panasz a mentelmi bizottságnál lesz, szigorúan fog intézkedni.

S valóban homlokán összegyűltek most a szigor redői, pápaszemei úgy villogtak, mint a katona-szuronyok.

Már a levélolvasásnál nyüzsgölődni kezdett Széll György s Tisza rövid nyilatkozata után, nadrágszóját kijebbe akasztva egy likkal, belefogott a ceglédi eset elmondásába.

Széll György nyárspolgári alak, kikent ősz hajjal, melynek a választéka veszedelmesen nagyobbodik, tömött bajusz, ritka deres szakáll, zavaros kék szemek s egy dohányyszínű Kazinczy-kabát képezik ismertetőjeleit.

A szolgák eleibe tesznek egy pohár vizet, s ő szónokolni kezd.

Mély csend uralg a teremben. S az öreg Pulszkyval igazán megeshetnék, hogy bekukkanna a karzatra, s csodálkozva morogná:

- Mi? Széll beszél? Lehetetlen! Azt hittem a Guszti fiam!

Valóban Széll beszél. Ő most a legszívesebben hallgatott ember.

Pedig rossz elbeszélő. Szakadozottan, kapkodva, döcögősen mondja el a ceglédi ünnepélyt, hogy jöttek Verhovayék és Ugronék egy kupében, hogy ragaszkodnak Verhovayhoz a népezrei, s azután miképp akarta Ugron az ünnepélyt megzavarni, mint jött feléjük *levetett fejjel*...

Erre a lapsus linguae-re kitört a harsogó kacaj.

- Hiszen ha a fejét levette volna, akkor nem verhetik be! - kiált közbe egy hang.

Mire aztán kiigazította magát Széll, hogy levett kalapot akart mondani, megivott egy korty vizet, s még kijebb eresztette egy likkal a nadrágsziját.

Akárminő rossz elbeszélő azonban Széll, ahhoz mégis, úgy tetszik, nagyon ért, hogy kell az eseményeket gruppirozni.

A jó szónoknak az csak az egyik forszja, hogy mit kell elmondani, a másik ereje abban van, hogy mit nem kell elmondani.

Széll György hát nagyon szónok: félig.

Ugron közeledve az ünneplőkhöz, Verhovayt szidalmazta, mire a nép dühbe jött, s visszahátrálni kényszeríté a maga *módja-útja* szerint.

- Hiszen éppen ez az! - Kiáltozák a jobboldalról.

De vitéz Georgius Széll beszédét nem folytatá tovább művészi szempontból, hanem a rajzírók szokása szerint a képzeletre bízta kiszínezni a »módja-útját«.

A Ház hol zúgással, hol derűtséggel hallgatta, de arról ugyan egyetlen ember sem volt meggyőződve, hogy Csatár és Verhovay »valóságos ártatlan bárányok«.

AZ ÉREM KÉT OLDALA

Makó város gyászban van, Széll György nagy pácba jutott. A világosságnak azt a mécsesét, melyet tegnapi előadásával gyújtott a ceglédi esetre, ma eloltották Hoitsy, Prónay, Herman, Hegedüs.

Előlépkedtek egymás után sorba mind a négyen, s kijelentették, hogy Széll György valótlan-ságokat beszélt tegnap.

Én összes bűnét az elhallgatásban hittem. Az lesz az igaz, gondoltam, *amit elhallgat*, de arra nem gondoltam, hogy az nem igaz, *amit elmond*.

Íme egy új fordulat megint!

Kisült, hogy Széll volt a farkas; ő mondta, hogy »ti zavartátok a vizet«.

Ma aztán előjöttek a bárányok, és leleplezték a farkast, hogy ő zavarta a vizet.

Hja, valaha nagyobb szónok volt Széll György!

A szájhagyomány megőrizte a következő toasztját, melyet otthon egy keresztelőn tartott volna állítólag.

»A makói anyaszentegyház szent lelkének rejtekébe felvétetve, szorgalmatos kegyességünknel fogva, ösztönöztetni kívánván, éljenek mind közönségesen.«

Az ilyes a legjobb stílus a világon! Nem érti senki, de mert nem érti, nem is cáfolja senki, hanem tetszik a népnek, mint olyas valami, ami felülmúlja értelmét.

Elhangozván a méla ünnepies csendben a négy cáfolat, mindenki Széll Györgyre szegezte szemét, mintha mondanák:

Állj elő vén Márkus.

Vedd le a fejedet.

De a vén Márkus nem állott elő, zordon hallgatagságba burkolózék. S ezzel a »kínos ügy« eltetetett a jövő hétre.

*

A sors egyébiránt azt akarta, hogy míg az ülés elejét egy olyan »kínos ügy« foglalkoztatta, melyben a nép veri be a hatalmasok fejét, az ülés végére meg olyan »kínos ügy« jusson, ahol a hatalmasok verik be a nép fejét. Mert hiába a különféleség gyönyörködtet.

Az Cegléd, emez meg Hont.

Az ördög legyen a ceglédi polgárok fölött polgármester, de ha még ezt is keresztülélte, akkor menjen utolsó fokozatul Hontba, Majthényi alatt a polgárnak.

A ragyogó homlokok a habarékon jelezték, hogy valami mennykövük van készen.

Mindenki egy könyv után tudakozódott, de nem a könyvtárnoknál (az akár hetekig ki se nyissa a szekrényeit), de a Ház asztalán az interpellációs könyv után. Ez az egyetlen könyv Magyarországon, mely némi sikereket mutat fel.

A könyvben Horánszky interpellációja volt jelezve.

Nagy érdeklődéssel várta mindenki.

Senki sem hallgatta a Tisza és mellékfolyóinak szabályozásáról a vitát. Pedig volt egy nagyobb szabású beszéd is, a Horváth Gyuláé.

Horváth Gyulát a folyosó és klub tette kedvelt emberré, szellemes észrevételei tetszenek a könnyebb vérűeknek, higgadtsága, éles ítélőtehetsége imponál a komolyabbaknak; a víz aztán naggyá is tette, s ezért ő specialitás, mert más embereknek a bor az emeltyűjük.

Mindene van már, népszerű még az ellenzék előtt is, a kormánypártban pedig jóformán a vezérek közé küzdte fel magát, hanem benn a teremben vége van, amint egyszer odalép, ott már leveri még Móricz Pál is.

S íme egyszer nekirugaszkodik, kívág egy olyan beszédet, amely dicsőségére válnék Neptunnak, a vizek urának is, s ekkor éppen körül van öntve az egész téma elől-hátul egy-egy olyan eset által, mely minden figyelmet abszorbeál.

A vízi vitát senki sem hallgatta.

Alig várták az ülés végét, melyet szándékosan halasztottak a kormánypártiak. Mert az éhes emberekről ki van mondva, hogy azok hamarabb csinálnak forradalmat, hanem az éhes képviselőkre az ellenkező áll: azok hamarabb csinálnak békét.

Jól előrehaladt az idő, midőn végre felállt Horánszky, a vicevezér a habarékon.

Elkeseredett hangon mondta el a Majthényi visszaéléseit, amit a választásoknál tesz, hogy járnak faluról falura a tisztviselők korteskedni, hat postahivatalnokot hogy eleresztettek, mert más párthoz tartoznak, a korteskedések ott folynak a megyeházban páratlan presszióval, s ezalatt az egész megyében szünetel a közigazgatás.

Egy községben Fábián Gyula tisztviselő tizennégy forintot hagyott a bírónak, hogy azon mulassanak, s persze szavazzanak a kormánypártra.

- Oh, oh! - sóhajt fel önkéntelenül hangosan Prileszky, mert eszébe jutott, hogy ő sokkal többet szokott adni ilyenkor.

A jobboldalról zajos ellentmondásokkal fárasztották a szónokot.

Hanem még hátra volt a tromf. A corpus delicti.

Horánszky egy levélborítékot vett kezébe, s átnyújtotta a teremtisztnek, hogy tegye le a Ház asztalára.

A borítékban benne volt az a *tizennégy forint*.

Megdöbbenve nézett mindenki a Ház asztala felé. Soha még nem feküdt azon oly piszkos tárgy.

Az elnök borzadva visszarázkódott.

- Hát mit csináljak én ezzel a pénzzel? - mondá...

Egy kortes a karzaton dühösen rázta nagy fejét:

- Szégyen, gyalázat! Ily olcsón venni falut!

- Szegény Majthényi - mondá a szélsőbal humoristája, Németh Albert -, ha tudta volna, hogy ide kerül az összeg, bizonyosan többet adott volna nekik... Igen ám? - tűnődék aztán magában -, csak hogy akkor ide nem kerül...

Tisztát meglepte a Horánszky felszólalása, és megzavarta, mert ő több és alaposabb vádakát várt Majthényi ellen.

Hiszen ezek csak morzsák az ő despotizmusából!

Az elnökminiszter beszédjéről megengedem, hogy a viszonyok közt elég okos volt, de az bizonyos, hogy rokonszenvet nem költött. Pedig Tisza replikáinak az a virtusa, hogy nemcsak jók, hanem a hallgatót az ő részére terelik.

Az ellenzék visszaadta az előbbi modortalanságot, most ő bosszantotta és zavarta közbeszólásokkal, mégpedig igen sikerültekkel a túloldalt.

S ezeknek a mestere leginkább Németh Albert volt.

Aki aztán minden közbeszólás után odamordult a gyorsírókra:

- »Kérem az urakat, okvetlenül szíveskedjenek ezeket bevenni!«.

Mert örökké az a panasza, hogy a gyorsírók ellenséges lábon állnak vele, kihagyják a legjobb észrevételeit, törnek a halhatatlansága ellen.

A gyorsírók kifárasztva már éppen bosszankodni kezdtek Németh Albertre, mikor Tisza végre bevégzé beszédjét azzal, hogy majd intézkedni fog a honti visszaélések ellen, mire elszólja magát Németh Albert halkan:

- Dehogyan teszi, dehogy. *Én magam se tenném.*

Az egyik gyorsan meghallja félfüllel, s odaszól Némethnek mintegy megnyugtatóan:

- Bevettem, kérem, ezt is. Ne tessék többé apprehendálni.

Hanem még csak azért apprehendál meg majd igazán Németh Albert a gyorsírókra, mert ha ezt megolvassák róla a kerületében, száz adomája se mossa le ezt az egy vallomását.

A T. HÁZBÓL [márc. 22.]

A földadó-kataszteri munkálatok eredményei ellen érvényesíthető felszólalások elintézésének módjairól szóló törvényjavaslat volt a szőnyegen gyenge részvét mellett. Csak a karzaton ült néhány »végzett földesúr«. A »Ház« kezd végelgyengülésbe esni. Kriptaszerű csend uralkodik a folyosón és a büfében.

S ha lézeng is itt-ott egy-egy alak, mintha az orra vére folyna mindannyinak. Senki sincs többé otthonosan, csak Maszák Hugó és P. Szathmáry Károly.

Olyan biz ez, mint ahogy az ember egy pompás szálláson érzi magát a hurcolkodás előtt.

A honatyák gondolataikba elmélyedve könyökölnek még helyeiken, s két könyökük közül rájuk vicsorog még a vizitkártyájuk s azon a saját édes nevük, de meddig... meddig?

Lenni vagy nem lenni, ez most a kérdés.

A vizitkártya búsan, szerényen lapul be a vájt mélyedésbe. A fekete litografrozott betűk kétségbeesetten susogják: »Ki ül itt majd esztendőre?«

Komor ossiani levegő ez itt! Egy-egy sóhaj fakad fel néha a szívek fenekéről, mintha az ősz hervasztó lehellete lenne...

Ha két képviselő találkozik, s egymás arcába nézve kérdi: »hogyan vagy«, nem az a felelet, hogy »köszönöm jól, vagy rosszul«, hanem az a felelet: »Nem tudom, azt írják otthonról, hogy *meglehetősen*«.

(Mindenki otthonról tudja meg most, hogy miképp érzi magát.)

És a jelzőknek hitele is egészen megszűnt. Ki tudná azt most, mit jelent melyik szó?

A »meglehetősen« tán kétségbeejtő, a »jó« tán reménytelen, mert hiszen a »több mint bizonyos« is több mint bizonytalan. Még a grammatikát is felforgatják ezek az átkozott választások, melyek már kezdik kilógnak az egyik lábukat.

Jó dolguk csak az »ünnepelet nagyoknak« van, akik nem szerzik a mandátumot, hanem akiknek dukál. Ilyen Csernátó. Önékülé hiányos lenne a Ház. (Zsindely nem volna rajta.) Ilyen Jókai. (Cifrázat nem volna rajta.) Ilyen Horvát Boldizsár. (Gerenda nem volna rajta.) Szilágyi a kémény, Apponyi az ablak, Mocsáry a vízvezeték. Gróf Bánffy Béla is nélkülözhetlen bútor. Őt úgy jellemezte előttem egyik barátja, hogy ő valóságos vekker, de megvan az a rossz tulajdonsága, hogy mindig vagy előbb, vagy később ébreszt, mint kellene. Mindegy, csak ébresszen!

De földre e borongós képekkel. Ahogy lesz, úgy lesz. Ne keserítsük még jobban a kesergőket. Tartsuk magunkat szorosan a nap történetéhez.

Annál is inkább, mert úgy rövidebbek lehetünk; nem lévén a mai napnak semmi története.

Néhány ember arról beszélgetett, hogy mi lesz ugyan a mai honti tusa eredménye. A kormány győz-e vagy Ivánkáék?

Egyik bennfentes mameluknak az az ötlete támadt, hogy bizony sokkal jobb volna, ha Ivánkái lenne a diadal.

- Ugyan miért? - förmedtek rá a többiek.

- Mert egy emberrel ugyan kevesebbünk lesz akkor, de egy argumentummal több lesz a Tisza feleletében Horányszkynak. Hát micsoda nekünk egy ember?

Ez a hetyke alaphang azonban csak galgenhumor, mint a Kőrösi Sándoré, aki azzal incselkedik a folyosókon, hogy a választásokra Hajdúszoboszlóról fogad egy szélsőbaloldali embert, hogy olyan is legyen a debreceni kerületében.

A honti választáson kívül nincs más eleven kérdés. Ez pedig nem elég, tehát még mindig a »ceglédi hadjárat«-ról folyik a triccs-traccs.

Maguk a ceglédi áldozatok, mindenik a maga két segédeivel, egész kis tábor, együtt járnak- kelnek, súgnak-búgnak.

A harc borzadályos részletei közül most már kezdenek kibontakozni a mulatságosabbak is.

Kevéssel az Ugronon elkövetett »bizalmatlansági szavazat« után jött egy Abonyból odarendelt huszárkapitány az eskadronjával.

- Hol vannak azok az antiszemita izgatók? - kiáltja fogcsikorgatva. - Szeretnék vagy egyet megkardlapozni közülük.

- Miért haragszik rájuk olyan nagyon a kapitány?

- Miért? - vág közbe vörös színűre bőszülve. - Mindenütt utánam járnak az ördögadták. Sehol sincs békém miattuk. Tavaly Pozsonyban untam meg őket, átmegyek feküdni Zalaegerszegre az ősszel, hát nem ott is velük kellett piszkolódnom? Onnan áthelyeztetem magamat ide, s ahol ni, megint itt vannak, s énnekem gyűlt meg velük a bajom megint. Hát erre, arra... mért szemeltek azok ki éppen engemet?

E kis tréfás epizód egészen jó kedvre hangolta a folyosót, nemcsak a közönyösöket, de magukat az áldozatokat és azok segédeit is, akik egészen el vannak bágyadva a tegnapi sok szaladgálástól a Széll György szállására, a Nyúl utca 7-ik számú házba.

Vér persze még mindig nem folyt.

Széll György, akárhányszor keresik is, nem található.

Herman Ottó állítólag ráunt már, s abbahagyta az egész dolgot, mindössze egy levelet írt Széllnek, mely így hangzik:

»Ezennel konstátalom, hogy ön a *nyúl* utcában lakik!«...

No, már ezt az egyet Széll György se tagadhatja.

A KEMÉNY-NAP

Úgy értem, hogy a báró Kemény Gábor napja.

Tisza Kálmán újdonaúj, kivasalt szürke ruhában jött fel a mai ülésre. Csoda, hogy ez alkalomból meg nem éljenezték a mamelukok, s még nagyobb csoda, hogy meg nem interpellálták a balok.

Borús nap lévén, az ülés is borús volt.

A karzaton csupa civilizálatlan arcok. Többnyire vidéki választók, kik jelöltek jöttek kikeresni.

A fiatal »földnélküli« követek igyekeznek is vickándozi, fickándozi a fórumon, hogy láthatóvá tegyék magukat előttük. Többet ér most az atyafiaktól egy nyájas nézés, mint a legszebb hölgy legperzselőbb kacsintása!

A folyosón nincs egy lélek se. Mióta kijött a tilalom Kovách Lászlótól, hogy csak a hírlapírók jöhetnek a folyosóra, azóta azok se jönnek. A követek benn ülnek a teremben, tettetve magukat, mintha érdeklődnének: úgy sem tart már a diligencia sokáig!

A büfében egyedül Gromon ül, s amint jóízűen szeldeli a sonkát, egy csöppet se látszik arcán a búbánat a fölött, hogy a szegény csángók áznak most.

Az olvasószobában Fekete Zsigmond gyűri magába az újságcikkeket.

Minden lehangolt, szomorú, sőt zordon. Csak Beöthy Algernon jár-kel vígan, sietve, hol itt tűnik fel, hol amott, mintha nagyon sok dolga volna. Élő ember még arra nem emlékezik, hogy ő valaha rosszkedvű lett volna!

- Hiszen majd csak megválasztanak valahol - gondolja magában.

És úgy is lesz. Tréfának veszi a világot, s ez az ő legnagyobb bölcsessége.

A teremben ma két vasút tárgyalatott. Az első a győr-sopron-ebenfurti volt.

Lukács Béla az ő jóízű gömbölyű arcával és élénk előadásával úgy el tudta hitetni, hogy ez a vonal szükséges, hogy mikor a punktumot odacsapta, sehonnan sem emelkedett fel senki, egész meghökkenve nézet rá báró Keményre, báró Kemény pedig Barossra, mire Baross ravaszúan visszakacsintott báró Keményre, s báró Kemény szinte ravaszúan visszakacsintott Lukács Bélára.

Erre Lukács Béla gyöngéden elpirult.

E kritikus pillanatban emelkedni kezd Madarász.

- Senki sincs ellene feljegyezve - mondja az elnök.

Madarász eközben felkel, s elkiáltja magát kaján irigységgel:

- Ni, hogy örül a miniszter!

Lett erre nagy derűtség. S valóban mindenki Keményt nézte, kin felismerhető vala a lelki öröm.

Hanem egy vasút még hátra volt. A mostar-metkovica.

Egy vasút az okkupált tartományokba! No ha ebből sem lesz vihar, hát akkor már csak aludttej foly az ellenzéki sorokban!

Vihar ugyan nem lett, de legalább szél volt. Felszólaltak a vasút ellen Madarász, Helfy, Herman, Apponyi Albert.

Helfynek egy érdekes mondása volt, hogy »a pénznek nincs szőre«, Madarásznak pedig egy mulatságos kérdése, hogy mit jelent a javaslat szövegében előforduló »megfélelesíteni« szó. Minek következtében aztán Hegedüs megmagyarázta, hogy az magyar nyelven annyit jelent, mint *csökkenteni*. Az egész Ház a fejét csóválta bámulatában. S mindenki azzal ment haza, hogy ma végre tanult a tárgyaláson valamit.

Az ellenzék, noha jól látta, hogy kisebbségben van, név szerinti szavazást kért.

A név szerinti szavazásnál Podmaniczky nem vett részt.

Ez annyira megdöbbenetette barátait, hogy tömegesen siettek tudakozódni a színházhoz, nem érte-e valami szerencsétlenség.

Hiszen a nemes bárót már tíz év óta, még ha a világ végén van is, valami titkos érzés, valami homályos, megmagyarázhatlan ösztön minden név szerinti szavazásra előhossa!

A T. HÁZBÓL [márc. 29.]

- Minélfogva nem fogadom el a kormány javaslatát - mondja György Endre, és leül.

Az ember éppen erre az utolsó mondatra ér be az írói karzatra, még látja Györgyöt állani a padban egy percig, és látja arcán a szokatlan elevenséget s a szelíd rezignációt, amint leül.

De hát mi történhetett?

Csakugyan György Endre az? És csakugyan mondta ő ezeket a szavakat?

Vagy csak csalóka képzelet az egész, s ahelyett, hogy hallanám azokat, à la Cumberland, valamelyik szélsőbaloldali koponyáról leolvasom?

Nem biz az. Valóságosan György Endre nem fogadta el a javaslatot egy pompásan perdülő beszédben, melyben annyi hév, annyi melegség volt, amennyit egy tudóstól nemigen lehetne várni.

Felfordult már a világ, ha a mamelukok közt is megeshetik, amit Mocsáry Lajos mond a saját táboráról nagy büszkén:

- Mindenikök úgy harcol, mint a portyázó arab, mindenik a saját ruházatában, fegyverzetében, a saját puskaporával, a saját szakállára.

És a György Endre ruházata és fegyverzete valóban sokkal díszesebb, mint a kormányé, csillogott rajta a liberalizmus, rosszalta a javaslatot, melynek nem lesz semmi reális haszna, hanem a kabátját nem merte egészen kigombolni, nem merte elmondani, hogy mit kellene hát tenni, és hol van a »bibí«, hogy a Prileszky nyelvezetét használjam.

Eközben nem hogy fogyott volna, hanem folyton szaporodék a feliratkozók száma: Az egyik jegyző elunta jegyezni és felkiáltott: »Azok iratkozzanak fel, akik nem akarnak beszélni«.

- No, én se akarok - hajtotta Németh Albert. - Három csizmadia van a kerületemben, azokkal én könnyen kibékülök. Az egyiknél megtalpaltatom a téli csizmámat, a másiknál a lányomnak csináltatok topánkát, a harmadiknak pedig küldök ajándékba egy kis malacot. Mégiscsak olcsóbb dolog, mintha beszédet csináltatnék.

- Szoktál is te beszédet csináltatni? Terem a te fejedben magától.

- De bizony csináltattam már egyszer valami pénzügyi kérdésnél, amihez nem értek. Egy nemzetgazdász ismerősöm készítette. Megalkudtam vele barátságosan. Ha olyan lesz a beszéd, hogy »általános helyeslés« zúg fel a nyomában, akkor adok érte egy akó pompás asztali bort, ha pedig olyan lesz, hogy csak Csanády fogja helyeselni és az öreg Madarász, akkor adok érte három akó bort a saját terméséből.

Míg Németh Albert a folyosón szötte élményeinek rokkáján a színes szálakat, s míg György Endrét meggratulálták minden oldalról, azalatt Láng Lajos emelkedett fel, aki ritkán szól, de akkor se mond bolondot.

Nem hagyja sokáig ülni babérain Györgyöt (ki nagy szimpátiákat keltett az ellenzéknél), nekiront mindjárt beszéde elején és sikeresen cáfolja egyes állításait.

Lángnak az volt a szokása azelőtt, hogy beszédje elején mintegy bevezetésül felpiszkálta az ellenzéket, nagy ellentmondási viharokat zúdítván fejére, s ezzel elérte azt, hogy aztán végességig nagy figyelemmel hallgatták.

Ma már elhagyta ezt a taktikát, s simán, tárgyilagosan beszélt és oly nyugodtan, mint egy öreg parlamenti férfiú.

Láng Lajosnál sajtószerű az, hogy ő sohase volt »zöld«, se »vörös«.

Ő az egyedüli ember, akinek meg lehet bocsátani, hogy fiatalon mameluk, mert sose látszik rajta, hogy fiatal.

De meglátszik Tischler Vincén (nomen est omen, tudtam, hogy felszólal legalább az asztalosok érdekében), hogy tömérdek iparos van a kerületében, s igyekezett is bizonyítani, hogy az színig tejfő, amit ő most visz nekik haza innen.

Míg Tischler, Helfy és Turgonyi szóltak, ezalatt nagy előkészületek történtek a színen *egy szűzbeszédre*.

Ha tizenhat éves leánykát készítenek az első bálra, az lehet ilyenforma jelenet.

Ott ült a fiatal Andrássy gróf a Bánffy Béla háta mögötti padban lilium halványan, s két teleírott lapból magolt, egyre magolt...

Néha fölneézett a plafonra és felsóhajtott.

Kivette a kendőjét, s halálos hideg verejtéket törölte le a homlokáról.

- Bátorság! - biztatta Tisza Lajos. - Nem olyan nagy dolog az!

Mellette két oldalt két fráj ült, Rohonczy és Fáy Béla.

- Bele kell vágni behunyt szemmel - mondta Rohonczy.

- Katona dolog! - nyugtatta meg Fáy. - Én ugyan még nem próbáltam, de eddig bele nem halt még senki!

Eközben az óramutató egyre járt, lassan, méltóságosan a Péchy feje fölött. Turgonyi szavai kínosan peregetek le, s valahányszor esze behajlott kajlára, mintha végezni akarná, az ifjú gróf összeresztent... lélegzete elfűlt.

»Jaj, csak még egy percig ne!«

A matadorok, akik előkészítették, összenevetgéltek a háta mögött. Még a miniszterelnök is oda mosolygott.

Hiszen olyan szép, poétikus dolog az, mikor az ember a szüzességét elveszti!

A gróf a legszebb nadrágját húzta fel ma, a fekete kabátja gomblyukában egy sárga tearózsa árasztá nemes illatát.

A gróf szelíden, rimázkodón nézett rá, mintha mondaná:

»Helyettem kis virág, tégy vallomást!«

Minden szem reá szegződött. Az egész Házban híre futott, hogy az Andrássy Gyula fia szól Turgonyi után. Dukál is. Hiszen a szabók is iparosok! Ki szónokoljon a szabókért, ha nem ő?

A folyosóról is bejött minden ember, s a katedrával szemben foglaltak helyet nagy tömegben, mint egy közelgő »eseménynek« szemben szokás.

A gonosz Szalay Imre átment kihívóan az egyik gyorsíró helyére, hogy közelebbről hallhassa. Apponyi Albert tölcseért csinált a tenyeréből a füleihez, s mindezt előlegesen. Neki látnia kellett e gyászos előkészületeket.

A hölgyvilág a karzatról aláhajolt... a gyorsírók új, tiszta papirosokat rángattak elő, s e kísérteties suhogás úgy hangzott, mintha hóhérok léptei csoszognának a vérpad deszkáin.

Turgonyi zsírtól csepegő hangja elhal e pillanatban. Halotti csönd lesz, mint a végítélet napján. S e rémítő némaságban felhangzott a jegyző szava:

- Gróf Andrassy Tivadar.

Az alacsony szőke ifjú fölemelkedik, mint egy élettelen rém, Fáy László magához ragadja a két teleírt papírlapot, és súgja az első szót: »Tisztelt Ház«.

Andrassy elmondja ezt a két szót, szeme előtt elhomályosul a világ, az öreg Péchy alatt az elnöki szék kezd lassan megmozdulni, aztán hirtelen szaladni kezd Péchyvel együtt, és rádől Visi Imrére, aki az írói karzatról nézi a bús látványt.

Minden egy nagy káoszba gömörödik. Szatír arcok vigyorognak rá. Úgy tetszik neki, hogy Prileszky lólábakkal nyargal iszonyú dübörgéssel a padokon, s Teleszky István kakassá változva éjfél kukorikol a gonosz szellemeknek...

S egyszerre izzó vérvörössé lesz a terem... egy nagy csattanás... s minden ott áll a maga helyén, mint azelőtt.

A lidércnyomás megszűnt, s a gróf valóságosan ott a szemeink előtt tanult meg beszélni fokról fokra, az első mondatokat még gügyögve ejtette ki, azután nyöszörögve folytatá, végre elveszté lassan a fátyolozottságot, utoljára pedig majdnem értelmesen ejtette ki a szavakat. Hanem az orátorsáig persze nem vitte.

Akik Andrassy Gyulát fiatal korában hallották, mondják, hogy az ő első föllépése se volt különb, sőt sokban emlékeztette őket rá a mai bemutató.

A fiatal gróf különben szókében igazi alteregója papájának, bár nem olyan rokonszenves egyéniség, mint az volt.

Ami beszédje szerkezetét illeti, az, ha jól van elmondva, komoly hatást is tehetett volna, s nemcsak olyat, mely a hízelkedő lapok rezüméjében van meg, de egyebütt nyoma se volt.

A fiatal képviselőnek, mikor beszédjét végezte, Tisza is gratulált:

»Nehezen ment; de a jég meg van törve«.

Andrassy Tivadar beszéde igazi kuriózum volt, s a premier gourmand-ok sokáig fognak rá visszagondolni még akkor is, midőn a György Endre kitűnő szónoklata rég el lesz feledve, és csak Kónyi Manó fog emlékezni rája.

A T. HÁZBÓL [ápr. 23.]

»A jegyek mind elfogytak!« - mondja egy táblácska ma az országház kapuján.

Mindenki megáll, mielőtt belépne a lépcsőcsarnokba, és elcsodálkozik:

- Mi az ördög lehet itt, hogy a jegyek mind elfogytak? Hiszen Bécsben akasztjuk ma Schenk Hugót és nem itt!

S valóban nem kelthetne ma nagyobb csodálkozást ennél az sem, ha Szapáry azt jelentené ki:

»Az összes államadóságok elfogytak«.

Persze, hogy nem lenne igaz, de a jegyek elfogyása se igaz. A karzaton mindössze hét ember nézi a haza ügyeinek forgását. A kapus nyilván azért akasztotta ki a cédulát, mert el van rekedve: ne zaklassák a kérdezősködők.

Nem a jegyek fogytak el, hanem a jegykérők és a képviselő urak.

Vagy hetven-nyolcvan ember üldögélt fázékonyan a padokban, s amint egymásra néznek, a szemek tekintete szinte kérdezni látszik:

»Hát még mindig *vagyunk?*«

A folyosók unalmasak, a büfé üres, az olvasószoba néptelen.

Minden megváltozott. Csak a könyvek bőrtáblái meredeznek ki a régi színben a vaskos üvegszekrényekből.

A mamelukok, hogy egy eötvösi hasonlattal éljek, úgy csörögnek össze, mint egy kulcsosomó a miniszterelnök láncán; de a kulcsoknak mindenike, bár együtt vannak most, más-más zárba tartozik.

S ez nagyon meglátszik a kulcsokon.

Általában ködös, borongós a hangulat. A képviselőket háromféleképpen lehet osztályozni:

Azok, akik már elmondták a programbeszédjeiket, és most minden új beszéd elolvasásánál bosszankodnak, hogy »nini, hiszen ezt én is elmondhattam volna«. Következésképp nincsenek magukkal megelégedve.

Azok, akik még nem mondták el programbeszédjeiket, s kapkodnak, szimatolnak az okos argumentumok után, s mikor elolvasnak egy-egy beszédet, indignálódva kiáltanak fel: »Lám ni, ez a Jókai minden jó eszmémet elszedte.« Ezek sincsenek megelégedve.

Végül a harmadik osztályhoz sorozhatók azok, akiknek nem lehet programbeszédet tartani, mert nincs hol. Még ezek sincsenek megelégedve.

Ez általános elégedetlenségben elhal a hajdani vidorság. Nem pattognak az élcek. A miniszterek elvesztették vonzerejüket. (»Ki tudja, meddig élünk, kié leszünk?«, ez az elkeserítő gondolat zsibong az agyvelőkben.) A miniszteri szoba halkan nyitódik, csukódik. Senki se oson be nyájaskodni. A finom parfüm, mely a Szapáry hajából árad, nem bódító; most a ködmönszag van divatban.

Akik már megtartották a programbeszédeiket mégis bizonyos élat-val lépnek fel, mintha mondanák:

»Mi már elvetettünk. Most csak az esőt várjuk.«

S a programbeszédok körül folyik a szó mindenfelé. Mert az a virtus, ki bír nagyobb kigondolni.

Az egyik katolikus pap azzal dicsekszik, hogy Luther mondásával fejezte be a beszédét: »Itt állok, nem tehettem másképp«.

Egy kálvinista jelölt se volt kevésbé eszélyes az ő katolikus kerületében, ezzel kezdván beszédét:

- Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Mire hatalmas morgás futott át a választók táborán:

- Mindörökké. Ámen!

- Igenis mindörökké - folytató a jelölt. - Most pedig térjünk át a többire...

S a többiben dicsértették Tisza Kálmán.

Bent a teremben az ipartörvényjavaslat felett rágeszélődtek.

Legnevezetesebb volt az Irányi Dániel módosítása, amely a leányasszonyok és szolgáló leányok érdemei felett öröklik.

Bizony nehéz feladat jutott a derék férfiúnak, hogy éppen neki kellett figyelmeztetni a t. Házat arra, hogy azokban az akasztófára való mesterinas suhancokban sok a gonoszság.

Nem is bírta volna ő azt most kifejtetni, ha nem lenne itt szerencsére a latinok nyelve, amit az asszonyok nem értenek.

Elmondta hát deákul a dolgot, de a t. Ház, annyira befolyásolva van már a Kék macska-i irányzatokról, hogy az inasokat beleszabadította a tiltott gyümölcsbe.

S most már ki lehet függeszteni az országház kapujára egy másik fekete táblácskát is, hogy »Az erkölcsök mind elfogytak«.

A T. HÁZBÓL [ápr. 26.]

Ma megint ott osonkodott Podmaniczky Frigyes, és ebből már kitalálják e rovat olvasói, hogy név szerinti szavazás volt.

A nemes báró semmit se öregedett a legközelebb múlt szavazás óta, és igen jó színben van.

A folyosón már messziről üdvözli Türr István, aki itt átutazóban van Korinthoszból.

- Szervusz, Frigyes! Nini, hol veszed te itt magadat?

És Podmaniczky el sem mosolyodik. Egész rendén találja azt, ha Türr csodálkozik azon, hogy itt látja, ahelyett, hogy Podmaniczky csodálkoznék azon, hogy Türrt, idegen országok vándorló lakosát találja e helyen.

Azután Vizsolyi veszi át a régen látott Podmaniczkyt.

- Eljöttél? - kérdi.

- Hát csak eljöttem - feleli mélabúsan -, ami közmunka, hát közmunka!

- Két komédia-házba járni nem bolondság!

De hagyjuk itt diskurálni Podmaniczkyt, s térjünk át komolyabb dolgokra.

Mert igazi csodák kezdenek esni Magyarországon, mióta a pozsonyi ökrök beleavatkoztak a közös ügyekbe. (Mert az okos emberek nem tudtak velük semmire menni.)

Jókai Illyefalván az ellenzékét *támadja*. (Hallatlan dolog ez, uraim. Eddig a kormánypárt mindég csak *védekezett*). Apponyiék, »az igazi római császárok« német újságot alapítanak.

Mindenki mozdul. Még visontai Kovách László is kiad egy borzasztó stílusban írt rendeletet az újságírók ellen, Szapáry gratulál neki: »Úgy jársz te azzal, mint én a magyar táblácskákkal Zágrábban. Mert a horvátok is derék gyerekek, kedves barátom, hanem a bohemien-ek még különbek.«

Visontai Kovách Lászlónak a predikátuma. Ez örökké maradandó lesz, de a rendelete csak egy napon élt volt, pedig egyetlen nyoma több mint tíz évi működésének.

Hanem ez is fölösleges volt; megtanulta ebből, hogy egy jó háznagynak nem szabad egyebet csinálni, mint csibukozni.

S még ez mind hagyján a csodák között. Megértük azt is végre éppen ebben a javaslatban, hogy a kormányé volt a liberálisabb felfogás, s néhány ember a nem igazi római császár táborából, restelkedve szavazott nemmel a kevésbé liberális Zichy Jenő-féle módosítvány kedvéért.

És még ez is hagyján... a legnagyobb csoda a Péchy Tamás ébersége, akinek jámbor kék szemei, olyan vizsgán tekintenek szét minden neszre, minden mozdulatra, minden hangra, mint a hiúzé.

Kezdetét veszi a név szerinti szavazás. A csengettyű rezeg künt a helyiségekben. Bent összegabalyodik az egész Ház disputáló, nevetgélő, pletykázó csoportokra.

A legtöbb ember nem mer kimenni a folyosókra, nehogy ott az ellenjelöltjével találkozzék. Kármán Lajos attól tart, hogy az öreg Pulszky odakünn ül. Pulszky pedig attól tart, hogy Kármán Lajos a Házban van, s nem jár többé be traccsra.

De csitt! Fenyvessy Ferenc olvassa a neveket.

Kihúzatott az »I« betű.

Az pedig nagyon fontos dolog, mert akit például Hentallernek hívnak, az addig haza is mehet, ha feleséges, kikérdezheti otthon a konyhán, »mit főznek ma«, s a feketekávé után kényelmesen visszajöhet, de akit például Boros Béninek hívnak, az nincs se olyan közel, hogy mindjárt elvégezhetné a hazafiúi kötelességét (pedig ha valakit Boros Béninek hívnak, az okvetlenül le akarja rakni a Ház asztalára a rokonszenves igent), és nincs se olyan messze, hogy még addig elmehessen valahova. Annak ott kell várnia halálos unalomban.

Irigylik ilyenkor az olyan embert, teszem azt, mint Grünwald, aki mindjárt leszavazhat.

Csakhogy Grünwaldot nem volt mért irigyelni, mert Grünwald arra határozta el magát, hogy nem szavaz. Semmi áron sem szavaz.

Egy óráig tusakodott lelke az incselkedő pártszellemmel. S nehéz verejtékcseppek gyöngyöztek a homlokán. Azon ugyan nagy utat lehet befutni.

A lélek azt mondta: »Hiszen a kormány javaslata jobban megfelel nekem«.

A pártszellem közbekiáltott: »De nem kell, a pokolba vele«.

Grünwald egy darabig hagyta disputálni, azután így csillapította le őket: »Ne veszekedjete, no, inkább nem mondok hát semmit«.

Kiment a folyosóra egy csoporthoz diskurálni, ahol Csanády perorált, ki most bizonyval a Ház legboldogabb embere. Minden módosítványát elfogadták ma, az igaz, hogy csupa stílis módosítványok csak, - *de hát »a stélus is valami«*.

Míg Grünwald künn a folyosón mulatozék, addig leörölték bent apródonként a neveket.

Csodálatos nevek merülnek itt fel. Ismeretlen idegen hangzásúak.

Az álmodozó Trefort, ki most is a széken ül fel-felkapja néha fejét egy-egy névre, abban a hitben, hogy már az »új Házban« ül, de ott látván Dobránszky Pétert, megnyugszik benne, hogy ez még a *tavalyi Ház*.

Grünwald csak akkor mert már bemenni, mikor az első szavazás megtörtént.

Be is ment, s élénk eszmecserébe bocsátkozott Apponyival.

Hanem akkor meg az »absensek lajstromát« kezdik olvasni, aminek »voks-böngészet« a parlamenti neve, egyszerre hangzik:

- Grünwald Béla.

Grünwald úgy tesz, mint aki nem hallja, még élénkebben beszél Apponyival, Fenyvessy pedig még egyszer olvassa: »Grünwald Béla«, mire a megszólított még élénkebben beszél Apponyival, minélfogva Fenyvessy észreveszi, hogy nem akar szavazni, s gyorsan átsiklik a szekvensre.

S itt jön aztán a ma Göndöccsel is vitézkedő Péchy Tamás virtusa, melynek kiszínezésére festenem kellett Grünwald Béla mai állapotát egész részletesen.

Az elnök megállítja a jegyzőt, s így szól Grünwaldhoz:

- Kérem, a házszabályok szerint minden képviselőnek, aki jelen van, kötelessége szavazni.

- Úgy van! - kiáltja közbe Madarász.

- Tessék hát szavazni vagy »nem«-mel, vagy »igen«-nel!

- Már az első felolvasásnál szavazott - feleli valaki segítségképpen. - És most nem tartozik többé szavazni.

Most az elnök jött pillanatnyira zavarba, de hirtelen így szólt:

- Hát akkor méltóztassék megmondani, miképpen méltóztatott szavazni?

Csak így kinnal lehetett aztán kiszorítani nagy nehezen Grünwaldtól a »nem«-et.

...S ennek az egy kicsikart »nem«-nek százszor jobban örült a miniszter, mint száz »igen«-nek.

A T. HÁZBÓL [ápr. 29.]

Kezdjük már egyetlenegyszer szellemesen: az időjáráson.

Lucskos, pocsétás idő van; a honatyák nadrágja fel van gyűrve. Csak Széll Kálmán ereszti le lomposan, mert ő a száraz napokon szokta fölhajtani.

A ruhatár megtelik esernyőkkel, melyek úgy feketednek ott, mint valami denevértábor.

A folyosókon, a büfében mindenütt aggodalmas arcokat lát az ember, s föl-fölhangzik különböző alakban a zokszó a fertelmes idő ellen:

- Hogy menjek én le most a kerületbe? Hogy járjak én most faluról falura, nyakig érő sárban? Minden jó gondolatom kicsírázik.

- Bizony rossz mulatság - feleli Ferenczy Miklós -, de ha a mezei munkák beállnak, még rosszabb. Én egyszer két hétig szónokoltam mindig sötétben: hajnal-szürkületkor, míg a nép szét nem széledt a mezőre és esti szürkületkor, mikor már haza szállingózott.

Egy másik csoportban az Orbán Balázs korteskedési szokásait dicsérik, aki három évig jár egyszerű székely posztóban idefent a fényes városban, hanem a választásokra, mikor a falvakba rándul, beleöltözik a virágos selyem atillájába, nyakába kanyarítja a színes aranyos mentét is.

»Hát ez mire való?« - kérdezi tőle egy mameluk egyszer.

»Hiszen te is felveszed a mentét, ha a királyhoz mégysz - felelé Orbán Balázs -, nekem is úgy illik, ha a másik szuverént, a felséges népet látogatom.«

A balfolyosó egyik kis csücskében meglapulva, Tisza Kálmán suttog Csernátonnyal.

Akik arra mennek, tiszteletteljesen, hangtalanul lépegetnek el a pokrócon, nehogy csacsogással megzavarják a két politikust, akik most az országot igazgatják itt.

Pedig meglehet, hogy csak csevegnek, s hogy Tisza megjövéen birtokairól, a hetényi kalandját beszéli, ahol kocsija az »Egyetértés« mai híre szerint annyira megfeneklett a hínárban, hogy őt magát is *egy paraszt kapta föl s vitte ki* a szörnyű sárból a partra, a kocsiját pedig vontató-ökrök szabadították aztán meg.

Ha csakugyan megtörtént, ügyes dolog. Mert most már bizvást megírhatja a »Nemzet«, hogy Tiszát *tenyerén hordja a nép*, és bizvást megírhatják az ellenzéki lapok: hogy Tisza kormányzása alatt *sokat szerepelnek az ökrök*.

Hanem nagyobb dolog ennél a Csanády Sándor esete.

Ugyan mi történt vele? Talán tudomásul vette a miniszterelnök valami válaszát? Nem. Csanády Sándorral az történt, hogy Nadányi Miklós kihíttá duellumra, amiért Csanády a nevezett képviselő kerületében olyan kifejezéseket használt némely dolgokra, aminőket Nadányi nem akar eltűnni:

- Hát én csak úgy beszéltem, mint a Házban szoktam - felelte Csanády ártatlanul.

- Hiszen éppen ez a baj, Sándor bácsi - mondá nagy őszintén az egyik szekundáns.

*

Mindezekből a dolgokból látható, hogy ma nem volt a Házban belső élet, hanem csak külső.

Göndöcsnek ugyan sikerült, hogy ma is tele volt a beszéde »derűtséggel«, csak hogy ma nem az ő rovására nevettek, de a Herman Ottóéra. Az ipartörvényjavaslat paragrafusai gyorsan leperegtek. Mindössze egy kis vita volt a zajos tivornyák meggátlásáról az istentiszteletek alatt, de ez is békésen ért véget, s magában a tanácskozáteremben is megindult az élénkebb, könnyebb diskurálgatás; csak a megrögzött módosítványozók éldegéltek a csontokon.

A nap hőse Zichy Jenő volt.

Már reggel az utcán feltűntek mindenkinek a piros plakátok: »Puttonyba az ipargróffal«. A folyosón is felkapták ezt a tréfás jelszót, mely még a pozsonyi diétákból maradt ránk mint kádencia a Pozsonyra. Az egyik jelölt ti. Pozsonyba, a másik puttonyba megy...

Sokan a nászutazásról megérkezett Hentallerrel pajkoskodtak.

- Én nem is tudtam - pirongatta Helfy -, mi dolog az, hogy be sem jelented előlegesen a pártnak, hogy megházasodol, s hogy kit veszel el.

- Nem bolond - dörmögte zuhatagos hangján az öreg Prileszky -, amilyen párt ti vagytok, bizony még *ellenjelöltet* állítottatok volna ellenébe!

Idáig érve e karcolat megírásánál, szégyenkezve veszem észre, hogy csupán triccs-traccsot írtam: csupa pletykát, léhaságot.

Kedvem volna a papírkosárba dobni.

De hát elvégre is, mit szégyenkezzem?... Miért legyek erővel komolyabb magánál a t. Háznál?

A T. HÁZBÓL [máj. 1.]

Ma csak 11-kor kezdődött az ülés.

Már féltizenegyre ott voltam a folyosón. Régen óhajtottam már látni, hogy támad a t. Ház.

Hát úgy támad semmiből, hogy legelőször felveszi az új atilláját a kapus, előkeresi a nagy botot, mellyel a pókhálót szedte le az imént a plafonról, aztán kiáll a kapu elé.

Egy másik egyéniség kidugja az épület homlokára a zászlót. A teremszolgák is felcihelődnek.

Kevéssel az ülés megnyílt előtt megérkezik a büfé.

Az első zaj a tisztelt épületben, a szilvóriumos és sherrys poharak csörgése.

Végre előcsoszog az öreg Lázár Ádám és beül a padjába.

Azután előjön Urbanovszky, és nem azon csodálkozik, hogy még itt minden üres, hanem azon, hogy már az öreg Lázár itt van.

Egyenkint kezdenek szállinkózni most már. Lógázza magát borzas cilinderében Chorin, s egyenesen az olvasószobába ül be, mohón átbetűzi a lapoknak »választási mozgalmak« rovatát. Arca az olvasás alatt mind savanyúbb lesz, s oda van írva majdnem leolvashatólag ajkaira a sóhajtas:

»Istenem, mennyi kémény füstölög, s én még most sem tudom, hol fogok megebédelni!«

A »molyok« mind idő előtt gyűlnek össze, s öt perccel tizenegy előtt vidám diskurzus folyik mindenfelé:

- Grecsák-időket élünk! - panaszkodik Szathmáry Károly.

- Uraim, csodák történnek - beszéli egy népszerű függetlenségi szónok. - Most jövök a könyvkereskedőtől, s az azon kesereg, hogy az Apponyi ellen írt röpiratot visszaküldte neki a jászberényi bizományosa, azzal a megjegyzéssel: »Ezt a könyvet én itt nem árulhatom, mert agyonütnének érte«.

Ezalatt előkerül a jó Berzeviczy Irnák is, akiről az a hír van elterjedve, hogy oly gondolkozva készíti a programbeszédjét: mindennap egy szót ír hozzá.

Kézdörzsölgetve tipeg be Busbach, aki gyanúba esvén a választói előtt, ünnepélyesen felszólították, nyilatkozzék: nem-e antiszemita.

Évelődik is vele váltig Hegedüs Sándor:

- Igaz-e, Péter, hogy Kaifás elé idéztek?

Végre telni kezdenek e terembeli padok.

A mediumon egész csoport zajong.

Gr. Teleki Samu a konstantinápolyi kalandjait beszéli Szapárynak. Komjáthy Béla a kunszentmártoniakhoz intézett nyílt levelét olvassa fel a kormánypártiaknak: mert arról tudja meg, jól van-e megcsinálva, hogy szidják-e nagyon. Urányi erkölcsös szivarszipkájával csinál szenzációt. A folyosón Szapáry István keresi a pénzügyminisztert.

- Sehogy se tudok Gyulához férni - panaszkolja.

- Miért nem kérsz hozzá egy névjegyet Futtakitól? - tanácsolja egy szarkasztikus mameluk.

Pont tizenegy órakor végre megjelent az elnök, s felül a kasszához, akarom mondani, a katedrába. A csengettyű megszólal. A zaj lecsillapodik, és megvan alakulva a parlament.

Az ember azt hitte volna, unalmas, rövid ülés lesz.

Egy ülés, amelyik Kemény Gáborral kezdődik, nem sokat ígér...

De minden jóslat hiábavaló.

Kezdődött unalommal, s végződött azzal a tizennégy honti forinttal, melyeket Horánszky tett le a Ház asztalára hetek előtt, mint kormánypárti lelkek vásárlására szánt díjat.

Ez a tizennégy forint volt az utolsó csemege a Ház asztalán.

Ma már azt is elfogyasztották: most már hazamehetnek.

A dolog különben úgy történt, hogy a Kemény Gábor álomba ringató válaszai után egyszerre felkelt Tisza Kálmán, hogy a Horánszky múltkori interpellációjára feleljen.

Ez delejes erővel hatott a képviselőkre. Mindenki felütötte a fejét. A büfébe a folyosókba egyszerre híre szaladt:

»A honti ügy!«

Nosza rohantak be mindenünnen. Mert azt mindenkinek jó tudni, mi a törvényes, és mi a nem törvényes. Meddig szabad a mameluknak elmenni, és meddig nem szabad a habaréknak panaszkodni? Majd megmondja azt mindjárt a miniszterelnök.

Meg is mondta, mégpedig eléggé világosan.

Tiszán meglátszott, hogy csodálkozik azon, hogy akad ember, aki azon csodálkozik, hogy visszaélések történnek a választási mozgalmakban.

Ő is tud ilyen eseteket az ellenpártról, de nem mondja el.

- Si fecisti nega - kiáltja közbe Szalay.

- Ah, nini - hőkken meg Hegedüs -, Szalay latinul is tud.

Tisza elmondja továbbá, hogy nem igaz, mintha a megyei tisztviselők nem dolgoztak volna a korteskedések alatt, mert elvégezett akták bizonyítják, hogy dolgoztak.

- Ugyan hány akta? - kíváncsiskodék Meszlényi.

Az öt ellenzéki postamestert pedig - folytatta - azért bocsátották el, mert a hivatalukat elhanyagolták.

Mindezek az argumentumok nagy zajt keltettek, zúgást az ellenzéknél, helyesléseket a túloldalon. Valóságos vihar kerekedett.

Horánszky csodálkozott rajta, hogy ez az öt postamester egyszerre lett hanyaggá, és hogy ezt egyszerre vette észre a felsőség, és az is különös, hogy mind az öt éppen ellenzéki.

Hát iszen van is benne valami rendkívüli...

Sokszor tört ki a derűtség zuhataga is, kivált mikor Horánszky azt mesélte el, hogy egy megyei iktató úgy becsípett a faluzásban, hogy csendlegénynek kellett őt támogatnia, s erre egy jóakarató mameluk lelkesen kiáltott fel:

- Hivatalos kötelessége volt!

Olyan elevenen festette Horányszky a nemes vármegyét, hogy Csernátony az élénk színek által megilletődvén, önkéntelen beleszólt:

- A kinevezést kell behozni.

Horánszky beszéde tagadhatatlanul nagy hatást tett, s ezt nem bírta ellensúlyozni ma a Tisza virgonc filippikája sem, mely vég értelmében mégiscsak abba a hatalmi gondolatmenetbe szakadt ki: »akinek nem tetszik, tegyen ellene«.

A »Majthényi vármegye« megérdemelte ezt a szellőztetést.

Tiszának legjobb mentsége lett volna, ha így szól:

- Ezt a főispánt én még a Deák-párttól örököltem. Jól harap, megtartom. Önök meg tőlem öröklik majd. Becsüljék meg önök is, mert ezen tanulja meg a magyar ember megutálni az erőszakot és abszolutizmust!

Horánszky nem vette tudomásul a belügyminiszter válaszát, de a Ház negyven szótöbbséggel megelégedett vele.

Most már csak a tizennégy forint iránt kellett határozni.

Az elnök azt indítványozta: »Adjuk oda, akitől kaptuk, Horánszky képviselőnek«.

Horánszky a fejét rázta...

- Adjuk oda a miniszterelnöknek, hadd ő küldje el a megyének.

Tisza a fejét rázta.

- Küldje vissza az elnök - kiáltá egy hang.

Péchy a fejét rázta.

- Igen, az elnök bízassék meg - ismételte Tisza.

És az elnök nem rázta többé a fejét.

AZ ÚJ HÁZ A RÉGI HÁZBAN

Ha esős idő van odakünn, a büfébe becsurog. A plafon télen-nyáron mindig nedves, s az egyik oldalfalon mindenféle mappák képződnek a festékekkel vegyített lucsok lecsepegése miatt.

Mikor a Sándor utcában sebesen hajt valamelyik fiáker, megreng Péchy alatt a katedra, az ablakok rezegnek az épületben, s a bolthajtásról hullani kezd a vakolat...

Semmi kétség tehát, hogy az ideiglenes országház egész komolyan megválni készül a közszolgálattól.

A Ház hivatalnokait mindenféle rossz jelek gyötrik.

Egy éjjel nagyot pattant a fal, és megrepedt kívül a kert felől.

Egy idő óta észrevették a bentlakók, hogy egyetlen patkány se mutatkozik az épületben.

Lőn ijedség.

- Mit? Elmentek a patkányok? Vége van akkor! Oda vagyunk. Mert a patkány a legokosabb állat, az érzi meg legelőször a veszedelmet!

Egy szónak is száz a vége, az ideiglenes országházat nem lehet tovább használni. Azt odaajándékozzuk a horvátoknak. Vigyék el a földrengéses városukba.

Ma került tárgyalásra az új országház építéséről szóló törvényjavaslat.

Biz az borsos dolog egy kicsit. Kilenc és egyfélmillió. Ez már nemcsak tisztelt Ház lesz, de drága ház is.

Lassankint gyülekeztek a föllegek az új javaslat felett.

Legelőbb Orbán Balázs ivott meg éhgyomorra egy pohár vizet, s ivás közben elmondott mellesleg egy beszédet az új országház ellen.

Utána Meszlényi Lajos ahhoz mérve, hogy nem akadémiai tag, mint Orbán Balázs, igen ügyesen áskálta a fundamentumot az országház alatt.

Eddig csak a langyos zefír fűdögált.

Most jött azután a fürgeteg. Apponyi Albert eresztette ki öblös hangját. Kiszámította, hogy az új Ház nem tizedfél, de belső berendezéssel legalábbis tizenötmillió forintba fog kerülni. Ennyit pedig nem ér meg. Már egy szép országházhoz olcsóbban is hozzájuthat az ember. Öt-hat milliót megszavaz, de többet nem! Neki körülbelül olyan épület kellene, mint a Múzeum. (Hogy csak mégis a *Múzeum* felé húzza a szíve a nemes grófot!)

Ezalatt megjelent a főispánok karzatán gróf Andrássy Gyula is. Olajbarna arca s szelíd kék szeme örökké a hölgykarzat felé volt fordítva.

Látszott is ott néhány nyugtalan, mosolygó fejecske, de a kis nádszékek nagy részét bozontos szakállú mándlis civisek és parasztok ülték. A Tisza Kálmán százharminc választója Nagyváradról, kikkel farkasszemét nézett a túlsó oldalról a hatalmas Czincz bácsi, annak a környéknek az omnipotens kortese.

Hanem a nagyváradi választók is jobbkor jöhettek volna. Mikor láthatnák megtörve, összetaposva az ellenzékét, Tisza erejének varázs alatt; de ma mintha megifjodott volna, tűz ült ki az arcokra, lelkesedés csillogott a szemekben, percekig zúgott fel néha a taps Apponyi s méginkább azután Somssich beszéde alatt.

A két tábor úgy tűnt fel, mintha majdnem egyformán lenne hatalmas mindkettő. A vizavik úgy sziszegtek, mint a kígyók.

Mintha egy nagy tyúkszemmé vált volna az egész Ház. Minden szó fájt valahol.

A nagy »közbeszólók«, Szalay, Meszlényi, Csanády, a túlsó oldalról Móricz Pál, Körösi, Éles Henrik folytonos akcióban valának.

Aztán jönnek a »csendes gúnyolódók«. Szilágyi Dezső könyökére teszi a fejét, s fitymálva nevet a Tisza beszédjén, gróf Bánffy Béla beleásít a Somssich leghazafiasabb kifejezéseibe.

...Ezek a pártok böszítő eszközei!

Van is már olyan ingerültség, hogy a verejték gyöngyözik a Hegedüs Sándor homlokáról, mert minden szógyílok, ami Tisza felé röpül, az ő szívében akad meg előbb. Jókai meg restelli, hogy itt ma nem enyelegnek, s hazaoson. A Prileszky arca ónszínűvé válik apródonkint. Horváth Gyula piros, mint a paprika, Csernátorny komor, mint a felhő.

Jókait útközben elfogja az egyik ellenzéki vezér, s így szól hozzá:

- Te, Móric! Olvastam én tőled egyszer egy igen szép dolgot bizonyos kaftánról. A török szultán egy fényes kaftánt ajándékoz egy gazdag bojárnak (mellesleg legyen megjegyezve, hogy mi szegény bojárok vagyunk). A szultán meghagyja, hogy az új kaftánt okvetlenül viselje. Igen, de most már ahhoz nem lehetett fővenni a bagaria bocskort, szép szattyán csizmát kellett hozatni, aranyos palástot, drága kardot, s ilyen ruhában aztán a bojár nem ülhetett fel a régi fakó szekérére, hintót vett. A hintót nem tarthatta a rongyos kocsiszínben, újat kellett neki építeni. De most meg már azt nem lehetett engedni, hogy a kocsiszín külön legyen a lakóháznál! Nosza, felépült az új kastély nagy fénnel, amelybe azonban sehol sem illettek a régi ócska bútorok... és a többi meg a többi. Szépen megírtad te azt, Móric! Aprópó, rászavazol erre a tizenötmillió országára?

- Ugyan eredj! Ne keseríts a regényeimmel - felelte Jókai kitérőleg.

A legtárgyilagosabb volt a Tisza Lajos beszéde. Az egyetlen ember, aki értette is a kérdést. Hanem egyes szűrő megjegyzései neki is voltak.

Különösen Orbán tájékozatlanságát mutatta ki élesen.

Orbán méregbe jött, mozgott, mint a meglóbázott mérleg nagy bajusza, mely a legjobb argumentum arra, hogy az új országházat építsük föl még akkor is, ha nincs hozzá elég tehetségünk: hiszen ő is a szakállából toldja ki mesterségesen a bajuszát, csak hogy impozáns legyen.

Orbán tiltakozik az ellen, hogy ő tájékozatlan. Sőt nagyon is tájékozott. Még többet is tud, mint amennyit mondott. Még azt is tudja, kinek vannak ott a közelben telkei.

Tisza gróf ingerülten szól közbe: - Nevezze meg!

S erre az egész jobboldalon fölzúg a méltatlankodás moraja:

- Nevezze meg!

Orbán behunyja a szemét és hallgat... roppant mélyen hallgat. Hallgatni végre is arany.

Kár, hogy nem korán reggel kezdte ezt a nagy hallgatagságot.

Somssich nagy hatást keltett beszéde után újra Tisza Lajos beszélt röviden.

- Mi jögon szól? - kiáltozták a szélsőbalról.

- És önök mi jögon kérdik? - felelte elmésen az elnök.

Az utolsó szó a Tisza Kálmáné volt, ki elevenen vagdalgatta az egyes szónokokat, folytonosan nagy zaj között.

Az ülés vége felé már olyan volt, mintha a babiloni tornyot építenék.

Ami itt különben indokoltabb, mint ott volt. Mert az összevissza zajongó babiloniaiak csak építettek, de tizenöt millió költséget nem kellett fizetniök.

A T. HÁZBÓL [máj. 3.]

Szép verőfényes nap volt. A sugarak, mint széles aranykéve, szűrődtek be a folyosó ablakain, s szürke sávokat eregettek le a földre, melyek reszketeg táncban terültek el a pokrócokon.

A főmamelukok (még a tegnapi nagyváradi bankettől félálmosan) ödöngenek, a habarékok és ellenzékiek ruganyosan lépegetnek, élénken várakozva a Szilágyi beszédére. Mert Szilágyi fog

beszélni. Ezt mutatja a karzat is, ahol a Pulszky-család hölgytagjai láthatók és sok előkelő hölgy, köztük Rudnayné a leányával.

A miniszteri szoba tájékán néhány főispán ácsorog. A híres Majthényi László is. Egy képviselő, aki szeret rossz vicceket csinálni, azt találta ki, hogy Tisza mindennap két főispánt rendel fel, akik leckét vegyenek Majthényitől a választásokra.

- Megtartottad már a beszámolódat? - hangzik egy fülkében a Baranyi hangja egy képviselőhöz.

- Meg már - sóhajt az (nem nevezem meg ki volt) -, beszámoltam már, kiszámolván neki ezer forintot borra.

A legnagyobb baja a Ház osztatlan kedvencének (mert ő senkinek se ellenjelöltje) Kónyi Manónak van, akit felelősségre von az elnök, mért vette be a Naplóba Jókai tegnapi közbeszólását a Szalay beszédébe: »Ez nem fukszin!« - mert a közbeszólást ő nem hallotta.

Kónyi azzal védekezik, hogy ha benn van a Naplóban, akkor okvetlenül mondania kellett azt Jókainak.

- Meglehet, hogy halkán mondta csak - s amit a Ház figyelmén kívül dünnyög el valaki, azt nem szükséges a Naplóba bevenni.

Kónyi azonban nem hagyta a maga kifejezését. Elkezdtek kérdezősködni itt is, ott is. Az elnök is, Kónyi is fültanúkat keresett. Nem találtak egyetlenegy sem, pedig legalább két tanú kellene hozzá, hogy a miniszterelnök teljesen meg legyen nyugodva.

Hát mikor már végképpen lemondtak a keresésről is abban nyugodván meg, hogy azt Jókai mégiscsak halkán, a suba alatt ejtette ki, akkor egyszerre azzal jön egy ember, aki szintén keresni segített fültanúkat:

- No, találtam már egy képviselőt, aki hallotta.

- Ki az? - kérde az elnök.

- Herman Ottó.

- Elég! Beveszem kettőnek.

Meg lévén állapítva, hogy Jókai csakugyan mondta e kifejezést, Szalay személyes kérdésben szót kért, hogy ne gyanúsítsa Jókai az ő szőlőbirtokosi mesterségét, mire Jókai szelíd tréfával engesztelően hangon válaszolt.

Azután előgurított az új országház. Szontagh Pál szép beszéddel pártolta a javaslatot, utána Steinacker szólott, aki mindjárt a beszéde elején kijelenté, hogy »ő okleveles építész«. Jó is volt az így. Mert a beszédjéből ugyan ki nem találta volna senki sem.

A vita eleinte szelíden, csendesen indult meg, de hovatovább mind ingerültebb lett a pártok hangulata. A közbeszólások, gúnyos vigyorgások, fitymáló mozdulatok, ingerkedő grimaszok sűrűn váltogatták egymást. Senki se ült nyugodtan. Szakadatlan mozgás volt a benépesült padokban.

Somssich ritka példányát adta a változatos arcjátékok különböző nüanszainak.

Kivált a Móricz Pál és a Jókai beszéde alatt igazi tanulmány volt az arca. Szemei villogásában, felemelt karja lóbázásában, arcéle változásában voltak a gúnyolódó vagy haragvó feleletek.

S az ingerültség olyan ragadós, mint a kacaj.

Élcekben pattogott ki a bosszankodás, néha zúgásba csapott át, s egész malíciává fajult a Dobránszky beszéde alatt.

Szegény Dobránszky, ő valóságos üldözöttje a Háznak; a szélsőbal nem szereti, mert kormánypárti, a kormánypárt meg azért haragszik rá, hogy nem ellenzéki. Pedig határozottan jó ember. Megérdemelné, hogy habaréki legyen.

Minden bajt őrá kennek. Még Ugron Gábort is ő kövezi meg Erdélyben, amikor pedig ott van testestől-lelekestől. Még a nevét is elferdítik Dobzsanszkyra. Határozott pechje van. A beszédeit mindég szépen gondolja ki, de rosszul mondja el. A szeget mindég fején találja, csak hogy mindég a lábába megy valakinek...

Nagy világfelfordulása volt ez ma...

Huszár József palóc dialektusban tartotta szűzbeszédét.

- Nem szűzbeszéd az - jegyzi meg valaki, hiszen már a harmadik országgyűlésen képviselő.

- Az meglehet, de beszédjének az a karakterisztikuma, hogy mindenik a legeslegelsőnek látszik közülök. Huszár még az új Házban is szűzbeszédet mond, ha mond. Aproó! Az mégis derék dolog lesz urak! Hogy már egyszer, ha felépül a palota, nem a beszédek lesznek csak szűzek, hanem a Ház is szűz lesz!

Huszár után Móricz Pál tartott beszédet.

Hogy a beszéd milyen volt, nem tudja senki, elveszett a zajban, csak azt hallottuk belőle, hogy Móricz úr hibáztatja a kormányt (de csak nem komolyan?), amiért a választások előtt szavaztat meg velük ilyen nagy terhet, de már mindegy, azért Móricz úr mégis szembe néz az ádáz sorssal. (Az »ádáz sors« alatt érti az ellenjelöltjét.)

A legmeglepőbb volt, hogy midőn már Móricz rég elhallgatott, és Jókai kezdett beszélni nagy figyelem közt, egypár tréfás képviselő azzal kezdte magát mulatni, elhíresztelték, hogy Móricz Pál nagyszerű beszédet tartott, »csattanós érvekkel és fordulatokkal bővelkedőt«.

Ennek a mesterségesen hancúrozott véleménynek az lett a következménye, hogy vagy tíz szónok letöröltette magát:

- Ha már Móricz Pál is nagy orátor - gondolták -, akkor nem érdemes erre a babérra vágyakozni.

Azok közt, akik letöröltették magukat, volt Prileszky Tádé is.

- Hát te mért lépsz vissza? - kérdezték.

- Barátocskáim, megmondom nektek őszintén. Én egy szép beszédet akartam mondani az új Ház mellett, mert mivelhogy rosszul hallok a balfülemre, mindig úgy értettem, hogy »tót stílusban« lesz építve. Hát ma értesülök aztán róla, hogy nem *tót* hanem *gót*. Ejh no! Mi közöm akkor hozzá.

Jókai beszéde után tetőfokra hágott az ingerültség. Az ellenzék fiatal gyerekei sziszegtek, az öregek zordon fenyegető arcokat vágtak.

A bőszt Somssichhoz odalépett egy főmameluk, s elkezdte még jobban ingerelni:

- Te azt mondd, Pali bácsi, hogy itt állasz, nem tehetsz másképp, de hátha ez a felettünk levő ház még egyszer majd azt találja mondani: »Nem állok itt tovább, nem tehetek másképp« - és összedől. Mi lesz akkor?

A kis elegáns Fenyvessy Ferenc emelkedett fel.

- Még mindig nem Szilágyi! - sóhajták a karzaton, de hiszen előjárónak Fenyvessy Ferenc is jó.

Nagyon is jó volt, mint a következőzés mutatta.

Csattanósabb vég nem is lehetett volna.

A fiatal szónok hangja olyan, mintha sást húzgálnának [az ember] füle mellett. Fiatal verve-vel kezdi csípkedni Magyar Jánost.

A párt már bele van melegedve, s majd minden lélegzetvételnél meghelyesli, tapsolja.

Fenyvessyt tüzezi a siker. Mint a röpülő Daedalus, mindig bátrabban csattogtatja szárnyait.

Percekig zúg a taps, mikor bevégzi.

A miniszterelnök kel fel, ő akar szólni: de a tapsvihár nem engedi szóhoz jutni.

Egy ideig gondolkozva áll ott összevont karokkal, aztán hirtelen összeüti tapsra ő is a tenyereit.

Nosza erre a mamelukok. Azt hitték, hogy ez most így »sikk«. Felálltak és tapsoltak mind Fenyvessynek.

Az elnök szomorúan nézte a katedrából, hogy ez nem álom, hanem teljes színvalóság.

Tisza beszéde alatt a mediumra sereglettek nagy tömegben a képviselők. Fenyvessy odament Magyar Jánoshoz. Jókai tréfálkozva mondá Fenyvessynek: »Minek bántod a papokat?« Ivánka ingerülten húzta el Fenyvessy elől Magyar Jánost: »Minek beszélsz ilyen emberrel?«

A Ház már oszlott e pillanatban. Fenyvessynek sietnie kellett szekundánsokat keresni.

A T. HÁZBÓL [máj. 4.]

Lesz-e ma szavazás, vagy nem lesz?

Ez a kérdés foglalkoztat minden megéhezett embert.

A Ház tisztelt órája már a kettes szám felé baktat.

S a szónokok addig emlegetik, hogy a nép mennyire éhezik, hogy a Karok és Rendek is megéheznek.

A sötét színeket hatalmasan értik a szélsőbalon.

Egy szónok felkiált:

- A nyomorgó nép gyökeret eszik.

A derültebb színeket a kormánypárton kezelik. Hegedüs Sándor visszakiált.

- Gyökeret? Igaz, *sárgarépat!*

Hát lesz-e szavazás, vagy nem lesz?

Mert ha nem lesz, haza lehetne menni, lévén ma sokkal unalmasabb a hangulat, mint tegnap.

Oh, hisz azt nagyon könnyű lesz megtudni, lesz-e szavazás.

Körül kell járni az épületet: itt van-e Podmaniczky Firgyes, vagy nincs?

Mert ha nincs itt, akkor nem lesz szavazás.

És Podmaniczky Frigyes valóban ott volt, s míg azok ott benn a tizenöt milliót költötték, ő is elköltött a büfében egy »kanapé«-t jó étvággal.

Podmaniczky Frigyes ugyan a közmunkatanács elnöke is, s neki dukálna szólni is ilyenkor mint szakembernek, de hisz a szakszerűséget úgy sem becsülik meg Magyarországon, hát inkább nem szól.

»Adj hangot, Dóci« - üsztökéli a lelkiismerete, de az intendánsi praxis oda rúg ki, hogy a hang sokba kerül, azt kímélni kell.

Suttogva beszél s igen keveset.

- Az országház igen szép épület lesz, ha szépen megcsinálják. A gót stílusnál szebb ugyan a Jókai stílusa, azért nem megvetendő a reneszánsz sem. Az országházat vagy a Tömő térre kell építeni, vagy sehova; de országház okvetlenül kell. Én megszavazom, de nem helyeslem. Mert amit én helyeslek, arra én soha nem szavazok.

Szakavatott körökben körülbelül ezekben fejtette ki tarka nézeteit a báró, mialatt bent újra Dobránszkyt verte Ugron Ákos, aki ma igen szellemesen verve-vel szólott, úgyhogy Tisza se téveszti többé össze Gáborral.

Az egyik Ugron, akit hajigálnak, a másik Ugron, aki hajigálózik!

A tegnapi ülés utóbajainak egész sora következett. Tegnapi mondatok, megjegyzések feltámasztattak, s tologatták kijjebb a napirendet. Mint egy nagy zsíros ebéd után, sok lett a megterhelt gyomor.

Hanem szerencsére egy-egy dózis olvasztó limonádé minden nagyobb baj nélkül helyreállította a rendes érverést.

Délre harangoztak a kálvinista toronyban, mire el lehetett jutni az új országház vitájához keresztül a Szalay, Magyar János, Fenyvessy felszólalásain.

Ónody igen csinosan beszélt, rokonszenves arca és csengő hangja van. Ezzel a fizikummal, biz isten, mint filozemita is boldogulhatna.

Még Lázár Ádám volt csak hátra. Sehogy se lehetett kapacitálni, hogy »álljon el«. Inkább elengedett volna a többség egy gót oszlopot az új Házból.

Azután jöttek a zárbeszéddek. Minden embernek volt még valami gondolata. De legtöbb Tizának és legkevesebb Országhnak, aki *pro domo sua* beszélt, s aki a maga legkevesebb gondolatát mégis a leghosszabb köntösbe öltöztette...

De gondolat és argumentum ide-oda...

Hiszen minden szavaknál szebben beszél a voks.

Ott ültek a padokban elszánt arccal a mamelukok biztató-sűrűn, mint az erdő.

Nincs mitől tartani. Csináljunk punktumot! Szavazzunk!

Megint *negyvennyolc* többsége lett a kormánynak.

Hogy ingerkedik a sors velök ezzel a numerussal!

Az új országház megvan tehát.

Ivánka Imre még csak azt szerette volna indítványozni, hogy a szabadkőművesek építsék.

A T. HÁZBÓL [máj. 10.]

Járja a végét a t. Ház. Mélán hervadoznak a padokban a követek, mint az őszi virágok.

Kevesen vannak csak, kiket még haza nem fűjt a korteskedés szele.

Én is, ők maguk is úgy tesznek egymással, mint a pap, aki benézett a majdnem néptelen templomba, s kifakadott: »Nem érdemes ennyi embernek misézni!«

»Nem érdemes ennyi embernek szónoklatot tartani« - gondolják ők.

»És nem érdemes ennyi emberről karcolatot írni« - gondolom én.

Hanem azért mégis feljárok minden délelőtt szorgalmasan. Mert aki egyszer ezt a levegőt megkóstolja, annak Merán lanyha éghajlata sem olyan édes. Attól nem lehet többé elszokni.

Történik valami vagy nem történik, az mindegy, azért az ismerős arcokat és a fülkéket okvetlenül látni kell, hogy az ember elhiggye, miszerint semmije se hiányzik.

Aztán legalább valami ötlet vagy pletyka mégiscsak mindég terem.

Most is beszél a miniszteri szoba környékén az öreg Prileszky, hogy milyenek a választók.

Ő egyet tanulmányozott közülök, valami Nagy Pál nevűt (s valamennyi ennek a valóságos képmása). Nagy Pál uram fő-fő auktoritása egy nagy alföldi parasztvárosnak, mely két követet küld.

Kilenc év előtt mind a két odavaló követ ellenzéki volt.

»Nincs semmi tekintélyünk a kormány előtt - mondta Nagy Pál uram a három év lejártával. - Forduljunk a másik oldalra.«

Választottak hát két kormánypártit. Mikor ezeknek a mandátuma lejárt, Nagy Pál így szólott:

»Nem ér semmit, hanem legyen olyan is, ilyen is.«

Lett tehát egy ellenzéki s egy kormánypárti.

Ma ezek mandátuma is lejárában lévén, Nagy Pál így beszél:

»Az egyik képviselőnk mindég azt mondja, hogy „nem”, a másik mindég azt mondja, hogy „igen”. Hát ki ne unná meg ezt az örökös egyformaságot? Küldjünk fel okosabb embereket!«

Minden helyzetet kipróbált, de egyikkel sem volt Nagy Pál uram megelégedve... Ez a választó természetrajza!

Míg ott künn a folyosón jóízű adomák és keserves panaszkodások hangzanak, azalatt a teremben arról tanácskoznak, hogy mikorra írjam én meg az utolsó karcolatot a t. HáZRól.

Tisza május huszadikát fogja ajánlani e célra öfelségének.

E kijelentés után képviselők, hírlapírók kezdenek hazaszállingózni.

Hanem beavatottabb emberek útközben sietnek megállítani a széledezőket, s szeretet jele gyanánt megsúgják bizalmasan:

- Ne menj haza, megbánod, nagy botrányt mulasztasz el.

- Kicsoda, micsoda?

- »Kis levélke, drága kis levélke« - dúdolja Meszlényi Lajos.

A hír lassankint befutja az egész épületet, Ugron Gábor türelmetlenül megy át egyik padból a másikba. S amerre jár, mérgesen csikorog a csizmája.

A feloszlás processzusa most már meg van állítva, nemhogy fogyna a Ház, de ettől a momentumtól kezdve folytonosan szaporodik. Nincs nagyobb embergyűjtő, mint a botrány előszele.

Türelmetlenül fészkelődik mindenki, míg a csip-csup ügyek, a szeszadó főrendi módosítások lefolynak, a temetkezési küldöttség megválasztatik s több efféle.

Huh, de borzalmas hosszúk voltak ma a szónokok! Az idő lassan látszott fogyni. Kemény Gábor egy negyedóraig se beszélt, s máris felkiáltott valaki a szélső baloldaltól: »Kolosszális tüdő!«

Hegedüs beszédébe a világért sem szólt volna bele senki ezúttal, hogy csak minél előbb vége lehessen.

Ah, valahára!

Felállott Ugron Gábor.

Minden ember megmozdult székén, s azután temetői csend lett.

Igazi temetőben voltunk.

Péchy meglóbázta a lélekharangot, azután letette, és eldőlt székén.

A tenyerek tölcseirekké képződtek a fülek mellett.

S megindult a temetési szertartás.

A tisztelt halottjelölt ott ült a túlsó oldalon éppen vizavi Ugronnal a Móricz Pál háta mögött (hol különben Tisza Lajos szokott ülni vígabb szituációk között). Móricz nagy feje egészen eltakarta Dobránszkyt. Csak ha mozdult, piroslott elő pozsgás, egészséges arca.

Ugron mesterül találta fel ezúttal a maga dolgát.

Legelőször egy szolgabírót trancsírozott fel à la Hont vármegye, ki igen jól nézett ki azzal a garnírunggal, melyet körüle rakott.

A szolgabíró elemésztvén, egy interpellációt vett fel a padról és felolvasá.

Az interpelláció a parlamenti sablon szerint a »puktum« szokott lenni minden felszólalásnál, a hallgatóság tehát megbotránkozva riadt fel:

- Hát csak ennyi? Mi a publikumnak egy szolgabíró itt, ahol hétköznapi is egy-egy főispánt esznek meg.

Hanem Ugron nem csinált puktumot, csak lélegzetet vett, s nyomban elővette a második tálat. Ebben volt Dobránszky.

Felgombolta kabátját, s kivett zsebéből egy csomagot: régi, elsárgult levelek és vizitkártyák.

Mosolyogva babrált közöttük, mint a fősvény kincsei közt.

Szép daliás termete kiegyenesedett, szemei megvillantak ádáz haragban.

Soha még olyan csend, aminő most támadt.

Farkas Balázs a harmadik padban ülő képviselő társai ütérvetését olvasgatta mellékes mulatósággal. Legtöbbet ver a Hermané és legkevesebbet a Madarász Jenőé.

Eközben érces hangon mérte a fejszecsapásokat Ugron; hogy igenis Dobránszky rokonságban van a hazaáruló Dobzszánszkyakkal. Sőt hivatalt is kért tőlük, mégpedig oroszországi *hivatalt*...

- Szégyen! Gyalázat! - kiálták közbe a szélsőbalról.

A többi pártok mélyen hallgattak. A homlokok elkomorodtak. Az arcokon mintha a kétkedés volna leírva: »lehetséges-e az?«

- Itt a bizonyítékok - mennydörgé Ugron -, s egy levelet olvasott fel a csomagból, melyben több levél van, Dobzsánszky Adolfhoz és a hírhedt Dobzsánszky Olgához intézve, »kedves Olgám« vagy »kedves húgocskám« megszólítással.

Kínos szenzációt keltett e levél az egész Házban, mert bizonyítja, hogy írója kész lenne az oroszot szolgálni.

Soha még ilyen nagy bűnnel nem vádolták, mióta a világ áll, székelek képviselőjét...

Úgy süvített itt ez a vád, mint egy orkán, mely felborzolta az emberek hajszálait. Az ajtók csikorogni látszottak, s úgy tetszett, hideg légáramlat suhan be száz nyíláson át, megborzad a háta az embernek, s az arcok megfehérednek.

A tüzesebbnek ökle is megmozdul.

De csend. Feláll maga Dobránszky védekezni. Halálos sápadtság ül az arcán. Izgatottságában könyökével törli le homlokáról az izzadságcseppeket.

Azt mondja: ő jó, becsületes magyar hazafi, emellett tanúskodik múltja, működése.

Habozva beszél, szaggatottan, nem a méltatlanság haragja tör ki szavaiban rakoncátlanul, a fölháborodás tüze nem csap fel szörnyű lángban...

A miniszterelnök hátrafordul és úgy nézi figyelmesen, aztán lassan, csendesen elfordul tőle.

Vajon mit gondolhat?

Azt-e, hogy ilyenkor a mérséklet már nem erő?

S még folyton beszél szegény Dobránszky, munkájáról, amit ír, tanítványairól, akiket nevelt, ellenségeiről, akik üldözik.

- Az itt a kérdés, írta-e a levelet vagy nem! - Kiált közbe Csernátony, aki egyetlen szerencsés megjegyzéssel gyakran hámozza ki a szóözönből a vita magját.

Azontúl aztán ez a kérdés vetődik felszínre a Ház minden oldalán, hol innen, hol onnan hangoztatják türelmetlenül:

»Írta, vagy nem írta?«

Dobránszky, mintha szándékosan kerülne az egyenes feleletet. Csak annyit mond, hogy a Csertésről kelt, Péter aláírással ellátott levelek rágalmak és hamisítások.

Új bonyodalom! Még egy drámában se lehetne frappánsabb mese.

Akik nem szeretnek embert ölni, azok szabadabban lélegzenek. Hátha mégis ártatlan!

De Ugron bátran lép újra sorompóba, s kijelenti, jót áll arról, hogy a levelek a Dobránszky saját kezű írása.

S Dobránszkynek erre nincs aztán más felelete, csakhogya leül és hallgat.

S ettől a perctől a zajos Házban egyszerre beáll a hallgatás kínos rémletessége.

Nem zúg föl kárhóztató vihar, a nagy közbeszólók sziszegő nyelve megáll, az elnök keze dermedten ereszti el a csengettyűt, s ő is hallgat.

Így hallgatagon oszlik szét a Ház, mindenki tódul kifelé némán.

Maga Dobránszky is felkel, és megy ki az ajtó felé tartó csoporttal.

Senki se szólítja meg, mint ahogy máskor sietni szokott a megtámadotthoz egész csoport, észre nem veszi senki, olyan ott, mint az árnyék... megy a nagy tömegben egyedül...

A T. HÁZBÓL [máj. 13.]

Mikor jó Csanády Sándor fölébredett reggel és felöltözik, parókáját föltévén és nadrágszóját összehúzván, bizony nem gondolta volna meg, hogy ma még ő meg fogja ríkatni az ország legelső oszlopát.

Felment az ülésre tíz óra előtt a derék öregúr, amiatt, hogy el ne mulasszon a haza ügyeiből és a jegyzőkönyvi felolvasásokból egyetlen szócskát sem, forrón itta meg a reggelijét.

S íme amint odaigyekezik, éppen üt a kálvinista anyaszentegyház tornyán, és olvassa Csanády Sándor a négy vékonyat és tíz vastagot.

- Hopp, bizony már elkéstem - s kezdte hosszabbra szedni lépéseit.

Hát, amint odaér, még ott mindenütt pusztaság, a termeket szellőzik, egy öregasszony a korridort sepi.

Csanády Sándor az öregasszonytól bokrosodott-e meg, vagy attól, hogy még nincs a Házban senki, nem tudni, de annyi bizonyos, hogy nagy fúriában előkeresett egy szolgát és ráivallt:

- Mért nincs itt senki, hé?

- Hát azért, kérem alássan, mert a fehér cédulára azt nyomatta ki a masina, hogy tizenegy órakor kezdődik az ülés.

Csanády még dühösebb lett: »Ez a fickó az én stílusomat utánozza«.

- Nem szabad annak tizenegy órakor kezdődni, mert én magam hallottam az elnök szájából pénteken, hogy tízkor lesz.

A szolga vállat vont, ha nem szabad, hát tegyen róla, ő azt se bánja.

Csanády pedig elkezdett fel s alá járni az országház előtt. Iszonyú lassan teltek a percek. Azalatt ráért elábrándozni a régi Bocskai időkön. Hej, más világ volt az akkor! Hej, Kereki, Kereki!

Így séta közben elért az utca szögletéig: hát ott csakugyan az áll a cédulán, tizenegykor tartatik az ülés.

Hallatlan ez! Hát már egy képviselőházi elnöknek sem lehet hinni. Tízet ígért, és tizenegyket vált be! No, ha ez se korrupció, hát akkor én nem vagyok Csanády Sándor!

De minthogy én Csanády Sándor vagyok, tehát ez okvetlenül korrupció. Fel is fogok ellene szólalni.

Most már mindjárt jobban telt az ideje. Mert addig az egy óráig a felszólalását komponálta, hogy minél hatásosabb legyen.

Szépen is volt az kieszelve. Tetszett neki.

Hanem olyan hatásra, aminőt tett, ő maga sem számított.

Tizenegykor végre együtt volt a Ház. Egy óra ide-oda, senki sem gondolt rá. Hiszen a nemzetek életében egy század is csak egy óra!

Aztán különben is egyébbel vannak elfoglalva a folyosókon most.

A szélsőbalok Jónás Ödönnel tréfálkoznak, hogy most már ő is muszkabaráttá lett.

A legtöbben Dobránszky után kérdezősködnek. Itt van-e? Hol van? Mit csinál?

Egy fiatal képviselő jön, aki azt mondja, hogy az ő neje ösmeri Dobránszky Olgát, együtt jártak nevelőbe.

Hiszen nem is kell neki egyéb, hogy mindjárt nevezetesség legyen. Hogy néz ki? Milyen korú? Mi vihette rá? Kár, hogy nem a feleségedet küldted fel a mai ülésre!

A temetésen járt követek adomákat beszélnek Mária Anna királynéről.

- Egyszer 1850-ben - beszéli Forgách Antal gróf - megvoltunk híva én és Chotek gróf ebédre a királyhoz, ebéd után pedig whisteztünk a királynéval. Én mindég nyerni engedtem öfelségét. Nota bene, a dolog kis pénzre ment. Chotek azonban úgy játszott, mint akárkivel mással. Midőn vége volt a játéknak egy pillanatra Ferdinand odalépve a királynéhez kérdé, melyikünk játszik jobban: »Chotek gróf - felelte a királyné - jobban játszik, de kellemetlenebbül«.

Herman Ottó merengve jár a csoportok közt, s egyre-másra szórja csípéseit a habarékok ellen.

- Vége annak a pártnak, örökre. - Mert miből kell állania egy jó pártnak, ha boldogulni akar, tessék például venni a kormánypártot. Legyenek benne pártgrófok, pártzsidók és párthordárok. Az egyesült ellenzékben eddig csak pártgrófok és pártzsidók voltak. Dolgozni, lótni-futni nem akart senki. Most már a pártzsidók is elhagyták egyenkint, az utolsó elveszett példány Chorin volt. Most már csak pártgrófjaik maradtak.

Ezalatt bent is elhelyezkednek, akik kevesen megjelentek. Nincs már semmi érdekes, kedves, ami vonzana. Csak még a Horváth Gyula javaslatai. Szentes for ever!

Az elnök csenget, Csanády megvadult ábrázattal feszeleg székén, s döfködi mogorván könyökével a padot.

Az elnök csengetés közben megpillantja a Csanády ráncos homlokát, s talán leolvassa róla háborgó gondolatait, siet tehát ő előlegesen megmagyarázni, hogy a Ház miért gyűlik össze egy órával később: A Mária Anna requiemje miatt!

Micsoda? - tombol lelkében Csanády. - Itt van ni! Most meg a témámat veszi el az elnök!

Ha ez nem visszaélés, hát akkor mi? Nem tud egyébről beszélni ilyenkor, mikor én akarom fölfedezni a mulasztását?

Föl is kel, s ropogósan megringatja csípőin a termetét előbb, s csak azután kezd hozzá viharos dorgáló hangon, mely éppen úgy hangzik, mint mikor kukoricát morzsolnak.

- Ez visszaélés - süvíti, és sas szemeit körülhordozza a Ház padjain. - Mit mondanak önök ehhez?

- Azt mondjuk, hogy »eláll!«! - Kiáltják a jobboldalról.

- Dehogyan állok, nem vagyok én önökhöz hasonló, hogy elálljak.

- Nem bizony! - csattantja rá szarkasztikusan Csernátony.

- Én nem ösmerek olyan hatalmat, ami a Háznak a határozatát a gyűlés órájára nézve a Ház tudta nélkül megmásolja.

- Hát a földindulás? - vágja oda virgonc debreceni ésszel Körösi Sándor.

A »visszaélés« szó, melyet Csanády magától is legott »mulasztás«-nak szelídített, nagyon elérzékenyítette a nemes szívű Péchy Tamást, ki éppen az ülés előtt vette egyik kedves rokonának halálhírét.

Midőn Tisza rövid védő felszólalása után ő is szólni akart, szelíd kék szemeiből kicsordultak a könnyek, s hangja szaggatottá, fuldoklóvá vált a zokogástól, majd végképp elhalt az érzékeny, ideges öregúr ajkain, és csak a könnyek csillogtak, s folytak alá arcán, és csak a zokogó zihálása hallatszott a síri csendben, mely erre a jelenetre támadt a meglepett Házban.

De csak egy szempillanatig tartott e csend. Tüstént kitört az éljen-vihar.

Az éljen kihangzott a folyosóra is. A megnyíló ajtón egymás hátán özönlöttek be a csodálkozók.

- Mi történik itt? Kinek éljeneztek? Csak nem tán Dobránszkynak?

- Az elnök sír!

Igen az elnök sír.

Még ezt se láttuk soha az országházban.

Sok fényes pálya ért itt véget. Sok ember ért itt már temetkezést.

De még könnyek eddig nem folytak.

Ezek az első könnyek!

Hát még ez is kellett hozzá, hogy annál tarkább legyen az ülésszak.

Az elnök szóhoz akar újra jutni, de megint nem bír szólni. Újra éljeneznek.

Az éljenek jó törülköző kendő könnyekre.

S valóban megható volt, amidőn az elnök mentségének tudomásulvétele jöven szóba, az egész Ház felállott, mint az erdő, s felállott maga Csanády is, a másik jó öregúr, akinek kevés híja, hogy szinte nem tört el a mécsese, s hogy ő is nem kezdett zokogni.

Hadd sírta volna végig ki magát a két öreg egy kicsiségért.

És az asszonyok a karzatokon mind előszedték a kis csipkekendőket, s egyszerre minden szép szem tele volt csillogó harmattal.

Az asszonyok megkívánták a sírást az elnöktől.

Így siratták meg a magyar parlamentben Mária Anna királynét. Anno 1884. május 12-én délelőtti 11 órakor.

Az elnök nem bírta vezetni a tanácskozást, elvonult, s átadta helyét a derék Kemény Jánosnak.

Harsogó éljenek zaja kísérte egész szobájáig, hol még azután is folytonos ovációknak volt tárgya. Tömegesen látogatták meg minden árnyalatú képviselők és a miniszterek.

Tisza Kálmán is vigasztalta:

- Ugyan minek az, minek? Látod, ha én olyan érzékeny volnék, mint te, már régen kisírtam volna mind a két szememet!

FOGY A DIÁK

- Karcolat a méltóság házból -

Értem e cím alatt, hogy megfogyott a főrendiház ellenzék derekasan, föl lehet azonban tenni, hogy csak úgy fogyott meg, mint a diák, aki a lábait nagyon aláeresztette az asztal alatt. A diák csak látszott fogyni, de az asztal alatt megvolt egész teljességében.

Az új országház építéséről szóló törvényjavaslatnak a képviselőházban történt elfogadása alkalmából, mind azzal fenyegették privátim a kormánypártot:

- Azért csak meg ne rendeljétek valahogy a téglát és meszet, mert még hátra van a főrendiház!

Rebesgették, hogy újra eljönnek az indigénák, azazhogy már haza sem mennek a lóversenyről.

Mind nem lett igaz. Rendes lefolyású ülés volt. Ami alatt nem azokat a rendes üléseket értem, mikor még tíz-tizenkét ember kongott a sárga terem padjaiban, akiket a jegyző költögetett fel szavazni, amint elszundikálnak, hanem segédcsapatok és külföldi segély nélkül való ülés volt, de a csatára való kilátás mégis több mint kétszáz főrendi tagot hozott össze dacára a melegnek, mely a teremben kiállhatatlanná tette az időzést. A karzatok is megteltek éppúgy, mint sollemnis alkalmaknál szokás. Főrangú hölgyek foglalták el az első sorszékeket, s az alsóház tagjai közül is sokan jelentek meg.

A két történelmi nevezetességű ülés óta nem volt itt ilyen nagy publikum! De hol van amannak az érdekes tarkasága? Hol van a harckész taláros papi tábor, mely zordonan ülte meg a terem másfél szekcióját? Hol vannak a proletár főurak, a kataszter grófok, papír-inggallérjaikkal, kopottas kabátokban? Csupa egyöntetű nagyúr ül egymás mellett, aki Balitzky utódaitól és Brachfeldtől került ki.

A karzati közönség csalódva néz szét az ismerős arcokon. »Nem lesz hecc!«

De még van remény. Ki tudja, hátha?

Kár, hogy az első szónok Ipolyi Arnold, ki mindjárt tönkretesz minden illúziót, mert Ipolyi hévvel pártolja a javaslatot, sőt még a gót stílt is pártfogásába veszi.

- Vége van! - döfködik egymást a karzatokon. - A papok átkeresztelkedtek már Tiszához!

Most már vége a reménynek is!

De nem még... Föláll Sztáray Antal és ellenzi a költséges országház építését, tekintettel az állam zilált pénzügyi viszonyaira, határozati javaslatot adván be, mely utasítsa a kormányt, hogy *alkalmasabb időben* nyújtson be *olcsóbb* tervet.

Élénk helyeslés zaja riadózik a jobboldalon és a középen. S e hangok után ítélve nem éppen lehetetlen, hogy az ellenzéké a többség.

A karzat bizalma újra megnövekedik. Ez a helyeslés úgy hangzik, mint forró nyári délben hűs szellő a mezőn, melytől felfrissülnek a füvek.

De a hűs szellőt legott valóságos sirokkó váltja fel. Schlauch Lőrinc prédikál kenetesen a javaslat mellett. Még egy ily szónok és haza lehet menni ebédelni: mert megvan az országház!

Széchenyi Dénes franciásan beszélt. Volt a szónoklatában egypár kedélyes és igazán szellemes fordulat. Ma ő lett volna bizonynyal a nap hőse a karzatok előtt, ha nem ül ott Andrássy Gyula gróf szinte egy beszéddel terhesen. De a jónak is elrontója a jobb!

Legőszintébb volt b. Andreánszky Gábor, a főrendiház Szalay Imréje (akiből nemsokára az alsóház Simonyi Ivánja lesz, ha lesz). Elég ügyesen beszélt s bizonyos szokatlan hangon itt e falak közt, hol az igazság is feszes ruhákba öltözködik.

Keglevich Béla gróf a címzéssel tett nagy szenzációt, eképpen szólítván a főrendiházat: »Nagy méltóságú elnök úr, főpapok és főrendek!« A méltóságos cím kihagyása nyugtalan mozgást idézett elő.

Az ülés legérdekesebb része az Andrássy beszéde. Egyikét hallottuk azoknak a friss, ötletgazdag és ízlésteljes beszédeknek, melyek Andrássyt magyar miniszterelnök korában oly szívesen hallgatott szónokká tették.

Tisza Kálmán szónoklata alatt, mely a déli szieszta után tartott, valamiféle futó forgószél kerekedett odakünn, s homokot, port fölszedvén, a magasba ragadta és odacsapta a tanácskozó terem üveglapjaira, megrázzván azokat hatalmasan.

Az öreg méltóságos urak ijedten tekintettek fel.

- Csak a szél zúg künn - mondá Tisza Kálmán egy hirtelen ötlettel -, az rázza a házak fedeleit, mintha segítségünkre jönne bizonyítani, hogy nemsokára nagyon is sürgős szükségünk lehet egy új, erősebb országházra.

Az ülés példátlanul hosszú ideig, öt órán át tartott. A karzati publikum, mely egy ideig szívesen bámulta a Fratricsevics szép testőrruháját, a Bombelles gróf tengerész tiszti uniformisát és a Haynald bíborszín talárját, sokkal előbb oszlott el, látván, hogy a kormány győzelme bizonyos. Lett is hatvan szavazattöbbsége. De hetvennégy ellenzéki szavazat mégis volt. S ez már olyan szám, hogy lehet vele valamit kezdeni.

AZ UTOLSÓ ELŐTTI ÜLÉS

A demokrácia benne van az orációkban mint flosculus, de senki se veszi komolyan. Sohase dúskáltunk jobban a címekben, mint most. Mindenkinek van valami titulusa. A kormány adakozó a címekben és találékony. Van már kormánybiztos, miniszteri biztos, legújabban »*miniszteri kirendeltség*« is támadt. Akinek tisztes ősei vannak, s elő tudja őket vezetni, »kamarás« lesz. Aki apák és anyák híján vagyon, annak meg kell elégednie a királyi tanácsossággal.

A derék becsületes választók csak elámulnak aztán otthon, mikor a tekintetes úr hazajön egy hallgatagon eltöltött országgyűlési ciklus után, s rájuk rivall, hogy ezentúl őt már nagyságotolni kell.

- Igenis, értjük a tekintetes urat.

- Mert én királyi tanácsos lettem...

- Elhisszük, teens uram.

- Hát akkor miért nem nagyságoltok?

- Már mint a tekintetes urat?

- Természetesen. A hivatal hozza magával.

- Miféle hivatal?

- Hát a királyi tanácsosság...

- Ühüm... hüm... Tessék talán jobban megmagyarázni, milyen hivatal légyen az?

- Ej, be nehézfejúek kendtek, hát nem tudják? Ha a király megakad valamiben, ezentúl tőlem kér majd tanácsot.

- De már azt nem hisszük, kérem alássan.

A királyi tanácsosokból, ha mind együvé hozná őket az ember, meg lehetne tölteni egy várost. De hát még a rendjelesekéből? Azonfelül egyre-másra osztogatják a nemesi okleveleket. Olyan eset is akadt, hogy egy régi prédikátumos nemes ember még egy másik prédikátumot is kért. A kormány megadta: isten neki, írjon hát a neve elé két falut, ha az neki örömet okoz.

A tisztelt Házban már alig-alig látni képviselőt, aki még valami egyéb is ne lenne. A »tekintetes« cím Ghyczy elnökségével letűnt végképp. Akkor is zúgolódtak már ellene, s egy tréfás mameluk arra kérte a *király háta mögött* levő minisztert, hogy neveztesse ki az egész szabadelvű pártot kollektív királyi kamarásnak. Majd meglássa, hogy az ellenzéket sprengolja vele.

De akármilyen hiúnak és cifrának alakult is át a Ház apránként, egyetlenegy tekintetes úr mégis volt benne: tekintetes Szontagh Pál úr.

Alakján, ruházatán, szavain meglátszott a tekintetes íz. Ő volt az utolsó ember, aki fényt vetett erre a címre, mely kétszáz esztendeig volt a legtiszteltebb titulus Magyarországon.

Ma aztán ő is megszűnt tekintetes lenni. Tisza Kálmán a Házban nyújtotta át neki a valóságos belső titkos tanácsosi kinevezést.

Az utolsó tekintetes úr átugrotta a holmi nagyságos és méltóságos címeket, és egyszerre »kegyelmes« úr lett.

Nem volt egy csöppet sem meghatva, amint zsebre tette »a kitüntető okmány«t, csak a nyílt kék szemeiben tűnt fel valami gunyoros fény, amint a gratulánsok tömege közt a Ház egy másik nagy tiszteletben álló alakjával, Kemény Jánossal fogott kezét, mintha mondaná:

- Minket már nem tesz nagyobbakká a király sem.

Mind a két alelnök ugyanis kis termetű, s csak azért tartanak össze olyan nagyon, hogy még kisebb Bittót lenézhessék.

Szontagh Pál feldekorálása legalább is olyan örömet okozott ma, mint néhány nap előtt Dobránszky dekolletírozása.

Szontaghot mindenki szereti, mert Szontagh is mindenkit szeret. Egyszerű, igénytelen: nemes kristálytiszt karakter, nagy műveltséggel párosult hatalmas ítélő tehetség.

»Egy ambuláns bibliotéka!« - szokták róla mondani az ellenségei.

»Egy rest zseni!« - szidják a barátai.

Ő pedig mindezzel nem sokat törődik. Csak egyért bosszankodik nagyon, ha azt mondják, hogy »rossz tarokkista«.

Szontagh Pál azokból az emberekből való, akiknek már nem lesznek folytatásai az új generációban.

Jöhetnek nagyobbak, zseniálisabbak, de tiszteletre és szeretetre méltóbbak aligha s hozzá hasonlóak pedig éppen nem.

Nem kis jelentőségű dolog, hogy egyszerű képviselő oly kitüntetésben részesült, aminő eddig Magyarországon csak az arisztokráciának és nagy méltóságokat viselt államférfiaknak jutott osztályrészüül.

Tisza Kálmánnak megvan az az érdeme, hogy társadalmi előítéletek és formák nem kötik.

Ez is egy példa rá.

S valahányszor elborult arccal olvasom, hogy így meg amúgy haldoklik a dzsentrí, jól esik elgondolnom, hogy a megyék főispáni székeiben, és az oszlopos hivatalokban sohasem ült még annyi nemesember.

Hát talán nem is haldoklik az a dzsentrí?

Vagy hogy mint a lámpa, akkor veti a legnagyobb fényt, mikor kialudni készül?

Ahogy lesz, úgy lesz, ne okoskodjunk felette.

Egy bizonyos, hogy kár Szontagh Pálban a »tekintetes úr«-ért.

Mert mint excellenciás, sokat fog ártani a demokráciának.

Megnépszerűsíti nagyurakat.

*

Különben pedig a mai ülés nem arra való volt, azon elmélkedni, ki mivé lett, hanem hogy: ki mivé lesz?

A kebleket fennen dagasztó immunitás már csak három napig tart.

Mindenki érzi a népítélet hűs szelét, mely megborzongatja testét, meglebbenti az oldalzsebét.

Még egy ülés, s aztán vége: a boldog hajlékot itt kell hagynia.

Komoran járnak-kelnek a képviselők, még egyszer bepillantanak a büfébe, a miniszteri szobába, ha nyílik, hogy milyen volt: a székek piros szövete rájuk mosolyog még egyszer, meglehet utoljára. A fülkék, folyosók megtelnek búcsúzó alakokkal:

- Mikor mégysz?

- Holnap. Hát te?

- Én is. Mikor jössz?

- Ki tudhatná azt?... Az a jövő titka!

S ez a jövőbeli titok most a választók torkában van. A sovány főrendiházi jegyző rezes kardja amint végig csörömpöl a folyosón, irigykedve nézik, hogy »ez még esztendőre is itt lesz«.

Csak Németh Alberthez nem hűtelen a jókedv. Lomhán lógazza magát erős lépteivel.

Megáll egy csoport előtt nagy komolyan, s elkeseredett arcot vágva kiált fel:

- Meguntam a szegénységet, gyerekek!

Csodálkozva néznek rá.

- Meguntam, fiúk - sóhajtja s, majdnem hogy a könnyei ki nem esnek -, fordítok a dolgomon, úr akarok lenni ezentúl...

Lekapja fejéről szürke magyaros kalapját, melyet a választásokra cserélt fel a cilinderrel, s annak a belsejéből kihull egy kortes toll, azt tűzi fel selyma mosolygással a kalapjára. Ott van rajta aranyos betűkkel: »*Éljen Tisza Kálmán, Nagyvárad képviselője*«.

A toll nemzeti szín, de a piros része gyanús téglaszínű.

Ezzel a tollal jár a folyosón, tréfálózva vidáman, annak a jelétül, hogy egy jókedvű ember mégis van.

Bent a teremben a miniszterek felelnek sorra.

Ezek az utolsó feleleteik.

Siessen, akinek még valami kérdeznivalója van, mert kérdezni aztán többé nem lehet.

De nem siet senki be. Hiába sír-rí a villamos csengettyű.

Az se sír már sokáig. Elhallgat minden. Még Lázár Ádám is leül szomorúan.

S szája becsukva csendes, az orra rendes...

A T. HÁZBÓL [máj. 20.]

(Az utolsó ülés)

[máj. 20.]

- Kongassa meg, kegyelmes uram, még egyszer azt a csöngettyűt. Aztán tegye le. Vége van!

Vegyünk még egy lélegzetet mi is; nézzünk körül utoljára, hadd lássuk, miként nézett ki ez a Ház?

Nem kell leszidni elhamarkodva. Majd évek múlva ítéljünk csak fölötte.

Én magam írtam meg napról napra a dolgait, mégsem tudom, milyennek mondjam. Mert a diéták is olyanok, mint a tudósok; meg kell kopaszodniok előbb, s csak azután jutnak be az Akadémiába.

A rossz országgyűléseket is jóvá teszik a rosszabbak.

Ki tudja, milyen fényes parlament lesz még ebből valamikor; nem kell hát vele fumigative bánni.

No, még egy tekintet ide-oda! Hadd markoljak az eltűnő alakok közé, kiknek arcán méla ünnepélyesség borong. Nincs itt most ellenzék, mamelukság, csupa szelíd bárányok ezek!

Ezek veszekedtek volna valaha? Lehetetlen az! Itt lobogtak olyan nagy lánggal a pártszenvédélyek? Álmodtuk mi ezt alkalmasint.

Hiszen itt az egész kép úgy veszi ki magát, mintha egy nagy család búcsúznék. Érzékenyen rázzák meg egymás kezét az öregek, s megjelenik a gyöngédség lágy fénye a szemekben.

Maga Tisza is búsan tekint végig mamelukjain. Gazda szeme már nem fogja hízlalni többé ezeket sem.

Szomorú hurcolkodás ez! Bent a büfében a szép Irma kisasszony hólyag darabokkal kötözi a sherrys és likőrös palackok karcsú nyakát. Ezekből már nem iszik, csak a jövő generáció.

A tanácskozóteremben meg-megcsikordulnak a kulcsok a fiók-zárakban. Azok a folyton megújuló csattanások, zörrenések azt jelentik, hogy még egyszer megnézi mindenki a fiókját, nem-e felejtett ott valamit.

Némelyik névjegyét fessegeti le a padról. Elkeseredett lélek az, aki szándékosan arra tör, hogy a képviselőségének nyoma ne maradjon.

Az elnök fekete atillában, zsinóros mentében, kardosan lépett az emelvényre.

A képviselők betódultak a folyosóról.

Most nem sajnálta a szivarját elhajítani senki sem. De nem is volt a *szivareldobásnak* az a nagy jelentősége, mint egyébkor.

Mert akár hiszi el nekem a közönség, akár nem (pedig hiheti, mert nem programbeszédben mondom), a folyosói *szivar a mértéke az emberi nagyságnak*.

Egy félig égett cigarettát például eldob az ember, ha Németh Albert beszél, s bemegy őt hallgatni. De egy félig égett britannikánál már meggondolkozik, ahhoz legalábbis Somssich kell.

Apponyi Albert már egy egész britannikát ér, amelyből csak egy szippantás esett. Hoitsy egy fél kuba, Eötvös egy fél kabanos, Tiszáért érdemes eldobni egy imént meggyújtott havannát is - de már egy bockra való ember nincs ez idő szerint.

A képviselőknek csak az arca sollemnis, az öltözetük többnyire szürke gérokk, mintha útra készen állnának: csak Tisza Lajos és Csernátony jelentek meg fehér mellényben, fekete szalonkabátban.

A padok meglehetősen népesek. Mind összejöttek, akik Budapesten vannak. Még a beteg Törs Kálmán is megérkezett a bezárásra, kinek sokan siettek gratulálni felgyógyulásához.

A mediumon nincs egyetlen lélek sem. Mindenki a megszokott helyén ül, hogy még egyszer megmelegítse. (Már ti. ő a helyet és őt a hely.)

A válás meghatottsága tükröződik minden arcon és minden szemben, csak az öreg Szitányi (klubnéven »Urunk«) ül közömbösen a székin; hisz ő csak nyaralni megy és bizonyosan visszajön.

A jegyzőkönyv felolvasása után szokás szerint egy Dobránszky-féle levélről tesz ismét az elnök jelentést; mire szokás szerint hat becsületbíró és Jónás Ödön fészkelődni kezd és Tisza Kálmán szokás szerint kicsinylőleg legyint a levegőbe kiterjesztett tenyerével, ami azt jelenti: »Mire való az?«

Szegény Dobránszky a levélírás betegségében hal el, mint ahogy az ószékely ballada Bíró Klárája a kendertilőzésban szakadt meg, s halála után is mint kísértet örökké kendert járt tilózni...

Ott künn ezalatt a »folyosó-képviselők« lesik az ünnepélyes momentumot, mikor egyszer egyenlőkké válnak a törvényhozókkal. Az öreg Pulszky jár-kél szivarozva egy rettenetes ódon, széles karimájú szalmakalapban. Figyelmezteti is Domahidy Ferenc, a szatmári főispán, hogy hát szabad-e a régiségeket ki is hozni a Múzeumból?

Hm, őszkor már a Pulszkyak is itt lesznek mind a hárman.

S mind a három a közjogi alapon lesz, de mind a három más-más párton.

S ez annál nagyobb virtus, mert *csak két párt* van tulajdonképpen. (A harmadik Pulszky pártonkívüli leszen.)

Szerencse is, hogy nincs több.

Tudniillik, hogy nincs több párt. Mert Pulszky még van, több is.

Az unalmas jelentek után, interpelláció jön, de ez már nem komoly dolog, ez már inszcenírozva van, mint a »gödi csata«.

Az ellenség fehér fátyolt tesz a sapkájára, hogy megösmerjék »ellenség« voltát. Fenyvessy kíván kérdezősködni a történelmi arcképcsarnok felől. Trefort pedig felelni kíván. Vitézi torna a forma végett, hogy még egyszer villanjanak meg a fegyverek, mielőtt hüvelyükbe tennék.

S Fenyvessy hangja nem olyan most, mint mikor Magyar János leckéztetése (mintha sást húzgálnának az ember füle mellett), hanem olyan, mint mikor a Mimikének, Ilonáknak udvarol (mintha édes szirup csepegne valamely megereszkedett bődönből).

S a Trefort felelete nem ingerült, mint máskor, hangja sem nyikorog, mint a koldus talyiga, hanem suhog, mint a papi talár.

Világos, hogy össze voltak Fenyvessyvel beszélve.

- Nosza, fiam, Fenyvessy, menjünk el azért az »éljen«-ért.

De csitt... a történelmi pillanat elérkezett.

Péchy feláll a katedrán mély csendben, komoly méltósággal. A jegyzők is felállanak.

Máskor a Ház áll, s az elnök ül, most az elnök áll s a Ház ül.

Érces, de kissé fátyolozott hangon kezdi vázolni a lefolyt három évi tevékenységet.

- Százötvenhárom törvényt hoztunk - mondja.

Komjáthy közbekiált:

- Mind rossz!

Csanády Sándor nyugtalanul mordul rá:

- Ugyan ne izélj, Béla! Még majd azt hiszik, én bántom az elnököt!

S azontúl az öreg csak integetni mer, ha valami észrevétel terem meg a fejében, pedig terem. Bütykös nagy ujját fölemeli fenyegetőleg, vagy a fejét csapja szilajon féloldalt.

De az elnök hangja most egyszerre szaggatott, reszketeg lesz. Csanády elsápad, s ijedten dugja kezeit a pad alá.

Nem ő miatta lágyul az elnök szava, hanem most emlékezik meg a halottakról.

Aggodalmasan néznek oda mindenfelől. Nem jó volna sírva zárni be az országgyűlést. Megsiratják azt úgysis még az unokáink is. (Ez nem az én gondolatom, kérem, hanem a Madarász Jenőé.)

Már-már ereszkednek le a tisztas elnöki arcon a pillák... homályosul a szem... szakadozik a hang, s biz' isten, legott eltörne megint a mécses, ha az írások közt a kezeivel ott settenkedő Rakovszky meg nem ütné valahogy véletlenül a kardját.

S amint jó Péchy Tamás hallja a kardjának víg csörömpölését, egyszerre eszébe jut, hogy ő férfi. Erőssé izmosodnak ajkán a szavak, s olyan hatalmas öblös hangon zárja be a parlamentet, hogy szinte a kulcs reszelős nyikorgását hallani az országház kapuján.

Feldörg az éljen királyra, királynéra és a hazára, s hogy pap se hiányozzék a szertartásnál, Latinovics Gábor az elnök egészségére mond egy toasztot.

- Hol a poharam? - motyogja szórakozottan Kállay János, és éljenez lelkesen az egész Ház.

Hanem ha már annyiban van is, hát Madarász mégsem hagyhatja szó nélkül a világ folyását. A trónbeszédet holnap mondja el a király, és azt holnapután íziben be kell vezetni a Ház jegyzőkönyvébe, nehogy azalatt, míg az Ház összejön, elhányja a beszédet otthon az udvari cselédség. Hát még egy ülés kellene erre nézve.

Zaj zajlik fel a baloldalon. Az utolsó zaj. Az elnök csengetett. S ez az utolsó csengetése.

Tisza áll fel, s azt mondja, hogy miután a király holnap így fog szólani: »Ezennel berekesztem az országgyűlést«, bajos volna embert kapni, aki holnapután megint kirekesztené az országgyűlést.

Erre aztán minden ember azt találta: »Tiszának igaza van«.

Az övé volt az utolsó szó, s még azonfelül neki volt igaza.

A parlamenti sikerek poharából még az alján levő legislegutolsó csöppet is Tisza itta meg.

Most már mehetünk haza!

Péchy megint felállt, de úgy, hogy már vissza se üljön többé.

- Minden jót kívánok, az ülést bezárom.

Meglebbentek az elnöki szék függönyei, a jegyzők leugráltak helyeikről, a képviselők zsibogva, nagy robajjal csörtettek az elnökhöz, száz meg száz kéz nyúlt feléje elbúcsúzni. Mikor az elnök keze már úgy megizzadt, hogy csuromvíz lett, akkor az egymás kezét szorongatták kifelé tolongva a tágra nyitott ajtókon. Habaréki ujj, szélsőbaloldali tenyér és kormánypárti marok nyúlt vegyesen össze-vissza erre is, arra is. Még azt se nézte senki, kitől búcsúzik: csak úgy önkéntelenül csapódott kéz a kézhez.

A folyosóra teli kévékben szórta a nap fényét, s ezek a táncoló arany vásznak olyan bántók voltak ezekhez az érzékeny búcsújelenetekhez...

- No bizony - mondá vigasztalón Ernuszt Kelemen. - Hiszen nem válunk mi el. Csak a falak közül kimegyünk a gyepre, hogy ott újból verekedjünk egymással.

Hiszen éppen az a gyep... az a gyep... Könnyen a fűbe harap ott az ember!

Bánatos melankóliával ballagtak kifelé a szolgák búcsú hajlongásai közt.

Mészáros Nándor levette a tulajdon fogasáról a kalapját, és felsóhajtott. Ez volt az utolsó törvényhozói funkciója.

Csak Herman verte vígan a mellét, megfenyegetve öklével a világot, amint a kapun kiért:

- »Csak merjen most engem valaki nagyságos úrnak szólítani!«

- Szervusz, »egyén« - kiálta visontai Kováchra Ivády Béla.

Majd megszűnt az az élénk zsvaj is.

Az érdekes exképviselők lassankint elszéledtek a foyér-ba.

Az utolsó láb is elcsoszogott: az Urbanovszkyé.

- A csend kezdte magát installálni a most már háborítatlan birodalmába.

Csak a büfében hallatszott még beszélgetés nesze.

Odescalchy Gyula van még ott.

Mindent bepakolt már a t. Ház Irmája. Csak egyetlen szem pogácsa maradt meg egy porcelán tányéron.

- No, még ezt megeszem - mondá a herceg -, s kétfelé törte.

A pogácsa kemény volt, de azért nem panaszkodott miatta. Mikor az utolsó falatot is lenyelte, azzal aztán teljesen be lett fejezve az 1881-iki országgyűlés.

Vége

Scarron

1883

FÜGGELÉK

A JELÖLTEK

Ez az az idő, amikor magasabb rang a jelölt, mint a képviselő. Mert vannak képviselők, akik utoljára vannak. Igaz, hogy jelöltek is vannak, akik sohase lesznek, de legalább a reménység hevíti kebleiket.

Érdekes hallani az egyes kifakadásokat, aperçuket a folyosókon. Kár, hogy nem az önök Scarronja írja le ezeket.

Mindamellet megpróbálok magam is följegyezni néhányat.

Egy Pest megyei képviselőtől kérdezik, aki mint lovagias párbaj-szekundáns szerzett országos nevet.

- Hallom, hogy föl sem lépsz többé.

- Nem én ebben a ciklusban.

- Nem akar talán a kerületed?

- Dehogynem. Az egész kerület utánam jár.

- Nos, eszerint te nem akarsz?

- Dehogynem! Én is akarok. De szándékosan keresek nekik idegen jelöltet erre a három évre, egy szegény frátert, csak találnék valahol alkalmat.

- Nem értem.

- Pedig világos! Hadd koplalják ki magukat egy kicsit. Három év múlva aztán *olcsóbbak* lesznek velem szemben. Így, ahogy most van, meg nem bírom.

*

Egy tekintélyes tótvidéki képviselő megszólítja a folyosón Sporzon Ernőt:

- Egy panaszos levelet kaptam - mondja -, hogy ott Árvában egy képviselő járt, azzal ámította a népet, miszerint a kormány elengedi az adókat, ha őreá szavaznak. Nem tudod, kérlek, ki lehet az? Kormánypárti kisbirtokos, tótosan beszél...

- Az bizonyosan *Zsámbokrét* - mondja rá Sporzon nyomatékkal.

De a kutató korifeus még nem biztos benne, s amint átmegy a korridoron, ott éppen szembe jön rá *Zsámbokrét*:

- Megállj csak, kérlek alássan, egy szóra. Panaszos levelet kaptam egy képviselő ellen, aki rosszul viseli magát Árvában, de a nevét nem írják ki. Kormánypárti, kisbirtokos, tótosan beszél...

- Az bizonyosan Sporzon - mondja rá *Zsámbokrét* nyomatékkal.

*

Egy alföldi tiszta paraszt kerületbe egy fiatalembert küldött le a függetlenségi párt bizottsága, miután jelöltet kértek maguknak.

A jelöltke egy nappal előbb utazott le, mint ahogy a programbeszéd megtartását kitűzte. Az az egy nap arra volt jó, hogy addig kiösmerje a helyzetet, a hangulatot, s tanácskozzék a főemberekkel, mit mondjon, mit hallgasson el. Mindenütt a következő tanácsot kapta:

- Hát csak arra kérjük az urat, mondja ki a programbeszédjében hogy nem szereti a zsidót. A többi aztán mellékes. De ezt itt meg kell mondani, mert mi sem szeretjük.

- Értem - mondá a fiatalember és egy olyan antiszemita orációt vágott ki másnap, hogy szikrázott benne a gyűlölet, a hév és tűz.

A beszédet meghallgatták, meg is éljeneztek itt-ott, szépen kikísérték a jelöltet a vasútra, és azután azt írták a pártnak, hogy »nagyon éretlen ember az még, sok bolondot összebeszél, küldjön nekik a párt más embert«.

A párt hát leküldött más embert. Annak is azt tanácsolták, mikor lejött:

- Tegye bele az úr a programbeszédjébe, hogy nem szereti a zsidót, az ott legyen, mert mi se szeretjük. Hanem azt előre megmondjuk, hogy többet aztán ne mondjon, mert a léha szószátyárságnak nem vagyunk emberei. Nem akarjuk mi, hogy a zsidót bántsa, hanem csak azt, hogy ne szeresse.

Ilyen a magyar antiszemitizmus.

1884 CIKKEK, TÁRCÁK

ÖREG MESE ÚJ KÖNTÖSBEN

Jól vannak ezek az öreg mesék kigondolva.

Az az ő erejük, hogy mindég újra előjönnek, mint a virágok, ha meghervadnak ősszel, eltemeti őket a hó, emberi csizmák eltapossák, de tavaszkor ismét itt vannak friss ruhában.

Új virágoknak kell-e ezeket tartani, vagy csak ugyanazoknak?

Az öreg Weisz B. F.-en kell kezdenem. Bizony öreg, olyan öreg, tapasztalt, annyira kiismerte már az embereket, hogy csak a gyerekekkel tart. Azok közt érzi jól magát, azokat tanítja öreg embereknek lenni. Takarékpénztárakat csinál nekik, wertheimkasszák szeretete után ereszti az ő fiatal eszüket. Nemrég pedig tombolát rendezett nekik a Margitszigeten.

No, már azt magam is megnézem, gondoltam. A tombola igen jól sikerült. Annyi gyerek volt ott, hogy szörnyűség. Nem mindenki azt nyerte, amit óhajtott, de azért majd mindenki nyert valamit. Még olyanok is, akik nem akartak nyerni semmit.

Nevezetesen a sors úgy akarta, hogy a tombolázók közt a szerencse rámosolygott egy a szigeten tartózkodó barátomra is, kihez elég durcás volt e nyáron. Kibukott a képviselőségből.

Egy gyöngyös, csillogó olvasójegyet nyert, melyre tündöklő betűkkel volt kihímezve »Eddig!«

»Meddig? - kérde a báró önmagával töprengve. - Nekem szól ez? Eddig! És nem tovább? Ezer ördög és pokol, ez nem nekem szól!«...

Körülnézett, hogy kinek adja oda a szép olvasójegyet.

Ezalatt újra az ő jegyét húzták ki: egy fogpiszkálót nyert.

»Mit? Én piszkáljam a fogamat? Még én nem voltam annyi ideig mameluk; átkozott fátum, ne incselkedj velem!«

Semmi ismerőse sem volt a közelben, akinek odaadhassa, pedig ezalatt megint nyert egy parfümdobozt.

Szerencséjére éppen akkor szólítja meg a virágáros gyerek:

- Tessék rózsát venni... tessék virágot venni.

A jó régi Pesten leánykák árulták hajdan a virágokat kis kézi kosárkáiban, de most már azokból is kifogytunk, a kisleányok maguk is virágoknak állnak be, és hamarabb elfonnyadnak, mint ezek, amiket most kisfiúk cipelnek szerte nagy kiáltozásokkal.

Rongyos egy kölyök, csupa cafatokban lóg róla a ruha, vézna sápadt arca van, s a nyaka olyan piszkos, hogy tán azon természeti gazdája a rezedákat...

- Ni, te kölyök, hogy hívnak?...

- Burkus János.

- Nyújtsd ide a kezedet, boldoggá teszek. Add oda ezt az olvasójegyet s e másik csecsebecsét a legszebb leánykának, akit itt látsz. De jól megnézd, melyik a legszebb. Ha eltalálsz, két hatost kapsz, ha el nem találod, akkor is kapsz egy hátbaütést.

A kis Burkus János szomorúan elmosolyodott, és csak a boglyas fejével intett igent, hogy elvállalja a megbízatást.

- No, lódulj hát gyorsan, de előbb nézz körül az egész szigeten.

- Az egész szigeten? - kérde halkan, félénken. - Annak adhatom, akinek akarom?

- Akit a legszebbnek te találsz, legyen az öregasszony vagy gyermekleány.

A fickó szemei bámészan tapadtak a doboz papírcsipkéire, a különböző színű üvegek pompáján és az olvasójegy ragyogó gyöngyein sávóvan futkározott tekintete. Óvatosan, majd remegve tartotta kezében a tárgyakat, mintha a világ valamennyi kincse rá volna bízva.

Lassan, méltóságosan indult meg a rengeteg asztal között, hol csupa nők és gyermekleánykák ültek. Műértő arccal nézett meg itt-ott egyet, s mi, akik messziről vigyáztuk, láttuk a habozást arcán... de csakhamar újra összeszedte magát, és tovább indult, olyan testhordozással, mintha ő lenne a szarajevói polgármester.

Természetesen nem tűnt fel senkinek. Ki ügyelne rá, a boldogtalanra? Hiszen ott őgyeleg már egész délután.

Ment, ment, el is vészett a szemünk előtt... sehogys bírtunk ráakadni. Figyelmünk végre is másra fordult, egészen elfelejtettük a kis bolyongó Párist, aki az aranyalmát viszi...

Végre jó másfél óra múlva megpillantottam a fiút. Két szaladó lánykára vár, hogy azokat szembe nézhesse... A tárgyak még most is a kezében vannak. A lányok hozzá érnek, megnézi az imposztor, és tovább megy tárgyaival, mint a bolygó zsidó.

- Hopp, te gazember, hát még most se találsz meg a legszebbet?...

- Nem még, uram...

- De már gondolkozol fölötte?

- Gondolkozom...

- Ne sokat teketóriázz, csak bátran, hiszen azt könnyű eldönteni, ki tetszik neked a legjobban.

Újra elsompolyodott, de nem sok idő múlva visszajött vigyorogva a tárgyak nélkül.

- No? Odaadtad?

- Oda!

- Gyere, mutasd meg, kinek adtad. Aló, előre!

Egy hosszú gyeptáblán keresztül vitt, ott egy tót asszony öntözte a közbüleső virággruppot. A közeli nyírfá alatt az asszony nagykendőjén egy kis ötéves leányka ült. Pufók arcocskája volt, s lenfőhő haja rendetlenül környezte... Mezítelen vörös lábaival vígan rugdalta a füveket, amint hanyatt fekvő nézte magát a mi parfümdobozunk belső tükörtábláscáján.

- Hát ennek adtad a tárgyakat, te akasztófárávaló, ez a legszebb leány a szigeten? Veszed el tőle mindjárt, mert agyonütlek...

Burkus János szomorúan közeledett a leánykához, mint a halálraítelt.

- Anka, édes Anka, add vissza a cífraságokat az uraknak. Add ide hamar, no, ne sírj hát, kis testvérkém, ne sírj... látod vissza akarják... Ne félj semmit, azért mégis te vagy a legszebb!

A síró leánygyermek kék szemeiben ezekre a szavakra előcsillant a mosoly, s pufók piros arcán két kedves gödröcske támadt.

- Hadd a leánykát, Burkus Jankó - mondá a barátom. - Hát mért nem mondtad, hogy a testvéred, akkor mindjárt belátjuk, hogy a te szíved őhöz vonsz. Ne, itt a te két hatosod... derék fiú vagy.

Erre előcammogott a gyermekek anyja, az öntözgető tót asszony is, s meglátván a csecsebecséket a leánykánál, figyelmesen megnézte, s aztán így szólt:

- Különös szép dolgok! Nem volna kedvük az uraknak, hogy megvegyék?

A CSÖRGŐ KORSÓK

- Jön a Miska!

Négy-öt nap óta írók és művészek ezzel az újsággal biztatják egymást: »a Miska jön«.

Mert lehet Munkácsy maestro odakünn, akinek nevét úgy ejtik ki egzaltált bámulói, hogy körül van rakva elől-hátul jelzőkkel, dicsőítésekkel, de idehaza ebben a mi körünkben ő csak »Miska«. És meglehet, azért szeret hazajárni olyan mesziről, hogy egy-két napig Miska lehessen. Ilyen meleg titulust nem adhatnak neki idegen földön.

Rossz hírek érkeztek felőle egész télen és tavaszon. Francia újságok kürtölik, hogy monsieur M. Munkácsy egészségi állapota kedvezőtlen; hogy az orvosok nagymérvű hátgerinc bajról s ideggyöngeségről sutognak stb.

De hát ez mind olyan hidegen van ott leírva. Más az, egészen más, mikor mi itt meghányjuk-vetjük élőszoval, felhős homlokkal: »Nem szeretem ezt a Miska dolgát«. Oh be el van ebben mondván minden...

Ám hogy most híre esik jövetelének, hogy ilyen nagy útra indult, ez sokakat megnyugtat. Talán mégsem olyan nagyon beteg? Hiszen akkor nem jönne ide!

De én nem reménykedem olyan könnyen.

Hisz mikor én beteg voltam fiatal koromban messze a szülői háztól, idegen helyen, mindig hazavágytam. S még most is azt hiszem, valahányszor bajom van, ha lázban fekszem, hogy ha a fejemet lehajthatnám az édesanyám vánkosára (cseresznyesín selyem mosolygott ki a csipke paszomántján át), ha elnézhetném azt a nagy vaskályhát az ágy végében, azokkal a szaladó lovakkal, ha gyöngén besütne a kiscsoltói nap, csak olyan vékonyan a zsalu bordáin keresztül, amennyire édesanyám rám eresztené: menten meggyógyulnék.

Jól teszi a Miska, hogy hazajön.

Több év előtt láttam utolszor Szegeden, ahova elhozta magával Gouzient, Laurençon képviselőt is mint olyanokat, akik sokat fáradtak a Párizsban rendezett szegedi ünnepélyekben.

Ő volt a magyarázójuk útközben. Amennyi dicsőséget az miránk kent, ha csak félig elhitték is a társai, nagyon meg kellett szeretniök az országunkat.

Meg is szerették, de egyet-mást mégsem találtak kielégítőnek. S azt nem is hallgatták el Munkácsy előtt. Kivált az emberek modorával nem voltak megelégedve.

- Minden szép, minden jó, de látod, az emberek mégis furcsák előttünk. Sehogy se tudják magukat úgy viselni, hogy az embert kacagásra ne ingereljék.

No iszen látni kellett volna, mint gyulladozott erre a mi Miskánk, nagy fehér arca olyan piros lett, mint a szegedi paprika, még a húsos kezei is belevörösödtek, amint odacsapkodta a vendéglő asztalához.

Másnap délelőtt is folyvást ezen zsörtölődék, s amint kimentek sollemnis módon az egész szenátus és a polgármester kíséretében megtekinteni a hajléktalan várost, rendre oda vezetgette társaihoz a legszebb, legelegánsabb kinézésű, legméltóságosabb magatartású szenátorokat, de csak mind furcsának találták azokat az ő nagy, de nehézkes tiszteletudásukkal, a sima, izgékony francia urak.

Hát amint mennek, mendegélnek a kietlen utcákon, egyszer csak megpillant Gouzien egy kis fazekas boltot, virágos kancsók, öblös lábasok, izmos tepsik, füles tányérok, karcsú nyakú korsók ki voltak rakva a bolt elé.

Gouzien hideg maradt, mikor a szádfalat mutogatták nekik, mikor lefestették a hatalmas elementum haragját és rombolását, nem érdekelték a vízkádó zsilipek sem, hanem a fazekak megbüvöltek. Kár, hogy nincs ott a készítőjük, Csizik István uram, hadd örülne a lelke, amint a francia úr odarohant és bámulta a sajátos csőrű madarakat, az ékes tulipánokat rajtok.

- Ilyeneket rajzoltam én valamikor - mondá Munkácsy, s ő is édesen merengett rajtok.

Gouzien fölkapott egy kis korsót, meglóbázta, s íme csodák csodája, a korsó csörögni kezdett odabent.

Látni kellett volna azt a nagy örömet, amit a csörgés okozott. A kurta hajú Laurençon fölvelt egy másik korsót. Az is csörgött. A két férfiú versenyt csörögtette, taktusra, s a taktus befolyása alatt mind a ketten táncra kerekedének ott az utcán.

A komoly városi tanácsosok összenéztek.

- Sógor - mondá az egyik szenátor, megrántva a másik ünnepi dókáját -, igazán követ az az úr?

- Azt mondják!

- No, bánom én, sógor, ha maga a francia király is, hanem már egy szegedi szenátor mégse lehet ilyen helytt *dísz deputáció*.

Szenátor uraimék mind elkullogtak onnan valami ürügy alatt. Mert hiába no, nem engedi a város méltósága. Még az a szelíd bárány is, mely a Szeged címerében van, megröstellené magát ilyen bolondériákra.

- Látjátok - szólta aztán a francia uraknak megmagyarázva a helyzetet -, eltáncoltátok a becsületet. Mi nektek vagyunk furcsák, ti meg nekünk vagytok furcsák. Az egész szenátus hazafutott a modorotokat nevetni.

Amit ott pauzálának hát (talán jó ösztöne súgta meg), jön kifelé a »Három Harcsa« korcsmából Csizik István, s látván a csődülést a fazekai tájékán, ahelyett hogy megörülne, rosszat kezd sejteni, s ugyancsak szedegette a pókos lábát...

- Mi már ez, no? - mondá fitymálva. - Nem duda az, hogy táncoljanak mellette... Az én fazekaimmal ne csináljanak komédiát az urak!

Odanéz Munkácsy Mihály és elkiáltja magát:

- Te vagy, Csizik Pista... Hollá, öreg! Hát rám ösmersz-e még?

Csizik uram rábámult, elkezdte a ráncos homlokát dörzsölni, s egyszerre elrikkantotta magát.

- Nini, a Miska...

- Persze, hogy a Miska. Gyere no, idebb, ne bámulj, ölelj meg, öreg cimbora...

Azután felénk fordult:

- Együtt voltunk asztaloslegények egy gazdánál... Az ördögbe is, azért voltak nekem olyan ismerősök ezek a tulipánok a cserepeiden. De mondd csak, miképp lett tebelőled fazekas?

- Egy özvegy fazekasnét vettem el. Beleházasodtam ezekbe a fazekakba. Hát most velők vagyok. Megszoktam őket. A tulipánokat éppen úgy rájuk lehet festeni, mint a ládákra... És te hogy vagy, pajtás? Remélem saját üzleted van?

S nyugtalan tekintettel futotta be a Munkácsy kockás nadrágját, lakkcipőjét és sima cilinderkalapját.

Miska a karjára fűzte régi pajtását:

- Hja, én bizony piktor vagyok, szobaképeket festek...

- Hát az is jó - felelte Csizik István. - Ámbátor tudod, a fazék kell a házhoz, képre pedig csak akkor jut, ha telik.

A művészt megnevettette ez a diskurzus, de ő sem állta, hogy el ne dicsekedjék a szerencséjével, elmondva, hogy háza van Párizsban, nagy úri asszony felesége... és hogy a képeit milyen áron veszik.

Csizik István uram közönyösen hallgatta mindezeket, s csak annyit jegyzett meg a végén mélabúsan

- Van benne valami, komám, ha az ember jobban meggondolja. Arra én is gondoltam, hogy a szobakép jobb mesterség. Mert látod a te képed mégiscsak kép marad, akárkinek adod el... De ezek a bolond korszok könnyen törnek, s velők együtt vége van a tulipánjaimnak is.

A toronyban éppen megkondult a déli harangszó...

- Forduljunk vissza uraim! Dejeuner-re a főispánhoz vagyunk hivatalosak.

- Mentsetek ki, kérlek, engem - monda Munkácsy. - Én az én Istók pajtásomnál ebédelek...

KIRÁLYLÁTOGATÁSOK A VIDÉKEN

Ha én király volnék, mindég a vidéken járkálnék, kisvárosokban, falvakban; ott jobban tudják megbecsülni és szeretni a királyokat.

Hogy a régibb királyok is rájöttek már erre, mutatja az ős diétákon hozott törvény, hogy a királynak ne legyen szabad összes udvari népeivel a nemesek házába szállni, s azokat ott kipusztítani. Ha enni akarnak öfelségeik, hát hozzanak magokkal!

A törvény, ha elavult is, ért valamit, mert most már a legtöbbször magával viszi a konyháját is a király, pedig beh szívesen főzne neki minden magyar asszony.

Hát még Aradon, a »szép asszonyok városában«!

Sokszor járt már Magyarországon öfelsége jó időben, rossz időben, de mindég szívesen látták. Gyönyörűség elnézni ilyenkor, miképp változik át egy kisváros. Milyen élénkség, zaj az utcákon. Itt Budapesten *látszatja* sincs, Bécsben még kevésbé a király jelenlétének, a kisvárosokban ellenben egyszerre ragyogásra fordul minden. Díszmenték kényeskednek a férfiak vállán, kordován csizmák csikorognak a városon végig, kardok zörögnek, sarkantyúk csörögnek, kócsagtollak rengnek szerte.

Hogy restelkednek ilyenkor a hadnagyok, akik lenézték máskor a civilt, amiért nem ruházkodhatnak csinosabban, s miképp irigylik a generálisok, hogy nem lehetnek megyei aljegyzők!

És a házakon egyre lengeti a szél a tömérdek zászlót, hogy soha az embernek az eszéből ki ne menjen a király... amíg ott van.

Olyan nagy dolog a vidéken királynak lenni!

De hát ez is, az is elmúlik.

Az egésznek az lesz a vége, hogy egy csomó rendjelet osztanak ki, amerre a király járt, hogy nyoma maradjon.

Lassankint azt is elfelejtik az emberek. Azok, akiket kegyesen megszólított, egy darabig fölfölemlegetik, »mit mondott nekem őfelsége és én mit feleltem erre«, (de már ennek a fele se igaz), a városi számadásokban marad a királylátogatás nyoma legtovább, hogy mennyi volt a parádé-költség (de már ennek a fele legalább is igaz).

A komoly célok, amiért a király itt és ott járt, szintén feledésbe mennek, hanem ami soha el nem múlik, mindig meglesz, szájról szájra kering, s ha elfelejtik, újra kiássák: azok a bőven termő király-anekdoták.

Ezek a derült sugarak, amikből a nép a király képét összeállítja és soha szem elől el nem veszi.

Ezekből említsünk meg néhányat.

Mikor őfelsége 1856-ban Nógrádban járt, egy palóc paraszt odatolakodott Ludányban, ahol lovat váltottak, a kocsijához, s egy instanciát nyújtott át.

- A mérnök ellenem van, fölséges uram. El akarja a földemet venni...

- Majd intézkedem, jó ember - mondá őfelsége szelíden -, csak menjen nyugodtan haza.

- Köszönöm alássan, - felelte a paraszt, és távozott, mert a zsandárok is tuszkolták el, de kisvártatva visszafordulván, visszaszól a császárhoz kérdőleg:

- Oszteg ha mégis a földemre jönne, szabad-e beleszúrnom a vasvillát?

Rimaszombatban egy Szentmiklóssy nevű földesúrtól, aki akkorában az »elkeseredett hazafiak«-hoz tartozott, futólag kérdé:

- Mi hír itt önöknél?

Szentmiklóssy vállat vont, s csak azután felelte vontatottan:

- Szedik az adót, felséges uram, mindenfelé.

Akkor ezek az adomák voltak kelendők. Ezek közt a legelterjedtebb a császárnak ajándékozott klenóci sajtáról, hogy miképp kell megenni.

Olyanok voltak az idők hiába, hála az istennek, hogy elmúltak.

Akkor őfelsége *idenézett*, ha jött valahová, ma már csak *szétnéz*, ha megy valahová. Az akkor fiatal császárból a legszeretettebb magyar király lett. A gödöllői paraszt, ha a fölvert út porából kibontakozó lovasokat lát, már le sem teszi a kaszáját bámultában, hanem csak úgy közönséges beszédképpen mondja: »Úgy nézem, a királyék megint itthon vannak«.

Nem is terem többé olyan anekdota, mint azelőtt, csupa merő szeretet ezeknek a töve, és egyetlen egynek sem szúrós a hajtása.

A királynét »tekintetes asszony«-nak szólítja valami golyhó Gödöllőn. A verseyházi paraszt, akivel a király szoba áll, azt kérdi, igaz-e, hogy a fiatal királyfi megházasodik? De most már, fölséges uram - tanácsolja nagy tisztességtudással -, ki kellene ám adni a jussát is, amiképp a szadai jegyző úr tette a fiával, hogy a tejbe is legyen mit aprítani.

Legkitűnőbbek azok a naivitások, amelyek a király vagyoni állapotára születnek a magyar népnél.

Mikor a porosz-osztrák háború volt, az a bolondos hit terjedt el, hogy a király átíratta Magyarországot a feleségére. Most már nem viheti el a burkus.

Tavaly Szegeden meglátták az ebédre hivatalos parasztok, hogy őfelsége fekete rozskenyeret eszik.

Lett is mindjárt szomorú híre a tanyákon. Úgy kiköltekezett őfelsége Szeged építésénél, hogy a kenyérben is már csak a feketére telik neki.

Kedélye melegét sokszor elárulta itt.

Egy iskolás fiúnak, ki már akkor jött lihegve a fiúkból alakult dísz-sorhoz, mikor a király távozóban vala, megsimogatta a fejét:

- No, ne félj, nem késtél még el. A királyt még megláthattad!

Amint a könyvtárakban beírta nevét a vendégekönyvbe, mosolyogva jegyzé meg:

- Sok jobb írást láttam már ennél ma a fiúk irkáiban.

Aradról még el sem távozott, máris van adoma.

A múlt héten a városházat rendezték be számára nagy pompával. Az emberek processzióként jártak nézegetni a berendezést, úgyhogy a tanács jónak látta egy táblácskára kiíratni a termekben: »*Semmihez hozzányúlni nem szabad*«.

Mikor őfelsége tegnap odaérkezett, s beszállt a termekbe, az egyik táblácskát véletlenségből ott hagyták a falon, őfelsége csakhamar megpillantotta azt, s kedélyesen jegyzé meg a polgármesternek:

- Igen szép szállás, de *ilyen föltétel mellett* nagyon nehéz lesz benne meglakni.

Ez még csak az első fecske Aradon, de bizonyos, hogy folytatása következik.

RÉGI ÉS ÚJ NEMESEK

Ha van valami, ami ha megmozdul, sehol se végződik: az az *újítás*. Nyugtalan eszű emberek hömpölygetnék magukkal a világot, ha lehetne.

Még addig csak csendesén szíveli az ember, még a zsebére megy; papirosból csinálnak disznóbőrt, porcelánból csontot, kőporból lisztet...

Hanem mikor az újítók behatolnak az ember benső világába, s ott is fel akarnak forgatni mindent, hogy a rút legyen szép, a hiba váljék erénnyé, s a nevetséges tekintessék fönségesnek, az már nem újítás, hanem abszurdum.

Görgeyt bizonyára sokan nem tartják árulónak, sok vitéz honvédet hallottam kigyúlt arccal beszélni a vezérről, lelkesedéssel a csatáiról, szelíd kímélettel leoldott kardjáról, hanem az már mégis arra mutat, hogy az emberi ész olyan, mint a papiros sárkány, ha a spárgája elszakad, hogy akadnak, akik még nem is egészen negyven év múlva már hőst akarnának belőle faragni.

Hős ő, mondják, azért, mert megmentette sok embernek az életét, akik mind meghaltak volna, ha megütközik.

Jól van, de hát mi akkor Zrínyi Miklós? Aki elvesztette sok ember életét, akik mind megéltek volna, ha meg nem ütközik.

Ha ez hős, akkor Zrínyi Miklós egy gonosztevő.

...Tépjétek össze, urak, a történelmet! S kezdünk egészen más világot!

A forró agyak nem pihennek... (Engem itt csak az vigasztal, hogy a föld is termel néha fölösleges növényeket, dudvákat és bolondgombákat.) Megint van egy új kérdés, aminek amaz iker-testvére, felmerült a lapokban, tehát bizonytalanság az elmékben is, hogy nini, hiszen az új nemesek is megérnek annyit, mint a régiek. Sőt ha jobban meggondoljuk, hát az új nemesek még többet is érnek.

Ilyen jobban gondolta meg egyik nagy napilapunk vezércikkezője, és kisütötte, hogy a régi nemesi családok ősei közül nem egy volt rabló, s általában sokan jutottak piszkosabb módon a kutyabőrhez, mint a mások. Kár ennél fogva a mai nemesekre gúnyolódni. (Hm, talán megfordítva volna jogosabb?)

Hát jó volt ezt is megolvasni.

Legalább tudjuk most már, hogy van valami olyan is, amit még irigyelnek a nemességtől (mikor már semmije sincs), s hogy az az ő »régik« volta. Az, amit pénzzel nem lehet megszerezni, az, amit a király se adhat.

*

Egy ismerősöm, akinek a neve Kovács Ábrahám, folyamodott egy alapítványi helyre. A keresztnéve gyanút keltett, nem vették be. Egy futólagos barátja, aki az ügyét szorgalmazta odafele Bécst, udvariasan értésére adta, hogy a neve nem volt elegendő.

Mit tegyek én már most hát a nevemmel?

Megpróbálta, odaírta a két predikátumát is. Most már csak elegendő lesz. Éppen két tömött sor volt összesen.

A bécsi protektor azonban visszaírta, hogy még most sem egészen kielégítő a neve.

Fogta hát magát s alájegyezte: Kovács Ábrahám »*Ex Anno 1529*«.

És rögtön megkapta az alapítványi helyet.

Mi pedig nagyon nevettük akkor azt a dolgot, hogy milyen bolond emberek vannak még a világon...

Hanem most már még jobban lehet nevetni.

Mikor az új nemesek akarnak különbek lenni a régieknél.

*

A magyar nemesség sohasem volt exkluzív kaszt. Mindég fölvette maga közé a nem nemesi osztály kiváló tagjait, s ezekkel újra meg újra mintegy fölfrissült. Nem börzespekulánsok, de a vidékek tekintélyes becsületes emberei, kik egyben-másban kiváltak, emeltettek régente nemesekké, s donációkat nyertek. Nagy parádéval járt az akkor, nem suttyomban, mint most. Az ember ma a hivatalos lapban olvas egy-egy megpredikátumozott nevet, és felsóhajt utána: »istenem, mi lesz a világból!« Ceremoniával történt a nemessé iktatás, az egész környék összegyűlt mintegy példaképpen: »íme nézzétek, mi a becsületes élet jutalma«.

Ma ugyancsak kevés történik ilyen, de ha történik, bizony senki sem haragszik meg érte. Nem gúnyolják Dóczi Lajost vagy Munkácsy Mihályt, hogy nemességre emeltettek.

De igenis gúnyolják a nagy részt és méltán.

Mert azt tartom én, hogy még azok a nemesek is nemesebbek lehettek, akik csak rablólovagok voltak, vagy még azok is, kiket Apafi Mihály uram *ebéd után* tett azokká, mikor kihajolván a palotája ablakaiból, madárfogó kedvében minden arramenő cívist, jámbor talyigást, csatlóst megnemesített, mint a maiak, kik folyamodnak, járnak-kelnek, szemtelenkednek a miniszteri grácia után, mely aztán nemhogy megnemesítené, de megcégérezi őket.

Tisztelet a kivételeknek - de nézzük, nagyrészt kikből válik az új nemesség?

Talán az intelligenciából?

Éppen nem emlékszünk, hogy az ügyvédi, orvosi vagy a mérnöki karból valaki nemessé lett volna a legközelebbi évtized alatt! A személy haláláig tartó királyi tanácsosságnál többre ritkán viszi az intelligencia. Hanem a pénzspekulánsok, a zsebelő börzelovagok kedvelték meg a kutyabőrt. Azok elég ügyesek, kijárják maguknak.

Emlékszem, a zsélyi levéltárban olvastam egy panaszt, hogy I. Ferenc felvidéki útjában két, kocsisa mellett lovagló Ambrózy ikertestvért azért emelt nemesi rangra, mivel feltűnően hasonlítván egymáshoz, nekie nagyon megtetszettek. »Hova lesznek - úgymond - a nemesi virtusok, ha immár az ábrázatok szerint becsülik meg jobbágyaikat a királyok?«

És emlékszem, hogy Wenckheim belügyministersége alatt egy olyan ember nemessé tétele jelent meg a Hivatalos Közlönyben »polgári érdemek elismeréseül«, aki a dátum napján éppen vizsgálati fogságban volt csalás miatt.

De panaszt emiatt nem olvastam: mindössze néhány gúnyos megjegyzést az ellenzéki újságokban.

Nem is arra való idő ez most, hogy a nemességet bolygassa az ember. Nem bánjuk már mi.

Hanem önök se bántsák a régi címereken azt a penészt, *mert az nem piszok*.

A VANYARCI KASTÉLY

(Madách Imre egy kézírata)

Nem olyan kastély ez, mint a többi. Hanem csak annyiban nem páratlan, mert még van egy ilyen: a koltói.

S ebben meg van magyarázva a vanyarci kastélynak az ő nagy titulusa.

Nemcsak a négy lovon jött vendég kedves ott, hanem az is kedves, aki egy lovon jár.

Azon a bizonyos szárnyas lovon, amelyik harmatot eszik, ködből van a kantárja, bánatból van a nyerge, virágszirmokból van neki a patkója.

Kitalálja már azt minden okos kovácsmester, aki valaha lovat vasalt, hogy ez csak a *pegazus* lehet.

A vanyarci kastélyban gyakran megfordul a poéta, íróféle ember, sőt talán az is megesik, *hogy a nem poéta is azzá lesz ott...* Bizony van rá elég ok, kettő is.

Madách Imre nem egy szép napot töltött a kedves vanyarci parkban, s az Ember tragédiájának talán sok strófáját itt gondolta ki a suttogó falombok között.

Most, hogy magam is arra jártam, a ház asszonya sokat beszélt Madáchról; legendák ezek már mind a mi szép hegyeink közt, de ezekben a szobákban ő még élni látszik; itt egy-egy tárgy, valami csekélység, ami az övé volt, ott egy árnyas hely, ahol legjobban szeretett ülni. A falon az arckép, a kályhán a szobra, a dobozokban egy csomó levél.

És mennyi érdekes ezekben a levelekben!

De engem csak az egyik érdekelt legfőképp, a fentebbi rébuszokban írt sajátkezű levele Veres Pálnéhoz (aki a másik büszkesége a megyénknek), melynek hű másolatát veszik olvasóink.

Érdekelt ez a levél azért, mert én magam annyira lusta levélíró vagyok, hogyha az »Ember tragédiája« nem volna olyan kolosszális mű (ilyet írjon a Hont megyei ember, ha tud⁸), mint aminő, jobban megbámulnám nálánál ezt a levelet.

De így már mégsem teszem, hanem csak úgy megjegyzés nélkül adom át, a talányokat fejtegetni szerető közönségnek, ebben az örülden siető világban, ahol még az is, aki a sztenográfiát nem tudja, ilyen formán ír: »Halpaklacs«, ami annyit jelent: »hála a papnak, megvan a kulacs«.

A levél szövege is meglesz - de csak holnapután.

ASSZONYMOZGALMAK

Két évtizede múlt már el annak, ahogy Madách Imre székfoglalót tartott az Akadémiában, melybe beleszótta azt a keserű szemrehányást is, hogy a magyar nők még eddig semmit sem vittek ki. Általában igen epésen nyilatkozott a nőkről. Amit éppen tőle bizony nem lehet rossz néven venni.

Nem is vette rossz néven senki, csak egy lelkes rokona, Veres Pálné, de az is talán azért, mert találó volt a vád. A magyar asszonyok valóban semmit sem csináltak. Kétszáz esztendő óta nem bírtak egyébbel előállni, ha dicsekedni akartak, mint a derék vitézlő Zrínyi Ilonával. De az is csak azért *kitündöklő asszony*, mert majdnem *férfi*.

Addig-addig forgatta elméjében a Madách kifakadását, hogy mintegy önkéntelenül leült az asztalhoz, s egy felhívást fogalmazott meg Magyarországnak hölgyeihez, sorakozzanak és alapítsanak egy felsőbb női tanodát az ország szívében, hogy hazája nyelvén is nyerhessen magasabb kiképeztetést a magyar leány.

Megvolt a felhívás, le is tisztázta, de már most azt ki is kellene nyomatni valami tekintélyes lapban, hogy fogamatja legyen.

Elvitte a »Pesti Napló« szerkesztőségébe. Félénken kopogtatott be abba a misztikus helyiségbe, ahol a közvélemény készül. Az öreg Királyi Pál szerkesztette még akkor a lapot. Igenis az *öreg* Királyi Pál, mert úgy rémlik nekünk, hogy ő sohasem lehetett fiatal...

Átvette, végigolvasta, és összeráncolta a homlokát:

- Asszony-újságba való dolog ez - mondá. - Tessék elvinni valami divatlaphoz!

Semmi sem hűthette volna le Veres Pálnét jobban. Szóval ment ki a szerkesztőségből, s csak odakünn mert sóhajtani egyet.

Megállt egy percre a lépcsőn habozva, mitévő legyen. Divatlapban az ilyesminek vajmi kevés fogamatja lehet. Ejh, legjobb lesz talán abbahagyni az egészet.

⁸ Nálunk Nógrád megyében az Hont, ami Kecskeméten Nagykőrös.

E pillanatban léptek csoszogása zavarja fel tűnődéséből, egy fiatalember megy el mellette, s udvariasan kérdi:

- Talán a »Hon« szerkesztőségét méltóztatik keresni?

- Én? Igen, valóban... - felelé kissé zavarral -, a »Hon«-t keresem.

- Erre tessék, kérem... éppen ez az ajtó az. Jókai maga is ott bent van.

Benyitott a »Hon«-hoz, s odanyújtá Jókainak a kéziratot, kérve, hogy azt közölje a »Hon«-ban.

- Nagyon szívesen - felelte Jókai, a kéziratot egy fiókba csúsztatva.

- Nem tetszik talán átolvasni előbb?... - kérde megütődve.

- Nem. Én a lapot a magam multságára szerkesztem, s ha előtte való nap olvasnám, mi volna a reggelim mellé?

A cikk hát ott volt a fiókban, de ott is maradt. Nézte reggelenként a lapot, de csak nem volt benne, elmúltak hetek, hónapok, sok mindenféle hírt és cikket szültek a napok, de ez az egy nem bírt kibontakozni a homályból.

Veres Pálné elhatározta, hogy még egyszer utoljára kísérletet tesz, megsürgeti a felhívást.

Dienest találta a szerkesztőségben.

- Kérem, nekem Jókai úr megígérte, hogy a cikkem megjelenik, és nem jelent meg. Mi oka lehet annak?

- Milyen cikk az?

- Egy felhívás az asszonyokhoz.

- Nem tudom, hol van...

- Jókai úr ott, amabba a fiókba tette ezelőtt egy fél esztendővel.

- Akkor most is ott van.

- Hát már most mit csináljunk?

- Szívesen kiadom mindjárt reggel, ha megtalálom a fiók kulcsát. Ma úgylis kézirat-szűkében vagyunk.

Kereste mindenütt az iratok közt a tömérdek limlomban, és megtalálta. Ha meg nem találta volna, talán mai napig is ott volna becsukva a »Hon« (most már a »Nemzet«) fiókjában a - *nőképző egyesület*.

Megjelent a cikk másnap, s nagy hullámokat vert fel. Éppen uborkaszegzon volt, és a fejedelmek csendesesen pipáztak egész Európában. A sajtó tehát felkarolta az eszmét melegen pártolólá, s Veres Pálnét felbátorította, hogy egy konferenciát híjon össze a »Tigris«-be.

Érdekes volna ezt a konferenciát körülményesen leírni. Mintegy tizenöt hölgy jelent meg, többnyire előkelőek.

Veres Pálné felállott és előadta az eszméjét.

- Ez hát valami asszony-egyetem akarna lenne! - kiáltott közbe gúnyosan egyik az asszonyságok közül.

- Minek már az *erre a rövid időre!* - jegyzé meg epésen egy ősz hajú anyóka.

De a lelkes gróf Teleki Sándorné és Odescalchy hercegné megfordították helyeslő szavaikkal a hangulatot. A nőképző egyesület alapítása határozatba ment, s ott nyomban megválasztották Veres Pálnét elnöknek, Teleki grófnőt alelnöknek.

A grófné eleinte vonakodott. Neki nagyon sok dolga van, nem ér rá.

- Teleki József rokonának kell idejének lenni, ha a közügy kívánja.

- Igaz - mondá a grófné lelkesülten.

Elfogadta aztán szó nélkül az alelnökséget, viszi buzgalommal egész a mai napig, s megélte elnöktársával áldásos működésüknek dicsőséges eredményét.

A nemes egyesület ma már egy egész generációt nevelt fel derék lelkes honleányokká, s azok közt a Dienes leányait is, aki pedig akkor elég ímmel-ámmal kereste azt a fiókkulcsot.

A MI FEJEDELMÜNK ÉS ÖVÉI

Sohasem volt még nekem ily könnyű témám.

Jókairól írni, azt ösmertetni, aki mindenkinek a legkedveltebb ismerőse, kinek minden lépésén, minden szaván a közfigyelem csügg.

Nem is töröm a fejem, mit írjak. - Akármit! Szívesen elolvassák újra meg újra, ha Jókairól szól.

Mert nemcsak az van vele, aki őt olvassa, hanem az is, aki felőle olvas. És ki ne szeretne vele lenni?

Egy ember, kivel nem lehet betelni. Olyan mindennapra való, mint a kenyér, és mégis olyan ritka, mint a száz esztendőös áloé virága. Csakhogy ami a virágok életében száz esztendő, az az embereknél legalább ezer esztendő.

Azon kellene kezdenem, született ekkor és ekkor, s úgy a többit, de nekem merőben fölöslegesnek látszik az efféle. Úgy tetszik különben is, mintha mindég élt volna. Mintha sok századok óta álmodná azt a tömérdek regét, mely a tollából csurog.

Ki kérdezi: mikor lett a patak? Hát itt volt mindég, itt folydogált, és itt fog folydogálni örökké, s a dűlőt, völgyet, melyet mint ezüst-paszománt szel végig, lehetetlen elképzelni nélküle, hiszen az egész határnak a neve is: »patakon innen, patakon túl«.

Jókai mezsgye a magyar irodalomban. »Jókai előtt és Jókai után«, így lesz jelölve a széppróza. A mi közönségünk egy írónak is kevés, de ő tíz író helyett írt annak, soha nem lankadva, örökös jókedvvel. Tessék végignézni, mekkora sor a »Hétköznapiak«-tól a »Lőcsei fehér asszony«-ig! Körülbelül negyven esztendő esik a két könyv közé, s körülbelül harmadfélszáz kötet könyv esik a negyven esztendő közé.

Ezekben a könyvekben van az ő lelke lerajzolva, amint századokra mosolyog előre és vissza. Igen, visszafelé is. Mert a Jókai művei nemcsak a jelennek nagy élvezet és a jövőnek dús örökség, hanem a múlta is fénylő sugár. Atyáinkat csillogó mezben, nagy virtusokkal, anyáinkat szelíd dicsfényben költögeti fel szellemidéző tolla.

Amihez a történelemből hozzányúl, azt mind arannyá változtatja. Igen, de a valóság hol marad, kiáltanak fel a kritikusok.

A valóság a párna: más nagy írók a fejük alá teszik, s azon álmodnak - Jókai ellenben legyűri a lába alá.

Meglehet így van; de miért nem tudnak belenyugodni abba, hogy az akácfa fehér virágokat hozzon, hogy a körtefa körtét teremjen és ne barackot, vagy olyasféle gyümölcsöt, ami nekik volna inyükre?

Jókait úgy kell venni, amint van. Mintha a bölcsőnkbeli népmesék folytatódna, ha őt olvassuk, szemhéjunk leragad, akárcsak mézzel lenne bekenve, képzeletünk elfárad, de azért lihegve, kimerülten is, ellenállhatatlanul futnak utána a hímes szálnak, mely visz, visz csodálatos mezőkön át, balzsamos illatú erdők között, láb nem taposta tájakon, nem is tudjuk, nem is gondolkozunk már fölötte, hogy merre.

Jókait olvasni több mint gyönyörűség. Az már kéj.

Míg kezünkben van könyve, teljesen varázsa alatt állunk: mintha nem is igaz dolgokat idomítana át mesékké, hanem meséket tenne egészen igazakká. Hősei úgy élnek, úgy cselekszenek, és úgy járnak, ahogy azt mi szeretnők. Jókai lelke a mi lelkünk, s az ő lelke mindazzal felruházta őket, amit számukra a mi lelkünk kíván.

És nem kérdezi meg az esztétikától: nem akar-e valamit vagy elvenni abból, vagy hozzáadni?

Talán minek is? Nagyobb potentát az ő tanácsadója: a génusz.

Rendkívül szerencsés. Oly nagy és állandó hatást nemzetére, mint ő, író életében még nem gyakorolt. Negyven év óta népszerű. De milyen népszerű! Ami fényt, zománcot ő rak rá hőseire regényeiben, azt a közönség mind visszarakja őrá regényeiért.

Honfitársai fogalmában már életében óriás alak, ki kiemelkedik ebből az emberöltőből. Szinte kételkedni készítené e mesés nimbusz, ha vajon csakugyan él-e. Így elevenen úgyszólván nem valószínű. Éppen, mint emberei. Sokkal jobban beillenek egy mítoszba.

Künn a vidéken, a csendes falusi házak ereszei alatt egész regekör képződik fölöle. Ki-kí másformának képzeletét, de mind a csodálat és szeretet színeiben. Bent azon körökben, ahol él, hódolat környékezi és tömjén. Egész csoda, hogy meg bírta maradni egyszerűnek, természetesnek, s csak nagy ritkán érzik ki modorából némi pátosz, de az is illik neki. A külföld elismeréssel adózik tehetségének. Neve ismerősen csendül túl a tengereken is. De szeretni, mégiscsak legjobban szeretik itthon.

Itt még az ellenségei is bálványozzák. Ellenségei Jókainak? Kérdezné csodálkozva valamely idegen. Hát a fülemülének is lehetnek ellenségei?

- Oh, oh, uram - felelném -, hát tudja kérem, az a bolondos politika. Jobboldal - Baloldal. Én istenem, valamelyik oldalon csak lennie kell neki is. Márpedig akit az ember nagyon szeret, attól azt kívánná, hogy az az ő pártján legyen.

Innen a gáncs, mely imitt-amott felüti fejét a *politikus* ellen, s ugyanebből a nagy *mindenbe beleavatkozni akaró szeretetből* erednek a közönségben azok a különféle megjegyzések is, melyek irodalmi működésére vonatkoznak:

- Mohón termel, jobban kellene átgondolnia regényei meséjét - hallik a panasz némely helyütt (alkalmasint a »Budapesti Szemle« nyomán). - Haragszom Jókaira: *minek ír annyit!*

- Kár, hogy fel nem hagy a politikával - hangzik ismét egy másik oldalról. - *Miért nem ír többet?*

...Hát tessék már most ezeknek eleget tenni!

Ami a politikai nézeteit panaszoló csipkelődéseket illeti, azok felette jellemzők, mert inkább magáért Jókaiért fakadnak, mintsem más indokból.

- Sokkal népszerűbb lenne - úgy mondják -, ha a szélsőbalhoz tartoznék. (Csak éppen azért a szemrehányás, hogy miért nem még népszerűbb. Egy piedesztált sem találnak elég magasnak az ő számára.)

- Nagyobb lenne - hajtják mások -, ha egyáltalán nem avatkoznék a politikába, *amelyhez nem ért*. (Az én jó magyarom azt kívánná, hogy az ő kedvence ezen a téren is legalább Bismarckkal vetekedjék.)

Hiába aztán erre az ellenvetések: »Ugyan, ugyan, jó emberek, mit kívántok ti Jókaitól? Hát az a hála, amért negyven év óta mesélget nektek, hogy még azt a képviselői széket is feszegetitek alatta. Olyan politikus csak ő is megvan talán, mint Prileszky Tádé. És Prileszky Tádéről mégsem mondjátok soha: „minek van ott, ha nem ért a politikához?”«

A lojalitását nézik még igazán féltékeny szemmel: »Elveszti a nimbuszát, ha az udvarhoz jár«, kiáltanak fel aggodalommal.

Nono, lassan ezzel az okoskodással is! Mert a nimbusz nemcsak alól nő. Ha vesz lent, nyer fent. S a magyar irodalomra bizony ráfér a magasból is egy kis sugár, amit ő ott annak szerez. (Annál is inkább, mert alulról ugyancsak vékonyan jön a meleg.)

Így szidják Jókait, ekképp zsörtölődnek, duzzognak, de csak próbálná más bántani, majd lenne annak nemulass.

Érdemes följegyezni adaléknak, hogy egyszer a Szederkényi Nándor, függetlenségi képviselő választói más függetlenségi képviselőt választván, az »Egyetértés«-ben huszonkét okot soroltak fel, miért nem választották meg Szederkényit.

Az egyik ok az volt, *»mert cikkeiben nagyon támadta Jókai Mórt«*.

A nyilatkozók egytől egyik függetlenségiiek voltak még akkor, s Jókai Mór mameluk volt már akkor. Ők bizonyosan szidták is odahaza maguk közt, de más embertől nagyon a szívükre vették.

Valamint Jókai előtt sohasem volt író ennyire kedvelt, úgy Jókai után sem lesz többé - még ha születne is valamikor - egy másik Jókai.

Az írókra egyszer járt jó idő Magyarországon.

Az isten ne adja azt a jó időt soha vissza! Mikor a haza a ravatalon feküdt, akkor a könyvek holt betűiből ragyogott ki annak a képe elevenen. Még az is megtörtént, hogy egy jámbor kalendárium címlapját megzenésítették, s országszerte éneklék bús hazafiak:

*Müller Gyula Nagy Naptára
Szerkesztette Fribeisz István stb.*

A hazafias dalok el voltak tiltva. Fogták hát magukat, eldúdolták a naptár külső lapjának a döcögős szövegét olyan keservesen, olyan szomorúan, valamennyi tiltott nóta kizokogott abból...

Nem volt már a haza... mint mondom - sehol, csak a könyvekben. Hát oda is elmentek utána a magyarok, pedig beh' terhes út az nekik! Az irodalom igazán olyan, mintha hűn követő árnyéka volna a hazának. Délben a legkisebb, este a legnagyobb.

Ebben a nagy árnyékban tűnt elő a Jókai alakja, ekkor lett naggyá, innen volt csak lehetséges megvetni mesés népszerűségének alapját, mely azóta hol megfogy, hol megnövekszik, de amikor legjobban megfogy, még akkor is, Kossuthot kivéve, ő a legnépszerűbb magyar ember, ki diadalkapuk közt utazhat keresztül-kasul két magyarul beszélő országon, mint egy fejedelem.

(Nem is hiányzik neki semmije, hogy annak érezze magát köztünk, csak legfeljebb a civillista.)

Politikába 1861-ben keveredett, Siklós választá meg követének, s azóta folyton képviselő, és folyton egy párton van. Az igaz, hogy a párt meg már *más párton* van.

A fúziót egyébiránt maga humorizálta ki egyszer a képviselőházi folyosón a legtalálóbban;

- Úgy jártunk, mint a kálvinista és a katolikus ember, akik egymást térítették, mindenik bölcs érvekkel igyekezve a másikat felekezetének megnyerni, hogy *valahára egy hiten lehessenek*. Egy nap végre beállít a katolikus ember a kálvinistához e szavakkal: »most hát egy akol vagyunk, meggyőztél vallásod tanairól, *áttértem kálvinistának*«. Mire elszomorodik a kálvinista ember: »Sajnálom barátom - úgymond -, mert te is addig kapacitáltál, hogy én meg *katolikusnak tértem át*«.

A Deák-pártból lett ellenzék, Jókaiékból lett kormánypárt. Jókai folyton kiváló szerepet játszik pártjában, nagy, majdnem túlságos ragaszkodással viseltetvén Tisza Kálmánhoz, ami különben, hiába vetik szemére, nem bűne, mert Tisza politikája lehet jó vagy rossz, de annyi kétségkívül áll, hogy ő parlamentünknek Deák óta nemcsak határozottan legkimagaslóbb, de egyik leg-nemesebb alakja is.

Idealizmusát mindig otthon hagyja az íróasztalán, beszédéből meglátszik ugyan, hogy poéta, de fölséges humorát, játszi, fülbemászó érvelését az úgynevezett praktikus politika szolgálatába ereszti bizonyos elégikus heroizmussal:

- Fiatalkoromban csináltam már én is forradalmat. Tudom, mi az. Megöregedtem, megokosodtam. Most sokkal jobban szeretnék, ha tudnék, jó fináncokat csinálni az országnak. Mert a forradalomnál még azokra is nagyobb szükség van.

Egy-egy fontosabb és népszerűtlenebb javaslatnál gyakran mondat vele pártja beszédet, melynek célja - ami a sáfrányé a levesben - tetszetősebb színt adni neki.

Gyönyörű hangorganuma van; az ember váltig azon töpreng, amíg hallgatja: beszédei-e olyan nagyon szépek, vagy csak nagyon szépen vannak elmondva? A hatáshoz méltón járulnak kellemes gesztusai, a hangsúlyozás művészetének minden griffje - és még valami.

Ez a valami a legfontosabb.

Énvelem történt, egyszer olyan cikket írtam, amelyik megtetszett valakinek, a valaki meg akart velem ösmerkedni ennek következtében, de amint legelőször lát, önkéntelenül felkiált csodálkozva:

- Ön írta azt a cikket - és *ezzel a termettel!*

A cikkem jó volt, de a termetem rossz volt neki, pedig se púpos, se görbe nem vagyok. Viszont vannak írók, akiknek a termetük jó, de a cikkek rossz. Ki tudja, a két eset közül melyik az előnyösebb?

Hanem az bizonyos, hogy az aztán sokat ér, mert nagy ritkaság, ahol a cikk is jó, meg a termet is jó.

Kivált áll ez a szónokokra nézve. Mert az író legalább külön mehet a könyvétől, de az orátornak oda kell vinni a saját fejét, meg a többi tartozékokat, ahol beszél. S nagy segítség ekkor az összhang a külső és belső között, ha arc nem diszguztál a szép beszéd közben, mintha untalan kiáltaná: »Ugyan mit tapsoltok a léleknek, nézzétek, milyen idomtalan odúban lakik!«

Jókai úgy néz ki, hogyha például egy szépirodalmi bizottság (szinte látom élén Pulszky Ferencet és Liphay Bélát) fejet s alakot akarna keresni számára, öhozzá méltót és illőt, bejárván az egész országot, bizonyosan ismét az övét választaná. (Hacsak Pulszky rá nem oktrojálná a magáét.) Jókaira az is ráösmérhet, aki arcképét sem látta, de műveit átérezte: »Ez ő, úgy csak ő nézhet ki«. Melankólia a kék szemekben, domború, tiszta homlok a felhőnek egy odavetett árnyával, szelíd mosoly az ajkak körül... a nevető és a borongó múzsák csókja.

Ami aztán a poétából megmarad, az egy tökéletes magyar ember, felvidéki dzsentrí jellegű. Tömött gesztenyeszín bajusz, melyet diskurzus közben meg-megsodor, körszakállá már inkább ritkább, hajáról pedig nem szólok, mert azt gyakran szokta változtatni, termete hamarabb magas, mint közepes, magatartása úrias és könnyed, járása, hatvan éve dacára, fiatalosan ruganyos, egész lénye nyájas és megnyerő. Keresetlenül öltözködik, de mégsem hanyagon: barna felöltőt s többnyire tarka inget visel, mely szögletes, időbarnított nyakát majdnem egészen szabadon hagyja. A nyakkendőjébe egy karneol kutyafej van beszúrva.

Társalgásában kedélyessége gazdagon bugyog, sziporkázó ötletei valóságos tűzijáték, a fiatalabbakat »te«-nek szólítja, közlékeny, bizalmas és jószívű sokszor a saját rovására.

Negyven év óta magasban lenni, és mindég csak kellemes, de sohasem ártalmas oldalról látni az embereket, benne egészen eltompította amaz érzést, mely erősen kétfelé választja az embereket, olyanokra, akikhez ragaszkodni és olyanokra, akiket gyűlölni kell. Különbséget ő is tesz kétségkívül, de elenyészően kisebbet, jelentéktelenebbet. Sokan felróják neki, pedig ez csak a természet rendje. A legmagasabb tölgy fejéig föl nem kúszhat sem a folyóka, hogy átölelje, sem a cserje fel nem nőhet annyira, hogy eltakarja. Neki hát mind egyforma növény az ott alant...

De saját nagyságáról, gyakorta *tűnik fel úgy*, mintha tudomása sem lenne. Nem büszke nagy sikereire, ellenkezőleg bús megadással látszik viselni a dicsőség terheit. Az alaphang legalább mindig panaszos. Még ha kicsillan is önérzete néhanapján, olyan művészies szerény formába tudja azt öltöztetni, hogy alig lehet ráösmerni.

Mikor Gyulai Pál azzal ijeszgeti: »Belekerülsz Móric a „Romhányi”-ba« - szelíden feleli a legegésebb kritikusanak: »Nem bánom én azt, most már legalább megtudja az utókor, hogy én is éltem«.

Még jellemzőbb, amint egyszer ő maga beszéli el egy Vág vidéki kirándulása után.

- Volt a társaságunkban egy öregúr. Bemutatnak neki: Jókai Mór. - Jókai Mór! - dünnyögi - beh, ismerős név valahonnan. Megálljunk csak! Ejnye, hol is, hol is? Ahá, hopp! Tudom már! Nem öcsémuram volt az, aki ezelőtt harmincöt évvel olyan szépen szavalta a komáromi examenen ezt a verset: »Tekintetes karok és rendek«? - De bizony én voltam - feleltem megörülve a nagy memoriájú aggastyánnak, aki sohasem hallotta azóta a nevemet.

Önérzete igen kedélyes alakban nyilvánul, de nem kisebb dózisban, mint Petőfinél és más nagy szellemeknél. Jókai érzi ez igénytelen epizód elmondásánál, ki ő, tudja, hogy nevét nem ösmeri Magyarországon *anekdota-anyag*. S ő maga meri azzá gyúrni. De más nem is tudná olyan kedvesen.

Azonban, hogy őt privát diskurzusa közben háborgassuk, vagy a Ház folyósóin ögyelegjünk, hol úgyis lehetetlen hozzáférni, mert majd őt kapja karon valaki, majd ő valakit, hogy a tanácssteremben ügyeljünk rá, amint Szontagh Pál és Wahrmann környékén könyököl, közel Hegedüs Sándorhoz, vagy korrektúrát csinálva regénye kefelevonatából, vagy elmerengve, s esetleg egy-egy pajkos ötlet fogantatásánál elmosolyodva, mert az ősz paróka alatt is bőven termeli, ahelyett sokkal érdekesebb lesz őt otthon találni az íróasztalánál a dolgozószobájában.

Ki ne volna kíváncsi, miképp dolgozik a legnagyobb magyar író?

Korán reggel kel, mert korán este fekszik le, nincs rá eset, hogy este kilenc órán túl ébren maradjon. Dolgozószobájában van egy tágas, öreg szekrény, teliden-tele az ő könyveivel, azoknak magyar, német, angol, francia kiadásával. Egy egész bibliotéka.

Az íróasztalon előtte kinyitva fekszik egy piciny, de vaskos »Notes-könyv«.

Senki sem gondolná, hogy ez az egy kopott könyvecske szülte azt a többi valamennyit! És hogy még ki tudja, hányal terhes! Megérdemli az »aranykönyv« nevet.

Ebbe szokta ti. feljegyezni Jókai apró betűkkel az ő regénytárgyait, amiket kikombinál, vagy amiket kap és átírom. Az egész mesének ott a váza, még az egyes fejezetek is. Innen van aztán, hogy noha folytatásokban írja műveit napról napra, amennyi a lap számára kell, mégsem olyan laza szerkezetűek, mint a tárcaregények szoktak lenni. A legkuszáltabb szálak is kombinatív érnek össze.

Pedig, mondom, annyira szakadozottan írja a részleteket, hogy mikor a »Hon«-ban valamely nagyérdékű közlemény miatt meg nem jelent egyszer-másszor a délben elküldött »folytatás«, másnap reggel Jókai elment a redakcióba panaszkodni:

- Hát mért nem közöltétek a regényemet? Most már ez a napom elveszett, nem dolgozhattam, nem tudom, hol szakítottam félbe.

A már megjelent részletek előtte fekszenek, s azokban gyakran lapoz, mialatt gömbölyű, vékonyan fonott betűt gyorsan veti a finom miniszter papiros-lapokra lilaszín tintával. Más papirosra és más tintával sohasem ír. - »Megpróbáltam egypárszor más tintával - állítja -, de nem jönnek gondolataim.«

Természetesen tökéletesebb szerkezetűek lennének művei, ha átcsiszolva, összeegyengetve csak akkor látnának napvilágot, midőn egészen készen vannak, de a lapszusoktól úgyis megmenti Jókait roppant leleményessége. Ha elhibázta is a mesét, mely kidolgozás közben úgy alakult, hogy az előre kitervelt folytatás és vég most már lehetetlenné vált, könnyen segít magán, új folytatást s új befejezést gondol ki hozzá sebtiben.

Mikor a »Poklokon keresztül« című regény írásához készült, oly gyorsan kellett megírni az első közleményt a »Regényvilág«-ba, hogy nem lett volna idő a szöveg elolvasása után vágatni hozzá képeket, kép és szöveg egyszerre készült. Jókai elhívatta a piktort, s megmagyarázta neki, mit rajzoljon.

Lepingáltatott pedig egy búcsújelenetet. Rajzolják le, amint Lebée László lovag a Szentföldre indul s búcsúzik a nejétől, az egész háza népétől.

A kellő napra megvolt a szövegből az első közlemény, s a kép is elkészült, csak a nyomdába kellett beadni.

Könnyes szemeiket törlik az otthon maradt cselédek a képen, csak a kutya ugrándozik vigan, páncélba öltözött gazdája körül. Lebée meg egy utolsó istenhozzádot int az előtérben álló nejének, a délceg, szende Mártának, ki karján egy mosolygó *kisbabát tart*.

Hanem iszen éppen ez a baj, mert Lebée László uram a szöveg szerint azért megy a Szentföldre vezekleni, hogy a neje magtalan, hogy adjon neki az isten egy magzatot, akibe öröme teljék mindkettőjüknek.

Nagy lett az ijedelem, hogy most mit kell csinálni, a kiadó kétségbeesett, mert a képet lehetetlenség volt kihagyni, de bennhagyni is lehetetlenség volt.

- No, majd megigazítom én azt a képet - mondá Jókai mosolyogva, fogta a szöveget, s hirtelen közbeszúrta ezt a mondatot:

»A szegény úrasszony (ti. Lebée Lászlóné) azzal áltatta a szívét, hogy ha valami várbeli asszonyának volt gyermeke, azt vette a karjára, hogy legyen, akit gyűgyögtessen, akinek a gagyogását hallja.«

Ezzel persze egyszerre hajszálig hű illusztráció lett az elhibázott kép.

Akiben ennyi az invenció, az bátran írhat regényt darabokban, egyszerre kettőt-hármat anélkül, hogy a szövevényből ki ne tudna bontakozni. Ha csinál is plánumot, nem sokat törődik vele: mert aki röpdülni tud a levegőben, mire valók annak a mesterségesen épített hidak és átjárók?

»Írok, mert nekem az írás gyönyörűség!« - szokta mondani.

Nos akkor hát ő igazán nem panaszkodhat, kivette a maga részét a gyönyörűségből. Egyetlen év sem múlik el, hogy három-négy kötetet ne írjon.

És mi magyarok meg vagyunk szokva számba venni minden ősz végén: mennyi aranyat vertek Kőrmöcön, mennyi búza termett a Bánságban és mennyi könyvet írt az idén Jókai?

Az aranyat elviszi a német, a búzát megveszi a zsidó, de a könyvek örökkön-örökké megmaradnak (legtöbb közülük a könyvtárak polcán), s hirdetni fogják a magyar szellem erejét és a magyar nyelv édességét.

*

Befejezem, talán máris hosszasan mesélgetek Jókairól, de elfolytatnám akár egy kötetten át, mert nekem is gyönyörűség róla írnom és nem munka. Az ő könyveiből mint gyermekifjú tanultam *a hazát véle együtt* szeretni, s lehetne ő külön táborban, külön párton ellenfelem, ezt a két úgy összenőtt érzést ki nem irtja belőlem semmi: hacsak a haza nem lesz valaha Jókai ellen, vagy ha Jókai nem lesz a haza ellen. Amire pedig azt sem kell mondani: »quod deus avertat«, mert az úgyis lehetetlenség.

Tudom, hogy nálunk, hol majd mindenki azért fog tollat (mióta ezek a cudar éles és hegyes vaspennák divatba jöttek), hogy leszúrjon vele valakit, megszólják az embert, ha a rokonszenv elragadja.

Magamnak is úgy tetszik, hogy jobban szeretem Jókait, mint ahogy kellene, de ezt csak azok fogják rossz néven venni, akik őt mindég úgy bírálják, mint ahogy nem kellene.

*

Ui. Úgy látom utólagosan, hogy a kép itt is el van hibázva, mert tartalmasabb, mint a szöveg, rajta lévén nemcsak Jókai, de az övéi is.

Jókai azt írja egy helyütt: »Mire megvénül az ember, csak egy jó barátja marad: a felesége«.

Véletlen-e, - vagy ha a házasságok csakugyan az égben köttetnek - ott kicsinált dolog-e, hogy aki legszebben ír magyarul, az kapja feleségül azt, aki legszebben beszél magyarul.

A sors a Dunába hord vizet. Akinek az a nagy titulusa van: »*Laborfalvi Róza*«, éppen annak jut a másik nagy titulus: »*Jókai felesége*«.

És a páratlan művésznő tudott lenni Laborfalvi Róza is, Jókainé is, bevégezte amazzal teljes dicsőséggel, s betölti emezt nemes női virtusokkal.

Két életrajzot kellene róla írni, nem egyet. Az egyik tele lenne diadalokkal, ragyogással, a másik tele lenne a házi tűzhely szelíd fényével.

Még egy harmadik alak is van a képen. Egy kedves, szende leányarc.

Hát az ki?

Jókai műveiben merész, fantasztikus illusztrációk alatt gyakran láthatni ezt az egyszerű nevet: »Róza«.

A nagy költőnek leánya az.

A múzsák, akik náluk ki s be járnak, neki is adtak egy tündérvesszőt: az *ónt*.

SZÉP ASSZONY KÖNYVE

(A »Magyarok hazája«)

Sohasem voltam úgy meglepetve, mint mikor néhány héttel ennek előtte Adam asszony szép antik betűs levelét prezentálta az itteni kiadója, melyben engem kér meg, hogy a »Magyarok hazája«-ról írt munkáját úgy szeretné, *ha én fordítanám le magyar nyelvre*.

Egy olyan ígéző asszony kívánságát nem szokás megtagadni, nem volt bátorságom hozzá, tehát így szóltam:

- Nagyon szívesen, de kérek hozzá egy kis időt, *míg megtanulok franciául*.

A kiadó kedvetlen arcot vágott arra.

- Megadom az időt - felelte fanyarul. - Ma van kedd... tehát mondjuk szombatig.

- Ön gúnyolódik, uram! Mit szombatig? Hát azt gondolja, hogy én isten vagyok - törtem ki megijedve, s a lefordítás természetesen elmaradt.

Pedig nem volt igazam, mert ha Adam asszony négy-öt napi ittléte után meg tudott írni egy 231 lapra terjedő könyvet mirőlunk, intézményeinkről, politikánkról, múltunkról, jelenünkről, jövőnkről, hát nekem akkor aránylag egy nyelvet megtanulni elégnek kellene lenni annyi időnek, amennyit az ember a hajó földézetén tölt egy az Eskü tértől a Margitszigethez utazó francia nyelvmesterrel.

Valóban arra nézve, hogy ezt a könyvet egy hölgy írta, és arra nézve, hogy ez a hölgy alig töltött itt egy hetet, a »Magyarok hazája« bámulatos munka. A szellem annyi szikrája világítja meg a találó leírásokat a pusztáról és a magyar életről, éles megfigyelő tehetség erős ítélettel párosulva nyilatkozik ott, ahol viszonyainkról szól. Itt-ott egy-egy remarque-je még minket is megragad újdonságával, akik pedig a bölcsőtől a koporsóig mindig erről a hazáról beszélgetünk és gondolkozunk.

Különösen jól jellemzi a pórnépet. Van rá tehetsége, azonnal felfedezni az érdekest, s tudja azt ízléssel kidomborítva előadni. Finom és mégis erőteljes. Színekben gazdag és friss: minden sorát a rokonszenv melege eleveníti.

Hanem sok ember utazott már Magyarországon, köztük nagy államférfiak, hatalmas befolyású emberek, de azt még senki sem merte megtenni, amit Adamné, hogy itt keresztülmenve azon melegiben idegen létére *hazai politikát csináljon*.

Ahhoz egy asszony merészsége kellett! Mégpedig egy francia asszonyé.

Kötete végén maga is beösméri, hogy információit függetlenségi forrásból vette.

S ez nem lett volna könyvének, a magyar kiadását tekintve baj, (a franciára nézve az is baj lett volna, mert ott nekünk legtöbbször használ a tárgyilagosság: a legmagasabb szempont), hanem az a hiba, hogy Adam asszony nem indult ki egy szempontból, hanem meglehetősen összezavarta azt, amit Apponyitól, Pázmándytól és Horváth Gyulától hallott, kik valamennyien talán nagyon is eredetiek igyekeztek lenni öelőtte.

Adam asszony könyvében mindjárt első pillanatra meglátszik, amit ő maga tapasztalt, s amit másoktól hallott.

Mindaz jó, becses, amit ő észlelt, de amit mások észleltek számára, amit, hogy úgy fejezzem ki, meg nem markolhatott (pedig ugyancsak sok befért abba az ő piciny fehér kezébe), abban eltévedt, mint járatlan úron, ködben az idegen.

Nem az olyan aprólékos dolgokról szólok, melyeknek nagy része úgyis ki lett javítva a magyar kiadásban: az olyanok sem nagy hiba, hogy az antiszemitizmus csak a Tisza elleni oppozíció-nak egy neme (mert ilyen mondás itthon is megterem a vidéki kaszinókban), de szólok a ferde szempontokról, a homályos és hamisnak nyújtott összkép s az abból levezetett következtetésekről.

Aki Magyarországot e könyv után ösmeri meg, az megint egy »érdekes« országot lát (pedig elég volt már: köszönjük alássan azt az »érdekesség«-et), tele entuziazmussal, idealizmussal, európai törekvések és ázsiai maradiság között ingadozón.

Nem vagyunk olyan jók, aminőknek minket Adam asszony festett, sem nem vagyunk olyan rosszak. Egyszóval, nem mi vagyunk azok.

Íróinknak, politikusainknak bőven osztogatja az epithetonokat, s meglepő hűséggel jellemzi néhányát, főleg a derék Apponyiról szól nagy méltánylással, aki különben teljes mértékben megérdemli, Kossuthot egy-két vonással bravúrral állítja elénk, hanem a szegény Tisza Kálmánnak bezzeg kijutott.

Őiránta igazságtalan volt a szép asszony.

Mert ha már a dolog úgy áll, hogy neki van többsége ebben az országban, hát mégiscsak az a magyar politika most, amit ő csinál. S ha arról a politikáról leszedi a keresztvizet Adam asszony, szolgálatot tesz vele talán a pártoknak itthon, de a külföld előtt nem sok becsületet nekünk, akik ezt a »*tirannus*«-t tűrjük a kormány élén.

De hát a könyvnek éppen ez a része mutatja, hogy a szellemes szerző dacára annak a jelentős szerepnek, melyet visz, mégis *igazi nő* tud maradni.

Tisza iránti lelkesedéssel jött ide. Azt mondta barátai előtt, hogy ő valóságos Bismarcknak képzei a magyar kormányelnököt.

A fáma azt beszéli, találkozni akart vele, de Tisza visszatartotta magát az ünnepélyektől, melyekre az Adam asszony iránti hódolat adott itt alkalmat.

Innen származott a hidegség. - Innen az is, hogy a könyv kevésbé tárgyilagosa, mint kellene.

Tiszáról azok, akik humorizálni szeretnek, azt híresztelték: azért nem vett részt Adamné ünneplésében, mert a burkus-szövetség iránti tekintetek kívánták tartózkodását.

De akármiért nem vett részt Tisza, mi nem tudjuk azt megóvni.

Igaz, hogy Adamné megérdemli rokonszenvünket és hódolatunkat minden tekintetben, de nem bánjuk, ha már egyszer vége szakad azon - primitív nemzeteknél szokásos - láznak, mellyel idegen nagyságokat ünnepel, s a maga nagy embereit lenézi.

Ha a magyar miniszterelnök megfordítva teszi ezt, okosan teszi.

Az az igazi. Mert idegen nagy embereket ünnepelhetnek az oláhok, meg a szerbek is, sorra szedvén a világ jeleseit, azt nem mindenki teheti. Mert nemigen telik mindenütt otthonról.

Mi azonban nem megyünk a szomszédba kérni kölcsön nagy embert. Hiszen a Hungária kellene talán még ma is eszik a maradékokat a Munkácsy lakomáról! No, az ilyen helyt aztán meg lehet kívánni, hogy a magyar miniszterelnök jelen legyen.

De ha nem volnának is nagy embereink, még akkor is minek elárulni a szegénységet, úgy kell tenni, mint ahogy Simonyi óbester rendelte a Párizs városán keresztül vonuló huszárainak: »Osztán ne bámszkozodjanak kendtek a házakra, mert még majd azt hiszik itt, hogy otthon sohasem láttunk ekkora várost«.

*

Ahogy volt, úgy volt. A könyv megjelent, ami benne van, azt már a macska se kaparja ki onnan.

Jobb is lehetne, de elég jó így is, mert körülbelül a legjobb, lelegelevenebb az eddig rólunk megjelent könyvek között.

Legnagyobb hibája az, hogy a *fordítása látszik lenni az eredetinek*; mintha magyar toll írta volna - *a választások előtt*.

Fogott Adamné asszonyon a szegedi keresztvíz.

A TISZTELT AKADÉMIA

Ösmerek egy agglegény nagyurat, aki télen Pesten él, nyáron Erdélyben a mezei jószágán.

Az Akadémia korifeusai, akikkel barátkozik, minden télen ráveszik, hogy hagyja minden vagyonát az Akadémiának. Az öreg kapacitálható ember, leül, megírja a testamentumot, s nekik hagyja az erdélyi jószágát.

Nyáron azonban otthon az apró-cseprő rokonok megint körülveszik az öregurat, hogy minek az Akadémiának az a sok vagyon. Hagyja inkább önekik. Hát az öregúr azt sem bánja. Leül és megint csinál új testamentumot a rokonoknak.

De hiszen úgyis csak a télíg tart ez, mert télen megint az Akadémiának testál, hogy a következő nyáron ismét és ismét megváltoztassa.

Az öregúr humorosan veszi az egész dolgot.

Hiszen a kérdés úgyis csak az, hogy mikor lesz érdemesebb meghalnia: télen-e vagy nyáron?

Én azt hiszem, hogy nyáron.

Mert igazuk van az erdélyi atyafiaknak:

Mire való az Akadémiának az a nagy vagyon.

Mikor az őseink hajdan divat szerint katlanokba, üstökbe ásták el az ezüst, arany marhácskáikat, hát ezt még *megtalálhatta valaki*.

De amit az Akadémia falai közé elásnak, az ott marad örökké anélkül, hogy valaha *lángot vetne*.

Öreg bachant szótárok jelennek meg, almanachok, melyeket telenyomtatnak azzal, hogy a tagok mit dolgoztak, mert az, amit dolgoztak és kinyomattak, örökös-örökkön a padlásokon és pincékben fog heverni. Az almanachok volnának hivatva hirdetni az akadémikusokról, hogy ők csakugyan éltek: csak hogy az almanachok is pincékben és padlásokban fejezik be pályafutásukat.

Fordítanak összevissza mindenfelé gezemicét nem aszerint, hogy mit kellene, de aszerint, hogy milyen nyelveket tud a vő vagy a sógor! S lefordíttatják olyan nyelvre, hogy azt eleven magyar ember meg nem érti.

Primipilusokká megnőtt akadémikusok előszedegetik fiókjaikból diákkori penzumaikat, s azokat adják ki. Ha valamelyik közülök vagy annak a sógora komája lefordított taláalomra valamit, vagy eredetét írt, annak a kiadása legott *égető szükségé* válik a hazai tudományosságra.

Oh, hazai tudományosság! Te a frázisok legkövérebbike! Mellyel már negyven éve csiklandozzák a nemzetet.

Egy ideig jól esett neki, de ma már nevet erre a csiklandozásra. Tudja ma már minden gyerek, hogy a »t. Akadémia« szó előtt az a t. betű minden egyebet inkább jelenthet, mint »tudományos«-t, s minden egyebet kevésbé, mint »tehetetlen«-t.

Szegény Széchenyi István! Ha hallanád, mikor a leveleid megvételéről van szó, hogy biggyeszti el szájukat az akadémikusok:

- Ejh, hát minek írt annyi levelet? Nincs pénzünk!

De hát mire van önöknek pénzük?

S nem elég, hogy az a pénz nem jut oda, amivel az Akadémia rendelkezik, ahova kellene eljutnia, hanem még az a pénz sem jut oda, amivel föltételesen rendelkezik, amit az örök-hagyók határozott kikötéssel az irodalomnak, az írók ösztönzésére hagytak.

De törődnek is önök az írókkal! Kivált az elevenekkel nem; azok nem tudnak semmit. A halottakat elősmerik, mert azok nem kérnek semmit.

Gyűjtik élére a pénzt, de kinek ugyan?

Az ördögnek nőjön a fű, ha a bárányok már kivesznek!

Hol van az önök működésének hasznos nyoma?

Nem úgy volna-e minden önök nélkül is, ahogy van?

Mindegy, ha úgy tetszik, játsszék az Akadémia akár a börzén Széchenyi és a többi nagyszívű hazafiak szűk markokba került hagyatékával; megszokta már a sajtó, nem törődni vele és hűl, egyre hűl a közönség érdeklődése is, hideg közömbösséggé válva; mi sem bánnánk már más esetben, de az mégis szembetűnő, hogy még azokat a morzsákat is megvonja a magyar irodalomtól, amelyek elsősorban annak voltak hagyva.

Értjük a Péczely-díjat, mely kiadandó a két évi időtartamon belül írt legjobb drámának vagy tragédiának.

Pályázik rá két darab. A Dóczi »Utolsó szerelem«-e és Bartók »Kendi Margit«-ja. Mind a két darab olyan, hogy megérdemli a jutalmat. A bírálók maguk is elismerik, hogy irodalmi nívón áll mind a kettő.

De a díjat nem adják ki egyiknek sem.

- Hát miért? - kérdezné a közönség, ha kérdezné.

- *Hát csak* - felelnék a bírálók. Ők nem adják ki, ennél fogva ki nem adják.

Hanem ha a két darab közül nem tetszenék csak az egyik, de még az sem állana irodalmi nívón, és ha a másikat valami bennfentes ember írta volna, hát kiadnák a díjat annak a másiknak, amelyik nem tetszenék.

De nem kell ezen csodálkozni. Hiszen talán éppen csak azért tudósok ők, mert mindent úgy akarnak cselekedni, hogy azon nekünk nem tudósoknak okvetlenül megbotránkozni kellessék.

Merthogy legyen hát mégis valami különbség tudósok és tudatlanok között.

BIS REPETITA PLACENT

(Még egy kis ingerkedés az akadémiával)

Egy akadémikusunk, aki a minap halt meg, megtette azt a tréfát, hogy egy tudományos értekezésében összevarrt két embert egynek.

Én magam is ösmerek olyan két embert, akit össze lehetne varrni egynek: Gyulait és Szász Károlyt.

Hanem amaz akadémiai tag véletlenül a két Pittel cselekedte meg ezt a dolgot.

Ő ugyanis azt hitte, hogy az öreg Pitt (Lord Chatnam) és a fia, a fiatal Pitt egy ugyanazon személy volt. Csodálkozott is rajta, hogy annyi ideig élt a derék Pitt, s elméje késő aggságában oly ruganyos vala...

Ha a két Pittből lehetett egyet csinálni, miért ne lehetne az öreg Pulszkyból kettőt? (Már ti. nem két Pittet, hanem két Pulszkyt.) Egyet, aki mindent tör és zúz, s egyet, aki mindent simogat és dicsér.

Ma a simogató Pulszky bukkant fel a láthatáron, éppen itt a Pesti Hírlap vezércikkében. Az Akadémiát dicséri most. (Hiszen eleget szidta már ő azt.)

Pulszky Ferenc mindig kellemesen ír, de nem mindig van igaza. Különösen nincs, ha dicsér. Mert Pulszky Ferenc arra született, hogy mindent szidjon. Az ő jóakarata sértő és felületes, de a malíciája szeretetre méltó.

A végzet úgy hozta magával, hogy a mai cikkben sincs igaza, ahol a Péczely-jutalomról szól.

Azt állítja ugyanis, hogy a Péczely ezer forint abszolút becsű művet követel. De ez nem áll, az örökhagyó ezt nem kötötte ki, a testamentom »irodalmi serkentésre« szánja az összeget, az Akadémia által hozott szabály sem megy el az abszolút becs kívánalmához.

Az egész cikk hamis irányban mozog, mert Pulszky (hacsak nem azt akarta megírni, hogy Pauler még mindig fizetést húz az Akadémiától) oda görbül ki, hogy már a drámairodalomnak nincs is szüksége az Akadémia segítségére. De ugyanakkor elismeri, hogy drámairodalmunk oly fejletlen fokon áll még, hogy ritka az oly mű is, mely az úgyszólván alacsonyra szabott mértéket megüsse. Hogyan, és még sincs szüksége a drámairodalomnak az Akadémia dajkálására?...

Az Akadémia, úgymond, egy félszázad óta *a nemzetiség palládiuma!* Ezt Pulszky úgy érti, hogy ennél fogva tehet mindent: azért mégis tisztelni kell.

De ha mi is elfogadnók Pulszkynak azt az okoskodását, hogy mert a szépirodalom már magától is lendül, nincs szüksége a támogatásra, akkor azt is mondhatnók, amióta a nemzetiség is magától lendül, hogy nincs szükség az Akadémiára.

De mi nem mondjuk azt. Mi elősmerjük, hogy szükség van rá, s éppen azért kívánjuk, hogy ennek a szükségnek megfeleljen jobban, mint eddig. Ne csináljon klikkeket, és ne csináljon bolondságokat. Jutalmazza a munkát, és ne a rokonokat. Támogassa a gyengéket, és ne az erőseket, s mindenkinek felett gyakoroljon igazságot.

Pulszky Ferenc pedig okos ember; elég öreg arra, hogy tapasztalatainak és magas látkörének súlyát érezzük, de elég fiatal is arra (csak harmadéve írta meg első zsöngé színművét, a Felsülés-t), hogy őt az Akadémia ne vegye komolyan - ha dicséri.

*

Hanem annál jobban vegye eszébe a többi felszólalásokat. Az Ábrányiét, aki lándzsát tör Kendi Margit mellett, kimutatván, hogy Bartók nem vétett a történelmi hűség ellen, mint a Gyulai jelentése mondja, melyben különben még a darab meséje sincs híven előadva.

Ma Vadnai Károly, aki maga is akadémikus, s nagyon meg szokta gondolni, amit ír, szintén erőteljesen kel ki az Akadémia eljárása ellen, s fölveti azt a kérdést: »vajon van-e, lehet-e haszna irodalmi pályázatoknak, ha oly magas mértéket alkalmaznak, melyet mai íróink közül egyik sem bír elérni«?

Hogy milyen önkényesen jár el az Akadémia a pályázatokkal, arra nézve még egy eset merült fel. (Ugyancsak zuhognak a kövek a *vaskalapokra*.)

Böhm Károly filozófusnak az akadémiai nagyjutalomra beadott műve, az »Ember és világa« elveszett ott valahol az Akadémia könyvtárában, tehát szonika nem bírálta meg, azaz nem létezőnek tekintették, noha megküldte, pedig az ügyrend szerint, mert megjelent, meg kellett volna bíráltni, még ha nem küldte volna is be.

A HÉT TÖRTÉNETE

[okt. 25.]

Sohasem voltam még én életemben ilyen nagy bőségben, írván ennek a hétnek a történetét. Nem az a nehéz dolog, mit kell megírni az eseményekből, hanem az, hogy mit nem kell megírni belőlük.

Ha harmóniába akarnék jönni az anyagommal, még nagyobb zavarba jutnék. Mert az egyik tárgyam éppen a konok »elhallgatás«, a másik tárgyam pedig a szertelen »beszélés«.

Amiből minden ember kitalálhatja (még ha nem rébuszfejtő is), hogy az egyiknek színhelye a rendőrség, a másiknak színhelye a képviselőház.

Lám, milyen igazságtalan volt, örökké piszkálni a rendőrséget (pedig olyan jámbor, hogy a légynek sem vét), gyámsztalan és élhetetlen - mondák -, semmit sem tud kisütni, s íme kisült mégis valami. Az, hogy nagyon is élelmes, sőt bebizonyult, hogy jó orra is van (nem csoda, hiszen elég orrot kap!), kisült, hogy ki bírja szagolni a bűnöket és bűnösöket, de hallgatni is tud... mert a hallgatás arany...

Ez a história folyik most a büntető törvényszék előtt, nagy mulatságára a tolvajoknak és gazembereknek, kik békén járnak-kelnek, s olvassák a vizsgálati tudósításokat a lapokból, beismerőleg mondogatván:

»Szegény rendőrség! Még ezt is ügyetlenül csinálták!«

Az elhallgatás művészete egyébiránt már régi karakterük, s hogy ezzel is felsülnek, szintén régi szokásuk. De hát ki tehet a fátum ellen?

Mintegy tíz év előtt, mikor az Ugron-Salacz párbaj volt, a rendőrség a párbaj színhelyén ott kapta az egyik szekundánst, ki hasztalan hánya-vetette magát, hogy képviselő, bekísérték, és vallatóra fogták.

- Ki volt a fele?

- De már azt nem mondhatom meg.

- Hát a többi segédek?

- Nem vallom ki - felelte a képviselő makacsul.

- Akkor tessék legalább az ellenfelet megnevezni.

- Jó - mondá a furfangos képviselő a vallató tisztviselő kezét hirtelen megragadva. - Megmondom, ki volt, ha az úr becsületszavát adja, hogy nem árulja el, kitől hallotta.

- Itt a kezem rá.

- Most tehát megmondom. Az ellenfél Szilágyi József miniszterelnök volt!

A tisztviselő összerezzen.

- Köszönöm - hebegte. - De most már a képviselő úr adja becsületszavát, nem árulja el senkinek, hogy nekem megmondta.

Így lett a további rendőri kutatásnak örökre vége, amin maga a miniszterelnök (kinek eszébe sem volt párbajozni) nevetett a legjobban, mikor megtudta.

De a most szőnyegen lévő »elhallgatás« nem olyan kedélyes természetű.

Mi lesz a vizsgálat eredménye, mennyi kloáka, mennyi szemét kerül még felülre, s mi lesz a befejezés, nem tudni.

Hanem legalább valószínű (a múltból következtetve a jelenre), hogy az történik majd, ami a Hamid pasa macskájával.

A Hamid pasa macskájával pedig az történt, hogy noha ő ette meg a tejfölt, nyugodtan szundikált a pasa kaftánjának ellógó szárnyán a dívánon, mikor jelentik, hogy tűz van.

A pasa szeretett volna felugrani, de akkor megzavarta volna a macska kényelmét, lerázván azt a palástról; minélfogva azt tette: egy ollót fogott, s legnyírta inkább a kaftán szárnyát, hogy a macska mégis a helyén maradhasson.

*

Utoljára járja az ősz. S akik tehetik, élvezik a gyönyörűségeit. A király vadászatokat tart odahaza Gödöllőn, József főherceg szüretel, a sportsmaneket az őszi lóversenyek tartják lázban. No meg az új javaslat a főrendiház reformjáról. (Elég ravaszul van kieszelve, csak hogy kevés bajt hárít el, sok előítéletet sért meg.)

Jobb bent lenni, mint kint. A sétányokon a fák lombmegfogyott gallyai fázékonyan verődnek össze a csipős szélben, a természet kezd egyforma szürkévé átváltozni, csak az orrok pirosodnak reggelenként.

Egyéb minden elvirított. Virágok nincsenek már - csak a Horvát Boldizsár beszédében.

S ezzel eljutottunk a képviselőházig, ahol most naponként ott leng a nemzeti zászló nemzeti címerével, s ott lóg a fekete táblácska: »A jegyek mind elfogytak«.

A felirati vita folydogál odabent, bizvást úgy képzelhetni, mint egy tengert, amelybe beleönti minden folyam, patak a maga vizét: bűzhödt mocsáros az egyiké, zöldes giliszta-szín a másiké, sörényes habokban hömpölyög hatalmasan a harmadiké, de hát a legvégén valamennyi együttvéve mégiscsak egy víz, mely a hajót viszi... amerre viszi.

Persze, csak forma, hogy melyik feliratot küldik fel, tudja azt már mindenki, melyiket, meg aztán alapjában mindegy, akármelyiket. Úgy sem olvassa azt el a király (én legalább nem olvasnám el, ha király volnék), hanem a felirati vita mégis érdekes azért, mert ezek a »bemutató előadások«.

Itt tűnik ki, mekkora észbeli erővel rendelkeznek a pártok. Az új képviselők közül a bátrabbak odaállnak ilyenkor a mérték alá.

...Hanem bizony nem sok eső esett, ahol ezek nőttek!

Magoknak az új képviselőknek is ez a legérdekesebb időszak: a »mézeshetek«.

Minden az újdonság ingerével hat rájuk. A tanácssterem levegője (füledt, fojtó, de azért mégis édes), a folyosók vidám zsongása, a bizalmas »pertu« a nagyokkal, kivált amikor megkérdik: »hogya is hívnak téged, kedves barátom?«

Sőt az »első napidíj« fölvétele is most van.

Az első napidíj! Hát nem költői tárgy ez? Olyan, mint a hölgyeknél az »első hosszú ruha«.

Igaz, hogy csak sovány kamatja az alkotmányos költségeknek (mert roppant megdrágult a közbizalom), dehát mégis pénz, mégis valami, aztán az eszét honorálják vele, noha tulajdonképpen csak ülnie kell érte.

A napidíjakat nemcsak azért nem szabad eltörölni, hogy úgy ne járjanak képviselőink, mint az olasz követek, akiknek csak ingyen vasúti jegyeik vannak: minélfogva azzal takaróznak, amijük van; azaz olyan szegény emberek is akadnak köztük, hogy estéről estére fölülnek a vasútra, s vitetik magukat reggelig, hogy a kupéban alhassanak, mert épp szállást nem bírnak fizetni. A napidíjak arra is jók még, hogy neveljék az emberek önértetét, s sarkallják azok fejében valami tevékenységre is.

A napidíjak legalább bizonyos egyformaságot hoznak a pártok közé, mert egyebekben aztán roppant a különbség.

A mamelukok jobban szeretik Tiszát, mint ahogy kellene.

A függetlenségiek úgy gyűlölik, mint ahogy nem kellene.

Az egyesült ellenzékiek önmagukat szeretik jobban, mint kellene.

Az antiszemiták pedig a zsidóra agyarkodnak erősebben, mint ahogy illik.

Ez a helyzet szignatúrája.

Mondjuk ennélfogva, hogy a hét története is.

SZÁZ LEÁNY EGY BOKORBAN

(Látogatás Zirzen Jankánál)

Aki összeolvasta mindazt a cikket, amit Trefort miniszter ellen írtak valaha (magam is írtam vagy tízet), az menjen el a Sugár úti Zirzen Janka-féle állami intézetbe, és úgy jön vissza onnan, hogy »de iszen a kis Trefort mégis nagy ember«.

Olyan magas nivóra emelni egy intézetet, amelyen ez áll, nem kis dolog volt.

Igaz, hogy ehhez csak egy kellett Trefortnak: *Zirzen Janka*, s az ő tevékenysége és szakértelme.

De elmondom, miképp kerültem oda.

Van egy kedves szösze lányka ösmerősöm, aki egy napon nagyon bús volt, sehogy sem tudták kedvét lelteni otthon.

- Hát magának, kicsike, mi a baja?

- Az - selypíté -, hogy unom magam, ma... vakációnk van.

- Nos, jobban érezné magát az iskolában?

- Oh, hogyne, édes istenem - mondá, és szemeiből (a gyermekszemek nem hazudnak) kicsillogott a vágy ott lehetni.

Hallatlan ez. Hogy a gyermek az iskolába vágyik. Hiszen én is gyermekeskedtem, de ilyesmi velem nem történt.

Vagy a gyerekek változhattak meg nagyon azóta, vagy az iskolák.

- Milyen az a maguk iskolája, édeském?

- Oh, nagyon kedves egy hely. Jöjjön el egyszer megnézni a bácsi. Tudom a Janka néni megmutatja.

Úgy is volt, elmentem, s a »Janka néni« (így nevezik a derék igazgatónőt tanítványai) csakugyan megmutogatta az egész intézetet. Eltartott biz az vagy három óra hosszat, de nem sajnálom az időt.

A Sugár úti nőiskola maga egy kis állam az államban. Csupa gyönyörűség azt a kis országot végigutazni. Boldog annak minden egyes polgára, mert mindenikére maga az állam visel gondot.

Az igazgatónő legelőbb az intézet irodájába vezetett a földszinten, mely a most rendezés alatt lévő könyvtárszoba szomszédja. Az ember szinte azt képzei első percben, hogy a minisztériumban van. Ez az iktató hivatal! Ide érkeznek a levelek, tudakozódások, rendeletek, melyek szortírozva vannak elhelyezve a szekrényekben. A rendet Kondor Elma kisasszony tartja itt fenn, ő végezvén az irodai teendőket. Éppen csak az író toll hiányzik a füle mellől, hogy az ember elhiggye a kisasszonynak, hogy ő az irodaigazgató, mert a kedves arcát olyan komolyan tudja idomítani, mint egy igazi bürokrata. Hanem az a bizonyos női csíny mégis megvan mindenütt. Az akták olyan vakítóan fehérre s piros szalaggal átkötve kacéran mosolyognak az emberre, mintha »fehéremű« volnának.

Az egyes fiókok fölött különböző feliratok: »Tudakozó levelek«, »Okmányok«, »Rendeletek«. Csak egyetlen egy fiók üres, ahol ez van felírva: »*Restanciák*«. (Ebből aztán mindjárt látom, hogy de bizony mégsem a minisztériumban vagyok.)

A nagy asztalon ott hever egy testes könyv: »A tanítványok névjegyzéke«.

Csak egy pillantás ebbe a könyvbe az Ilonák, Irmák, Elmák hosszú során - s az ember maga előtt látja a jövő bálók királynéinak s Hymen-híreinek neveit.

- Hanem most már lássuk magukat a jövő báli szépségeket is!

Az első és második emeleten vannak a tantermek, többnyire szellős, nagy helyiségek. A bejárókban és előszobákban mindenütt ruhaszekrények mellett haladunk el. Minden bennlakó tanítványnak külön ruhaszekrénye van a nevével.

Kedves, szelíd zsibongás tölti meg az atmoszférát. Nem olyan ez, mint a pajkos deákfiúk sértő lármája, hanem lágy, majdnem zenei, mint a méhraj zsongása.

Az igazgatónő elől megy, s amint benyit az egyik osztályba, nincs meg az a rémülés, ami az én időmben volt, mikor a direktor komor, mogorva arca feltűnt az ajtóban, sőt inkább ellenkezőleg, amint katonautemben egyszerre fölemelkednek helyeikről a kis tanítványok, az arcocskák mosolyra gömbölyödnek mindenütt, és a szemekben csak kíváncsiság tükröződik vissza.

Hiszen Janka nénit mindnyájan nagyon szeretik, s az is úgy tudja őket szeretni, meginteni és megdicsérni, hogy mindenik előtt úgy tetszik, mintha őt szeretné a néni legjobban.

- Ezek a legkisebb tanítványaim - magyarázta a tiszteletreméltó hölgy, s igazi boldogság tükröződött szemeiben, amint anyai tekintetét végigjártatta rajtuk, imitt-amott észrevéve egy-egy hiányt. - Hogy áll az a tú a kezében, Idácska? Mutasd a varrást, Ilonka! Nem vagy ma már rosszul, Mariska?

Mind ismeri őket, mindnek minden dolgát tudja. Ki varr a legjobban és a legrosszabbul. Mert éppen a varrási óra volt a kicsinyeknél. Szorgalmatosan öltögettek, tündöklő szemeik nagy figyelemmel tapadtak a fehér vászonra...

- Bizonyosan ezeket a legkisebbeket szereti, nagysád, a legjobban?

- Igazán, ezen sohasem gondolkoztam. Azt hiszem, egyformán szeretem valamennyit. Most megmutatom önnek a középszerűeket, azután a legnagyobbakat, akik a képezdébe járnak.

Szobáról szobára nyitottunk be. Mindenütt más-más kép tárult elő. Egy helyütt francia óra folyt, a másik teremben az angol. (Ez utóbbi nem kötelező tárgy.) A negyedik teremben a rajztanár szorgalmatoskodott. Ott már csupa nagy kisasszonyok voltak, és csak praktikus dolgokat festettek. Dekorációkat és mintákat magyar ízlésben, magyar motívumokkal.

Megvan itt minden segédszer és taneszköz. Múzeum, kémiai laboratórium, göredek, volta-oszlopok, villanytelepek.

- Mindenből annyi, mennyit egy művelt hölgynek tudni kell - mondja az igazgatónő -, mert nem szabad »kékharisnyák«-at nevelni.

Még egy rettenetes halálfej és egy emberi csontváz is ott meredezik a függöny mögött.

- Hát ettől nem ijedeznek a leánykák?

- De nem bizony - szólt szeretetreméltó mosolyával Hoffman kisasszony, egyik legkedvesebb nevelőnője az intézetnek -, szokjanak hozzá, s ne legyenek később idegesek.

- Most már láttuk a leányokat, nézzünk körül, hogy élnek. Beavatom önt, ha már eljött, mindenbe. Még hasznát veheti, ha egyszer valamelyik beszélyébe intézeti életet fog akarni festeni...

- Nagyon le leszek kötelezve. Engem itt úgylis elbájol minden.

Eközben már tizenkettőre járt az idő. Azon osztályok növendékei, ahol a diligencia 11-kor végződött, napi foglalkozásukhoz láttak. Itt-ott zongorahangok csaptak ki a nyitott ablakon át, másuk fiatal csengő hangok olvadtak dalba.

Némely ruhaszekrényénél ott bukkantunk a szekrény gazdácskájára, amint lassan mormogta a délutáni leckéjét. (A roppant épületből ez a kis helyecske volt neki a legédesebb, a legjobban övé, ahol a szekrénye áll.)

Az igazgatónő végigvezetett most a hálósobákon, nagy szellős utcai termek tíz, tizenkét ágygal, némelyikben kevesebb, kettő, három. - Az ágyak mind egyforma takaróval vannak befedve, s ez olyan operetti jelleget kölcsönöz az egésznek; minden ágynak egy numerusa van, s minden ágyon egy takaros tarisznya csügg, s abban vannak a tanítványok éji cipői.

Poetikus egy levegő ez itt, ahol ezek a kedves teremtések alusznak. Az ember úgy érzi, mintha egy óriási kalitkában járna. A madarak most nincsenek itt, szabadon röpködnek odakünn...

Az igazgatónő fáradhatatlanul visz odább-odább.

- Ez itt szinte egy hálósoba. Amott a konferenciális terem, ahol a tanítói kar gyűl össze... látszik az ablakon is át a hosszú zöld asztal.

- Idéznek-e néha a »sedes« élé kislányokat?

- Mi az? - kérdé csodálkozva.

- Ha valami büntetésre méltó dolgot cselekszenek.

- Oh, nálunk erre nincsen példa. Az én lányaim sohasem tesznek olyan csúf helytelenségeket. Olyan jó ezeknek a nagyobb részük, hogy a rossz is jóvá válik, ha annyi jó közé esik.

- Igaz, hogy az ecetsöpp is édes lenne, ha egy bödön méz közé csöppentenék.

- Természetesen. Emerről a folyosóról nyílik a mi szalonunk, hol a hangversenyeket tartjuk. Ha eljönne egyszer, majd akkor tudná meg, mi mindent tudnak ezek az én kis gonoszaim...

Most egyszerre felsóhajtott.

- Ott ama két szoba a legszomorúbb hely. A mi kis kórházunk. Néha hála istennek, egészen üres. Most is az. Menjünk be, nézzük meg. Ní, itt ez a kis almárium, ebben vannak a betegek étkező edényei, hogy össze ne keverődzene az egészségesek edényeivel. Ez itt a telegráf az én szobámba, hogy éjjel is kérdezősködhessenem hogylétükről, s hogy az ápolóné éjjel is fölzavarhasson, ha valami komolyabb baj lenne. Hanem tudja mit, nézzük meg a »ténsasszony birodalmá«-t is.

A »ténsasszony birodalma« alul van, s az éppen olyan fontos, mint ez a felső régió. Felül a növendékek szellemi táplálékáról van gondoskodva gazdagon, alul meg az igazi táplálékról gondoskodik a »ténsasszony«, aki a szakácsnék, speizok, szolgálók direktora, egyszóval főasztalnok. És az nem tréfa dolog, mert körülbelül száznegyven növendék számára kell főznie naponként. S ezeknek is olyan ételeknek kell lenni mind, amiket a kislányok legjobban szeretnek. Aztán egyiknek-másiknak kedvenc étele van, s a »ténsasszony néni« ugyancsak nagy ostromoknak van kitéve, hogy mi legyen a sok különféle instancia szerint a menü. Kisebb, könnyebb dolog ennél egy kormányzóság!

S ha mégis alkotmányosan, közös megegyezésre uralkodik, ez a lehető legnagyobb virtus.

Éppen deket kezdtek harangozni, mikor a föld alá jutottunk, hol óriási fazekakból (még az obsitos baka sem merné elhazudni, hogy Talján országban olyanokat látott) hatalmas illat párolgott fel, s megy, terjeng fölfelé a garádicsok ajtónyílásain, megcsiklandozva ott fenn a kis pisze, hegyes és mindenféle orrocskákat.

- Ha már itt érte a harangszó, várja meg, míg a leányok esznek. Addig megmutatom a mosókonyhát, ahol évek óta örökké mosnak, s a mellette levő helyiségben örökkön-örökké hat asszony vasal és pletykázik.

Ez a valódi perpetuum mobile.

Sőt nemcsak ezeket néztük meg, hanem még idő jutott a hímzőterembe is bekukkantani, hol Hoffmann kisasszony mutogatta az ő kincseit, tanítványainak hímzését, melyek között valódi mesteri munkák vannak.

- Olyanok ezek a virágok, mintha festve volnának! - mondtam elragadtatva.

De megresteltem aztán, mert eszembe jutott, hogy a rajzleckén meg ekképp fakadtam ki a rajzoknál:

- Olyanok ezek, mintha hímezve volnának!

Ott áll a szövőszék, a csipkeverő és a kötőgép.

Sajnálom, hogy nem láttam, miképp dolgoznak rajtok, de már akkor ők össze voltak gyülekezve. Az éttermekben a hosszú asztalok megterítve állottak, középtűt a tanárnők asztala, felül az igazgatónő széke. Azután a többi asztalok jönnek hosszú sorban. Mindenkinél két »hetes« a leányok közül viszi a gazdasszonyi és felügyelői tisztet.

A kisleányok letelepednek.

Ott künn egyet nyikordul a gép, mely kiemeli alulról a konyhából a tálakat.

Azután széthordják.

A villák, kanalak, kések csörömpölni kezdenek. Minden fej lehajlik, minden kéz mozdul.

A jó Janka néni még egyszer végignézi a sok-sok pufók arcon, mely most mind az övé, s szeme édesdeden legelész, a tokáikon (némelyiknek dupla is van).

- Ni, milyen pirosak, egészségesek - mondja diadalmasan. - Híznak, igazán híznak ezek a gyerekek.

A HÉT TÖRTÉNETE

[nov. 1.]

Ki ne hallotta volna hírét a »végzett földesuraknak«, vagy gúnynevén szólva »a földadókatasztereknek«?

Természetesen mindnyájan hallották. Hiszen noha ez a legrosszabb intézmény az országban, mégis ez a legnépszerűbb. (Ezért vagyunk mi originális nemzet.)

Munkájuk hamis alapokon nyugszik, egy igaz számot le nem írtak tíz év alatt.

Mikor ez kisült, azt hittük, valami szörnyű ítélet következik.

Hát az következett, hogy a magas atmoszférákban leleményes agyvelőknek egy jó ötlete támadt.

- Igaz, hogy a kataszter-munkálat rossz - így szólnak komoly képpel -, de éppen azért jó!

- Hüm! Hogy lehet az?

Hát lehet, kérem... mert Magyarországon minden lehet!

- A föld értéke valóban rosszul van fölvéve. Mert az igazinál sokkal alacsonyabbra vették. S mert befolyással bír a kvóta-fizetésre, kevesebbet fogunk a németnek fizetni, mint amennyi járna neki. De hiszen okos emberek a kataszterek.

Jámbor hazafiak elhitték most már, hogy az egész hiba szándékosan van elkövetve, s [ez] egy nagyszabású közgazdasági griff. Hogyne hitték volna el! Hiszen azért vagyunk mi boldog nemzet! Mindennek csak a szép oldala látszik, ha mi nézzük.

Azért most, mikor megint nyakig benne vagyunk a kvótában, s mikor újra itt tanácskoznak azok, akik a deficitet csinálják, én bizony nem szólok egy szót sem, hadd magyarázza, aki akarja, úgy is, hogy igen kellemes dolgok történnek Budapesten.

Hétfőn ült össze a két delegáció. A Múzeumban a magyar, az Akadémia palotájában a német. Szegény Széchenyi nem gondolta volna, hogy e tető alatt németül fognak valaha perorálni. Hát meg azt miképp gondolhatta volna előre, hogy százhuszonöt milliót fognak kiszónokolni?!

A belváros fényesebb vendéglői meglevenedtek egy kissé. A német urak mindenütt megfordulnak, s igen jól táplálkoznak. Úgy tetszik, az egyik fő kvalifikáció a delegátusnak a jó gyomor.

Többnyire a régi firmák jöttek el. Itt van az öreg Rieger, a németek Deák Ference. (Nem jó volna, annyival többet fizetnünk, mint amennyivel kisebb a német Deák Ferenc.) A jámbor Kálnoky is itt mosolyog. Kállay otthonosan lengeti viaszkszín hajsörényét az Akadémiában, Bylandt, az ősz Smolka, a hetyke Windisgrätzek. Egyszóval a németek színejava.

Hétfőn nappal megtartották a szokásos megnyitó ülésüket, este szokás szerint asztalt foglaltak a »Kék Macská«-ban, másnap pedig a királynál tisztelegtek Budán.

De a közös ügyből még őfelségén is rövidség esik. Ő csak egy beszédet mondott el a két delegációnak, de neki kettőt kellett meghallgatnia.

A király mégis nyájas volt, kivált a magyar delegációhoz. Majd mindnyájával beszélgetett, s az ő meglepő jólétesültsége átsillogott kérdésein.

- Hallom, hogy ön beteg volt - szólítja meg Tisza Lajost.

- Igen, felség, de már jobban vagyok!

(Mire a miniszterelnök sietett interpellálni az öccsét: Hát te igazán beteg voltál? No, én nem is tudtam!)

- Mennyire van a trónörökös könyvével? - tudakolá Jókait.

- Már tizenöt tudósom van, felség.

- Az nem elég, hogy megvannak - jegyzé meg a király mosolyogva -, az a kérdés, ha dolgoznak-e?

Úgy látszik a király jobban ismeri a magyar tudósokat, mint Jókai, aki azt felelte:

- Egy egész könyvtárt fognak összeírni!

(»És azt nekem mind a saját költségemen fog kelleni kinyomatni« - gondolta a király egy sóhajjal, de nem mondta.)

*

A delegáció senkinek sem jó Magyarországon, csak tán az országház kapusának. (No de azt mégsem állítom, hogy az intézményt miatta tartja a többség.)

Neki is csak azért jó, mert pihenhet, levetheti a nehéz díszgúnyát és rettenetes buzogányát. Csak az osztályok és a bizottságok tipegnek, csoszognak a kongó épületben, azokért pedig nem érdemes parádét csinálni.

Legtöbb dolga a pénzügyi bizottságnak van, mert az államköltségvetés tárgyalása lesz november 22-ike után az első tárgy.

Szomorú arccal látom az egyesült ellenzék egyik tagját a Szapáry expozéja után.

- Hogy van, hogy, tisztelt uram?

- Ne is kérdezze - szólt vissza mélabúsan. - El vagyok keseredve.

- Mi történt önnel?

- Velem semmi, de az országgal...

- Nos, hát az országgal vajon mi szomorú történhetett?

- Az, hogy kezdenek jól állani a pénzügyei. Szapáry öt millió javulást mutatott ki.

- De hisz akkor ez nem szomorú, sőt inkább örömdetes!

- Vigye el a patvar - kiáltott fel indulatosan. - Négy heti munkám van oda! Előre megcsináltam a beszédemet, amit a költségvetési vitánál kell mondanom, összehoztam nagy fáradtsággal az anyagot, az adatokat, de az egészet arra bázírozva, hogy deficitet fog a miniszter kimutatni. S itt van, ni... Tönkretett az az ember!

Fújt, lihegett mérgében, s amint átment a Múzeum kerten, indulatosan vagdalta botjával a sárguló fonnyadt növényeket.

- Bolond világ ez... rossz világ ez! - dörmögé magában. - Nincs itt már semmi. Nem lesz itt maholnap deficit sem!

...Ne tessék attól félni, tisztelt mérsékelt ellenzék!

*

Míg a képviselőházi bizottságok itt bent tanácskoznak, s míg a delegáció szavaz, azalatt a heverő tagoknak is akad egy kis munka. Elmennek korteskedni a kicsöppent elvtársak mellett a pótválasztásoknál.

A Baross Gábor kerületébe Illavára (hát már minden államtitkár Illavára jut!) Beniczky Ferenc megy, a Tisza Lajos dicsőszentmártoni kerületét Kemény János szállotta meg, aki nemcsak »fejedelem«, de most Földnélküli János is, Tanárky Jókai Illyefalváján talált menhelyet, Helfyt az Ugron Gábor hült helyére viszik. S újra szól a muzsika, leng a zászló, s folyik a bor.

Ami különben a mamelukoknak éppen nem szerez gondot. Nálunk szilárd elv az, hogy: »Hadd költsön mellettünk Tisza, ha kellünk neki! Pedig hogyne kellenénk!«

A mamelukoknak az a jellemző vonásuk, hogy nehéz őket megszerezni, de nehéz elveszíteni is.

Az elmúlt éjszakák egyikén azt álmodtam, hogy a másvilágon lakom.

Ott járkálok boldogan a mennyei bokrok között, mikor szembe jön rám valahonnan Beöthy Algernon.

- Hát itt van?

- Itt én.
- Mikor jött?
- Tegnap.
- Mi újság odahaza?
- Szász Károlyt felavatták püspöknek. Ott voltam vasárnap a bankettjén. Megcsömöröltem a toasztoktól és meghaltam.
- Bravó! Ezt nevezem én aztán hatásnak. Hát ki lett Szász Károly helyére?
- Berzeviczy Albert. Szép karriert csinált, de megérdemli.
- Nos, még mi történt? Beszélje el kérem az egész hét történetét.
- A horvátokat talán tudja. Be nem eresztették a parlamentbe a rakoncátlan részét. Starcsevics bácsit megtaszigálták a zsandárok. Képzelem, dühös volt az öreg! De, hiszen derék ember a bán... Nem érdemli meg Tisza, hogy olyan hű emberei vannak.
- Micsoda? Ön Tiszát szidja! De hát mi történt az istenért?
- Képzelje, uram - mondá neheztelő hangon Beöthy -, a »generális« nem akarta értem kifizetni a »temetési költségeket«.

Fölébredtem, de noha álom volt csak [az] egész, mégis úgy rémlik nekem, mintha egy tapasztalattal lennék gazdagabb.

Hogy a mameluk még a síron túl is követelő.

És hogy a »generális« a megholt mamelukra egy garast sem áldoz.

A HALÁLMA DÁR

- Nekrológ -

Falun a kuvik végzi ezt a feladatot ingyen.

Itt Pesten a lapoknál negyven forint fizetése van a kuviknak...

A kuvik tudniillik egy jámbor reporter, aki ha megtud a városban egy-egy halálesetet, hírül hozza.

Hétfőn becsörtet a redakcióba:

- Meghalt Lónyay!

Kedden benyitja az ajtót és besüvít:

- Meghalt Horváth Cyrill!

Valahányszor kis zömök alakját látjuk, mindég megijedünk.

Ma újra jön és bekiált:

- Meghalt Thaisz Elek!

- Az lehetetlen!

Senki sem hitte el. Thaisz Elek nem halhat meg sohasem.

Rögtön kiküldtünk valakit, szerezzon biztosabb információkat.

- Nos, mi az újság? - kérdeztük, mikor a kiküldött emberünk visszatér. - Ugye nem mondott igazat a kuvik?

- De bizony igazat mondott félig-meddig.

- Hogyhogy?

- Meg sem halt, s mégis temetik őtet is! Nyugalmazták három hónapra, s ott fogják felejtetni a nyugalomban. Majdnem olyan örök nyugalom ez már, mint a Lónyayé.

Boldog Isten, visszaemlékszem arra az időre, mikor a nemzet egy másik nagy halottját, Aranyt temették éppen arról a helyről, ahonnan most Lónyayt. Mekkora nagy úr volt még akkor a szegény Lexi!

Milyen heves volt s milyen nyugodt ma!

Thaisz Eleknél szívósabb életű ember még nem született, az egy Bizayt kivéve. Kipusztíthatlan alak volt!

A miniszterelnöknek már csak erős keze van, de ő sem bírta vele.

Tavaly egy beszédben a parlamentben így szólt a miniszterelnök: »a főkapitány betegeskedése miatt sokszor nem igen képes minden dolgoknak megfelelni«.

Ezt minden okos ember megértette volna, és csendesesen elpályázik.

De Thaisz még okosabb volt az okosoknál. Ő meg nem értette - és maradt.

Mikor a Nyitra megyében kisült csúnya dolgokról beszélt a Házban Tisza Kálmán, azzal mentegetőzött.

- Ezek a históriák még mind 67-ben történtek. Ezek mind régi dolgok, régi emberek bűnei. Az a megye, amely ezt tette, nem az enyém. Az csak véletlen, hogy éppen az én kormányzásom alatt sült ki a turpisságok.

Egy megyeista ebből is a megye mellett kovácsolt érvet:

- Látod, kegyelmes uram, hogy a megye mennyivel okosabb a te új intézményidnél. Ha a megye suskust csinál, úgy meg tudja csinálni, hogy csak évtizedek múlva jönnek rá. De mikor a te rendőrséged csalárdkodik, az mindjárt kisül. Mert a te rendőrséged még ahhoz sem ért!

Tisza csak mosolygott erre, de már ennek a mosolynak a fanyarságában benne volt akkor is az a szemernyi méreg, ami ma kézbesített okmány alakjában.

A tolvajok, csirkefogók és betörők csodálkozva fogják olvasni reggel a lapokban ezt a szenzációs hírt.

- Kegyetlen gondviselés! - fogják mondani szomorúan. - S éppen télen kellett ennek történnie, mikor legnehezebb a »munka«!

A HÉT TÖRTÉNETE

[nov. 8.]

Mint ahogy februáriusról mondják: ez az a hónap, amelyikben legkevesebbet beszélnek az asszonyok, mert ez a legrövidebb, úgy mondhatnám én, hogy ez a legrövidebb hét, mert egy nap a halottaké belőle.

Ilyenkor az eleven város kizarándokol a város előbbi lakóihoz a holt városba, ahol az a szó van felírva: »Feltámadunk«.

Sohasem bírom megérteni, miért biztatják a halottakat azzal, hogy feltámadnak. Hátha azok éppen amiatt nem alhatnak ott békén? Mert ki tudja, akarják-e ők azt?

Mindenki kedveseihez siet, azokhoz a legkedvesebbeihez, akikben már nem fog csalódni. Fogat fogat után robog ki a Kerepesi úton. Viszik a gazdagok a koszorúkat. Fekete ruhába öltözött hölgyek ülnek a duzzadó kocsivánkosokon. Ennek a napnak a fekete ruha a divatja. Apró gyermekeit viszi ki az apa: azok vidám mosolygó arccal kocsikáznak a - mamához. Nem értik még szegények, hogy mi az.

A nem gazdagokat egyszerűbb járművek szállítják. Omnibuszok, lóvonatos kocsik, amelyekre egy új táblácska kerül most: »Kerepesi sírkert«. Csupa szomorú arcú nép tömi meg a kocsikat. Ezek igazán gyászolni mennek. Hát még azok, akik gyalog fáradnak ki!

Gyermekek, apák, anyák nagy koszorúkat cipelnek felváltva, hogy mindenkinek jusson a teherből. Ezek már értik, hogy hova és miért mennek!

Messze az egész vonalon, mindenütt koszorúkat árulnak öregasszonyok, szegényes kalmárok. Kinek-kinek az erszényéhez képest. A gazdagok fájdalma drága eleven virágokból van fonva, a szegényeké papirosból!

Az őszi napfény, mely ma is csak úgy mosolyog, mint bármely más napon, szinte bántó. Jobban esik most, ha minden mogorva szürke, mint a sírkövek a temetőben.

Oh, milyen mélabús kép ez itt! Az ezer meg ezer egymás háta mögül előkandikáló sírkereszt, melyeknek egyforma volta a halál egyhangúsága.

A szív itt összeszorul, s az elmét lehúzzák ezek a rögök a mulandóság eszméjéhez. Itt nem lehet egyebet csinálni, mint egészen csak őrölük gondolkozni, őrölük, akiknek már semmi bajuk sincs.

A fák gallyai fázékonyan zörögnek össze, s a sárga levelek odahullanak a sírok pompája közé. A feketébe öltözött embertömegek egészen ellepik a halottak csendes hazáját. Mindenkinek van itt valakije. Mindenki emlékezik. A leeresztett női fátyolok átnedvesülnek a könnyektől, az erős férfiak kevély dereka megtörik.

Olyan is van, aki csak kíváncsi bámulónak megy ki, s ez érzi magát a legelhagyottabbnak. Hiszen az is még valami, akinek a föld alatt van valakije! De hát akinek senkije sincs, sem ott, sem itt!

Az is kijön ide, s azt a tanulságot meríti, mikor végignézi az impozáns bús képen, a fényben fürdő sírokon, hogy:

»Ezek valaha mind bent a városban laktak, és pirosan, életkedvvel járkáltak az utcákon, éreztek, gondolkoztak, búsultak és örültek, és most ott fekszenek némán, mozdulatlanul. És azok is, akik most eljöttek ide látogatóba, mind ide jönnek apródonkint feküdni hozzájuk!«

Igen, ezek mind, akik itt járnak-kelnek, ezek az öregasszonyok és szép asszonyok, ezek a főurak, gavallérok, proletárok, szerencsétlenek, boldogok, szerelmesek, uzsorások és adósságcsinálók.

Hiszen még itt sincsenek, csak idenéztek, s máris majdnem egyformák kezdenek lenni. A gavallér ajkán megfagy a bók, a szép asszony nem tud kacsintani a szemeivel, az úr nem biggyeszi el ajkát kicsinylőleg, az üzletember nem fürkészi adósai után. Búbánat, megalázkodás, magábaszállás van minden arcon.

A halál egyenlővé teszi az embereket. Őnála ez a törvény.

Ha az ő birodalmába lépnek, úgy látszik, még az élőkre is ránehezül súlyos paragrafusa.

Hát a nagy emberek hol fekszenek?

Itt vannak ők is. Deák, Kisfaludy, Batthyány, Vörösmarty, amott Pákh Albert, Tóth Kálmán - és a többi, meg a többi...

Egész életükben küzdöttek, különböző nemes célokért.

S mégis egyet értek el valamennyien.

Egy-egy követ.

*

A király egész héten idehaza volt, aminek mindig nagy a látszata. Pezsgővé lesz az élet Budán és Gödöllőn. Kivált mert most közbe esett Szt. Hubertus napja is. Nagy rókavadászattal ülték meg, mint rendesen. A »meet«-re megjelentek az udvar összes bolygói, de bizony mindössze csak két rókát láthattak. (Mennyivel több róka mulatozik az audienciákon Budán!)

Mióta itt időzik a király, érdekes vendégeket is kapott: a japáni urakat, kik a magyar honvédséget jöttek tanulmányozni - állítólag.

Ki is tanulmányozták - két nap alatt. (Nekem olyannak tűnik fel, mintha ebben már benne lenne a kritika is.)

Különben a jó japániak megnéztek minden látnivalót, s úgy távoztak el, ahogy ötven év óta minden idegen, hogy »el voltak ragadtatva«.

Természetesen! Hiszen itt minden olyan nagyon szép!

A japániak ittlétekor fölelevenült a Pulszky Ferenc jó adomája, hogy a mikádó reformokat akarván behozni a vallás terén is, a küldöttséget utasítja, hogy nézzenek ki Európában valami jó vallást.

A küldöttség legelőször Magyarországból referált:

»Felség! Találtunk egy olyan vallást, amelynek egy csalhatatlan embere van, de az nem lakik bent az országban. Ez nekünk való lesz«.

Alighogy megkapta a mikádó ezt a staféta levelet, rá néhány órára jön egy másik levél:

»Felség! Ne határozzon semmit. Egy másik jobb vallást is találtunk. Mert annak minden embere csalhatatlan«.

Ebből aztán mindenki okos lehet, hogy bizonyosan az Akadémiát látogatták meg és ott bukkantak rá a kálomista vallásra.

Maguk a japáni urak (akiket igen szívélyesen vendégtelt meg őfelsége) vidám, kedélyes és értelmes emberek. A francia katonatiszti ruhához hajszálalig hasonló egyenruhát viselnek, s alig különböznek valamit az európai uraktól, csupán szemeik különös vágása teszi arcukat idegenszerűvé.

Ennyi kevés különbségért bizony nem érdemes a glóbusz másik oldalán születni!

*

A fátum azt akarta, hogy az egész hétről csupa szomorú eseményeknek legyenek krónikása.

A magyar közélet egyik legkiválóbb alakja, Lónyay Menyhért dőlt ismét sírba.

Az 1867-i minisztériumból, melyet a »nagy emberek minisztériumának« neveznek, már csak Andrassy Gyula gróf és Horvát Boldizsár vannak életben.

Ő volt a harmadik.

A politikától visszavonult néhány év óta (a mi alkotmányos életünk gépezete gyorsan koptatja az embereket), de a pénzüzeteknél, az egyháznál és Akadémiánál még mindig tevékeny részt vett.

Dolgozott, tervelt, tanácskozott örökösen.

Maga a halál is csak ott kereste, és ott találta meg a zöld asztalnál.

A DERÉK BASSÓ

Ez volt a címe abban a nagy házban, ahol mindenkit jobban titulálnak egy fokkal, mint ahogy dukál.

Hiszen mindenki tudja, melyik ház az.

Mikor először lettem bejáratos az ő folyosóra, mindjárt a legelső napon feltűnt nekem egy szép arcú, méltóságos, kevély magatartású úriember. Szürke házisapka volt a fején, s amint hideg, szenvtelen tekintettel járt-kelt ott a többiek között, az a gyanúm támadt, hogy ez az egész ház talán mindenestül az övé, s az ország csak úgy bérli tőle.

- Ki ez a hatalmas úr? - kérdem a képviselő ismerőseimtől.

- Ez Regele, az irodaigazgató.

Hosszú esztendők sora után, mialatt ott sok bolondot összebeszéltek, én pedig sok bolondot összeírtam, egy napon felfödöztem egy magas, sovány embert, aki némelykor szerényen suhant el a folyosókon. Úgy rémlett nekem, mintha már azelőtt is mindig itt láttam volna, de figyelmem folyton kikerülte.

Beteges, vékony ember volt, szelíd, hosszú arcán bágyadt mosoly fénylett, szemeiben melankólia bolyongott.

- Ki ez? - kérdeztem sorba a képviselőktől.

Senki sem tudta. Körülbelül mind azt felelték: »Én is látom már évek óta, de bizony nem tudom, hogy mi dolga van itt«.

Ebből azt magamtól kitaláltam, hogy okvetlenül ennek *kell a képviselőházi könyvtárnoknak lenni.*

Az volt - a derék Bassó volt.

Azontúl aztán gyakran láttam mindig a könyvei környékén a keresztfolyosón, a könyvtárszobában vagy a büfében. (Jó gondolat, hogy à la vicomte Letorrieres együtt vannak itt a könyvek a boros palackokkal, minélfogva e helyen együtt vannak a képviselők is a könyvekkel.)

Nagy szeretettel sürgött-forgott szekrényei közt, meg-megnézegette, nincs-e repedés valamelyiken. Egyszer kitört az üvege az egyiknek, kétségbe volt esve, nem-e vesz el a könyvek közül, míg becsinálják. Nem vészett el.

Nyájas előzékeny modora miatt, amióta megismerkedtem vele, napról napra jobban tanultam megbecsülni a kedves szakembert, akinek egy millió könyvcím volt a fejében. Nagy figyelemmel kísérte az összes megjelent műveket a kontinensen, s valóságos lázban volt, mikor az új megrendelt műveket várta.

Annak is örülni tudott, ha valamelyik képviselő hazahozta vagy küldte a kölcsönvett könyveket. Olyan érzés volt az neki, mint akinek a gyermekei térnek vissza a nevelőből. Megsimogatta őket, leverte róluk a port, beléjük kacsintott, s csak aztán tette vissza a helyökre.

De a beteges, családtalan férfiúnak, ebből az örömből is kevés jutott, a képviselő urak nagyon ritkán hoztak vissza könyveket, mert nagyon ritkán vittek el.

Eleget búsította, hogy a könyvtárt nem igen látogatják. Ingerkedve csörgette sokszor a kulcsokat, hogy olvasót fogjon - de sikertelenül. Az utolsó időkben egy olvasószobát rendezett be az emeleten, hogy a képviselők esetleg elvonulhassanak oda, s az ülés folyama alatt is tanulhassanak a tudomány örök forrásaiból.

A búskomorság egy nemével panaszlá el előttem egy alkalommal:

- Képzelse csak, mennyire bosszantó, az emeleti szobát bezártam a múltkor, s valahol elhányódott a kulcsa.

- Igen, az valóban nagy bosszúság!

- Ejh dehogy! Nem az a bosszúság, de az, hogy az a gaz lakatos egy hétig csinálta az új kulcsot...

- Cudarság a lakatostól.

- Nem az, hanem az, hogy egy hét alatt senki sem kérte tőlem a kulcsot.

Mindenkihez jó volt a derék Bassó, olyan jó volt, mint a falat kenyér, de legjobban mégis azokat a keveseket szerette, akik a könyvtárt használták. Neki az volt a mértéke az emberekre nézve.

Berzeviczy, Pulszky, Szilágyi, Lánczy voltak kedvencei. Ha valamelyik sokáig nem jött új könyvekért, aggódni kezdett miattuk. Talán betegek, talán valami rossz munkán utálták el az olvasást. Ej, ej, mi történt ezekkel?

Szíve repesett örömeiben, amikor néha Tisza is kivett egy-egy könyvet.

- Nagy dolog készülődik, nagy dolog... - szólt hunyorgatva pajkosan, bizonyos titokzatos-sággal - a »generális« az ágyúit tömi... erősen tömi.

A legnagyobb dicséret az volt tőle, hogy valaki »olvasott ember«. Bismarckra is csak ennyit tudott mondani, ha róla beszélt.

Egyszer eltréfálóztam vele, ne higgyen Lánczy Gyulának. Nem igaz ám az, hogy ő olvas, csak úgy a látszat kedvéért szedi hóna alá a tömérdek könyvet, hogy imponálhasson velők a többieknek, s azután visszaadja érintetlenül.

- Nem, nem - felelte elkomorodva -, én bízom benne.

Nem akarta feladni Lánczy Gyulát. Jobb volt, mint a kerülete.

Lánczyt hihetőleg elbúsította, hogy kimaradt, de Bassót, merem mondani, még jobban búsította, nekem kellett őt vigasztalnom.

- Lássá, hiszen újak is jöttek. Én magam is ismerek néhány komoly törekvésű új képviselőt, akik be-bepillantanak majd a könyvtárba. Itt van, teszem azt, Neményi, Enyedi Lukács... És nini, itt van Beksics is.

- Hagyja el - felelte bánatosan. - Ő már nem ér nekem semmit. Beksics már mindent átolvasott. Ennyire híve volt könyveinek és hivatásának a javakorában lévő rokonszenves férfi, kinek ma szomorú halálát közlik a lapok.

Nyugodt természetéről ítélve, ki hitte volna, hogy e zajtalan, csendes élet úgy fog végződni, hogy ő maga vet véget annak.

Azokból a sok könyvekből tanulta volna ő meg ezt a halált?

Nem valószínű.

A csillagokban volt ez így megírva. S a csillagokban senki sem olvas.

A PLETYKA

Mikor sok hír terem egyes időszakonként, az akkor annak a jele, hogy a társadalom unatkozik.

Ha a miniszterek és fátumok nem csinálnak eseményeket, azonnal detronizálja őket a pletyka, s ha az nekiesik, csinál az annyi eseményt, hogy meg lehet tőlük csömörleni.

Eleinte csak a halálhír kovácsolásra adta magát.

S eleinte csakugyan hitték (mert néhány ember valóságosan meghalt) a koholt halálhíreket is. Utoljára aztán nem hitték el az igaziakat sem.

Végre kiadták a halálhírnökök a legutolsó tromfot, valaki azzal a hírrel lépett föl egy este:

- Kozarek felakasztotta magát!

Nosza, a »hóhér-tragédia« híre hirtelen elterjedt a városban, s az egyik szerkesztőség menten kiküldte egyik legszemesebb reporterét a gyászesemény színhelyére.

Későn este vergődött Kozarek lakására a reporter, s bezörgetett az ablakon.

Az ajtó csikorogni kezdett belülről, s egy alak jelent meg a szuoksötétségben.

- Mi az? Mit akar? - kérdé.

- Én X. újságreporter vagyok.

- Mit akar? Nincs most sehol végrehajtás!

- Az a hír van elterjedve a városban, hogy Kozarek felakasztotta magát.

- Mondja meg az úr nekik, akik azt beszélnek, hogy szamarak. Nézze, éppen én vagyok az a Kozarek. Nincs semmi bajom. De hogy is juthat ilyesmi eszökbe az embereknek? Hát micsoda okom lenne az öngyilkosságra? A hivatalomat pontosan végzem. Dolgaim hála istennek, nagyon jól mennek. Én vagyok ebben az országban a legmegelégedettebb ember.

A halálhírek után jöttek a kinevezési hírek. Mert ezekre kezdett járni jó idő. Egypár olyan kinevezés történt, hogy azok után most már minden kombináció valószínű.

Teremnek is a kombinációk, mint a gomba.

Beszélték, hogy Tisza átédessgette Szilágyi Dezsőt. Szilágyi Dezső lesz az igazságügyminiszter. De akkor mi lesz Pulszy Gusztó? Sőt ez esetben helyet kell csinálni Paulernek.

Nos, Paulert ki fogják nevezni a Kúriához elnöknek.

Később azonban kisült a Szilágyi Dezső átpártolásáról, hogy pletyka. Minek venne be Tisza fölösleges terhet a hajójára, mikor úgymint minduntalan ki kell onnan hajigálni egy csomó mamelukot. Szilágyi tehát marad, de ha a Szilágyi elmenetele meg van cáfolva, azért a Pauler elmenetele még nincs dementálva, tehát Pauler megy (azt már elfelejtették a hírgyártók, hogy a Pauler elmenetele csak a Szilágyi kombináció folytán lett kifundálva), s ha Pauler megy, valaki mégis lesz igazságügyminiszter. De ki? Elő kell venni a jeles bírakat sorba, s mint a *rosta forgatásnál*, valamelyik névnel csak megakad a valószínűség.

Amint ezzel is végzett a mendemonda, jött közbe egy valódi esemény, hogy Thaisz elment, ami olyan volt, mint a kialudni készülő tűzre a szalma.

Most már megint beleszabadult minden találgatni szerető ember a legkülönbözőbb tervezgetésekbe, ahol valami üres helyet találtak. Ahol pedig nem találtak üres helyet, hát egyszerűen ellökték valahova azt, aki rajta ült.

Így lett Horváth Gyulából kinevezendő főkapitány. A szép szőke Keglevich István elmozdult Nyitra megyébe főispánnak. (Mire való volt így megszorítani a szegény Zsámbokréthy Józsefet!)

A jó Bornemissza Ádámól szintén főispánt csináltak Sárosban. (Van most szófia erről a svihákok vármegyéjében.)

A bőkezű pletyka, aki így belesegít Tiszának az ország kormányzásába (annyit bizony az is megér befolyásos dolgában, mint akármelyik tagja a kabinetnek), még Bende apátot is fölkereste, egy kisegítő kérdést intéztetvén hozzá a király által a szombati udvari ebédén, mikor a cercle volt.

Közvetlen azelőtt egy főispántól a szőlőszüretet tudakolta a király.

- Nem igen dicsérhetem a termést, mert az én megyém nagyon is északnak fekszik.

Megfordult a király, s Bende apáttól kérdi:

- És az ön megyéje hol fekszik?

Mire Bende apát mély bókkal viszonzá szerényen:

- Ahol parancsolja, fölség.

Ennélfogva tehát Bende apát is majdnem püspökké lett. Rajta és a pletykán legalább nem múlt.

Sok széket megbolygatott, sok embert felizgatott a pletyka, amióta így grasszál.

De még őbenne is gyalázatos malícia van.

A derék Bánhidya Bélát és Éles Henriket a mézes ujjával meg sem érintette.

...Pedig nekik talán szomorú magányukban a pletyka gráciája is jól esnék.

A HÉT TÖRTÉNETE

[nov. 22.]

Mikor a politika alszik, az irodalom és a művészetek kezdenek éledezni.

Igaz, hogy a delegáció tart még, de annak a lefolyása olyan egyforma kaptafára van szabva minden évben, hogy senki sem érdeklődik a végeredmény iránt. Úgymint csak fizetés az mindig.

A delegációnak úgyszólván nincs is története; az a pezsgő élet, mely a képviselőházban van, itt merőben hiányzik. Egy pár voksolás és egy pár ebédelés - ez az egész. A hangulat oly nyomott, mintha mindenkit a lelkiismeret bántana.

Hírek, ötletek, kombinációk, tréfák itt nem teremnek. Olyan szomorú dolog ez egészen, mint a temetés.

De más tekintetben szinte jól esik megpihenni az örökös politizálás után. A közönség érdeklődik, lassan-lassan átfordul más okosabb, gyümölcsösebb dolgok felé.

Még egy darabig el-elrágódnak a szétszéledt képviselőház utolsó témáin. Megy-e Szilágyi Dezső miniszternek vagy nem?

- Nem megy - beszéli az egyik fél -, nem tagadhatja meg magát. Mi lenne őbelőle a múltja nélkül? És mi lenne Tiszából Szilágyi támadásai nélkül?

- Megy - kombinálgatja a másik fél -, mert nagyon hallgat. Hallgatott, mikor a főirati javaslatot tárgyalták, hallgatott most a delegációban, s nem volt ott, mikor az egyesült ellenzék a bankettjét tartotta. Az már csak jelent valamit, kérem, ha Szilágyi Dezső sem nem beszél, sem nem eszik.

Ennek a találgatását is megunják, s jön helyébe a műtárlat és az új irodalmi termékek.

A festők talán még egy évben sem rukkoltak ki olyan fényesen, mint az idén. Munkácsy Mihály dicsősége rengeteg embert csábít a festőművészetre. Van az újabbak közt olyan talentum, aki vinni fogja valamire; van olyan is, aki máris bevégzett művész, mint Mészöly és Spányi, e két költői lelkű festő; a kiválóbb tehetségük közt Paczkát, Feszttyt, Templet, Greguss Imrét, Mannheimert kell említeni legelől. De van aztán sok féltehetség is, akiknek jobb lenne a fele úton elmaradni. S ez talán úgy is lenne, ha részrehajthatlan, tárgyilagos kritikánk volna. De a sajtóban senki sem törődik komolyan a festészettel.

Nem úgy értem ezt, mintha rideg közönnyel elhallgatnák, ha valaki szép képet fest, vagy pajtáskodásból fölébe tennék a nagy tehetségnek a kisebbet. Oh, nem! Ez csak a politikában és az irodalomban van így. A sajtó emberei, akik vagy írók, vagy politikusok, vagy ami a legvalószínűbb, mind a kettő egyszerre, csak a politikára és az irodalomra ügyelnek. Hol ezt taszítják le, hol amazt emelik föl. A leesett vagy talpra ugrik, és a letaszított döfi le, vagy legázolva marad a csatatéren. Egyesek küzdenek egymás ellen, táborok táborok ellen, s ebben a rettenetes összekavarodásban majd alul, majd fölül bukkan elő egyik vagy másik alak.

Oh, a piktoroknál nem az a baj, hanem éppen az ellenkező!

Amilyen keservesen löki oda az író-kritikus az író neve mellé, hogy »tehetséges fiatal írónk«, éppen olyan bőkezűséggel teszi meg, aki egy tyúkólat lerajzol vagy egy csőszházat, »kitűnő művészünknek«. Őneki az csak olyan, mintha valami paprikás levest mond kitűnőnek. A szárnypróbálgató piktorok tehát mind úgy kezdik itt pályafutásukat, mint nagy művészek, s az újságlapok nem restelik hozni gyakran a kisebb tehetségű kezdőkről is, például: Innocent, jeles művészünk, falura utazott, hogy ott bevégezze nagyszabású festményét, melynek címe: »Nők a teremelés előtt«. Természetes azután, hogy Innocent jeles művészünk vagy Gyárfás remek történeti festőnk (nem éppen őket célozom, csak a neveiket veszem kölcsön) elbizakodik, s ahelyett, hogy magát a festészet elemi részében gyakorolná, azon töri álmatlan éjszakákon a fejét, miképp kellene Munkácsyt elhomályosítani. (Éppen mint az irodalomban, ahol az olyan diák is tragédiákat ír, aki a helyesírással sincs tisztában.)

A kritika hibája nemcsak abban van, ha túl szigorú és igazságtalan, de abban is, ha nem tart mértéket, s nem jelöli kinek-kinek a maga helyét. A túlságos dicséret is öl.

Megállítja a festőt a haladás elején, mert megzavarja a fejét. Azonfelül konfúziót csinál a közönség közt is. Gyakran megvesz valaki egy-egy kidicsért képet, s kívül róla utólag, hogy másolás. Beszélhet aztán annak a kritika máskor! S ezáltal szenved a jó kép is, kivált nálunk, hol roppant [kevés a] képvásárló, de még a képvásárló se mind képértő.

Éppen a mostani képtárlaton történt, hogy egyik főúr megvett egy felvidéki tájképet, igen tehetséges ember művét. Másnap azonban jön az »Egyetértés«-ben a kritika, mely kedvezőtlenül szól a képről.

A főúr odaszalad a festőhöz.

- Bocsánat, uram, de ha a kép ilyen, hát nem tartom meg.

A festő hánykolódik, hogy így, hogy úgy, a gróf szava már kötelező, de az nem akar arra hajtani, és hazamegy.

A piktor kétségbe van esve, mit tegyen. Végre elpanaszolja baját a kritikus barátjának, ki fogja magát, s egy másik lapban reggelre valóságos dicshimnusz zeng a képről.

A főúr jön mindjárt reggel:

- Bocsánat, uram, de ha a kép ilyen, hát mégis megtartom.

A jámbor közönség komolyan veszi néha a sajtót, még akkor is, mikor az maga-magát sem veszi komolyan. Azért hát több tárgyilagosságot és mértékletet, urak, ha nem is a festők, de a közönség kedvéért.

Mert mit tegyen a szegény vásárló? Csak nem mehet minden adás-vevésnél Andrássy Manótól kérdezősködni. Elindul jóhiszemben utánatok.

Bár tagadhatatlan nagy lendületet vett utóbb hazánkban a képzőművészet, mégis talán túlságos az aggodalom, hogy túltesz a szépirodalmon.

A műtárlaton egy egész esztendő produktumait látjuk együtt egyszerre, míg az irodalom folytonosan termel. Minden hét (néhánykor, kivált karácsony táján minden nap) meghozza a maga irodalmi eseményét.

Lapunk múlt számában a Nemzeti Színház premierjéről, az »Egy asszony történeté«-ről írtunk, azóta megint volt egy premier a Népszínházban, Rákosi Jenő »Magdolna« című paraszt-tragédiája.

A szerző, úgy látszik, a Tóth Ede és Csepreghy óta stagnáló népszínművet akarta új, változatosabb keréknymba zökkenteni a »Magdolná«-val, ami dicséretes szándék, mert a gatyás darabok örökös fálusi bírái, bakterei és cigányai már nagyon egymás képére kezdtek ütni, hanem az érdemes szerző a túlságosan drasztikus momentumokat vette a városi népéletből, s művével ezúttal nem ért célt.

Az irodalmi és tudományos mozgalmak között legnagyobb érdeklődést keltenek a készülétek a trónörökös vállaltához, az »Oszták-magyar monarchia írásban és képekben«, melyből január után fog megjelenni az első kötet. E nagy pompával és költséggel kiállított műben fog végre kitudódni az oszták résszel való összehasonlítás alapján, hogy csakugyan olyan nagy haladást tettek-e művészeink, mint aminőnek kürtölik?

Ez a könyv az, ahol legkönnyebben lehetne megverni a németet. Majd meglátjuk.

Az Akadémia csarnokaiban arról folyik a szó: »Ki a vivat?«

A Lónyay halálával megüresedett elnöki székre szemelgetnek embert. Azelőtt ez mindig könnyű volt! Egy-egy alak úgy kimagasodott, hogy nem kellett disputálni, ki az érdekesebb elnöknek. Ma a törpe korszakban nagyon is megoszlanak a vélemények. A komoly tudósok el-elűnődnek rajta, s talán még a gombjaikon is találgatják: »pap, - katona akarom mondani: Trefort-e, Ipolyi, Haynald vagy Pauler-e? «

Isten neki, mondjuk, hogy: Trefort.

ÚJ MECÉNÁSOK

A Műtárlatnak sok a látogatója. A képek iránt fel van költve az érdeklődés a középosztály köreiben és a pénzarisztokráciánál is.

A szabadiszítás mindinkább divatba jövő, már majdnem túlságos luxusa a majolika edényeknél nem állapodott meg, hanem elment az eredeti festményekhez is.

Még csak tíz év előtt nehéz lett volna elhíttetni a középsorsú magyar emberrel, hogy a festett tehén többet ér, mint egy igazi tehén. Ma már benne van nyakig az emberiség a képkultuszban. Sőt maga a derék püspök: Iponyi Arnold sem ellenzi a vallási dogma elleni vétséget, hogy »faragott képeket ne imádj«. Inkább ő izgat legjobban az ellenkezőre.

Egész kis vagyont nyel el egy-egy kép. Haynald tízezer forintot fizetett Munkácsynak a saját arcképeért. Akik látták, azt mondják: »Szegény Haynald, de nagyon megváltozott, mióta holt hírét költöttek!« Tisza Lajos gróf arcképét ötezer forinton rendelte meg Benczúrnál Szeged városa. Aztán az is csak térkép lesz. (Legalább már egy lovat is festhetett volna alája ennyi pénzért - gondolják Szegeden.) Szapáry Géza is Benczúr festette ugyanannyiért, de nem Fiume rendelte. A Műtárlaton ott látható Andrássy Gyula is. Valaki, aki jól megnézte, nagyon hibáztatta a festőt, miért örökítette meg oly *élethíven*.

- Hogyan? Hisz ez csak érdem lehet!

- Igaz, de Andrássynál kivételt lehetne tenni, hadd maradjon ő meg az utókor előtt komoly alaknak.

Hanem akármennyire terjed is a képszerűség, olyan arányokat öltve, hogy tíz év múlva már a falusi csűrök is Mesterházy freskóival lesznek díszítve, annyi esze mégis megmaradt a magyar mecénásoknak, hogy a legolcsóbb képekhez húz a szívek. Mindenik olyan képet akarna, akinek a festője még csak majd ezután lesz világhírű. Ezért aztán nagy kelete van a zsöngének.

Szegény Telepynek sokszor megfájul a feje, mikor az egyes »venni szándékozók«-kal konferál. Bosszankodik, de amellet mulat is.

- Mennyibe kerülhet egy olyan kép? - kérdezi Pulszky arcképe előtt tegnap egy sovány vézna emberke. - Szeretném magam én is levéttetni.

- No, úgy öt-hatszáz forintba belejön.

- Nagy pénz! - mond az orrát megvakarva. - De hátha a vásznat én magam adnám hozzá? Mert vászonkereskedése van a sógoromnak a Király utcában.

Egy fiatal házaspár körülbelül szinte a Király utcából Spányi »Éji táj« című képét nézegette sokáig éledegetve, közről-messziről, oldalt.

-Pompás ökrök, kedves állatok! - mondá a férj.

A képen ugyanis néhány jámbor poétikus ökrör fehérlik ki az éj leeresztett fátyolán át.

- Mily hűséges, mily proporció! - felelte az asszonyka. - Szinte hallani lehet a kérődzésüket.

- Vegyük meg a képet, Geraldine... keressük fel Telepyt.

Telepyt nem nehéz megtalálni, festő társaival beszélgetve mindég ott sűrög-forog e bájos festett világban, ahol egyszerre süt a nap és hold, egyszerre van tél és forró nyár, zöld lombok, hófedte házfedelek mosolyognak le a falakról.

Oh, ezek a képek minket laikusokat csak gyönyörködtetnek és elszórakoztatnak, de nekik magoknak megszólalnak. Ők látják szégyenkezni azokat, melyek nem részesülnek figyelemben; valami komor árnyék ül a legderültebb képen is. És látják azokat, amik kevélyen terpeszkednek ott a falon tündöklőn, dicsekedőn: »Mi rajtunk a király szeme is megakadt.«; »Minket megvették.«; »Bennünket bámulnak«. A lenézett lángész keserű gúnyja, a felkapott üresség pöffeszkedő vigyorgása ömlik el láthatatlan formában egy-egy képen.

Ezek a képek nekik nem képek, hanem emberek: magok a művészek, akik kiálltak megmérkőzni. - Ezek az alakok a képekben csak az ő fegyverhordozóik, s ezek a zord mezők valóságos csatamezők.

De íme a házaspár már megtalálta Telepyt, és szerencsésen elfogta.

- Kérem, ezt a képet szeretnénk megvásárolni.

- Melyik képet?

- Az éji tájékat.

- Igen helyesen. Csinos kép!

- Remélem, nem lesz drága?!

- Biz az nem lesz olcsó... Spányinak már nagy neve van.

- Név? Mit tesz a név? Nevet mindenki választhat, aminő neki tetszik. Egyébiránt úgy százötven forintig szándékozom elmenni.

- Félek, akkor nem lesz öné a kép - mondja Telepy flegmával.

- Mit? Nem lesz enyém a kép? Miért nem? Kép, kép, én nem kötöm magamat hozzá. Hanem tudja, az ökrök miatt szeretném. Mert az apám ökrökkel kereskedett. Családi képnek szeretném. Tudja, kegyelet az apám iránt. Hanem mondhatom, hogy százötven forint nagy summa. Azt kevés ember teheti, hogy egy képet annyit kidobjon. Nos, én nem sajnálom, és szívesen áldozok a hazáért. De ami sok, az sok. Én értek hozzá. Hiszen csak a múltkor vettem egy Meissonier-féle képet. Igen, nekem otthon egy Meissonier-képem van.

- Egy Meissonier-képet vett ön? Akkor csodálom, mert Meissonier-féle képet nemigen lehet kapni ezer forint alatt.

- Az enyém négyszáz forint volt.

- Figyelmeztetem önt - vágott közbe Telepy gúnnal -, hogy a Meissonier-képekről igen csinos másolatok szoktak készülni!

- Másolatok? Hogyan? Csak nem állítja ön - förmedt fel a fecsegő mecénás -, hogy az én képem egy kópia?

- Nem állítom, uram, mert nem láttam, de megeshetett.

- Az lehetetlen! - kiáltott fel hadonázva. - Az képtelenség. Én tudom. Biztos kézből vettem két évi jótállással, hogy valódi Meissonier-kép.

- No, ha két évi jótállása van - nevetett fel Telepy jóízűen -, akkor hagyjuk ezt a diskurzust két év utánra.

S ezzel ott hagyta az egykori ökörkereskedő fiát, aki a feleségével újra visszament az »Éji táj«-hoz, s amint epedő tekintettel újra meg újra nézegette, hol ócsárlólag, hol dicsérőleg kaffogott közbe: »Van benne sikk, van benne hangulat, Geraldine.« Majd megcsóválta vörös fejét, s ha idegen nézők közeledtek, felkiáltott: »de mily idea az, hogy éjjel fessen le valaki egy tájékat, amikor minden fekete«. Behunyta az egyik szemét, s úgy hunyorgatott rá ernyőt csinálva az aranygyűrűs kezével: »te, Geraldine, mit gondolsz, hátha még ígérnék rá öt forintot?«

Nem tudom, mit gondolt Geraldine, de mikor ma délután újra elnéztem a képtárba, az új mecénást a tegnapi pozitúrában találtam ott - lehet hogy még mindig az öt forint felett tűnődött.

IRTJÁK AZ ÚJSÁGÍRÓKAT

A képviselőházban ellenséges szelek fújnak a nem képviselők ellen. (Hát olyan nagy vétek nem bírni mandátummal?) Az ellenséges szelek, mindenből az látszik, a visontai Kovách László tüdejéből jönnek, főleg az újságírók ellen irányulva, mert ezek az igazi »ingratá«-k.

Ámbár az ellenséges reform már a gyorsíróknál kezdődik.

Egy cifra rácsot csináltak az asztalaik körül, hogy elkülönözzék őket a magasabb lényektől. Az olvasószobát elfalazták üveg spanyolfallal, hogy oda idegen be ne kukkanjon. Az összes helyiségekben kisebb-nagyobb falragaszok hirdetik a háznagy bölcsességét s újságíróellenes tendenciáját.

Már tavaly bocsátott ki egy drákói rendeletet, hogy nem képviselőknek tilos a folyosóra jönni. Szépen volt ez kigondolva, de egyet kifelejtett Kovách László: hogy az írói karzatokra csak a folyosón keresztül lehet eljutni. Mármost hát nem volt más mód, mint vagy hirtelen átépíttetni az egész országházat, vagy dezavualni a saját rendeletét.

A háznagy mint takarékos ember a dilemmából az olcsóbbat választotta.

Hanem azóta sem szűnt meg éjjel-nappal törni a fejét, miként lehetne kiirtani a Házból az emberiség immunitás nélküli részét. Szerencsére nem sok van benne Edisonból, mert különben kitalált volna már olyan fűtőszert, mely csak a képviselőt melegíti, és olyan szellőző készüléket, mely csak a képviselői gégekbe ereszt levegőt.

De ha egészen nem is teheti tönkre az »egyéneket«, legalább árt nekik, sújtó kezével belemarkolva a jövő időbe is. Az új országház tanácstermének tervezésénél felszólalt, hogy úgy kellene valamiképp elcsinálni, hogy a gyorsírók ne legyenek a teremben bent, hanem valami külön rekesztékben.

- Miért? - kérdezte Fenyvessy.

- Ne legyenek a képviselők annak kitéve - felelt a nagy »szabadelvű« -, hogy összetévezzék őket a gyorsírókkal.

- Nem baj az - mondá Fenyvessy -, mert vice versa van! A gyorsírók is ki lesznek téve annak, hogy összetévesztik őket a képviselőkkel.

- Hümm! - morogta Kovách László, és nagyot rántott a kabátján.

Ez a kis szcena azonban nem puhította meg, ő azóta is előszedi az irtó hadjárat minden fegyvereit, s máris olyan otthontalanná vált az újságíróknak a képviselőház, mint amilyen otthonossá vált a képviselőknek a »Kék macska«.

Az újságírói karzatokhoz néha odaállít egy rendőrt, aki mindenkitől belépti jegyet kérjen, arra számítván, hogy valamelyik otthon felejtette a magáét; máskor pedig, kivált érdekes ülések alkalmával, egyszerre nem kell a jegy, zsúfolásig megtömeti a karzatokat utcai csőcselékkel (alkalmasint pénzen fogadja őket), hogy ennek következtében az igazi újságírók kiszoruljanak.

E kedélyes harc már így tart két esztendeje. Egyik-másik ember belefárad, hogy »az ördög legyen nektek közvélemény«, s kidől, elmegy.

Van olyan is, aki kellemesen dől ki a létért küzdő újságírók sorából.

Éppen egy ilyennek a tavalyi esetét akarom elmondani. Ha tagadnám is, kitűnnék, hogy szellemes ember volt, és kormánypárti hírlapnak dolgozott. (Hiszen végre is nem egészen inkompatibilis ez a kettő.)

Egy napon megszólította a miniszterelnök a folyosón:

- No, hogy van, hogy?

- Köszönöm, kegyelmes uram, úgy még sohase voltam, hogy jobban ne lehetnék - felelte elpirulva.

- Látom, ön elégedetlen a sorsával. Nem tehetnék önért valamit?

- Excellenciád mindent tehet - mondá a fiatal író sugárzó arccal.

- Ej, hát ne pironkodjék. Ön elég hasznos szolgálatot tett. Adja elő bátran, mi a kívánsága? Nos, nem kér semmit?

- Kérek, kegyelmes uram, de azt sem a magam számára.

- Ugyan mit?

- *Egy szöveget itt a Házban - a felsőkabátomnak!*

Tisza elmosolyodott a diogenészi kívánságon, és megígérte.

- Jól van, majd kieszközlöm.

Hanem elhült aztán, mikor Kovách László felvilágosította, hogy kabátszöveget csak képviselők élvezhetnek az épületben.

- Ejnye, lefőzött a kópé! No, mindegy, ha megígértem, megadom.

Fölléptették, és megválasztották. Most már ott lóg a kabátja a korridoron, s ő maga sem jár többé közénk. Irtják, mindenféle módon irtják az újságírói karzat népét!

A HÉT TÖRTÉNETE

[nov. 29.]

Ez az engesztelődés hete.

Görgeyt megreparálták a honvédek. Az a baj, hogy nem mindnyájan.

Kényes kérdés ez nagyon. Az ember nem tudja örülni-e rajta vagy szomorkodik?

Mert ha Görgey nem volt áruló, egy csúnya lappal szebb a magyar történelem.

De ha áruló volt - erősebbnek látszik a nemzet, mert el lehet mondani: »Talán győztünk volna, ha egy áruló nem támad«.

Mítosznak ki tudja, mi szebb? Az-e, ha marad e fényes időszakról, e kétségbeesett nemzeti erőfeszítésről, hogy mi voltunk az erősek, ő a gyenge vagy az, ha marad, hogy ő volt az erős, mi a gyengék?

Legjobb volna, ha az igazság maradna.

Hanem az el van ásva... befűjta erősen a hó.

Olyan nagy lapáttal majd csak később Klio fog tudni bánni, amellyel azt a havat elsöpörni lehet.

Ez volt az egyik engesztelődés.

A másik a horvátoké. A jó horvátok, szám szerint harminchat darab, akiket a tartománygyűlés a magyar országgyűlésre delegált, hűségi nyilatkozatot tettek a kormánynak.

Hétfőn sorba járták a minisztereket, még a »táblácskák miniszteréhez«, Szapáry Gyula grófhhoz is elnéztek azon biztosítással, hogy a törvényes kapcsolatot fenn fogják tartani. (De meddig?)

A miniszterelnök megsimogatta, összecirógatta őket, s nagyon nyájas volt hozzájuk, de azért mégis olyan arcot vágott, mint aminőt Szapáry szokott, ha szegedi deputáció nyitja rá az ajtót, hogy úgyszólván oda van az arcára írva:

»Már megint kérni akartok valamit?«

A harmadik engesztelődés a Horváth Gyuláé.

Horváth Gyula már régen egyik legnépszerűbb alakja volt a képviselőháznak, egypár hét óta pláne egyik legkiválóbb alakja, amióta a felirati vitában egy nagyszabású liberális beszéddel kitüntette magát.

Hanem ettől a fényes sikertől nemhogy kigömbölyödött volna az ábrázata (mint a többi emberé ilyen esetben), sőt ellenkezőleg, egészen elszontyorodott, s beadta lemondását.

Az emberek azt suttozták, hogy valami magas hivatalba lép.

Híre ment, hogy ő lesz a rendőrfőkapitány. Horváth Gyula erre azt mondta:

- Inkább vállalom el a »Magdolna« szerzőségét.

Akkor aztán kezdtek neki kitalálni különféle jobbnál jobb állami hivatalokat. Hiszen csak kell valami okának lenni, amiért lemond. Mert odajutott a korrupció, hogy lehetetlen ezer ember közül kettővel elhitetni, mintha valaki azért is lemondhatna önként a képviselőségről, mert az neki úgy tetszik.

Horváth Gyula ennél fogva belátta, hogy egész élete hosszán kísérni fogja ezer kellemetlen alakban a találgatás: miért mondott le, - inkább visszavette tehát lemondását, s kibékült anélkül, hogy valaha valaki megtudhatná: miért vagy kire haragudott.

S hogy teljes legyen a hét képe, még egy kiengesztelődésről kell megemlékezni: a Szögyény Marichéről, aki Tisza kívánságára átadta helyét báró Sennyei Pálnak, s ezért megkapta az aranygyapjút. Az aranygyapjú a legmagasabb kitüntetés, ami fejedelemtől származhat, s régente a »cousin« titulus járt vele. Már ti. a király szólította cousinnak az aranygyapjast. Az adományozási okmány még most is e szavakkal kezdődik: »Mon cousin« stb.

Mailáth Györgyön kívül nemesember még nem viselte az aranygyapjút. Elég ok, hogy Szögyény teljesen kibéküljön sorsával.

...S mi még csak azt a megjegyzést tesszük, hogyha ennyien vannak a kiengeszteltek, mennyien lehetnek a duzzogók?

*

Az első hó leesett, beköszöntött a tél s vele a művészélvezetek évadja. Már amennyire telik belőlük Budapesten. Mert a publikum zsebének megvan a maga feneke, s nem nehéz megtalálni. Kitűnt ez szomorúan, amint a két magyar színház négygőz szaporodott az idén. A raj, melyet a Nemzeti Színház eresztett, a természetes fejlődés következménye volt, tehát, megél; de a másik raj, mely a budai méhköpűbe vette be magát, vékonyan van, s megrontotta a Népszínházat is. Mind a két helyen félig üreg nézőtérnek játszanak a színészek.

Művészi tekintetben a hét főeseménye (ne tessék megijedni, nem a Klárné darabja) a meiningeniek hangversenye a redoute nagytermében, mely mindkét napon a legválogatottabb közönség előtt folyt le, magas műélvezetet szerezve a mindinkább szaporodó zenekedvelőknek.

Kicsiny zenekar, de annyira be van tanulta, oly tökéletes az ensemble, hogy azt hinné az ember, ha a szemeit behunyja, egyetlen művész keze játszik egyetlen csodálatos hangszeren, melyből minden hangot egyszerre tud kicsalni.

E csodát Bülow karmester cselekszi, ki bámulatos precízióval vezényli kis seregét, s valóságos lelket tud beléjük önteni. A kis vézna emberke a szemöldjeivel és a tekintetével uralkodik emberein. Sokszor elcsapja karmesteri botját, s egy láthatatlan intésére mozdulnak a nyirettyűk így vagy úgy, s bődül bele a dob.

Az ősz maestro Liszt Ferenc (kit harminc esztendő óta szidtunk, hogy nem elég magyar, s kiről az idén sült ki, hogy mégis valamennyi csip-csup zeneszerzőknél magyarabb) szinte ott hallgatta a meiningenieket, s édesdeden bólingatott nekik nagy fejével.

Nemes homlokán izzadtságcsöppek gyöngyöztek, s ajkai körül mosoly játszott.

Meglehet, az élvezettől? De meglehet az is, hogy azon gondolkozott: »hány Erkelből telne ki egy Bülow?«

...De már annyi Erkelt csakugyan nem kívánunk!

A NEMZET BÁRÓJA MEGHALT

Halnak, halnak, egyre halnak a múlt idők nagy alakjai. Régen fájlaljuk, régen emlegetjük.

De azt mégsem hittük volna, hogy a nemzet bárója is kidűljön valaha. Talán ő maga sem hitte, s ebben a hiszemben élt 93 évet, holtig tartó boldog ifjúságban, szűk nadrágban s egy hollófekete paróka árnyékában. Most ez a paróka bátran belekerülhet a múzeumba, ahol nagy időkről fog beszélni annak, aki érti a parókák nyelvét.

Hogy ki volt a nemzet bárója? Ki ne tudná azt a Kárpátoktól az Adriáig. Az az ember volt, akinek foglalkozására Bernát Gazsi sem tudott többet mondani, csak annyit, hogy *kortárs*.

Ifjú éveit, úgy mondják, az emberi hajak művészi igazgatásával töltötte el. Itt fejlődött ki ritka világmegvetése, s innen emelte ki a híres Wesselényi-Keglevich főúri csoport ama magas piedesztálra, melyen ma alakja összeomlott. Jótevőit azzal főzte le, hogy túlélte valamennyit, amiben nemcsak a balatonfüredi ingyen-szezonoknak van része, hanem annak is, hogy egész életében nem volt semmire gondja.

A világ legnagyobb potyaművésze veszett el benne. (Utolsó napjait már csak a házmester kegyelemkenyerén tengette a Deák Ferenc utca 13. sz. alatt, hol több mint 25 év óta lakott.)

Hozzá fogható típus nem terem soha ebben a rossz világban. Az ő művészete vele együtt szállott sírba.

A »báró« nevet is potyára kapta. Nem tett érte semmit; de még csak nem is született érte. Ráfogta magára, hogy ő tulajdonképpen báró, s ehhez képest írta a nevét illetékesen:

Bi Zay.

És ez a név tökéletesen kifejezte az ő egyéniségét, azzal a könnyed humoros szédélgéssel együtt, mely egész életén át hűségesen elkísérte. Meglehet, hogy az is csak tréfaság volt, amit ma elkövetett.

Sokat vesztett benne a zöldasztal is. A kibicek prototípe pusztul ki benne, s nagy kérdés, jön-e nyomába valaki, aki méltó legyen hozzá!

Pusztulunk, veszünk!

A KÉPZELT BETEG

Szegény kedves Szegedem, de régen láttalak. Azt híresztelik rólad, hogy sorvadásba estél!

Ezekkel a gondolatokkal szálltam ki az indóháznál, s nyomott lélekkel ültem a kocsin, mely a szállodáig vitt. Betegét látogatni mindig lehangoló érzés.

De a nagy házak vidáman tekintettek rám, réztornyocskáik kacéran csillogtak a téli napfényben, a kéményekből, mert éppen dél volt, hatalmas füstök kavargtak fölfelé, segítették az eget kékebbre festeni Szeged fölött.

Az egykedvűen pipázgató kéményekről eszembe jutott, hogy most mindenütt halpaprikást főznek odabent. Hogyan rotyog a kis katlanokban a pompás lé, szinte hallani véltem, mint forr, s pöfögve emelgeti a rezes fedelet.

Az utcán csupa gömbölyű, piros arcok nyájasan, megelégedetten mosolyognak. A tokahiány rendkívüli dolog és nagy szépségnek tartják. Mindenki azt szeretné, hogy tokát ne kapjon, de biz az teljes lehetetlenség! Az ablakok (a házak szemei) nyugodtan, előkelően, ahol pedig virág van, nevetve néznek le az utcára, hol tarka néptömeg lőt-fut élénken a napi dolga után.

Az ember dermedt kedélye szemlátomást kienged, amint a külső szimptomák semmi baljóslatú dolgot nem vetnek fel.

Hol beteg? Mije fájhat? Hátha csak úgy híresztelik, pletyka az egész? Egy sorvadó város nem nézhet ki így!

És mégis... ki tudja, hisz hányszor férges belül a legpirosabb alma! Az arca csalhat nagyon, s a belsejét nehéz meglátni; a városnak nem mondhatjuk: »nyújtsd ki a nyelvedet, mutasd a kezedet, hadd számoljam meg az érverésed«.

Föltettem magamban, hogy végére járok: mi a baja Szegednek. Mert ha egyéb baja nincs, mint amit Ugron Gábor felhozott, hogy a Tisza Lajos monogramjai nyomják a házakat (pedig egyebet ugyancsak nem bírt felhozni), akkor bizony igen kevés baja van.

Elvetődtem mindenfelé a nép közé: majd azok mondják meg a legjobban.

Benyitottam egy helyre, ahol éppen ferbliztek a városi polgárok. Egy forint volt a vizi. Néztam egy darabig, hogy megy a játék. A mágnes kaszinóban sem folyhat szebben; mind úgy játszott, mintha kímélné a többit.

Ejnye, hát ezekről híresztelik azt, hogy nincs pénzük?

A városi bérház előtt a legsajátosabb képet láthatni minden reggel, melyhez hasonlót talán nem mutathat fel a világon egy város sem. Egy ősi szokás ez Szegeden, mely arra mutat, hogy a börze már megvolt a régibb magyaroknál is.

A bérház előtti téren gyűlnek össze a városrészekből a halászok, a hajógazdák, a paprika, tarhonya termelők, szappanosok és mindenféle vállalkozók. Négy-ötszáz cíviss hullámszik a téren nagy csoportokba verődve, s csendes pipaszó mellett igazítják a dolgukat élőszóval. Szerződéseket kötnek, eladnak, vesznek, legénységet fogadnak, vállalatokba ereszkednek. Zsidó nincs egyetlen egy sem, s a társalgás sem olyan ideges lármás, mint az igazi börzén, de halk, méltóságteljes.

Az egyik cívissel szóba bocsátkoztam.

- Igaz-e, Kovács István uram, hogy nagyban pusztul, szegényedik a lakosság?

- Nem mondhatnám, uram, megvagyunk, ahogy vagyunk, kérem. Nincs itt egyéb hiba, csak az, hogy sok a ház és sok a bolt.

- Hát nem elég baj az?

Kovács István uram fanyarul vállat vont.

- Aki kölcsönveszi a pénzt és házat épít vele, az bizony sehol a világon nem építi magának. Baj az annak, tudom, de hogy nekem is baj az ő baja, azt csak a Herman Ottó úr válaszaitól hallom. Tessék azoktól kérdezősködni! Ahol ni, az egyik, a Szűcs Mihály komám uram!

A koma már ott hegyezte a fülét, alig várta, hogy szólhasson, bele is kezdett mohón a sopánkodásba: vége lesz Szeged városának, vége lesz, mert elpusztul az a hely, ahol jegenyefa és páva van. Itt pedig minden van, ami cifra cafrang.

Majd keserűen felkiáltott:

- Úgy maradunk, tessék elhinni, mindnyájan, mint a kisujjam!

(Akaratlanul is odanéztem a kisujjára: hát tele volt aranygyűrűvel.)

No, ebből ugyan nem leszek én soha okosabb, gondoltam magamban, mert ezek azt beszélnek, amit az újságból olvasnak, hanem legjobb lesz, ha magától a főispántól kérdezősködöm; az úgyszólván meg szokta mondani az igazat, s nem titkolja el, ha Szeged elszegényedett.

A főispán éppen otthon volt, s egy fiatalembert fogadott, egy helyi lapnak a munkatársát, aki egy pár csinos történetet írt a szegedi tanyai életből.

Leültem, és bevártam türelmesen, míg a dolgát végzi.

A fiatalember arra kérte a főispánt, hogy az üresedésben levő városi adószedői állásra kandidálja a holnapi közgyűlésen.

- Mind szép ez, fiatalember -, mondja a főispán szokott szatirikus modorában -, de hát a pegazus hol marad majd?

- Komolyabb állás után kell látnom, méltóságos uram.

- Hiszen igaz-igaz, de lesz-e aztán lelke, hogy azokról a szép tanyai lányokról, akiket leírt, leszedi a bundácskákat adóba?

- Lesz, kérem alássan - mond elvörösödve a poéta.

- Isten neki, akkor hát kandidálni fogom, annál is inkább, mert az állásra úgysem jelentkezett más.

Ezzel eleresztette a boldoggá tett ifjút, s felém fordult, hogy mit kívánok.

- Kérdezősködni akartam valamiről.

- Miről?

- Most már semmiről.

Hiszen ostobaság lenne ott a nyomorról beszélni, ahol a hatszáz forintos állásokra sem jelentkezik pályázó, s - ahol a poéta is kenyeret kap.

PULSZKY PAPA

Olyan nagy memória kellene ahhoz, mindazt megírni, mindarra visszaemlékezni, amit az öregúr följegyzésre méltót tett, mondott ötven esztendő alatt, hogy olyan memóriája csak magának Pulszky Ferencnek van.

No de ő maga nem írhatja (elég, hogy a mai vezércikket ő írta), azért én fecsegek itt össze-vissza róla néhány sort.

Nem életrajz ez! Ki merne még ő róla életrajzot írni? Hiszen még a *többi* hátra van! S ki tudja, mennyi lesz még az a többi?

Én legalább el sem bírom képzelni az országot önélkül!

Olyan ő itt, mint a mindennapi kenyér. Akármit főznek, akármit tesznek az asztalra, a kenyér bizonyosan ott van mindenütt.

Az öreg Pulszky nélkül nincs semmi. Ha dolgozni kell, Pulszky Ferencet rántják elé, ha mulatni kell, akkor is Pulszky Ferenc válik be legjobban, ahova okos ember kell, ott van az öreg Pulszky, ahova ravasz diplomata szükséges, azt is elvégzi az öreg, ahol tudomány kívántatik, az mind az öreg dolga, ha valaki egy ócska cserepet talál a szántóföldjén, azt is Pulszkyval nézeti meg előbb, és csak azután adja oda a gyerekeknek játszani. Akinek valami gondolata van, az mind őhozza siet konzultálni, s az is, akinek semmi gondolata nincs. Protezsál, dirigál, intrikál, ront, bont, javít, rendez. Mintha ezer keze volna. Egy napig sem tudnánk megélni nélküle! Két talpa van csak, de mintha az egész magyar glóbuszt befödne velök, amint rajta áll: mindenütt érzik ez a két talp. Néha ugyan kifordul alóla a talaj, de ő azért soha el nem esik, mert vele fordul. Ötven esztendő óta eszi neve a nyomdafestéket, de azért még mindig friss név és divatos név - nem kopik, de ne is kopjon az el sohasem.

Amellett, hogy múzeumi igazgató, országgyűlési képviselő, akadémiai tag, száz meg száz bizottságnak elnöke vagy tagja, *elvesztett pillanataiban*, mint ő maga mondá Adam asszony-nak - még újságíró is. A legvirgoncabb újságíró hetven éve dacára.

S ha csak újságíró volna!

Ő még azonfelül használható cikktárgy is!

Ha nincs miről írni, az ember megtámadja Tisza Kálmánt, s ha még másnap sincs miről írni, nekiront Pulszkynak.

Évtizedek óta erre is alkalmas téma az öregúr.

Mert őt nemigen szokás dicsérni.

Annyira nagy ő köztünk, hogy csak lázongni, duzzogni és agyarkodni tudunk ellene - hanem ha eszünkbe jut, hogyha egyszer ő sem lesz már... akkor elszorul a szívünk, s egyet csavarunk az eszünkön, hogy vígabb dolgok után szaladjon.

Köteteket lehetne összeírni működéséről, úgy a politikában, mint az irodalomban és a tudományok mezején. Lehetne találni kifogásokat itt is, ott is (mert nem mindég vesz az öregúr mindent komolyan), de mire való volna ez? Úgy kell őt venni, amint van. Sőt az ő cinizmusa bizonyos fokig még jól is áll neki.

Annyi bizonyos, hogy a magyar közművelődésnek olyan hasznos vezére még nem volt, mint ő.

A 48-as idők nagy alakjai között méltán foglal helyet.

Ami nála hiba, az leginkább a modorából folyik; ami nála erény, az ritkán sarjad a hiúságból: megvan benne a nagy emberek nemes rugója, hasznosat tenni a cél kedvéért.

Sokszor igen szigorúan ítélik meg: a politikában állhatatlannak tartják, pedig ő csak a párt-kötelékekben az, nagyban mindig a liberális haladás híve volt. Azt is szemére szeretik vetni, hogy nagy szinekúrákba ültette a családját, s ez a legigazságtalanabb ráfogás. Mert a Pulszky-család, az elsősorban, amely mindenét a közügyekre költi.

Maga rossz csizmában jár, s ócska kabátot visel. (Valaki még egyszer meg is szólította az öltözetén végignézve: »Hát szabad a múzeumi tárgyakat viselni is?«) Hanem azért jó célra, egy-egy szép képre vagy műtárgyra mindég telik a tárcájából.

Egy szó, mint száz, hiába csipkedik az öreget, mert az ő dicsősége igazán olyan, mint a verem.

Minél többet vesznek el belőle, annál nagyobb.

Midőn ma ötvenéves jubileumát ünneplik, őszinte szívvel csatlakozik a Pesti Hírlap is az ő tisztelőinek nagy táborához. Tábor, mely mögött ott áll az egész ország kicsinye-nagyja.

1884

PARLAMENTI KARCOLATOK

A MI KÉPVISELŐHÁZUNK

Csakhogymost az a kérdés, a régimrajzoljam-e vagy az újat. Mert a régi már nincs meg, az új pedig még nincs meg.

Ugyanaz a szituáció ez, mint mikor Tisza Kálmán (beszédjei közben) friss pápaszemet vált.

[A lapalji jegyzetben van egy rajz is: egy szemüveges férfi és egy plusz szemüveg. Ld. VIII. sz. képmelléklet.]

Más pápaszem, de csak épp az a kilátás!

Új parlament, azaz új fejelés, de majdnem csak az, ami a régi. Ugyanazok a pártállások és ugyanazok az arányok a pártok számerejére nézve. A múltkorihoz hasonló impozáns többség a kormánypárton, utána legtöbb tagot számlál, noha kissé megcsappant, a függetlenségi párt, nőtt valami keveset az egyesült ellenzék, de drága áron. (Eszünkbe jut erről az alkimista, aki a fűzfából is aranyat bírt előállítani, de minden arany két aranyába került.)

A választási tusák igen zajosak és elkeseredettek voltak. A kerületek ára nagyban emelkedett, mit főleg az okozott, hogy az egyesült ellenzék nagy pénzerővel ment az urnák elé. Pénze csak a függetlenségi pártnak nem volt. De a személyeknek itt is költeni kellett, s egy kerület ára átlag két- és háromezer forint közt váltakozik.

Ingyen kerület alig volt harminc az országban, s ebből is nagy rész az antiszemita pártnak jutott.

Mert az új idők kitölték a negyedik pártot: az antiszemitákat. Tizenöt tagot számlálnak, si vota non ponderantur. Külön sön és kenyéren lesznek jövőre, azaz külön klubban folytatják tanácskozásait.

A lefolyt országgyűlésen csak öten voltak, s ha öten egy év alatt tizenötöt szültek, mennyit szülnek vajon tizenöten három év alatt? (Pedig ezek mind szüléssel foglalkoznak majd!)

Ez lesz a világon az első együvé kögített parlamenti párt, melyet egy harmadrendű kérdés tart össze, s mely nagyobb jelentőségű kérdésekben mindannyiszor szertemállik.

Ebben a félszeg helyzetben még azonfelül meddő munka vár ezekre az urakra. Vízet visszafelé vezetni lehet ugyan, de roppant erő kell hozzá.

Hogy az antiszemita párt megvan, illetőleg, hogy ilyen kényelmetlen formában van meg, annak nagyrészt a többi pártok ideges, politikátlan magaviselete az oka, kik ez alárendelt társadalmi kórkérdést eleitől fogva nem akarták megszívlelni saját küszöbeikben belül, pedig ha megvan, le kell számolni vele s minél inkább diszlokalizálni. A puszkapor robbanó erejű egy rakáson, de ártalmatlan szemenkint szétszórva.

Parlamentünk túlnyomó részét most is a »dzscentri« teszi még, de a »lateiner« elemek sokkal rohamosabban szaporodnak, mintsem kívánatos lehetne. Újabban az alsó papság is szívesen kezdi fölcserélni a tarokk-partik színhelyét, a csendes, nyugodalmas plébániákat a zajos pártklubbokkal. S liberális gondolkozású politikusok feszegetik immár, hogy a papi állás inkompatibilis a törvényhozói függetlenséggel.

Az erősebb kötelék, mely az egyházhoz fűzi a papot, lehetetlenné teszi a képviselői függetlenséget.

De mert e megjegyzések a kormánypártiaktól indulnak ki s leginkább a kat. papság ellen (Ivánka Imre nyíltan is hangoztatta szabadkai beszédjében), elég ügyesen lehetne őket humorizálni; mert van valami olyan is bennük, hogy akiknek már megvan a magok »csalhatatlan embere« Rómában, azoknak nem sok hasznát veheti az ő csalhatatlan emberük Tisza Kálmán.

De a papság politikai szereplési divatja még nem aggasztó. Sokkal rosszabb jelenség az, hogy léha szerencsevadászok egész tömege lepi el a választókerületeket, kicsapott hivatalnokok, tévesztett egzisztenciák, professzionátus népbolondítók rajokban bukkannak fel a követjelölések idején. A polgárerények iránti érzék kiveszett a népből. A legkiválóbb férfaink visszavonultak a közpályától. Ghyczy Kálmán, Andrassy Gyula gr., Simonyi Lajos, Sennyei Pál, Lónyay Menyhért, Somssich Pál nem kívánnak többé a sorompó elé lépni. Az egy Andrassyt kivéve, mind elkedvetlenedésből álltak ki. Egy tavalyi képviselő ezek közül, midőn arra perszadeálták, hogy az idén is lépjen fel, ne hagyja ott még a képviselőtársait, büszke keserűséggel mondá:

- Az én képviselőtársaimat? Azokat a temetőkből kellene felköltögetni!

Ám ezek önként vonultak vissza. Ez, mondjuk, csak a saját jó ízlésük. De vannak kiválóak, akiket a nép buktatott ki. Helfyt, Eötvös Károlyt, Bittó Istvánt, báró Kemény Jánost, Ordódyt, Győry Eleket, Németh Albertet, György Endrét stb. Ez már a nép rossz ízlése!

Sok régi ember kimaradt, s azok közt sok jó, sok új ember jött be (majdnem százhusz), s ezek közt kevés jó.

Igazán jogosult a panasz, hogy a parlament nivója ismét esett.

De hát végre is ahogy van, úgy van. Amilyenek vagyunk, olyannak mutat a tükör.

Ezen én bizony nem sopánkodom, hanem inkább utánzom a szinghali főnököt, aki így szólt:

- A bécsi nőknél, megvallom, szebbek a pestiek, még ezek se olyanok, mint a szinghali menyecskéink!

A mi parlamentünk a miénk. Elég szép az nekünk, mert hisz a mi ízlésünk.

Még csak egy kis statisztikát bocsátok előre, hogy honnan, miképpen jött össze. A legmagyarabb vidékeken, Somogyban, Csongrádban, Vasban termettek az antiszemiták, az aranykalászu Alföld adta a függetlenségi pártot, magyartalan helyek az egyesült ellenzék, Erdély, Felső-Magyarország s a nemzetiségi vidékek küldték fel a kormánypárt zömét. Debrecen rehabilitálta magát Tisza Kálmán szemében, s a másik nagy magyar város, Szeged is kormánypártit választott egyik kerületében, azaz hogy Tisza Lajost választotta, aki kormánypárti. Erdély ezúttal is szerepet cserélt. Erdélyről ugyanis azt mondják a gúnyolódó nyelvek, hogy a legbecesebb kincse az *országútja*, mely Magyarországra vezet. Most a magyarországinak volt a legbecesebb az az út, mely Erdélybe vezet. Sok földönfutó magyarországi jelölt hajtotta ott le fejét a bizalom vánkosaira, s még pár hontalannak fog nyújtani menedéket a bérce haza a pótválasztásoknál is.

Mesterségek szerint felosztva legtöbb jutott be a Házba az olyanokból, akik semmi mesterséget sem tanultak. Azután a prókátorok következnek, ezekből van vagy negyven, pap mintegy tizenöt, az írókra és újságírókra szintén jó idő járt. Egy egész sereg van benne: Falk Miksa, Csernátony, Zichy Antal, Vadnai Károly, Hegedüs Sándor, ifj. Ábrányi Kornél, Neményi Ambrus, Csávolszky Lajos, Hoitsy Pál, Törs Kálmán, Beksics Gusztáv, Szathmáry György,

Herman Ottó, Pulszky Ferenc, Enyedi Lukács, Verhovay, Szalay Károly, Lukács Gyula, és akit a legelején kellett volna említenem, Jókai Mór. Pláne két kerületben. (»Most legalább pikét játszhatom magammal« - mondá, amikor a kassai megválasztásáról is értesült.)

Noha ezek a mi fajtánkból valók, még ezek is ahány, annyi felé húznak szét. Van közöttük mameluk, professzionátus frondeur, nyílt és titkos reakcionárius, lesipuskás, antiszemita, klerikális, anarchikus, lármacsínáló. Egyszóval az egész tenger látható ebből a csepp vízből.

Napirendre térve a bukottak fölött, kiket egy közös sírgödörbe temet az emlékezet, maradjunk a diadalmasokkal, kik szeptember végén (tehát még ezen füzetünk megjelenése előtt) ültek össze a Sándor utcai ócska házban, melynek helyiségeibe néha a szó szoros értelmében becsurog az eső.

Az új, Tömő utcai palota, melyről azt híresztelik azok, akik megszavazták, hogy második csodája lesz a fővárosnak, csak tíz év múlva épül fel, ha ugyan a mesterek fölépítik, s holmi bazilikai fátumok közbe nem jönnek.

Egy évtized parlamenti története tehát még itt fog játszódni a régi épületben, melynek fülkéit, folyosóit, minden zegét-zugát annyira megszoktuk, hogy alkalmasint nehéz szívvel hurcolkodunk majd be a leendő pompás gót palotába, melyet a legújabb budai ötlet szerint a Darányi Ignác kedvéért építenek az ő kerületével vizavi.

Hogy a megszokás milyen nagy úr, arra elég fényes eset az Urbanovszkyé, ki - mikor a fúzió alkalmával majd a Tisza-, majd a Deák-párt akart más klubhelyiséget, s már majdnem úgy fordult, hogy az eddigi Lloyd-épületbelit az egyesült ellenzék fogja kibérelni - rettenetes félelmet állott ki, míg végre sok lelki tusa után abban állapodott meg:

»Én nem mozdulok egy tapodtat sem; ahhoz a párthoz állok, amelyik idejön.«

Jellemző vonás nálunk e makacs ragaszkodás a régihez. Most is az az eset, hogy nagyon is sokan törték magokat ebbe a régi házba, kiknek nem ártott volna megvárni az újat, míg felépül.

Hanem igaz az is, ami igaz, sok emlék tapad a mostani épülethez, mely megszépíti.

De kétségkívül legtöbb a folyosókhoz. Csak magukról a folyosókról is mennyi mindent lehet elmondani!

Hány tarka jelenet képe tolul az emlékezet elé! Szóváltások, összeesküvések, párbajkihívások.

A folyosóforradalmak sokkal veszedelmesebbek a klubforradalmaknál.

A tanácskozóterem csak színpad, ott csak játszanak; hanem a folyosók a kulisszák, itt öltözködnek, itt festik ki magukat a szerepükhöz.

Mikor még tekintélyesebbek, de mégiscsak »tekintetes urak« voltak a képviselők, valamikor a Szentiványi elnöksége idejében nagy volt a különbség a bal és jobb folyosó közt. Tigris a világért sem ment volna át a túlsó folyosóra, mert azt mindjárt gyanú alá veszik, hogy disszidenskedik, s mameluk is nagy ritkán vetődött a baltájékra, csak ha kénytelen volt a »piros szoba« miatt.

Mert a piros szoba, hova a miniszterek a cilindereiket és felső kabátjaikat lerakják, hol hevenyészett audienciákat adnak és tanácskozásokat tartanak, a balparti folyosón van.

Semleges terület ebben az időben csak a büfé volt, melyet a pártoskodás szelleme meg nem fertőztetett.

Ma e tekintetben sokkal szelídebbek az erkölcsök. A régi feszesség megszűnt. A közösgy erősebb lett. Az egyik párt beletörődött apródokint, s a másik pártban sokan vannak már, akik vállat vonnak: »Hiszen nem mi csináltuk!« A balfolyosó elveszté vad jellegét. Szabadon járnak- kelnek a legkülönbözőbb természetek. Istóczy akárhányszor tér ki a pokrócon Wahrmannak. Az öreg Prileszky ellenzékiekkel végzi rendes sétáit, miután otthon megitta a rendes marienbadi vizét. Szalay Imre nem áttal szóbaállani Tisza Kálmánnal is, ha úri kedve tartja.

Azóta természetesen letűnt a jobb folyosó csillaga, mivelhogy nem ott fekszik a miniszteri szoba. Madár se jár arra most, hacsak néha egy-két habaréki ember, kik sötétebb óráikban ott összesúgnak, - minél fogva rendesen azon cirkál egy-két mameluk is, hogy híradással lehessen a »generális«-nak.

Bent a tanácsterem elrendezése puritán egyszerűségű (de annál több a cikornya a beszédekben). Ha elmondjuk, hogy az elnök zöld mennyezet alatt ül, feje fölött a magyar címer s egy rossz karikaóra, mely mindig késik egy negyedórával, akkor mindent elmondtunk, kivált ha még hozzáadjuk a képhez az elnöki méltóságnak előtte heverő jelvényeit, a szerencsétlen csengettyűt, egy színházi látsót, a féllábon álló kalamárist s egy tiszta fehér zsebkendőt. (Ez az utóbbi az elnöki könnyek letörlésére való.)

A körbe futó padoknak csupán egyetlen említésre méltó specialitása van, hogy a Deák Ferenc hajdani helye ki van kegyeletből vágva. Noha a babona nem járja manapság, mégis érdemes följegyezni az Éber Nándor esetét, ki a múlt télen szórakozottságból a Deák helyére ereszkedék, s abban a pillanatban a Ház nagy ijedelmé közt két rét hajolva, lábait a magasba meresztve bukott a földre. Mintha Deák Ferenc szelleme taszította volna le: »Eredj innen a helyemről!«

Mit szóljak az egyénekről? Hiszen ezek örökké változnak. Egyik jön, a másik bukik. Ma ez van elől, holnap amaz van hátul. A miniszteri kegy és a két (jó és bal) szerencse labdái ők, a Ház karakterét egyik-másiknak letűnése vagy fölbukkanása lényegesen nem változtatja, s új színeket közbe nem vegyít. A közepszerűségek parlamentje rendesen szürke. De megszokott staffage-ban mégis vannak nélkülözhetetlen perszónák, akik nélkül ha ugyanaz lenne is a kép, de más lenne a háttér.

Kinek szerkesztenék vajon a jegyzőkönyveket, ha nem ülne bent Csanády Sándor, aki tenyerét tölcserformára csucsorítva, szörnyű figyelemmel hallgatja azok felolvasását: nincsen-e bennök hamisság, s van-e bennök »stélus«? Miről tudnák meg a belépők, ki mit beszél, ha nem arról, hogy Göndöcs alszik-e vagy ébren van! Ki vinné át sollemnis alkalmakkor a főrendeknek az üzeneteket, ha nem a szép Fenyvessy Ferenc? (A főrendek aztán ilyenkor szintén kiadják a tromfot, s még szebb jegyzőt küldenek vissza: Cziráky Béla grófot.)

A házszabályokat érintő vitáknál, nézzétek, miként fesseleg, izeg-mozog Madarász József! Ez az ő privát témája. A nagy közbeszóló, Szalay Imre is szükséges fűszer, de ha ő a gyömbér e tekintetben, akkor Lükő Géza legalább is sáfrány, akinek összes oratori működése szintén e címen szokott napvilágra jutni a többiek beszédjei közt apródokint: »Egy hang a baloldalon«. Vannak aztán professzionátus »ingerkedők«, kik az ellenpárti szónokokat grimaszokkal, tagadó mozdulatokkal, vigyorgással felbőszítik, kifárasztják, és vannak professzionátus »tapsoncok«, arcukon meglegedés sugárzik a beszédek alatt, s »úgy van«, »helyes« kiáltásokkal élesztik a pártjukbeli szónok kedvét.

Jámbor, naiv lelkek, kivált vidéken, abban a hitben élnek, hogy a keserűségek, bosszantások, amik a »fórum«-on mondatnak, a privát életbe is kihatnak. Óh, nem! Apponyi tart egy borsos ellenzéki beszédet, Tisza visszavág egy gúnyos cáfolattal. Ebbe is, abba is vegyítve van egy-két gramm ölü mérge a személy számára. Nem tesz semmit. Esetleg rá egy percre barátságosan

szorítanak kezét az előcsarnokban. Viszont találkoznak naiv emberek, akik azt hiszik (s ilyenek vannak túlságosan sokan), hogy a képviselői mandátum egyszerre kenyeres pajtásaivá teszi a »legfelsőbb tízezrek« immunitással bíró huszadrészének. És ez csábítja őket gyakran vagyoni romlásuk árán ezen a tehetségtelenek számára merőben áldatlan pályára. A csalódást leginkább a veszedelmes »pertu«-ság okozza (melyet pedig Adam asszony lelkesedve említ róluk írt munkájában), de amely a gyakorlatban nagyon is talmi. A társadalmi érintkezés a Házban levő osztályok közt alig bizalmasabb, bensőbb valamivel, mint különben lenne. És a »pertu«-ság? Nem érdemes költeni érte! Gyakran megesik, hogy egyik képviselő kénytelen megkérdezni a másiktól: »Ugyan, hogy is hívnak téged, kedves barátom?«

Néhány év előtt történt, hogy a pénzügyi bizottságban ki volt jelölve egy gróf (nem tudom már, kicsoda, micsoda) és Lukács Béla. Valamelyik képviselő nekiindult korteskedni a gróf javára, s ebben a járatban szólít meg egy barna, kopasz urat a habarékos padok egyikében:

- Remélem, te is a grófra szavazol, pajtás. Derék fiú, megérdemli. De meg kicsoda, micsoda is az a Lukács Béla! Nos, megígéred?

- Légy nyugodt, barátom - feleli a megszólított -, minden bizonnyal a grófra szavazok, mert éppen én vagyok az a Lukács Béla, és nem szavazhatok magamra.

Még négy helyisége van a Háznak, amelyről okvetlenül szólni kell, hogy cikkünk teljes legyen, azok számára lévén írva (amint a hangján is látszik), akik a Házzal nem ismerősek.

Ebből a négy helyiségből csak egyik fölösleges: a könyvtár. A kútba dobhatják most már annak a kulcsát, mert Lánczy Gyula megbukott. Az övé volt az kizárólag. Sőt alapos gyanú van rá, hogy ő is csak komédiázott vele. A hóna alá szedett reggelenként két, három öreg könyvet, s azokkal járt-kelt a folyosókon tüntetőleg, mint gyűjti ő rakásra a tudományt, s mikor vége volt az ülésnek, visszaadta a könyvtárnoknak, hogy másnap újra másokat keressen ki dekorációnak a hóna alá.

A büfé leírása következne most, de hogy az ember egy büfét meg tudjon becsülni, ahhoz ott kell lenni az ülésen s végighallgatni hús beszédet, melyek csordultig tele vannak hazafiúi keserőséggel, képzelhetni, de le nem írhatni, milyen jól esik azokat leöblíteni egy kis sherryvel. A büfé a különböző pártárnyalatok kielégítésének szempontjából (hogy a törvényhozói stílust használjam) van berendezve. Van ott szalonka a szélsőbal számára üveggörek alatt, van sonka a kormánypárt részére és kaviár, muszka hal a habarékoknak. A büfének háromféle vendégei vannak: azok a képviselők, akik ott esznek és isznak, olyan képviselők, akik ott udvarolnak és végül azok a volt képviselők, akik legelőször a karzattól, azután a folyosótól szoktak el, de a büfétől elszokni sehogy sem bírnak.

Ha annak is szenteltünk néhány sort, ami a szájba bemegy, nézzünk be a Háznak abba az apparátusába is, ahol azzal foglalkoznak, ami a szájon kijött, tudniillik ahol a beszédeket fésülik, helyrerángatják, mielőtt a közönség elé kerülnének. Ez a gyorsírói iroda.

Különbözőképp terem minden beszéd, s akármilyen ügyesnek születik, még mindig sok vele a baj, míg teljes toalettjében léphet elénk.

Jókai rendesen a folyosón készíti beszédeit. Mielőtt szónokolna, egy fél óráig jár egyedül, kezeit hátrakulcsolva. Beszéde mindig szerkesztve van: sokszor kiérzik a finom összhangzat eleje és vége között. Ha olyankor, midőn végiggondolkozik az elmondandókon, megszólítja valaki, a fejét rázza tagadólag: »Nem vagyok otthon«.

Tisza sohasem szerkeszti beszédeit és nem előre gondolja át. Ő csak az egyes pontokat jegyzi fel magának egy előtte álló ívre óriási betűkkel slágvortokban. Azért is laza szerkezetű mindenik, s legtöbbször hasonlít egy epigramm-sorozathoz, a részletek elcsattannak, de az összefüggés a részletek közt erőszakolt.

Tisza csak ritkán nézi át a beszédeit a gyorsírodában, olyankor, ha fontos kormánynyilatkozatokat tesz; Jókai mindig átnézi.

Igen kevesen vannak, akik nem nézik. Ezek közé tartozik Bánffy Béla, Falk, Pulszky Ágost, Mocsáry.

Istóczy mindig leírva adja oda beszédeit a gyorsíróknak. Szenvedélyesen kontrollírozza utólag a közbeszólásokat, amit idegenek tettek az ő beszédébe, s még nagyobb gondossággal vigyáz az azon antiszemita közbeszólásokat és felkiáltásokat, melyek idegen beszédek alatt mondatnak innen-onnan. Jaj a gyorsíróknak, ha valamelyik kimarad.

Lázár, Dobránszky, Orbán Balázs és a kapacitások közül is nem egy leírva adják oda elmeszülöttjeiket. Dobránszky előre rakja bele még a »helyes«, »igaz«, »úgy van« közbeszólásokat is a saját akarata szerint, Orbán Balázs pedig a slágvortokat, miket szerinte emeltebb hangon kell majd előadni, aláhúzogatja veres ceruzával, a lágyan elmondandó helyeket pedig kék írónnal jelezi. E kéziratban tehát meg volna bizonyos fokig a hangja is örökítve, ha a beszédek magok kiállnák az örökkévalóságot! Göndöcs szintén leírva adja át mondókáját a »Napló« számára, de sohasem lehet hasznát venni, mert a közbeszólások és kitörő derűtségek közt szónoklás közben rendesen elterelődik attól, amit leírt, s egészen más beszédet mond.

A legpedánsabb beszéd-átnézők az Ugronok, Kőrösi Sándor, Irányi Dániel, Szilágyi Dezső, Simonyi Iván. Szilágyi, ha nagyobb beszédet tart, ott marad ülés után is, odahozatja ebédjét, s óráig korrigál, egész lapokat kihúzgálva mint olyanokat, melyeket kétszer is elmondott az ő sajátosan terjengős lapításai közben.

(Zárójelben legyen itt mondva, hogy a Szilágyi beszédei vagy egy óráig tartanak, vagy két óráig. Rövidebb beszédet nem tud tartani. Hogy félóráig vagy másfélóráig beszéljen, az lehetetlen. Az öreg Pulszky ezt úgy magyarázza: »Dezsőnek mint professzornak óra számra van az esze elindítva, vagy megáll pont egy óra múlva, vagy meg nem áll, és akkor az már bizonyosan pont két óra«.)

Hogy a rögtönzés némelykor mily öntudatlanul történik, arra nézve egy érdekes epizód maradt fenn a gyorsiroda annáléiban.

Egyszer - régen volt már - egy napon egy kérdésben tartottak beszédeket Deáky Lajos és Deák Ferenc.

Deáky Lajos a megtartott beszéd után, melyben ellenezte a fennforgó javaslatot, beballag a sztenográf-irodába, s kéri a beszédét.

Az irodafőnök rendelkezik:

- Kérem a Deáky beszédét!

Az illető gyorsíró, kinél nem a Deáky, de a Deák beszéde volt, rosszul hallja a nevet, s átnyújtja gépiesen a Deák Ferenc beszédét a főnöknek, ki azt viszont láthatatlanul Deákynak adja át.

Olvassa, betűzgeti az öreg Deáky figyelmesen pontról pontra, tetszik neki, hellyel-hellyel bólint a nagy fejével, s a megelégedettség kéje sugárzik ráncos arcán, mígnem az oráció végén egyszerre megütközve kiált fel:

- De kérem, mi ez itt? Hiszen én nem fogadtam el a javaslatot!...

Ez eléggé jellemzi azt a csodálatos lelkiállapotot, melynek kivált a rögtönző szónok van kitéve, ha a Ház színe előtt beszél. Hasonlítható állapot ez a csata hevéhez, mikor egész öntudatlanul, úgyszólván a láz vette hatalma alá, hogy talán a saját vére folyását sem érezné.

A szónokokhoz rangban legközelebb állanak a »*majdnem szónokok*«.

Ezek minden nagyobb vitánál feliratkoznak, mikor már a teljes kimerültség beállott. Nevük vagy három napig megfordul a lapokban: »Szólásra még föl vannak jegyezve ezek meg ezek«.

- Otthon kevélyen olvasgatják a választók képviselőjük szándékát.

De az önzetlen hazafiak »tekintettel a vita elposványosodására« mindig kitöröltetik magokat a jegyzőnél, vagy nyilvánosan állanak el a szótól, nagy éljenekben részesülve olcsón, anélkül, hogy a gyorsíródnak valaha dolga lenne velők.

Érzem, hogy máris hosszú kezdek lenni, pedig még hátra van a *karzat*, s azt lehetetlen mellőzni. Mert mint ahogy Zala vármegyében legszebb Somogy megye, úgy a földszinten legszebb a karzat.

Természetesen nem a főrendiek karzatát értem, ahol egypár podegrás főispán szunyókál, hanem a mamák karzatát, ahová a leányaikat hozzák el.

Szép női szemek mosolyognak szelíden, ha Hoitsy beszél vagy Fenyvessy és Rohonczy (ennek az utóbbinak ma már egész pártja van, akikre vigyáz, hogy be ne léphessenek a Házba). Kíváncsian hajlanak alá a kis fejecskék, mikor Szilágyi Dezső emelkedik fel, nehogy elveszítsenek ha egyet is apollói gesztusaiból. A legyezők gyorsan villognak, ha valamely unalmas beszéd alatt fölfelé szegeződnek a honatyai látcsövek, s egész kis szélvihar kerekedik felülről a legyezők csapkodásaitól. Gyönyörű kép ez úgy néha-néha. Fantasztikus kalapkák a fejeken, színes mantillák hanyagul odadobva az üres karzati székekre. Vakító színpompa fent, vidorság, elevenség, melytől elsimulnak idelent is a komoly redők a homlokokon. Sokszor megesik, tavaly is megtörtént, hogy egy idősebb hallgatónő elmerülve Tisza egyik érdekes beszédének hallgatásában, miután az egy percre megállott, felállt, s a Ház nagy derűtségétől követve, türelmetlenül kiáltott fel: »Halljuk hát, no.«

Ez a karzat igen fontos tényező a mi társadalmi életünkben. Sokan beszélnek csupán a karzatnak, és sokan léptek a törvényhozói pályára csupán a karzat kedvéért.

Mert hát Magyarországon két dologra jó a képviselőség.

A jobbik esetben valami zsíros hivatalba jut ki belőle az ember, a rosszabbik esetben gazdagon megházasodik benne.

Nos igen, mondjuk ki nyíltan. Magyarországon senki sem azért lép valamely pozícióra, hogy ott megmaradjon. A járásbíró nem azért lesz járásbíróvá, mert tetszik neki ez a pálya, s mert a legszebb életfeladatnak tartaná a szegény embereknek szolgáltatni igazságot. Oh dehogy, ő septemvir akar lenni vagy talán főállamügyész... ez neki csak átmenet. A képviselő sem azért jön be a Házba, mert erős ambíciót érez magában a törvények alkotásában résztvenni, neki ez csak átmenet... hely, ahonnan lesben várja a szerencséjét. Az ügyvédség is átmenet, az alispánság is... Itt minden ember kénytelenségből van a maga helyén (de meg is látszik!), s csak átutazóban érzi magát. Örökös kezeügyében van az útításka, amely többnyire üres.

Nem ritkán látjuk kifüggesztve az országház kapuján a fehér táblát e szavakkal: »A karzatjegyek mind elfogytak«.

Az akkor bizonyosan szavazási nap. És ha ez szavazási nap, akkor kétségkívül ott látható a folyosókon Podmaniczky Frigyes és Zalay István. Podmaniczky Frigyes képviselő, de soha nem jön máskor a Házba, csak ha szavaznak. Zalay István ellenben most nem képviselő⁹, de mameluk volt régen sokáig, s mint a jól betanított harcaripa a kürtszóra, ösztönszerűleg előrohan Zemplénből, valahányszor szavaznak.

Szép élet is a mameluk élet, s azonfelül nyugodalmas! A mamelukok egészen úgy élnek, mint a Mátyás király híres restjei.

Nem gondolkoznak sem a múlton, sem a jövőn. »Ha kellünk a miniszterelnöknek, hát majd csak megvéd, megválasztat bennünket! Ha pedig kellettünk eddig, miért ne kellenénk ezután?«

Egészen más a függetlenségi párt állapota, kik - mint Mocsáry Lajos szokta mondogatni - úgy harcolnak, mint a portyázó arab, mindenik a saját ruházatában, fegyverzetében, saját puskaporával és saját szakállára.

Mulatságosabb ennél a habarékok művelete, kik fölmennek a hegyre, meg lejönnek a hegyről. Ez az egész manőverük! Különben a habarékpárt egy részét csak meg kellene egy kicsit vakarni, mint az orosz, s mindjárt kilátszanék a máz alatt az antiszemita. Azzal a különbséggel, hogy míg az igazi antiszemiták jobban haragszanak a zsidóra, mint kellene, ők csak úgy haragszanak rá, mint kell.

De nemcsak ebben, sok mindenben különböznek az egyes pártok még a külsőben is.

A gyűrött, színehagyott kabátok a baloldalon, a jól táplált testek átellenben, bizonyos választékosság a középben. A függetlenségi párton még magyar ruha is akad. Csanády Sándor, a két Madarász, Kállay János (klubnéven »nagyitalú«) még mind magyar csizmában szeretik a hazát. A mozdulatok ruganyossága, testtartás, járás mind elüt egymástól. De a legátláthatatlanabb mélység a pártok között mégis a ruhaszabás.

Herman például ott, ahol van, megvan, de ültessük csak a bársonyos Gromon Dezső mellé, s azonnal botrányossá válik. Andrássy Tivadar Gosztonyival karonfogva neveltető látványt nyújtana. Egyszóval a ruha sokat tesz: akin a ruha gyermekkorától jól áll, arról biztos, hogy vagy mameluk lesz, vagy habaréki, akin nem jól áll, kénytelen szélsőbali lenni. Lélekemelő példa volt erre a két Odescalchy testvér, a kormánypárti Gyula herceg a hetyke blúzával s a szélsőbali Artúr herceg a patkós csizmáival. Amint megszűnt szélsőbali lenni, megbukott, valamint György Endre is kimaradt a Házból, mert nem tarthatta fenn magát a kormánypárton abban a ruhában.

A pártok még jobban különítik el az embereket szokásaikban, modorukban, mint az ágy, melyből származtak. Ha Nopcsa udvarmester két esztendeig lenne a baloldalon, fejevári bicskát viselne a csizmaszára mellett. A pártoknak amalgamizáló ereje van.

Az 1867-iki képviselőházat, mert sok volt benne az ősz fej, »Fehér Ház«-nak nevezték. Az 1881-iki, mert sok barna hajú fiatalember ült benne, »Barna Ház«-nak hitták.

A jövő parlamentről azt jósolják, hogy »Zöld Ház« lesz. (Nem mondom meg, miért, mert nem szeretek gorombáskodni.)

Annyi bizonyos, hogy sok békétlen, izgága s ferde gondolkozású ember került bele, kik nyilván igen sok mulatságot fognak szerezni az olvasóknak és még több bosszúságot a komoly törvényhozóknak. Ámbár ezek oly kevesen vannak, hogy nem érdemes teketóriázni miattok!

⁹ Azazhogy legújabban megint képviselő. Mert Zalay István is olyan, mint a Krajcsik Ferenc. Krajcsik Ferenc pedig olyan, mint a sovány föld. Minden aratás után egy ideig ugaron hagyják a választók.

Pedig a jövő törvényhozásra elég nagy munka vár. Ezek közt minden valószínűség szerint legtöbb port ver föl majd a főrendiház reformja és a parlamenti ciklus meghosszabbítása.

A rozsdamarta címerek urai még egyszer megrakják tehát otthon a tarisznyát, s összeröffenek Budapestre cum gentibus, mint a zsidó házasság idején, hacsak meg nem találja Tisza a biztos arkánomot. Nehéz lesz, de hiszem, hogy megtalálja. S már szinte látom a reformált főrendiházat, s oda képzelem szenátorként Jókai Mórt, Szontagh Pát, Kemény Jánost, Csernátonyt stb.

Az országgyűlési időtartam meghosszabbítása sokkal több ellenzésre fog találni a közvéleményben. - Máris észrevehető a hullámvész. Az ellenzék körülbelül meg akar maradni az eddigi három év mellett, a kormánypárton öt évet emlegetnek. Beksics Gusztáv ellenben négy évet penget a sajtóban.

Valószínű, hogy a »négy év« hozatik be.

Mert az öt év Tiszának sem lehet ínyére; öt évi étellel bíró mameluksereget kétszerte nehezebb összetartani, minthogy el lévén bizakodva, könnyebben adja fejét vakmerő rezonírozásra.

Különben legjobb lenne, ha nem bolygatnák a három évet, melyhez már hozzá vagyunk szokva. - Álokoskodás, hogy három év alatt nem lehet eleget dolgozni. Igen furcsának látszik, hogy éppen ez a parlament töri magát olyan nagyon a munka után. De nem is az az igazi indok, hanem hogy ne kelljen egyeseknek minden három évben költeni a választásokon.

Csak hogy célt e tekintetben sem érnének el. Mert addig nevelték a becsületes, jámbor választókat, míg egészen kinevelték, s mikor nemrég Bicskey Kálmán előhozta programbeszédében az öt évi meghosszabbítás lehetőségét, a választók közbekiáltottak: »Helyes, helyes! Majd mi is *ahhoz tartjuk magunkat!*«

Ahol a képviselők nem cselekszenek és nem gondolkoznak egyenesen, ott a nép esze is görbén hord.

MORGEN RÓTH HEUTE TODT

[okt. 3.]

A képviselők mai ülésének nagy részét, noha az csak az osztályok működéséről szóló száraz előadásra volt utalva, a szerencsétlen Róth Pál esete foglalkoztatta.

Mi lesz a parlamentből, amely mindjárt ilyen »*derültséggel*« kezdődik.

Ez csak sírással végződhetik.

Róth Pál ma a legnevezetesebb személyiség Budapesten. Mindenki kérdezi. Milyen? Szőke? Barna? Vörös? Fiatal? Öreg? Nős, gyermekes? Hol választották meg? És miért választották meg?

A legtöbben irigylük hamaros nevezetességre jutását.

Mások sajnálkoznak fölötte. Göndöcs bosszankodik, hogy másnak előbb sikerült megneveztetnie az országot.

Jókai azt mondta rá:

- *Kár hogy kormánypártival történt, (egy kis meggondolkozás után mélabúsan) de még így is szép eset!*

A legfeketébb hálátlanság a Hermané és az Ugron Gáboré, akik ma felszólaltak az eset alkalmából. Különösen Herman Ottótól nem szép, hogy amiért Róth ezt a *jó élcet* megcsinálja, még számon kéri a III. osztálytól, miért osztotta be Róth urat mégis az osztályokba, holott mandátumot nem mutatott.

Furcsa. Mintha az nem lenne elég nagy bizonyíték arra, hogy valaki képviselő, ha az a valaki már a *választás után* kétezernégyszáz forintos számlát fizet ki!

- Hiszen hány olyan igazolt képviselő van, aki a számláját még most sem fizette ki - argumentált Wahrmann. - Sőt olyan is lesz, aki sohasem fizeti meg. De hiszen urak, Róth Pálról érdemes példát venni! Az lenne a helyes a nép jóléte szempontjából, ha minden képviselő tartoznék becsatolni a mandátuma mellé azt is, hogy *az árát pontosan lefizette*.

De legjobban röstelli a dolgot Pantocsek Rezső.

- Mégiscsak szörnyűség. Ha egy patikus téveszti össze az arsenicumot a szaszaparilla gyökérrel!

Általában nagy a mulatság mindenfelé, s van mint törniök fejöket a matematikusoknak: hogyha az »egyhangú« kormányválasztás is ennyibe került (a többi részleteit pláne még homály födi), mennyibe kerülhetett akkor egy úgynevezett »nehéz választás«?

A MEGALAKULÁS

[okt. 5.]

- T. Képviselőház! - mondá Péchy, amint díszmagyarban, csörömpölő karddal, pont félháromkor föllépett az elnöki emelvényre, s ettől a perctől fogva »Ház« lett a »*képviselő urak*«-ból.

Az öreg Boér leszállott az ő ifjaival, s nagy éljenzés közt beelegyedett a nép közé.

Új jegyzők léptek a katedrákhoz...

Azazhogy csak a tavalyiak. Rakovszky István, Zsilinszky Mihály, Tibád Antal, Berzeviczy Albert. Egészen új csupán Nagy István, kit Fenyvessy Ferenc helyett választottak. (Ő is olyan, mint Csalóka Péter, aki nem akart Budán király lenni.) A függetlenségi párt részéről Hoitsy Pált érte a megérdemelt kitüntetés. Jegyzőt csupán az antiszemita nem kaptak.

Pedig derék, iparkodó emberek. Megpróbálták az erejüket a választásnál. S kisült, hogy csak-ugyan csal a látszat. Többen vannak, mint ahányan látszanak. Az öreg Nendtvich apó volt az elnökjelöltjük. S *huszonhét* szavazat esett rá. Ezen felül Istóczy kapott egyet (meglehet a Nedtvichét), s Szalay Imre, Ónody Géza és Verhovay Gyula nem szavaztak.

...Tehát összesen harmincegy voks van tizenhét testben.

A folyosókon még nincs semmi élet. Hiszen a Ház még csak csecsemőkorát éli. (Azért nem is kezdte még meg a mi Scarronunk »A t. Házból« című karcolatait.) Az öreg képviselők még mindig ösmerkednek a fiatalokkal, a fiatalok pedig még mindig ösmerkednek a viszonyokkal. Nézik a helyiségeket, a könyvtárt, a büfét. Hiszen ez mind, mind az övék! Nézik a minisztereket áhítattal, s a miniszterek is nézik őket szeretettel. Hiszen ezek mind az övéik!...

Az eddigi üléseknek természetesen nincs még semmi története. Egypár kérvény jött, de mit ér az? Kár a falusi ezresekért! Imputarem nem történt. Pedig imputarek nélkül megsavanyodik a hangulat.

Mindössze néhány apróság szórakoztatja a folyosókat, hogy a Pallavicini ellen beadott kérvényben az is előfordul, miszerint az örgróf *nem tud magyarul*, hogy Róth Pál ezért hozta fel a számlát Pestre, mert az ország patikárusai gyűjtést rendeztek maguk közt *kollegák választási költségére* (No lám, milyen nagyratörők a patikáriusok!), s most a számla alapján visszatérítik a Róth kiadását.

Egyszerre tipegve előcsoszog a folyosóra egy vörös, szürkeruhás úriember.

- Róth Pál! - kiáltja valaki.

Nosza, felharsan erre a hahota, s egyszerre töri magát mindenki hozzájuthatni a nevezetes emberhez, ki osztentatíve kivesz a zsebéből egy írást...

- Itt van, elhoztam. Megvan a mandátum is! - lihegi.

- Enyhítő körülmény - szól közbe Komjáthy -, mert énnekem csak a számlám van meg.

A primipilus képviselők közül kevesen voltak jelen. Ott láttuk Horvát Boldizsárt, Csernátont, Pulszkyt, Bánffy Bélát, Jókai Mórt.

Jókai Krausz Lajossal sétálgatott a folyosókon.

- Kétféle spiritus - jegyzé meg utánok tekintve Szilágyi Olivér -, ha nem csalódom. De valószínű, hogy csalódom.

A T. HÁZBÓL [okt. 16.]

Ott hagytuk el ezelőtt több mint egy negyed esztendővel, hogy Irma kisasszony a büfében éppen már csomagolt össze mindent, amikor Odescalchy Gyula az utolsó ülés utolsó negyed-órájában megette a büfében a legutolsó pogácsát - s ezzel vége lett az 1881-iki országgyűlésnek.

Azóta sok víz lefolyt a Dunán, és sok bor lefolyt a választók torkán.

Egyéb nem változott. Minden úgy van, ahogy volt. A nagy botú kapus most is ott áll borongva az ajtóban, könnyel nézvé a kifelé s befelé rajzó képviselőket, mintha mondaná: »Jöttök, mentek, de én itt állok, itt maradok«.

Bent Bassó jár csörömpölve a könyvtár kulcsaival, úgy tesz, mintha száz könyvet kellene kikeresnie. (Ezek az emberek mind azért költöttek annyit a kerületekre, hogy itt a könyvtárt búvárolhassák.) Kónyi (mindnyájunk kedves Kónyi) mosolyogva, fürgén futkos a folyosón, minden ismerősének sűgva valamit. Csupa öröm, csupa boldogság ragyog olajsínű arcán, mely együtt kormosodik az épülettel.

Hohó... hiszen a Prileszky Tádé zöld sipkája is megvan még! Tisza Kálmánon ugyanaz a tavalyi ismerős nadrág. Bent a teremben az elnöki pulpituson Péchy ül. Mellette köröskörül ugyanazok a fejek: a büfében Rónay János könyököl a pulpitusra, Odescalchy herceg pogácsát ropogat. Mit? Hát még mindig azt az egy pogácsát eszi azóta? (Ti. június óta.)

A csalódásig hű másolata a régi képnek, mely összeszövi a múltat a jelennel, csupán egyetlen körülmény confundál, hogy a Beksics kávészínű őszi kabátja miért nem lóg most az olvasószobai ruhafogason.

Igen bizony, ez a kabát mutatja, hogy *új világ* van itt, ha egészen a réginek látszik is. A régi Házat úgy kell kiábrósítani, mint az Aquincumot.

A romokból még nekünk is jutott. Ott piroslott a Grecsák pozsgás képe az írói karzaton, s mikor Polónyi is benyitott, majd kevés vártatva Éles Henrik, a három férfiú összenézett fagyosan, s egy-egy fanyar mosoly jelent meg arcaikon.

Sose hitte volna egyik sem, hogy olyan könnyű Magyarországon *íróvá* lenni!...

Édesdeden és figyelemmel hallgatták Irányi Dániel szép, de halk elfátyolozott hangon mondott beszédét (valami torokkatarrusa lehet az öregúrnak), ami igazán nagy hősiesség tőlük, hogy idejöttek, hogy a politikában ilyen szívósan gibickednek.

Mondta is nekik valaki:

- Úgy teszteket mind a hárman, mint Thaly Kálmán kurucái, kikről ő azt állítja, hogy mikor karóba húzták őket, még ott a karón is pipáztak.

De bizony lent is megtetszik a változás (csak egy kicsit jobban kell szétnézni). Az öreg Pulszky Ferenc úgy veszi ki magát az ismerős mezőn, mint egy nagy mérőföldmutató, amely azelőtt nem volt ott. Zimándy maga elé teszi a krokodilusbőr tárcáját, s azzal játszadozva méregeti villámló szemmel azokat, akik a miniszteri tárcákkal játszadoznak. Gróf Bánffy Béla élet-halálra keres még valakit a folyosókon, aki nem ismeri Szereday Aladárt. No, mert annak azt mindjárt be kell mutatni, Szereday az az ember, akit Erdélyben fájdt helyett lőttek meg. (Denique Erdélynek mégiscsak akad valamije, amivel dicsekedhetik.)

Azután mennyi új alak mindenfelé.

S milyen alakok! Nem mondom ugyan, amit a faluról jött emberekről szokás, hogy megérzik rajtuk a friss szénaillat, hanem meglátszik, hogy nagyon meg vannak kezelve. A hajuk szépen elválasztva, a nyakkendőjük gondosan megkötve. Az arcuk méltóságosnak, mutatósnak idomítva. Peckesen járnak, s orrukon keresztül beszélnek tanult mozdulatok kíséretében.

Mennyi idő kell még ezeknek ahhoz, míg arra rájönnek, hogy őket senki sem nézi!

*

Tehát ott vesszük fel a fonalat, ahol a Ház megalakult, azaz »tisztelt Ház«-zá lett. Az öreg Boér uralma kiesett keretünkéből. (Fájdalmas veszteség ránk ebből csak a Róth-eset.)

Az első vita ma volt. A nagy apparátus, mely mint a szétszedett cséplőgép nagynehezen összeköngült (egy-két srófja még most is mozog), ma kezdett először csépelni.

A legszebb, legokosabb felirati javaslatot Falk írta, a legkíváncsiabbat Irányi, a legérdekebbet Andreánszky.

Falkot a csengő ezüst hangú Berzeviczy Albert helyettesítette, ki higgadt, komoly beszédben támadta az antiszemita javaslatát, mire erősen viharzott fel a zajos ellentmondás. Csatár, ki az utolsó padban terpeszkedett, harsány hangon kiabálta: »Nem igaz!« A két Szalay harcias modorban zajgott, s integetett visszautasító mozdulatokat, s mintha egy drótra volna húzva az egész antiszemita tábor, amint az egyik megmozdult, egyszerre izegni, csipogni, zúgni kezdett az egész raj.

Irányi szép beszéde, mely főképp a választási visszaélések ellen kelt ki, nagy hallgatóságot vonzott. A karzatok zsúfolásig teltek meg, az asszonyok fent kis tenyerüket a fülökhöz toldották, de hiába, ma nem volt a hangjánál.

Hanem aztán annál jobban kondult az Apponyi Albert öblös hangja, kit zajosan éljeneztek a jobboldalon.

De annál jobban becsmérelték beszédje hatását a mamelukok.

Az egyik kijött a folyosóra, és így szólt:

- Olyan beszéd volt ez, hogy most már leányágon is biztosítva van Tiszának a kormányrúd késői századokra.

Andreánszky Gábor volt a harmadik szónok. Született mágnás, de nem született szónok; minélfogva a háta mögé vette emlékezőtehetségnek Komlóssy Ferenc elvtársát, s így ketten együtt mondták el a beszédet. Andreánszky beszélni nem tud, Komlóssy pedig sügni nem tud. Mert sokszor volt úgy, hogy csak azt hallottuk, amit Komlóssy sügött. Pedig azt kellett volna csak hallanunk, amit Andreánszky hallott. S így természetesen összezavarodott a hallgatóság fejében az egész beszéd, de ez azért nem tette azt rosszabbá. Ez az előnye megvan némely orációknak.

Éljent azonban kapott Andreánszky is, mégpedig amit nem is álmodhatott, a kormánypárttól, mert a beszédébe Komlóssy belesúgta azt is, hogy csak a szabadelvű pártnak van egységes programja.

Éljent eddigelé mindenki kapott. Azt gondolta magában az öreg Pulszky: »Nekem valami egyéb kell«. Többet ér az éljennél a »derűtség«.

Felkelt az öreg, s olyan szellemes beszédet csevegett el az ő fölülmulhatlan modorában, hogy tiszta véték érte az unalmas Országgyűlési Naplóba. Jobb lenne karcolatnak.

Megtámadott az öregúr mindent, megtámadta a jelent és múltat, megtámadta a kormányt, a nagy adókat, megtámadta az ellenzéket, az antiszemitékat, megtámadta a zsidókat, és megtámadta még magamagát is.

Több megtámadni való nem lévén a mindenségben, maga mellé vette fiait és hazament.

A T. HÁZBÓL [okt. 17.]

A mi közpénztárunknak az a baja, hogy mindig kevesebb van benne, mint amennyit ki akarnak belőle venni.

Ha ezt az embert belátja, mindent tud, ami Magyarország helyzetének teljes ismeréséhez szükséges.

A parlamenti vitáinknak pedig éppen megfordítva, az a bajok, hogy mindig többet beszélnek e vitákon, mint amennyi szükséges.

Ma is volt sok ilyen szükségtelen szóbeszéd.

Zichy Antallal kezdődött és Mocsáry Lajossal végződött az ülés.

Minélfogva a Ház úgy érezte magát mindjárt az ülés elején, mintha már az ülés vége lenne, s az ülés végén újra beleesett abba a hangulatba, amiben az elején volt.

A Zichy beszédje alatt érkezett a folyosóra Ráth Károly főpolgármester, aki a miniszterekkel akart beszélni.

- Nem lehet - mondá neki Rakovszky -, mert egy pártunkbeli ember beszél. Azt most illedelemből végig kell hallgatniok.

- Hát akkor én mit csináljak addig?

- Mit? Hát elhozom én ide a »Függetlenség«-et. El lehet azzal addig mulatni.

Rakovszky beszaladt az újonnan készült üveg fülkébe (mert a Ház *üveg alatt* tartja azokat, akik annyira vitték, hogy olvasnak), s elhozta onnan a »Függetlenség«-et.

Mire eljutott a hírekig, akkorra már Szalay Imre emelkedett föl. Az egész folyosó néptelenné vált. Nem maradt künn senki, csak Berger Ignác.

Berger Ignác egyike a legérdekesebb alakoknak, neve zsidós, de ő maga lutheránus pap, hosszú, vállára lelógó gesztenyeszín haja van, s az arca szakasztott olyan, mint a Mátyás királyé, az ember szinte várja, hogy valami cédula pottyan ki a zsebéből: »Hic fuit Mathias rex comedit ova sex.«

Ráth Károly megszólítja a teremből kijövő Bergert, hogy mikor lehetne a miniszterekkel beszélni?

- Nem lehet, mert egy ellenzéki ember beszél. Végig kell hallgatniok, mivel vádolja őket.

Nincs ez ellen más segítség, mint elhozni az »Egyetértés«-t és elmélyedni annak a tartalmában. Az csak kitart, míg Szalay végez.

Elhozatta a szolgálával és belemélyedt. Elég nagy lepedő, de a bajusza mégis kilátszott, amint eltakarta magát vele.

Hagyjuk olvasni a méltóságos urat, és menjünk be a terembe.

Szalay az ő megválasztása viszontagságait beszéli el.

Nagy figyelemmel hallgatják. Általában az most a legdivatosabb, de egyszersmind a legfájósabb téma, kinek mibe került a kerülete.

Szalayé csak nyolcszáz forintot nyelt el.

- Bizony elég jutányos! - kiáltotta közbe keserűen egy kormánypárti.

A kormánypárton és a habarék-közben rögtön ború ül ki az arcokra, mihelyt ez a téma előjön. Csak az antiszemita mosolyognak. Nekik többnyire semmibe sem került a mandátum. Ők nem panaszkodnak. Ahol ingyen eszik az ember, ott mindig jól főznek.

Szalay megszürkálván Tisztát, a zsidókat, azzal a meglepetéssel zárja le szavait, hogy még egy fölirati javaslatot nyújt be a Szalay-párt részéről.

Ekkor már dél felé járt az idő.

Az éhesebb képviselők, mint a sneffek kezdtek a büfé felé húzódni. Ráth Károly elhozatta magának a »Nemzet«-et, s újra kérdezősködni kezdett:

- Mikor jönnek ki a miniszterek?

- Nem lehet, mert mindjárt Tisza fog beszélni.

Hangzott is a villanyos csöngettyű hívogatóan.

Zsúfolásig megtelt minden hely. A mediumon fej fej mellett. A karzaton útfutó moraj és zsongás, aminő a csöndet megelőzi.

Mindenki fut, mindenki helyet keres. Még Dobránszky is megjelenik régi helyén, mint valami rém. A mamelukok lélegzetüket fojtják el. Az új képviselők hanyagul dőlnek el könyökükre, mintha csak félfüllel akarnák hallgatni. Olyan nekik ez, mint mikor a falusi ember először eszik kaviárt, vigyáz, hogy észre ne vegyék rajta a hatását. Szilágyi Dezső arcán kiüt a gúnyos, fumigatív mosoly, Beksics beteszi könyvét (melyet a gyöngébb beszédek alatt olvas) a fiókjába, az öreg Szitányi (klubnevén: Urunk) egy árkus papirosból csinál a füléhez tölcsejt, a gyorsírók

felemelt ceruzái olyanok az asztalon, mint egy banda kezében a nekiemelt vonók: no, ezekkel mindjárt muzsikálni fognak!

Mindenen meglátszik, hogy a »generális« állt fel szólni készen.

Tiszát talán senki sem tartja nagy szónoknak. Monoton hangon beszél, beszédjének szerkezete pongyola, a nyelvezete nyikorgós, mint a kenetlen talyigakerék, de azért tagadni nem lehet: e beszédek alaki tartalmukban is bizonyos egyéni kinyomattal bírnak, ami pedig csak a nagy szónokok sajátja. Egy Tisza-féle beszédet meg lehetne ösmerni, ha más ember mondaná is el a magáé helyett. Más államférfiaink beszédéről ezt nem igen lehetne ez idő szerint elmondani.

És azonfelül az ő laza szerkezetű modorában van valami rejtett kellem, olyanforma, mint aminő néha abban, ha az asztalokon bizonyos rendetlenséggel van összevissza hányva minden.

Szokott ügyességével és harcmodorával vagdalkozott jobbra, balra, hol kifordította, hol befordította az ellene szórt nyilakat, s azután belement a nagy politikába, a skierniewicei találkozásról fedvén fel a fátyolt. De már ezt papirosról olvasta - mert ez Európának szólt.

Egy kicsit olyan szagú volt a leleplezés, mint a lőcsei kalendárium jövődölése:

*Aki nem lesz betegségben,
Az marad jó egészségben.*

De azért mindegy; Komlóssy Ferenc, Krajtsik Ferenc és Berger Ignác föl lettek világosítva az európai konstellációk minéműsége iránt.

Aki azt akarja tudni, hogy milyen viszonyban állunk Oroszországgal, annak Németországhoz való viszonyunkat kell tudni.

A Németországhoz való viszonyunkat pedig mindenki tudhatja, aki be van avatva, aki pedig avatatlan, hát az hagyjon annak a viszornak békét, mert éppen a béke az alapja a Németországhoz való viszonyunknak.

Ha nem lett is okos a Ház a nagy politikával, bezzeg okos lett odakünn Ráth Károly a sok újságolvasásból. Már akkor éppen a »Magyar Föld«-et olvasta, s elméje megvilágosodván, elkezdett szörnyen türelmetlenkedni.

- Mégiscsak fárasztó dolog ez a városkormányzás! Hát soha nem jönnek már ki a miniszterek?

Bizony nem vállalkozott senki, hogy kihívja őket.

- Utoljára is ki kell nyitatom az egész könyvtárt, ha nem jönnek. Hát abszolúte nincs rá semmi mód?

- Dehogy nincs - mondá Orbán Balázs, ki végre megsajnálta a szegény polgármestert -, majd megmutatom én mindjárt, hogy kijönnek!

S amit a székely megígér, azt meg is tartja.

Bement, s rá nyomban rohant kifelé ember ember hátán; Pauler elől, utána Tisza, mellettük futva poroszkált Orczy, s méltóságosan lépkedett Széchenyi.

- Ördöge van annak az Orbánnak! Mit csinált velök?

- Semmit. Beszélni kezdett nekik!

A HARMADIK NAP

[okt. 18.]

A múlt országgyűlés annyira megrontotta a renoméját a mostaninak is, hogy már a válaszfelirati vita harmadik napján alig volt publikum a karzatokon, s maguk a honatyák is olyan gyéren lépték el a padsorokat, mintha az aranka rágott volna ki köztük egész nagy foltokat.

Pedig a mai ülés megérdemelt volna nagyobb érdeklődést, mert nagyon mulatságos volt, ha nem volt is nagyon épületes.

A többségnek eddig az volt a taktikája, hogy mikor valamely kérdésen hamar kívánt keresztülgázolni, leült és hallgatott, s így biztos volt abban, hogy az ellenzék tüze táplálék hányában hamarabb ellobban, mintha hol az egyik, hol a másik fölpszikálja, s halmozza rá a gyűanyagot. Ilyetén módon sok érdekes vitát sikerült már elfojtania, még mielőtt kitörhetett volna.

De ez a mostani Ház még nagyon fiatal, nem tudja, mi a csízió. Aztán meg mindig akadnak olyanok, akiknek okvetlen mondani kell valamit, s akiknek az, hogy szóljanak, drágább érdek még a párt érdekénél is. No meg aztán van olyan is, aki bizonyos benne, hogy ő világitó gyertya, melyet véka alá rejteni ellenkeznék a szentírással. Elég baj, hogy mandátum hiányában mindaddig közre nem világíthatott.

Tehát *Busbach* Péter volt az első szónok, aki a múlt választáson csaknem áldozatul esett a Terézvárosban, amikor elhíresztelték róla, hogy antiszemita. Hiába szabadkozott akkor, nem hittek neki. Szerencse, hogy *Tenczer Pál* még idejekorán meggyőződött róla, hogy olyan filozemita - mint gróf *Festetich Pál*, az ellenjelölt - *Busbach Péter* is van, s nem vette többé a választását komolyan. Ha már mindegy, akár *Pál*, akár *Péter*, hát akkor gondolá magában, legyen inkább *Péter*. És amit *Tenczer Pál* gondol, az meg van gondolva.

Péter tehát meglett, s megragadta a legelső kínálkozó alkalmat az ország házában lemosni magáról a rákent gyanúnak még az árnyékát is, mintha őbenne az antiszemitizmusból egy mákszemnyi nem sok, de csak annyi is lenne, s hatalmas filippikával rontott neki a Ház legifjabb pártjának, mely vihart vet, gonosz szenvedélyeket izgat, és nem áll az erkölcs alapján.

Hej, lett erre zivatar az antiszémi táborban! Mint mikor a borkösavat összeöntik a kétszer szénsavas szódával, úgy pezsgett, sistergett és bugyborékol. Maga *Péter* állt a habok fölött, mint a szikla, és igyekezett imponálni a zajgásnak, amiben pompás szolgálatot tön nékie már az arca is, lévén az legrózsásabb hangulatában, és olyan színű, mint más emberé, ha nagyon méregbe jön.

Különösen egy hosszú reverendás fiatal antiszemita pap árulta el állandóan kétségbevonhatlan jeleit a keresztényi türelmetlenségnek. Izgett-mozgott, mint a sózott halcsík, úgyhogy jámbor *Péchy Tamás* is kíváncsi lett a kilétére, s az elnöki székből figyelmeztette, mi dolog, hogy még eddig nála be nem mutatta magát.

- Én *Komlóssy Ferenc* vagyok - sietett az helyreütni a hibát, illedelmesen felállva és meghajtva magát. De már ekkor kivehető volt a hangjából a szándék, hogy »majd megtudjátok ti, mindjárt, ki vagyok!«

Minekutána *Busbach Péter*nek tökéletesen sikerült volna megszilárdítani három év utánra kilátásait a Terézvárosban, fölállott a szélsőbalon egy hatalmas alak, *Hódmezővásárhely* képviselője, *Gosztonyi Sándor*, aki dacára, hogy ezúttal szólalt föl először, régi jó ismerős beszéddel igyekezett pihenőt szerezni a hallgatóság kifáradt türelmének.

De az neki korántsem sikerült olyan tökéletesen, mint *Bauszner* Guidónak, a hosszúnyelű szász képviselőnek, akin csak pátriája, Zay Adolf bír túltenni az alaposságban. Bauszner tanult, gondolkozó és - reméljük - megállapodott ítéletű politikus, akinek nagy fejtörésbe került ráakadni, hogy legokosabb dolog kibékülni az embernek a magyar állameszmével.

Mert tudni való, hogy Bauszner Guidó nem mindig gondolkozott oly higgadtan és hazafiasan, mint ez idő szerint. Volt egy idő, mikor még nagyon szaturálva volt cs. k. dragonyos elméletekkel, s amikor egész természetesnek találta, hogy Brassó egyenjogú legyen Budapesttel, a szász gróf a miniszterelnökkel, a szász univerzitás az országgyűléssel. De ez ifjúkori hóbort vala, Bauszner ma korrekt állampolgár és hű hazafi, akire rámondja még az e tekintetben kényes ízlésű Herman Ottó is: »Ez aztán jóra való bakszász; kár, hogy a hutában nem fúnak olyan hosszú üveget, hogy spirituszba tehetném«.

Különös élel vágott oda Apponyi Albertnek, akinek jászberényi ama mondására, hogy ő »a nép embere, míg Tisza nem az«, azt felelte, hogy lehet ő a nép embere, de nem lesz a szituáció embere soha; Tisza pedig az. Erős mondás. De nekünk egészen úgy látszik, nem oda vág, ahova néz. Ez a Bauszner alighanem *akar* valamit.

Beszéde a heidelbergai tanszéken elmondva okvetetlen hírnevet szerzett volna neki. Itt azonban nagyobb hatást tett a Komlóssyé, ugyanazé, aki az imént bemutatta magát.

No, még ilyen beszédet soha nem pipáltunk! Ez már aztán beszéd! Ilyet mondjon Szalay Imre, ha tud! De fogadni mernénk, hogy nem tud. De hogy is tudna, mikor nem járt a szemináriumba, ahol alaposan taníttatnak a klasszikusok.

Azon kezdi, hogy titokban az egész Ház az ő pártján van, kivéve a zsidókat. Aztán megleckézteti a királyt, miért leckéztette meg Aradon a papokat, amiért az elnök őt leckézteti meg, mire ő viszont az elnököt leckézteti vissza. Majd a »ravasz, kétszínű anglikanizmus«-t támadja meg, amitől Péchy Tamás úgy megijed, hogy a Dunáról már Budapestnek látja szegezve az angol Armstrongokat, s kéri szónokot, hogy ne veszélyeztesse Angliával fönnálló barátságos viszonyunkat.

Az ifjú páter meg is szívleli ezt a figyelmeztetést, és békét hagy Nagy-Britanniának, s minden haderejét a zsidók ellen koncentrálja, akiknek nincsenek Armstrongjaik, s így Péchy Tamás nem is ijed meg annyira, hogy az ezekkel való barátságos viszonyt a veszélyeztetés ellen elnöki oltalmába venni szükségesnek tartaná.

A szónok biztosítja a Házat, hogy nem kívánja a zsidókat se agyonveretni, se Palesztinába kergetni, se az emancipációt tőlük elvenni. Sőt kárhoztatja Fichtét, aki olyan zsidót kívánt, akinek a fejét leütik, aztán más fejet tesznek a nyakára de olyat, amelyben egy zsidó gondolat se legyen. Nem, ő nem megy annyira, ő csak revízióját akarja az emancipációnak, s azt kívánja, adják is meg a zsidók az árát, fizessenek türelmi adó címén külön zsidó adót.

Meg kell adni, jeles szónoklat volt, melyen igen jól mulatott a Ház pártkülönbség nélkül, főképp mikor a szónok felszólította a miniszterelnököt, menjen csak Nyitra megyébe, nézze meg, mit csinált ott a néppel a zsidó: fogadni mer, hogy három év múlva maga a miniszterelnök úr is antiszemita programmal fog föllépni.

Miután még arról is biztosította volna Grünwald Bélát, hogy pánszlávizmus Magyarországon nem egzisztál, s Busbachnak telket ajánlott volna Aussee helyett a Balaton mellett, a különös akcentussal elmondott oráció végével odafordul Justh Gyula Haviar Dánielhez:

- Ugye ez a Komlóssy tótkomlósi?

- Dehogy - felel ez -, a tótkomlósiak szebben tudnak magyarul.

Még volt egy szűzsónoklat, mely végképp kétségbeejté Kőrösi Sándort. *Vámos* Béla szólalt föl, aki szintén akadémiai jogtanár, mint ő, de még öblösebb hangja van, mint neki. Tehát Kőrös itt se maradhat Kecskeméttől. Ha a kőrösieket nem emelné az a lelkesítő tudat, hogy a királyfi felesége a »kőrösi lány«-t dalolta el, s nem a »híres város az Alföldön Kecskemét«-et: kétségbe kellene esniök ama vereség fölött, melyet ma Vámos Bélától Kőrösi Sándor harsogó hangja szenvedett. A beszéd különben egyéb elemi csapást nem okozott.

Ha a t. Ház nem gondol még valamit, a fölirati vitának holnap vége lehet, s csak a zárbeszédnek maradnak még hétfőre. De a jövődő isten kezében van, s holnap megint egy antiszemita pap: Zimándy beszél, kihez elvtársai még nagyobb reményeket fűznek, mint Komlóssyhoz. Ki tudja, ez nem paprikázza-e föl a többi híveket is annyira, hogy rezervájokat félbehagyva, akcióba lépnek tömegestől.

A T. HÁZBÓL [okt. 19.]

A Ház méltósága, nimbusza száll egyre alább-alább...

Lejebb már nem is mehet. Elérkezett a nadírre. Most már csak vissza lehet fordulnia.

Tagadhatatlan, hogy ezt a sajtó okozta. A sajtó, mely az auktoritásokat összetörte, mely lehámozta a csinált fényt az alakokról, mely odavilágított a törpeségeikre, fogyatkozásaikra. A sajtó megölte a parlament tekintélyét.

De azért nem a sajtó a hibás. A sajtó csak feladatát teljesítette. Közelebb hozván mindenkihez a szereplő embereket, mint a nagyítóüveg.

S a szereplő emberek nem állották ki a közelséget. A parlament gyengébb volt, mint a sajtó. Pedig megfordítva kellett volna lennie.

Tegnap egy tekintélyes képviselő letöröltette nevét a szőlők lajstromából:

- Itt nincs jövője, csak annak, aki bolondozik. Inkább nem fogok beszélni.

A Ház tagjai meg nem hallgatták tegnapelőtt Mocsáry Lajost. Alig volt bent ötven ember, s az is unatkozott, és a homlokát törülgette. Mert Mocsáry magas szempontból, parlamenti hangon beszélt.

Apponyi beszéde alatt tömegesen ballagtak ki a mamelukok. Egyik olyat ásított a mediumon, hogy az ott járkáló Maszák összerezzen.

Talán tüntetni akartak? Nem, ők valóban unatkoztak. Mert az Apponyi beszéde is magas volt.

Hanem egy fiatal papocska beszélt tegnap. Az volt a Háznak való beszéd. Zsák megtalálja foltját, oráció megtalálja a maga közönségét. Ott volt a padokban minden lélek, még az öreg Bánffy Dániel is ébren hallgatta, s oly néma csöndben beszélt a kis Komlóssy, mint Tisza Kálmán szokott ünnepélyes pillanatokban. Csak néha harsogott fel a röhej, a tetszés, a kielégített várakozás tomboló zaja.

S mit beszélt?

Zöltségeket, diákos naivságokat, gorombáskodott jobbra-balra, gyermekes modorban, sértő hányaveti hangon.

Tíz évvel ezelőtt pirulva távoztak volna ki a teremből a képviselők.

Tegnap lihegve futottak be, akik elkéstek.

Ma aztán megindultak a vélemények.

- Bátor fiú - szólt egy képviselő, aki már miniszter volt.
- Sohasem lesz belőle püspök - jegyzé meg egy másik, aki nagy dicséretet akart ezzel mondani.
- Kár, hogy pap - jegyzé meg egy leányos apa.
- Sok esze van - fejtegeté egy harmadik -, de még nincs kiforrva.

A Komlóssy beszéde olyanforma beszéd volt, amelyről azt szokták mondani »háromnapos oráció«. Van olyan beszéd, amelyről egy félóraig beszélnek, van olyan amelyik másfél napig foglalkoztatja az elméket, és van olyan, melyre már akkor se emlékeznek, mikor a szónok elfáradt tüdeje a beszéd végeztével az első lélegzeteket beszívja.

A Komlóssy beszéde ma is uralta a kedélyeket, hiába jött közbe Horánszky, és hiába jött volna akárki, csak éppen egyetlenegy férfiúról rebesgették, hogy képes elhomályosítani a napok hőségét, s ez a »Trefort miniszter kalapácsa«.

(Ezt a titulust viseli Zimándy Ignác azóta, hogy Trefortot támadta meg egy röpiratban.)

Honnan, honnan nem, szárnyra kelt a hír, mindig messzebb és messzebb szivárgott, hogy Zimándy Ignác fogja összetörni a zsidókat, hogy egy irtózatoss ember, akinek hangja mennydörgés lészen s szavai villámok.

Úgy képzelte mindenki e »daliá«-t (kiből daliácska lett), mintha nehéz páncélban járna, tarajos sisakot viselne, s rettentő buzogány lógna a kezében. Zsidó gyerekek két hónapja álmodnak róla minden éjjel.

Mikor a Ház megnyílt, mindenki azzal jött be: »Melyik az a Zimándy?« Még Róth Pál sem volt olyan nevezetes.

Izmos alak, nagy idomtalan fej, olyan színben, mint a kakas taraja. Szemei szürkék, mint a mocsár, s vadul villognak szerte.

Felállt, és mély csönd lett - aminő a temetőkön van.

Tisza friss pápaszemet vett; Péchy félénken zsugorodott össze székén; Szapáry hátrarázta fején szép ólomszínű haját; Wahrmann dacosan szegte hátra fejét (jöjjön, aminek jönni kell!), Chorin sóhajtott, s a baltenyerét a fülére tapasztotta...

A folyosó egy perc alatt kihalt. Nem maradt ott egy lélek sem, csak Stesser József, Tizának kedvenc köztisztviselőben álló tanácsosa, ki egy fekete bőrtokban hozta aláírni a miniszterhez a folyó ügyeket. Hogy a közigazgatás kereke is hadd forogjon, míg ott a nyelvek forognak.

De rosszkor jött...

Mert hát álljon meg a közigazgatás kereke... Zimándyt csak nem lehet meg nem hallgatni. Mit tesz az a nagy világrendben, ha valamely vármegye egy negyedórával később kapja a dorgatóriumot!

Zimándy beszélni kezdett.

Az antiszemita ragyogó arccal hajlottak arrafelé.

Halkan kezdte és szaggatottan, tót és német dialektus vegyülékével. Egy-két ügyetlen mondat után nyomban megcsappant a remény és ijedelem.

A nagy test eleinte csak állt, csupán a nyelve mozgott, később a balkezét kezdte illegetni, majd sebesen forgatni, utána a jobb kezét, végre a ballába mozdult meg, a pad alatt toporzékolt és dobolt vele, végre ugrált, szemei kidülledtek, szájából messze szétfrecsegett a nyál... halántékán újjnyi vastagságú kék erek dagadtak ki, orrán gözt lövellt, homlokráncái összetepedtek,

mint egy pamutsapka, a nyaka irgett-forgott, mind a két keze hadonászott, mint az ördög-motolla, gyér hajszálai az égnek ágaskodtak, akárcsak a kartácsoló kefe, dereka hol kihajlott, hol behajlott, neki-nekiindult, mintha fejével a padnak akarna ütődni, majd hátra hajlított a derekát.

A homlokáról nagy izzadságcsöppek gurultak alá.

Mikor pedig a bécsi kofa-jelenetet produkálta, igazi kalamajkát kezdett járni...

Falrengető kacaj hangzott szerte, a képviselők majd hanyatt dőltek neveltükben, Wahrmann arca mennyei örömtől tündöklött, Péchy a jelenet élvezetébe merülve, elfelejtette a csengettyűt megrázni. De eszébe juttatta Tisza Kálmán, ki megbotránkozva elsőnek távozott a teremből.

A kegyelmes úr reggelizni ment.

Egyedül ült le a nagy asztalhoz.

Nem volt a büfében senki. Még a szép Irma sincs ott, gyöngélkedik.

A miniszternek jólesett, hogy egyedül lehet egypár percig. Mert a skierniewicei megbeszélte béke nem hat ki rá. Neki nincs békéje egy percig sem. Hódoló mamelukok kísérik lépten-nyomon.

Egy olyan eseménynek kellett közbejönni, mint a Zimándy beszédje, hogy ne lássák, s egyedül hagyják.

A sonkák, szalámik, vajak illata töltötte be a termet, s nem a tömjén.

Hosszú, szabad lélegzetet vett, s a nagy elhagyott teremben, hol csak az óra ketyegett kimérten, elkezdett gondolkodni.

Milyen más világ volt itt valamikor! Mikor még Teleki László beszélt odabent... Mikor az öreg Deák adomázott idekűnn...

Akkor volt ez a büfé ilyen üres!

De hát csakugyan nem jönnek ezek az én mamelukjaim?

Senki sem jött.

Tehát csakugyan nincs egy se, aki szégyellje hallgatni azt az embert...

De mégis...

A puha szőnyegen léptek tipegése hallatszott.

Vajon ki az a jó ízlésű ember? - tűnődék a miniszterelnök.

Kevés vártatva egy borzas, zilált ősz fej bukkant be, mint az ordas farkasé, de csakhamar visszahúzódott.

A miniszter oda pislantott kék pápaszeme mögül.

Az öreg Csatár kullogott ott sántító lábbal, leverten - szégyenlősen.

A T. HÁZBÓL [okt. 21.]

A képviselői padok meglehetősen megteltek ma a vita ötödik napján is. Hanem a karzaton már gyér volt a közönség, mert mire is várjanak ezután? Hiszen minden volt már, csak még verekedés nem!

- Vannak dolgok - mondá szomorúan egy magyar nadrágos hazafi -, amiket egyetlen házban sem lehet elmondani, csak az országházban.

Mindegy! Horváth Gyula azért megbecsüli ezt a Házat is.

Felöltözött talpig fekete ruhába, mintha lakodalomba menne, a zsebkendőjére parfümöt csepegtetett, elbúcsúzott otthon a rokonaitól, érzékeny kézszorításokat váltott a folyosón barátaival, úgy ment be elszántan beszédet tartani, mintha a halálba menne.

Aminthogy a beszéd tartás voltaképpen mindig szerencsejáték.

Hanem előbb még benézett a büfébe, megitta egy pohár sherrynek a felét szíverősítőnek.

Kell is erre a hódító hadjáratra.

Mert a Házat éppen úgy meg kell hódítani, mint egy asszonyt. Olyan szeszélyes, mint egy asszony. Képzelsenek önök egy olyan asszonyt, akinek háromszáz szíve van!

Ilyen asszony a tisztelt Ház. S ennek udvarol az ember, ha beszél. (Igaz, majd elfelejtettem, a madame-nak még azonfelül háromszáz szája is van.)

Még csak megjárja, mikor vidám, izgékony, szeretetreméltó; de rettenetes kivált a migrénes napokon.

Föl nem melegíti semmi: fázékony. Nem érdekli semmi. Ásít és unatkozik.

S amelyik szónok e hangulatok egyikébe belepottyan, az ott vész...

S ha ő maga nem vész ott, a beszédje okvetlenül áldozatul esik.

A Ház hangulatának nagy ereje van.

Vannak esetek, hogy a legrosszabb beszédek átgyúrja meglehetőseknek, s a legjobb beszédekből csinál jelentékteleneket.

Az öreg Pulszky a viták elején egy kitűnő orációt vágott ki, melyből csak úgy bugyogott a szellem (Angliában, Franciaországban sokáig beszélnek egy ilyen beszédéről), de a Ház hangulatával össze nem passzolt. Azt mondta a folyosó és karzat: »figurás, cinikus beszéd volt«.

S ez a frissen sült közvélemény olyan erő, hogy annak mindenki hisz, még Pulszky is elhitte, hogy ő rossz beszédet tartott.

A fiai rendre mentegették:

- A papa jobban beszélt volna, de mérges volt, mert a fogait otthon felejtette.

(No, hogy fog az majd beszélni, ha a fogait magával hozza!)

Horváth Gyula nem hiába öltözött finom posztóba. Ő képviselte nemcsak a mai napra, de az egész vitára nézve a gavallér felfogást.

Hiszen ilyen ember volt ő tavaly is, a beszédjei sem voltak rosszabbak, csak a Ház hallgatta a *másik fülével*.

Hanem ma meghódította egy csapásra.

Szépen beszélt, magas szempontból, s ami a legfőbb, nemesen.

Az irigyek és jópajtások szájtátva hallgatták:

- Nini, ez a Gyula!

Monoton kezdte, döcögött az elején, gyepre eresztette a hangját (mint Cicero mondaná, ha erdélyi ember volna), majd ki-kivágott vele egyenlőtlenül... de a fokozódó figyelem és csönd, a ráirányzott száz és száz szem, amelyben nincs aluszékonyosság, de meleg sugár, egyszerre lelket öntöttek a hangjába is, s megcsendült szépen, néhol megharsant erőteljesen...

Az ágrárusok elleni fejtegetései, s a Ház méltóságának megóvására mondott szavai nagy tetszést arattak minden oldalon.

Hanem voltak olyan állításai is, amik nem egészen állják ki a sarat, aminő az, hogy ő nem kíván a kormánytól nagy alkotásokat, csak nagy eredményeket.

Még ezt a lapszust is megtudták magyarázni barátjai:

- Jól van az mondva! Mért ne volna jól mondva? Kis alkotások, nagy eredmények! *Kis vizi, nagy zsinór*. No ugye nem lehetetlen?

Mikor vége lett a beszédnek, lelkesen megéljeneztek. A tetszés moraja még a balpárti padokból is fölzúgott. Horváth diadala teljes lett.

Mikor visszament kimelegedve a büfébe, a sherrys pohár még ott állt.

A bornak is benne csillogott a fele.

- Mi ez - mordult fel szokott szórakozottságával -, ki itta meg a boromat?

- Hiszen te magad ittad ki.

- Mikor?

- Még apró mameluk korodban. *A beszéded előtt!*

Így lett Horváth Gyulából nagy ember - dicsőségéről zengtek a fülkék és folyosók.

Annál is inkább, mert utána Fenyvessy Ferenc emelkedett fel.

- Ejnye de csinos fiú! - mondá Kemény Endre a fölemelkedő szónokra célozva. - Ő is új ember?

- Nehezen. Úgy látszik, mindnyájan ösmerik... - felelt egy szinte új képviselő.

- Honnan látszik, hogy ösmerik?

- Onnan, hogy tömegesen kimennek!

Valóban kevés ember maradt a teremben.

Ezért zengett a folyosó a Horváth magasztalásától.

De nem soká zengett. Minden sikert elhalványít egy újabb.

Fenyvessy után Tisza szólott.

Amiből az a tanulság, hogy Tisza nem szereti a maga mamelukjait.

Legalább már egy egész napot engedett volna a szegény Horváth Gyulának.

A T. HÁZBÓL [okt. 22.]

I. *A felirati vita furcsaságai*

[okt. 22.]

Haviar Dániel (akit nem tudom milyen kicsinylésből »Dani«-nak hívnak a pártjabeliek) ma tartotta szűzbeszédét.

Nagy robosztus alak, hosszú kétfelé választott szakállal. (Denique Németh Albertnek a szakálla legalább mégis bejutott.) Már jó hír előzte meg, mielőtt »föllépett« volna. Ő és Enyedi Lukács képezik a párt ez idei, úgynevezett akvizícióját. Így biztatja Mocsáryékat a remény.

Hanem úgy látszik, az egyik nagyon vidékies, a másik pedig nagyon európaias.

Eddig egyforma várakozások fűződtek hozzájuk, de most már Enyedi *előnybe* jutott; mert még nem beszélt.

Haviar különben úgy látszik, jelentékeny erő, habár a mai beszéde ha csinos volt is, egy kicsit ismerős. Hallottuk mi már ezeket a dolgokat sokszor, hol jobban, hol rosszabbul.

Hangja nagyon szép, érces, öblös, de mégsem annyira, mint a Vámosé. Mert az olyan erősen beszél már, hogy a saját hangjától nem hallani. Irigylte is tőle Körösi Sándor.

- Ejnye de ismerős hang ez! - mondogatta tünődve. - Hol hallottam már én ezt a hangot?

Végre kisült, hogy szakasztott az ő hangja. Mert vannak a parlamentben ilyen tüneményes hasonlatosságok. S még hangban hagyján, hanem sokkal kellemetlenebb arcban s alakban hasonlítani valakihez.

Hát még ha az a valaki éppen Bauszner Guidó!

Mikor e vita folyamán bevégezte hosszú beszédét, meglátja a folyosón Jókai Mór, utána iramodik, s meggratulálja.

- Nagyon szép volt a beszéded!

Bauszner csodálkozva veti rá üveges kék szemeit.

- Az én beszédem?

- Nos igen. Hát mit csodálkozol? Talán te is rám akarod fogni, hogy bent sem voltam, hogy nem hallottam, mint ahogy a »Hon«-ra ráfogták, hogy nem olvasom.

- Nem, de én még nem beszéltem.

- Mit? Nem beszéltél? - hökkent meg Jókai, kényelmetlen pozícióba jutva. - Ejnye, hát engem akkor rosszul informált Hegedüs. Hisz csak az imént mondta, hogy Bauszner beszél odabenn.

- Az meglehet - szólt az mosolyogva -, de én báró Huszár vagyok.

Jókai restellte a személycserét, s elindult megkeresni Bausznernt.

Meg is találta egy jó negyedóra múlva a miniszteri szoba környékén.

- Képzeld csak, hogy jártam egy hórihorgas úriemberrel, akit te helyetted gratuláltam meg.

- Bocsánat - mondá a hórihorgas úriember -, de én még most is báró Huszár vagyok.

II. *A detronizáló Madarász*

Ma az egyik szónok belekötött a Jókai vasárnapi illyefalvi beszédjébe is.

- Ejh, nem kell azt olyan zokon venni - kiáltja egy hang. - Hiszen Jókai költő!

Az öreg Madarász József achós hangon beledördült:

- Nem is költő!

Mire szelíd derűtség támadt az ellenzéki padokon. S még Csanády is fölemelte deres fejét a két könyökéről, és megfenyegette Madarászt a kezével.

- Ne detronizálj, öreg, mert megharagszom.

S megint lehajtotta vén fejét a padra nagy morgással, mint egy tigris.

III. *A szél*

(De nem a Gyulai költeménye, hanem a Horvát Boldizsár prózája.)

Nagyon szomorú vita volt ez öt álló napig.

A régi lobogók begyűrve, amik valamikor a tornyokból integettek. A régi eszmék, régi fegyverek egy szögletben heverték félig szeméttel behányva.

Aki rájuk nézett, vállat vont. A fiak már nem ismerték meg apáik fegyverzetét.

Mások ellenben, akik felösmerték, megtapodták.

A vén katonák (mert van még néhány közülük) elborult arccal nézték ezeket a jeleneteket:

- Hát mi az ördögért verekedtünk mi? - mondták csüggedten. - A fiaink kedvéért? S íme hiábavaló munka volt!

Csak az öreg Horvát Boldizsár, a vén katonák ősz vezére gyűrte fel a karját, s fölkapta a régi fegyverzetét.

- Ejh, hát verekedjünk meg a fiainkkal is...

Igen, csak ilyen literatúrai stílusban merek referálni a Horvát Boldizsár beszédjéről.

Az ő fellépése olyan volt, mint egy elementumé. Mintha valami természetfölötti hang csapott volna közbe a sok kaotikus, posványos beszédnek.

Nem vihar volt ez a hang, hiszen olyan szelíd, lágy, mint a zene, hanem szél volt, mely mintegy megtisztította a levegőt.

S ebben a szélben lassan-lassan kibontakoztak a régi zászlók, s lengni látszottak a magasban újra, mint valaha régen ezelőtt.

Az ég kitisztult. Napfény mosolygott a terem üvegkockáin át, s megvilágította a szónok nemes, domború homlokát, melyet ősz fűrtök környeznek tisztelen.

Elégikus, mézédész szava betöltte a termet, s a mély csöndben melen, búsan rezgett, mintha a levegő ringatná. (Hiszen ez már a liberalizmus levegője!)

A vén bajtársak szemei megcsillámlottak, majd szikrát hánytak. Azok a kis szikrák, mintha röpködnének, s gyújtogatnák a többieket is.

A nagy miniszter félrevetette magát piros székében, körte alakú fejét odatámasztotta a támlányhoz, s elábrándozott. Olyan volt, mintha a saját szobra lenne - ledőlve...

A habarékok hallgatagon, lesütött fővel könyököltek padjaikon. Nesz nem volt hallható. Mereven néztek és hallgattak. Olyanok voltak, mint a kísértetek.

Hanem a szélső oldalon folytonos nyugtalanság, izgás-mozgás volt a beszéd elején. Többször közbe is szóltak az antiszemiták, de mindig halkabban és ritkábban. A beszéd közepe táján látni lehetett egy-egy kisurranó alakot, amint nesztelenül igyekszik menekülni...

A beszéd rendkívüli hatást tett. Mintha nem is az a Ház, nem is azok az emberek volnának.

De midőn Bánfy Dániel, aki az egész beszédet a legnagyobb figyelemmel hallgatta, kiment a beszéd után, mintegy elkábultan annak a hatásától, a folyosóra, s ott megpillantá a vígan zajongó antiszemitákat s a Ház valamennyi hétköznapi alakját, ijedten dörzsölte meg a szeméit:

- Ejnye, de sokáig alhattam odabent!

Egyetlen egyszer volt az egész vita alatt ébren, s akkor is azt kellett hinnie, hogy csak aludt...

A T. HÁZBÓL [okt. 24.]

I. Demokritus

[okt. 24.]

Ha én olyan karcolatot bírnék írni, amin annyit lehetne nevetni, mint Sághy nevetett tegnap a saját beszédén, hát nem adnám ezt a talentumomat a Sághy beszédéért.

Pedig egyetlen szónok se vonta magára annyira a közfigyelmet, mint tegnap Sághy.

- Ejnye de jó nevetős arca van ennek az új embernek - mondá Jókainak egyik a miniszterek közül. Gondolom Orczy Béla.

- Nem új ember az - felelte Jókai -, hiszen már az ótestamentumban is előfordul a neve.

- Lehetetlen!

- De bizony ott van, olvasd el majd: »a világ hiúsági bolondsági«.

- Aha... no persze. Ejnye, mi az ördög! Nem merek odanézni az arcára, mert mindjárt nevetnékem van nekem is. Pedig hát engem az ország azért fizet, hogy itt minden délelőtt komoly arcokat csináljak. Meg is teszem szívesen. De látod, ezt a »nevető ember«-t meg kellene szerezni a mi pártunknak.

- Mit csinálnának vele?

- Mit? Sok hasznát vennők, barátom, a delegációkban. Milyen finom dolog volna egy delegátus, aki nevetve szavazná meg a milliókat.

Az bizony nagyon jó lenne...

II. A mester

A jó öreg Nendtvich (akiről Pulszky azt mondja, hogy már fiatal korában is elavult ember volt) elkezdte magamagát dicsérni.

Én istenem, hiszen csak kellett valami újat produkálnia neki is.

A »propria laus« pedig még most új dolog volt a Házban.

Tehát az öreg Nendtvich, aki akadémiai tag (amiről Herman azt mondja, hogy nem valami különös érdem Magyarországon), rágyújtott arra a témára, hogy ő milyen hasznos tett az országnak. Ő nevelte a négy Tisza fiút, köztük Tisza Lajost és a miniszterelnököt is.

A miniszterelnök éppen ott künn volt akkor. De a magyarok Bismarckja kívülről is folytonosan ügyel a tanácskozás menetére.

- Ki beszél odabenn? - kérdi egy belülről érkező mamelukról.

- Még mindig a professzor. Azt állítja, kegyelmes uram, hogy neked is tanárod volt.

- Igaz, ami igaz - felelte a miniszterelnök mélabúsan. - A kémiára tanított.

- Nem nagy érdem neki - felelte a mameluk -, mert hiszen úgysem értesz a kémiához.

Tisza nevetve válaszolt.

- Ej, miért ne? Hát a *fúziót* ki csinálta?

A jó öreg Nendtvich (akiról azt mondta Prileszky, hogy visszafelé fejlődik), tudom, sohase gondolt arra, hogy a kémia mennyire kártékony tudomány.

III. *Hiába rázza fejét a miniszterelnök úr...*

Amiket elmondtam, azok mind tegnapról valók. Adós nem akarok maradni, tehát elbeszélem röviden a mai ülést is.

Olyan volt természetesen ez is, mint a többi.

A Ház népessége hol kivonult, hol bevonult - a szónokok szerint.

Alaposan bent ülni, csak az öreg Madarász tud, meg Bölöny József, ki oly művésziileg vitte az unatkozást, hogy aki látja azt a halálos unalmat, mely egész lényén előmlik, azt nem érdekli aznap semmi többé.

Fájdalom, én láttam Bölönyt ma - hát nem is érdekelt semmi.

Hiába lépkedtek elő az antiszemizmus daliái és daliácskái sorba.

Ónody noha kálvinista, a katolikus klérust dicsérte.

(Sírjakok, ríjakok, debreceni harangok!) Berger Ignác elmondta egy valamikor elmondandó beszédjének a *bevezetését*. Meg volt győződve róla, hogy »eláll«-t kiáltanak, hát csak az elejére készült el, hogy meggazdálkodja a többit, pedig a beszéd dereka, meglehet, tetszett volna.

Most aztán kilépett az antiszemiták »öreg ágyúja«, Szalay Károly.

Még mindég gyászt visel Solymosi Eszterért, s hangja ércében a kereszténység fájdalma rezg.

Szépen és okosan beszélt, megérdemelné, hogy bővebben foglalkozzam a beszédjével, ha utána még egy jelesebb beszéd nem esik vala, a Herman Ottóé, amely még jobban megérdemli a bővebb méltatást; minthogy azonban mind a kettőre nincs időm, tehát inkább nem foglalkozom egyikkel sem, s mellőzöm Istóczyt, Veresst is. (*No, most már nem jöhet több!* - lélegzett föl Wahrmann), hanem áttérek a jó Csanády Sándorra.

Az óra már háromra járt, az öregúr éhes volt.

Megjelent képzelete előtt a párolgó leves az »Arany Sas«-ból, az illatát is érezte... Amint szétnézett a teremben, mely homályosan volt világítva: a gőz és pára sűrű köd gyanánt gomolygott alatt; úgy látszottak neki az elnöki szék tájékán mozgó alakok, mintha ott a Sas kellnerei malacpecsenyét trancséroznának.

Ez dühbe hozta Csanády Sándort.

Mi, ti malacpecsenyét esztek? Az ország pedig éhezik... Ez nem járja! Nem! Nem!...

Megtörülgette szemét, s látta, hogy nem malacpecsenyét trancséroznak odaát, hanem csak aktákkal babrálnak a notáriusok.

El is felejtette hirtelen a malacpecsenyét, de azt nem felejtette el, hogy valamiért dühbe jött.

S ha már egyszer dühbe jött, hát nem kell azt a dühösséget addig elereszteni, míg valami hasznát nem veszi.

Felkelt tehát, s felhánytorgatván Tiszának a jezsuita furfangját és nemzetgyilkos politikáját, szemére vetette, hogy mért nem tárja fel a király előtt az ország sebeit.

Lám, ő megmondta a királynak, ami a szívéen volt, mikor a király tanácskozássra hívta.

- Mi? Hogy? Mikor? - kiálták egyszerre hűsz felől.

Sokaknak nyitva maradt a szája az álmélkodástól:

- Ni, mi sül itt ki mindjárt - a *királyra!*

Már erre aztán nolens volens el kellett beszélne a rendevűját.

»A király így szolt hozzám:

- No, képviselő úr, van-e a nemzetnek valami kívánnivalója?

- Van ám! - feleltem.

- Mondja meg, miképp lehetne kieszközölni, hogy a nemzet boldog legyen.

Akkor aztán elmondtam a politikámat öfelségének...«

Eddig ért előadásában a jó Csanády bácsi, s mindjárt azon nyomban kisült volna, hogy a király szélsőbaloldali, s talán legott megbukott volna a Tisza-kormány, ha most bele nem hangzik e nagyfontosságú leleplezésebe a jobboldali padokról egy óriási tüsszentés.

A gonosz Beöthy Algernon prüsszentett, mint ahogy a furfangos diák vitéz Johannes Háy előadásában.

Ez a prüsszentés mentette meg a Tisza-kormányt.

Azontúl kezdték nem venni komolyan a dolgot, s eget verő kacaj harsogott fel minden harmadik szavánál.

- Maga Tisza Kálmán is tudja ezt! - védekezék az öreg, párdue tekintetet vetve a miniszterelnök felé.

De a miniszterelnök a fejét rázza. Most jött csak igazán méregbe a tisztas hazafi.

- Hiába rázza fejét a miniszterelnök úr - kiáltá kétségbeesetten.

De Tisza mégiscsak rázta a fejét, s Csanády hiába mesélt tovább...

*

Ebben a dologban pedig az a nevezetes, hogy Csanády ott, ahol a miniszterelnökre hivatkozik előre elkészített beszédjeiben, rendszerint úgy csinálja, s úgy mondja el a következő passzust, hogy »hiába rázza fejét a miniszterelnök úr!«

A miniszterelnök többnyire mozdulatlanul szokta az ilyen beszédek végighallgatni, s így már több ízben megtörtént, hogy közbekiáltottak:

- Hiszen nem rázza a fejét! Nincs is a Házban!

De az Csanádynak mindegy volt, s íme fátumok fátuma, most az egyszer bele nem teszi a beszédjébe, s kijön a numerusa.

Tisza csakugyan a fejét rázza.

S az tetézi még a malört, hogy a beszédnek éppen annál a pontjánál, ahol az nem jól esik a kedves öreg kurucnak.

Még ezek a világhírű dolgok idebent így történtek, azalatt a folyosón a következő história szállongott.

IV. *Mi lesz Lesskó Istvánnal?*

Felöltözött Lesskó István a legszebbik papi ruhájába. Megfésülködött gyönyörűen, megigazgatta nyakán a gyöngyös gallérját.

Homlokára komoly felhők gyűltek. (Gyűlhettek is a Komlóssy-Zimándy beszédeitől.)

De nem ezek miatt lett Lesskó bús, szívében más szű rágott magának helyet.

Meghallotta, hogy Pesten van Sennyei, hogy a királyhoz készül audienciára, azért vette fel Lesskó István a legszebb habitusát.

S ment, mendegélt, amíg Budára ért. Éppen délre harangoztak a budai tornyokban, mire az Úri utcai Sennyei-palotába bekopogtatott.

A kegyelmes úr otthon vala. Reggelizett.

- Ki az, mi az? - riadt fel őexcellenciája, és letette a »Budapester Tagblatt«-ot, amelyből a régi politikája sok ezer apró betűben vigyorgott reá.

- Én vagyok, kegyelmes uram - mondá egy tótos, de mégis bátor hang.

- Ah, ön az, tisztelendő képviselő úr? Szép, hogy régi barátaim még eljönnek.

A Sennyei halál alakú arca mosolyra idomult.

- Egy kéréssel vagyok bátor alkalmatlankodni excellenciádnak...

- Igen?

- Azt óhajtanám megtudni, igaz-e, hogy excellenciád lesz a felsőház elnöke.

- Azt tartom, hogy alkalmasint - jegyzé még a nagy úr hanyagul.

- Igen? - felelte tompán Lesskó István. - De hát akkor *mi lesz énvelem?*

- Hogyhogy?

- Hát úgy, hogy engem eddig a kerületem már kétszer választott meg *Sennyei programmal* - *Tisza ellen*.

Sennyei elég nagy státusférfiú, de már arra még se tudott megfelelni, mi lesz Lesskó Istvánnal három év múlva.

A T. HÁZBÓL [okt. 25.]

Csanády Sándor nagyon rosszul aludt az éjjel. Mindenféle víziók gyötörték. Álmában újra beszélgetésbe esék a királlyal.

- Quo modo stat Hungaria? - kérdé a király latinosan.

- Valde bene, Illustrissime Caesar - sed...

A király a »sed« után tudakozódott, leültette Csanády Sándort egy székbe, s kegyesen kérdezé:

- Szokott-e pipázni, Csanády bácsi? Magának az igaziból adok.

S eközben óvatosan körülnézve, kihúzott a Szent István palástja ujjából egy gondosan összekötözött paksamétát, amelyben rövidre vágott szűzdohányt rejtegetett.

- Hát mi a baj, Csanády bácsi?

A derék kuruc a fejét vakarta...

- Nincs nekünk más bajunk, felséges uram, csakhogy a torkunk véres. A nagy adó meg a közösügy. Különben is rosszul van kormányozva minden.

- Hát ennek ki az oka?

- Tisza Kálmán.

- Tisza Kálmán? Jól van! A bátya kedvéért megteszem, hogy más miniszterelnököt nevezek ki. Proponáljon valakit.

Csanády zavarba jutott.

- Hm! Kit? Hát kit is csak? Mindjárt megmondom. Izé... Mocsáryt! Nem, az nem jó emberem. Legjobb lesz az öreg Madarászt. Csakhogy az se nekünk való ember. Nagyon kemény. Irányi Dánielt? Nem kell, mert az meg nagyon puha. Nekem olyan miniszterelnök kell, akitől én is féljek, meg aki éntőlem is féljen. Nevezze ki felséged Szalay Imre öcsémet!

A király arcán elégedetlenség mutatkozik, szemrehányóan nézett rá Csanádyra, s a fejét rázta.

- Hiába rázza a fejét, főséges uram - kiáltá ingerülten, és fölébredett...

Fájt neki az ébredés. Hogyne, mikor ő olyan nagy szerepet játszott álmában. Miért is kellett fölébrednie?

Azért, mert a király a fejét rázta.

Hát már mindenki a fejét rázza, ha ő valamit indítványoz vagy állít. Szörnyűség!

Ezt nem lehet ezentúl engedni.

Felöltözött, és sietve csörtetett be a Házba, hol a rokonszenves Győrffy Gyula beszélt akkor igen szépen, igen értelmesen:

Csanády úgy rontott be, mint hajdan Zách Felicián.

A katedra elé lépett, s így szólt ádáz haraggal szörnyű hangon:

- Mondjátok meg a miniszterelnöknek, hogy ha még egyszer megrázza a fejét, amikor én állítok valamit, a *golyóm alá kerül*.

Az elnök ijedten húzódott el a zöld függönye mögé, s mikor már lélekjelenlétét visszanyerve, el akarta magát kiáltani, mint Róbert Károly, hogy: »fiam, Rakovszky!«, már akkor a vén tigris a helyén ült, s halántékán »s«-re csavarított fűteit simogatta szelíd morgással.

A vita közben egyre élénkülni kezdett. Személyes torzszámkodások fűták szét az unalmat.

Hogy a vita a mai ízlés szerint érdekes legyen, ahhoz kettő kell: az, hogy antiszemiták beszéljenek, és hogy tanárok ne beszéljenek.

A Kerkápoly Károly dicsősége annyi professzort csábított a politikai pályára, hogy nem lehet tőlük szóhoz jutni, még Szilágyinak se.

Thaly egyébiránt egészen úgy beszélt, mint egy professzor, s utána a kis Rácz Géza, mint egy diák. A Ház azt a jukszt engedte meg magának, hogy megéljenezte, mikor odáig jutott szónoklatában, hogy: »Most pedig t. Ház, bevégezem beszédemet«.

Be is végezte szerencsésen. Nagy baja nem történt sem a zsidóknak, sem a keresztényeknek, csak a szegény Shakespeare-t tette meg németnek.

De hiszen Tisza Kálmán mégis igazságos ember, fölkel s legott visszaadta őt Angliának.

Jó is, hogy így történt, mert Péchy már a csöngettyű és szavak után kapkodott, hogy miért provokáljuk már *megint* háborúra Angliát?

Rácz Gézától kezdve egész az ülés végéig csupa okos emberek beszéltek csupa okos dolgokat, ami karcolati szempontból nem sokat ér, jobb szerettem volna ez idő alatt a zágrábi mélyen tisztelt Házban lenni, ahol a kapuban két előlépő zsandár érintette meg a Starcsevics vállát. (Gyönyörűség lett volna nézni, hogy kullog vissza az öreg a »Velika Kafanába«.)

A mi vitánk vége majdnem túlságos tisztességesen folyt le. Tisza ugyan megszurkálta Apponyiékat egy kicsit, megdöfte Andreánszkyt, de nagyon is, védelmezte Sennyeit is egy kicsit, hanem azt már nem mondta meg ő sem, hogy *mi lesz Lesskó Istvánnal?* Berzeviczy, Irányi rangjukhoz illően beszéltek, Apponyi meg azon is túl.

Irányi idézvén Tisza szavait, melyekkel a skierniewicei találkozás eredményét vázolta, Tisza nem találta hűnek az idézetet, tagadólag intett fejével.

S ebben a szempillanatban a lassú zsongást széthasítva, erőteljesen dördült meg egy hang:

- *Hiába rázza fejét a miniszterelnök úr!*

Minden arc nevetőre vált, minden szem egy pontra nézett.

...Azon a ponton a kielégített bosszú diadalmas hetykeségével Csanády Sándor könyökölt.

A T. HÁZBÓL [okt. 26.]

Tíz napig dülöngött az a kérdés (amelyre nem volt senki kíváncsi, még talán a király sem), hogy a feliratok közül melyiket küldik fel őfelségének.

Szalayék váltig reménykedtek, de nagy tusák után végre is kisebbségben maradának két szavazattal. Tudniillik nekik volt két szavazatuk.

A képviselők lassan gyűltek, úgyhogy az »antiszemiták bárója« (lám a szélsőbalnak egyetlen mágnaa sincs) üres padoknak szónokolt. Csanády Sándor nagy nehezen bírt összeolvasni negyven fejet. A magáét sehogy sem akarta bevenni.

Andránszky beszédje alatt Szalay Imre elmélyedve ült a padban, a Simonyi Iván nagy szakállának árnyékában.

Aggában különböző gondolatok cikáztak, s így fohászkodott félhangosan:

»Istenem, istenem, hiszen a legrégibb antiszemita te voltál, még mikor Jehovának neveztek. Te is elítélted a zsidókat, özönvízbe fullasztván őket, csak egyet hagytál meg, Nóét. Hát nem tudtad már egy füst alatt azt az egyet is kivégezni?«

- Hallgass Imre, hallgass - csitítja Simonyi Iván -, hiszen Noé ültette a szőlővesszőt!

- Ejnye - hökken meg Szalay Imre -, erre biz én nem is gondoltam!

Ezalatt egyre többen, többen gyülekeztek lent, mint fent. Sok szépség volt, de nem az Andreánszky beszédében, hanem a karzaton. A sokszínű mantillák és kosztunkák kalapok élénken virítottak bele a Ház szürkeségébe. Négy bájos leányka a baloldalon édesdeden nevetgélt, s mosolyuk szinte bearanyozta felülről a mogorva egyhangú képet.

A Ház némely tagjai (az Odescalch Gyula pártja) csoportot képeztek, s összefűzve legeltették szemüket a hölgyeken, azon tanakodva, melyik a legszebb közülük. (Nemhogy azon törnék a fejüket, melyik a legjobb felirat!)

Végre is egy a középben ülő menyecskének ítélték oda az aranyalmát. Lilaszín kalapja és rózsaszín arca volt. Ezt a határozatot bejelentették az elnöknek is. Az is oda gukkerezett, és helybenhagyta, de szerencsére nem vétette jegyzőkönyvbe.

Andreánszky ezalatt kedvére pattoghatott a zsidók ellen.

Csupán egyetlen ember hallgatta.

De azt is csak abból lehet konstatálni, mert belekiáltott:

- Hát a képviselő úr, miért adja ki a bányai birtokát zsidónak bérbe?

A báró után még Tisza szólt, aki nagyon beleszeretett abba a szerepbe, hogy mindent és mindenkit védelmezzon.

Tegnap védelmezte Sennyeit, Shakespeare-t és Stojacskovicsot, ma az Akadémiát tisztogatta, s eszmetársulás útján *üres hordóról* elméskedett.

Midőn Tisza bevégezte szavait, mély csend következett.

- A tanácskozás be van fejezve - mond az elnök.

Beöthy Algernon odaugrik a katedrához.

- Még nem, kegyelmes uram.

- Nos, miért nem? - kérdi az elnök megütődve.

Beöthy titkolódzva hajlik a Péchy füléhez:

- Valaki személyes ügyben kíván szólani.

- Kicsoda? - kérdi az elnök ijedten.

- Az a lilaszín kalapos hölgy a karzaton!

Erre aztán olyan nevetés szélesíté ki az elnök arcát, hogy alig bírta föltenni a kérdést. A Ház pedig el nem tudta képzelni, honnan származik derűtsége.

Kihúzatott az »R« betű. (Jó ómen az új országgyűlésre, mert az Kőrösi Sándor szerint a »Reform«-ot jelenti.)

De a gyakorlatban csak Rácz Gézát jelenté, kitől kezdve egész Pulszky Károlyig sok újdonság, vékony, vastag, sziszegő, rekedt és borízú, dühös és szelíd »igen« és »nem« hangzott el.

Csodálatos volt, a négy »mamelukszállító fiákere«, mely mindig ott áll jól abrakolt lovakkal az országháza előtt, ma nem szállította a voksokat. A lovak ott álltak fölpokrócozva, aláeresztett nagy fejeikkel tétlenül. Ugyan miről gondolkozhattak?

Bőven potyogtak így is a mameluk voksok. »Nagy többségünk lesz« - kevélykedtek az ingerkedők.

A folyosókon valóságos tolongás volt. A nagy szivarfüst finom kékes fátyolba fonta össze a sok csoportot, fel s alá járó alakot.

S míg bent a tíz napig tartó mérges vita eredménye eldőlt, azalatt künt, a hangtalan pokrócon egymással összeölelkezve mindenki által megbámult bizalmaskodással sétálgatott két alak.

Tisztes, szelíd arcú, fehér aggastyán az egyik, halovány, mogorva tekintetű férfi a másik.

Amaz a nap, emez az éj.

Horvát Boldizsár keze volt átfonva az Istóczy Győző derekán...

.....

...Hát ezért kellett tíz álló napig veszekedni?

POSTSCRIPTUM A »T. HÁZ«-BÓL KARCOLATHOZ

[okt. 26.]

Podmaniczky Frigyes, akinek (mint azt már tavalyi olvasóimnak többször elmagyaráztam) fogadása sohase menni a Házba, csak szavazni, ha érte jönnek: ma váltakozó érzelmek közt várta vagy az üzenetet, vagy a fiákert.

Minden kocsizörgésnél fölriadt:

- Talán értem jönnek!

De bizony más kocsi volt...

»Miféle rend az? - zsörtölődék. - Hát sem nem üzennek, sem semmi? Hát már nincs rám szükségük, vagy mi?«

Kínos nyugtalanság vett erőt rajta.

Tarka kabátja gombjain kezdte kiokoskodni:

»Ne menjek? Menjek? Ne menjek?

Nem megyek! Már hogy mennék? Eddig sohasem mentem. Ha kellek nekik, hát vigyenek. Pedig biztos, hogy kellek nekik! Azazhogy ez mégis furcsa!...«

Kihúzta az óráját. Tizenegy múlt! Máskor már fenyegetődtek ilyenkor. Most mély csend van. Ez a csönd elrémit! Talán már nem is élek, vagy nem is vagyok. Azazhogy cogito ergo sum!

Egy vigasztaló gondolatja támadt. Hátha valami miatt elmaradt a mai szavazás? Hol az az inas? Hadd menjen megkérdezni!

Az inas visszajött lihegve.

- Már régen folyik a szavazás, méltóságos uram.

- És nekem mégsem szólnak - hörgé bánatosan -, és értem mégsem küldenek. Ez megdöbbenő.

A tükör gonoszul mutogatta vissza síri arcát.

Fejét könyökére nyugasztá, s gondolkozni kezdett.

»Az világos, hogy a kormánynak nincs rám többé szüksége...«

Majd tovább szötte töprengéseit:

»De az is világos, hogy nekem meg szükségem van a kormányra.«

Tehát vette a botját, elment, és leszavazott.

A KÉPVISELŐHÁZ VIZSGÁLATAI

A berecki választásba mindjárt rákövetkező nap becsapott a mennykő egy félhivatalos entrefilet-ben, mely szabálytalannak, megsemmisítendőnek hirdette. (Meg sem kellett a parlament megalakulását várni, egy láthatatlan kéz mindjárt elfújta a berecki képviselőt.)

Több megsemmisítésről nem volt egyelőre szó. Az »élni és élni hagyni« princípium sehol sem érvényesül úgy, mint ezekben a bírákban, akik mindnyájan bűnösök.

Még a jámbor Róth Pálnak is visszaadták a nyugtáját:

»Tegye el, barátom, emlékül. És adja ide helyette a mandátumát. Úgy vesszük a dolgot, mintha ön sem vesztegetett volna.«

Úgy is vették. Minden kifogásolt mandátum jóvá változott.

Midőn egy ilyen bizottságban Szivák plaidírozott, s a bizottság több tagja tagadólag a fejét rázta, Szivák közbe szólt:

- Ne méltóztassék a fejét rázni, tisztelt bizottság, az igazság előtt!

Mire az elnöklő Horváth Gyula szuverén méltósággal mondá ki:

- A bizottságnak joga van fejét rázni, akármikor és akármilyen előtt...

Igen, a bizottságnak joga van mindenhez. És ezt a jogot gyakorolta is, akár volt igaza, akár nem.

A törvény megvan ugyan a választási visszaélések ellen, de nem alkalmazzák. Bizonyos cinizmussal löki félre maga a hatalom, amikor kényelmetlen neki.

Igazi operetti ország ez!

Nem semmisítettek ugyan meg más választást, hanem vizsgálatot rendeltek el két kerületben.

Az egyik Szentes, a vallásos Csátár Zsigmond fészke. A másik Szentendre, a hírhedt Krausz Lajos kerülete.

Ezt a két kerületet bolygatták meg.

Vajon miért?

Az igazság kívánja így? Olyan naivok nem vagyunk, hogy ilyesmit föl lehessen tenni. Isten ments, az igazságot beleszabadítani a verifikáló bizottságokba.

A becsület megvolna akkor - de hol volna a Ház?

S ha nem az igazság a cél, akkor ugyan mi? Talán kimarni a két embert onnan?

Hiszen praktikus eredmény nem lehet! Mert Csátárt megválasztják másodszor is, Krausz pedig megveszi a kerületet még egyszer. S már másodszor *okosabban* veszi meg!

Az emberek, az olyanok, akik találgatással szeretik eltölteni az idejüket, úgy kombinálták a dolgot, hogy Csátárt akarják kirekeszteni, s hogy ne legyen emiatt neheztelés a pártok közt, a »legnagyobb keresztény« ellensúlyozásául kirekesztik a »legnagyobb zsidó«-t, Krauszt is.

Hanem ez a felfogás is megdőlt, mert éppen kormánykörökből hallik sűrűn.

- Ha Krausz helyébe Luppa Péternek kell bejönni, akkor inkább maradjon meg Krausz.

A tágasabb látkörű elmék abban keresik a két elrendelt vizsgálat okát, hogy a kormánynál divatos »kerület-csaklizás«-hoz volt szükséges ilyen szituációt teremteni.

Se a Csátár, se a Krausz választását meg nem semmisítik - mondják. - Az csak »móka«, és arra való, hogy azokat a képviselőket, akiket az erdélyi üres kerületeknek nekibíztattak, függőben tartsák, s elhallgattassák még két kilátásba helyezett kerülettel. Mert nehéz ám a híveknek azt mondani: »nem kaptok az erdélyi kerületekből«. Sokkal könnyebb így szólni: »Ne bántsátok most Erdélyt, oda most mások mennek, hanem legyetek jó reménységben, mert lesz még itt alkalmasint két jó kerület a közelben«.

Nem is olyan nagy lehetetlenség, hogy ennek a taktikának miatta van a két vizsgálat elrendelve!...

Ebben a gyanúban megerősít a szentendrei választás tárgyában megindult tegnapi vizsgálat egész menete.

Mert ha az igazságot keresnék, nem úgy járna el a szépszakállú vizsgálóbiztos, Literáty Ödön!

Olyan embert keresnek, aki beösmérje, hogy tíz forintért szavazott rá Krausz Lajosra.

Oh, boldog hiszékenység!

Hiszen olyat kellene keresni, aki ingyen szavazott rá Krausz Lajosra.

S ha találnának egyetlen olyan magyart, utalványoznának ki a számára huszonöt botot, s igazolnák nagy reverenciával Krausz Lajost.

A vádló ügyvéd bátran belenyugodhatnék egy ilyen irányú vizsgálatba. S ezek az urak (ítélve a Literáty egyetlen kérdezősködéseiről), még mindig haboznak, hogy vajon csakugyan vesztegetett-e Krausz.

S valószínűleg ki fogják sütni, hogy nem vesztegetett.

Egy csúnya dolog azonban már eddigelé is kisült Krausztól, s gondolkozóba ejtette Literátyt:

Az tudniillik, hogy némelyik szentendrei lakosnak a tíz forint mellé fuvarbért is ígért, de ezt meg nem fizette...

A T. HÁZBÓL [nov. 26.]

Az öregek

[nov. 26.]

Ma a legvigabb ember Szontagh Pál volt a képviselőházban. (No meg Szathmáry György, csakhogy ő nem mutatta.)

Ott járt-kelt a folyosón csattogó jókedvvel (már ti. Szontagh Pál), mindenkit megölelt. Madarat lehetett volna vele fogatni.

Kis kerek kalapjában, nemes szelíd arcával, szellemes szemeivel, melyekben benne van az a hamvas, keleties fény, valóságos idealizált táblabíró, és mégis már ő is hátatfordított a tekintetes vármegyéknek.

De tulajdonképpen miért is volt olyan jó kedve?

Talán miniszterséggel kínálták meg? Oh, nem! Talán új titulust kapott? Azt sem? Hiszen az eddig is kedvetlenül viseli.

Hanem hát az történt vele, hogy újra ott látja tipegni-topogni maga mellett az ő megszokott öreg párját: báró Kemény Jánost.

Az egész Ház derültebb, kellemesebb így. Az őszi napsugár bágyadt fénye, mely csak nehezen bír áttörni a folyosó vastag üvegén, ott mosolyog a két szeretetre méltó öreg homlokán, akiket különben csak azért nevezek itt öregeknek, hogy valami rosszat, valami nekik nem tetszőt is mondhassak felőlük.

A szélsőbal öregje, Helfy is ma lépett be először a tanácsterembe, hol éljenzéssel fogadta minden párt, őt, aki eddig is, rövid időre is oly nagyon hiányzott innen.

A negyedik öreg, Jókai pediglen odaült a szélsőbalra az ötödik öreg jó Csanády Sándor mellé.

Jókain nem történt egyéb változás azóta, minthogy a karneol kutyafej nyaktűje (a kutya a hűség jele) összetört, s egy gyémántos lepkét tűzött a fekete kendőjébe (a lepke a csapodárság jele).

Ha az a lepke ott nem volna, talán le sem merne ülni ide a Bendegúzok közé.

- De régen ültem ezen a tájon! - sóhajtott fel. - Pedig jól esik! (De már ezt bizony csak súgva mondta.)

Azonban kisült, nem egyébért ült oda, mint azért, hogy Csanádyt haragíthassa, akiről azt írta mai számában a »Függetlenség«, hogy ő is éppen olyan hitehagyott, mint Tisza Kálmán.

- Hát érdemes volt nekem ezért oppozíciót csinálni? - Monologizált a sértett férfiú.

Az üléske

Az ülés unalmas volt. A Ház szépirodalmi talentumi aluszékonyan könyököltek a padokban. A vasutak ülése lévén, csupa szakemberek mozogtak a szőnyegen, mint pl. Kemény Gábor, kire háta mögül, amíg beszélt, aggódó trémával vigyázott Baross.

Tárgyaltatott az esztergom-nánási, a nagyvárad-vaskohi, az eszéki vasútvonal; mindössze csak annyi változatosság volt az egész tárgyalásban, hogy hol Hegedüs Sándor, hol Darányi Ignác, hol Lukács Béla ültek az előadói székben.

Lent Törs Kálmán szerepelt rokonszenvesen. Háromszor is felszólalt ügyesen, szakértelemmel, Tisza horvát nemzetiségű mamelukjai, kik a hátsó padokban tömörültek össze, nagy figyelemmel kísérték a szónokokat - tisztességtudásból.

A kormányjavaslatokat természetesen elfogadta a Ház.

Egyéb figyelemre méltó ma nem igen történt, de ha történt is, úgy teszek ez egyszer olvasóimmal, mint Emich tett a választóival, hogy:

- Uraim! Én vagyok emőkei Emich. A többit majd elmondja tisztelt barátom, Ország Sándor.

Én nem bízhatom Országgra, minélfogva a többit elmondja önöknek alább - az Országgyűlési Napló.

A T. HÁZBÓL [nov. 30.]

A büfében négy asztal volt megterítve. Máskor kettő is elég. Ma arra számítottak, hogy a számok bekergetik a képviselőket. Hiszen a költségvetési viták mindig jó étvágyat csináltak. Két nagy sonka volt megkezdve, s ingerlőn pirosított finom belsejök.

De üresen maradt a büfé. Mert bár unalmas volt a tárgy, de érdekesek voltak a szónokok. Csupa új emberek, csupa »csirkék«, ahogy mondani szokták. S nálunk, fájdalom, megjött az az idő, amikor a közönséget már csak azok az emberek érdeklik, akiket még nem ismernek.

Valaha (persze még a régi jó világban) a kezdő emberek almahámozáson kezdtek. Dehogy szólt volna valamikor a költségvetéshez kezdő ember! Ma azonban derognak a kisebb témák.

Gyorsan! Ez a jelszó. Egy óra alatt kell naggyá lenni! Ez a virtus.

Az elnök beleült tíz órakor a székébe mennyei hangulatban. (Hiszen megvan a Gábor fiam!) Illő megadással vetette magát a karszék hátának.

»No, most ezt a székét megülöm vagy öt napig. Hanem legalább nyugalmas téma. Kis csengettyűm, pihenhetsz csendesen.«

Könnyű az elnöknek. Egy ember, akinek az a hivatalos kötelessége, hogy unatkozzék, egészen másképp fogja fel az unalmat, mint az a sok száz ember, akinek csak az a kötelessége, hogy szavazzon és beszéljen.

Hát meg szegény Szapáry Gyulának milyen munka lehet egy ilyen vita! Addig csak hagyján, míg érdekli, míg zúg a feje, s titkos szózatok bontakoznak ki az alaktalan zsibongásból. Látni véli, miként helyezik költségvetését a boncasztalra, hogy jönnek sorba a penicilusaikkal, hasogatják, nyiszálják, s hallik a bicsakok pengéjének idegbántó suhogása.

De már a harmadik szónoknál beleéli magát a miniszter, elfásul s bágyadtan dől el székében.

»Ejh, mit, vagy megtalálják benne, hol a deficit, vagy meg nem találják. Ha megtalálják akkor is benne van, ha meg nem találják is, benne van. Hát mire is vagyok én voltaképpen kíváncsi?«

S végre összeolvad ő is a közönséggel, s csak új szónokok föllépte érdekli.

Még dél sincs, s máris Ugron beszél.

Künn izgatottan járnak-kelnek a következő szónokok.

Latkóczy Imre ijedten veszi észre, hogy mindjárt jön a sor. Nosza, szalad gyorsan haza fekete kabátot húzni.

Lihegye tér vissza a fekete kabáttal, de akkor meg ijedten veszi észre, hogy most meg a beszédjét hagyta otthon a levetett kabátjában.

(Denique nincs tökéletes boldogság a síron innen.)

Latkóczy Imre az első szűzszónok.

A kecskés Nyitra szülte, mindamellett jó akcentussal beszél. A hangorgánuma is megjárja. A jó akvizíció benyomását teszi.

Ezalatt ott bent egy utolsó padban már fészkelődik Enyedi Lukács, s a folyosón trémázik Beksics Gusztáv: »Jaj, mi lesz, ha belesülök? Elfullad a hangom. Elmondjam-e a beszédemet, vagy ne mondjam? Olyan rossz előérzetem van!«

Az öregebbek vigasztalják mindenféle mézesmázos szavakkal:

- No bizony nem kell attól félni. A macska féljen, de te nem félsz! Hiszen valahogy majd csak elmondod. Katonadolog az egész! Az az egy bizonyos, hogy bele nem halsz.

- Látod Göndöcs Benedeket - bátorítják mások -, az is milyen jó ember, és mégis meg merte tenni egyszer Párizsban a világkiállítás alatt, hogy mikor Wenckheim Krisztina grófnéval és a fiatal gróffal ebédelt a »Grand Hotel table d'hôte«-jánál sok száz spanyol, angol és mindenféle nemzetiségű úr között, egyszerre csak felemelkedett, mintha otthon Kigyóson lenne, s így szólt: »Uram, Uram, czinderi Wenckheim Béla uram, szólok az úrnak...« s felköszöntötte a grófkisasszonyt. A sok angol, ír, portugál és amerikai nagy szemeket meresztve hallgatta, de Benedek urat az ki nem hozta a sodrából.

Beksics nem tudott nevetni ennek a mulatságos történetnek sem.

Bement vigasztalanul és töprengve. Leült a helyére Neményi Ambrus mellé, arca folyton fehéredett, s a szeme elvesztette minden zománcát, mintha két üveggolyó forogna a szemüregeiben.

Azóta régen elhallgatott Latkóczy, s Enyedi Lukács pörgette gyorsan, nagyon is gyorsan szép és sok tanulmányra valló beszédét, elmondva benne, hogy az lesz a győztes az európai nemzetek közt, akinek a zsebében marad az utolsó tallér.

Szapáry elmosolyodott.

- Tallér, tallér - dünnyögte -, mi már a hatásoknál vagyunk!

Enyedi meglepte pártját, pedig a párt sokat várt tőle. (Csakhogy mit neveznek ott »sok«-nak!) Beszédje gondosan és ízléssel volt szerkesztve, ha volt valami baja, az, hogy első beszédnek nagy keretben mozgott, átölelve anyagi helyzetünk hanyatlásával kapcsolatban egész társadalmunk dekomponálását. Találó vonásokban, erőteljes logikával beszélt, de egy kicsit hadarva és monoton hangon. Pártja élénken megéljenzte.

Most állt fel Beksics. »No, hogy fog ez most mindjárt megakadni. De hát minek is áll fel, ha beszélni nem tud!«

A barátjain meglátszott a tréma és aggodalom. Háta mögé előre kikészítették a vizet: ki tudja, mire lesz jó?

Minden szem odanézett.

De íme nem a vézna Beksics állt ott félénken, szerényen, hanem egy másik ember. Egy délceg, ruganyos alak, pirosra gyúlt arccal, bátran villogó szemekkel.

Megszólalt. Hangjának érce reszketve csendült meg a teremben.

Mély szünet következett be. A szónok a költségvetésen kezdte, s még látszott rajta első pillanatban az elfogultság. Kezével a padba fogódzott, s görcsösen tartotta.

A terem egy káosszá olvadt össze bizonynyal a szeme előtt. Láta Szapáryt, amint egy falon szaladott az elnöki szék felé. A fórumon végigdübörögtek egy talyigának a kerekei,... a posztkiszlit hozzák a talyigán, s egyenesen Kemény előtt állnak meg vele. (Hiszen van abban elég pénz hála istennek.)

Valaki belekiáltotta a beszédébe a szélsőbalról: »*Igaz!*«

Mire ő azt mondta, talán önkéntelenül, »*Nem igaz!*« Jó volt, hatott. Taps és derűtség hangzik innen, onnan.

Melegség árad a szíve körül. Most már elereszti a padot. Most már erős. Nyugodtan áll ott, teljes biztonságban. Kimérheti minden szavának hatását. Szép elegikus hangja, mely minden modulációra képes, s melyen az érzés léhe reszket, betölti az egész termet. Rövid mondatai gyútanak. A szikrák, melyeket az ő szemeiből hasítanak a saját szavai, ott égnek már nagyon sok szemben.

Mindenki meg van lepetve. A jó barátok meg bosszankodnak is egy kicsit.

- Hiszen ez a Beksics megcsalt bennünket. Elhitette velünk, hogy fél. Most meg kitűnt, hogy egy raffiniert szónokkal van dolgunk. Úgy tett, mint V. Sixtus pápa!

Kár, hogy a beszédje, melyben a szláv kultúrával fenyegetőzött, s melyben társadalmunkat szidta nem elég igazságosan sok mulasztásért, vége felé terjengőssé vált. De a siker így is feltűnő volt.

Egy öreg habarékos bűnbánólag vakargatta a homlokát.

- No lám, mindég azt hittem, hogy a nagyon tudós ember nem lát tovább a könyv szélénél.

Merészen beszélt, de hatalmas verve-vel, nemes pátozzsal, egy kicsit azonban sok frázist használt.

Beszédjének hangja, formája és stíljje részben Horvát Boldizsár, részben Falk tanítványának vallja.

Egyszóval olyan kezdet volt ez, hogy megjárna befejezésnek is egy szónoki pályánál.

Még Tisza Lajos és Ugron váltottak rövid felszólalást.

Ugron Tisza Lajost azzal vádolja, hogy Szegeden az állami épületekre a saját monogramját rakatta fel.

Tisza gróf azzal védekezik, hogy minden nagyszabású építkezésnél ki van írva az illető építető közeg neve, sokszor a polgármesteré, sőt kisebb közegé is.

Ugron az ő rendes bömbölő hangján (aminővel az ágyúk konverzálnak egymással) rázúgja, hogy állami dolgon senkinek a monogramja nem lehet.

Mondjuk rá Beksiccsel: *Nem igaz!*

Hisz itt van éppen az államköltségvetés, amelyen ugyancsak rajta van a Rothschild monogramja.

A FIATALOK

[dec. 2.]

Az öregek kezdenek meghökkenni. »Nini, ezek a gyerekek!«

Eddig azon töprengtek:

»Mi lesz a szegény országgal, ha mi elmúlunk?«

Most azon sopánkodnak:

»Mi lesz velünk, ha ezek a szűzbeszédek el nem múlnak?«

Pedig el nem múlnak. Latkóczy után jött Enyedi, Enyedi után jött Beksics, gazdagon szórva fényes talentumának sziporkáit.

Ma fölemelkedett Szentkirályi Albert, s megmutatta nyugodt, higgadt előadásban, hogy lehet a fűzfából aranyat kihozni - azazhogy a közösügyi törvényben benne van a magyar hadsereg.

De elég *eredeti módon* mégis az Ugron határozati javaslatára szavazott, mert Deák-párti szempontból ez áll hozzá a legközelebb.

- Új pártot csinált - tréfálkozik Helfy. - Ő most az első »szélsőbali habarék.«

Négy új szónok, s mind a négyben más tulajdonság.

Latkóczy konfúzus, de magas látkörrel. Enyedi alapos és mérséklő (egy rakáson tartja az eszét). Beksics merész és tüzes, aki inkább kiereszti az ostort, csak azért, hogy nagyot csattanjon, Szentkirályi sima, nyugodt, mint egy kész diplomata. (Különben hasonlít arcra Odry Lehelhez.)

S még ez sem volt elég. A fiatal erőkből előállt ma Hoitsy Pál is. Ő ugyan már régi képviselő, de valamennyinél fiatalabb, s egyik legrokonszenvesebb tagja a Háznak. Hoitsy az ötödik genre-t képviseli a költségvetési vita fiataljai között. Ő sohasem áll fel anélkül, hogy valami olyat ne mondjon, amire okvetlenül szükség van, hogy elmondassék. Majd minden szónok, aki még be nem telt a parlamenti dicsőséggel (nehéz is azzal betelni), »kirakatot« szeret csinálni a maga ismereteiből. Hoitsy nem, ő többnyire a mások *kirakatát* igazgatja. S ez teszi őt igazán gyakorlativá, rokonszenvessé és olyan komoly politikussá, aminőnek kevés ígérkezik még a csillogóbb emberekből is.

Pedig még ez sem az egész. Még jönni fognak Neményi Ambrus és Visy Imre sok tanulmánnyal, kiváló tehetséggel. És mert a szegény ember nagyon rosszul tette, mikor odaígérte az ördögnek azt, *amiről ő nem tudott otthon*, azokat is számba lehet venni, akikről még nem tudunk.

Öt beszéd két nap alatt megváltoztatta a parlament alacsony nívójáról elterjedt hitet.

Az öregek csodálkozva hallgatják őket. Talán bosszankodik is egynémelyik: Ejnye még megérjük, hogy nekünk is tanulni kell, ha szerepelni akarunk!

De a nagyobb rész örül neki: »Legalább nagy néha mi is pihenhetünk!«

(...No, én is örülök, mert látom már, hogy az unokámnak is lesz még módja innen karcolatokat írni, holott attól féltem, ha ez sokáig így megy, anyagot maholnap én is már csak a »rendőri hírek«-hez találok.)

Egyszóval a »fiatal kor« rehabilitálva van.

S ezentúl egyetlen öreg képviselő sem fog megharagudni, ha fiatalnak nézik.

(Az igaz, hogy eddig se nagyon haragudott.)

A T. HÁZBÓL [dec. 3.]

Újdonatúj fűszín mennyezet alatt unatkozva üldögél Péchy Tamás. Harmadik napja már, s még csak közbe sem szólhatott: »Biz' isten, mégis érdekesebb, ha ezek az antiszemiták beszélnek, legalább én is szerepelhetek mellettük«.

Szeme szenvtelenül révedezik a padokon, míg megpihen egy-egy képviselő arcán.

A szónokok beszélnek, a képviselők teszik magukat, mintha hallgatnának; pedig ki tudja, hova gondolnak?

Azt volna egyszer érdemes meghallani, amit elhallgatnak! A »deficit miniszter« unatkozva rakja hol a jobb lábát a bal lábára, hol a bal lábát a jobb lábára. Tisza jegyezget, Bedekovics csendesen mosolyog. Neki mindég jó nyájas képet kell csinálnia, mert különben nem hiszik el, hogy jó hazafi.

A karzaton kedves fiatalasszonyok és kisasszonyok hallgatják az állam háztartását, az ellenzék képviseli a duzzogó haragos férjecskét, a kormánypárt képviseli az asszonykát, aki exkuzálja magát, hogy mi mindent tud ő produkálni abból a potom *konyhapénzből*.

Távolabb az ív szélén, a főrendek karzatán túl van egy rekeszték, ahová nemsokára emléktáblát fognak tétetni, mint az Arany János tölgyei alá, hogy:

*Itt üldögélt sok esztendeig
Ivanka Zsigmond.*

Ebben a rekesztékben látjuk a »múltat« (ott gukkerezik Fekete Lajos, néhai Majoros István és a rosszabblétre szenderült Farkas Károly.)

Ha ott fenn ült a múlt, akkor bizonyosan a jövőnek is itt kell lennie valahol. De hol? Meglehet, itt van az írói karzaton!

A plajbász fiatal nemzedék, mely a karzatokat ellepi, bizonyára nem csinál egyebet, mint ítéleteket hoz. Elvégre is itt dől el, ki mekkora nagy. A jelen ezen a szitán át szűrődik le a jövő számára.

Mikor én fölnéztem az írói karzatra, már ott találtam helyemen ezt a cédulát:

Tisztelt uram!

Nagy kedvvel olvastam a mai karcolatot a »fiatalok«-ról, ahol ön felsorolja az új képviselők közül azokat, akiktől sokat várhatunk.

De hát milyen igazságtalanság! Hol hagyta el ön a többieket! Kornélt (ifjabb Ábrányit) az én kedvencemet, hol hagyta el ön Pulszky Károlyt, a saját kedvencét, és főleg hol hagyta Vadnai Károlyt, akinek a miskolci beszédjéből három szűzbeszéd telnék ki?

Ej ej, Scarron úr! Ön is a klikkhez tartozik már? stb.

A piros kalap tulajdonosnője

a közép karzatról.

U. i. Hogyan dicsérheti oly nagyon Enyedit és Szentkirályit? Nem vette ön észre, hogy Enyedi kopasz (ilyet nevez ön *fiatalnak?*), és hogy Szentkirályi már legalább egy hete nem borotválkozott. (Ilyet nevez ön *simának?*)

*

Amint elolvastam ezt az okmányt, legott beláttam, hogy erre felelnem kell, és minthogy éppen Wolff beszél (szegény jó Farkasom, ki ezt a karzatról hallgatád!), hát ez éppen arra való idő, hogy az ember mentséget koncipiáljon.

Igaz, csakugyan kihagytam a Ház nagy tehetségű fiatal és új tagjai közül, akiknek az esze már meg van mérve egyebütt, Ábrányi Kornélt. Mert hát én istenem, lehet-e Ábrányi Kornélt kihagyni? Ábrányi Kornél magától értetődik. Ő olyan ember, hogyha kilenc rossz beszédet mond, még akkor is kíváncsian fogja várni a parlament a tizediket. Szabad-e azzal biztatni a közönséget, hogy ő jó beszédekot mond? Énnekem semmi kedvem vizet hordani a Dunába.

Vadnai Károlyt pedig azért nem hozhattam be a fiatalok közé, mert ő a bölcs megfontolásával, higgadtságával már mindjárt öregnek született.

Mit szóljak Pulszky Károlyról? Pulszky Károlyra kétségkívül nagy szerep vár. De ő még nemigen szólal fel mostanában, mert itt már »családi politiká«-t űznek, mint a lányos házaknál, ahol két *eladó* van: Károly csak akkor lép elő, ha a nagyobbik testvére Guszti már *szerencsét csinált*.

...Pardon, nem mentegetem tovább magamat, mert íme Grünwald kezd beszélni. S annyi etikettet mindenki tud, hogy Grünwaldot mégiscsak meg kell hallgatni. Magas színvonalon tartott beszédét tiszteletteljes csendben hallgatták végig, úgyhogy mikor végezte, a Ház teljesen ki volt merülve. Mert a hallgatás a legfárasztóbb munka.

Nagy zshivaj támadt utána és sereges kitódulás; midőn Lukáts Gyula kikent-kifent fiatalember állt fel, elmondandó szűzbeszédét, alig tudott szóhoz jutni.

Csatár Zsigmond indulatosan róttta meg a Házat, felkiáltván mord hangon:

- A faluházában is különben viselkednek a tanácsbeliek.

Erre aztán csendesség lett, és Lukáts Gyula elkezdhetette beszédét a magyar tengerészetről.

Lukáts Gyula ugyanaz, aki a jó Abdul Kerimnek a díszkardot vitte in illo tempore.

Azóta persze sok víz lefolyt a Dunán, a díszkardot talán a rozsda is befogta, Szücs Pátri csendes ember lett, Abdul Kerim még csöndesebb, s Midhat a legcsendesebb, de Lukáts Gyulának az még úgy tetszik, mintha ez mind csak tegnap lett volna. (Persze míg ő Nagyváradon volt, addig a világ nem mozdult.) S ő ott veszi fel a fonalat, ahol elhagyta - ellenzi a kormány *török politikáját*.

Lukáts Gyula beszédét nem fogja élvezni a közönség a lapokból, mert a Tisza beszédje kiszorítja onnan.

Hadd legyen hát neki az az elégtétele, hogy az én karcolatomban meg az ő beszédje szorítja ki a Tiszáét.

A T. HÁZBÓL [dec. 4.]

I. *Unalmas szemle*

[dec. 4.]

A természet a legpazarabbul bánt az egész Házban Keglevich István gróffal, és mégis a legmostohábban.

Ez ellentmondás, de mégis igaz.

Mert szellemes arc, délceg, sugár alak, a szó szoros értelmében szép férfi: de mit ér, ha Futtaki Gyulához hasonlít.

Az övé volt a mai nap. Noha fekete szalonrokkban jövének Justh Gyula és Ábrányi Kornél is.

Justh Gyula beszélt, mégpedig szépen, értelmesen, határozott sikerrel, de Ábrányi Kornéllal az történt, ami soha még, amióta él: nem engedték szóhoz jutni.

Azt mondta neki Keglevich: »Cras tibi, hodie mihi«, a nagy Kornélra holnap kerül sor.

Keglevich, beszélnek ellenségei, azért jött az alsóházba a felsőből, hogyha lehet, megbuktassa Tiszát, ha nem lehet, akkor Szapáryt, ha Szapáryt sem lehet, Kemény Gábort, és ha Keményt sem lehet... azaz, hogy Keményt már okvetlenül lehet.

Szép átgondolt orációt vágott ki, bebizonyította, hogy nemcsak ambíciókat hozott a parlamentbe, hanem széles látkört is és erőt. Osztatlan figyelemmel hallgatták, s rokonszenvesen megéljenezték.

Lukács László beszédjéről azt mondják, akik hallották, hogy az is szép volt. Meglehet, hogy szép volt, de az már lehetetlen, hogy hallották volna - a gyenge hangja miatt.

Hanem hiszen volt ma jó borízú hang is, a Gosztonyi Sándoré (szinte egy »fiatal« szónok). Ki eddig csak a görbe csizmasarkokról volt ismeretes, de most kiragadta Csanády Sándor szájából a kenyeret, mivel egy paprikás, új frázist csinált: »A kormány kezében a hatalom kés, mellyel a nemzet életerejét metszi«.

A »kés« és a »metszés« szóra egyszerre élénken pislantottak föl az antiszemiták, de bizony azért mégsem bírt a dolog Eszlárig jutni.

Még Gruber és Beöthy Ákos beszéltek.

Miután Beöthyt okvetlenül meg kell dicsérni, már csak azért is, mert Beöthyt (a jó Algernont) mindig szidják, és miután ezen karcolatoknak az a politikája (én sem csinálom a politikámat sötét kamrában), hogy ha Pált dicsérem, akkor Pétert szidom, mondjuk tehát, hogy ennél fogva Gruber beszéde egészen el volt hibázva.

II. Mikor Tiszának pénzt kínáltak

Igen ritka eset, hogy a miniszterelnök valami adomát elbeszéljen. A folyosónak nem ad semmit, minden jó gondolatát megeszi a tanácssterem. A folyosón is beszélget ő a kedvesebb embereivel, de vagy nem mond nekik semmit, vagy ha azt mondja is, hogy »de cudar idő van ma odakünn«, azok azt eltitkolják, magukba zárják, őrzik, nehogy valami ellenzéki ember megtalálja, és interpellációt csináljon belőle.

Andrássy idejében és is könnyebben megéltem volna, amikor divat volt a miniszterelnök bonmot-it elpotyogtatni a folyosón. Úgy heverték ott akkor az ötletek, mint most a szivarvégek.

Hanem akármilyen volt is Andrássy, az mégiscsak Tiszával esett meg, hogy már egyszer pénzzel kínálták.

A dolgot ő maga beszélte el ma a folyosón, abból az alkalomból, amint Szerb György vagy Szilávy Olivér (mert az ember köztük könnyen eltéveszti, melyik az egyik, és melyik a másik) egy gyűjtőívvel járt sorba a szivarozgató képviselőknél.

- Kezdenek már kimenni a divatból ezek a gyűjtőívek! - szólott a miniszterelnök. - Valaha mindennapra jutott hét is. Kihaltak-e a szegény emberek az országból vagy az adakozó képviselők haltak-e ki a Házból?

Balközépi vezér-koromban voltak a gyűjtőívek in floribus. Néha már el is untuk, csak Bánffy Dániel nem, meg a jó Kemény István. Ezek egyet sem utasítottak vissza. De hogy mindenikre teljék, sohasem adtak többet egy forintnál. Bánffy bárónak a nadrág zsebében mindig volt külön erre a célra váltva egypár forint.

Bánffy már akkor is szeretett a Házban szundikálni. A hazafiúi keserűségből neki jutott a legkevesebb: mert ő átaludta a közös ügyeket.

Egyszer éppen a büdzsé ellen szavazunk, s látom, hogy a báró erősen szunnyadozik az előttem levő padban. Jegyző a nevét olvassa, de ő meg sem moccan.

Megrántom hát hátulról a kabátját, és fölrázom.

- Ébredj, Dani, szavazni...

Dani fölriad, de újra leereszti a szempilláit, majd gépiesen a zsebébe nyúl, és odanyom a markomba egy osztrák forintot.

- Adok, adok. - motyogja gépiesen... - Írd oda, kérlek, a nevemet.

S ezzel megint a két összecsukódó karjára esett le a nehéz ólmos feje.

A T. HÁZBÓL [dec. 5.]

Annyira bele vannak már bőszerű a fiatal szónokok a dicsőség utáni hajszába, s olyan divattá lett »nagyszabású beszédek« tartani, hogy akinek nincs a zsebében kész beszéd, az a rekedtséget szimulálja.

Kemény Endre hörgöve súgja ismerőseinek a szervuszt, Veszter Imre csak a kezével mutogat jeleket a nyakán a gége körül, hogy »itt a bibe, itt«.

A karzat zsúfolva van szép asszonyokkal. Mintha csak egy premier volna a színházban. A legyezők csittegnek-csattognak, a kalapok struccollai jobbra-balra lengedeznek.

A tanácsterem padjai is mind benépesültek. Lekonyult ősz fejek, vidám, fiatal arcok tarka összevisszaságban.

Odakünn ólmos eső esik, felhős az ég, s a gázt meg kell gyújtani a folyosókon. Annak a piszkos lángja kísérteties alakzatokat vet a pokrócokra.

Köröskörül mély csend honol. A büféből egész a korridorig kihallatszott egy köhintés. Mégis kell hát élő embernek lennie idekünn is. Az bizonyosan Rónay János.

Mintha egy temetőn menne keresztül az ember, annyira ki van halva a tanácsterem környéke.

Ki beszélhet vajon odabent, hogy minden élet odagyűlt?

Ah nini, csak nem Ábrányi Kornél?

De bizony ő! Ott áll a nagy Kornél délcegen és nyugodtan, mint az ő regényhősei, az Alfrédék és Arthurok.

Rajta csügg minden szem, a honatyai savanyú és a karzati édes szemek. Egy búverő tartja lekötve a hallgatóságot: az ő szép hangja és a nemes szelíd pátosz, mely egész előadásán előmlik.

Még a lélegzetüket is visszafojtják, nincs robaj, nincs nesz. A Farkas Balázs zsebéből kiesik egy ezüst hatos, s csendzavarón peng e mély figyelem közepette.

Csak az ötleteknél, melyek ízléssel vannak belefonva a beszédbe, tör ki a tetszésmoraj egyszerre.

Egy-egy elkésett képviselő, amint a függönyök közül előbukkan, csodálkozva kérdi a szomszédjától: »Mi az itt? Mi történik itt?«

- Ejh, hát a »Pesti Napló« polemizál a »Nemzet«-tel.

Valóban, mint egy középkori torna. Egy levente előtört fekete lovon (nehéz nyereg, rézcsatos kantár, kemény zabla volt rajta), és vádolja a társadalmat. Ez Beksics. Most a sorompóba lép egy másik vitéz, fehér lovon, termetre, rangra, erőre egyenlő emezzel. Ez Ábrányi, ki védelmébe veszi a társadalmat. Nehéz nyereg az ő lován is, rézcsatos kantár, zabla, de még azonfelül egy főpap is ott ül a lovon a háta mögött.

Ki fog itt győzni vajon? Egyenlő kemény a két dalia. (Lovaik terhén dőlhet el a kérdés.)

Tegnap e rovatban azt mondtam Ábrányiról, hogy ha kilenc rossz beszédet talál elmondani, még a tizediket is érdeklődéssel fogja várni a parlament, hogy hátha az egy szép beszéd lesz.

Fogta magát és elmondta mindjárt - a *tizediket*.

Semmin sem látszott, hogy első beszéd. Nyugalommal, fesztelenül beszélt az elfogódásnak minden nyoma nélkül. Csak néha ragadta el a hév, de az is illett neki.

Ott állt előtte az ékesszóláshoz rendszerint szükséges egy pohár víz.

De ő, aki a Hypocrene forrásából ivott, megvetette a békáknak való italt. (Hiszen annyira még csakugyan nem jutott a dzsentrí, hogy víz mellett szidja a kormányt.)

Felkapta ugyan a poharat, de nem azért, hogy igyék belőle, hanem hogy gesztikuláljon vele. Minthogy azonban a pohár tele volt, kilocsant belőle a fölösleg, s megönté az előtte ülő Horánszkyt és Istóczyt.

De azok szívesen túrték a vizet, mert a beszédjében mindkettőjüknek nektárt is szűrt, igaz, hogy mint Hatvani professzor - az *asztallábból*.

Leírhatatlan az a lelkesedés, ami kitör, midőn hirtelen (nem ám »valahára«, mint a többiek) elvégzé beszédét egy pompás ötlettel. Fölzúgott az éljenzés, mint a vihar. A pártbeliek, antiszemiták, habarékok felugráltak a helyeikről nagy robajjal, s száz kéz nyúlt egyszerre Ábrányi Kornél felé.

Ifjak és vének hódolának előtte, aki immár kiváló államférfiúvá lett ez órától fogva - de ő nem tagadta meg önmagát a dicsőség édes percében sem -, s első tekintete, hol apró fehér kezecskék csapódtak össze nesztelen tapsokra, a karzatra röpült, mintha mondaná:

Többet ér a szerelem, mint a dicsőség.

A beszéd roppant hatást tett a mamelukokra is. Nagy gombolyagokba verődtek össze véleményeket cserélni fölötte.

Az öreg Pulszky így szólt:

- Ez volt a legjobb beszéd ebben a vitában.

Péchy Tamás lecsapta a csengettyűt, és leszaladt az emelvényről.

- Én már nem gibickedem tovább. Minden zsinórt ezek a gyerekek húznak be!

Azután fölkereste Bánffy Bélát.

- Eredj, ülj már te is. Talán megváltozik a játék. Mert ha ez így megy tovább, hova férünk annyi okos emberrel?

Azontúl Bánffy elnökölt, de bizony minden a régiben ment.

A legjobb blatt se vágott be. Hallatlan dolgok történtek.

Még Zimándy Ignác is okosan akart beszélni.

A folyosókon, hol Tisza diskurált a három Pulszkyval, mindenki el volt komolyodva, kit az irigység bántott, kit a bámulat tartott lefogva, kit a tépelődés emésztett.

Csupán egyetlen alak ballagott a csoportok közt, örömsugárzó arccal, meglegedetten a ruhatár felé.

Szalay Imre volt, három vastag könyvet szorítva a hóna alatt.

- Mik ezek, Imre? - kérdezik imitt-amott.

- Az Orbán Balázs összegyűjtött beszédei - mondá kevélyen. - Viszem haza tanulmányozni.

A T. HÁZBÓL [dec. 6.]

A költségvetési vita ma valahára véget ért általánosságban.

Meddő volt az országra nézve, mert a deficit nem lett miatta kisebb, a társadalom nem lett jobb, sőt még a meddőnél is rosszabb volt, mert Szapáry Gyula egypár fonttal soványabb lett az izzadásban.

Hanem egyeseknek beütött. Beksicsból nagy ember lett, Ábrányi Kornélnak a híre megnőtt, Szentkirályi Albert föltűnt, gróf Keglevich kimagasodott és a többi meg a többi.

Mindenki megállotta a helyét. Egy hosszú sort lehetne felhozni a sikerekből.

Mint Nürnbergből jegyzi meg egy 1796-ból szóló krónika, hogy ott abban az évben egy bizonyos hónapban minden gyermek foggal született.

- Félek - kiáltott fel Lits Gyula tegnapi igen csinos beszéde után Berzeviczy Irnák -, hogy az észnek nagyon le fog menni nálunk az ára! Félek... bizony isten, félek.

S ezt olyan arccal mondá, mintha afölött sajnálkoznék, hogy a húsnak vagy valamely más iparcikknek, amit ő maga nem termel, menne le az ára rohamosan.

Ma aztán még Győrffy Gyula és Imreh Aurél is szépen beszéltek, átgondoltan, higgadtan.

A csodálkozás egyre fokozódott, az öregekben forrt már a bosszankodás. Prileszky Tádé (nini, az öreg bácsit már el is felejtettük) elkezdte fejtegetni a folyosón, hogy könnyű most beszélni, mikor már a nyelv annyira kifejlett, hanem nekünk volt még nehéz magyarul beszélni az én időmben.

- Igen, mert csak tótul tudtál!

Maga Péchy Tamás is restelli már a folytonos sikereket, s elkezdi a diffikultásokat vetni:

- Hiszen beszélni csak tudnak, de mit ér, ha tarokkozni mégsem tudnak.

Urbanovszky, az öreg Szitányi, Boér, Szatmáry Miklós, mind megkockáztatnak egy-egy észrevételt a túlságos dicsőség lefaragására.

- Ejh, bizony nem virtus. Keglevich »Zucker«-ből beszélt.

- Ábrányi csak szappanbuborékokat eregetett.

- Beksics csak bokrétát kötöztetett.

Csupán Kőrösi Sándor maradt meg vígan. Mert hát mi ez mind az ő hangjához képest? És hiába no, hang teszi az orátort!

S ezközben folyton aggódó hírek jönnek. Lihegő galopinok híresztelik, hogy még ez mind csak semmi. Hanem Bartha Miklós fog még mondani egy beszédet. Azt tessenek meghallgatni! Az aztán ledöf minden eddigi sikert.

- Mit, még Bartha is? Borzasztó! Ennek nem szabad megesni! Hol van Beöthy Algernon, hadd komponáljon ki egy tervet!

De Beöthy Algernon nincs ott. (Talán szerencse is, mert ő is kívágna egy »nagyszabású beszédet«. Nem lehetetlen többé semmi.) Mindegy! Valahogy meg kell akadályozni! Nem kell több vezér! Hisz a kis macskákból is a vízbe fojtják azt, ami fölösleges. Most is annyian vagyunk már, hogy így kiálthatunk fel: Add, uram, hogy kevesebb macska legyen, de több egér.

És csakugyan megmenti a macskákat egy kedves öregúr.

Barthának Györffy Gyula után kellett volna szólnia, de íme feláll Rácz Athanáz.

Úgy kezdi a beszédet nagy fenékkal, hogy annak emberi számítás szerint tartania kell legalább egy óráig.

- No, akkor még ki lehet színi egy cigarettát odakünn.

A jó Bartha Miklós gyanútlanul adja át magát az élvezetnek. Ott künn majd ez, majd az a mameluk fűzi a karjára. Ez egy »bonmot«-t reprodukál, amaz egy szellemes aperçu-vel kurtítja a siető percek. A harmadiknak fontos közlenivalója van. »Hiszen még ráérünk, az öregúr ott bent még csak az elején van.«

Pedig dehogy van az elején, eleinte lassan, óvatosan tapogatta Babest, aztán hirtelen egyet szusszant, hm... és egy lélegzetvétélre megette.

- Bartha Miklós! - olvassa a jegyző.

- Nincs jelen! - kiáltják.

- Három percnyi időt adok - rendelkezik az elnök.

A három perc letelik, Bartha nem jön.

- Tehát bezárom a vitát. Szavazás előtt még csak az előadók beszélhetnek.

E pillanatban lép a terembe Bartha. Megköszörüli a torkát, s behelyezkedik a padba, ahonnan szólni akar.

- Sajnálom - mondja az elnök -, de nem engedhetem meg a szólást.

Bartha búsan megadja magát:

- Jól van, majd elmondom hát esztendő ilyenkorra.

- Akkor már időszerűtlen leszen - ingerli egy maliciózus mameluk.

- Időszerűtlen csak akkor leszen - ripsztíroz vissza Bartha -, ha deficit nem leszen.

De az bizonyosan léssen, sőt még nagyobb az ideinél. Mert az idén a pénzügyminiszter mégis meggazdálkodott a jövőre valamit.

Egy ellenzéki beszédet.

A T. HÁZBÓL [dec. 7.]

Víg élet volt itt valaha régen. Mikor még nem fáradtak bele az emberek annyira az alkotmányba, mikor *egyformábbak* is voltak; nem tarkította annyi kapaszkodó és felkapaszkodott úr a csoportokat. A képviselők mulatságosabbak, egyszerűbbek voltak, s nem pusztított köztük mindenféle járvány, aminő például a »*gomblyuk betegség*« stb.

Kevesebb hiúság volt és több kedély. Derült világa volt a parlamentnek.

Mindenki azon törte magát, miképp lehetne kellemesebb a többinek; most azon igyekszik mindenki, hogyan előzhesse meg a többit.

Szontagh Pál, aki már akkor is nagy ember volt, vereseket faragott kulináris latinsággal az egyes szónokokra:

*Si loquitur Babes, nihil inde solatii habes
Quae loquitur Borlea, mortificant te ea,
Dum loquitur Hilibi, praestat esse alibi.*

(A versek megmaradtak; a Borleák, Hilibek elpusztultak.)

Unalmas szónoklatok alatt ott künn adomázott Deák Ferenc, ott bent pedig még maga Horvát Boldizsár is azzal mulatta magát, hogy komoly német költeményeket átravesztált magyarra elmésen - de úgy, hogy aki azokat azután valaha komolyan hallotta németül, föl kacagott rajtok. Nevetségessé tette a német poézist. (Úgy ártott a németnek, ahogy lehetett.)

Ma már mind ennek semmi nyoma. Elsavanyodott arccal könyökölnek egymásra bámulva a követek. Bizonyos száraz, rideg hangulat ömlik el az egész képen. Valóságos téli tájék.

Ha valaki felnyitja a száját: az bizonyára a *sztenográfusoknak* szól.

Akinek valami ideája van, az azt kuporgatja, titkolja, nehogy más ember kitalálja, és az csináljon vele furorét; akinek pedig nincs ideája, az azt úgy el tudja palástolni, hogy egy egész életben találgatni kell, miről gondolkozik annyit »tisztelt képviselőtársunk«.

Az emberek nem tudnak sem haragudni, sem örülni, sem nem melegek, sem nem hidegek, hanem kivált a mamelukokon az látszik, mintha élni is csak azért élnének, mert Tiszának okoznak vele örömet.

(A habarékokkal még rosszabbul áll a dolog, mert azoknak még az a hitök sincs meg, hogy egzisztálásukkal valakinek örömet okoznak.)

Hanem a napok mégis fogynak, múlnak, s a törvényhozási gépezet forog rendesen, elkényszeredett unalmas zakatolással.

Nem csinál itt egészséges politikát senki, csak Csanády Sándor, aki a habarékiaknál mégis külön programot bírt kifundálni a miniszterelnök kipusztítására.

Ő ugyanis két nap óta nem tesz egyebet, párbajba akarja beleugratni a kormány fejét.

Tegnap, mikor az Ugron támadására felelt Tisza, mondván: hogyha az erkölcsstelenségi vádak a kormányra vonatkoznak, azokat visszautasítja, Csanády közbekiáltott:

- Az nem elég! Tessék golyót váltani!

Ma megint a lovagias elégtételt ajánlotta a miniszterelnöknek.

Csanádynak régi gyengéje az, hogy egész életén át párbajt keresett magának. Sokszor sóhajtott fel tavaly, harmadéve és azelőtt.

- Úgy szeretnék egyszer megverekedni valakivel.

De Csanádynak még ez sem sikerült.

Most már másnak keres párbajt. S az a más éppen Tisza. (Nem is rossz taktika; Tiszától alkalmasint így a legkönnyebb menekülni.)

Hatalmas hahota tört ki, midőn Tiszára célozva elszónoklá:

- Csodálkozom, hogy őfelsége megtűr oly egyéniséget, akinél hiányzik a lovagias jellem.

Egy hang közbeszólt a kormánypadokról:

- Miért nem beszélt ön e tárgyban őfelségével?

Csanády Sándor összereszt, mert az meg a másik gyöngye oldala, hogy ködös, lidércnyomásos éjeken át őfelségével diskurálgat.

A költségvetés részletes tárgyalása lassan, döcögősen indult meg.

A közös levéltárak kérdésénél Falk tartott egy udvarias, sima rögtönzést. (Ilyenkor látszik, mennyit ér a valódi rutinizott szónok.)

Tiszának négyszer kellett felszólalni a vita folyamán, mind a négyszer más tárgyban.

Ügyes volt, mint egy párdúc, féloldalt dőlve piros székén, mintegy láttatva, hogy minden percben kész felugrani s felelni... Éppen az a pozitúra, ami a ferbliben azé a játékosé, aki örökre ott tartja markában készen az aprópénzt, hogy a visszahívásoktól elvegye az ellen-játékosok kedvét.

(Ezt a hasonlatot különben Bornemissza Ádámtól vettem kölcsön.)

Beszélt a levéltárakról, az új országházról, Magyarország külföldi renoméjáról (s tagadhatatlanul nemesen és hatalmasan ütött a szeg fejére), s felelt II. Olaynek a rendőrség ügyében tett interpellációjára.

Aki hű krónikása vagyok a »t. Ház« dolgainak, kénytelen vagyok megemlékezni Tiszának azon tulajdonságáról, hogy noha szónoklatai formailag pongyolák, mégis egy, csak a nagy szónokoknál sajátos titka van, ami ilyenkor szembeszökik. Minden felszólalása más *más hangon* volt tartva a tárgyhöz illően (nem úgy, mint egy különben nagy tehetségű szónok, Ugron Gábor beszédei, ki éppen úgy mennydörög, mikor a Tisza Lajos monogramjairól szól, mintha fegyverre hívná fel a nemzetet).

Tisza beszélt a levéltárakról unalmasan, hogy szinte olyan kellemetlen volt hallgatni, mintha por szállna az emberi fülekbe e monstrum aktákról. Szólt az új országházról gúnnyal, beszélt a román kiküldöttről keserű szarkazmussal, s tárgyalta a rendőrségi dolgokat sima, finom kímélettel, melyet ez a tárgy megkíván.

Egyszóval azt a szomorú tapasztalatot tettem, hogy Tisza Kálmán még mindig fejlődik, halad.

Hanem azért II. Olay mégis jól teszi, ha nem hagyja magát *megfélemlíteni*.

Ott künn a folyosón könyvtári kandidátusok kínozták a könyvtári bizottság tagjait.

Egy másik szögletben Szalay Imre mulattatta híveit, kik érzékenyen búcsúznak tőle, mielőtt elindulna Vácra a párbaja miatti két heti fogságra.

- Most már te is nagy ember leszel - vigasztalá Tibád Antal. - Most már te is kezdheted majd a beszédeidet: »Midőn a hazáért szenvedtem, t. Ház!«

Szalay Imre engemet is interpellált:

- Micsoda skandalum az, hogy »Orbán Balázs beszédei« három kötetnek voltak kiírva a tegnapi karcolatban, mikor azok öt kötet! Éppen elég olvasmány lesznek két hétre a fogságban.

- Igen? - jegyzé meg malíciával az odatévedt Pulszky. - Nem is tudtam, hogy *szigorított* fogságra ítélték.

A T. HÁZBÓL [dec. 11.]

Szokatlanul benépesültek a padok a Ház mind a három tájékán.

Az ördög vigye el ezeket a részleteket - panaszkodnak szerteszét a képviselők -, az embernek minduntalan szavazni kell. Néha négyszer is egy ülésen.

A miniszterek is mind itt vannak! Csupa jó arcú, szép szál legények, egyik délcegebb, csinosabb, mint a másik. Nagy gyanú terheli a kormányelnököt, hogy Kemény Gábort csak azért vette be a kabinetbe, ne foghassák rá, hogy termet és arc szerint válogatta össze őket.

A legelső szónok a »Ház sárkánya«, Ugron Gábor.

Szemei mérgesen villognak ma is, s orrlyukain tüzet lövell. Hiába adta át az egyik kerületét Helfynek, ő azért még mindig két kerület helyett beszél, s kiereszti a hangját az Odescalchy Gyula herceg anekdotája szerint - *háromezer fül erejéig*.

Pedig csak egyetlen embernek beszél, aki csendesen, szerényen ül ott, gondosan kétfelé fésült ősz szakállával a piros széken.

Az Orczy költségvetésén van a sor. A »rendjelek miniszterét« szutyongatta a Ház sárkánya. Hogy azt mondja, nincs eleget a fölség mellett; utazásaiban nem kíséri (Futtaki a hírlapírói karzatról beleszól: *Nem olyan könnyű dolog az!*); hogy a rendjelekkel rosszul bánt, s hogy a múltkor egy királyi rendelet ellenjegyzése nélkül jelent meg.

Igaza volt Ugronnak teljesen, de azért ez a felszólalás mégis a tapintatlanok közé sorozható, mert nagyon elkeserítette Bedekovicsot.

Az az egy kedves horvátunk van, akinek a kabinetben való maradását éppen csak Orczy tette otthonossá.

A két öregúr büszke volt arra, hogy még sohasem hallották szónoklóban az egymás hangját.

Most már vége van, Orczyról is kisült, hogy jó szónok.

Orczy már beszélt korábbi években is, de Szapáryt fogott a közönségben: nem emlékezett rá senki, hogy Orczy valaha beszélt volna, pedig mindenki hallotta.

Ügyesen, értelmesen szólott, s mindenből kivágta magát. Ő nem hibás semmiért, ő mindent megtesz, amit megtehet.

Meg bizony. Hiszen ellenjegyezte volna ő bizonyosan a király rendjeles rendeletét is, hiszen egy tollkanyarítás nem a világ, de ha nem adták oda aláírni, hát mit tehet ő arról?

Thaly Kálmánnak eközben egy jó ötlete támadt, hogy azt mondja, vissza kellene hozni a régi »sárkány-rend«-et.

Eszmetársítás útján eszébe jut erről Herman Ottónak, hogy a sárkány-rend bizony jó lenne. Még pedig az asszonyoknak kellene ezt adományozni. A sárkány-rendet hadd kapnák az anyósok. Hiszen azoknak is kell valami. Aztán nem is olyan új dolog volna az, a »királyi tanácsos« cím például most is csak arra való, hogy a címből az asszonynak is jusson, mert ha a férj a Lipót-rendet kapja, az asszony nem írhatja alá magát »a Lipót-rend lovagnője«, de a »királyi tanácsosné« cím már járja, s fölé egy cobolyprémes mentével.

Ezekből az elmélkedéseiből egyet-mást elmondott nyilvánosan is, s kezdett immár a Ház hangulata derültre válni, midőn belepottyant a verőfénybe a nagy Vámos professzor.

Vámos Béla (a legnagyobb hang tulajdonosa) úgy néz ki arcban, mint ahogy Láczy Gyula nézne ki, ha méhcsípéstől kissé megdagadna az arca, de nem olyan élénk szónok, mint Láczy Gyula.

És mégis ha beszélni hallja az ember, önkéntelenül Bismarck jut eszébe. Annyiban ti., hogy talán mégis téved abban Bismarck, mintha Poroszországot a schuhlmeisterek mentették volna meg.

Itt nálunk csak konfúziót okoznak.

Vámos a közjogot magyarázta, a fölségi jogok természetét, de olyan zavartan, hogy abból nem lett okosabb senki.

- Ennek a beszédnek örülni fog Nagykőrös! - kiáltotta közbe gúnyosan Szalay Imre, aki még mindig itt ül a Haviar Dani háta mögött és nem Vácon.

A függetlenségi párton akkorára már éppen háborogni kezdtek a szájasabb elemek.

- Szegény Kecskemét! - süvített közbe Madarász Jenő.

- Ilyen professzorok is vannak! - dörgött egy hang a Csátár *hűlt* helyéről.

Egy-egy hahota tört ki innen-onnan. Gúnyos felszisszenés hangzott bele tarkítón.

A habarékról egy szerény »halljuk« csúszott ki valamelyik szájából.

Olay Szilárd parlamenti műszavat talált ki, legott alkalmazta sztentori hangon kiáltva:

- Hej!

Kállay János eltüsszentette magát, s ez úgy recsegett a teremben, mintha a vakolat hullana a falakról.

Az antiszemita egy tagja, aki kitűnően tudja utánozni az állati hangokat, lekuporodott a pad alá, s egyszerre lassú, távoli kakaskukorékolás kezdett hallatszani a teremben.

Prileszky Tádéra a túlsó oldalon rájött egy konvulzív köhögési roham, s összegörnyedve futott ki a folyosóra.

Tisza belátta, hogy most e hangverseny lecsillapítására neki kell szólania, s föl is kelt, de mi szívesebben követjük Prileszkyt, aki végre is kiköhögte magát, s elkezdte szokott mameluki élményeit mesélni.

- No iszen megadja ezeknek a generális. Ma nagy csata lesz, fiúk! Látom. Hogy honnan látom? Tudom én azt már. Mikor a generális a kabátját gombolja, attól függ, jókedvű-e vagy haragszik, hogy melyik gombra gombolja? Ösmerem már én mindenik gombját. Hát még a ceruza-fogás! Mikor szórakozottságból a meg nem hegyezett végével akar írni - az akkor

valami, gyerekek! De hát minek is kötekedtek éppen a rendjel dolgokban? Nincs annak semmi értelme. Hiszen megmondta ezt Tisza Kálmán a németeknek. Mert úgy volt az, hogy mikor egyszer a német meg a magyar delegációk összejöttek, hát a németek kabátja csupa rendjel volt, a magyarok atilláján pedig semmi. Azt mondja Smolka a mi generálisunknak gúnyosan: »Hát önöknél nem osztogattak azelőtt rendjeleket?« Mire feleli a mi urunk, Tisza Kálmán:

»Dehogynem - csakhogyzokat az én embereim a lábaikon viselték.«

»Hogyhogy? - kérdé Smolka megbotránkozva.«

»Hát úgy, hogy mikor önök ezt a sok rendjelt kapták, akkor a mieink valahol Jesefstadtban ültek.«

Mire Prileszky bevégzé az ő mamelukos adomáját, azalatt odabent lecsillapodék a rendjel-kérdés, lemúlt Orczyról a szörnyű kereszt, s a vita egészen más kerékvágásba zökkent.

Négy erős beszéd kapcsolódott egyvégben közigazgatási dolgokról. Bartha nagy sikerrel szónokolt, utána Grünwald ismét előhozta a maga közigazgatási teóriáit, csillogtatva újra az ő maga látkörét és ismeretvilágát, amit tőle megtagadni nem lehet.

Szilágyi Dezső ismeretes maliciózus szemjátékával kísérté a beszédet:

- Holnap felszólalok - mondá. - Kifejtem a párt álláspontját, s kijelentem, hogy az Grünwaldnak csak privát nézete.

- Ne tedd azt - figyelmezteté az öreg Pulszky -, mert holnapután meg Apponyi szólal fel majd, s kifejti a párt nézetét, s kijelenti, hogy az a te privát nézeted.

Éles és erőteljes volt a Mocsáry szónoklata is, ki a nemes vármegye érdekében szállt síkra verve-vel, a meggyőződés melegségével, de a legkitűnőbb volt mind a négy beszéd között a Tisza Kálmáné, ki magamagán tett túl vagdalkozási ügyességben, úgyszólván négy kézzel hánysa szét bámulatos dialektikával az ellenzéki argumentumokat.

Hanem elvetette a vihar magját is, mikor felhozta a ceglédi esetet, ahol bizonyos »nagy hazafiakat« megbotoztak.

Lett erre derűlség a kormánypadokon, s hullámozás, háborgás a szélsőbalon. Ugron vészjóslón emelgette fel karjait egyiket a másik után. Csanády a kezével rácsapott a padra. Elnök a csengettyűt kongatta.

Alig is várta Ugron, hogy Tisza bevégezze, nyomban felugrott dacos, hatalmas pozitúrában, ahogy illik Zandirham rettenthetlen unokájához:

- Igaz, hogy engem ott megbotoztak, de nem szégyenlem, és nem menekültem úgy, mint a miniszterelnök. Ki, mikor a nép a palotáját kövekkel dobálta, a színházba futott az összekötő lépcsőn át, hogy III. Richárddal felkiáltson: »Egy országot egy lóért!«

Fölhangzott a tetszésmoraj balról, elsápadtak a mamelukok köröskörül, kapkodott a fejével az elnök, de se a Rakovszky, se a Hoitsy arcára nem volt felírva, mit kell tenni.

- Nem adom száz forintért, hogy nem én vagyok most a miniszterelnök - mormolta magában Tischler Vince, amint ott szunnyadozék az első padban.

Tisza miniszterelnök nyugalommal kelt fel, csak pillanatnyi zavar látszott arcán. Mintha gondolkoznék, mit mondjon. Talán azt gondolta, »egy országot egy ötletért«.

Ötlete nem volt e kritikus pillanatban, midőn nyomasztó, fojtó csöndben megharsant a »halljuk, halljuk«, de mit tesz az, (sors bona nihil aliud) Tiszának szerencséje van... hoz őneki fegyvert az ellenség.

Úgy is volt.

- Én csak ténytettem - kezdé halk, színtelen hangon -, az nem gyalázat.

Egy hang a szélsőbalról: »A nagy hazafi«.

Tisza szeme felcsillog, s hirtelen fölkapja a kóbor szót:

- Azért hogy nagy hazafinak neveztem, bocsánatát kérem.

Hatalmas, jóízű derűtség rengette meg a termet, s ez a tetszészaj a forrás, az örök forrás, ahonnan a szónokok merítenek.

Tisza is erőt nyert abból, kivágta magát, elmondván, hogy ő nem futott el a színházba, csak az ablaktól állt odább: onnan is csak akkor, mikor már a kövek röpültek az ablakra. És ő azt hiszi, hogy ez természetes.

Még Csanády is bólintott fejével, hogy ezért már mégsem lehet elítélni Tiszát, ámbátor, hogy talán, talán...

De a Csanády gondolata, valamint minden egyéb hang belefűlt most a kitörő éljenzésbe.

Az elnök bezárta az ülést, de szava elhalt a süketítő kiáltások közt.

Végigharsogott a termen: Éljen Tisza Kálmán! Túlso oldalról az echó visszabömbölte: Éljen Ugron Gábor!

A kifelé tóduló képviselők még a folyosón is ezt hajtották, ott künn elragadt a kiáltás a fiákerkocsisokra és az utcai csöcselékre.

Sőt azok még hozzá is tództak egy harmadik nevet: az Istóczyét.

Így aztán egészen tökéletes lett a harmónia.

A HÁZ SZEMETES KOSARA

[dec. 12.]

Azt csak a diákok tudják, hogy mi az »alumneum«.

Hát ugyan mi?

Az bizony egy olyan diák-kosztoló hely, ahol Gvadányi szerint carmenbe szedve ilyen a menü:

*»Burgonya, bab, kása,
Bab és megint kása.
Nincsen az életnek
Soha változása.«*

A mi Házunk is ilyen szegényes alumneum.

Ugron megszúrja Tiszát, Tisza visszaszúrja Ugront, vagy az ülés elején, vagy az ülés végén. Közbul pedig szabadon beszélnek a *többiek*.

Ez így megy napról napra. Sem az egyik bele nem hal, sem a másik. Másnap újra kezdik a vitézi tornajátékot, mint a mesebeli óriások, csak hogy azok egyszer az ólom, máskor az ezüst szérűn. És egyetlenegyszer sem a sáros kukoricaföldön.

Ugron támad, Tisza védelmezi magát, az egyik karmol, a másik harap.

Nem is valami kárhoztatható mulatság, mert Tiszának nem árt, Ugronnak pedig használ.

Ugron megmutatta, hogy agilis ember, aki tud erőt kifejtteni, ha akar.

Úgyis azt kiáltozzák minduntalan a függetlenségi pártban: »a cukros víz nem használ!«, hát okosan teszi, ha vitriollal dolgozik!

Nehézkés testű vezérek felmutathatnak ugyan eredményeket, de meglepő sikereket aligha. A szélsőbálnak az a baja, hogy sok vezére van, s az mind ünnepélyes, lassú ember, aki a nimbuszát félti, s igen óvatos a fegyvernemekben és kirohanásokban, mert azt hiszi, hogy sokat kockáztat. Nehezen szerezték nimbuszukat (némelyik azzal, hogy már nagyon régóta él), hát nem szeretnék könnyen elveszíteni. Annyira megfontolják, ha támadnak is, mikor mit mondjanak, hogy rendesen keveset mondanak.

S az kétségbeejtő helyzet, hogy ők tógában peroráljanak, kivált a mostani időszakban, midőn az ellenfél élén olyan ember áll, mint Tisza, aki két karját felgyűrve verekszik, aminő fegyvert kezeügyében talál, olyannal s addig verekszik, míg csak pozdorjává nem aprít mindent.

Bezzeg nem félti a maga nimbuszát Tisza Kálmán, beleugrik az minden témába, mond rossz beszédet, hamis argumentumot, ötöl-hatol, csavarodik eleget, mint a zuhogó folyam, mely mindent magával visz, még a szemetet is, amit útjában talál, de az el nem keseríti, mert tudja, jót is fog mondani.

Az erőnek díszére válik a mérséklet, de a jellemző tulajdonsága mégis a merészség.

Azért tetszik nekem Ugron Gábor: Tiszát úgy kell támadni, ahogy ő teszi. Nem kell törődni vele, hogy »mit ír erről a Nemzet holnap?« S ha tesz is néha egy kis ügyetlenséget, ha kap egy-egy érzékeny vágást, semmi az, Ugron kiváló tehetség, kiheveri a sebet egy nap alatt. Holnap már megint ő osztogathat sebeket.

De van egy dolog, amit sohasem kellene a parlamentben megtenni.

Hogy úgy odaálljanak a képviselők, mint tegnap Olay Szilárd és ma Ugron, megfognak egy-egy eleven embert és behajítják a »Ház szemetes kosarába«.

Tegnap a bajai Ivánovics, ma a sepsiszentgyörgyi Császár jutott oda.

Hanem hiszen mérges is lett az utóbbi miatt Beksics.

- Sajnálom - mondá -, hogy nem szólalhatok fel. Mert az én emberemet verik ugyan, de nem az én területemen.

(Ti. az illyefalvi választás miatt indult meg az attack.)

Nem parlamenti tagokat a parlamentben megtámadni már a fegyver egyenetlenségénél fogva sem vall elég ízlésre. Mert a parlamentben kimondott szó az egész országon végighangzik: s az önvédelemnek nincs módja hasonlóan nyilvánulni.

De hát még egyenesen lebunkózni embereket?

Hiszen föl lehet tenni, sőt talán kötelesség föltenni, hogy igazat mondanak a képviselők ilyenkor - de ki bízta meg őket azzal, hogy ilyen szörnyű büntető hatalmat gyakoroljanak?

Az állam maga elég nagy úr, de mégis három fórumot állított, hogy háromszor rágják meg: bűnös-e, aki vádlott?

S hol van az olyan vádnak az orvoslata, amely itt a Házban kong el halálosan, idegbántón, mint a lélekharang...

*

Ez volt az érem egyik oldala.

De van másik is.

Valaha napirenden voltak az ilyen személyes támadások.

A szomorú túlzások ellen kitaláltak a komoly gondolkozású képviselők egy másik erkölcsöt: *a gavalléritás szempontját*.

Ebből lett a másik túlzás. Mondogatni kezdték erre vagy amarra a dologra különösen a kormánypárton, hogy ezt vagy azt *gavallér ember nem teszi*.

Ez aztán úgy elterjedt, s mert sok ember szeret gavallér ember lenni (kivált ha nem kerül egyébbe, mint hogy semmit se cselekedjék), igen sok dolgot *elhallgatnak* a Házban gavallér szempontból, amit szellőztetni a közügy érdekében nem ártana...

Ha az baj, ez sem dicséretre méltó szokás!

A Házban politikusokat akarunk és a közügynek odaadó férfiakat.

A gavallérok hadd menjenek a kaszinóba.

A FOLYOSÓRÓL

[dec. 12.]

Ha a Házban tréfálóznak, hát akkor mit csináljak én? A komoly dolgokból ha tréfát űzök, mit cselekedjem a tréfás dolgokkal?

Azokból nekem okvetlenül komoly cikket kellett faragnom. (L. Első melléklet.)

Megtörtént. Bocsánatot kérek érte!

De azért nem volna illő elhanyagolni a mai ülés egyes részleteit.

Nem is annyira azokat, amik a teremben történtek, ahol Szilágyi fényes beszédet tartott. (Ki beszélne arról? Szilágyinak csak a rossz beszédei csinálnak már szenzációt.) Hanem a folyosói életéről emlékezem meg röviden.

Mert a folyosói élet ma szokatlanul élénk volt.

Hogy ím Csatár elhalt, mint a hollók kóvályogtak a leendő »csongrádi« jelöltek.

A kimaradt képviselők egész raja lepte el a folyosót, s megindultak a kombinációk.

Mit kell tenni, hogy kell tenni? Talán paktumot kötni az antiszemitákkal: ejtsék el Csatárt, és akkor fölléptetni Németh Albertet.

A kormánypárt egy része Szivákot óhajtja.

Hanem valaki kitalálta, hogy Csatár ellen talán mégis legnépszerűbb lenne Csongrádon Csatáry.

S mialatt ezek idelent így formálódtak, azalatt fent a bizottsági teremben is egy kerület fordult üresedőre: a Krausz Lajosé.

Minden megdől, minden, a drága húsnak is híg már a leve!...

Kíváncsi képviselők szaladnak föl a bizottsághoz, s futnak vissza:

- Komjáthy hatalmasan támad! Okvetlenül megsemmisítik!

- Kell is. Szemet, szemért! Egy antiszemitaért egy zsidó!

Az antiszemita úgyes anekdotákat kolportálnak a vizsgálat folyamából.

Literáty kérdi az egyik paraszttól:

- Nincs kend, rokonságban Luppával?

- Nem vagyok, kérem alássan.

- És nincs ön rokonságban Krausszal?

A kihallgatott szemérmesen húzza el a száját:

- Ne tessék tréfálózni, kérem alássan.

A T. HÁZBÓL [dec. 13.]

Az első nyugalmas ülés! Senki sem mondott se jót, sem rosszat. Az emberek sem nem örültek, sem nem búsultak, sem nem mérgesek, sem nem izgatottak.

Valóságos boldogság volna bent ülni, ha Sággy professzor nem beszélne. Így azonban mégiscsak élvezetesebb a folyosón, ahol több a »nevető ember«, s hol száz cigarettliből kóvályog a füst, sűrű felhővé izmosodva.

Ott jár fel s alá a miniszterelnök is ásitózva (neki nagyon unalmas, ha senki sem bántja), s mint az anyaméhet ha a köpüből kiröpül, kísérik nagy tömegben a primipilus mamelukok komolyra idomított arccal.

A fő téma még mindig, ki lesz a csongrádi jelölt.

A kimaradt nagy hazafiakból (bocsánatot kérek én is a »nagy hazafi« elnevezésért) elő-előbukkan egyik-másik megcsinálni magának a csatártalanná lett kerületet. Mert azé a kerület, aki előbb teszi rá a tenyerét.

Élesről, Kármánról valóságos legendák keletkeznek.

Kármán már annyira vitte a »feszült várakozás«-t, hogy még a fanyar Pauler is elménckedésre adta magát, pedig a szegény Pauler *humora* sem sokkal különb, mint a Szapáry *emlékező tehetsége*.

Inti Kármánt titokzatosan félre egy szögletbe:

- Intlek, hogy légy résen, kedves jó barátom, Kármán Lajos, mert nemsokára táblai bírónak fogok kineveztetni egy képviselőt. Légy szemfüles, figyelmeztetlek.

- Köszönöm, kegyelmes uram, ki az illető?...

- Az még statustitok!

Jó Kármán Lajos hát napok óta abban fárad, hogy az illető kerületet kisüsse, s ott már eleve megcsinálja a talajt.

Bejár a Házba, a klubba, s ott minden a joghoz hozzászagolt embert meggratulál.

- Gratulálok, kedves barátom!

- Mihez? - kérdi ilyenkor az illető.

- Ne is tagadd, kérlek, tudom a legbiztosabb forrásból, táblai bírónak neveznek.

S innen van, hogy egy idő óta annyi képviselő minden reggel a »Budapesti Közlöny« után nyúl legelőször a Ház olvasószobájában:

»Hátha mégis igaza lehetne egyszer Kármán Lajosnak!«

De hogy valamit szóljunk az ülés lefolyásáról is, meg kell említeni, hogy az első szónok Horváth Gyula volt, aki elénekelt a Boccaccióból:

»Kis levélke, drága, kis levélke«

Szólván a Bánffy Dezső-féle leveles históriáról.

Míg Horváth beszélt, a Ház kezdett apródonkint benépesülni, s a karzatok megteltek szép hölgyekkel.

Horváth Gyuláról eszébe jutott mindenkinek a csend- és rendőrség (hiszen több mint két hétig bele volt híresztelve a főkapitányi székbe), s megindult a csendőr-vita.

Ebbe aztán beleszóltak statusférfiak, laikusok, professzorok és foglyok.

Tudniillik Szalay Imre (leendő m. kir. fogoly) is beszélt, még pedig igen talpraesetten és sokkal ügyesebben, mint Sághy Gyula, akire Bánffy azt a találó megjegyzést tette, hogy nagyon szereti hallani a saját hangját.

S valóban a szó szoros értelmében magának beszélt.

A Ház tagjai kimenekültek a folyosóra. Csak a karzat maradt.

Megtetszett ifjú Rácz Gézának ez a hatás, fogta hát magát, s ő a karzatot kényszeríté a menekülésre, mert a *leányvásárról* kezdett beszélni.

Kiürülván a földszint és a karzat, odakünt természetesen a pletyka indult meg.

Csodálatos, hogy a három Pulszky hallgat. Ha egy hallgat is, feltűnő, de ha három hallgat, megdöbbenő.

Magasztalták Láng Lajost, amiért hatalmas jelentést készített a főrendi javaslat-bizottság részéről.

Szidták Rácz Gézát, aki ellenzéki létére reklámot csinált a »Nemzet« tárcájának.

Híresztelték, hogy Éber Nándor a *habarékpárthoz* készül átcsapni.

Kilátásba helyezték, hogy Krausz választását is megsemmisítik.

- Legyen igazság - mondá egy öreg mameluk. - Cserélni fogunk! Éppen úgy, mint mikor a hadifoglyokat kicserélik. Közlegényért közlegény, hadnagyért hadnagy!

A Ház órája ezalatt lassan mászik a kettő felé.

*

Odabent Molnár Antal dadog kínosan.

Csupán egyetlen ember hallgatja édesdeden az írói karzaton: Urváry Lajos.

A T. HÁZBÓL [dec. 14.]

(Egy mameluk képviselő előadása nyomán)

[dec. 14.]

Kora reggel vetődtem haza az orfeumból, mert az Angol királynőt elhagytam az olasz hercegnő Pignatelliért. (Hát nem elég szép demokrácia ez éntőlem?)

Egyszóval alig aludtam két órát, amint reggel megzörögteti valaki az ablakomat.

Ki az? Mi az? Ki kopog, mi kopog? Egy fekete holló! Nem a! Egy képviselőtársam zörögtetett be az ablakomon, félálmosan is megláttam a függönyön keresztül bozontos fejét, és fölismerem, hogy Pista.

- No, mit akarsz?

- Jössz a Házba? - kérdé.

- Miféle Házba?

- Hát a képviselőházba.

- Már hogy mennék? Nem szoktam én oda járni. Elég abból egyszer-kétszer a legelején, vagy ha valami nagy dolog történik.

- Pedig itt vannak a választóid. Tegnap is a karzatról kerestek.

- Tyűh, ördögadta! Hol a ruhám? Megyek.

Csengettem az inasomnak, hogy tisztítsa ki a cipőmet, de az még mélyen aludt.

- Keljen fel, János, sietek a Házba.

- Lehetetlen - mekegte ásítózva, és a másik oldalára feküdt. Elcsapnám, de már összeszoktunk: a negyedik országgyűlésen vagyunk együtt.

Nem bírtam eszméltre hozni a gazembert, magamnak kellett megtisztítani a cipőmet, úgyhogy jóformán dél volt, mire elindultam a Sándor utcai palota felé.

Útközben látom utánam jönni Bitto Istvánt, Bánhidy Bélával diskurálva. Csodálkoztam, hogy ezek is a Házba tartanak.

Ahogy beértem s leülök az éjjeli tivornyától ködös nehéz fejjel a Prileszy bátyám háta mögé, s amint megtörülgetem a szemeimet és szétnézek, olyan csodálatosnak látszott nekem az egész környezet! Ez a tömérdek józan ember így együtt egy rakáson! Ejnye, be furcsa a világ - délelőtt!

Az ismerősök vígan és nevetgélve üdvözöltek, s azután összesúgtak a hátam mögött.

Csernátony fölvette a cvikkerjét és figyelmesen rám nézett. Olyan a tekintete, mintha az agyvelőmet szedegetné ki kávéskanállal. Ez idegessé tett, elrántom onnan a szemem, inkább az ellenzékre nézek.

De nini, ott is minden ember rám bámul. S mintha suttognának, ha rám néznek.

Talán tudtomon kívül követtem el valami tapintatlanságot?

De mindegy - nézzünk szét a választóim után. Hiszen az a cél!

Nem látok én ott egyetlen vidéki ábrázatot sem. A karzat legközepén két asszony ül. Az egyik, a barnább ideálom is volt egy-két napig. Leveleztünk is egymással. Ejnye, csak nem ezt értette »választómnak« az a bolondos Pista? Hm, pedig az ilyen választó többet ér az olyan választónál!...

Egyébiránt lehet, hogy a választóim is itt vannak, csak én nem ösmerem fel. Minthogy pedig szomszédos a megyém Csongráddal, legokosabb lesz megkérdezni Csatártól. Az minden parasztot ösmer az országban.

Rövidlátó lévén, legott megkérdeztem Baranyi Ödöntől.

- Nem látod, kérlek, hol ül Csatár?

- Csatár? Hiszen Csatár nem képviselő! - És fölnevetett gúnyosan.

E pillanatban Szapáry beszélt, de nem tudom, mit - nagyon rossz az emlékezőtehetségem.

Csatár? Hát Csatár nem képviselő? Hiszen ott voltam a választásán. Nini, Visy meg képviselő.

Amint ezen tépelődöm, hozzám jön Pulszky Ágost, s gyöngéden oldalba döf:

- Miről fog beszélni? - kérdi tőlem.

- Ki? Én?

- Nem! Ő!

Zavarba jöttem, nem tudtam felelni. Vajon ki az az ő? S mi közöm nekem hozzá?

Itt bizonyosan lappang valami, fölkeresem valamelyik jó cimborámat, s attól kérek felvilágosítást.

Véletlenül Haller jutott eszembe. Odafordulok Bornemissza Ádámhoz:

- Nincs itt Haller?

- Mit keresne itt? Hiszen már nem képviselő?

Az sem képviselő! Jézus Mária! Hisz ez akkor egészen »új Ház«! Átaludtam vagy négy esztendő, s elfelejtettem magamat megválasztatni. Persze azért nevetgélnek, azért sutognak, mert illetéktelenül vagyok itt.

Tűkön ültem, megrezzenve valahányszor a teremőr felém jött; nem-e akar kivezetni? Csak már azt tudnám, hányadik évet írják Krisztus után, akkor ki lehetne számítani! Mert én 1884-ben lettem megválasztva három évre.

Fejem egyre ködösebb, ködösebb lett.

Zavartan tántorogtam ki a folyosóra, ahol csodálatos dolgokat tapasztaltam, amik mind azt mutatták, hogy négy évnél is többet kellett átaludnom.

Pulszky Ferenc Kármán Lajossal járt karonfogva. Bohus László egy kis üvegecskét hordott a mellényzsebében konyakkal töltve, s itatta a képviselőket. No, az én időmben magában a Házban még nem itattak! Ez is új! Gyomorerősítő a mamelukoknak a szavazás előtt!

Amint ott sompolygok a beszélgető csoportok közt, hallom, hogy egy helyütt valami nevezetes ma megjelent röpiratról beszélnek.

- Olvastad már? - kérdé tőlem Apáthy István. (Hogy megöregedett ez az ember azóta!)

- Nem, én sohasem szoktam olvasni.

- De újságot csak szoktál?

- Újságot se. Egyébiránt ki írta a híres brosűrt?

- Censor.

- Ki az a Censor?

- A Timoleon fia.

Hollé, ez már nyom! Mikor én utoljára a Házban voltam, akkor Beksics még fiatalember volt, ha már most a fia ír röpiratokat, úgy legalább tizenöt esztendő aludtam odahaza.

No, ez bolond história, ami én velem történt! (Ugyan kikapom-e a hátramaradt évekre a napidíjamat, vagy elévültek az archívumban?)

Kérdezősködni szégyenkezve, újra a tanácsterembe osontam, ahol Andreánszky beszélt igen praktikus dolgokat. Bizony sok idő elfolyhatott, mert noha antiszemita és ügyes dolgokat mond, mégsem hallgatják.

Hát már az antimszemizmus sem hat?

Oly nagy az unalom, hogy beszéd közben ő maga kénytelen hátrafordulni az aluszékony hívekhez:

- No, helyeseljétek már, vagy mi? Mert abbahagyom!

S azok azután vi coacta helyeselték is.

No, én ezt nem hallgatom tovább illetéktelenül, rohanok kifelé a ruhatárba, s íme a fogason csakugyan az én nevem áll, valóságosan az én nevem!

Tessék már most ebből kiigazodni.

A korridoron rám jön Barla József:

- Hát nem akart beszélni? Mi?

- Az isten szerelméért mondjátok meg már ki?

- Ki más, Istóczy! Hisz el van terjedve, hogy te csak akkor jössz az ülésre, ha ő beszél. Most felültetted mindnyájunkat!

- Ezt suttogták hát a hátam mögött? - Kezdem érteni a dolgot. - Hanem egyet mondj meg, nagyon lekötelezel vele, hányadik esztendő írnak most?

- Ne bolondozz kérlek - szólt szemrehányólag. - Mért bántasz?

- Vagy adj hát egy kalendáriumot.

Kihúzta a tárcanaptárát: 1884 volt rajta.

- Csodálatos! - mondám. - De hát akkor miért nem képviselő Csátár és Haller?

- Mit, te nem olvasol újságokat?

- Nem - hebegtem, s egyszerre kezdett derengeni elmém sötétsége. Ez, igen, ez hozott ilyen átkozott zavarba.

- Sajnos - mondá Barla -, mert akkor nem fogod élvezhetni nyomtatásban a mai beszédemet.

Nagyon megröstelltem ezt a dolgot, tisztelt szerkesztőség. Mert így történt, ahogy elbeszéltem, igaz azonban, beismerem, hogy egy kicsit nehéz volt a fejem is.

A Házból egyenesen idehajtottam; többet nem akarom magamat kitenni ekkora tájékozatlanságnak.

Kérem a lapot egy negyedévre!

A T. HÁZBÓL [dec. 17.]

A mamelukok arca ki volt gömbölyödvé, némelyik fekete szalonkabátot is húzott. Másoknak egy-egy piros szegfű díszlett a kabátjában. (Talán szemrehányásul, hogy »egyéb« is lehetne.)

A szavazatokat szállító fiákerlovak odakünn dupla porció zabot kaptak ma, s vígan ropogtatták azt a tarisznyákból.

A folyosók tele voltak főispánokkal, s azoknak az arcából lehetett olvasni a szívből jövő jókívánságokat. Mindenen meglátszott bizonyos szollemnítés.

- Mi van itt? - kérdezősködtem, mint a mesék emberei szokták, mikor egy egy piros posztóba vont városház érkeznek.

- Hát itt bizony a miniszterelnök 54-ik születésnapját ünneplik.

- Mit? Hát még csak 54 éves? Pedig úgy látszik, végigtekintve az országon, mintha már kétszáz esztendő óta ő kormányozná.

Valóban élénk és szép kép volt, amint mamelukok és ellenzékiek tiszteletteljesen siettek kifejezni szerencsekívánataikat a »generális«-nak, akit bizony megillet maholnap már a »diktátor« nevezet is, s akire sokan kevélyek még azok közül a magyarok közül is, akik rendszeresen szidják. (Mert hát végre is, a magyar embernek mindég kell valakit szidnia.)

A mamelukok talán nem mondták, hanem meglátszott az arcukon, hogy mivel ez olyan ünnepélyes nap, ősi szokás szerint Tisza is csináljon nekik valami beneficiumot.

Sőt hírlík, hogy valamelyik elő is hozta.

- Persze! - mondá erre Tisza Kálmán. - Hát nem elég kedvezmény volt az nektek tegnap, hogy ti szavaztatok »nem«-mel a Justh Gyula határozati javaslatára, s az ellenzéknek kellett az »igen«-eket elzümöggni.

- Igaz, kegyelmes uram, de az tegnap volt!

- Jól van. Megint csinálók hát nektek egy jó napot. Legyetek ma magatok a törvényhozó test! Átmegetek a főrendiházba.

A mamelukok jó arcot vágtak ehhez az ajándékhoz is, Tisza pedig maga mellé vevén minisztertársait, átbálagott a zúzmárás múzeumkerten át a főrendiházba, ahol most búcsúztatják szolgálóegyházi (a másik predikátuma nem oly jellemző) Szőgyény-Marich Lászlót... Legyen neki puha az aranygyapjú!

A hatalomból nem maradt meg a Házban más, csak báró Kemény Gábor. (Eszembe jut az, amit Kemény Endre mesélget, hogy a Kemény Simon hajdani kabátjából megmaradt egy gomb.)

Ott ült, üldögélt árván, szomorúan az idő minisztere. A rakoncátlan mamelukság szerteoszlott a Ház mellékhelyiségeiben, s mint mikor az uraság kimozdul, a kulcsár olyan arcot vágott, mintha ő lenne a komornyik, a komornyik a titkár úr magatartását vette föl, csupa gyönyörűség volt elnézni a különös metamorfózisokat.

Nagy zshivaj, éktelen zsongás, disputák zaja verte fel folyosó csendjét.

Egyszerre híre ment, hogy a büfébe beszabadult egy becsipett ember s ott bolondságokat csinál.

- Képviselő? - kérdék mohón a nem képviselők.

- Dehogyan képviselő! Az utcáról tévedt volt be valami ismeretlen ember.

A nem képviselők most állandó vendégei a folyosónak. Szivák Csongrádra készül, Éles is készülne, de nem tudja, hogy hová. Grecsák tüdejére kártékonyan hat a karzati levegő. Hentaller mélabúsan üli az egykori szögletét: a Házból kibuktatták, de a folyosórul nincs az a hatalom, ami elmozdíthassa. (Ő most nekem a képviselőtársam.)

Komjáthy is ott gurul vígan, kedélyesen. Interpellálják mindenütt:

- Mit gondolsz, megsemmisítik-e Krauszt?

- Krauszt nem lehet megsemmisíteni - mondja mély meggyőződéssel -, mert sok a pénze; de a választását, azt megsemmisítik.

A néhai Csatárról főlelevenül a régi anekdota, mikor így köszöntött be az erdélyi választóihoz: »Én negyvennyolcas vagyok, atyafiak, minélfogva meg fogjátok engedni, hogy csak *negyvennyolc* forintot hoztam a zsebemben.«

»Igen ám - szólt közbe egy hatalmas paraszt torok -, de az *ezernyolcszáz* hol maradt?...«

Felsóhajtott erre Prileszky Tádé szomorúan:

- Az én választóim a *Krisztus előtti* éveket is számítják.

Megrezg odabent a csöngettyű, s kiszalad Szalay Imre.

- Szűzbeszéd, szűzbeszéd!

- Ki beszél?

- Neményi Ambrus.

Erre egyszerre rohan be minden ember - csak Szalay Imre megy a ruhatár felé.

- Hát te hova indulsz?

- Én szerencsétlenül jártam, két heti szabadságidőt kértem az elnöktől.

- És nem adta meg?

- Hiszen bár ne adta volna!

- Hogyhogy?

- Arra kell a két hét, hogy leüljem Vácon. Most ebéd után indulok.

Ezalatt csönd támadt odabent, de kellett is a fiatal szónok gyenge hangjához.

És mégis kellemes hang. Majdnem úgy tűnik fel, mintha azért nem eresztené ki erősebbre, hogy szerénynek maradjon. Derült kék szemei szelíden pihennek meg az ellenzék emberein, mintha engedelmet kérne tőlük, hogy ő is szólhasson a vicinális vasutakról.

Beszédjének szerencsés formát tudott adni, hogy az olyannak látszassék, mintha csak egypár igénytelen megjegyzést kívánna tenni. Hanem azért gondosan, ízléssel volt az kidolgozva, s kicsillogtatta, hogy erős ember, éspedig parlamenti embert kapott benne a Ház.

Kedvező hatást tett pártkülönbség nélkül, s sokan siettek gratulálni utána.

- Milyen szerény - és mégis milyen ravasz! - jegyzé meg egy huszonhárom esztendősen igenvoks. - Mindjárt azon kezdi, hogy hazabeszél! Mi lesz ebből, istenem ha jobb témát választ!

Neményi után Törs Kálmán jött ügyes, szakszerű beszéddel majd Ivánka beszélt és a végén Kemény Gábor.

Épp ez idő tájban tuszkolták ki az említett részeg embert a büféből.

Valaki a folyosón azt javasolta:

- Vegyék be szegényt a karzatra. Éppen Kemény Gábor beszélt. Ott mindjárt kijózanodik!

1884 FÜGGELÉK

BERZENCZEY LÁSZLÓRÓL

(Apróságok)

Csendes ember lett már ő is, a szegény Berzenczey László. Ma délután dobták koporsójára az utolsó rögöt, s most a sírban piheni örök álmait, akinek az élete közel tíz éve, hogy nem volt egyéb, folyton zaklatott, ideges, nyugtalan álomnál.

Lelkének hajdan melegítő, ragyogó világát az örület köde takarta. 1875 óta a lipótmezői országos tébolydában vegetált.

*

Már akkor három éve múlt, hogy ott vergődött, mikor én 1878-ban fölkerestem. Az orvos előbb megtudakolta, lehet-e vele beszélni. Mert gyakran szokott dühöngeni, annyira, hogy rá kell húzni a kényszerzubbonyt s belökní a külön cellába.

Ilyen pillanataiban borzasztó volt őt látni és hallani. Szép vonásait eltorzította a düh: a tajték dült a szájából, a könny a szeméből. Zárkája kőfalát és vasajtaját emberfeletti erővel döngette. Tisza Kálmánt szidta, átkozta, káromolta. Ha azután kitombolta magát, ereje vesztett kimerültséggel terült végig a zárka márványkövezetén és elaludt.

Mire föleszmélt, megint okos ember lett belőle.

Legalább okosnak látszott, s aki nem tudta róla, hogy örült, bizonyára nem merte volna állítani.

Nyugodt, határozott lépésekkel sétált föl s alá a folyosón vagy az olvasószobában. A társalgót kerülte, mert nem szeretett a »bolondokkal összekeveredni«. Többsnyire a magányt kereste: elvonult a »a többitől« gondolkozni vagy dolgozni.

Amint beléptem, nyomban fölismert. Szívélyesen nyújtott kezét, s valódi bensőséggel rázta meg jobbomat. Mindjárt a politikára terelte a beszédet. Tudott mindenről, ami kívül történik: alaposan volt tájékozva a külügyi kérdésekben is. Nagy részvéttel szólt Deák Ferencről és nagy kicsinyléssel Jókairól.

- Hidd meg, édes öcsém - mondá -, még Tiszának az árulását is meg tudom magamnak magyarázni, de hogy Jókai udvari poéta lett, ezt az egyet nem értem, és ezt az egyet nem fogom neki megbocsátani soha.

Az orvos megmondta, hogy ne bocsátkozzam vele vitatkozásba; hát nem is mondtam neki ellent. Különben is olyasmít beszélt, amit egyik-másik lapban Jókairól és Tiszáról ma is akárhányszor lehet olvasni.

Hallgatásomat szavai helyeslésének magyarázta, s nagyot sóhajtott.

- Ne is beszéljünk róluk - szólt leverten -, nem érdemes.

Örültem, hogy más irányt adhattam a társalgásnak. Szóba hoztam előtte *Indiát*, hol nagyobb utazást tett, közvetlenül azelőtt, hogy a Lipótmezőre került.

Úti benyomásairól elmondott egyet-mást, és sajnálta, hogy útirajzait be nem fejezhette.

- Tömerdek apróságot hoztam onnan magammal, nem tudom hová lettek. Nem tudom, kitől megkérdezni sem, mert nem látogat meg a régi barátok közül senki. Hja, »donec eris felix, multos numerabis amicos«. Látod, kedves öcsém, rám nagyon ködös idő jár: magam vagyok.

És kérdezősködött a régi barátairól: egyik-másik balközépiből kormánypártivá lett ismerősére csípős megjegyzéseket tett, s a fúzió megint eszébe juttatta Jókait és Tisza Kálmánt.

Nem folytathatta. Az orvos, aki távolról figyelt bennünket, arcizmai rángatózásán észrevette a dühroham közeledő kitörését, és elbúcsúztatott tőle.

Ez magához térítette, lecsendesült. Megint kezet nyújtott, s lehajlott hozzám és a fülembe súgta:

- Mondd meg odakint barátaimnak, ha vannak, hogy mentsenek meg, áldja meg őket az Isten.

Egy könny lopta magát megtörött fényű, bágyadt szemei alá. Én is mélyen megrendültem. Nem nyomhattam el azt a gondolatot: hátha igaza van, hogy nem örült, csak ármány áldozata...

Már komoly faggatásra akartam fogni a doktort, midőn láttam, hogy Berzenczey visszarántotta őt, s valamit a kezébe csúsztatott.

Alig vártam, hogy lemenjünk, és megnézzem, micsoda írás az.

*

Egy cikk volt Tisza Kálmán kormánya ellen valamelyik szélsőbali lapba szánva.

És egy levél - a királynéhez.

A királyné természetesen nem kapott soha egyet sem ezekből a levelekből. Minek tudjon arról a felséges asszony, hogy a Lipótmezőn van egy bolond, aki egy királynéba szerelmes!

De Berzenczey László azért csak írta a leveleket nap nap után. Ez a levélírás volt az ő boldogsága: ez volt az ő minden reménysege. Hitte, hogy egyszer mégiscsak megjön a válasz valamennyire.

Egyszer, majd akkor, ha Jókait nem lesz többé udvari poéta.

Cikkeit is naponkint megírta.

És én, ha néha egyik-másik szélsőbali lapban olyan dühöngésfélét olvastam Tisza Kálmán ellen, föltettem a kérdést, vajon nem a Berzenczey cikke jutott-e rendeltetése helyére.

*

Most már nem ír többé se levelet a királyasszonyhoz, se vezércikket szélsőbali lapba.

Szenvedéseinek örökre véget vetett mindannyiunk közös barátja, a halál.

Vajon az ő barátja közül volt-e csak egy is, aki e sokat szenvedett, sokat hányt-vetődött hazafit az örök pihenés útjára kísérte. Volt-e csak egy is, aki egy könnycseppet hullatott, egy göröngyöt dobott a koporsójára?

*

Pedig nagyon sok barátja volt valamikor, régen, mert Berzenczey László közéletünk szereplői közé tartozott.

Mint kormánybiztos, nagy szolgálatokat tett 48-ban nemzetünk szabadságharcának; mint emigránsa elismerést és tiszteletet tudott kivívni a külföldön a magyar száműzötteknek. Mikor az új alkotmányos érában hazajött, mély, lángoló hazaszeretete sodorta a közjogi ellenzék táborába. Nemzete nagysága, hazája függetlensége annyira szívében feküdt, hogy még elméje

megháborodásában is azok képzelődött. Az volt a rögeszméje, hogy Tisza Kálmán politikai sikereit az ő támadásaitól féltette, és azért csukatta őt a bolondok közé.

Legyen áldott emlékezete; s kinek elméjén közel tíz éve már, hogy a sötétség köde borongott, halálában az örök világosság fényeskedjék neki.

*

A Föv. Lapok Berzenczey külföldi utazásáról ezeket írja:

Berzenczey zászlóink elbukása után kimenekült, s több mint másfél évtizeden át annyit bolyongott, ment egy szárazföldi Odüsszeusz. Európa nem kellett neki, ment Ázsiába, aztán Amerikába, mindig odább, mindig nyugtalanul, mint a bolygó zsidó. Könnyűséggel tanulta meg a nyelveket, mindenütt tudott munkát találni. Ha kellett, lapot írt, ha másképp nem boldogult, hordta ki az újságot. Itt beállt útcsinálónak, amott ügynöknek, hol hajón, hol vasúton tett nagy utakat egyik világrészből a másikba, s kevés magyar ember volt, aki annyi helyen fordult volna meg, mint ő. Bírta a fáradalmakat, mert erős, izmos alkattal s vaseszséggel bírt.

Egyszer Kuba szigetén a főváros egy kávéházában azzal tűnt fel, hogy ahány nemzetbelivel szóba állt, mindegyikkel annak a nyelvén beszélt. Egy spanyol ezredes megkérdezte tőle, hogy mily nemzetből való? »Magyar!« Az ezredes e szóra tisztelegve köszönté s megkérte: »Engedje meg, hogy holnap bemutathassam katonáimnak!« A bemutatás megtörtént, s a díszben kivonult katonaság előtt az ezredes így szólt: »Emlékeztek, hogy a most levert fölkelés alatt egy nagy majorházat alig bírtunk bevenni. Azt vagy tizenöt ember védte, s addig nem boldogultunk, míg mind a tizenöt el nem esett. Magyarok voltak, ennek az úrnak honfitársai. Tisztelegjetek e nagy fősök honfitársa előtt!« S tisztelegtek. Berzenczey büszke volt, hogy a Prágai (komáromi ezredes) és vitéz társai hősiségét így ismeré el spanyol ellenségek.

*

S álljon itt végül egy adoma is az elszomorodott olvasó földerítésére.

Berzenczeyt egyszer pörbe fogták bigámia miatt, mert mielőtt nejétől törvényesen elvált volna, mást vett nőül. Akkor nagy zajt ütöttek az esettel.

Beöthy Algernon épp akkoriban találkozik vele egyik budapesti indóházban a pénztár előtt, s a következő párbeszéd fejlik ki köztük:

- Mit csinálsz itt, Laci?

- Jegyet váltok.

- Már megint!

1885 CIKKEK, TÁRCÁK

ÉTELMARADÉK

(Karcolat a Pulszky-bankettéről)

Fecsegjünk még egy kicsit a tegnapi bankettéről.

Megenni ugyan elég volt egyszer, de megírni miért ne lehetne kétszer is?

Igaz, hogy ezzel nem lesz jobb.

Az az egy érdeme azonban megvan, hogy megint az történt, amit Jókai oly nagy érdemeül ró fel Pulszkynek, hogy megint kiábrándultunk egy sültgalambos közmondásból »Extra Hungariam non est vita stb.«

Különb a »Hungáriánál« a »Kis Pipa« is!

A szellemi menü, értem a toasztírozást, sem volt valami különös. Az öreg Pulszky mindjárt az első (és utolsó) pecsenyénél kijelentette, hogy »*beszéljünk ezentúl bolondokat*«. Elég volt öneki hetven esztendeig okos embernek lenni. Próbálja meg utána más is - *de nem itt*.

Nem is merte próbálni senki.

Az úgynevezett országzászlósokból kevesen jöttek el. Nem volt ott sem Trefort, sem Jókai, sem Szilágyi Dezső. A fele a kompániának folyvást azon törte a fejét: hová lehetett Szilágyi?

Gyulai igaz ott ült, de kegyetlenül be volt rekedve. Próbált ugyan *ujjmutogatással* disputálni, de nem ment. Senki sem értette. De azt mégis tudták, hogy a nagyujja Görgeyt jelenti, a kisujja Jókait s az összeszorított ökle - a »Budapesti Szemlé«-t.

A Gyulai boldogtalansága elragadt arra az egész asztalsarokra.

A másik asztalnál Salamon Ferenc lohasztotta az ünnepélyességet, fitymálván a dolgokat. Hogy mi az hetven esztendő? Hetven esztendő nem is idő! (No, ez bizonyosan nyolcvan év alatt akarja megírni Pest monografiáját, azért kevesli a hetvenet!)

Az öregúr maga egész hidegen, nyugodtan ült az asztalhoz Havas Sándor szép unokahúga s a kedves mosolygó Hampelné közé. Néha-néha hátravetette magát székén, s rendes szokása szerint fejét féloldalt csavarintva, a száján át vett lélegzeteket.

Fiai a családi tradíciók szerint el voltak vegyülve különböző posztokon. Károly a jobbszárnyon, Guszti a balszárnyon, Garibaldi az előörsi helyen az ajtónál, hol az ifjabb piktor nemzedék használta a legkegyetlenebb piros festéket, a fehér karcost. A derék Thallóczy is oda akart ülni közéjük. Aggodalmasan intette Szilágyi Sándor: »Oda ne ülj az új kabátoddal, mert még rá találnak festeni valami történelmi képet, s arról fog aztán igazán kitudódni, hogy csakugyan historikus vagy«.

A bankettnek az volt a főkaraktere, hogy mihelyt valaki beszélni kezdett, egyszerre borzasztó lármá, zsongás keletkezett, úgyhogy nem lehetett hallani; ha azonban senki sem beszélt, legott temetői csend támadt. Más banketteken megfordítva szokott lenni.

Nekem is keringett a fejemben egy toaszt, hogy el fogom mondani Pulszkynak egyik jellemző vonását, hogy mi tulajdonképpen az ő cinizmusa.

Egyszer valami két év előtt lementem Szegedre, hát amelyik ismerősömmel találkozom, mind azt mondja borzasztó sopánkodással:

- Ejnye, beh megsoványodtál!

Kezdett a dolog bosszantani, meg el is untam, s kigondoltam egy Pulszky-fogást.

Másnap én magam hoztam elő minden ismerősömnek:

- Jó napot! No, ugye megsoványodtam?

- Igen?... Ah! Nem látszik... Nem gondolnám! - ez volt a felelet.

Hát nem ezt teszi örökké az öreg, Pulszky? Ha valami hibája van, hát maga dicsekszik vele! Önök ezt cinizmusnak nevezik! Lehet, hogy cinizmus, de nem rossz politika.

Ezt akartam elmondani valahogy. Hanem aztán lebeszéltek *a jóakaróim*, s én esküvel ígértem, hogy egy szót sem szólok.

S íme egy amolyan csendes pillanatban egyszer csak hallom a harmadik asztalnál *a saját hangomat*.

Megijedtem. No iszen megjártam most, megesküdttem, hogy nem szólok semmit - s íme mégis beszélek.

Azazhogy mégsem én beszélek.

De ki mer beszélni akkor az *én szájjammal*?

Körülnézek, hát látom, hogy báró Nyáry Jenő.

Az öreg papa kezdett eközben elálmosodni. Behunyta szempilláit. Azt hittük szundikál, mikor Molnár Antal felállt az érkezett sürgönyöket olvasni. A trónörökös sürgönye volt az első.

Tévedés volt. Az öreg Pulszky sohasem alszik, mikor ébren kell lennie.

A trónörökös sürgönyére hirtelen felnyitotta szemeit, s villámgyorsan ki tudta aknázni a szituációt egypár megjegyzéssel a trónörökösre. Ebből látszik, hogy az öreg milyen végtelen ügyes.

A második sürgöny Teleki Sándor gróftól jött.

Üdvözlöm Pulszky Ferencet - a régészetben mesteremet.

Mindenki elmosolyodott, még maga az öreg is.

- Engem akar - mondja fejcsóválva - nevetségessé tenni ez a Sándor?

HAZATÉRÉS A VÁSÁRBÓL

Demeter a juhászok védőszentje. Ő könyörgi le a sok elsinkófált birkát, hogy ne kerüljön fel a mennyei rovársra.

Kár, hogy nem idelent lakik a jó Demeter szent. Mert bizony, bizony jobban esnék, ha hébe-hóba a vármegyénél fogná a pártjukat. A haláluk után majd csak megélnék ők patrónus nélkül is.

Hanem az már jó szokás, hogy Demeterkor jár ki a bér: ezért hát ez volna az egész esztendőnek a rozmaringos napja, csakhogy mivel karácsony tájt van, zúzmarás időben behozatott az a reform, hogy a Demeter napja most Mindszentekekre esik az Alföldön (ámbátor a bolondos kalendáriumcsináló otthagytta csak, ahol eddig volt), s a Mindszentednapi vásár lett a juhászok sokadalmává.

Azért mesélem el ezeket, mert úgyis világos dolog ebből a képből, hogy vásár van Szögedében.

Azaz volt s van is azoknak, akik ott maradtak, mert maradtak ott még a vásárhoz elegendően is tán, mint ahogy kellene. (Mert nem tudom, hallották-e kendtek, hogy a Kiczók Marci mellényzsebéből kihúzta valami gazember az ötforintost?) No de az ilyesmi megesik ilyenkor!

A mi alakjaink (azazhogy a Jankó Jánoséi) ott hagyták már a nagy háztömeget. (Hogy miből nőtt itt az a sok ház, édes komám?) (S az a furcsa - feleli a koma -, hogy egy sem akol köztük.) (Nincs ezeknek az embereknek itt józan eszük, koma!)

Hátat fordítanak az emberrajnak, a sok cifra cipellőjű kényes menyecskének, a tömérdek bódénak, s hazafelé ügetnek.

Minden mutatja már a vásár bomlását; az utak kavargó pora, mely szürkén üli meg az út mentében a füveket és fákat, a messze láthatáron hosszú vonalban mozgó szekerek s hazatérő barmok, sem elejők, sem végők, sehol a roppant síkon... Ahol a nap nyugszik, még ott is valami kecskeméti szekér feketedik. (Biz Isten, bele talál pottyanni a nap, s elviszik saraglyában Kecskemétre, a kőrösiek nagy szomorúságára.)

A marhák az éhségtől bőgve jönnek, a szekeresek előzködve, megriadt lovak, árokba merült szekerek, kurjongató legények a szekereken, kipirult arcú menyecskék, kik a férjük vagy szeretőjük' aláhanyatlott fejét ölkben tartják. Itt-ott egy kendővel bekötött férfifej (gyaníthatni miért), majd meg egy leesett női konty. (Hát 'iszen ennek is lehet valami oka.)

Hanem a mi juhászainkkal nem történt semmi baleset, csak az, hogy a pénzük kevesebb volt, mint gondolták, de az is ott maradt, ami volt.

Nincs már meg belőle egyéb csak a »lacikonyha« szaga meg a borgőz, mely velük megy, no meg a mai nap édes emléke. Hajtogatja is váltig a számadó juhászgazda:

»Borszagú a világ, komámuram.«

Mindenen látszik, hogy vásár volt, a bojtár hátul vígan kurjongat, röpköd a lobogós ingujja kevélyen, s széles jókedvében föl-fölhajítja a cifra kampós botját a levegőbe (Olyan formájú bot az, hogy tán még a betlehemi pásztoroktól maradt örökbe), és megkapja leesőben. Az elmaradhatlan Bodri vígan szalad elől, csak a szamarak nem érzik, hogy mi volt ma, honnan jönnek, nincs bennök semmi rátartó kevélység, de hisz éppen azért szamarak. A többiek bezzeg emelkedett hangulatban vannak.

Az öreg méltóságosan ül a csacsin, és diskurálgat a komával, a másik major főjuhászával:

- Nem jó dolog ez, koma, nem jó világ!

- A szénának sincs már az a tápláló ereje, ami azelőtt volt.

- Nem lesz a gyapjúnak jó ára esztendőre, mert öregasszonyt csókoltam meg álmomban Szent Mihály éjszakáján.

- Csupa fekete bárányok fognak elleni a tavaszon, mert a fekete bogyóra rá sem néztek a madarak az idén.

Csupa »juhász-ügyekről« foly a beszéd, míg hátul a bojtárgyerek nagy énekszóval járja a bolondját. Meglátszik rajta, hogy jó helyre szegődött a mai vásáron, s hogy mézeskalács szívet visz haza a babájának.

A két öreg pipája elől, noha nem nyirkos a kapadohány, minduntalan kialszik. Nem győznek megállni útközben, az egyik pipából átszórni a tüzet a másikba. Eleget csodálkozik a két számár alattuk, hogy mióta építették erre azt a sok »stáció«-t!

Pedig az igazi stáció még csak most következik. Faluhoz közelednek. Mosolyog a kocsmá messziről.

- Nem állunk meg itt, komámuram.

- De bizony megállunk - ezeknek a szegény szamaraknak a kedvéért.

ELŐLJÁRÓBESZÉD

(A Szalay Imre tárcájához)

A karácsony előtti üléseknek igen barátságos képe volt. Meleg kézszorításokkal búcsúztak egymástól a folyosókon a képviselők. Mindenki boldog ünnepeket kívánt a másiknak. Csak egyetlen embert kerültek ki ezzel az óhajtással, mert annak az gúny lett volna.

Az alábbi könyvecske szerzője: Szalay Imre volt ez! - Ő a váci fogházban fogja tölteni az ünnepeket! Neki hozza a legrosszabbat a kis Jézus! Mégiscsak látszik, hogy zsidó volt!

E kétheti fogság még a múlt országgyűlésről való remanencia egy vértelen párbajból, melyet Herman Ottóval vívtak. Leleményes a sors, ha büntet, hogy éppen Szalay Imrét éri ilyen csapás, aki egy percig sem tud ellenni anélkül, hogy vagy ne beszéljen, vagy valakinek a szavába ne vágjon. Mit fog a »nagy közbeszóló« csinálni a rettenetes magányban?

Azt javasolták neki: vagy olvasson, vagy írjon.

Elgondolkozott és ingadozott egy darabig: könyveket vigyen be magával vagy tiszta papírt? Végre is felülkerekedett benne a dzsentritermészet: »Inkább írok, de nem olvasok.«

Épp ebben a pillanatban ért oda Vadnai Károly képviselő.

- No, ha írsz valamit - mondá tréfálkozva -, kiadom a »Fővárosi Lapok«-ban.

Valaki, ha jól emlékszem, megjegyezte erre:

- Nini, hát már Vadnai sem elég mameluk! Már ő is az ellenzéket pártolja?

Más valaki meg visszajegyezte:

- Ej, dehogy! Hanem alkalmasint a rabsegélyző egyesület tagja.

Véletlenül magam is ott ögyelegtem akkor, és közbevágtam:

- No, ha Szalay Imre megírja a »rabságom órái«-t, én kanyarítok hozzá előszót.

Annyiban maradtunk, hogy Szalay megígérte. S azzal el is utazott a fogságba. (Kétheti szabadságot kért e célra Péchy Tamás elnöktől.)

Mi már rég el is felejtettük, legalább én rá se gondoltam többé a folyosón lefolyt diskurzusra, mikor ma véletlenül megjön a Szalay Imre tárcája. Vannak hát még szótartó emberek a világon! (Hanem az igaz, hogy azokat elcsukva tartja a kormány!)

No, ha ő megtartotta az ígétét, most már mi is tartsuk meg a magunkét! Nem is nehéz! Legalább az én részem: az »előjáróbeszéd«, nem az, de hogy a »Fővárosi Lapok«-ba bekerüljön az a tárcs, az már nehezebb dolog lesz a szedőknek.

Szófogadatlan, antiszemita betűk, melyek kuszán fonódnak össze, s ferdén szaladoznak a papíron. Némely betűnek a csápjai a negyedik-ötödik betűhöz is átnyúlkálnak, s elveszik a karakterét. Mindegyik egy-egy interpelláció az emberi leleményességhez. De azért ezek a kuruc betűk mégis nagy szelídség hirdetői: hozzák az »örök béke« olajágát. A múlt országgyűlésbeli »párbajcsináló szövetkezet«-nek vége van. Összeomlott a legerősebb gerendáiban.

Legelőbb kimaradtak a Komjáthy pisztolyai (a kedvökért kimaradt Komjáthy is); szintén kimaradtak a szekundánsok: Hentaller Lajos és Bicskey Kálmán. Most végül megpuhult a legmérgesebb párbajvivő, és elhajította magától a harci fegyvert: *»Ha engem ezentúl valaki megsért - írja Szalay - ezentúl én fogok tőle bocsánatot kérni«.*

Jó kódex az a Csemegi-kódex! Bárányokat nevel a tigrisekből, s írókat a bárányokból.

A JÓ ÖREG FRANKENBURG

Önök, hölgyeim s uraim, akik szívesek a mi működésünket hónapról hónapra figyelemmel kíséreni, sokszor láthattak fiatal társaim sorában egy nyájas öregurat, kinek nemes homlokát gondosan fésült ősz haj fedte, de kifejezésteljes kék szemeiben fiatalos kedély tükröződött.

Azok közé a szép aggastyánok közé tartozott, akiken örömmel pihen meg a szem. Olyan volt, mint egy derült téli nap, midőn a napsugár a hóval játszik. Finom, szellemes arca fehér és üde vala, mint egy gyermeké. Nyugodtan, csendesen szokott ülni az első padban, gondosan figyelve, ha mi fiatalok valamit felolvastunk. Ajkai körül jóakaró mosoly játszott, mikor mindenki unatkozott már, ő még mindig figyelt, csak néha igazgatta meg változatosság okáért arany foglalatú pápaszemét.

Ő volt a legszorgalmasabb tagja a mi társaságunknak. Van köztünk akárhány, aki ha eljő a társaság ülésére, csodálkozva fogadják: »Nini, mi történt ezzel, hogy eljött?« Az öregúr volt talán az egyedüli, aki, ha egyszer-másszor nem jelent meg köztünk, feltűnést keltett: »Mi történhetett vele, hogy el nem jött?«

Mindég valami nagy oka volt annak, de soha olyan szomorú nagy oka, mint hogy most, nincsen itt.

Elvesztettük őt örökre.

Jól tudom, hogy az írónak külön kontraktusuk van a halállal: önáluk a halál csak annyit jelent., hogy megszűnnek dolgozni, de könyveikben tovább élnek - hogy meddig, az nem a haláltól függ már, hanem a könyveiktől.

Frankenburgnak is bizonynyal megmaradtak a könyvei, a közönség megleli bennük az ő őszinte lelkét, meleg szívét, de nekünk társainak nagy veszteség az ő halála, mert ő mint ember többet ért nekünk könyveinél.

Éppen az ő műveit lapozva kell ezt kimondanom.

Ő írja legutolsó munkájában: »Azt a frázist, hogy kímélettel kell lennünk az élők iránt, tönkreteszi a másik frázis, hogy a holtakról csak jót kell mondani. Eszerint az igazat sohasem lehet megtudni.«

Nem, ő maga is mindig igazat írt magáról vallomásaiban és élményeiben. Miért rontsam meg egyszerű, szerény egyéniségének harmóniáját az emlékbeszédek azon két rőfös fáklyájával, mely minden ravatal fölött egyforma fényben gyúl ki.

Annyi valódi érdeme volt neki, hogy bizvást elhajíthatom a hamis virágokat.

Ne mondjuk hát, hogy csillag tűnt le vele az irodalom egéről. Sokkal kevesebb volt ő, vagy több, ahogy vesszük: a mi kertünknek gyümölcsfái közül pusztult el egyik!

Középszerű író volt, de hasznosabb sok nagy írónál.

Önök, akik a tömjéntől körülvelt fényes alakokat csodálják inkább, sokat gondolhattak arra, milyen nehéz nagy íróvá lenni.

De hátha még arra gondoltak volna, mennyivel nehezebb középszerű írónak maradni!

Az aztán az igazi! Nem hallani soha a tapsok kedvélesztő zaját, hanem csak a toll egyhangú percegését... Jární az erdőt, ahol a dicsőség terem s nem szakíthatni a cserlevekből az izzadt halántékra, félrehárítani a töviseket, hogy a szomjasak könnyebben odahajthassanak a forráshoz s neki magának nem inni belőle.

Azt állítjátok, nem volt szomjas? Ki hinné azt el, hiszen ember volt! Hogy nem panaszkodott, nem követelt, az még nem jelenti, hogy nem vágyott rá.

Fiatalkori élete tele van kalandokkal: virágról virágra szállt, földi asszonyok közt ő csalt, meg őt csalták, de az égi asszonyhoz hű volt utolsó leheletéig. Pedig az sohasem nevetett édesen a szeme közé.

Minden út elterelte a magyar Múzsától.

Németkeresztúron született, német ajkú szülőktől, az összes rokonsága német volt, s iskoláit is német városokban, Sopronban és Nagyszombatban járja, csak a jogot végzi Egerben.

Eleven szöszke fiú tele szentimentális rajongással, mohón olvassa a 30-as évek német literatúráját, s ennek a behatása alatt maga is próbál verseket írni, először németül, később magyarul is egyes cikkeket az akkori folyóiratokba, a »Honművész«-be és »Regélő«-be.

Szent volt abban az időben a nyomtatott betű. Kivált a hölgyek előtt, kiknek minden festék közül a nyomdafesték imponált legjobban. Hanem hát az akkor volt!

A fiatal Frankenburg nagy »eroberung«-okat csinált mindenfelé. Kegyence a női társaságoknak. Szépen öltözködik és gavallérosan költ. Atyja a jómódú somogyvári gazdatiszt, éppen nem sajnálja a költséget, s igen szeretetteljesen bánik vele.

Amit akkor, majd később Pozsonyban (hol mint jurátus Széchenyi István mellett töltött rövid időt) írogat, az még mind amolyan »probatio calami« és udvarlási eszköz. Mert mi tagadás lenne, így szokott az kezdődni.

A nyalka jurátus valóságos Don Juannak kezdi magát kinőni. Az egyik gyöngéd viszonyt még fel sem oldja, már újba kezd, vegyítve szökét barnával. Hát 'iszen ez is hozzátartozik a vegyészeti stúdiumához.

Amilyen állhatatlan volt a nőknél, épp olyan változékony volt a stúdiumában. Megunja a jogot, és a vegytannal pepecsel egy darabig, majd eszébe jut, hogy legjobb volna, ha gazdatiszt lehetne az apja helyén, s ezzel a szándékkal megy tanulni Keszthelyre.

Mikor javában benne van a gazdasági tudományban, rájön, hogy őbelőle sohasem lesz gazda.

Alapjában jó, szelíd fiú volt, de könnyűvérű. Az élet komoly oldalát egészen figyelmen kívül hagyja, él a pillanatnak, s nem törődik a holnappal.

De hogy tévedésbe senki se essék, könnyűvérűsége nem egy hajtásból való a magyar dzsentrififjainak könnyűvérűségével, szófogadó, viaszszívű fiú ő, tele jó szándékkal, érzélgősséggel és gyermekes naivitással. Nem vásott, nem pazarló, nem hencegő - csak gondtalan, iránytalan és vidor, mint a madár.

Képzelték önök egy csendes, békés nyárspolgárt, aki pipaszó mellett eldicsekedik vele, hogy valamikor ő is nagy kópé volt.

Az ember elmosolyodik rajta hitetlenül: »No, ugyan nagy kópé lehettél!«

Hát bizony csak olyan kópé volt a mi Frankenburgunk, hogy a dzsentrigyereket »jámbor bárány«-nak tartanak ezzel a kópésággal; 1836-ig, tehát huszonöt éves koráig folyton a pályaválasztással tépelődik, míg végre kinevezik kincstári fogalmazónak a fővárosba, s itt kezd összeköttetésbe lépni az irodalom szereplő embereivel.

Rokonszenves egyénisége, megbízhatósága és szorgalma mindinkább kedvelté teszik.

Sorban jelennek meg munkái, novellák, humoreszkek, regények: a Sírva vigadók, a Zsibvásár, Estikék.

Nem becses művek, a stíl németes, az élcek erőszakolt Saphir utánzások, a meseszövéshöz nincs talentuma, s mélyen jellemezni nem tud, de az irány nemes, s tollától nem lehet megtagadni bizonyos elevenséget, ami akkor még új dolog volt; úgyhogy tárcái, melyeket a Kossuth »Pesti Hírlapja«-ba írt, majdnem oly kapós olvasmányok voltak apáink előtt, mint a Kossuth vezércikkei.

De legnagyobb érdeme az »Életképek«, melyet a negyvenes években alapított s szerkesztett. Kegyeletesen lapozzuk végig most is e drága folyóiratot. Új pezsgés, új irodalmi élet lehe csap ki abból. Látjuk nyüzsgönni ebben az arany kaptárban a következő nagy korszak munkás méheit. Itt tűnik fel Jókai Mór, akkor még »tehetséges fiatal íróársunk«, egy elbeszéléssel, Arany János is itt közölte első dolgozatát, Vörösmarty Mihály, Toldy Ferenc és Jósika Miklós szintén ide írogattak.

Ez az idő volt a magyar irodalomban a lelkes honleányok korának a kezdete.

Negyven egyiptomi sovány esztendő után kezdődtek a kövér esztendők. (De már a kövér esztendők nemzője nem tudott negyvenig olvasni.)

Nagy lendületnek indult minden. A kassai kalendáriumot, amelynek rendes szög volt ütve minden nemesi házban az ajtó fölött, megérte az a szégyen, hogy kevesellni kezdték imitt-amott..

A közönség egy része nekivetette magát az olvasásnak. Érdekes végignézni régi folyóiratok végén az előfizetőket. Többnyire apró komposzesszorok, kasznárok, mérnökök, plébánosok voltak ezek.

Még egypár év előtt mecénás volt, aki egy könyvet megvett, azután nem lett csak patrónus. Végre erről a titulusról is leszállították, s a »hazafi« címmel illették. De címet denique mégis mindig kapott a magyar ember, ha prenumerált. (Csodálatos, hogy mégse szívesen prenumerált!)

Mindegy, nagy javulás volt ez, még ha a konkurrenciát vesszük is. Mert mint az isten tehénkéi, mikor a verőfény átmelegíti a rögöket, kezdtek előbújni mindenünnen az irodalmi vállalatok.

Vahot Imre a »Pesti Divatlap«-jával, Horváth Lázár a »Honderú«-vel csinált versenyt az »Életképek«-nek.

Annyi kasznár mégse volt Magyarországon, hogy Vahot Imrének és a többi kettőnek elég legyen; ennél fogva Vahot mindnyáját magának akarta, de magának akarta Horváth is. Ebből aztán az következett, hogy elkezdtek egymás közt marakodni.

Cudar irodalmi hang pusztította az irodalom tekintélyét. Ízléstelenségek burjánzottak föl a szent berkekben. A »Honderút a francia mágnásos modort affektálta, de az úgy állt neki, mint a medvének a menüett, Vahot Imre ellenben nyers és illetlen hangot használt, de neki legalább jól állt.

Valóságos isten áldása volt ily viszonyok között a Frankenburg működése, ki a komoly tisztességet és a művelt nemzeties irányt képviselte lapjában. Ki tudja, hogy néznénk ki ma, ha ő nincs?

Az »Életképek« az ő legnagyobb érdeme. Mennyi szeretettel és mennyi odaadással szerkesztette azt ő! Ha egyebet nem lehetne róla megírni, mint azt, hogy ő alapította, ő emelte olyan tekintélyre, aminőben 1848-ban Jókai és Petőfi tőle átvették, ez emlékezés rövidebb lenne talán, de nem hidegebb.

Akkor is megvolt már itt a fővárosban az az ország, amit úgy hívunk magunk közt, hogy Bohémia.

Ennek az országnak az a tulajdonsága, hogy a földje nincs meg sehol, de a lakosai megvannak mindenütt.

Frankenburg emelte nekik az »Életképek«-ben az első sátort.

Óalatta öltött testet először az a varázsige, mely azóta megnépesíté Bohémiát, hogy a »dolgozatok honoráltatnak«. A keresztes hadjáratok is sok embert lelkesítettek fel annak idején, de ez a jelszó még nagyobb hatást tett. A magyar anyák sürűbben kezdtek szülni írókat és poétákat!

Olyan díjazás volt biz az csak, hogy jobban beillett volna borraivalónak: de mégis ez volt az alap, a mag, ebből nőtt ki ekkorára a mai honorárium. (Ámbár iszen nem valami nagyon sok eső eshetett azóta!)

1848-ban kinevezték Frankenburgot a magyar külügyminisztériumhoz Bécsbe tolmácsnak, s újra változott élete. A hajlongó udvari körökbe jut, a hofrátok, gyanús érzelmű és szolgálalkú apró beamterek fojtó levegőjét szívja. Bosszantják ott és gyanakszanak reá, eleinte nehezen mozog köztük, később megpuhul, s itt lesz valóságos nyárspolgárrá. Még vissza-visszasóhajt lelke a függetlenebb és nemzetiesebb pályák után (hogy bizony azért kár volt annyit válogatni), de utoljára is lenyomja a kenyér.

Régi állandó szenvedélyével azonban, noha árt neki előmenetelében az összeköttetés a pesti írókkal, mégsem tud felhagyni, innen is részt vesz a hazai irodalom mozgalmaiban.

Érdekesen írja le bécsi hivataloskodását »Bécsi élményei«-ben, úgyszinte élete többi részét az »Őszinte vallomások«-ban. E két könyve a legbecsesebb, mert sok melegség és vonzó közvetlenség van bennök, noha nem tudja eltalálni, mi az érdekes, mi nem; fölösleges naivságokat beszél, s a nagy eseményekből, amelyek közt él, nem tud megfigyelni eleget. És mégis egy becsületes, ártatlan lélek mosolyog ránk e lapokról. Megszeretjük őt kicsinyes bajaival, nem mindenben férfias, de derült és naiv életnézetével.

Nem tudott gyűlölni, csak szeretni. Akkor is mindenkit szeretett, amikor gyűlölni kellett volna sokakat.

Ő jó, nemes és szelíd volt, de az időkhöz nem illett hozzá, melyek meghozták a kenyértörést.

A kenyér eltört - s Frankenburg sehol sem volt, sem az innenső, sem a túlsó karajnál -, tehát kenyér nélkül maradt, sőt el is csukták... Könnyen ment az ilyen! A törekvő ember egy nap alatt válhatott osztrák báróvá vagy néha rebellissé aszerint, hogy törekedett.

Mikor pedig kiszabadult 1850-ben, odament, ahol legelőbb kapott kenyeret: a bécsi legfőbb törvényszékhez. Hánytatott az élete ezentúl is, de sohasem egyik szikláról hányják a másikhoz, hanem csak az egyik sarokból tették félre a másikba. Hosszadalmas volna követni ez igénytelen keretben e tarka curriculum vitae-t! Mikor lett udvari titkár, hogy háromszor nősült, s csak közbül nem volt boldog házasságában, s hogy szíve örökké ifjú, észjárása örökké vidám maradt.

Szerencsés vérmérséklettel bírt, a bánat csak futó felhő volt fölötte... De neki a tündérek olyan két szemet adtak, hogy ő akkor is csak a nyájas eget látta velők.

Hiába is mondanánk, hogy itt és ott, nem minden ütött úgy ki, ahogy kellett volna. Ki tudja, nem ért volna-e más úton több sikert, még szebb sorsot?

Ha ő hallaná, a fejét rázná:

- Nem, nem - így szólna -, ne okoskodjatok gyerekek, minden jó volt, mindennel meg vagyok elégedve... boldogabb nem is lehettem volna!

Így beszélt, így érzett egész haláláig, s e tekintetben valódi bölcs. De igaz is, élete elég nyugodt volt, tulajdonképpen nagy bánat csak egyszer érte, mikor az első nejétől származott, egyetlen fia meghalt Bécsben, s komoly veszedelem is csak egyszer környékezte azzal, hogy Forgách kancellár őt akarta kinevezni a Nemzeti Színház ideiglenes intendánsának.

Életének ezt a keserű folytatását azonban elhárítá a sors, mert éppen mikor a fölterjesztést már aláírni kellett volna, megbukott a kancellár, s maga Frankenburg is nyugalomba ment.

De ösmerte is ő a nyugalmat!

Pestre jött 1866-ban, s átvette a »Magyarország és a Nagyvilág« szerkesztését, majd az »1848« című politikai lapot alapította. Ez idő tájban választotta meg tagjául a Kisfaludy Társaság, az Akadémia már a szabadságharc előtt.

Pestről visszavágyott a szülői tájra, s megtelepedett Sopronban, hogy már most mégiscsak nyugalomba megy. No iszen... ott kezdett még csak istenigazában dolgozni az öregúr.

Hozzáfogott magyarosítani az ódon német várost. Izgatott, írt, művészi kört alapított, s addig el sem ment onnan, míg meg nem élte, hogy magyarul beszéltek.

Mihelyt ott nem volt semmi dolga, legott elhatározta, ki tudja, hányadszor, hogy visszajön Pestre nyugodni. Ideje is. Közel járt már a hetven évhez.

De itt már azóta új generációt talált, egy csomó fiatal író. »Nini hiszen még ezekkel nem dolgozott versenyt!« Elkezdte előlről, s újra sűrűn jelentek meg munkái a lapokban. Éppen olyan derültek, vidámak voltak, mintha a régi pozsonyi jurátus írná!

Keze reszketett már, fantáziája, betűi egyre kisebbedtek, de ő folyton nagyobbodott mint ember.

Ez időben választották be ebbe a társaságba a fiatal írók közé.

Sajnos, nem sokáig maradhatott »fiatal író«, fejlődő betegsége a múlt nyár derekán, augusztus 6-án megtörte Gleichenbergben.

Most már igazán nyugalomba ment.

Hűlt tetemeit hazahozatni rendelte, itthon is vannak, s jól esik tudni, hogy itthon vannak. Legalább felsóhajthatunk a sírjánál:

Kedves barátunk, aki öcséidnek szólítottad apáinkat, aludj puhán, megmondjuk fiainknak, hogy sokat köszönhetnek neked! Ti voltatok a kezdet. S e kezdetet örökké tudni fogjuk. Derék kezdet volt!

Mi lesz a vég, azt még nem tudjuk... te talán megálmodtad azóta...

Álmodd meg szépnek odalenn, elfáradt közkatoná, aki vezéreket vezettél!

A TEGNAPI BÁL

A bécsiek orra le van eresztve. Ez idén Budapesten kezdte meg az udvar a téli ünnepéyleit.

Mégpedig mindjárt egy nagyszabású bállal, ahol annyi sok ember, főúr és hölgy volt jelen, hogy - több is volt egygyel.

Ezernégyszáz személyt híttak meg, köztük az egész képviselőházat.

Szalay Imréről az az adoma keringett, hogy a meghívás a váci fogházban érte, sietett is magát levélben kimenteni a főudvarmesteri hivatalnál: »szívesen elmennék, de a profosz nem ereszt«.

Ami fényes, szemkápráztató az »Ezeregy éjszaká«-ban le van írva, az itt mind a valóságban volt meg - csak hogy magyarban. A kócsagos kalpagokon a boglárók, a drágaköves mentekötők, a festői atillák és menték. De ami legdrágább, azt mind az asszonyokra rakták. A csillárok fénye megtört a gyémántok és smaragdok ragyogásán.

De a legszebb gyémánt maga a trónörökösné volt szép, nemes, üde arcával, smaragdszínű uszályos ruhájával. Körülötte láttuk arisztokráciánk fiatal hölgyeit, bájosabbnál bájosabbakat.

A királyné körül ellenben az ország *nagyasszonyai* forogtak.

Őfelsége szürke-kék selyembrokát ruhát viselt, arany hímzésű csipkesávollyal; csipkedíszítésű zöld bársony toalett emelte az Izabella hercegnő arányos alakját. A zöld szín dominált az este. A szép Katinka grófnő is azt viselte. Coburg hercegné megtartotta most is az ő kedvenc színét, a rózsaszínt. Illett is délceg magas termetére. A »legmagyarabb főhercegné«, Klotild ellenben haragospiros selyemruhát viselt.

A szín mindegy volt, mert képviselve volt ott most a szivárvány minden színe (Károlyi Istvánnénak olajbarna, gróf Andrássy Gézánnénak sárga volt a ruhája), elmaradhatatlan csak a pazar csipkedíszítés volt, némely ruhát teljesen beborított a csipke, s fejéknél színes lengő toll dísz volt az uralkodó. A leányok egytől egyig fehér ruhában jelentek meg.

A meghívottak közül kevesen maradtak ki, úgyhogy a palota termei ugyancsak szűkek lettek annyi vendég számára; alig lehetett mozogni, kivált a márványteremben.

Kilenc óráig idegenül hullámozott a roppant tömeg a nagy teremben.

Ekkor a pálcás urak megkoppantották spanyol ceremónia szerint a padozatot. A szárnyas ajtók megnyíltak, s belépett az udvar.

Mintegy félóraig tartott a bemutatás s a cercle, midőn őfelsége jelt adott a táncra, s hogy hely legyen a párok számára, az öregebbek kezdtek átszállinkózni a büfébe, hol hideg ételek és a szokásos udvari cukrocskák nagy tömegben voltak felhalmozva.

Öreg katonatisztek és képviselők legszívesebben ide húzódtak vissza. Itt is nagy tolongás volt. Pedig hátha még a főpapok is eljöttek volna, ők is a büfében lettek volna. A főpapok közül azonban, feltűnő volt, egy sem jelent meg az udvarnál. De ez nem volt olyan nagy baj, mint az, hogy szivarozni nem lehet. A lakájok csak németül beszéltek, József főherceg magyarul szólított meg egyet:

- Hozzon egy kis hideg sültet!

A lakáj fájdalmasan mosolygott, hogy nem érti.

- Hiszen ha csak az kell - mondá a főherceg -, tudok én németül is, ha nagyon megszorítanak!

A lapunk múlt számában leírt versengési történethez, hogy ugyanis ki fogadja újévkor őfelsége a királyné számára az újévi üdvözlőket, még a következő részleteket beszéltek az udvari bálon.

B. Sennyey Pálnét azért illette volna ez a szerep, mert régi törvényeink szerint az országbíró viseli a legnagyobb méltóságot a király után, tehát ennek a neje kell, hogy képviselje a királynét.

De Szapáry Géza grófné is igényt tarthatott, mert az ő férje a magyar főudvarmester.

Kezdek megakadni az emberek, hogy melyik legyen hát a kettő közül, s hivatták Tisza Kálmánt: »ebben adjon nekik tanácsot, ha igazán okos ember«.

Az udvarnál nem beszéltek napokig egyébről, mint hogy miképp fog ez eldőlni: Melyik lesz a kettő közül?

Így intézték a kérdést Tiszához is.

- Egyik sem - felelte volna hír szerint a miniszterelnök -, Sennyey Pálnét illetné e méltóság, mert régi törvényeink szerint csakugyan az országbíróság a legmagasabb polc a nádor után, ámde most már új törvények alapján élünk, s az új törvények szerint a miniszterelnökség a legmagasabb polc; az én feleségem azonban nem vágyik erre a kitüntetésre, tehát ne legyen sem az egyik, sem a másik, hanem neveztessék ki egy harmadik: Katinka grófnő.

S így lőn, hogy Katinka grófnő fogadta őfelsége nevében az újévi gratulációkat.

S így lőn, hogy Andrassy Gyula kiengesztelődött Tisza iránt, s kijelentette, hogy aki az ő feleségének ilyen nagy tisztelője és jóakarója, annak mégsem csinál oppozíciót a főrendiház reformálásánál.

Szép ez nagyon, csak igaz lenne!

»AZ ARANY EMBER« ALAKJAI

Föltesszük, hogy az olvasó ismeri »Az arany ember«-t. Vagy az egyiket, vagy a másikat, vagy a regényt, vagy a drámát.

Sőt van egy harmadik is, a »legaranyabb ember«. Az, aki a két arany embert írta: Jókai Mór.

Mert Levetinczy-Timár Mihály uram (akit Nagy Imre ábrázol rokonszenvesen) csak a derék *Csorbadzsitól* kapott aranyokból csinál még több aranyat, de Jókai Mór tolla alatt minden arannyá változik át.

Úgy tett éppen, mint a most Budapesten időző híres bűvész, Herrman professzor, aki egy galambot kettészakít - s két egész eleven galamb lesz az egyből.

Így lett a regényből egy dráma és egy regény.

Melyik a jobb? Bizonyosan a regény, mert ott Jókai a leíró képességével brillírozhat. Hol vegyen Podmaniczky Frigyes olyan gyönyörű »Senki szigeté«-t, aminőt Jókai fantáziája teremtett? S vajon van-e a Nemzeti Színház kelléktárában olyan kedves csacsogó kis Dódi, aminő a regényben?

És végre is, itt csak alakok beszélnek, igaz, azt, amit Jókai ad a szájukba, - de mit ér, ha ő maga közbe nem szólhat?

Hanem hiszen megesik az néha, hogy vesztességgel is jár valami nyereség. Mert olyan ügyes Noémit, aminő Márkus Emília, s olyan csinos, becsületes arcú Timár Mihályt, mint Nagy Imre, ki lehet talán Jókainak gondolni, de az olvasó nehezen bírja utána képzelni...

A mese nem változott lényegesen; a szálak egészen úgy fonódnak, s majdnem úgy is bonyolódnak ki, mint a regényben.

Timár Mihály a meghalt Csorbadzsi pénzét átveszi, s leányát, a márvány-hideg Timeát (helyes kis török kisasszony lett Fáy Szerenából), a haldokló kívánságához képest elviszi rokonához, a komáromi rác Brázovicshoz. Biz abból itt a drámában sem lett becsületesebb ember. Botrány, milyen cudarul bánik a jámbor Fabula urammal, akibe annyi komáromi humort tud belekeverni Ujházy. Hanem hát az akkor volt! Ma már a hét gyerekkel megáldott szegény polgár nem is annyira mulatságos, mint inkább szánandó.

Rosszul bánnak a szegény Timeával, kivált a gonosz Zsófi asszony, akiből olyan pompás komáromi nemzeti asszonyt

faragott Szathmáryné, hogy maga Jókai is élénken fölkiáltott: »Ejnye, erre az asszonyra emlékszem valahonnan!« De rosszul bánt vele a kegyetlen szívű Szacsvainé is... (bocsánat, Athaliát akartam mondani), szóval Brázovics egész famíliája, pedig Timea szelíd, nemes jellemű leány volt, csak egy kicsit ostoba, amiért bele tudott szeretni abba a léha Kadisa nevű katonatisztbe. (Jó ízlés a piktortól, hogy kihagyta innen ökelmét.)

Mínthogy azonban Kadisa Athaliát akarta elvenni, dacára szerelmének, hozzáment hálából a pártját fogó, gazdag Timárhoz, ki minden vagyonát a lábához tette.

Hát nem is lett volna ebből rossz házasság, ha a »Senki szigete« nincs, s a »Senki szigeté«-n ott nincs a szép Noémi, aki a nagy szeretetével elvonta az arany embert az ő hideg feleségétől, a Timeától.

De a meséből még úgysem kerekednék nagyobb bonyodalom, ha az öreg Brázovics tönkre nem jut, és meg nem üti a guta. (Minek is adják ezt a szerepet olyan vérmes embernek, mint Szigeti Imre?)

Kadisa persze most már nem veszi el Brázovics leányát, ki a féltékenység kígyószeimivel őrzi Timeát, nehogy viszonyt kezdjen Kadiséval, azalatt meg Timár uram a kereskedés ürügye alatt boldogan éli világát Noémival, meg a kis Dódival.

Azaz boldogan élné, ha itt nem volna az az alávaló Krisztyán Tódor, egy csavargó gazember. (Fogadni mernék, hogy az a köpönyeg is lopott jószág rajta, amely olyan korhelyesen fekszi meg a Náday vállát.) Ez megtudja a Timár titkát, fenyegeti, üldözi, pénzét elcsalja, egyszer a ruháit is magára szedi, de szerencsére éppen akkor belefut a Balatonba.

Mikor tavaszra kifogják a halászok, a ruháról azt hiszik, Timár volt, nagy tisztességben eltemetik. (Azóta sem volt olyan nagy harangozás Komáromban!) Timea férjhez megy Kadisához, Athalia meg akarja gyilkolni, de rajta csípi. Timár pedig csendesen elfeledve él kedves Noémijével a »Senki szigeté«-n.

Tele van tarkábbnál tarkább alakokkal a darab, s azok mind mulattatók és kedves ismerőseivé váltak csakhamar a közönségnek.

A régi Komárom elevenül meg. A költő szülővárosa. Szinte odaképzeli magát is. Valószínűleg együtt járt iskolába Fabula uram gyerekeivel.

Akkor lehetett ott a napi pletyka padján ez a kedves szép történet, ahol a gonosz emberek mind rosszul járnak, s a jó emberek mind boldoggá lesznek.

Bár így lenne örökkön-örökké a valóságban is.

HUSZÁR MŰTERME

Mosolygó arccal, kedves töredezett magyarsággal adta fel barátainak azt a találós mesét: - Sem nem villa, sem nem ház, - sem nincs a városban, sem nincs a városon kívül. No, mi az?

Mindenki tudta már, hogy ez az ő műterme, mely a Lendvay és Bajza utca sarkán, az úgynevezett »Epreskert«-ben áll, s melyet annyira szeretett emlegetni minduntalan, hogy belátta mindenki, mekkora gyönyörűsége telik benne.

Körös-körül a gazdagok kéjlakai emelkedtek, homlokzatukkal a sugárútra. Ez kissé beljebb fekszik, szerényebben elhúzódva, pázsittal benőtt udvara a falura emlékezteti az embert. Egy-két növendék-fácska mutatta a gazdaság újdonságát.

Huszár szívesen elmondta, hogyan jutott kedves hajlékához.

- Deák Ferenc hozta nekem.

Igen, a Deák-szobor segítette hozzá. Mikor e művel őt bízták meg, akkor kinn volt ideiglenes műterme a Városligetben, ott dolgozgatott vidáman füttyörészve (mert mindig víg volt, és füttyölt munka közben), de abban a szűk teremben nem lehetett volna Deák alakját elkészíteni, tehát műteremről kellett gondoskodnia. Addig-addig törte a fejét, hol találhatna alkalmas helyet, míg egyszer azt tanácsolta neki a bizottság egy tagja: »Hát építtessen magának«.

Mit? Hogy ő építtessen? Hát lehet egy ilyen vakmerő gondolatnak támadnia a művész elméjében, ahol ugyan megszületik még az a bátorság is, hogy az atyaistent gyúrja meg kőből, amint hogy meg is mintázta egy - ízben de hogy tulajdon házat építtessen, ez már mégis túl merész ötlet.

Eleinte csak mosolygott erre, de midőn a szobor-bizottság késznek ajánlkozott huszonötezer forint előleget adni, a város pedig jutányos áron engedte át az epreskerti telket, megindult a műterem építése, s egy tavaszon be is fejezték. »Bár csak tovább tartott volna - mondá a művész -, hogy tovább örültem volna neki.«

Ebben tökéletesen ki volt fejezve természete, mert annak már nem tudott örülni, ami kész volt, mindig kétes tervek gyullasztották, s maga az alkotás munkája gyönyörködtette. Kész szobrairól fumigálva beszélt, a készülökről lelkesedéssel, s ez mutatta benne az *erőt*, hogy nem kapaszkodott bele, mint a féltehetségek szoktak, az elért sikereibe, hanem ezeket nem sokra becsülván, duzzadó munkakedvvel, a tehetségesek kérlelhetetlen ösztönével vágyott új sikerekre.

De az »epreskerti tanya« készen volt bár, sok örömet okozott neki azontúl is. A fácskák évről évre nőttek ott kinn (mindeniknek valami nevet adott a mitológiából), az ereszt alatt három év előtt egy fecske fészket rakott. Minden ismerőst külön elhívta megnézni a fészket, kedélyeskedve hogy mit épített az ő madár-kollégája, mert a fecske is szobrász ám.

S míg ez gyönyörködtette kívül, azalatt bent is szaporodott a háznép. Évről évre jobban benépesült a »gyermekszoba« a földszinten. (Így hívta a műtermét tréfálózva.) Igaz, hogy lakói kőből, anyagból voltak, de csak nekünk voltak azok kőből, öneki magának élni látszottak, beszéltek hozzá, és ő beszélt hozzájuk. A vidor cimbora csak nevetett, mikor pirongatták, miért nem alapít családot, minek él agglegéyes ridegségben egyedül?

Csodálkozva rázta dús gesztenyefürtös fejét. Hogy élne ő egyedül? Mikor neki van a legjobb társasága az országban!

A terem közepén ott áll a tündérszép Vénusz, kecses idomaival, a kis Amor pajkoskodik a vállán. Balról Trefort miniszter morfondírozik. (Talán azon töpreng, nem felejtett-e ki valamit a költségvetésből?) Jobbról az öreg Pulszky gunyoros arca bukkan elő, a túlsó szögletben a mulató betyár duhajkodik széles jókedvében. Amott meg a Deák fönséges arca tűnik elő. Hatalmas idomainak mintái szétszedve, mint egy romokban heverő kolossz. Ni, ez meg ott Jókai Mór, kedves humor játszik az ajkai körül. Mintha azon gondolkodnék, hogy mégis szép lesz, ha az öregúr ott áll majd a Ferenc József téren, *háttal fordítva* a szabadelvű klubnak.

De ki győzné mind elszámolni az ő alakjait? Némelyik már bevezetett, másik még csak alaktalan gyurma, egy-egy odavetett gondolata a művésznek, nekünk érthetetlen, de neki beszédes.

Akkor érezte magát jól, mikor munkászubonyát felöltve, alakjai közt sűrűsödött. Ők és a zene meg a bor volt az ő elementumai. A borospalack mindig ott volt az állvány mellett, s a hegedű a szegen.

Hol a palackot vette fel, hol a hegedűt vette le, s amint ivott, s hegedült közbe jó magyar nótákat, a negyedik-ötödik pohárnál egyszerre táncra kerekedtek körül a szobrok, legalább ő úgy látta, s teljes odaadással muzsikált nekik. (Rácz Pali szobra a polcra a fejét csóválta irigyen, hogy milyen jól csinálja a tempót.)

Ilyen volt az epreskerti műterem gazdája: víg, pajkos, becsvágyó és gondtalan. S a műtermet, mely az első magyar szobrász-műterem, ha Deák hozta neki, egyszersmind Deák örökölte tőle. A szép kis villa most a szoboré. Az fogja használni, aki bevégzi a már jobbadán kész művet.

Január 21-én Huszár még ott mulatott szobrai közt, késő este felment hálósobájába, és nem jött vissza többé közéjük, csak harmadnapra.

De már akkor ő is szobor volt.

Ott feküdt hidegen, mereven, virágokkal és koszorúkkal borítva. A gyertyák kísérteties fényt vetettek.

Fejénél, mint egy őrzőszellem, Deák állt, s köröskörül közelebb a többi szobrok.

Ők félig elevenek, emez egészen halott.

BLAHÁNÉ A NÉPSZÍNműVEKBEN

Miben is mutassuk be másban? Sehol sem olyan otthonos ő, sehol sem olyan tetszetős, mint a népszínművekben.

Hiszen eljátsza ő a pusztán drámai szerepet is jobban, mint mások, de ha a magyar közönség már azt tartja, hogy kár azt az ő imádságos száját prózai beszédre fárasztani...

Mi ne sikerülne őneki, akit az isten jókedvében teremtett? Szép arca, kellemes, arányos alakja, finom hajlékonysága, ügyessége, bohókás kedélye, diszkrét és mindig kifejező játéka sok diadalt szerzett neki az operett mezején is. Abban is első ő. Gondoljuk el a hosszú sort a »Koziki«-tól a »Koldusdiák«-ig. Ha az a taps, amit ő aratott ezen a mezőn is, mind egy csattanássá válnék, talán az egész világ megsiketülne tőle.

És mégis nem szívesen látjuk őt ott. Féltékenyek vagyunk, irigyeljük az idegen dallaktól, hogy azokat az ő édes, megvesztegető hangja lopja be a szívünkbe.

»Maradjon ő csak a népszínműveknél« - ez az általános vélemény. Ott tűnt ki, ott nagy, s nekünk ott a legbecsesebb. Nem cipellőben volt, hanem karmazsin csizmában, mikor a közönség tenyerére vette, hát ne vesse le azt a karmazsin csizmát ezentúl sem.

Hja, ha csak a karmazsin csizmáról volna szó... Ő azt bizony ha, lehúzza, váltig fel is húzná, ha pedig elkopnák, majd varrna másikat Sverteczky uram, őkegyelme (még ez a név is maradandó lesz a Blaha asszony kedvéért), hanem hát az a baj, hogy nincs *miben* föl húzni, mert ám a csizmás darabokra nem akad Tóth Ede és Csepreghy Ferenc halála óta ahhoz értő ember.

Úgy tettek velünk az áldást osztó égi hatalmak, hogy: »Itt van ni, kiadjuk az egész osztályrészeket egyszerre«. Szigligeti még élt, s Csepreghy már írt, mikor Tóth Ede megalkotta a magyar népszínművek gyöngyét, a »Falu rosszát«. S amit e három költő megteremtett, ott volt kéznél Blaháné, hogy abba belelehelje művészetével az életet.

De a fénykorszak nem soká tartott.. A három költő ott aluszik koszorús fejvel a Kerepesi temetőben.

Ki tudja, mi lenne a népszínműből is, ha Blahánénk nincs? Ővele tovább él az. Látjuk néha Rózsit a Szigligeti »Cigány«-ában. Sikerült képét közli lapunk mai száma, amint ott ül a fűvő mellett az öreg cigánnyal. És gyakran látjuk a másik Rózsit, a »Finum Rózsik«-t is, oly gyakran, hogy arról már képet sem kell adni. Hát Török bíróné asszonyomat ugyan ki ne ösmerné a »Piros bugyelláris«-ból?

Lehetetlen az, hogy ezek csak úgy elmúljanak, és ne legyen utána semmi maradék.

Amíg Blaháné megvan, a népszínmű sem veszhet el egészen.

Az ő kedvéért írják már az új népszínműveket, többnyire a következő recept szerint: »Legelőször vegyük Blahánét, öntsük körül valami mesével, szőjük a szerepébe sok nótát, s öltözködtessük a darabban minél többször«.

Így vannak csinálva a legtöbb szerepei; s női egyéniségének varázsából a darabnak is jut, s mi mindig abban a boldog csalódásban élhetünk, hogy a népszínmű-irodalom tovább él és virágozik.

Hanem biz az csak olyan, valljuk meg, mint mikor az embernek még a halála után is nő egy darabig a haja... És még így hanyatlóban is bizonyos szeretettel és dédelgetéssel viseltetünk ezen speciális magyar műfaj iránt. Pedig talán már nem is a darabok tetszenek annyira, hanem Blaháné.

Mindegy, aminek vonzereje van, az jogosult. A közönség tódul megnézni a »Cigány Pannát-t (a »Tót leány« édestestvérét), s elejétől végig gyönyörködik a magyar legényért epedező cigányleányban, annak a cifra gyöngyös ruháiban, szemenszedett nótáiban; tapsol »Turi Borcsá«-nak, aki patyolatos kezében a gereblyét fogja, s úgy búsul szíve dolgán, fejét a gereblye nyeléhez támasztva (pedig amit a gereblye föl nem vesz kétszerre, ott hagyja már azt harmadszor is), sír a szegény »Árva Zsuzska« sorsán, aki az ő kis kutykáját olyan nagyon szerette. A foltos ruhában még tán szebb »a magyar csalogány«, mint a legcifrább, legropogósabb viganóban. Ha nevet, olyan az, mint a csöngettyű, ha bánata van, az meg olyan, mint az imádság. Akár sír, akár mosolyog, vagy duzzog, mindenféleképpen megenni való.

Nemcsak a parasztot találja el ő, nemcsak a tót vagy cigányleányt, hanem még »milimárinak« is olyan szakasztott ismerős, hogy az ember akárhányszor látta már ezt a leányasszonyt végigrobogni a főváros utcáin a tejes szekeren, ostorpattogatással hajtva a lovakat - csak hogy akkor nem vigyázta meg, hogy olyan nagyon szép.

S az a csodálatos, hogy a nagy hatásnak és a páratlan sikereknek, melyeket elért, mégis az a titka, hogy ő mindig magamagát játssza.

S azért minden népszínműben, mielőtt azt a szerző megírná, van már előre egy kész alak - Blaháné. S ez menti meg a darabot.

Azelőtt tréfászámba ment annak az anekdotabeli szerzőnek a naiv instrukciója: »Borbélylegények keresztülmennek a színen, és élcelnek« (az élceket azonban oda nem írta az érdemes szerző).

Ez nem is naivság többé. Valóban elég odaírni: »Blaháné kijön a színre és mókázik, közbe énekel«. (Egyéb-e a »Tündérlak Magyarhonban«?)

Ami kedvesség, báj, pajkosság, kellem és játszi költőiség van a magyar nőkben külön-külön, az mind összekerült egy rakásra Blahánében.

Hallgassa bár egyes szerepeiben ezer különböző ízlésű ember, az mind megkapja benne azt, ami éppen az ő gusztusára való.

Mert minden magyar menyecske benne van ebben az egyben.

S ez az egy benne van minden magyar szívben.

A KÉTFÉLE EMBER

Őszintén bevallom, hogy nekem Bartók Lajos (kiről ez a cikkecske szólni fog) jó barátom, amit én úgy értelmezek, hogy nekem egy kicsit jogom van őszintébben szólni róla, s meg is mondani az igazat a könyvről, mely azt a jó nyári címet viseli: »Kárpáti emlékek«.¹⁰

Ahhoz az asztalhoz, ahol vacsorálni szoktunk évek óta, hosszú ideig járt egy ismerősöm is, akinek bemutattam Bartókot.

Sokszor elbeszélgettek együtt ketten, illetőleg csak az idegen beszélt, Bartók hallgatagon ült mellette az ő melankóliájával; ha szólt is, megjegyzéseiben bizonyos szelídség nyilvánult. Ha személy került szóba, Bartók volt a mérséklő elem, s kék szeme, melyet valami sajnálkozó

¹⁰ A »Kárpáti Emlékek« gyönyörű velinpapíron, nagy kvart alakban jelent meg Spányi Béla hangulatos tájképeivel, s mintegy negyven költemény van benne, Bartók múzsjának megannyi szép terméke.

borulat vont be, ha valakit vagy valamit ócsároltak, teljes összhangban volt szöszke, majdnem fehér, körtealakú fejére lesimított hajával.

Egy nap, de már vagy négy hét múlva a Bartókkali ösmeretség után, képéből kikelve állít meg az utcán az asztalunkbeli ismerős, aki (az alábbi passzus megértése céljából meg kell jegyezni) egy valláson van a felsőházi javaslat 5. §-nak d) pontjával.

- Képzelve, mit hallottam - mondá izgatottan.

- Ugyan mit?

- Azt, hogy ez a mi Bartókunk, az a Bartók, aki »Don Pedró« név alatt a »Bolond Istók«-ot szerkeszti.

- Hát persze hogy az. És ön nem tudta?

- Ha nem tudtam-e? Hiszen még most sem hiszem. Lehetetlen az, uram, hogy ez a szelíd úriember gyilkolja ott a minisztereket s a zsidókat. Hiszen olyan ártatlan, hogy a légynek sem árt.

- Hja, uram - feleltem neki -, hát nem látott már ön egy olyan sétapálcát, amit csak meg kell húzni egy kicsit, s mindjárt kijön belőle a *stilét*?

Most vagy négy napja egy képviselőhöz voltam hivatalos valami dologban. A képviselőt nem találtam otthon, hanem a felesége otthon volt, s amíg az urat vártuk, elbeszélgetett velem irodalmi dolgokról.

- Lássá, nekem ez a Bartók a legkedvesebb poétám. Rendkívül szimpatizálok vele. Van benne igazi szenvedély, kifejezéseiben erő és merészség.

- Mit olvasott már tőle?

- Mindent. Az »Örtüzek«-et, a »Költeményei«-t, a »Kenedi Margit«-ot, és éppen most olvasom a »Kárpáti emlékek«-et.

- Jók-e?

- De még mennyire! Ez egy olyan könyv, hogy aki megveszi, meggazdálkodik a Tátrafüredre való menetelt. - Nem hiszem, hogy olyan hűvös lenne majd az a könyv nyáron át.

- Hűvös? Mit beszél ön? Én egészen nekimelegszen, ha olvasom. A zordon fenyvesek, a hegyszakadékok, a hatalmas fenyők, a szelíd nyárfák...

- Igen, igen, a hegyek haja.

- S a költő, kinek szerelmi szenvedélye e helyen megnő, s lángjával az égbe meredő szikla-csúcsokig csapkod...

- Ez már sok! Ezt a frázist elviszem a »Bolond Istóknak.

- A »Bolond Istók«-nak? Ne említse, kérem. Utálom azt a lapot. Az a Don Pedró egy szörnyű kiállhatatlan ember lehet, aki feltúrja a szemetet, s boglyákat rak belőle. Ösmeri?

- Hogyne ösmerném.

- Gyömlölöm azt az embert. Hogy néz ki?

- Körülbelül úgy, mint Bartók Lajos.

- Az lehetetlen! Ön csak tréfál.

- Szavamra mondom.

- Tudja is ön! Önök csak az asszonyokat nézik meg jól. Fogadni mernék, hogy Bartók nem úgy néz ki!

- No, majd meglátja nagysád, ha egyszer bemutatom mind a kettőt.

- Az egyikből nem kérek, de a másikat óhajtom.

Nem akartam az asszonyt felvilágosítani, hanem ahelyett egyszer megpirongattam a férjét.

- Miért nem világosítja fel a feleségét, hogy Bartók Lajos szerkeszti a »Bolond Istók«-ot?

- Hát mondtam én valaha, hogy nem ő szerkeszti?

- De nem akarja elhinni.

- Hiszen ott áll a neve a lap alatt.

- Dehogyan áll. Ott »Don Pedró« van.

- Don Pedró? Biz isten nem is néztem eddig. De a nagy nevetéstől rá sem érek, mikor kezembe veszem a lapot. Hanem apropó, ha nincs odaírva Bartóknak a neve, hát akkor honnan ösmeri a feleségem?

- A szerelmes költeményei után.

- Mit, hát Bartók szerelmes költeményeket is ír? Az lehetetlen!

- Miért volna lehetetlen?

- Különösnek tartanám, ha ez a jeles szatirikus olyan éretlenségekkel foglalkoznék, hogy a Nina, Mina és Karolina lábujjait, fülhegyét és csillagos szemeit énekelje. Nem okos embernek való az.

- Márpedig ír azt is. Hisz mind ott vannak a felesége asztalán, díszkötésben.

- Azok a díszkötésű munkák? - hebegte. - Ő írta? Lapozgattam bennök, mikor egyszer tüdőgyulladásban feküdtem otthon, de biz én nem néztem, ki írta. Ah! Ah! Azok a harmatos sóhajtasok! Mondhatom, hogy eddig nagy embernek tartottam azt a Bartókot, de már ezzel sokat veszt előttem... A diák fiamat tavaly is megvertem egy nádbottal, hogy versíráson kaptam rajta.

Ezekből az összerakott párbeszédéből megértheti az olvasó, hogy Bartók Lajos tulajdonképpen két ember, s hogy ez a két ember két különféle világban mozog.

Az egyik Bartók Lajos ott jár a hercehurcák, a pártszenvedélyek, a gyűlöletek és viaskodások országában, s vagdalkozik jobbra-balra könyörtelenül, kíméletlen, s itt az előzködő versenyben bizony megesik rajta gyakran az is, ami az egyszeri huszáron, ki a pajtásával a csatatéren »huszonegyezett«, az egyik levágott húsz embert, és azt mondta »resto«, mire a másiknak már huszonegy ellenséget kellett levágnia, ha nyerni akart, hanem szerencsétlenül egy olyan nagyot csapott az éles kardjával, hogy két ember esvén el »troppo« lett.

A másik Bartók ellenben járja egy más világban a szerelem édes berkeit csendesen andalogva, s vigyáz minden kis virágra, hogy el ne tapossa, vagy fölmegy zordon bércekre, s ott a villámok csattogásába belekiáltja érzelmeit.

Amott a mamelukok bőrét hasogatja éles gyilokkal, emitt sajnálja a fát, melynek meghasított kérgéből, hova kedvese nevét bevészte, könnyek szivárognak ki.

Amaz a Bartók ellenségeket szerez magának és párthíveket.

Emez a Bartók csak tisztelőket szerez, akik kiváló tehetségét elismerik, és sok szépet várnak tőle az úgyszólván hanyatló és elhagyott magyar literatúrának.

Hanem a két külön világot, mely közt egy tenger van, nemcsak hogy tenger alatti kábel köti össze, hanem sok mindenféle közlekedési út. (Ilyen helyen bezzeg van út, ahol nem kellene.)

Ezek az utak az egyik világból átjönnek az emberek a másik világba, s ezek aztán összekonfundálják a magok Bartókját emezeknek a Bartókjával - ami elég szarvas hiba.

A »Bolond Istók« ellenségei átjönnek belefűtyülni a »Kárpáti emlékek« által fölvert tapsokba, emezek pedig átmennek gáncsolni a »Bolond Istók«-ot.

De azért a poéta itt, ennek dacára is folyton nőtt, s Bolond Istók harapó fog a nagy ungorkodásban ott, nemhogy tompább, de egyre élesebb lett: jele, hogy Bartók igazi tehetség mind a két téren.

Némelyek azt mondják:

- Bartókot azért dicsérik mint poétát jobban, ahogy kellene, mert félnek a lapjától.

Mások viszont azt állítják:

- Bartókot azért nem dicsérik mint poétát úgy, amint kellene, mert haragszanak a lapjára.

Van valami igaz mind a kettőben.

De én azért mégsem tudnám neki azt tanácsolni jólélekkel, hogy hagyja abba vagy az egyik működését, vagy a másikat, mert mind a kettőben nagy erővel és sikerrel dolgozik.

És ha mondanám, sem tenné meg, mert ez nála talán politikai princípium.

Olyan nagy ellensége a fűciónak, hogy ő maga is *kétfelé* vált.

A harmadik Bartókot nem is említem: azt, aki nálunk a Pesti Hírlapban írja D. P. név alatt a szellemes színházi csevegéseket.

A GENERÁLIS

Így nevezik egymás közt a miniszterelnököt a mamelukok, mintegy ki akarván fejezni a vak katonai engedelmességet: hogy követik éjjel-nappal, szárazon vízen (de nem vízen és kenyéren).

Tíz éve uralkodik már a generális fölöttünk. Feje a piros széken fehéredett meg. Tíz éve eszi a legédesebb kenyeret, melynek a neve hatalom, és sem a kenyér nem lett kisebb, sem az ő étvágya nem lett rosszabb.

E tíz év alatt sok minden ment keresztül, járt a Szküllák és Kharüdiszek között, hajója zátonyon akadt, sziklához csapódék, ellenkező szelek szaggatták vitorláit, de mindent kihevert. Az történt vele, ami minden kormányelnökkel: hogy a hatalmi széken népszerűtlen lett, végre pedig az történt vele, ami soha egy kormányelnökkel sem: hogy a saját népszerűtlenségét a hatalmi széken élte túl.

A nemzet ráunt oppozíciót csinálni ellene, a sajtó belefáradt üldözésébe, mert nem ártott neki semmi. Utoljára belenyugodott mindenki abba a gondolatba, hogy ez már mindig így tart, isten neki, még leányágon is Tisza fog itt uralkodni.

Hanem azalatt a tíz év alatt meglehetősen megöregedett.

Lássuk csak milyen! Nem lehet mondani, hogy szép ember (ámbár, ha szavazásra kerülne a sor, arra is többsége lenne), de azt sem lehet mondani, hogy rút ember. Nincs rajta semmi különös, de az is igaz, hogy nincs rajta semmi közönséges sem.

Hosszú, sovány alak, aki az utolsó tíz év alatt nagyon meggörnyedt, kissé bicegve jár, igen egyszerűen öltözik. Sárgásfehér szakálla legyező-alakban környezi állát, ősz haját fölösleges hosszúra növeszti, és a fölösleggel takarja el a deficitet.

Tegyük hozzá még e képhez azt, hogy szemeit többnyire sötét színű szemüveg fedi, s ez ad csontos, szögletes arcának némi fagyasztó ridegséget; meglehet taktikából viseli, mert szemeinek őszinte, majdnem szelíd fényével nem bírta táborá felett uralkodni. De így azt sejtethetik, hogy a barna szemüveg alatt villámok laknak. Ha végül megemlítjük még történelmi nevezetességű pislogását, teljesen készen vagyunk az arcképével.

Gróf Andrássy Gyula idejében két udvar volt Magyarországon: Az egyik a bécsi Burg, a másik az »Angol királynő«. Ha a miniszterelnök ki akart vinni valamit, előbb el kellett utaznia Bécsbe, s ott kérni rá a jóváhagyást, mikor pedig Béccsel készen volt, még hátra volt a másik hatalom, az öreg Deák Ferenc az »Angol királynő«-ben; ha az is beleegyezett, akkor a miniszteri tanácsban kezdődött el a csata a többi hatalmas hét miniszterrel, kik mind a maguk esze szerint szerették volna igazgatni az országot.

Roppant mulatságos dolog volt az így.

Deák, aki előre belátta, hogy ebből nagy kollíziók támadhatnak, Kandó Kálmánt a következő hatáskörrel nevezte ki miniszteri tanácsosnak:

- Te pedig arra fogsz ügyelni, hogy mi Andrássyval össze ne vesszünk. Ha gorombaságot üzen, vagy én izenek valami erőset, annak te útközben szép formát találsz.

Úgy is lett. Ha az öregúr azt mondotta valamire mérgesen: »ez ostobaság, ebbe én soha bele nem egyezem, mondd meg Andrássynak, hogy ezt ne próbálja tenni«, azt Kandó már úgy adta elő a miniszterelnöknek:

- Kegyelmes uram, beszéltem Deákkal, alapjában helyesli a propositiódat, de ez idő szerint, úgy vettem ki, még némi aggályai vannak.

Tisza mint ellenzéki vezér figyelmes szemlélője volt e kormányzási mizériának, s mielőtt a hatalomra került, első dolgának vette megszabadítani magát a kapacitásoktól.

És ez igazán fényesen sikerült neki.

Megalakította, apródonkint összeenyezte a »néma minisztériumot«, a legkényelmesebb, legszürkébb apparátust, mely valaha létezett. Évek elmúlnak, s a minisztertanácsban nem fordult elő egyetlen ellenkező szó sem. Tisza proponál, s ők bólintanak rá egyet, vagy pedig ők proponálnak, de Tisza előleges beleegyezésével. Megszokták, hogy Tisza cselekszik mindent, Tisza oltalmaz mindenkit. Ha valamelyik miniszternek a torka fáj, nem a patikába szalajtja a lakájt, hanem Tiszához... alkalmasint ő rendel nekik még vizikátort is...

Hát a párt?

A pártból kiveszett lassankint minden önállóság, sokkal jobban, mint Tisza szeretné. E nagy ember lapító súllyal nehezédék rájuk szellemével és egyéni tulajdonival. Nekik azt kellett volna látniuk ebből, hogy nagy ereje van - de ők csak arra a tapasztalatra jöttek, hogy önkik semmi erejük sincs.

Mindenki kicsinek kezdte magát érezni, és kicsi maradt. A régi nagyságok szemlátomást apadának, s elkedvetlenedve maradtak el, vagy pedig lustán hagyták maguk fölött repülni a devalváló időt.

Mindinkább megszokták ők is, hogy Tisza gondolkozzék, Tisza cselekedjen. Gondolták magukban ázsiai nyugalommal:

»Hiszen az ő dolga ez egészen. Ha rosszat csinál, magának csinálja, ha jót csinál, nekünk csinálja. Minek ütnők bele az orrunkat?«

Tisza még egy darabig közlé terveit egyikkel vagy másikkal, de mikor észrevette, hogy azok mielőtt nyilatkoznának, az ő véleményét fürkészik, hogy azt adhassák tanácsképpen, abban hagyta ezt a fölösleges formalitást is, a azóta lett a szó teljes értelmében »generális«.

A generális nem konferál, csak határoz.

A párt nem disputál, csak szavaz.

Így lett, hogy Tisza ugyan most is folyton növeszti a pártját, de csak azért, amiért a haját, hogy imitt-amott a kopaszságot fedezze vele.

S így lett, hogy Szontagh Pál a skízt nevezte el finom gúnyossággal »pártunk kimagasló alakjának«.

*

De mindegy. Nem a mi kenyerünk a politika. Ha mi most bolondjában el találnánk dönteni jó-e a politikája vagy nem - mi maradna vezércikk anyagnak a napilapok számára újabb tíz esztendeig?

Maradjunk meg csak a külső színeknél.

Mondják, minden nagy ember veszít közletről. Ha ez igaz, akkor Tisza nem volna nagy ember, mert ő közletről határozottan nyer.

Akik jól ismerik, azok bámulják, ragaszkodnak hozzá legjobban. S valóban ha jobban figyeljük, ez az arc nem mindig ilyen hideg, a három mély redő a homlokon kisimul, s derült vonzó melegség önti el a fagyos vonásokat. Tisza olyanforma lehet, mint a róna volt Petőfinek: csak jó ismerősei előtt veti le fátyolát.

Erkölcseiben puritán, gondolkodásmódjában nemes, nagyszívű, s a tisztaság fénye, melyet a családi tűzhelytől kölcsönöz, rokonszenves sugarakkal hinti be az államférfi alakját is.

A mamelukoktól sokszor hallani bizalmasan, ha egy vagy más dolog nincs ínyükre:

- Engem csak a Tisza személyéhez való ragaszkodás tart a pártban. (Pedig kevélyebben hangzanék, ha az elvek tartanák őket a pártban).

Az előbbi vezérek alatt, közvetlen közelükből terjedt a hidegség kifelé. Rendesen az intusok kezdtek legelőbb széledezni, de a messzebb eső gyűrűzet visszanyomta őket. Tisza alatt meg van fordítva, s innen hatalmának állandósága. Tisza környezetéből a ragaszkodás melege árad kifelé (a tovább eső rétegekben természetesen mindig lanyhább), s ahol már a hidegebb szél fúj, az oly messze van, hogy a generálisnak nem árthat...

Külső modora szögletes és ügyetlen, úgy, hogyha valami idegen nagy embernek mutatják be, rendesen hozzá teszik a jóakarói: »De meg ne ítélje kérem ebből az egyszeri látásból. Tiszát sokáig kell ismerni, hogy élvezhesse.«

(Hogy mit értenek a »sokáig« alatt, nem tudom - de ellenzéki szempontból tekintve, »tíz év«-nél mindenesetre hosszabb időt.)

Ám ha nem jól találja magát a sima parketteken, bezzeg elemében van otthon a Házban, azon az ólom szérún, ahol már közel húsz éve birkózik, vagy bent a klubban hű mamelukjai között, kiknek gyengéjét ismeri.

Ő tán az egyetlen miniszter, aki nemigen szokott mosolyogni. Ő legfeljebb azzal tünteti ki híveit, hogy megszólítja, nagy ritkán kezét fog egyikkel vagy másikkal a folyosón, hosszabb beszélgetésekbe azonban már csak a nagyobbakkal ereszkedik. Egy-egy fülkébe odahúzza Csernátont vagy Bánffy Bélát. Némelykor mogorván jár-kel, és nem jut senkinek egyetlen jó szava sem, idegenül biccenti meg fejét a leghívebbeknek is, és mégis azt hallani, hogy nagyszerűen tud bánni embereivel.

Sokat törtem rajta a fejem, mi hát az a nagyszerű bánásmód? Mert én azt ugyan nem látom sehol. Hiszen a többi miniszterek majd elolvadnak a nyájasságtól. Bedekovics előre köszön még a kapusnak is; Kemény Gábor két kiterjesztett karral hatol be a folyosón át a miniszteri szobáig, s a két kiterjesztett kar arra való, hogy útközben mint két gép a mamelukok kezeit szorongassa; Szapáry rokonszenves arca csupa cukor; a Széchenyi szeme édes méz - és mégiscsak Tisza tud bánni a mamelukokkal?

Megtaláltam a nyitját. Tisza keveset ígér, és abból sokat tart meg, a többi miniszterek sokat ígérnek és abból keveset tartanak meg. Tiszának a nyájassága természetes és őszinte, a legtöbb hatalmasé pedig mesterkélt szokott lenni, s kiérzik belőle a leereszkedés szűrő tövise.

A gyermekeknek volt meg eddig az az ösztönük, hogy a látszat ellenére is tudják, ki az ő legjobb emberük.

Most már megvan az ösztönük a mamelukoknak is.

*

Mit mondjak még újat a generálisról? Semmit. A közönség mindent tud felőle.

Csak a fele igaz annak is - az a fele, amiben kételkedik.

A lapok egy évtized óta egyebet sem csinálnak, mint vagy őt szidják, vagy őt dicsérik - és már azelőtt sem volt egészen ismeretlen ember.

Beszéljek róla, mint szónokról? Hiszen mindenki ismeri a legnagyobb debatterünk beszédeit és szónoklati modorát. Le volt az már ezerszer írva: hogy ül ott a piros széken, figyelve s örökké lecsapni készen, mint a héja, miként húzódnak össze szemöldökjei, ha haragszik, szinte látni folyton működő agyvelejét, mint egy nyitott köpűt, a kerekék örökké forognak bent, s örlik ki a gondolatokat, amiket aztán hirtelen papírra vet, mindig csak slagvortot: a többi megszületik beszéd közben.

Beszédjeinek szerkezete ezért laza. De különben sem gondol a formával. Annyira vitte a raffinériát, hogy, mert a mi parlamentünkben a tudomány és doktrinerség nem imponál, sőt inkább visszatetsző, beszédei szándékosan oly hangon vannak tartva, hogy őt naturalista politikusnak tüntessék fel.

Csak nézeteinek érettsége, biztonsága mutatja csalhatatlanul, hogy nagyon sokat tanul folytonosan.

Felerészben a mások, felerészben a saját hibáiból.

AZ »ÜGYES KERESZTKÉRDÉSEK«

Egy idő óta gyakran van alkalmunk olvasni a rendőri tudósításokban, hogy »a fogoly X. vagy Y. kapitánysági hivatalnok *ügyes keresztkérdései* folytán ezt meg azt vallotta«.

És valóban a *vallomás* néha csakugyan ott is van az illető rendőri tudósításban, de az »ügyes keresztkérdések«-et még sohasem olvastuk.

Mit neveznek vajon a rendőrségnél ügyes keresztkérdésnek? Lehetséges, hogy a megyei praxist: balról »piff«, rá keresztbe jobbról »paff«.

Nem akarjuk, nincs is okunk gyanúsítani a rendőrséget, de hát arra mégis kíváncsivá teszük az embert, mik azok az ő ügyes keresztkérdései? Nem-e a tenyereikkel kérdezősködnék ezek az urak is?

A vidéken, tudjuk, mit jelentenek, s most a szegedi Köteles-ügy tárgyalása alkalmából, még inkább tudhatjuk. Nem éppen érdektelen fecsegni ezekről. Mert a törvény itt is csak a papiroson van meg. A tortúra el van törölve, de azért nem árt az meg a kriminális eljárásnál.

Igaz, hogy a felső bíróságok, kivált a Kúria erősen bünteti a hatalmaskodókat, de vagy ki sem sül a kínzatás, vagy ha kisül is, száz eset közül sok, ha egyszer eljut a Kúria elé. Eltussolják az ilyesmit kollegiálisan otthon a törvényszéknél.

Néha-néha kisül egy-egy eset, a tyúk kikaparja, de ez ritkaság.

S akkor is mi történik?

Lapozgassunk erre nézve a 3726/1879. számú percsomóban.

Az történt, hogy egy felső-magyarországi megye területén a vizsgálóbíró tortúra alá vetett egy lopással vádolt egyént, kínozta, ütötte-verte, de ki nem süthetett semmit.

A kiszabadult rab följelentette a vizsgálóbíróat a törvényszéknél.

A törvényszék összeült, megtárgyalták a dolgot *more patrio*, azután fölmentették a vizsgálóbíróat, mert a vizsgálóbíró nagyon kedélyes ember, joviális cimbora volt, hiszen csak nem lehetett olyan ostobaságért szerencsétlenné tenni.

S ezzel vége lett volna az egész dolognak, mert hova forduljon most már a megkínzott exrab Szabó János?

Nem is fordult volna sehova, ha nincs meg benne az a bolond ambíció, hogy ő a »császár embere« volt; ha ő védelmezte a császárt, mikor a császár volt bajban, most már úgy dukál, hogy a császár tegyen szatiszfakciót Szabó Jánosnak, mikor Szabó János van bajban.

Fogta magát paraszt ésszel, és megírt az ő ákombákomjaival egy keservesen panaszkodó levelet őfelségének Bécsbe. Majd elviszi azt a királyi posta odáig.

El is vitte, a levél a királyhoz jutott, s a király elküldte az igazságügyminisztériumnak, hogy vizsgálja meg ezt a panaszt.

Az igazságügyminiszter felkérte az illető törvényszéktől az iratokat, s ebből a minisztérium meggyőződött, hogy itt eltussoló ítéletet hoztak.

De már most mit csináljanak?

Az ítélobírákat nem lehet elítélni, mert a bírónak joga van tévedni.

Itt a legnagyobb vétkes az ügyész, akinek fellebbezni kellett volna az ügyet, de ő is hozzájárult ahhoz, hogy az egész akta örök nyugalomra tétessék.

Tehát az ügyész lakoljon.

Rögtön megfosztották ügyészi minőségétől, és kényszerítették a lemondásra.

Az ügyész is kedélyes cimbora volt, tehát az egész vármegye megbotránkozott az égbekiáltó szigor felett.

- Ez brutalitás - mondták -, ilyen semmiért.

(Az *brutalitás* volt, hogy az ügyésznek menni kellett, de *semmi* volt, hogy egy ártatlan embert halálra kínoztak.)

Az ügyész valóban kicseppent hivatalából. Érezte most már a megtorló hatalom kezének súlyát.

De rá alig két hétre megválasztották a vármegyében nagy lelkesedéssel, egyhangúlag *alispánnak*.

És érezte most már a másik hatalom jutalmazó kezének édes cirogatását. Most is az alispáni széken ül.

A megye, hiába, örökké megye marad.

GYÖRY VILMOS MEGHALT

Elszoruló szívvel vesszük a Győry Vilmos halálhírét. A legjobb szívű ember költözött el benne közülünk. A pásztor elment, s a nyáj itt maradt. A legjobb pásztor volt. Elment azokhoz, akiket ő kísért ki egyenkint a temetőbe. Menjetek koporsójához, és most ti kíséritek őt, akik még itt maradtatok.

Nem jött bár váratlanul e csapás, mégsem kisebbíti a veszteséget. Át vannak attól hatva szívök mélyéig a fájdalomtól nemcsak hívei (kik méltó utódot találtak benne nagy papjuknak, Székács Józsefnek), de az ország összes művelt közönsége, mert a magyar irodalom is egyik legkiválóbb munkását veszté benne. Az író tovább fog élni műveiben - de nem fog írni műveket. Derékben tört a fa ketté éppen az ősz küszöbén, mikor a legjobb gyümölcsöket hozta volna.

S ha még itt véget érne a veszteség? Még itt sem ér. Mi oltja el a nagyszámú család gyászát, kétségbeesését? Három ember halt meg Győry Vilmosban, s mindenik kipótólatlan keserűség lenne egyenkint is.

Még alig állott férfi kora delén. Született 1838-ban január 7-én Győrött. Iskoláit Pesten végezte, s azután az evangélikus teológusok szokása szerint kiment a külföldi egyetemekre, különösen Berlinben töltött hosszabb időt. Itt. kezdte tanulni a svéd és spanyol nyelvet, melyet később önszorgalma folytán oly kitűnően sajátított el.

Mint végzett teológus már föllépett az irodalomban kedélyesen írt elbeszéléseivel, melyekben üde poezis bugyogott, s mindig volt valami tanulságos erkölcsi tendencia. Irodalmi foglalkozásának köszönhette, hogy Székács József, maga is jeles író, őrá vetette szemét, s káplánjának vette maga mellé.

Ebben a minőségben működött 1862-ig, s ezalatt ismerkedett meg kedves, művelt lelkű nejével, Székács Etelkával. A fiatal író lassan-lassan nevet szerzett magának ezalatt verseivel, és elbeszéléseivel, nevet és menyasszonyt, kinek a költészet iránt fogékony lelke megkedvelte a nagyra törekvő, nemes modorú fiatal káplánt; úgyhogy mire 1862-ben »megkerült az eklézsia« (a legtekintélyesebb evang. egyház, Orosháza választotta meg papjának), már magával vihette

a szép feleséget is új otthonába, hol annyi szeretet és tisztelet környékezte azután. Ott érte hat évvel később az a kitüntetés is, hogy a Kisfaludy Társaság tagjai közé választotta.

Vidéki magányában folyton dolgozott - s milyen gonddal, mennyi lelkiismeretességgel tudott ő dolgozni! - Itt fordította le a »Frithiof-mondá«-t, mellyel az Akadémiánál díjat nyert.

Midőn 1877-ben elhunyt Székács, a budapesti hitközség, mely olyan büszke papjainak hírnevére, s mely mintegy megköveteli, hogy papja a celebritások közül való legyen, egy szóval, lélekkel a nagy halottnak vejére, Győry Vilmosra gondolt. Győry tehát még úgyszólván fiatalon nyerte el pályáján a legkiválóbb állást. De meg is érdemelte, sőt új díszet hozott arra, akár mint ember, végtelen becsületességével, nyíltságával, szeretetreméltó szelídségével, nemes lelkének megannyi fényes nyilatkozásaival, akár mint író folyton gyarapodó ifjúsági műveivel és remek fordításaival.

Lefordította Calderon jelesebb színműveit, átdolgozta Cervantes »Don Quijote«-ját. 1882-ben a svéd költőkből becses antológiát adott ki. Ezenfelül minduntalan ott volt a neve a szép-irodalmi lapokban, a karácsonyi könyvpiac minden évben hozott Győry bácsitól valami kedves meglepetést a gyermekeknek. Írt népszínműveket is, bírált jelentéseket, szerkesztett. Egész élete az egyház, az irodalom és a család közt oszlott fel, a mulatságra nem jutott semmi. S még így is bámulatos, hogyan bírt annyit dolgozni! Mindenütt egészen tölté be feladatát, sőt ha szabad mondanunk, még azonfelül is, mert még olyan munkát is sokszor magára vállalt, kivált az Akadémiánál és Kisfaludy Társaságnál, amit mások lustaságból vonakodtak elfogadni. S mégis minden dolgot oly pontosan, oly aprólékos lelkiismeretességgel végezett, mintha csak ez az egy dolga lenne.

Majdnem páratlan azon kedveltség és tisztelet, amellyel neki az emberek adóztak, míg köztük volt.

Ő boldoggá tett mindenkit, s az a ritka szerencse jutott osztályrészéül, hogy ő maga is boldog maradhatott. Nyilvános és családi életét soha egyetlen felhő sem borítá, de ő sem szomorított meg másokat soha, csak most, hogy meghalt.

Már a múlt nyáron aggasztó hírek szárnyaltak állapotáról. Szívét fájlalta... Szív baja van - mondták. Oh, hogy éppen ez a szív okozott neki bajt, mely mindenkinek bajában osztozott!

A nyár, az ősz s a tél ott találta, s ott hagyta betegágyában. Az aggasztó hírek folyton és folyton megújultak; a kedves beteg több ízben az ég és a föld között lebegett.

Míg végre ma délután 6 órakor végképp szakított a földdel - mely neki családja körében mennyi volt.

AZ ÉN JÓ PATRÓNUSOM

Oly kevesen vagyunk mi írók, hogy igazán nem csoda, ha hamar ráununk egymásra.

Az újságírók már többen vannak, minélfogva jobb is a kollegialitás köztük.

Nem csoda, mert az újságírók fejedelme, Csernátony is folyton szilárdítja köztük a kapcsolatot: »Szeressétek egymást fiúk, mert azonkívül aztán az ördög sem szeret benneteket«.

Hanem minket írókat (akik szelíd dolgokról írkalunk, a holdról, a napfényről, soha nem létezett emberek viszontagságairól), minket, az igaz, senki sem olvas, de legalább mindenki szeret, hát nincs semmi szükségünk az *egymás szeretetére*.

S valóban nagy ritkaság, hogy írók írókat szeressenek. Hogy mi ennek az oka, nem akarom feszegetni. Hiába, ez már így van. Ezen még a főrendiház sem módosíthat.

Szinte mesés, mint a kék gyémánt, ha aztán egyszer mégis akad olyan író, mint Győry Vilmos, akit az írók is szeretnek.

Ebből látszik ki egész nagyságában, milyen szerény és milyen áldott ember lehetett.

Mindenki vesztett benne valamit közülünk is. Megsírattuk szívünk mélyéből. Az egyik barátját vesztette el, a másik patrónusát.

De engem ért a legnagyobb csapás. Mert én benne a *hangomat* vesztettem el.

Nekem ő volt a felolvasóm.

Mert mi tagadás a dologban, amiből annyi fölösleg jutott Kőrösi Sándor vagy Vámos professzornak, abból én igen szűken részesültem a mennyei hatalmaktól. Nekünk felvidéki embereknek sokkal kisebb hang jut, de kisebb is kell odahaza, ahol a hegyek közt sokkal jobb az akusztika. Itt Pesten azonban átkozottul érzi az ember a hiányt. Mindig is irigyeltem a nevezett két képviselő urat. Észrevehették rajtam.

De amíg a szegény Győry élt, nem volt nekem emiatt a világon semmi bajom. Olyan szépen tudta ő felolvasni jótékony hangversenyeken, a Kisfaludy Társaság ülésein az elbeszéléseimet, hogy mikor az ő előadásában hallottam a saját gondolataimat, így gondolkoztam magamban: »Ejnye, nini de okos ember vagyok én.« (Most már oda van az én okosságom.)

És a publikum vonzalma irányomban is arra volt építve egészen. Ha tetszett, amit felolvasott, akkor azt mondták rólam: »No, ezt szépen írta meg«, ha nem tetszett, amit megírtam, akkor azt mondták róla: »Nem jól volt felolvasva«.

Ő tudta ezt, de azért egész odaadással kölcsönözte ide a hangját minden alkalommal. S hogy tudott ő olvasni! Egész lelkével. Az ő nemes, meleg szíve, az őszinte ragaszkodása a fiatalabbak és gyengébbek iránt ott rezgett, mint fénylő sugár, minden mondaton.

Hiszen volt nekem már más íróársam is, akinek a hangjára rászorultam, de az nem ért semmit, az mind olyanformán ütött ki, mintha teszem azt, Andreánszky a beszédjét elmondatná Wahrmann Mórral. Az okvetlenül elrontaná benne a »szebb« helyeket, mert ő nem érezné azokat át.

A legutolsó felolvasása, tavaly februárban is egyik elbeszélésem volt, pedig már akkor talán nehezebbre is esett.

De amit ő tett., azt ő mindig egészen tette. Más felolvasót úgy kell üldözni az ilyesfélékkel, hogy rendszeres kémekkel kell körülvenni, nehogy az utolsó percben feltalálhatlanná tegye magát. Győry ellenkezőleg, ha valami terhet elvállalt, ő járt utána, hogy hol van hát már az a teher? Neki gyönyörűséget okozott még az is, ha a mások kötelességét végezhetette. Pedig magának is három helyett jutott.

Friss, játszi kedélyét jellemzik azok a sürgető sorok, amelyeket a Kisfaludy társasági ülés előtt írt, s amelyeket valamelyik társam tavaly (a »Pesti Hírlap« február 9-iki számában) közzé is tett:

*Kedves öcsém, Kálmán - gyűlésünk oly közel áll mán
Hogy beköszönt szaporán - hallod e holnapután!
Küldd hát a rajzot - mely fényes eszedben kirajzolt.
Hadd tanulom meg előbb - még a gyűlésnap előtt
Tartok rá számot - a szívesen kölcsönzöm a számot*

*Mint minapában neked - tettem ígéreteket
Bár igaz a hangon - mint a repedés a harangon
Egy kis csorba esett - amit a köd tehetett.
S nem tudom így e torokkal - megvívok-e a sorokkal.
És elnézed e majd - a keh ha félbeszakjt?
Ám ha így is kellek - míg végsőt lehelek
Kész szolgád maradok - mint vagyok, aki vagyok stb.*

Még csak egyetlenegyszer láttam e felolvasás után Győry Vilmost. Valami a pálinkaivás ellen írt elbeszélésre volt kitűzve pályázat. Hárman voltunk benne a bírálók, Győry, Komócsy és én.

Több mint százötven munka érkezett be. Felosztottuk; mindenkinek jutott 50. Győry csakhamar elolvasta a magáét, s kikereste belőlük a legjobbakat. Semmi sem jellemzi jobban az embert, mint mikor kritikus. Az ő jósága nem ismert határt. Míg én a saját ötven beszélyemben az első három négy sor után statáriummal lenyakaztam az író: »Pokolba vele, ez nem tud semmit!« - addig ő végigolvasta türelmesen, s ha csak egy csöpp tehetséget látott benne, mindjárt bevette a jók közé. Így lett aztán huszonöt közös felolvasásra érdemes beszély az ő ötvenje közt, tíz a Komócsyében, az enyémben egy, de arról is meg voltam győződve, hogy haszontalanság. (Az angol vérbíró Jeffreys valóságos bárány volt hozzám képest.)

Harminchat beszély közül kellett hát kiválasztani a jutalmazandót.

Győry meghítt erre a célra a lakására.

Elmentem gyanútlanul a kitűzött délután, majd eldöntjük egy kis triccs-traccs mellett, és megszerkesztjük a jelentést.

Győry igen szívélyesen fogadott bennünket.

- Itt a szivar, csibuk, üljetek le. Aztán kezdjünk hozzá a felolvasáshoz. Mert harminchat beszély nem tréfadolog.

- Csak talán nem akarjátok mind felolvasni? - mondtam ijedten.

- Hát természetesen, hogy fel kell olvasni.

- De hisz ez eltart éjfélig.

- Én úgy éjfél után két óra felé gondolom a végét; mert közbe vacsorálunk is.

- Ne bolondozzatok, kérlek. Mondd meg, melyik a legjobb a huszonöt közül. Én tökéletesen megbízom a véleményedben.

- De én nem akarok benne megbízni. A pályázatban az van, hogy három bíráló dönt, tehát nektek azt okvetlenül meg kell hallgatni.

Elsápadtam, és elkezdtem hivatkozni mindenre, amit fel lehetett hozni.

- Nem, nem, az lehetetlen! Ez túlságos lelkiismeretesség. Én megyei ember vagyok, ösmerem a praktikus intézményeket. Az ember találmányra is eltalálhatja a legjobbat... Oh, hogy egyitek sem volt soha a megjénél!...

Nem nyílt menekülés sehonnan. Neki kellett fanyalodni. Én kezdtem hozzá a hangos olvasáshoz mint a legfiatalabb, de már a harmadik elbeszélésnél kidőlttem. Nem győztem hanggal.

Akkor Komócsy vette fel a fonalat, de a negyedik elbeszélésnél elaludtam. Nem győztem füllel.

Győry felráncigatott:

- Ne aludj! Hallgasd milyen szép!

Jóságos szemeiben csak úgy csillogott a lelkesedés.

Valami gazemberről olvasott Komócsy, akinek a gyomrában meggyullad a pálinka, aki üti-veri a feleségét meg a kisleányát részegen.

Vége lett. Új elbeszélés követte. Egy új korhely, kinek gyomrában szintén a pálinka gyullad meg, s rettenetes kínokkal marcangolja.

A többi elbeszélésbeli ember is mind a pálinkától pusztul el. Először csak egy kortyot iszik, később a felesége vagyonát is a korcsmába hordja, utoljára a lésza liceumja veti rá piros bogyóit a haldokló koldusra. - Ez a vége mindeniknek. Egyik gyarlóbb a másiknál.

A nyolcadik elbeszélésnél Komócsy is felmondta a szolgálatot.

- Barátom, én már odavagyok az alkoholtól.

S valóban a terem nehéz pálinkagőzzel látszott megtelni, a gyertyák lángja lankadtan égett.

- No, hát majd elolvasom én a többit - mondá Győry a vacsora után.

Én rimánkodásra fogtam, hogy eresszenek engem haza, én úgysem voltam soha pálinkaivó ember, én nem érdemlem meg a sorstól, hogy ilyen bűnhődés érjen.

- De elvállaltad a bírálói tiszteletet.

Ki kellett innom fenéig a keserűséget. Ami borzalmat, iszonyatot harminchat vidéki elme ki bírt fundálni a pálinkaivás ellen - rosszabb minden pálinkaivásnál a világon.

Szerencsére elszunnyadtam a nagy karosszékekben, s csak mint ringató meseszó szövődött bele álmomba a beszély hőseinek viselkedése.

Győry annyira belemélyedt, olyan odaadással olvasott, hogy észre sem vette szendergésemet.

Egyszer azonban... soká, nagyon soká lehetett - félbeszakadt az olvasás, s ez, mint az órakelepeléshez szokott alvót a beálló csend, fölébresztett.

- Mi az? Mi? - riadtam fel. - Vége van?

Az órára néztem. Három volt éjfél után. Győry a fejét rázta, hogy nincs még vége.

- Nem, nem - mondá Komócsy ásítva. - Győry elérzékenyült kissé egy derék család atyja sorsán.

Ránéztem mosolygó kedves arcára, s íme az most el volt borítva könnyel.

- Mi bajod?

- Megríkatott - szólt búsan tekintve a kezében levő kéziratra - szerény pulyácskák, szegény kis árvák; mit *csinálnak már most, hogy az apjuk meghalt?*

Elővette a zsebkendőjét s arcát megtörlé.

- Milyen bohó vagyok, istenem

S szelíd kék szemeiből újra kibuggyantak a könnyek. - Óh! - kiáltottam fel -, ez kétségkívül a legjobb elbeszélés! Én erre szavazok. A te könnyeid megérdemlik az aranyakat.

Talán ez volt nekem hozzá az utolsó szavam, és az is nevetve.

Mit gondolhattam még én akkor, hogy ő *ugyanazzal*, olyan hamar könnyeztet meg minket is meg az egész országot is.

A VERES HÁZBÓL

Megirigyeltem az én kollégámat, Scarront, aki a Sándor utcai országházban grasszál gonosz malíciájú karcolataival.

Hát hiszen hacsak az kell a közönségnek, írok én ezeknél különbeket.

Honatyák gyűlése megszokott dolog! Én a honatyák gyűléséről írok karcolatot, ha megharagszom.

Éppen kapóra jött ez az én ötletem, a Nőképző Egylet tartotta vasárnap az évi közgyűlését a Zöldfa utcai veres Házban (bizonyosan az *elnöknő* neve miatt van *veresre* hagyva a ház fala.)

Csinos kis épület, úgy néz ki, mint a torta tetején egy cukros házacska, amelyiknek felét már megették a gyerekek. Pedig nem úgy van, mert a fele még nem épült fel. Veres Pálné és Teleki Sándor grófné az orosz hódítási politikát tartották szem előtt, s mindjárt terjeszkedésre számítva, építették a kis cukros házacskát. Látszik a formáján, a delikát idomain, hogy asszonyok építették.

Mindjárt a kapuban ott a két fehér márványtábla, melyen a nagy alapítónők nevei díszlenek. Ez oszt a becses névsor, nem az, ami a bálokról szokott megjelenni. A két márványtábla majdnem egészen tele van már nevekkal. (Hanem azért ne tessék megijedni; elfér még a *margóra*.)

Bezzeg itt a folyosókon nem csoszognak a Scarron pohos mamelukjai, kiket a szivarfüst elborít és a tömjénfüst izgat; fürge leánykák szaladgálnak szerte, vidám, üde kacaj cseng a Péchy csöngettyűje helyett.

- Melyik teremben van, kérem, a közgyűlés?

- A díszteremben.

- Elkezdődött már?

- Nem! Még csak gyülekeznek.

S valóban egyre jönnek az egyleti tagok, susognak a selyem szoknyák a folyosókon. Szép fehér hajú matrónák, délceg, sugár asszonyok lépkednek fölfelé a lépcsőkön komoly, ünnepélyes arccal. Jólesik nekik ez a játékosdi, s ügyesen tudják tettetni a komoly férfit.

Itt igazán érzik, hogy ők *vannak*. Ez a ház egészen az ő házuk s köben kifejezett értékük.

A mai generáció, mely nőket csak a kávéasztalnál, a sétányokon, az estélyeken és pipereasztalok mellett lát csoportosulva, ha gondolkozna rajta, még azt gondolná, hogy a Bornemissza Annák, Lorántffy Zsuzsannák és Brunszvik Terézek talán nem is szültek leánymaradékokat.

Lépjünk be a terembe, és íme kitárul egy szokatlan kép, ha újnak vesszük, nagyon is új, de vehetjük réginek is, s akkor nagyon is régi. Asszonyok országgyűlése. Erdélyben láttak már egyszer ilyet az ősapáink.

Ott is olyan hosszú, zöld asztal lehetett, s azt mind asszonyok ülték körül, de akkor egyébről tanácskoztak: Erdély ügyeiről. A szép fehér ujjak bele voltak mártódva a politikába.

Most már azt mondják, hogy a politika nem való az asszonyoknak. Igaz is.

De vannak olyanok is, akik azt mondják, hogy a közügyek sem valók az asszonyoknak, s kárhoztatják az egyletezés.

Ejh, uraim, önök nagyon is elhamarkodva ítélnek. Méltóztassanak idejönni egy órára és szétnézni. Honnan, miről tanácskoznak itt a hölgyek?

Arról, hogy miképp neveljék a leányaikat.

Erre már csak mégis kompetensek.

Az asztalfőnél a két elnök ül, Veres Pálné és gróf Teleki Sándorné. A falról, mintha színezett árnyékuk volna, két kép tükrözi őket vissza. Két példányban vannak, de bár volnának ezerben - elevenen.

Távolabb a tisztviselői kar, a választmány s a sok színes strucctollas kalap mellett egyetlen barna szakáll - a notáriusé.

A terem falai körül a székeken a hallgatóság ül (ez a karzatot pótolja), egypár öregúr, nevelésügyi barát, tanár és egypár hű férj, aki a felesége nyilvános szereplését jött figyelemmel kísérrni. (Nemhogy főznének azalatt odahaza). A terem előhajójában egy kosár virágbimbó: serdülő deli lányok. Ez az országgyűlési ifjúság. Nagy áhítattal hallgatják az öregeket... bocsánat, - az előhaladottabb korúakat.

Éppen az elnök olvassa szép és sok magvas gondolattal gazdag megnyitó beszédét. Ülve olvas s egy kis palóc accentussal, ami még szebbé teszi a beszédét. (De jól járna azzal a beszéddel valami képviselő, mert becsületet szerezne neki a tanügyi költségvetés vitájánál.)

A csöngettyű (mert van ám csöngettyű is, csakhogy nem kell használni) nyugodtan pihen az elnökök előtt. Zaj itt soha sincs, csak legfeljebb kellemes zsongás, amely olyan, mint a zene. A »rendre«, »helyre«, »ohó« szavakat itt nem ösmerik. Minden simán megy, s lelkes »éljen« hangzik fel, mikor az elnök bevégzi az olvasást.

Most egy fiatal hölgy lép elő... Ez a pénzügyi előadó. Milyen különbség közte és Hegedüs Sándor között! Dallamos hangon, kedvesen csevegte el a pénztár állapotát. Plusz, mégpedig jókora plusz. Pedig nincs ám a számokban semmi szapárizmus.

Ez is megérdemli az éljent.

Következik a jelentés. De, én istenem, micsoda jelentés az! Csupa öröm, csupa tavasz. A napsugár süt be az ablakokon, virágok hajtanak ki a sima padlóból, s előttünk kezd megtelni az egylet pénztára csengő aranyokkal. Nincs itt semmi szomorú jelenteni való. Gyarapodik, vagyonosodik az egylet.

A komoly úrhölgyek arca csupa mosolygóra válik. Már-már látják a jövőt, mikor egész tündérpalotává nő ki a Zöldfa utcai veres ház, s a király leányai is ott fognak nevelődni magyar honleányokká.

De jól tudja azt Veres Pálné, hogy valamint elégedetlen elemekkel kényelmetlen előre haladni, éppen olyan nehéz a megelégedettekkel.

Azért hát előveszi az ő kormányzási taktikáját, s kilépteti a sorból az elégedetlen Bihari professzor urat, aki bizony egy kicsit hosszadalmas úriember és amellet unalmas (pedig tanulhatna egy kis parlamentarizmust a hölgyektől), de amellet jóakaratú ember, mert ő még mindig nincs megelégedve az egylettel.

Mind szép ez, ami van, de hát még az, ami nincs! Pedig még az is valami. Nyári torna van, de téli torna nincs. Azután meg az is megilletné az intézetet, hogy tanítónői okleveleket adhasson. (Ugyan mi ne illetné meg ezt a derék intézetet?)

Miután ezeket így elmondá Bihari uram, a hölgyek arca ismét komollyá válik. Egy-egy kecses fejbőlintás jelzi imitt-amott, hogy egyetértenek az előtte szólóval.

Hanem Gönczy Pálné úrhölgy emel szót, s szépen kifejti, hogy maradjon a dolog a régiben, aki sokat markol, keveset szorít, nem kell a szegény Tréfortot bántani, úgyis tesz az eleget. Rossz szokás mindig azt a paripát sarkantyúzni, amelyik úgyis legjobban szalad.

Megörültem a Gönczy Pálné felszólalásának, mert íme ez az első nyoma, hogy itt is lehetséges a pártképződés. *Íme a konzervatív elem.*

Talán győzne is Gönczyné, de már a beszédje alatt is izgatottan rázza fejét Veres Pálné, s Teleki Sándorné sem helyesli. Fekete szemeiben megcsillan a Telekiek ellenzéki villáma: »Megillet minket ez a jog, s ha megillet, akkor el is megyünk érte Treforthoz«.

Némi zsidobongás támad. A választmányi hölgyek észrevételeket váltanak egymással. Veres Pálné a csengettyűt nézi, de azért mégsem nyúl hozzá. Nagyon erős eszköz volna az itt. Egy-pár szóval magáévá teszi Bihari úr módosítványának a tanítónői diplomákra vonatkozó részét, s azután fölteszi a kérdést:

- Elfogadják?

Egyetlen hang sem emelkedik most már ellene.

Íme a mameluk elem.

Gönczy Pálnét leszavazták. De ő azért nem csinál frontot, mint a haragos konzervatívok egyebükt. Mosolyogva adja meg magát a kis köztársaság többségének.

Így végződött be az ülés, melynek utójátéka most már a Trefort szobájában játszódik le a kiküldendő deputáció előtt.

Semmi kétség, hogy megadja nekik a tanítónői diplomaosztás jogát.

Megérdemelnek minden jogot, amit a miniszter adhat, mert megszerezték maguknak s saját erejükből azt a jogot, amit a miniszter nem adhat. A jogot, hogy azt mondhassák: »A mi múltunk, a mi szószólónk«.

Az országos nőképző egylettől, a haladás és emelkedés attribútumait megtagadni olyan hazafiatlanság lenne - hogy arra már nem elég a karcolat, ahhoz már pasquill kellene.

KEMÉNY GÁBOR BUKÁSA

(Ünnepi kötekedés)

Báró Kemény Gábor a legszerencsésebb halandó a világon.

Először: báró

Másodszor: Kemény.

Harmadszor: erdélyi.

Negyedszer: kálvinista.

Fölvitte egész a miniszterségig, sőt még azontúl is följebb egy arasszal - *jós* lett (jós, de nem látnok).

Már csak egy dolog hiányzott neki, hogy egészen *naggyá* váljék; az, hogy megbukjon az Akadémiában.

Isten kedvező kegye ebben a szerencsében is részeltette. Gloria excelsior!

Most már bizonyosan királlyá is meglenne - ha meg nem csinálják őseink akkor a Pragmatica Sanctiot.

Így azonban be kell elégednie, elérte a zenitet, ember tovább már nem mehet.

Mert eddig még mindenki gyanakodhatott Kemény Gáborban, sőt voltak is disszonáns hangok imitt-amott, hogy úgy, amúgy szerencse, protekció, születés, barátkozás vitte magosra. Bolond beszéd volt! Az Akadémia fényesen megcáfolta. Mert az Akadémia mindenkit megválaszt, csak azt nem, akinek a tudományát irigyli, és akinek az esztől fél.

Kemény Gábor bukása egyike a legnagyobb diadaloknak, amelyeket ő valaha aratott.

De nem olyan dolog ez, tisztelt olvasók, ami fölött röviden át lehetne siklani.

Az eset nagy, tehát illő ösmerni azt apró részleteiben is.

Az Akadémiáról már többször szoltam. Ma csak a második osztályról fogok beszélni.

A második osztálynak az a tulajdonsága, hogy nem válogatós. De ezt okosan is teszi, mert ha a második osztály olyan válogatós lenne, mint az első osztály, akkor nem is egzisztálna. Tudniillik nem ülne benne senki.

Az első osztálynak senki sem elég jó, a második osztálynak ellenben mindenki jó. Aki poros almáriumok tetején vagy a régi házak padlásán megtalál valami régi instanciát vagy penészes testamentumot, az mind bejut a II. osztályba. A II. osztálybeli tagság körülbelül olyan, mint a philadelphiai doktori diploma.

Hát ebbe a jószívű osztályba ajánlta Szilágyi Sándor báró Kemény Gábort.

Mert Szilágyiban megvan a Szilágyi vér. Ha Szilágyi Mihály megválasztatta Hunyadi Mátyást, hát miért ne választathatná meg Szilágyi Sándor báró Kemény Gábort?

Fölméne tehát az Akadémiába, s elöljáróképpen Öreg János körösi tanárt ajánlotta:

- Saját munkái - így szolt első jelöltje mellett - leginkább a történelmi szakba vágnak, s habár ezek is csak *fordítások*, mindazonáltal az Akadémiának díszére válnak.

Azután az illető munkákat sorolta elő, de azokról is kénytelen volt bevallani, hogy a jobbakat Öreg János *másokkal társaságban* fordította.

- Ajánlom továbbá báró Kemény Gábort, aki ugyan nem írt eddig semmit, de mindazonáltal az Akadémia díszére válik.

Ez volt az ajánlás története.

Senki sem kételkedett, hogy meg lesz választva. Hiszen Öreg Jánost is csak azért ajánlotta taktikából, hogy az látszassék, miszerint talán mégis nagyobb érdem, ha valaki még semmit sem írt.

Tegnap végre bekövetkezett a végzetes nap, *a választás az osztályban*.

Még vagy tizenkét tag volt ajánlva, s ezek közt igazán érdemesek is, mint Hegedüs Sándor, Lukács Béla, Márki Sándor, Wlassics Gyula, Marczali stb.

Legelőbb a tiszteleti tagokra esett szavazás.

Összeolvasták a beadott golyókat, s íme kitűnt, hogy 39 szavazat közül csak 24-et kapott Kemény Gábor, s miután a beadott szavazatoknak *kétharmada* kell - a miniszter megbukott.

Trefort izgatottan jegyzé meg:

- Ez skandalum!

Szilágyi Sándor felugrott, és azt kiáltá:

- Új szavazást kérek!

Az akadémikusok elhalványodva szóhoz jutni képtelenen álltak önművük eredménye fölött.

Némelyek azt hitték, rögtön földindulás lesz, és a terem boltozata beomlik. Futottak ki a rettenetes katasztrófa elől.

- Új szavazást! - visszhangozá Szilágyi.

De most nem úgy volt, mint hajdan, hogy a Dunáról negyvenezer torok ablakokat reszkettető kiáltása adott volna súlyt a Szilágyi követelésének.

Mindössze Thaly Kálmán kérdé negédes gúnnyal:

- Mi alapon kéri az új szavazást?

- Tévedésből a miniszter ellen adtam be a golyómat.

- Minek tévedett?

- Meglökték a kezemet.

- Minek lökték meg?

A nagy zavar, fölháborodás megvolt, de már segíteni nem lehetett. Kemény Gábor nem juthatott be a tiszteletbeli halhatatlanok közé.

De Szilágyiék még most sem akarták begöngyölni az elbukott zászlót, fölverték a földről, s új jelszót írtak rá hirtelen. Ezt a jelszót: »Bosszú!«

Ha Kemény Gábor nem lehetett halhatatlanná, haljon meg akkor mindenki.

Ha vér kell, hát folyjon vér!

S megindult a rettenetes mészárlás, melyhez foghatóra annálék nem emlékeznek Herodes óta.

Elesett Öreg János, véresen elhanyatlék Földes Béla, lebukott Lehóczky Tivadar, holtan terült el a síkon Márki Sándor erős fiatal levante, patkókkal eltaposták a bukásban járatos Lánczy Gyulát, Wlassicsnak egyik bordáját törték be, Lukács Bélát legyömöszölték, négy sebben vérzett; Timon Ákost kilenc lándzsaszúrás döfte le, Concha lefutott véréből Marczali behegedt évi sebeit ismét felszaggatták...

Rettenetes látvány volt.

Egyedül a jó Hegedüs Sándor menekedett ki diadalmasan.

Hegedüs Sándornak denique még a golyó sem árt.

De az Akadémiának alkalmasint árt majd Hegedüs Sándor.

Mert ha az ott elkezd dolgozni, legott kitudódik, hogy amazok örökké csak pihentek.

A »HAT ÓRAI« - ÉS A LEGDRÁGÁBB KIRAKAT

(Kiállítási karcolat)

Hogy a budapesti kiállítás nem fog elbukni, annak az az oka, mert okos emberek voltak az intézők, s előre odarakták a székeket az iparcsarnok előtti nagy térre.

Ezek a székek arra valók, hogy az emberek ott leülhessenek és hallgathassák a muzsikát. Mindössze 3 kr-ba kerül a dolog.

Nem tudom, kinek az ideája volt, de annak lehet köszönni, hogy a kiállítás divatba jött, sőt valóságos szenvedéllyé izmosodott.

Mert mikor hat órakor megkondulnak a harangok az iparcsarnok háta mögött, s a pavilonok nehéz vasfüggönyei kezdenek aládübörögni, tulajdonképpen akkor jön a *látnivaló*.

De ez is hogy kezdődött?

A kiállítás első napjaiban egy főrangú társaságnak az a szeszélye támadt:

- Az idő szép. Maradjunk még egy kicsit idekünn.

S leültek a székekre.

Délceg, sugár termetű comtesse-k, érdekes toalettben, grófi mamák és papák, a kaszinó gavallérai.

Jött egy másik csoport. Meglátták emezeket, és ők is leültek. A csillagok lassan-lassan feljöttek az égre, majd kigyulladtak a villanyos lámpák is, valamelyik grófné elragadtatva kiáltott fel:

- Istenem, beh szép itt minden!

- Valóban igen charmant. Holnap is idejövünk.

És eljöttek másnap is.

Másnap már észrevették a dzsentrí asszonyok is, hogy mi a »sikk«. Ok is ott maradtak a székeken.

Harmadnap a polgárság szeme is rajta vészett a fénylő csillagokon.

Negyednap boldog volt, aki széket kaphatott.

Ötödnap már csak a székek kedvéért gyűlt össze Pestnek »úriasan öltözködő világa«. A legtöbbje a »hatóraihoz« jött. Hatodnap már boldogtalan volt, aki a »hatórain« részt nem vehetett.

Így jött divatba a kiállítás - mégpedig az arisztokrácia által.

Mert Magyarországon még a demokrácia előtt is a legvonzóbb az arisztokrácia.

Ha Andrássy Manó elszusszantja magát valahol, vagy egy másik gróf végighalad nejével karján, egyszerre minden egyéb dolog elveszti az érdekességet a mi demokratáinkra nézve.

Edelsheim-Gyulayné kis ernyős kocsija lázba hozza a polgárságot. Hát a szép fiatal mágnes menyecskék?

Nem akarom szomorítani Beksicset, de igaz, a kiállítás sikerét az arisztokrácia biztosította, mert ő hozta divatba, hogy a kiállítást úgyszólván egy napig sem lehet nélkülözni.

S így tesz az arisztokrácia sokszor jót is. Igaz, hogy tudtán kívül. Mert tudva derogál neki jót tenni, s én azt fel is fogom, értem. Hisz a jó cselekedetek rá vannak parancsolva az emberekre a morál által. Márpedig aki úr, az ne engedjen magának parancsoltatni.

A kiállítás sikere mellett fényesen beszélnek a számok. A kimutatás szerint a legközelebbi ünnepek alatt naponként ötvenezer ember fordult meg a kiállításon. S ez olyan szám, hogy a bécsi világkiállításon is csak *egyetlenegy* nap sikerült elérni.

Márpedig sok ember a vidékről még nincs. A legnagyobb kontingens maga a fővárosi lakosság adja, mely *találkozni* jár ki oda.

Leginkább vehetni észre ezt a pavilonokban, ahol, kivéven a képcsarnokot, soha sincs tolongás.

Az érdeklődés a kiállított tárgyak iránt aránylag sokkal lanyhább, az iparosok panaszkodnak, hogy semmit sem bírnak eladni.

S ha végigjárjuk a csarnokokat, alig látjuk néhány helyen a kiragasztott cédulát, hogy ez meg ez a tárgy eladatott, ennek vagy annak a tulajdonába ment át.

Én ebből a szempontból kutattattam szanaszét: hogy ki mit vett meg?

De alig találtam valamit.

Egy porcelán tányéron, melynek a közepén egy szépen festett csatakép látható, oda van írva: »Megvette Wahrmann Mór - ára 60 ft«. Göndöcs apát megvett egy szép misemondó ruhát. Egy csomó halászati eszköznél az van felírva: Móricz Pál tulajdona. Zichy Jenő megvette a Matlekovics szobrát (alkalmasint, hogy ott ne legyen).

A legtöbb ember érdeklődik az iparcsarnokban az aranyműves kirakatok iránt.

Roppant nagy csoportok nézik folytonosan a Stefánia trónörökösne asszony ékszereit, melyeket annak idején Budapest ajándékozott.

- Ez itt a legdrágább tárgy! - mondja a minap egyik báméskodó vidéki. - Ez sokba kerülhetett

- Bizony értékes ékszer - szólt oda egy baloldali képviselő, ki éppen a választóit kalauzolta, s kinek egyik választója volt a báméskodó atyafi -, hanem van még itt ennél drágább kirakat is.

- Ugyan melyik?

- Majd mindjárt odavezetem kegyelmeteket.

Kíváncsi voltam magam is; utánuk mentem. Elcsavarodott velük jobbra, s egy kis kerülő után, ahol a Légrádyék »Szent István keresztelése« című feltűnést keltő képét bámulták meg nagy fejcsóválással, hogy »hát nini, a bába hol maradt erről a képről?«, elvezette őket egy szűk közbe, ahol egy nagy rámában roppant sok arckép volt összeállítva.

- No, nézzék, kendtek. Ez a legdrágább kirakat. Ezek a mameluk képviselők. Tisza Kálmánnak a tulajdona. Egy pár millió forintot kóstálnak.

A KIRÁLYFI MINT MAGYAR ÍRÓ

Mondják, hogy mikor a királyfi kicsiny volt, azt mondták neki, válasszon magának valami foglalkozást:

- Melyik a legnehezebb mesterség? - kérdezé.

Akiktől kérdezte, sokáig tanakodtak rajta, utoljára is abban állapodtak meg, hogy az legnehezebb mesterség, kitalálni melyik a legnehezebb mesterség.

Utóbb megint azt kérdezte a királyfi:

- Melyik hát a leghálátlanabb mesterség?

Azt sem tudták neki megmondani. (Hiszen annyi hálátlan mesterség van a világon!)

Végre a királyfi őszinte elszánással arra a határozatra jutott, hogy *író* lesz.

Jól választott; abban benne van mind a két föltétel: *a legnehezebb* is és *a leghálátlanabb* is.

És királyilag választott, mert úgy illett, hogy a jobb mesterségeket meghagyja az alattvalóinak.

A fenséges gyermek vonzalma az irodalom iránt nem csökkent, amint ifjúvá serdült, sőt annál jobban erősödött.

Útirajzainak kiadása után az egész világon beszélni kezdtek a tudós királyfiról, s még távol a civilizálatlan földrészekben is megvan a magyar királyfinak a tudós híre. Noha eddig sem volt ritkaság, hogy fejedelmek könyveket írtak (ott van az angol királynő, a svéd király), oly komoly írói nimbuszra egyik sem tett szert, mint Rudolf trónörökös.

Mert a királyfi irodalmi működése - ex ungue leonem - egészen másnak ígérkezik, mint az eddigi fejedelmi dilettánsoké, kiknek egyike-másika szükségét érezte, hogy egy-egy lírai verssel adjon kifejezést költői kedélyének, vagy memoárokból hagyja hátra némely mondanivalóját, ami a korlátok közé szorított fejedelmi életviszonyok között nagyon is természetesnek látszik. Egy írókirály egy önmagával társalgó király.

De a tervezett »Osztrák-magyar monarchia írásban és képekben« oly nagyszabású és gyakorlati munka, ami igazán méltó volt, hogy egy királyfi álljon élére.

Ez olyan irodalom, aminek már a fele *országolás*. Megismertetni a monarchia népeit és viszonyait annyi, mint megszerettetni magunkat és bemutatni életrevalóságunkat a világ előtt.

A nagy munka már javában készül, nem maradt úgy, hogy a fejedelem kezdeményezése megadja az első lökést, s a többi majd magától jön, ha jön.

Nem úgy a trónörökös, amibe ő egyszer belekezd - s ebből látszik, hogy egykor nagy királyt várhatunk belőle - az nem aludhat el. A »hű munkatárs« ösztökél, serkent, sarkall, biztat fáradhatatlanul, levelezik, tudakozódik, sürget a szerkesztőknél, s nem hagyja őket aludni (pedig a szerkesztők egyáltalán nagy hajlammal bírnak a szunnyadozásra).

Még kiadót is ő maga keresett, és talált felséges atyjában a királyban, aki viseli a költségeket. (Képzelem, sohasem hitte volna el őfelsége, hogy öreg korára ilyen dologba keveredik.)

A könyv szépen halad, a képeket festik mindenfelé a piktorok, a szöveg történelmi részét írják a tudósok, s maga a trónörökös már rég elkészült a bevezetéssel. Ő volt a legfürgébb: a többiek elszégyenkedtek, és szinte hozzáláttak a munkához.

Ami pedig nem kis dolog. Kivált ilyen országban, mint a mienk...

Mikor Jókai elmondja, hogy ilyen és olyan könyvet írunk, nagy lett a lelkesedés az írók és tudósok közt.

- Aztán mikor fog megjelenni? Az ősszel?

- Tíz év alatt!

Mindenki sajnálkozott.

- Ez idén kellene - mondták sopánkodva -, most mindjárt kellene.

Szinte duzzadtak az elmék a cikkektől.

Hanem mikor aztán az előmunkálatok befejezte után végre megjött az időpont, hogy hozzá kellett látni a munkához, minden egyes tudós arra kérte Jókait, hogy hagyja el őt a *tizedik esztendőre*, mert azt, amit ő ír, nagyon meg kell gondolni.

Ez az! A mi tudósaink mindent olyan nagyon meggondolnak, hogy utoljára is a fejökben szárad az egész.

Nem is igen szokott itt továbbmenni semmi a második kötetnél. Mert amint a második kötetet meglátják azok, akik megírták, felkiáltanak: »Mind mi írtuk ezt? Borzasztó!«

Fogadni lehetett volna, hogy a munkából nem lesz semmi, ha nem a trónörökös mozgatja az egészet - de így most már arra lehet bízást fogadni, hogy tíz évre már ott fog állni a munka minden magyar ember könyvespolcán.

Azazhogy mit beszélek... azt akarom mondani, hogy teljes példányokban kapható lesz minden könyvkereskedésben.

Eddig azonban, noha már az is fényes előjel a jövőre nézve, hogy a fejedelem a szellemi kultúrát meg fogja becsülni és ápolni, maga is egyik előharcosa lévén annak, volt mégis egy takargatott féltékenységünk, volt egy titkos vágyunk, hogy a királyfi csak németül írt: hátha egyszer megszólalna magyar nyelven is a magyar írók sorában.

S mint a királyfiakról szóló mesékben, csak óhajtani kell valamit. Tegnap magyar nyelven írt hosszabb cikk jelent meg tollából egy magyar szépirodalmi folyóiratban a »Vadászatok Magyarországon« címmel.

Magyarul írta le vadászélményeit, melyeket Mármarosban és Dél-Magyarországon a Chotek grófok jószágán élt át, hova sógorával, Lipót bajor herceggel, a toscanai nagyherceggel, s Bombelles gróffal rándult.

Egyszerű nyelven, keresetlen bájjal, de mégis színgazdagon, folyékony magyarsággal írja le vadászatát, eltelve szeretettel a szárnyasok és a festői tájak iránt, ami mélyen jellemzi gyöngéd, poétikus lelkületét. Igazán nem írhatná le szebben e vadászatot a legkiválóbb, leggyakorlottabb író sem.

A magyar királyfiról el lehet mondani, hogy kiváló lenne köztünk, ha szegény embernek született volna is. Magas állása tudatának semmi nyoma: ahol személyekről beszél, ott mindig elől említi az idegeneket. A Fruska Gora hegye mintegy megelevenül a tolla alatt, látjuk a röpködő, vijjogó sasokat és keselyűket, szinte hallani véljük, amint megrezzen a bokor, s kilép a hímes tisztásra a délceg szarvas. (A trónörökös azonban nem lövi meg, mert mint írja, »kimentette a veszedelemből a magyar vadászati törvény«.)

A szép leírásból adjuk itt ízelítőül a következő helyet:

»Iszonyú rossz úton, melyet különben már régebről ismertem, haladt tovább kocsim egy hegyháton át sűrű cserjék között le egy másik völgybe: itt jobbra kanyarodott az út, s miután

átjutottam egy hosszú, kissé mocsaras erdei tisztáson, leszálltam a kocsiról és gyalog követtem egy erdőcsőszet, aki meredek hegyoldalon át egy erdőn vezetett keresztül, melyben csalánbokrok és égbe nyúló törzsek váltakoztak. Régebből ismertem a fekete cimborát, aki hosszú szürke köpenyében hallgatagon lépdelt előttem. Barna arca kifejezésteljes szemeivel, körülfogva fekete fürtökkel, magas izmos alakja, könnyed mozdulatai, nesztelen settenkedése a sűrűségben, mind az igazi, szép, erőteljes délszláv típust jellemezte.

Az ég szürkülni kezdett, a keleti égen piros fény sugárzott, és a csillagok lassanként el-eltűnedezték, midőn ismét kijutottam az erdőből, és egy festői fekvésű erdőgyep szélére jutottam. Itt egy pompásan készült leshely előtt csalétek volt kitéve. Alighogy a regg beköszöntött, két hatalmas holló jelentkezett.

Anélkül, hogy sokat teketóriáztak volna, a csalétekhez repültek, és hozzáláttak a lakmározáshoz.

Egyszer csak azonban rekedten kezdtek károgni és félénken tekingettek a túlsó erdőszélre. Midőn aztán én is ebbe az irányba tekintettem, egy félénken bandukoló farkast pillantottam meg. Óvatosan nyúltam fegyverem után abban a reménységben, hogy az ordas komámnak majd kedve kerekednék kevés reggelire, amikor aztán én egy kis ólommal szolgálhatnék neki; de illúzióim csakhamar eltűntek, midőn látnom kellett, hogy ökelme, valószínűleg éjjeli portyázásaiból térvén haza, nyugodtan haladt tova a gyep szélén, hogy aztán az erdőben eltűnjék szemeim elől.«

...Bizony, bizony azt lehetne hinni, hogy ezt valami debreceni ember írta - ha egyáltalában tudna a debreceni ember ilyen szépen írni magyarul.

A TÚLHAJTOTT LOJALITÁS

Az én barátom D. P. (Bartók Lajos) igen szép cikket írt a »Pesti Hírlap«-ba a minap, a Parlaghy Vilma kisasszony képéről, amelyet a bizottság sehogy sem akart a kiállításon levő műcsarnokban kifüggeszteni.

A bizottság azt mondta, azért nem függeszti ki a képet *»mert nem jó«*.

A közönség más okot keresett. És hirtelen meg is találta, mert közel feküdt az ok: *»Alkalmasint azért nem adtak helyet a képnek, mert Kossuth Lajost ábrázolja«*.

Tehát két állítás fekszik egymással szemben. S a kettő közül a közönség állításának van több hitele.

Mert ha a bizottság csak a jó képeket függesztette volna ki, a csarnok három oldalfala üresen maradt volna.

A művésznő, aki azt hiszi, hogy igazságtalanság történt vele, kiállította a képet külön. A sajtó képviselői megnézték, írtak is róla, beszéltek a színezéséről, a hűségéről, szólottak a fölfogásról, a kivitelről, egyszóval beszéltek a világon mindenről, csak arról nem, hogy kinek van hát igaza: Parlaghy Vilma kisasszonynak-e vagy a bizottságnak?

Azért maradt-e le a kép, mert rossz, vagy azért, mert annak a szegény öregúrnak alakját ábrázolja?

Hiszen csak ez a kérdés; ezt akarja a közönség megtudni.

De csak erre nem akart senki felelni: amint ezt kérdezték, mindjárt »nem tudomra« görbült a szája mindenkinek.

Míg végre megadta a választ Trefort miniszter erre a kérdésre is, mégpedig *tudtán kívül*.

Az Akadémia díszülésén váratlanul megjelent Rudolf királyfi, Trefortnak, az elnöknek Lónyay fölött tartandó emlékbeszédét meghallgatni. Az emlékbeszéd már ekkor ki volt nyomtatva és ki volt osztva a közönség közt. Az újságírók ott morzsolgatták az ujjai közt.

Az emlékbeszédben előfordult az abszolutizmus és előfordult Kossuth Lajos hatásának vázolója.

A miniszternek mindez eszébe jutott a Pulszky elnöki megnyitója alatt és szeretne volna e pillanatban lefűjni a papírokról azokat az illojális betűket.

- Mit tegyek? - gondolá szorongva. - Kihagyjam? No hagyjam? Ha kihagyom is, benne marad? Ej, mégis kihagyom.

És kihagyta.

Trefort miniszter kétségkívül egyik legkiválóbb emberünk, aki megérdemli a nemzet tiszteletét, de ezt az egyet, noha kicsiség az egész, rosszul, elhamarkodva cselekedte.

Ebből megtanultuk, hogy muk vogmuk.

Hogy még udvaroncoknak is ügyetlenek és tapintatlanok vagyunk.

Hiszen nem akarja azt senki, hogy mikor egy olyan magas személy van jelen, annak ott kellemetlen dolgokat mondjanak. Isten ments! Szeretjük mindnyájan a trónörökös s büszkék vagyunk felénk hajló szívére.

A lojalitást helyeseljük, de az önérettel, bizalommal és őszinteséggel párosult lojalitást.

Mert mi lehet kellemetlenebb a trónörökösre nézve, mint az efféle dolog, ha megtudja.

- Úgy? Hát mást beszéltek volna az urak, ha én ott nem lettem volna?

És mi lehet rá nézve a legnagyobb bók, ha nem az, hogy utógondolat nélkül úgy szólunk szabadon, nyíltan mindenről, mintha abban a hitben volnánk, hogy neki is az a meggyőződése.

Én különben abban a hitben is vagyok.

De egyszersmind abban a hitben is vagyok, hogy tudom már, miért nem tud Parlaghy Vilma festeni.

AKIK NEM ZÚGOLÓDNAK

(Háromszék megye bajai)

A hű, vitéz székelyek sohasem részesültek eddig egyébben, mint hogy néha kaptak egy-egy dicsőítő verset a poétáktól. (»Hej, csak nem fajult el még a székely vér - Minden kis csöppje drága gyöngyöt ér« stb.)

A többi megyék, akik sem nem vitézek, sem nem hűk, kaptak mindenfélét a kormányoktól, vasutat, iskolákat, koncessziókat. Az igaz, hogy verset nem kaptak. De nem is kíváncsiak utána.

A kormányok mindig azt a politikát követték:

- Mit becézgessük mi a székelyeket, azok úgyis a mieink? Azok éhen, szomjan is magyarok maradnak. Hanem a többi édesgessük, akik *elhúznak* tőlünk.

S édesgették is, s mert édesgették: *erősítették*.

A székelység egészen a maga erejére volt hagyva. »Oh, azok megélnék a jég hátán is« - mondá egyszer róluk egy nagy befolyású államférfiú, mikor az érdekeik szóba jöttek.

(Csakhogy még a jég is elolvad az ember lába alól, excellenciás uram!)

A jó székelyek is úgy viselkedének ezenközben, mint a szelíd, türelmes gyermekek otthon.

- Csak hadd egyenek előbb a távoli atyafiak, azoké az elsőség, mi majd megelégszünk a legutoljára a maradékkal is.

De bizony nem jutott ökelméiknek a maradékból sem.

Elszedték azt is a lakáj népnek.

A székelyekről egészen megfélekeztek.

Sok jót csináltak a kormányok (az igaz, hogy sok rosszat is), de a jóból sohasem jutott Háromszéknek semmi: az a legelhagyottabb megye.

(Három székel ugyan, de soha egyetlen terített asztalt sem állítottak a három székelhez.)

Ott áll a legkritikusabb helyen, egészen a saját erejére hagyatva. Nagy erőt kellett kifejtenie, hogy nemcsak nem veszett el (bizony nem rajtunk múlt), hanem hogy úgyszólván az ország első rangú megyéjévé küzdje föl magát, s Sepsiszentgyörgyöt, a fővárosát olyan kulturális fészekké emelje, mellyel nemigen vetekedhetnek a leggazdagabb alföldi magyar városok sem, akikre úgyszólván erőszakosan csurgatják az áldást.

A magyarországi virágzó városoknak sok protektoruk van: a kormányok, kik kegyeikben fürösztik, a föld, mely dúsan fizeti munkájukat, a vasutak, mik a forgalmat emelik s a folyamok, mik vagyonosodásukat elősegítik.

Háromszéknek mindebből nincs semmije.

Hanem az igaz, hogy ott vannak *a székelyek kezei*: s amilyen hatalmasan illett azokba egykor a kard és buzogány, éppoly jól kezelik ma a fűrészt, a kalapácsot, az árt és a varrótűt.

Beksics Gusztáv sepsiszentgyörgyi képviselő (aki a hazai sajtóban elsőnek fejtett ki erős agitációt fényes tollával a székelyek mellett) addig-addig bizgatta őket, hogy azok csakugyan észrevették, »nini miértünk csakugyan nem tett meg az állam semmit«. Annyira meg voltak már szokva, hogy ők mostoha gyermekei a hazának, eszökbe sem jutott volna maguktól olyasvalamire kívánczolni, amire nekik maguknak nem telik.

S most is midőn (talán először) lépnek ki valami kívánsággal - szépen, nemesen jellemzi őket - *oskolát kérnek magoknak*.

Császár Bálint, a derék sepsiszentgyörgyi polgármester tette meg az indítványt a közelebbi megyegyűlésen, egy alapos és terjedelmes indokolással.

Háromszék megyének (noha 125 ezer lakosa van) egyetlen felső iskolája sincs. Ha valaki taníttatni akarja, kénytelen Kolozsvárra vagy Nagyenyedre küldeni a fiát. Főiskolája majd minden megyének van, van Csík megyének, a Háromszéknél jóval kisebb Udvarhely megyében két főiskola áll, még Brassó is most kapott főiskolát - de Háromszék megyét mintha szándékosan ugranák át.

Bizonyosan így elmélkednek: »Hiszen minek Háromszék megyének az iskola? Ha anélkül is a legértelmesebb!«

Sőt nemcsak hogy semmit sem kapnak a hű székelyek, hanem még azt is elveszik, amijök van. A király 1869-ben a székely katonasági épületeket visszaadta a megyének, mégpedig egyenesen kulturális célokra.

A magyar kormányok atyafiságosan behurcolkodának különböző hivatalaikkal s a házbérről elfeledkeztek. (Ami nem is csoda, hiszen a minisztereinknek van az országban a legrosszabb memóriája.)

De minek is fizetnénk a székelyeknek - gondolják. Hiszen a székelyeket a szegénységök tette naggyá! Szépen fejezte ezt ki Császár Bálint: »És csakis ennek a fajnak ösztönszerű ragaszkodása az ősi birtokhoz, csakis a székely faj szívós kitartása mentette meg Háromszék megyét az elpusztulástól. Így lett a székely nép tűzhelye mellett háziiparos nép, künn a gazdaságban mintagazda: rá volt szorítva, hogy önmagának kikeresse a létfenntartáshoz szükséges eszközöket. Amit tehát a székelységnél faji jellegnek, ösztönszerű vonásnak ismernek távolról, azt a hangyaszorgalmat, azt az autodidaktikus leleményességet a kéziipar művészet terén, azt a megfoghatatlan csodálatos mesterséget, hogy 4-5 holdnyi földből egy 10-12 tagból álló család tartja fenn magát tisztességgel; mindezt csak a kényszerűség iskolájában tanultuk mi. Nem születtek ezek velünk; rá vagyunk utalva, hogy elszokjunk apáinktól, ha meg akarunk élni.

Csak hogy ez a küzdelem a lábunk alatt álló föld ellen nem tarthat már sokáig. Kimerül vagy a föld, vagy az ember, mindkét esetben előttünk áll a szomorú vég.«

E szép sorok, melyek erőteljesen és a maga valóságában vázolják a helyzetet, mély részvétet ébreszthetnek mindenütt a székelyek iránt, kik harcolnak a földdel is, mely alattuk van, s szinte erőszakkal veszik ki belőle a táplálékot, s harcolnak körös-körül a szomszédokkal az oláh és szász áramlatokkal. S ebben a küzdelemben még csak nem is panaszkodnak; nem mondják: »mi már nem akarunk küzdeni többé, elfáradtunk«, hanem azt mondják: *»adatok nekünk még egy ágyút, egy iskolát«.*

Császár Bálint indítványa úgy szeretné a főreáliskolát, hogy a mostani sepsiszentgyörgyi polgári fiúiskola négy alsó osztálya fölé a reáliskola 5-ik osztálya már a jövő iskolai év elején megnyílnék.

Kimutatta rá az alapot is, a megye nevére kebelezett volt katonai épületeket. Vagy fizessen tőlük a kormány bért, az untig elegendő a tervbe vett iskola fenntartására, vagy pedig az iskola költségeit viselje.

A »Székely Nemzet«, e nagy tekintélyű székely lap, meleg pártoló szavakkal kíséri Császár indítványát, melyet a legközelebbi megyegyűlésen fognak tárgyalni, s kétségtávol elfogadni, illetőleg ily irányban intézni kérvényt Treforthoz.

S Treforthnak csak szólni kell.

Nem Trefort volna akkor Trefort, ha a székelyek jogos kívánságát megtagadná.

A SZÁZKEZŰ EMBER

(Az új ref. főgondnok)

A magyar társadalomnak apródonként egy új osztálya támadt: a *volt miniszterek*.

Ez a legkétségbeejtőbb klasszis. Emberek, akik már mindent elértek, amit elérhettek. (Kivált az ezutáni exminiszterek, mert ezek már a *penziót* is elérik.) Nagyságok, akiket már nem ösztökél és nem ingerel semmi, akik följebb nem mehetnek, csak lejjebb. Mert kivált nálunk bizvást fel lehetne írni a miniszterek dolgozó termeire: »*Ti, akik innen kiléptek, mondjatok le minden reményről.*«

A miniszterség bizonyára nehéz pozíció, de az exminiszterség még nehezebb. Ritka lelkiemelő és polgári erények kellenek ahhoz, hogy törhetetlen munkakedvvel töltsön be kis pozíciókat az, aki valamikor nagy pozícióban állt.

Az exminiszterek folyton szaporodnak s ez új társadalomnak majd minden új polgára igazolja fentebbi állításomat. A kimaradt excellenciák abba a nézetbe süppednek bele, hogy már önekik semmi teendőjük a világon (vagy derogál nekik talán kisebb ponton a munka) s átunatozzák hátralevő életüket, vagy pedig terveket szőnek, nyíltan és homályban, az elhagyott hatalom visszaszerzésére.

Így van ez talán mindenütt a világon, de még inkább így van nálunk - ahol nem a munka, hanem az állás minőségére kevélyek az emberek.

S az exminiszterség keserű talán mindenütt, de szintén sehol sem annyira, mint itt, ahol az államférfiak többnyire lejárvák magukat a miniszterségben s nem reparálódnak meg a közvélemény által. A miniszteri paloták portásai igazán azt mondhatják erre a külső világra, hogy olyan az az eltávozott miniszternek, mint a pokol, ahova sokan eljutnak, de soha még egyik sem tért vissza.

S honnan van az, hogy vissza nem térnek többé? Mert nem dolgoznak többé. A munka mindent megújít, még az exminisztereket is. Lekopik róluk a penész, s új zománcot, fényt nyernek általa.

Valamennyi volt miniszter közül ritkaságképpen vált ki Tisza gróf s lett az ország egyik leghasznosabb polgára. Körülbelül tizenegy év előtt hagyta ott a közlekedésügyi miniszterséget s azóta bizonyosan dolgozott annyit, mint két miniszter, huszonkét esztendő alatt.

Ő bezzeg nem vesztette el munkakedvét, nem játszta az elfáradt nagyurat, aki fényes pályáját befutotta s a tekintély nimbuszával övezett fejével nézi a világ folyását fumigálva.

Ahol valami munkát talált, odaállt. Nem ahhoz a munkához, amelyik könnyebb vagy amelyik csillogóbb, hanem ahhoz, amelyik közelebb esett. Egyet sem kicsinylett. Az egyik nap szobrot tervezett valamely elhalt írónak és segített előteremteni rá a szerény költséget. Másnap már a delegációban elnökölt s éppen olyan jól, lelkiismeretesen végezte az előbbent, mint az utóbbit. Tisza gróf még egy képet is olyan figyelemmel, gondnal tervez ki, mintha sohasem járt volna az esze nagyobb dolgokon.

Fölépítette Szeged városát, helyreállította pénzügyeit, csinált töltéseket, harcolt, diplomatizált Szeged érdekében a világ nyolc tája felé s még arra is ráért eközben, hogy Szirákynak, a szegedi bicskásnak kirajzolja saját kezűleg, milyen alakú bicskákat csináljon ezentúl: hogy nemesítse vele az ízlést. S éppenúgy tudott örülni annak, hogy már ezentúl szebb alakú bicskák lesznek Szegeden, mintha egy-egy palota támadt a földből, vagy ha szerencsésen keresztül-vihetett a képviselőházban valamely fontos dolgot.

Nem ok nélkül adjuk e soroknak azt a címet, hogy a százkezű ember. Mert egészen úgy veszi ki magát, mintha száz keze lenne. Mikor Szegeden lakott is, a pestieknek mindig úgy látszott, mintha itt lankék. Hiszen a helyes percben mikor szólnia kellett, mindig ott volt a helyén a Házban. Vagy ha jelen kellett lennie valamely értekezleten, ki tudja, hogy és honnan, de mindig ott volt - mintha csak a mellékszobából lépne ki.

Egyetlen egyszer történt, hogy nem volt itt. Munkácsy azt sürgönyözte egy nyáron, hogy jön. Éppen holt szezon volt hát nagy zavarba jött az itteni maradék társadalom, és azt sürgönyözték neki vissza, hogy halassza el, jöjjön később, majd ha *Tisza Lajos itthon lesz*, mert addig itt nem lehet semmi nagyobb dolgot csinálni.

Szeged is csak úgy van vele: amióta nem lakik is ott, csak olyan nekik, mintha ott lenne. A száz keze közül örökké ott mozgat, igazgat vagy negyven. Ha Vakkantó Mihály uramnak a kerítése bedől, még az is szomorúságot okoz Tiszának, s eltöpreng rajta *innen*, hogy miképp kellene neki azt a kerítést újból megcsinálni - szebbnek.

Az ilyen főúr aztán, akinek annyi gondja van és szereti a gondot, igazán megérdemli a főgondnokságot.

De iszen okos emberek a kálvinisták, jól ki tudták ők választani, hogy kit tegyenek a torony tetejébe.

Az új főgondnok (ki ma foglalta el ünnepélyes beszéddel díszes állását) már előjáróban is megpendítette azon eszméket, melyekkel a protestáns egyházat szaturálni kell, hogy az legyen, ami századok előtt, a szabad gondolkodás melegágya.

A protestáns vallás hajdan falat emelt, az igaz - de maga *mögött*. Hogy a maradiakra vissza ne tekintgethessenek a haladók.

Most egy idő óta támadnak vezérek, akik a sereget arccal visszafelé fordítják s akkor természetesen elül áll a fal, s nem lehet tovább haladni miatta.

Tisza gróf már épített falakat. Ha tudott építeni, hát bizonyosan tudni fogja azt is, hogy kell bizonyos falakat elbontani.

A VÉGREHAJTÓK

Nem lesz már ebben az országban maholnap semmi; még szegénység sem.

Vagy hogy olyan szegénység leszen, hogy már a végrehajtók sem élnek meg.

Mert eddig olyan szegénység volt, hogy csakis a végrehajtók éltek boldogul.

Ők, akiket a szegénység emlői táplálnak, feljajdulnak a szegénység miatt, hogy az megöli őket.

Mennyi ellentmondás e néhány sorban.

S mégis úgy van.

Temesvárott a bírósági végrehajtók értekezletet tartottak és egy felhívást bocsátottak közre az ország valamennyi végrehajtójához, a »szeretve tisztelt« kartársaikhoz (no, ezek ugyan jól megválasztották a »szeretve tisztelt« jelzőt), hogy tömörüljenek együvé, alkossanak országos egyesületet, s alapszabályokat, ahol a támforrások és azok minősége megjelöltessek.

Minthogy a szentírás azt rendeli, hogy szeressük még ellenségeinket is, egész szeretettel fogunk csevegni a végrehajtók magasröptű törekvéseiről.

Hiszen végre is igaz, hogy ők szedik ki alólunk a vánkost és derékaljat - de én istenem, nem maguknak szedik azt el.

Ne haragudjunk rájuk, uraim, akik arra a hivatásra lépnek, hogy kellemetlenek legyenek.

Dumas, az idősebb, egy maliciózus élcélő volt. De hogy magyar érzésű ember volt, tagadhatatlan. Mikor húsz frankot kértek tőle egy szegénységben elhalt végrehajtó temetésére, még egyszer annyit vett ki a zsebéből:

- Itt van negyven frank: temessenek el mindjárt két végrehajtót.

Dumas-nak rossz szája volt, mert megvágta a szeretve tisztelt kasztot, de jó volt a szíve, mert negyven frankot adott húsz helyett.

Én megfordítva szándékozom cselekedni, nem adok nekik negyven frankot, de adok egy jó tanácsot, mert egy tekintetben igazuk van a végrehajtó uraknak, s ez az, hogy a bíróságok kényének és szeszélyeinek nagyon ki vannak téve. Az egyes bírák tetszés szerint osztják ki a jövedelmező ügydarabokat köztük, egyik sokat kap, a másik alig valamit. A jövedelmezőbb ügyeket pedig maguknak osztják ki a bírák.

De ezen csak a miniszter Pauler segíthetne, ha valami rendelettel szabályozná a köztük való munkakiosztást. Csakhogy ez elérhetetlen, mert ott kellene kezdeni, hogy Paulert szabályozza valaki.

Ami azonban az ő famózus ideájukat illeti, országos együletet alakítani, s országos kongresszusokat tartani, az meglehetősen komikus, s hasonlít a korcsmárosok múlt heti mozgalmához.

Mert tessék, kérem alássan, elképzelni kétezer végrehajtót egy rakáson, akik arról tanácskoznak, hogy miképp javítsák meg sorsukat, mikor az ő sorsuk csak úgy javul, ha a többi élő emberé romlik.

Kétezer végrehajtó. Milyen arcok lehetnek azok között! Kétezer ember, aki a szegénység könnyeiből főzi levesét. Akiknek az emberi nyomor a domíniuma.

S akik nincsenek megelégedve az eddigi birtokukkal, akvirálni akarnak.

Már magában véve is a kongresszusok szerencsétlen mániává kezdenek elfajulni. Mindenki tart már kongresszusokat. A jogászok, az orvosok, a patikáriusok, a kéményseprők, tűzoltók, sőt újabban a vidéki szerkesztők is. Már csak az egy Kozarek van, aki boldogtalan, hogy ő nem gyűjtheti össze szeretve tisztelt kollegáit, mert egyedül lévén az országban, nem alkothat egyesületet a szakma tökéletesbedésének érdekében.

Ezért hát lehetetlen volt meg nem ereszteni ezt a kis szatírárt ama felhívásra, melyet a bobdai Gyertyánffy Béla végrehajtó elnöklete alatt megtartott értekezlet bocsátott ki Temesvárotról.

Hiszen tulajdonképpen van valami igazuk, mert mindenki aggódik a saját sorsán, s kötelessége azt kedvezőbbé tenni - de mégis olyan formája van a dolognak, mintha a doktorok mintegy a közegészségügyi tanács ellensúlyozására szervezkednének, *mert kevesen vannak a betegek.*

Azért hát én csak azt tanácsolom a szeretve tisztelt uraknak, hogy ugyan ne izéljenek...

Mire való az, ilyen rossz tréfákat csinálni!

Ha a végrehajtottak nyugton vannak, hogy mernek akkor panaszkodni a végrehajtók?

HOGY KELL A SZERKESZTŐKET MEGFOGNI?

- Te Zsiga - szólítja meg egy nap Deák Ferenc a »Pesti Napló« szerkesztőjét, Kemény Zsigmondot a klubban -, te már megint tapintatlanságot csináltál.

- Én? Az lehetetlen!

- Miért lenne lehetetlen?

- Azért, mert már régóta nem csináltam semmit.

- Hiába szabadkozol. Poros a kabátod, Zsiga!

- De hát mitől és hol?

- Tudom is én már a napot, most nemrégén volt benne a »Pesti Napló«-ban.

- Mi?

- Az, hogy a római pápának nincs joga a rendeleteit kihirdetni, és a püspököket megerősíteni Magyarországon királyi engedély, a jus placeti nélkül.

- Hát iszen nincs is.

- És hogy a mai klérus nem áll feladatának magaslatán, nem áldoz nagy jövedelmeiből eleget a közcélokra, nem akar lépést tartani a nemzet fejlődésével, s a többi.

- Hát nem igaz?

- Jó, jó, hiszen meglehet, ámbár én nem azt tartom, de ha úgy van is, minek az effélékről cikkezni, s ezáltal elidegeníteni tőlünk a katolikus klérust. Nem, nem Zsiga, komolyan mondom, az ilyen cikkeket nem volna szabad fölvenni a »Pesti Napló«-ba.

- De kérlek alázatosan...

- Hiába mentegeted magadat. Tudom, azt akarod mondani, hogy te kálvinista vagy, neked mindegy. De hisz éppen ez a csúnyaság! Akárki intézhetne ilyen támadást a papság ellen, csak éppen te nem.

- De kérlek alázatosan - szabadkozott Kemény -, hiszen te magad mondtad, hogy a sajtótörvénynek csak egy paragrafusból kellene állania: »Nem igazat írni nem szabad«. Tehát csak az a kérdés, hogy igaz-e vagy nem?

- Mit? Te igaznak tartod azt a papokról, Zsiga?

- Szórul szóra - mondá Kemény Zsigmond nagy nyugalommal, határozottan.

Deák elmosolyodott.

- No, ha igaznak tartod, *akkor mért nem írod hát meg a »Napló«-ban?*

Erre aztán elnevette magát az aluszékony báró is, hogy ilyen ravaszkodással sütötte ki Deák, hogy nem olvassa a *saját lapját*.

HOGY KÉSZÜLNEK A FÖRENDEK?

Tisza Kálmán már a múlt hónap elején látott hozzá legnagyobb szerű alkotásához. Harminc párt teremteni végre is nem gyerekmunka!

Megvette a Trattner-Károlyi-féle nemzeti kalendáriumot öt hatosért. Abban vagy benne van valaki, vagy nincs benne. Az, aki még abban sincs benne, nem érdemli meg, hogy egyáltalán legyen.

Ez a segítségül hívása a kalendáriumnak nem egészen új ötlet. Ezt a derék Széll Kálmán találta ki. (Apropó, illő, hogy ezért az érdemeért őt is bevegym a lajstromba - gondolta Tisza.)

Széll Kálmán ugyanis in illo tempore, mikor a katasztereket kellett kineveznie, minden nap délelőtt fölkerette az irodából a hivatalos »Budapesti Közlöny«-t, s kijegyezte belőle a kinevezendők lajstromába *a dzscentri-alpereseket...* s ezen fölséges kulcs szerint szülemlett meg a lehető legtapintatosabb kinevezés.

Mert hiába, mindenben a metódus, a rendszer határoz. Ha az el van találva, minden sikerül.

Tisza is rendszer felett tünődött.

»Két zsidót okvetlen be kell neveznem, *mert csak egyet ígértem.* «

(Erre nézve talán legjobb lenne nekem is felhozni a »Budapesti Közlöny«-t, és a *felperesek* közül választani.) »Azután ki kell neveznem két ünnepest embert - *mert harmincat ígértem.* «

Hát az egyik hadd legyen ezekből Hunfalvy János, a másik Jókai Mór, ámbár a képviselőimtől nem válok meg szívesen.

Továbbá ki kell neveznem egy ellenzékit is. (Jó lesz az öreg Somssich.) Ezt azért kell, hogy legyen valami *meglepő* is a lajstromban.

Isten neki beszúrom ide az egykori öregemet, ne mondják, hogy olyan rossz emlékező tehetségem van, mint a Szapáryé (s felírta Ghyczy Kálmánt).

Csemegit szívesen kinevezném, ha tudnám, hogy nem sokáig él. Így azonban kinevezem helyette Kochmeister Frigyes, ha megígéri, hogy nem jár az ülésekre.

Tolnay Lajosnak szinte bent volna a helye. De őt azért vagyok kénytelen kihagyni, hogy legyen valami hiány is a lajstromban, ami fölött megbotráncozhassék a publikum. Mert a publikum szeret megbotráncozni. (Mindig adni kell rá neki egy kis okot, ami mellett ne lássa meg a nagy okot.)

Ezek a Tisza jegyzetei, amiket a kalendárium széleire felírt történelmi nevezetességű ceruzájával.

Hogy odavetett gondolataihoz hű maradt, mutatja az öfelségéhez felterjesztett lajstrom, melynek alakjai még a születésük előtt kiszivárognak s a sajtóban lengnek, suttognak, mint bolygó árnyak. (Rosszul pecsételik be ezeket az öfelségéhez menesztett leveleket.)

Harminc sziluett, harminc rezes kard harminc kalpag és mente ködalakban, de az arcok bizonytalanok még, és föl nem ismerhetők csak nagyjában. Nini, ez Lukács Antal!... de bizony Gebhardt. Ah, nem is hasonlít rá! (A végén pedig kiszülhet, hogy Móricz Pál.)

Az óhajtasból sejtés lesz, a sejtésből kombináció, a kombinációból »biztos forrásból halljuk«.

Azért hát ne tessék hinni, mert semmi sem egészen igaz még eddig, csak az említett naptári széljegyzetek.

Sőt azoknak a tartalma sem valósult meg egészen, mert mint »biztos forrásból halljuk«, Tisza felszólította ugyan Jókait, vállalja el a főrendi tagságot, de az kereken magtagadta.

- Hát igazán nem vállalod el?
- Semmi esetre sem. Már ebbe a fűbe nem harapok.
- Megharagítasz vele, ha nem vállalod.
- Sajnálom, kegyelmes uram.
- Megbosszulom magamat rajtad - mondá a miniszterelnök. - Majd meglátod. Olyat teszek veled, amit még a maradékaid is megsajnálhatnak.
- Ugyan mit teszel velem olyat? - kérdi Jókai kedélyesen.
- No, hát nézz ide!...

Tisza kivette zsebéből a kész lajstromot, ahol legfelül a legelsőnek a Jókai neve állt, végighúzta a ceruzáját, s egy hirtelen kanyarítással odajegyezte: *Gyulai Pált*.

- Látod, látod - szólt aztán Tisza enyelgő szomorúsággal -, most már majd a mágnesek is megtudják tőle, hogy te rossz regényeket írsz.
- Nekem az is haladás; mert eddig úgy látszik azt sem tudták, hogy írok.

A MAGYAR FAUST

Lapunk egy barátja kezemhez juttatta »ama szomorú halotti beszédet, mely boldogult emlékü és nagy virtusokkal tündöklő tiszteletes Tudós Tekintetes Nemes Nemzetes és Vitézlő Hatvani István uramnak, a debreceni reformátusok nemes kollegiumának ritka tudományú és fáradhatatlan professzorának halhatlan emlékezetére íratott 1786-ban, midőn az úr a hív és vitéz szolgát bevívé a lelkek országába«.

Írta pedig ezt a halotti beszédet, amint az ócska lapon föl van jegyezve, Naszályi János uram, a poetáknak publikus Praeceptor Debrecenben.

Tekintve, hogy a hosszú versezet (több mint négyszáz sor) még a múlt század végén íratott, s hihetőleg nagytiszteletű Hatvani uram temetésén lett elszavalva (mert családjától, rokonaitól és patrónusaitól külön-külön búcsúztatja el a halottat), minélfogva nem sok ideje volt az összekomponálásra - bámulnunk kell a Naszályi uram költői talentumát, mely könnyedségben, s néhol-néhol lendületes szárnyalásában is messze fölülmúlja az akkori kor verselőit. Mert a nagy debreceni versifikátor, Csokonai Vitéz Mihály még akkor nem volt meg.

Hatvani boszorkánymesterségéről semmi említés sincs e helyen, még célzás sem, amiből nyilván látszik, hogy a híres »Hatvani-mondakör« csak későbbi időkben keletkezett.

A költeménynek csupán egyetlen helye van, amiből mintegy gyanítani lehet, hogy mi lehetett a későbbi mondakör alapja:

*Volt a Fizikában Kepler Leibnitz Newton
Kikkel az egeken járt csak nem egy uton
Sőt e naptól számos planeta világot
Kölcsönzött mellyel feljebb-feljebb hágott.
Orvosi kezéről sok beteg szólhatna
S gyógyulása felől tudományt adhatna;
Szólhatná sok szegény, nemes, gróf és báró
Ki már a halálnak völgyében volt járó
Kiket mintegy újra a világra hozott stb.*

A halotti beszédben el van röviden mondva a Hatvani élete is.

Született Kishont vármegyében (most már ez is a Pesty Frigyesé) Rimaszombatban, az idők folyásának

Ezerhétszáz tizennyolcadik mentében

Mikor a nap szinte ment a nyíl jegyében

Atyja Hatvani Gergely »Kishont vármegyének egy érdemes tagja - Volt, még ki nem vágta a halál haragja«. Édesanyja Mester Judit. Tizennyolc éves koráig Rimaszombatban nevelődött, onnan a losonci felsőbb iskolába vitték, hol a híres Kármán András volt professzora. Ezen idő alatt a Nógrád megyei viceispán, Gyürky István uram gyermekeit oktatta szép sikerrel.

Öt esztendeig volt a kis István Losoncon, s már itt kitűnt kutató elméje által, midőn innen átment a debreceni kollégiumba, legkiválóbb volt összes tanulótársai között. Domokos Márton mecénáskodik fölötté, s mindennemű protekciókat megszervezvén számára, 1747-ben a külföldi egyetemre indult Helvéciában, olyan nagy híre volt, hogy annak a szele Debrecenbe is megérkezik vala.

Nosza a debreceniek (bizony kegyelmetek is különb város voltak valamikor!) rögtön megszerkesztették a meghívó levelet, hogy jöjjön Debrecenbe, kollegiumi igazgatónak. De a fiatal Hatvani azt felelte e rendkívüli kitüntetésre:

- Keveset szedtem még én a zsákba arra nézvést, hogy azt immár bekössem. Még én előbb tanulni akarok.

S el is ment Belgiumba, hol Müssenbrok és Bernul vezették be a *fizikai* tudományokba - amikből később csodatételei származtak. Itt nevelték ki »ördögnek«.

Végre 1739-ben hazajött Debrecenbe, s 37 esztendeig vezette a kollegiumot. Fontos szerepet játszott a megyénél is, s kivált vallási kérdésekben országos tekintélyre tett szert, s kétszer is őt küldték Bécsbe hitfelei közbenjáróul a királyhoz.

Nejétől, Csatóry Máriától két leánya és négy fia született, de halálakor ezekből csak négy gyermek élt, Mária, Júlianna és két fia; a fiúk közül, Pál királyi táblai tisztviselőtől így búcsúzik:

Felséges uradhoz tartsd meg hűségedet

Aki szép tisztségre fölemelt tégedet.

A kisebbik fia, István, nem volt otthon a temetés alkalmával. Leányai közül Máriát a szováti tiszteletes úrnál Paksy Andrásnál találjuk férjnél, Juliannát pedig Mílesz József debreceni professzor vette el. Öccse, Hatvani Mihály is túlélte még.

Érdekes a versezetben működése felsorolásánál, hogy *miként* dicséri meg »Magyar Agenda« című könyvecskéjét, melyben le van írva az úr vacsorája:

Még pedig oly szépen és együgyűképpen

Hogy azt a gyermek is megértheti szépen.

(Deiszen Naszályi János uram nem volt bolond ember, már ő akkor is belátta, ami még most is pium desiderium, de legalább már általános törekvés, hogy egyszerű nyelven kell írni, s hogy ez az »együgyűképpen való« írás a tökély.)

...Íme, ez a Hatvani István uram élete, úgy ahogy volt!

Ezt nem igen ismeri a publikum.

De ismeri azt - amelyik nem úgy volt. Ismeri a csodálatos, ördögös regéket, ismeri a sírok felbontóját, a szellemek és kísértetek parancsolóját, az ördögnek cimboráját, és a híres »Mágyika« birtokosát, aki akkor csinált árvizet, amikor neki tetszett, megcsapolta az asztallábat, s abból tokaji bor csurgott a kannákba, megszánkáztatta a vendégeit, s reggel mindenkinek meg volt kopva hátul a ruhája, amin a hóban csúszott.

Az igazi ember az istennek élt.

A költött ember az ördögnek.

Az ördög embere - túlélte az istenét.

Hatvani 1786-ban halt meg Szent-András havának 18-ik napján, éppen abban az órában, amikor született. (Délelőtt tíz órakor.)

A két víjódó galambot a háztetőn, mikor haldoklott, csak sok esztendő múlva képzelte oda a debreceni ősfantázia.

De Naszályi uram, noha még akkor nem tudhatta, hogy mi módon fog nagy kollégája átgúyrodni a halál után kiérezte halhatatlanságát, midőn ezt énekli az egyszerű professzor koporsója fölött:

És bátor már meghalt, fog élni hírében

Míg jár a fényes nap tizenkét jegyében.

A MI KIS HÚGOCSKÁINK

Van nekem egy akadémiai tag ismerősöm, akivel én együtt szoktam vacsorálni. Tudvalevő dolog, hogy az együttes vacsoráktól az ember maga is tudóssá lesz. Úgy történt velem is. Egy idő óta elkezdte beszélni a kompánia, hogy jövőre már engem is beajánl az Akadémiába. Csak abban nem tudtunk megállapodni, melyik tudomány szakba? Mindegy, akármelyikbe. Ahol könnyebben keresztül lehet menni!

A főember a kompániában a fent említett régi ismerősöm, Kaparczy János, nagykőrösi születés és rendes tag. Különben univerzális tudós hírében áll. A kocsmából rendesen hazakísérem minden este a kapuig. (Köztünk, tudományos férfiak közt ez jelképezi a legőszintébb bámulatot.) Engem is így fognak kísélni, ha megöregszem, s rendes tag leszek.

Az öregúr egy este megbiztatott, hogy isten neki, jövőre csakugyan ajánlani fog, ha akarom.

- Hát iszen nem lenne rossz - szóltam szerényen elpirulva.

- De még *egy próbán* keresztül kell mennie, mielőtt megígérem.

Még egy próbán? Miféle próbán? Nem írtam-e nagy történelmi könyvet Tokody Mátyásról, a híres kuruc hadnagyról? (Mit tudja azt a publikum, hogy a nagyanyám padlásán találtam meg a saját életrajzát ócska pergamenen?)

Hát a kecsketej gyógyító erejéről szóló nagy művem? (Szegény megboldogult nagybátyám szerezte valahonnan svékus nyelven az eredetét, s ő is fordította le - de hát ki az ördög jár a svékusok közt, hogy rájöjjön.)

Azt mondtam Kaparczy úrnak, hogy tessék, minden próbának kiállok.

- Jól van. Egyszer majd eljövök önért. Kiismertem, hogy ön derék és tisztességes ember, akit pillanatokig elbódíthat az uralkodó áramlat, a dicsvágy, de alapjában szerény és kapacitábilis.

Nem értettem szavait, s azóta is sokat töprengtem rajta, milyen próbát akar, míg végre tegnap reggel beállít hozzám egy komfortáblin, és azt mondja:

- Készüljön, viszem.

- Hova?

- Majd megtudja.

A Sugár úton végigrobogott a kocsi, míg végre megálltunk a 77-ik számnál.

Az öregúr kézen fogott, és vitt fölfelé a lépcsőn az emeletre, ahol egy kinyitott szárnyas ajtón át, úgyszólván betolt egy nagy terembe.

Szétnéztem, és nem bírtam hirtelen elgondolni, hol vagyunk.

A terem jobb sarkán urak és úrhölgyek ültek egymás mellett nádszékeken, komoly figyelemmel, a túlsó oldalon apró leánykák nagy csoportja nézett emezekkel farkasszemet.

A kis jószágok is ültek. Arcaikon szelídség ült a mosoly mellett, csak ragyogó szemeikben égett valami kevés elfojtott pajkosság. Hajuk koszorúba volt fonva fejük körül. Kurta kartonszoknyácskáik meg-megsuhogtak, ha némi mozgás támadt köztük.

Pedig támadt, mert a terem közepén egy asztalnál, ott ült fürkésző, de jószágos arccal egy éltesebb hölgy, s annak a háta mögött egész sor szigorú női homlok tulajdonosa.

Különös beosztás volt ez!

A jobboldalon csupa meglegedés érzete fogott el mindenkit. Némelyik öregasszony kivette a zsebkendőjét, és a könnyeit törülgette, s a letörült könnyek háta mögött a boldogság mosolya maradt; - a baloldalon némi félénkség és izgatott várakozás tükröződött a kedves kicsikék arcán, míg a középen tettetett elégedetlenség és akadékoskodás ütötte fel uralmát.

Az asztal mellett ülő hölgy rendre szólítottatta a kisleányokat, és kérdéseket intézett hozzájuk: »Hangosabban beszélj, fiacskám« - mondá az egyiknek, mire annak a kis vékony hangja még ezzel is fátyolozottabb lett. »Most már te felelj, Emmácska, hadd lássuk, mit tudsz!«

»Gyere ki a katedrához, Rozika, és írd fel a kis cica történetét.«

Róza kijött, és felírta szép gömbölyű betűkkel.

»Egyszer egy kis cica sétálni sietet.«

(Ej, ej, kis lányocskám nem sietett az a cica annyira, mint te, hogy sietségében egy »t« betűt elfelejtett volna.) Mindjárt az első percre láttam, hogy engem itt leányok vizsgájára hozott el az öreg akadémikus.

Igen, igen. Ni, ott függ a falon Trefort is. De megváltozott szegény, amióta utoljára láttam.

Szemben pedig őfelsége a király, a Szent István palástjában, és a királyné magyar ruhásan. Istenem, beh szép így!

Minden mutatja, hogy ez állami intézet. Persze, persze. Az, aki az asztalnál ül, akkor nem lehet más, mint Zirzen Janka, akiről már annyi szépet olvastam az újságokban. Meg is látszik arcán, modorán, hogy ő az, csak a kisleányok szeretett »Janka néni«-je nézhet így ki. A háta mögött ülő hölgyek pedig kik lehetnek mások, mint az ő hú szárnysegédei, Hoffman kisasszony, Kondor kisasszony, stb.

Most már világos az egész kép. A jobb oldalon a szülők ülnek. S itt nyílik alkalom a legérdekesebb tanulmányokra.

Amint egy-egy növendéket felszólítanak, az ember hátratekint, s azonnal megösméri, hogy a leckézőnek *melyik az anyja*. A gyermek izgatottsága átragad az anyjára, ennek a trémája az anyja arcán is ott van. Egy érzés, mely azon a keresztbe tett asztalon át is villámhirtelen átfut az anyához. S amint a lányka megfelel jól, és amint Janka néni megbiccinti a fejét helyeslőleg, két ragyogó tekintet találkozik, s cseréli ki az előbbi izgatottságot. (Gazdag kárpótlás a pillanatnyi remegésért.)

Janka néni előtt az asztalon egy írás van: *a szellemi telekkönyv*.

Ott vannak a kislánykák nevei sorban, s azok után minden tantárgyból a kalkulusok: *Ki mennyit ér? Kár, hogy odakünn már nincs ilyen szép világ! Ott majd másféle telekkönyvből fogják kinézni egypár év múlva a Janka néni tanítványainak értékét.*

De természetesen nem lesz igazuk.

Mert az a könyv az igazi, amely őelőtte hever, s amelybe ceruzájával belejegyez néha egy-egy hieroglifet.

A Sors és a Tapasztalás, akik a fiataluraknál is sokkal okosabbak, a Janka néni nézetén vannak, s ők sokszor igazolták már a legvégén, hogy mégis ennek a kalkulus-könyvecskének *lett volna jó hinni*. Mert itt van megmérve komoly serpenyőn a szorgalom és tehetség mellett a jó magaviselet is.

De ne filozofáljunk, hanem figyeljünk a kisleányokra - hiszen mi is voltunk valamikor kisfiúk.

Micsoda gyönyörű írásuk van! Amint végigfutkározik kezecskéjük a hegyes krétával a fekete táblán, csak úgy dőlnek a formás gyöngyszem betűk, s milyen hibátlan ortográfia. Nagy szó ebben az országban, ahol a miniszterek sem tudják hova kell tenni két »ll« betűt, és hova egyet. (Csoda, hogy minden »ll« betűt el nem raktak már valami szinekúrába, mert ahhoz aztán értenek.)

Aztán a regulákat is ösmerik. Éppen most magyarázza Margitka, mikor jön két »t« a szó végén.

- A múlt időben - felelte a kis lányka.

(Hm! Tehát ha Trefort nem lesz többé miniszter, »Trefortt«-nak fogjuk írni.)

Janka néni mintha észrevette volna, hogy az ő kedvenc miniszterét fenyegeti véstetljesen egy rossz vicc - hirtelen közbevágott:

- De milyen szó végén?

- Az ige végén.

- De ott is csak mikor?

- Ha magánhangzó áll a »t« előtt.

S ez így ment véges-végig. A gyerekek mindent tudtak, pedig nekem a hajam szála is felállott némely kérdésnél. Arra gondoltam: Mi volna most, ha ezt éntőlem kérdeznék?

A magyar nyelv után jött a földrajz.

Mintha csak Bismarck tanította volna őket rá. Olyan ismerősen beszéltek az országokról, mintha már odaigérték volna őket valakinek. Én a saját mellényeimet sem ösmerem olyan alaposan, mint ők a szigeteket, folyókat, hegységeket.

A természetrajz volt a harmadik tantárgy. Itt kellett volna aztán meghallgatni a kicsinyeket; az állatok érdeklik őket legjobban, de meg is tanulták minden sajátságukat. S ami a legfőbb, nem a

hányavetiség, és tudákosság hangja jellemzi őket, amint leckéznek, mi a fiúknak jól állana talán, de a lányoknál kirívó lenne, hanem bizonyos kellemmel párosulva a szerénység nemes modorába tudják önteni ismereteiket.

E finomság mutatja (s ez Zirzen Janka elévülhetlen érdeme), hogy a kisleányok fejébe nem tölcserrel öntöttek ismereteket, hanem egész lényüket átformították először, s hajlékonnyá és szomjassá tették az ismeretek után. Ezek mind érzik azt, amit tudnak.

S még az arcvonásaikban is ott van a látkörük mekkoraságának kinyomata.

Az öreg akadémikus nem győzte őket dicsérni előttem.

- No, ugye mennyit tudnak ezek a mai gyerekek!

Nem feleltem semmit.

- Nos, ön nem szól? Micsoda benyomást tettek önre?

Lehorgasztottam a fejemet.

- Azt a benyomást tették rám - feleltem -, hogy nem akarok akadémikus lenni. Ne ajánljon engem. Szégyenlem magam.

Az öreg melegen megszorongatta a kezemet.

- Ön okos ember. Ez volt az *a próba*, miről beszéltem. Önök semmit sem tudnak, fiatal barátom. Tudtam én, hogy ön arra rögtön rájön, mihelyt nem akadémikusokkal társalog, s ha csak gyerekeket is hall leckézni. Lássa én szerencsétlenebb voltam, mert én már csak azután vettem ezt észre, mikor már akadémiai taggá választottak, és nem volt többé semmi mentség.

- Ön sokat tanulmányozott azóta?

- Nem én. Könyveket nem olvashatok a gyenge szemeim miatt, hanem van egy nagy forszom, amit senki sem talált még ki.

- Ugyan mi az?

- Eljárok pontosan minden vizsgára, s abból, amit a gyerekek fölmondanak, valami megmarad a fejembe, úgyhogy nemcsak nívón állok a többi kollégáim közt, hanem még tekintélyre is vergődtem.

E pillanatban fölálltak az összes növendékek, (mert az ének jött, a vizsga befejező része), a kedves hangjaikon (mint az angyalok kara) énekelni kezdték az ismeretes nevelőintézeti dalt:

A b c d é...

Jaj be nehéz ez az a b c d é...

Janka néni kedvesen mosolygott rájuk, ezért a pajkos őszinteségért. (Hiszen hivatalosan engedélyezett pajkosság!)

S ők versenyt fűjták örömragyogó arcokkal, tündöklő szemekkel.

Talán a Janka néni mosolyának örültek így? Vagy annak, hogy ezentúl semmi sem következik más, mint az, hogy most már el szabad futni a túlsó oldalra - *a mamához*.

1885

PARLAMENTI KARCOLATOK

A T. HÁZBÓL [jan. 13.]

Karácsony előtt találkoztunk utoljára.

Alig esett változás azóta. Az új esztendő nem hozott semmit, csak a büfébeli Irma kisasszony helyébe egy másikat. Öreg mamelukok ezt is kiaknázzák a megelégedés elősegítésére: »Íme a parlament föl van frissítve.«

Cudar, lucskos idő van, a képviselői cipők huruttyolva csicsognak a nedves pokrócon. Az eső esik odakünn. A kipecskelt parazolok ott ülnek sorban a ruhatárban, mint egy denevérsereg, alattuk egész tócsák támadnak.

A szolgák, akik a nedves kabátokat lehúzogatják a jövőkről, s ráemelik a távozókra, elkeseredve tesznek összehasonlításokat a jelen és múlt közt.

Valaha a képviselők azt kiáltották hazamenet a kapusra:

- A fogatomat!

Ma a szolgának súgják csendesen:

- A kalucsnyimat!

Beszélhet a miniszter a helyzet javulásáról akármit. Az előcsarnoknak van igaza.

Amilyen nedves az idő odakünn, éppen olyan száraz a vita odabent. Gróf Zichy Jenő az éjjeli álarcos bál izgalmait pihente, szundikálván, s a csendes zsongás úgy rémlett neki, mintha még mindég a maszkok suhognának körülötte. Ivády Béla arra menet meg találta döfni a könyökével: »Hagyj békét, szép hölgy - dörmögé a nemes gróf -, inkább fizetek még egy pezsgőt.«

A Ház legnagyobb része náthában szenvedvén, rettenetes polemia fejlődött ki az orrok között, krákogtak és prüszkentettek. Egy-egy konvulzív köhögési roham megrázta a levegőt.

E hangzavarban kezdett beszélni Horváth Gyula. Rendes szokása ellenére nem húzott fekete szalonkabátot. (Részletes vitánál hétköznapi kabátban is lehet beszélni.) Horváth Gyula lassan, fokankint emelkedett odáig, hogy egy-egy felszólalása parlamenti esemény legyen. Beszédjeinek formája, oly laza és pongyola, mint mesteréé, a miniszterelnöké, s azonfelül oly szerény modorban és hangon szokott beszélni, hogy egy évtized kellett ahhoz kiösmerni, mi lakik Horváth Gyulában.

Száz meg száz gátat talált maga előtt.

Mikor első csinos beszédét tartotta, azt mondták róla:

- Sok esze van, jó megfigyelő, de nem tanult semmit.

Mikor az ötödik, hatodik jó szónoklatát mondta el, sokan a pártjára kezdtek állni.

- Ha nem tanult volna, hogyan tudna mégis annyit?

- Dehogyan tanult, dehogyan! Ami ma történik, abból találja ki: minek kellett történnie háromszáz évvel ezelőtt!

És ebből az a tanulság, ha a közvélemény ráfogja valakire, hogy nem tanult, az hiába tud mindent.

Hanem Horváth legyűrte a közvéleményt is a felirati vita alkalmával tartott beszédével. Azóta kedvence lett. És a közvélemény egyet fordult.

Az emberek úgy képzelik őt, hogy éjjelenként köröskörül könyvekkel, szelíd lámpafénynél otthon virraszt, s fejét tenyerébe temetve töpreng a haza sorsán...

S egy-egy szónoklata után Lánczy Gyulának az utódai (mert egy egész Lánczy generáció ül a Házban) összeröffenve találgatják: »Teringette, miféle könyvből puskázhat ez a Horváth Gyula? Ezt a szerzőt még nem ösmerjük!«

Nem ösmeri azt senki. És nem is fogja ösmerni. Hiába kutatnátok a bibliotékát, jó urak!

Horváth Gyula egyike azon originális tehetségeknek, aminők mindég termettek nálunk. Kiváló megfigyelő képességgel és a találékonyság erejével fogja föl a látkörébe eső tárgyakat, s hozza szervi kapcsolatba egymással. Ötletei, gondolatai vannak, s széles megvilágításban fekszik előtte a helyzet, s, ő azt meg meri hömpölygetni a saját tengelye körül.

Csöndben nagy figyelemmel hallgatták közgazdasági fejtegetéseit. Sok újat, sok figyelemreméltót.

Mai beszéde, dacára, hogy hiányzott belőle a múltkorinak retorikája és lendületessége, legalábbis annyira emelte reputációját, mint a múltkori.

Tehát valószínű, hogy Horváth Gyula megint le fog akarni mondani.

Mert Horváth Gyula minden sikere után be szokta adni lemondását.

Valamikor egy-egy parlamenti kudarc után volt ez divatos, de úgy igazán praktikusabb, mert a siker után mintegy fölveti a kérdést, nem-e tette magát társainak alkalmatlanná?

Utána Károlyi Sándor gróf szólalt fel.

A beszéd maga úgy tartalmában, mint alakilag méltó volt a várakozáshoz, melyet az ellenzék kötött e nagy tekintélyű és érdemű főúrhoz, de a szónok gyenge hangja nem bírta azt érvényre emelni. S különben is a habarékpárt már nem kíváncsi semmire... Föl nem villanyozza már azt semmi.

Minden liliputivá olvadt, míg a rokonszenves, hosszúkas, nemes arcú, szürke hajú gróf beszélt. Szavai halkan peregtek, hulltak, mint a permeteg eső. Egypár öreg habarék körülülte, és alig hallhatólag köhécselt. Egy-egy hang búsan suttogá: »helyes«. (A sztenográfok feljegyezték: »élénk helyeslés«.) Úgy tetszett a teremben, mintha a középben valaki szónokolna, s valakik hallgatnák, de mintha ez mind csak markírozva lenne. Messze a túlsó oldalon egypár ember élénk diskurzust kezdett folytatni egymással. Az elmélázó Péchy szétnézett, s azon hiedelemben, hogy amazok közül beszél' valamelyik, élénken felkiáltott »halljuk hát«, s szúrós szemöldökével csendre inté Károlyi Sándort. Egy öreg mágnes Károlyi háta mögött a fogait piszkálta, mire kiesett az egyik foga, és a pad alá gurult kopogva. (A sztenográfok feljegyezték: »zaj«.)

...Kétszáz éve múlt már annak, ahogy az egyik Károlyi Sándor begöngyölte a szép piros zászlót, s lecsapta a fegyvert.

Most kétszáz év múlva zászlót bont, s fölveszi a fegyvert az ellenzéken a másik Károlyi Sándor.

Csakhoggy akkor a zászló pirosabb volt... s a fegyver jobban csörömpölt.

A T. HÁZBÓL [jan. 14.]

Dobránszky Péter szólásra iratkozott fel szombaton. Hódító név ez. Gyorsan híre terjedt a bekövetkezendő eseménynek. A legtöbb ember őt jött meghallgatni ma. De ismét villámként terjedt el: »Dobránszky letöröltette magát«

Sokan haza szállingóztak, a fejüket törve vajon »mért iratkozott le?« »De kár, beh kár!« - suttogták mások.

Kevés képviselő jelent meg az ülésen. »Nem érdemes ennyi embernek misézni.« Több szólásra följegyzett képviselő követte Dobránszky példáját. A jegyző listáján erősen fogyni kezdtek a szónokok.

Egy ilyen lemondó férfiútól kérdezte Enyedi Lukács:

- Hát te csakugyan nem beszélsz?

- Nem lehet barátocskám, mert Károlyi Sándor elmondta tegnap a témámat. Múltkor is ilyesmi történt velem.

- Ejh, hát segíts magadon! Mért nem mondod te el viszont az Apponyi Albert témáját?

Az első szónok gróf Keglevich István. Más ugyan el nem veszi az ő témáját, tehát elvette ő maga.

Többször hallottuk már ezt az agrárius beszédet. Előszörre a gazdakörben hatott is, harmadszor is hatott, s valószínűleg ötödször is fog hatni. Annyi terv volt abban a jövőre, és olyan hosszú volt, hogy Ferenczy Miklós felkiáltott a szélső padokon:

- No, most már megvan az »Ezer év, egy akol, egy pásztor« szerzője!

Lankasztó beszéd volt. Az eső odakünn megindult, meg elállott, de Keglevich még mindig beszélt. Lomhán mászott az óramutató dél felé... Az idő nőtt, de a Ház fogyott. A bennmaradtak is idegesen fészkelődtek. Éber Nándor felugrott, és a miniszterelnök üres székéhez ment, annak az irományai között kezdett türelmetlenül kotorászni.

Jézus Mária, mindjárt belekerül a jövőendő magyar politika a »Times«-bal!

De már azt nem engedheti meg Orczy miniszter. Útját állja Ébernek, s kisül, hogy csak egy árkus üres papírra van szüksége. No, ennyit megérdemel egy mameluk.

Szalay Imre ellenben egy tele árkussal járja sorba a képviselőket, hogy aláírassa őket a borgyártás elleni akció eszméjének.

Beksics, Grünwald Bélával elméskedik:

- Szervusz, te, társadalom! - mondja Grünwald.

- Szervusz, te, állam! - replikáz vissza Beksics.

S az állam és társadalom összeülnek egy kis trics-tracsra.

De Keglevich még mindig beszél.

Honnan, honnan nem, egyszerre csak szárnyak csattogása hangzik fel a teremben. Minden szem felnéz a magasba, hol a téli napsugár enyhe fénye töri be magát a három roppant padlásablakon.

Mi ez? Tán a karzaton változott át valaki galambbá?

Ámde nem galamb az, hanem csak egy egyszerű veréb. Csipogva repdes körül, szárnya megrepben, meg összecsapódik.

- Hess, hess! - püsszeg rá egy-egy honatya, amint a feje körül érzi.

Az öregek babonásan nézik a gukkerekkel.

- Nem-e a néhai Kemény István csíze?

- Dehogy! Inkább az Andrássy verebe.

A veréb nagy zenebonát csinál, a szónok látja az előadás hevében a magasban révedező tekintetéről, hogy valami történik. Talán a padlás szakadozik? Nyugtalanul peregteti körmondatait. Bolond madár, minek avatkozik bele a politikába? Minek vonja el a figyelmet? Hátha épp itt következtek volna a »Helyes«-ek és »Úgy van«-ok?!

A veréb ellenben érzi, hogy őt itt az immunitás védi, s még vakmerőbben repdes szerte, neki-nekiiramodva az elnöki széknek. Wahrmann ijedten kapja el fejét mint valami gonosz szellemtől.

Az öreg Prileszky Taddus, aki még visszaemlékezik arra (amit én is leírtam ezelőtt egy fél évvel), hogy egy fehér macska szabadult be a tanácsterembe, elkezd szemrehányásokat csinálni a teremőröknek, hogy minek kergették ki akkor azt a macskát, lám, milyen jó volna most, hogy a verebet megfogja. Hanem hát ilyen ez a politika. Vagy a macska jön korán, vagy a veréb jön későn...

Ebben benne lévén a helyzet szignatúrája is... Mondjuk, hogy Keglevich végre bevégezte szónoklatát. Komolyan mondom, bevégezte, hanem rosszul végezte be, mert olajat öntött a tűzre, megbirizgálván Ugron Gábort és Herman Ottót, a szélsőbal két legszilajabb leventéjét, kik talpig fegyverben alusznak örökké, s lándzsájuk három éles vége harckészen van nekiszegezve minden bajkeresőnek.

Fel is ugrott menten a két jó dalia, Ugron a buzogányát vette elő, s reá lódítá Keglevich pajzsára ádáz haraggal, míg Herman szelíden leereszté villogó kelevézét és csak az ujjával fenyegeté meg az agrárok kevély vezérét.

A homéroszi hangból ki kell esnünk, mert változik a vidék.

Nem csillogó kardok villognak immár, hanem az ekevas fénylik... jámbor tehenek legelésznek zöld selyem mezőn, hatalmas dohányplánták terülnek el óriási táblákban, azazhogy Szentkirályi Albert, a *balra rézsunt ereszkedő* »új csillag« rajzolja élénk a földmívelés és a marhaállomány tenyésztés szükséges voltát.

Idilli tárgy, nem ízlik. S minden szónoknál nagyobb hatással beszél a gyomor. Ilyenkor már éhes kezd lenni az apró dzsentrí elem. Elszőkdősnek ebédelni. Csak imitt-amott ül még egy-egy gyomorhurutos honatya. A miniszteri padokon csupán Széchenyi hallgatja Bausznernt, pedig nem biztos benne, hogy Bausznernt őt viszont hallgatni fogja. No, meg ott van a horvát miniszter is, aki nemzete vétkeit vezekli ezzel a türelmes örök hallgatással. Oly figyelemmel csügg minden szón, szinte gyanúm kezd támadni, hogy nem ért magyarul.

Nem azért mondom, mintha gáncsolnám, mert akik ma ott maradtak egész végig, meg lettek jutalmazva a sorstól.

Az ülés végén a kis Rácz Géza szólalt fel. Csinos fiúcska, aki ahelyett, hogy a saját bajuszát húzogatná kifelé, belekap a Wahrmann hajába. (No hiszen jó helyre kap, mikor Wahrmann is törülközővel fésülködik.)

Az jellemzi, mondja, legjobban Magyarország közgazdasági politikáját, hogy az előadó széken Wahrmann ül, aki az uzsorát védelmezte programbeszédjében.

Wahrmann elhalványodik, s leteszi fekete pápaszemét. Jól sejtette.

Igen, igen, a veréb mégis a gonosz szellem volt!

Rácz Géza elégikus panaszát tovább gyúrja:

»...Újra itt vannak közöttünk ezek a visszataszító keleti arcok...«

- Személyes sértés! - kiáltja Simonyi Iván. - Hisz Wahrmann szép ember!

Mély csönd támadt a teremben. Az elnöki csöngettyű belecsilingelt. A karzaton egypár szép asszony nevetve hajolt alá megnézni, ha csakugyan szép ember-e Wahrmann.

A zajban és viharos derűtségben alig bírta végezni beszédét imígyen: »Oroszlánokkal küzdünk hajdanában...« A többi olvassa el hozzá a t. Ház Petőfiben!

(Most már mégsem merte a Házat *Shakespeare*-hez utasítani.)

Wahrmann Mór sápadtan, az indulattól remegő hangon, de azért mégis kellő higgadtsággal felelt neki, noha az antiszemita folytonos közbeszólásokkal szurkálták.

Végre szerencsésen elcsendesedett a vihar, s nem maradt fenn egyéb függő kérdés, minthogy melyik a historikusabb név. A Rácz Gézáé-e vagy a Wahrmanné?

Én azt gondolom, hogy a Péchy Tamásé, aki olyan tapintatosan és *éberen* vezeti a vitát.

A T. HÁZBÓL [jan. 15.]

Azt hittük, hogyha Tisza Kálmán egyszer megbetegszik (ami különben lehetlenség, mert rá sem ér), a parlamentet el fog kelleni napolni, mert nélküle nem tudnak majd tanácskozni.

S íme nem az történt; a parlamenti gépezet, noha már három napja nem vesz állandóan részt a vitákban (otthon a stafíringot készíti) mégiscsak mozog valahogy.

Az igaz, hogy itt van az *ő üres széke* - a szent szimbólum -, és az is elég.

Mamelukok (mintha arra esnék Mekka) e szék felé fordulva dikcióznak, s ellenzékiek e széket fenyegetve ujjaikkal, dörgik a villámokat.

A jámbor üres szék persze oda se hederít ennek!

Hogy Tisza megcsömlött a beszédektől, azt egyenesen Liphay Pálnak lehet köszönni.

Mikor a derék Liphay Pál kezdte tegnapelőtt elzengni szűzszavait, csak ketten hallgatták: Tisza Kálmán és Vámos, a másik kecskeméti követ.

Tisza Kálmán hátradőlt, és úgy nézte Liphay szörnyű kínjait, amint az felállt, s elkezdett remegő ujjaival zongorázni a padon. Szavai tompán hangzottak, s csikorogva nyiszálták a levegőt, mintha a padból származnának. Babonás ember azt hihette volna, hogy a pad szónokol, s ő csak a billentyűket veri. (De már annál mégis különb zongora a Vámosé.)

A miniszterelnöknek meleg, érzékeny szíve van, megesett a kínos vergődésen: »Én ezt nem nézhetem tovább. Ehhez kegyetlenség kell.«

Azóta naponkint csupán néhány szemernyit vesz be a beszédekből, legfeljebb egy evőkanállal, minélfogva pirosabb, egészségesebb színt kezd fölvenni.

Ma önelégülten hagyhatta el a termet, miután meghallgatta, pártjának egyik legfiatalabb tagját, Visi Imrét.

Új ember; de csak a Házban. A fiatalabb írói generációban már régen tekintélyes helyet vívott ki magának úgy tehetségével, mint modorával s jellemének nemességével.

Szűzbeszéde megfelelt a várakozásnak, szép rokonszenves organum, megtisztult látkör, és előadásából igazi melegség sugárzott ki.

Mély csöndben, rokonszenves figyelemmel hallgatták.

Szűzbeszédének, melyet sokszor szakított félbe a tetszészaj, s mely után számosan siettek vele kezét szorítani, az a szerencse jutott, hogy az egységes társadalom hangoztatásával s némely allúziókkal Apponyi működésére, széles anyagot dobott oda a vita élesztésére.

A következő szónokok beszéde, kivált a Busbaché, különösen alkalmas arra, hogy az ember semmit el nem mulasztva, egy szónoklatra elkészülhessen.

Így tett Apponyi Albert is, aki ma improvizált beszédet tartott.

Fölséges bariton hangja hatalmasan csendült meg a hirtelen benépesült teremben.

A karzaton húsz vagy harminc kispap feje hajolt alá kíváncsian. Az asszonyok örökösen mozgó legyezői az első konstrukciójára megállottak. Göndöcs kerekre nyitotta ki szemeit. Kiss Lajos, aki folytonosan lófejeket rajzol az ülések alatt, lecsapta a ceruzáját. Plachy Tamás kivette ideiglenesen füleiből a gyapotot. A főmamelukok arcára kiült az a gúnyos mosoly, mely olyan mint a köszörűkő, az acélt nemhogy megtompítaná, hanem még jobban megélesíti.

Apponyi Albert, úgy rémlett, amint hallgattuk, mintha fölszállna magosan, s hol-hol újra leereszkednék, miképp az ibisz madár szokott lecsapni. Hol Visit, hol Enyedit érinté karmaival, meg felszállott, és ott kóválygott az ő *»saját külön felhőiben«*.

Szárnyának rebbenését szent ámulattal nézte pártja, de mély tiszteletteljes figyelemmel hallgatta az egész Ház is, mert meg kell adni, hogy ilyen beszéd, így improvizálva, csak nagy embertől telik.

Hogy a beszéd mennyire tetszett, hány viharos helyeslést *»úgy van«*-t és *»igaz«*-t provokált, arról Apponyi háta mögött Fenyvessy Ferenc külön rubrikákba vezetett statisztikát, hogy azzal a beszéd végeztével a vezérnek kedveskedjék (még tán a Dobránszky fejbólintgatásait is följegyezte!)

Örülhetnek a mamelukok... Mert túl vannak szárnyalva!

MIBE KERÜL NEKEM A SZIVÁK MANDÁTUMA?

Éppen a *»t. Házból«* karcolatot írtam este hét óra tájban, és a Herman mai szellemes beszédét akartam még kidicsérni, mikor egy sürgönyöm érkezett, mely szóról szóra így hangzik:

»Kérem a fejet! Horváth Gyula.«

Nézem, honnan van. Csongrádról! Feladatott 5 óra 20 perckor.

Mi lehet ez? Mit kér tőlem Horváth Gyula? Fejet? Hiszen van öneki magának - ha ugyan el nem vesztette az ottani zűrzavarban.

Ej, leírási hiba lesz! Bizonyosan katonaságot értett, azt szokott ő kérni ilyenkor.

No de azt nem tőlem kérné, mert az nekem nincs.

De fejem az csakugyan van nekem is.

Elkezdttem gondolkozni, s egyszerre elémbre villant, hogy az egész mit jelent.

Úgy vagy tíz nap előtt együtt vacsoráltunk az »Angol királynő«-ben néhány képviselővel, mesterségünkbe vágó dolgokról beszélgetve vidáman.

Mert bár nagyon különbözik a mesterségünk, mégis bizonyos tekintetben ugyanaz.

Tudniillik az ő feladatuk valami jót, okosat mondani, nekem meg az a mesterségem, azt minél bolondabbá lapítani a karcolatokban. Nem is valami nagyon nehéz az!

Ahogy így eldiskurálgatnánk, Horváth Gyula előhossa, hogy »De már most csakugyan meglesz Szivák Imre követnek Csongrádon«.

- Nem hiszem én azt, míg csak nem látom.

- Biztos.

- A földözi semmi sem biztos, annál is kevésbé, mert az öreg Csatár a mennyekkel is összeköttetésben áll. Múltkor is leszállt a szűz Mária a feje fölé a csongrádi piacon. Csatár csak annyit mondott a népnek: »nini, nem látják kigyelmetek?« Az öregasszonyok mind látták. Félek, hogy a kormánypárt is csak ilyenformán látja azt a Szivák-többséget.

- No, én pedig odaadom a fejemet árendába egy hétre, ha Szivák meg nem lesz - mondja Horváth Gyula.

- Hát én is odaadom a magamét - feleltem -, ha Csatár megbukik.

Helyes. Fejet fejre. Áll a fogadás.

A nyertes egy hétig ura a vesztes fejének; tehet vele, amit akar, csak éppen levágnia nem lehet. Azt is azért nem, mert akkor nem lehetne aztán egy hét múlva visszaadni.

Egy darabig terveltem is magamban, hogy mit fogok tenni a Horváth Gyula fejével; ellenzéki beszédeket gondoltatok ki vele, s azokat elmondatom Liphay Pállal. Valami végtelen gyönyörűség lesz az!

Hanem végre is elfelejtettem az egész bolondságot - míg a mai telegram egyszerre megvilágítja szörnyű helyzetemet.

A rövid sürgöny azt jelenti, hogy meglett Szivák, és hogy a fejem nem az enyém egy hétig. (Nyomban is abbahagytam a Herman dicsérésének leírását, mert annak a Horváth Gyula mellékfejében nem szabad megteremnie.)

No, ilyen fogadás még elő nem fordult az annalékban.

Oh, hogy mégis van hát valaki, aki Csatár elestét nagy veszteségnek kell hogy vegye - s az a valaki éppen én vagyok!

Mit fog csinálni Horváth Gyula a fejemmel, nem tudom. Még csak egy negyedórája az övé, s máris mindenféle vízi tervekkel van megtelve, s különféle országgyűlési szónoklatok rajzanak benne. (Úgy rémlik nekem, mintha már a múltkori beszéde is az én fejemmel lett volna kigondolva.)

Mindegy, lesz, ami lesz. Én csak azt az egyet proklamálom, hogyha a karcolatokban valami mamelukság találna lenni ezen a héten, azt ne tessék kérem elhinni.

A T. HÁZBÓL [jan. 16.]

A mai ülés azzal kezdődött, amivel a leckeóra: a katalógust olvasták, az »A« betűn kezdve. Meg is jegyezte legott Andreánszky: »még a betűrend is a zsidóknak kedvez, míg a katalógus végére érnek, addig megjöhet Ullman, Wahrmann«.

Be is csörtetett Wahrmann nemsokára teljes jókedvvel, élcelődve a szónoklatok fölött.

- Még azt mondják, nem elég itthon a gabona, pedig mennyi az üres szalma!

Csépelték ma is derekasan: kezdte Becker János, s folytatta hosszú szavú Zay.

Az ma rettenetes volt!

Benépesültek a folyosók. Nem maradt bent senki, csak a szászok és Vadnai Károly.

Feltűnt, hogy Vadnai hallgatja, s csalogatták kifelé.

- Mennék én szívesen innét - felelte Vadnai szomorúan -, de az orvosom megtiltotta, hogy a teremből, ahol füst nincs, kimozduljak. Hát maradok, mert mégis becsesebb az élet.

Túrte vagy egy óra hosszáig, de bizony aztán csak ő is felszedte a sátorfáját a folyosóra, ahol óriási füstfelhőkben mozogtak adomázó és kritizáló csoportok.

Horvát Boldizsár a régi világból való dolgokat mesélt a fiatalabb generációnak, mely körülülte, mint egykor Deák Ferencet. Gyulai Pál Vizsolyit kereste.

Vizsolyi mindig ott van. Hosszú sétákat csinál a folyosókon, csendesen morfondírozva. Maga a tanácsterem nem érdekli, ritkán megy be. Az ő birodalma a klub, ahol ő a király. Ez itt csak komédia, azt meg sem hallgatja. Ami okosat kigondolnak, azt már mind előbb tálalták fel a klubban, és átszűrték.

Miután Gyulai Vizsolyit megtalálta, Kemény Jánost ment föl kutatni, azután elindult Thaly után, rábukkant Isaák Dezsőre, fölhajszolta valahol a könyvtárszobában György Endrét, levonszolta az írói karzatról Nagy Miklóst, megtalálta az olvasószobában Kiss Albertet, de senki sem akart vele disputálni, végre egész szelíden megtörve rimázkodott Vadnainak, hogy nézzen körül, van-e még itt valaki kálvinista.

A túlsó oldalon Prileszky Taddeus elmélkedett a gabonáról a börzével vegyesen.

- Én nem tudom, mit panaszkodtok, hiszen annyi gabonánk van, kedves barátocskám, amennyit akarunk. A börzén többet adnak el egy óra alatt, mint amennyi az egész országban megterem két év alatt. És még zsák sem kell hozzá, hehehe...

Pulszky Apponyit magasztalja egy sarokban:

- Nagy diadalt aratott - a *habaré*kpárt fölött.

Bent a teremben Törs Kálmán szónokol, akit csodálatosan gyúrt át a kerülete.

Mikor a vizek jövének Szentesre, nekiadta magát a víztudománynak, mikor a vasutak nem menének Szentesre, nekifeküdt vasszorgalommal a vasúttudománynak, most, hogy Szentesen rossz termés volt, átcsapott a mezőgazdaság tanulmányozására. (Csak valahogy köszénbányát ne nyissanak ott, mert az nehéz stúdium.)

Törs oly sokáig volt a Honnál, és annyira szereti Jókait, hogy egészen olyan lett, mint a Jókai mindentudó emberei.

Olyan szépen, fülbemászóan is beszélt, mint azok szoktak.

A kormánypárt aggódva nézegette ezalatt az ajtókat, tanakodván, ki fog Apponyinak megfelelni a tegnapi beszédjére, »hogy valahogy le ne menjen a nap, s meg ne teljék a hold az ő dicsőségével«.

De senki sem akart vállalkozni. Mindenik kicsinyellte a maga dárdáját.

Mi a patvart csináljanak most?

Milyen baj az - vakarták a fejüket -, hogy Tisza nincs itt!

Talán legjobb volna kalapba tenni a jelenlevő mameluki neveket, s kihúzni belőlük a sorompó lovagot.

Hát éppen ebben a válságos pillanatban toppant be a miniszterelnök. Minden arc felderült, minden arcon ott lebegett a nyitrai fohász: »Üdvözlégy, kegyelmes urunk!«

De ah, borzasztó, észreveszik, s hirtelen terjed a rémhír, hogy a miniszterelnöknek náthája van!

Hát egy nátha miatt kell-e most elveszteni egy csatát?

Nem, ilyen szégyent mégsem engedett megadni a gondviselés, Tisza felállott, s egy kis moulinet-vel szerencsére viasszorította a tegnapi Apponyit - tegnapelőttinek.

A T. HÁZBÓL [jan. 17.]

Elsőnek beszélt Szalay Imre - aki nemhiába volt nevelésben Vácon -, szelíden, úgyszólván finoman dikcióz vala a borgyártás ellen; még Wahrmannt is olyan alakban kifogásolta, hogy az annak jólesett, pedig amint a beszéd kezdett ráfordulni, már meg volt ijedve: hol vegyen még két katona fiút - ehhez a beszédhez is?

Élénken, virgoncan szónokolt a bal folyosó kedvelt rebellise, s gondolatai oly változatosságban szövődtek, mint a tarka kockás nadrágjai.

Utána a nagy Wahrmann beszélt »előkelő gondolkodással«. Kőrösi Sándor odament egészen a katedrához, s ott kiabálta neki a »helyes«-eket lelkesen villogó szemekkel.

Hanem megjárta vele, mert Wahrmann egyet fordított a pápaszemén, s elkezdte az uzsora-törvényt szidni, amit pedig Kőrösi Sándor készített. Az öregúr leverten bicegett ki a folyosóra, ahol szinte a Wahrmann dolgai tárgyalattak.

Prileszky Tádé perszvadeálta künn a párbajbírásgot toborzó Rácz Gézáékat: ne verekedjenek semmi áron.

- Lám, én is hogy tettem a minap, barátocskám, Pozsonyban. Ott ülök az indóházban Bécsbe menendő, a füstös lovat várva... már a jegyet is megváltottam, mikor két ismerősöm összevesz, s hozzám lép az egyik, hogy legyek szekundánsa.

»Hiszen nem ettem bolondgombát. Nekem mennem kell, sürgős utam van.«

El is mentem szerencsésen, de amint visszajövök harmadnap, hát ott várnak már az illető ismerősöm segédei.

»Mi tetszik?« - kérdelem tőlük.

»Azt kívánjuk, hogy duelláljon meg az úr a felünkkel.«

»Én? Miért?«

»Mert nem akart ön neki szekundálni.«

»Ez igaz - feleltem -, de ha már *szekundálni* sem akartam, beláthatják az urak, hogy *duellálni* még kevésbé akarok. - Aláz'szolgája!«

Míg ez a gyógyító történetke nagy derűtséget okozott ott künn, azalatt bent egy vasgyúró tartotta szűzbeszédét. Név szerint Petrich Ferenc. Nem állítom, hogy ez a név historikus lesz valamikor, de mindössze jóízű ember a viselője. (De már annyira mégsem taksálom, hogy neki kellett megbuktatnia a mi jó elnökünket.)

Mintha egy nagy vastag erdei fa hullatná leveleit, úgy potyogtak belőle a jó falusi ötletek és princípiumok. Távolról szinte hallani vélte a Ház a malom kelepelését.

Elandalodva hallgatta a derék Göndöcs, aki legutóbb megtanult állva is szundikálni, ami egészen »parlementi alvása, mert úgy látszik távolról, mintha helyeslést bólintgatna ólmosodó fejével.

Szerencsétlenségére arra vetődik Ugron Gábor:

- Ejnye, de nagyon helyesled, szent atyám, ezt a beszédet.
- Mert nagyon szép - dadogja Göndöcs álmából fölriadva.
- Mit, te szépnek nevezed? Hát nem hallottad, hogy a méhészet ellen beszélt?
- Lehetetlen! A méhészet ellen?
- Igen, hogy a cukor-fabrikáknak a méhek csinálnak konkurenciát.

Göndöcs ijedten csapta össze a tenyereit.

- Óh, szegény, ártatlan méhecskéim!
- Hogy a méhek megölik a gyáripárt.
- Szörnyűség!

Kidörzsölte szeméből az álmot a kedves öreg pap, s azontúl fenyegető arccal nézett a szónokkal farkasszemet, morogván magában: »Ne féljetek, édes méhecskék, majd adok én annak a kegyetlen embernek«. (Hanem persze erről egy szó sem volt a beszédben.)

De a Göndöcs haragos mord arca nem inkommodálta annyira a szónokot, mint a Wahrmann mosolygó képe. Göndöcs akkor is kedves, ha haragszik. Wahrmann akkor a legbosszantóbb, amikor kedves.

Nem állhatta meg szó nélkül.

- Hiába mosolyog az előadó úr - mondá.
- Hiszen, kérem, nem mosolyog - sietett megjegyezni Péchy Tamás.

Erre is visszafelelt Petrich Ferenc.

- Hogyan láthatja azt az elnök úr, mikor ő háttal ül oda?

Nagy hahota támadt - s röstelkedve hallgatott el az elnök, aki elmélázván a Wahrmann feje búbját nézte az arcának, s ott persze nem látható se haj, se mosoly.

Már majdnem az egész mai nap és az egész mai karcolat a Wahrmanné lett volna, ha egyszerre föl nem áll Láng Lajos, a fiatal generáció nagy tehetségű tagja, úgyszólván feje.

Jól járt vele a fiatal generáció, mert csinos fej.

Fiatal arc és délceg termet, de ha álcában beszélt volna; mindenki azt hihetné, egy öreg szónok szállt síkra Apponyi ellen.

Hangjában semmi szenvedély, előadása finom, nyugodt. Így polemizálni csak egy ötven-esztendőös diplomata tudhat.

Mély figyelemmel hallgatták. Mindenki tudta már, hogy Apponyival fog foglalkozni, de ilyen nemes polémiát nem várt senki. (Régen kiment az már a divatból!)

Láng nem akart győzni Apponyin, csak meg akarta őt győzni!

Sok sikerült megjegyzése volt, de szándékosan került a poénok kidomborítását.

Apponyi úgy tesz az osztályokkal - mondá -, mint az anya, aki minden gyermekének azt mondja külön: »téged szeretlek legjobban«.

Kifejtette, hogy nemcsak a gyengéket kell védeni az erősek ellen, hanem az erőseket is a gyengék ellen.

...Hiszen ő maga is azt cselekedte beszédével.

Be is fejezhetném az ülés leírását, ha komolyan venném - mert a Láng beszéde és az Apponyi válasza volt a főesemény -, de nekem, aki megfordított pápaszemmel nézem a dolgokat, nem lehet legalább rövid említés nélkül hagynom a Zimándy beszédét. (Ahhoz tartsuk magunkat, amiből élünk.)

A főtisztelendő atya egy zöld vászonba kompingált könyvet emelt fel kezeiben, s legott megállította a roppant zajt, mely a teremben pezsgett. A hölgyek ijedten rángatták fel mantilláikat, s eltávoztak a karzatról.

- No, itt valami nagy illetlenség készül! - suttogták némelyek.

- Itt a talmud! - - Itt van a talmud! - hangzott mindenfelé.

De nem a talmud volt a zöldkötésű könyv, hanem a »Hitel«, a Széchenyi István munkája.

Ebből citálgatott a zsidók ellen.

A jeles férfiú egy hosszú félórán át bizonyítgatta, hogy ezt a könyvet nem ez a mostani Széchenyi írta, de a hajdani Széchenyi.

...Olyan rosszul argumentált, hogy a beszéd következtében a Háznak legalább fele azt hiszi most, hogy mégis talán ez a Széchenyi írta a Hitelt...

A T. HÁZBÓL [jan. 18.]

Négy esztendeje kísérem figyelemmel a Ház üléseit; ott üldögélek a karzaton, a folyosón, s elmorfondírozom a dolgok folyásán.

A néző embernek is támadnak néha vágyai. Mikor untalan azt hallok, hogy a barátaim és ismerőseim ilyenformán jelölik meg az időt, ha valami dátumot keresnek:

»Mikor is volt csak? Emlékszem már. Előtte való héten, amikor azt a *nagyszabású beszédet* tartottam.«

Istenem! Mindenki tartott már »nagyszabású beszédet«, csak még én nem.

Mikor aztán látom, hogy ezek a nagyszabású beszédek semmit sem lendítenek a világ folyásán. Hiába piszkálja Grünwald és Szilágyi a kormányt, hasztalan rázogatja Beksics a társadalmat: fogja magát Szontagh Pál, nem tart nagyszabású beszédet, hanem lefotografirozza zseniálisan egy mondattal a hazai viszonyokat, nevezvén a skízt »társadalmunk egyik legkiválóbb egyéniségének«. Ez az igazság! (Különben a XXI-es és a pagát is kiváló egyéniségek.)

Nem, nem, a sok beszéd nem ér semmit, hanem az mégis szép dolog lenne, ha úgy egy hétre miniszterelnök lehetnék. A Ház csendes zümmögése közben, mialatt azok az altató hangú szónokok perorálnak, elábrándoztam én azon, hogy mit csinálnék az alatt az egy hét alatt.

Nos ugyan mit?

Hát örömet okoznék mindenkinek. Kipuhatolnám, kinek mi esik jól, s azt cselekedném. Mindenikhez nyájas volnék, s nem utasítanék vissza senkit. Ha valaki beszédet mondana, sietnék neki gratulálni, a jó barátoknak azért, hogy megtartsam, az ellenségnek azért, hogy meghódítsam. Aki bolondot csinálna, azzal elhitetném, hogy okos dolgot művelt, aki pedig okosat követne el, azt én koszorúznám meg legelőbb. Egyszóval hadd lenne boldog egy hétig minden ember.

Ejnye, hiszen én ezt úgy is megcsinálhatom próbára *kicsiben!*

Elhatároztam, hogy egy álló hétig minden szónokot megdicsérek - a karcolatokban.

Négy esztendő óta szurkálom őket, kellemetlenkedem velük mindennap, s olyan szelíden túrnék, hogy soha még egy görbe szemet sem vetett rám egyik sem. Bizony megérdemlik, hogy egy jó hetet csináljak nekik!

El is kezdtem hát a ma beveződött vita elején derűre-borúra dicsérni minden embert. A nagy szónokok tömegesen lépkedtek elő a kalamárisomból. Pittek, Foxok és Sheridánok népesítették meg a Ház helyiségét. Szinte hallani lehetett a folyosók padozatának dübörgését ez óriások lépteit alatt.

S íme az történt, hogy amint harmadnap, negyednap beléptem a Házba, azok a képviselők, akiket meg nem dicsértem, de azok is akiket megdicsértem, nekem rohantak, hogy az istenért mit csinálok? Hová tettem az ítélőtehetségemet? Hisz ez vagy amaz a beszéd egy hitvány félcelmény volt!

Kezdték két nap alatt kiállhatatlan perszónává változni előttem, mert nem bántottam senkit.

Ah! Így vagyunk! Az emberekben tehát a hiúságnál is nagyobb, mélyebb érzés az irigység?

Most már értem, hogy az emberek boldogítása utópia. Mert az emberi természettel vele jár, hogy a boldogságához a mások boldogtalansága szükséges.

S ha ez így van - akkor mi az ördögnek keresnénk mi más minisztériumot? Meg kell szavazni azt a büdzsét minden gondolkodás nélkül.

Meg is szavazták ma minden gondolkodás nélkül, de meg előbb egypár beszédnek kellett folynia. Steinacker volt az első, majd az öreg Nendtvich jött, akinek a szónoklata most még kártékonyabb volt, mint első ízben, mert a »Budapesti Szemlé«-nek csinált reklámot. A Ház egyik rokonszenves tagja, Rigó Ferenc igen sikerült, humoros rövid beszédet mondott.

A Ház és a folyosó, szavazási nap lévén, egészen benépesült.

Tarkábbnál tarkább csoportok képződtek künn.

Az egyik szögletben egy csomó »erdélyi« mágnás ült, mind olyanok, akik nem fizetnek háromezer forint adót (s ebben az értelemben sok magyarországi mágnás is erdélyi).

Arról folyt a beszéd, hogy a főrendi tagsági jogot is úgy meg kellene váltania a népnek, mint a szőlődézszt s más úri jogokat. (»Jó idea! Teringette pompás idea!« - mondogatta nekik Prileszky.)

A túlsó folyosón Kemény János beszélgetését a királlyal mesélték a tegnapi esti udvari ebédéről.

- Hogy érzi magát? - kérdezte a király a Ház nagyérdemű alelnökétől.

- Bizony, már öregszen, felséges uram, de nyugodtan halok meg, mert derék igyekező generáció marad utánunk. (Éppen aznap választották meg Péchy Andort.)

- Igen - mondá a király -, úgy látszik, hogy a mai generáció *sokat tanult*.

A bal folyosón éppen megfordítva, a Kossuthtól visszatért Helfy Ignác körül gyűlt össze egy csoport, hallgatván amint beszéli:

- Az öreg száműzött azon panaszkodott, hogy a mai generáció *sokat felejtett*.

Még mindig friss, üde és ruganyos. Öt órát dolgozik egyhuzamban, mindennap. Fordít, eredetét ír (most Széchenyiről végzett be egy tanulmányt), s érdeklődik a hazai dolgok iránt.

Elolvas az a világon mindent, még tán az Olay Szilárd beszédét is.

Ma az csinált egy kínos jelenetet. (Enélkül az olajcsepp nélkül ellettünk volna.)

Azzal vádolta Széchenyi minisztert, hogy ötezer forint jutalomdíjat utalványozott a kiállítás elnökének, Matlekovics úrnak.

Széchenyi tagadja, hogy ő a kiállítási alapból utalványozott volna pénzt valakinek.

Olay erre újra feláll spanyol inkvizítori grandezzával: hogy hátha akkor más alapból adott Matlekovicsnak ötezer forintot?

Nagy vihar keletkezik a kormánypadokon. Az elnök csenget. Némely képviselők ingerülten ugrálnak fel. (Kár, hogy nincs itt Beöthy Algernon, hadd kukorékolna közbe.)

- Hiszen megmondta már, hogy nem adott pénzt - kiáltják mindenünnen.

A zúgás egész tombolássá izmosodik.

Az elnök szólni akar, de nem hallgatják.

- Én határozott választ akarok - mennydörgi Olay Szilárd.

- Helyes! - kiáltja Olay Lajos.

- Határozottan válaszoltam - felelé a miniszter nyugodtan, ami igen jól hatott, mert éppen Széchenyi néha a legjelentéktelenebb dolgoknál lesz idegessé.

Így folyt a kínos felelés, a miniszter váltig állította, hogy nem utalványozott ki semmit, Olay szinte váltig állította, hogy de bizony kiutalványozott.

- Megkívánom - mondá a miniszter önérzetesen -, hogy szavaimnak higgyenek.

- Én is megkívánom - replikázott Olay. - Mert itt nincs köztünk más különbség, mint hogy a miniszter piros székben ül, én pedig ebben az egyszerű padban.

Valaki közbekiáltott:

- De bizony van még egy kis különbség! Hangja gúnyosan süvített végig a termen.

Nem tudni, ki lehetett ez a szörszálhasogató ember!

A T. HÁZBÓL [jan. 23.]

I. Miért nem írtam eddig karcolatokat?

No, én se tréfálok többet a saját fejemmel!

Mióta elnyerte Horváth Gyula egy hétre, mindenféle nyavalya beleütött, reuma, fogfájás, fülszaggasztás - s míg az én fejem nála volt, azalatt ő is csupa lapalapítási tervekkel foglalkozott.

Ma már lejárt a terminus, nekem nincs semmi bajom, neki sincs semmi szándéka.

Folytassuk, ahol elhagytuk.

II. Útközben a Házba

Ha öt napi betegség után visszatér az ember valahová, kivált ha betegsége alatt a »Pesti Napló«-t olvasta (mert az a beteg dzsentrinek való lap), minden új neki, azt hiszi, minden megváltozott.

Én is abban a félelemben tartottam a Sándor utcába, hogy azóta már talán el is árulták az országot Tisza Kálmánék.

Nem, nem, a trikolór még ott leng, s a horvát zászló csapkodja alulról...

A Múzeum jégmezőin két alak jár suttogva, az egyik vállas, erős, mint egy Herkules, a másik összegörnyedt aggastyán, hosszú ősz fürtökkel s bagolyszemekkel, mint a rém. A pajkos játszó gyerekek ijedten futnak el előle.

Az egyik alak Szilágyi Dezső, a másik Sennyey Pál.

A zempléni verebek ott ugrálnak, csipogva a zúzmarás törpe fákon, mintha belebeszélnének a két státusférfit suttogásába.

(Hm... Ebből még lehet valamikor karcolat!)

De benn a folyosón csakugyan árulásról beszélnek. Honvéd-viselt képviselők feszegetik még mindig: áruló volt-e Görgey vagy sem?

- Ugyan mi az ördögöt árult volna el az a Görgey? - rikácsolja egy hang, egy öreg ezredes, aki Radvánszky Károllyal szokott bejárni. - Csodálom Görgeyt, hogy nem úgy védekezik, mint Türr Pista...

- Hogy védekezett Türr Pista?

- Egyszer azzal gyanúsította őt az olasz-magyar légió, hogy elárulta a légiót. Türr Pista méregbe jött., s kirukkoltatván maga elé a csapatot, így szólt hozzájuk: »Azt állítjátok, elárultalak. Ugyan mondjátok hát nekem valakit, akinek ti megértétek őt forintot?«

A folyosó, büfé élénk, mint egy kaptár, lármája harmonikus zümmögéssé olvad össze. Derűtség, vidám kacaj cseng mindenünnen. Maga a generális is ott künn van, s cercle-t tart. Az alvezérek sűrű csoportban keringnek előtte, néha egy-egy közlegényt is megszólít, s vállon tapogatja. A cigarettli-füst, mely vastag, tömött rétegben szövődik szürke vászonná, reszketve a játszadozó téli napsugárban, ambrózia-illat annak, akit a miniszterelnök megszólított.

Az elnöki szoba felől tömjénfüst árad szét a helyiségekbe. Egy szolga van megbízva a füstöléssel. Az egyik illat birokra száll a másikkal. A kálvinisták kényelmetlenül szaglálózna, Kiss Albert fejevakarva panaszkodik: »Ejnye, be idegenszerű levegő van itt ma«.

Én a tömjénfüstről mindjárt eltaláltam, hogy valami egyházi vita lehet odabent.

Hát csakugyan az!

Hogy megváltozott azóta a mező!

Hol van Széchenyi? Vajh, hol vannak az Olay-ok?

A csöngettyű hívogatólag csilingel belülről.

Siessünk a terembe! Kezdődik az előadás!

III. Bent a teremben

Színen van Trefort miniszter.

Szakálla fehér, mint a kender, szeme villogó, mint a parázs.

Az első szónok Zimándy atya.

Csanád a könyökére hajtja fejét, s kirívó irigykedéssel hallgatja.

Zimándy merészen ugrik neki a miniszternek, mint egy hörcsög.

Feje emlékeztet ama cserépbukszákra, aminőkben pénzt szokott gyűjteni az ember. S amint lóbázza, idegesen rázza minden mondatánál, mely az egyetlen nyíláson: a száján kiesik, egészen tökéletessé teszi a hasonlatot.

Ezek a szűrős mondatok mind Trefort ellen szólnak, ami természetes is, hiszen Zimándy atya azt a címet viseli az alsópapság előtt, hogy a »Trefort miniszter kalapácsa«.

- Trefort nemcsak a miniszterelnöki székbe nem való - úgymond -, de még a parlamentbe sem.

- Az efféle nyilatkozatok nem valók a parlamentbe - elméskedik az elnök.

- Ilyen férfiúra nemhogy Magyarország reményeit - potyog ki folytatásképp a folyton vörösödő bukszából -, de még a galambjaimat sem bíznam.

- Tehát vannak galambjai? - sziszeg bele Csanád Sándor.

A pap képviselők pirulva sütik le szemeiket, a karzatról hűs szellő suhan, hogy ím a structollak erdeje megmozdult a női kalapokon.

Göndöcs ég felé fordítá szemeit.

- Oh, oh!... Még szégyent hoz ránk!

Utána Ugron Gábor tartott tartalmas, szép beszédet, a katolikus autonómia szükségét hangoztatva.

Nagy figyelemmel hallgatták a fiatal szónokot, aki maholnap »az ellenzék Tisza Kálmánjának« növi ki magát.

Merész és találékony, beszédeiben nincs forma, de van tűz, nincs sok tudomány, de van sok közvetlenség. Egy kicsit goromba néha, de sohasem rokonszenv nélküli.

A szélsőbal vezérei (ezek is olyanok, mint az olümposzi istenek, a sokaságukkal rontják az egymás tekintélyét) fejvakargatva nézik, hogy ők mindennap egy centiméternyit kopnak, s Ugron mindennap egy félrófnyit nő.

Mi lesz ebből, mi lesz? Még bizony ki találja ütni valami »csillag«-nak a szemét.

...Álló csillagokból letűnő csillagok úgy lesznek.

A csillagokról bizvást áttérhetek Jókai Mórra, aki ma nagy élvezetet szerzett a kassaiaknak s a kassaiak révén az egész Háznak és karzatnak.

Elmondta, hogy Magyarországot még egyszer meg kell a magyaroknak hódítani - a munkával. (Beöthy Algernon pajkosan mutat a mellűjére, mely egy pagátot ábrázol.)

Le kell vetni a kacagányt, s fel kell venni a bőrkötényt.

- Igaz - bólingat csöndesen Gromon Dezső, aki most hihetőleg háromszáz bőrkötényt varrat ugyanannyi nadrágja elé.

S ahelyett ő maga ragyogó szónoklati karbunkulusokkal rakta ki a tót atyafiak halinait, s rózsaszín pántlikákat fűzött a bocskoraikba, hogy nekik is erény az, ha a saját nyelvüket szeretik.

Az egész Ház elhitte elandalodva.

És még most is hinné, ha Lesskó István fel nem szólal.

De amint az egypár hangot kieresztett a Ház színe előtt, mindjárt meg nem értette senki, hogy *mi szeretni valót találnak a tótok a saját nyelvükön?*

*

Jókai beszéde után leeresztette a kordinát Péchy Tamás.

Szünet.

Szünet után a második felvonás következett.

Az elnöki székbe beleült Bánffy Béla.

Hja, Bánffy! Az már más!

...Én a Bánffy elnöklete alatt nem merek tréfálózni.

A T. HÁZBÓL [jan. 24.]

Mindent magyarosít a kormány: nem lehet panasz ellene. Még az állami méntelep számára vett lovak is névmagyarosítással jelennek meg a zárszámadási aktában: Hironnelle - most Fecske, Falke - most Sólyom, Winzbreut - most »Szélvész«. Csak egyetlen állami tényezőt nem bírtak nevéből kirázni a magyarosítási áramlatok: Altstaedter János uram őkegyelmét, a képviselőház kapusát.

Ott állt húsz esztendeig, méltóságos zordon arcával, fölséges szakállával és ezüstös nagy botjával a kapuban, és mindig Altstaedter János maradt.

A nagyságos és méltóságos urak, akik ki s be jártak, s akik előtt ő szent pietással emelinté meg medvebőr süvegét, sokat változtak ezalatt, hol ide ültek, hol oda ültek, de ő mindig egy ponton maradt - a kapuban.

S az ő botján mindig fényesen ragyogott az országcímer, mikor pedig egyebütt nagyon is homályosult.

Hát a derék Altstaedter János urammal az történt, hogy bement Péchy Tamáshoz, és a nyugalmaztatását kérte. - Nagyon öreg vagyok, kegyelmes uram. Sokat álltam már, ülni szeretnék.

Péchy Tamás elmosolyodott.

- Lássá, én meg annyit ültem már, hogy állni szeretnék.

- Elfáradtam, kegyelmes uram! Nem vagyok képes többé megfelelni az állásomnak.

Péchy sóhajtott, arra gondolván, hogy az ő állása csak ülés, s mégis... de ne feszegessük, hiszen csak az a fő, hogy nyugalmazta az öreg kapust.

Az még sohasem látott ülést életében.

El-eltűnődött rajta azelőtt is, sokszor nézván a kék eget a Múzeum fölött, mialatt az érkező kocsik robogása zenévé olvadt össze körülötte, hogy milyen lehet egy ülés.

Valami nagyon szép, valami rettenetesen ünnepélyes lehet az. Az ország rendének ajkán megrezdül a méla bánat, s szavakban hömpölyög alá a hazaszeretet...

Oh, hogy szeretné ő azt egyszer hallani!

Legalább kedvére kisírhatná magát az érzékenyüléstől.

Húsz évig ábrándozott ezen az öreg Altstaedter, ma végre beteljesült hő vágya.

Beült mindjárt korán reggel a karzatra egy ismerőse mellé, s szigorú kritikus arcot csinált, szertenézegetve kidülledt szemekkel. Mind ösmeri már az urakat. Hiszen mind az ő népe. Tudja, melyik jár gyalog, melyik hintón.

Legelőbb Zsilinszky nagyságos úr szólalt meg. Sokat beszélt, s mégis nagy figyelemmel hallgatták. Az ember ki nem vette volna belőle, hogy ennyire okos ember. Olyan szerényen szokott bejönni a kapun. S még a paraplija sem selyem, hanem csak egyszerű organtin.

Utána Trefort excellencia szónokolt. A fejével mindig kapkodott jobbra-balra, mintha valami darázs akarna rászállni. (Az öreg kapus is idegesen kezdett fészkelődni odafent: Ejnye, de kár - mormogá -, hogy nincs nálam egy légycsapó.)

Hanem az a nagy tiszteletlenség sehogy se ment a fejébe, hogy annyiszor belenevetnek a beszédjébe. Hát illik ez? Egy miniszternek? Micsoda nép ez odalent? Hogy zajongnak, viháncolnak! Hát ezeket eresztgetem én húsz év óta?

Aztán az se ment a fejébe, hogy ez is, amaz is a vallásokról szól. Okos ember nem perel a papokkal.

Papnak, öregasszonynak békét kell hagyni. Lárifári beszéd ez csak!

Hanem nini, most emelkedik fel Helfy nagyságos úr. Ez már a mi emberünk, nagy, híres ember, Kossuth Lajosnak a barátja. - No, majd mond ez mindjárt valami paprikásat.

Lesz itt most nemulass a kormánynak, az adóról, a szűzdohányról, meg a bilincsbe vert hazáról.

Hanem hát mi történt? Helfy nagyságos úr az ő szép, szelíd hangján azon kezdte, hogy szívesebben adna a miniszternek több pénzt, ha többet kérne, és hogy miért nem kér többet.

Elborult erre az öreg homloka:

»Hát azért járnak ide? Hát csak ennyi az egész?«

S azzal keserűen ballagott le az utódjához a kapuba... Szélesebb látkör van onnan, mint a Házból!

Hanem az ülés tovább folyt. Herman Ottó nehéz lövegekkel szállt síkra az »alma mater« ellen.

Szellemes elevenséggel s nagy tetszés közt ostromozta a protekciót, mely a tanári székekbe juttatja a tehetetleneket is. Elmondta, hogy milyen aránytalanul vannak fizetve. Kétféle egyetemi tanár van, nábob és proletár.

S fel is olvasta a nábobok és proletárok jövedelmét egy papír lajstromról.

Kínos izgatottságban ültek az egyetemi professzorok szerte a padokban. Szilágyi Dezső merev, üveges szemekkel és szokott fágyos gúnyjával nézte a szónokot, Pulszky Ágost az ujjával dobolt, Apáthy István lehajtotta fejét, mint egy bárány, amelynek most legott vérét veszik.

Herman szembeállította azokat a tanárokat, akik tíz-husz forint és viszont, akik 7 ezer, sőt 17 ezer forint részt kapnak a tandíjból.

A Házban mind olyanok voltak, akik sokat kapnak.

S azt nem kell szégyellni.

Hanem mikor felolvasta, hogy Sághy Gyula 7 ezer forintot kap csupán szigorlati díjak fejében, hangos derűltség támadt.

Mindenki Sághy Gyulára nézett.

Arcát két tenyerébe temette, azt nem lehetett meglátni, hanem a feje búbja olyan vörös lett, mint a szegedi paprika. Szégyenellte, de nem a hétezer forintot, hanem a -derűlséget.

Szilágyi Dezső, a »nábob« kelt síkra Herman ellen.

De aki annyiszor szónokolt fényes sikerrel, mikor nem volt igaza: gyengén, zavarosan és formátlanul csatározott Hermannal most, amikor majdnem igaza volt.

A T. HÁZBÓL [jan. 25.]

Mégis halad a világ!

Ezt nem a mai vitából és szavazásból következtetem, ahol leszavaztatott a katolikus autonómia, melyet már Deák idejében helyeseltek, hanem csak úgy halad a világ, hogy egy nevezetes újítás történt a tanácssterem főbejáratánál a cigarettliző képviselők javára.

Most már nem kell minduntalan bekukucskálnia a terembe Pulszky Károlynak, hogy nem-e a papa beszél vagy Gusztí. - Sem a künnlevő antiszemitáknak nem szükség örökké résen lenni, nem-e egy társuk beszél. »Menjünk be helyeselni, fiúk!«

Nyugodtan szívhatja a szivarját mindenki, ott van a főbejáratnál a víz-... akarom mondani a *beszéd-mérce*.

A feliratkozott szónokok nevei függnék egy táblán:

*Neiszidler Károly,
Bende Imre,
Dégen Gusztáv,
Zichy Antal,
Apponyi Albert stb.*

Aki beszél, annak a neve mellé egy keresztet tesz a teremőr, aki pedig már beszélt, annak a nevét csak áthúzza. (Pedig a (+) keresztet bizony találó lenne néha otthagyni.)

Ez a rendszabály a rossz szónokok ellen van irányozva, s e helyütt látszik meg, hogy a kisebbség is hogyan zsarnokoskodhat a többség fölött.

Midőn a folyosó érdekében történt ebbeli újítás (hogy háznagyi stílusban szóljak) helyeslő tudomásul vétetik általam, áttérek az ülés rajzolására.

A kereszt a Neiszidler Károly nevéénél van.

Neiszidler Károly szűzbeszédet tart, s amint rekedt hangja kezdi a cserépfazekak repedését természetihven utánozni, a szélsőbalon ijedten ütik fel fejeiket Csanády és az öreg Madarász:

- Nini, a Csiky Sándor! Beválasztotta a hangját!

A beszéde azonban nem volt olyan, mint a Csiky Sándoré; hanem egészen szalonképes. Ő is, mint a másik szűzszónok, a barna Dégen, egy-egy virágbokkrétát nyújtott át szemérmesen Trefortnak. Kezdetnek elég szép az!

Ez különben mind csak a felületen volt, mélyebben a katolikus autonómia foglalkoztatta az elméket.

Mindenki erről beszélt.

- A papok ne olyanok legyenek, mint a sárkány mondá - Ugron Gábor -, de olyanok, mint a sasok.

- A sasok is ragadozók - jegyzé meg a szabadkőművesek nagymestere.

- A kövér papoktól nem félek - szólott egy kálvinista a folyosón -, hanem a sovány papoktól őrizkedjetek!

- Maradjunk a régienél - explikálta egy opportunist - (s ilyenek vannak nagyon sokan), mert a betegség kisebb veszedelemmel jár, mint a gyógyítás.

Ez fejezi ki a Ház hangulatát a legjobban. Aminek Zichy Antal is hangot adott, igen helyesen és férfiasan. Nagy fa ez! De jó volt megbolygatni Ugronnak, mert legalább megláttuk: mennyivel vagyunk előbbre!

A pap képviselők közül ma Bende Imre szállt síkra az autonómia ellen. Általában az egész vita alatt a katolikus papok tapintatosan és óvatosan beszéltek.

- A kisebb rendű papok hasonlítanak mostani szerepükben a régi pozsonyi dieták egyik alakjához - mesélte, gondolom, az öreg Boér. - Atzél Istvánnak hitták a pozsonyi követet. Sajátságos viszonyainál fogva mindig olyan dologban kellett felszólalnia nagy ékesszólásával, amit nem szeretett, s ha aztán rendesen ő győzött, rettenetesen szidta az egész országgyűlést, »nem érdemli az ilyen nemzet, hogy legyen«.

A hangulat békülékeny volt, a kálomisták és lutheránusok előszeretettel bújtak ugyan egymáshoz, de a katolikusok közömbösen hallgatták a szónokokat.

Mennyei nyugalomban csak a zsidók ültek most; megnyugtató lehet az nekik, ha a keresztények kezdenek összetűzni.

De tán legboldogabb volt Wahrmann, aki szélesen elterülve dült el a padban, s bizonyos előkelőséggel mosolygott.

Tekintete elkalandozott a terem mennyezetén, az elnöki trónus függönyein, lelke pedig nőtt és elszállt az ábrándok honába. De mialatt a lelke nőtt, a szeme folyton kisebbedett. Bóbiskált.

Az elnöki szék függönyei szaladni kezdtek, a tanácsterem falai eltűntek, s egy csodás vízió nyílt meg előtte. Tündéri fényözönben egy lila színű felhő fodrán ült Klio, és egy Posner Lajos-féle plajbásszal a magyarok történelmét írta. Diktálta neki báró Wodianer Albert.

Éppen ebben a pillanatban jegyezték be a Wahrmann nevét, s két szárnyas nemtő ereszkedett le koszorút tartva kezében a magasból feléje.

Szárnyuk, amint rebbent, a hús neszre hirtelen föltekintett.

Hát előtte állottak: báró Andreánszky Gábor és Vadnay Andor.

A körülülők izgatottan néztek, mi fog történni.

- Egy levelet hoztunk önnek - mondák udvariasan.

Wahrmann átvette a levelet szótlanul, s a két küldönc is szótlanul távozott.

(Ez volt az első gyalogposta a Házban.)

A szónokról egyszerre elfordult a figyelem Wahrmannra.

E némajáték megmentette a katolikus főpapok hatalmát, mert ezentúl senki sem törődött az autonómiával, hanem csak azzal, hogy mi lehet abban a levélben.

A »nagy üldözött« elolvasta kétszer, s azzal hirtelen eltávozott a Házból.

A percek, órák teltek, de Wahrmann nem jött. A szavazás is megkezdődött, de Wahrmann helye még mindig hült.

Az ellenzéki vezérek még kíváncsiabban kérdezték: micsoda arkanum lehet az, amitől a mamelukok nem jönnek el szavazni?

No, abból a levélmintából érdemes lesz nyomtatni egypár ezeret pártköltségen.

Különben szavazott, aki hogy tudott. A költségvetést elfogadták, az Ugron javaslatát el nem fogadták. Az egyesült ellenzék Ugron javaslatára szavazott, Pulszky Ágostot kivéve.

A Pulszkyakból csak az öreg Pulszky szavazott az autonómia mellett.

Dicsekedett is vele hazamenőben, mint Saturnus, cinikus humorral:

- Leszavaztam a gyermekeimet.

Pedig a gyermekei szavazták le őt!

A T. HÁZBÓL [Jan. 27.]

Pont tíz órakor elkezdtek az öreg képviselők köhögni és krákogni, s köhögtek egész délutáni két óráig.

Mert egyebet a mai ülésről bajos följegyezni, mint azt, hogy összejött néhány öreg képviselő és köhögött.

Ha valamelyik prüsszentett is közbe, az már figyelemre méltó jelenség volt.

Ezen szakadatlan köhögés között tárgyalattak a költségvetés részletei, de ezt alig lehetett észrevenni.

A karzatok üresen tátongtak. Csak a balsó oldalon ült egy öregasszony, és az is köhécselt.

Hát a fiatal képviselők hol voltak?

Aludtak báli éj után.

És a szélsőbal, mely nem bálozik?

A szélsőbal csöndes lett: Ugron Gábor Erdélybe utazott.

(Így hát Trefort Ágost úgyszólván *gépen* tárgyalt. Ez a legnagyobb passzió egy miniszternek!)
Gyorsan ment minden.

Voltak ugyan egyes felszólalók, de azok is röviden kibékültek a helyzettel.

Az ellenzék szeretetre méltó szerepet vett fel, de nem csináltak kellemetlenséget Trefortnak más oldalról sem.

Az öreg Pulszky kijelentette, hogy ő az idén nemhogy többet kérne a Múzeum tételeinél, hanem ellenkezőleg még töröltetni akar.

- Igazán? - kérde a miniszter ragyogó szemekkel.

- Tudniillik van egy olyan pont bent, hogy *az egyes tételek esetleg törülhetők* - hát azt a pontot fogom eltöröltetni kérni.

Ugron már elment, de még ott maradt Herman, s Herman mindig mond valamit.

Ma olyasfélét mondott a valláserkölcstről szónokolva: hogy *ő csak azt hiszi, amit lát.*

És csak felét hiszi annak, amit hall.

Minthogy pedig mindennek csak a felét hallja, amit mondanak, hát nyilván azt a felét hiszi, amit nem hall.

A papok megbotránkozva rohantak ki a folyosóra.

- Darwinizmus! Szörnyűség!

- Vallástalanság!

Szerencsére ott volt az én rendes alakom, Prileszky Tádé, s az lecsillapította őket.

- Urak, itt most vallásügyi vita van. Hát ne csináljunk, kérem, *vallástalanügyi* vitát.

A T. HÁZBÓL [jan. 28.]

A képviselői privilégiumok nemhogy fogynának, de szaporodnak. Mióta Madarász kimondta, hogy »képvisező nem lothatja az időt«, azóta én is respektálok ezen isteni tulajdonságukat, s csak annyit mondok, hogy az idő ma nagyon lassan fogyott - de persze nem lópta senki: magamagától fogyott.

Trefort költségvetése a vége felé járt: a homokóra utolsó szemei peregetek.

Rakovszky István (a legkitűnőbb István a kormánypárton) szép beszédet mondott a siketnémák érdekében.

Utána Herman Ottó a hülyék javára szónokolt.

Majd Pulszky Ferenc egy igen szellemes, talpraesett karcolattal a Múzeumra kérte a szokásos 100 000 forintot. (Egy »0« szerinte még akkor is kimarad.)

Pulszky Károly a történeti képcsarnokra kért pénzt. Ez volt első felszólalása. Nyugodtan beszélt, beszédje sok tanulmányt, széles műveltséget árult el, s hangja, föllépése rokonszenves hatást tett a Házban.

Általában furcsa jele az időknek, hogy minden szónoktól kevesebbet várnak, mint amennyit bevált.

Most előgurult az öreg Göndöcs, aki a pusztaszeri ásatásokra kért pénzt.

Olyan szépen, ártatlanul mosolygott, hogy Trefort azt is megígérte.

Általában ma sem igen kötekedtek a miniszterrel, senki sem támadott, mindenki kért.

Egy ideig boldog volt a miniszter, de hovatovább elunta, s kezdett idegesen kérdezősködni:

- Hát mi lesz már? Nos, az ellenzékéről nincs fölírva senki? Hát már mindig csak az enyéim beszélnek?

Mialatt odabent ekképp osztozkodnának a Trefort palástján, addig künn a folyosón összebújtak a Ház jogász képviselői, és a fogukat fenték Paulerre. Mert Trefort után Pauler következik. (...Vajon következik-e Pauler után Szilágyi?)

A laikusok ellenben már a főrendi reformvitára gyűjtenek anyagot. A kormánypártról föl is iratkozott. Tisza Lajos. Az új mágnás a régi mágnások ellen! Másodiknak a Beksics beszéde van betáblázva. Timoleon a papok ellen!

Amely papirosra a jegyző e neveket felírta, az olyan vagy, mintha fundust adott volna nekik. Beksicset már egy egész sereg szónok kerülgeti, hogy engedje át a helyét. De az egy püspökségért sem adja oda.

Ilyen iszonyú arányokban vetődik előre a bekövetkező szóözön árnyéka.

A folyosó ritkán volt elevenebb, mint ma.

Jókai Nagy Miklóssal a trónörökös könyvét szerkeszti egy fülkében. A szélsőbaliak szögletében a Rigó lutheránus magyar nadrágját élcelik. Hermant azzal ijesztgetik, hogy majd ő is vallásos lesz, ha megvénül, minden ember azzá lesz vénségében, amire nevetve jegyzi meg az öreg Pulszky:

- No, majd megvigyázom - *annak idején*.

Maga a generális is odakünn van. Egy idő óta nagy előszeretettel hagyja a minisztereket a saját tudományukkal úszni. De azért mint a jó gondviselő ott van közel a parton, ha esetleg fulladoznék valamelyik...

A nagy, harmonikus zsongást csak Vadnai Károly zavarja, kinek az egyik lábán botos van, a másikon cipő. Ha jár, csak minden második lépte koppan, s ez olyan kísértetiesen hangzik, hogy minduntalan hátranéznek ijedten: »Ki mer itt olyan nagyokat lépni?«

Az aranyifjúság, élén a Ház egyik legrokonszenvesebb tagjával, a szőke Török gróffal, nagy robajjal futkároz a büféből a terembe, s a teremből vissza, mert az elnök sokszor veri félre ott benn a lármaharangot ok nélkül.

Helfy egy csoportnak néhány különös alakú szivart mutat, melyekre Olaszországban tett szert, amikor odalép Tisza Kálmán, megérintve a Helfy vállát:

- Mi az?

- Ezekről a szivarokról van szó, kegyelmes uram. Valami csodálatos excentrikus aromájuk van.

- Csak nem csempészett szivarok? - kérde a miniszterelnök szigorúan.

- De bizony csempésztettek. Ha tán, kegyelmes uram, megkóstolnád...

- Köszönöm - feleli Tisza - röstelkedő vonakodással, s kihúz valahonnan a zsebéből egy ócska tárcát. (No, ezt a tárcát ugyancsak kár irigyelni Apponyiéknak), s elővesz belőle egy éppen olyan szivart, mint a Helfyé.

A szélsőbaloldal »közbülső« vezére meghökkenve rántja hátra a fejét.

- No, még ilyen slágfertig minisztert teljes életemben nem láttam.

A túlsó folyosón »János fejedelem«, báró Kemény János tartja az udvarát, s az ő királyságában az a szép, hogy megosztja Szontaghgal.

A mameluk folyosó egészen az övék, mintha árendába vették volna ki. Tisza oda soha nem teszi a lábát, nehogy náluknál nagyobb ember ott megkonfundálja a két kiskirályt.

Korlátlan hatalom és népszerűség az övék, de ők maguk is értik a módját: itt az uralkodás is kedvesebb formában megy.

Szontagh Pál szellemes ötletekbe, vidám adomákba önti információit, úgyhogy a megcukrozott piluláról észre sem veszi a mameluk, mikor már bevette a tanítást.

Most azt beszéli el, mikor nála falun volt a kánikulában báró Nyáry Jenő, kérdezi a palóc gazdasszonya:

- Hát az az úr kicsoda?

- Nyáry báró - mondja Szontagh.

- Mit? Nyáry? Hát télen mi az istennyila? - kérde az asszony csodálkozva.

Akik hallották, mosolyogtak, pedig Szontagh már nyilván azon gúnyolódott, hogy nagyon sok báró már csak *téli* báró - a tavasz elsöpri őket a felsőházból örökre.

Víg adomaszó közben elfogyott az idő és elfogytak a költségvetés tételei. Az elnöki telegráf kísérteties rezgése jelezte a szavazást.

Egyszerre üres és csendes lett a folyosó, akár a temető. A sűrű csoportok szétfutva, mintegy varázsütésre eltűntek, s csak a roppant füst kóválygott ott tömött kék oszlopokban, s szertehajigált szivarvégek mutatták, hogy a bent működő nagy gép alkatrészei apró darabokra voltak itt szétszedegetve az imént.

A T. HÁZBÓL [jan. 28.]

(Fiók karcolat)

[jan. 28.]

Sághy Gyula képviselő úrtól a következő nyilatkozatot vettük:

Becses lapjának 24-ki számában (a »t.Házból« című karcolatban) foglalt közleménnyel szemben, mely csak most jutott kezemhez, egész tisztelettel kérem a következő helyreigazítás szíves közlésére.

1. Nem felel meg a valóságnak az, hogy akár csekélységem, akár bármely más tanára a budapesti t. egyetem jogi karának »csupán szigorlati díjak fejében« akármelyik tanévben is 7 ezer forintot kapna vagy valaha kapott volna; hanem azon 6 és 7 ezer forintos pozíciók, melyeket Herman Ottó t. képviselőtársam a jogi kar egyes tanárainak, s ezek közt csekélységemnek is az 1882/3-ki tanévben volt jövedelmi maximumaként felolvasott, azon évi összes jövedelmeinknek teljes összegét képezték, beleértve a rendes fizetést, lakpénzt és mindennemű tan- és vizsgadíjakat is. Amint ez a különben t. képviselőtársamnak a gyorsírók által a Napló részére feljegyzett beszédéből is kivehető.

2. Nem való az, hogy a rám vonatkozó passzus felolvasásakor arcomat tenyerembe rejtettem volna, mert egyáltalán sem azt, hogy becsületes és tisztességes munkával fáradtsággal keresek valamit, sem azt, ha tetszik ezt éppen valakinek derültséggel tudomásul venni, nincs okom szégyenellni. Amint nincs életemben egyetlen egy tény, egyetlen egy lépés vagy bármiféle oly mozzanat, mely miatt bárhol és bármikor emelt fővel és nyílt homlokkal megjelennem nem lehetne. S e tekintetben bárminemű támadással szemben tiszta öntudatom mindig megnyugvást szolgáltat nekem. Kiváló tisztelettel maradtam Budapesten. 1885. január 27., kész szolgája *Sághy Gyula* orsz. képviselő.

Szívesen adunk helyet a t. képviselő úr helyreigazításának, noha ama panaszos hangnak, melyen tartva van, talán nem is volna egészen helye.

Mert igaz ugyan, hogy úgy írtam le Sághy képviselő urat, mintha arcát tenyerébe rejtette volna, de rosszakarát nélkül.

Hozzá is tettem, hogy nem a hétezer forintot szégyenellte, hanem a »derültség«-et.

Megvallom őszintén, én csak képzeltem úgy, hogy szégyenellte a derültséget. (Mert mi skriblerek a képzeletből táplálkozunk, és nem a tandíjából.)

De ez meglehetősen ártatlan megjegyzés volt, úgyhogy azt gondolom, kettőnk közül én panaszkodhatnám jobban, amiért az én rovatomat, melyet én tréfásnak akarok megírni, azzal igyekszik agyonütni, hogy szörnyű komolyan veszi.

Bocsánatot kérek. De ha a képviselő úr nem szégyenli is a »derültség«-et, én nagyon szégyenlem a »nem derültség«-et.

A T. HÁZBÓL [jan. 29.]

Pauler az a miniszter, akire még tréfából sem lehet ráfogni, hogy szereti valaki.

És mégis mindenki szeretné megenni.

Pedig annyira kesernyés, mint a vadkörte.

Tisza eddig azért ragaszkodott hozzá, hogy Kemény Gábort tartsa vele. Mert Pauler mellett Kemény Gábor is szeretetre méltó.

A jogász körök egész esztendőn át csinálják a szelet ellene, az ő csendes kapucínereik mellett. Húsz-harminc ilyen klub van a kávéházak márványasztalainál, ahol jurista Titán Lacik mennydörögnek a miniszter ellen.

Ügyvédek, bírák, kapacitások, akik csodákat mívelnének, ha ők ülnének azon a piros bársonyon.

S minden ilyen klubnak van egy-egy parlamenti tagja. Ez az asztal »dédelgetett gyermeket, aki a kávé aromája és a szivarok füstje mellett a tömjén füstjében is fürdik.

Ahány ilyen jurista kompanyia van, az mind más és más istenekre esküszik. Egyiknek Csemegi az ország legnagyobb jogásza, másiknak Karap Ferenc, de egy dologban összecsengenek, hogy Paulernek veszni kell. Halál Paulerre!

A fekete pálcát eltörik minden hörpintésnél, s a képviselő kapacitás szilaján emeli az öklét, hogy tönkre fogja tenni.

A lég villámokkal látszik megterhesülni, a fergeteg előszele süvít a panaszokban!

Mindenki égháborút vár.

Még Tisza Kálmán is azt teszi, hogy ha már meg akarják ölni a szegény Paulert, hát legalább legyen idejük hozzá, kinyújtja egy órával az üléseket. (A nap eszerint ma korábban fog lenyugodni egy órával.)

S íme mi történik?

A nagy juristák ott kóvályognak a Házban és a folyosókon, de a világért sem nyúlnak hozzá Paulerhez.

Teleszky István cipeli hóna alatt a nagy paksamétákat, s ékesen szóló keserűség vonja be barna homlokát, Matuska Péter a karzat szépeit nézegeti, Hodossy Imrét hiába keresi a szem, Szilágyi Dezső behunyja az egyik szemét (talán mert a magyar Igazság csak félig vak), s gúnyosan hallgatja Fluger Károlyt; Apáthv István a büfében andalog, Dárday Sándor kedvesen mosolyog, s úgy néz ki, mint egy rózsaszín papírra nyomtatott perrendtartás.

De hát akkor ki fogja itt ma Paulert lenyakazni?

Senki.

Kisebb jogászok nekigyürkőznek ugyan, de hát az mind csak karmolás és csipdesés. Kardok nem csörömpölnek, láncza nem törik, páncél nem roppan, Haviár és Ferenczy Miklós ügyesen dobják a zsebkendőt, hogy »haragszom rád«, s azt is megérintik, hogy miért, Veszter élénken szurkálja meg, de csak Pulszky Ágostot viszi oda a bátorsága, hogy gyilkolóbb fegyvert válasszon - az unalmat.

Hosszú, tárgyilagos, de éppen azért száraz beszédben kifogásolja az igazságügyi politikát.

Amint sebesen beszél, mozgó kis kecskeszakálla a barázdabillegetőt juttatja eszünkbe.

Ezalatt a Ház órája már három felé jár.

A gáz piszkos opálszínben ég a folyosókon, s úgy rémlik, mintha már az esti szürkület kezdené bevonni az ablaktáblákat.

Künn a folyosón síri csend. A polgári gyomrúak és a nem jogászok mind megszöktek.

Benn a teremben húsz-harminc ember hallgatja Pulszky Ágostot.

Azok is fogyni kezdenek.

Az öreg Pulszky Ferenc idegesen számíttatja: »megint kiment egy... és újra egy...«

Ejh, az apai szeretetnek is van határa!

Köhintett egyet, fogta a kalapját, és ő is kisompolygott a teremből.

A T. HÁZBÓL [jan. 30.]

Ma nem mentem el az ülésre. Nem akartam ott lenni, mikor Pauler megbukik, mert nem szeretem nézni a drámákat.

A mostani vitáról nem írok, gondoltam magamban, mert az olyan jogügyi vita, amely iránt a jogászok is közömbösek, nem kell az én közönségemnek.

Délben, azon időben tudniillik, amelyet a Ház folyosóin szoktam tölteni, idegesség fogott el, hallani véltem az elnöki csöngettyű rezgését (Oh, a halálharang tán Paulernek csendül!), valami húzni kezdett az íróasztalomnál, ahol éppen egy gazdag zsidó leányzót adtam össze a legújabb novellámban egy szegény báróval. (Így csinálom én otthon Tiszának a cenzus-képes felsőházi tagokat.) Mindenféle víziókat láttam a »Házból« a fekete betűk között... Egy halotti kórus halk zsolozsmája csendült meg hallucinációképpen:

Kitették a holttestet az udvarra.

Miféle zsolozsma ez? Lecsaptam a tollat... Megtapogattam magamat.

Nono, hiszen nem vagyok a Házban, a Ház a hatodik utcába esik innen. Nem hallok én semmit, nem hallucináció az, hanem csak a német lapok vezércikkeinek a visszhangja.

Kár mégis, nagy kár, hogy nem mentem el. Mit csinál most ott Prileszky Taddus nélkülem? Unja magát.

A szegény zilahi deputáció, tudom, megint ott ácsorog ma is. Vajon megkapták-e a vasutat?

Ha az ember valamit megszokott, megszereti. Lám, hogy szeretem én azt a Házat.

Egyrészt azonban mégis jó, hogy el nem mentem, mert hátha megszoknám Paulert is. S ha megszoknám, megszeretném.

Míg csak három óra nem lett, folytonosan benne voltam a *folyosó lázban*. Azontúl megszűnt, s nyugodtan indultam a napi dolgom után.

Amint az országúton mendegélek, egyszerre csak látok a Sándor utcából vánszorogni egy sápadt alakot, alig bírta az egyik lábát húzni a másik után. Egyike volt a jogtudós képviselőnek.

- Mi újság? - kérdém.

- Éhes vagyok - szólt kimerülten.

- Mi volt bent a Házban?

- Minden olyan volt - lihegte elhaló hangon -, mint a rossz saláta. Sok *olaj*, kevés ecet!

- Megbukott Pauler?

- Megéljenezték!

- Kit?

- Paulert.

- Lehetetlen!

- Én magam is éljeneztem:

- De hát hogy lehetséges az ilyen?

- Hát úgy, ahogy negyvenkilencben volt.

- Mi volt akkor?

- Az, hogy meghódoltunk a muszkának - mert azonkívül csak az osztráknak lehetett volna.

- Nem értem.

- Pauler furfangos ember. Elhíresztelte titokban, hogy Szilágyi Dezső lesz az utódja.

- Az ám, én is hallottam.

- S ezzel a griffel egyszerre népszerűvé lett. Mindenki Paulert akarja. Pompás beszéd volt. Nagy talentum az! Ha éhes nem volnék, még most is tapsolnék neki.

- Hát még mi minden volt?

- Lits Gyula a közegészségügyi tanácsot gyanúsította, hogy a sikkasztó ercsi közjegyzőre, Nyíri Aladárra csak ráfogja az örültséget.

- Ah! És mi az igaz ebben?

- Én azt tartom, hogy lehetséges, mert családi baj. Nyírinek az apja, a miniszteri tanácsos is megörült volt annak idején, s még két hétig végezte *ily állapotban* a hivatalos teendőit anélkül, hogy a minisztériumban észrevették volna, hogy örült. Ott fel se tűnik.

- Ej, ej, ez már túlságos malícia egy mameluktól. Apropos, van még valaki a Házban?

- Olay beszél. De már kevesen hallgatják. Éppen most tanácskoznak rajta a buzgóbb hallgatói, hogy a kezébe nyomják a teremkulcsokat...

- Mi az ördögnek?

- Hogy zárja be a termet - ha elvégzi.

A T. HÁZBÓL [febr. 13.]

Éppen a legérdekesebb pillanatban jelentem meg a Házban.

...Pirosra marva a hidegtől, Tisza Kálmán lépett be és, letette a tárcáját.

A megdöbbenés fölszisszenése nem hangzott fel... mert hisz a tárca nehéz volt (lehetett benne vagy három kiló paksaméta); mit is csinálhatott volna hát vele egyebet, minthogy letette a piros támlányára, aztán leült ő maga is Herman Ottót hallgatni.

Vajon mit mond Herman Ottó a felsőházról? Miképp kívánja ő? Választva-e vagy kinevezve? Iniciatívával-e vagy anélkül? Egyszóval, hogy mi lakik a hosszú haj alatt?

A mamelukok is mind kíváncsian hegyezik a füleiket: »No, ez áll még csak majd elő merész követelésekkel!«

De mennyire leesett mindenkinek a nyakcsapja, amikor kijelentette szerényen, hogy ő nem akar semmit, elengedi Tiszának az egész felsőházat. Ne legyen felsőház!

S ezzel leült nagy derűtség közt, szétnézve kevélyen a meghökkent sorokon, mintha mondaná:

- Tessék ennél többet mondani!

Zsilinszky Mihály szólott utána, nagy figyelem közt, rokonszenvesen.

Ezalatt kezdtek megtelni a padok, és a karzat is gazdag színpompájú képet mutatott.

Jobbról a high life férfi tagjai hallgatták izgatottan a beszédeket. Voltak ott jó 1847-iki mágnás arcok. Ősz, kerek szakállú, tisztos nagyurak, kik megüvegesedett szemmel bámészkodtak le, hogy »lehetséges-e az, amit hallanak?« És voltak ott fiatal kaszinótagok, kiknek azonban csak az egyik szeme volt megüvegesedve, amelyiken a monokli fénylett vészjóslón.

A szomszéd rekesztékeket deli szép asszonyok és kisasszonyok ülték. Suhogott a selyem, lengtek a strucctollak, s a mosolygó piros arcok éppen nem jelezték, hogy itt prédikációs halott van.

Mert immár prédikációs halott a volt *főrendiház*.

(Kezdem érteni, hogy a halottnak *haja nő*, sokszor még a koporsóban is.)

Igazi farsangi hangulat van fent. A fiatal képviselők érzik, hogy itt most valamelyik hosszú beszéd alatt meg lehet bátran házasodni.

Mind felhurcolkodnak a magasba, s míg idelent az öregek gorombaságokat mondanak egymásnak, addig ők csupa szépeket suttognak a szép leányoknak. A csevegés vidám zsisivaja halkan, harmonikusan szűrődik le szelíd zsongássá.

De nemcsak az úgynevezett obligát honleányok ülnek a karzaton, nemcsak a bálók, piknikek királynői és mamái ülnek a Monaszterly és Fehér Gyula ruháiban, hanem eljött az erdélyi nagymama is a fiúunokájával. Nyolcvan év hava üli ráncos homlokát, nemigen mozdul otthon a karosszékből sem; de már azt mégis eljött meghallgatni, hogy csakugyan nem bolondítják-e azok a gyerekek, való lenne-e az, hogy ezek a mindenünnen összeszedett emberek hozzá mernek nyúlni, meg merik bolygatni a mágnások kamaráját?

Hosszú, virágos wikler van a nagymamán, tenyér nagyságú ezüstcsattal, Apafi Mihály uram korabeli főkötő barnállik a feje búbján, s az arany foglalatú okuláré közel hozza neki ezeket az ismeretlen embereket alulról. Ni, éppen a gonosz praktikájú Teleki Mihály uram őkegyelme emelkedik most fel... azazhogy amint az unoka magyarázza: Tisza Kálmán.

Igen, ő beszél, s tekintve azt, hogy az előtte fekvő ív tele van jegyzetekkel, igen hosszasan fog szólni.

A hívó csengettyű szavára a zöld függönyös ajtók csak úgy öntik az »élénk helyeslés« materiáját.

Eligazodik a Ház, ahogy illik nagy eseményekhez. A vérmes mamelukok közvetlen a miniszterelnök teste mellé. Odaül Szerb György, Ivánka Imre szétterpeszkedik, mint egy terebélyes fa, (Ez volt ma úgyis a legkedvencebb hasonlata a szónokoknak.) Kőrösi Sándor, mert jó hangja van közbe mennydörögni az »Úgy van«-t, közel lapul a Deák helyéhez, de háttal az elnököknek (mert még mindig tartja a haragot). Kőrösi viszi a »kikiáltói« szerepet, Prileszky Taddus az »echó«, Molnár Viktor a »lelkésülés«, az öreg Bánffy Dániel a »Hatás«, Tischler Vince a »Derűtség«.

Túlhan két könyökére fekteti fejét Szilágyi Dezső nagy helyet kerítve magának, széttolván három-négy habarékot, mintha mondaná: »Félre innen! Itt most engemet akasztanak!«

Háta mögött a »hugenotta lovag« mereng, s a közbülső Pulszky vickándozik. Távol a balvidéken az öreg Csanády mormog harapásra készen.

A terem gömbjének legszélén pedig, mint sbirr, egy fegyveres mameluk jár-kel kinyitott bicskájával. Nini, hiszen ez a jó öreg Plachy Tamás. A kés pengéje rémesen villan, amint egyet-egyet lép magános sétájában...

De már ez ellen a habarékpárt is állít ki fegyveres erőt. S épp ilyen sétaútra kél báró Lipthay Béla egy szörnyű ollóval a kezében, szép klasszikus fején fehér pehelyfészek.

Ezalatt Tisza nagy hatással beszél, *s eredeti modorban* védi a javaslatát.

Kedves atyámfia, ellenzékiek. Nincs ám a mamelukságból szabadulás.

Tegyük fel, hogy az történnék, amit önök akarnak, hogy a megyei bizottságok választanák a felsőházi tagokat.

Hiszen önök mondják, hogy a megyei bizottságok is kormánypártiak.

Ha kormánypártiak, azok is mamelukokat választanának. Hát ott volnának, ahol így.

Hiábavaló erőlködés. Nem lehet olyan felsőházat csinálni, hogy ne a kormányé legyen a többség. Legjobb hát megkapitulálni!

Nagy élvezettel hallgatta ezeket hátul a női karzat alatt egy padban egyedül Bubics kanonok.

Hosszú szempillái édesdeden hunyódtak le.

- Istenem, istenem, de okos ember ez a mi urunk! De kár, hogy az ilyen ember nem római katolikus!

Más véges eszű ember azt bizonyítgatná, hogy »de bizony jó lesz ez a felsőház így«, ő megfordítja, hogy »amúgy is csak rossz lenne«.

Ez hat, ez kell azoknak a vastagnyakúaknak odaát!... Ámbár a címzetes püspökökért mégis kár - nagy kár... Bárcsak engedne ebben a pontban az urunk!

Oh, szállj, szállj le reá mennyei malaszt a magasból...

Amint így elmélkedik a főtisztelendő úr, egyszerre csak száll le a magasból egy nagy fekete szőrmés test, s mint egy holt macska, odacsapódik eléje a padra.

- Jaj!

Odanéz rémulten, hát egy női muff.

A főtisztelendő úr hátratántorodik. - Apage, Satanas!

A közfigyelem villámgyorsan fordul a lebukott muff felé. (No, ez ugyan könnyen és olcsón jutott be a Házba!) Ki az! Mi az? Mi történt? Kié ez a muff?

Teremszolgák szaladnak elfogni a rakoncátlan muffot. A karzaton ideges hullámvész támad. Lány nevetgélés szimptomái kezdenek kiütődni fent és alant. Péchy Tamás végigjártatja eszét a házszabályokon, hogy mi történik ilyen esetben a régi praxis szerint.

Milyen szerencse, hogy nem valami szűzszónok beszélt, mert a muff által elvont figyelem megölte volna, de Tisza Kálmánt, aki már annyi krízist kiállott tíz év alatt, nem tehetett tönkre még a muff sem.

Tovább beszélt hosszan és érdekesen, cáfolgatva Szilágyit, s már messze délutánra hajlott az idő, midőn végre zajos tetszés közt leült. Oly egyszerre s gyorsan szokott leülni, hogy egy ismerősöm megjegyzése szerint éppen azt a képet nyújtja... mint mikor egy penecilus bezáródik.

A T. HÁZBÓL [febr. 14.]

Három vasutas ember ült egymással összefűzve szerelmesen a Kemény Gábor mögötti első padban, Ivánka Imre, Hegedűs Sándor és Harkányi Frigyes.

Valami papirosok voltak előttük, a ceruzák izgatottan ugráltak ide-oda rajtok.

Mialatt ők így építették a jövő kor vasutait, körülöttük minden meg volt számukra halva.

A többi embernek Vadnai Károly beszélt. Egy fekete botra támaszkodott, mert olyan nagyánőtte ki magát beszéd közben, hogy a talapzat nem bírta volna meg. (Nem ám, mert a lábai fájnak.)

Pompásan beszélt, de nem a szüzesség szépsége volt beszédében a pompa, hanem a taktikus okossága. Flosculust, metaforát bőven használt, de bizonyos szubtilitással, ízléssel. Se alul nem járt, se magasan. Hangjával olyan ökonómice tudott bánni, hogy képes volt modulálni vele, pedig tulajdonképpen hangja sincs.

A karzatokon összecsapták a tenyereiket csodálkozásukban az újságírók: »Hol veszi ez az ember azt a hangot?« A taktikájának fő alapvonása pedig az volt, hogy úgy adta, mintha büszke volna a mameluk voltára. Ez hatott. A kormánypárti kollegák, akik körülötte voltak, elkezdtek fölocsudni: »Az ám, hiszen mi tulajdonképpen derék, jóra való emberek vagyunk. Szégyellje magát az ördög«.

Az ellenzék is bizonyos kedvteléssel hallgatta a jóízű, okos szónokot, csak a derék Csanádynak viszkedett meg a nyelve és közbeszólt.

No iszen csak ez kellett Vadnainak. Lecsapott, mint a héja, s egypár sikerült ötlettel hirtelen kirántotta a Csanády sisakforgóját, a »hitehagyott« jelzőt (epés stílusának legbecsesebb gyöngyét), s diadalmi melltűt kovácsolt belőle, beletűzvé azt a miniszterelnök nyakkendőjébe. A szegény öregúrnak még annyi ideje sem volt, hogy elhörögje: »Végem van!«

Vadnainak e csatározási készsége nagy hatást tett, s oly tapsot és derűtséget okozott, hogy ő maga azt hitte, valami banketten van, s a szép magvas beszéd egy váratlan fordulattal - toasztba csucsorodott össze... hogy az Úristen sokáig éltesse Tisza Kálmánt.

- Hol a poharam? - hörgé Beöthy Algernon, önkéntelenül.

Lett nagy éljenzés, sokan siettek kezet szorítani a szűzszónokkal. Mindenki dicsérte a beszédjét, csak ő maga szidta azt:

- Hagyjatok, kérlek, békén. Hát olyan nagy dolog az, hogy beszélni tudok?

Utána Vadnay Andor szónokolt.

Egy család, de ezt »y«-nal írják, mert Andornak már több nevezetes őse van. (Példának odáért Károly.)

Ő »ama bizonyos egy rabbi« ellen száll síkra, de a Ház szórakozottan hallgatja, mindenki a karzatot nézegeti, mely felülmúlhatatlan színdús képet nyújt.

Idelent az alsóház, odafent a felsőház, az is, amelyik lesz, az is, amelyik nem lesz.

Az idegenek karzatán ragyogó női arcok; comtesse-ek, baronesse-ek. Ott ül a jámbor De Gubernatis gróf is. Orbán Balázs magyaráztatja neki székely-francia nyelven a nemzeti politikát.

A főispánok és főurak karzata s köröskörül az egész vonal zsúfolásig tömve van arisztokráciával. Ami kis hely maradt, azt a Földváry nemzetség üli. Nénik és nagybácsik jöttek el meghallgatni a Miklóskát, mit tud.

Szépen, illedelmesen kelt fel a fiatal Földváry Miklós, és szemlesütve kezdi elmondani a penzumát leckefelmondó, monoton hangon.

- Hallatlan az - méltatlankodik Rácz Géza -, hogy ez a gyerek már szólni mer!

Elmondta a dikciót meglehetősen, jobban mint Andrássy Tivadar tavaly. Kíméletes, jóakaró figyelemmel hallgatta a Ház, sőt meg is éljenezte a végén.

- Nincs többé sikertelenség! - dörmögi fájdalmasan Liphay Pál.

A jó nagybácsik és nénik pusztit integettek a karzatról Miklóskának. Tamás bácsi pedig átellenben meglógatta a csengettyűt, ami azt jelentette ezúttal, hogy egy más bácsika fog most szólni.

Az a bácsika volt Apponyi Albert.

Szónoki erejének egyik legszebb diadalát aratta ma.

A hugenotta lovagról ma tűnt ki, milyen művész.

Az Orpheumban mutogatta magát ezelőtt egypár évvel egy ügyes escamoteur, aki csak rugót nyomott meg magán, s egyszerre más meg más ruha volt rajta.

Apponyi beszélt elragadóan, hévvel, erőteljesen: mennydörgött, majd újra lágy lett, szava néha a veséig csendült, a szívekben vájkált ércével, s a Pesti Napló szerint az emberek torkát szorította meg. (Most tudom már én, hogy honnan kapom a torokfájást!)

Magával ragadta hallgatóit, annyi tény. Oly csend volt a teremben, hogy meg lehetett hallani a három vasutas ember ceruzáinak a lassú kaparásait. Mert mindenki mély, odaadó figyelemmel csüngött a szónokon, csak Ivánka, Hegedüs és Harkányi nem... Ők még mindig a vasutat építették.

S amint beszélt, s hol, hol elővette a retorika cirádáit, a logika kalapácsát, a dialektika csillámló cintányérjait, egy fordulat, s íme ott állott Apponyi Albert demokrata blúzban...

Fölvette varázshotját (egy hosszú ceruzát), néhány mozdulatot tett vele keresztben, hosszában, changé passé... s íme ott állott Apponyi Albert tigris kacagányban.

Hogy tetszem jobban?

Mindenféleképp tetszett. Tomboló tetszésmoraj zúgott a termen. A mágnások szemei kevélyen villogtak ott fönn, a hölgyek legyezői üdvözlőket integettek.

A tigris-kacagányos levente újra összerázkódott, mint a mesékben.

Sovány termete kigömbölyödött, táblabíró potrohot eresztve, s vállán immár *dzsentris bekecs* lóg.

S mindezt annyi »psüt«-tel, annyi finomsággal csinálta, hogy elragadó volt.

Tisza Lajos (akit divat most csipkedni, mert tud és csinál valamit), egypár sort vet papírra, és elcsúsztatja a miniszterelnöknek:

»Nézd, hogy irigyli Gromon ennek az Apponyinak a garde-robe-ját.«

A miniszterelnök fanyarul mosolyog ezen az ötleten. Neki jó szíve van, Szilágyi Dezsőt sajnálja, akit immár leverte Apponyi.

Apponyi eközben elvégzi hosszú beszédjét, s a lelkesedés keresztülzajlik a két ellenzéken, mint a vihar. Az éljenzúgás lázasan kezdődik a bal padok legszélén, s mire a kormánypárti előörsökig morajlik lázasan, onnan újra visszahömpölyög riadalmas növekedésben. És megáll egy pillanatra, s mint a szélről lecsapódó láng újult erővel tör ki. A karzatokon örömittassá válnak az emberek. Az írói ketrecben Grecsák nyakába borulnak a hívek, ha már Apponyihoz nem juthatnak.

Tomboló vihar van készülöben.

A három vasutas ember azonban még most is csendesen jegyezi a számokat, és építi a vasutat... Ők ebben a zajban az elképzelt vasút vonatait hallják dübörögni.

De Ivánka Imre mégis felocsúdik.

- No, mi az? Ki beszélt?

- Apponyi beszélt - mondja a háta mögött ülő szomszédja.

- Mit beszélt?

- Hát nem hallottad? Azt mondta, hogy ő az igazi demokrata, nem Tisza.

- No és mi fog már most történni?

- Nem tudom. És te mit gondolsz?

- Én azt hiszem... hümm, ez nehéz kérdés! Én azt tartom, miután Tisza is azt állítja, hogy ő a demokrata és nem Apponyi, legjobb talán, ha *cifliznének*, hogy melyik hát az igazabb demokrata.

S ezzel megint visszafordult a másik két vasutas emberhez továbbépíteni a síneket.

Tisza, a »nagy taktikus« ezalatt aggódva nézte a roppant hatást, melyet Apponyi beszéde tett.

- Ejh, ezzel a hatással nem alszol! - gondoló magában.

S felállt.

Szétrévezett táborán, de csupa csüggeteg ember. Valamennyinek leesett az álla. Hallgatagon ülnek és mogorván, csak Kőrösi Sándor mer belekiáltani a rettenetes zajba:

- Halljuk!

- Nem kell! - zúgnak fel az ellenzékről. - Nem hallgatjuk meg a miniszterelnököt!

- De igen - kiáltja egy rekedt ellenzéki -, meghallgatjuk, ha le akar mondani.

A miniszterelnök nyugodtan várja, míg a zaj lecsillapul.

De az nem csillapul le. Amint egy-két szót szólna, fölfakad újra a tomboló kiáltás, »éljen Apponyi«, és egy percig zúg a teremben.

Az elnök két kézre fogja a csengettyűjét, úgy rázza. Hej, csak hogy ide most a debreceni nagyharang kellenék.

- Tisztelt képviselőház! - kezdi a miniszterelnök újra.

- Éljen Apponyi! - ordít a tömeg.

S az Apponyi-láz most már egész gyerekeséggé kezd fajulni. Az éljen-zajba a legcsodálatosabb süvítések vegyülnek bele. Van abban malacröfögés, kurjantás, lúdágogás...

(- Beh szép festői parlamenti nyelvük van - mondja hízelgően a jámbor De Gubernatis gróf fenn a karzaton Orbánhoz hajolva.)

A miniszterelnököt ez mind nem alterálja, ott áll ridegen, nyugodtan, hisz majd csak kifogy ezeknek is a garderoobe-ja.

Utoljára is a jószívű Csanády szánja meg a hitehagyottat, és közbekiált reszelős hangján:

- Ugyan, hallgassuk meg, Isten neki!

Hahota támad, s ha a Ház nevethet, legott fölenged.

Meghallgatták Tisza bár rövid, de hatalmas replikáját.

Mégis megtette, amit föltett magában, hogy nem engedte Apponyit a mai dicsőségével aludni.

Valamennyit elvett belőle a generális, de amennyi maradt, bőven elég az is édes aluvó vánkosnak.

A T. HÁZBÓL [febr. 15.]

Csendes a folyosó, mint a temető. Üresek a karzatok, a korridoron a kabáttalan ruhafogasok megannyi vigyorgó fogak. A gáz búsan pislog a könyvtári keresztúton.

Minden mutatja, hogy csata után van. Bent a Házban kevesen ülnek s azok sem a jelenre vigyáznak, hanem a tegnapi nap izgatottságát kérődzik át: a lapok véleményét olvasva az Apponyi tegnapi beszédjéről.

És a győzők lakomáznak odabent a büfében. Ott ül a diadalmas vezér, Apponyi Albert is, aranszínű nedű előtte.

A néptelen folyosó egyik csücskében Beksics, Chorin búvik össze leverten.

- Íme a két legutolsó demokrata!

Beksics éppen most végezte be szavai értelmének félremagyarázása miatti felszólalását, természetesen »zaj« mellett. Neki éppúgy osztályrésze a »zaj«, mint Göndöcsnek a »derűtség«.

Egyik a Bánffyak közül hozzálép, s szelíd gúnnnyal mondja:

- Bocsásd meg, kedves barátom, hogy én gróf vagyok és hogy élek.

A mamelukok mind csendes morfondírozásba merültek.

Tisza felölti sárga télikabátját, és átballag a főrendiházba:

- Az ördög búsuljon itt veletek!

E pillanatban lép hozzám Jókai:

- Siess be, az isten szerelméért, valaki odabent a *hangoddal* beszél!

No, már ezt csakugyan érdemes meghallgatni!

Benézek a karzatra, hát Török Zoltán szónokol hosszasan palóc dialektusban. (Istenem, beh szép az!)

Egy kicsit kuriális még a stílje, a megyei penna megérzik imitt-amott, de egészen véve okos, komoly beszédet tartott, s biztosan, erőteljesen cáfolgatta Apponyit. Jól tette, hogy polemikus természetű beszédet mondott, mást már ma meg nem hallgattak volna.

A fiatal szónok mostani sikere határozottan jelentékenyebb, mint szűzbeszéde alkalmával. Szontagh Pál szemeiben a lokálpatriotizmus fénye csillogott: »Ez a gyerek még nagyra nőhet, ha jó napfényes idő jár rá«.

Utána Orbán Balázs próbált szerencsét, és Horváth Gyulát csalogatta a függetlenségi pártra; hogy hadd igyék ő is a suvikszból.

Horváth Gyula nem lévén jelen az ülésen, nem tehetett eleget a szólónak. Különben a beszéd meg fog jelenni az »Orbán összegyűjtött beszédei« közt, és akkor Horváth is elolvashatja, mi is tüzetesen térünk rá vissza. Akkorra már persze meglesz az új felsőház is.

A padokban kevesen ültek. Szilágyi Dezső szép férfias arcán egy álmatlan éj gyűröttsége látszott. A piros székeken egyedül Trefort és a nagy emlékező Szapáry Gyula gróf gubbaszkodék, s egy szép templomot rajzolt fel az előtte fekvő papirosra. (Lám, nem igaz az, hogy a miniszterek semmit sem csinálnak.)

Ezalatt tovább folyt a sakk. Török ellenében az ellenzék kihúzta Orbánt. Most megint a kormányé lett a következő mozdulat.

Zichy Antal indult. Bástyá!

Hatalmas szónoklat volt. Látszik, hogy sokat írt, mert ugyancsak nemes formában művészi elhelyezéssel rendezi el gondolatait, és látszik, keveset beszélt, hogy eddig észre nem vették rajta, mekkora jeles szónok.

Apponyi tegnapi beszédével foglalkozott.

A legbehízelgőbb eszközeit szedte elő. Szónoklata tele volt ötletekkel, fordulatokkal, s annyira felvillanyozta a mamelukokat, hogy minden negyedik percben félbeszakította a tetszészaj.

Kivált a legvégén még a folyosóra is kihallatszott a viharos éljen-zúgás.

- Ki beszélt odabent? - Kérdé a kitódulóktól az ott járkáló Éles Henrik.

- Zichy - felelé Zalay István lihegve.

- Gróf Zichy?

- Nem, *herceg* Zichy! - kiáltja Zalay lelkesedetten, mert Zalay olyan romlatlan jó szív még, hogy ő egész komolyan hevül a mamelukságért.

A folyosó benépesült. Csoportokká verődve beszélgettek a képviselők. Száz meg száz ember fejtegette a nézeteit. Mi lesz, hogy lesz? Miképp kellene lennie.

Egész bábeli zavar. Ez a dzsentrí mellett és a mágnások ellen, amaz mind a kettő mellett, de a papok ellen. A harmadik minden ellen. Ki Apponyit pártolta, ki Szilágyit. Akadt irányista is. A legtöbb ember azt gondolta magában, hogy sehogy se jó, hanem úgy kellene csinálni a dolgot, ahogy ő gondolná - ha gondolkoznék rajta.

Az emberek *gyomrában* nőtt egy ideg, amelyről ők maguk sem tudják, hogy az ott van.

Ez az ideg az antiszemitizmus.

Ha valamely idea ezt az ideget megcsiklandozza, hát az az idea nekik jólesik.

Ez a helyzet szignatúrája.

Míg e zűrzavaros eszme leszűrődése így folyt, addig csupán egy alak járt-kelt egyedül a folyosókon.

A diskuráló csoportok nem léteztek számára.

Fejét lehorgasztotta, s hosszú, sárgás haja, amint így aláhajolva nézegette a folyosó szőnyegét, kétfelé esett a vállán.

Az ember azt hihette volna, hogy valamije leesett, azt kutatja lenn a földön.

- Elvesztettél valamit, Ottó? - kérdi tőle egy habaréki. - Mit keresel?

- Mit keresek? - mond keserűen a megszólított alak, még jobban lehajolva. - Keresem a *függetlenségi pártot*, de nem találom.

A T. HÁZBÓL [febr. 17.]

A főrendiházi vita még mindig tart. Pedig már a hatodik nap. Ha négy szónok beszél naponként, biztosan feliratkozik öt.

A jegyzők lajstromain egyre növekszik a névsor. Mintha minden párt be akarná mutatni, hogy mennyi okos embere van. (Tessék! Hát nem telik ezekből főrendi tagnak való?)

Azazhogy ez már csak olyan *secundogenitura*-vita.

Nem azt kell már most bizonyítani, hogy az új javaslat jó, hanem azt, hogy az Apponyi beszéde nem jó.

Márpedig mégis könnyebb azt bizonyítani, hogy a javaslat nem rossz.

Ma két erős szónok volt napirendre tűzve: Jókai és Ugron.

Nagy kíváncsisággal sereglett a közönség, már korán reggel elfoglalta a karzatokat. Úgyhogy a később érkezők nem kaptak jegyeket, s a képviselők állandó karzati jegye után indult meg a hajsza.

A tanácsterem padjai is szokatlanul gyorsan teltek meg. Hogyne, az »Arany ember« előadására!

Tisza is korán jött, mégpedig feketébe öltözve, mert ő is csak olyan demokrata, hogy fekete kabátot húz, mikor a főrendi ülésre készül.

Mögötte szeretetteljes gonddal van berendezve a vidék.

A staffage mindig ugyanaz.

Ott lógazza magát, mint egy szudáni törzsfőnök, Kőrösi Sándor, s ott olvasgatja a vörös + jelentéseit Ivánka Imre. S mert nem álmodozhatik immár ott a terebélyes gróf Karátsonyi Guidó, hogy a generális szíve ne fájjon érte, ha arra tekint, oda van helyezve egy éppen olyan alak: Hegedüs József.

Jókai beszélni kezdett halk, szelíd hangon... Sokkal halkabban, mint hajdanta...

A humor enyhe, finom mosolya játszott az ajkai körül. S ennek a szilánkjai szállongtak szerte a teremben. Mintha rózsaszínű köd ereszkednék le szeszélyes alakzatokban és pajkos dzsinek ugrálnának a levegőben.

A folyosón egy lélek sem járt. Nagy csöndben beszélt csöndesen, mint hajdan Kölcsey Ferenc, akinek életét, ha már benne volt, hosszabbra nyújtá Jókai egy-két évvel.

Nem virágbokréta volt most a költő kezében, hogy a szirmait elszórja, hanem egy csomó tövis. Igaz, hogy az is bizonyosan rózsának a tövise. De az is igaz, hogy azért mégis szűrt.

Apponyinak voltak szánva leginkább a szúrások, de vércsöpp föl nem bugyog e szúrások nyomán, hanem a tövisből is újra virág - mosoly fakad.

Apponyi beszédéről csevegett oly kellemesen, annyi humorral, hogy még Csanády is elandalodva hallgatta.

Mintha csak meséket mondana lágyan, mintha a patak cseregne...

Néha-néha odanyúl ősz parókájához és megigazgatja, majd lehajtja fejét félvállra, szelíden, melankolikusan. Félig dal, csak félig beszéd ilyenkor a hangja. Szép kék szemei nyugodtan, majdnem tisztelettel pihennek az ellenfeleken, akiket korhol. Csak igen ritkán sodorja meg bajuszát is tettetett jámborsággal, mert már ennél a mozdulatnál dicsőbb benne Tallérosy Zebulon.

A generális arca egy merő derűtség. A nagy debatter éles, rideg arcvonásai szétszélesednek, orra ellapul, halántékán, szemei alatt gödrök támadnak, s azokban mintha derült napfény sütkezne. Homlokán az erek kezdenek kiduzzadni a nevetéstől. Néha megcsuklik tőle, és elejti a papíregyzeteket kezéből.

Hegedüs Sándor a sas kevély tekintetével méri végig az ellenzéket. Ő szentül meg van győződve, hogy azt ő mondja nekik, nem Jókai.

Darányi Ignác arca megittasodik a boldogságtól és félmámorban nézi: hogy Tisza Lajos vajon mit csinál? A kis Földváry Miklós az ujját rágja. Horváth Gyula lelkes »helyesek«-et kiált közbe, mire figyelmezteti Bánffy Béla:

- Mit csinálsz az isten szerelméért? Hiszen te ellene vagy a javaslatnak!

- Ejnye! Hát nem tudtál előbb figyelmeztetni?

Mindenki nevet, csak Beöthy· Algernon hallgatja hidegen, mint egy márványszobor.

(Ő, aki minden beszéden nevet, komolyan veszi a Jókaiét.)

Míg Jókai így *pezsgőztette* a Házat, eleinte hálás volt érte, hanem az ellenzék ördöge úgy a közepe felé elszabadult a láncról (nem lánc az, csak kócmadzag), kitörtek az ellentmondások és zajongások.

- Udvari poéta! - kiálta közbe Szentiványi Árpád.

A demokratság magyarázatánál pedig Csanády mordult fel:

- Az a demokrata, aki rendjelet kap.

Mire Jókai hirtelen visszavágott:

- Bizony megfordított demokrata, kend, bátya!

Ezen feleselés után mind nagyobb-nagyobb lett az ingerültség, a megszurkált pártok nyugtalanul fészkelődtek, és morogtak, s mikor Jókai pártja lelkes éljen kiáltása között bevégezte beszédét, az ellenzékről is fölviharzott: »Éljen Apponyi!«

- Hát a fáklyászene hova maradt? - kiálta át Kőrösi Sándor.

- Meglesz! - felelte vissza valaki a kaotikus zajban.

- Mind megvettük ám a fáklyákat - szólt megint egy mameluki hang csúfondárosan.

A nagy zajtól alig juthatott szóhoz Ugron Gábor, aki igazán az »Isten kegyelméből« való szónok. (Bocsánat, ha ebben a jelzőben valami »osztrák íz« van!)

Azért szónok ő az Isten kegyelméből, mert azon melegiben felelt meg Jókainak oly talpraesetten, szellemes és találó fordulatokkal, hogy pártját elfogta a bámulat.

Mert vannak beszédek, melyek az extemporizálás zseniális köpenyében jelennek meg, de azért kiérzik rajtuk az izzadság szaga, amellyel előtte való éjjel írtak otthon.

Ez csak itt születhetett hirtelen.

Az izzadság azonban megvolt Ugronnál is, de csak az elmondásban.

Oly hévvel beszélt., hogy csuromvíz lett belőle.

Mikor bevégezte, és kicsörtetett a folyosóra, ahol özönlöttek hozzá a gratulálók, egy fehér zsebkendő volt körültekerve a nyakán, és arca olyan volt, mint a rák.

Pedig ettől a beszédől a mamelukoknak illett volna elvörösödni.

A KIRÁLY NEVE

Önök persze nem hallották Iszákovics Milán hírért? Igaz, még nem beszélt - de éppen ezért érdemli meg a különösebb érdeklődést.

Iszákovics Milán különben is a legszeretetre méltóbb és legudvariasabb képviselő, aki valaha immunitást viselt.

Ő az, aki legmelegebben tud kezet fogni, aki a legnyájasabb arcot tudja vágni. (Eleget igyekszik tőle eltanulni Fenyvessy Ferenc). Iszákovics Milán mindenkinek jóakarója, mindenkivel együtt sír, együtt örül, és együtt mulat.

Nevezetes tulajdonsága mégis csak az, hogy *Iszákovics*.

Ennél már csak egy nevezetesebb van: az hogy *Milán*.

Mivel már mondtam, milyen felette udvarias ember, mindenki el fogja hinni azon szokását, hogy minden embernek tudja a neve napját, kinevezését. Egyéb nem is igen történik már mai napság az emberekkel, mint hogy a neve napjukat és a kinevezésüket várják. A névnap biztosabb, a kinevezés kedvesebb.

De Iszákovics is kedves és biztos. Igenis biztos, hogy ő gratulálja meg az embert elsőbben. A hivatalos lap és a kalendarium elfelejtheti, egyik a névnapot közölni, a másik a kinevezést, de Iszákovics nem felejt el a gratulációt - arra mérget lehet venni. Az ő sürgönye kimaradhatlan az öröndetes események alkalmából.

Így történt, hogy a minap egy képviselő-celebritásnak volt a névnapja. Kevesen vették észre, csak éppen a tarokkpartnerei, mert a barátságot a képviselők közt nem az elvek szülik, hanem a tarokk. A partnerek gratuláltak neki a folyosón, ki versben, ki prózában, s ezzel vége lett volna a sollemnitasnak, ha egyszerre nem érkezik egy sürgöny.

Fölbontja és elképed:

Névnapodra őszinte üdvözetemet küldöm

Milán.

Az illető képviselő éppen a Ház folyosóján volt, mikor a sürgönyt kapta. Elhalványodék örömeiben, s rögtön dicsekszik a szomszédjainak:

- Képzeljétek, urak, a szerb király őfelsége meggratulált.

A hír futótűzként terjed a folyosón, s jönnek sorba a gratulánsok, akik a szerb király gratulációját gratulálják meg.

- Ez azt jelenti, hogy te leszel a szerb követ.

- Kétségkívül jelent valamit.

A boldogtalan celebritás eközben, amint a sürgöny tartalma felett merengne, észreveszi, hogy Szabadkáról van kelezve.

- De mit keres most Szabadkán a szerb király?

- A szerb király nincs most Szabadkán.

- Lehetetlen! Ott kell lennie.

Nosza megy a sürgöny hirtelen Szabadkára, hogy ott időzik-e most őfelsége a szerb király.

Szabadkáról visszafelelik, hogy a színét sem látták: ha csak inkognitó nem járt volna arra...

Persze, hogy inkognitó járt arra.

Ebben a hitben volt a celebritás két hétig, s azon reményben, hogy ő lesz a belgrádi követ, midőn egy nap megérkezik Iszákovics, és találkoznak a folyosón.

- Megkaptad, kedves bátyám, a sürgönyömet? - kérdi Iszákovics.

- Nem kaptam én, kedves barátom, egy betűt sem. Miféle sürgönyt kaptam volna?

- Ejh, hát gratuláltam neked.

- Te? Nekem? Mikor?

- A múltkor, Szabadkáról.

A celebritás rémítő arcot vág.

- Hát miféle nevet írtál te a sürgöny alá?...

- A saját nevemet.

- A saját nevedet? Hát, kérlek, hogy is hívnak téged?

- Ejnye, nem tudod? Iszákovics Milánnak.

A celebritás dühösen harapott ajkaiba:

- Szeretném hátba verni azt a papot, aki keresztelt. Szépen bolonddá tettél engem...

*

...Így történt az ma három hete. Megírtam volna már előbb is, de az illető celebritás nagyon megkért, hogy ne tegyem, nehogy megtudja - a szerb király.

Kért, várjak a történettel alkalmasabb időre.

Vártam is egy darabig, hogy tán csak detronizálják vagy Milán királyt, vagy pedig nagy dikciót mond Iszákovics Milán, s a téma alkalomszerűvé válik.

De sem az egyik, sem a másik. Kénytelen voltam nyilvánosságra hozni a dolgot már a morálja végett is: hogy király nevét hiába föl ne vedd.

Bizony restellhetik azok, akik Iszákovics Milánt a keresztvízre tartották.

A T. HÁZBÓL [febr. 19.]

I. A helyzet

[febr. 19.]

A nyolcadik nap, de az Apponyi beszéde most sincs lerontva.

Olyan beszéd volt az, hogyha én volnék Apponyinak, sohase beszélnék többet. Különbet már ő nem mondhat. És a mi parlamentünk nagyon változékony. Három nagy szónok van, s azok felváltva floreskálnak.

Van idő, mikor egyedül áll Tisza. Csüggedten suttogják még az ellenzéken is:

- Csak egy ember van: Ő!

Van aztán idő, mikor Szilágyi a legnagyobb szónok, mikor ő áll felül, s a kormánypárti újságírók elkezdik írogatni, hogy »*Apponyi a nagyobb talentum*«, ez ekkor a Szilágyi verőfényes hete. (Mert semmi sem oly erős, hogy egy hét alatt el ne nyűnénk.)

Most az Apponyié a dicsőség, s immár a kormánypárton azt hirdetik, hogy »*Szilágyi a nagyobb talentum*.« Hja, hja!...

Annyi bizonyos, hogy egészségtelen parlamenti állapot, ahol egyetlen beszéd ily nyomást gyakorolhat.

A kormánypárt kedvetlen, elszomorodott, s azt teszi, amit soha eddig: gondolkozni kezd.

Töpreng, kombinál, kontemplál mindenki, még tán Cselkó Ignác is.

S az elég baj volt, hogy a sok »szabadelvű« partner nem gondolkozott, de még nagyobb baj, hogy most gondolkozni kezd, mikor már nehéz kigondolni valamit.

A javaslat az ördögé. A legvérmesebb mamelukok is csak azon disputálnak még, hogy hány szavazattal bukik meg a főrendiházban.

A tranzakció nem segített. Tisza tévedett. Rossz volt a taktikája. Sennyeyben azt nyerte csak, hogy annak nimbusza is átszállott Apponyira. (Most már Apponyinak még a nimbusza is *kétféle*.) S a sok *kilencágú* középserűség, kiket a miniszteri székekbe ültetett, hogy csatornákká tegye őket, amelyeken át a kaszinó ereje is idefoly, hasztalan fáradságnak bizonyult.

Most már nincs semmi optikai csalódás. Lehullt a mesterségesen kistikkelt, megfődozott fátyol, s Tiszának nincsen egyebe, csak az ő házbeli pártja.

Nagy párt ez kétségkívül, lehet vele uralkodni tovább is, de nem lehet vele haladni tovább.

Hogy mi fog már most történni, azt talán még Tischler Vince sem tudja.

Következésképp én sem tudom.

Hanem a legvalószínűbb, hogy a főrendiházi vereség után Csanády Sándor jön sorra.

Annyiban tudniillik, hogy Tisza megfelel majd arra a tréfás interpellációjára, mikor akasztja le a szögről régi elveit. Azt fogja mondani: »Most«.

Tiszának nem marad más útja, mint abban hagyni a tranzakciót, az úgynevezett »parciális haladás«-t, a kokettírozást a feudál-arisztokráciával, abba hagyni az álliberalizmus tatarozását, és rátérni a tiszta magyar liberalizmusra, amelynek ő oly igaz hangot tudott adni valamikor.

Akkor a fölbontott és összekavarodott közvélemény újra visszaoszlík alkatelemeire.

S továbbra is Apponyié lesz a dicsőség, de Tiszáé lesz az ország.

Hanem ez még messze van. Sok karcolatot kell nekem még addig megírnom.

II. A két gróf

A káosz mindig nagyobb, zavarosabb.

Úgy veszik ki magukat előttem a szónokok, mint éjfél tájban a lámpaoltogatók.

Minden beszéd után nagyobb sötétség támad egy fokkal.

S aki valami szikrát dob bele a vitába, azt mindjárt sietnek eloltani azzal a hittel, hogy majd ők csinálnak nagyobb világosságot.

Az volna most a virtus itt, disztigálni tudni.

Ma is olümposzi látvány folyt le.

Két gróf állt ki a porondra, és azon disputáltak, hogy melyik a nagyobb demokrata.

Keglevich István azt állította, hogy Apponyi Albert nem valódi demokrata.

- Igaza van! - kiáltá Prileszky.

Felbosszankodék erre Apponyi Albert, s kijelentette, hogy Keglevich egyike a legexkluzívabb arisztokratáknak.

- Igaza van! - szólt közve Beöthy Ákos.

S ez volt az első vita életemben, ahol mind a két ellenfélnek, s mind a két közbeszólónak teljesen igaza volt.

III. A szolga és a rendőr

Míg a két gróf arról disputált odabenn, hogy melyik a legnagyobb demokrata közülök, azalatt egy úriember be akart jutni a folyosóra a hírlaptudósítói karzatra.

A rendőr nem eresztette be, mert nem volt jegye.

Az úriember apellált a szolgálhoz. A szolga sietett kapacitálni a rendőrt, hogy eressze be.

- De nincs jussa hozzá - mondja a rendőr.

- Ugyan ne okoskodjék. Nem látja kend, bátya, hogy nemes úriember a tekintetes úr. Magam is ösmerem a törzsit Dunántúl... Jó família.

- Az már más. Hát úgy beszéljen kend mindjárt. De csak nem ereszthetem be a magam befolyására, mikor olyan *zsidós képe* van.

...Idekűnn, úgy látszik, sokkal őszintébben beszélnek:

IV. A függetlenségi párt

A mitológia asszonyai szép fejben kezdődnek, és halfarkban végződnek.

A mitológia el mert menni idáig.

De a függetlenségi párt még amolyanabb.

Szép fejben kezdődik, halfarkban végződik, de még púp is van a hátán.

Ahány beszédet ott eddig elmondtak, majd mindenik szónok egy mixtum compositumot adott.

Három unciát ebből (még jó, aki unciákkal dolgozik), három unciát abból, ami a zászló jelszavaiból belecsepeg, és hat unciát abból, amit a szíve diktál. Három uncia demokraság és hat uncia arisztokraság, vagy megfordítva, s ez az összeszűrt folyadék olyan szürkévé teszi a párt álláspontját, hogy abból lehetetlen eligazodni.

Ma Mocsáry beszélt nagyon ügyesen és tetszés mellett. De beszédjében volt minden, feudalizmus, arisztokraság, demokraság. Beksics- és Keglevich-féle liberálizmus, kossuthizmus és pecsovicsizmus.

Minden ember meg volt a beszédével elégedve, de mindenki csak bizonyos részével, és mindenki más részével. Hoitsy Pál is beszélt ma. Nagy figyelemmel hallgatták, méltán, mert bár szokatlan, de érdekes oldaláról fejtegette a kérdést.

S a függetlenségi párt így gyarapodik vagy fogy - ahogy vesszük.

Tudniillik, eddig volt »48-as függetlenségi párt«, támadt belőle aztán »antiszemita függetlenségi párt«, most már »természettudományi függetlenségi párt« is van.

A T. HÁZBÓL [febr. 20.]

Szűzszónok beszélt: Schmidt Gyula.

Bámulatos, hogy még mindig vannak szűzszónokok.

Sajátszerű érzés ez.

Feláll az ember, és a terem is feláll vele. A padok elkezdenek szaladni rézsunt összevissza. A homlokzat hat márványos oszlopa összehajlik, mint szélben a kukoricaszár.

A halványpiros színű pokróccal betérített medium oldalt ferdül, s a gyorsírói ketrec felszalad a magasba. Magának, a szűzszónoknak száz érzéke keletkezik, amelyekről eddig tudomása sem volt. Hall nemcsak a füleivel, de az idegeivel is. S meghallja mind a háromszáz embernek minden sűgva tett megjegyzését. Ha mozdul, ha ásít, ha sóhajt, ha gúnyosan nevet, vagy fitymáló gesztust csinál valaki, azt mind fölfogja a szónok szeme.

A honatyai kopasz homlokok beszédesek lesznek. A szűzszónok e fehér lapokról is olvas tetszést vagy nem tetszést. Érti, miként szegződik reá minden szem, s e szűrő nézés hevíti belül, s ébren tartja testének minden porcikáját. Szikrákat csal ki, s oly erőket fejleszt, melyek nem léteznek, csak a szűzszónokokban.

Az eltompult öreg szónok már az előtte levő embert sem látja meg.

A szűzszónok előtt elzöldül a világ. A zsvaj lankasztóan hat rá, a néma csönd édes kéjjel csiklandozza. Egy-egy »helyes« kiáltás, mely halkán elszalad a padok között, mint hűs szellő, izzó homlokát enyhádóan simogatja.

Előtte a guggaszkodó képviselők olyanok, mint a megszózott békacombok, örök mozgásban látszanak lenni.

Egy háborgó tenger a Ház képe.

S e tenger fölött ő uralkodik a szavával.

Egy mondat s a fejek megmozdulnak, halk morgás támad, egy másik mondat s a tenger csendesén pihen, egy másik megjegyzés s játszi napfény, a tetszés szivárványa pajkoskodik a habok tarajos hátán.

Ekképp érezte át Schmidt Gyula ma a Házat.

De a Ház csak azt érezte ki, hogy Schmidt egy nagyon jámbor mameluk.

Különben most jól is áll a mamelukoknak a jámborság, mert már a kilencedik nap, de az Apponyi beszéde nincs lerontva.

Schmidt után Kovács Albert beszél, éppen olyan hangon, mint Schmidt. Én eleinte azt hittem, hogy az *Schmidt* és csak a nevét magyarosította hirtelen *Kovácsra*.

Kovács Albert különben kálvinista szempontból Mocsáry Lajost támadta. Az egyik kálvinista toronyról a kakas átkukuríolt a másik kálvinista torony kakasára. (Hát nem elég mulatságos ez a lutheránusoknak?)

Az egyes felekezeti szónokok beszédmodorát különben jól tudja jellemezni Csernátony azzal az adomájával, hogy a katolikus harang azt csilingeli: »Jézus Mária, Jézus Mária«, a kálvinistáké ellenben közbemordul: »kutya adta, teremtette«, míg ellenben a lutheránus harang azt kongja: »Se ide, se oda - se ide, se oda.«

Hanem ez egyszer nem bizonyodott be, mert a lutheránus Szontagh Pál volt a következő szónok, aki nem »ide-oda«, hanem határozottan *oda* beszélt a főuraknak.

A kedves öregúr, ki az egész ország tiszteletét bírja, ritkán beszél, de ha szól, akkor okvetlenül van valami mondanivalója.

Az utolsó tekintetes úr (ahogy én neveztem el egyszer) ezúttal otthon hagyta az excellenciás címét a tokban. (Nem is igen szokta ő azt magával hordani.)

Hús szellő támadt a teremben, s mintha a napfénynek egy-két szilánkja kezdené magát átverni a sűrű ködön.

Mély csöndben beszélt, melyet nem zavart semmi. Csak néhány öreg mágnás kezdett köhécselni, amint mélyebben belement a beszédbe. Éles kezdett nekik lenni a levegő.

A főrendek karzatán nyugtalanul mozogtak a monoklik.

Az öregúrnak rokonszenves kerek feje ősz, de két szeme fiatalosan csillog, mint két szent-jánosbogár. Hangjában melegség rezg. Beszéde tele van kolorittal, szellemmel, mozdulatain, egész tartásán bizonyos szelídség és kellem ömlik el. Hanem a szavaiban ott voltak a mérgezett nyilak az arisztokrácia ellen. Amint ezeknek a fejét mosogatná, egyszer csak rátéved a szeme a »fejedelem«-re.

Ott. ült csendesen Kemény János, nem messze tőle s szenvtelenül, búsan függeszté reá jószágos kék szeméit, mintha mondaná: »Ej, Pali, Pali, de megbokrosodtál. Hát érdemlem én ezt tetőled?«

Megrezzen attól a tekintettől Szontagh, s a János báró kedvéért legott kiveszi az erdélyi arisztokráciát. Hiszen az erdélyi mágnások mind derék emberek.

De azért Szontaghnak még a vádolásában is ott volt a szeretet. Mintegy kiérzett a szavaiból:

Hiszen én nem bántanálak benneteket. Énmiattam ellehetnétek főrendiház ezután is. Hanem lássátok, azt mondja Szilágyi Sándor is, hogy ti támadtatok belőlünk, nem mi belőletek. A híres Mastai gróf egyik mondása is ellenetek illik. Hát tehetek én arról? Én eltűnélek. De a korszellem nem engedi...

Bezzeg lett volna zúgás, zaj az ellenzéken e nemes hangú beszédre, ha azt nem Szontagh Pál mondja, akit annyira respektálnak. De így mégis bevették a keserű kínaport. Szerencse, hogy csak egy evőkanálnyi volt.

Pedig olyan nagy az *Apponyi-láz* még mindig, hogy vödörszámra kellene.

A beszéd nagy hatást tett s fölbuzdította a csüggedt mamelukokat, mint a bátor szó rendesen.

Rendre odajárultak a jegyzőkhöz, s kitörülköztek a szólásról.

Ez olyan, mint mikor a dér a gyümölcsfák rügyeit tönkreteszi.

A tömeges kitörülködés rengeteg beszédet fojtott meg.

Annyi szónok volt még felírva, hogy azok, akik már Pulszky után jönnének, legfeljebb jövő héten juthatnak szóhoz.

Az a szónok, aki jövő hétfőn akar beszélni, rendesen megfutamodik, ha most hívják fel. Nagy pánik keletkezett az orátorok közt. Azok is kénytelenek voltak kitörülközni, akik erőnek erejével beszélni akartak. Egyik a másikat vonta maga után.

Mi lesz már most azzal a sok tudománnyal, amelyik a véka alatt marad?

Úgy állt a dolog, hogy a vitát ma bezárja az elnök.

Hanem ott volt az öreg Pulszky. Megvigasztalta ő legott azokat a szónokokat, akiknek a beszédén még itt-ott hiányzik egy kapocs vagy egy öltés.

- No, csak gondolkozzatok ti bátran, ha már így van. Majd beszélek én, ameddig parancsoljátok.

S azonfelül közbejött az a váratlan szerencse is, hogy Andrássy Manó ősei páncélját magára szedvén, a sisakforgóját feltűzé, s nekihajította a lándzsáját Szontagh Pálnak.

Elhebegte, hogy nem igaz ám az, amit Szontagh Pál mondott, mert a magyar főrendek hazafiasan viselték magokat, s még Debrecenbe is elkísérték az országgyűlést.

Zajos tetszésvihar morajlott fel több ízben az ellenzéki padokról, s mikor a nemes gróf bevégzé a néhány szót, s izzadó homlokát törülgette a kendőjével, kedélyesen dörögte magában:

- Saprستي! Sohasem hittem volna, hogy ilyen nagy szónok vagyok.

Pulszky Ferenc kedélyesen és szellemesen csevegett azután hosszú ideig.

Nagy egybefoglaló tehetség az öregúr, hatalmas ítéletével és széles látkörével, s tetszése szerint rakja össze és világítja meg a tényeket.

Nem szeret semmit, nem lelkesedik semmiért, s nem enged lelkesedni másokat sem.

Mindent leránt a porba, s ott hömpölyögteti, maga mint egy óriás megtapodja, s gúnyosan kacag fölötte.

Egy Sámson ő, aki az oltárookra kiveri - a pipája hamuját.

A T. HÁZBÓL [febr. 21.]

- Éljen!

Az egész Házban fölharsant lelkesen, zajosan a kiáltás. Ki az? Mi az? Mit mondott?

- Semmit.

- Ki mondja?

Körülnéztünk, csakugyan senki sem mondott semmit, hanem asvai Jókai Mór lépett be a szokott ruganyos járásával a terembe.

- Hát mit csinált Jókai? - kérdé csodálkozva az öreg losonci gróf Bánffy Dániel, aki nem szokott lapokat olvasni.

- Hatvanéves lett.

- No bizony; az sok emberrel megesik.

- Csakhogy ő még mellékesen egyebet is csinált azalatt a hatvan esztendő alatt.

Mialatt Jókai a helyére telepedék, s fogadta a sok feléje nyújtott aranygyűrűs kezét nemesi címerrel a gyűrűkön, azalatt a mosolygós zetelaki Csávosity Béla a jó alsó- és felsőházi Kónyi Manót búcsúztatta el érzékenyen.

Huszonegy év óta olvassa és fésüli a házbeli beszédeket, hát tönkrement az egészsége. Megcsömörlött.

Aztán nincs is már reá szükség - úgy gondolja. A mostani képviselő urak immár nem készítenek új orációkat, hanem elmondják *az apjukét*.

Melegen éljeneztek meg a Ház közszeretében álló tisztviselőjét, s egész fizetéssel küldik nyugalomba.

Ezek után a napirendre tértek. Napirenden van pedig még mindig, hogy ki a nagyobb demokrata.

Bugaczi Szentkirályi Albert lépett a sorompóba. Ő nem mond locus communisokat soha. Ma is volt originális ideája. Hatalmas penészszag csapta meg a nagyságos képviselő orrokat. A kormánypárton prüsszentett illedelemből néhány ember, de az ellenzéken kéjjel szívta be az ódon illatot bocsári Mocsáry Lajos.

Hát bizony a jeles fiatal szónok azt tette, hogy leverte a port a nemesi kutyabőrökről. Porzott is tőle a Ház, s mint felhő kavargott, ami a sok avas aktára ráülepedett.

Elő, elő nemes atyafiak! Hol a csákány, a kulacs? Én azt akarom, hogy nemzeti uramék válasszák a felsőházi tagokat. Legyen úgy, mint régen volt... azazhogy még amúgyabban - amen!

S amíg beszélt, egy nagy ezüst pajzsra változott előtte az ellenzék környéke, s abban zöld mező felett (a szélbal táján) pej lovon kék ruhás magyar vitéz nyargalt. S a pajzs fölötti sisak koronáján (ahogy azt a Szentkirályi címer mutatja) két kiterjesztett sasszárny között egy kék ruhás kar könyökölt.

- Micsoda sötét kar az? - kérdezte volna piskárosi Szilágyi Dezső, ha ő is látta volna.

- Ez az én ujjam - felelhette volna nagyapponyi gróf Apponyi Albert.

Ezen nemesi inszurrekció után iglói és zabari Szontagh Pál állt fel, s helyreigazította a Ház ma »nagyságos« és a tegnap felszólalt »méltóságos« tagja ellenében beszédjének félreértett szavait nagy éljenzés közt.

De a nap főeseménye borosjenői Tisza Kálmán beszéde volt.

Mindenki azt várta, hogy most itt nagy birkózás lesz. Hatalmas ökleivel nekiment a legnagyobb debatter nagyapponyi Apponyi Albertnek. Ordíts kapu, kiálts város - mert rettenetes csapások fogják repesztgetni az ellenfél páncélját.

A tisztelt óra egyet mutatott délután. Az elnöki csengettyű szívrepesztő hangon hította be a mamelukokat a mellékhelyiségekből: »Oh, jertek! Oh, jertek!«

Meg is telt a terem derekasan. A testőrök körülülték őexcellenciáját. A legisleghívebbek pedig odacsoportosultak a katedrához, hogy a »generális« szeme az ő hódoló arcukon pihenjen meg beszéd közben.

De ez egyszer csalódtak.

Nem használta megszokott fegyvereit, fényes dialektikáját, maró ötleteit és csípős oldalvágásait, hanem tárgyilagosan taglalta a kinevezés és választás horderejét s a javaslat jelentőségét.

Beszéde közben lépett be a karzatra csikszentkirályi és krasznahorkai Andrássy Gyula, s leült jordánfalvi és karzati Ivánka Zsigmond mellé. Ezúttal szőke volt a nemes gróf. E tekintetben már hosszabb idő óta következetes.

Az emberek szerették volna kitalálni arcvonásairól, hogy mit gondol.

De a gróf azt nem mutatta ki. Szeme kalandosan futkározott a karzat délceg hölgyein, s ha szabad találgatni, alkalmasint arról gondolkozott, hogy »jobb szeretne fiatal polgár lenni, mint öreg mágnás«.

A miniszterelnök hosszan beszélt, de érdekesen, néhol lendülettel; az öreg prileszi Prileszky Taddeus (kinek a címerében csákányos medve nyugszik egy fa árnyékában), buzgó helyeseket kiabált az ő árnyékos fájának.

S így tették ezt a többi mamelukok is. Önnagyméltósága szavait sokszori tetszészaj szakítja meg.

Annyira szelíd volt ma, hogy a polemizálásra is olyan szónokot keresett magának, aki a terem meleg atmoszférájától ellankasztva, éppen aludt a padban.

Ez volt lubóczi és cselalfvi Pulszky Ferenc.

Nagy fejét könyökére hajtá le oldalt, s orrlyukain roppant szuszogással szívta be és eresztgette ki a levegőt, míg szeme le volt hunyva.

- Kelj fel, bátyám - ráncigálja fel a mellette ülő képviselő -, a miniszterelnök neked beszél.

Az öreg felpislantott, azután a csalódás hosszúságával ismét álmra hajlék.

- Hagyjatok békét. Azt hittem, hogy a Guszti beszél.

Elszunnyadott, s tovább látta álmában aranymezőn a Pulszky-címer három szőlőfürtjét.

(A Pulszkyakat nyilván jól ismerték a régi királyok is, hogy önekik három szőlőfürtöt adtak, mert *eggyel* be nem elégednének.)

Körülbelül ilyenforma volt a mai ülés.

Borosjenői Tisza Kálmán előtt beszélt ugyan még két nagyságos úr is a demokráciáról.

De már ezeket említeni sem merem. Mert nem tudom a *predikátumaikat*.

A T. HÁZBÓL [febr. 24.]

A végítélet, akarom mondani, a szavazás napja volt.

A trombita (de nem a Gábiel arkangyalé) megharsant, és föltámadtak talán még a halottak is. Merthogy a betegek föltápáskodának és ott voltak, az bizonyos. Ennyi emberre ebben a teremben még Madarász sem emlékszik.

Jó lett volna ide most a híres debreceni professzor (nem Körösi Sándor, hanem Hatvani - ámbár, hogy Körösi Sándor is jó volt), hadd szélesítette volna ki a bűvészetével. Ember ember hátán ült a padokban, s állt az elnöki katedra előtt.

Kinszky gróf pláne el nem fért sehová, felült hát a Ház asztalára. A »sikk« ragadós. Keglevich István gróftól látta ő azt, hogy sans gène szokott felülni néha az ország legtiszteltebb asztalára.

Jelen volt mindenki, Podmaniczky Frigyes kivéve, akinek azért nem szabad jönnie, csak az utolsó percben, hogy az látszassék, mintha még lennének Tiszának *főlöleges* mamelukjai is.

Eljöttek a kormánybiztosok az ország minden vidékéből (de milyen pompás színben vannak!), ott voltak az államtitkárok, és mind beérkeztek ama láthatatlan speciesek, akiket az a nemes lokalpatriotizmus vezet, hogy otthon kártyázzák el diurnumjaikat a kerületükben. Idegenül nézegették a terem fekvését, cifrázatait.

Ők még sohasem látták a termet, mi pedig őket nem láttuk soha.

Ott künn az országháza előtt indulásra készen állanak a liberalizmus szekerei, melyeken a voksokat szállítják végínség idején.

S amilyen zsúfolt a terem, épp annyira tömve vannak a karzatok is.

Annyi mágnás ül a jobb karzaton, mintha Berkes felett lenne itt ma requiem. S ezek a hatalmas főurak, akik közömbösen nézik a világ folyását, feszült érdeklődéssel, majdnem izgatottan hallgatják a szónokokat.

S ha tetszés vagy visszatetszés moraja zúg a Házon, egymáshoz hajolva kérdik: »*Was hat er gesagt?*« Éppen olyan arccal, mintha a monakói kerekasztal körül állva lihegnék kíváncsian: »*Rouge ou noir?*«

Rouge mindég csak rouge... Szilágyi Dezső kacér ügyességgel hajigálta fel nekik a pirosat.

Gúnyos mosoly derűje önté el arcaikat, pedig a »cher Pistát« tépázza a polgári Herkules. Mindegy, úgy kell Pistának, minek áll a »canaille« közé!

De ha bosszantja is a kormánypártiakat a fészkelődő jobb oldali karzat-csücsök, kibékíti a karzat közép része, mely tele van az előkelő világ bájos hölgyeivel. Ezek igazán uralkodásra születtek. Ott ül csodaszép szőke fürtjeivel Andrássy Gézáné, Batthyány Gézáné, mindjárt közel kék kalapjaikban a bájos Rudnay kisasszonyok, de ki győzné elszámolni valamennyit....

S végre is akármilyen szép ma a karzat, akármennyivel ér is többet a teremnél - tudom, el nem cserélné Tisza a földszinttel.

Mert ott csupa kegyetlen »nem«-ek fakadnának a piros ajkokról.

Ez nem a kíváncsi közönség fent, ezek az ellenzék szebbik fele, a nők az alkotmányban.

Minden szó odajut és hat. A vitának minden nüansza nyomot hagy a finom arcokon. Mosoly, bámulat, fölhevülés váltakozik rajtuk. Amint hullámlás támad idelent, ott is lebuknak a fátyolok, s nyugtalanul mozdulnak meg a gyöngyös, csipkés fejecskék.

- Ezek vernek meg minket! - Jósolja búsan az én Prileszky Taddusom.

Szilágyi hosszan beszélt és érdekesen. A polemikus részek kiválóan sikerültek, kivált Jókait csipkedte meg pompás és nemes humorral a »lista« miatt, - de már Keglevichet maró gúnnal törte össze annak a »színes golyóival«. (Hja, nem jó a golyókkal játszani.) A beszéd tárgyilagos része ellenben gyengébb volt.

Ő is, mint Szontagh beszéde óta majd minden ellenzéki szónok az arisztokráciát vette védelmébe, mondván, hogy magának a Háznak is vannak mágnás tagjai, akik nemcsak díszére, de büszkeségére válnak. (Zichy Jenő szerényen sütötte le a fejét.)

Orkánszerű tetszészaj és éljenzés zúgott föl az ellenzék padjain a beszéd végén, s mint ahogy minden eső sarat csinál, úgy ez a beszéd is egy csomó »személyes kérdést« provokált.

Keglevich kelt föl először, de a Ház nem akarta kihallgatni, alig bírt néhány szót mondani. Azután Tisza kért szót, de őt is alig akarta a Ház kihallgatni.

A Házon igen gyakran ütnek ki ezek az idegességi rohamok.

Tisza Szilágyi azt a vádját, hogy a kormány izgat, visszadobta az ellenzékre: hiszen az Apponyi beszédjében volt az izgatás.

Erre természetesen Apponyinak kellett felkelni, s az egész jelenet úgy tűnt fel, mint a rossz drámákban, mikor az összes szereplők a darab végén még egyszer mind előlépnek a színre - meghalni.

A mamelukság ezalatt eltanulván az ellenzéki szokásokat (hiszen ők nagyon tanulékonyak), szinte nem akarta Apponyit kihallgatni.

- Eláll! - kiált a kormánypárt.

- Halljuk! - tombolt az ellenzék.

A zaj nőttön-nőtt. A karzatokról is kiáltások hangzottak le. Egy látcső leesett a magasból, s üvegei csörömpölve hullottak szét.

Ez a szerencsétlenség lecsillapította az ingerültséget, s szóhoz juthatott Apponyi, ki meg Szontagh Pálra hárította az izgatást. Olyan volt az, mint mikor falun rostát forgatnak...

Most Beksics kért személyes kérdésben szót.

- Nem kell! Eláll! Szavazzunk! - hangzott fel újra, s még nagyobb méretekben tört ki a siketítő zaj. Százötven torok zúgott egyszerre, s a nagy káoszból gúnyosan vált ki ez az egy szó »Timoleon«?

De Timoleon nem hagyta magát. Belekiáltotta az ő válaszát az iszonyatos lármába, mely azt nyomtalanul elnyelte.

A szegény gyorsírók dolga azt onnan kihalászni.

Az elnök bánatosan csóválta a fejét:

- Miért nem kezdték ezt már hat nap előtt?

S azzal berekesztette a vitát, következett a név szerinti szavazás.

Kihúzatott a »W« betű, s jegyző olvasta: »Wahrmann Mór! «

- Rossz ómen! - kiálták a szélsőbalról. - Zsidóé az első szavazat.

- De antiszemitaé a legutolsó - replikáltak a jobb oldalról -, mert Verhovay fogja bezárni.

Szavazáskor mindenki a középbe tódul az urnához. A W betűtől messze eső képviselők a folyosókra és a büfébe szélednek szét bevárni míg a sor rájuk kerül.

Tisza összeszedte az iratait, melyek előtte állnak az asztalon, hivatalos akták, jegyzetek és egy újság: a február 14-iki »Nemzet«, s megy ki a miniszteri szobába.

Útközben az Apponyi széke mellett halad el, aki szinte az iratait szedi össze, s ezek közt legfelül a »Pesti Napló« 13-iki számát.

Amabban, amit Tisza visz, az Apponyi beszédje, emebben, amit Apponyi pakol össze, a Tisza beszéde van.

Egy mély megfigyelő, aki a két kiváló államférfi segédeszközeit megpillantotta, imígyen törte a fejét a folyosón:

- Vajon miért teszik el ezek ezt a két orációt? Mindenik a másikat?

- Hogy miért teszik el? - felelte az öreg - Pulszky. Nagyon egyszerű a megfejtése. A közigazgatás szervezésénél Tisza fogja elmondani az Apponyiét, s Apponyi fogja elmondani a Tiszáét.

Ezalatt a szavazás eredményéről folyton hordták a büfébe az érdekes híreket a mamelukoknak.

- Andrásy Manó »igen«-nel szavazott.

- Bravó, tehát, velünk van az Andrásy-család.

Megint jött galoppin.

- Andrásy Tivadar elment a szavazás elől.

- Akkor hát még sincsenek velük az Andrásyak.

Új hírek érkeztek.

- Liphay szinte nem szavazott.

- Még szép tőle ez a szerénység!

- De Horvát Boldizsár ellenünk voksolt.

- Hát az öreg Pulszky?

- Az is *nemes*.

De a végén a nemeseknél mégis hetvenhétten voltak többen az igenesek.

- Sokkal több - mondák bánatos örömmel -, mint amennyi majd a főrendiházban *hiányzik*.

A T. HÁZBÓL [febr. 26.]

A vörös posztó
vagy
az egy zsidó rabbinus

[febr. 26.]

A zsidó rabbi az a sarokkő, amelyben mindenki megbotlik. Az egész javaslatból csak ennek a rabbinak göndör tincseit látja a vidéki közönség és a képviselőház egy része.

- Mit fog az ott csinálni a felsőházban?

- Megszokják. Nem adok neki egy évet, s Haynald karonfogva fog vele lejönni a múzeumi lépcsőkön.

Lanyhán, kis érdeklődés mellett folynak az előző §-ok; mindenki az 5. §-t várja.

A 3-ik kacsnál Erdélybe szónokolnak néhányan. (Biz isten az erdélyiek piknikjének közelsége ébresztette fel ezeket az erdélyi szimpátiákat.)

Lassan morzsolódnak a részletek, mintha mindegyik paragrafus egy-egy bibliai teve volna, melynek a tű fokán kell keresztülmenni.

No, de ha lassan is, folyik a munka mégis... A főhercegek immár nem maradnak földél nélkül... Tisza vigasztalódva lélegzik föl: »*Meg vannak mentve szegények!*«

Majd az erdélyieken is elverik a port, s búsan morogja Bánffy György: »Künn a bárány, benn a farkas.«

Az előadó Láng Lajos, aki már ki tudja, mióta ül ott ébren, azon egy helyben, ma először kezd unni a dolgot.

Hiába figyelmeztetik, hogy két szép asszony ül a karzaton, oda sem hederít nekik; még csak a tekintetét sem veszi le a halavány piros pokrócról, melyet annyi honfiúi láb tapos naponta.

- Mi? Te már meg sem nézed az asszonyokat?

- Nem én többé.

- Csodálatos, hiszen azelőtt...

- Mikor azelőtt?

- A vita előtt.

- Hah, mikor volt az? Hiszen itt öregedtem meg ezen a helyen. Már a hatodik nap ősz szálakat találtam a hajamban...

Ezalatt mind jobban-jobban közeleg az ominózus 5-ik §. A Ház padjai kezdenek megtelni, lázas sürgölődés hullámváza vehető ki az antiszemita táborban.

Andreánszky Gábor, aki a vezérszerepet viszi most, hús aláírást gyűjt, mert név szerinti szavazást akar a zsidó rabbira. Máskor nehezebb volt összehozni, most gyerekjáték.

Megszólítja a folyosón gróf Esterházy Andort.

- Írd alá, kérlek, te is.

- Mi az? - kérdi kíváncsian a fiatal rokonszenves gróf. - A zsidó rabbi ellen? Nem... nem írom alá. Hiszen nem vagyok én antiszemita.

S azzal odább sétál a büfé felé.

Útközben azonban (én úgy képzelem legalább) a következő monológot tartja:

Nem írom alá? Ugyan hát miért ne írnám? Hát szeretem én a zsidót? Szereti bizony a kánya. Ha hát nem szeretem, mi az ördögnek tettessem magam?... De a szabadelvűség! Bah, azt csak az újságírók találták ki. Mi az a szabadelvűség, ki az a szabadelvűség? Hol lakik, mi a rangja?

A gróf sarkon fordult a büfénél, s visszakialtott Andreánszkyra:

- Megállj csak, Gábor. Meggondoltam magam. De bizony mégis aláírom azt az iratot.

(Soha még egyetlen Esterházy sem fejezte ki ilyen híven a magyar temperamentumot.)

Megvolt a hús aláírás, s előkullogott végre a vörös posztós paragrafus.

Azazhogyan annak is csak a legutolsó sora.

Andreánszky Gábor tette rá kezét elsőnek a rabbinusra, s azzal érvelt, hogy a zsidó rabbinak tágasabb odakünn, mert az úgysem szólhat a maga vallásáról odabent. A többi *akatolikus* felekezetek is csak akkor vétettek be, mikor a tételeiket megismerték.

A zsidó rabbit nem bánta senki. A Ház legnagyobb része kigömbölyödött ábrázattal hallgatta Andreánszkyt. Csupán a félliberalisok burkolóztak »konok« hallgatásba. (Ezt a jelzőt Apponytól veszem kölcsön.)

Hogy kik a félliberalisok? - fogod kérdeni nyájas olvasó.

A félliberalisok azok, akiket mi úgy hívunk, hogy *egész demokraták*.

S egész demokraták azok, akik azt tartják, hogy többet ér mégis nemes embernek lenni. Mert a nemes ember, ha akarja, lehet demokrata is, ha akarja, lehet arisztokrata is. Míg ellenben a nem nemes ember csak demokrata lehet.

Tehát a félliberálisok nem bánták most a rabbit, hanem hogy ők is kerítsenek valami vörös posztót, belekötöttek az »*akatolikus*« szóba.

Kivált az öreg Pulszky jött méregbe.

Gőzt fújt az orrlyukain, és felugrott beszélni.

Arca bíborszín lett, s kidagadó erei homlokán messzire kéklettek.

Benne volt a beszéd haragos lelkében gyönyörűen, szépen, de nem tudta azt kiszedni. Az átkozott szavak sehogy sem akartak kijönni. Ha egyet-egyet kihúzott belőlük, útközben vette észre, hogy az valami olasz szó, a másik meg egy angol mondat, s amelyik kijött is, rendesen félig jött ki, ott maradt a gyöke, mint a rossz fognak. A nagy haragban összekeverődött a sok nyelvtudománya, s úgy kellett különválasztani, mint az ördög szedte külön a kölestől a mákot.

De amit aztán mondott, az igazán liberális dolog volt: nem csoda, hogy kínnal mert csak megszülemleni *ebben a Házban*.

Egy szónak is száz a vége... beszéltek sokan, sokfélét, de egyik sem olyan *bámulatos eredménnyel*, mint Göndöcs.

A tisztelendő úr a Ház mosolyának verőfényében addig-addig dömöckölte az egy rabbinst, hogy mint a Herrman bűvész előadásán az összetépett nyúlból, az egy rabbinusból a kezei alatt - *két rabbinus lett*.

Az elnök tapintatos ember lévén, hirtelen bezárta az ülést, hogy a rabbik tovább ne szaporodhassanak.

A T. HÁZBÓL [febr. 27.]

Még mindig az a bizonyos §
vagy
az ostromlott Jeruzsálem

[febr. 27.]

Ott kezdetjük, ahol tegnap elhagytuk, s illetőleg ott vagyunk, ahol tegnap elkezdtek.

Az 5. § név szerinti szavazása előtt állunk.

Ma hát nem is írok rendszeres karcolatot, csupán böngészetet tartok a megtaposott tarlón.

A vita egészen hasonlít ahhoz a zsidó létániához, hogy »veres lajbi, kék lajbi, sárga lajbi, fekete lajbi«. (Nagy multságokban szokták ezt énekelni a férfiak boros fővel.)

Ezeket a különféle rikító színű mellényeket rakják elének a gyorsan váltakozó szónokok.

Az egyes beszédek, noha mindenik más húron szólt, mégis úgy hasonlítottak egymáshoz, ahogy báró Huszár Károly hasonlít gróf Batthyány Lászlóhoz, s ahogy ezek a ketten hasonlítanak Bálintitthez.

Sok szónok beszélt. Hallottuk Vadnay Andort, Mocsáry Lajost, Kovács Albertet, Kiss Albertet, Komlóssy Ferencet és Chorin Ferencet, Gull Józsefet és Nendtvich Károlyt. Némelyek azt mondták el, hogy »mi kell nekik«, némelyek pedig, hogy »mi nem kell nekik«.

Még olyan ember is akadt a felsoroltak között, aki a zsidó rabbiban is megnyugszik. (Azt hiszem fölösleges megnevezni, hogy *melyik*.)

De ezen nem bánt senki - hanem igenis általános csodálkozás lepte meg a hallgatókat, hogy végre két olyan szónok beszélt a függetlenségi párton, akik egyet akartak, illetőleg egyet nem akartak, hogy ti. a protestáns püspökök is tagjai legyenek a felsőháznak.

Az érdeklődés lanya volt. Félig üres padok és karzatok. A folyosó és büfé azonban tele volt folytonosan.

A büfében tréfás versezeteket olvasott fel gr. Pejachevich, amiket természetesen Beöthy Algernon szállított valahonnan. A folyosókon az antiszemita kovácsolták a fellengős terveket az ország boldogítására.

Vége is a következőkben egyeztek meg.

Legjobb lenne Rotschildnak odaadni Horvátországot, és ott királlyá tenni.

Mikor aztán megerősödnék a fejedelmi székben, meg kellene támadni valamely ürügy alatt, s hadisarcképpen elengedtetni vele az államadósságokat.

Úgy dél tájban azonban (ilyenkor legrövidebb az ember árnyéka) még jobb ötlete támadt Demkó Pálnak, s *ő azon hitben, hogy a folyosón van*, el is mondta, hogy az ügyvédek, orvosok és egyetemi tanárok tagjai lehessenek a felsőháznak, ha mágánok.

A főurak bánatos szemrehányással néztek a leleményes Demkóra.

- Milyen kerülő út! Lateinerekké válni, hogy arisztokraták maradhassunk!

Ezután Nendtvich beszélt a rabbi ellen.

Az öregúr mester a citátumokban. Hanem az mégsem volt tőle szép, hogy Schiller mondatait elkobozván, Goethe tulajdonába csempészte. (Mennyivel hazafiasabb lett volna, ha inkább Szász Károlynak adja.)

Most aztán Keglevich István következett.

A fiatal gróf megtette már vagy kétszer azt a jukszt, hogy felállt, és az előtte való összes különböző párti szónokoknak a beszédjeit mind elmondta ő maga egyhuzomra. Volt az ő beszédjeiben minden, úgyhogy mikor beszélt, bátran ki lehetett volna írni a pad szélére egy kis póznára: *»Vegyeskereskedés gróf Keglevich Istvánhoz«*.

Ma ügyes volt. Nendtvichcsel, Hermannal elevenen, éllel enyelgett, és olyan jó kedélyben vala, hogy végén azt az ajánlatot tette Hermannak:

- Ajándékozzuk oda a koponyánkat Virchownak.

- Nem lehet - mondá nagy sajnálkozva Herman. - Én már előbb odatestáltam a magamét.

E szörnyű játék, midőn két képviselő a saját koponyájára ad be határozati javaslatot, hideg borzongást idézett elő a teremben és a karzaton.

Már látták is a két koponyát Virchow asztalán, a varratos halántékokkal, a nagy szemüregekkel és a kivicsorított fogakkal, melyek közül nem szisszen fel többé se *»nem«*, se *»igen«*.

Szinte bántóan hat ez a rideg kacérkodás a halál utáni időkkel...

S jólesik lelkünknek, hogy egyszerre becsapódik előttünk Virchow dolgozószobája, s odamenekülhetünk a sötét valóság ellenében a hithez, mert nini... templomban vagyunk.

Mégpedig lutheránus templomban.

Egy fiatal pap prédikál szép, kellemes, kenetteljes hangon.

Ájtatosan hallgatják a hívek. Egy pár öreget hátul el is nyomott imádkozás közben a buzgóság. Amott a zöld függöny bizonyosan az orgonát takarja. Látszik is innen a karzatról a mendikánsok feje. Míg a tiszteletes beszél, ők addig pihenőt tartanak odafent a rektor urammal.

Valóban, az úr egyik szolgája, Veres József beszélt, de nem orgonakíséret mellett.

S a textus sem az egek urának hízeleg, hanem a nép szenvedélyének.

Mindegy - hiszen miért ne lehetne a szolgálatot megfordítani?

Rokonszenves alak, s beszédje csinosan volt megkoncipiálva, s az egyes érvek találóan csoportosítva és kiemelve. Gyakran szakítá félbe tetszészaj és viharos helyeslés.

Midőn bevégzé izzadtan, fölhevülve, számosan siettek vele kezét fogni az ellenzékről.

De ugyanebben a percben a kormánypártról is izgatottan ugrott fel egy beteges, sápadt alak, és nagy kezével ingerülten hadonázva rohant a szónok felé.

- Gyere ki a folyosóra! - Kiáltá parancsoló hangon.

Kínos csend következett be. Mindenki megdöbbenve, néma részvéttel nézett a kifelé szaladó férfi után, kit Veres nyomban követett. Majd tömegesen siettek ki a képviselők, hogy mi készül történni odakünn.

- Remek volt a beszéd! - kiáltozá ott künn a szegény idegbeteg férfiú. - Senki a Házban téged úgy meg nem értett, mint én!

...Veres igen elszomorodott erre a dicséretre.

S mi is elszomorodunk arra gondolva, hogy senki sincs, aki ez érdemes beteget meggyámolítva, megkímélné - a házbeli szónoklatoktól.

MÉG MINDÉG AZ 5. §

Ott künn tavaszi verőfény ragyogott, itt benn a múlt századok köde gömörödött.

Az egy *anyának a testvérei* aluszékonyan ültek a padokban. Mindenki unta a sok beszédet. Maga a miniszterelnök már oda sem hallgatott, hanem az országot kormányozta, mindenféle iratokat szedvén elő tárcájából, melyet két kézzel tartott azalatt.

»Most már én is azt mondom, hogy görcsösen ragaszkodik a tárcájához« - jegyezte meg Tisza Lajos, aki roppant ügyes az aperçukben.

A mamelukok nyugtalanul várták már a szavazást. Minden készen volt nekik hozzá. Podmaniczky is ott járt-kelt már a folyosón, meg a lelkiismeretükkel is leszámoltak.

De még egy csomó szónok volt hátra, azokat meg kell előbb hallgatni.

A függetlenségi pártban némelyek ezalatt egy kis taktikát főztek ki.

Ha már meglesz a zsidó rabbi, ne legyen meg minden keserűség nélkül.

Imigyen okoskodának:

»Igen«-nel szavazni kész bennünket a firmánk, »nem«-mel szavazni ellenben kész a szívünk.

Rendelték tehát a vezérek következőképpen:

Bőszavú Lázár Ádám lépjen a sorompók elé a párt színeibe öltözötten, a szabadság fokosával és az egyenlőség sarkantyúival, s adjon be indítványt, hogy szívesen látjuk a főtisztelendő rabbi urat a főrendiházban - hanem csak *választás útján*: kinevezve nem kell.

Így aztán ellene lehet szavazni a d) pontnak.

Jól volt ez kieszelve, de az éles szemű Tisza észrevette...

Ámbár hiszen erre még rátérünk; menjünk elsősorban a nap legnevezetesebb emberéhez - Róth Pálhoz.

Önök még bizonyosan emlékeznek Róth Pálra.

Hogyne, hogyne, hiszen a Ház még meg sem volt alakulva, és ő már annyi derűtséget okozott az országnak a kontójával.

Szalay Imre után ő szólalt fel.

Göndöcs Benedek, aki ebben a vitában egy rabbinusból kettőt csinált, nem is álmodta, hogy ez a vita még egy Göndöcs Benedeket vet felszínre.

Róth Pál köpcös, gömbölyű, mint egy patikai tégely. Ott ül a középvidéki mamelukok közt. Kerek, kopaszodó feje olyan, mintha nagyítóüveggel nézné az ember.

- Kontó, kontó! - kiáltozták beszédjébe az ellenzékről, mire természetesen mindig derűtség támadt.

De ő nem hagyta magát zavartatni, s egy ízben visszavágott:

- Szívesen szolgálok kontóval a történelemből.

Mire aztán elkezdte elősorolni konfúzusan, hogy a történelemben sokszor található antiszemitizmus, s ez mindig a gyenge királyok alatt létezett...

- Ohó! - vágott közbe néhány lojális hang a jobboldalról.

Kontó Pál idegesen kapkodott a fejével, maga is észrevette, hogy elszólta magát, sietett is helyreigazítani...

- Akarom mondani, mindig a *gyenge kormányok* alatt létezett.

- No, ez ugyan szépen védelmezi a kormányt - méltatlankodának a mamelukok.

A függetlenségi párton erre kitört a tetszészaj és éljenzés.

Göndöcs, aki közel ült mellette, szelíd búbanattal pislogott feléje, mintha mondaná: »Epigon!« Pantocsek szürke szemei ellenben fényben villogtak a lelkesedéstől.

Kontó Pál szétnézett a derült vidám arcokon, és azt gondolta magában:

- Nagy hibát csináltam, egy-két lapszus most már ide-oda, legalább kedvemre kibeszélem magamat.

S egy csodálatos receptet készített meg a szemünk láttára.

»Egy gramm abból, amit a „Nemzet”-ben olvastam, négy gramm a tavalyi Lidérc naptárból, egy uncia abból, amit a molnár sógorom mondott a Birkányiék keresztelőjén, egy deci filoszemitizmus és egy fél gramm, amit magamtól hozzá gondoltam.«

De a legnagyobb derűtséget azon mondása keltette, hogy »mindnyájan egy anyának vagyunk a testvérei«.

Szűnni nem akaró hahota tört ki. Még Göndöcsben is kiengedett erre az irigység, s kabátját kellett kigombolnia a kacajtól.

Mondott volna talán még pompásabb dolgokat is, de Péchy Tamás nem engedte beszélni, midőn rátévedt a sasokra... Az egyfejű *sasnak* semmi köze ide, ahol a *két fejű sasnak* dolgozunk.

Kontó Pál monumentális beszéde után adta be a ravasz indítványt Lázár Ádám, s ezzel végre befejeződött az 5. § feletti vita.

Az első három pont simán ment keresztül, néhány buzgó mameluk-protestáns kiosont ugyan a folyosóra, de a többit összetartotta a fegyelem vaskapcsa.

Most jött a d) pont - a vörös posztó.

Itt kellett volna elsülnie a függetlenségi párt taktikájának, de mint fentebb jeleztem, Tisza, a nagy taktikus észrevette, és rögtön kiparírozta.

Az elnök eleinte úgy akarta feltenni a kérdést, hogy elfogadják-e a kormány szövegezését, vagy nem, s azután lenne a szavazás az Andreánszky és a Lázár javaslataira.

Tisza felállt, s azt indítványozta:

- Szavazzunk először arra, hogy egyáltalában kell-e a zsidó rabbi, vagy nem? Arra meg majd azután: hogy miképp kell, választva-e vagy kinevezve?

Quid tunc? Ez úgy jött, mint a bomba. Pedig milyen szépen volt kigondolva!

Nem volt mit tenni mást, vagy igennel szavazni, vagy pedig tartózkodón elszívni odakünn a szavazás alatt egy-két liberális cigarettát.

Ilyen roppant kellemetlen dolog a program!

A T. HÁZBÓL [márc. 1.]

A zsidó rabbiból immár mágnás lett - a képviselőház voksaí által. (De még hátra van a főrendiház.)

Akárhogy fogják is nevezni a derék rabbit, mégiscsak a bibliai Izsák lesz ő, akit Tisza (mint hajdan Ábrahám a saját fiát) feláldoz.

Egy áldozati teknőben viszik át a Múzeumba a méltóságos urak elé: »No, itt van! Alkudjunk. Mit engedtek, ha elengedem?«

Jó számítás, mert a főrendek bizonyosan engednek valamit a rabbiért cserébe, ha egyebet nem, beengedik a címzetes püspököket.

Hanem ez akkor lesz, s ahhoz nekem semmi közöm, mert én csak az alsóház krónikáját írom, s ennek következtében konstátálom, hogy szinte rosszul esik a Háznak a rabbi-kérdés elmúlása. Hiszen olyan mulatságos volt három napig!

És mert kell, hogyha a tanácssteremnek nincs is, legalább a folyosónak mindig legyen egy zsidaja, aki ellen agyarkodhassék, ma hát némelyek még mindég a tegnapi zsidón rágódtak, némelyek azonban a holnaputáni zsidót kezdték meg.

Tudniillik holnapután lesz a legeslegutolsó határozathozatal a szentendrei választás ügyében; eldől, hogy igazolják-e Krausz Lajost vagy sem.

Ez most a folyosó csemegéje.

Horváth Gyula (ki legújabbán »Tisza Kálmán *felsőbbségileg jóváhagyott* ellenzéke») a következő ötlettel védelmezi Krauszt:

- Nem olvastátok a szegény John Lee akasztását Londonban?

Beksics (akit az »*udvari demokrata*« címmel ruházott fel ma Steinacker) közbeszólt.

- Hogyne olvastuk volna, hiszen tegnapelőtt volt a »Nemzet«-ben.

- Nos, igen. A végrehajtásból nem lett semmi, hiába erőlködtek a hóhérok, mert a *csapóajtó* sehogy sem engedte lebukni a szegény John Leet.

- Mit tartozik ez a szentendrei dologra?

- Ej no, hát nem látjátok, hogy Krausz alatt is ilyen erős csapóajtó van.

Ez a csípős, de népszerű megjegyzés jó hangulatot csinált a népszerűtlen paragrafusokhoz, melyeket odabent lanyha érdeklődés mellett tárgyaltak.

Huszár Károly volt az első szónok, olyan talpraesetten beszélt Erdély mellett, hogy sokan siettek később a büfében gratulálni részint gróf Batthyány Lászlónak, részint Bálintittnek, akik külsőleg a csalódásig hasonlítanak hozzá. (Félek, hogy ezért a megjegyzésért mind a hárman megapprehendálnak.)

A legjobb ötletet a mai karcolatomba Tisza Kálmán csinálta, amikor Steinackernek felelt, ki hírhedt viaszkos vásznát (a Steinacker-féle levéltárt), mely olyan kiegészítő része, mint a tiroli kalap, amelyet mindég a hóna alatt hordoz, szétterítvén a padon, hosszabb beszédet mondott, s megfenyegeté a kormányt, hogy kár annyit emlegetni a nemzetiségeket, nem jó az ördögöt a falra festeni.

Mire felállt Tisza (ez a legkedvencebb témája), s visszaüött találó elmeéllel:

- Nem céloz falra festeni az ördögöt, hanem a falhoz szorítani.

Többet ér néha egy lat elmésség, mint egy mázsa löpor.

Nagy tetszés viharzott fel az egész Házban, s Steinacker izgatottan kezdte csomagolni a viaszkos vásznát.

Közbül Keglevich István beszélt, amit ezúttal utoljára kívánok jelezni, mert immár azok a napok lesznek a nevezetesek, amikor azt írhatom ki eseménynek, hogy »Keglevich István ma nem beszélt«. De ahhoz, megvallom, nincs egyhamar remény.

Egyébként ma igaza volt, minélfogva (hogy egészen az ő stílusát imitáljam) jóindulatú, a felsőházi tagságra képesítő tulajdonságok és érdemek szorosabb körvonalazására célzó propozíciója el nem fogadtatott, pedig Tisza is beleegyezett. (Hja, a mamelukserég Tiszább Tiszánál.)

Keglevich egyebekben is őszintén nyilatkozott.

Úgy látszik, észrevette, hogy a Ház nem tudja, mire kevély ő.

Tehát megmagyarázta, mire kevély.

Az egyszeri tót regruta azt felelte erre a kérdésre:

- Kevily vagyok a nadrágomra.

Keglevich szinte így tett, bevallotta szerényen, hogy ő nem a főnemesi rangjára, hanem csak az eszére kevély.

A gróf nagyon meglepte ezzel a Házat.

Ilyenforma aprólékos incidensek között esett át a rostán három paragrafus.

Beszélt még Róth Pál a Göndöcs szájával roppant derűtség között a rabbiról, s beszélt volna még báró Liphay Béla is, de az ideáját előbb elmondta Teleszky.

Azazhogy Liphay így is beszélt; de nem volt semmi mondanivalója.

A T. HÁZBÓL [márc. 3.]

Az ülés, mint rendesen, tíz órakor nyílt meg.

A korai napfény ünnepiesen aranyozta be az országház és a múzeumi épület komor falát, ahová most hetyke huszáros hintók robogtak szakadatlanul, s kacagányos, kardos főispánok szálltak ki belőlük.

Szegény jó főispánok!

Tiszát meggratulálni gyülekeznek; éppen most, mikor kirekeszti őket a főrendiházból.

»Nyújtsa *hosszúra* éltedet az isten, kegyelmes urunk, mert már te úgyis *rövidre* szabta a mienket!«

Magába a Házba lassan gyülekeznek a képviselők, hiszen nincs többé (tarokk nyelven szólva) »vulpes« a paragrafusok között.

A folyosón ott jár már a hatalmas Futtaki talpig feketébe öltözött s az örömtől mámoros arccal, kézdörzsölgetve fogadja az érkezőket:

- Ma pompás napunk van... Fölségesen kezdődik.

- Nos, mi történt?

- Az első az, hogy Verhovayt elítélték másfél évre. Éppen most jövök onnan, s alighogy hazaérek, nyomban egy másik öröm ér.

- Mi?

- Rendkívül meleg sürgönyt kaptunk a királytól.

- Ah, hallottam. De hisz azt Tisza kapta.

- Az mindegy

- Mit ír öfelsége?

- Hálát, köszönetet. Különösen gyönyörű a vége.

- De csak nincs benne, hogy: »*legyünk ezentúl pertu?*«

A 9-ik §-nál kezdődött a vita, s Tisza is csakhamar megjelent a Házban a Futtakiéhoz egészen hasonló fekete öltönyben. (Most már csak azon töröm a fejemet, hogy melyik viseli a másiknak a ruháit.)

Mindjárt ennél a kacsnál helyes indítványt adott be az utolsó magyar nadrág gazdája, Izsák Dezső; hogy a 3 ezer forintnyi adót tartozzanak le is fizetni pontosan a felsőházi tagságra jogosultak éppúgy, mint a választóképességi cenzusnál.

De a Ház úgy döntött, hogy csak a *szegény emberek* tartozzanak pontosan fizetni.

Míg a vita folyt nem sok változatossággal, azalatt idő került megosztozni az Éber örökségen: Darányi Ignác kapta a székét, Mr. Brinsley Richards kapta a »Times«-t, s lapja nevében azon

melegiben gratulált is Tiszának. Most még csak a kerület van hátra, arra nézve is ott settenkedtek már a pretendensek.

A Verhovay-ügy kimenetele nagy szenzációt tett. Voltak, akik helyeselték, voltak akik nem helyeselték, de ezek ellen ki volt találva egy maró gyanúsítás:

- Ugye azért tartjátok igazságtalannak az elítéltetését, mert irigylitek Csatártól Ceglédet?

No, már ez ellen nem lehetett argumentálni. Ki venné magára, hogy irigyli Csatártól Ceglédet? S ki irigyelné Ceglédetől Csatárt?

Hanem annyi bizonyosnak látszott, hogy ekképp sújtatván a keresztények, a kormány gondoskodni fog, hogy a zsidókat is érje valami *csapás* - minélfogva valószínűleg igazolni fogják Krausz Lajost.

Ez a kibékítő kompromisszum a legszerencsésebb leleményesség.

Mert minden a leleményességtől függ.

Urányi Imre még a rabbi mellett adott »igen« szavazatát is meg tudta magának bocsáttatni egy jó ötlettel:

- Én bizony megszavaztam a rabbit, mert én nem nézem többre a mágnásokat, mint a képviselőket, s ha köztünk ülhetnek zsidók, hadd üljenek akkor köztük is.

A karzaton és a tanácsteremben kevesen ültek, talán éppen csak olyanok, akik valami módosítvánnyal voltak viselősek. S erre nézve túlon-túl sokan valának.

De csak a Teleszky és Gergelyi módosítását fogadta el a Ház, illetőleg Láng Lajos, mert a mamelukok nem hallgatják a beszédeket, csak Láng Lajosra néznek, hogy ő mit gondol; ha ő bólint, ők is bólintanak, ha ő rázza a fejét, ők is rázzák. Egyszer véletlenül prüsszentett, mire megindult az egész jobboldalon a krákogás.

A 13-ik, illetőleg most már a 14-ik paragrafusnak (mert ezektől a paragrafusoktól még a számok is szaladnak) nekidőlt Grünwald Béla az ő fényes szónoki erejével, olyan tüzesen, hogy Tisza volt kénytelen megtámasztani a hátával a szerencsétlen főrendi iniciatívát.

Így megmentve mindent, ami a javaslatban megmentendő, miután még ezen az ő nagy ünnepén is ráért hatalmas szívósságával vagdalkozni jobbra-balra, fölvette ösöktől öröklött télikabátját, s hazasántikált a főispánokat fogadni.

Két órákor vége lett az ülésnek, s mikor a képviselők oszlottak, akkorra már nagy néptömeg gyűlt a Múzeum köré a Budára vonuló főispánokat nézni.

Az egyik népcsoportban valaki elkiáltotta magát:

- Éljen Verhovay!

- Éljen! - visszhangzott itt is, ott is. A képviselők összenéztek.

- Ez a Verhovay, majd meglássátok, még ebből a bajból is ki fogja magát mosni.

- Az a kérdés, hogy ki előtt?

- A nép előtt.

Mit ér az? Hisz a nép még azt is elhitte a Bars megyei korteseknek a jelöltjükről, hogy: »Atyafiak, ez az a Hunyady László, akit a németek Szentgyörgy terén lefejeztek«.

TISZA A GYANÚ ALATT

(Válaszféle Grünwald Bélának)

Fölkelek ma reggel, fogom a Pesti Hírlapot, s ott találok ékesen leírva, »miképp írónak a karcolatok?«

Hohó, hisz ez nekem szól!

Mégpedig ah, ni... Grünwald Béla írta. Az ember szinte kételkedve rázza a fejét... Istenem, mi mindenre ér rá! Vagy talán nem is ő írta - hanem csak ő küldte be. Ki tudja, hogy van?

Mindegy, most már mégis vele felelek e miatt a rovat miatt, amellyel annyi bajom van.

Ritka nap, hogy ne kapnék valami kérdezősködő levelet vagy felszólalást. Ki győzne mindenre felelni? Hanem ha már ilyen nagy potentát avatkozik bele, mint Grünwald Béla, annak okvetlenül vissza kell adni a - reconnaissance-vizitet.

Úgyis már előbből adós voltam valakinek egy válasszal.

Ugyanis a minap, mikor Tisza Kálmán Bécsben járt, a következő levél érkezett egy megyei szolgabírótól:

Tisztelt szerkeaztő úr! Öt éve vagyok becses lapjának hűséges előfizetője, és különösen a »T. Ház« című rovatot olvasom mindig a szomszédommal, ki másodkézből kapja tőlem a lapot. Feltűnt előttünk az a sajátságos körülmény, hogy valahányszor Tisza Kálmán nincsen Budapesten - akár Bécsbe rándul, akár pedig Geszten időz - *rendesen* elmarad a »T. Ház« karcolat. Véletlen ez, vagy pedig?... Kérem, legyen olyan szíves, és adjon erre nézve fölvilágosítást.

Én erre azt szándékoztam neki felelni:

Tisztelt Uram!

Az ördögbe is, csak nem hiszi ön, hogy a karcolatokat Tisza Kálmán írja?

Az igaz, utána gondolok most már én is, csakugyan megesett néhányszor, hogy éppen akkor nem voltak karcolatok, amikor Tisza sincs Budapesten.

És ez magamnak is szöveget üt fejembe bizonyos fokig, de azért mégsem gyanúsítom Tiszát, nem gyanúsítom pedig azért, mert ha Tisza nincs otthon, akkor rendesen a Tisza kíséretében Tarkovics tanácsos is távol van; következésképp Tarkovics tanácsos is írhatná a karcolatokat - *ha nem én írnám őket.*

De mivel én írom (ámbar megvallom jobb szeretném, ha Tisza írná), megmagyarázom, hogy miért nincsenek távolléte alatt karcolatok.

Mert nincsenek események.

A Ház olyan, mintha az orra vére folyna. A mamelukok csak azt várják, míg a lábát kiteszi a határból - ők is szedik elő a mérsékelt vasúti jegyeiket.

Ez ellen pedig nincs orvosság!

Csak a megboldogult Sztupa György tudott egyet. Ő ha valahova elment, mindig azzal csapta be a patikaajtót, hogy megbiztatta személyzetét: »Rögtön jövök.« (Néha két hónap múlva került aztán elő valami csehországi fürdőből.)

De Tisza hiába mondaná, az újságok kibeszélik menetelét s jövetelét.

A mamelukok elteszik az eszüket befőttés palackokba, hogy ahhoz addig semmi szabad levegő ne férjen. Az ellenzékiek keresztbe fektetik a lándzsáikat, én pedig beszúrom tollamat a serét közé.

Azalatt szél nem fúj, víz tükre nem hullámzik, minden stagnál, pihen, csak tán az adóegzekutor nem. Az szegény sohasem pihen...

Fogadja stb.

Ez a megnyugtató válasz már meg volt írva, mikor ma tönkreteszi leveletem a Grünwald szellemes csevegése.

Mit tegyek már most?

Hisz az én szolgabíróm esze még jobban megkonfundálódik ezek után.

Mert ha ő arra a tapasztalatra jött, hogy amikor Tisza nincs a Házban, akkor soha sincs karcolat, nem is hiányzott egyéb, mint valakinek ráadásul még arra a tapasztalatra jönnie, hogy de karcolat akkor is van, ha a Házban nem vagyok.

S az a furcsa, hogy mind a két megfigyelés igaz.

Mi következik ebből? Az, hogy a karcolatokat alkalmasint *mégsem én csinálom*.

És így is van az.

Csinálják azokat maguk a képviselők. Belebészél azokba kormánypárti, függetlenségi, antiszemita, mérsékelt ellenzéki, egyszóval mindenki, még Tischler Vince is.

Ha ott vagyok a karzaton vagy a folyosón, és valakinek valami jó ötlete van, vagy valami érdekes megfigyelése, szívesen közli velem.

Ha pedig nem vagyok ott, utánam küldik a délutáni feketekávéhoz; képviselők, akik szinte odajönnek kávézni mindennap, még egyszer végigemlegetik ott az ülés lefolyását. Nekem csak össze kell szednem az ötleteiket, s van már nekem arra otthon egy olyan formám (mint aminőben a szakácsnék a kuglófot sütik), abba én belerakom, amit ők összehordtak, kirázom, és megvan az egész karcolat. Nem olyan nagy virtus az, aminőnek Grünwald Béla szeretné feltüntetni.

Én azt tartom, hogy inkább gáncsot érdemelnek e persziflázsok.

Ha rosszak, azért mert rosszak.

Ha pedig jók, akkor azért, mert demonstrálják, hogy azt a sok képviselőházi beszédet mégiscsak lehet valamire használni.

A T. HÁZBÓL [márc. 7.]

A felsőházi javaslat lezajlott, s olyan csend támadt utána, mint a tengeren a vihar előtt.

A mamelukok a szavazás után többnyire hazautaztak tisztát váltani. (De rájuk is fér.)

Jókai Bécset hódítja, Wahrmann Olaszországban utazik, s bizonyosan Kossuthot interjúvolja.

Van is már egy »saját külön« tudósításunk a két államférfiú nagyérdékű beszélgetéséről.

- Herr von Kossuth - mondá Wahrmann Mór szerényen a nagy száműzöttnek -, warum kommen Sie denn nicht nach Hause?

- Százszor is megírtam önöknek - felelte Kossuth -, hogy addig haza nem megyek, míg a nemzet erejét erjesztő közjogi kapocs össze nem törik...

Mire közbevágott a nagy Wahrmann élénken:

- Aber machen Sie keine G'schichten! Kommen Sie nur!

De a mai világban már fájdalom, semmi sem sikerül. Úgy látszik, sem Kossuth nem kap kedvet hazajönni, sem Wahrmann nem kap kedvet ott maradni.

*

A felsőházi javaslat meg van ugyan szavazva, de azért nincs a napirendről levéve, csak áttették a Házból a szalonokba.

Ott forr, mint valami izzó folyadék. De azért nem egy rózsás ujjacska is belemártódik.

Folyik szép ígérekben édes csere. Egy dacos »nem«-ért egy szemérmes »igen«!

A Házban ezalatt csupa vizekkel bajlódnak.

Tegnap a kábelt rakták le a tenger alá.

Emich fogta a drótot, s hogy szakértő is legyen, megjelent természetesen erre az aktusra a minisztérium *drótos* tótja, Baross Gábor is.

Nem lehet valami nagy dolog, mert csak egypár képviselő vett részt a munkában.

Hja, kevesen vannak, akik olyan mélyen tudnak lehatolni.

S azok közül is sokan kérdezték, miután már megszavazták:

- Mi az a kábel?

- Hiszen ha tudnám.

Ma pedig a Duna szabályozása volt napirenden.

Szerettem volna, ha a jó Paliokapa feltámad, és egy félóraig hallgatja vala Kemény Gábort.

De így csak a karzaton mosolygott egy pár vízi nimfa.

Igen kevesen voltak a képviselői padokban, s azok is kikívánczoltak a folyosóra, hol nagy csoportok ölték az időt vidám beszélgetésekbe merülve.

Néha új ember jött, s mintegy szokásból megkérdezte:

- Mi van odabent?

- Izé... Valami jelentéktelen tárgy. Nem érdemes bemenni.

(Az ám, éppen csak hitvány tizenhét milliommról volt szó.)

- Majd csenget az elnök, ha kellünk neki a szavazáshoz.

A Házban familiárisan végezték el az egészet.

Egypár ember édesen szundikált a padokban. Csupa tekintélyes öregurak. Ezeket nem szabad felkölteni, hadd pihenjenek szegények.

A szónokok gyöngéden összebeszéltek, hogy »no, urak, ki tud lassabban beszélni, próbáljuk meg«.

És ezt a feladatot sikerült is megoldaniok (már ti. a lassú beszédet, nem a Duna-szabályozást).

Neményi szépen beszélt, de halkan, utána Törs halkan beszélt, de okosan, s ezzel megrövidítette magamagát; keresztül is ment volna a határozati javaslata, ha Sághy Gyula fel nem szólal, ki szinte halkan beszélt, de hosszasan és ezzel megrövidítette a Házat.

Ebben a percben rontott be a terembe Chorin Ferenc, s felkiáltott, de szerencsére hangja elfűlt az örömtől úgy, hogy senki sem hallotta meg, én sem. Fölkiáltott pedig ekképpen:

- Tisztelt ház! Krausz Lajos igazolva van!

Valóban ez a hír terjedt el a folyosón, nagy ingerültséget keltve, majd átszivárgott lassankint a tanácsterembe is... S mialatt. Károlyi Sándor gróf beszélt a Dunáról kicsilllogó ismeretekkel szavai mögött, de csendesen, elálmosítón... csodálatos vízió lepte meg a hallgatóságot.

Látták, hogy a Duna megfordul a medrében és a hatalmas széles folyam kezd visszafolyni Szentendre felé.

Nem szöke többé, de haragos kék. Nem víz az, ami hömpölyög benne, de spiritusz.

A kellő közepén egy hordó úszik, s azon a pálinkás hordón ott ül vigyorgó arccal, a levegőbe lógatva lábát, Literáty Ödön.

A víz csak folyt, folyt... verdeste a partokat, csopogott. Literáty úszott tovább, tovább...

Meglehet, hogy a víz kiönt valahol, s Literátyt is kiveti a partra - de közbecsengetett Péchy Tamás, s a vízió eloszlott, nem volt ott többé se hordó, se Literáty, csupán egy hang hallatszott:

- Akik elfogadják a javaslatot, méltóztassanak felállni!

A T. HÁZBÓL [márc. 11.]

Nagy örömet szerzett ma a Háznak Csanády Sándor, aki mindjárt az ülés elején, midőn Lajos Krausz igazolását jelentette Kőrösi Sándor, hallani kívánta az összes iratokat. Éppen egy óráig tartott a jegyzőkönyvek felolvasása, miközben borzasztó pálinkaszag terjedt el a teremben.

Volt sok a képviselők közül, aki idegesen köhécselt a felolvasás alatt:

- Teringette! Mintha csak a saját választásom történetét hallanám!

És nagy mulatságot szerzett az olvasóinak a »Nemzet«, aki éppen ezekből az iratokból jött rá, hogy milyen nagy munkát végzett a bizottság s milyen *lelkiismeretesen*. (A »Nemzet«-ben is ritkított betűkkel van szedve ez a szó.)

Maga Kőrösi Sándor azonban nem nagyon él-hal a kimondott ítéletért, s midőn azt kérdezték tőle, miképp indokolhatták az ítéletet olyan furcsán, igazi debreceni kolbászázzal jegyzé meg:

- Hogy annál nagyobb legyen a skandalum!

Azt mondja egyébiránt Cselkó Ignác, hogy van Zsolnán egy tót közmondás: »Po prave bivaju pani mudrik«, ami hű fordításban annyit tesz: »Az ítélet után jön meg az urak esze«. Máris szó van róla, hogy a választási törvényt ki kellene toldani oly intézkedéssel, mely a megromlott kerületektől elveszi a képviselőküldési jogot bizonyos időre.

Ezáltal megváltoznék a törvény.

Eddig inni szabad volt, de itatni nem.

Ezután itatni lesz szabad, de inni nem.

Egyszóval a törvényt meg lehet toldani így is, de megtartani így sem.

Máskülönben igen unalmas volt az ülés, pedig elég változatossággal kecsegtetett, a derék Lukács László vett a kezeibe egy Davy-féle lámpát, a szép gömbölyű Münnich Aurél pedig a kanócot fogta, s lesétáltatták a Házat a bányába, mert olyan gyalázatos időket élünk, hogy a kormány még *a föld alá* is elmegy az adóért.

A bányászat iránt kevés ember érdeklődött. De minek is? Hiszen már a német úgylis mind kiszedte az aranyat Selmecen, Körmöcön.

Ott künn üldögéltek a székely primipilusok, az erdélyi nagyok és a magyarországi matadorok, s a »kompromisszum«-ról folyt a szó. Ott bent a föld alatt, itt künn a levegőben jártak a képviselők.

Hogy lesz? Mint lesz? Tisza mit enged? A főrendi ellenzék mit nem enged?

Az egyik jött és azt mondta:

- Megvan az alku!

- Hogy egyeztek?

- Kétezer a census; ez a készpénz, harminc tagot a kimaradottak választanak, ez a fejelés, a címzetes püspököt kinevezi nekik Tisza, ez az áldomás...

- Hát ráadás?

- Az a rabbi!

Egy másik jött és azt mondta:

- Még nincs semmi! Még minden a levegőben van Ott járt-kelt ugyan a folyosón maga a generális is, de annak az arcáról nem lehet leolvasni semmit, s ott ült egy szögletben Csernátorny is, aki bizonyosan tudja az eredményt, de olyan ártatlan arccal tud belekalandozni a Pulszky Ferenc kombinációiba, hogy végre maga Pulszky is azt hiszi: »Ejnye, most én ezeknek eszmét adtam«.

Az öregúr a legközlékenyebb ember, aki minden párttal jóba van, s valóságos eleven »tudakozódási intézet«.

Ma is egy botot hoztak neki megtekintés végett, tele csodálatos ákombákom faragásokkal.

Az öregúr megnézi műértőleg:

- Ez bambusz!

- Nem, ez sáfrányfa... - mondja a tulajdonos.

- Igen, igen, valóban sáfrányfa... - hagyja rá Pulszky. - Ez azonban indus faragás...

- Nem, ezek kínai betűk...

- Igen, igen, valóban kínai betűk!

Eközben odalép valaki, s kérdi az öreg Pulszkytól:

- Mit csinál, Feri bácsi?

- Ezt a botot határoztam meg ezeknek!

Hanem ahol szellemről és kedélyről van szó, ott már legyőzhetetlen a mi kedves öregünk, s ha néha összeakadnak Szontagh Pállal, s adoma-versenyt rendeznek egymás közt, ott bezzeg

röpködnek a szikrák, s bent legott elkezd csengetni az elnök a Ház szertelen megfogyatkozásának miatta.

Ha az ember az öreg Pulszkyt látja, szinte kedve jön (bármilyen mameluk legyen is) meg nem szavazni a nyugdíjtörvényt.

Mert mire az ember hetvenéves lesz, hát meghal, amíg pedig hetvenéves nem lesz, hát meg nem öregszik.

Hegedüs Sándor azonban jól meg van választva ebben az ügyben előadónak. Sovány, mint egy 800 frtos számtiszt. Lehetetlen, hogy meg ne szavazzák a nyugdíjt, ha ő kéri nekik.

Szépen, okosan indokolja a javaslatot, mint mindent, amit ő csinál, ki talán az egész mameluk-tábornak leghasznosabb, legmunkásabb tagja.

Vannak a párton ezüst tálak, porcelán ibriek, majolika tányérok, virágvázák, amelyekben egyes alkalmakkor jó földadni a fácsnypecsenyét és kávé, de Hegedüs az a háztartásban, ami a vasszék, amelyben a mindennapra való étel fő, s ez táplálja a családot.

Már Darányi Ignác inkább mártásos csésze.

Kedves cukros íze van ezúttal a mártásnak. Megadja ő a nyugdíjt a minisztereknek is, mert azt mondja, ha a katonák nyugdíjt kapnak, megérdemlik azt a szegény miniszterek is, akik éveken át hadakoznak az ellenzékkel.

Még ezek itt folynak, a folyosón egy csodálatos zenei hang üti meg a fűleket.

Sarkantyúpengés. A múlt zenéje.

Ki az? Mi az? Ki mer itt sarkantyúsan járni?

Beksics meghökkenve riad fel.

Ki költögeti a sír rémeit? A XVI-ik század lépked felénk.

A pöngés egyre közelebb, közelebb jön, s íme kibontakozik a folyosói füstgomolyból kifent bajusszal, délceg tartással egy hetyke öreg, a magyaros dókán dió nagyságú ezüst gombok fénylenek már messziről.

Nini, nini, hiszen ez Csiky Sándor bátyánk - a »Borsszem Jankó«-ból.

No, van öröm a Házban. Siet mindenki kezét fogni az öreggel. Nyájas arcokon jóízű visszaemlékezések derűje ragyog.

Csiky kíváncsian nézeget szét a Ház tájékon. Biz annak a fele már igen ismeretlen rá nézve. Csupa szeretet, csupa melegség az öreg: »Ej, de megöregedett a Tisza. Minek bántjátok annyit? «

Gavallérosan féloldalt fogja a szivar-szopóka csutoráját, s eleven szürke szemével kémleli a teremből jövőket. Talán a Patay Pistát várja onnan kilépni?

Ha az nem is, de legott kigurul a hírre az öreg Madarász:

- Hopp, hopp, öreg! Hát még nem koptál el? Mit csináltok hé odabent?
- Nyugdíjat szavazunk a minisztereknek.
- Ne beszélj! Engem nem teszel bolonddá.
- Hát te hol veszed itt magadat?
- Feljöttem kurucnak a honvédgyűlésre.

- Hogyhogy?

- Úgyhogy a kurucok elfogytak, de visszatértek a honvédekben, a honvédek is elfogynak aprónkint. Minélfogva azok is vissza fognak még térni.

- De hát a labancok?

- Azok sohasem térnek vissza, mert soha el sem fogytak.

Mialatt így hímezték arany skófium szálakból hazafiúi bánatuk és örömük ködmönét, meghozták a hírt a tanácsteremből, hogy Tisza hallván a Darányi Ignác indokolását a miniszteri nyugdíjazás méltányos voltáról, meggyőződött, hogy a minisztereknek csakugyan nem dukál nyugdíj, s kimondta, hogy a nyugdíjjavaslat ezt a részét »*főrendi* matériá«-nak tekinti. Azaz kész lemondani róla.

- Látod - mondja Csiky a hírre az öreg Madarásznak -, jó ember az, csak nem kell vele ingerkedni.

A LEVETKŐZÖTT LEÁNY

(Egy kép a főrendi értekezletről)

A főrendi hármass bizottság ma tartotta első ülését. Annyi méltóságos úr jött össze, hogy az ember szinte azt képzelte: »no, itt ma bizonyosan Berkes fog muzsikálni«.

Amint jöttek, egyre szűkült az értekezleti terem. S még folyton csoszogtak a léptek külről, s fogatok robogása hallatszott be.

Amennyi eleven »gr.« és »br.« van, az egy sem maradt otthon.

Ott ült a megszürkült Andrássy Gyula, bebicegett Tisza Kálmán is.

A miniszterek közül a nagy emlékezőtehetségű Szapáry Gyula, a siránkozó arcú Széchenyi Pál és a hallgatag Orczy jelent meg, egyszóval a »mágnás miniszterek«. Kemény Gábort nem akarták elhozni, mert az is mágnás ugyan, de nem jól mutat.

Végre belépett mint síri árnyék Sennyey Pál. Neki van a legszomorúbb szerepe. Tisza olyanformán néz rá, mint mikor valaki a ferbliben két felsőre blindel, mert a vett kártyában a harmadik felsőt gusztálja, s kisül róla, hogy az csak *alsó*.

Végre csakugyan annyian jöttek össze, hogy az egyik miniszter azt indítványozta:

- Szűk nekünk ez a terem, menjünk át a nagy tanácsterembe.

- Helyes.

Mindnyájan beleegyeztek.

No, ez jó ómen. Bárcsak a többi is úgy menne.

Átmentek a nagy terembe, s az ősz Szlávy József foglalta el az elnöki széket.

Megkezdődött az értekezőlet.

Előlépett a javaslat, a leány, melyet az alsóház már magáénak fogadott.

Csodálatosan volt öltözve.

Egy fényes, bíbor dolmány lógott rajta arany gombokkal, az alatt polgári karton szoknya ért le a bokáig, az idomtalan lábakon pedig egy pár rojtos selyemcipő piroslott. A nyakában egy olvasó lógott kereszttel és egy kis zsidó miatyánk, a hajában egy fésű kilencágú gránát koronával.

A szegény leány remegve, pirulva állott ott.

Körülötte mindenütt arról suttogtak: tetszik-e, nem tetszik-e?

Andrássy Gyula föltette monokliját, s fitymálva biggyesztette el a száját.

- Mi a neve, kicsikém?

- Felsőház.

- Fi donc! Milyen parasztnév! Maradjon ön továbbra is *főrendi* háznak.

- Nem bánom - mondá Tisza Kálmán, a gardedám szemérmesen. - De többet nem engedek.

- Nos, lássuk most már az ön öltözkését!

- Ejh, micsoda ízléstelenség az, leányasszony - kezdé a kritikát báró Vécsey József -, miért hagyta el ön a turnűrjét, a főispánokat?

Tisza közbeszólt:

- Éppen csak azért hagyta el, hogy tisztességesebb legyen.

Prónay Dezsőnek nem tetszik a leányzó, ámbar az átöltöztetésébe ő is belemegy, isten neki, de ha nem jól fog kinézni, menjen a pokolba.

Szögyény Marich László öregúr lévén, azt jegyezte meg, hogy őneki így is jó, el kell azt már fogadni - arra *a rövid időre*.

Erre aztán előlépett Andrássy Gyula, s kinyitott egy bőröndöt, melyből egyszerre parfümillat áradt szét a teremben.

- Idenézzenek, méltóságtok. Majd felöltöztetem én mindjárt.

- Lássuk! (akarom mondani: Halljuk!)

- Állj ide, fiam - mondá a leánynak a zseniális államférfi -, ezt a polgári szoknyát kurtítsd meg egy kicsit. Minél kurtább, annál szebb... Van is nálam egy ilyen kurtább rokolya; vetkezz le legott, majd rád adom...

Tisza bánatosan pislogott.

- Isten neki - suttogta halkán -, de többet aztán nem engedek.

A leány levetette szoknyáját, és az Andrássyét próbálta fel. Majdnem az egész lába kilátszott.

- No, már most - szólt Andrássy tovább -, ezt a zsidó miatyánkot hajítsd el a nyakadról, itt van helyette ez a szent amulett. (A címzetes püspököket gondolta.)

- Nem bánom - mosolygott ravaszul Tisza -, de többet aztán nem engedek.

A leány elhajította a zsidó miatyánkot.

- Helyesen van. A bíbor dolmányod szép ragyogó pompájú, de nem elég hosszú, itt van egy másik, kopottabb, de úriasabb palást. Húzd fel hamar.

- Jól van - hörgé Tisza -, de már többet nem engedek.

Csakhogy Andrássy még szedegette a ruhákat a skatulyából.

- Még mindig nem vagy igazi dáma - mondá -, a polgári szoknyát legfeljebb *alul* viselheted, nosza gyorsan vedd fölbe ezt az uszályos selyem ruhát.

Tisza homlokáról csurgott az izzadság:

- Beleegyezem - sziszegte -, de az isten áldja meg méltóságokat, *változtassanak hát még valamit.*

Az urak elmosolyodtak ezen, s miután így átöltöztették a leányzót, mint a dadai hullát, egészen idegen ruhákba, Andrassy Gyula meghajtotta magát a javaslat előtt, s így szólt udvariasan:

- Nyújtsa a karját, *grófné.*

A T. HÁZBÓL [márc. 14.]

A nyugdíjjavaslat legkényesebb pontja (melyre azonban a miniszterek mégsem lehetnek kényesek) került ma tárgyalás alá. Ez a 25. §.

Ebben van kimondva a miniszterek és államtitkárok nyugdíjképessége.

Biz ez a § mindenütt rossz vért csinált.

Magok a mostani miniszterek restellték egy kicsit, a volt miniszterek bosszankodtak rá mint *késői* szülöttre, a leendő miniszterek pedig (minthogy az ellenzéken ülnek) nem mertek hozzá jó arcot vágni.

S azonfelül magáról a kormánypártról is fújtak ellenkező szelek.

Szontagh Pál, aki (ilyen esetet még nem igen jegyeztek fel az annálék) nemcsak hogy nem szűnt meg (amint én féltettem egy időben) »tekintetes úr« lenni, mikor »excellenciás úr«-rá tették, hanem ellenkezőleg, azóta *nemzetes úrrá* nagyobbodott, ellene szólt e §-nak a klubban, s maga nézetére vitte a megyéjebeli társait is.

Ugocsa tehát nem koronáz, *Nógrád ellenben nem penzionál.*

A nyugdíjjavaslat részletes vitája széles tanulmánymező volt.

A sok paragrafus közül bő választék jutott a képviselőknek, hol reperáljanak, melyikhez nyújtsanak módosítást, kit és mit támogassanak. Minden beszédben a szavak között ott lebegett a szónok lelke, csak meg kellett tudni látni.

A kapaszkodó emberek a miniszterek nyugdíját támogatták, a csillogni vágyók teóriákon köszörülték eszüket, az apró emberek kedvéért azonban, ahol igazán nyomor van, nem érdemes orációra készülni, de akadt ilyen is néhány, és az én rokonszenvemet ezek a szónokok bírták.

Némelyik a néptanítóknak fogta pártját, másik a távirdatiszteknek, gróf Tisza Lajos például az erdőkerülőket kereste ki magának.

Nagy nemzeti nyavalya az, hogy ebben az országban a legtöbb ember csak a vörös széket látja, s vagy annak perorál, vagy az ellen.

Az erdőkerülőkről jut eszembe, hogy sohasem volt még látható annyi *szavazás kerülő*, mint ma, a 25-ik §-nál.

A jobboldali padok üresen tátongtak, csakis a petrifikált hívek ültek ott gyéren, elszontyodott arccal; Beöthy Ákos csinos beszéde alatt határozottan az ellenzék volt többségben.

Midőn a szegény sorsú miniszterekről szólván, Foxra utalt, Szontagh Pál közbekiáltott:

- Államköltségen temették el.

Mire megrázkódék Csanády Sándor, s hirtelen felelt perfekt udvariassággal:

- Mi is szívesen megteesszük a mi miniszterekkel!

A Ház órája már délutánra fordult, s még mindég üresek a jobboldali padok.

A szónokok kezdenek apródonkint elfogyni. Eruszt Kelement követi Herman Ottó, de Herman Ottót nem követi senki, a vita be van zárva, csak az előadó Hegedüs szólhat még.

A villanydrótot négyszer is megrezegteti az elnök, de a folyosó vékonyan önti a szavazatokat.

Hegedüs szólni kezd, már-már össze kezdenek borulni mint a káposzta levelei, az argumentumok beszédjében, közelegvén a befejezés felé, midőn aggódva szétnéz... teringettét, még mindig nincs meg a többség - s egy új emeletet épít a beszédje fölé, hogy azalatt talán összegyűlnek a hívek.

Mély aggodalom önti el sötét árnyékát a mameluk-homlokokra.

Prileszky Tádé kint izzad.

Már látja a zordon jövőt, a javaslat bukását, nagy szürke, jövőbe néző szeme előtt felnyílik a bús panoráma... szerény pinceszobákban, nyirkos szalmán fekszenek a nyugdíjtan miniszterek halva.

A halottak ágyánál ott áll doktor Farkas Balázs, és konstatálja hármajokról, hogy éhen haltak szegények.

Nem, ezt már mégsem lehet eltűnni, kirohan dúlt arccal a folyosóra:

- Micsoda dolog az? Miért nem jöttök be? Sose beszélt még Hegedüs olyan gyönyörűen. Biz isten, mindjárt verekedés lesz odabent!

No, már erre aztán betódultak nagy seregestül, s Hegedüs szétnézvén, elégnék találta a voksokat, hirtelen pontot csinált a beszédjében.

Következett a név szerinti szavazás.

Kihúzták az »M« betűt.

Ez máskor azt jelenti a jobboldalon, hogy »Moriatur« - most azt jelentette: »Menjünk!«

S mentek kifelé. Legelől a miniszterek futottak ki, utánuk a még kellőleg ki nem preparált mamelukok, kik szégyenlősen lapultak meg határozatlanságukkal a könyvtárszobában és fülkékben.

Az ellenzék most játszani szerrel megbuktathatta volna a paragrafust, ha ott lett volna. De az ellenzéki urak nem méltóztatnak eljárni az ülésekre.

S ha a miniszterek nem érdemlik meg, hogy megkapják a *nyugdíjakat*, ők igazán megérdemelnék, hogy meg ne kapják a *napidíjakat*.

A T. HÁZBÓL [márc. 15.]

[I.] *A két Papszász*

[márc. 15.]

Herman Ottó belevágott a Csanády Sándor mesterségébe (már mindenki a derék Sándor bácsi alól húzogatja a gyékényt), s kérte a katalógust felolvastatni.

Felolvasták, s kitűnt azon sajnálatra méltó esemény, hogy a Ház nem határozatképes.

De kigömbölyödött egy örvendetes esemény is, mely folyton mint homályos titok lebegett.

A Ház katalógusa ugyanis azt mutatja a Ház megalakulása óta, hogy két Papszász nevű képviselője van a jelenlegi parlamentnek: az egyik Papszász György, a másik Papszász Károly.

De ez csak a katalógusban volt.

Néha megjelent a folyosókon vagy a tanácsteremben Papszász György kissé kopaszodó fejével s csendes szeretetreméltó egyéniségével, de akkor Károly nem volt látható sehol.

Máskor ellenben Károly sodorta a cigarettákat barátainak és akkor Györgynek nem volt hírehamva.

Halandó ember nem akadt olyan, aki *egyszerre* látta volna mind a kettőt.

Megtörtént, hogy az ismerősök kérdezősködni kezdtek az egyik testvértől a másik után, de mindig kitérő feleletet kaptak.

Károly rendesen azt felelte:

- A Gyuri *bátyám* most falun van.

György pedig azzal válaszolt a kíváncsiaknak:

- Károly *bátyám* a jövő héten jön.

Egy homályos sejtetem, egy sötét gyanú kezdett formálódni ebből a képviselői elmékben.

Ha édes testvérek, hát hogyan lehet mind a kettő a *fiatalabb*?

Nem, nem, itt valami titok van.

Az a vélelem járt szájról szájra, hogy a két Papszász testvér csak felfurcsos fikció.

Tulajdonképpen csak egy Papszász nevű képviselő van, akit azonban két kerületben választottak meg, s aki most két embert helyettesít, két napidíjat húz, de csak egy ember helyett szavazhat.

Némely nap felteszi a kopasz parókáját, és akkor úgy ül ott a folyosón, mint Papszász György, azzal kimegy a kapun, valamely sikátorban felteszi a fürtös parókáját, s visszasétál, mint Papszász Károly.

Így gondolta ezt mindenki, s a párt is csak egynek számítja vala a két Papszászt.

Hanem ma a katalógus olvasásánál váratlanul mind a két Papszász után felhangzott a bariton »jelem«, a képviselők bámulva tekintettek oda.

Mind a két Papszász ott könyökölt egy hátulsó padban egymás mellett, s semmi csodálkozás sem látszott az arcukon a felett, hogy ők ketten vannak.

[II.] Az ülés

Maga az ülés oly unalmas volt, hogy Szontagh Pál egy külön adoma-hallgató konferenciát hitt össze a jobboldali folyosón.

A szónokok beszéltek ott bent valamit, de ímmel-ámmal.

A generális nem volt ott, s ilyenkor *kinek* beszéljen az ember?

Elálmosító volt a légkör. Egypár képviselő újságot olvasott a padokban, mások elterpeszkedve leveleket írtak haza feleségeiknek (ha ugyan feleségeiknek írtak).

És hogy már egyszer én is ékes irányban szóljak - a stiláris-módosítványozási viszketegség sovány diadalában dobzódó orátorok monoton zsongásába csak néha vegyült egy kis lendület, egy kis csattanás.

Mikor egy-egy öregúr nagyot szippantott unalmában s tubápkikszisére rácsattantotta a fedelet.

ANDRÁSSY GYULA ÉS AZ ADOMÁJA

Megszűntek a bálók és piknikek, a jég is elfogyott a városligeti tavon. Andrassy Gyula tehát elkezdte magát unni.

Az emberek már azt hitték, hogy neki teljesen elegendő a múlt nimbusza. De nem volt úgy.

Andrassy Gyula úgy tett, mint az aggastyánok, kik egész életüket harcban töltötték, s kedvet kapnak még egyszer életükben lóra ülni.

Felült a lóra még egyszer, s úgy képzel, hogy ő most már a régi hős, ki féken tartja, délcegen üli a kevély lovat.

Ohó, kegyelmes uram, ön sem a régi, a ló sem a régi. Ez egy göthös, pókos jószág, nem az erős paripa, mely hajdan vitte a nyergében. Ez nem nagy dolog. És ez is csak úgy véletlenül került excellenciád alá.

Hanem az mindegy, a mi szép, hamuzsír színű Andrassy Gyulánk, ahogy úgy, de végre még egyszer vezér lett.

Tábort szerzett? Dehogy! A tábor megvolt, s ő alkalmasint beajánlkozott vezérnek, mint az egyszeri úrfi a verbunkosoknál, hogy »vegyenek be kegyelmetek hadnagynak«.

Bevették hadnagynak, s ő felvette az uniformist, amit a többiek viseltek.

Hanem ez az uniformis nem egészen méltó hozzá, s tönkretette neki azt, ami legbecsesebbje volt - a múlt nimbuszát.

Halljuk, hogy az egyik magánértekezleten, ahol tea és szivar mellett ő vezetett, erősen kívánta megkötni a Tisza kezeit az iránt is, hogy kiket nevezhessen ki a főrendiházba. Nehogy literátus ember kerüljön oda be (ki hitte volna ezt Andrassyról?), akképp próbálta körvonalozni a méltóságos kívánságot, hogy csak olyan érdemeket szerzett honpolgárok legyenek a kormány által kinevezhetők, akik *külsőleg* is díszére válnak a főrendiháznak.

S nehogy valahogy el ne értsék, mit gondol, elmondta azt a régi adomát, mikor Napóleon Egyiptomba ment seregével, és tudósokat is vitt magával, mert szeretett velök útközben disputálgatni.

A tábort képezték tehát a katonák, a tudósok és a poggyászt vivő szamarak.

Mikor aztán hirtelen megtámadta őket az ellenség, a nagy hadvezér harsányan vezénylet:

- Jobbszárny, balszárny előre! A szamarak és tudósok húzódjanak a középbe.

Biz ez elég mulatságos anekdota »az adomák államférfiának« tudományos szeredásából, hanem egy kicsit rossz helyen van elmondva.

Mert a mi nemzeti harcainkon mindig a méltóságos mágnás urak szoktak a középben állni, vagy ha nem, hát akkor - *hátsó*.

AHOL AZ EMBER A BÁRÓNÁL VÉGGZŐDIK

Elhatároztam a dacosság bizonyos nemével, hogy nem foglalkozom a főrendekkel. (Majd megírja az ő gyűlésüket tisztelt kollegám, Grachus, mert azoknak már keményebb ember kell.) Nekem úgyis megvan a magam »T. Háza«, elég az egy embernek!

Nem, fel sem megyek az ülésükre.

Hanem azt bajos volt megállni. Mert bármint szerettem volna elmémet elfordítani róluk, minden tárgyat visszavezetett rájuk.

Nézem a lapokat a reggeli mellett: cikk, entrefilet a főrendekről szól, nézem a leghátulsó oldalt: »*Idegenek névjegyzéke*«, valamennyi szállodai név előtt ott a br. vagy gr.

A fogatok sűrű egymásutánban robognak az utcákon, cifra tarsolyos huszárok ülnek a bakon. A Nemzeti Múzeum bejáratánál a két karcsú póznán a magyar és horvát zászlót lebegtetik a szél...

Főnt, ahol a lépcsők elfogynak, valami pokróc-rongy fehérlik. Az bizonyosan szőnyeg ott... vagy talán a liberalizmus zászlója. Mert azon át lépkednek, azt tapossák a méltóságos urak.

De bizony mégis megnézem azt az ülést.

Beeresztettek, s ugyanott álltam újra, ahol tavaly januárban, mikor a zsidó-házasságról volt szó. S előttem állt ugyanaz a kép, ami tavaly. Csakhogy a kompromisszum éppen a legérdekesebb alakokat kiradírozta belőle.

Tavaly a szabók ellen voltam elkeseredve, mikor végignéztem a zsúfoltságig tömött főrendiházon, hol kivált a széleken vedlett ruhában, gyűrött ingben álltak ember ember hátán a született törvényhozók, ma csak Tisza ellen keseredtem el, hogy minek rontotta el ezt a szép vitát az egyezkedéssel.

Majd minden úgy van, mint akkor.

Ott ül jobbról, legelöl Simor János, a másik szélen Haynald érsek. A harmadik aranyos szék (mert csak három széknek van a háta megaranyozva), a zágrábi érsek helye, üres ma.

Hátuk mögött négy egész püspöki széksor élén Samassa (aki ismét öregedett tavaly óta), szemben ott látom Andrássy Gyulát (aki ismét fiatalodott tavaly óta). (A természetben sincs már következetesség!) Ahol Andrássy végződik, ott kezdődik négy román főpap, négy fehér hosszú szakállal, reverendáik égő piros selyem bélése, s hosszú, ősz hajukon a lila barettek megélénkítik hátuk mögött a főispánok szürke táborát.

A középben Simonyi Lajos barnállik villámló szemeivel, s Edelsheim-Gyulai kéklík csillogó színpompában tábornoki egyenruhájával és bozontos nagy fejével.

Imitt-amott szemembe tűnnek ismerősek, akik az *enyéim voltak valamikor*. Ott könyököl fakó egykedvűségben Péchy Manó, alkalmasint itt alszik valahol a nagy Karátsónyi Guidó is.

Kihajtott inggallérjával messziről virít Odescalchy Artúr herceg. Hosszú, barna szögfürtjeit dacosan rázza igen gyakran a halavány Prónay Dezső.

Mégsem a tavalyi főrendiház ez egészen! A fele sincs itt azoknak! Hol maradtak az indigénák és a kataszter-mágnások? Aztán micsoda botrányos csendesség ez!

Milyen izgatottság volt a múltkor! Hogy morajlott végig a termen a helyeslő zúgás vagy a gúnyos visszatetszés! Mint a »tallyho« kiáltás a rengetegben, mikor a vadat kergetik.

Ma nem volt semmi.

Tisza mozdulatlanul ült piciny asztala mellett, mint egy fehér szobor.

A többiek is nyugodtan hallgatták a szónokokat, minden közbeszólás nélkül. Ha az ember végignézett a sok magyaros fejen, mind egyformának, egykedvűnek látszott. Ember azokból ki nem kombinálhatta, mi tetszik nekik, mi nem.

Tavaly a felsőkabátokat vették bázisul a kombinációkhoz, most még ilyen alap sem kínálkozott.

Hanem a bajuszokon volt mégis valami különbség. A lefelé fordított ^ betűk és a fölfelé fordított V betűk. Föltehető, hogy a lefelé fordított V mind igennel fog szavazni, tehát megolvastam a lefelé fordított ^-ket.

Ezek vannak kisebbségben. (Úgy látszik, kevés volt a pomádé.)

De ez végre is nem az én dolgom. Hiszen Grachus fogja megírni a karcolatot. Ő írja meg a hangulatot, a részleteket, az aperçuiket. - Nem szabad az ő témáit elszednem. Én csak annyit kértem ki tőle, hogy adjon ide nekem leírni az egész főrendiházból legalább egy embert.

- Szívesen - mondá Grachus udvariasan.

- Amelyiket választom?

- Tessék, akármelyiket. - Szétnéztem, kit válasszak.

Sok tarka és érdekes alak suhant el előttem.

Habozva tűnődtem: ne-e magát Sennyeyt válasszam leírás végett?

Érdekes rajz lesz a nyomott arcú, síri alak, apró, szúrós, fekete szemeivel, amint ott ül fagyosan, előkelően az emelvényen.

A három nagy ablakon beszűrődő fény odaveti fejének árnyékát az emelvény mögötti aranycirádás piros táblára. Az árnyék megrezg, és ha mozdul... úgy rémlik, hogy egy szürke gólya.

Nem, mégsem választom én Sennyeyt! Lám, Tisza is rosszul járt, hogy Sennyeyt választotta.

Hanem ni, amott a balközépen a délceg gróf Bethlen András mellett ül egy rokonszenves Napóleon arcú, kecskeszakállú főúr, azt választom én magamnak.

A legelevenebb valamennyi között. Minden beszédre figyelt, s minden jelentősebb mondatnál megmozdult. Derült, nyugodt szemeiben, melyekkel mereven nézte a szónokokat, visszasugárzott a tetszés vagy nemtetszés, s ott futkározott arcán, homlokán.

- Ki az a főúr? - kérdeztem a szomszédomtól.

- Az egy erdélyi mágnás, Bethlen Károly. Siket.

- *Siket?* Az lehetetlen! Hiszen ő hallgatja a beszédeket legjobban.

- Igen, mert leolvassa a szájakról. Nagy virtuóz ebben. Arról nevezetes, hogy a kolozsvári színházban a guggeren át meghallja, amit a szemközti páholyokban az asszonyok egymás közt suttoznak.

- No, ez nagy dolog!

Azóta le sem vettem szemeimet róla, mindég őt néztem és vigyáztam. Egyszer lelkes helyest kiáltott közbe Tiszának, máskor a fejét rázta. Következett a szünet, s láttam, hogy a Szapáryval beszélgető Haynald halk diskurzusára ügyel: lehettek tőle vagy húsz ölnyire.

A szünet után, mire Prónay Dezső kezdett beszélni, megtelt a terem gőzzel. A pára ködként gomolygott a fejek fölött, olyan sűrű, nehéz, hogy az öreg podagrás urakat fojtogatni kezdte. A langyos atmoszférában (és talán a büfébeli argumentumok is belejátszottak) sok fej megnehezedett, némelyek bóbiskálni kezdtek a padokban.

Magának Bethlennek is megnehezedének a szempillái, és hosszabb pislogás után a pad felé fordítá lankadt tekintetét.

Fejét félkönyökére támasztá, és úgy *látszott* hallgatni.

Elgondoltam, hogy ő most nem hall mind e szónoklatokból semmit, és nincs kiáltás, nincs hang, mely fölrázhatná...

Hanem, ha tán valaki megrántaná a vállánál fogva...

...Ej, minek? Hiszen így siketen, látó szemét is elfordítva, ő képviseli legjobban a magyar közvéleményt.

A T. HÁZBÓL [ápr. 14.]

Göndöcs Benedeknek van egy szép solinir gyémánt gyűrűje, akkor húzza fel, ha beszélni akar.

És ha a gyűrű ott van az ujján, akkor biztos, hogy a zsebében meg ott van a kész beszéd ezzel a felirattal: »Göndöcs Benedek apát kanonok és országgyűlési képviselő *rögtönzött* beszéde, melyet az 1885. április 13-iki hongyűlésen tartott.«

Ma rajta volt a gyűrű a Göndöcs ujján, és beragyogta az egész habarékpártot. Ez volt Apponyi beszéde óta az első fény, mely órájuk vetődött.

A Házban kevesen voltak jelen. A képviselők legnagyobb része még mákos kalácsot eszik otthon. Üresen tátongtak a padok, s az üres Ház majd mindig az üres karzatot is jelenti.

A folyosókon egypár mameluk járt-kelt szelíden, mint megannyi húsvéti bárány. Nem volt meg az a pezsgő hetykeség a modorukban, ami máskor. A csöndes megadás tükröződék lényükön; beletörődtek, hogy hadd jöjjön már csütörtökön az a szomorú péntek, amikor a saját kificamított kezű, kitört lábú, meggörbített nyakú, kancsal magzatjukra azt kell mondani: »*Igy is szép az!*«

Még imitt-amott emelkednek hangok a főrendiek módosításai ellen, de azok is csak suttyomba és csak olyanforma alakban: »De iszen Szontagh Pál mégis nagyon derék ember!«

Hanem azért ők maguk nem akarnak derék emberek lenni!

A »generális« arcán semmi árnyék, derült nyugalommal mozog hű emberei közt; némelykor ő maga is megkockáztat egy-egy megjegyzést, hogy bizony nem egészen olyan lesz az a főrendiház, amilyennek szeretné: hanem azért mégiscsak meg kell azt szavazni.

S valószínűleg az forog az ő eszében is, amit Perrier Kázmér mondott egy ízben:

»Semmi szükség barátaimra, ha igazam van; akkor támogassanak, ha nincs igazam.«

De ez még csak csütörtökön lesz, addig még keresztül kell esni előljáróba két törvényjavaslaton.

Az egyik a Vág völgyi összekötő vasútvonalról szól, a másik a postai takarékpénztárról.

Az egyik javaslatot Rakovszky István gardírozta, a másikat Hegedüs Sándor. Mind a kettő figyelmes és szemes gardedám, de most nem kellett sokáig árulniok a petrezselymet a leányzóikkal. Rakovszky a maga javaslatát egy óra alatt rákötötte a Ház nyakára, pedig csak ócsárlói akadtak a szónokok közül.

Az ásítozó Ház még azon egy ülőhelyében elfogadta a postai takarékpénztárakról szóló javaslatot is általánosságban.

Pedig ez a javaslat az állami háztartásban az, ami a *»honvéd lovak«* intézménye.

A szegénység pillanatnyi takarója.

A *»honvéd lovak«* az alkotmányos kormányzás egyik legzseniálisabb ötlete. Hogy mikor a pusztuló dzsentry gyalog marad, akkor ott legyenek neki kapóra a magyar kir. honvéd lovak, amiket kikölcsönözhet, hurcolják tovább az ősi csészát, s a dzsentry ne vegye hirtelen észre, hogy semmije sincs.

Most jön a másik zseniális ötlet, de az már az állam szegénységének takarójául: a postai takarékpénztárak. Az állampénztár új forrásokat nyer, s azonfelül mindig tele is lesz a magánosok megtakarított pénzével, s a pénzügyminiszter nem juthat egyelőre abba a kényelmetlen pozícióba, miben Kerkapolyi volt egyszer: hogy üresen álltak a központi pénztár szekrényei, s rendeletet kellett kibocsátani, hogy az ország összes árvapénztáraiból küldjék fel kölcsön a pénzkészleteket, és az állam szekere az árvák pénzén nyikorgott tovább.

Dobránszky Péter emelkedett fel elsőnek a javaslat mellett. Régen nem beszélt már, *de mégsem elég régen*; a képviselők nagy része osztatíve hagyta el a termet. Csak a *»molyok«* maradtak benn, akik úgy oda szoktak ragadni, hogy a földrengés sem mozdítaná ki őket.

Dobránszky széttekintett, és nagyon elbúsult, hogy annyi kevesen hallgatják.

Szakadozott hangon egypár jó tanácsot adott Kemény Gábornak, miközben elszámlálta, hogy mi mindenféle ily intézmény van Angliában, Német- és Franciaországban.

Lükő közbeszólt:

- Hát Muszkaországban?

Dobránszky széttekintett, és nagyon megörült, hogy annyi kevesen hallották.

Utána Helfy szólalt fel, és ő is elfogadta a javaslatot, amire azt jegyezte meg Beöthy Algernon:

- Most már minden skrupulusim megszűntek! Komlóssy Ferenc azt mondja, hogy az egész dolog még korai: először tanuljon meg takarékoskodni maga az állam, és csak azután tanítson másokat, ha majd az államnak meglesz az első megtakarított 50 krajcárja...

(Olyan *messzire* véges emberi elmével nem érdemes kalkulálni.)

Most végre megcsillant a briliánsgyűrű a Göndöcs ujján:

Felállt a jó öreg mosolyogva, de az idő már nagyon későre járt... a *»Kis Pipá«*-ban azóta mind megkozmásodott az étel. Hallani vélte háta mögött a kanálsörömpölést, s párolgó ételek szagát szimatolta a levegőben. Péchy belecsengetett... Ni, az az úr már fizetni akar!

Éhségében és sietségében rövidre húzta össze a beszédét, és szórakozottan adta elő flótaszerű cukros hangján, hogy legjobb lenne, ha már 40 krajcártól adna az állam kamatot, hogy a szegény nép, ha csak negyven krajcára van is megtakarítva, kivehesse azt a ládájából és betehesse...

- *A posztkisztlibe!* - röppent el egy hang.

Amire aztán kitört a kacaj, s hogy még nagyobb legyen a »derűtség«, magának Göndöcs Benedeknek is könnybe lábadtak tágra nyitott kékes szemei a nevetéstől.

A T. HÁZBÓL [ápr. 17.]

Már kedden is csoda történt. Beöthy Algernon tartotta szűzbeszédét. Két ízben is felszólalt s oly bámulatba ejtő az embereket, mintha öregasszony ikreket szül.

Már évtizedek óta képviselő. Hajszájai ott hulldogáltak el a Ház helyiségeiben, de sohasem jutott eszébe beszélnie. Persze, mert nem akadt neki való téma!

Hanem a takarékpénztárak eszméje felvillanyozta s elkezdte prédikálni ő is takarékossgot... Ebből rossz esztendőt jósolnak a gazdák országszerte.

A keddi ülés után Tisza egy napi gondolkozási időt hagyott a pártnak, hogy addig gyónjanak meg egymásnak, és kiellenzékeskedjék magokat, s csütörtökön reggel ott legyenek egy szálig, ki fegyveresen (szónoklattal), ki pedig csak uniformisban.

Ott is valának. A melengető napfény bearanyozta az arcokat. A törzskarból Csernátorny Lajos vígan dörzsölgette kezeit, Vizsolyi nyugodtan méregette a folyosó egyik végétől a másikig a pokrócokat, és hadiszemlét tartott az egybegyűlteket felett. Jóka az ellenséget cernírozta, utána kiáltván Szilágyinak:

- Kegyetlen leszel, Dezső?

Mire valami gúnyos hang a könyvtár felől visszafelelt:

- Azért lesz kegyetlen, hogy »*kegyelmes*« lehessen.

De erre kevés a kilátás, mert az öreg Pulszky ott ül egy sarokban és nem a Tisza esélyeit kontemplálja, hanem az öreg Gladstone sorsán tépelődik.

Nemcsak a törzskar van itt teljes számban és a zöm, hanem *a mezei hadak* is bevonattak. Sűrűn barnállanak a sarokban a falusi arcok. A segélycsapatok is megjöttek: Bornemisza Ádám és a többi kormánybiztosok. Sőt a *betegeiket* is talpra állították a pártok. Beérkezett Beksics amonnan és Thaly eminnen, csak a habarékpárt betegje, Ábrányi maradt oda.

Pedig ezért a vitáért bizony nem érdemes meggyógyulni.

Valóságos kópiája ez csak a másiknak, amit húsvét előtt megírtunk.

A Ház asztalán ugyanaz a javaslat van, ami a múltkor. Csak a neve lett »felsőház« helyett főrendiház (no és még azonfelül egy pár »csak«), az előadói széken ugyanaz a Láng Lajos ül, a miniszterelnöki széken pedig ugyanaz a Tisza Kálmán - s ami javaslatnak, előadónak, Tisza Kálmánnak nagy szerencséje -, a baloldalon ugyanaz az ellenzék.

A miniszterelnök és Szilágyi előtt egy-egy fehér papírlap van kiterítve.

Egyelőre e két papírlapon folyik a fegyverkezés, mialatt az előcsatározás megindult.

Tisza szorgalmasan jegyez az ellenzéki beszédek alatt, Szilágyi pedig a kormánypárti beszédek alatt.

Mert mind a kettőnek az a modora, hogy »majd ad az ellenfél fegyvert«. S valóban egész arzenálok potyognak ki a beszédekből.

A terem képe nyugodt, sima, sehol egy redő, ami alatt azt értem, hogy a Ház még nincs felvillanyozva, a »nagy közbeszólók« és ingerkedők még nem tudják, miért kell tulajdonképpen haragudni, a rabbiért-e vagy azért, hogy csak ötven mameluk jut be a főrendiházba?

A »Whipper in«-ok (a hajtsárok) még a szavazatok összekombinálásával vannak elfoglalva s azt számítgatják, mekkora erőt lesz szükséges sikkra vinni.

Egyszóval a csata még csak indul s azzal az egyhangúsággal, ímmel-ámmal, amellyel a kikerülhetlen eredmény tudata bénítja meg a küzdőket.

Láng Lajosé az első szó.

A mostani előadói beszéde, mely az érvek ökonomikus, tömött csoportosításával mutatja be a *megújított* javaslatot, még tán jobb, mint az első beszéde volt. De látszott előadásán, hogy ő még azt hiszi, rossz beszédet mond.

Hol-hol szétnézett az ellenzék fölött nyugtalanul, hogy hol jön már az a »zaj« és »visszatetszés«.

Az ellenzék meg sem mozdult.

Irányi Dániel a Tisza Kálmán sorsa fölött van elkeseredve. Mi lesz most már a szegény Tisza Kálmánból?

Ezentúl ő már a főrendek kegyelméből lesz miniszterelnök. A főrendiház függetlenebb, arisztokratikusabb lesz, mint azelőtt.

Beszéde, mely igazi liberális hangon volt tartva, nagyon tetszett a pártjának.

Nemsokára felállt Mocsáry, gondolva magában:

- Ha Irányi már elhasználta a liberális argumentumokat, most majd én az illiberális hangokhoz nyúlok.

És az ő beszéde is nagyon tetszett a pártjának.

A két ellenzéki vezér közé ékelve tartotta szűzsónoklatát Molnár Viktor, rokonszenves, halavány arcú fiatalember, kit már eddig is kedveltek a pártjabeliek. Ezentúl még jobban megérdemli. Egy kicsit azonban öreges az észjárása.

A gyorsírodában mindenáron el akarták beszédét cserélni a Vadnai Károlyéval, melyben fiatalos hev és tűz nyilvánult. Vadnai most is, mint a múltkor, ahhoz az ügyes fogáshoz folyamodott, elhitette a mamelukokkal, hogy milyen derék emberek ők. »Lássátok, biz isten, megérdemljük a „liberális” nevet«.

Urbanovszky, Ivánka és Gromon jóváhagyólag bólingattak a fejeikkel, csak Szontagh Pál izgett kényelmetlenül a székén, s Horváth Gyula vakarta szégyenlősen az állát.

A büfében ezalatt Krajtsik tartott antikatolikus előadást a »zárdáról és a klastromról«, a másik szögletben Andreánszky Gábor gyűlésezett az antiszemitákkal, messzebb a lépcsőháznál pedig három-négy zsidó képviselő sűgött össze, hogy mit csináljanak a rabbi paragrafusnál, a túlsó oldalon a kálvinisták tanácskoztak, hogy nem jó lenne-e a protestáns püspököket kivenni a javaslatból?

Csak a lutheránusok nem látszanak meg sehol. Hiszen éppen azért lutheránusok.

Ott bent Helfy Ignác szorongatta a miniszterelnököt, hogy mért kegyetlenkedett azzal a boldogtalan rabbival s minek kötötte hozzá a tárcáját a javaslatához.

Most aztán megindult a mamelukok közt is a panaszkodás:

- Bizony jobb is lett volna, ha valamelyik más miniszterhez köti hozzá a javaslatot.
- Igen, de nem a javaslatra lett volna jobb, hanem mireánk.
- Tisza valóban a kabinetkérdésnél is erősebb eszközt használt.
- Hogyhogy?
- Mert ha még csak azzal fenyegetett volna meg, hogy »smindnyájan megyünk«, de egyenesen kimondta, hogy a *többi miniszterek maradnak*.

Már erre aztán belátták az ellenzékiek is, hogy ezt a javaslatot csakugyan illik megszavazni a mamelukoknak. Az ülés vége felé szólalt fel Tisza Kálmán s polémikus tehetsége régi erejében csillogott.

Láng Lajos gyönyörködve hallgatta ketrecéből, s amint üde arcát a mosoly és a tetszés derűje elönté olykor-olykor, hátatéljesen pillantott át a miniszterelnökre:

- Ejnye, be jóvá tette a beszédemet!

A T. HÁZBÓL [ápr. 18.]

Már ezentúl hosszabbak lesznek a viták. Megjött Thaly. Őszbecsavarodó göndör haja majdnem a vállát verdesi. Egészen hasonlít már II. Rákóczi Ferenchez, akinek a képét ott hordja üvegmedalionban az óraláncán. Nagy reverenciával fogadják mindenfelé a meggyógyult utolsó kurucot.

Pedig nagy labancvilág van odabent. Csupa ellenzéki szónokok perorálnak ugyan, de a kormánypárt összetart s mintha valamennyi vízhatlan köpenyegben ülne ott, nekik bizony hiába csurog az eső.

Az özönvíz derekasan megindult.

A büfében van is már egy hajó kiállítva, amit egy bajai molnárlegény, Tóth János késsel faragott ki. (Nem tudom, óvintézkedés-e ez vagy raritásképp van ott kitéve?)

A *beszédmérce* a külső ajtón a következő műsort mutatja:

Andreánszky Gábor, Orbán Balázs, Szilágyi Dezső.

Legelsőnek tehát a »szórakozott báró« beszél, aki azonban mégsem olyan szórakozott soha, hogy a zsidókat elfelejtse minden beszédében megválni; hanem abban a tekintetben szórakozott, hogy mikor a beszédet már bevégzi, akkor jut eszébe, hogy még valamit kifelejtett s ilyenkor mérgeződik magában: »Ez az átkozott szórakozottságom az oka«.

És igaza van abban, hogy mérgeződik, mert mindig azt felejt ki a beszédeiből, ami azokat kitűnőekké tenné.

Annyi bizonyos, hogy Andreánszky-nak van most a legkényelmesebb szerepe, s azt ő ki is aknáztta. Tisza, hogy az ipsissima verbat használjam, a bihari szegre akasztotta a rabbit, úgy ahogy azt Andreánszky a múltkor indítványozta.

Utána a »csont báró« Orbán Balázs mennydörgött a leendő főrendiház ellen, különösen a cenzust rosszalva s azzal a sikerült mondással neveltette meg pártját, hogy a főrendi ház kapuja elé kell majd odaíratni: »fuss vagy fizess«.

A csont báró kollekciója ismét szaporodott tehát egy beszéddel, mert Orbán Balázs talán az egyetlen képviselő, aki összegyűjtve kötetekben adja ki parlamenti beszédeit.

Midőn egyszer Loiseau de Mauleon kiadta beszédeit s egyik olvasója kérde tőle: »Miért nem közölte ön egyszersmind a határozatokat is?« - Loiseau de Mauleon azt felelte: »A *bírák becsülete miatt*«.

Ha Orbán Baláztól kérdeznék, miért nem közli köteteiben a határozatokat is, ő sokkal egyszerűbben felelhetne:

»Az én beszédeim nincsenek semmi összeköttetésben a határozatokkal.«

A szélsőbálnak nem lévén több bárója, átadatott a szó Szilágyi Dezsőnek.

Phoebus szekere még magasán járt odakünn égi útján, mikor Szilágyi belekezdett.

Az elnök kezében a lélekharang kicsengett a lelkeket hívogatva, s a drót zizegett a helyiségekben.

Éppen ekkor vetődtem esetlegesen a folyosóra. Minden ember rohant be s egyszerre síri némaság terült el mindenütt, csak egyetlen alak küzdötte magát kifelé, a berohanók áradatával szemben.

Ez volt Jókai.

Kérdeztem tőle: minek jött ki, mikor az egész világ bent van?

- Éppen azért. Most itt senki sem jár, hát idehívom a múzsákat. Egy háromkötetes regényt akarok itt kikombinálni.

- Most a múzsák is a karzaton vannak.

- Jut azokból ide is.

Otthagytam Jókait, hadd komponálja a maga regényét s bementem az úgynevezett hírlapírói ketrecbe, áttévén a kalapomat az elválasztó deszkán át egy képviselői székre. Mindig ott szoktam tartani. (Szegény öreg kalap, hadd vegyen ő is részt a törvényhozatalban.)

Szilágyi beszélt és természetesen szépen beszélt. Uralkodott az egész Ház fölött.

Mély csönd honolt szerteszét s a figyelem megfeszült. Mintha valami nagy madár röpül, mindenki figyelmét leszegzi a szárnycsattogása.

Egy szem volt az egész Ház és ez az egy szem Szilágyit nézte és egy fül, mely őt hallgatta.

S nemcsak ő beszélt, de minden izma. Néha a homloka ráncolódott össze, egy rángás az ajk körül s ilyenkor egy gúnyos nyíl röppent el. Hangja élesen nyiszált olykor, mint a borotva, máskor fölvette a játszi pajkosság élénk színeit. Fejét hátraszegezte bizonyos kevélységgel s ez rendesen akkor volt, mikor a konklúzió kigomolyodott... egy szép pázsitos tisztásra vezette ki pártját a következtetések, az »azonbanok« és »mindamellettek« rengetegéből, majd ravasz jámborsággal hajta le fejét, mint bűnbánó, ha egy maró kifejezéssel karmolt s beásta körmeit a miniszterelnök érzékeny oldalaiba.

Tisza nagy megadással vetette magát hanyatt a székében, mintha egy kupéba ülne bele, olyan utas gyanánt, aki jól tudja, hogy no itt most egy rettenetes hosszú stáció következik s szomorú rezignációval hallgatja a gőzgép zakatolását:

- Isten neki, majd csak fűtyülnek valahol!

Dehogy fűtyültek, dehogy. Koronkint kitört a tetszésmoraj s megmozgatta a Ház bal tájékait, mint a vihar a vetéseket. A beszéd egyre nőtt-nőtt, az argumentumok egyre ágaztak, mint a káposzta levelei, de az összeborulásról szó sincs még.

Mínthogy az én eszem nemigen vesz be a tudományból egyszerre annyi sokat, kimentem közben a folyosóra.

Jókai járkált ott egyedül.

- Még mindig Szilágyi beszél? - kérdé. - Pedig már a harmadik kötet végén vagyok. Isten neki, ha így van, megtoldom még egy kötetrel, hadd legyen belőle négykötetes regény.

Megnéztük Jókaival a büfébeli hajócskát s azzal bementem újra, hogy ne alkalmatlankodjam neki komponálás közben.

Szilágyi elemében van, a Ház folyton figyel, a mamelukok folyton mogorvábbak, a baloldal mindjobban-jobban élénkül. Mégis nagy műszónok ez a Szilágyi!

Csak egyetlen embert fárasztott ki: Göndöcsöt, ki a Ház mediumán állva szunnyadozik. Hol-hol fölriad s megszagolja a kezében levő ibolyacsokrot s megint elalszik. Álmában apró angyalok pajkoskodnak Göndöcs apóval s mennyei »derűtség« ül ki arcának mélyedéseibe, kékes szemhéjaira, mialatt szeme bezárul.

A karzaton ott ül Andrassy Gyula és az egri érsek Samassa, kinek szeme gyöngéden pihen a baloldali fejek. Elgondolkozik. Valaha ő is ott lent ült.

Milyen világ volt az!

Mikor azt a verset csinálta a beszédjeire Tóth Kálmán:

*Vigyázzon páter Samassa,
Hogy a Házat meg ne szalassza.*

S milyen világ ez most! Az egész Ház a páterek után szalad ma!

Andrassy gyakran hajlik oda az érsekhez, csevegésbe elegyedik a két főúr. Valami ilyesformát beszélhetnek:

- Ezt mi főztük ezeknek! Engem azért gyönyörködtet a tálalás. Tisza egyébiránt ügyes szakács s képes elkészíteni még a csizmatalpat is ragunak. De Szilágyi leszűri róla a szószoikat.

- Nem veszedelmes - mondja őeminenciája -, mert azt a hibát követte el, hogy ő a Tisza szószoai helyett a magáét önti rá s megint csak nem látszik ki az igazi anyag.

Valóban a szószoik csak úgy csurognak a Szilágyi beszédéből. Nem, ez már sok! Kimegyek megint egy kicsit pihenni.

A jobb folyosón már vannak emberek: egy habaréki ül ott és egy kormánypárti. Ezek már kidőltek.

- Hát te nem hallgatod Szilágyit? - kérdi szemrehányólag a habaréki.

- Nem én - mondja ez finom bókkal. - Nehogy meg találjam szeretni. De nem az, nem... arra felelj inkább, hogy te miért nem hallgatod?

- Nem én - mondja az finom mentséggel -, nehogy meg találjam unni.

A túlsó folyosón azonban még mindig egyedül jár Jókai hátratett kezekkel, gondolatokba merülve.

- Még mindig ő beszél? - kérdé, amint fölpillantott.

- Még mindig.

- Már a hatodik kötetben vagyok - mondja, s aranyos jókedvének egy fényes sziporkája kiül búsongó mosolynak az ajkai körül. - Megházasíthatom már az embereimet, mit gondolsz?

- Nekem nincs reményem. Jó lesz még egy kötetig nyújtani...

Még egyszer visszavánszorogtam a karzatra. Most jött csak a java. Az ellenzék illuminálva volt, minden arc ragyogott, minden szem fénylett. Szilágyi szatírájának ostorát pattogtatta s valahányszor az ostor csattant, kitört a hahota, mint egy zuhatag s hömpölygött, mint a lavina a balvidék egyik széléről a másikig. Göndöcs fölébredett egészen és az ibolyacsokrárt lobogtatta magasan. A szélsőbalon összeverődtek a tenyerek, a karzaton Grecsák széthajította a karjait, hogy neki két hely jár itt s még a lábait is fölrakta, Urváry boldogan pillantott szét a mamelukokon, akik kővé meredve ültek helyeiken: »Jobb is volna már ezeknek nem változni vissza eleveneknek«.

Hanem hát, mint mindennek a világon, úgy ennek a beszédnek is vége lett. A nagy papírsárkány, mely oly magasan szállt, kezdett lassanként lefelé jönni, a spárga egyre fogyott, míg végre zsupp... (A zsupp helyett »éljen«-t tessék érteni) lent volt a földön... Phoebus szekere már ekkor alá kezdett hajlani az ég ívéen.

Ellankasztva rohantunk mindnyájan a folyosókra:

- Vége van! - jelentem lihegve Jókainak.

- Késő már! - mondja szomorúan. - *Tizenegy kötet lett a regényből.* Hol vegyek én ilyen hosszú könyvnek kiadót?

AZ ALRENDI HÁZBÓL

Tisza nem veszi komolyan a pártját, a Tisza pártja nem veszi komolyan az ellenzékét, az ellenzék nem veszi komolyan a maga zászlóját.

Az országgyűlést már csak én veszem még komolyan ezekben a karcolatokban.

És mert komolyan veszem, hát megint csak leírom a mai vitát.

Beöthy Ákos kezdte egy alakilag szép és magvas beszéddel. Általában Beöthy az az ember, aki sokkal többet ér, mint amennyit mutat, de aki sokkal többet szeretne mutatni, mint amennyit ér.

Utána Csernátony Lajos (aki ma a folyosón is bőven ragyogtatta fényes megfigyelő tehetségét) tartott egy igen sikerült előadást - Horváth Gyulával *négy kézre*.

Csernátony az egyesült ellenzékét ironizálta találóan. A látszat az volt, hogy Horváth Gyula beszél, s tényleg Horváth Gyula állott fel és beszélt, de alapjában csak a közöket töltötte be, akképp irányozván beszédje folyását, hogy abba Csernátony beleilleszthesse a maga észrevételeit.

Egyszóval Horváth Gyula beszédje csak egy hosszú *közbeszólás* volt a Csernátony megjegyzéseihez.

Ez az új parlament igenre nagy méltánylásban részesült; Csernátony határozott sikert aratott, s a közbeszólót is élénken meghelyeselte a párt.

Horváth Gyulának nem tetszik a javaslat, a múltkor is rossz volt, de akkor nem szavazta meg, most még rosszabb lett, és nem szavazná azt meg, ha egy másik, jobb javaslat is volna előtte.

De nem lévén választék, azt szavazza meg, ami van. Mert hát valamit csak mégis meg kell szavazni.

Most emelkedett föl Horvát Boldizsár, s mély csöndben szokott, gyönyörű lány hangján mondta el roppant hatású beszédét a javaslat ellen.

Nincs pártja, egyedül áll ott ősz hajával, rokonszenves arcának redőivel, és mégis vezér. Ez a név illeti meg. Talán azért emlegette ma a temetőt, mert az ő fegyvertársai már ott pihennek?

És mégis ha beszél, érezzük, hogy vezér - de hát kinek a vezére?

Ahogy a Csaba tábora előjött, ő is felidézi holt katonáit, s suhogó árnyak tömegétől népesül meg a terem.

Nyelvének csodálatos zenéje, ha búsan, elegikusan rezdül, ha lágyan zeng, hűs levegő tör be, emelkedni kezd a terem, mintha repülnénk mindig magasabbra, magasabbra.

Mi megyünk, röpködünk, hanem a többi eleven képviselők idelent maradnak.

Prileszky feje olyan kicsinynek látszik, hogy az ember azt hiszi, valami zsuzsu. Mocsáry olyan onnan, mint egy kis gyík. Thaly Kiss Alberttel gombozik a »pro libertate« pénzekkel, ezek már valamivel nagyobbcskák. Irányi, Grünwald velünk röpködnek, de akadozó tudóval, Szilágyi stációt tart, leül egy felhőbeli székre (nem figyeltem meg: piros-e), ő bizony azt mondja, nem megy tovább. Nagyon hideg van odafenn.

Mikor már kijárálta magát fent a magasban a vezér, akkor leereszti szárnyát, száll, száll lefelé, s minket is visz.

Valami kriptában állunk meg.

Éji fáklyák vetnek kísérteties fényt egy fakó ravatalra. Ott fekszik kiterítve a demokrácia.

Horvát Boldizsár letérdel előtte, és körülrakja szóvirágokkal. Azután elkezd a szomorú zsolozsmát.

A halott ott fekszik, az arca alabástromfehér. Vére kifolyt. Sok seb van ütve rajta. Kik ejtették a halálos döféseket? Gróf Balenticsek.

Az egész Ház elszomorodik, nyomasztó érzés dől rá az emberek kedélyére.

»Igazán szomorú dolog, hogy ott fekszik... halva... olyan fiatalon

Pedig milyen szép volt. Hogy tetszett nekünk *valamikor*. Mindnyájan udvaroltunk neki...«

A vezér elhallgat most. S amint leül, a beszéd végső akkordjaival egyszerre szétfoszlik háta mögül a szellemtábor. Nem vezér már, megint ott ül a mamelukok között egyedül, egészen egyedül.

A fényes fáklyák nem lobognak már a ravatalnál. Fallacia volt. Nem halotti fáklyák azok, hanem a Horvát Boldizsár talentumának sugarai, nem koporsói virágok, hanem szónoki floskulusok, azután nem tömjénfüst az idebenn, hanem a folyosóról jött be a cigarették füstje... Nem ministránsok azok az urak, akik a temetésnél segédkeztek, hanem miniszterek, és nem a halotti harang szól, hanem Péchy Tamás csengett.

Valóban Péchy csengetett.

- Öt percre felfüggesztem az ülést - mondá.

Ez az öt perc arra való volt, hogy minden mameluk ellenzéki lehessen - öt percig. Hiszen önekik is elkel egy kis regráció. Hadd dicsérjék meg egymás közt Horvát Boldizsárt, hogy mennyire igaza volt, aztán jöjjenek be újra a javaslatot helyeselni.

Öt perc múlva Herman Ottó következett szólásra. Ezalatt azonban megtelt a terem füsttel és gőzzel. Úgy ült ott mindenki külön felhőben, mint egy-egy Jupiter. Sajátszerű szürkés-lila színe volt a házbeli levegőnek, s ilyenre festette ki az arcokat is. A porból és füstből egész lengő vásznak támadtak alulról fölfelé, rézsút, mint a szivárvány.

Andrássy Tivadar gyönyörködve nézte, hogy milyen gyönyörű mellényszövet. Az öregek és a karzaton ülő asszonyok köhögtek. Csanády elkezdett csuklani, s határozati javaslatot nyújtott be, hogy az elnök nyitassa ki az ablakokat.

- Megfúlunk! - kiáltotta az öreg Lázár Ádám.

Ebben a roppant zsvajban kelt föl Herman Ottó.

Sem ő nem látott senkit, sem őt nem látta senki a nagy füsttől.

Levegőt, levegőt! - hangzott újra.

Levegőt én nem adhatok - gondolta magában Herman Ottó, s bosszankodván, hogy a zaj miatt szóhoz nem juthat, otthagya a termet beszéd nélkül.

A jegyző tehát a következő nevet olvasta:

- Komlóssy Ferenc.

- Nincs itt.

Komlóssy a folyosón volt, mert azt hitte, hogy Herman beszél.

A jegyző olvasta ismét a következő szónokot:

- Csanády Sándor.

- Nincs itt.

Csanády szinte a folyosón volt, mert azt hitte, hogy előtte még Herman és Komlóssy beszél.

Végre Apponyi Albert állt fel, nehogy a vita bezáródjék, s röviden, de szépen beszélt a javaslat ellen. Úgy látszott, mintha egy nagy beszédnek a két szélét mondaná el.

Egy-két jó érvet (mely főleg az ügyes csoportosítás által vált azzá) hozott fel a javaslat ellen, s egy kemény sottise-t mondott Horvát Boldizsárnak, azt, hogy »legnagyobbrészt egyetért vele«.

De Horvát Boldizsár is mondott egy sottise-t a szélső balnak: »Ha Kossuth visszatérne, idegenül érezné itt magát«.

Azután még Keglevich beszélt, de ez egyszer semmit sem mondott, még sottise-t sem.

Végre amit mindnyájan szóttek-fontak egész nap, azt ma is, mint rendesen naponkint, beszegte Tisza Kálmán.

Mert öneki mindegy: piros pántlika, zöld pántlika, amit összebeszélnek a többiek, ő abból akármilyen rossz szövet, az ülés végén kokárdákat varr a mamelukok kalapjaira.

A T. HÁZBÓL [ápr. 22.]

- *Tiszának még az erényei is hibák* - mondá ma egy habaréki képviselő.

- Hogyhogy? - kérde a kormánypárti.

- Mert a fúzió után el tudta felejtetni, kik voltak az ellenségei, *de nem tudta elfelejtetni, kik voltak a barátai* s ebből is sok baj származott.

- Igaz - felelte a kormánypárti -, de mi tűnik ki ebből? Nem az, amit te mondasz, hanem az, hogy Tiszának még a *hibái is erények*.

Csodálkoztam, mert mind a két embernek tökéletesen igaza volt ebben a kérdésben; annak is, aki azt mondta, hogy Tiszának még az erényei is hibák, annak is, aki azt mondta, hogy a hibái is erények.

Ez a diskurzus ki nem ment az eszemből az egész ülés alatt. Igen, igen, bizonyos dolgok egészen a helytől függnék, *ahonnan* nézi őket az ember.

Ezek a viták is többnyire ilyenek. Valóban majdnem fölösleges eszünket koptatni, hol a tárgyilagos igazság. Valahol van, az bizonyos, de nem lehet megtalálni, mert minden ember ott keresi a - *saját ülőhelyén*.

Mindegy, azért csak mégis hallgassuk meg a közbülső Pulszkyt.

Nagy elkeseredéssel vagdalkozik mindenfelé. Hol ide, hol oda mér egy csapást. Katonaember volt, értenie kell hozzá.

Egyszer mint delegátus, a megboldogult Gablenznek osztogatott magándiskurzus közt tanácsokat a magasabb harcászatból.

Az öreg hallgatta, figyelte egy darabig türelmesen, de azután mégiscsak eszébe jutott apródonkint, hogy tulajdonképpen ő volna az a híres tábornoszernagy s odaszól Pulszky Ágostonnak szelíden.

- Ugyan, kérem, melyik csatát kommandírozta már?

Csatát még nem kommandírozott Pulszky (az a Szilágyi vagy Apponyi dolga), ő csak a poggyászt hordja utánuk, ma abból rakott ki egy csomó nedves puskaport, egypár kapszlit, sőt néhány töltényt neki is eresztett a »generálisnak«.

A Ház a folyosókon volt, még az öreg Csanády is kiballagott s ott ült a miniszteri szoba környékén, ami emberemlékezet óta nem történt.

A tanácssteremben kevesen hallgatták, maga az öreg Pulszky is mély szenderbe merült Gusztai fia beszéde alatt.

Mi volt ez? Malícia-e vagy egyszerűen *atyai gyöngédség*?

A beszéd vége felé fölébredt az öregúr kipirosodott arccal és szétnézett.

- Rossz álmaim voltak - panaszkodék a szomszédnak.

- És mégis jól jártál, hogy aludtál - panaszkodának a szomszédok.

Mihelyt az öreg szétnyitotta szemeit, a túlsó oldalon Pulszky Károly hunyta be a magáét.

És ekkor tűnt ki aztán, hogy sem nem malícia, sem nem atyai gyöngédség, hanem ez is családi politika.

Egyik Pulszky alszik, egyik beszél s egyik ébren van.

- Ugron Gábor! - olvasta a jegyző.

Ennek a névnek már varázsa van! A Ház legdaliásabb férfja s legtüzesebb szónoka viseli.

A folyosó betódult, az összes padok megteltek, a karzatok élénk zsibongása megszűnt, az elnök hadiállásba helyezte magát, mert itt már résen kell lenni. Az »erdélyi sárkány«-t, ha egyszer felszáll, nem tudni hol áll meg.

Ugron Tisza után a legnagyobb rögtönző szónoka a parlamentnek.

Nem műszónok, mint Apponyi vagy Szilágyi Dezső, de magyarabb ezeknél. Naturalista, de tele erővel, gazdag színekben s kifogyhatatlan ötletekben. A talentum zománca s az eredetiség üdésége szépíti meg gondolatait, bár az egybefoglaló kapcsok gyengék, éppen úgy, mint Tiszánál.

Ugron ma is már vezére a függetlenségi pártnak, de persze még csak *félhivatalosan*.

Nagy verve-vel beszélt, mint mindig s leginkább a miniszterelnököt támadta, ki a saját vereségét meg akarja a nemzettel osztani. S ez ellen olyan hévvel kelt ki, hogy az ő arcát is elborítá a veresség.

A miniszterelnök nem volt a teremben, hiszen ott volt a széke s annak a vörössége csak még jobban ingerelte Ugront.

A szék előtti padon egy ív papiros hevert jegyzetekkel.

Ugron megfenyegette a széket ujjaival és a papiros lepottyant onnan s elkezdett a Ház szőnyegén bukdácsolva Ugron felé szaladni.

- Isten keze! - kiáltá a babonás Csanády vacogó fogakkal, miközben egyet csuklott.

(Nem egészen az isten keze volt, hanem alkalmasint a házmasteré, ki e percben nyitotta meg fent az épület tetején a hármass ablakot s a beröppenő szél a miniszterelnök papírját sodorta el.)

A tetszés, zaj és derűtség sokszor tört ki a baloldalon. Kivált Andreánszky Gábor tud úgy nevetni, hogy az egész kormánypart összerezzen.

Ugron Teleki Mihályhoz hasonlítja Tiszát.

Teleki Mihály otthagyta az egyik csizmáját Lippán. Tisza is otthagyta egyik csizmáját a főrendiházban.

- Nem baj - kiáltá közbe Urbanovszky. - Van még a miniszterelnöknek elég csizmája. (És lelkesülten a saját mellére ütött.)

Percekig hömpölygött az éljenzés. A lippai csizma mosolygóra festett minden arcot. Az bizony ott maradt a főrendiházban, de legalább sarkantyú volt rajta.

Azután Rácz Géza állt fel, aki megdicsérte a főrendeket a zsidó rabbi kihagyása miatt, de kijelenti, hogy ezt a *körülményt* javaslatot azért mégsem fogadja el.

Péchy Tamásnak szemet szúrt ez a szó: »Ejnye, hamar a csengettyűm. Állapodjunk meg ennél a szónál«. S elkezdte azt tárgyalni.

- Lehetnek - úgymond - a karzaton olyanok, akik ezen megbotránkoznak.

- Kin? Min? Mit mondott?

Egyszerre sűgás-bűgás, suhogás, élénk kérdezősködés, majd nevetgélés támadt a karzaton. A hölgyek sietve szedték elő jegyzőiket spanyolfalnak arcuk elé.

A tapintatos Péchy pedig eléggülten dörögte magában:

- Mert hiába, az erkölcs erkölcs. Az asszonyi arcokat nem szabad itt a Házban szemérmetlen színekkel kipirosítani. Van nekik arra más szerük odahaza.

Nyugtalanul mozgott a Rácz beszéde alatt Liphay Béla, ki most is beszéddel volt viselő, de félt, hogy Teleszky megint el találja halászni mondanivalóját. Pedig neki rendesen olyan a puskapora, amivel már sokszor lőttek azelőtt. Azt a naivitást akarta elhitetni a Házzal, hogy a zsidó rabbit nem fajgyűlölet és vallási szempontból hagyták ki a főrendek a néhai javaslatból.

Ez a beszéd roppant hatást tett, mert mindenkit megnyugtatót az iránt, hogy íme vannak még ártatlan és hiszékeny lelkek a hazában.

Liphay után mi következett?

Az óramutató kettőre fordult.

Hát mi szokott ilyenkor következni? Természetesen a Tisza beszéde.

Ez a jelenet, mely napok óta ismétlődik, eszembe juttatja az örökkévaló fazekak meséjét.

Vásott gyerekek mindennap összetörték a fazekakat, de a fazekas mindennap összeragasztotta. Minél fogva éjszaka idején mindig rendén valának a fazekai.

Tisza napról napra nagyobb bámulatba ejti nemcsak pártját, hanem az egész Házat elméje gyorsaságával, vagdalkozási rutinjával.

Nem annyira abban nagy ő ezúttal, amit felel, hanem abban, ahogyan azt ügyesen ki tudja kerülni, amire nem felelhet.

Még utoljára is igaza van Ugron Gábornak, hogy mindig csak az egyik csizmájával lép.

Hanem azon aztán nagy patkó van.

A T. HÁZBÓL [máj. 1.]

(Egy unalmas ülés)

I. Péchy Tamás mint nemzetgazdász

[máj. 1.]

Kevesen voltak jelen és álmos hangulatban. Tisza tegnapi lelkes megéljeneztetése, Trutia ösztövé elménckedése; Csernátynak szavazása az ellenzékkel, annyira kimeríté a rendkívüliségeket hajhászó elemeket, hogy ma már nem is tartották érdemesnek feljönni a Házba. Hiszen mi az ördög történhetnék még?

Alig volt bent hetven-nyolcvan ember. Hiába van kitéve a csalogató cédula is a folyosókon, hogy az »áprilisi díjak fölvehetők a pénztárnál«.

Hohó, hiszen még én a képviselőház pénztáráról soha nem is beszéltem, pedig már öt esztendeje írom a Ház krónikáját, s minden apróságra rákerült a sor annyi idő alatt.

Természetesen, mint mindenben, a pénztárnál is fölfedezhetők bizonyos patriarkális remanenciák.

Mikor a szelíd lelkületű Csatárt kibalottírozták a Házból, emlékeztetésül, hogy csakugyan benne volt, egyszersmind 150 ft eljárási költséget szózott rá a bizottság, s ezen összeg fejében (minthogy napidíjakat a még nem igazolt képviselők is húznak) egy havi napidíjat rendelte visszatartani az elnök.

Bús lőn ennek miatta Csatár, és nagy panaszszóval beállított az elnökhöz:

- A szűz Mária is megáldja kegyelmességedet, ha leveszi arról a 150 ft-ról a hivatalos zárat.
- Nem tehetem. Az eljárási költség megvan, azt tehát ki is kell fizetni.
- Csak ezt a hónapot ne tessék, könyörgöm, lefoglalni... mert nagy pénzszükségben vagyok, a többi hónapot aztán nem bánom.
- A többi hónapot? Azt én sem bánom.
- Visszajövök én ide, kérem alássan. Még a kulcsot is magammal viszem a padbeli fiókomtól, annyira biztos az, hogy én ide visszajövök, s akkor a legelső napidíjamat, isten neki, tessék lefogni.

Péchy Tamás elkezdett gondolkozni ezen az ajánlaton.

Hüm! Hiszen ez nem is egészen bolond ajánlat, csak annak tetszik.

»Tamás - mondá azután önmagához -, te most egy diplomatikus griffet fogsz kivágni!«

Egy fényes ötlet világítá meg elméjét.

- Jól van, belenyugszom - mondá, s így okoskodék magában:

Ezzel az eljárással csak nyerni lehet.

Mert ha Csatár nem lesz meg többé képviselő, akkor az az öröm testvérek közt is megér százötven forintot, hogy már nincs itt.

Ha pedig meglesz újra képviselő, akkor az aerarium kap százötven forintot. S ennek is lehet örülni ezekben a szűk időkben.

Ilyen furfangosan tudja biztosítani Péchy a Házat az eshetőleges elemi csapások ellen.

S így tud szerezni olcsón a Háznak nagy örömet.

II. Az új ágyak

Hogy »ad rem« is szóljak... Napirenden volt a kataszteri nyilvántartásról szóló javaslat.

Kevés embert érdekelt, ásítva, ímmel-ámmal hallgatták az egyes felszólalókat, pedig ezen »humánus intézmény« megérdemelné, hogy mindenki behatóan foglalkozzék vele.

Hanem persze önök az ellenzéken nem gondolják meg, hogy a kataszter egy nagy »nemzeti kórház«, ahol a beteg dzsentri elhelyeztetik.

A kormány mindössze néhány ágyat akar még berendezni. Keresztül is ment, hála istennek, ez a tisztességes szándéka, hiába agyarkodának ellene a szűkkeblű Horánszky és Ernuszt Kelemen. Haviár Dánielt meg sem rovom, mert azt úgyis eleget ütik igazságtalanul az élclapok.

A folyosókon a ma éjjeli eső volt napirenden. Mosolygó arccal dörzsölgették kezeiket a gazdák.

- Sok víz, sok vízi.

A folyosó üvegén át szépen lehetett látni a gömördő felhőket az égbolton, amint pajkosan futkosnak ide-oda a piszkos szürke foszlányok.

Maga a kormányelnök is, aki ma szürke, könnyű ruhát húzott, s ezzel hivatalosan proklamálta a nyarat, gyakran tekintett fel a legfelsőbb helyre, ahonnan erősen ígérkezék a legszükségesebb kormányzási segédeszköz.

Grünwald Béla ragyogó szellemességét csillogtatta a jobboldali folyosón. A baloldalin Szentkirályi Albert jártkelt, tűnődve, hogy melyik párthoz csatlakozzék.

III. Az éneklő kanonok és a víg szűcslegény

Amint így elnéztem régi, kedvelt alakjaimat, a bajsztát pedergető Hoitsyt, a magában morfondírozó Herman Ottót, aki hol, hol megvakarja a fejét... azazhogy nem az ő fejét, mert, mint említé egy ízben, a nyakán levő főt már rég felajánlotta tudományos célokra, s amint gyönyörködve hallgattam Bornemissza István szép dialektusát, egyszer csak vállon érint Jókai.

- Kit tanulmányozol itt?

- Ezt a Szentkirályi Albertet nézem. Jeles eszű fiatalember. Azon gondolkozom, hogy ugyan melyik pártnál állapodik majd meg? A habaréknál-e vagy a szélsőbalnál?

- Jaj, az nehéz dolog. Nekem is »az az esetem« volt egyszer - mondá Jókai mosolyogva.

- Hogyan, ez az eset?

- Éppen ez. Gyere no, elbeszélem neked. Sétáljunk egyet itt a korridoron.

Szívesen követtem. No, ez most nekem bizonyosan frappáns kulisszatitkokat fog elmondani.

- Hát úgy történt - kezdé -, hogy mikor erre a mostani lakásomra hurcolkodtam... hiszen voltál már a lakásomon a »Kakas« fölött... a feleségem az emelet keleti szögletszobájában helyezte el a dolgozóasztalomat. Ott kezdtem írni a »Lőcsei fehér asszony«-t. Hanem hát nagy baj volt, mert a szomszéd szobában egy *éneklő kanonok* lakott, aki egész nap szent zsolozsmákat énekelt, amik áthallatszottak hozzám, és folytonosan turbáltak. Mondom a feleségemnek: »Rendezd be nekem, fiam, a túlsó szögletszobát, mert én itt nem tudok dolgozni, mert itt magam is szentté változom«.

A feleségem csakugyan áttette az asztalomat a másik szárnyba. De mit nyertem vele? Mert ott meg egy víg szűcslegény volt a szomszédom, aki egész éjjel ivott és kurjongatott, dalolva szép hazafias nótáját, a Kossuth Lajos azt üzente és a többi. Mondom a feleségemnek: »No, én itt sem tudok dolgozni mert itt én magam is korhellyé változom«.

Hát én csak azt mondom neked hogy egész mostanáig sem tudok választani a két szomszédom közül, s éppen egy cseppet sem csodálkozom Szentkirályin, ha még mindig habozik, hová hurcolkodjék dolgozni.

Ez sem jó, az sem jó. Legjobb a mamelukpárt. Mert itt nagy csendesség van. S azonfelül dolgozni sem kell, mindent elcsinál a »generális«.

A T. HÁZBÓL [máj. 17.]

Végvonaglásban van az ülőszék. Az egész helyzet olyan, mint mikor valaki már el készül menni és csomagol.

No, még itt egy lom, ki kell seperni; amott egy törülközőkendő, no, még ezt is ki kell mosatni, ne maradjon a szennyesládában.

A koffer már készen áll. Hanem még ide jó lesz egy szíjat varrni (ez a vízi jog), s ha már utazunk, ahhoz legelőször is vasút kell (ez a mátrai vasút). De mielőtt a koffert becsukják, még egyszer meg kell próbálni, jól jár-e a kulcsa (azaz meg kell még búcsúzóul szavaztatni a mamelukokat).

Körülbelül minden rendbe jött. A szegedi dolog el van igazítva. Tisza Lajos újra forrásokat fakasztott a szegedieknek - ki tudja, már hányadszor.

A főrendiházat szépen nyélbeütötték. Meg van választva az ötven örökös tag. S valóban kellő tekintettel voltak öméltóságaik minden irányban.

Az ötven közül bejött:

két akadémikus (báró Nyáry Jenő és báró Eötvös Lóránd);

két sportsman (gróf Batthyány Elemér és gr. Sztáray János);

két pap (Rónai Jácint és Mayer István);

két tót (Szmrecsányi Dárus és Kubicza Pál);

két Pulszkyt is beválasztottak volna még bizonyára - de azt már nem volt honnan.

Egyszóval, hogy a Csanády egyik mai szavát idézzem, a Ház »elegedendő« sokat végzett a lefolyt évben, megérdemli a pihenést.

A mátrai vasútról szóló javaslat folytatólagos tárgyalása vette igénybe a legtöbb időt. Unalmas egy dolog volt. A képviselők mind megszöktek volna, ha ott nem tartogatja őket a pièce de résistance, a Tisza Kálmán válasza Csanádynak a szegre akasztott elvek dolgában.

Mindenki találgatta, hogy vajon mit felel majd a generális erre a bolondos dologra.

Beöthy Algernon (e reményteljes kezdő szónok) a következő választ fundálta ki a Tisza számára:

»Elösmerem, hogy elveimet leakasztottam a szegről, ennél fogva most a szeget egész készséggel Csanády Sándor, t. képviselő úr rendelkezésére bocsátom.«

Egy másik mameluk megint mást gondolt ki, egy harmadik ismét mást. Egyszóval ez volt az egyetlen kérdés ebben az ülőszékben, amelyben Tiszának viszonzásul gondolkozni segítettek a mamelukjai. Mert ez az egy nem volt komoly kérdés.

De ez még csak az ülés végén kerül majd elő. Az messze van! Azt még meg is kell élni.

A nem vasúti szakemberek kivonultak azalatt a folyosóra vagy a büfébe, hol Visi Imre lopja be észrevétlenül a mameluk erkölcsöket a körülötte ülő fiatal generációba Dániel Gábor segédlete mellett, aki a közbeszólásokban nagy.

De a szakemberek sincsenek a teremben: mert ha amazoknak unalmas a vita, emezeknek szenvedésteljes.

Báró Kemény Gábor hosszadalmasan, lomhán, mászva hurcolja a síneket keresztül-kasul Terennén, Eger városon, Pétervásáron, Füzesabonyon keresztül, mutogatva, hogy itt miképp

vennék ki magukat, majd áticsavarodott Kál-Kápolnán át Kisújszállásra, Törökszentmiklóásra, Fegyvernekre.

A képviselők fáradtan, ásítva ültek összegyömösölve a képzeletbeli kupékban. Csak a fütty hiányzott, hogy teljes legyen a csalódás.

Maga a generális összehúzódva dőlt hanyatt székén, s úgy nézett ki, mint az óriáskígyó, mikor emészt.

Hopp... végre megállott a vonat, következtek az interpellációk.

A nagy interpellációk napja volt ma.

Legtöbbre vitte ezek között eddig Olay Szilárd.

A francia rémuralom egyik alakja a fogpiszkálóból is ki tudta leleményesen magyarázni a hazaárulást, Olay Szilárd még leleményesebb a tárgyak megtalálásában. S ő találja ki azonfölül az »összetett interpellációkat«. Ez is új fogyasztási cikk a Házban. Egy képviselő kérdez, de két miniszternek kell rá felelni.

Madarász József is mester *a kérdéstételekben*. Lázár Ádám hírnevét sem merem rövidíteni. Orbán (de nem a fagyosszent) szinte egyik jelesünk e nemben.

S ezekkel mind ma kellett végezni. A helyeikről sorban felemelkedő miniszterek úgy tűntek fel, mint az iskolás diákok az examinátorok előtt.

Legelső volt Trefort, ki hosszas felelésbe bocsátkozék Madarással. Idegesen hánytavetette ősz fejét a miniszter, miközben szokott zseniális pongyolaságával felelgetett. Erre a másik ősz fej, a Madarászé izgett-mozgott. A két öregúr dühbe jött, úgyhogy utoljára már nem is beszéltek magyarul, hanem valami külön nyelven.

A dolog úgy dőlt el, hogy a többség tudomásul vette a Trefort választát, de Madarász nem, ő még akkor is azt kiáltotta:

- Ezt nem jól *működte* a miniszter.

Felállott Széchenyi, s ő felelt az Olay Szilárd interpellációjának a felére, s mikor kibeszélte magát, fogta a kalapját, egy részvétteljes pillantást vetett Kemény Gáborra és hazament.

Kemény Gábor aztán folytatta búsan és szelíden, de Olay kegyetlenségét semmi sem indítja meg.

Visszareplikázott mennydörögve. De a hazafiúi harag és elkeseredés odább vitte egy kicsit a tárgytól.

Péchy Tamás közbeszólt:

- A tárgynál tessék maradni. (Ez a Péchy mindig marasztalja az embereket.)

Most újra felállt Kemény Gábor.

- Eláll! - kiáltották a szélső balról.

- Rövid leszek, tisztelt Ház, mert csak azt akarom mondani inkább az eltávozott Széchenyi miniszter nevében, hogy amiről a képviselő úr most beszélt, arról az interpellációban nincs egy szó sem, azt hát tessék előbb egy új interpellációban beadni.

Élénk derűtség hangzott fel minden oldalon.

No, ez pompás válasz! De milyen malőr?

...Egyszer mondott jót Kemény Gábor - s azt is Széchenyi helyett mondta.

Most végre megszólalt - Blaháné - akarom mondani, Tisza Kálmán.

Az öreg Csanády nagyot rántott a lajbiján, egyet csuklott, és kitoldta fülét a tenyerével.

Oly mély csendben hallgatták Tiszát, midőn egy ilyen ízetlen dologban volt kénytelen válaszolni, mintha a legfontosabb országos ügyben nyilatkoznék. (Nem ártana a Háznak egy kissé több komolyság.)

A miniszterelnök azt felelte, hogy miután a házszabályok csak azt kívánják, hogy a miniszter nyilatkozzék (s nem azt, hogy megfeleljen), ebben a személyeskedő kérdésben oda nyilatkozik tehát, hogy nem szándékozik felelni.

Tetszett a Háznak az ügyes felelet, s a többség zajosan megéljenezte vezérét, ki maga restellte legjobban, hogy ilyen haszontalanságért éljenzik, integetett is eleget a mamelukoknak, hogy ne okoskodjanak, de már azoknak ott voltak az éljeneik a torok-pitvarukban.

Csanády igen csodálkozott: Mi ez? Hát csak ennyi az egész?

- Nem veszem tudomásul a választ - kiáltá.

- Hiszen nem válaszolt! - mondák.

- Válasz volt - szólt zsíros, éneklő hangján -, válasz volt, mert semmit sem mondott!

Minden száj félrerántódott erre az elmésségre. Jobboldalon, habarékpárton, szélbalon kiderültek tündöklően az arcok és homlokok, s fölharsant a falrengető hahota. Még a nemzetiségek is kacagtak.

Egy nevető ország... nem lehet még annak semmi baja.

A T. HÁZBÓL [máj. 20.]

Még összegyűltek ma, akik itt maradtak, de már nem történt semmi.

A folyosó és a tanácsterem jóformán kongott az ürességtől. Csak a gömöri deputáció csoszogott ott, várva a belügyminisztert.

A gömöri deputáció feje, Radvánszky Károly elkérte Kovách Lászlótól a Ház atilláját, amelyet a jegyzők használnak, s úgy ment a miniszterelnök elé.

Kisvártatva jött a nógrádi deputáció, annak a vezérszónoka is elkérte az atillát. Annak is odaadták.

Eközben keresi a jogosult jegyző a vándor atillát, de nincs sehol.

Nagy sürgés-forgás támad, tudakolják, kérdezik:

- A Ház atilláját ellopták!

Míg végre felvilágosította a nyugtalankodókat Kovách László.

- Ugyan ne kereskedjete! Az atillában most indigénák vannak!

Bent a tanácsteremben mentelmi ügyekkel bajlódtak.

A törvényszék Verhovay Gyulát és Papp Eleket kéri ki magának a nyári szezónra.

A Ház szépen megfelezte a dolgot.

Isten neki, kiadja Papp Eleket, de nem adja ki Verhovay Gyulát. (Helyesen, uraim! Takarékoskodjunk a képviselőkkel.)

Egyéb tárgy nem lévén, Péchy Tamás még egyszer meglóbázta a csengettyűjét, aztán bepakolta itatóspapírosba, és szépen eltette télire a fiókjába, miközben így szólt:

- T. Ház! A Ház tárgyalásai ez ülőszakban be vannak fejezve.

És ezzel a meggondolatlan nyilatkozatával engem is abba a helyzetbe hozott, hogy kénytelen vagyok kijelenteni:

- A karcolatok szintén be vannak fejezve.

AZ UTOLSÓ NAP

I. Ahol fel nem állnak

A napidíjakat mindig csak az utolsó ülősen kellene kiutaltványozni, mert megeshetett volna, ha a főrendiház lényegesebb módosításokat tesz a vízjogi törvényjavaslaton, *határozatképes* Házat lehetetlen lett volna összehozni.

De szerencsére nem volt semmi kötekedés. A főrendek által tett lényegtelen módosítások ellen a vízjogi javaslaton senkinek sem volt kifogása.

Az a néhány ember is, aki összejött, égett a »mehetnék«-tól. Mindössze az öreg Lükő Géza karmolt még egyet a kormány főrendi szimpátiáin.

Helfy is panaszkodva említé föl, hogy a kormány nem tesz meg semmit az ellenzéknek, de ha ugyanazt a főrendiek módosítják, akkor elfogadja.

Péchy Tamás ezzel kimondja, hogy a törvényjavaslatot eszerint mindenki elfogadja, s minthogy ez az utolsó ülő ez ülőszakban, kéri a jegyzőkönyvet azonnal hitelesíttetni.

Míg a jegyzők megszerkesztik, arra éppen elég egy negyedóra. S egy negyedóra éppen elég az érzékeny búcsúzásokra a folyosón. Kéz kézhez hajlik, s száz nyájas frigy pecsételődik meg.

Kivált a partnerek lágyulnak el. A kompánia kebeléről eltépve, mindenki árvának, boldogtalannak érzi magát.

Végre kész a protokollum. Csanády végighallgatja rémletes figyelemmel még egyszer, s miután nem talál benne hibát, egyet sóhajt, és megadja magát sorsának.

Azután Tibád Antal állott fel valamivel ünnepélyesebben a szokottnál, s elkezdte erős hangján:

»Kedvelt Híveink«!

Ebből aztán mindenki látta, hogy nem Tibád beszél a saját iniciatívájából, hanem a berekesztő királyi leiratot olvassa.

A képviselők szokás szerint ülve hallgatták végig, s megéljenezték a végén.

Az öreg Tisza még egyszer pislogott, s végigjártatta szemeit hű mamelukjain.

A szárnyas ajtók megnyíltak a tanácsterem minden oldalán, s a terem hirtelen üressé lett.

A következő percben már csak Nagy István maradt ott, hogy beleöltözködjék az üzenetvivő atillába, és Maszák sétált a folyosókon, s apró léptei kísértetiesen hangzottak »tip-top« a hangtalan, síri csöndben.

II. Ahol felállnak

Én egy külföldi kiállítási vendéggel néztem végig az utolsó ülést.

- Nagyon csendes emberek - mondá. - Igen szépen megy.

Kevés vártatva újra kérdé:

- Mit olvasnak most?

- A királyi leiratot. Mindjárt vége van.

- Kár. Igen szívesen nézegettem a keleti arcokat.

- Ha éppen kívánja ön és ha kevesellte az itt időzést, akkor elvezetem önt a másik Házba.

- Hát az hol van?

- Egy kerten kell átmenni, mindjárt ott leszünk.

S valóban, mire átmentünk, már a miniszterek is mind ott ültek. Megismerte egynehánynak az arcát.

- Hiszen ez az az ülés - mondá -, csak más teremben vagyunk.

- Dehogy! Láthatja az elnökről. Egy negyed óra alatt nem soványodhatott volna meg annyira!

Legelsőnek Szilágy József szólalt fel, s három azóta meggazdagodott mágnást konstatált még a cenzusos névsorhoz: Dessewffy Aurél, Forgách Károly és Zay Albert grófokat.

Ekkor lépett be Nagy István jegyző kardosan.

- Ezt az urat is láttam odaát.

- Igen, az iratokat hozta át.

- Hm, önöknél igen csinos ruhája van a levélhordóknak. Milyen iratokat hozott?

- A jegyzőkönyvet és az imént felolvasott királyi leiratot.

- No, azt látom, hogy itt borzasztó gyorsan megy minden.

Ezalatt olvasni kezdték a királyi leiratot.

A főrendiek felálltak, hódolatteljesen.

- Miért álltak ezek fel?

- Mert a király szavai hangzanak a teremben.

- Eszerint ama másik házban ülnek a nagyobb urak.

- Dehogy. Itt ülnek.

- Az lehetetlen. Hiszen azoknak kell a nagyobb uraknak lenni, akik ülve maradnak.

A leirat felolvasása után Sennyey Pál mondott igen csinos toasztot, hálás tisztelettel emlékezve meg a kormány és a képviselőház tapintatáról, mellyel a főrendi reformot megoldotta, végül pedig a király életetésével fejezte be beszédét.

Utána Haynald vetett érdekes visszapillantást a megszűnt főrendiházra, s az elnökre hangzott fel viharos »éljen«.

Sennyey lelépett az emelvényről - s ezzel örökre vége az öreg főrendiháznak.

A karzaton senki se nézte kimúlását, csak a nap vetette az üveglemezeken át rá fénylő, meleg tekintetét.

Ez volt az utolsó fénysugár rajta, s azt tartom, az első is.

1885 CIKKEK, TÁRCÁK

A TEKINTETES MÁGNÁSOK

A várva várt névsor végre megjelent a Budapesti Közlönyben.

A vezércikkírók nekirohantak, megmázsálták, mekkora súlya van együtt, azután szétmarcangolták, egyenkint latolván meg az egyéneket.

Az egyik kidobott három nevet, és betett helyette (persze csak képzeletben) új hármat, másik ismét kidobott és proponált három nevet (de természetesen mindig más három embert), amiből aztán nyilvánvalóvá lett az ellenzéki lelkek előtt, hogy egyetlen ember sincs a közvélemény ínyére, de ugyanily joggal okoskodhatott a kormánypárti is, hogy általános kifogás alá senki sem esett.

Egy hét kellett hozzá, míg ez a téma hozzánk, tárcaírókhoz jutott, hogy csináljunk belőle azt, amit akarunk.

Burghardt ellen emelkedtek ugyan komolyabb hangok, hogy nem kellett volna kinevezni, mert nem tud magyarul. (Hja, de akkor ugyan ki képviselné a szegény kimaradt indigenákat?)

Mixich Kálmán ellen azért támadt elégtelenség, hogy nem tudják ki, Sváb Károly ellen meg azért, hogy tudják.

Barcsayt és Mikót azzal veszik gyanúba, hogy nincs meg a kvalifikációjuk. Ezt különben, mert a papiros mindent eltűr, könnyű elmondani mindenkiről, kivéven az egy Hirschlert, akit az irigység sem támadhat meg, hogy nincs meg a kvalifikációja. Mert ő azon a réven került be, hogy zsidó.

Lumniczer kinevezésén azért csodálkoznak, mert Tisza maga meggyőződhetett róla, mennyire nem való főúrnak. Elpletykálják a szerencsétlen esetét. Mikor a belügyminiszterség tizedik tavaszát ünnepelték, Lumniczer is megjelent az előszobában magyar díszben a közegészségügyi tanáccsal. Ott veszi észre valamelyik kollegája nagy hüledezve :

- Hiszen önnek nincs kardja, uram!

Lumniczer végignézi magán, s ijedten látja, hogy csakugyan kard nélkül van.

- Ezer ördög, azt bizony otthon felejtettem.

Lett nagy aggodalom, mert Lumniczer nélkül meglehetett volna ugyan a tisztelgés, de nem lehetett volna meg az üdvözlő beszéd, minthogy azt Lumniczer tanulta meg könyv nélkül.

Már most mit csináljanak? Végre is Lumniczerben támadt egy mentő gondolat. Beszaladt hirtelen a miniszterelnök családjához egy kardot kölcsönözni.

Kapott is szerencsésen, és legott hozzákötötte magát, de amint aztán odabent perorál, Tisza ösmergetni kezdi a saját jószágát. A kardra szegződő miniszterelnöki tekintet megzavarja Lumniczert, nyelve és torka akadozni kezd, deklamáló kezével belecsapódik a kardtokba, s a bomlott acél csörömpölni kezd. (Ez még bizony kikiabálja az esetet.) Elpirul, s a beszéd elejéről mindjárt átugrik a végire: »A gondviselés tartsa meg nagyméltóságodat sokáig hazánk és családja javára jó egészségben.«

Ami egyébiránt Lumniczertől, aki a miniszterelnök orvosa, nagyon is kényelmes kívánság egyszerűen a »gondviselésre« bízni egészségét.

Tisza melegen megköszönte a jókívánságokat, de meg nem állhatta, hogy elő ne hozza a gyanús kardot:

- Ejnye de csinos kis kard!
- Hm, meglehetősen...
- Nekem is van egy ehhez hasonló...
- Megvallom, kegyelmes uram, hogy ez éppen az...
- Lehetetlen!
- Itt kölcsönöztem a palotában.

S azután elbeszélte a dolgot szögről-végről, miképp történt.

Tiszát bosszantotta a dolog, elsápadt.

- Az én kardom az ősi szablya, melyet még a Jókai Tisza Istvánja viselt valamikor a Rákócziak alatt, most egy polgár oldalán! Ez már mégis sok! Ennyire már mégsem mehetek a demokráciában. Mit szólnak ehhez az őseim? Ti dicső árnyak, bocsássatok meg! Ki foglak benneteket engesztelni. Ne mondhassa senki, hogy a Tisza kardja egy közönséges orvos oldalán lógott. Ki fogom nevezni Lumniczert pairnek.

S ki is nevezte.

A legtöbb meglepedést szülte Gyulai Pál kinevezése. De az is csak azért, mert azt hiszik, hogy Gyulai nagy veszekedéseket fog csinálni a főrendiházban.

Magok a cenzusos pairek gúnyos mosolygással fogadták a névsort, a kimaradottak keserűvel; mert a főrendiháznak a törvényjavaslatot szövegező bizottsága jónak látta annak idején, mintegy Tiszának utasításképp ilyenformán szövegezni a kinevezési pontnál az indokolást: »amennyiben pedig oly férfiak akadnának a kimaradottak közül, akik a közügynek hasznára, és a főrendiház díszeire válnak, azokból élethosszig tartó tagokat nevez ki a kormány«. Az ügyetlen szöveg belekényszerítette Tiszát, hogy a kimaradottak iránt udvariatlan legyen.

De valamennyi között a legrosszabb név: Bombelles, mely veszedelmesen hasonlít a Jajtelleshez. Zalát és Somogyot bizonyosan ez keseríti a legjobban.

Hanem a legokosabb intézkedése a törvénynek mégis az, hogy húsz tag kinevezése még mindig visszamarad. Mert a csalódás sötét éjszakája mögött mindjárt ott piroslik a remény hajnala.

Aki nincs benne a harmincban, benne lehet a húszban. S ki ne gondolhatná a névsor után, hogy benne lehet? A szituáció ugyanaz, ami a szellemes angol miniszter ama kijelentése után volt, melyet a krónika híven megőrzött, mint a furfangos elme egyik taktikus műpéldáját.

A miniszter azt mondta a királyné előtt, hogy ő csak három tisztességes nőt ismer Angliában.

- S kik azok? - kérde Viktória összeráncolt szemöldökkel.
- Az egyik felséged, a másik az én feleségem.
- No és a harmadik?
- A harmadikat elhallgatom.

Az udvarhölgyek, akik remegve hallgattak az imént, édes mosollyal hajtogatták a fejüket, mindenik azt hitte, hogy ő az a harmadik.

Ha annyi rengeteg udvarhölgy hitte magáénak azt az egy helyet, képzelhetni, hányan álmodják bele magukat abba a húsz székbe.

KI AZ A MIXICH KÁLMÁN?

(Igaz történet)

Midőn a főrendi tagok kinevezése Megjelent a hivatalos lapban, mindenki azzal a kérdéssel tette le a lapot: »Ki lehet az a Mixich Kálmán?« Az emberek, akik aznap találkoztak, már a kézsorításnál tudakolták: »Ki az a Mixich, kérem?«

Senki sem tudta megmondani. De talán Takács Lajos mégis tudja. Takács Lajos egyetemi tanár tudvalevőleg arról híres, hogy minden úriemberrel pertu van Magyarországon. Takács a leghíresebb férfiú lett egyszerre; de amint előkerült, kereken kijelentette, hogy azt a nevet még sohasem hallotta.

A nagy kérdőjel még mindig ott függött a levegőben. Végre akadtak olyanok, akik meg merték kérdezni magától a miniszterelnöktől, ki legyen Mixich Kálmán.

- Hát az bizony egy horvát nagybirtokos, derék ember, jó magyar hazafi, aki főispán is volt valamikor. Egyébiránt leginkább a »Kálmán« neve miatt neveztem ki, hogy három Kálmán legyen.

De ezt tízszer, tizenkétszer is megkérdezték Tiszától, úgyhogy végre is megunta a sok magyarázatást, látván, hogy senkit sem győz meg, s bizonyos kétely még mindig fönmarad, mely kiérzik a kíváncsiak mosolyából.

Aztán alkalmasint azt is észrevette, hogy a kérdezősködéseknek a fele kötekedési malícia, s midőn nemrég egyik mágán barátja kérdezé Mixich kilétét, a miniszterelnök végre kirukkolt a színnel.

- Jól van, elmondom hát neked őszintén, ki az a Mixich Kálmán.

- No, arra kíváncsi vagyok.

- De csak azon föltétel alatt közlöm veled, ha szavadat adod rá, hogy el nem árulod...

- Itt a kezem.

- Mert státustitok rejlik alatta.

Az illető mágán kevélyen emelte fel fejét. Hiszen egész életében az után nyargal, hogy egy státustitkot bízzanak rá. Milyen édes dolog lehet egy titkot tudni, s lenézni a többi embereket, akik most már ennél fogva mindnyájan kevesebbet tudnak nálánál.

(Pedig még egy félóra előtt ő tudott kevesebbet mindnyájánál.)

- Nos hát ki ő? - kérdé lihegve, suttogó hangon. - Mixich mind a harminc kinevezett közt a legtöbbet ér..., ő a legmegbecsülhetlenebb.

- Az ördögbe is! Alkalmilag hát ösmertess meg e derék férfiúval.

- Azt nem tehetem, mert *ő nem létezik* - mondja Tisza.

- Hogyan, nem létezik, s te ezt tudtad?

- Természetesen, sőt én magam gondoltam ki e nevet is.

- De ez képtelenség! Hogy lehet akkor a legmegbecsülhetlenebb a harminc között, s mi célból neveztlé volna ki nem létező embert?

- Mi célból? Hiszen éppen ebben van a státustitok, ez az a bizonyos taktika, amiben ti ellenzékiek engem olyan erősnek találtok.

- Hogyhogy?

- Hát úgy, barátom, hogy nekem örökösén szükségem van egy üres helyre. Hiszen tudod, hogy ezerféle eset adhatja elő magát, mikor valakit elő kell vennem, akire nem is gondoltam, akire momentán van szükségem, nemde igaz?

- Ez tökéletesen igaz.

- Nos, tegyük fel, hogy a szükséges ember megvan, de nincsen meg a hely, ahova állítsam. Azért szoktam csinálni magamnak »fenntartott helyeket«.

- Igaz, igaz... Az orfeumban is vannak olyan fenntartott helyek.

- De amint látod, harminc tagot okvetlenül ki kellett neveznem, a törvény rendeli, hogy harminc legyen, se kevesebbet nem lehet, sem többet. Hát már most mit csináljak, hogy a »fenntartott hely« meglegyen, hanem az ellenzék mégse lássa? Hívatom Beöthy Algernont: »Mit gondolsz, Aldzsi, mit csináljunk?« Aldzsinnak legott ötlete támad, hogy legjobb lesz egy komponált nevet tenni be a harmincak közé.

- Igaz, de hát most hogy lesz az hát?

- Hogy lesz? Ej, hát nem bírod kitalálni? Mixich nem létezik. Mihelyt szükségem van a helyre, az azonnal betölthetővé válik, mindössze egy hír kell hozzá a »Nemzet«-ben, hogy Mixich Kálmán meghalt Stíriában vagy Emsben. Ez az, barátom! Egy ember, aki akkor hal meg, amikor a miniszterelnök akarja, megbecsülhetetlen.

- Értem - szólt elálmélkodva a született főrendi. - Csakugyan Bismarck vagy, kegyelmes uram.

- S látod ez humánus intézkedés. Törökországban tényleg megölik az egyik basát, hogy egy másiknak csináljanak helyet. A halál nélkül nem lehet kormányozni, édes barátom. Csakhogy a halált is rá lehet szedni, ha az ember gondolkozik fölötte... De el ne mondd, kérlek, senkinek.

Így sült ki Mixich Kálmán kiléte, de ha elolvasták, ne mondják el, kérem, senkinek.

MORZSÁK A TISZA-ESTÉLYRŐL

Négy nap óta tartja lázban a publikumot a miniszterelnök estélye. Két napig előtte, két napig utána.

A »kis dohányzó eszköz« című Szervita téri vendéglőben, hol a meghívottak egy része törzsvendég, egész forradalmat csináltak a meghívójegyek.

Az egyik meghívott félrehítt engem titokzatosan, s így szólt:

- Nézze, uram, én egy meghívót kaptam a miniszterelnöktől. Mit gondol ön, nem ültet föl engem ezzel valaki? - Hm! Mutassa, kérem, a borítékot.

A borítékon a kiállítási igazgatóság pecsétje volt.

- Én azt gondolom, hiteles a meghívás, de mégis tudakozódjék még.

Egy másik meghívott nem volt ily szerény; ő természetesnek találta, hogy a miniszterelnök megtiszteli, hanem valami mégis fúrta a fejét.

- Egy bizalmas kérésem volna önhöz.
- Rendelkezésére állok.
- Mit jelent, kérem, ez a két betű: V. K. a meghívó alatt?
- Azt, hogy »vi koakta.«
- Hát a vi koakta mit jelent?
- Annyit tesz, mint »kényszerűségből«.
- De itt mire vonatkozik?
- Vagy arra, hogy Tisza adja az estélyt *kényszerűségből*, vagy arra, hogy ön van meghíva *kényszerűségből*.
- No, ez szép dolog!

Hanem azért az estély mégis sikerült, s noha talán ez volt az első demokratikus estély Magyarországon, komikus helyzetek egyáltalában nem konstatáltak; ami azt bizonyítja, hogy Magyarországon mindenki beletalálja magát az úri állapotba.

Hanem ha éppen keresné az ember, találhatna mulattató szituációkat.

Kikomponálhatnám, hogy a miniszterelnök (aki nem szereti az időt haszontalanságra vesztegetni) a cercle révén egy füst alatt csizmát, egy öltözet ruhát és paplanlepedőket rendelt meg vendégeinél.

Elsorolhatnám miképp ült vagy sétált egy-egy excellenciás úr mellett egy-egy bádogosmester, és emiatt nemhogy lepottyant volna a nap az égről, sőt inkább kigyúlt egy új mesterséges nap a kiállítás területén, és odavilágított a miniszterelnöki palotára.

A borok jók voltak, az ételek hidegek, de a miniszterelnök szívélyessége meleg.

Általában mindenki meg volt elégedve az ellátással, hanem egy kifogás mégis volt.

S én, aki csakis a kifogásokat jegyzem, ideiktatom azt a történelem számára.

Tegnap az estély után találkozom Zichy Jenővel, s kérdek tőle:

- Milyen volt az estély, kegyelmes uram?
- Egészen jól sikerült. Pompás társaság! Fölséges borok! Éljen a haza!
- Amint tovább megyünk vagy húsz lépéssel, jön szembe ránk a Nemzeti Színház susztere.
- Éljen a haza! - köszönti messziről Zichy Jenő. - Hogy mulatott ön az estélyen?
- Megjárja - mond az közömbösen -, hanem egy kicsit vegyes volt a publikum.
- De már erre aztán méregbe jött a nagy gróf:
- Ugyan hallgasson. Hiszen nem lehetett valamennyi suszter.

KONFERENCIA A KIRÁLYFINÁL

Most már csakugyan elhiszem, hogy a királyfi könyve megjő ősre, mert már láttam is a korrektúráját. A történelmi rész ki van szedve kvart alakban, ciceró betűkkel ritkítva. Maga a trónörökös írta a bevezetéseket nemcsak a közös kötet elé, hanem a magyar kötethez is egy rövidebbet. Azért csak négy lapra terjedt, mert a Hunfalvy értekezése is, mely a magyar részt megnyitja, amolyan bevezetésféle.

A munkálkodás lázasan folyik, a tikkasztó meleg nem imponál a trónörökösnek, s a két szerkesztőnek sem tudatik be enyhítő körülményül. Jókait és Weilent is örökös mozgásban tartja az ő »hű munkatársuk«.

A tanácskozások egyre folynak; hol itt, hol Bécsben gyűlnek össze megbeszélni, ha valami fennakadás van. Az pedig sok van egy ilyen kényes természetű munkánál.

Egy ily tanácskozásnak szeretném vázlatos képét lerajzolni.

Természetesen a trónörökös elnököl ceruzával a kezében, közvetlenül mellette Jókai és Weilen foglalnak helyet. Ott könyökölnek még Szögyényi, Arneth, Miklosich, Beck és Keleti Gusztáv.

A trónörökös körülnéz, s legott észreveszi Nagy Miklóst - hogy nincs ott.

- Nagy Miklós még mindig rosszul van? - kérdi részvéttel Jókaitól.

- Már jobban van, fenség.

- Nos, nézzük, mennyire haladtunk.

Erre Weilen és Jókai tesznek jelentést, természetesen »örvendetes« jelentést. Minden simán megy, minden jól megy.

- Van-e valami indítványa?

Hát persze hogy van, azt elő is adják az igazgatótanácsban, de bizony van önekik olyan óhajításuk is, amit nemigen mernek indítványba gyűrni.

Hanem hát lassankint abból is kiüti magát egy-egy szó, s azt a trónörökös mindjárt kitalálja.

Az ülésen bemutatják az osztrák rész képeit, gyönyörű rajzolatok, művészi ihlet és ambíció alkotásai. Köztük az egyik a 48-iki bécsi forradalomból ábrázol egy diákot a barikádok tetején.

- Micsoda? - kiáltott fel Jókai, s szelíd, kék szemeiben fiatalos tűz gyúl ki.

- Hiszen akkor mi is közölhetünk forradalmi képeket.

- Természetesen - vág közbe a trónörökös -, hiszen a honvédek csak be kell talán mutatni, sőt Kossuth arcképét sem szabad kihagyni.

Nagy lidércnyomás esik le a költő szívére, s hálás szemeket vet a királyfira.

- Hogyan? Önök talán azt hitték - mondja a trónörökös -, hogy én akadályoznám...

- Őszintén megvalljuk, fenség, azért voltunk tartózkodók, mert a tárgysorozatból ki méltóztatott törülni a »Rákóczi hadászata« című fejezetet.

A királyfi fölnevetett.

- Igaz, kitörültem, de csak azért, mert nem most volt az a harc. Márpedig mi hazánkat nem olyannak akarjuk bemutatni, amilyen volt századok előtt, hanem aminő most harminc-negyven év óta: ebből lássa meg az olvasóvilág, minő lehet majd századok múlva, ha igyekszik.

Ezen epizód után következik az osztrák referáda.

Egy nagy tudósuk (a neve benne lesz majd az első füzetben) megírta Ausztriát olyan lapos alapossággal, hogy elővette az év első napját, január 1-ét. »Január 1-én, úgymond, a következő szokások divatoznak Alsó-Ausztriában (s itt elmondja január elsejéről a népszokásokat), azután január 2-áról, és még azután 3-áról, s ezt így viszi december végéig. (Az isten éltesse a derék tudóst az emberi kor legvégső határáig!)

A magyar tagok majd elaludtak a felolvasás élvezése alatt, hanem a német urak valami rendkívülinek találták ezt a metódust, s elő is állottak hirtelenében azzal az indítvánnyal, hogy mivel a magyar és német rész közt mégis kell bizonyos egyöntetűségnek lennie, a magyarok is ilyen alakba öntsék a népszokásaik leírását.

Fölriadt erre ijedten a szunnyadozó Jókai.

- Az ám, de hol kapok én arra otthon embert? Mikor nálunk az is népszokás, hogy nem szokás így írni.

- Márpedig mégis egyformaságnak kell lenni - hajtották a németek. - Nem lehet összevissza hányni mindent, mintha széna-szalma volna. A szerkesztők reputációja kívánja ezt.

Egyszóval így meg amúgy, szakadt az argumentum, mint a zápor, úgyhogy már-már meg kellett volna magát adnia Jókainak, ha segítségére nem jő a királyfi:

- Ugyan, kérem, hova beszélnek az urak! Hiszen a magyarok nem írhatnak ilyes dolgokat. Az csak önöknek való. Tudjuk mi *a magunkét*, mi nem írhatjuk január elsején milyen szokás van, mert más szokás van Debrecenben, és más Kikindán vagy Selmecen. Hagyjanak minket az effélékkel békén...

S ezzel Jókai felé fordult.

- Apropos, Kikinda! Mindig elfelejtem önnek mondani, kedves Jókai, pedig már hányszor volt eszemben, hogy amennyiben a nemzetiségi vidékeken volnának odavaló jelesebb írók, talán azokat kellene felkérni, írják meg ők a maguk vidékét, mert nem szeretném, hogy *én csináljak önöknek ellenségeket*.

A trónörökös most az órára vetett egy pillantást.

- Hát van-e még urak valami elintéznivaló?

- Nincs, fenség.

- Beh kár! - sóhajtott a királyfi.

S ez jellemzi az ő szüntelenül pezsgő tettvágyát.

De bár nem akadt munka, ő azért a kedves szerkesztőit mégsem bocsátotta el könnyedén, hanem pihenőül még jó ideig elbeszélgetett velök az új könyvről, a külsejéről, a betűiről, a képekről s ezer meg ezer mindenféle apróságról, de már abból én semmit sem hallottam, mert nekem csak idáig mondták el, azt is azzal a föltétellel, hogy valahogy *»ki ne írjam«*.

Meg is ígértem nekik, az igaz, de azt tartom, egészen elég titokban maradnia annak - amit nekem el nem mondtak.

A JÓKAI HELYREIGAZÍTÁSÁRÓL

A »Nemzet« esti lapja a következő »Helyreigazítás«-t közli Jókaitól.

A »Pesti Hírlap«-ban egy szenzációs párbeszéd van közölve őfensége Rudolf trónörökös és alólírott között az Osztrák-Magyar Monarchiáról szóló mű munkálatai fölött tartott ülés alkalmából, mely közleményre kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy az egész téves értesülésen alapszik. Őfensége az általam előterjesztett munkálatokból nemhogy a Rákóczi-harcok történetét, de soha egy sort sem törölt ki, nem is kifogásolt, és abban hazánk története minden fázisában a valósághoz és közszellemhez híven vázolja lesz egész a legújabb napokig. Hogy pedig a hazai közélet s abban a 48-iki korszak celebritásai művészi ábrázolásban helyet

foglaljanak-e ezen Magyarországot ismertető nagy munkában? Ez a kérdés régen túl van haladva. - Azon állítólagos párbeszédnél a rajzok bemutatása alkalmával őfensége a trónörökös jelen sem volt, s az egész párbeszéd nem történt meg semmi alkalommal.

Ha az ember meggondolja, hogy Jókai a legilletékesebb megmondani egy vele lefolyt párbeszédről, hogy az »egész nem történt meg semmi alkalommal«, igazán lehetetlenné válik a cáfolat. Ez ellen nem lehet apelláta.

Hanem beszélni még mindig lehet róla.

Nem kívánjuk ugyan felhozni, hogy egy-egy értekezletnek a párbeszédei, még a sztenográf ceruzája alatt is sokat vesztenek, s igen sokszor megesik hogy a gyorsírói jegyzeteket elolvasva, az ember fölkiált: »Hiszen nem ez történt!« Csak valamit kell valahol elhibázni; más világítás mellett más-más színe van ugyanannak a falevélnék.

Hátha még csak amúgy, emlékezet után mond el valaki párbeszédet, németből fordítva (mert ezek az értekezletek alkalmasint nem a Rákócziak nyelvén folynak), s ettől a valakitől hallja azután egy olyan valaki, aki azokat a szerkesztőséggel közli, mert elég érdekesek a nagyközönség számára.

De a haloványodás processzusa még itt sem ér véget, a II. Valakinek a leírását élénkebb formába átírja egy III. Valaki, s csak akkor lát napvilágot a cikk.

Most jön azután a bonyodalom.

Előáll az I. Valaki (aki persze a legnagyobb valaki), és az új formában nem ösmer rá a saját előadására, egy helyreigazítást ír, de az nem annyira helyreigazítás, hanem ahogy vesszük, vagy több, vagy kevesebb, mert nem igazít helyre semmit, hanem azt mondja: semmi sem történt ebből.

A publikumnak könnyű dolog ez; ő az I. Valakinek hisz most már. Mert neki csak egy valakije van.

De mit csináljon a III. Valaki?

Neki egy II. Valakije is van; akinek szilárdul hitt tegnapelőtt, mert leírta utána a királyfi értekezletét.

Ám ejtsen el hát kettőnket ebben a kérdésben az olvasóközönség, nem bánom, sőt úgy is tartom azt illendőnek, de én magam nem ejthetem el a II. Valakimet, s bevárom a megjelenő köteteket, igaz lesz-e, amit a »Pesti Hírlap« tárcája írt.

Benne lesz-e a »Rákóczi hadászata« (stratégia), nem lesz-e benne annak a német tudósnek a januártól decemberig szortírozott népisme coctuma, nem lesz-e benne a Kossuth portréja (több forradalmi nevezetességekkel egy képen), nem lesz-e ott a bécsi forradalomból egy alak a barikádokon, egy szóval mindaz az utolsó pontig, ami mint *lényeg* a »Pesti Hírlap« tegnapi tárcájában párbeszéd alakba volt öntve?

És ha nem lesz igazam (ne is legyen, kívánom), akkor erre a tárgyra visszatérek, ünnepélyesen beösmerni, hogy *udvari titkokat nem tudok*.

Amivel ugyan nem törődném kivált akkor, ha olyan nagy író volnék, mint Jókai Mór. Sőt tán még őrizkedném is tőlük. Mert az énekesmadár, nem tudom miért nem, de sohasem száll a diófára.

KANAPÉ-PÖRÖK

(Csevegés)

Mikor én kisgyerek voltam, elmentem egyszer a falusi plebánoshoz, annak a szobájában láttam egy eredeti olajfestményt, amely engem akkor nagyon meghatott. A képen Tell Vilmos feszíti ívét, s éppen célóz a feleségére... akarom mondani, a fiára (ez a bolondos Ira Paine egészen megzavarja a történelmet), akinek ott van fején a szép piros alma. Könnybe lábadtak szemeim, s nem mertem odamenni többé.

Úgy vagy két év múlva megint a plebánoshoz vetődtem, s amint odaérek a dolgozószobájába, hát ott áll a kép még most is, azon módon, mint harmadéve.

Nem hiszem, egy szó sem igaz abból - gondoltam magamban gyermekésszel -, mert ha igazán menne a dolog hát azóta már vagy a nyilat lőtte volna el Tell Vilmos, vagy a gyerek szaladt volna el az almával.

Azóta én messze elszármaztam a falumból, a szegény tisztelendő plebános úr meghalt; nem hittem volna, hogy még találkozom valamikor ezzel a képpel.

Pedig hát találkozom vele a lapokban. Mint az alumneumok étlapján bizonyos ételek, annyiszor jelenik meg az a hír, hogy Baross Gábor államtitkár és Tolnay Lajos, a vasúti igazgató ádáz ellenségeskedésben állanak. No, most mindjárt legyűrik egymást. Ez minden hónapban előfordul egyszer, midőn az uborkára legjobban rásüt a nyári nap heve. És a jövő hónapban, mikor megint előbukkan az örök újdonság, roppant elcsodálkozik rajta az ember: micsoda, hát még mindig nem ette meg egymást a két kiváló ember?

Melyik a Tell Vilmos köztük, ki a fiú, és mi az alma, az meglehetősen titokban hagyatik, de az már bizonyos, hogy mint a Cselkó plebános úr képén, a nyíl itt is örökké áll és el nem pattan... Csak a naiv gyerekek hisznek abban még.

Hanem a lapoknak tetszik ennek a képnek a mutogatása, (teszik ezt különféleképpen, hol sötét, hol világos háttérrel) elannyira tetszik, mondom, a kép a lapoknak, hogy most egy sikerült *másolatot* csináltak róla.

A másolaton Jekelfalussyt tették Tell Vilmosnak, Török Jánost pedig madame Ira Paine-nek (mert almát a képhez még a legleleményesebb, legszemesebb újságírók sem bírnak fölfedezni), Jekelfalussy lövöldözné ki ezen kép szerint a kártyákat a Török János kezéből.

A sajtó, miként a publikum a dalcsarnokban, madame Ira Paine-nel tart. Pedig uraim, egyszer már majdnem megjártuk a Török-szimpatiákkal! Akkor a szofták csinálták ezt a rokonszenvet, de most vajon »ki« (mert nem »mi«) csinálja?

Egy vidéki lapból hápogott elő a nevezetes kacsá, melyet most hizlalnak, tömnek. Ennek a kacsának azonban két csőre van. Ami nem is lehet valami különös állítás önök előtt, akik már »Háromcsőrű kacsá«-t is láttak.

A kacsának az egyik csőrében van egy babérkoszorú, mely Török János halántékaira leszen teendő; a másik csőrében van egy darab arzenikum, mely a kacsá zúzájába jutván, Jekelfalussy Lajos által lenne lenyelendő.

Nagyon gyanús kacsá ez. És én igen kíváncsi volnék arra, vajon nem tudnak-e valamit erről a kacsáról a rendőrségnél?

A sajtó jól tenné, ha egy kicsit igazságosabban, szelídebben beszélne (ha már a dolgokról nem akar, isten neki), de legalább a személyekről.

Az a koszorú, ami a kacska egyik csőrében van, még nagyon korai. Azt majd csináltassuk meg, ha a Gazdag Imre gyilkosai előkerülnek, annak az óriási összegnek az utolsó öt forintjából, amit a postatolvajoktól visszavesz Török János, akkor, midőn majd az utolsó goromba fiákeros is olyan modorban fog velünk érintkezni, mint Nopcsa báró.

Ami pedig az arzenikumot illeti - azt nem érdemelte meg Jekelfalussy Lajos, aki egyike a legkiválóbb tisztviselőknek, tetőtől talpig gentleman, s intrikákra nem is képes.

Valószínű, hogy az egész kanapé-processzus - noha hivatalos alakban meg lett is cáfolva - mégsem igaz; de ha csakugyan van valami a dologban, különös eljárás a részletek ismerete nélkül akarni eltalálni, hogy okvetlenül Török Jánosnak van igaza.

A sajtó sokszor hasonlít a nasivasizóhoz, aki ráteszi mindenét a zöld hetesre.

De ebben az esetben legalább azt várná meg, míg jobban összekeverőznek a kártyák.

HOGY NEVEZIK KI A TITKOS TANÁCSOSOKAT?

Báró Bánffy Sámuel és báró Kemény János valami közügyben egy nagyon magas állású bécsi egyéniséghez voltak küldve, akinek előre be volt jelentve, hogy a kiküldöttek név szerint b. Bánffy Sámuel orsz. képviselő, valóságos belső titkos tanácsos és báró Kemény János orsz. képviselő.

De a magas állású egyéniségnél minduntalan János bárót szólították excellenciásnak (nyilván mert öbelőle nézett ki a nagyobb rang), amit túrt egy darabig a »fejedelem«, de utoljára is megsokallta.

- Engem összetéveszteni méltóztatik.

- Hogyan? Excellenciád, ha nem csalódom, báró Bánffy?

- Nem, én báró Kemény vagyok.

- Ah! - szólt a nagyúr, s rögtön elpanaszolta a környezetének gúnyosan, hogy az egyik magyar úr milyen hiú; bizonyosan el volt tévesztve az ebéd-meghívón a cím, s legott utasította az udvarmesterét, hogy ezentúl a másik névhez tegye az excellenciás címet. S lőn, hogy a több napig tartó tárgyalás alatt nemcsak szóbeszédben szólították kegyelmesnek Keményt, hanem a meghívó borítékán is ott pompázott: »Báró Kemény János, belső titkos tanácsosnak«.

Abba szaladt bele az ország legszerényebb embere, amitől legjobban óvakodék.

Történt, hogy éppen ebben az időben érkezett fel Bécsbe Tisza, s keresvén Kemény Jánost, véletlenül látta a kapusnál a neki szóló levelet.

- Ej, ej, János - tréfálódzék az elnök miniszter - hát ilyen ember vagy te, hogy Bécsben kiadod magad udvari embernek, otthon Erdélyben pedig játszod a kurucot. No, szépen vagyunk.

A fejedelem elpanaszolta miként járt, hogy Bánffy Sámuel a szerencsétlensége, akiről sehogy sem akarják elhinni, hogy titkos tanácsos.

- De tudod-e, hogy ez kriminális dolog - kötekedett a miniszterelnök.

- Ha kriminális, akkor azt fogd pörbe, aki írta.

- Az nem vétkes, mert nézd meg csak jól a levélcímet, nincs ott hogy *valóságos* belső titkos tanácsos. A »valóságos« szót kihagyták, tehát tudják, hogy nem vagy valóságos.

Kemény János egész komolyan vette e kis tévedést.

- Eleget bosszant magamat is. Nem szeretem az ilyenfélét, légy hát szíves, kérlek, segíts a dolgon. Én már restellek ismételve szólni.

Tisza elmosolyodott.

- Jól van, jól. Hát majd csak kisegítlek, János.

S még azon a héten megírta a »fejedelem« tudta nélkül a felterjesztést a Kemény János titkos tanácsossá való kinevezése iránt.

De mivelhogy Kemény János tulajdonképpen csak fele Szontagh Pálnak, és csak ketten tesznek ki egy egész embert (igaz, hogy aztán ez az egész ember kitesz száz embert), ezt a nagy barátságot nem lehetett egy »kegyelmes« címmel kegyetlenül összetépni.

Mert az, aki nem lett volna titkos tanácsos közülök, okvetlenül fumigálta volna a másikat, amelyik titkos tanácsos lett.

Ezért azután felterjesztette Tisza Kálmán a felségnek Kemény János kedvéért Szontagh Pált is.

A folyosón pedig, ahol ezt a történetet imígyen kikomponálták, ugyanakkor kifundáltak egy másik történetet is, amelyben ugyanazon indokokból bár, de megfordítva a Szontagh Pál kedvéért nevezték ki »kegyelmes«-nek Kemény Jánost.

Hiszen - elbeszélem még én azt is egyszer - noha csak az egyik lehet igaz belőlük.

De hogy melyik, annak sohasem szabad kitudódni.

AZ ELVÁNDOROLT MEGYE

Egyszer a jó öreg Pulszky Ferenc fölment - így meséli - a közlekedésügyi minisztériumhoz, hogy mint hírlapíró vasúti jegyet kérjen az államtitkártól.

- Benn van az államtitkár úr? - kérde egy elegáns kinézésű fiatalembertől.

- Rögtön jön. Tessék addig is leülni az én szobámban.

Pulszky bement az udvarias meghívásra, s levetette magát a pamlagra.

- Jegyet jöttem kérni Eperjesre - szólt az öreg nagyot fújva. - Sok, sok esztendeje nem láttam már a szülő vármegyémet, szeretnék oda fölutazni, s a rokonságot meglátogatni.

- Mikor szándékozik fölmenni, Feri bácsi?

Az öregúr figyelmes lett a bizalmas megszólításra:

- Kinek hínak, öcsém?

- Én Bilinyi Károly vagyok Sárosból.

- Szervusz, gyerek! Hiszen rokonok vagyunk. Mit üzensz haza apádnak, mert ahhoz is elmegyek Bilinbe.

- Az már nehéz lesz, Feri bácsi, mert ő itt van alkalmazva a közoktatásügyi minisztériumban.

- No, az derék. Hát így már most kihagyom Bilint a programról, hanem elmegyek Sztropkóra a Szalokayakhoz.

- Hiába lenne! Hisz azok is mind a ketten itt vannak a, legfőbb számszéknél.

- Üsse meg a kő! Akkor hát fölkeresem az én ifjúkori cimborámat, Demethey Janit.

- Írnok a belügyminisztériumnál.

- No, szépen vagyunk! Így hát az egész időt a Komoródy Miska keresztfiam kastélyában kell töltenem Berzéten.

- A Miskánál? Hisz az meg nálunk iktató... Itt körmöl a szomszéd szobában.

E pillanatban nyitott be az államtitkár.

- Mit parancsolsz, kedves barátom? - kérde Pulszkytól.

- Egy jegyet akartam tőletek kérni a vármegyémbe - felelte az öreg szeretetreméltó humorával -, de látom, hogy fölösleges, mert ti azt már egészen idehoztátok.

Lemondott az útitervéről, hazament.

Harmadnapra erre, két útiporral lepett dzsentrí kinézésű alak nyitott be a dolgozószobájába.

- Mi tetszik?

Előadták, hogy valami hivatalt szeretnének a kormánynál, az iránt kérik protekcióját, nem felejtve beleszőni kérelmükbe azt is, hogy szögről-végről rokonságban vannak vele.

- Honnan valók vagytok?

- Sáros megyéből.

- Az lehetetlen! Ejnye, ha tudtam volna. Hát *volt* ott még valaki?

A RIEGER POLITIKÁJA

(Szent István és Szent Vencel beszélgetése az égből)

Szt. István tigrisbőrön pihen egy paradicsomi fa tövében és nektárt iszik. Szt. Vencel mellette a »Pesti Hírlap« múlt havi számát olvassa:

Szt. István: Hol vetted azt az újságot te, Vencel?

Szt. Vencel: Egy múlt héten elhalt és ideérkezett csehnek a zsebében találtatott.

Szt. István: Lehetetlen az!

Szt. Vencel: A jócselekedetei voltak beletakargatva.

Szt. István: Jó, jó, de hol vehette azt a lapot?

Szt. Vencel: Hát nem tudod, hogy éppen e lap híre szerint a csehek most Pesten vannak?

Szt. István: (ijedten fölugrik) Már megint?

Szt. Vencel: No, ne nyugtalankodj, kérlek. Most nem *abban* a járatban vannak.

Szt. István: (izgatottan) Dehát mégis csak akarnak valamit.

Szt. Vencel: Négyszemközt szólva...

Szt. István: Nos?

Szt. Vencel: Rieger csinálja a dolgot. Ravasz lurkó. Meg szeretné nyerni a magyar nemzetet, hogy gyűrje le az osztrákokat *a csehek kedvéért*.

Szt. István: (nevetve) Kár volt az útiköltséget vesztegetni.

Szt. Vencel: Hogyhogy?

Szt. István: Mert ha tehetnék az enyimek, legyűrnék azok az osztrákokat kedves öcsém, *a magok kedvéért* is.

A MINTAMINISZTERIUM

Ma a kioszkbeli kávézó asztalunknál (ahol sok idegen úriember megfordul) egy előkelő állású öregúr panaszkodott nagy keservesen:

- Megnéztem tegnap a kiállítást, de biz én őszintén bevallom, nem amiatt jöttem, hanem egy sürgős és nagyon fontos ügyem van a miniszteriumban.

Az első dolgom az volt, mielőtt megérkeztem reggel a vonaton, feketébe csaptam magamat, s beállítottam a miniszteriumba.

Egy szobába nyitottam, ahol egy pockos, penészszerű úr szuszogott a díványon fekve, s egy másik keszeg kinézésű pedig járkált fel s alá cigaretlizve.

- Mi tetszik? - kérde a keszeg kinézésű tótos dialektussal. (No, ez bizonyosan Sáros megyéből való.)

- A nagyméltóságú urat keresem - mondtam.

- Áz nincs itt, sőt nem is lehet itt, mert beteg.

- Akkor az államtitkár úrral szeretnék beszélni.

- Az még úgy sem lehet itt . . mert még meg sincs.

- Hát a tanácsos úr?

- No, az meg éppen nem lehet itt, mert már meghalt.

- De hát ki van itt akkor? - kértem kissé ingerülten.

A keszegképű gondolkozott egy darabig, és némi kontemplálás után habozva felelte:

- Hát mi vagyunk itt.

És gyanakodva végignézett magamagán az átellenes tükörben, ha valóban ott van-e.

- A Dorner-Kovács-féle ügyben jöttem.

- Áz sincs itt!

- Dehogynincs, kérem. Hiszen itt van róla az iktatószám még a múlt évről 23276-1884.

- Áz akkor meglehet - szólt megdöbbenő orrhangon -, de hát áztán?

- Szeretném tudni, mi történt ebben az ügyben.

A keszegképű nagyot fújt a cigaretliből, s aztán haragosan csapta ki a csutkáját a nyitott ablakon.

- Semmi sem történt - monda dölyffel -, micsoda jogon egzaminál ön bennünket? Itt nem szokott semmi történni.

Melyik miniszteriumban volt ez? - kérde egy naiv hallgató az asztalunknál.

»Ej, no - kiáltott közbe nevetve az egész társaság -, hiszen a gyerek is kitalálhatja, hogy ez az igazságügyminiszteriumnál *történt*.«

...Valami hát még ott is szokott történni.

A MARHÁK KÖZÖTT

Az ökrök mindig nagy szerepet játszottak Magyarországon. Mindenféle alakban. Még a politikába is belebőgtek néha. Tavaly például kevés híja, hogy meg nem buktatták a kormányt Marcheggnél. Hogy még milyen alakban is szerepeltek egyszer-másszor, annak most békét hagyok.

Hanem az egészen ökörhöz méltó ambíció és irány, amelyre most léptek, hogy ott a kiállításban mutogatták magukat más oktan állatok társaságában.

De senki se higgye, hogy ezek amolyan közönséges marhák, aminőket úton-útfélen láthatni. Hátrább hitvány igavonók, horpadt hátú tehenek, kócos borjúk! Ez itt, a marha arisztokrácia!

A legnemesebb fajok és nemzetségek együtt, a sárgásbarna simmentali, a sóskifli szarvú allgauti, a nemes fejű fekete hollandi, az óriási berni, a fehérécsikos pinzgauti, a köpcös molltali, a tagbaszakadt inntali és a kevély tartású magyar a nagy villás szarvaival.

Ott állnak sorba, egyik szebb, mint a másik. S minél nagyobb marha valamelyik, annál lustább. A Wenckheim Viktor 1160 és 1165 kilogrammos ökrei, melyek ezer »biká«-ért adattak el (láttam én már drágább ökröt is), már szuszogni is alig bírnak, s valóságos esemény, mikor valamelyik elefánszerű testét megmozdítja.

Némelyiknek egész genealógiája ott ragyog a táblára írva, hol és mikor született, ki volt az apja, anyja. Az ember szinte megsajnálja az ökörnél, hogy a nemzetségnek immár vége kell hogy szakadjon.

Sőt - áruljuk el -, bizonyos pikáns hangok kezdenek emelkedni az ökrök ellen, hogy amennyiben a kiállítás *tenyészkiállítás*: e szerencsétlen eunuchoknak joguk sincs jelen lenni.

Meglehet, de én az ökröket pártolom. (Mert az ökrök pártján jó lenni.) Igaz, hogy tenyésztési szempontból az ökör nem számít, de a felületes publikum ezekben is gyönyörködik. Hiszen a legnagyobb csoportok a csodaborjút nézik, akinek hat lába jutott a gondviseléstől, úgyhogy kettőt belőlük a hátán hord. (Jól járt, hogy nem embernek született, mert nem győzné magát csizmával.)

Csupa gyönyörűség elnézni az egyes marhacsaládokat, a dühös tekintetű bikákat barna karikákkal a szemük alatt, a jámbor teheneket roppant tögyeikkel, a kis lihegő borjúkat, melyek szelíden nézegetik a kicifrázott istállót.

A legszebb példányok vannak itt összehozva. Mindenik külön-külön egy mintaállat!

Egyszóval olyan zártkörű társaság, amelyikbe ritka állat léphet be. Nehány nem idevalót ki is utasított a rendezőség, így a Dreher állatjait. Szerencse, hogy az ökrök nem ésszel felruházott lények, mert Dreher állatjainak ebben az esetben illendő lenne megverekedniök a kiutasításért.

Amennyiben a közvélemény nem lehet indifferens a marhákra nézve, megsúghatjuk, hogy a közvélemény szerint a gr. Almási magyar bikája a legkülönb. De nagy feltűnést kelt két villogó, simaszőrű berni bika is. Ha szavazásra kerülne a dolog, ezek is sok voksot kapnának.

Az állatok többnyire szép toalettben jelentek meg; föl vannak szíjazva, a kisbéri bikáknak pláne egy-egy karika van az orrukon keresztülhúzva, melyből a gyeplő kezdődik, s a fejnél valóságos diadém formát vesz fel. Csak a báró Üchtritz állatai jelentek meg cinikus módon kőckötéllal!

Annál nagyobb pompával mutatta be az ő gyönyörű üszőit (ezek a tehén-bakfisok a legszebbek a kiállításon buta, de ártatlan nézésükkel), tehenét és bikáját Légrády Károly. (Egy személy azzal a Légrády Károllyal, aki a terménykiállításon a spárgáival, barackjaival és rózsáival tett föltűnést, aki viszont egy személy azzal a harmadik Légrády Károllyal, aki a műipar terén a

Szent István-képpel érdemelte ki az első jutalmat.) (S végre egy személy azzal a negyedik Légrády Károllyal, aki a »Pesti Hírlap«-ot kiadja.) Olyan ízletes dekorációkat csinált nekik, hogy az már mégis sok ebben a szűk világban. Igaz, hogy megérdemli az olyan tehén, mint az övé, mely tizenhét liter tejet ad.

Hasznosabb tagja ez az emberi társadalomnak sok okos embernél.

Nemcsak maguk az állatok rendkívül érdekesek (még a laikusra nézve is - hát még a gazdára és szakemberre!), hanem a kíséretük is. A különböző uraságok gulyásai, ezek az originálisabbnál originálisabb pofák, a kisbéri gulyások díszviseletükben ostoraikkal, a berniek tiroli fővegeikkel, az előrekunkorodó kakastollaikkal.

A kiállítók leginkább főurak. Csak imitt-amott bukkan ki egy-egy szerényen hangzó név. Zsidó kiállítók is feltűnő kevesen vannak, pedig a jó marhalegelők jó nagy része az övék már (és a pálinkafőzők is), ahol legjobban lehet nagy és szép állatokat produkálni.

Egypár politikus is ott szerepel - az állatjaival. Sennyei Pál hat tehenet küldött, a Kedvest, a Ravaszt, Hattyút, Medvét, Tulipánt és a Csárdást. Móricz Pál természetesen bikákat állított ki. Szapáry Gyula üszöket, Karátsonyi Guidó tinókat, gróf Andrássy Gyula egy tehénkét, Mixich Kálmán főrendi tag is itt lép először a nagyobb nyilvánosság terére két bika és két üszővel. (Pedig neki mint kormánybiztosnak a kormányt kellett volna kiállítania, mint az ő legjobb fejőstehenét.)

No, de ne csináljunk rossz vicceket! Végigjártuk az egész kiállítást, s arra a meggyőződésre jutottunk, hogy Magyarországon eddig is voltak ugyan barmok, de ezentúl még különb barmok lesznek.

Ne apprehendáljatok, kedves ökrök és borjúcskák, e sovén kifejezésért. Immár búcsút veszek tőletek. A viszontlátásig, állatkáim - Marschalnál!

A NAP ESEMÉNYEI

A mesterinas gyerekeknek sohasem volt annyi tanulnivalójuk, mint az idén. Először jött a »Hoch«, aztán a »Nazdar«, majd kipöndörödött hosszabbra »Vive la France!« most pedig legújabbán »Niech zsije Polska!« lett belőle.

A vendég ki nem fogy. Minduntalan más-más nemzetek tisztelik meg szerény tűzhelyünket.

Igaz, hogy már mi is megszoktuk s nemrég úgy tettünk a franciákkal, mint a szécsényi barátok, kik annyira beleszoktak a vendégeskedésbe, hogy mikor magától nem jött senki a klastromba, pénzért fogadtak vendéget. (Egy rénusi forintért hogyne akadt volna vállalkozó?)

Nem tudom, itt is megvolt-e az a titkos motívum, ami a barátoknál. Mert a barátoknál úgy állott a dolog, hogy ami kor vendég volt, akkor *ad libitum* járt ki az ital, ha pedig vendég nem volt, egy meszellyel kellett beérni.

Hiszen az igaz, hogy sok delícia van az ilyen multságokban, hanem vannak aztán hátrányai is.

A Lermina-féle cikkeket értem ezalatt, amiken különben nem csodálkozom, mert ha vendég van a háznál, mindig valami excentrikus dologgal szeretjük mulattatni. A múltkor én vittem el egy külföldi urat vidéki úri házhoz, ahol, mondhatom, szívesen fogadták, tejbe-vajba fürösztötték.

A külföldi ember el volt ragadtatva a finom ételektől, a komforttól, a háziasszony szeretetreméltóságától, de hát a háziúr még többet akart az ő nemzeties túlzás-hajhászatában s az ebéd végén megsúgta nekem, hogy »no, most következik aztán a meglepetés«.

S ezzel intett a szemöldökével az asztal végén ülő jogász fiának, aki egyszerre elkezdett visítani, mint a malac, majd röfögni, mint az öreg disznó, oly élethíven, hogy meg lehetett azon pukkadni.

Az atya szemei büszkén pihentek a gyereken.

- Olyan jó ez - mondá, miközben a könnyei potyogtak a nevetéstől -, hogy többet ér egy szindarabnál! Most már produkáld, fiacskám, a távoli kutyaugatást!

Délután egy másik úri házhoz kerültünk, ahol szintén mutatni kellett valamit a vendégnek. Igaz, hogy ott volt a szép angolkert, a kitünően felszerelt istálló, de hisz olyat ugyan láthatott eleget - gondolta a földesúr -, hanem itt van a Peták cigány, akit félig meztelenül behoztak a szalonba, adtak neki egy sást, amit Peták a szájához tapasztott, s elfújta rajta az »Ördög Róbert« operát.

Magunkra vessünk, ha aztán sok bolondot írnak felőlünk.

De a Lermína-féle ismertetésekén kívül is van még egy kellemetlen oldala a vendéglátásoknak - a fogadtatási kontók.

Mert a testvéri csók se olcsók már, a fogadtatás előkészítése, a bankett, a parádé sok pénzt emésztenek el. Elunták a rengeteg kiadást, mely a kiállítási bizottság zsebére megy, s azon tanácskoztak, miképp kellene a lengyeleket jól fogadni, de mégis úgy, hogy pénzbe ne kerüljön.

Zichy Jenő leleményes fej, van invenciója.

- Híreszteljük el, uraim, hogy a lengyeleket a kormány nem látja szívesen.

Elhíresztelték, s kitűnt, hogy Zichy jól számított. A nagyközönség, mely meglehetősen közömbösen nézte a többi vendéget, most megmozdult.

- Mit? A kormány nem akarja a lengyeleket! Hát majd akarjuk őket mi!

S fogadta őket tegnap Pest egész lakossága oly igazi lelkesedéssel, oly impozáns módon, hogy a szofták óta nem láttunk hasonlót.

*

A bécsiek sörözni jöttek ide, a csehek panaszkodni, a franciák dicsekedni, a lengyelek pedig sírni.

És ez jól van így. Egy kis szomorúság már ránk fér. Mert a nap többi eseményei mind vígak.

Szentgyörgyi Imre, az új államtitkár, míg bíró volt, sokszor hangoztatta, hogy a magyar bírakat ki kellene *vetköztetni* eddigi formájukból, mert így nem megy, s neki van is erre nézve eszméje.

Pauler kinevezette államtitkárnak, hogy lássuk hát azt az eszmét, mert a judikatúra csakugyan nem jó.

S Szentgyörgyi most előállt a nagyszabású eszméjével.

(Azért is nagyszabású, mert mindenekelőtt szabók kellene hozzá.)

Az új államtitkár uniformist akar adatni a bírákra.

- Majd meglátja, excellenciád, mindjárt jobban fognak kinézni.

- De hát az ítéletek, államtitkár úr?

Szentgyörgyi úr vállat vont.

- Hja, az ítéleteket nem én csinálom, de ők. Én csak azt ígértem, hogy kivetköztetem eddigi formájukból. Ezt ígértem, de többet teszek, már fel is öltöztetem.

*

A másik víg esemény a Podmaniczky Frigyes belső titkos tanácsossága.

Azért víg, mert senki sem sajnálkozik amiatt a nemes bárón.

Hiszen ha tízévi intendánság nem bírta szegényt megölni - hát ez sem fog neki ártani.

A legislegvígabb eseményt azonban mégis a cikkem végire hagytam, s ez a Gyomárról és Vácról érkezett politikai hímenhír, mely szerint házasság készülődik a habarékpárt és a függetlenségi párt között.

*Elveszi Nagy Pál Kis Pálnét,
Az egyiknek bögréje van,
A másiknak gyűjtője van,
Összeteszik amijök van.*

A habarékpártnak ugyanis pénze van, a függetlenségi pártnak pedig népszerűsége van.

Áldást kívánunk a szép frigyre!

Menyegző után az új pár *hidegebb éghajlat* alá utazik.

KÉPEK A KIÁLLÍTÁSRÓL

I. Hogy lett Beöthy Algernon tudóssá?

Elbeszélem önöknek, hogy már megint mit csinált Beöthy Aldzsi. Künn volt a tenyészmarha-kiállítást megnézni, és lóvá tette a tinókat, vagyis inkább a gulyást, a Kustár Gazsit.

Gazsi ott kevélykedett a három tinója mellett, rangosan szíva a makrát, oda sem ügyelvén a tenger városi népre, amely kandi szemmel piszkálódék a gyönyörű állatokban ; neki úgy jött az elő csak, mintha egyes-egyedül lenne valahol az ibrányi határ kellő közepén. Unta magát, s rákönyökölt merengve a rekeszték sorompóra.

Nemsokára arra jött néhány ismerőssel társaságban Beöthy Algernon, aki már előbb odakünn találkozott a gulyás urával, egyik Szabolcs megyei pajtással, kinek falujában elégszer fordult meg hajdan; az rögtön elmondta Beöthynek mi járatban van, hogy három saját nevelésű tinót hozott, s hogy egy Gazsi nevű gulyása van odabent a marhánál.

- Óh he szép! - kiáltá Beöthy elragadtatva, amint a tinókhoz ért. - Óh be fölséges ökörpalánták! Sohasem láttam még ilyeneket.

A gulyás fülét (pedig az egyik amint ott könyökölt, a tenyerével volt betapasztva) édesen csiklandozta meg ez a helyes beszéd, de azért meg sem mozdult, csak az arcát fordította valamivel kijebbe a beszélő felé.

Beöthy műértő figyelemmel látszott a tinókat vizsgálni balról, jobbról, előlről, miközben önkénytelenül kiszaladt a száján:

- Akármilyenek, de ezek a tinók voltak már a »Kutyorká«-n.

Nagyot nézett most a gulyás, de nem szólt, mindössze a fejével biccentett, mintha önmagának mondaná: hát persze, hogy ott voltak a »Kutyorka« dülőben minden héten kétszer.

Még tovább is nézi a lábasjóságot az ismeretlen uraság:

- Nini, nini, hiszen ezek a »kapitány réjtén« is legeltek.

De már erre megcsóválta fejét a gulyás. Ejha! Mégis csak okos egy ilyen pesti ember, hogy úgy kinézi a jóságból az életsorját!

Ezalatt Beöthy még folyton kutat, a tinók szemeit fürkészi, sűrög-forog körültek, a lapockáikat veregeti, a lábaikat vizsgálja, míg végre odaszól a társasághoz:

- Alighanem Gázsinak híják pedig ezeknek a gondviselőjét!

Ez már sok volt. A gulyás felugrott élénken, s egy hetyke vállrántással nagyot lökött a szűrén, hogy az a másik vállára rázódjék.

- Úgy hínak - mordult fel. - No, már... No, ez aztán már olyan dolog, hogy nagy dolog. Ha az úr még sohasem látott ilyen három barmot, no, én is mondhatom, hogy még sohasem láttam olyan tudós embert, mint az úr.

S ezzel megint visszakönyökölt a sorompóra, s hallgatagon bámult az emberek és barmok feje fölött a semmibe.

II. A tertium comparationis

Nemes Debrecen városával szintén történt valami, de az még ennyire sem mulatságos, mert nagyon is hétköznapi. Megesik ez minden nap tízszer is hol emberrel, hol állattal.

Most az egyszer csak állatokról van szó, amelyeket a város hozott fel a kiállításra, hogy hadd lássanak már egyszer Pesten is valamit. Ilyen szarvasmarha nem lesz ott, arra mérget mertek volna venni a debreceniek.

A gulyásgazda amint megérkezett, legott beállított a kiállításra s megszólított ott egy rőt szakállú urat.

- Ha meg nem sérteném a tensurat, valakit keresek itt ebben a kertben.

- Kit keres, atyámfia?

- Azt a hirtelen eszű grófot.

- Az én vagyok - felelte szelesen Zichy Jenő, mert ő volt a megszólított -, mit hozott.

- A világ csodáit hoztuk, méltóságos uram, hát abba vagyok, hogy hova állítsuk őket?

- Mik azok a világ csodái?

- Hát a debreceni szarvasjóság.

A gróf elrendelte hova állítsák a nevezetes állatokat, de bezzeg mennyire leesett másnap a gulyásgazda nyakcsapja, mikor látta - álom-e ez, vagy káprázat... - hogy valamennyi között a debreceni marhák a leghitványabbak.

Megdörzsölte szemeit a szűre ujjával, mégegyszer végignézett az idegen állatokon, aztán elkeseredetten rúgta meg a legszebb tehenét.

- Fartó macska! - mondá fájdalmas megvetéssel.

*

Így lapult le a tehén macskának itt fent - *a többiek* közt. S az a magyar embernek a nagy baja, hogy ezeket a *többieket* sohase tudja.

Hiányzik neki a tertium comparationis. Nem viszonyít, hanem csak *magában* nézi a dolgokat.

S még hagyján, mikor csak a szarvasmarhával jár meg a vidék.

Hanem mikor aztán, kivált követválasztásoknál a vidéki lumenekkel, az embereivel sül fel így a tertium comparationis hiányában.

Tanulság pedig ebből, hogy a tertium comparationis nélkül még a gulyás sem egzisztálhat.

III. A gróf és a lengyelek

- Pista, a lobogós ingedet és az árvalányhajás kalapodat!... Kimegyünk a lengyelek elé! János, a cilinderemet és a botomat!... Mihály, a Takovámat! Feri az üdvözlő beszédemet!

Így kiáltott fel a gróf a körülötte mozgó szellemeknek, kik, mint az Aladdin dzsinjei szétszaladtak a parancsokat teljesíteni.

A Pista kocsis befogta a lovakat, a János inas elhozta a botot és kalapot, a Mihály komornyik kikereste a Takova-rendet, Feri pedig elhozta az üdvözlő beszédet.

- Olvassa fel barátom - mondá a gróf -, kíváncsi vagyok rá, hogy mit fogok mondani.

Feri olvasni kezdi:

»Üdvözlöm önöket városunk falai közt, dicső lengyel testvérek, kik...

- Nagyon szép! - bólintott a gróf.

...eljöttek megnézni ide dúló csaták után a kérges tenyerek diadalmát...

Gyönyörű! Folytassa, Feri barátom.

...Üdvözlöm önöket *országatlan* nemzet fiai, kik...«

A gróf közbevágott:

- Megálljon csak... hogy is mondja csak?... Országatlan nemzet! Ez kissé furcsa kifejezés! Hadd lássam csak...

Gondolkozva járkál fel s alá.

- Igen, igen, a jelző furcsa, de nem rossz, mert igaz... Csakhogy hüm... ahol ország nincs, ott király sincs.

Mutatóujját a homlokára teszi tűnődve.

- S ahol király nincs, ott rendjel sincs.

Búsan felsóhajt.

- S ahol rendjel nincs, ott... ott én se vagyok.

Pista vesd le a lobogós inget, János, vigye vissza a botomat és kalapomat, Mihály, tedd el a Takovámat,... Maga pedig Feri, szakítsa szét a beszédemet. Nem megyünk a lengyelek elé.

GRÓF KARÁTSONYI GUIDÓ

Ne rántsák mosolyra a szájukat olvasóim - nem jön most ez a név, mint a legtöbbször, valami derült, mulatságos ötlet vagy eseménnyel kapcsolatban - sőt ellenkezőleg, nagyon is szomorúval: Buziásról azt jelentik, hogy a gróf ott ma délelőtt meghalt.

Ha közéletünknek nem is egyik legnagyobb férfja hanyatlott vele sírba, hanem mindenestre egy jó, derék ember halt meg benne, aki nagy vagyonnal lévén megáldva, abból sokat juttatott a szegényeknek és a közcéloknak is.

Daliás magatartású, izmos, Herkules termetű férfiú volt, ki egész életében mindenkinek kellemes volt, rosszat soha nem tett, de jót nagyon gyakran. Feltűnő alakja s bizonyos eredetiség, mely lényét jellemző, nagyszabású adományai (ezek közt a legnagyobb a trónörökös születése alkalmával az Akadémiára adott százezer forint) tették őt ismeretessé a nyilvánosság előtt.

Már előbb is harmincezer forintot ajándékozott volt az Akadémiára, mely nevét népszerűvé tette. Az utóbbi adomány azonban, melyet a császári kormány rendelkezésére bocsátott, s az juttatta az Akadémiának, az akkori idők szelleméhez képest nem találkozott tetszéssel, sőt inkább ellenkezőleg. S azért csinálták rá akkoriban azt a sikerült élcet: »Karátsonyi Guidó jó üzletet csinált. Harmincezer forintot vette a népszerűségét és százezeren adott túl rajta.«

Pedig ez a százezer forint jó kamatokat hajtott azóta a nemzetnek: ez képezi az Akadémiánál a Karátsonyi-díj alaptőkéjét.

Az irodalmat és a művészeteket különben is szerette, palotája éppúgy, mint a Liphay báróé, valóságos tárháza volt a képeknek és műtárgyaknak. A művészeket gyakran segítette tanulmányaik folytatásában. Nem volt az a jótékony cél, amelyhez hozzá ne járult volna kisebb-nagyobb adománnyal. Kivált jótékonyágáért emelte őfelsége a gazdag urat, ki apjától, Karátsonyi Lipót torontáli alispántól öröklött roppant vagyonát még neje, Marczibányi Mária vagyonával is gyarapította, 1858-ban grófi rangra.

De természetesen csak osztrák gróf lehetett akkor, s így ő is azok közé tartozik, akik *kétszerre* lettek meg mágnásokká; a király nemrég a magyar korona országaira is kiterjesztette grófságát, úgyhogy most már ő is tagja lett volna a főrendiháznak.

A katolikus egyház szintén egyik buzgó és támogató hívét vesztette benne, ki sokat tett, kivált a katolikus iskolaügyért, de templomokat és plébániákat is épített birtokain.

Sőt nemcsak itthon találhatni meg jótékonyágának nyomait, hanem messze Jeruzsálemben, hol egy katolikus imaházat alapított, s nagy adománnyal gazdagította az ottani kórház tőkéjét, midőn arra utazott.

Kitüntetések hozott haza ezért. IX. Pius pápa a Krisztus-renddel, a jeruzsálemi patriarcha pedig a szt. sír-renddel nyilvánította elismerését a bőkezű főúr iránt.

Az alkotmányos éra óta gyakran látjuk őt résztvenni a politikai mozgalmakban: nagy számot itt nem tett soha, de éppen szerénysége s visszahúzódása a szerepvivéstől tették őt szeretetreméltóvá. Mert a nagyúri képviselők a legtöbbször igen alkalmatlanok pártjuknak, midőn vagyoni állásuk és nem képzettségük arányában kívánnak osztozni a szerepekben, melyek a mai világban lassan-lassan munkával kezdenek már járni. - Mint képviselő a szentgyörgyi választókerületet szolgálta a szabadelvű párt soraiban, buzgón járt az illésekre, s a delegációban legújabbán a tengerészeti bizottság elnöke volt.

A kedélyesség rózsaszín zománcát a »solymári leányerénydíj« vonta az öreg grófra a közönség szemében.

Egy tetemes összeget tett le a gróf - mint azt olvasóink tudják -, melynek kamatjaiból minden évben megtartatik a solymári rózsáünnep: s azon kiosztatnak a legerényesebb sváb lányok közt a tekintélyes összegű erénydíjak.

De bármily operettszerű legyen is a gróf ezen alapítványa, annak is megvolt a maga szép indoka: egy régen elenyészett népszokást fölleveníteni.

Karátsonyi köztiszteltben élte le napjait; bár sokat humorizálták az élclapok, soha komoly támadás nem érte. Mert sok mulatságos volt benne, de semmi gáncsolnivaló. A korona is újra meg újra kitüntette: 1881-ben öfelsége valóságos belső titkos tanácsosnak nevezte ki.

A legutolsó évben visszavonult a politikától, fiának, a tehetséges gróf Karátsonyi Aladárnak engedve át a tért, s azontúl már hanyatló egészsége folytán is ritkán volt látható csak a színház maradt meg állandó szenvedélyének.

Ott üldögélt esténként páholyában (mind a két színházban páholyt bérelt), egy darabig nézte az előadást, s aztán szép csendesen alákonyult a feje, elaludt.

Egész arca az álomosságot fejezte ki, szempillái örökké be voltak hunyva félig, s fejével, melyet gyéren lengett körül hosszúra hagyott haja, mihelyt leült, rögtön bóbiskált.

Az volt a rendes neve: a »nagy alvó«.

Most már aztán kialudhatja magát unos-untig.

Pedig még nem volt nagyon öreg. Most töltötte be a 68-ik esztendőt.

Méltó, hogy sokáig kegyeletesen emlékezzünk meg róla mindnyájan, nemcsak a hozzátartozói.

A SZÉKELYEK KÖZÖTT

I. Bevezetés

Már vagy öt éve irkállok arról a témáról, milyen a képviselő »itt«. Mit eszik, mit iszik, hogy beszél, miképpen viselkedik. Meglehetősen kimerítettem a képviselői életet minden oldalról, csak egy mozzanat maradt eddig homályban, hogy milyen a képviselő *odahaza*, a választói között.

Pedig az sem érdektelen dolog. Hányszor látjuk őket, amint itt az országházban hazabeszélnek. Megkóstolom már egyszer, gondoltam magamban, hogy milyen íze van annak, mikor otthonról *idebeszélnek*.

S így lőn, hogy fogtam magamnak egy képviselőt, s vele mentem a kerületébe. Természetesen mameluk képviselőről van szó, mert az ellenzéki embernek elég egész ellenzéki korára egy oráció. Olyan az, ha egyet összekomponál, mint egy amulett; mindenre jó, mindenre használ neki. El lehet mondani lagzin, keresztelőn, országházban, beszámolóasztal előtt, disznótoron, mindenütt egyformán hat. Az ellenzéki ember nadrágszíja mindig egy ugyanazon likra van bekapcsolva.

Meg sem nevezem az illető tisztelt útitársamat, csak a kerületéről jegyzem meg, hogy ott kezdődik, ahol a vasút végződik, az ezüst vizű Olt mellett, közel az ország széléhez. Tiszta székelyek lakják. Olyan velők az ország térképe, mint a székely vászon, hogy közel a szélekhez piros csík van beleszőve.

Hanem ugyancsak messze estek az én székelyeim nagy Magyarországtól. Az ember el sem hiszi, hogy ők voltak ebben az országban legelőbb; úgy néz ki a dolog, mintha elkésve jöttek volna, azért jutott nekik olyan kis darabka a mappán. S azt is örökösen vérrel kellett öntözni. Azért látszik nekem piros csíknak az a hely, ahol laknak.

Elmarad mögöttünk egy nagy lompos oláh terület a hírhedt Balázsfalvával, azután egy gyönyörű tájék következik, a szászoké, búbos sajátságú templomaikkal, s a középkorias Segesvárral. Mindenik nép rányomta a saját karakterét még az anyaföldre is, mely élteti őket, de az anyaföld nem nyomta rá a típusát mostoha, gonosz gyermekeire.

Ej, mi közöm nekem az oláh és a szászhoz, minek bosszankodjam én most a gőzparipára, mely az ő vidékükön végigprüszköl? - Vasúton nem mehettem a székelyekhez, felöltöm hát a bűvös bocskort (úgyis az a leggyorsabb közlekedési eszköz a székely népmesékben), s hipp-hopp, ott vagyok, ahova a szívem húzott, a szép Háromszéken.

Hosszadalmas volna benyomásaimat apróra leírni, mert ki ne ismerné a székelyeket, ha más-képp nem, szóbeszéd után. A legvitézebb, legkedvesebb népfajt, melynek asszonyait tündéreknek képzeljük, férfait pedig délceg, daliás alakoknak.

S habár a valóság lefárag valamit a termetekről, mert többnyire zömök, tagbaszakadt legények a székelyek, szikarak és korán vénülők az asszonyok: mihielyt elhagyjuk őket, azonnal megint leteperi a valóságot a régi nimbusz, mellyel minden magyar embernek a lelke mintegy meg van rakodva a székely dicsőség nyomása alatt, s megnőnek a székely férfiak a fantáziában újra daliáknak, s a székely asszonyok Vénuszoknak.

Nyájas, de bús őszi napfény önti el a vidéket. A »szép mező« hóharmatos füvein mintha valami borongós árnyék feküdnék. A hatalmas havasok zordonul tekintenek alá messziről fehér ormaikkal. Panaszos zúgás hallik az előpataki erdőből, s lágyan, szelíden hömpölyög el Ilyefalva mellett az Olt.

A vidék tele van rakva népes falvakkal. A templomok majd mindenütt dombokra vannak építve, középkori erődítményekkel körülvéve. Mind egy-egy vár volt. Nem kell ide kalauz, aki a csatatérelket mutogassa. Az volna itt a nagy historikus, aki olyan helyet mutatna, hol csata nem volt. Ahol ez a szép gyeplő nő a templomok körül, ott mindenütt vér folyt valamikor. Az ódon templomfalakon többnyire ott áll az evangéliumból vett felirat: »Ez a hely az isten háza, az imádkozás háza«. Pedig írhatnának oda egyebet is. Imádkoztak itt eleget a karddal is, nemcsak az imádságos könyvből.

Egy székely falut, Árkost, körülményesebben megnéztem. A székelyek igen tisztán laknak, s mondhatni, némi fényűzéssel a magyarországi parasztokhoz képest. Minden székely házban két szoba van, az egyik csinosabb, ahol a vendéget fogadják, a másik, ahol laknak. Hétköznapi délután lévén az idő, egyetlen férfit sem találtunk a faluban, mind kint dolgozott a mezőkön, de a falakon függő szerszámok mutatták, hogy egyébbel is kénytelenek foglalkozni, nemcsak a mezőgazdasággal. Az asszonyok sem elégednek itt be pusztán a háztartás vezetésével és a gyermekneveléssel, ott a szövőszék s egyéb női foglalkozáshoz szükséges kellékek minden házban. A székely szobák díszét többnyire cseréptálak és női kézimunkák képezik, mondhatni meglepő ízléssel. Az üveges almárium és a nagy, zöld cserép búboskandalló a tűzhely fölött éppoly elmaradhatlan a székely lakásban, mint a kapukon a középben egy kuglibábszerű cifrázat, melyet ők »kopjá«-nak neveznek.

Székely dialektus nincs, csak némely szavakat ejtenek ki elütően, s az »o« betűt úgy hangoztatják, hogy abban az »a« betű is benne látszik lenni; eredetiségüket a sajátyszerű kiszólásaik teszik.

Ideírok például, de nem - mint a népszokásgyűjtők szokták - egy összekeresett, hanem egy egészen hű diskurzust. Az egyik székely udvaron megszólítottam egy kis leánykát.

- Hogy hívják magát?

- Veres Anna, szolgálója az úrnak.

- Ki van itthon, kis lányocskám?

- Mű ketten vagyunk itthon az anyámmal, instálam.

A székely menyecske (NB. a menyecske itt nem jót jelent) kijött erre, s nyájasan, kedves, finom mosollyal vezetett be a szobába, elénk rakva felülmúlhatlan szívességgel, amije volt.

- Hol az ura? - kérdeztük.

- Nem beszéltem vele reggel óta. Nyilván bément, instálam Szentgyörgyre. Csutlik-botlik a szegény emberem, csak az álmát látom, heteken át.

A szobákat az egész székely földön ilyenkor almaszag árasztja el. Rengeteg almájuk termett, de az ott rohadt el, mert nincs rá piacuk. A legszebb fajú almák és körték teremnek náluk, aminőket Szegeden tíz krajcárjával adnak el a termelők egyenesen a kertből. Itt semmi áruk nincs. A székely gyerekek utcahosszat labdázna, és hajigálják egymást velők.

Még egy körülmény tűnt fel nekem, hogy majd minden székely házban ott függ a falon Tisza Kálmán arcképe. Hanem az igaz, hogy még - balközépi korából.

*

Most pedig hagyjuk a többi holnapra.

II. A mosogató asszony

De a népkaraktert nem abból szeretem megítélni, amit tegnap leírtam. A néprajzi külsőségek csalékonyak. Sokkal jobban tetszett nekem, mikor másnap összegyülekezve láttam Sepsiszentgyörgy református lakosságát a templomban, s megösmertem az ígét, mellyel táplálkoznak.

A templomot ma nyitották meg először hosszabb idő óta, mert már nagyon vedlett állapotban lévén, a nyár folytán kitatarozták, kifestették színesre, a szószék is nagy átalakuláson ment át, s új lilaszín bársonyfűggöny jutott rá, míg az oltárt pótoló asztalkát arannyal hímzett halaványrózsaszín selyemtakaró ékesíti.

Mindezen új tárgyaknak nagy híre ment Szentgyörgyön. Kivált a selyemtakaróról és a padmaly cirádáiról keringtek érdeklődést keltő variációk, tehát színültig telt meg az ódon templom, melynek bástyafalai mutatják, hogy nem egyszer állott előtte ellenség, sőt egyszer a század elején maga az isten is ellene fordult a saját házának, s fölháborítá és megindítá alatta a földet, úgyhogy akkor nagy romlásba esék, de a székely hívek, akiket az isten annyi alakban tett próbára, megmutatták, hogy haragjában is hívek hozzá, a földindulás által megrongált templomot fölépítették újra.

Örömsugárzó arccal nézegették a megszépült szent hajlékot, tiszteletes Révai uram (régén nem hallottam ilyen jeles szónokot) prédikációja tárgyául is a templom újra való megnyitását

választá, s a könnyezésig hatotta meg híveit; megmagyarázván nekik a szentírásból és a magyar költészetből vett idézetekkel a templom jelentőségét.

A templom az övék, az ő őseik építették, nekik hagyták, hát méltán lágyulhattak el - de nekünk, idegeneknek is édes meleget árasztott a szívünk környékén, mikor Lukács evangelista egy-egy mondása mellett nyomban következett a Vörösmartyé, a Pál apostolé mellett pedig a Kölcsey Ferencé.

...Milyen szépen fonja össze ez a pap a magyar irodalmat a szentírással! Az írókból csinál apostolokat, s az apostolokból... (de már a szegény apostoloknak nem kívánom, hogy magyar írókat csináljon belőlük).

Vége lett a prédikációnak, s ekkor következett egy hosszú lajstrom. A szószékről olvasta fel, kiknek a kegyes adományai tették lehetővé, hogy az Úr háza megszépüljön.

Egy előkelő úrnő ajándékozta a selyem asztalterítőt. Egy másik úrnő ajándékozta a szószék új bársonyát. Egy derék polgár viselte saját költségén az asztalosmunkát.

S így jöttek lefelé a lajstromon a jelentéktelenebb, kisebb adományok.

Míg végre elhangzott az utolsó, a legkisebbik is. »Császár Anna napszámosnő, ki két napig mosogatta meg a padokat és ablakokat, két napi napszámját adományozta.«

Hogyan, ez volt a legkisebb adomány?

Hisz ezt kellett volna a legelől említeni, mert ez volt a mai istentiszteletnek a legszebb pontja.

Ebből okoskodom én ki, hogy a székely nép még ma is olyan erős, olyan nagy, mint valaha volt.

Egy csomó öreges, kopott ruhás anyóka üldögélt hátul az orgona alatt.

Szerettem volna kitalálni, hogy melyik legyen Császár Anna? Mert bizonyosan köztük ült a zsoltárokat énekelve azokban a szépen megmosogatott padokban.

Egész nap a kálvinista tiszteletes beszédjével voltam bételve, mígnem aztán este a szentgyörgyi főtisztelendő plebános úr kerekedett felül.

Csupa keresztények ültünk a bankettnél, csak egyetlen szál zsidó az asztal végén.

Folytak a felköszöntők, melyek mindég azzal kezdődnek: »*Uraim, töltsünk poharat!*« (Ez a mondat amolyan bevezetésfélének van kigondolva, hogy addig a zaj lecsillapuljon.)

Felköszöntötték a főispánt, a képviselőt, aztán sorba a főembereket, míg végre fölemelkedék főtisztelendő Kovács Simon úr, és felköszöntötte azt az egyetlen zsidót az asztal végén.

Ilyen verseny folyik a székelyföldön ma is még a protestánsok és katolikusok közt.

Lehetetlen azt kiösmerni, kik a derekabbak.

III. Mindenféle honvédek

Hát nem is töröm rajta a fejem, hanem átmegyek a hatalmas Császár Bálinthoz, akit Bálint császárnak hínak a székelyföldön.

Őt is csak azért érintem ebben a kis cikkben, mert ő mutatta be nekem a városházán Gyárfás bácsit, a legöregebb honvédet.

Tisztes öregúr, már erősen megderesedett, aki nyugodtan, csendesen kaparász reggeltől estig a papíron a kis acélpennával. Micsoda, hát ilyen kicsinnyé zsugorodott volna össze harminchét év óta az a nagy acél, amely akkor villogott a kezében? Be másféle betűket lehetett azzal írni!

Csak egypár szót váltottam akkor a legöregebb honvéddel, úgyhogy nemsokára az arca is elmosódott emlékemből a sok új ismerős közt. Alig ösmertem rá, midőn másnap a bankett előtt hozzám lépked, egy fűrge, fehérhajú aggastyánt hozva karonfogva.

- Nem igaz ám az, uram - mondá -, mintha én volnék a legöregebb honvéd. Ehol vagyon, ni, a legöregebb. Már a forradalomban is ötvenegy éves volt.

- Örülök - feleltem, kérdezősködni kezdve viselt dolgai felől. - Melyik csatában volt, kedves bátyám?

- Bemmél jártam, instálom. Ahol ő nem volt, ott én se voltam.

- Kapott-e sebet?

- Nem olvastam őket. De megvagynak, instálom, a bőrömön.

Egyenes tartású, magas alak volt, két kiálló nagy foggal, még a bokáját is összeütötte, mikor elvált tőlem, a kezemet keményen megszorítva.

De egy óra múlva a bankett közepe táján egyszerre csak betoppant a terembe, egy összetöporodott alakot tuszkolva maga előtt.

Egyenesen felém tartott, sovány kicserzett arcán merő mosoly volt.

- Nem igaz ám az - kezdé már az ajtónál a kezével integetve -, nem én vagyok a legöregebb honvéd. Itt van Molnár bácsi. Ez a legöregebb honvéd!

Azzal is beszédbe eredtem. De annak a szaván bajos volt eligazodni. Mert őelőtte már a napóleoni hadjáratok is összefolytak a magyar csatákkal. Azokat hallotta, emezeket csinálta. De az esze már nem úgy járt, hogy külön bírta volna választani őket. Napóleont kergette-e meg vagy Rabutint? Ki az ördög emlékeznék minden csip-csup históriára?

- Téved maga bátya... - szoltam közbe néhányszor - nem lehetett az úgy...

- De bizony... hümm... Vagy hogy mégsem úgy volt - motyogta, a ráncos homlokát simogatva kiaszott, vékony ujjával -, hogy is csak? Bizony lehetséges, hogy tévedtem. Nem tesz semmit, uram. Majd megkérdezem valami öregebb fickótul.

- Mit? Hát van még öregebb honvéd magánál?

Egykedvűen vont vállat:

- Hát csak *tanálkozik*, instálom, mindenféle. Soká él a székely, ha hagyják.

- Igaz biz - feleltem -, most már a fiatal honvéd a nagyobb ritkaság.

- Vagyon az is bőven. Amott ülnek ni a második asztalnál különfélék. Válogathatna még itt *őkeme*, ha bejönne, s ha még egyszer *üzenni akarna*.

S hamisan kacsintott a fehérpillás szemeivel ama asztal felé, ahol csupa régi honvédek ültek vidáman, barátságosan koccintgatva. Egy veszekedő, zajos szavukat sem hallani.

Furcsa! Úgy látszik, nem járnak a budapesti honvédgyűlésekre.

IV. A székelyek baja

A székelyek baját két szóval el lehet mondani: *kevés a földjük*. Azelőtt elég volt, mert a székelyek voltak kevesebben, pusztították őket a folytonos háborúzások.

Nemes faj, harcra termett. Mert a háború nem ártott nekik semmit, de a béke megöli őket.

Pedig jól értenek a béke fegyvereihez is: a földet kitűnően művelik, szorgalmasok, szívósak, az iparúzásban is elől vannak. Úgy kezelik a fűrész, kalapácsot és fűrőt, mint a kardot. Csak éppen egy fogást vesztek el a békében.

Mikor nem volt fegyverük vagy puskaporuk hajdanta, hát elvették az ellenségét.

Most hogy immár földjük nincs elég, szintén az ellenségét kellene elvenni - de már ezt nem tudják.

Nincs meg bennük a terjeszkedési erő, mint ahogy egyáltalában nincs meg a magyar fajban. A fölösleges székelyek (de hát lehet-e a székelyből valaha fölösleg?) kivándorolnak évről évre a saját szülőföldjükről Moldvába, Oláhországba.

Ők mennek, de a szász és oláh nem mozdul. Azazhogy mozdul biz az, éppen az a baj, hogy egyre mozog, de nem kifelé.

A székelyek sok rossz napot éltek, de jót sohasem. Magyarország és Erdély minden vidékének volt oly időszaka, midőn a nemzet bal- és jó szerencsének hullámváltozásai szerint felüdülhetett kissé, a székelységnek nem volt; mire a nap sugarai odáig eshettek volna, azalatt a nap rendesen lehanyatlott.

Közel két évtizede van már magyar kézben a kormányrúd, de annak a székelyföldön még mindig csak az árnyéka látszik.

Hogy mit tehet itt a kormány? - fogja kérdezni a magyarországi nyájas olvasó. Ha földjük nincs elég, hát azt ugyan nem hozhat nekik oda a kormány a hóna alatt.

Hanem valamit mégiscsak tehet. A földet pótolja az ipar, a székelyek belátták ezt, s Sepsiszentgyörgy már eddig is, lakosságához aránylag egyike a legjelentékenyebb iparos városoknak. De ez mind csak kisipar. Sok munka, kevés haszon.

Van néhány iskola, van egy szövőgyár, van egy lakatos tanműhely, ahol a székely ifjú kiképezheti magát, de csak bizonyos fokig, egyszerű kézi munkásnak. Minden intézet mintegy *félbehagyottnak* látszik. A magasabb kiképeztetésre már nincsenek meg az eszközök. Pedig senkiben sincs annyi talentum, mint a székelyben, a műiparra.

Egy kis jóakarattal könnyen lehetne a székely kisipart szélesebb alapra fektetni. Sőt egy kis megerőltetéssel tán nagyipart is teremteni. Ha a fiókbankot Brassó helyett Szentgyörgyre tették volna, még egyszer olyan olcsó pénzt kapna a székely iparos, mint most, s ez nagyot lendített volna rajtuk.

De a székelynek nincsen szája, amikor kérni kell, sokan aztán azt hiszik, hogy akkor sincs szája, mikor enni kell. - Csak annyit tegyenek értünk Pestről - mondják szerényen -, amennyit a nemzetiségi vidékekért!

Zsírosabb collatiókról, a vércirkulációt erősítő beneficiumokról álmodni se mernek.

Hogy a háromszéki székelynek valaha vasútja legyen, arról nem is képzelődik, tudja ő azt, hogy ővele keveset gondolnak, mert hiszen őrá tudvalevő, hogy ingyen is magyar marad.

Ha kér, legfeljebb iskolát kér, olyasmit, amiért mások nemigen törik magokat.

De még iskolát sem kap elegendőt.

Hanem eljöhet majd (bár ne jöjjön) az az idő, amikor megsiratjuk mi azt, hogy mikor iskolát kért, nemadtunk neki tetejébe még vasutat is.

V. Itt és ott

Hagyjuk azonban ezeket a szomorú dolgokat jobb időkre, s térjünk át arra, amiért jöttem, ti. tanulmányozni, hogy milyen a mameluk odahaza.

Hja, nagy ravaszkodás ez! Sohasem hittem volna én azt, kérem alássan.

Hanem most már kitanultam, hát elmondom, hogy *körülbelül* miképp van.

Itt Pesten a mameluk örökké azon jajgat a Házban, a folyosón a miniszterek, az államtitkárok és mindennemű primipilusok előtt, hogy az ő kerületeért semmit sem tesznek, hogy ennyi meg ennyi esztendő óta egy körömfeketényi jó se történt ez irányban, hogy elvesz az a kerület. A választók zúgnak és morognak.

Csak az egyik részök énekel: az, amelyik már koldus lett, a tarisznyával jár küszöbről küszöbre.

Ha itt festi a vidékét, rettentőn néz ki a választóföld.

Komor felhők húzódnak a határok fölött, a házak recsegnek és düledeznek, a nép éhesen lézeng az utcákon, a hidak karfái össze vannak töredezve, a vármegyeház fedelén becsurog az eső. A lovak kidőlnek a sáros utakon, s fájdalmasan nyerítenek. A fináncok bömbölve járnak a fálvakban, s szaggatják le a szegény népnek a ruházatját. A vasúti vagonok nem tesznek egyebet napok hosszán, minthogy az elegzekvált vánkosokat és derékaljakat szállítják. Puhán alhatik legalább a szegény pénzügyminiszter...

...Hanem mihelyt a kerületbe ér le a képviselő, egyszerre megváltozik minden. Derült napfény pajkosan futkos a mezők kövér füvein.

Nincs már semmi baj. Vígán lengnek a zászlók a házak ereszein. Ha van még valami kívánnivaló, hát az is meglesz. Hogyne lenne meg. Nem kell búsulni.

Ami kevés jó történt, az egyszerre nagy dologgá lesz. A képviselő ráfúj, és nőni kezd, mint a hólyag. Azok a bizonyos »fekete pontok a láthatáron« piros pontokká válnak egyszeribe.

A képviselő szavaiban kitárul a titokzatos fényes panorama, a jövő.

Beenged pillantani a nagy műhelybe, ahol a szerencsét kalapálják. A hallgató tömegek látják a miniszterelnököt, amint gondterhelten hajtja le fejét az asztalra, és felsóhajt: »Most már tennünk kell valamit ezért a szegény vidékért.«

A képzeletet végignyargaltatja a miniszteri Bürök rengeteg szövevényében, a tömérdek paksaméták között, az egyik talán egy vasúti terv, a másikban, meglehet, iskola van, csak éppen alá kellene írni, a miniszter belemártja már pennáját a tintába, de éppen akkor nyit rá valami sötét ellenzéki alak, aki miatt már megint elmaradt az aláírás. Hanem meglesz, okvetetlenül meglesz.

A világ összes eseményei úgy vannak alakulóban, a szálak mind úgy futnak le a Bismarck gombolyagjáról, hogy az a kerületet naggyá tegye.

A parlament befolyásos alakjai éjjel-nappal nem csinálnak egyebet, mint hogy az idevaló emberek kitalált és kitalálhatatlan kívánságait hánytorgatják, de hát lassan megy, minden lassan megy, nem kell türelmetlenkedni...

A miniszterek csupa jószívű emberek, és mind bele vannak szeretve éppen ebbe a kerületbe. De hát itt már, hála istennek, nincsen nagy baj, jó termés volt, a gyümölcs szépen beütött, kurta tél jött, könnyű volt a jószágot teleltetni... egyszóval megvagyunk, hála istennek.

Ilyen kétféleképpen beszél a mameluk.

Ha itt van, a kerületének beszél. Ha otthon van, a generálisnak beszél. De lehet-e rossz néven venni? Hiszen éppen ez a nobilis! Mert az volna az illetlen, ha ott fent beszélne a kormánynak kellemeseket a kerületről, s ha a kerületben mondana kellemetlen dolgokat a kormányról.

*

Most már joggal azt hihetné az olvasó, hogy mindazzal amit fentebb elmondtam, talán az én képviselő útitársamat parodizálom. Mintha talán ő beszélt volna ilyen kétféleképpen.

Nem, uraim. Ezt senki sem beszélte, ezt én magam gondoltam ki, de az eszmét, megvallom, az ő viselkedése adta hozzá. Mert annyi igaz, itt fent arról panaszkodik, hogy semmit sem tesznek a székelyekért, ott pedig mégis olyan kedvező színben mutatta be azt a semmit, hogy igazán valaminek látszott.

Úgy? - gondoltam magamban. - Jó, hogy tudom. Majd megírom kiszínezve a jövőre számára ezt a keresztbevaló hazabeszélést.

Hanem ha mégsem hinnék, hogy nem ezt beszélte, inkább elmondom majd holnap, mit beszélt.

VI. Az instrukció

Könnyű a parlamentben szónokolni, mert ott sokszor csak a sztenografusoknak beszél az ember. Azok pedig nem bányák, akármit beszél, csak ne sebesen beszéljen. (A sztenografus olyan, mint a vak ember, mindent hall, de nem lát semmit.)

Hanem a választók előtt beszélni (kivált, ha olyan intelligensek, mint a szentgyörgyi székelyek), nem tréfadolog. Azok nemcsak felfognak minden szót, hanem egyszersmind ügyelnek minden mozdulatra. Nyolcszáz fürkésző és kritizáló szem mered a képviselőre. A Házban a különben is kifáradt figyelem százezer oszlik, itt az egész figyelem egy ember felé központosul. A Házban már tudják, hogy az ember csak azért beszél, hogy ne hallgasson, itt még hiszik, hogy azért beszél, mert mondanivalója van.

Pedig mi mindanivalója lehetne, én istenem? Ha jót mond, honnan vegye? A »generális« ládájában nincs annyi pogácsa, hogy minden legénynek útravalót adjon belőle. Ha ígér, hogy teljesíti? Mert nem minden képviselő szólhat olyan hatalmasan, mint egykor Andrássy Gyula: »ígérni nehéz, megtartani könnyű«.

Itt folyton a tojásokon kell táncolni.

Hanem azért az én képviselőm pompás beszédet mondott úgy alakban, mint tartalomban. Túlságos pátozást ez egyszer elhagyta. Úgy beszélt, mint egy kis Pitt, művészi előadásban csoportosítva a székelyföld érdekeit, hogy mi volna jó, ha volna.

Teljes volt a siker, fölharsogott a lelkes éljen, s ezzel most már vége lett volna a beszámolónak, ha a székelyek közt nem volnának olyan fogas politikusok, aminők vannak.

Kiállott egy székel választó, s kifejtve, mennyire fokozódott bizalmuk a képviselő iránt (s ez valóban így volt, ritkán láttam oly osztatlan és impozáns szeretetet, mint aminőben az én útitársam részesült hálás székelői között), méltányolta mindazt, amit már eddig tett, s azzal belenyúlt a zsebébe. Nekem úgy rémlett, mintha a bicskáját keresné, s ezt a bicskát a következő percben az Apponyi gróf szívébe döfné a dél-magyarországi útja miatt. Oly disztíngvált modorban végzett vele, s mégis oly élesen, hogy bármely kiválóbb államférfitől bravúr-vágás lett volna.

Az Apponyi gróf párolgó vére fölött újabb étvágyat kapott, s így szólt:

- Kívánjuk a képviselő úrtól, hogy szólaljon fel a nemzetiségi törvény eltörlése iránt.

Helyeslő zúgás követte szavait.

- Továbbá kívánjuk - folytatá -, hogy mikor a romániai vámszerződés fog a Házban tárgyalatni, a képviselő úr egyenesen ellene szavazzon!

Ezt is helyeslés fogadta minden oldalról.

S így ment ez pontról pontra. Mindazon kérdésekre, amiket a képviselő érintett, egyszeribe megvolt a válasz a leghatározottabb instrukció alakjában.

Elhűlt bennem a vér.

Üm, ki lehet az, aki ilyen diplomatikus módon ellenzékeskedik, hogy előbb agyonüti a kormány ellenfelét, Apponyit, s aztán megy neki a kormánynak? Mert az ügyetlen ember úgy ellenzékeskednék, hogy Apponyit *élve hagyná*. De ez egy magasabb iskola!

Hát ki lehetett volna más, mint egy volt mameluk képviselő.

Csak az tud ilyen ügyesen követelni.

Komolyan meg voltam ijedve, hogy mit fog most már az én képviselőm csinálni. Hogy megy haza ezzel az instrukcióval?

Ezzel egy kicsit elkéstek a székelők. 1885-ben már nem járja az instrukció.

Egy választó, aki jobbról ült mellettem, odasúgott a fülembe :

- Nagy segítség lesz ez, instálom, a képviselőnknek.

- Hogyhogy? - kérdém megütődve.

- Legalább megtudja Tisza, mennyire szorítják a választói, s könnyebb lesz a működése. Hát azért mondom, hogy nagyot segített rajta ez az instrukció.

- Igaza van - mondtam, mert igaza is volt.

Alighogy belenyugodtam abba, mekkora jótétemény történt az én jó útitársammal, odaszól hozzám egy másik választó :

- No iszen, bétett ez a dolog a mi képviselőnknek.

- Hogyhogy? - kérdém megütődve.

- Hiszen, instálom, ha ezt az instrukciót bétartja, ott gyűlik meg a baja, ha pedig bé nem tartja, itt gyűlik meg a baja.

- Igaza van - mondtam, mert ennek is igaza volt.

(S ezért tartom én-bolond dolognak a politikát, mert két homlokegyenest ellenkező állításból mind a kettő *igazságszámba* mehet.)

*

Az olvasó természetesen kíváncsi rá, miképp vágta ki magát ebből a galyibából az én útitársam. Ne tessék megijedni: egy politikus sohasem jön zavarba a ciklus közepén.

Azt mondta, hogy a tisztelt fősztólóalóval *némelyekben* egyetért.

De hogy mik azok a *némelyek*, azt magánál tartotta. Azt érintetlenül hoztuk haza az instrukció helyett.

EGY FIATAL POÉTA

(Luby Sándorról)

A magyar kritika nem sokat ér. Önök, kedves olvasók igazán jól teszik, ha nem hisznek benne.

Egy tudós könyve kerül, teszem azt, a szerkesztőségi asztalra, a jámbor ember harminchárom esztendeig dolgozott rajta, a derék rovatvezető belenéz három percig, s ha rossz hangulatban van, bemártja ítélő tollát a tintába, s odacsapja két sorral: »Megjelent ez és ez; szerző meglehetősen unalmasan ír, s jobbára járt utakon megy.« (Ez a »meglehetősen« és »jobbára« adja az effektust.)

Fiatall, kezdő újságírók vezeték a lapoknál az efféle bírálati rovatokat, s erre aztán megvan nekik a kinyomkodott sémájuk, mint a csőregefánkra a pléhforma. Bogumér János az ő tetszésük szerint lészen nyomtatásban vagy »jeles írónk« vagy pedig csak ismert író. Mert az »csak«. Már pedig ez a »csak« is csak nagyon kevés embernek dukál.

Magammal történt meg, aki pedig már valami tíz év óta vagyok »ismert, fiatal írónk«, hogy Makón egy toasztban felköszöntöttek mint a »Kincskeresők« jeles íróját. Tudtam, hogy a »Kincskeresők«-et Kazár Emil írta, de gondoltam; miért ne fogadjam el kölcsön? Hiszen az én tisztelt barátomnak, Kazár Emilnek úgy sincs arra a jelen pillanatban szüksége!

Egyszóval, a lapok keveset törődnek a könyvismertetési rovatall, de önekik is megvan a maguk mentsége: mert ez a rovat az, melyet senki sem olvas. Tehát írja, aki akarja, és úgy, ahogy akarja.

A közönség is keveset törődik az illető rovatall, de öneki is megvan a mentsége: mert ott annyiszor vezeték félre, hogy aztán az igazat se bolond elhinni.

Amiből az a tanulság, hogy olyan a kritika, amilyen a közönség, s e kettős indolenciával szemben semmi sem nehezebb, mint fiatal tehetséges írótl lanszírozni.

Megvallom, évek óta csak az elbeszélő irodalmat kísérem figyelemmel, miután magam is ebben a mezsgyében járok. A vidéki lapokat is átnézem, s ha új nevet látok, szorgalmasan átolvasom egy-két művét, hogy mit ígér. Ha rosszat írt, egy keresztet csinálók a neve mellé az emlékezőtehetségemben, s ez akkor ott örökre el van temetve, többé elő nem veszem. Mondhatom, egész temető már a fejem, és ha ez így megy, maholnap kénytelen leszek valakiét kiárendálni.

Hanem olyan nevet is találtam kettőt, évek előtt, amelyek mellé csillagot jegyeztem. Kiéreztem, hogy ezekből valamikor kiváló írói nevek lesznek. Az egyik Sebők Zsigmond, a másik Bródy Sándor. Az egyiknek műveiből a humor melege bugyog, a másiknál a hang ereje, a színek gazdagsága és a szélesebb marok, mellyel a társadalmi problémába igyekszik belekapaszkodni, ígér sokat.

Azontúl figyelemmel kísértem, amit írtak, s láttam őket, miképp válnak fokról fokra kész írókká, s miképp szárnyalják túl az úgynevezett »jeles fiatal íróinkat«, magvasabban, szebben írva, mint azok...

De ezt megírva sehol sem láttam.

Az irodalmi cikkek egyre jönnek, olvasunk esszéket, tárcákat, csevegéseket, ismertetéseket az új magyar irodalomról, de az én két megcsillagozott nevem nincsen bennök. Az a két név még mindig nem létezik.

Amott a nagy sorompónál, amelyen túl a hírnév országa van, ott állanak a panganétos örök, s ezek még nem méltóztattak őket észrevenni; az a szemök, amely kifelé néz, mindég be van hunyva, s az a szemök, amely befelé lát, örökké vérbe van borulva.

(Az ember utoljára is rájön, hogy nem azért állanak ezek ott, hogy valakit beeresszenek, hanem hogy valakit kieresszenek, ha lehet.)

Hogy eléri-e az én két emberem a hírnév országát, beeresztik-e őket az irodalmi areopágok szépszerivel, vagy pedig kénytelenek lesznek erőszakkal átmászni a kerítésen (mert ilyet is lehet, de ugrani kell tudni hozzá), azon most nem töprenkedem (arra majd egyszer rátérek külön, ha nagyon mérges leszek), hanem most szép csöndesen viselem magam, mint az olyan ember, aki csempészett dohányt visz a köpönyege alatt.

Én ugyan nem viszek csempészett dohányt, hanem még annál is veszedelmesebb portékát (ki sem merem mondani): én egy poétát viszek. Luby Sándort kívánom bemutatni lapunk olvasóinak.

»Tűnő percek« című kötete jelent meg e napokban a Légrády testvérek nyomdájának elegáns kiállításában.

Luby nem ismeretlen ember már a fiatal lírikusok közt. Több mint hat éve jelennek meg költeményei az előkelőbb hazai lapokban; igazi költői temperamentumával, csinos formaérzékével s borongós hangjával rég magára vonta a figyelmet, de még most sem olyan mértékben, mint érdemli.

Lapunk olvasói előtt (a »Pesti Hírlap« munkatársa lévén) nem kell sok szót vesztegetni e költeménykötet kiemelésére, melybe java dolgait gyűjtötte egybe; úgy a költemények egy része, mint maga a rokonszenves szerény fiatal költő régi ismerős, kitől naponként olvasnak egyet-mást a lapban, s kinek csak nemrég is a »Tyúkokról« és »Kutyákról« írt s lapunkban megjelent kiállítási cikkei általános tetszésben részesültek.

A kötetbe (melynek ára 1 firt) mintegy nyolcvan költeményt vett be a szerző, melyek közt sok szép van, mint a »Lassan lobog«, a »Makart képeihez« című ciklus, a »Szenes ember álma«, a »Rongyos cipők« elsőrangú költőre emlékeztetnek; van elég gyenge darab is, de egy sincs olyan, mely a fiatal költő hivatottságát ne árulná el. A kötet kisebb része fordításokból áll, Heinéből (akinek hatása érzik is rajta), Uhland, Hamerling s több más német költőből, sőt a délszláv népdalokból is csatol a kötet legvégére egy kedves bokrétát.

Nyelvezete költői, kifejező és hajlékony, nagy szenvedélyek nem mozgatják, hanem abban az egyszerűbb keretben üdén, kedvesen csattogtatja szárnyát.

Luby még fiatal ember. Én hiszem, hogy egykor beteljesedik az, mit a dalairól ő maga mond:

*Dalaim is egykor
Messze fognak szállni,
S nem egy fog közülök
Szívből szívbe járni.*

Most pedig, tisztelt olvasó, ne tessék rám haragudni, hogy egy poétáról meséltem.

Hiszen holnap megint (ülés lévén a Házban) áttérek az örök témára: a mamelukokra.

A KOMA

(Terézvárosi történet)

A Fortunában sokat nevetnek most egy érdekes bűneseten, ha ugyan bűnesetnek mondható. Annyi bizonyos, hogy eredeti oldaláról világítja meg a zsidó karaktert.

W. nevű, Király utcai szegénysorsú boltosnak gyermeke született, s a várandós eseménnyel szemben már rég meghívta K. Jakab nevű, Hajó utcai ismerőst komának azon esetre, ha a születendő gyermek fiú lenne.

Midőn az esemény végre bekövetkezett, tudatta azt ünnepélyes alakban K-val, mire aztán kitűzetett ama bizonyos szertartás napja, amikor is az a divat a zsidóknál, hogy a »keresztapa« viseli a lakoma költségeit. De ez csak a fiúgyermeknek van. A leánygyermekhez nem kell koma, se lakoma.

K. a legnagyobb készséggel ajánlkozott egy nagy lakomát csapni, mely 27 forintjába került.

A szertartás megtörtént, s igen vígan koccintgattak az ismerősek a született »fiúcska« jövődó szerencséjére. Hiszen ha a Jehova segíti, még főrendiházi tag is válhat belőle!

Éjfél tájban szétoszolván a vendégek, a koma is kialudta otthon a mámort, és semmi rosszat nem gyanítva látott hozzá a rendes munkájához.

Harmadnap találkozik egy ismerőseivel, aki szintén résztvett a lakomán s az gúnyosan röhög a szeme közé:

- Hóbortos Jakab! - így szólt. - Máskor nézd meg jobban a gyermeket, mielőtt a tárcádat kinyitnád.

Ez szöveget ütött a fejébe s miután a többiek is bizonyos homályos célzásokkal kezdték csipkedni, egy sajtóságos gondolata támadt s bosszút lihegve rohant W. komája házába.

A gyermek éppen a dajkája karján aludt, hirtelen elkapta onnan s fölbontván pólyáit, látta, hogy csúful rá van szedve. Az újszülött *leányka* vala. S a fiúgyermekeket illető szertartást csak maszkírozták előtte, hogy a lakomaköltség kikerüljön.

K. rögtön beadta a keresetet W. ellen csalás miatt a Fortunában.

A végtárgyalás e napokban lesz s igen mulatságosnak ígérkezik.

HOGY FOGY MATLEKOVITS?

»Én, Csillag Anna« után bizonyosan Matlekovits az, akinek a neve még a Zichy Jenőnél is többször fordul meg a lapokban. Ő a sajtó elkényeztetett kedvence. Kolosszális azon lázas tevékenység, melyet a riporterek órála regisztrálnak. A jámbor olvasónak úgy tűnik fel, hogy örökké egy falka riporter rohan nyomában, följegyezve hol volt, mit mondott, mit nem

mondott, mit csinált és - mit nem csinált. Azazhogy azt föl nem jegyzik, mert hiszen mindent ő csinál, ami történik. Csak a nagy túlkiadásokat nem: azokat a szegény Széchenyi gróf csinálja. Annak az, a gondterhelt, bánatos arcához, nagyon jól áll.

Matlekovits itt, Matlekovits ott.

Ha Matlekovits egy aktát aláír, hát az mindjárt tíz lapban van kikürtölve, hogy Matlekovits aláírta ezt és ezt az aktát s utána csapva: e rendkívüli munkaerő fölemésztí magát!

Ha fotografus elé ül, hogy levegye, ha banketten poharat emel, ha a kiállítás területén valakivel szoba áll, ha egy findzsát megvesz, az mind úgy adatik tudtára a világnak, mintha valami megrázó dolog történt volna. Képzelem, hogy irigyli ezt Zichy Jenő.

Én az ilyeneken sokat szoktam mosolyogni.

Mert őszintén megvallom, sohase láttam mindezeket a közönséges életben.

Egyetlen egy erdőcsőszet ismertem, akinek egyszer a dereka megroppant a munkában, mert egy nagy fát emelt - hanem az is kigyógyult.

Ismertem aztán egy csomó díjnokot, akik reggeltől estig görnyedtek az íróasztal előtt, de nem esett semmi bajuk - és ez nem is volt soha a lapokban megírva.

Lehetetlennek látszik az nekem, hogy egy államtitkár annyit legyen kénytelen dolgozni, hogy belebetegdjék.

Hiszzen itt van a »generális«, aki reggeli előtt eligazítja a miniszterelnöki, reggeli után a belügy-miniszteri dolgait, akkor elmegy a Házba, ott két beszéddel repának vágja a két ellenzékét, azzal átsétál a főrendiházba, ahol őt vágják repának; mire ebéd után újra az alsóházba kerül, azalatt ott valamit elhibáztak s most megint egy vagy két attakot kell elintéznie. Ekkor átfiakerezik Budára, megebédel és miniszteri tanácsot tart, de nagyon sebesen, mert megint az államügyeket kell intéznie s aztán a Körbe menni, új előterjesztésekkel a pártjához.

De azért sohasem olvastam a generálisról, hogy belebetegedett volna a nagy munkába - pedig hát ő is csinál valamit, és az ő feje is meg szokott fájdulni.

Általában kár a sajtónak komoly és kiváló emberekből mulatságos alakokat csinálni.

Mert a hírlapi reklám olyan, hogy egy szemernyi belőle hasznos talán és egészséges, de egy font belőle megöli az embert.

S nemcsak a sajtó, hanem a kapzsi és szolgálai kiállítók is, mintha csak örökkön-örökké azon törnék magukat, hogy miképp tegyék nevetségessé Matlekovitsot az émelygős dicséreteikkel és ujjongásaikkal.

Persze hogy *a gomblyukbetegség* beszél ki belőlük.

S amint a rendjel-nyerés lehetősége közeledik vagy távolodik, akként ünneplik Matlekovitsot.

A kiállítás elején még egy *kétemeletes házat* akartak neki ajándékozni.

A kiállítás közepe táján már csak *ezüst mellszoborról* volt szó.

A kiállítás vége felé pedig kapott végre egy közönséges - *almát*.

(Ti. az alma kapta a Matlekovits nevet.)

Az almával már egyszer megjárta Ádám apánk.

Remélhetni azonban, hogy Matlekovitsnak nem lesz belőle semmi baja, mert a kiállítás után a kiállítók bizonyosan azt is visszaveszik.

AZ ELMÚLT IDŐK

(Vadnai új könyve)

Azt szokták mondani, hogy Jókaiék után egy írói generáció kimaradt.

Ebből a kimaradt generációból való Vadnai Károly, de ő nem maradt ki, hanem itt van, él és uralkodik köztünk.

Sőt lapjával, a »Fővárosi Lapok«-kal, melyet nagy népszerűsége és tekintélyre emelt (s e kettő bármennyire furcsa is, nemigen szokott együtt járni), úgyszólván ő maga nevelte az újabb írói generációkat. A »Fővárosi Lapok« mindig az irodalom, a jó ízlés, és amennyire lehetséges az igazság szolgálatában állott.

Azért mondom, hogy »amennyire lehetséges«, mert Bohemiában nagyon nehéz dolog az igazságszolgáltatás, ahol mindenki felperes gyanánt lép a kritika ítélőszéke elé.

Nem csoda ez tőlünk, urak. Hiszen a képzelőtehetség erejével dolgozunk, hát bizony megengedhető, ha legislegelőbb magunkat képzeljük nagy embereknek s Vadnait képzeljük amolyan Cerberus félének, aki minket nem ereszt fel a Parnasszusra, védve azt a túlnépesedéstől.

Mert Vadnai félelmetesebb Gyulai Pálnál. Gyulai Pál az igaz, hogy harap a »Budapesti Szemlé«-ben, ha valakit észre vesz, de ő néha teszi magát, hogy a szeme be van húnyva. Vadnai ellenben mindent észrevesz, s mindig megmondja a maga véleményét. S az a vélemény bizony sokszor elszomorít bennünket.

Innen van az, hogy a szokottnál sokkal nagyobb csipogást kelt az irodalmi berkekben Vadnai új könyve, mely az »Elmúlt idők« címet viseli.

Hogyisne! Hiszen most már mi megbíráltak bírálhatunk. Megfordult a kocka. Most maga a bíró ül a síralomházban a könyvével.

Hajrá! Elő most azokkal a kízóeszközökkel, amelyekkel a szegény szerzők sanyargattatnak. Szemet szemért. Nyissuk ki a fiókot s válogassunk.

Kiraktam magam elé az összes kritikusi szerszámokat: a csépet, a dorongot, a gúny nyilait, s a visszarángató vasat. (Ez utóbbi egy kampós bot, amelyet beakasztanak a szerző nyakcsigolyájába s lefelé húzzák vele a magasból.)

S mivel járatlan vagyok a kritikusok konyháján, kijegyeztem a terminus technikusokat és hogy miféle ingredienciákat kell keresnem a munkában. Itt van az egész műsor - csak hozzá kell jegyezni olvasás közben a szekundákat és terciákat.

Nyelve:

Hangja:

Kompozíció:

Alakjai:

Kedélye:

Világnézete:

Jellemzés:

Ilyen arzenálissal felkészülve kezdtem olvasni a vaskos, 250 oldalra terjedő nagyalakú kötet első darabját, az »Avas alatt«-ot, melyben egy pompás bevezetés után elbeszéli, miképp lett honvéddé s melegen emlékszik meg egyik rokonáról, Vadnay Miksáról.

Akarva nem akarva oda kellett írnom a »Nyelve« után, hogy: *ízléses, erőteljes*. Ezt nem lehet tőle eldisputálni. Hanem hát nemcsak ebből áll az író. Majd meglátjuk a többi.

»A mi bálványunk« a következő cikk, egy kis reminiscencia Petőfiről; látszólag a maga naiv, fiatalos lelkesedését rajzolja, de amellet oly szépen kidomborítva állítja elénkbe Petőfit, hogy az ember látni és hallani véli maga előtt, mikor a könyvet letette.

No, hogy jellemezni is tud, az már bizonyos, s oda is jegyeztem legott:

Jellemzés : *kitűnő*.

Azonban kerekdedség éppen nincs a rajzban, terjengős, kiszögellő, úgy látszik a komponálásban lesz gyenge.

Átugrottam két cikket s a »Rendületlen«-t olvastam el. Bécsbe viszik a honvédeket a cserepárok s köztük a szerzőt is besorozni, egy honvédtiszt beteg lesz útközben, s Vadnai a pihenő állomáson egy »k. k. Bezirk Gericht«-be nyit be orvosi segínyt sürgetni a beteg számára, ahol azzal utasítja el egy úr: »Ejh mit, ha elpusztul, eggyel kevesebb Kossuth-kutya lesz! A fajból marad elég.«

Sok év múlva Vadnai ugyanazzal az emberrel találkozik valamely követválasztásnál, hol a nép előtt szónokol mint rendületlen hazafi és piszkolja a nemzet jogait eláruló Deák Ferencet.

A szerző le akarja leplezni, de aztán meggondolja, hogy itt a fanatizált nép úgysem hinné el neki. De különben is mit javítana az a dolgon? »*Eggyel kevesebb szájhős lesz! A fajból marad elég.*«

E kis rajz tökéletesen elragadott melankolikus, borongós hangulatával, művészi kerekdedségével s szelíd gunyorával. Önkéntelenül odaírtam:

Kompozícióban: *mester*.

Visszaugrottam most már a »Rapaics« című emlékezésre, mert ez nem olyan könyv, amiből ki kellene hagyni valamit és Rapaics is, valamint a »Szárak mályva« egy új oldaláról mutatták be: éreztem szívének melegségét, kedélyének kiapadhatatlan frissességét.

Nekifogtam a »Madarak pajtása« olvasásához. A jó Lisznyai Kálmánról szól benne, s olyan világnézettel mutatja be az ötvenes évek e sajátságos alakját, hogy úgy tűnik fel nekem Vadnai, mint egy *filozóf*, ki nyugalommal siklik át az életen, az embert úgy szereti és úgy veszi, amint van.

Már ekkor éjfél ütött az óra, szemeim úgy szólván leragadtak, de még mindig nem bírtam letenni a vonzó könyvet s a legutolsó rajzot, »A mi sírunk«-at lapoztam. A szerző atyjának ajánlotta a könyvet s anyja emlékének szenteli utolsó fejezetét. Megelevenül a jóságos asszony, mintha vésővel fāragná ki nemes arcát, alakját a gyöngéd fiú. Ott a szemem előtt hal meg, mikor már nincs többé mosolya - az övéi számára. Majd látom künn a temetőben sírján a fehér havat. S ez a hó olyan hideg, úgy fāzik tőle, úgy megreszket, hogy csak *a költő* didereghet tőle így.

Valóban Vadnai költő is.

Az álom egészen kimegy szememből s a »Nagy intrikus« olvasásába fogok. Ti. Szigligeti Edéről hiszik és híresztelik a fūzfa-drámaírók, hogy nagy intrikus, aki a fiatal tehetségeknek útjában áll. Vadnai is úgy fogja fel eleinte, míg lassan-lassan arról győződik meg, hogy a nagy

intrikus tulajdonképpen egyebet sem csinál egész életében, mint tehetségeket keres, nevel és támogat.

Ohó! Nini! Hiszen maga Vadnai is ilyenforma »nagy intrikus«. Hiszen ez a rajz éppen talál őrá is. Ha ő olyan melegen tudja szeretni Szigligetit, azért, mert az a fiatal tehetségeket istápolja, nem lehet az, hogy ő azoknak az elnyomója legyen. Aki így tud érezni, mosolyogni, lelkesedni, gondolkozni, mint »Az elmúlt idők« írója, az bárányszelíd, jó ember a bírói széken is. Nem lehet az, hogy ő bennünket ne szeressen.

Megfogtam a kritikai jegyzeteimet s összeszakítottam. Hiszen különben sem mehetnék velük semmire. Megadtam magamat. Minden írói kellék mellé kicsikart tőlem valami dícsérő jegyzetet. Egyenkint hulltak ki kezemből a kritikai fegyverek.

A könyv többi darabjait most már minden kritika nélkül olvastam és élveztem.

»Az elmúlt idők« bizonyára egyik legbecsesebb terméke lesz az idei könyvpiacnak. Sokan fogják megvenni (ára 1 fjt 50 kr) és sokan fogják gondolni hozzá, hogy Vadnaitól túlságos korán vettük ezt a kötetet, ha úgy vesszük amint rendszerint van: hogy *emlékek* a »kapuzárás« szoktak lenni.

De hát csak nem akarja fényes délben becsukni? Mi még Vadnaitól kiváló alkotásokat várunk.

A »SASOK«

Ha az ember vagy kilenc évig lakik Pesten, kezd imitt-amott hallani egyet-mást a »sasokról«. (Ha csak nyolc évig lakik itt, akkor még nem.) Eleinte azt hiszi, hogy alkalmasint az állatkert sasairól van szó, de kilenc év alatt okvetlenül nyílik az embernek olyan unalmas pillanata, hogy megkérdezi: mik azok a sasok? Mire azután a következő magyarázatot kapja:

- A sasok, kérem, egy kompánia, mely uralkodik a város ügyeiben. Ezek a város hatalmasai. Mind jó cimborák, húsz test egy lélek, mert vannak vagy húszan. (Jézus Mária! Húszfejű sas!) Egyébiránt a legderekabb öregurak, akik még törődnek egy kicsit a közügyekkel. Királyi Pál a fő közöttük.

- Mi, az öreg Királyi Pál? Arról ugyan sohasem hittem volna, hogy a »sas« melléknevet viseli. »Lucus a non lucendo.« Honnan vették ezt a nevezetet?

- Az »Arany sas« című vendégfogadó után.

- Aha! Úgy már értem. De megvallom, én az állatkertre gondoltam.

Ha megint új kilenc évig van itt az ember, tökéletesen elfelejti ezt a párbeszédet és a sasokat, mert Budapestnek megvan az a sajátságos tulajdonsága, hogy nem tud beolvasztani. Aki tíz éves kora óta lakik itt kilencven éves koráig, még az is átutazónak érzi magát. Ominózus jel ez, urak. Félek, hogy sohase lesz belőle világváros.

De nem arról van itt szó most, hanem hogy a sasok olyan csendes madarak, ha megint új kilenc évig van itt az ember, újra kérdezősködni kell felőlük.

Az én kilenc évem az idén telt le, s azóta, megvallom, sohasem hallottam a jó sasokról semmit, csak egypár nap óta kezdik őket emlegetni egyre sűrűbben.

Még tőlem is megkérdezte valaki:

- Mit gondol, hüm... mi lesz a sasokkal?

- Miféle sasokkal? Hiszen már egyszer leszaggattuk őket a trafikboltokról.

- Én a városi sasokat értem.
- Igaz, igaz, hallottam valamikor gyerekkoromban valamit. Hát élnek még azok az öreg sasok?
- Ha élnek-e, uram? Élnek bizony és letaposnak mindent. Valóságos tirannusok, akik beoltják a korrupciót, mint ahogy a himlőt szokás.
- De hát kik azok a sasok tulajdonképpen?
- Kik? Ezek egy kompánia, amely mindent dominál, minden hivatalt elfoglal, minden fazékon rajta tartja a tenyerét.
- Tudtam már egyszer, de elfelejtettem, hogy honnan is vették a nevüket?
- Onnan, uram, mert olyanok, mint *a ragadozó madarak*. Apropos, kivette ön választási bárcáját?
- Minek?
- Bevennők a »reformpártba«. - Miféle párt ez?
- Az, amelyik tönkre akarja tenni a sasokat. Ez a belvárosi Zichy párt. Csupa liberális polgárok. Meg akarjuk teremteni a független polgárok uralmát. Le a vaskalaposokkal!
- Úgy? Önök a Zichy-párt?
- Igen. A mi küzdelmünk az, hogy megteremtsük a demokráciát, önérzetre ébresszük a polgárságot, hogy az ország előtt méltó kifejezést nyerjen mindenben, mit jelent az: »*Budapest belvárosa*«. A legnagyobb intelligencia az országban, melynek minden lépte kell, hogy példaadó legyen Magyarország választó polgárait. Nagy szó ez, uram, aki azt felfogja.
- Önök ugyan furcsán fogták fel eddig.
- Hogyhogy?
- Mert éppen azt tették, amit a puchó-illavai vagy az ökörmezei kerület szokott megcselekedni.
- Nos, mit szoktak megcselekedni ezek a kerületek?
- Azt, hogy kikeresnek egy gazdag grófot, és azt választják meg képviselőnek.
- Hüm...
- Ha ez az a független polgárság, akkor nem nagyon lelkesedem érte, mert ez az irány már megvolt eddig is a Trencsén megyei tótoknál.
- Hüm!
- Ha jól fogom fel a reformpártot, az volna röviden a cél, hogy magukat egyelőre a képviselőtestületbe beválasztassák.
- Egyelőre igenis.
- És mi haszon lenne ebből?
- Az, hogy apródonkint kiszorítanók a sasokat.
- És ha a sasokat kiszorították, akkor ugye önök töltenék be a hivatalokat?
- Természetesen.
- De hát mi lenne aztán a különbség?
- Nagy különbség lenne reánk nézve is, a sasokra nézve is.

- Azt elhiszem.
- De a közügyeket is jobban vezetnék.
- Higgye meg uram, a sasok nem volnának vele megelégedve.
- Mit törődnénk mi akkor a sasokkal!
- Úgy? Hát akkor miért haragusznak a sasokra, hogy nem törődnek önökkel, ha önök is éppen azt tennék velök?
- Ön eszerint a sasokkal tart?
- Nem biz én; hanem azt gondolom, hogy a kétgarasos mindég csak kétgarasos marad, akár a sasos, akár az írásos oldala van felül.

*

Ilyen könnyen lettem én informálva egy kis diskurzusban a legújabb fővárosi pártokról és mozgalmakról.

És egészen úgy áll a dolog.

Ha *a sasoktól* megszabadulunk, jönnek helyettük az - *Adlerek*.

A KISFALUDY TÁRSASÁGBÓL

Ma is, mint többnyire, nagy közönség gyűlt össze a terembe, elfoglalva még a tagok helyeit is. Az ifjúsági korláton túl hihetőleg a trónörökös könyvének ama meg nem nevezett munkatársai foglaltak helyet, akiknek a nevét azért nem vették be a prospektusba, mert még nem lehet tudni a nevüket. (Ez ügyes kifogással a »Nemzet« élt a tíz évre számított munkánál.) A hölgyvilág (száz meg száz tarka kalap s mosolygó rózsás fej) ugyanaz volt, ami rendesen. A hallgatóságnak is megvan a maga rendes képe. Sokszor hallani ugyanazt a csengő nevetést, amire még a múlt hónapról emlékezünk. Egy fiatal leány már három év óta többnyire azon a helyen ül, az ajtó mögötti padban.

Elsőnek jön, utolsónak megy. A verseknek külön publikuma van, a prózának is. A verseké szundít és unatkozik a prózák alatt, és megfordítva. De vannak univerzális hallgatók is. Akik mindenre csillogó szemekkel, egzaltált arccal figyelnek, még a jelentésekre is.

Ma kevés jelentenivaló volt. Beöthy Zsolt fölemlítette, hogy P. Szathmáry Károly képviselte a társaságot Szentesen a Horváth és Tóth ünnepélyen, s hogy Szvorényi József, aki magára vállalta a Szemere Pál műveinek szerkesztését, nem képes decemberig bevégezni mind a két kötetet.

Az elnöki széken Szász Károly ült. A »méltóságos főrend« megkésett valahol. Már éppen suttogni kezdték, hogy honores mutant mores, midőn váratlanul előtoppant, s így egészen a szokott módon folytatótt le az ülés.

Az első tárgy *Ábrányi* Emil székfoglalója volt. Egy ízléstelen, bombasztikus versezet a »Koldus« címmel. Egy koldust ír le, akit mindenki hazátlannak csúfol. Olyan alkalommal, mikor senki sem meri a »haza« szót kiejteni, elkiáltja magát: »Éljen a haza!«, lelövik, s haldoklóban felsóhajt: »Mégis van a koldusnak hazája.«

Az ülés fénypontja az Ágai »A mi halottunk« című emlékezése volt Győry Vilmosról, mely sokak szemében könnyeket sajtolt. A zseniális tárcaíró természetesen nem követte a szokásos sablonokat, hanem tárcaszerű stílusban, melegen, az érzés őszinte szavaival állította a hallgatóság

elé Győry rokonszenves alakját, több érdekes részletet mondva el életéből. A hallgatóság lelkesen megtapsolta kedvenc íróját, ki másik kedvencétől búcsúztatta.

A két felolvasás közé esett a Balázs Sándor »Biztos gyógyszer« című elbeszélése.

Az elbeszélés hőse egy köszvényes ember, akit öt orvos majdnem halálra kuruzsol. Végre annyira elkészerítik, hogy fölakasztja magát, de az se sikerül neki. A hurkot rosszul alkalmazván, élve marad, de egyszersmind lógva. Ez olyan kényelmetlen helyzet, hogy megizzad a halálos félelemben, és ettől az izzadástól kigyógyul. A beszély végén, mely tele volt találó ötletekkel, s melyet harsányan megéljenzett a közönség, ezt a gyógymódot ajánlja szerző az orvosoknak - saját használatra.

EGY KIS EMLÉKEZÉS APORRA

Két esztendeje van (talán éppen évforduló), hogy a szegedi színházat megnyitották a király jelenlétében. Egy középkori királyi lakhely színeibe és formájába öltözött arra a három napra az ős polgárváros.

Ha a király itt Pesten van: az csak úgy az *üveg alatt* folyik le. A király jár-kel bizonyos program szerint, majd itt toppan, majd ott toppan, de abból vajmi kevés jut a nemzetnek. Egy katonatiszttal több vagy kevesebb, nem változtat a város arcán. A főurak sűrűn robognak át Budára, ha estély van vagy kihallgatás, de azokat csak a fiákerkocsis látja, mikor felülnek, s az se valamennyit, hanem csak azt az egyet, akit visz.

Egészen másképp festett az ott. Magyar ruhába volt öltözve az egész város. Bíboros menték piroslottak az utcákon, kardok csörömpöltek, kócsagtollak rengtek. Díszruhás alakok ültek a hintókon, mikor a király ment erre-arra, de díszmagyar ruhás volt a báméskodó tömeg is. Itt már nem rontotta a külső hatást semmi. Semmi sem mutatta, hogy a XIX. században vagyunk. Mindenből az látszott, hogy a Nagy Lajos udvarában járunk, s ami azóta történt, az mind csak egy léha álom.

Mikor a szép színház minden páholya megtelt ragyogó, kardos vitézekkel, a legnagyobbikban, a közepén maga a király ült a két Tisza között: drágakövek csillogtak a kardmarkolatokról, a menteláncokról és a kalpagokról. Még lent a földszinten is csupa zászlósúrak látszottak ülni. (Az ember voltaképpen tudta róluk, hogy ez Nagy Gábor uram őkegyelme a szappankereskedő, a mellette való meg Tuzok András uram, a városi iktató, de könnyen beleringathatta magát, hogy nem tudja.)

Szerettem volna látni azon az estén valami Dumas-féle darabot, milyen valószínűtlen lett volna az!

Hanem a Dóczi Lajos »Utolsó szerelmé«-t játszották, s ott éppen olyan emberek jöttek ki a színpadra, aminők mi voltunk a nézőtéren. Középkori magyar vitézek és levették. Az ember nézte és hallgatta, de nem volt vele tisztában; ez-e a játék itt künn, vagy az ott bent a deszkákon. Valóságos polgári darabnak látszott.

A mellettünk levő páholyban egy öregúr ült sáfrányszínű bársonyruhában. Kurta nyakát bizonyos élenkséggel csavargatta ide-oda, szép ősz haját gyakran simogatta meg a nagy meleg miatt.

A prolog alatt élénk beszélgetésbe ereszkedett velünk. Mondtuk, hogy a »Kisfaludy Társaság«-ot képviseljük.

- Én is olyasféle ember vagyok itt - jegyzé meg mosolyogva.

Amire válaszul majd minden ajkon kicsinylő mosoly suhant el. Mert ami »olyasféle«, az már mind csak bliktri lehet mihozzánk képest!

Az öregúr nem törődött ezzel, nyájasan intézte hozzánk találó megjegyzéseit a színházról, őfelsége mai ebédjéről, Tisza Lajos irigylésre méltó sikeréről; hanem a Dóczi darabja alatt egyszerre elhallgatott, s a legnagyobb figyelemmel fordult a színpad felé.

- Önt érdekli a darab? - kérdém.

- Természetesen - felelte kurtán.

- De hisz nem való azt itt meghallgatni, mert a hatás romlik, miután csak az első felvonást fogják eljátszani.

- Pszt! - hangoztatta bosszúsan.

De egy pillanat múlva észrevette, hogy talán durvának fogom találni csendre intő »pszt«-jét, s mosolyogva fordult felém :

- Bocsnat, de az ember mégiscsak tartozik némi figyelemmel, mikor az ősapja beszél a színpadon.

A színpadra néztem. A magyar király diskurált ott az erdélyi vajdával. Több személy nem volt e percben a színpadon.

- Hogy kinek az ősapja? - kérdém önkéntelenül.

- Az enyém - felelte egyszerűen.

Mi a kő? - gondoltam magamban elámulkodva, hol a színpadra, hol órá tekintve. - A mi szomszédunk eszerint csak vagy egy Apor lehet, vagy egy Anjou. De miután Anjouk már nincsenek, tehát bizonyosan...

Észrevette, hogy ezen tűnődöm, s élénken mondá:

- Tudniillik *csak* Apor vagyok: Apor Károly. - (Neki az »csak« volt).

Másnap a könyvtár megnyitáson voltunk. Nehány főúr, néhány püspök, mindnyájan nagy pompában, s néhány szegényes író egyszerű fekete ruhában. Alig lehattunk összesen tizenöten.

Hogy őfelsége fényesebb mentékben gyönyörködhessek, figyelmeztetem lassú hangon Horváth Gyulát és Kende Kanutot, akik daliásan néztek ki selymes öltözetükben, s erővel hátrahúzódtak.

- Előre, uraim, a színes mentéssel!

Amire felszólal kemény recsegő hangon az öreg báró Apor, úgyhogy őfelsége is hallotta:

- A könyvek közt vagyunk. *Itt a fekete mentéé az elsőség!*

(Nem hiába mondta tegnap, hogy ő is *olyasféle* ember. Elnöke volt a Kemény Zsigmond Társaságnak.)

Még egyszer láttam aztán a nemes bárót Tápén, hol virágkoszorúkkal és versekkel fogadták őfelségét fehért ruhás parasztleányok, s feltűnő bátorsággal felelgettek a kérdéseire.

Egy ilyen leányt Apor is megszólított őfelsége közvetlen közeléből.

- Láttál már máskor is királyt, fiacskám?

- Nem láttam bizony én egyet sem Mátyás király óta - felelte a leány.

Amire elmosolyodott őfelsége, s odaszólt:

- És Mátyás királyt láttad volna?

- Én nem láttam, de tudom, hogy volt Tápén.

A király ezen alkalommal hosszan és nyájasan beszélgetett Aporral, s nekem a szívem dagadt örömömben, mert eszembe jutott a tegnapi színházi jelenet, ahol szinte úgy suttogott Apor a magyar királlyal.

Hát csak annyi kevés a különbség a költő álma és a valóság közt?

Századok fekszenek közbül, s mégsem rágták el az aranyos fonalat.

Kezdtem föl sem venni a századokat.

De nem volt igazam. Mert íme, csak két év múlt el azóta, s nincs meg már az egészből se a színház, se Apor.

AZ ELTÚNT PARADICSOM

A trónörökös öfensége felolvasta ma szép beszédét a királyi pavilon előtt, egy kicsit székelyes akcentussal (a-nak éreztette az o betűt) éltette a királyt és *az imádott* hazát, amely kívánság »minden magyarnak lelkesen lebeg ajkain« - s ezzel a kiállítás be volt zárva.

Királyi sarjtól még ily magyar hangú beszédet magyar nem hallott.

Nagy volt a lelkesedés. Az ősz Széchenyi Pál miniszter könnyekre fakadt a lépcső alján, s felsietett, és reszkető kezekkel ragadta meg a királyfi kezét, és a nagy tömeg szeme láttára megcsókolta.

A tömeg harsányan éljenzett (ti. a beszédnek), úgyhogy szinte megreszkettek tőle a liget fái, és dúsan hullatták sárga leveleiket.

A királyfi és a főurak még egyszer bejárták az iparcsarnokot, a közönség még ma estig elbúcsúzhat a kedvenc helyeitől, s akkor aztán átveszi itt birodalmát a csönd.

Azazhogy még nem. Még hetekig lesz dolga a fejszének s a sétálgató úri közönség zsongása helyett, rontó-bontó tót napszámosok éktelen kiabálása lesz az uralkodó. Nagy szállító-szekerek hasogatják végig a mesterséges porondot, melyet annyi poétikus pici láb taposott. A szép, ragyogó fedelű pavilonok, a mindenféle filagóriák és berkek, melyek az Olimpuszhoz tették hasonlóvá a ligetet (még az egyes istennők is ott tanyáztak, de a legtöbb berke a derék Bacchusnak volt) el fognak tűnni, nem lesz meg többé sehol a szép magyar paradicsom csak a képeskönyvekben.

Nekünk pedig nehezen fog esni, mikor majd meghozza a fák zöld ruháját a kikelet, s újra kimegyünk üdülni a ligetbe, és nem lesz ott az idei pompából, csak a nagy iparcsarnok, mely minduntalan emlékeztetni fog, mik voltunk és mik vagyunk. Újra bele kell öltöznünk a hétköznapi ruhába.

Hanem hát most már vége van. Most már összeszakíthatjuk a bérlett és szabad-bemeneti jegyeket, és válthatunk egy őszinte szót. A világ már úgyis elment Pestről, szabadon beszélhetünk, nem hallja.

A kiállításnak *magyar* volt a neve, de én úgy tapasztaltam a dolgokat, hogy a magyarok csak *nézték* a kiállítást, de nem csinálták. Csinálták azt jobbadán szász, német és zsidó hazánkfiai. A magyar faj, mint ilyen nagyon gyéren és szegényen volt képviselve, kivált az iparproduk-

tumokban. Még a mezőgazdaság terén is úgy látszott, mintha az idegen beszármazású gazdák mutatnának többet.

Azért hát jó lesz el nem bizakodni, hogy mi ilyen meg olyan zseniális nép vagyunk, akiknek csak bele kell fogni valamibe, s mindjárt sikerül. Ha kilenc esztendeig fekszünk is hortyogva a bundán, egyet kell ugranunk hipp-hopp, s mindjárt utólérjük Európát.

Olyan tündérbocskor csak a népmesékben van, mely oda visz, ahova akarjuk, ezen a gyarló világon nem varr ilyet a varga, hanem csak a *szorgalom*.

Mikor megolvastam az óriási névsort a kitüntetésekéről, bizony édeskevés volt ott, a mi fajunkból.

De mondom, ez egyszer még jól van, mert úgy megy a dolog, mintha mi csináltuk volna, az én figyelmeztetésem a jövőre szól. Mert bizony nem fájna olyan nagyon a szívünk, amiért most ezt az egész kiállítást elbontják, széthordják, ha meg volnánk győződve arról, hogy sebj, hiszen akkor csinálunk egy különbet, amikor nekünk tetszik.

Azonban ne komolykodjunk, hiszen végre is be kell csukni a könyvet, ha kiolvassuk. Ámbár tárcaírói szempontból tekintve, ellenkezőleg, úgy tűnik föl a kiállítás bezárása, mint egy becsukott könyv, mielőtt ki nem olvastuk volna.

Mert ha soká jártunk ott, ismerősünkkel lettek a tárgyak, amiknek a sorsa érdekel. Egy-egy szőnyeg, valamely váza vagy bútordarab.

Én például roppant kíváncsi vagyok, mi történt ama gazdag kelengyével, mely a háziipar csarnokba volt kiállítva, ilyenförmán: »N. N. kelengyéje (még hajadon).« (Vajon jutott-e vőlegény a csalogató hozományhoz?) Megtalálta-e a kecskeméti ember a nagydíjat nyert »*Gloria mundi*« című almáját, melyet semmi pénzért nem akart eladni; ezért aztán valami gonosz lélek révén lába kelt a fölséges jószágnak, s csak egy cédulka maradt a helyén e néhány szóval: »Sic transit gloria mundi«, amire ugyancsak vakarta fejét a kecskeméti győztes polgár, rendőrtől rendőrhöz futva:

- Ezt csak nagykőrösi ember tehetette. De kikerítem a föld alól is.

Azt se volna utolsó dolog tudni, hogy ki nyerte a díszbölcsőt. Vajon mi lett az Odescalchy-Erba gróf kávémasinájával? És ezer meg ezer különféle kérdés ingerli a tudnivágyót.

Nem is örül hát egyetlen lélek sem annak, hogy a kiállítás már nincs többé. A trónörökös beszéde után megkondult kiállítási harangok mindenki szívéen átrezegtek s bizonyos szomorú melankóliát fújtak rá az arcokra.

Csak egyetlenegy lélek könnyebbedett meg talán a harangok utolsó zúgó szavára, hogy vége van a zajnak és parádénak, de az aztán igazán *lélek*; és meglehet nem is tud róla.

Értem azt a szegény cinikus öreget, aki sok-sok évvel ezelőtt azért temettette magát oda a Városliget egy elhagyatott helyére, hogy ott örök csendben pihenjen, emberi hangok által nem háborítva.

Ez a »*Fuit*«.

S íme éppen az történt vele, hogy belejutott a legsibongóbb életbe, egy pezsgéstől duzzadó iparpiac legközepébe. Ha ő ezt tudta volna!

Hanem iszen elég hosszú ideje van még aludni, az időfakított piros sírkő alatt, melynek egy szóból álló felirata most már a kiállításra is ráillik.

AZ ÖNIMÁDÓK

Megbeszéltem az asszonnyal, hogy mégis megnézem a kiállítást.

A termés ugyan rossz volt, de a zsidó megígérte, hogy vár még egy esztendeig.

No, ha a zsidó vár, jól teszi - mert a kiállítás már a Herkopáternek sem vár.

Még csak hat napig tart s az utolsó napra esik a miniszterelnök jubileuma is (aki beáll egy napra Matlekovitsnak). Még nem olvastam a lapokból, hogy elhalasztják az *ünnepeltetését*, tehát ez is felvonzott Pestre. Elindultam, de azon föltevessel, hogy csak a legszükségesebbre költök.

- Kártyázni le ne ülj, fiam - intett a feleségem -, és sorsjegyet ne vásárolj.

Megesküdtem, hogy egyiket sem teszem, mert ösmerem a szenvedélyemet. Jaj nekem, ha én egyszer elkezdek lutrizni vagy kártyázni; az mindig a zsebem fenekére juttat.

Amíg tengelyen utaztam, addig csak megtartottam a fogadásomat, hanem a vasútnál mindjárt elém löktek egy sorsjegyet.

- Nem kell a sorsjegy.

- Hja, az szabály - felelték. - Ha nem akarja a sorsjegyet, elajándékozhatja, de meg kell fizetni a jegyen.

No, már olyan bolond nem vagyok, hogy elhajítsam a szerencsét, mert hátha?... Az ördög végre is nem alszik. Zsebre gyűrtem s útközben valóban arról gondolkoztam, hogy a szerencse bolondjába rám pislanthatna. Ámbár kicsiny az esély, egymillió sorsjegy közül. Ej no, egy forinttal *a fele útra* hozhatnám magamhoz.

Úgy-úgy, mihelyt beérkeztem Pestre, veszek még egy sorsjegyet. Már akkor csak egy félmillió lesz a távolság. Mert úgy számítottam, hogy kettesével rakva a sorsjegyek, félmillió egyenlő sanszot tennének.

Meg is vettem az első trafikban. A szép trafikáns lány kezéből azonban éppen akkor siklott ki egy másik sorsjegy s felém röpült.

- Vegye meg ezt is - mondta.

Isten neki, megvettem.

Másnap ahány boltba benyitottam, mindenütt sorsjegyeket kínáltak, mindenféle csábító fineszekkel.

- Éppen ez az egy maradt. Hátha szerencsét hoz a »vakarcs«.

Másutt azzal tukmáltak rám kettőt, hogy egy gyermekleányka állt a pulpitusnál:

- Húzasson a sorsjegyekből, uram, ezzel a gyermekkel.

Húztam és még a kicsikének is adtam egy hatost krumplicukorra.

Egyszóval, mire megjött a húzás napja, tíz sorsjegy volt a zsebemben.

Most már csak százezer sansz volt ellenem a főnyereménynél, a kisebb nyereményekhez meg pláne közel álltam. Kiszámítottam én azt álmatlan éjszakákon egész apróra. Izgatottan néztem a lapokat az első nap; nem nyertem semmit, nézem másnap, akkor se nyertem.

Végre meglátom harmadnap, hogy igenis nyertem harminc forintot. Kijött a 2786-28.

Rögtön telegrafiroztam haza az asszonynak:

»Gusztálok. Az egyik sorsjegyem már ki is jött - még kilenc van kijövendő. Emiatt három nappal tovább maradok. Imádkozz otthon.«

Mire viasszasürgönyözte Idám:

»Vigyen el az ördög, akire jobban hallgatsz, mint a hites feleségedre.«

De hiszen, lesürgönyözhetne volna énmiattam akár a Kukliné prédikációit, az egész kötetet, mégsem mozdultam volna innen, míg a haupttrefferek sorsa el nem dől.

Eldőlt, de rosszul dőlt el. Mások nyerték el. Egyik sorsjegyem sem jött ki a kilenc közül. Bizony kár volt megvárni bolondjába, mert negyven forintomba került az ittlétel meghosszabbítása. Igaz, hogy abból harmincat visszkapok a nyertes sorsjegyemre.

Kimentem tehát a bezárás napján, hogy kifizessék. Akkor folyt javában a parádé. Hallottam, amint a királyfi olvasni kezdé a szép beszédjét s láttam, hogy csucsorítja száját gróf Széchenyi. (A többi, hála istennek, nem láttam.)

Jártam Ponciustól Pilátusig, míg végre ráakadtam a helyes közegre, de csak a bezárási ünnepély után.

- Mit akar? - kérdés.

- A nyeremény-összegért jöttem.

- Mit nyert?

- Harminc forintot.

- Mutassa a sorsjegyet.

Megnézték, összehasonlították a jegyzőkönyveikkel.

- Rendben van. Várjon egy kicsit.

Vagy két óráig ácsorogtam, míg végre elfutott a méreg:

- Legyenek szívesek velem végezni, én utas ember vagyok.

- Jó, jó, majd mindjárt kikeressük a tárgyat.

- Miféle tárgyat?

- Amit nyert.

- Hát nem készpénzt fizetnek?

- No nem; örüljön ön, hogy csinos, értékes tárgyhöz jut.

Üsse kő, nem bánom. Csak hamar adják ide!

Elkezdték aztán keresni mindenfelé, lázas sürgés-forgással, engem majd megölt a kíváncsiság. Nem is csoda, sohasem voltam még olyan helyzetben, hogy tudjam, van valamim, de ne tudjam mi.

Végre előkotorásztak számtalan képráma, kályha-ellenző, majolikátál közül egy fehér valamit s felkiáltottak élénken:

- Megvan! Itt van!

Leszakították a vékony hártypapírost s egy mellszobrocska hámlott ki.

- Ez az? - kérdém.

- Ez! - mondták olyan arccal, mintha szerencsét kívánnának hozzá. - Csinos szobor! Szépen fogja magát kivenni a kályhán vagy valamely szekrény tetején.

»Nos, nem rossz - gondoltam magamban -, az asszony szereti az efféléket«, s kezdtem alaposabban megtekinteni az alakot. De nemigen hasonlított az se Kossuthhoz, se Jókaihoz, Petőfinek is egészen másféle fiziognómiája van. Talán Arany lesz? De mégsem!

- Ugyan, ha meg nem sértem az urakat, *ki ez a szobor?*

- *Schnierer Gyula* - mondák.

- Hát ki az? - kértem megütődve.

- Mit, ön nem tudja kicsoda Schnierer?

- Nem én. Hát kicsoda?

- Az a Schnierer ez, uram, aki itt volt alkalmazva a kiállításnál.

- Meglehet, de én ugyan nem viszem haza a szobrát.

- Nem akarja hazavinni?

- Hát mit csináljak én olyan szoborral, akiről nem tudom megmondani otthon, hogy kicsoda. Minek faragnak az efféléről szobrot?

- De ha mondjuk, hogy itt volt alkalmazva a kiállításnál.

- Úgy? Akkor hát tudják mit az urak? Nekem is van egy szentesi földim, aki szintén itt volt alkalmazva a kiállításnál: a Gilicze Ferkó. Hát adják ide inkább az ő szobrát.

...Sehogy sem akarták kicserélni a Gilicze Ferkó szobrával, hát mondom: vegyék meg; kínáltam tíz forintért, ötért, háromért, egyért - kinevettek.

Hanem a végén mégis lefőztem őket. Otthagytam nekik ajándékba.

A BÉCSI HOSSZÚ HÉT

(Karcolat a delegációból)

Azért nevezem hosszú hétnek a delegációt, mert hosszú ideig kell itthon megbőjtölni.

Egyébként sem valami lélekemelő, kivált minisztereinkre nézve, akik ott nádszékben ülnek szegények, zöld zsöllyék csak a közös minisztereknek jutnak.

Tudom, hogy nagy fantáziájú emberek mindég éltek. Azért gondolkozom el igen gyakran, ha keresztülmegyek a Bankgassen a Magyar Kúria mellett (mely körülbelül úgy néz ki, mint a budai régi országház), hogy akik építették, vajon eszükbe jutott-e, hogy itt valaha kuruc-ivadékok fognak parlamenti gyűlést tartani?

(Ha gondolták is, bizony csak úgy gondolták, hogy előbb egy Mátyás király támad, aki meghódítja Bécset.)

A delegációk noha már innen-onnan húszévesek lesznek még mindig nem mentek át a nép vérébe, hanem a nép vére az erősen belemegy a delegációkba.

Sőt nemcsak a vér, de a pénz is.

S még amellet olyan unalmasan minden esprit, lendület nélkül adják oda évenként a Molochnak, ami a Moloché, hogy arról még karcolatot sem érdemes írni.

A delegáció összes története ebből áll minden évben:

Néhány jó ebéd és vacsora, amit a delegátusok emésztenek meg.

Néhány kérdés és néhány orákulumi felelet, melyet a publikum nem emészt meg.

Egy jó ötlet Andrássy Gyulától. (Minden évben.)

Egy kis indiszkrécio a minisztertől. (Némely évben.)

S végre, mint ahogy a zsidó »hosszú nap«-on évenként el szokott veszni egy ember, a delegációban is majd minden évben *egy lélek elvész* a delegátusok közül.

Az első áldozat volt Missics János - megszavazván a megszavazandókat, megtébolyodott.

Egy másik delegációban Rudich veszíté el elméjét.

A tavalyi delegációban a szegény Éber Nándoron ütött ki az elmekór.

Rettenetes adó az! Minden évben elveszteni egyet jeleseink közül.

(Most értem már én, mért nem akar a szélsőbal bemenni a delegációba.)

*

Az idei delegáció sem különbözik a többiektől, legalább eddigelé nem.

A bankettek részben megvoltak, részben meglesznek, a kért költség szintén meglesz, az Andrássy gróf jó ötlete (kis gyertyákkal nem lehet nagy képet megvilágítani) megvan, s fájdalom, nem lehetetlen az a *többi* sem.

De azért, ha már itt vagyok Bécsben, gondoltam magamban, mégis megnézem az én kedves mamelukjaimat, hogy mit csinálnak. Éppen összes-ülés van.

Menjünk a Bankgasse felé, mely egyik legcsendesebb utcája Bécsnek máskor. Most élet és zsidobongás van benne. Sűrűn robognak a fiákerek a két magyar palota elé, melynek homlokzatán ott csillog sárgarézről a magyar címer.

A volt magyar kancellária épületében ülésezik a delegáció. Puha szőnyeg borítja a széles kőlépcsőt, amelyen felhaladunk az első emeletre. No lám, mégis úr a magyar még Bécsben is. A szegény bécsi delegációnak az Akadémiát szokták kölcsönadni Pesten, a magyar a saját odújában huhogja le a kvótát.

Hanem mihelyt benyitunk, mégis látszik, hogy itt egy kicsit német világ van. Az előszobában ott függnek az összes Habsburg királyok. (Az Árpád királyok alkalmasint belepottyantak a vízbe, mikor áthozták őket a Lajtán.)

De hagyjuk itt őfelségeiket, és lépünk be egyenesen a nagyterembe, melybe két ajtó visz : egyiken a delegáció tagjai mennek be, a másikon a közönség a karzatra, azazhogy karzat itt nincs, hanem csak egy külön rekeszték. (Vajon ott lesz-e Ivánka Zsigmond?) (Bezzeg a Haluskák nem járhatnak ide!) Gyönyörű terem ez. Sima fehérre mázolja, dús aranyozású faburkolattal. Azonkívül három pompás és értékes gobelin fedi a falakat. Általában az összes helyiségek rokokó stílusban vannak tartva.

Balra ül az elnök, Haynald, finom mosolyával, kacéran rendezett ősz hajával. Emelvénye nincs (csak egy fokkal ül magasabban a többieknél), de csöngettyűje van, ámbar annak sem veszi hasznát, mert itt nincsenek »zajos elemek«. Csak a Szilágyi Dezső arcán látszik egy kis gunyoros keserűség. Az elnököt két oldalról a két jegyző környezi: Hegedüs Sándor és Rudnyánszky báró.

Előtte egy asztal áll: a delegáció asztala. E szerencsétlen asztal körül ülnek a közös miniszterek.

Az asztalfőn az almaképű Kálnoky gróf mereng, csak ezt az egyetlen szót tudván magyarul, hogy »von Kőröspatak«, körülötte az élénk Bylandt-Rheidt és a nagy hajú Kállay Béni.

Ott van még németnek oldalt, a bejáratnál Sterneck altengernagy, Pápay ezredes, Mérey és Falke, Barkássy törzskari őrnagy stb.

Farkasszemet néznek e labancokkal átellenben a magyar miniszterek. Tisza Kálmán a delegációk felé eső nádszéket foglalja el. Vele van Orczy Béla, Szapáry Gyula és Fejérváry Géza, aki most lát életében először delegációt. De nem találja valami mulatságosnak.

Pedig elég mulattató mixtum compositum.

Az első padokban a főrendek ülnek.

Ott virít gróf Andrassy Gyula első eminensnek, mert egészen iskolai berendezésre emlékeztet a terem, csak a fekete tábla hiányzik és a *szivacs*. (De ez aztán nagyon-nagyon hiányzik.) Andrassy mellett rokonszenves arcával s piros kikandikáló selyemkendőjével Tisza Lajos gróf diskurálgat Schlauch Lőrincével. Erdődy István a padló zöld, virágos szőnyegén futkároztatja szemeit. Szapáry Géza, Andrassy Aladár, a Zichyekből kettő a második padban foglaltak helyet az ódivatú üvegcsillár alatt. Ez a pad a született főuraké.

Azok, akik nem születtek (Lukács és Kochmeister), a harmadik padba húzódtak szerényen a Falk Miksa védszárnyai alá.

A leghátulsó padban az ellenzék fészkelődik, Apponyi, Szilágyi és Gaál, elkülönözve a hű nyájtól.

Megvan itt kicsiben minden. Még az újságírók se hiányzanak, akik a rekeszték első padját foglalják el.

A folyosókat a »pipatórium« pótolja; csinos udvari helyiség, hol a delegátusok vidám traccsban felejtik a szomorú tanácskozási témákat. Büfé nincs, mert itt mindenki jól van lakva a közös miniszterekkel.

Egyszóval minden van itt, csak Göndöcs Benedek nincs, aki egy kis »derűlség«-et csinálna.

De mondjunk már valamit az ülés lefolyásáról is.

A jegyzőkönyv felolvasása az első tárgy, de fájdalom, senki sem hallgatja. (Hja, nem minden bokorban teremnek a Csanádyak.)

Azután a szőke Rakovszky áll fel, s egy hosszabb beszédben ajánlja a hadügyi költségvetést. (Vajon mi történt volna ha úgy bolondjában azt találja mondani, hogy »nem ajánlom«? Hogy széledt volna szét az egész ármádia!)

A delegátusok jól lévén történetesen hangolva, *négy szó kivételével* elfogadták általánosságban. Mert hát olyan szépen beszélt mellette Rakovszky.

Hogy kiknek a szava volt az a négy szó, minek azt feszegetni.

Mert a kötekedő ember mindenütt megterem. S a kötekedő ember telhetetlen is.

A torzonborz Beöthy Ákos, csak azért, hogy ő is kérjen valamit, ha ők kérnek, egy új katonai büntetőtörvény életbeléptetése iránt interpellált.

Pápay ezredes eldünnyögte erre az orra alatt, hogy az új katonai büntetőtörvény meglesz nemsokára.

Eszerint mindent megkapunk, amit óhajtottunk, valamint ők is mindent megkapnak, amit óhajtottak.

Hacsak az nem csinál még valami fordulatot, hogy ma behítták póttagnak - Fackh Károlyt.

AZ ÖREG SOMOGYI BÁCSI

Jól mondja Beksics, hogy a magyar koponya nem tartós. Megeszi a háj.

Nem ritka dolog, hogy nálunk a közélet jelesei, az úgynevezett szellemi munkások, ötvenéves korukban eltompulnak, agylágyulásba vagy melankóliába esnek, ha valami rosszabb nem történik velük.

Ilyen elhanyagoltan ösmertem már én meg Somogyi Tóni bácsit, a régi dieták egyik fényes nevű alakját, kinek halálát e hét folyamán jelentették Kiszomborból.

Meg vagyok győződve, hogy az ismerősei (amennyiben vannak még) *meglepetve* olvasták a kis újdonságot, mely szerényen meglapulva jelent meg a jelentéktelen napi hírek között; de úgy értem, hogy azon voltak meglepetve:

- Nini, hát élt még az öreg sas? Isten nyugosztalja szegényt.

Egyike volt a legsajátosabb alakoknak, kikről azt lehet mondani, hogy »vendég«-nek születtek. A bohemien típus legszeretetre méltóbb fajtájából. Noha kivált élete delén mindig közel volt a »húsos fazekak«-hoz, magának soha semmit sem szerzett. Élt gondtalanul napról napra, mint a víg madár.

(Ma már nincsenek ilyen alakok a politikában - csak az irodalomban, ahol nincs annyi kalács.)

Somogyi a Csallóközben született, mint fiatalembert Pozsony megye aljegyzőjének választotta. Később Szatmár megye termeiben szerepelt, majd Biharban, mint egyik vezérszónok. A híres szatmári pontoknak ő volt a szerzője. Az 1848-iki országgyűlésen Csongrád megye tápéi kerületét képviselte. Tüzes radikális szónok volt, tele tettvággyal, s azon korhoz képest sok európai ismerettel. Deák Ferencsel benső barátságban állott.

A világos katasztrófa után ő is elvonult, s Málta szigetén töltött tizenhárom évet.

Mikor a koronázás után visszajött, teljesen meg volt öregedve, sovány nyaka alig bírta el nagy, rövidre nyírt ősz fejét s a nagy kék szemekben, melyek olyan élénken ragyogtak azelőtt, valami zilált árnyék bolyongott.

Így élt vagy tíz esztendő a régi barátai közt a politikai körökben, de már szerepet nem játszott. Néha el-eltűnt egy félévre, meg visszajött. Ha egy kis pénzecskével fölsegítették a barátai, s ezekből neki egy légio volt a vidéken, újra feljött, de csakhamar elköltötte, és ment a vidékre valamely másik barátjához. Mindenütt szívesen látták.

Mert noha sokszor hiányzott a kapcsolat gondolatai között, elméje folyton ruganyos maradt, s csapongó ötletei mulattatók valának.

Ismert alakja volt a kávéházaknak. Vidor gondtalansággal köszöntött be reggelenként, mintha az egész világ az övé volna. Még szinte hallani vélem érdes, rekedt szavát, amint odaszólt a kellnernek:

- Őfelsége kegyelmes virginiáiból!

A régi dieták anekdotáinak és gunyoros versezeteinek egész tárházával rendelkezett. Csak említeni kellett valakit, s arra neki rögtön megvolt a verse.

Örökké a negyvennyolcadiki dieta légkörében élt. Az új nemzedéket lenézte. A mostani politikára nem adott semmit. Deákhhoz minden héten ellátogatott kétszer, s olyankor mindig megtette azt a tréfát, hogy megkérdezte nagy titokban az öregúrtól, aki különben fiatalabb volt nálánál:

- Mit gondolsz, Ferkó, lesz-e még *sátoros ünnep*? (Amiért Deák mindig megfenyegette.)

Ezen a témán évelődött örökké. Ha a kormányokról diskurált szokott tréfás modorában, mindig odalyukadt, hogy csak az a kérdés: »lesz-e még sátoros ünnep vagy nem?«

Egyszer, mikor már sokszor hallottam ezt a - szerintem - bolondos mondását, megkérdeztem, mit ért a sátoros ünnep alatt?

- Hüm - szólt pajkosan kacsintva -, mikor *ismét fehér sátorok* lesznek a mezőkön.

Ha szegény volt is, örömmel segített másokat. Mindig szedett fel nyomorgó támasztalan fiatalembereket s azokat protekcióval (mert az volt neki egész holtá napjáig) megsegítette a pályájukon. Egy csomó fiatalembere volt, akikből ő faragott urakat, egynémelyiknek még a nevét is od'adta, »hogy ősei legyenek, mert ez a bolondság is szükséges«. Így nevelte fel Somogyi Dánielt, a festőt, Somogyi Józsefet, a törvényszéki bírót, s még vagy hét-nyolc Somogyit, akik mind az ő »fiai« voltak, de nem is tudtak egymásról.

Érdekes volt hallani, mikor ezekről az összeszedett fiairól beszélt, meleg szeretettel vegyítve sajátos bonhómiáját.

- Az asztalos fiamtól már régen nem kaptam levelet... Nem tudom, mit csinál. A piktor fiam szép képet küldött névnapomra... Az ügyvéd fiam rossz fát tett a tűzre... annyi a gondom ezekkel a gyerekekkel, hogy majd belebolondulok.

Ha valamije volt, mindjárt szétosztotta köztük. Egyszer egy csinos összeget örökölt. Egypár ezer forintot. Beváltotta az egészszet aranyokra, és szétküldötte a »gyerekek«-nek, magának csak egy gyermekrészt tartván meg, de ezen rész egy arannyal nagyobb volt, hogy - azt mondja - »előismerjék a gaz kópék, ki az úr köztük«.

Hát bizony lassankint mind szétmentek az ő hajdani barátai - pihenni. Az öreg Zsedényi, Deák, Eötvös, meg a többi dietai alakok, nem volt már itt neki senkije, aki a hajdani Somogyit ösmerje. Az új Somogyi pedig nagyon is kevésnek látszott.

Nyakába vette a világot, felkeresni azokat, akik még megmaradtak. Elment végképp Pestről vagy tizenöt év előtt, s azóta hírét se hallottuk.

Itt is töltött egy évet, ott is egyet, a harmadik helyen is egyet. Utoljára ezek a vidéki barátok is mind kihaltak. Legutoljára egyik barátja, Rónay Mihály gyermekeinél tartózkodott Kiszomborban, hol nagyon szerették és tisztelték a pajkos kedélyű öreget, ki egész élete végéig humorizált még saját sorsán:

- Bizony sokáig éltem - szokta mondani -, már a barátaim gyermekeire szorultam, most ide-oda az unokákra maradok. Ez még csak transit - hanem már azon magam is aggódni kezdek, hogy a *dédunokák* milyen szemmel néznek majd rám.

Bizony nem sok híja, hogy meg nem élte.

MŰTÁRLAT ÉS MŰVÉSZEK

(Csevegés)

Ecclaesia praecedit! Mindenekelőtt az egyházi festőkről beszélek. Ezek között pedig (noha kevés piktör van, aki egyszer-másszor ne menne témáért *az örök könyvhöz*, a bibliához) a legelső Roskovics Ignác.

(Mert ha valaki Ignác, azt csak azzal lehet ellensúlyozni, hogy keresztény képeket fest.)

Roskovics Ignác, Spányi és Fesztyvel a fiatal nemzedék triumvirátusát képezi. Zseniális, merész, sokoldalú, s a szubtilitásokban nagy. Mint egyházi festő páratlanul áll.

S valóban felöltő, hogy fiatal festőink közül e három a társadalmi életben is a legkiválóbb. Feszty írni tud (de úgy, hogy egy közepszerű író beérhetné vele). Spányi tudna írni (de nem bolond, hogy írjon, ha festhet). Roskovics pedig beszélni tud oly szellemesen, akár egy Ábrányi Kornél. Vannak ötletei, s egyes aperçui Andrássy Gyulának is becsületére válhatnának.

Szentképei közül a »Nepomuki szt. János« volt az utolsó.

- Azért festettem meg - mondá -, mert Nepomuki úr volt az egyetlen gentleman cseh, aki a női titkot ki nem fecsegte.

A kép nagyon tetszett, s általános elragadtatással beszéltek felőle.

A fiatal művésznek maga Trefort is gratulált, mikor a Műcsarnokban találkoztak.

- Nagyon szép a kép. Elragadó.

- Ne engem dicsérjenek, kegyelmes uram - mondá Roskovics szellemesen -, hanem a pécsi püspököt szidják.

Még be sem teltek a Nepomukival, már egy új képet állított ki Roskovics, mely most is ott függ a tárlaton: a »*pici piros alma*«.

Egy szőszke, pikáns arcú parasztmenyecske almákat tart a piszkos kék kötényében, az egyikbe bele is harapott, s látszik a szép gödrös arca, hogy egy kicsit bo-borízú. Gyönyörű menyecske, igazi szőke Blaháné.

A kép, mint Roskovics minden képe, nagy szenzációt csinált, s csakhamar híre terjedt az újságokban, hogy el van adva.

Mihelyt az újságokban van benne, mindjárt ki lehet találni, hogy ki a vevő.

Ej, no!... Vagy Wahrmann, vagy Zichy Jenő! Ezúttal Zichy Jenő volt.

Telepy, a nagy szellemi kufár, ott keringett egy fényes délből a sok kép között, midőn megpillantja Zichy Jenőt a szőke menyecske előtt, s ez önkéntelen felkiáltás szalad ki a száján :

- Óh, be gyönyörű teremtés!

- Parancsoljon vele a gróf.

- Mibe kerül? - kérdi a gróf.

- Csekélység az excellenciádnak.

- Akkor hát küldje a szállásomra.

S ezzel tovább fordul a gróf, Telepy pedig nyugodt lelkiismerettel tette rá a cédulát a képre, hogy: »*el van adva*«. Az újságok szokás szerint hozták a nevét a mecénásnak, egyik a másik után, hogy a »pici piros almá«-t megvette.

S az olvasók megilletődve sóhajtottak föl, mint mindannyiszor:

»Mégiscsak derék ember ez a Zichy. Hiába csúfolják. Ott van ez mindenütt, ahol kell.«

De legjobban örült meg a hírlapi közleményeknek maga a művész, ki már zsebében érezte a ropogós ezrest, mert ennyit mondott a kép árául. Csak azon tűnődött még, hogy ugyan aprópénzben fizeti-e Zichy vagy egy bankóban? Mert ki az ördög tudja azt akkor felváltani?

Jön ezenközben, hogy a művész találkozik az utcán a gróffal.

A gróf mohó örömmel siet hozzá:

- Éljen a haza! Gratulálok önnek. Charmant. Nagyon csinos.

- Mi, kérem alássan?

- A menyecske.

- Igen... olvasom, hogy már excellenciádé.

- Még nem - szólt a gróf hamisan kacintva -, még nem, de igaz, emlegettük Telepyvel.

- Hogyan, hát még nem fait accompli? - kérde a művész kedvetlenül.

- Diable! Hiszen még a lakását sem tudom.

- Kinek a lakását? Az enyémet, vagy Telepyét?

- A magukét? Hát miről beszél ön?

- Hát a képről, kegyelmes uram.

- Úgy? Én meg a modellről beszélek.

- Hát nem vette meg a képemet?

- Eszem ágában sem volt. Nekem a modell tetszik. Óh, ez a Telepy... ez mindig szórakozott!

Így hallottam elbeszélni ezt a kis históriát. Így igaz az!... Ilyenek nálunk az úgynevezett mecénások!

FURCSA HÁBORÚ

Sok bolondos operetti király fordult már meg a színpadokon, a jámbor Petaud, a hóbortos Bobeche, de az mind semmi a derék Battenberg Sándorhoz képest.

Ő vitte a legtöbbre.

Mikor a legcudarabb pozícióba jutott, akkor olyan hangos »derültség«-re fakasztja az egész világot, hogy a hasa fájdul meg tőle az európai diplomáciának.

Két egész hónap óta fenyegetőzik, mint Falstaff. Hogy így tör össze, így zúz össze mindent. Őhózzá közel ne jöjjön senki, mert halál fia.

Hanem hát nem ijedt meg ezen Milán király.

- Isten neki - mondá -, csapjuk be még egyszer zálogba a Dusan kardját!

Nem tudom becsapta-e, de denique lett pénze, megszervezte a hadait, s egy napon azt jelentette a távíró, hogy katonái átlépték a bolgár határt.

Sokáig nem hitte senki, hogy így belemenjen a halál torkába, csak Iszakovics Milán mondogatta idehaza:

- Kucséber reszkírt.

De addig hozta a távíró az átlépési hírt, hogy végre is igaz lett, s a magyar delegáció nyílt ülésben megéljenezte a megreszkírozott lépést.

Zichy Jenő búsan sóhajtozott:

- Istenem, istenem, mi lesz a szép Nathalie királynéből? Ki veszi el, ha özvegységre marad? Teringette, ha még legény volnék.

A bolgár fejedelem öfenségét eleget kapacitálták azelőtt a hatalmak, hogy gondolja meg, mit tesz.

Ő azt felelte:

- Azt teszek, amit akarok. Nekem senki sem parancsol. Még a nagyhatalmak ellenében is meg fogom védeni az uniót. Hát mármost ami történt, megtörtént. Hadd lássuk, mit tesz?

S íme az történt, hogy a szerbek két nap alatt egyszer-kétszer kilőtték a puskájukat, egy-két apró csetepaté után két nap alatt behatoltak Bulgária fővárosa elé, s most szemközt állnak Szófia kapuival.

A világ nagyot nézett erre az eredményre. Ez hihetetlen!

Kétszer is megnézik az emberek a táviratokat, hogy jól olvasták-e előszörre, de úgy van szórul szóra. A szerb hadak tönkretették Sándor fejedelmet.

De hát nem azért operetti király ő, hogy ki találna még valami fordulatot.

- Nosza fiam, Tzanoff (így hívják a bolgár Kálnokyt), írj hamar egy sürgönyt a portához, hogy csináljanak valamit, mert meg vannak verve.

- Hogyhogy, fenséges uram?

- Hát úgy, hogy mi csak szegény jámbor alattvalói vagyunk a felséges homlokú szultánnak, s hogy most így ránk törtek, meggyaláztak a szerbek, az csak a mi urunknak szólhat, akinek Allah őrizze a szakállát.

A portán megkapták a sürgönyt, de a nagy »csibukozó ember« amint elolvasta, szépen behajította a papírkosárba, s jókedvű füstmacskákat pöfékelt a levegőbe.

- Mi a válasz, felséges szultán? - kérdi a nagyvezér.

- Semmi. Nem engem vertek meg.

- De ők is azt mondják, hogy nem őket verték meg.

- Hát annál jobb, ha őket sem verték meg. Akkor hát senki sincsen megverve. Minélfogva béke van, és semmi szükség rám. Hagyjatok engem nyugodtan csibukozni.

»PICI PIROS ALMA«

(Epilóg »a műtárlat és művészet« című, tegnapelőtt megjelent cikkhez)

Tekintetes Szerkesztő Úr!

A Roskovics Ignác »megvett«, vagyis inkább »meg nem vett«, almát áruló menyecskét ábrázoló képével ismét történt valami.

Ugyanaz nap, melyen a »Pesti Hírlap«-ban megjelent amaz élénk tárca (olyanforma íze volt, mintha a mi Scarronunk írta volna), megjelent a kiállításon gróf Zichy Nepomuk János úr, aki az ominózus kép szemléletébe merülve felkiáltott:

- Ejnye be gyönyörű kép! De kár hogy el van adva.

Meghallja e félig kimondott sóhajt Telepy (mert Telepy mindenütt jelenvaló és mindent meghalló).

- Megvenné méltóságod?

- Meg. De látom, későn jöttem.

- No nem éppen, éppen...

- Hogyan? Volna még remény?

- Hát tetszik tudni, a képet megvette ugyan Zichy Jenő gróf, de...

- Ah a Jenő?

- De hát úgy áll a dolog, hogy még sehogy sem áll... Bizonyos is, meg nem is! Egyszóval dubiózus... Azért hát, ha megengedné a gróf, levelet írnék neki. Én hiszem, hogy ő úgysem akarja komolyan megtartani.

- Úgy? Akkor hát legyen szíves, írjon neki, s ez esetben én bizonyosan megtartom. Mi az ára?

- Ezer forint.

- Helyes. Írjon neki.

Megörült a biztos vevőnek Telepy. Tehát most már mégis túladtam a kis menyecskén, kinek tele van a köténye Matlekovits-almával.

S vígan ugrándozva mégyen az íróasztalához, megírván a levelet Zichy Jenő grófnak a következőkben:

Kegyelmes uram!

Gróf Zichy Nep. János úr öméltósága ma a műtárlaton volt, s megnézvén a Roskovics »Pici piros alma« című képét, elhatározta, hogy azon esetben ha excellenciád lemondana, megveszi.

Ennélfogva méltóztassék, kérem, nyilatkozni, hogy megtartja-e a képet vagy pedig eladhatom gróf Zichy Nep. János úrnak? stb.

Nemsokára visszaérkezett a válasz: egy illatos levél. Piros a pecsétje, finom a hajtása:

Tisztelt uram!

A kép végtelenül tetszik nekem, s nincs a világon senki, akinek a kedvéért arról lemondtam volna, csak éppen gróf Zichy Nep. János tisztelt rokonom.

Fájó szívvel bár, de neki átengedem a képet azon kikötéssel: viszont ő engedje meg, hogy minél többször meglátogathassam, s az ő házában legalább mint vendég gyönyörködhessem a nagyszabású műalkotásban.

Ajánlom magamat. Éljen a haza! stb.

Gróf Zichy Jenő

»Hála istennek! - monologizált Telepy. - Most már post tot discrimina rerum, mégis célhoz jutottunk. Nosza, értesítse egyitek a művészt, hogy a kép most már *csakugyan* el van adva, egy másitok pedig szaladjon el Zichyhez a Zichy levelével... de nem... mégsem, Zichy János grófhöz magam megyek el... De nini, éppen itt jön a gróf maga... Ah, mily szerencse!«

Valóban Zichy János gróf lépett be.

- No, hogy állunk?

- Itt van a levél, méltóságos uram.

- Lemond?

- Természetesen. Rendben van. Őexcellenciája nagy gentleman az ilyenekben. De méltóztassék elolvasni. (Átadja a levelet.)

Zichy Nep. János gróf összeráncolt homlokkal kezdi olvasni, miközben arca folyton borúsabb.

»Ah! A Jenő igazán jó fiú. Íme lemond. Az én kedvemért? Én vagyok az az egyedüli ember. Fájó szívvel teszi... Szegény Jenő! Nagyon tetszik neki a kép... S mégis lemond. Hozzám akar jönni, hogy ott mindég láthassa. Csodálatos, hogy így bele tud szeretni, a bohó, egyes tárgyakba. És mégis lemond. Igazi Zichy. De az ördögbe, én is Zichy vagyok. S ha le tud mondani az én kedvemért, miért ne mondhatnék le én az ő kedvéért? Úgy, úgy... «

S ezzel odafordult Telepyhez :

- Írja meg, kérem, Jenő grófnak, hogy látván a leveléből, mennyire ragaszkodik a képhez, nem akarok neki szomorúságot okozni - *tehát semmi esetre sem tartom meg.*

Ezeket mondva sarkon fordult és eltávozott.

Ez a »Pici piros alma« kép megvétele történetének második felvonása.

De a kép természetesen még most sincs megvéve. Ott vagyunk, ahol voltunk.

Kíváncsian várjuk a kép harmadik eladási esetét, mely kétségkívül nem fog elmaradni, és helyet ad egy negyedik eladási esetnek.

ELŐSZÓ

Tisztelt barátom!

Ön arra szólít föl, hogy előszót írjak e könyvhöz, melyet ön gondos kézzel útra bocsát.

Engedje el, kérem, az előszót, mert igazán nem tudnék mit mondani, aki idegen vagyok ott, ahova ez a könyv megy. Mentegetődzem alkalmatlankodásomért? De hiszen ennek ön az oka.

Kérkedjem útiruhámmal? De hiszen azt ön szabta.

Büszkélkedjem a német népek közé való utazásommal? Valóban erre okom lehetne, ha nem érezném, hogy én bizony csak harmadik osztályú utas vagyok.

Azért hát hagyjon engem a szögletben. Tudom én, mi az illedelem. Szépen beburkolózom az otthoni bundámba s nem igen nyújtogatom a fejemet (mert még bele találnám ütni valahova), hanem csendesen meghúzódva várom a - füttyöt

igaz híve

Mikszáth Kálmán.

1885 PARLAMENTI KARCOLATOK

AZ ÚJ FÖRENDIHÁZ ELSŐ ÜLÉSE

Kezdjük úgy, amint a középkori lovagregényeket szokás kezdeni.

Magasan járt a nap, a délhez közel, mert az emberi árnyék olyan kurtára zsugorodott a Múzeum-kert füvein, hogy méltóságos Gyulai Pál úr is átléphette volna a magáét - ha egy új főrendi tagnak egyáltalában lehetne árnyéka.

A Múzeum-kert előtt nagy népcsoportok álldogáltak az őszi verőfényen sütkérezve, s gyönyörködtek a kifejlődő látványosságokban.

Nyomorult gebe vontatott roskadozva egy ócska komfortáblit. Kiszállott belőle egy főrendi tag, s egy félóráig kereste zsebében a kialkudott öt hatost.

Egy másik főrend gyalog osont fel polgári kabátjában a nép között.

Egy környékbeli varga, aki bőrkötényében állott a vassorompónál, hetykén jegyzé meg egy harmadik főrendi tagra, utána nézve:

- A feleségem után rokonok vagyunk vele.

Egy negyedik új ember tétova léptekkel, köhögve, nyögve baktatott fel a magas lépcsőzeten, s útközben megállt lélegzetet venni: Óh, istenem, be magasan van!

Mindez olyan furcsa volt! A nép, mely máskor a pompát és fényt nézi, ma a pompátlanságon felejtette szemeit. Egykét fényes alak jött ugyan mentésen, csillagosan, de ezek nem csináltak feltűnést. Annál kíváncsiabban találgatták a legegyszerűbbeket:

Ah, nini, a Hirschler doktor meg a Lumniczer! Nagy bajnak kell lenni, beteg az ország, atyafiak, hogy ezt a két doktort behíttá a király!

Valóságos hullámvás támad: »Ahol jön a tekintetes Burghardt úr! Az meg Ghyczy ott! Hát élt még az öreg Ghyczy?«

A kíváncsi tömeg közt ironikus mosollyal nézi a gyülekezést két úrias alak; sovány, kiaszott emberek, kik mindég behúzzák a nyakukat, valahányszor egy *igazi* főrend jön. Míg végre egy új főrendi megpillantja őket, és megbillenti a kalapját, azután hozzájuk lép, leereszkedően kezét fogni: »Jó napot, gróf, jó napot, báró! Nem jönnek fel a - karzatra?«

A jelen és a múlt nyájasan egymás szeme közé mosolyognak. De a jelen fölment azután a lépcsőkön - és a múlt az utcán maradt.

Ez különben mind csak odakünn történt.

Bent a tanácsteremben közel tizenkét órákor még sári csönd volt, bár a karzatra már szállinkóztak. Az üres padokon csak az újdonságú névjegyek fehérlettek. Más tekintetben minden a régi, kivéven a két kis vörös atlasz asztalkát, melyek az elnöki emelvény előtt állnak, arany csíkkal átszőve, a főhercegek számára.

Vajon ki lesz az első? - találgatják, s minden tekintet éhesen a bejárat felé van fordítva.

Egyszerre »tipp-topp«, begurul egy eredeti alak fekete új Luther rokkban, két lelógó fehér vászonnyelv a nyakán. Éppen úgy néz ki, mint egy orvosságos üveg.

Megriadva üti fel nagy fakó fejét, amint betoppan, s látja, hogy egyedül van.

Ez Geduly superintendens. Pappal kezdődik az új intézmény, ez rossz ómen.

Körülnéz még egyszer, aztán megfordul, ki akar menni. Korán jöttem, gondolja magában. Elmegyek, itt ne találjanak. De hova menjek?

A megdöbbenés látszik rajta, mintha egy őserdőbe lépett volna, s felsóhajtana:

»Itt még előttem ember nem járt!«

(Bizony még ezt a kockás talajt nem taposta lutheránus püspök lába.)

Előkeresi a cvikkerjét, s azon keresztül vet újra egy félénk tekintetet. Szerteszét minden olyan barátságtalan neki: az elnöki mennyezet, a komor méltóságos oszlopok, még tán a kevély országcímer is.

Szeretne innen elrohanni. Eh, bátorság! Hol a tubákos szelencém? Hiszen utoljára is nem esznek meg.

Megtörülgette zsebkendőjével a homlokát, s aztán szép csendesen elindult a helyét megkeresni. A zászlósurak rayonjába lépett. Csupa ilyen neveket olvasott: »Vay, Szlávy, Apponyi«. Óh, istenem, istenem! Átment a másik szekcióba. Huh! Onnan meg az Andrássy név vicсорította rá a fogát.

Visszakocogott a mediumra: Majd innen találom én meg a helyemet! Mindössze egy kis kombináció kell hozzá. Egy kis »rozum«.

Hiszen csak annyit kell kitalálnom, hogy hol a kályha.

Mert a protestansokat bizonyosan a kályha mögé ültették.

»Daver cserta - morogta - nye mame kachle!«

(Az ördögbe is, nincs kályhánk!)

Töprenkedve tapasztá nagy ujját a homlokára: »Honnan jön vajon ide a meleg? Bizonyosan felülről. Mert ide minden *felülről* jön.«

Csak most vette észre, hogy a karzatról száz meg száz szem van reá függesztve, s elvörösödve futamodott kifelé - amikor egyszerre szemben rá belép a szárnyas ajtón Schuster püspök.

Geduly megállt, mint akit a földhöz szegeztek, hogy »no, most mi lesz«, de az elegáns Schuster nem mutat semmi meglepetést, ő egészen természetesnek találná még azt is, ha Geduly már hálásra jött volna ide. Barátságosan szorongatja meg a kezét (hiszen olyan régen volt már az a reformáció, hogy nem érdemes miatta haragudni), s most együtt könnyen megtalálják a Geduly helyét, pedig bizony hátul van egy kicsit.

Hanem már mindegy, ha messze van is, ha kicsi is, de mégis hely, az övé. Egészen megmelegedett rajta, s apró szemei bátran kezdtek csillogni, kivált mikor megérkezett a másik »nás cslovek«, Deutsch szász superintendens is, és melléje ült.

Ezalatt apródonkint jöttek a többiek. - Kedves, nyájas arcával Hunfalvy, kihez letelepedett Gyulai Pál. Bizony nem veszi ki magát rosszul országnagynak. A leghátulsó padba jutottak, akik legtöbbet tudnak. Úgy látszik, ez a pad fog itt dominálni, mert Ghyczy is ott foglal helyet, ősz fejét egészen behúzva bő nyakú atillájába. Köztük, mint a rozsban a búzavirág, tetszetősen kéklik Máriássy altábornagyi ruhájában.

Haynald érseken suhog a piros selyemtalár, de mégis Kaczvinszky prépost hófehér ruhája válik ki a legenyhítőbben a sok rikító szín, a sok fárasztó feketeség és szürkesség közül.

Lumniczer hosszú nyakával s kis nyomott fejével úgy néz ki, mint egy gólya a Gyulaiék előtti padban, hol az összes miniszterelnöki névsor van egy csoportban közszemlére téve. Burghardt maga elé néz unatkozva, mintha itt nőtt volna fel, Sváb Károly jegyzet valamit, bizonyosan számokat. Ráth Károly mindenfelé köszönget a bajuszával: billegteti hol jobbra, hol balra. Ybl Andrassy Gyulán mereng, ki egyedül ül egy pad szélén előkelően könyökölve, s mindenben utána csinálja annak a mozdulatait. Stoczek élénken figyel ezerfelé olyan arccal, mint egy nevelőbeli leányzó. Mind itt vannak: Várady Károly Lukács Antallal szincerizál, a három főbíró is együvé került, csak Mixich Kálmánt keresi hiába a szem. Hátha mégis igaz, hogy nem egzisztál?

Általában úgy veszi ki magát, az egész főrendiház elkülönítve ülő kasztjaival, mint egy közökre osztott mező. Egy nagy darabon kukorica díszlik, elhagyott avar jön azután, egy kis darabkán zab (ámbar se Kubicza, se Mattyasovszky nem voltak jelen), egy folton tiszta búza, közte bőven konkoly és pipacs, van aztán cukorrépa, lednek, de a legnagyobb rész a *dísznövényeké*.

De pszt... most már vége a szemhízaltatásnak, kezdődik az ülés.

Még ugyan üresen áll az elnöki emelvény és a jegyzők helye, de a zászlósurak padjaiból feláll Sennyei Pál fekete mentében, kardosan, és síri hangon fölkeri a legöregebb főrendi tagot korelnöknek s a legfiatalabb négyet jegyzőknek.

Zichy Ferencre jut a korelnökség, ami egy kicsit furcsán veszi ki magát, mert sokkal fiatalabbnak látszik Sennyeinél és sok másoknál.

Ha eddig nem öreg, ebben a hivatalban ugyan nem lesz sokkal öregebb, mert nemigen tart tovább, mint ameddig egy tojást meg lehet főzni: csakhamar felolvassák a királyi leiratot, melyben Sennyei válik elnökké, ki nagy éljenzés közt foglalja el székét egy toaszt kíséretében öfelségére a királyra.

Amire természetesen Haynald vág ki még egy toasztot a Sennyei egészségére.

S ezzel az ülés véget ért.

De hát mi az ördögöt reformáltak itt?

Hiszen ez a bizonyos két toaszt keringett örökké a régi főrendiház munkaprogramjában is.

A T. HÁZBÓL [szept. 30.]

Már szombaton is volt egy rövid ülés, de nem akartam addig kezdeni, míg Prileszky Tádé be nem érkezik. Addig úgysem lehet igazi politikát csinálni.

Ma aztán bejött Prileszky, és menten hozzáálltak a választásokhoz. A kormánypárt megválasztotta az eddigi embereit, Szontagh Pál »nógrádi adófizető«-t és Bánffy Béla grófot alelnököknek, jegyzőknek az izgékony Rakovszky Istvánt, a nehézkes Tibád Antalt, a szelíd Szathmáry Györgyöt és a sima Zsilinszky Mihályt.

Hanem az elégedetlen pártok az önön embereikkel is elégedetlenek valának.

A horvátok a szép Popovics Istvánt helyezték a nótáriusi székbe, a habarékok elejtették Nagy Istvánt (de igaz is, nem állt rajta jól az atilla), s Ábrányi Kornélt emelték a piederstálra. A függetlenségi párt Hoitsy Pálnak hágott nyakára a »gyomai pontok« miatt (»Csak semmi mozgás!« az itt a jelszó), Törs Kálmán lett jegyzővé.

A generális a folyosókon őgyelgett, s a fiatal Madarásztól azt találta kérdezni:

»Itt van a papa?«

»Nincs!«

Kevés vártatva jött Tisza Lajos, s hanyagul vetette oda: »Ki látta az öreg Madarászt?«

(Senki sem látta.)

Az eset nagy szenzációt keltett.

1861. óta az első eset, hogy Madarász után tudakozódik a hatalom. (Nagyon rosszul állhat a ruméliai kérdés.)

S 1861. óta ez az első eset, hogy Madarász nincs ott az ülésen.

Egyéb nevezetes dolog ezenkívül nem is történt, hacsak azt nem akarom feljegyezni, hogy egy tíz-tizenégyéves diákgyerek, aki nyilván a karzatra igyekezett, a lépcsők labirintusán eltévedt, s hol fölfelé menve, hol lefelé tartva, egyszer csak ott találta magát a tanácsteremben, ahol nyugodtan sétálgatott a honatyák közt viaszkosvászon tékájával s a lineákkal hóna alatt, míg végre Nagy István volt jegyző kivezette a teremből megmagyarázván neki útközben, hogy: »Bizonyos helyekre veszedelmes eltévedni oly fiatalon.«

Nyilván ezen gondolkozott magában Hoitsy Pál is, kit irigykedve nézegetett Szentkirályi: »Neked legalább van valakid, aki megharagszik rád, nekem még az sincs.«

S valóban a szélsőbaliak a kielégített bosszú mámorában szítták cigarettjeiket és kubáikat odakünn a folyosón, oly megkönnyebbüléssel, mintha egy kő esett volna le a szívükről a Hoitsy leverésével.

Most megint ott vannak, ahol voltak.

S ott voltak örökké, hogy mikor Ugron nincs Pesten, akkor mindég azt várják, mikor jön meg már Ugron, s mikor Ugron Pesten van, akkor mindég azt várják, hogy mikor megy már el Ugron.

...Hát iszen elég nagy multság ez is!

A T. HÁZBÓL [okt. 11.]

Az eső csendesen permetezett odakünn, úgyhogy a folyosókon meg kellett gyújtani a lángokat. Kár a gázért. Amennyi kevés dolog ma itt volt, azt el lehetett volna végezni sötétben is. Nincsen kitűzve a napirendre valamely érdemleges tárgy, mindössze egy zárszámadási bizottsági tagot kellett választani, amiért bizony nem érdemes komfortáblit venni ebben az esős időben.

Választottak tehát kevés számmal voltak lent - de annál nagyobb bőségben ültek a karzaton a választók, a Haluska Jánosok. Élénk zsibongás közt nyújtogatták a nyakukat, s mutogatták egymásnak ujjakkal az egyes nevezetességeket. Nem nagyon volt szükségük mind a tíz ujjukra!

Azon ülések közé látszott tartozni, amelyekről nem szoktam írni karcolatot. Legyen egy nyugodt reggele a honatyáknak.

Tisza maga is félig álmosan járt a folyosón; s átadta magát a gondtalan szincerizálásnak a törzsembereivel. Egyike volt ez azon pillanatoknak, midőn az ország önmagától kormányoztatik. Az ember szinte érzi, hogy most az egész világon nem történik semmi. Bismarck

bizonyosan szundikál odahaza ásítózva, s a földkerekség összes telegramhivatalaiban halotti csönd van. A végtelen drótfonal, mely a világot összeköti, olyan kihűlt, mozdulatlan, mint egy holt ideg. A folyosó ablakaira sűrű ködpára dül, és eltakarja a házfedelet. Az elméket is mintegy lenyomja a borús idő, s mint ahogy rügyet nem vet a fa mogorva időben, dévaj kedélyesség ma nem szór sziporkát.

Hanem ebben a sivár pillanatban egyszerre feltűnik a folyosón egy délceg, elegáns alak: Festetich Tasziló.

Minden fej élénken billen fel, minden szem kíváncsian látszik kérdezni:

Festetich Tasziló itt? Ez a kaszinó! Mit reformálnak már megint?

Kisvártatva elterjed aztán a hír, hogy nem »kormányozni« akar a kaszinó nevében, hanem csak királyi üzenetet hozott a folyosóra.

Kovács Lászlót jött értesíteni, hogy a walesi herceg eljön a karzatra. Csináljanak neki helyet valahol a Haluska Jánosok között.

Nosza megfordul erre a hangulat. Rohan beöltözni a nagy visontai, hogy illőn fogadhassa a nagy walesit. Két szolgáról folyik csurommal az izzadság, úgy megkefélik a háznagyi atillát. A harmadik szolgál a molyette kucsmát takarítja. Szaladj be, fiam, az elnökhöz, mártsd be az ujjadat a kalamárisába, aztán fessd meg vele imitt-amott a fakóbb helyeit.

Míg emígyen készül a háznagy, azalatt amennyi interpelláció van az elmékben, az mind olyan gyorsan kél és növekszik, mint az ördögös Hatvani professzor dinnyéje. Az angol királyfi előtt beszélni nem bolondság! Azt még az illető orátor unokái is megemlegetik.

Olay Szilárd, akiben húsz évre való interpelláció-matéria van, kiveszi közülük azt, amelyik a legfelül van: hogy azt mondja, miért nem írja elő a pénzügyminiszter az adókat *kellő időben*?

(Kár pedig ezt feszegetni; hiszen mi sem fizetjük *kellő időben*.)

Már most vége is lett volna az ülésnek, ha nem akad egypár ember, aki a hazát szereti, s kinyújtja addigra az ülést, míg az angol királyfi jön.

Máskor mindég le szokták beszélni a felszólalni akarókat, ma valóságos hajsza és szónoklati kereslet indult meg a folyosón. Még a kormánypártiak is váltig bátorították az ellenzékieket.

- Hát nem interpelláltok, mi? Hát nincs nektek semmi kérdeznivalótok a miniszterektől?

Prileszky Tádé még könyörgésre is fogta. Maga kereste nekik a témákat. Hiszen annyi rosszat csinálunk minden nap, de ti nem tudjátok kikeresni. Ne legyetek olyan málék!

Fogott a szó (de önök bizony azt soha ki nem találnák, kin), Thassy Géző.

- Én szívesen feláldoznám magam az angol királyfiért - mondá -, hanem egy skrupulusom van, ha tud-e vajon magyarul?

- Nem tud, ne félj semmit.

Egy másik képviselő azt a kifogást tette, hogy szívesen beszélne, de nem lehet, mert a választói hallanak.

Egy harmadik meg éppen azért ugrott bele a szólásba, mert a választói ülnek fent.

Ilyen különbözők az emberi természetek.

Amit Thassy megígért, betartotta, beállt a szélsőbal legutolsó padjába (mert tudja ő, mi a szerénység), s kikérdezte nagy pátozzal, hogy micsoda dolog volt az, garanciát vállalni a bécsi közös minisztertanácsban a szerb királyságért?

Amint így lecsapná Szerbiát jó Thassy (kár pedig azért a szép királyasszonyért!), kíváncsian néz föl a karzatokra, hogy bámulja-e a walesi herceg?

De a walesi herceg még most sincsen ott.

Hát az is jó, hiszen van öneki még egy maradék interpellációja a gabonáról.

Bele is kezdett nagy szomorúan, mint ahogy egy halotti prédikációt szokás elmondani, hogy a magyar gabonának nincsen ára, s hogy szándékozik-e a kormány tenni valamit a gazdasági válság megszüntetésére?

Míg ő hosszan beszélt erről, derült mosolyt csalva az arcokra, azalatt a korridoron türelmetlenül ácsorgott visontai Kovács; hallgatta a közeledő vagy távolódó kocsirobogásokat, nézte a felhőket odakünn, a múzeumi fák harmatos leveleit, - midőn egyszerre szeme elé villan egy apró emberke, aki fürgén lépked végig a Múzeum gypén, majd a lépcsőkön alá, s egyenesen a tisztelt Háznak tart. Utána egy marcona szolga cipel egy nagy rezes kardot és egy sastollas kalpagot.

... Hej micsoda levante az ott, aki két darabban érkezik! Nini, hiszen Gyulai Pál.

Valóban ömértósága volt; üzenetet hozott a tisztelt Háznak; ott fehérlett az üzenet a hóna alatt.

- Vezess be - mondá Gyulai Pál, amint megállt lihegve a korridoron, s átvette a szolgától, ami még hozzátartozott.

- Nem lehet. Én a walesi herceget várom. Minden percben jöhet, nem távozhatom helyemről. Hanem ha jó emberem vagy, cseréld ki velem a fővegedet. Ez már roppant gyalró. Segítsetek a demokrácián.

- Jó, szívesen. Hanem az ördögbe is, tintás lett az ujjam a tiedtől.

- Illik az a tudósnak. De már most ki fog bevezetni. Megállj csak, hívassuk ki Ábrányi Kornélt helyettes háznagynak.

- Én nem bánom, de ha Ábrányi vezet be, azt fogom hinni, hogy a Kisfaludy Társaságban vagyunk; s azon kezdem: »Tisztelt Ház! Azt üzeni a főrendiház, hogy Jókai rossz regényeket ír!«

Előkerítették Ábrányi Kornélt. Ábrányi vállalja a helyettes háznagyságot, de hát mit ér, ha helyettes atillája nincs, mert a háznagyi atilla a háznagyon van. Már most mit csinálunk?

Elkezdtek okoskodni, miképp lehetne úgy osztani fel a szerepeket, hogy két atilla elég legyen? Hátha a helyettes háznagy menne be elől jelenteni, hogy itt a jegyző. Aztán hirtelen kiszaladva a túlsó ajtón a folyosóra, ruhát cserélnének, s akkor menne be a jegyző. Sehogy se lehetett. Végre a kapus emlékezett rá, hogy még a Huszár Imre jegyzősége korából van valahol a padláson egy rossz atilla, ha azóta össze nem rágták az egerek.

Nem tudom, mint tett aztán, de annyi bizonyos, hogy éppen a Thassy beszédje végén érdekes látvány fejlődött ki. A teremajtó megnyílt, s belépett Ábrányi atillásan, s az volt a feltűnő, hogy míg egy kard az oldalán csörömpölt, addig egy másik kardot maga előtt látszott tolni. Mígnem a Ház tisztására érvén, kitűnt, hogy egy ember is sétálgat befelé a kard mellett, s ez Gyulai Pál.

Zajos éljenzéssel fogadták. Mindenki örült a kis embernek ki idegenül, zavartan forgatta nyakát. Az íróképviselők odasiettek kezet fogni. Jókai a legelől: »Menjünk, szekírozzuk

Gyulait« - mondá. Alig győzött a sok élcre, aperçure felelgetni. Némelyek a fővegjét kritizálták, mások a kardjára csináltak csípős megjegyzéseket, a legtöbben pedig gratuláltak neki, hogy ő lett a főrendeknél a »díszjegyző«, aki tudvalevőleg mindig a legnyalkább mágnásfiú szokott lenni.

Csak Beksics fogta fel a helyzetet szomorítónak.

- Szegény bátyám - szólt mély részvéttel -, hát azért kellett magának annyit tanulnia, hogy öreg korára postás legyen.

(Hja, így bánnak a demokráciával a főrendiházban.)

Thassy közben elvégzé beszédjét, s újra föltekintett a karzatra, de a walesi herceg még most sem volt ott.

Gondolja magában, az okosabb enged, s nem mondott harmadikat.

Most aztán előléphetett Gyulai Pál az üzenettel. A nagy stilszta hű maradt magához, meg nem állhatta, hogy meg ne korrigálja az eddigi formát, ekképp szólván:

»Van szerencsém a főrendiház nevében üdvözölni a t. Házat és a következő iratokat átnyújtani.«

Tekintettel a walesi herceg érkezésére, még Komlóssy penderített egy interpellációt.

Mindezen interpellációk ki fognak adatni a walesi hercegnek, aki még mindig nem jött.

Az elnök szétnézett izgatottan várakozva, de hasztalan, nem akart többé szólni senki. Csupa meglegedett, szótalán hazafiak könyököltek a padokon.

Hát itt bizony nem lehet egyebet tenni, mint bezárni az ülést. A walesi herceg nagy úr, de hát azt mégsem lehet a kedvéért, hogy némán üljenek ott, egymásra bámulva. Ha legalább Orbán Balázs itt volna; az mindég a hóna alatt hordja a kinyomtatott beszédjeit, hadd mondana el egyet közülök. A bőszavú Lázár ott ült pokoli mosollyal, a száját összecukorítva; »beszélhetnék, ha akarnék - gondolta magában -, de nem beszélek, mert most hasznot tennék vele«.

Tehát az elnök felemelkedett, és pár nyikorgó mondattal zárni kezdte az ülést, amikor egyszerre megjelent a főrendek karzatán - a leendő angol király.

Erőtéljes alak, úgy néz ki, mint egy jómódú fűszerkereskedő, szemeiből és arcából kicsillog a polgárias kedélyesség. No, de már most mit csináljanak? Rögtön szétoszoljon a Ház, mintha megfutamodnék a walesi előtt?

Itt már nincs mit remélni, legfeljebb valami utólagos házszabályi vitát, s az elnök pislantott Csanády Sándor felé és tanácsot kérő stílusban kezdte cirkalmazni a jövő ülés határnapját csütörtökre.

Csanády lépen ragadt.

Feláll, hogy neki hétfőre kell az ülés. Ezzel újra meg volt indítva a kerék, úgyhogy még Tisza is beszélhetett a tárgyhoz, s a walesi hercegnek alkalma nyílt hosszabb ideig ott időzni.

Mellette Apponyi gróf ült, ki élénken látszott neki magyarázni s mutogatni egyet-mást.

Semmi kétség, hogy a majdani angol király most már habarékpárti lesz.

A T. HÁZBÓL [okt. 16.]

Éppen délre harangoztak, mikor az öreg Péchy is megrázta a maga csengettyűjét és beharangozott.

Az egyik miniszteri asztalkán óriási aktacsomag állt. A csomag mögött ült szelíden megtörve Szapáry Gyula.

Az egész ülés csak arra való volt, hogy e nagy aktacsomag áttétessék a kis asztalról a nagyobb asztalra, mely a »Ház asztala«-nak neveztetik. Ezt mondják Magyarországon az »ügyek meneté«-nek.

Ezért jött össze vagy százötven képviselő és vagy háromszáz Haluska János a karzaton, hogy lássák, miképp megy át az a csomag az egyik asztalról a másikra.

De ha már ennyi Haluska van együtt, bizony kár volna meg nem villogtatni egy kicsit a kardokat is. Hadd lássák, ha már idáig fáradtak, hogy néz ki egy idevaló csata.

Szilágyi Dezső tette meg legelőbb a tempót. Mihelyt átnyújtotta Szapáry a nagy paksamétát (melynek az 1886-iki költségvetés a műneve), legott reárohant ingerkedő mosolygásával, héttollú buzogányát, mint egy legyezőt, játszva emelgetvén a levegőben: »hogyan az expozé hol maradt?«

A folyosókon már előbből beszélték, hogy Szilágyi expozét fog kívánni, mire az a hír is kezdett szállinkóznia, hogy Szapáry, elkerülendő a támadást, most mindjárt el fogja mondani nagy vonásokban az államháztartás képét.

Ezt a kósza hírt megint követte egy másik kósza hír, hogy az Szapáryra nézve mindegy, mert Szilágyi két beszédet komponált össze zombori útja közben; az egyik az ellen van, ha expozét nem tart, a másik az ellen, ha tart.

Ha nem tart, azért halasztja, mert bizonyosan gyanús dolgok vannak benne; ha pedig tart, hát azért siet, hogy a képviselők egy része elszéledvén, átcússzon vele.

Ilyen reménytelen helyzetben a kényelmesebbik bajt választotta Szapáry, nem tett előterjesztést, hanem kibeszélte magát, hogy hiszen a múltkor maga a Ház határozta el, hogy az előterjesztés ne most legyen.

Mindegy volt az Hermannnak és Madarásznak: az expozé lesz, amikor lesz, de ez a karzat sohase lesz így többé. Ennek a látása szította az ellenzékben a végtelen kíváncsiságot értesülni az államháztartás képe felől.

De később minden baj nélkül csöndesült el a viharok induló forgószele. Az ellenzék lecsillapodott, s megadta már magát a sorsnak, midőn az ülés vége felé feláll Tisza Kálmán, s töredelmes hangon, mintegy restelkedve, hogy nem jól gazdálkodott, így szólt:

- Van szerencsém átnyújtani a belügyminiszteriumban történt *túlkiadásokról* az indokolást.

Utána fölemelkedett a beteges Pauler, s bágyadtan, elhalón mondta:

- Van szerencsém átnyújtani az igazságügyminiszteriumban történt *túlkiadásokról* az indokolást.

Trefort felugrott mérgesen. Azt lehetett hinni, hogy össze akarja szidni a költekező kollegáit, de bizony ő is csak annyit mondott:

- Van szerencsém átnyújtani a közoktatásügyi miniszteriumban történt *túlkiadásokról* az indokolást.

Halotti csönd támadt, hogy jön-e még több. Mindenki a miniszteri padokra szegzé szemeit.

Félénken, mint egy leckéző diák, egyik vállát mint a tört szárnyat, aláeresztve, egyenesedett ki Széchenyi.

- Van szerencsém átnyújtani a kereskedelmi minisztérium túlkiadásait.

Általános derűtség tört ki, még a mamelukok is mosolyra húzták szét szájukat e miniszteri vallomások alatt.

Hiszen olyan nevetni való dolog ez!

Még csak egyetlen miniszter ült ott szűzen: Fejérváry.

Jaj, dehogy! Hiszen már az is áll, s káplárosan pattogatja:

- Van szerencsém átnyújtani a honvédelmi minisztérium túlkiadásait...

Az elnök közéje csengetett a kacagásnak, de a csengettyű is nevetett. A betolakodó őszi napfény is nevetett. A Haluska Jánosok is nevettek a karzaton. (Pedig jobb volna sírni, keresztények!) Én is nevettem, a miniszterek is nevettek, de a legjobban nevetett az ellenzék, mert ő így kapta meg, amit akart, *az államháztartás képét*.

*

Egyébiránt a benyújtásoknak még ezzel sincs vége:

- Van szerencsém nekem is benyújtani a karcolatok november 21-éig való szüneteléséről szóló jelentésemet.

MILYEN AZ EXPOZÉ?

Az alábbi történetet egy eleven észjárású képviselő beszélte a habaréki klubban, ahol nagy találgatás folyt arról, hogy milyen lesz a Szapáry expozéja?

- Milyen lesz? Hát, mint minden expozé szokott lenni. Nagy eredmény lesz benne kimutatva, de amiről az államfiók nem tud semmit.

- De hiszen azt mi észrevesszük.

- Nem lehet azt észrevenni. Mert az olyan világos eredmény, mint a kétszer kettő. Azon kételkedni sem lehet.

- Hogyhogy? - csodálkoznak a süldő képviselők. - Magyarázza meg, Feri bácsi.

- Szívesen. Elmondom nektek egy esetemet.

- Halljuk!

*

Egy magyar iccém volt Ferencfalván. S minthogy rendesen a magam borait szoktam árultatni, neki is adtam egy hordó jó bort, hogy árulja ki, aztán szolgáltatassa be a pénzt: még neki is tisztességes haszna marad.

Az én árendásom, aki különben igen könnyelmű hírben állott nejével együtt, elhatározta, hogy ezentúl megjavulnak és szigorúan fognak gazdálkodni. Jegyzéket vezetnek minden garasról s ha magok isznak is a borból, átadják egymásnak az értékét.

S lőn, hogy hol az asszony ivott, hol az ember, de szigorú lelkiismeretességgel jártak el.

- Egy meszely bort ittam, fiam - mondá az asszony -, itt van érte a négy garas.

A kocsmáros átvette a négygarasost és bejegyezte a könyvecskébe a »bevételek« közé.

Azután kevés idő múlva ő kereste fel az asszonyt.

- Egy meszely bort ittam én is, fiam, itt van érte a pénz.

S átadta a négy garast az asszonynak, aki azt ismét följegyezte a bevételek közé.

Addig vándorolt a négy garas, hogy egyszer egészen elfogyott a hordó bor. Újat kértek tőlem.

- Gyorsan fogyott el - mondám.

- Meglehetősen - felelte Balog uram.

- Sok volt a bevétel? Hadd lássam.

- Tessék! - felelte, élém vágva a bevételek könyvét.

Megolvastam: ötvenhárom forint jött be.

Az árendás meghökkent.

- Az lehetetlen!

Az anyjuk is előkerült, az is azt mondta: »lehetetlen!« A kasszában csak hat forint volt és ötven krajcár, s a szegény Balogék még mai napig is azon törik a fejüket, hogy hova lehetett az a többi, hiszen minden egyes kortyért tényleg kifizették a beírt összeget... A hat forintot otthagytam nekik, de a bevételi könyvet magammal vittem.

Ez volt az első expozé, amit valaha életemben láttam. Mind ilyen a többi is.

HA AZ A »HA« NEM VOLNA

(Szélsőbaloldali csevegés)

Egy kiváló politikussal arról beszélgettünk egyszer a folyosón, hogy miképp néznénk ki, ha a szélsőbal nem volna, vagy ha a szélsőbal is kormányképesse tenné magát a »gyomai pontok« alapján, s megszaporodván, azon lehetőség küszöbén állna (amelyet annyian óhajtanak), hogy bármely órában felválthatná (éppúgy, mint Angliában a toryk a whigekeket) a mostani uralkodó pártot.

Gomolygó szivarfüst mellett képzeltük el ezt az esetet. Megvallom, furcsa állapotok rajzolódtak le ebből a képzelt jövőből.

Én híven adom azokat.

*

Az elnöki széken Molnár Viktor ül, megtört öregúr, deres hajjal, de még mindég villogó szemekkel. Izgatott ülés van. Gyakran kell nyúlnia a csengettyűhöz.

Éppen a büdzsét tárgyalják.

A miniszterek homlokáról kínos izzadtság csurog, pedig december közepe van. A kormányelnök Tisza István részvétellel tekint kollégáira. (Híres apjának egykori kabinetjéből már csak Pauler van meg.)

A hajcsárok és Wipperinneknél sápadtan olvasgatják, és mérlegelik a két párt számerejét. A fiákok folyton robognak végig a Tömő téri fényes házsorok közt, szállítván a voksokat a

»Szürke macská«-ból (mert úgy kell venni, hogy akkorára már a kék macska szőre is megderesedik).

A pártarány kétségbeejtő.

Az ellenzék, melyet Ugron és Szilágyi vezet (mióta Apponyi Albert a főrendiház elnöke lett) száznolcvan jelenlevő embert számlál (ha jól olvasta meg Gajári Ödön).

A kormánypárt, noha mintegy kétszázhat híve van, lassan gyúlik. Alig van bent belőlük százhatvan ember.

De hát ez mind nem volna baj, ha a nemzetiségek nem nyújtanának okot az aggodalomra.

Egypár nap óta gyanúsán kezdik viselni magukat, s végre is övék a hatalom, ők határoznak.

Az ő negyen-ötven voksuk dönti el, hogy melyik párt uralkodjék.

A negyedik Pulszky (aki a nemzetiségi párthoz tartozik) jól mondta ma a folyosón:

- Magyarországon csak egy politikai kérdés van: hogy melyik párt veszi meg a nemzetiségi voksokat.

S ez egy olyan portéka, amelyiknek az értéke egyre nő. Ma megveszi az ellenzék ennyiért, s kormányra jut.

De a portéka nem lesz az övé, csak újra a kirakatba tétetik, hisz megint megveszi a volt kormánypárt.

S így foly a rettenetes licitáció.

Brassó már Pesttel vetélkedik, Balázsfalvára egyetemet ígér Berzeviczy Albert, közoktatásügyi miniszter.

A Miletics Szvetozár szobrára százezer forintot szavazott meg az országgyűlés egyhangúlag, csak az öreg Beksics Gusztáv tartott ellene egy beszédet. De a derék aggastyánt lezúgták. A Magyar Tudományos Akadémiát áthelyezték Kikindára, s egy külön szerb és oláh osztályt szerveztek.

De ez még mind nem elég a nemzetiségeknek. Tudják, hogy ők mit érnek a két *egyenlő erejű párt között*, s nem adják olcsón magukat.

Az egyes ellenzéki szónokok mind azt sürgetik, hogy a nemzetiségek külön minisztert kapjanak a Házban.

Az ellenzék harsányan éljenez, a kormánypárt megdöbbenve hallgat.

A pénzügyminiszter Hegedüs Sándor szomorúan döfi meg excellenciás kollegáját, a kereskedelmi minisztert.

- Mit szóljunk ehhez? Az ellenzéknek ez az ígérete megbuktat!

- Veszítsük össze a nemzetiségeket. Híreszteljük el a folyosón, hogy Zay Adolf van kiszemelve nemzetiségi miniszternek, mire az oláhok és szerbek egyszerre elkeserednek, és meglehet, velünk szavaznak.

- Nem ér semmit, mert akkor az ellenzék három nemzetiségi minisztert fog nekik kínálni.

Steinacker emelkedik fel. Tiszteletteljes csöndben hallgatják. Az ellenzék és a kormánypárt padjairól versenyezve zúg fel a tetszés moraja.

Beöthy Aldzsi elragadtatva kiált közbe néhányszor: »Óh, be szép!«

Azokról a szomorú időkről emlékszik meg a nagy Steinacker, amikor még el voltak nyomva, a miniszterelnök úr zsarnok apja idejében. Mennyit szenvedtek ők akkor! De ő nem az az ember, aki a vett sérelmeket megbosszulná, rokonszenvvel nézi a magyar nemzetiség haladását, barátja a magyar nemzetiségnek, s szívesen támogatja azt a politikát, mely a legméltányosabb minden irányban.

(De azt nem mondja meg a vén róka, melyik a legméltányosabb.)

A miniszterek és az ellenzéki primipilusok odarohannak hozzá kczet fogni, s ő pártfogói mosollyal veregeti meg a vállukat.

Amint így szönők e szeszélyes álmot a folyosón, egyszerre elsuhant mellettünk Steinacker az ismeretes viaszkosvászon csomagjával a hóna alatt.

Idegen volt a járó-kelő csoportok között, félénken, a falhoz simulva suhant el, és nem üdvözölte sehol se nyájas köszöntés, sem verőfényes mosoly.

...És szinte megkönnyebbedett a lelkünk, hogy úgy van, ahogy van.

Hogy a szélsőbalunk megvan - és hogy se nem nagy, se nem kormányképes.

Éppen olyan nekünk való.

A T. HÁZBÓL [nov. 22.]

Ma tulajdonképpen ülés se volt, csak bekukkantás a Házba, s mégis egyike lesz a legemlékezetesebb történelmi üléseknek, mert ma nyújtotta be a miniszterelnök az »ötéves mandátum«-ról szóló törvényjavaslatot, mellyel egy sarkalatos közjogi törvény változik meg.

A benyújtott javaslat senkinek sem okoz örömet, de a legjobban a kormánynak fog ártani (mert a mamelukok most már önállóbbak lehetnek), a képviselő tekintélynek hasznos, a kerületeknek bosszantó. (Ámbár iszen ők is ahhoz tartják majd magukat.)

Míg a miniszterelnök kirakta duzzadt tárcájából a már említett javaslaton kívül a községek rendezéséről, a köztörvényhatóságokról, a közigazgatási tisztviselőkről szóló javaslatait, Krausz Lajos búsan számolgatta a padban, hogy így most már mennyibe kerül majd Szentendrén egy lélek?...

Lucskos, nedves idő volt, a honatyák felgyűrt nadrágban zsibongtak a folyosókon, de kevés számban, mert mikor Péchy Tamás beharangozott, csak gyéren teltek meg a padok.

Annál élénkebb volt a karzat, honnan várakozólag, és kíváncsian tekintettek alá a közvélemény elementumai. Az öreg Czincz bácsi jelentőségteljesen hunyorgatott alá ismerőseire, hogy *lesz-e hát valami?*

De a *várt* komédia ezúttal elmaradt, mert hiányoztak hozzá a szereplők.

Sem Széchenyi gróf nem volt jelen, sem Ugron Gábor. Hiába várták hát a karzaton ülő hölgyek a mennydörgős orációt arról - hogy tila-tila-tilalmas a csók.

A T. HÁZBÓL [nov. 26.]

Fekete lobogó leng a Házon. (No, legalább ott lesz Éles Henrik is.) Vajon ki halt meg? Bacon.

De nem a verulami báró - teszi hozzá az öreg Pulszky. A folyosó tele van a megszokott alakokkal. Tisza Kálmánon a szalonkabátja díszlik, ami annak a jele, hogy átnéz egy kicsit a főrendekhez is, ahol pedig nincsen ma egyéb esemény, mint hogy Ábrányi Kornél üzenetet visz. Éppen most öltöztetik hozzá.

Jókai szelíden, lehajtott fejjel, keresztben hátratett kezekkel andalog. Olay Szilárd a könyvtárszögletben az interpellációját tanulja, mely ezen novellisztikus címmel van az interpellációs könyvbe jegyezve: »egy kézcsók ügyében«. (Ilyen sem fordult még elő az annalékban.)

Vizsolyi Gusztáv, aki figyelve, kontemplálva jár köröskörül a folyosókon, mint a lelkiismeretes bolti őr, beleütődik Gyulai Pálba.

- Van szerencsém üdvözölni a Szemle méltóságos szerkesztőjét.

Ez a találó ötlet megállítja Gyulait. És siet elcsevegni a főrendiház titkait. Nagy dolog lesz a mai ülésen.

- Ugyan mi?

- Hát megjönnek a nyájba az eltévelyedett...

- Juhocskák?

- Dehogy. Az eltévelyedett *pásztorok*.

- Hogyhogy?

- Berukkoltak a kálvinista püspökök: Papp Gábor, Kun Bertalan és Révész Bálint.

Ez a hír csakhamar elterjedt a kálvinisták között, s az egész vallásfelekezet bizonyos ünnepélyes színt kezdett ölteni.

Bent a teremben a közjegyzői novella volt tárgyalás alatt.

Meglehetősen unalmasan ment, mert a novellát alig kifogásolta valaki. A nagyszabású jogászok közül csak Hodossy beszélt, de az is mellette, Ullmann Sándor szinte a novella mellett érvelt igen szépen.

A beteges Pauler, ki mögött ott szuszogott olajbarna arcú újdonság államtitkárja, szinte sajnálta, hogy nem volt erősebb ellenállás, hadd verte volna vissza ifjú erővel.

Mai beszédje mindenkit meggyőzött arról, hogy az öregúr még győzi argumentummal, s a javaslat nagy szótöbbséggel, kevés híja, hogy nem egyhangúlag, ment keresztül.

A részletes tárgyalás még monotonabb volt, megszökdösött volna apródonkint az egész t. Ház, ha nem lett volna ott a »pièce résistance«, az interpelláció a kézcsók ügyében. De már azt csak meg kell várni. Inkább hűljön meg otthon a leves.

Széchenyi miniszter nem volt jelen.

Az úgynevezett »kínos ügyek« kedvelői (vessen rám követ, aki nem vétkes) feszült érdeklődéssel néztek az ajtók felé, hogy mikor lép be.

De a miniszter nem jött. Az óra már a kettő felé járt, s még sincsen itt. Vajon hol lehet?

Ha most egyszerre belépne, s felhangzanék unisono az ellenzéki padokról: »kezeit csókolom« - milyen szörnyű mulatságos lenne az!... Hogy nevetnének a mamelukok is.

Végre megszólalt a csöngettyű az elnök kezében, s kijelenté: hogy a holnapi ülésre halasztja a tárgyalást. Olay, az örök interpelláló felállott, egy-két köhintéssel megreszelte torkát, aztán rágyújtott rekedtes, érdes hangján:

- Igaz-e, miszerint Széchenyi Pál miniszter nyilvánosan megcsókolta Rezső trónörökös kezét?

A mameluk arcok csupa vigyorgóra idomultak. Derűtséggel vegyült zaj hullámozott át a termen.

- Nos talán nem igaz? - kérde Olay, végigtekintve a mozgó tömegben.

A miniszterelnök a kalapját vette, s kifelé indult a teremből. De a mediumon gondolkozva állt meg, s mintegy önkéntelenül *vállat vont*.

És ez a vállvonás volt eddig a legerősebb kritika a kézcsók ügyében.

*

Ülés után azon gondolkoztam, hogyha van *udvariatlan párt*, mely a kézcsókért interpellálja Széchenyit, ha esetleg *udvari párt* is lenne a Házban, most az is interpellálhatna egy minisztert, mégpedig éppen magát Tiszát:

- Igaz-e, miszerint a miniszterelnök szürke nadrágban jelent meg a királyné kíséretében a kiállításra?

S a két interpelláció tökéletesen megenné egymást.

Mert ha e kor társadalmának megírója egykor megtalálja jellemző vonásnak, hogy Széchenyi kezét csókolt a királyfinak, s a tintatartójába mártja tollát, hogy *bizantinizmust* rajzoljon; ha azonban eközben a királynét kísérő szürke nadrágos miniszterre bukkan, nyomban kibékül az elhamarkodva elítélt korrall, s mérges tintájú írónádját lecsillapodva hömpölygeti meg a porzótartóban.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

Arról beszélgettünk nemrég e lapok szerkesztőivel, hogy jó volna havonként egy-egy fecsegést írni a Ház üléseiről.

- De hát azokban a hónapokban, amikor nincsenek ülések?

- Akkor a remniszcenciákat találjuk fel. Politikának mindig lenni kell. Ha a képviselő urak magok nem csinálnak - hát visszatérünk a régre.

Most éppen ez az eset van. Honatyáink ott vannak a dupla kréta országában, Bécsben, a delegációban. Vallatják a szegény Kálnokyt. Mire ismét visszatérnek a Sándor utcába, mire végigeszik magokat a tömérdek banketten s kipréselik belőlük a milliókat, addig már a »Magyar Szalon« e havi füzeté is régen a prés alatt lesz.

A »Ház«-ból ez idő szerint igazán csak maga az épület van meg. A trikolór, melyet a rajzoló feltűzött a homlokzatára, csak előlegezve van. (Hanem iszen majd adnak őneki a horvátok, amiért az ő fiók-zászlójukat elhagyta.)

Nemkülönben előleg az országcímeres botú, medvebőrsüveges kapus is, aki immár a téli uniformisába van bújtatva; így néz ki az igaz, ha nekiöltözködik, de van is eszébe, hogy ott künn ácsorogjon; nehéz hivatal az övé. (Ha a nagyságos urak már azért is panaszkodnak, mert ülnek a hazáért, mit szóljon ő, aki állva szolgálja az országot?)

Ilyenkor behúzódik a »Fekete kutya«-ba, vagy a »Három egérhez« című csapszékbe (akár itt, akár ott bizonyos szolidaritásban van a »Kék macská«-val) s ott játszik a többi teremőrökkel durákat. Hát bizony a nagyságos urak is éppen azt csinálják, csak hogy egyebütt és másformán.

A kapus úr különben sem tartja magát sokkal kisebb perszónának, mert szó ami szó, képviselő van vagy négyszáz, de portás csak egy van az Országházban. Süvegét legfeljebb a nagy kapacitások előtt billenti meg, mikor a lépcsőzetten jobbról-balról felsétálnak mellette, mint köpűbe a gyülekező méhek (here a nagyobb részük), az érkező kocsiknak, mielőtt kinyitná, jól megnézi előbb az ajtaját: hozzá sem nyúl, ha csupán *szőlőtőke*¹¹ van rajta s nem koronás címer.

Ha már fel van húzva a nemzeti zászló s kiöltöztetve a portás, akkor isten neki, mi se sajnáljunk egy kis koncessziót, varázsoljuk vissza a legutóbbi üléseket és tegyünk egy sétát a parlament helyiségeiben.

Nagy zsibongás van a folyosókon, szórakoztató tarkaságban hullámszerűen kisemberek, nagyemberek, szélsőbalok és petrifikált mamelukok, vidéki deputációk és Haluska Jánosok.¹² Apró csoportokba állva beszélgetnek, trécselnek, komolyt tréfással vegyítve, játszi pajkosságot fűzve néha a keserűségbe is.

Lesz-e igazán háború? Mért nem volt Tisza Kremsierben? A »Kék macská«-ban egy idő óta vereshajú szakácsnének kell lenni, mert veres haját talált a minap a rétesben Beöthy Aldzsi. Hát igaz volna, hogy Andrássy után megint visszakíváncsoznak az udvarnál? (Nem hiszem - elménckedik jól-rosszul Prileszky -, Bécsben székel az udvar és nem *Kókán*.)

Egy másik csoportnál a jövő kérdéseit hányják-vetik. Milyen Teleszky István örökösödési elaborátuma? Jól megcibálgatta Zsögöd Benő. Az aztán a nagy jurista! Kár, hogy nincs bent a parlamentben! Vajon be meri-e hozni Tisza az ötesztendő mandátumot?

- Minek az? - mondják a mamelukok. - De hisz sokkal szabadabbak volnátok.

- Nem kell nekünk más szabadság, csak az, hogy szabad legyen Tiszát szeretni.

Az antiszemita csoportban valóságos fölfrissülés érezhető. Egy új kérdés foglalkoztatja valamennyiüket (amint ott ülnek a miniszteri szoba környékén egy csoportban), melyet Andreánszky Gábor vetett fel. Nem valami fontos politikai kérdés vagy idea, mely még rekonstruálhatná a szétszúrt pártot, hanem csak egy találós mese... De éppen a párt komolyságához való; találgatják is erősen:

- Tizenhat gyertya ég egy csillárban, ha négyet eloltanak belőle, *hány marad?*

Tizenkettőt mond mindenik, de Andreánszky a fejét rázza, mert ő azt állítja, nem tizenkettő marad, hanem csak az a négy, amelyet eloltanak, a többi gyertya elég.

Nem is egészen bolond mese. Az antiszemita olyanformán kezdenek már gondolkozni, hogy jó lesz elkoppantani azt a gyűlöletes lángot, mert az el nem fűjt gyertyák tövig el találnak égni - a választásokig... És csak az eloltott gyertyák maradnak meg.

A foyér-ben Csernátony Lajos szincerizál a nagybajuszú Orbán Balázssal és Chorinnal.

A teremnek sok szívesen hallgatott beszélője van, a folyosónak egy sincs olyan, mint Csernátony. Vele csak az öreg Pulszky versenyzik még szellemességben, de az öregúr sokszor ereszti hosszú kantárra az emlékező- és képzelőtehetségét, míg ellenben Csernátony mindig

¹¹ monogram

¹² Haluska János parlamenti műnyelven: választót jelent.

találót mond s ebben áll az ereje. Grünwald Béla üde tehetségének erejével mindenre csillogó zománcot von, amit elbeszél, Ábrányi Kornél sziporkázó ötleteivel imponál és elkalandozó svádájával mulattat Szontagh Pál szintén a nagy elbeszélők közül való, de ő leginkább a nekdotizál s nem a napi eseményekre alkalmazva. A legtöbb politikai mag mindig a Csernátony idézeteiben és megjegyzéseiben van. Grünwald a száraz igazságot felolvasztja szépirodalmi cukorban s színes bonbon staniclikban dobálja el. Csernátony a cukorból is valami keserű extractumot csinál. Még ha adomát mond is el, az akkor bizonyosan ráillik a helyzetre.

Alkalmasint most is olyasvalamit beszél Chorinnak és a »csont báró«-nak, Orbánnak.

Azt hiszem, kitalálom, hogy mit. Fogadjunk rá, hogy a *tigrisek történetét* meséli nekik.

Egy erdélyi főúrnak a fia (éppen bent ül most is a büfében), aki Indiában a tigrisekre vadászott, egyszer az apja asztalánál közkívánatra a vadászkalandjaival kezdte mulattatni a társaságot.

- Megálltam egy fánál, hát jön rám szembe egy nagy tigris, puff, lövök és halva marad, megyek tovább vagy négy lépésnyire, hát megint előbukkan egy tigris töltök, lövök, puff, elterül; egykedvűen ballagok egy cserjés felé, hát újra egy tigris jó, töltök, lövök, s hörögve esik össze... akkor aztán megindulok balfelé s a sűrűségből...

- Te fiú! - kiált közbe indulatosan a grófocska apja. - Mindjárt kilöklek innen, ha még egy tigris kiugrik.

Eddig is elég mulatságos az eset s úgy nevet rajta Orbán Balázs, hogy megreng bele a nagy bajusza, - pedig csak ezután lesz még jóvá az adoma, miután elbeszéli hozzá a tanácsteremben történeteket.

Mihelyt gróf Szapáry benyújtotta a jövő évi költségvetést, Tisza Kálmán állt fel s letett a Ház asztalára egy paksamétát:

- Van szerencsém benyújtani a belügyminisztérium *túlkiadásait*.

Mire felállt gróf Széchenyi Pál s hasonlóan mondá némi pironkodással:

- Van szerencsém nekem is bejelenteni a kereskedelmi minisztérium *túlkiadásait*.

(Te is fiam, Brutus? gondolta magában Péchy Tamás.)

Felugrott most Trefort.

- Van szerencsém bejelenteni a közoktatásügyi minisztérium *túlkiadásait*.

Lassan, félénken kezdett emelkedni székében a beteges Pauler.

- Van szerencsém...

A mamelukok elsápadtak s búsan sóhajtják:

- Jézus Mária, *ha még egy tigris kiugrik!*...

Az erdélyi grófocskán fogott akkor a szó, de itt nem használt semmit a sóhajtás, még két tigris ugrott ki ezután, mert nemcsak Pauler, de még báró Fejérváry hadügyminiszter is elrebegte a szemérmes vallomást: »Van szerencsém benyújtani stb.« (Jól kiválogatták ezt a kabinetet, hogy úgy egy húron pendül.)

De nem bánja azt Csanády Sándor, akármi lesz az államkasszával (úgyis minden pénztárnak az a rendes baja, hogy kevesebb van benne, mint amennyit ki szeretnénk venni belőle), csak a jegyzőkönyvnek ne legyen semmi híja.

Bizony nem sajnálja érte azt a fáradtságot, hogy egészen a jegyzői pulpitushoz megy, rákönyököl s fülét odaigazítva a hang irányába, nagy figyelmesen hallgatja, amíg felolvassa Szathmáry György, kinek csak az egyik keze látszik: néha egyet-egyet csuklik közbe, amitől vállig összerezzen az előadói széken Hegedüs Sándor.

Ha valami hibát vesz észre, kötekedve int a kezével, vastag szemöldöke tiltakozólag szalad fel a homloka közepéig, nyaka kidagad, szemei kidüllednek s alig várja a végét, hogy lázonghasson. Hadd rázza egy kicsit a fejét a tisztelt miniszterelnök úr.

Noha csak a jegyzőkönyv a Csanády specialitása, azután is figyel ő az egész ülés alatt, el nem unja a leghosszabb beszédet sem, éber örökké, vagy legalább annak *látszik*: mert nem lehetetlen, hogy olyan ülések alatt álmodja azokat a csodálatos diskurzusokat őfelségével a királlyal.

Hanem ha már látták a Szathmáry György kezét, vegyük elő a fiókból és mutassuk meg egészen is, mert ámbár egyike a tehetségesebb jegyzőknek, mégsem hiszem, hogy annyira vinné valamikor, mint Szt. István, akinek az egyik keze is elég egy egész processzióhoz.

Annál is nagyobb violencia lenne Szathmáry Györgyre, hogy csak egy kezét lássák, mert neki igazán száz keze van. Könyveket ír és fordít, közoktatási ügyeket referál, naptárt szerkeszt (a mamelukok életrajzaival), vezércikkeket farag, statisztikát csinál minden képzelhető dologról, az oláhokat üldözi, ahol éri (de nem igen éri), egyszerűen a legszorgalmasabb ember a Házban, akinek arcáról olvasható le a rimánkodás: »Adjatok nekem minél több munkát!«... És azt adnak is neki. A jegyzői karban is a dolgozó jegyzők közé tartozik. Mert a jegyzőknek [két] fajtája van, az »igás« és a »parádés« jegyző.

A parádés jegyző ez idő szerint Ábrányi Kornél, ő hordja az üzeneteket a főrendiházba. Övé ideiglenesen az ősi atilla (melyet még Széll Kálmán testére szabtak egykor), a molyette süveg kevély sastollával s a rezes veretű fringia. Ez az egyetlen középkori remanencia még, hogy díszjegyzők hozzák, viszik az üzeneteket a két parlamenti ház közt s átadják élőszóval, hajlongási ceremóniák mellett.

De ha ez az egyedüli cafrang a tanácskozási ügymenetben, van aztán elég minden másban. A »kegyelmes urak« veszedelmesen kezdenek elszaporodni a Borossok, Szomjasok és Iszákovicsek parlamentjében. Az élőködés, a gomblyuk-betegség és rangkórság valóságos járvánnyá lett.

Még azok is nyakig benne vannak, akik gyógyítani akarnak.

A jó öreg Nendtvichsel történt a minap, mikor Kossuthnál járt künn, hogy amint nagyon kikelt az ősz hazafi előtt a rettenetes rang- és címerhajsza felett, ékes szavakba öntött mennykövekkel ecsetelve azt, Kossuth elmosolyodott felette:

- Igazán olyan nagy ellensége ön a címeknek? - kérdé szelíden.

- Egész szívemből, kormányzó úr.

- Ej, ej, hisz akkor ön engem gonoszul megréfélt.

- Hogy merészném én azt? - szólt Nendtvich megütődve.

- A névjegyet értem, melyet az imént beküldött szolgálamtól.

- A névjegyet? - hebegte a derék öregúr.

- Igen, nézze! Rajta van, hogy »Nendtvich kir. tanácsos«

...De íme, most veszem észre, hogy csevegés közben egész Turinig értünk.

Már *innen* aztán csakugyan nem merem az olvasót egy lélegzetre ismét visszavezetni a Házba.

A T. HÁZBÓL [dec. 2.]

Ma vízi ügyek tárgyaltattak, de nem olyan *vízi ügyek*, mint aminők a klubban folynak, minélfogva nem is volt olyan érdeklődés, mint a klubban.

Hanem azért partnerek, keverők és osztók itt is voltak. Hegedüs mint vorhand, előadta a szegény Temes-Bégavölgyi társulat pénzügyi nyavolyáit, hogy jutott zilált anyagi viszonyok közé. A régi történet, mely örökké új marad.

A magánember zilált anyagi viszonyokba jutván, rendesen föbelövi magát, de miután egy társulat, erkölcsi személy lévén, ilyesmit nem tehet, nincs más mód, mint hogy az állam rendezze ügyeit.

Falat hasogató éljen viharzott fel e pillanatban, mely megindult az elnöki szék jobboldalától, s végighullámozott a Ház félívén, túl a középig, hogy onnan újra visszahömpölyödjön harsányabban.

Hegedüs elhalványodék, s meghökkenve halt el ajkán a szó. »Mit mondtam? Mit jelent ez a „Moriatur”? Én valami különöset mondhattam! Mert az lehetetlen, hogy a Ház ilyen fizető kedvében legyen! A tizenkét millió garancia elvállalását éljenezik? Lehetetlen!«

Nagy zavar festekezett arcán, míg végre megpillantotta, hogy a generális lépett be, de a nagy éljenzés elől először az elnöki drapéria mögé bújt, míg végre kénytelen volt összehúzott vállakkal a helyére hatolni, ahol letelepedve, megkezdé a - *második tízesztendőt*.

Csillapodván az ovációk, a két ellenzék kezdé meg kedélyes ingerkedését (mert a javaslatot ők is pártolták), de oldalvást mégis tépázták és csipkedték a kormányt, különösen a daliás Lipthay Béla báró fejezett ki rosszallást a kormány ellen, mire a pénzügyminiszter érezte magát találva, és visszavágott:

»A rosszallás csak a társulat *vezetését* érheti.«

Erre meg aztán Lipthay érezte magát találva, de már vissza nem vágott.

Legjobb volt azonban a Darányi beszédéből kiszögellő dialóg.

Darányi egy igen élénk szónoklatban fejtegette, hogy hova lett a hatmilliónyi kölcsönből, melyet a társulat fölvelt, az elkallódott kétmillió. Kifejti, hogy az a kölcsön folyóvá tételével ott veszett. Ha tehát a veszteséget keressük, ezen kétmilliót ott megtaláljuk.

- Dehogyan találjuk! - szól közbe Wahrmann.

- Igen-igen, az a baj, hogy nem találjuk - folytatá Darányi, s úgy ő, mint az egész Ház hatalmas kacajjal siratta el a kétmilliót.

Fent a karzaton roppant gyönyörködtek ebben a vidorságban a tegnapról való maradék Haluska Jánosok. Tudom, mondogatták egymásnak:

- Van itt még pénz szépen!

Egyébiránt a folyosó is tele volt a miniszterelnök tegnapi vendégeivel. Általában népes Ház és népes folyosó volt, mert a mamelukok összejöttek a tegnapi ünnepélyre a világ minden részéről, s ennek az élményei képezték a mai diskurzust.

Hogy milyen szép válaszokat adott a generális. Megfoghatatlan, mennyire győzte szóval.

Még bámulatosabb, mondák mások, mennyire győzte lábbal! Mert öt-hat óra hosszat hallgatni ünnepi beszédeket rettenetes lehet ülve is, de még iszonyatosabb *állva*.

Egy küldöttségvezető kedélyesen mesélte el, hogy éppen négyféle küldöttséget vezetett, kiment, meg bejött új emberekkel és új dikcióval. Még egy ötödik deputáció is várta az udvaron, de azt nem merte bevezetni, mert már a negyediknél is gyanús szemekkel nézett rá Stesser osztálytanácsos.

A kocsik méregdrágasága nemcsak hogy tetőpontra emelkedett a tegnapi estélyre, de az elbizakodott kocsisok még azonfelül fumigative is viselték magokat.

A folyosón panaszkodott valaki, hogy csupán egy helyet akart bérelni a maga számára a bérkocsiban, s kérde, mit fizet.

- Miféle az úr? - veté oda hetykén a kocsis.

- Képviselő.

- Nos, ide akkor azzal az öt forint huszonöt krajcárral!

Minthogy azonban Csernátony, aki sok okosat mond, nem mutatkozott a folyosón, Pulszky, aki sok szellemest összecseveg, morózus volt, Szontagh pedig, aki sok mulatságos dolgot elszór egy-egy délelőtt, hamar hazament, a folyosón meglehetősen köznapi és unalmas hangulat uralkodott.

Végre délután egy óra táján híre terjedt, hogy Horváth Gyulának egy vice van.

Legott egész karavánok indulának Horváth Gyula keresésére a Ház labirintjeiben.

Kutatták, mint a tűt. Talán a teremben van? Talán a büfében? Ott sincs! Hátha a karzatra ment fel?

Végre megtalálták a ruhatárban. De már akkor éppen a télikabátját húzta, s siető léptekkel vitte haza az egyetlen viccet, mely ma a Házban termett.

A HÁZ ATILLÁJA

Mikor Törs Kálmánt, aki tudvalevő dolog, egyike a legszerényebb embereknek a világon, megválasztották jegyzőnek, mindjárt megijedt attól, hogy őneki díszben kell átjárni a főrendiházba, csak akkor nyugodott meg, midőn Ábrányi Kornél megvigasztalta:

- Majd hordozom én az üzeneteket.

Ábrányi Kornél lévén ez idő szerint a legszebb jegyző (még Popovicsot sem véve ki), a jegyzői kar egészen belenyugodott: »Kornél jó lesz reprezentálni«.

Annyival is inkább jó lesz, mert a főrendiház már elvesztette szép jegyzőjét, gróf Cziráky Bélát. (Az ellen mindig Fenyvessy Ferencet kellett tromfnak kiadni.) Most azonban csak Gyulai Pál és báró Nyáry által üzennek a főrendek. Ezekre elég válasznak a délceg Kornél is, akinek ugyan már ritkul egy kicsit a haja, de a szemei még élénken csillognak.

Mind jó lett volna az, de a képviselőház ócska atillája, s molyette sastollas fővegje sok keserűséget okozott Ábrányinak. A rettenetes dohszag, mely e ruhadarabokból kiárad, a fakó foltok a kalpagon, az egérrágta apró lécek az atillán, s végre egy negyedszázad jegyzői karának izzadsága az atilla hóna alatt.

Mikor először magára húzta dobogó szívvel, kipirult arccal (mint a bálba készülő szűz az első muszlinruhában), madarat lehetett volna vele fogatni, de mihelyt megnézte magát a tükörben, elszontyorodott.

Az atilla bő volt, s leért a térden alul, a főveg szűk volt, s a feje búbján ült.

- Hiszen egész figura vagyok benne - mondá, s elkedvetlenedve állt meg a Ház kapujában, mérlegelve a járókelőket, hogy el merjen-e indulni ebben a ruhában első nagy útjára, a méltóságos főrendek magas színe elé. Nem mert.

Intett a fiákeresnek, és az vitte el kerülő utakon a Múzeum kapujához.

Ott éppen egy csinos asszony sétált. Villámsebesen ugrott be a kapu alá, hogy ne lássa ebben a dísztelen állapotban, s úgy adta át első üzenetét némi szégyenkezéssel.

Végre azonban hozzátörődött az öreg atillához (mibe nem törődik bele a szegény ember?), s rendbe folydogálának az ország dolgai. Üzenetek jöttek-mentek, nem volt semmi fennakadás, s azt lehetett volna hinni (sőt Szapáry pénzügyminiszter fejében úgy is van az kikalkulálva), hogy a vén atilla még eltart ebben az épületben. Az új Tömő téri palotában lehet majd aztán egy szép, új öltönyt csináltatni. Vagy addig meg is halhat valaki, aki a magyar ruháját eltestálja a hazának.

Mondom, így álltak a dolgok, midőn végre nyilvános csúfot vallott az ország atillája.

S az atillában (milyen szerencsés ez az Ábrányi) éppen Törs Kálmán volt benne. Szegény Törs Kálmán! Mindjárt olyan rossz előérzete volt a díszjegyzőséghez!

A mai főrendiházi ülésre ugyanis - hogy volt rávehető, szinte elképzelhetlen, de mégis tény - Törs vitte át az üzenetet.

Derült mosoly lebegett a komoly főrendiek ajkán, mikor a jegyző belépett.

A fejéből csak egy darabka látszott ki felül, a többit elfedte a rettenetes bő nyak, az ujjáiból semmi sem látszott.

A babonás Szapáry háznagy rémülve nézett az ajtó felé:

- Jézus Mária! Hogy jött be ez az atilla?

A papok közül egyik keresztet is vetett magára.

Végre amint közelebb jött, észre lehetett venni, hogy nem magától jött be a ruhadarab, hanem mégis van benne valaki. Egészen bizonyossá ez csak akkor vált, mikor Törs Kálmán megszólalt, de hangja csodálatosan úgy hangzott, mintha valahonnan *messziről* beszélne. De valóban is messze volt a nyilvánosságtól - az atilla egyik oldalába elrejtve.

Mikor elvégzé mondókáját, zavartan állt meg helyén. Alig mert megmozdulni. Száz, méltóságosan nevető szem volt ráírányozva. Megijedt. Átérezte a helyzet rettenetességét, s képzelete még a valónál is jobban *nagyította* meg az atillát. Félt mozdulni, hogy rálép az uszályára. Mert káprázó szemében a szerencsétlen öltöny uszályokat eresztett, véges-végig a terem padlatán. Azt hitte, rögtön elesik, ha rátapos. A fringia feszélyezte. A funkciója már bevégeződött, de ő ott maradt sem jobbra sem balra nem mozdulva, állt tehetetlenül, s kedves, szelíd arcán lerajzolódott a roppant zavar.

Mi lesz ebből? Mért nem mozdul? - találgatták a főrendiek.

Végre Szapáry kezdte bedugdosni a padba.

- Tessék, kérem... ide.

De Törs bátoratlanul nézett körül és nem mozgult. Csak nagy biztatásokra mert végre a pad felé indulni fölfogva az atilla két szárnyát, mely most úgy nézett ki, mint egy óriási denevér kipeckelve.

Bezzeg örült aztán Törs, mikor a padban volt, de még jobban örült, mikor egészen odakünn volt. Tudom, megfogadta, hogy nem visz többé üzenetet, míg új atillát nem szerez a Ház.

Mert mégis komikus dolog, hogy míg van olyan államtitkárunk, akinek százhusz nadrágja lóg a fogason, magának az országnak ne legyen egy jóra való ruhadarabja.

Ezt még Zsedényi Ede is megmosolyogná, ha élne.

A T. HÁZBÓL [dec. 8.]

A mai ülés igen kedélyesen kezdődött.

Az előadó, a szőke szakállú Dárdai Sándor humorizálni kezdett. Kijelenté, hogyha ez a javaslat a kormány hatalmát szélesítené, ő maga szavazna ellene.

Kétkedő mosoly ült minden ajkon; de azért van abban valami, amit beszélt. Ti. nem abban, hogy ő ellene szavazna valaminek (mert nem olyan rossz ember Dárdai Sándor), hanem abban, hogy ez a javaslat igazán nem fog használni a kormánynak.

S azonfelül mégis olyan szükséges, mint a mindennapi kenyér.

Mert egyrészt a képviselői tekintélyt emeli az ötéves mandátum (bizony már ráfér egy kis tatarozás arra is), másrészt pedig függetleníti a képviselő állását bent a parlamentben.

A hároméves képviselő igazi rabszolga. Az első évben még friss emlékezetében vannak, amiket otthon ígért, s ezek feszélyezik. A második évben látja, hogy amiket ígért, azokat nem teljesítheti, tehát a mamelukságban keres támaszt. A harmadik évben azon töpreng, hogy hol található egy kerületet, ahol még nem ösmerik. Mert ott talán még megválasztják.

Az ötéves képviselő úr lesz. Az csak az ördögtől fog félni, de a minisztertől nem, mert az ördögről biztos, hogy a hatodik évben is még - ördög lesz.

...S ha egyszer a mamelukok nem fognak félni, majd akkor tessék őket megnézni, milyen kemény legények lesznek!

...Íme, még nincs is meg az ötéves mandátum, és már azt meri mondani Dárdai Sándor, hogy ő meg nem szavazná azt a javaslatot, ha az a kormány hatalmát növelné.

*

Lucskos, kellemetlen idő volt. Az eső is szemzett odakünn. A folyosók habituái nyomott hangulatban voltak. Semmi felvillanyozó pletyka. Egy-egy mosolyt szenteltek itt-ott az Irányi által kezdeményezett »erény-egylet«-nek, ahová (általános a megütközés) nem hitták meg Csanádyt, ami még annnyival jobban fáj Csanádynak, mert Pulszky Ferencet meghítták, aki azonban az üzente:

- Várjatok még. Majd én is belépek, de csak vagy *tíz év múlva*.

A nagy adomázók pihentek ma. S a nagy orátorok is pihentek. Általános elégtelenség ütött ki. Hoitsy a karzat ellen panaszkodott, hogy nem szép, Czincz apó a karzaton a földszint ellen panaszkodott, hogy nem érdekes. Csernátorny a nedves időjárást szidta, Beöthy Ákos a Ház akusztikáját, amelyik megvékonyítja a hangot. Mindenkinek volt valami duzzognivalója, csak Szentgyörgyi államtitkár ült ott a minisztere széke mögött meglegedve. Egészen úgy néz ki öméltósága, mint egy megöregedett Ámor. Csak a nyila hiányzik.

Különben az egész teremnek gyűrött, színehagyott képe volt, az egyforma barnaságból csak a Justh Gyula szürke kabátja rítt ki. Szontagh Pál bóbiskolt, Csanády ásitózott, amit meglátva a

szemben ülő gróf Bánffy Dániel, elkezdett vele versenyezni. Észrevette ezt Csanády csakhamar; és csuklásra fordította a dolgot. (»Énrajtam ki nem fogtok semmiben.«) Csak gróf Kinsky Nusi állt szokás szerint a jegyzői helyek elé, hogy lássák, míg ellenben a Hegedüs József széles háta mögé lapult Várady Gábor, hogy ne lássák.

*

Különben a mai ülés folyamát így írja le nálamnál sokkal jobban egy képviselő:

Ma járt le egy váltóm, amelyről teljesen megfeledkeztem. A zsiránsaim képviselők. Gondoltam magamban, hátha megcsípem őket a Házban. Isten neki, benézek. Már öt esztendeje nem voltam bent. Fád egy dolog az, ott ülni és hallgatni azt a sok szürkéséget. Különben sem tartozom vele. Én megfizetem a mandátumot, punktum. Azt teszem hát vele, amit akarok.

A Sándor utca szegletén találkozom egy ellenzéki képviselő társammal:

- Hová, hová?

- A Házba.

- Komolyan a Házba jössz?

- Valakit keresek ott.

- Mindjárt gondoltam.

- Hát hogy vagytok most ott?

- Köszönöm, megvagyunk a régiben.

- Apropos! Mit tárgyaltok ma?

- Az ötéves mandátumot.

- Ötéveset?

- Az ám! Behozza Tisza. Hát nem szoktál újságokat olvasni?

- Nem. No, az derék. Ennél még okosabbat se csinált. Reménylem, helyesled.

- Kellett már, barátom, mert nem bírjuk a költséget, és mert demoralizálja a kormány a népet a gyakori választásokkal, de azért ellene szavazok.

- Ellene szavazol, de már azt ne tedd! Mert az véték.

Biz' isten, kivárom az ülést, és ott leszek a szavazásnál.

- Azt megteheted, de ma még csak az első nap van, a premier. Majd valamikor a hét végén beszéljünk a szavazásról.

- No, engem ez a vita érdekel. Ez már olyan kérdés, a mely mindenkinek a zsebéhez szól. Megteszem, amit sohasem tettem még, végighallgatom a mai ülést.

Miután rendbehoztam zsiransaimmal a dolgomat, bementem a helyemre, mely nem messze van Ivánka mellett, azaz csak volt... hét éve már annak, ahogy odaragasztottam a vizitkártyámat. Hova lett már az azóta!

Mindegy meghúzódtam távol csöndesen. Nehányan még rámismertek, s nevetve integettek üdvözlőket, a nagyrész idegenül bámult rám. Ezek most mind azt hiszik, hogy valami új képviselő vagyok. Pedig már tizennegyedik éve vagyok honatya.

Tisza is felém nézett egy percre, de ő már nem ismert rám. Nagyon megöregedhettem azóta.

Szinte jól éreztem magam, régi idők emlékei kezdtek átmelegíteni, mikor még én is passzióval jártam-keltem itt, azzal a naiv hittel, hogy törvényeket csinállok az országnak. Éppen öt év kell ahhoz, hogy az ember belássa, miszerint semmit sem csinál. Jó, hogy ennyire lesz szabva az új mandátum.

Hanem ha már itt vagyok, ez egyszer figyelmesen meghallgatom a szónokokat. Milyen szerencse, hogy éppen az első napra jöttem, amikor a nagyok beszélnek, s leszedik eszmék dolgában a tejfölt az apró-cseprő szónokok elől. Persze öt év óta már sok nagy ember támadhatott itt...

Alig vártam, hogy az előadó befejezze, ki nem állhatom a bevezetéseket.

Utána felállt Herman Ottó. Okos ember... Szeretném a mi oldalunkra, de előbb lenyíratnám azt a nagy haját a rendelkezési alap költségén. Egészen szépen beszélt, az ötéves mandátum ellen, de meg nem győzött. Ámbár megvallom, nem hallgathattam ki végig, mert egy incidens elfordította a figyelmemet beszédjéről.

Egy gömbölyű arcú, csinos, daliás úriember lépett be élénk fényű szemekkel s rövidre nyírt hajjal, mire nagy éljenzés támadt a szélsőbaloldalon.

- Kit éljeneznek? - kérdem a szomszédomtól.

- Azt, aki most belépett.

- Ki az?

- Rigó Ferenc.

Hüm! - gondoltam magamban - új nagyság! Tessék, nem is hallottam eddig a nevét, s most már restellek utána kérdezősködni. Hátha kinevetnének. Egészen elmaradtam a kortól.

Amint bevégezte Herman, a jegyző harsányan olvassa: *Horváth Mór!*

Az ördögbe is, megint egy új vezéregyéniség, mégpedig a mi pártunkon! Az első, aki a csatatűzbe lép. S ezt sem ösmerem.

Amint így röstelkedem, oda sem figyelve a szónokra, megint a csengettyű szavára rezzenek fel, minthogy most már látom, az a szokás van, hogy az elnök minden szónoknak beharangoz.

Valóban megint új szónok lépett a sorompóba.

- Ki ez? - kérdem ismét a szomszédomtól.

- Kubinyi Árpád.

Azt se ösmerem. Ez már mégiscsak furcsa dolog. Engem bizonyosan megcsalt a barátom, aki azt mondta, hogy a vita első napja van. Ámbár mégis az van, mert az előadó is beszélt. Egészen belezavarodtam. De talán nem is vagyok én a magyar parlamentben, hanem eltévedtem, valahol egyebütt vagyok? Azazhogy mégis a magyar parlamentben kell lennem, mert mindenki az angol parlamentről beszél.

Ilyen találgatások között izzadtam mikor újra csenget Péchy, s kiáltja a jegyző »Margittay Gyulá«-t, mire egy kedves mosolygós arcú, egy kicsit kopasz úriember dől neki az ötéves mandátumnak.

De már ezt meg nem állhattam szó nélkül. Odamentem az elnökhöz.

- Ösmersz-e még, kegyelmes uram?

- Hogyne ismernélek. Hogy jössz te ide?

- Úgy-úgy, pirongass meg, bátyám, megérdemlem mert annyira mentem a hanyagságommal, hogy képviselő létemre már a nagy talentumokat sem ismerem, az egy Hermant kivéve, akit már azelőtt is tiszteltem.

- Miféle nagy talentumokról beszélsz te?

- Hát akik ma szónokoltak. Nagy pietással hallgatom őket.

- Velem ne humorizálj, mert megvonom a napidíjaidat - mondá Péchy, és megfenyegetett a csengettyűmozgató kezével. - Eleget bosszankodom már anélkül is, hogy mindjárt az elején ilyen sekélyes a vita. Apró emberek elrontották!

- De hát hol vannak a nagy embereink?

Péchy rám nézett a szelíd kék szemeivel, aztán egy lutheránus mosollyal vállat vont... De már ha így van, ha a nagy emberek már kipusztultak a Házból, akkor csakugyan érdemes lesz nekem is szorgalmasan bejárni.

A T. HÁZBÓL [dec. 10.]

Ma erősebben lüktetett a parlamenti ferbli, s ha aluszékony volt is imitt-amott a Ház, egyszer-másszor föl-fölvillanyozták (nem a beszédek, annyira nem ment, hanem) élesebb közbeszólások, zajosabb jelenetek.

Jobban is kezdődött a mai ülés, mint a tegnapi: legelsőnek Irányi adta a vizit. Irányi beszéde mindig sima, gyűretlen, mint a kivasalt posztó; ma is olyan volt. Az öt éves mandátum nem kell neki.

Azután Andrassy Manó gróf egyengette ki terebélyes természetét, s non chalance-szal kiáltott »besszer«-t, védvén a javaslatot, miközben kacéran csillogtatta, nem a szónoki tehetségét, hanem briliáns gyűrűit a kezén (mintha egyebe se lenne ezenkívül otthon). Miután egy kicsit megtapogatta szokott zűrzavaros modorában az ellenzék vékonyabb testrészeit, pártolja az öt éves mandátumot. Hiszen világos dolog, hogy az a jobb. Eddig minden három évben adott Rozsnyó városának egy megsütni való ökröt, ezentúl csak minden ötödik évben kell adnia egyet. Mi? Hé?...

Mert valahányszor a nemes gróf valamely orációt bevégez, rendesen megáll az odacsapott »punctum« után, s kérdőleg dűnnyög : »mi? hé?«

Tóth Ernő, fiatal, szöske szónok ment be Andrassy után meglehetősen rossz blattra - a Komjáthy Béla hangját és népies allűrjeit utánózva.

Nem jött ki neki semmije. Hiába segítettek gusztálni a társai.

Hanem jó játékos a huszárhadnagyképű csornai prépost, Kuncz Adolf, aki ügyesen keverte fel a kártyákat, bár egy kicsit papi elokvenciával, sok igazat mondott a választási kampány izgatásairól, a nép megrontásáról, hogy miként szabadítják rá a választókra presszió gyanánt a nem választók csőcselékét.

Licitált erre báró Andreánszky Gábor, aki hazard firma az ilyenekben, s az egész szélsőbal haragosan mordult fel, amiért csőcseléknek nevezte egy pap az ő nyájának a cenzusból kiesett részét.

Mire megint felkelt Kuncz és visszavágott. A Ház izgatott volt e felelés alatt. Hullámozott, zajgott, hogy ugyan ki húzza be a »zsinór«-t?

Andreánszky volt az erősebb, kivágta a legjobb ötletét :

- Krisztus urunk egy szegény ácsmester fia lévén, ma ő sem volna választó, hanem Kuncz szerint csőcselék - s dühösen dobta el ceruzáját, s guggolt le a padba.

Krisztus urunk ekképp vonatván bele az ötéves mandátum vitájába, szükségét érzé a lovagias Rácz Géza, hogy egy kicsit bosszút álljon a felfeszítőin. S keresztény szeretettől áthatva festett lándzsájával nekirontott a zsidóságnak.

Eközben belépett a főrendiház jegyzője, báró Rudnyánszky, egy szépen megkefélt atillában, s kardját megcsörrentve, illő meghajlással nyújtott át egy csomó átjátszott kártyát - akarom mondani - törvényjavaslatot, mire felhangzott az elnöki csengettyű újra, és Szalay Imre lett a »vorhand«.

Könnyű Szalay Imrének, mert ő már úgy is volt, hogy maga kérte aláírásával ezelőtt öt évvel az ötéves mandátumot (amire nézve hiába intette akkor Szentiványi Árpád: »Ne okoskodj Imre, hisz úgy aztán csak minden öt évben adhatsz túl a boraidon«), most hát már azt mondja, hogy neki is csak a három év kell, mert ő akkor »blindre« dolgozott. A mai képviselőháznak általában nincs joga, őszerinte, »elcuholni« a három évet, mert nem tartja a nemzet mandatariusának.

- Orbán Balázs! - olvasta a jegyző, de az óra már fél kettőre járt.

- »Pour les dames«! - gondolta az elnök - még egy tour s aztán bezárom a vitát, aminthogy be is rekeszté, miután előbb Orbán Balázs szokás szerint egy »gírigari«-t vágott ki - természetesen az ötéves mandátum ellen.

Most aztán még két »mausz« következett, mely előre be volt jegyezve az interpellációs könyvbe, az egyik az Ugron Gáboré a nagyvárad püspökség vagyoni ügyében, a másik a Herman Ottóé *a ferbliről*.

Soha még nemzetiesebb húrokat ember nem mozgatott meg, mint ma Herman, s illetőleg tegnap a Csemegi tanácsa a kúrián, mely egy ítéletben kimondá: hogy a ferbli nem szerencsejáték, mert kombináción alapszik, tehát hivatalból nem üldözhető.

A klubokban ünnepeltek tegnap. Én azt hittem Csemegi fáklyászenét fog kapni és szobrot (ami különben ezek után nem lehetetlen), a Ház folyosóin mindenki erről az eseményről beszélt. A képviselők elkapkodták a trafikokból a tegnapi lapokat, s vitték haza a feleségeiknek: »Látod, lelkem, látod, a ferbli nem házárdjáték«, mindenki szebbnek látta a világot és tisztábbnak magát. Csemegi egy tollvonással megneemesítette az erkölcsöket; bizonyosan benne van ő is az Irányi egyletében. (Íme, milyen üdvös eredmény rövid két nap alatt!)

De a gonosz Herman nem tűrhette sokáig a dzsentrí örömét, s ma interpellációt intézett a szegény beteges Paulerhez, hogy adjon számot ezen döntvényről. Miközben élénk színekkel festette a ferblit, hogy mennyire alapul az a vak szerencsén, s mennyire házárd a blindekkel és a visszavágásokkal.

A nagy ferblasták megrökönyödve könyököltek a padokban, s gyakran csóválták a fejüket tagadólag.

Némelyek Jakabffy üres helyét nézték dühösen, ahol Ivánka Zsigmondnak kellene tulajdonképp ülnie. Denique, jó volna most az öregúr a Házban. Mert most már szakvélemény kellene. De így van az, ha a kormány kitúrja a szakembereket. Ámbár akad itt elég auktoritás ezen a téren.

Nosza a jurista-ferblisták legott kotorászni kezdtek az agyvelejükben a corpus juris és az ócska dietai törvények közt, míg végre kigusztáltak egyet, s villámhíre ment a folyosón, hogy Csemeginek igaza van, mert ott a régi törvény: *»De actione Fisci lusum sic dictum färbli nonsolo sorti commissum, locum que actionem Fisci descendí.«*

Péchy Tamás maga is mosolyogva hallgatta a ferbli-interpellációt, de az idő előhaladott voltánál fogva, miután egyik pártnak sem sikerült még a másikat svarccá tenni, azzal az ígérettel oszlatta fel a Házat, hogy holnap délelőtt tíz órakor ismét folytatni fogják a játékot.

A T. HÁZBÓL [dec. 11.]

Az ötéves mandátumról szóló vita egyre élénkebb. Első nap az apróbb emberek beszéltek. Bocsánatot kérek Darányi Ignáctól, mert ő beillett volna mai szónoknak is. (Budai embertől elég szép volt az ő beszéde.) Tegnap az úgynevezett »fenegyerekek« napja volt, ma végre a jelentékenyebb szónokok jöttek elő az odúikból (de nem Trutia Pétert értem), holnap pedig már bizonyosan az »eláll« kiáltások kezdődnek.

És az jól is van így! Mert a kis szónokok sohasem szedik el a nagyok témáit, míg ellenben a nagyok majd mindig elszedik a kisebbekét, s azért posványosodik el harmad- vagy negyednapra a vita.

Ullmann Sándor kezdte meg a mai vitát szép beszéddel, mely azonban szinte párolgott a lojalitástól, erőteljes logikával bizonyította, hogy az ötéves mandátum előnyösebb, de midőn ahhoz az érvhez jutott, hogy az a képviselőt függetlenebbé teszi, csak az egyik faktort merte említeni - hogy a Haluska Jánosoktól teszi függetlenebbé.

Azután Helfy Ignác beszélt élénken és szellemesen, nekirontva (de nem nagyon) a miniszterelnöknek a különben elcsépeelt elv-változtatásért, mely különböző variációkban a nap főtémája volt.

Maga a miniszterelnök annyira hozzászókkott a vádhoz, hogy ő is felhozta a folyosón:

- Bizony változnak az idők és emberek. Magam is csodálkozom magamon, nemhogy Helfy ne csodálkoznék. Mikor annak idején a hatvanas bizottságban a közös ügyekről, illetve a delegációkról tanácskoztunk, s én erősen elleneztem, Deák azt jegyezte meg:

»Lassankint hozzászókkik a nemzet.«

»No, én sohasem szokom meg - vágtam közbe tüzesen -, azt az egyet jól tudom.«

»Már én pedig azt mondom, hogy még védelmezni is fogod« - felelte Deák.

Én ezt akkor nem hittem, de most már eszembe jut, valahányszor rám veti vasvillás szemeit Csanády Sándor.

*

Ma különben Csanády megint érdekes egyéniség volt: a képviselők nem győzték tudakolni a tegnapi affér lefolyását, melyet a »Pester Lloyd«-ból olvastak, hogy Tisza a korridoron véletlenül belebotlott, s kissé meglökte, mire a jó öreg tigris megfenyegette a miniszterelnököt. Hogy övele ne kössön ki, mert így lesz, meg amúgy lesz.

Ma aztán Csanádyt kezdték ijesztgetni, hogy a miniszterelnökkel nem jó lesz tréfálni, mert az sem ijed meg akármitől. Évek előtt arra figyelmeztették a besúgók, hogy Németh Albert utcai merényletet akar ellene elkövetni, tehát vigyázzon magára.

- Majd intézkedem - mondá.

S úgy intézkedett, hogy a szürkelovas fiákerét, melyen a Házba jár, hazaküldte.

- Ezután gyalog fogok járni a Házba egy darabig.

Hiába kérték, hogy ne tegye. Gyalog és egyedül ballagott le Budáról egészen a Sándor utcáig minden nap: hogy hadd csinálja hát meg azt a merényletet Németh Albert.

(Hanem annak esze ágában sem volt. A besúgók voltak rosszul informálva.)

A folyosón eközben híre terjedt, hogy Visi Imre beszél odabenn.

- De már azt meghallgatjuk.

Eldobták cigarettjeiket még az ellenzékiek is. A büfé egészen kiürült.

Visi érdekes ember. Egyik kiváló tagja azon fiatal csoportnak, mely a kormánypárt ifjú tagjai közt úgyszólván a »szellemi arisztokráciá«-t képviseli. Láng Lajos körül látszik gyűlni az ifjú nemzedék egy bizonyos része, melyet a barátkozáson kívül észrevehetőleg kötnek össze bizonyos magasabb törekvések is. Itt van az elmés Dániel Gábor, a mozgékony Molnár Viktor, a túlmameluk Gajári Ödön és a kedélyes Ullmann Sándor, stb.

A képviselők annyira széthúznak, hogy csak a tarokk képes egyesíteni négyet, hármat egy-egy estére.

Szellemi kapcsolatok nincsenek. Ez az egyetlen csoportozat látható, de az is csak olyan elmosódott alakban, mint borús égen a Göncöl szekere.

Hanem hogy el ne felejtjük, Visi beszél odabent.

Visinek szép hangja van s bizonyos frissesség a tehetségében. Sebesen beszélt és Csernátymondatokkal. Ami nagyon rontotta a hatást. (Mert Csernátony maga is csak ír a saját mondataival - beszédekre rövid, szaggatott konstrukciói vannak.) Hanem sok okosat mondott, s többször ragadta a Házat élénk helyeslésekre. Visinek nagy jövőt lehet jósolni a parlamenti szónoklat terén, mert azon ritka kivételek közé tartozik, akikben nincs semmi sablon. Ma mint polemikus erő mutatta be magát; s oly alakban, oly eredeti felfogással cáfolta az előző szónokot, s védte a javaslatot, hogy abból kiérzett teljesen az erős egyéniség és a mélyen leérő elmeél.

Az öreg Deák Ferencnek volt szokása, hogy ha valaki úgy szónokolt, mint ma Visi Imre, ti. nem elég nyugodtan és nekieredve a sebes hajtásnak, ha közel ült mellette az öregúr, megrántotta a kabátja szárnyát:

- Több flegma, Ponjatoszky!

Visinek is csak ez hiányzott, egyedül ez.

De bezzeg nem hiányzott Apponyi grófnak ez sem. Ma is, mint mindig, valódi műszónoknak bizonyult, ki lebilincselve tartja hallgatóit, amíg beszél.

Ma különben furcsa pozícióban volt. Nem annyira támadott, mint inkább védekezett.

Míg ellenben Tisza, aki az ülés végén mondott egy laza, de mégis pompás beszédet, inkább támadott, mint védekezett. Ez aztán a taktika! Így összekeverni a helyzeteket!

A T. HÁZBÓL [dec. 12.]

I. Aki egy minisztert tart fogva

Olay Szilárd megállt a jegyzői pulpitusok előtt.

- Kérem azt az izét.

Ki sem mondta, mit, Rakovszky kitalálta. Némán nyújtotta át neki az interpellációs könyvet.

- Mit akarsz belejegyezni?

- Majd meglátjátok.

S ezzel megfogta a kalamust negédesen. Mielőtt azonban belemártotta volna a tintába, odajött hozzá gondolom Szalay Imre.

- Teszed le azt a tollat! Ne csinálj magadnak konkurenciát, Szilárd! Még az utolsó interpellációra sem kaptál választ. Aki sokat markol, keveset szorít.

- Hm! - morogta Olay Szilárd.

- Míg egy dolgot nem végzel, sohase fogj másikba. Látod máris gyanakodni kezdenek rád az országban, hogy ím Széchenyi gróf annyi ideig nem felel. Azt hiszik, levettek a lábadról, hogy hallgatagon hagyod. Vigyázz, Szilárd, egy miniszter van most a kezeden. Valahogy ki ne ereszd.

Olay Szilárd ránézett Szalayra, aztán kegyetlen, fagyos mosollyal sziszegte:

- Nem fogom kiereszteni.

S letette kezéből a tollat, anélkül, hogy valamit írt volna mára az interpellációs könyvbe, s összeszorítá a markát görcsösen, mintha igazán egy miniszter volna benne.

II. Miért lett Lukács Béla szép ember?

Nagyszabású beszédek alatt rendesen ott üldögélek a folyosón, mert énnekem nem kell az okos beszéd (azt jobb olvasni), nekem a bolondos beszédek kellene.

Néha egészen magam vagyok, mélézgatok, elgondolkozom e rettenetes »hiúságvásár« egyes epizódjai fölött. Olykor kijön valaki, s kritikát mond a terembei szónokról. Máskor egy-egy ötletet hoznak jó embereim, ami jó lesz a karcolatokba. Többnyire valami elméskedő közbekiáltás ez. Éppen olyan, mint mikor a Vezúv mellett az olaszok lehajolnak a földre, fölvesznek egy lávadarabot, és megkínálják vele az utast.

Ma is ott üldögéltem a balszögletben, s közel hozzám morfondírozott Margittay Gyula, midőn odatipeg szürke köpenyegében Kemény, s barátságosan ráüt a Margittay vállára.

- Gyere csak be, Béla, egy kicsit a szobába. Fontos megbeszélőnivalónk van.

S viszi Margittayt a miniszteri szoba felé.

Margittay szeme előtt elhomályosult a világ. Hallotta a szférák zenéjét a magasban, de nem hallotta egészen jól a Kemény szavait. A nagy mindenségből csak azt érezte, hogy a miniszter vállát fogva cipeli bizalmasan.

Köröskörül ültek a kollegái. Egy búcsútekintetet vetett rájuk, mintha mondaná:

- Már engem visznek vasúti igazgatónak.

De a padoktól a miniszteri szobáig vezető úton megrökönyödve veszi észre a szeles miniszter, hogy a kezében levő képviselő útközben átváltozott.

- Bocsánat - hadarja -, azt hittem Lukács Béla.

S ezzel eleresztvén Margittayt, tova ballag a hosszú folyosón Lukács Bélát keresni.

Ez reggel történt az ülés elején.

Az ülés vége felé újra ott ült Margittay Gyula a nádkarszékekben, s látta, amint Lukács Béla arra megy, Keményt keresve.

- Csinos ember - mondá Margittay Gyula -, ritka rokonszenves külső!

- Kicsoda? - kérdék.

- Ez a Lukács Béla. Régen nem láttam olyan szép embert!

A többiek ráhagyták minden gyanú nélkül, de én, aki tanúja voltam a délelőtti *összetévesztésnek*, kivettem a plajbászomat, és beírtam, hogy el ne felejtsem, a jegyzékkönyvembe: miért lett Lukács Béla szép ember?

III. A mai szónokok

Péntek is volt, meg pappal is kezdődött a mai ülés. Ebből mindjárt jósolni lehetett volna, hogy szerencsétlen nap lesz. (De már azt nem, hogy Szilágyira lesz szerencsétlen.)

Komlóssy a honti választások visszaéléseit vázolta, s választási képeket hozott a miniszterelnök jubiláris albuma számára.

Egy vidéki lapnak, a »Honti Ellenzék«-nek ötlött eszébe az az originális gondolat, hogy vezércikkek helyett elég ügyesen rajzolt képekben adja a szolgabíró, aki revolverrel kényszeríti a választókat, hogy a kormánypártra szavazzanak. Egy másik izgató képen a bilincsre vert választókat kísérik a csendőrök.

(Egészen elmegy az ember kedve, ha ezeket a képeket megismeri, a hároméves választásoktól.)

Komlóssyt Gajári Ödön váltotta fel, kiből a mai beszéde után, hárompróbás szónok lett.

Igazi tanítványa a »generális«-nak, aki rendszerint azon kezdi, hogy mit mondott »az előttem szóló«. Általában ez most divat kezd lenni. A szónok megcsinálja vagy átgondolja a beszédjét otthon, s bent a Házban egy rögtönzött tordalékkal hozzákapcsolja az »imént szóló« beszédjéhez - mint ahogy a vasúti vagonokat szokás, egyiket a másikhoz. (Gőzkorszakot élünk, hiába.) De nem azért mondom, mintha Gajarit akarnám megcsipkedni, aki kétségkívül kiváló tehetség, s máris előkelő helyet vívott magának rövid egy év alatt a parlamentben.

Szilágyi Dezső is így tett. Ő is az előtte szólóhoz kapcsolta a maga vagonját, mely ezúttal ugyancsak hosszú utat tett meg. Két óráig beszélt a jeles szónok, de nem oly figyelem mellett, mint egyébkor.

Nemcsak a szélsőbalról, hanem a mérsékelt ellenzékiek közül is sokan osztentatív mentek ki a folyosóra, ami nyilván mutatta, hogy ezt valami kanapé-processzus előzhette meg.

Helyeslések, »Úgy van«-ok ritkán potyogtak közbe vagy a slágvortok után, ami meghökken-tette a tetszés viharos kitöréseire szokott ellenzéki vezért.

A meggyérült tábor hideg, fagyos volt.

A mamelukok csakhamar észrevették a túlsó oldalon a belső forradalom szimptomáit, s ma nem voltak oly ingerültek, mint egyébkor Szilágyi szatirikus ostopattogatásain.

Maga Tisza is látta ezt, s úgy tett, mint Pitt. Azazhogymegfordítva.

Mert Pitt azzal zúzta tönkre nagy ellenfelét, hogy letette a ceruzáját a beszédje alatt fumigálva: »Itt semmi jegyeznivalót nem találok«.

S egész Anglia vele tartott.

Tisza, ki eleinte mord, közömbös arccal hallgatta Szilágyit, látván, hogy otthon bajban van a vezér, ő maga kezdte megbecsülni jobban, s fölvevén ceruzáját, úgyszólván tiszteletteljes figyelemmel jegyezett.

(Hanem iszen elég baj volt ez annak a deputációnak odakünn, mely frakkosan, vadgalambszínű kesztyűben, két óra hosszat ácsorgott, várván a miniszterelnököt.)

Bántó csönd közt végzé beszédét Szilágyi Dezső egy óra táján, mire az elnök öt percre felfüggeszté az ülést - *míg a csend elmúlik*.

A T. HÁZBÓL [dec. 13.]

Olay Szilárd megállt a jegyzői pulpitusok előtt. - Kérem azt az izét.

Ki sem mondta mit, Rakovszky kitalálta. Némán nyújtotta át neki az interpellációs könyvet.

S Olay Szilárd némán jegyezte be interpellációját a mai napra a rossz pénzügyi helyzetről.

Finom pelyhekben szitált a hó. Összezsugorodva csüggött alá a nemzeti zászló az országház fedelén. Pirosra mart képpel gyülekeztek a képviselők, s hóborított kabátokkal, mert csak kevesen járnak már kocsin. (S még kevesebben fognak, ha az ötéves mandátum üt be.) Mert mint Szilágyi Dezső mondá az ő stílusában: »a választási visszaélések motívumainak összessége még inkább szaporodni fog«, ami magyarul annyit jelent, hogy még több bort isznak ezentúl a választók.

Gosztonyi Sándor volt az első szónok, akit Ugron követett.

Gosztonyi Sándor már egyszer föl volt iratkozva, valamint Ugron is. Ugron kitörültette magát, amire azt mondta Gosztonyi:

»No, akkor én sem beszélek«, és ő is letörültette magát. Soha még ennél rejtélyesebb találós mese elő nem fordult. A Ház filozófus elméi mai napig sem bírták kitalálni, hogy miért nem beszél akkor Gosztonyi. Hiszen az Ugron közelsége, akár előtte, akár utána, csak árthat neki. De ha ő mégsem beszél Ugron nélkül!...

Végre teljességgel nem volt más megoldás, mint hogy Ugron Gábor is beszéljen.

Beszélt is, mégpedig szikrázó szellemmel, azzal a túzzal, mely csak neki sajátja. Ugron ma a legfényesebb tehetség a szélsőbalon, vele csak Eötvös Károly versenyezhetne, ha ott volna. Pompás eleven színekkel festette a léha kort. Ő is megbotránkozott a Kuncz »csöcselék« kifejezésén, s tiltakozott: hogy a nép nem csöcselék.

- De az csak csöcselék volt - mondá neki később Vadnai Károly a folyosón -, amelyik Cegléden meghajigált?

Utána Horvát Boldizsár kezdett beszélni. Ünnepe a Házban, ha az ősz vezér megszólal. Az ősz vezér, akinek nincsen tábor. Nem uralkodik ő a voksokon, de uralkodik a szíveken. Lágyszavakkal, mely andalítóan csendül, s magával visz, hogy a szempilláink látszanak leragadni (de

nem úgy, mint a Keglevich István beszéde alatt), végigjátszik az emberi érzelmek minden húrján: fölemel, elszomorít, a remény egy-egy odahajított sugarával megvigasztal, jóslatszerű ihlettségével megdöbben, úgyszólván *kiszellőzteti* az emberi elméket, melyek megteltek a prókátor-szónokok salakos argumentumaival.

De míg ő az elméket szellőztette, azalatt a terem megtelt mindenféle gőzökkel. A füst betódult a folyosóról. Terhes lett a levegő, és ráfeküdt a képviselői tüdőkre. A hármaskör ablak felülől befedve hóval, vékonyan adta a fényt. Az ólmos, nehéz levegő piszkos lilaszín kékben gomolygott. Szürkület lett a Házban. Alig lehetett felismerni az arcokat. Az elnöki katedrát teljesen elfedték a párák. A csengettyű hangja megtompult. A száraz, görcsös köhécselek megindultak, s ha harminc torok egyszerre köhögni kezd, az valami borzasztó hang mely a föld alól látszik előhugni nagy szörcsögéssel. A karzatajtók hasadékain át, mintha vékony, de szélespengéjű pallosok ereszkednének le, s metszenék élesen az arcokat.

Kivált Keglevich beszéde alatt lett tűrhetetlen a Ház atmoszférája. Hanem az a körülmény meglehetősen megnyugtatta az embereket, hogy Tisza Lajos gróf sietve kiment. Bizonyosan megy fölépíteni az új Házat.

Az elnök már a saját tintatartóját sem látta, s addig hadonászott a csengettyűvel, míg feldöntötte.

A fekete folyadék szétfolyt, szeszélyes mappát rajzolva az elnöki asztalon. Nagy volt a rémület. Nosza kapkodjátok el az iratokat! Fiaim, Ábrányi! Jézus Mária, hamar a kérvényeket! Jaj, nincs-e itt valahol a köztörvényhatóságokról szóló javaslat! Mert ha az be talál piszkolódni, s tönkremegy, azt többé élő ember olyan jól meg nem csinálja!...

Az írásokban nem esett semmi kár! Hanem már most mit csináljunk a folyton terjedő tinta-tengerrel?

Van erre valami intézkedés a házszabályokban? Nincs.

- Tegyük meg azt a beszédet nagy beszédnek! - indítványozta az egyik jegyző.

- Hogyan?

- Csináljunk utána ötpercnyi szünetet, a kedélyek lecsillapodására. De tulajdonképpen azért, hogy azalatt a cselédek felmoshassák a tintát.

Meg is lett az ötpercnyi szünet.

*

Az utolsó szó, mint majd mindég, ma is a miniszterelnöké volt. Ő mindennap legyűri ellenfeleit, hogy soha le ne feküdhessenek diadalaik emlékével.

Már két óra felé járt a Ház óramutatója, mikor Enyedi Lukács (a függetlenségi párt egyik kiváló új alakja), felkelt feketébe öltözve s egy nekrológ-interpellációban érzékenyen elbúcsúztatta Tolnay Lajost.

A mamelukok elborult homlokokkal hallgatták a jeles szakember érdemeit, s úgy tettek, mintha szomorkodnának, aztán kitódultak a folyosóra gratulálni az új vasútigazgatónak, s úgy tettek mintha örülnének.

A T. HÁZBÓL [dec. 15.]

Meglehetősen unalmas ülés volt. A folyosó egy szögletében Horváth Gyula és Hoitsy Pál vasutat építettek fellengző fantáziával. Az öreg Pulszky Ferenc morogva járt-kelt, azon tűnődve: hova szavazzon? A Gusztival-e vagy a Károlyllyal? Melyik fiát haragítsa meg? Ha mind a kettő ellen szavazhatna, jó lenne. De így nagy küzdelmek festekeztek széles homlokán. Az Arad megyei képviselők összébújtak haragudni, hogy gróf Tisza Lajos át akarja vinni a vasúti igazgatóságukat Szegedre... Még a szentek palástját is leszedné Tisza gróf, s ráakasztaná a szegedi cívisekre...

Bent a teremben az aranyszakállú Justh Gyula kezdte az attackot. Rokonszenves szónok, csiszolt elme s amellettszerény ember, aki sokkal kevesebbet akar mutatni, mint amennyinek látszik, és mégis legtöbbet az ér belőle, ami nem látszik.

Helfy Ignác szintén mozdult egyet a javaslat ellen, ti. villásreggeli gyanánt az indemnity-javaslatot vették elő, hogy eltartson délig, mire a mamelukok összegyűlnek szavazni az öt éves mandátumra.

Volt dolga az országházi telefonnak, s a fiákerek is megindultak a be nem érkezett vokskok után.

Apponyi Albert elkezdte szorongatni a pénzügyminiszter torkát. Nosza, vérszemet kapott erre Orbán Balázs, s rohant ő is az Apponyi segítségére, mire a pénzügyminiszter mindjárt szabadabban lélegzett föl, megrázta ólomszínű haját, s egy-két védelmi attitűddel befejezte az érdektelen harcjátekot, mely az indemnity fölött fejlődött ki.

Az óra dél felé járt. Azóta már csakugyan fölkelhetett minden lélek. Át lehet menni az öt éves mandátumra.

Dárday Sándor elmondta csinos zárbeszédét, melyben végigzongorázik (a »szeretnék szántani« mintájára) az ellenzéki argumentumokon, aztán átadta a szót Irányi Dánielnek, ki ismételve a választási visszaélések meggátlását sürgeti. (Hogy lehet már ilyen lehetetlenséget kívánni?)

Azután Szilágyi Dezső állott fel, mert ha Apponyi beszél, akkor okvetlenül beszélnie kell Szilágyinak is.

Nagy, messze érő gyökereket eresztett a beszéd elején úgy, hogy a fundamentum után következtetve az egészre, megijedt Péchy Tamás, mert félháromra rendelte az ebédet.

Elemében volt. Fölszállott a magasba, ott kóválygott egy darabig, mint egy nagy sas, majd leereszkedvén, fölkapta Horvát Boldizsárt a csőrébe, emelgette, meg letette, nehéz volt neki. Újabb vidékre kalandozott, két szárnyát szétcsapva. A Ház csupa apró kolibrinek látszott előtte, amint színes tollaikat föl-fölberzeli egy-egy szárnycattanással.

Péchy meg volt rémulve, izgatottan nézegette az óráját. A mamelukok meghosszabbodó ábrázattal és korgó gyomrokkal tűnődtek: »Mikor eszünk ma?«

Józsua egyszer megállította a napot - de vajon ki fogja megállítani Szilágyit?

S ebben a reménytelen pillanatban egyszerre belépett a terembe Visi Imre nagy sopánkodással:

- Ma nem lesznek lapok!

- Nem lesznek? - kérdik az előfizetők vidáman. - Miért nem lesznek?

- Sztrájkolnak a szedők városszerte.

Maga Tisza is elégedetten pislogott, amint ez a hír a vörös székekig ért.

- Hát egyszer mégis megpihen már a szegény nép. Nem lesznek lapok.

Élelmes mamelukok azonban ebből a »nem lesz«-ből is nyomban tőkét csináltak. Odalopódtak a Szilágyi háta mögé, és ott infesztálták:

- Kinek beszélsz, Dezső? Minket észre nem térítesz, mert a mi eszünk már ki van árendálva. A publikumnak beszélsz? Hiába kínlódol. Nem lesznek holnap újságok.

Szilágyi Dezső megdöbbent, és eleinte azon kezdett gondolkozni, hogy hátha addig beszélne, míg a kiadókkal a szedők kibékülnek; de végre is arra határozta magát, összenyomni a beszéd kiszögellő bordáit. Még egy-két vágás, egy-két gesztus, s leereszkedett, mint a megázott papírsárkány.

Ha Apponyi beszélt, szólania kellett Szilágyinak is, de ha Apponyi és Szilágyi is beszélt, lehetetlen hallgatnia Tiszának, mert csak úgy van meg a tous les trois.

Tisza nem bánja, hogy a szedők sztrájkolnak, őt még az sem zsenírozná, ha a sztenográfok is sztrájkolnának - ő akkor is elmondaná, amit akar.

Mikor az utolsó szót kiejtette, abban a szempillanatban künn a korridoron rázta le cipőiről a havat báró Podmaniczky Frigyes. Abban a pillanatban ért ő be. Valami titkos ösztön megsúgja neki mindég.

A villanyos drót riadozni, sikongatni, hívogatni kezdett.

Szavazás van. A képviselők betódultak.

Száz égő szivarcsutka csillant meg a folyosó kövezetén.

A szolgák rávetették magukat a zsákmányra.

...Bent ezalatt megindult verve-vel a név szerinti szavazás, de már annak a történetét nem akarják a szedők kiszedni.

A T. HÁZBÓL [dec. 17.]

Olay Szilárd megállt a jegyzői pulpitusok előtt:

- Kérem azt az izét.

Ki sem mondta mit, Rakovszky kitalálta. Némán nyújtotta át neki az interpellációs könyvet.

S Olay Szilárd némán jegyezte be interpellációját a mai napra, hogy az 1885-ki költség deficitje mért lett nagyobb az előirányzatnál?

A Ház idejét ma szokatlan tárgy vette igénybe. Szokatlan, mert középkori tárgy. Becikkeztek a főrendiházi tagságra jogosult familiákat: hercegeket, grófokat és bárókat. (Bizony okosabb dologgal is tölthetnék az időt!)

Tibád olvasta fel a kékvérű familiákat, akinek tagjai és születendő csemetéi ezentúl az alispánok által is nyilvántartásban lesznek, mintha valami különös isten teremtsései volnának - mint Thaly mondá.

Az egyik névnél mérgesen ugrott fel Kőrösi Sándor.

- Hova mégysz, Sándor bácsi?

- Haza. Ezt a családot nem szavazom meg.

- Miért?

- Vértörő volt az egyik fajzatja, s engem is ő ítél el. Tömegesen olyan név fordult elő, melyet sohasem hallottunk: semmiféle íját-fiát nem ismerjük. Csak ilyenkor hallja az ember hogy ez ezentúl törvényeket fog nekünk hozni.

A Sobeck (vagy Sopeck) névnél valaki felkiáltott.

- Hát ez mi fán termett?

Senki sem emlékezett rá, míg végre Thaly Kálmán kiaknázta a fejében kóválygó Rákóczi archívumból Berthóti kurucvezér egyik levelét, melyben Bercsényinek írja:

»Két Sopeck úrfit fogtunk el tegnap, de biz azok nem valami nagyon sokat szophattak, mert felette vékonydongájúak szegények.«

A jelen törvény végrehajtásával a belügyminiszter bíztatik meg.

De a legnagyobb befolyással lesznek a végrehajtásánál a bírósági végrehajtók.

Mert ők készítik elő a *szünetelő* főrendeket.

1885

A TISZTELT HÁZ

BEVEZETÉS¹³

Tisztelt képviselőház!

Enyhítő körülménynek hozom fel magam mellett, hogy nem vezetett eleitől fogva eltökélt gonosz szándék e könyv megírására.

Igaz, hogy már két országgyűlésen át írom a karcolatokat az önök beszédeiről, de mindig el voltam készülve arra, hogy e karcolatok is napról napra egy közös sírba temetessenek az önök beszédeivel.

Megmondjam-e, ki és mi költötte fel bennem mégis ez ellenkező törekvést? (Halljuk!) Csernátony Lajos. Ő ajándékozott nekem a főrendiházi reform-vita után emlékül egy könyvet, mely a francia parlament karzatáról közöl szellemes megfigyeléseket.

Én akkor a könyvet, mely pedig nagy örömet okozott, meg sem köszöntem, mert mindjárt elhatároztam, hogy visszaadom *magyarul* - a mi parlamentünkről. (Nyugtalanság minden oldalon.)

S még jobban megerősített e szándékomban az, amit, ha jól emlékszem, ő mondott éppen akkor:

»Milyen érdekes olvasmány lenne most, ha valaki az 1848/49-iki országgyűlésről írt volna ilyen karcolatokat. A száraz beszédekből és a Ház Naplóiból bajos az utókornak egy parlamentet mindenestől meglátni. Macaulay sohasem írta volna meg nagy történelmét, ha nem lettek volna abból a korból mindenféle pamfletek s memoárok.« (Madarász József közbeszól: Igaz, úgy van!)

Én azonban megvallom, még a memoároknál és pamfleteknél is igénytelenebb dolgot írok. Nem rajzolom a pártok aprólékos súrlódásait, a stréberek kapaszkodását, a frondeurök intrikáit, a mamelukok kapzsiságát, a pozőrök színmutatásait, a szikofantok fürgeségét, még kevésbé vehettem itt apróra az egyes üléseket (hiszen eleget teszem azt egyebütt), én egyszerűen, minden tendencia nélkül, az önök otthon hagyott feleségeinek írok egy fecsegést a Ház külső képéről - aminőnek az a karzatról látszik.

Helyesen monda egy ízben Pulszky Ferenc: sok dolog optikai kérdés a Házban. Én még azt toldom hozzá, hogy maga a Ház is optikai kérdés, még magában a Házban is. Hát még a Házon kívül?

Sok embert tartanak nagynak a Házban, ki semmit sem ér. És sok embert tartanak kicsinynek a Házon kívül, aki sokat ér. Sem azok nem látnak egészen tisztán, akik bent vannak, sem azok, akik künn vannak. A leghelyesebb látpont, amely nincs se kint, se bent - a *karzat*. De ezt nem szabad kimondani, mert azt, aki kimondja, örökre a karzaton hagyják.

¹³ Engedjék meg, hogy én is azt tegyem, amit némely szónokok, akik előre elkészített beszédeikben (melyeket aztán használat végett a gyorsíróknak adnak át) előre bejegyeznek a »helyes«-eket, »tetszés«-t és »zaj«-t.

Hiába rázza fejét a t. miniszterelnök úr. (Zaj, ellentmondások a jobboldalon.) Bocsánatot kérek, ha nem jól látom.

Beismerem különben, hogy vannak a könyvben csípős megjegyzések és vágások minden oldalra, de egyik sem származik ellenszenvből. Nem a képviselőket üldözöm én t. Ház, és nem a korrupciót (élénk helyeslés), hanem csak az unalmat...

Dicsérni általában kellemesebb, mint csipkelődni, de határozottan érdekem ellen van. Kipróbáltam már a két metódust a képviselő urakon.

Egy ideig gúnyolódva tehetségteleneknek rajzoltam egyeseket s én magam látszottam ekkor tehetségesnek.

Máskor csupa bölcseket faragtam a képviselő urakból, s ekkor mindenki engem nézett bolondnak.

Egyszóval nehéz megélni a t. Házzal úgy, hogy a Ház is egészen okos maradjon, én pedig ne maradjak egészen unalmas.

Van szerencsém tehát a körülményekre való tekintettel a következő *határozati javaslatot* benyújtani:

Mondja ki a Ház, hogy senkinek sem szabad megharagudni.

A KÁOSZ

Ha a legelején akarom kezdeni, onnan kell kiindulnom, miképp keletkezik a tisztelt Ház.

Körülbelül olyanformán, mint ahogy a világ keletkezett.

Legelőször van a káosz. (Csakhogy ez igen kellemes atmoszféra.)

A szürke, alaktalan gomolyból nem látszik ki semmi, csak a zászlók és a roppant zavaros szóözön. Ez áradatban eveznek a különböző színű sajkák a jelöltekkel.

Jelöltnek lenni tudvalevő a legszázalomraméltóbb állapot, de azért mindig akadtak és mindig fognak akadni mártírok, kivált a középosztályból, a jobb módú nemesekből, az otthon unatkozó papokból, a sportkedvelő mágnásokból, nagyravágyó prókátorokból, s még azonfelül léha szerencsevadászok egész tömege lepi el a választókerületeket: kicsapott hivatalnokok, tévesztett egzisztenciák, professzionátus népbolondítók rajokban bukkannak fel a követjelölések idején.

Ami főleg azért baj, mert a polgárerények iránti érzék kezd a népből kiveszni. Nemcsak nem nézi már, melyik a külön ember, de nem is bírja felösmerni, mint azelőtt. A kormánypárt végrehajtó bizottságához rendszeren azzal a kéréssel fordulnak »helyi nagyságok«-at nélkülöző kerületek, hogyha van még miniszter, küldjenek minisztert, ha pedig a miniszterek elfogytak volna, úgy legalább államtitkárt, és ha államtitkár sem lenne, akkor - *akárkit*.

A függetlenségi párt végrehajtó bizottságával is megesett, hogy néhányszor gróf-jelöltet kértek tőle. (Még azt is hozzátették: »ha lehet szőke legyen«.) Hát a habarékpárton? Azokra nem mondhatok semmi gúnyolódót, mert azoktól semmilyen jelöltet sem kérnek.

Jókainak jól mondta meg Ilyefalván egy góbé:

- No, az úr az első eleven ember, akire én ingyen szavazok.

- Hogyhogy? - kérdé Jókai.

- Mert eddigelé mindig két úridinnyét tettek elejbe, hát én csak azt néztem, hogy ha meglékeljük, melyikből potyog ki több.

Az egy hangú választások kezdenek kimenni a divatból. Mara Lőrinczhez azzal állított be a hátszegi küldöttség:

- Szívvel-lélekkel választjuk meg ismét a nagyságos urat, hanem azt az egyet kikötjük, *ellenjelöltről* is gondoskodják, hogy *formája* legyen a dolognak.

Sőt ha van is egyhangú választás imitt-amott, az sem olcsó. Sváb Károly egyhangú választásairól azt beszélik, hogy néha negyven-, néha változatosságból ötvenezer forintba szoktak kerülni.

Az apródonként elrontott választók mindenféle zsírral meg vannak már kenekedve, elannyira, hogy mikor Bicskey Kálmán előhozta programbeszédjében az ötéves mandátum lehetőségét, a választók közbekiáltottak:

- Helyes, helyes, de majd mi is ahhoz tartjuk magunkat!

Az ingyenkerület ma már a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Csak tán a városokban van még néhány világtól elmaradt hely, hol költség nélkül válnak némelyek honatyákká.

A vesztegetés elleni törvény, mely szerint itatni nem szabad, semmit sem ért. A szentendrei eset óta felmerült tekintélyes körökben annak a módosításnak szüksége, hogy inni ne legyen szabad; hogy nem a képviselőtől kell elvenni a kerületet, ha a képviselő itat, hanem a kerulettől kell elvenni a képviselőt (vagyis a választási jogot felfüggeszteni egy-két országgyűlés tartamára), ha a kerület iszik.

Mindössze más vignette jut a borospalackokra.

Használni nem fog ez sem, előrelátható. Ha a képviselők nem tartották meg a törvényt, miért tartásuk meg a képviseltek?

Különben az »alkotmányos költség«-ből édeskevés jut a »lelkek«-nek. A lelkek olcsók, de a kufárok drágák. A kortesek zsebelnek ilyenkor. Ők preparálják már jóval előbb a kerületeket, szervezik s vívják a választási kampány alatt a döntő csatákat. Nem az ólompitykés, régi fokosos alakok; begyepesedett sírban alusznak ezek már, de a nemes vármegye azért mégsem szabadult meg tőlük, mert minden órán oda várják maguk mellé.

Az új kortesek valóságos diplomaták, akik az emberismeret fegyvereivel tudnak bánni. Ahol ravaszság kell, ott ravaszok, mesterileg megbillegtetik a választók szíve húrját, egész mélyen benyúlnak az apró helyi érdekek közé; bölcssek, ha a bölcsesség hat, bolondok, mikor a hóborttól várnak effektust. Mert a hóbort sem megvetendő eszköz némelykor. Gyulai Pál ellen elég volt kitalálni Kolozsvárott: »Gyulai nem kell követnek; elvesztette Solferinónál az ütközetet«.

Gróf Hunyady Lászlót azzal igyekeztek diadalra segíteni:

- Íme, atyafiak, ez az a Hunyady László, akit a németek lefejeztek Budán a Szent György terén.

Kármán Lajos hosszú időközön át állandó kerületét úgy tántorították el, hogy ráijesztettek a választókra: »Ha még egyszer megválasztják kendtek, meglesznek a szolgálati évei, penziót fizetnek neki kendtek.«

Egy ügyes fogás többet ér tíz beszédnél. Azazhogy a beszéd egy idő óta már éppen semmit sem ér. Talán ebben a véleményben volt Emich is, amikor egyszerűen így szólt leendő választóihoz.

- Én emőkei Emich vagyok. A többit majd elmondja tisztelt barátom, Ország Sándor.

Tömerdek mulatságos és igen sok kellemetlen esemény közt (értem az utóbbi alatt a választók bevert fejeit) bontakozik ki végre a Ház a közvélemény káoszából. Nagy meglepetések a pártarányokra nézve Magyarországon, úgy látszik, lehetetlenek.

Ugyanaz a szituáció nálunk a választás, mint mikor Tisza Kálmán (beszédje közben) friss pápaszemet vált.¹⁴

Más pápaszem, de csak épp az a helyzet és kilátás. Új parlament, azaz új fejelés, de majdnem csak az, ami a régi volt. Felső-Magyarországról, Erdélyből s a nemzetiségi vidékekről bejön a mamelukok zöme, az Alföld küldi a függetlenségi pártot. A Dunántúl termeli az antiszemitákat. (A habarékoknak nincs helyrajzi fekvésök, de nekik meg pénzök van.)

Erdély viszi ilyenkor a legérdekesebb szerepet, a szegény jó Erdély, melyet azzal csúfolnak három évig: »Erdélynek legbecsesebb az az országútja, mely Magyarországra vezet.« Igaz is, hogy ide járnak szerencsét csinálni az erdélyiek. De a választásokon megfordul a kocka! Földönfutó magyarországi jelöltek ott hajtják le fejüket a bizalom vánkosaira, vagy legalább megkísértik lehajtani. A »hivatalos kerületek« is ott, a kies hazában fekszenek.

Mesterségük szerint felosztva, legtöbb jut be a Házba azokból, akik semmi mesterséget sem tanultak. Azután a prókátorok következnek, ezekből mindég van vagy negyven az újságírókból körülbelül húsz szokott bejutni, a papokból huszonöt, a mágánasokból negyven-ötven, a legnagyobb rész még mindig a dzsenti.

Egyes meglepő bukások majd mindig történnek, de ezeken mindig segít a kormány; egyes meglepő skandalumok is mindig esnek, de ezeket fel sem veszik az igazoló bizottságok.

Róth Pál azzal tette magát híressé, hogy mandátum helyett tévedésből egy háromezer forintos kontót nyújtott be a Ház elé.

Az egész ország kacagott ezen, de azért Róth Pált mégis igazolták. Majd a szentendrei botrányos lélekvásárlás került sorra. Az egész ország dühösködött azon, de azért Krausz Lajost is igazolták.

De ha mindezért szidják és becsmérőleg hasonlítgatják össze képviselőházunkat az idegen parlamentekkel, mindég eszembe jutnak az itt járt singhaliak, akik így szóltak:

- A bécsi nőknél szebbek a pestiek, de hiába, még ezek sem olyanok, mint a mi singhali menyecskéink.

A Ház amilyen, olyan, a mienk. Elég jó az nekünk, mert hisz a mi ízlésünk.

¹⁴ Ugyanis a miniszterelnök mindig két pápaszemet hord magával, s hol az egyiket, hol a másikat teszi orrára. Egyszer otthon felejtette az egyiket. (»Mosásban van« - mondák tréfásan a gúnyolódók), s az egész ülés alatt nem voltak gondolatai, zavartan, kényelmetlenül mozgott székén.

A SZÍNHELY

Az új Tömő téri gót palota, melyről azt híresztelik azok, akik megszavazták, hogy a legszebb épülete lesz a fővárosnak, csak tíz év múlva épül fel, ha ugyan közbe nem jönnek holmi bazilikai fátumok.

Egy évtized parlamenti története tehát még a Sándor utcai országházban játszódik le, melyhez két évtized emlékei tapadnak, s melyet már megszoktak a honatyák, kiknek nehéz érzés lesz onnan elhurcolkodni.

Mert a megszokás sehol sem olyan nagy úr, mint a mi keleti fajunknál. Ott van rá érdekes esetnek az Urbanovszkyé, aki a fúzió alkalmával, mikor arról volt szó, hogy klubhelyiséget változtat a két fuzionáló párt, s a régit esetleg egy harmadik párt bérli ki, nagy aggodalmakat állott ki, míg végre sok lelki tusa után abban állapotodott meg:

- Én nem mozdulok egy tapodtat sem. Ahhoz a párthoz állok, amelyik ide jön.

Jellemző vonás nálunk e makacs ragaszkodás a régihez. (Ebből magyarázható meg, mért törik magukat, még ebbe a régi házba olyanok, kiknek nem ártana bevárni az újat, míg fölépül).

Nem csoda, hogy mindjárt ideiglenesnek szánták, mert bizony vékony dongájú épület, mely közönséges bérháznak néz ki kívülről. Ha nem volna ott a homlokzatán az országcímér, senki sem gondolná, hogy itt lakik a legnagyobb úr, a nemzet.

Ámbár eleget hirdeti az országcímeres botú, medvebőrsüveges kapus is, aki a bejáratnál ácsorog. Nehéz hivatal az övé. Ha a nagyságos urak már azért is panaszkodnak, mert ülnek a hazáért, mit szóljon ő, ki állva szolgálja az országot?

Pedig nem tartja magát kisebb perszónának náluknál, mert szó, ami szó, képviselő van vagy négyszáz, de portás csak egy van az országházban. Süvegét legfeljebb a nagy kapacitások előtt billenti meg, mikor a lépcsőzeten jobbról-balról felsétálnak mellette, mint köpűbe a gyülekező méhek. (Here a nagyobb részük.) Érkező kocsinak, mielőtt kinyitná, jól megnézi előbb az ajtaját; hozzá sem nyúl, ha csupán *szőlőtőke*¹⁵ van rajta, s nem koronás címer.

Kerülünk beljebb. Ami a belső berendezést illeti, az meglehetősen. Kicsiben megvan minden, ami szükséges. Távírda posta, büfé, elnöki, háznagyi és gyorsirodai helyiségek, csak a könyvtár szorult ki árván szanaszét; nemcsak a jobb és keresztfolyosóra jutottak üveges könyvszekrények, de a büfébe is. Jó gondolat különben együvé tenni a könyveket a borospalackokkal. Így legalább sokat vannak együtt a képviselők is a könyvekkel.

Azonkívül meglehetősen közömbös viszony van köztük. Sem a könyvek nem háborgatják a képviselőket, sem a képviselők a könyveket.

A könyvtárnok (kivált a néhai Bassó) sokszor csörgette a folyosókon ingerkedve a kulcsokat, hogy olvasót fogjon, de sikertelenül. Nem akadt horogra más, csak Pulszky Ágost, Szilágyi Dezső, Berzeviczy Albert, Láng Lajos, Grünwald Béla és Lánczy Gyula. De ezek közül is az utóbbi abban a gyanúban állott, hogy csak azért vesz ki könyveket, hogy a könyvtárnoknak örömet okozzon, s tudományos voltát szemléltethetővé tegye: a hóna alatt hordja a folyosókon, s azután visszaadja érintetlenül.

Ha valamelyik sokáig nem jött új könyvekért, aggódni kezdett miattuk. »Talán betegek, talán valami rossz munkán utálták meg az olvasást? Ej, ej, mi történt ezekkel?«

¹⁵ Fiákernyelven: a puszta monogram.

Annak is örülni tudott, ha valamelyik képviselő elhozta vagy hazaküldte a kölcsönvett könyveket. Olyan érzés volt az neki, mint akinek a gyermekei térnek vissza a nevelőből; megsimogatta őket, leverte róluk a port, beléjük kacsintott, s csak azután tette vissza gyöngéden a helyükre.

Szíve repesett örömeiben, ha néha Tisza Kálmánnak kellett valamely mű.

- Nagy dolog készülődik - szólt hunyorgatva pajkosan, bizonyos titokzatossággal. - A »generális« az ágyúit tömi... erősen tömi.

A legnagyobb dicséret az volt tőle, hogy valaki »olvasott ember«, Bismarckra is csak annyit tudott mondani, ha róla beszélt.

De ne foglalkozzunk az olvasottsággal, mert az itt nem numerál, és nemhogy használja a illetőknek, inkább árt. A praktikus politikusok, mint például Tisza Kálmán is, úgyszólván eltitkolják, vagy legalább óvatosan kerülnek az auktorokban való jártasság látszatát. Tiszánál csak véleményének érettségéből érzik, hogy tanulmánynak kell lennie mögötte.

Csapjuk be hát mi is a könyvtárajtót, s nézzünk be a többi helyiségekbe. Mégpedig kezdjük a tanácstermen, melyet három hosszú, rovátkos ablak világít meg felülről. Puritán egyszerűségű, de annál több a cikornya a beszédekben. Ha elmondjuk, hogy a képviselők tölgyfából faragott, zöld bőrrel bevont padokban ülnek a kör alakú teremben, s ha hozzátesszük, hogy az elnök zöld mennyezet alatt unatkozik, feje fölött a magyar címer és egy rossz karikaóra, mely mindig késik egy negyedórával, előtte a pulpituson hatalmának jelvényei, a szerencsétlen csengettyű, továbbá egy látcső, a féllábon álló elnöki kalamáris és egy fehér zsebkendő (az elnöki könnyek letörlésére), akkor éppen semmi sem lett elhallgatva.

De nem az elnöki szék a legirigyeltőbb, noha az van a legmagasabban, hanem lent a piros bársony karszékek szurkálják a magyar embert legjobban. Ezek a célpontok. Ezek felé mosolyognak jobbról, ezek felé fenyegetőznek balról, s ezekre veti aranyozó sugarait a nap felülről.

Közepütt a tisztáson, a gyorsírók rekesztéke mellett áll a sokat emlegetett »Ház asztala«. Ezen fordul meg a legtöbb limlom az ország valamennyi asztalai közül. (Ebből még Hatvani professzor sem csapolhatja tiszta bort.)

A körben futó padoknak, melyek szekciókra vannak felosztva, csupán egyetlen említésre méltó specialitásuk van, hogy a Deák Ferenc hajdani helye ki van vágva kegyeletből.

Noha a babona már nem járja, mégis feljegyezzük az Éber Nándor esetét, aki 1883-ban szórakozottságból Deák helyére ereszkedett, és abban a pillanatban a Ház nagy ijedelme közt kétrét hajolva, lábait a magasba meresztve bukott a földre. Mintha Deák Ferenc szelleme taszította volna le: »Eredj innen a helyemről«.

(Kár, hogy a miniszteri párnákban nincsenek olyan dzsinnek, akik eltaszítanák a nem odavalókat.)

Mit szóljak még a tisztelt színhelyről? Elmondjam-e, hogy esős időben nehol beszivárog a mennyei áldás. Szidjam az akusztikát? Hangot adjak a gyenge hangúak és a közsvényesek panaszainak? Hisz ezek mindenütt találnak kifogásolnivalót! Akik a folyosón vannak, azon panaszkodnak, hogy fullasztó gőz gomolyog ki a teremből a folyosókra, a terembeliek pedig azon sopánkodnak, hogy tűrhetetlen szivarfüst szivárog be a folyosókról a terembe.

Elöl a korridor baloldalán a ruhatár van, hová háznagyi szabályrendelet szerint csak a képviselők akaszthatják felöltőiket és kalapjukat.

Azért mondható sikerültnek egy fiatal hírlapíró ötlete, midőn a miniszterelnök - bizonyos teljesített szolgálatok után - megkérdezte tőle, mit kíván a maga számára.

- Magamnak semmit, kegyelmes uram, hanem a kabátomnak kérek egy szöveget a Házban.

Meg is lett a szög (amihez kabátról is nyilván a miniszterelnök gondoskodott).

Künn az épület előtt, ha ülés van, négy-öt fiáker áll. Csak a beavatottak tudják, hogy a leszerszámozott, lelógó fülekkel szundikáló gebék még a törvényhozási apparátushoz tartoznak.

Ezek szállítják szavazás esetén a távollevőket. Az élelmes »hajcsárok« és fürge galoppinok ismerik a barlangokat és búvhelyeket, hogy a nyáj egyes tagjait hol lehet a nap bármely órájában megtalálni.

Ha veszély van odabent, a négy fiáker egy óra alatt beliferálja voksokban, ami hiányzik - a többséghez.

A FOLYOSÓ

Víg élet volt itt valaha régen. Mikor még nem fáradtak bele az emberek annyira az alkotmányba, mikor *egyformábbak* is voltak: nem tarkította annyi kapaszkodó és felkapaszkodott úr a csoportokat.

Kevesebb hiúság volt és több kedély. Derült világa volt a parlamentnek.

Mindenki azon törte magát, miképp lehetne kellemesebb a többinek; most azon igyekszik mindenki, hogyan előzhesse meg a többit.

Szontagh Pál, aki már akkor köztiszteltben állt, verseket faragott kulináris latinsággal az egyes szónokokra:

*Si loquitur Babes, nihil inde solatii habes
Quae loquitur Borlea, mortificant te ea
Dum loquitur Hilibi, praestat esse alibi.*

(A versek elpusztultak; a Borleák, Hilibiek, bár más néven, megmaradtak.)

Unalmas szónoklatok alatt ott künn adomázott Deák Ferenc, ott bent pedig még maga Horvát Boldizsár is azzal mulatta magát, hogy komoly német költeményeket átravesztált magyarra elmésen, de úgy, hogy aki azokat azután valaha komolyan hallotta németül, föl kacagott rajtok. Nevetségessé tette a német poézist. (Úgy ártott a németnek, ahogy lehetett.)

Ma már mind ennek semmi nyoma. Elsavanyodott arccal járnak-kelnek ott egymásra bámulva a követek. Bizonyos száraz, rideg hangulat ömlik el az egész képen. Valóságos téli tájék.

Ha valaki felnyitja a száját: az bizonyára a *sztenografusoknak* szól.

Akinek valami ideája van, az azt kuporgatja, titkolja, nehogy más ember kitalálja, és az csináljon vele furorét; akinek pedig nincs ideája, az azt úgy el tudja palástolni, hogy egy egész életben találgatni kell, hogy ugyan miről gondolkozik?

Az emberek nem tudnak sem haragudni, sem örülni annyira, mint régen, sem nem melegek, sem nem hidegek, hanem - kivált a mamelukokon az látszik - mintha élni is csak azért élnének, mert Tiszának okoznak vele örömet.

(A habarékokkal még rosszabbul áll a dolog, mert azoknak még az a hitök sincs meg, hogy egzisztálásukkal valakinek örömet okoznak.)

Hanem a napok mégis fogynak, múlnak, s a törvény hozási gépezet forog rendesen, elkényszeredett, unalmas zakatolással.

Mundus se expediet. Amikor a tanácssterem unalmas, akkor a folyosó bizonyosan mulatságos és viszont.

Ah, jó folyosó! Még így kesernyésen is te vagy a legcsábítóbb, a legnagyobb vonzerő! Hány tarka jelenet képe tolul az emlékezet elé. Szóváltások, párbajkihívások, összeesküvések. (És a folyosó-forradalmak sokkal veszedelmesebbek a klubforradalmaknál.)

A tanácskozóterem csak a színpad, ott játszanak; hanem a folyosók a kulisszák, itt festik ki magukat a szerepükhöz.

Valaha (mikor még csak »tekintetes urak« voltak a képviselők, a Szentiványi elnöksége idejében) nagy volt a különbség a bal és jobb folyosórész között. »Tigris« a világért sem ment volna át a túlsó oldali folyosóra, mert azt mindjárt gyanú alá vették, hogy disszidenskedik, s a mameluk is nagy ritkán vetődék a baltájékra, csak ha kénytelen volt a »piros szoba« miatt.¹⁶

Ma e tekintetben sokkal szelídebbek az erkölcsök. A régi feszesség megszűnt. A közönség öregebb lett. Az egyik párt hozzátörődött apródonkint.

A másik pártban pedig sokan vannak már, akik vállat vonnak: »Hiszen nem mi csináltuk!«

A bal folyosó elveszté vad jellegét. Szabadon járnak-kelnek a legkülönbözőbb természetek. Istóczy akárhányszor tér ki a pokrócon Wahrmannak. Az öreg Prileszky ellenzékiekkel karonfogva végzi rendes sétáit, miután otthon megitta a rendes marienbadi vizét. Helfy kezét fog a miniszterekkel, s igen nyájasan mosolyognak egymásnak a szeme közé. Szalay Imre nem áll szóba állni Tisza Kálmánnal sem, ha úri kedve tartja.

A jobb folyosónak azóta vége van. Csak a podagrás öregurak ülnek ki oda andalogni, s órákig nem szólnak egymáshoz egy szót sem.

Némi életet ide csak Szontagh Pál önt, aki maga mellé vévén »János fejedelmet«,¹⁷ itt tartja néha udvarát, s akkor folyik az adomázás, hogy hossza-vége nincsen. A képviselők mind kicsődülnek. Péchy Tamás aggódva nézi, hogy: »No, most mindjárt nem lesz a Ház határozatképes.«

A túlsó folyosón sok csoport van. A középső ajtónál az antiszemiták székelnek. Többnyire Andreánszky Gábor viszi a szót vagy Szalay Imre, akinek a nadrágja rendesen tarka, de a kedve rózsaszínű. Egyik sem olyan rettenetes, mint aminőnek a Lipótvárosban képzelik.

Bizonyosan itt künn ül valahol Pulszky papa is, panaszkodva, hogy a fiai leszavazták, vagy dicsekedve, hogy a fiai ellen szavazott. Gazdag szellemének sziporkáit, dús tapasztalatainak poénokba szűrt extraktumát pazarul szórja a hallgatók közé.

Valóságos lexikonnak használják az öregurat. Ha valaki valamit elfelejtett, vagy még meg sem tanult, őtöle kérdezi; memóriája majdnem olyan mesés, mint a Szontaghé, aki húsz év előtti tarokkpartikat tud elmondani hiteles bizonyossággal.

¹⁶ Mert a piros szoba, hová a miniszterek a cilindereiket és felső öltönyeiket lerakják, hol hevenyészett audienciákat adnak és tanácskozásokat tartanak, a bal folyosón van.

¹⁷ Báró Kemény János

Az öregúr azelőtt vagy tudta a dolgot, vagy nem, de mindenre megfelelt, egy idő óta azonban, mióta a fiai (kik mind különböző pártban ülnek) megnőttek, felosztotta köztük a tudományok országát, s ha valami jogi dolgot kérdeznek, mogorván förmed fel:

- Azt a Guszti tudja!

Ha ellenben művészeti kérdésben kéri tanácsát, bosszúsán int a kezével:

- Ej ne, hisz az a Károly szakmája.

S magának önzetlenül csak a politika egy részét tartotta meg (azt a részét, hogy a szivarja hamuját szereti az oltárokra leverni) és a régészetet.

Pázmándy Dénes különös régiséget, egy botot hozott a folyosóra, tele csodálatos ákombákom faragásokkal.

Pulszky megnézi műértő arccal.

- Ez bambusz!

- Nem, ez sáfrányfa - válaszolja a tulajdonos.

- Igen, igen, valóban sáfrányfa - hagyja rá Pulszky. - Ez azonban rajta indus faragás.

- Nem. Ezek kínai betűk!

Eközben odalép Hoitsy Pál, s kérdi:

- Mit csinál, Feri bácsi?

- Ezt a botot határoztam meg ezeknek - mondja fölényel az öreg.

Még a hatalmas Tisza is, ha valahol elkeserítik, itt gyógyul meg a folyosókon, a saját talaján, a saját levegőjétől, vizétől. Az ismerős zigzugok, kedves fülkék hívólag integetnek feléje... a hívek és leghívebbek amint ott jönnek-mennek nyugodtan, zavartalanul: finom szatirikus mosolyával Csernátony Lajos, aki keveset beszél, de minden megjegyzése a »Revás«-ba való; hatalmas vaskos lépteivel Vizsolyi, a párt elnöke, finom, örökké derült arcával, huszárosan kifent bajusszal, fűgén, gondtalanul Horváth Gyula (akiről megvan írva, hogy olyan ügyesen tudja gruppirozni a semmittevést, mintha folyton lázas tevékenységben volna). Gróf Bánffy Béla meg-megáll néha, és gondterhelten vakarja meg őszülő fejét, örök felhő borong a homlokán, mintha folyton-folyvást azon töprengene: »Mit szól majd ehhez a generális?« (Bánffy Béla szereti az akciót; olyan, mint a vekker-óra, mely mindig ébreszt, de mindig vagy nagyon későn, vagy nagyon korán.) Az öreg Boér otthonosan, pamutból kötött házisapkában tipeg-topog; Széll Kálmánnak a leginfámisabb szárazság idején is fel van gyűrve a nadrágja.

Tisza ami híveket elveszít a tanácssteremben, visszaszerzi a folyosón, ahol ügyesen tud az emberekkel szincerizálni. Hol egyiket, hol a másikat szólítja meg, s félreint valami fülkébe, beszélget velök, meglehet, hogy csak az időjárásról, de az azoknak mégis jólesik.

Mondják, minden nagy ember veszít közletről, Tisza hát nem nagy ember, mert ő nyer közletről. Akik jól ismerik, azok ragaszkodnak hozzá a legjobban.

Tisza olyanforma lehet, mint a róna Petőfinek: csak jó ismerősei előtt veti le fátyolát. De ha leveti, akkor ez az arc nem hideg többé, vonzó melegség derűje önti el a széles homlokot, s nagy szív sugárzik ki az üveggel fedett szemekből.

A mamelukoktól sokszor lehet hallani bizalmasan:

- Engem csak a Tisza személyéhez való ragaszkodás tart a pártban.

(Pedig sokkal szebben hangzanék megfordítva, ha az elvek tartanák ott őket.)

A hajdani kormányelnökök alatt közvetlen közelükből terjedt a hidegség kifelé. Rendesen az intimusok kezdtek legelőbb foszladozni, de a messzebb eső gyűrűzet visszanyomta őket. Tisza alatt meg van fordítva, s innen hatalmának állandósága. Tisza legbensőbb környezetéből a ragaszkodás melege árad kifelé; a tovább eső rétegekben természetesen mindig lanyhább, de ahol már a hidegebb szél fúj, az oly messze van, hogy a »generális«-nak nem árthat.

Külső modora szögletes és ügyetlen, úgyhogy ha valami idegent visznek hozzá, a jóakarók rendesen figyelmeztetik: »De meg ne ítélje egyszeri látásból, mert Tiszát *sokáig* kell ösmerni, hogy élvezhesse. « Kár, hogy hozzá nem teszik: »Nekünk magunknak is tíz évi mamelukoskodásba került.«

Hanem az igaz, nagyon megszerették, kivált még a tíz évnél is régebbiek. Pedig miért? Hogy jó bánásmódja van? Hiszen a többi miniszterek majd elolvadnak a nyájasságtól. Bedekovics előre köszön a kapusnak is; Kemény Gábor két kiterjesztett karral hatol be a folyosón át a miniszteri szobáig, s a két kiterjesztett kar arra való, hogy útközben, mint két gép, a mamelukok kezeit szorongassa; Szapáry arca csupa cukor; a Széchenyi szeme édes méz - és mégiscsak Tisza tud bánni a mamelukokkal.

Ennek nem lehet más nyitja, minthogy van egy erénye: keveset ígér, és abból sokat tart meg, a többi miniszterek sokat ígérnek, és abból keveset tartanak meg.

És hogy van egy hibája: *a fúzió után el tudta felejtetni, kik voltak az ellenfelei, de nem tudta elfelejtetni, kik voltak a barátai.*

Ez kapcsolja hozzá táborát, de sok fogyatkozása is innen ered.

Különben nem való a folyosón komoly dolgokról beszélni. A napfény széles sávokban szűrődik be a nagy üveglemezeken át, kivált déltájban pajkosan táncol a vastag szürke szőnyegen, egy-egy arany pántlikával keresztülszeli a magasban koválygó füstfelhőt is több helyen. Vidám kacaj csendül meg innen-onnan. Viháncolás zaja hallatszik a büféből. Az vagy Odescalchy Gyula lesz, vagy a jámbor Rónay János. Ni, itt gurul Göndöcs apó is. Nosza, meg kell a kezét nézni, ha rajta van a nagy gyémántgyűrű, akkor az annak jele, hogy ma beszélni fog.

Amott a Ház gyufatartójának tájékán Jókai Mór évelődik az ellenzékiekkel.

- Könnyű nektek, nyugodt lelkiismerettel feküsztek le mindig; ha jót indítványoztok, azért, mert jót találtatok ki, ha rosszat, azért, mert úgysem lesz belőle semmi.

A homályos keresztúton, hol a könyvszekrények között vezet az út az egyik folyosóról a másikra, örökös gáz ég piszkos, vörhőnyes lánggal. Innen nyílik a többnyire néptelen olvasószoba. A homályos sikátor a suttogóknak jó. Ha ugyan itt meg nem zavarják őket közelgő léptek, »tip-top, tip-top«. A derék Kőrösi sántikál nagy előszeretettel ezen a tájon.

A folyosó nemcsak a bent unatkozó képviselők menhelye, hanem a kimaradt képviselők leshelye is. Itt a legcélszerűbb bevárni a haláleseteket. A folyosó halálmadarai meghallják, hogy hol, mikor ürül kerület. Hogy vannak az otthon fekvő betegek. Itt a szemük előtt sorvadnak el a fennjáró hektikus képviselők, akik görnyedten és köhécselve futnak át a folyosón a terembe, hogy a füst ne fojtogassa őket. Az exképviselek összenéznek ilyenkor: »Ejh, ez sem húzza már sokáig!« Tagadhatatlan, ez is egy neme az élvezetnek.

Ezalatt belülről az elnöki csöngettyű és a villany drót gyakran zizeg, riadozik, sikongat, csak hogy a folyosót nem olyan könnyű már most becsalogatni, mióta megvan ott künn *a beszéd-mérce*, mely új találmány, megmutatja ki beszél, és ki fog ezután beszélni.

Az élénkebb érdeklődés a tárgytól és a szónoktól függ. Olyan tárgy nálunk, mely váratlan fordulatokat nem hozhat, s melyet pártcélokra kizsákmányolni nem lehet, senkit sem érdekel, s az olyan szónok, aki nem személyeskedik (hacsak nem a nagy szónokokból valamelyik), hallgatókra nem számíthat.

Még a kiváló szónokok közt is nagyon szigorú az osztályzat.

Garasos cigarettát el lehet dobni Horánszkyért is, Istóczy megér egy kabanost, Grünwald egy kubát. Szilágyiért akárhányszor láttam félig szítt brittanikákat eldobva, Apponyiért, Tiszáért, Jókaiért elhajítanak pompásan szelelő regalitásokat, de egy *bock erejéig* terjedő orátort nem szült a mostoha kor.

Hogyisne! Rossz csere volna egy szónokért száz csevegőt hagyni itt! Ott bent a jó barátok is ellenségek, ha különböző párton vannak, s közbeszólásokkal ingerlik egymást, künn az ellenségek is jó barátok; sőt itt, a barátságos füstfelhők között, a nyájas zsibongásban, még az újságírók is összebújnak meghitt bizalmas suttogásra. Mondja is nekik az arra menő Csernátony:

- Úgy, úgy! Szeressétek egymást fiúk, mert más úgysem szeret benneteket!

Nézzünk szét még egyszer. Mert a folyosó, éppúgy, mint a terem, minden percben más-más. A tanácsterem ajtai minduntalan nyílnak és záródnak a kijövők és a bemenők után. Egyenkint szállingóznak ki és be a beszédek alatt. Egy-egy beszéd után valóságos népvándorlás van, s igen gyakran megesik, hogy akik a Vámos beszéde alatt »folyosó« voltak, azok válnak a következő szónok alatt »teremmé«, s a Vámos volt hallgatói folyosóvá. (De azt már nem árulom el, hányan vannak ilyenkor a folyosón.)

Hát mondom, nézzünk szét még egyszer. Mennyi érdekes tipikus alak! S majd mindenikhez fűződik valamely tréfa vagy esemény.

Az a magas, nyúlánk fiatalember Szereday Aladár. Ezt egyszer fajd helyett lőtték meg Erdélyben. Akivel beszélget, az Damokos, volt képviselő. Ezzel meg az történt, hogy mikor a király cercle alkalmával, miután előbb a körülállókkal a vadászatokról beszélt, hirtelen hozzá fordult azzal a kérdéssel: »házas ön?«, ő abban a hitben, hogy azt kérdezi, ha vadász-e, hirtelen odafelelt: »néha-néha felség«.

Aki most szegődik hozzájuk harmadikul, az a közbülső Pulszky. Természetesen őhöz is tapad elég sok vidám ötlet. Tőle kérdezte csipősen Gablentz, miután már egy óra hosszat tanácsokkal tömte hadászati dolgokban: »Ugyan kérem delegátus úr, milyen csatákat vezényelt már?«

Hosszú korom bajuszát pödörgetve ott ödöng a »csontbáró« Orbán Balázs, Thaly Kálmánnal karonfogva, aki talán éppen most közli vele azt a történelmi fölfedezését, hogy a kurucok olyan derék legények voltak, mikor karóba húzták őket, még ott a karón is pipáztak.

A büfé felé húz Bánffy György, az operettszerző, akit azzal haragítanak, hogy a zene elsősorban úgy érdemel figyelmet, mint »hajnövesztő szer«. (Innen van a zongoravirtuózoknak a nagy hajuk.)

Csak említeni kellett a nagy haját, s már elénkbe lógázza magát Herman Ottó, akit a nagy haj és a pókok tettek híressé, de nagyon lassan, mert nálunk még az ilyenfajta tudományt hiábavaló szőrszálhasogatásnak tartják. Mikor az erdélyi ember előtt dicsekedett, hogy tizenkét pókfajt talált a környékükön, az kételkedve rázta fejét:

- Ugyan, ugyan, hiszen az egész világon csak háromféle pókfaj van, a közönséges pók, a keresztes és a kaszáspók.

- Már a szeme is más mindeniknek, - bizonykodott Herman.

- Ugyan, ugyan, hiszen a póknak nincs is szeme.

Egyszóval ahány ember, annyi típus és annyi adoma. Ki győzné azokat elsorolni? Méltán mondják, hogy Magyarország az adomák és tréfák hazája. De hát még a folyosó? Az akkor valóságos puskaporraktár. Igaz, hogy ez elmésségekben sok olyan puska van, amelyekkel már lőttek egyszer.

Az elmésségek és ötletek mellett itt virágzik legjobban a pletyka is. Ez a piaca. A képviselők olyanok, mint a kulcscsomag: szépen összecseengnek egy csomóban, de elválasztva mindenik más zárba tartozik. A társadalom sok osztálya van képviselve. Tehát sokat látnak, hallanak. S amit látnak, hallanak saját körükben, azt mind ide hozzák a folyosóra.

Aki ide leül teljesen tájékozatlanul, egy óra múlva offé lesz mindenben, ami a színházakban, a bűrókban, a klubokban, budoárokbán és a »Kék macská«-ban történt.

De amellet a tanácsterem működése is figyelemmel kísérhető, mert galoppinok és nyugtalan vérű képviselők folyton jönnek-mennek, s hirdetik, mi folyik bent, ki beszél, mit beszél.

De ezzel nagyon kevesen törődnek - mígnem végre megjelenik Podmaniczky Frigyes. Lihegve jön otthonról útiruhában. Biztos jel ez arra, hogy nemsokára megrezdül az elnöki telegram s valamelyik jegyző kikiált a folyosóra:

- Szavazás van!

Egy pillanat alatt betódulnak a teremajtókon, és halotti csend terül el a folyosó vidékein.

...Csak a teremőrök lépte cuppog a szőnyegeken, amint a hirtelen elhajigált füstölgő szivarvégeket szedegetik.

A GENERÁLIS

Így nevezik egymás közt a miniszterelnököt a mamelukok, mintegy ki akarván fejezni a vak katonai engedelmisséget: hogy követik éjjel-nappal, szárazon-vízen (de nem vízen és kenyéren).

Tíz éve uralkodik már fölöttük. Feje a piros széken fehéredett meg. Tíz éve uralkodik már fölöttük. Feje a piros széken fehéredett meg. Tíz éve eszi a legédesebb kenyeret, melynek a neve hatalom, és sem a kenyér nem lett kisebb, sem az ő étvágya nem lett rosszabb.

E tíz év alatt sok minden ment keresztül, járt Szküllák és Kharüdiszek között, hajója zátonyon akadt, sziklához csapódék, ellenkező szelek szaggatták vitorláit, de mindent kihevert. Az történt vele, ami minden kormányelnökkel: hogy a hatalmi széken népszerűtlen lett, végre pedig az történt vele, ami soha egy kormányelnökkel sem: hogy a saját népszerűtlenségét a hatalmi széken élte túl.

A nemzet ráunt oppozíciót csinálni ellene, a sajtó belefáradt üldözésébe, mert nem ártott neki semmi. Utoljára belenyugodott mindenki abba a gondolatba, hogy ez már mindig így tart, isten neki, még leányágon is Tisza fog itt uralkodni.

Hanem azalatt a tíz év alatt meglehetősen megöregedett.

Lássuk csak, milyen! Nem lehet mondani, hogy szép ember (ámbár, ha szavazásra kerülne a sor, arra is többsége lenne), de azt sem lehet mondani, hogy rút ember. Nincs rajta semmi különös, de az is igaz, hogy nincs rajta semmi közönséges sem.

Hosszú, sovány alak, hosszúkás körtearccal, kissé bicegve jár, igen egyszerűen öltözik. Sárgásfehér szakálla legyező alakban környezi állát, ősz haját fölösleges hosszúra növeszti, és e fölösleggel takarja el a deficitet.

Tegyük hozzá még e képhez azt, hogy szemeit többnyire sötétszínű szemüveg fõdi, s ez ad csontos, szögletes arcának némi fagyasztó ridegséget; meglehet taktikából viseli, mert szemeinek őszinte, majdnem szelíd fényével nem bírta tábora felett uralkodni. De így azt sejthetik, hogy barna szemüveg alatt villámok laknak. Ha végül megemlítjük még történelmi nevezetességű pislogását, teljesen készen vagyunk az arcképével.

*

Gróf Andrássy Gyula idejében két udvar volt Magyarországon. Az egyik a bécsi Burg, a másik az »Angol királyné«. Ha a miniszterelnök ki akart vinni valamit, előbb el kellett utaznia Bécsbe, s ott kérni rá a jóváhagyást, mikor pedig Bécsben készen volt, még hátra volt a másik hatalom, az öreg Deák Ferenc az »Angol királyné«-ban; ha az is beleegyezett, akkor miniszteri tanácsban kezdődött el a csata a többi hatalmas hét miniszterrel, kik mind a maguk esze szerint szerették volna igazgatni az országot.

Roppant mulatságos dolog volt az így.

Deák, aki előre belátta, hogy ebből nagy kollíziók támadhatnak, Kandó Kálmánt a következő hatáskörrel nevezte ki miniszteri tanácsosnak:

- Te pedig arra fogsz ügyelni, hogy mi Andrássyval össze ne vesszünk. Ha gorombaságot üzen, vagy én üzenek valami erőset, annak te útközben szép formát találsz.

Úgy is lett. Ha az öregúr azt mondta valamire mérgesen: »ez ostobaság, ebbe én soha bele nem egyezem, mond meg Andrássynak, ezt ne próbálja tenni«, azt Kandó már úgy adta elő a miniszterelnöknek:

- Kegyelmes uram, beszéltem Deákkal, alapján helyesli proposíciódát, de ez idő szerint, úgy vettem ki, még némi aggályai vannak.

Tisza mint ellenzéki vezér, figyelmes szemlélője volt e kormányzati mizériáknak, s mihelyt a hatalomra került, első dolgának vette, megszabadítani magát a kapacitásoktól.

És ez igazán fényesen sikerült neki.

Megalakította, apródonként összeenyvezte a »néma minisztérium«-ot, megannyi clercet, a legkényelmesebb, legszürkébb apparátust, mely valaha létezett. Tisza proponál, s ők bólintanak rá egyet, vagy pedig ők proponálnak, de Tisza előleges beleegyezésével. Megszokták, hogy Tisza cselekszik mindent, Tisza oltalmaz mindenkit. Ha valamelyik miniszternek a torka fájt, nem a patikába szalajtja a lakájt, hanem Tiszához... alkalmasint ő rendel neki még vizikátort is... Hát a párt?

A pártból kiveszett lassanként minden önállóság, sokkal jobban mint Tisza szeretné. E nagy ember lapító súllyal nehezedik rájuk szellemével és egyéni tulajdonaival. Nekik azt kellett volna látniok ebből, hogy nagy ereje van, de ők csak azt nézték ki, hogy önekik semmi erejük sincs.

Mindenki kicsinek kezdte magát érezni és kicsi maradt. A régi nagyságok szemlátomást apadának; s elkedvetlenedve maradoztak el, vagy pedig lustán hagyták maguk fölött röpködni a devalváló időt.

Mindinkább megszokták ők is, hogy Tisza gondolkozzék, s tegyen mindent. Gondolták magukban ázsiai nyugalommal:

- Hiszen az ő dolga, egészen. Ha rosszat csinál, magának csinálja., ha jót csinál, nekünk csinálja. Minek ütnénk bele az orrunkat?

Tisza még egy darab ideig közlé terveit egyikkel vagy másikkal, de mikor észrevette, hogy azok, mielőtt nyilatkoznának, az ő véleményét fürkészik, hogy azt adhassák tanácsképpen, abbahagyta ezt a fölösleges formalitást is s azóta lett a szó szoros értelmében »generális«.

A generális nem konferál, csak határoz.

A párt nem disputál, csak szavaz.

Gróf Bánffy Béla, mikor egy ízben a kormány plánumát kérdezték tőle, rezignáló humorral fejté ki a párt helyzetét.

- Tisza nem szól, kérem, soha semmit, s ebből két jó dolog következik. Egy az, kérem, hogy mi semmit sem árulhatunk el, és más az, kérem, hogy mi mindnyájan mindent tudunk, mert többet semmit sem tudhatunk.

Így lett, hogy Tisza ugyan most is növeszti a pártját, de csak azért, amiért a haját, hogy imitt-amott a kopaszságot fedezze vele.

S így lett, hogy Szontagh Pál a »skíz«-t nevezte el finom gúnnyal »pártunk kimagasló alakjá«-nak.

A KARZAT

Össze sem bírom számítani, annyiféle karzat van. Hölgykarzat, képviselők karzata, főrendiek karzata, írói karzat, idegenek karzata és ifjúsági karzat. Ez kivált téli időben van tömve, mikor a szegény emberek melegedni jönnek oda, de nem úgy értem, hogy a beszédektől.

Természetesen legszebb ezek közt a hölgykarzat. Még pedig legszebb olyankor, ha az országház kapuján ki van téve a tábla: »A karzati jegyek mind elfogytak«. A zsúfolt karzat biztosan jelenti a zsúfolt Házat is, mert akkor valami érdekes esemény vagy érdekes szónok van napirenden.

Nem akarom vitatni, hogy azokban a rekesztékekben is lehet sok följegyzésre méltót találni, ahol a férfiak ülnek, ámbár egy-egy Haluska János, köhécselő főispán vagy gróf még nem olyan látnivaló, amiért érdemes volna a gukkert elővenni a fiókból.

Néha ugyan vetődik hozzánk valami idegen nevezetesség, máskor torzonborz vidéki deputáció költi fel a figyelmet. Közönséges napokon azonban ki ül ott? Nehány ismeretlen ember és néhány megszokott ösmerős. Majoros István vagy Farkas Károly. Ha fekete zászló lóg odakünn, akkor feltűnik egy-két gangos bajusz, és pirospozsgás ábrázat is a láthatáron: eladó kortések fiziognómiája.

De a legállandóbb alak, a legfigyelmesebb hallgató Ivánka Zsigmond, akinek a helyére majd emléktáblát fog kellene csináltatni:

*Itt üldögélt sok esztendeig
Ivánka Zsigmond*

Olyan szenzációs esemény a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, mint aminő tavaly történt, hogy a karzatról egy egzaltált asztalos lekiáltott:

- Pusztuljatok innen hazaárulók, akik az országot eladtátok a zsidóknak!

A teremőrök gyorsan eltuszkolták.

- Szörnyűség - sopánkodék Péchy -, hogy ilyesmit mer, pláne a karzaton! Idelent föl sem venném.¹⁸ Hanem az ilyen szcenákért bőven kárpótol az örök tavasz, mely a hölgyek karzatán virít. Szép feshő rózsabimbók, kinyílt rózsák, kevély liliomok s szerény ibolyák egy csokorban. Valóban kéjes illat terjed felülről. Szép szemek mosolyognak szelíden, ha Hoitsy beszél vagy Fenyvessy. Rohonczyt és Andrassy Tivadart is szívesen hallgatnák, de ők nem beszélnek szívesen.

Kíváncsian hajlanak alá a kis fejecskék, mikor Szilágyi Dezső emelkedik fel, nehogy elveszítsenek, ha egyet is, apollói gesztusaiból. Apponyi Albert is kedvencük. A nők, hiába, mind ellenzékiek.

Gyönyörű kép az így néha-néha. A gazdag színpompa, vidorság, elevenség, a beszédes legyezők, melyek örökös mozgásban vannak, s mozgásukra egész kis szélvihar kerekedik.

Azonkívül, hogy Odescalchy Gyula és pártja nagy gyönyörűségét találja a hölgykarzatban, megvan a praktikus haszna is. Egy-egy hosszú beszéd alatt meg lehet bátran házasodni.

A fiatal képviselők felhurcolkodnak a magasba, s míg lent az öregek gorombaságokat mondanak egymásnak, addig ők csupán szépeket sutognak a lelkes honleányok füleibe. A csevegés zsvaja harmonikusan szűrődik le szelíd zsongássá, melyben oly jólesik az öregeknek lent szundikálni, mintha a méhesben volnának.

De nemcsak az úgynevezett obligát honleányok ülnek a karzaton, nemcsak a piknikek és bálók divatos királynői a mamáikkal, elvetődik oda sokszor egy-egy agg kisasszony, összetöpörödött anyóka az ország valamelyik széléről. Nyolcvan év hava fedi ráncos arcát. Egész a múlt század. Hosszú virágos wikler van a nagymamán, tenyér nagyságú ezüst csattal, Apafi Mihály korabeli főkötő barnállik feje búbján, s az arany foglalatú okuláré hozza neki közel a törvényalkotó urakat. Szeretné is megkérdezni a környezetétől, ha nem röstellné: melyik vajon közülük a palatinus?

Sokszor megesik, tavaly is megtörtént, hogy egy idősb nő elmerülve Tisza beszédének hallgatásában, miután az egy percre megállott a jegyzeteiben nézegetve, kihajlott a karzati sorompón, s a Ház nagy derűtsége által követve, türelmetlenül kiáltott fel: »Halljuk hát, no!«

Évtizedek óta egy gyönyörű menyecske járt rendszeren a karzatra. Szép, magas, délceg asszony volt, méltóságteljes nemes arccal. Pajkos képviselők elnevezték »Hungáriá«-nak.

Húsz év óta természetesen megöregedett a szép asszony, s sokat veszített bájaiból, de a karzaton még most is ott van rendszeren. Még pajkosabb képviselők most már hozzáteszik a nevéhez: »Hungária, de a tatárjárás után«.

A karzatnak ez a része igen fontos tényező. Sokan beszélnek csupán a karzatnak, és sokan léptek a törvényhozói pályára, csupán a karzat kedvéért.

Mert Magyarországon két dologra jó a képviselőség. A jobbik esetben valami zsiros hivatalba jut ki belőle az ember, a rosszabbik esetben gazdagon megházasodik benne.

Nos igen, mondjuk ki nyíltan. Magyarországon senki sem azért lép valamely pozícióra, hogy ott megmaradjon. A járásbíró nem azért lesz járásbíróvá, mert tetszik neki ez a pálya, s mert a legszebb élet-feladatnak tartaná a szegény embernek szolgáltatni igazságot. Óh dehogy, ő septemvir akar lenni, vagy talán főügyész... ez neki csak átmenet. A képviselő sem azért jön be a Házba, mert erőt és ambíciót érez magában a törvények alkotásában résztvenni. Neki ez csak

¹⁸ Péchy Tamásban van némi humor. Mikor Vadnay Andor szűzbeszédében Eötvös Károlyt támadta, odaszólt: »Itt nem szokás ám *mindjárt* gorombáskodni.« (Később aztán lehet.)

átmenet... a hely, ahonnan lesben várja a szerencsét. Az ügyvédség is átmenet, az alispánság is... Itt minden ember kénytelenségből van a maga helyén (de meg is látszik!), s csak átutazóban érzi magát. Örökös kezeügyében van az útításka, amely többnyire üres.

A karzatok közül a hírlaptudósítóké van a legjobban hozzáférve a Házhoz. Kócos, torzonborz alakok ülnek itt, akik állítólag a közvéleményt szolgálják innen.

A bécsi előkelőbb lapok néhány tudósítója, egy csomó fiatal reporter (akik mindent jobban tudnak a lent ülő öregeknél, s minden tisztelet nélkül bíraskodnak fölöttük), s végre a molyette újságírók, a karzat habituéi.

A reporter csupa szem, mindent észrevesz, s pótolja a lent ülő sztenografok fogyatkozását. (Mert a gyorsíró olyan, mint a vak, mindent hall, de semmit sem lát.)

Hanem tagadhatatlanul legérdekesebbek e karzat ama régi alakjai, akik ott töltötték életük javát.

Némelyik itt öszült meg a beszédek hallgatásában. Mások már rég elhagyták a hírlapírói pályát, de a tudósítói karzatról nem bírtak leszokni. Megfoghatatlan varázs van abban: aki ezt a levegőt megszokta, meghal, ha nem szívhatja tovább. Veterán képviselőknél tapasztaljuk, ha hosszan tartó képviselősködés után kimaradnak a Házból, hazamennek és meghalnak.

A Ház a nap, s e csökönyös hírlaptudósítók a bolygói. A gibicek. Megvannak a rokonszenves alakjaik, azoknak a sorsát, sikereit s az antipatikusok bukását lesik ott, minden fordulat izgatja őket, minden esély mulatságot okoz nekik.

A játék önélkülök folyik, de ők annyira beleélték magukat, hogy azt hiszik, részök van benne. Hiszen csak egy kicsinyke korlát a válaszfal! Hányszor álmodják magokat oda...

S az álom néha beteljesedik. A tudósítói karzat alakjai közül nem egy bukkan fel a földszinten. Azt mondják, »kiülte a mandátumot«. De az álom csak álom marad. Aki a tudósítói karzatról jut be, megint csak visszakerül az oda. Por volt, por lesz megint.

A KÉT TÖRZSFŐNÖK

Mikor a két mérsékelt ellenzéki frakció egyesült két fej alatt, így okoskodtak köztük a tudákosabbak.

- Majd meglássátok, hogy gyümölcsöző viszony lesz. Apponyival fölfelé hódítunk híveket, Szilágyival lefelé.

Hiszen nem volt az rosszul kieszelve, hogy úgy legyen, mint a régi faliórákon: ha az egyik pondus fent jár, akkor a másik pondus lefelé ereszkedik.

Hanem a valóságban megfordítva ütött ki: Apponyi azért vesztett fölfelé híveket, mert Szilágyival van karonfogva, Szilágyi pedig Apponyi miatt vált kevésbé kedvelté lent.

A két vezér a szó szoros értelmében egymást koptatja. De mindkettő oly kiváló alak, hogy még mindig marad belőlük jobb időkre.

Tagadhatlan, az ő pártjukon vannak a nagy vagyon, nagy nevek és nagy hiúságok. Oligarchák és liberálisok, elégedetlenek és várakozók egy són és egy kenyéren.

Nehéz ilyen helyütt a vezényletnek mozogni s összetartani őket.

Jellemző megjegyzése volt valakinek, midőn Szilágyi Dezső egyik kitűnő beszédét mondotta az üzenet-vitánál:

- Szilágyi ma fényesen győzött.

- Hol? Kin?

- Itt a Házban - a saját pártja fölött. Ugyanezt teszi Apponyi is.

Beszédjeik az egész országban nagy hatást tesznek, de politikájuk nem tesz semmi hatást.

Megesik tehát, hogy mikor sokáig hallgatnak, Tisza, az örök birkózó, szinte feledtetni képes őket. Magok az ellenzékiek, mihelyt sokáig nem hallják fegyvereiket csörömpölni, csüggedten suttogják egymás között:

- Hiába, csak egy ember van itt ma: Tisza Kálmán.

A két törzsfőnök azonban rajta van, hogy ez ne igen gyakran történjék. Inkább ők ketten osztognak meg a dicsőségen. (Tiszáé a hatalom, övék a dicsőség.)

S hogy soha össze nem zörrennek az osztozkodásnál, az a kormánypárti sajtó érdeme. Mert amikor Szilágyi van in floribus, a kormánypárti újságok kezdik kürtölni, hogy »Apponyi a nagyobb talentum«.

Ez akkor, úgy olvasd, a Szilágyi verőfényes hete. (Mert semmi oly erős, ami itt egy hétig el nem kopik.)

S egy hét alatt Szilágyi után okvetlenül felszólal Apponyi. A dicsőség ekkor rögtön az ő alakját önti el sugarakkal, s a kormánypárti újságok lélekszakadva írják: »Szilágyi a nagyobb talentum«.

A kormánypárti taktika manőverez arra, hogy a két összeenyvezett vezér el ne szakadjon, s egymást paralizáló súlyát el ne veszítse.

A KÉPVISELŐHÁZ MADARA

Nyári időben elégszer megtörténik, hogy a t. Ház helyiségeinek nyitott ablakain át egy csíz röptül be és a büfé vagy a könyvtárszobán át, csattogó szárnyaival egyenesen a folyosóra száll. A szegény kis csíz leül a magasan fekvő ablakok valamelyikének párkányára, s búbját igazgatva, kedves, bronzszínű csőrével, apró szemeivel értelmesen pislog, mintha a fel- s alásetálgató képviselők frondeurkodását vagy vidám adomáit vigyázná.

- No, svindler, itt vagy? - mondják a képviselők a madárnak és a kalapjaikkal hessegetik.

De az föl sem veszi, legfeljebb szemecskéit hunyja be, mintha apró ónszínű hólyagokat húzna rájuk.

- Svindler! Svindler!

Ösmeri mindenki, vidáman szólíttatják.

A svindler föl sem veszi ezt a nagy, országos népszerűséget, egykedvűen kopogtatja az ablaküveget, s vájkál a ripacsos falban, ha pedig megunja magát, odább repül a bal folyosóról a mameluk-folyosóra. Emitt a napfény több, ott a szivarfüst kevesebb. A büféből kivezető csíkos pokrócon gyakran található tortamorzsákat. A csíz már azt is tudja. Leereszkedik a magasból a kenyérkeresés e közmondásos talajára, s ugrálva keresi a morzsákat az agyonpuhított szőnyeg megereszkedett szálai közt.

Sőt megtette azt a vakmerőséget egyszer, hogy betolakodott magába a Házba, s leült az elnöki szék mennyezetére, fölül. A menny zöld szövetből van. Azt hitte a bohó, valami fán biggyeszkedik, s elkezdett csicseregni. Péchy Tamás kétségbe volt esve, miképp vonja meg

tőle a szót, mert erőszakos rendszabályokat nem engednek a házszabályok. A jegyzőkönyvi megrovás az egyedüli ostor.

A csintalan csíz nem respektál semmit: mandátum nélkül jár-kél itt, ahol még a mandátumnak is harminc napig kell érnie, mint a vadkörte. S dacára, hogy nincs mandátuma, mégis védi az immunitás. A kis svindlerhez a világért sem nyúlna senki. Az öregebb képviselők pláne bizonyos pietással nézik, s még cukrot is adnak neki a bonbon-stanicliból. Az indusok szent madara is megirigyelhetné parlamentünk kis madarát.

Pedig ez csak közönséges csíz. Mondják, a nagyapja valóságos kanári volt még. Úgy viszi és úgy fogyatozik, mint a dzsentri. Az unokái bizonyosan már csak közönséges verebek lesznek.

De hát miért áll olyan nagy tiszteletben a svindler; itt, ahol semmit sem tisztelnek nagyon, ami nem miniszter, és miért nevezik svindlernek, annak külön kis története van.

A nevezetes madár tulajdonképpen nem a maga ura, hanem a képviselőházi házmaster tulajdonát képezi, s valaha igen szépen jövedelmezett a gazdájának. Igen, igen, múltja van a kicsinek, s e múltja miatt tartják tisztességben a Ház urai, kiket emlékeztet valakire, aki itt ült, járt egykor közöttük, s e múltja miatt dédelgeti a házmaster is a szép drótkalitkában melynek az ajtaja nappal mindig szabadon van hagyva. Ritka bizodalom egy madárhoz a XIX-ik században!

De kezdjük az elején.

Valamikor Lisznai Kálmánt nevezték a »madarak pajtásá«-nak. De ő csak pajtáskodott, s versenyt énekelt velök; ő inkább konkurensök volt. A madarak igazi jóltevője báró Kemény István.

Az pedig nagy szó ebben az országban, amelynek népe egyebet sem tett vagy tizenkét esztendeig, mint hogy egy madarat üldözött és szidott folytonosan.

Kemény István azonban nemcsak a madarakat szerette, hanem az embereket is. Ami sokkal nehezebb. Hogy rendkívüli ember volt, ezt képviselőtársai tudhatják a legjobban abból, hogy rendesen eljár az ülésekre. Sőt a néhai Kemény István nemcsak kötelességből, de mulatságból is minden üres idejét a Házban töltötte, akár volt ülés, akár nem. Bement a háznagyi hivatalba, ha ott nem talált senkit, benyitott az irodába, s ha ott sem volt ember, elvégezte rendes sétáját a folyosókon úgy, mint ülés napokon szokta, vagy lement a szűk, sötét udvarkába, elbeszélgetni a házmasterrel, vígan lógázva kezében hírhedt esernyőjét, melynek nyelére ezt a keserű humorral komponált feliratot vésette: »óh, demokrata, ha tán eltulajdonítanád ezt az esernyőt, gondold meg, hogy az a szegény báró Kemény Istváné volt«.

Ilyenkor látott meg egy csízt a házmaster kalitkájában.

- Mennyiért adja nekem ezt a madarat? - kérde a házmaster.

- Nem eladó, méltóságos uram, mert nagyon kedves jószágom.

De amit egyszer Kemény István föltett magában, ahhoz keményen tartotta magát. Hiszen ott a folyosói közmondás: hogy az erdélyi embernek minden sikerül, kivált ha még kálvinista is hozzá.

Nem tágitott. Másnap is letípett a kis udvarba a csízhez; ingerkedett, játszott vele, sőt cukrot is hozott neki a kalitkarácsok közé, amit a reggeli kávéjánál takarított meg neki.

- Hát mégsem adja ide azt a kis szürke legényt, mi?

- Ugyan minek volna az méltóságodnak?

- Szabadon ereszteném.

- Hüm! - dünnyögte magában a házmester. - Meggondolom. Biz'isten, meggondolom.

Néhány nap múlva aztán csakugyan megpuhult a szíve váratlanul.

- Isten neki, eladom hát a csízt a báró úrnak, ha már ennyire van. De nem válhatok meg tőle két forintnál alább.

Megadta persze a két forintot örömmel, s még aznap délben, valami unalmas szónoklat alatt lehívta barátait, hogy tanúi legyenek a csíz ünnepélyes kieresztésének. Még egy kis piros harasztot is kötött nyakára a báró, hogy szebb, különb legyen a többi szárnyasoknál.

S egész nap olyan jó kedve volt utána, mint mikor az ember valami adójavaslatra »nem«-mel szavaz; könnyűnek, boldognak érezte magát, madarat lehetett volna vele fogatni, amiért a madarat kiereszthette.

Hanem negyed-ötöd napra, mikor lement a házmesterhez, megint egy csíz volt a kalitkájában.

- Hát ezt mennyiért eresztjük ki, gazda?

- Egy forintért, méltóságos uram, mert ez már közönségesebb.

Megalkudtak a váltságdíjra, és azóta minden héten kétszer is szabadságoltatott csízt a mecsetes kalitkából: a bárónak mindig volt egy forintja erre a célra, a házmesternek pedig mindig volt csíze egy forintért.

... Azaz hiszen ugyanazon csíz volt az mindig. Az ármányos házmester úgy szoktatta meg, hogy egy kis röpködés után a szomszédos kertekben és udvarokban, visszajött, s magától röpi be a nyitott kalitkájába.

A dolog kitudódott később. De már akkor életbe volt léptetve a Csemegi-kódex; a kis svindler-madarat nem lehetett megbüntetni.

BENT A TEREMBEN

A tulajdonképpeni Ház mégiscsak azok a különféle alakú fejek, melyek könyökökkel alátámasztva, nagy rendezetlenségben tarkállanak a padsorokban, lankadtan vigyorogva, ásítva vagy morogva.

A hírneves politikusoké a vezénylet, de mégis az a névtelen tömeg a hatalom, az a törvényhozó test.

S ezt akarnám én lefotografrozni. De vajon lehetséges-e egy olyan testet eltalálni, melynek minden része örök mozgásban van. Ami e percben láb, az a másikban könyök, s ami tegnap száj volt, az ma fül.

A Ház olyan változó, mint az idő, sohasem az egészen, ami már volt, s mégis majd mindig ugyanaz.

Az egyének örökké változnak. Egyik jön, másik bukik. Ma ez van elől, holnap amaz. A miniszterek, a népkegy és a két (jó és bal) szerencse labdái ők, de a Ház karakterét és kinézését egyiknek vagy másiknak letűnése vagy fölbukkanása nem változtatja s új színeket közbe nem vegyít. Hanem a megszokott szürke képben, hol a vezérek az élénkítő pontok, mégis vannak külözhetetlen egyének, akik nélkül, ha ugyanaz lenne is a kép, más volna a háttér.

Kinek szerkesztenék vajon a jegyzőkönyveket, ha nem ülne bent Csanády Sándor, aki odajárul az elnöki katedrához, s tenyerét tölcserformára csucsorítva, mély figyelemmel hallgatja azok felolvasását: nincsen-e bennök hamisság, s van-e »stélus«.

A házszabályokat érintő vitáknál mulatságos nézni, miként feszeleg Madarász József! A házszabályok az ő privát témája. A nagy közbeszóló, Szalay Imre is szükséges fűszer, de ha ő a gyömbér, akkor legalábbis sáfrány Lükő Géza, kinek összes oratori működése e címen szokott napvilágra jönni: *Egy hang a baloldalon*.

Jóízűen alszik az ülések alatt Bánffy Dániel és Göndöcs. A zúgást, tapsvihart, haragos ellentmondásokat szelíd méhecskék zsongásának álmodja.

Ivánka Imre szétterpeszkedik két könyökével, mint a terebélyes fa (úgyis ez a legkedvesebb hasonlata), és a gúnyos nevetést csinálja jól. Mert majd mindenki bizonyos szerepet visz. Kőrösi Sándor van beosztva falrengető hangjával a »Halljuk!« kiáltásokra. Prileszky Tádé a lelkesülésre alkalmas, nagy homloka megtelik ragyogással, és szemeiben fény gyullad ki, amikor akarja, Hegedüs Sándor incselkedni szeret grimaszokkal és kézintégetésekkel. Szlávay Olivér ajkrángatásai fitymálást fejeznek ki.

De a legfélelmetesebb parlamenti alak mégis az ellenzéké: a halavány Bölöny József, aki a kormánypárti szónok elé ül, s olyan művészien tud unatkozni és oly szerencsével ásít, hogy megkívánja tőle a Ház. A hatás okvetlenül az ő kinyitott szájába pottyán bele.

A terem más stúdió, úgy van berendezve, hogy az egész Ház (éppen, mint a lesti tótság) soha együtt ne lehessen. Éppen nem fehérlik annyi vizitkártya a szűkre mért ülőhelyeken, ahány képviselő van. Nem tudom én, mi lenne, ha egyszer valamennyien összejönnének? Ámbár ne beszéljünk lehetetlenségekről...

Különben minél népesebb a Ház, annál kiszámíthatatlanabb a hangulata. Néha olyan szeszélyes, mint egy asszony, aki tudja, hogy hódítani akarják.

S képzeljenek önök egy asszonyt, akinek háromszáz szíve van! (Igaz, a madame-nak még ezenfelül háromszáz *szája* is van!)

Még csak megjárja, mikor vidám, izgékony, szeretetreméltó, de rettenetes és kiállhatatlan a migrénes napokon.

Föl nem lehet melegíteni, fázékony, nem érdekli semmi. Jókai regény-korrektúrákat csinál a beszédek alatt, Beksics angol szerzőket olvas, Darányi Ignác cukros mosolyokkal hajlítottatja fejét ide-oda. Szomjas, Boross és Iszákovics versenyt ásitoznak, Bornemisza István idegbántón rázza a lábát, melyet kilógat a padból, a kecskeszakállú Tolnay Gábor szemöldöke fölzalad a homloka legtetéjére, Pater Zimándi csuklik, Szerb György úgy néz ki, mintha üveget fújna, a bagolyarcú Wahrmann élceket farag, s azokat papírcédulákra vetve, körözteti a környéken, Csernátony félig behunyt szemmel játszik a monoklija zsinórjával, Tisza Kálmán pedig úgy pislog ott hátradőlve székén, mint egy óriás csörgőkígyó, amely emészt. Kissé féloldalt hajolva, örökös ugrásra látszik készen, s ha hirtelen feláll vagy leül, olyan, mint egy kinyíló vagy becsukódó bicska.

Egy nagy átható tekintettel szétpillantva a terem gömbölyű mezején, mint a különböző vetések, szembetűnően ütnek el egymástól külsőleg is a pártok.

A gyűrött, színehagyott kabátok a baloldalon, a jól táplált testek átellenben, bizonyos választékosság a középben. A függetlenségi párton még magyar ruha is akad: Csanády Sándor, Izsák Dezső, Rigó Ferenc, Orbán Balázs, a két Madarász még mind magyar csizmában szeretik

a hazát. A mozdulatok ruganyossága, testtartás, járás mind elüt egymástól. De a legátlábolthatlanabb mélység a pártok között mégis a ruhaszabás.

Herman például ott, ahol van, megvan, de ültessük csak a bársonyos Gromon Dezső mellé, s azonnal botrányossá válik. Andrassy Gyula Gosztonyival karonfogva nevetető látványt nyújtana. Egyszóval a ruha sokat tesz: akin a ruha gyermekkor óta jól áll, arról biztos, hogy vagy mameluk lesz, vagy habaréki; akin nem jól áll, kénytelen szélsőbali lenni.

Lélekemelő példa volt erre a két Odescalchy testvér, a kormánypárti Gyula herceg a hetyke blúzával, s a szélsőbali Artúr herceg a patkós csizmaival. Amint megszűnt szélsőbali lenni, megbukott, valamint György Endre is ki-kimaradozik a Házból, mert nem tarthatja fenn magát a kormánypárton abban a ruhában.

A pártok még jobban különítik el az embereket szokásaikban, modorukban, mint az ágy, melyből származtak. Ha Nopcsa udvarmester két esztendeig lenne a baloldalon: fehérvári bicskát viselne a csizmaszára mellett. A pártoknak amalgamizáló erejük van.

De előbb említendő, mert magasabban áll (azaz csak ül) a pártoknál a jámbor Péchy Tamás, az elnök, aki Mekka felé - akarom mondani -, a miniszterelnök felé fordított arccal trónol a mocsárzöld mennyezet alatt, körülvéve jegyzői udvarától, melynek két válfaja van: az »igás« és a »parádés« jegyző. Ti. azok, akik dolgoznak és azok, kik az üzeneteket hordják a főrendiházba az ócska atillában, melyet még a Széll Kálmán testére szabtak egykor, s a molyette sastollas süvegben, a rozsdás fringiával. (Már csak ez az egy remanencia van a középkorból.) Az elnök hófehér, pecsétgyűrűs keze a csengettyű mellé van lapulva, álmos kék szemei mint az életunt toronyőré, kedvetlenül kémlelik a horizont.

A miniszteri székeken dús, ólomszín hajában kotorász gróf Szapáry Gyula; homlokát összeráncolja, szemeit szendén lesüti, mintha imázsámsoly előtt fohászkodnék, gróf Széchenyi Pál. Táncolva jön át a mediumon a fürgé Trefort és bonbonokat majszol. Magát összehúzza ül a vén Pauler. Bajuszát pödri a szép, délceg Fejérváry Géza, fumigatíve nézvé a sok cibilt, s mégis bizonyos irigységgel nyárspolgáriás külsejű szomszédját, Kemény Gábort, hogy »istenem, milyen okos ember ez!« Csak egy miniszter van, aki örökké hallgat és örökké figyel: Bedekovics. Beszéljen Apponyi vagy Vámos, Istóczy vagy Cselkó Ignác, Jókai vagy Münnich, ő egyforma áhítatos csodálattal csügg rajtok, előntvén kedves, keleties arcát az élvezet derűje. Örök rejtély lesz ő emiatt az utókor előtt, míg végre is úgy fogják megfejteni, hogy bizonyosan nem tudott magyarul.

Farkasszemét néz a miniszterekkel (kék pápaszemén át) az előkelő arcú Mocsáry. A jó öreg Irányi Dániel kezét mellényzsebébe dugva, kesernyés arccal hallgatja a szóáradat hömpölygését, csak néha igazít egyet-egyet a hajzatán, mely nemes alakban van két oldalt a homlokára simítva.

Közel ül egymáshoz Ugron Gábor és Herman Ottó, a két sebeket osztogató dalia, kik fegyveresen alusznak a pajzsokkal betakarózva. A szomszéd mezőn két sisakos vitéz magaslik ki: Apponyi és Szilágyi. Csendesen ül helyén az előbbi, csak élénk szemjátéka mutatja, hogy figyel; Szilágyi nyugtalan, gyakran szól közbe, s arcvonásai és gesztusai folyton elárulják rokon- vagy ellenszenvét. Még izgatottabb, ha ő maga szándékozik beszélni: »Szilágyi trikóban van« szokták ilyenkor mondani.

Ugronék és Apponyi között barnállik a termékeny interpelláló: Olay Szilárd; az antiszemiták víg kedélyű bárója, Andreánszky Gábor, s a leghátul fehérlik galambősz hajával Lázár Ádám, a nagy szóöntő (akinek azonban mindent meg lehet bocsátani, mert nagyon szereti a hazát). A mérsékelt ellenzékiek és a szélsők közé beékelve virraszt a rosszul beretvált Szentkirályi Albert, a »rézsunt ereszkedő új csillag«.

Viaszkosvászna előtt könyököl Steinacker. A centrum két sarkát a »nevető ember«, Sággy és a »síró ember«, báró Huszár Károly szegik be. Hoitsy Pál a csillagokat vizsgálja - persze a karzatiakat. Mint a sózott halcsik, úgy vickándozik a kis cukros baba, Fenyvessy Ferenc, gyönyörködve nézegeti gróf Andrássy Tivadart, a mintát, s búsan a piros nyakú Ábrányi Kornélt, az utódot a díszjegyzőségben. A nagy bajuszú Orbán hol kijebb ereszt egy likkal a nadrágszóját, hol beljebb kapcsolja aszerint, ahogy gyarapszik vagy fogy az animó az oráció alatt.

Honatyának a legszebben fest a hajlott hátú gróf Csáky László, tisztos kanáriszín szakállával; klasszikus antik arc s érdekes pelyhes fej a hórihorgas báró Liphay Béláé; szerényen lapul össze helyén a rokonszenves arcú gróf Károlyi Sándor. Örökösön jegyez a ceruzájával valamit (de a világ sohasem fogja megtudni, mit) Veszter Imre. Ahol ni, a médiumon áll Rohonczy Gedeon és gróf Kinsky Nusi, hogy jobban lássák. A széles vállú Hegedüs József háta mögé telepszik Várady Gábor, hogy ne lássák.

Ugyanazon a tájon ragyog a kivágott mellényű Visi Imre jubiláló arccal. Idegenül nézeget szét a kos frizurájú Szögyéni Emil. Sima, diplomata mosoly játszik Láng Lajos ajka körül. Az üdítő magányt élvezi itt Dobránszky Péter. Törökös nyugalommal morfondírozik és kontemplál a kiengesztelt Petur bán: Lukács Béla. A megelégedettségtől sugárzik Bende, ellenben az elégedetlenség felhője borong a Jánossy homlokán. Amint lehajlik a könyökével látszik olvasni a »Pester Lloyd«-ot a kopasz gróf Batthyány László. A szakáll-rámába foglalt Harkányi Frigyessel szincerizál a vizek istene: Horváth Gyula. Az öreg Sztányi Bernát (klub nevén »Urunk«) éppen most szorít kezét az érkező Urbanovszkyval (klub-nevén »Ucsu«).

A centrumban a volt és a leendő miniszterek tanyáznak, mert a legnagyobb tisztesség közvetlenül a miniszterek háta mögött ülni. Ezek a legkapósabb helyek. Mert nem közönyös az, mikor öccellenciáik megfordulni méltóztatnak, tekintetük első friss sugára kire esik.

A primipilusok többnyire itt ülnek. Szentgyörgyi úgy néz ki, mint egy megöregedett Ámor (de persze nyíl hiányában), Horvát Boldizsár itt suttog Falk Miksával. Philemon és Baucis: báró Kemény János és Szontagh Pál szeretetteljesen búznak össze. Gróf Keglevics István a sarkon árulja portékáját (politikai divatkereskedése van) az ex- és még leendő miniszterek közül csak Tisza Lajos került a jobboldal legszélre, s finom, gunyoros mosollyal hallgatja a gyengébb elmetermékeket. De ott van a nagyok közt a híres Róth Pál, és erősen szuszog, mintha valami nagy terhet emelgetne.

Hátul a karzat alatt külön fészkekre osztva, ülnek a hadakozó szászok és a horvátok. Mit mondjunk az utóbbiakról? Azt, hogy egy horvát, két horvát, három horvát, negyven horvát. És ezzel minden ki van merítve.

De a sok lent hullámozó alak közül egy sem olyan szembetűnő mint Pulszky Ferenc, a két habaréki szekció közepén amint aluszékonyan lógázza fejét, mint a kérődző elefánt, s levegőt zihálva be orrlyukain át. Néha felocsudik, s van akkor nagy ijedelem, mert ha fölkel, mindent támad: a kormányt, a habarékpártot, a szélsőbalt, a nagy adókat, az antiszemitékat, a zsidókat, sőt megtámadja még magamagát is.

S míg így pihen, zajlik, unatkozik, nevet vagy haragszik, figyel vagy feszeleg a Ház, a terem gömbjének legszélén, mint sbirr, egy fegyveres mameluk jár-kei köröskörül.

Az öreg Plachy Tamás az, aki reszkető kezeivel egyre faragcsál valamit.

A kés pengéje rémesen villan, amint egyet-egyet lép monoton sétájában.

A MACSKA

Országgyűléseinken a kedélyesség sohasem volt ritka. A legnehezebb időkben is jó fogadtatásra talált. 1848-ban, midőn a népképviselőt a Lloyd-teremben ülésezett, egy madár röpködött be az ablakon s ott repdesett a képviselők feje fölött.

A különben komoly Beöthy Ödön félig felemelkedvén helyéről, több mint félhangosan mondá:

- Indítványozom, hogy a két Madarász küldessék ki a veréb elfogatására.

Nem lehetetlen, hogy e veréb apja volt a mi bejáratos csizűnknek. Sőt néha egy-egy valóságos veréb is beröpköd a tanácsterembe. A verebek különben is politikus állatok - gr. Andrássy Gyula óta.

Hanem sokkal feltűnőbb jelenség az, hogy gyakorta kukkan be egy macska is. Szép, okos szemű, hamvas szőrű állat: rendesen a karzatra sompolyog s ott dörömbölve nyargalász a hölgyektől a főurakhoz, megriadtan lekúszik a földszintre, a képviselők közé, felugrik a Ház asztalára, beszaladgálja a jobboldalt, baloldalt, megáll valamelyik hátsó habaréki padban és mosakodni kezd.

Az 1885-iki télen kétszer jött be (tehát éppen annyiszor, mint Podmaniczky), amikor is nagy üldözéseknek volt kitéve a teremszolgák részéről s egy negyedóraig tartotta derűtségben a t. Házat. (Sok képviselőről nem mondhatnánk ennyi jót.)

- Sicc! Sicc! - kiáltozák szerte.

Zalay István elérzékenyülve hebegte Krajtsikot és Beöthy Algernont keresve szemeivel:

- Itt van a *kék macska*! Eljött, fölkeresett, visszaadta a képviselőknek a vizitet.

Gróf Keglevich István ijedten fenyegette meg a ceruzájával, nehogy bele találjon ülni valamelyik piros székbe. Gyöngéden nézett rá Szirmay Pál, irigykedve Rácz Géza: »Hiszen ez csak egy macska és mégis van bajusza.« Végre is az lett a sorsa, hogy megfogták és durván kidobták az utcára. De ő ezt fel sem vette, nemsokára ismét látható volt a Házban, előről kezdve karrierjét.

Az ember szeret elfilozofálni rajta, hogy miért jár oda ez a macska? Hát bizonyosan azért, mert a csizű és veréb is odajár. (Hiszen korrupció van, uraim.)

De nincs a szegény cirmosnak semmi szerencséje.

Mert mindig olyankor lép akcióba a zsákmány után, mikor a csizű és veréb vagy még nincs ott, vagy már elröpköd onnan.

Ámbár az ilyesféle malőr bizony sokszor megeshet a szegény politikusokkal is.

A SZÓNOKOK

Hajdan csak egypár »szónok« volt, a többi nem igénylél legföljebb a »fölszólaló« nevet. De most már nem születnek többé Magyarországon kis emberek. Mindenki nagyszabású beszédeket tart. Még a szűzszónokok is.

Pedig a szűzbeszéd nem tréfadolog. A legsajátságosabb érzés a világon.

Feláll az ember és a terem is emelkedik vele. A padok elkezdenek szaladni rézsút össze-vissza. A homlokzat hat márványos oszlopa összehajlik, mint szélben a kukoricaszár.

A halványpiros színű pokróccal beterített medium oldalt ferdül s a gyorsírói ketrec felszalad a magasba.

Péchy Tamás az elnöki székben jegyzőstől, előadóstól sülyyedni kezd. Feje fölött az óra örülten forog s a mutató egyszerre mutatja a nap minden óráját.

Magának a szűszónoknak száz érzéke keletkezik, amelyekről eddig tudomása sem volt. Hall nemcsak a füleivel, de az idegeivel is. S meghallja mind a háromszáz embernek, minden sűgva tett megjegyzését. Ha mozdul, ha ásít, ha sóhajt ha gűnyosan nevet, vagy fitymáló gesztust csinál valaki, azt mind fölfogja a szónok szeme.

A honatyai kopasz homlokok beszédesek lesznek. A szűszónok e fehér lapokról is olvas tetszést vagy nemtetszést. Érzí, miként szegződik reá minden szem s e szűró nézés hevíti belül s ébren tartja testének minden porcikáját. Szikrákat csal ki s oly erőket fejleszt, melyek nem léteznek, csak a szűszónokokban.

Az eltompult öreg szónok már az előtte levő embert sem látja meg.

A szűszónok előtt elzöldül a világ. A zsvaj lankasztóan hat rá, a néma csönd édes kéjjel csiklandozza. Egy-egy »helyes« kiáltás, mely halkán elszalad a padok között, mint hűs szellő, izzó homlokát enyhadón simogatja.

Előtte a guggaszkodó képviselők olyanok, mint a megszózott békacombok, örök mozgásban látszanak lenni.

Egy háborgó tenger a Ház képe.

S e tenger fölött ő uralkodik a szavával.

Egy mondat: s a fejek megmozdulnak, halk morgás támad; egy másik mondat: s a tenger csendesesen pihen; egy harmadik megjegyzés: játszi napfény, a tetszés szivárványa pajkoskodik a habok tarajos hátán.

Ebből látható, hogy a beszéd nagy élvezet lehet, de esetleg nagy kín; annak is, aki tartja, annak is, aki hallgatja. Nálunk bőven terem a szónok (mert sokan szeretik a saját hangjukat hallani), noha a szónoki modor és ízlés nagy átalakuláson ment át. Kossuth szóvirágai s Kazinczy Gábor pátosza nincsenek többé. A deklamálást a természetesség váltotta fel. A sallangot és bombasztokat kezdi kiszorítani az eszmei tartalom. Egy kis illat, egy kis szín még szépíti a beszédeket, de már csak módjával legyen bennök.

Legjobban tudja ezt vegyíteni gróf Apponyi Albert. A legnagyobb szónoka a legkisebbik pártnak van. Ha Apponyi nevét olvassa a jegyző, rohan be mindenki a folyosóról, mintha ebédre harangoznának.

Öblös hangjának érce az egész termet betölti. Magatartása nyugodt, mozdulatai kimértek és plasztikusak, előadása folyékony és átlátszó, mester a modulációkban s gondolatait változatos formában gruppírozza. Apponyi egy nagy műszónok, ki ellenfeleit is elragadja.

Jóval szárazabb Szilágyi Dezső. Kevesebb benne a lendület és kolorit. De veszedelmes orátor, ki nagy hatalommal rendelkezik, mert a sofizmákból tetszés szerinti következtetéseket von le. Apponyi meggyőzi hallgatóit és ünnepélyes hangulatot teremt. Mintha egy hatalmas királyi sas szállna a levegőben. Szilágyi ellenben fölingerli pártját, összetöri az ellenfélt, melynek a feje fölött kővályog, mint a kánya. Egyet csíp vagy koppant a csőrével minduntalan. Főlkap egy-egy mameluk csirkét a levegőbe s a magasból leereszti. A szatíra ostorát megpattogatja, és szórja a gűny nyilait zápor módra. Hatalmas alakja, domború melle, oroszlán feje összhangban

áll szónoki erejével. Ajkán gunyoros mosoly ül és gyűlölet ég a szemeiben. A gesztusai ízléstelenek.

A legnagyobb szónokok után a legkedvesebb jön: Jókai Mór.

Vannak akik elragadják, felvilágosítják, megnevettetik, elálmosítják, hazakergetik a tisztelt Házat. Jókai *megpezszteti*.

Lassú hangon beszél. Néha-néha odanyúl ősz parókájához, majd lehajtja fejét félvállra, szelíden, mintha mesélne egy színes fonalon. Kék szeme nyájasan pihen azokon, kiket korhol. (Hiszen virággal hajigálja őket!) Meg-megpödrí a bajuszát is, miközben tettetett jámborsággal csöppenti el mézédés humorát.

A »Ház sárkánya« Ugron Gábor. Az ő beszédjeiben van a legtöbb tűz és az ő előadásában a legtöbb hév. Mint rögtönző, páratlan tehetség.

Gyakran történik meg nagy viták elején, hogy beszédekkel akarják az időt kihúzni, amíg elkészülnek a többi feliratkozott pártbeli orátorok. Ugron hátrafordul ilyenkor beszéd közben társaihoz:

- Beszéljek még?

- Még egy félóráig.

Beszél tehát egy félóráig és pedig zamatosan, lendülettel, a meggyőződés melegségével. Némely mondatai úgyszólván sustorognak, mint az izzó vas, ha elhajítják.

- Elhagyhatom már? - kezdi ismét a letelt idő múlva, miközben már patakban csurog le kivörösödött arcán az izzadság.

- No, még egy negyedóráig!

Egy kendőt csavar nyakára, mikor bevégzi s rohan a folyosóra kihűlni, ott fogadva föl villanyozott párthíveinek kézszorítását.

Kormányozhatlan, mint a léghajó, Thaly Kálmán. Annyira beleélte magát Rákócziék közé, hogy itt is örökké maga mellett érzi őket. Ott ül a balján Bercsényi s nyers igazságokat sugdos a fülébe, - látja Kollonicsot a túlsó oldalon, s vérbe borul szeme a dühtől...

Nem korbácsol fel ádáz szenvedélyeket, de elringat, elandalít az édes szavú Horvát Boldizsár, a régi klasszikus oratori iskola nagy alakja. Beszédje csillog-villog az aranyozástól.

De többet tesz Horvát Boldizsárnál például gróf Károlyi Sándor, mert ő nemcsak elringatja az embert, de el is altatja tiszteségesen. Göndöcs Benedek fuvolaszerű hangja unikum. A játszi gyermekség és a szűzies naiv észjárás bugyborékai nem minden kellem nélkül valók. A Tisza Lajos előadása szürke, de beszédjeinek van bizonyos sajátos színe és zománca. Rokonszenves alak, fesztelen mozdulatokkal. Többnyire a cvikkerjével játszik beszéd közben s derült nyíltság önti el kellemes arcvonásait.

A puritán egyszerűséget képviseli Hegedüs Sándor: éppoly pongyola, mint Tisza Kálmán s éppúgy van élce és svádája, mint annak, - csak hogy mindez kisebb méretekben.

Mint előadó gyakran megteszi a zárbeszédeknel, hogy mikor már végezné, szétnéz előbb, ha vajon többségben vannak-e, s ha még mindig nincs behajtva a szavazáshoz szükséges számarány, egy kis fordulattal még egy emeletet épít a beszédjére.

De ezek a hangok mind csak légyszárnyak nesze Vámos bömbölő szavához képest.

Vámos bízvást elmondhatja, amit egykor Besze János:

- Látván, hogy nagy sokaság jött beszédemet meghallgatni, kieresztettem a hangomat *négyezer fül erejéig*.

De ha Vámosé a legnagyobb hang, gesztusok dolgában nem megy senkihez kölcsönért Zimándy, a »Trefort kalapácsa« (ahogy nevezi magát).

Szemei kidüllednek, arca rákvörös lesz, szájából messze szétfrecseg a nyál. Halántékain sajátságos vastag, kék erei kidagadnak, homlokráncai összetepednek, mint a pamutsapka, a nyaka ireg-forog, a két keze úgy jár mint a motolla, hosszú testével hol előre, hol hátra hajlik negédesen.

Nevezetességre nézve azonban mégis Zay Adolf áll legelől. Mit ér a Vámos nagy hangja, a Zimándy testi ornamentikája, ha mégis Zay tartotta eddig a magyar parlamentben a leghosszabb beszédet? Négy egész óráig tartó beszéd volt ez a középtanodai törvényjavaslat tárgyalása alkalmával. Hogy mit tartalmazott, azt élő ember nem tudja, mert mindenki elfelejtette az elejét, mire a közepéig jutott.

Polonyit, ki akkoriban alapított egy kis lapot, arra kérte, próbálja a beszédjét leközelíteni folytatásokban, mire az mentegetőzve felelt :

- Lehetetlen az, barátom, mert megvallom neked négyszemközt, hogy a lap csak a választásokig fog tartani.

A jó szónok olyan ritkaság, mint a tökéletes asszony; annyi ingrediencia kell ahhoz, hogy valamelyik bizonyosan hiányzik. Aki beszélni tudna, nincs mondanivalója, akinek pedig van, az bizonyosan nem tudja elmondani. S az tesz sokakat szerencsétlenné, hogy sikerhez megvan *a fele* erejük. De a leggyakoribb az olyan képviselő, aki sem elmondani nem tud valamit, sem nincs amit elmondjon. Könnyű aztán elégedettnek lennie.

Beksicsnek kellemesen csengő hangja van, de a pátosza túlságos. Sőt a stílje is (valóságos plakátstílus) izgalmasabb időkre való. Visi előadásában van valami sajátos frissesség, érvelésében erő. A legutóbbi succrescentiában rá és Beksicsre nem lehetne ráfogni, hogy sablon emberek. Neményi Ambrus csodákat művel a kis hangjával, éppúgy mint Vadnai Károly ki ökonomice úgy tudja felosztani skálákra, hogy modulálhat, színezhets vele.

A légy röpülését is meg lehet hallani, oly csönd van, ha Istóczy Győző áll fel. Nyugodtan beszél látszólag, de szaggatott mondatai elárulják a forrongó szenvedélyt. Halavány, szelíd arca sohase pirul ki, de hangja megreszket némelykor a belső izgatottságtól. Széles, szögletes homlokán végiggyöngyözik egy-egy verejték-csepp, amit nem a szónoklati hév facsart ki, hanem a gyűlölet, mely szürke szemeiben élénken lángol. A képviselőkben, bármely párton legyenek is, észrevétlenül egy ideg nőtt, melyet az antiszemitizmus mulattatva csiklandoz. Magok az antiszemiták tulajdonképpen csak abban különböznek többi képviselőtársaiktól, hogy ők jobban gyűlölik a zsidókat - mint kellene.

Túlvékony hang jutott osztályrészeül az izmos tehetségű Beöthy Ákosnak, de mégsem hápog úgy, mint Pulszky Ágost, akihez képest még Rohonczy Gedeon is csak kedvesen selypít. A kukorica-morzsoláshoz hasonlít a Madarász József hangja, a tormareszeléshez Csanády Sándoré, a köpüléshez a Törs Kálmáné, a keréknyikorgáshoz a báró Kemény Gáboré. De azért mégsem ő a kabinetben a legrosszabb szónok. Gróf Szapáry Gyula felülmúlja.

Egy ízben szemére is vetette Ugron Gábor, midőn mindjárt a miniszter után állott fel cáfolólag, de beszédje alatt Szapáry osztentatíve elfordult.

- Ha én végighallgattam - mondá - a t. miniszter úr hebegését, méltóztassék szintén végighallgatni az én beszédemet.

Leckét mond fel gróf Széchenyi Pál kenetes hangon; Trefort pongyolán, akadozva beszél, kézzel-lábbal hadonázva s a fejével kapkodva. Báro Fejérváry Géza kitűnően tudja eltalálni a kaszárnya-hangot. Falk Miksa formában és tartalomban a Ház legnagyobb szónokai közé tartozik. Szontagh Pál bekalandozza idézetekért az egész emberiséget (Szontagh egy Grünwald Bélába oltott Mocsáry Lajos). Komjáthy Béla a népies allűrjeivel csinál némelykor hatást. Enyedi Lukács azon ritka emberek közé tartozik, akik élvezhető szószban tudják feltálalni a szakdolgozatokat. A függetlenségi párton egyike a legékesebb szónokoknak Bartha Miklós: de megtetszik a beszédjein, hogy otthon vannak komponálva; legnagyobb tehetség Ugron, a legátlabíróibb Mocsáry, a legklasszikusabb Irányi, de a legszélésőbb látóköre Helfy-nek van. Általában most sok jóra való talentum került erre az oldalra. Herman Ottó, aki igazi nagy szellem, bármely európai parlamentben számot tenne, tán még nagyobb, mint itt, hol szintén pozíciót vívott ki, de inkább mint érdekes specialitás. Justh Gyula világos fő, szeretetreméltó egyéniség. Haviár Dániel ruganyos elme, praktikus világnézettel. A legszerencsétlenebb orátor a rokonszenves Veres József, akinek egy szép beszéde után elragadtatva kiáltott fel Éber Nándor: »Istenem, beh gyönyörű!«. S ezután senki sem merte többé dicsérni, mert kisült, hogy a szegény Éber Nándor már akkor örült volt.

»Csukjátok be a vízvezetékét!« e tréfás felkiáltás hangzik a folyosókon a kijövőktől, ha Simonyi Iván beszél bent kit nagy szomjúhozás égetvén, nyakra-főre hordatja a vizet a teremszolgákkal.

Amint morfondírozva ülök a karzaton, fölrezenek néha.

- Nini, ki beszél itt *az én szájjammal*?

Hát az akkor bizonyosan vagy Török Zoltán vagy Huszár István. (Istenem, beh gyönyörű ez a palóc dialektus!) Bizonyos tekintetben megkomolyodott a Ház. Olyan ízetlenségek ma már nem esnek, mint csak egy évtizeddel előbb, mikor még Vajda János, a történeti nevezetességű *hosszú vita* alatt (amely maga is idétlen jux volt) kétszer mondta el egy álló helyben, egymásután a beszédét szóról-szóra és csak a jámbor sztenográfusok vették észre nagynehezen s hajították el a ceruzájukat.

Vagy mikor ugyancsak az agyonbeszélési vitánál azzal kezdé (természetesen egy *délutáni* ülésen) dikcióját Szakácsi Dániel :

- T. Ház! A tegnapi szónok előadására kívánok reflektálni... .

- Melyik szónok? - kiálták közbe.

- Mert tegnap sokan beszéltek!

Szakácsy zavarba jött, ötölt-hatolt, hebegett:

- Izé... János. A vezetéknévét elfelejtettem. Csak azt tudom bizonyosan, hogy János.

Nagy hahota támadt, de még nagyobb, mikor kisült, hogy az a tegnapi János, akinek a beszédjére reflektál: Horn Ede.

Ma már, hála Istennek, legfeljebb egy-egy nyegleség, körmönfont metafora, valamely elbicsaklott kifejezés, lapsus linguae vagy afféle enyelgés, mint a gróf Hunyady Lászlóé volt: »Ezt maguk nem tudják« képezik azon parlamenti kuriózumokat, melyek tovább maradnak fenn az úgynevezett halhatatlan szónoklatoknál.

Nincs egészen igazuk azoknak, akik sóhajtozva dicsérik a régi országgyűléseket, sopánkodván a mostaniakon. Ha a parlament tekintélye hanyatlott, annak nem az egyénekben van oka, mert az általános nívó szembetűnő módon növekedett. Az auktoritások hanyatlását a sajtó idézte elő, mely közel hozta a közélet tényezőit a közönség szeméhez, már pedig közelről az igazi nagy emberek sem látszanak nagyoknak - hát még a nem igaziak?

Mik ma, teszem azt, Göndöcs Benedek kedves naivitásai az 1849-iki Majertsik Márton bobrói követéhez képest, ki a függetlenség kimondása ellen felhozott érvre, hogy a reszpublika úgysem lehet nálunk tartós és egészen állandó, tótos dialektusban nagy pátosszal fejtegette:

- Hiszen, kérem alássan, ha csak egy-két ezer évig tart is, még se lesz az nekünk rossz, kérem alássan.

Ama ósdi önző urak közül pedig nincs meg már egy sem, kiknek egyike azért nem akarta megszavazni a pozsonyi dietán a Lánchidat, mert: »minek már *erre a rövid időre?*« (Ti. ő maga a hetven felé járt.)

A római jellemek akkor is ritkák voltak. Az elvtelenség nem volt annyira sem botránykeltő, mint ma. Kazinczy Ferenc, mint egyik példát a sok közül, jegyezi fel az 1815-ben elhalt Borosjenői Aczél Istvánról, hogy a dietai ülésből, hol fényes szónoklatával ő és pártja győzött, sokszor jött ki káromkodva:

- Hát megérdemli ez az ország, hogy boldog legyen?

Manapság bizonyos közepes tisztesség sokkal jobban van megőrizve a parlamentben, mint a dietákon volt.

Nagy karakter kevés van, de becsületes ember nagyon sok. Nagy zsenik alig vannak, de a zöm tehetséges és művelt. A szónokok közül is kivesztek apródonként az originális példányok. A mi szónokaink majdnem olyan egyformák, mint a kínaiak. A kínaiak azért, mert a szemöldjeiket borotválják; orátoraink azért, mert bizonyos kinyomkodott sablon van már a beszédekre, ami olyan, mint a pléh-forma, amelyben a kuglufot sütik. Ha valakinek valami mondanivalója van, hát beteszi ebbe az örök formába.

A beszédek kilenc nyolcada a következő alkatelemből áll: a szónok abból vesz hat unciát (még jó aki unciákban dolgozik), ami a pártja jelszavaiból ráragadt, három unciát abból, amit olvasott és végre csak egy unciát abból, amit ő maga kigondolt. Ezért egyformák többé-kevésbé a parlamenti orációk.

Hanem bezzeg elűtő a többitől a Pulszky csevegése. Az élcek, adomák és szójátékok virágaival tüzdeli körül a kalapját s fiatalos dévajkodással hajigálja a levegőbe. Hangja szétfolyó (kivált ha a fogait otthon felejt), előadása nem folyékony, akadozik, szavakat keresgél, s mikor megtalálja őket s felhossa az emlékezőtehetség kamrájából a szájpaddásig, akkor veszi észre, hogy olasz szavakat hozott fel, nosza elindul újra szavakért s megint kihúzza a találó mondatot, de angolul. Innen a sok pauza, a zavar és kapkodása, amikor beszél. Az öregúr fejében annyi nyelv van elraktározva, hogy nehéz közülük kikeresni a magyar klisé gondolataihoz.

Különben sem normális állapot az, amiben a szónok van. Abban a pillanatban, midőn feláll, egész más emberré válik, aki jobban uralkodik némelykor mások, mint a saját feje fölött. Tömerdek példa van rá, mily könnyű a szónokot zavarba hozni.

Tisza Kálmán egy ízben erősen támadta Apponyi Albertet, mire felemelkedett gróf Zichy Nándor. Ghyczy Kálmán mint elnök, aggódva látta Zichyt felállani, félt, hogy nagyon el találja mérgesíteni a vitát, s mintegy önkéntelenül kérde:

- Személyes ügyben kíván a képviselő úr szólani vagy egyébként?

- Egyébként - felelte Zichy Nándor.

- Egyébként pedig nem lehet - veti oda az elnök, mire Zichy Nándor engedelmesen ereszkedett vissza helyére.

Pedig ha nem lettek volna mind a ketten a zöldsztal lázban, mind a ketten tudták volna, hogy mind a két esetben joga van a szóhoz Zichynek.

Ugyancsak Ghyczy ültette le egyszer Csernátonyt is azzal a figyelmeztetéssel:

- Amit a képviselő úr *mondani akar*, az a házszabályokkal ellenkezik.

A Dessewffy Aurélok idejében már hetek előtt szivárogtak ki hírek egyes monumentalis beszédekről. Először egy szűk baráti kör hallotta, átrostálta, aztán az ország lelkesedett rajtuk, s éveken át képezték szóbeszéd tárgyát. Ma már csak egy napig élnek a beszédek, mint a tiszavirág. Úgy is vannak csinálva, hogy extemporizált polemiáknak látszassanak. Tisza Kálmán, noha mint szónok éppen nem ajánlható mintának, rányomta kisebb-nagyobb mértékben saját egyéniségét s az ő beszédeinek karakterét úgy szólván az egész parlamentre.

Sikk lett az »előttem szóló«-val foglalkozni. S ha valaki otthon készíti is beszédét véres verejtéket izzadva, mikor a Házban rájön a sor, egy hirtelen összekomponált toldalékkal hozzá ragasztja »az előttem szóló«-hoz, mint ahogy a vagonokat szokás egymáshoz kapcsolni, tekintet nélkül arra, hogy mit szállítanak egyikben vagy másikban. Ezzel a kierőszakolt frissességgel utánozzák a »generális«-t, aki örökké vagdalkozik, mindig az imént »szólók« ellen, s úgy tud védekezni, hogy támadni látszik, s úgy tud támadni, hogy mindenki védekezésnek gondolja.

Azelőtt eszmék kellettek a szónokoknak - most csak »előtte szólók« kellenek.

A »MAJDNEM SZÓNOKOK«

Nos igen, vannak ilyenek is. Magyarországon mindenféle fajtája megterem az orátoroknak.

Mikor egyszer valaki arról dicsérte gróf Szécsen Antalt, hogy okos és ékesszóló ember, a másik hozzátette mintegy nyomatéku:

- Az már igaz. Jól ösmerem. Eleget *pisszegtem* neki.

Sokszor tapsolunk a bolondnak és pisszegjük a bölcsét, jól tudva, mit cselekszünk - de a »virtus« kívánja így.

Hanem a szónokok valamennyi válfajai közt legmulatságosabbak a »majdnem szónokok«, akiket a parlamenti gyakorlat teremtett.

Azokat a szerencsétlen honatyákat értem, akik vagy nem akarnak, vagy nem tudnak, vagy nem mernek beszélni, de mert a kerület előtt mégis szégyenlik az örökös némaságot, nagy viták alkalmával feliratkoznak a szólásra, de lehetőleg utolsóknak, kicirkalmazva, hogy akkorra már a vita elposványosodjék.

A hírlapok szorgalmasan közlik napról-napra, hogy kik vannak még szólásra följegyezve. A névsort olvassák az egész országban, de ami fő, a kerületben, hol a malmok alatt futótűz gyanánt terjed a hír: »a képviselőnk beszélni fog«.

Itt fent is bizonyos respektusban részesül az olyan képviselő, akiről tudva van, hogy orációt hordoz a nyelve alatt. Kivált ha még szűz ember. Foglalkoznak vele, tudakolják, faggatják: »Miről beszélsz? Hosszan beszélsz?«

Pedig dehogy beszél, dehogy.

Az egész feliratkozás csak manőver.

Az utolsó percben az a malőr történik vele, hogy valaki feláll előtte és elmondja az eszméjét. Bosszúsan dohogja elvtársainak, hogy így, meg amúgy: »egyszer akartam beszélni, akkor is elvették előlem a témámat«.

Azok még vigasztalják és úgy sajnálják: »ne búsulj rajta, legalább a tüdőd nem romlik«. De az mégis egyre búsul, panaszkodik egész a legközelebbi nagy vitáig, amikor megint feliratkozik, de megint nem beszél. Hanem persze annak is megint van valami nagy oka.

Az élelmesebb »majdnem szónok« egész a késhegyig megy. A jegyző elkiáltja a nevét s ő fel is emelkedik helyéről. Ott áll, mozgásra kész ajakkal, köhint egyszer-kétszer, mintha a torkát köszörülne a nagy munkához. Pedig ez is csak szemfényvesztés, mert jól tudja, hogy csak egy szempillanatig tart az egész komédia, a Ház már fáradt, türelmetlen s nyomban felzúg minden irányból a megváltó »eláll, eláll«, amire a majdnem szónok egy sajnálkozó, de mégis szelíd mosollyal lekuporodik a helyére.

Még egy harsogó éljent is kap érte.

A »majdnem szónokok« rendszeren így vegetálnak, a hírnév útjának a széleit járva, de sohasem lépve magára az útra. S ez nem is rossz taktika tőlük.

A közönség, mely örökké olvassa róluk, hogy beszélni fognak, azt hiszi egyenkint, hogy mindig beszéltek is, csak ő nem olvasta a beszédjüket. Elkerülték a figyelmét. S utoljára kezdi őket tényezőknak tartani.

Sőt idők jártával maguk a »majdnem szónok«-ok is belekövesednek abba a hitbe, hogy ők folyton-folyvást részt vesznek a vitákban.

AHOL A SZELLEMI TOALETTE T CSINÁLJÁK

Mielőtt betérnének a büfébe, ahol arról lesz szó, ami a szájba bemege, nézzünk be a Háznak abba az apparátusába is, ahol azzal foglalkoznak, ami a szájon kijött, tudniillik, ahol a beszédek fészülnek, helyrerángatják, mielőtt a közönség elé kerülnének. Ez a gyorsírói iroda.

Különbözőképp születik minden beszéd s akármilyen takarosnak születik, még mindig sok vele a baj, míg teljes toalettjében léphet elének.

Jókai rendszeren a folyosókon készíti beszédeit. Mielőtt szónokolna, egy félóráig jár egyedül, kezeit hátrakulcsolva. Beszéde mindig szerkesztve van: sokszor kiérzik a finom összhangzat eleje és vége között. Ha olyankor szólítja meg valaki, midőn az elmondandókon gondolkodik, a fejét rázza tagadólág: »Nem vagyok otthon«.

Tisza sohasem szerkeszti beszédeit és nem gondolja át előre. Ő csak az egyes pontokat jegyzi fel magának egy előtte álló ívre nagy betűkkel slágvortokban. Azért laza minden beszédje s legtöbbször hasonlít egy epigrammsorozathoz. A részletekben a tömérdek »hogy «-ok és közbevetett mondatok közül kibontakozik a találó vágás és elcsattan, de az összefüggés a részletek közt erőszakolt.

Tisza csak ritkán nézi át beszédeit a gyorsirodákban, ha fontos, külügyre vonatkozó kormánynyilatkozatokat tesz, amelyek nálunk körülbelül mindig így hangzanak:

*Aki nem lesz betegségben
Az marad jó egészségben.*

Jókai mindig átnézi.

Igen kevesen vannak, akik nem nézik. Ezek közé tartozik Bánffy Béla, Falk, Mocsáry, Pulszky Ágost, aki arról nevezetes, hogy sem az »sz«, sem a »cs« betűt nem tudja kimondani.

Istóczy mindig leírva adja oda mondókáját a gyorsírónak.

Szenvedélyesen kontrollirozza utólag a közbeszólásokat, amit idegenek tettek az ő beszédébe s még nagyobb fontossággal vigyázza amaz antiszemita megjegyzéseket és felkiáltásokat, melyek idegen beszédek alatt mondatnak innen-onnan. Jaj a gyorsírónak, ha valamelyik kimarad.

Lázár, Dobránszky, Orbán Balázs és a kapacitások közül is nem egy leírva adják oda elmeszülötteiket az iroda számára. Dobránszky előre rakja bele még a »helyes«, »igaz«, »úgy van« közbeszólásokat is, a saját akarata szerint; Orbán Balázs pedig ama helyeket, amelyeket szerinte emeltebb hangon kell majd előadni, aláhúzogatja ceruzával, a lágyan elmondandó helyeket ellenben kék írónnal jelzi. (E kéziratban meg volna tehát bizonyos fokig hangja is örökítve, ha a beszédek maguk kiállnák az örökkévalóságot.)

Göndöcs szintén leírva adja át mondókáját az »Országgyűlési Napló« részére¹⁹ de sohasem lehet hasznát venni mert a közbeszólások s kitörő derűltségek szónoklás közben rendesen elterelik attól, amit leírt s egészen más beszédek mond el.

A legpontosabb beszéd-átnézők Kőrösi Sándor, Irányi Dániel, Szilágyi Dezső, Simonyi Iván. Szilágyi, ha nagyobb beszédet tart, rendesen ott marad ülés után is. Odahozatja ebédjét s óráig korrigál, egész lapokat kihúzgálva, mint olyakat, melyeket kétszer is elmondott az ő sajátosan terjengő lapításai közben.

(Zárjelben legyen itt mondva, hogy a Szilágyi beszédei vagy egy óráig tartanak, vagy két óráig. Rövidebb beszédet nem tud tartani. Hogy félóráig vagy másfél óráig beszéljen, az lehetetlen. Az öreg Pulszky ezt úgy magyarázza: - »Dezsőnek, mint professzornak, óraszámra van az esze elindulva, vagy megáll pont egy óra múlva, vagy meg nem áll és akkor az már bizonyosan pont két óra.«

Hogy a rögtönzés némelykor mily öntudatlanul történik, arra nézve egy érdekes epizód maradt fenn a gyorsiroda annaléiban.

Egyszer - régen volt már - egy napon ugyanazon egy kérdésben tartottak beszédek Deáky Lajos és Deák Ferenc. Deáky Lajos a megtartott beszéd után, melyben ellenezte a fennforgó javaslatot, beballag a sztenográf-irodába s kéri a beszédét.

Az irodafőnök rendelkezik.

- Kérem a Deáky beszédét!

Az illető gyorsíró, kinél nem a Deáky, de a Deák beszéde volt, rosszul hallja a nevet s átnyújtja gépiesen a Deák Ferenc beszédét a főnöknek, ki azt viszont látatlanul Deákynek adja át.

¹⁹ Szépen leírt beszédei fölött ez áll: »Göndöcs Benedek apátkanonok és orsz. képviselő rögtönzött beszéde«.

Olvassa, betűzgeti az öreg Deáky figyelmesen pontról-pontra, tetszik neki, helyel-hellyel bólint a nagy fejével és a megelégedettség sugárzik kövér arcán, mígnem az oráció végén egyszerre megütközve kiált fel:

- De kérem mi ez itt? Hiszen én nem fogadtam el a javaslatot.

Ez jellemzi azt a csodálatos lelkiállapotot, melynek kivált a rögtönző szónok van kitéve, ha a Ház színe előtt beszél. Hasonlítható ez a csata hevéhez. Mikor a vagdalkozó katonát úgyszólván az öntudatlanság láza veszi hatalma alá úgy, hogy talán a saját vére folyását sem érzi.

A SOKFEJŰEK

A függetlenségi pártról van szó.

A legfényesebb eszmét ők képviselik, az ő kezükben van a legszebb zászló, melynek selyme édesen suhog.

A célt tudják, hanem a csatatervek részleteivel nincsenek tisztában, miért is a függetlenségi párton senki sincs megelégedve a dolgok folyásával. Mindenki azt hiszi, úgy kellene azokat csinálni, ahogy ő gondolná - ha gondolkoznék rajta.

Egyik legnagyobb baja a pártnak, hogy sok feje van és kevés lába. (S azon a kevés lábon is sok a tyúkszem.)

Rég azon törik már a fejüket, miként kellene behozni egységesebb vezényletet, de nem megy, hiába, nincs csak egy mód: belerakni az összes vezéri neveket a Madarász Jenő kalapjába, aztán hadd húzná ki nekik onnan Földváry Miklós, hogy ki vezessen.

Eddigi vezéreik többnyire nehézkes testű, lassú, ünnepélyes emberek, akik óvatosak a fegyvernemekben és kirohanásokban, mert féltik a nimbuszukat, minthogy nehezen szerezték. (Némelyik azzal, hogy már nagyon régóta él.) Nem szeretnék tehát könnyen elveszíteni. Ha támadnak is, annyira megfontolják, mit mondjanak, hogy rendesen semmit sem mondanak.

Taktika, stratégia nincs a pártnak, egyszóval a vezénylet hiányzik. Innen az általános fejtelenség a sokfejűek pártján. Mocsáry Lajos igen találóan mondá egy ízben:

- A függetlenségiek olyanok, mint a nomád arabok. Mindenik a saját zsoldján, a saját lován, a saját fegyverével, a saját szakállára harcol.

*

Egyszer összeráncolt homlokkal, lehajtott fejjel láttam sétálni a folyosón Herman Ottót, kékes szemeit fürkészőn forgatva mindenfelé.

- Mit keres? - kértem.

- A pártomat - felelte szomorúan.

Pedig ott jártak-keltek, ott zibongtak körülötte a derék szittyák.

És azóta sokszor láttam ilyen tűnődve járni Helfyt és Irányit is.

Mert így van az: párt a vezérét, vezér a pártját nem találja, ha mindenki a saját lován, a saját szakállára harcol.

*

De ez csak a részletekben van így. A fődologban kompakt a függetlenségi párt. S ha jól meggondoljuk, nincs is szüksége taktikára. Hiszen anélkül is tökéletes. Isten jókedvében adta ezt a pártot az országnak.

Olyan ez, mint a gyűjtőmedence, ahova minden merészebb kívánság befolyik, ahol a békétlen lelkületek megtalálják az okot, amiért egész ártalmatlanul holtig duzzoghatnak.

Ilyen elégedetlenséget lecsapoló apparatusa egyetlen európai parlamentnek sincs.

Nálunk sohasem lehetnek állandóbb kommunisztikus vagy szocialisztikus csoportosulások, mert van egy olyan cél, melyet túlcitálni nem lehet, mely soha ki nem megy a divatból, hogy másnak engedjen helyet, mert nem tud magyarnak emberi agy szebbet, *többet*, nagyobbbat kigondolni Magyarország önállóságánál.

S ehhez a törekvéshez nem kell taktika, hanem csak remény. S a reményhez türelem.

Ők akkor sem hibáznának a szerepük ellen, ha át nem kelhetvén a folyamon, leülnének a partra és szép csendesen bevárnák míg a víz elfolyik.

Hogy ők ezt lármásan teszik, meg lehet nekik bocsátani, mert nekik nincs meg a sanszuk, hogy a piros székekbe és az éléskamrákba lármázzák bele magukat.

A jövőnek élnek, de nekik magoknak nincs jövőjük. Nem kell hát őket azért kigúnyolni, ha néha jobban hadonásznak és csörtetik a kardot, mint kellene; még kevésbé amiatt, ha sokszor egész ciklusokon át nem csinálnak egyebet, mint hogy Ugron Gábort várják, ha nincs itt, mikor jön meg Erdélyből, ha pedig itt van, akkor azt várják, hogy mikor megy el Erdélybe.

Hiszen az a programjuk, hogy várjanak.

A BÜFÉ

De én nem várok, átmegyek inkább a büfébe.

- Igen, igen, menjünk a büfébe - hangzik a folyosón.

- De hátha valami érdekes történik azalatt?

- Majd beszólít a telegráf.

Tizenkét óra felé megtelik a két abrosszal megterített asztal, s a pulpitusnál is sokan állnak, kik egy pohár vörös bort vagy egy kis konyakot hörpentenek be csak úgy állva, s pogácsáikat ropogatva sietnek el.

Hogy az ember a büfét kellőleg meg tudja becsülni, ahhoz ott kell lenni az ülésen s végighallgatni húsz beszédet, melyek csordultig tele vannak hazafiúi keserűséggel; képzelhetni, de le nem írhatni, milyen jól esik azokat leöblíteni egy kis sherryvel. A büfé a különböző pártárnyalatok kielégítésének szempontjából (hogy a törvényhozói stílust használjam) van berendezve. Van ott szalonna, a szélsőbal számára üveg-görebek alatt, van sonka a kormány-párt részére és kaviár a habarékoknak. A büfének háromféle vendégei vannak: azok a képviselők, akik ott esznek és isznak, olyan képviselők, akik ott udvarolnak és végül azok a volt képviselők, akik a karzattól és folyosótól elszoktak, de a büfétől elszokni sehogysem bírnak.

Itt van még csak igazán nagy füst. A sűrű levegőt még jobban elnehezíti a húsok és sajtok illata, mely kellemesen csiklandozza a képviselői orrokat. A kések és tányérok idegbántón zörögnek, a legyek és a beszabadult dongók zömmögve röpködik körül az ételneműeket.

Az asztaloknál vidám kompániák foglalnak helyet. A jó elbeszélőknek ez lenne a voltaképpen talaja, nem a folyosó, mert itt egészen procul negotiis szürcsölgetik a nemes nedveket s nyugodtan megtelepedve hallgatják a trics-traccsot.

Csakhogy másféle diskurzus kell ide, mint a folyosóra. A folyosónak a legszívesebben hallgatott causeurje Csernátony, kivel csak az öreg Pulszky vetekedhetnék szellemességben, de az öregúr sokszor ereszti hosszú kantárra az emlékező- és képzelőtehetségét, míg ellenben Csernátony mindig találót mond s ebben áll az ereje. Grünwald Béla üde tehetségének színpompájával mindenre csillogó zománcot von, amit elbeszél; Ábrányi Kornél sziporkázó ötleteivel pezseg s elkalandozó svádájával mulattat; Szontagh Pál szintén a nagy elbeszélők közül való, de ő leginkább anekdotizál s nem a napi eseményekre alkalmazva. A legtöbb politikai mag a Csernátony idézeteiben és megjegyzéseiben van. Grünwald a száraz igazságot felolvasztja szépirodalmi cukorban s színes bonbonstancikban dobálja el, Csernátony a cukorból is keserű extraktumot csinál. Bonmot-jairól nem kevésbé híres gróf Tisza Lajos. Egy-egy megvilágító sziporka, egy szűrő megjegyzés senkinek sem sikerül jobban nálánál.

Mikor a zsidóházassági vita alkalmával a zajgó főrendek közül valaki egy durva fölkiáltást tett, mindenki megfordult s hangosan kérde:

- Ki volt az?

- *Gróf* Starcsevics! - mondá Tisza Lajos félig hangosan a képviselői karzaton s ez a megjegyzése egy fél nap alatt befutotta a fővárost és mindenkit megnevette.

Máskor egy piszkolódó iratot köröztek a folyosón egy képviselő ellen, aki maga is piszkolódni szokott.

- Mi az? - kérde valaki éppen gróf Tisza Lajostól, aki megvetőleg dobta el az iratot.

- Kozareket akasztják - felelte kedélyes közömbösséggel.

De a büfébe egészen másforma causeurök kellene, mint a folyosóra.

Itt Beöthy Algernon a generális, kimeríthetetlen ötletgazdagságával. Egész kötetet meg lehetne tölteni az ő szeretetreméltó csínyjeivel és jó mondásaival. Még a későbbi nemzedékek is emlegetni fogják, miképp csalta el a szászokat a szavazás elől azzal az álsürgönnyel, hogy a püspökük érkezik; mint kukorikolt fel a pad alatt a legkritikusabb pillanatban, az ellenzéki vezér gyújtó szónoklata közben: a Ház nevetni kezdett s a hatalmas beszéd veszélyes bontó hatása elmaradt.

Régebben Jankovich Miklós volt a párt Beöthy Algernonja. Mert minden jóra való parlamentben szükséges egy olyan alak, aki a tréfa eszközeivel és találékonyságával segít ott, ahol már a bölcsesség elfogy vagy nem használ. Mikor a Deák szivarjait lopták, Jankovichnak kellett kikutatnia a bűnöst. Rá is jött, puskaporos szivarokat rakott be az öregúr táskájába. Csak azt kellett aztán megjegyezni, kinek van a bajusza megperzselődve. - Mikor Csiky Sándort kellett mindenáron elhallgattatni hosszúnak ígérkező beszéde közben, hogy a szavazás még aznap megejthető legyen. Jankovich egy darabka jeget vitt be a büféből s beeresztette a derék hazafi inggallérja alá. Elérte célját. Amint a jégdarab végigszaladt a hátgerincén, egy ijedt szisszenéssel leült.

A büfébe vonulnak a suttogók s leülnek egy külön asztalhoz hátul. Itt igazítják el különféle titkosabb ügyeiket. A minap is írásba elmerülve találtam ott egy előkelő képviselőt.

- Mit csinál? - kérdém.

- Pénzt - felelte kurtán (váltót írt alá).

A nagy vadászok szintén itt ülnek össze s Comes Turcus (gróf Török József) viszi köztük a szót. Ezer lehetetlen kaland csal mosolyt az ajkakra. Csodálatos halállal kimúlt nyulak és medvék árnyai suhannak el.

Ide menekülnek a zöld észjárású politikusok is, kik a Házban nem merik a szájukat kinyitni, a folyosókon pedig nem akad hallgatójuk, itt a büfé derült levegőjében, hol kisebb a nívó, előadhatják nézetüket az ország állapotáról: hogy még Árpád apánk hibázta el a dolgot, minek telepedett meg olyan rossz helyen, ahol hét hónapig van tél, öt hónapig van nyár; amit az ember és állat megkeres nyáron, azt mind fölemésztí télen... Hogy nem kell a nagy államadóságoctól félni, mert csak az olyan államnak van jövője, amelyik sokkal tartozik; azt aztán nem engedik elejteni a többi potentátok, mert kamatokat várnak tőle...

- Nem segít mirajtunk csak egy *sátoros ünnep* - hunyorgat jelentősegteljesen Prileszky, aki gyerekek közt gyerek, bölcsek közt bölcs, mamelukok közt pecsovics, szélsőbaliak közt forradalmár. A sátoros ünnep alatt most azt érti, hogy mikor majd megint hadi sátorok fehérленek a mezőkön.

Némelykor itt reggelizik a pénzügyminiszter. Nagy sürgés-forgás van, a karcsú Hébe szoknyái ingerlőn suhognak, amint megszorozott fürgeséggel futkos ide-oda. A mamelukok tiszteletteljesre halkított hangon mesélgetnek, az ellenzékiek pedig gyorsan elpárolognak.

A kis Hébe nagybecsű portéka itt. Mintha egy népes szigeten egyetlenegy asszony lenne. Grófok, bárók versenyeznek egy mosolyáért. Nyájasabbnál nyájasabb hangon szólítgatják: »Kisasszony, egy kanapét kérek«, »Még egy pohár sherryt«, »Friss pogácsát«.

Rónay János beül a kredenc mögé s ott enyeleg a szép Hébével. Néha még a komoly Vizsolyi is bekukkan, hogy egypár pajzán megjegyzést váltson vele. Hát még Odescalchy Gyula herceg: a »rózsák barátja«?

A büfé tündére majd minden évben változik s hogy mindenféle pártárnyalatok ki legyenek elégítve, a szőkét barna követi s a barnát ismét szőke.

A telegráf ezalatt cseng, bong, rezeg s meghozza a jelentést mindenről, ami bent történik. Ha egyszer rezzen, akkor új szónok lép odabent sorompóba, ha kétszer, miniszter kezd beszélni, ha riadozik, sikongat, mintha vészthirdetőn kiáltaná: »Jertek, jertek!« akkor hirtelen szavazás kerekedett.

A gyűjtőíveknek is a büfé a terrenuma. Ott legjobban meg lehet fogni mindenkit. Mert a reggeliző ember kedélyes, ritkán tagad meg valamit másoktól. Valaha hat-hét olyan gyűjtőív is cirkulált a büfében mindennap: Egy boldogtalan özvegy számára gyűjtöttek, némelykor elég jogcím volt egy elégett templom is.

Ma már nemigen gyűjtenek a Házban. Nem tudom mi az oka.

A szegény emberek haltak-e ki vagy a gazdag képviselők?

A KÉPVISELŐI MESTERSÉG

A pálya tagadhatlanul hanyatlott, nemcsak az országházi kapus szempontjából, hogy sáros időben hajdan még azt kiáltotta a szolgaszemélyzetnek a képviselő, mikor a foyer-be ért: »Ide a fogatomat!«, most meg már csak annyit mond: »Ide a kalucsnimat!« - hanem lekopott lassan-lassan a nimbusz egészen.

Senki sem tartja már nagy embernek Tischler Vincét vagy Liphay Pált azért, mert képviselők. A naiv idők letűntek örökre, a tekintélyek lehanyatlottak a régi tekintetes urakkal. Az átkozott újságírók lejáratták a nagyságokat, mert közel hozták őket a közönséghez. Minden bibircs, májfolt látható lett.

Azokban a hazafiakban már senki sem hisz, akik álmatlanul töltötték éjeiket és sírtak a haza sorsa fölött. Az aranyozott köd szétfoszlott. A frázisok elvesztették erejüket. A képviselőség apródonként pusztá mesterséggé vált.

Magok a képviselők egy része is gyári módon állítatik elő. Részben kreaturák, részben ambulánsok.

Hajdan a közbizalom keresett fel némely férfiakat, ma bizonyos férfiak indulnak el magoknak közbizalmat keresni. (Ez pedig nagy különbség.)

Hajdan (még csak tíz év előtt is) bent a parlamentben keresni kellett az embert az odiózus dolgokra, ma az odiózus dolgokat maguk az emberek keresik.

Ezért hanyatlott s ezért vált mesterséggé a képviselőség, de még mindig a legkellemesebb mesterségek egyike, sok előnnyel, de némi hátránnyal is.

Egyik előnye a szórakoztató társasélet, nem a veszedelmes »pertu«-ságot értem, mely sok embert csábít el, kivált a tehetségteleneknek merőbe áldatlan pályára; a »pertu«-ság mindössze üres forma, melyet a gyakorlat ad absurdum redukál²⁰ - hanem értem a, klubot, a képviselői élet költséges, de ingerlő tarkaságait, a szereplés édességét, a csillogó lidércfényt, mely nem egy derék embert vitt már a mocsárba.

Ahol ilyen az előny, hogy hátránynak is bevehető, ott a hátrány viszont megjárja előnynek.

Az a hátrány, hogy a képviselőnek nem kell dolgozni. Aki egyszer mandátumhoz jutott, az végképp elszokik a munkától úgy, hogy abból nem lehet többé semmi, csak képviselő.

A parlament csak kevés embert enged cselekedni. A nagyobb rész hajlong, meggörbült hátgerinccel, lödörög összetett kézzel s anekdotizál.

²⁰ Gyakran esik meg, hogy kénytelen megkérdezni a társától: »Ugyan hogy is hívnak téged kedves barátom?«

Néhány év előtt történt, hogy a pénzügyi bizottságba ki volt jelölve egy gróf (nem tudom már kicsoda micsoda) és Lukács Béla. Valamelyik képviselő nekiindult korteskedni a gróf javára, s ebben a járatban szólít meg egy barna kopasz urat a habarékos padok egyikében:

- Remélem, te is a grófra szavazol, pajtás. Derék fiú, megérdemli. De meg kicsoda, micsoda is az a Lukács Béla! Nos megígéred?

- Légy nyugodt barátom - feleli a megszólított -, minden bizonnyal a grófra szavazok, minthogy éppen én vagyok az a Lukács Béla, és nem szavazhatok magamra.

(Nem érdemes a pertusáért pénzt költeni.)

Hogy azonban ne kelljen magát szégyelnie a dologtalansága miatt, erre is ki van gondolva valami: az *osztályülések*. Aki egy mukkot sem szól, egy szalmaszálat sem tesz keresztbe soha, annak is legyen egy mentsvára: az osztályülés.

A közönség oda be nem lát, - hát természetesen ott dolgozik. (Pedig dehogy dolgozik.)

De bizonyos feladatai mégis vannak - ha mesterségét jól érti.

Ha mameluk, meg kell tartania a kerületet és a generális kegyeit, s ügyesen kell tudnia *hazabeszélni* innen s *idebeszélni* otthonról.

Örökké azon jajgat a Házban, a folyosón, a miniszterek az államtitkárok és mindennemű primipilusok előtt, hogy az ő kerületéért semmit sem tesznek, hogy ennyi meg ennyi esztendő óta egy körömfeketényi jó se történt ez irányban, hogy a választók zúgnak és morognak. Csak az egyik részök énekel: az, amelyik már koldus lett s tarisznyával jár küszöbről-küszöbre.

Ha itt festi a vidéket, rettentően néz ki a választóföld. Komor felhők húzódnak a határok fölött, a házak recsegnek és düledeznek, a nép éhesen lézeng az utcákon, a hidak karfái össze vannak töredezve, a vármegyeház fedelén becsurog az cső. A lovak kidőlnek a sáros utakon s fájdalmasan nyerítenek. A fináncok bömbölve járnak a falvakban s szaggatják le a szegény nép ruháját.

...Hanem mihelyt a kerületbe ér le a képviselő, egyszerre megváltozik minden. Derült napfény pajkosan futkos a mezők kövér füvein.

Nincs már semmi baj. Vígán lengnek a zászlók a házak ereszein. Ha van még valami kívánnivaló, hát az is meg lesz. Hogyne lenne meg. Nem kell búsulni.

Ami kevés jó történt, az egyszerre nagy dologgá lesz. A képviselő ráfúj és nőni kezd, mint a hólyag.

A képviselő szavaiban kitárul a titokzatos fényes panoráma, a jövő.

Be enged pillantani a nagy műhelybe, ahol a szerencsét kalapálják. A hallgató tömegek látják a miniszterelnököt, amint gondterhelten hajtja le fejét az asztalra és felsóhajt: »Most már tennünk kell valamit ezért a szegény vidékéért.«

A képzeletet végignyargaltatja a miniszteri búrok rengeteg szövevényében, a tömérdek paksaméták között, az egyik talán egy vasúti terv, a másokban, meglehet, iskola van, csak éppen alá kellene írni; a miniszter bele is mártja már pennáját a tintába, de éppen akkor nyit reá egy sötét ellenzéki alak, aki miatt megint elmaradt az aláírás. Hanem meglesz, okvetetlenül meglesz.

A világ összes eseményei úgy vannak alakulóban, a szálak mind úgy futnak le a Bismarck gombolyagjáról, hogy a kerületet nagyra tegyék.

A parlament befolyásos alakjai éjjel-nappal nem csinálnak egyebet, mint hogy az idevaló emberek kitalált és kitalálhatatlan kívánságait hánytorgatják, de hát lassan megy, minden lassan megy, nem kell türelmetlenkedni...

A miniszterek csupa jószívű emberek és mind bele vannak szeretve éppen ebbe a kerületbe. Dehát itt ez időben nincs is nagy baj, jó termés volt, a gyümölcs szépen beütött, kurta tél jött, »könnyű volt a jószágot teletetni«... egyszerűen megvagyunk, hála Istennek.

Ilyen kétféleképpen beszél a mameluk. Ha itt van, a kerületnek beszél. Ha otthon van, a generálisnak beszél.

A függetlenségi képviselőnek sokkal könnyebb megélni; őneki csak feketíteni kell a dolgokat: mind az otthoniakat, mind az ittenieket és arra csak egy festéket használ.

Némi szükséges dolgok azonban ott is vannak. A vezérválasztásban kell tapintatosnak lennie. (Mennyivel boldogabb a mameluk, ki már készen kapja a generálist.) Nagy választék lévén a vezérekben, sokszor elhibázza az ember.

Azonfelül nem szabad olyanokat csinálni, mint Orbán Balázs, aki a kerületekben korteskedvén, minden faluban másképp mondta az államadósságokat: hol többet egypár száz millióval, hol kevesebbet, amiért aztán komolyan megfedette Ugron:

- Engedd meg, barátom, de én nem hagyom a népet bolondítani. Válassz magadnak egy numerust, aminő neked tetszik, nem bánom, de aztán maradj is meg mellette következetesen.

Magában a Házban legjobb a szerény modort affektálni. Mert a legtöbbször csak azt eresztik *előre*, aki jól látszik magát érezni *hátról*. A stréberek és a pozőrök csak bizonyos fokig nőhetnek meg a mi parlamentünkben, mely *a nobilitásra* sok, talán a kelleténél is több súlyt fektet még ma is, dacára annak, hogy külső tekintélye oly nagyon aláhanyatlott, vagy hogy talán éppen azért fektet rá annyi súlyt.

Finnyásabb, parlament, bizonyos tekintetben, alig van a kontinensen. Ugyszólván elfajzott a finnyáság.

Egy időben oly gyakoriak voltak a támadások, gyanúsítások és oly túlzásokban csapongtak, hogy komoly gondolkozásúak (rendesen így történik az) átmertek a másik túlzásba, felállítva a merev gavallérizmus tanát, mely a támadásokat és leleplezéseket perhorreszkálja. Pedig a parlamenti tusák nem *lovagjátékok*.

Az emberek szeretnek gavallérok lenni (kivált ha nem kerül egyébbe, mint hogy semmit se cselekedjenek), s igen sok dolgot elhallgatnak a Házban *gavallér szempontból*, amit okvetlenül szellőztetni kellene a közönség érdekében.

A »HALUSKA JÁNOSOK«

Hiányos volna ez a könyv, ha a Haluska Jánosokat kifelejténém belőle, mert ahogy a Horac lovagjának a háta mögött ül a gond, éppen úgy sötétlenek minden képviselőnek háta mögött a Haluska Jánosok.

Az immunitás védi a képviselőket mindenféle zaklatás ellen, csak a Haluskáké ellen nem.

Hogy kik azok a Haluskák, fogják önök kérdeni. Ejh, hát ki nem találták volna magoktól?

»Haluska János« - képviselői nyelven - minden ember, aki választó.

Gyakran hallani bús panaszokat:

»Haluska Jánosok érkeztek a nyakamra«, »Haluska János dolgában kell mennem ide vagy oda«, »A Haluskáktól kaptam levelet« - s több effélét.

De ha a Haluska Jánosok elől nem védi a képviselőket az immunitás, vannak megint bizonyos dolgok, amelyekben ugyszólván a Haluska Jánosok szolgálnak neki immunitásul.

Ha a képviselő randevút elhanyagol vagy ígéretet nem vált be, elég azt mondani mentségül: »Haluskám van«. Olyan kifogás ez, mintha azt mondaná, hogy »gyomorgörccseim vannak« vagy »lázam van«. A Haluskás képviselőt senki sem unszolja többé semmire; gyöngéd szájalom tárgya. A Haluskás képviselő olyan sérthetetlen, mint a viselős asszony.

S Haluskái mindenkinek vannak, ha mandátuma van. Gyakran jönnek, de az a szörnyű, hogy jöhetnek minden percben. Ha az ambituson csoszogás hallatszik, az ajtón kopogtatás, a képviselő összerezzen, mert nincs a napnak és éjnek oly órája, hogy Haluska ne jöhetne. Ott állhat lesben a Múzeumkert szögletén vagy az országház kapujánál oldalog. Az is lehetséges, hogy a karzaton ül már s onnan fürkészi hiúz-szemekkel a képviselőjét.

A Haluska mindenütt jelenvaló, mindent lát és mindenre kíváncsi. Jaj annak a szegény képviselőnek, aki Haluskákat vezetget a városban.

Ha valaki köszön, a Haluska rögtön megkérdezi: »Ki volt az?« Ha a képviselő azt feleli, hogy »Nagy Ferenc« vagy »Kiss Gábor«, legott elkezdik kutatni: »Nem-e a bihari Nagyokból való, vagy a borsodi Kissekből?« A képviselő erre aztán vagy azt mondja: »nem« s akkor megindul végig a szomszédos megyékben a hajsza (Hüm! Úgy hát nyilván a szabolcsi Nagyokból van?); ha pedig azt feleli, hogy »igen«, erre meg az áll be, hogy: »Melyik Kissnek a fia, hátha ismerem a familiáját.«

Hát még a tömérdek kérdezősködés a politika szubtilis részletei után. A képviselőnek tudnia kell azokat, mert beszélük, tehát van bennök valami. Ha nem tudja, akkor nem bennfentes. S ha nem bennfentes, akkor többé meg nem választják, mert önekik nagy befolyású ember kell.

Hiszen könnyű volna megfelelni, elütni így vagy úgy, ha minden elejtett szavát nem szentírásszámba vennék. Hazaviszik, mint valami virágmagot, amiből egész legendák fognak kinőni otthon, ha elvetik a kerületben.

A szegény képviselő természetesen örökké tűkön ül, félve, hogy kisül valami, mert kénytelen sok nem igazat mondani kivált ha mameluk, mert a nem mameluknak könnyű. Az csak káromkodik, szid mindent; ami szép, azt azért szidja, mert drága (minek fecsérelni az adózó nép pénzét ilyenre?), ami pedig nem szép, azt azért szidja, hogy nem szép. Aztán az ellenzéki Haluska Jánosok sokkal szelídebbek és sokkal hiszékenyebbek; hanem a mameluk Haluska rettenetes az ő fürkésző, vizsgálódó tekintetével és tudnivágyával. A mameluk Haluska érzi, hogy ő hatalmon van és a hatalmat élvezni akarja. Neki vessék fel a fátyolt a kormányzás titkai elől, ő most látni akar, mert az kedvükért lett vakká.

A képviselő, akármilyen öreg is, egyszerre megfiatalodik a Haluskák társaságában, úgy értem a megfiatalodást, hogy visszaugrik a jogászkori állapotokba, mikor az öregek feljöttek... Mennyi rafinéria és műgond kellett ahhoz, hogy észre ne vegyék az - *üres koffert*.

De még az jó volna, ha a Haluskák csak politikai felvilágosításokat akarnának a képviselőjüktől, hanem ha valami tudakoznivalójuk, sürgetős perük vagy bárminemű komissziójuk van, ott a kész hordár: a képviselő.

Az kiöltött nyelvvel szaladgál reggeltől estig az ő dolgukban.

S még ez mind a könnyebb rész.

Hanem mikor aztán az egész kerület kezd megindulni, mint a birnami erdő - hivatalok után.

Mert az a jó képviselő - a haluskai felfogás szerint -, aki oly gyöngéden szereti a kerületét, hogy maga után hozza apródonkint.

Lélekemelő példák vannak erre nem egy vidéken,²¹ kivált ahol nagyobb az elszegényedés. A gazdagabb vidéken ellenben másforma járvány dühöng: a gomblyukbetegség. S ezt is a szegény képviselőnek kell gyógyítani.

²¹ Egyszer a jó öreg Pulszky Ferenc fölment - így mesélik - a közlekedésügyi minisztériumhoz, hogy mint hírlapíró vasúti jegyet kérjen az államtitkártól.

- Benn van az államtitkár úr? - kérde egy elegáns kinézésű fiatalembertől.

- Rögtön jön. Tessék addig is leülni az én szobámban.

Pulszky bement az udvarias meghívásra s levetette magát a pamlagra.

- Jegyet jöttem kérni Eperjesre - szólt az öreg nagyot fújva. - Sok, sok esztendeje nem láttam a szülővármegyémet, szeretnék oda fölutazni s a rokonságot meglátogatni.

- Mikor szándékozik fölmenni, Feri bácsi?

Az öregúr figyelmes lett a bizalmas megszólításra:

- Kinek hívnak, öcsém?

- Én Bilinyi Károly vagyok Sárosból.

- Szervusz, gyerek! Hiszen rokonok vagyunk. Mit üzensz haza apádnak, mert ahhoz is elmegyek Bilinbe.

- Az már nehéz lesz, Feri bácsi, mert ő is itt van alkalmazva a közoktatásügyi minisztériumban.

- No, az derék. Hát így most már kihagyom Bilint a programból, hanem elmegyek Sztropkóra a Szalokyakhoz.

- Hiába lenne! Azok is mind a ketten itt vannak a legfőbb számszéknél.

- Űsse meg a kő! Akkor hát fölkeresem az én ifjúkori cimborámat: Demethey Janit.

- Írnok a belügyminiszteriumnál.

- No, szépen vagyunk! Így hát az egész időt a Komoródy Miska keresztfiam kastélyában kell töltenem Berzéten.

- A Miskánál? Hisz az meg nálunk iktató... Itt körmöl a szomszéd szobában.

E pillanatban nyitott be az államtitkár.

- Mit parancsolsz, kedves barátom? - kérde Pulszkytól.

- Egy jegyet akartam tőletek kérni a vármegyémbe - felelte az öreg szeretetreméltó humorával -, de látom, hogy fölösleges, mert ti azt már egészen idehoztátok.

Lemondott az útitervéről, hazament.

Harmadnapra két útiporral lepett dzsentrí kinézésű alak nyitott be a dolgozószobájába.

- Mi tetszik?

Előadták: valami hivatalt szeretnének a kormánynál, az iránt kérik protekcióját, nem felejtven beleszöni kérelmükbe azt is, hogy szögről-végről rokonságban vannak vele.

- Honnan valók vagytok?

- Sáros megyéből.

- Ejnye, ha tudtam volna! Hát *volt* ott még valaki.

Jókaitól olyat is kértek már, küldvén hozzá egy ócska órát, amelyiknek az a hibája, hogy *jár, de nem* üt, járjon utána, hogy olcsón megigazítsák, mire szellemes levélben visszafelelte: »Nekem meg az a hibám, hogy ütök, de nem járok.«

Sokkal ravaszabban szokott magán segíteni Szontagh Pál, aki - mikor nagyon előzőnlík protekció-kérésekkel - egy-egy beszédet vág ki a kormány ellen s boldog mosollyal hirdeti utána:

- Most én diszgrata persona vagyok.

Hanem ezzel ellentétben vannak még jó lelkek, akik annyira beleszoktak már a foglalkozásukba, hogy megszerették s nem tudnának élni anélkül, hogy örökké ne protezsáljanak.

Ilyen nagy alak Horváth Gyula, aki még a mások Haluskáit is szárnya alá veszi s egészen el van szomorodva, ha nem zaklatják. »Kijöttem a divatból« - sóhajt fel ilyenkor.

Egyszer Kállay János (a fehér szerecsen) írt neki a Házba egy ilyen tartalmú névjegyet: »Légy szíves soraim átadóját a miniszternél támogatni.«

Horváth Gyulát kihívták a teremből, átvette a névjegyet a folyosón s így szólt nyájasan az átadóhoz:

- Mi akar lenni barátom?

- Semmi, kérem alássan.

- De hát csak van valami kívánsága?

- Nincs, kérem alássan.

- Az lehetetlen! - mond megütközve Horváth Gyula. - Önnek okvetlenül kell valamit óhajtania.

- Nem óhajtok én semmit.

- Gondolkozzon csak.

- Hiába gondolkoznám - felelte amaz zavarral.

- Nem értem - folytatta Horváth szemrehányó, bús hangon. - Ön nem akarja a protekciómat? De miért hozta akkor ezt a levelet?

- Mert két hatost adott egy úr az idehozataláért.

Ez volt eddigelé az egyetlen ember, akinek nem kellett protekció.

De mérget lehetne venni rá, hogy ez sem volt magyarországi születés.

EPILÓG

(Egy képzeletbeli ülés)

Mondják, hogy a mostani pártállások mellett nem képzelhető egészséges parlamenti élet. Az organizmusban nincs pezsgés, elevenség. Stagnál a parlament, mint a holt víz. Nincsenek pártok, melyek föl váltják egymást a kormányzásban. A balközép is csak úgy juthatott kormányra, hogy kormánypártivá lett.²²

Egy kiváló politikussal beszélgettünk egy ízben a folyosón erről a bajról.

- Bárcsak itt is úgy lenne, mint Angliában. Hogy itt is megvolnának a whigek és a toryk. Az egyik a hatalomban, a másik türelmetlenül kopogtatva a hatalom ajtaján. De mi is buktassa meg Tiszát most? A habarékok? Szegények! A külügyi politika még megbuktathatná, de az nincs. Hát mi egyéb? Talán a szemcsés köthártyalob meggátolásáról szóló javaslat? Ostobaság! Az egyiptomi szembetegség nem ölhet meg kormányokat... De ha két hatalmas pártunk volna, a whigek és a toryk, be egész más világ volna itt!...

Ezen a témán azután elábrándoztunk. Misztikus decemberi homály volt. A gázlángok kísérteties fényt vetettek. A tanácsteremből titokzatos zsongás ringatott el bennünket...

Láttuk a messze jövőben az elképzelt esetet drasztikus színekkel, de valószínű formában.

Leírom, miképpen láttuk.

*

Az elnöki széken Molnár Viktor ül, megtört öregúr, deres hajjal, de még mindig villogó szemekkel. Gyakran kell nyúlania a csengettűhöz.

Éppen a büdzsét tárgyalják. A miniszterek homlokáról kínos izzadság csurog, pedig december közepe van. A kormányelnök: Tisza István részvétellel tekint kollegáira. (Híres apjának egykori kabinetjéből már csak Pauler Tivadar van meg.)

A whipper-innek sápadtan olvasgatják és mérlegelik a két párt számerejét. A fiakerek folyton robognak a Tömő téri fényes házsorok közt, szállítván a voksokat a »Szürke macská«-ból (mert úgy kell venni, hogy akkorra már a kék macska szőre is megderesedik).

A pártarány kétségbeejtő. Az ellenzék, melyet a többszörös exminiszter Szilágyi Dezső vezet, száznál is több tagot számlál. (Ha jól olvasta meg Gajári Ödön.)

A kormánypárt mintegy tíz-tizenöt taggal erősebb, hanem a circumstantiák mégis aggodalmat gerjesztők, mert a nemzetiségi képviselők már a vita kezdete óta gyanúsan kezdik magukat viselni. S végre is övük a hatalom, ők határoznak. Az ő negyven-ötven szavazatuk dönti el, melyik párt uralkodik.

A negyedik Pulszky (aki a nemzetiségi párthoz tartozik) jól mondta ma a folyosón:

²² Jókainak volt egy kitűnő ötlete a fúzióra. A kálvinista ember a katolikust térítgette, a katolikus pedig a kálvinistát. Mindenik felhasználta minden ékesszólását: »Legyünk egyek, az én vallásom a jobbik, ezért meg ezért.« Egy napon végre, sok kapacitálás után, amint találkoznak, mindenik örömtől mosolygó arccal siet a másik elé:

- Jer a szívemre, testvér - mond a katolikus -, meggyőztél, kálvinistává lettem.

- Apage, Satanas - kiált fel ijedten a másik, kifejtözve ennek karjaiból -, te is meggyőztél engem: én már katolikus vagyok.

- Magyarországon csak egy politikai kérdés van, hogy ki szerez meg bennünket, a nemzetiségi pártot.

S ez egy olyan portéka, amelyiknek az értéke egyre nő. Ma megveszi a nemzetiségi szavazatokat az ellenzék, s kormányra jut.

De a portéka nem lesz az övé, újra, a kirakatba kerül. Mert a kormánypárt válik ellenzékké, s most ismét ez alkudozik velök.

Évek óta folyt a rettenetes licitáció a sűrűn váltakozó párturalmak mellett.

Brassó már Budapesttel vetélkedik, Balázsfalvára egyetemet ígér a közoktatásügyi miniszter.

A Miletics Szvetozár szobrára százezer forintot szavazott meg az országgyűlés egyhangúlag, csak az öreg Beksics tartott ellene egy nagy beszédet, de a derék aggastyánt lezúgták. A Magyar Tudományos Akadémiában egy külön szerb és oláh osztályt szerveztek.

De ez még mind nem elég a nemzetiségeknek. Tudják ők mit érnek a *két egyenlő erejű* párt között s nem adják magukat olcsón.

Mindenki nekik hízeleg. Valaha Ausztria volt a Moloch, most ők az új Moloch. Igaz, hogy még a régi is megvan, de ez rosszabb, mert a régit legalább szidni lehet, ehhez azonban nyájas arcot kell vágni örökké.

Az ellenzék a tegnapi konferencián abban állapodott meg, hogy még egy kilencedik miniszter felállítását fogja indítványozni: *a nemzetiségi miniszterét*. Ez aztán a tromf.

A kilencedik miniszter ideája nyolc minisztert buktat meg.

Az ellenzéki szónokok mind ebben az értelemben beszélnek. A Ház hangulata ünnepélyes. A kormánypárt primipilusai összebújnak a folyosón tanácskozni.

- Megbukunk.

- Semmi kétség. A nemzetiségek most már mind az ellenzékkal fognak szavazni.

- Mit csináljunk? Lemondjunk?

- Dehogy. Ígérjük nekik két nemzetiségi minisztert - mondja Kőrösi Sándor.

- Helyes, csakugyan ez lesz a legjobb.

(No végre! - dohogja megkönnyebbülten Kőrösi. - Mióta képviselő vagyok, ez az első indítványom, amit elfogadnak.)

E pillanatban újságolja Ábrányi Kornél, hogy odabent Steinacker beszél. Mindenki befelé siet. Az elnöki emelvény elé tódulnak, hogy jobban hallják.

Valóban Steinacker emelkedett fel. Tiszteletteljes csöndben hallgatják. Az ellenzék és a kormánypárt padjairól versenyezve zúg fel a tetszésmoraj, Ivánka Zsigmond lehajlik a karzatról és tapsol a kezeivel. Beöthy Algernon elragadtatva kiált fel: »Óh beh szép!«

Csak egyetlen baloldali padban ül egy excentrikus vézna ember, aki kesernyész-gúnyos arccal hallgatja Steinackert. Ez Herman Ottó, divatos parókával a fején. Haja és pártja elhullott apródoként, mindössze négyen vannak. Lejárt már az ingyen mandátum kora, a lelkesedés az elvek iránt. Ők is csak nagy nehezen jutottak be, kivéve Hermant, ki egyhangúlag lett megválasztva Szentendrén. (Mert a szegény Szentendre már egy évtized óta nem kap jelöltet, úgyhogy kénytelen ingyen választani.)

Biz a szélsőbal megfogyott, mióta olyan ellenzék van, mely a kormányzást föl-fölveszi.

Éppen tegnap este tett a miniszterelnök egy praktikus indítványt a klubban, hogy azon eshetőséggel szemben, ha a szélsőbal egészen kiveszne a jövő választásoknál, a párt a maga kebeléből válasszon tíz mamelukot, akik külön napidíj mellett tartoznak függetlenségek lenni, szidni a közös ügyeket, fenntartani és hangoztatni az ős szélsőbaliak hagyományos követeléseit és reményeit. Tanulmányozási forrásul, miheztartás végett, a néhai Csanády Sándor összes felszólalásai összegyűjtetnek és kiadatnak a rendelkezési alap költségén.

De tán érdekesebb, ha odahallgatnak a szónokra.

Azokról a szomorú időkről emlékszik meg a nagy Steinacker, amikor még el voltak nyomva, a miniszterelnök úr zsarnok apja idejében. Mennyit szenvedtek ők akkor! De ő nem az az ember, aki a vett sérelmeket megbosszulná; rokonszenvvel nézi a magyar nemzetiség életfolyását; barátja a magyar nemzetiségnek s szívesen támogatja azt a politikát, mely a legméltányosabb minden irányban. (Zajos éljenzés és taps. Egy hang a jobboldali padokról: *Melyik az?*)

Amint így szónók a szeszélyes álmot a folyosón, egyszerre elsuhan mellettünk Steinacker, az ismeretes viaszosvászon kötegével a hóna alatt.

Nini, mi ez? Hát nem ő beszél?

Nem, nem! Az mind csak fantázia volt.

Steinacker a falhoz simulva, idegenül siklik el a folyosón járó-kelő csoportok között s nem üdvözli sehol nyájas köszöntés, sem verőfényes mosoly.

És szinte megkönnyebbültem, hogy a Ház olyan, amilyen. Hogy nincsenek benne whigek és toryk s hogy Hermannak megvan még a hosszú haja, Tiszának a hosszú keze.

Egyszerre meg voltam elégedve mindennel, nemcsak a mamelukokkal, de még a habarékokkal is.

... Bárcsak az olvasónak is adhatnék kölcsön ebből a nagy megelégedésből egy csipetnyit.

.oOo.